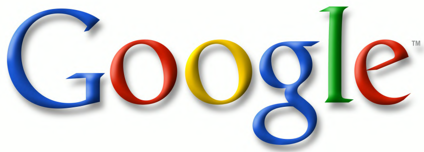
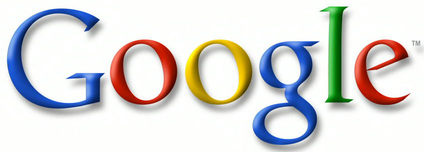

Einar Hilsen 1930.

Erindringer

som Bidrag til

Norges Historie

fra 1800 til 1815

af

Jacob Aall.

Anden Udgave i eet Bind

udgivet

med nogle Rettelser og Tillæg

af

Christian C. A. Lange.

Med Forfatterens Portræt, og hans Biographi af Amtmand J. C. Aall.

Christiania 1859.

Forlagt af J. W. Cappelen.

Trykt hos H. J. Jensen.

Udgiverens Forord.

Jacob Aalls Erindringer er den eneste sammenhængende Fremstilling, vor Literatur endnu eier, af de minderige Begivenheder i Norden mellem Aarene 1800 og 1814. De ere Udbyttet ikke blot af en i hine Begivenheder ofte selv indgribende Mands „Erindringer", men tillige af hans flittige Forskninger i Samtidens Optegnelser og af hans Brevvexling med forskjellige af de handlende Personer. De bære tillige overalt Præget af Sandhedskjærlighed, samvittighedsfuld Stræben efter Upartiskhed, og af en næsten til Ængstelighed grændsende Frygt for at være ubillig mod Nogen. Disse Forfatterens almeenerkjendte personlige Egenskaber afspeile sig paa hvert Blad i hans Skrift, og de give det et historisk Værd, som hans Samtid har paaskjønnet, og Eftertiden i endnu høiere Grad vil forstaae at skatte.

Men just disse moralske Fortrin ved Forfatteren og hans sidste historiske Arbeide gjøre dette skikket til Almeenlæsning. Den milde, forsonende Aand, der gjennemtrænger det, vil efterlade et Indtryk paa Læseren af Ro og Ligevægt i Sjælen, maa stemme ham til Overbærenhed mod politiske Modstandere, og i det Hele virke dannende. Disse Erindringer synes derfor i flere Henseender passende til at komme i hver Mands Haand; og for at virke hertil har Forlæggeren besørget denne Godtkjøbsudgave, saa billig, at neppe nogen Mand, der har havt Leilighed til at erhverve den ringe Grad af Dannelse, som gjør Bogens nyttige Læsning mulig, skulde af Pengehensyn afholdes fra at anskaffe sig den.

Selv Arbeidets Mangler blive uvæsentlige, naar det betragtes som Folkeskrift. Den Lethed, hvormed den afdøde Forfatter arbeidede, selv i Alderdommens sidste Dage, førte naturlig til en Ordrighed og til hyppige Gjentagelser, som kunne støde den mere orienterede Læser, men som for den almindelige Mand snarere ere til Behag og Nytte. Denne stødes ei heller ved den stundom mindre heldige Fordeling af Stoffet, hvorved enkelte Capitler ere blevne af for stort Omfang, medens andre ere blevne saa korte og indholdsløse, at de snarest burde havt Plads som Anmærkninger. Overalt, Udgiveren er forvisset om, at den norske Almeenhed i Aalls Erindringer vil finde en sund historisk Læsning, der kan vække og nære Sandsen for Fædrelandets Interesser og Kjærligheden til dets Institutioner, og i mange Retninger virke forsonende, dannende og belærende; og om man end vilde sige, at hiin Tids Historie kunde være skrevet med større historisk Kunst, med et kjærnefuldere Foredrag og bedre Benyttelse af Kilderne end af Jacob Aall, vil der dog ikke i vort Land lettelig optræde en historisk Forfatter, der begynder sit Arbeide med bedre Villie, udfører det under heldigere ydre Forhold, og fuldender det med en bedre Bevidsthed om at have arbeidet i Sandhedens oprigtige Tjeneste, end det frie Norges første Mæcenas, den gamle Aall paa Næs.

Om denne nye Udgave er forøvrigt lidet at sige. Den er ingen Omarbeidelse, ei engang en fuldstændig gjennemført Revision. Dertil var Tiden og Udgiverens Forberedelse

for kort. Mange, i et saa udførligt første Arbeide uundgaaelige Feiltagelser ere deels stiltiende rettede, deels bemærkede i de tilføiede Anmærkninger. Kun et enkelt Afsnit (21de Capitel i 2det Tidsrum II) er heelt omarbeidet af Grunde, som der ere anførte. Udgiveren har vistnok oftere været af en fra Aalls forskjellig Mening om Begivenheder og Personer, men han har ikke uden ved enkelte vigtigere Anledninger fundet det passende at forstyrre den rolige Læsning af Bogen ved i Utrængsmaal at fremkomme med kritiske Tvivl. Han har stedse beholdt for Øie, at Forfatteren kun har villet have sine „Erindringer" betragtede som „Bidrag" til hans Fædrelands Historie, og i disse ere andre Mænds unødige Rettelser og Forandringer paa det urette Sted. Som Forfatterens Erindringer (Memoirer) ville de altid blive et Kildeskrift til Fædrelandets nyere Historie, som Fremtiden i mange Dele kan rette og fuldstændiggjøre, men aldrig gjøre overflødigt. En samtidig, i Begivenhederne deeltagende, uafhængig, fædrelandssindet og klartskuende Mands Mening beholder bestandig i Historien sit Værd; den hører til denne Videnskabs bedste og uundværligste Grundstøtter. Det anskuelige og tiltalende Billede, han paa saa mange Steder giver os af den Aand, der hvilede over Samfundsforholdene og Norges Mænd, især i Trængselsaarene, er af ubeskriveligt Værd, og fortjener at gjenkaldes i Erindringen og bevares gjennem alle Tider.

I den ydre Anordning har Udgiveren kun foretaget den Forandring, at han har angivet Capitlernes og Sidernes Indhold, givet Bilagene fortløbende Nummerfølge, og indtaget dem samlede ved Værkets Slutning, samt tillagt nogle nye Bilage, der paa Indholdslisten ere betegnede med en Stjerne. Alle af ham tilføiede Anmærkninger ere i Almindelighed satte inden Klammer, hvilket og er Tilfældet med nogle Bemærkninger af Justitiarius Berg, som her ere optagne. Denne Mand besad nemlig et ganske usædvanligt Kjendskab til sin Samtids Mænd; hans Dom om dem vil derfor altid beholde sit store Værd, selv om Eftertiden maatte finde, at han stundom dømte for haardt. Udgiveren haaber, at Bergs Bemærkninger, der overalt ere betegnede som hans, ere for faa til at virke forstyrrende ved Læsningen af den milde Aalls Erindringer.

Med Hensyn til Bilagenes Behandling har Udgiveren tilladt sig noget større Frihed. Han har overalt, hvor han kunde gjenfinde Kilden, anført denne og rettet Aftrykket i første Udgave derefter, og for at vinde Plads for de nye Bilage, har han udeladt et Par ældre, som deels vare blevne forældede (Danmarks Budget for 1835), deels ofte andenstedes trykte (Freden i Kiel).

Sluttelig maa han med oprigtig Tak omtale den Bistand, han ved denne Udgave har nydt af DHrr. Greve C. A. Adlersparre i Stockholm, Sognepræst Faye i Holt, Borgermester Platou i Christianssand og kgl. Fuldmægtig M. Birkeland i Christiania, hvis Oplysninger i forskjellige Retninger Udgaven skylder flere Forbedringer.

Christiania, den 6te Juni 1859.

Chr. Lange.

Indhold.

Tredie Deel.

Tredie Tidsrum. (April—November 1814.)

Bilag.

Jacob Aalls Biographi.

(Af J. C. Aall.)

Jacob Aall er født i Porsgrund den 27de Juli 1773. Hans Fader Nicolai Benjamin Aall havde studeret Theologi og var en kort Tid Amanuensis hos Biskop Gunnerus; men senere nedsatte han sig som Kjøbmand i Porsgrund og erhvervede under den Tids gunstige Conjuncturer ved Trælasthandel og Skibsrederi en betydelig Formue. Han var en driftig Forretningsmand, men derhos vel bevandret i Dagens Litteratur og meget sprogkyndig, og denne efter hine Tiders Maade for hans Stilling usædvanlige Dannelse, forenet med et vist Alvor og Værdighed i Charakteer og Væsen, gav ham stor Anseelse blandt hans Medborgere, der i vigtige Anliggender jevnlig søgte hans Raad. Moderen Ambor Jørgensen var en stille, from Kone, der levede ganske opoffret for sin Mand og sine Børn.

Opdragelsen i det fædrene Huus var strengere, end Nutidens Skik og Brug fører med sig. Naar Børnene kom ind i Stuen, maatte de staae opstillede ved Døren og turde aldrig uden Opfordring blande sig i de Voxnes Samtaler. De maatte ikke alene være deres egne Tjenere, men de to yngste Sønner, Jacob og Nicolai, maatte skiftes til daglig at gjøre fuldstændig Tjener-Opvartning ved Forældrenes Bord, og gaae en Leietjener tilhaande, naar der var Fremmede. Til de to Brødres Underviisning blev der antaget Lærere, over hvis Valg der imidlertid raadede et besynderligt Uheld, da den Første var drikfældig, den Anden uduelig, og den Tredie baade drikfældig og uduelig. Denne Sidste, som i tre Aar forestod Børnenes Underviisning, var en raa og opfarende Mand, der for de ubetydeligste Forseelser brugte haarde Revselser, saaat det endog fremkaldte de Forbigaaendes Medlidenhed, og at en Tellebonde, der hørte vaandefulde Skrig fra Skolen, engang kom op og truede Læreren med Prygl, dersom han foer saaledes afsted med „Aalens Barn." Det var Lærerens daglige Tale, at Jacob var ganske uskikket til Studeringer, og at han vilde tilraade Faderen at give ham en anden Bestemmelse. Dette, tilligemed den Tilsidesættelse, der hørte til hine Dages Opdragelse, vakte i Barnets bløde og beskedne Gemyt en Mistillid til sig selv og en Følelse om egen Ubetydelighed, som aldrig ganske forlod ham.

Endelig blev Faderen ved et Tilfælde bekjendt med, at Læreren ikke var hans Tillid værdig, og Jacob Aall blev nu, 15 Aar gammel, sendt til Nyborg Skole, hvor han kom i Huset hos Rectoren, Magister Tornøe, der dengang stod i stort Ry som en dygtig Skolemand. Her kastede han sig med stor Flid paa Studeringerne, og viiste sig snart en bedre Dom værdig end den, der af en uduelig Lærer var fældet. Da han derpaa efter tre Aars Skolegang med stor Ængstelse fremstillede sig ved Universitetet, erholdt han til Examen artium bedste Charakteer med Udmærkelse og blev indkaldt som No. 2 næstefter Thorlacius. I Kjøbenhavn var Skjebnen ham paa flere Maader gunstig, og han pleiede selv at henregne de 3 Aar, som han tilbragte med at forberede sig til anden Examen og theologisk Embedsexamen, til de lykkeligste i sit Liv. Han kom til at logere hos Justitsraad Stephansen, med hvis Søn — senere Præst i Thjølling ved Laurvig — han paa Skolen i Nyborg havde gjort Bekjendtskab, og indlededes derved i en Omgangscirkel, hvis Sjel Provst Høgh i Gjentofte var. Denne Mand havde, ved Siden af en dyb Religiøsitet og et mildt christeligt Sind, en særegen Gave til at udbrede uskyldig Munterhed omkring sig, og den unge Student, der snart blev et af Kredsens stadigste og kjæreste Medlemmer, følte sig i denne Omgivelse beskyttet baade mod den letsindige Tvivl om de helligste Sandheder, som hin Tids gjærende Frihedsideer førte med sig, og mod de andre Farer, hvormed Hovedstaden truede den af en formuende og liberal Fader med Penge vel udstyrede Yngling. Paa denne Tid lagdes ogsaa Grunden til hans Forbindelse med Stephansens yngste Datter, Lovise Andrea, der senere blev hans Kone — en Forbindelse, hvilken han under alle Livets Omvexlinger ansaae som den største Lykke, der paa denne Jord var ham skjænket. — Imidlertid bleve Studeringerne drevne med Lyst og Iver, og allerede i Sommeren 1795 underkastede han sig theologisk Embedsexamen med Charakteren laudabilis & quidem egregie. Men det var ikke saa bestemt, at Jacob Aall skulde følge det geistlige Kald, til hvilket hans Studeringer nærmest styrede. Da han efter fuldendt Examen besøgte Hjemmet, blev det besluttet, at han skulde forsøge sig som Prædikant i Skemdals Kirke, der ved sin affides Beliggenhed maatte indgyde den ængstelige Candidat mindst Frygt; men skjønt Tilhørerne, med Undtagelse af den forrettende Præst, senere Biskop Pavels, kun bestode af Sognets Almue, fremkom Talen dog paa Grund af Talerens Frygtsomhed i saa sagte og hurtige Toner, at en Bonde, der senere af Pavels blev spurgt, hvorledes han syntes om Talen, ikke vidste at sige Andet, end at „det gik rat." Denne uheldige Prøve, tilligemed en Yttring af Faderen nogle Dage derefter: „Du bliver aldrig Præst, min Søn!" opvakte Tvivl hos ham, om han skulde søge geistlig Ansættelse, og han lod sig derfor af senere Begivenheder saa meget lettere lede ind paa en anden Bane. Efter sin Tilbagekomst til Kjøbenhavn i Sommeren 1796 begyndte han at høre Forelæsninger over Mineralogi, Chemi og Physik, deels af Tilbøielighed for disse Videnskaber, deels fordi han tænkte sig saadanne Studier som en passende Bibeskjæftigelse for en Præst paa Landet i Norge, om han skulde komme i denne Stilling. I Foraaret 1797 tiltraadte han en Reise til Tydskland i Selskab med sine trofaste Venner N. Hofman-Bang, Eier af Hofmansgave i Fyen, og P. E. Müller, senere Professor og Biskop i Sjelland. Reisens Øiemed var vel oprindelig at fortsætte de theologiske Studier; men efterhanden bleve Naturvi-

denskaberne hans kjæreste Beskjæftigelse, og da hans Fader i Begyndelsen af 1798 døde, besluttede han at anvende den Arv, som herved tilfaldt ham, til at kjøbe et Jernværk i Norge. Efterat have hørt Forelæsninger især over Chemi og Physik i Leipzig og Göttingen, tilbragte han derfor Vinteren 1798—99 i Freyberg, hvor han hørte Werner, der dengang betragtedes som Europas første Bergkyndige. Derhos besøgte han flittig de nærliggende sachsiske Gruber, ligesom han ogsaa om Foraaret gjorde en Reise til de schlesiske Jernværker. I Sommeren 1799 vendte han tilbage til Norge, og kjøbte om Høsten af Jacob Schnell for 170,000 Rd. dansk Courant Næs Jernværk i Forening med sin yngre Broder, som han dog kort efter udløste. Samme Høst giftede han sig og tog Eiendommen i Besiddelse.

Den unge Jernværkseier havde i Begyndelsen flere Vanskeligheder at bekæmpe. Schnell var, skjønt en retfindig Mand, dog temmelig streng i sine Fordringer til Driftsbønder og Arbeidsfolk, og da han for en stor Deel opholdt sig i Kjøbenhavn og maatte lade Værket bestyre ved Andre, var heraf opstaaet adskillige Misforstaaelser og Stridigheder, der nu veltede ind paa den nye Eier, med hvis Ungdom og Uerfarenhed Enhver troede at have let Spil. Hertil kom, at der blandt Værksfolkene ikke herskede den bedste Orden, saaat Arbeiderne endog oftere kom beskjænkede paa Contoiret. Disse Vanskeligheder bleve imidlertid snart overvundne. Jacob Aall gjorde intet Forsøg paa at anvende de dengang gjældende Circumferencelove, for at twinge Bønderne til Drifter og Kjørsler; men han behandlede dem med Redelighed og Liberalitet, og aabnede paa billige Vilkaar sin Kasse, naar de trængte dertil. Paa denne Maade blev Værket bedre forsynet, end nogen Tvangslov kunde bevirket, og ikke alene udbredte sig den Overbeviisning, at Forbindelsen med Værket var den sikkreste Tilflugt i enhver Nød, men der dannede sig ogsaa mellem Værkseieren og mange af de gjæveste Bønder et Venskabsforhold, som styrkede og lettede Samhandelen. Mod Værksfolkene viste han sig vel som en omhyggelig og kjærlig Husbonde; men han vidste dog dermed at forbinde den Strenghed, som var nødvendig for at holde Orden. Naar nogen Nød hjemsøgte Arbeidsmanden eller hans Familie, som det stod i hans Magt at afhjælpe, var han ikke rolig, førend Hjælpen var givet, og aldrig bankede den Fattige eller Syge forgjæves paa hans Dør. Heri understøttedes han paa mange Maader af sin Hustru, der havde en sjelden Evne til at styre den Deel af en saadan Virksomhed, som falder i Konens Lod. Men paa den anden Side taalte han ingen Udskeielser, og den uordentlige eller drikfældige Arbeider blev strax truet med Opsigelse. Ved dette Regimente dannede der sig efterhaanden en Stok af Arbeidere, som i Sædelighed og Hengivenhed for deres Husbond ikke let ville finde deres Overmænd. I Hovedsagen var Værksdriften i Aarene 1800—1807 let og fordeelagtig. Værket havde sine faste Kunder, som villig modtoge dets Producter til gode Priser, og heller ikke udfordredes stor Omhu ved Tilvirkningen, da det simpleste Product var afsætteligt. Imidlertid var Jacob Aall snart betænkt paa at indføre Forbedringer i Producternes Tilvirkning, og disse Forbedringer, der især rettede sig mod den gammeldags Støbning i aaben Sand, bidroge i en senere Periode, da de fuldstændigere kom til Udførelse, meget til at bevare hans oeconomiske Stilling under mangehaande Farer.

Allerede i denne Periode falder hans første offentlige Virksomhed, da han blev

Medlem af den ifølge Forordningen af 1ste October 1802 til Jordeiendommenes Vurdering i Districtet nedsatte Commission. Ligesaa udgav han i 1806 sit første litteraire Arbeide, nemlig en Afhandling om Jernmalmens Forekommende i Norge.

Paa de 7 fede Aar fulgte de 7 magre Krigsaar, i hvilke en norsk Jernværkseier var omgivet med mangehaande Farer og Bekymringer. Jernet kunde for en stor Deel kun afsættes i Danmark, hvorhen det maatte bringes over et med fiendtlige Krydsere opfyldt Hav. Paa samme Vei maatte Kornet bringes tilbage, og de Velfærdsfaab og Ængstelser, som vare forbundne hermed, ere i „Erindringerne“ skildrede med levende Farver. Jacob Aall indskrænkede sig dog ikke til at sørge for sine Værksfolk og Driftsbønder; men omgivet paa alle Sider af hungrige og nødlidende Mennesker, anstrængte han sig, stundom næsten over Evne, for at bringe store Kornpartier ind i Landet og derved sættes istand til at komme sine Naboer til Hjælp. Om Omfanget af hans Anstrængelser for Provideringen i denne Nødens Tid kan man tildeels danne sig et Begreb af hans Correspondence med Hofman-Bang i Fyen, der med trofast og uegennyttigt Venskab understøttede ham, og for en stor Deel besørgede Indkjøb og Expeditioner i Danmark. Saaledes beklager han sig i et Brev af 22de Juli 1808 over, at utidige Hindringer og Embargo fra den danske Regierings Side havde skilt ham ved 2800 Tønder Korn, at to Brigger og 4 paa Nordstrand farende Baade med deres Ladninger vare opbragte, og et Fartøi forliist, og derpaa tilføier han: „Efter alle disse Tab vil det maaskee undre dig at høre, at jeg siden September 1807 har uddeelt mere end 8000 Td. Kornvarer, og at ingen eneste af mine Arbeidere og Driftsbønder har savnet det nødvendige Brødkorn, og har endnu ikke spiist enten Mose- eller Barkebrød. Mine Magaziner ere endnu ei aldeles udtømte; jeg har endnu det, hvormed jeg kan vederqvæge den Hungrige i min Kreds. Saaledes har jeg i det Mindste beroliget min egen Samvittighed; men jeg har lidt et Tab paa min Formue, som jeg ikke saa let kan forvinde.“ Under 16de Februar 1809 skriver han: „Mine Magaziner ere endnu taalelig vel forsynede, og jeg haaber at holde Kuren ud, til Farten aabnes, saaat mine Bønder og Værksfolk ingen Hungersnød skulle lide, før Vaaren kommer, uagtet jeg har mere end 7000 Td. Kornvarer liggende i Danmark.“ Fremdeles i et Brev af 13de Januar 1810: „Saaledes har jeg siden December Maaneds Begyndelse i 14 forskjellige Skibe faaet omtrent 18,500 Td. Korn.“ Den 24de Juni 1811: „Mine Magaziner ere saa vel forsynede, at jeg troer at kunne uden ny Tilflydelse hjælpe mig til næste Aars Begyndelse, og jeg anseer det derfor ikke for klogt, saalænge ingen Licencer gives, ved Expeditioner paa denne lyse Aarstid at udsætte mig for Gjentagelse af de mangfoldige Tab, som jeg har lidt i den senere Tid.“ Den 27de September 1811: „De mørke Udsigter til Korn for det kommende Aar lade mig anstrænge alle mine Kræfter indtil det yderste Punct af min Credit, endskjønt jeg for Øieblikket er langt fra at være udtømt.“ I et Brev af 8de Mai 1812 melder han, at to af Hofman expederede Fartøier vare lykkelig ankomne til en Udhavn, men at et Fartøi med 2300 Td. Korn var opbragt, og at han endnu havde 2400 à 2800 Tønder paa Havet. Fremdeles under 11te Marts 1813, at han siden Januar havde faaet 4 Skibe hjem med omtrent 7000 Td. Korn, og at han i Løbet af Vinteren havde maattet kjøbe Korn for 300,000 Rd. D. C. I et Brev af

26de Juli 1813 hedder det: „Hungersnøden i Norge er rædsom; men jeg staaer mig godt endnu, og Ingen, som hører mig til, lider virkelig Hunger endnu. Men paa Beholdning er ikke at tænke.“ Meest nedstemt er Tonen i hans Breve i 1814. Saaledes skriver han den 30te Marts 1814: „Du vilde finde det utroligt, kjæreste Hofman! hvilke Offere jeg maa gjøre for efter Evne at afværge Nøden, hvor jeg boer. Endnu har jeg ikke manglet Korn til mine Folk; men ak! jeg har kun een Maaneds Provision tilbage, og hvilken Elendighed kommer da ikke ogsaa over dette ulykkelige Folk!“ og den 7de Juni s. A.: „Jeg for min Deel føler mig saa nedtrykt ved Hungriges Raab, som daglig omringe min Bopæl, og hvis Kummer jeg ikke meer formaaer tilstrækkelig at afhjælpe, at jeg ønsker kun en Ende. Din Omsorg for mit Provideringsvæsen rører mig usigelig. Hvorledes skal jeg gjengjælde dig? Snart aabnes dog vel bedre Tider.“

Det maa erindres, at Korntilførselen paa den Tid ikke alene var forbunden med Farer og Besværdstab, men at i bedste Tilfælde Afsætningen for en stor Deel skete til nødlidende og forhungrede Mennesker, af hvilke nogen synderlig Fordeel hverken var at erholde, eller af en Mand, der havde Følelse for Medmenneskers Lidelser, kunde ønskes. Det var derfor ikke med Udbyttet af heldige Kornspeculationer, at Jacob Aall kunde dække sine mangfoldige Tab; men dette maatte skee deels med den i bedre Dage samlede Formue, deels ved Udbyttet af andre mere indbringende Bedrifter, især Licencefarten paa England, hvori han tog ikke ubetydelig Andeel. Alligevel blev hans borgerlige Stilling under Krigen alvorlig rystet.

I Slutningen af 1809 udgav han sine „Fædrenelandske Ideer,“ hvori han med en Frimodighed, som paa den Tid tildrog sig almindelig Opmærksomhed, omhandlede Landets Stilling og Regjeringens Forhold under Krigen. Ligesaa udgav han i 1813 et lidet Skrift „Om Kornmangel i Norge med Hensyn til Misvæxten 1812,“ der indeholder en levende Skildring af hiin Tids Nød og Elendighed, og hvori tillige handles om Midlerne til i Fremtiden at undgaae lignende Ulykker. I det norske Universitets Stiftelse tog han levende Andeel, og subscriberede i denne Anledning 20,000 Rd. D. C.

Om Jacob Aalls Deeltagelse i Rigsdagen paa Eidsvold indeholde Erindringerne fuldstændig Oplysning. Hans Forhold i denne skjebnesvangre Tid kan med Sandhed anføres som et Beviis paa hans oprigtige, af alle personlige Hensyn uafhængige Fædrenelandskjærlighed. Han havde tilbragt sin Ungdoms muntreste Dage i Danmarks Hovedstad, og han havde i dette Land sine kjæreste og fortroligste Venner. Naar hertil kommer, at Forbindelsen med Danmark var ham som Fabricant i høi Grad fordeelagtig, da de norske Varer i Danmark vare privilegerede, og Kornvarerne gik toldfrit ind i Norge, saa kan det ikke betvivles, at baade hans Følelser og Interesser knyttede ham til Danmark, og at han med Smerte var Vidne til den gamle Forbindelses Opløsning. Herom give ogsaa alle hans Yttringer og hans Correspondence paa hiin Tid det tydeligste Vidnesbyrd; men skjønt den Slutning laa nær forhaanden, at dersom Selvstændighedsmændenes Planer lykkedes, maatte den nye Konge, der tillige var Arving til Danmark, sandsynligviis engang bevirke begge Rigers Gjenforening, saa sluttede Jacob Aall sig dog ikke til dette Parti; men i den Overbeviisning, at Fædrenelandets Vel fordrede dette Offer, stemte han

for Foreningen med Sverrig, forsaavidt den kunde skee paa passende Vilkaar. Han følte sig imidlertid dybt nedbøiet, da denne Forening ved det overordentlige Storthings Beslutning i Høsten 1814 var endelig afgjort, og han gjenvandt først sin Interesse for offentlige Anliggender, eftersom de politiske Fordele af Foreningen i Tidens Løb bleve ham tydelige. Det var naturligt, at han i en saadan Stemning ikke modtog et Tilbud fra Grev Wedel om at optages paa Forslagslisten til det nye Statsraad, og det saa meget mindre som hans Tænkemaade og borgerlige Stilling under alle Omstændigheder maatte gjøre ham utilbøielig til en saadan Forandring.

Jacob Aall var Medlem af de ordentlige Storthing i 18¹⁵/₁₆, 1821, 1827 og 1830, samt af de overordentlige Storthing i 1822 og 1828. Han var ikke i Besiddelse af det Mod, som udfordres til uforberedt at holde Foredrag i en offentlig Forsamling; men hans flittige Pen fandt en stadig Beskjæftigelse baade i Committeindstillinger og i skriftlige Vota, som han under Sagernes Behandling oplæste, saaat faa Navne findes hyppigere i Storthingsforhandlingerne for hine Aar end hans. Paa Storthinget i 18¹⁵/₁₆ tog han en virksom Andeel i de vigtige Spørgsmaal om Bank- og Pengevæsenet, som dengang kom under Afgjørelse. Han var en Modstander af Eidsvolds-Garantien, og hans Stemme bidrog maaskee ikke lidet til, at Rigsbanksedlerne ikke bleve indløste efter den ved Garantien bestemte Kurs 375 pCt. Det havde oprindelig været hans Mening, at Rigsbanksedlerne burde beholdes, og deres Kurs successivt forbedres ved aarlig at inddrage et moderat til Landets Kræfter svarende Beløb; men efterat Beslutningen om Oprettelsen af en Speciesbank og Rigsbanksedlernes Ombytning med den nye Mynt var fattet, søgte han at udvirke, at dens Sølvfond ikke maatte blive større end 1,500,000 Spd., hvorpaa kunde udfærdiges 3,000,000 Spd. Sedler, samt at Betingelserne maatte blive saavidt mulig fordeelagtige for Indskyderne. Han beraabte sig i denne Henseende paa Landets nedtrykte og næringsløse Tilstand, der maatte bevirke, at store Summer i Sølv ikke uden mangfoldige Familiers Ruin kunde tilveiebringes. Paa det overordentlige Storthing i 1822 voterede han mod at anvende Bankens Sølvfond til at betale Gjælden til Danmark, og ligesaa modsatte han sig de i 1821 fremkomne Forslag til Seddelmassens Forøgelse fra 4 til 6 Millioner, der vistnok lidet harmonerede med Kursens daværende slette Standpunct. Paa senere Storthing raadede han til Forsigtighed i at forbedre Kursen ved Brug af Bankens Sølvfond, idet han gjorde opmærksom paa, at, skjønt Banken vel havde Kræfter hertil, vilde dog enhver Kursforbedring, som ikke var en Følge af Handelens naturlige Gang, virke forstyrrende paa Landets Credit- og Næringsforholde.

Som Medlem af den paa Rigsdagen paa Eidsvold nedsatte Værnepligtscommittee deeltog han i de Forhandlinger, som gik forud for Loven af 5te Juli 1816, og der findes et Foredrag af ham, hvori han tilraadede, at den staaende Armees Styrke ikke maatte bestemmes til mere end 8 til 10,000 Mand; i Stedet for at den ved Loven blev 12,000.

Hans Stilling som Jernværkseier førte med sig, at han ikke alene paa Storthingene, men ogsaa som Medlem af flere Commissioner blev kaldet til at deeltage i de vidtløftige Forhandlinger, der have fundet Sted om Bjergværkslovgivningen. Som praktisk Bjergmand indsaa han Nødvendigheden af, at de i Bjergets Dyb

skjulte metalliske Skatte baade maatte erhverves og bruges efter andre Regler end de mere tilgjængelige og simple Eiendomsgjenstande. Derimod erklærede han sig strax for, at Værkerne ikke burde beholde Retten til at tvinge de i deres Circumference boende Skoveiere til Drifter — en Ret, som han selv heller aldrig havde benyttet, medens den existerede.

For Kongsberg Sølvværk følte han en varm Interesse, og han var dets stadige Talsmand baade paa Storthinget og i de tvende angaaende Værkets Drift nedsatte Commissioner, hvoraf han var Medlem. Medens Kongsberg i lange Tider blev betragtet som en unyttig Vægt, der maatte slæbes frem af Statsmaskinen, holdt han fast ved Haabet og søgte at overbevise Andre om, at det var støttet til rimelige Beregninger; men da endelig Bjerget aabnede sine Sølvkilder med en Rigdom og Overflod, der oversteeg det dristigste Bjergmandshaab, tog Ingen mere levende Andeel heri end han, og han yttrede ofte baade i Skrift og Tale sin Glæde over, at dette Held var blevet Staten til Deel.

Jacob Aalls politiske Anskuelser bare Præget af det Maadehold og den Mildhed, der gjennemtrængte hans hele Væsen; men det vilde være en stor Uret eller Misforstaaelse at charakterisere dem som frygtsomme og ubestemte. Ingen fulgte mere oprigtig og trofast sin Overbeviisning, Ingen var, naar det gjældte Fædrenelandet, mere uafhængig af personlige Interesser, mere fri for at ledes af noget Ønske om at vinde enten Kongens eller Folkets Gunst — han beviste dette paa Eidsvold, hvor han mod sit Hjertes stærkeste Tilbøieligheder sluttede sig til et Parti, som paa den Tid var udsat for stor Mistjendelse baade af Fyrsten og den større Deel af Folket. Naar han stemte imod Forholdsregler, som kunde lede til Splid mellem Statsmagterne, naar han raadede til Enighed og Fred, og naar han søgte at overføre sit eget milde og forsonlige Sind paa de stridende Partier, da fulgte han heri en i hans inderste Væsen grundet Overbeviisning om, hvad der tjente Fædrenelandet bedst, og han vandrede paa denne Vei med ligesaa megen Fasthed og Uafhængighed, som Nogen af dem, hvis Anskuelser bare Præget af en større Iver. Hans Hensigters Reenhed fandt ogsaa almindelig Anerkjendelse, ikke mindre hos hans politiske Modstandere end hos hans Venner, og neppe har Nogen af dem, som have taget virksom Andeel i Fædrenelandets store politiske Revolution og i de Begivenheder, som nærmest fulgte derpaa, i denne bevægede Tid vundet flere Venner og havt færre Uvenner end Jacob Aall. Han kunde derfor, efterat hans Storthingsvirksomhed forlængst var endt, i et Brev til en af sine Sønner med Sandhed sige: „Saa ofte jeg satte mig paa Storthingsbænken, skete det altid med et roligt og beskedent Sind, fri for enhver Tanke om at spille en Rolle, og Mistjendelse og Misgunst faldt sjelden paa min simple Vei."

De første Aar efter Krigen medførte store Vanskeligheder for de fleste næringsdrivende Borgere og ikke mindst for Jernværkseierne. Danmark, der hidtil havde været et priviligeret Marked for det norske Jern, belagde nu Støbegodset med en trykkende Told, og paa samme Tid bleve de danske Kornvarer beskattede i Norge, og derved et af Jernfabricationens nødvendigste Drivmidler fordyret. Naar hertil kommer, at Pengeforandringen saa godt som ganske opslugte de store Summer, hvilke Jacob Aall under Krigen havde faaet tilgode hos sine Driftsbønder for Kornvarer,

saa er det let at indsee, at hans oeconomiske Stilling i disse Aar maatte forværres, og at den store Gjæld, som han i Krigsaarene havde paadraget sig, maatte være ham særdeles trykkende. Efterhaanden toge Tingene imidlertid en bedre Vending. Under en klog Bestyrelse overvandt Næs Jernværk efterhaanden disse Vanskeligheder, og dets Eier befandt sig i de senere Aar af sit Liv i en Stilling, der tillod ham at indrette sine Udgifter efter sit liberale Sinds Tilbøieligheder. Han var gjennemtrængt af den Overbeviisning, at Formue bringer sin Eier meest Velsignelse og Glæde, naar den ikke blot anvendes til egoistiske Øiemed, og hans hele Gjerning var indrettet efter denne Overbeviisning. Hans Huus var et Mønster paa gammeldags Gjestfrihed, og dets Døre stode lige aabne for den Fremmede, der meldte sig som Gjest, og den Fattige, der kom med Tiggerposen paa Ryggen. Naar Nogen søgte Hjælp hos ham, stod det neppe i hans Magt at sige Nei, og han maatte ofte indskrænke sine personlige Udgifter, fordi hans store Liberalitet havde udtømt Kassen. Ethvert almeennyttigt Foretagende fandt hos ham en virksom Deeltagelse, og hans Navn fandtes ved saadanne Leiligheder altid blandt dem, der beskattede sig selv stærkest. Derimod var han sparsom i Alt, hvad der umiddelbart angik hans egen Person, og han tillod sig heri neppe nogen anden Luxus, end hvad der stod i Forbindelse med hans litteraire Beskjæftigelser og Udvidelsen af hans Bibliothek.

I 1825 rammedes han af en stor Sorg, da hans Kone blev ham ved Døden berøvet. Endskjønt Smerten i hans fromme Sind aldrig kunde antage nogen heftig Charakteer, og skjønt han faa Dage efter sin Kones Død var istand til at udføre sine Forretninger som sædvanlig, fulgte det vemodige Savn ham dog til Livets sidste Dag, og i hans stille Sorg var der mere Stadighed, end der pleier være i heftigere Udbrud. Hans Sindsstemning skildres bedst ved hans egne Ord i et Brev til Hofman-Bang: „Der begynder et nyt Tidsrum af mit Liv, som aldrig kan blive saa rigt paa Glæder, som det svundne; men naar jeg under Bevidstheden af at opfylde mine Pligter mod Enhver, kan skabe Glæder for mine Børn og mine Omgivelser, vil Livet ikke blive glædeløst." Han var altid en kjærlig og omhyggelig Fader; men maaskee var hans Forhold mod hans Børn efter denne Dag endnu ømmere, som om han følte, at han ved en dobbelt Kjærlighed maatte erstatte dem den bortgangne Moder.

Efterhaanden som Jacob Aall nærmede sig den Alder, da en Mand efter et bevæget Liv længes efter Rolighed og Hvile, overdrog han den større Deel af Værkets Bestyrelse til sin ældste Søn. Det daglige Tilsyn med en stor og sammensat Virksomhed og den bestandige Omsorg, som den udfordrer, var trættende for den gamle Mand, og han maatte føle, at han nu havde taget sin Andeel af det borgerlige Livs Besværligheder, og at han havde erhvervet sig Ret til Alderdommens Hvile; men paa samme Tid vendte han sig til en anden roligere Beskjæftigelse, hvormed han søgte at udfylde det saaledes erhvervede Otium. Allerede i de første Aar efter Krigen havde han i Tidsskriftet „Saga," der blev udgivet af Biskop Munch, ladet indrykke flere Oversættelser af islandske Sagaer, og han var maaskee En af de Første, der i en populair og let tilgængelig Form fremstillede disse Billeder fra en forgangen Tid. Efterat dette Tidsskrift var ophørt, indskrænkede hans litteraire Virksomhed sig i flere Aar til nogle leilighedsviis i offentlige Blade eller

Tidsskrifter indrykkede Afhandlinger; men efterat han i 1830 havde endt sin Bane som Storthingsmand, og omtrent paa samme Tid havde begyndt at trække sig tilbage fra de løbende Værksforretninger, fandt hans flittige Pen en stadigere Beskjæftigelse med litteraire Arbeider. I Aarene 1833—1836 udgav han i sit Tidsskrift „Nutid og Fortid" en Række af Afhandlinger om Bank- og Pengevæsen, Bjergværkerne, Dagens Tone, Kongsberg Sølvværk, Communevæsenet med speciel Hensyn til Fattigvæsenet, Næringsveienes indbyrdes Forhold o. s. v. I Aarene 1838 og 1839 udkom hans Oversættelse af Snorre Sturlasons Kongesagaer, og endelig i 1844 og 1845 hans „Erindringer som Bidrag til Norges Historie fra 1800—1815," hvoraf det sidste Bind først blev udgivet efter hans Død, og ikke af ham selv kunde faae den sidste Correctur, der besørgedes af hans troe Ven og Medarbeider, Pastor A. Faye paa Holt. Det er ikke Hensigten paa dette Sted at levere nogen Kritik af Jacob Aalls Virksomhed som Forfatter, hvorover hans Søn ikke tør ansee sig for competent eller upartisk Dommer. Det er vist, at disse Beskjæftigelser for ham selv havde den høieste Grad af Interesse, og at de bidroge til at bevare Sjelens Livlighed og Friskhed under store legemlige Lidelser. Heller ikke kunde Nogen drive Arbeidet med større Iver og Stadighed end han. Den tidlige Morgen fandt ham ved Skrivebordet, og under Dagens nøiagtige Inddeling tilbragte han altid her de fleste Timer. Hans Pen ilede hen over Papiret med en forunderlig Hurtighed og Lethed, og naar han først havde fuldendt de Studier, der vare nødvendige for at beherske Stoffet, standsede han næsten aldrig under Udarbeidelsen. Saasnart Tanken selv havde fremstillet sig for ham, var ogsaa den Form paa rede Haand, i hvilken den skulde indklædes, og han var heri snarere hindret af altfor stor Overflod end af Mangel, saaat den anden Gjennemgaaelse ofte bestod i at udslette det Overflødige. Med stor Taalmodighed fandt han sig i den Skjebne, der ofte rammer norske Forfattere, at deres Arbeider snarere bringe Tab end Fordeel. Dette var især Tilfælde med Oversættelsen af Snorre Sturlason, som Oversætterens Forkjærlighed havde udstyret paa en saa kostbar Maade, at Foretagendet maatte medføre et ikke ubetydeligt Tab, uagtet det understøttedes af en usædvanlig talrig Subscription, og uagtet han havde fundet uegennyttige Medarbeidere, der ingen Erstatning fordrede for deres Deeltagelse.

Under sit Ophold paa Storthinget i 1830 havde han det første alvorlige Anfald af den smertelige Sygdom, der siden aldrig forlod ham, og som med hvert Aar paaførte ham nye Lidelser. Han bar disse Lidelser med from Hengivenhed i Forsynets Villie, og om endog Smerterne vare saa store, at han ikke kunde tilbageholde sine Klager, saa var Klagen dog aldrig blandet med nogen Bitterhed, og aldrig kom et uvenligt Ord over hans Læber. Meget mere udgik den bedste Trøst for hans sørgende Familie og Venner fra den fromme Lidende selv. Naar et Anfald var overstaaet, vandt Legemet med forunderlig Hurtighed den tabte Kraft tilbage, og over Sjelens Kræfter synes denne Sygdom intet Herredømme at have. I 1844 tog Sygdommen saaledes Overhaand, at baade han selv og hans Familie ikke kunde have Andet tilbage end det sørgelige Ønske, at Døden snart maatte ende hans Lidelser. I et Brev af 7de Juli 1844 — det sidste som han var istand til at skrive — yttrede han sig saaledes: „Jeg har ofte sendt en stille Bøn til det algode

Forsyn om Forkortelse af mine Lidelser, ja af Livet selv. De udvortes Omstændigheder frembringe ikke hos mig nogen Livslede — min Tilværelse er knyttet til Livets ømmeste Kjærlighedsforhold; men det er for haard en Betingelse, naar Livets Fortsættelse skal forbindes med saa store Qvaler. Det forekommer mig ogsaa, at min Henvandring til en bedre Verden ikke kunde skee under lykkeligere Omstændigheder end i nærværende Øieblik. Mit Dagværk er endt, og det forekommer mig, som jeg i det Mindste uden Anger, om ikke altid med Selvtilfredshed, kan see tilbage paa den Gjerning, jeg har udrettet. Saavidt jeg veed, har jeg Fred med al Verden, og der gives vel faa af vore Landsmænd, som i Familieforhold og med Hensyn til Landsmænds Agtelse og milde Bedømmelse af deres offentlige Færd have truffet en bedre Lod end jeg." Hans sidste Timer vare smertefrie, og den 4de August 1844, nogle Dage efterat han havde fyldt sit 71de Aar, endte en rolig Død hans Lidelser.

Med Sandhed kunde Jacob Aall paa sit Dødsleie sige, at, saavidt han vidste, havde han Fred med al Verden. I yngre Dage havde hans Temperament ikke været uden Heftighed; men Alderen afkjølede det varme Blod, og aldrig viste hans Charakteer sig elskværdigere end i de sidste Aar af hans Liv. Der var i hans Væsen en Mildhed og næsten barnlig Uskyldighed, som sjelden findes hos Mænd, der have gjennemvandret et langt og bevæget Liv. Ingen var mere tilbøielig til at tænke det bedste om sine Medmennesker, og en streng Dom gik sjelden over hans Læber. I sit Forhold til Menneskene kjendte han ingen Forskjel, grundet paa denne Verdens uvæsentlige Fortrin, og han frygtede ligesaameget for at fornærme en Tigger som en af Statens mægtige Mænd. Paa den Kreds, hvori han virkede, har han maaskee udøvet en større og mere velgjørende Indflydelse, end en Mand af tilsyneladende større Energi vilde formaaet, og for dem, som stode ham nær, vil hans milde og kjærlige Skikkelse leve som en trøstefuld Erindring til deres Dages Ende.

Erindringer

som Bidrag til

Norges Historie fra 1800—1815.

Første Deel.

Fortale.

I det Forfatteren heraf forelægger sine Landsmænd nærværende Arbeide, anseer han det for passende at gjøre de Grunde bekjendt, som have ledet ham ind paa denne vanskelige Deel af hans Forfatter-Bane. Der er ingen Grund til Frygt for, at Arbeidet skal ansees for ubetimeligt med Hensyn til den Gjenstands Vigtighed, som forelægges; thi Norges Historie har i flere Aarhundreder ikke havt den Betydning, som i det korte Tidsrum, hvis Historie her behandles. Fra Calmar-Unionen af og indtil vore Dage har Norge ikke været nævnt iblandt Europas Stater. Det betragtedes som en Provinds af Danmark, og Norges Navn var mestendeels kun bekjendt for de faa Stater, med hvilke det stod i nærmere Forbindelse. De Omstændigheder, under hvilke Fædrelandet har erhvervet sig en ny Navnkundighed, ere saa mærkværdige, at de ikke allene fortjene at optages i vor egen Historles Speil, men at de og havde tiltrukket sig de Staters Opmærksomhed, der under Statsvidenskabens Udvikling, Friheds-Ideernes Gjæring og Statsforfatningernes Forbedring have søgt at bane sig en Vei til en større Fasthed i deres politiske Stilling og til en betryggende Ligevægt i Statsmagternes Fordeling. Denne lille Stat, som hverken af Naturen er udstyret med stor indvortes Styrke og store Velstands-Elementer, ei heller formedelst sin afsides Beliggenhed kan have nogen mærkelig Indflydelse paa den europæiske Politik, har fremstillet et ofte priset Mønster af en Statsforfatning, der aabner alle Statsborgere den frieste Adgang til at nyde naturlige Rettigheder, og til ubeskaaret at høste Frugten af Flidens og Snillets Anstrengelser under Lykkens begunstigende Smil. Paa den anden Side gives der vel intet Folk, som paa en roligere Bane eller med lettere og naturligere Midler er gaaet over fra den største Afhængighed med Hensyn til Statsformen til en fuldkommen Selvstændighed, fra den meest uindskrænkede Regjeringsform til en passende Fordeling af Kongens og Folkets gjensidige Rettigheder. Det kunde vel lønne Umagen at eftergranske Aarsagen til denne en ubekjendt og ubetydelig Stats stille Fremtræden paa Idee-Gjæringens store Skueplads, og som ved ublodige Midler fremledte et for alle Partier heldigt og, i flere Henseender, i andre Nationers Dine misundelsesværdigt Resultat.

Den norske Statsforfatnings Reform istandbragtes ingenlunde ved revolutionaire Midler; thi den overraskede ligesom Nationen selv under en ved flere Leiligheder yttret Tilfredshed med det herskende Dynastis Fremgangsmaade i Bestyrelsens Hovedfag. Ikke heller synes Reformen at være fremledet ved nogen Styrke af indvortes Midler, som kunde begrunde Lovgivningens Viisdom. Den videnskabelige Dannelse, som den rette Skole for en theoretisk vüs Statsforfatning, fandtes i Norge kun i ringe Grad. Videnskabeligheden havde sit Hovedsæde i Frændelandet, hvor de af Tidsaanden fremavlede Ideer forbundledes ved det aristokratiske Støv, som klæbede ved en forældet og Menneskerettigheden krænkende Statsform og Statsorganisation. Høiskolen var ikke i Landet selv, og det var sjelden Landets egentlige virksomme og uafhængige Borgere, som sendte deres Sønner til Danmarks Universitet, men mestendeels

Embedsmænd, som beredte disse i Videnskabernes Tempel meer en videnskabelig Sands og en uafhængig Stilling i oeconomisk Henseende, end den Uafhængighed i Ideer og den Smag for constitutionelle Statsformer, som mangesteds i Europa begyndte at gjære i Gemytterne. Universitets-Opdragelsen var fast for Alle et Middel til Embedsbefordring. Ikke heller kunde det siges, at Norges Embedsmænd i Almindelighed udmærkede sig som Videnskabsmænd og Forfattere. De vigtigste verdslige Embeder vare mestendeels i unge danske Adelsmænds Hænder, for hvilke den flygtige Embedsstilling i Norge sædvanligen kun var en kort Forberedelse til vigtigere Embeder, hvortil i Danmark gaves dem Adgang. Flere Medlemmer af det danske Statsraad begyndte deres Embedsbane som Amtmænd i Norge. De underordnede, skjønt ofte indtægtsrige, verdslige Embeder vare mestendeels i danske [1]) Juristers Hænder, som tildeels kun havde faaet en ringe Grad af videnskabelig Dannelse. Det var saaledes i den geistlige Stand, at vore fleste og lærdeste Videnskabsmænd og Forfattere fandtes, og i denne Henseende var Norge i Sammenligning med Danmark aldrig fattigt, ligesom de norske Digteres Sange paa den Tid flittigen blandede sig med de danskes. Vi ville i det Følgende have at forklare, hvorfor de uafhængigste Borgere i Almindelighed vare de meest tause og mindst virksomme under Statsforandringens store Værk, og hvorlunde Afhængigheden paa den anden Side ikke hindrede Frimodighed i Yttring og den Selvstændighed i Storthingsfærd, som har været de norske Storthings Særkjende. Vi ville ogsaa i denne Henseende have et blandet Billede at fremstille, i hvilket lyse og mørke Farver vexle med hverandre.

Ligesaa uøvede maatte Landets Borgere ansees for at være i Alt hvad der angaaer Statsanliggender. Der gaves fast ikke en eneste Institution, i hvilken den norske Borger havde nogensomhelst selvstændig Stemme. Uden at Magten i den herskende Statsstyrelses Haand i Hovedsagen kunde siges forsætligen at være misbrugt, udøvedes den eneraadig, og Borgerne havde ingen Anledning til at gjøre sig bekjendte med Statsstyrelsens Grene, langt mindre til at deeltage i dens Udøvelse. Statsstyrelsen udøvedes i Stilhed og ligesom hemmelig, og Publiciteten havde endnu ikke opløftet dens Slør. Statsomvæltningen skede saaledes, uden at Borgerne enten havde Villie eller, som det syntes, Evne til at bevirke den, og det kan ikke nægtes, at det maatte være et Særsyn at see et almindeligen erkjendt Viisdomsværk dannes af saa uøvede Hænder.

Men jo værdigere dette Tidsrum er til at indsættes i Norges Historie, jo mere kræver Fremstillingen sin Mand, naar Værket ei skal bortskylles blandt den store Hob af Tidens Døgnskrifter, og det maatte synes dristigt at paatage sig et Arbeide, som deels af Andre heldigen er bleven forsøgt, deels er omgivet med særegne Vanskeligheder. Imidlertid har Forfatteren havt flere Grunde til at vove Forsøget, uden at han ved dets Begyndelse tør bestemme, i hvilken Grad af Fuldstændighed det vil komme for Landsmænds Øine. Hans Evne til en saadan Fremstilling støtter sig mere paa deeltagende Venners Dom end hans egen; thi ligesom han aldrig uden Mistillid til egne Kræfter har forelagt sine Landsmænd nogetsomhelst Skrift, saa maatte et Arbeide af denne Beskaffenhed vække større Betænkelighed end noget af de foregaaende, der ere udflydte af hans Pen. Naar denne Betænkelighed var overvunden, maatte han imidlertid have flere subjective Grunde til ved denne Leilighed at fremtræde som Forfatter. Hans Livs- og Virksomheds-Bane, som nu ligger ved Grændsen af en høi Alderdom, gaar igjennem en lang Periode af Norges nyere Historie. Han har i længere Tid og paa flere Maader end de Fleste blandt sine Landsmænd deeltaget i de offentlige Foranstaltninger, som ere trufne for at forberede, overveie og fremlede dets nærværende Stilling. Den Tillid, hvormed han i denne Henseende er bleven hædret, har opfordret ham til at gjøre sig bekjendt med de rige Hjælpemidler, som i vor Tid have understøttet Statsmandens aarvaagne Virksomhed, og oplyst og rettet saa mange fra Fortiden nedarvede Vildfarelser. Som Privatmand har han siden dette Aarhundredes Begyndelse staaet i Spidsen for en vidløftig Virksomhed, og i dette Tidsrums forskjellige Stadier gjort Erfaringer, som maatte synes værdige

1) Vi kalde saaledes dem, som have taget dansk juridisk Examen; men vi skulle siden see, at nogle blandt Storthingenes dygtigste Medlemmer hørte blandt disse.

til at samles i et Billede over Tidens Aand og Begivenheder, og nedskrives paa Fædrelandets Sagatavle. Han maatte saaledes synes at kunne have et Oversyn over Tildragelsernes Række og Næringsveienes Forhold, som Faa blandt sine Landsmænd, og dersom han tør forudsætte Disses Tillid til hans Bestræbelser for at give sit Billede Sandhed, uden at stole for meget paa sin Forfatter-Evne, maatte han vel fristes til at lægge dette originale Maleri af Nutiden ved Siden af det, han nyligen som Oversætter gav af Fortiden.

Desuagtet har Forfatteren ikke skjult for sig selv de Vanskeligheder, som dette Arbeide har fælles med andre af samme Art, og de særegne som hvile over dette. Saalænge Historieskriveren har Næringsveienes Forhold at fremstille, har hans Arbeide en lettere Gang. De numeriske Opgaver, saavel i statistisk Henseende som med Hensyn til Resultatet af den borgerlige Virksomhed, ere i vor Tid saa mangfoldiggjorte, at Historiemaleren i denne Henseende ei kan mangle Materialier. Om disse Opgaver end ikke alle ere i den høieste Grad paalidelige, om de end stundom have skjulte Brist, som byder en forsigtig Anvendelse deraf, saa maae de dog i en varsom Haand kunne udbrede tilstrækkeligt Lys over Næringsveienes, Oplysningens og den nationale Velstands Stilling i Fædrelandet, og i disse Henseender et nogenlunde paalideligt historisk Billede kunne fremstilles. Iligemaade ere billige Læseres Krav paa den objective historiske Sandhed mindre, naar den fjærne Fortids Begivenheder fremstilles af historiske Forfattere. Naar denne har opfattet den Aand, der gaaer gjennem den fjærne Fortid, de Mænds Charakteer som han fremleder paa Skuepladsen, og Gjæringsperiodernes factiske Resultat, saa seer Læseren igjennem Fingre med den mindre sikkre Fremstilling af Begivenhedernes Detail. Anderledes har det sig, naar Forfatteren har Personer at fremlede paa Skuepladsen og Begivenheder at fortælle, som nyligen tildroge sig. Her møde Vanskeligheder, som ere fast uovervindelige, og meer end andensteds i vort Norden, hvor en Forfatter støder paa tusinde Betænkeligheder og Forviklinger, naar han oplíver sine Billeder med Træk af handlende Personer, som endnu leve, eller ved hvis Grav beskyttende Frænder og Venner fremstille sig. Saadanne levende Billeder kan imidlertid en Historieskriver, der skildrer sin Tids Begivenheder, ikke udelade paa sit Maleri. Han maa saalunde søge sit Mønster mere blandt ældre Forfattere, som i et livligt Drama lægge Begivenhederne for Læsernes Øine, og hvis Pensel er mere beskjæftiget med at male handlende Personer end at forelægge en vidtløftig Talrække af omhyggeligen samlede Bidrag til at kjende Fædrelandet i sin livløse Form. Han maa blande den nye Historieskrivers Konst med den gamles; thi uden denne omhyggelige Fremstilling af det Levende og den Livløse, af den handlende Borger og af Gjerningens Frugter, vil han ikke kunne skildre Begivenhederne i deres historiske Sandhed, og give det Stempel paa Tidsalderens Aand, den Oversigt over Fædrelandets Stilling, den forandrede Statsforfatnings Rod og Forhaabningernes Kilde, som laaner hans Billede Sandhedens Farve og paatrykker hans Værk ligesom Evighedens Mærke. Thi vist er det, at enhver virksom Deeltager i vor forandrede Statsforfatnings Drama, ethvert af de mærkelige Navne, som gaae igjennem vore Storthingsforhandlinger, have leveret deres Bidrag til Landets nærværende Stilling, hvad enten de gave Anledning til fremadskridende eller tilbagegaaende Bevægelser, og fortjene som saadanne en Plads i vor Historie. Det har ligesaalidt i vore Storthingsforsamlinger, som i andre Conventer, ligesaalidt i Norge som andensteds, været den kolde og rolige Fornuft og den findige Overveielse, som ene har fremledet store og for Fædrelandet gavnlige Resultater; men Oppositionen, endog den exalterede og i de Flestes Øine uforstandige, har sin Priis, og har ydet sine Bidrag til den lykkelige Statsforandring og Statsbygningens Soliditet, som nu ligger klart for hver Mands Øie. Vore Forsamlinger have havt deres høire og venstre Side, hvis Medlemmer i bestemte Retninger og bekjendte Farver, ofte i høie Toner og med stor Bitterhed, fægtede imod hverandre; men de have ogsaa havt deres Centrum, hvis Øren vare meer aabne end deres Tunger løsnede, og som uden at træde ind i Forsamlingen med bestemte Meninger, heldede sig snart til høire snart til venstre Side. Historieskriveren maa, saavidt han formaaer, give Alle sin Ret, og han vil have Leilighed til at forevige saavel den stille Virksomhed som den henrivende Veltalenhed. Men hvo indseer ikke, at dette Arbeide er et af de vanskeligste, som en Forfatter kan paatage sig, ja at Opgaven selv er en Gaade, som neppe lader sig løse af menneskelig Indsigt. Der hører en Snorres Konst og Upartiskhed

til at fremstille Dagens Helte saa, at deres politiske Virksomhed og Indflydelse paa Samfundets Tarv meer udledes af deres egen Færd og Tale end af Historieskriverens raisonnerende Dom.

Imidlertid er Vanskeligheden formindsket derved, at de politiske Hovedmænds Tone er bleven roligere alt som Fædrelandets Stilling er bleven mere fast og ordnet, de vigtigste Knuder, som beskjæftigede vore første Storthing, ere løste, og Evnen til Selvstyrelse voxet med Udbredelsen af den større Indsigt. Under de forhen berørte Omstændigheder, under hvilke Statsomvæltningen fandt Sted i Norge, kunde vel Lidenskaberne ikke komme i det Oprør, eller Overgangens Bevægelser være saa urolige som der, hvor Reformen var et Foster af Misnøie, en stor indvortes Forvirring og Ulighed i Borgernes Stilling; men Fædrelandet deelte sig ikke destomindre strax i tvende store Partier, som ivrigen, skjønt ikke blodigen, strede mod hinanden om den Form, hvorunder den nye Trone skulde reises, og det i visse Henseender til sig selv overladte Rige vælge sin Fremtid. Dersom Medlemmerne af disse forskjellige Partier ikke rasede i hverandres Kjød, saa fore de desto grummere afsted mod hverandres patriotiske Sind og Charakteer. Norges constituerende Forsamling, saavelsom de første Lovgivere have havt deres Bjergparti og deres Girondister, hvilke med et pralende Mod og en djærv Patriotisme paa den ene Side, en frygtsom Betænkelighed og en rolig Overveielse paa den anden Side, under mange Slags Gjæringer søgte at lede Statsroret i Begyndelsen af Statsforfatningens Overgang. Vi ville under disse Betragtningers videre Fremskridt faae at see, hvorlunde denne politiske Storm omsider lagde sig, en fredelig Stilstand skede i de brusende Gjærings-Elementer, og begge Partier rakte hinanden Fredens og Forligets Haand over det beroligede, og i politisk Henseende lykkelige, Fædreland. Men under disse oprørte Sindsbevægelser, og medens Fædrelandskjærligheden yttrede sig under saa forskjellige, gjensidigen misforstaaede, Toner, var fast ingen rolig Anskuelse mulig, og de oprørte Elementer maatte udgjære, førend Historieskriveren kunde benytte dem som et historisk Stof til en Oversigt over Fædrelandets Stilling, og over Statsforandringens Gang og Betydning. Desuden var i Omvæltningens Begyndelse ingen Slags Erfaring gjort, og i ingen Henseende var enten Fædrelandets Styrke til at fremtræde som selvstændig Nation under en politisk Forening med Sverige, eller dets Repræsentanters moralske Evne til at berede Fædrelandet en lykkelig Fremtid ved vise Beslutninger, prøvet eller modnet. Overspændte Begreber om Norges Kraft paa den ene Side, utidige, af Erfaring ikke bekræftede, Ængstelser paa den anden Side, blandede sig med Lovgivernes Viisdom, forvildede Granskeren, og tillod ikke med sikker Haand at fremsætte noget tro Billede af Tidens Gjerninger og Fremtidens Haab.

En langt lettere Gang har nu den historiske Granskning, efterat meer end et Quart-Seculum er henrundet siden hiin store Forandring. De fleste af de Mænd, som førte de tvende Hovedpartiers Fane, ere nedstegne i Graven eller have forladt den politiske Skueplads, og Historieskriveren kan meer uanfegtet give dem den Plads i Historien, som deres Færd og Tale monne have berettiget dem til. Historieskriverens Arbeide lettes og derved, at han forefinder paa begge Sider store Navne, som fortjene deres Plads iblandt Fædrelandets Hædersmænd, saa han ved at give Enhver sin Ret maa tvivle om, hvem han skal tildele Prisen, og hvo han maa ansee for at have den vigtigste Deel i at berede Fædrelandet sin nærværende lykkelige og faste indvortes politiske Tilstand. Disse Parti-Hovedsmænd have visseligen havt sine Eftermænd, der endnu ere virksomme i Storthingssalen, og paa forskjellige Maader arbeide paa et Eftermæle, men deres Navn kunne ikke indflettes i den Krands af Constituenter, som have lagt den første Steen til Landets Forfatning. Efterhaanden som Gjenstandenes Vigtighed formindskes paa Storthinget, de gjensidige Forhold imellem Constitutionens Magter ordnes, og enhver Deel deraf enten finder sig tilfreds med Magt-Fordelingen, eller i det mindste anseer en fortsat Strid derom unyttig, eller for den indbyrdes Harmoni mellem Stats-Autoriteterne skadelig, indtræder en fredeligere indvortes Tilstand og en roligere Overveielse af hvad der endnu bør gjøres for at fuldende det store Værk. Under denne Tingenes Stilling lettes og Gransterens Anskuelse af Constitutionsværkets Historie, saavelsom Fremstillingen af dets indvortes Beskaffenhed. Det hele Reformværk betragtes af vore Landsmænd med andre Øine nu end i dets Begyndelse, og Materien selv kan behandles friere.

Derhos kan det vel ikke nægtes, at denne Fremstilling maatte, naar den overgaves de rette Hænder, have stor Interesse, ikke allene for Landsmænd, men ogsaa for philosophiske Granskere, som prøve Constitutions-Værket i Almindelighed, og veie den rette Fordeling imellem Grundforfatningens trende Statsmagter. Thi vist er det, at Norges Statsforfatning i denne Henseende har Særegenheder, som ikke let finde Sted i andre Landes Constitutioner, og at baade dens historiske Grund og det nye Statsforholds lette og frie Udvikling, uden de voldsomme Rystelser, under hvilke Statsomvæltningen andensteds skede, er en interessant Gjenstand for den Gransker, der prøver Constitutionernes Fremskridt og veier deres Værd, saavelsom for ham, der vil nedlægge et Billede af vor Statsforfatnings Art og Oprindelse i Efterverdenens Arkiver. Dette indsees tydeligen, naar man betragter de forskjellige Domme, som i vore Dage fældes over det norske Constitutions-Værk. Paa et Sted prises Norges Grundlov som et Mønster paa den høieste Stats-Viisdom, hvis Elementer fortjene at benyttes i Overveielsen og Bestemmelsen af constitutionelle Forhold. Paa andre Steder ansees Efterligningen deraf som den største Ulykke, der kunde overgaae de Lande, hvor en Forandring i Statsforfatningen ønskes og tiltrænges. Baade Roes og Dadel har sin Grund, deels i Ubekjendtskab med de sande Forhold, deels i de lærde Statsmænds Utilbøielighed til at sætte sig ind deri. De demokratiske Elementer i den norske Statsforfatning have deres Rod i Landets ældgamle Tilstand. I Norge var i denne Henseende lidet Stof til revolutionaire Bevægelser; thi der gaves vel faa Lande, hvor de borgerlige Rettigheder udøvedes med større Frihed og Lighed end mellem Norges Fjelde, og hvor Middelalderens Lehnsvæsen mindre havde fæstet Rødder [1]). Ved denne lykkelige Omstændighed styrkedes et Lands Kræfter, som af Naturen ikke er rigeligen begavet. Det er visseligen et Særsyn, at Norge, som i flere Aarhundreder var forbundet med et Rige, hvis Statsforfatning syntes at indeholde de meest aabenbare Krænkelser af statsborgerlige Rettigheder, og hvis indre Forfatning bærer dybe Spor af Middelalderens Lehnsvæsen, endskjønt formildet af en human Regjering, kunde gjennem sine Constituenter udkaste og grundfæste en Statsforfatning, der i saa mange Henseender udmærker sig ved sine liberale Bestemmelser, og hvis Indførelse har forvoldt saa liden Rystelse i de bestaaende Forhold. Udviklingen heraf vil ikke være uværdig Læserens Opmærksomhed, dersom den falder i de rette Hænder.

Det Tidsrum, som vi have at gjennemgaae fra dette Aarhundredes Begyndelse, har Forfatteren deelt i trende Stadier. Den første Periode gaaer fra 1800 til Syvaarskrigens Udbrud 1807, og omendskjønt denne indeholder Skildringens lyseste Side, saa kan den ikke give Anledning til den vidtløftige Behandling som de senere Perioder, men maa betragtes som en Indledning til disse. Den anden Periode gaaer fra 1808 til 1814; den indeholder Krigens rædselsfulde Aar og ender med Constituenternes Sammentrædelse paa Eidsvold for at udkaste det nye Statsværk. Denne Deel af vort Billede er visseligen den mørkeste, og maa behandles saa meget omhyggeligere som denne Periode i mange Henseender forandrede Landets oeconomiske og moralske Stilling, og beredte Overgangen til den sidste Periode. Det er ogsaa over denne anden Periode Forfatteren bør kunne udbrede det største Lys, da den indtraf i hans Livs kraftfuldeste Alder, og i hans borgerlige Haandterings virksomste Tidsrum, da han stod i Forbindelse med de Fædrelandets Mænd, som nærmest styrede Norges Anliggender paa den Tid, og da hans Stilling som Forstander for en vidløftig Virkekreds indviklede ham i alle de Farer, der omgave Fædrelandet paa den Tid, udenfor Krigsskuepladsen. Det er imidlertid de sidste Aar af dette andet Tidsrum, som ville kræve den vidtløftigste Behandling, fordi de indeholde de fleste Elementer til en historisk Oversigt. Den sidste Periode gaaer fra 1814 indtil et af de Aar, som ligger vor Tid nærmere, og det vil beroe paa Omstændighederne, om Forfatteren derpaa vil kunne lægge Haand. Oldingens Løfter ere usikkre og Rimeligheden af at kunne opfylde dem bortfjærnes dagligen. Arbeidet selv er en Alderdomssyssel, som giver Forfatteren en interessant Erindring om et forsvundet skjæbnesvangert

1) Her tages ikke Hensyn til de flere Indskrænkninger paa Bindstikveligbedens Vei og den Mangel paa Selvstændighed i denne Henseende, som fandt Sted, og hvorpaa senere gjøres opmærksom.

Tidsrum, og som ei var kommen for Lyset medens han levede, naar han ei dertil af sagkyndige Venner var bleven opfordret.

Forfatteren har ikke allene stolet paa sine egne Erindringer, eller benyttet sine egne Nedtegnelser. Han har heldigviis bevaret i sin Brevsamling flere Documenter, som formeentligen udbrede Lys over Dagens Begivenheder; men saa ofte han har maattet stole paa sine Erindringer, eller havt omløbende Rygter om vigtige Begivenheder at fortælle, har han henvendt sig til de Mænd, som tog umiddelbar Deel i den omhandlede Begivenhed eller kjendte den tilfulde. I denne Henseende har han sædvanligen mødt den meest forekommende Velvillie, og han maa sætte disse Meddelelser iblandt de interessanteste Bidrag til sin Historie. Kun i enkelte og sjeldne Tilfælde har han spurgt forgjæves, og er derved sat udaf Stand til at udbrede det rette Lys over enkelte af Dagens dunkle Begivenheder. Forfatteren kan i sin Fremstilling have gjort sig skyldig i Gjentagelser; men deels kunne de samme Billeder let fremtræde paa flere Steder i et historisk Panoram som dette, deels er der visse Hoved-Ideer og Hoved-Begivenheder, hvorpaa en Forfatter lægger særdeles Vægt, deels kan Gjentagelsen være en Skjødesløsheds-Feil. Gjentagelser kunne saaledes være baade vitterlige og uvitterlige; men i alle Tilfælde tiltrænger Forfatteren i denne, som i flere Henseender, den velvillige Læsers Eftergivenhed og milde Bedømmelse. Det følger af Sagens Natur, at forskjellige Begivenheder, Charakterer og Handlinger erindres og bedømmes forskjelligen af Landsmænd. Forfatteren maa saaledes berede sig paa forskjellige Domme over sin Fremstilling, men han haaber, at den Omhyggelighed, hvormed han har søgt at fremhæve den historiske Sandhed, den Critik, han har anvendt i Brugen af sine Kilder, og den Varsomhed, hvormed han har fremstillet sine Landsmænds Færd, vil berede Værket en venlig Modtagelse og Forfatteren den overbærende Bedømmelse, som ikke vil lade ham angre, at han har ladet denne Slutsteen af sine literaire Arbeider komme for Lyset, medens han er oven Jord.

Første Tidsrum.

Fra 1800 til 1807.

Første Capitel.

Indledning.

Der gives vel neppe noget Tidsrum i den almindelige Verdens-Historie, som var rigere paa mærkelige Omvæltninger i de europæiske Staters indvortes og udvortes Forhold, end den sidste Deel af det henrundne Aarhundrede, og den første Deel af det nærværende. I disse skjæbnesvangre Aar skede en alvorlig og blodig Forberedelse til en almindelig Erkjendelse af Menneskets Rettigheder, og af Borgernes Adgang til under lige Vilkaar og med retfærdigen fordeelte Bidrag at drive borgerlig Næring, og bære offentlige Byrder. De Indretninger, som forstyrrede denne Lighed, havde deres Rod i Middelalderens forviklede Forhold, og vare hævdede ved langvarige Misbrug og tildeels kongelige Forvildelser; men de rystedes i deres dybeste Grundvolde, og syntes deres Undergang nær. Der hvor Misbrugen var størst, havde Reactionen ogsaa været blodigst, og Seieren, skjønt forvansket ved den vildeste Grusomhed, meest afgjørende. De sidste ti Aar af det forrige Aarhundrede var det mærkværdigste Tidsrum af den franske Revolution. Den franske Republik udviklede sig under Phænomener, som paa den ene Side opvakte Gysen og Afsky, men paa den anden Side Beundring af den Kraft, hvormed dette store Riges Selvstændighed, uagtet al indvortes og udvortes Modstand, fremlededes. Seierrig i Udlandet og i Landets Indre, havde Frankrige udvidet og afrundet sine Grændser, ydmyget sine udenlandske Fiender, indgydet dem Agtelse og Skræk, og dæmpet alle rojalistiske Bevægelser i sit eget Skjød. Men det syntes som Frankrige endnu ikke gjennem Revolutionen havde naaet det Lyksaligheds og Ligheds Maal, der skulde være de blodige Opofrelsers Seierskrands. Det havde ledet en from, skjønt svag, Konge, som bar mere Byrden af Andres end sine egne Synder, paa Skafottet; men det reiste igjen en Keiser-Trone, og underkastede sig ligesom paa ny den egenmægtige Villie. Bonapartes Tilbagekomst fra Egypten i det sidste Aar af det henrundne Seculum dannede en ny Epoke i den franske Revolution, i hvilken en Tilbagegang til det nedbrudte Regjerings-System antydedes, og nye Coalitioner i Udlandet dannedes, for at tilbagevinde det Tabte. Friheds- og Ligheds-Ideen syntes endnu ikke at have naaet sin Modenhed. Dens blodige Begyndelse havde fremkaldt en kraftig Reaction, som, endskjønt overvunden, gjærede i Stilhed, og aabenbart stræbte det nye Dynasti efter at fremlede en Tilstand, som i Keiserens absolute Magt-Fuldkommenhed nærmede sig den kuldkastede, men som var berøvet det aristokratiske Element.

Midt i denne Reactionens Gjæring styrkedes saaledes den nationale Kraft ved den Lighed i at bære Byrder, som deels var et Foster af Revolutionen, deels befæstedes ved Napoleons Regjeringssystem. Keiserens Villie skulde raade overalt, og Alle være den lige undergivne.

Med Begyndelsen af dette Aarhundrede begyndte en ny Strid i Europa, ikke for at dæmpe den franske Revolutions Udskejelser; thi disse Blodscener vare endte; men for at tæmme den keiserlige Helts Herskesyge, som truede med at oprette et Universal-Monarki i Europa, og at hæve Brødre og Frænder paa dets Troner. Med dette Tilbagefald til en mindre fri Statsforfatning forsonedes Frankrige selv ved den store Keisers Heltebedrifter i Krigen, og hans heldige Bestræbelser for at forbedre Landets Tilstand ved vise Love. Forsigtigt Hensyn til Eiendomsretten, en fuldkommen Udvikling af Næringsfriheden, og omhyggelig Sky for ubetimeligt Formyndervæsen i Borgernes Færd gaaer aabenbart igjennem Napoleons Lov-Codex [1]. Dersom han førte Keisersceptret egenmægtigen, og tog sine Beslutninger med Hensyn til de udvortes Forhold uafhængig af sit Raad, vidste han at benytte Landets bedste Talenter til at forbedre dets indvortes Tilstand, og bringe en passende Ligevægt imellem de borgerlige Rettigheder. En saadan Regjering udbredte saa megen Glands over Frankriges Forhold til andre Magter, og gav saa megen Stof til indvortes Tilfredshed, at den store Folkemasse forsonedes med den herskesyge Regents Udvidelses-Planer, og betragtede hans Regjeringstid som en Hvile efter udstandne Lidelser. Menneskeheden gjorde imidlertid sikkre Fremskridt paa den Friheds-Bane, som den franske Revolution, under store Udskeielser og under Landets mangehaande Lidelser, havde beredt. Feudalvæsenet med dets Misbrug til Enkeltes Fordeel paa det Heles Bekostning var i sin Rod omstyrtet, og reiste sig aldrig mere i sin forrige Styrke, og paa en anden Vei aabnede det øvrige Europa sig Adgang til den samme Lighed i den indvortes borgerlige Stilling, den samme Agtelse for Menneskets naturlige Rettigheder, som Frankrige ved Revolutionen havde beredt sig. De mange Coalitioner, som skulde standse Napoleons ærgjærrige Planer, fik et uheldigt Udfald, og næst Naturen selv var det Folkenes frivillige Opofrelser, som kraftigst fremledede Befrielsen fra Napoleons Aag. For at stemme Folket gunstigt for disse store Opofrelser, erklærede Fyrsterne sig villige til at dele Regjeringsmagten, og afstode til Folket en Deel af Statsmagten, som udeelt havde været i de uindskrænkede Fyrsters Hænder. At dette Løfte ikke overalt fuldstændigen er gaaet i Opfyldelse, angaaer os ikke her; men Ideen vaktes om Hensigtsmæssigheden af denne Magt-Fordeling; den realiseredes i de fleste mindre Stater; Udførelsen forberedtes i de større, og, engang vakt, vil den ikke let undertvinges, om endog dens Gang vakler mellem frem- og tilbagegaaende Bevægelser, eller under en stundom tilsyneladende Stilstand.

Følgerne af den franske Revolution sporedes ingensteds mindre end i Norge, og ingensteds gjærede Friheds-Ideen mindre i det her omhandlede Tidsrum end der; thi der fattedes de Elementer, som satte den i Bevægelse. Vist nok var Folket udelukket fra al Deeltagelse i Landets Regjering, og i den Henseende var Statsforfatningen aldeles ulig den, som Oldtiden kunde fremvise, da Kongerne, omgivne af deres Raad, overveiede de vigtigste Statsforhandlinger, og søgte Folkets Bifald i store Folkeforsamlinger. Men Feudalvæsenet slog aldrig dybe Rødder i Norge; Standsforskjellen har i intet europæisk Land været mindre, og de faa Adelsmænd, som fandtes i Landet, vare af fremmed Blod, og kun Faa blandt dem regnede sig

[1]) Napoleon tog ofte selv umiddelbart Deel i Discussionerne om Lov-Systemets forskjellige Afdelinger. Han aflagde da sin keiserlige Titel, og hedte kun „le chef du gouvernement." Han fremsatte Forslag og Indvendinger, som bleve frit bedømte og behandlede af de øvrige Tilstedeværende, og det hendte ikke sjeldent, at han underordnede sin Mening Andres. Saaledes i Behandlingen af Code des mines; jfr. Legislation pour les mines par Baron Loere. Paris 1828.

som Nordmænd. I den ældre Tid, især i Olavernes Dage, fremtraadte vistnok flere mægtige Lehnsmænd, som, selv omgivne med en stor Skare af Trælle og Afhængige, trodsede Kongernes Magt, underlagde sig store Strækninger af Landet, og førte en forholdsmæssig stor Pragt i Levemaade og Væsen. Men tvende mægtige og selvstændige Konger, Sverrer og Hakon den Gamle, brøde disse Stormænds Kraft, og siden den Tid har den aldrig mere hævet sig. Norges politiske Vælde, der skyldtes Nordmænds Tapperhed og Sømandskonst, tabte sig, da Nabostaterne, under et mere systematisk Forsvarsvæsen og en stigende Velstand, lettere modstode de vilde Vikingers Angreb. Særskilte National-Ulykker, saasom Pest, indvortes Krige og andre Landeplager, forværrede Landets Tilstand og hindrede Udviklingen af en Velstand, der understøtter Besiddelsen af store Eiendomme. I fordum Dage var det den personlige Tapperhed, de heldige Vikingetog og den djærve Stemme i de store Folkeforsamlinger, som skabte Stormanden; nu maatte han søge Elementerne til sin Storhed i Naturens Rigdom, i Vindskibelighed, og i en heldig Benyttelse af gunstige Omstændigheder. Men Grund-Eiendommene i Norge have ikke den sammenhængende Udstrækning, som aabner Veien til et stort Feudal-System, og Odelsretten i sin gamle Form, førend den indskrænkedes ved senere Love, hindrede de smaa Eiendommes Sammenhobning til store. Et Aggregat af Jordegods, grundfæstet paa Hoveri og Indskrænkning af den menneskelige Frihed, er saaledes sjeldent i Norge at finde, og der er vel faa Lande i Europa, hvor der gives saa mange frie og selvstændige, skjønt i Følge Naturens Bud vist ikke mægtige og rige, Grundeiere som i Norge. Hine Omstændigheder have vist nok ikke overalt i Norge hindret Eiendommenes Sammenhobning paa enkelte Hænder; men der er ingen Stadighed i Besiddelsen af Eiendomme, der sjeldent bringe Eiere uden for Bondestanden Fordele, og som søges af disse mere for Skovens end den dyrkede Marks Skyld. Desuden nød Norge i det fælles Statsforbund adskillige Fordele fremfor Danmark, og havde i det Indre bevaret meer af den gamle og friere Periodes Farve. Aldrig har Norge kunnet maale sig med Danmark med Hensyn til Ernærelses-Evne og Overflod af Jordens Gaver; men der har stedse hersket i Norge en friere Tone, og dets Indbyggere have mellem hverandre indbyrdes altid staaet paa en jævnere Vandlinie. I mange Aarhundreder havde intet Hof der taget sit Sæde, og Rigernes Konger havde kun gjort flygtige Reiser og korte Ophold i Norge i dette lange Tidsrum. Ubekjendte med Hoffets Sæder og Væsen, lidet berørte af Standsforskjellens Indflydelse, bevarede de Nordmænd, som ikke flyttede Foden udenfor Fædrelandet, stedse en vis frimodig Selvstændighed, som ofte yttredes i kraftig Modstand mod vilkaarlige, ja stundom mod retfærdige og nødvendige Foranstaltninger fra Regjeringens Side. Det fjærne Rige, som Naturen nærmere havde forbundet med den anden Skandinaviens Deel, skaanedes ofte af en Regjering, der ikke altid førte Scepteret med Kraft. Derhos maa det tilstaaes, at den danske Regjerings milde og faderlige Sindelag mod Norge i de Aar, som ligge nærmest det her omhandlede Tidsrum, bortfjærnede billig Grund til Klage, der desuden hendøde under Norges raske Fremskridt paa den Tid til Velstand under blomstrende Handels-Conjunkturer. Norge stod saaledes Frihedens Grændse nærmere, og Overgangen til den constitutionelle Forfatning var lettere; men Tiden til Statsforandring var endnu ikke kommen. Reformens fjærnere Elementer vare beqvemme, de nærmere frastødende for enhver Statsforandring.

Saaledes fandt de revolutionaire Ideer liden Indgang i Norge, hvor intet Ønske var om Forandring, og hvor den store Hob af Indbyggere længe havde i Hovedsagen været i Besiddelse af den Frihed og Lighed med Hensyn til Betingelserne for den borgerlige Virksomhed, som hine Nationer tilkjæmpede sig paa blodige Veie. I Norden viste derfor ingen Nation mindre Deeltagelse for hiin Omvæltning i Regjeringssystemet end Norge, som just i Begyndelsen af dette Aarhundrede stod ved en Virksomheds-Periode, der var den fordeelagtigste, som dets Historie har at fremvise. Det følte ikke Trykket af nogensomhelst Tvang; dets Skattebidrag vare smaa,

og stode ikke i Forhold til Nationens Kraft til at bære dem, og i enhver Forandring i dets offentlige og politiske Stilling maatte det snarere ane en Forværring end en Forbedring. Norge fulgte derfor hine voldsomme Scener kun med den vemodige Deeltagelse, som Frankriges Lidelser under Revolutionen maatte opvække, og var for øvrigt altfor beskjæftiget med at høste merkantile Fordele af Krigens Bevægelse, til at skjænke nogen politisk Idee om Statsforandring synderlig Opmærksomhed. I Norges eget Skjød var saa godt som ingen Literatur, ingen Avis, som alvorligen behandlede politiske Gjenstande, og den friere Tone, som et Foster af den franske Revolution, der begyndte at herske i offentlige Skrifter og Blade i Danmark, fandt i denne Lykkens Periode for Norge mindre Gjenklang der end i Broderlandet. Forfatteren erindrer endog kun sjeldent i hine Dage at have hørt omtale de Ankepunkter, som før og siden anførtes som Norges Klageposter over den danske Regjering, nemlig at vore vigtigste Embeder nedlagdes i unge danske Adelsmænds Hænder, og at Handels-Monopoler for danske Handlende i mange Maader indskrænkede Norges Handel. De meest indbringende Embeder beklædtes da mestendeels af Landets egne Børn, og kun hine Over-Embeder vare i danske Adelsmænds Hænder, der som oftest med egen Formue vedligeholdt en Deel af deres Glands. Det erindres vistnok fra hine Tider, i hvilke glimrende Optog disse Stormænd, der i vor Tid stille færdes paa Land og Strand, modtoges og hilstes i Byerne under Kanonernes Torden og igjennem Borgervæbningens Rader, og hvorlunde hele Skarer strømmede dem imøde paa Landeveiene, for at ledsage dem til det festligen smykkede Gilde. — Da Norges Kapitaler høist fordeelagtigen anvendtes paa Næringsveie, som laae lige for Handelsmandens Fod, saa ankedes ikke over hine Broderlandet forundte Privilegier og Monopoler, ligesaalidet som over enkelte Varers Fordyrelse, der med Lethed udredes af fulde Kasser. Strax efter Krigens Udbrud fik disse Klager en bittrere Betydning og en alvorligere Grund, ligesom de, ofte tydeligen nok, gik igjennem de ældre Perioder. Endog Striden om et Universitets Oprettelse i Norges eget Skjød, som blev ført med saa megen Styrke mod Slutningen af det forrige Seculum, havde lagt sig til Hvile, efterat de fleste af de Hædersmænd, som førte den med saa megen Varme, vare nedstegne i Graven. Kort — det var aabenbart, at Norge hilsede dette Aarhundrede med en fuldkommen Tilfredshed med sin nærværende politiske Forfatning, hvormeget den end i sin Form krænkede de borgerlige Rettigheder; thi Regjeringens milde Udøvelse bødede paa Lovens strenge Bogstav. Ligesaa vist er det, at Norge var et roligt Vidne til den indre politiske Gjæring, som bevægede det vestlige Europa, og til Frankriges store Kamp med fast alle mægtige europæiske Riger, deels for at forsvare, deels for at udvide sine Land-Grændser. Den eneste Ulempe, som Norge følte af denne Blodkamp, var den Fare, for hvilken neutrale Magters Flag var udsat paa Havet, formedelst Englands vilkaarlige Fortolkning af Neutralitets-Retten, og dette gav Anledning til den eneste Forstyrrelse i den dansk-norske Stats fredelige Politik i de første 7 Aar af dette Seculum.

Andet Capitel.

Briternes Angreb paa Kjøbenhavn 1801.

Med faa Linier kunne vi saaledes føre Læserne igjennem den korte Krigsbegivenhed, som indtraf i dette Fredens og den gyldne Virksomheds lykkelige Tidspunkt. I mere end 80 Aar havde den dansk-norske Stat været velsignet med Fredens Lyksalighed, og under den franske Revolution, som siden 1793 havde forplantet sin Lue

over hele Europa, havde Danmark og Norge nydt Neutralitetens Fordeel under en blomstrende Handel. Men til den lykkelige borgerlige Tilstand, som den langvarige Fred og de for den nordiske Virksomhed heldige Conjunkturer fremkbragte i begge Rigerne, svarede ikke den danske Stats financielle Kræfter. Den havde i dette Fredens Tidsrum bygget en betydelig Statsgjæld, og kunde i ingen Henseende siges at være beredt paa Krig. En Række af Orlogs-Skibe var bygget, og Sø-Arsenalerne opfyldte med Krigs-Material; men Statens financielle Kraft var ikke stor nok til at sætte denne stolte Orlogsmagt i Bevægelse, og den lille Stat havde ikke Folk til at bemande den, uden til sin Koffardiflaades Ødelæggelse. Vi ville ikke her nøiere undersøge Grunden til denne Danmarks financielle Afmagt, da den har sin Rod i et Tidspunkt, der ligger udenfor disse Undersøgelsers Omraade, men skride til at forklare Aarsagen til denne Krigs-Tilstand og dens Følger.

I det afvigte Aarhundrede havde den neutrale Skibsfarts Forhold til de krigførende Magter givet Anledning til mangfoldige Stridigheder, uden at nogen bestemt Regel imellem Magterne indbyrdes var vedtagen. I de forskjellige Krige, som førtes mod Slutningen af det 17de og indtil den Amerikanske Krig i den sidste Deel af det 18de Aarhundrede, var dette Forhold forskjelligt, og afgjordes meer efter Staternes Krigsstyrke end efter Folkeretten. Under den Amerikanske Krig sluttede de nordiske Magter, Rusland, Sverige og Danmark, en Neutralitets-Convention, som hvilede paa den Grundsætning, at frit Skib gjør frit Gods, hvorefter altsaa den neutrale Skibsfart uforstyrret kunde finde Sted til de Lande, som førte Krig med hverandre. Dog undtoges Krigs-Kontrabande, i hvilken Henseende de Artikler, som dertil henfortes, bestemt vare opgivne. Denne Convention var fornemmeligen stilet mod England, som formedelst sin overlegne Søstyrke allerede dengang begyndte at tiltage sig Herredømme over Havet. Det maatte imidlertid da taale denne Forening, for ikke at forøge det store Antal af Fiender, hvormed det fjærn og nær havde at kjæmpe. Saaledes blev hiin Grundsætning fulgt under den Amerikanske Krig, og den neutrale Fart høstede den aabenbareste Fordeel af dette bestemte Forhold. Imidlertid var der ikke i nogen Traktat bleven fastsat, om det tilkom de krigførende Magters Orlogsfartøier at visitere Skibe, som seilede under den respective neutrale Magts Convoi, endskjønt denne Sag hidtil var afgjort efter Ærens Love, der ei tillode at sætte Mistillid til Convoi-Chefens Erklæring. Ved Udgangen af dette Aarhundrede, nemlig 1799, begyndte England, hvis Magt paa Havet tiltog, medens dets Allierede paa Fastlandet sønderskedes af den franske Ørns Kløer, at forlange Ret til, ved sine Krigsfartøier at lade de neutrale Coffardi-Skibe visitere, om de end vare under Convoi af et neutralt Orlogsfartøi, og fandt det i den Henseende ikke under sin Værdighed, at gjøre sin Paastand gjældende mod en af de svageste blandt de nordiske Magter. Den danske Fregat Freya, som havde en Handelsflaade under sin Convoi til Middelhavet, og hvis Chef, Capitain Krabbe, havde nægtet at lade sine Skibe visitere i Kanalen af engelske Krigsfartøier, blev, efter en kjæk Modstand, tvungen til at stryge for Overmagten, og indbragt i en engelsk Havn. Englands Fortolkning af Visitationsretten og den danske Minister Bernstorffs passende Svar derpaa havde ikke bragt denne Sag paa det Rene; men Fortolkningsretten forblev som sædvanligt paa den Stærkeres Side. Danmark, som under begge Rigers blomstrende Handel i Neutralitetens Ly havde for meget at tabe, opgav imidlertid for Øieblikket den uforvanskede Convoi-Ret, indtil en definitiv Convention derom kunde sluttes. Det anmeldte derhos for Hoffet i St. Petersburg det formeente Brud paa Neutralitets-Retten, og som en Følge deraf indbød Keiser Paul Kongerne af Preussen, Danmark og Sverige til at garantere Neutralitets-Conventionen, saaledes som den 1780 var bleven sluttet imellem Rusland og Sverige [1]).

---

[1]) See Bilag No. 1.

Kongen af Sverige reiste selv til Petersburg, og den 16de December 1800 sluttedes imellem disse Magter en Convention, hvis Hoved-Indhold var at forsvare den Sætning: frit Skib, frit Gods. Derhos bestemtes visse Regler, som hindrede Udøvelsen af denne Ret til den krigførende Magts Skade. Danmark tiltraadte denne Convention kun betingelsesviis og med forsigtigt Hensyn til sit fredelige Forhold med England, hvis Forstyrrelse maatte tilføie dets levende neutrale Handel et ulægeligt Saar. I samme Tone svarede Bernstorff den engelske Minister Drummond paa dennes Opfordring til det danske Hof til at give en bestemt Erklæring angaaende dets Hensigter [1]: at det eneste Øiemed var at beskytte sin uskyldige Fart, uden at ville fornærme nogen anden Stat. Men dette ubestemte Svar tilfredsstillede hverken det engelske eller det russiske Hof. Ruslands Keiser Paul befalede sin Minister ved det danske Hof, Likassewitsch, at forlade Kjøbenhavn inden 3 Dage. Det danske Hof beqvemmede sig derfor 16de Januar 1801 til en ubetinget Tiltrædelse til den nordiske Convention, og Likassewitsch vendte tilbage. Følgen af Conventionen var, at der i England under 14de Januar lagdes Embargo paa alle danske, svenske og russiske Skibe.

Saa fiendtligen gik imidlertid ikke England tilværks mod Preussen, med hvilket det attraaede en fredelig Afgjørelse, for at befrie Hannover for Preussens Overfald. Skarpe Noter fra Preussens Side og eftergivende fra Englands vexledes i Vinterens Løb, men kunde ikke forhindre, at Preussen den 3die April formeligen tiltraadte de nordiske Magters Convention. I Parlamentet selv, som aabnedes den 2den Februar, maatte Ministernes vilkaarlige Færd undergaae en skarp Kritik. „Hvorfor", udbryder i Underhuset Grey, denne Nordens djærve og troe Forsvarer, „hvorfor bruges ikke samme Adfærd mod Preussen, som forsvarer samme Grundsætning, at frit Skib gjør frit Gods?" Det var i hans Øine en Politik, som var en stor Stat uværdig, ja et skammeligt og foragteligt Konstgreb, ikke at angribe Preussen, som holdes for stærk, og betragte samme som Ven, medens Sverige og Danmark fiendtligen angribes, fordi de ere svage. Han forlangte, at man skulde see sig om, førend man bevilgede nye Subsidier, og vdslede ny Tillid paa Ministre, som stedse gjorde nye Fordringer, og bragte Skam og Elendighed over England. Det Engelske Ministerium var imidlertid vant til at høre bittre Sandheder af den talentfulde men lidet talrige Opposition, og var stedse sikker paa at see sin Politik understøttet af Pluraliteten. Saaledes besluttedes en mægtig Flaades Affendelse til Østersøen. Forgjæves indgav den Danske Minister i England, Grev Wedel-Jarlsberg, en Note [2], hvori det erklæredes, at Danmarks indgangne Forbindelse med de nordiske Magter kun var defensiv, uden Hensigt at krænke Danmarks fredelige Forhold til England. Paa denne Note fulgte intet Svar, Flaaden afseilede, og Magt maatte sættes mod Magt. Denne Flaade bestod af 54 Orlogsseil, hvoriblandt 20 Linieskibe, som nærmede sig Kronborg den 24de Marts.

Baade Danmark og Sverige rustede sig imidlertid til Forsvar mod denne Havets mægtige Herre, Danmark dog med meer Alvor end Sverige, fordi det første fiendtlige Angreb aabenbart stilede mod Kjøbenhavn. Forgjæves opfordrede den engelske Minister i Kjøbenhavn den danske Konge, eller rettere den danske Kronprinds, som allerede da stod ved Roret, til at fratræde Conventionen, og at tilstede den engelske Flaades Gjennemseiling forbi Kronborg til Østersøen. Den danske Kronprinds, som stedse var redelig i sin Politik, vilde ikke forlade sine Allierede; den engelske Minister fik sine Passe og afreiste. Den engelske Flaades Gjennemgang gjennem Sundet skede ikke uden Sværdslag, da Kronborgs Kommandant fik Ordre til at beskyde den under Gjennemseilingen; men den skede uden Blods Udgydelse,

---

[1]) See Bilag No. 2 a.
[2]) af 16de Januar 1801, indtaget i Bilag No. 2.

da de engelske Kugler vare uden synderlig Virkning paa Kronborg, og de danske Kugler fra denne Fæstning gjorde ingen stor Skade paa den engelske Flaade. Dersom Sveriges Forberedelser til at imodtage denne frygtelige Fiende havde været saa alvorlige ved Helsingborg, som Danmarks ved Kronborg og Kjøbenhavn, vilde den engelske Flaade ikke være sluppen saa vel igjennem Sundet; men denne holdt sig saa tæt som muligt under den svenske Kyst, og undgik derved Fæstningen Kronborgs Kanoner. Historiske Sagn ymte om, at Danmark handlede i denne Henseende med meer Troskab mod sine Allierede end Sverige, og at dettes Konge ikke ugjerne saa Nabolandets Ydmygelse; men denne Falskhed laa ikke i den svenske Konges Karakteer, og Sverige, der overraskedes af Krigen ligesom Danmark, kunde vanskeligere sætte sin Sømagt i Bevægelse, og lægge et Søbatteri paa det rette Punkt til Forsvar.

Den engelske Flaade lagde sig saaledes i god Orden roligen ved Øen Hveen. Den danske Regjering havde visseligen gjort forberedende Anstalter til at imodtage denne uventede Fiende, der med en stor og veludrustet Flaade nærmede sig Danmarks Hovedstad, i det Haab ved en let Seir at opløse de nordiske Magters Forening til Forsvar for deres Neutralitets-Rettigheder. England havde saa meget større Grund til at ansee Danmark som det vigtigere Led i den nordiske Forbundskjæde, da Sundet ved Helsingøer betragtedes som Østersøens Port, der kunde lukke Indgangen for de engelske Skibe til de baltiske Vande, naar Sverige og Danmark vare enige om at spærre det ved et kraftigt Søværn. Desuden havde Danmark en Flaade af 20 Linieskibe i sin Orlogshavn ved Hovedstaden, samt tilstrækkeligt Material og Ammunition til at tiltakle og udruste dem. Det havde paa Danmarks og Norges Kyster en Samling af Matroser og Sømænd, som med Hensyn til Sømands-Færdighed og Mod kunde stilles ved Siden af Englands egne. I det nordiske Forbund var Danmark saaledes vist nok det mindste, men visselig det forholdsmæssigen stærkeste Led, og naar Tid og Penge gaves til at udruste og bemande den færdige Flaade, kunde denne ikke ringeagtes endog af Havets stolte Dronning. Men under Tingenes daværende Stilling var denne Danmarks Overvægt kun tilsyneladende, og kunde svækkes ved et overraskende Angreb. De norske Sømænd, som vare fordeelte paa den lange Kyst i en livlig Koffardi-Tjeneste, kunde ikke i den Hast bringes til Stedet, og ikke engang den danske Sømandsstyrke var ved Haanden samlet i Hovedstaden. Der manglede saaledes Midler til at sætte den herlige Klynge af Orlogsskibe, som laae i Flaadens Leie, i Bevægelse, og den maatte være et stumt Vidne til Krigstordenen paa Kjøbenhavns Red, uden at kunne løsne et Skud. Det var overhovedet den danske Regjerings Ønske, at afgjøre Striden ved diplomatiske Underhandlinger, deels fordi den ei vilde lægge noget fiendtligt Sindelag for Dagen mod en Magt, hvis Venskab det var saa vigtigt at bevare til Vedligeholdelsen af en lykkelig Freds og Neutralitets Tilstand, deels fordi Englands Politik formedelst Minister-Forandring hentydede paa en fredeligere Tilstand. Den engelske Minister ved det danske Hof havde derhos stedse Fredsfeils-Ord tilrede, saa ofte han spored forberedende Rustninger.

Danmark indskrænkede saaledes sit aftvungne Forsvar til at opstille et fast Værn af Blokskibe paa Kjøbenhavns Red, og at understøtte disse ved nogle mindre, bevægelige Fartøier, og at læne den hele Forsvarslinie til det faste og vel bevæbnede Trekroners Batteri. Saaledes lagdes 7 Blokskibe, der, enkelte undtagne, som ubrugbare vare udskudte af Orlogsskibenes Linie, i Slagrække, og deraf førte kun eet 74 Kanoner, de øvrige 64 og derunder, og til disses Understøttelse haledes 2 Fregatter og 6 mindre Fartøier i Linie. En lille Eskadre af et Par Orlogsskibe laae uden for Valpladsen og kom ei i Slag. For at bemande det faste Søværn presssedes i Kjøbenhavn, da den engelske Flaade allerede var i Sigte, alskens Gadeslængere, Bryggerkarle o. s. v., der for en Haandpenge af 15 Rd. slæbedes ombord paa det svømmende Batteri. Nogle modige unge Mennesker af Folkets høiere Classer lode sig inddele i Corps, rede til at forsvare Hovedstaden i Tilfælde af Fiendens Land-

gang. Hos den bedre Deel af Hovedstadens Indbyggere herskede stor Forbittrelse over Englændernes voldsomme Angreb, ledsaget af modige Beslutninger.

Den engelske Flaade commanderedes af Sir Hyde Parker, og Nelson var næstkommanderende. Det opvakte Misnøie i England, at Commandoen ei overdroges Abukir-Helten, der nyligen havde modtaget de meest hædrende Beviser paa sin Konges Agtelse og Nationens høieste Bifald; men Parkers sindige Eftergivenhed og Agtelse for den store Søhelt jævnede tildeels de af dette Forhold opkomne Vanskeligheder. Nelson valgte sine egne Forholdsregler i Slaget, og adlød ei Overadmiralens. Den engelske Flaade bestod af 20 Linieskibe, 8 Fregatter, flere Bombarderer-Sluppe og Brigger. Af denne store Flaade detascherede Parker Admiral Nelson med 12 Linieskibe, hvoraf de fleste vare paa 74 Kanoner, mod Syd for at ødelægge den sydlige og svagere Deel af den danske Defensions Linie, medens Parker blev tilbage for at true den nordlige, og ved en fortræffelig Maneuvre lykkedes det Nelson at overvinde store Vanskeligheder og bringe sin Flaade i den Stilling mod den danske Defensions-Linie, hvori den kunde gjøre størst Virkning. Imidlertid svækkedes den engelske Styrke derved, at tvende af Flaadens store Skibe — Bellona og Russel — løb paa Grund, og kunde ikke tage Deel i Slaget. Nelsons Aandsnærværelse, som forbedrede de medbragte engelske Lodsers usikkre Veiledning, reddede Flaaden fra samme Skjebne. Natten før Slaget var den engelske Flaade udsat for stor Ulempe formedelst Nærheden af Strickers Batteri paa Amager. Derfra kastedes nemlig enkelte Bomber, som truede med ødelæggende Virkninger; men Bombekastningen ophørte, enten fordi der indtraf et Uheld ved Affyrdningen, eller efter Befaling af Chefen for Artillericorpset Oberst Mechlenburg, eller fordi Communication med Landet var forbuden [1]). Saa vis var imidlertid Nelson paa sin Seier, at han skal have lovet Parker at ødelægge det danske Søværn i en Times Tid; men flere lange Timer anvendtes paa denne blodige Kamp.

Medens saaledes Kirkeklokkernes Klang den hellige Skjærtorsdag 2den April kaldte Folket til Guds Huus i Danmarks Hovedstad, gled denne frygtelige Krigsflaade, begunstiget af en svielig Sydostvind, fra Kongedybet under Admiral Nelsons Commando mod det danske Søværn, hvoraf den ene Trediedeel formedelst sin Beliggenhed kom lidet i Ilden. Den danske Commandeur, Olfert Fischer, gav Ordre til at aabne Slaget Klokken $10^1/_2$, da den engelske Flaade nærmede sig Skudvidde. Slaget varede i $4^1/_2$ Time, og ikke alene i Fischers glimrende Beskrivelse over de Danskes Tapperhed, men og af Fienden selv tilstodes det, at Forsvaret fra dansk Side udførtes med mageløs Udholdenhed og Mod. Det paastodes i Fischers Beretning [2]), at den engelske Ild mod Slutningen af Slaget var betydeligen svækket, at flere engelske Skibe, hvoriblandt Nelsons eget, tilsidst kun skjød med enkelte Kanoner, ja at endog et Par Orlogsskibe havde strøget, men ved tilkommende Hjælp heisede deres Flag igjen. Anderledes lød vistnok den engelske Beretning, efter hvilken Fordelen ganske havde været paa Englændernes Side, Tabet af Mandskab serdobbelt større paa de danske Skibe end paa de engelske, hele den sydlige Defensionslinie deels ødelagt deels erobret, en stor Mængde Fanger gjort, og den engelske Flaade bragt i en Stilling, saa Kjøbenhavns Bombardement kunde begyndes med tilbørlig Virkning, dersom ikke Danmark underkastede sig de af England gjorte Freds-Tilbud. Historien

---

[1]) Robert Southey i sin Bog „Nelsons Levnet", oversat af Schaldemose, Kjøbenhavn 1838, fortæller Pag. 249, „at Mørserblokken til Lykke for Flaaden var bleven ubrugelig; og enten kunde de Danske ikke erstatte den med en anden, eller de tabte Retningen i Mørket." Zahrtmann paastaaer det som bekjendt, at Skydningen ophørte efter Mechlenburgs Ordre, som ansaae Afstanden (10000 Skridt) for stor. Allen paastaaer derimod, at den standsede, fordi Fischer havde signaleret Ophævelse af Forbindelse med Landet [jfr. Garde, Dansk-norske Sømagts Historie 355—356.]

[2]) See Bilag No. 3.

maa her, som saa ofte, bevæge sig i Midten mellem de forskjelligste Beretninger [1]). Der er imidlertid flere Omstændigheder, oplyste i de engelske Beskrivelser selv, som vise, at Nelson ei ansaa Seieren saa fuldstændigen afgjort paa alle Puncter, som siden paastodes. Overadmiralen, Parker, gjorde flere Signaler, for at kalde Nelson tilbage, enten af Humanitets-Følelse for at standse Blodbadet, eller fordi han troede, at Nelson vovede sig for vidt i sin nærværende Stilling. Nelson agtede imidlertid ikke paa Signalet, men fortsatte Slaget med sit djærve og uovervindelige Sømandsmod, under den Yttring, at han ved sin Ulydighed udsatte sig for Ansvarlighed og endog Livs-Straf. Det var imidlertid ikke alene hans Mod, men ogsaa hans Klogskab, som udredede ham af hans farlige Stilling. Efterat den danske sydlige Defensionslinie var bragt til Taushed, holdt Nelson et Krigsraad ombord i sit Skib for at bestemme, om de Danskes nordre Defensions-Linie skulde angribes med de mindst beskadigede Skibe; men Krigsraadet erklærede det eenstemmigen for klogest at bringe Flaaden, der havde lidt saa betydelig af Fiendens Kugler, ud af sin farlige Stilling. At Nelson ikke satte den største Tillid til sin Seier, det viser hans Forslag om Vaabenstilstand, som han under Parlamentair-Flag lod gjøre, endskjønt han gjorde Humanitet og Agtelse for Danmarks Kronprinds til Hoved-Grund for sit Forslag [2]). Hans Brev, der leveredes til Kronprindsen, lød saaledes: [3])

„Lord Nelson er beordret til at skaane Danmark, naar det ikke længere gjør Modstand; men dersom Ilden vedbliver fra Danmarks Side, maa Lord Nelson stikke alle de flydende Batterier, han har taget, i Brand, uden at kunne redde de tappre Danske, som have forsvaret dem.

Til Englændernes Brødre, de Danske. [4])".

Efterat Parlamentairen havde meldt sig hos Kronprindsen, lod denne strax sammenkalde et Krigsraad. Kronprindsen havde selv været Vidne til Slaget, han havde bidraget til de i Land sendte Saaredes Pleie, og havde foranstaltet den Hjælp, der kunde raades over. Han var saaledes stemt til at ende denne blodige Scene, naar det kunde skee til Danmarks Ære. Han maatte betænke sig paa at udsætte Hovedstaden for det Bombardement, som let kunde iværksættes, efterat den ydre Forsvarslinie mod Syn var bleven sprængt. Desuden nærmede sig Parkers Division, som endnu ikke havde været i Ilden, Valpladsen, ligesom de stridende Parters Stilling heller ikke var fuldkommen bekjendt. Disse Omstændigheder bleve overveiede i det sammenkaldte Krigsraad; men hvad der imidlertid meest bidrog til Vaabenstilstandens Antagelse var en Courreers Ankomst fra Petersborg, som bragte Efterretningen om Keiser Pauls Død. Om endog hans Eftermands, Alexanders, Tænkemaade i denne

---

1) Englænderne selv gjorde den danske Tapperhed fin Ret i dette Slag. Capitain Foley, Nelsons Ven og stadigt Medlem af hans Krigsraad, roste de Danskes Tilberedelser til Slag, og erklærede, „at de syntes at være ligesaa gode Buldogge som Englænderne selv".

2) Southey — see Oversættelsen Pag. 264 — tilstaar selv de store Fordele, som Vaabenstilstanden bragte Nelson, og roser hans Klogskab i at bringe den i Stand. „Nelson — siger han — der ikke spildte et af de vigtige Dieblikke, som han paa denne Maade havde vundet, gav sine fornemste Skibe Signal til at lette Anker, det ene efter det andet. De havde Sandbanker at omseile, vare for det meste ilde tilredte, og deres Vei førte dem lige forbi Trekroners Batteri". Senere hen siger han: „Det blev snart klart, af hvilken truende Fare Nelson havde trukket sig ud." Han fortæller derpaa, at flere Skibe kom paa Grund ved at hale forbi Trekroner, og bleve siddende i den Tilstand i flere Timer. Det var vel saaledes ikke Humanitet alene, som ledede den store Helt.

3) Southey fortæller, som et Beviis paa Nelsons Koldblodighed og Aandsnærværelse, at, da man tilbød ham Oblat for at forsegle Brevet, afslog han det, og satte et større Segl med Lak end sædvanligt for Brevet med de Ord: „Her er ikke Stedet til at synes tilfærdig og skjødesløs."

4) [Nelsons Brev er her gjengivet i Oversættelse efter hans egenhændige Skrivelse, der forvares i danske Udenlandske Departements Archiv, og derefter er trykt hos Garde; alf. Skr. S. 385. De ældre Gjengivelser af dette Brev ere mindre nøiagtige.]

Henseende ei var bekjendt, kunde der dog af ham ventes en findigere Færd og et fredeligere Sindelag. Der manglede imidlertid ikke Mænd i dette Krigsraad, som tilraadede Vaabenstilstandens Afslag, der af dem ansaaes som et Beviis paa Fiendens Forlegenhed. Admiral Bille, der allerede før havde udmærket sig i Fædrelandets Tjeneste under sit Krydstog i Middelhavet, gjorde det Forslag [1]) at hale ud med sin lille Eskadre mod den svækkede Fiende; men Forslaget modtoges ikke, og General-Adjutant Lindholm sendtes ombord i Nelsons Skib med et Vaabenstilstands-Flag, for at erfare Hensigten af Nelsons Tilbud i sin Note. Nelson havde imidlertid benyttet Vaabenhvilens Øieblikke saa vel til de Skibes Frelse, som vare i Fare, og til at ruste sig til et nyt Angreb, at han nu kunde stemme sin Tone høiere. Nelsons Svar var den stolte Seierherres: „Blot Humanitet havde opmuntret ham til Forslaget. Han ansaa sig berettiget til at tage sine Fanger fra de erobrede Fartøier, opbrænde disse, eller lade dem bortføre, efter som han fandt for godt, men af Ærbødighed for Kronprindsen vilde han ansee denne Seier for den største han nogensinde havde vundet, dersom den vilde give Anledning til en lykkelig Forsoning og Forbindelse mellem Kongerne af England og Danmark." Med dette Svar ilede Lindholm tilbage til Kronprindsen og blev af ham ufortøvet derefter sendt til den engelske Overadmiral Parker for at afslutte Vaabenstilstandens Vilkaar [2]). Under disse Underhandlinger ophørte Slaget, hvide Flag vaiede fra alle Skibstopper og Defensions-Batterier, og i denne rædsomme Taushed kunde begge Parter overfee Størrelsen af sit Tab. Nelson havde, som ovenfor bemærket, benyttet disse kostbare Øieblikke til at redde sine Skibe af deres farlige Stilling, og hale dem forbi det farlige Trekroners Batteri. Dette var endnu uskadt, var vel forsynet med Artillerie, og havde en Besætning af 1500 Mand. Den af Englænderne paatænkte Erobring med Storm var opgivet, som under de nærværende Omstændigheder umulig. Efterat denne Fare var bortfjernet, kunde Nelson give sine Underhandlinger en mere truende Gang. Han steg nu selv i Land for at handle om Vaabenstilstanden, og førtes, ikke uden at være udsat for Molest af den hujende Pøbel, til Amalienborg Slot [3]). I hans Underholdning med Kronprindsen var der ingen Ende paa den Priis, som Nelson lagde paa de Danskes Tapperhed, som han satte over de Franskes, og han udpegede enkelte unge Officierer, hvis Mod og Conduite under Slaget havde høiligen besværet ham, og anbefalede dem til deres Konges Belønning og deres Fædrenelands Skjønsomhed [4]). Under disse Underhandlinger sluttedes omsider Vaabenstilstanden imellem England og Danmark. Den første Vanskelighed gjorde dens Varighed, da Nelson vilde have den saa lang, at han, uden at forstyrres af den

[1]) En af vore Landsmænd, som endnu lever i en ophøiet Stilling [S. Løvenskjold?], var Kronprindsen nær, da dette Billes Tilbud gjordes, og han forsikrer, at Courerens Ankomst fra Petersborg gjorde Udslaget. K. Pauls Død indtraf 23de Marts, og Tiden synes ei for kort for en Coureers Flugt. [Denne Beretning er imidlertid feilagtig; thi Tidenden om Keiser Pauls Mord kom først til Kjøbenhavn den 6de April.]

[2]) Det er blevet paaanket, at Lindholm under disse Forhandlinger ikke brugte Conduite, og at han viste Nelson en Hofmands Høflighed; men Lindholm opfyldte sin Konges Villie, og kjendte de Grunde, som foranledigede Kronprindsens Eftergivenhed, og Ingen vil dadle hans Ærefrygt for den Mand, der havde den største Navnkundighed som Søhelt paa den Tid. Desuden var Nelson nu igjen i en Stilling, da han kunde gjøre Kjøbenhavn stor Molest. Lindholms Minde er forsvaret af en sagkyndig Landsmand, og Enhver, som læser de af Jahrtmann fremlagte Original-Documenter med Opmærksomhed, maa vel erkjende Fuldstændigheden af Æresredningen.

[3]) Saaledes berettede den Tids offentlige Tidender og Privates Breve. Det maa dog vel kun have været enkelte Pøbelskrig.

[4]) Han skal i denne Samtale have sagt, at han havde deeltaget i 105 Søslag; men i intet var det gaaet varmere til end i dette. Det var især den unge Lieutenant Willemoes, som han roste, trykkede ham varmt i Haanden, og anbefalede ham til Kronprindsen til høiere Befordring. Prindsen svarede ham, at dersom han skulde gjøre alle sine tappre Lieutenanter til Capitainer, beholdt han ingen Lieutenant i sin Sø-Etat.

danske Flaade i sin Ryg, kunde kue den svenske og russiske Sømagt, og fremtvinge Freden i Norden paa Englands Vilkaar. Vaabenstilstanden sluttedes saaledes paa 14 Uger med 14 Dages Opsigelse, og den anden Artikel i samme gjorde Danmarks Sømagt uskadelig for England i den Tid. Den indeholdt nemlig, „at hans danske Majestæts bevæbnede Skibe og Fartøier skulde forblive i deres nærværende virkelige Tilstand, saavel med Hensyn til Bevæbning og Eqvipering, som til militair Position. Den Tractat, som er bekjendt under Navn af den bevæbnede Neutralitet, skulde, forsaavidt Danmarks active Medvirkning dertil angik, være suspenderet, saalænge denne Vaabenstilstand forblev i Kraft. Danmarks Kystfart langs Jylland og Øerne skulde derimod være umolesteret".

Ligesom Slaget var langvarigt, saa at Parker under den lange Kamp havde Aarsag til at udbryde, at den Time, i hvilken Nelson havde lovet at ende Slaget, „var Djævels lang", saaledes var det og et af de blodigste Søslag, som denne blodige Søkrig havde at fremvise. Kun Slaget ved Abukir og Trafalgar kunde i forholdsmæssigt Blodtab sammenlignes dermed. Seierherren havde imidlertid ikke store Erobringer at prale af. Kun nogle ubrugelige Blokskibe, der mestendeels før Slaget vare udvragede af Danmarks Flaade, og hvis Krudt var bortskudt eller kastet overbord, faldt i Fiendernes Hænder. Om det bedste af Skibene, Sjælland — som dog siden ogsaa brændtes — opstod Strid med Nelson, idet dets Chef paastod, at dets Flag ikke var strøget men bortskudt, og Vimpelen endnu valede fra Maststumpen. Den Officier, som blev sendt til Nelson for at afgjøre denne Sag, var en af hans gamle Bekjendte, og Nelsons energiske Sprog afgjorde ogsaa denne Tvist efter hans Tykke. Den største Deel af det gjorte Bytte lod imidlertid Parker opbrænde, fordi Skibene ei kunde føres til England uden at gaae tilgrunde. Ogsaa herved yttrede Nelson sin Misnøie, idet han stod i den Formening, at deres Værd ved Fremkomsten vilde have givet Seierherren et godt Udbytte. Overhovedet viste Nelson megen Omfindtlighed og ondt Lune under dette Angreb paa Kjøbenhavns Red, enten fordi han følte sig krænket ved at være bleven tilsidesat for Parker som Overadmiral, eller fordi han ikke sankede de forventede Laurbær i dette Slag, og det slette Lune veeg først, da han kort efter Slaget udnævnedes til Overadmiral for den baltiske Flaade. Fra den Tid af bevægede Helten sig friere, og hans Forholdsregler bleve energiske; men Krigen nærmede sig sin Ende. Kun enkelte af de erobrede Skibe bleve sendte til England, men ved Siden af disse maatte britiske sendes hjem i synkefærdig Tilstand, og en ny Undsætning hentes, for at fortsætte Krigen i Østersøen.

Tabet af Mandskab paa dansk Side angaves af den danske Chef først til 1600 til 1800 Mand, Dræbte og Saarede, men senere opgaves det nøiere efter en Fortegnelse af Admiralitets-Collegiet til 1020 Mand, nemlig 370 Døde, 104 Saarede, der siden døde, og 546 Saarede, som beholdt Livet. Blandt disse vare 10 Officierer døde, og 14 saarede. [1]) De Engelske undredes ikke lidet ved Synet af de mange Træsko-Helte, med hvilke de havde maalt Styrke. I dette Slag deeltoge ogsaa norske Officierer og Matroser, endskjøndt ikke forholdsmæssigen saa mange som danske, og En af Veteranerne blandt Norges Statsraader, nylig afdøde Thomas Fasting, gjorde sig dengang, som Lieutenant og Commandeur af Stykprammen Agershuus, ved sit Mod og sin rolige Conduite under Slaget saa fortjent til Kronprindsens Opmærksomhed, at han længe efter Skilsmissen omtalte ham med stor Agtelse. I Forsvarsliniens Række udmærkede sig især Blokskibet Prøvestenen, der aabnede Slagets Scene, og hvis Kanoner vare blandt de sidste som taug. Chefens, L. F. Lassens, Priis gik paa den Tid igjennem begge forenede Nationer, og ved Siden af ham nævnedes Lieutenant, nu preussisk Admiral, [2]) Michael Bille, der

[1]) [Garde, Den dansk-norske Sømagts Historie 393—96, har en lidt forskjellig Opgave.]
[2]) [Han var dansk Contra-Admiral, men nød Pension af Preussen, hvor han 1820—1838 var Navigations-Directeur i Danzig, og døde i Kjøbenhavn 27de Marts 1845.]

som tredie Commanderende paa Provesteenen udmærkede sig ved sin Kjækhed, sin Evne til i en munter Stiil at oplive sine Medstridendes Mod, og ved sin Udholdenhed i Kampen. Andre Navne nævnes ved Siden af disse med Hæder i Beskrivelsen over dette Slag [1]).

Englænderne angave deres Tab til 953 Døde og Saarede, hvoriblandt ikke mindre end 68 Officierer [2]), hvorimod de Danske forstørrede dette Tab til meer end det Dobbelte. Men paa hvilken Side end Sandheden i denne Henseende monne være, og hvilken Deel end Historieskriverens Iver for at forherlige Landsmænds Bedrifter monne have i at forhøie Glandsen af dansk Tapperhed og at hævde det danske Flags Ære, saa er det vist, at dette Slag kan indføres i Danmarks Sø-Annaler, som et af de blodigste og for Danmark hæderligste, som de have at fremvise, fornemmeligen naar der tages Hensyn til Fiendens Overrumpling, Danmarks uforberedte Freds-Tilstand, Stridskræfternes uforholdsmæssige Fordeling, og især til den store Søhelt, som anførte Englænderne i Slaget. Saaledes omtaltes dette Slag over hele Europa, og Fienden selv nægtede ikke det danske Flag sin Ære, omendskjønt ogsaa han indflettede denne Seierskrands iblandt de herligste, som denne paa engelske Sø-Seire saa rige Krig havde at fremvise [3]). Imidlertid deeltoge ikke alle danske Officierer i denne Roes: Capitainlieutenant Schultz og Stabs-Capitain Westerholtz, som med en Deel af Besætningen uden Chefens Ordre forlode Linieskibet Sjælland, bleve satte under Krigsret og en vanærende Straf overgik dem.

Vaabenstilstanden endte foreløbigen disse krigerske Bevægelser, og under Nordens forandrede Politik formedelst Keiser Pauls Død vendte den forrige Freds-Tilstand tilbage. Hans Tronfølger, Keiser Alexander, var mere fredelig sindet, og hans Bestræbelser for at tilveiebringe Fred med England gjorde alle fiendtlige Skridt fra dettes Side unødvendige. Den engelske Flaade viste sig for de østersøiske Havne, men foretog intet Fiendtligt, og en foreløbig Fred mellem de nordiske Magter og England sluttedes i Mai. Det omtvistede Neutralitets-Spørgsmaal stilledes i Bero, og da Efterretningen om denne Tronforandring i Rusland kom til England, ophævedes Embargoen paa alle nordiske Skibe, og Norges Handel paa England begyndte igjen i sin forrige Livlighed. Den definitive Fred sluttedes dog først i October, og da først gav England Danmark sine vestindiske Colonier tilbage.

---

1) Man see især Allens Beskrivelse [i Dansk Folkekalender 1842 S. 41—84] og Zahrtmanns og Schierns Bemærkninger derover.

2) Det største enkelte Tab, som Englænderne leed i dette Slag, var Capitain Rions Fald, hvilken Officier ansaaes for den bedste paa Flaaden næst Nelson selv.

3) Hvor upaalidelig iøvrigt Englændernes Opgave er over de Danskes Tab, sees deraf, at dette, Fangerne iberegnet, angives til 6000 Mand, endskjønt alt Mandskab paa den engagerede Defensions Linie udgjorde kun 5234. Deraf døde og saaredes 1020 Mand, men af de Saarede helbrededes 546 Mand. Fangne bleve, efter at alle Nelsons Fordringer vare tilfredsstillede, [efter Garde] 1779 Mand. Englændernes Tab opgaves senere i den Strid, som opstod mellem Parker og Nelson, af Parker selv til 2237 Mand. Kanonstyrken paa de engelske Skibe var, efter Nelsons egen Tilstaaelse, 1058, foruden Karonader, der meget besværede de danske Skibe; men af denne Kanonstyrke kunde en Deel ikke bruges, fordi et Par engelske Skibe kom paa Grund. Paa de danske Skibe var Kanonstyrken 626. Nelson beklagede sig for Lindholm over Fischers Fremstilling af Slaget, og paastod, at intet af de engelske Skibe havde strøget, ligesom det ei forholdt sig saa, at hans eget Skib kun havde skudt med enkelte Kanoner; men det vil undskyldes, om Fischer, beruset af Forsvarets Held og Vidne til sine Landsmænds Tapperhed, beskrev Slaget med varme og i enkelte Puncter forvanskede Træk — Rapporter af den Art gaae som oftest paa Stylter; men Nelsons Ømfindtlighed lader ane hans Frygt for, at de Laurbær, som han i andre Slag saa hæderligen havde sanket, skulde ansees visnede i dette. De Udtryk, som Nelson i sit Brev af 22de April 1801 til Lindholm bruger om Fischer, ere ligesaa ufortjente, som den engelske Søhelt i høieste Grad uværdige. Lindholm forsvarede sin Vaabenfælle paa den værdigste og fyndigste Maade, der aftvang Nelson selv Forsikkring om dyb Agtelse og varme Venskabsfølelser for Lindholm. See Zahrtmanns „Gjenlyd fra 1801" i Nyt Archiv for Søvæsenet No. 3. Kjøbenhavn 1842.

Denne korte Krigstorden gav ogsaa Gjenlyd i Norge, og opvakte der større Frygt end i Danmark. Den danske Kornfart paa England og Holland var i de Dage endnu ikke begyndt, da Norge forbrugte alt Danmarks overflødige Korn, hvis Indførsel i Norge beskyttedes ved Told paa udenlandsk Korn. Danmarks meest indbringende Handel blev saaledes uforstyrret. Mange danske Ostindiefarere fandtes vistnok i Farvandet, men de fleste af disse vare hollandsk Eiendom, hvis Redere benyttede det danske neutrale Flag, medens Norges talrige Handelsflaade fast udelukkende beseilede Nordsøen mellem England og Norge. Lykkeligviis udbrød Krigen i Vintermaanederne, da Naturen lægger sit Iisbaand paa den nordiske Fart, og meer i hine Dage end i vore betragtedes som en Handelshvile. Da Kornforsyningen sædvanligen skeer om Høsten, og i hiin gyldne Handels-Periode skede meer fuldstændigen og betimeligen end siden har været Tilfældet, saa blev den korte Handelsstandsning ingen mærkelig Afbrydelse i Norges Handels-Virksomhed, og ingen Nød spoiredes af Mangel paa Korn-Tilførsel. Et Par kornlastede Skibe fra preussiske Havne antastedes vistnok af Kystboerne paa Vestlandet, som egenmægtigen fordeelte Ladningernes Indhold, men deraf opstod ingen videre Ulempe. Misforstaaelsen af Krigs-Tilstanden, da disse Skibe vare bestemte til England, og den Orden, hvormed Uddelingen skede, formildede Rovets Utilladelighed, og Resultatet af den i den Anledning nedsatte Commissions Undersøgelse blev kun, at Vedkommende maatte i dyre Domme betale det ranede Korn, ligesom Udlændingen fik fuld Værd for de rovede Varer. De Kornrestancer, som herved dannedes, fulgte imidlertid Fogdernes Regnskaber i mange paafølgende Aar, og ere først i senere Tid blevne udslettede.

Tredie Capitel.

Briternes Overfald paa Kjøbenhavn 1807.[1])

Fra Slaget paa Kjøbenhavns Red 1801 til 1807 løsnedes intet Fiendeskud i de forenede Riger, og den dansk-norske Stat gjorde en fornyet Høst af Handelens gyldne Fordele, som Følge af sin neutrale Stilling. Den vindskibelige Borgers Velstand voxede betydeligen i dette Tidsrum; der var Liv og Fremskridt i alle Næringsveie, Munterhed og Tilfredshed hos alle Classer af Borgere, og Virksomhedens korte Afbrydelse havde ligesom fremkaldt en friskere Livlighed. Men saaledes var ikke Statens finantsielle Stilling i dette Mellemrum. Denne svækkedes aarligen deels formedelst en selvskabt Krigs-Tilstand midt i den dybe Fred, deels en misforstaaet og uheldig Anskuelse af Dagens rette Politik, deels fordi den danske Regjering førte Scepteret mildere end en fornuftig Statshuusholdnings strænge Klogskabsregler byde.

I dette Mellemrum var Europa i en fast uafbrudt Krigs-Tilstand. De mægtigste Nationer fremstode til forskjellige Tider, for i Forbund med England at stække Vingerne paa den franske Ørn, og standse Napoleons for det øvrige Europa ødelæggende Planer. Men endnu var hans Ydmygelses-Tid ikke kommen, og i det her omtalte Tidsrum steeg Napoleon over fældede Fiender til Ærens og Magtens høieste Spidse. Vel sluttedes Freden med England til Amiens 1802, og derved indtraadte en kort almindelig Freds-Tilstand i Europa, men ingen af Parterne holdt sig Fredsvilkaarene efterrettelig, og Krigsluen tændtes snart paany mellem de gamle uforsonlige

---

[1]) [Udførligere og nyere Beretning om hvad i dette Capitel omhandles, findes i J. Ræders, Danmarks Krigs- og politiske Historie, 1ste Deel, og i H. G. Gardes, Dansk-norske Sømagts Historie, Kjøbenhavn 1852, S. 409—475.]

Fiender, England og Frankrige. Efterhaanden stillede de mægtigste europæiske Fastlandsmagter, Østerrige, Rusland og Preussen, sig ved Englands Side mod Frankrige, men alle med lige Uheld. Østerrige maatte kjøbe Freden med Opofrelsen af store Landstrækninger og af rige Statsindtægter, og ved Fredsslutningen i Tilsit beholdt Preussen lidet meer end det Halve af sit forrige Statslegeme og Statsindtægt. Rusland beholdt vel sit kolossale Rige ubeskaaret, og tækkedes med en Stump af sin ulykkelige Allieredes Land, men sin politiske Overvægt og en Deel af sin Krigshæder efterlod det paa Austerlitz's og Friedlands blodige Val. Det er imidlertid ikke Europas men Nordens Tilstand vi have at beskrive.

Krigens Nærmelse til Danmarks tydske Stater bevægede Kronprindsen til at flytte over til Holsteen 1803, der at danne en Hofstat, og holde en Armee paa Krigsfod. Dette Skridt, der uden Tvivl kan betragtes som den første og nærmeste Anledning til de tvende nordiske Rigers Skilsmisse, paadrog den danske Kronprinds haanlige og skarpe Bemærkninger i tydske Journaler og i den franske Moniteur. Disse krigerske Demonstrationer ansaaes som et unyttigt Værn mod Frankriges kolossale Magt, der ligesaa meget lod sig standse ved en Grændsepæl, eller ved nogle paa Grændsen opstillede Compagnier, som ved den Armee-Række, der var opstillet i Holsteen. Andre Artikler i offentlige Blade anførte derimod til den danske Regjerings Forsvar, at en bevæbnet Neutralitet i krigerske Tider som disse var nødvendig for at hindre Grændse-Molest og Streifepartiers Indtrængen, at Danmarks Armee, som bestod af 70,000 Mand, var stor nok til at holde det i Respect hos de neutrale Magter, at mindre Stater end Danmark paa denne Maade søgte at holde Krigens Rædsler fra sine Grændser, og at Krigsmagtens Øvelse bedst skede i samlede Massers militaire Evolutioner [1]). Men vist er det, at Statens Finantsvæsen gik tilgrunde under de store med denne Krigs-Tilstand forbundne Omkostninger, uden at vi ville indlade os i at bedømme, hvorvidt den daværende gaadefulde Politiks uforklarlige Forviklinger gjorde dette Skridt tilraadeligt. Historieskriveren nævner Rygter og Sagn, som i hine Dage vare i Omløb, som fjærne Grunde til Kronprindsens Ophold i Holsteen med Armeen, uden at han vover derpaa at lægge nogen Vægt. Det paastodes nemlig, at han, endskjønt i Virkeligheden allerede Statens Styrer under sin kongelige Faders Svagheds-Tilstand, fandt mere Behag i et eget kongeligt Hof, afsondret fra det kjøbenhavnske, og især at Kronprindsessen havde Forkjærlighed for sit tydske Fosterland og for Kiel og dens Omegn, som herligen forskjønnedes under Hoffets Ophold, og høstede Gavn af dets Nærværelse. Men den dansk-norske Stat leed i finantsiel Henseende betydeligt. Derhos kan det ikke nægtes, at Danmarks Anstrengelser paa den militaire Vei hverken stode i Forhold til denne lille Stats indvortes Kræfter, eller dens udvortes politiske Stilling i Europa. Den dansk-norske Stat havde en Land-Armee paa 70,000 Mand, hvilken, fordeelt paa $2^1/_2$ Million Mennesker, som dengang omtrent var dens Indbyggeres Tal, udgjør en ligesaa stor Armee, som den Frankrige i sin revolutionaire Selvstændigheds farligste Periode og under de circulerende Papirers største Forværrings-Flugt havde paa Benene. Desuden havde Danmark en Flaade, som med Hensyn til Skibenes Mængde, herlige Udrustning og fortræffelige Tilstand hævede Danmark til en unaturlig Rang af Europas 4de eller 5te Somagt, endskjønt det i denne Flaades bedste Tilstand kun havde forsøgt at bemande en liden Deel deraf, ligesom det ei heller dertil havde et tilstrækkeligt Antal Sofolk, naar et al Koffardifart skulde standse. Flaaden bestod nemlig 1807 af 20 Linieskibe, som førte fra 80 til 60 Kanoner, foruden 2 paa Stabelen paa 74 Kanoner, 16 Fregatter fra 38 til 12 Kanoner, foruden mange Brigger og mindre Fartøier. Men ikke alene Flaadens Bygning, men og dens Vedligeholdelse var forbunden med store Omkostninger. Orlogsværftet i Kjøbenhavn

[1]) See Politisches Journal, Jahrgang 1803 Pag. 855 ff.

er mere beregnet paa at bygge end paa at reparere Skibe, og efter en kort Cyclus af Aar ophuggedes det ubrugte Linieskib, og en ny Phoenix opstod af dets Aske. Saa uhyre Anstrengelser maatte ødelægge en lille Stats Finantser, uagtet dens blomstrende Handel og Borgernes fremadskridende Næringsveie. Danmarks Skjebne paa Finantsernes Vei, formedelst dets overspændte militaire Stilling og mangehaande finantielle Vildfarelser, forudsagdes allerede før den Tid af oplyste og fædrelandsksindede Forfattere; men Ytringen optoges med Mishag, og hørtes med Ligegyldighed. I det Tidsrum, som vi her behandle, var Danmarks Regjering i den uheldige Stilling, at den ved overspændte Anstrengelser ødelagde Statens Finantser og Pengevæsen, og formedelst denne Kraftspilde fremledte den just den Krig, som den ved disse Opofrelser søgte at afværge. Vi komme nedenfor tilbage til denne Gjenstand; her bemærke vi blot, at den danske Statsgjæld, som i Aaret 1799 udgjorde omtrent 28 Millioner Rigsdaler, var ved Krigens Begyndelse 1807 steget til omtrent 42 Millioner, og at Seddelmassen i samme Tidsrum var steget fra 16 til 27 Millioner Rigsdaler.

Efter Slaget ved Friedland i Juni Maaned 1807 forandredes atter Europas Stilling, og Napoleons slagne Fiender kastedes for den franske Seierherres Fod. Fredsslutningen ved Tilsit var ødelæggende for Preussen, ydmygende for Rusland, og isolerede England saa godt som fra enhver Alliance paa Fastlandet. Kun Sverige blev sin Allierede tro, og den svenske Konge fortsatte i sin Haardnakkenhed og sit Had mod Napoleon afmægtigen Krigens Efterspil, der berøvede Sverige sin sidste tydske Provinds. Men, uovervundet og seierrigt paa Havet, var England langt fra at ville bøie sig under Napoleons Overmagt; det gjorde ikke engang Mine til Fredsforslag. Det samme Foraar havde det med uhyre Anstrengelser udrustet en Flaade med Landgangstropper, for at understøtte dets Allierede i Kampen mod Napoleon paa Østersøens Kyst, og den forsinkede Afsendelse deraf til Valpladsen paadrog England bittre Bebreidelser af dets Allierede. Efterretningen om Krigens ulykkelige Udfald og den derpaa følgende Fred forandrede Englands Planer og den udrustede Flaades Bestemmelse. Denne Forandring begroves imidlertid i en dyb Hemmelighed af det engelske Cabinet, og med Sandhed kunde Castlereagh sige i Parlamentet den 31te Juli, „at den Magt, som var Gjenstanden for denne Expedition, Intet skulde høre derom, før den blev rammet af det dødelige Slag.“ Anden Gang var det det uskyldige Danmark, som skulde bløde, uden paa den fjerneste Maade at have krænket eller fornærmet den engelske Leopard. Det var i Danmarks høieste Interesse at vedligeholde en venskabelig Forstaaelse med England, som var det Centralpunkt, hvorfra begge Rigers Handels-Velstand udgik. Danmarks vigtige Handel paa de transatlantiske Bande, og dets Kornhandel paa Norge, saavelsom de vigtigste Grene af Norges Handel og Skibsfart, hvilede paa Fred med England som paa et uundværligt Fundament. For at bevare denne Fred havde Danmark paadraget sig Englands bittreste Fiendes Misnøie. Aldrig nogensinde var vel en grusommere og uretfærdigere Krig paaført et uskyldigt Land, aldrig nogen Magt mindre forberedt paa et troløst Angreb. I sin Freds- og Neutralitets-Tilstand var der ingen europæisk Stat, med hvilken Danmark ansaa sig i et fredeligere Forhold end med England, og intet Skridt var foretaget til Beskyttelse mod denne Havets stolte Herre. Dets herlige Flaade og fyldte Arsenaler laae uden tilstrækkelig Beskyttelse inden for slet befæstede Mure, og Kjærnen af dets Landarmee var trukken over til Fastlandet til en unyttig Beskyttelse mod Englands haardnakkede Fiende. Den danske Kronprinds og hans Raad nærede ikke mindste Frygt for et fiendtligt Overfald af England. Men det engelske Kabinet anede Muligheden af, at Danmark skulde tvinges til at forøge dets Fienders Antal, at den herlige danske Flaade skulde falde i Napoleons Hænder, styrke Frankriges Kræfter til at møde England paa Havet, og spærre Østersøens Port. Da det engelske Ministerium siden skulde forsvare dette voldsomme Skridt mod sine bittre Opponenter i Parlamentet, og retfærdiggjøre det for den

engelske Nation, hos hvilken Danmarks Lidelse fandt store Sympathier, paastodes: „at Kongen af England havde faaet den bestemteste Efterretning om, at Frankriges nærværende Hersker havde besluttet Holsteens Occupation med en militair Magt, for at udelukke England fra alle sine Forbindelses-Kanaler med Continenten, at tvinge Danmark til at spærre Sundet for England, og benytte den danske Sømagt til Landing i Storbrittanien eller Irland". Imidlertid er denne Paastands Gyldighed aldrig ved noget offentligt Dokument bleven beviist. Den blev paa det bestemteste modsagt af det franske officielle Blad, Moniteuren, og Danmarks Bernstorff nægtede høitideligen Tilværelsen af et saadant Forbund med Danmark, der noksom gjendreves af hele Danmarks Færd. Napoleon, som ikke sjeldent tillod sig heftige Talemaader mod sine Fiender, kan maaskee ved ubestemte og løse Ytringer have foranlediget en saadan Formodning; men i Øvrigt var det aabenbart, at England, i sin Forbittrelse over sin arrigste Fiendes Fremskridt, havde snarere dannet sig et Skrækkebillede om hvad der i Fremtiden kunde skee, end grundet sin Frygt paa Kjendsgjerninger og et virkeligt Forbund. — Den voldsomme Beslutning blev imidlertid tagen og grusomt udført.

Den engelske Flaade, som afgik til Sundet, bestod af et Admiralskib paa 98 Kanoner, 17 Linieskibe paa 74 og 5 paa 64 Kanoner, foruden 9 Fregatter fra 32 til 38 Kanoner, 22 mindre Fartøier og 500 Transportskibe med Tropper, Proviant og Krigsfornødenheder. Landtroppernes Antal, efterat de vare blevne forøgede med de Afdelinger af den tydske Legion, som befandt sig paa Øen Rygen, og var bestemt til at understøtte den russisk-preussiske Armees Operationer ved Østersøen, beløb sig til 33,000 Mand. Lord Gambier var øverste Admiral paa Flaaden; Cathcart kommanderede Land-Armeen, og Admiral Essington en Afdeling af Flaaden, som afgik til Bæltet for at afskjære Communicationen imellem Sjælland og den i Holsteen staaende danske Armee. Med denne frygtelige Krigsmagt, som, om den et Par Maaneder før var landstegen paa Østersøens Kyster, vilde have kunnet udføre hæderlige Bedrifter til Venners Tarv, skulde Danmark midt i den dybeste Fred overvældes og knuses.

Flaaden afgik fra England i 2 Afdelinger den 27de Juli og 2den August, og allerede den 3die August ankrede den første Afdeling paa Helsingørs Red. Denne Gang slog ikke den engelske Flaade sig igjennem Sundet; den listede sig derigjennem som Ven og saluterede Fæstningen Kronborg. Admiralen lod Sundtolden betale og forsynede sig med Forfriskninger i Land. Nu begyndte først Underhandlingerne med den danske Regjering, og den venlige Maske afkastedes. Til den daværende engelske Minister i Kjøbenhavn, Garlike, kunde disse Underhandlinger ikke betroes; thi denne ædle og retskafne Mand havde stedse søgt at overbevise sit Hof om Danmarks trofaste og redelige Sindelag, og, da hans Forestillinger vare unyttige, modtog han gjerne en forandret Stilling og forlod misfornøiet en Post, som han ikke længere med Ære kunde beklæde. Villigere Redskaber fandt den engelske Regjering i sine tvende andre Sendemænd, Taylor og Jackson. Men Taylors Forestillinger i Kjøbenhavn hos den yngre Bernstorff, og Jacksons i Kiel for Kronprindsen og den ældre Bernstorff kunde ikke bevæge den danske Regjering til at indgaa paa Englands Forslag, der vare alt for ydmygende og for Nationalæren krænkende. Der var intet Valg; det svage og uforberedte Danmark maatte vove den ulige Kamp med sin mægtige Fiende, der krævede Intet mindre, end at Danmark skulde overgive sin herlige Flaade i Englands Vold, som et Depositum indtil den almindelige Fred [1]. For at vinde Tid henviste Kronprindsen Jackson til Kjøbenhavn, hvor hans kongelige Fader opholdt sig, og selv reiste han forklædt fra Kiel ligeledes over Bælterne derhen. Paa denne Reise var Kronprindsen i den øiensynligste Fare for at blive optaget af Englænderne, og slap kun igjennem ved en dansk Sø-Officiers Aands-

[1]) Danmarks Erklæring i Anledning af Fredsbrudet findes i Bilag No. 4.

nærværelse. Hans Ankomst til Kjøbenhavn opvakte den største Glæde; thi den engelske Flaades Nærmelse og Taylors Trudsler ængstede den saa godt som forsvarsløse Hovedstad. Men Glæden forvandledes til Bekymring og Skræk, da Kronprindsen efter et kort Ophold, i hvilket Aftale blev gjort med Fæstningens Commandant, General Peymann, om Hovedstadens Forsvar, forlod Kjøbenhavn med en Ilfærdighed, der lignede en Flugt. En Proclamation, som opsloges paa alle Hjørner, bekjendtgjorde, at Kronprindsen ilede tilbage til Holsteen for at føre danske Tropper over Bælterne til Hovedstadens Hjælp. Kronprindsen havde vist nok fine Grunde til, under de forhaanden værende Omstændigheder, at forlade Kjøbenhavn, hvor hans Nærværelse let kunde forvikle Statens Stilling; men vist er det, at hans Bortreise opvakte Skræk og Modløshed iblandt Hovedstadens Indbyggere, som havde gjort sikker Regning paa at han, efter sin kongelige Forfaders Fredrik den 3dies Exempel, heller vilde have døet i sin Rede, end forlade den i Farens Stund. Svage vare derhos de Midler, hvorved Hovedstaden skulde forsvares mod den mægtige Fiende. Af Danmarks store Armee vare kun 5000 Mand cantonerede i Hovedstaden, hvortil kom 6 Batallioner Landeværn, Kjøbenhavns Borgerskab, et frivilligt Jæger-Corps og et Student-Corps; men de sidste Afdelinger af denne Krigsmagt manglede den tilbørlige Øvelse, endskjønt Folket visseligen ikke manglede Mod. Med denne ubetydelige Magt, med disse tildeels lidet øvede Tropper skulde Fæstningens Kanoner besættes og Udfald gjøres mod en Fiende, som, naar han havde gjort sig Ryggen fri, kunde bringe sine Ødelæggelses-Maskiner alt nærmere og nærmere den ulykkelige Stad. Mere betryggende var Søværnet paa Kjøbenhavns Rhed. Den blodige Erfaring, som var hentet fra Slaget den 2den April 1801, havde foranlediget Oprettelsen af flere faste Batterier paa Kjøbenhavns Rhed, og disse vare besatte med tilstrækkeligt og dygtigt Somandskab. Denne Gang forandrede Fienden saaledes sin Angrebs-Plan. Flaaden indskrænkede sig til lidet betydende Skjærmydsler med det danske Søværn, hvoraf Fordelen snart var paa den ene snart paa den anden Side, og han concentrerede sin hele Kraft paa Landtroppernes Landsættelse og Hovedstadens Beskydning fra Landsiden. Til at forhindre Landgangen vare kun utilstrækkelige Midler forhaanden. Landeværnet var uøvet og tildeels adspredt, Officiererne ukyndige i at lægge Planer til en alvorlig Modstand, og Material og Ammunition fattedes paa det rette Sted.

Saaledes landede, uden synderlig Modstand fra dansk Side, Hoved-Afdelingen af den engelske Landmagt den 16de August ved Vedbek; den hannoverske Legion, som kom fra Rygen 6 til 7000 Mand stærk landede ved Kjøge, og desuden landsattes 5000 Søsoldater og Matroser. Mod denne Magt opstillede sig ved Kjøge Generalerne Castenskjold og Oxholm med omtrent 10000 [1]) Mand slet bevæbnede, lidet øvede og slet anførte Landværnstropper. Mod dem rykkede Generalmajor Arthur Wellesley (senere Hertug af Wellington) og vandt en let og ublodig Seier. En Femtedeel af denne Landværns-Skare toges til Fange, Resten joges paa Flugt og adsplittedes uden nogensinde meer at samle sig. Denne hele Landværns-Krig var en jammerlig Farce i dette blodige Sørgespil, og den engelske Historie har visseligen Uret, naar den gjør denne Seier til et Blad i Wellingtons Laurbærkrands. Ligesaa overdreven, for ei at sige ubillig, var vist nok den Anklage, som siden blev ført over Wellingtons Tropper, der beskyldes for at have udmærket sig ved en haard og røversk Færd ved Kjøge. Denne Stad maa have lidt meget før, under og efter Slaget — Blod og Ran er Slagenes Ledsager —, men den leed maaske ligesaa meget af Landsmænd som af Fiender, og Skylden var neppe Wellingtons. Han holdt god Disciplin, og beskyttede ved Sauvegarder, naar de forlangtes, Herregaardene i Nær-

[1]) [Ræder angiver (Danmarks Krigshist. I. 196) den danske Styrke ved Kjøge til omtrent 5700 Mand Landværn, foruden et Par tusinde Mand Kystmilice, det hele Corps næsten uden Befalingsmænd.]

og kom snart igjen i Virksomhed ved Tilskyndelse fra Danmarks store Egeskove, deels ved Gaver deels ved Salg. Dette Ran af den herlige Flaade udbredte i øvrigt stor Kummer over begge Riger, og der fandtes kun liden Trøst i de offentlige Blades Hentydning paa enkelte Perioder i Danmarks Historie, da dets Flaade havde været i ligesaa slet Tilstand som dengang.

Indskibningen af Holmens Effecter begyndte den 12te October og endte den 20de, men paa Hjemreisen overfaldtes den engelske Flaade af Storm, der opslugte en Deel af Rovet. Den danske Flaade modtoges af den engelske Folkehob med Taushed, uden at Seierherrerne hilsedes med de sædvanlige Jubelraab; Folket følte at denne Seier var ingen Heltedaad, og i de engelske Blade læste man Bitterhed mod det engelske Ministerium. Om Englændernes Opførsel i Sjælland læses forskjellige Domme, men i Almindelighed maa det vel tilstaaes, at de som Fiender, paa nogle enkelte Officierer nær, ikke viiste nogen grusom Adfærd. Flag-Capitainen, Sir Home Popham, anføres sædvanligen som et villigt og grusomt Redskab for det engelske Ministeriums Voldsfærd. Hans Valgsprog var: Ild og Sværd; og ved hans Side stode nogle enkelte Krigsmænd, der vare ham lige i Tænkemaade. Derimod nævnes de engelske Generaler Burrard, Baird og Warde, de tydske Generaler Linsingen og v. d. Decken og Admiral Hood selv som humane Mænd, der stræbte efter at overholde Orden og Krigstugt, og paa den mildeste Maade at udføre grusomme Beslutninger. En af Forfatterens Venner, Slotsforvalter Vogt, i hvis Huus engelske Officierer gik ud og ind i Beleiringstiden, og som bidrog meget til, at der af Fienden viistes Skaansomhed mod Frederiksbergs Slot og Omegnen, har forsikret ham, at Englænderne vare, som Fiender, lettere at tilfredsstille og viiste sig mere eftergivende, end Franskmændene siden, da de som Venner og Allierede indqvarteredes paa Frederiksbergs Slot. Især kunde han ikke noksom rose Chefen for det hannoveranske Corps, General Linsingen, som med blødende Hjerte udførte Englands haarde Beslutninger mod Danmark.

Danmark opfyldte troligen sine ved Capitulationen indgangne Forpligtelser, og det engelske Ministerium skammede sig ved at drive sin fiendtlige Forfølgelse videre; den engelske Krigsmagt rømmede Sjælland og afseilede i October. Kronprindsen kom til Kjøbenhavn i November, og lod General Peymann tilligemed dem, der havde underskrevet Capitulationen, sætte under Krigsret. Men Peymann havde den almindelige Mening for sig, at Kjøbenhavns Forsvar mod en saa overlegen Fiende var umulig, og den haarde Fremfærd mod ham, Bielefeldt og Gedde, betragtedes almindelig som en Udsoning for en Brøde, der af en høiere Haand var begaaet. Kronprindsens Flugt fra Kjøbenhavn ansaaes som et Misgreb; Grunden hertil indsaaes ikke af Folket, og Dadlelen derfor udslettedes ikke ved den haarde Dom, som Krigsretten fældede over Peymann og hans Fæller i Capitulationsraadet. — Forsaavidt havde nu England opnaaet sin Hensigt, at den danske Flaade var kommen i dets Hænder, og kunde ikke mere falde i Napoleons Vold; men det lykkedes ikke det engelske Cabinet at rive Danmark løs fra sin forrige Forbindelse, der styrkedes ved Englændernes Voldsfærd, uagtet det engelske Ministerium hverken sparede paa Løfter eller Trudsler i den Henseende.

I Norge opvakte denne sørgelige Begivenhed en større Skræk, og en mere almindelig Deeltagelse, end maaskee i Danmark selv; thi Ulykkens fjærne Tilskuere bevæges ofte ved Medfølelsen dybere end de, som umiddelbart rammes af dens Slag eller ere Vidner til de ulykkelige Begivenheders Række. Kampen selv sløver enhver anden Følelse. Da den store Flaade, den største, der maaskee nogensinde er seet samlet paa Kattegattets Høider, mod Slutningen af Juli gled forbi Norges Kyster, gjordes adskillige Gisninger om dens Bestemmelse. Dunkle og ubestemte Rygter, pegende mod Sandheden, vare i Omløb, og nogle af disse bares fra England og

Norge til Danmark, ligesom og Danmarks Regjering derpaa blev gjort opmærksom[1]). Men Ryglet ændsedes ikke, og det paastodes, at Regjeringen var vel underrettet om denne Flaades Bestemmelse. Den danske Kronprinds, trofast i sin Politik, sikker ved sin ærlige, tillidsfulde og venskabelige Færd mod England, forskjød enhver Tanke om Englands Fiendskab, og Sagnet naaede vel ikke i nogen paalidelig Form Kronprindsens Hof, hvor der legedes med en selvgjort Krig ved Dørtærskelen af en blodig og ødelæggende Feide. Da Efterretningen om Krigens Udbrud og Hovedstadens Fare overbragtes til Norge, udbredtes Skræk og deeltagende Kummer over det ganske Land, og med Sandhed kan det siges, at Tanken svævede meer over lidende Statsfrænder end over egen forestaaende Nød, der visseligen snart teede sig i en rædsom Skikkelse. England, som havde besluttet Krigen mod Danmark længe før den ved Feidebrev erklæredes, anticiperede de fiendtlige Foranstaltninger, som sædvanligen ledsage Krigens Udbrud. Der blev lagt Embargo paa alle danske og norske Skibe paa samme Tid som Flaaden afgik til Østersøen, og mangfoldige vare i Sandhed de fra uskyldige Mænd røvede Skibe og Varer, som paa denne Maade faldt i den ubekjendte Fiendes Hænder. Krigen udbrød i Seiladsens bedste Aarstid, da norske Skibe fyldte de engelske Havne, medens engelske Vimpler sjeldent saaes vaje i norske Havne; thi Trælasthandelen med England dreves fast udelukkende med norske Skibe. Hvo blandt dem, der oplevede hiin Tid, erindrer ikke med hvilken Glæde ethvert hjemkommet Skib modtoges af Reder og Mandskabets Frænder! Det betragtedes som en Skjebnens Gave under den almindelige Opbringelse. Der fattedes heller ikke paa overdrevne Rygter om Englændernes Angreb paa vore Kyster og i vore Havne[2]). Man tiltroede den Fiende Alt, som voldeligen i den dybeste Fred angreb Rigernes Hovedstad. Mange af de forskrækkede Indbyggere af Kyststæderne og Beboerne af Norges Havstrand flyttede deres mindste Effecter, indtil nedrevne Ovne, ind i det dybe Land; men de bragte dem snart tilbage, da den første Skræk var overvunden. Uvisshed om danske Brødres Skjebne i Hovedstaden forøgede meget disse Ængstelser. Efterat den engelske Landgang paa Sjællands Kyst var udført, afbrødes Postgangen imellem Danmark og Norge, og løse og ubestemte Rygter fløi om i Landet, der snart nedsloge snart opløftede det ængstede Gemyt. Snart havde en Afdeling af den danske Armee slaaet sig igjennem den engelske Linie og undsat den ulykkelige Hovedstad, snart havde et seierrigt Udfald fra den beleirede Stad jaget Fienden fra dens Omraade, snart stod Hovedstaden i Lue, og Deeltagelsen bevægedes hid og did af disse forskjellige Rygter. Reisende, som ukjendte for hverandre mødtes paa Landeveien, standsede og meddeelte hverandre den Nyhed eller det Rygte, de vidste og havde hørt, og først efter Meddelelsen sluttedes det nye Bekjendtskab[3]). Fælles Deeltagelse skabte Fortrolighed som paa en farlig Reise. Omsider aabnedes Postens Gang, og de første Efterretninger fra Broderlandet bare Sorgens og Ulykkens Farve. Hovedstaden var

---

[1]) I Bilag No. 8 er anført Beviis for at den engelske Consul Wolf i London underrettede baade den danske Legationssecretair i London, Rist, og Oekonomi- og Commerce-Collegium om disse Rygter, men han blev ikke troet. At Danmark fra en anden Kant blev advaret om Faren, bekræfte hine ovenfor citerede Notitser af Hofmann. Han fortæller deri, at da han efter Kjøbenhavns Overgivelse besøgte den franske Legationssecretair Desaugère den yngre, fandt han ham i slet Lune, fordi den danske Regjering ikke havde villet fæste Lid til den Forsikkring, som den franske Legation i Kjøbenhavn havde, efter Napoleons Befaling, givet den danske Regjering, at den engelske Expedition var bestemt til Kjøbenhavn. „Os har man ei villet tro, sagde han, derimod en anden Nations Minister, som ei vil Danmarks Vel." Strax efter traf Hofmann ved Overfarten over Store Belt Greve Bernstorff, som yttrede: „ja, mein Lieber, wir haben es von der Seite nicht erwartet."

[2]) Forfatteren befandt sig ved Krigens Udbrud i en afsides Fjeldegn i Thelemarken, og de besynderligste Rygter om engelsk Voldsomhed bares ham der for Øre og fremskyndede hans Hjemreise.

[3]) Paa en Reise til Christiania i de Dage gjorde Forfatteren paa den Maade en Række af nye Bekjendtskaber.

overgiven; Mord og Brand havde rammet den ulykkelige By; Flaaden, Statens herlige Juvel og bygget med Statscassens kostbareste Marv, skulde heel og holden overgives den grusomme Fiende. Da den Coureer, som bragte dette Sorgens Budskab til Prinds Christian August af Augustenborg, der dengang var commanderende General [Søndenfjelds] i Norge, foer igjennem Christiania, stimlede alle Byens Indbyggere til Prindsens Standqvarteer, der laa i Byens Udkant; thi nu skulde Uvisheden og de løse Rygters Mørke adspredes, og Sandheden komme for Dagen. Rolig, men høist bevæget, oplæste Prindsen den ulykkesvangre Depesche, og tilføiede nogle Trøstens Ord, der skulde formilde den bittre Tidende. Men i dette Øieblik var Sjælen ikke aaben for Trøstegrunde; der var intet Hjerte, som jo med varm Deeltagelse slog det lidende Broderland imøde, ingen Nordmand, som jo følte den høieste Forbitrelse over Voldsmandens grusomme Færd. Tilhørerne adsplittedes tause for i Eensomhed at udgyde en Sorg, som ingen Vidner taaler, og mangen heed Taare flød den Dag i det stille Kammer. Ikke alene den firehundreaarige Forbindelse, der omslyngede begge Nationer, hævdede dengang sin Ret i sin høieste Fylde, men tusindfold vare de Frændskabs- og Venskabsbaand, som satte Deeltagelsen i en ængstelig Bevægelse. Fra alle Norges Kanter havde Reisende indfundet sig i Hovedstaden, deels for at søge det Hovedpunkt, hvorfra Visheden om Kjøbenhavns Skjebne kunde faaes, deels for at erfare, hvad der kunde tjene til en pludseligen lammet Virksomheds Tarv[1]). Disse Reisende vendte nu tilbage til deres Hjem i en ængstelig Forventning om hvad Posten vilde bringe om Frænders og Venners Skjebne i Hovedstaden. Imidlertid vare forholdsmæssigen Faa blandt Nordmændenes Frænder og Venner bleven et umiddelbart Offer for Ødelæggelsen[2]). Det var mestendeels Krigere og Folk, der stode paa Vagt, eller af ringe Kaar, som intet Ly havde og ingen Anstalt kunde gjøre til deres Frelse, der savnedes. De øvrige Følger af denne ulykkelige Begivenhed udbredte sig over begge Riger, og visseligen ikke i mindre Grad over Norge end over Danmark. Hiint blev i Krigens Løb uendeligen mere lidende end dette; men Beskrivelsen derover tilhører følgende Blade.

I Norge ventedes strax efter Kjøbenhavns Bombardement et Efterspil af Erobringskrigen i Danmark, da tilfældigviis Orlogsskibene Lovise Augusta og Prinds Christian befandt sig i Christiansand. I denne Havn laa sædvanligen i Fredstid et Orlogsskib og en Fregat, og saaledes befandt sig nu ogsaa der Orlogsskibet Lovise Augusta, et Skib, som baade med Hensyn til Skrog og Takkelage var i en maadelig Tilstand og slet udstyret. Derimod befandtes formedelst tilfældige Omstændigheder ingen Fregat i Christiansand. Orlogsskibet Prinds Christian Frederik havde under Commandeur-Capitain Sneedorffs Commando gjort et Øvelsestogt i Nordsøen med Cadetterne, og i dets Følge var Briggen Lougen som Tender[3]). Den 10de August løb Orlogsskibet Prinds Christian ind til Christiansand, hvor det blev aftaklet og halet ind paa Lovise Augustas Plads, der var bestemt at afgaae til Kjøbenhavn. Dette forhindredes kun ved et Tilfælde. Faa Timer før dette Skib skulde afgaae ankom nemlig til Christiansand Capitain L. Fabricius paa en Lystkutter, som af Kronprindsen hemmeligen var affendt til Christiansand for at underrette om Tingenes Stilling, og som havde listet sig igjennem den engelske Flaade. Lovise Augusta fortsatte saaledes Touren, i Følge denne nye Ordre, til Fredriksværn, hvorhen Snee-

---

1) Forfatteren befandt sig ogsaa i et saadant Ærende i Christiania.

2) En Familiefader og Embedsmand i et af Collegierne, med hvem Forfatteren stod i nøie Forbindelse, forsvandt sporløs uden at der siden er opdaget Noget om ham. [Formodentlig Cancellist Peder Knudsen, forh. Berg-Procurator paa Kongsberg, som antages omkom ved Frue Taarns Fald, og hvis Efterladte Forfatteren antog sig]. Flere af Forfatterens Venner og af hans Kones Familie bleve et Offer for Følgerne af Strabadser og Lidelser under Bombardementet.

3) Blandt Officiererne paa Prinds Christian vare Sneedorff, Jessen, M. Bille, J. Krieger, C. L. Ferry o. fl.

dorff lykkeligen kom med Cadetterne. Prinds Christian forblev derimod i Christiansand, og blev ved flydende Batterier og siden ved Kanonbaades Ankomst sat i Stand til at modtage Fienden. Imidlertid gjorde Englænderne, i Følge Kjøbenhavns Capitulation og Flaadens Overgivelse, Fordring paa, at ogsaa Flotillen i Norge skulde overgives dem, og til den Ende nærmede Comodore Sir Robert Stopford sig med en lille Eskadre Christiansand for at imodtage Orlogsskibet Prinds Christian. Svaret blev afslaaende, da Chefen, Capitain Jessen, ikke ansaa sig ved Capitulationen, der ikke engang var sanctioneret af Kronprindsen, bunden til at overgive sit Skib, og Commandantens Svar lød i samme Tone. Stopford fandt sig ikke stærk nok til at erobre Skibet med Magt i dets vel forsvarede Stilling, og forlod Stationen. Det rygtedes imidlertid, at den engelske Flaade paa sin Hjemreise fra Kjøbenhavn til England vilde gjøre et Forsøg paa med Magt at erobre den sidste Stump af den danske Marine, og Rygtet satte især Christiansands By i Skræk og Uro. Stiftamtmand Thygeson gjorde i den Anledning alvorlige Forestillinger til den commanderende General, om at Jessen maatte beordres at forlade Christiansand, og understøttedes deri kraftigen af Commandanten[1]); men Prindsen erklærede sig formedelst Mangel paa Somands-Indsigt mindre competent til at afgjøre dette, og henviiste Sagen til den i Frederiksværn nedsatte Commission. Denne bestod af Commandeur Sneedorff og Værftschefen Capitain J. S. Fabricius, og Resultatet af dens Forhandlinger blev, at Jessen afseilede til Frederiksværn den 29de September, og forenede sig der lykkeligen med Orlogsskibet Lovise Augusta. Men ikke heller der ansaaes Skibene i Sikkerhed, da Kronprindsen selv havde fæstet Lid til et Rygte, at en Eskadre af 7 Linieskibe var bestemt til at gjøre Forsøg mod Frederiksværn. Skibene afseilede saaledes til Frederiksstad, hvor de forbleve indtil de beordredes til at forføie sig til Kjøbenhavn, og paa Veien rense Farvandet for fiendtlige Krydsere, samt bemægtige sig en til England bestemt Convoiflaade. Den sidste Hensigt opnaaedes ikke, fordi Lovise Augustas slette Tilstand forsinkede og forhindrede Prinds Christians Operationer; men Skibene naaede lykkeligen Kjøbenhavns Red. Samme Aarsag tillod heller ikke at sende Lovise Augusta paa Krigstogt, før det blev repareret; men Skibet Prinds Christian joges fra Togt til Togt i Østersøen og Nordsøen, indtil det i den første Deel af næste Aar gik sin ulykkelige Skjebne imøde[2]). Den Expedition, som Englænderne efter Rygtet skulde havt isinde mod Flotillen i Norge, gik ikke i Opfyldelse. Den hele engelske Flaade strøg i October forbi Høiden af Norge med sit Rov. Det engelske Ministerium gjorde netop paa den Tid, som det syntes, alvorligen meente Fredsforslag til Danmark, og fandt det maaskee betænkeligt ved en fortsat Grusomhed at forøge den Misnøie med Togtet til Kjøbenhavn, som gjenlød mangesteds i den engelske Nation.

Prinds Christian August overdrog, som commanderende General, Commandeur Sneedorff og Capitain J. S. Fabricius at træffe de fornødne Anstalter for Marinen til at forsyne Skibene med Proviant og Ammunition, besørge Kystforsvaret ved Kanonflotillens Organisation, og tilveiebringe den fornødne Forbindelse imellem Rigerne for at befordre den høistvigtige Kornfart. Prindsen gav, som ovenfor berørt, disse Mænd i denne Henseende frie Hænder, og de rygtede i Sandhed deres Ærinde med Omhu og Humanitet. Sneedorff var vel øvet baade i at tale og at skrive, og Enhver, der nærmede sig ham, maatte finde sig tilfredsstillet. J. S. Fabricius udmærkede sig ved den redeligste Omsorg for hvad der var under hans Hænder, en

[1]) For denne Opfordring har Thygeson maattet høre ilde af enkelte Medlemmer af Sø-Etaten; men man kan ikke fortænke Stiftamtmanden i, at han tænkte mere paa Byens Redning fra et Bombardements Rædsler, end paa Æren af en unyttig Modstand. [Jfr. om denne Sag „Den dansk-norske Sømagts Historie 1700—1814 af H. G. Garde" 490—491.]

[2]) I Archiv for Søvæsenet 11te og 12te Bind findes en interessant Afhandling om Linieskibet Prinds Christian Frederiks sidste Campagne i Aarene 1807 og 1808, hvortil henvises.

glødende Fædrelandskjærlighed og en stor Humanitet, og han forenede med disse Egenskaber en høi Grad af practisk Kundskab om den Sag, som var ham betroet. Det skyldes især hans Bekjendskab og den almindelige Agtelse, hvori han stod, at den lille Flotille blev forsynet med alt Fornødent paa en Tid, da Levnetsmidler overalt holdtes tilbage af Frygt for Fremtiden, ligesom og flere Kanonbaade efter hans Opmuntring leveredes til Flaaden[1]).

Saaledes blev Danmarks fast hundredaarige Fredstilstand sørgeligen afbrudt. Den retfærdige Historie vil indgrave denne Voldskrig som en mørk Plet paa Englands Saga-Tavle; men, Sandheden tro, vil den frikjende det engelske Folk, der i Almindelighed ikke bifaldt denne uretfærdige Krig. Hverken det engelske Folk eller det daværende engelske Ministeriums Medlemmer kunde rose sig af denne Krigs Frugter. Flaaden fik England; men det lykkedes ikke at skille Danmark fra sine Allierede, og England fik en ny Fiende i en Nation, som mangenlund i sin neutrale Stilling havde understøttet Englands Handel. Af det daværende Ministeriums Medlemmer fik tvende en voldsom Død, den ene ved fremmed, den anden ved egen Haand, og et tredie Medlem viiste ved sin senere Færd, hvorlunde hans politiske Anskuelser forandredes og formildedes. Det engelske Folk bevidnede paa mange Maader sin Deeltagelse i Danmarks ulykkelige Skjebne og dets Erkjendelse af den voldsomme Behandling, som var det vederfaret. Nedenfor ville vi derpaa have Beviser at fremføre. De Krigens Aar, som ligge for os i de følgende Betragtninger, kunne ansees som Patientens og den Ulykkeliges Lidelses-Øieblikke. Langsomt henskige sig Dage og Aar, og den Lidende glæder sig ved ethvert svundet Øieblik; thi dette vender i det Mindste ikke mere tilbage. Men Sygdom og Sorg er ofte i Forsynets Haand en Forberedelse til Sundhed og Forædling, og Mennesket finder ofte Stof til Erkjendtlighed i begge Slags Omvexlinger.

Fjerde Capitel.

Norges Velstand før Krigen.

Et langt muntrere Billede have vi at udkaste af Landets indvortes Tilstand og Næringsveienes og de borgerlige Syslers Fremskridt i de første 7 Aar af dette Aarhundrede, som kun, i en fast umærkelig Grad, afbrødes ved Krigen med England i Aaret 1801. Denne Krigs Skueplads vædedes med Landsmænds Blod, den forøgede og forhøiede mange Poster af Statens Udgifter, Statsgjælden voxede og Seddelmassen forøgedes, men den suede kun liden Næringssaft af et Statslegeme, der trivedes under de fordeelagtigste Handels-Conjuncturer. De sidste Aar af det hensvundne og de første Aar af det nærværende Aarhundrede var i vore Næringsveies Historie at betragte som Norges Guldalder, og med Hensyn til Landets indvortes Forfatning som et Billede paa den høieste Grad af Borger-Fred og Held, som kan blive Stater til Deel af saa liden Betydelighed og indvortes Kraft som vor. Den dansk-norske Stat var da saa godt som den eneste, der ikke var indviklet i den almindelige europæiske Krig, som paa den Tid hærjede fast alle europæiske Lande, og

---

[1]) Forfatteren, som paa den Tid stod i flere Henseender i Forbindelse med denne Commission, taler her af egen Erfaring, men han er vist ikke den eneste Nordmand, der har den aarvaagne og humane Commission saavelsom Frederiksværns Værftschef i agtet og kjærlig Erindring.

Norge nød gyldne Frugter af denne sin Neutralitet: Frit beseilede dets Skibe alle Vande, stundom blot underkastede den eensidige Control og de vaklende Bestemmelser, som Havets mægtige Herre foreskrev alle, men især de svagere, søfarende Nationer. Under disse Omstændigheder herskede en almindelig Tilfredshed i Landet, og der hørtes paa den Tid sjeldent i Norge — langt sjeldnere end i Danmark og især i Rigernes Hovedstad — Yttringer af Misnøie enten med Statsstyrelsens offentlige Færd, eller med Næringssyslernes Gang. Perioden selv var en Igjentagelse — men i en større og herligere Stiil — af de Handels-Phænomener, som under den, nogle Aar før endte, amerikanske Krig styrkede Norges Handelskraft. Endnu den Dag i Dag see vore Landsmænd, som have gjennemgaaet flere Stadier af Norges Virksomheds-Periode, tilbage til dette Tidspunkt, som overhovedet til Christian den 7des Dage, som til den lykkeligste Periode, som vor Handels-Historie har at fremvise. Med den større Velstand forenede sig den større Orden i alle borgerlige Forhold, den større Lethed i de Næringsdrivendes Bevægelser, en mindre Forlegenhed og en større Simpelhed i Benyttelsen af Handelens Drivemidler. I flere Henseender, som vi senere have at oplyse, herskede vist nok en større, i Lovene begrundet, Indskrænkning i Næringsdriftens Udøvelse; mellem de forskjellige Classer paa Borgerlivets Trin var der en mere skarp Affondring, en mindre Frihedsgrad hos Nogle, en mindre Uafhængighed hos Andre, en mindre Anledning til at udvikle store Talenter og anvende statsoekonomiske Grundsætninger, end nu omstunder; men visseligen ikke en mindre Sædelighedsgrad. Derhos gik en Rolighedens og Tilfredshedens Aand gjennem den større Deel af Nationen, som en Følge af en fast almindelig oekonomisk Velværen, under hvilken alle Autoriteter, større og mindre, geistlige og verdslige, have en lettere Møie med at ordne alle Forhold, fordi der paa den ene Side er mindre Nød at afhjælpe, færre Laster at ave, og paa den anden Side større Formuekraft til at bære Byrden af passende Commune-Foranstaltninger. Vist nok hørtes ogsaa paa den Tid Klager over Pengemangel, Næringsløshed og Tidernes Tryk — Klager af den Art forstumme aldrig —, men det var den Orkesløses, Uheldiges og Uforstandiges stille Mumlen, der ikke trængte igjennem den Munterhed og Tilfredshed, som sædvanligen herskede blandt de næringsdrivende Borgere.

Beviser for denne Landets stigende Velstand og udvidede Virksomhed findes ikke alene i Byernes, Kysternes og det Indre af Landets trivelige Tilstand paa den Tid, men og i Statsindtægternes Fylde, hvad enten man sammenligner dem med den foregaaende eller efterfølgende Periode. Især giver Forskjellen af Told-Intradernes Størrelse i de forskjellige Tidsrum et klart Billede af den bedre oekonomiske Tilstand, hvori Norge befandt sig i de første 7 Aar af dette Seculum. Toldens Størrelse paa den Tid havde saa meget større Betydning, da saa mange af de Nydelser, der, især som Luxusvarer, gaae ind i vore Huusholdninger, endnu ikke kunde kjøbes for saa ringe Penge som i vore Dage, da den menneskelige Flids heldige Anstrengelser og Lettelsen af Færselsmidler saa meget har udvidet Kjøbernes Kreds og forøget Brugen af Varerne selv i alle Huusholdninger. Strax efter den amerikanske Befrielses-Krig var endt, befandt Norges Handelsmænd sig visseligen i en heldig Stilling. Formuen var betydeligen voxet blandt de store Huse, og disses Velstand udbredte Velvære paa mindre Haand; men det befindes, at Told-Intraderne i Aaret 1785 ikke udgjorde det Halve af hvad Tolden beløb til i Aaret 1806. I Aaret 1785 var Tolden i Norge nemlig 569,627 Rd., i Aaret 1806 udgjorde den 1,292,275 Rd[1]). Den samme Fordeel er paa vort her omhandlede Tidsrums Side, naar vi sammenligne dets Toldintrader med hvilketsomhelst af vor nye Forfatning, da dog Told-Indtægterne udgjøre en saa vigtig Deel af vort nye Statsbudget. Dersom

---

[1]) See Hist.-stat. Fremstilling af Danmarks National- og Stats-Huusholdning af Nathanson, Kbhvn. 1836. S. 334 og 339.

den nyere Tids Told-Budget figurerer med en større Sum end hiin, saa vil det ved nærmere Undersøgelse befindes, at Overvægten er mere tilsyneladende end virkelig. Nogle af de Artikler, som nu trykkes med den høieste Indførsels-Told, gik den Gang frit ind i Landet, deels for at beskytte Frænderigets Landbo-Virksomhed, deels fordi de allerede paa de danske Toldsteder havde baaret sin Told. Korntold gaves der paa den Tid saa godt som ikke, da kun udenlandske, meest østersøiske, Kornvarer fortoldedes, og disse indførtes i Riget i langt mindre Mængde end nu omstunder. Alle Colonial-Varer fortoldedes i Danmark, fordi de danske Handlende havde et Monopol i denne Henseende, der hindrede enhver directe Indførsel af disse Producter fra Udlandet til Norge. Det er aabenbart, hvormeget den indgaaende Tolds Størrelse maatte formindskes formedelst disse Subtractioner, fordi de ramme de Artikler, der spille den vigtigste Rolle paa Toldlisten. Told-Budgettet havde saaledes paa den Tid et Physiognomi, aldeles forskjelligt fra det som Nutiden viser. Nu er det den indgaaende Told, dengang den udgaaende Told, som spiller Hovedrollen. Det maa derfor give os et Begreb om den Tids Virksomhed og Velstand, naar vi finde, at Statsindtægterne for Aaret 1806 udgjorde 2,318,775 Rd.[1]), endskjønt de vigtigste Indførsels-Artikler vare udslettede paa Norges Toldlister, og medens Folkemængden var 25 pCt. mindre end den nu er. Der laa vist nok ikke stor Viisdom i den store Byrde, der lagdes paa Udførsels-Artikler, hvorved Produktionskraften maatte formindskes, og Virksomheden i det Hele lammes; men vi have senere hen at beskrive Phænomener, som til en vis Grad neutraliserede Statsstyrelsens ukloge Færd. Her grundfæste vi alene den Paastand, som senere Betragtninger ville bekræfte, at Stats-Indtægternes Størrelse, der med Lethed udrededes af virksomme Borgere, indeholde et Beviis paa Fædrelandets fremskridende Velstand i det her omhandlede Tidsrum.

Femte Capitel.

Norges Trælasthandel.

Til samme Resultat kommer Gransteren, naar han opløser Landets Vindskibelighed i sine forskjellige Bestanddele, og betragter den Stilling, hvori de forskjellige Næringsveie befandt sig. Vi følge, i Henseende til Fremstillingens Orden, mere den blomstrende Tilstand, hvori enkelte Næringsveie formedelst udvortes Omstændigheder befandt sig, end deres Vigtighed og Indflydelse paa Statsvellet i Almindelighed, og begynde med Trælast-Udskibningen og Skibsfarten, som de Næringsveie, der paa den Tid bare de meest gyldne Frugter.

Trælasthandelens udvortes Forhold mod Slutningen af forrige og i Begyndelsen af nærværende Aarhundrede indeholde alle Tegn paa en blomstrende Tilstand, og til et Fremskud paa denne virksomme Bane, som hverken før eller siden i den Grad har fundet Sted. England havde da i Norge sin vigtigste Kunde, og havde endnu ikke indført det Toldsystem, som paa den ene Side trykker Consumenten til Statskassens

[1]) See Nathansons anførte Værk Pag. 341, Bilag 9. [Med Hensyn til Forfs. Sammenligning her mellem Toldindtægterne i Tiden omkring 1806 og da han skrev (1843), bør maaskee bemærkes, at den mindre Told af Korn og Kolonialvarer m. v. dog vistnok, idetmindste for en stor Deel, opveiedes ved Consumption og Accise, som i det sidste Tidsrum var ganske ophævet, og ved de stadige Nedsættelser i Udførselstold, Skibsafgifter og andre til Tolden henregnede Intrader, som efterhaanden fandt Sted.]

Berigelse, paa den anden Side beskytter Medborgeres Virksomhed i en fjern Zone[1]). I de baltiske Havne havde vistnok Norges Trælasthandlere store Concurrenter; men denne Handel forstyrredes ofte dengang af Krigsforhold, og den østersøiske Trælast kan ikke, under lige Omstændigheder, træde i Skranke med den norske, fordi denne, endskjønt sædvanligen mindre af Volume, er af en ædlere Art, og fordi Færdsels-Omkostningerne forhøie Prisen i England paa det østersøiske Tømmer. Trende Reiser fra Norge ligge sædvanligen paa Siden af een fra Østersøen paa England. De store Skove i det Indre af Sverige og i den finske Bugt havde endnu ikke fundet, i den Grad som senere hen, Vei til Kysterne, fordi det Kanal-System, som letter Færdselen deraf, endnu ei var bragt til Fuldkommenhed, og de øvrige Vanskeligheder for Adgangen dertil endnu ei vare ryddede tilside. Norge havde saaledes et Slags Monopol paa Trælast-Udskibning til England; storbritanniske og irske Havne opfyldtes med norsk Trælast, der havde en rask Afsætning under et stærkt Forbrug. Store, bugede Skibe, mere skikkede til at rumme end til en hurtig og bekvem Seilads, fore i en eensformig Fart fra England til Norge, og bare den største Deel af Englands Forbrug af Trælast over til et fordeelagtigt Marked. Englands Orlogsværfter have vel aldrig været i større Bevægelse end paa den Tid, og disse behøvede ikke alene Skibstømmer og Egelast, hvoraf Norges Skove lidet kunde tilveiebringe, men store Masser af uædlere Sorter, som den egentlige Bygnings Hjælpemidler, og disse hentedes mestendeels fra Norge. Mindre vare de Fordele, som Udskibningen til Norges øvrige Markeder i hiin Tid gav. Udskibningen til Holland, der stedse har udgjort en af de vigtigste Afløbskilder for Norges Trælast, især dets Gran, forstyrredes ofte under den Krigs-Ulykke og indvortes Forvirring, som dette Land da maatte gjennemgaae, og det var først efter gjenvunden Fred, at denne Udskibning fik sin forrige Fasthed. Af langt mindre Betydenhed var da Udskibningen til Frankrige, hvis Handelsvirksomhed under Krigen med England meget aftog. Det var først efter Freden, at ogsaa denne Udskibning fik en større Betydning, da især Bord og Planker bleve et vigtigt Material i de franske Husebygninger. Senere hen oversteg Mængden af den Trælast, som udførtes fra Norge til Frankrige, endog den, som udskibedes til England, endskjønt den sidste Udskibning stedse har været den fordeelagtigere.

Til denne fordeelagtige Stilling af den norske Trælasthandels udvortes Forhold svarede Fordeelagtigheden af de indvortes. Trælasthandelen var i forholdsmæssigen faa Hænder, og der hængte ikke saa mange Concurrenter paa denne Næringsgreen som nuomstunder. I enhver Udskibningsby fandtes enkelte store Huse, der ligesom monopoliserede Trælasthandelen, uden at skade hverandre ved at træde som Rivaler over paa den respektive Virksomheds Omraade. De havde sine faste Kunder i Udlandet, mestendeels sine stadige Leverandeurer i Skovegnene, og kun da forstyrredes den gamle Orden, naar nye Rivaler reiste sig. Alle Vaaben vendte sig da mod disse, og den nye Speculation lykkedes sjeldent. I vore Dage er dette Udelukkelses-System i gammel Stiil af ældre og mægtige Huse forsøgt; men det mislykkedes som oftest formedelst Concurrenternes Mængde, uden der hvor Eiendomsretten kunde gjøres gjældende.

Der gaves desuden nogle andre Omstændigheder, der ligesom monopoliserede Trælasthandelen i enkelte Hænder. Enkelte Trælasthandlere raadede over visse Elvedrag, fordi de vare Eiere af Dammene, og ansaae sig saaledes berettigede til at udelukke andre Medbeilere fra de Skove, som dertil grændsede. Monopolet var imidlertid som oftest indbildt, og faldt sammen ved den første Berørelse. Paa andre Steder havde Naturen lagt Hindringer i Veien for Tømmerskydningen, som de Trælasthandlere, der gjerne vilde tilegne sig Udskibningens Enevoldsmagt, ikke ryddede tilside, fordi de kunde betragtes som en Bom for Tømmerkjøbets Udvidelse. En saadan Snævring

[1]) [Læseren erindrer, at dette er skrevet, førend de nyere Forandringer foretoges i Englands Told- og Søfarts-Principer, hvilke først fandt Sted efter Forfatterens Død.]

er Thelemarkens Vrangefos, i hvilken ofte en saa stor Masse Tømmer sammendynges, at Forfatteren erindrer i sin Barndom at have hørt, at der ved Friktion var gaaet Ild deri. Ved denne Tømmer-Klynge holdtes saakaldte Skotningsfolk, som efterhaanden udpikkede, hvad Savene nedenfor forbrugte. Andre Elvedrag vare af den Beskaffenhed, at kun det modneste Tømmer gjennem dem med Fordeel kunde nedflødes til Udskibningsstedet, fordi disse i de store Fosse og Strømfald ere mindst underkastede Materiens Forvaskning og Stokkenes Sønderbrydelse. Nedflaadningen skede ogsaa, tildeels med Flid, med større Langsomhed end nu omstunder, og Trælasthandelen var saaledes kun i de mægtigste Hænder, som havde Kraft til at vente paa den langsomt nedglidende Last. Forfatteren vil ikke undersøge, hvad han paa et andet Sted har prøvet, hvorvidt det her omtalte Trælasthandelens Forhold er at foretrække det nærværende, eller hvad der er gavnligst, enten at den er i færre eller flere Hænder. Dens nærværende Stilling er et Constitutionens Foster, som letter Adgangen for alle Borgere til, paa lige Vilkaar at dyrke alle Næringsveie, og denne Udvidelse er i Tidens Gang besynderligen udviklet.

Ligesaa bestemte vare Trælasthandelens øvrige Hjælpemidler afdeelte. Enhver Udskiber af Betydenhed var omgiven af en fast Arbeidsstok, som stadigen ofrede Huusbonden sin Tjeneste uden de idelige Omskiftninger, som nu finde Sted. Af den rige Sommer-Fortjeneste, som Arbeidsmanden erhvervede ved Hugst paa Ladepladsen og øvrige Udskibnings-Arbeide, skabtes en Fond, der førtes til Bogs, og hvoraf tilstrækkelig Understøttelse tilflød ham i den arbeidsløse Vintertid. Heraf dannede sig vist nok et aristokratisk Afhængigheds-Forhold, som støder an mod vor Tidsaand, og passer lidet til vor nærværende Forfatning; men nægtes kan det ikke, at deraf opstod megen Letted i at ordne de indre Commune-Forhold, og i at bortskjærne Nød og Mangel fra trængende Medborgere. Friheden paa Borgerlivets lavere Trin bortbyttedes mod Foresattes Forsørgelses-Pligt under trykkende Omstændigheder. Deraf fulgte et Slags Familie-Forhold, ædlere end Huusbondens til sit Huus-Tyende, som bandt Medlemmer af en vis Virkekreds, fra den øverste til den nederste Grad, til hverandre. De deelte Skjebne med hverandre, og derved voxede gjensidigen Interessen for den hele Kredses Velvære. I alle Tilfælde havde vedkommende Communer et muntrere Udseende, samt visse Velstands-Tegn, som formindskede Fattigforsørgelsens Byrde, og væltede den paa dem, som det nærmest tilkom at bære den. De forskjellige Formænd for vore Dages Commune-Indretninger kunne tale om Fortidens og Nutidens forskjellige Billeder af den Art. Saa faste Forhold lade sig nu ikke meer indføre, under den idelige Omskiftning af Trælast-Udskibningens Forstandere, der staae og falde med de vexlende Conjunkturer, eller begraves under egne Vildfarelser.

Trælasthandelen befandt sig altsaa paa den Tid i færre Hænder. I det sydlige Norges Udskibningssteder var det mestendeels kun enkelte Huse, som styrede Udskibningen, og det var ikke sjeldent, at der paa enkelt Haand udskibedes 100, og flere, Ladninger mestendeels ordinaire og stærkt begjærte Træevarer; men denne mindre Concurrence frembragte ingen Ulempe i Virksomhedens øvrige Forhold. De enkelte Udskiberes store Behov opretholdt Lastepriserne i Landets Skovegne, og der gaves intet Tidspunkt i vor Trælasthandels Historie, i hvilket der befandtes større Velstand i de skovrige Fjeldbegne, end i det her omhandlede, ligesom enhver Haand, der understøttede denne Virksomhed, lønnedes rigeligere end nuomstunder. Hvo der vankede i Fjeldegnene i hine Dage vil erindre sig, hvor mange Spor af Velstand, stundom endog af en vis Rigdomsgrad, der fandtes. De skovrige Egnes formuende Gubber vare et Billede paa Fortidens selvstændige Mænd, der fremtraadte blandt deres Medborgere i By og paa Land som Jordens Herrer, og ikke som ydmyge og afhængige Vasaller. En ulykkelig Mellemtid har fordunklet disse lyse Billeder, og hverken Fjeld eller Strand har nu saa mange af den Art at fremvise, og Velstanden maa, hvor den skimter frem, udledes af andre Kilder. — Der var langt mere Selvstændighed og Simpelhed i Trælasthandlernes daværende Rørelse. De havde sine Commissionairer i London og

Kjøbenhavn, der villigen aabnede sine Casser, naar det behøvedes, for de norske Trælasthandlere, fordi disse gjorde hyppige Omsætninger, og deres Regninger ligesaa ofte havde en lys som en mørk Side. Kun meget enkelte Huse understøttede sin Virksomhed ved Vexelrytterier, hvis Opfindelse her i Landet tilhørte disse Enkelte, der ogsaa hurtigen gik deres Undergang i Møde. Det forviklede Laane-System, rodfæstet i saa mange Slags Laane-Indretninger, var endnu ikke indført, og det var først mod Periodens Slutning, at disse af Staten oprettedes, uden at Virksomhedens Stilling dertil gav nogen Anledning. — Den høie Told, som var lagt paa Trælast-Udskibningen, maatte vist nok synes trykkende, som den i sig selv var uforstandig; men paa den ene Side kunde den betragtes som en Skat paa Skovene, der trykkede mindre end Landskatten, formedelst den høie Priis, hvormed Skovenes Producter betaltes, paa den anden Side følte Byrden ikke af Udskiberne, men bares af Consumenten i England, formedelst den villige Afsætning der. Det var almindeligen Tilfældet, at Trælasten ordineredes, og det var vedtagen Skik, at Bestilleren ikke alene betalte en for Sælgeren fordeelagtig Priis for Productet, men at han ogsaa bar de med Udskibningen forbundne Udgifter, hvoriblandt ogsaa Tolden. Disse Udgifter udrededes i danske Penge, der allerede da vare slettere end Sølv og Sterling, men betaltes af den engelske Kunde efter Pari-Cours i gode Penge, og Udskiberen kunde saaledes lægge denne Cours-Forskjel til sin øvrige Fordeel, og da Priis-Couranten paa Trælast dengang mestendeels var stadig, var Fordelen større jo større hiin Byrde blev[1]). Udskibningen for Marked fandt da sjeldent Sted. Naar Tømmerpladsen var bleven opfyldt med udskudte Varer, skede nu og da deraf en Udskibning, og Udskiberen var tilfreds naar han beholdt et maadeligt Overskud efter Udgifternes Fradrag.

Det var under disse Omstændigheder ikke at undre over, at Trælast-Udskibningen i denne Periode var overordentlig stor, og til enkelte Tider større, end den før eller siden har været. Saaledes naaede Udskibningen i Aaret 1805 en Størrelse af henved 270,000 Læster[2]), og omendskjønt den i seneste Aar siden Freden bestandigen har været i Stigende, har den dog neppe naaet denne Størrelse, ligesom den, formedelst ovennævnte Omstændigheder, aldrig har været saa fordeelagtig for Trælast-Udskiberne. Der var desuden flere Aarsager, som forøgede Værdien af den udskibede Trælast, og styrkede Fremtidens Haab med Hensyn til Skovens Vedligeholdelse. De fleste Trælastladninger, som paa den Tid udskibedes, bestode af grovere og modnere Last end nu omstunder, og denne kunde i større Mængde tilveiebringes. Der behøvedes saaledes færre Skovenes Træer til at fylde Skibets Rum, og Ungskoven sparedes mere. Den høie Priis fremlokkede Skovproducter fra fjerne og afsides Skovegne, som ikke kunde benyttes, naar ikke antagelige Priser dækkede Færdsels-Omkostningerne. Vi undre os saaledes ikke over at finde i Norges frodigste Skovegne paa den Tid flere formuende og endog rige Gubber, hvis Vægge prydedes med Velstand og den stigende Formues Tegn[3]).

Den absolute Consumtion af Trævarer maa være større nu end tilforn, da Folkemængden saa betydeligen er tiltagen, og Brændeviinstilvirkningen fortærer saa stor Mængde Brændsel. Især maa dette være Tilfældet i Christiania, hvor de Familiers Antal, i hvis Huse den største Mængde Brændsel fortæres, er saa meget tiltaget, og saa stor Mængde Brændeved bruges i offentlige Bygninger. Kun i Metal-Tilvirk-

[1]) Denne Omstændighed er ikke noksom paaagtet i Sammenligning mellem Nutidens og Fortidens Told. Hiin er betydeligen mindre, men den mindre Told føles langt mere end den større af ovennævnte Aarsag, endskjønt den engelske Kunde vel maatte tage Hensyn til Udførsels-Omkostninger i sit Indkjøb.

[2]) See Schweigaards Statistik Pag. 91.

[3]) Det var Skik i nogle Skovbygder, at der hængtes en Kobberkjedel paa Væggen for hvert voxende 1000 Daler af Bondens Formue.

ningen vilde Brændselforbruget være aftaget, fordi Smeltningen skeer med en langt større Besparelse af Brændemateriel end tilforn, naar ikke Productionen selv i den senere Tid var saa meget udvidet, at ogsaa denne Besparelse ei kan komme i Betragtning[1]). I dette Forhold ligger imidlertid ingen Anledning til Frygt for Fremtiden. Norge har bestandigen havt Perioder, i hvilke der fandtes mere og mindre frodige Skove i vore Skovegne, og til enhver Tid gaves der forsigtige Skoveiere, som behandlede deres Skove med stadigt Hensyn til Fremtidens Haab. Forfatteren erindrer meget godt, at der i hiin Tid klagedes over, at en fortsat Udskibning af saa stor Omfang som den, der fandt Sted i Begyndelsen af nærværende Aarhundrede, vilde aldeles udtømme Norges Skove og for en lang Tid forvandle dem til Kratskov, og dog tiltog Udskibningen aarligen efter Freden, indtil den efterhaanden meget nær grændsede til den Omfang, som Udskibningen havde i sin bedste Tid. Stige Trælastpriserne igjen, da ville gode Trævarer deels fra sparede, deels fra afsides liggende Skove atter bringes paa Markedet, og Udskibningslast vil ikke fattes.

Imidlertid lagdes i dette Handelens gyldne Tidsrum tildeels Grundvolden til den nedtrykte Tilstand, hvortil saa mange Trælasthandlere under en senere Periode nedsank, og meest den Deel deraf, som havde samlet hiint store og kostbare Apparat af Drivemidler som Understøttelsespunkter for deres Selvstændighed. De store Savbrugseiere anlagde dette Maskineri, der visseligen hører til det simpleste, som nogen Slags Virksomhed har at fremvise, i en saa kostbar Stiil, samlede en stor Skare af dyrt lønnede Betjente, og en vidtløftig, ikke hele Aaret igjennem beskjæftiget Arbeidsstok, saa Indretningen maatte trykkes til Jorden, da denne Handels Fordeel, under uheldige Conjuncturer, saa meget forvanskedes. Til Savbrugene lagdes ofte en betydelig Mængde Jordegods og Skove, hvoraf fulgte ofte en stor Gjældsmasse og en trykkende Forrentning. De vare saaledes kostbare at drive, og bleve vanskelige at sælge. Disse Eiendomme have derfor undergaaet hyppige Omskiftninger af Eiere, de ere tildeels solgte under den i hiint Tidsrum gangbare Værd, og først da en simplere Haand er bleven lagt paa Savbrugs-Tilvirkningen, kunde disse Eiendomme igjen stilles iblandt de Fordeelagtige. Hine store Navne ere saaledes for en stor Deel forsvundne, og mindre betydende, men meer forsigtige Savbrugseiere have, advarede af Andres Vildfarelser, lagt en formindsket Maalestok paa dette simple Fabrikvæsen.

Som et advarende Exempel kunne vi her anføre det Ankerske Fidei-Commis, den stolteste Stillads af den Art, som i dette Land har været seet. Ved Bernt Ankers Død i April 1805 opgaves Boets beholdne Formue til omtrent 1,400,000 Rd., efter den paa Eiendommene satte Værd. Den aarlige Indtægt havde i nogle af de nærmeste Aar udgjort 150,000 Rd. aarligen, og enkelte Aar endog mere. Formedelst de Udgifter, som Testators Legater, bekræftede og modificerede ved Testamentets Comfirmation, medførte, nedsattes Formuen betydeligen; men angaves dog endnu 1817 til 900,000 Spd. De slette Conjuncturer, under og efter Krigen, foranledigede imidlertid en saadan Forvirring i Massens Tilstand, at Fidei-Commisset maatte gjøre Opbud i December 1819, og Administratorerne maatte ansøge om en Skifte-Commission for at tilfredsstille Creditorerne. Men endnu opgaves den beholdne Formue samme Tid til omtrent 600,000 Spd. Resultatet viiste imidlertid, hvor overspændte Taxationerne havde været, da Creditorerne ikke bleve tilfredsstillede, efterat Ankers Arvinger ved Høiesterets Dom vare blevne tildømte forlods Udbetaling af de bestemte Legater. Eiendommenes Værd ansattes efter den store Indtægt, som de i hine for Trælast-Udskibningen fordeelagtige Aar kastede af sig, uden at tage tilbørligt Hensyn til Conjuncturernes mulige Forvanskning. Den hele Indretning faldt sam-

---

[1]) Bergværkernes Stilling i den seneste Tid giver alt for megen Anledning til Jern-Productionens Formindskelse.

men, ikke allene formedelst de slette Tider for Trælasthandelen strax efter Freden - thi der paafulgte siden en lysere Periode; - men fornemmelig fordi den ikke kunde taale Byrden af den kostbare Maalestok, som var lagt paa denne vidtløftige Maskine.

Det var saaledes Trælasthandelen og Skibsfarten, som gav vore Byer i det søndenfjeldske Norge det Udseende af Velstand, tildeels Rigdom, og en fast almindelig Velvære blandt de ringere Classer, som siden mangesteds er forvanskeet. I enhver Udskibningsby var der store, skjønt ikke mange Huse, som gjorde sikkre Skridt til Velstand og Rigdom, og som vare en Støtte for en fordeelagtig Virksomhed paa mindre Haand. Vi ville senere hen faae at see, hvorlunde denne Tingenes Stilling forandrede sig, og en Handels-Classe mærkeligen udvidedes, som mere var en udenlandsk end en indenlandsk Virksomheds Haandlangere, og i hvilken en af Landets naturligste Virksomhedsarter, formedelst Foranstaltninger i fremmede Lande, der stride mod rigtige Statshuusholdnings-Principer, og formedelst en overdreven Concurrents, uklog Fremfærd, og en urigtig Fordeling af Vindskibelighedens Fordeel i Norge selv, er bleven forvansket og forstyrret, og fast ikke uden en total Grundforbedring og Omvæltning i nuværende Forhold kan gives en for det Almindelige fordeelagtigere Retning.

Sjette Capitel.

Norges Skibsfart.

Ikke mindre vare de Fordele, som Norges Skibsfart, der med Rette regnes iblandt Landets vigtigste Næringsveie, kastede af sig. Skibsfarten havde imidlertid ikke længe før denne Tid, nemlig under den amerikanske Frihedskrig, havt en af sine meest glimrende Perioder. Handels-Huse, som i Begyndelsen af hiin Krig vaklede og vare deres borgerlige Undergang nær, reiste sig med Kjæmpekraft, og Handelsmænds Dødsboer, som ved Chefens Bortgang havde Ballancen paa den mørke Side, arbeidede sig, mod al Sædvane før og siden, under Boets Behandling til en stor Velstand. Navnene ere endnu til; men Velstanden er mestendeels forsvunden. Imidlertid var det langt fra, at Skibenes Antal og Drægtighed steg saa høit under den amerikanske Krig, som under de heldige Conjuncturer, der oplivede Skibsfarten i Begyndelsen af dette Aarhundrede. Under den franske Revolutions Krig voxede de norske Skibes Antal meer end 50 pCt. Den Drægtighed af Skibe, som var beskjæftiget i Norges Skibsfart ved Krigens Begyndelse 1807, var tilvisse i Virkeligheden større end den som Skibslisterne vise indtil 1838, siden hvilken Tid Skibsbyggeriet og Kjøbet af fremmede, især svenske Skibe, saa betydeligen er tiltaget, at vor Skibsfart kan kaldes overlæsset med Fartøier. I Skibslisterne angives vel Drægtigheden af Norges Skibe for Aaret 1806 til 74,824 Commercelæster, og for Aaret 1838 til endog omtrent 85,000 Læster. Men det maa lægges Mærke til, at Læstedrægtigheden i hiin Periode havde en legitim Lettelse af $16^2/_3$ pCt., saa at en sjette Deel af Drægtigheden fortiedes. Aarsagen dertil skal have været, at visse Lettelser i Holland, med hvilket Land Norge stedse har havt en levende Handel, beroede paa Læstedrægtigheden, som derfor stiltiende gaves denne formindskede Form.[1]) Tillige var ogsaa

[1]) Saavidt vides afskaffede Grev Wedel, der var en Hader af alle slige Simulationer, denne Abnormitet. [Jfr. Anordn. 9 Febr. 1815, stadfæstet ved Lov 25 Oct. s. A. §§ 1 og 2.]

ningen vilde Brændselforbruget være aftaget, fordi Smeltningen skeer med en langt større Besparelse af Brændemateriel end tilforn, naar ikke Productionen selv i den senere Tid var saa meget udvidet, at ogsaa denne Besparelse ei kan komme i Betragtning[1]). I dette Forhold ligger imidlertid ingen Anledning til Frygt for Fremtiden. Norge har bestandigen havt Perioder, i hvilke der fandtes mere og mindre frodige Skove i vore Skovegne, og til enhver Tid gaves der forsigtige Skoveiere, som behandlede deres Skove med stadigt Hensyn til Fremtidens Haab. Forfatteren erindrer meget godt, at der i hiin Tid klagedes over, at en fortsat Udskibning af saa stor Omfang som den, der fandt Sted i Begyndelsen af nærværende Aarhundrede, vilde aldeles udtømme Norges Skove og for en lang Tid forvandle dem til Kratskov, og dog tiltog Udskibningen aarligen efter Freden, indtil den efterhaanden meget nær grændsede til den Omfang, som Udskibningen havde i sin bedste Tid. Stige Trælastpriserne igjen, da ville gode Trævarer deels fra sparede, deels fra affides liggende Skove atter bringes paa Markedet, og Udskibningslast vil ikke fattes.

Imidlertid lagdes i dette Handelens gyldne Tidsrum tildeels Grundvolden til den nedtrykte Tilstand, hvortil saa mange Trælasthandlere under en senere Periode nedsank, og meest den Deel deraf, som havde samlet hiint store og kostbare Apparat af Drivemidler som Understøttelsespunkter for deres Selvstændighed. De store Savbrugseiere anlagde dette Maskineri, der visseligen hører til det simpleste, som nogen Slags Virksomhed har at fremvise, i en saa kostbar Stiil, samlede en stor Skare af dyrt lønnede Betjente, og en vidtløftig, ikke hele Aaret igjennem beskjæftiget Arbeidsstok, saa Indretningen maatte trykkes til Jorden, da denne Handels Fordeel, under uheldige Conjuncturer, saa meget forvanskedes. Til Savbrugene lagdes ofte en betydelig Mængde Jordegods og Skove, hvoraf fulgte ofte en stor Gjældsmasse og en trykkende Forrentning. De vare saaledes kostbare at drive, og bleve vanskelige at sælge. Disse Eiendomme have derfor undergaaet hyppige Omskiftninger af Eiere, de ere tildeels solgte under den i hiint Tidsrum gangbare Værd, og først da en simplere Haand er bleven lagt paa Savbrugs-Tilvirkningen, kunde disse Eiendomme igjen stilles iblandt de Fordeelagtige. Hine store Navne ere saaledes for en stor Deel forsvundne, og mindre betydende, men meer forsigtige Savbrugseiere have, advarede af Andres Vildfarelser, lagt en formindsket Maalestok paa dette simple Fabrikvæsen.

Som et advarende Exempel kunne vi her anføre det Ankerske Fidei-Commis, den stolteste Stillads af den Art, som i dette Land har været seet. Ved Bernt Ankers Død i April 1805 opgaves Boets beholdne Formue til omtrent 1,400,000 Rd., efter den paa Eiendommene satte Værd. Den aarlige Indtægt havde i nogle af de nærmeste Aar udgjort 150,000 Rd. aarligen, og enkelte Aar endog mere. Formedelst de Udgifter, som Testators Legater, bekræftede og modificerede ved Testamentets Comfirmation, medførte, nedsattes Formuen betydeligen; men angaves dog endnu 1817 til 900,000 Spd. De slette Conjuncturer, under og efter Krigen, foranledigede imidlertid en saadan Forvirring i Massens Tilstand, at Fidei-Commisset maatte gjøre Opbud i December 1819, og Administratorerne maatte ansøge om en Skifte-Commission for at tilfredsstille Creditorerne. Men endnu opgaves den beholdne Formue samme Tid til omtrent 600,000 Spd. Resultatet viiste imidlertid, hvor overspændte Taxationerne havde været, da Creditorerne ikke bleve tilfredsstillede, efterat Ankers Arvinger ved Høiesterets Dom vare blevne tildømte forlods Udbetaling af de bestemte Legater. Eiendommenes Værd ansattes efter den store Indtægt, som de i hine for Trælast-Udskibningen fordeelagtige Aar kastede af sig, uden at tage tilbørligt Hensyn til Conjuncturernes mulige Forvanskning. Den hele Indretning faldt sam-

---

[1]) Bergværkernes Stilling i den seneste Tid giver alt for megen Anledning til Jern-Productionens Formindskelse.

men, ikke allene formedelst de slette Tider for Trælasthandelen strax efter Freden - thi der paafulgte siden en lysere Periode; - men fornemmelig fordi den ikke kunde taale Byrden af den kostbare Maalestok, som var lagt paa denne vidtløftige Maskine.

Det var saaledes Trælasthandelen og Skibsfarten, som gav vore Byer i det søndenfjeldske Norge det Udseende af Velstand, tildeels Rigdom, og en fast almindelig Velvære blandt de ringere Classer, som siden mangesteds er forvanket. I enhver Udskibningsby var der store, skjønt ikke mange Huse, som gjorde sikkre Skridt til Velstand og Rigdom, og som vare en Støtte for en fordeelagtig Virksomhed paa mindre Haand. Vi ville senere hen faae at see, hvorlunde denne Tingenes Stilling forandrede sig, og en Handels-Classe mærkeligen udvidedes, som mere var en udenlandsk end en indenlandsk Virksomheds Haandlangere, og i hvilken en af Landets naturligste Virksomhedsarter, formedelst Foranstaltninger i fremmede Lande, der stride mod rigtige Statshuusholdnings-Principer, og formedelst en overdreven Concurrents, uklog Fremfærd, og en urigtig Fordeling af Vindskibelighedens Fordeel i Norge selv, er bleven forvanket og forstyrret, og fast ikke uden en total Grundforbedring og Omvæltning i nuværende Forhold kan gives en for det Almindelige fordeelagtigere Retning.

Sjette Capitel.

Norges Skibsfart.

Ikke mindre vare de Fordele, som Norges Skibsfart, der med Rette regnes iblandt Landets vigtigste Næringsveie, kastede af sig. Skibsfarten havde imidlertid ikke længe før denne Tid, nemlig under den americanske Frihedskrig, havt en af sine meest glimrende Perioder. Handels-Huse, som i Begyndelsen af hiin Krig vaklede og vare deres borgerlige Undergang nær, reiste sig med Kjæmpekraft, og Handelsmænds Dødsboer, som ved Chefens Bortgang havde Ballancen paa den mørke Side, arbeidede sig, mod al Sædvane før og siden, under Boets Behandling til en stor Velstand. Navnene ere endnu til; men Velstanden er mestendeels forsvunden. Imidlertid var det langt fra, at Skibenes Antal og Drægtighed steg saa høit under den americanske Krig, som under de heldige Conjuncturer, der oplivede Skibsfarten i Begyndelsen af dette Aarhundrede. Under den franske Revolutions Krig voxede de norske Skibes Antal meer end 50 pCt. Den Drægtighed af Skibe, som var beskjæftiget i Norges Skibsfart ved Krigens Begyndelse 1807, var tilvisse i Virkeligheden større end den som Skibslisterne vise indtil 1838, siden hvilken Tid Skibsbyggeriet og Kjøbet af fremmede, især svenske Skibe, saa betydeligen er tiltaget, at vor Skibsfart kan kaldes overlæsset med Fartøier. I Skibslisterne angives vel Drægtigheden af Norges Skibe for Aaret 1806 til 74,824 Commercelæster, og for Aaret 1838 til endog omtrent 85,000 Læster. Men det maa lægges Mærke til, at Læstedrægtigheden i hiin Periode havde en legitim Lettelse af 16⅔ pCt., saa at en sjette Deel af Drægtigheden fortiedes. Aarsagen dertil skal have været, at visse Lettelser i Holland, med hvilket Land Norge stedse har havt en levende Handel, beroede paa Læstedrægtigheden, som derfor stiltiende gaves denne formindskede Form.[1]) Tillige var ogsaa

---

[1]) Saavidt vides afskaffede Grev Wedel, der var en Hader af alle slige Simulationer, denne Abnormitet. [Jfr. Anordn. 9 Febr. 1815, stadfæstet ved Lov 25 Oct. s. A. §§ 1 og 2.]

denne Deel af Toldopsynet langt slappere end den nu er, da det i hine Dage ikke var usædvanligt, efter Overeenskomst med føielige Toldofficianter, at bevirke en lempelig Maaling. En senere mere streng Bestyrelse har derfor ogsaa anseet en ny Maaling af Skibsdrægtigheden fornøden, og denne har nu, baade i Norge selv og i Udlandet, mere sin sande Betydning end i det her omhandlede Tidsrum. Skibsfarten var desuden af en langt anden Beskaffenhed dengang, end den nu er. Den drevets med langt større Skibe i Almindelighed, medens nuomstunder mange smaa Fartøier indskydes i vor Skibsfart. Udskibningen til Danmark og Indførselen derfra, som siden Krigen har været ført ligesaavel med norske som danske Fartøier, og Sildefarten paa Østersøen, som en ny Green af Skibsfarten i vore Dage, der ei fandt Sted i hiin, beskjæftige et meget stort Antal af Fartøier i den senere Tid, og forvikle Sammenligningen mellem begge Perioders Skibsfart, og deres Indflydelse paa Statssamfundet.[1])

Spor af denne fordeelagtige Livlighed i Norges Skibsfart i de første Aar af dette Seculum viiste sig saaledes ikke allene i Byerne, hvor de største men ikke fleste Skibsredere boede, men ogsaa langs hele Norges Kyst, især fra Frederikshald til Lindesnæs; thi vesten og norden for var det mestendels kun i enkelte Byer, hvor der fandtes betydelige Skibsredere. Dersom Norges Byer i Begyndelsen af dette Aarhundrede ikke vare saa befolkede, dersom ikke saa mange Huse fandtes fæstede paa den nøgne Kyststrand som i vor Tid, saa var der tilvisse en større Velstand i Almindelighed i Handelsstanden og hos Skibseierne, og større bevægelige Capitaler stode til deres Raadighed. I denne Henseende udmærkede sig, da som nu, Kysten ved Tønsberg, og den som strækker sig imellem Arendal og Riisøer. I de simple Huse fandtes ofte store Kapitalister, og de i en fordelagtig Fragtfart omseilende Skibes betydelige Remisser skabte hurtigen en ny Kjøl, der indskjødes i samme fordelagtige Nærings-Canal. Mange Familiers Formue i disse Distrikter var virkelig for betydelig at regne efter vort Lands Leilighed. Imidlertid var Levemaaden simpel, og Gjestfriheden øvedes meer i Stilhed, end i store Gilder og Forsamlinger. Kun naar Aarets Handels-Skjebne var endt, og den svømmende Guldbrager var lagt ved Brygge, samledes Skibenes Sameiere for at udligne og uddele den gjorte Vinding. Da monne det vel ofte være gaaet lystig til ved den rygende Punsebolle og under Bægerets Klang; men i Almindelighed forstode disse lykkelige Borgere baade at erhverve og at spare det Erhvervede. Deres Penge-Forhandlinger vare høist simple, og de kjendte ikke vore Dages Locomotiver paa Pengevæsenets Konst-Bane. Den samme Simpelhed var udbredt over disse Mænds hele huuslige Væsen, Færd og huuslige Stel. De benævnedes med deres Fornavne, tilføiet Navnet paa den Knatte, hvor de boede, og de galantere Benævnelser for begge Kjøn vare ubekjendte blandt denne Skare af Rigmænd, indtil en høslig Præstemand forandrede den simple Ranglov[2]). Det var saaledes ikke at undres over, at Velstand og Velvære var til Huse i disse Districter, og der gaves i Sandhed faa lykkeligere næringsdrivende Borgere i Landet end disse Ø- og Kystboere, som i Fredens Ly høstede gyldne Frugter af andre Landes blodige Krige, uden at fraadse i Overdaadigheds Nydelser.

---

[1]) Det vilde bortfjærne Forfatteren fra sit Maal, at berige sit Værk med vidtløftige statistiske Opgaver, og Arbeidet selv er gjort overflødigt ved andre Forfatteres heldige Bestræbelser. Hos Kraft og Schweigaard vil Læseren herom finde tilstrækkelig Oplysning. Med Hensyn til Norges Handel og Skibsfart henvises Læseren til Schweigaards Norges Statistik Pag. 125—192. [Siden Forf. skrev, er ogsaa Handelsflaaden i en forhen ukjendt Grad tiltaget. Skibslisterne for Aaret 1856 angive de norske Skibes Antal til 4851 af 228,192½ Commerce-Læsters Drægtighed, deriblandt 866 Skibe over 100 Læster, tilsammen paa 132,748 Læster.]

[2]) Det hedte saaledes: Anne Hofdan, Kari Bota o. s. v. indtil hiin Præst [Thestrup i Dybvaag] forandrede disse Navne til Madame Beruldsen og Madame Christophersen.

Vi ville ikke paastaa, at Oplysningsgraden svarede til Velstanden og dens rige Kilder. Naar det norske Folk stundom af Fremmede udhæves formedelst et naturligt Snille og en forholdsmæssig Grad af Oplysning og Selv-Opdragelse, da er det meer i Norges Fjelddale vi derom maa opsøge et bekræftende Vidnesbyrd end paa Norges Kyster. Naturens kundrede Former udrette meer i det Indre af Landet, end den fremmede Kulturs Farve paa Kysten, hvis Beboere ofte blandes med andre Nationer. Neppe stode hiin Tids Sømænd i Almindelighed tilbage for fremmede Sømænd i Dygtighed paa Skibet og omgjængeligt Væsen paa Land; men Skibsfarten var da alt for simpel og eensformig til i Almindelighed at skabe Sømænd, som i de senere Dage, da Skibsfarten omspændtes af tusindfold Farer. Om Skibsfragterne behøvedes sjeldent nogen Correspondents. Skipperen seilede om Vaaren til den Udskiber, som sædvanligen holdt hans Skib i Bevægelse, og naar han kom til England, havde han som oftest Intet at gjøre med Kjøberen af den ordinerede Last, uden at levere sin Ladning og modtage en ny Ordre til Udskiberen. Remissen oversendtes til Commissionairen, og, for at spare Porto, tilkodes det sjeldent Skipperen at melde sin Ankomst til Bestemmelsesstedet og sin Skjebne der. Sjeldent fore de omtalte Districters Fartøier paa lange Farvande, da Farten paa disse ikke allene var omgiven med særegne Farer paa den Tid, men ogsaa krævede en Conduite, hvormed disse Skippere sjeldent vare begavede. Desuden gjennemfore Skipperne ofte hurtigen Sømandsbanen og satte sig tidligen i Ro paa Hjemstavnen for at nyde Frugten af den samlede Formue. Saaledes vare disse Skibsredere og Sømænd vist nok i Almindelighed mere formuende, og deres Levemaade var meer munter og sorgløs, men de vare visseligen ikke forstandigere end deres i en anden Skole opdragne Eftermænd.

Saaledes var Tilstanden i Begyndelsen af dette Aarhundrede paa hiin golde Kyst, over hvilken Naturen ikke har udbredt sin Velsignelse af sine rige Goder for Jorddyrkeren, og som vi besøges af store Fiskestimer; men hvis Beboere dengang visseligen hørte til Landets meest formuende og tilfredse Borgere. De nøde disse Lykkens Gaver i den fuldkomneste Rolighed, uden i fjerneste Grad at berøres af den store Revolutions Friheds-Ideer. De kjendte ingen anden Politik end Handelens, og deres Deeltagelse for den fjerne Krigslarm opvaktes kun da, naar Havets Sikkerhed forstyrredes af mægtige Nationers vaklende Regulativ for den neutrale Skibsfart, hvilket skede høist sjeldent paa Trælastdragernes eensformige Fart mellem England og Norge, til hvilken denne lidet speculerende Deel af Nationen indskrænkede sig. Dertil kom, at de ikke trykkedes af store Paalæg, men nøde Lykkens Gaver temmelig ubeskaarne. De betragtedes endnu ikke dengang som Medlemmer af det nærmeste By-Samfund, til Deeltagelse i Byrder, snart til Statens Tarv, snart til en Communes, med hvem de ikke deelte Byrdens Fordele. Den milde danske Regjering byggede heller Gjæld, end den paalagde Borgerne store Skattebidrag, og det sjeldne Phænomen indtraf, at der saa godt som ingen Klage hørtes over Tidens Tryk eller over utilbørlige Paalæg. Det var saaledes ingen Under, at den fuldkomneste Tilfredshed herskede i hine Egne, at den pludselige Forandring formedelst standsede Næringsveie, og Krigens mangehaande Rædsler, smerteligst traf disse Kyster, og at disse Kystboeres Sind og Sjæl hæftede sig mere ved Savnet af en forsvundet oekonomisk Lyksalighed, end ved en Statsforandring, som grundfæstedes under Landets store Lidelser, og hvis heldige Følger laae i Haabets Fjærne. Den gamle Regjering havde der sine troeste Tilhængere, den nye Statsform de ligegyldigste Tilskuere, der endog ugjerne indskreve sig paa den Liste, der gjorde dem til virksomme Borgere. Et Glimt af den gamle Velstand maatte, under en fornyet Handels-Virksomhed, igjen oplive disse Egne, før de betragtede sig som det nye Norges egne Sønner, og endnu den Dag i Dag er hiin gamle Tilstand deres Ideal af borgerlig Lyksalighed, og Stranden saavel som Fjeldet velsignede Christian den Syvendes Regjerings-Dage.

Med den fordeelagtige Skibsfart var, i Følge en naturlig Tingenes Orden, forbundet et tiltagende Skibsbyggeri, som forøgede det Liv, der fandtes paa denne

Deel af Norges Kyster. Det var naturligt at lægge en ny Erhvervskilde ved Siden af den, som flød saa rundeligen, og at Antallet af nye Skibe forøgedes paa den virksomme Strand. Vore Egeskove vare af flere Aarsager, mere end nu, i Stand til at tilfredsstille Skibsbyggernes Krav, saavel med Hensyn til Mængde som Beskaffenhed af byggede Skibe. Skovene havde under en Hvile, efterat den Amerikanske Frihedskrig var endt, igjen naaet en større Modenheds Grad, og Egeskovens Behandling paa den Tid understøttede mere det fjerne Haab, fordi den var forbunden med en forstandigere Forsynlighed end i vore Dage. Udskibning af smaa Egelast fandt ligesaalidt som Barkfletning Sted paa den Tid, og der var saaledes ikke alene et større Forraad af Skibsmaterialier forhaanden, men en større aarlig Tilvæxt deraf. Da Skibsfarten var simpel, indskrænket mestendeels til Trælastfarten, var Udvalget af Bygningsmaterialier til det paa Stabelen satte Skib mindre omhyggelig; thi det kom mere an paa et stort Volum af Skibsrum, der kunde indtage den største Mængde Trælast, end paa veldannede og seilbare Skibe, stærke nok og skikkede til at pløie fjerne Vande uden for Europa. Det kan ikke nægtes, at Skibsbyggeriet, vor stærkt det end dreves i hine Dage, stod paa et langt lavere Trin end i vore. Skibsbygmesterne vare mestendeels uden al theoretisk Kundskab; og, uden at være i Stand til at udkaste en Plantegning, gaves Tømmerspantet den Flugt, som laa i Bygmesterens Erindring, og Erfaring var hans eneste Veiledning, uden at grunde sig paa nogensomhelst Theori. Man maatte undre sig over, at der fra slige Værfter ikke destomindre ofte udgik Skibe, som i mange Dele svarede til deres Bestemmelse. Nogle bestemte Forbedringer fik Skibenes Skabelon dog allerede den Gang. Den gamle bugede Form, en Arv fra den ældre Fortid, og kun endnu synlig i de gamle saakaldte Fløiter, forsvandt efterhaanden, Skibets Form dannedes bedre baade til at skjære Havets Bølger i dets Forstavn, og slippe dem i dets Bagstavn. Nogle af disse Bygmesteres Navne leve endnu paa enkelte Steder i berømmelig Tradition, og Forfatteren har saaledes Erindring om en Skibsbygmester, uden mindste theoretisk Dannelse, som knap var skrivkyndig, og hvis Skibe tilfredsstillede Skibsrederen i den Grad, at hans Navn forplantedes med Skibet selv[1]). Imidlertid er det en Kjendsgjerning, at Skibsbyggeriet i hiin Tid stod i Fuldkommenhed langt tilbage for vor Tids. Og dette er ikke at undres over; thi den norske Skibsfart blev i en senere Periode ikke saa eensindig og saa let. Det var iøvrigt især mod Slutningen af den her omhandlede Periode, at Skibsbyggeriet tiltog i en stedse fremadskridende Grad. Nye Skibe fremstode aarligen i hver Havets Bugt paa den beboede Strand, og det ene Skib blev, under rige Remisser til Rederne, det andets Moder. Alle Classer af Borgere, som havde nogen Sum at raade over, søgte at anbringe deres Spareskilling i en Næringsvei, som gav sædvanligen høie Renter. Paa den Kyst, hvor Skibsfarten meest blomstrede, trængte Skibsrederiet sig over Kystlinien ind i Landet, og mangen Bondemand lagde denne Næring ved Siden af sit Landbrug. Skoveieren lagde Skibstømmeret, Kystboeren Arbeidsløn og Rigg til det nye Skib, og saaledes opstod et Fællesskab, som forøgede begge Parters Velstand. Interessentskaber af den Art have og fundet Sted i den senere Tid; men hverken saa hyppige eller for Vedkommende fordeelagtige som i hine Dage, da der fra Bondestanden, gjennem Skibsrederi, stundom udsprang Handelshuse, hvis Navne nu spille en høi Rolle blandt Fædrelandets Kjøbmænd. — Vi dvæle med Vemod ved denne Fædrelandets blomstrende Virksomhed, ved hvis Grændse vi nu staae; thi ikke alene afbrødes denne Indtægtskilde pludseligen ved den uretfærdige Krig, som England paaførte den dansk-norske Stat, men en stor, og en bedre, Deel af disse Velstands-Redskaber faldt i Fiende-Vold.

[1]) Bygmesteren hedte Knud Therkildsen, og saa var Skibets Navn, men det faldt tilligemed flere af samme Rederс Skibe i Fiendens Vold ved Krigens Udbrud.

Syvende Capitel.

Fiskerier og Fiskehandel.

Fiskeriets Tilstand frembyder tildeels andre Phænomener, i det Tidsrum vi her omhandle, end de nysnævnte Næringsveie. Det er en af Landets naturligste Næringsgrene; thi det har sin Rod i et fiskerigt Hav, som begrændser Norges lange Kyst. Det er tillige en af de vigtigste Næringskilder i Fædrelandet, og staaer i denne Henseende Landets Hoved-Næringskilde, Agerdyrkningen, nærmest. Fiskeriet er, som saadant, indskrevet paa vor ældre Histories Blade, og Fisken har i ældre Dage været et meer almindeligt Næringsmiddel end i senere; thi den overflødige Fisk havde da ikke i den Grad som nu fundet Vei til Udlandets Kjøkkener som Handelsvare[1]. Fisken fandtes paa vore fornemste Fædres Bord til bestemte Ugedage, og de uheldige Folger af et mislykket Fiskeri sattes ogsaa i hiin Tid ved Siden af Landmandens Uaar. Der har imidlertid stedse været en stor Forskjel imellem de tvende store Grene af denne Næringsveis Stadighed, hvori Norges Fiskeri deler sig, og som har sin naturlige og ligesom klimatiske Grændse i den nordlige og sydlige Deel af Norge. Fædrelandets Nordkyst indtil Forbjerget Stat har været Torskens og de med den beslægtede Fiskearters Forplantnings-Stade eller Jagtrevier, hvilken de paa deres Søvandringer i et stadigt aarligt Tilbageløb have besøgt, ligesom Trækfuglen i vore Skovlunde. Her er ikke Stedet til at undersøge den rimelige Grund til disse Fiske-Arters Forkjærlighed for Norges nordlige og vestlige Kyster, der udspænde deres golde Limer mod disse hærlomne Gjæster; men det synes at være en Regel med faa Undtagelser, at Nordlandets Torske-Arter og Vestlandets Sildestimer ikke i store Skarer, og i langvarige Perioder, samtidigen besøge samme Deel af vor Kyst[2]. Det Fiskeri, som grunder sig paa Torske-Stimernes Nærmelse til vore Kyster for at gyde Rogn eller i Nærheden deraf jage efter deres Føde, har til alle Tider været en over disse Fædrelandets Høider jævnt udbredt Næringsvei.

Listerne paa Udskibningen af nordlandske Fiskevarer fra de første Aar af dette Seculum vise ogsaa denne Næringsveis Vigtighed paa den Tid, og kunne vel taale Sammenligning med senere Aars; endskjønt denne Næringsvei, saavelsom Landets øvrige, i det Hele har faaet en friere Gang. Det vil imidlertid blive Gjenstanden for senere Undersøgelser at oplyse, hvorfor denne Næringsgreen, i Følge sin særegne Beskaffenhed, ikke kan losrive sig fra visse lovbundne Bestemmelser, der indeholde tilsyneladende Indgreb i Eiendomsretten. I det her omhandlede Tidsrum havde den nordlandske Fisk Markeder, som i den senere Tid ere saa godt som lukkede, og denne Handelsgreen havde dengang ikke de Rivaler i franske og engelske Fiskere, som siden ere traadte paa dens Side i det newfoundlandske Fiskeri. Denne Deel af Fiskehandelen gav saaledes paa den Tid, især den bergenske Udskiber sikrere og større Fordele, end nu omstunder, endskjønt Fiskehandelen af andre Grunde har igjen reist sig. — I hiin Periode gjenlode ogsaa de saa ofte gjentagne Klager over *Nordlandenes Afhængigheds-Forhold til Bergen*, uden at Anklagen synes at have været grundet i nogen Mishandling fra Bergens Side. Den Almuens Vane, forud at fortære, hvad der i Fremtiden skal fortjenes, har uden Tvivl ogsaa i Nordlandene forværret Almuens Stilling. Forbyhet i Handelsmandens Skyldbog maatte Fiskeren finde sig i det Afhængigheds-Forhold, som Skyldneren staaer i til sin Skyldherre. Derhos paastaaes det af upartiske og kyndige Jagttagere

---

[1] Historien fortæller os imidlertid, at en af Harald Haarfagers Jarler allerede 860 sendte Fisk, som var fisket ved Vaagen i Nordlandene, til England, og tilbyttede sig dermed en herlig Ladning Hvede, Honning og Viin; men en saadan fredelig Mellemhandel havde neppe nogen Stadighed saa langt tilbage i Tiden.

[2] Dette Sammenstød har dog til enkelte Tider fundet Sted.

og Reisebeskrivere, at de Foranstaltninger, som toges og endnu tages i den store Fiskestad med Hensyn til Priis-Bestemmelsen, vel have Udseende af Tvang, men ere gjorte til Sælgerens Fordeel. Den trufne Overeenskomst imellem Fiskehandlerne i Bergen indbyrdes var intet Maximum af Priis, hvorved Sælgernes Fordeel utilbørligen indskrænkes, men et Minimum, hvorved Sælgernes Tab skulde forebygges. Tager man derhos i Betragtning Nordlændingernes mindre Sands for Jorddyrkning, hvorover der er bleven klaget, og som let lader sig forklare af naturlige Hindringer paa den ene Side, og Almuens Utilbøielighed paa den anden til at dele sin Opmærksomhed paa tvende Næringssysler, saa finde vi maaskee i Nordland selv Grunden til dets saa ofte paaankede Afhængigheds-Forhold af Norges gamle Handelsdronning. Nordlændingen har, som den hele øvrige Verden, villet have sin Deel af den større Mængde Nydelser, som den udvidede Verdens-Virksomhed indleder paa alle Markeder, og formedelst denne Higen har en lykkeligere Handels-Stilling, en større Concurrence af Kjøbere og en Løsning af gamle Baand ikke kunnet bortfjerne, endskjønt maaskee svække, de gamle Afhængighedsforhold. Det synes saaledes for en upartisk Iagttager, at der maa ligge noget Naturligt, eller idetmindste Noget, som oprinder fra Nordland selv, i det Forhold, som finder Sted mellem dette og Bergen; thi siden hiint første Aar af dette Seculum, da dette Afhængigheds-Forhold saa ofte fremstilles med mørke Farver, ere flere Omstændigheder indtrufne, som vilde have tilveiebragt et Vendepunkt i dette Forhold, naar det ikke havde en dybere Rod, end som viser sig for den overfladiske Anskuelse[1]).

Mod Slutningen af det forrige Aarhundrede anlagdes Kjøbstaden Bodø midt i Nordlandene, og denne understøttedes af den danske Regjering med de sædvanlige Opmuntringer. Hensigten af dette Anlæg var, at tilvende Nordlandene en umiddelbar Udskibning til Udlandet, uden at Fiskevarerne skulde gjøre Omveien omkring Bergen. Men den nye anlagte Kjøbstad blev kun en ubetydelig Flække. I samme Hensigt oprettedes et kostbart Etablissement af trondhjemske Kjøbmænd; men det oploestes efter et betydeligt Tab, og den kostbare Indretning solgtes for en billig Penge til et af Medlemmerne. Dersom det falder i Forfatterens Lod at give en Beskrivelse over disse Polarlandes senere Stilling, vil han have et muntrere Billede at udkaste over deres voxende Handel fra egne Udskibningssteder, uden Aftagende i den bergenske Handel, og over en Bergmands-Virksomhed, hvis Livlighed, skjønt i den senere Tid i nedstemt Tone, prises i offentlige Bedømmelser. Her bemærkes kun at Fiske-Udskibningen, som et Resultat af Polarlandenes Fiskeri, ogsaa i det Tidsrum, vi her omhandle, hævdede sin vigtige Plads iblandt Landets Næringsveie[2]).

Fangsten af Vaar-Sild, mestendeels indskrænket til den Deel af Vestkysten, som ligger sønden for Stat, oplivede ikke det Tidsrum, hvorom her handles. Sildefiskeriet, især Vaarsild-Fisket, har aldrig havt den Stadighed, som Torskefiskeriet; men Sildens Vandringer over Havet, deels for at gyde sin Rogn paa de nordiske Kyster, deels paa sin Flugt for forfølgende Rovdyr, have havt deres periodiske Omskiftninger. Vor ældre Historie bærer jævnlige Spor af, hvor vigtig denne Næringsgreen var for vore Fædre. Sildens Udeblivelse regnedes ogsaa da som en National-Ulykke, og i Lovgivningens lyse, og Norges tildeels lykkelige Periode, mellem Hakon den gamles Regjeringstid og Kalmar-Unionen, glemte Lovgiveren ikke sin Opmærksomhed paa denne vigtige Næringsgreen. I det 14de Aarhundrede finde vi Politi-Bestemmelser, som vise hvor vigtig denne Aarets Tid betragtedes, da Sildestimerne strømmede til vore Kyster. De Baand, som allerede i de Dage lagdes paa borgerlig Sammenhandel, paa Kjøb og Salg især i Byerne, ophævedes ganske, og under Sildefiskeriet fandt det frieste Samqvem Sted imellem Kjøber og Sælger. Man har gjort

---

[1]) Høist interessante Bemærkninger om denne Gjenstand findes i Amtmand Bloms vakkre Værk: Bemærkninger paa en Reise i Nordlandene. Christiania 1832, S. 235 fl.

[2]) Om Fiskeriet see Schweigaards Statistik S. 94 fl.

sig megen Umage for at finde, ved Hjelp af historiske Beretninger, en vis Cyklus i Vaarsildens periodiske Gang, der snart i uhyre Stimer støder paa Norges Vestkyst, snart stryger Næsset forbi; men der er heri befunden saa stor Anomali, at ingen bestemt Regel har været at opføre. En saadan lykkelig Afvigelse har vor Tid at glæde sig over, idet det Qvart-Seculum, som engang antoges for Periodens Grændse, forlængst er overskredet. Men vist er det, at det store Fiskeri af Vaarsild, som i den senere Tid har beskjæftiget saa mange Mennesker paa Vestkysten, og udsendt saa mange Ladninger til Sverige og Østersøen, ikke velsignede vort Land i Begyndelsen af dette Aarhundrede. Det var dengang Sverige, som nød godt af denne Havets Velsignelse, endskjøndt dette Fiskeri ikke dreves i den Omfang, eller opvakte den Næringslivlighed, som senere hen paa Norges Kyst. Imidlertid fandtes i Begyndelsen af dette Aarhundrede Spor nok af denne velgjørende Virksomhed paa den svenske Kyst, ikke alene i Strandens Fiskehytter, men paa Landmandens gjødede Agre. Det var en Slags Qval for de Reisende at gjennembryde denne Sildefiskeriets Linie, som i det nordlige Sverige overspændte Postveien. Det var saaledes langt fra, at Norges Vestkyst, i de første Aar af dette Seculum, havde den Virksomhed at fremvise, som under og efter Krigen faldt i dens Lod. Med Krigens første Aar 1808 vendte Vaarsilden tilbage til Vestkysten, og bidrog paa mange Maader til at lindre den da herskende Hungersnød.

Fangsten af **Sommer-** og **Høst-Sild**, som giver den fedeste og bedste Sild, er meer almindeligen udbredt over Norges Vestkyst, og vender som oftest aarligen tilbage. Dette Fiskeri tilligemed Torfiskhandelen giver Anledning til en Kystfart imellem Fiskestæderne og det østlige Norge, der ogsaa i hiin Periode befordrede en gjensidig Virksomhed. Imidlertid var den ikke da saa levende, som den siden er bleven, fordi det gjensidige Forbrug af begge Districters Producter i senere Tid betydeligen er tiltaget. Fiskerne have nu meer at sælge, og frembyde sine Varer tildeels til billigere Priser, og den livlige Næring sætter dem istand til at anskaffe sig Beqvemmeligheder i Huset, hentede fra Østlandet, som fandtes kun hos enkelte Formuende i hiin Tid. Den indenlandske Vareomsætning, som sædvanligen har den gavnligste Indflydelse paa National-Industrien, fordi den er lettest og sikkrest, var derfor ikke saa livlig mellem Øst- og Vestkysten i vort Tidsrum, som den senere blev, og Farten paa Østersøen beskjæftigede da ikke saa mange Fartøier.

Der gjordes i de Dage paa enkelte Dele af Vestkysten, fornemmeligen i Farsund, Forsøg med at tilberede den federe Sommer-Sild paa hollandsk Viis, og at bringe i Handelen en Sild, der lignede den flamske; men Forsøget, flere Gange gjentaget, vilde ikke lykkes. Det være nu at Silden paa de forskjellige Høider, hvorpaa den fanges, har en større eller mindre Forædlings-Beqvemhed; at den omhyggelige hollandske Nedlægningsmaade i et eller andet Punkt forfeiledes, eller at Forsøget ei har været udført med tilbørlig Kraft og Udholdenhed. For den første Aarsags Gyldighed taler den Omstændighed, at hollandske Fiskere, som Tilfældet bragte over paa Vestlandets Kyster, og som det overdroges at indføre den flamske Silds Nedsaltningsmaade, ikke formaaede at udrette noget af Betydenhed. Saavidt vides er intet alvorligt Forsøg senere gjort med denne forædlede Nedsaltnings-Maade, endskjøndt der ikke fattedes paa Planer til at gjøre den til en Statssag.

Paa samme Tid begyndte ogsaa **Hummerfiskeriet** at hæve sig og levere en ikke ubetydelig Udskibnings-Artikel. Det samme virksomme Huus i Farsund, som gjorde hiint Forsøg med Nedsaltningen af Silden, maa og ansees for at have givet Hummerfiskeriet og Hummer-Udskibningen til England det alvorligste Fremstød, og endskjøndt denne Næringssyssel ikke er bleven en Rigdomskilde for Huset selv, hvis Handelsplaner stedse overstege dets løbende Midler, saa vidner dog Udbredelsen af denne Fiskehandel, hvorved siden saa mangfoldige Familier have vundet Næring, om de Frugter, som dets Iver og Opoffrelse for denne Sag har baaret. Det **Jokum Brinch-Lundske** Huus i Farsund og dets nærmeste Efterkommere faldt sammen under

Byrden af deres Speculationer; men Hummerfiskeriets Flor paa den lange Kyst fra Laurvig til forbi Næsset udsprang af deres Virksomhed, der længe vil mindes med Taknemmelighed. Saaledes befandt den Deel af Norges Vestkyst, som gjør Fiskeriet til sin Hovednæring, sig ikke i dette Tidsrum i den blomstrende Tilstand, som den øvrige med Trælast-Udskibning og Skibsfart beskjæftigede Kyst, og havde hverken den forholdsmæssige Folkemængde, eller de Velstands Spor at fremvise, som efter og tildeels under Krigen.

Ottende Capitel.

Kongsbergs Sølvværk.

I Fremstillingen af de norske Bergværkers Tilstand i Begyndelsen af dette Aarhundrede sætte vi med Føie øverst det Metal, der ikke alene er det ædleste blandt vore nordiske, men og det som frembyder de interessanteste Afvexlings-Perioder. De Beslutninger, som ere tagne om Sølvværkets Skjebne, af den forrige og den nærværende Regjering, vidne snart om dens Ugunst og Frygt for Tab, snart om dens store omsider realiserede Haab. Forfatteren agter ikke her at gjennemgaae denne Metal-Oldings Historie, der overspænder meer end to Aarhundreder, hvor interessant endog dette Mindeskrift om Fortidens Vildfarelser og Bergmands-Snillets lykkelige Anstrengelser maatte vorde paa Bergværkernes Saga-Tavle. Nogle af Nordens flittigste og lærdeste Oldgranskere i det henrundne Seculum have i den nordiske Histories ældre Arkiver omhyggeligen handlet herom, og et kort Uddrag deraf findes i Storthings-Forhandlingerne[1]). Det være nok at bemærke, at dette Sølvfelt, som fra det første Anlæg indtil Aaret 1800 havde leveret til den omløbende Sølvmasse over 20 Millioner Sølvspecies, mod Slutningen af dette Aarhundrede befandt sig i sin for Statskassen meest ødelæggende Periode. Derhos viser Sølvværkets Historie, at Norges Sølver-Aarer oftere randt overflødigt, naar Statens Stilling krævede denne Rigdom, og at Bergstadens Virksomhed formedelst denne Indvirkning paa Statsvellet hævdede sin Ret til Nationens Understøttelse.

Det forrige Seculum var endnu ikke aldeles udrundet, da den danske Regjerings Utaalmodighed over de stedse stigende Tilskud af Statskassen, i Bergmandssproget bekjendt under Navn af Zubus, fremkaldte forberedende Lovbud til Værkets Undergang. Siden 1768 havdes intet Overskuds-Aar mere; men Statskassens aarlige Tilskud i de sidst forløbne Aar af det forrige Seculum nærmede sig til 200,000 Rdlr., og oversteg endog denne Sum i enkelte af dette Seculums første Aar. Folkemængden paa Kongsberg i det hele Omfang angaves til 11,000 Mennesker, hvoraf 5000 Arbeidere af alle Slags anvendtes i en høist ufordeelagtig Grube- og Værks-Drift. Blandt den store Mængde af Arbeidsrum i Berget, som vare under Belæg, var der kun meget enkelte, som bare sine Udgifter, og endnu færre, som gave noget betydeligt Overskud. Det være sig nu, at Bestyrelsen ikke var i kraftige og indsigtsfulde Bergmænds Hænder, eller at Grubedriften da stod i den periodiske Afmagts-Tilstand, som saa ofte har nedtrykt denne Drift. Jo lettere Oversynet er for den nærværende Slægt, som i en lang Erfarings-Skole har med større Sikkerhed lært at løse Sølvbjergets Gaadeskrift og at bedømme Fortidens Vildfarelse, jo forsigtigere maa vi være

[1]) Storthings-Forhandlingerne for 1824 No. 5 Pag. 49 ff.

i at fælde Dom over hiin Tids uheldige Bergmænd. Vi ville nødigen kaste Skygge over et Navn, som nævnes med Agtelse i andre Henseender blandt sin Tids Naturkyndige, og hans Bestyrelses-Tid ligger desuden ikke indenfor Grændse-Linien af vor historiske Oversigt¹). Saa meget er vist, at der vel neppe gaves noget Tidspunkt i Sølvværkets Historie, hvori Bestyrelsen var mere uheldig, og mere vaklende i sine Planer, end det vi her behandle. I denne Periode staaer Graveren ved Ruinerne af et Værk, over hvilket Tilintetgjørelsens Dom blev fældet, men i den chaotiske Masse var mangen brugbar Materie, som heldigen kunde benyttes til at skabe en ny Sølvdrift. Lykkeligviis har Nationen stedse havt en viis Forkjærlighed for den gamle Sølvgrube paa Kongsberg; den har fulgt denne Drift med en særegen Deeltagelse, og hvor ofte Udbyttet har skuffet Nationens Forhaabninger, er den sidste Gnist af Bergmandshaab aldrig bleven slukket. Sølvværket har ikke heller gjort sig denne Tillid uværdig, om der endog blot tages Hensyn til Værkets oekonomiske Indflydelse paa Statsvældet, uden at beregne den Anledning, som det giver til interessante Bergmands-Undersøgelser og Anvendelse af Bergværksdriftens Hjælpemidler. Thi naar vi affondre de Udgifter paa Kongsberg, som ere Bergværksdriften uvedkommende, uden endog at lægge stor Vægt paa de ved Driften selv begangne Vildfarelser, saa maa Kongsbergs Sølvværk i sin Afregning med Statskassen have Fordelen paa sin Side i sin General-Ballance.

Imidlertid kan det ikke nægtes, at Værkets Tilstand i Begyndelsen af dette Aarhundrede var betænkelig. I Aaret 1799 var Grube-Belægget allene 1800 Mand, Udbyttet af Gruberne 9677 Mark Sølv, alle Sølvværkets Indtægter 156,000 Rdlr., og Aarets Zubus 174,000 Rdlr. Man sammenligne dette sørgelige Resultat med hvilketsomhelst af de seneste 10 Aar af den nye Drift²), og man vil finde næsten det tredobbelte Udbytte af Sølv med mindre end $^1/_{10}$ Deel af Grube-Arbeidere, og man vil kunne forklare sig Forskjellen mellem Bergmandens Forhaabninger da og nu. Dertil kommer, at der paa den Tid, da Sølvværket nedlagdes, vare meget ufordeelagtige Begreber i Omløb om Bergmandshaabet for Fremtiden, grundet paa en feilagtig Anskuelse af Grubernes Forhold paa et stort Dyb. Nogle af de videnskabelige Bergmænd, som ansaaes for den Tids indsigtsfuldeste Theoretikere, troede at Sølvet tabte sin Mægtighed paa et stort Dyb og omsider forsvandt.

Vi finde det saaledes baade naturligt og overeensstemmende med Klogskab, at der i Aaret 1799 ved et Rescript af 12te Juni besluttedes en Indskrænkning i Værkets Drift: „i Hensyn", som det hedder i Rescriptet, „til Sølvværkets betydelige aarlige Zubus, som Kongens Kasse ikke længere kan udholde." I dette Rescript gjordes nogle foreløbige Foranstaltninger til at standse Sølvværkets Drift; men disse opfyldte ikke Lovgiverens Hensigt. Sølvproductionen voxede vel et Par Aar, og forøgedes 1801 til 12,000 Mark, uden at dog Statens Tilskud formindskedes; men siden aftog den igjen, indtil Productet 1804 var faldet til 5666 Mark, og Statens Tilskud voxet til 204,000 Rdlr. Da besluttede Danmarks Kronprinds, der styrede Riget i sin svagsindede kongelige Faders Sted, Værkets totale Nedlæggelse. Nogle enkelte Medlemmer af Rentekammeret, som hævede deres Stemme i dette Fordømmelses-Tribunal, for at bevirke et partielt Liv i den uddøende Virksomhed, bleve ikke hørte. Nedlæggelses-Dommen fældedes utilbagekaldeligen. Maaden skede imidlertid med det milde og forsigtige Hensyn til alle Vedkommendes Rettigheder og Stilling, som udmærkede den danske Regjerings Statsraad, der, om den ikke altid var den statsklogeste, vistseligen var den mildeste og retfærdigste. Alle legemssvage og alderstegne Medlemmer af dette store Bergmands-Samfund, paa hvilket Trin deraf de end stode,

¹) Berghauptmand Brünnich behandledes ikke af den danske Regjering som en i Unaade falden Embedsmand; thi da han kom til Kjøbenhavn, hædredes han med Titel og lønnedes med en god Pension.

²) Efter 1830.

i de bergkyndigste Mænds Hænder, er forskjellig, i det Nogle troe, at i det mindste en Deel af disse Drifter var høist fordeelagtig, medens Andre derimod ikke vare af den Mening. Der har ingen udvortes Rigdomstegn hos disse Participanter i den private Bergværksdrift viist sig, men vist er det, at Grubedriften skede tildeels uforsvarligen, i det den behandledes som en Rovdrift, og Pukværkernes udvaskede Slam udledede i de aabne Gruberum. Store Hindringer lagdes i Veien for al tilkommende Bergværksdrift, og endog det nyeste Anlæg, som i vor Tid er besluttet, vil føle Ulemper af denne uforsvarlige Fremgangsmaade. Misbrug forbundne med Sølvtyveri steg imidlertid til den Grad, at de opvakte Regjeringens Opmærksomhed; men saavidt vides, ledede Undersøgelsen ikke til noget Resultat, og begroves i større under den paafølgende Krig opkomne Statssorger. Kun Hyttedriften vedblev under Brødrene Henckels Bestyrelse en fordeelagtig Gang, som vedvarede endog under Krigen.

Ikke heldigere var Staten med Hensyn til de Indretninger, som plantedes paa Sølvværkets Grund, for at afløse den tilintetgjorte Sølvdrift. Der var adskillige Omstændigheder, som henvendte Regjeringens Opmærksomhed paa Anlægget af et Jernværk, der paa den Tid var en af de fordeelagtigste Virksomhedsarter, der fandtes i Norge. Danmarks Konge var i Besiddelse af Fritzø-Jernværk ved Laurvig, Norges største og bedste Jernværk, hvortil hørte Landets største og haabefuldeste Grubefelt, der indeholdt langt større Rigdom af de ypperste Malme, end som Værket selv indtil en fjern Fremtid kunde opsmelte. Der blev saaledes opgivet, at et Qvantum af 8 à 10000 Td. Malm kunde aarligen afgives til Kongsberg af Laurvigs Gruber uden Savn for Værket selv. I Følge et Skjøn af Sølvværkets daværende Oberforster, Capitain Boeck, forsikkredes, at et Qvantum af 20000 Læster Kul uden Skovenes Ødelæggelse kunde tilveiebringes[1]). Efter denne store Maalestok lagdes Jernværkets Grundvold, og Udførelsen betroedes en Mand[2]), hvis Indsigt i Maskinvæsenet, mangesidige Talent og uegennyttige Færd bør skee sin Ret, ligesom og Fædrelandet stiller ham taknemligen iblandt de første og ivrigste Stiftere af den nye Sølvværksdrift; men som — af Aarsager der ei bør tilregnes ham — havde intet Held til en hensigtsmæssig Bestyrelse af de Anlæg, som i den omhandlede Tid betroedes hans Overbestyrelse. Den daværende Berghauptmand Brünnich gjorde vistnok i Anlæggets Begyndelse nogle kraftige Forestillinger imod dette Omfang, og paastod at Skovkredsen omkring Kongsberg umuligen kunde afgive et saa betydeligt Qvantum. Men i Indstillingen angaaende dette Anlæg tilsidesattes al Modstand, og det stolte Haab gaves, at Anlægget skulde vise Norges øvrige Værker, hvorledes Jernværker i Norge med Held og Gavn for Nationen burde drives. Dette Løfte gik imidlertid ikke i Opfyldelse. Som vi senere hen have at vise, faldt den hele Indretning, som kostede Staten henved 200,000 Rd., sammen, knust af Tiderne og mangehaande Vildfarelser, uden i nogen Henseende at have opfyldt de givne stolte Forhaabninger.

Ikke meer heldig var Staten i de øvrige Anlæg, som gjordes paa Kongsberg til at forsørge og passende beskjæftige den Deel af Bergstadens Indbyggere, som ikke vare i Stand til egen Forsørgelse. Den Kongelige Resolution af 31te October 1806 bestemte de Regler, hvorefter denne Forsørgelse skulde skee, efterat tvende af Omegnens Embedsmænd vare blevne tilforordnede den store Commission for at gjøre Forslag i denne Henseende. Efter Sagens Natur, og i den danske Regjerings milde Aand, optoges i denne Forsørgelses-Plan den store Hob af nødlidende og næringsløse Indbyggere af Bergstaden, som i større eller mindre Grad trængte Statens Hjælp. Antallet af de Fattige, som ved Værkets Nedlæggelse maatte understøttes, beløb sig

[1]) Denne indsigtsfulde Forstmand erklærede iøvrigt siden, at han ved denne Paastand hverken havde taget Hensyn til Sølvværkets Forbrug eller til Bergstadens Vedforsyning.
[2]) [Bergmester Paul Steenstrup, senere Sølvværks-Directeur; jfr. hans Biographie i „Eidsvolds-Galleri" 1ste Bind.]

til 1600. Flere Huusbygninger i Staden — thi efter Sølvværkets Nedlæggelse vare disse at faae for en Spotpriis — bleve bestemte til Arbeidshuse, i hvilke de Fattige sysselsattes med Haandarbeide. Da disse Arbeidere have erholdt større Øvelse, indrettedes et Klædefabrik med Valkemølle og tilhørende Farveri. Imidlertid formindskedes ingenlunde derved Statens Udgifter, som vare i et bestandigt Stigende fra 1806 til 1818. De Fattiges Antal forøgedes naturligviis derved, at de afviiste Arbeidere, som nærmede sig Svaghedens Alder, eller af andre Aarsager vare blevne næringsløse, ved intet Fattigvæsen udenfor Kongsberg domicileredes, men vendte i Krigens Aar efterhaanden tilbage til det Sted, paa hvilket Forsorgelsen hvilede, og som velvilligen modtog den nødlidende Skare. Endelig fortærede 1811 en ulykkelig Ildsvaade den hele Arbeids-Anstalt med sine Beholdninger og Redskaber, og da reistes den store Manufactur-Colos, hvis Skjebne i et andet Tidsrum vil beskjæftige os. — I vort nærværende Tidsrum saaes saaledes paa Kongsberg intet Spor af den fordeelagtige Virksomhed, som i samme Tid, fast uden Undtagelse, beskjæftigede det øvrige Land. Sølvværket var en sørgelig Afledning for andre rige Statsindtægter, og Staden selv fremstillede en næringsløs Armods kontrasterende Billede mod Landets øvrige muntre og livlige Virksomhed; men Forbedringssaften laa ved Bergmands-Virksomhedens Rod.

Niende Capitel.

De øvrige Bergværker.

Røraas Kobberværk, næst Sølvværket, som enkelt Bergværks-Virksomhed, den vigtigste i Landet, havde i de første 7 Aar af dette Seculum en af sine fordeelagtigste Perioder. Garkobber-Tilvirkningen kulminerede i den Tid, og endskjønt den ikke naaede den Høide, som den i nogle Aar efter 1765 havde, nemlig 4000 Skt, da den i det bedste af hine 7 Aar kun naaede 2909 Skt, saa har vel Værkets Udbytte aldrig været større end 1801, da Overskuddet pr. Part beløb sig til 1180 Rdlr. 84 ß. — Længe havde det været bebreidet denne Bergværks-Virksomhed, at den arbeidede mere for Tidens Fordeel, end med Hensyn til den kommende Tid; men i Begyndelsen af dette Aarhundrede lagdes Grunden til en klogere Fremgangsmaade. Bergmanden paa Røraas begyndte at ane Muligheden af, at de rigeste Leier ikke vilde kunne udholde de senere Aars stærke Drift, og ansaa det for nødvendigt at forsmelte mindre rige Ertser, for at kunne udbrede sig over et større Malmfeldt. Tillige begyndte Bestyrelsen at indsee Nødvendigheden af at indføre en større Oekonomi med Kulforbruget, der var stegen til en Høide, som maatte blive ødelæggende for Omegnens Skove, der bleve alt meer og meer haardt medtagne. Imidlertid var den Hovedforbedring, som skede i denne Henseende, saavelsom i Smelteovnenes Construction, forbeholden et Tidspunkt, som vi senere have at behandle, og som blev en Følge af den vanskelige Stilling, hvori dette tilligemed Landets øvrige Metalværker under Krigens Trængsel og vanskelige Conjuncturer blev stedt. — I Aaret 1802 udbrød nogle alvorlige Uroligheder iblandt Værksarbeiderne paa Røraas, i hvilken Henseende, saavelsom med Hensyn til Arbeidstid, dette Værk mestendeels har fulgt Sølvværkets Sti, og oftere har der været klaget over, at Proviant-Taxten, som sættes til en for Consumenten ufordeelagtig Tid paa Aaret, har været for høi. Bergmanden har i denne Henseende sædvanligen havt sine Forsvarere i den kongelige der ansatte Embedsmand, Bergmesteren. Striden selv er senere ofte paa Storthinget bleven hørt. —

Iøvrigt blive vi her staaende ved den ovenfor gjorte Bemærkning, at de første 7 Aar af dette Seculums Kobber-Tilvirkning paa Røraas høre til de fordeelagtigste for Kux-Eierne, som Værkets Historie har at fremvise, og at vi saaledes kunne indsætte ogsaa denne Virksomhed paa den Rigdoms Tavle, som Landets fleste Virksomheds-Arter i dette Tidsrum fremviste.

De øvrige Kobberværker i det nordenfjeldske Norge synes ikke at have givet Eierne stort Udbytte, ligesom der ogsaa klagedes over, at de ei dreves paa en for Kredsen fordeelagtig Maade, i det de vare i Handelsmænds Hænder, som dreve Sagen mindre som Bergmænd end som Kjøbmænd, og sædvanligen boede langt fra Værket. Det Omdalske Kobberværk i Thelemarken var paa den Tid heller ikke i Drift. Det var i en Mands Hænder, Assessor Ole Henckels paa Kongsberg, der vistnok havde Bergmands Kundskaber men ingen Kapital, og da Værket nogen Tid efter kom i rige Hænder, bortødsledes store Kapitaler paa Værket til Tab for de nye Eiere, og uden Fordeel for Egnen.

I de første Aar af dette Seculum hørte det Modumske Koboltværk, der nu spiller en saa vigtig Rolle i denne Deel af Landets Bergværksdrift, ikke til Norges fordeelagtige Metalværker. Det var anlagt 1778 for Statens Regning, men kom først 1783 i Gang under Bestyrelse af en Udlænding, Georg Bernstein fra Hessen. Det synes imidlertid ikke, som Værket kastede synderligen af sig, og deelte ikke de Fordele, som Norges øvrige Metalværker i Almindelighed gave deres respektive Eiere, endskjønt en nærliggende Eftertid viiste, hvilke kraftige Indtægts-Elementer indeholdtes i Værkets rige Gruber. I dets aarlige Ballance-Conto fandtes vel stedse et Overskud til Statens Bedste; men dette tilveiebragtes paa en let Maade derved, at ingen Renter regnedes af de store paa Værkets Anlæg og Indkjøb af de dertil hørende Eiendomme anvendte Capitaler. Aarsagen dertil findes træffende beskreven af den forhen nævnte udenlandske Bergmand[1]), og som ved Siden af sine grundede Ankepunkter lægger en profetisk Hentydning til, hvad det i private Hænder siden er blevet. De fortræffelige Farver, som Blaafarveværket allerede da leverede, tilskriver han ikke saa meget den hensigtsmæssige Fremgangsmaade, eller nogen Fuldkommenhed ved Værkets Indretninger, som det ypperlige raae Material. At Værket paa den Tid ikke afkastede nogen betydelig Fordeel, tilskriver han mindre de slette Conjunkturer, hvorover der klagedes, end den uhensigtsmæssige Anvendelse af Produktet, idet Salget deraf besørgedes fra Kjøbenhavn, hvor en Deel forbrugtes ved Porcelain-Fabrikken. Veien var endnu ikke fundet til den store Afsætning, der under Værkets forandrede Stilling senere hen saa meget berigede private Eiere, og gjorde dette Værk til en af de vigtigste, fordeelagtigste og bedst indrettede Metal-Fabriker i Landet.

Jern-Tilvirkningen, som, endskjønt ringe i Forhold til Nabolandets, er den meest udbredte og vigtigste Metal-Virksomhed i Landet, havde i vort her omhandlede Tidsrum sin meest glimrende Periode, hvortil Jernværkernes Historie vanskeligen kan fremvise Mage, og disse 7 Aars gode Indtægter styrkede deres Eiere til at gaae de Vidderværdigheder i Møde, som under Krigens Trængsler strax efter overvældede dem. Jernpriserne naaede i dette Tidspunkt efterhaanden en Høide, som de hverken før eller siden have havt, og som i Norge ikke stod i jævnt Forhold til dem, som gjaldt i det øvrige Europa; thi medens Stangjernet i den dansk-norske Stat betaltes med 3 indtil 3½ £. engelsk Sterling pr. Skpd., gik det i Sverige fra Haand til Haand for 2 til 2½. Det vigtigste Støbegods, Kakkelovne, der i sin store Simpelhed paa den Tid ikke krævede betydelig større Tilvirknings-Omkostninger end Raajernet selv, betaltes med en langt større Sum end det senere i høi Grad forfinede Gods. Ved Siden af denne høie Jernpriis stode langt lettere Tilvirknings-Omkostninger, og Befrielse fra mange af de Byrder, som Værkerne senere have maattet bære. Vel

[1]) Hausmanns Reise durch Skandinavien 4ter Theil S. 73 ff.

havde Jernværkerne, med Hensyn til Forbrugs-Material, paa den Tid en stor Rival i den blomstrende Trælasthandel, der afvendte Skoveiernes Opmærksomhed fra Kul-Tilvirkningen, som mere møisommelig i Tilberedningen og mindre fordeelagtig i sit Udbytte; men der var endnu dengang en Rest tilbage af de Tvangsmidler, hvorved Skovens Producter i de foregaaende Aarhundreder vare fremslæbede til Værkerne. De kunde vistnok ikke med nogen Kraft gjøres gjældende, og ingen fornuftig Værkseier forsøgte at kjæmpe paa den Maade med Tidens fremskridende Friheds-Aand, men de fleste Skoveiere i Værkets Omkreds ansaae det for en Slags Pligt at understøtte den gamle privilegerede Virksomhed. Kulpriserne og Betaling for Kjørsler holdt sig saaledes paa en ikke høi Standpunkt, og svarede ikke til den store Produkt-Priis. I Danmark beskyttede en høi Told paa Indførsel af fremmed Jern det norske Jern; og det Material, som er det vigtigste Vehikel i Jern-Productionen, Kornet, indbragtes da toldfrit til Norge. Derhos vare Jernværkernes directe Byrder langt mindre, end de strax efter Krigen bleve. Tienden var endnu ikke indført, og den fixe Afgift, som paa den Tid af Værkerne betaltes, udgjorde for de fleste af dem knap ¼ Part af den Product-Afgift, som strax efter Krigen betyngede Værkerne under høist ufordeelagtige Conjunkturer. Da Danmark var saa godt som den eneste Kunde for norsk Jern uden for Norge selv, saa løb Jernproducterne aldeles ubetyngede i deres Afsætnings-Kanal. Hvo kan undre sig over, at Jernværkseierne, under disse Omstændigheder, betragtede de første 7 Aar af dette Seculum, som de gyldneste blandt dem, der enten før eller siden ere blevne denne Virksomhed til Deel.

Men til Jernværkernes fordeelagtige Stilling svarede ingenlunde Værksdriftens tekniske Fuldkommenhed, eller den oekonomiske Omhyggelighed med Materialernes Anvendelse. Det var en senere Tid forbeholdent, ved denne Reaction at gaae de i Tidens Løb opdyngede Vanskeligheder i Møde. En Deel af denne Ufuldkommenhed maa tilskrives det lave Trin, hvorpaa Jerntilvirkningen fast overalt stod, en anden den Lunkenhed, som saa ofte indfinder sig under Næringsveienes lette, og ikke desto mindre fordeelagtige Gang. Masovn- og Hammer-Driften befandt sig fast i samme Stilling, som den siden denne Virksomheds Oprindelse havde været. Støberiet leverede kun det groveste Gods, og Fiinstøberiet havde endnu ikke taget sin Begyndelse. Ligesaa liden Eftertanke og Indsigt brugtes ved Malmblandingen for at tilveiebringe et til de forskjellige Markeder passende Assortiment af Stangjern, da Alt kunde sælges til gode Priser. Afsætningens Ensformighed til faste Kunder, og dens Sikkerhed formedelst en almindeligen udbredt Velstand, var ikke skikket til at sætte intelligente Kræfter i Bevægelse, eller at fremskynde kostbare Indretninger, som i Øieblikket ingen Frugter bare. Der fandtes saaledes i de Dage saa godt som ingen teknisk dannet Bergmand paa Værkerne, og Bestyrelsen overdroges sædvanligen til udannede Mænd, som i det Høieste beflittede sig paa lokal Kundskab om Værkets ydre og indre oekonomiske Forhold, et personligt Bekjendtskab til Driftsbønder og Værksfolk, en god Færdighed i at føre til Bogs og føre en simpel Brevvexling. Enkelte Værker bestyredes vistnok af videnskabeligen dannede Bergmænd, nemlig af Landets tvende Bergmestere, men kun i meget enkelte Henseender sporedes deraf noget Fremskridt paa den tekniske Vei. Især stod Grubedriften paa en særdeles slet Fod, som en Arv af Forfædrenes rovgjerrige Drift. Nogle af Landets største Gruber vare nær ved at synke sammen, og kun meget enkelte dreves bergmæssigen. Dertil kom, at Eierne af nogle af Landets største Jernværker ikke levede paa Værket, Nogle endog udenfor Norge, og mange Værker savnedes saaledes baade den Kjærlighed, det Tilsyn og den Aarvaagenhed for det Heles Bedste, som i størst Grad pleier at udgaae fra Eieren selv, naar han for øvrigt er udrustet med de fornødne Egenskaber. Enkelte Værkseiere begyndte vist nok at indsee Nødvendigheden af en mere rationel Drift, og at ane Muligheden af en Forandring i Værkernes blomstrende Tilstand med Hensyn til udvortes Omstændigheder, og til denne Forbedring gav Eieren af Bærums Jernværk, Kammerherre P. Anker det første Stød. Men disse Fremskridt vare smaa og afbrødes snart ved Krigens

Udbrud, der henledede Opmærksomheden paa Muligheden af en simpel og tarvelig Existents. Saaledes var vistnok dette Seculums første 7 Aar hoist fordeelagtige for Værkerne; men Værksdriftens Beskaffenhed indeholdt kun faa Reactions-Elementer mod den paafølgende trykkende Tilstand, ligesom Værkseiernes i denne gode Tid opsparede Kapitaler mestendeels vare anvendte paa Kjøb af Eiendomme, hvis Priis sank under de forandrede Conjunkturer.

Glasværkerne, endskjønt mestendeels i Statens Hænder, leverede i dette Tidsrum mange Producter og gave et godt Udbytte, ligesom de vare af stor Vigtighed for de Egne, hvori de vare anlagte. Det norske Glas havde ligesaavel det danske Marked for sig som det norske, og beskyttedes begge Steder med en høi Told paa udenlandske Glasvarer. I denne Henseende maa vi henvise til Krafts vigtige Værk, og komme nedenfor tilbage til denne Gjenstand[1]).

Tiende Capitel.

Andre mindre Industri-Anlæg.

Den øvrige Fabrik-Virksomhed i Norge var i det her omhandlede Tidsrum af liden Betydenhed, og indtager ingen vigtig Plads paa vort Vindskibeligheds-Register. Norges Indbyggere have liden Aarsag til at beflitte sig paa nogen anden Fabrik-Virksomhed, end den, hvortil Naturen har givet dem rige Elementer, eller til at dyrke andre Næringsveie, end dem, hvortil Landets Beliggenhed, og dets Sømænds Mod, Raskhed og Sømænds-Færdighed i en saa høi Grad opmuntrer. Egentlige Fabrikstæder har Norge aldrig havt, og dette har vel været en iblandt flere Aarsager, hvorfor Norges Folkemængde ikke har været saa raskt fremskridende, førend dets udvidede naturlige Næringsgrene have antaget Fabrikvirksomhedens Natur. Indtil Udgangen af forrige Aarhundrede var der fra den ældste paa Historiens Blade indskrevne Tid en mærkværdig Ligevægt i Folkemængden, stedse svævende mod en Million Indbyggere. De flere Aarsager hertil ville vi ikke nærmere undersøge, men have Grund til at ansee Phænomenet selv som heldbringende, fordi de Næringsmidler, som Landmanden uddrager af Jordens Skjød, vilde i en høiere Grad fattes, og forøge Landets Uselvstændighed og Farer under en stor Mangfoldighed af Fabrik-Anlæg. Enkelte Virksomheder af den Art understøttedes af Skibsfartens Livlighed og af gamle fra Forfædrene nedarvede Vaner. Saaledes befandtes flere Reberbaner spredte omkring i Landet, som vare idelig en beskjæftigede med at forfærdige Tougværk, der brugtes da i saa meget større Mængde under et stærkt tiltagende Skibsbyggeri, som Jerntouge endnu ikke have fortrængt Brugen af Hampegods. Dernæst fandtes mange Tobaksfabrikker og Teglbrænderier rundt om i Landet; men disse beskjæftigede formedelst deres Simpelhed ikke mange Hænder. Hist og her oprettedes Sukkerraffinaderier; men da det ikke var tilladt at hente det raa Material dertil fra første Haand, men Kjøbenhavn derpaa havde Monopol, kunde de intet Fremskridt gjøre. Endog efter Foreningen med Sverige, da dette Baand hævedes, maatte disse Fabrikker understøttes af Staten ved fri Indførsel af det raa Produkt og ved en høi Beskyttelses-Told, og

---

[1]) See Krafts Beskrivelse over Norge [I. 434 ff]. II. 23. 378 ff. [2den Udgave. I. 245. II. 16. 170., jfr. Tvethes Norges Statistik S. 95—96.]

have dog Vanskelighed ved at concurrere med de bedre udenlandske. Enkelte Klædefabrikker anlagdes ogsaa uden at kunne trives, ligesom en Seildugfabrik oprettedes i Drammen. Brændeviins-Tilvirkningen, dette Fabrikflidens uægte Guld, der i vor Tid beskjæftiger saa mange Hænder, og, især i Begyndelsen af Brænderiernes Oprettelse, berigede saa mange Entrepreneurer, fandt den Gang ikke Sted uden paa den forbudne Vei, og derfor i en ringe Grad. — Med Sandhed kan det saaledes siges, at Norges naturlige Virksomhedsarter befandtes i Begyndelsen af dette Aarhundrede i en blomstrende Tilstand, uden at Savnet føltes af Fabrik-Værksteder, som ei syntes at have deres naturlige Sæde i vore Klipper, og hvis Producter for en langt billigere Priis kunne kjøbes i Udlandet, end tilvirkes i Landet selv.

Ellevte Capitel.

Agerbruget.

Naar Forfatteren af denne Skitse over Næringsveienes Tilstand i Begyndelsen af dette Aarhundrede kun berører korteligen den vigtigste af alle, Agerdyrkningen, da er det deels fordi der om den er lidet at sige, deels fordi han er mindre bekjendt med Agerdyrkningens Tilstand i Norges meest velsignede Egne. Vist er det, at Agerdyrkningen da ikke stod paa noget høit Trin i slovrige Egne, hvor den fandt liden Opmuntring til rationelle Fremskridt. Saa høit bleve Skovprodukterne betalte, saa let var det for Skoveieren at skaffe sig de nødvendige Levnetsmidler paa det vel forsynede Kornmarked, at han følte sig lidet opmuntret til at henvende sin fortrinlige Opmærksomhed paa en Syssel, som i Norge er omgiven med særegne Vanskeligheder og naturlige Hindringer. Skoveieren fandt, at han kjøbte sit Korn for en absolut lettere Priis paa Kornmarkedet i Nabostæderne, end det stod ham, naar han møisommeligen skulde frembringe det af en ofte utaknemmelig Jord. Nøden havde endnu ikke fremtvungen en forbedret Dyrkning paa den mindre Haand, hvor Forbedringen kort efter blev meest igjennemgribende. Den store Huusmandsklasse i Skovbygderne var næsten udelukkende beskjæftiget med Gaardmandens Skovbrug, og af de overflødige Smuler, som faldt af det rige Bord, skaffede han sig tilstrækkelig Underholdning for sig og Sine, uden at dyrke sin Huusmandslod med den Omhu, som senere hen. Potetes-Avlen, som fornemmeligen har sin Priis paa de mindre Lodder, hvor den omhyggeligen kan rygtes, Jorden dertil forberedes, og den indskrænkede Jords Avlingskraft lettere vedligeholdes, var langt fra saa udvidet paa mindre Jordlodder, som den blev i Krigens Aar, da den blev til en Velsignelse for smaa Agerbrug. Brændeviinsbrænderier, hvis velgjørende Virkninger til store Agerbrugs Forbedring afmaledes med saa stærke, skjøndt vist tildeels uægte Farver, vare dengang kun sjeldne, og maatte skjule sig formedelst Lovens Forbud derimod.

Dog sporede Agerdyrkningen i hiin Tid ogsaa Virkningen af den livlige Virksomheds velgjørende Indflydelse paa Landet i Almindelighed. Alt hvad der hørte til Huus og Gaard holdtes i bedre Stand end i den følgende Armods-Tid, og den Mangel, som fandtes paa arbeidende Hænder i Skovegnene, formedelst den blomstrende Skovdrift, erstattedes ofte ved Arbeidere fra andre Egne, hvor Næringsveiene ikke havde den lette Gang. Jordsyslernes Vigtighed hævdede ogsaa dengang sin Rang, og Skoveierne førte ofte paa Munden Jordens Priis fremfor Skovens, som om han anede den Værd, hiin snart skulde faae for ham. Det var ikke heller i hiin Tid et sjeldent Phænomen, at af tvende ved hinanden liggende Distrikter, det ene jorddyrkende

det andet skovdrivende, hiint i Selvstændighed og jævn Velstand havde Fortrinnet for dette, endskjønt Formuens høiere Grader mere vare paa enkelte Hænder i Skovegnene. Denne Opmærksomhed for Jordbruget, endog i Skovegnene, der yttedes ligesom meer af Lyst end af Nød, maa ogsaa have modereret den store Indførsel, som den nationale Industries øvrige Form maatte foranledige. Med Undtagelse maaske af Aaret 1800, og i en kort Tid af Krigs-Perioden 1801, gaves der i hine 7 Aar intet Aar, hvor jo en fuldstændig Kornforsyning over det hele Land fandt Sted, da Danmark havde nok at sælge, og Midlerne til at kjøbe ikke fattedes i Norge. Til en saadan Tid maa Korntilførselen være paa sit Høieste, naar ellers ikke Misvæxt trækker en usædvanlig Mængde Korn ind i Landet, fordi Korn i Fylde trænger ind i alle Huusholdninger. Vanskeligen kan det siges, at Huusholdningerne i Almindelighed, smaa som store, saa fuldstændigen ere blevne forsynede i noget Aar efter Krigen, som i disse 7 Aar. I de større Huusholdninger ødsledes med Korn, i de mindre fattedes det ikke. Beregnes derhos, hvor meget Potetesavlen, som i senere Aar saa særdeles meget er udvidet, nu understøtter Kornavlen, saa kunde man undres over, at der finder saa megen Ligevægt Sted imellem hiin Tids Indførsel af Korn og den nærværende Tids. Saaledes var Indførselen af Korn fra 1799 til 1808 efter et Middeltal aarligen 681,500 Td., og fra 1821 til 1830 729,069, og vi have meer Aarsag til at stole paa Rigtigheden af hiin Opgave end paa denne, fordi der ingen Grund var til at skjule Indførsel af en Artikel, som da gik mestendeels fri ind i Landet, medens en Deel af det senere hen indførte, og med Told betyngede, Korn indsneges uden at komme paa Toldlisterne[1].

Det er vist nok, at Fiskeriets store Udvidelse paa Vestlandet har foranlediget et større Forbrug af Korn, at Brændeviinsbrænderierne fortære meer, deels af Landets eget, deels af fremmed Korn end tilforn, og at Folkemængdens stærke Forøgelse siden Krigen kræver en større Portion af denne Artikel, som i vort Norden meer end andensteds udgjør den vigtigste Deel af Livets Fornødenheder. Men i de senere Aar brændes Brændeviin for største Deel af Potetes, og Brænderierne nære sig tildeels af eget Product, i det denne Avl staaer i nøie Forbindelse med Brændeviins-Tilvirkningen; men da denne tilhører en senere Periode, maa vi herom paa dette Sted afbryde vore Undersøgelser. Vi helde overhovedet til den Mening, at Agerbruget paa de større Gaarde i Skovegnene i hiin Tid ikke var mere ufuldkomment, end det i vore Dage er, medens der upaatvivleligen nuomstunder findes en større Productivitet paa de mindre Lodder, og der tilvisse nu paa et givet Areal i Skovegnene frembringes flere Næringsmidler end tilforn. Derhos har nærværende Tidspunkt mangesteds Fortrin, saavel med Hensyn til Agerdyrkningsredskaber, Jordskifte og en rationel Fremfærd i det Hele, medens Kraften til at gjøre Udgifter og Udtællinger, som besvære Landmandens Kasse for Tiden, men forøge Fremtidens Forhaabninger, er mindre nu end den forhen var.

Forfatteren vover ikke at fælde nogen Dom over de frugtbare Jordstrækninger midt inde i Landet, som bære det kornrige Sydlands Præg, og hvor Agerdyrkningen drives under lette Betingelser, og lønner bedre Landmandens Flid. Omendskjønt de sidste Fordele ikke stedse ere Elementer til Agerdyrkningens Forbedring, saa gives der dog i Norge Stof nok i klimatiske Vanskeligheder til at skjærpe Landmandens Opmærksomhed i de af Naturen meest begunstigede Egne. Det er saaledes høist rimeligt, at Agerdyrkningen maatte gaae fremad i de faa Aar af dette Seculum, som løb foran Krigen, blandt hvilke der ikke findes Uaar, som skuffede Landmandens Haab, og i hvilke Kornet, formedelst den Krigs-Tilstand, hvori Europa befandt sig, sædvanligen stod i høi Priis. Ikke heller kunde disse Kornegne kaldes nedtrykte af uforholdsmæssige Skatte-Byrder; thi Jordafgifterne have i hine af Naturen velsignede Egne, i Forhold

[1]) Den bedre Orden, som i denne Henseende er indført i Varefortoldning, var begyndt men ikke fuldstændigen opnaaet i de her benævnte Aar.

til Jordens productive Kraft og Jordbrugets Skyld, stedse betynget Agerbruget mindre end i de skovrige Egne. De ydre Tegn paa Borgerstillingens Art antyde ogsaa i hine Egne Landmandens større Velstand, ligesom Graden af Livets Nydelser der har en større Potents. Man sammenligne Landmandens Levemaade, hans hele Huusstel og udvortes Omgivelse i hine frugtbare Egne, med hvad som finder Sted i Skov- eller Fiske-Bygden, og man vil bemærke en Contrast, som har sin Rod i det ene Districts jævne Velstand, rige og mestendeels sikkre Ernærelsesmidler, og det andets periodiske Forandringer i Formuens Tilstand, under Conjunkturernes Vexelspil. Denne Sammenligning til Kornbygdernes Fordeel vil vinde Styrke under Krigens rædselsfulde Aar, og taber ikke sin Kraft ved de høie Klager, som derfra gjenlode i Storthingssalen over høie Skatter, og ved deres idelige Krav paa Statens Beskyttelse. De første understøttedes ikke ved paalidelige Kjendsgjerninger, og Storthinget fandt sig af gode Grunde ei beføiet til at tage Hensyn til de sidste. Vi tale her ikke om enkelte Mønsterbrug, mestendeels i Nærheden af Byerne, hvoraf især et ved Christiania[1]) udmærkede sig i Begyndelsen af dette Aarhundrede. Disse indeholde mere et Beviis paa, hvad Jorden i en rig Mands Haand, der dyrker Jorden for sin Fornøielse, kan frembringe, end hvorledes den ved almindelige Midler kan vorde frugtbringende for sin Eier.

Omendskjønt saaledes hine Korn-Egne berøres mindre end Landets øvrige Districter af Handels Conjunkturer og politiske Omvæltninger, og endskjønt de i det omhandlede Tidsrum ikke deeltoge i samme Grad som Skoveierne og Kystboerne i denne lykkelige Handels-Periodes Fordele, saa bidrog denne dog mangenlund til at forbedre deres Stilling, og ogsaa over dem at udbrede en jævn Velstand og Tilfredshed.

Tolvte Capitel.

Mangel paa høiere Dannelse.

Derimod vove vi i videnskabelig Henseende ikke at give Fædrelandet den høie Plads iblandt de skandinaviske Stater, som det visseligen indtog med Hensyn til borgerlig Velstand, statsborgerlig Tilfredshed og blomstrende Næringsveie. Norge havde paa den Tid saa godt som ingen Videnskabelighed. Dets studerende Ungdom maatte drage ud af Landet til Rigernes Hovedstad, Kjøbenhavn, for ved akademiske Studier at bane sig Vei til Embedsstilling, og idet de ombyttede ligesom Fædreland, tilegnede de sig fremmede Anskuelser. Det viiste sig imidlertid siden, at denne Omstændighed ikke hindrede den strax paafølgende Statsforandrings hensigtssvarende Udførelse. Ikke heller opmuntrede Landets Forfatning dengang Norges velhavende Borgere til at give deres Børn en videnskabelig Opdragelse; thi det er ikke under en blomstrende Nærings-Tilstand, da alle Hænder ere sysselsatte med rigeligen at erhverve, at Agtelse for Videnskab og Lærdom har sit Sæde i Landet, eller at den formuende Borger finder sig tilbøielig til at sende sine Børn fra sin Side, for at dyrke Videnskaberne paa en fremmed Strand. Visseligen var Savnet af et Universitet med Hensyn til dets Indflydelse paa Norges intellectuelle Stilling stor; men Ønsket derom udtaltes lidet i de første Aar af dette Seculum, og ingen Ansøgning derom lagdes for Danmarks Throne. Denne Sags Talsmænd vare forstummede, og de lærde Mænd, som gjorde Norges Ret hertil gjældende, Dr. Hans Møller, Professorerne Wilse og Strøm, vare deels

[1]) John Collets Agerbrug paa Ullevold.

døde, deels gik de i Graven i de første Aar af dette Seculum. Det var senere Aar forbeholdet, under forandrede, politiske og indvortes, Forhold at opvække nye og varme Talsmænd for Norges Universitet, og at hæve Sagen selv til et National-Anliggende, der ligesom gjorde det til en Nødvendighed for Rigernes Konge at tilfredsstille en billig Fordring. Vist er det, at der ved Kjøbenhavns Universitet, mod Slutningen af forrige og i Begyndelsen af dette Aarhundrede, fandtes faa formuende Nordmænd eller Kjøbmænds Sønner. Forfatteren, hvis akademiske Aar faldt i dette Tidspunct, erindrer ikke at have fundet blandt sine theologiske Medstuderende meer end een Kjøbmandssøn fra Norge, og, saa vidt han veed, saaes norske Kjøbmandssønner ligesaa sjeldent i andre Docenters Høresale. Hvor langt anderledes havde det sig siden ved Norges Universitet, hvis Bænke ofte fyldes af Norges formuende Borgersønner. Iligemaade var der paa den Tid, i en endnu større Grad end nu omstunder, Mangel paa Instituter, paa hvilke de Ynglinger, som ikke gaae Videnskabernes Brødvei, kunde opdrages til dygtige næringsdrivende Borgere. Selv mellem Landets Latinskoler laa paa den Tid et saa stort Rum, at de Forældre, der havde Sands for en videnskabelig Dannelse, ofte sendte deres Børn til danske Latinskoler, som stode i et berømmeligt Ry[1]). Saaledes finde vi faa næringsdrivende og formuende Borgeres Sønner i Skolerne og ved det danske Universitet. De fleste vare Embedsmænds Sønner, som betraadte Fædrenes Bane i Haab om i Tidens Løb at naae deres Embedsstilling. I denne Omstændighed finde vi Grunden til flere Phænomener under Norges nye Selvstændigheds-Periode.

Det var under disse Omstændigheder naturligt, at den videnskabelige Dannelse, den høiere Intelligents, den større Ringeagt for de Veie, som alene føre til Rigdom, hovedsageligen fandtes i Embedsclassen, som fast udelukkende i Besiddelse af den akademiske Opdragelses Fortrin. Vi undre os ikke over, at finde Norges Embedsmænd iblandt de virksomste og kyndigste Concipister af den norske Constitution, eller iblandt de Storthingsmænd, som meest ledede Thingets Forhandlinger, ligesom denne Omstændighed vil senere hen lede os til andre mindre opmuntrende Betragtninger. Derhos var Rigernes Hovedstad i de sidste Aar af det forrige Seculum ligesom Brændpunctet for Udbredelsen af de fra Frankrige udgangne Friheds-Ideer. De Landsmænd, i hvis Lod det faldt at leve i Kjøbenhavn paa den Tid, maae erindre sig, med hvilken levende Interesse den studerende Ungdom fulgte de store Begivenheder i det oprørte Frankrige, og hvormeget denne yttrede sig i Skrift og Tale. Nogle af Danmarks bedste Hoveder tillode sig saa frie Yttringer, baade i religiøse og politiske Materier, at de forvistes Fædrelandet, og Nogle af disse Martyrer saae det aldrig meer igjen. Det var et mærkeligt Særsyn, at Friheds-Ideerne udviklede sig meest i det uindskrænkede Monarkis Hovedsæde. De akademiske Borgere hentede saaledes fra Hovedstaden flere Friheds-Ideer og en større Ringeagt for eventuelle Fortrin, saavel med Hensyn til Rang som Rigdom, end i eget Fædreland, der dog i andre Henseender var en beqvemmere Vugge for Udviklingen af Tidsaandens Friheds-Ideer. De studerende Ynglingers videnskabelige Dannelse i Kjøbenhavn fik saaledes et Præg af Tidsalderens Aand, som passede høiligen til den Stilling, hvori de siden som Norges Lovgivere sattes. Andre Ideer samlede sædvanligen formuende Borgeres Sønner i Norge paa deres Opdragelses-Bane, der som oftest begyndte med de simpleste Linier i Fædrehuset, og endte i en eller anden engelsk Skole, hvorfra gjerne hentedes kun Evnen til at tale og til Nød skrive det engelske Sprog, Øvelse i Bogholderiet, og med raske Træk at kunne føre en Handels-Correspondents. I England var paa den Tid et rodfæstet Had mod Frankrigs Revolutions-Ideer, saavelsom den stærkeste Reaction imod Frihedens udsvævende Yttringer, og den i den franske Revolutions-Tid

[1]) En saadan i Nyborg skylder Forfatteren sin Skole-Opdragelse, og han havde der flere Landsmænd blandt sine Skolekammerater.

herskende Regjerings grusomme Færd. I denne Opdragelses-Skole fik altsaa den norske Yngling et mindre Anstrøg af Tidens Aand end i Danmarks Hovedstad, hvor vist nok ikke Bergpartiets Grusomhed, men dets Frihheds-Ideer havde sine Forsvarere og Tilhængere. Kun enkelte af vore Landsmænd, som dannede sig i den engelske Oppositions Omgangskreds, og tilegnede sig dens Ideer, forberedte sig til at understøtte Norges nye politiske Stilling og Overgang til en forandret Regjeringsform, og vi ville siden faae at see, hvor megen Indflydelse enkelt Mand, som opdroges i denne Skole, havde paa et Mesterværk, der senere udflod fra Constituenterne paa Eidsvold. Det Slags Aristokrati, som i England ytrer sig i Borgerclassernes forskjellige Stilling til hverandre, kan ikke overføres paa Norge, som ingen Elementer dertil har. Den Frihed derimod, hvormed Englands udmærkede Mænd stedse bedømme Regjeringens Handlinger, den Indflydelse, som disse frie Yttringer øve paa Regjeringens Færd, den Modvægt, som der er i ældgamle Institutioner mod Magtens Misbrug, denne Frihed kunde i Norges nye Statsværk benyttes meer end i noget andet Lands, medens en større Lighed i andre Henseender, formedelst Landets indre Forhold, udbredtes over alle Borgere. Men vi afbryde disse Bemærkninger, for ikke at ile det Tidsrum forbi, som vi her nærmest behandle.

Naar Ynglingen, efter den ringe Tilvæxt i Kundskaber, som han fik i den engelske Skole, kom tilbage til Fædrenelandet og betraadte den ham bestemte Handelsbane, sattes han sædvanligen i en Stilling, der afvendte hans Tanker fra al udvortes Politik og var lidet skikket til at skjærpe hans intellectuelle Evner. Vi have seet, hvorlunde Norges Handel paa den Tid skjød de rigeste Blomster, som nogensinde voxede paa dens Grund, og at sjeldent eller aldrig hørtes et Misnøiens Ord enten over Handelens Forhold eller over den danske Regjerings Færd, der før og siden saa ofte opvakte Misnøie og Dadel. Var Fordelen stor i hiin Tid, da var den tillige visseligen let erhvervet, og der var i vore Virksomheds-Arter, over og under Jorden, liden Spire til det menneskelige Snilles Udvikling. Faderens Handelsnavn og Forbindelse i England, det store og jævne Begjær af Norges Trælast, beredte Sønnen en større Velstandskilde end den omhyggeligste Opdragelse i nogetsomhelst Handels-Institut. De vigtigste Virksomhedsarter i Norge vare af den simpleste Beskaffenhed, og kunde røgtes saa godt som uden Forberedelses-Kundskaber. Norges Trælasthandel, Skibsfart og Penge-Omsætninger give de bedste Fordele i de simpleste Linier. Handels-Geniet trivedes sjeldent i denne Sphære; det brændte ofte sine Vinger under en høiere Flugt, og hiin Tid var lykkeligere under Ubekjendtskab med de Konster, hvormed den senere Tids ravende Handels-Virksomhed saa ofte understøttes. De meest anseede Handelsgenier bleve ikke de heldigste paa Handelsbanen. I Norge var paa den Tid et vist Handels-Aristokrati, idet Handelen gik i Arv fra Fader til Søn, og det lykkedes sjeldent nogen Fremmed at skabe sig en fordeelagtig Bane ved deres Side. Vi have derhos seet hvor liberalt Magten udøvedes, og hvor vel de Underordnede befandt sig under dette Scepter. Skibsfarten havde ogsaa det samme simple Udseende; dens Form var simpel under Skibenes eensformige og korte Vandringer.

Under disse Omstændigheder var der kun liden Tale om Trang til Anvendelse af Stats-Viisdom, eller statsoekonomiske Principer. Det Freds-System, som den Dansknorske Statsbestyrelse, med en kort Afbrydelse, saa lykkeligen fulgte i de første 7 Aar af dette Seculum, dækkede alle Følger af en i andre Henseender mindre klog Bestyrelse, saavel fra de Privates som fra Statens Side. Den Mangel paa Selvstændighed, som fandtes i Norge med Hensyn til Indretninger, som fremme Penge-Omsætning, og ordne andre indvortes Forhold, føltes ikke, fordi Virksomheden ikke fattedes reelle Midler i sit eget Skjød til at fortsætte den paa det fordeelagtigste. Forselvningen af den norske Handelsmands Vexler paa Kjøbenhavns Børs gav ham de nødvendige Midler til en fordeelagtig Bevægelse paa Handelens Vei, og han følte ikke Savnet af de Summer, som tilflode fremmede Forsikkrings-Anstalter, fordi de udgjorde kun en ringe Deel af hans store Handels-Fordeel. Statsoekonomien, som

Videnskab betragtet, var nyligen skabt, og dens Forskrifter kjendtes deels ikke, deels gik de til Grunde under den europæiske Krigs Voldsomhed og de krigførende Magters Krænkelse af Folkeretten.

Imidlertid maa det Sandheden til Ære tilstaaes, at vore Handelsmænds Kultur ogsaa paa den Tid kunde taale Sammenligning med den, som finder Sted i den øvrige handlende Verden uden for de store Handels- og Hovedstæder. Det antoges almindeligen, maaskee endog i en større Grad da end nu, at Kjøbmanden i de norske smaae Handelsstæder i den Henseende havde et Fortrin for den danske, ikke alene med Hensyn til Kulturens ydre Væsen, men i solide Handels-Kundskaber. Dette monne have sin Grund tildeels deri, at dansk Handel i Smaastæderne dengang var næsten udelukkende indenlandsk, og gav ingen Anledning til Berørelse med Udlandet, medens Nordmanden ofte færdedes i Udlandet, og nødsagedes til at føre Brevvexling i fremmede Sprog. Det var ikke usædvanligt, at norske Handelsmænd gjorde udenlandske Reiser ikke alene paa Handelens Vegne, men for at gjøre sig bekjendt med fremmede Lande, og til denne Udgift for deres Sønner var Handelsmanden som oftest meer villig, end til at sende dem til Kjøbenhavns Universitet. Vi finde saaledes i det her omhandlede Tidsrum vist nok saare faa Kjøbmænd, som havde betraadt den akademiske Bane, men flere, som udmærkede sig ved herlige Aandsgaver, som hyldede og understøttede Videnskabelighed, og som overhovedet i Dannelse, Sprogkundskab og Bekjendtskab med Handelsvæsen ingenlunde stode tilbage for store Stæders, og langt større Nationers Handlende. Vi ville ikke tale om Norges store Handelsmand paa den Tid, Bernt Anker, hvis Navn var bleven foreviget i vore videnskabelige Annaler som Nordens Mæcenas, naar ikke Fideicommisset, og med det hans Legater til Videnskabernes Fremme, vare faldne sammen under Tidernes Tryk. Men ved Siden af dette glimrende Navn[1]) kunne vi sætte Andre, som virkede mere i Stilhed, men ligesaa meget til Kulturens Fremme, og som stedse vare rede til at understøtte, hvad dermed stod i Forbindelse. Lader os ikke glemme, at vi skylde disse Mænds rige Gaver den første Grundsteen til Norges Universitet, og den alvorligste Paamindelse til den danske Regiering at opfylde et Ønske, som, længe næret og i kraftige Forestillinger frembaaret for Danmarks Trone, nu ikke mere kunde tilbagevises, da Midlerne til Opførelsen lagdes ved Siden af Ønsket. Det synderlige Phænomen fandt derfor Sted dengang, at lette og fordeelagtige Næringsveie havde Forstandere at fremvise, der udmærkede sig ved en Kundskab og Dannelse, som sædvanligen er en Følge af en omhyggelig Opdragelse og af de med Næringsveienes Drift forbundne Farer og Vanskeligheder.

I den Henseende udmærkede sig især Trælasthandlerne fremfor Boutikhandlerne og de langs Kysten boende Skibsredere. Ogsaa heri er i den senere Tid Forandringer skeet. Af de store Trælasthandlere, som udbrede deres Arme over alle Handelsgrene, ere kun Enkelte tilbage paa hvert Udskibningssted, undtagen i Hovedstaden, hvor Handelen har en anden Form, grundet paa Handelens særegne Sammenhæng og Trælastens ædlere Art. Uden for denne er Handelen mestendeels fordeelt paa mindre Hænder, og Udlandet sparer disse Handlende Umagen for udenlandsk Correspondents, ved at holde Nordmænd paa deres Kontor. Boutikhandlerne derimod besørge nu som oftest umiddelbart deres Forretninger i Udlandet, hvormed Forbindelsen, under lettede Færdselsmidler ved Dampfarten, er hyppigere end fordum. Boutikhandelen har desuden nu faaet en langt større Betydning og Omfang, formedelst den uhyre Udbredelse af alskens Fabrikater og fjerne Zoners Produkter. Boutikhandlerne stride saaledes nu med vore gamle Storhandlere i Dannelse og vigtige Indgreb i Stats- og Handels-Maskinen. I vort her omhandlede Tidsrum var Trælasthandlerne Norges sande Stor-

[1]) Egentlig Videnskabsmand var imidlertid Bernt Anker ikke, endskjønt han deraf gjerne gav sig Mine og legerede endog en Kapital til Bram, for at udgive hans Skrifter, der dog aldrig saa Dagens Lys, fordi intet fandtes som fortjente at trykkes.

handlere, store i Handelsfærd og i Daad, og hos dem viiste sig i Almindelighed den liberalere Færd og det meest patriotiske Sind. Maaskee har denne Trælasthandelens lyse Side paa den Tid ogsaa sin Skygge. Maaskee gav just dette høiere Dannelses-Trin, hvorpaa Trælasthandlerne og Saugbrugseierne paa den Tid stode, Anledning til den store Maalestok, som lagdes paa Virksomhedens forskjellige Grader, der kunde taales, saalænge Udskibningen bar gyldne Frugter, men passede aldeles ikke til dens ufordeelagtige Stilling efter Krigen. De, som stedse fulgte Trælasthandelens simpleste Veie, gik ofte heldigen igjennem denne Skjærsild, medens Mange af hine Hædersmænd have bukket under for Tidernes Tryk.

Imidlertid leverede Handelens og den næringsdrivende Klasse af Borgere senere hen dygtige Storthingsmænd, hvis Stemme i mange af Landets vigtigste Anliggender vilde være bleven savnet. De have havt liden Deel i at skabe Storthingets Formvæsen — denne stærke Side af vore Storthingsforhandlinger er fast udelukkende Embedsmændenes Værk —; men i Landets indvortes Anliggender, Pengevæsenets, Handelens og Vindskibelighedens Forhold have de upaatvivleligen bidraget til at rette Vildfarelser og indlede sundere og renere Principer. Maaskee vilde det være skeet i en endnu høiere Grad, naar de ikke deels af Magelighed og utidig Beskedenhed havde udelukket dem selv, deels af vedkommende Valgmænd af særegne Hensyn vare forbigangne paa Valglisten.

Men ikke heller iblandt denne i Sandhed oplyste Deel af Landets Hædersmænd fandtes i Almindelighed misfornøiede Borgere, som i det her omhandlede Tidsrum onskede en politisk Forandring, eller lydeligen udtalte Misnøie over de flere Baand, som fandtes i Næringsveienes organiske Sammensætning. Paa Velstands og Velværens Bund trives ei Reformens Sæd. Bevægelser af den Art vare en senere Ulykkens Tid forbeholdne, og da vaagnede det patriotiske Sind i mangen Barm, uden Hensyn til Formue og borgerlig Stilling; thi under et elsket Fædrelands Krisis sættes Lidenskaberne mangenlund i Bevægelse, og de meest heterogene Elementer forene sig til et fælles Resultat.

Trettende Capitel.

Literaturen i Norge.

Det Slags Borgere, som ere meest virksomme i borgerlige Revolutioner, vare hverken i Tal eller Vægt af nogen Betydenhed paa den Tid i Norge. Det er gjerne Ungdommen, som reiser sig mod Regjeringens Misbrug af Magten, eller mod dens Feilgreb i Styrelses-Værket, og den studerende Ungdom var ingensteds i Landet som Corporation forhaanden. Af den frie ungdommelige Munterhed, den liberale Anskuelse, det erklærede Had mod alslens Undertrykkelse af Magten, næret af det akademiske Samliv, og understøttet af Geniets og den dannede Aands Frembringelser, der ved Universiteterne ofte griber saa alvorligen og med saa forskjellig Virkning ind i Folkemagten, og frembringer Bevægelser af en forskjellig Natur, deraf var i Norge kun faae Spor, og viiste sig sædvanligen kun i Gildesalen under Bægerets Klang. Norges studerende Ynglinger levede deres akademiske Aar i Danmarks Hovedstad, hvor de vistnok have efterladt sig mange Minder om deres Munterhed og Friheds-Følelse; men, naar Universitets-Aarene vare endte, ansattes de som Embedsmænd i Danmarks Hovedstad, eller vendte tilbage til Fædrelandet i en Alders-Modenhed, som giver roligere Anskuelser, og efterat stundom Næringssorger, stundom et underordnet Collegie-Liv, mangenlund havde nedtrykt den frie Munterhed. De muntre Frihedssange, som

udflode fra danske eller norske Digteres Aarer, og vel stundom udsprang fra Klippen selv, tonede vel ofte høit nok i Selskaber, men de vare ingenlunde Almeengods, der gik igjennem den med langt andre Sysler beskjæftigede Nation, eller havde nogen mærkelig Indflydelse paa det i Velstandskilder svælgende Folk. Det var kun Frihedens Floker, som svævede løst om i Nationen, uden at fæste sig paa nogen alvorlig Misnøies Grund, eller danne nogen kraftig Opposition imod Regjeringens Misbrug og Misgreb.

Under disse Omstændigheder, under denne heldige Syslen med Velstands Erhverv, denne Mangel paa videnskabelige Stiftelser, og denne vor Ungdoms Forviisning til et fjærnt Universitet i videnskabelig Henseende, kunne vi ikke vente at finde mange videnskabelige Produkter udgivne i Norge selv i det her omhandlede Tidspunkt. Faae vare i Sandhed de Skrifter, som i den Tid lagdes under Norges egne Bogpresser. Forordningen af 1799, der bestemte Trykkefrihedens Grændser, og som, i det den stiller liberale Grundsætninger i Spidsen, avede en Skrivefrihed, som i Danmarks Hovedstad længe havde været selvtagen, bragte et af vore faae periodiske Skrifter, **Hermoder**, til Taushed, fordi dets Forfattere ei vilde lade sig Anonymiteten berøve. Nogle af de sidste Dele af **Topografisk Journal**, der indeholder saa mange gode Oplysninger om Norge, udgaves vel i Christiania i dette Tidsrum; men Værkets vigtigste Medarbeidere havde endt deres jordiske Bane, eller døde i dette Mellemrum, og Værket selv sluttedes strax efter. **Videnskabernes Selskab** i Throndhjem henvendte vel sin Opmærksomhed paa videnskabelige Gjenstande, og udsendte nu og da lærde Afhandlinger; men disse enkelte Arbeider kunde paa den ene Side ikke hæve vor Literatur over sin Ubetydelighed, paa den anden Side vare de uden Virkning paa den store Hob, der ikke fordyber sig i den Slags Læsning. Avisliteraturen var i Norge paa den Tid den mavreste, uden al Interesse og Originalitet. Sjeldent eller aldrig saaes i de offentlige Blade, som udgaves i Norges Stiftsstæder, en Afhandling der fortjente Opmærksomhed. Provincialbladenes Forfatter, **C. Fasting**, var allerede død 1792, og Bladet selv har, endog til den seneste Tid, ingen Efterfølger havt, der kunde fortjene at stilles ved dets Side. Norge havde fine Digtere, hvis Sange endnu mindes og synges med Interesse, og oftere da end nu gjenlød i vore selskabelige Samqvem; men de samlede Digte udgaves i Danmarks Hovedstad, og der fremstode paa den Tid Digter-Genier, som fordunklede alle Leiligheds-Poesier, endskjønt de aldrig kunde bringe de herlige Viser og Sange i Forglemmelse, som udflode af de norske Digter-Aarer, og prentedes siden, enkelte og i Samlinger i begge Riger. Glemmes bør det heller ikke, at det Selskab i Kjøbenhavn, der var ligesom et Forvaringssted for digterisk Vid, for en stor Deel bestod af Nordmænd, og at dette Selskab vidner om vore Landsmænds Digtergaver. Nordmændene vare derhos ingenlunde uden Sands for danske og norske Forfatteres Frembringelser. Danske Boghandlere roste sig paa den Tid af, at de havde den vigtigste Affætning, uden for Kjøbenhavn, i Norge, og ethvert literairt Foretagende, som krævede Understøttelse, fandt den sædvanligen villig blandt Norges Rigmænd. Store og lærde Bogsamlinger vare vistnok sjeldne i Norge; men Datidens i Kjøbenhavn udgivne Skrifter saaes i de bedre Huse.

Den norske Presses Tilstand var saaledes paa den Tid maadelig, for ei at sige slet. I den Henseende var der en mærkelig Forskjel imellem hiin Tid og den nærværende. Trykkefriheds-Forordningen havde givet Oppositionen i Danmark et Naadestød, og Journalistikken, som paa den Tid saa godt som ingen Organer havde i Norge, befandt sig i Danmark selv i en mat Tilstand, efter en Livlighed, der grændsede til Udskeielse. Virkningen heraf var i mange Henseender øiensynlig, idet Misbrug, som havde indsneget sig i flere af de indre Forvaltningsgrene, forbleve upaaankede af Pressen og øvedes med Djærvhed. Hvor meget der end er talt om Følgerne af Trykkefrihedens Misbrug i den senere Tid, kunne de dog ikke sammenlignes med det Gode, som den frie Presse mangenlund har frembragt. Forgjæves antaster den smudsige Presse

Sandhed og Dyd; de staae fast paa deres rene Grundvold, medens den Sky for offentlig Revselse, der nu truende omgiver enhver borgerlig Stilling, hindrer alslens Misbrug og Udskeielse fra Lovens og Retfindighedens Bane. Denne Følge af en fri Presse kan ikke nægtes, og ligger for Dagen i de forskjellige Tidspunkters forandrede Udseende. Det er vist nok, at utroe Embedsmænd dreve i hiin Tid mere sit djærve og ulovlige Spil, og den rovgjærrige Rigmand meer upaaanket trykkede sin Næste; thi Pressen havde ingen Galge opreist, hvori tvetydige Handlinger gaves Landsmænd til Priis. Vi erindre alene om den skammelige Handel, som paa den Tid dreves med Udskrivningsvæsenet, i Følge hvilken mangesteds ingen velhavende Landmands Søn fandtes i Soldaterrækken, naar han — som det i den Tids Sprog hedte — kunde løse sig fra Tjenesten. Imidlertid havde Almuen kort før det her omhandlede Tidsrum gjort nogle Forsøg paa at emancipere sig selv. Det Lofthusiske Oprør paa Vestlandet, mod Slutningen af forrige Aarhundrede, ledede vel ikke til noget for Almuen umiddelbart fordeelagtigt Resultat, og Hovedmanden selv blev afstraffet[1]; men det bragte nogle store Misbrug for Dagen, foranledigede nogle Embedsmænd til at nedlægge deres Embeder, og gjorde dem i det Hele mere forsigtige i deres Færd[2]. Den tændte Oprørsgnist dæmpedes imidlertid snart, og udsluktes i den strax paafølgende lykkelige Handels-Periode, i hvilken alvorlig Misnøie ingen dybe Rødder kunde slaae. Disse Bevægelser vare en Gjenlyd fra den svundne Oldtid, og et varslende Vink om en nær forestaaaende Tids Selvstændighed. Saa meget er vist, at flere Misbrug øvedes i Smug i hiin Tid end nu, endskjønt Tiden selv ei var Lasternes Amme.

Fjortende Capitel.

Sædelighedens Tilstand hos Almuen.

Sammenligne vi Sædelighedens Tilstand i Begyndelsen af dette Aarhundrede med et senere Tidsrums, saa vil en Vexelstrid om begge Epokers Fortrin og Mangler finde Sted, og i flere Henseender Fordelen være paa den forsvundne Tids Side. Sammenligninger af den Art ere vist nok vanskelige at anstille og faae ofte Præget af den Roes, som især ældre Grandskere ere saa tilboielige til at give den svundne Tid; men vi kunne i den Henseende holde os til nogle faktiske Omstændigheder, som understøtte vore Slutninger. Dersom vi overse Forbrydelsernes Liste, saa er den i den senere Tid betydeligen voxet, om endog tages Hensyn til den større Folkemængde i vore end i hine Dage. Fængslerne og Straffe-Anstalterne ere mere fyldte og Justits-Actionernes Antal er i Stigende. Men derfor er det ikke sagt, at Sædeligbedens Stof er forvansket i vor Tid, sammenlignet med den ældre; thi Grunden til hiint Phænomen kan deels ligge i Forseelsernes skarpere Forfølgelse, deels i den forandrede Straffemaade. Imidlertid gives der nogle særegne Omstændigheder, som understøttede hiin Tids Sædelighed, fremfor den nærværende Tids, ligesom der gives andre, der i vor Tid forædle den menneskelige Aand, og give den et hoiere Sving.

[1] [Han døde 1797 i sit Fængsel, inden hans Sag var paadømt. Urolighederne begyndte 1786—1787. Jfr. H. Wergelands Fremstilling af Christian Lofthuus's Virksomhed, optrykt af Christiansands-Posten i Samlede Skrifter. VIII. 151—311.]

[2] Da Forfatteren [1799] overtog Næs Jernværk, befandtes endnu flere Lofthusianere der i Egnen, der havde været ligesom et Fokus i denne Gjæring; men de havde tabt deres Indflydelse, og enkelte af de meest anklagede Embedsmænd havde taget deres Afsked.

Den meer udbredte Velstand, og det lettere Erhverv i Begyndelsen af dette Aarhundrede, maatte visseligen formindske Fristelsen til Forbrydelse, som altid er størst, naar Mennesket synker i Armod og Elendighed. Norges Velstand i hine Dage var temmelig almindelig, og bar ikke den Charakteer, som den blomstrende Fabrik-Virksomhed i andre Lande saa ofte fremviser. Der sees ofte enkelte Rigmænd omgivne af alle Velstandens udvortes Tegn, og ved Siden af dem talrige Skarer, som staae paa Livets laveste Trin, kjæmpende med Armod og Elendighed. Norges Handel og Søfart har en anden Charakteer. Disse Næringsveie give i deres blomstrende Tilstand gode Gaver til alle dem, som laane dem deres Arm, fra Virksomhedens høieste til dens laveste Trin. Man vil erindre sig, at Arbeidsløn, Hyrer og Lønninger stode i hine Dage i et passende Forhold til Handelsmandens og Skibseiernes betydelige Fordele. Ligesaa naturligt maatte denne Næringsveienes Stilling i Byerne og paa Kysten virke fordeelagtigen paa alle Besoldninger i Landets Indre, og forbedre Menigmands Kaar. Strandens livlige Virksomhed udbreder sine Fordele langt forbi Havkystens Bælte. Naar Handel, Søfart og Skibsbyggeri blomstrer, trækkes flere og flere arbeidende Hænder fra det Indre af Landet til Kysten, Arbeidslønnen stiger overalt, og flere af Livets Nydelser tilfalde den ringe Mand. Vi have forhen bemærket, at Arbeidsklassen i hine Dage sædvanligen vel var mindre fri og uafhængig end nu omstunder; men dens Forsørgelse var sikker, og ikke som nu periodisk indskrænket til en stor Fordeel til enkelte Aarets Tider, og knap i andre. Der var i de Dage saaledes mindre Nød og større Tvang, og derfor var for menig Mand paa den ene Side mindre Fristelse til at overtræde Loven, paa den anden stod han under et større Formynderskab, i det Arbeidsmanden var som et Lem af Huusbondens Familie. De samme gyldne Perioder for Arbeidsmanden er i senere Tid oftere vendt tilbage; men Baandet mellem Huusbonde og Arbeidsmand er løst, og de velgjørende Følger af denne periodiske Velstand ere ikke saa jævnt udbredte over Arbeidsklassens Tilværelse. Denne havde under rigere Næringskilder og en stadig Forsørgelse upaatvivleligen i hine Dage et muntrere Physionomi.

Krolivet havde ikke i de Dage grebet saa vidt om sig som i vore, og man mødte da ikke som nu paa visse Dage i Ugen uden for Byerne den lange Linie af ravende Arbeidsfolk, hvis Regnskabs- og Svire-Dag saa ofte falder sammen. Brændevinets Priis var høiere og Brændevinet selv mindre udbredt, da det hentedes fra Frændelandet, og faae Brænderier i By eller paa Land vare oprettede. Uden at indlade os i den Undersøgelse, hvorvidt denne Virksomhed har bragt Landet de oekonomiske Fordele, som i Skrift og Tale saa ofte tillægges den, vove vi trygt den Paastand, at Brændeviins-Kjedlens Forflyttelse til Norges indre Egne har mangesteds undergravet Sædelighed og Ædruelighed. Vi behøve kun at sammenligne de Bygder, som fremdeles have afholdt sig fra denne Tilvirkning, med dem, som derpaa lægge Vind. Ikke at tale om, at Varernes Priis-Nedsættelse er et sikkert Middel til at udbrede dem, især naar det gjælder en Nydelse, der sædvanligen stedse faldt i Nordboerens Smag, og i et Land, hvis Natur ei har mange Nydelser at byde Ganen. I det Hele var Levemaaden paa den Tid simplere; thi alle transatlantiske Produkter og Udlandets Manufacturvarer stode i en høiere Priis, og overskyllede ikke Landet i saa brede Linier fra Kysten, som nu omstunder. Derved frembragtes paa den ene Side en simplere, og til vor Almues Stilling mere passende Levemaade, og paa den anden en større Huusflid, og begge Dele havde en velgjørende Virkning paa Almuens Stilling i det Hele. Har derfor end det hele Lands Stilling i Henseende til Virksomhedens friere, og mindre betyngede Bevægelse mangenlund i vor Tid modtaget Forbedring, saa har den og sine Fristelser for Landets Borgere til at overdrive Livets Nydelser, som stundom lede til at undergrave baade Velstand og Sædelighed. Begge Tidsrum have sine Mangler og sine Fordele, men dersom hvilket vi lade uafgjort — vor Tid i denne Henseende staaer tilbage, saa har Statsforfatningen i Sandhed ingen Skyld; men det maa tilskrives deels en uforsigtig Anvendelse af dens liberale og

velgjørende Grundsætninger, deels et ubetænksomt Brug af den kosmopolitiske Omvæltning i Menneskets Nydelses-Forhold.

Landets indre Penge-Forhold vare langt simplere end de siden bleve. Det havde endnu ikke seet Penge-Forordningen af 1813, der paa saa mange Maader forstyrrede Creditors og Debitors Forhold, og gav den simple Ærlighed i Handel og Vandel et Naadestød. Strax efterat denne Forordning var kommen for Lyset, øvede den egennyttige Skarpsindighed sin Kunst paa at smyge sig ind i alle denne Forordnings Krinkelkroge, deels for at forøge Fordeel, deels for at formindske Tab. Den Forskjel, som denne Forordning gjorde imellem kontraktmæssige, med Brev og Stempel lovfæstede Gjældsfordringer, og den simple Bogførsel, forstyrrede det gamle troskyldige Forhold imellem Laantager og Laangiver. Det var nu ikke længere sædvanligt ved Ord eller Haandslag alene at afgjøre en Handel eller en Gjældspost, det maatte skee med Forordningen i Haanden, og Fordringen belægges med stemplet Papir. Især var Almuen meest udsat for en mislig Behandling i denne Henseende, fordi den var mindre øvet i det Slags Penge-Omsætninger, og kunde ikke saa let trænge sig ind i Forordningens Aand og Væsen; men den opmuntredes ikke alene derved til Forsigtighed i alle Penge-Forhold, men Mangfoldige blandt dem tilegnede sig den samme Klogskab i indbyrdes Penge-Forhandlinger. Enhver, som erindrer sig de forviklede Forhold efter at hiin Forordning var sat i Kraft, vil tilstaae, at denne paa flere Maader forvanskede den troskyldige Simpelhed, hvormed Pengeforhandlinger fordum afgjordes. Ved Siden af dette Spil med Indbyggernes Formue, der pludseligen bragte mange velhavende Familier til Betlerstaven, dreves under Krigen et andet med Lovens Ed, som fordum var Sandhedens dyrebareste Tegn. Vi ville siden nærmere lære at kjende, hvorlunde denne høitidelige Forsikrings-Akt under Krigen misbrugtes, og bemærke kun her, at en Krænkelse af en paa Thinge aflagt Ed i vort her omhandlede Tidsrum betragtedes som en Samvittighedssag, hvis Krænkelse stemplede Overtræderen med dyb Foragt. Det var en senere Tid forbeholdet, efterhaanden som Handels- og Pengeforholdene simplificeredes, at nærme sig den forsvundne Simpelhed og Troskyldighed, — i sin fulde Styrke er den aldrig mere vendt tilbage.

Femtende Capitel.

Oplysning, Religiøsitet og Levemaade.

Opdragelsesmidlerne vare maaskee paa Landet færre, og Lærernes Omhu i det mindste ikke større i Henseende til Skolevæsenet end i senere Dage; men der saaes neppe paa Landet, især i Norges Fjeldegne, mindre Spor af Oplysning. Naturen i vort Fædrelands indre Egne har stedse været virksom til at øve de Sjælskræfter, for hvis Udvikling der er lagt store Hindringer. De Vanskeligheder, som ligge ved Foden af Agerdyrkerens og Skoveierens naturlige Sysler, saavelsom klimatiske Forhold, tvinge Fjeldboeren til en uafbrudt Anstrengelse og Opmærksomhed, og denne idelige Kamp med de udvortes Omstændigheder over Aandskræfterne og letter Oplysningens Adgang. I Fjeldbygderne findes dog herhos ofte stor Indolents og Lyst til Uvirksomhed forenede med en stor Anstrengelse, og begge disse Charakteer-Ytringer virke vexelviis paa hinanden. Bjergboeren begynder ofte sit Arbeide i Nattens Mulm; thi ellers kan han ei fuldføre sit Dagværk; men naar han er kommen til sit Hjem,

flænger han sig ofte paa Bænken den lange Vinteraften, og tager ugjerne Haand i den indvortes Huusgjerning. Nordens Kulde og Sydens Varme frembringer stundom samme Virkning. Ligesom der i Norges Fjelddale findes mangensteds en Gjenlyd af gamle Toner og et Billede af gamle Former, saa have og dets Indbyggere bevaret en Interesse for Fædrelandets Skjæbne i Oldtiden. Det var som om disse vore Landsmænd end ikke i Enevoldsmagtens Tid kunde glemme den vigtige Deel, som vore Fædre havde i Landets Styrelse, og den Vægt deres Stemme havde paa Thinge. De bøiede sig saaledes stedse uvillige under Tvangslove og offentlige Foranstaltninger, som krænkede formeentlige Rettigheder, eller gjorde utilbørlige Indgreb i deres Velfærd. De flokkede sig da stundom i Skarer for at øve Selvtægt uden for Lovens Grændser. I Begyndelsen af dette Aarhundrede bevaredes hiint Dværgbillede af Oldtiden mere end i senere Dage, fordi der var en skarpere Afsondring imellem Fjeldboerne og Indbyggerne af Norges stærkt befolkede Kyststrand. I Norges Skovegne fandtes i hine Dage langt flere selvstændige Mænd end i vore, og hverken i Henseende til Livets Nydelser eller til andre Forhold fandt den Lighed og Sammenblandelse Sted, som nuomstunder. Brændeviins-Tilvirkningen var, som forhen bemærket, saa godt som aldeles udelukket fra Norges Høiland, og hedgaaet Øl gik sædvanligen om blandt Gjæsterne, i brogede med Sententser udpyntede Skaaler. Hvor skulde vi finde i Begyndelsen af dette Aarhundrede et Billede, der svarer til det, som en af Norges Biskopper indsendte til et af vore Storthing [1]), hvori males med rædsomme Farver disse Egnes Udskeielser, som en Følge af Brændeviins-Tilvirkningen? Alskens Laane-Indretninger havde endnu ikke som senere her aabnet sine falske Pengekilder, og skabt en kunstig og øieblikkelig Lettelse, der senere under forøgede Renter banede Veien til en desto større Armod. Fjeldets Simpelhed flygtede under saa kunstige Sammensætninger, og Kystens Sæder og Skikke flyttede ind i Norges indre Fjelddale. Saaledes var Simpelhed i Levemaade, Selvstændighed i borgerlige Forhold og en vis Grad af Velstand mere til Huse i Fjeldbygden i hine Dage end i vore, og der ligger imellem dette Aarhundredes ydre Punkter af Fortid og Nutid en Mellemtid, svanger med Forvanskningsstoffe, som lykkeligviis i den sildigste Tid har tabt en stor Deel af sin skadelige Indflydelse.

Med hine heldigere Betingelser for borgerlig Velvære fandtes ogsaa i hine Dage i Høilandet en større Oplysningsgrad, og en meer udbredt Læsning af de bedste Skrifter, som paa den Tid vare i Omløb. Clausens Snorre saaes endnu ofte i det lille Bogskab, og ved Siden deraf flere af de paa den Tid meest yndede Folkeskrifter. Forfatteren erindrer endnu, hvormeget han overraskedes, da han som Candidat gjorde en Reise i Thelemarken, ved i dens dybeste Fjelde at finde Bastholms Philosofie for Ulærde med flere Folkeskrifter, og at træffe paa flere Bønder, der vidste med Sagkundskab at tale om deres Indhold. Det forekom ham, som han i Lærdommens Skole ei havde kunnet tilegne sig sundere Domme over Livets Former, end disse Naturens Børn i deres selvlærte Viisdom og i simple Folkeskrifter.

Hvad Religiøsiteten angaaer, da stod den neppe paa en svagere Fod i Begyndelsen af dette Aarhundrede end i vor Tid. Den sande indvortes Religiøsitet, som viser sig i at dyrke det høieste Væsen efter sin Samvittighed, og bærer sine Frugter i en from og Gud hengiven Vandel, har til alle Tider havt sine sande Dyrkere, ligesom den er ophøiet over Medmenneskers Dom. Men den udvortes Religiøsitet, som teer sig i Jagttagelse af Religionens ydre Form, yttrede sig især i Byerne i større Grad i hiin Tid end i vor. Norge var lidet smittet af den frivole Letsindighed, hvormed religiøse Gjenstande behandledes i Danmarks Hovedstad i Begyndelsen af dette Aarhundrede, og tog ogsaa liden Deel i den Reaktion, som fremkaldtes til Religionens Forsvar, der i Danmark siden frembragte saa bittre Feider.

---

[1]) Biskop Munch i Aaret 1827.

Først da Universitetet oprettedes i Norge udbredtes her ogsaa denne Strids Elementer. Men vist er det, at Gudsdyrkelsens udvortes Ceremonier dengang, fornemmeligen i Byerne, iagttoges ombyggeligere og med et andægtigere Sind end nu omstunder. Kirkerne vare fuldere, og der var ikke da den Skare af Kirkens Medlemmer, som afholdt sig fra dens Sakramenter. Forandringens Rod ligger imidlertid ikke i de geistlige Embedsmænds Forhold eller større Dygtighed i den Tid. I den Henseende staaer neppe vor Tid tilbage for den forsvundne, hvad enten vi see hen til Præsternes Dygtighed eller deres religiøse Færd. Dersom Præsterne i Begyndelsen af dette Aarhundrede udmærkede sig i andre Henseender, som Forfattere og Fædrelandets Mænd, dersom vi finde deres Navne i vore Dage blandt Storthingets hæderligste og virksomste Medlemmer, da er dette Fortjenester, som give dem Plads paa andre Mindetavler; men som Religionslærere og Embedsmænd have Nutidens Præster uden Tvivl i Almindelighed Fortrin for hiin Tids. Denne Forbedring i Præsternes Embedsførelse, denne større Opmærksomhed paa deres Kaldsforretninger, maa ansees som et Tidens Barn. Sands for den udvortes Udøvelse af Gudsdyrkelsens Ceremonier, for Kirkegang og i det Hele for Religiøsitet, som en Trøstens Kilde under Livets Omvexlinger og et Haabets Anker i Udsigten over Tilstanden paa hiin Side Graven, var dengang tildeels rodfæstet i Folkets Gemytter, og den styrkedes ved Kirkemødet selv, om end Guds Ord foredroges i en skjødesløs Form uden Studie og Aandsgaver. Skulle Menighedens Medlemmer nu lokkes til Kirken i Stæderne — med Undtagelse maaskee af nogle faa — da maa det skee ved en begavet Præsts lyse og indtrængende Foredrag, og Taler, som i hine Dage vædedes med Andagtens Taarer, blive nu, dersom de foredrages i den gamle skjødesløse Form, til Spot og Spee for det strengt dømmende Auditorium[1]).

Hiin Tids Fattigvæsen var ikke en saa indviklet Sag som nu omstunder; det lettedes under Næringsveienes blomstrende Tilstand, en større Ligevægt imellem Folkemængde og Ernæringsmidler, en større Simplicitet i Lovgivning og Borgerforhold. Et egentligt systematisk Fattigvæsen var paa de fleste Steder dengang ikke til. Barmhjertigheden sattes i Bevægelse ved frivillige Subskriptioner, og en Fattigkommission bestaaende af flere Medlemmer samledes ikke saa sædvanligen til det besværlige Arbeide, at ligne Fattigbidrag efter vaklende Grundsætninger. Hvo der ei kunde ernære sig selv, strakte Haanden ud til Næsten om Almisse, og dog var Antallet af Betlere da ikke saa stort som i vore Dage, da Betleriet hades og forfølges, og Fattigskat udskrives efter Ligning. En saa ubestemt Forsørgelse vilde, nu under det stigende Antal af Nødlidende, ikke tilfredsstille Menneskelighedens Bud; men i hine Dage kunde ogsaa dette Forhold simplificeres. Fattigvæsenets rette Pleie er nu et Studium, som kræver sin Mand, og forudsætter Bekjendtskab med Principer, som dengang hverken kjendtes eller øvedes. Godgjørenhedens Pligter udfløde da umiddelbart af Skriftens Ord. Mangehaande Forviklinger paa den menneskelige Virksomheds Bane have plumret den hellige Kilde, og Fattigvæsenets Forstandere maae lægge Menneskets Lov ved Siden af Guds. I denne Vanskelighedens og Forviklingens Skole ere vore Præster opdragne til dygtigere Fattigforstandere end tilforn, endskjønt Opdragelsen under Tidens fremskridende Farer hverken er endt, eller dens Frugter overalt lægges for Dagen.

Skole-Underviisningen er visseligen nu, i en større Grad end i Begyndelsen af dette Aarhundrede, Gjenstand for Statens og dens Embedsmænds Omhu, og om den sande Oplysning ikke er større, saa ligger det meer i Næringsveienes

[1]) I Forfatterens Fødeby blev i hans Barndom foredraget for fuldt Huus af en lidet begavet Præst Prækener, der nu omstunder vilde opvække mere Latter end Opbyggelse, medens den samme Kirke senere hen besøgtes af faa Tilhørere, da Prækestolen bestegés af mere begavede Talere.

forandrede Stilling, den voxende Folkemængde, meest paa ringe Mands Haand, og Menneskets uafbrudte og heldige Stræben for at forbedre sin physiske Stilling under en større Ligegyldighed for den moralske. Hverken i Skolerne i Byerne eller paa Landet indtager Underviisning i Christendom og Moral en saa bred Plads i Skolelærdommen som forhen. Tidens Tarv og Tidens Aand kræver andre Studier ved Siden af hiint. Vi indlade os ikke i at bedømme Udskeielsens Art eller Forandringens Værd, men udkaste Tidens Billede med Tidens Farver. Byerne skulle visseligen i vor Tid ei klage over, at de ikke have faaet deres Lod af Statens Omhu for deres Opdragelses-Væsen. De lærde Skolers og Middelskolernes Antal er betydeligen forøget, Lærernes Antal udvidet, og Universitetet er plantet i Landet selv. Hiin Tid nød ikke denne rige Understøttelse paa Opdragelsens Vei. Latinskolerne vare færre, og den studerende Ungdom maatte sendes ud af Landet til et fjernt Universitet. Opdragelsesmidlerne i alle Stænder ere saaledes i vor Tid flere, saavel med Hensyn til den lavere som til den høiere Oplysningsgrad; men Tidsaandens Retning, under det store Omfang af Livets Nydelser, og under Forviklinger paa Handelens og Virksomhedens Vei, gjør Opdragelses-Værket vanskeligere og dets Virkning mindre velgjørende. For Almuens Underviisning i Byerne gjordes ligesaalidt da som nu nogen Opofrelse fra Statens Side; men den overlodes aldeles til Kommunens egen Omsorg. Det er først i den seneste Tid, at Statens rige Fond for Oplysningsvæsenet har aabnet en Understøttelse for Almuens Opdragelsesvæsen i de paa flere Steder anlagte Skole-Seminarier.

Den private Underviisning var forbunden med større Vanskeligheder dengang end nu, da det ikke var saa let at skaffe duelige Lærere. De bedste Subjekter ved Universitetet udkaaredes som oftest til Lærere for danske Adelsmænds Børn, som ikke alene underviistes i Forældrenes Huus, men ofte ledsagedes paa udenlandske Reiser af sine Lærere. Der var derfor et mindre Udvalg at gjøre af dygtige Lærere ved Universitetet, og det er nu lettere end fordum at træffe et godt Valg af Lærere til privat Underviisning i Forældrenes Huus, og Forældre, som ere ængstelige for deres Børns Charakteer og Sæder, behøve ikke at sende dem til Latinskolen, for at forberedes til den akademiske Dannelse[1]). De Studerendes Stilling ved Universitetet var mindre god end den siden er bleven. Det var et Særsyn paa den Tid at finde ved Universitetet Ynglinge, som henlevede de akademiske Aar i utrængt Stilling, og der behøvedes mere da end nu til at leve et sorgfrit Liv, fordi Priserne paa Livets Fornødenheder og Beqvemmeligheder vare større end nu, medens den større Deel af de Studerendes Forældre — mestendeels Embedsmænd — ikke havde større Indtægter end nu omstunder. Der vil saaledes f. Ex. findes stor Forskjel imellem de Studerendes Dragt og Levemaade ved Kjøbenhavns Universitet mod fordum, ligesom det norske Universitet i denne Henseende fremstiller et muntrere Billede end det kjøbenhavnske i hiint Tidsrum, endskjønt Billedet i andre Henseender monne have sin Skyggeside.

Religiøsiteten paa Landet, forsaavidt den ytrer sig i Jagttagelsen af kirkelige Ceremonier, har ikke undergaaet nogen saa mærkelig Forandring som i Byerne. Vor Land-Almue besøger endnu flittigen Herrens Huus, og Separatister, som afsondre sig fra Kirkens Sakramenter, ere endnu paa Landet sjeldne at finde[2]). Tidens Aand og den voxende Omsorg for at tilveiebringe materielle Nydelser har ikke der bevirket nogen saa stor Forandring i begge Tidspunkters Levemaade, og har ikke kunnet

---

[1]) Forfatteren havde 3 Lærere hjemme i sine Forældres Huus, som alle vare udvalgte af Professorer i Kjøbenhavn, og nøde en høi Løn; men de vare alle udnelige og uvidende, og han blev i sit 16de Aar sendt til en Latinskole i Danmark, hvor han blev sat i en af de nederste Classer. [Jfr. Biographien ovenfor.]

[2]). [Man erindre, at dette er skrevet i 1842.]

vanhellige Landboens Sands for alle religiøse Ceremonier, der i Almindelighed maa ansees for at have samme Styrke nu, som i dette Aarhundredes Begyndelse. Præsten er paa de fleste Steder endnu som i hiin Tid Sognets vigtigste Mand, der har meest Indflydelse paa dets moralske Standpunkt, paa dets Sædelighed og Dyd. Han er endnu, ligesaa ofte som i hine Dage, den Syges og Fattiges Trøster og Hjælper, den Forlegnes Raadgiver, Armodens og Rigdommens Mellemmand, den uopdragne Ungdoms omhyggelige Fader, og dette Forhold er, under lige Omstændigheder, hjerteligst i en Afstand fra Byerne. Men dette kjærlige Forhold er nu ikke saa let at vedligeholde som i hiin Velstandens og Simpelhedens Dage, da Folkemængde og Næringsmidler fast overalt stode i et passende Forhold til hinanden, og Kravet paa jordiske Nydelser ei var saa stort. Fattigvæsenets forviklede Forhold, og især vildfarende Børns Opdragelse, som forlades af skjødesløse Forældre, giver den samvittighedsfulde Præst en Bekymring og Møie, som i hine Dage i den Grad ikke kjendtes, og Præstens Forhold til Menigheden beroer langt mere paa hans Personlighed i vore Dage end i hine. Kjærlighed til Præsten var dengang som en Deel af Religionen selv; nu maa den være Frugten af hans egne Gjerninger, og hine Dages Præster havde den religiøse Følelse for sig, medens vore Dage finde en Hindring mod dette hjertelige Forhold i Tidens materialistiske Stræben. Vi finde derfor vist nok i hiin Tid mange hæderlige Præstegubber, elskede af deres Menighed, Dydens og Religionens Støtter; men vi finde flere Præstemænd da end nu, som med Hænderne i Skjødet ligegyldigen glede med den Tids renere Strøm, uden at styre Religionens Sag med omhyggelige Hænder. I en anden Henseende var Præsternes Embedsgang i hiin Tid lettere end i vor. De vare ikke saa overvældede med verdslige Forretninger som nu omstunder, da flere Slags Sysler i og udenfor hans Studeerkammer gjøre lige Fordring paa Præstens Tid. Han var vel dengang ofte Fredsmægler; thi Forligelsesvæsenet var da allerede indført, og Præsten er Fredens naturlige Forkynder og Forsvarer; men nu er han tillige Formand, stedse i nogle, og ofte i alle Dele af det Communal-Raad, som udfører Formandslovens Bestemmelser, ligesom Bestyrelsen af Sognevalget paalægger ham ansvarsfulde Pligter, der ligge udenfor hans Kald. Vee ham, om han snubler paa denne Vei; Lovens Sværd rammer ham vissere, end om han synder paa sin hellige Bane. I denne Stand vælges i den senere Tid alt flere og flere Storthings-Candidater, og hvor hæderligen mange Geistlige der have forsvaret deres Stilling, og hvor mange laurbærkrandsede Navne vi der finde, saa giver dog dette Kald selv Anledning til Tankens Retning mod Gjenstande, der ei vege mod Himlen.

Præsterne havde saaledes i hine Dage mere Tid til at røgte sit egentlige Kald og pleie videnskabelige Sysler, og vi undre os ikke over at see alvorlige Skrifter og Afhandlinger i hiin Tid at udgaae fra den flittige Geistligheds Studeerkammer. I Præsternes Indtægter monne der i Grunden være liden Forskjel imellem hiin Tid og vor, endskjønt de dengang maaskee fløde villigere og jævnere uden Hensyn til Præstens Personlighed. Naar tages Hensyn til alle Omstændigheder, til Vare-prisernes Forhold og den lettere Adgang til Livets Nydelser, maae Præsterne ansees for at være omtrent saaledes lønnede som forhen. Det synes som den fornuftigere Deel af Folket efterhaanden kommer til den Overbeviisning, at Statens Tarv fremmes bedst, naar dets Embedsmænd ikke trykkes af Næringssorger, men sættes i Stand til at tilegne sig Livets Nydelser efter deres Stilling. Iøvrigt har Nutiden mere i sin Magt end Fortiden at ordne disse Forhold, der i deres hele Reenhed kan forelægges Bevilatningens Herre, og da desuden den nærværende Slægt har et rigt Fond, der efter Lovens Bogstav er bestemt til at jævne de ulige Kaar.

Præsternes Stilling er saaledes i det Hele vistnok vanskeligere end fordum; men deres Indflydelse paa Landbygderne er i det Hele ikke svækket, deres Kaar ikke forvanskede, og Standens Personlighed staaer neppe i vore Dage i en mindre hæderlig Stilling til Staten, end i det Tidsrum, vi her omhandle. Vel er det Forfatteren

bekjendt, at Forholdet imellem Præst og Menighed paa fine Steder er anderledes end det her beskrevne. Paa Landets store Landemøde, hvor Landets Forhold fremstilles i sin mangefarvede Forskjellighed, er stundom hørt andre Beskrivelser, og de lyde stundom anderledes i offentlige Blade; men Forfatteren har fulgt fine egne vidtstrakte Erfaringer i de ham bekjendte Egne, der vistnok ogsaa fremvise forskjellige Billeder paa Tidens forskjellige Stadier, men i Hovedsagen ere saa, som de paa disse Blade ere afmalte. Derhos maa det tilstaaes, at der behøves nu omstunder stor Opmærksomhed paa de gjældende Forhold, paa det Religionens Sag ei skal forvanskes under Tidens Farver, og at aldrig Religionens velgjørende Indflydelse paa Folkets moralske Interesse var mere vigtig end nu, da flere ydre Tegn hentyde paa Sædelighedens Aftagende og paa en stigende Ringeagt for borgerlig Sikkerhed under en idelig Tilvæxt af Lov-Overtrædelser. Faren er saameget større, som Forholdene nu om Dage ei ere saa simple, og det religiøse Stof i Gemytterne ei i den Grad som før understøtter Religionslærerens Iver for fin hellige Sag. Men vi have i fin Tid ogsaa Trøstegrunde at lægge ved Siden af disse Betragtninger.

I Begyndelsen af dette Aarhundrede fremtraadte i Norges Fjelddale Hans Hauge, som ved fin og fine Disciples Lærdomme, fin Vandel og fin Skjebne har havt saa megen Indflydelse paa en stor Deel af den norske Almues religiøse Sands. Det kan ikke nægtes, at hans Fremtrædelses-Maade paa denne Bane var skikket til at opvække Regjeringens Opmærksomhed, og retfærdiggjøre de alvorlige Skridt, som den gjorde til at standse den farlige Lærdom; thi ikke alene søgte han at svække Folkets Tillid til de beskikkede Lærere, og derved deres Kraft til at virke til den offentlige Religions Fremme; men hans første Tilhængere foranledigede Rædsels-Scener og Mord, som, om de end maatte tilskrives en Misforstaaelse af Hauges Lære, dog middelbart deri havde deres Rod. Han blev saaledes fængslet i November 1804, og blev i Fængslet behandlet med en Haardhed, som siden ofte er bleven dadlet. Hauge selv synes at have været en godmodig Sværmer, der ikke deeltog i fine Tilhængeres Udskeielser; men det er ikke paa det Rene, hvorvidt der klæbede Egennytte ved det hellige Væsen. Han stod i det mindste i store Handelsforbindelser, og lod sig tilskrive troende Brødres Eiendomme. Imidlertid synes Hauge, deels i Ulykkens Skole, deels ved alvorlig Eftertanke og Omgang med indsigtsfulde Mænd at have forandret og forbedret sit Sværmeri, og han endte sin jordiske Bane 1824, agtet af dem der kjendte ham og elsket af Landets hæderligste Mænd. Vi afholde os fra flere Træk af denne Mands Historie, som er behandlet af en af vore retfindigste, lærdeste og humaneste Landsmænd, der for tidligen bortrykkedes [1]). Det maa blive senere Betragtninger forbeholdet at undersøge, hvorvidt disse Sværmerier i en mildere Form virkede gavnligen paa vor Almue, som et Modværn mod Tidens Letsind og Vantro. Sagen er i den senere Tid bleven betragtet fra flere Sider, og har opvakt en Strid, der endnu ikke er udfegtet. Paa dette Sted have vi Sagens værste Side for os; thi det er afgjort, at dette Sværmeries første Udbrud afstedkom rædselfulde Scener, som i en velordnet Stat ei kunde taales, hvordan end Statsforfatningen monne være. Derhos maa det vel tilskrives tildeels mange Geistliges Lunkenhed for Religionens Sag, tildeels deres vrange Fremstillinger af dens Lære, at en Sekt vaagnede, som under flere sværmeriske Yttringer i sin Skrift og Tale frembare Skriftens Sandheder i dens egne Ord, men i en urigtig Anvendelse.

For imidlertid ikke at give den svundne Tid større Priis end den tilkommer paa vor Tids Bekostning, maa det bemærkes, at der i By og paa Land i det her omhandlede Tidsrum gaves Udskeielser i Gilder og Høitideligheder, ved hvis Side ei vore Dages festlige Sæder og Vaner kunne stilles. I Hovedstaden,

---

[1]) Professor Stenersen. See Hauges Liv o. s. v. i Rudelbachs theologiske Maanedsskrift 7de Bind, Kbhvn. 1827. [Ogsaa særskilt.]

hvis Folkemængde siden den Tid er tredobbelt, kan nu ikke fremstilles Orgier, som de Valfarter, der ved Juletid foretoges til enkelte Lyst- og Landsteder. Spillesygen var, især i Hovedstaden, dreven til en Høide, hvorom vi nu omstunder ikke kunne gjøre os noget Begreb, da ikke alene flere Tusinde af gode Dalere, men hele Formuer bortspilledes i Hazardspil [1]). Vi ville ikke tale om hemmelige Synder, som skulle være øvede af enkelte rige Storhanse; thi disse ere efter deres Natur kun Rygtets Sag, og er mestendeels i vort Land lykkeligviis Mørkets Gjerninger. I Norden har sædvanligen Huusfreden, den ægteskabelige Troskab og den qvindelige Anstændighed sit lykkelige Sæde. Men derhos maa det Sandheden til Ære figes, at der ved Siden af disse Udsvævelser fandtes i de Dage i Hovedstaden selv en Række af sædelige og afholdne Skatteborgere, som levede i Stilhed, og nøde Productet af deres rige Erhverv i Tarvelighed, og enkelte af Hovedstadens nuværende solide og agtede Handelshuse ere Grene af disse Stammer. Mange af de mindre Byer vare, i Henseende til den vilde Larm i Selskabsgilder og høitidelige Fester, et Dværgbillede af hine bacchanalske Udsvævelser, i langt større Grad i hiin Tid end i vor. Forfatteren erindrer fra sine Barndomsdage at have hørt omtale Sviregilder, Slagsmaal, Kappen i Pokal-Udtømmelser, som nu mestendeels er gaaet af Brug. I denne Henseende er der visseligen en mærkelig Forskjel imellem Selskabsglædernes Art i vore Dage og i hine, og det er langt lettere nu end da at skyde fra sig den gjæstvenlige Værts bekrandsede Bæger. Spillesygen havde ogsaa dengang udbredt sig fra Hovedstaden til de mindre Byer, og yttrede sig baade i Hazardspil, og i at vove betydelige Summer i almindelige Selskabsspil, om end ei denne Lyst dreves til den Høide som i Christiania. Morgenrøden kan vel endnu i vore Dage hist og her finde Spilleren ved Spillebordet; men det er mere dette unyttige Tidsfordrivs særegne Glæder end Egennytten, som raader; thi som oftest handles kun om ubetydelige Summer. Vore Smaastæder vare, i Henseende til andre Udskeielser, i den svundne saavel som i den nærværende Tid, i Almindelighed et Billede paa rene Sæder, og enhver Udsvævelse af den Art forfulgtes med Dadel.

Derhos kan det ikke nægtes, at hine Bordglædens Udsvævelser og Spillesygens Raseri var i et stærkt Aftagende mod Enden af det her omhandlede Tidsrum. Allerede da kunde den Afholdne, uden Chikane og Overlast, følge Maadeholdenheds Regel; de selskabelige Samqvem vare mindre larmende, og Spillesygen, som under Krigen fik sit Naadestød, var i Aftagende. Aarsagen hertil var vel tildeels den bedre Opdragelse, som Kjøbmandsstanden, og især den formuende Deel deraf, gav sine Børn. De fleste af disse bleve sendte til Udlandet for der at opdrages, Andre foretoge udenlandske Reiser, efter at have fuldendt deres Opdragelse her hjemme, og hjembragte mere dannede Sæder, og mindre udsvævende Vaner, end dem, som dengang tildeels herskede i vore Klipper. Men med disse forandrede og formildede Sæder fulgte tildeels et Anstrøg af Luxus og forfinet Levemaade, som snart viste sig i mere pyntede Huse, firligere Indbo og et mere udsøgt Huusvæsen, end da var sædvanligt. Den rige Faders simple Huus og tarvelige Møbel-Udstyr tog sig ofte jammerligen ud ved Siden af den nyligen bosatte Søns herligen udstafferede Vorværelse og smagfulde Indbo. I alle disse Henseender vare hine Tider langt forskjellige fra disse, hvortil ogsaa andre Aarsager bidroge, som i en senere Periode blive at omhandle. Men vist er det, at der var et Slags omvendt Forhold mod Slutningen af det forsvundne og i Begyndelsen af dette Aarhundrede i By-Borgernes Levemaade fremfor vore Dages. De bedre Classer saaes dengang oftere paa Udskeielsens Vei end Almueklassen, medens

[1]) En Handelsmand bortspillede i et af disse Hazardspil 27000 Rd., og lagde derved Grunden til sin borgerlige Undergang. En anden [Jess Anker] fortsatte sin Spillelyst i England og forkortede der sine Dage. Enkelte berigedes ved Gevinsten, men betalte den med en Ørkesløshed, der fulgte dem Livet igjennem.

Kippe- og Kroværfen nu omstunder raser i en høiere Grad end den Gang. Den største Simplicitet herskede i Stæderne, især de mindre, med Hensyn til Huse, Møbler, Dragt og daglig Levemaade, medens Bacchanaliers og larmende Festers Tal vare langt større, og Udskeielser under dem sædvanligere.

Men endskjønt det ikke kan nægtes, at Gildebeværtningen i mange Byer er simplere i vore Dage end den var i Begyndelsen af dette Aarhundrede, saa gives der dog en Slags Overdaadighed, som i enkelte Byer og Selskabskredse har taget Overhaand. I Hovedstaden har den franske Beværtning meer og meer forjaget den simple nordiske, og Kogekonstens Studium er der, under Retternes mangfoldige Variationer, langt vanskeligere end før. I disse Feste finder ogsaa en større Forskjellighed af Vine Sted end fordum. Endskjønt nu denne store Luxus har en Modvirkning i Prisernes Fald, saa udbreder den dog i andre Henseender sine skadelige Følger. Denne Slags Overdaadighed har vel sin første Kilde i Hovedstadens fornemste Kreds, men den har udbredt sig til flere Huusholdninger i og uden for samme. Fædrelandet giver saaledes ogsaa i denne Henseende et mangefarvet Billede, hvis Lys og Skygge vi maa vogte os for at sammenblande, for at kunne give hvert Tidsrum sin Roes og sin Dadel. I Husenes indvortes Udstyr herskede ofte i hine Dage den største Simpelhed. Det hendte ikke sjeldent at Husets bedste Værelser, Gildestuen selv, stod fra Aar til Aar med simple Stokkevægge, stundom panelede og ikke malede, og endnu sjeldnere betrukne eller gipsede. Gulvtæpper var en rar Prydelse, og Porcellain ansaaes som en stor Luxus-Artikkel, der kun hist og her paraderede paa Theborbet, fast aldrig paa Spiseborbet, uden i Dukker og Opsatse. Børnenes Udstyr og Dragt var den simpleste mulig, og deres Tilværelse mærkedes knapt i de bedre Huse. Det var ikke sjeldent, at Børnene i fornemme og formuende Folks Huse, i hvilke hyppige og kostbare Festligheder gaves, løb omkring med store Qvadrater og Lapper paa Knæer og Albuer, og der behøvedes da kun de simpleste Gaver for at tilfredsstille og opmuntre det barnlige Sind. Naar de indlødes i Forældrenes Selskab, stode de sædvanligen ydmyge ved Døren, og rørte sig ikke, langt mindre blandede sig i Talen uden given Tilladelse, og uden for Huset indbødes de sjeldent uden til simple Børnegilder. Desto større overgiven Lystighed, Kraftfylde og hyppige Strids-Elementer udviklede sig uden for Opsynet og i den frie Luft.

Paa Landet monne vel ogsaa paa den Tid mange Udsvævelser have fundet Sted i Bryllupper og andre Høitideligheder, men da Brænderierne kun dreves i Smug, og Poteteesavlen ei var bleven deres Støtte, gaves ikke den Anledning til daglig Sviir som nu omstunder, og i den huuslige Kreds herskede sædvanligen Simpelhed og Ædruelighed. Naar Fjeldmanden drog til Byes, betegnedes ofte Reiselinien med Svir og Støi; men dog vist i en større Grad senere hen, da han forsynede sig hjemme fra med Brændeviinsdunken af egen Brændeviinskjedel, end i hiin Tid, da han fyldte den i Byerne. De seneste Foranstaltninger monne have lagt Tømme paa en Deel af disse Udskeielser, og Kornets Dyrhed saavelsom gavnlige Lovbestemmelser formindsket Kjedlernes Antal; men der gives et Mellemrum mellem den ældre og nyere Tid, hvori Drikkældighed og dermed forbundne Laster vare langt mere i Svang end i Fortiden. Aabenbart er der i vore Dage en større Tendents end fordum hos de bedre Classer til ei alene at simplificere egen Levemaade, øve Gjæstfriheden i en simplere Form, og bortfjerne de grovere Beruselses-Midler; men og til at indskjærpe Maadeholdenhedens Dyd hos Menigmand. Bestræbelsen lettes derved, at andre mindre farlige Nydelser og Ganekildringer for billig Priis kunne lægges ved Siden af Undværelsen.

Sextende Capitel.

Finantser og Krigsvæsen.

Efter det Billede, som vi her have udkastet over Landets indre Tilstand i det her omhandlede Tidsrum, skulde Norges Indbyggere synes i Stand til at udholde Følgerne af den Standsning i Næringsveiene, som den udbrudte Krig foranledigede; men saaledes var det ikke med Hensyn til de forenede Rigers offentlige Stilling i finantsiel Henseende. Finantsvæsenet var i det henrundne Seculum Danmarks svageste Side, og det var dette, tilligemed Pengevæsenets Forfald i det Hele, som byggede større Farer for Norden end Krigen selv og Næringsveienes Standsning under denne. Virkningen af denne Forstyrrelse i Pengevæsenet rystede ikke alene den Slægt, som derved umiddelbart rammedes; men Lidelsen udbredtes over den følgende, og er endnu, da Aarhundredet snart har gjennemløbet sin halve Bane, ikke overvunden. Nationen kan først nu kaldes moden til uden nye Forstyrrelser at modtage et stadigt Pengevæsen, og Mange ville maaskee endnu ansee Myndigheds-Bevilgningen for alt for tidlig given. Aarsagerne til dette Pengevæsenets Forfald igjennem det hele forsvundne Seculum maa findes paa andre Historiens Blade, og Forfatteren maa henvise til hvad den flittige danske Samler, Nathanson, derom har optegnet[1]), og det korte Udtog, som Forfatteren selv paa et andet Sted derom har givet[2]). Vi indskrænke os alene her til de Bemærkninger, som nærmest angaae vort her omhandlede Tidsrum, og til de Phænomener, som Danmarks Handelsbørs og Finantsvæsen fremstille. Og det Billede, vi derom have at give, er i Sandhed ei lysteligt at skue.

Uagtet begge Rigernes blomstrende Handel, den store Mængde Remisser fra Norge, og dets Vexler paa Udlandet, som i Følge deraf forhandledes paa Kjøbenhavns Børs, kunde Coursen i dette Mellemrum af 7 Aar ikke hæve sig til alpari, men var aldrig under 130, sædvanligen 140, og kort før Krigens Udbrud endog 150[3]). Aarsagerne til dette besynderlige Misforhold laae vel for en Deel i en mindre klog Finantsbestyrelse og en kostbar indvortes Organisation, men fornemmeligen i en uforholdsmæssig Anstrengelse for at udvide Krigsstyrken til Lands og Vands, og i den uheldige Beslutning at flytte den danske Armee til Holsteen. Saaledes beløbe sig Udgifterne til Landarmeen og Flaaden i disse Aar til omtrent 5½ Million Rd. aarligen[4]). De Forøgelser af Stats-Indtægterne, som den danske Regjering ved større Paalæg af Skatter tilveiebragte, kunde ikke ballancere denne Deficit; men det skete paa den uheldigste Maade ved at forøge Statsgjælden og Seddelmassen. Saaledes voxede Statsgjælden, som ovenfor bemærket, fra 1799 til 1807 fra 28 til 42 Millioner, og i samme Tidsrum forøgedes Seddelmassen fra 16 til 27 Millioner. Det vilde vist nok have været vanskeligt at dække denne Deficit i Stats-Budgettet ved at forøge de borgerlige Byrder; thi det vilde da have gjort for stort Indgreb i den private Kasses Indtægt; men det maatte upaatvivleligen have staaet i en forstandig Bestyrelses Magt at have formindsket Udgiftslisten, uden at svække den Vægt, som i politisk Henseende tilkom den dansk-norske Stat. Vi overbevise os let derom ved at overse Budgettet for 1805[5]), paa hvilket tilvisse store Indskrænkninger vare at gjøre uden Skade for Statsmaskinens Vedligeholdelse. Med Hensyn til Danmarks politiske

---

[1]) See Nathansons Danmarks National- og Statshuusholdning, Kbhvn. 1836.
[2]) I Hefteskriftet „Nutid og Fortid" 1ste Hefte.
[3]) Det er at sige, at for 3 Mk. Hamburg Banko, eller 1 Sølvspecies paa 120 Sk., betaltes 130—150 Sk.
[4]) See Nathansons Skrift S. 119.
[5]) Sammesteds S. 339. See Bilag No. 9.

Stilling, da have vi forhen gjort den Bemærkning, at det ikke var Mangel paa krigerske Foranstaltninger til at væbne sig mod en Fiende, der forvoldte den for Danmark saa ulykkelige Krig; men snarere disse Anstrengelsers overspændte Grad og Krigsmagtens Opstillelse paa det urette Punkt. Det første Misgreb skabte en ny og voldsom Fiende, det sidste svækkede Kraften til at modstaae ham.

Imidlertid fattedes der ikke paa Tillægs-Skatter i begge Riger, som til enhver anden Tid vilde have været trykkende, men hvis Virkning neutraliseredes under begge Rigernes blomstrende Handel og Virksomhed. Den alvorligste Begyndelse dermed gjordes ved Forordningen af 1ste October 1802, ved hvilken en aarlig Afgift af Besiddelse, Nytte og Brug af faste Eiendomme i Norge paabødes. Paa denne fulgte en Afgift af Skibsfragter, en Fyr-Afgift af Skibene, en Forhøielse af 12½ pCt. paa alle Sportler og Gebyrer, som beregnes den kongelige Kasse til Indtægt, samt paa stemplet Papir m. m. I Anledning af den derved tilveiebragte Forøgelse i Stats-Indtægten indrettedes under 21de October 1803 et Skatkammerfond, der skulde tjene til „at bestride de Udgifter, som forefalde ved overordentlige Rustninger.“ Fondets Midler samledes i saa stor Stiil, at der præsumeredes et Overskud, som med Renter deraf til lignende Brug skulde henlægges. Hensigten af dette Fonds Oprettelse opnaaedes imidlertid ikke. Den hele Indtægt sammenblandedes med Rigets øvrige, og opslugtes af et Budget, som i hine Dage stedse havde Ballancen paa den mørke Side. Fondet blev tillige et Middel til at forøge Seddelmassen, og med den Statens Gjæld; thi da det var Bestyrelsen tilladt at udstede Anviisninger saavel paa de Indtægter, der i de kommende Aar skulde indflyde, som paa dem, der vare komne i Kasse, saa udvidedes derved Antallet af Penge-Repræsentativer. Derved forøgedes Antallet af Anviisninger, der hvilede paa en ligesaa løs Grundvold, som den øvrige Seddelmasse. Fondet blev et Middel til at afhjælpe Finantsernes idelige Nød, og de givne Løfter om en bestemt Anvendelse til et foreskrevet Brug glemtes ved denne Leilighed som ved saa mange andre.

Mod de forøgede Skatter kunde vistnok ingen grundig Indvending gjøres, da de lagdes paa en blomstrende og tilforn ei utilbørligen betynget Virksomhed; men deres Anvendelse var beklagelig. En Finantsbestyrelses Viisdom bestaaer ikke alene i at forøge Indtægterne paa en passende Maade; men ogsaa i at spare tilbørligen paa Udgifterne. Og kaster man et Øie paa de Dages Budget f. Ex. paa det føromtalte for Aaret 1805, saa findes mangfoldige Poster, som vidne om en Ødselhed, der ikke passer for en Stat af saa liden Omfang og indvortes Kraft, som den dansk-norske da var. — Vist er det, at denne voldsomme Krig overraskede Danmark under et forvirret Pengevæsen og en slet Finantsbestyrelse.

Med disse finantsielle Vildfarelser forenedes andre anomaliske Foranstaltninger, som flode af den danske Regjerings Mildhed og Lyst til at forbedre Borgernes Kaar. Vi have Vanskelighed for at dadle Forholdsregler, der fløde af en saa reen Kilde, og det er lettere nu omstunder at opdage Feiltrin af den Art; men Historien følger Begivenhedernes Gang, og gjør Efterverdenen bekjendt med den mørke og lyse Side af Statsstyrelsens Veie til Efterligning eller til Advarsel. — Mod Slutningen af Aaret 1799 indtraf en Handels-Krisis i Danmarks Hovedstad, som rystede flere Huse og frembragte Forvirring især iblandt Kjøbenhavns Handlende[1]). Producternes, især de vestindiske Sukkeres, Priis faldt betydelig og Coursen hævede sig pludselig. For at raade Bod herpaa tillod den danske Regjering tildeels Handelsstanden at udstede rentebærende Committeesedler, tildeels oprettedes Depositobanken, for at aabne forlegne Borgere den Adgang til Laan, som var bleven vanskeligere,

---

[1]) Forfatteren stod just paa den Tid i Underhandling om Næs Jernværk, og et af Kjøbenhavns betydeligste Handelshuse, som han i den Anledning consulerede, fraraadede ham Handelen paa en for Handelsvirksomheden saa farlig Tid.

fordi Speciesbanken, advaret af denne Krisis, indskrænkede sine. Committeesedlernes Udstedelse havde ingen videre Indflydelse paa Pengevæsenet; thi de holdt sig ikke alene i deres Værd, men havde en bedre Cours end Bankens Sedler, og efterat have afhjulpet Nøden i den dem bestemte Kreds, indløstes de uden at forøge Seddelmassen. Men saa uskyldig, eller endog velgjørende, var ikke Depositokassen, hvis Bestemmelse iligemaade var interimistisk, nemlig at erstatte Speciesbankens indskrænkede Virksomhed. Denne Indretning blev ikke staaende ved den oprindelige, og i Plakaten om Depositokassens Oprettelse antydede Bestemmelse, at bøde paa den Forvirring, som hiin Krisis forvoldte; men Laanekilden aabnedes med en Rundhed, der blev til Fordærvelse baade for Pengevæsenet og for Laantagerne selv. Denne Kasse skal, saavel til Statens som Privates Brug, af Banken have laant 13 Millioner, og den gjorde selv Laan for at bestride sine Udlaan. Omendskjønt Norge fra Aarene 1803 til 1807, i hvilken Tid Depositokassens Virksomhed var størst, fik libet over 1/6 af de Laan, som denne Kasse udsatte, mod Danmark, saa finde vi dog, at der i de omtalte 5 Aar hvert Aar er udlaant til norske Debitorer mere end een Million[1]). Til alle Tider er en saa villig Laane-Hjælp af en tvetydig Indflydelse paa Landets Virksomhed, der i Almindelighed er bedre tjent med at opretholdes ved egne Midler, om endog under Vanskelighed og Farer; thi derved styrkes Virksomhedens Marv bedre end ved hiint Stillads af Støtter, som er dens Selvstændigheds Grav. Men især vare disse Hjælpemidler paa det urette Sted i et Tidspunkt, da Virksomheden i Norge visseligen ikke behøvede den Slags Hjælp for at føres med Held og Kraft. Det befandtes ogsaa, at mange af disse Laan bleve til Fordærvelse for Laantagerne, i det de indledédes i Forpligtelser, som i en slettere Handels-Periode bleve vanskeligere at opfylde, eller lokkedes til Speculationer, hvoraf ikke høstedes forventede Fordele, og som desuden forstyrredes ved den indtrufne Krigs-Tilstand. Vist er det, at den danske Stat svækkede sine Kræfter til at bestride de med den paafølgende Krig forbundne Udgifter ved denne Forøgelse af en ufunderet Seddelmasse og af en trykkende Statsgjæld; thi Muligheden af at raade Bod paa disse Feiltrin bortfjernedes med Handelskraftens Svækkelse og Næringsveienes Standsning under Krigen. Denne Statskraftens Forblødning paa den ene Side, formedelst Anstrengelsen for at vedligeholde en politisk Ligevægt, som den danske Stat under Tidens Løb og Aarhundreders Forandring i Nordens Stilling havde tabt, og paa den anden Side dens Afledning i unyttige og fordærvelige Kanaler, var en sørgelig Forbindelse til at gaae en Krig i Møde, som aldrig var begyndt med større Uretfærdighed og Vold fra Fiendens Side, og aldrig var forbunden med en meer pludselig Lemlæstelse af den livligste og fordeelagtigste Virksomhed. Hvilke uhyre Fremskridt maatte Staten ikke gjøre paa Veien til Finantsernes fuldkomne Ruin under Krigen, naar de under hiin lykkelige Periode i Norges Handel allerede befandt sig i Forlegenhed! Det er ligesaa ofte en svag og uforsigtig Finantsbestyrelse, som en uredelig og streng, der forvirrer Nationernes Virksomheds Forhold, og styrter dem i Fordærvelse.

Men hvor meget Danmarks militaire Styrke forøgedes ved de Millioner, som derpaa aarligen anvendtes, saa at det vel kan siges, at den langt større Deel af Finantskassens Marv fortæredes i Danmark under denne overspændte Anstrengelse, saa var det langt fra, at denne samme Opmærksomhed anvendtes paa at bevæbne Norge mod en Fiende. Krigen overraskede Norge i en fast forsvarsløs Tilstand. Danmarks hele Flaade, paa nogle enkelte paa Havet svømmende Skibe nær, havde stedse sit rolige Stade i Kjøbenhavn, mere udsat for fiendtligt Overfald end blandt Norges Klipper, fordi Kjøbenhavn har en Beliggenhed, som vanskeligen kan forsvares

[1]) En af Betingelserne ved dette Laan var iøvrigt, at et Afdrag aarligen skulde skee. Derved og ved tilfældige Indbetalinger maa iøvrigt den totale Sum ikke ubetydeligen være bleven formindsket. See iøvrigt herom Nathansons Værk S. 126.

imod en overlegen Fiende. Paa den lange Linie langs Norges klippefulde Kyst monne der findes mange Punkter, bag hvilke Orlogsskibe, enten flere paa et Sted eller enkelte paa flere Steder, kunde finde Ly. Men hvad Klogskab i krigerske Foranstaltninger endog i denne Henseende kunde byde, saa forøgedes neppe Norges Lidelser under Krigen formedelst Savnet af Danmarks uforholdsmæssig store Søstyrke. Stumperne af denne Kolos vare meget mere Norge til Skade og Molest. Krigens umiddelbare Rædsler bortfjernedes tildeels formedelst dette Savn fra vore Kyster, Mord og Brand rasede ikke der, og Fiendens Opmærksomhed afledebes fra en forsvarsløs Kyst, hvis Angreb ikke lovede ham noget Udbytte, og hvorfra faa Orlogsfartøier kunde udsendes til at forstyrre Englands Enevælde. Det var saaledes Norges uvenlige og for en Fiende lidet lokkende Kyster, mere end et stærkt Søværn, som bortfjernede Fienden derfra.

Denne blottede Tilstand føltes meer under den paafølgende Krig med Sverige, hvis Søstyrke, der paa den Tid ikke var meget stor, lettere kunde holdes i Ave. Norges svømmende Defension, Flotillen af Kanonbaade, befandtes ogsaa ved Krigens Udbrud i maadelig Tilstand, og fuldstændiggjordes tildeels ved fædrelandsksindede Mænds patriotiske Opofrelser. Den samme Mangel fandtes i vore Arsenaler, Magasiner og militaire Depots. Krudt og Kugler fandtes maaskee i et tilstrækkeligt Forraad; men andre Mordredskaber vare sparsomt fordeelte i Norges Land. Men Indbyggerne af Norges Skovegne, som ideligen ere paa Jagt efter Skovens Udyr, og forfølge dens Vildt og Luftens Fugle under en almindelig Jagtfrihed, ere vante til at behandle Skydegevær, og disse findes derfor i Forraad i slige Egne. Denne Færdighed til at skyde kom vel tilpas, da Nabofienden trængte ind i Landet, og det djærve og heldige Forsvar fra norsk Side maa mere tilskrives vore Soldaters Dygtighed i Smaakrigen og Færdighed til at ramme sin Mand, end nogen høi Grad af Disciplin og strategisk Konst i vor Armee; thi denne befandt sig ved Krigens Begyndelse i denne Henseende vist nok i en mindre ønskelig Tilstand.

Dette kunde ikke være anderledes under de foromtalte Misbrug med Hensyn til Udskrivning og Øvelse. Den Deel af det værnepligtige Mandskab, der som oftest har det største moralske Mod — forsaavidt dette ei øves og hærdes i en lang Krigerskole — fordi det har en Arne at værge, smygede sig ofte gjennem Bestikkelse fra Værnepligten, og paa mange Steder udskreves ikke den Dygtigste men den Fattigste, der ingen Talsmand havde i sin Pung, til Soldat. Den kommanderende General Søndenfjelds, Prinds Christian af Augustenborg, opdagede vistnok tildeels disse Mangler paa en Inspections-Reise, som han gjorde kort før Krigens Udbrud, paa hvilken hans skarpe Kriger-Øie, øvet i den store Krig imellem Østerrige og Frankrige, fandt disse Misbrug og revsede dem; men der gaves ham ikke Tid til at hæve dem ved at fylde Regimenterne med en muntrere Kriger-Skare, eller at indføre en bedre Disciplin[1]). Det er i Øvrigt ikke Forfatterens Hensigt ved denne almindelige Bemærkning at kaste en Skygge over den Tids Krigere. Udfaldet viiste, at der fandtes tappre og vel øvede Skarer iblandt vore Soldater og dygtige Anførere iblandt vore Officierer. Men vi troe ikke, at det kan nægtes, at Armeen befandt sig paa den Tid i en slet Tilstand, saavel med Hensyn til Material, som i Almindelighed til Krigs-Disciplin og Udskrivningens Organisation. Det første viste sig iblandt andet derved, at Krigskommissariatet, da Landkrigen udbrød, maatte sætte det patriotiske Sind i Bevægelse for at tilveiebringe de fornødne Beklædnings-Stykker til Armeen;

[1]) I den Egn hvori Forfatteren boer, fremstilledes 2de Compagnier mod Øst og mod Vest for Prindsen. Den ene Chef forvirredes saa aldeles under Exercitsen, at Prindsen maatte tage Commandoen fra ham, den Anden fremstillede sit Compagni med saa store Huller i dets Rækker, at Prindsen spurgte ham, om han havde stukket den øvrige Deel af Mandskabet i sin Lomme.

den sidste Mangel erstattedes ved vore Krigeres Kjækhed og Soldaternes Øvelse i at bruge Skydegevær, og den neutraliseredes ved Fiendens Angrebsmaade.

Men var Norge blottet og tildeels forsvarsløst i militair Henseende, saa manglede det i en endnu større Grad al Selvstændighed med Hensyn til de Indretninger, som understøtte Handel og Pengevæsen og befordre den indvortes Vindskibelighed. Aldrig gaves der vel nogen Stat, der i politisk Henseende saa løseligen var sammenbunden til Frændestaten, men med Hensyn til alle Handelens Drivmidler meer afhængte deraf, end Norge af Danmark. Den Hovedkilde, der nærer Landets Pengekraft og understøtter dets Omsætninger, Banken, havde sit Sæde i Danmark, og Norge havde en indskrænket Adgang til de umiddelbare Fordele, som Nærheden af dette Institut giver Handelen. Derimod maatte Følgerne af Bankens uhensigtsmæssige Bestyrelse føles her som der. Norge havde paa den Tid alle Midler til et vel befæstet Pengevæsen, som en Følge af dets levende og fordeelagtige Handel, og af det Overskud som denne Handel med Udlandet gav, og det bidrog endog i denne Henseende til at forbedre Coursen paa Kjøbenhavns Børs, hvor dets Vexler paa Udlandet i en saa stor Mængde forhandledes[1]). Virkningen deraf var vist nok mindre mærkelig, fordi Finantsbestyrelsens Ødselhed og en uheldig Politik forøgede Statens Fornødenheder, og dermed Trangen til udenlandsk Mynt, langt over hvad den private Handel havde at byde Kjøbenhavns Børs; men det tilstaaes af alle sagkyndige Forfattere paa den Tid, at Norges paa Kjøbenhavns Børs forhandlede Vexler bidroge mere end noget Andet til at standse Coursens Flugt mod Forværrelse, som en Følge af de danske Finantsers uafbrudte Forlegenhed. Kjøbenhavn var desuden et Centralpunkt for alle Norges Penge-Omsætninger, da det paa den Tid havde faa Forretninger med Hamburg. De Tratter, som Norge havde at afgive paa England, forsølvedes paa Kjøbenhavns Børs, og naar Adgangen dertil lukkedes, eller Forlegenhed der sporedes, befandt Norges Handelsmænd sig i en meer eller mindre hjælpeløs Tilstand. I Norge var ikke engang en Børs, hvorpaa Vexler forhandledes og Cours sattes, men Handelens Operationer gik, uagtet saa mange Elementer til dens Selvstændighed, i den kjøbenhavnske Børses Ledebaand. Ligesaa lidet fandtes andre til Handelens Understøttelse saa vigtige Hjælpemidler, og denne Mangel var bleven saa meget til en Vane, at Norge var kommen langt frem paa sin politiske Selvstændigheds Bane, før dets Borgere begyndte at tænke paa denne Uafhængighed paa Handelens Vei. Danmark var desuden Norges Kornkammer, eller, naar dette svigtede, de østersøiske Provindser, hvortil Adgangen spærredes af engelske Krigsskibe. Ligesaa afhængig var Norge af Danmark med Hensyn til Opdragelsens sidste Linier, da Universitetet laa i Kjøbenhavn, og Veien dertil blev deels spærret deels vanskeliggjort formedelst den udbrudte Krig. Over Havet gik den billigste Reiseroute for Norges unge Studerende, og dette var saa fuldt af fiendtlige Krydsere, at den ei kunde proves. Gjennem Sverige var Veien længere og Reisen kostbarere, og desuden brummede Krigens Torden ogsaa fra den Kant i det Fjerne.

Ligesom Norge i militair Henseende og med Hensyn til commercielle Understøttelses-Punkter var blottet, og derved givet til Priis for en voldsom Fiendes Angreb og Vindskibelighedens Lemlæstelse, saa var det og uselvstændigt i økonomisk Henseende. Ingensteds vare Kornmagasiner eller Oplag af andre Livets Fornødenheder, og den første Afbrydelse af Kornfarten maatte fremlede truende Fare. Englands Angreb paa Kjøbenhavn skede i de sidste Sommermaaneder, da den danske Landmand begynder sin Indhøstning, og da Norges Kornforsyning for Vinteren igjennem

---

[1]) Vi betragte her et fast Pengevæsen og gyldige Penge-Repræsentativer som en Stats-Fordeel, uden at tage Hensyn til den Fordeel, som en slet Cours ofte giver Virksomhedens og Handelens Forstandere. Denne Fordeel kjøbes som oftest med den store Hobs Lidelser.

Danmarks fyldte Lader begynder at gaae for sig. I Høstmaanederne fyldtes vore Havne af Danmarks Kornjagter, som rigeligen forsynede vore Spiiskammere, og disse bortvistes nu af en Fiende, som vel vidste, at han paa denne Maade bedst kunde kue en svag Modstander. Dengang gik Kornfarten paa Norge mestendeels for sig med danske Fartøier, og den store norske Flotille, som skabtes under Krigen, og siden har fortsat denne Fart, saaes da ei paa Havet. Kornforsyningen maatte saaledes være i de usikreste Hænder; thi visseligen trængte Norge meer til at kjøbe, end Danmark til at sælge, og danske Kornskippere havde ikke den Opmuntring til at vove Eiendom og Frihed for at forsyne Norges Havne med Korn, som dettes korntrængende Handlende og Sømænd til at sætte disse Livets dyrebare Goder paa Spil, for at forsyne Familier, som trængte til Livets første Fornødenheder. En stor Lindring i denne Nød var den rige Høst, hvormed Norge velsignedes i det første Krigens Aar; thi omendskjønt den rigeste Velsignelse af Jordens Afgrøde, hverken dengang eller siden, gjør Norge uafhængig af Danmarks Kornkammer, saa bleve dog de Districter færre, som tiltrængte Korn, og de, som sædvanligen sælge Korn, havde saa meget mere at afgive. Det var dengang, især i skovrige Egne, hvor der under en levende Udskibning var størst Velstand, en almindelig Vedtægt at samle Aars-Forraad af Landmandens sædvanligste Næringsmidler. Høie Stabler af Fladbrøds-Leiver prydede om Høsten enhver selvstændig Bondemands Fadebur, og det var en almindelig Fordom, at denne gjemte Kost var drøiere, ligesom det var et beskjæmmende Armodstegn, naar Huset ikke havde denne Rigdom at fremvise. Denne Forsyning skede mestendeels om Sommeren, medens Farten var i Gang, og før Indhøstningen var fuldendt; den var saaledes skeet før Krigen udbrød. Saa forsynligen har Landmanden i Almindelighed ikke siden fyldt sine Madkuber om Sommer og Høst. Det Indre af Landet havde saaledes et Modværn at sætte mod den første Mangel, og under den større Velstand langs Kysterne paa den Tid var ofte en kontant Spareskilling henlagt, hvormed de Fødemidler kunde betales, som de stigende Kornpriser fremlokkede til Torvs i Landet selv. Hos den Klasse af Borgere altsaa, som er i Stand til at samle for kommende Dage, viste sig ingen egentlig Mangel i den første Vinter efter Krigen. Mangelen trængte egentlig kun sørgeligen frem der, hvor Dagens Forbrug ligger ved Siden af Dagens Erhverv. Men snart skulde disse Hungerens Zoner i Fædrelandet blive alt flere og bredere, under en fortsat Standsning i Næringsveiene, og under Kornets sparsomme Tilførsel fra Danmark. De offentlige Magasiner vare saa slet forsynede, at de maatte strax efter Krigens Udbrud tage deres Tilflugt til Private for at tilveiebringe de første Fornødenheder.

Ikke alene paa Korn blev der snart Mangel i Norge; men og paa andre Fornødenheder, som indtage et større Rum paa de bedre Familiers Huusholdnings-Liste end Kornet selv. Af Kolonialvarer kunde ikke let noget Forraad opdynges i Norge paa den Tid, da det ikke var tilladt at indføre disse directe fra Produktions-Stedet, men Hovedstadens Compagnier paa denne Handel havde Monopol. De indførtes sædvanligen om Høsten fra Kjøbenhavn i saa stort Forraad, som behøvedes for Vintermaanederne. Enhver By havde sin Børtfarer paa Kjøbenhavn, som regelmæssigen derfra forsynede Stæderne med de forskjellige Slags Overdaadighedsvarer til Huusholdningernes og Krambodernes Brug. I vore Dage har Kjøbenhavn faaet mægtige Rivaler i Hamburg, Amsterdam og England; men vore Landsmænd havde endnu, af Aarsager, som senere hen blive at udvikle, ei fundet Vei til Kolonialvarernes Productionssteder, endskjønt dette Tidspunkt, efter Skibsfartens Retning i den senere Tid, vel ei monne være fjernet, da norske Skibe ville indføre disse Varer fra de transatlantiske Vande. Imidlertid blev denne Trang tilfældigviis til en vis Grad afhjulpen derved, at nogle danske Vestindiefarere toge deres Tilflugt i norske Havne, ligesom Kaperfarten blev et Middel til en jævn Forsyning med disse Artikler under Krigen.

Naar vi saaledes i det korteste Uddrag sammentrænge Resultatet af ovenstaaende Betragtninger over Landets indre Tilstand i det her omhandlede Tidsrum af Fædrenelandets Historie, saa møde vi en livlig og fordeelagtig Bevægelse fast i alle vore Næringsveie, en stille Tilfredshed med Landets Regjering under en fredelig Tilstand, medens blodige Feider nedbøiede fast alle europæiske Stater. Vi finde vore indre Forhold mestendeels saa vel ordnede i Henseende til Kundskab og Sædelighed, som falder i Menneskets og velorganiserede Staters Lod under Lidenskabernes Spil og Borgernes forskjellige Færd, og fra denne Side indsætter Historien disse 7 Aar blandt Norges lykkeligste, som den har at fremvise. Derimod finde vi i Regjeringens offentlige Færd, med Hensyn til Finantser og Politik, mange Vildfarelser, som indeholdt Spiren til den følgende Slægts Kummer, endskjønt under den redeligste Attraa efter at fremme Statens Vel. Under en uforsigtig Sløsen med Statens Indtægter, en utidig Skaansomhed med formuende Borgeres Kasse, en daarlig Stræben efter at vedligeholde en forlængst forsvunden Storhed iblandt nordiske Stater, og under en uheldigen valgt politisk Stilling til Europas mægtigste Stater, sattes den dansk-norske Stat paa Ødelæggelsens Rand, og der behøvedes kun en kortvarig Krig for at bringe den sørgeligste Forvirring i Frænderigernes indvortes Stilling. Vi finde i Norge med Hensyn til den militaire Bevæbning saavelsom til alle offentlige Magasiner den største Ufuldstændighed, og i Armeen selv en moralsk forfalden Tilstand i Henseende til Udskrivningen. Vi finde Norge i den meest blottede Tilstand for alle Institutioner til Handelens og Virksomhedens Understøttelse, og en sørgelig Isolering med Hensyn til Benyttelsen af Universitets-Underviisningen. Under et tilstrækkeligt Forraad af alle Livets nødvendige og behagelige Nydelser til Dagens Brug finde vi faa Beholdninger af alle Slags opsparede for de Mangelens Aar, som nærmede sig. Den hele Periode er en lys Linie i Norges Historie, som vi med Beemod forlade, for at gaae over til en af dens mørkeste Perioder, i hvilken Landet nedbøiedes af Næringsløshed, Hungersnød og mange Slags Forviklinger.

Andet Tidsrum.

Første Afdeling.

Fra 1807 til Udgangen af 1808.

Førend Forfatteren indleder sine Læsere i det mørke Tidsrum, som han nu har at beskrive, i hvilket fast alle Landeplager nedtrykte vort ulykkelige Fædreland, udsender han nogle forberedende Ord om den Maade, hvorpaa han har behandlet sin Materie, der let kunde vorde mistydet og misforstaaet formedelst det Ubeskedenheds Sprog, som han kunde synes at have givet denne Deel af sin Fremstilling. En stor Deel af de Materialier, hvoraf han har sammensat dette Afsnit af sin historiske Skildring, har han hentet af egne Kilder — deels af Erindringer om dette skjæbnesvangre Tidspunkt, deels af sine Nedtegnelser og sin Brevvexling med flere af Landets paa den Tid formaaende Mænd. Han har derfor været nødt til i denne sin historiske Fremstilling hyppigere at omtale sin egen Person end ellers vilde være passende, og at fremdrage af sit Arkiv Documenter, som maaskee kunne udbrede et Lys over den Tids Begivenheder. De bære i det mindste Sandhedens Mærke, idet Originalerne endnu i uforandret Form ere forhaanden, og ligesom Forfatteren troer, at de fremstillede Beskrivelser og Yttringer ikke kunne modsiges af hans da levende Landsmænd, saa indeholde de Anelser om Nødvendigheden af en Reform i Landets Forfatning, og fremstille den forberedende Overgang dertil, som laa i Landets daværende Stilling. Han maatte overhovedet mistvivle om at kunne forelægge sine Landsmænd Billedet af Tidens Begivenheder, Landsmænds Færd og herskende Meninger, med livligere Udtryk end dem, som den umiddelbare Virkning paa den mangenlund bevægede Sjæl i det Øieblik, da Begivenheden indtraf, maatte give ham i Hænde. Han har saaledes, forsaavidt han dertil har havt Materialier, søgt at male Tidens Billeder med Tidens Pensel, og hvo der med ham har gjennemlevet hine Ulykkens Dage, vil neppe finde, at han har brugt for stærke Farver. Med større Forsigtighed har han maattet udtrykke sig med Hensyn til de Materialier, som igjennem Andres Mund og igjennem Rygter, der ikke altid føre Sandhedens Tale, ere komne ham tilhænde. Han vil hellere være mindre interessant end mindre sandfærdig, og hellere lade aabne Rum staa i sine historiske Blade end fylde dem med upaalidelige Sagn, iførte Sandhedens Klædebon, og med dristige paa en løs Grund hvilende Slutninger om Andres Færd. Især har han ikke uden Ængstelse nedskrevet sine Bemærkninger om Landsmænds Færd og Charakteer i høiere og lavere Stillinger, og han har dybt maattet føle, hvor vanskeligt det er at forene en frimodig og sandhedselskende Historieskrivers Kald med mangehaande Hensyn til de Dødes Eftermæle og de Levendes Krænkelser.

Forfatteren har troet det overeensstemmende med sine Læseres Ønske at indlede de udmærkede Mænd, som have havt en vigtig Indflydelse paa Fædrelandets Skjebne, i sine Læseres Bekjendtskab ved en kort biografisk Skizze over deres Personer, og især har han i en vidtløftigere Skildring udbredt sig over Prinds Christian af Augustenborgs og Greve Herman

Wedel-Jarlsbergs Liv og Levnet, fordi Fædrelandets Skjebne hænger paa det nøieste sammen med disse Mænds Virksomhed, der ligesom nyskabte Norges Fremtid. Derhos har Materialiernes Paalidelighed opmuntret ham til en større Vidtløftighed. De Notitser, som han har nedtegnet om Prindsen af Augustenborgs Barndoms- og Ungdoms-Historie, ere ham meddeelte gjennem en af Prindsens høie Frænder[1]), og de biografiske Efterretninger om Grev Wedel ere grundede paa hans Broders, General, Baron Wedels Meddelelser. Saa paalidelige Kilder troede Forfatteren at burde benytte, for at forevige i Historien det Billede om vor Tids vigtigste Personligheder, som aldrig meer i den Sandhed og Fuldstændighed kunde fremkaldes, som igjennem saa troværdige og paa det nøieste Bekjendtskab grundede Vidnesbyrd. Ved disse middelbare Meddelelser troer Forfatteren at have sørget for sine Læseres Tarv, og de ville forene sig med ham i Erkjendtlighed til de troværdige Hjemmelsmænd, hvorfra de udflyde.

Til Slutning maa Forfatteren med ærbødig Taknemmelighed erkjende, at han ved den norske Regjerings liberale Godhed er bleven sat i Stand til at give nogle af sine Skildringer et authentiskt Præg, som de ellers ikke havde faaet. Ved at tillade ham Brugen af Regjerings-Commissionens Protokoller er han bleven sat i Stand til at følge Begivenhedernes Gang i en sammenhængende Kjæde — især i det første Aar efter Krigens Udbrud — og at forbinde dem med egne Erfaringer. Derhos maa han beklage, at disse vigtige Documenter kun berøre en mindre Deel af vort her omhandlede Tidsrum, og at de ikke indeholde de Deliberationer, som kunde udbrede Lys over den Tids dunkleste Begivenheder, eller opløse de historiske Tvivl, der saa ofte ere hørte, om de vigtigste Personers Færd og Begivenhedernes Sammenhæng. Disse Overveielser ere enten førte i Protokoller, som ikke findes, og ei ansaaes skikkede at bevares for Efterslægten, eller og den didhørende Brevvexling er ført i et Chiffer-Sprog, hvortil ikke mere findes Nøgle[2]). Savnet deraf føles dybt af Historieskriveren, som i en sammenhængende Række vil overgive Efterverdenen Begivenhedernes Gang og afmale historiske Personers Færd med upartisk Sandhed. Han har derhos været saa heldig at kunne tildeels udfylde denne Mangel ved troværdige Hjemmelsmænds Meddelelser. Imidlertid maa Forfatteren være den norske Regjerings Medlemmer i en dobbelt Grad erkjendtlig for deres liberale Understøttelse, fordi baade derved er viist en Tillid til hans Evner som historisk Forfatter, hvilken han ei selv tør nære, og fordi disse Protokoller i Begyndelsen af denne Deel af hans Arbeide har givet ham en Ledetraad, der meget har understøttet hans Fremstilling.

---

1) Hendes kongelige Høihed Hertuginde Lovise Augusta, der har umiddelbart dicteret Hertugens Secretair, Hofraad Bahrt, disse Bemærkninger. [Nedenfor S. 95—96.]

2) Dette Mørke kan maaskee adspredes ved Documenter, hvis Bekjendtgjørelse nyligen er bleven lovet. [Forf. sigter her til den af C. Platou i 1812 bebudede Udgave af Prinds Christian Augusts hemmelige Brevvexling under Krigen med Kong Frederik VI., hvilken da blev forpurret af den danske Regjering, men nu deels er offentliggjort i Norske Samlinger 1ste Bind (1850), deels er under Pressen i 2det Bind af samme].

Første Capitel.

Krigens første Følger for Norge.

Efterretningen om den danske Hovedstads Bombardement og derpaa følgende Overgivelse i Fiende-Vold, gik som en elektrisk Ild igjennem hele Norge, og det derved foranledigede Krigsforhold til England frembragte en naturlig Standsning og Lemlæstelse af al Handel og borgerlig Virksomhed. Aldrig var vel Overgangen større fra den livligste Handels-Bevægelse til en fuldkommen Standsning af de vigtigste Næringsveie, og ligesom til en fuldkommen borgerlig Død, og intetsteds vare de indvortes Midler færre til at afværge eller formilde Følgerne af dette Vindskibelighedens Svimeslag, end i Norge paa den Tid. Stødet traf paa en Tid, da Norges vigtigste Næringskilde, Trælasthandelen, flød paa sit rigeste; thi til ingen foregaaende Tid havde den været livligere og fordeelagtigere end just denne Sommer, da de østersøiske Havne tildeels vare lukkede for engelske Skibe, Adgangen til de store Skove i Sveriges Indland endnu ikke var aabnet i den Grad, som den siden blev, og da det kanadiske Tømmer endnu ikke var blevet indtvunget paa det engelske Marked ved store Fordele med Hensyn til Toldsystemet. Den Aarets Tid, paa hvilken denne Handelens Standsning indtraf, gjorde ogsaa denne for Norges Handelsmænd høist lidelsesfuld; thi Krigen udbrød midt i Sommerens livligste Virksomhed, da de norske Trælastdragere vare i en fast monopoliseret Fart paa England. Det norske Flag vaiede saaledes i alle engelske Havne, og da der i Norge selv ikke var den fjerneste Anelse om Krigens Udbrud, overraskede Englands tidlige Embargo, som blev lagt endog forend det første fiendtlige Kanonskud løsnedes, Hovedstyrken af vor Handelsflaade i dets Havne, og denne faldt i Fiende-Vold. Midt under denne den engelske Regjerings haarde Adfærd mod en Nation, med hvilken England stedse havde staaet i den gjensidigen fordeelagtigste Forbindelse, og i hvilken det under den franske Revolution altid havde havt de indtil Forblindelse ivrigste Tilhængere, manglede der ikke paa Exempler paa private Englænderes Deeltagelse i Norges Skjebne, eller den engelske Regjerings milde Udførelse af de med Krigens Udbrud forbundne Foranstaltninger. Mange engelske Kjøbmænd befordrede af yderste Evne de norske Skibes Afseiling, saasnart Rygtet om Embargo hørtes i Landet, og mangt et Skib kom paa den Maade ustadt til sin Hjemhavn. Alle de norske Skibe, som havde overført Trælast til Dokker eller offentlige Indretninger, bleve løsladte, og paa denne Maade undtoges mangt et Skib fra den paabudne Embargo, ligesom de største Skibe i Almindelighed vare i denne Fart[1]). Historien fortier ikke det engelske Folks virksomme Deeltagelse i Norges Skjebne og mange Borgeres ædle Bestræbelser for at formilde Følgerne af den uventede Krig[2]); men den kan hverken retfærdiggjøre eller undskylde den engelske

[1]) [Paa Storhinget 1851 fremsattes kongl. Proposition om at give de norske Borgere Erstatning af Statskassen, som ved denne Embargo og Krigen med England havde tabt deres Skibe og Eiendomme, men Storthinget gik ikke ind hervaa. Jfr. Storthings-Forhandl. 1851. III. No. 63. VII. 560. IX. 65. 82].

[2]) Efterat Forfatteren havde nedskrevet dette, har Hr. Statsraad Motzfeldt havt den Godhed at meddele ham følgende Oplysning: „At det engelske Folk var meget misfornøiet med denne Krig, og at det viste megen Velvillie mod danske og norske Krigsfanger, kan ogsaa jeg bevidne. Jeg var fra Juni 1808 til April 1809 paa Parole i Reading. Der vare deels vestindiske Officerer, deels Sø-Officerer, deels Skippere, Styrmænd og Supercargoer. Vi vare i Alt over 300, og aldrig hørte jeg, at Nogen af os mødte andet end Forekommenhed. Af Beviser, som Folket gav paa sin Tænkemaade i den Henseende, vil jeg anføre: Vore Parole-Pasie indeholdt, at vi skulde være i Qvarteer, naar Sol gik ned; men der var aldrig Nogen, som brød sig om at see denne Bestemmelse overholdt, og vi vare ude saalænge vi vilde. Engang da der

Regjerings Politik, uagtet dette Skimt af Liberalitet i Udførelsen deraf. Ingensteds havde det engelske Ministerium heftigere Modstandere mod sin politiske Færd mod Danmark i denne Krig at bekjæmpe end i England selv, og ved ingen Leilighed yttrede det engelske Folk større Misnøie med de engelske Ministres Politik. At disse imidlertid bleve staaende paa deres faste Grundvold, seirende over den stærke men ikke talrige Opposition, havde sin Grund i Parlamentets indre Organisation, hvori vi her ikke kunne indtrænge. Hverken den engelske Handelsstands ivrige Bestræbelser for at frelse de norske Handelsskibe, eller den engelske Regjerings formildende Fortolkninger af Embargoens Bud kunde hindre, at Beslaget lagde Baand paa den bedste, om ikke den største Deel af Norges Handelsflaade paa den Tid. Krigens Udbrud ikke alene brat standsede Landets vigtigste Næringsveie, men berøvede Fædrelandet de Redskaber, hvormed Capitaler skulde erhverves og en af dets vigtigste Næringsveie fremmes.

Nu først begyndte Norge at føle Savnet af de Indretninger, hvormed dets Selvstændighed paa Handelens Vei kunde understøttes, og hvorom vi i det Foregaaende have talt. Den Lethed, hvormed det banede sig Vei til Virksomhedens nødvendige, i Danmarks Hovedstad concentrerede Drivmidler, gjorde, at Norge i denne Henseende kunde betragtes som en sammenhængende Deel af Danmark, da begge Rigers Handlende paa eet Sted og ligesom i eet Samfund, endskjønt paa forskjellige Veie, nøde Godt af Næringsdriftens bevægende Kraft. Paa engang splittedes nu Rigerne ad, det enes Overflod af hine Drivmidler kunde ikke erstatte det andets Mangler; thi Norges forsvarsløse Kyst omspændtes af fiendtlige Krydsere, og paa Landsiden afbrødes Forbindelserne ved Landstrækninger, som vare en Regjering undergivne, der allerede da viste en truende Politik, som snart skulde gaae over til et virkeligt Fiendskab. Hvilke mørke Udsigter maatte ikke Virksomhedens Forstandere i Fædrelandet under disse Omstændigheder have til Fremtiden. Den Aarets Tid nærmede sig, da det Tilskud af Fødemidler, hvormed aarligen vore egne Laders utilstrækkelige Forraad understøttedes ved Tilførsel fra Danmark, maatte komme over Havet, og hvor meget de Omstændigheder, som vi forhen have berørt, for Øieblikket bidroge til at formindske Trangen, behøvedes store Qvantiteter af Fødemidler for at tilfredsstille Byernes, de jordløse Kysters og Fabrikkernes Behov. Kornfarten var, som før bemærket, mestendeels i danske Hænder, og nogle Opbringelser til engelske Havne var nok til at bortskræmme danske Kornhandlere fra en Fart, paa hvilken der vovedes langt meer end der vandtes; thi ved Siden af en Fordeel, som var usikker, og et Salg, hvis Udbytte ei uden Vanskelighed kunde erholdes, laa Eiendoms og Frihedens Fortabelse. Norges passive Kornhandel maatte saaledes omskabes til en activ, og dets virksomme Borgere maatte ikke alene være betænkte paa at indkjøbe Korn i Danmark, men ligesom skabe en ny Færdsels-Flotille, hvormed Kornet kunde hentes. Norges Kornhandel fik derved et forandret Udseende, hvis Følger ere gangne igjennem den hele Periode, som ligger imellem vor Tid og den nærværende.

Men endskjønt Kornet er det vigtigste Drivmiddel i Norges Handels- og Fabrik-Virksomhed, saa er det ikke det eneste. Ved Siden deraf maa lægges rede Udtællinger,

---

var bleven en ny Major, vilde denne gjøre sig vigtig, og udgav gjentagende Placater med Opfordring til Folket at tage os op om Aftenen, ja han udlovede endog en Guinee for Hver, som blev opbragt. Men han var ikke i Stand til at faae Nogen til at gjøre det, og vi gik ude som før. I 1809 havde endeel af os i et Værthuus et stort Middagsselskab paa Kongen af Danmarks Geburtsdag. Vi levede friskt, støiede vel ogsaa endeel, og holdt ved ud paa Aftenen. Majoren sendte da et Par Constabler, som skulde betyde Værtinden, at hun ei maatte beholde os længere, og i al Fald hjælpe hende at jage os bort. Men to gamle Borgermænd, som sade nede i Olstuen, syntes det var Synd at vor Glæde skulde forstyrres, og de arrangerede det saaledes med Constablerne, at disse gik bort, imod at disse tvende Mænd forpligtede sig til at forblive i Huset og indestaae for at der ei skede nogen Uorden. Dette gjorde de ogsaa, og vi holdt ud til Kl. 4 om Morgenen uden at faae at vide før senere, at vi skyldte disse Mænd vor Ro.

hvis Savn i høieste Maade lemlæster Virksomhedens Kraft. I denne Henseende var den øieblikkelige Forlegenhed den største. Norges Virksomheds-Forstandere beflitte sig lidet paa fulde Kasser, og henlægge sjeldent i dem ubrugte Reserve-Capitaler. Deres Virksomhed gaaer mestendeels ud paa en vis Giro-Omsætning, i det leverede og bekomne Varer fra- og tilskrives Vedkommende, og den overskydende Ballance former sig enten i contante Udtællinger, eller i Gjældsposter, som føres til Bogs. Men ikke destomindre kan den industrielle Vindskibelighed ingenlunde undvære rede Penge; men disse maae betragtes som et af dens vigtigste Behikler. En Deel af de fornødne Materialier maa betales med rede Penge; Vexel-Omsætninger, Skatter og Huusholdnings-Udgifter trække ideligen paa den løbende Kasse. Vi have desuden seet, at der paa hiin Tid var en nøiere Forbindelse, der lignede et Familie-Forhold, imellem Virksomhedens Forstandere og deres Undergivne end nu omstunder. Den Enes Forlegenhed var den Andens, og Huusbonden ansaa sig forpligtet til at inddrage de Hænder, som understøttede hans Virksomhed, i sin Forsørgelses Omsorg. Derved voxede Forsørgerens Bekymringer, og flere Midler, saavel af rede Penge som af Fødevarer, maatte tilveiebringes for at afhjælpe Trangen i saa stor en Omfang. Alle Kilder til at reise Penge ophørte nu pludseligen at rinde, og Enhver var indskrænket til eget Forraad deraf, eller til hvad han hos Venner eller enkelte Pengemænd kunde samle. Der var ingen Bank i Norge, som kunde aabne sine Kilder for den forlegne Virksomhed, ingen Disconto-Indretning, der kunde forsølve de sikkreste Vexel-Papirer. Ingen Regningsballance paa den fordeelagtige Side, hverken i Norge selv eller i Udlandet, kunde erstatte dette Savn; thi det samme Baand paa Virksomheden var lagt overalt, og allesteds spoiredes den samme Mangel paa rede Penge. Desuden blev Forbindelsen med Udlandet saa aldeles afbrudt, at derfra ingen Resourcer kunde hentes, ligesom den i høi Grad var svækket med Frændelandet selv. Hos kjøbenhavnske Commissionairer, gjennem hvis Hænder paa den Tid Norges Penge-Omsætninger fast udelukkende skede, var ingen Tilbøielighed til Forstrækninger, hvis Tilbagebetaling enten udsattes i det Fjerne, eller endog aldeles kunde udeblive under fortsatte Krigs-Omstændigheder. Kjøbenhavn var dengang, hvad Hamburg nu er, Norges vigtigste Omsætnings-Bank og Pengekilde, endskjønt den flød renere og i en simplere Form end nu om Dage. Reelle Papirer, støttede paa en fordeelagtig Handels-Virksomhed og solgte Handelsproducter, og ikke Rytterverler eller Credit-Papirer uden Fundament, som Forlegenheden skaber for at reise Penge, nedsendtes dengang fra Norge til Kjøbenhavns Børs. Det var imidlertid ikke i Almindelighed i Kjøbenhavn, at Norges Handlende havde deres Overskud af disponible Capitaler; det var mestendeels i England og Holland, hvorfra de efterhaanden uddroge de Remisser, som skulde dække deres Tratter paa danske Commissionairer. Dersom der i dette Kredsløb af Omsætninger blev et Overskud tilbage til den norske Handelsmands Fordeel, deponeredes det sædvanligen i den engelske eller hollandske Commissionairs Hænder; thi hans Kasse betragtedes som den solideste Basis for Handelskraftens Bevægelser. I Kjøbenhavn havde saaledes den norske Handelsmand, som sagt, sjeldent Ballancen paa sin Side, og, om det endog var Tilfældet, var Inddragelsen paa den Tid vanskelig om ei umulig; thi Danmarks Handel gik i Staa som Norges, og Hovedstaden havde følt de første umiddelbare Følger af den udbrudte Krig i en langt større Grad end Norge. Den behøvede Hjælp, og kunde ikke give den. De alvorligste Manebreve tilsendtes saaledes de norske Handelsmænd, som havde fordybet sig i deres danske Commissionairers Skyldbog. Norge befandt sig derfor allerede kort efter Krigens Udbrud i den største Forlegenhed for Penge, og endnu før Vinterens Ende spoiredes stor Mangel paa Korn i Byerne og langs Kysterne.

Det var under disse Omstændigheder et Held, at de, der havde rede Penge at raade over, ikke havde endnu lært at lægge saa tung Haand paa sin forlegne Næste som senere hen. En Disconto-Præmie, som den, der i vore Dage forlanges og gives, var paa den Tid aldeles ubekjendt, og hvo der aabnede sin Kasse for sine

Medborgere, gjorde det sædvanligen paa de i Loven foreskrevne Vilkaar. Fire Procent var mellem Mand og Mand den almindelige Rente, og i dette Øieblik af en almindelig Forlegenhed ansaaes det for en Skam at skrue Renten høiere i Veiret. Ikke engang Vexel-Obligationer saaes saa hyppigt som nu. Det var et Handelshuus i Christiania, som siedse var forlegent for Penge, der bragte dette Slags Gjældspapirer i større Omløb. Desuden var der i dette Ulykkens første Øieblik udbredt en vis Liberalitets-Følelse, som ikke tillod at fare haardeligen frem mod Debitorer, eller gjennem Lovens Sværd at inddrive priviligerede Gjældsbeviser. De fleste Krav standsedes og udsattes til en bedre Tid. Vexelretten, som paa den Tid sjeldent udøvedes i sin Strenghed, suspenderedes, og den ene Borger understøttede den anden med de Midler, som han kunde have i Hænde. Landets Handelsmænd berigedes ved en fordeelagtig Product-Afsætning og Skibsfart, og ei ved Penge-Omsætninger, hvis Værd under Penge-Forlegenhed og Cours-Fluctuationer senere hen kun i en alt for høi Grad paaskjønnedes. — Kort, den almindelige Nød frembragte en almindelig Eftergivenhed og Hjælpsomhed.

De Foranstaltninger, som Danmark gjorde for at give Krigen mod England Eftertryk, og skade sin Fiende, maatte ogsaa forøge Norges Forlegenhed og Mangel i dets isolerede Stilling. De vare vist nok retfærdige, formedelst Englands Fremgangsmaade mod en uskyldig Nation; men de vare ei politiske, fordi den danske Stat manglede Kraft til at gjennemføre dem, af hvilken Aarsag Regjeringen nødsagedes, førend 2de Aar af Krigen var til Ende, til at nærme sig den stolte Fiende, og see igjennem Fingre med Nationens Krænkelse af disse Forbud mod Samqvem med England. Saaledes blev ved Forordningen af 9de September 1807 ikke alene Befaling udstedt, at alle engelske Personer og Skibe skulde anholdes, men alle Vexler, som vare trukne eller indosserede af engelske Undersaatter, skulde udleveres til Vexelkontoret i Altona, til Beløbets Confiskation, forsaavidt det var engelsk Eiendom. Til den Ende vare vedkommende Handelsmænd pligtige til at aabne sine Bøger for en Undersøgelses-Committee. Desuden forpligtedes Alle og Enhver inden 3 Dage fra Forordningens Bekjendtgjørelse at opgive til Stedets Øvrighed, hvad han til nogen storbrittanisk Undersaat var skyldig, af hvad Natur end Gjælden maatte være, og Beløbet skulde deponeres i Kongens Kasse. Stor Straf paalagdes Fortielsen af saadanne Fordringer. Al Brevvexling med England blev afbrudt, i det alle Breve, som enten kom fra England eller vare dertil bestemte, skulde indsendes til Stiftamtmanden og ingenlunde efter Adressen udleveres [1]).

Lykkeligviis bleve disse Foranstaltninger, som vendte deres skarpeste Braad mod Landets egne Handelsmænd, ikke i deres hele Fylde udførte, eller rettere de bleve tilsidesatte og glemte. Den befalede Undersøgelse blev, saavidt Forfatteren veed, i Norge ikke foretagen, og enhver Handelsmand kunde bevare sin Kjøbmandsbogs Hemmelighed, ligesom de fleste norske Skyldneres Billigheds-Følelse afsondrede private Handelsforhold fra den politiske Krigs-Tilstand, og hensatte Gjeldsposten til engelske Undersaatter i sine Bøger, indtil Handelsamqvemmet under et fredeligt Forhold kunde fornyes. Forfatteren kjender kun enkelte Handelsmænd, som adløde dette ukloge Bud, eller som senere hen, da Pengenes Værd saa betydeligen nedsattes, benyttede det til at afryste en betydelig Gjeld med en ringe Sum [2]). Denne Foranstaltning var derhos i en høi Grad upolitisk; thi da de fleste blandt Norges Handelsmænd paa den Tid havde Ballancen paa den fordeelagtige Side i deres Regningsforhold med England, maatte den gjensidige Confiskation, om den iværksattes, være mere skillet mod norske end engelske Kjøbmænd [3]). Det er imidlertid Forfatteren ikke bekjendt, at nogen engelsk

[1]) See Bilag 10.
[2]) See Bilag 11.
[3]) Saavidt vides blev denne Confiskation ogsaa af den engelske Regjering befalet; men det er vist, at de enkelte engelske Huse, i hvis Hænder de norske Capitaler vare, ikke adløde Befalingen.

Debitor forholdt sin norske Creditor den skyldige Kapital; men denne stod Nordmanden tilrede, naar han vilde inddrage den, og Norge leed paa den Vei intet andet Tab end det, som var forbundet med engelske Huses Fallissement, meestendeels som en Følge af den norske Handels Ophør eller Indskrænkning, og norske Debitorers Uvederhæftighed[1]).

Den danske Regjering indsaa strax Umuligheden af at kunde fra dens Hovedsæde umiddelbart styre Norges Anliggender under de tusindfold Vanskeligheder, som lagdes i Veien for Samqvem imellem begge Riger, og anordnede allerede under 24de August 1807 en interimistisk Regjerings-Commission for Norge. En saadan Foranstaltning var ikke alene nødvendig formedelst den afbrudte Forbindelse, men ogsaa formedelst Norges indvortes Forhold og Stilling til Frændelandet. I mange Aar før den sidste Krigs Udbrud tiltrængte Norges indvortes Forhold kun liden Opmærksomhed, og det befandt sig i den lykkelige Stilling, da Statsstyrelsens Indblanding i dets Handels-Virksomhed og i at ordne dets Næringsveie var ikke alene overflødig men skadelig. At lade Tingene gaae deres naturlige af de heldigste Conjunkturer foreskrevne Gang, var dengang, som ellers i Statshuusholdningen under saadanne Omstændigheder, det viseste Princip. Norge gav sine rige Remisser til den danske Statskasse uden at føle sig forarmet, eller uden at Indtægten besklares ved en kostbar eller vidløftig Afdeling af Statsstyrelsen. Slet lønnede Over-Embedsmænd vare de simple Redskaber, som den executive Magt benyttede sig af til at ordne Norges indvortes Forhold. Men denne Simpelhed i den danske Regjerings Styrelses-System for Norge gjorde dem, der vare satte i Spidsen for Rigernes Styrelse, mindre bekjendte med Norges indvortes Forhold, hvilket Bekjendtskab maatte være en Grundvold for de Foranstaltninger, som vare nødvendige under Tingenes nye Skikkelse. De Mænd, som havde beklædt de vigtigste Embeder i Norge, vare i Almindelighed lidet skikkede til at forbedre denne Kundskab; thi det var meestendeels unge Adelsmænd, der betragtede disse Embeder som et lavere Trin paa Stats-Embedernes Stige, og som sædvanligen hverken havde den Aldersmodenhed, eller den Indsigt i Statshuusholdningen, som kunde lede Statsstyrelsen til det rette Maal. Deres Ophold i Norge var sædvanligen for kort til at trænge ind i dets indre Forhold, saa forskjellige fra Danmarks. Det var imidlertid enkelte af disse, deels danske, deels norske Mænd, som vare ansatte i Danmark, eller som befandt sig i Norge og indsattes i den norske Regjering, som Norge skylder mangen Lindring i dets Nød under Krigen, mangen en nyttig Foranstaltning under den i samme herskende Forvirring, ligesom Enkelte viiste sig virksomme til den skandinaviske Halvøes Forening og Constitutions-Værkets Fuldbyrdelse. Men det vil neppe kunne nægtes, at der i Almindelighed i de danske Collegier herskede en stor Uvidenhed med Hensyn til Beskaffenheden af Norges indre Forhold, og et mindre grundigt Studium af Statshuusholdningens Principer, der, forenet med Regjeringens uheldige udvortes Politik, gjorde mange af den danske Regjerings Skridt i Krigs-Perioden vaklende, uhensigtsmæssige og i sine Følger fordærvelige, i hvilken reen Hensigt og ofte ædel Stiil de end vare foretagne. Paa vor videre Vandring igjennem den korte men skjebnesvangre Ulykkes-Periode, som ligger for os, ville vi faae Anledning til at lægge Beviser ved Siden af vor Paastand.

---

[1]) At den engelske Regjering ikke fulgte dette Princip uden som en Represalie, viiste den Discussion, som fandt Sted i Parlamentet i Anledning af de Capitaler, som franske Undersaatter ved Krigens Udbrud havde i engelske Fonds. Da Forslag herom gjordes i Parlamentet, modsatte Ministeriet sig Confiskationen, som i høi Grad skadelig for Statens Credit, og Forslaget forkastedes.

Andet Capitel.

Den interimistiske Regjerings-Commission oprettes.

Regjerings-Commissionen blev sat[1]), og Valget var visseligen ikke uheldigt, men dens Hænder vare bundne ved den Indskrænkning i dens Forretningskreds, som det kongelige Commissorium paabød den, ligesom det store den paahvilende Ansvar maatte gjøre dens Medlemmer ængstelige i at udøve deres Pligter, og forsigtige med Hensyn til Omfanget af deres Virkekreds. Kun hvad der krævede en øieblikkelig Beslutning var overladt Regjerings-Commissionen, imedens den afbrudte Communication imellem Rigerne gjorde det vanskeligt at erholde nogen Afgjørelse fra den danske Regjering, eller at sætte sig i Forbindelse med den. En Lettelse for Regjeringscommissionen var det imidlertid, at ogsaa Stiftamtmændenes Virkekreds udvidedes, og at det overlodes dem at afgjøre Sager, hvis Natur vel ikke lode tvivle om Afgjørelses-Maaden, men som forhen ei paa egen Haand kunde bringes til Endskab. Til Medlemmer af Commissionen valgtes: Prinds Christian August af Augustenborg, Stiftamtmand Greve Gebhard Moltke, og Justitiarius i Agershuus Stiftsoverret, Etatsraad Falsen. Prinds Christian August skulde føre Præsidium, naar den ham overdragne militaire Commando tillod det. Strax efter under 2den September tilforordnedes Regjeringscommissionen Amtmanden over Smaalehnenes Amt, Kammerherre Marcus Gioe Rosenkrantz.

Prinds Christian August har som historisk Person saa stor Betydenhed i vort Norden, og hans Indflydelse paa Norges Skjebne og Velfærd, som første Medlem af Regjerings-Commissionen og i en paafølgende høiere Stilling, er saa afgjørende, at nogle Træk af hans Barndoms- og Ungdoms-Historie ei ville være paa det urette Sted[2]). „Han var den tredie Søn af Hertug Friederich Christian af Schleswig-Holsteen-Sønderburg-Augustenburg og hans Gemalinde Charlotte Amalie Wilhelmine født Prindsesse af Schleswig-Holsteen-Pløn. Ved hans Moders Død 1770 blev Christian August sat under sin Faders Søsters, Prindsesse Ulrikes, Opsyn, og blev senere tilligemed begge sine ældre Brødre opdraget af deres fælles Hovmester, Schiffmann, der siden blev Etatsraad. Han var meget livlig, derfor ogsaa vanskelig at opdrage, meget udholdende, fast, retfindig og menneskekjærlig, Egenskaber, der senere udviklede sig endnu mere til Andres Vel. I Aaret 1782 blev han confirmeret paa Augustenborg, og besøgte samme Aar tilligemed sine Brødre Universitetet i Leipzig, hvor Professor Plattner, som Docent i Philosophie, dengang stod i stort Ry. Der studerede de unge Prindser Humaniora, forbleve der indtil Høsten 1784, og vendte derpaa, efter at have opholdt sig nogen Tid ved Hofferne i Dresden og Berlin, tilbage til Augustenborg. I Begyndelsen af 1785 reiste han med sine Brødre til Kjøbenhavn, hvor de dog kun en kort Tid opholdt sig. Vinteren 1785—86 tilbragte han paa Augustenborg. I Aaret 1786 reiste Brødrene Emil og Christian August til Kjøbenhavn, hvor de traadte i Krigstjeneste som Oberstlieutenanter; Prinds Christian August i det danske Livregiment. Begge Prindser gik den militaire Skole i alle Fag igjennem, og det under General Huths Veiledning, der agtede Prinds Christian høit, og erkjendte tidligen hos ham udmærkede militaire Talenter. Vinteren 1787—88 fik Prinds Emil som Oberst det danske Livregiment. Prinds Christian traadte derimod i Broderens Sted i Kronprindsens Regiment. I Aaret 1788 gik Prinds Christian, som Commandeur for det fynske Infanteri-Regiment, til Fredericia, hvis Chef han nogle Aar senere blev. Under hans Ophold

[1]) See Bilag 12.

[2]) [Han var født 9de Juli 1768.]

i Fredericia tilbragte han sædvanligen en Deel af Aaret, mestendeels Høst og Vinter, for Jagtens Skyld, som han lidenskabeligen elskede, paa Augustenborg. Da han paa en af sine Jagttoure der var bleven meget heed og tørstig, drak han uforsigtigen Vand af en Kilde, og faldt umiddelbart derefter i Afmagt. Siden den Tid led han hyppigen af Brystbeklemmelse, og det i den Grad, at han ofte maatte forlade Selskabet, for i den friske Luft igjen at komme sig, og dette Onde, endskjønt senere hen noget formildet, forlod ham aldrig. Under hans gjentagne Ophold paa Augustenborg beskjæftigede han sig flittigen med sin militaire og videnskabelige Uddannelse. I hans Regiment var han særdeles elsket og traf forskjellige nyttige Indretninger. Strax i Begyndelsen af Revolutionskrigen i Aaret 1792 tilbøde begge Prindserne, Emil og Christian August, Hertugen af Brunsvig deres Tjeneste, men som til Prinds Christians store Græmmelse blev afslaaet, hvorefter han mod Enden af Aaret 1796, eller i Begyndelsen af 1797, gik i østerrigsk Cavalleri-Tjeneste, hvor et Corps betroedes hans Commando[1]). 1799 blev han syg af Kopperne, endskjønt han, vistnok uden Virkning, i sine Forældres Huus var bleven inoculeret 10 til 11 Gange. Han var meget syg og blev stærkt koparret, men hans Sundhed havde meget forbedret sig, ligesom Brystbeklemmelsen og Brystkrampen meget var aftagen, endskjønt han derfor aldrig blev ganske fritagen, og især leed deraf, naar det feilede ham paa stærk legemlig Bevægelse. Kort efter hans Sygdom i Aaret 1800 reiste han paa Permission til Augustenborg og siden til Kjøbenhavn for at staae Fadder til sin yngste Brodersøn Friederich, nuværende[2]) Statholder i Hertugdømmerne, og vendte derpaa tilbage til Østerrige. I Foraaret 1801 blev han kaldt tilbage af Kongen af Danmark for som Gouverneur paa Fyen at overtage Commandoen der, da Englænderne laae for Kjøbenhavn; men han kom først efterat Sagen var afgjort, og fik derfor ikke denne Commando. Da den almindelige Fred kort derefter blev sluttet, tog Prinds Christian sin Afskeed fra østerrigsk Tjeneste og vendte tilbage til sit Regiment i Fredericia, hvor han forblev til Vinteren 1803—4. Aaret 1804 kom han til Kjøbenhavn, og fik Commandoen over de norske Tropper Søndenfjelds, som den afdøde General Mansbachs Eftermand, og efter et halvt Aars Ophold i Augustenborg fra Enden af September 1805 til April 1806 forføiede han sig til sin Post i Norge" [3]).

Strax efterat han var indtraadt i sit Embede i Norge, foretog han sig en Inspections-Reise, for at gjøre sig bekjendt med Armeens Stilling, og paa denne Omreise skaffede han sig Agtelse i Armeen ved sin militaire Indsigt og sin Alvor i Tjenesten, og satte sig i Respekt blandt skjødesløse og bestikkelige militaire Embedsmænd, ligesom han vandt Alles Hjerter, hvor han opholdt sig, ved sit venlige Væsen, sin simple og tarvelige Færd, og sin aabenbare Attraa efter at undgaae Alt, hvad der kunde minde om Prindsen. En Prinds, endog uden fyrstelig Appanage, gjorde paa den Tid stor Opsigt i Norge, der sjeldent besøgtes af saa høie Personer, og hans stærkt gallonerede Tjenere[4]) blendede Almuens Øine. Hvor han kom, anstilledes for ham private og offentlige Festiviteter, og hans værdige Væsen, hans Evne til heldigen at udtrykke sig, og passende svare paa Gjæstfrihedens Yttringer ved det muntre Bord, banede ham allerede da Vei til den almindelige Høiagtelse og Yndest, der aarligen voxede indtil den sidste Dag af hans Ophold i Norge. Saa streng han var i Tjenesteforretninger — en Strenghed som endog stundom misforstodes — saa

[1]) Prindsens Kammertjener Juul fortalte selv Forfatteren, at Prindsen i dette Feldttog leed meget ondt, og at Juul ofte ved lange Streiftog havde megen Møie med at skaffe sin Herre de simpleste Vederkvægelser af Brød og Melk. Selv talede Prindsen med stor Beskedenhed om dette Tog, og fortalte, hvor skuffet han og den Deel af Hæren, hvor han befandt sig, var bleven ved falske Efterretninger om en stor Seier ved Hovedarmeen, og hvilken Uorden der opstod iblandt Tropperne, da en modsat Efterretning kom om Nederlag, og de i en Hast maatte søge deres Frelse ved Flugt.

[2]) [Som bekjendt senere landsforviist som en af Hovedmændene for Oprøret 1848].

[3]) Saavidt gaaer det i Indledningen omtalte Dictat, som Forfatteren Ord til andet har fulgt.

[4]) De bare det Augustenborgske Liberi.

venlig var han i private Forhold endog mod dem, der maatte føle Virkningen af hans Strenghed. I disse private Forhold viste han en høi Grad af Godmodighed [1]). Da han var bleven udnævnt til Medlem af Regjerings-Commissionen, indskrænkede han sig i Begyndelsen til at ordne Land-Militairets Anliggender, og sætte Armeen, der visseligen paa den Tid leed af mangehaande Brøst, paa en respektabel Fod. Dette Arbeide lettedes ved den føromtalte Inspections-Reise, paa hvilken han havde lært at kjende de Krigsmænd af høiere Grader, paa hvilke han kunde stole, og til hvilke han senere hen betroede vigtige Commando-Poster. Vi have ovenfor seet, hvorlunde han afholdt sig fra at blande sig i de Foranstaltninger, som hørte til Flaaden og Søværnet, hvilke han overdrog den udnævnte Commission af Søofficierer, og dersom han yttrede en Mening, skede det med et beskedent Tillæg om hans egen Incompetence til at dømme om slige Anliggender, og hans fuldkomne Tillid til hine Mænds Indsigt og praktiske Duelighed. Med den samme Beskedenhed afholdt han sig ogsaa i Begyndelsen fra, i Regjeringscommissionen at afgive nogen afgjørende Stemme i Norges indvortes civile Anliggender, og overlod sine Colleger i Hovedsagen at ordne disse. Men det var langt fra, at han var ligegyldig ved Norges Skjebne i det Hele. Efterhaanden satte han sig saaledes ind i Norges indre Forhold, at han ogsaa i denne Henseende blev et af Regjerings-Commissionens virksomste Medlemmer, og ligesom hans Nærværelse der ikke lagde den mindste Tvang paa Forretningernes Gang, saa bindrede ikke heller hans ophøiede Stilling den frieste Nærmelse til Regjerings-Commissionen. Aldrig lykkedes det nogen Statsmand i kortere Tid at erhverve sig Folkets Høiagtelse og Kjærlighed end Prinds Christian August. Han havde aabne Øren og venlige Ord for Enhver, der i denne ulykkesvangre Tid nærmede sig ham for at søge Hjælp og Raad. Hans første Tiltale, naar man traadte ind i hans simple Audience-Gemak, hvortil stedse var en let Adgang, var alvorlig, ja streng, og man kunde skræmmes for det markerede Ansigt. Det var hans Vane med raske Skridt at gaae hen mod den Indtrædende, og tiltale ham i en vis barsk Tone med det Spørgsmaal: „Hvad staaer til Tjeneste?“ Men naar Samtalens Gjenstand var aabnet, formildedes hans Væsen, og med den største Venlighed, Simpelhed og Deeltagelse gik han ind i den omhandlede Materie, og gav det Raad og den Hjælp, som stod ham tilrede. Sædvanligen foregik Samtalen under en hurtig Gang op og ned i Værelset. Hans Indtægter som General tillod ham ikke at føre nogen stor Pragt i hiin for Landets Embedsmænd i Almindelighed kummerfulde Tid; med hans ringe Apanage af det Augustenborgske Fideicommis [2]), og forholdsmæssigen ubetydelige Arvemidler kunde han ei omgive sig med fyrstelig Glands; men ved ædlere Midler understøttede han sin ophøiede Stilling og banede sig Vei til Folkets Kjærlighed.

Prinds Christian August's Nærværelse i Norge ved Krigens Udbrud maa betragtes som en stor Lykke for det norske Folk. Ikke alene havde det i ham en erfaren og dygtig Krigsmand, som ledede Hærens Seiersdaad i den strax paafølgende

---

[1]) Da han paa hiin Inspections-Reise paa Vestlandet opholdt sig nogle Dage i Forfatterens Huus, gjorde han sig al Flid for at vise sig venlig mod en Compagnichef, som havde faaet Irettesættelse paa Exerceerpladsen for en forvirret Commando, fordi han blev gjort opmærksom paa, at Manden i andre Henseender var agtværdig. En Lieutenant, som havde staaet under ham i Fredericia, og nu levede som Privatmand i Norge, viste sig under denne hans vestlandske Reise meget paatrængende. Prindsen besværedes øiensynligen ved dette Følge, og tog efter Aftale med sin Adjutant Lieutn. Holst, som alene ledsagede ham, paa saadan Maade Afsked med ham i Forfatterens Huus, at det var aabenbart, at han ikke skjøttede om hans videre Følge. „Adieu Hr. Lieutenant S.“, udbrød han efter at have sat sig i Vognen, „Tak fordi De har ledsaget mig hid, Adieu!“ Men Manden lod sig ikke skræmme, men fulgte Prindsen paa hans videre Reise, uden at Prindsens Godmodighed tillod ham at afvise den uvelkomne Reisefælle.

[2]) [See om dette Wegeners Actm. Bidrag til Danmarks Historie I. 59—61.]

Krig med Sverige; men det havde og i ham en i flere Henseender udmærket Personlighed, der i de første Krigens Aar levede og virkede alene for Norges Vel, og i hvem Nationens Kjærlighed og Høiagtelse concentrerede sig i en udmærket Grad. Nationens Begeistring for Prinds Christian August var af en anden Art og havde en dybere Rod end den, som siden føltes i saa høi Grad for Prinds Christian Frederik. Ingen udvortes Glands eller Kongeæmnets ligesom usynlige Indflydelse endog paa den meest frisindede Mand frembragte eller understøttede denne Nationens Kjærlighed for Prinds Christian August. Den tolkedes ikke i saa mange Taler og Sange i Templer og Festiviteter, men den udbredtes i Stilhed og trængte dybere til Hjertet. Denne Hengivenhed fremkaldte ikke alene mangen ædel patriotisk Daad, men under disse varme Følelser for den norske Regjerings elskede Formand skabtes Tanken om en lykkelig Forfatning, bygget paa en større National-Selstændigheds Grundvold, og Norges Forhold til Prinds Christian August udgjorde, ligesom Nationen uafvidende og visseligen uden Prindsens personlige Medvirkning, det første Affondrings-Element fra det gamle Dynasti. Norge havde i sine forskjellige kritiske Stillinger under og efter den sidste Krig det Held, at høit begavede og fædrelandskfindede Mænd stode tilrede for at understøtte Fædrelandets Sag, og lede den til et ønskeligt Resultat. Det er derhos en Erfaring, som alle Landes Historie giver os i Hænde, at store Mænd skabes under store Statsomvæltninger; thi det slumrende Geni og Mod vækkes under Fædrelandets Farer. Da Prinds Christian August, kaldet til en høiere Stilling, forlod Norge, traadte andre udmærkede Mænd frem paa Skuepladsen, der med Hensyn til Rigets indvortes Bestyrelse kunde siges at erstatte hans Savn. Elsket paa samme Maade som han er aldrig Nogen siden blevet i Norge.

Ved Siden af Prinds Christian August stod i Regjerings-Commissionen Justitiarius, Etatsraad Falsen, en Mand, som med Hensyn til videnskabelig Dannelse, Forretnings-Dygtighed og glødende Følelser for Fædrelandet udmærkede sig fremfor de Fleste. Enevold de Falsen, en Søn af Conferenceraad Christian Magnus de Falsen, Justitiarius i Overhofretten i Norge, var født i Kjøbenhavn 1755, og allerede i sit 10de Aar dimitteredes han som Privatist fra Kjøbenhavn til Universitetet, hvor han med megen Berømmelse tog examen artium 1765. Med ligesaa raske Skridt begyndte han sin Embedsbane. Han blev i sit 16de Aar Copist i Cancelliet, i sit 22de Aar Assessor i Overhofretten, og efter Geheimeraad Scheels varme Anbefaling constitueredes han efter Faderens Bortgang som Justitiarius. Aaret efter [1789] forflyttedes han til Laugmandsstolen i Nordlandene og Finmarken. Paa et afsondret Sted der, Stegen i Saltens Fogderi, berøvet al literair og selskabelig Omgang, som han satte Priis paa, og i en uvant Eensomhed, lagde han Grunden til en Melancholi, som siden aldrig forlod ham[1]). Efter sin Læges Raad forlod han efter 2 Aars Forløb hine Egne, og begav sig, uden at have opnaaet nogen anden Beforbring, paa Lykke og Fromme til Kjøbenhavn, hvor han 1791 blev ansat som Assessor i Høiesteret. I de 11 Aar, han blev paa denne Post, svækkedes hans Legeme meer og mere. Endskjønt i Manddommens Alder erholdt han tidligen Oldingens Udseende, og det syntes som kun hans virksomme og livlige Aand opretholdt hans synkende Legeme. Begivenhederne i Frankrige under Revolutionen satte hans for lovbunden Frihed sværmende Sjæl i heftig Bevægelse, og der var en Tid, da han pleiede fortrolig Omgang med Frihedsmændene P. A. Heiberg og Malthe Conrad Brun. Men ligesaa høit som han elskede Friheden, saa meget afskyede han dens

[1]) [Denne Melancholi havde maaskee tildeels sin Grund i Ærgrelse og Græmmelse over hans Forflyttelse fra Christiania til Nordlandene, hvilken var at ansee som en Forvisning, foranlediget ved det utilbørlige Forhold, der bevirkede General-Auditør O. Chr. Wessels og Frues Skilsmisse. — Anm. af J. Chr. Berg. Jfr. B. Moes Tidsskrift for norsk Personalhistorie. I. 252—253.]

Misbrug, og ved hans Afhandling om Friheden [1]), og efterat have strøbet sin Prolog „Festen i Valhal" til en Forestilling paa Theatret i Anledning af Kongens Fødselsdag, slappedes hans Forbindelse med disse Frihedsmænd. De behandlede ham som en Forræder mod den gode Sag, og angrebe ham i den Anledning i deres Skrifter, hvoraf den bekjendte Feide mellem ham og M. C. Brun opstod. Disse og flere Ubehageligheder virkede imidlertid skadeligen paa hans ømfindtlige Sjæl og svækkede Legeme.

Om hans Fortjenester som Forfatter behøve vi ikke vidtløftigen at udbrede os; de ere vore Landsmænd noksom bekjendte af hans Skrifter, som samledes og udgaves af hans Ven, Professor, siden Statssekretair Platou. Allerede mod Slutningen af forrige Aarhundrede blev han Nationen fordeelagtigen bekjendt formedelst den varme Iver, hvormed han forsvarede det norske Universitets Sag, hvis Modstandere maatte føle hans skarpe Satire. I Følge sin fra Ungdommen af nærede Tilbøielighed til det dramatiske Studium berigede han Skuepladsen med flere Stykker, som med Bifald opførtes paa det kjøbenhavnske Theater og paa Privat-Theatret i Christiania, som blomstrede under hans Beskyttelse. Under Englændernes Angreb paa Kjøbenhavn 1801 lod han sig indskrive som Medlem af det oprettede Studenter-Corps, og forfattede i den Anledning sin bekjendte Krigssang: „Til Vaaben! see Fienderne komme . . ." Sin Forfatter-Virksomhed fortsatte han ogsaa som Medlem af Regjerings-Commissionen. Aldrig er vel nogensinde en Avis bleven lagt under Presse i Fædrelandet, der tjente saa meget til at vække den patriotiske Sands og trøste det lidende Folk, som Falsens Budstikke, der udgaves ved Udbruddet af Krigen med Sverige, og hvis overskydende Udbytte anvendtes til Bedste for de i Krigen Faldnes Efterladte.

Imidlertid aftog hans Helbred under hans Embedsstilling som Høiesterets-Assessor meer og meer, og da nu dertil kom, at han flere Gange under Sessionerne i Høiesteret hjemsøgtes af Hovedsvimmel og Besvimelse, som Lægerne tilskreve hans Anstrengelse og Stillesidden under 5 Timers Sessioner dagligen, bevægede dette, og maaskee Længselen efter Norge, hvor han endnu havde mange Ungdomsvenner, ham til at ombytte sin Embedsstilling med Justitiarius-Posten i Agershuus Stiftsoverret [1802.] I de første Aar efter denne Forandring i hans Stilling gik ikke heller hans Helbred tilbage; men efter Aaret 1805 nedbøiedes han alt meer og meer paa Sjæl og Legeme; hans Melancholi vendte tilbage og forøgedes dagligen til hans Venners store Bekymring. Krigens Udbrud med England 1807, og hans derpaa følgende Ansættelse i Regjerings-Commissionen satte hans Fædrelandssind i Bevægelse, og opvakte hans gamle Virksomhed, — Livskraften blussede igjen frit, og ytrede sig i en glødende Iver for at gavne sit Fædreland [2]).

I sin Stilling som Medlem af Regjerings-Commissionen retfærdiggjorde han det paa ham faldne Valg. Med en stor Embedsdygtighed forenede han en stor Humanitet, en taalmodig Beredvillighed til at høre alle Klager, og den ædleste Attraa efter at afhjælpe dem. Simpel i sit Væsen og i sin ydre Omgivelse sporedes ingen Afstand, der kunde skræmme den Ansøgende fra at frembære sine Ønsker. Men Falsen havde culmineret paa Livets Bane, da han indtraadte i Regjerings-Commissionen. Sindet formørkedes under Betragtninger over Fædrelandets kritiske Stilling, og et svækket Legeme gjorde ham mindre skikket til et besværligt Kalds Anstrengelser. Hans Virksomhed som Medlem af Regjerings-Commissionen var derfor kun kort, men visseligen velgjørende for Forretningernes Gang, da han havde sin store Deel i, at disse

---

[1]) Indrykket i hans efterladte Skrifter Pag. 131. [Efter den Tids almindelige Omdømme var P. A. Heiberg en ondskabsfuld og spydig Mand, M. C. Brun en ubesindig Yngling. — Anm. af J. Chr. Berg].

[2]) Ovenstaaende biografiske Noticer skyldes Sønnen Amtmand Carl Falsen, og den korte Extrakt af Lærde Efterretninger, som findes i E. Falsens efterladte Skrifter.

lededes med Sindighed og Klogskab, og at Norges Sag bares med Frimodighed for den danske Regjering. Saalænge han virkede i Regjerings-Commissionen, gik en varm Aand, en klar Fremstilling, en frimodig og alvorlig Tone igjennem Regjerings-Commissionens Brevvexling med alle Vedkommende, Høie og Lave, og en mærkelig Forskjel findes i denne Henseende imellem det første og de følgende Aar af denne Brevvexling. Fremdeles fandtes den samme redelige Villie, en ikke ringe Grad af Embeds-Dygtighed, den samme jævne og aabne Embedsfærd, som har udmærket den norske Regjerings Medlemmer, fra Regjerings-Commissionens Dage indtil vor Tid; men da Falsens store Aand var vegen fra Commissionens Skrivepult, læses ikke mere Breve som hans. Stilen er vistnok stundom tungere end den han sædvanligen brugte i sine Skrifter, Perioderne i nogle af dem lange og indviklede; men saa var Tidens Curial-Stil, og til nogle af disse gav han vel kun en løs Concept, der indeholdt de Momenter, der skulde anføres, men Ordene sammensattes af andre Hænder.

Regjerings-Commissionens 2det Medlem, Gebhard Moltke, Stiftamtmand i Agershuus Stift, var en Søn af Adam Gottlob Moltke, af hans 2det Ægteskab. Fra 178* til 1789 var han Auscultant og senere Assessor i Høiesteret, og blev 1796 Stiftamtmand i Throndhjem, hvorfra han 1802 beforbredes til Stiftamtmand i Agershuus. Formedelst sit simple Væsen, velvillige Sindelag og Attraa efter at tækkes Almuen var han meget yndet af denne, ligesom han visseligen var en Mand af den redeligste Villie. Men hans Hu stod til Danmark og hans store Eiendom der, og han forlod for snart sin Stilling i Norge som Medlem af Regjerings-Commissionen, til at han kan betragtes som en virksom Deeltager i dens Forretninger. Han lever endnu i en høi Alderdom paa sit Gods i Fyen [1]).

Regjerings-Commissionens 4de Medlem, Kammerherre Marcus Gioe Rosenkrantz, der paa den Tid var Amtmand i Smaalehnene, hørte blandt Norges udmærkede Mænd og stod i stor Anseelse i Fædrelandet. Han var født 1762 paa Gaarden Vigvold i Nærheden af Christianssand, og blev, da hans Fader som Krigsmand sad i smaa Kaar, understøttet af sine Frænder i Danmark under sine Studeringer i Kjøbenhavn. Under Professor Nørregaards Veiledning tog han 1784 latinsk-juridisk Examen med bedste Charakteer. Samme Aar blev han mod sin Villie udnævnt til Hofjunker, og derhos til Auscultant i Overhofretten i Christiania, og 1785 til overordentlig Assessor i samme Ret uden Gage. Han blev modtaget i General Wackenitz's Huus, og roser meget saavel Generalens Godhed som den Fordeel, han havde af sit Ophold hos denne forretningsdygtige Mand. 1787 blev han ansat som lønnet Assessor i Overhofretten i Christiania, men da han samme Aar fik en ikke ubetydelig Arv [2]), og tillige første Gang indgik i Ægtestand, kjøbte han et Gods i Jylland. Der blev han imidlertid kun kort formedelst sin første Kones Død, da han vendte tilbage til Norge, hvor han 1794 blev udnævnt til Præsident i Christiania og Bragernæs. I denne Stilling blev han til 1797, da han ved sit andet Giftermaal med Enken efter General-Auditeur Wessel kom i Besiddelse af betydelige Eiendomme, nemlig det store Hafslunds Gods, hvis Røgt krævede hans Opmærksomhed. Han levede her som Privatmand indtil Aaret 1804, da han blev udnævnt til Amtmand i Smaalehnene, og derefter 1807 tillige til Medlem af den norske Regjerings-Commission [3]).

Rosenkrantz var visseligen en af Norges høiagtede Mænd; men Efterverdenen vil have meer hans ypperlige Villie end hans store Evner at prise. Det er i

1) [Han døde paa Glorup Decbr. 1851].
2) [Efter den sidste mandlige Ætling af den danske Familie Brahe. — Anm. af J. C. Berg].
3) Ovenstaaende er en Extrakt af en Autobiografi, som er indført i det norske Blad Hermoder. [1822 No. 37].

Sandhed vanskeligt at finde en meer oprigtig Attraa efter at gavne Fædrelandet og at opfylde sine Kaldspligter, et meer aabent Øre for Medborgeres Trang, og en redeligere Villie til at afhjælpe den, end den som prydede vor Rosenkrantz. Det er iligemaade vanskeligt, endog iblandt den store Skare af patriotiske Hædersmænd, som hiin Nødens Tid frembragte, at finde en Mand med strengere Begreber om hvad han skyldte sin offentlige Stilling med fuldkommen Tilsidesættelse af sin private[1]). Han kunde i denne Henseende kaldes sine Pligtfølelsers Martyr, ligesom han i sin private Stilling omsider blev et Offer for sin Godgjørenhed, hvis milde Frugter hverken gavnede ham eller den store Kreds, hvori han som Privatmand virkede. Med Hensyn til Statshuusholdningen var han en Mand af den gamle Skole, der ikke havde fulgt Tidens Fremskridt. I sine private Discussioner og Underholdninger var han meer høittalende end overbevisende, og hans loyale Tænkemaade og Agtelse for gamle Former — endskjønt visseligen intet aristokratiskt Væsen viste sig i hans Omgang — gjorde ham ofte eensidig i sine Anskuelser og i sine Domme[2]). Som Menneske sætter Historien Rosenkrantz høit, som Statsmand maa han tækkes med en lavere Plads. I denne Henseende var han lidet skikket til at staae i Spidsen for Rigets Styrelse, endskjønt hans rene Villie og utrættelige Selv-Opofrelse maatte give enhver Forretning, hvori han deeltog, et ædelt Præg. Det var ogsaa hans uplettede Charakteer, som stedse bevarede ham Landsmænds Agtelse og Hengivenhed paa hans lange Embedsbane, hvilken han selv først frivilligen forlod, da Norges politiske Skjebne var afgjort, og dets Statsforhold ordnet. Over hans graahærdede Alderdom gik en mørk Sky, men hans varme Fædrelandskjærlighed, hans venlige Sind, hans milde Gjæstfrihed og utrættelige Godgjørenhed indskrev hans Minde paa Tidens Tavle med Træk, som seent ville blegne.

Men ligesom den nye norske Regjerings Medlemmer i Hovedsagen vare den ophøiede Post voxne, som de beklædte, saa laa i Oprettelsen deraf og i Norges nye Stilling, som en Følge deraf, store og forberedende Elementer til den Forandring, som senere foregik i Norges Statsforfatning. Norges Statsstyrelse affondredes saa godt som aldeles fra Danmarks under Krigen, og Nordmænd lærte, at Forbindelsen mellem disse tvende Frændestater alene i Fredens Dage og under Statsskibets rolige Gang kunde blive til begge Nationers Held. Den danske Regjering nødsagedes til at benytte de Talenter, som fandtes i Norge selv; thi et besynderligt Uheld rammede de Styrelses-Mænd, som opsendtes fra Danmark, og der behøvedes desuden, for at ordne Landets forviklede Forhold, et Bekjendtskab til Norges indre Væsen, der ikke fandtes udenfor Norges Grændser. Men det var ikke alene Nordmænd, som ovedes og forberedtes under Norges isolerede Stilling i Krigens Aar til at tage Deel i den paafølgende Statsreform; det var ogsaa danske Mænd, som opholdt sig i Landet, deelte Skjebne med Nordmænd, og i et norsk Sindelag ofrede det deres Talenter og Kundskaber. Da Statsreformen omsider grundlagdes paa Eidsvold, fandtes saaledes Mænd, der havde tænkt over Landets Stilling, Enkelte endog, som havde deeltaget i Landets Styrelse, og vare i Stand til at give den constituerende Forsamling veiledende Raad. Under den skjebnesvangre Krigs-Periode vaagnede derhos Talenter, som saa let indslumre i Lykkens Skjød og under Næringsveienes lette Gang; og de syv Krigens Aar vare i denne Henseende en større Opdragelses-Skole, end lange foregaaende Perioder af Norges Historie. Norges Mænd maatte, under dets isolerede Stilling fra Danmark, selv skabe Midler til at gaae Tidens Farer i Møde, og ligesom bane sig Vei til en borgerlig Selvstændighed. Fra den Tid finde

[1]) Som samvittighedsfuld Embedsmand tillod han sig ikke at deeltage i Licens-Fartens Fordele, og forsømte saaledes et beleiligt Øieblik til at gaae Tidens Vanskeligheder under Krigen imøde.

[2]) Denne Eensidighed viste sig dog, efter de Mænds Dom, som arbeidede med ham i Embedsstilling, meer i det private Liv i Discours end i Embedsforretninger.

vi flere Navne indskrevne paa den norske Histories Tavle, der paa flere Maader indvirkede paa Statens Vel, og som vare virksomme Haandlangere ved at grundlægge Institutioner, hvis Savn hidtil havde gjort Norge til en Skygge af en Stat.

Intet er saaledes visfere, end at Oprettelsen af et Regjerings-Collegium i Landet selv, hvortil benyttedes den i Norge forefundne Dygtighed og Snille, bidrog, tilligemed Landets farlige Stilling under Krigen og den dermed forbundne Nødvendighed at hjælpe sig selv paa den offentlige og private Vei, til at forberede den Myndigheds Tilstand og den besynderlige Indsigt i Statsværket, som ved Grundlovens Udfærdigelse og mange af de paafølgende Stats-Indretninger lagdes for Dagen. Gjennem Krigens Farer, Næringsveienes Standsning, indviklede indvortes Forhold og Blottelse for de fleste til en Stat hørende selvstændige Indretninger, luttredes Egennyttens og Egoismens grove Rudimenter, opflammedes Patriotismens Ild, skjærpedes Fornuftens og Virksomhedens Reaction, og en politisk Selvstændigheds Morgenrøde frembrød over Norge. Den Green af Statsstyrelsen, som plantedes i Norge gjennem den norske Regjerings-Commission, var den første Begyndelse til Emancipations-Værket, og Selvstyrelsen slog under den saa stærke og frodige Rødder, at nye Forsøg fra Danmarks Side paa at indføre den gamle Tingenes Orden og det gamle Dynastis strenge og uboielige Former vist vilde have været forgjæves. Selvstændighedens Sæd udsaaedes af den danske Konges egne Hænder, den spirede og styrkedes under Krig, Elendighed og Farer, og den modnedes, trods nye og gamle Fienders Modstand, ved Norges egne, deels indfødte deels adopterede, Sønners Intelligents. Regjerings-Commissionens Raads-Cabinet var Constitutionsværkets første Vugge, og i Eidsvoldssalen modnedes Manddomsværket.

I en anden Henseende forandredes under Krigen de tvende forenede Rigers Forhold til hinanden og Ideernes Gang i samme. Hidtil havde Friheds-Ideerne, nærede af den franske Revolutions nærmere Indflydelse, slaaet dybere Rødder i Danmark end i Norge, og om endog dettes Sønner der blandede sig i den frittalende og fritskrivende Skare, saa skede det af Mænd, der ligesom havde ombyttet Fædreland og slaaet sig ned i Danmark. I Frændelandet havde ogsaa viist sig, mod Slutningen af forrige og i Begyndelsen af dette Aarhundrede, det alvorlige Studium af Statsklogskab og Statshuusholdning, hvortil Grunden var lagt af Udlandets Lærde, og dette Studium, hvis Tilværelse var lidet bekjendt før ovennævnte Tidspunkt, begyndte ivrigen at dyrkes af kjøbenhavnske Lærde. Men ikke heller i disse videnskabelige Granskninger toge norske Lærde synderligen Deel. Under Krigen forandredes denne Tingenes Stilling. I den norske Presses Producter taltes nu et friere Sprog, og Værker, eller i det mindste Brochurer, kom for Dagen under Krigens Løb, der i frimodig Bedømmelse af offentlige Gjenstande kunde sættes ved Siden af den danske Presses djærveste Friheds-Tale. Landets Nød, den danske Regjerings aabenbare Feiltrin under at afhjælpe den, dens Haardnakkenhed i sine krigerske Foranstaltninger, den fuldkomne Mangel paa alle Midler til Selvstændighed, under en isoleret Stilling fra Danmark, løsnede Tvangens Baand, og skabte den friere Tale. Tonen i Skrift og i Tale blev saaledes langt friere; thi dersom dette Friheds-Sind forhen sløvedes under en lykkelig indvortes oekonomisk Stilling, saa skjærpedes den nu, da Nationen igjennemgik en Elendighedens Skjærsild, hvortil intet Sidestykke fandtes i Norges senere Historie. Den danske Regjering taug til denne Frihedens Tendents; thi den følte, at Forbindelsens Baand slappedes, og en politisk Gjæring begyndte at røre sig, der frembragte Frygten for og Anelsen om en fuldkommen Opløsning — en Opløsning, hvormed maaskee den danske Konge selv efterhaanden gjorde sig fortrolig, formedelst de Lidelser, som forvoldtes begge Nationer under Krigs-Tilstanden. Da begyndte ogsaa Norges oplyste Mænd at indsee Nødvendigheden af at tilegne sig en større Indsigt i Statskonst og Statshuusholdning, og disse Videnskaber, som hidtil endnu vare mere fremmede i Norge end i Danmark, begyndte hos os at dyrkes. Det vil derhos findes naturligt, at dette Studium fik senere hen i Norge en mere

praktisk Anvendelse end i Danmark, fordi Systemets Regler lettere kunne overføres paa vore indvortes Indretninger og Virksomhed, under en større Lighed i borgerlig Stilling, en jævnere Fordeling af Capital-Formue, og en større Frihed i den industrielle Virksomheds Bevægelse. Havde derfor endog Danmark paa den Tid — hvorom ei kan tvistes — de meest oplyste Stats-Oekonomer, saa fremtraadte ogsaa efterhaanden i Norge heldige Dyrkere af denne Videnskab, og Anvendelsen af dens Principer blev upaatvivleligen lettere i Norge end der. En nærmere Udvikling heraf tilhører senere Undersøgelser.

Tredie Capitel.

Englands Fredsforslag.

Englands fiendtlige Skridt strax efter Kjøbenhavns Bombardement vare endnu ikke alvorlige. Da Capitulationens Betingelser paa begge Sider vare opfyldte, Danmark havde overleveret sin Flaade i Englands Hænder, den engelske Armee igjen havde overgivet Sjælland, og den engelske Flaade havde forladt Sjællands Kyster, forsøgte den britiske Udenrigs-Minister Canning endnu gjennem den danske Charge d'Affaires i England, Rist, at bevirke en fredelig Overeenskomst. En dobbelt Afgjørelse foresloges Danmark: enten at dette skulde vende tilbage til sin forrige Neutralitets-Tilstand imod at afstaae Øen Helgoland, eller at indgaae en nøie Alliance med England, mod at faae Erstatning for Flaaden, Garanti for alle sine Stater, og anseelig Forøgelse af de danske Eiendomme i Vestindien. I det Canning forelagde Rist dette Forslag, tilføiede han Trudsler om de Følger, som et Afslag vilde medføre, saasom Confiskationen af alle danske og norske Skibe, som vare lagte under Embargo, Tabet af de danske Colonier, Ødelæggelse af Danmarks og Norges Handel, og, som det frygteligste Punct, Kjøbenhavns Besættelse af svenske Tropper. Her omtales ogsaa for første Gang den Nødvendighed, England kunde komme i, at gjøre Sverige skadesløs med Besiddelsen af Norge[1]). Men Danmarks Kronprinds afslog standhaftigen alle Forslag, og svarede, at han følte sig ligesaa oprørt ved Englands Tilbud som ved dets Trudsler, og tilføiede, at efter hvad der var skeet, kunde der ingen Tale mere være om nogen Separat-Forbindelse mellem England og Danmark. Det første Tilbud om Neutralitet, under lidet trykkende Betingelser, havde fortjent at tages under Overveielse, og Afslaget maa vel tilskrives meer en afmægtig Harme over en vistnok uretfærdig Behandling, end en politisk Klogskab. Antagelsen deraf vilde rimeligviis have bragt Fredens, en livlig Virksomheds og Handels lykkelige Dage tilbage til vort Norden, og forhindret de tvende forenede Rigers strax paafulgte Skilsmisse. Napoleon vilde neppe have modsat sig denne Fredsslutning ved aabenbar fiendtlige Skridt; thi i Følelsen af Danmarks Svaghed tillod han senere hen, da hans Lykkes Sol allerede begyndte at dale, sin Allierede at sørge paa bedste Maade for sin egen Frelse og bane sig Vei til Fred med sine Naboer. Ved Tabet af sin Flaade havde Danmark overhovedet tabt den politiske Vigtighed i de stridende Magters Øine, som havde nedsænket det i den ulykkelige Krigs-Tilstand. Rimeligviis stolede Danmarks Kronprinds paa Napoleons Magt, som nu havde naaet sin høieste Spidse, og paa Ruslands Hjælp, som havde lovet Danmark ei at slutte Fred med England, førend dette havde givet Danmark Erstatning for Tabet af sin Flaade. Vist nok gav Rus-

---

[1]) See Bilag No. 13.

land under 16de Oktober 1807 en fiendtlig Erklæring [1]) mod England, som havde Krig til Følge mellem disse tvende Magter; men der opstod en hemmelig Handelsforbindelse mellem Rusland og England, der gjensidigen behøvede at kjøbe og sælge hinandens Producter. Krigen førtes med Lunkenhed, og endtes med et nyt Forbund imod Frankriges Keiser. Endnu var Danmarks Sværd ikke stukket i Skede, da Rusland tillod den dansk-norske Stats Sonderlemmelse og brugte Norge som et Middel til at beholde Finland. Saaledes beredte Rusland Danmark Erstatning for sin Flaade! Den upartiske Historieskriver bør ikke bedømme Regjeringens Politik efter en senere Udvikling af politiske Forhold, som ikke vare at forudsee, og med Lethed bygges politisk Viisdom af Elementer, som Historiens Gang senere hen leverede. Danmark var imellem en dobbelt Ild; paa den ene Side Englands Trudsler, paa den anden Frankriges og Ruslands fiendtlige Skridt, om det ikke forenede sig med dem imod England. Denne Tingenes Stilling, forenet med Napoleons store Vælde paa den Tid, som var stegen til det høieste Punkt, monne tjene til Forsvar for Danmarks Beslutning, men det er vist, at Danmarks Kronprinds havde sørget bedre for Rigernes Held, om han, i Følelsen af Danmarks Svaghed, havde dæmpet sin Harme, og strax ved Krigens Udbrud tilladt den hemmelige Handelsforbindelse, i sin mægtige Allieredes Stiil, hvortil han siden ved Omstændighederne blev tvungen til at give sit Samtykke. Hvor mange Lidelser havde han ikke derved sparet de forenede Riger, men især det ulykkelige Norge!

Efter disse forgjæves Forsøg fra Englands Side paa at igjenoprette et fredeligt Forhold med Danmark, var det engelske Ministerium kun betænkt paa den meest fiendtlige Færd mod begge de forenede Riger, og England behøvede ikke at sætte store Kræfter i Bevægelse, for at paaføre en forsvarsløs Nation en ulige Kamps rædsomme Følger. Efter de gjorte Erklæringer fra Ruslands og Preussens Side skulde alle de baltiske Havne ansees lukkede for Englands Handelsskibe, og det skulde synes som alle engelske Skibe og Varer maatte forsvinde fra disse Høider. Men disse Magters Handels-Politik, der et Øieblik maatte bøie sig under Napoleons mod England stilede Sperrings-System, foretrak snart en hemmelig Forbindelse, som fortsattes ved Hjælp af simulerede Papirer, der først efter 2 Aars Forløb midt under Krigen beskyttede Norges Handel mod England. Til de Convoier, som til den Ende ledsagede disse Handelsflaader over Nordsøen igjennem Kattegat og Danmarks Stræder, fulgtes saaledes nogle Krydsere, som bleve stationerede paa Norges Høider, bestemte til at opfange, og deels hjemsende til England, deels tilintetgjøre de mindste som de største Kornfartøier. Disse Krydsere indfandt sig paa deres Station, strax efter at den føromtalte Freds-Underhandling var bleven afbrudt, og det blev da vanskeligt at undgaae den aarvaagne Fiende. Medens saaledes hverken Kapere eller Krigsfartøier fandtes i Østersøen, men engelske Skibe, under falsk Flag, fore ud og ind af alle Havne langs den baltiske Kyst, vrimlede de danske Vande og tildeels Nordsøen af mindre dansk-norske Krigsfartøier og Kapere, der lokkede en Mængde engelske Krigsskibe i vore Vande, som aldrig der vare blevne sete i fiendtlig Hensigt, naar ikke Danmarks Kronprinds, ærlig i sin Politik som i sin hele Færd, havde anseet det under Rigets Værdighed at blande Fredens og Krigens Sysler med hverandre. Hiin Mellemtid fra den danske Flaades Overgivelse indtil Freds-Underhandlingerne vare endte, var imidlertid lykkelig for Norges Kornforsyning, og vilde have været det i en høiere Grad, naar denne Fiendtlighedernes Standsning, der i øvrigt ikke hvilede paa en bestemt Overeenskomst, havde været mere bekjendt. Flere Smaaskuder seilede i den Tid umolesterede mellem Danmark og Norge; men en tilstrækkelig Vinterforsyning kunde derved ikke tilveiebringes.

[1]) I Bilag No. 14 findes Englands Svar herpaa saavidt det angaaer Norden.

Fjerde Capitel.

Regjerings-Commissionens første Virksomhed.

Den norske Regjerings-Commission traadte sammen den 1ste September 1807, og begyndte sin Virksomhed med at oversende Stiftamtmændene til Efterretning og videre Meddelelse den Plakat fra det danske Cancelli, som indeholdt Commissionens Udnævnelse. Aldrig befandt sig vel noget Regjerings-Collegium i en vanskeligere Stilling end den norske Regjerings-Commission ved Tiltrædelsen af sit vigtige Embede. Krigens pludselige Udbrud lemlæstede al Virksomhed, standsede alle offentlige og private Indtægtskilder, forstyrrede alle Penge-Omsætninger, og frembragte Forlegenhed og Mangel overalt. Norges Forsvarsmidler vare i den betænkeligste Tilstand. Fast ethvert Material til at forsvare Landet og lægge Vægt til den danske Regjerings fiendtlige Beslutninger fattedes, saavelsom de nødvendigste Midler til at lønne og underholde Krigsfolket. Der fandtes ikke meer end 150,000 Rd. tilsammen i de offentlige Kasser, og disse vare, efter den nøieste Beregning, knapt tilstrækkelige til Krigsmagtens allersimpleste Behov for een Maaned. Fra alle Kanter indstrømmede derhos Klager over Forlegenhed og Nød, som Commissionen maatte høre uden at kunne hjælpe. Vanskeligheden forøgedes formedelst Posternes Afbrydelse. Sjælland befandt sig under Englændernes Ophold der i en Slags Blokade-Tilstand med Hensyn til Communikationen med Danmark, og med Sverige opstod ogsaa gjensidige Ulemper, tildeels foranledigede af de Hindringer, som fra dansk Side lagdes for den svenske Posts Beforbring igjennem Danmark.

Under den almindelige Næringshvile voxede Pengeforlegenheden i en frygtelig Grad, og iblandt den store Masse af Gjenstande, som Regjerings-Commissionen havde at overveie, var denne den første, som tiltrak sig dens Opmærksomhed, og som den med alvorlig Haand søgte at raade Bod paa. Det første Brev, som udgik fra dens Raadssal under 4de Septbr., omhandlede denne Gjenstand. „Et Moratorium", siger denne Skrivelse til Finants-Collegiet, „hvor skadeligt det end er for Crediten, synes dog, under et saa presserende og specielt Tilfælde som nærværende, at være nødvendigt, om ellers ikke mange af Landets Børn, der kunne ansees for velhavende, skulle opryktes og miste Alt hvad de eie, fordi det Meste deraf ikke vil blive betalt med over det Halve af det virkelige Værd." Imidlertid gik Forslaget ud paa, at Moratorium blot skulde gives for to Maaneder, i Haab om, at Conjuncturerne inden den Tids Forløb vilde tage en gunstigere Vending. Derhos erklærede Commissionen sig beføiet til foreløbigen at meddele saadanne Moratorier, om de ansøgtes, før den kongelige Sanction derpaa kunde indløbe. Dog bleve kun faa af disse Dokumenter udstedte, deels fordi alle solide Huse, som vaagede over deres Credit, krympede sig ved at forlange saadan Beskyttelse uden høieste Nød, og heller hjalp sig ved egne Midler, og benyttede den paa den Tid herskende Eftergivenhed i Pengesager, ved directe Underhandlinger med Ihændehaveren af de paa dem løbende Papirer, deels fordi de Ansøgende mestendeels ei kunde opfylde de paalagte Betingelser. Ansøgeren maatte nemlig paavise, at Vexelfordringerne havde sin Oprindelse fra de nærværende fiendtlige Conjunkturer, og tillige oplyse, at hans Status var saa betryggende for hans Creditorer, at der ved Meddelelsen Intet vovedes. Af flere Ansøgninger, som indleveredes, bevilgedes saaledes kun faa, og den hele Foranstaltning bortfaldt, da der kort efter blev sørget for et tilstrækkeligt Beløb af Papirpenge.

Mere indgribende Foranstaltninger bleve imidlertid nødvendige, og i den Anledning udfærdigede Regjerings-Commissionen en Skrivelse af 4de September til Finants-Collegiet, hvori flere Forslag omhandledes. Deri oplystes, at Understøttelse af Regjeringen eller overordentlige Hjælpemidler vilde vorde fornødne, eftersom den

Sum, der som ovenfor meldt fandtes i Kasse, 150,000 Rd., vilde være aldeles utilstrækkelig til de fornødne militaire Operationer. Desuden vilde det blive nødvendigt at understøtte de Handlende, hvis Virksomhed paa engang afbrodes formedelst Krigen, uden at det var dem tilladt at inddrage deres Fonds i England. I samme Forlegenhed befandt sig Saugbrugs- og Værks-Eiere og lignende Virksomhedsforstandere, som vilde blive nødsagede til at indstille deres Virksomhed, naar ei betimelig Hjælp ydedes dem, og dette maatte blive af uberegnelige Følger, fordi en stor Mængde Mennesker derved maatte blive brødløse. Commissionen underrettede saaledes Collegiet om, at den, for ikke at spilde noget Øieblik, havde tilskrevet Øvrigheden i Agerhuus Stifts Kjøbstæder, at forsamle hvert Steds handlende Borgere, for at anmode disse om at udnævne en eller to Deputerede, som maatte befuldmægtiges til at møde i Christiania den 12te September, for med Commissionen at afhandle det Fornødne om Oprettelsen af et interimistisk Laane-Institut, der siden efter Omstændighederne kunde udvides til de øvrige Stifter. Ved dette Laane-Institut, hvis Sikkerhed deels skulde hvile paa Hypotheker, deels paa de Handlendes personlige Vederhæftighed, vilde Commissionen lade for det Første sætte i Circulation 600,000 Rd. i Bankosedler, som udstedtes af en dertil af den selv beskikket Committee, og efter et Stempel, hvortil den besørgede Plader. Af denne Sum vilde den forbeholde sig ⅓ Deel til Regjeringens Brug og offentlige Foranstaltninger, med Forpligtelse, at Laanet til en vis Tid efter Freden skulde vorde igjen indløst med Courant-Sedler. For at træffe nærmere Aftale om denne eller lignende Foranstaltninger, benyttedes Greve Wedel-Jarlsbergs Tilbud at gjøre en Reise til Kolding, hvor Regjeringens Sæde da var.

Efter Regjerings-Commissionens Opfordring sammentraadte derefter Deputerede fra de forskjellige Kjøbstæder i Agershuus Stift i Christiania, for at udkaste Planen til en Laane-Indretning for Norge, ved hvis Hjælp baade Staten og Private kunde aabnes Adgang til den fornødne Understøttelse under den nærværende Crisis. Laane-Indretningen kom i Stand; men det tillodes den ikke selv at udstede Sedler, ligesom den heller ikke blev et Middel for Staten til at reise Penge til dens egne Fornødenheder paa Privates Eiendomme. Regjeringen var endnu ikke tilbøielig til at tilstaae Norge nogen Selvstændighed i Pengevæsenet, og der gjordes med Grund Indvending af Handelsstanden imod, at Privates Eiendomme skulde benyttes som Midler til at redde Staten af dens Nød, medens de behøvede at raade over Eiendommenes fulde Værd, for at hjælpe sig i egen Forlegenhed. Den danske Regjering valgte de sædvanlige Midler, hvoraf den i lang Tid havde benyttet sig, for at komme Statskassens Forlegenhed og Finantsernes Underballance til Hjælp, nemlig Udstedelsen af flere Credit-Papirer. Der oprettedes en Hoved-Laane-Committee i Christiania, og denne fik Under-Committeer i de øvrige Stifter og mindre Districter, der fra den store Seddelfabrik i Danmark forsynedes med de fornødne Midler. Under Navn af Assignationsbeviser[1]) udfærdigedes saaledes et nyt Slags Bankosedler, der kun havde et andet Navn, men ingen fastere Grundvold at hvile paa end den øvrige, paa det løseste Fundament hvilende Seddelmasse. Hvad den danske Finantsbestyrelse i bedre Dage[2]) ikke havde Kløgskab og Bestemthed nok til at udføre, det havde den i denne ødelæggende Krigs-Periode endnu mindre Kraft til at drive igjennem, og Pengevæsenets Befæstelse maatte overlades en kommende Tid. Der begyndte saaledes en ny og grændseløs Seddel-Fabrikation i Altona, som hver Dag under den ulykkelige Krig arbeidede paa, i Bund og Grund at ødelægge Rigernes Pengevæsen, og endte tilsidst med den sørgeligste Forstyrrelse af alle indvortes borgerlige Forhold.

---

1) See Bilag No. 15.
2) [Under den ædle og oplyste, men i senere Aar svage Grev E. Schimmelmann. — Anm. af J. Chr. Berg.]

Imidlertid befandt Regjerings-Commissionen sig i den største Forlegenhed for de nødvendige Midler til at holde Statsmaskinen i Gang og bestride de overordentlige Krigs-Udgifter. Saalænge den lille Beholdning i Zahlkassen varede, laa denne Nød noget fjernere, men den voxede med hvert Øieblik, Udtømmelsen af denne Kilde maatte forventes. Dertil kom at Privatmænd, som stode i Spidsen for store Virkekredse eller paa anden Maade lede under Conjuncturernes ulykkelige Vending, ideligen fornyede Krav paa Understøttelse, og det blev saa meget mere paatrængende at tilfredsstille disse, som den Aarets Tid nærmede sig, da Korntilførsel maatte skee, naar ikke Landet skulde stedes i Hungersnød. I en Skrivelse af 20de October til Finants-Collegiet, som dengang var forsamlet i Rendsborg, udvikler Regjerings-Commissionen nøiere disse Omstændigheder, og den Stilling, hvori Norge befandt sig, hvilken Skrivelse tillige indeholder et Beviis paa den frimodige Selvstændigheds Tone, hvori Commissionen foredrog Rigets Anliggender for den danske Regjering [1]).

Omsider sattes Regjerings-Commissionen i Stand til at virke efter Omstændighederne, efterhaanden som de omhandlede Penge-Repræsentativer opsendtes eller her i Landet udstedtes. Store Summer udstrømmede til Laantrængende gjennem Hoved-Committeen og dens Underafdelinger. Ved Bevilgelsen af Laan brugte imidlertid Regjerings-Commissionen og dens Committenter den største Forsigtighed, og dens Fremgangsmaade i den Anledning foreskreves af en klog Omsorg for Statens Tarv, der maatte lide under Udstedelsen af en alt for stor Pengemasse, og under uvederhæftige Debitorers voxende Antal. Den havde i den Henseende den største Vanskelighed for at mægle mellem den virkelige Nød, som maatte afhjælpes, for at vedligeholde saavidt muligt den indvortes Virksomhed, nyttigen anvende Arbeidskraften, og ved betimelig Understøttelse forebygge vederhæftige Huses Fald, og imellem deres overdrevne Krav, som deels forlangte større Hjælp, end til at afbøde virkelig Nød behøvedes, deels benyttede Statens Beredvillighed til at raade Bod paa Følgerne af nærværende Conjuncturer som et Middel til at afhjælpe en Forlegenhed, der havde sin Rod i ældre Forviklinger og i en Handelsstilling, der ei mere lod sig forbedre. Regjerings-Commissionen bestormedes i denne Henseende af Ansøgninger fra alle Kanter, der uden Pengevæsenets totale Ruin strax i Krigens Begyndelse ei kunde tilfredsstilles, og det kan ikke nægtes, at den løste Gaaden med Klogskab og Held, endskjønt den stundom var nødt til alvorligen at tilbagevise ubeføiede Klager og overdrevne Fordringer. En Lykke var det derhos, at den næst foregaaende Tids lykkelige Handels-Periode og Landets blomstrende Virksomhed under denne havde udbredt en vis Velstand over det ganske Land, og det saaledes i Krigens Begyndelse var mestendeels kun Forstandere for store Virkekredse, der behøvede Statens Hjælp under den pludselige Standsning af deres Producters Afgang og Spærrelsen af alle Midler til at reise Penge paa de sædvanlige Veie. De Repræsentativer, som sattes i Omløb for at afhjælpe hine Mangler, beløb sig snart til flere Millioner.

Femte Capitel.

Foranstaltninger mod Kornmangel.

Da saaledes den første Nød, Landets Penge-Forlegenhed, var foreløbigen afhjulpen ved Tilveiebringelsen af de fornødne Repræsentativer, var Regjerings-Commissionen betænkt paa at imødegaae den endnu større Fare, Hungersnød, som truede Norge

[1]) See Bilag No. 16.

under Standsningen af Korntilførsel fra Danmark. I denne Henseende satte den sig i Brevvexling med Rentekammeret, og de fornødne Foranstaltninger med dette bleve trufne [1]). Commissionens Opmuntring til Private, for egen Regning at gjøre Expeditioner til Danmark for at tilveiebringe det fornødne Korn, havde ikke noget stort Resultat. Kun i enkelte Kjøbstæder i Agershuus Stift dannedes Associationer, som subskriberede Summer til Indkjøb af Korn- og Fede-Varer, og at besørge dem oversendte til Norge. Sagen kunde ogsaa af den Aarsag i Begyndelsen af Krigen ei ret komme i Gang, fordi Kornhandelen i Norge dengang dreves passiv, og Kornet gjennem danske Skuder, der nu forsvandt fra vore Havne, tilførtes Norge. Saaledes manglede i Norge paa de fleste Steder den fornødne Kundskab om Kornhandelen, Forbindelse med danske Kjøbmænd, og den dermed forbundne Credit, ligesom der og fattedes det fornødne Antal af passende Skibe til at føre denne Handel. Nye Connexioner med danske Kornhandlere vare vanskelige at knytte, fordi de norske Kjøberes Navne vare mestendeels ubekjendte i Danmark, Crediten i Almindelighed mislig formedelst den norske Handels pludselige Standsning, og Midlerne til at reise Penge vanskeliggjorte, fordi de kjøbenhavnske Commissionairer under denne Crisis ikke aabnede sine Kasser for norske Handelsmænd. Handelen maatte saaledes mestendeels afgjøres med rede Penge, og disse kunde ei i nogen tilstrækkelig Mængde tilveiebringes, forend hiint Laane-System var bragt i Orden. Der var desuden kun enkelte Næringsveie, hvis Tilværelse var baseret paa en tilstrækkelig Kornforsyning, og i Krigens Begyndelse var denne forøvrigt mestendeels en Frugt af et patriotiskt Sindelag, hvilket i Almindelighed, hvor hoit Sprog endog ofte derom føres, er et løst Grundlag for store og gjennemgribende Handelsforetagender. Skulle disse trives, maa en passende Fordeel for Handelsmanden lægges ved Siden deraf, og denne var i hine Dage vanskelig at hente. Saa hensigtsmæssigt som det havde været at overlade Kornhandelen i Privates Hænder, fordi den i disse under sædvanlige Omstændigheder besørges med mindre Ødselhed og Spilde af anvendte Kræfter, saa vanskeligt og usikkert var det dengang at tilveiebringe paa denne Vei det fornødne Forraad af Fødevarer til Landets Forsyning, og Regjeringen saavel i Danmark som i Norge var vel beføiet til at overtage Besørgelsen af den vigtigste Deel af Norges Kornforsyning, indtil den kunde foregaae paa en lettere og sparsommeligere Maade. I vore Undersøgelser paa følgende Blade vil det imidlertid blive oplyst, at nogle blandt de af den danske Regjering valgte Forholdsregler ikke vare anlagte med Klogskab, ja at nogle endog forstyrrede norske Privatmænds Omsorg for Landets Kornforsyning.

Christianssands Stift, hvis Stilling under Krigen i øvrigt var meest mislig, fordi det leed det største Skaar i sin Nærings-Virksomhed, havde i denne Henseende den bedre Lod. I denne Deel af Norge finde de fleste gunstige Omstændigheder Sted, som i Farens Stund kunne aabne Forbindelsen med Danmark og befordre Kornfarten paa dette Land, ligesom denne derfra, ogsaa før Krigen, førtes mere activ fra den vestlige end østlige og nordlige Deel af Landet. Seiladsen mellem Danmark og Norge er fra den vestlige Kyst kort, og fra dens mange og trygge Kysthavne til Jyllands nordlige Strand kan Overfarten, naar den understøttes af en rask og føielig Vind, skee i Nattens Mulm og ubemærket af lurende Fiender. Der gives intet Strøg af Norges Kyster, hvor rige de end ere paa raske Sømænd, som har flere dygtige og modige Matroser og Lodser, der foragte alle Farer og trodse alle Besværligheder. Dets Matroser søges derfor fremfor alle, dets Lodser ere bekjendte blandt det nordlige Europas Søfarende, og disses Liig gjemmes fast lige saa ofte af Havets Bund som af Fastlandets Kirkegaard. Det var ogsaa fra denne Kant, at de første vovelige Forsøg at hente Korn fra Nordstrand i aabne Baade gjordes. En Skibscapitain Albrectson fra Arendal var den første, som allerede

[1]) Dette oplyses i Commissionens Breve af 9de og 14de October.

i Vinteren 1808 i aaben Lodsbaad vovede sig over Nordhavets Bølger til Nordstrand, og fra den Tid af foretoges dagligen den lille Flotille, og aldrig før saaes den Mængde af saa smaa Fartøier at trodse Storm og Uveir paa det vilde Hav. Farten selv blev vigtig ikke alene fordi den, endskjønt i smaa Partier, gav et vigtigt Bidrag til Kornforsyningen, men fordi den under Krigen beskjæftigede mange brødløse Hænder. Med de større Skibe, som sattes i Kornfarten, hjembragtes med nogle faa Mand flere Hundrede Tønder Korn ad Gangen, og visseligen var denne alvorligere Fart fornøden ved Siden af hiin Dværgfart, for at besørge Landets Kornforsyning. Men denne udbredte sig over langt flere Individer, i det ofte kun faa Tønder hjembragtes paa Baade, der vare besatte med 2 til 3 Mand. Krigen medførte en brødløs Tilstand for den golde Østkyst af Christianssands Stift. Matroserne havde ved Vestfartens Ophør, under Krigens første Aar, tabt de fleste og fordeelagtigste Hyrer; det private Skibsbyggeri var saa godt som ophørt under Krigen, og i Orlogsfarten befandtes kun Kanonbaade og enkelte Krigsskibe, som ikke tiltrængte store Skarer af vore ledige Sømænd. Fiskeriet paa denne Kyst, som ligger østen for Næsset, er ikke vigtigt, men giver ikke dets Indbyggere tilstrækkelig Næring hele Aaret igjennem, og for at vinde Livets Ophold maae de lægge andre Næringsveie ved Siden deraf. Det kan saaledes med Sandhed siges, at Farten paa Nordstrand med mindre Fartøier og Baade var en lykkelig Opfindelse under hiin Tids Farer.

Men fornemmeligen maa det ansees som et stort Held for dette Stift, at en Mand som Stiftamtmand C. de Thygeson den Gang stod i Spidsen for de offentlige Forretninger derstєds. Han viste i denne kritiske og farefulde Periode en Klogskab, Raskhed i at tage Beslutninger, og et Mod til at udføre dem, som længe vil være i Stiftets taknemmelige Erindring. Naar Talen var om at understøtte Private i deres Anstrengelser med Hensyn til Norges Kornforsyning, viste han en i offentlige Forretninger usædvanlig Liberalitet, og naar han troede at kunne stole paa sin Mand, slappede han ikke sjeldent den Strenghed i Formen, der vist nok i Almindelighed er hensigtsmæssig og nødvendig, men undertiden vanskeliggjør Veien til det bestemte Maal. Det rette Øieblik til at udføre vigtige og farlige Foretagender paa Kornforsyningens Vei kunde af den Aarsag ofte benyttes. Forfatteren har saaledes gjennem Stiftamtmand Thygeson faaet mange Summer i sine Hænder til Udførelsen af sine mange Provideringsplaner mod et midlertidigt Beviis til ham, inden han igjennem den vidtløftige Rettens Form kunde tilveiebringe gyldige Sikkerhedsbeviser. En umiddelbar Forbindelse med Laane-Indretningen i Christiania, hvis Medlemmer vare mere ubekjendte med hans Stilling og Færd, vilde i høieste Maade have svækket Forfatterens Providerings-Virksomhed under Krigen. Thygeson satte sig ogsaa med den ham egne Lethed og Raskhed ind i de ovenfor beskrevne Forhold, som vare særegne for Christianssands Stift. Da han paa en Reise gjennem Nedenæs Lehn, som han foretog for at gjøre sig bekjendt med dets Tilstand, erfoer at Regjerings-Commissionen lod forsikre de Fartøier, som befragtedes til Kornfart for den offentlige Providerings Regning, erklærede han, at denne Forsikring skulde skee under hans Autorisation ogsaa for de Fartøier og Baade, som sattes i Kornfart af dette Stifts private Korn-Spekulanter. Denne Bestemmelse blev ikke strax sanctioneret af den norske Regjering, og gjordes først gyldig, da Assurance for Opbringelse almindeligen foranstaltedes af den danske Regjering; men den raske Beslutning var tagen, og bar sine Frugter i Stiftets mindre lidende Tilstand[1]). Desuden lod Thygeson det ikke blive ved liberalt at fremme Andres Providerings-Planer, men han benyttede sine

[1]) Paa den her omtalte Reise besøgte Thygeson ogsaa Forfatteren, der paa Grund af denne Forsikring fra ham udsendte flere Fartøier til Danmark, som lykkeligen hjembragte et ikke ubetydeligt Parti Korn, og kun et enkelt mindre Fartøi blev Fiendens Rov, uden at derfor kunde erholdes Erstatning, fordi Regjerings-Commissionen ei understøttede Thygesons Foranstaltning.

Forbindelser i Danmark, understøttet af en stor Formue og Credit, til at gjøre betydelige Kornbestillinger for egen Regning, og det lykkedes ham at bringe store Partier Korn til Norge, som han liberalt afhændede. Personligen foretog han desuden Reiser til Danmark, for at fremme det vigtige Øiemed af Norges Providering. Vi undre os saaledes ikke over at finde i Regjerings-Commissionens Correspondents-Protokoller flere Breve til Stiftamtmand Thygeson, der indeholde Beviser paa den Erkjendtlighed, som Regjerings-Commissionen troede at skylde „hans heldige og uegennyttige Bestræbelser for Norges Providering“, saavelsom paa dens Høiagtelse for „hans utrættelige Iver og kloge Foranstaltninger i saa Henseende.“ Vist nok findes hist og her Breve, som vise, at Commissionen ikke altid ubetinget bifaldt Thygesons Fremgangsmaade. Den sandt stundom, at han i sin Omsorg for det ham betroede Stifts Forsyning traf Foranstaltninger, som skadede det øvrige Norges Forsyning, der ei overalt understøttedes af de samme heldige Omstændigheder. Saaledes forbød han Udførsel af Korn fra Christianssand paa en Tid, da denne By havde en vis Overflod deraf, medens der herskede stor Mangel i Christiania Stift, og Regjerings-Commissionen udtrykte ham, endskjønt i skaansomme Udtryk, sit Mishag med dette Forbud. Undertiden sammenblandede han Statens Forraad af Korn i Christianssands Stift med sit eget, og uddeelte begge Dele med en Liberalitet, som indskrænkede Regjerings-Commissionens egen Virksomhed i den Retning, og berøvede den Midler til at undsætte de meest lidende Punkter. Deraf opstod en Debet paa Thygesons Side til Staten, der foranledigede Ventilationer ved den endelige Opgjørelse, hvis Beskaffenhed Forfatteren ligesaalidt kjender som det endelige Resultat[1]). Den Tids Historie maa i al Fald give Thygeson det Vidnesbyrd, at han ved sin Klogskab, Virksomhed og Liberalitet lindrede Stiftets Lidelser, som uden denne virksomme Hjælp maatte være blevet saa meget større end den øvrige Deel af Norges, som dets indvortes Nærings-Kilder under en ulykkelig Krigs-Tilstand ere færre, og formedelst denne mere afskaarne, end i andre af Naturen mere velsignede Egne af Fædrelandet. Saaledes bevares ogsaa Thygesons Minde blandt taknemmelige Borgere fra den Tid, og Forfatteren heraf er vist ikke den eneste, der erindrer sig den Jubel, som hans tilfældige Nærværelse i By og paa Land opvakte, og den Deeltagelse, de Erkjendtligheds-Beviser og varme Ønsker, som ledsagede ham, da han nedlagde sit Embede for at træde over i en anden Virkekreds. Da han forlod Stiftet, holdt han en Afskeds-Tale i Arendal, paa det saakaldte Batteri, for en talrig Skare af Byens og Omegnens Indbyggere, og det Indtryk, som denne gjorde paa Tilhørerne, der monne skyldes mere Interessen for Taleren, Taknemmelighed for hans Embedsfærd, saavelsom det livlige Foredrag, end Talens egentlige Indhold, vil aldrig glemmes af Forfatteren.

Paa den samme vestlige Kyst fandtes de ivrigste og heldigste Forfremmere af Provideringens Sag under Krigen, baade fordi, som sagt, den bedste Anledning til at benytte et beleiligt Øieblik for at undgaae Fiendens Opmærksomhed der var forhaanden, og fordi Opmuntringerne vare større til Anstrengelse formedelst den store Trang; thi det patriotiske Sind deelte visseligen de østlige Egne med de vestlige. Desuden fandtes her flere Midler til en activ Kornhandel, især flere Skibe og Sømænd, der vare bekjendte med det korte, men farlige Farvand mellem norske og danske Handelsstæder, saavelsom flere Virksomhedsforstandere, der før Krigen havde

[1]) Forfatteren har flere Gange hørt Grev Wedel, der var Medlem baade af Regjerings- og Providerings-Commissionen, give Thygeson sin Roes for hans Virksomhed og hans heldige og uegennyttige Foranstaltninger; men derhos hørt ham klage over, at han stundom krydsede Providerings-Commissionens Planer ved egenmægtigen at tilegne sig Raadighed over hvad der ved Providerings-Commissionens Omsorg var samlet. „Han prunker“, sagde han, „tidt med vore Fjædre.“ Dette viser sig og i Regjerings-Commissionens Protokoller.

indledet en activ Kornhandel med Danmark, og havde saaledes større Lethed for at fortsætte den under Krigen. Forfatteren regner sig iblandt de sidste, og han troer af denne Grund, i sit historiske Maleri at kunne uden Ubeskedenhed nævne sin egen Virksomhed paa Provideringens Vei, hvortil han ved saa mange udvortes Omstændigheder opmuntredes. Under den hele Krig sporedes ingen egentlig Mangel i den Kreds, hvori han virkede, og i denne var aldrig Talen om de usle Surrogater, hvormed Mangelen paa Fødemidler andensteds ofte maatte afhjælpes. Aldrig erholdt han nogen Understøttelse af Korn af de offentlige Magasiner, medens ikke ubetydelige Qvantiteter udleveredes af hans egne til Omegnen udenfor hans Virkekreds, og til langt fjernere Egne. Han tor saaledes med Sandhed paastaae, at der ikke gaves nogen Privatmand i Norge, som under Krigen indførte mere Korn fra Danmark til Norge end han, Ingen, som mistede flere Kornskibe, deels med deels uden Erstatning [1]), og Ingen, som drev Kornhandelen med mindre Fordeel. Dersom han, uagtet disse Tab, bevarede sin borgerlige Selvstændighed efter Krigen, da skyldes dette Forsigtighed og Held paa andre Veie, men han samlede dem visseligen ikke paa Provideringens Vei. Han kan ikke tænke tilbage paa hiin mørke Periode af sin Virksomheds Historie uden vemodige Erindringer. Til Dagens Orden hørte dengang Ængstelser, Bekymringer, Forlegenhed og vanskelige Stillinger. Frygt for Skibets Opbringelse af Fienden verlede med Frygt for dets Fare paa det stormende Hav; thi i Nattens Mulm og i stormende Veir var Fienden mindst sikker paa sit Bytte. Dagligen fremstillede sig Billedet paa den høieste Grad af menneskelig Elendighed fra Landets indre Egne i Hungerens og Armodens hykværdigste Offere, og disse Billeder svævede hyppigst om i den Kreds, hvor de ventede den sikkreste Hjælp [2]). Derhos tilstaaer Forfatteren taknemligen, at hans fleste Anstrengelser havde været forgjæves, naar han ikke deels ved Thygesons umiddelbare Hjælp, deels ved hans Anbefaling til Regjerings-Commissionen, var bleven kraftigen understøttet paa sin besværlige Korn-Speculations Vei. Thi hans egne Ressourcer og hans Credit i Danmark udtømtes snart, og han maatte tye til offentlige Kasser, der visseligen aabnedes for ham med stor Liberalitet. Han er endnu i Besiddelse af Breve fra Regjerings-Commissionen, som vidne om dennes liberale Færd; han finder i sin Copibog Breve til Commissionen, der behandle vanskelige Undersøgelser, og stundom fra hans Side vare strevne i en djærv Tone, som kun Stillingens Fare, Ængstelser og Bevidsthed om en redelig Villie kunde undskylde. Han opnaaede stedse, hvad han burde vente, og han vil altid bevare Erindringen om den humane Maade, hvorpaa han af Regjerings-Commissionen er bleven behandlet [3]).

---

[1]) Det vilde ikke være pasjende her at anføre det Antal af Skibe, som Forfatteren mistede under Krigen, eller den Kornmængde, han indførte. Vidnesbyrd om Sandheden af hvad han fremfører, hviler i den Egn, hvor han har virket.

[2]) I Norges Fjeldegne kjendes lidet til den Oekonomi, som findes i Levnetsmidlernes Forandring og Forflerelse. Vildt betragtes der neppe som Føde. og det traf ofte under Krigen, at forhungrede Fjeldboere bragte Vildt i Kjøkkenet til Salg, uden at have forsøgt dermed at tilfredsstille Hungeren i deres Hjem.

[3]) Brevverlingen selv vidner om, at Curial-Stilen fik en anden Tone end fordum; man nærmede sig den norske Regjerlug i en mindre ydmyg Stilling end den danske. Hiin bestod af Medlemmer, som vare blandt Nationens forstandige men simple Mænd, der ved Siden af Embedsmyndigheden lagde et simpelt Væsen, og en Ophævelse af de Former, som ofte bortskræmme Privatmanden fra Embedsmanden i en ophøiet Stilling. Hvilken Forskjel mellem en Audience hos en dansk Collegie-Chef og hos en norsk Regjerings-Commissair! Denne lønnedes og saa tarvelig, at han ingen uægte Glands kunde laane af glimrende og officielle Beværtninger. Det Medlem af Commissionen, som havde Formue dertil, øvede Gjæstfriheden paa gammel nordisk Viis.

Sjette Capitel.

Grev Herman Wedel Jarlsberg.

Regjerings-Commissionen saa sig om efter en Mand, som den kunde benytte deels til mundtligen at rygte dens Anliggende, at beskrive Landets lidende Forfatning og Commissionens vanskelige Stilling for den danske Regjering, deels besørge det Indkjøb af Kornvarer, som behøvedes for at forebygge Hungersnød. Formedelst Posternes usikkre Gang under en krigersk Stilling og de Vanskeligheder, som Sverige lagde for den frie Passage derigjennem, var det deels usikkert at bringe Brevene til sit Sted, deels vovede Commissionen ikke at betroe Yttringer angaaende Landets indvortes Anliggender under dets vanskelige Stilling til Papiret. Til at udføre dette vigtige og vanskelige Ærende tilbød sig Grev Herman Wedel Jarlsberg, som dengang var Amtmand over Buskeruds Amt, og vi see for første Gang i Norges farlige Stilling en Fædrelandets Mand fremtræde, der siden fik en saa afgjørende Indflydelse paa dets Skjebne.

Grev Herman Wedel Jarlsbergs Vugge stod udenfor Norge, og sine Skoleaar tilbragte han i flere fremmede Lande. Han er født i Montpellier 1779 den 21de September paa en Reise, som Forældrene foretoge til Neapel, hvor Faderen, Grev Frederik Anton Wedel Jarlsberg, var bleven ansat som Minister. De første 20 Aar af Grevens Levetid tilbragte han deels i Neapel, deels i Haag, deels i Holsteen og paa sit Fædrene-Gods Jarlsberg, og tilsidst og længst i London, hvor hans Fader var Minister. Brødrene Herman og Ferdinand opdroges med hinanden og vare hinandens Contubernaler indtil en modnere Ungdoms-Alder. Faderens Strenghed og en Uenighed mellem denne og Moderen, som bevægede den sidste til at forlade Mandens Huus ved Sønnernes Hjælp, foranledigede imidlertid deres Flugt fra dette, og det lykkedes dem, fast blottede for alle Midler, at naae en Søhavn, hvorfra de med et norsk Skib seilede til Norge[1]).

Grev Wedel var 20 Aar, da han forlod England; men hans Ophold der bestemte hans Skridt paa hans følgende politiske Bane, hans Tilbøielighed, Anskuelser og Charakteer som offentlig Statsmand. Han havde med ungdommelig Varme og Geniets hurtige Opfatnings-Evne sat sig ind i en constitutionel Stats Fordele, og bevarede indtil sin Dødedag en høi Grad af Interesse for Alt hvad der foretoges i det engelske Parlament, ligesom han havde en nøie Kundskab om den engelske Forfatnings indvortes Organisation og om Magtfordelingens Forgreninger. Dybe Studier og scientifiske Granskninger vare lidet hans Sag; thi hans sjeldne Evne til hurtigen at opfatte de vigtigste Gjenstande, af Bøger og Samtaler at uddrage det indholdsrigeste Stof, og bevare det til eget Brug i beleilig Tid, lærte ham paa en lettere Vei at komme til det klare Overskyn over Stats-Anliggender, som hele Livet igjennem udmærkede ham. Men det engelske Statsvæsen studerede han con amore, og der fandtes stedse paa hans Bord en eller anden Bog, som behandlede denne Gjenstand. I denne Henseende kom ogsaa hans store Sprogfærdighed ham til Hjælp. I det engelske, franske og tydske Sprog var han bevandret som i Modersmaalet, og han kunde med stor Lethed tilegne sig al den Viisdom, som han i Skrift og Tale i disse Sprog ønskede at gjøre sig brugbar. — Fra hans første Landstigning i Norge tiltrak han sig Nordmænds Opmærksomhed og den høieste Grad af Deeltagelse. Bestemt ved Fødselen til at blive en af Landets store Possessionater, betragtedes han tidligen som en vigtig Norges Mand, hans ulykkelige Familieforhold, som en Følge af Faderens haarde Behandling, opvakte den høieste Grad af Deeltagelse, hans herlige personlige

[1]) I Bilag 17 findes en vidtløftigere Udsigt over Herman Wedels Barndoms- og Ungdomshistorie, som Forfatteren troer vil læses med Interesse.

Egenskaber, raske og aabne Væsen, der ikke spillede i Fornemhedens Farver, men især den romantiske Maade, hvorpaa han var undsluppen Forfølgelse og Fare, og havde besteget Fædrelandets Kyster, gjorde ham allerede dengang til en almindelig Gjenstand for National-Interesse. Wedels Person, hans Historie og Udsigter for Fremtiden var i Alles Munde, og det var som om den Indflydelse anedes, som han siden fik paa Norges Skjebne. Brødrenes første Ophold i Norge var imidlertid kort, og de reiste til Danmarks Hovedstad, for der at bane sig en Fremtid. Ved Ankomsten til Danmark henvendte de sig til deres Moder, som førte et stille Liv i Nærheden af Kjøbenhavn, og da Kongen af Danmark erfoer Faderens strenge Behandling, lukkede han sit Øre for Faderens Reclamationer, og tog Flygtningerne under sin Beskyttelse. De beredte sig derefter, hver paa sin Vei, til Fædrelandets Tjeneste. Snart og hæderligen tog Grev Wedel, under den bekjendte Lassons Veiledning, latinsk-juridisk Examen ved Kjøbenhavns Universitet; men det juridiske Studium selv havde for ham liden Interesse. Han fordybede sig aldrig saa meget deri, at han kunde kaldes en dygtig theoretisk Jurist, og hans virksomme og daadfulde Liv tillod ham ikke at dyrke Lærdom i det rolige Studeerkammer[1]).

I Danmark blev han ogsaa modtaget med den Deeltagelse, som hans ulykkelige Ungdoms-Historie maatte opvække, og ved som Privatsecretair at optages i Grev Schimmelmanns Huus, og af denne Statsmand overdrages vigtige Forretninger, lagdes den første Grundvold til hans offentlige Bane. Det danske Hof selv viiste ham forekommende Opmærksomhed, og bestemte ham snart til et af de paa den Tid vigtigste Embeder i Norge, som Forberedelse til høiere Kald i sin Tid. For sin faderlige Velgjører, den agtværdige, skjønt mere theoretisk end practisk statskloge Grev Schimmelmann, nærede Grev Wedel alle sine Dage stort Venskab og Høiagtelse, men det danske Hofs venlige Færd kunde ikke forsone ham med de Statsstyrelsens Mangler, som han troede i Danmark at opdage. Hans Stilling som Schimmelmanns Secretair satte ham i Stand til at trænge ind i Statsforholdene, og den Svaghed og Ufuldkommenhed, som han deri meente at finde, bortfjernede ham tidligen fra en Regjering, hvis indvortes Organisation var ganske forskjellig fra den, han i sin tidlige Ungdom havde lært at kjende. Maadehold i Yttringer og Middelvei i at opfatte politiske Anskuelser laa ikke i Wedels Charakteer. Hans store Evne til at opfatte Forholdenes sande Væsen, og til at give sine Tanker og Meninger den indtrængende Tales Form, hans raske, for alle Hensyn til udvortes Forhold frie Anskuelse og Bedømmelse af alle Gjenstande, som kom ham for Øre, og af alle Personer, som han mødte paa Livets Bane, gave hans Domme stundom et Udseende af ubesindig Heftighed og Haardhed, som forvildede hans Medborgere, og gav endog Anledning til Mistydning og Forvanskning af hans Charakteers sande Væsen. Hvor ofte har han ved denne — man kunde sige — ukloge Adfærd og uskaansomme Udtryk om Medborgere endog ofte i udmærkede Stillinger, og i ham ubekjendte eller lidet kjendte Vidners Nærværelse, sat sine Venner i Forlegenhed og Uro, da de i en saadan Færd anede Spiren til en bitter Dadbel og hemmelig Forfølgelse, der heller ikke udeblev paa hans Bane[2]). Wedel havde vist nok, som Følge af Opdragelse og Barndoms Skjebne, en vis Haardhed i Charakteren, som Ingen, der kjendte ham som Mand, Fader og Ven, vil blande med Følesløshed eller Kulde under Livets ømmere Forhold; thi i alle disse Henseender byggede han Livets Lykke paa en fast Grundvold, og efterlod sig et Minde, som aldrig forgaaer. Men han satte en Ære i at vise en Standhaftighed

[1]) Han nærede endog en vis Mistillid til sine productive Evner som Forfatter, der tilstrækkeligen gjendrives ved hans velskrevne Indberetninger, hans Færdighed i Brevstilen og hans senere skriftlige Udarbeidelser.

[2]) Under saadanne raske Bedømmelser i snevrere Kredse pleiede han at sige: „Vi kunne jo tale frit her imellem os," medens flere ham ubekjendte Mænd fandtes blandt hans Tilhørere.

og et Sjælens urokkelige Mod under Livets bittreste Modgang, der stundom gav ham Udseende af en kold Ligegyldighed. Medens dyb Sorg herskede i hans Familie, pleiede han roligen sine offentlige Forretninger. Taarer paa Mandens Kind vare ham modbydelige og forekom ham nedværdigende, og det var først under den bittre Modgang, der tilstødte ham kort før hans Død, at han ogsaa lærte at kjende denne Lindring i Sorgen. Den samme Rolighed og Ligegyldighed viiste han, eller bar han til Skue for Landsmænds Domme, offentlig Mishandling eller Retskrænkelse i sin Stilling; men hans Venner opdagede stundom ved saadan Leilighed en indvortes Gjæring hos ham, der dæmpedes ved hans Selvbeherskelse, og kun udgjødes i Vennebarm. Derhos havde han en vis Fasthed i Charakteren, der stundom grændsede til Stivhed, i Følge hvilken han tog lidet Hensyn til Andres Domme og Meninger, og allermindst til den store Folkehobs. Havde han dannet sig en Idee om hvad der var Fædrelandet gavnligt, rokkede han den ikke, fordi den stødte an mod den almindelige Mening, og skjulte den ikke, om den end paadrog ham Forfølgelse og Had[1]. Havde han fattet Høiagtelse for en Landsmands Charakteer, Talenter og Brugbarhed, kunde Intet bevæge ham til at give sin Client til Priis for Folkets Fordomme, og han agtede i denne Henseende ikke paa Dagens Tone eller Bladenes Yttringer, men bidrog efter Evne til at befordre Vedkommende til den Stilling, som han ansaa passende til deres Talent og Brugbarhed. Hans Bedømmelse og Deeltagelse er i denne Henseende neppe bleven beskjæmmet. Hans politiske Meningers Rigtighed er under Historiens Gang lagt for Dagen, og de Mænd, til hvis Befordring han ved sin Indflydelse i sin høie Stilling bidrog, have hædret deres Beskytters Tillid. Især udmærkede Wedel sig fremfor Nogen af sine Landsmænd i sit Forhold til Fædrelandet ved Tilsidesættelsen af egen Fordeel, og den beredvilligste Opofrelse af Tid, Arbeide, Formue, Helbred, — ja Livet selv, naar han efter sin Overbeviisning troede at kunne gavne Fædrelandet. Han gav derpaa store Beviser i sin offentlige Stilling, hvorom Historien senere har at tale. Som Statens Mand tilsidesatte han alle private Hensyn, og hverken Ven eller Frænde, men kun hans egen Overbeviisning om den Ansøgendes Værd, ledede hans Skridt under hans indflydelsesrige Stillinger til Embeders Besættelse. I saadanne Forhold vare vedkommende Ansøgere bedre tjente med at være ham ligegyldige Personer, thi venskabelige Forhold prøvede han saalunde skarpest. Man har søgt Roden til disse Dyder i en høi Grad af Ærgjærrighed, Forfængelighed og Lyst til at spille en glimrende Rolle; men vi ere ikke berettigede til at nedstige i Hædersmandens Barm, og langt mindre til at underlægge dette Mønster paa en Statsmands Æresvandring nogen forbunklende Folie. I intet Forhold sporedes Wedels Strenghed i sine Domme og Heftighed i sine Yttringer meer, end naar Talen var om den danske Regjerings Adfærd og Politik, og det er intet Under at hans Navn der opsloges paa Regjeringens Modstanderes Liste. Hans danske Venner græmmede sig over hans formeentligen utaknemlige Færd, den danske Konge harmedes over at have opvarmet en Slange i sin egen Barm, og mange blandt Danmarks meest anseede Mænd vare ivrige i at skamplette hans Navn. Gjennem Danmarks historiske Muse ville vi saaledes ikke overgive Wedels Navn til Efterverdenen, ligesom vi ei heller agte at forsvare Grevens overdrevne, stundom ubesindige Yttringer i den Henseende[2]; men Norges Saga giver andre, ham og Sandheden værdigere Elementer til en Skildring over Wedel som Statsmand, Virksomhedsforstander og Familiefader, og Fædrelandet vil taknemligen give hans Minde en Hædersplads iblandt sine Velgjørere.

---

[1]) Som Repræsentant i Storthinget udtalte han ved en given Leilighed sin spottende Harme over Patrioternes Færd i Selvstændighedskrigen med en Aabenhed, som ængstede hans Venner, og gave Uvenner Vaaben i Hænderne mod ham, ligesom den vel neppe var betimelig. [Jfr. Johansons Skrift „Om ett nyt föreningsfördrag mellan Sverige og Norrige" S. 249; S. Syvertsens Oversættelse S. 127.

[2]) Vi henvise til den Tale, som han holdt paa det overordentlige Storthing 1814, i Anledning af Rigernes Forening. [Trykt i Sammes Forhandlinger S. 270—288.]

Efter et kort Ophold i Danmark, hvor der overdroges ham nogle vigtige Undersøgelser uden stort Resultat, forflyttedes han til Norge, og hans første Embedsbane der, som Amtmand i Buskerud, var en Forberedelse til den høiere Stilling, hvortil han siden skulde hæves. I denne Stilling vidste han at forskaffe sig Agtelse hos Regjeringen ved sin Dygtighed og kloge Embedsfærd, og deres Høiagtelse og Hengivenhed, blandt hvilke han virkede, ved sit venlige og derhos Ærefrygt bydende Væsen. I sine yngre Dage beflittede han sig meer end i sine ældre paa at vinde simpel Mands Gunst ved en vis fortrolig Tone, og ved at sætte sig ind i hans Forhold. Hans Venlighed var imidlertid ikke Stormandens Nedladenhed, der ligesom nedstiger fra en stor Høide, for at blande sig blandt dem, der staae paa Livets lavere Trin. Hvor megen Agtelse han end i sit Indvortes monne have næret for Livets uvæsentlige Fortrin, hvor skikket han end var til at spille en Ridders Rolle fra Middelalderens bedste Tid, — i sit ydre Væsen og i sin Omgang gjorde han aldrig disse Fortrin gjældende til Andres Besvær, men viiste stedse en oprigtig Agtelse mod dem, der var Agtelse værd, i hvilken Stilling i Livet end Manden monne befinde sig. Han havde derfor gjennem sit hele Liv oprigtige og sande Venner blandt alle Klasser, og fornægtede aldrig dem, der vare ham kjære, i hvilken Kreds af menneskelig Høihed han end befandt sig[1]). Hvor høit han end senere steg i Rang og Embeds-Virksomhed, var der maaskee ingen Stilling paa hans Embedsbane, i hvilken han oprigtigere elskedes, meer udeelt agtedes, og meer almindeligen tilfredsstillede Alle end som Amtmand i Buskerud, og han omtalte dette Tidspunkt gjerne, som et af de lykkeligste under hans Embedsliv. Det var ogsaa i denne Stilling, at han indgik i ægteskabelig Forbindelse med Frøken Karen Anker, og beredte sig derved en paa Jorden sjelden huuslig Lykke, ved Siden af en af Landets elskværdigste og ædleste Qvinder. Det unge Par, der i Elskværdighed kappedes med Jordens meest Begavede, reiste om i Amtet, deeltoge i muntre Forsamlinger og Feste, og disse Districters Ældste omtale endnu hine muntre Samqvem med høi Deeltagelse. I sin senere Embedsfærd tabte han Noget af denne sin Popularitet; thi baade er denne vanskeligere at bevare i høiere Stillinger, fordi Fordringerne voxe jo høiere Embedsmændene stige, Berørelserne ere vigtigere og mere mangfoldige, og fordi han selv, paa mange Maader miskjendt, satte mindre Priis paa Folkegunst. Men hvo der, Frænde eller Ven, kjendte Wedels ædle Sind og Charakteer, hvo der havde Leilighed til at beundre hans mangesidige Talenter og store Evner til at tilegne sig det Rette og Sande, bevarede sin Høiagtelse og Kjærlighed for ham til Graven.

Grev Wedel tilbød sig selv at gjøre den vigtige, og paa den Tid farlige, Reise til Danmark, og Tilbudet modtoges med Glæde af den norske Regjerings-

---

1) En af hans bedste Venner var en af Christianias retskafneste, men i sit Væsen simpleste Kjøbmænd, der tilligemed ham var Medlem af Providerings-Commissionen. Det var i Sandhed rørende at høre den religiøse Erik Thurmanns varme Hengivenheds-Yttringer om Wedel. Han var imidlertid langt fra at smigre Greven, men han forestillede ham ofte alvorlig det Betænkelige i hans Tilsidesættelse af alle Betænkeligheder, og sagde frit ud sin Mening om hvad de samtligen forhandlede i Fædrelandets Anliggender. Greven hørte ham med en Godmodighed, der grændsede til Ærbødighed. Under Forfatterens fast 40aarige Venneforhold til Wedel fandt aldrig nogen gjensidig Misforstaaelse Sted, endskjønt de vel stundom vare af forskjellige Meninger med Hensyn til Fædrelandets Stilling. Med Sandhed kan Forfatteren sige, at han aldrig noget Øieblik har været i Tvivl om Grevens redelige Hensigter og fædrelandske Sind, ligesom Rigtigheden af hans politiske Anskuelser i Tidens Fylde bekræftedes. Saa varm og uforfærdet Greven var i sine egne Yttringer og i sin egen Færd, saa megen Forsigtighed brugte han i sine Raad til sine Venner, og meer end engang har Forfatteren sporet Virkningen af Grevens modererende Stemme, naar han for raskt nærmede sig Rigets Foresatte under Krigens Forviklinger. Dette Forhold var gjensidigt og forstyrrede aldrig det indbyrdes Venskab. De Beviser, som Greven har givet Forfatteren paa trofast Venskab, som han aldrig fornægtede, hvor de mødtes, bevarer han i en taknemlig Erindring, som vil følge ham til Graven.

Commission. Ligesom en Reise af den Art var efter Grevens Sind, saa maatte han under sine daværende Forhold være særdeles skikket til at fuldføre den dermed forbundne Hensigt. Det Simple og Lette var ikke Grevens Sag; kun det Overordentlige, det Vanskelige og Farlige indeholdt noget tillokkende for ham. Selv den fast eventyrlige Maade, hvorpaa Reisen maatte foretages, gjorde ham samme meer interessant; thi han kunde ikke lægge sin Reise-Linie igjennem Sverige og Danmark, da Sjælland endnu befandt sig i en Slags blokeret Tilstand, og Freden med Sverige ei var at stole paa; men han besluttede i Lodsbaad, under den mørke Nat, at sætte over til den jydske Kyst, over et med fiendtlige Skibe opfyldt Hav. Men Faren og Strabadsen selv var en ny Opmuntring for Greven, endskjønt han maatte betale deslige, ofte uhensigtsmæssige og unyttige Legems-Anstrengelser, og Lyst til ligesom at omsætte Dagen med Natten, med en svækket Helbred og med legemlige Lidelser, som vaagnede allerede i en yngre Alder, fulgte ham igjennem hele Livet, og alt for tidligen lagde ham i Graven[1]).

Wedel maatte ogsaa være særdeles skikket til at udføre dette Ærende. Han stod paa den Tid i den nøieste Forbindelse med Danmarks vigtigste Statsmænd, han var yndet og agtet af den danske Kronprinds selv, og hans Ord og Mening havde saaledes stor Vægt i det danske Regjeringsraad. Hans Anskuelse om Fædrelandets Stilling havde dengang en langt anden Retning end den siden fik. Han deelte en almindelig Harme over Englændernes Rovtog, og Tanken om en Forbindelse mellem Sverige og Norge, som Grundstenen til Skandinaviens politiske Lyksalighed, var endnu ikke opstaaet hos ham. Saaledes gik hans hele Attraa oprigtigen ud paa at gavne Staten i den politiske Stilling, hvori den dengang befandt sig. I Øvrigt gik denne Plan til Norges Providering igjennem Grev Wedels Hænder i det Store, og interesserede ham saaledes i en desto høiere Grad. Thi omendskjønt han i de ham betroede offentlige Sagers Behandling, saavelsom i hans private Kaldssysler, ofte steeg ned til en smaalig Detail, interesserede ham dog kun Resultater, som gik i det Store. Ved saadanne Leiligheder lagde han ofte, saavel i offentlige som private Anliggender, en stor Maalestok paa Kræfternes Anvendelse, og ilede uforfærdet til Maalet, uden at prøve ængsteligen de Midler, som stode ham tilrede, eller den Tilstand, hvori Statens eller hans egen Kasse befandt sig. Det traf vel ikke sjeldent, at Grev Wedel, under at lægge Planer til Statens Tarv, glemte at han var Medlem af en lille Stat med smaa Midler, og lagde saaledes Planer for Norge i de store Staters Spor, i en større Stiil end som passede sig for Fædrelandet. Ved denne Leilighed var det imidlertid hensigtsmæssigt at anlægge Planen i det Store, og at anstrenge Statens yderste Kræfter; thi det gjaldt Intet mindre end at forebygge Mangel og Hungersnød i Fædrelandet. Han foretog flere Reiser til Danmark, for at fremme dette store Øiemed, og omendskjøndt han paa disse udrettede særdeles meget til Norges Providering, saa tilfredsstillede dog hans Foranstaltninger ikke altid Regjerings-Commissionen, fordi hine stundom vare for raske, for kolossale med Hensyn til Statens Midler, og krydsede Commissionens Omsorg for andre vigtige Dele af Stats-Interessen. Deraf opstod stundom en alvorlig Brevvexling imellem Regjerings-Commissionen og Greven, der findes indført i Commissionens Correspondents-Protokol, i hvilken denne klager over Grevens bittre Udladelser. Hvor tilfreds imidlertid Regjerings-Commissionen var med Grevens Virksomhed og Resultatet af hans Arbeide ved denne Leilighed, viser et Brev af 4de December til Greven af følgende Indhold:

---

[1]) En saadan Reise, som han i en senere Periode foretog, bidrog til at nedbryde en ikke stærk Helbred. Han var 1827 udnævnt til Storthingsmand, og foretog samme Vinter en Reise til England i egne Anliggender. Reisen gjorde han saa seent, at han maatte paa en Hummer-Byse sætte over fra England til Norge, og leed paa Reisen saa ondt, at han maatte betale den med en langvarig Sygdom. Det græmmede ham derbos meget, at han ei naaede sin Hensigt, at være tilstede ved Storthingets Aabning, da han kom først nogle Dage efter.

„Ligesom Regjerings-Commissionen med megen Fyldestgjørelse har igjennemgaaet den Samme af Deres Høivelbaarenhed under 22 November sidstleden tilstillede Indberetning om Fremgangsmaaden af den Dem overdragne Commission angaaende Norges Proviantering, saavelsom medfulgte tabellariske Forklaringer over de anskaffede Kornvarer og Levnetsmidler, samt til disses Transport fragtede Skibe, og Fortegnelsen over de i den Anledning af Deres Høivelbaarenhed havte Indtægter og Udgifter, saaledes opfylder nu Commissionen en behagelig Pligt ved at bevidne Deres Høivelbaarenhed sin oprigtige Erkjendtlighed, og aflægge Dem sin Tak saavel for den Velvillighed, hvormed De paatog Dem en saa vigtig, og i Følge af Tidens Konjunkturer med ligesaa megen Fare som Anstrengelse forbunden Mission, som for den aarvaagne Nøiagtighed og Hurtighed, hvormed De under flere besværlige Reiser har udført samme."

„Vi forene os Alle i det fælles Ønske, at Udfaldet af Deres Anstrengelse maa svare til, hvad Planer, lagte med Klogskab og udførte med Nidkjærhed, give Grund til at haabe; men under enhver Betragtning, og uafhængig af Tilfældene, ville Deres Høivelbaarenheds patriotiske Bestræbelser stedse vorde Dem en uomtvistelig Adkomst til Regjeringens Skjønsomhed og Fædrelandets Tak."

Syvende Capitel.

Regjerings-Commissionens Virksomhed og vanskelige Hverv.

De Foranstaltninger, som Regjerings-Commissionen fandt fornødent at træffe til at tilveiebringe et tilstrækkeligt Penge-Repræsentativ, og sørge for Norges Providering, vare ikke de eneste, som beskjæftigede den i denne farefulde Tid. Tusindfold andre Omstændigheder krævede dens Opmærksomhed og paalagde den Omsorg og Ængstelse. Især gave de skarpe Forholdsregler, som den danske Regjering i sin Harme over Englands Voldsfærd troede sig beføiet til at tage mod samme, Anledning til alvorlige Forestillinger, som den henvendte til den danske Konge selv i et Brev af 18de September [1]. I dette forudsætter Commissionen, at det ikke er Kongens Villie at foranstalte alle engelske Eiendomme priisdømte i Norge, førend et saadant fiendtligt Skridt af den engelske Regjering var gjort. Den gjør opmærksom paa, at en saadan Priisdømmelse af engelske Effecter vilde være til aabenbar Skade for Norge, da den vilde medføre Confiskationen af alle norske Effecter i England, der vare af langt større Værdi, end de engelske Eiendomme, som fandtes i Norge. Forestillingen blev imidlertid uden Frugter, da en Forordning under 9de September var udkommen, der indeholdt de før omtalte Bestemmelser angaaende Forholdet til England under den nærværende Krigstilstand. Strax efter udstedtes under 14de September et Reglement for Kaperfarten og Prisernes lovlige Paadømmelse.

Ved disse Bestemmelser afbrødes saaledes al Communication imellem Norge og England. De Skibe, som i England vare lagte under Embargo, bleve der condemnerede, og da alle de Skridt, som det engelske Ministerium gjorde for at indlede fredelige Underhandlinger, vare blevne afviste, fik de engelske Krydsere i Nordsøen Ordre til at opbringe alle de danske og norske Fartøier, som fandtes der, og nu mestendeels bestode i Kornskibe. Forgjæves gjorde den norske Regjerings-Commission et nyt Forsøg paa at stemme den danske Regjering til mildere Forholdsregler, og

[1]) See Bilag No. 18.

bane Vei til en Skibsfart, som gjennem neutrale Fartøier kunde vedligeholde Norges vigtigste Næringsdrift[1]). Ogsaa dette Forsøg mislykkedes; de skarpeste Love bleve givne for at hindre al Forbindelse med England, og strengt udførte. Regjerings-Commissionen saa sig, formedelst disse skarpe Kongebud, nødt til at sætte sig ind i Anskuelser, som vare fordærvelige for Norges Handel, og anvende den Myndighed, der var den overdragen, til at udføre dem. Enkelte af Norges Borgere viste sig uforstandigen virksomme til at befordre Landets Sperring, ved at henvende Regjerings-Commissionens Opmærksomhed paa de Forsøg, som gjordes paa at indlede en simuleret Handel med England igjennem neutrale Fartøier. Imidlertid skede disse Angivelser dog kun af enkelte Handelsmænd, der ikke vare Udskibere, men Skibsredere, og altsaa ei kunde umiddelbart deeltage i denne Udskibning. Vi forklare os denne Adfærd deels af den Harme, som opfyldte Nordmandens Sind i de Dage over Englands voldsomme og for Norges Handel og indvortes Velvære saa fordærvelige Adfærd, deels deraf, at offentlige Anliggender paa den Tid betragtedes fra en snævrere Synspunkt end under den senere frie Forfatning. Øiet hæftede sig sædvanligen kun paa den Gjenstand, som laa nærmest ved egen Dør, og Borgeren var sjeldent i Stand til at overskue indtrufne Begivenheders Sammenhæng med det hele Samfunds Bedste. Derhos stod Nordmanden, i sine, ofte siden gjentagne, høie Tanker om Fædrelandets Stilling og politiske Vægt, i den Forblindelse, at de fiendtlige Skridt, som Norge gjorde mod England, vilde saa meget forværre dette Lands Stilling, at det skulde bekvemme sig til en for de forenede nordiske Lande ærefuld Fred. Regjering og Folk vare enige med hinanden i skjæve Anskuelser og ukloge Forholdsregler.

Saaledes findes i Regjerings-Commissionens Deliberations-Protokol en Forestilling af 16de December fra de Handlende i Tønsberg, hvori disse gjøre opmærksom paa „de mangfoldige Misbrug, der foregaae ved Udførelsen af norske Producter fra Norge i Skibe under neutralt Flag.“ Især skulde det være Pappenburgere eller Kniphausere, som indtoge Ladninger paa Kysterne, og atter skulde være bestemte til England. Derhos forklarede de, at England efter alle Beretninger allerede nu leed Mangel paa Trævarer, og, udelukket fra Østersøen, skulde det blive aldeles berøvet denne uundværlige Artikel. Det var derfor efter deres Formening klart for alle Sagkyndige, hvor vigtig en Grund dette maatte blive for England til at indgaae Fred. Der var saaledes kun eet Middel til at bevirke dette, saavelsom til at forebygge engelske Manufacturvarers Indsmugling her i Riget, og dette var: „aldeles at forbyde al Udskibning af Trævarer og norske Producter — det være til venskabelige, neutrale eller fiendtlige Magter — og ligeledes at forbyde al Indførsel af udenrigske Varer, af hvad Navn nævnes kan, naar undtages de første Nødvendighedsvarer til Livets Ophold. Uden denne Bestemmelse indsees intet Middel til at forebygge de utallige Misbrug og den nedrige Snighandel, som nu gaaer i Svang, — og saalænge denne vedvarer, vil vel England sildig eller aldrig bringes til den Yderlighed, som udfordres for at tvinge det til Fred.“ Saavidt kan et indskrænket Oversyn over politiske Forhold, skjæve Anskuelser og en ilde forstaaet Patriotisme drive det! Og disse Raad udfløde fra en By, som ved flere Leiligheder under Krigen lagde et sandt patriotiskt Sind for Dagen. De gode Mænd glemte eller vidste ikke, at der under hine neutrale Flag dagligen gik Skibe fra Østersøen ladede med Trælast, under engelsk Convoi stilende til England[2]), og at mægtigere Nationer, der stode i samme fiendtlige Forhold til England som Norge, tillode en hemmelig Forbindelse med dette

[1]) See Bilag No. 19.

[2]) Enkelte af disse opbragtes til Norge, og et deriblandt, ladet med store Master, blev indbragt til Christianssand, men frikjendtes paa Grund af den Sætning „frit Skib gjør frit Gods.“ Frikjendelsen blev vel misbilliget af Regjerings-Commissionen, ikke fordi det var fiendtlig Gods, men fordi Skibet førte Varer, som af Magterne indbyrdes ansaaes for Krigsfornødenheder og Contrabande.

Land. Fra Drammen opløftede sig paa samme Tid en Stemme i samme Anledning, der gjorde Regjerings-Commissionen opmærksom paa lignende saakaldte Misbrug. Den samme Mand [1]) gjorde siden sit Fædreland større Tjeneste ved, som Greve Wedels og Provideringens Agent i Gothenborg, deels at fremme Korn-Provideringens store Sag, deels befordre den Fart paa England, hvorimod han nu ivrede.

Under disse Omstændigheder kunde Regjerings-Commissionen, naar den ikke ganske vilde oversee Kongens Befalinger, ei blive uvirksom, men maatte gjøre strenge Undersøgelser om denne Handel og foranstalte den hemmet. Der var desuden i Regjerings-Commissionen neppe meer end eet Medlem, som satte sig tilbørligen ind i disse Forhold, og paa hvis Raisonnement over Landets Stilling vi i ovenfor anførte Breve, som af ham vare conciperede, have havt en Prøve. Prinds Christian August tog, som allerede berørt, især i Begyndelsen, liden Deel i Foranstaltninger fra Commissionens Side, som angik Handel og Bindskibelighed; Grev Moltke satte sig ikke ind i denne ham fremmede Gjenstand, og Rosenkrantz's redelige Sjæl var kun aaben for den bogstavelige Udtydning af sin Konges Villie. For saadan Overvægt maatte Falsen altsaa vige, og bøie sine liberale Anskuelser under de strenge Kongebuds Ord [2]). Saaledes blev Wulfsberg, dengang Byfoged i Christiania, befalet at anstille den strengeste Undersøgelse, hvis Resultat blev, at denne begyndte Udskibning ved neutrale Skibe aldeles ophørte [3]). Wulfsbergs Fædrelandssind var bekjendt formedelst hans varme Iver for Universitets-Sagen, og hans store Embedsdygtighed prøvedes i mange for Fædrelandet gavnligere Stats-Ærender end dette.

Rosenkrantz var saa samvittighedsfuld med Hensyn til at forhindre Udskibning af norske Producter gjennem neutrale Skibe, hvoraf Faa i Landet kunde høste saa stor Fordel som han, at han overgav til Regjerings-Commissionen et Brev fra et engelsk Huus, som overbragtes ham af en preussisk Skipper, hvori han dertil opfordredes. Ved denne Leilighed erklærede han: „at han i dette som i ethvert Tilfælde afskyede Alt, hvad der syntes at kunne sigte til at lægge Dække over hans Handlinger.“ Brevet [4]) blev tilligemed en Forestilling, hvori alle Omstændigheder vidtløftigen forklaredes, indsendt til Kronprindsen og hans Bestemmelse derom indhentet. Dog anbefalede Regjerings-Commissionen Skibenes Frigivelse, paa Grund af, at de vare ankomne til Norge før Forordningen af 24de December var udkommen, hvori strengeligen forbødes under haard Straf alt Samqvem fra norske Handlendes Side med Skibe, som kom fra de brittiske Øer, Colonier og Besiddelser, eller paa deres Reiser havde anløbet samme. Efter et Par Maaneders Forløb faldt endelig kongelig Resolution i denne Sag, i Følge hvilken Skibene tillodes at afgaae; men Ladningerne bleve udlossede, fordi der foreskreves Skipperne saadanne Betingelser, som de ei kunde opfylde. I sit Brev i den Anledning tilføier Kronprindsen, „at han ei kunde andet end bifalde Regjerings-Commissionens Fremgangsmaade med at stoppe fornævnte Skibes Afseiling, og med fuldeste Tilfredshed erkjender den Aarvaagenhed, hvormed Samme stræber at forebygge al Handel med Fienden, saavel directe som indirecte“ [5]).

---

1) Christopher Fave i Drammen.

2) Forfatteren, som i den Tid ofte besøgte Christiania, for at føre sin Sag for Regjerings-Commissionen, havde i sine Samtaler med Falsen Leilighed til at overbevise sig om hans liberale Frisind og store Ønske at lette Virksomhedens tunge Skridt under Landets kritiske Stilling.

3) Bilag 20. [Byfoged Jacob Wulfsberg, der Aaret efter blev Sorenskriver paa Eker og døde 1826, har efterladt sig en Samling af Afskrifter af de ved ham udførte vigtigere offentlige Commissions-Hverv m. v., hvilken Samling en af hans Eftermænd, Hr. Sorenskriver G. P. Rasch, i 1858 velvilligen har afgivet til Rigsarchivet.]

4) Med dette Brev fulgte et andet af samme Art til Kjøbmand Jørgen Aall i Porsgrund. [Forfatterens Broder.]

5) [En mærkelig Brevvexling mellem Rosenkrantz og Kronprindsen angaaende en Kjøbmand i Tønsberg, som blev tiltalt, fordi han i Anledning af en Vexel havde sendt et Advisbrev til England, findes i Norske Samlinger (1850) I. 294—296 Noten.]

Saaledes gik en gunstig Leilighed tabt til at forbedre Norges ulykkelige Stilling ved en uskyldig, af alle de øvrige krigførende Magter tilladt, Handel med Fienden gjennem Skibe med neutralt Flag, og vi have her atter et Beviis paa Kronprindsens strenge Redelighed i at opfylde sine til Frankrige og Rusland indgangne Forpligtelser; men tillige paa hans upolitiske Færd, i Følge hvilken han valgte Forholdsregler, som ikke efterlignedes af nogen af hans Allierede, ja neppe af Napoleon selv, og som paaførte hans ulykkelige Undersaatter saa store Lidelser. Dagligen seilede store Flaader af neutrale Magters Koffardi-Skibe [1]) — endog engelske Skibe under neutralt Flag — forbi Kjøbenhavns Red, som bragte Varer fra England til de østersøiske Havne, og fra disse igjen tilbage til England, endskjønt denne Handel i Følge offentlige Krigserklæringer var aldeles forbuden. Hvor langt anderledes vilde Norges Stilling have været, dersom den danske Regjering tidligere havde aabnet sine Øine i denne Henseende!

Et andet Forsøg til at indlede en gjensidig Udvexling af Skibe og Fanger blev ligesaa forgjæves senere gjort af Regjerings-Commissionen. En engelsk Capitain Hamilton havde bemægtiget sig udenfor Riisøer et Skib, der førtes af N. Simonsen, og som tilligemed Ladningen ansattes til en Værdi af 8 a 9000 Rd.; men Hamilton gav Simonsen fri, under Betingelse af, at han skulde udvirke Frihed for Mandskabet paa det udenfor Riisøer forliste Skib, Unity Smack. Commissionen bemærkede, at naar Hamiltons Ønske bevilgedes, „kunde dette maaskee blive en Bevæggrund for andre engelske Krydsere til en mere menneskelig Fremgangsmaade mod andre Koffardifarere, end den de sædvanligen vise." Den danske Regjering vilde ikke tillade denne Omvexling. Samme Skjebne havde et Forslag, som Regjerings-Commissionen under en senere Dato gjorde om, „at samtlige her i Fangenskab værende, og paa Bergstaden Kongsberg anholdte, storbrittaniske Undersaatter ved et Parlamentair-Skib maatte vorde oversendte til England, deels for derved at løse en Deel af vore i engelsk Fangenskab under en haard Behandling sukkende Landsmænd, deels for at spare de store Bekostninger, som disse Fangers Underholdning og Bevogtning medtager." Commissionen oplyste, at disse brittiske Fangers Underholdning, foruden hvad Bevogtning ved militair Magt kostede, medtog aarligen en Sum af meer end 30,000 Rd., „og at denne Statskassens Bebyrdelse endda bør henregnes blandt de mindste Uheld, til en Tid da den unyttige Fortæring af enhver Tønde Korn er et nationalt Tab." Den tilføiede, „at dens Borgerfølelse lider ved at see Undersaatter af en Regjering, der er Deres Majestæts Dødsfiende, fortære den Føde, hvorefter Landets betrængte Sønner sukke." Den oplyste, at 7000 af Danmarks og Norges Undersaatter mishandledes i brittiske Fængsler, af hvilke en Deel kunde befries fra sine Lænker ved denne Ombytning. Commissionen indstillede saaledes, om det maatte ansees passende med et Parlamentair-Skib, forsynet med Hans Majestæts aabne Brev, og ført af en dertil beordret Søofficier, at oversende de paa Bergstaden Kongsberg anholdte storbrittanniske Undersaatter. Men den danske Konge vilde endnu ikke høre Forestillinger af den Art, og der kan ikke gives noget større Beviis paa, hvor stor hans Forbittrelse var over Englands voldsomme Angreb, og hvor meget han satte sit Haab til et heldigt Udfald af sine egne og sine Allieredes fiendtlige Anstrengelser, end at han afviste ethvert Skridt, der havde et fredeligt Udseende, og enhver Tilnærmelse til England, medens Norge vaandede sig under Hungersnødens Elendighed og Følerne af standsede Næringsveie. Der er ingen Grund til at tvivle om den danske Konges Kjærlighed til det norske Folk, eller hans oprigtige

[1]) Disse Skibe gik sædvanligen under Pappenburgeres eller Kniphauseres Flag, men disse ubetydelige Landskaber maatte have været den europæiske Handels Dronninger for at udsende saa store Flaader. Engelske Skibe gik ofte under amerikansk Flag, men stundom var det virkelige Amerikanere, og den amerikanske Regjering gjorde efter Freden store Fordringer paa Erstatning for disse Opbringelser, som mestendeels maatte tilfredsstilles.

Attraa efter at lindre dets Nød under Krigen; men nægtes kan det ikke, at flere af hans Foranstaltninger, og især hans afmægtige Trods mod en overlegen Fiende, tvertimod hans stærkere Allieredes Exempel, stilede til det modsatte Maal [1]).

Iblandt de Byrder, som vare Norge paalagte i denne ulykkelige Krig, og paahvilede Regjerings-Commissionen, hørte saaledes ogsaa de Foranstaltninger, som maatte træffes deels til Krigsfangernes sikkre Bevogtning, deels til deres Forpleining. Ved Krigens Udbrud befandtes nogle engelske Skibe i norske Havne og nogle Reisende, som tilfældigviis opholdt sig i Landet, deels for at røgte Handelsærender, deels for at see sig om i Norge. Deres Antal beløb sig omtrent til 200 — vist nok et ringe Antal mod de flere Tusinder, der befandt sig som Fanger i England. Men i et Land, hvor Mangelen paa Levnetsmidler var saa stor, føltes enhver Forøgelse af Provideringens Byrder. For at formindske Udgiften af Vagtholdet paa den ene Side, og tillige give de ulykkelige Fanger en større Frihed til at bevæge sig i fri Luft i Omkredsen af Byen, bestemtes Kongsberg til deres Opholdssted. Der var ogsaa, under den dagligen formindskede Folkemængde formedelst Bergværksdriftens Indskrænkning, den største Overflod af Huusrum saavelsom let Adgang til Brændsel. Til Underholdning for disse Fanger bestemtes efter deres borgerlige Stilling fra 48 Sk. — som i meget enkelte Tilfælde forøgedes til 72 Sk. — til 24 Sk. dagligen. Imidlertid findes idelige Klager fra Fangernes Side over Utilstrækkeligheden af deres Underholdning, og det blev dem derfor tilladt gjennem Connexioner deels i Norge deels i Sverige at forbedre deres Stilling ved Tilskud af egne Midler. Nogle af de engelske Fanger befandt sig saa vel under deres Fangenskab i Norge, at de giftede sig og sloge sig ned her. Der sporedes øiensynligen hos Regjerings-Commissionen Attraa efter at lindre disse Fangers Skjebne saa meget det stod i dens Magt, saavel i Følge den Humanitets og Menneskeligheds Aand, som herskede blandt dens Medlemmer, som af Politik, for ved en god Behandling af engelske Fanger at berede vore Landsmænd i England den samme Skjebne og lette Adgang til Fange-Udvexling. I alle Tilfælde bleve de faa engelske Fanger langt menneskeligere behandlede i Norge end de Norske i England, hvor Fangerne indsluttedes i saakaldte Prisonskibe under en maadelig Forpleining, eller fordeeltes i det Indre af Landet i smaa Byer, hvor deres Skjebne var forskjellig efter som Lykkens Lod traf dem. Det lykkedes imidlertid enkelte menneskekjærlige Privatmænd i England ogsaa at lindre norske Fangers ublide Kaar og endog at forhjælpe dem til Flugt fra Fangenskabet, men de Nordmænd, som befandt sig i engelske Prisonskibe, omtale mestendeels deres Fangenskab i England

---

[1]) Et Forsøg, som fra den engelske Regjerings Side blev gjort paa en Udvexling af begge krigførende Magters Fanger, afviistes ogsaa af Regjerings-Commissionen, rimeligviis fordi den kjendte Kongen af Danmarks Utilbøielighed til at indlade sig i fredelig Underhandling med England. Skibsfører Povel Lund fra Drammen blev nemlig 1807 i August Maaned opbragt til England, hans Skib condemneret og solgt, og han selv som Krigsfange sendt til Reading. Gjennem gode Anbefalinger fra Venner i London skaffede han sig anseete Mænds Deeltagelse paa det Sted, hvor han som Fange opholdt sig, og fik ved disses Indflydelse paa Lord Sidmouth og Canning sin Frihed. Denne Leilighed benyttede Canning til at gjøre den norske Regjering et Forslag til Udvexling, som forgjæves var gjort den danske. Men denne Mission paadrog Lund stor Ulempe. Han blev, som mistænkt for at have staaet i utilladelige Forbindelser i England, arresteret, tildeels behandlet som Forbryder, og først efter 7 Ugers Forløb frigivet under Forpligtelse, at han ingen Regres maatte søge for den ham tilføiede Ulempe, ligesom intet Ansvar skulde paahvile Nogen formedelst denne mod Lund anlagte Sag. En af Regjerings-Commissionens agtværdigste og humaneste Medlemmer benyttede sig ved denne Leilighed af Udtryk, som vise hvor vidt Iveren for at udføre endog utidigen strenge Kongebud kan drives. Han paastod nemlig, „at om han alene havde havt at fælde Dom i Lunds Sag, vilde denne have mistet sit Hoved" — og det blot fordi han havde overbragt et Forslag fra England, der aabenbart stilede til Norges Bedste! Mærkværdigt er i denne Henseende et Forhør, som blev optaget paa Agershuus Fæstning den 27de Mai 1808. [Ved kgl. Resol. af 28de August 1808 bifaldtes, at Lund fuldstændig var frikjendt.]

som den mørkeste Periode af deres Liv, hvortil ikke alene Hjemvee, men og den strenge Behandling bidrog. Denne Sammenstuvning i snevre Skibsrum af mangfoldige nødlidende Mennesker, som node en knap Kost og Lidet eller Intet fik til Klæder, frembragte især en Ureenlighed, hvorover Mange beklagede sig [1]).

Ved Placat af 30te October 1807 blev det forbudt Skoveiere „uden Admiralitets- og Commissariats-Collegii foregaaende Indvilgelse at sælge enten tildannet Egetømmer, der til Skibsbyggeri kan være anvendeligt, eller noget til Skibstømmer tjenligt Egetræ, hvad enten samme staaer paa Roden eller er skaaret.“ Forbudet skadede paa den Tid det gaves kun lidet, da intet privat Skibsbyggeri fandt Sted, fordi Skibsfarten var standset, og da denne siden aabnedes under Licencefarten, vides ikke at Forbudet blev sat i Kraft, endskjønt det ikke ophævedes. De private Skibsværfter kom da i livlig Bevægelse, uden at Forbudet spærrede Adgang til fornødent Skibstømmer. Den danske Regjering var ofte strengere i sine Bud end i Overholdelsen deraf. Forbudet mod at bruge Eeg til Ligkister, som udgik 13de November 1807, havde ingen Virkning i Norge, hvor Egen saa godt som aldrig dertil anvendes. Under 20de November s. A. udgik et andet Forbud [2]), som kunde have gjort stor Skade, om det var bleven efterkommet. I en Cancelli-Placat befaledes nemlig, „at alt Forraad af Krud, Salpeter og Bly, som maatte haves i de danske Stater, skulde under vedbørlig Straf paa ethvert Sted angives for vedkommende Øvrighed, og opbevares til Kongens og Landets Tjeneste; desaarsag Intet deraf maa sælges eller udføres af Landet.“ I Anledning af dette Forbud indstillede Regjerings-Commissionen, hvor skadelig dets Overholdelse kunde blive for den indvortes Industri, især for Bergværkerne, som ikke vilde kunne fortsætte deres Virksomhed, naar de ei kunde skaffe det nødvendige Krud til Malmsprængning i Gruberne. Offentligen blev Budet ikke tilbagekaldt, men Forfatteren har aldrig følt sig i Forlegenhed formedelst samme. Han er endog flere Gange under Krigen, naar han manglede Krud til sine Gruber, dermed bleven forsynet af de offentlige Autoriteter.

Overhovedet viste Regjerings-Commissionen ved alle Leiligheder oprigtig Attraa efter at formindske de Byrder, som Krigen paalagde Statskassen. Stedse maalte

---

[1]) I denne Henseende skylder Forfatteren Statsraad Motzfeldt følgende Bemærkning: „Af de danske og norske Krigsfanger paa Parole i England tilstodes af den engelske Regjering Officiererne $1\frac{1}{2}$ Shilling og Skippere og andre 1 Shilling dagligen. Deraf skulde de nu afholde Logis Spise og Klæder. Det var saaledes saare lidet, men den Ene hjalp den Anden og der var intet Forbud for at skaffe sig mulig Tillæg af egne Ressourcer. Officiererne fik senere $2\frac{1}{2}$ Sh. dagligen til af den danske Regjering, der betaltes af Consul Wolff. Folkets Velvillie mod Krigsfangerne er forhen berørt, men det Modsatte var Tilfælde fra Regjeringens Side og fra Enhvers, som ansaa sig for at høre til samme. Om det saa var en Clerks Clerk, man stødte paa, var man vis paa at møde Uartighed. De Krigsfanger, der vare i Prisonskibene, havde det meget slet. Der var stuvet sammen en Mængde paa hvert Skib; kun nogle Timer om Dagen maatte de komme op paa Dækket; Klæder fik de ikke, og til Kost skulde de have $\frac{2}{3}$ af Matros Ration, men den fik de ingenlunde. Nogle af Cheferne paa disse Skibe vare vel bedre Folk, men de allerfleste vare raa og slemme Personer. Paa et af Skibene havde nogle Krigsfanger gjort sig nogle Fiskestænger, men Chefen forbød alt Fiskeri, sigende, at Krigsfanger ei maatte fiske bort Fisken for hans brittiske Majestæts Undersaatter.“

„Den danske Præst Rossing reiste undertiden ned til Chatam for at tale med og trøste Krigsfangerne, men ogsaa dette blev forbudet, indtil Rossing igjennem den ædle Wilberforce fik Forbudet hævet. Rossing uddeelte iblandt Hjælp til Krigsfangerne, deels modtagen fra Danmark, deels af velgjørende Engelskmænds Sammenskud. Oprørende var det at læse, at Castlereagh i Parlamentet, i Anledning af Wilberforces Motion om Forbedring i Krigsfangernes Behandling, yttrede: „„Krigsfanger ere som døde for det Land, hvorfra de ere, og kun en Byrde for det Land, der har dem; man har derfor gjort nok, naar man blot holder Liv i dem.““

[2]) [Den Plakat, hvorved dette befales, var af 25de Sept. 1807. Den af 20de Novbr. angik alene Svovl. — Anm. af J. Chr. Berg.]

den Statens ringe Kræfter, satte sig ind i den Fare, som truede den formedelst den grændseløse Seddel-Udstedelse, og, endskjønt stedse beredt til at hjælpe, hvor det behøvedes for at understøtte Vindskibelighed og lette Privatmands Anstrengelser for at befordre den vigtige Providerings-Sag og igjennemgaae en farlig Crisis, saa var den tillige stedse omhyggelig i at sørge for, at der stilledes tilbørlig Sikkerhed for den givne Hjælp, og for at spare Statens Kasse. Det er umuligt at miskjende denne Sparsomheds-Aand, forbunden med Attraa efter at komme Virksomheden til Hjælp, naar man gjennemgaaer Regjerings-Commissionens Deliberations-Protocoller og dens Brevvexling med Autoriteter og Private. Dens Yttringer i Breve til den danske Konge og de danske Collegier henvege stedse paa den store Fare, hvormed Seddelmassens Forøgelse truede Finantserne, og stedse lægger den Vægt paa den Sikkerhed, som burde gives Statskassen, saa ofte den aabnedes for private Laansøgere. Ved denne kloge Fremgangsmaade gjorde den sig vist nok sit Arbeide høist besværligt; thi den tilstod aldrig nogen Ansøgning uden at have veiet Følgerne for Staten af dens Bevilgning, prøvet Ansøgerens Borgerværd og hans Stillings Sikkerhed. Commissionens Protocoller vidne om, hvor vidtløftig og besværlig denne Slags Correspondents var, og hvor vel overveiet enhver Beslutning. Den modtog i den Anledning ofte bittre Skrivelser og Klager over utilbørlig Behandling, men dens Sindighed og Rolighed i Besvarelsen deraf var urokkelig, ligesom dens Fremgangsmaade en stadig Gjennemførelse af de Grundsætninger, som den i sit vanskelige Arbeide og farefulde Stilling havde foreskrevet sig. Saa godt som aldrig pukkede den paa sin ophøiede Stilling og den Commissionen overdragne store Myndighed i Landet; men hvor den fandt for sig Mænd af ægte Borgerværd og redelig Iver for Fædrelandets Vel, taalte den ofte bittre Udladelser, dulgte Udtryk, som den ansaa for utilbørlige, eller endog tilbagesendte Breve, hvis Opbevarelse den troede kunde være Forfattere, som den i andre Henseender agtede, til Vanære eller Skade[1]). Kun ved en enkelt Leilighed findes Commissionen at have gjort vedkommende Correspondent opmærksom paa den Agtelse, der skyldtes en Autoritet, som af sin Konge var overdraget en Myndighed, der i de fleste Tilfælde var lige med Kongens egen; men Correspondenten, en af Landets mindre betydende Kjøbmænd i en lille Handelsstad, havde brugt en Tone, som var høist upassende, og ei kunde taales af Regieringens Repræsentanter, naar de ikke ved at sætte deres Myndighed paa Spil skulde tabe deres Indflydelse og Kraft til at handle til Statens Tarv.

Vi have tilforn gjort opmærksom paa, at denne dybe Indsigt i Statsstyrelse og Statshuusholdning, som Regjerings-Commissionen i sine fleste Beslutninger, og i sit Forhold til alle Vedkommende, lagde for Dagen, fornemmeligen skyldtes Etatsraad Falsen, men hans Colleger havde deres gode Deel i, at Beslutningen gaves den meest velgjørende og humane Form. Falsen var vis paa i Prinds Christian August at finde ubetinget Bifald til sine sædvanligen vel grundede Forslag; thi Prindsen nærede en ubegrændset Tillid til hans Indsigt og patriotiske Sind, og hans militaire Kald, saavelsom den dermed forbundne hyppige Fraværelse fra Commissionens Sessioner, nødsagede ham til at overlade Omsorg for Landets indre Bestyrelse til sine Colleger. Og naar Falsens Forslag, grundede paa Statshuusholdningens systematiske Forskrifter, syntes at aande Strenghed, formildedes de af hans 2de Collegers Moltkes og Rosenkrantz's milde og menneskekjærlige Sind, der uden den strengere Sidemands Alvor let havde foranlediget en mindre gavnlig Blødhed og Eftergivenhed i Udførelsen af de Commissionen paahvilende Pligter. Igjennem hele

---

[1]) Forfatteren har selv havt Beviser paa Regjerings-Commissionens Overbærelse, i det den engang i venlige Udtryk beklagede sig over hans Bitterhed, og en anden Gang sendte ham i Stilhed et Brev tilbage, som den ansaa for at træde Statsborgerens Ret til frimodige Yttringer for nær. Men han sporede aldrig et mindre venligt Sindelag hos Commissionens Medlemmer efter den Dag.

Regjerings-Commissionens Arbeids-Tid fandt i denne Henseende den heldigste Sammensætning Sted af en systematisk, fra Statshuusholdningens rene Principer hentet, Strenghed og en human Mildhed, som modererede hiin, og da denne lykkelige Blanding var tilstede strax i Begyndelsen af Regjerings-Commissionens Virksomhed, bestemtes derved dens Charakteer, og vedligeholdtes saalænge dens ansvarsfulde og vanskelige Stilling varede.

Ottende Capitel.

Norges Kornforsyning overtages af Staten.

Ligesom de Skridt, som i Danmark gjordes i Anledning af Englands pludselige og voldsomme Overfald, mere bestemtes af en naturlig Harme over Fiendens Uretfærdighed, end et roligt Hensyn til Landets sande Stilling og smaa Midler, saa var den danske Regjering ogsaa mindre heldig i sine Bestræbelser for Norges Kornforsyning. Vi have ovenfor seet, at den lod det første beqvemme Øieblik efter Krigens Udbrud til at indlede et fredeligt Handels-Samqvem mellem England og Norge og en tryg Kornfart mellem Frændestaterne ubenyttet gaae forbi, og vi have tilstaaet, at den danske Regjering formedelst de stedfundne Omstændigheder var vel beføiet til i Begyndelsen at overtage Provideringen og gjøre den til en Statssag. Men kun den haarde Nød kunde tvinge Staten til at give Kornhandelen denne i sig selv naturlige Retning. Det var iøvrigt meest overeensstemmende med Statsklogskab, at understøtte den private Kornforsyning ved Siden af den offentlige, for jo før jo heller at give den en for alle Parter mere hensigtssvarende Gang. Men den danske Regjering synes strax fra Begyndelsen af ikke at have valgt de rette Midler, og i det den gjorde Kornforsyningen strax hartad udelukkende til en Statssag, lagde den Hindringer i Veien for den private Kornforsyning. Derved opstod Misgreb, der ledede til Kornspilde, Slaphed i Kornforsyningen og stigende Kornpriser, ligesom derved Finantsernes Ødelæggelse fremskyndedes. Saaledes foranstaltede Staten Opkjøb af Korn i de nordlige Provindser af Jylland, hvorved Kornet steeg i en kort Tid meer end 50 pCt. paa de Steder, hvorfra Korn lettest kunde overføres til Norge, og hvor den private Kornhandel paa den Tid var livligst. Aalborg var før og under Krigen et vigtigere Kornkammer for Norge, end det siden har været, og mellem de Nordstrandske Havne var under Krigen den livligste Fart paa Norge, som førtes for en stor Deel med norske Farkoster. Fast alle Smaafartøier løbe i den Kanal. Denne Stigen i Priserne var saa meget mærkeligere, som Pengenes Værd i de første Maaneder af Krigen endnu ei var falden; men Coursen snarere forbedredes end forværredes [1]). Det vilde derimod — og derpaa gjorde Privatmænd i Norge de offentlige Autoriteter opmærksom — have været en let Sag, ved Kystfarere at forsende Korn fra det sydlige Danmark til det nordlige, og saaledes forhindre Prisernes Stigen til Lidelse for den norske Consument. Ved Privates Fartøier i Danmark lod dette

---

[1]) Nathanson viser i sit oftenævnte Skrift om Danmarks Statshuusholdning, S. 132, at Aarsagen dertil var deels den store Mængde chinesiske og ostindiske Varer, som ved Krigens Udbrud fandtes i Kjøbenhavn, hvis Værd steeg ved Napoleons Forbud, deels den Mængde Sølv og Guld, der var indkommet i Landet for Korn, som 1806 og 1807 førtes til Preussen, og at Englænderne satte meget Guld i Omløb efter Kjøbenhavns Erobring.

sig ei let gjøre; thi de danske Skuder bortskræmmedes snart fra Kattegattet. For at sikkre sig Fartøier til Overfarten lod den danske Regjering, saavelsom Regjerings-Commissionen, de Skibe, som den for sin Regning fragtede til Korntransport, assurere for Opbringelse, og da denne Foranstaltning ikke udstraktes til den private Kornfart, vilde denne saa godt som have standset i de første Høstmaaneder, da Kornforsyningen er vigtigst, naar ikke Thygeson, som før fortalt, paa egen Haand, skjønt uden at Foranstaltningen af den norske Regjering gjordes gyldig, havde udvidet Assurancen ogsaa til Private. Det var og en stor Hindring for Privates Kornfart, at ingen Assurance her i Landet gaves for Søskade [1]), som Skibene i den Tid mere end ellers vare udsatte for, da de maatte benytte Storm og Uveir, for at undgaae Fiendens Forfølgelse. Fremmede Assurance-Selskaber krævede Præmier, som Kornspeculanterne ei kunde betale, og formedelst Correspondentsens Vanskelighed var Adgangen til at tegne Assurance udenfor Norge saa godt som spærret. Den danske Regjering forbedrede vel, efter nogle Maaneders Forløb, denne Mangel, og tillod Forsikkring for Kornskibe og Kornladninger; men et beleiligt Øieblik var forsvundet, og Kornforsyningen kunde den Høst ei blive fuldstændig. Den norske Regjering ville vi ikke anklage, fordi den ikke paa egen Haand oprettede en saadan Forsikkrings-Anstalt, hvoraf let kunde flyde stort Tab for Statskassen. Vi have ovenfor seet, hvor meget den indskrænkedes i sin Virksomhed af de danske Collegier, og hvorlunde flere af dens Forslag til at forbedre Landets Stilling forkastedes. Den saae Udgifterne dagligen forøges, Indtægterne formindskes, og maatte frygte for en Udgift, der saa betænkeligen kunde forværre Statskassens Tilstand. Frygten for Ansvar var maaskee ogsaa hos Commissionen mindre grundet; thi omendskjønt Ansvarligheden var udtrykt i strenge Bestemmelser, var den danske Regjering ingenlunde tilbøielig til en bogstavelig Fortolkning af disse.

Formedelst disse Feiltrin, som strax i denne farlige Kornfarts Begyndelse bleve begangne, fik Kornforsyningen en uhensigtsmæssig og uheldig Charakteer. Den tabte den ombyggelige Pleie, som Privatmand i en langt høiere Grad yder sine Anliggender end Staten; thi Privatmand søger sit Maal paa den meest sparsommelige Maade, og hans Aarvaagenhed for sin egen Fordeel lærer ham at finde de meest passende Midler. Denne Forsynlighed er dobbelt fornøden, hvor det gjælder Kornvarer, som let forvanskes, og en Handel, der kræver en rask Omsætning fra Haand til Haand, for at kunne fornye en Speculation, der fordrer store Capitaler, og i den Tid da Hungersnøden staaer for Døren giver lidet Udbytte, fordi der hefte Klager og Taarer ved Fordelen. Med denne offentlige Forsyning vare flere Ulemper forbundne, som fordyrede Kornet, skjærpede Hungersnøden, og gav Kornhandelen selv en unaturlig Retning. Den i Danmark oprettede Provideringс-Commission samlede sine Forraad i store Qvantiteter paa engang, hvorved Prisen, som ovenfor bemærket, betydeligen reistes. Saasnart den danske Regjering bestemte sig til at paatage sig Kornforsyningens Omsorg, forbandt den dermed Korn-Udskrivning i Danmark, for at have paa rede Haand det Kornforraad, som skulde oversendes til Norge. Derved uddroges den største Deel af det Korn, som førtes til Torvs til Salg, fra de sædvanlige Omsætnings-Kanaler, og den første umiddelbare Følge deraf var Kornets Stigen i Priis, til Lidelse baade for den norske og danske Consument, der ei var Landmand [2]). Pengenes Forværring senere hen, under Danmarks tiltagende Finantsnød, understøttede

[1]) [Denne var et Privilegium for Kjøbenhavn; se Octroi 1 Juli 1746, § 1. — Anm. af J. Chr. Berg.]

[2]) Strax efter Krigens Udbrud contraherede Forfatteren med et af Aalborgs betydeligste Handelshuse om et stort Parti Korn, men da Leverancen skulde skee, kunde den ei fuldbyrdes, fordi deels Kornet var vanskeligt at faae, deels Leverandeuren ei uden sin Ruin kunde opfylde Contracten. Det var ikke et slet Aar, men Kornets Forsvinden paa Torvet formedelst Udskrivningen, der foranledigede denne Mangel paa Korn i private Hænder.

troligen denne Kornprisernes nominelle Stigen, og begge National-Ulykker øvede den sørgeligste Vexelvirkning paa hinanden. Disse store Samlinger af Kornvarer magasineredes med store Bekostninger, og behandledes stundom med Skjødesløshed, stundom med Underslæb. Store Masser af Penge maatte paa eengang skaffes tilveie, og dertil havde Regjeringen ingen anden Udvei end en forøget Seddel-Udstedelse. De store Tratter, som i den Anledning udstedtes paa de i Danmark oprettede Vexelkontorer, Bankkontorets uheldige og tildeels af ukyndige Hænder ledede Omsætninger [1]), bidroge meget til Coursens Forværring og en stærk Stigen af Kornets nominelle Priser. Store Misbrug fandt undertiden Sted ved Kornleverancen fra de offentlige Magasiner i Danmark selv, til Landmandens Skade, som skulde levere Kornet, og Korn-Udskrivningen var sædvanligen saa stor, at den danske Landmand kun i indskrænket Grad kunde søge Vederlag derfor paa Salgtorvet; thi han havde lidet at sælge, efterat Skattekornet var betalt. Flere af de Embedsmænd i Danmark, gjennem hvis Hænder Kornleverancen skede, især Amtsforvalterne, berigede sig ved denne Forretning. De modtoge Skattekornet af Kornproducenterne i et større Maal, og indskibede det i Fartøier, der gik til Norge, i det lovbestemte [2]). Det er desuden begribeligt, at der paa den offentlige Vei sløsedes langt mere med Kornet selv, og sparedes mindre paa alle mellemliggende Udgifter, end paa den private. Det vil ikke være let at beregne, hvormeget Korn der fordærvedes af Muggenhed og Varme ved en lang Henliggen i Danmark og Norge, hvor meget der faldt igjennem Commissariers Fingre paa begge Steder, førend det kom til den sidste Consument, og hvor meget Overførselen og Korn-Uddelingen fordyredes ved Anvendelsen af uhensigtsmæssige Midler. Uheldig vilde den norske Kornhandler have været, naar han skulde have drevet sin Kornhandel paa denne kostbare Vei. Men under disse Omstændigheder forsvandt saa godt som al privat Kornhandel; thi Kornhandleren kunde sjeldent optræde ved Siden af saa mægtige, og i Midlernes Anvendelse saa ligegyldige Concurrenter [3]). Desuden maatte Regjeringen under Landets nedtrykte Forfatning ofte tilstaae Betingelser ved Salget, som ikke kunde gives af Private, og maatte med Hensyn til Priis og Betingelser rette sig efter Consumentens Evne til at kjøbe og betale. Privatmanden maatte hurtigen have sine udlagte Penge tilbage for at anvende dem i nye Omsætninger.

Det er let at indsee, hvor meget den indvortes Handel og Vindskibelighed maatte lide ved denne Kornvarernes Forvanskning og Kornhandelens Forandring under Krigen. Dertil kom, at Kornets stedse stigende Priis fordrev Kornhandlerne fra Markedet, thi der kunde i hine Ulykkens Dage ingen Fordeel gjøres uden Landsmænds Uvillie og Forfølgelse, og kun de bleve tilbage paa Kornforsyningens Marked, som vare nødte til at skaffe Korn til Uddeling i en vidløftig Virkekreds. Ikke den høieste Viisdom kunde lede denne Sag i Statens Haand til det rette Maal; men Uddelingen maatte skee efter en løs Kundskab, Andres Anbefaling, Barmhjertighedens mislige Vink,

[1]) Nathanson klager i ovenfor citerede Værk S. 135 over, „at Bankkontoret i Kjøbenhavn solgte paa Børsen langsigtige Vexler paa Bankkontoret i Altona, og indlod sig i kostbare og bagvendte Vexel-Operationer, der desuden bleve saa gauche udførte af Contorets Directeur, Thygesen, at Finantsernes Forlegenhed maatte blive øiensynlig for Enhver.“

[2]) Saaledes fik Forfatteren anviist paa et af Danmarks store offentlige Magasiner 2000 Tønder Byg, ved hvis Indskibning han selv var overværende. Han forundredes ikke lidet, da Indskibningen standsede, efterat 1800 Tønder vare indskibede, og han henvendte sig i den Anledning til Amtsforvalteren for at faae det manglende Qvantum udfyldt. „Dersom De ved Skibets Ankomst til Norge, svarede han, ikke har Deres fulde 2000 Tønder, saa har De at henvende Dem til mig.“ — Saa skede det; Skibet udlossede 2000 Tønder, og Skattebønderne havde saaledes maattet stikke 200 Tønder Byg i Amtsforvalterens Lomme gjennem et stort Overmaal.

[3]) Imidlertid solgte Privatmand sit Korn som oftest ikke dyrere end Staten, og kunde gjøre det; thi hans Udgifter vare i flere Henseender mindre. Priserne paa Forfatterens Kornmagasiner vare som oftest lavere end paa Statens.

eller Vedkommendes uforskammede Fordringer. Staten led saaledes paa den ene Haand et directe Tab ved Udsalget, paa den anden et indirecte ved standsede Næringsveie, Omsætningens og den industrielle Virksomheds Forvirring.

I andre Henseender lagdes Hindringer i Veien for den private Kornfart, som svækkede Privatmands Villie og Evne til at indlade sig i disse paa den Tid farlige Handelsforetagender. Da Vinterens Strenghed bortjog de fiendtlige Krydsere fra de nordiske Vande, og gave vore egne, til alle Farer paa Havet hærdede Sømænd et friere Raaderum, lagdes i Danmark selv Beslag paa de norske Kornskibe, som søgte sydlige Havne. I Begyndelsen af Aaret 1808 skede Overførselen af franske og spanske Tropper fra Jylland til Fyen og Sjælland, for at udføre paatænkte, men aldrig udførte, Krigs-Operationer mod Sverige, og til at besørge denne Overførsel optoges alle norske, saavelsom danske Fartøier, der vare beqvemme dertil og befandtes saa langt syd paa Danmark, som Aarhuus[1]). Denne Anmasselse af vore Kornfartøier paa en Tid, da Fare for Opbringelse var mindst, og Nøden i Norge stor, opvakte megen Misnøie i Norge, og skal Forfatteren slutte fra sig selv til Andre, var denne Standsning af de betænkeligste Følger.

Snart maatte imidlertid den danske Regjering bestemme sig til at forsikkre alle de Skibe, som anvendtes i Kornfarten, og de Kornladninger, som førtes tilbage med dem. Den danske Regjering indsaa, at dens Kraft, svækket ved Krig og et forstyrret Finantsvæsen, ikke var tilstrækkelig til at forsyne hele Norge med Korn, og at den private Kraft maatte sættes i Bevægelse, saavelsom den offentlige, for at naae dette store Maal. Men de foreskrevne Betingelser vare strenge, og Fortolkningen deraf ikke altid liberal. Visseligen var den danske Bestyrelse i den største Forlegenhed, og det var vanskeligt at finde den rette Middelvei. Krigen var en Landeplage, som nedbøiede det ganske Land, og de Foranstaltninger, som bleve trufne for at lindre den deraf flydende Nød, lagdes billigen paa den hele Folkemasse i en almindelig Skat; men under disse forøgede Udgifter, ved Siden af den egentlige Krigs-Udstyr og formindskede Stats-Indtægter, forværredes Finants- og Pengevæsenet alt meer og meer, hvoraf de betænkeligste Følger vare at befrygte. Den svage Stat maatte saaledes indskrænke sine Udgifter saavidt skee kunde, og søge at lægge en mulig Erstatning ved Siden af den gjorte Opofrelse. Det viste sig, at den danske Stat senere hen, ogsaa i andre Understøttelser til Virksomhedens Fremme i Norge, tilegnede sig den Grundsætning, efter Mulighed at sætte Fordeel og Tab i Ligevægt. Saaledes kunde der vel neppe gjøres nogen grundet Indvending mod Assurance-Præmien selv, hvor høi den end var; men vel mod den forskjellige Maade, hvorpaa Foranstaltningen fortolkedes paa de forskjellige Toldboder, saavelsom den ubestemte Tidsfrist for Assurancen, afdeelt i korte Terminer. Derved forvoldtes deels indviklede Discussioner imellem vedkommende Autoriteter og de private Kornspeculanter, der tegnede Assurance, deels svækkedes den Opmuntring til Kornfart, som var Hensigten deraf. Derhos maa det tilstaaes, at den danske Regjering stedse gav den liberale Fortolkning Indgang, naar den troede at have for sig redelig sindede, og for den gode Sag ivrige Mænd, ligesom den norske Regjerings-Commission, under samme Forudsætning altid søgte ved sin Anbefaling at forberede et liberalt Afgjør[2]). Regjerings-Commissionen havde under disse Forhold

---

[1]) Forfatteren havde, efter flere Ansøgninger og vidtløftig Correspondents med Rentekammeret og Regjerings-Commissionen, omsider faaet Tilladelse til at kjøbe Korn i Sjælland, og under kongelig Assurance sendt 2de Fartøier afsted til Afhentelse. Men neppe vare de ankomne til deres Bestemmelse i Sjælland, før de bleve tvungne til denne Troppe-Transport, hvorved de forsinkedes saa meget, at Nordsøen og Kattegat paa ny fyldtes med Krydsere. Det ene vovede sig ei paa Hjemveien før langt senere, det andet faldt paa Tilbageveien i fiendtlig Vold.

[2]) Forfatteren, som i sin Provviderings-Omsorg under Krigen var i mange vanskelige og kritiske Stillinger, og førte en alvorlig Correspondents med danske og norske Autoriteter, opnaaede altid det Resultat, som han burde vente.

en vanskelig Stilling. Postdagligen strømmede til den Ansøgninger, affattede i de ynkeligste Klager over Brødmangel, om Hjælp af de offentlige Magasiner, og endog flere af de Mænd, hvis Stilling, som Forstandere for en stor Virksomhed, opmuntrede til en selvstændig Kornforsyning, lagde Hænderne i Skjødet, og lode sig række den fornødne Hjælp af Statens Forraad. Især var Østlandet i Krigens første to Aar ofte i stor Nød. Der dannedes vel, strax i Begyndelsen af Krigen, nogle Associationer til Korn-Indkjøb; men Udbyttet deraf var ikke saa stort som paa Vestlandet. Det var først da Licence-Farten begyndte, at Korn-Speculationen der vaagnede i det Store med Kraften til at udføre den. Imidlertid organiseredes af daværende Amtmand i Bratsberg Amt, siden Statholder, Løvenskjold, uden Opfordring eller Autorisation, en Provideringss-Commission for Amtet, som bestod af Justitsraad Bentzon, Raadmand, siden Statsraad, Aall, Kjøbmændene D. Cappelen og Jørgen Wright, og som Casserer Inspecteur Heuch. Løvenskjolds Virksomhed som Amtmand staaer i deres levende Erindring, som dertil vare Vidner, og Regjerings-Commissionens Protokol bærer Vidne om hans Aarvaagenhed for Amtets Interesse, og hans Omsorg for at lindre dets Nød under vanskelige Omstændigheder. Med intet Amt havde Regjerings-Commissionen en saa levende Brevvexling som med dette. Ved hine Mænds Credit, og med stor Vove af egen Formue bragtes store Partier Kornvarer over Havet, ikke alene til Lindring for Amtet men og for andre Districter. Dens Virksomhed opvakte Statens Opmærksomhed, hvorved den fik offentlig Autoritet, og understøttedes af vedkommende Regjeringens Agenter baade i Danmark og Norge. „Bratsberg Amts daværende Amtmand — siger Løvenskjold — kan ikke tilbagekalde i sin Erindring hiin Nødsels-Periode uden med dyb Taushed og Erkjendtlighed at erindre de nævnte Hædersmænd, som ulønnede med ham deelte Bekymringer og Anstrengelser til Lindring af lidende Medmenneskers Nød"[1]).

Norge har ofte af danske Forfattere maattet høre, hvor store Offere dets Providering forvoldte Danmark, og hvor meget disse bidroge til Nationalgjældens Forøgelse og Pengevæsenets Forvirring. Offerets Storhed nægtes ikke, men Norge leed derved i en høiere Grad end Danmark, og formedelst ukloge Foranstaltninger og en uheldig Politik, forenet med en eensidig Haardnakkenhed i at forfølge fiendtlige Foranstaltninger, forstørredes Opofrelsen utilbørligen. Norge var Danmarks Statsfrænde, det bar sine Ulemper af Forbindelsen under en Krigstilstand saavelsom Danmark, men det bør ikke bære Vægten af Vildfarelser, hvori det ingen Deel havde, men som Norge taalte uden Knur, og med større Haab om en bedre Fremtid end Misfornøielse med det Nærværende. Man kan neppe i Danmark gjøre sig Begreb om de Lidelser og Bekymringer, som Mangel paa Livets første Fornødenheder og Omsorg for at tilveiebrige dem, i de to første Krigens Aar i Norge forvoldte. Fra dette mørke Tidsrum vender hver Nordmand, som har oplevet dette, gjerne sit Øie.

Imidlertid gled Krigens første Vinter hen, uden at Elendighed og Nød viste sig i den Grad som senere hen. Den under en fordeelagtig Handel samlede Velstand var endnu ei forsvunden, den rige Høst forsynede Landets Kornegne med de fornødne Fødemidler, de i Skovegnene paa gammel Viis fyldte Fadebure vare ikke udtømte, og Vestkystens Beboere skyldte deres Mod og deres Stiftamtmands kloge og raske Foranstaltning, at endnu ingen Nød der spoređes. De mere vestlige og nordlige Egne synes, hverken i denne eller den paafølgende Vinter at have gjennemgaaet saa store Lidelser som den øvrige Deel af Norge. Vesten for Næsset stimede netop i denne Vinter Silden, som i flere Aar havde vendt sig mod Sverige, til Norges Kyst, og foranledigede der en Virksomhed, som bidrog meget til Indbyggernes Underholdning. En mere kortvarig og mindre grundig Understøttelse gav Kaperfarten, som i nogen

[1]) En af disse Hædersmænd, Jørgen Wright, en af Egnens retsindigste, oplyste og meest fædrelandskfindede Borgere, paadrog sig under disse Anstrengelser en Sygdom, der kostede ham Livet.

Tid droves med stort Held paa den Deel af Norges Kyster, der ei tog synderlig Deel i Fiskeriet. Throndhjems Stift var den første Vinter efter Krigens Udbrud saa nogenlunde forsynet med Korn, at Regjerings-Commissionen behøvede mindre at henvende sin Provideerings-Omsorg paa denne Deel af Landet. Bergens Stift led ogsaa mindre, ligesom der overhovedet i de Egne, hvor Fiskeriet er Hovednæring, under Krigen fandtes forholdsmæssig mindre Mangel paa Levnetsmidler end ellers i Landet, deels fordi deres Indbyggere vedbleve sine vante Næringssysler, og, om endog Affætningen til Udlandet aftog, forøgedes saa meget meer den indenlandske, deels fordi det umiddelbare Forraad af Levnetsmidler var større. Tørfisken, naar den vel bankes og behandles, er et af Brødets bedste Erstatningsmidler, som under Krigen udbredtes alt meer og meer. Den fandtes paa alle Magasiner, og optoges endog, naar Korn var vanskeligt at faae, som en Hoved-Artikel iblandt Armeens Mund-Provisioner. Desuden aabnedes en Kornfart mellem Archangel og de nordlige Egne af Norge, der forsynede disse med betydelige Partier Rug, som der er den vigtigste Kornsort. I det nordlige og vestlige Norge fremtræder Rug og Byg som den almindeligste Kornsort endog i de mindre Formuendes Huusholdning, medens Havren er det i de østlige. I den Henseende lettedes Regjerings-Commissionens Omsorg meget ved Consul Brust's virksomme Bistand til Indkjøb af Korn i Archangel, ligesom det og synes, at Norge ved denne Leilighed nød godt af Ruslands midt under Krigen temmelig livlige Handels-Samqvem med England. Skibe fyldte med russiske Varer, som vare indtagne i Ruslands nordlige og østlige Provindser, convoieredes af det samme Englands Orlogsfartøier, mod hvilket Rusland havde erklæret en bitter Krig. De russiske Skibe bragte saaledes umolesterede mange Ladninger til Bodøe, og norske Skibe nøde godt af samme hemmelige Forbindelse. Men Danmark skulde endnu betale flere Lærepenge ved Næringsløshed, Handelsstandsning og Hungersnød i Norge, før det lærte at blande Krigens og Fredens Sysler med hverandre. Den første Kontract om Kornvarer for Norges Regning, som Consul Brust indgik med Kjøbmænd i Archangel, lød paa 25000 Tønder Rug, og Indkjøbet fortsattes siden[1]).

Niende Capitel.

Thronskifte. Tilbageblik.

Den 13de Marts 1808 døde Danmarks og Norges Konge Christian den VIIde i en Alder af 59 Aar, og det er alene formedelst Landets Stilling under hans Regjering og de i samme indtrufne Begivenheder, at Historien kan give hans Kongebane en Betydning, som den ingenlunde kan tillægge hans Personlighed. Denne meer udlevede end gamle Monark havde lidt ved hovedkuls at forflyttes fra sin gamle Rede paa Kjøbenhavns Slot da Krigen begyndte, og ved den forandrede Levemaade ved sit nye Hof; men hans Død forandrede Intet i Rigernes Stilling og Regjeringens Fremgangsmaade. Kronen blev sat paa Frederik den VItes Hoved; men det styrende Scepter havde siden 1788[2]) været i hans Haand. Med Rette kaldes Christian den VIIde i de forenede Rigers Historie Fredens Konge; thi efter en langvarig Fred

---

[1]) [Om Norges Forsyning fra Archangel skrev Kronprindsen til Prinds Christian August 12te Decbr. 1807. Norske Samlinger (1850) I. 292.]

[2]) Egentligen allerede siden 14de April 1784.

tændtes egentligen først Krigens Fakkel ved hans Grav. For Øvrigt maa Historien nævne hans Navn paa den nordiske Konge-Liste, men den har lidet at tale om hans Gjerninger. Da han i sit 18de Aar besteg Danmarks Throne gav han store Forhaabninger, og syntes begavet med Evner til at skaffe sig Folkets Kjærlighed og Agtelse. Paa en udenlandsk Reise, som han ikke længe efter Thronbestigelsen foretog, modtoges han overalt med Udmærkelse formedelst sit indtagende Væsen, Munterhed og spillende Vid. Ved flere fremmede Hoffer omtaltes længe hans Nærværelse der med venlig Erindring, mange af hans vittige Udladelser vare der i Omløb, og en Gnist deraf fremsprudlede i en senere mindre glimrende Deel af hans Livs-Periode. Men inden han havde naaet Mandoms-Alder, sløvedes hans Evner, af Aarsager som det ei tilkommer os at oplyse, i den Grad, at han ingen Deel tog i alvorlige Regjeringssysler, og denne Aands-Slovhed forøgedes ved den i Historien bekjendte ulykkelige Katastrophe, som ved Kjøbenhavns Hof indtraf i Aaret 1772. Men omendskjønt Christian den VII[de], i den største Deel af hans Regjeringstid, ingen Deel tog i Statsforretninger, og behandledes ved Hoffet meer som en kongelig Pryd-Plante, end en regjerende Majestæt, saa modtog han stedse Beviser paa sit Folks Deeltagelse og undersaatlige Hengivenhed, saa ofte dertil Leilighed gaves. Han saaes gjerne af sit Folk, og naar han viiste sig offentligen, hilstes han stedse med Ærbødighed og gjengjældte den ham viste Opmærksomhed med mild, men kongelig Værdighed. Sin ulykkelige Dronning Caroline Mathilde bar han stedse i øm Erindring. Mand og Søn bevarede, tilligemed den større Deel af Folket, i deeltagende Erindring denne ulykkelige Prindsesse, der faldt mere som et Offer for Letsind og Hof-Intrigue end for store og usædvanlige Forbrydelser, og Hevnens og Beskjæmmelsens Dag udeblev ei for de Fleste blandt dem, som havde bidraget til denne mørke Katastrophe i det danske Hofs Historie.

Under disse Omstændigheder maatte Rigernes Held for en Deel beroe paa Valget af Ministre, og det kan ikke nægtes, at dette var i flere Henseender vel truffet. Selv den Minister, som maatte bøde for sine Feiltrin paa Skafottet, Grev Struensee, grundlagde den Forandring i Danmarks indvortes Stilling, som brød gamle Fordomme og forberedte mere Lighed i de borgerlige Forhold. Struensees korte Regimente var ligesom en Forberedelse til den lettere Gang i alle indvortes Forhold, som udvikledes i en kort derefter paafølgende Periode; men hans Minister-Vælde manglede det hellige Element, uden hvilket intet menneskeligt Værk paa Jorden kan trives, og fra denne Side betragtet maatte Rigerne glæde sig over hans Bortgang. Danmarks udenlandske Minister, Grev Peter Andreas Bernstorff, havde erhvervet sig et Navn i Europa formedelst sin diplomatiske Klogskab; hans Minister-Noter agtedes over al Verden, hans Raad og Mægling begjærtes stundom af mægtige Stater, og saalænge han raadede i Statsconseilet, beskyttede Fredens Engel det lykkelige Danmark. I Danmark nød han den største Høiagtelse, som vel nogensinde i den senere Tid er bleven en dansk Minister til Deel, og den utilbørlige Beskyttelse, som han beskyldtes for at have ydet tydsk Væsen og tydske Mænd, gjorde deri ikke noget øiensynligt Skaar. Han tog Danmarks politiske Lyksalighed ligesom med sig i Graven. Ministeren for de indre Anliggender, Chefen for Rentekammeret, Grev Chr. Reventlou, besjæledes aabenbart af en høi Agtelse for Menneskets Rettigheder, og som han var en Fader for sine Undergivne paa sit Gods, hvor han gjorde flere Indretninger og Forsøg, der sigtede meer til Statens og Andres Gavn end hans eget, saa gik hans fornemste Omsorg ud paa at forbedre Menigmands Kaar. En Tendents til at beskytte hver Mands Ret, af hvad Stand han end monne være, Had mod Privilegier, og Tilveiebringelse af en fri Bevægelighed i Næringssyslerne gik aabenbart igjennem det Collegium, hvis Præses han var. De Forordninger, som kom ud i hans Tid fra Rentekammeret, vidne om hans liberale Aand, og hans Bestræbelser vilde have været heldigere, naar der ikke havde været en vis Uboielighed i hans Sjæl, som ikke gav Indpas for Andres Ideer, og derhos en vis Smaaligheds-Aand, der stundom blev misforstaaet. Baade

Danmark og Norge bærer Minder om hans liberale Ministerfærd [1]). For Norge bevarede han sin Interesse indtil sin Dødsdag [2]). Chefen for Finantserne, Grev Schimmelmann, overgik uden Tvivl Grev Reventlou baade i Geni og Kundskaber, og stod ved hans Side i et liberalt og patriotiskt Sindelag; men ham fattedes Kraft til praktisk at udføre de kloge Ideer, som hans Forstand opfattede, og han valgte Forholdsregler, der betegnede hans Finantsbestyrelse som en af de uheldigste blandt en lang Række af Forgjængeres. Derhos maa det tilstaaes, at hans Forvaltning af Statens Midler faldt ind i en Tid, da den høieste Viisdom ikke kunde raade Bod paa de danske Finantsers Forvirring. Skaden var ældgammel, Danmark blev med voldsomme Hænder kastet ind i en ødelæggende Politik, og dets Konge var uheldig i Midlerne til at formilde Ulykken, om det end var umuligt at raade Bod derpaa. Der var under disse Omstændigheder ingen Ballance mellem Indtægt og Udgift mulig, og da alle disponible Capitaler i Udlandet paa den Tid sattes i Bevægelse af mægtigere Stater, kunde ingen fremmede Penge komme i Ministerens Hænder. Saaledes indledtes Finantsministeren paa de uheldigste Veie at reise Penge paa, der bragte Ulykke over Samtid og Efterslægt, og baade Statens og hans egne Finantser gik til Grunde i denne Forvirring. Lovgivningsvæsenet var i gode Hænder, saalænge det ledebes af Colbjørnsenerne, og Lovsproget har vel aldrig havt den Kraft og Reenhed, som i deres Tid. Man har beskyldt Christian Colbjørnsen for aristokratiske Begreber og ufrie Anskuelser; men om han endog i enkelte Dele af sin offentlige Virksomhed tilegnede sig mere den ældre end den nyere Tidsaand, saa vil hans Fortjenester af Landets Lovgivningsvæsen i det Hele ei kunne nægtes [3]).

Det kan saaledes ikke nægtes, at Christian den VII^des^ Regjering, der tildeels udmærkede sig ved talentfulde, menneskekjærlige og fædrelandssindede Ministre, var et Vendepunkt i Danmarks Historie med Hensyn til den ringe Mands Stilling, Lighed i Betingelserne for den borgerlige Virksomhed, Udviklingen af den borgerlige Frihed og til den sande Oplysnings Fremskridt. Af disse rene Elementer for en sand borgerlig Lyksalighed udgik Held og Velvære over begge Riger, saalænge Danmarks fredelige System erkjendtes af de øvrige europæiske Magter, og neppe gaves der mod Enden af Christian den VII^des^ Kongebane en europæisk Stat, i hvilken der herskede en større Grad af indvortes Tilfredshed og et meer fremskridende Borgerheld, end i den dansknorske. Men da Fredsengelen veeg fra den danske Stat, forandrede denne Stilling sig paa det sørgeligste. Danmarks Held var bygget paa en bestandig Fred, og den rette Forberedelse ikke gjort til at gaae en ufredelig Tilstand imøde. Især viste denne ukloge Mangel paa Forudseenhed sig i Norges indvortes Statsforhold; thi der kunde neppe gives en mindre Selvstændigheds-Grad end den, som i Henseende til Stats-indretninger og Forsvars-Anstalter fandt Sted i Fædrelandet i det her omhandlede Tidsrum, endskjønt der neppe gaves noget Afsnit i Norges Historie, i hvilket det havde stærkere Elementer til at grundfæste denne Selvstændighed. Historien vil bevidne, at Rigernes daværende Chef, endskjønt som Menneske en iblandt de ædleste, bar sin gode Deel af Skylden for Rigernes uheldige Stilling formedelst Krigen, men den vil derhos med uudslettelige Træk indgrave paa sin Tavle, at Frihed, lettere Betingelser for

---

[1]) F. Ex. i Landbo- og Bergværksvæsenet, i hvilke begge Henseender han foranledigede renere og friere Anskuelser. Forfatteren tilkaldtes, under et Ophold i Kjøbenhavn 1802, til Raadepleie om den vordende Bergværkslov, og Grevens liberale Anskuelser om denne Gjenstand staae endnu tydeligen for ham. Det Samme overbeviste han sig om paa en Reise, som han foretog med ham i Norges Fjelde 1812, paa hvilken han viste sit Had mod enkelt Mands Forrettigheder til Statens Skade, og gav i den Henseende Anledning til nyttige Foranstaltninger.

[2]) „Jeg betragter mig stedse som Nordmand", skrev han faae Aar efter Skilsmissen til Forfatteren, „og ophører aldrig at interessere mig for Norges Vel".

[3]) Den gamle, i Fortidens Former forstenede, Odelslov fik i hans Haand en mere passende Skikkelse.

borgerlig Virksomhed, og renere Anskuelser om Landets sande Tarv, gjennem oplyste og liberalt sindede Statens Tjenere og Forfattere, udbredtes paa samme Tid i begge Riger. I Danmark og Norge forvanskedes saaledes de physiske Elementer til Statens Velvære, medens dens moralske og intellectuelle Evner gjorde gode Fremskridt.

Endnu før Fredens Konge steeg i sin Grav, tændtes Krigens Lue, og sjeldent besteg en Konge sin Throne med morkere Udsigter og med mindre Kraft til at udholde en Krigs-Tilstand end Frederik den VIte. Dersom den ædleste Villie, en sund Forstand og en lykkelig Hukommelse, en omhyggelig Opmærksomhed paa alle Statsforhold i begge Riger og en uboielig Retsindighed kunde lette Regjeringens Byrder, saa maatte Frederik den VIte være skikket til at bære dem; men han fremtraadte paa Historiens Skueplads i en skjæbnesvanger Tid, da der behøvedes store Talenter, politisk Skarpsindighed, den forsigtigste Brug af Statens Midler og et omhyggeligt Valg af Raadgivere, for med Sikkerhed selvstændigen at føre Regjerings-Tømmen i et bevæget Tidsrum fuldt af politiske Forviklinger og politisk Udaad. Men store Talenter besad Frederik den VIte ikke. Ved hans Opdragelse i Barndomsalderen var der meer sørget for Legemets Hærdelse end Sjælens Udvikling; han kom til Statsroret som Kronprinds i en Alder, da Forstanden sjeldent har naaet den tilbørlige Modenheds Grad, og i det han rensede sit Raad for Mænd, hvis Færd mod hans Moder var ham forhadt, var han ikke altid heldig i Valget af sin nærmeste Omgivelse, om han end var det i Valget af sine Ministre. I sin hele Regjeringstid viste han en afgjort Tilbøielighed for Krigsvæsen, og i den militaire Stand havde han mestendeels sine fortroligste Raadgivere. Hans Charakteers Ærlighed og Fasthed havde sin Skyggeside; den viste sig stundom i hans Diplomatik i en for hans Land skadelig Trofasthed i en vis antagen Politik, og i hans Statsraad ved en Vedholdenhed i Meninger, der ei altid vare begrundede ved deres Rigtighed. Vi have ovenfor seet, hvor lidet han agtede paa den norske Regjerings-Commissions kloge Raad. De bjærve Ord hørtes uden Vrede, men de vare spildte. Frederik den VItes Regjeringstid var et Beviis for, hvor gavnligt det er for Staten, at stille Raadgivere ved Siden af den egenmægtige Villie, og Ansvarlighed ved Siden af et Misbrug af Statens Kræfter. Han begyndte med en streng Oekonomi i Henseende til sin private Brug af Statens Midler; men hans Anstrengelse for at udvide, forbedre og ved udvortes Glands forherlige Krigsvæsenet over Statens Kræfter og over dens daværende Stilling i Europa, forstyrrede alle Planer til Finantsernes Forbedring, som paa den Tid lagdes med Klogskab men udførtes med Svaghed. Især var han ligefra Begyndelsen af sin Regjering uheldig i Valget af sine politiske Skridt. Neppe havde han som Kronprinds overtaget Regjeringens Tømme, før Statens Forbindelse med Rusland [fra 1773] lokkede ham ind paa en Krigsbane, paa hvilken han ingen Laurbær høstede, og Staten ingen Fordeel, imedens den korte Krig forværrede Finantsernes allerede forhen mislige Tilstand. Hans senere Politik var vist nok meer uheldig end uklog, men fra det politiske Misgreb at opstille sin Armee i Holsteen, fjernt fra Farens Brændpunkt, hvori Historien maa give Frederik den VIte personligen sin Deel, skriver sig begge Rigers Krigstilstand og Rigernes Skilsmisse som første Aarsag.

Ved Christian den VII Død begroves hans Personlighed, men hans Hengang og Frederik den VI Thronbestigelse, som udraabtes fra Kongeboligens Altan den 16de Marts, gjorde aldeles ingen Forandring i de forenede Rigers indvortes og udvortes Stilling. Kun Kongenavnet forandredes, og de tvende Hoffer sammensmeltedes til eet, men Rigets Styrelse forblev i de samme Hænder. Imidlertid modtoges Efterretningen om Christian den VIIdes Død med Deeltagelse, dog mestendeels i Rigets fjernere Egne og meest i Norge. Christian den VIIdes Regjeringstid havde været et lykkeligt Segment i den nordiske Histories Kredsløb, og der anstilledes en veemodig Sammenligning imellem det svundne Held og de nærværende Farer og Ulykker, hvormed især Norge var omgivet. Længe kastedes Savnets Blik tilbage til

Christian den VIIdes Dage, og Spor deraf kan endnu findes mangesteds i vore Fjelde [1]).

Mod Foraarets Nærmelse 1808 begyndte imidlertid Kornmangelen i Norge Søndenfjelds i en frygtelig Grad at tiltage, og Ængstelsen for Sommeren maatte voxe under de daværende Omstændigheder. Om Foraaret fyldes i Fredens Aar vore Havne med danske Kornfartøier, som overføre det om Vinteren magasinerede Korn, for ved Salget deraf at dække forestaaende Termin-Udtællinger, og samle Penge i Kasse, efter Vinterens Udtømmelse. Denne Flaade udeblev nu fast aldeles, og Norges Kornhandel maatte føres med egne Fartøier, uden at dets Kornhandlere endnu vare beredte paa denne pludselige Forandring i Kornforsyningen, der desuden omgaves med de største, ved Sommerens Nærmelse voxende, Farer og Resiko. Disse Farer foregedes i høi Grad formedelst Krigen med Sverige, i hvis Skjærgaard svenske Kapere kunde have et beqvemt Tilhold, for at lure paa forbiseilende Fiender, ligesom det erobrede Bytte med Lethed der kunde indbringes.

Forfatteren har i et Brev af 3die Mai 1808 til Grev Otto Joachim Moltke, som forhen havde været Stiftamtmand i Christianssands Stift, og nu var Directeur i Rentekammeret [2]), beskrevet Norges Tilstand paa den Tid saaledes som han kjendte den, og det Foster af Ængstelse og mørke Anskuelser om Landets Stilling anfører han her, fordi han troer, at det indeholder en sandfærdig Skildring over Norges Tilstand i Almindelighed paa den Tid. Otto Moltke havde under sin 7aarige Embedsførelse erhvervet sig en høi Grad af Kjærlighed og Agtelse, især paa Landet, formedelst sin omhyggelige Omsorg for Stiftets Interesse, sin særdeles Gave til at omgaaes Bonden, sit aabne og venlige Væsen og sin Embeds-Indsigt. Paa sine Reiser i Nedenæs Amt besøgte Moltke ofte Forfatterens Huus, han gav det første Stød til Forfatterens Deeltagelse i offentlige Forretninger [3]), og derved lagdes Grunden til et venskabeligt Forhold, der aabnede Veien til fortrolige Meddelelser. Otto Moltke var saaledes den Mand, til hvem han troede at kunne tale et aabent og frimodigt Sprog, og hvor frit han benyttede dette sit Forhold til Greven, vil sees af Brevet selv, som er indført efter den i Forfatterens Copibog deraf tagne Afskrift [4]).

„I den Formodning, at det ikke vil være Deres Høivelbaarenhed ukjært, at modtage Efterretninger fra den Egn, for hvilken De har viist saa megen Deeltagelse, giver jeg mig den Frihed at oversende Dem denne min Skrivelse, i hvilken jeg tillige faaer Anledning til at udbede Deres ædelmodige Medvirkning til at iværksætte fra de høieste Steder de Foranstaltninger, paa hvilke Norges Frelse fra Hunger beroer.

„Deres Høivelbaarenheds Bekjendtskab med Landets ædlere Deel, og især med Land-Almuens Tænkemaade, vil ikke et Øieblik lade Dem tvivle om den almindelige Stemning i dette af Skjebnen paa saa mange Maader nedbøiede Land. Den Frimodighed, hvormed Nordmanden pleier at give Tanken Liv, forlader ham ikke heller

---

[1]) Som et Beviis paa hvor meget Bønderne oppe i Landet havde tilovers for Christian den VIIde, eller den Tilstand, som da var i Landet, har Statsraad Motzfeldt bemærket: „Da jeg reiste 1815 med vor Konge som Kronprinds, kom i Guldbrandsdalen en Bonde for at tale med Prindsen og for at bede om, at vi maatte faae Christian den Syvendes Religion igjen. Jeg var Tolk og oversatte først ordret, hvorved Prindsen studsede, og spurgte mig om der var gjort noget Forsøg paa at forandre Religionen. Men jeg kunde da berolige ham med den Forklaring, at Bondens Mening var, at de skulde faae de samme gode Tider igjen som i Christian den Syvendes Tid."

[2]) Senere hen Statsminister og Chef for det tydske Cancellie.

[3]) Ved at foranledige hans Udnævnelse til Medlem af Skattecommissionen, som blev nedsat 1802.

[4]) Forfatteren har ikke betænkt sig paa at indføre flere Aktstykker, Ord til andet tagne af hans Copibog, i sin Historie, fordi de, nedskrevne i det Øieblik da Begivenhederne foregik, maatte indeholde det livligste Billede om den sande Stilling, som hans Pen formaaer at give.

nu. Dristigen og utilbageholdende bedømmes alle offentlige Foranstaltninger; men disse frie Tanke-Yttringer skade ikke i ringeste Maade, hos enkelte Individer undtagne, Nationens Hengivenhed for sin Konge og for den Regjering, under hvilken den saa længe har følt sig lykkelig. Nationen er rystet ved de uoprettelige Tab, som den har lidt, og ved alle Næringsveies pludselige Standsning. Landets Indvaanere see med Bekymring og Ængstelse den tilkommende Tid imode, i hvilken Kummer og Elendighed sørgeligen bebuder sig. Men de ansee ikke de Foranstaltninger, som ere trufne til Landets Proviantering, kraftfulde nok i Forhold til Landets Trang og Tidernes Crisis. En stor Flaade af Skibe, som afvigte Høst udsendtes til Aalborg for at afhente Kornvarer, deels for Kongens, deels for Privates Regning, blev indefrossen i Fjorden, og man oppebiede roligen, og indtil Marts Maaned, Isens naturlige Opløsning, uden at bekoste Skibene udisede i de første Vintermaaneder, medens Havet var frit for fiendtlige Skibe. En anden Flok af Skibe nedsendtes i Februar og først i Marts til Aarhuus og sydligere Steder. Disse bleve uden Undtagelse lagte i kongelige Transporter, og derved saaledes opholdte, at den beleilige Tid forsvandt, og Faren paa Søen uendeligen forøgedes. Da en Deel af disse Skibe paa deres Tilbagekomst ankrede paa Fladstrands Red, bleve de i Havnen røvede af engelske Baade, efter et Forsvar[1], som Rygtet ikke kalder hæderligt, og en anden Deel blev opsnappet af svenske Kapere. I Tider som disse, da enhver Korn-Speculant omspændes af tusindfold Farer, kan det ikke ventes, at enkelt Mand skal gjøre sig til Offer for det Almindelige, og uden Understøttelse villigen frembære sin hele Formue paa Fædrelandets Alter. Ideelt Tab underkuer Modet, og det er saare sjeldent, at deslige Opofrelser paaskjønnes med Erkjendtlighed. Intet synes altsaa billigere, end at forsikre den modige og patriotiske Borger saa stor en Deel af hvad han vover, at ikke Forliset skal medføre hans totale Undergang. Men ogsaa i denne Henseende have Vanskelighederne været mangfoldige. Medens Farten var fri og ubehindret af engelske Skibe, forlangtes af Regjerings-Commissionen 7 pCt. for at assurere Skibet ned, og 7 for Tilbagetouren — en Procent, som var alt for høi til at den kunde vorde opmuntrende. Speculationerne lunknedes herved; men de ophørte ikke. Midt i Marts Maaned standsede Assurancen; den svenske Krig udbrød, og Tabet var saa sandsynligt, at Faa turde vove at udsende Fartøier. De Modificationer, som denne Forordning ved senere Concessioner har faaet, have været frugtesløse; de ere ikke blevne os bekjendtgjorte, førend den sidste Termin atter var udrundet. Saalænge Regjerings-Commissionen Intet kan foretage sig, uden at conferere med dem, som opholde sig i et utilgjængeligt Land, saalænge kan dens Foranstaltninger hverken blive kraftfulde eller lempede efter Omstændighederne. I denne rædsomme Periode er Øieblikket vigtigt, og naar det ubenyttet forsvinder, kommer den beleilige Tid ikke saa let tilbage. Jeg kan ikke nægte for Dem, høistærede Hr. Greve, at jeg i denne ulykkesvangre Tid betragter Norge som en Hjord uden Hyrde, som et Land uden Regent. Omspændt af mægtige og rovgjerrige Fiender, truet i sit Inderste med Hungersnød og dermed forbundne Blod-Scener, er det tillige afskaaren fra al Forbindelse med det Land, hvorfra Føde og Frelse skulde komme. De Ulykker, som Krigen afstedkommer i Danmark, ere paa ingen Maade at sammenligne med dem, som Norge lider; thi hvilken Jammer kan stilles ved Siden af den, som Hungersnød medfører?

---

[1] Af Kanonbaade. [Dette sidste er maaskee urigtigt; men den rette Sammenhæng kjendes ikke. Ræder (Danm. Krigshistorie. III 555) fortæller, at 10 norske Kornskibe bleve tagne under Fladstrands Kanoner 27de Mai 1808, og Commandanten tiltalt, fordi han ei hindrede dette; engelske Historikere henføre vistnok samme Begivenhed til 25de April, og Garde (Dansk-norsk Sømagt Hist. 540) oplyser, at der ei kom Kanonbaade til den jydske Kyst, førend i Mai 1808, og at Kanonslupper og Joller ikke førend i Septbr. s. A. bleve lagte ved Frederikshavn.]

„Det er ikke min egen Ængstelse, jeg her beskriver, ikke engang den Egns, hvori jeg virker. Forud ved en lykkelig Anelse advaret om hvad der skulde skee, har jeg, medens Vinteren varede, udtømt min Credit og sat alle Kræfter i Bevægelse, for at forsyne mine Magasiner, og det har lykkes mig saa vel, uagtet Tabet og Udeblivelsen af 3500 Tønder Korn, at ikke alene alle mine Handelsbønder og mine Værksfolk indtil dette Øieblik ere rundeligen forsynede med Brød og Sædekorn, men at jeg endnu i adskillige Maaneder kan afbøde Mangelen — et Gode, som jeg vistnok kun har opnaaet ved de smerteligste Opofrelser og ved at sætte min hele Formue paa Spil. Men faa Egne i Landet ere saa lykkelige i denne Henseende, som denne. Ikke langt herfra vises allerede Spor af den ynkværdigste Jammer, og dersom ikke Undsætning kommer inden en føie Tid, saa forestaae Scener lignende de Dem vel bekjendte 1801, og endnu gjort mere rædsomme formedelst den befrygtede Umulighed af Undsætning.

„Midt i dette kummerfulde Mørke ere vore norske Brødres modige Heltebedrifter paa norsk Grændse os en Opmuntring. Disse lykkelige Begivenheder, endskjønt kun Forspil af den store Katastrofe, opflamme utroligen Nationens Mod. Den derover yttrede Glæde, som grændser til sværmende Henrykkelse, beviser hvor værdig denne ædle og modige Nation er sin Konges Opmærksomhed og Kjærlighed, og at vore Fiender drømme forgjæves om den Lethed, hvormed de ville overvinde os. Ingen Elendighed er i Stand til at rokke Nordmandens Hengivenhed for sin nærværende Regjering, og overvindes han — thi hvo kjender Grændsen af den os bestemte Jammer? — saa vil han ikke længe taale det fremmede, uvante Aag.

I det jeg saaledes anbefaler Norges Sag til Deres Hoivelbaarenheds Beskyttelse, beder jeg om Tilgivelse for Yttringer, som jeg ikke vovede at gjøre for Andre end for Dem."

Tiende Capitel.

Landkrigen med Sverige 1808[1].

Norges sørgelige Tilstand forværredes i en høi Grad ved den i Foraaret 1808 udbrudte Krig imellem Danmark og Sverige. Under 29de Februar erklærede Danmark Sverige Krig, efterat Ruslands Krigs-Erklæring under 10de samme Maaned var forudgaaet[2]). Den Bekymring og Ængstelse, som denne Krigs-Erklæring udbredte i Norge, lader sig let forklare af Landets hjælpeløse Tilstand; men den var ikke ublandet med en vis Forfærdelse over dette, som det syntes, unødvendige Tillæg til den Fare, hvori den dansk-norske Stat formedelst sin kritiske Stilling befandt sig, hvis Følger hvilede tungest paa Norge. Under den hele syvaarige Krigs-Periode

---

[1]) [Det laa udenfor Forfatterens Plan at afhandle Krigen og Krigsbegivenhederne med Fuldstændighed eller Udførlighed; Udg. maa derfor og indskrænke sig til en almindelig Henviisning til J. Ræders, Danmarks Krigs- og politiske Historie, især II. 396—562, hvor Landkrigen paa norsk Grændse fra Marts til Juni 1808 udførlig er fortalt. Authentiske Bidrag hertil haves og bl. A. i Norske Samlinger (1850) I. 290—315 og i Militairt Tidsskr. 13de Bind.]

[2]) I den russiske Krigserklæring siges: „Keiseren erklærer, at intet Forhold skal finde Sted mellem Rusland og England, førend dette har tilfredsstillet Danmark." [Dette opfyldte Alexander ved Traktaterne med Sverige og England 1812 og 1813!] Den danske Krigserklæring og Sveriges Svar findes i Bilag 21 og 22.

var der neppe nogen Begivenhed, som i Norge opvakte mere Skræk og Misnøie, end denne ubetimelige og uoverlagte Krigs-Erklæring. Den betragtedes endog af de Landets Borgere, som vare den danske Regjering meest hengivne, som et stort Misgreb fra den danske Politiks Side, og allerede opstod Anelsen om de mulige Følger deraf, som i Tidens Fylde aabenbaredes. Denne Mellemkrig var en Forberedelse til Stilstanden mellem Danmark og Norge, og enkelte Nordmænd begyndte — skjønt endnu i det Fjærne — at tænke sig Hensigtsmæssigheden af en Forbindelse, hvis Mulighed hidtil havde krænket hans indvortes Følelse; thi under denne Feide blev Nationen tilfulde bekjendt med de Farer, som Krigen med Sverige under en isoleret Tilstand medførte. England i Forening med Sverige maatte, under en alvorlig og kraftfuld Anvendelse af sin Magt, kunne stoppe Norges vigtigste Indtægtskilder,. og afbryde fast al Tilførsel af Levnetsmidler. Derhos begyndte Norges Mænd efterhaanden at indsee Danmarks uheldige og ukloge Politik, der ved ethvert Skridt vendte sine Vaaben mod Danmark selv, og misbrugtes af troløse Frænder og Venner til Danmarks eget Fordærv. Ruslands Krig med Sverige sigtede aabenbart mere til at erobre Sveriges skjønne Provinds Finland, end til at udelukke England fra Østersøen, og tvinge det til Fred. Thi midt under Krigen vedligeholdtes en fredelig Handels-Forbindelse mellem England og de russiske Provindser i Østersøen. Til at fremme dette Øiemed maatte Danmark i sin nærværende nedtrykte Tilstand, i Følge et gammelt Forbund med Rusland, yde sit Bidrag ved at erklære Sverige Krig, medens dette Forbund egentligen kun forpligtede Danmark til at staae Rusland bi i en defensiv, men ei i en offensiv Krig. Hvor svage Grunde Danmark imidlertid havde til dette Fredsbrud med Sverige, sees bedst af Krigserklæringen selv. Men Danmark haabede ved sine Forbundsfrænder Rusland og Frankrige at faae Erstatning i Sverige for det Tab, som det havde lidt ved Englands Overfald, og overilede sig ikke alene i de fiendtlige Skridt, som dertil skulde lede, men retfærdiggjorde ligesom den Hevn, som Sverige strax efter tog. Ved Flaadens Tab var Danmark aldeles sat ud af Stand til at overføre nogensomhelst Krigsmagt til Sverige, eller til at understøtte en Angrebskrig mod dette Land. Dets Forbundsven, Frankrige, kunde i al sin Storhed og Seiersglands, som paa den Tid havde naaet sin høieste Spidse, ikke med et eneste Krigsfartøi understøtte dette Angreb, og den russiske Flaade laa indspærret og ubevægelig dybt inde i de østersøiske Vande, og holdtes i Ave af den engelske Flaade, saasnart Farten aabnedes. Danmark maatte saaledes kun sætte sit Haab til Natur-Phænomener, som ikke almindeligen indtræffe, og som heller ikke i Aar understøttede en Expedition fra Danmark mod Sverige. Det maatte stole paa, at Vinterkulden skulde danne en Iisbro over Sundet, og lægge en Vei for franske og danske Armeer, som det aabne Hav, der vrimlede af engelske Krydsere, aldeles spærrede dem. Men denne Vinter var ingen alvorlig Iis-Vinter. Farten imellem Danmark og Norge var aaben endog i Vintermaanederne, og Sverige kunde smile til de fransk-danske Rustninger paa de danske Øer, og trodse disse Armeer, som udsuede det svækkede Danmarks Marv, uden at kunne løsne et Skud imod Sverige. Danmarks Forhaabninger maatte saaledes hvile paa Ruslands Landmagt, der trængte ind i Sverige gjennem dets østersøiske Provinds, og paa den norske Armee, der ved en Diversion skulde bryde Sveriges Kræfter til Modstand. Men aabenbart væltedes derved Krigens Hovedbyrde paa det ulykkelige Norge, som allerede kjæmpede med de største Lidelser, hvorunder et Land kan sukke, Næringsløshed og Hungersnød. Man spurgte sig i Almindelighed i Norge, hvad Hensigten kunde være af denne ubetimeligen erklærede Krig; man formodede at store Resourcer stode til Danmarks Raadighed, og undredes ikke lidet over, at Intet skede, eller kunde skee til at understøtte den pralende Krigs-Erklæring. Idet Europas daværende Stilling gav Danmark Aarsag til at plante sin Fane ved Siden af den franske Ørn, efter at være bleven mishandlet af England; — thi langt anderledes vilde Danmarks Skjebne være bleven, om Lykken fremdeles havde fulgt Napoleon paa hans seierrige Bane, og Rusland var blevet sine stolte Løfter

til Danmark tro — og idet den danske Politiks Klogskab eller Vildfarelse i denne Henseende laa skjult i Fremtidens Begivenheder, maa det indskrives i Norges Historie som et overilet Skridt og en grusom Uagtsomhed for Frænderigets Interesse, i et saadant Tidsrum at fremkalde Krigens Rædsler over dette af Skjebnens haardeste Lidelser nedbøiede Land [1]).

Krigen erklæredes, men hvormed skulde den føres? Magasinerne vare slet forsynede, Soldaten maatte fødes med de Smuler, der skulde mætte Landets Hungrige, eller med det Sædekorn, der skulde kastes i Jorden, og han maatte klædes med tildeels sammentryglede Klædningsstoffe. Krigsfolket var uvant til den store Krig, og den krigerske Aand var tildeels bleven sløvet under det forhen omtalte Bestikkelses-System; flere af Officeerne vare lidet øvede og lidet skikkede til at gaa Fienden imøde. Under en 90aarig Fred vare Krigens Elementer slappede, og Krigen skulde begynde uden tilstrækkeligt Forraad af de fornødne Midler, og uden Understøttelse af den større Krigsmagt, som Norges Statsfrænde havde at raade over. Der var saaledes i Norge Mangel paa Alt, hvormed en Krig skulde føres, og Veien til at erstatte Mangelen spærret af mægtige Fiender. De svenske Historieskrivere feile i Sandhed, som paastaae, at Norge begyndte denne Krig med en fuldtallig og vel forsynet Armee.

Regjerings-Commissionen befandt sig i Begyndelsen af denne Krig i den allervanskeligste Stilling. Dagligen bestormedes den af de meest trængende Ansøgninger om at aabne Provideringens Magasiner for Privates store Nød, medens den ikke kunde blotte Armeen for de nødvendigste Fødemidler. Der behøvedes megen Fasthed for at mægle mellem disse Mangler og yde Hjælpen der, hvor den meest behøvedes. Det var Regjerings-Commissionens kummerfulde Timer, og en Enkelt af dens Medlemmer bukkede omsider under for disse Lidelser. Den norske Regjerings uafbrudte og kloge Aarvaagenhed, det fædrelandske Sind, hvoraf den bedre Deel af Folket paa den Tid aabenbart besjæledes, det indgroede Had mod en Sammensmeltning med Sverige, som da blussede i sin høieste Lue, og vore Krigeres Tapperhed bødede imidlertid paa disse Mangler, og fremledede et uventet Udfald af denne Grændsekrig. Den vanskelige og blodige Opgave løstes bedre, end Nordmanden selv i Almindelighed havde turdet vente.

Til Lykke for Norge var den svenske Armee paa den norske Grændse fast ligesaa slet udstyret som den norske, og leed under Omstændigheder, som hemmede dens Fremskridt. Dens Forsyning og Færdselsmidler indtraf ikke til rette Tid, og der var ingen Sammenhold og Udholdenhed i Udførelsen af den lagte Angrebsplan. Nordarmeen stod under en tapper og duelig Overgeneral Armfeldts [2]) Commando,

---

[1]) Af de Ordres, som i Slutningen af Marts 1808 udgik fra Napoleons Hoved-Qvarteer, og som i Original findes i Constant's Memoirer, sees, at Napoleon bemyndigede Prinds Pontecorvo til at gaae over til Sverige med to spanske og en fransk Division, tilsammen 22,000 Mand, dog kun under den Betingelse, at Kronprindsen af Danmark dertil lod støde 14000 Danske. Dette Indfald skulde ei heller skee, førend de russiske Tropper vare faldne ind i Finland, og rykkede frem til Åbo. Prinds Pontecorvo skulde skaane saa meget muligt de franske Tropper, ved Proclamationer tilveiebringe Uroligheder i Sverige, og forøge Misnøien med den svenske Konge. Napoleon bemyndigede tillige Prindsen, saasnart han var kommen til Sverige, til at beordre til Sjælland fra Hamburg et Regiment af Divisionen Dupas tilligemed 2 hollandske Regimenter, for at beskytte Kjøbenhavn. I Napoleons Ordre spores tydeligen hans Ulyst til Toget til Sverige, med mindre Danmark deri kraftigen vilde deeltage, og det kunde grundes paa et sikkert Haab om heldigt Udfald. — Den hele Plan faldt imidlertid sammen, fordi Sundet hele Vinteren var aabent, ligesom Foranstaltningen til Overmarschen gjordes saa seent, at den neppe med Held, endog under en streng Vinter, kunde udføres, da Expeditionen ei kunde gaae af før i April, til hvilken Tid ingen sikker Iis-Communication imellem Sjælland og Sverige gives.

[2]) Armfeldts Levnet og politiske Skjebne findes beskrevet i [G. Adlersparres] Handlingar rørande Sveriges Historia 1sta og 2dra Delen.

men som paa mange Maader lammedes i sine krigerske Operationer. Hans tvende Armee-Fløie commanderedes af Oberst Bergenstråle og den kjække Generalmajor Vegesack; men begge vare berettigede til selvstændige Planer, og at indsende sine Rapporter directe til Stockholm, uden at Overgeneralen kunde kræve nogen umiddelbar Meddelelse deraf, og den nødvendige Eenhed i Angrebsplanen var under disse Omstændigheder ikke let mulig. Desuden kaldtes Vegesack og Bergenstråle snart til en anden Krigsskueplads, og afløstes af Obersterne Posse og Engelbrechten[1]). Det svenske Armee-Corps, som skulde gjøre Indfald i Norge, var bestemt til at udgjøre 16 til 18000 Mand, men svenske Krigsberetninger fra den Tid paastode, at det aldrig udgjorde meer end 10 a 12000 Mand[2]). Den svenske Vesthær [vestra Armeen] — saaledes kaldtes den mod Norge opstillede Krigerskare — kunde saaledes lidet udrette. „Formedelst dens Svaghed, den i samme herskende Uorden og Mangel paa Alt, især paa den nødvendige Ammunition — siger en agtet Historieskriver fra hiin Tid — var det nok, at den i det mindste kunde dække Grændserne“[3]). Den svenske Armees høire Fløi, som commanderedes af Armfeldt selv, opstilledes langs Wermlands Grændse og bestod af 4 Brigader under Obersterne Leionstedt, Grev Schwerin, Baron Cederstrøm og Greve Cronstedt. Desuden hørte hertil en Reserve i Carlstad, hvor Hovedqvarteret var, og et detacheret Corps ved Midtskog under Oberst Gahns Befaling. Armeens venstre Fløi, under Vegesacks Commando, strakte sig fra Solpum til Svinesund, og var inddeelt i 3 Brigader, der anførtes af Obersterne Baron Posse, Baron Bunge og Belfrage. Desuden befandtes ogsaa for denne Afdeling en Reserve i Vennersborg, hvor Vegesack havde sit Hovedqvarteer. Den nordre Afdeling under Bergenstråles Commando bestod af Vesterbottens og Jemtlands Regimenter, og dens Formaal var at beskytte Jemtland og Herjedalen. En Flotille skulde, efterat Isen var gaaet op, lægge sig for Bugten ved Christiania, og true denne Stad; men denne forlod aldrig Kysten ved Strømstad, hvor den dækkede Hærens venstre Fløi[4]).

Den norske Magt var fordeelt paa følgende Maade: i og ved Throndhjem 4000 Mand, i Bergen 1200 Mand, i Christianssand 1200 Mand, i Christiania 2000 og i Linierne fra Kongsvinger til Frederikshald 21000 Mand[5]). Men naar man fraregner Garnisonerne i Fæstningerne Frederikssteen, Frederiksstad og Kongsvinger, saa indsees let, at ingen stor Troppemasse kunde findes paa enkelt Sted, og denne

---

[1]) Vegesack tilskriver i sin Bog: Svenska Armeens Fäldttåg Åren 1805—1808, tildeels denne Commandoens Adsplittelse Krigens slette Udfald paa norsk Grændse. Derhos paastaar han, at det havde været klogere, om Armfeldt var bleven sendt til Finland for at afløse Klingsporr, fordi Armfeldt var mere duelig til at føre denne Krig, hvorimod Vegesack ansaaes mere skikket til at føre en Guerillakrig i Norges couperede Landstrækninger. „Men det hørte — siger han — til Kongens store Misgreb, næsten aldrig ret at anvende Personer, en Ulykke, som maaskee meest af alle bidrog til hans Fald, samt Krigens bedrøvelige Udfald.“ I Øvrigt kan man vel undre sig over, at de kommanderende Chefer ikke ved stiltiende Aftale mellem sig forbedrede dette Kongens Feilgreb. Men de synes bogstaveligen at have fulgt Kongens Villie.

[2]) [Ifølge Ræders nøiagtige Opgave II. 428—434 udgjorde den 17064 Mand.]

[3]) Schwedische Geschichte unter Gustav IIIten, vorzüglich aber unter Gustav IVten Adolph von E. M. Arndt. Leipzig 1839. Bilag No. 23 indeholder efter Arndt S. 30 ff. en Oversigt over den svenske paa norsk Grændse førte Krig, som han siger, at en svensk vel underrettet Officier i Armfeldts Generalstab har meddeelt ham. Beretningen viser imidlertid, at denne Officier ei i alle Henseender har været vel underrettet.

[4]) [Ved Indrykningen i Norge udstedte Armfeldt en den 15de April dateret, trykt Proklamation til „Norges Indbyggere“, der læses hos Ræder II. 454—455]

[5]) [Udførligere og nøiagtigere Underretning om den norske Hærs Størrelse og Inddeling findes i den af C. Platou meddeelte Correspondance mellem Frederik VI og Christian August, indtagen i „Norske Samlinger“ 2det Bind, som er under Pressen. Efter en der S. 147 meddeelt Oversigts-Tabel udgjorde den norske Hær i Alt 1105 Mand Artilleri, 3935 Mand Cavalleri og 28570 Mand Infanteri, foruden Over- og Under-Befalingsmænd. En lignende Tabel har Ræder II. 41.]

maatte desuden fordeles paa den lange Forsvarslinie, da det var uvist, hvor Indfaldet skede.

Imidlertid havde den svenske Hær ved Krigens Aabning Fordelen paa sin Side. Den trykkede de norske Linier tilbage over Glommen, og det paastodes, at dersom Armfeldts Armee havde været tilstrækkeligen forsynet med Ammunition og Skyts, vilde Kongsvinger være falden i de Svenskes Hænder; thi Commandanten paa denne Fæstning [Oberst de Seue] erklærede den saa slet forsynet med Forsvarsmidler, og i en saa elendig Forfatning, at han ikke længer vilde kunne holde sig. En svensk Beretning paastaaer endog, at Commandanten havde skrevet til Armfeldt, „at han ikke vilde lade sig stege paa Rist.“ Efter nogle Forpostfægtninger, hvori de Svenske tilskreve sig Fordelen, gjorde de et Angreb ved Lier den 18de April med den første Brigade, forstærket med en Bataillon af Uplands Regiment. De Norske forsvarede sig kjækt fra deres Forskandsninger, og General Armfeldt, som ved denne Leilighed selv commanderede, tog allerede Dispositioner til Retraite, da i det samme en Colonne under Anførsel af Major Cederstrøm, som ved Local-Vanskeligheder var hindret fra før at komme paa Pladsen, viste sig i de Norskes Ryg. Under den Forvirring, som derved opstod blandt de Norske, stormede Baron Carl Ankarsvärd og Major Hård Forskandsningen, og indtog den efter en haardnakket Modstand. Da nu tillige Capitain Matern med en Troppe-Afdeling angeb de Norskes venstre Flanke, opstod der Uorden blandt disse, de retirerede iilfærdigen og overlode Positionen i Fiendens Hænder. Fæstningen Kongsvinger lettede de Norske Tilbagetoget, hvorved deres fleste Kanoner bleve frelste. De Svenske gjorde ved denne Leilighed 3 Officierer og 92 Soldater til Fange. Paa svensk Side faldt 5 Mand, og 56 Soldater, 8 Officierer og 2 Underofficierer saaredes. Omtrent paa samme Tid erobrede Oberst Lagerbring Blaker-Skandse, og de Svenske gjorde sig Haab om, at Veien til Christiania var dem aaben. Men Lagerbring blev, deels af Mangel paa Proviant og Fourage, deels forfulgt af de fremrykkende Norske, nødt til at trække sig tilbage til Hovedarmeens faste Stilling [1]).

Oberst de Seue blev saaledes nødt til at vige for Overmagten, og efter et Tab af henved 200 Mand Fangne og Døde at trække sig tilbage over Glommen ved Kongsvinger. Denne uheldige Begivenhed kastede en Skygge over de Seue, og paadrog ham Overgeneralens Misnøie, der foranledigede et Forsvar fra hans Side, hvori han søgte at hævde sin og de Krigeres Hæder, der stode under hans Commando. Sagen maatte kjendes i sit hele Omfang, for derover at fælde den rigtige Dom; thi det er ikke altid den slagne Kriger, som fortjener Dadel [2]).

Men denne mindre heldige Begyndelse af Grændsekrigen kom ikke til Nationens Kundskab, førend Efterretningen om lykkeligere Begivenheder kunde lægges ved dens Side. Den svenske Hærfører stolede paa, at de norske Tropper formedelst en lang Fred ikke vare krigsøvede, og at den norske Overgeneral skulde være nødt til at fordele sin Krigsmagt langs Kysten for at forsvare denne mod den Sørustning, som i England beredtes imod dem. Armfeldt bestemte sig saaledes til ved nogle Flyvecorps

---

1) De Norskes Beretning om Slaget findes i Bilag No. 24 og 25, hvortil ogsaa er føie de Svenskes Beretning, taget af "Der nordische Controlleur 1808", paa Biblitheket Stockholm. [Jfr. Ræder II. 473 ff.]

2) De Seue har forsvaret sin Færd i et Skrift om hans „Levnetsløb og Tidshistorie“, Christiania 1811. Her fortælles adskillige Samtaler, han med Prindsen har holdt, og fremlægges Breve, som han med ham har vexlet, hvori Prindsen vist nok har dadlet ham i stærke Udtryk, men og formildet disse siden ved venlige og agtelsesfulde Udladelser. De Seue berøvedes vel sin Commando, og blev et senere brugt i den svenske Krig, men hans Konge viste sig ikke unaadig mod ham; thi da han kort efter fik sin Afsked efter Ansøgning, meddeeltes ham Generalmajors Rang. Paa flere Maader formildede Prindsen den mod ham brugte Strenghed. [Han levede siden paa Løkken Solitude ved Christiania, hvor han døde 182°.]

at lokke den norske Magt fra sine faste Stillinger, fordele og beskjæftige den, medens Armfeldt rykkede ind med sin Hovedmagt, for at afgjøre Krigens Skjebne ved et Hoved-Angreb. Men tvende af disse Flyvecorps bleve tilintetgjorte, sprængte og fangne af de Norske. Saaledes blev et Detaschement af Livregimentets Grenaderer og Husarer under Oberstlieutenant Grev Axel Mørners Commando, af Mangel paa tilbørlig Understøttelse, omringet og fanget ved Toverud af Major Weibyes Corps. Ved denne Leilighed faldt i de Norskes Hænder foruden Chefen 5 Officierer, 4 Underofficierer og omtrent 100 Mand Soldater. Alene Adjutanten, Baron Sparre, lykkedes det med 8 Mand at bryde sig igjennem og undkomme[1]).

Oberst Gahn brød med sit Detaschement den 24de April fra Midtskogen[2]) over Grændsen, for ved denne Bevægelse at dække første Brigades høire Flanke. Men Oberst Staffeldt rykkede imod ham med sin Brigade, tournerede og omringede ham, og han maatte, efter en skarp Fægtning, overgive sig med sit hele Corps, dem undtagne, som det lykkedes at forstikke sig i Skovene. Flere norske Officierer, blandt disse Major Stabell, Capitainerne Arntzen, Nægler, Sigholdt, udmærkede sig ved denne Leilighed, og den tappre Capitain Dreyer faldt. Resultatet af denne Dags Ære for de Norske var 9 fangne Officierer og omtrent 320 Gemene[3]). Flere Døde laa paa Valpladsen, og mange Saarede indbragtes efterhaanden. Tabet paa de Norskes Side af Døde var heller ikke ubetydeligt. Fangerne fordeeltes i det Indre af Landet[4]). Planens uheldige Udfald fra svensk Side tilskrev Armfeldt Mangel paa tilbørlig Understøttelse af begge sine Armeefløie. Vegesack, der havde den bedste Villie til at maale sig med sin Fiende, var færdig den 6te April til at rykke frem, men kunde ikke røre sig af Mangel paa Levnetsmidler. Bergenstråle fulgte en egen Plan, hvis Beskaffenhed Armfeldt ikke kjendte, og rykkede til en ganske anden Kant, for at afværge et formodet Angreb af Russerne, der ikke paafulgte[5]).

---

[1]) Da Grev Mørner lod slaae Chamade til Tegn paa Overgivelse, vedbleve de norske Soldater, enten af Uvidenhed om denne Musiks Natur, eller af Forbittrelse, at skyde, hvilket gav Greven Anledning til den Yttring, at han var kommen blandt Kanibaler og ei blandt Christne. Da Mørner skulde overgive sin Kaarde, var den kommanderende Officier ikke tilstede, og han maatte overlevere den til en underordnet Yngling. „Aldrig — sagde han — havde jeg troet, at jeg skulde overleveret mit Værge til en Pøike." [Ræder II. 461—63.]

[2]) [Paa svensk Side nær ved Vermundsøen i Soløer, hvorfra han rykkede frem langs Flisen-Elv, der ligesom de omliggende Vande endnu var tilfrossen.]

[3]) [Om denne Affaire ved Trangen findes udførlig Beretning med Kart hos Ræder, II. 484—490. Ifølge samme var Ob.rst Staffeldt ikke personlig tilstede paa Kampladsen. men opholdt sig ved Nyen paa Flisenelvens høire Bred, medens Commandoen under Affairen førtes af Forfatterens Fader, Major Ræder, som Aall ikke nævner, og som til Belønning herfor strax 1ste Mai forfremmedes til Oberstlieutenant, (Sammest. S. 560) og var den første Officier, som blev Ridder af Danebrogsordenen. (III. 18). Han kommanderede 18de Mai et mislykket Angreb paa de svenske Forskandsninger ved Mobæk i Vinger (Sammest. S. 506—13) og døde af Typhus i Kongsvinger Leir 13de Novbr. 1808. III. 55—56).]

[4]) Gahn kom med flere af sine Officierer til Drammen, hvor hans Søster Amtmandinde Hofgaard boede.

[5]) Vegesack tilstaaer vel i sin ovenfor citerede Bog, at Mørners Uheld maa tilskrives Mangel paa Understøttelse, men han tilskriver Gahns Overgivelse „hans Uforsigtighed i at rykke frem, og hans over al Maade slette Vagthold." De svenske Historieskrivere, og med dem de Seue, paastaae, at det var en let Sag at omringe og fange et Flyvecorps med en langt overlegen Magt. De Seue anstiller i denne Anledning en Sammenligning mellem dette Indfald, og det første under Armfeldts egen Commando, under hvilket han maatte vige for en stor Overmagt. Dette sidste vilde dog de Svenske ikke tilstaae. Til Staffeldts Beretning i Bilag No. 26 have vi føiet den svenske Rapport om denne Fægtning, uddragen af ovenanførte „Nordische Controlleur."

Ved denne Fægtning ved Midtskogen udmærkede sig især det leirdalske Compagni, og blev „formedelst sin Raskhed og Kjækhed" anbefalet sin Konges Opmærksomhed. I Følge deraf tilkjendegaves Compagniet Hans Majestæts Bifald med Løfte om en Belønning, som det maatte udbede sig. Men Alle som Een forlangte ingen anden

Det var imidlertid let at begribe, hvilken Glæde Efterretningen om denne Krigens heldige Begyndelse udbredte over det hele Norge, der ikke uden Ængstelse saae sine formedelst en lang Fred uøvede Stridsmænd opstillede mod en Kriger-Række, der havde et stort Navn iblandt Europas Krigshelte. Ikke alene Resultatet selv, Synet af de mange Krigsfanger, som droge gjennem Østlandets Byer, og den urokkelige Stilling af Armeens Forsvars-Linie, men ogsaa den patriotiske og varme Tone, hvori disse lykkelige Begivenheder igjennem Budstikken foreiagdes Folket, udbredte en Stemning iblandt Norges Folk, som i den Grad aldrig har fundet Sted. Forfatteren har forhen bemærket, hvilken besynderlig Varme der var udbredt over Budstikkens første, af C. Falsen udgivne Blade, og han maa gjentage, at han aldrig veed at have læst noget offentligt Blad med den Interesse som dette. Dertil kan han med Sandhed tilføie, at han aldrig paa sin lange Løbebane har oplevet et Tidspunkt, i hvilket Fædrelandskjærligheden viste sig i en varmere, renere og meer almindeligen udbredt Lue, og i hvilken private Forhold, Gjenvordigheder og Lidelser meer underordnedes Deeltagelsen i Statens Stilling. Det var som om denne nye Lykkes-Sol fordrev alle mørke Skyer. En af de vigtigste, og visseligen den i de nærmeste Aar før Krigen meest indbringende, Næringskilder, Trælast-Udskibningen, ophørte aldeles i denne Sommer; Skibsfarten var indskrænket til den farlige, og for Handelsmanden lidet fordeelagtige Kornfart; Fiskeriets Udbytte kunde ikke udsendes til Udlandet, Metalfabrikkerne lede af Mangel paa Afsætning, Hungersnød herskede i en stor Deel af Landets kornløse Egne, og Nøden trykkede i høi Grad Arbeidsklassen og Kystbeboerne, — men faa Klager hørtes herover. Alles Øine vare henvendte paa Grændsen, og Alle glædede sig over, at Norges gamle Fiende ikke kunde sætte sin Fod paa vor Fædrenejord.

Følgerne af denne Nationens muntrere Stemning viste sig snart over det ganske Land. Enhver ilede at bringe sit Offer paa Fædrelandets Alter. Provisioner, Penge og Klædningsstykker strømmede til vor paa Grændsen staaende Armee, og især udmærkede sig Grosserer John Collett i Christiania ved at samle, befordre og selv bidrage til Armeens Forpleining. Fast ethvert Nummer af Budstikken havde at bekjendtgjøre anseelige Bidrag af den Art, og i denne første Krig med Sverige erstattede privat Godgjørenhed tildeels, hvad der, uagtet vedkommende Autoriteters Anstrengelse, fattedes i den offentlige Foranstaltning af Mangel paa tilstrækkelige Midler, og formedelst Landets blottede og næringsløse Tilstand. Saaledes kunde Grosserer Collett, efterat Krigen neppe havde varet i fjorten Dage, anmelde, at 55 — mestendeels 4spændige — Vogne med Proviant og Forfriskninger vare afsendte til Armeen. Det var ikke alene Nødvendigheds-Varer, men ogsaa Livets overdaadige Nydelser, som sammenbragtes af deeltagende Landsmænd til Armeens Vederqvægelse. Vi have Fiendens eget Vidnesbyrd om den Overflod, som herskede i den norske Armee, især blandt de Militaire af høiere Grader[1]). Fra de Egne, som var Krigen nærmest, sendtes Levnetsmidler af alle Slags, fra de fjernere sendtes Munderingsstykker, saltede Provisioner og Penge, og mangesteds aabnedes Subskriptioner til Bedste for de Efterladtes Enker og Børn. De bedre Familier, som boede i Nærheden af Krigens Skueplads, især Præsterne, aabnede gjæstfrie deres Fadebure for deres stridende Landsmænd, og det var fornemmeligen til disse, at de samlede Gaver fra By og Land sendtes, for deels at erstatte Udtømmelsen af Levnetsmidler hos de

Belønning, end at 4 af deres Kammerater, som hensmægtede i Fængsel paa Bergenhuus Fæstning i Anledning af Urolighederne i Leirdal i Aarene 1799—1802, maatte vorde frigivne. (See Morgenbladet 1843 No. 48). Saavel Leirdølernes Ædelmod som deres Tapperhed ved denne Anledning fortjener at bevares i Historien.

[1]) Da Adlersparre, efterat det Knorringske Corps af de Norske var blevet tilintetgjort ved Præstebakke, trykkede de norske Posteringer med stor Overmagt tilbage, og indtog deres Qvarteer, „forbausedes han ved at finde i en Feldtstation i dette Land de meest udsøgte Lækkerier.“

gavmilde Familier, deels at sætte dem i Stand til at fortsætte deres patriotiske Godgjørenhed [1]). Ikke uden Bevægelse læses i Budstikkens første Blade de mange Yttringer af gjensidig Erkjendtlighed og privat Godgjørenhed, som vexledes imellem Giver og Modtager, saavelsom den hæderlige Erkjendelse fra Regjerings-Commissionens Side af disse herlige Yttringer af en sand Fædrelandskjærlighed midt under en Lidelses-Periode, hvortil et stort Stykke af Norges Historie ei kan fremvise Mage.

Men ikke alene gjennem Norge gik denne patriotiske Varme for det nedtrykte Fædrelands Sag, og denne virksomme Deeltagelse for Landets Stilling, og for de tappre norske Krigeres Held. Den viste sig i samme Grad hos vore daværende Statsfrænder, de Danske. Ogsaa de offentlige danske Blade havde postdagligen at berette om store Gaver af alle Slags, som der bleve lagte paa Fædrelandets Alter. Det var især Bidrag af Materialier til en ny Flaades Bygning, som var Gjenstand for de Danskes patriotiske Godgjørenhed. Mangfoldige Skoveiere tilbøde af deres Skove uden Betaling Egetømmer til Skibsbrug; Andre bestemte dertil ei ubetydelige Capitaler, eller paatoge sig, som i Norge, at bygge Kanonbaade. Saaledes reistes igjen paa Holmens Værft enkelte Orlogsfartøier, som Begyndelse til Erstatning for den ranede Flaade. Norges Armee blev heller ikke der glemt. Store Mængder af Provisioner samledes i de Egne, hvorfra Oversendelse var mulig, og omendskjønt en stor Deel deraf berigede Fiender meer end Venner, saa kom dog Meget deraf over det med fiendtlige Krydsere opfyldte Hav, og bragte vore stridende Landsmænd en velkommen Vederqvægelse. Betydelige Bidrag af Penge sendtes ogsaa den norske Armee fra Private i Danmark. Der var i den Anledning nedsat i Kjøbenhavn en Committee „for frivillige Bidrag til Opmuntring for de norske Krigere, og til Understøttelse for disses Enker og Børn", som indsamlede en Sum, der i rede Penge overgik den, som sammenbragtes i Norge. Denne Committee [2]) deponerede i den kongelige Casse i Kjøbenhavn 20,000 Rd., som bleve anviste paa den norske Casse i Christiania, ligesom betydelige Summer anvendtes til Indkjøb af Fødemidler, især Fedevarer. Til denne Understøttelse ydede baade Kjøbenhavn og Provindserne Bidrag. Flere af Kjøbenhavns Embedsmænd og Grosserere, samt Herremænd paa Landet, ydede indtil 500 Rd., hvilket med Hensyn til Coursen [3]), der i Forsommeren 1808 endnu ei var falden betydelig, maa ansees for en anseelig Gave. Mange danske Bønder blandede sig i denne velgjørende Skare.

Desuden oprettedes frivillige Corps i Christiania, Drammen og flere Steder; de tvende første stilledes vel i Linie mod Fienden, men de toge ingen alvorlig Deel i Krigen. Kun de frivillige Jægere i Fredrikshald gjorde deres Nytte ved Tilintetgjørelsen af det Knorringske Corps. I Spidsen for et af disse, et frivilligt Jægercorps i Christiania, finde vi daværende Amtmand, Grev Wedel-Jarlsberg, ligesom Christiania Artillerie-Corps stilledes under Ludvig Mariboes Commando, og Drammens frivillige Jægere under Jakob Lunds [4]). Vi ville siden faae Leilighed til at fremlede Mariboe paa vor Histories Skueplads. Denne hans første Fremtræden

---

[1]) Især udmærkede sig Præsten i Sørum, Doctor Gudmundson, ved sin Gjæstfrihed og Ombyggelighed for en passende Fordeling af de samlede Provisioner, men han fandt hæderlige Medhjælpere i de Præster, der, som han, boede Krigsskuepladsen nær. Disse runde Gaver bidrog ogsaa til at gjøre Krigens Følger mindre rædsomme der, hvor den havde sit Sæde.

[2]) Medlemmerne af denne Committee vare: Kaas, Colbjørnsen, N. Tønder Lund, Treschow, Sverdrup, Saaby, Erichsen, Dunzfeldt og Prætorius.

[3]) Coursen var paa den Tid omtrent 150 Rigsdaler Courant for 100 Sølvspecies, og faldt i Juli Maaned til 160.

[4]) [Wedels frivillige Jægercorps var hovedsagelig udrustet paa hans egen Bekostning og dannet af Bondesønner fra Aker, Asker og Bærum; dets Capitain var først Christian Magnus Falsen, til han i April 1808 blev Sorenskriver paa Follo; senere Baltazar Lange paa Østre-Stabæk i Bærum. Enevold Falsens yngste Søn Hagbart tjente og i dette Corps.]

paa hans virksomme Bane giver blot Anledning til den Bemærkning, at hans Iver for Norges Sag, og hans Studium af den theoretiske og practiske Deel af Krigsvæsenet ikke gav det Resultat, som han selv havde haabet. Saavel Grev Wedel som Mariboe yttrede for sine Venner, at der med Corpser af den Art, som vore, uvante til Undværelser, idelige Marscher og stærke Strabadser, lidet var at udrette. Deres Underordnede vare ikke vante til den militaire Subordination, og trættedes snart ved Opofrelsen af tilvante Beqvemmeligheder. Ingen af dem satte derfor den virkelige Tjeneste, som de gjorde Armeen, høit. Men nægtes kan det ikke, at der i de Maaneder, da denne Krig med Sverige varede, gik en gløbende Patriotisme igjennem den hele Nation, som var i Stand til de største Opofrelser, og lagde kraftfulde Handlinger ved Siden af de stærke Ord. Da fæstedes ogsaa Kjærligheden og Høiagtelsen for Prinds Christian August dybt i Nordmandens Barm; han blev et Redskab til at befrie Landet fra den Fare, som dengang betragtedes som den største, der kunde vederfares det — Underkastelse under Naboriget —, og denne Kjærlighedens Rod oprykkedes end ikke, da han kort efter forlod Norge, for at sætte sig paa Sveriges Throne.

Det kan saaledes ikke nægtes, at Held og Hæder under de første Scener af denne Krig med Sverige var paa Nordmandens Side, og at denne lykkelige Begyndelse bidrog til Krigens lykkelige Fremgang. Vi ville ikke her undersøge, hvor stor en Deel Fiendens, og især den svenske Regjerings Feiltrin havde i denne heldige Begyndelse; men vi maatte forvanske den sande Historiens Billeder, dersom vi nægtede vore Landsmænd og vore Krigere den Hæder, som tilkommer dem. Blandt en Række af Krigere, der vare saa uvante til dette blodige Haandværk, som de norske paa den Tid, befandtes vist nok — og Rygtet har ikke sparet dem — de, der viste Spor af en mindre Krigs-Øvelse og et mindre Mod. Men i Almindelighed udmærkede vore Krigere sig i denne korte og ikke meget blodige Krig ved Mod, Conduite og en Menneskelighed, der kun i Kampens Hede og af Armeens djerveste Kjæmpere fra afsides Bygder stundom tilsidesattes. Vi ville derfor gjerne tilstaae med svenske Annalister, som have nedtegnet denne Krigs Begivenheder, at der herskede i Almindelighed iblandt vore Landsmænd en stor Agtelse for det svenske Mod, Tapperhed og Krigerfærdighed, erhvervet paa saa mange med svensk Blod vædede Valpladse; men det kan derimod ikke tilstaaes, at enten denne Agtelse for de fremmede Krigere opvakte Modløshed hos vore, eller at den svenske Krigsmagt, efter hines Paastand, stedse var den norske overlegen i Tapperhed eller kloge Dispositioner. I begge Lande har Historien optegnet disse Begivenheder, og hvad enten vi see hen til Resultatet eller til de anvendte Midler, kunne de norske Krigere ei ansee sig som overvundne eller deres Krigerfærd mindre hæderlig end Fiendernes. Anførerne for den svenske Hær selv give vore Soldater Fortrin for de svenske i Smaakrigen og den egentlige Jæger-Exercits, og de give ikke alene den norske Overgeneral den Roes, som ham tilkommer, men hæve høit flere af de norske commanderende Officierer [1]). Der findes en stor Overdrivelse i de svenske Beretninger om den norske Armees Størrelse, som sattes i Bevægelse mod den svenske. Den var adsplittet paa saa mange Punkter, i Følge den defensive Krigs Natur, at den ingensteds kunde fremtræde i store Masser, og kun ved enkelte Leiligheder var Overmagten paa norsk Side afgjørende; stundom var endog Seieren paa de Norskes Side, endskjønt det større Antal var paa de Svenskes. Ligesaa urigtig er den Paastand i svenske Beretninger, at der i den

[1]) I sine Stilstands-Underhandlinger med Staffeldt giver Adlersparre de norske Jægere og deres dygtige Anfører deres Priis, og ved en anden Leilighed roser han den forunderlige Færdighed, hvormed de klattrede op og ned af Fjeldene. Derimod roser han ikke Sikkerheden af deres Skud; men de norske Jægere viste i Almindelighed, at de kunde ramme deres Mand paa et langt Hold, ligesom det var naturligt, at begge Partier tilegnede sig Kampens Ære.

norske Armee befandtes Overflod af Ammunition og Provisioner, samlede for Statens Regning. De offentlige Magasiner vare ingenlunde vel forsynede, og den almindelige Nød tillod ikke at opdynge nogen Overflod i Magasinerne. Herskede der nogen Overflod i Armeen, da maa den tilskrives den private Godgjørenhed, der umuligen kunde udbrede sig over hele Armeens Rækker, eller frembringe en jævn og almindelig Forsyning, der vel ogsaa kun strakte sig til Hærens høiere Grader. I Regjerings-Commissionen var det uafbrudt Gjenstand for Overveielse, hvor meget der kunde afstaaes af de offentlige Magasiner for at lindre den almindelige Nød i Landet og give Landmanden Sædekorn i Hænde. Armeens Forsyning og Omsorg for at lindre den private Nød gik ved Siden af hinanden; Regjeringen maatte dele sin Anstrengelse mellem begge og underordne Fremtidens Bekymringer Haabet om en bedre Tilstand. Aaret 1807 var et slet Hø-Aar, og den udskrevne Fourage kunde vanskeligen, og paa mange Steder ikke, tilveiebringes. Hvor slet vor Armee var forsynet med Ammunition, det vise de strenge Forbud, som udgik mod privat Brug af Krud, og de Foranstaltninger, som bleve trufne for at tilveiebringe Salpeter. I vor Guerilla-Krig var lidet Spørgsmaal om Brugen af Kanoner, og paa begge Sider var der neppe stor Overflod af dette Slags Ammunition, men vi have paa et andet Sted gjort opmærksom paa, at den norske Armee i det Hele var langt slettere forsynet paa Krigs-Material end den danske, og dette bevistes noksom af de Forsøg, som gjordes paa at liste den Slags Undsætning fra de vel forsynede danske Krigs-Magasiner gjennem de paa Havet vrimlende fiendtlige Krydsere.

Vi ville ikke indlade os i Gisning om, hvad der var skeet, dersom den svenske Vest-Armee, med større Eenhed i sine Planer, kraftigere understøttet i sine Midler, havde overvældet vort Fædreland. Vi ere berettigede til at troe, at vor Kriger-Hæder nu, som i fordum Dage, var bleven uplettet, og at dette Aarhundredes Begyndelse havde fremledet Forsvars-Scener, som kunde stilles ved Siden af det forrige Aarhundredes. Vi tage kun Krigens Begivenheder for os saaledes, som Krigens Historie giver os dem i Hænde. Vi ville give vore daværende Fiender Fortrin med Hensyn til physisk Styrke, og vel og til strategisk Konst, og den Øvelse i Linie-Exercits, der har gjort den svenske Arme navnkundig; men deres egne kompetente Dommere have givet vore Krigere deres Ret i den Slags Krig, som dengang førtes paa vor Grændse. Den moralske Styrke var derhos uden Tvivl større hos den norske Nation og den norske Armee paa den Tid. Der var da ingen Tanke om en skandinavisk Forening: men den gamle National-Afsky for en Underkastelse under Sverige raadede i Nordmandens Barm [1]). For at forebygge denne fremstod Nationen ligesom i Masse, i sin forladte Tilstand frembar den midt i sin Armod, medens Næringsløshed og den meest trykkende Mangel paa Livets Fornødenheder raadede i Landet, Alt hvad Soldaten manglede, og det saa rundeligen, at der i Leiren ofte var større Overflod end hos Borgerne selv. Ved denne almindelige National-Deeltagelse maatte Krigerens Mod styrkes og voxe. For Nordmændene gjaldt det paa den Tid at være til som Nation eller at udslettes paa Nationernes Liste. Den samme Aand gik igjennem Folket i alle Klasser, som i Krigen med Carl XII i Begyndelsen af det forrige Aarhundrede. Blandt de Besværligheder for Fienden under denne Krig, hvorover Adlersparre klager, var ogsaa den, at Bønderne ved ingen Midler vare at formaae til at give Efteretning om de Norskes Bevægelser. Derimod vare de stedse paa Færde for at give de norske Krigere Efterretning om de Svenskes Planer og Marscher. Slige Beretninger vinde Troværdighed, naar de komme gjennem Fiendens Mund [2]).

[1]) [At derimod de Svenske allerede paa denne Tid ønskede og haabede at bringe Nordmændene til Frafald fra Danmark, sees bl. A. af en Proklamation, der er trykt i Uddrag i C. A. Adlersparres Erinringar vid M. Bjørnstjernas Anteckningar. Stockholm 1853. S. 94—95.]

[2]) Da Adlersparre efter Fægtningen ved Berby med stor Overmagt rykkede op mod den

I det norske Forsvar og de militaire Dispositioner var der en fuldkommen Eenhed. Overgeneralen havde over disse den frieste Haand; i Regjerings-Commissionen var intet Krigsraad, der nogensinde blandede sig i at bestemme Armeens Stilling eller dens offensive og defensive Skridt, og den modsatte sig endog sin fraværende Konges Befalinger, naar deres Gavnlighed for det Hele eller Muligheden at udføre dem betvivledes af den norske Overgeneral. Prinds Christian August havde Armeens Tillid og Nationens Kjærlighed og Høiagtelse, og kunde være sikker paa at finde, i og uden for Armeen, al den Understøttelse, som behøvedes og kunde tilveiebringes, for at fuldende et hæderligt Forsvar mod den indtrængende Fiende.

Hvor langt anderledes saa det i denne Henseende ud paa vore Fienders Side! For den svenske Nation var Krigen imod Norge intet Yndlingsværk. Dens hele Hu stod til at forsvare Finland mod Russernes Angreb, og Tanken om den skandinaviske Halvøs Forening var endnu ikke alvorlig i det svenske Cabinet. Der laa saaledes ikke den moralske Styrke og alvorlige Villie i Angrebet som i Forsvaret. Der begyndte allerede paa den Tid at vise sig Spor af det svenske Folks Misnøie med sin Konge, som næredes ved hans uheldige og ukloge Krigs-Dispositioner og hans stødende Færd mod nogle af Sveriges meest formaaende Familier. I den svenske Vest-Armee selv var ingen Eenhed, hverken i dens Commando eller i dens Dispositioner. Overgeneralen nød ikke sin Konges Tillid i nogen høi Grad, han understøttedes ikke med tilstrækkelige Midler, og han havde ikke engang fri Haand over sin Armees Underafdelinger. Hans disponible Magt svækkedes, ved efter høiere Befaling at adsplittes hid og did, og han kunde intet Øieblik være sikker paa ikke at forstyrres i sine Planer.

Men om end den tappre svenske General ikke var bleven standset i sin djærve Angrebsplan ved ovenanførte Hindringer, om det havde lykkes ham at trykke vor Linie tilbage, og indtage en Deel af det sydlige Norge, saa vilde dog neppe Norges Erobring eller dets Forening med Sverige paa den Tid være bleven fuldendt; thi den svenske Magt var under Krigen med Rusland for svag til at understøtte Krigslykken, om den havde stillet sig paa den svenske Generals Side, og Nordmandens Modbydelighed havde lagt Hindringer i Veien for enhver fremskridende Bevægelse. Anderledes blev Forholdet, da Faren for de Svenskes Indfald var forsvunden, og den danske Konges Befaling til Norges Raad lød, at der skulde gjøres Indfald i Sverige, der nu selv attraaede en fredelig Tilstand. Da sank den moralske Kraft, Nationens Enthusiasme var forbi; thi dens Almeen-Villie var kun, ei at sammensmeltes med Sverige, — af Sveriges Provindser begjærede Norge Intet. En Angrebskrig fra norsk Side mod Sverige, hvis Borgere under Thronforandringen befandt sig i en exalteret Tilstand, vilde have frembragt ganske andre, og tildeels omvendte Forhold; baade den moralske og den physiske Overmagt var bleven paa Sveriges Side.

Da den første Skræk over Tilvæxten af Fiender, som Danmarks Krigserklæring med Sverige forvoldte i Norge, var overvunden, og de gjentagne Seiers-Efterretninger havde forøget Nationens Tillid til Armeen og til vore Forsvarsmidler, da vendtes Folkets Tanke bort fra Krigsscenen, og heftede sig fast udelukkende paa Landets indre Nød og Midlerne til at afhjælpe den. Denne Sikkerhed med Hensyn til Norges krigerske Stilling til Sverige voxede ikke lidet ved Synet af de mange Krigsfanger, som droge igjennem Landet, medens Faa af vore Folk faldt i Fiende-Vold. Men det var langt fra, at de fangne Svenske følte Sporet af noget uværdigt National-Had eller af den Harme, som en Krig af den Art maatte opvække. De simple Soldater nøde en Forpleining, som i det mindste kunde stilles ved Siden af de Norskes. De haanedes og mishandledes ingensteds og bleve brugte deels til offentlige Arbeider, deels bleve

lille norske Krigsmagt, stødte de Svenske paa en grædende Bondegut, som beklagede sig over, at en Bondekone havde taget Hesten fra ham, og derpaa i susende Galop redet til Præstebakke, aabenbart for at advare Nordmændene om den Fare, som truede dem. Historien har ikke opbevaret Navnet paa denne Amazone.

de overladte til Private; men ingensteds havde de Aarsag til at klage over den Behandling, de nøde. Paa enkelte Steder findes endnu Spor af Arbeider, som de svenske Fanger have udført[1]. Endnu bedre var Officierernes Lod. De bleve tildeels optagne i Norges bedre Familier, og Flere af dem have beholdt en venlig Erindring om deres norske Værters Omgang. Forfatteren har senere talt med Enkelte blandt disse Officierer, som betragtede deres Fangenskab i Norge som nogle af deres Livs bedre Dage, og i enkelte Huse findes endnu Spor af den Erkjendtlighed, som de søgte at lægge for Dagen for den gjæstmilde Omgang ved Anvendelsen af de sjeldne Talenter, hvoraf Nogle af dem vare i Besiddelse[2].

Ellevte Capitel.

Linieskibet Prinds Christians Undergang.

Historien om Norges Søkrig paa den Tid har ikke at fortælle om saa heldige Bedrifter, endskjønt de enkelte Sammenstød med Fienden visselig vare mestendeels hæderfulde for vore Søkrigere. Den danske Sømagts Kjærne var knust ved Flaadens Ran, og hele Søkrigen bestod i et Slags Kaperi, under hvilket vore faa Krydsere lurede paa enkelte Fiender eller slet beskyttede Konvoier, eller vore Kanonbaade smuttede frem bag Klipper og beskjøde dristige Fiender, som nærmede sig Land. I de norske Farvande befandt sig, som forhen bemærket, ved Krigens Udbrud kun Linieskibene Prinds Christian og Lovise Augusta samt nogle Kutterbrigger, hvortil kom nogle Kanonbaade, hvis Antal ikke ubetydeligen forøgedes under Krigen, deels ved offentlig Foranstaltning deels ved privat Godgjørenhed. I Vintermaanederne forefaldt adskillige Fægtninger imellem engelske og norske smaa Krigsfartøier, i hvilke Heldet forsaavidt var paa norsk Side, at de engelske Angreb afsloges, og endog en engelsk Kutterbrig erobredes. I engelske og norske Blade beskrives disse Skjærmydsler paa forskjellig Maade, i det begge Landes Forfattere tilregne sine Landsmænd Slagets Hæder. Omendskjønt vi saaledes ikke ganske kunne fæste Lid til vore Avisers glimrende Beskrivelser over disse mindre betydende Fægtninger, saa give dog de Seierstegn, som erobrede Krigsfartøier[3] og afviiste Angreb frembyde, os Ret til den Paastand, at den dansknorske Sømagt i sin Ubetydelighed ikke med Skam maalte sig med Fienden. Denne Hæder svækkes ikke derved, at de engelske Skibschefer efter saadanne mislykkede Angreb sædvanligen forfremmedes i Tjenesten, hvilket endog var Tilfældet med Chefen for den erobrede Kutterbrig Seagull, som et Beviis paa den engelske Regjerings Tilfredshed med Chefernes udviste Mod og Conduite[4].

---

[1]) En Deel af den offentlige Vei ved Tangen igjennem Drammen istandsattes grundigen af svenske Fanger, og Andre bleve brugte til Opbyggelse af Broen over Laugen ved Laurvig, som siden ødelagdes ved Flom.

[2]) Saaledes har Grev Axel Mørners Pensel herligen decoreret en Sal paa Ulefoss hos Statsraad Aall, hvor han tilbragte en lang Tid.

[3]) Tvende engelske Kutterbrigger, Allart og Seagull erobredes i saadanne Skjærmydsler.

[4]) Man see i øvrigt Holmboes velskrevne Afhandling i Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie II. 246 ff., om Britternes Krigsforetagender langs Norges Kyst fra 1808—1814. — Withs „Danske og norske Søhelts-Bedrifter fra Aarene 1797 til 1813," Kbhvn. 1819, indeholder for megen eensidig Ros over Alt som skede, til at være troværdig. [En mere sagkyndig og upartisk Beretning om denne Søkrig har man nu i H. G. Gardes fornævnte Skrift, Den dansknorske Sømagts Historie, hvor de i dette Capitel omhandlede Begivenheder ere fremstillede S. 497 ff.

Langt betydeligere Tab leed imidlertid den dansk-norske Marine ved Opofrelsen af Linieskibet Prinds Christian. Man kan i Sandhed ikke uden Vemod see denne eensomme Orlogsfugl efter høieste Befaling flagre fra Vest til Øst, fra Syd til Nord, frem og tilbage i samme Linie, for ligesom at opsøge de Rovfugle, der tørstede efter den danske Flaades sidste Hjerteblod. Mod Slutningen af Aaret 1807 var dette Orlogsskib lykkeligen kommen til Kjøbenhavn efter dets farlige Krydstogt til Østersøen; men for dette Skib gaves ingen Vinterhvile. Det beordredes tilbage til Norge, hvor det i Storm og Taage den 7de Januar løb ind til Frederiksværn. En Brig og en Galease, ladede med Munderingssager og Krigsfornødenheder, vare i dens Følge, og selv bragte det Regjerings-Commissionen en Sum af 200,000 Rd. i Bankosedler. Samme Maaned gjorde Jessen, i Forening med Briggen Laugen, et Krydstogt i Nordsøen, og kom paa dette i Kjølvandet af en engelsk Fregat, som bragte Subsidier til Beløb af 200,000 £ til Sverige, men Fregatten smuttede lykkeligen ind i den svenske Skjærgaard. Da Efterretningen herom kom til England, detascherede Admiral Saumarez ufortøvet den Eskadre til Gothenborg under Parkers Commando, der siden ødelagde Linieskibet Prinds Christian. I Frederiksværn blev Prinds Christian dervaa liggende indefrossen til den 20de Februar, da den atter maatte seile ned til Kjøbenhavn [1]). Det blev imidlertid formedelst stormende Modvind nødsaget til at anløbe Christiansand, og først den 12te Marts ankrede det ved Helsingør, da Isen hindrede det fra at komme til Kjøbenhavn. Der var udbrudt en smitsom Sygdom paa Skibet, som nødsagede Chefen til at sende 200 Mand i Land paa Lazarettet, og saaledes blev Skibsmandskabet, som i Norge var bleven gjort fuldtallig med norske Matroser og Krigsfolk, sammensat af omtrent et lige Antal af begge Nationer. De Nyankomne vare mindre øvede Folk, og der behøvedes længere Tid end der var givet før Prøvens Time kom, for at øve dem i den dem uvante Tjeneste. Imidlertid var Krigen imod Sverige erklæret, og det hedte, at et fransk Corps under Prinds Pontecorvos Anførsel var paa Marschen over til Sjælland for at gjøre et Indfald i Sverige i Forening med den danske Armee. Der yttredes dog derhos Tvivl om denne de Franskes Hensigt var alvorligen meent, og den blev i al Fald ved indtrufne Omstændigheder forskjærtset. Paa samme Tid rygtedes det, at en engelsk Fregat paa 36 Kanoner var afgaaet til Bæltet for at hindre Overfarten, og til at forjage denne og gjøre Bæltet ryddeligt for Armeens Transport til Sjælland fik Jessen en umiddelbar Ordre fra Kronprindsen. Men faae Timer efterat Orlogsskibet havde lettet, indløb Efterretning til Admiralitetet om, at en engelsk Eskadre af 2 engelske Orlogsskibe, en Fregat og flere Krigsfartøier laae tilankers imellem Hornbæk og Høganæs, og Admiral Bille beordrede nu Jessen at søge tilbage til Kjøbenhavns Red; men Skrivelsen naaede ham ikke, og Orlogsskibet gik sin Skjebne imøde. Den engelske af Saumarez affendte Eskadre laa indefrossen ved Gothenborg, men da det danske Orlogsskib passerede Vinga, besluttede den at skjære sig ud af Isen, og lette Anker for at seile til Sundet. Da den kom til Høganæs, fik den fra Helsingborg Underretning om, at Orlogsskibet Prinds Christian var gaaet under Seil, og den lettede derfor i den Hensigt at forfølge det. Den 21de Marts Klokken 2 Eftermiddag opdagedes de engelske Orlogsskibe fra det danske, og Jessen, som strax overbeviste sig om Fiendens Overlegenhed, søgte at holde inden om Seierø, for om muligt at naae Nyborg. Men den fjendte Mand, som Jessen havde ombord, gjorde Vanskelighed ved at søge ind i Bæltet, og tabte overhovedet sin Fatning paa sin Post som Lods [2]). Nu lod Jessen holde et Krigsraad, som bestod af de ældste Officierer, Rothe, Top, Ferry og Willemoes. I dette besluttedes at gaae norden om Sjælland, deels for at lokke Fienden fra Bæltet, og derved lette Troppernes

[1]) Forfatteren var fra Landeveien Vidne til, at dette Linieskib en klar Vinterdag under sin hele Seilmasse stak til Søes, ledsaget af alle Nordmænds Ønske om en lykkelig Fart.

[2]) Han døde siden i Gothenborg, efter Rygtet af Græmmelse over sit Forhold.

Overfart, deels fordi man troede at kunne, som mere bekjendt med Farvandene, med den nordlige Vind knibe Grunden nærmere end Fienden, og saaledes naae Sundet. Det besluttedes saaledes at gaae Fienden imøde, og under en løbende Fægtning i Mørket at vinde Seiladsen fra de engelske Forfølgere og søge ind til Kronborg. Men Fiendens Parforce-Jagt forhindrede det. De fiendtlige Orlogsskibe og Fregatter flokkede sig om det enkelte Skib, og beskjøde det fra alle Kanter. Jessen forsvarede sig imidlertid til det yderste, og vilde ikke høre paa nogen Opfordring til Overgivelse, førend Skibet Prinds Christian kun med enkelte Skud kunde besvare Fiendens glatte Lag. Ved den sidste fiendtlige Salve faldt Lieutenant Dahlerup, Næstcommanderende Capitain Rothe og Lieutnant Top bleve saarede. Skibet selv faldt imidlertid ikke i Fiendevold. Jessen styrede det mod Land; det hug sig strax fast i Grunden, og blev stukken i Brand. Paa det danske Linieskib faldt 3 Officierer, Willemoes, Dahlerup og Soland, og 61 Mand; 81 Mand og Rothe bleve haardt, Chefen selv, Lieutnanterne Ferry og Tostrup tilligemed 41 Mand let saarede. Ogsaa Fienden havde lidt betydeligt, endskjønt efter Opgaven mindre end det danske Orlogsskib. Fangerne bleve førte ombord i de engelske Skibe, og saavel der som i Gothenborg menneskeligt behandlede, og de Saarede omhyggeligen pleiede. Den danske Chef deelte Cahyt-Beqvemmelighed med den engelske Chef selv. Den smitsomme Sygdom, som herskede ombord i det danske Orlogsskib, angreb imidlertid ogsaa det engelske Mandskab og bortrev Mange. De Danske, der som Fanger bragtes til England, førtes tildeels ombord i et Prisonskib, hvor de deelte de ulykkelige Fangers Skjebne, som indespærredes i disse Skibe. De som førtes i Land havde vel en bedre Skjebne, men foretrak dog langt den Behandling, som af deres nordiske Fiende var bleven dem til Deel, endskjønt saavel disse, som andre danske og norske Krigsfanger rose Privatfolks menneskekjærlige Bestræbelser for at lindre Fangeskabets Qvaler. — Saaledes tilintetgjordes den sidste brugbare Rest af Danmarks Flaade; thi Lovise Augusta var et daarligt Skib, som kun ved en betydelig Reparation kunde sættes i brugbar Stand [1].

De svenske Beretninger rose sig meget af en for de svenske Vaaben berømmelig Sø-Træfning ved Strømstad 27de April imellem 26 danske Kanonbaade og 5 svenske, hvori de første med Tab bleve tilbagedrevne. Commandeur Lorents Fisker derimod, som commanderede den norske Flotille, og som paa den Tid var Chef for Norges Søværn, giver i sin Rapport en anden Beretning om denne Træfnings Beskaffenhed. Han paastod, at han fuldkommen opnaaede Hensigten af sit Angreb, nemlig at recognoscere Fiendens Styrke, og at han trak sig tilbage, fordi det var umuligt at udrette Noget mod Fienden i sin stærke Stilling [2]. I Norge omtaltes imidlertid dette mislykkede Angreb ikke med Roes, og det betragtedes som et vissent Blad i den Seierskrands, som vore Krigere til Lands i de samme Dage flettede sig.

Tolvte Capitel.

Landkrigens Slutning.

Imidlertid beredtes Norge nye Farer, som det ikke uden store Vanskeligheder vilde have overvundet, dersom de ikke ligesom af sig selv vare blevne hævede formedelst heldigen indtrufne Omstændigheder. Den svenske Overgeneral Armfeldt overbeviste sig

---

[1]) I Bilag No. 27 findes Jessens Indberetning om dette Slag. Ovenstaaende Beskrivelse er mestendeels en Extrakt af den i Archiv for Søvæsenet ovenfor nævnte Afhandling.

[2]) [Udførligere Beretning herom hos Garde 520—21 og Ræder II. 546.]

snart om, at Smaakrigen var den norske Krigsmagts stærkeste Side, og besluttede et Hovedangreb. I denne Plan bestyrkedes han ved den engelske Flaades Ankomst til Gothenborg i Begyndelsen af Mai Maaned, der medbragte 12000 Mand under General Moores Anførsel, hvilken Krigsmagt under visse Betingelser stilledes til Kongen af Sveriges Raadighed. Men lykkeligviis hindredes denne store Plans Udførelse, deels ved de Forholdsordres, som vare givne Moore af hans Regjering, deels ved Kongen af Sveriges Heftighed og Egensind. Den engelske Regjering vilde ikke tillade et saadant Brug af de engelske Tropper, som indviklede dem i vidtløftige Krigsforetagender langs Kysten, og forbeholdt sig hvilkensomhelst Brug af denne Krigsmagt til andre Hensigters Opnaaelse. Deraf opstod en uvenlig Brevvexling imellem Kongen af Sverige og Moore, og denne reiste selv til Stockholm, for at jævne Vanskelighederne og træffe nærmere Aftale. Men dette Møde gav heller intet Resultat. Kongen af Sverige ansaa sig, i Følge den med England indgangne Convention, berettiget til at tage Moores Tropper under sin Overcommando, og raade over deres Bestemmelse, medens den engelske General troede sig forpligtet til nøiagtigen at opfylde de ham i hans Instrux givne Ordres, og ei adlyde Kongen af Sveriges Befaling, naar derved foranledigedes en Forandring i Expeditionen. Da saaledes Moore ikke vovede at gaae ind paa Kongen af Sveriges Forslag, at anvende den engelske Krigsmagt til Sveriges Understøttelse enten mod Norge, Finland eller Sjælland, lod han endog Moore antyde, at han ei uden kongelig Tilladelse kunde forlade Stockholm. Fra denne Slags Arrest befriede Moore sig dog ved hemmeligen at forføie sig til Gothenborg. Den engelske Flaade blev saaledes liggende uvirksom i Gothenborg, hvilket Sted den forlod uden at have udrettet det mindste til Sveriges Bedste. Hærens Forhold paa Grændsen blev uforstyrret, og Krigen fortsattes i samme Stiil som forhen, uden at noget Afgjørende skede paa nogen af Siderne.

Flere Skjærmydsler forefaldt imidlertid paa norsk Grændse mellem den norske og svenske Krigsmagt, uden at de fleste ledede til noget synderligt Resultat. Næsten alle de svenske Corpschefer havde Rapporter at indgive om Angreb fra norsk Side. Resultatet var forskjelligt, men kun paa enkelte Punkter afgjørende. De Svenske gjorde ogsaa Indfald i Norge, men Overrumpling ved natlige Angreb var efter de Svenskes egen Tilstaaelse af ingen Nytte formedelst de Norskes aarvaagne Vagthold, hvorimod Forsømmelse i denne Henseende fra svensk Side gav de Norske ved enkelte Leiligheder Fordeel. Under 18de Mai gjorde Staffeldt et Anfald ved Lier, for at forjage de Svenske fra de stærke Forskandsninger, som de der opkastede, men endskjønt de Norske intet Tab leed, opnaaede de ikke deres Hensigt. Til at udføre denne Plan beordrede Staffeldt en Troppe-Afdeling, som bestod af 3 Divisioner af de Throndhjemske og Agershusiske Bataillоner, at angribe Fienden. Udfaldet af dette Angreb berettes som sædvanligt forskjelligt i svenske og norske Rapporter. Stort kan Resultatet ikke have været; thi paa begge Sider rykkede Tropperne ind i deres forrige Stilling [1]).

Strax efter denne Fægtning forlod Fienden sine Positioner og rykkede tilbage fra Rødenæs, Ødemark og den nordlige Deel af Aremark, en halv Miil over Grændsen ind i Sverige [2]). Denne Bevægelse, der betragtedes som en Begyndelse

[1]) Staffeldts Rapport er efter Budstikken 1808 No. 23 trykt i Bilag No. 28. De Svenskes korte Rapport derom tilligemed Arndt kalde denne Affaire en af de blodigste. Paa norsk Side var den visselig ei blodig, endskjønt Hensigten ikke opnaaedes. Skjærmydslen stod paa samme Sted, hvor de Seue var slaaet, og i hans ovenfor anførte Skrift anfører han det mindre Held, som Staffeldts Angreb havde, som en Undskyldning for sin egen Skjebne under uheldigere Omstændigheder. Nogle Dage efter fangedes og dræbtes en lille svensk Postering under Ulfssparres Commando. Ulfssparre selv faldt og 24 Mand toges til Fange. Dette udførtes af den flække Capitain Jürgensen med det leirdalske Compagni.

[2]) Armfeldt fik nemlig under 19de Mai Kongens Ordre at forlade Norge og holde sig

til en Lindring i Norges farlige Stilling, berettedes i Budstikken i Redactionens sædvanlige varme Tone. „Norge aander friere — heder det i Budstikken No. 26 — dets Helte, som saa hæderligen hævde Fædrelandets Frihed, Uafhængighed og vor gode Sag, nyde deres Idrætters Løn. Udgiveren iler at bekjendtgjøre denne vigtige Tidende, og i Morgen ville vi Alle, Medborgere, ile til Templet og takke ham den

Almægtige Hærenes Herre
For Danmarks Seier og Ære,

og med taknemmelige Hjerter anraabe ham fremdeles om at hævde os disse, og bevare Kongen og Fædrelandet."

Imidlertid var Haabet om Fiendtlighedernes Ophør kort. Fienden blev staaende tæt ved den norske Grændse og pønsede endnu paa et alvorligt Hovedangreb. Da den forhaabede Understøttelse af Moores Krigerskare forskjærtsedes formedelst ovenanførte Omstændigheder, og da Armfeldts Armee svækkedes ved en aftvungen Forsendelse af flere Detaschementer til en anden Krigs-Skueplads, organiserede og indøvede han Landeværnet i Omegnen, og haabede stedse dermed og med den tilbageværende Rest af sit Armeecorps at kunne foretage noget Alvorligt. Men under Tilberedelserne dertil leed den svenske Armee et betydeligt Tab 10de Juni ved Præstebakke i Enningdalen, hvor Overadjutant Adlersparre havde overtaget Commandoen. Prinds Christian gav nemlig Oberstlieutenant Juul Ordre til at gjøre et Forsøg paa at sprænge Centrum af den fiendtlige Postering i Enningdalen og om muligt kaste den ud over Grændsen. Til denne Expedition bestemtes 876 Mand, hvoraf 106 af Fredrikshalds frivillige Jægercorps under Lieutenant Magnusens Commando. Angrebet skede deels til Lands deels til Vands. Det lykkedes de Norske at afskjære og omgaae Oberst Knorring, der med sit hele Corps, tilsammen 445 Mand, hvoriblandt 27 Officierer, Fanejunkere og Sergeanter, blev taget til Fange [1]). Den svenske Chef maatte overgive sin Kaarde til en Officier af mindre Rang. Dette Tab gik den svenske Overgeneral Armfeldt meget nær, da det kunde været forebygget ved en rigtig Anvendelse af de betydelige svenske Troppecorps, som laae i Nærheden, og ved Valget af en bedre Stilling. Han udgyder i sine Breve til Adlersparre sin Harme over Udfaldet af denne Fægtning, der kom ham saa meget meer ubeleilig, som der indløb Ordres paa Ordres til ham fra høiere Steder, om at affende flere Afdelinger af sin Armee til Finland. Han skyder Skylden paa Knorring, der havde valgt en uforbeelagtig Stilling, medens Andre tilregne Generalens egne Dispositioner dette Uheld [2]). Denne heldige Træfning kostede den norske Armee kun lidet, i det kun 3 Mand bleve dræbte og 6 saarede. Men blandt de Faldne var den haabefulde Lieutenant Sæter, som blev stedet til Jorde i Frederikshald med megen Høitidelighed. „Det er mærkeligt", siger Wulfsberg i denne Anledning, „at denne nittenaarige Yngling, som segnede paa Ærens Bane, havde allerede en Tid lang ligget paa en besværlig Feldtvagt mod Grændsen og skulde været afløst kort før Affairen den 10de Juni; men da han brændte af Lyst til at virke, og fornam, at der var Anledning til at udrette Noget, udbad han sig Tilladelse at blive. Ved uforfærdet at stige op paa en Forhugning,

---

blot til det Defensive. Strax efter fik Armfeldt Ordre til at affende 2 Bataillоner Linietropper til andre Punkter.

[1]) Oberstlieutenant Juuls Beretning findes i Bilag 29 og dertil er føiet Adlersparres og Knorrings Rapporter. E. Vegesack siger i sin ovenanførte Bog Pag. 124 om denne Affaire: „At en Bataillon af Skaraborgs Regimente saa skammelig blev tagen, maa aldeles tilskrives Bataillons-Chefens feilagtige Dispositioner, ikke alene før men under selve Tildragelsen, samt endeligen Mangel paa en modig Beslutning, at forsøge paa at slaae sig igjennem, som efter al Sandsynlighed maatte lykkes. [Affairen ved Præstebakke er udførligt fremstillet i Ræders Danmarks Krigshist. II. 523—531, med Kart. Efter dennes Mening reddedes Resten af det svenske Corps ved en Vaabenstilstand, som de Norske samme Dag indgik paa Berby.]

[2]) Armfeldts Correspondents herom med Adlersparre findes i Bilag 30 og 31.

over hvilken skulde marscheres, blev han truffen ved Øiet, og endte snart og uden Pinsler sin nyligen begyndte hæderlige Bane." Armfeldt søgte at forbedre Knorrings Uheld, og at tage Positionerne tilbage ved Præstebakke, og dette lykkedes ham ved at lade flere 1000 Mand rykke frem mod de faa hundrede Norske, som vare posterede i Enningdalen, og for saadan Overmagt maatte vige. Hvad den norske Overgeneral derom indberettede, findes i Budstikken No. 37 og 38 under 9de Juli 1808 [1]). Imidlertid endtes den svenske Armees Krigs-Operationer mod Norge af andre Aarsager.

Under en af de Skjermydsler og Forpostfægtninger, som i denne Tid forefaldt mellem de svenske og norske Tropper, faldt Overadjutanten den haabefulde Grev Axel Oxenstjerna ved Svinesund for et Skud af en norsk Jæger. Den Afstand, paa hvilken han blev skudt, viser de norske Jægeres sikkre Haand og deres Riflers Godhed. Hvor meget denne Ynglings Død beklagedes i Sverige, og hvor nær den gik Overgeneralen, viser dennes Brev til Adlersparre, dateret vestre Edet den 2den Juli 1808 [2]), som den svenske Udgiver ledsager med følgende Bemærkning: „Denne med Hensyn til Natur-Anlæg, Dannelse og Charakteer udmærket hæderlige Yngling syntes at være bestemt til sit Fædrelands Pryd og Ære; men endte sin Bane ligesaa sørgeligt som hæderfuldt." Armfeldt kalder i Øvrigt i et af sine Breve Oxenstjernas Død et Mord, fordi Skuddet efter hans Sigende løsnedes af en Jæger under Parlamenteringen; „for", siger han, „blandt flere Officierer at udplukke denne ene, ligesom om det var bekjendt, at han var skabt til at holde Sveriges Fiender i Tømme." Vist nok er det, at Nogle af de norske menige Jægere, især blandt Bergenhuserne, vare vanskelige saaledes at holde under Disciplin, at deres Forbittrelse jo stundom utilbørligen, stundom med en vis Grusomhed, lagdes for Dagen. Derover klagedes ved flere Leiligheder af de Svenske, og det kunde ikke benegtes af de Norske selv. Men den Maade, hvorpaa denne Guerilla-Krig paa den svenske Grændse førtes i adspredte Hobe, stundom Mand mod Mand og ikke i sluttede Geleder, gav ikke Anledning til nogen streng Subordination. Derhos førtes denne Krig fra Soldatens Side ofte med et grusomt Had, hvis Udbrud Officiererne stundom havde Vanskelighed ved at holde i Tømme.

De samme Nummere af Budstikken, som forkyndte Nationen denne for vore Tropper saa hæderlige Seier, havde ogsaa at fortælle om betydelige Bidrag af Levnetsmidler og Penge, som fra alle Egne af Landet tilstrømmede General-Commandoen, deels til at vederqvæge vore lidende Landsmænd, deels til at pensionere de Faldnes Efterladte, deels endog for at forøge Regjerings-Commissionens svage Midler til Krigens Fortsættelse. Budstikkens Udgiver forherliger denne ædle Stemning i Nationen, og opmuntrer til fremdeles at dove Virkningen af falske Rygter ved følgende Tiltale til sine Læsere:

„Bevar, o Norge! fremdeles denne ædle Stemning, den herske med Samfunds-Aand og Kraft, fra Vardø til Glommens Udløb! Dine Sønner være Helte i Feldten, Borgere i deres Arnesteder — trodser Fordomme, som I trodse Fienderne, laaner ikke Øren til Rygter, som Vankundighed eller Fordom udsprede; fæster Lid til dem, som raade, oplyse og veilede Eder, og hvis redelige Anstrengelser fortjene Eders Tillid, saa skulle vi naae det store Maal, hvortil vi Alle sigte: Fiendens forenede Kraft skal vorde brudt af Eders Fjelde og Eders Mod. Og skulde et Folk, der saa bjærveligen veed at møde sine Fiender i Feldten, mangle Mod til at overvinde den usleste, den foragteligste af alle, Fosteret af Vankundighed og Overtro, som falder ved et Pust, og i vor Tidsalder neppe burde snige sig ind i vore Ammestuer? Sværger det, tappre Nordmænd, at I ville fælde Fordommene, som I fælde Fienderne, og Norge staaer fast, hævdet, hædret paa Naturens og Villiens Klippegrund."

---

[1]) Bilag No. 32.
[2]) See Bilag No. 33, [jfr. og Ræder III. 23.]

Opfordringer af den Art vise, at der ved Siden af den Opmuntring, som vore Krigeres uventede Held paa Grændsen udbredte, herskede hos Nogle en modløs Stemning, som en Følge af Landets næringsløse Tilstand, og af den Nød og Elendighed, som Mangel paa de nødvendigste Næringsmidler frembragte. Men med Sandhed kan det paastaaes, at Nationens Mod voxede ved disse glædelige Efterretninger om vore Krigeres Held.

Nogle af de sidste Skud, som vexledes dette Aar mellem Svenske og Norske, løsnedes i det Throndhjemske, idet General Krogh den 8de August lod gjøre et Indfald i Jæmteland og Herjedalen, hvor Oberst Engelbrechten commanderede, efterat Bergenstråle var afgaaet til Finland. Det lykkedes vel de Norske at erobre noget Feldtbagage, og de lede saa godt som intet Tab paa Mandskab, men Expeditionen selv havde ingen Følge[1]).

Trettende Capitel.

Vaabenhvile mellem Norge og Sverige.

Imidlertid indtraf flere Omstændigheder, som gave Krigen en heldigere Vending for Norge, frembragte Slaphed i den svenske Armee, og forstyrrede den svenske Overgenerals offensive Krigsplaner. Krigsskuepladsen i Finland var en Afleder for de Farer, som truede Norge fra svensk Side. De Anstrengelser, som Sverige var nødt til at gjøre for at bevare denne skjønne Juvel i Sveriges Krone, nødsagede denne Regjering til der at opstille den mægtigste Hær-Afdeling, der sammentrænge alle Landets Kræfter, og at anvende alle de Midler, som vare at raade over for at frelse denne dyrebare Provinds. Men disse Midler svækkedes paa mange Maader. Til den svenske Konges Mod til at tage raske og store Beslutninger, til hans Haardnakkenhed i at udføre dem trods mødende Hindringer, svarede ikke hans Klogskab, og ham fattedes Evnen til at vinde sit Folks Agtelse og Tillid. De Skridt, som han foretog sig i den Anledning, havde stundom Udseende af gal Mands Værk, og som en Følge deraf dannede sig strax i Begyndelsen af Sveriges Krig med Rusland og Danmark i Sverige selv et stort Parti Misfornøiede, som sukkede efter Opløsning

[1]) Den norske vidtløftige Beretning herom findes i Budstikken No. 52 og 53 af 4de October 1808, og den svenske Rapport lyder saalunde: „Efter Oberstlieutenant Engelbrechtens Rapport ere Nordmændene 12te August brudt ind i Jemteland med 2000 Mand, 4 Kanoner og 4 Mørsere, hvorfor Oberst Skøldebrand er sendt ham til Hjælp. De Norske beskjøde den 16de Hjerpeskandsen, som i Hast var bleven sat i Forsvar, men forgjæves, da Major Dillner forsvarede sig kjækt. I Herjedal var indrykket 1000 Mand med 4 Kanoner og 2 Mørsere. Befalingsmanden Capitain Ørbom trak sig tilbage til Hade, hvor han tog Post. Fiendens Færd i Landet har været mønsterværdig. De have betalt Alt undtagen Fourage, hvorfor dog Qvittering med Løfte om Betaling er givet. I Herjedalen tvang de Bønderne til at skydse Trods 1 Miil, men betalte Skydspenge. Af de Svenske blev en Underofficier dræbt og Nogle saarede" [Ifølge Ræder III, 38—42 udgjorde det norske Detaschement, som under Major Coldevin sendtes ind i Jemteland, i alt 644 Menige med 2 Amusetter og 6 Haandmorterer. Detaschementet til Herjedalen bestod af 558 Menige med 2 Amusetter og 2 Haandmorterer, og anførtes af Brigadechefen Oberst Bang. Dette Indfald, hvoraf Ingen ventede sig nogen Frugt, eftersom man hverken fra Throndhjem eller i Sverige kunde skaffe et Corps Underholdningsmidler for længere Tid, skede efter Kongens udtrykkelige Befaling, og Hensigten, at faae Underretning om Russernes daværende Stilling, opnaaedes ikke.]

af den forviklede Stilling, paa hvilkensomhelst Maade det end skede. Da Sverige var bleven sat i Krigs-Tilstand med Rusland og Danmark, formeredes trende Hær-Afdelinger, for deels at forsvare Rigets Grændser mod de indtrængende Russere, deels for at føre en offensiv Krig paa den norske Grændse. Den finske Hær commanderedes af Grev Klingsporr, Generalstatholder i Finland, den anden Afdeling, som var opstillet i Skaane langs Kysterne, anførtes af Feldtmarskalken, Baron Toll, og bestod af 12 til 16000 Mand. Den tredie Afdeling var opstillet mod Norge, og dens Operationer have vi ovenfor gjort os bekjendt med. Det ansees af indsigtsfulde Bedømmere af den daværende Krigstilstand for et Misgreb af den svenske Konge, at en Armee opstilledes i Skaane, hvor den lidet behøvedes, efter at Frygten for en dansk-fransk Landgang der over Isen ved Vinterens Ophør var forsvunden, ligesom Tolls uvirksomme Rolle i denne Krig gjøres til en af de bjærveste Klagepunkter over de stedfundne Misgreb. Vist er det, at dersom Tolls Armee ved Krigens Udbrud i April Maaned, da den stod uvirksom i Skaane, havde forenet sig med Armfeldts Skarer, havde Norge havt en haardere Forsvars-Kamp at udholde. Men Armfeldts Armee blev slet forsynet med Krigsfornødenheder, hans Styrke blev brudt ved idelige Troppe-Formindskelser. Han søgte at bøde paa denne Mangel paa regulaire Tropper ved at organisere og øve Landeværnet; men just da han var paa Veie til alvorligen at udføre sin store Angrebsplan mod Norge, blev han pludseligen beordret at affende sine bedste Tropper til den finske Valplads, maatte strax efter overgive Commandoen i andre Hænder og gaae i Exil. Hvor nær dette gik ham vise de Vennebreve, som han skrev til Overadjutant Adlersparre.

Da den svenske Overgeneral saaledes under ovennævnte Hindringer maatte opgive alle Angrebsplaner, slappedes ogsaa Forsvaret fra Norges Side; en fredeligere Tilstand og et Slags Vaabenhvile fandt Sted mellem de krigførende Magter. Denne Norges Neutralitets-Tilstand under en heldig Forsvars-Krig, der med gode Forhaabninger maatte synes at kunne forvandles til en Angrebs-Krig, er bleven misforstaaet og mistydet af nogle svenske Historieskrivere, og blev det senere hen i Danmark selv. I sine fortrolige Breve paastaaer General Armfeldt, at der manglede Norge baade Kraft og Lyst til at fortsætte Krigen med Sverige. Kraften var, under ovenanførte Omstændigheder, visseligen ikke stor; men Ingen havde meer end Armfeldt følt Virkningen af dens heldige Anstrengelse, og hvor meget Svagheden understøttedes af det patriotiske Sind, derom give den Tids Krigs-Annaler de hæderligste Vidnesbyrd. Var Lysten til Krig med Sverige paa den Tid ikke stor, og kunde under Norges nedtrykte Stilling ikke være det, saa har dog Ulysten til at bøie sig under Sveriges Scepter, eller til Forening med dette Rige, aldrig været større end under den første Krig med Sverige. Den svenske Vesthær følte dette paa Valpladsen, der vædedes med mere svenskt end norskt Blod, ligesom de fleste Fanger vare i den norske Armees Hænder. Det var imidlertid under saadanne Omstændigheder en let Sag at standse Fiendtlighederne paa den norske Grændse, eller i det mindste dæmpe den blussende Krigslue. Norge begjærte kun at forsvare sine Grændser, og at erobre fiendtligt Land laa ikke i den norske Generals Krigsplan, eller i Nationens Ønske. Den trykkedes noksom af indvortes Forstyrrelse og Næringsløshed, og kunde ikke forbedre sin Stilling ved alvorlige Angreb mod udvortes Fiender, hvis Udfald maatte ansees høist usikkert, uden at Nationen da paaskjønnede det Gode, som derved skulde opnaaes. Da saaledes Forandring i den svenske Armee-Commando, og Svækkelse af Vesthærens Styrke ved flere Detaschementers Afmarschering til den finske Krigs-Skueplads, gav Anledning til et fredeligt Sindelag paa svensk Side, fandt dette snart Gjenklang paa den norske. General Armfeldt, som forud anede denne Vesthærens forandrede Stilling, havde allerede forberedt denne fredeligere Stilling igjennem en af hans betroede Officierer aabnet Brevvexling med en betydningsfuld Krigsmand i den norske Armee [1]).

[1]) Denne findes i Handlingar rörande Sveriges äldre, nyare og nyaste Historia 9de

Armfeldt henvendte i denne Henseende sine Øine paa Staffeldt, som han ansaae for Norges dygtigste Krigsmand, og især stor i den lille Krig, der saa meget fortrædigede den svenske Armee, og en Correspondents indledtes imellem Staffeldt og Armfeldts Overadjutant Adlersparre, hvis Gjenstand var Fiendtlighedernes Ophør [1]). Mellem begge Overgeneraler Prinds Christian August og Armfeldt fandt ogsaa en fredelig Nærmelse og Underhandling Sted; men denne havde ikke noget afgjørende Resultat. „Den lille Prinds", som Armfeldt kaldte Christian August, var ikke saa føielig, som Armfeldt havde troet. Prindsen viste sig meget høflig mod Armfeldts Udsending, Oberst Posse, og lovede et skriftligt Svar; men Tonen i dette blev anderledes end Armfeldt ventede, og var efter dennes Udtryk „høit og negativt." Negotiationerne endte tilsidst blot dermed, at det tillodes en norsk Officier at gaae gjennem Sverige til Kjøbenhavn, og mod Slutningen synes endog deres Brevvexling at have faaet en uvenlig Charakteer, da Armfeldt kalder Prindsens sidste Brev saa uanstændigt, „at han blot lod ham efter høiere Ordre vide: qu'on lui accordait ce qu'il avait desiré." Prindsen lærte vel efterhaanden Tingenes sande Forhold at kjende, og Overgivelsen af Commandoen over Vesthæren i andre Hænder fremledede en anden Tingenes Stilling. Krigs-Præsidenten, Baron Bror Cederstrøm, fik Overcommandoen den 16de August; men førte den ikke selv personligen. Commandoen verlede nemlig mellem Cederstrøms Over-Adjutanter. Fra den Tid af blev Forholdet fredeligere. Adlersparre, som havde den vigtigste Stemme i Vesthærens Krigsraad, hørte blandt de Misfornøiede i Sverige; han ønskede at fremlede et fredeligere Forhold imellem begge Naborigerne, og i hans Hoved begyndte Planer at røre sig, som snart kom til Modenhed.

Fjortende Capitel.

Grunde mod et norsk Indfald i Sverige.

Danmarks Konge var imidlertid ikke tilfreds med Prinds Christians fredelige Nærmelse, og foreskrev allerede da at føre Krigen mere offensivt. Hans Haab stod aldeles til hans nye Allierede, Russernes Keiser, og han haabede store Fordele af Ruslands Held i denne Krig. Sverige skulde sønderlemmes, og Seierherrerne dele dets Provindser imellem sig. Men Prinds Christian gjorde i Regjerings-Commisionen de alvorligste Indvendinger mod at forvandle Forsvarskrigen til Angrebskrig, og disse vare, og kunde efter Tingenes daværende Stilling kun være, hentede fra Betragtninger over Norges indvortes Forfatning. Just i denne Sommer steeg Mangelen i Norge til den høieste Grad, og Brødet maatte erstattes ved ubeqvemme og smagløse Surrogater. Armeen var, uagtet alle Anstrengelser fra Regjerings-Commisionens og Privatmænds Side, blottet for de vigtigste Behikler til at føre Krig; thi Norge var i Følge Fiendernes strenge Blokade afsondret fra Frændelandet, hvor dette Forraad fast udelukkende var opsamlet. Den norske General havde saaledes faa Midler i Hænde til at sætte den hele Troppesamling i Bevægelse, for at gjøre Indfald i Sverige, eller

---

Delen Pag. 9 ff. See Bilag No. 34 a, b, c, d, e. [Jfr. og Kong Frederik VI's Brev til Christian August af 11te November 1808 i Norske Samlinger I. 316—317, og C. A. Adlersparres Erinringar 109—113.]

[1]) [Om de mellem Generalerne førte Underhandlinger om en Vaabenhvile i den slette Aarstid kan eftersees Ræders Krigshist. III. 50—51, 72 ff. 77—78; de førte til en Vaabenstilstand mellem Prinds Christian og General Cederstrøm af 7de Decbr. 1808.]

til at oprette de til den Ende fornødne Magasiner. Han maatte stole paa at finde disse Midler i Fiendens Land. Men dersom den almindelige Bemærkning er rigtig, at den Fiende, der vil vente at gjøre heldige Fremskridt i Sverige, maa selv medbringe sit Material, saa gjældte dette fornemmeligen om den Deel af Sverige, hvori Prindsen skulde gjøre Indfald. De første Skridt paa Fiendens Bund lovede ingen Overflod; thi fattige og udsuede Provindser stodte til den norske Grændse, og den svenske General klagede over samme Mangel som den norske, endskjønt Nøden iblandt menig Mand langt fra var saa stor i Sverige som i Norge. Den norske Armee maatte altsaa slæbe med sig transportable Forraad af Levnetsmidler, indtil den nærmede sig Sveriges rigere Egne, som laae fjernt fra den norske Grændse. Men der var ingen Rimelighed for, at dette kunde skee uden at møde fast uovervindelige Hindringer fra svensk Side. Den Hær, som Prinds Christian August kunde sætte i Bevægelse, uden at blotte Norge selv, var i Antal lidet større end den svenske paa norsk Grændse, og var i den store Krigs Disciplin mindre øvet. Ved Siden af den udskrevne Hær havde Armfeldt organiseret et Landeværn, som af ham længe var øvet, og hvis krigerske Holdning han i sine Breve berømmer. Denne Forstærkning havde Armfeldts Eftermand tildeels til sin Raadighed. Desuden laa General Toll i Skaane med en betydelig Krigsmagt, som kunde ile Vesthæren til Hjælp, og der var allerede lovet den svenske General en betydelig Troppe-Afdeling derfra til Undsætning. Under disse Omstændigheder maatte den norske Overgeneral betragte et Indfald i Sverige som betænkeligt, ligesom et saadant neppe havde vundet Nationens Bifald, men snarere vilde have dæmpet den patriotiske Lue. Fred var i Norge det almindelige Ønske, til den gamle Tingenes Tilstand stod endnu Nationens Hu, og Ingen deelte den danske Regjerings sangvinske Forhaabninger om de store Fordele, som Forbindelse med Rusland og Krigens Fortsættelse ved dets Side, kunde tilveiebringe den danske Stat. Kun til Forsvar, ei til Erobring stod den almindelige Attraa og Opmærksomhed.

Disse Grunde gjorde Prindsen gjældende i Regjerings-Commissionen, og, understøttet af Falsen, gik hans Mening igjennem, hvor utilbøielige end Commissionens øvrige Medlemmer vare til at modsætte sig deres Konges Villie. Deres Høiagtelse for Prindsen og deres Tillid til hans Feldtherre-Talent overvandt derhos enhver anden Betragtning. Der er ikke mindste Anledning til at troe, at Prindsen skulde have hentet Grunden til sit fredelige Forhold til Sverige fra Hensyn til Planer, hvis Beskaffenhed endnu ikke kunde være ham bekjendt. I Følge den Nærmelse, som fandt Sted imellem begge Armeers Chefer, efterat Adlersparre havde faaet den vigtigste Stemme i Vest-Armeens Krigsraad, vidste Prindsen vel, at der herskede Misnøie i Sverige med dets Konge, men han havde neppe Anelse om, at hans egen Person var indviklet i Planen [1]. Tydeligere vil dette vises i Historiens videre Fremskridt.

[1] [Dette kunde Prindsen saa meget mindre have, som neppe Nogen i Sverige selv tænkte dengang (Sommeren 1808) paa at dethronisere Kongen, endmindre paa at vælge Prinds Christian til svensk Thronfølger. Det var først seent paa Høsten, at en Sammensværgelse begyndte at danne sig, og Prindsens Navn blev neppe nævnt i Forbindelse hermed, førend efter Gustaf IVdes Arrestation.]

Femtende Capitel.

Napoleon. Spanierne i Danmark.

Imidlertid begyndte Danmarks politiske Udsigter allerede nu at formørkes, og Haabet om i dets Allieredes Understøttelse at finde Erstatning for de lidte Tab at formindskes. Vel kunde det fredelige Forhold, som tilveiebragtes imellem begge Armeerne paa den norske Grændse, ikke hindre Russernes Fremskridt, som allerede før Aarets Ende bragte Finland under den russiske Krone; men Opnaaelsen af dette Krigens Formaal var tillige Grændsen for Ruslands Udvidelses-Planer paa den Kant[1]). Fra den Dag af lunknedes Ruslands belovede Iver for Danmarks Interesse, og dets Politik tog en anden Vending, der vendte sin Braad mod Danmark selv.

Ikke saa heldig var i Løbet af dette Aar Danmarks anden Allierede, Frankrige, for hvis Skyld Danmark især blødede og omsider sønderlemmedes. Det lod til, som den store Seierherre ogsaa skulde mindes om Lykkens Ubestandighed, og det der, hvor han mindst ventede en Hindring for sine seierrige Fremskridt, og kraftfuld Modstand mod sine store, vidt omfattende Planer. Vist er det, at Aaret 1808 var ligesom Lykkens Vendepunkt for den store Napoleon, og at Elementerne til hans Fald under samme beredtes i det Fjerne. I den første Deel af dette Aar indtraf den store spanske Revolution, hvoraf Napoleon benyttede sig for at styrke sin politiske Kraft og Indflydelse. Efterat den spanske Konge Carl den IVde nødtvungen havde overdraget Scepteret i sin Søn Ferdinands Hænder, stillede Napoleon sig paa den krænkede Faders Side, lokkede begge Fyrster til den franske Grændse, og tilveiebragte en Forening imellem Fader og Søn, som ledede til begge Fyrsters Thron-Afsigelse. Begge kunde kaldes Napoleons Fanger, som anvistes deres Opholdssted i Frankrige, medens Napoleons Broder Joseph hævedes paa Spaniens Throne, medens hans Svoger Murat var bleven ophøiet paa Neapels. Men den spanske Nation lod sig ikke roligen paatvinge det nye Dynasti, men vakte en Krig, som under forskjellige Skikkelser har varet til den seneste Tid, og som maa betragtes som den kraftfuldeste Spire til Napoleons Undergang. De Hære, som opstilledes mod hverandre, stræde ikke som paa den store Krigs-Skueplads i Tydskland for en politisk Overvægt; men en ædel Nation opstod i Masse, for et forsvare sin Selvstændighed og sin politiske Stilling under et gammelt Dynasti. Den nye Konge Joseph holdt vel sit Indtog i Madrid i Juli, og Aviserne vare fulde af den Jubel, hvormed han der blev modtagen, — disse Yttringer af Pøbelens Bifald vindes for let Priis; men kun kort varede den nye Konges Ophold i Spaniens Hovedstad. Den i Spanien samlede franske Krigsmagt kunde ikke standse den udbrudte Revolutions Strøm. Den 20de Juli maatte de franske Generaler Dupont og Wedel overgive sig med 20,000 Mand, og allerede i August maatte den nye Konge igjen forlade Spaniens Hovedstad, der faldt i Insurgenternes Hænder. Napoleon kunde imidlertid ikke være ligegyldig ved denne Tingenes Forandring. Han samlede en stor Krigsmagt, stillede sig selv i Spidsen, og endnu var Aaret ikke ganske udrundet, da Frankrigs Keiser holdt sit Indtog i Madrid, og igjen indsatte sin forjagne Broder i sin nye Konge-Værdighed. Denne Revolution var saaledes endt tilsyneladende til Frankrigs Fordeel; men følgende Annaler have at fortælle om, at denne Ild vel for et Øieblik var dæmpet, men langt fra udslukt.

---

[1]) Enkelte svenske Forfattere ville endog vide, at denne Finnekrig og Ruslands Forhold mod Sverige og Norden skal have besværet Keiser Alexanders Samvittighed i hans sidste Levedage.

I Portugal udbrød ogsaa i dette Aar en Revolution, hvis første Følger syntes at maatte blive fordærvelige for Frankrig. Det portugisiske Hof var flygtet til Brasilien, hvor et nyt Keiserrige oprettedes; offentligen bekjendtgjordes, at Huset Braganza havde ophørt at regjere i Portugal, og Junot skulde i den franske Keisers Navn regjere dette Rige. Deputerede sendtes fra Portugal til Napoleon under hans Ophold i Bayonne; disse bleve venligen af ham modtagne og formanede til at holde fast ved det Fastlands-System, der udelukkede Englænderne fra Fastlandet. Men Insurgenternes Held i Spanien, og Løfte om Englands Hjælp, foranledigede ogsaa en Revolution i Portugal, som udbrød i Juni Maaned, og kraftigen understøttedes af en engelsk Krigsmagt, saavelsom af spanske Insurgenter. Den franske Overgeneral Junot, Hertug af Abrantes, reddedes kun fra at blive gjort til Krigsfange ved en Capitulation med den engelske General Dalrympel, hvis Betingelser ei bifaldtes af den engelske Regjering. Det Regentskab, som forrige Aar var bleven indsat af Prindsen af Brasilien, fornyedes, de fraværende Medlemmer erstattedes ved nye Valg, og Englænderne gjorde Portugal til Basis for deres militaire Foretagender til Fordeel for de spanske Insurgenter. Der gaves saaledes et Tidspunkt i Aarets Løb, da Spanien og Portugal vare saa godt som befriede fra franske Tropper, og omendskjønt Frankrige inden Aarets Ende igjen plantede sin Seiersfane paa den pyrenæiske Halvø, saa var det dog langt fra, at Insurrectionen kunde ansees dæmpet.

En Scene af den spanske Insurrectionskrig forflyttedes i Sommeren 1808 ogsaa til Danmark. For at bortfjerne Kjærnen af spanske Tropper fra Spanien og understøtte Napoleons Planer til Josephs Indsættelse paa dets Throne, bleve omtrent 10,000 Mand under Romanas og Kindelans Commando affendte til Danmark, under Paaskud af at en Landgang paa Sverige skulde forsøges i Forening med danske Tropper. Af disse bleve 6000 Mand kantonnerede i Fyen og omtrent 1000 Mand i Jylland. Midtsommers omtrent lagdes en Plan til at bringe disse Tropper hemmeligen ombord i den engelske, i de danske Vande krydsende Flaade. Det lykkedes en spansk Geistlig, forklædt som Kjøbmand, at aftale med Overgeneralen for disse Tropper, Romana, denne Plan. Paa Nyborgs Volde, under en fortrolig Samtale, som førtes paa Latin, underrettedes Romana om Begivenhederne i Spanien, og om de Foranstaltninger, som fra engelsk Side vare trufne til at modtage de befriede spanske Krigere. Planen lykkedes fuldstændigen. Paa en bestemt Dag overmandedes den danske Garnison i Nyborg, de spanske Tropper befordredes i engelske og danske Skibe, hvilke sidste de til den Ende bemægtigede sig, og kom lykkeligen ombord i den engelske Flaade, som var beredt til at modtage dem. Nogle smaa danske Krigsfartøier søgte vel at modsætte sig Indskibningen, lagde sig midt i Indløbet til Nyborg Fjord, og beskjøde de Skibe, som toge de spanske Tropper ombord; men de bleve let bragte til Taushed, og nødte til at overgive sig. Indskibningen skede i saa stor Hast, at Cavalleriet maatte efterlade en stor Deel af sine Heste. De løsladte vilde andalusiske Hingster rasede mod hverandre indbyrdes i Nærheden af Nyborg, myrdede hverandre, og kun faa indfangedes af danske Landmænd, som dermed forbedrede deres Hesterace. Da Spanierne vare komne vel ombord i de engelske Skibe, løslode de ædelmodigen de benyttede danske Transport-Skibe. Det var ikke Had til Danmark, men Kjærlighed til Fosterlandet og Attraa efter at dele med deres Landsmænd den udbrudte Revolutions Farer, som bevægede den ædle Romana og hans Spaniere til denne Krigsbedrift. De 1000 Mand spanske Tropper, som laae i Jylland, lykkedes det efter en forceret Marsch af 18 Mile i mindre end 24 Timer, at forene sig med deres Landsmænd. Saaledes indskibede 7000 Mand sig paa den engelske Flaade. Saa lykkelige vare ikke de 2 Regimenter, som vare i Sjælland. De bleve omringede af en overlegen dansk Krigsmagt, gjorte til Krigsfanger, og bleve siden sendte til det Indre af Frankrige. Den spanske Hær under Romanas Anførsel berørte paa Tilbageveien til Fædrelandet England, hvor Romana blev modtaget med store Æres-

beviisninger, og hans Tropper udstyrede med alle Fornødenheder og ny munderede. Romana gik med sin Afdeling derefter sin ulykkelige Skjebne under den spanske Befrielses-Krig i Møde[1]).

Sextende Capitel.

Norges indre Tilstand. Grev Wedels Virksomhed.

I Norge kunde den korte Landkrig efter August Maaned dette Aar, under en stiltiende Vaabenhvile, ansees saa godt som endt, og paa Havet havde den svage norske Flotille sjeldent Leilighed til at maale sig med den engelske store i Nordsøen svømmende Overmagt. Den danske ved Voldsfærd ødelagte Marine kunde ingen Tordenskjold skabe, der omtrent for 100 Aar siden paa disse Høider saa djærvt beskyttede Rigernes Skibsfart, og ved modige Vovestykker ofte tilføiede Fienden ubodelig Skade. Alt fattedes til at føre Krigen paa denne Maade: Skibe, Ammunition og Proviant. Denne Søkrig førtes, som forhen bemærket, fra dansk Side som en Kaperkrig, i hvilken vore smaa Krigsfartøier smuttede ud af Klippens Ly for at afskjære Efternøiere eller Fartøier, som havde tabt deres Cours, fra en Convoi, eller som angrebe et eensomt vandrende Krigsfartøi af mindste Caliber. Naar de enkelte store Skibe, som vare tilbage af den røvede danske Flaade, vovede sig ud fra dansk Side, flokkede en stor Overmagt af engelske Orlogsfartøier sig om det visse Rov og tilintetgjorde det i en ulige Kamp.

Men om end Krigens Rædsler hvilede, vaagede tusindfold Sorger og Bekymringer i vort ulykkelige Fædreland. Alle Næringsveie vare saa godt som standsede, Landets Forsyning med de fornødne Levnetsmidler gjordes fremdeles farlig, fordi Nordsøen var opfyldt med fiendtlige Krydsere, og den under en lykkelig Handels-Periode opsparede Formue forsvandt alt meer og meer. Men disse Ulykker bares imidlertid med en priisværdig Taalmodighed, og intet Middel forsømtes for at afværge Følgerne af disse sørgelige Conjuncturer. Mindre udrettede maaskee i denne Henseende de saa ideligen anpriste Surrogater for Brødet, blandt hvilke især den islandske Mose spilte den vigtigste Rolle, og hvis Brug paa Land og Strand i høie Toner anbefaltes af de saakaldte Moseprøæster[2]). Langt mere udrettede en i alle Oekonomier indført Tarvelighed, hvis Spor vise sig endog indtil vore Dage, i det mangesteds i Smaabyerne en større Simpelhed i Gilder og Samqvem hersker nu end tilforn, og bakkanalske Udskeielser ere blevne sjeldnere. Paa mangen en, endog endnu formuende Mands Bord fandtes ingen Viin, men kun Øl, og mangesteds indskrænkedes Brugen af Smør og Colonialvarer. En stor Lykke for de mindre formuende Borgerklasser

---

1) De Spaniere, som laae i Sjælland, roses meget for deres venlige Omgang i deres Qvarterer. De kom snart paa en venskabelig Fod med deres Værter og vare især store Børnevenner. Den franske Overgeneral Fririon var en meget dannet og behagelig Mand. Proprietair Hofman roser i ovenmeldte Noticer meget en spansk Oberst Thomas Aqviro, som med sin Kone og Børn var indqvarteret paa hans Herregaard. [Om disse Begivenheder haves en udførlig Beretning af H. P. Mumme, Begivenhederne i Fyen 1808, Kbhvn. 1848, samt en Afhandling af F. Schiern: „Spanierne i Danmark", optrykt i hans Historiske Studier I. 1—39; jfr. ogsaa Ræder II. 158 ff.]

2) Blandt disse velmenende Mænd udmærkede sig især Overlærer Flor fra Christiania; men formedelst hans underlige Væsen mere morede end gavnede han, og Sagen selv vandt lidet i hans Hænder. Hist og her saae man Gilder, hvori der gaves kun Brød af Mose; men denne bittre Spise forsvandt let blandt Gildets mange andre lækkre Nydelser.

var den udvidede Kartoffeldyrkning; thi det var først i Krigens Tid, at denne Sæds Vigtighed blev paaskjønnet, ikke, som i vore Dage, for at føde Brændeviinsbrænderierne, men for at vederqvæge den Hungrige og formindske Nøden i Huusmands-Hytten. Hvilke Tvivlsmaal der kan opkastes mod Kartoffeldyrkningens Hensigtsmæssighed paa store Lodder, naar den drives til en stor Grad uden at der paa anden Maade sørges for at styrke Jordens, ved denne udtømmende Sæd svækkede Kraft, saa er det vist, at den er en stor Velgjerning paa de mindre Lodder, paa hvilke en omhyggelig Tilberedelse af Jorden, og en forholdsmæssig lettere Adgang til Gjødningsmidler paa et indskrænket Areal, lettere vedligeholder Jordens Productions-Evne. Men vist er det, at den udvidede Dyrkning af Kartofler under Krigen, og det store Tilskud af Næringsmidler, som derved tilflød ringe Mands Huus, maa betragtes som et af de vigtigste Midler til at formindske Nøden i Landet under Krigen, ligesom denne Sæde-Art fra den Tid, især i Fjeldbegnene, udgjør den vigtigste Deel af Markfrugter paa de smaa Lodder og af ringe Mands Fødemidler.

Norges Providering var altsaa fremdeles en Gjenstand for Regjerings-Commissionens Omsorg og forbunden med store Bekymringer. For at fremme dette Øiemed blev det atter overdraget Grev Wedel i denne Høst at foretage en Reise til Danmark, hvorved ogsaa tilsigtedes at fornye flere Forestillinger til den danske Regjering, hvorom Regjerings-Commissionen intet Resultat havde faaet. For at fremme Hoved-Øiemedet af denne Reise, Norges Providering, bemyndigedes Greven til her i Norge, deels ved frivillig Accord deels ved Reqvisitioner, at fragte saa mange Skibe, som vare tjenlige til denne Fart, samt igjennem Enrullerings-Cheferne at udskrive de til Skibenes Bemanding fornødne Søfolk. Ved Hjælp af disse Skibe, saavelsom af dem, det kunde lykkes ham at faae fragtet i Danmark, overdroges det Greven at oversende, fornemmeligen til Agerhuus Stift, de befragtede Kornskibe; thi i dette Stift var ikke alene Trangen til Korn størst, men der var ogsaa Armeen samlet, for hvis Forsyning med Levnetsmidler der fornemmeligen maatte sørges. I Christiansands Stift fandt fremdeles den større Virksomhed Sted med Hensyn til Kornforsyningen, og en Deel af dets fra Danmark overbragte Korn udbredtes endog til Nabostiftet. Greven udførte det ham overdragne Ærende med sin sædvanlige Raskhed og med Anvendelsen af store Midler. Han paadrog sig endog ved omgribende og tilsyneladende egenmægtige Foranstaltninger tildeels Regjerings-Commissionens Misnøie, og krydsede Privates Planer ved at indtvinge alle beqvemme Kornfartøier i den offentlige Korn-Transport. Men han indsaa snart Nødvendigheden af ei at forstyrre den private Providering, og lempede Udførelsen af sit vigtige Ærinde derefter. Han udførte saaledes ogsaa denne Commission til Fædrelandets store Gavn, og sparede til den Ende hverken sin Person, sin private Credit, eller de Midler, som hans Indflydelse og mange Forbindelser i Danmark gav ham i Hænde. Ved denne Leilighed overdroges det Greven tillige at anbefale paa ny de Handlendes gjentagne Ansøgninger om nye Laan, og Nødvendigheden af at flere Assignationer udfærdigedes, enten igjennem Finants-Collegiets egen, eller ved Regjerings-Commissionens Foranstaltning. Grevens Forestillinger i denne Henseende foranledigede formodentligen den danske Regjering til, strax i Begyndelsen af 1809, at udsende sin Agent til Norge, for deels at undersøge Handelsforholdene, deels aabne Virksomheden passende Tilflugtskilder. Det paalagdes Greven tillige, at søge bevirket en hastig Afgjørelse af de Sager, som for Rentekammeret vare andragne, angaaende Skibe, som af Fienden vare opbragte eller ødelagte, og for kongelig Regning assurerede, „da disse Sagers længere Henstand vilde svække Tilliden til denne saa nødvendige Foranstaltning, samt derhos at bevirke Udvidelsen af denne Assurance til Ladninger, som herfra nedsendes.“ Til hans Ærinde hørte ogsaa igjennem General-Post-Amtet at foranstalte en sikker Postgang. Endeligen overdroges det Greven at bevirke Regjerings-Commissionen en Credit aabnet paa Rendsborgs Zahlkasse af i det mindste 500,000 Rd., „som uomgjængelig fornøden, deels for at lette de Handlendes Speculationer, og deels for at betale de af Greven

for Regjeringens Regning sluttende Befragtninger [1])." Det sees heraf, paa den ene Side, hvor bunden Regjerings-Commissionen var i sin Virksomhed, i Følge alle vigtige Decisioners og offentlige Foranstaltningers Sammentrængen til et fjernt, paa flere Maader spærret Punkt, og paa den anden Side, hvor mangeartet den Nød og Forlegenhed var, hvori Norge paa den Tid befandt sig. Den danske Regjering begyndte efterhaanden at indsee denne Norges mislige Stilling, og vi ville senere hen faae at see, hvilke Midler den benyttede sig af, for at komme det til Hjælp.

Til samme Tid udgik en Opfordring til alle Landmænd, at afgive de Kornvarer, som de kunde afsee, til Armeens Brug for en passende Betaling, hvorhos det antydedes, at dersom det til Armeens Forsyning nødvendige Korn ikke paa denne Maade tilveiebragtes, kunde det forventes, at en Reqvisition til Leverance af det Fornødne vilde blive iværksat. I Regjerings-Commissionens Protokol findes, at Kammerherre Peder Anker, som boede i Nærheden af Norges bedste Kornegne, især var virksom til at fremme denne Foranstaltning, hvorfor et Taksigelses-Brev i den Anledning til ham blev udstedt. Statens Magasiner bleve imidlertid paa den offentlige Vei saa slet forsynede, at Udskrivning maatte finde Sted, og der kunde intet større Beviis gives paa, hvor slet Kornmagasinerne vare forsynede med Provisioner, end at Udskrivningen udvidedes til de meest korntrængende Egne, hvis Beboere ei kunde see Vinterens Ende, før de maatte understøttes med Korn, naar ei Hungersnød der skulde indfinde sig. Regjerings-Commissionen bestormedes derfor med idelige Ansøgninger om Fritagelse for eller Lettelse i disse Leverancer, og den blev først senere hen, formedelst Provideringss-Commissionens Aarvaagenhed og den private Kornforsynings Held, sat i Stand til at udføre Foranstaltningen paa den mildeste Maade, ligesom Krigens Ophør under Vinteren gjorde det mindre nødvendigt at forsyne saa rundeligen de offentlige Magasiner.

Syttende Capitel.

Falsens, Kaas's og Tønder Lunds Død. Tilbageblik.

Mod Aarets Slutning mistede Regjerings-Commissionen ved en overordentlig Dødsmaade trende af sine Medlemmer, hvoraf de tvende ikke engang indtoge deres Sæde i Commissionen. Det største Tab var vistnok Etatsraad Falsens Hengang, der havde været et saa virksomt og talentfuldt Medlem af den norske Regjering, hvis Indflydelse paa Forretningernes Gang sporedes i alle vigtige Expeditioner, og hvis varme Fædrelandssind og trøstende Tiltale i Farens Stund opflammede og opmuntrede den bedre Deel af Nationen. Endskjønt Falsen ikke havde naaet den almindelige Grændse for Menneskets Leve-Alder — han var kun 53 Aar — saa var han dog en udlevet Mand, og saa stærk Sjælen var, saa svagt var Legemet, der ikke kunde bære Byrden af de Sorger, som Fædrelandets farlige Stilling paalagde den varme Patriot. Hans tidlige Udvikling maa vel og have havt Indflydelse paa Livsstoffets tidlige Svækkelse. Hans svage Legeme var ikke den Anstrengelse voxen, som var forbunden med hans vigtige Kald, og et Mismod over Fædrelandets Stilling, der grændsede til Mistvivl om at den snart kunde forbedres, fremkaldte en Lede til Livet

---

[1]) Denne Gjenstand findes behandlet i Regjerings-Commissionens Protokol fra 1ste Mai til 13de October 1808, Folio 173 og 174.

der forkortede hans Dage. Neppe var et Aar forløbet fra hans Indtrædelse i Regjerings-Commissionen, før han faldt tilbage til sin mørke melancholske Sindsstemning, som nu forenedes med de meest foruroligende Anstrøg af Tvivlraadighed, Frygt og Forestillinger, som manglede al Grund, og som grændsede til en fuldkommen Aandsforvirring. Lægers, hans Familie's og Venners Anstrengelse for at rive ham ud af denne sørgelige Tilstand vare frugtesløse, og han overgav sig i den Grad til denne ſygelige Sjæls-Tilstand, at ethvert Forsøg paa at opmuntre ham var ham imod, og forværrede hans Tilstand. Det var i en saadan sørgelig Sindsstemning, at han en storm- og regnfuld Høstaften den 16de November 1808 forlod Thalias Tempel, som hans heldige Muse saa ofte havde opmuntret, og hvorhen han modstræbende var overtalt til at gaae; og hans forvildede Skridt ledede is til Graven. Den følgende Morgen fandtes hans Liig i Christiania-Fjorden. Falsens Død udbredte en almindelig Sorg ikke alene i hans Familie, blandt Venner og Bekjendte, men over det ganske Land, som havde sporet velgjørende Følger af hans daadfulde Virksomhed og følt sig opmuntret i Nødens Stund ved hans Budstikke. Aldrig var derfor hidtil seet saa stor en Sørgeskare ved en Ligbegjængelse, som ved Falsens, og den Ligtale, som Biskop Bech holdt ved hans Grav, hører vist nok blandt hans bedste Aandsproducter [1].

Næsten samtidig med Falsen fandt Kammerherre Georg Kaas, som var udnævnt til Medlem af Regjerings-Commissionen, sin Død i Bølgerne [2]. Han gik ombord i Fladstrand en stormfuld Dag, for at undgaae de engelske Krydsere, og Natten efter strandede Skibet paa den norske Kyst i Nærheden af Kragerø, hvor strax efter hans paa Stranden indkastede Legeme bebudede den indtrufne Ulykke.

Som en Følge af den Vacance, som ved disse Dødsfald indtraf i Regjerings-Commissionen, udnævnedes under 12te December Etatsraad og Deputeret i General-Toldkammeret N. Tønder Lund, til Medlem af Regjerings-Commissionen, og fik Befaling til at forføie sig til sin Post over Jylland. Tønder Lund var Nordmand, bekjendt som dygtig Embedsmand, Videnskabsmand, især stor Naturforsker, og almindelig agtet formedelst sit Retsind og sin faste Charakteer [3]. Hans Udnævnelse opvakte saaledes et stort Haab hos Nationen. Men ogsaa han fandt paa den sørgeligste Maade sin Grav i Bølgerne ved Overfarten til Norge. Mod Slutningen af dette og i Begyndelsen af næste Aar indfandt sig en usædvanlig Kulde, som opfyldte

---

[1] Forfatteren hørte ikke blandt Falsens Omgangsvenner — deres Livs- og Virksomheds-Baner laae langt fra hinanden — men sjeldent har den dødelige Hengang af en Fædrelandets Mand gjort et sørgeligere Indtryk paa ham end Enevold Falsens, og han ansaae dette Tab som et af de største, Nationen paa den Tid kunde lide. Kort før Falsens Død havde Forfatteren havt den venligste og meest tilfredsstillende Samtale med ham om Fædrelandets og sine egne Anliggender, og den kort paafølgende ulykkelige Katastrophe gjør denne Erindring til en af hans vemodigste fra den Tid. Beskrivelsen over Falsens Jordefærd, saavelsom de i den Anledning forfattede Gravsange findes i Budstikken No. 56 og i Bladet Tiden No. 25 og 26.

[2] [Georg Conrad Kaas, yngre Broder af Cancellipræsident F. J. Kaas, var Søn af Admiral og 1ste Deputerede i Admiralitetet Frederik Christian Kaas (af Muur-Kaaserne). Han havde været Søofficier, men afgik fra Søetaten som Capitain i 1797. Det var formodentlig ved Broderens Indflydelse, at han 14de Septbr. 1808 fik Befaling at tiltræde den norske interimistiske Regjerings-Commission. I hans Sted blev Grev Wedel udnævnt 21de Decbr. s. A. med Sæde efter Etatsraad Lund.]

[3] [Niels Tønder Lund var Søn af residerende Capellan ved Frue Kirke i Throndhjem Laurits Lund og Elen Tønder, var født i Throndhjem 1749, blev Student 1765 og ansattes i General-Toldkammeret, hvor han rykkede op til Deputeret og nød stor Anseelse. I en Nekrolog over ham i Kjøbenhavns Lærde Efterretninger 1809 No. 2 af P. E. Müller udhæves hans Embeds-Førelse, Retsind, Kraft, gjennemtrængende Blik, utrættelige Iver og urokkede Fasthed. Han var tillige en i sin Tid anseet Videnskabsmand i det naturvidenskabelige Fag, og (1789) en af Stifterne af Selskabet for Naturhistorien i Kjøbenhavn. Se J. Chr. Berg, i Samlinger til Norske Folks Historie V. 687—688.]

Erindringer

som Bidrag til

Norges Historie fra 1800—1815.

Anden Deel.

Indledning.

Vi træde nu, i denne Histories Fremskridt, ind i det skjebnesvangre Aar, der indeholdt den første alvorlige Forberedelse til en Forandring i Norges politiske Stilling, og da de første Elementer til Opløsning mellem de i meer end 400 Aar forenede to nordiske Riger begyndte at gjøre. Den urokkelige Vedhængen ved den gamle Tingenes Orden, og den trofaste Hengivenhed til den gamle Kongestamme, som herskede i Norge, især i de første Aar af dette Seculum, begyndte om ikke at vakle saa dog haardt at prøves, formedelst en fortsat Trængsel og Nød under den ulykkelige nordiske Krig, og formedelst Standsning af Landets vigtigste Næringsveie. Folket begyndte at anstille Betragtninger over Fædrelandets isolerede og forladte Tilstand under en Krig, i hvilken det forlodes af Venner og omgaves af Fiender. Det begyndte at føle Mangelen af alle de indvortes Indretninger, der kunde give Riget en vis Selvstændighed, og hvis Savn under en fri Forbindelse med Danmark ikke i den Grad var mærkelig. De roligste og det gamle Forbund meest hengivne norske Borgere begyndte at gruble over denne Fædrelandets betænkelige Stilling, og at indsee Nødvendigheden af en Forandring heri, og især af en fredelig Nærmelse til Danmarks bittreste Fiende, England, fordi den afbrudte Forbindelse med denne Stat indeholdt den vigtigste Aarsag til Landets Trængsler og Nød, og fordi den indvortes Vindskibelighed derved lammedes. Den danske Politiks Uheld, der stundom sammenblandedes med Uklogskab, viste sig nu aabenbarligen, og Nødvendigheden indsaaes af at indlede andre politiske Forhold, om endog den regjerende Konge ingen Forandring vilde gjøre i det hidtil fulgte politiske System.

Danmarks og Norges Stilling var i denne Henseende aabenbart forskjellig. Danmark har flere indvortes Midler til at igjennemgaae en Krigsperiode og til at raade Bod paa de Trængsler og den Forvirring, som ledsager denne Landeplage. Dets indvortes meest livlige og meest blomstrende Virksomhed kan ikke aldeles lammes uden at det umiddelbart overvældes af fiendtlige Skarer. Imidlertid begyndte Danmark i denne syvaarige Krig selv at føle Ulempen af en Forbindelse med Norge, der syntes ligesom at stride mod Naturen selv. Saalænge Danmark var forbundet med Norge, var det nødt til at dele sin Opmærksomhed imellem et tilstrækkeligt Forsvarsvæsen til Lands og Vands; thi en Flaade var det eneste Middel, som under Krig med Sømagter kunde beskytte Forbindelsen imellem begge Riger. Danmark var saaledes nødt til at anstrenge sin finantsielle Kraft paa et Forsvarsmiddel, som formedelst Europas forandrede Stilling havde faaet en ganske anden Betydning, for ligesom at bevare den Plads blandt Sømagterne, som det i Middelalderen havde indtaget. I denne Kraftan-

anstrengelse laa tildeels Roden til det danske Finantsvæsens slette Tilstand. Nødvendigheden af dette kunstige Forbindelsesmiddel imellem tvende af Naturen ved et bredt Havbælte adskilte Nationer viste sig dobbelt formedelst Arten af de nordiske Rigers Forbindelse. Denne sidstes Ulempe føltes ikke i Fredens Dage, og især ikke under den for Norge fordeelagtige Handels Stilling, hvormed det forrige Aarhundrede endte og det nærværende begyndte.

Men om saaledes end Norge leed meest under denne Krig, følte dog ogsaa Danmark sig derved nedtrykt, og Forbindelsen med Broderlandet tjente til at forøge Krigens Byrder. Danmarks Finantsnød tiltog end mere formedelst den store Anstrengelse for at lindre Norges Korntrang, og tildeels formedelst den danske Regjerings uhensigtsmæssige, skjønt velmeente Foranstaltninger i den Anledning; den danske Landmand leed, fordi han maatte bringe sit Overskud til de offentlige Magasiner, deels uden Vederlag, deels til nedsatte Priser; Danmarks Kjøbstæder, Embedsclasse og Fabrikker leed, fordi Kornets Priser steeg paa Torvet formedelst de store Masser, som sendtes til Norge, og tildeels bortødsledes under den offentlige Bestyrelse, deels forsvandt eller røvedes under Oversendelsen. Begge Riger følte saaledes Krigens Ulemper og Forbindelsens Unaturlighed under Krigstilstand, men aldrig meer end i Aaret 1809. Denne Følelse af en isoleret og forladt Tilstand yttrede sig vel ingenlunde i Norge i en alvorlig, endnu mindre i en almindelig Attraa efter Opløsning af det gamle Forbund. Haabet om, at den lykkelige indvortes Tilstand, som ved Krigen var forsvunden, under en gjenvunden Fred og en fornyet Handelsvirksomhed kunde vende tilbage, bortfjernede Tanken om en endelig Opløsning. Men dette indsaaes tydeligen, at den nærværende Tilstand ei kunde fortsættes, og at de forenede Rigers Politik maatte adskilles, dersom den danske Regjering fandt sig tvunget eller befølet til at fortsætte Krigen med England i den begyndte fiendtlige Still. Men just som denne Overbeviisning om Nødvendigheden af en temporær Skilsmisse havde naaet en vis Modenhed, skede et Vendepunkt i Danmarks politiske Færd. Dets Trofasthed i at følge Fastlandets Politik rokkedes ikke; men den danske Regjering tillod Norge midt under Krigens Vaabenbrag at indlede en fredelig Forbindelse med England, og Norges Handel og Virksomhed oplivedes i den Grad, at alle Trængsler glemtes, og enhver Tanke om Skilsmisse fra Danmark for Øieblikket forsvandt, og der behøvedes ganske nye og forandrede Omstændigheder, for i Tidens Løb at bevirke den skandinaviske Forening. Hvad der skede 1809 var imidlertid som et Forspil til denne Katastrophes store Drama.

Vore Undersøgelser i dette Afsnit ere omgivne med særegne Vanskeligheder. Vi have Begivenheder at fremstille, som paa forskjellig Maade ere indsatte i den Tids Historie, og de Mænd, hvis Færd i Fædrelandet har havt den største Indflydelse paa Norges Skjebne, ere baiit forskjelligen blevne bedømte af den Tids levende Mænd og historiske Granskere. Paa det ene Sted har Kjærlighed og Høiagtelse smykket disse Hædersmænds Eftermæle med Historiens høieste Priis, paa det andet er det fordunklet af Mistillid til deres Hensigter og Miskjendelse af deres Handlinger. Det er ikke let for Historieskriveren at finde Sandhed i disse afvigende Domme, og han er ofte nødt til at saare den Ømfindtlighed, som ikke taaler, at hengangne Venners Færd sættes i Skygge. Men Historien har i denne Henseende sin Ret, og Historieskriveren kan ikke tilfredsstille dens Krav, uden at fremstille Begivenhederne og Landsmænds Indflydelse paa disses Gang i sin nøgne Sandhed. Sædvanligen sørges der bedre for betydningsfulde Mænds Eftermæle ved en aaben Fremstilling af deres Færd, hvordan den endog i sin Tid af Landsmænd monne være bedømt, end ved et tvetydigt Halvmørke, som gjemmer de vigtigste Led i Hædersmandens Indflydelse paa Fædrelandets Skjebne. Dette føler Forfatteren klart, at de fædrelandske Mænd, hvis Færd han har søgt at male i sin historiske Sandhed, og som kunde blive misforstaaet af Nutiden, som den stundom blev det af Fortiden, høre blandt dem, hvis Minde gjennem Jordlivets dyrebareste Baand er ham saa helligt, at han vilde ansee som en Skamplet paa sin Forfattervirksomhed hver Linie, der mishandlede hine Landsmænds Charakteer, eller gav dem en vanærende Plads blandt Fædrelandets virksomme Deeltagere i Afgjørelsen af dets Skjebne. Men som en Forfatter bør skrive uden Vrede og uden Fordom, bør han skrive uden partisk Hensyn til Venskabsforbindelse, og han maa, saavidt det staar i hans Magt, overgive til Eftertiden rene Billeder om Tidens Begivenheder og Charakterer. Forfatteren har saaledes beflittet sig paa at overlade Bedøm-

melsen af Landsmænds Færd til Læseren selv ved en simpel Fremstilling deraf, saavelsom af deres Skrift og Tale, og han har henskudt sig under deres Dom, som stode hine Mænd nærmest, og vare meest berettigede til at give Forklaring og Oplysning om de omtvistede Punkter. Efter saa mange henrundne Aar kan dette Emne behandles med Rolighed og Upartiskhed, ligesom Frugten af hine Landsmænds Virksomhed er sammensmeltet med senere Statsomvæltninger og Skjebnens Sammenføininger. Men i Fædrelandet, som har seet disse Mænds Handlinger i deres nærmeste Lys og høstet Frugten af deres ædle Anstrengelser, bør Billedet om deres Færd opfattes, medens det staaer levende i Erindringen, og indgraves paa dets Sagatavle, medens det kan laane Sandhed af Samtidens Vidnesbyrd. Forfatteren har derhos dvælet længe ved disse Undersøgelser, og har søgt alle ham bekjendte Kilder for at udbrede Lys og Sandhed over denne Deel af sit Arbeide, for ei at lade nogen anden Uvished blive tilbage deri end den, som er en Følge af den menneskelige Evnes Uformuenhed til at indtrænge i Hjertets Dyb, bedømme Handlingens moralske Værd og de indvortes Motiver, som ligge til Grund for dem. Der er ingen Deel af sin Historie, hvori han heller ønsker at tilfredsstille sine Landsmænd, end i denne. Senere Begivenheder ligge vore Landsmænd nærmere, og kunne bedømmes med større Klarhed, medens mangehaande Tvivl have fordunklet hiint fjernere Tidspunkt af Statsomvæltningens Historie. Medens Fædrelandet plukker ædle Frugter af Statsforfatningens unge Frihedstræ, bør det ikke glemme de Hænder, som plantede det og gav det den første Vext.

Forfatteren har især i denne Afdeling ikke været sparsom med at tilføie Bilag til sin Text, hvorved Værket kunde synes at svulme til en besværlig og bekostelig Omfang, og han selv at gjøre sig Arbeidet let ved at berige det med Andres Bidrag og tildeels med Uddrag af trykte Skrifter. Men han har selv ofte følt det Ubekvemme ved, under Læsningen af det Slags Skrifter at henvises til Værker, som ikke ere i almindeligt Omløb, eller at maatte sværge paa Forfatterens Ord, uden at kunne undersøge hans Hjemmel. Han gjør ingen Undskyldning for Meddelelsen af de originale, fra ansete og troværdige Mænd ham tilsendte Breve til Oplysning om kritiske Punkter i vor Tids Historie; thi han indseer, at disse udgjøre den vigtigste Deel af hans historiske Fremstilling. Men han regner fornemmeligen hertil de flittige Uddrag, som han har gjort af svenske Skrifter, især af Handlingar rörande Sveriges Historia, fordi disse staae Læserne til Raadighed gjennem Skriftet selv, der findes i saa mange Nordmænds Hænder; men han har ogsaa i denne Henseende raadført sig med sine Venner, som have fundet disse Bidrag paa sit rette Sted, og han har saaledes ikke betænkt sig paa at omplante dem paa norsk Grund.

Andet Tidsrum.

Anden Afdeling.

Fra 1809 til 1814.

Første Capitel.

Nye Medlemmer af Regjerings-Commissionen.

Da Regjerings-Commissionen ved en overordentlig Dødsmaade havde mistet et af sine faste Medlemmer og 2de Mænd, som vare udnævnte til hans Efterfølgere, befoiedes Rigernes Konge til at udnævne Mænd, som fandtes i Norge selv, til dens Medlemmer, og Norge havde Aarsag til at glæde sig ved Valget. Saaledes indtraadte i Aarets Begyndelse i Regjerings-Commissionen Matthias Leth Sommerhjelm, der efter at have været i flere Embedsstillinger i Danmark og Norge nu var Amtmand i Smaalehnenes Amt. Sommerhjelm stod i yngre Dage i Orde som en dygtig Embedsmand, udrustet med gode Anlæg, men Forfatterens ringe Bekjendtskab med Mandens Færd giver ham ikke Anledning til at udbrede sig over hans Embedsvirksomhed[1]). I Decbr. 1808 udnævnedes ogsaa Amtmand Greve Herman Wedel-Jarlsberg til Medlem af Regjerings-Commissionen, og 19de Januar 1809 findes Greven første Gang at have deeltaget i dens Forretninger. Denne Udnævnelse kan betragtes som et Vendepunkt i Grevens fædrelandske Virksomhed, og, formedelst hans store Indflydelse paa Forretningernes Gang og Norges politiske Stilling, tillige som et Vendepunkt i Fædrelandets Skjebne. Hidtil havde Grevens Virksomhed mestendeels indskrænket sig til hans Embedskreds som Amtmand og til Norges Providering; thi han betragtede selv aldrig sin Stilling som Anfører for et frivilligt Corps mod Fienden paa Grændsen for at være af nogen Vigtighed. Hans virksomme, mod det Høie og Store stræbende Sjæl længtedes efter en alvorlig Virksomhed, og denne blev ham i fuldt Maal til Deel i hans nye Stilling. I flere Henseender kunde Wedel siges fuldkommen at erstatte den afgangne Etatsraad Falsen. Dersom han stod tilbage for Falsen i Henseende til videnskabelig Dannelse, Evne til skriftligen at udvikle sine Tanker og med Pennen forsvare Beslutninger, som i Regjerings-Commissionen vare fattede, saa var han ham overlegen i med Lethed at opfatte Gjenstandens Art, og i Oversigt over de forskjellige Staters politiske Stilling og over Statsstyrelsens Organisation i dens høiere Led, hvilket Wedel havde gjort til et eget Studium og forfulgte gjennem sit hele Liv, mestendeels i engelske Statsmænds Spor. I

[1]) [Jfr. S. 162. Anm. Sommerhjelm, der idetmindste i senere Aar ikke havde Ord for Embedsdygtighed eller Arbeidsomhed, blev senere norsk Statsraad og efter Peder Anker Statsminister, samt døde som saadan barnløs i Stockholm 15. Novbr. 1827.]

glødende Fædrelandskjærlighed, i Attraa efter at opofre det elskede Norge den sidste Sjælskraft og Formuens yderste Skjærv, kappedes begge disse Hædersmænd med hinanden, og Efterslægten veed ei, hvem den skal tildømme Prisen. Men de varme Følelser yttrede sig paa den meest forskjellige Maade. Falsen nærede idel Frygt for, at det elskede Fædreland skulde bukke under for de Farer, som omspændte det i en forladt og affondret Stilling, omgivet af mægtige Fiender og manglende Alt, hvad der hører til en Stats Selvstændighed. Wedels hele Tankegang svulmede af Haabet om en lysere Fremtid. Frygt og Modløshed var fremmed for Ynglingens fyrige Sjæl, og det var saa langt fra at Faren forfærdede ham, at han fandt Glæde i at trodse den i sin Storhed og ligesom vove et høit Spil med Legemets og Sjælens Kræfter. Barnets og Ynglingens Modgang i Faderens Huus havde gjort Manden haardfør og ligesom trodsende al Modstand og Viderværdigheder. I et fremmed Land havde han været Vidne til store Udviklinger af Statskraft og menneskeligt Snille, og aldrig gaves der vel nogen Landsmand, der i Fædrelandets kritiske Øieblik var mere redebon til Opofrelser og Anstrengelser af enhver Art, eller som ilede et stort Maal imøde med saa stor Foragt for alle smaalige Midler, og under Anvendelsen af de store. Spor af denne Regjeringsmedlemmernes forskjellige Charakteer viste sig snart i Gangen af Regjerings-Commissionens Forhandlinger. Vi læse, — som ovenfor S. 100 bemærket — ikke meer de herlige Breve, som udstyredes af Falsens Pen, ikke det grundige Forsvar af Commissionens Forhandlinger; men vi finde snart mere Mod og Kraft i dens Beslutninger. I Deliberationer over Fædrelandets vigtigste Anliggender deelte Commissionen sig stundom nu ligesom i modstridende Elementer, — et Parti, som underdanigen underkastede sig den danske Konges Villie og Befalinger, — et andet, som vovede at modsætte sig eller forsinke Befalinger, hvis Uhensigtsmæssighed det nærmere Bekjendtskab med Landets Stilling og med de indvortes Forhold alene kunde gjøre indlysende. Prinds Christian August og Grev Wedel stode sædvanligen paa Oppositionens Side under Overveielser af ovenanførte Art; de øvrige Medlemmer af Commissionen paa den anden. Imellem Prindsen og Wedel dannedes et paa Harmoni i Anskuelser om Fædrelandets Stilling og varme Følelser for Norge grundet Venskabs- og Agtelses-Forhold, som havde en afgjørende Indflydelse paa Fædrelandets politiske Stilling. Strax efter Wedels Indtrædelse i Regjerings-Commissionen udbrød Revolutionen i Sverige, som fremledede Thronforandringen, og under de dermed forbundne Omstændigheder forandredes de tvende nordiske Rigers Forhold paa den skandinaviske Halvø i en Grad, som maatte opvække indsigtsfulde og fjerntseende Statsmænds Opmærksomhed, tilligemed Haabet om en Forbedring i Norges Stilling. Ikke alene formildedes Sveriges fiendtlige Sindelag til Norge, og det krigerske Forhold hævedes, men Underhandlinger aabnedes om at vælge en ophøiet Mand til Sveriges Konge, som i høieste Grad besad Nationens Høiagtelse. Det er saaledes ei at undres over, at Wedels Virksomhed efter denne Dag fik et høiere Sving og en større Indflydelse paa Fædrelandets Skjebne, ligesom denne lyse Aands Anskuelser, ledede af Begivenhedernes Gang i Norden, fik en ganske anden Retning. I Begyndelsen af denne Krig i Norden vovede Wedel Liv og Blod for at forsvare den gamle Tingenes Orden; han trodsede enhver Fare for at lette Midlerne til at forsvare Fædrelandet i den ulige Kamp, og antog sig med ufortroden Iver Provideringsvæsenet i den store Stiil, som han sædvanligen fulgte i sin private og offentlige Færd. Hans Indtrædelse i Regjerings-Commissionen var Begyndelsen til nye Anskuelser, nye Anstrengelser og ny Hæder, hvortil Historiens Gang efterhaanden vil lede os[1]).

---

[1]) [Mere og mindre paalidelige nyere Bidrag til Grev Wedels Charakteristik findes i C. A. Adlersparres 1809 och 1810 I. 200 ff., Illustreret Nyhedsblad 1858 No. 22, af Welhaven, og i Nogle Ord om Carl Johans Forbundet (Chra. 1858) S. 26 ff.]

Andet Capitel.

Næringsveienes Tilstand.

Da imidlertid de vigtigste Næringsveies Standsning i Norge frembragte stor Forvirring og Mangel iblandt næringsdrivende Borgere, Arbeidsklassen og ringe Mand, og Nøden i denne Henseende nu var stegen til en frygtelig Grad, var den danske Regjering i Begyndelsen af Aaret 1809 betænkt paa midlertidigen at afhjælpe den ved de Midler, som den havde i Hænde. Det var især Trælasthandlere og Jernværkseiere, som den gjorde til Gjenstand for denne midlertidige Hjælp, fordi Afsætning af deres Producter til Udlandet var aldeles standset, og den mindre betydelige indenlandske Afsætning ikke kunde holde disse Virksomhedsarter i tilbørlig Bevægelse. Norges vestlige Fiskerige Kyster befandt sig i en mindre beklagelsesværdig Tilstand, fordi der just paa den Tid var et Vendepunkt i Sildestimernes Gang, som nu igjen strømmede til Norges Vestkyst, og fordi Kaperfarten, under en beqvem Anledning til at gjøre Priser, frembragte mangesteds der en, i det mindste øieblikkelig skjønt kortvarig, fordeelagtig Virksomhed. Den danske Regjering besluttede at anvende en Sum Bancosedler, som den udskjød fra den store Seddelfabrik i Altona, for at holde Liv i den hendøende Virksomhed. Den begyndte desuden at ane Muligheden af, at Norges forladte og lidende Tilstand kunde lede til en Slappelse af Foreningen imellem begge Frændestater, ja omsider til dens Opløsning, og den maatte overlade Conjuncturernes Forbedring i Fremtiden at helbrede de nye Saar, som Coursforværringen under Papirpengenes stærke Forøgelse maatte foranledige.

Til at udføre dette Handelsforetagende, som ei passende umiddelbart kunde gaa igjennem Regjeringen selv, benyttede den sig af Firmaet Peschier & Co., et Handelshuus, som under en vaklende Stilling var blevet understøttet og reddet ved den danske Regjerings umiddelbare Hjælp. Huset laante imidlertid kun sit Navn til Udførelsen at dette Foretagende, og de dermed forbundne Fordele eller Tab overtog Regjeringen selv. Til at udføre Commissionen valgtes Justitsraad Wexelsen, og han udstyredes til den Ende med en Instrux, der indeholdt de Regler, som han ved Udførelsen af dette Ærende havde at følge. Wexelsen var Privatsekretair hos Statsminister Reventlou og Medlem af Directionen for den grønlandske Handel[1]; han var fød Nordmand, elskede sit Fædreland høit, og var formedelst sin Forretningsdygtighed, sine mange Kundskaber, og sin Bøielighed til at fuoe sig igjennem vanskelige Omstændigheder, særdeles skikket til at udføre dette Ærende. Instruxen blev Wexelsen umiddelbart overgiven af den danske Konge selv, som i Afskedsaudiencen i rørende Udtryk lagde ham paa Hjertet at udføre dette Ærende paa den for hans kjære norske Undersaatter nyttigste Maade[2]. I denne Instrux hedte det: „At redde den formedelst Mangel paa rede Fonds betrængte, men redelige og vederhæftige Trælasthandler, at sætte ham istand til at vedligeholde nogen Virksomhed i sin sædvanlige Drift, og derved ogsaa at understøtte de Arbeidere og Almuesmænd, som ere vante til hos ham at finde Underholdning og Fortjeneste, dette er Foranstaltningens nærmeste Formaal.“ Derhos blev det ham paalagt at udføre dette Ærende saaledes, „at den trængende Sælger kunde blive hjulpen, uden at udsætte den velmenende Kjøber for Tab.“ Udstyret med saa liberale Forholdsregler, og med en tilstrækkelig Capital, afsluttede Wexelsen betydelige Handler med norske Kjøbmænd og Virksomhedsforstandere. Det var imidlertid mestendeels Jernværkseiere og Trælasthandlere i en mindre Virksomhed og i en forviklet Stilling, som indlode sig i dette Salg. De Førstes Virkekreds

---

[1] Maaskee tillige af Directionen for den almindelige Enkekasse.
[2] Dette har Forfatteren igjennem Wexelsens egen Mund.

udgjør en sammenhængende Kjæde, som ei kan afbrydes, uden at Værkssamfundets Medlemmer blive lidende og Værkets Fremtid forstyrres, og da de opdyngede Producter ingensteds fandt sikkert Afløb, maatte disse Eiendomsmænd befinde sig i den største Forlegenhed. I Trælasthandelen gaves til alle Tider paa de mindre Hænder Udskibere, som tiltrængte Understøttelse af fremmede Penge. Norges største Trælasthandlere afholdt sig imidlertid fra at indlade sig med Regjeringens Agent, og havde i Tidens Løb Aarsag til at være tilfredse med denne Forsigtighed. Omendskjønt Planen vist var lagt med liberal Haand, for at understøtte Norges Virksomhedsforstandere, og den norske Handelsagent handlede overeensstemmende dermed, indtraf der dog Omstændigheder, hvorved Sælgerne forvoldtes et betydeligt Tab. Deels bleve de modtagne Summer af Laanerne anvendte til Indkjøb af Korn, hvis Salg formedelst Pengenes Reduction blev høist ufordeelagtigt, deels foregik den endelige Opgjørelse paa en for hine Sælgere høist ufordeelagtig Tid, da det ikke stod i vedkommende Autoritets Magt, at lempe Udfaldet efter Conjuncturerne og Handelens oprindelige Hensigt. Da der imidlertid endnu i dette Aars Løb indtraf et Tidspunkt, i hvilket de norske Træproducter kunde slaaes løs i Handel med Udlandet, reiste den danske Regjering formedelst dette Indkjøb især af Skibe og Trælast ikke ubetydelige Summer af udenlandske Penge, og hvad der i Begyndelsen var beregnet paa en Hjælp for trængende Handelsborgere, blev en Understøttelse for Statskassen, hvorved den hele Speculation tillige fik et andet Sving. Vexelsen havde valgt en af Norges dygtigtigste og virksomste Handelsmænd til sin Commissionair [1], og i hans Hænder dreves denne Handel en lang Tid med ikke ubetydelig Fordeel for Staten, endskjønt den i det Hele neppe blev vindende [2].

Denne Foranstaltning havde imidlertid en anden Virkning af stor Betydenhed. Ved denne umiddelbare Deeltagelse i Norges Handelsanliggender og det Bekjendtskab, som den danske Regjering gjennem sin kloge og agtpaagivne Handelsagent erholdt om Landets Stilling i det Hele, overbeviste den sig om Nødvendigheden af at modificere de strenge Forbud imod enhver Forbindelse med England, som Danmarks Konge i sin Harme over Englands voldsomme Behandling havde udstedt, og at aabne den samme Adgang til Udskibning af Landets Producter, som hemmeligen var aftalt imellem andre krigførende Magter. Midt under den blodigste Krig, under hvilken der ligesom kjæmpedes om de respective Magters politiske Tilværelse, var nemlig allerede før den Tid aabnet en Handelsforbindelse mellem de krigførende Lande ved Hjælp af Leidebreve eller saakaldte Licencer. Trangen til at kjøbe og sælge, uden hvis Tilfredsstillelse Kraften til at angribe og forsvare i lige Grad lammedes, lærte vedkommende Hovedmænd for Staternes Styrelse at afsondre Freds- og Krigs-Haandteringen, og at tilstede den førstes Fremme under Krigens Blodfane selv. Rusland havde længe hyldet dette System, og hele Skarer af engelske Skibe under fremmed Flag, eller af neutrale Skibe, der i denne Henseende vare som et Nærmelsesmiddel mellem begge Nationer til Befordring af den indvortes Vindskibelighed og Vareafsætning, before Nordsøen og de østersøiske Vande. Selv den franske Keiser, der i Begyndelsen betragtede alle Havnes Spærring for England som det kraftigste Middel til dettes Ydmygelse, og havde gjort dette til en conditio sine qua non i alle Fredstraktater, saae igjennem Fingre med dette Slags Samqvem med Fienden, ligesom hans Generaler mangesteds hermed dreve en fordeelagtig Handel. Mange engelske Producter og Colonialvarer reddedes paa den Maade fra det Baal, som Napoleon lod antænde af Dynger af engelske Varer overalt, hvorhen hans mægtige Arm strakte sig. Danmarks Handelsagent i Norge satte sig snart ind i disse Forhold

[1]) Kjøbmand Hans Møller i Porsgrund.
[2]) Huset Peschier & Co.s Fordringer overgik ved Opgjørelsen med Danmark til Norge. De vare betydelige; iblandt andet i Pund Sterl. 16000; men kun en mindre Deel deraf var erholdelig.

og aabnede derom Underhandlinger med Danmarks Finantsminister Schimmelmann, der heller end gjerne benyttede denne Udvei til Finantsernes Forbedring. Ved de store Indkjøb af norske Producter og Skibe, som gik igjennem Wexelsens Hænder, opdyngedes disse Beholdninger paa det besværligste, og Muligheden af at slaae dem løs paa en fordeelagtig Maade maatte alt meer og meer attraaes. Den uafbrudte Seddelfabrikation, som en Følge af de store Tratter paa Altonaer Bank i alle Retninger, nedtrykte Pengenes Værd i en frygtelig Grad, og truede allerede da med at frembringe en Statsbankerot. Et vigtigt Middel til at raade Bod paa dette Onde, eller i det mindste til at forsinke Papirbankens Sprængning, maatte Forsølvning af norske Vexler og Salget af Statens egne norske Producter paa fremmede Markeder være, ligesom disse Omsætninger allerede før Krigen, under den danske Regjerings Sløsen med Statsindtægterne, havde viist sine velgjørende Virkninger. En Fornyelse af Norges Handel med England maatte saaledes upaatvivleligen frembringe Liv paa den kjøbenhavnske Børs, og paa mange Maader udstrække sine heldbringende Virkninger til begge Lande, og især lette Statsstyrelsens Gang.

Men denne aabenbare Fordeel af en fornyet Handelsvirksomhed paa Norges Kyster var ikke den vigtigste Side af Sagen. Fra Politikens Side var den langt vigtigere. Den danske Regjering havde Anledning til igjennem sin kloge Agent i Norge at overbevise sig om Nødvendigheden af, at der skede en Forandring i Norges Stilling. Formueforfatningen i Norge var saa meget aftagen, Kræfterne til at bære de sørgelige Følger af en næringsløs Tilstand og af Mangelen paa Livets første Fornødenheder, som gik igjennem alle Klasser af Borgere, vare saa meget svækkede, at en Fortsættelse af denne ulykkelige Tilstand maatte rokke Nordmandens Hengivenhed for sin nærværende Regjering, og fremlede Tanken om en mulig Fordeel af Skilsmissen. Norges Forbindelse med England har stedse været inderligere og naturligere end Danmarks med dette Rige, og Trangen til Fornyelsen deraf, og Længslen efter et forsvundet Handelssamqvem knyttede sig til Forhaabninger, hvis Opfyldelse ikke tjente til at styrke den imellem begge Riger sluttede Forbunds-Act. Der begyndte enkelte Stemmer at røre sig i Landet, der omhandlede en separat Freds-Tilstand imellem Norge og England, endog mod den danske Konges Samtykke, som en nødvendig Lindring i alle disse Lidelser. Wexelsen, som var en stille men skarp Jagttager af disse Phænomener, lærte denne Stemning i sine forskjellige Retninger at kjende, og underrettede derom sine Foresatte; og den danske Konge lod sig derved bevæge til en Eftergivenhed i de strenge Forholdsregler, sigtende til at afbryde enhver Handelsforbindelse med England, som han ved Krigens Begyndelse havde paabudet, og som hidtil med uforstandig Omhu var bleven iværksat.

Tredie Capitel.

Revolutionen i Sverige.

I Sverige selv udbrød ved denne Tid en Revolution, der foranledigede en mærkelig Forandring i dets Forhold til Norge og lagde Grundstenen til en Reform i Fædrelandets Statsforfatning, som faa Nordmænd havde tænkt sig mulig, og færre ønsket. I denne Sammenhæng fortjener den i høi Grad Historieskriverens Opmærksomhed, og bør have en Plads i vor Fremstilling, der svarer til dens Vigtighed for Norge, endskjønt vi maa overlade Læserne at søge dens Detail i andre historiske Under-

udgjør en sammenhængende Kjæde, som ei kan afbrydes, uden at Værkssamfundets Medlemmer blive lidende og Værkets Fremtid forstyrres, og da de opdyngede Producter ingensteds fandt sikkert Afløb, maatte disse Eiendomsmænd befinde sig i den største Forlegenhed. I Trælasthandelen gaves til alle Tider paa de mindre Hænder Udskibere, som tiltrængte Understøttelse af fremmede Penge. Norges største Trælasthandlere afholdt sig imidlertid fra at indlade sig med Regjeringens Agent, og havde i Tidens Løb Aarsag til at være tilfredse med denne Forsigtighed. Omendskjønt Planen vist var lagt med liberal Haand, for at understøtte Norges Virksomhedsforstandere, og den norske Handelsagent handlede overeensstemmende dermed, indtraf der dog Omstændigheder, hvorved Sælgerne forvoldtes et betydeligt Tab. Deels bleve de modtagne Summer af Laanerne anvendte til Indkjøb af Korn, hvis Salg formedelst Pengenes Reduction blev høist uforbeelagtigt, deels foregik den endelige Opgjørelse paa en for hine Sælgere høist uforbeelagtig Tid, da det ikke stod i vedkommende Autoritets Magt, at lempe Udfaldet efter Conjuncturerne og Handelens oprindelige Hensigt. Da der imidlertid endnu i dette Aars Løb indtraf et Tidspunkt, i hvilket de norske Træproducter kunde slaaes løs i Handel med Udlandet, reiste den danske Regjering formedelst dette Indkjøb især af Skibe og Trælast ikke ubetydelige Summer af udenlandske Penge, og hvad der i Begyndelsen var beregnet paa en Hjælp for trængende Handelsborgere, blev en Understøttelse for Statskassen, hvorved den hele Speculation tillige fik et andet Sving. Vexelsen havde valgt en af Norges dygtigtigste og virksomste Handelsmænd til sin Commissionair [1], og i hans Hænder dreves denne Handel en lang Tid med ikke ubetydelig Fordeel for Staten, endskjønt den i det Hele neppe blev vindende [2].

Denne Foranstaltning havde imidlertid en anden Virkning af stor Betydenhed. Ved denne umiddelbare Deeltagelse i Norges Handelsanliggender og det Bekjendtskab, som den danske Regjering gjennem sin kloge og agtpaagivne Handelsagent erholdt om Landets Stilling i det Hele, overbeviste den sig om Nødvendigheden af at modificere de strenge Forbud imod enhver Forbindelse med England, som Danmarks Konge i sin Harme over Englands voldsomme Behandling havde udstedt, og at aabne den samme Adgang til Udskibning af Landets Producter, som hemmeligen var aftalt imellem andre krigførende Magter. Midt under den blodigste Krig, under hvilken der ligesom kjæmpedes om de respective Magters politiske Tilværelse, var nemlig allerede før den Tid aabnet en Handelsforbindelse mellem de krigførende Lande ved Hjælp af Leidebreve eller saakaldte Licencer. Trangen til at kjøbe og sælge, uden hvis Tilfredsstillelse Kraften til at angribe og forsvare i lige Grad lammedes, lærte vedkommende Hovedmænd for Staternes Styrelse at affondre Freds- og Krigs-Haandteringen, og at tilstede den førstes Fremme under Krigens Blodfane selv. Rusland havde længe hyldet dette System, og hele Skarer af engelske Skibe under fremmed Flag, eller af neutrale Skibe, der i denne Henseende vare som et Mellemlesmiddel mellem begge Nationer til Befordring af den indvortes Bindskibelighed og Vareafsætning, before Nordsøen og de østersøiske Vande. Selv den franske Keiser, der i Begyndelsen betragtede alle Havnes Spærring for England som det kraftigste Middel til dettes Ydmygelse, og havde gjort dette til en conditio sine qua non i alle Fredstraktater, saae igjennem Fingre med dette Slags Samqvem med Fienden, ligesom hans Generaler mangesteds hermed drev en fordeelagtig Handel. Mange engelske Producter og Colonialvarer reddedes paa den Maade fra det Baal, som Napoleon lod antænde af Dynger af engelske Varer overalt, hvorhen hans mægtige Arm strakte sig. Danmarks Handelsagent i Norge satte sig snart ind i disse Forhold

[1] Kjøbmand Hans Møller i Porsgrund.

[2] Huset Peschier & Co.s Fordringer overgik ved Opgjørelsen med Danmark til Norge. De vare betydelige; iblandt andet i Pund Sterl. 16000; men kun en mindre Deel deraf var erholdelig.

og aabnede derom Underhandlinger med Danmarks Finantsminister Schimmelmann, der heller end gjerne benyttede denne Udvei til Finantsernes Forbedring. Ved de store Indkjøb af norske Producter og Skibe, som gik igjennem Wexelsens Hænder, opdyngedes disse Beholdninger paa det besværligste, og Muligheden af at slaae dem løs paa en fordeelagtig Maade maatte alt meer og meer attraaes. Den uafbrudte Seddelfabrikation, som en Følge af de store Tratter paa Altonaer Bank i alle Retninger, nedtrykte Pengenes Værd i en frygtelig Grad, og truede allerede da med at frembringe en Statsbankerot. Et vigtigt Middel til at raade Bod paa dette Onde, eller i det mindste til at forsinke Papirbankens Sprængning, maatte Forsølvning af norske Vexler og Salget af Statens egne norske Producter paa fremmede Markeder være, ligesom disse Omsætninger allerede før Krigen, under den danske Regjerings Sløsen med Statsindtægterne, havde viist sine velgjørende Virkninger. En Fornyelse af Norges Handel med England maatte saaledes upaatvivleligen frembringe Liv paa den kjøbenhavnske Børs, og paa mange Maader udstrække sine heldbringende Virkninger til begge Lande, og især lette Statsstyrelsens Gang.

Men denne aabenbare Fordeel af en fornyet Handelsvirksomhed paa Norges Kyster var ikke den vigtigste Side af Sagen. Fra Politikens Side var den langt vigtigere. Den danske Regjering havde Anledning til igjennem sin kloge Agent i Norge at overbevise sig om Nødvendigheden af, at der skede en Forandring i Norges Stilling. Formueforfatningen i Norge var saa meget aftagen, Kræfterne til at bære de sørgelige Følger af en næringsløs Tilstand og af Mangelen paa Livets første Fornødenheder, som gik igjennem alle Klasser af Borgere, vare saa meget svækkede, at en Fortsættelse af denne ulykkelige Tilstand maatte rokke Nordmandens Hengivenhed for sin nærværende Regjering, og fremlede Tanken om en mulig Fordeel af Skilsmissen. Norges Forbindelse med England har stedse været inderligere og naturligere end Danmarks med dette Rige, og Trangen til Fornyelsen deraf, og Længslen efter et forsvundet Handelssamqvem knyttede sig til Forhaabninger, hvis Opfyldelse ikke tjente til at styrke den imellem begge Riger sluttede Forbunds-Act. Der begyndte enkelte Stemmer at røre sig i Landet, der omhandlede en separat Freds-Tilstand imellem Norge og England, endog mod den danske Konges Samtykke, som en nødvendig Lindring i alle disse Lidelser. Wexelsen, som var en stille men skarp Jagttager af disse Phænomener, lærte denne Stemning i sine forskjellige Retninger at kjende, og underrettede derom sine Foresatte; og den danske Konge lod sig derved bevæge til en Eftergivenhed i de strenge Forholdsregler, sigtende til at afbryde enhver Handelsforbindelse med England, som han ved Krigens Begyndelse havde paabudet, og som hidtil med uforstandig Omhu var bleven iværksat.

Tredie Capitel.

Revolutionen i Sverige.

I Sverige selv udbrød ved denne Tid en Revolution, der foranledigede en mærkelig Forandring i dets Forhold til Norge og lagde Grundstenen til en Reform i Fædrelandets Statsforfatning, som faa Nordmænd havde tænkt sig mulig, og færre ønsket. I denne Sammenhæng fortjener den i høi Grad Historieskriverens Opmærksomhed, og bør have en Plads i vor Fremstilling, der svarer til dens Vigtighed for Norge, endskjønt vi maa overlade Læserne at søge dens Detail i andre historiske Under-

føgelser [1]. Fra det Tidspunct i vor Historie, hvorpaa vi nu staae, var der en langt større fælles Sammenhæng i den skandinaviske Halvøes Skjebne end nogensinde tilforn, og ingen politisk Begivenhed i denne Deel af Norden kan fra den Dag af siges at have været fremmed for nogen af Staterne.

Gustav IVde Adolph havde besteget Sveriges Throne under Nationens gode Forhaabninger om hans Regjering, og i en politisk Stilling, som lovede Riget en lykkelig Fremtid i Nydelse af Fred, og uden Deeltagelse i den store Gjæring, som dengang herskede blandt de europæiske Stater. Allerede som Barn udviklede han sig fordeelagtigen [2], og var som Yngling i Besiddelse af mange herlige Egenskaber. Hvad der, ogsaa i yngre Dage, fattedes ham for at bane ham Vei til sit Folks Kjærlighed, haabede Nationen vilde blive den modnere Alders Prýd. Han var retfærdig, sparsom, afholden, streng i sine Sæder og aaben for det huuslige Livs stille Lykke. Naar han var kold, stundom mørk og frastødende, tilskreves dette en mindre blid Skjebne i Barndommens Dage, og det melankolske Præg, som hans Faders ulykkelige Skjebne, hvis blodvædede Throne, omstyrtet af forræderske Hænder, han besteg, havde givet hans Sindsstemning. De første Aar af hans Regjeringstid vare saaledes lykkelige baade for ham og for Nationen, og om han end ikke heller da havde nogen høi Grad af sit Folks Kjærlighed, var han i flere Henseender agtet. Men det varede ikke længe inden det viste sig, at han ikke var skikket til at styre Riget under Europas nærværende Gjærings-Tilstand, og at han ikke var de store Planer voxen, som han lagde, til at forsvare en gammel Tingenes Orden og kuldkaste den nye, som den franske Revolution og Napoleons Seiersbane havde fremkaldt. Han ansaa sig udkaaren til at spille en Gustav Adolphs Rolle, og fremtræde som det monarkiske Systems og den fortrængte Kongefamilies Forsvarer, og en Voldgiftsmand i den politiske Omvæltning, ligesom Gustav Adolph havde fordum været i den religiøse. Men han besad ikke den store Gustavs Egenskaber. Vel manglede han ikke en vis Grad af personlig Tapperhed, hvorpaa han ved enkelte Leiligheder aflagde Prøve, men han manglede moralsk Mod til at understøtte den, og hans Egensindighed og Utilbøielighed til at høre Andres Raad lod ham ofte vælge urigtige Midler og forfeile sit Maal. Intet Uheld, ikke den meest afgjørte Overmagt fra hans udvortes Fienders Side, formaaede at bøie hans Beslutninger, eller bevæge ham til at indlade sig i Underhandlinger, som han ansaa for at være ydmygende, eller for at kuldkaste hans Idee om sin store Bestemmelse. Han stolede paa sin Sags Retfærdighed; Ordsproget: „Ærlighed varer længst" var stedse paa hans Tunge, og han haabede, at den forvirrede Tilstand, hvori Sverige bragtes formedelst hans Haardnakkenhed og hans tildeels afsindige Politik, skulde opløses i en glimrende Stats Fuldkommenhed og Seier over hans Fiender. Denne sidste fromme Tro gik efterhaanden over til et religiøst Sværmeri. I Johannes's Aabenbaring fandt han Næring for denne, der frembragte en Sindsstemning hos ham, som stundom fik Anstrøg af Aandsforvirring.

Saaledes havde Gustav IVde Adolph ikke længe styret Regjeringens Tømme, førend han beredte sit Rige Næringsløshed, Elendighed og omsider Sønderlemmelse, og sig selv og sin Familie Udelukkelse fra Tronen. Hans første uheldige Skridt var hans Reise til Tydskland, hvor han i Nærheden af Frankrige var saa godt som Vidne til Omvæltninger og Scener, som oprørte hans kongelige Gemyt. Men hans

---

1) I denne Henseende henvises Læseren til Schwedische Geschichten unter Gustav dem Dritten, vorzüglich aber unter Gustav dem Vierten Adolph von E. M. Arndt. Leipzig 1839. [Grefve M. Bjørnstjernas Anteckningar, II., Adlersparres Erinringar vid Samme. Stockh. 1853. S. 126 ff. Schierns Afhandling: Carl August og Carl Johan, i Historiske Studier I. 291—349; C. A. Adlersparre, 1809 års Revolution ock dess män; Schinkels Minnen, utg. af Bergman, IV. 361 ff.]

2) Der fortælles, at han havde i sin Barndom en vis diplomatisk Takt, der ofte slog ham Feil som Konge. Hans Opdrager var vis paa, at den 3aarige Prinds vilde sig artig, naar han skulde være tilstede ved fremmede Ministres Audients.

fremdeles latterlige Opførsel synes i Begyndelsen at have opvakt mere Haan end erklæret Modstand, og den lille nordiske Fyrstes store Planer oversaaes under Kongers Afsættelse, nye Dynastiers Oprettelse, og de mægtigste europæiske Rigers forandrede Stilling. Napoleon saae igjennem Fingre med Gustav Adolphs Trudsler og Krænkelser; thi deels beskjæftigede andre Planer den seierrige Monark, deels brød han nødig med Sverige, der, formedelst sin Beliggenhed i det fjerne Nord, udenfor hans politiske Omraade, kunde styrke og lette Englands Forbindelse med Fastlandet. Men da Gustav Adolph virkelig forenede sig med Napoleons Fiender, og tiltraadte den nye Coalition mod ham, reistes en Krig, der omsider endte med Tabet af Sveriges tydske Provindser, den sidste Rest fra den store Gustav Adolphs Seierstog i Tydskland. Det svenske Folk begyndte da at ane sin Ulykke; thi dets Konges Politik var en idelig Tilsidesættelse af Klogskab og af alt fornuftigt Hensyn til Landets Stilling. Snart stødte han i sine politiske Skridt mod den ene, snart mod den anden store europæiske Stat, bragte derved sit Land i farlige og piinlige Stillinger, og foranledigede Næringsforstyrrelse og Misnøie. Omsider indgik han en nøie Forbindelse med England, der satte ham i et fiendtligt Forhold til de nordiske Magter, som efter Tilsitter-Freden erklærede England Krig og sluttede et nøie Forbund med Frankrige. Det havde vist nok staaet i Gustavs Magt at bevare en fredelig Neutralitet under disse krigerske Bevægelser; thi Sveriges meest trofaste Forbundsven, England, lod sig tydeligen nok ved flere Leiligheder forlyde med, at det ikke fiendtligen kunde modsætte sig Sveriges Freds-Tilstand med sine Naboer, naar det ansaaes nødvendigt for at bevare Sveriges Selvstændighed, og under den Forudsætning, at dette Fede uden aabenbar Fiendtlighed mod England selv. Dette nærede desuden i Krigstilfælde Haab om en hemmelig Forbindelse med Sverige, hvis venlige Sindelag mod England det kjendte, og det havde allerede hemmeligen indledet et saadant med Rusland, under denne Magts aabenbare Tiltrædelse til en Politik, hvis Grundsteen var Ødelæggelsen af Englands Handels-Forbindelse med Norden. Men Gustav Adolph stolede paa sin retfærdige Sag og paa en høiere Bestyrelses Bistand, der vilde understøtte den uskyldige Svaghed mod den voldsomme Styrke. Denne fromme Tro indbyssede ham i den Grad, at han forsømte endog de forberedende Rustninger, som vare fornødne for at møde en saa mægtig Fiende, og tillod sig Skridt, som mere hentydede paa en uforstandig Vrede, end en klog og vel overveiet Modstand. Især lagdes det ham meget til Last, at han lod den russiske Minister Alopæus i Stockholm arrestere; hvilket ansaaes som et Brud paa Gesandtskabets Hellighed og en Overtrædelse af erkjendte Statsrettens Grundsætninger. Gustav Adolph troede sig imidlertid dertil beføiet, fordi der opfangedes en Coureer i Finland, der bragte hiin russiske Sendemand Depescher, som henthydede paa hemmelige Machinationer for at ryste svenske Undersaatters Troskab, og paa Ruslands Planer med Nabomagten til Sveriges Fordærv. Men Sveriges Stilling var ikke saadan, at det kunde trodse sine Fiender ved afmægtige Vredesytringer, uden at kunne lægge tilbørlig Modstand til det vrede Ord. For Rusland var denne Gustavs uforstandige Færd høist velkommen; thi det brændte af Begjærlighed efter at lægge Finland til sin store Colos — dette Finland, hvis Nærhed under en Krigstilstand med Sverige truede Rusland med saa mange Farer, især naar det havde andre Fiender at bekjæmpe, og som desuden indeholdt en indvortes Kraft og krigerske Hjælpemidler, som kunde styrke endog det stærke Rusland.

Sverige overraskedes saaledes af en Krig uden at have beredt sig paa, med tilbørlige Forsvarsmidler og passende Rustninger at gaae den imøde. Dets Flaade var siden Gustav den IIIdies Tid efterhaanden kommen i Forfald, dets Arsenaler vare slet forsynede, dets Krigsmagt ikke paa de Punkter, hvor dens Nærværelse krævedes ved Krigens Udbrud, og dets Hærførere vare deels mistænkte af Kongen selv, deels misfornøiede med hans uoverlagte Fremfærd. I Landet selv standsede de vigtigste Næringsgrene; uhyre Beholdninger af Landets vigtigste Producter opdyngedes paa

Magasinerne til Byrde for Producenten, den offentlige Credit vaklede, og Landet var ikke rigt nok til at bære Byrden af et stort og overordentligt Krigsstyr. Overalt herskede Misnøie, Forvirring og Mistillid til Kongens ufornuftige Færd. Gustav selv alene overſaae disse Vanskeligheder; hans Sags Retfærdighed maatte understøttes af den høie Himmel.

Saaledes brød Krigens Torden først løs paa Finlands Grændse, og Sveaborgs uventede og ubegribelige Fald afgjorde Feldttogets og Finlands Skjebne. Forgjæves var det finske Folks tappre og hæderlige Modstand. Det lukkede sit Øre for alle Buxhøfdens lokkende Proclamationer, det flokkede sig overalt ved den svenske Krigsmagts Side for at forjage den forhadte Fiende, og det viiste under hele Krigen en Hengivenhed for den gamle Statsfrænde og sin gamle Forfatning, som maatte gjøre Skilsmissen dobbelt smertelig. Forgjæves vare de tappre svenske Hærføreres heldige og store Anstrengelser for at modstaae den fremtrængende Fiende, forgjæves deres mange Seiervindinger, saa ofte de mødte Fienden uden at trykkes af en uforholdsmæssig Overmagt. Den sidste finske Krig er et høiligen interessant Stykke i Sveriges Krigshistorie. Valpladsen var blodig, men de svenske Krigeres Modstand kjæk, og som oftest seierrig. Vi finde der, især i Bergkrigen og i mindre Slag, en Krigshelt, General Sandels, hvis Navn er indskrevet i den finske Krigs Annaler som en af de modigste, heldigste og Russerne farligste Hærførere, og som siden fremtraadte i Norge under Forhold, som for Fædrelandet vare vigtige og forviklede. Men de tappre Krigere understøttedes ikke af deres Konges kloge Foranstaltninger. Store Kræfter sattes i Bevægelse — aldrig var maaskee en større Krigsmagt reist i Sverige — men de kom sjelden til Krigsskuepladsen til Tid og Time, eller udrustede med det Fornødne. Af de 3de Armeer, den finske, Vesthæren og den skaanske, udrettede de tvende sidste libet. Vi have ovenfor beskrevet Vesthærens Skjebne, dens usammenhængende Operationer, dens brudte Kraft, og dens med Tab forbundne Skærmydsler. Den skaanske Hær stod under den finske Krigs meest afgjørende Periode uvirksom paa en Vaabenplads, hvor ingen Fiende var, og under en Generals Commando, der efter svenske Historieskriveres Paastand besad sin Konges Tillid i en høiere Grad end han fortjente. Under saadanne Omstændigheder gik Finland tabt allerede mod Slutningen af Aaret 1808, og Ruslands Keiser kunde indlemme det i sit store Rige ved en høitidelig Proclamation af November Maaned dette Aar. Det svenske Folk følte smerteligen Tabet af Finland, og sukkede under Krigens Tryk og under Forvirring i alle dets vigtigste Næringsveie. Kun Sveriges Konge beholdt et Mod, der under saadanne Omstændigheder grændsede til Raseri. Under den finske Krig havde han stødt fra sig de fornemste og indflydelsesrigeste Adelsfamilier, ved at reducere sine Livregimenters Hædersgrad, i hvis Rækker fandtes Officierer, som vare beslægtede med hine Familier. Misnøien med hine Regimenter var maaskee, efter Fleres Paastand, ei uden al Grund, men dens Yttring paa den Maade og til den Tid var uforstandig.

Efter det uheldige Udfald af Feldttoget i Finland 1808, beredte Gustav Adolph sig til at fornye det i 1809 med Anstrengelsen af Landets sidste Kraft. Til den Ende sammenkaldte han et Raad af de indsigtfuldeste og Kongen meest hengivne Mænd. Disse forelagde Kongen en sørgelig Udsigt over Landets Stilling og Uformuenhed til at bære de med Krigens Fortsættelse forbundne Udgifter, som de ansloge til 20 Millioner Bankdaler, og tilraadede ham paa det indstændigste at slutte Fred, for at lindre Landets store Nød og bringe Liv i den lemlæstede Virksomhed. Men Kongens Øren vare langtfra ikke aabne for Forestillinger af den Art. En Fred paa den Basis, at Sverige beholdt sit Finland, var ikke længer mulig at opnaae; thi det var ikke tænkeligt, at Rusland skulde give tilbage denne skjønne Provinds, som det allerede havde i sine Hænder, og hvis Erobring uden Tvivl var Krigens egentlige Gjenstand, endskjønt maskeret under andre Paaskud. Paa den anden Side bortfjernede han ved sit personlige Forhold alt meer og meer den Deel af sit Folk, som nærmest

omgav ham, og uden hvis kraftige Medhjælp han forgjæves kunde vente et heldigt Forsvar mod den overlegne Fiende. Hans Ugunst mod Stockholm var aabenbar. Han opholdt sig stadigen udenfor Hovedstaden paa sin Faders Yndlingssted Slottet Haga, og gjorde kun stundom nogle Iilbesøg til Stockholm for at overvære Paraden. Kun i sin huuslige Kreds syntes han at finde sig tilfreds, uden at lægge sig Landets Nød og Statsstyrelsens Forlegenhed paa Hjerte. Under saadanne Omstændigheder modnedes den Misnøie, som længe havde ulmet hos en stor Deel af Nationens betydningsfulde Mænd, til en Opstand, som fremledede den svenske Konges Afsættelse.

Sammensværgelsen, som kun interesserer os forsaavidt den staaer i nøie Forbindelse med Norges politiske Skjebne, havde en dyb Rod i en almindelig Misfornøielse, som begyndte at vise sig mod Høsten 1808; men især fandt denne Sted i den Wermelandske, eller saakaldte Vest-Armee, som havde været under General Armfeldts Commando, og i hvis Spidse Overadjutanten Adlersparre nu stod. Den egentlige Commando var i Krigsministerens, General Cederstroms, Hænder; men under hans Ophold i Stockholm, og efter hans senere Udtrædelse af offentlig Virksomhed, overdroges Commandoen vexelviis til hans Overadjutanter og førtes nu af Adlersparre, der saaledes betragtedes som en af Revolutionens Hovedmænd. Gjennem en paalidelig Haand var Adlersparre bleven underrettet om[1]), at der i Hovedstaden herskede stor Gjæring, at flere fædrelandsksindede Mænd havde forenet sig for at overlægge om Midlerne til Fædrelandets Frelse, og at det, i Følge en anseet Diplomats Udsagn, var besluttet ved de 2de Keiseres Møde i Erfurt, at Sverige skulde deles imellem Rusland og Danmark, samt at Motala Elv skulde blive Grændsen mellem dem, saa at den nordre og østre Deel af Riget skulde tilfalde Rusland, den søndre Danmark[2]). Adlersparre sluttede gjennem Major, Baron Carl Ankarsvärd en Vaabenstilstand med den norske General, Prinds Christian August, rykkede op med Armeen og nærmede sig Hovedstaden[3]).

Men førend Vestarmeen havde naaet Stockholm, fuldbyrdedes Revolutionen gjennem Sammensværgelsens daværende Medlemmer. Enkelte Embedsmænd, som under Vesthærens Marsch til Hovedstaden underrettedes om Opreørsplanen, paa hvilken dens Hovedmænd intet Skjul lagde, sendte vel Iilbud derom deels til Kongen selv, deels til den ham endnu hengivne General Toll, men intet afgjørende Skridt foretoges eller kunde foretages til at hindre Oprørs-Hærens Fremskridt. Vest-Armeen befandt sig kun 12 Mile fra Hovedstaden, da den første paalidelige Efterretning om dens Marsch og Hensigter kom Kongen, der dengang med sin Familie opholdt sig paa Haga, tilhænde. Kort før vare hans politiske skjæve Anskuelser gaaet over til et Slags politisk Raseri. Han havde paa det ømfindtligste krænket sin troeste Allierede England ved et opfarende Forhold mod dets Gesandt, og ved de meest fiendtlige Skridt mod engelsk Eiendom, som befandtes i Sverige — en Overilelse, som han dog siden søgte at forbedre — og han var i den Grad døv mod alle sine ham endnu hengivne Raadgiveres Forestillinger, at der neppe mere gaves nogen svensk Mand af Betydenhed og i vigtig Stilling, som jo indsaae Nødvendigheden af en Revolution[4]).

Da Kongen omsider var bleven overbeviist om Oprørets Tilværelse, ilede han til Hovedstaden for at træffe Foranstaltninger til at undgaae det truende Uveir. Det var hans Hensigt med de faa Tropper, paa hvilke han kunde stole, og især med sine tydske Regimenter, at trække sig mod Sønden, hvor han troede sig stærk ved en

---

1) See Handlingar rörande Sveriges Historia, III. 14.
2) [F. Schiern, Historiske Studier I. 300, sætter ingen Lid til dette Rygte; jfr. Skinkel-Bergman IV. 386—395, hvorom mere nedenfor.]
3) Denne Armees Proclamation til Nationen findes i Bilag No. 35.
4) Vi have tilføiet disse Forhandlinger i Bilag No. 36, fordi Kongens heftige Lidenskaber og besynderlige Fremfærd deri levende fremstilles.

Armee, som han ansaa for at være sin Konge tro, og en General, paa hvis Hengivenhed han var sikker, og derpaa med samlet Magt rykke tilbage til Stockholm og adsplitte Oprørerne. For at forsyne sig med de nødvendige Midler dertil gav han Ordre til Bankbestyrelsen at udlevere ham to Millioner svensk Banko af dens Beholdninger. Men Bankens Bestyrere adløde ikke hans Befaling, idet de anførte, at de blot kunde modtage en saadan Befaling igjennem Nationens udkaarede Mænd, der havde sat dem til Forvaltere over Nationens Midler. De Tropper, hvorover han i Stockholm kunde raade, vare imidlertid kun faa mod den store Mængde, der stod paa hans Modstanderes Side, og de Faa, paa hvilke han især burde synes at kunne stole, anførtes af Chefer, der hverken havde Lyst til at vove Liv og Blod for en lidet elsket Fyrste og en dem fremmed Interesse, eller Mod og Talent til at lede militaire Operationer til et heldigt Resultat. Han besad saaledes hverken Midler eller Evne til at bringe Orden i en Sag, som hans Egensind og blinde Tillid havde i en Række af Aar bragt i Forvirring. I Bondens Barm rørte sig vist nok endnu en Stemme for den gamle Kongestamme, ligesom han af denne ikke betragtedes med saa ugunstige Øine, som af Nationens Adelsmænd og Krigere; men denne Hjelp var under Revolutionens stærke Fremskridt alt for fjern til at denne kunde standses. Desuden trykkedes ogsaa denne Stand af svære Byrder, og Misnøiens Sæd udstrøedes flittigen overalt af Statsomvæltningens Ledere. Oprørs-Uveiret rasede frem med Stormskridt, og han stod ene og forladt ligesom med nøgent Bryst mod sine fiendtlige Undersaatters dragne Sværd. Han var saaledes endnu ikke færdig med sine forvirrede og hovedkulds trufne Forberedelser til at dæmpe det udbrudte Oprør, før de Sammensvorne samlede sig paa Slottet for at lægge sidste Haand paa deres Plan. Klingspor, Adlercreutz og Silfversparre satte hverandre og flere af Armeens betydningsfuldeste Mænd Stevne paa Slottet, hvor de indfandt sig om Formiddagen den 13de Marts for at overtale, eller i Nødstilfælde med Magt at tvinge Kongen til at nedlægge en Regjering, som truede med at fremlede Rigets Opløsning og Sønderlemmelse til Fordeel for Landets Fiender, og hvis ukloge og halstarrige Færd allerede havde skilt Sverige ved en af de skjønneste og frugtbareste Provindser.

De Sammensvorne forsøgte i Begyndelsen at overtale Kongen til en frivillig Thronafsigelse, idet de forestillede ham den almindelige Misnøie, som herskede i Nationen over hans ukloge Færd, saavelsom de farlige Følger for hans Liv og for hans Families Velfærd, om han ved sin Flugt fra Stockholm beredte indvortes blodige Krigsbevægelser. Men Gustav Adolph var ikke den Mand, som aabnede sit Øre for Forestillinger af den Art. Han trak Sværdet mod Oprørets Hovedmand, og kaldte med høie Skrig de Huusdrabanter, som befandt sig i Nærheden, til sin Hjelp. Nogle af de Nærmeste blandt disse stimlede ogsaa virkelig til, sprængte den tillaasede Dør ind, og gjorde Mine til at befrie Kongen af Oprørernes Hænder. Adlercreutz's Forestillinger og Forsikringen om, at hvad der skede var til Landets Bedste og til Kongens og hans Families egen Frelse, bragte dem imidlertid til Rolighed, og den lille Hob af slet bevæbnede kongelige Huusdrabanter formaaede lidet mod den tilstimlende Mængde af Krigsmænd, som vare deelagtiggjorte i Planen, og havde faaet hver sin Rolle i Udførelsen. Kongen blev saaledes afvæbnet og omgiven af Sammensværgelsens Ophavsmænd og troe Tilhængere. Imidlertid fandt han Leilighed til at bemægtige sig en af de Tilstedeværendes Værge — det være nu, at han enten ved et raskt Greb fik dette i sin Haand, eller at Officieren kun svagt modsatte sig Kongens Hensigt — og det lykkedes ham at undløbe den ham bevogtende Omgivelse. Gjennem Løngange, som vare ham bedre end Nogen af hans Forfølgere bekjendte, styrtede han ned af Slotstrapperne, i det Haab at kunne naae Hovedvagten, og ved at kaste sig i dens Arme bevirke en Modstand mod sine Forfølgere. Dersom det havde lykkes ham at naae dette Maal, kunde let de meest blodige Scener være blevne fremkaldte; thi Folkets Hengivenhed for en gammel

Kongestamme og Agtelse for dens Hellighed omgiver Majestæten med et stærkt Bolværk, naar den stedes i Fare og Forfølgelse, og bortfjerner roligere Betragtninger over hvad der tjener til Fædrelandets Gavn. Men en af de Sammensvorne, Hofjægermester Greiff, en modig og kjæmpestærk Mand, ilede til den Udgang, hvorigjennem han formodede at Kongen vilde undslippe, og da han der virkeligen mødte ham, lykkedes det ham, dog ei uden selv at blive saaret, at afvæbne Kongen og bære ham tilbage til sine Værelser, hvortil de øvrige tililende Sammensvorne vare ham behjælpelige. Men nu var Kongens Kraft brudt; afmægtig blev han baaren op i et af Slottets Gemakker, og kun ved stærke Brækninger befriedes han fra en Besvimelse. Efter denne voldsomme Scene blev han omgiven af en stærkere Vagt, og under en Sammenstimlen af flere uvedkommende Personer blev den svage Konge udsat for en Behandling, som ikke var den høie Stilling, hvorpaa han endnu stod, værdig. Hofkantsler Zibets Ankomst gjorde dog en Ende paa denne Forhaanelse, som spillede i den franske Revolutions Farve i dens rædsomme Periode. Denne aandsstærke Mand, der paa den ene Side ikke hørte til de Sammensvornes Parti, og paa den anden Side havde forgjæves søgt at bevæge Kongen til kloge Beslutninger i sit politiske Forhold, gjorde Kongens Farbroder, Hertugen af Sødermanland, opmærksom paa dette usømmelige Væsen med Kongens Person, og nu bortjoges alle uvedkommende Tilskuere fra Kongens Nærværelse, og et anstændigere Forhold iagttoges derefter [1].

En af de Sammensvornes første Handlinger, efterat have bemægtiget sig Kongens Person, var at anmode Hertugen af Sødermanland, Carl, om at overtage Regjeringen, for hvilken nu ingen Formand var. Denne Olding havde før, som den affatte Konges Formynder, forestaaet Regjeringen, havde udmærket sig som Søhelt, og han besad saaledes en vis Grad af Nationens Tillid. For at undgaae Anarkiets Farer og Rædsler, og dæmpe enhver Bevægelse til den affatte Konges Fordeel, maatte et nyt Overhoved midlertidigen indtil en Rigsdags Sammenkaldelse vælges, og der var for Tiden intet andet Valg at gjøre. Efter nogen Betænkning lovede Carl at overtage Rigets Styrelse indtil Rigsdagen, som blev at sammenkalde i Anledning af den stedfundne Katastrophe, havde taget sin Bestemmelse paa Nationens Vegne. Regjeringsforandringen proclameredes derefter ved en Herold. Efter den stormfulde Formiddags-Scene vendte Rolighed tilbage i Hovedstaden, og de Sammensvorne kunde fredeligen fuldende Revolutionsværket [2].

Den fangne Konge fandt sig snart i sin Skjebne, og ligesom ingen svensk Mand løftede Sværdet for at forsvare hans Rettigheder, gjorde han selv ingen Mine til at gjenvinde det forlorne Scepter. Natten efter Arresten blev han under en ubetydelig militair Escorte, og omringet af Revolutionens vigtigste Ophavsmænd, ført til Drotningholm. Efter et kort Ophold førtes han derfra til Gripsholm, en henfaren Konges langvarige Fængselssted, og først der tillodes det ham at samles med sin Dronning, som i sin nærværende Stilling ingen bedre Skjebne ønskede end at

---

[1]) I Handlingar rørande Sveriges Historia 3die Deel findes flere Beretninger om denne Revolution, saasom: Beretning om Revolutionen i Stockholm 13de Marts 1809 af en Anonym; Adlersparres Beretning til en fraværende Ven; Hofjægermester Greiffs Beretning om Gustav Adolphs Arrestering ved Regimentsforandringen den 13de Marts Formiddag; General Silfversparres Beretning om det Sandfærdige ved K. Gustav Adolphs Arrestering o. s. v., samt Silfversparres Samtale med Kongen under Flytningen til Gripsholm. Af disse Beretninger er ovenstaaende Fremstilling taget, og Silfversparres og Ehrenheims Beretninger findes fuldstændige i Bilag 37 a og b, fordi disse ere givne af Mænd, som havde forskjellige Anskuelser af Sagen. Der er iøvrigt megen Overeensstemmelse mellem de forskjellige Beretninger som Bekræftelse paa den historiske Sandhed. Begivenheden i sin Detail er maaskee ei af stor Vigtighed for os, men efter 1809 angaaer Sveriges Skjebne Norge i høi Grad, især med Hensyn til Tronforandringen.

[2]) I Bilag 38 findes et Brev fra Adlercreutz til Adlersparre, som underretter denne om Revolutionens rolige Udfald.

hemmeligen aftalte Plan, end videre at sønderlemme og dele de svenske Provindser, standsedes brat formedelst Revolutionen. Den nye svenske Regjering var saaledes strax i sin Begyndelse betænkt paa at sende Fredsbud til alle Europas Lande af nogen politisk Betydenhed, deels for i Fredens Ly at bevare Rigets Grændser, deels for at helbrede de Saar, hvorunder Landet leed i sit Indre formedelst Krigen. Dens Bestræbelser vare visseligen ikke uheldige, endskjønt — som det saa ofte gaaer — Haabet maaskee havde smigret sig med et endnu mere glimrende Udfald.

Med England maatte Sveriges Stilling især blive vanskelig formedelst denne Forandring; thi Sverige kunde ikke erholde Fred med sine nærværende Fiender, uden at indtræde i den Fastlands-Politik, som var stilet mod England, og ved kraftigen at understøtte Sverige i Kampen mod Rusland med Penge og tildeels med Krigsmagt, havde England visseligen ikke gjort sig fortjent til et fiendtligt Sindelag fra Sveriges Side. Denne Knude løstes imidlertid lettere end Sverige selv havde kunnet vente. Den engelske Minister Canning erklærede den svenske Minister i London, at det ingenlunde var Kongen af Englands Hensigt at blande sig i Sveriges indvortes Forhold, men maatte overlade det i saa Henseende at handle overeensstemmende med hvad Sveriges egen Interesse bød. Kongen af England interesserede sig vel for sin troeste Allierede Gustav Adolphs Skjebne, men kunde ikke heller tage ham i Forsvar mod hans misfornøiede Undersaatter. Han indskrænkede sig til at anbefale Skaansomhed mod den ulykkelige afsatte Konge, og anmodede om at udsætte med en afgjørende Beslutning i den Henseende. Kun den Betingelse gjorde han for et fredeligt Forhold mellem begge Nationer, at Sveriges Regjering ingen Beslutning skulde tage, som directe stilede til Englands Skade[1]). Der aftaltes endog en hemmelig Overeenskomst til et fredeligt Forhold og en fortsat Handelsforbindelse underhaanden mellem begge Nationer, i det Tilfælde at Sveriges forandrede politiske Stilling skulde tvinge det til at slutte sig til Fastlandsmagterne, og aabenbart erklære England Krig. Da dette virkelig skede, blev saaledes kun liden Forandring i begge Staters Forhold, og Farten forblev imellem dem temmelig levende, indtil en ny Forandring i Nordens Politik knyttede denne Forbindelse endnu inderligere. De offentlige Blade i England, som kunde ansees for den almindelige Folkestemmes Organer, talte i samme Tone, og den fredeligste Forbindelse mellem begge Nationer afbrødes ikke uagtet det offentligen erklærede Fredsbrud.

Frankriges Keiser var paa den Tid alt for beskjæftiget med sine egne Anliggender til at skjænke denne Revolution i Norden nogen særdeles Opmærksomhed. Østerrige vovede en ny Kamp med Frankrige, og i Spanien rasede Krigen fremdeles. Sverige beilede vist nok i sin nye Stilling fornemmeligen til den franske Keisers Gunst, ved hvis Hjælp det ventede at faae sit Finland tilbage, eller at knytte andre Forbindelser i Norden, som kunde, om ikke erstatte, saa dog formilde Tabet af denne herlige Provinds. Der dannedes noget senere i denne Henseende tvende Partier ved det franske Hof; det ene paa Danmarks Side, som understøttede dettes Forstørrelsesplaner paa svensk Bund; et andet paa Sveriges Side, der ikke var utilbøielig til at fremme Foreningen af den skandinaviske Halvø, mod at tildele Danmark andensteds Erstatning. Den svenske Minister lykkedes det igjennem Fruentimmer-Indflydelse at opvække det ene Parties Interesse, og i det mindste at tilveiebringe Ligevægt imellem begge Partiers virkende Kræfter[2]). Imidlertid skuffedes aldeles Sveriges Haab om ved Napoleons Indflydelse at erholde Finland tilbage. Napoleon gjorde paa den Tid Alt for at knytte det Venskab, som han med den russiske Keiser havde indgaaet, end fastere, og derhen stilede flere af hans politiske Skridt. Han var saa langt fra at forstyrre Alexanders Udvidelsesplaner paa Sveriges Bekostning, at han endog i et egenhændigt

---

[1]) I Bilag 39 findes en Depesche i den Anledning fra Minister Canning til den svenske Minister i London.

[2]) I Bilag 40 findes en Skrivelse fra Paris til Stockholm, som omhandler dette.

Brev meget beskedent udbad sig Tilladelse til at lykønske ham til Finlands Erobring. I samme Brev meddeler han sin keiserlige Ven, at han havde sluttet Fred med Keiseren af Østerrige, og smigrer sig med, at det Maadehold, som han ved denne Leilighed havde viist, vilde være Keiseren af Rusland behageligt. Fra den Kant havde Sverige saaledes ingen Hjælp at vente til Gjenvindelsen af sin tabte Provinds. Ligesaalidt kunde det stole paa Napoleons Hjælp til den skandinaviske Halvøes Forening, hvortil der i det svenske Kabinet allerede i dette Aars Løb lagdes Plan. Napoleons Retfærdighedsfølelse tillod ham ei at fremme Norges Forening med Sverige uden tilstrækkelig Erstatning for Danmark, og denne var under den nærværende politiske Gjæring ei let at finde. Det blev saaledes ved nogle dunkle Udtryk af enkelte franske Ministre, som hentydede paa, at Frankrige ei alvorligen vilde modsætte sig den skandinaviske Halvøes Forbindelse, naar den kunde skee uden at skade en Forbundsven. Forgjæves kastede i denne Henseende den nye svenske Regjering sig i Frankriges Arme. Den naaede ikke sit Maal; hvad der var tabt kunde ikke meer vindes tilbage.

Rusland havde vist nok begyndt denne Krig under Skin af at ville tvinge Sverige til at slutte sig til Fastlandets Politik mod England; men i Grunden for at føie Finland til den russiske Landmasse. Det havde nu virkeligen erobret Finland, og dette Bytte vilde det paa ingen Maade lade sig rive af Hænderne. For Rusland var derfor Gustav Adolphs Afsættelse ingenlunde velkommen; thi det førte lettere Krigen med Sverige, saalænge dette Rige styredes af en egensindig og lidet elsket Konge, der ikke vidste at benytte et kjækt Folks Tapperhed og patriotiske Opofrelser til Fædrelandets Frelse. Da derfor den nye svenske Regjering nærmede sig Hoffet i Petersborg med Forslag til Forlig, nægtede det at samtykke i andre Fredsbetingelser end dem, der havde Finlands Indlemmelse i det russiske Rige og Sveriges Tiltrædelse til Continental-Systemet mod England som Grundvold. Da nu Sverige vægrede sig ved at opofre en saa vigtig Deel af Riget, førend alt Haab ved egen Kraft og fremmed Mægling at bevare det var tabt, fortsattes Krigen, vel med forskjelligt Held og uden Skam for Sveriges Krigerhæder, men stedse med afgjort Overmagt paa Ruslands Side. Først da Sverige underkastede sig den haarde Betingelse, sluttedes Freden omsider i Fredrikshamn, og Sverige satte sit Haab til Rigets Forstørrelse mod Vesten. Med Hensyn til det sidste Punkt viiste Rusland sig snart føieligere end Frankrige. Det kostede den russiske Politik paa den Tid Intet at skifte Farve, naar Fordeel derved kunde opnaaes. Allerede under Freds-Underhandlingerne i Fredrikshamn viiste de russiske Udsendinger sig koldere mod de danske, og Alopæus lod Formanden for dem vide, at Danmark gjorde vel i ei at afbryde Fredsværket med Sverige[1]). Den russiske Minister Romanzow erklærede endog underhaanden den svenske, at Rusland, efterat det havde opnaaet en fredelig Tilstand med Sverige, skulde Intet have imod at dette udvidede sine Grændser paa en anden Kant. Fra den Tid begyndte Sverige alvorligen at forberede Skridt, som hensigtsmæssigen kunde fremme den skandinaviske Halvøes Forening[2]).

---

[1]) I en Depesche fra Baron Stedingk i Adlersparres Handlingar IV. 107, dateret 15de October 1809, siger han, at de Danske ere fortrydelige over, at de Svenske nyde en større Fribed end de, og tilføier tillige „at den russiske Gesandt Alopæus havde erklæret, at det ei var klogt af det danske Hof at gjøre unyttige Hindringer for sin Fredsslutning med os, og at Rusland visseligen ei videre vilde tage sig af den Sag." [Jfr. Schinkel-Bergman V. 122—124.]

[2]) I et Brev fra Stockholm af 29de August 1809 skriver Wetterstedt til Adlersparre: „Mærkværdigt er at Grev Romanzow — i Følge hvad en i Forgaars ankommen Coureers Depescher omtale — har sagt til Baron Stedingk: Chaque pays a ses époques; si la Suède trouveroit occasion dans l'avenue de faire ses négociations d'un autre côté comme nous avons fait du côté de la Finlande, nous ne pouvons certainement pas nous y opposer. H. E. Stedingk har faaet Befaling at tale noget om denne Yttring, men med Forsigtighed føle sig for, om dette vil sige noget meer end en almindelig Høfligheds-Phrase, for at trøste os over vort Tab." [Jfr. Schinkel-Bergman V. 118—123.]

Danmark var Tronforandringen i Sverige endnu mindre velkommen; thi Haabet om at erholde sin Part af det erobrede og sønderlemmede Sverige bortfjernedes derved. Dersom Krigen var bleven fortsat i den gamle Stiil, uden at det kunde lykkes Sverige at indgyde sine Fiender et mere fredeligt Sindelag, da vilde Russerne snart have staaet for Stockholms Porte, og den hemmelige Traktat, som var sluttet imellem Rusland og Danmark, var saaledes gaaet i Opfyldelse. Ved Tronomvæltningen i Sverige fik begge disse Rigers Stilling en anden Form. Sverige vidste at skaffe sig Napoleons Deeltagelse og Samtykke i den skete Forandring ved at kaste sig i hans Arme, og tilsyneladende tiltræde Continental-Systemet. Freden med Rusland beredte det sig til at kjøbe ved Finlands Afstaaelse, og viiste sig derfor mere ligegyldig ved Danmarks Forhold. Omendskjønt det svenske Cabinet derfor ogsaa gjorde det danske bekjendt med Tronforandringen, gjorde det dog intet Skridt til en alvorligere Forsoning. Danmark undgik ogsaa paa sin Side al videre Forklaring, svarede ikke paa de gjorte Meddelelser og Fredstilbud [1]); men fortsatte et fiendtligt Forhold, i Haab om gjennem sin mægtige Medforbundne at erholde nogle af de belovede Fordele. Det danske Hof var lidet bekjendt med Diplomatikens Krogveie, og dets Cabinet forstod ei at lede dens fine Traade. Danmark tabte saaledes alt Haab om Opreisning for lidte Tab, og maatte beqvemme sig til at tilbyde Sverige Fred paa en Grundvold, der Intet forandrede i Rigernes indbyrdes Stilling. Historiens Fremskridt vil senere hen give os Anledning til at gjøre os bekjendt med Grunden til denne Danmarks Fremgangsmaade, og den har da at anføre, hvad der bevægede den danske Regjering til at lægge en iilfærdig Haand paa Fredsværket.

Saaledes opnaaede vist nok Sverige ved Gustav Adolphs Afsættelse store Fordele, i det den svenske Stat reddedes fra Undergang, og fra en Opløsning eller i det mindste en Sønderlemmelse, som en fortsat Krig rimeligviis vilde have fremledet. Nationens Kræfter styrkedes, i det den afsatte Konges fordærvelige Beslutninger tilbagekaldtes og forandredes, en større Orden indførtes i alle Forvaltningens Grene, og National-Aanden sattes i Bevægelse. Det vedkommer os ikke her at forfølge denne Katastrophes mørke og lyse Side; men aabenbart er det, at ved Revolutionen i Sverige den 13de Marts 1809 hævdede Sverige fremdeles sin mægtige Indflydelse i Norden og beredte den skandinaviske Halvøes Forening, endskjønt det Haab, som laa til Grund for Revolutionen, at bevare Finland for Sverige, ikke gik i Opfyldelse, ligesaalidt som Foreningsplanen endnu var moden til Udførelse.

Femte Capitel.

Christian Augusts Forhold til Revolutionen i Sverige.[2])

Nærmere angaaer det os at undersøge Forholdene i Norge, medens denne Omvæltning indtraf i Sverige, og hvilken Indflydelse denne havde paa Norges politiske Stilling.

---

[1]) [Se Kong Frederiks Brev til Christian August af 25de Marts 1809 i Norske Samlinger I. 319—20.]

[2]) [Jfr. herom Christian Augusts Apologi, blandt Bilagene No. 41. Christian Augusts Biographi af C. Birch i Skilling-Magaz. 1847. S. 59—60. 66—68. 74—79. 99—102. 117—120. 130—132. (J. G. Droysen u. K. Sammer) Actmäss. Gesch. d. dänisch. Politik seit 1806. S. 30—33. Wegeners Aktm. Bidrag I. 97 ff. Ipsen, Christian August (Kiel 185°) 62 ff. Schierns Studier I. 302 ff. Malmstrøm i Bergstedts Tidskrift 1851. S. 449 ff. Paludan-Müller i „For Literatur og Kritik," VI. 117—145. Adlersparres Anteckningar 109—25. Schinckel-Bergman V. 33—43. 46—48. IV. 433.

Vi ere saa meget mere befsiede til omhyggeligen at bestræbe os for at trænge ind i denne Sag, som denne Begivenhed kan betragtes som den første Spire til Opløsningen af en ældgammel politisk Forbindelse og til den skandinaviske Halvøes nøiere Forening. Vi ville erfare, at Sverige allerede da lagde en alvorlig Plan til Rigernes Forening, meer ved frivillig Overeenskomst end ved Vaabenmagt. Men dengang bedrog det sig i sine Forhaabninger. Nordmandens Trofasthed i at bevare sin nærværende politiske Stilling, hans Hengivenhed for den regjerende Kongeslægt, endskjønt svækket ved en ulykkelig Stilling under Krigen og ved mangehaande grundede og ugrundede Ankeposter, afviiste alle Sveriges hemmelige Insinuationer, og det var endnu for svagt til at erobre Norge ved Vaabenmagt. Der vilde neppe være bleven alvorligt Spørgsmaal om den skandinaviske Halvøes Forening, dersom ikke nye Omvæltninger i Europa havde givet Sverige en ny betydningsfuld Stilling i Norden, som det deels skyldte Ruslands Krig med Frankrige, deels sin kongelige Helts kraftfulde Medvirkning til Napoleons Fald.

Da Adlersparre havde plantet Oprørsfanen, og rykkede med Vestarmeen til Stockholm for at bevirke Gustav Adolphs Afsættelse, sikkrede han sig først Ryggen fri ved en fredelig Underhandling med den kommanderende norske General, Prindsen af Augustenborg. Den var allerede Aaret før indledet ved en venskabelig Brevvexling imellem General Staffeldt og Oberst Adlersparre (ovenf. S. 153), medens endnu General Armfeldt havde Overkommandoen, og som tilveiebragte en stiltiende Vaabenhvile mellem de paa Grændsen staaende Hære. Prindsen af Augustenborg mødte dette Adlersparres alvorlige Forslag med en forekommende Velvillie. Han betragtede Vest-Armeens Bevægelser som Forløber til en Fred i Norden, og bidrog gjerne til at befordre et Gode, som han ansaa for det største, der under Tingenes nærværende Stilling kunde vederfares Norge og Sverige. Uden saaledes at indgaae nogen formelig Vaabenstilstand forpligtede han sig paa sit Æresord, ikke ved noget Indfald i Sverige at forstyrre Grændsefreden under Vesthærens Afmarsch til Stockholm, dog under den Forbeholdenhed, at Russerne imidlertid ikke gjorde noget Indfald i Sverige, og at Kongen af Danmark ikke befalede Prindsen at rykke ind i Sverige. Men derhos erklærede han, at om saadanne Omstændigheder skulde indtræffe, vilde Opsigelsen af Vaabenhvilen fra norsk Side dog skee i betimelig Tid[1]). Dette Skridt fra Prindsens Side er bleven misforstaaet og mistydet, og har, tilligemed hans Forhold under den svenske Krigs sidste Scener, givet Anledning til falske Rygter til Krænkelse for Prindsens gode Navn og Eftermæle. Mistanken forøgedes ved den store Vægt, som i Sverige blev lagt paa dette Prindsens neutrale Forhold under Vest-Armeens Afmarsch. Thi da Talen blev paa Ørebro Rigsdag om hans Ophøielse til Sveriges Kronprinds, udhævedes dette Prindsens rolige Forhold paa Grændsen „som en af de største Velgjerninger, der nogensinde er viist Sverige af en udenlandsk Mand, eller under Tingenes daværende Stilling kunde vises det" — en Yttring, der var ligesaa ubefindig, som den var ugrundet. Thi om man end vil paastaae, at Vest-Armeen ikke kunde have rykket op sin store Bestemmelse imøde, naar den norske Hær havde fortsat Fiendtlighederne paa Grændsen, saa er det ligesaa vist, at den egentlige Katastrophe, Kong Gustavs Fængsling og Tronafsættelse, var bevirket før Vest-Armeen havde naaet Stockholms Porte, og at den saaledes ei fik Anledning til umiddelbart at fremme Revolutionen, om end dens Chef dertil havde udkastet de første Linier[2]). Revolutionen,

---

[1]) Russerne gjorde virkelig i den omhandlede Tid et Indfald i Sverige over Qvarken, og det er bleven bebreidet Adlersparre, at han ikke derom underrettede Prindsen; men Adlersparre anfører til sit Forsvar, at han ikke havde forpligtet sig til at gjøre en saadan Anmeldelse, og at det ei kunde forlanges af ham, at han skulde gjøre et for sit Fædreland saa fordærveligt Skridt. [Se C. A. Adlersparre, 1809 års Revolution II. 12, 19. 59. Wegener, Actm. Bidrag, I. 101—102. Ræder, III. 284 ff. Ipsen, 72. 73.]

[2]) Dette gav Gustav Adolph Anledning til et spottende Udtryk, da han i sit Fængsel paa Gripsholms Slot hørte, at Vestarmeen var marscheret ind i Stockholm, om dens eneste

Danmark var Tronforandringen i Sverige endnu mindre velkommen; thi Haabet om at erholde sin Part af det erobrede og sønderlemmede Sverige bortfjernedes derved. Dersom Krigen var bleven fortsat i den gamle Stiil, uden at det kunde lykkes Sverige at indgyde sine Fiender et mere fredeligt Sindelag, da vilde Russerne snart have staaet for Stockholms Porte, og den hemmelige Traktat, som var sluttet imellem Rusland og Danmark, var saaledes gaaet i Opfyldelse. Ved Tronomvæltningen i Sverige fik begge disse Rigers Stilling en anden Form. Sverige vidste at skaffe sig Napoleons Deeltagelse og Samtykke i den skete Forandring ved at kaste sig i hans Arme, og tilsyneladende tiltræde Continental-Systemet. Freden med Rusland beredte det sig til at kjøbe ved Finlands Afstaaelse, og viiste sig derfor mere ligegyldig ved Danmarks Forhold. Omendskjønt det svenske Cabinet derfor ogsaa gjorde det danske bekjendt med Tronforandringen, gjorde det dog intet Skridt til en alvorligere Forsoning. Danmark undgik ogsaa paa sin Side al videre Forklaring, svarede ikke paa de gjorte Meddelelser og Fredstilbud[1]); men fortsatte et fiendtligt Forhold, i Haab om gjennem sin mægtige Medforbundne at erholde nogle af de belovede Fordele. Det danske Hof var lidet bekjendt med Diplomatikens Krogveie, og dets Cabinet forstod ei at lede dens fine Traade. Danmark tabte saaledes alt Haab om Oprejsning for lidte Tab, og maatte beqvemme sig til at tilbyde Sverige Fred paa en Grundvold, der Intet forandrede i Rigernes indbyrdes Stilling. Historiens Fremskridt vil senere hen give os Anledning til at gjøre os bekjendt med Grunden til denne Danmarks Fremgangsmaade, og den har da at anføre, hvad der bevægede den danske Regjering til at lægge en iilfærdig Haand paa Fredsværket.

Saaledes opnaaede vist nok Sverige ved Gustav Adolphs Afsættelse store Fordele, i det den svenske Stat reddedes fra Undergang, og fra en Opløsning eller i det mindste en Sønderlemmelse, som en fortsat Krig rimeligviis vilde have fremledet. Nationens Kræfter styrkedes, i det den affatte Konges fordærvelige Beslutninger tilbagekaldtes og forandredes, en større Orden indførtes i alle Forvaltningens Grene, og National-Aanden sattes i Bevægelse. Det vedkommer os ikke her at forfølge denne Katastrophes mørke og lyse Side; men aabenbart er det, at ved Revolutionen i Sverige den 13de Marts 1809 hævdede Sverige fremdeles sin mægtige Indflydelse i Norden og beredte den skandinaviske Halvøes Forening, endskjønt det Haab, som laa til Grund for Revolutionen, at bevare Finland for Sverige, ikke gik i Opfyldelse, ligesaalidt som Foreningsplanen endnu var moden til Udførelse.

Femte Capitel.

Christian Augusts Forhold til Revolutionen i Sverige.[2])

Nærmere angaaer det os at undersøge Forholdene i Norge, medens denne Omvæltning indtraf i Sverige, og hvilken Indflydelse denne havde paa Norges politiske Stilling.

---

[1]) [Se Kong Frederiks Brev til Christian August af 25de Marts 1809 i Norske Samlinger I. 319—20.]

[2]) [Jfr. herom Christian Augusts Apologi, blandt Bilagene No. 41. Christian Augusts Biographi af C. Birch i Skilling-Magaz. 1847. S. 59—60. 66—68. 74—79. 99—102. 117—120. 130—132. (J. G. Droysen u. K. Sammer) Actmäss. Gesch. d. dänisch. Politik seit 1806. S. 30—33. Wegeners Aktm. Bidrag I. 97 ff. Ipsen, Christian August (Kiel 185°) 62 ff. Schierns Studier I. 302 ff. Malmstrøm i Bergstedts Tidskrift 1851. S. 449 ff. Paludan-Müller i „For Literatur og Kritik," VI. 117—145. Adlersparres Anteckningar 109—25. Schinckel-Bergman V. 33—43. 46—48. IV. 433.

heri som i flere Anskuelser af Fædrelandets Stilling af Prindsens Mening [1]). Et Indfald i Sverige paa den Tid var visseligen heller ikke overeensstemmende med det norske Folks Ønske, og National-Aanden kunde paa den Maade ikke sættes i Bevægelse. Kongen af Danmarks store Plan om Sveriges Deling imellem Rusland og Danmark fandt ingen Gjenklang i Norge, hvor den paa den Tid kun kjendtes af Faa. De svenske Historieskrivere, som bekræfte Sveriges Tryghed for en Angrebskrig fra Norges Side med Historiens Erfaring, monne have Ret; thi i den lange Tid, som er henrunden siden Kalmar-Unionens Ophævelse, finde vi ingen farlige Bevægelser fra Norges Side mod Sverige. Over den korte Indfaldskrig 1788 lægger Norges Historie helst et Slør, og Tordenskjolds Strømmestud vare meer en tapper Søhelts Bedrift end nogen alvorlig offensiv Krig fra Norges Side. Norge begjærte aldrig alvorligen Fodfæste i Sveriges Land, endskjønt det heldigen afviiste indtrængende Krigerskarer. Og aldrig var denne Attraa mindre end i denne Nødens Tid, som nu beskjæftiger os, i hvilken enhver ny Krigsscene, som ei stod i Forbindelse med en forhadt Fiende, erfores med Rædsel, og betragtedes som et unødvendigt Tillæg til store Lidelser.

Der findes i den Tids Begivenheder ikke det mindste Spor til at Prindsen, da han sluttede den føromtalte Vaabenhvile med Adlersparre, som rykkede til Stockholm for at støde Gustav Adolph fra Tronen, havde nogen Anelse om det hæderlige Kald, hvortil Revolutionens Formænd havde bestemt ham, og som senere hen efter Rigsdagens Beslutning blev ham tilbudet. Adlersparre har i sine Memoirer fuldkommen retfærdiggjort ham [2]). Han tilstaaer, at en saadan Plan vel allerede da var bleven lagt, og at denne grundede sig paa det Haab, at dette Valg skulde lede til den skandinaviske Halvøes Forening [3]). Han havde endog overdraget sin Sendemand, Baron Carl H. Anckarsvärd, at bringe denne Sag paa Bane; men Baronen fandt ikke Omstændighederne saa, at han troede at burde udføre det ham overdragne Ærende, og Adlersparre roser Baronens Forhold ved denne Leilighed som klogere end sit eget. Anckarsvärd indfandt sig i det norske Hovedqvarteer hos General Staffeldt for at underhandle om Vaabenstilstand, og begjærte i den Anledning en Samtale med Prindsen selv, som dengang opholdt sig i Christiania. Staffeldt afslog dette, men sendte en Coureer til Prindsen for at indhente hans Beslutning, og dennes Tilbagekomst maatte Anckarsvärd oppebie. Under dette Ophold i Hovedqvarteret kom Anckarsvärd i nærmere Bererelse med Staffeldt, og troede forsigtigen at kunne aabne sig for ham med Hensyn til den paatænkte Plan at vælge Prinds Christian August til Sveriges Tronfølger. Men Staffeldts Yttringer i den Anledning vare saa heftige, at Anckarsvärd var glad ved at forklare sine Udtryk som et Tankespøg, hvorpaa ei burde lægges videre Vægt. Prindsen afslog umiddelbar Underhandling med Anckarsvärd, men sendte Major Darre med Fuldmagt til at afgjøre det Fornødne. Darre var Prindsens fortrolige Ven og i Besiddelse af Prindsens Høiagtelse formedelst sine Talenter, sine udmærkede Egenskaber og sin militaire Dygtighed, og Anckarsvärd kom snart i de behageligste Forhold til ham. Begge disse udmærkede Mænd fattede gjensidig Høiagtelse for hinanden. Men mellem Anckarsvärd og Darre vexledes ikke et eneste Ord om Prindsens Udnævnelse

---

[1]) Saavel Regjerings-Commissionens Deliberations- som Correspondents-Protokoller tie om disse Forhandlinger og forgjæves søger man deri noget Lys. Hvad Forfatteren her har anført, har han af Grev Wedels Mund, med hvem han stod i fortrolig Forbindelse. [Jfr. herom Skilling-Magaz. 1847 S. 101, hvor C. Birch oplyser, at man neppe i det manglende Bind af Regjerings-Commissionens Protokoller kunde ventet nogen Oplysning i denne Sag, da disse Protokoller egentlig kun ere Journaler, indeholdende Uddrag at indkomne Sager med Commissionens vedtegnede Resolutioner, uden Tillæg af Deliberationer eller deslige.]

[2]) See Bilag No. 42. [J. Ræder, i Danmarks Krigshistorie III. 284 ff., tager ligeledes Prindsens hele Færd paa denne Tid i Forsvar.]

[3]) [G. A. Adlersparre, 1809 års män I. 167—68.]

som havde sin Rod og Understøttelse i en almindelig Misnøie med Gustav Adolphs Forhold, fuldbyrdedes hurtigere og lettere, end dens første Ophavsmand havde tænkt sig, og der behøvedes ingen stor Krigerskare for at omstøde en Trone, der længe havde vaklet. I et Revolutions-Dieblik, naar en stor Idee gaaer igjennem Folket og dets Krigere, er der desuden lidet Haab om et heldigt Udfald af Angrebsplaner, naar ikke Overmagten er fuldkommen afgjørende paa Angribernes Side.

Af den danske Konge optoges dette Prindsens Neutralitets-Forhold under denne Revolution meget ilde. Han gav Prindsen udtrykkelig Ordre til paa den Tid at gjøre Indfald i Sverige med den norske Armee[1]), og, da dette ikke skede, sattes Prindsens Ulydighed i Forbindelse med hans paafølgende Valg til Sveriges Kronprinds. Men den norske General maatte nødvendigviis have store Betænkeligheder ved at udføre denne Befaling under Norges daværende Stilling. Just netop i disse Vintermaaneder, da den norske Armee skulde sættes i Bevægelse, herskede der en Mangel i Norge paa Livets første Fornødenheder, som grændsede til den bittreste Hungersnød. Der fattedes Korn og Penge til at kjøbe Korn for; Bark og Mosebrød med andre elendige Surrogater tjene en stor Deel af Fjeldbygdens mindre formuende Indbyggere som almindelig Føde. Armeen selv var slet forsynet baade med Proviant og Beklædningsstoffe, tildeels endog med Ammunition, og ingen Magasiner kunde anlægges til Hærens Forsyning; thi der var Intet at fylde dem med. Alle Næringsveie — Fiskeri og Kapervæsen paa Norges Vestkyst undtagne — sturede, alle Vestfarere, der nyligen forgyldte Udskibernes og Skibsredernes Kasse, laae oplagte i Havnene, og de Skibe, som afsendtes til Danmark for at hente Korn, faldt skareviis i Fiendens Hænder. Et saadant Tidspunkt var ikke skikket til at fremkalde nye Krigens Rædsler og skabe nye Farer. Et Indfald i Sverige, om endog ledsaget med Held, vilde ikke umiddelbart have forbedret Armeens Stilling; thi den brød ind i forarmede Provindser, der nedtryktes af Hunger som mange Egne i Norge. Dette følte den svenske Armeeafdeling, som ilede til Revolutionsscenen, da den paa sin Marsch til Stockholm kjæmpede med stor Vanskelighed for at skaffe sig de fornødne Mund-Provisioner[2]) Prindsen erklærede saaledes aabenbart i Regjerings-Commissionen, at han af Mangel paa de nødvendige Midler ikke kunde gjøre noget Indfald i Sverige, men maatte mod sin Villie være sin Konges Befaling overhørig. Det samme Svar gav han de Sendebud, som Kongen af Danmark opsendte for at bringe sin kongelige Villie i Udførelse. Iblandt Regjerings-Commissionens Medlemmer gaves vist nok Nogle, som havde en Sky for at sidde den kongelige Villie overhørige, og som meente, at det farlige Forsøg burde voves; men saa stor var Alles Tillid, Høiagtelse og Hengivenhed for Prindsen, at Afgjørelsen lagdes i hans Haand. Grev Wedel var

Vaabenbaad under denne Katastrophe. „Nu, udbrød han, dette er da og den store og glimrende Bevægelse, som denne vestlige Armee har gjort.“ Adlersparre betragtedes imidlertid stedse som Revolutionens første Stifter, [„en äkta Revolutionsmakare,“ som Carl XIII. i Spøg kaldte ham.]

[1]) [Dette er urigtigt. Kongen bifaldt udtrykkelig Prindsens Færd og gav dengang ingen Befaling til Indrykning i Sverige (se hans Brev af 5te April hos Wegener I. 338); derimod begyndte samtidigt hermed Rygter om Prindsens Valg til Tronfølger at udspredes, rimeligviis fra Sverige af, og dette vakte Kongens Mistanke og foranledigede Kaas's Udnævnelse til Medlem af Regjerings-Commissionen i G. Moltkes Sted. Jfr. iøvrigt herom Christian Augusts Apologi, Bilag No. 41, som var Forf. ubekjendt, da han skrev dette Capitel, og Skilling-Magaz. 1847. S. 99 ff., Wegener I. 357.]

[2]) Dette sees og deraf, at da Cancellipræsident Ehrenheim havde i denne Vinter afsluttet den nye Subsidietractat med England, og derfor havde at vente den sædvanlige Present, udbad han sig at denne maatte gives i Penge, og for de 1000 Pund Sterling, som han saaledes modtog, lod han indkjøbe Korn i England og uddele blandt de Brødtrængende i Dalarne. Den engelske Minister anvendte paa samme Maade den ham fra Sverige tilstillede Present.

aldeles henvendte paa de i Overlæg med Rusland og Frankrige lagte Forstørrelses-Planer, og paa Erstatning for den lidte Mishandling, at han i Indbildningen formindskede de Hindringer, som lagde sig i Veien for disse Planers Udførelse, og væltede Skylden for et misligt Udfald paa en uskyldig Mand, istedet for at den maatte søges i Tidernes Utilstrækkelighed og i Norges Stilling. Denne vanskelige Undersøgelse overdroges Kongens høit betroede Mand og anseede Minister, Cancellipræsident Frederik Julius Kaas[1]), og i mange Henseender maatte han i Sandhed ansees for den rette Mand. Kaas var bekjendt som en klog, retsindig og udmærket dygtig Mand. Ved Siden af en utrættelig Arbeidsomhed, forbunden med en hurtig Opfatningsevne og et let Overblik over de ham betroede Forretningers Omraade, havde han et behageligt Udvortes, et tækkeligt Omgangsvæsen og en venlig Godmodighed. Han var en i Norge bekjendt og under sine forrige Embedsforhold høit agtet og yndet Embedsmand. Han var gift med en Enke efter Conrad Clausen, en af Christianias mægtigste Kjøbmænd, og var nøie forbunden med den Ankerske Familie, med John Collett, og med Alt, hvad der var stort og mægtigt i Christiania paa den Tid, ligesom et hædrende Rygte om hans foregaaende Embedsforhold beredte ham en venlig Modtagelse. Saaledes udstyret maatte han vist nok ansees for den rette Mand til at jævne mislige Forhold og løse vanskelige Gaader. Den ostensible Grund til Kaas's Sendelse var at afløse Stiftamtmand, Grev Gebhard Moltke, der kaldtes tilbage til Danmark, og ansattes som Stiftamtmand i Fyen[2]). Til denne retsindige, men ikke med store Talenter begavede Mand, hvis Interesse ikke heller hvilede over det Slags Anliggender, kunde et Ærinde af en saa vanskelig Natur ei betroes. Men det var øiensynligt for Enhver, at Kaas's nye Kald var af en høiere Art, endskjønt Omfanget af hans Virksomhed var en Hemmelighed. Han blev ogsaa i Førstningen modtaget med Jubel, der blev anstillet Feste til hans Ære, og Alt bebudede i Begyndelsen hans usvækkede Indflydelse.

Kaas's Mission mislykkedes imidlertid af tvende Aarsager aldeles, og da han vendte tilbage til Danmark, ledsagedes han af langt andre Følelser fra den norske Nations Side end dem, der under hans ældre Embedsførelse vare blevne ham til Deel. Han betraadte Norge denne Gang med Fordom mod Prinds Christian, om hvis forandrede Sindelag mod Danmark han nærede de samme Tanker som Kongen selv. Prindsens Ulydighed mod sin Konges Befaling at trænge ind i Sverige med den norske Armee betragtede han som en Følge af Prindsens forandrede Forhold til Sverige, og han bestyrkedes senere hen i denne vildfarende Mening ved nogle høist ubesindige, ugrundede og for Prindsen selv fornærmelige Udtryk, som paa den svenske Rigsdag bleve brugte om Prindsens mod Sverige under Tronrevolutionen viste Adfærd. Det kan ikke nægtes, at disse Udtryk kastede en, endskjønt aldeles uforskyldt, Skygge over Prindsens Færd, og Kaas's Iver for at tjene sin Konge, og hans mindre Bekjendtskab med Prinds Christians Tænkemaade, gjorde ham uskikket til at adsprede

---

1) [I Samlinger til Norske Folks Historie V. 174 beretter den vel underrettede J. Chr. Berg, at det skyldtes de Oplysninger og Forklaringer, Major Darre ved sin Nærværelse i Kjøbenhavn i April 1809 afgav, at Kongen forlod sin første Plan at sende Kaas til Norge som Statholder med udstrakt Myndighed, og alene lod ham afløse G. Moltke som Stiftamtmand i Agershuus og 2det Medlem af Regjerings-Commiss. Det er ikke usandsynligt, at denne Skuffelse (Aall oplyser nedenfor, at Kaas i Norge lod sig kalde Excellence og bar Statholder-Plumage i Hatten) har bidraget Sit til at forbittre Kaas, og forøge Spændingen mellem ham og Prinds Christian, der paa denne Maade fremdeles blev Regjerings-Commissionens Formand.]

2) [Kaas's Udnævnelse er uden Tvivl af 11te April (Datum er forglemt i Collegial-Tidenden), og meddeeltes Prinds Christian i Skrivelse fra Kongen af 12te s. M., affattet i de forbindtligste Udtryk (hos Wegener I. 339—40). Med Hensyn til den Karakteristik, Forf. giver af Kaas, bør tilføies, at hans Retfindighed maaskee er tvivlsom, i al Fald tillægger et almindeligt Rygte ham Bestikkelighed; jfr. og Christian Augusts oftnævnte Apologi, hvorved man dog maa erindre, at det er Kaas's Fiende, der her karakteriserer ham.]

til Tronfølger. Mellem disse Mænd afsluttedes den foromtalte Vaabenstilstand. Prindsens hele Adfærd har fuldkommen gjendrevet den for hans Charakteer høist fornærmelige Beskyldning, at han har benyttet sin Stilling i Norge og den Kjærlighed, som det norske Folk viste ham, til paa den ene Side at lette Sverige Midlerne til at ende Striden mod Danmark paa en for Sverige fordeelagtig Maade, paa den anden til hemmeligen at forberede Norges Forening med Sverige, der betragtedes som Hovedgrunden til den Ære, der vederfores ham ved Valget til Sveriges Kronprinds [1]). Enhver, som med Upartiskhed omhyggeligen gjennemgaaer den Tids historiske Documenter og nedskrevne Yttringer, Enhver, som havde Leilighed til at høre hans fortrolige Yttringer i Vennesamtale, vil frikjende ham for enhver Plan fra hans Side til at gjøre Norges Forening med Sverige til et Takoffer for Tronfølger-Valget [2]).

Imidlertid er det vist, at der ved det danske Hof herskede en Mistanke mod Prindsen i ovenmeldte Henseende, og at denne deeltes af mangfoldige endog iblandt Danmarks fornuftige og fordomsfrie Mænd, ligesom og at der fra den anden Side gaves Anledning til at nære denne Mistanke, endskjønt oprunden af en anden Rod uden Prindsens Deeltagelse. Prindsens Tilhængere i Norge, hvor han var saa almindeligen elsket og agtet, havde paa den Tid ofte Anledning til at forsvare ham mod danske Mænds stundom haarde og ubeføiede Angreb [3]). Navnet Forræder hørtes ofte fra findige danske Mænds Læber, det lod igjennem de kongelige Sale, og en Gjenklang deraf bares over til Norges Fjelde. Da nemlig Kongens Ordre til Prindsen at falde ind i Sverige med den norske Armee ikke blev adlydt [4]), og Rygter, fornærmelige for Prindsen, i den Anledning vare komne i Omløb, ansaa Danmarks Konge det for nødvendigt at undersøge de sande Forhold, og at træffe Foranstaltninger til at standse forræderske Planers Fremgang. Det lader virkelig til, som Danmarks Konge, hvis hele Regjeringsfærd i øvrigt viste et kjærligt Sindelag for det norske Folk, ikke retteligen satte sig ind i Norges vanskelige Stilling paa den Tid. Deels skjulte vel hans Omgivelse for ham Tingenes sande Sammenhæng, eller han kunde selv ikke sætte sig ind i den farlige Stilling, hvori Norge i denne Vinter var stedt, og de haarde Lidelser, det i samme maatte gjennemgaae, deels vare hans Tanker saa

---

[1]) Forfatteren har i denne Henseende henvendt sig til Grev Carl Anckarsvärd selv, og hans Svar, der findes i Bilag 43 a, maa oplyse enhver Tvivl i denne Henseende. I Bilag 43 b. c findes et Par Breve fra Prindsen til Adlersparre, som oplyse Prindsens Tænkemaade. [Wegener, Actm. Bidrag til Danmarks Hist. I. 101, lægger en Mening i Aalls nærværende Fremstilling af disse Underhandlinger, som aabenbart strider mod hele Aalls Fremstilling og mod Anckarsvärds deri paaberaabte Erklæring (S. 502), hvorpaa W. ikke maa have været opmærksom. Anckarsvärd har paany i 1853 afgivet en bestemt Erklæring paa Tro og Ære om hvad der ved Mødet paa Kongsvinger forefaldt, hvilken ganske frigjør Christian August; den er trykt i Morgenbladet 1853 No. 102. Jfr. fremdeles Malmstrøms Afhandling i Bergstedts Tidskrift 1851, S. 449—478, især 457 Anm., Ipsen 70—71, Schierns Hist. Studier I. 313—317, Paludan-Müller i „For Literatur og Kritik“ VI. 138, 139. Ræders Krigshist. anf. St. og Prindsens fortrolige Brev til sin Broder, S. 290. Dette Brev, af 10de Marts 1809, er et ei uvigtigt Bidrag til dette Spørgsmaals Bedømmelse, da det er et fortroligt Brev til Broderen. Udg. meddeler det derfor i Bilag No. 44 i Oversættelse efter den hos Ræder trykte tydske Original.]

[2]) [Jfr. C. Adlersparres 1809 års Revolution, II. 17, 21, 59, Schinkel-Bergmans Minnen, IV. 433. V. 32—43, især 37, hvorefter den første Meddelelse til Prindsen om hans Valg skeede sidst i Marts 1809 i et Brev fra Adlersparre til en af Prindsens Fortrolige (Darre?), der svarede at inden fiendtlige Generaler havde Lov til at befatte sig med hverandres private Anliggender, maatte de afslutte sine offentlige Hverv. 28 April sendte han derpaa C. Forsell med Breve til Prindsen, Wedel og Darre.]

[3]) Dette erfarede Forfatteren selv under et Ophold i Kjøbenhavn strax efter denne Tid, hvor han forgjæves søgte at overbevise anseede Mænd blandt sine Venner om det Ugrundede i deres Mistanke.

[4]) [Urigtigt, forsaavidt Vaaren 1809 angaaer. Se Anm. 1 ovenfor S. 184.]

aldeles henvendte paa de i Overlæg med Rusland og Frankrige lagte Forstørrelses-Planer, og paa Erstatning for den lidte Mishandling, at han i Indbildningen formindskede de Hindringer, som lagde sig i Veien for disse Planers Udførelse, og væltede Skylden for et misligt Udfald paa en uskyldig Mand, istedet for at den maatte søges i Midlernes Utilstrækkelighed og i Norges Stilling. Denne vanskelige Undersøgelse overdroges Kongens høit betroede Mand og anseede Minister, Cancellipræsident Frederik Julius Kaas [1]), og i mange Henseender maatte han i Sandhed ansees for den rette Mand. Kaas var bekjendt som en klog, retfindig og udmærket dygtig Mand. Ved Siden af en utrættelig Arbeidsomhed, forbunden med en hurtig Opfatningsevne og et let Overblik over de ham betroede Forretningers Omraade, havde han et behageligt Udvortes, et tækkeligt Omgangsvæsen og en venlig Godmodighed. Han var en i Norge bekjendt og under sine forrige Embedsforhold høit agtet og yndet Embedsmand. Han var gift med en Enke efter Conrad Clausen, en af Christianias mægtigste Kjøbmænd, og var nøie forbunden med den Ankerske Familie, med John Collett, og med Alt, hvad der var stort og mægtigt i Christiania paa den Tid, ligesom et hædrende Rygte om hans foregaaende Embedsforhold beredte ham en venlig Modtagelse. Saaledes udstyret maatte han vist nok ansees for den rette Mand til at jævne mislige Forhold og løse vanskelige Gaader. Den ostensible Grund til Kaas's Sendelse var at afløse Stiftamtmand, Grev Gebhard Moltke, der kaldtes tilbage til Danmark, og ansattes som Stiftamtmand i Fyen [2]). Til denne retfindige, men ikke med store Talenter begavede Mand, hvis Interesse ikke heller hvilede over det Slags Anliggender, kunde et Hverv af en saa vanskelig Natur ei betroes. Men det var øiensynligt for Enhver, at Kaas's nye Kald var af en høiere Art, endskjønt Omfanget af hans Virksomhed var en Hemmelighed. Han blev ogsaa i Førstningen modtaget med Jubel, der blev anstillet Feste til hans Ære, og Alt bebudede i Begyndelsen hans usvækkede Indflydelse.

Kaas's Mission mislykkedes imidlertid af tvende Aarsager aldeles, og da han vendte tilbage til Danmark, ledsagedes han af langt andre Følelser fra den norske Nations Side end dem, der under hans ældre Embedsførelse vare blevne ham til Deel. Han betraadte Norge denne Gang med Fordom mod Prinds Christian, om hvis forandrede Sindelag mod Danmark han nærede de samme Tanker som Kongen selv. Prindsens Ulydighed mod sin Konges Befaling at trænge ind i Sverige med den norske Armee betragtede han som en Følge af Prindsens forandrede Forhold til Sverige, og han bestyrkedes senere hen i denne vildfarende Mening ved nogle høist ubefindige, ugrundede og for Prindsen selv fornærmelige Udtryk, som paa den svenske Rigsdag bleve brugte om Prindsens mod Sverige under Tronrevolutionen viste Adfærd. Det kan ikke nægtes, at disse Udtryk kastede en, endskjønt aldeles uforskyldt, Skygge over Prindsens Færd, og Kaas's Iver for at tjene sin Konge, og hans mindre Bekjendtskab med Prinds Christians Tænkemaade, gjorde ham uskikket til at adsprede

[1]) [I Samlinger til Norske Folks Historie V. 174 beretter den vel underrettede J. Chr. Berg, at det skyldtes de Oplysninger og Forklaringer, Major Darre ved sin Nærværelse i Kjøbenhavn i April 1809 afgav, at Kongen forlod sin første Plan at sende Kaas til Norge som Statholder med udstrakt Myndighed, og alene lod ham afløse G. Moltke som Stiftamtmand i Agershuus og 2det Medlem af Regjerings-Commiss. Det er ikke usandsynligt, at denne Skuffelse (Aall oplyser nedenfor, at Kaas i Norge lod sig kalde Excellence og bar Statholder-Plumage i Hatten) har bidraget Sit til at forbittre Kaas, og forøge Spændingen mellem ham og Prinds Christian, der paa denne Maade fremdeles blev Regjerings-Commissionens Formand.]

[2]) [Kaas's Udnævnelse er uden Tvivl af 11te April (Datum er forglemt i Collegial-Tidenden), og meddeeltes Prinds Christian i Skrivelse fra Kongen af 12te s. M., affattet i de forbindtligste Udtryk (hos Wegener I. 339—40). Med Hensyn til den Karakteristik, Forf. giver af Kaas, bør tilføies, at hans Retfindighed maaskee er tvivlsom, i al Fald tillægger et almindeligt Rygte ham Bestikkelighed; jfr. og Christian Augusts ofnævnte Apologi, hvorved man dog maa erindre, at det er Kaas's Fiende, der her karakteriserer ham.]

denne Mistanke. Kaas ansaa saaledes Prindsen for at være en Sag hengiven, der stilede mod Danmarks Interesse, og Prindsen vidste, at Kaas var udsendt for at undersøge Tingenes Stilling, og nærede Mistanke mod en Mand, som han betragtede som en Art kongelig Spion. Deraf opstod en Kulde mellem disse ophøiede Mænd, som bortfjernede dem fra hinanden, og gav Anledning til Misforstaaelse og Miskjendelse, der tildeels forøgedes ved Mellemmænds falske Beretninger.

Dernæst stolede Kaas for meget paa sin egen Indflydelse, hvis Vægt han havde lært at kjende under sin forrige Embedsførelse i Norge, og paa den trofaste Hengivenhed, som det norske Folk stedse har viist mod sin Konge. Han meente, at Seiren vilde blive let, naar en Conflict opstod imellem den danske Konges og den svenske Kronprinds's Interesse. Men i denne Henseende kjendte han ikke tilfulde Forholdene i Norge. Vi have ovenfor gjort opmærksom paa de Kjærligheds- og Høiagtelses-Baand, som knyttede det norske Folk til Prinds Christian, hvis Styrke ikke engang kunde svækkes ved nogensomhelst anden nokfaa mægtig Indflydelse. Kun een Følelse gjennemglødede i denne Henseende det ganske Folk, og Enhver, som har gjennemlevet hiint Tidspunkt, vil derom have en levende Erindring, og i en vemodig Følelse finde Spor af disse hellige Minder. Denne Folkets Tænkemaade kunde Kaas, endog udstyret med sin Konges hele Tillid, og handlende i hans Navn og overeensstemmende med hans Villie, ikke rokke, men under Striden med den elskede Prinds maatte Kaas bukke under. Nød, Elendighed og Næringsløshed havde derhos for en Deel slappet det gamle Baand mellem Konge og Folk; Tanken om Nødvendigheden af en Forandring i Landets politiske Stilling begyndte at yttre sig i Nationen paa en alvorligere Maade end forhen nogensinde havde været Tilfældet, og Nationens Tro paa Regjeringens politiske Viisdom begyndte at vakle under en Krig med Sverige, som af Mængden hverken ansaaes nødvendig eller hensigtsmæssig.

Spor af denne Folkets Hengivenhed for Prindsen, som den gamle loyale Tænkemaade endog var underordnet, opdagede Kaas strax ved sin Indtrædelse i Norge. Da han ankom til Frederikshald, blev der igjennem Stadens Byfoged, Cancelliraad Dahl, paa Vestgaard foranstaltet et Gilde for Præsidenten, hvorved 12 af Byens bedste Borgere vare tilstede [1]). I dette blev Prindsens Skaal proponeret og drukket med den Varme, hvormed i alle høitidelige Samqvem paa den Tid Bægeret bekrandsedes til den elskede Fyrstes Ære. Strax efter reiste Kaas sig og erklærede, at han havde en Skaal at foreslaae „for den hæderligste og bedste Mand, som han var overbeviist om Selskabet vilde tømme med samme Enthusiasme som den forrige, dersom det havde den Lykke, som han, at kjende ham for hvem den udbragtes, nemlig Danmarks og Norges Konge.“ Skaalen blev drukken, men med en langt mindre Grad af Enthusiasme end den forrige. Kaas maatte vel heraf som af andre Erfaringer drage den Slutning, at Sagerne i Norge stode anderledes end han formodede, og reiste ikke længe derefter tilbage til Danmark, for med sin Konge at aftale de Forholdsregler, som i denne Henseende vare at vælge. Han vendte derefter omtrent Midsommers tilbage til Norge, udstyret med en udvidet Fuldmagt, og efter en dengang almindeligen yttret Gisning, med den Bestemmelse, at optræde som Statholder [2]). Paa denne Tilbagereise berørte han atter Frederikshald, hvor han blev indbuden til et Gilde ikke langt fra Elvebredden hos en af Byfoged Dahls Svogre. Det var i dette Selskab at Kaas, da Prindsens Skaal blev drukken, med Harme skal have sat sit Glas fra sig og erklæret: „at han ikke drak en Forræders Skaal.“ [3]). Paa denne Maade udbredtes Sagnet herom over det ganske Land, og

[1]) Deriblandt en endnu levende høist agtværdig og for sin Sanddruhed bekjendt Borger i Frederikshald, som har havt den Godhed at meddele Forfatteren det Passerede.

[2]) Under et Ophold i Christiania erfoer Forfatteren, at Kaas's Tjenere ved Audiencer havde givet ham denne Titel.

[3]) [Her er nogen Urede i Aalls Beretning, foranlediget ved, at han har henført Kaas's

opvakte den høieste Forbittrelse mod Kaas, ligesom det er upaatvivleligt at Prindsen selv stod i den Formening, at Kaas paa den Maade havde udtrykt sig [1]. Imidlertid synes en Misforstaaelse heri at have fundet Sted, og at Sagen foregik anderledes end den løb om i Folkemunde, og af enkelte Deeltagere i Selskabet blev berettet. Netop paa den Tid var det ubefindige Udtryk, som var bleven brugt paa Rigsdagen i Sverige om Prinds Christian Augusts Forhold til den svenske Armee under Vaabenhvilen i Marts, bleven bekjendtgjort i Aviserne, og derved gaves Anledning nok til at styrke deres Mistanke, som tillagde Prindsen Planer, der vare ligesaa fordærvelige for Danmark, som vanærende for ham selv. Det paastaaes saaledes af Enkelte blandt hiint Selskabs Medlemmer, at Kaas skal have modificeret sine Udtryk om Prindsen saaledes: „Dersom det er sandt, hvad Aviserne berette om Prindsen af Augustenborgs Forhold under Forhandlingerne om Vaabenstilstanden med den svenske General, da maa han være en Forræder, og en Forræders Skaal drikker jeg ikke." Prindsen skjulte imidlertid ikke sin Harme over den ham af Kaas formeentligen tilføiede Fornærmelse, og lagde den for Dagen ved flere Leiligheder. Han erklærede, at efter det Indtrufne burde han og Kaas ikke længer sidde i samme Raad, eller skrive sit Navn paa samme Papir, og at dersom Kaas vilde komme i Regjerings-Commissionen, vilde Prindsen ei der sætte sin Fod. Dette gav Kaas Anledning til at tilbyde Prindsen den Slags Æresoprelsning, der blandt Mænd i Livets høiere Stillinger ere antages for gyldig, og overlod Prindsen selv Valget af Vaaben. Men da Prindsen erfoer Rimeligheden af, at Kaas ei i den af ham formeente Grad havde fornærmet ham, lod han sig ved Prinds Frederik af Hessens Mægling bevæge til en Forsonings-Scene, der forebyggede i det mindste Sagens videre Forfølgelse. Om saaledes den haarde Dom, der i hine Dage fældedes over Kaas's formentalte Udtryk, i Følge hans egne Ytringer og andre Tilstedeværendes dermed overeensstemmende Vidnesbyrd, maa formildes, saa kan han ei undgaae Daddel for en uforsigtig og den almindelige Mening trodsende Adfærd mod Prindsen, ligesom det er vist, at denne hele uheldige Mellemact, i det mindste for et Dieblik, bidrog til at slappe de Baand, hvormed det norske Folk bandtes til den gamle Kongestamme [2].

Reise tilbage til Danmark til Forsommeren 1809 og hans Hjemkomst til Midsommers, og som Følge heraf antaget, at det var ved denne Leilighed, at Kongen vilde gjort Kaas til Statholder. Uden Tvivl har Berg (se Anm. strax ovenfor) Ret, at det var i April 1809, at Darre fik denne Plan forhindret, ligesom det af et Brev fra Prinds Christian til General von Krogh (Bilag No. 45) erfares, at Kaas først reiste fra Christiania til Kjøbenhavn den 26de Juli 1809; han kom derfra tilbage til Svinesund 11te August. Da var Prindsen af Hessen alt udnævnt til Vice-Statholder i Norge, og da kunde der følgelig ikke være Tale om Kaas som Statholder, og først da var det visselig ogsaa, at hine Udtryk af Kaas faldt ved en Frokost, Cariten Tank gav ham i norske Svinesund. Ræder (III. 550) har ogsaa forstaaet det saaledes, og man seer, at Wegener (I. 113) har havt Optegnelser for sig, hvorefter Kaas's Ytringer ere faldne i August. Var Begivenheden derimod, som Aall mener, indtruffet ved Midsommer, kunde Prindsen af Hessen ei optraadt som Mægler; thi han kom først til Norge i August; ei heller kunde der da have staaet noget i Aviserne om Prindsens Tjenester mod Sverige; thi dette udtaltes først i Stockholm midt i Juli.]

[1]) Det opvakte ogsaa megen Misnøie i Frederikshald, at Kaas havde under sit Ophold der i Selskab med Byfoged Dahl gjort et Besøg til Sverige, uden at melde sig hos de norske Tropper, hvilket ellers norske Reisende, som i Sverige havde Noget at udrette, maatte gjøre. Af Carl den XIIIdes Breve sees og, at Kaas havde paa den Tid en Samtale med Armfeldt (jfr. 9de Capitel). Misfornøielsen forøgedes derved, at Kaas paa sin Reise fra Christiania til Frederikshald ikke havde været paa Hafslund, hvor Prindsen havde sit Hovedqvarteer. Stemningen for Prinds Christian lod ikke en saadan Forsømmelse eller Beviis paa Ringeagt blive udadlet.

[2]) Om de Udtryk, som Kaas brugte ved den omhandlede Anledning, gives de meest forskjellige Beretninger, og det lader sig i Følge sanddrue Mænds bestemte Vidnesbyrd neppe omtvivle, at Præsidenten brugte Udtryk, som for Prindsen vare fornærmelige, omendskjønt de bares til Prindsen i en forvansket Form. Ordene udflød af en under

Sjette Capitel.

Tilstanden i Norge 1809. Grev Wedels Planer.

Imidlertid opvakte Landets nedtrykte Stilling formedelst tilbagegaaende Velstand, Hungersnød og Næringsløshed, som især i Sommeren 1809 havde naaet den høieste Grad, stor Bekymring i Landet, og der opstod i de findigste, deres Konge meest hengivne Undersaatters Barm Tanken om Nødvendigheden af at lægge en Fremstilling om denne Landets Nød for Tronens Fod. I de første 8 Maaneder af Aaret 1809 var Landets næringsløse Tilstand høist trykkende. Hungersnød herskede i mange af Landets Egne, og en Skare af giftige Sygdomme som en Følge af Nøden rasede mangesteds. En almindelig Mismod udbredtes over Norge formedelst disse sørgelige Omstændigheder. Denne Gjæring var imidlertid ikke af den Art, som oftere under en mindre trykkende Tilstand havde dannet sig inden vore Fjelde. Det var ikke Almuens larmende og oprørske Sammenstimlen for at undersøge de mere Formuendes Forraadskamre, og voldsomt aabne dem for at tiltvinge sig Fodemidler. De største Lidelsesperioder, der kue baade Sjæl og Legeme, frembringe ikke altid oprørske Gjæringer; disse bryde snarere frem under de mindre. Der fandt paa den Tid en rolig Hengivenhed i sin Skjebne Sted iblandt den meest lidende Deel af Folket, som contrasterede med foregaaende og efterfølgende Uroscener. Stemmen opløftedes derimod af Virksomhedsforstandere, som dagligen vare Vidne til Landets Nød, forgjæves kjæmpede mod Conjuncturerne, og som kastede et mørkt Øie i den nærmest liggende Fremtid. Med disse forenede sig enkelte Embedsmænd og Krigere, der havde Mod til at føre Sandhedens Sprog saavelsom til at drage Sværdet mod den mægtige Fiende[1]). Denne Forening dannedes paa Vestlandet, hvor Næringsveiene befandt sig i den meest lidende Tilstand, og Udsigten til Hjælpen var fjernest. Af dette Samfunds Medlemmer overdroges det Forfatteren at opsætte en Forestilling til den norske Regjerings-Commission, hvori denne opfordredes til afgjørende Skridt, som kunde lede til et fredeligere Forhold med England, Norges ubehindrede Kornfart og Næringsveienes Gjenoplivelse.

Efterat Forfatteren i sin foreløbige Fremstilling havde skildret Landets Nød, vedbliver denne saalunde:

„Tillad mig saaledes at ansee et direkte Forslag til den engelske Regjering, at give vore Kornskibe fri Passage, som det eneste Redningsmiddel for Landet. Vi vide bestemt, at den engelske Regjering ikke er utilbøielig til denne Eftergivenhed. Vi have seet Licencer udstedte, som tillade Skibe umolesterede at bringe Fodemidler fra Danmark til Norge, men disse vigtige Papirer ere kun i faa Hænder, og kunne vel og i Haab om Vinding vorde tilbageholdte."

„Det er ikke Nationens Hensigt at vælte Byrden som Ansvaret for de Foranstaltninger, som den høie Regjerings-Commission finder passende at gjøre til Landets Frelse, paa den alene. Den vil finde Nationen beredt til at vove Alt for at dele den Fare, som den ved en saadan Fremfærd udsætter sig for. Alle fornuftige og retskafne Borgere ere inderligen overbeviste om Kongens faderlige Sindelag mod

---

en ubevogtet Sindsstemning munter Pokulering, og det Indtryk, som den svenske Rigsdags Yttringer gjorde paa den loyale Undersaat, maatte være levende. Men det lønner lidet Umagen for Historieskriveren at trænge dybere ind i denne Granskning, aldenstund den historiske Kjendsgjerning, der alene her kan have nogen Betydning, ei lader sig gjendrive, at den hele Scene forbittrede Gemytterne i Norge uden at formindske Folkets Agtelse for den elskede Prinds. [Schinkel-Bergmans Minnen V. 47—48; Schiern, Historiske Studier I. 312.]

[1]) Især tog en udmærket Søofficier, en af 2den Aprils modigste Helte, der ogsaa viste Kjækhed under denne Krig — Michael Bille — Deel i dette Andragende. [Jfr. ovenfor S. 27.]

Norge, men de ere ikke i den Grad forvissede om, at Landets Forfatning sandfærdigen og frimodigen forestilles ham af de ham omringende Mænd. De indsee Muligheden af, at Foranstaltninger, sigtende til at afværge en overhængende Fare, kunde for et Øieblik mishage vor gode, men med Tingenes Forfatning ikke fuldeligen bekjendte Konge; men vi ansee det for umuligt, at deslige Forholdsregler, naar deres Grund og Nytte lagdes for Dagen, skulde opvække Misgunst og Misnoie. Hvad der i denne Henseende fandtes fornødent at gjøre skede for at sammenholde Forbindelsen mellem vor nærværende Regjering og Borgerne, og ei for at opløse den, og dersom Nationen tænkte anderledes, vilde den ikke raade til en Fremfærd, hvorved denne Forbindelse nødvendigen maa styrkes."

„Det er ikke alene min Stemme, som den høie Regjerings-Commission hører i nærværende ydmyge Forestilling. Det er en vigtig Deel af Nationens ædle og fornuftige Mænds. Overbeviste om Nødvendigheden af en forberedende Nærmelse til vore Fiender før at erholde fri Kornfart, har jeg vovet foreløbigen at insinuere denne Forestilling, som vil ledsages af flere visere og mere betydende Mænds Opfordringer. Vi frygte ikke for at dette Skridt af den høie Regjerings-Commission skal vorde mistydet. Det er ikke egen Interesse, som leder os. De Fleste af os ere uafhængige Mænd, ikke manglende Midler til at fortsætte vore respective Virksomhedsarter. Men det er Medynk med de ringere Stænders elendige Forfatning, som Følgen af en ulyksalig, med ulige Kræfter ført Krig sørgeligen nedtrykker, der giver os Mod til frimodigen at nærme os vor Regjering. Ikke heller frygte vi for at blive af vor souveraine Konge anseede for oprørske Mænd, uvilligen adlydende Landets Love, eller ved et Magtsprog twingende Regjeringen til saadanne Foranstaltninger, som efter vor Overbeviisning ere nødvendige til Landets Frelse. Men vi vilde ansee det for en lastværdig Feighed i Farens Øieblik at fordølge Landets Nød, for at beskytte vore Personer og hegne om vor egen Sikkerhed. Vor Stilling til Almuen lærer os at kjende dens Nød i sit første Udspring. Den rørende Detail, som beskriver Hytternes Elendighed, kommer ikke letteligen for Landets Trone. De som omringe den kunne ikke syndigen tale den Ulykkeliges Sag, hvis Elendighed de ikke have kjendt eller kunne gjøre sig Begreb om. Saaledes byder Fædrelandskjærlighed og Medlidenhed med vore nedtrykte Medborgere os at fremføre den frimodige Sandhed for Regjeringens ædle Repræsentanter, og at opfordre den til saadanne kraftfulde Foranstaltninger, som kunde redde det formedelst Hunger og Dyrtid høist ulykkelige Norge. Det staaer maaskee i Regjerings-Commissionens Magt, bekjendt med den udvortes Politik, at trøste Nationen i denne Henseende; maaskee Udsigten til Fremtiden er blidere, men den nærværende Tid bebuder Intet derom. Opbringelse af vore Kornfartøier hører til Dagens Orden, og under saadanne Omstændigheder er det alt for voveligt at lade Skibe udløbe af vore Havne, som ikke ere forsynede med betryggende Papirer."

Forestillingen blev forsynet med talrige Underskrifter, men det blev ved denne foreløbige Anmeldelse. Omstændighederne forandrede sig imidlertid; den meest overhængende Nød blev afhjulpen; mangfoldige Licencer udstedtes af den engelske Regjering for norske Kornskibe; Landet blev forsynet med Fødemidler, en ny og glimrende Handelsperiode aabnedes Norge ved den fordeelagtigste Trælastudskibning og Fragtfart, som i Mands Minde er kjendt, endskjønt den var af kort Varighed. Kysternes og Skovegnenes Beboere sattes i Virksomhed, og Liv og Munterhed udbredtes over fast alle vore Næringsveie. Nu glemtes den overstandne Nød, alle Klager forstummede, og alle Virksomhedsforstandere vendte roligen tilbage til deres gamle Sysler, og beskjæftigede sig kun med at helbrede gamle Saar, og berede sig en blidere Fremtid. Saaledes begroves hiin Forestilling[1]) under Conjuncturernes Forbedring, og Ingen

[1]) Da nogle Udtryk i Fremstillingen fandtes saa djærve, at de kunde paadrage Forfatteren Uleilighed, fik han den gjennem Grev Wedel tilbage, og Sagen bortfaldt under de beskrevne Omstændigheder.

tænkte mere paa at fremlede virksomme Skridt fra Regjeringens Side til Forandring af den udvortes Politik. Hine Bevægelser gjorde imidlertid uden Tvivl sin Virkning. Nationens Stemning blev Frederik den VIte paa flere Maader bekjendt, fornemmeligen igjennem Kaas og Wexelsen, og bidrog vist nok sin Deel til den Forandring i Danmarks udvortes Politik, som lindrede Norges Skjebne.

Fra en anden Side forberededes paa en alvorligere Maade en Forandring i Nordens politiske Stilling, endskjønt Fuldbyrdelsen modnedes først i et fjernere Tidspunkt. Vi have ovenfor seet, at der imellem Rusland og Danmark under Napoleons Deeltagelse var lagt en Plan til det svenske Riges Opløsning og Deling mellem hine Stater. I Følge denne skulde den Deel, som ligger østen for Motala, tilfalde Rusland, den vestlige og sydlige Danmark[1]). Udførelsen af denne Plan forledede Danmarks Konge til en ubetimelig Krigserklæring mod Sverige, der i en høi Grad forøgede den Ulykke, som Krigen bragte over Norge. De franske Skarer, som vare samlede i de danske Stater, skulde understøtte denne i det russiske Cabinet udkastede Plans Udførelse, og over det frosne Sund haabede man i Vintermaanederne at kunne gjøre en Landgang i Sverige og erobre dets vestlige Deel, medens Russerne trængte frem over Finland igjennem den østlige. Finlands Erobring var Russernes Hovedformaal, og denne vilde de sikkre sig ved Frankriges og Danmarks Bistand. Napoleon havde til den Ende lovet sin keiserlige Ven et betydeligt franskt Troppecorps, der aabnedes Gjennemmarsch gjennem de danske Stater, og med disse skulde danske Tropper forene sig for at trænge ind i Sverige over frosne Vande. Denne Plan opvakte den største Bekymring hos de svenske Patrioter, og et Samfund af Sveriges betydningsfulde Mænd forenede sig for at modarbeide den. Det var aabenbart, at Sveriges Sønderlemmelse omsider vilde gjøre den skandinaviske Halvøe til en Deel af det russiske Rige, og paa flere Maader tilintetgjøre de ældgamle kraftfulde nordiske Staters Selvstændighed. Tronrevolutionen i Sverige, Freden med Rusland efter Opofrelsen af Finland, og Sveriges betydningsfulde Indtrædelse igjen blandt de nordiske Stater var en Følge af denne patriotiske Forening. Men denne blev ikke staaende derved. Revolutionen bevirkedes paa den militaire Vei; men hine patriotiske Mænds Anstrengelse fortsattes, for ved en forandret Politik i Norden at aabne Udsigten til dets fastere Stilling, og sætte et Værn mod en fremmed Anmasselse, der truede med at berøve Norden sin Nationalitet og sin Vægt i Staternes Samfund. Den skandinaviske Halvøes Forening ansaaes som det kraftigste Middel til at frelse Nordens Selvstændighed, og i Tanken om denne Forbindelses Hensigtsmæssighed forenede sig især tvende af Sveriges og Norges meest betydningsfulde, meest oplyste og fædrelandskkindede Mænd — Grev Platen og Grev Wedel. Da Krigen imellem Norge og Sverige tog en fredelig Vending mod Slutningen af 1808, og gik over til en Vaabenhvile i Foraaret 1809, lettedes Samqvemmet imellem begge Riger, og disse Mænd fik derved Anledning til en gjensidig Nærmelse og Vexelskifte af Ideer, der længere hen i Aarenes Løb gik over til en trofast Venskabsforbindelse[2]).

I denne Forbindelse kastede Wedel et klart Blik i Fremtiden og dannede sig et rigtigt Begreb om hvad der tjente til Norges Tarv, og til at fremme den skandinaviske

---

[1]) [En saadan bestemt Delingsplan synes efter hvad Schinkel-Bergman oplyser (Minnen IV. 386. 395—396) alene at støtte sig til en Beretning, Armfeldt vil have modtaget fra Erfurt. Men ved Keisermødet her garanterede Frankrige Rusland ikkun Finland, Moldau og Walachiet, og forpligtede begge Keisere sig alene i almindelige Udtryk til at skaffe Danmark en Skadeserstatning for sine Tab, og at erkjende de Erobringer, det selv kunde gjøre. (Bignon, Histoire de France, 2e époque I. 130 ff.) Herved forklares da og den Iver, hvormed Frederik VI. paadrev et norsk Indfald i Sverige, og hans Blindhed for de dermed forbundne uoverstigelige Vanskeligheder.]

[2]) Det nye Anlæg til Gøthakanalens Fortsættelse, som ledede af Platen, synes at have givet den første Anledning, der nærmede disse Mænd til hinanden. Denne storartede Plan maatte falde i Begges Sind.

Halvøes politiske Held; og hvad Historien herom har at fortælle vil ikke fordunkle hans Hædersminde. Grevens Begreber om Fædrelandets Stilling og om Elementerne til dets Fremtids Held vare allerede dengang forskjellige fra dem, der herskede i Norge, og han betragtede allerede da Forbindelsen med Sverige, under Beskyttelsen af en hensigtssvarende Konstitution, som det vigtigste Middel til at læge de Saar, hvorunder Norge blødte. Wedels Blik var ogsaa i denne Henseende friere end hans Landsmænds. Han var opdragen i fremmede Lande, og havde ikke fra Barnsbeen af indsuget nogen Forkjærlighed for den danske Kongeslægt; han havde kjendt Norge meer i Ulykkens end i Lykkens Dage; thi hans Embedsbane var neppe begyndt, da Krigen med sine ulykkesvangre Ledsagere brød ind over Fædrelandet; han havde gjort sig bekjendt med den danske Statsstyrelses Mangler, og han var dagligen Vidne til de uheldige og mindre kloge Skridt, hvorved de forenede Rigers Stilling alt meer og meer forvikledes og vanskeliggjordes. Han betragtede Prinds Christian August, for hvem han nærede den høieste Grad af Høiagtelse og Venskab, som et Middel til at bevirke den skandinaviske Halvøes Forening, hvilken han ansaa nødvendig i Fædrelandets daværende politiske Stilling, og at aabne Udsigten til Fremtids Held. Disse Grevens Anskuelser og hans Færd paa den Tid have kastet en Skygge over hans Charakteer og Loyalitet som dansk Undersaat, men Historiens Gang har retfærdiggjort hans Anskuelsers Rigtighed, og paatrykt hans Mening, med hvilken han stod saa godt som ene blandt sine Landsmænd, Vilsdommens Stempel. Man har anklaget Grev Wedel for, at han lod sig lede af Ærgjærrighed i sit daværende Forhold til Fædrelandet; thi aldrig har man vovet at underlægge hans Handlinger Egennyttens skidne Grund, over hvilken han stedse hævede sig. Man har endog ladet ham nære Haabet om den høieste Stilling i Sverige, hvortil en Bennersøt efter Rygtet vilde hæve ham [1]). Historien kan berøre slige ubestemte Rygter, men de staae uden Betydning i Grevens Levnetsløb; thi om end Sagnet kom ham for Øre, tillagde han Sagen selv ikke mindste Værd. Den Ærgjærrighed besad vist nok Grev Wedel, at ville deeltage i og lede Fædrelandets vigtigste Anliggender. Privatmands Stilling tilfredsstillede ham saa lidet, at han syntes at være uden Beskjæftigelse, naar han ei stod ved Statsroret, eller i det mindste styrede en vigtig Deel af Fædrelandets offentlige Anliggender. Men med Sandhed kan det vel paastaaes, at Wedel arbeidede med den reneste Fædrelandskjærlighed, som nogensinde glødede i en Nordmands Barm, og at enhver Fædrelandets Ven maa glæde sig ved den Hjælp, som han ydede det i Farens Stund og under kritiske Omvæltninger.

Man har ogsaa paastaaet, at Prinds Christian August og Grev Wedel have smedet hemmelige Rænker for at fremme Norges Forening med Sverige, og at Prindsens Ophøielse til Sveriges Kronprinds dertil skulde benyttes som et Middel. En saadan hemmelig Forstaaelse fandt ingenlunde Sted. Begge disse Hædersmænd handlede hver for sig i denne Sag [2]). Wedel ansaa Norges Forening med Sverige som en Betingelse for Norges politiske Lyksalighed i Fremtiden; Prinds Christian betragtede sig, saalænge han var i Norge, som Kongen af Danmarks General og Undersaat, pligtig til Intet at foretage, der kunde skade hans Herre og Konge. Denne Trofasthed i at opfylde sin Embedspligt bevarede han, indtil alle Hindringer for hans Ophøielse til Kronprinds vare ryddede af Veien, og alle Vilkaar for hans Samtykke, som deels Hensyn til Danmark, deels Hensyn til Sverige bød ham at foreskrive, vare opfyldte. Hvor langt hans Tanker som Sveriges Konge i Fremtiden kunde have hævet sig over Sveriges Grændser, kan Ingen bestemme; men for Tiden gik visseligen hans Haab og hans Ønsker ikke videre end at skaffe Fred og Ro i det

---

[1]) Der gik nemlig det Sagn, at Grev Platen paa Ørebro Rigsdag havde givet ham sin Stemme.

[2]) [Jfr. Skilling-Magazin 1847 S. 117 ff., Ipsen 147—153, Malmstrøm i Bergstedts Tidsk. anf. St. 457, Schinkel-Bergman V. 33—43, 46—48, 77—80, 88—89, 103—8.]

blødende Norden. Han elskede Nordmænd høit, han havde levet glade Dage i Norge. Hvo vil undre sig over, at det smertede ham at rive sig løs fra denne Forbindelse, og om han ønskede at fortsætte den; men disse Følelser ledede ikke hans Skridt saalænge han var dansk Undersaat, — løsrevet fra Norge var det hans Pligt ganske at opofre sig for sit nye Fædreland [1]).

Grev Wedel handlede i denne Sag med sin sædvanlige Aabenhed, der stundom grændsede til en Uforsigtighed, som maatte give Anledning til Miskjendelse og Dadbel. Han gav sin politiske Mening til Priis i Cenrumssamtaler og i Fleres Nærværelse, han dulgte den hverken for sine Venner eller for meer eller mindre ham bekjendte Landsmænd, og paa denne Maade bleve hans politiske Grundsætninger bekjendte baade i Danmark og Norge. Havde Wedel anseet Foreningsplanen moden til Udførelse paa den Tid, da havde han aabent fremtraadt som dens Forfremmer. Wedel var skikket til at lægge en Plan med Dristighed og udføre den med Kjækhed og Mod, men han skyede hemmelige Rænker og Mørkets Gjerninger. Der var saaledes ingen Mand i Norge, hvis politiske Tro var mere bekjendt end Wedels, og hans hele Liv igjennem laa hans Mening om Fædrelandets Stilling, om dets Beskjæmmelse og Hæder, saavelsom om betydningsfulde Mænds Færd og Væsen, som i et Speil for hans Landsmænds Øine. Der er neppe nogen Landsmand, som har staaet i nærmere tilfældige eller bestemte, flygtige eller varige, Forhold til Wedel, som jo har havt Beviser paa hans aabne Meddelelser, der sædvanligen kun er Fortrolighedens Gave. Ingen Under altsaa, at hans politiske Meninger trængte ind i den danske Konges Cabinet og der vakte Ugunst og Mistillid, men Wedel var i høi Grad i Besiddelse af sine Landsmænds Høiagtelse og Tillid; Nationen gjorde ligesom hans Skjebne til sin, og den danske Konges milde Sind tillod ingen Voldsomhed. Ikke heller er det at undres over, at Wedels Navn i hine Dage nævnedes paa forskjellige Maader, eftersom de Ord, der laa paa hans Tunge, tækkedes eller mishagede de Øren, som optoge dem. I alle Tilfælde maa det bringes til Efterverdenen, at Wedel her i Landet først og alvorligen opfattede Hensigtsmæssigheden af den skandinaviske Forening, aabent udtalte sin Mening i store og i smaa Kredse, og at han kun valgte saadanne Midler til Planens Udførelse, som kunde bestaae med Klogskabens, Ærens og den sande Fædrelandskjærligheds Forskrifter.

Syvende Capitel.

Tronfølger-Valget i Sverige og Christian Augusts Forhold til samme [2]).

Gustav Adolph var afsat, en alderstegen Fyrste havde foreløbig indtaget hans Sæde, og en Rigsdag sammenkaldtes til Ørebro den 1ste Mai 1809 for at overveie

[1]) [I Bilag No. 45 levere vi et egenhændigt fortroligt Brev fra Prindsen til General v. Krogh af 28de Juli 1809, som stadfæster disse Forfatterens Ytringer om Prindsens Stemning kort efter hans Valg. Hans samtlige endnu bevarede Breve til Krogh ville snart blive trykte paa et andet Sted.]

[2]) [Da Forfatteren nedskrev dette Capitel, kjendte han ikke det siden modtagne Statsskrift af Prindsen af Augustenborg, som han har trykt i første Udgave under Navn af Christian Augusts Apologie, og som her er optaget i Bilag No. 41. Vi udhæve denne Omstændighed, fordi den godtgjør, at Forf., selv uden denne Kilde, i det Hele har fremstillet Tronfølgervalgets Gang paa samme Maade som Prindsen selv. Udg. har anseet det mindre hensigtsmæssigt at foretage de Smaaforandringer, som Forf. vistnok selv vilde have gjort, om han havde havt Apologien for sig, og henviser alene een Gang for alle til denne.]

Rigets Anliggender i dets nye Tilstand og at vælge en Tronfølger. Paa denne nedlagdes Stændernes Taksigelse for Hertug Carl for den Deel, som han havde i Rigets Frelse ved at overtage Regjeringen i dets roerløse Tilstand. Ikke heller glemtes de Mænd, som havde spilt en Hovedrolle i Revolutionen og bidraget til et lykkeligt Udfald. Men Hovedgjenstanden for dens Overveielser var Tronfølgervalget. Nogle Stemmer hævede sig for Gustav Adolphs ældste Søn, som var uskyldig i Faderens Forvildelser, og som under Farbroderens Øine kunde opdrages til at vorde Rigets Haab. Hertug-Regenten anbefalede i Begyndelsen selv dette Valg, og som det synes med fuldt Alvor, i det han forestillede Stænderne, hvor megen Dadbel han udsatte sig for ved at fortrænge et ægte Skud af den gamle Kongestamme. Men derimod satte sig alle Revolutionens Ledere og Ophavsmænd, der meente, at af en saadan Rod intet ædelt Skud kunde udspringe. De toge endog deres Tilflugt til tvetydige Rygter, fornærmelige for den afsatte Konges Moder[1]), og lagde Vægt paa den Indflydelse, som Faderens forstyrrede Sindelag og Grundsætninger, saavelsom det Had til det svenske Folk, som tillagdes Moderen, maatte have paa Sønnen. Men bag disse uægte Skingrunde lurede vel fornemmeligen Frygten for, at Sønnen skulde hevne den mod Faderen brugte Voldsomhed paa Revolutionens Hovedredskaber. Og Frygten monne i Sandhed heller ikke have været ugrundet. Den nyeste Historie gav Revolutionens Ophavsmænd Beviser i Hænde paa, at Fyrsterne stundom nyde Revolutionens Frugter og støde fra sig de Mænd, som have været meest virksomme til at fremlede den. Regentens Ønske at overtage Regjeringen som Formynder for Gustav den IVde Adolphs Søn til hans Myndigheds Alder, blev saaledes ikke hørt, og han lod sig omsider overtale til at modtage den ham tilbudne Krone. Under 6te Mai erklæredes den afsatte Konge høitideligen at have med sin Familie i nedstigende Linie tabt al sin Ret til Sveriges Trone, og under 6te Juni ophøiedes Regenten i samlet Møde af Rigets Stænder til Sveriges Konge, under Navn af Carl den XIIIde [2]).

Derefter skred Rigets Stænder til en alvorlig Overveielse om Tronfølgervalget, i hvilken Henfigt en hemmelig Comitee blev nedsat. Til denne indgaves 7de Juli en Beretning om Sveriges Statsforhold til udenlandske Magter, der forberedende henvendte Stændernes Tanker paa det Valg, som skulde gjøres. Efter nogle bittre Udtryk om Danmarks Forhold mod Sverige under den sidste Revolutionsscene, udtrykker Beretningen sig om Sveriges Forhold til Norge saalunde:

„Den almindelige Tænkemaade i en betydelig Deel af det danske Rige, eller i Norge, har paa en ganske ioinefaldende Maade stilt sig fra de af den danske Regjering yttrede Grundsætninger. Fra Krigens Begyndelse har man derstedſ anseet Fiendtligheder imellem Sverige og dette Land som en unaturlig Tilstand. Begge Deles Befalingsmænd have og gjort Alt for at formilde Krigens Ulykker. Gjensidig personlig Høiagtelse har endnu mere befæstet Almeentænkemaaden, og et ei alene usædvanligt, men i sit Slags eneste Beviis derpaa er fra den norske Side bleven givet. Det er Deres Majestæt fuldkommen bekjendt, at den vestre Armees Afmarsch til det store Foretagende, som gav Deres Majestæt Midler til at frelse Fædrelandet, beroede paa en Forsikring, at Rigets vestre Grændse imidlertid ei skulde angribes. Den ædle Fyrste, som nu styrer Norge, ei blot i Kraft af et Embede men ogsaa understøttet af alle Indbyggernes Kjærlighed, gav denne Forsikring, og opfyldte og opfylder end dette Løfte, uagtet flere Gange gjentagne og deriblandt ganske nyligen erholdte bestemte Befalinger fra sit Hof at gaae angrebsviis tilværks."

[1]) Disse Rygter ere i senere Tid igjen komne i Omløb.

[2]) Landmarskalk var dengang Hædersmanden den gamle Friherre Michael Anckarsvärd, Fader til de nulevende Herrer Anckarsvärd, der døde 1838 som 96aarig Olding. [Jfr. Biograf.-Lexikon öfver Namnk. Svenska Män I. 195 og Ny Följd. I. 165 ff.; G. Adlersparres 1809 och 1810 I. 68 ff.]

„Prinds Christian August af Holstein-Augustenborg har saaledes gjort Sverige den største Tjeneste, som det endnu af udenlandsk Mand nogensinde har modtaget.“

„Dette gjensidige Forhold imellem Sverige og Norge, allerede i sig selv mærkværdigt, faaer en forøget Vægt igjennem den høist usikre Stilling, som endnu vedvarer i Henseende til Rusland. I Anledning deraf behager D. M. noksom at indsee, hvor høist vigtigt det er, at, i Tilfælde alvorlige Stridt mod Rusland bleve uundgaaelige, og tillige ansaaes lebende til Fred, man da maatte have forskaffet sig den høieste Grad af Vished for, at den norske Styrelses Forhold vedbliver saa venligt og saa fortroligt, som det hidtil har været“ [1]).

Disse Vink og Hentydninger udtryktes ogsaa i den Tale, som Kong Carl den XIIIde samme Dag holdt i den hemmelige Comitee, strax efterat hiin Beretning om Sveriges Forhold til udenrigske Magter var oplæst. Efterat han deri har oplyst, at hans Haab om Frankriges kraftige Medvirkning til at ordne Sveriges politiske Forhold var bleven skuffet formedelst indtrufne Omstændigheder, og at Keiseren af Frankrige havde seet sig beføiet til at indskrænke sig til Ønsker for Sveriges Vel, viser han det Farlige i at lade Naboer faae Indflydelse paa Sveriges Valg, men at dette burde skee saalunde, at al Usikkerhed for Fremtiden hævedes. Derefter udkaster han et Billede af de Egenskaber, som en Tronfølger burde have, der aabenbart kun passede sig paa Prinds Christian August.

„Dersom en Fyrste fandtes, siger han, som nedstammede fra et ædelt Huus, af hvilket Sverige allerede har modtaget flere Konger, og som kunde paa sig og sin Æt forplante den Kjærlighed, Sveafolket for dem har baaret; dersom han selv, prøvet i Stridens Farer, paa den ene Side har kjendt sin høie Bestemmelse at vove sit Liv for Fædrelandets Redning, men paa den anden Side lært med Afsky at betragte en letsindigen begyndt Krig, som ødelægger Stater og styrter Folkeslag i Elendighed; dersom han havde opnaaet den modne Alder, da Erfarenhed skiller Virkelighed fra Tant, og Eftertanken forskyder Smigerens Yttringer; dersom han gradviis er ophøiet fra Lydighed til Befaling, i første Fald som Privatmand har lært at kjende og vurdere Mennesker, samt i sidste, eller som Styrende, af dem modtaget Kjærlighedens og Høiagtelsens utvungne Tribut; om han, udrustet med disse Egenskaber, maatte blive en Støtte for min Alderdom og min fornemste Medhjælper til at berede mine Undersaatters Vel; om han i Forveien har givet os en Borgen for en saadan Tænkemaade gjennem store og vigtige Tjenester, som han i det meest farlige Øieblik har viist os og vort Fædreland; om han med Hensyn til sin personlige Stilling deels var saa uafhængig af fremmede Magter, at deres Indflydelse ved hans Valg aldrig kunde fremmes, deels havde en saa indskrænket Fordring paa en Krone, at hans Ophøielse, alene beredt af mig og det svenske Folk, skulde berettige os til hans levende og uforanderlige Taknemmelighed: — Siger mig, gode Herrer og Mænd, om I ønske en saadan Efterfølger paa den svenske Trone, som jeg nu har fremstillet ham?“

Den hemmelige Comitee forstod dette Vink, og bestyrkede Gavnligheden af det paapegede Valg i det Svar, som den allerede under 12te Juli gav Kongen. Deri yttres tillige Haabet om en nærmere Forening med Norge formedelst dette Valg. Comiteen udtrykte sig herom saalunde:

„Ved at overlægge det vigtige og delicate Spørgsmaal om Tronfølgen, hvorover Deres Kongelige Majestæt i Naade har begjært Comiteens underdanige Raad og Tanker, har den med stadig Opmærksomhed paa den ypperlige og træffende Skildring, hvormed D. K. M. har tegnet en tilkommende Konge, der værdigen kunne fremme vort Fædrelands Lykke, fundet disse opgivne og forønskede Egenskaber alene hos Prinds Christian August af Schleswig-Holstein-Augustenborg, hvilken Prinds ned-

---

[1]) Det kan ikke nægtes, at disse tvetydige Vink maatte tjene til at opvække den danske Regierings Mistanke til Prindsens Forhold til Sverige. At Fremstillingen er eensidig og tildeels urigtig, har Historiens Gang ovenfor lært os.

stammer fra en Æt, nær beslægtet med de Konger, Sverige længe har elsket og høiagtet, og allerede i en Alder af 41 Aar forener Alderens Stadighed, uden at kjende dens Tyngde. Øvet og hærdet i Krig, besidder denne Fyrste en prøvet og duelig Anførers Kundskaber og Erfaring, og benyttet ved Norges Styrelse har han tilvundet sig den hele norske Nations overordentlige Hengivenhed, og er endog kjendt af de Provindser i Sverige, som grændse til Norge, hvilke tillige omtale hans Dyder, hans Sparsomhed, hans Velgjørenhed, hans Foragt for Yppighed og Tant, hans usædvanlige Virksomhed, Tilgjængelighed, Ordenslyst og utrættelige Omtanke."

„Comiteen kan ikke dølge, hvad Erfaringen selv har bekræftet, at Prinds Christian August allerede har gjort Sverige en betydelig Tjeneste gjennem den Stilstand, som denne Fyrste gav Riget paa dets vestre Grændse, en Stilstand, som var Vilkaaret for vor Redning, og hvilken han saa dristigen paa eget Ansvar har bevilget, og saa ædelmodigen paa blotte Riddersmands Tro hidtil har vedligeholdt. Naar Comiteen hertil i Underdanighed tillader sig at tilføie, at denne Prinds er fød i Norden, vant til vort strenge Climat, hærdet til Norges Vintre, og allerede har den Færdighed i vort Sprog, at han læser vore Skrifter, kjender og høiagter vor Nations Charakteer, hvilke store og gyldige Anledninger fremstille sig da ikke til at vælge denne Prinds til Tronfølger, især da som en sandsynlig Følge af dette Valg Haabet viser sig at see Sveriges og Norges Skjebne i en mere eller mindre fjern Fremtid i en nøiere Forening med hinanden? Men om denne Udsigt end ikke med fuld Vished kan gives, synes det i det mindste høist sandsynligt, at, om Prindsen af Augustenborg bliver Sveriges Kronprinds, skal Riget fra norsk Side ikke behøve at frygte for et alvorligt Anfald."

Comiteen ytrer derhos fremdeles, at Ruslands Stemme i denne Sag ei bør ansees for afgjørende, og at alt for megen Eftergivenhed mod den tidlig eller sildig vilde berøve Riget sin Selvstændighed. Frankrige, meente den, vilde med Tilfredshed see Sveriges Selvstændighed, "især da Sverige kunde haabe en Tilvæxt [1]), som forøgede Nytten og Betydenheden af Forbund med det, og gjengav Frankrige Haab om Ligevægten i Norden. England, Danmarks Fiende, skal ei nægte et Skridt sit Bifald, som alt meer og meer skal skille Sverige fra Continentalsystemet, og gjøre dette Rige deraf mindre afhængigt."

Comiteen troede saaledes, at alle politiske Grunde forenede sig til Fordeel for Prindsen af Augustenborgs Valg, og meente derhos, at Valget skyndsomst burde foretages. Blandt flere Grunde for et hurtigt Valg anføres ogsaa under No. 4: „Med Norge har Sverige havt og har endnu en for os høist nyttig og nødvendig Stilstand, som en Følge af Prindsen af Augustenborgs sande og kloge Ønske for Nordens Selvstændighed, og maaskee tillige af hans Haab om at kunne en Dag til dette vigtige Endemaal forene Nordens Kræfter. Men hvor længe kan denne Prinds vedblive i en Uvirksomhed, som stiller ham blot for det danske Hofs Misnøie? Hvor længe skal han vente paa svenske Mænds Beslutning, uden at begynde at mistænke dem for Utaknemmelighed, eller for en Svaghed og Raadløshed, der skal tvinge ham og den norske Nation til at søge et Værn mod Ruslands truende Indgreb i noget Andet end i Forening med Sverige? Om derfor Valget til Tronfølger opsættes, har Sverige Fare at befrygte ogsaa paa dets vestre Grændse" [2]).

Af disse Forhandlinger paa Ørebro Rigsdag 1809 [3]) sees aabenbart, at Prinds Christian Augusts Valg til Tronfølger ikke alene var en Følge af det Bekjendtskab, som Nogle af Sveriges meest formaaende Mænd havde gjort med Prindsen, og af disse Mænds Høiagtelse for den ædle Fyrstes ophøiede Egenskaber, men at det og grundede sig paa Visheden om, at der fra Norges Side, naar dette Valg kom i

---

[1]) Nemlig Norge.
[2]) See (G. Adlersparres) Handlingar IV. 59—61, 65—67, 70—72, 76—77.
[3]) [Om Forhandlingerne i Stændernes Møder see C. Adlersparre, 1809 och 1810 I. 211—219. Valget foregik 18de Juli 1809.]

Stand, Intet vilde blive foretaget til Forstyrrelse af Sveriges Fredsværk, og fremfor Alt paa Haabet om, at Norges Forening med Sverige vilde blive en umiddelbar Følge af dette Skridt. Denne sidste Forhaabning var det Revolutionens Ledere meget om at gjøre at kunne befæste. De havde givet Nationen Haab om, at Sverige gjennem Frankriges Indflydelse skulde faae sit Finland igjen, men dette skuffedes aldeles. Formedelst Russernes seirrige Fremskridt kunde Finland ikke tilbageerobres med Vaabenmagt, og Haabet forsvandt aldeles, da Frankriges Keiser frasagde sig al Indblandelse i Nordens Anliggender. Revolutionens Stiftere kunde saaledes ikke opfylde Løftet om at bevare Finland for Sverige, men Tabet af Finland vilde, om ikke glemmes saa formildes, naar den skandinaviske Halvø kunde vorde forenet. For at neutralisere den norske Armees Virksomhed paa den svenske Grændse, søgte man at vinde den norske Overgenerals Deeltagelse for Vestarmeens revolutionaire Bevægelser, og for at fremme Norges og Sveriges Forening, valgtes Norges høit elskede Prinds Christian August til Tronfølger i Sverige[1]).

Da Valget blev Prindsen foreslaaet, afslog han det foreløbigen[2]). Han erklærede, at hans Sind ikke stod til denne Ophøielse, men at han fandt sig tilfreds i den Stilling, hvori han var. Et saa frivilligt Valg, grundet fornemmeligen paa Høiagtelse for hans Charakteer og hans Færd under en vanskelig Stilling, maatte vist nok smigre Prindsen. Men det er ligesaa vist, at Tanken om en saadan Ophøielse ofte ængstede hans Sind, og at han med Hensyn til sin egen Person ligefra Begyndelsen af havde store Betænkeligheder ved at modtage det[3]). Det var som om hans Skytsaand advarede ham, og fornemmeligen af politiske Grunde bevægedes han til at modtage det.

Til at indlede Underhandlingerne med Prindsen valgte Carl den XIIIde Adlersparre, som deels selv umiddelbar, deels igjennem Carl Anckarsvärd havde staaet i Forbindelse med Prindsen, hvorved der mellem dem var stiftet et paa Høiagtelse grundet Forhold. For Adlersparre erklærede Prindsen, at han kun var tilbøielig til at modtage Valget, naar han overbevistes om, at det var det svenske Folks eenstemmige Villie, naar Danmarks Konge ikke modsatte sig Valget, og ingen Hindringer lagdes i Veien fra den udvortes Politiks Side. Thi han erklærede, at han kun modtog Valget for at befordre Fred i Norden, uden i nogen Henseende at ville forstyrre Sveriges politiske Stilling[4]). Stændernes eenstemmige Beslutning paa Rigsdagen i Örebro satte Carl den XIIIde i Stand til at hæve den første Betænkelighed, og befordre et Valg, som Prindsens værdige og paa Ære og Delicatesse grundede Svar gjorde Sveriges Konge saa meget dyrebarere.

Der opstod imidlertid Vanskeligheder ved Underhandlingens Begyndelse med

---

[1]) See Bilag No. 46. [At Ideen at vælge Christian August til svensk Tronfølger er undfanget inden den saakaldte Vestre-Armee, derom ere Alle enige, og man har hidtil antaget, at det var Adlersparre, der først udtalte den, ligesom det er vist, at han senere bidrog meest til dens Gjennemførelse. Er Schinkels Beretning (Minnen IV. 392—393) paalidelig, synes det, som om Tanken først er udtalt af Chefen for Vestre-Armeens venstre Fløi Oberst Carl Henrik Posse, den samme, som Armfeldt i Juli 1808 sendte til Prinds Christian August. (Norske Saml. II. 209 ff.) Nyere svenske, i Regelen til Aktstykker eller Samtidiges Beretninger støttede Oplysninger om Anledningen til dette Tronfølgervalg findes i C. A. Adlersparres 1809 års Revolution II. 137—142, 160, og i hans Erinringar 136—137.]

[2]) [Jfr. ovenfor S. 186, Anm. 2.]

[3]) [Rigtigheden heraf fremlyser af Prindsens fortroligste Breve, ligesaavel som af hans Brevvexling med Frederik den VI og den gamle loyale General v. Krogh i Throndhjem fra Marts til Juli 1809. Vi troe, at ethvert nyt authentisk Bidrag, som kommer for Dagen, vil stadfæste denne Mening, og at Wegeners Fremstilling (Actmæssige Bidrag I. 97—180) i modsat Aand vil blive underkjendt af en lidenskabsfri Eftertid.]

[4]) Prindsens Brevvexling med Adlersparre viser dette tydelig nok, og Læseren henvises i denne Henseende til Prindsens Breve til ham af 6te Mai, Juli, 15de August, 2den November, 5te December 1809. See Bilag 47 a—i.

Prindsen, som nær havde forstyrret Valget. Armeens Stilling vedblev endnu at være fiendtlig, saalænge Danmarks Haab om et heldigt Udfald af Krigen og om Realisationen af den med Rusland lagte Plan paa Sveriges Bekostning ei var aldeles tabt. Saalænge Rusland ei havde stukket Sværdet i Skeden, gjordes fra Danmarks Side intet Skridt til en fredelig Tilnærmelse. Af denne Krigs-Tilstand fra Danmarks Side, endskjønt under et fredeligt Sindelag fra Norges, opstod en Forvirring i begge Krigshæreues Forhold til hinanden, som forviklede Underhandlingen. Det bekandtes, at den svenske Hærfører stolede for meget paa Prindsens fredelige Sindelag, medens denne maatte adlyde sin Konges Befalinger i sine militaire Operationer. Den svenske Underhandler var uforsigtig nok til at lade Prindsen ane Haabet om en skandinavisk Forening formedelst hans Valg, og at udtrykke sig med mindre Ærbødighed om Kongen af Danmark; men Prindsen viste med Bestemthed og Kraft sin Afsky for enhver saadan Hentydning, forsvarede iøvrigen sin Konges Sag og gjendrev med en Slags [1]) Forbittrelse de Beskyldninger, som gjordes mod den danske Konges Charakteer. Dengang raadede i Sverige Had mod Danmarks Politik og Foragt for den danske Konges Færd, medens en smigrende Tilnærmelse til Norge var almindelig Tone: thi Fordelen af Norges Forening med Sverige betragtedes dengang langt anderledes end senere hen i Tidens Løb, i hvilken den forberedtes paa en Maade, som de fleste svenske Mænd hverken havde ønsket eller ventet. Først da den svenske Underhandler valgte en forsigtigere Færd, og satte Foreningen udenfor al Overveielse, indlededes igjen Underhandlingerne, og Danmarks fredelige Sindelag og dets deraf fulgte Fredsforslag, under alle tabte Forhaabninger, banede Veien til et forønsket Resultat, og gjorde Prindsen tilbøielig til at høre paa de gjorte Forslag. — Paa den anden Side opvakte denne Udsættelse og disse Tvivl fra Prindsens Side Misnøie hos nogle Enkelte af Sveriges formaaende Mænd, der meente, at dette burde lede til at tænke paa en anden Valgcandidat; men disse enkelte Stemmer tabte sig i den store Mængdes, som ansaae Prinds Christian meest dygtig og meest værdig til at styre Riget til Fremtidens Held. Desuden havde Sveriges meest formaaende og indsigtsfulde Mænd Intet imod at Valgets Antagelse endnu i nogen Tid blev i det Uvisse. Carl den XIIIte selv og Sveriges findige Patrioter gjorde Prindsens Fremgangsmaade sin Ret, og, saa langt fra at betragte den som en Anstodssteen for Valget, hentede de fra denne hans ædle og findige Færd et stort Argument for Valgets Hensigtsmæssighed. Prindsens Betænkning og Tvivl lagde saaledes ingen uoverrindelig Hindring i Veien for hans Ophøielse til Sveriges Kronprinds.

Ottende Capitel.

Svenske Agitationer i Norge. Frederik af Hessen.

Imidlertid vare de Mænd, som havde været de vigtigste Redskaber ved Tronforandringens Katastrofe, i bestandig Virksomhed for at undersøge Stemningen i Norge med Hensyn til Rigernes Forening, og til at fremme denne. Disse hemmelige

[1]) [Allerede Malmstrøm har (Bergstedts Tidskrift 1851 S. 465) gjort opmærksom paa, at Wegener (I. 117) har misbrugt dette Aalls Udtryk „en Slags" Forbittrelse, og sat det i en af Ferf. ikke udtalt eller meent Forbindelse med Forslag om Norges Forening med Sverige, som om Prindsen kun paa Skrømt skulde yttret sig derimod. Enhver seer, at hans Forbittrelse, efter Aalls Ord, angik Beskyldningerne mod Kong Frederiks Charakteer.]

Undersøgelser og denne mangesidige Paavirkning skede samtidigen med hine nyligen omtalte Underhandlinger med Prindsen selv. De meest formaaende Mænd i Landet, ligefra Kongen selv [1]) og de høieste Embedsmænd indtil mindre betydende Redskaber, satte sig i Bevægelse for at fremme denne Sag, der skulde sætte Kronen paa Tronforandringens store Revolution, og skabe en ny Forbindelse til Erstatning for den svenske Stats Sønderlemmelse ved Tabet af Finland.

En af de vigtigste blandt disse Speidere af det norske Folks Stemning og forberedende Redskaber til Foreningen, var Grev Axel Mørner [2]), som havde været i norsk Fangenskab meer end et Aar, var tildeels bekjendt med vore Forhold, og var sendt til Prindsen for at bekjendtgjøre ham Valget. Men Mørner var forsigtig i sin Færd, hans Charakteer tillod ham ingen Snigveie, han havde Agtelse for det norske Folk, i hvis Skjød han under sit Fangenskab havde levet muntre Dage, og han havde overbeviist sig om, at den store Mængde af Nordmænd i alle Stænder og Stillinger tænkte paa intet mindre end en Forening med Sverige. Hans Forhandlinger med Prinds Christian August ere ikke bekjendte, men vi ere berettigede til den Overbeviisning, at de bleve fremsatte med Forsigtighed og delicat Hensyn til Prindsens Stilling til sin Konge, og at Prindsen lukkede sit Øre for alle Forestillinger om en hemmelig Forbindelse til den skandinaviske Halvøes Forening. Om det saaledes endog lykkedes Grev Mørner at knytte en venskabelig Forbindelse med enkelte af Norges formaaende Mænd, der deelte Mening med ham angaaende den skandinaviske Halvøes Stilling, saa maatte han dog vist nok bringe tilbage til sin høie Committent den Mening, at Foreningens Øieblik ei endnu var kommet.

Af mindre Betydenhed var Oberst, siden Generalmajor, Gahns Virksomhed i denne Henseende, en anden af de hemmelige Agenter, der skulde fremme det i Sverige rodfæstede Yndlingshaab, Sveriges og Norges Forening. Ogsaa han havde været Krigsfange i Norge, hvor han havde nære Frænder [3]); ogsaa han havde været vel behandlet under sit Fangenskab der. Men han synes i sine hemmelige Underhandlinger meest at have holdt sig til den lavere Classe, især til Grændsebeboerne, som havde mange Fordele af det frie og lidet betyngede Handelssamkvem med Sverige, der maatte blive en Følge af Foreningen. Foruden disse satte han sig ogsaa i Forbindelse med Hestehandlere, som droge ind og ud af Riget, og løst og fast berettede ham, hvad de paa deres Omvandringer havde udfrittet. Der sees og af hans Brevvexling, at en enkelt mindre betydende Kjøbmand [Smith] i Christiania har, i det mindste efter Gahns egen Formening, staaet til hans Tjeneste; men saa løse Forgreninger kunde ikke slaae nogen fast Rod. Det sees vel af hans Brevvexling med Adlersparre, at der nedlagdes i hans Hænder flere Summer, som han selv kalder betydelige, men som efter hans Opgave ei udgjorde meer end nogle 100 Bankodaler af Gangen, og han udrettede saare lidet ved sine Forestillinger og sine Bestikkelser. Vist nok pralede han meget af hvad han havde udrettet, paastod at Sagen var i den bedste Gang, og lovede sine Committenter det bedste Udfald af sine Machinationer; men hans Bestræbelser vare aldeles frugtesløse, og selv tilstod han, at medens en Række af Grændsebeboere stode paa hans Side, og vare villige til at understøtte hans Planer, fandt han bestemt Modstand hos Præster, civile Embedsmænd, og Folk af bedre Kaar inde i Landet. Hans hemmelige Virksomhed vilde saaledes være bleven

1) Mærkelige Breve fra Carl XIII herom findes i Bilag 48, uddragne af G. Adlersparres Handlingar, forsaavidt de omhandle Norge.

2) Af Carl den XIIIdes Breve sees, at Mørner har havt Mission til Prindsen af Augustenborg. Forfatteren, som gjorde Grevens Bekjendtskab under hans Fangenskab i Skien, og siden har havt Beviser paa hans Interesse for Norge og hans Bekjendter der, har herom umiddelbart henvendt sig til Greven, men har formedelst ham ubekjendte Omstændigheder intet Svar faaet. Spørgsmaalet var maaskee af en altfor delicat Natur.

3) [Gahns Søster var nemlig gift med den i 1811 afdøde Amtmand Andreas Hofgaard.]

ubekjendt for de fleste af vore nu levende Landsmænd, naar den ikke var bragt for Lyset i den Brevvexling, som han derom førte med Adlersparre, og findes indført i det af os ofte citerede Værk [1]). Til den Egn, hvor Forfatteren boer, naaede ikke engang Rygtet om Gahns hemmelige Virksomhed.

Af langt større Betydenhed var Grev [da Baron] Platens hemmelige Understøttelse af denne Plan, og naar den ikke allerede den Gang kom til større Modenhed, da skyldtes dette en pludselig Forandring i Danmarks Politik og uventede uforudseede Omstændigheder, som fremledte en blomstrende Handelsvirksomhed midt under en bitter Krigstilstand og Fiendens voldsomme Adfærd paa Orlogsvei. Grev Platens Aand tillod ikke Anvendelsen af smaa Midler, naar han sigtede til et stort Maal, og ogsaa ved denne Leilighed gik Maalestokken for hans bevægende Kraft til at bevirke Nordens Forening i det Store. I sit Brev til Adlersparre tilbyder han mange hundrede Tusinder til at fremme det store Maal, og lover at sætte sin rige Families og sin egen Formue i Bevægelse for at understøtte disse Planer, og forebygge hans Agenters mutige Undergang under disse vanskelige og indviklede forberedende Underhandlinger. Men Penge var ikke hans eneste, ikke hans vigtigste Vehikel til Understøttelse af det dristige Værk. Langt mere stolede han paa Grev Wedels Understøttelse, som i visse Henseender deelte politiske Anskuelser med Platen, og betragtede med ham den skandinaviske Halvøes Forening som Nordens Frelse mod Ruslands og Danmarks fordærvelige Planer, der sigtede til Intet mindre end det gamle Svearriges Opløsning og Sønderlemmelse [2]). Platen vidste, at alt det Guld, Sverige kunde reise, her Intet vilde virke; han vidste, at forgyldte Rænker vilde bortskræmme den norske Hædersmand fra enhver venlig Underhandling, og han søgte her at bane Veien gjennem solidere, ædlere, paa Nordens heldige politiske Stilling grundede Midler. Der er saaledes ikke mindste Spor til, at det Guld, som tilbødes Adlersparre i hiint Brev, er bleven anvendt, og det lader til som disse svenske Herrer selv have overbeviist sig om Umuligheden af at bringe Værket ved Penge eller Bestikkelser til det tilsigtede Endemaal. Der findes vist nok i de Documenter, som ere givne Offentligheden til Priis, at nogle enkelte smaa Summer, nu og da nogle enkelte Tønder Korn, ophængtes som Lokkemad for Hungersnøden og Mangelen; men disse Midler svævede stedse i den lavere Sphære, og denne Fristelse hverken bødes eller modtoges af Mænd, der havde nogensomhelst betydningsfuld Stilling i Staten. Hiin norske Hædersmand blev derhos ved indtrufne Omstændigheder ledet til forandrede politiske Anskuelser, og til for Tiden at bortfjerne Tanken om den skandinaviske Halvøes Forening. Da Danmark forandrede sin Politik, aabnede et fredeligt Handelssamqvem med Fienden, og nærmede sig Sverige ved billige Fredstilbud, skede en saadan Forandring i Norges Stilling i det Hele, at der ingen Nødvendighed var forhaanden til de forenede Rigers Stilstandsisse [3]).

---

1) Disse Gahns Breve meddeles i Oversættelse i Bilag No. 49 a—f.

2) [Hvorvidt Ideen om Norges Forening med Sverige som Redning mod Ruslands Overmagt først er opstaaet hos Platen eller hos Adlersparre, er maaskee endnu tvivlsomt; i August 1810 havde Platen opgjort en fuldstændig politisk Plan (trykt i Schinkels Minnen VI. 324—327), medens C. Adlersparre i 1809 och 1810 III. 216 anfører et Brev fra Carl Johan til G. Adlersparre, hvorefter denne først skal have vakt denne Tanke hos ham. Rimeligviis er den undfangen under fælles Paavirkning.]

3) Baron Platens Breve til Adlersparre i denne Anledning findes i Bilag 50. [En svensk Udsending af høist tvivlsom Charakteer, Carl Manderfeldt (egentlig Ingmann), der paa denne Tid kaldtes Landraad, og som betragtede sig selv som dansk Undersaat siden sit Ophold i Norge i forrige Aarhundrede, ligesom han oppebar Pension af Danmark, var benyttet af General Armfeldt i Juni 1808 i en Mission til Prinds Christian. Hvad Planer Armfeldt og han hermed havde havt, er endnu uklart; thi de derom i Norske Samlinger II. 191—195 trykte Breve give neppe fuld Oplysning. Ogsaa i 1809 maa Manderfeldt have drevet sit Spil i Norge, men Carl XIII dementerede ham aldeles, „saameget mere som han har været dømt her (i Sverige) for aabenbart Tyveri"; Bilag No. 48 d.]

Imidlertid vare ikke alle svenske Statsmænd lige overbeviste om Hensigtsmæssigheden af, for Øieblikket at paadrive Norges Forening med Sverige, som det vigtigste af alle Formaal. I denne Henseende findes et mærkværdigt Brev fra Wetterstedt til Adlersparre i den tit omtalte Bog [1]), som viser, hvilket dybt Blik hiin skarpsindige Statsmand kastede i Fremtiden, og med hvor megen Vaersomhed og Maadehold han troede Ideen om den nordiske Halvøes Forening for Tiden burde behandles. Han ansaa Freden som et for Sverige nødvendigt og uundværligt Gode, og for Tilveiebringelsen deraf maatte alle andre Formaal, endog Foreningen med Norge, tilsidesættes. Thi han troede, at Sverige, i Tilfælde af at et saadant Skridt skulde medføre Krig med Frankrige og dets Allierede, ikke vilde være i Stand til at udholde denne Krig. Under saadanne Omstændigheder troede han, at Bestræbelserne for denne Sag burde udsættes til et fjernere Tidspunkt, da Foreningen paa en roligere Vei kunde iværksættes. Han anede allerede da, at den Tid ikke mere var fjern, da Rusland og England vilde slutte Fred, og forene sig i et Forbund for at fælde den store Keiser. Da aabnedes Udsigten for Sverige til at faae Finland tilbage. „Fra Seinens Bredder, siger han, kan den Tordenkile slynges tilbage til Nevas Strande, som nu har truffet den ædleste Formuur for Sveriges Selvstændighed, og da først kunne vi som frie Mænd med Tilfredshed stige i vore Grave, naar de nordre østersøiske Strande fra Ladoga til Nordsøen favne blot et eneste Folkeslag“ [2]). Om Finlands Vigtighed for Sverige og Ønsket om at see det igjen løsrevet fra Ruslands Vold, var i Sverige kun een Mening. — Enhver svensk Mand sukkede dybt over denne Skilsmisse. Men ligesaa vist er det, at Forbindelsen mellem den nordiske Halvøes tvende Riger var paa den Tid i Alles Munde i Sverige, medens Tanken og endnu meer Ønsket om en saadan Forbindelse var fremmed for Nordmanden, ja den største Deel af det norske Folk var ubekjendt med vore Naboers Forhaabninger, hemmelige Planer og stiltiende Foranstaltninger. Forbindelsen med Sverige betragtedes med Nationalfordomme, der vare forstærkede ved den nyligen endte Krigs Lidelser og nærede ved det heldige Forsvar. Denne Tone var den herskende, og mod dens Styrke vovedes ingen aabenbar Kamp.

Flere Omstændigheder stødte imidlertid i Aarets Løb sammen, der bevægede Grev Wedel til at anstille alvorlige Undersøgelser om, hvad der under Fædrelandets nærværende Farer burde foretages til at forbedre dets Stilling. Den Fare, som truede Nordens Selvstændighed formedelst Sveriges Opløsning, var vistnok bortfjernet formedelst Sveriges Fred med Rusland og det fredeligere Forhold mellem Danmark og Sverige; men andre mørke Puncter viste sig endnu med Hensyn til Norges politiske Stilling. Kongen af Danmark havde forlangt, at Prinds Christian August skulde rykke ind i Sverige, og da Prindsen havde anført de gyldigste Grunde mod en saadan Beslutning, og omsider erklæret dertil at mangle de fornødne Midler, kastede Kongen Mistanke paa Prindsens rene Hensigter og erklærede i skarpe Ord sin Fortrydelse, eller, som Greven udtrykte sig, sin Vrede over Regjerings-Commissionens Modstand. Kaas's Ankomst til Norge, den Uforsigtighed hvormed han gik tilværks i sit Forhold til Prindsen, forstørret i sin Forplantning omkring i Landet, opvakte et almindeligt Misnøie, og maatte især krænke de Mænd, som nærede for Prindsen en uindskrænket Høiagtelse og Hengivenhed, og som dagligen havde Anledning til at lære at kjende hans ædle Charakteer og Færd, fri fra alle Hensyn til privat Interesse, og hans stadige Hensyn til den Konges og det Lands Interesse, hvis Tjeneste han havde opofret sig. Norges Stilling var især i Sommeren 1809 formedelst

---

[1]) [G. Adlersparres] Handlingar VII. 12 ff.

[2]) Wetterstedts Brev findes i Bilag 51 a, og i hans følgende Breve b—i findes hans videre Raisonnement om denne Forbindelse. Af Lagerbjelkes Brev til Adlersparre, som findes i Bilag 52, sees hvorledes man i Sverige dømte om Norges Stemning med Hensyn til Foreningen og Danmarks Færd i Anledning deraf.

Hungersnød, Næringsløshed og tildeels Sygdomme høist beklagelsesværdig. Norges Indbyggere følte ikke alene Landets ulykkelige Stilling, men hist og her begyndte Tanken at ulme om Nødvendigheden af at opfordre den norske Regjering til at tage afgjørende Skridt til en Forbedring deri ved at nærme sig Fienden, om endog en saadan Tilnærmelse stred mod den danske Regjerings politiske Anskuelser. Kort, der herskede en almindelig Gjæring, der dog ingenlunde bar Oprørets Farve, og det maatte være passende at foretage Noget til Gemytternes Beroligelse. Samtidigen dermed henvendte Sveriges Konge sig directe til Greven, og søgte skriftligen at fremme Foreningsplanen, som laa dybt i de meest anseede svenske Mænds Gemytter. Greven havde nyligen under andre Omstændigheder betragtet denne Forening som en Frelse for Norden, og den Overbeviisning, som han dengang nærede om Foreningens Nødvendighed for at frelse Norden, saavelsom hans Hengivenhed og Høiagtelse for Prindsen, maatte vel ogsaa nu henvende Tanken paa Foreningens Hensigtsmæssighed under en Fyrste, hvis Personlighed maatte begrunde dens Held¹). Greven vilde imidlertid ikke handle eensidigen efter sit eget Hoved, ikke ene stille sig i Spidsen for de Foranstaltninger, som han troede til Landets Bedste burde gjøres. Han henvendte sig til nogle af sine Venner, hvis Indflydelse blandt Landsmænd han stolede paa, for med dem at aftale de Skridt, som skulde gjøres. Han valgte i denne Henseende Forfatteren og hans Broder, siden Statsraad Aall, til sine Fortrolige, og tilskrev dem i denne Anledning ved en Expresse. Grevens Brev til Forfatteren lød saalunde:

„Bedste Hr. Aall! Jeg kjender Dem som Fædrelandets sande Ven. Derfor er det jeg herved indstændigen anmoder Dem at ville, uden Opsigt, snarest muligt i Følge med Deres Hr. Broder, N. Aall, indfinde Dem — om muligt endnu i denne Uge — paa Bærums Jernværk hos P. Anker, eller her i Christiania, for at overlægge hvad der i visse Tilfælde kunde være at gjøre til Fædrelandets Redning. Det seer aldeles desperat ud med Norge. Imidlertid maa Anarki og dermed følgende Ulykker hindres. Regjerings-Commissionens Forestillinger om Norges Stilling have Intet frugtet uden Vrede. Maaskee flere bekjendte Mænds Erklæringer kunde virke mere. Jeg er beredt til Alt for Fædrelandet. Med den sandeste Høiagtelse er jeg

Deres oprigtige Ven

Christiania i August 1809. H. Wedel Jarlsberg.“

En saadan Opfordring maatte Forfatteren adlyde. Han forlod sit Huus paa en Dag, da en Familiebegivenhed var indtruffen, som meest fængslede Manden og Huusfaderen²), og ilede til Porsgrund for at følge sin Broder til Christiania. I dette Møde yttrede Greven, at nogle alvorlige Skridt burde gjøres til Landets Frelse, men tilføiede derhos, at Omstændigheder netop i de seneste Dage vare indtrufne, som kunde berolige Nationens Ængstelser med Hensyn til Landets nærværende Stilling. Kongen af Danmark havde nemlig nu paa engang forandret sit politiske System, og viste en Tilbøielighed til et fredeligt Handelssamqvem midt under Krigen imellem Norge og England, som han hidtil med eensidig Haardnakkenhed havde afviist. Denne lille Raadsamling blev saaledes let enig om, at der for Tiden intet afgjørende Skridt burde foretages. Ved denne Leilighed forviste Greven os et Brev fra Carl den XIIIde til ham, der i fortrolige Udtryk berørte Foreningen mellem Sverige og Norge³). Forfatteren og hans Broder yttrede dertil, at Norges Hu i Almindelighed, saavidt deres Erfaring strakte sig, ikke stod til en Forening med Sverige, og at dette Middel

¹) [Breve fra Grev Wedel til G. Adlersparre findes i C. A. Adlersparres 1809 och 1810 I. 201—2, 209—11, 230—31.]

²) [Sønnens, nuværende Høiesterets-Assessor Jacob Aalls, Fødsel.]

³) Brevets Udtryk staaer ikke længere i Forfatterens Erindring. [Ifølge Schinkel V. 107 var Grev Axel Mørner Overbringer af dette Brev. Det er i saa Fald uden Tvivl af 18de Juli, den Dag, da Prinds Christian valgtes til Kronprinds, og Kong Carl sendte Mørner til ham med Tidenden herom.]

var det sidste, som burde forsøges til Fædrelandets Redning. Deres Anskuelser maatte i denne Henseende være forskjellige fra Grevens. De deelte en fra Forfædrene nedarvet Hengivenhed for den herskende Kongestamme, og følte sig utilbøielige til at deeltage i nogetsomhelst Skridt til at opløse den gamle Forbindelse, medens de nærede deres Landsmænds indgroede Fordom mod en nøiere Forbindelse med Sverige. Greven havde en renere Anskuelse, et klarere Overblik over de sande Forhold, et nøiere Bekjendtskab med den danske Stats Mangler og med Politikens forviklede Forhold, og kunde saaledes hæve sig til et høiere og friere Standpunkt, endskjønt han nu ogsaa hyldede den Mening, at der for Tiden ikke længere var Anledning til at bevirke nogen Forandring i Landets politiske Stilling. Den svenske Konges skriftlige Addresse til Grev Wedel var saaledes uden mindste Virkning, og Greven besluttede i Overlæg med sine Venner i denne Anledning Intet at foretage.

I Følge den Aabenhed, hvormed Greven behandlede Gjenstande af den Natur, blev Sagen imidlertid paa den Tid ingen Hemmelighed. Forfatteren var med Forfærdelse flere Gange Vidne til, at han paa en fri ja uforsigtig Maade udtrykte sig om den danske Konges politiske Færd, om Kongens Sendemand Kaas og denne Mands Forhold til Prindsen, og han skjulte ikke sin politiske Tro, saa ofte den i en mindre Kreds kom paa Bane, endskjønt han undlod at behandle Sagen i store Forsamlinger. Det var overhovedet ikke Grevens Sag i disse at føre Ordet; han behagede sig meer i en almindelig fri Underholdning, end i udelukkende at tilegne sig Foredraget. Kun naar en Skaal skulde ledsages med en Bordtale var Greven paa sin rette Plads. Han besad en særdeles Færdighed i at udtrykke sig med Lethed og Veltalenhed, endog naar Anledningen var uventet og han selv ikke forberedt. Som en Følge af disse Grevens frie Yttringer bares Rygter, sande og falske, om denne Forening imellem Prindsen og Grev Wedel til et formeentligen forbrydersk Maal for Danmarks Trone, og troedes tildeels af Frederik den VIte. Aaben i sin Færd, som denne meer retfindige end statskloge Konge var, dulgte han ikke sine Tanker om hvad der foregik i Norge for dem, som nærmede sig hans Person, og dersom han med Forsigtighed udtrykte sig om Prinds Christian August, maatte Wedels Frænder og Venner ofte høre Udladelser af den danske Konge[1]), som vidnede om hvor meget han havde fravendt ham sin kongelige Gunst, uden at han dog offentligen derpaa gav ham noget Beviis[2]).

---

[1]) [Vi maa her til Bestyrkelse af Forfatterens Yttringer, efter Wegeners Actm. Bidrag I, 405 og 406, indtage Uddrag af to Breve fra Frederik VI til Prindsen af Hessen angaaende Grev Wedel. I Brev af 2den Februar 1811 skriver Kongen: „Af dem, der i Norge nævnes som dem, paa hvilke Sverige forlader sig, er Amtmand Grev Herman Wedel. Omendskjønt en Regent ikke bør mistænke Nogen, før han har undersøgt det, saa byder dog Dieblikkets Trang, at Deres Durchl. som Vice-Statholder er opmærksom derpaa. Forræderi er skrækkeligt, men Tidens Historie giver saamange Exempler derpaa, at Aarvaagenhed allevegne er nødvendig.“ — Og 12te Febr. s. A., formodentlig i Anledning af et tvivlende Svar fra Prinds Frederik: „Efterretningerne om Grev Herman Wedel ere ikke alene herfra, men fra Stockholm og fra Berlin. De gaae ud paa, at de Svenske allevegne sige, at naar Spørgsmaalet er om Norge, saa bygge de paa ham som en Mand, de kunne være visse paa: han har meget gode Connectioner, corresponderer i Sverige og veed meget af hvad der foregaaer i Cabinettet .... Ingen Uskyldig maa fældes, men den Skyldige heller ikke slippe.“ — Hermed bør sammenlignes Grev Axel Mørners Beretning til Kronprinds Carl Johan om en Samtale med Grev Wedel i Gøtheborg i Marts 1811, som vi meddele efter Aftrykket i Schinkels Minnen VI. 346—349, i Bilag No. 53.]

[2]) Forfatteren har ved denne Leilighed troet at burde gjøre sine Landsmænd bekjendt med hvad han veed om Grevens Skridt i Anledning af det omhandlede Brev fra Carl den XIIIde. Brevet har været offentligen omtalt, og er endog saavidt vides blevet indført i et eller andet svensk Skrift. Det maa saaledes ønskes fremsat i sin sande Sammenhæng. Nogle af Forfatterens Venner, som han har forelagt sit Arbeide før det kom under Pressen, have befrygtet, at denne aabne paa Sandhed grundede Fremstilling

Da Kongen af Danmark imidlertid vist nok sporede, at Hensigten af Kaas's Sendelse ikke var opnaaet, bestemte han sig til at sende sin egen Svoger, Prinds Frederik af Hessen, til Norge, troende derved at give Nordmændene et Beviis paa sin Agtelse og kongelige Omsorg [1]. Denne Sendelse synes at have været en Streg i de svenske Planmageres Regning, og saasnart Affendelsen var bleven den svenske Regjering bekjendt, lod den give Ordre til at opfange ham paa Veien; men han slap lykkeligen over fra den jydske Strand til Norge, ikke uden Fare for at blive opfanget af engelske Krydsere, fra hvilke han kun slap ved i stille Veir at roe ind imellem Skjærene. Prinds Frederiks Ankomst til Norge communiceredes den svenske Regjering af den danske, som det heder i Wetterstedts Bemærkning, „med megen Affectation" [2]. Han fik 22de Novbr. s. A. kongelig Befaling at tiltræde den interimistiske Regjerings-Commission og der tage Sæde umiddelbart efter Prindsen af Augustenborg. Da denne kort efter forlod Norge, blev Prinds Frederik Regjerings-Commissionens Formand, indtil den ved Rescript af 26de Septbr. 1810 ophævedes [3]. Men Prinds Frederik var hverken skikket til at lede Cabaler, eller til at arbeide mod dem, og der var desuden strax efter hans Ankomst til Norge ikke Tale meer om Urolighed. Al Gjæring ophørte under en ny og for Norges Handel og Virksomhed høist fordeelagtig Udskibning og Fragtfart. Prinds Frederik af Hessen fik saaledes en let Rolle under sit Ophold i Norge, og endskjønt han ikke erholdt den Grad af Agtelse og Kjærlighed, som var bleven Prinds Christian August til Deel, saa vat han dog særdeles yndet formedelst sit venlige Væsen, sin Tilgjængelighed for Alle, sin aabenbare Attraa efter at udrette det Gode, som stod i hans Magt, og efter at

---

skulde kaste en Skygge paa Grevens Færd, da det kunde see ud som han spillede en Oprørers Rolle, medens han endnu var dansk Undersaat. Men Greven foretog endnu Intet, som kunde krænke den gamle Forbindelse; han anstillede alene Undersøgelse om de Skridt, hvilke hans Pligt som dansk Undersaat og som norsk Borger kunde gjøre tilraadelige, og han valgte at blive den gamle Forbindelse tro, saalænge det kunde bestaae med hans Begreber om hvad der tjente til Fædrelandets Tarv. Grevens Forhold ved denne Leilighed var i Alles Munde; det var noksom bekjendt, at han ikke var tilfreds med den danske Regjerings Fremgangsmaade, og at han i denne Henseende brugte stærke, ja dadelværdige Udtryk. Historien bør ikke undlade at give et sandt Begreb om en i hiin Fædrelandets skjebnesvangre Tid saa vigtig Mand. Dersom et saa vigtigt Led borttages af Begivenhedernes Kjede, vil det aldrig meer i Fremtiden kunne udfyldes. Det er overhovedet ikke Forfatterens Sag eensidigen at fremstille Grev Wedels Færd. Hans Minde maa tildeles den Roes og Daddel, som hans Forhold giver Anledning til; thi det er ikke hans Lovtale Forfatteren har villet skrive, men Norges Historie saa upartisk, som hans Materialier give ham Anledning til. Forf. vilde troe sig berøvet Ret til at skildre denne Hædersmands Charakteer, dersom han ikke malede den i dens Skyggeside som i dens Lysside, og kan kun glæde sig ved, at han har langt flere lyse end mørke Farver at give sit Charakteerbillede. [Se herom Schierns Historiske Studier I. 307—308 i hans Afhandling „Om Sveriges Tronfølgervalg 1809 og 1810."]

1) [Prinds Frederik af Hessen udnævntes til Vice-Statholder i Norge og commanderende General Søndenfjelds 25de Juli 1809, samtidig med at Prinds Christian blev Statholder og Feltmarskalk. — Collegial-Tidende 1809 No. 44 og 45.]

2) See Bilag 51 d.

3) Dette Rescript lyder saaledes: „Da Kongen har besluttet, at den for Riget Norge ved Rescript af 24de Aug. 1807 anordnede interimistiske Regjerings-Commission skal ophøre med November Maaneds Udgang indeværende Aar, til hvilken Tid den har at afslutte sine Forretninger og Regnskaber, hvorimod de Forretninger, som nu besørges af Regjeringscommissionen, skulle fra 1ste Decbr. næstkommende overtages og besørges af Vice-Statholderen, hvilken og de Regjeringscommissionen nu underlagte Contoirer fra 1ste Decbr. af underlægges: saa befales herved, at Prindsen i Overeensstemmelse hermed overtager sig de meerbemeldte Regjerings-Commission paalagte Forretninger fra 1ste Decbr. d. A. af, hvorved han haver at forholde sig efter den ham under 10de Januar d. A. allernaadigst meddeelte Instruction, samt alle Regjeringscommissionen af Kongen tillagte Befalinger."

vinde Nationens Kjærlighed [1]). Hans Ophold i Norge var saaledes uden alle Følger, og man fandt der ikke Spor af det Misnøie, som man i Sverige smigrede sig med vilde blive Følgen af hans Sendelse.

Niende Capitel.

Prindsegildet paa Ullevold. Kaas's Brevvexling med Christian August.

Det var under Forfatterens ovenfor anførte Ophold i Christiania (August 1809), at Grosserer John Collett gav sit bekjendte Prindsegilde paa Ullevold, som begge Prindserne, Christian August og Frederik af Hessen, overværede. Præsident Kaas, som ogsaa var indbuden til dette Gilde, havde undskyldt sig formedelst Upasselighed, men efter den almindelige Mening vilde han ei støde paa Prinds Christian August. Denne Festlighed var en af de største, som er given i Christiania, og Byens meest anseede Mænd vare der tilstede. Alle Christianias Eqvipager vare den Dag i Bevægelse, og efterhaanden som de rullede igjennem Haven op til Gildegaarden, bleve de modtagne med Fanfarer og blæsende Instrumenter. Efterat Gjæsterne vare blevne herligen beværtede ved Spisebordet, indførtes de i et Sideværelse, hvori paa engelsk Viis Viin og Desert blev serveret og Skaalernes Tid begyndte. Først proponeredes Kongen af Danmarks Skaal af Værten. Næsten Alle reiste sig; men Skaalen tømtes i Taushed og uden Enthusiasme [2]). Prinds Christian Augusts Skaal blev derefter tømt med den største Jubel og Enthusiasme, og der var ingen Ende paa Hurraraab og Glædesytringer. Prinds Frederik, som nylig var ankommet og mistænkt som Vogter paa Kongen af Danmarks Vegne over Christian Augusts Handlinger, maatte takkes med en almindelig Hyldning. Værten reiste sig dernæst og foreslog Præsident Kaas's Skaal, i det han beklagede, at Selskabet formedelst Præsidentens Sygdom var berøvet hans Nærværelse. Neppe var Kaas's Navn nævnet, før Prinds Christian August sprang op fra Bordet, lod som en Næseblodning var kommen over ham, og ilede ud af Værelset. Værten, som ikke forstod denne Yttring af Prindsen, tog en Serviette og en Tallerken og fulgte Prindsen; men Næseblodningen var snart forbi, og Prindsen kom tilbage til sin Plads. Da denne lille Mellemscene var endt, og alle Gjæsterne vare atter komne til Sæde, fornyede igjen Værten Forslaget om at

[1]) [Wegener har i Actm. Bidrag I. 406 ff. aftrykt et interessant Stykke af Prinds Christian Frederiks (siden Christian VIIIdes) Dagbog for Mai 1811, hvor han omtaler, hvad han gjennem Bestyreren af Frederiksværk, Oberstlieut. Tscherning, der var sendt til Norge, som det sagdes, i Værkets Anliggender, havde erfaret om Stemningen i Norge, om Wedels og Ankers Planer m. v. Her skriver han om Prindsen af Hessen (S. 408—409): „Man elsker hans Godmodighed, men man troer at savne Mandighed i hans Charakteer, og man agter ikke hans tydske Omgivning eller hans Stab. Han og den kommer sjelden udenfor Christiania, og Folket siger om ham: Den Prinds, vi have, er en god Mand, men vi kjende ham ikke. Derimod er den almindelige Fordring at see Kongen der oppe, eller en Prinds af Kongehuset." — Prindsen tilføier: „Jeg ønsker Intet saa varmt, som at komme til Norge," og beretter, at han to Gange i Foraaret 1811 havde bedet Kongen derom, men havde faaet til Svar, at det ikke var det passende Øieblik.]

[2]) Forfatterens Sidemand, en af de meest anseede Mænd i Forsamlingen, trykkede ham tilbage i Stolen med den Paastand, at den Skaal ei burde drikkes. Men Forfatteren deelte ikke sin Sidemands Mening, og forsømte ikke med sædvanlig Ligegyldighed for Hyldninger af den Art at vise sin Konge sin Ærbødighed. Dette anføres kun som et Beviis paa den Stemning, der herskede i denne Forsamling, som var et Eccho af de Misfornøielsens Toner, som hørtes fast overalt, i Anledning af Kaas's Sendelse og Forhold med Prindsen.

drikke Præsident Kaas's Skaal med de Ord: „Det var Præsidentens Skaal vi drak, Deres Durchlauchtighed." „Jeg haaber han befinder sig vel," svarede Prindsen ganske kort, uden at røre sit Glas, men vendte sig i det samme til sin Nabo, Prinds Frederik, og trykkede hans Haand med det venligste Ansigt, som om han vilde forsikre ham, at hans eget spændte Forhold til Kaas ikke havde mindste Indflydelse paa hans Venskabsforhold til ham.

Efter Bordet kaldte Prinds Christian Forfatterens Broder Nils Aall og ham selv til en Samtale i en afsides Deel af Forsamlingsværelset. For N. Aall yttrede han, hvorlunde han af den danske Regjering var mistænkt for hemmelige Planer mod dens Interesse, og idet han med Harme udlod sig om, hvor ubillig og ugrundet denne Mistanke var, paastod han i høitidelige Forsikkringer, at hans høieste Attraa var at tilveiebringe Fred i Norden, og at han aldeles ikke kunde nedlade sig til at foretage Noget, som var stridende mod det kjære Fosterlands Interesse. Til Forfatteren henvendte han sig med Anmodning om, at han vilde skriftligen tilkjendegive ham sine Tanker om Landets Tilstand, og om hvad der til Fædrelandet Tarv kunde udrettes. Han ventede — saa var hans venlige Udtryk — veiledende Oplysning af en Mand, som han vidste var vel bekjendt med Landets Stilling. Forfatteren følte sig vist nok bedre skikket til paa denne Maade at underholde sig med den ophøiede Fyrste; thi endskjønt Prindsens simple og venlige Væsen stedse gav ham den fornødne Frimodighed og Selvbeherskelse i Samtale med ham, saa maatte han dog i det stille Kammer bedre kunne ordne sine Tanker om denne vigtige Gjenstand. — Det lykkedes imidlertid Kaas, som ovenfor fortalt, at tilveiebringe en i det mindste tilsyneladende Udsoning med Prindsen, en Udsoning, der fra Kaas's Side maatte være en diplomatisk Klogskab paa sit Hofs Vegne, efterat Prindsen var udnævnt til Sveriges Tronfølger. Overbeviisning om, at Rygtet havde overdrevet den formeentlige Fornærmelse, som Kaas havde tilføiet Prindsen, tilligemed Prindsens Godmodighed, banede Vei til Udsoning igjennem Prinds Frederiks Mægling [1]).

Den Gjæring i Gemytterne, som foranledigedes ved den danske Sendemands ukloge Adfærd, varede imidlertid ikke længe, og udbrusede uden Fare for Norges daværende Statsforbindelse. Næringsveienes Lænker bleve just i disse Dage brudte, mangfoldige Sikkerhedsdocumenter vare komne i Trælastudskibernes Hænder, og ved Siden af disse lagdes andre Papirer, der sikkrede Norges Kornfart. I alle Norges Havne fandtes trælastladede Skibe, befragtede under fordeelagtigere Vilkaar end som nogensinde i Fædrelandet havde været kjendte, og den løsgivne Virksomhed bragte Liv langs hele Norges Østkyst, og Munterhed iblandt alle dens Beboere. I de første

[1]) [Her er maaskee det meest passende Sted til at omtale en Begivenhed, som neppe har været Forfatteren rigtig bekjendt (jfr. ovenfor S. 189, Anm. 1), og i flere Henseender er af Interesse. Armfeldt havde snart angret den Deel, han havde taget i Revolutionen og i at fremme Prinds Christians Valg, og han haabede Intet for sig af denne Fyrste; Kaas var endog, uden Hensyn til personligt Fiendskab, som sin Konges troe Tjener naturligviis Valget imod. Disse to Mænd havde nu, uden høiere Bemyndigelse, 25 August 1809, altsaa medens Prinds Christian og Kaas stode skarpest mod hinanden, et hemmeligt Møde i Svinesund, hvortil Kaas havde indbudet Armfeldt. Hvad Kaas her foreslog er ikke bekjendt; derimod er det fra flere Kanter viist, at Armfeldt foreslog for Kaas at bevirke et Giftermaal mellem Gustav IVdes Søn, den 10aarige Prinds Gustav, og Frederik VItes ældste Datter, den 16aarige Prindsesse Caroline, paa disses Hoved forene de 3 Rigers Kroner og til Erstatning for Danmark og Norge give Kong Frederiks præsumtive Arving Christian Frederik Hertugdømmerne Slesvig og Holsteen. (Schinkel-Bergman V. 134—136.) At Kaas med Glæde greb denne Plan til at styrte sin Fiende, er neppe tvivlsomt, men den grundærlige Kong Frederik, hvem han foreslog dette, forkastede Planen med Indignation. „Jeg ønskede," skriver han 26 Sept. 1809 til Prindsen af Hessen, „at Kaas blev udenfor de politiske Gjenstande. Hans Plan med Sverige er under al Critik. — — Jeg skulde gifte min Datter til den svenske Prinds; jeg skulde begaae en Uretfærdighed mod Prinds Christian af Danmark; jeg skulde skille mit Rige ved Hertugdømmerne! Jeg gruer over Tanken, og det gjør mig ondt, at Kaas kan have havt samme." Wegener, I. 360.]

Dage af September reiste sig en frygende Nordost, og Forfatterens Sjel hævede sig i Taknemlighedsfølelser mod Forsynet ved at see den Skare af svulmende Seil, som strøge ud over Christianiafjorden, ladede med Rigdomme, der skulde bringe Trøst under Landets Lidelser og Understøttelse for de forarmede Kasser. Nordsøen saae efter 2de lange Aars Forløb vore stolte Skibe, der seilede omgivne af fiendtlige Krydsere, midt under fortsatte Krigsforhold med England, trygge under Beskyttelsen af en Stump Papir. I denne nyoppvakte Virksomhed begroves alle Sorger, forstummede alle politiske Planer. Nationen havde opnaaet hvad den ønskede, og tænkte ikke paa en ny Statsforbindelse, som endnu paa den Tid mødte en almindelig Modbydelighed i Norge. De svenske Planer til den skandinaviske Halvøes Forening maatte udsættes til Fremtiden, og den dansk-norske Statsmaskine indskjødes i sin gamle Bane, endskjønt den fremdeles stod paa en vaklende Fod og gjemte i sine indre Forhold mange Ødelæggelsens Elementer. Forfatteren vendte saaledes ogsaa tilbage til sit Hjem med den Hensigt at deeltage i det nye Handelsliv, uden at nære den mindste Tanke eller det fjerneste Ønske om nogen nærmere Forening imellem den skandinaviske Halvøe. Kun en friere Kornhandel og en lettere Gang i den indvortes Virksomhed ansaa han fornødent. Hans første Arbeide efter Hjemkomsten var at opfylde Prindsens Opfordring, og give ham sine Tanker tilkjende om Landets Stilling, hvilket han gjorde i et Brev af følgende Indhold — hvorhos Læseren venligst bedes at bemærke, at Brevet var skrevet den 21de September 1809 i et Tidspunkt, da stor Mangel og Elendighed endnu herskede i Landet, og det var altsaa naturligt, at deraf endnu i Brevet fandtes Gjenklang [1]):

„Sildigere end jeg burde følger jeg Deres Durchlauchtigheds Opfordring, men et Familieuheld, hvorved et af dens ædleste Medlemmer berøvedes den [2]), afbrød for et Øieblik min spændte Opmærksomhed paa Fædrelandets Stilling. Tillad mig, værdigste Prinds, at fremsætte mine Tanker frimodigen og i Forglemmelse af gjensidige Forhold. Da Deres Durchlauchtighed opfordrede mig til skriftligen at meddele Dem mine Tanker om hvad der tjener til Fædrelandets Tarv, gav De mig et Beviis paa Agtelse, som undskylder den Frimodighed, jeg tillader mig."

„Det er overflødigt at beskrive for D. D. den ynkelige Forfatning, hvori Landet for nærværende Tid befinder sig; men tillad mig den Yttring, at den ei findes sørgeligst der, hvor Klagen er høiest. Den tause Jammer i den fattige Almues Hytte er uendeligen større end den larmende, som høres blandt de høiere Stænder. Vant til Lidelser og til dyriske Fødemidler bærer den norske Almue sin Elendighed med en mageløs Taalmodighed. Denne er saa meget meer at beundre, som den ingenlunde flyder af Dumhed, Uvidenhed, eller af en indolent Charakteer, men af en indvortes Følelse om Nødvendigheden af at bøie sig under Skjebnens nok saa sønderknusende Bestemmelse. Hvo beskriver den fattige Huusmands og Strandsidders Elendighed, som, omringet af en stor Familie, bunden til en streng Fæsteseddels haarde Forskrift, maa blande sit Brød med Ukrud og vilde Urter, og kjender ikke det ringeste til nogen af de Vederqvægelser, der flyde strømmeviis i de Formuendes Forsamlinger, og der for dem ere daglige Nydelser? Jeg kan ikke begribe, hvorledes disse Ulykkelige skulle kunne fortsætte deres kummerlige Tilværelse, naar ikke Brødet rækkes dem for billigere Priser end de nu gjældende. Denne Nød er efter min Formening den største i Landet,

---

1) Saavel Brevet som Prindsens Svar indføres heelt, fordi det første indeholder en Skildring om Landets Tilstand og de friere Anskuelser, som begyndte at røre sig i Norge, og det sidste indeholder et Beviis paa Prindsens Tænkemaade og paa den liberale Maade, hvorpaa han tillod Mænd udenfor al offentlig Stilling at nærme sig ham paa det frieste. Efter en Vens Anmodning udlaante Forfatteren Prindsens Brev til den danske Historiograph Geheimeraad Malling, som overgav det til Geheime-Arkivet i Kjøbenhavn. Derfra har Forfatteren faaet en verificeret Copie af Brevet, uden at han har kunnet faae dette ham dyrebare Document i Originalen tilbage. Brevene ere ordlydende aftrykte.

2) [Aalls Fætter Jørgen Wright i Porsgrund, † 7de September 1809.]

og dens Nødsomhed stiger formedelst en mislig Høst og de mørke Udsigter til at skaffe Korn fra Danmark. Hvad der almindeligen ansees for en Indgang til Landets Frelse har, efter min Formening, fra Begyndelsen af ikke den forønskede Virkning. For Øieblikket opnaaes ikke derved det forhaabede Øiemed. De samme formuende Mænd, som afvigte Aar anvendte deres disponible Formue til Landets Providering, have i Aar langt andre Hensigter. Beqvemme Kornskibe seile vester ud, fjernt fra de Markeder, hvorfra Korn hentes. De udtømme Landets Provisioner og borttage den Rest af Mandskab, der endnu efter saa mange Renselser maatte være tilbage. Saaledes findes visseligen ikke saa mange Kornskibe paa vore Kyster i Aar som forrige Høst, og Landets Trang er der almindeligere.

„Under disse Omstændigheder og sorgelige Udsigter er Nationens Krav paa Regjeringens kraftfulde Medvirkning til Landets Frelse vist retfærdig og billig. Det er vist ikke klogt at drive Borgeren saa vidt, at han mindes om sine Rettigheder som Menneske; og Hungersnød bereder Opløsning af alle borgerlige Forbindelser. Men den Hjælp, som skal komme, maa komme snart og maa kunne benyttes uden Kunstgreb og Vanskeligheder. Aaret bøier sig mod Vinteren, og der levnes neppe mere Tid end der behøves for at gaae directe til Danmark for at hente Korn. Det varer længe inden saadanne Handelsmænd, som ikke have været vante at bane sig Veien til Handel gjennem Krogveie, kunne finde Vei i den Labyrint, som nu omslynder leder til Handelssamqvem. Den Hjælp, som loves os gjennem neutrale Magters Skibe, er usikker, kostbar og opfylder ikke den overhængende Nødvendigheds og Elendigheds Bud.

„Den danske Regjerings forandrede og formildede Fremfærd mod vore Fiender, som umolesterede svømme paa Havet, har endnu ikke frembragt nogen Forandring i disses aarvaagne Paapassenhed paa den mindste Baad, som henter Kornvarer fra Danmark. Dagligen forfærdes vi endnu ved Efterretningen om voldsomme Angreb paa Landsmænds Skibe og Ladninger. Har den danske Regjerings Ydmygelse Intet frugtet, eller have vore Fiender andre Planer, hvis Udførelse tilskynder dem til denne systematiske Grusomhed? Efter min individuelle Overbeviisning er der altsaa ingen anden Redning tilbage for det ulykkelige, udhungrede og udplyndrede Norge end en directe Tilladelse fra vore Fiender til at maatte hente Korn fra Danmark uden Molest af fiendtlige Krydsere. Men i det jeg indseer Nødvendigheden heraf, forbinder jeg dermed det inderlige Ønske, at dette kunde bevirkes uden voldsomme Midler. Saa meget jeg end føler, at den norske Nation har mange grundede Klagemaal at nedlægge for den danske Trone, saa troer jeg dog at skylde Sandheden den Tilstaaelse, at Norge i det henrundne Seculum fandt sig lykkeligt under det danske Scepter. Bonde og Almuesmand udgjør den største Sum af Landets Mandtal, og hvo nægter at disse have været i Besiddelse af en Frihed, og nydt en Lyksalighed, som er sjelden i Europa? Hvo var vel friere og mindre beskattet end den norske Bonde, og udspringer ikke hver den Viderværdighed, hvormed han kjæmper, enten fra ham selv eller fra Skjebnens ubøielige Bestemmelse? Af den Aarsag hersker der en rolig Vedhængenhed ved den danske Regjering i Bondens Sjæl, og blandt Almue og Bonde skulle ikke let findes Misfornøiede. Det forekommer mig voveligt at ombytte en Forfatning som vor med nogen anden, som vi ikke kjende. Jeg kan ikke gjøre mig Begreb om en Forening med et Land, uden tillige at tænke mig, at Landets Forfatning tidligen eller sildigen blev liig det mægtigere Riges, hvormed det forenedes. Det kan ikke tænkes, at Broderlandet længe vilde være Vidne til den større Lyksalighed, frembragt ved Fritagelse fra mange Byrder og borgerlige Indskrænkninger, uden at træve Byrdernes lige Fordeling og forholdsmæssig Medvirkning til fælles Bedste. Snart vilde den norske frie Bonde blive til en Træl, og Oplysningen fordunkles ved Frihedens Tab. Kun Magten kan i vore Dage borge for Statsforfatningens Urokkelighed. Undertvingelse er Svaghedens Lod. De meest glimrende Løvter ere mestendeels skuffende Overtalelsesmidler, og glemmes saa snart Hensigten er opnaaet. Jeg kan derfor ikke

troe, at Foreningen med Sverige er Grundstenen til Norges Lyksalighed. Sverige har i det sidste Seculum ikke kunnet rose sig af en lykkeligere indvortes Forfatning end Norge.

„Men endskjønt jeg efter min individuelle Følelse ikke anseer en Statsforandring ønskelig, saa maa jeg dog af Hjertet ønske, at den danske Regjering villigere end hidtil vilde høre paa de Klager, som vi Nordmænd have at fremføre. Indskrænkningerne i Handelen ere mangfoldige, Industriens Grændser paa mange Maader beskaarne, Oplysningens Veie tilspærrede. Ingen Bank, ingen fri Handel, intet Akademie, faa af Landets Mænd satte til de vigtigste Embeder. De fleste Ansøgninger komme seent frem, og Resultatet deraf overlades ofte Mænds Afgjørelse, der lidet kjende til Landets Stilling. Det hænder stundom at Ansøgninger, fremkomne fra Landets værdige og formuende Borgere, henlægges i saa lange Tider, at de meest velgjørende Planer derved ei komme til Udførelse.

„Men hvorfor skulde det være Landets fornuftige og retsindige Borgere formeent, i Sandhedens, Frimodighedens og Beskedenhedens Indklædning at forestille den danske Regjering de Ufuldkommenheder ved Statsforfatningen, som her i Landet forsinke den borgerlige Velstand, Oplysningen og den borgerlige Lyksalighed? Dersom Rigernes Konge vilde, i Følge Statsforfatningen, ansee deslige ydmyge Forestillinger som Oprørets tændte Fakkel, saa maatte retsindige Nordmænd i Sandhed beklage, at det var en enkelt Mand voldgivet at behandle denne agtværdige Nation som en Flok af Dyr [1]), og som et mekanisk Instrument, ene skabt til at lyde Regentens vilkaarlige Bud. Til denne slaviske Tænkemaade er Nationen allermindst disponeret i et Øieblik, da den staaer ene og forladt paa Krigens Skueplads, og dens vigtigste Omsorg gaaer ud paa Tilveiebringelse af deslige Fornødenheder, hvis Udeblivelse vilde opløse alle borgerlige Forbindelser. Den Frihed, hvormed Nationen har været vant til at yttre sin Mening, er en velgjørende Følge af den Mildhed, hvormed den er bleven regjeret, og skulde den nærværende Regjering ville, eller kunne bruge en strengere Fremgangsmaade?

„Saaledes troer jeg, værdigste Prinds, at en Fred eller en Forening med vor Fiende, som tilveiebragte en Adgang til uden Forfølgelse at hente Kornvarer fra Danmark, er et absolut nødvendigt Skridt til Landets Frelse, og jeg er overbeviist om, at Benægtelsen af de forberedende øieblikkelige Foranstaltninger dertil vil lede til Optrin, hvortil den største Deel af Nationen ikke er disponeret. Danmark, som maaskee med Rette i tvende Aar afviiste haanligen alle Forsøg til Samqvem med Fienden til Industriens Opretholdelse, har i den senere Tid beqvemmet sig til en Ydmygelse, som ikke er consequent, naar ikke Øiemedet er at redde Landet fra Hungersnød. Kan det ydmyges mere ved at foreslaae en Overeenskomst, uden hvilken Norge vil opofres? Give Gud at de ædle Mænd, som lede Statsstyrelsen i denne Tid her i Landet, vare saa overbeviste om Nødvendigheden af en saadan Overeenskomst, at den sluttedes endog uden udtrykkelig Hjemmel fra den danske Regjering. Tiden forsvinder, Landets Trang er overhængende og maa afhjælpes, førend Vinteren lukker Havet for Skibsfarten. Dersom Korn saaledes tilveiebragtes i Landet til de Ulykkeliges Mættelse, som i den senere Tid have deelt Føden med de Umælende, saa vilde Rolighed tilvisse tilveiebringes, og den nuværende Gjæring forvandles til en mumlende men uvirksom Misfornøielse, liig den, der saa ofte høres i de mere Formuendes Forsamlinger.

„Naar saaledes den første Nød var afhjulpen, saa burde efter min Formening den bedre Deel af Landets Borgere træde sammen, undersøge Landets nærværende Forfatning og Midlerne til at fremme dets borgerlige Lyksalighed, og opsætte en Forestilling, hvori Landets Tarv uden Sky men med sømmelig Beskedenhed blev forelagt Regjeringen. At nægte os denne Tilladelse var at berøve os vor Frihed som Mennesker, hvilken vi ikke fraskreve os i det Øieblik vi gjorde os til Borgere i Landet.

---

[1]) Det har været Forfatteren vanskeligt her at afskrive ordret; men deels skyldes dette den historiske Troværdighed, deels forklares disse stærke Udtryk af hans Sindsstemning under Fædrelandets Stilling og Lidelser paa den Tid.

„Jeg har saaledes vovet frimodigen at forelægge D. D. min individuelle Mening om Tingenes nærværende Stilling, og tilføier blot, at ogsaa denne Egn af Landet deler Nationens Høiagtelse for Dem. Denne Følelse lade vi os ikke paa nogen Maade berøve. Vi ansee Dem for Landets Velgjører, og vi vente fremdeles Landets Frelse af Dem. Vi frygte ikke for, at De overlader et Folk, der elsker Dem saa inderligen, der agter Dem saa høit, i Farens Stund til dets egen Skjebne. Modtag ogsaa denne Forsikkring, værdigste Prinds! fra en Mand, der ikke gjælder meget i Staten, men som i Hengivenhed og Høiagtelse for Deres Durchlauchtighed ikke viger for Nogen."

Prindsen besvarede egenhændigen dette Brev under 4de October saaledes:

„Med sand Taknemmelighed erkjender jeg Modtagelsen af Deres sidste Skrivelse og det mig i samme givne hædrende Beviis paa Venskab og Tiltro. Freden med Sverige synes at være meget nær. En Vaabenstilstand er her bleven foreslaaet og afsluttet paa 4 Ugers Opsigelse, og svenske Skibe blevne forsynede med Licencer, at bringe svenske og norske Producter til Danmark mod at indføre Fornødenhedsvarer til Norge. Freden mellem Rusland og Sverige skal være proclameret. En Betingelse er, at de svenske Havne sluttes for de engelske armerede Skibe. Saaledes have vi det sikkre Haab, at disse maa forlade vore Egne længere hen paa Aaret. Engelske Licencer for danske Skibe med Korn til Norge, mod at disse anløbe Leith, ere at erholde i Gothenborg. Muligens kan, naar den attraaede Betaling erholdes, den sidste Condition undgaaes. I al Fald ville de kunne benyttes til at anvende større Skibe til Kornfarten. Provideringს-Commissionen er beordret til at sætte alle mindre forhen til Kornfarten benyttede Skibe og deres Besætning i Reqvisition til bemeldte Øiemed, i Fald de ei dertil skulle benyttes. Kongen er bleven ansøgt indtil Freden at meddele Regjerings-Commissionen Tilladelse til at udstede Leidebreve og paa de sædvanlige Vilkaar for svenske Skibe paa danske Havne. Samtlige Matroser, som komme tilbage fra Fangenskab, eller Koffardi- eller Kaperfarten, eller permitterede fra den kongelige Tjeneste, deres Ophold og Tjenstdygtighed bliver nøiagtigen antegnet hos Enroulleringschefen — til hvilken de Handlende anvises. Saaledes haaber jeg paa, at vi have sikkert Haab til at see den første Nød afhjulpen i de næste tvende Maaneder.

„Er denne afhjulpen, da kan det vist ikke formenes nogen Undersaat, endog i Forening, at gjøre Forestilling om flere af Dem ommeldte for Landet saa vigtige Gjenstande. Derimod kan ved Indbydelse foranstaltede Forsamlinger muligens have end skadeligere Følger, da det muligen ei vilde feile paa Sværmere og lidenskabelige Mennesker i samme, som vanskeligen vilde blive at dirigere, og det sande Maal eller Øiemed — som meer end sandsynlig forfeiles. De tilgiver, at jeg alt for ufuldkomment, stolende paa Deres Overbærelse, frembringer min Overbeviisning om den eneste af de i Deres Skrivelse berørte Gjenstande, hvorom vi divergere.

„Hvorledes min Stilling bliver efter Freden er i dette Øieblik meer uvist end for flere Uger. Forlader jeg Norge til den Tid, da haver jeg kun een Trøst, nemlig min Overbeviisning i min nye Stilling muligens end meer at kunne bidrage til at sikkre mit Fædreland for Underkuelse. Jeg forlader det med det sikkre Haab, at ingen retskaffen Mand, som jeg er kjendt af, vil bedømme mig urigtig — med et Hjerte, som altid med varm Følelse vil erkjende hvad han skylder Norge. Behold mig i Deres venskabelige Erindring og vær forsikkret om, at Ingen sætter høiere Priis derpaa end Deres oprigtig hengivne

4de October 1809. Christian, Prinds til S.-Holsteen."

Dette Brev indeholdt saa mange beroligende Puncter med Hensyn til Fædrelandets nærværende Stilling og Udsigter til Fremtiden, at den før omtalte Forening paa Vestlandet for at bevæge Regjeringen til en fredeligere Nærmelse til England havde tabt sit Øiemed. De i Brevet berørte Forhaabningspuncter gik efterhaanden

i Opfyldelse; blidere Dage oprandt for Norge, og ingen Nordmand tænkte mere paa at skille sig fra den gamle Frænde.

Imidlertid vare de Fordele, som denne aabnede Forbindelse med England aabenbarligen gav Norge, nær blevne tilintetgjorte strax i Licencefartens Begyndelse, formedelst danske Statsmænds snævre og eensidige Anskuelser om Englands og Norges Handelsforhold til hinanden, og deres Mistanke til de underfundige Planer, som Fienden og de Svenske skulde bygge paa denne nye Virksomhed. Disse Statsmænd stode fremdeles i den Formening, at den aabnede Trælasthandel var vigtigere for England end for Norge, at England kunde mindre undvære at kjøbe end Norge at sælge, og at den hele Licencefart var kun et underfundigt Spil for at afhjælpe Englands Trang til Trævarer, og igjennem den Kornfart, som dermed sattes i Forbindelse, at forsyne Sverige med Korn, i det svenske Skibe dertil skulde benyttes. Dette yttrede Præsident Kaas tydeligen i et Brev til en Nordmand, Kjøbmand Christopher Faye i Drammen, som paa den Tid opholdt sig i Gothenborg, var vel bekjendt med Forholdene, og formedelst sit fædrelandske Sind vel betroet. Brevet viser tydeligen, baade hvilken Indflydelse Kaas tiltroede sig, idet han kaldte sig Landets Styrer, og hvilke Begreber om Norges Forhold til England endog danske Statsmænd gjorde sig, som, formedelst en foregaaende Embedsstilling i Norge selv og mangesidigt Bekjendtskab med Landets indre Forhold, maatte forudsættes at kjende Tingenes sande Stilling.

„Det er ikke nok, siger han i dette Brev, at Kongen af Danmark har til sand Lettelse for den engelske Handel og Skibsfart paa Østersøen indstillet alt Kaperi, men han har og tilladt Export af alle norske Producter til venskabelige og neutrale Havne, samt hævet de strenge Forholdsregler, som Krigen med England medførte[1]). Følgen deraf bliver, at England uden Vanskelighed erholder alle de Fornødenheder, som før Krigen hentedes fra Norge. Saaledes favoriseres virkelig Handelen med England paa alle Maader, som kan bestaae med vort Lands Stilling til Samme og til sine Allierede. Men skulde dette ikke have nogen anden Følge end den at favorisere England, skulde dette Land eller dets Regjering derved ligefuldt vedblive sit grusomme, umenneskelige System, at ville tilintetgjøre en heel Nation, som aldrig fornærmede det, ved Hungersnød, saa nødes jeg til med den samme Iver, hvormed jeg arbeidede paa at bringe vor Konge til det nærværende moderate Forhold mod sine Fiender, at arbeide paa at see det forandret derhen, at ikke alene al Export forbydes, men at der tillige lægges Embargo paa alle Skibe over 10 Commerce-Læster — og da forsikrer jeg, at ikke nogen Planke skal komme til England, saa længe jeg har Bestyrelsen af dette Land"[2]). Han yttrer derhos, at denne Handel med England efter hans Mening maatte være af Vigtighed for Sverige. — Det er vist nok vanskeligt at indsee hvilke Fordele Sverige, Norges Rival med Hensyn til Exporter, skulde have af Norges Trælastudskibning til England, og denne nye Handelsforbindelse mellem Norge og England, forenet med en fri Kornfart paa Danmark, indledebes paa en langt simplere Maade uden diplomatisk Indblandelse og uden Sveriges Mellemkomst. Disse Licencer bleve Handelsvarer, som uden Vanske-

---

[1]) Kaperiet i de danske Vande og Orlogskaperiet i Nordsøen ophørte dog ingenlunde. Det sidste gjorde endog i de paafølgende Aar sine bedste Priser. Kaas udtaler her en klog Forholdsregel, som ikke blev fulgt; men som, naar den var bleven fulgt, maaskee havde hindret Rigernes Skilsmisse.

[2]) [Dette Brev fra Kaas er skrevet 3die Septbr. 1809. Altsaa paa en Tid, da ikke alene Prinds Christian var nominel Statholder, men Prindsen af Hessen virkelig Vice-Statholder i Norge, tillægger Stiftamtmand Kaas sig „Bestyrelsen af dette Land." Aall har med Rette udhævet dette Udtryk, som bliver høist mærkværdigt, enten det saa er et Udbrud af den rene Sandhed eller af løsmundet Overmod. Om end Kaas havde hemmelig Instrux til at passe paa Kongens Svoger Prinds Frederik af Hessen, havde han dog ikke Instrux til at meddele norske reisende Kjøbmænd dette.]

lighed vare at erholde. De kjøbtes i London af norske Agenter og solgtes igjen med Fordeel her i Landet, og oversvømmede Norge i stor Mængde. Den engelske Regjering gav hellere end gjerne sit Samtykke til et Handelssamqvem, som udvidede det engelske Afsætningsmarked, forsynede England med Fornødenhedsartikler, skabte en Fredstilstand midt i Krigen, og neutraliserede Virkningen af Napoleons fiendtlige Forholdsregler mod Storbritanien. Paa den anden Side var Danmarks forandrede Krigssystem uden Indflydelse paa Englands krigerske Færd. De engelske Krigsoperationer rettede sig efter de danske, og de engelske Orlogsfartøier forlode ei de nordiske Vande, saalænge der fandtes danske Krydsere. Disse vedbleve bestandigen at molestere den engelske Koffardifart paa Østersøen, og England sendte Skibe fra Nordsøen og Kattegat for at forsvare den, og gjengjældte fiendtlige Foranstaltninger. Koffardiskibenes Vimpler blandede sig, beskyttede af Sikkerhedsdocumenter, fredeligen mellem hverandre, medens den blodige Feide fortsattes paa Orlogsvei. Iøvrigt strakte ikke Kaas's Indflydelse, hvor stor den endog var ved det danske Hof, til at forandre disse Forhold. Den nye Virksomhed var en nødvendig Lindring i langvarige Lidelser, en stiltiende Bønhørelse af en trængende Ansøgning, som nyligen var lagt for Rigernes Konge; den kunde ikke meer afbrydes uden at fremkalde voldsomme Scener, der allerede da havde ledet til Rigernes Skilsmisse, og samlet Foreningens gjærende Elementer. Kaas's Navn nævnedes nu ikke i Norge med den Agtelse og Kjærlighed som tilforn. Han havde krænket Nationen i dens elskede Christian August, og Rygterne forstørrede formodentligen det Urigtige i denne hans Adfærd. Dersom han ikke havde valgt en forsigtigere Fremgangsmaade og i rette Tid var bleven kaldt tilbage, eller hvis det danske Hof havde afviist det engelske Hofs fredeligere Nærmelse paa Handelsvei, kunde det let være skeet, som han var sendt til Norge for at forhindre.

Tiende Capitel.

Fred i Jønkøping.

Efterhaanden begyndte de Vanskeligheder, som havde hindret Prinds Christian August i offentligen at modtage Tronfølgervalget i Sverige, at hæves. Vi have ovenfor seet, at han kun under den Betingelse vilde modtage Valget, at han dertil erholdt sin nærværende Konges Samtykke, og at Fred imellem Danmark og Sverige virkeligen kom i Stand. Senere hen tilføiede han ogsaa den Betingelse, at Sverige formedelst hans Valg ikke skulde indvikles i vanskelige Forhold til Frankrige, og han erklærede bestemt, at han i begge disse Tilfælde vilde træde tilbage[1]). Vi have forhen bemærket, at disse Erklæringer fra Prindsens Side ikke tilfredsstillede Kongen af Danmark, da de ledsagedes af Prindsens Ulydighed mod den danske Konges Befaling at rykke ind i Sverige med den norske Hær. For at retfærdiggjøre sit Forhold, udrydde hvert Mistankens Spor hos den danske Konge, og overbevise ham om Umuligheden for den norske General i Landets og Armeens nærværende Stilling at gaae offensivt tilværks, sendte Prindsen sin Fortrolige, Overqvarteermester Darre[2]),

---

[1]) [Hvilken Vægt Prindsen virkelig lagde paa disse Betingelser, sees af de Uddrag af hans Breve til Broderen, der meddeles hos Ipsen S. 171—172.]

[2]) Darres Forbindelse med Prindsen efter den Dag var ikke langvarig. Han elskede Prindsen, men sit Fædreland over Alt. Han modtog derfor ikke det Tilbud, som Prindsen skal have gjort ham, at følge ham til Sverige, men vendte om Høsten

til Kjøbenhavn, der fuldstændigere og sikrere med Ord kunde forklare Kongen Tingenes sande Stilling, end skriftligen kunde skee [1]). Af alle i Kjøbenhavn værende Nordmænd modtoges Darre med den største Glæde; thi han høiagtedes formedelst sit fædrelandske Sind og sin Dygtighed, og hans udvortes elskværdige Personlighed banede ham Adgang til alle Landsmænds Deeltagelse. Paa Norge var desuden den meest deeltagende Opmærksomhed ogsaa i Danmark paa den Tid henvendt. Det danske Hof overvældede derhos Darre med Høflighedsbeviser, og ophøiede Prindsens Rang og Stilling. Han udnævnedes paa den Tid til Feltmarskalk og Statholder i Norge [2]). Men med Hensyn til Øiemedet for sin Reise vendte Darre med uforrettet Sag tilbage, og den paa Prindsen hvilende Mistanke udryddedes hverken i de større eller mindre Kredse i Danmarks Hovedstad. Hvad Prindsen ved denne Leilighed erfoer, maa have foranlediget ham til hine ovenfor omtalte Beklagelser. Senere hen, da Prindsens Stilling til Sverige som Tronfølger var afgjørende bestemt, besluttede han personligen at reise til Kjøbenhavn, for at nedlægge sine Embeder i den Konges Haand, hvis Tjeneste han forlod, og tillige uden Tvivl for at berolige Frederik den VIte med Hensyn til hans Forhold i Fremtiden mod sit gamle Fosterland. Men Prindsen lod sig af Sveriges Konge og af svenske Mænd, som han høiagtede, overtale til at opgive Reisen [3]).

Imidlertid indtraf flere Omstændigheder, som bevægede det danske Hof paa den Tid til at vise et fredeligt Sindelag imod Sverige, og gjøre forsonlige Skridt til at hæve det fiendtlige Forhold imellem begge Riger. Thi nu indsaa Kongen af

---

tilbage til sin Gaard Kraby paa Toten, hvor han døde 9de October samme Aar i en kraftfuld Alder af 45 Aar. Prindsen hædrede hans Minde ved at forøge hans Enkes Pension af sin egen Kasse til 500 Rdlr. Pensionen erkjendtes af Prindsens Broder, Hertugen af Augustenborg, som ledsagede Bekræftelsen deraf med et egenhændigt Brev til Enken efter Prindsens Død. (See Samlinger til det norske Folks og Sprogs Historie V. 166 ff.) Hvad H. Wergeland [Samlede Skrifter IX. 43, og formodentlig efter Wergeland gjentaget af Ræder III. 641] anfører om Darres Dødsmaade, er uden Tvivl ikke rigtigt. Flere af Forfatterens Venner, som levede paa den Tid, har ligesaalidt som han selv hørt Noget derom, og Rygter af den Art løbe om med en Fart. Generalchirurg Thulstrup, som blev sendt af Prinds Christian til Darres sidste Sygeleie, fandt ham stærkt lidende af Hæmorrhoidal-Tilfælde, og han ansaa hans Død, som paafulgte faa Dage efter, som en Følge af denne Sygdom. Skulde maaskee Wergeland forvexle Darre med en anden Person af Darres Familie, som frivillig skal have endt sine Dage? [Udgiveren kan efter nøiagtig Undersøgelse og Oplysninger fra Darres Nærmeste tilføie, at Wergelands Fortælling mangler al Grund. B. Moe (Tidskr. f. Personalhist. II. 358) og C. Birch (Skill.-Mag. 1847 141—42) have uden Tvivl Ret, naar de antage, at Darre døde af Nervefeber. Wergelands Beretning er vistnok ligesaa upaalidelig som et andet Rygte, at Darre skulde være forgivet paa dansk Austiftelse, da man frygtede for at lade Prindsens fortroligste Ven blive tilbage i Norge.]

1) [Darres Reise i Prindsens og Regjerings-Commissionens Ærender til Kjøbenhavn foregik ikke, som man af Aalls Fremstilling maa antage, om Sommeren eller Høsten 1809, men i April s. A., og han var der førend Kaas's Afreise til Norge. 19de April overrakte Kongen ham personligen Dannebrogsordenen til Belønning „for hans udmærkede Tjeneste-Iver og den Nytte han udi 1808 Aars Campagne har virket til Armeens heldige Operationers Fremme." (Moes Tidskr. f. Personalhist. II. 358—359). Omkring 6te Mai var han paa Hjemreisen til Norge, og skulde underveis have en Sammenkomst med Oberst Posse angaaende Vaabenhvile (Bilag No. 47 a). Darres Reise staaer saaledes et i Forbindelse med Prinds Christians Udnævnelse til Feltmarskalk og Statholder i Norge, der først er af 25de Juli, men som før S. 187 oplyst, med at Kaas ikke blev Statholder. Af Saml. t. N. Folks Hist. V. 174 seer man, at Darre ikke senere var i Danmark.]

2) [Kongens Brev til Chr. August herom af 29de Juli 1809 er trykt hos Wegener I. 353.]

3) Sveriges Konge yttrede ikke utydelig sin Frygt for at Reisen kunde blive farlig for Prindsens Liv. Men en saadan Mistanke var ligesaa fornærmelig som ugrundet; thi intet Hof var mindre skikket paa den Tid end det ærlige danske til at lægge troløse Planer mod Nogens, endog sin Fiendes Liv. Svenske Forfattere selv tage ogsaa det danske Hof i Forsvar i den Henseende; see Bilag 48 u. [Ipsen 167—70.]

Danmark tydeligen, at de store Planer, som han med sine Allierede havde lagt til Sveriges Undertrykkelse, ikke mere kunde udføres, da de hver for sig sluttede Fred med Sverige saaledes som egen Interesse bød, uden at tage mindste Hensyn paa Danmark. Og dette Rige, isoleret fra sine Forbundsfrænder, var i Sandhed for svagt til at understøtte sin Fordring paa Grændseudvidelse, og kunde heller ikke gjøre den gjældende ved nogen virkeligen gjort Erobring. De første Skridt til Fred skede saaledes fra Danmarks Side, og det saa pludseligen, og med saa meget Maadehold med Hensyn til Fredsbetingelserne, at de opvakte det svenske Kabinets Forundring, for ei at sige Haan. Sverige var meer ligegyldigt for de Skridt, som Danmark vilde gjøre, efterat det selv havde tilfredsstillet sine mægtigste Fiender. Det kunde derfor nu antage en høi Tone i sine Fredsunderhandlinger med Danmark, ligesom det svenske Hof havde følt sig krænket ved det danske Hofs Adfærd under de senere i Sverige indtrufne Begivenheder.

Da Tronforandringen i Sverige lykkeligen var tilveiebragt, forsømte ikke det svenske Hof at meddele det danske samme, og havde derhos yttret Ønske om Freds Oprettelse mellem begge Parter. Kongen af Danmarks første Følelse ved denne uventede Efterretning var Harme over den voldsomme Haand, som var lagt paa hans kongelige Fætter[1]), ligesom den hele Begivenhed gjorde et Skaar i Danmarks Udvidelsesplaner paa Sveriges Bekostning. Det danske Hof yttrede saaledes ingen Deeltagelse for denne Katastrophe, og svarede ikke paa den gjorte Meddelelse. Det var aabenbart dets Hensigt at udsætte sine Beslutninger i den Henseende, indtil det havde erfaret sine Allieredes Tanker, og hvorledes disse vilde tee sig under denne Tingenes Forandring. Den danske Konges Udsættelse og Taushed var derfor naturlig. Sverige gjengjældte denne Kulde fra Danmarks Side, og da det valgte sin Fiendes Overgeneral i Norge til Tronfølger i Sverige, gjorde det Danmark derom ingen Meddelelse. Imidlertid lykkedes det Sverige at bevirke en fredelig Tilstand med sin Hovedfiende. Underhandlingerne i Frederikshamn med Rusland lovede en snart forestaaende Fred-Afslutning med dette Rige, og i Følge Keiser Alexanders daværende Forhold til Napoleon, maatte ogsaa denne lede til Fred med Frankrige. Den franske Keisers Opmærksomhed var desuden paa den Tid henvendt paa ganske andre politiske Gjenstande end paa sit Forhold til Sverige, som han lempede efter den russiske Keisers Ønske. Danmark begyndte saaledes at frygte for at blive den Tabende i Striden for den Vindende ved denne Krig; thi Rusland lod, som sagt, ikke til at tage mindste Hensyn til Danmarks Interesse, men kun at sørge for sin egen i sine Fredsunderhandlinger med Sverige[2]). Derhos frygtede den danske Konge for de hemmelige Bevægelser i Sverige, og tildeels i Norge, som gik ud paa den skandinaviske Halvøes Forening. Danmark var saaledes tilfreds med at ende Krigen uden Offer af egne Landstrækninger, opgav alle sine Udvidelsesplaner, og den danske udenlandske Minister Bernstorff aabnede en Brevvexling med den svenske Minister for de udenlandske Anliggender, Engestrøm, hvori Danmark foreslog Sverige en Fred, hvis Betingelser skulde grundes paa status ante bellum[3]).

Fredsunderhandlingen aabnedes imidlertid ikke i en venskabelig Tone. Bernstorff

---

[1]) Rygtet talte om et Kraftudtryk ved denne Leilighed af Frederik den VIte. som hentydede paa hans Utilbøielighed til at indlade sig med oprørske Undersaatter og Voldsmænd.

[2]) [See herom Carl XIII's Brev til Adlersparre i Bilag No. 48, 1, hvorefter den danske Minister i St. Petersborg Baron Blome havde indfundet sig i Frederikshamn, for at deeltage i Fredsunderhandlingerne, men — til Tak for Danmarks Trofasthed — blev afviist af Grev Romanzow, den samme russiske Diplomat, til hvem den forblindede Frederik VI. havde ubetinget Tillid. (Wegener, Actm. Bidrag I. 348; jfr. Schinkel-Bergman V. 118, 123.]

[3]) Bernstorffs og Engestrøms Brevvexling findes i Bilag 55, Engestrøms Brevvexling med Adlersparre og med Bernstorff findes i Bilag 54 og Engestrøms Brev til den franske Minister i Kjøbenhavn, Didelot, i samme Anledning findes i Bilag 55 e.

yttrede i sit første Brev til Engeström, at det havde opvakt stor Forbauselse ved det danske Hof, at Sveriges Tronfolgervalg var faldet paa en Fiendes Overgeneral — „et Valg af den Beskaffenhed, at Historien neppe havde noget lignende at fremvise." Den Danmark derved forvoldte Krænkelse forøgedes ved, at Valget ikke engang var blevet det danske Hof communiceret. Imidlertid erklærede han paa sin Konges Vegne, at Danmark vilde samtykke i Valget, naar en passende Fred kunde opnaaes; men at det, indtil en saadan istandbragtes, maatte modsætte sig Prinds Christian Augusts Ophøielse til Sveriges Kronprinds. Derhos foreslog Bernstorff saadanne Betingelser, som Sverige maatte ansee antagelige, nemlig det samme Forhold imellem begge Stater, som før denne Krig havde fundet Sted. Et saadant Fredsforslag maatte ansees billigt, da ingen af Magterne havde gjort nogen Erobring fra hinanden. Engeström gav paa sit Hofs Vegne først et undvigende Svar, og forsvarede det mod Bernstorffs Angreb. Han søgte at oplyse, at Kongen af Sveriges Forhold mod Danmarks Konge var foranlediget ved Sammes Taushed og uvenlige Adfærd, og at Sverige, omringet af idel Fiender, havde Vanskelighed ved at undgaae Valget af en Tronfølger iblandt disse, naar det ei vilde vælge en engelsk Prinds, hvilket for den almindelige Freds Istandbringelse neppe vilde være tjenligt. Den næste Depesche var imidlertid affattet i en fredeligere Stiil, og begge Rigers Befuldmægtigede nærmede sig hinanden til en fredelig Overeenskomst. Mødet til Fredens Afslutning bestemtes at skulle være Jönköping, som laa omtrent lige langt fra begge Rigers Hovedstæder. Fra Danmarks Side mødte Ministeren Niels Rosenkrantz og fra Sveriges Side Adlerberg. Der sluttedes saaledes en Fred imellem Danmark og Sverige under 10de December 1809, i Følge hvilken Rigernes Grændser bleve de samme som før Krigen. Rosenkrantz forlangte vel paa Danmarks Vegne, efter den imellem dets Allierede vedtagne Regel, at Sverige skulde udelukke de engelske Skibe fra svenske Havne, men da den svenske Sendemand ikke ubetinget vilde indgaae dette, lod Rosenkrantz sig nøie med en hemmelig Artikel, hvori Sverige kun indgik i Betingelsen, „forsaavidt Sveriges Hjælpemidler tillode det uden at det compromitterede sig ligeover for England", og Rosenkrantz tilføiede: „Hvilket vi ere meget langt fra at forlange." Sveriges krigerske Stilling til England blev saaledes kun simulair, da begge Magter hemmeligen aftalte, ikke at afbryde det fredelige Handelssamqvem. Nogle andre mindre vigtige Punkter, saasom Delinqventers Udlevering og fri Flaadning paa Klara-Elven til Norge, bleve let afgjorte[1]). Større Vanskelighed forvoldte derimod Sveriges Paastand om Ophævelse af Sundtolden for svenske Skibe og Lettelse i disses Expedition i Helsingøer. Rosenkrantz erklærede paa det Bestemteste, at dersom Sverige ønskede Fred med Danmark, maatte denne Paastand opgives. Freden blev saaledes afsluttet, uden at nogen af Parterne kunde rose sig af nogen Fordeel i denne korte Krig, og Grunden til Forsinkelsen i Christian Augusts Valg til Sveriges Kronprinds var nu fra denne Side hævet[2]).

---

[1]) Broderens, den norske Rosenkrantz's, bekjendte ædle Uegennyttighed og stadige Hensyn til Fædrelandets Tarv i hans offentlige Stilling gjør det vist, at der visseligen ikke lagdes nogen diplomatisk Vægt paa denne Artikel formedelst Bestemmelsens Vigtighed for de Hafslundske Godser.

[2]) [Ipsen, Christian August, S. 153—163, giver en udførlig Fremstilling af Fredsunderhandlingerne, betragtede i et mod Danmark uvenligt Lys. C. A. Adlersparre, 1809 och 1810. II. 257, fortæller, at Kaas skal have været Skyld i, at Fredsunderhandlingerne udhaledes.]

Ellevte Capitel.

Licence-Farten.

Saaledes [1]) skede endnu om Høsten 1809 en stor Forandring i Norge formedelst den saa kaldte Licence-Fart, og en ny og glimrende Handelsepoke begyndte for de norske Trælasthandlere. Aldrig have nogensinde Fragterne for Trælastdragere steget til den Høide, og aldrig er Trælasten i England forholdsmæssigen bleven bedre betalt end i denne Høst. Den norske Trælast begjæredes meer i England end nogensinde, og de Omstændigheder, som siden nedtrykte dens Priser, viste sig kun i det Fjerne. Trælasttolden var ikke saa trykkende høi, og Canadas Tømmer oversvømmede endnu ikke i den Grad som senere hen det engelske Trælastmarked, endskjønt England under det lange Savn af nordisk Tømmer havde begyndt dermed at gjøre sig fortroligt. Hverken fra Sverige over Gotheborg eller fra de finske Havne vare endnu de store Masser løsnede, som siden saa meget nedsatte det norske Tømmer. Norge havde dengang for sig alle irske og engelske Havne, der krævede norsk Tømmer, medens senere hen den ene Havn efter den anden lukkedes for norske Trælastdragere formedelst det amerikanske i Prisen langt billigere Tømmers Concurrents. Da Farten aabnedes i September Maaned 1809, betaltes en uhyre Fragt, som udgjorde over det 5dobbelte af den nu gangbare; thi for de første oversendte Ladninger betaltes indtil 6 à 8 Pund Sterl. for 100 beregnede Bord. Det var saaledes ikke usædvanligt, at nogle faa Reiser paa England lagde Skibets Værdi i Rederness Kasse, og ikke desto mindre havde Trælasthandlerne sit gode Udbytte af den solgte Ladning. Men denne gyldne Periode varede vist nok ikke længe.

Imidlertid steeg ikke Skibenes Værdi til den Høide, som under saadanne Omstændigheder skulde være at vente. Pengenes Værd begyndte paa den Tid stærkt at synke, og den forværrede Cours forhøiede ikke lidet Udskibernes og Skibsredernes nominelle Fordeel. Men i Almindelighed havde man endnu ikke tabt Crediten for denne løst, uden sikker Basis, omflagrende Pengemasse. Man var saa vant til at betragte sin Rigsdaler som en reel Værdi, at man ikke kunde tro den nedsat til nogle Skilling. Det var først naar Overdaadighedsvarer eller Huusholdningens Tillægsartikler, der i de første Krigens Aar fortæredes i en langt ringere Mængde end før og siden, indbragtes i Landet, at man følte den uhyre Forskjel mellem rede Sølv og det værdiløse Papir. Vore indenlandske Producters Navneværdi var endnu ikke stegen i Forhold til de forværrede Penge. Kornets Priis gik vist nok efterhaanden stærkt i Veiret, men Aarsagen var ei alene at tilskrive Coursforværringen, men hidrørte deels fra de med Afhentelsen forbundne Farer og Omkostninger, deels fra den danske Regjerings ovenfor omtalte Foranstaltninger ved Indkjøbet, og mindre Omhu ved Magasinering og Fordeling. Vore øvrige indenlandske Producter vare langt fra stegne i det Forhold, hvori Papirpengene vare faldne. Jernets Priis f. Ex. var, endog i nominel Værdi, omtrent den samme som før Krigen, Lønningerne i Almindelighed saa godt som uforandrede; de smaa indenlandske Huusholdningsartikler gik ind i Kjøkkenet til lidet forandrede Priser, og de fleste Eiendomme gik i de første Krigens Aar endnu fra Haand til Haand i Landets daværende Pengeværdier til Priser, der ikke vare mærkeligen høiere end de, der gjaldt da vore Penge endnu vare bedre. Den Indflydelse, som Coursforandringen har paa indenlandske Varepriser, Lønninger, Haandværkeres og Dagarbeideres Sold, viser sig ikke pludseligen hverken i en opgaaende eller nedgaaende Tilstand. De slette Penge gjælde sædvanligen i det indenlandske Forbrug under Coursforværringen længe som gode, ligesom gode betales

[1]) Ovenfor S. 213, 9de Capitel i Slutningen.

som slette under Coursforbedring. Det var først efter 1809 at Øinene aabnedes med Hensyn til Papirpengenes sunkne Værd, og at dette værdiløse Gods stødtes fra Haand til Haand, uden at være Gjenstand for Nogens Attraa, eller indsluttes i noget Gjemsel. Der indtraf under Licencefarten Omstændigheder, som vi senere have at beskrive, der gjorde at Luxusvarer begyndte at spille en langt større Rolle i vore Huusholdninger, de store som de mindre, og da lagdes Grunden til en stedse stigende Nydelse af transatlantiske Producter. Allerede mod Slutningen af dette Aar begyndte disse Phænomener at virke. Sælgeren af udenlandske Vexler undrede sig over den store Masse Papir, som han i et stigende Forhold fik for disse[1]; han begyndte at sætte Mistillid til dette Papir, for hvilket han efterhaanden fik færre og færre udenlandske Nydelser; hans Agtelse for dette Flitterguld faldt, han sløsede dermed, og idelige Omsætninger bidroge endnu mere til at nedtrykke det.

De daværende næringsdrivende Borgere følte lidet til Pengeforværringens mislige Følger. De fik i Almindelighed en solidere Mynt end den i Landet gangbare i sine Hænder, hvormed de lettere end før afrystede gamle Gjældsbyrder i Landets gjældende Penge-Repræsentativer, og Overskuddet henlagdes i en Myntsort, som liden Værdforandring var underkastet. Ikke heller føltes Forværringen i Almindelighed af den arbeidende Klasse langs Norges vidtløftige Kyster, som vare inddragne i den blomstrende Handelsvirksomhed, der sysselsatte hver Arbeidskraft, eller af Skoveiere, hvis Producter vare stegne under den fordeelagtige Affætning. Det var Capitalister, Embedsklassen, nogle af Landets Huusmænd og Beboerne af Norges indre Egne, saavelsom Mænd med faste Lønninger, der leed midt i denne Handelstravlhed formedelst Pengeforværringen, dog forholdsmæssigen meer i Danmark end i Norge. Embedsmændenes Stilling var virkelig paa den Tid høist beklagelsesværdig, naar de ikke kunde lægge en anden Indtægt ved Siden af Embedsgagen. I Norge skede dette stundom, deels ved stigende Sportler under en stærk Rørelse og hyppige Omsætninger, deels ved umiddelbart, fornemmelig som Skibsreder, at deeltage i Virksomheden selv. I Danmark lod dette sig sjeldnere gjøre. Der fløde Indtægterne til Embedsklassen ofte i saa ringe Grad, at luslidte Kjoler og de største Savn i Huusholdningerne hørte til Dagens Orden. Fra den Tid af skriver sig vel og Begyndelsen til de mangfoldige Indgreb i Statens, eller som det i de Dage hedte, Kongens Kasse, som skede af offentlige Oppebørselsbetjente meer i Danmark end i Norge; thi de Exempler paa Uredelighed af den Art, som Fortiden gav, vare i Norge færre end den senere Tids. Der var i Sandhed ogsaa en stor Fristelse, under egen Familiens store Trang og daglige Næringssorger, til at angribe en ved Haanden liggende fuld Kasse. Thi Brøden begikkes dengang mestendeels ikke for at svælge i Overdaad, men for at tilfredsstille Familiens simple Fornødenheder. Ved Siden af Embedsmændene vare Capitalister, især Eiere af mindre Capitaler, hvilke stode inde i Landets egne Repræsentativer, og som ingen Anledning havde til at blande sig i den nye oppvaagnede Virksomhed, at beklage. De Renter, som de hidtil havde oppebaaret, kunde være tilstrækkelige til at tilfredsstille disse mindre Capitalisters Fornødenheder, saalænge de havde den gamle Værdi, men de bleve aldeles utilstrækkelige under Pengenes alt meer og meer synkende Værd. Deres Stilling var endnu værre end Embedsmændenes; thi de lede ikke alene under Krigen formedelst Vareprisernes Stigen og Papirpengenes Synken; men da dette Onde ved en ny Pengeforordning skulde

[1] I Begyndelsen af Aaret 1809 stod Coursen 200, sidst i Juni var den 300, i Octbr. gik den ned til 350 og ved Aarets Slutning stod den allerede i 400, paa hvilket Punkt — mellem 385 og 400 — den blev staaende i de første 5 Maaneder af 1810. (Nathansons „Danmarks National- og Stats-Huusholdning" S. 136—139). De mange Sedler, som udgik fra Altonaer Bank til Provideringsvæsenet og Understøttelse til Private i Norge, maa foruden Krigsudgifterne i begge Riger have havt sin Deel i denne Coursforværring.

afhjælpes, maatte de taale en stor Reduction i deres Capital, medens Embedsmændenes Gage da rettedes efter Tingenes nye Stilling. De mangfoldige Enkers og smaa Capitalisters Suk over Tidernes Tryk formedelst Pengeforvanskningen var den bittreste Anklage mod en Statshuusholdning, hvis Forvildelser havde fremkaldt den, endskjønt der visseligen ikke fattedes Statsstyrelsen paa god Villie til at udbrede Held over Alle. Saaledes indeholdt vist nok den ved Licencefarten opnaaede Virksomhed et afgjørende Redningsmiddel mod overhængende Nød og Fare, men Spiren lagdes under Statens mangehaande Forviklinger, og formedelst Conjuncturernes Gang og Virksomhedens særegne Beskaffenhed, til en Uorden og Forvirring i Eiendoms- og Pengeforhold, der seent og først efter mange Landsmænds borgerlige Fald og store Lidelser forbedredes og omsider i senere Tid er bleven ordnet. Traaden af disse Betragtninger vil paa et følgende Blad blive forfulgt.

Imidlertid var der endnu en Bekymring tilbage i Landet, som ikke blev afhjulpen ved den igjen opvakte Virksomhed, nemlig Kornforsyningen, som i dette Aar krævedes i en større Grad end tilforn, deels fordi Aaret gav en mindre rig Afgrøde end i de foregaaende Aar, og Beholdningerne vare aldeles udtømte, deels fordi Virksomhedens nye Liv krævede flere Hænder, en stor Mængde Proviant behøvedes til de Skibe, som sattes i Fart, og fordi den bedre Tid tillod en fuldstændigere Madforsyning. Men ogsaa i denne Henseende opklaredes Fremtidens Haab. Ved Siden af Trælastlicencer, som tillode norske Skibe umolesterede at bringe norske Producter til England, lagdes Kornlicencer, i Følge hvilke det tillodes norske Skibe at gaae i Ballast til Danmark og derfra hente Korn til Norge. Denne tog sin Begyndelse kort efter den paa ny begyndte Trælastfart, og flere norske Produkter gik tillige som Ballast over til Danmark. Flere vilde have gaaet, dersom ikke Frygten for at Jern og Trævarer ei skulde være blevet beregnet som Ballast, men som Varer, der af England vare forbudne at overføres til Danmark, havde hindret denne Slags Udskibning [1]). Vist nok paabød Licencen, at det med Korn ladede Fartøi skulde bringe sin Ladning til Leith, men de engelske Krydsere vidste i den Henseende god Besked, og det er ikke Forfatteren bekjendt, at et eneste fra Danmark til Norge bestemt Kornfartøi slæbtes den Vei. Derimod hendte det oftere, at de norske Fartøier, som havde ladet i Østersøen med Korn og andre Producter, bestemte til Norge, toges under engelsk Convoi og bragtes til England, hvor de maatte sælge deres Ladninger [2]). Men den danske Regjerings Skridt i denne Henseende vare, som oftere paa den Tid, kun halve og ufuldstændige, og derhos foreskrevne af en Ærlighed i dens politiske Færd, som ikke gjengjældtes af dets Allieredes diplomatiske Forhold. Dersom Danmark, som Rusland og Sverige, havde indstillet al Kaperfart og al Jagt af Krigsskibe paa engelske Handelsflaader, som skareviis seilede til russiske og svenske Havne, saa vilde de engelske Krydsere være svundne fra de nordiske Havne, og Kornfarten imellem Danmark og Norge kunde være bleven dreven som i Fredens Ro. I de østersøiske Vande saaes ingen anden Kaper end nu og da en ubeleilig fransk eller for fransk Regning udrustet, og betragtedes i disse Lande selv mere som Fiende end som Ven. Nu var vel Vesterhavet temmelig frit for fiendtlige Krydsere, og engelske og norske Skibe vestenfor Lindesnæs behandlede hverandre som venskabelige Magters, men Kornfarten paa Danmark besværedes dagligen af engelske Orlogsmænd, som opbragte alle Fartøier, der ei med Licencer vare beskyttede. Dette fiendtlige Forhold maatte ansees fremkaldt ved den Jagt, som danske Orlogsfartøier i Nordsøen, og danske Kapere, der endnu i Mængde sværmede om i de danske Vande, gjorde paa de engelske Handelsskibe, der beseilede Østersøen.

---

[1]) Forfatteren sendte med fast alle sine Kornskibe et Parti Jern, der udgjorde Skibets Ballast, til Danmark, og ikke et eneste af dem blev opbragt, naar de med Licence vare forsynede.

[2]) Et Par af Forfatterens Fartøier havde denne Skjebne.

Men endogsaa denne Kornfart, som beskyttedes af Kornlicencer, var nær bleven forstyrret formedelst danske Embedsmænds Ubekjendtskab med disse Papirer, og en utidig Embedsiver for at forstyrre det med England ved strenge Love forbudne Samqvem. Saaledes havde Forfatteren fragtet en Brig paa 2000 Tonder Korns Rum, som, ballastet med et lille Parti Jern, var bestemt til at indtage Korn i Kallundborg. Modvind optog Skibet paa Høiden af Samsøe, og Skipperen ankrede ved Kyholmen, hvor der laae Militaire under en Majors Commando. Skipperen gik i Land for at proviantere, hvor Majoren lod ham kalde for sig, og spurgte ham, hvorledes han var sluppen igjennem den Skare af Krydsere, som laae udenfor. Da Skipperen dertil svarede, at han var forsynet med Licence, lod Majoren sig denne forevise, stoppede Skibet og sendte Licencen med Coureer til Kjøbenhavn for at faae Forholdsordre. Lykkeligviis befandt Forfatteren sig netop dengang i Kjøbenhavn for at ordne sine Kornanliggender, og saasnart han fik Nys om hvad der var passeret, bevirkede han Skibets Frigivelse ved umiddelbart at henvende sig til Kongen selv [1]). Efter den Dag blev der truffet saadanne Foranstaltninger gjennem den danske Regjering, at Skibe, som vare forsynede med Licencer, ei stoppedes af offentlige Autoriteter, og saavidt erindres lagdes Visitationen af saadanne Fartøier under Cheferne for Roflotillen.

---

[1]) En Audience hos Kongen af Danmark var, især for Nordmænd, paa den Tid en let Sag, naar man først havde gjennembrudt den Linie af Adjutanter og Hofmænd, som beleirede Forgemakket, og udholdt den Qvarantaine, som bestjernede Mænds Foretræde hos Kongen med Portefeuiller under Armen paalagde. Umiddelbart efter disse indlodes sædvanligen Nordmænd, der stode paa Reisen. Forfatteren har aldrig følt sig forlegen ved sin Audience hos Frederik den VIte; thi endskjønt hans første Tiltale var kort, stundom endog streng, og hans Manerer mindre forbindtlige, viste sig under Samtalen saa megen Ligefremhed, godmodig Deeltagelse, umiskjendelig Velvillie og aabent Øre for den foredragne Sag, at Forfatteren stedse tilfredsstillet og som oftest bevæget forlod hans Gemak. Især maatte man beundre hans lykkelige Hukommelse og hans nøie Bekjendtskab med Rigernes indre Forhold og med detaillerede Omstændigheder endog i det fjerne Norge. Forfatteren var desuden Kongen bekjendt, og havde før modtaget Beviser paa hans kongelige Yndest. Saaledes betænkte han sig ikke paa ogsaa i denne sin Nød at fremstille sig for Kongen, forklare ham de indtrufne Omstændigheder og ansøge om Skibets Frigivelse. Da Kongen havde hørt Sagen foredrage, udbrød han: „Hvad er det for en dum Djævel af Skipper, De har havt?“ Forfatteren undskyldte Skipperen saa godt han kunde, og beraabte sig paa, at Hans Majestæts egne Agenter i Norge benyttede sig af deslige Sikkerhedsdocumenter. „Deres Skib er frit“, var Kongens Svar, og efterat han omhyggeligen og med Deeltagelse havde spurgt om Tilstanden i Norge, ønskede han Forfatteren en lykkelig Reise og Held til hans Provideringsforetagender. Aaret efter var Forfatteren atter i Kjøbenhavn og havde en anden Vanskelighed, som paa samme Vei jævnedes. Han havde indkjøbt i Sjælland et Parti Korn og dertil fragtet 2de Skibe i Kjøbenhavn, til hvilken Ende han havde forsynet sig med 2de Licencer. Naar disse Documenter skulde som gyldige respecteres af engelske Krydsere, maatte Expeditionens Datum paa Toldboden ligge indenfor Documentets Udløbsdatum. Dette var ikke Tilfældet med disse Licencer, og for at de kostbare Ladninger med Sikkerhed kunde bringes over Havet maatte Toldexpeditionen antidateres. For at opnaa dette indfandt Forfatteren sig i Toldkammeret, for igjennem en af de formaaende Herrer at faae udrettet hvad han ønskede. Han stødte paa en Deputeret, Kammerherre Oldenburg; men neppe hørte han Ordet „Licence“, før han slog det fra sig med begge Hænder og udbrød: „slige Documenter kjende vi ikke, og dermed kan Toldkammeret ei befatte sig.“ Forfatteren tog saaledes Mod til sig, fremstillede sig for Kongen selv, og forelagde ham Sagen og den Vanskelighed, hvori han var stedt. Bønnen blev tilstaaet, saasnart den var gjort. „Reis De kun hjem, svarede han, jeg skal sørge for Dem.“ Den følgende Morgen meldte Generalauditeur Bergh, som dengang var i Kongens Stab, Forfatteren i en Billet, at Sagen var ordnet efter Ønske. Ved en af disse Audiencer 1812 i December overgav Kongen Forfatteren et Brev med 3 Segl for, til Tegn paa dets Vigtighed, til Prinds Frederik af Hessen, som dengang var Statholder i Norge. „Vogt Dem, sagde han, at Svensken ikke faaer fat paa Brevet, ellers er De ulykkelig, og hils min Svoger.“ Brevet kom lykkeligen til sin Bestemmelse.

Saa mørke Udsigterne derfor end havde været til Landets Providering i September Maaned, da Landmandens Haab var skuffet formedelst en mislig Høst, Norges Kyster vare omgivne af fiendtlige Krydsere, som opfangede de mindste Fartøier, og der ingen Udsigt var til at kunne liste Kornet over Nordsøen fra Danmark, eller i Almindelighed til at kunne reise Midler til at betale det, saa meget lysere bleve disse Udsigter inden Aarets Ende. Hele Norges Koffardiflaade fra de største til de mindste Seil vare i Bevægelse deels for at føre Landets Producter over til et fordeelagtigt Marked, deels for at hente Fodemidler fra Danmark. Saavel fra England som fra Danmark bragtes Provisioner af alle Slags Nødvendigheds- og Overdaadighedsvarer, al Mangel forsvandt; thi Midlerne til at betale tilveiebragtes i Overflod ved den nyopvakte Virksomhed. Der var en Travelhed over det hele Land, hvis Lige faa Tidspunkter i Norges Handelshistorie kan fremvise. Alle vilde deeltage i den nye blomstrende Virksomhed, og især var der en idelig Omsætning af Skibe. Fartøier byggedes, kjøbtes i Kjøbenhavn og andensteds, og gik fra Haand til Haand i Landet selv. De, der ikke turde stole paa Licencefartens Sikkerhed, skilte sig ved sine Skibe for en Priis, som da syntes høi, men blev lav formedelst Pengeforandringen. Paa den Tid opstode ogsaa flere Handelsmænd, der befandt sig paa Borgerlivets laveste Trin, og berigedes ved de simpleste Omsætninger. Det var nok at kjøbe, lade den kjøbte Vare henligge en Tid, og da sælge for at begynde en ny Omsætningskreds; thi formedelst Pengenes Fald betaltes det Kjøbte stedse med slettere Penge, og Overskuddet kunde bruges til en ny Gevinst. Dette Forhold vedvarede ligetil Januar 1813, da Pengeforordningen satte en Grændse for Pengeforværringen, og Speculanten forlod Varemarkedet for at træde ind paa Pengemarkedet. Nogle af disse Nylinge forsvandt ligesaa hurtigen som de opstode, men andre lagde Grunden til Handelshuse, som nu ere i større eller mindre Anseelse. Vi ville senere hen have at tale om, at ikke alle Handelsmænd benyttede denne fordeelagtige Tidspunkt til at begrunde en solid Velstand, endskjønt det var Tilfældet med adskillige, men flere ere de, som i en mindre forsigtig Færd lagde Roden til deres borgerlige Undergang.

Tolvte Capitel.

Christian August forlader Norge.

Med Slutningen af Aaret 1809 hævedes omsider alle de Betænkeligheder, som hidtil havde hindret Prinds Christian August i at modtage Hædersvalget som Sveriges Kronprinds. Freden med Danmark var, som vi ovenfor have seet, definitiv afsluttet, og Frankriges Keiser havde erklæret sig tilfreds med Valget. Napoleon var alt for beskjæftiget med andre store Planer til at skjænke de nordiske Anliggender nogen alvorlig Opmærksomhed. Han havde endt Krigen med Østerrige ved en fordeelagtig Fred; hans Hære i Spanien havde været seierrige, og Joseph var vendt tilbage til Madrid; selv beredte han sig til en ægteskabelig Forbindelse med en østerrigsk Prindsesse, efterat have skilt sig ved sin forrige Gemalinde. Da Prinds Christian August saaledes havde overbeviist sig om, at hans Udnævnelse til Sveriges Kronprinds ikke vilde indvikle hans nye Fædreland i krigerske Forhold med Europa, og han derhos havde sikkret sig sin forrige Konges Samtykke til Valget, gjorde han ingen Indvendinger mere, men erklærede sig villig til at begive sig til sit høie Kald. Prindsen havde i denne hele Sag handlet med den største Vaersomhed og med en Delicatesse, som banede ham Vei til de meest anseete svenske Mænds Høiagtelse. Af alle de Forhandlinger, som ere givne Historien til Priis, synes det virkeligen som Valget

tilfredsstillede den bedre Deel af Nationen blandt Høie og Lave, og om der var nogen Misfornøielse, maatte den skjule sig og øve sine Rænker i Stilhed.

Kong Carl den XIIIde yttrede det Ønske for Prinds Christian August, at han vilde ombytte Navnet Christian, der i Erindring om Christian den Andens grusomme Færd i Sverige var saa forhadt, med Navnet Carl. Han overdrog Adlersparre, der ogsaa havde Prindsens Fortrolighed, dette Forslag, og tilstod, at endskjønt denne Omstændighed kunde synes mere ligegyldig og smaalig, vilde Prindsens Føielighed i denne Henseende bane ham en lettere Adgang til hans Faderkjærlighed [1]). Prindsen gik Ønsket beredvilligen i Møde, og fik første Brev derefter underskrev han Carl August. Dog forbeholdt han sig at bruge sit gamle Navn saalænge han var i Norge, i en Anelse om at dette Navneskifte ikke vilde tækkes hans kjære Nordmænd.

Kort før Prindsens Afreise fra Norge faldt den svenske Konge i en Sygdom, der endog truede at blive farlig for hans Liv. Prindsens Udtryk i sine Breve om denne Gjenstand bare Spor af den høieste Deeltagelse [2]), og forsaavidt hans Øn stod til hans Ophøielse, maatte vist nok Carl den XIIIdes Hengang paa den Tid have forstyrret hans adopterede Søns Fremtids Skjebne. Førend Prindsen betraadte svensk Grund, var imidlertid Faren forbi. Dog tog Prindsen heraf Anledning til gjennem Adlersparre at foreslaae Bortfjernelsen af al Pragt og af festlige Foranstaltninger ved hans Indtrædelse i Sverige [3]). Han meente nemlig, at en Nation, der endnu blødte af de Saar, som Krig, Næringsløshed og en forvirret indvortes Tilstand havde forvoldt, behøvede at vise Sparsomhed i sine Foranstaltninger, og burde bruge Maadehold i sine Glædesyttringer. Hans simple Væsen passede bedst til en Modtagelse uden Bram, og i det han sigtede til et ædelt Maal, tilfredsstillede han sit eget Ønske. Derhos bad han Adlersparre ikke gjøre andet Brug af hans gjorte Forslag i denne Henseende, end som Adlersparre selv fandt passende til Sagens Natur og svarende til Kongens Ønske. Forslaget blev forelagt høie Vedkommende, det blev modtaget med Erkjendtlighed og forøgede Agtelsen for Prindsens Charakteer; men Ceremonien ved hans Modtagelse var ordnet, og Foranstaltningerne i denne Henseende gik deres aftalte Gang. Ved en udvortes Glands skulde Valget gives en Høitidelighed, som hævede dets Betydning i Folkets Øine. Men just paa denne udvortes Pragt satte Prindsen liden Værd. Dersom et længere Liv var bleven Prinds Christian August beskaaret, vilde hans Simpelhed uden Tvivl havde bygget Tronens Værdighed paa en solidere Grundvold.

Da Prindsen forlod Norge, var hans Formue ikke betydelig [4]), hans tarvelige

---

[1]) See Bilag 48 e og p. [I Brev til Adlersparre (Novbr. 1809) fraraadede Grev Wedel denne Navneforandring, fordi Prindsen ei havde Lyst til den, ligesaalidt som til en Adoption. Wedel meente ogsaa, at en Nations „eenstemmige frivillige Valg er et saa ædelt Stempel, at alle Kongers Adoption ei fortjener at staae ved Siden deraf." Med Hensyn til Navneforandringen spørger Wedel, „om det med Hensyn til de Begivenheder, som vi maa haabe Fremtiden vil medføre, er raadeligt at bortkaste aldeles Navnet Christian, under hvilket vor Prinds er bleven kjendt og elsket i Norge." Han raader til at bibeholde begge Navne, og kun bruge August i Sverige. Adlersparre 1809 och 1810 I. 209—211.]

[2]) See Bilag 47 g.

[3]) [Alt hvad der angik Prindsens Modtagelse, Hofholdning, Navneforandring m. v. blev mundtlig aftalt mellem ham og Adlersparre ved et personligt Møde paa Kongsvinger 19de Decbr., hvorom udførlig Beretning findes i C. A. Adlersparres 1809 och 1810 I. 224—228.]

[4]) Prindsen besad i Følge Efterretninger, som Forfatteren har fra Augustenborg, en Formue af 40,872 Specier 44 ß., som bestod i 4 pCt. bærende Statspapirer, og hans Andeel i de saa kaldte „Pensionsfondgelder" blev hans Bo efter hans Død godtgjort med 4731 Rdlr. 37 Schl. holst. Ct. Deraf nød han Renter; men paa denne Formue havde han gjort en Gjæld paa Augustenborg af 11,400 Rdlr. Schl. holst. Ct. Af Augustenborg havde han en aarlig Apanage af 2000 Rdlr. Schl. holst. Ct. Under sit Ophold i Østerrige gjorde han et Testament, hvori han testamenterede sin Broder

Gage formindskedes aarligen formedelst Pengeforværringen, og hans Godgdædighed tillod ham ikke Opsparelser. Hans Levemaade var høist simpel og tarvelig, hverken svarende til hans Stilling som Prinds eller Rigets første Embedsmand, og han førte intet Huus, der paa nogen Maade kunde sammenlignes med nogle af Christiania Byes formuende og gjæstfrie Familiers. Om noget Gilde hos Prindsen hørte man aldrig Tale, endskjønt der ofte i Byens gjæstfrie Familier gaves Fester til hans Ære[1]. Hans Pensioner til flere Enker og afskedigede Officierer samt hans runde Gaver til Nødlidende udtømte hans Kasse til den Grad, at han ofte med Længsel saa Terminen til den forfaldne Gage i Møde, og maatte mod Slutningen af Terminen bruge stor Oekonomi med sine Udtællinger og indskrænke sine Gaver[2]. Imidlertid funderede han en Stiftelse i Norge før sin Afreise, som bærer Mindet om hans Godgjørenhed til Efterslægten. Saaledes skjænkede han en Gaard, som tilhørte ham i Frederikshald, til Realskolen, og bestemte at dersom denne blev hævet, skulde den tilfalde det Søndenfjeldske Regiments og Frederikshalds Byes Fattige til lige Deling[3]. Da han forlod Norge for at indtræde i sin høie Stilling i Sverige, kunde han ikke af egne Midler bestride de Udgifter, som hans Rang medførte. Han havde ikke engang en passende Eqvipage, hvori han kunde møde den Skare af Stormænd, som vare sendte ham imøde paa Grændsen, men en Vogn maatte i en Hast skaffes tilveie i Sverige, hvori han kunde fortsætte Reisen. Fra Sverige tilstilledes ham 1000 Rdr. Banco, for at han ei skulde mangle den fornødne Æresstilling, og for at kunne bestride den ved saadanne Leiligheder brugelige Uddeling til de Fattige[4].

Prindsen af Augustenborg forlod Christiania den 4de Januar 1810, og der var 29de Decbr. en stor Høitidelighed i Anledning af hans Afreise. Efter en høitidelig Afskedsfest i Kirken, gaves i Kathedralskolen, den nuværende Departementsgaard, et stort Middagsselskab, hvori en overordentlig stor Mængde deeltog. Der yttrede sig en stor Enthusiasme for den Bortreisende, og i de Hurraraab, som hørtes under Skaalerne, istemte den udenfor forsamlede Mængde. Om Aftenen var Bal og Byen illumineret[5]. Prindsen var rørt over disse talende Beviser paa Erkjendtlighed for hvad han for Norge havde udrettet. Afskeden ledsagedes med de varmeste Ønsker for hans Fremtids Vel og en almindelig Sorg, var udbredt over det hele Land ved denne Skilsmisse. Den 4de Januar 1810 ledsagedes Prindsen af en stor Mængde af Byens og Omegnens Indbyggere og Embedsmænd til Sveriges Grændse, hvor den endelige Skilsmisse fra Norge skede under Følelsens vemodigste Yttringer. Aldrig gaves Feste, hvori oprigtig Høiagtelse og Kjærlighed mere forenede sig med den Hyldning, der skjænkes Konger og Fyrster, end ved disse. Enhver, som har gjennemlevet dette Tidspunkt og deeltaget i disse Begivenheder, gribe i sin egen Barm! Til Sverige fulgte ingen Nordmand Prindsen uden hans Adjutant Major Holst, for hvem

Prinds Emil, der levede i Leipzig, fik Efterladenskab, om han døde i dette Feldttog; men da han kom lykkelig tilbage, hævedes Testamentet af sig selv. Ved hans Død lagdes en Pensionsbyrde af 798 Rth. Schl. holst. Ct. og 300 Rdlr. Dansk Ct. paa hans Boesmasse, [hvoraf endnu i Norge levende Personer nyde godt. Det var især sine afdøde Vaabenfællers uforsørgede Børn, han tog sig af.] Resten tilfaldt hans Broder Hertugen, Prindsesse Lovise og Prinds Emil; men de to første renoncerede paa deres Arv til Fordeel for Prinds Emil.

1) [Han beboede under sine oftere afbrudte Ophold i Christiania nogle Værelser i Palæet, og lod sin Mad hente fra Tombs's Spiseqvarteer, og heri skede endog ved fornemme Fremmedes (f. E. Platens) Besøg ingen Forandring. Sin egentlige Huusholdning havde han paa Frederikshald. Jfr. C. Birch, Skilling-Magaz. 1847, S. 34.]

2) Ved slige Udtællinger paadrog han sig formodentligen den føromtalte Gjæld til den Augustenborgske Bestyrelse.

3) I Bilag 56 findes nogle biographiske Notitser om Prindsens Ophold og Embedsstilling i Norge, der synes at være af en paalidelig Haand.

4) See Bilag 51 g, Brev fra Wetterstedt til Adlersparre.

5) Festen beskrives i Bladet Tiden 1810. No. 38. Se Bilag 57. Samme Dag nedlagde Prindsen sit Embede som Norges Statholder.

han havde beredt en Ansættelse i den svenske Armee. Den svenske Konges Ønske[1]) og Nordmandens almindelige Tænkemaade paa den Tid mødte hinanden. Før Afreisen udstedte Prindsen følgende Afsked til det norske Folk:

„Nordmænd!

Det for mit Hjerte smertelige Øieblik er kommet, da Skjebnen og Pligt nøde mig til at forlade Eder. Da vi erholdt Efterretning om, at vor fredelskende Konge var tvungen til at gribe til Vaaben, at Freden var brudt, som i en lang Række af Aar havde gjort vort Fædreland lykkeligt og til en Gjenstand for alle Nationers Misundelse, da var ikkun eet Raab: „det gjælder Kongens den retfærdige Sag; det gjælder Fædrelandets, Norges, Ære og Frelse,“ som gjenlød fra vore Klipper, og ikkun een Tanke, een Følelse besjælede gamle Norges Sønner. Med Standhaftighed og norskt Mod blev da hvert fiendtligt Angreb afslaaet ved vore brave Sø- og Landkrigere, ved vore Kysters kjække Beboere. Med udholdende og mandigt Mod taalte Flere af Statens Borgere deres Velfærds uforskyldte Tab, Mangelen af Livets første Fornødenheder, Tabet af deres Venner ved smitsomme Sygdomme; villigen offrede de af det, de selv savnede, paa Fædrelandets Alter, til at forsyne efter Evne deres kjæmpende Medbrødre med manglende Fornødenheder, til de Syges Forpleining og Vederqvægelse; thi vi kjæmpede i en retfærdig Sag til gamle Norges Ære, og Privatinteressen maatte vige for Almeenvellet. Nordmændenes gamle Charakteer oplivedes i dens fulde Kraft; den erhvervede Europas øvrige Nationers Hylding, og Norge indtog paa ny den Rang, som tilkommer det i den Retfindiges Øine, som skjønner Kraft, Energi og Høimodigheds Virkning i Forhold til Evner. I dette Øieblik stillede en for mig heldig Skjebne mig i Spidsen for en ædel og kraftfuld Nation, og jeg blev hædret ved dens Anstrengelser. Stolt af at have erhvervet mig det hæderfulde Navn af Nordmand, erholdt jeg saa mange Beviser paa Høiagtelse og Kjærlighed af Eder, at jeg ei seer mig istand til at udtrykke den Taknemmelighed, den inderlige Hengivenhed for Norges ædle og kjække Sønner, som opfylder mit Hjerte, og som vil være min Stolthed og min Trøst indtil mit sidste Aandedræt. Krigen oplivede Nordmandens energiske Charakteer; Privatinteressen maatte vige for Almeenaanden, og saaledes bliver den en Velgjerning for Norge; thi denne Stemning vil og maa — ved at følge vore Fædres Exempel — ved at gjøre Tarvelighed til Ære, Vindskibelighed til Pligt og et af Eders Hovedøiemed — ved de følte Manglers mulige Afhjælpning ved Industri — ved Oplysningens Fremme og Fordommes Bortrydning, gjøre Norge til et lykkeligt, kraftfuldt, selvstændigt, uovervindeligt Land. Naar Privatinteressen maa vige for Almeenaanden, da vil hver Mand føle og indsee, at almeennyttige Indretninger ei alene kan, og med Rette bør forlanges af en mild og retfærdig Regjering, som ei uden yderste Nød forøger byrdefulde Skatter, vanskelige at bestemme og fordele; men at disse Foranstaltninger bør, og muligens ikkun hensigtsmæssigen kan bevirkes, ved ægte Nordmænds Forening; da vil Norge see dets Opdragelses-Anstalter udvidede, Oplysningen fremmet, Agerdyrkningen, fornemmeligen i vore sydlige Provindser, som ved deres Danmark lignende Climat maatte kunne blive et Kornkammer for Norge, oplivet. Ved nye Veies og Kanalers Anlæg vilde nye Velstandskilder aabnes. Ved Fabrikker vilde vore Metaller end mere forædles, og vi i vort eget Land forfærdige mange af de til Jordbruget fornødne Redskaber, som vi nu maa søge i andre Lande. Vore Skove vilde hensigtsmæssig og sparsommelig benyttes, for ei at berøve vort Land en Skat, hvis hastige Tab vil have Landets Udmattelse og Undergang til Følge.

Saaledes vilde det nu overstandne Uheld blive en sand Lykke for Norge, da det oplivede Nordmandens Charakteer, det oplivede den Kraft og den Stemning for Almeenvel, som hædrede Norge, og som kun med Ringeagt kan ansee Egennytte og nedrig Interesse, der alene tilkommer indskrænkede Hoveder og indskrænkede Hjerter.

[1]) [Bilag No. 48 p; jfr. 16 Capitel nedenfor, samt Ipsen, Christian August, 179. 230.]

Dette er mit Haab, mit Ønske i det Øieblik jeg forlader Eder, mine Landsmænd! Lad det blive opfyldt, og det skal blive mig det sikkreste Beviis paa Eders kjærlige Erindring, en sand Beroligelse for mit Hjerte, som til dets sidste Slag vil føle lige varmt for Eders Vel.

Christiania d. 30te Decbr. 1809.

Christian August,
Prinds til Slesvig-Holsteen."

Paa den norske Side af Svinesund, strax ved Overfarten, blev for Prindsen givet et Afskedsmaaltid, i hvilket Prinds Frederik af Hessen, der var Prindsen oprigtigen hengiven, og tillige adskillige svenske Herrer deeltoge. De Svenske følte sig bevægede som de Norske ved de uhyklede Beviser paa Hengivenhed, Prindsen modtog; thi Sorg og Savn brød igjennem Gildets Høitid. De svenske Herrer forlode Selskabet før det opløstes, for at modtage Prindsen paa svensk Grund, og nu gaves Afskedens Smerte frit Løb [1]).

Paa Svinesunds Grændse modtoges Prindsen af Revolutionens Helt, Statsraad og Baron G. Adlersparre med en Tale, hvori han yttrede Tillid til Prindsens Evne til at læge Sveriges Saar, og Høiagtelse for hans Personlighed. Prindsen svarede paa Svensk, efter hvilket Sprog han havde lagt sig siden Udnævnelsen. „Med usædvanligt høitidelige Følelser, sagde han, betræder jeg mit nye Fædrelands Grændser. En ny Virkekreds, store og nye Pligter vise sig for mit Blik; men jeg tager ikke i Betænkning at betræde denne farlige Bane. Et ædelt og lidende Folks Tillid kalder mig. Sverige! jeg er alene svensk; jeg skal altid blive det! Jeg føler hvad Æren byder; jeg føler inderligen Folkets Trang. Mine Kræfter, mit Blod helliges fra dette Øieblik min Konge og mine Medborgere. Af den Ene skal jeg lære at regjere, for de Andres Vel skal jeg anvende alle mine Evner. Redeligsindede og erfarne Mænd skulle understøtte mine Hensigter. Dersom det bliver min Lod at regjere et ældgammelt og berømt Folk, saa skal man vel efter min Bortgang ei nægte mit Minde den Priis, at jeg har villet gjøre mit Folk lykkeligt."

Paa den svenske Grændse modtoges desuden Prindsen af Flere blandt Sveriges vigtige Mænd, og af de første Embedsmænd i ethvert District. Fra Kongen vare Greverne Brahe og Fabian Fersen sendte for at modtage Prindsen. Egnens Almue strømmede skareviis til for at faae den Fyrste at see, om hvem Rygtet havde baaret saa meget godt ind i Landet. Overalt modtog han Beviser paa Deeltagelse og Glæde over hans Ankomst, men dog hjerteligere og almindeligere i de lavere Stænder end i de høiere. Der gaves blandt de Sidste Enkelte, som ikke vare fuldkommen tilfredse med hans Adfærd [2]).

Da Landshøvdingen, Grev Rosen, paa Grændsen af sit Lehn, det første han betraadte i Sverige, hilsede den svenske Kronprinds med en Tale, svarede han, at

[1]) Historia om Regementsförändringen i Sverige År 1809 S. 185. [Ifølge Beretningen her holdtes det norske Afskedsmaaltid paa et Skib i Sundet. — Blandt de Nordmænd, som ledsagede Prindsen over til Sverige var ogsaa Grev Wedel, og ifølge mundtligt Udsagn af Adlersparre saae disse to Mænd da hinanden første Gang. Paa Tanum Prestegaard, hvor Prindsen overnattede, fik de Sengkammer sammen. Jfr. Adlersparre 1809 och 1810 I. 250—51; Schinkel-Bergman V. 149. Om Prindsens Reise gjennem Sverige findes Mere hos Adlersparre, anf. St. II. 19—51, 91—93, Ipsen 186—196.]

[2]) Saaledes skulle nogle af de svenske Officierer strax under Prindsens Reise have stødt sig over og fundet Smaaligt, at han, som stedse viste sig streng i Krigstjenesten, rettede paa nogle skuldrende Skildvagter, med hvis Holdning han ei var tilfreds. Han var ogsaa bekjendt i Norge for at være streng i Tjenesteforretning, og det hendte ikke sjeldent, især i Frederikshald, at Officierer fik Arrest for Forseelser i Tjenesten. [Saaledes kom en Morgen en ung Officier noget efter fastsat Tid Kl. 6 til Exercitien. Han undskyldte sig med at have blødt Næseblod, men fik til Svar: „Næste Gang, Hr. Lieutenanten bløder Næseblod Kl. 6 om Morgenen, kommer De 24 Timer i Hovedvagten." — Jfr. og Skill.-Mag. 1847 S. 15 f. 29 f.]

han aldrig skulde glemme, at dette Land var det første, han i Sverige betraadte, og at han der var bleven modtagen med umiskjendelige Beviser paa Hengivenhed. Han forsikkrede derhos Greven om sin Erkjendtlighed, og overdrog ham at bevidne Lehnets Indbyggere sine velvillige Følelser. Overalt var der ingen Ende paa Taler og Velkomsthilsener, hvormed Embedsmændene langs Prindsens Reiselinie modtoge ham, deels i høie deels i simple Talemaader og Ord. Ved denne Leilighed kom hans Evne til at udtrykke sig med Lethed og uden Forberedelse ham vel tilpas. Hans Ord vare simple, og fandt Indgang hos Folket, hvis Ven han blev i Sverige, som han var det i Norge. I Gothenborg blev han modtagen med Festlighed og Illumination.

Imidlertid udspredtes Rygter om en anden Stemning hos Nogle af Landets høie Adel, som endog kom de Mænd for Øre, der havde havt den vigtigste Rolle og Stemme i Revolutionen og Tronfølgervalget. Der vare Breve i Omløb, som talede om, at Prindsen aldrig vilde komme til Stockholm, og den samme Ulykkesspaadom løb igjennem flere Munde om i Sverige. Wetterstedt yttrede endog i et Brev til Adlersparre [1]) megen Frygt for, at deslige Rygter skulde komme for Prindsens Øre, og saaledes forbittre ham en Beslutning, som han kun efter lang Betænkning havde taget, i Følge hvilken han havde forladt en rolig Stilling, som det norske Folks Kjærlighed og Høiagtelse havde gjort ham kjær, og indtraadt i en ny, der udsatte ham for mange Farer. Med disse Rygter sattes Prindsens Upasselighed, ikke længe efter at han var kommen paa svensk Grund, i Forbindelse. Han klagede over Maveulemper og Mangel paa Appetit. Upasseligheden tiltog endog i den Grad, at han nødsagedes til at tage en Rastdag paa Stromsholm, ikke mange Stationer fra sit Bestemmelsessted, i det han erklærede sig ude af Stand til at fortsætte Reisen. Dunkle Rygter, hvis Sandhed Historien aldeles ingen Anledning har til at oplyse, langt mindre dertil at sætte nogen Lid, bragte ogsaa denne Upasselighed i Forbindelse med en senere sørgelig Begivenhed. I alle Tilfælde er det vist, at de vigtigste Mænd, som i Sverige stode ved Roret paa den Tid, gjorde sig al Umage for at overbevise Prindsen om, at hans Valg var en Udflydelse af Nationens almindelige Ønske, og søgte paa alle Maader at berede ham en Modtagelse efter hans Sind, og at tilfredsstille hans Ønsker.

Prindsen kom lykkeligen til Drottningholm, hvor en Deputation af Rigets Stænder 20de Januar overgav ham Valgacten, og modtog hans Underskrift under samme. Efter at Landmarskalken havde hilset Prindsen med en Tale, svarede han med følgende Ord: „Jeg overgiver til Hr. Greven og Landmarskalken denne Act, som nu for evig binder mig til det svenske Folk. Allerede slaaer mit Hjerte varmt for dets Vel. Jeg kan forsikkre om min redelige Villie, om mine rene Hensigter. — Gode Herrer og svenske Mænd! Giver mig Ret til at fordre det Samme af Eder! Fædrelandets Behov ere vigtige og paatrængende. Lader os række hverandre Haanden paa, at vi med forenede Kræfter ville arbeide for vort store Maal, Fosterlandets Vel!“ [2])

Først efterat denne Bekræftelsesact var foregaaet imellem Prindsen og Rigsdagens Deputerede, kunde han fremstille sig for sin kongelige Fader, for mundtligen at modtage Bekræftelsen paa en Adoption, som skriftligen var ham meddeelt. Indtoget i Stockholm skede den 22de Januar, og Rigsmarskalken Grev Axel Fersen [3]) ledsagede ham med stor Pomp til Hovedstaden, hvor han paa Kungsholmstorvet blev modtagen af Magistraten og Borgerskabets Ældste [4]). Gjennem en Haye af Livgarden begav

---

[1]) See Bilag 51 h.

[2]) [Udførligere hos C. Adlersparre, anf. St. II. 93—96.]

[3]) Den samme ulykkelige Fersen, der nogle Maaneder efter førte Prindsens Lig til sit Hvilested, og under saa mange Lemlæstelser myrdedes ved Prindsens Grav.

[4]) Ved Høitideligheder af den Art, hvorved Forfatteren ogsaa engang har været tilstede i Stockholm, er dette Optog af Magistraten og Byens Ældste Noget af det Høitideligste, endskjønt i en simpel Form. De stundom gammeldags Equipager, velfødte, ofte

Prindsen sig, ledsaget af Grev Brahe og Adlersparre til Kongens Sengkammer, hvor Kongen befandt sig omgiven af de høieste Embedsmænd, og derfra førte Prindsen ind i sit store Kabinet, hvor Præsentationen skede. Kongen ledsagede derefter Prindsen til Dronningens Værelser, hvor den samme Ceremoni fandt Sted. I Rigssalen holdt Kongen en Tale, hvori han bekjendtgjorde, at han adopterede Kronprindsen til sin Søn, og derefter oplæste Hofkantsleren den af Kongen underskrevne Adoptionsact, hvori Kronprindsen som Tronfølger bar Navnet Carl August. Efterat Prindsen var bleven opfordret til at aflægge Eden, traadte han frem, og med Haanden paa den hellige Skrift fremsagde han den sædvanlige Edsformular, som Udenrigsministeren forelæste ham. Kongen og Kronprindsen vexlede derefter kjærlige Ord med hinanden, og da Prindsen nærmede sig Kongen for at kysse hans Haand, sluttede Kongen ham i sine Arme med en synlig Bevægelse, som meddeelte sig alle Tilstedeværende [1]). Derefter aflagde Stænderne og alle i Rigssalen forsamlede Embedsmænd Hyldingseden, som blev dem foresagt af Udenrigsministeren, og Dagen endtes med de ved saadanne Leiligheder sædvanlige Festligheder.

Vi forlade nu vor elskte Prinds ved et Hof, hvor han vist nok iblandt Sveriges meest formaaende, betydningsfulde og retsindige Mænd erhvervede sig mange oprigtigen hengivne Venner, der agtede ham høit, og onskede at jævne alle Vanskeligheder paa hans nye Bane; men ved hvilket ogsaa tildeels herskede Kabaler, politisk Meningsforskjellighed og en urolig Partiaand, som ofte forbittrede ham hans korte Ophold i Sverige. Og vi vende tilbage til Norge, hvis Stilling, beroliget ved Freden med Sverige, og opmuntret ved det nye Handelsliv, som opvaktes imellem England og Norge, nu tildeels tabte den sørgelige Interesse, som en forvirret Krigstilstand og mangehaande Lidelser frembringe. Vi have saaledes et Par Aar at indføre paa vor Histories Blade, i hvilke Fredens Sysler dreves i Norge under en udvortes Krig, og hvori vi have meer at fortælle om Fredens Gjerninger end om Krigens Rædsler.

Trettende Capitel.

Universitets-Sagen 1809.

Endnu var Aaret ikke udrundet, før Nationens Ønske om et Universitet igjen bragtes paa Bane. Under Krigen med Sverige, og under Norges blokerede Tilstand, medens

uvage Heste, de simple Kudske- og Tjenerdragter, de ærværdige Herrer selv i deres bedste borgerlige Pynt gjorde et høitideligere Indtryk paa ham end al den øvrige moderne Pragt og det glimrende Vaabenskue.

[1]) En af Sveriges meest udmærkede Mænd, som var tilstede ved denne høitidelige Act, har forsikkret Forfatteren, at han aldrig har bivaanet en offentlig Handling, som har grebet ham høitideligere end denne, og han omtalte Prindsens Anstand og Forhold ved denne Leilighed, som det meest udmærkede af den Art, hvortil han har været Vidne. I Norge havde Prindsen liden Leilighed til at udvikle det Slags Naturgaver. Der udmærkede han sig ved stor Simpelhed og Godmodighed i sit Væsen, endskjønt det ikke let skulde falde Nogen ind at glemme sig i hans Nærværelse. [Sin Tiltale til Kong Carl XIIIde sluttede han med disse gribende Ord: „Og naar engang Deres Majestæt, ledsaget af dette Lands Velsignelser, gaaer bort at lægge Deres Udødelighed til Deres Forfædres, og endnu en Sorgens Dag overskyer Sveas Land — maa denne Dag være langt borte! — da skal min Søn til Himlen blive om en stor Arv efter D. M., større end den Krone, som ævnes mig: Carl XIIIdes Dyder og hans Folks Kjærlighed." Hist. om Regementsförändr. 196.]

Nordsøen vrimlede af fiendtlige Krydsere, havde Norge i en høiere Grad end nogensinde tilforn følt Savnet af dette Oplysningsinstitut; men lammede Velstandskræfter og physiske Mangler havde afledet Opmærksomheden fra enhver Gjenstand for Forbedring i den Deel af Landets Stilling, som ikke umiddelbart tjente til at afhjælpe Øieblikkets Nød. Men Ønsket boede stiltiende i hver fædrelandsksindet Nordmands Barm, og endnu var den patriotiske Varme i friskt Minde, hvormed saa mange henfarne Landsmænd mod Slutningen af det henrundne Seculum havde bragt Sagen paa Bane. De strevne Ord og den kraftige Tale ledede dengang ikke til Maalet; men hine Hædersmænds fædrelandske Sind havde forplantet sig til deres Efterkommere, og der behovedes kun en Gnist, udsprungen af deres Aand, som havde været Universitetets Talsmænd, for paa ny at reise den patriotiske Lue. Neppe var derfor den nye Virksomhed opvakt, Livets physiske Sorger mestendeels overvundne, og vore Trælastdragere igjen indledte paa en gylden Bane, før dette Nationens Ønske hævede sig med en Kraft, som ingen Tilbageviisning meer taalte. Denne Gang sattes saa store Midler i Bevægelse, Nationens Begjæring udtalte sig i saa kraftige Toner, saa store Subskriptionssummer lagdes ved Ønskets Side, at den danske Konge, hvis Sind var Norge i Kjærlighed hengivet, maatte finde det betænkeligt længere at udsætte Opfyldelsen af et saa billigt og fromt Ønske. De Begivenheder, som vare indtrufne, gjorde desuden Danmarks Konge tvivlsom om Nordmændenes Hengivenhed, og han benyttede gjerne en Anledning til at knytte det norske Folk til dets Konge ved en Velgjerning, som blot syntes at bestaae i en forsigtig og hensigtssvarende Anvendelse af de Midler, der tilbødes og frembares af Norge selv; thi af de subskriberede Summer kunde ikke alene Grundstenen lægges til Universitetet, men en stor Deel af Bygningen opføres.

Der kunde vanskeligen gives et beqvemmere Tidspunkt til at grundlægge et Nationalinstitut af den Vigtighed, som et Universitet, end det nærværende. Et fædrelandsk Sind, virksomt i ædel Daad og uegennyttige Opofrelser af alle Slags, havde gjort sig gjældende under den korte svenske Krig, og neppe har den fædrelandske Aand, siden Carl den XII^{tes} Indfald i Norge, gaaet igjennem Nationen i en renere Skikkelse, eller Folket viist sig meer deeltagende for Fædrelandets Anliggender end da. Denne Stemning var endnu den herskende, og kunde med Lethed benyttes i hvilkensomhelst ædel Retning til Fædrelandets Gavn. Derhos havde Folkets Tænkemaade og offentlige Yttring taget en friere Retning. Norge var i mange Henseender under Krigen bleven overladt til sin egen Skjebne, og den forstandigere Deel af Nationen havde vænnet sig til med større Frimodighed end før at yttre sig om Statsanliggender, fordi Udtrykkene henvendtes til Medlemmerne af den norske Regjering, som vare simple i deres Væsen og tilgjængelige for frie Yttringer. Der havde desuden dannet sig et Samfund i Landet, som tiltog sig Ret til at give sin Stemme i vigtige Anliggender, som havde forenet sig til Planer, der ansaaes velgjørende for Fædrelandet, og som i sin Nærmelse til Statsstyrelsen havde i en vis Grad tilsidesat et uindskrænket Monarkies Former. De nærværende Supplicanter tilføiede saaledes frimodige Yttringer til store Materialier til Værkets Udførelse; og det blev ligesom en Nødvendighed for begge Rigers Konge at tage Hensyn til begge Dele. Endeligen aabnede sig nu for Landets vigtigste Handelsmænd et fordeelagtigt Tidspunkt, der lovede saa store Indtægter, at et Offer paa Fædrelandets Alter vilde falde lettere end tilforn. Disse sammenstødende Omstændigheder fremmede det store Værk, og ligesom Tidspunktet var beqvemt til derpaa at lægge Haand, saa skede Værkets Fuldbyrdelse just da det for Fædrelandet havde den høieste Værd. Den Vægt, som lægges paa disse Omstændigheder, har dog ingenlunde til Hensigt at formindske den Værd, som maa gives Frederik den VI^{tes} kongelige Beredvillighed til at gaae Folkets Ønsker i Møde, der satte Kronen paa Yttringen af hans faderlige Sindelag for Norge, og knyttede et

Baand fæstere, som snart skulde opløses — ikke i Følge et almindeligt Nationalønske, men en fiendtlig Politiks Magtsprog [1]).

Sagen sattes mod Aarets Slutning paa en alvorligere Maade i Bevægelse gjennem det topographiske Selskab. Under et Motto af Tyge Rothe bekjendtgjordes i Bladet Tiden [2]), at en Præmie af 1000 Daler var af en Patriot udsat for den bedste Afhandling om dette Emne [3]). Dette hendøende Selskab, som hvilede paa en gavnlig Virksomheds herlige Laurbær i en forsvunden Tid, beholdt imidlertid ikke Sagen længe i sin Haand. Da Selskabet for Norges Vel stiftedes i Begyndelsen af dette Aar, lagdes dette Nationalanliggende i dets Hænder, hvor det dreves med saa megen Iver og Held, at Selskabet derved alene har gjort sig fortjent til Nationens evige Erkjendtlighed.

Ved Siden af hiin Opfordring læstes i samme Blad: „Norges retfærdige og billige Ønsker" af en H. [4]), hvori ytredes Haab om at see flere Mangler i Norge afhjulpne, og deriblandt en Nationalbank og et Universitet. Tidens Tryk havde lært Nationen Statsorganisationens Mangler at kjende, og senere Begivenheder havde ikke svækket den Frimodighed, hvormed Nordmanden havde været vant til at udtrykke sine Tanker. — Der begyndte saaledes en ny Frihedens og Frimodighedens Æra i Norge, hvis Ytringer dog alene gik ud paa at forbedre, men ei i sin Grundvold at forandre den nærværende Statsforfatning og indvortes Statsforhold.

Fjortende Capitel.

Selskabet for Norges Vel stiftes 1810.

Spor af den patriotiske Stemning, som aabenbarligen gik igjennem Nationen under Landets nedtrykte Stilling, medens Krigen førtes med Sverige, viste sig længe efter at Nød og Fare mestendeels vare overvundne. Disse Følelser vare snarere oplivede end slappede ved den elskte Prinds Christian Augusts Bortgang. I denne Henseende begyndte det nys oprundne Aar i samme Stiil, hvori det hengangne var endt. Vi have seet at den nye Handelsvirksomhed neppe var begyndt at forbedre Handelsmændenes Stilling, forend Tanken om et Universitets Oprettelse vaagnede i Nationen, og flere Ideer om en større Selvstændighed med Hensyn til Statens indvortes Orga-

---

[1]) Mod Slutningen af 1809 havde ogsaa Forfatteren heraf bragt denne med flere Norges Ankeposter paa Bane i sit Flyveskrift „Fædrelandske Ideer." Denne lille Piece, som var en Førstegrøde af hans litteraire Arbeider, har visseligen i sig selv ingen stor Værd, men den omhandlede flere nationale Anliggender med en Frimodighed, som vidnede om Nationens Stemning paa den Tid. Fra den Side af gjorde Bogen nogen Opsigt og blev hurtigen afsat.

[2]) Rothes Motto lød saaledes: „Nu er Liv opvakt i norske Sjæle, nu behandles Sagen med ædel Iver. Nu staae I frem, priisværdige Mænd! og indbyde hver Fædrelandets Søn til at tale i Sagen og raadslaae med Eder. Er det ikke som et herligt Morgenbrud? Er det ikke som Forberedelse til et festligt Optog? Som noget Saadant er det for mig, og jeg seer fra nu af, at hvordan end Tidernes Beskaffenhed vorder, saa faaes snarere eller senere et Universitet. Ved denne Tanke frydes jeg." Bladet Tiden No. 34 den 9de December 1809.

[3]) [Mere herom nedenfor i nittende Capitel.]

[4]) [d. e. Sognepræst til Berg ved Frederikshald, Provst Hount, som for dette Stykke i Bladet Tiden 1809 No. 34 nær var paaført en Trykkefrihedssag. Jfr. Moes Tidsskrift for Norsk Personalhistorie I. 162—176. Norsk Forfatter-Lexikon 309—10.]

nisation lagdes ved Siden deraf. I den nøieste Forbindelse dermed stod Oprettelsen af Selskabet for Norges Vel, hvortil allerede Forslag var gjort mod Slutningen af 1809, men som først kom til Udførelse i en af de første Maaneder 1810. Dette Selskab skulde egentligen være en Fortsættelse af det saakaldte topographiske Selskab for Norge, som i Aaret 1791 stiftedes af daværende Stiftamtmand F. Moltke, og hvis Hensigt var at ordne og udgive topographiske Beskrivelser over norske Egne, Byer og Bygder. Af dette Selskab var efterhaanden udgivet Topographisk Journal i 33 Hefter, samt det skjønne, af Major Darre forfattede Kort over Egnen om Mjøsen. Mange herlige Topographier skyldes dette Selskabs Medlemmer, og det havde visseligen tjent til at udbrede Kundskab om Fædrelandet, dersom Selskabets Virksomhed i ovennævnte Retning var bleven fortsat indtil vor Tid. „Men flere tilfældige Omstændigheder — hedder det i Budstikken — uforudsete Tab, flere virksomme Medlemmers Forflyttelse eller Dødsfald svækkede Selskabets Kraft.“ Den samme Skjebne havde det patriotiske Selskab for Agershuus Stift. Intet af disse Selskaber havde et saa almindeligt Formaal, som det nye Selskabs Stiftere havde for Øie, og dette havde allerede viist sig, da Ideen om Oprettelsen af et norsk Universitet, mod Slutningon af 1809, igjen begyndte at røre sig i Folkets Gemytter. Man var da forlegen med Hensyn til Valget af det Organ, som skulde bruges. Begge hine Selskabers Medlemmer forenede sig derfor mod Slutningen af 1809, for at oprette et Selskab i en større Stiil, hvis Virksomhed skulde strække sig til alle Norges Egne, og omfatte saavel oekonomiske og litteraire som andre almeennyttige Gjenstande. I litterair Henseende har imidlertid Selskabet for Norges Vel ikke udrettet saa meget som det topographiske Selskab. Et sluttet Selskab af Videnskabsyndere og Videnskabsdyrkere er meer i Stand til at fremme et partielt litterairt Øiemed, og ligesom det topographiske Selskab talte nogle af Landets lærdeste og flittigste Videnskabsmænd iblandt sine Medlemmer, saa var ogsaa hiin Tid Skribent-Virksomheden langt gunstigere end den nærværende, da Embedsmændenes Sind i Almindelighed dybt bøiedes af oekonomiske Sorger.

Man bedømme ikke dette Selskabs Art og Virksomhed i dets Oprindelsesperiode efter dets døsige Tilstand i den senere Tid, da det med megen Møie holdes sammen, da det slæber paa nogle faa villige og for dets Hensigts Fremme ivrige Medlemmer, ved Siden af de mange Flere, der ligesom indtrygles i dets Kreds [1]). Dette Selskabs Oprettelse i hiin Tid var ligesom en Gjenklang af den patriotiske Stemning, som var opvakt i Nationen under Krig og Farer, og som lød endnu over Landet, efterat disse vare overvundne. Det var dette Selskabs virksomme Bestræbelser, dets Medlemmers runde Velgjørenhed, som lagde det første, i Sandhed grundstærke Fundament til det norske Universitets Oprettelse, ikke alene ved Skrift og Tale, og ved denne Nationalsags alsidige Drøftelse, men ved Bidrag, som i Størrelse overgik Alt hvad der til et patriotisk Øiemeds Opnaaelse nogensinde er blevet subskriberet i Norge. Denne Stemning i Nationen, de varme Toner, hvormed Begjæret om dette Oplysningens store Element lagdes for Danmarks Trone, henrev den danske Regjering selv, og døvede en Modstandsstemme, som stedse havde reist sig i Danmark mod et norsk Universitets Oprettelse. Da denne Indretning var grundlagt, var Selskabets Virksomhed saa godt som tilendebragt. Ingen nye Planer for dets Virken, snart til at befordre litterair Arbeidsomhed, snart til Landvæsenets og Industriens Fremme, vilde trives efter den Dag; det har stedse siden ravet mod Død og Undergang. Men dette tør vi paastaae, at Selskabet for Norges Vel i sin første Morgenrøde var ligesom et Bindemiddel imellem den ældre og yngre Deel af den 7aarige Krigsperiode, og tjente til at vedligeholde de varme patriotiske Følelser, som sædvanligen gaae meer

---

[1]) [Efter Forfatterens Død har dette Selskab, som bekjendt, atter udfoldet en større Virksomhed i landøkonomisk Retning.]

igjennem onde end gode Tider. Den Periode, hvortil vi nu nærme os, har visseligen i flere Henseender et Physionomi heel forskjelligt fra det Tidsrums, som vi forlade. Dersom dette gav vor hele indvortes Virksomhed en lettere Gang og bortfjernede vore Næringssorger, saa byggede i Sandhed den nye Virksomheds forviklede Former i Handelsinteressens blomstrende Værksted store Farer for Landets moralske Tilstand. I en saadan Stilling gives liden Plads for høiere Statsformaal, og velkommen maatte hver Institution være, som mindede Landets virksomme Borgere om, at der gaves et Fædreland, som havde Fordring paa Deeltagelse og Medvirkning til at befordre dets sande Vel, og holdt den ligesom indslumrede Fædrelandskjærlighed vaagen. En saadan Indretning var Selskabet for Norges Vel i sin første Oprindelse, og vi ere derfor beføiede til at indskrive dets Virksomhed paa vor Histories Blade, og forfølge dets Skjebne igjennem Liv og Død.

Man har bragt Oprettelsen af Selskabet for Norges Vel i en politisk Forbindelse med den fædrelandske Interesse, og anseet det som en Fortsættelse af politiske Planer, som vare udkastede af Enkelte af Nationens meest udmærkede Patrioter, der længe førend deres Landsmænd dannede sig et rigtigt Begreb om hvad der tjente til Fædrelandets Gavn i Fremtiden. Det kan være at en saadan Plan spillede i det Fjerne — Forfatteren veed derom Intet at fortælle, fordi han derom ingen anden Kundskab har end ubestemte og tvetydige Rygters Hvisken. Men det er vist, at Nationen ei var tilbøielig til at indlade sig i Planer af den Art, og at Selskabets Medlemmer i Almindelighed indskreve sig i dette Samfund med den rene Hensigt at fremme Fædrelandets Tarv i det Hele, og at de især med varm Kjærlighed hæftede sig ved Tanken om Oprettelsen af et Universitet. Var altsaa Selskabet et Foster af en politisk Idee, da døde den i Undfangelsen, fordi den ingen Næring fandt i Nationens Stemning, og Stifternes store Planer begroves i mere almindelige Bestræbelser for at befordre Rigets indvortes Organisation og tilveiebringe en længe savnet Selvstændighed.

Paa den store Høitidsfest, som blev given i Anledning af Prinds Christian Augusts Afreise til sin høie Bestemmelse, udstedtes en Indbydelse til at indtræde i dette Selskab, som blev udsendt trindt om i Landet[1]). Til Præses for Selskabet udnævnedes Prinds Frederik af Hessen, og blandt Constituenternes Navne fandtes Norges meest agtede Mænds, der opholdt sig i Christiania eller i Nærheden deraf. Med Hensyn til Selskabets Organisation maae vi henvise til Budstikkens 2den Deel, der indeholder en omstændelig Beskrivelse. Antallet af dets Medlemmer voxede i en kort Tid betydeligen. Allerede i det første Møde indskrev sig 200 Medlemmer; i Mai var Subskribenternes Antal 900, og efter et Aars Forløb var dette voxet til 2000. Filialafdelinger af den store Moderstamme sloge sine Forgreninger trindt om i Landet; overalt modtoges med Deeltagelse Ideen om et patriotisk Samfunds Oprettelse til at fremme store Øiemed, overalt fandt Selskabets Stiftere villige Hænder til at understøtte den store Plan. Især udsattes mangfoldige Præmier for at ophjælpe den indvortes Vindskibelighed. Det er imidlertid ikke denne Deel af Selskabets Virksomhed, som har været meest frugtbringende, da det stundom paa denne Vei fordybede sig i en Detail, som afvendte Opmærksomheden fra store nationale Øiemed. Nogle Forsøg paa at fremme Planer, som mere grebe ind i Landets indvortes Organisation, og skaffede det en Selvstændighed paa Handelsvei, som det længe havde savnet, vilde ikke lykkes. Det var senere Dage forbeholdent at bane sig Vei til en friere og renere Anskuelse i denne Henseende[2]).

[1]) Planen var forfattet i Udtryk, som ikke vare frie for den Svulst, der saa let indtrænger sig under en exalteret Stemning, uden hvilken Foretagender af stor Interesse ei let komme i Stand. Saaledes heder det: „naar Uveirsskyer mørkne Himlen, naar Stormen raser, Tordnen ruller o. s. v.“

[2]) Saaledes foreslog det Arendalske Districtsselskab, for hvilket Forfatteren var Formand,

Blandt Selskabets virksomste Medlemmer, der med varm Iver arbeidede for at fremme dets velgjørende Hensigt med stor Opofrelse af Tid, Kræfter, og endog af Penge i Forhold til hans ikke store Formue, var Selskabets Vicepræses, Biskop Frederik J. Bech, og hans Navn bør bevares i vor historiske Beretning som en Mand, der med liberal Aand og med Held fremmede Maalet for Selskabets Stiftelse. De fleste af de Taler, som bleve holdte i Selskabets Møder, vare af ham, og de hørte blandt hans heldigste; Lovene vare udkastede af ham, og han var en flittig Arbeider i Selskabets udgivne Blad, Budstikken, fornemmeligen til at fremme Skolelærernes Underviisning. Bech var upaatvivleligen Hovedhjulet i Selskabets Virksomhed. Ved hans Side stod Selskabets Secretair, Overlærer — siden Professor og tilsidst Statssecretair — Ludv. St. Platou, som redigerede Selskabets Blad, samlede den lille Krands af litteraire Afhandlinger, der udgaves i dets Skrifter, og gav en interessant Udsigt over Alt, hvad der i den senere Tid var foretaget i Universitetssagen. Som Budstikkens Udgiver blev ham meget Arbeide paalagt, som ikke blev betalt, men som Selskabets Secretair nød han et passende aarligt Honorar. Grev Herman Wedel-Jarlsberg betragtedes som Selskabets oprindelige Stifter, og det er temmelig almindelig blevet paastaaet, at han underlagde det en politisk Retning. Forfatteren har ingen Anledning til at bekræfte denne Mening, da Greven aldrig med et Ord har yttret noget Saadant for ham. Imidlertid kan Grevens Navn ikke nævnes ved Siden af de 2de føromtalte Mænds, som virksomt Medlem af Selskabet. Dettes Virksomhed deelte sig i altfor mange Gjenstande, til at Wedels Sind og Opmærksomhed, der stedse bevægede sig i en stor Sphære, derved kunde fængsles. Han foragtede vist ikke Detaillen — i den kunde han endog med stor Interesse og en for hans Medarbeidere stundom besværlig Omstændelighed fordybe sig —, men Arbeidet maatte pege til et vigtigt Resultat. Dette fandt han ikke i Selskabets tildeels smaalige Virksomhed. Da derimod Universitetssagen kom paa Bane, reiste Patrioten sig i sin hele fyldige Kraft, og i Raad og Daad var han denne store Sags vigtigste Støtte.

Kongen af Danmark tog Selskabet under sin høie Beskyttelse, og gav det, i Følge et Rescript af 24de Marts 1810, Navn af „det kongelige Selskab for Norges Vel." Derhos skjænkede han det strax en Capital af 2,000 Rdlr., og gav aarligen 1,000 Rdlr. til at fremme Selskabets Hensigter. Dets Midler til at virke voxede saaledes i en betydelig Grad. Det arvede efter det topographiske Selskab en sikker Beholdning af 1384 Rdlr., og fra det patriotiske Selskab for Agershuus fik det 146 Rdlr. Det havde indtil Midten af dette Aar indsamlet i Gaver 8050 Rdlr., og i Midten af October skjænkede Grosserer L. Mariboe den betydelige Sum 12,000 Rdlr. til Landhuusholdningens Fremme. Dets Medlemmers Antal udgjorde et Aar efter dets Stiftelse 2000, og disses reglementerede aarlige Bidrag var 20,000 Rdlr. Men disse i Navnet store Summer formindskedes betydeligen i Værdi formedelst Pengeforværringen. Ved Siden heraf var af Budstikkens Udgiver og Selskabets Secretair indsamlet en Capital af over 10,000 Rdlr. til Bedste for fangne Landsmænd i England. Capitalen blev nedsendt til Kjøbenhavn til den danske Regjerings Raadighed, og Kongen paalagde Chefen for Søetatens Commissariats Contoir, Justits-

---

Directionen i Christiania, at oprette et Assuranceselskab, der skulde assurere Landets Skibe saavel for Opbringelse som for Søskade. Dersom dette var kommet i Stand, vilde store Capitaler være indstrømmede i Selskabets Kasse, da fast alle Skibsrederere lode sine Skibe assurere for al Fare i England, og betalte derfor store Præmier til fremmede Forsikkringsselskabers store Vinding. Et privat Assuranceselskab for Søskade oprettedes i Christiania, men Actieeierne tabte ikke alene al Fordeel, men endog deres indskudte Capital formedelst slet Bestyrelse, der endte med at Bestyreren gik Fallit. Dette uheldige Udfald havde en skadelig Indflydelse paa Speculationer af den Art, som først i den seneste Tid igjen ere vaagnede og heldigen udførte.

raad Smith, at drage Omsorg for sammes hensigtsmæssige Anvendelse. Dette var ikke den eneste Hjælp, som tilflød disse vore ulykkelige Landsmænd. Gjennem engelske Commissionairer besørgedes flere Summer tilsendte navngivne fangne Landsmænd, og Nogle, som det lykkedes at undslippe Fængslet, understøttedes med Midler til Flugt og Hjemreise. Mange af vore Landsmænd vansmægtede i Fængsler under Elendighed og Nød i det samme England, i hvis Havne Skater af Nordmænd frit drev Fredens rolige Sysler, og havde den meest uhindrede Samqvem med Landets Indbyggere. — Behandlingen af Universitetssagen vil igjen føre os tilbage til Selskabet for Norges Vels Virksomhed.

Femtende Capitel.

Europas Stilling 1810.

Aaret 1810 var ikke noget Fredens Aar i Europa; men med Undtagelse af den blodige spanske Krig førtes Krigen vel med Haardnakkenhed, men uden stor Blodsudgydelse. I Spanien vare vel Franskmændene overalt Seierherrer; Englænderne maatte vige paa alle Punkter; Soult og Massena tvang Wellington til at indskrænke sig til en Forsvarskrig; den nye Konge Joseph kunde rykke ind i sin Hovedstad og lægge alvorlig Haand paa Rigets indvortes Organisation; men han førte Regjeringens Tømme hverken med Rolighed eller Sikkerhed. De spanske Hære vare slagne, Englænderne drevne tilbage uden stor Blodsudgydelse fra nogen af Siderne, men Frihedsideen og den alvorlige Modbydelighed for at bøie sig under en Konges Scepter, som var Spanien paatvungen, herskede i sin fulde Kraft, og det ventede paa bedre Tider, og paa Napoleons Ydmygelse andenstedt, for at afryste det franske Aag.

Mellem England og Frankrige førtes Krigen i dette Aar uden nogen stor umiddelbar Styrke og uden synderligen blodige Scener. Med Haardnakkenhed afviste England de Fredstilbud, som over Holland bleve det forelagte. Seierrig overalt paa Havet, med en stedse tiltagende Handel, under Lethed for at reise de til overordentlige Krigsudgifter nødvendige Laan, forelagde det engelske Ministerium Frankriges Keiser Fredsvilkaar, som han i sin Storhed ei kunde være tilbøielig til at modtage. Krigen blev altsaa fortsat, og England ødede unyttigen sit Guld og sine Hære paa sin seierstolte Fiendes Ydmygelse. Imidlertid begyndte ogsaa England i dette Aar i en usædvanlig Grad at føle Krigens Byrder, og erindres om sin vanskelige Rolle, fast som eneste Magt at modsætte sig Napoleons store Overvælde. Nationalgjælden voxede under Omkostninger for Expeditioner, der ofte mislykkedes; i Irland gjærede Uroligheder, og Forholdet til Amerika begyndte at faae et krigersk Udseende; de engelske Penges Værd sank, der taltes om den engelske Banks Uformuenhed til at opfylde sine Forpligtelser, ja endog om en Bankerottilstand; i Parlamentet var stor Splid og Vaklen i dets Foranstaltninger, Napoleons Magt var efter en lykkeligen endt Krig stegen til sin største Høide, og han syntes at staae i den fredeligste Forbindelse med Fastlandsmagterne. Men alle disse uheldige Omstændigheder opvakte ingen alvorlig Misnøie eller Bekymring hos det engelske Folk, ingen uovervindelig Forlegenhed for at reise de til Krigens Fortsættelse nødvendige Midler. Den store Verdenshandel var mestendeels i Englands Hænder, og dette Handelsfolk forsonede sig med Krigens Byrder under en stigende Handelsvirksomhed, der ligesom suede Næring af Krigstilstanden selv. Den levende Slægt henskjød roligen den større Deel af Statens Byrder paa den kommende, og det engelske Ministerium sattes i Stand til at byde Kamp mod Napoleon i hans høieste Vældes Periode, og fortsætte den indtil uventede Omstændigheder ogsaa bøiede hans Magt.

Mod Slutningen af forrige Aar havde Keiser Napoleon skilt sig ved sin Gemalinde, Keiserinde Josephine, og ægtede i dette Aar en østerrigsk Prindsesse, Marie Louise, og der fattedes ikke paa Venskabsyttringer og Høitideligheder i Anledning af denne Forbindelse mellem Magter, der nyligen havde endt en blodig Kamp med hinanden. Østerrige nød saaledes i dette Aar en dyb Fred, og tænkte kun paa at læge de Saar, som en ulykkelig Krig havde givet, og at ordne et Finantsvæsen, som var i den største Forvirring.

Rusland holdt endnu i dette Aar fast ved Continentalsystemet, og vedligeholdt en fredelig Forbindelse med Frankrige. Det havde realiseret sine Udvidelsesplaner mod Norden, det befandt sig i en stor Finantsforlegenhed, og det var indviklet i en Kamp med sine sydlige Naboer, Tyrkerne, som blev ført med forskjelligt Held, men som mod Aarets Slutning tog en Vending, der truede Halvmaanen med Undergang.

Sverige kunde ogsaa siges i dette Aar at glæde sig ved en udvortes fredelig Stilling; thi endskjønt det nødtvunget havde tiltraadt Continentalsystemet, og sat sig i et tilsyneladende fiendtligt Forhold til England, saa vedligeholdt det ikke destomindre stiltiende en fredelig Handelsforbindelse med samme, og paa ingen af Siderne var Krigen alvorligen meent. Engelske og svenske Skibe svømmede fredeligen ved hverandres Side i de nordiske Vande, intet fiendtligt Skud løsnedes imellem disse Magter, og snart gik den maskerede Krig over til en Alliance, som ledede Sverige til en Forbindelse, hvortil dets Hu længe havde staaet, og gav dets politiske Stilling en naturlig Retning. Sverige var omhyggeligen beskjæftiget med at ordne sine indvortes Anliggender. Dets nye Konge var ikke i alle Henseender tilfreds med den i Aarets Løb afholdte Rigsdags Beslutninger, af hvilke han ansaa nogle for krænkende sine kongelige Rettigheder. Saavel Kongen selv som det Parti, der nærmest stillede sig om Tronen, udtrykte sig i Breve med Harme og Haan over de Forsøg, som gjordes paa at rokke Kongens og befæste Folkets Myndighed, hvilket flere ivrige Oppositionsmænd ikke uheldigen forsøgte [1]). Den ædle Aand, som Revolutionen havde fremkaldt, viste sig iblandt flere Rigsdagens Medlemmer i alle Stænder i en liberal Nærmelse til et Æqvationssystem mellem Mægtige og Ringe, og mangt et Adelspatent bragtes som Offer for denne Stemning. Imidlertid fandt Kongen og hans Raadgivere det klogest at see Tiden an, og ikke strax i den nye Regjerings Barndom vække nogen alvorlig og betænkelig Modstand. En ny Trykkefrihedslov blev given i dette Aar; men endskjønt den udvidede Skrivefriheden, indeholdt den tillige Bestemmelser, som have givet Stof til Misbrug og Forvikling. Derimod lykkedes det ikke den svenske Konge at indføre Conskriptionen i Landet. Den svenske Rigsdag modsatte sig denne nye Foranstaltning, som forstyrrede det forrige, omhyggeligen sammensatte Væbningssystem, paa det bestemteste. Kongen yttrede sin Harme derover i fortrolige Breve; men han fandt det dog ikke passende at paadrive Værket alvorligere, og lod sig nøie med den offentlige Yttring, at han vel var overbeviist om Hensigtsmæssigheden af sit Forslag, men indsaa, at Nationen ei var moden til en saadan Forandring.

---

[1]) I Breve til Adlersparre yttrer Carl den XIIIde paa flere Steder sit Misnøie med Rigsdagens Færd.

Sextende Capitel.

Kronprinds Carl Augusts Død [1].

Men neppe var Sveriges indvortes og udvortes Statsforhold blevne ordnede, og dets politiske Held i Fremtiden grundfæstet paa store Forhaabninger, før en ny Ulykkesbegivenhed indtraf, som truede at omstyrte den til almindelig Held og Tilfredshed sammensatte Statsbygning. Sveriges Kronprinds synes, siden hans Indtrædelse i sin ophøiede Stilling, ikke at have levet glade Dage i Sverige, og hans tilsyneladende blomstrende Sundhed og stærke Constitution at være bleven i høi Grad formindsket og svækket [2]). Formedelst sit aabne og naturlige Væsen, sin Fromhed og Hjertensgodhed, og sin venlige Tone mod Alle, der nærmede sig hans Person, hvor stor en Afstand der end var i Henseende til Livets udvortes uvæsentlige Forhold, blev han snart elsket og agtet af den større og bedre Deel af Nationen. Han blev Folkets Ven, og viiste sig aldrig uden at have modtaget Beviser paa, hvor meget han havde vundet dets Kjærlighed og Deeltagelse. Især havde han ved hiint simple og elskværdige Væsen draget Meningmand og den store Bondeklasse til sig, der i ham saae et Værn mod det Tryk, som forældede Feudalindretninger endnu lagde paa den ringere Landmand; de uadelige Stænder betragtede ham som en simpel og ædel Folkets Mand, der vilde træde i Skranke mod Sveriges Adelsaristokrati. Prindsens Simpelhed og Tarvelighed viiste sig i alle hans Forhold, og i den Henseende havde hans ophøiede Stilling ingen Indflydelse paa ham. Disse Egenskaber fulgte ham til Sverige [3]). Han havde saaledes ogsaa i den store næringsdrivende og handlende Borgerklasse oprigtige Tilhængere, og modtog derpaa ved festlige Anledninger under jublende Glædesyttringer veltalende Beviser. Paa dette Borgerlivets Trin pleie Kjærlighedens og Agtelsens Udbrud at bære Sandhedens og Oprigtighedens Præg, og den ofte ufrivillige Yttring deraf giver Beviser paa den almindelige Stemning [4]). Det er saaledes upaatvivleligt, at Kronprinds Carl August vilde være bleven Folkets Afgud i Sverige, ligesom Prinds Christian August havde været det i Norge,

---

[1]) [Om hans Ophold i Sverige og Død haves udførligere Efterretninger i Adlersparres 1809 och 1810, 2den og 3die Deel, i Schinkel-Bergmans Minnen V. 4de Kapitel; Ipsen, Chr. August 184 ff. jfr. Skill.-Magaz. 1847 S. 158 ff.]

[2]) Vi have imidlertid ovenfor seet, at han fra sin tidlige Ungdom af bar Spiren hos sig til Sygelighedssymptomer. Under Krigen i Norge, i hvilken han ingenlunde sparede sin Person, men deelte Soldatens Besværligheder, og under Jagten, paa hvis Glæder han satte stor Priis, udsatte han sig for Strabadser, der nok kunde svække en stærk Constitution.

[3]) Da hans Appanage bestemtes til en Sum, som var langt under den Maalestok, som siden blev valgt, betænkte han sig paa at modtage den, i det han yttrede, at Sverige i sin nærværende Forfatning tiltrængte enhver Besparelse i Udgift. [„Efter sin Ankomst til Sverige udtalte Prindsen under Rigsdagen ofte sit Ønske at faae vide, hvad Indkomst han skulde erholde, idet han altid lagde til: Det er mig aldeles ligegyldigt, om det bliver lidet eller meget, men jeg er Calculateur, og vil derefter indrette min Levevиis. — Efter utallige Overveielser og Omveie blev der for Prindsen bevilget en aarlig Sum af 24,000 Rdlr. Bankomynt, hvormed han var vel fornøiet. Siden forandredes Bevillingen saaledes, at Kongens Kjøkken skulde forsyne Prindsen med Mad, og at derfor skulde kortes 12000 Rdlr. i Appanagen mod Ret til 10 Couverts hver Middag. Prindsen tilsagde alligevel ikke en eneste Gjæst al den Tid, han boede paa Slottet, for ikke — som han sagde — at volde sin Fader Bekostning. (Adlersparre 1809 och 1810. II. 12—13.]

[4]) Kort efter at han var bleven hyldet som Kronprinds, gave Magistraten og Borgerne ham paa Børsen et stort Festmaaltid, og ved denne Høitidelighed vandt han saa meget de Tilstedeværendes Tilfredshed ved sit simple og humane Væsen, samt passende Taknemligheds Yttringer, at han med stor Jubel ledsagedes hjem til sin Bolig. [Jfr. Sammesteds. II. 103—105.]

naar hans Livsbane ikke var bleven afbrudt ved en ulykkelig Begivenhed just i Begyndelsen af hans nye Stilling; thi Egenskaber som de Prindsen var i Besiddelse af maatte, jo længere han levede, jo mere bane ham Vei til Folkets voxende og varige Kjærlighed.

Ikke saa almindeligen var han elsket og agtet i den høiere Adelskreds; thi til at stille sig høit i dennes Gunst kræves Egenskaber, hvoraf den valgte Kronprinds ikke var i Besiddelse. Historien finder sig ikke beføiet til at berøre Intriguer, som gjære ved Hofferne, og som i hine Dage visseligen ikke have været fremmede for det svenske. Men der er aldeles ingen Grund til at antage, at nogen dyb og udbredt Cabale havde dannet sig iblandt Hoffets Store, for at omstyrte Nationens erklærede Valg af det nærværende Dynasti, allermindst for igjen at hæve den forskudte Kongefamilie paa Tronen [1]). For den affatte Konge reiste sig ingen Stemme, og der var neppe nogen svensk Mand, som alvorligen tænkte paa at bringe Gustav Adolph eller hans Slægt igjen paa Tronen. Hans Navn var udslettet paa Historiens Fremtidstavle, og det stod anklaget i Fortidens som første Aarsag til Sveriges Ydmygelse og Sønderlemmelse. Var der saaledes — en Formodning, til hvis Bekræftelse denne Historie ingen Kjendsgjerninger har at fremlægge — endog enkelte Familier, som vare endnu den affatte Kongefamilie hengivne, eller som i en Tronforandring søgte at vinde tilbage en tabt Indflydelse, eller samle ny Understøttelse for en tilbagegaaende Formuesforfatning, saa tabte disse enkelte Stemmer sig i et fast almindeligt, til Had grændsende Misnøie med den affatte Konge, og i det store Haab, som Nationen satte til den valgte Tronfølger, der uden at udmærke sig ved glimrende Talenter visseligen var i Besiddelse af de Egenskaber, som bane Vei til Folkets Kjærlighed, og berettigede Nationen til store Forhaabninger om dets Fremtid. Der smededes saaledes neppe ved det svenske Hof hemmelige Rænker for at tilintetgjøre Folkets Valg, men Prindsens simple og humane Væsen, der strakte sig til hver Slags Omgang, tækkedes ikke altid den stolte svenske Adel. Maaskee anede Nogle af disse i den liberale Prinds en Modstander, som vilde arbeide paa en Nivellering imellem de forskjellige Stænder, der ikke var Adelen kjærkommen, og endnu ikke var tilbørligen forberedt. Derfor forefaldt Scener imellem Prindsen og nogle høie Adelsmænd, der havde et uvenligt og Prindsen krænkende Udseende. Han skjulte ikke sit Misnøie mod Yttringer, der vare fornærmelige, for dem han agtede, og bortfjernede fra sin Person de Mænd, der saaledes havde paadraget sig hans Misgunst. Det hedte derfor, at han undertiden, naar han blev gjort opmærksom paa den Forsigtighed og Værdighed, hvormed han burde omgive sit Væsen, fordi han stundom syntes at glemme sin ophøiede Stilling, og viste Andre en Opmærksomhed, som var usædvanlig i denne, tilbageviste Paamindelsen med en Fyrstes naturlige Omfindtlighed, der ei modtager Irettesættelse af sine Undergivne [2]).

---

[1]) [Hvad Schinkel-Bergman, Minnen V. 130—146, fortæller om forskjellige gustavianske Stemplinger i Slutningen af 1809, for at faa Prindsen af Augustenborgs Valg omgjort, er vistnok ikke blottet for Sandhed, men kan neppe tillægges synderlig Betydning, ligesom Beretningen om dem er bilagt med færre historiske Beviser, end han sædvanlig har at paaberaabe sig. Aall har saaledes nok Ret, naar han vel troer paa en Cabale i denne Retning, men hverken antager den dyb eller udbredt. De la Gardie, Ruuth, Fersen og hans Søster Grevinde Piper vare dette Partiets indflydelsesrigeste Personer. Ogsaa Armfelt — denne Sveriges Alcibiades, hvem Revolutionens Fordele vare gledne af Hænderne — vendte sig kort efter Christian Augusts Valg atter til Gustavianerne, men man havde tabt Tilliden til ham, og han intriguerede derfor en Tid paa egen Haand.]

[2]) Der var saaledes paa den Tid ogsaa her i Norge Rygter i Omløb om Scener af den Art mellem den ulykkelige Fersen og Prindsen, skjønt ingenlunde af den Natur, som hentyde paa forbryderske Hensigter fra Fersens Side. [Schinkel-Bergman, der anfører et Par Sammenstød mellem Prindsen og Fabian Fersen (Minnen V. 151. 167), beretter ingen slige mellem hiin og det ulykkelige Offer for Pøbelen, Grev Axel Fer-

Disse Scener forbittrede Prindsen stundom Hoflivet, og han trak sig ofte tilbage fra Hoffets Larm til det stille Kammer, for at lette Sindet ved sædvanlige Adspredelsessysler. I saadanne Timer, helligede Rolighed og kjære Erindringer, fandt han især Glæde i at spille Skak med sin forrige norske Adjutant og tro Ledsager, Oberstlieutenant Holst, som var bleven Prindsen uundværlig ved de smaa Opmærksomheder i det daglige Liv, som bane ofte mere Vei til Venskab og Yndest end store og vigtige Tjenester. Holst var ingen Mand af udmærkede Talenter, og han besad ikke Prindsens Fortrolighed i den Grad som Major Darre, men han havde Egenskaber, som gjorde ham skikket til at være Prindsens daglige Selskab. Han var taus som Graven, og bar aldrig udenfor Prindsens Kammer, hvad kun der hørte hjemme. Han var utrættelig i Omsorg for Prindsens smaa Fornødenheder, der vist nok ikke vare af stort Omfang eller vanskelige at tilfredsstille, men i en bestemt Orden vendte tilbage i hans daglige Forretningskreds. Men hvad der i Prindsens sidste Levedage især gjorde ham Holst kjær og uundværlig var det, at han var saa godt som den eneste Mand i hans Omgangskreds, med hvem han frit kunde omtale sine kjære Erindringer om det Land, han havde forladt, og som beholdt hans Kjærlighed til den sidste Stund. Dertil kom, at hans Helbred, strax han indtraadte paa svensk Grund, leed ved Coliksmerter og Maveuordener, der i høi Grad foruroligede ham, og hvorved hans Sind, der tillige bøiedes af andre Sorger, endnu mere nedtryktes. Allerede tidligen sattes disse Ulemper af Rygtet, der saa gjerne bærer Gift paa sin Tunge, i Forbindelse med forbryderske Planer mod Prindsens Liv, og flere af Sveriges ædeltænkende Mænd, der vare Prindsen oprigtigen hengivne, vare bekjendte med dette Rygte, og søgte, som ovenfor fortalt, at skjule det for ham. Men Historien behøver neppe at give denne Prindsens Sygelighed en saa giftig Rod. Den forklares naturligen af en forandret Levemaade, et festligt Liv, af den lidenskabelige Sindsbevægelse, som maatte ledsage hans nye Stilling, og den nedtrykte Sindsstemning, som bittre Erfaringer foranledigede hos en saa simpel og naturlig Charakteer, og som længe havde været ham fremmed, samt, og maaskee fornemmeligen, af en forhen omtalt Uorden i hans Livsorganer, der yttrede sig meest, naar han førte et stille Liv.

I Mai Maaned dette Aar foretog Prindsen en Reise til de sydlige Provindser i Sverige for at undersøge Forsvarsanstalterne, og gjøre sig bekjendt med Troppernes Tilstand. Paa denne Reise skulde han tillige møde sin ældste og høit elskede Broder, Hertugen af Augustenborg, som han i lang Tid ikke havde seet. Men han var ikke kommen længere end til det tredie Skifte fra Stockholm, førend han allerede befandt sig ilde[1]). I Åby spiste han en kold Postei, og følte sig strax derefter saa uhyggelig upasselig, at han faldt paa den Mistanke, at den havde været forgiftet. Doctor Lodin i Linkøping, hvis Lægehjælp han søgte, vilde vel berolige ham med den Forsikkring, at hans Onde ei skrev sig fra en saadan Aarsag, i det ellers hans Reiseselskab maatte have havt samme Uheld som han. Men han paastod, at Ingen uden han havde nydt af Posteien, og Frygten forlod ham ikke. Denne Prindsens Paastand tjente til at forplante Rygtet om hans Forgiftelse, som derefter udbredte sig alt

---

sen, og det er derfor saameget rimeligere, at Rygtet i Norge har forvexlet disse Brødre, som Grev Axel i Foraaret 1810 i Almindelighed havde Tjenestefrihed, og hans Hofembede udførtes af Broderen. Stridighederne vare og af uskyldig Natur, simple Etikette-Sager, som Prindsen ringeagtede.]

1) [Med Hensyn til Formodningerne om Gift henvise vi til Schinkel-Bergman V, især 168—171 og 213—236. Da Udg. føler sig ligesaa overbeviist som Forf. om, at Kronprindsen døde alene af Slagflod, og at samtlige Gifthistorier ere grundløse, bør Rummet ikke optages med Beretninger derom. Vi bemærke kun, at Schinkel ei kjender Historien om den kolde Postei i Åby. G. Adlersparre var nok den svenske Stormand, der bestemtest og længst troede paa en Forgiftning. I Norge har denne Tro, som bekjendt, efterat den første Sorg var over, aldrig været almindelig.]

meer og meer. Han fortsatte imidlertid Reisen til Carlskrona, men Svimmelhed og Brækning forfulgte ham bestandigen. Da Kongen fik Efterretning om Prindsens Sygdom, sendte han sin Livmedicus Rossi til ham; men Prindsens Tilstand forværredes, og gik endog undertiden over til en vis Grad af Sjælsvildelse, der mærkeligen viiste sig ved hans første Møde med Broderen, som fandt Sted i Ramløsa. Han kjendte ikke sin Broder igjen, men spurgte med hvem han havde den Ære at tale [1]). Imidlertid hævede Glæden over Mødet med en elsket Broder endnu hans Sjæl til muntre Følelser, og han tilbragte nogle lykkelige Timer i sin Broders Selskab, hvorhos han dog meddeelte ham sine sørgelige Anelser, hvis Ugrund Broderen forgjæves søgte at bekjæmpe. Den 28de Mai reiste Brødrene til Helsingborg, hvor de toge en sørgelig Afsked med hinanden, begge anende, at dette Møde var deres sidste, og Hertugen af Augustenborg vendte tilbage til Kjøbenhavn.

Efterat Prindsen havde nydt en tarvelig Frokost [2]), ilede han til Qvidingehede, for at lade de der opstillede Mornerske Husarer passere Revue. Han tog imidlertid ingen Deel i Commandoen, som overlodes Regimentets Oberst. Prindsen befandt sig midt for den venstre Fløi af Regimentet, og Oberstlieutenant Holst kun nogle Skridt bag ham. Prindsen blev af Ordonnantsofficieren underrettet om, at Regimentet skulde gjøre en Attaque, og han blev anmodet om at stille sig ved en af Fløiene, for at kunne oversee Regimentets Evolutioner. For at efterkomme dette Vink ilede han til den venstre Fløi i Gallop; men neppe havde han redet et Par hundrede Alen, før Hatten faldt af ham, som hans anden Ordonantsofficier, Ritmester Barnekov, optog og leverede ham. Men efter et kort Ridt begyndte Prindsen at vakle, og han faldt baglænds af Hesten, hvorefter den galopperede afsted uden Rytter, uden at nogen anden Aarsag kunde opdages til Prindsens Fald end Svimmelhed og Mathed, som lod ham tabe Ligevægten. Oberstlieutenant Holst, der var Prindsen nærmest, ilede ham til Hjælp, og strax efter Flere af Prindsens Suite og af de i Nærheden værende Officierer. Men Prindsen fandtes uden Livstegn liggende paa Ryggen. Fra det nærmeste Huus, Qvidinge Præstegaard, bragtes en Seng, hvori Prindsen lagdes og bares ind i Huset, men alle de Midler, som anvendtes af de tilstedeværende Læger, der vare Livlægen Rossi behjælpelige, vare frugtesløse. Dødens sikkre Tegn indfandt sig — Prindsen vaagnede ikke meer til Livet. [28de Mai 1810.]

Der skredes derpaa til Ligets Undersøgelse, hvilken dog efter den almindelige Mening foretoges med en Skjødesløshed, der siden tjente til en Støtte for en skrækkelig, skjønt vist nok ugrundet, Mistanke og de meest nedslaaende Rygter om Prindsens Forgiftelse. „Der fandtes, hedte det, tre til fire Gryn [3]) saa store som Sandkorn" i den Dødes Mave, uden at man havde analyseret disse Bestanddele, eller givet nogen beroligende Oplysning om Udfaldet af Synsforretningen. Kun i almindelige Udtryk tilskreves Prindsens Død et apoplektisk Tilfælde. Men til denne

---

[1]) [I Ramløsa ytrede Prindsen, som i den senere Tid oftere til sine Fortrolige havde hentydet til, at hans Liv ei blev langt, til sin Adjutant Forsell: „De mange bekymringsfulde Nætter, jeg tilbragte det sidste Aar i Norge, har sikkert grundlagt denne Sygdom." Schinkel V. 170.]

[2]) Nogle paastaae dog, at han havde taget en stærk Frokost.

[3]) [Disse, vistnok saare uskyldige „Gryn" spille en stor Rolle i denne Obductionshistorie, og omtales af alle Forfattere; men Schinkel-Bergman (V. 225) er dog den eneste, Udg. bekjendt, som har fundet, at de vare „hvide" (Arsenik altsaa?). Ved Godhed af Livmedicus Dr. Liljewalch, Søn af en af Obducenterne, har Udg. havt Anledning til at gjennemlæse samtlige Actstykker vedkommende Prindsens Død og Obduction, og de efterlade det Indtryk, at Obductionen efter Omstændighederne var forsvarlig og dens Resultat ubetinget rigtig, samt at Berzelius's Udsættelser derved røbe en sørgelig Paavirkning af den almindelige Gjæring. Den eneste Daddel, som kunde have nogen Grund, maatte være, at der iledes formeget med Obductionen, hvortil Kongen sendte Læger fra Stockholm, der kom for seent; men havde Mistanken tiet, om Rossi havde ladet Liget forraadne?]

Dødsmaade troede man paa den Tid ikke at finde tilstrækkelig Grund i Prindsens forrige Helbredstilstand eller hans Legemsbygning, og den før omtalte Svaghed, som i visse Tilfælde havde ledsaget ham fra hans tidlige Ungdom, kjendtes kun af Faa. Over de nærmere Omstændigheder ved Prindsens Dødsmaade blev der ført en Protokol, og Obductionsforretningen blev med Coureren Ehrenheim affendt til Stockholm. Kongen lod den afgive til Collegium medicum, hvis Betænkning bestyrkede de ved Ligets Obduction tilstedeværende Lægers Formening, at Døden var foranlediget ved en pludselig indtruffen Apoplexi. Kongen havde strax ved Efterretningens Modtagelse affendt Livmedicus Pontin og Professor Berzelius for at foretage Obductionen, men denne var ved disses Ankomst allerede foretagen, og disse berømte Mænds Skjøn, fornemmeligen det som gaves af Berzelius, var ikke skikket til at hæve den gruelige Mistanke[1]). Justitskantsleren fik derfor kongelig Befaling til at anstille den omhyggeligste Undersøgelse af alle Omstændigheder, som kunde give nogen Oplysning, og Befalingen selv indeholdt et Vink om, at Rygtet om en Forgiftning havde givet Anledning til denne kongelige Foranstaltning. Der opdagedes imidlertid Intet, som kunde begrunde den rædsomme Tvivl, hvorimod de faktiske Omstændigheder syntes at hentyde paa, at Prindsen var død af Slag, hvis Følger vare blevne gjorte dødelige ved den Rystelse af de indre Dele, som hans Fald af Hesten havde foranlediget. En af Norges paa den Tid agtede Læger, den siden saa ulykkelige Doctor Heiberg i Drammen, bekjendtgjorde under 29de Juni et Udkast til en Bedømmelse over denne Obductionsforretning, hvori han skarpt dadlede den Skjødesløshed og uvidenskabelige Maade, hvorpaa den var behandlet, men fandt dog ingen Symptomer ved Dødsmaaden, som hentydede paa Forgiftelse[2]).

Efterretningen om Prindsens Død, og de dermed forbundne Omstændigheder, opvakte Bestyrtelse og Sorg hos den svenske Nation, men især blandt Bonde- og Borgerclassen. Jo meer elsket Prindsen havde været, jo dybere Sorgen, jo meer rørende Beviserne paa Deeltagelse i den indtrufne Ulykke, og desto større den Hæder, der skjænkedes hans Minde. Da Prindsens Liig førtes fra Skaane til Stockholm, stimlede Landsfolket fjern og nær sammen, for at see de dyrebare Levninger af den elskede Prinds, og overalt blev Ligvognen truffen af den bedrøvede Mængde — en Ære, der ei var vederfaret noget kongeligt Liig siden den store Gustav Adolphs Tid.

Imidlertid forenede sig snart med disse Yttringer af en dyb Sorg Betragninger over Prindsens Dødsmaade, og over de dunkle Vink om den rædsomme Anledning dertil, som fandtes i den skjødesløse Behandling af den anstillede Synsforretning. Store Ulykker af den Art, især naar de ramme udmærkede Personer, er den offentlige Stemme tilbøielig til at tilskrive usædvanlige og overordentlige Omstændigheder. Ofte betragtes Hoffet som en Focus for slige Misgjerninger, og en Cabale, endskjønt anlagt i en mindre blodig og forbrydersk Hensigt, faaer under saa uventede og sørgelige Begivenheder let Snigmordets Farve. Nogle af Stockholms Blade bidroge til at udbrede Tanken om Prindsens Forgiftelse som Anledning til hans Død. I et af de meest læste Blade „Nya Posten", fandtes en Fabel, der allegorisk fremstillede

---

[1]) Wetterstedt beklagede meget den Virkning, som dette Skjøn gjorde paa Folket, endskjønt det indeholdt mere nogle dunkle Udtryk end bestemte Hentydninger til nogen skrækkelig Misgjerning.

[2]) Hans Bedømmelse endte saaledes: „Til Slutningen skylder jeg Sandheden at tilføie, at ingen af de bekjendtgjorte Symptomer, hverken før eller efter H. K. H. Kronprindsens sørgelige Død, give Ret til at troe, at H. K. H.s Liv er forkortet ved Gift, men ved en saadan Fyrstes pludselige Død falder den almindelige Mening let paa en slig Formodning, og det er derfor meget at beklage, at denne skal finde en Støtte ved Mangel paa Nøiagtighed ved Obductionsforretningen." [Da ingen bekjendt Gift frembringer saadanne Symptomer og Obductions-Resultater, som Prindsens Dødsmaade og Lig afgave, har man maattet tage sin Tilflugt til den eventyrlige aqua tophana, hvis Tilværelse nok med fuld Sikkerhed kan benegtes.]

Prindsens Hengang ved Gift, og Fersens Søster, Grevinde Piper, som Giftblanderisken; derhos henpegedes paa Grev Axel Fersen som Deeltager i Ugjerningen. „En hemmelig Cabale, sammenspundet paa Samfundets Høider af Ophavsmænd, som Historien ikke nævner, og som ledebes af Avind og Had til den Fersenske Familie, oprørte uden bestemt Plan, men ved udspredte Rygter Folkets Gemytter, og lagde Spiren til et Resultat, som vísseligen var blodigere end den lagte Plan“ [1]). Som Rigsmarskalk ordnede Grev Axel Fersen Liigtogets Modtagelse i Stockholm, og Liigbegjængelsens Ceremonier, og han viiste sig ved denne Anledning med den Pomp, som svarede til hans høie Embedsstilling og hans store Formue. Den samme Mand, som for faa Maaneder siden havde under Folkets Jubel ført Carl August ind i Stockholm for at hyldes som Kronprinds, bragte nu hans Liig til de svenske Fyrsters Hvilested. Den 20de Juni kom Ligtoget til Stockholm, og strax ved Indtrædelsen i denne Stad begyndte Pøbelens Mishandling af Grev Fersen. Det havde staaet i Fersens Magt at undflye, men han var for stolt til at skye en Fare, som han var sig bevidst ikke at have foranlediget. Da imidlertid Mishandlingen fortsattes, Stene kastedes ind i hans Vogn, sammes Vinduer itusloges, og man stødte med Kjæppe og Regnskjærme efter Greven selv, sprang han paa Ridderholmstorvet af sin Vogn og reddede sig i et Huus ved den franske Kirke, hvor han søgte Skjul i et lidet Overværelse. Men den ophidsede Pøbel, hvoriblandt flere velklædte Personer, forfulgte ham ind i Huset og bestormede hans Smuthul. Forgjæves stillede Generaladjutant Silfversparre sig ved Grevens Side, forgjæves bad Greven selv med foldede Hænder om Skaansel, i det han paa det høitideligste forsikkrede om sin Uskyldighed, og lovede derfor at fremføre de gyldigste Beviser. Mishandlingen fortsattes, og da Silfversparre med en anden Officeer førte den afmægtige og stærkt saarede Greve ud af Huset, for over Torvet at bringe ham i Arrest, i Haab om at tilfredsstille Pøbelen paa denne Maade, myrdedes han paa det ynkeligste med Stød af Stokke og Regnskjærme, og det lemlæstede Liig blev, efterat alle Decorationer og Klæder vare blevne bortslængte, grusomt mishandlet. Men endnu tilfredsstillede dette Mord ikke den vilde Pøbelskare; den ilede til Grevinde Pipers, Fersens Søsters, Huus i samme mordiske Hensigt, men hun havde allerede fundet et sikkert Tilflugtssted. Excellenceen Ugglas og flere Stormænd svævede iligemaade i øiensynlig Fare. Men omsider standsedes disse Rædselsscener ved Anvendelse af Vaabenmagt. Feldtmarskalk Klingspor havde just den Dag nedlagt sit Embede som Overstatholder, og Generalmajor Skjöldebrand var traadt i hans Sted. Denne modige og agtede Krigsmand bevirkede kongelig Tilladelse til at ende disse Mordscener ved Vaabenmagt, efterat Nogle af Folket og nogle Soldater vare blevne dræbte og saarede. Han holdt en Tale i denne Anledning til Borgermilitairet paa Børsen, og hans Anseelse bidrog meget til at bringe Rolighed igjen tilveie. Kun enkelte af Forbryderne overgik imidlertid en exemplarisk Straf; Nogle blandt dem, som mistænktes for at have været meest virksomme Deeltagere i Mordet, bleve arresterede; selv Silfversparre truedes med Sagsanlæg, fordi han paa den Dag ikke havde truffet noksom kraftige Foranstaltninger til at fremme Almeensikkerheden; der udsattes store Præmier for Opdagelsen af Ophavsmændene til dette blodige Oprør; men, enten nu alle disse Foranstaltninger ledebes med Lunkenhed og Skaansomhed for den offentlige Mening, eller og de mangfoldige Deeltageres borgerlige Stilling ei gjorde den høieste Strenghed tilraadelig, — Resultatet af disse Undersøgelser svarede ikke til den udøvede Udaad. Kun tvende af de strafværdigste Oprørsstiftere, som bleve overbeviiste om at have deeltaget i denne Udaad, Skuespilleren Lambert og Guldsmeden Hellborn, straffedes med Fængsel paa Livstid. Roligheden tilveiebragtes igjen, og Mordscenen glemtes.

---

[1]) Denne Mening om hiin ulykkelige Katastrophe er bleven Forfatteren umiddelbart meddeelt af een af Sveriges meest bekjendte Mænd, og han har ei betænkt sig paa at gjøre den til sin.

Saaledes faldt en af Sveriges meest agtede og meest formuende Stormænd for Morderhaand, uden at han i mindste Maade kan ansees skyldig i den Ugjerning, hvorfor han opofredes [1]). Fersen befandt sig, i den sidste Deel af sin Levetid, i en fuldkommen politisk Rolighed, og havde ingen Deel taget i den sidste Tronforandring i Sverige. I den franske Revolution havde han, som en ægte Riddersmand, stillet sig ved den kongelige Families Side, i hvilken Rygtet sagde han havde knyttet kjærlige Forbindelser, og havde med Livsfare for sin Person søgt at befordre den kongelige Families Flugt og Frelse. Han agtedes høit af den affatte Konge, og var af ham befordret til en af Rigets høieste Embedsposter, men uden politisk Betydning og Indvirkning paa det store Statsværk. Han stod i stor Anseelse baade for sine udvortes og indvortes Egenskaber. Han va: personligen elskværdig, og viiste sig velgjørende og tjenstagtig mod sine Medmennesker, endskjønt han med Stolthed holdt paa sine udvortes Fortrin som Adelsmand. Han var i Sandhed for stolt til at besudle sit Navn med Giftblandinger, og denne Beskyldning er aldrig bleven troet af nogen svensk Mand, der kjendte Fersen og Forholdene paa den Tid. Der var Rygter i Omløb om, at Fersen ikke hørte til Prindsens Venner, at han som ceremoniel Hofmand stundom havde at udsætte paa Prindsens simple Væsen [2]), og at Prindsen holdt ham inden sine Grændser ved en alvorlig Tilbageviisning; men Prindsens Simpelhed var paa rette Sted forbunden med høi Værdighed, og mellem Mænd, der begge kjendte dennes sande Væsen, kunde neppe forargerlige Scener have fundet Sted. Dunkle Rygter om disse Scener, hvis Art sædvanligen ikke formildes i Folkemunde, og som udbredtes ved hiin ovenfor berørte Kabale, saavelsom den Pragt, hvilken Fersen lagde for Dagen under Liigprocessionen som en Følge af sin Stilling som øverste Ceremonimester, og ligesom haanede Folkets Sorg, var rimeligviis den første Aarsag til Forbittrelse mod ham, der under Gemytternes indbyrdes Ophidsen steg til det høieste Raseri. Affendelsen af Stockholms berømteste Chemiker for at anstille et Skjøn over Dødens Art maa og ansees som en af Aarsagerne til Fersens Mord. Thi Rygtet om Forgiftelsen underlagdes deri udtrykkeligen som Aarsag til Affendelsen, og derved bragtes Pøbelen, den høiere og den lavere, paa ulykkeligen vildledende Spor. Da Mordet var begaaet, vare vel alle offentlige Tidender, endog de som ved flammelige Allegorier havde ophidset Folkets Gemytter, enige i at frikjende Fersen for den grusomme Anklage, men Mordet selv betragtedes som et Sonoffer paa Prindsens Grav for den blotte Mulighed af den mistænkte Udaad. Det ansaaes som et aabenbart Beviis, der lagdes for hele Verden, paa den Afsky, hvormed Forbrydelsen behandledes af den svenske Nation, og som næredes ved den skjødesløse Maade, hvorpaa Undersøgelsen om Aarsagen til Prindsens Død var anstillet. Lægernes Udsagn, Rossis dunkle Forklaring, Kongens Foranstaltninger — Alt forenede sig for at opvække en gruelig Mistanke, som i Pøbelens Haand blev en straffende Nemesis for en Brøde, der ei var begaaet. Fersens Søster, Grevinde Sophie Piper, en livlig og anseet Dame, var ogsaa indflettet i denne Anklage, men efter sagkyndige Mænds Dom ligesaa uskyldig som Broderen. Hun fremstillede sin Uskyldighed i et, i et værdigt Sprog forfattet, Brev til Kongen, og i de Forhør, som efter hendes Forlangende bleve optagne, opdagedes Intet, som henpegede paa hendes eller hendes Broders Deeltagelse i den Misgjerning, hvorfor de anklagedes [3]).

---

[1]) „Den ulykkelige Fersen", siger hiin føromtalte Hjemmelsmand, „var ligesaa lidet deelagtig i noget Attentat mod Prindsens Liv som jeg, og aldrig er et uskyldigere Offer faldet for Avind, Partiaand, Had, med mere Sligt, end Fersen."

[2]) I Norge var paa den Tid en Anekdote i Omløb, at Prindsen en Gang havde bukket sig for at tage et Tørklæde op, som var faldet fra en Dame, og at nogle Ord vare vexlede mellem Fersen og Prindsen om det Upassende heri fra Prindsens Side og det Usømmelige fra Fersens. [Denne Anekdote gjælder vistnok ogsaa Fabian, ikke Axel Fersen.]

[3]) Rygtet har stillet disse Anklager mod andre Personer, men Historien maa ansee det under sin Værdighed at gjendrive grundløse Beskyldninger. [Jfr. S. 243. Anm.]

Historien har overhovedet ingen Grund til at fremstille Prindsens Død som en Følge af Forgiftelse, ligesom der, som ovenfor fortalt, heller ikke findes Spor til, at nogen Kabale er bleven lagt for at bevirke en Forandring i det skete Tronfølgervalg til Bedste for den affatte Kongefamilie, om der endog gaves nogle saakaldte Legitimister, der sukkede over dens Bortgang. Ikke heller kan man finde Grund til en saadan Udaad i Had eller Ringeagt mod Prindsen selv. Dersom enkelte svenske Familier fandt sig skuffede i Prindsens Person, enten fordi Haabet om den skandinaviske Halvøes Forening igjennem ham ikke gik i Opfyldelse, eller fordi man maaskee fandt hans Talenter mindre eminente end man havde ventet, fordi de faldt mindre i Øinene, saa gave disse Betragtninger ikke Stof til et saa afskyeligt Snigmord. Efterretningen om hans Død gjorde et saa stærkt Indtryk paa Kong Carl den XIIIde, at det svage Legeme var nær ved at bukke under, og Sveriges bedste Mænd ansaa et stort Haab at gaae tilgrunde i Prindsens Person. Hans Egenskaber maatte styrke denne almindelige Høiagtelse. Hans Tarvelighed, og en i hans høie Stilling usædvanlig Forsynlighed med Statens Midler, Ringeagt for den tomme Pragt, og høi Agtelse for Menneskets væsentlige Fortrin, i hvilken Stand de fandtes, lovede i ham en Fyrste, som passede til vort Norden, hvis Former ere simple men kraftfulde. Derhos besad han en Værdighed og Anstand i sit Væsen, en Lethed i at udtrykke sig i en passende Form, som beundredes endog i en Kreds af Mænd, som have Ord for at have i en høi Grad tilegnet sig disse Egenskaber[1]). „Han var — for at benytte en forhen nævnt svensk Hædersmands Udtryk — en Urtyp af hvad Skandinavien behøvede for at fremme sin Styrke, sit Velvære, sin Velstand og Lyksalighed.“ Er det at undres over, at Prinds Carl Augusts Grav vædedes med de bedste svenske Mænds bittre Taarer?

Der var heller Ingen iblandt de Mænd, som vare Prindsen meest oprigtigen hengivne, og nærmest omgave hans Person, der nærede Mistanke om at Gift havde endt hans Dage. Vi kunne ikke nære mindste Tvivl om Oberstlieutenant Holsts Hengivenhed for Prindsen, grundet paa en ubegrændset Høiagtelse, en daglig Omgangsfortrolighed, og tusindfold Beviser paa Prindsens Godhed for denne sin mangeaarige og daglige Omgangsven, ligesaalidet om der kan tvivles om at hans Sorg over Prindsens pludselige Død var dyb og oprigtig. Men aldrig er en Yttring kommen over hans Læber, som havde den fjerneste Hentydning til Mistanken om et lumsk Mord gjennem Forgiftelse. Tvertimod erklærede han sig høit mod denne opdigtede Aarsag til Prindsens Død, hvilken han tilskrev hans ved en forandret Levemaade svækkede Constitution, og en pludselig Sygdoms Symptomer, udledet af denne Svækkelse, hvis Rod han allerede medbragte fra Norge som en Følge af Strabadser under Krigen og Ungdomsuforsigtighed under Jagtlivet. Holst gav derpaa det meest aabenbare Beviis, da han forblev i Sverige og der modtog Embedsstilling, hvilket han visseligen ikke havde gjort, dersom han havde betragtet Prindsens Død som en Følge af en snigmordisk Forbrydelse. I Norge blev imidlertid dengang hans Beslutning at forblive i Sverige miskjendt, eller i det mindste dadlet; thi det dunkle Rygte om Prindsens Forgiftelse, som var i Omløb i Sverige, udbredte sig endnu meer i Norge, og man vidste, at Holsts Stilling i Armeen var ham i hans Fædreland forbeholdt[2]). Men Enhver, som kjendte Holst, vil visseligen frisinde ham for den Ligegyldighed, at han af egennyttige og ærgjerrige Grunde havde opoffret sine Følelser for Prindsen, naar han havde havt Anelse om hans Død ved en forbryderisk Udaad[3]).

---

[1]) Vi have ovenfor derpaa anført Exempel.

[2]) Prinds Frederik af Hessen, som tilfældigviis var i Forfatterens Huus, nogle Dage efterat Sørgebudskabet om Prindsens Død var kommet til Norge, erklærede sin Glæde over, at Holsts Tilbagekomst til Fædrelandet var ham lettet derved, at hans Nummer i Armeen her stod ham aabent.

[3]) I Sverige er bleven anført som et Beviis paa Agtelse for Prindsens Minde, at der

Prindsens Kammertjener Juul vilde ikke forblive i Sverige, men ilede strax efter Prindsens Død tilbage til Augustenborg. Der fattedes ikke paa liberale Tilbud fra det svenske Hofs Side for at holde ham tilbage; thi det vilde hædre Prindsens Minde ved at berede en ham saa dyrebar Tjener en sorgfri Fremtid og lykkelige Alderdomsdage. Juuls Bedrøvelse havde en dyb Rod; han havde været om Prindsen fra hans tidligste Ungdom, og ledsaget ham paa hans udenlandske Reiser, og under den østerrigske og norske Krig. Naar Juul talede om Prindsen, skede det stedse i høi Begeistring; han var uudtømmelig i hans Roes, og det var aabenbart, at det var meer Kjærlighed til Prindsen end Haabet om de Fordele, som han i hans Tjeneste kunde vente sig, der bandt ham til Sammes Person. Da nu Prindsen var død, vilde Juul ikke forblive et Øieblik længer i Sverige, end der behøvedes for at vise de dyrebare Levninger den sidste Ærbødighed, og at ordne sine Tjenesteanliggender. Denne hans hurtige Afreise fra Stockholm og Afslag af de gjorte Tilbud har givet Anledning til den Formodning, at Juul nærede Mistanke om Prindsens Forgiftelse, og skyede et Land, hvor han troede Prindsens Dage ved Udaad forkortede. Men til en saadan Formodning gives ikke mindste Grund. Juul, der overhovedet var taus og forsigtig i sine Udladelser, har aldrig saalænge han levede paa Augustenborg yttret noget Saadant, og talede overhovedet meget lidet om Prindsens Ophold i Norge og Sverige. Hans Enke, som endnu levede 1843, har forsikkret, at der ikke blandt hans Papirer findes det Mindste herom, og at hun ikke har hørt et Ord af hans Mund, som hentyder til en saadan Mistanke. Han levede paa Augustenborg efter sin Tilbagekomst fra Sverige, pensioneret af Prindsens Efterladenskab, saavelsom af det svenske Hof, og døde 1834. Forfatteren har ogsaa Aarsag til at troe, at ikke heller Prindsens Familie paa Augustenborg fæstede nogen Tro til dette Rygte, men betragtede hans Død som en Følge af en Sygelighed, som han i sin Ungdom ved Uforsigtighed, i en modnere Alder ved Strabadser havde paadraget sig, og hvortil kom en tilfældig Sygdoms Symptomer [1]).

I Norge udbredte Efterretningen om Prindsens pludselige Død den oprigtigste Deeltagelse og den dybeste Sorg. Mindet om hvad Nationen skyldte den Hedenfarne oplivedes, og det syntes som han i Dødens Blund var gjengiven det norske Folk, og hans korte Ophøielsesdage vare udslettede i hans Livs Historie. Rygtet om den rædsomme Maade, hvorpaa Prindsen skulde være kommen af Dage, kom tilligemed Dødsbudskabet, og den større Deel af vore Landsmænd lagde saa meget villigere Øre til dette Rygte, som man endnu i de Dage intet Godt ventede fra Sverige, og som man havde hørt megen Tale om dette Hofs Intriguer, Prindsens sygelige Tilstand og nedtrykte Sindsstemning under hans Ophold i Sverige. I Norge var kun een

---

blev tilstaaet Holst en betydelig Pension efter Prindsens Død. Forfatteren kjender ikke disse Forhold, men Holsts Levemaade bar ingen Symptomer af en glimrende Stilling. Prindsens Privatsecretair i Sverige, Kullberg, senere Biskop i Calmar, har ogsaa erklæret sig overbeviist om, at Prindsen ei døde af Gift.

[1]) Disse Meddelelser om Juul har Forfatteren fra Augustenborg selv. [I det vi afslutte Beretningen om disse løse Rygter om Giftmord, maa vi endnu nævne et Rygte, som Forf. maaske ikke har hørt, men som ei heller manglede Udbredelse, især i Sverige, skjønt, eller maaske fordi, det var det usandsynligste. Man har sagt, at Prindsen skulde være forgiftet paa dansk Anstiftelse, da den danske Regjering frygtede for Norges Tab, naar han blev Sveriges Konge. Hans Valg til Kronprinds var vistnok, netop paa Grund af denne fra Regjeringens Standpunkt neppe ubeføiede Frygt, samme høist ubehageligt, men saavel Kong Frederik VItes som hans Raadgiveres Charakteer hæve dem over enhver Mistanke for at have anvendt slige Midler. I C. F. Ridderstads Gömdt är icke glömdt IV. 48 er trykt et Brev fra Armfelt af 2 October 1810, hvori han i Anledning af Prindsens Død skriver: „En propos jag af President Kaus (Kaas) hört i Svinesund den 25 Augusti 1809, då han var litet bedrucken, gjorde att jag satt på dansk räkning denna vår olycka.“ Her har man vel Rygtets Kilde.]

Stemme med Hensyn til Prindsen; Folkets Kjærlighed og Høiagtelse for ham var udeelt, hans Færd i Landet var uden Daddel, og han havde tilfredsstillet Alle. Efterretningen om hans Død tilligemed Rygtet om de Omstændigheder, som ledsagede samme, nedsænkte derfor det ganske Land ligesom i en dyb og almindelig Familiesorg. Det var under disse Omstændigheder naturligt, at der fæstedes i Norge mere Lid til Rygtet om Prindsens unaturlige og voldsomme Bortrykkelse, end det fortjente. Almindeligen beklagedes, at han havde forladt et Land, som bar ham i udeelt Kjærlighed og Troskab i sit Hjerte, for at modtage en ophøiet Stilling, i hvilken han sjeldent fandt sig tilfreds, og hvori Dødens Bæger formeentes ham rakt af forbryderske Hænder. Danske og norske Digtere forenede sig for at forherlige hans Minde, men især tiltalte følgende Linier af Rahbek det norske Folk:

„For ham tre Nationers Taarer rinde,
Hans Fødsel brammer Danneriget af,
Erkjendtligt Norge har hans Seiersminde,
Ham Sverig bød en Krone, gav en Grav.
For hine levede han, for dette er han død,
Hvis Graad mon stoltest, hvis retfærdigst flød?“

Denne Begivenhed bortfjernede end mere Tanken om en politisk Forbindelse mellem den skandinaviske Halvø, som nyligen mangesidig i Sverige var bleven bragt paa Bane. Den betragtedes nu i Norge med en fast forøget Modbydelighed. Enhver Grund til Foreningen med Sverige, hentet fra Landets udvortes Farer eller indvortes Næringsforvirring, var bortfjernet formedelst den nyopvakte Virksomhed og vore Træprodukters fordeelagtige Afgang til England. Prinds Christians Person, elsket og agtet af Alle, var det eneste Led i denne Forbindelseskjæde, og ved hans Død opløstes det sidste svage Element. Efter Prindsens Død var intet Spor i Norge af Ønsket om Norges Forening med Sverige at finde.

Syttende Capitel.

Prindsen af Pontecorvo bliver Kronprinds i Sverige.

I Sverige var Regjeringen imidlertid betænkt paa et nyt Valg til Tronfølger¹). Den udlovede Præmie for Opdagelsen af Fersens Morder, saavelsom den anstillede Undersøgelse om Aarsagen til Prindsens Død, havde ikke ledet til noget Resultat, og af ovennævnte Grunde syntes det, som Regjeringen ikke vilde trænge dybere ind i disse Undersøgelser. Under 28de Juni blev det bekjendtgjort, at en overordentlig Rigsdag skulde aabnes i Ørebro, hvis fornemste Hensigt var at tage et nyt Tronfølgervalg under Overveielse. Det sædvanlige Rigsdagssæde, Stockholm, fandtes nu ikke passende, fordi Urolighederne i Sverige endnu maatte aves med en stor Krigsmagt, og det var at befrygte, at Gjæringen under en Rigsdags Sammenkaldelse i

¹) [Hermed kan jævnføres Wegeners udførlige Fremstilling af Forhandlingerne om Tronfølger-Valget i Actm. Bidr. til Danm. Hist I. 127—167; C. G. Malmströms Bemærkninger derved i Bergstedts Tidskrift 1851 S. 470 ff.; Schinkel-Bergmans Minnen V. 172—279; Droysen u. Sammwers Actenm. Geschichte S. 34 ff. og Paludan-Müllers Bidrag til en Kritik over samme S. 15 ff; C. A. Adlersparres 1809 och 1810. III. 131—160.]

Hovedstaden ei vilde ophøre. De Fleste nævnede Hertugen af Augustenborg, den afdøde Kronprinds's Broder, Andre Kongen af Danmark, Andre Prindsen af Oldenburg, den russiske Keisers Svoger, og Prindsen af Danmark, Christian Frederiks, Navn blev ved denne Leilighed ogsaa nævnet. Imidlertid synes Stemningen i Begyndelsen at have fæstet sig paa Hertugen af Augustenborg, og Holst til den Ende at være affendt til Augustenborg. Reisen skede saa hurtig, at Holst ikke engang berørte Kjøbenhavn. Det samme Parti, som havde arbeidet for Christian Augusts Valg, arbeidede nu ogsaa for hans Broders, og i Spidsen for dette stod Adlersparre og Platen, hos hvem vel endnu den gamle Idee om den skandinaviske Halvøes Forbindelse raadede. I en Skrivelse til Kongen fra en unævnt Raadgiver[1]) anbefaledes meget dette Valg, og deri lægges stor Vægt paa „den norske Nations levende Hengivenhed" for den afdøde Prinds, der rimeligviis vilde gaae over paa Broderen. Ved Hertugens Nærværelse i Ramlösa havde han vundet de Tilstedeværendes almindelige Yndest ved sine Kundskaber, sit simple og forekommende Væsen, ligesom han i det Udvortes ikke var Prindsen ulig. I Danmark troede man, at Hertugen, der var bekjendt som Videnskabsmand, nødigen forlod sin philosophiske Rolighed for at indtræde i en Stilling, som havde givet hans Broder liden Glæde, og hvori han havde fundet en tidlig Grav. Det hedte derhos, at Hertugens Gemalinde tilraadede at afslaae en Krone, som hun troede burde sættes paa hendes Broders, Frederik den VI^tes Hoved. I Sverige paastod man, at Hertugen ikke viiste sig utilbøielig til at modtage Valget, men gjorde den samme Betingelse, som hans afdøde Broder under lignende Omstændigheder havde gjort, nemlig at Valget skulde have Kongen af Danmarks Bifald. Underhandlingernes Beskaffenhed er lidet bekjendt, og de lededes af en Mand, som brugte den største Forsigtighed i sine Udladelser, og Hemmelighedsfuldhed i Udførelsen af det ham betroede Ærende. Da Holst imidlertid kom tilbage til Stockholm, var Tonen der aldeles forandret, og det hedte nu, at Hensigten af Holsts Reise kun havde været at ordne den afdøde Prinds's private Familieanliggender. Valget synes heller ikke at have været efter Kongen af Danmarks Sind, som selv havde den Plan at lægge denne Krone til sin egen[2]). Vi ville ikke her indlade os i at bedømme, hvorvidt hiin lærde, retfindige og med mange elskværdige Egenskaber begavede Fyrste besad den Charakteerfasthed, det Overblik over Statsanliggender, og overhovedet den Evne til at styre et Rige, som kunde erstatte Sverige Tabet af hans uforglemmelige Broder; men Hertugens egen Betænkelighed ved at modtage Valget, Kongen af Danmarks Modstand og nye Valgplaner, udkastede af Sveriges formaaende Mænd, gjorde det let at forstyrre dette Valg[3]).

---

[1]) See G. Adlersparres Handlingar IX. 1 ff. [Om Hertugen af Augustenborgs Valg er i Bilag No. 59 leveret den Augustenborgske Fremstilling af Sagens Gang, samt i Bilag No. 60 et Brev fra Krog-Meyer til Lndv. St. Platou.]

[2]) Der var endog Tale om at Frederik den VI^te havde i Sinde at forhindre Hertugens Afreise, og til den Ende havde sendt et lille Krigsfartøi til Augustenborg, og at den commanderende Officeer paa samme erklærede Hertugen, da han vilde gjøre en Reise til sit 3 Mile fra Augustenborg liggende Sommerslot Gravenstein, at han havde Ordre til at hindre Hertugens Afreise. Denne Adfærd skal have krænket Hertugen meget. [Det er vist, at der sendtes nogle Kanonbaade til Alssund, for at passe paa Hertugen; Paaskuddet for dette usædvanlige Skridt var at sørge for hans Sikkerhed, da Rygtet gik, at man vilde bortføre ham til Sverige; se Wegener, Actm. Bidrag I. 152. Schiern, Hist. Studier I. 322. Hertugen søgte paa Grund heraf sin Afsked af dansk Tjeneste, og trak sig tilbage fra alle Forretninger. Han døde 1814 uden at have seet sin kongelige Svoger siden denne Begivenhed.] I Bilag 58 a. findes nogle Yttringer om Hertugen af Augustenborgs Valg, som synes at være af Adlersparre.

[3]) I Sverige vilde man vide, at Grev Wedel, gjennem sin Ven Grev Platen, havde fraraadet at vælge Hertugen — i Norge vidste man Intet derom. [Schinkel (Minnen V. 261 fg. jfr. VI. 101.) beretter og dette. Ved et Møde mellem Platen og Wedel ved Lilla-Edet i Bohuslehn midt i Juli 1810 skal denne have fraraadet Hertugens Valg, og meent, at Pontecorvos ikke vilde skade Stemningen i Norge.]

Det er ligeledes vist, baade at Kongen af Danmark selv bestræbte sig for at forene de skandinaviske Riger, og at han havde et ikke ubetydeligt Parti for sig paa Rigsdagen. Til den Ende havde Frederik den VIte udsendt en Agent til Sverige, og udstyret ham med Midler til at vinde Stemmer, men Ærendet var neppe i de rette Hænder, og Sagen havde ingen Fremgang, uagtet den understøttedes af betydningsfulde Mænd i Sverige[1]). Fornemmeligen strandede dette Valg paa Nationalfordomme, der ligesom fra Barndommen af vare indpodede i Gemytterne. Først i den senere Tid have de tre nordiske Nationer lært at overvinde disse Fordomme, og at betragte hverandre som Grene af een Stamme, der ere forenede ved fælles Sprog, Sæder og Charakteer. En politisk Forening mellem de tre Riger, med hvor mange Vanskeligheder den end vilde være forbunden, og hvor lidet ønskelig den i flere Henseender vilde være, vilde under saa gunstig en Anledning, som den vi her have at fremstille, ikke møde den Modstand nu som dengang; thi vist er det, at Tanken om Sveriges Forbindelse med Danmark under eet Scepter fandt paa den Tid ligesaa liden Sympathi i svensk Mands Barm i Almindelighed, som Norges Forening med Sverige i Nordmandens. Et saadant Valg vilde og uden Tvivl have været forbundet med store, fast uovervindelige Vanskeligheder. Den souveraine danske Konge havde neppe beqvemmet sig til at paalægge sig de Baand, hvormed Sveriges Grundlov indskrænkede den exekutive Magt. At regjere tvende Riger under forskjellige Forfatningsformer og med forskjellig Magtautoritet vilde neppe tækkes den uindskrænkede Monark, ligesaalidt som den danske Statsstyrelse paa denne Tid monne havt Viisdom til at løse en saa vanskelig Opgave. Ikke heller kunde Frederik den VIte tiltræde sin Stilling i Sverige som Kronprinds, medens han var Konge i Danmark. Carl den XIIIde havde da enten maattet nedlægge en Krone, som nyligen var ham givet af Folkets eenstemmige Villie, og som han vel ei var villig til at overgive i andre Hænder, eller og vare begge Fyrster komne i en underlig Stilling til hinanden. Foreningens Elementer vare saaledes endnu alt for stridende og tilbagestødende, og ogsaa denne Plan, som ingen dyb Rod havde, var let at kuldkaste. Valget af Prindsen af Oldenburg, eller af Christian Frederik, hvor meget det sidste Valg end i mange Henseender maatte have for sig, synes ei alvorligen at være kommet paa Bane paa Rigsdagen, ligesom hiint foromtalte paa en norsk Hædersmand[2]), som ubestemt og udtalt af enkelte Stemmer, neppe kan faae Plads i Historien.

Imidlertid fik Valgplanen i Sverige pludseligen en uventet Retning, og det gik her som saa ofte i Verdens Historie, at store Begivenheder fremledes af ubetydelige

---

[1]) Det er, og det vist nok med Grund, bleven paastaaet, at Kongen af Danmarks Bestræbelser understøttedes af et Par betydningsfulde Svenske, hvilke som Deeltagere i Gustav den IIIdies Mord vare flygtede til Danmark og nu opholdt sig i Kjøbenhavn. Men de Betingelser, som Hines betydningsfulde Venner gjorde Kongen af Danmark, forkastedes efterhaanden, hvorved deres Interesse for Valget lunknedes, og ingen Tale videre blev derom. [Schiern, Hist. Studier I. 323 ff. omtaler de mange anonyme Flyveskrifter, som i denne Sommer udkom i Danmark for at fremme Frederik VIs Valg, og beretter, at den anseede Professor Munck af Rosenschøld fra Lund blev af den danske Regjering indbuden til Kjøbenhavn, hvor han havde gamle Forbindelser, især med den landsforviste Ehrensvärd (Güllembourg), men at det tog saa lang Tid, førend Frederik VI. blev enig med Rosenschøld om de konstitutionelle Vilkaar for Valget, at Sagen var afgjort i Ørebro, førend den danske Minister i Stockholm kunde begynde at virke; jfr. Schinkel-Bergman V. 268 ff.]

[2]) [Grev Herman Wedel-Jarlsberg. Schinkel-Bergman (Minnen V. 262) anfører det kun som et Rygte, at Platen og Wetterstedt en Tid alvorligt tænkte paa at foreslaae Wedel til svensk Tronfølger, men ifølge Platens egne Meddelelser var han paa Ørebro Rigsdag en af Bernadottes ivrigste Talsmænd, og har saaledes opgivet hiin Tanke, førend Valgdagen kom. — Angaaende Prinds Christian Frederiks Valg oplyser Schinkel (V. 188), at hans Talsmænd vare Adlercreutz, Brødrene Løvenhjelm, samt Lagerbring og Håkansson, og at de som Vilkaar opstillede, at Prindsen samtidig med Valget til svensk Kronprinds skulde af Kong Frederik udraabes til Konge i Norge. Paa denne Maade skulde da Norges og Sveriges Forening sikkres.]

Aarsager. For vor Historie ere disse Forhold saa meget vigtigere, som derved lagdes Grundvolden til en stor Forandring i Norges politiske Stilling, uden at der fra dettes Side gjordes mindste Skridt til at forberede, langt mindre fuldbyrde den. Den første Tanke hos dem, der ledede Tronfølgervalget i Sverige, var at vinde den store og seierrige Helts Bistand, som dengang med sikker Haand styrede Europas Fastlands Politik. Kong Carl den XIIIde og de Mænd, der stode ved hans Side, troede dengang, at Hertugen af Augustenborgs Valg burde foretrækkes ethvert andet, og det blev magtpaaliggende dertil at erholde Napoleons Bifald. Til som Coureer at overbringe disse Meddelelser, tilligemed de for den svenske Minister i Paris fornødne Instruxer, valgtes en ung Mand, Baron Mørner. Valget af denne Mand, der blev saa afgjørende i Henseende til Tronfølgervalget, skede meer efter et Tilfælde, for at vise en svensk Statsmand, der da var i Fremstigende, en Opmærksomhed, end fordi Manden dertil havde fornøden Dygtighed og diplomatiske Egenskaber. Wetterstedts Svoger, Baron Mørner, skildres af Sveriges oplyste og indflydelsesrige Mænd som „en Etourdi", og det viiste sig, at han langt overskred sit Ærendes Grændser, som kun var at overlevere sine Depescher, men ei indlade sig i Sagen. I Stedet derfor aabnede han Underhandlinger med Prinds Pontecorvo selv. Hvorledes disse indlededes af en betydningsfuld svensk Mand, og hvorlunde Mørners egenmægtige Skridt optoges af Sveriges formaaende Mænd, sees af Minister Engestroms Forklaring derover[1]). Denne Vending i Valgsagen satte imidlertid de svenske Ministre i Begyndelsen i stor Forlegenhed formedelst de afgjørende Skridt, hvormed man havde nærmet sig Hertugen af Augustenborg, og de Grunde, som fremdeles talte for dette Valg. Den gamle Konge synes at være bleven let overtalt til at forandre sine Anskuelser, og give den franske Prinds sin Stemme; men Kongens Raadgivere fandt det betænkeligt, og ikke overeensstemmende med Kongens Værdighed, at træde tilbage, efterat saa alvorlige Skridt vare gjorte. Forslaget var dog ledsaget med saadanne tilsyneladende officielle Tilbud, hvis Fordeelagtighed maatte opvække Ministrenes Opmærksomhed. Talen var desuden her om en Prinds, som ved sin Charakteer, sine Talenter og krigerske Daad havde erhvervet sig et stort Navn i Europa, og vundet de Nationers Agtelse og Kjærlighed, med hvilke han havde staaet endog i fiendtlig Berørelse[2]). Overgangen til dette nye Valg lettedes derhos deels ved Hertugen af Augustenborgs egne Betænkeligheder ved at modtage Valget, og den danske Konges Modstand mod samme, deels ved de Skridt, som foretoges paa Rigsdagen. Alt bidrog til at stemme den svenske Nation for det nye Valg.

Rigsdagen i Ørebro var sammenkaldt, og indgav 13de August en Adresse, hvori den bevidnede Kongen sin Deeltagelse i hans og Landets Sorg over Kronprindsens Død, og takkede for Rigsdagens Sammenkaldelse. I sit Svar takkede Kongen for det Beviis, Stænderne gave ham paa deres Deeltagelse, og glædede sig over at finde deres Tænkemaade i Henseende til Nødvendigheden af at sammenkalde en Rigsdag overeensstemmende med sin egen. Derefter skred Rigsdagen til Dagens Orden. Men neppe vare Forhandlingerne om denne vigtige Gjenstand begyndte, før Coureren Fourniers Ankomst fra Paris gav Spørgsmaalet en ny og uventet Retning. Med et i Upsala-Tidenden indrykket Brev fulgte et Portræt af Prinds Bernadotte selv, hans Søn og Gemalinde. Denne Artikel indeholdt tillige et usikkert Rygte om, at denne Prinds, i Tilfælde Valget skulde falde paa ham, vilde nedlægge i den

---

1) See Bilag 58 b. Skjønt dette Dokument ikke er officielt, og der saaledes ikke haves Sikkerhed for Rigtigheden af dets hele Indhold, saa har Forfatteren troet at burde optage det, da det — uimodsagt — er antaget som skrevet i hiin Tid og af Sveriges daværende Udenrigsminister, og derfor maa have Interesse.

2) [Allerede ved en foregaaende Leilighed havde Prindsen af Pontecorvo stræbt at blive regjerende Fyrste, idet han, ifølge Langs Memoiren, i 1806 sendte en Befuldmægtiget til Nürnberg, for at blive valgt til Fyrste af Anspach under fransk Overhøihed. Se Schierns Studier I. 327.]

svenske Bank 8 Millioner Franker af egne Midler, og tilbagekjøbe de svenske Domainer i Pommern, som Napoleon havde skjænket sine Generaler, og som ved Fredsslutningen imellem Frankrige og Sverige vare disse forbeholdne. Beløbet af disse Godser formeentes at udgjøre 3 Millioner svenske Bankodalere. Desuden smigrede Forfatteren af denne Artikel Nationen med, at Bernadotte skulde bevirke Napoleons Samtykke til en fri Handelsforbindelse med England, der kunde betragtes som et Offer paa det Venskabsalter, der bandt Keiseren til sin store General. Denne Artikel, som var forfattet under Rigsdagens Øine, var aabenbart udsendt for at forberede Nationen paa den uventede Vending, som Valgforretningen havde taget.

Denne nye Retning med Hensyn til Tronfølgervalget bestyrkedes ved Grev Wredes Tilbagekomst fra Paris. Han havde lært at kjende den nye Valgcandidat og de Omstændigheder, der kunde fremme dette Valg. Under 15de August fandtes i den i Ørebro udgivne Rigsdagstidende nogle Anmærkninger, som nærmere antydede Rigsdagens Mening. Korteligen berørtes de Fordele, som Kongen af Danmarks Valg vilde medføre, og som ansaaes langt mindre end de dermed forbundne Ulemper. Gamle, bittre Erindringer raadede i denne Deel af Fremstillingen. Med større Forhaabninger om Held berørtes Hertugen af Augustenborgs Valg; men han var ikke General, og kunde i den Henseende ikke yde Sverige den Hjælp, som det i sin nærværende Stilling behøvede. Ikke heller kunde man være sikker paa, at Kongen af Danmark vilde tillade en af sine Undersaatter at bestige en Trone, som han ønskede sig selv. Derimod var der meer end Sandsynlighed for, at Napoleon ønskede Valget af sin Broders Svoger, Prindsen af Pontecorvo. Baade Politik og Venskab maatte fremme dette Napoleons Ønske, og for Sverige maatte Valget være af saa meget større Værd, som der i Prindsens Person fandtes forenede Egenskaberne af „en stor Feltherre, en stor Statsmand, en velgjørende Menneskeven, og den kraftfulde modne Mand, der forstaaer at styre et Rige.“ Hertil føiedes det allerede i ovennævnte Artikel af Upsalatidenden berørte Haab, at Pontecorvo vilde anvende en Deel af sine bekjendte store Rigdomme til Sveriges Bedste, og der yttredes Formodning om, at dette Haab snart vilde ophøies til Vished. Artikelen ledsagedes med en kort Udsigt over Bernadottes Liv. Hans Fortjenester som Helt og Statsmand udhævedes, og at han som Menneskeven velsignedes af de svenske Krigsfanger. Som Privatmand skildredes han som maadeholden, uden Hang til Overdaadighed eller forfængelig Pragt [1]). Var han end ikke af høi Byrd, saa havde han, ved selv at bane sig Vei til den Høide, hvorpaa han nu stod, gjort sig nøiere bekjendt med alle Klassers Stillinger i Staten. Hans Fortjenester gave ham i denne Henseende større Fordringer end Lykkens Gaver. Han forstod vel ikke Landets Sprog, men med sine store Talenter vilde han let deri kunne tilegne sig den fornødne Færdighed [2]).

Efter denne Gemytternes Forberedelse gik den nye Valgforretning rask fra Haanden. Den hemmelige Committee indgav sin Betænkning overeensstemmende med disse Anskuelser; Forslaget drøftedes og antoges i Statsraadet, og Kongen ilede at indgive sin Proposition til Stænderne. I denne udvikledes Grundene for Valget, hvori der især hentydedes til Napoleons Ønsker. Deri fremsattes alene Nødvendigheden af, at det maatte gjøres til Pligt for den valgte Tronfølger at antage den lutherske Religion, førend han betraadte svensk Jord, og tillige ligesom den afdøde Kronprinds underskrive en Forsikringsact. Saaledes hævedes alle Betænkeligheder. Bondestanden erklærede sig først; dog voterede 7 af de tilstædeværende 140 Med-

[1]) Ved denne Roes vilde man formodentligen fornye Erindringen om den afdøde Kronprinds's Simpelhed, der saa meget tækkedes Folket.

[2]) I en Samtale med Grev Wrede havde Prinds Pontecorvo omtalt denne Vanskelighed og imødegaaet den, ligesom han med Hensyn til Religionsforskjellen anførte Henrik den IVdes Exempel. Om Rigsdagsforhandlingerne see „Historia om Regementsförändr.“ S. 270 ff. [Schinkel-Bergman V. 208, jfr. 201.]

lemmer for den affatte Konges Søn. Præsteſtanden erklærede ſig dernæſt, og yttrede at Religionsforſkjellen ingen uovervindelig Hindring kunde være, da han efter Overgangen til den lutherſke Religion vilde med deſto ſtørre Iver fremme den herſkende Kirkes Sag. Borgerſtanden erklærede ſig eenſtemmigen for Prindſen af Pontecorvo. Paa Ridderhuſet afgjorde General Tibells Tale Valget. Han talede med Begeiſtring om Prindſen, og hans Tale maatte have ſaa meget større Vægt, ſom han havde lært at kjende Frankriges udmærkede Mænd, medens han beſørgede Fangeudvexlingen imellem begge Nationer [1].

Prinds Pontecorvo blev ſaaledes valgt til Sveriges Kronprinds, og ved en høitidelig Deputation, beſtaaende af Grev Roſen, Grev Mørner og Kammerjunker Linderſköld [2], blev Valget Prindſen meddeelt. Imidlertid ilede den officielle Tidende, Inrikestidningen, at gjendrive de fra Ørebro gjennem Upſala-Blad udſpredte Rygter. Den modſagde aldeles, at der var kommet Depeſcher fra Paris, ſom havde medbragt Bernadottes Portræt, og endnu meer at han havde gjort de omhandlede glimrende Løfter om Pengeforſtrækninger [3]. Sverige havde valgt ham formedelſt hans ſtore Egenſkaber, og ikke formedelſt hans Guld, til Tronfølger. Den ſidſte Tanke afviſtes med Haan. Der vare paa den Tid Rygter i Omløb, at Bernadotte, ſom nyligen havde ſtaaet i vanſkelige Forhold til Napoleon, ikke var i Gunſt hos Keiſeren ſom General, og at denne ikke var fuldkommen tilfreds med Valget; men ingen offentlig Yttring fra Keiſerens Side henpegede paa noget Saadant, da Keiſeren tilkjendegav den ſvenſke Deputation ſin Deeltagelſe for Prindſen, og forſikrede Sverige om ſit Venſkab. Der gik endog det Rygte, at Napoleon havde udſtyret Prindſen med en Million Franker, for at han kunde viſe ſig med tilbørlig Anſtand i ſin nye Stilling [4].

Den affatte ſvenſke Konge ſatte ſig i Bevægelſe under denne Tronforandring i Sverige. Han nærmede ſig Nordtydſklands Grændſer i Haab om, at han eller hans Søn ſkulde komme i Betragtning ved det nye Valg. Men med Undtagelſe af de før omtalte 7 Deputerede i Bondeſtanden rørte ſig ingen Stemme paa Rigsdagen for den affatte Kongefamilie.

For Danmark vor Frankriges Villie en Lov, og efterat Napoleon havde yttret ſig venſkabelig i Henſeende til Sveriges Tronfølgervalg, havde Danmark ingen Indvending at gjøre. Den danſke officielle Avis gjenlød af Roes over Sveriges valgte Kronprinds, og talede meget om det Venſkab, ſom var imellem Danmarks Konge og General Bernadotte under dennes Ophold i Danmark ſom Chef for de franſke Tropper. Viſt nok havde disſe ikke været velkomne Gjæſter i det af Krigen og mangehaande Tab og Lidelſer haardt medtagne Land. Det paaſtodes endog, at det

---

[1] [Saavel af Tibells ſom Grev A. G. Mørners Taler paa Ridderhuſet ere trykte hos C. A. Adlerſparre 1809 och 1810. III. 136—146.]

[2] [Den Sidſtnævnte omtales hverken af Schinkel (V. 278. 288.) eller C. Adlerſparre anf. St. 182. — Efter Adlerſparre, III. 155—164 var Bondeſtandens Valg eenſt.]

[3] Bernadotte havde ſom General ſaa meget mindre havt Anledning til at ſamle ſaa megen Formue, ſom det var nokſom bekjendt, at han i de Lande, hvor han havde camperet med ſine Hære, ikke havde fulgt mange af de franſke Generalers Udſuelſesſyſtem, men roſtes overalt for Humanitet og Eftergivenhed. Lægges alle Omſtændigheder ſammen, er det klart, at de Løfter, ſom Fournier tilføiede ſin Miſſion, ikke ere tagne af Prindſens egen Mund, eller i høi Grad af ham ere blevne misforſtaaede. De benægtes, ſom anført, i den officielle Tidende, Engeſtrøm anſaae det for nødvendigt nøiere at underſøge Udſagnets Paalidelighed, og de ſtaae ingenlunde i Sammenhæng med det Begreb, man maa gjøre ſig om Prindſens Formuesforfatning paa den Tid. Det er i alle Tilfælde viſt, at Prindſens Valg beroede paa ſolidere, begge Parter mere værdige Grunde, end hine hiſtoriſk ubegrundede Løfter. [Jfr. Schinkel-Bergman V. 273. 275.]

[4] Forholder dette, ſom gjentages i flere hiſtoriſke Beretninger fra den Tid, ſig ſaaledes, er det Beviis nok, for at Bernadotte ei ſom riig Mand traadte ind i ſin nye Stilling. Hans Gemalindes Formue kunde være ſtor for Privatmand, men var mindre end fyrſtelig, og dens Kapital var desuden efter de franſke Love ikke disponibel for hendes Gemal.

havde kostet mindre at tilfredsstille Englænderne som Fiender end Franskmændene som Venner; men Bernadottes egen humane Færd og blide Væsen havde ogsaa der skaffet ham almindelig Agtelse og Yndest. Med Tilsidesættelse af politiske Planer lod Danmark sig saaledes nøie med Haabet om i den nyvalgte Kronprinds at finde en fredelig Nabo [1]).

Sidst i September gav Sveriges Kronprinds sig paa Veien, og hvor han drog frem modtoges han med den Udmærkelse og Hæder, som svarede til hans nye Stilling. Hans Reiselinie gik mestendeels igjennem Lande, hvor han havde kantonneret som fransk General, og ved sin humane Færd vundet Folkets Hjerter. I Danmark glædede man sig over det Venskab, hvormed Frederik den VI[te] og den nye Kronprinds behandlede hinanden, og derpaa byggedes et Fremtids Haab, som snart skulde skuffes under nye politiske Omvæltninger. I Helsingør mødte den svenske Erkebiskop med flere Geistlige den valgte Tronfolger, for i Eenrum at modtage hans forandrede Troesbekjendelse. I denne Forhandling med den svenske Geistlighed erklærede Prindsen, „at han i sin tidlige Barndom havde været underviist i den reformeerte Religion, og at han i Tydskland havde lært lutherske Præster at kjende, og ved Samtaler med dem overbeviist sig om, at Guds sande Ord og Christi Lære indeholdes i den Augsburgske Confession." Fra Helsingborg ledsagedes Prindsen af Kongens Udsendte gjennem Landet til Drottningholm. De samme Ceremonier, den samme Eds- og Hyldingsakt, som havde fundet Sted ved Prinds Christian Augusts Modtagelse, gjentoges nu ved Prinds Pontecorvos Indtog.

Imidlertid havde den franske Prinds paataget sig et vanskeligt Hverv i det høie Nord. Han betraadte et Land, som var nedtrykt af Følgerne af en ulykkelig Krig, som endnu leed af standsede Næringsveie, et forvirret Pengevæsen, og en paa mange Maader lammet Statskraft. Han medbragte et politisk System, som for Tiden ikke lovede Sverige Opreisning for sit Tab, eller Lindring i sine Lidelser. Ombytningen af Alliancen med Frankrige i Stedet for det gamle Forbund med England kunde ikke være velgjørende for Sveriges indre Rørelse, der i Handelsforbindelsen med England havde sin vigtigste Støtte. Med Undtagelse af Freden, som var kjøbt med smertelige Opofrelser ved Tabet af en vigtig Deel af Sverige, havde dette ingen af de Fordele opnaaet, som det havde lovet sig af Forbindelsen med Frankrige. Ikke heller havde den franske Prinds bragt Rigets Finantser de Fordele, hvorom dunkle Rygter havde været i Omløb. Det svenske Hof var ofte Sæde for Kabaler og Partiaand, og Aarsagerne til hans Formands Dødsmaade vare indhyllede i et Mørke, som maatte indgyde Mistillid til den Lykke, der var den valgte Prinds vederfaret. Han forstod ikke Landets Sprog, var ubekjendt med Landets Sæder og indre Forhold, og han maatte danne sig en Kreds af Mænd, der kunde veilede og raade ham i hans nye Stilling. Saaledes maatte han i Begyndelsen indskrænke sig til at være en blot Tilskuer af hvad der foregik om ham, uden at kunne virksomt indgribe i den indvortes Bestyrelse, og med Forsigtighed og udeelt Hensyn til Sveriges Interesse bestemme sit Forhold til udenlandske Magter. Sveriges Historie har at fortælle, hvorlunde den nyvalgte Kronprinds løste disse Gaader. Den Lykke, som havde fulgt ham igjennem hans hele Liv, og hævet ham fra Borgerlivets laveste til dets høieste Trin, forlod ham ikke heller i hans nye Stilling. Ved ganske at løsrive sig fra sit gamle Fosterland og alle dets Interesser, og udelukkende at opofre sig sit nye Fædrelands, beredte hans Klogskab ham selv og hans Familie en betryggende Fremtid. Et heldigt Resultat paatrykte Sveriges Politik i de Aar, som kom, Viisdommens Stempel, medens Danmarks sattes i Skygge formedelst et aldeles uventet uheldigt Udfald. Ikke længe efter hans Ophøielse til Carl den XIII[des] Tronfølger fik Sveriges udvortes Politik en uventet Skikkelse, som gjorde hans Personlighed som Helt og Statsmand

---

[1]) [Nærmere Oplysninger om Napoleons Stemning, den affatte Konges Planer og Kongen af Danmarks findes i Schinkels Minnen V, især 280—301, 327 ff. Adlersparres 1809 och 1910, 182—186.]

høist vigtig for det svenske Folk, og som ledede Sverige til et længe eftertragtet Maal, der blev en vigtig Støtte for hans kongelige Værdighed.

Men neppe var Carl Johan — saaledes lod han sig kalde i Følge Kongens Ønske — traadt ind i sin ophøiede Stilling som Sveriges Kronprinds, forend Sverige maatte føle Virkningen af sin forandrede Politik og sin Nærmelse til Frankriges Keiser. Paa Fastlandet havde Napoleon nu som det syntes, deels ved Seiervindinger deels ved stærke Alliancer, sikkret sin Overmagt og ligesom begrundet et Slags Universalmonarki, men til Søes havde han følt Englands Overmagt, saa ofte Englands og Frankriges Flaader maalte deres Kræfter. Hans Forbittrelse mod England voxede i Følelsen af hans Afmagt, og han brugte sin mægtige Indflydelse paa alle sine Allierede for at isolere England fra Fastlandet, og ved at forstyrre dets oekonomiske Stilling og dets Handelsforhold fremlede en Svækkelse og Forlegenhed, som han ei ved Vaabenmagt kunde fremtvinge. Saaledes nødte han ogsaa Sverige til at erklære England Krig, og vilde, at denne skulde føres alvorligere end mellem Rusland og England, mellem hvilke Lande en fredelig Handelsforbindelse ikke ophørte midt under en offentligen erklæret Krig. Rusland var den eneste Magt paa det europæiske Fastland, mod hvilken Napoleon viiste en ærbødig Skaansel. Han var saaledes ikke tilfreds med de — vist nok ikke alvorligen meente — Foranstaltninger, som i Sverige vare trufne for at hindre engelske Varers Indførsel, men forlangte, at det skulde skride til de meest fiendtlige Foranstaltninger mod England. Napoleon lod ved sin Minister i Stockholm, Alquier — denne for det svenske Ministerium besværlige udenlandske Minister, der i en overmodig Stiil udførte den stolte Keisers strenge Bud[1] — forelægge Sveriges Konge en officiel Note, hvori der kun levnedes det svenske Hof 5 Dage til at vælge mellem at erklære England aabenbar Krig, eller sætte sig i en fiendtlig Stilling til Frankrige. I et egenhændigt Brev af 19de November 1810[2] til Napoleon skildrer Kronprindsen den vanskelige Stilling, hvori han ved denne Erklæring blev sat, og den Sundhedssvækkelse, som derved var forvoldt Sveriges Konge selv. Han tilføier: „at, da han bestemte sig til at modtage Valget som Sveriges Kronprinds, havde han haabet at kunne forene det Lands Interesse, som han havde tjent med Troskab, og i 30 Aar forsvaret, med det Lands, som havde udkaaret ham; men neppe havde han sat Foden paa Sveriges Grund, førend han maatte frygte for at see dette Haab skuffet; og Sveriges Konge selv har kunnet bemærke, hvor smertelig denne Kamp mellem hans Hengivenhed for Keiseren og Følelsen af hans nye Pligter havde været." Han gjorde Napoleon opmærksom paa de sørgelige Følger, som en Krig med England maatte have for Sverige, idet den vilde ødelægge dets Handel og standse dets Udførsel af dets vigtigste Producter; at de svenske Magasiner ifølge en ulykkelig Krig vare tomme, Orlogsværfterne uden Virksomhed, og Staten uden Fonds til at beskjæftige dem, og at der behøvedes mange Millioner for at udruste Flaaden og samle Armeen, medens Kongen ingen Magt havde til at paalægge nogen Skat uden Stændernes Samtykke. „Men — saaledes ender dette Brev — alle disse Betragtninger have maattet vige for den Pligt at tilfredsstille Deres Majestæt. Kongen og hans Raad have lukket deres Øre for Elendighedens Raab, og besluttet en Krigstilstand med England alene af Ærbødighed for Deres Majestæt, og for at overbevise vore Bagvaskere om, at Sverige, efterat være kommet under en viis og maadeholden Regjering, kun attraaer Fred paa Havet. Lykkelig vilde Sverige — dette Sverige, som hidtil har været saa lidet kjendt — være, dersom det for al sin Hengivenhed kunde erholde nogle Beviser paa Deres Majestæts Velvillie"[3].

---

[1] Den svenske Udenrigs-Minister Engeström klagede ofte over det Besvær, som Alquier forvoldte ham.

[2] Recueil de lettres etc. de Charles Jean. Stockholm 1825, p. 24.

[3] I et senere Brev udtrykker han Meningen af denne Sætning, nemlig Haabet om Frankriges Pengeunderstøttelse.

Til dette Brev føiede Kronprindsen tvende andre af 8de og 19de December, som han adresserede directe til Keiseren, „og benyttede saaledes en gammel Fordeel, som han ønskede fremdeles at bevare, og som maatte fornye i hans Sjæl ligesaa behagelige som hæderlige Erindringer." Deri lægger han fremdeles Napoleon Sveriges hjælpeløse Tilstand paa Hjertet, og erklærer, at det vilde være umuligt for Sverige at bære de med Krigen forbundne Udgifter, naar ikke Frankrige kom det til Hjælp. Sverige havde vel erklæret England Krig, og fordoblede sine Anstrængelser for at give den Vægt, men det kunde ikke udføre Confiskationssystemet i den strenge Stiil, som Frankrige havde foreskrevet. Constitutionen garanterede i Sverige Enhvers Rettighed, og om Kongen handlede derimod, vilde Statsraadet dertil ikke kunne give sit Samtykke. Han selv, som troede at have Nationens Mening for sig, vilde aldeles forskjærtse den, dersom man kunde tiltroe ham den Hensigt at gjøre mindste Brud paa Constitutionen. „Sveriges Konge — saaledes ender han Brevet af 19de December — tilbyder Frankrige sit opofrende Venskab, men jeg beder D. M. indstændigen at tilstaae os den Tillid, som vi formedelst vor oprigtige og uforanderlige Hengivenhed fortjene."

Saaledes havde Carl Johan strax i Begyndelsen af sin nye ophøiede Stilling store Vanskeligheder at gaae imøde. Napoleon, som nu var paa sin høieste Magts Spidse, og for hvis Fod det europæiske Fastland ligesom laa overvundet eller ydmyget, behandlede Sveriges Kronprinds som sin forrige General, og forlangte af ham en ubetinget Opfyldelse af sine Ønsker. Keiserens besværlige Minister i Stockholm krævede, hvad Sverige ikke kunde tilstaae uden Opofrelse af sine dyrebareste Interesser. At erklære England en virkelig Krig, bortvise engelske Skibe fra sine Havne og confiskere engelsk Eiendom, var at lægge Baand paa Sveriges vigtigste Næringsveie. Den største Deel af Sveriges Jern gik ud af Landet, og deraf allerede paa den Tid en stor Deel til Amerika. Standsning af denne Fart vilde smerteligen føles i Sveriges store Høiland, hvor det vrimler af Jernfabrikker. Nationen havde ventet, at dets nye Kronprinds formedelst sin nøie Forbindelse med Napoleon skulde berede Sverige Fred med Frankrige uden noget saadant Brud med England, der maatte forstyrre dets Handel; og nu forlangtes en ligesaa streng Jagttagelse af Fastlandets Spærringssystem med Hensyn til England, som Napoleon selv og hans Allierede fulgte. Carl Johan indsaa denne sin vanskelige Stilling, og begyndte at gjøre sig fortrolig med Tanken om at skille Sveriges Interesse fra Frankriges, og at bringe sin Kjærlighed til sit gamle Fædreland som et Offer for sine nye Forhold. For Tiden maatte han vel føie Napoleons Villie, og aabenbart erklære England Krig, og fra begge Sider gjordes tilsyneladende de sædvanlige fiendtlige Foranstaltninger; men hemmeligen fortsattes Forbindelsen imellem Sverige og England, og deres Skibe seilede fredeligen ved hverandres Side i de nordiske Vande. Ikke meget over et Aar var henrundet fra Kronprindsens Ankomst til Sverige, førend den skjulte Forandring i Prindsens Tænkemaade aabenbarede sig i hans, i stærke Udtryk, med Keiser Napoleon førte Brevvexling, og Sverige kom da i samme Stilling til Frankrige og England, som før Gustav IVde Adolphs Afsættelse, men med større Kraft til at understøtte sin nye Politik.

I Aaret 1810 stod saaledes Sverige i en politisk Stilling, heel forskjellig fra den, som i 1809 havde fundet Sted. Da var det fast Englands eneste Forbundsfrænde paa Fastlandet, og i blodig Kamp med sine Naboer. Nu havde det forenet sig med Fastlandet, og erklærede England Krig. Men i det nye Fiendskab viiste sig endnu Spor af det gamle Venskab, ligesom Træk af det forrige Fiendskab under det nye Venskabs Maske. Denne tvetydige Tilstand varede endnu i 1811, men udviklede sig i sin sande Skikkelse 1812.

Attende Capitel.

Handel og Pengevæsen. Søkrigen og Kaperfarten 1810—1811.

Ogsaa i dette Aar var Norges fornyede Trælastudskibning til England og Fragtfarten fordeelagtig, og med Hensyn til de umiddelbare Resultater gaves der neppe noget Aar i Norges Handelshistorie, som i denne Henseende kan stilles ved Siden af Aaret 1810. Flere gamle Huse styrkedes og lagde Grunden til stor Rigdom, der forplantedes til Efterslægten, nye Huse reiste sig, og der fandtes Navne paa Handelsmændenes Liste, som vare ligesaa ubekjendte, som deres Stilling i Borgerlivet havde været ubetydelig og ringe. Naar imidlertid Sporene af denne tiltagende Velstand ikke i forventet Grad udbredtes over et følgende Tidspunkt, men afløstes af Forlegenhed og endog borgerlig Undergang paa mange Hænder, saa maa det tilskrives Aarsager, som i vor Skildring korteligen maa berøres. — De Handelshuse, som henlagde Udbyttet af deres Handels Virksomhed i den gode Myntsort, hvori det var erhvervet, eller nedlagde det i Udlandet til Raadighed derover i sin Tid, samlede vist nok en Rigdom, der ikke forvanskedes under den Handelsstandsning, som strax efter indtraf. Flere af de Handelshuse, som til den seneste Tid regnes iblandt de solideste og rigeste, lagde i den saakaldte Licencetid Grunden til deres Rigdom. De derimod, som omsatte sin udenlandske Mynt i Landets slette Penge, og som, under Foragt for det omløbende Repræsentativ, forøgede Speculationer, der i Tidens Løb bleve mindre indbringende, eller kjøbte Eiendomme, som ikke afkastede de simpleste Renter, og siden i en uforordeelagtig Handelsperiode sank meer og meer i Værdi, indvikede sig i vanskelige Forhold, der efterhaanden ledede til Undergang. Eiendomme, især Jordegods, stode allerede den Tid høit i nominel Priis, og de kjøbtes ikke sjeldent for engelsk Sterling formedelst den Ringeagt, hvori Papiirpengene allerede da stode. Men ingen Eiendomme ere mindre indbringende i Norge end Jordegods i deres Hænder, som ei umiddelbart kunne gjøre sig dem nyttige, og naar ikke særegne Øiemed derved kunne opnaaes. Kun store og let adgjængelige Skovstrækninger have bragt enkelte Kjøbere Fordeel; men denne er dyrekjøbt, naar Kjøbesummen skal hentes i udenlandske Kasser, høit forrentes, og tilbagebæres i gyldige Værdier. Det var almindeligt paa den Tid, at Trælasthandlerne søgte at skaffe sig en vis Selvstændighed ved Kjøb af Jord- og Skov-Eiendomme, og dette Slags Omsætninger vare da hyppigere end nogensinde[1]. Men netop disse gave Anledning til store Tab og Forviklinger. Det hændte vel endog, naar en Deel af Kjøbesummen ved Afslutning af Kjøb af Jord- og Skov-Eiendomme betaltes strax, eller i nogle paafølgende Terminer, at den solgte Eiendom faldt tilbage i Sælgerens Haand for den ubetalte Rest, fordi Kjøberen ei kunde fuldbyrde den indgangne Contract[2]. Under deslige idelige Omsætninger reiste mange Huse store Summer hos engelske og danske Commissionairer — tydske benyttedes den Tid sjeldnere — og satte sig i Gjæld i en Pengeværdi, som deels havde Sølvets Gyldighed, deels siden ikke faldt saa dybt som norske Papiirpenge. Pengeforordningen 1813 forøgede disse Forviklinger, forværrede Skyldneres Forhold, og gav et Spillerum for deres Kunstgreb, som havde Penge at fordre og Penge at bortlaane, og vilde benytte Næstens Forlegenhed.

Desuden var Aaret 1810 endnu ikke til Ende, før Handelsvirksomheden i det Hele blev mindre fordeelagtig, og især Trælastudskibernes Kaar forværredes i Forhold til Skibsrederness. Disses Handelsbetingelser have ofte, baade før og siden, staaet

[1] Det maatte da være i den seneste Tid, da mindre Jordegods under den stigende Udvandringslyst saa hyppigen falbydes.

[2] F. Ex. Guldskoven ved Drammen. Kjøberen betalte de første Terminer, hvorefter Eiendommen faldt tilbage til Sælgeren.

i ulige Forhold til hinanden, og Trælastudskiberne have ofte hørt iblandt dem, der ei have gjort rigtig Beregning imellem Udgift og Indtægt. Det store Forskud, hvori de nødvendigen maae staae, fordi den kjøbte Vare ofte først efter Aars Forløb kommer i deres Hænder, nødsager dem ofte til at tage deres Tilflugt til fremmede Kasser; Trælastens Priis fluctuerer ofte paa Udsalgsmarkedet, trykket af en stor Concurrence, og Begjærligheden efter at udskibe har ofte drevet Fragtpriserne i Veiret. Det har saaledes stedse været et sædvanligt Handels-Phænomen i Norge, at Skibsredernes Fordeel har været større end Udskibernes, og saaledes var det ogsaa i hine Dage. Deraf fulgte ogsaa, at disses Velstand under Licence-Farten sjelden slog saa dyb en Velstandsrod i en gylden Tid som Hines, og at alle konstige Midler til at oprette en synkende Tilstand have været meer almindelige iblandt Trælasthandlerne end blandt Skibsrederne, flere Formuesomsætninger og Fallissementer iblandt hine end blandt disse. Dertil kommer, at der sædvanligen i Fædrelandet, og dengang i en høiere Grad end nuomstunder, har været en besynderlig Mangel paa indenlandske Understøttelsesmidler for Penge-Circulationen, til Hjælp for Vindskibelighedens periodiske Trang, og at saaledes vore virksomste, stundom fuldkommen vederhæftige Handelsmænd have maattet i en betænkelig Grad forøge deres Afhængighed af udenlandske Commissionairer. I hiin Periode fandt saaledes Phænomener Sted, som ofte siden ere gjentagne, og den tilsyneladende Glands, som Licence-Farten udbredte over den Tids Handelsvirksomhed, skjulte hemmelige Mangler, der i den senere Tid paa en uheldig Maade lagdes for Dagen.

I Aaret 1810 gik Coursforværringen den raskeste Gang, og de danske Bankosedler begyndte at nærme sig i Værdi den Lap Papiir, hvorpaa de vare skrevne. Aaret begyndte med en Cours lidet over 400, men knap var det udrundet, før den faldt ned til 800. Dette maatte synes at være et underligt Phænomen, da der i dette Aar ikke fattedes Midler til at inddrage udenlandsk Mynt i de Handlendes Hænder, under hvilke Omstændigheder Coursen pleier at forbedre sig. Men selv denne bedre Handelsstilling monne havt sin Deel i Pengeforværringen. Saalænge Handelen stunrede, var man nødt til at respectere det cirkulerende Papiir, fordi intet andet Omsætningsmiddel var forhaanden, og dette derfor, uagtet det løse Fundament, holdtes i en vis Agtelse; men da Handelen igjen aabnede Kilden til gyldige Værdier, forskjødes de slette Penge, og man benyttede den fremmede bedre Mynt i sine Omsætninger. Det i Danmark kjøbte Korn betaltes ikke længere med Bankosedler, men med udenlandske Tratter, og Huusholdningens Tillægsartikler og Luxusvarer hentedes umiddelbart fra England, og betaltes med Handelens Overskud. I dette Aar indstrømmede desuden en saa stor Mængde Colonial- og engelske Manufacturvarer til Norge, som vel neppe nogensinde før der har været seet. Det gjordes nemlig af det engelske Ministerium til Betingelse for den aabnede Trælastafsætning til England, at der for en stor Deel af de norske Produkter skulde tages Colonial- og engelske Manufacturvarer, og Landet opfyldtes saaledes med en stor Mængde af disse Artikler. Fra den Tid udbredtes ogsaa disse Varer i en bredere og bredere Zone ind over Landet. De vare saa meget velkomnere, jo længere man havde maattet indskrænke Nydelsen deraf. Kaffekjedlen kom igjen i Gang, og det i en større Grad end nogensinde tilforn, og Menigmand, som af Mangel paa Tobak ofte havde tygget den Lomme, hvori Tobakken i bedre Dage var gjemt, kunde tilfredsstille sin gamle Tyggelyst, og den slette jydske Tobak kunde ombyttes med den gode liverpoolske. Disse hjemkomne Varer brugtes som rede Penge, og i Omsætningernes Kredsløb anvendtes lidet Papiir. Paa den Tid var Omsætningen af Penge overordentlig hurtig; thi alle Hænder vare paa den productive Vei i idelig Bevægelse. Det er bekjendt, at jo hurtigere Pengenes Omløb er, jo mindre Mængde af Penge-Repræsentativer behøves der, og det var ingen Under at den uhyre Masse Papiir, som Regjeringen til mangehaande Brug satte i Omløb, og som alle Hænder med Foragt stødte fra sig, naar de ikke i Statens regulaire Betalinger bleve Vedkommende paatvungne, efterhaanden sank saa godt som til ingen Værdi. Denne

golde Virksomhed fortsattes derimod bestandig; — den Masse Papiir, som Regjeringen satte i Omløb, svarede til Statens voxende Fornødenheder under Krigen, og Seddelpressen i Altona var en af de meest beskjæftigede Fabrikker i Landet. Vi have seet hvor meget Norges Providering, tildeels formedelst mindre kloge Foranstaltninger, bidrog til Pengenes Forværring. Krigsmagtens Forsyning paa Krigsfod baade i Danmark og Norge krævede overordentlige Summer, og Danmark var midt under Krigens Trængsler betænkt paa atter at skabe en Flaade. En stor Phoenix — saaledes kaldtes det første Orlogsskib, som byggedes efter Flaadens Tab — opstod allerede i dette Aar af den bortranede Flaades Aske, og flere mindre udsloge sine Vinger ved dens Side. Under alle disse forøgede Statsudgifter formindskedes Stadsindtægterne, og i Budgettet var ingen Ballance at tænke paa. De fleste Intrader tilfløde Staten i slette Penge, og udgjorde saaledes en langt mindre Værdi end tilforn; og det extraordinaire Krigsstyrs Udbytte svarede ikke til Forventningen. De norske Toldintrader have vistnok paa den Tid været betydelige, og Opbringelse af Priser ved Kapere og Orlogsfartøier maa vel have bragt Statskassen betydelige Summer, fordi Beløbet tvangsviis mod Statspapirer maatte indsættes i den, ligesom den og berigedes gjennem Fortoldning af de erobrede Varer og af de udenlandske Produkter, der i saa stor Overflod stod ind i Landet gjennem den fimulerede Handel over Tonningen. Men de direkte Skatter indgik i slette Penge, og Statens Forbrug forøgedes dagligen. — Historien har neppe nogen Klage at indføre i sine Annaler over den danske Finantsbestyrelse under Krigen; den maa henflotte sin Anke til en ældre Periode, og den maa beklage de Omstændigheder, som nødsagede den danske Regjering til Skridt, der maatte styrte dets Pengevæsen i Gruus. Klagen maa stiles mod de Magter, som uretfærdigen droge Sværdet mod en uskyldig Stat, der samvittighedsfuld undgik alle Fornærmelser. Ikke heller maa den anklage den danske Konges Politik, som grundede sig i Europas daværende Stilling. Den har maaskee kun at beklage, at den danske Regjering med sin ringe Kraft førte Krigen i sin fulde Strenghed, medens mægtige Nationer vidste at blande Fred og Krig med hinanden. Norge leed imidlertid under Licence-Fartens bedre Periode mindre under Coursforværringen end Danmark. Det savnede hverken gyldig Valuta eller udenlandske Varer, og det var kun, som forhen bemærket, en vis Klasse af Landets Indbyggere, som led under Tilintetgjørelsen af Papiirpengenes Værdi, fordi Staten ikke orkede at forbedre sine Gageringer i Forhold til Pengenes Forværring, og Privatmænd i sine Lønninger ofte fulgte samme Stiil.

Endskjønt Havet i dette Aar bar faa Spor af Orlogskrig mellem England og den dansknorske Stat[1]), saa var Kaperfartøierne og de faa armerede Krigsfartøier, som svømmede omkring i de nordiske Vande, i idelig Bevægelse, og de sidste havde at rose sig af et besynderligt Held. Ingen Fangst af den Art under Krigen var dog større end den, som Capitain Johannes Krieger i August 1810 gjorde med de 5 Orlogsbrigger, som vare under hans Commando. Af en Flaade af omtrent 200 Koffardiskibe, som kom fra østersøiske og svenske Havne, og convoieredes af flere engelske Orlogsskibe og mindre Fartøier, udskar han en slet bevogtet Deel af de bagerste Skibe i Convoien, og indbragte dem lykkeligen til Christiansand. De fleste af disse Skibe vare ladede med østersøiske Producter; kun nogle faa af dem bleve frikjendte, som tilhørende neutrale Nationer, og Beløbet af de erobrede Ladninger, som ved Auction bleve solgte 1811, var ikke mindre end 7,613,842 Rdlr[2]). I Statskassen indflød en ikke ubetydelig Sum som Told af disse Varer, endskjønt en stor Deel af dem, som raa Produkter, erlagde kun en ringe Told. Landet blev ved dette Salg vel forsynet med Skibsmaterialier, og især berigedes Christiansand ved disse Omsætninger,

---

[1]) Paa smaa Skjærmydsler fattedes dog ikke, især i Danmarks Vande.
[2]) Formedelst Pengenes Slethed, den tvungne Indsættelse i Statskassen, og den senere Reduction, formindskedes Summen betydelig; men Vedkommende høstede dog stor Fordeel af denne Coup.

og den dermed forbundne Virksomhed. Overhovedet høstede denne By under Krigen store Fordele af sin Beliggenhed, baade med Hensyn til sin naturlige Handelsvirksomhed, og til de ved Kaperfarten og Orlogsfartøier dertil indbragte Priser. Der var saaledes intet Sted i Norge, der ved Toldafgifter saa meget berigede Statskassen som Christianssands Toldsted, der i 1811 kunde indlevere i Toldkassen 508,135 Rdlr. og i 1812 680,857 Rdlr. Denne Byes fordeelagtige Beliggenhed for Kornfarten, de driftige Mænd, som især i Stiftamtmand Thygesons Spor beflittede sig paa denne Fart, og den stærke Trælastudskibning derfra, gav tilligemed Kaperfarten, der dreves meest i Christianssand og paa de nærmeste Kyster vestenfor samme, og hvis Priser der forauctioneredes, en Livlighed og Byen selv en Tilvæxt af Folkemængde, som under paafølgende mindre fordeelagtige Handels-Conjuncturer gav Anledning til Forviklinger og Stadens tilbagegaaende Formuestilstand. Paa Handelsveien ligger sædvanligen den onde og gode Tid vexelviis ved Siden af hinanden, og det er klogt under begge Slags Conjuncturer at forberede sig paa en Forandring, endskjønt denne Klogskab efter Sagens Natur ei kan ventes iagttaget. De Fordele, som Kaperfarten i denne Egn indbragte, forsvandt snart under letsindigt Brug af de let erhvervede Midler, under forandrede Handels-Conjuncturer og Pengenes idelige Forfald. Der er saaledes kun meget enkelte Familier Forfatteren bekjendte — og disse findes ikke i Christianssands By — som ved Kaperfarten lagde Grund til en Velstand, der udbredtes over en senere Fremtid. Armoden blev endog saa meget større i enkelte af de virksomste Kapersteder, som Indbyggerne bleve vante til en Overdaadighed, hvilken de ei kunde vedligeholde. Der vare latterlige Anecdoter i Omløb om silkeklædte og udmajede Lodskoner i disse vestlige Havne, og om den Luxus, som denne pludselige Rigdom foranledigede blandt disse til Livets høiere Nydelser uvante Familier. Elendigheden afløste den korte Velstand, Silkepjalterne blandedes med den gamle Vadmelsdragt, da den overdaadige Levemaade ei kunde vedligeholdes, medens Smagen derfor engang var opvakt. Da Virksomheden under Freden vendte tilbage til sin naturlige Bane, og Christianssand kun solgte det Korn og andre Varer, som forbrugtes i Byen selv og dens Opland, sank igjen dens Velstand. Senere hen har den vel ofte havt god Fordeel ved Havarivæsenet, der stundom behandles i Kapervæsenets Form; men Velstanden og Virksomheden i denne By er kun en Skygge af hvad den var under Krigen, og den har med Møie baaret Byrden af en Folkemængde, som i denne Stad kun ved overordentlige Omstændigheder kan finde tilstrækkelige Næringsmidler.

Den øvrige Deel af Norge tog liden Deel i Kaperfarten, især efter Aaret 1809, da Forbindelsen med England igjen var aabnet, og kun meget enkelte Huse[1]), som ikke befattede sig med Trælastudskibning, deeltoge i Fællesskab med vestlandske Kaperudrustere i denne Fart. Saavel denne, som Orlogsmændenes Jagen efter Koffardiskaader, som fore imellem England og Østersøen, var endog almindeligen forhadt i den øvrige Deel af Norge, og betragtedes som et farligt Indgreb i den Slags Neutralitetstilstand og fredelige Handelsforbindelse med England, som ved Licencefarten var tilveiebragt. Krigens Bitterhed voxede under denne gjensidige Molest, som næredes af Privatinteressen uden at fremme Statens Tarv. Norges Forhold til England grændsede saa nær til et livligt Handelssamqvem i den dybeste Fred, at Overgangen til en Fredstilstand, eller i det mindste en Vaabenhvile, liig den der fandt Sted imellem Sverige og England, var ligesaa naturlig som let, og Følgerne deraf vilde have virket velgjørende endog paa Danmarks Sletter. Men Privatinteressen hæver sig sjelden til store Hensyn til Fædrelandets Tarv, og Danmarks Konge var endnu ikke fredelig stemt mod England.

I Danmark var Kaperfarten baade meer indbringende, og indeholdt fra den Side en større Opmuntring til privat Deeltagelse, og tillige fandt den Sted under en fuldkommen Afbrydelse af den danske Skibsfart paa fjerne Vande. Den var saa at sige

[1]) Af disse erhvervede et i Christiania sig en ikke ubetydelig Formue.

der den eneste private Sømandsvirksomhed, da endog danske Kornskuder under Krigen sjeldent saaes i Kattegattet. Derhos var den danske Kaperfart en saa alvorlig Hindring i den engelske Fart paa de baltiske Vande, at den danske Regjering let kunde blendes ved Haabet om at kue sin overmodige Fiende, og tækkes sin mægtige Allierede, til Opnaaelsen af store politiske Fordele, naar Fredsslutningen fandt Sted. Den danske Konge syntes at have gjort nok, da han aabnede Norge Anledning til en fredelig Handelsforbindelse med England, og i denne Henseende betragtede han Norge som udenfor det strenge Affondringssystem, der var ham foreskrevet af Frankriges Keiser, og som han fulgte lige til Napoleons Fald. Dette Brud paa sit politiske System gjorde han vel og i Norge for at hindre Rigernes Skilsmisse. Oprigtigheden af sin Vedhængenhed ved sit fiendtlige System mod England lagde han iøvrigt for Dagen ikke alene i diplomatiske Noter, men i effective Foranstaltninger. Saaledes var det naturligt, at Kaperfarten dreves i Danmark med langt større Alvor og Held end i Norge. I de snevre Passager mellem de danske Sunde og Vande ligefra Skagen af, indtil Østersøen aabner sin brede Flade, var det vanskeligt endog for de bedst convoierede fiendtlige Flaader at smutte igjennem, og der gik sjeldent nogen Handelsflaade forbi, uden at den maatte yde sin Tribut af et eller flere Handelsskibe, som afskares af dristige Kapere eller danske Krigsfartøier[1]). Priseretten var saaledes i idelig Bevægelse, og condemnerede Skibe med kostbare Ladninger faldt dagligen i private Armateurers eller den danske Marines Hænder. Efter Fredens Slutning havde vistnok den danske Stat sine Ulemper af denne midlertidigen fordeelagtige Kaperfart, og af de hyppige Condemnationer, hvor omhyggeligen endog Priseretten søgte at værne om den neutrale Skibsfarts Rettigheder. Der skede da hyppige Reclamationer fra de Staters, især Amerikas, Side, som troede Neutralitetsretten krænket ved de danske Tribunalers Priisdomme, og den danske Statskasse fik i den Anledning store Byrder at bære. Foruden ovennævnte Fordele havde den danske Stat andre og store af denne Fart. Betydelige Summer indfløde i Statskassen igjennem Tolden af opkaprede Varer; Danmark selv forsynedes paa denne Vei med mangfoldige Varer, som det paa fredelig Vei ikke kunde erhverve, og da en Deel af Prisepengene maatte indbetales i den danske Statskasse, hvor de sattes fast i Kaperobligationer, hvis Udbetaling henflyttedes til en kommende Tid, saa fik den derved et velkomment Tilskud[2]). Den danske Statskasse optog, stedse forlegen, alle Tilflydelser, og henskjød Tilbagebetalingen til en fjernere Tid. Den danske Kaperfart havde ikke alene Fordelen af Landets Beliggenhed og Indbyggernes ivrige Kapersind under Landets særegne Stilling for sig fremfor den norske, men ogsaa det overflødigere Mandskab. Den fordeelagtige Skibsfart i Norge paa denne Tid beskjæftigede alle dygtige Matroser, som ikke vare udskrevne til Orlogs, og de lode sig heller hyre i denne fredelige Fart, der afkastede en sikker og god Fordeel, fremfor at gaae ombord i Kapere og udsættes for at slæbes i de forhadte engelske Prisons. Formedelst Handelens Hvile var der i Danmark flere ledige Matroser overalt end i Norge, og naar Udskrivningen til Orlogs der var endt, bleve mange Sømænd tilbage, som gladeligen gik ombord i Kapere, der ofte gjorde store og gode Fangster. I Danmark rasede saaledes Krigen med England i sin fulde Kraft, i Norge blomstrede Handelens Sysler, og hvad der lagde Hindringer i Veien for disse blev forskudt og forhadt.

[1]) Det paastodes endog, at Danmarks Konge selv, som Generalissimus, tog sin Deel af Priispengene.

[2]) Ved en Cancelliplakat af 3die November 1810 blev bestemt: „Naar en Prise, som er condemneret til Fordeel for nogen med kongl. Kaperbrev forsynet Kaper, ved Auction udbringes til meer end 10,000 Rdlr., da skal det af hvad Prisens Realisationssum overstiger 10,000 Rdlr. gjøres frugtbringende i Kongens Kasse." Efter 4de § skulde derfor udstedes Obligationer, lydende paa Opsigelse efter 6 Aar med 4 pCt. Rente. Disse Obligationer bleve en stor Gjenstand for Salg.

Nittende Capitel.

Frederiks Universitet i Christiania stiftes.

Selskabet for Norges Vel tabte ikke den Hovedsag af Sigte, som det havde faaet i Arv fra det topographiske Selskab, Norges Universitet, og det er dets Virksomhed i denne Henseende, som indskriver dets Navn med uudslettelige Træk i Norges Historie. Det havde modtaget en Sum af 1000 Rdlr., som af tvende Patrioter[1]) var udsat for en tilfredsstillende Besvarelse af vedkommende Spørgsmaal, og til at bedømme de i den Anledning indkomne Afhandlinger var der nedsat en Comittee, bestaaende af 5 Medlemmer, nemlig Biskop Bech, Professor Rosted, Overlærer Platou, Slotsprovst Pavels og Grev Wedel-Jarlsberg. Iblandt de indleverede Besvarelser kronedes den, som var indsendt af Adjunct N. Wergeland, med en Præmie af 800 Rdl., og Bedømmelsen derover, som indleveredes 6te Februar, lød saaledes:

„Blandt de indsendte Besvarelser udmærker sig fortrinligen Skriftet med Titel Mnemosyne. Fuldstændighed, Grundighed, Varme for sand Videnskabelighed, Tydelighed i Fremstillingen, samt et ædelt og correct Sprog ere dets umiskjendelige Egenskaber. Da imidlertid Forfatteren paa nogle Steder, især ved tredie Spørgsmaals Besvarelse, ei aldeles har opfyldt de Fordringer, man troede at burde gjøre til den, der skulde vinde den hele Præmie, har man fundet det passende at fradrage en femte Deel. Skriftet Mnemosyne tilkjendes saaledes en Præmie af 800 Rdlr."

Men ikke alene kronedes dette Skrift med den største Deel af den udsatte Præmie, men med Sandhed kan det siges, at det modtoges over hele Norge med Bifald, endog med Enthusiasme. Forfatteren erindrer ikke let, at have læst noget Skrift, som har meer opvarmet hans Følelser for en stor Fædrelandsinteresse end dette, og han hørte paa den Tid ofte samme Dom af andre Læsere blandt sine Landsmænd. Wergeland fik derpaa talende Beviser ikke alene i den hæderlige Bedømmelse af hiint Selskabs Comittee og ved den ham tilkjendte Præmie, men fra flere Kanter bevidnedes ham Landsmænds Erkjendtlighed for dette Nationalværk, der saavidt Forfatteren veed endog ledsagedes med et Honorar fra enkelte Hænder[2]). Men den største Tilfredshed maatte han finde i det Stød, som han derved havde givet til et stort Nationalanliggendes Fremme — og aabenbarligen bidrog Værket til at vedligeholde og forøge den almindelige Interesse, som Universitetssagen fandt i Norge paa den Tid.

I Danmark blev ikke Wergelands Bog modtaget saaledes som i Norge. En af Danmarks lærdeste og grundigste Jurister, A. S. Ørsted, underkastede Bogen den skarpeste Kritik[3]), søgte at blotte dens Mangler og tilbagedrive dens skarpe, og vistnok tildeels ubeføiede Ankeposter over Norges Savn og stedmoderlige Behandling fra Frænderigets Side. Recensenten gav iøvrigt det fædrelandske Sind, som den norske Nation ved denne Leilighed viiste, sin Ret, og glædede sig i Haabet om det Frem-

---

[1]) [Præmierne for den bedste Afhandling om et norsk Universitet vare udsatte af a) Kjøbmand Johannes Thrane med 400 Rdr. Cour.; b) Grev Wedel-Jarsberg og Svigerfader Peder Anker med 600 Rdr. Cour.; c) af Kjøbmand Westye Egeberg med 200 Rdr., tilsammen 1200 Rdr. Courant. — J. Chr. Berg.]

[2]) [Han modtog ikke ubetydelige Pengesummer fra taknemmelige Medborgere; fra Drammen 1200 Rdr. (jfr. Illustr. Nyhedsblad 1858 No. 29) og fra Porsgrund 500 Rdr., paa sidste Sted efter Indbydelse fra Hans Møller. Endog fra Kong Frederik VIte modtog han en Haandskrivelse i de naadigste Udtryk, ledsaget med en Gave af 300 Rdr. D. C.]

[3]) I Dansk Litteraturtidende 1811 S. 593 ff. [Mnemosyne udkom paa Selskabets Bekostning i dets Historisk-Philosophiske Samlinger. Chra. 1811, 1ste Deel i 2 Bind. Om Ørsteds Kritik jfr. hans Skrift: Af mit Livs og min Tids Historie I. 262—66. II. 141 ff.]

stød, som denne Indretning vilde give Videnskabeligheden i Norden. Han var endog i visse Punkter enig med Forfatteren og udhævede fordeelagtigen disse; men han gik med skarpe Vaaben især løs paa Wergelands Udfald mod Frændestaten, og blottede Manglerne i hans Udkast til Universitetets indre Organisation. Recensenten beholdt vist nok Valpladsen, forsaavidt han ikke gjendreves af noget alvorligt Gjenmæle. De Mænd, som havde tilkjendt Wergeland Prisen, lode det blive ved enkelte Yttringer af Misnøie over den strenge Behandling, og paa Wergelands Landsmænd havde Recensionen ingen synderlig Virkning til Skade for dens første fordeelagtige Indtryk. De fleste Nordmænd, som interesserede sig for denne Nationalsag, fulgte alene med spændt Opmærksomhed Sagens Materie. Denne var vakt ved Wergelands Bog, og de vare mere ligegyldige for de Planer, der lagdes for Universitetets Form, som de troede vilde blive bestemt af de rette Hænder. Wergeland vaandede sig under Recensionen og tog ikke alvorligen til Gjenmæle. Han gjemte de bittre Følelser, som Recensionen forvoldte ham, til en beleiligere Tid, og gav dem senere hen, da Norge var bleven forenet med Sverige, Udbrud paa en Maade, som opvakte Misnøie baade i Norge og Danmark.

Denne Recension virkede imidlertid i en anden Retning. Den lagde Tømme paa ubesindige Udtryk af en eensidig Fædrelandskjærlighed, som saa let blander ubeføiede Ankeposter og indbildte Fornærmelser med Bevæggrunde, der hvile paa Sandhed og Ret. De faa Skribenter, som beskjæftigede den norske Presse, bleve mere forsigtige, og Nordmændene indskrænkede sig til i Gjerningen at fremme denne Nationalsag. Det blev Nordmændene alt meer og meer klart, at der behøvedes en Høiskole i Landets eget Skjød, deres Attraa voxede efter en videnskabelig Selvstændighed, som aldrig kunde opnaaes saalænge den akademiske Dannelse maatte fuldendes i Kjøbenhavn, og af den Aarsag indskrænkes til et mindre Antal Studerende. Vi have allerede ovenfor bemærket, at det nærværende Øieblik af flere Aarsager var særdeles beqvemt til at fremme dette Nationalanliggende. Nationen havde under Krigen, især den som førtes med Naboriget, lært at kjende sin isolerede Stilling med Hensyn til Universitetsopdragelsen, da Antallet af de i det kjøbenhavnske Universitet indskrevne Studenter var i den Grad aftaget, at Norge med Føie kunde kaldes udelukket fra Adgang til denne videnskabelige Indretning[1]). Dette Savn føltes saa meget dybere, som Norge saa godt som ingen Institutioner havde til Understøttelse for den høiere Grad af akademisk Dannelse. Danmark, af Omfang langt mindre, i Folkemængde da ikke meer end en halv Gang større, kunde rose sig af 3 Indretninger af den Art, endskjønt den ene af dem dengang var mere til Pryd end til virkeligt Gavn for dem, som attraaede akademisk Dannelse. Nationens Følelser vare ikke alene i Almindelighed opvakte under Landets forladte Stilling og hæderligen overvundne Farer, men især vare de i Bevægelse ved de Skridt, som i denne Anledning vare foretagne, og ved den kraftige Stemme, som havde udtalt sig om Sagen. Nationen begyndte derhos igjen at samle nye Kræfter. En saadan Stemning maatte benyttes, et saa beqvemt Øieblik til at afhjælpe det store Savn ei forsømmes. Det var betænkeligt at lade den patriotiske Lue, der var opflammet og næret under fælles Farer og Trængsler, afkjøles under en fornyet og fordeelagtig Virksomheds koldere Beregninger; — thi i Sandhed, Erfaring har lært, at Tilbøielighed til Opofrelse ikke altid ligger ved en let erhvervet Rigdoms Side.

---

1) I Mnemosyne I. 129 findes en Tabel over de i 1792—1809 indskrevne norske Studenter ved Kjøbenhavns Universitet. Deraf sees, at de norske Studerendes Tal ingenlunde udgjorde over ¼ Deel af Studenternes Antal i det Hele — et i Sandhed lidet Forhold med Hensyn til Folkemængden, da Slesvig og Holsteen maatte undtages. I Krigens Tid var Antallet saa meget aftaget, at i 1808 Ingen, i 1809 kun 7 indskreves, om ellers Opgaven er paalidelig eller Forfatteren deraf maaskee manglede de fornødne Data. Men i alle Tilfælde var Forholdet ringe.

Directionen for Selskabet for Norges Vel besluttede at benytte denne Stemning og disse gunstige Omstændigheder, til at træffe alvorlige Foranstaltninger for at fremme det Hæderværk, som var dens Hænder betroet. Den lod de indkomne Afhandlinger trykke, for at Udbredelsen deraf kunde forberede Gemytterne til Værkets Understøttelse, og de bleve indrykkede i Selskabets philosophiske og historiske Samlinger, hvis bedste Prydelse de udgjorde[1]). Efter Opfordring af flere Medlemmer og adskillige Districtscommissioner udstedte Directionen i Selskabets overordentlige Møde den 1ste Juni 1811 en Indbydelse til Subskription til alle Selskabets Districtscommissioner for dertil at modtage Enhvers Bidrag. Indbydelsen lød saaledes:

„Landsmænd og Brødre!

Længe følte tænkende Nordmænd Savnet af et norskt Universitet. Flere Gange lød Norges Ønske høit: at opreise Videnskaberne et Høisæde i eget Skjød! Ædle Mænd, hvis Minde er og bliver Nordmænd helligt, talte med Varme og Kraft denne vigtige Nationalsag. Men mange Vanskeligheder hindrede til dette Øieblik sammes Iværksættelse. Forsynet forbeholdt Kong Frederik den VIte's Regjering den udødelige Hæder, at grundlægge Videnskabernes Tempel i Norge.

„Store Ulykker, som rammede Staten og truede at sønderknuse den, lod Norge mere levende end nogensinde føle ethvert Savn, og fremkaldte tillige en før ukjendt Kraft til at afhjælpe disse. Ønsket om et Universitet opflammedes meer end nogensinde forhen; thi Fiender baade til Lands og Vands lagde nye Farer, ny Vanskelighed i Veien for den studerende Ungdom, og den ved Krigens Ulykker vakte større Stræben til Fuldkommenhed i enhver Vindskibelighedens Green gjorde dagligen Fordring paa mangehaande manglende Kundskaber.

„Norges Ønsker naaede Tronen, og Frederik den VIte, der ei kan ville Andet end sine Undersaatteres Vel, der ei kan taale, at nogen Deel af den forenede Stat tilsidesættes, vil sikkerligen give Norge et Universitet, naar Midlerne, som udfordres til dets Oprettelse og Vedligeholdelse, tilveiebringes. Af Regjeringen bør vi med Tillid vente, at den kraftigen vil bidrage til disse Midlers Tilveiebringelse; men kan vi, eller bør vi vente, at den vil gjøre Alt! — Nei, Landsmænd! Utallige vigtige Gjenstande gjøre Fordring paa Regjeringens Opmærksomhed og dens ved Krigen svækkede Midler; derfor skylde vi vor egen som vore Landsmænds Ære at forene og anstrænge vore Kræfter, for at opreise og vedligeholde Videnskabernes Tempel i Norge, paa det ikke Samtidige og Efterkommere skulle sige: „Nordmænd *talte* i en lang Række af Aar om Nødvendigheden og Nytten af et norsk Universitet, men de bidroge kun lidet ved kraftfuld Daad til at skaffe deres Fædreland dette saa uskatteerlige Gode.“ — Dog Nei! Sligt skulle Aarbøgerne *ikke* vidne om Norges nulevende Sønner! Med sand Glæde som med trygt Haab forudsee Undertegnede, der for Nutiden nyde det Held at staae i Spidsen for vort fædrelandske Samfund, at den samme høie Aand og nordiske Kraft, som under Anførsel af Norges hedenfarne men udødelige Helt og Ven værnede om Norges Selvstændighed mod Fiendens Skarer, under Kamp tillige med Hunger og Nød, ogsaa vil vise sig i Nordmænds Anstrengelser for et norsk Universitet. Med Glæde vil den Rige ile at ofre sin Overflod, og den mindre Formuende at indskrænke sine Fornødenheder, for at reise Norges Universitet paa en fast Grundvold. Alle brave Nordmænd ville kappes om at bidrage til den store Nationalsag; thi hvo blandt os er saa kortsynet, at han ei seer Vigtigheden af, at Norges studerende Ungdom, dets vigtigste Haab, dannes i dets eget Moderskjød paa en til Landets Natur passende Maade, og hvo iblandt os er saa kold, at han ei henrykkes ved Tanken om at see med et norsk Universitet en ny Morgenrøde fremstraale over Norges Fjelde.

„I denne Overbeviisning og efter flere brave Nordmænds Opfordring opfylder Directionen i det kongelige Selskab for Norges Vel herved en behagelig Pligt, at

[1]) Biskoppen i Nordlandene, M. B. Krohg, havde ogsaa indgivet en Afhandling, som blev kronet med accessit.

give Nationen Leilighed til offentligen at ytre sin Iver for et norsk Universitets Grundlæggelse og Vedligeholdelse, ved at fremlægge for vore ærede Medborgere, og igjennem samtlige Districtscommissioner en Subskriptionsplan, hvorpaa enhver kan tegne sig, hvad og hvorledes han vil bidrage til hiin vigtige Nationalsag, — være sig enten paa engang med Gaver af Guld, Sølv eller Pengesummer, af Jordegods eller andre faste Eiendomme, af Bibliotheker eller Naturalsamlinger, Instrumenter og Andet deslige — eller aarligen ved at anvise Indtægter af staaende Capitaler, private Tiender, bortbygslede Landgodser m. m.

Ligesom vi forud ere overtydede om, at alle vore brave Medborgere, saavel i som udenfor dette vort Fædrelands-Samfund, kraftigen ville bidrage til dette ædleste Øiemeds Opnaaelse, saaledes tør vi forsikkre, at i denne vigtige Sag Intet fra vor Side skal vorde forsømt til vort Norriges Vel."

Christiania, i Directionen af det kongelige Selskab for Norges Vel, den 1ste Juni 1811.

Friederich Prinz zu Hessen.

S. Rasmussen. J. Rosted. Stoud Platou. J. L. Bull.
Peder Anker. M. G. Rosenkrantz. H. Wedel-Jarlsberg.

Planen blev derefter trykt og forelagt i Directionsmødet den 8de Juni, og samme Dag subskriberedes allerede 85,500 Rdlr., nemlig Prinds Frederich af Hessen 5000 Rdlr., Peder Anker og Grev Wedel-Jarlsberg 50,000 Rdlr., Rosenkrantz 30,000 Rdlr., Overlærer Platou 500 Rdlr. De øvrige Medlemmer af Directionen subskriberede aarlige Bidrag til et Beløb af 150 Rdlr. Ved dette Møde var kun Directionens Medlemmer forsamlede, og til dem alene indskrænkede sig Subskriptionen. Planen blev derefter tilsendt det Ankerske Fideicommis, hvis Formue, som endnu paa den Tid, endskjønt meget formindsket mod hvad den forhen havde været, var meget betydelig, den afdøde Bernt Anker havde bestemt til Norges Gavn, og især til Oplysningens Fremme, og Administrationen for samme gav derpaa følgende Paategning:

„I intet Tilfælde kan med større Grund gjøres Fordring paa Bidrag af det Ankerske Fideicommis end i nærværende, hvor det gjælder om et saa længe ønsket, saa høit tiltrængt Universitet i Norge, hvorved Testators Formaal tillige paa den kraftigste Maade vil blive fremmet. Alligevel vil det falde Fideicommisset vanskeligt, under dets med Gjæld behæftede Forfatning, nu at udtælle en saadan Capital, som Planens Vigtighed, og det af de for Sagen varme Landsmænd hæderværdigen givne Exempel maatte fordre. Man haaber derimod, at et aarligt Bidrag kunde for Universitetet blive af lige Nytte, og dette vilde for Fideicommisset være meest beqvemt. Men Administrationen formener, at i ethvert Tilfælde bør en underdanigst Forestilling, enten om Capital paa eengang eller om aarligt Bidrag, ikke nedlægges for Hans Majestæt til allernaadigst Approbation, forinden man har erfaret, hvad der af begge Dele fra Norges med Evne og Villie begavede Mænd vil indkomme, da vi troe, at dette Resultat bør lægges til Grund for vor allerunderdanigste Forestilling." Denne Udsættelse foranledigede imidlertid, at intet Bidrag fra det Ankerske Fideicommis tilflød det norske Universitets Fond; thi da Subskriptionen var sluttet, og Fideicommisset derefter skulde gjøre den tilsigtede Foranstaltning, var dets Forfatning bleven saa forviklet, dets virkelige Formue saa meget formindsket, at Administrationens Opmærksomhed maatte udelukkende henvendes paa at redde denne uformelige Bygning fra en Undergang, som faa Aar derefter [1819] virkelig paafulgte[1].

[1] [Ved kgl. Res. 24 Marts 1812 blev Fideicommissets Bidrag til Universitetet bestemt til 5000 Tdr. Byg aarlig; men da det ikke kunde udrede dette, nedsattes Bidraget ved Regentens Res. 2 Mai 1814 til 100.000 Rdlr D. C., omskrevet til 15.000 Spd. eengang for Alle og 1000 Tdr. Byg aarlig, fra 1813 at regne, hvoraf dog hele Capitalen og meget af Kornrenten var ubetalt, da Opbudet foregik. Jfr. Mere herom i Norske Stiftelser III 45.—46.

Ikke forgjæves gjorde Directionen for Selskabet for Norges Vel denne Opfordring til det norske Folk. Overalt, hvor Subskriptionsplanen viiste sig, berigedes den med store Bidrag; men de vigtigste skyldtes Handelsstanden. Denne samstemmige Iver for en vigtig Nationalsags Fremme, udtrykt i større Bidrag end nogensinde er bleven offret af private Hænder i Norge til Statens Gavn, opvakte den danske Konges Opmærksomhed og fremskyndte hans Bifald [1]) — et Bifald, hvortil vi ikke alene ville hente Grunden i en klog Agtelse for et Folks Stemme, hvis Hengivenhed for det gamle Forbund i Majestætens Tanker nyligen vaklede, men fornemmeligen i den Kjærlighed til det norske Folk og oprigtige Attraa efter at fremme dets Gavn, som viiste sig i alle hans Handlinger. Saaledes udkom et kongeligt Rescript af 2den September 1811 til Directionen for Universitetet og de lærde Skoler, som af denne kundgjordes saaledes:

„Ved allerhøieste Resolution af 2den Septbr. d. A. har det behaget H. M. at bestemme og befale: at i Kongeriget Norge skal oprettes et fuldstændigt Universitet, som paa den Maade skal organiseres, at ved Samme ikke blot skal foredrages akademiske Videnskaber for de egentlige Studerende, som have til Hensigt at danne sig til lærde og videnskabelige Embedsmænd, men og gives hensigtsvarende Underviisning i almeennyttige Kundskaber for dem, hvis nærmeste Formaal er at vinde praktisk Duelighed for det borgerlige Liv [2]). — Lærerpladsene ved dette Universitet ere for det første bestemte til i Alt 19 Professorater og 2 Lectorater, og under disse Betingelser er Staden Kongsberg [3]) af H. M. udseet som det beqvemmeste Sted for Norges Universitet.

„Til dette Universitet vil Allerhøistsamme have skjænket og bestemt: a) Den H. M. nu tilhørende Colbjørnsenske Samling tilligemed Doubletterne af det store kongelige Bibliothek; b) Doubletterne af det kjøbenhavnske Universitets Naturaltheater i Forening med de offentlige Stiftelsers Doubletter af Naturalier, samt den Samling af Mineralier, som Bergseminariet i Kongsberg nu er i Besiddelse af; c) Beløbet af den under Navn af Studiiskat Præstekaldene i Norge paalagte aarlige Afgift, som hidtil har tilfaldt Kjøbenhavns Universitet; d) Beløbet af de Legater, som fra Norge i sin Tid ere skjænkede til Understøttelse for Studerende ved Kjøbenhavns Universitet, hvorhos H. M. allernaadigst er findet, at ville give sin allerhøieste Tilladelse til: e) at der, saaledes som Omstændighederne efter nøiere Overveielse maatte tillade og medføre, ydes Bidrag til det nye Universitet fra det sorøiske Akademi, fra det ankerske Fideicommis, fra det angelske Legat, og fra det offentlige og beneficerede Jordegods i Norge.

„Ved det norske Universitets Oprettelse skal Candidaternes Prøvelse ved Embedsexamen i Fremtiden aldeles afsondres fra Universiteterne i begge Riger, og derimod foretages paa saadan Maade, som H. M. maatte finde for godt nærmere at fastsætte, hvorom Directionen er befalet i sin Tid at indkomme med allerunderdanigst Forslag.

„Iøvrigt har H. M. bemyndiget Directionen til, i Henseende til forbemeldte Hovedbestemmelser at træde i Brevvexling med det kongelige Vicestatholderskab i Norge, det kongelige danske Cancelli, det kongelige Rentekammer og øvrige vedkommende kongelige Departementer, for derefter til allerhøieste Beslutning at forelægge de fornødne udførlige Forslag til det norske Universitets Indretning" [4]).

---

[1]) [Ifølge Treschows Brev blandt Bilagene No. 61 skal Greve Wedel egentlig have været den, som ved sin Nærværelse i Kjøbenhavn drev Sagen igjennem hos Kongen.]

[2]) Ved denne Bestemmelse toges maaskee Hensyn til de store Bidrag af næringsdrivende Borgere; thi paa den Tid raadede Humanisterne mere end Realisterne.

[3]) [Ved kgl. aabent Brev af 10de April 1812 bestemtes Christiania til Universitetsstad og Professorernes Antal forøgedes til 27, der skulde ansættes i tre Perioder, saaledes at Universitetet var i fuld Virksomhed 1ste Septbr. 1815.]

[4]) [I Slutningen af Septbr. s. A. nedsattes i Kjøbenhavn en Commission, for at gjennemføre Kongebudet. Den bestod af O. Malling som Formand, og forøvrigt af

De kongelige Gaver, som herved tilsagdes det norske Universitet, bleve tildeels [1]) Norge oversendte, endog efter at Omstændighederne ved Rigernes Skilsmisse havde forandret sig. Nogle Bestemmelser kunde efter deres Natur ikke gaae i Opfyldelse; men især blev det beneficerede Gods i sin Tid en vigtig Kilde til Indtægt for det nye Universitet.

Subskriptionerne i Norge selv havde imidlertid den heldigste Fremgang, og befordredes utroligen ved Districts-Commissionernes umiddelbare Omsorg for deres Udbredelse. Sædvanligen ombares Subskriptionslisterne af de bestyrende Medlemmer fra Huus til Huus, og ikke forgjæves skede Opfordringen til det fædrelandske Sind. Netop vaa den Tid havde de næringsdrivende Borgeres Stilling i Norge meget forbedret sig. Handelen med England havde faaet en vis Fasthed, og det gamle Forhold var igjen indtraadt. Kornforsyningen var lettet, ikke alene fordi denne tildeels beskyttedes af føromtalte Sikkerhedsdocumenter, men og fordi engelske Krydseres Aarvaagenhed paa vore Kornfartøier slappedes under det fredelige Forhold, som fandt Sted imellem England og Norge. Bare saaledes Bidragene betydelige, saa findes vel neppe noget Aar i Norges Handelshistorie, i hvilket de lettere kunde udredes af den Klasse af Borgere, som ydede de fleste og største. Især var Fragtfarten fordeelagtig, og den Indtægt, som denne stundom gav, falder for vor nærværende Erfaring fast i det Utrolige. I Aarets Løb voxede saaledes Subskriptionerne til omtrent en Million Rigsdaler, foruden et aarligt Bidrag af 750 Tønder Byg og 235 Tønder Havre [2]).

Mange Omstændigheder bidroge imidlertid til at formindske disse Gavers nominelle Værd, uden at formindske Værdien af Givernes ædle Hensigt. En ubetydelig Deel af den subskriberede Sum betaltes strax, medens de Fleste henskjøde Gavens Udbetaling

Rosenkrantz, Grev Wedel, Biskop Bech, Moldenhawer, Rothe og Treschow. Til Sekretair valgte Commissionen L. Engelstoft efter nogen Strid, da Treschow og Bech ønskede Sverdrup. Se Wegener, Antegnelser om Engelstoft S. 64.]

[1]) [Tildeels — thi især skal den kongelige Gave under Litr. a, Doubletterne fra det kgl. Bibliothek, langtfra ikke i fuld Udstrækning være kommen Norges Universitet tilgode, idet mange af de kostbareste og sjeldneste Doubletter holdtes tilbage af Universitetssagens øvrige Modstander, Overbibliothekaren Moldenhawer. Denne Doubletsamling var bestemt til Salg, og der var forlangt 30,000 Rdlr. Bko. derfor i 1805. Den Deel, Norge fik, udgjorde omtr. 20,000 Bind efter Sverdrups Angivelse, der modtog den; efter Kraft skal den have udgjort 4000 Folianter, 5000 Qvarter og 20,000 Oktaver. Werlauff, Efterretn. om det kgl. Bibl., 2den Udg., 256.]

[2]) Bidragene engang for alle udgjorde nemlig omtr. 782,000 Rdlr., der i det Hele kom i Kasse med 75,773 Spd., og de aarlige Bidrag 13,352, som ansloges til 150,000 Rdlr. Kornbidragene indskrænkede sig i Hovedsagen til Ankers, Wedels, Rosenkrantz's og Løvenskjolds paa deres Godser hvilende Kornbidrag, som aarligen ere blevne betalte, indtil Storthinget 1842 besluttede deres Ophævelse. Disse Bidrag vare de forholdsmæssig betydeligste, og de Ydende kunne paa en Maade betragtes som Universitetets Constituenter. Det af Follougs District ved Sorenskriver, siden Generalprocureur, Falsen bevirkede Bidrag ophørte derimod tidligere. Det maatte vistnok være betænkeligt at inddrive med Strenghed Bidrag, hvortil dette District havde forpligtet sig efter enkelt Embedsmands Opfordring, uden at Exemplet fandt nogen Efterligning i det øvrige Land, og især naar Districtet modsatte sig Udredelsen. [Der tegnedes ogsaa mangfoldige mindre Kornbidrag i de øvrige Districter omkring Christiania, men udenfor disse Egne saare faa. Af Pengebidragene indkom de største fra Agershuus Stifts Kjøbstæder, saasom 2000 Species fra B. Chrystie paa Moss, 20,000 Rdlr. D. C. fra Jacob Aall, 10,000 Rdlr. fra P. A. Heuch i Kragerø, 10,000 Rdlr. D. C. fra 11 forskjellige Handelsmænd. Det vestligste Bidrag af denne Størrelse var fra B. Holm i Christianssand. I det Nordenfjeldske, ligesaa Mandal af, vare Bidragene langt færre og paafaldende mindre. Bergens og Throndhjems Rigmænd subskriberede paa enkelte Undtagelser nær eengang for alle et Beløb, hvorfor de neppe i den subskriberede Myntsort kunde kjøbe sig en ny Klædning. Dette Forhold i de frivillige Gaver til Universitetet er i mange Henseender mærkeligt, og bør derfor her opbevares. Listerne over samtlige Givere ere trykte i Bladet Budstikken for 1811 og 1812; jfr. og Norske Stiftelser III. 49 ff.]

indtil det Tidspunkt, da der blev virkelig lagt Haand paa Værket, eller de betingede sig en successiv Udredelse. Pengenes idelige Synken i Værd, og Pengeforordningen af Januar Maaned 1813 reducerede Gaven høist betydelig, og en mindre Deel af de subskriberede Summer gik tabt i Opbudsmasser og nogle af Subskribenternes Pengeforlegenhed, frembragt ved en ny kort efter indtruffen Crisis. Formedelst disse Omstændigheder reduceredes vistnok Gaven betydelig, men dog ikke i den Grad, at den jo fremdeles maatte betragtes som den største, der nogensinde til et fædrelandsk Øiemed er frembaaret i Norge. Det var saaledes uden Grund, at der i den Oversigt, som gaves om Universitetssagen af Selskabets Secretair, klagedes over, at der ikke var gjort nok. Han hentydede paa 100,000der. ja Millioner, der skulde være i deres Lomme, der Intet bidrog, og meente, at der burde ventes langt meer af det fædrelandske Sind i Norge [1]). Men hvor findes en fuldkommen samstemmig Interesse for Fædrelandets endog vigtigste Anliggender? Hvad der gjordes var al Ære værd, og fortjente med Berømmelse at omtales. Handelsstanden viiste en priisværdig Agtelse og Iver for Videnskabelighedens Tarv og Fremme ved sine betydelige Bidrag, og Embedsmandens Gaver maatte ansees saa meget betydeligere og for Giverne hæderligere, som de gaves i et Tidspunkt, i hvilken den største Deel formedelst Pengeforværringen kummerligen ernærede sine Familier. Hine gave meestendeels af Overflodens, disse af Armodens Kasser, og begge Parters Bidrag maatte i Værd kappes om Prisen.

Da saaledes al Tvivl var hævet om at Universitetet vilde blive oprettet i Norges eget Skjød, besluttede Directionen for Selskabet for Norges Vel at foranstalte en stor og almindelig Takkefest, som berammedes til 11te Decbr. 1811, i hvilken Anledning der udstedtes et Circulaire til alle Districtscommissioner, for at Høitideligheden kunde blive udført samstemmigen, og paa en til Sagens Vigtighed og Værd passende Maade. Festen holdtes meestendeels overalt i Kirkerne, fordi Mængden af dem, som deri deeltoge, ikke kunde rummes i private Localer. Fast overalt holdtes Taler, Musik og Sang opførtes, og Dagen endte som sædvanlig ved saadanne Leiligheder med Festmaaltid og Dands. Ogsaa af den norske Afdeling i Kjøbenhavn høitideligholdtes Festen, forherliget ved Musernes Gaver, og Kongen gav ikke alene i naadige Udtryk sit Bifald tilkjende over denne Høitidelighed, men var med det kongelige Hof tilstede ved Festen, ved hvilken flere Taler bleve holdte af Præsidenterne for de forskjellige videnskabelige Stiftelser i Danmark og Norge og endog i det fjerne Udland, i hvilke Taksigelser aflagdes til den kongelige Stifter for denne vigtige Forøgelse af Landets videnskabelige Institutioner. Der fremstod ogsaa Prinds Christian Frederik og hilsede som Præses for Videnskabernes Selskab i Trondhjem det vordende Universitet med en kort Tale. Der blev i Norge talt meget om den Effect, som denne Tale havde gjort paa Tilhørerne, ikke alene formedelst det til Sagen passende Indhold og de vakkre Ord, men og den Anstand og Værdighed, hvormed den blev foredragen. Vi forbigaae at tale om de forskjellige Maader, hvorpaa denne Fest udførtes i de forskjellige Egne, der mere udmærkede sig ved Munterhed og hjertelig Deeltagelse end ved Pragt og Festligheders sædvanlige glimrende Tegn. Men dette vove vi at paastaae, at Dagen var en Glædesdag for de fleste Nordmænd, og at Manges Hjerter hævede sig i Tak til Forsynet og den ædle Giver for det Gode, som var Norge skjænket. Denne Gave af Frederik den VIte gjordes i Sandhed i beleilig Tid, og maa betragtes som et af de herligste Forberedelsesmidler til at gjøre den politiske Forandring, som kort efter indtraf, heldbringende for Fædrelandet, og som den bedste Støtte for det nye Selvstændighedsværk. Med Rette bærer derfor Norges Universitet

[1]) Dersom derved meentes de slette Penge, som validerede i Norge mod Slutningen af Aaret 1811, kunde der vel da findes Millioner i Norge. I gode Penge havde de til alle Tider været et Særsyn, ligesom stor Formue i det Hele ikke findes paa mange Hænder i Norge.

Stifterens Navn, og Mindet om denne Velgjerning vil bevares i Norge med Taknemmelighed af en fjern Efterslægt ¹).

Tyvende Capitel.

De økonomiske Forhold i 1811.

Med Hensyn til Norges Handel kunde Aaret 1811, som ovenfor udviklet, kaldes et Fredens Aar, og i Henseende til indvortes livlig og fordeelagtig Virksomhed kunde det stilles ved Siden af det nys henrundne. Norges Handelsvirksomhed overgik i dette Aar ogsaa Danmarks, og bidrog til at forbedre Frænderigets Tilstand. Danmarks active Handel laa ogsaa i dette Aar i en dyb Dvale. Dets Ostindie- og Chinafarere, som nyligen før Krigens Udbrud havde sat saa mange Hænder i Bevægelse, ikke alene for dansk, men i en mere betydelig Grad for hollandsk Regning, laa nu stille. Skibene forvanskedes eller solgtes, forsaavidt de vare beqvemme Trælastdragere, til Norge. Fast ingensteds var den danske Kjøbmand aabnet nogen Vei til directe Handel, og den indirecte kunde blot drives paa besvarlige og kostbare Snigveie. Kort før Krigen havde Danmark, især Kjøbenhavn, under en blomstrende Handel paa China og Ostindien, ikke alene i Overflod forsynet Danmark og Norge med Colonialvarer; men det var et Oplagssted for de østersøiske Provindser, der deels ikke toge Deel i denne Handel med fremmede Zoner udenfor Europa, deels formedelst Krig med Frankrige derfra vare udelukkede. Denne livlige Handel ophørte nu brat. Handelsforbindelsen imellem Kjøbenhavn og Norge, saa levende før Krigen, var under denne saagodt som afbrudt, og Forholdet var endog tildeels blevet omvendt. De udelukkende Privilegier, som vare Hovedstaden tildeelt med Hensyn til Handelen med Colonialvarer, havde gjort Kjøbenhavn til begge Rigers Oplagssted for disse Producter, der i en stadig Canal beskjæftigede mangfoldige Skibe og berigede Mange blandt Hovedstadens Stor- og Smaahandlere. Norge blev nu, som før fortalt, paatvunget en større Overflod af disse Producter paa det engelske Marked, end det selv kunde forbruge, og ikke faa Partier deraf listede sig, gjennem Fartøier, der vare forsynede med Korn-Licencer, til de danske Provindser. En stor Forandring foregik saaledes under Krigen med Hensyn til Omsætning af udenlandske Varer imellem Norge og Kjøbenhavn. Denne er aldrig mere vendt tilbage i sin forrige Livlighed; thi med den frie Forbindelse mellem Danmark og Norge efter den gjenvundne Fred kom tillige friere Handelsforhold for Norge. Kjøbenhavns priviligerede Handel til Norges Skade ophørte; for Norge aabnedes alle Havne med lige Frihed, og det forsynede sig med hine Luxusvarer paa de Markeder, hvor de billigst sælges. Endog den danske Kornhandel førtes under Krigen meer activ fra Norges Side end før samme. Tilforn var det meest danske Skuder, der tilførte Norge det Korn, som det i saa stor Mængde behøvede, og Norge fandt bedre sin Fordeel ved at beskjæftige sine Matroser paa store Trælast- og Fragtfarere, som beseilede fordeelagtige Markeder, og nøde Godt af de nordiske Rigers Neutralitet, under fast det hele øvrige Europas Krigstilstand. Under Licencefarten var det mestendeels kun norske, og især store, Skibe som sattes i Bevægelse i Kornfarten, fordi disse Sikkerheds-Documenter skede lettere gjennem

¹) [Se Indberetninger om Nationalfesten 11te Decbr. 1811, udg. af L. St. Platou. Chra. 1812, og Forhandlinger ved Festen i Kjøbenhavn. Kbhv. 1812.]

norske Canaler under Norges livlige Handel med England, og fordi Norge havde flere Skibe af den Drægtighed. Kun Nordstrandsfarten fortsattes fremdeles med mindre norske Farkoster, og i denne blandede sig ofte danske Smaaskuder. Nordstrandsfarten havde — som ovenfor udviklet — under Krigen overhovedet en saer Betydning, fordi Kornhandelen formedelst den korte Afstand mellem Danmark og Norge førtes lettere derfra, og den aarvaagne Fiende lettere skuffedes. Under Licencefarten fik den en endnu større, fordi Norges Overflod af Colonialvarer under denne lettere overførtes til denne Kyst, og derfra igjen udbredtes over de danske Provindser.

Men Danmarks mindre heldige Stilling end Norges under et Par Krigens Aar, medens Licencefarten blomstrede her, forbedredes formedelst flere gunstige Omstændigheder, ligesom dets Kræfter til at udholde Krigens Rædsler og Næringsveienes dermed forbundne Forulempelser ere langt større end Norges. Savnet af Colonialvarer erstattedes i Frændestaten paa flere Maader. Lykkeligviis befandtes, som ovenfor bemærket, ved Krigens Begyndelse et stort Forraad af Colonialvarer i Kjøbenhavn, som ikke alene for en Tid tjente til Danmarks egen Forsyning, men endog forsendtes til Hamburg. Vi have seet at denne Forsendelse tilligemed andre Aarsager bidrog til at forebygge Coursens Fald i flere Maaneder efter Krigens Udbrud, som ellers maatte være bleven en Følge af saa mange for den danske Statskasse og Privates Formuestilstand trykkende Omstændigheder [1]). Da dette Forraad udtømtes, erstattedes Savnet paa flere Maader. Under Krigen opsnappedes flere fiendtlige Skibe i de snævre Sunde, hvorigjennem der strømmede Skarer af fiendtlige Coffardiskibe, ladede med alle Slags europæiske og transatlantiske Varer, af danske Kapere og Orlogsfartøier, og den stærkeste Convoi kunde ikke hindre, at kostbare Ladninger stundom afskares fra den beskyttende Flaade. De Auctioner, som ideligen holdtes over dette Slags Kostbarheder, udbredte dem derfor stundom i ikke ringe Mængde i Hovedstaden. — Efterat Krigen med Sverige var endt, dreves megen Handel over Gothenborg med Colonial- og engelske Manufacturvarer. Især var denne Omsætning livlig i Aaret 1811, og der var i den Tid megen Tale om Begunstigelser, som tilflode Kongens Adjutanter og Yndlinger gjennem Indførsels-Tilladelser [2]), der solgtes til Kjøbmænd. Amerikanske Skibe bragte ogsaa mange exotiske Producter til Kjøbenhavn. Der var saaledes overhovedet ingen Mangel paa disse Artikler i Kjøbenhavn under Krigen, og det var først i en fjern Afstand fra Hovedstaden, at disse Nydelser formindskedes eller erstattedes ved Surrogater [3]).

Der fattedes saaledes ikke Hovedstaden paa Overdaadigheds- ligesaalidt som paa Fornødenhedsvarer, men det kunde synes som Midlerne til at betale dem maatte svækkes under den store Handelsforvirring og Standsning af Skibsfarten paa udenlandske Farvande. Men Krigen er et Uhyre, som nærer sig af sit eget Blod. Danmarks Udrustninger og Militairets Forøgelse i Hovedstaden foranledigede der store og fordeelagtige Omsætninger. I en stor By er desuden den indenbyes Omsætning af største Vigtighed, i det det ene Forbrug rækker det andet Haanden i Omsætningernes Kredsløb. Kjøb og Salg løbe ved Siden af hinanden i en idelig fortsat Kjæde, og Livets mangfoldige Krav udvide Virksomhedens Kreds i alle Retninger. Kjøbenhavns Folkemængde aftog saaledes ikke under Krigen, og om end Formuen betydeligen formindskedes paa enkelte Hænder, der udelukkedes fra den før Krigen saa fordeelagtige

---

[1]) Denne Coursforbedring vilde vel have fundet Sted i en høiere Grad, naar ikke en stor Deel af disse transatlantiske Varer havde tilhørt fremmede Handelshuse, til hvilke Remisser i gyldig Valuta maatte sendes.

[2]) Indførsel af engelske Export-Artikler var nemlig forbudt i Napoleons Stiil.

[3]) Forfatteren opholdt sig i Kjøbenhavn og Danmark i Vinteren 1811, og han sporede vistnok overalt en fortrykt Stilling, især iblandt Embedsstanden, men i Hovedstaden aldrig Undværelse af de almindelige Luxusartikler. Hos sine Venner i Provindserne, hvoriblandt flere Herremænd, drak han ikke sjeldent Rugbrødvand istedetfor Thee, og fra bedre Huses Bord var ofte Viin forviist.

Handel paa Ostindien og China, og om end Kjøbenhavns største Huse rystedes i deres Velstands Grundvold, saa accumuleredes Formuen igjen paa de mindre Hænder. Desuden begyndte paa den Tid en særegen Virksomhed, som vi ere langt fra at betragte som et Held for det dansk-norske Statssamfund, men som udbredte et stort Feldt for Speculationer og Omsætning — nemlig Agiotage med Varer og Penge. Der kjøbtes og solgtes paa Børsen uden noget bestemt og reelt Handelsøiemed Vexler den ene Postdag, for den næste at drive den samme Omsætning. Andre, som anede Coursens Skjebne og det circulerende Papirs Tilintetgjørelse, kjøbte for dette, medens det endnu havde nogen Værd, rede Sølv eller en Myntsort, som er hævet over Cours, og indsluttede det enten i fine Gjemmer eller betroede det til fremmede Kasser. Paa samme Maade kjøbtes og solgtes Varer ideligen gjennem samme Hænder, og der fandt dengang Phænomener Sted paa Kjøbenhavns Børs, liig dem der vare almindelige i Amsterdam, hvor ofte Korn solgtes, som ei havdes i Forraad. Ingen Forfølgelse, ingen offentlig Foranstaltning var istand til at bortskræmme disse Speculanter. De vare Conjuncturernes Børn, der næredes af naturlige Omstændigheder. Der var i de Dage i Aviser og i daglig Tale megen Skrig over dette Spil med Vexler, Varer og Penge, der stempledes med Navn af Landsforræderi, grusom Ubarmhjertighed og Egennyttens afskyelige Fostre. Men Ulykken laa ikke i disse Omsætninger selv, men i de Omstændigheder, som havde fremledt dem. Krigsudgifter, uheldig Finantsbestyrelse allerede fra ældre Tider, mislig, skjønt i Sandhed velmeent, Anvendelse af Statens Midler under Krigen selv, bidrog til Papirpengenes daglige Forværring, og hvorledes vilde man opholde et Repræsentativs Værd, som Staten med egne Hænder, tvungen af en haard Nodvendighed, dagligen bidrog til at forvirre og derfor selv viiste Ringeagt? — Naar Varen frembydes i større Overflod end Afsætningens Omraade kræver, falder dens Værd; bliver den sjeldnere, stiger den. Disse Phænomener ere saa naturlige paa Handelens Bane, at kun Uvidenheden undrer sig eller harmes derover. Desuden vare mange af disse Kjøbere af Vexler og fremmede Penge naturlige Speculanter; de havde Penge at betale i Udlandet og søgte dem der hvor de vare at finde. Det hændtes saaledes ofte, at Coursen var slettere i Kjøbenhavn end i Hamburg, fordi der vare Flere i Kjøbenhavn, der maatte remittere end kunde trassere. — Vi føle intet Kald til at forfølge Sporet af Regjeringens Vexel-Omsætninger [1]). Den maatte drive et ufordeelagtigt Spil med Kjøb og Salg af udenlandske Vexler og Papirer, for at snoe sig igjennem en uafbrudt Forlegenhed for gyldig Valuta, og reise de fornødne Midler til en ulige Kamps Fortsættelse. Det største Handelshuus, som den dertil benyttede, vandt ingen Fordeel ved at lade sig bruge som Regjeringens Agent. — Alle Regjeringens Foranstaltninger til at forhindre dette Coursjobberie paa Kjøbenhavns Børs — Landets eneste paa den Tid — vare tildeels unyttige, tildeels endog skadelige. Der forbødes at sende Bankosedler med Posten uden een Gang om Maaneden, at trække danske Vexler paa længere Sigt end 8 Dage; det halve Beløb af Priispengene maatte indleveres i Kongens Kasse, og man tillod, at Toldafgifterne af Colonialvarer i Hertugdømmerne, som ei optoge de danske Bankosedler i den almindelige Circulation, maatte betales med Sedler. Intet formaaede at standse Pengeforværringens Flugt, og i hine Dage vare Lægemidlerne ofte ligesaa dræbende som Sygdommen selv. Den korte Sigt af Vexler lagde stor Tvang paa Handelen i Norge, hvor en naturlig Vexelhandel og en reel Omsætning formedelst et fordeelagtigt Salg af Landets Produkter fandt Sted. Denne Indskrænkning i Vexelens Løbetid, som i begge Riger fortsattes længe efter Krigen, har svækket Virksomhedens Creditmidler, indtil begge Landes Lovgivning i

[1]) Man finder herom høist interessante Oplysninger hos den flittige Samler, Nathanson, der i sine Skrifter har gjemt saa mange vigtige Bidrag til at oplyse Pengevæsenets og Finantsernes Stilling paa den Tid. [Se især hans Danmarks Statshuusholdning (1844) S. 523 ff.]

denne Henseende har taget sig andre Landes Exempler til Mønster, og mestendeels hævet den.

I de danske Provindser fandt ogsaa Omstændigheder Sted, som lindrede næringsdrivende Borgeres Lidelser under Krigen. I Hertugdømmene aabnedes midt under den en Virksomhed, der i visse Dele deraf endog overgik den, som i Fredens Dage sædvanligen der drives. Allerede i Aaret 1809 begyndte Tønningen en stor Omsætning af udenlandske Producter, som ikke alene solgtes i Landet selv, men store Partier kunde forsendes til det sydlige Fastland. Tønningen blev et Oplagssted for engelske Colonial- og Manufacturvarer igjennem en simuleret Fart af engelske Skibe under neutralt Flag, eller neutrale Magters Fartøier. Hvor betydelig denne Fart var, sees deraf, at Toldintraderne i denne lille By i Aaret 1809 beløbe sig til 344,399 Rth. S. h. Ct., og i 1810 endog til 504,476 Rth. Ct.[1]). Da Napoleon opdagede denne stærke Fart paa Tønningen, der forstyrrede hans Plan at udelukke engelske Varer fra Fastlandet, fremtvang han vel deri en Indskrænkning; thi for Danmark var Napoleons Villie dengang en Lov; men de indforte Varer bleve imidlertid udbredte trindt omkring i Landet, og gjennem franske Sikkerhedspapirer ogsaa paa Fastlandet sønden for, hvor denne Omsætning blev en Rigdomskilde for franske Generaler. De danske Provindser, især Jylland, lede mindre under Krigen, da Kornet, som der udgjør en saa vigtig Exportartikel, steg høit i Priis, hvorved Landmandens Vilkaar meget forbedredes. En stor Deel af Smaastædernes Indbyggere følte vel Krigens Tryk, men Kornhandelen udgjør ogsaa der en vigtig Næringsgreen, som under Krigen var meget livlig. Under Licencefarten forbedredes den danske Kornhandel meget formedelst de norske Kjøbmænds større Soliditet og Evne til at betale de kjøbte Fødevarer med gyldig Valuta. Privatmænd toge ogsaa i Aarene 1810 og 1811 mere umiddelbar Deel i Norges Kornforsyning, og denne var ikke saa meget i Statens Hænder som for og siden.

Den danske Koffardifart var visseligen ikke i den livlige Gang som den norske, men om de store danske Handelsskibe hvilede i danske Havne, saa vare ikke de danske Matroser og Kystboere ledige. En stor Deel brugtes i den danske Marine, som mestendeels bestod af Kanonbaade og mindre Fartøier, medens Orlogsfarten maatte savne sin sædvanlige Understøttelse af norske Matroser; en anden Deel beskjæftigedes, som ovenfor berørt, i Kaperfarten. Nu og da fandt og danske Matroser Beskjæftigelse paa de danske Skibe, som blandede sig i den norske ved Licencer beskyttede Trælastfart. De sendtes under Sikkerheds-Documenter til Norge med Korn, domicilieredes der som norske Fartøier for at kunne beseile engelske Havne med norske Varer, og toge sin Deel af den vundne Fordeel. Dertil kom, at en Skare af mestendeels danske Sømænd sendtes til franske Havne for at bemande enkelte franske Orlogsskibe[2]). Der hørtes saaledes oftere i Danmark Klage over, at brugbare Hænder unddroges andre naturlige Sysler i Landet selv formedelst Udskrivningen, end over Mangel paa Sømandshyre. Derhos gjorde Danmarks Fabrikvæsen i flere Henseender gode Fremskridt under Krigen, og flere Hænder beskjæftigedes dermed end tilforn. Enkelte Manufactur- og Fabrikvarer fordyredes under Krigen formedelst den Blokade-Tilstand, hvori Danmark befandt sig, og det var ikke at undres over, at især de Fabrikker trivedes, som forefinde i Danmark selv tilstrækkelige Materialier til Forædling. Uldne Varer forædledes saaledes i Danmark paa store i Provindserne anlagte Klædesfabrikker, og endog Bomuldsfabrikker vare i god Gang, da Amerikanerne og Priser, som erobredes af Orlogsmænd og Kapere, dertil leverede Stoffe.

---

[1]) See Nathansons ovennævnte Værk (ældre Udgave) S. 117.

[2]) Mandskabet blev vel modtaget, og den store Keiser gav under et Hærskue i Vliesingen sin Tilfredshed saavel med Søofficierer som med Søfolket tilkjende; men de vendte tilbage uden at være blevne brugte.

Den productive Klasse af Borgere manglede saaledes, ligesaalidt i Danmark som i Norge, i Krigens midterste Aar Anledning til at skaffe sig igjennem sine Hænders Arbeide de fornødne Næringsmidler, der i Danmark ligge ved Virksomhedens Fod. Anderledes havde det sig vistnok med den uretteligen kaldte improductive Klasse, der søger sine Indtægtskilder mere i Sjælens end Legemets Virksomhed, og gavner Staten mere med deres Hoved end deres Hænder, eller som lever af oplagte og forhen samlede Capitaler. Vi have forhen bemærket, hvor meget disse Statsborgere lede under Krigen, og vi kunne henvise til de lydelige Klager, som derover i hiin Tid førtes i offentlige Blade, hvoraf længe efter Gjenlyd hørtes i Norges Storthingsal.[1]). Men Lidelsen strakte sig ogsaa til Besidderne af faste Eiendomme. Især forstyrredes Forpagtningsvæsenet. En stor Deel af Jordegodset var paa ubestemte Aarsrækker bortforpagtet paa en Tid, da Sølv og dets Papiirrepræsentant næsten vare lige gyldige Værdier. Nu sank Pengenes Værd under Krigen efterhaanden til den størst mulige Dybde, og Eierne befandt sig stundom i en langt slettere Tilstand end deres Forpagtere. Dette Slags Lidelser vare langt større i Danmark end i Norge. Forfatteren kjendte flere Herremænds-Familier, som formedelst denne Omstændighed vare nedsunkne til Livets trangeste Kaar. Men disse Enkeltes Klager, som desuden sjelden ere hoiróstede, trængte ikke igjennem den Virksomhed, som fandt Sted iblandt productive Borgere under Krigen, og tildeels næredes af den.

Aaret 1811 var saaledes at betragte som et af Norges lykkelige Handelsaar, i hvilket det høstede store Fordele af den stiltiende Eftergivenhed, hvormed de krigførende Magter tillode en fredelig Forbindelse og et levende Samqvem mellem England og Norge, medens gjensidigt Had og Forbittrelse herskede i Cabinetterne, og alvorlig Kamp i de samme Have, hvor de krigførende Magters Skibe seilede fredeligen ved hverandres Side. Norges Stilling var, som ovenfor bemærket, i denne Henseende lykkeligere end Danmarks; men det trængte meer end dette til en fredelig Handelsvirksomheds Velgjerninger. I Norge begyndte allerede de Elementer, som i de paafølgende Aar fremledte en tilbagegaaende Velstandsperiode, deels hentede fra den mindre Forsigtighed, hvormed heldige Handelsperioder ofte benyttes i Norge, deels fra de offentlige Foranstaltninger, som forviklede de indvortes Næringsforhold. Norge stod saaledes ved Foden af en Forandring i dets fremskridende Velstandsforhold, som det manglede indvortes Kræfter til i tilbørlig Grad at modstaae, medens Danmark, velsignet med større Naturens Gaver og større Styrke af indvortes Hjælpemidler, ikke kunde bøies af den øieblikkelige Nød og Fare, hvorunder det leed i Krigen.

Pengenes Forværring, der fremledede den store Statsbankerot, som paafulgte 1813, føltes ikke i nogen af Rigerne inden den borgerlige Virksomheds Omraade i den Grad under Krigen som efter den. I denne Henseende befandt Landet sig i en Slags Febertilstand, og Sygdommens Følger viiste sig i en høiere Grad efterat Freden var sluttet, og Lidelserne maatte synes endte. Saalænge Krigen varede, gav den stigende Ringeagt for det omløbende Repræsentativ Anledning til idelige Omsætninger. Saasnart Sedlen var kommen i den virksomme Borgers Haand, udstrømmede den derfra i nye Omsætninger, af Frygt for, at den Dag snart skulde komme, da den fik de franske Assignaters Skjebne. Ingen Capital henlagdes paa Kistebunden i den Tid. Alle Byrder af en Finantsforstyrrelse, som havde sin Rod i et heelt Aarhundredes Vildfarelse, og nu nærmede sig den sidste Ødelæggelse, henskjødes paa Efterslægten. Den Slægt, som levede under Krigen, bar mange Byrder; men den mindre Deel af Nationen bar denne. Skrækkelige bleve derimod Følgerne af denne Statsbankerot paa de Slægter, som overlevede Krigen, hvis Beskrivelse hører til en anden Deel af Norges Historie. Vi gjentage kun her den Slutningsbemærkning, at

---

[1]) En Tale af den Art var en af vore agtede Storthingsmænds Svanesang, hvormed han ligesom steeg i Graven.

Norges Tilstand i de Krigens Aar, som her beskrives, i det Hele var bedre end Danmarks, men at Danmark, med Hensyn til dets Borgeres Velvære, snart igjen vandt den Velstandspriis, som dette mærkværdige Lands indvortes Kraft, som en Følge af Naturens Velsignelse, giver dets Indbyggere i Hænde.

Eenogtyvende Capitel.

Expeditionen til Anholt [1]).

I Marts 1811 skede under Commando af Sølieutenant Conrad de Falsen [2]) den uheldige Expedition til Øen Anholt. Allerede 18de Mai 1809 var denne Ø bleven besat af de Engelske, især for at have dets Fyr tændt og derved lette den farlige Seilads i Kattegattet. For at sikkre Besiddelsen havde de omkring Fyrtaarnet paa Øens Nordost-Pynt anlagt et stærkt Fort med 40 Kanoner og en Garnison af 400 Mand. Den danske Regjering havde lagt Planer til Øens Gjenerobring om Vinteren 1809—1810, men Falsen, som var bestemt til at udføre Forsøget, havde fraraadet det, fordi det vilde være forbundet med store Vanskeligheder, og selv om det lykkedes, ikke vilde hindre Fienden fra med liden Uleilighed, naar hans Skibe næste Aar atter vare Herrer over Kattegattet, at tage Øen tilbage, og derfra fremdeles forurolige Farten langs Jylland. Stormende Veir havde imidlertid hindret Angrebet i 1810, ligetil engelske Krydsere indfandt sig og gjorde det umuligt; men saasnart Farvandet i 1811 var iisfrit, samledes 650 Mand Infanterie med nogle Kanoner i Gjerild Bugt nordenfor Grenaa i Jylland under Commando af Major Ketil J.

---

[1]) Udg. har troet at burde gjøre en Undtagelse med dette Capitel, ved ganske at omarbeide det. Aalls Beretning om Toget til Anholt (1ste Udg. II. 226—229) er hovedsagelig bygget paa en i Saml. til Norske Folks Historie V. 325 ff. trykt Beretning, som han blandt de ham tilgjængelige Kilder har tillagt størst Troværdighed, „fordi den er forfattet af et Øievidne, som ingen Interesse har af at dølge Sandheden." Men det Svar fra Falsens Side, som Aalls Fremstilling foranledigede, har sat Sammenhængen med denne Expedition i et nyt Lys, ved at give Anledning til mange nye, Forf. ubekjendte Actstykkers Offentliggjørelse. Udg. handler derfor i den Afdødes Aand, naar han giver Sandheden Æren, og skriver en ny Beretning om dette Tog, væsentlig efter Gardes Dansk-norske Sømagts Historie 555—568, hvori hine Oplysninger ere benyttede i Forbindelse med utrykte Archivdocumenter og Samtidiges Udsagn. Aalls Hjemmelsmand har vistnok været Øievidne og vel ei heller villet fordølge Sandheden, men han har aabenbart været en subaltern Landofficier, der ikke havde havt Anledning til at lære Sandheden at kjende. Den sørgelige Animositet mellem Sø- og Land-Etaten, som næredes ved Begivenhederne i 1801 og 1807, og i de følgende Aar tiltog i Styrke i Danmark, medens den til Lykke var mindre fremtrædende i Norge, fremlyser overalt af Beretningen, og har gjort Beretteren, skjønt Øievidne, uskikket til at give en upartisk og paalidelig Fremstilling af en Expedition, hvis Sammenhæng han ikke overskuede. Nærmere Detailler findes i Falsens Rapport i Collegial-Tidende 1811 No. 14, i hans Oplysninger i Dansk Folkeblad 1846 No. 3 og 32, jfr. No. 22 (optrykte i Morgenbladet s. A. No. 172, 288 og 1847 No. 18) og i Lønborgs Svar til Falsen i Militairt Repertorium, 2den Række IV. 173—185. Naval Chronicle XXV. 343 ff. James, Naval History V. 499.

[2]) Jørgen Conrad de Falsen var Etatsraad Enevold Falsens Søn, født i Sagegaard i Oslo 1785; han blev Søofficier 1801, var meget afgjort af Frederik VIte, der endog gjorde ham som Lieutenant til Commandeur af Danebrog, var Sommeren 1814 i Norge, som han forlod i Anledning af Conventionen i Moss, udgik 1838 af den danske Marine som Commandeur-Capitain, og døde paa sit Gods Søbysøgaard i Fyen 23 Aug. 1849 som titulær Contreadmiral.

Melsted, og til ham sluttede sig Falsen med 12 Kanonbaade, en Lugger, nogle Recognosceer-Fartøier og 12 Transportbaade, for at føre Tropperne over.

Angrebsplanen var lagt af Melsted og Falsen i Forening og bifaldt af Kongen. Den gik ud paa at overrumple Fortets Besætning, førend noget Krigsskib kom fra England; men Fienden betalte rigeligt Spioner, og fik saaledes strax Underretning. Commandanten Capitain Maurice meldte allerede først i Februar hjem, at en Expedition mod Anholt udrustedes i Jylland, og den engelske Regjering afsendte derfor strax en Fregat og en Brig did. Man havde desuden hver Nat Vagter udstillede tvers over Øen. Dagen før Expeditionen afgik, lod Falsen Øen recognoscere, og der saaes intet Krigsskib undtagen en liden armeret Skonnert, som havde overvintret der, og som man ikke frygtede; men senere ud paa Dagen ankom de to nævnte Krigsskibe og ankrede Nordvest for Fyrtaarnet, uden at Expeditionen herom havde Kundskab. Efter en heldig Overfart Natten mellem 26de og 27de Marts landede de Danske paa Sydsiden af Øen. Ifølge den approberede Plan, gik 200 Mand af Kanonbaadenes Besætning, anførte af Sølieutenant C. Holsten, først i Land, og rykkede, efter hvad der synes vist, med Støi og Uorden frem mod Fortet. Men det er end sikrere oplyst, at to af Fienden nær ved Landgangsstedet udstillede Ryttere ilede afsted foran dem; Commandantens Rapport oplyser, at han i Tide af disse Udkigsmænd blev underrettet om Fiendens Ankomst, saa at han, før nogen rykkede frem mod Fortet, havde ved Skud og Flag kaldt Krigsskibene til Hjælp og udsendt en Deel af sin Besætning for at recognoscere. Denne Trop stødte paa de fremrykkende Matroser og trak sig tilbage for dem.

Saaledes mislykkedes Overrumplingen, men Major Melsted, som imidlertid havde udskibet Landtropperne og rykket frem efter Holsten, besluttede ligefuldt at storme Fortet; thi endnu var de engelske Krigsskibes Nærværelse ubekiendt. Falsen roede med Kanonbaadene, der nu kun havde halv Besætning, langs Østkysten op mod Fortet, og sendte det nogle Kugler, men maatte opgive Angrebet og trække sig tilbage, da Fregatten Tartar uventet med god Vind kom frem forbi Øens Østpynt. Under Angrebet paa Fortet faldt Major Melsted, Capitain Prytz og Sølieutenant Holsten, hvorved Corpset paa een Gang berøvedes sine tre øverste Befalingsmænd, og Capitain Borgen, som overtog Commandoen efter Melsted, og ikke saa nogen Sandsynlighed for at tage det vel befæstede og godt forsvarede Fort med Storm, medens dettes Kugler udbredte stor Ødelæggelse blandt Mandskabet, besluttede at dele det i to Afdelinger, og skaffe Folkene Læ bag Sandbakkerne. Da han senere saa Kanonbaadene roe vesterud langs Landet for at undgaa Fregatten, troede han sig forladt af disse og overgav sig Kl. 10 med 500 Mand. Falsen havde imidlertid sendt flere Bud i Land, for at underrette Tropperne om Grunden til sin Bevægelse og befale dem at trække sig tilbage til Landgangspladsen, hvor han ligetil Kl. 12 vedblev at indskibe de øvrige Tropper, som havde modtaget denne Ordre. Det stod endnu tilbage om muligt at frelse Kanonbaadene og Resten af Expeditionscorpset, men dette var saameget vanskeligere, som en Mærsseils Kuling af Vestenvind i høieste Grad maatte sinke Roningen tilbage til Jylland og begunstige de to fiendtlige Krigsskibes Jagt paa dem. Da Transportskibene, som nu vare næsten tomme, meget lignede Kanonbaadene, befalede Falsen hine at søge sydover indtil Isefjorden, medens han selv med disse roede vestom Anholt; men her mødte den engelske Brig ham, med hvilken han paa Grund af tiltagende Kuling og høi Sø ikke kunde indlade sig, og maatte derfor befale Kanonbaadene spredte at søge nærmeste Land. Dette lykkedes tildeels. Falsen lokkede den fiendtlige Brig[1]) til at gjøre Jagt paa hans velseilende Fartøi, hvorved de øvrige Kanonbaade fik noget Forsprang, men han kom selv derved saalangt ned i

[1]) Sheldrake, ført af Lieutenant J. P. Stewart, der til Belønning for denne Affaire blev Postcapitain, og Aaret efter som tilfældig Chef paa Linieskibet Dictator ødelagde Fregatten Najaden i Lyngøer.

Læ, at han maatte opgive at følge de øvrige til Jylland og naaede Morgenen efter ustadt Kjøbenhavn. Chefen for Kanonsluppverne ankom ogsaa med 8 af disse lykkelig til Jylland, en frelste sig i den svenske Skjærgaard, men to, hvoraf den ene strax sank, faldt med to uvæbnede Fartøier i Fiendens Hænder. At saa mange Kanonbaade frelstes tilskrives Garde Secondlieutenant Buhls kjække Conduite. Han havde som Cadet mistet en Arm i 1807, og førte nu en Kanonslup, som under Flugten var noget agterud. Med denne opholdt han i $^3/_4$ Time den fiendtlige Brig, og da han nødtes til at stryge, negtede han at lægge paa Siden af Briggen, uagtet man med Geværskud søgte at tvinge ham dertil. Han lod sine Folk lægge sig under Tofterne, medens han selv uforfærdet udsatte sig for Kuglerne [1]). Fienden maatte selv sætte Baade ud for at tage Kanonbaaden i Besiddelse; under den skarpe Kuling medtog dette Tid, og Resten af Flotillen undkom.

Saaledes beretter Garde Begivenhedens Gang efter de paalideligste Efterretninger. Men ganske anderledes blev denne Expedition bedømt af Samtiden, som ubekjendt med de engelske Rapporter fæstede Lid til et Rygte om, at Fienden netop den Nat havde forsømt Vagtholdet, fordi der havde været Fest i Fortet om Aftenen i Anledning af Forstaandsningernes Fuldførelse og Krigsskibenes Ankomst; og man troede derfor, at dersom den fornødne Forsigtighed og Stilhed var bleven iagttaget ved Landgangen, vilde Fienden være bleven overrasket i sin Seng og Overrumplingens Held været fuldstændig. Den faldne Major Melsted var en kjæk og almeenagtet Officier; hans Fald forbittrede Stemningen, og der var Mismod og Misnøie med Togets slette Udfald i begge Riger, men især i Danmark, hvis Sønner her vare faldne, fangne eller jagede paa Flugt.] Især udlod man sig i Kjøbenhavn [2]) med høi og bitter Misnøie over dette Tog, hvis uheldige Udfald alene lagdes Falsen til Last; man troede endog, at han ei vilde blive sin Konge velkommen. Men offentligen skede Intet, som bevidnede den danske Konges Misnøie med Toget. Den offentlige Beretning derom indeholdt ingen Daddel over Mangel paa Conduite eller Sømandskjækhed.

Historien har forøvrigt ikke at fortælle om nogen Krigsbegivenhed i dette Aar, der fortjener at udhæves. Fiendtlighederne indskrænkede sig mestendeels til Kaperfarten i Danmark, og engelske Krydseres Opbringelse af smaa norske Baade mellem Jylland og Norge [3]). De engelske Chefers Adfærd var i denne Henseende meget forskjellig, idet de Fleste forsmaaede disse usle Priser, eller i det høieste lode sig nøie med nogle Forfriskninger, medens Nogle af dem tilintetgjorde de mindste Baade, der ofte førte mindre end 20 Tønder, og slæbte Folkene til England i Fængsel.

---

1) Lieutenant Buhl udløstes kort efter, faldt atter s. A. med Falsen i engelsk Fangenskab, udvexledes paany, og mistede Livet paa Najaden i Lyngøer 1812.

2) Jac. Aall opholdt sig paa den Tid der og var Øienvidne til den almindelige Misnøie.

3) [Lieutenant C. F. Klincks Affaire i Kongshavn 5 Mile udenfor Uddevalla 24de April 1811 fortjener dog Omtale. En engelsk Kutter the Swan holdt til i den svenske Skjærgaard, og havde der taget 30 Smaaskibe. For at tage eller forjage denne afsendtes Klinck med 3 Kanonslupper, overrumplede the Swan, og en anden Kutter Star; den første strøg og sank, den anden undkom ved en Maanedslieutenants Feil, men skal være funken udenfor Skjærgaarden. Klinck blev Ridder af Danebroge, Maanedslieutenant Falch Dannebrogsmand, og dette Farvand var senere en Stund fri for fiendtlige Krydsere. Ligesaa tog Capitain Holm med Briggen Lolland 2den Sept. s. A. den engelske Orlogsbrig Manly udenfor Arendal. Garde Dansk-norske Sømagt 571—72.]

Tooghyvende Capitel.

Nordens politiske Forhold 1811.

Sverige fulgte, som ovenfor viist, en klogere, eller i det mindste med Hensyn til den snart paafulgte Forandring i Europas Stilling heldigere Politik, og vidste under en offentligen erklæret Krigstilstand med England at maskere en fredelig Handelsforbindelse med dette Land. Det havde valgt en Tronfølger iblandt Napoleons Generaler, og som en Følge deraf tilsyneladende sat sig i Krigstilstand med England, men dets Statsmænd ansaa denne nøiere Forbindelse med Frankrige altfor dyrekjøbt, naar den skulde lede til et virkeligt Brud med England, der maatte foranledige en Standsning af alle dets vigtigste Indtægtskilder. Efter mange forgjæves Underhandlinger og ydmyge Nøkevexlinger med det franske Hof havde Sverige omsider, som ovenfor fortalt, beqvemmet sig til at erklære England Krig, men den virkelige Stilling forandredes derved lidet. I de franske officielle Aviser klagedes over, at Sverige uagtet Krigserklæringen vedblev at forsyne den engelske Flaade med Fornødenheder, at det modtog talrige Handelsflaader under engelsk Convoi i sine Havne, og at engelske Manufacturvarer og med engelske Skibe indførte Colonialvarer ingensteds havde en villigere Afgang end i Sverige. Selv i engelske Blade praledes der af, at et stort Antal Englændere under Navn af Amerikanere opholdt sig i Gothenborg, og at den engelske Flaade derfra rigeligen provianteredes. Sveriges Lunkenhed for Continentalsystemet og Uvillie til aabenbar Feide med England viiste sig i en endnu høiere Grad, da det blev af Frankriges Keiser opfordret til at sende sine Matroser til Frankriges Havne for at bemande den franske Flaade, men afslog det. Sveriges Kronprinds, der stedse maatte fremtræde som dets Talsmand hos Napoleon i vigtige Anliggender, søgte vel at formilde Afslaget i de venskabeligste Udtryk; men det antoges som et aabenbart Beviis paa Sveriges forandrede Politik, og forberedede den strax derpaa fulgte fiendtlige Stilling imellem begge Nationer. Der var saaledes Intet tilbage uden at slutte sig nøiere til Rusland, som netop da ogsaa satte sig i en mindre fredelig Stilling til Frankrige, og de fiendtlige Skridt, som Napoleon gjorde mod Sverige i Begyndelsen af 1812, forvandlede den indtraadte Kulde mellem disse tvende Nationer til en aabenbar Krig.

Rusland havde nu ikke mere den Aarsag som før til at smigre den store Keiser, efterat det i Norden havde naaet den forønskte Grændseudvidelse og Fasthed i sin Grændseudstrækning. Imod Sønden førtes vel endnu i Løbet af dette Aar Krigen mod Tyrkerne med vexlende Held, mestendeels fordi Rusland der, under dets mindre fredelige Stilling til Frankrige, ei kunde anvende sin hele Magt. Seiren var endog stundom paa Tyrkernes Side. Men mod Aarets Ende vendte atter Lykken sig til Ruslands Fordeel, og ved Englands Mægling stod det paa Veien til en Fredsslutning, som sikkrede det nye Erobringer. Derimod havde Ruslands Keiser Aarsag til at frygte Napoleons fremskridende Vælde og egenmægtige Politik. Han havde ikke alene forenet Holland og de tydske Hansestæder med det franske Rige, uden at tage Hensyn til sin Forbindelse med Rusland, men han havde ogsaa indlemmet i sine Udvidelsesplaner en Fyrstes Land, Hertugen af Oldenburgs, som var Keiser Alexanders nære Blodfrænde, og som tog sin Tilflugt til Petersburg for at fremføre sin Anke. Uagtet derfor Napoleon yttrede det sikkre Haab, at Freden paa Fastlandet ei vilde blive forstyrret, var det dog tydeligt, at Venskabet mellem begge Keiserne var afkjølet, og at Keiser Alexander var betænkt paa, saasnart han ansaa sig stærk nok, at standse Frankriges Anmasselser. England aabnede endog mod Aarets Slutning Underhandlinger med det russiske Hof igjennem en Minister, og Alt bebudede, at den korte og med Lunkenhed førte Krig imellem England og Rusland skulde gaae over til Fred og Alliance mod Frankrige.

Læ, at han maatte opgive at følge de øvrige til Jylland og naaede Morgenen efter uskadt Kjøbenhavn. Chefen for Kanonslupperne ankom ogsaa med 8 af disse lykkelig til Jylland, en frelste sig i den svenske Skjærgaard, men to, hvoraf den ene strax sank, faldt med to uvæbnede Fartøier i Fiendens Hænder. At saa mange Kanonbaade frelstes tilskrives Garde Secondlieutenant Buhls kjække Conduite. Han havde som Cadet mistet en Arm i 1807, og førte nu en Kanonslup, som under Flugten var noget agterud. Med denne opholdt han i $^3/_4$ Time den fiendtlige Brig, og da han nødtes til at stryge, negtede han at lægge paa Siden af Briggen, uagtet man med Geværskud søgte at tvinge ham dertil. Han lod sine Folk lægge sig under Tofterne, medens han selv uforfærdet udsatte sig for Kuglerne [1]). Fienden maatte selv sætte Baade ud for at tage Kanonbaaden i Besiddelse; under den skarpe Kuling medtog dette Tid, og Resten af Flotillen undkom.

Saaledes beretter Garde Begivenhedens Gang efter de paalideligste Efterretninger. Men ganske anderledes blev denne Expedition bedømt af Samtiden, som ubekjendt med de engelske Rapporter fæstede Lid til et Rygte om, at Fienden netop den Nat havde forsømt Vagtholdet, fordi der havde været Fest i Fortet om Aftenen i Anledning af Forskandsningernes Fuldførelse og Krigsskibenes Ankomst; og man troede derfor, at dersom den fornødne Forsigtighed og Stilhed var bleven iagttaget ved Landgangen, vilde Fienden være bleven overrasket i sin Seng og Overrumplingens Held været fuldstændig. Den faldne Major Melsted var en kjæk og almeenagtet Officier; hans Fald forbittrede Stemningen, og der var Mismod og Misnøie med Togets slette Udfald i begge Riger, men især i Danmark, hvis Sønner her vare faldne, fangne eller jagede paa Flugt.] Især udlod man sig i Kjøbenhavn [2]) med høi og bitter Misnøie over dette Tog, hvis uheldige Udfald alene lagdes Falsen til Last; man troede endog, at han ei vilde blive sin Konge velkommen. Men offentligen skede Intet, som bevidnede den danske Konges Misnøie med Toget. Den offentlige Beretning derom indeholdt ingen Daddel over Mangel paa Conduite eller Sømandskjækhed.

Historien har forøvrigt ikke at fortælle om nogen Krigsbegivenhed i dette Aar, der fortjener at udhæves. Fiendtlighederne indskrænkede sig mestendeels til Kaperfarten i Danmark, og engelske Krydseres Opbringelse af smaa norske Baade mellem Jylland og Norge [3]). De engelske Chefers Adfærd var i denne Henseende meget forskjellig, idet de Fleste forsmaaede disse usle Priser, eller i det høieste lode sig nøie med nogle Forfriskninger, medens Nogle af dem tilintetgjorde de mindste Baade, der ofte førte mindre end 20 Tønder, og slæbte Folkene til England i Fængsel.

---

1) Lieutenant Buhl udløstes kort efter, faldt atter s. A. med Falsen i engelsk Fangenskab, udvexledes paany, og mistede Livet paa Najaden i Lyngøer 1812.

2) Jac. Aall opholdt sig paa den Tid der og var Øienvidne til den almindelige Misnøie.

3) [Lieutenant C. F. Klincks Affaire i Kongshavn 5 Mile udenfor Uddevalla 24de April 1811 fortjener dog Omtale. En engelsk Kutter the Swan holdt til i den svenske Skjærgaard, og havde der taget 30 Smaaskibe. For at tage eller forjage denne afsendtes Klinck med 3 Kanonslupper, overrumplede the Swan, og en anden Kutter Star; den første strøg og sank, den anden undkom ved en Maanedslieutenants Feil, men skal være sunken udenfor Skjærgaarden. Klinck blev Ridder af Danebroge, Maanedslieutenant Falch Dannebrogsmand, og dette Farvand var senere en Stund fri for fiendtlige Krydsere. Ligesaa tog Capitain Holm med Briggen Lolland 2den Sept. s. A. den engelske Orlogsbrig Manly udenfor Arendal. Garde Dansk-norske Sømagt 571—72.]

Tougthvende Capitel.

Nordens politiske Forhold 1811.

Sverige fulgte, som ovenfor viist, en klogere, eller i det mindste med Hensyn til den snart paafulgte Forandring i Europas Stilling heldigere Politik, og vidste under en offentligen erklæret Krigstilstand med England at maskere en fredelig Handelsforbindelse med dette Land. Det havde valgt en Tronfølger iblandt Napoleons Generaler, og som en Følge deraf tilsyneladende sat sig i Krigstilstand med England, men dets Statsmænd ansaa denne nøiere Forbindelse med Frankrige altfor dyrekjøbt, naar den skulde lede til et virkeligt Brud med England, der maatte foranledige en Standsning af alle dets vigtigste Indtægtskilder. Efter mange forgjæves Underhandlinger og ydmyge Rokevexlinger med det franske Hof havde Sverige omsider, som ovenfor fortalt, beqvemmet sig til at erklære England Krig, men den virkelige Stilling forandredes derved lidet. I de franske officielle Aviser klagedes over, at Sverige uagtet Krigserklæringen vedblev at forsyne den engelske Flaade med Fornødenheder, at det modtog talrige Handelsflaader under engelsk Convoi i sine Havne, og at engelske Manufacturvarer og med engelske Skibe indførte Colonialvarer ingensteds havde en villigere Afgang end i Sverige. Selv i engelske Blade praledes der af, at et stort Antal Englændere under Navn af Amerikanere opholdt sig i Gothenborg, og at den engelske Flaade derfra rigeligen provianteredes. Sveriges Lunkenhed for Continentalsystemet og Uvillie til aabenbar Feide med England viiste sig i en endnu høiere Grad, da det blev af Frankriges Keiser opfordret til at sende sine Matroser til Frankriges Havne for at bemande den franske Flaade, men afslog det. Sveriges Kronprinds, der stedse maatte fremtræde som dets Talsmand hos Napoleon i vigtige Anliggender, søgte vel at formilde Afslaget i de venskabeligste Udtryk; men det antoges som et aabenbart Beviis paa Sveriges forandrede Politik, og forberedede den strax derpaa fulgte fiendtlige Stilling imellem begge Nationer. Der var saaledes Intet tilbage uden at slutte sig nøiere til Rusland, som netop da ogsaa satte sig i en mindre fredelig Stilling til Frankrige, og de fiendtlige Skridt, som Napoleon gjorde mod Sverige i Begyndelsen af 1812, forvandlede den indtraadte Kulde mellem disse tvende Nationer til en aabenbar Krig.

Rusland havde nu ikke mere den Aarsag som før til at smigre den store Keiser, efterat det i Norden havde naaet den forønskte Grændseudvidelse og Fasthed i sin Grændseudstrækning. Imod Sønden førtes vel endnu i Løbet af dette Aar Krigen mod Tyrkerne med vexlende Held, mestendeels fordi Rusland der, under dets mindre fredelige Stilling til Frankrige, ei kunde anvende sin hele Magt. Seiren var endog stundom paa Tyrkernes Side. Men mod Aarets Ende vendte atter Lykken sig til Ruslands Fordeel, og ved Englands Mægling stod det paa Veien til en Fredsslutning, som sikkrede det nye Erobringer. Derimod havde Ruslands Keiser Aarsag til at frygte Napoleons fremskridende Vælde og egenmægtige Politik. Han havde ikke alene forenet Holland og de tydske Hansestæder med det franske Rige, uden at tage Hensyn til sin Forbindelse med Rusland, men han havde ogsaa indlemmet i sine Udvidelsesplaner en Fyrstes Land, Hertugen af Oldenburgs, som var Keiser Alexanders nære Blodfrænde, og som tog sin Tilflugt til Petersburg for at fremføre sin Anke. Uagtet derfor Napoleon yttrede det sikkre Haab, at Freden paa Fastlandet ei vilde blive forstyrret, var det dog tydeligt, at Venskabet mellem begge Keiserne var afkjølet, og at Keiser Alexander var betænkt paa, saasnart han ansaa sig stærk nok, at standse Frankriges Anmasselser. England aabnede endog mod Aarets Slutning Underhandlinger med det russiske Hof igjennem en Minister, og Alt bebudede, at den korte og med Lunkenhed førte Krig imellem England og Rusland skulde gaae over til Fred og Allianee mod Frankrige.

Sverige benyttede sig af denne Forandring i Ruslands Politik, for at gjøre sig mere selvstændig med Hensyn til sin Stilling til Frankrige, og nærme sig et fredeligere Forhold til England. Til den Ende ordnedes de Foranstaltninger, som vare fornødne i Anledning af Finlands Indlemmelse i Rusland, paa det fredeligste; Salget af deres Eiendomme, der ikke vilde forlade det gamle Dynasti, iværksattes efter en venskabelig Overeenskomst, og det var aabenbart, at Forbindelsen imellem Sverige og Rusland knyttedes i samme Grad fastere, som den slappedes mellem Sverige og Frankrige. For derhos at give sin politiske Stilling tilbørlig Vægt besluttedes en stor Forøgelse af Sveriges Landtropper. Til den Ende bestemtes Armeens Udvidelse ved en almindelig Udskrivning af 50,000 Mand, hvoraf dog kun 15,000 Mand strax skulde stilles under Vaaben. I denne Foranstaltning anede den svenske Nation en Tilnærmelse til det franske Conscriptionssystem, hvorimod Rigsdagen kort forhen havde erklæret sin Uvillie, og paa enkelte Steder udbrød Misnøien i aabenbare Uroligheder, der dog dæmpedes uden videre Følger. Det var saaledes mod dette Aars Slutning tydeligt, at Sveriges Regjering havde forandret sin Politik, og ventede kun paa en beqvem Leilighed til at vende tilbage til en politisk Forbindelse, som befæstede Grundvolden for dets indvortes Velstand.

Det var derhos i Sandhed ei at undres over, at Danmark holdt sig fjern fra denne Forandring i de øvrige nordiske Rigers Politik, og støttede sig alt meer og mere til Frankriges mægtige Keiser. Ved Hansestædernes Indlemmelse i det franske Rige var Frankriges Endestav ligesom flyttet til det danske Riges Grændser, og ethvert fiendtligt Forhold fra Danmarks Side mod Frankrige vilde havt Erobringen af dets vigtigste Provindser til Følge. Haabet om Erstatning for alle dets uforskyldte Lidelser, som en Følge af fremmed Voldsomhed, og for alle dets Opofrelser under den største Forstyrrelse i alle indvortes Forhold, maatte aldeles forsvinde ved en Forandring i dets Politik, om det endog lykkedes Danmark med den franske Keisers Samtykke at sætte sig i Neutralitetstilstand. Det havde derimod de største Fordele at vente ved at stille sig under en Seiersfane, for hvilken det hele Europa endnu maatte bøie sig. Der var paa den Tid aldeles ingen Grund til at tvivle om Napoleons Kraft til at kue sine nye Fiender; — han havde tilforn søndersplittet frygteligere Forbund, og ydmyget farligere Fiender end dem, der nu reiste sig mod ham. Var Rusland mægtigt, saa var det ogsaa fjernt; det havde nyligen følt Frankriges Overmagt, og Ingen tænkte paa at sammenligne Ruslands Hære og dets Generaler med Napoleons seierbekrandsede Krigere. — Det maa saaledes betragtes mere som en uheldig end som en uklog Beslutning, at Danmarks Konge i det afgjørende Øieblik lagde sin politiske Skjebne i Napoleons Haand. Loddet om en Forbindelse mellem Østens eller Vestens mægtige Riger skulde kastes, og det var ikke den høieste politiske Viisdom givet at bestemme den Bane, hvorpaa den fuldkomneste politiske Selvstændighed og de største Fordele vare at vinde. Desuden maatte Danmark langt mere stole paa Napoleons Venskab end paa Ruslands. Danmark laa aldeles udenfor den franske Keisers Forstørrelsesplaner, og i Napoleons Venskab maatte det vente en ædelmodigere og kraftigere Bistand end i Ruslands, det midt under Danmarks Opofrelser for dets Sag, og under de helligste Forsikringer om kraftig Medvirkning til en for Danmark hæderlig Fred, havde viist sig som Danmarks tvetydige, for ei at sige falske, Forbundsfrænde, saasnart det havde fuldført sine Erobringsplaner. Hvad havde Danmark vundet ved at indvikle sig i en ny Krigs Farer, og smerteligen forøge Norges indvortes Nød og Elendighed, for at lette Rusland Byrden af Finlands Erobring? Rusland glemte under Fredsslutningen med Sverige, at Danmark var til, og dets Diplomater gave et hemmeligt Vink om Ruslands Ligegyldighed ved, at Sverige søgte Erstatning for sit Tab i Hjertet af Danmarks Stater. Skal Historien rose eller dadle Valget af den danske Konges Politik paa den Tid? Den vil vistnok være forsigtig med sin Dadel, naar den vil dømme efter Europas Stilling i Almindelighed og Danmarks i Særdeleshed. Derimod var den Haardnakkenhed at beklage, hvormed

den danske Konge, tvertimod sine Naboers Exempel, vedblev i sin Afmagt det meest fiendtlige Forhold mod en Nation, der midt under Krigen viiste den meest aabenbare Tilbøielighed til at føre den paa den for begge Partier mindst fordærvelige Maade. Men hans Forbittrelse over en gammel Vennestats voldsomme og uforskyldte Anfald paa hans Lande tillod ham ikke, før i yderste Nød og ved Foden af en indvortes Gjæring, at tilegne sig det hemmelige Fredsanstrøg, som satte Rusland i Stand til at fortsætte Fredens Virksomhed midt under Krigens Vaabenlarm.

Allerede i Begyndelsen af 1811 anedes fra dansk Side Muligheden af en Krig med Sverige. I et Brev af 10de Februar 1811 meddeler Prindsen af Hessen, Norges Vice-Statholder, Contra-Admiral Lütken under strengeste Taushed denne Mulighed, og paalægger ham at eqvipere Flotillen og Briggerne. Den samme Meddelelse gjør Prindsen Generalmajor Haxthausen, og paalægger ham, som Armeens Intendant, at træffe de fornødne Anstalter til Providering. Men kort efter erklærer han under 29de Marts sin Forviisning om, at ingen Krig vil udbryde. Senere hen paa Aaret gave nye Rygter Vice-Statholderen Anledning til nye Forsigtighedsregler; men Rygterne synes dengang at have været ugrundede, og fra Sveriges Side gjordes endnu i Løbet af dette Aar intet fiendtligt Skridt, endskjønt store Planer med Hensyn til Nordens politiske Stilling vel allerede mod Aarets Slutning begyndte at gjære i det svenske Cabinet.

Aaret 1811 var ikke saa rigt paa blodige Begivenheder i det vestlige Europa som de foregaaende, men i Englands og Frankriges Politik var der i Hovedsagen liden Forandring. I England havde Prindsen af Wales, som Prindsregent, i Følge en Parlamentsact stillet sig i Spidsen for Rigets Bestyrelse i sin Faders ulykkelige Sygdomstilstand; men ingen Forandring skede derfor i Englands Politik. Det modsatte sig med Haardnakkenhed enhver fredelig Tilnærmelse til Frankrige, hvortil Napoleon aabnede det Anledning, og forelagde samme saa ydmygende Fredsvilkaar, at de ingen Adgang kunde finde hos Frankriges Keiser. Evig Krig med Frankrige, saalænge dets Keiser fulgte et System, som aldeles forstyrrede Ligevægten i det europæiske Fastlands Politik, var Løsenet i Parlamentet og i de offentlige Blade, og hverken Napoleons Seiervindinger eller Englands egne Farer formedelst en voxende Statsgjæld og indvortes Forstyrrelse i Pengevæsen og Handelsforhold kunde formaae det til at forandre sin Politik. England fortsatte saagodtsom ene fremdeles sin djærve og modige Modstand mod Napoleons frygtelige Universalherredømme paa Fastlandet. I Storbritanien fandtes i flere Henseender Spor af en vældig Kraft til at udholde Krigens Trængsler. Overalt herskede den største Virksomhed; en Mængde Husebygninger reiste sig i Hovedstaden som et Beviis paa dens Fylde af Velstandsmidler, og der fattedes aldrig Subskribenter til de store Statslaan, som Krigstilstanden paakrævede. Det erobrede den ene af Frankriges transatlantiske Besiddelser efter den anden, og var især i dette Aar i den Henseende heldig. Uagtet Englands Hære paa den pyrenæiske Halvøe som oftest maatte vige for Napoleons seierrige Generaler, vedligeholdtes dog Krigen der, og det lykkedes ham ikke at indsætte sin Broder i rolig Besiddelse af Spanien, eller aldeles at forjage Englænderne fra Portugal. Krigen paa den pyrenæiske Halvøe blev et Element til Napoleons Undergang. — Østerriges Keiser, fremdeles beskjæftiget med at raade Bod paa Følgerne af den ulykkelige Krig, syntes fastere at slutte sig til sin Svigersøns Politik, og Preussen kunde i sin fortrykte og lemlæstede Tilstand hartad betragtes som en fransk Provinds.

Treogtyvende Capitel.

Forbund mellem Sverige og Rusland.

Aaret 1812 havde en politisk Betydning for Danmark og Norge, som gjør det til et af de mærkværdigste i de Seclers Række, i hvilke Foreningen havde varet; thi i dette Aar forberedtes Skilsmissen imellem dem. Det fremstiller saaledes et lærerigt Blad i vor nordiske Historie, og giver Stof til blandede Betragtninger over Magternes forskjellige diplomatiske Færd. Men hvilke Bevæggrunde der end fremledte denne Forandring i Nordens og især i Norges politiske Stilling, ved hvilke tvetydige Midler den end bevirkedes, saa ledebes Begivenhedernes Sammenføining af den store Bestyrelse til et endeligt Udfald, som for Skandinaviens Fremtid maatte ansees gavnlig.

Allerede i Aarets Begyndelse viiste der sig en Forandring i Sveriges og Frankriges gjensidige Forhold, der bebudede, at Carl Johans Ærbødighed for Frankriges Keiser, og hans Stilling til det gamle Fædreland, ikke gjorde ham blind for det Lands Interesse, til hvis Styrer i Fremtiden Sveriges Folk frivilligen havde udkaaret ham. Han bestemte sig til at opløse den ældre Forbindelse, og handle som svensk Mand. Vi have ovenfor seet, hvor mange forgjæves Forsøg Napoleon havde gjort paa at formaae Sverige til alvorligt fiendtlige Foranstaltninger, for at udelukke England fra Fastlandet, og afbryde den Handelsforbindelse, som styrkede denne haardnakne Fiendes Kraft til Krigens Fortsættelse. Det er tillige ovenfor viist, hvorlunde Sverige paa flere Maader fortsatte Fredens Haandværk under en offentligen erklæret Krig med England. Napoleon bestemte sig nu til at fremtvinge en alvorligere Krigstilstand i Sverige, hvis Styrelse han ansaa for at være i Vennehaand, og i en Fyrstes, paa hvis Eftergivenhed mod hans Ønsker, for ei at sige Lydighed mod hans Villie, han troede at kunne stole, og hans Forbittrelse blev desstørre jo meer uventet Modstanden var. — Den franske Minister Alquiers Forsøg paa at tilveiebringe et nordisk Forbund i Lighed med Rhinforbundet, for at sætte en Dæmning mod Rusland, var mislykket, og den franske Ministers heftige Noter i Stockholm besvaredes fra Kongen af Sveriges Side med en Anmodning til Napoleon om at bortfjerne den besværlige Minister. Napoleon betragtede imidlertid dette Forlangende som en Krigserklæring. Allerede i Januar Maaned rykkede Divisionen Friant ind i Pommern, lagde Beslag paa de svenske Kasser, besatte Embederne med Franskmænd og fordrede store Contributioner. Saavidt gik endog den franske General i sit fiendtlige Forhold, at tvende svenske Regimenter afvæbnedes og sendtes som Krigsfanger til Frankrige. Men Intet formaaede at rokke Sveriges Beslutning, at knytte Forbindelsen med Rusland og England i samme Grad fastere, som den slappedes med Frankrige. Pommern og Rygen var et ringe Offer mod den Erstatning, som Sverige ved andre Udvidelsesplaner søgte at berede sig. Carl Johan forandrede i Følge heraf den ydmyge Tone, som hidtil havde hersket i hans skriftlige Adresser til Napoleon. Hans Brev til denne Keiser af 11te Februar 1812 aander en større Selvstændighed og Alvor end hans forben omtalte Breve, og udgjør i den Henseende et af den Tids meest mærkværdige historiske Documenter[1]). Deri beklager han sig over, at en Division af Prindsen af Eckmühls Armee Natten mellem den 26de og 27de Januar havde gjort et Indfald i Pommern, derpaa trængt ind i Hertugdømmets Hovedstad, og bemægtiget sig Rygen, og tilføier, at Kongen af Sverige venter en Forklaring over Grunden til en Fremgangsmaade, der strider saa aldeles mod bestaaende Traktater. Han beraaber sig fremdeles paa den Ret, som hans gamle Forbindelse med Napoleon giver ham til en aaben Fremstilling, og til at ansøge om en ufortøvet Forklaring af Bevæggrunden til dette fiendtlige Forhold fra Frankriges Side, paa det han kunde blive i Stand til at

[1]) See Recueil de lettres &c. S. 55. Brevet, hvoraf i Texten findes en Extract, fortjener heel igjennem at læses.

give Sveriges Konge sin Mening tilkjende om den Politik, som Sverige for Fremtiden har at følge. „Den Fornærmelse, — skriver han — som uforskyldt er tilføiet Sverige, føles af Folket og dobbelt af mig, Sire, som er bleven overdraget den Ære at forsvare det. Om jeg end har bidraget til at gjøre Frankrige seierrigt, og bestandigen har ønsket at see det agtet og lykkeligt, er den Tanke aldrig falden mig ind, at opoffre det Lands Ære og Uafhængighed, som har adopteret mig. Deres Majestæt bedømmer saa rigtigen de stedfundne Omstændigheder, at Samme kan sætte sig ind i min Beslutning. Uden at eftertragte den Ære og den Magt, som omgiver Deres Majestæt, forlanger jeg kun, ei at betragtes som Deres Vasal. Deres Majestæt hersker over den større Deel af Europa, men Deres Herredømme strækker sig ikke til det Land, til hvilket jeg er kaldet. Min Ærgjerrighed indskrænker sig til at forsvare det, og jeg betragter dette som den Lod, Forsynet har tildeelt mig. Den Virkning, som det Indfald, hvorover jeg beklager mig, har gjort paa Folket, kan have uberegnelige Følger, og endskjønt jeg er ingen Coriolan og hersker ikke over Volsker, har jeg dog den gode Mening om det svenske Folk, at jeg kan forsikkre Deres Majestæt, at det er i Stand til at vove og foretage Alt for at hevne Fornærmelser, det ei har fremkaldt, og forsvare Rettigheder, som det maaskee hænger ligesaa fast ved, som ved dets Tilværelse." — Paa dette alvorlige Brev svarede Napoleon kun ved at fortsætte og forøge de mod Sverige begyndte Fiendtligheder.

Der var nu for Carl Johan intet Andet at gjøre, efter en saa bestemt og aaben Forklaring af sin politiske Tro som Sveriges Kronprinds, end at slutte sig nøiere til Rusland, og indgaae Fred med England. Der trak saaledes et mørkt Uveir op paa de tvende forenede Rigers, Danmarks og Norges, politiske Horizont, formedelst en Coalition imellem Rusland, Sverige og England. Denne Plan blev lagt under en fuldkommen, nyligen sluttet, Fred mellem de nordiske Magter, uden at Danmark efter Fredsslutningen havde gjort et eneste Skridt til at forstyrre det fredelige Forhold. Sveriges Had til Danmark, der saa ofte havde gjort, skjønt uheldige, Forsøg paa at benytte Sveriges Svaghed til dets Ydmygelse og egen Forstørrelse, og Ruslands Samvittighedsløshed, som forlod sin Allierede efter at have skudt ham frem paa Krigsskuepladsen for at befordre sine Forstørrelsesplaner, bragte en Forening i Stand, som ikke gik ud paa mindre, end at rive Norge løs fra Danmark. I Danmark kjendte man i Begyndelsen lidet til denne Plan, og i Norge varede det længe, inden man derom kom til nogen Kundskab.

Enkelte Stemmer af Oppositionen i Sverige have offentligen med Bitterhed berørt denne Beslutning, hvis Kilde med Rette ansaaes at udspringe fra Sveriges Kronprinds, men deres Udfald mod denne Fyrste synes ligesaalidet at være grundet i Sagens Natur, som Resultatet henpeger paa nogen Misledning [1]). Hine have yttret den Mening, at Finlands Gjenforening med Sverige kunde skeet paa en fredelig Underhandlingsvei, da Rusland maatte ansees mere tilbøielig til at opoffre en nyligen erobret Provinds, hvis Kjærlighed til den gamle Statsfrænde ei var udslukt, end at borthandle en fredelig Naboes Land, hvis Indbyggere aldrig havde viist nogen alvorlig Lyst til at indgaae en ny Forbindelse og mindst med Sverige. Paa den Tid, som her omhandles, yttrede denne afvigende Mening sig dog ingenlunde i en aabenbar Misnøie mod den svenske Regjerings Politik. Denne er frembragt ved senere indtrufne Omstændigheder og tildeels skuffede Forventninger. — Tage vi Hensyn til Resultatet, da ligger det Held, som ledsagede Sveriges, og det Uheld, som ledsagede Danmarks politiske Forhold under denne skjebnesvangre Katastrophe, klart for hver Mands Øie. Men uden at tage Hensyn hertil, maatte Sveriges Regjering, naar

[1]) [Om Sveriges saakaldte „1812 Aars Politik" kan det her ikke være Stedet at give nærmere Oplysninger. Man finder en Mængde mere og mindre authentiske Beretninger herom samt en Samling af vigtige Aktstykker i Schinkel-Bergmans Minnen VI. jfr. og Schierns Historiske Studier I. 335—349.]

den hensaa til Fremtiden, betragte Norges Forening med Sverige som en sikkrere Tilvægt i dets politiske Styrke end Finland. Rusland vilde neppe for bestandig have opoffret en Besiddelse, som det saalænge havde eftertragtet, og som det maatte ansee som en sikker Formuur mod Indfald fra Sverige i Krigstid. Dersom det nu, indviklet i en blodig Feide med Napoleon, ikke kunde opstille store Stridskræfter paa sin vestlige Grændse, saa maatte det engang, naar Freden styrkede denne colossale Magt, der har en fast tyvedobbelt Folkemængde mod Sveriges, og hvis Regjering mere vilkaarlig kan raade over Undersaatternes Liv og Kræfter, snart kunne overvælde Finland, og vise Sverige tilbage til sine naturlige Grændser. Finland ligger paa den anden Side af den bothniske Bugt, i en sammenhængende Række med Ruslands østersøiske Provindser, og tidlig eller sildig vilde denne Sammenstøbning, der giver Rusland saa mange Fordele og begge Naboriger en naturlig Afrundning, have fundet Sted. Ikke at tale om den Fasthed, som denne Affondring, forenet med Skilsmissen fra Resten af Sveriges tydske Provindser, under den forudsatte Forening med Norge, maatte give den skandinaviske Halvøes Politik i Fremtiden, der ligesom gjorde den fremmed for det øvrige Europas Omvæltninger, og tillod det at henvende en langt større Grad af Opmærksomhed paa Fredens Gjerninger end før. — Det svenske Cabinet maatte finde sig fra den moralske Side mindre afskrækket end Rusland fra at angribe sin Nabo, medens Fred herskede i Landene, fordi Rusland skulde overfalde en Ven, der oftere, uden Nytte for sig selv, havde understøttet dets Udvidelsesplaner, medens Sverige ofte i betænkelige Krigsforhold var bleven angrebet af Danmark. Af Frankrige, endog i dets nærværende store Vælde, havde Sverige Intet at frygte, da engelske Flaader holdt det franske Flag aldeles borte fra de nordiske Vande.

Meer almindelig var maaskee den Mening i Sverige, at dette burde have benyttet Ruslands kritiske Stilling i den vovelige Kamp, hvori det indlod sig, for at vinde Ålands Øerne tilbage, som i Ruslands Hænder vare et farligt Angrebspunkt, naar Sverige kom i Krig med Rusland; men ogsaa disse staae i saa naturlig Forbindelse med Finland, og kunne i Krigstilfælde saa let tilbageerobres af Rusland, at det vilde være betænkeligt ogsaa i denne Henseende at have kastet en Stridshandske ud i Fremtiden [1]).

Den første Frugt af Sveriges forandrede Politik var den i Petersburg under 5te April (24. Marts) 1812 imellem Rusland og Sverige undertegnede Alliance-Tractat. I denne forpligtede de contraherende Magter sig til med forenet Styrke af 25,000 til 30,000 Svensker, og 15,000 til 20,000 Russere at gjøre en Diversion mod Frankrige og dets Medforbundne paa det Punkt af den østersøiske Kyst, som maatte findes passende. Som Grund anførtes den franske Regjerings Besættelse af svensk Pommern, og de franske Armeers truende Bevægelser imod Rusland. Derhos fastsattes: „at da Kongen af Sverige ei i Overeensstemmelse med sit Lands Sikkerhed kunde gjøre denne Diversion, saalænge det maatte ansee Norge for sin Fiende, saa forbandt Rusland sig til, enten ved Underhandling eller ved Medvirkning, at forene Norge med Sverige, og garantere Sverige dets fredelige Besiddelse." Begge Magter forbandt sig desuden til at betragte Norges Erhvervelse for Sverige som en foreløbig Begivenhed, der skulde skee før Diversionen paa den østersøiske Kyst fandt Sted. Det hele Corps stilledes af den Aarsag under Carl Johans Commando. Da man imidlertid ei uden Nød vilde gjøre sig Kongen af Danmark til Fiende, saa besluttedes en Underhandling med ham om at tiltræde Forbundet, men uden at forrykke dets Basis, Norges Afstaaelse, for hvilket der skulde

[1]) Som Grund for Kronprindsens Raad at forene sig med Rusland er det bleven anført, at han forudsaa den franske Armees Nederlag i Rusland og dette Togs uheldige Udfald. Men da Alliancen mellem Rusland og Sverige fandt Sted, maatte Napoleons Angrebsplan være lidet bekjendt, og det kunde ikke heller forudsees, at hans store Feltherre-Talent i denne Krig skulde ligesom svigte ham paa alle Punkter, og hans Krigerheld forlade ham.

gives Danmark fuld Skadesløsholdelse i de tydske Stater. Det kunde imidlertid let forudsees, at Danmarks Konge ikke vilde tiltræde et Forbund, der skilte ham ved et Folk, som med Troskab havde holdt fast ved Foreningen med Danmark, og derfor modtage Erstatning af Lande, der først skulde erobres, og hvorom ikke engang noget bestemt Forslag kunde gjøres. Desuden var Kongen af Danmarks Tillid til Napoleons Storhed og Held til at overvinde sine mægtige Fiender endnu ikke svækket, og han kunde ikke være tilbøielig til at løsrive sig fra en Forbindelse, hvoraf han ventede sig Erstatning for alle Tab og Opofrelser. Derhos vare den franske Keisers Rustninger og Tilberedelser til at fælde den nye Fiende saa store, at Danmarks Haab om et lykkeligt Udfald visseligen ei kunde kaldes ugrundet, aldenstund Intet var skeet, som kunde bebude det Modsatte. Da Forslaget i det paafølgende Aar gjordes det danske Cabinet, blev det ogsaa med Uvillie forkastet. Danmark forblev endnu sit med Frankrige indgangne Forbund tro, og indskrænkede sig til at sætte sin Krigsmagt paa en respektabel Fod, uden endnu at forene sig med de franske Skarer.

Paa dette Forbund, som blev sluttet imellem Rusland og Sverige, fulgte strax efter Freden imellem England og Sverige, som undertegnedes i Ørebro den 12te Juli 1812. Ved denne Fred oprettedes igjen aabenbart den forrige Handelsforbindelse mellem begge Stater, der skjult havde fundet Sted under Krigen, og England forpligtede sig til at forsvare Sverige mod enhver fiendtlig Magt, som vilde overfalde det med Krig i Anledning af dette Forbund. I denne Tractat var endnu ikke Talen om Englands Garanti for Norges Forening med Sverige; — var en saadan Artikel til, maatte den være hemmelig [1]). Men det engelske Cabinet synes ikke at have indlemmet Norge i det Had, som det havde svoret den danske Regjering. Mellem Norge og England var en Fredstilstand midt under Krigen, der ligesom adsplittede begge de forenede Rigers Politik, og det engelske Ministerium maatte frygte den store Opposition i Parlamentet, der i djærve Toner talede de forenede Rigers og fornemmeligen Norges Sag. Strax efter tilsidesattes dog disse Betænkeligheder, da Napoleons Fiender, efter hans Uheld i Rusland, samlede alle Kræfter for at fremskynde hans Undergang. — Den Plan at forene Norge med Sverige maatte imidlertid for det Første udsættes, indtil Udfaldet af den store Kamp bestemte de krigførende Magters Skjebne. Franske Armeer, samlede i Frankrige selv og i de af Frankrige afhængige Stater, større og fuldstændigere udrustede, end den senere Historie paa eet Sted fremstiller, overvældede det russiske Rige. I flere Slag havde Napoleon Overmagten. — De russiske Hære trak sig tilbage, og de franske Skarer trængte ind i Ruslands Hjerte. Under saadanne Omstændigheder gjaldt det kun at forsvare sig; den hele russiske Magt maatte concentreres paa det af Napoleon angrebne Punkt, og der var ikke mere Tale om nogen Diversion paa den østersøiske Kyst, langt mindre om nogen foreløbig Erobring af Norge.

Imidlertid lod Sverige sig ikke ved dette Napoleons Held afskrække fra at knytte Forbindelsen med Rusland end fastere. Mod Slutningen af Juli Maaned dette Aar mødtes Ruslands Keiser og Sveriges Kronprinds i Åbo i Finland. Carl Johan blev der modtagen med de høieste Æresbeviisninger, og Alt viiste, hvor megen Priis Keiser Alexander satte paa en Forbindelse, der aldrig nogensinde havde været vigtigere for Rusland end nu, og paa en Fyrstes Personlighed, der med et stort Rygte som duelig Hærfører forenede Bekjendtskab med Napoleons Krigsforsel. Keiseren af Rusland naaede fuldstændigen Hensigten af dette Møde. I Åbo befæstedes [2]) den forhen sluttede Alliance-Tractat imellem Rusland og Sverige; Antallet af de Tropper, saavel russiske som svenske, der skulde stilles under Carl Johans Commando, forøgedes, men Erobringsplanen af Norge udsattes til videre. Det var iøvrigt mere Sveriges Ro-

---

[1]) [Ifølge Schinkel-Bergman VI. 206 skal den engelske Gesandt Thorton hemmeligt (og kun mundtlig?) have forpligtet England til at understøtte Sveriges Planer paa Norge.]

[2]) [Ved Overeenskomst af $^{30}/_{18}$ August 1812.]

lighedstilstand, end dets umiddelbare Deeltagelse i Krigen, som Rusland attraaede. I den sidste Henseende kunde den svenske Magt af 30 eller 35,000 Mand ikke gjøre noget mærkeligt Udslag i den store Kamp imellem fast en Million Krigere, medens et Indfald i Rusland igjennem Finland, hvor Sverige endnu havde mange Tilhængere, maatte mærkeligen have styrket Napoleons Angreb fra Polen igjennem Hjertet af det russiske Rige.

Der fattedes heller ikke paa Forsøg fra Napoleons Side, for at rive Sverige løs fra sin nye Forbindelse med Rusland. Men Sverige var døv for alle Napoleons glimrende Tilbud om Grændseudvidelse paa Ruslands Bekostning. Carl Johan havde valgt sin politiske Bane, og han blev sin Beslutning tro. Da Kronprindsen var kommen tilbage fra Åbo, blev der gjort de alvorligste Foranstaltninger for at opfylde de med Rusland indgangne Forpligtelser. Engelske Orlogsskibe forenede sig med svenske, og førte et betydeligt Antal Tropper til Carlscrona, og det lod til at den aftalte Expedition til et eller andet Punkt paa den baltiske Kyst skulde gaae for sig. Men ud paa Aaret kom pludseligen Befaling til igjen at udskibe Tropperne, og Expeditionen udsattes indtil videre. Ved Høstens Nærmelse vare andre Omstændigheder indtraadte, som gjorde det raadeligt at oppebie Udfaldet af den store Kamp, førend Sveriges Krigsmagt sattes over til Østersøens Strand. Napoleon stod som Seierherre i Moskau; men denne Stads Brand var det første Vendepunkt i hans Seiersflugt, og han blev nødt til at vende tilbage paa den under Sommerens Løb tilbagelagte Seierslinie, uden at have truffen de fornødne Foranstaltninger til at dække en Retirade, eller forsørge en flygtende Hær. Alle de Tropper, som Rusland havde at raade over, behovedes for at forfølge den flygtende Fiende, og under denne Jagt tilføie ham det størst mulige Tab. Desuden aabnedes der en haabefuld Udsigt til at kunne betræde Østersøens Kyster under langt andre Omstændigheder, end for Øieblikket var muligt. Preusserne havde med et tungt Hjerte fulgt de franske Ørne paa det russiske Tog, og det var at vente, at deres Krigerskarer vilde benytte det første Øieblik af Napoleons Uheld til at skille sig fra de franske Armeer. Naar dette skede, forvandledes hele Østersøens Strand til en Vennekyst, mod hvilken intet fiendtligt Skridt var fornødent, og de preussiske Hære maatte med Lethed kunne forjage Franskmændene fra de Punkter, hvor de havde sat sig fast. Den forenede russiske og svenske Hærmagt, styrket ved den preussiske, kunde saaledes anvendes paa andre Punkter, nærmere den nye Krigens Skueplads, som i Følge disse forandrede Omstændigheder aabnedes i andre Lande. Den Plan, som var lagt til den skandinaviske Halvøs Forening, udsattes saaledes indtil videre, og Sverige havde ved Hjælp af engelske Subsidier sine Hære slagfærdige, for at møde der hvor den store Sag med størst Virkning kunde fremmes. Fredstilstanden imellem de nordiske Magter vedblev saaledes gjennem hele Aaret 1812, og den frieste Communication til Lands og Vands imellem Norge og Sverige fandt Sted.

Det danske Hof synes endnu ikke i Løbet af dette Aar at have været bekjendt med disse Planer til Norges Løsrivelse. Nogle fiendtlige Demonstrationer fra Sveriges Side gave imidlertid Frederik den VIte Anledning til at træffe Anstalter til Armeens Sammentrækning og Forøgelse ved Fribataillonernes Oprettelse. Under 22de Juli meldte Vice-Statholderen General Krogh i Throndhjem om et udbredt Rygte, at der i Gothenborg var lagt Beslag paa danske og norske Skibe, og at General Essen havde samlet 20 Bataillоner, og Prindsen ansaa det derfor fornødent at sammentrække Armeen snarest muligt; og da han tillige underrettedes om, at der blev udrustet en Søexpedition i Sverige, anmodede han Contre-Admiral Lütken at træffe de fornødne Foranstaltninger. Under paafølgende 11te August meddeelte Kong Frederik Vice-Statholderen, „at alle Efterretninger fra Sverige ere overeensstemmende i, at den store Expedition er for Øieblikket udsat formedelst forefaldne Krigsbegivenheder i Polen og Rusland.“ Kongen tilføier, „at de Svenske havde antaget et meget høfligt Sprog mod Danmark, og forsikkre ei at ville Danmark noget, men at

de danske Rustninger have frembragt deres." Endskjønt man nu ei bør troe sig sikker, anseer Kongen det dog for rigtigst, saafremt ei modstridende Efterretninger indløbe, at lade udgaae de Frifolk, som Høsttiden og Agerbruget fordrer. „Jeg ønsker, at De ordlydende og pr. Estafette meddeler den værdige General Krogh dette, paa det han kan tage sine Forholdsregler derefter; men jeg anbefaler, at De har Speidere overalt i Sverige; thi Alt kan let forandre sig." Krigsuveiret trak imidlertid for i Aar over, og Sverige dyssede Danmark i Søvn med Hensyn til sine store Planer paa Norge [1]).

I Norge fortsattes endnu en levende Udskibning til England, og disse tvende Nationer blandedes med hinanden i engelske Havne, som i den dybe Fred, uagtet netop i dette Aar en af de blodigste Scener under den iøvrigt lidet alvorlige Krig fandt Sted paa Norges Kyster. I Danmark var heller ikke Rygtet om det hemmelige Forbund imellem Rusland og Sverige, for at bevirke de forenede Rigers Skilsmisse, paa nogen foruroligende Maade sat i Bevægelse. Uagtet Danmarks nøie Forbindelse med Frankrige var der stedse i Danmark et stort Parti, især i de høiere Klasser, som var Napoleon ugunstigt. I begge Riger anedes, udenfor den i Diplomatiken indviede Kreds, lidet hvor nøie Danmarks og Frankriges Skjebne var forbunden med hinanden, og at Napoleons Fald ogsaa truede at ryste den danske Stats Integritet [2]).

Fireogtyvende Capitel.

Fregatten Najaden ødelægges i Lyngøer [3]).

Det var i dette Aars Juli Maaned, at Fregatten Najadens Ødelæggelse fandt Sted, og denne Begivenhed bør Historien ei forbigaae som en af dem, der opvækker den sørgeligste Erindring om den sidste Krig. Vi maae i Fremstillingen af den Art med Varsomhed benytte de Beretninger, som derom findes i de offentlige Blade, som, idet de søge at berolige Gemytterne, male Begivenhederne med de lyseste Farver, og vi have derfor søgt at grunde vor Fortælling og vore Slutninger paa Dienvidners Udsagn. — For at give de norske Kyster en bedre Beskyttelse mod engelske Krydsere, der ofte bestode af større Skibe, blev i Foraaret 1812 opsendt til Norge den nybyggede Fregat Najaden paa 42 Kanoner, der rostes som et vel bygget og vel udrustet Orlogsfartøi. I Norge selv opvakte denne Forstærkning af Defensionsmagten Frygt og stor Misnøie. Norge befandt sig midt under Krigen i en Slags Fredstilstand med England, og Handelsforbindelsen imellem begge Riger var livligere end under mange Aar af den dybe Fred. Ofte nok havde den engelske Regjering gjort Mine til at formindske sine Krydseres Antal i de nordiske Vande, naar den engelske Fart der blev uforstyrret af norske og danske Kapere, saaledes som den var det i Østersøen, hvor den ikke molesteredes af nogen Fiende. Desuden var det allerede

---

[1]) [Jfr. Frederik VItes Breve til General Krogh, trykte i Moes Tidsskr. f. Personalhistorie II. 7—13.]

[2]) Forfatteren var mod Aarets Slutning i Kjøbenhavn, og var Vidne til den Glæde, som yttredes af Flere, ved hver Efterretning, som Aviserne bragte om Napoleons Nederlag i Rusland.

[3]) [Om denne Affaire kan jævnføres Gardes Dansk-norsk Sømagt S. 574—580 med Kart over Lyngøer Havn.]

dengang en almindelig Mening, at Krigen paa vore Kyster blot med Held kunde føres som en Defensionskrig, og at det mere kom an paa at underholde en sammenhængende Linie af Kanonbaade til Kysternes Forsvar, end at udsende store Skibe, der maatte blive et let Bytte for de talrige engelske Krydsere. Kanonbaadene havde indgydt vore Fiender Respect. Ustraffede kunde de lægge sig bag Klipper og Skjær, og pludseligen overraske Fienden med dræbende Skud, naar han vovede at nærme sig vore med Baaer [1]) og Skjær af Naturen beskyttede Klippestrand. Men saa fiendtlige Tanker havde visseligen paa den Tid ikke de engelske Krydsere, og det laa ikke i den engelske Regjerings Plan at forstyrre de norske Kysters Fred. Selv Norges Providering kunde, naar der brugtes Forsigtighed, skee under Fredens Fane. Kort, Intet havde været lettere end paa den Tid at tilveiebringe en fredelig Tilstand i Nordsøen, og denne forstyrredes kun, naar en forøget Styrke af danske Orlogsmænd tiltrak sig engelske Krydseres Opmærksomhed. Og England maatte i Sandhed være ligesaa befoiet som mægtigt til at kue de danske Orlogsmænd paa disse Høider; thi de havde ofte tilføiet dets Koffardiflaade stor Molest. Endnu maatte det være i frisk Minde, at en heel Række af Koffardiskibe vare tagne ud af en stor Convoiflaade, der kom fra Østersøen, og at det erobrede Bytte udgjorde flere Millioner Dalere [2]). — Nordmændene, som igjen vare vante til at betragte England som en Vennestat, og Norges Handel med dette Land som en Kilde til Velstand og et Middel til at afværge de Farer, som vare forbundne med Norges Providering i Krigstid, erfarede derfor med bange Hjerter Forstærkningen af den danske Orlogsflotille i Nordsøens Vande, og anede et sørgeligt Udfald. Ikke let flød Landsmænds Blod unyttigere for Fædrelandets Sag, end det som udgjødes i Lyngøers Havn, og ikke let kunde fra Danmarks Side vælges et ubeqvemmere Øieblik til at forøge Krigens Bitterhed, end da det mægtige Forbund knyttedes, som besluttede de forenede Rigers Skilsmisse.

Najaden kom, og betroedes til en modig Officier, Capitain Hans Peter Holm, der forhen havde udmærket sig i den danske Søtjeneste, og han samlede om sig en Flotille af Kutterbrigger, som sværmede langs vore Kyster, i Haab om at forulempe den engelske Fart paa Østersøen. Til at gjøre Jagt paa denne Eskadre, hvis Ødelæggelse maatte giøre den engelske Koffardifart paa disse Høider saagodt som sikker, fordi den danske Orlogsmagt ingen brugbar Krydser mere kunde levere, bestemtes Orlogsskibet Dictator paa 64 — efter Andre paa 70 — Kanoner, og i dettes Følge vare tre Kutterbrigger. Formedelst Chefens Død faldt Commandoen i Capitain Stewarts Hænder, som da var neppe 20 Aar gammel, og brændte af Begjærlighed efter at udmærke sin Begyndelsesbane med en modig Bedrift. Til en saadan ødelæggende Jagt var Aarstiden saare beqvem, da Dag og Nat falde sammen i et uafbrudt Lys, og store Dele af Havets Flade ere i klart Veir stedse at oversee, medens de i Dagens Løb sædvanligen omspillende Land- og Søvinde paa vore Kyster understøtte Fartøiernes forskjellige Seilmaneuvrer mod bestemte Punkter. — Den 6te Juli havde Najaden med sine 3de Følgesvende Laaland, Samsø og Kiel, kastet Anker i Oxefjorden ved Haven, en tryg Ankerplads, som ligger indenfor Kystens Skjærgaard. Paa Fregattens Krydstogt Dagen i Forveien var ingen fiendtlig Krydser bleven seet, og Chefen troede sig fuldkommen tryg i sin Havn. Imidlertid stege Nogle af Najadens Officierer ved Middagstid op paa Klippeknatten ovenfor Husene i Haven, for at gjøre Udkig, og forundredes ikke lidet over at see en stor Orlogsmand, med 3de mindre Fartøier i sit Kjølvand, nærme sig Kysten og stile lige mod

---

[1]) Blinde Skjær.

[2]) [Ovenfor S. 255, hvorved mærkes, at det var 19de Juli 1810 Krieger med de norske Kutterbrigger udskar 47 Skibe af en engelsk Convoi 7—8 Mile Syd for Lindesnes. Convoien var kun dækket af en eneste Orlogsbrig, der var saa langt agterud, at den ikke kunde forsvare Handelsskibene. Dette var den største Fangst i denne Krig, og udbragtes til $5\frac{1}{2}$ Millioner Rdlr. eller efter Middelcours omtr. 1,100,000 Sølvspecies.]

den Aabning, som førte ind til Najadens Ankerplads [1]). Opdagelsen heraf frembragte en stor Forvirring i vor lille Eskadre. Alt Mandskab ilede ombord, og Chefen beredte sig ved en hastig Flugt, understøttet af en strygende Sydvest, at undgaae den forfølgende Fiende. Den dristige Englænder styrede i Fregattens Kjølvand lige ind imellem det snevre Sund imellem Borøen og Sandøen, og fulgte det bugtede Løb imellem Sandøen og Fastlandet til Lyngøer Gab. Det paastodes, at Fregatten var en bedre Seiler end Orlogsskibet, og at den kunde have undgaaet sin Fiende ved at gaae lige til Søes. Men Holm vilde ikke opofre Kutterbriggerne, som da vare blevne et sikkert Bytte for Fienden. Tillige er det blevet fortalt, at den Lods, som Holm havde ombord, lovede at styre Fregatten igjennem et Løb, som vel var dybt nok for Fregatten, men hvor Orlogsskibet nødvendigen maatte løbe paa Grund. Holm styrede saaledes ind i Lyngøersgabet, og i sine Tanker tryg for videre Forfølgelse kastede han Anker og opgav sine Seil [2]).

Orlogsskibet slap imidlertid ikke sit Bytte, men trængte ind i Lyngøersgabet i Fregattens Kjølvand, og fik der, med den ene Ende paa Grund, en saa fordeelagtig Stilling mod Fregatten, at det kunde bruge den hele Bredside af sit Batteri mod sin Fiende, medens derimod Fregatten havde under Ankringen svinget saa uheldig op, at den kun med enkelte Kanoner kunde spille mod den allerede i sig selv langt overlegne Fiende. Kampen var derfor kort, og ødelagde Najaden efter en halv, efter Andre, efter halvanden Times Forløb. Der fortælles, at det første Skud rammede den Lods, hvis uheldige Raad gaves Skylden for Najadens Ødelæggelse. Frygteligt var Blodbadet paa Najaden, især da det øverste Dæk, idet Fregattens tre Master alle paa een Gang bleve overskudte, faldt ned paa Batteriet og knuste de Ulykkelige, som befandt sig i Skibets Rum og Lazarettet, hvorved ogsaa alle 3 Chirurger bleve dræbte. Af det hele Mandskab, som bestod af omtrent 300 Mand, reddedes 180 Mand, hvoraf 80 vare mere eller mindre lemlæstede og saarede. Flere Officierer

---

[1]) With S. 187—188 fortæller, at Stewart af de Nordmænd, som fore paa England, beskyttede af Licencer, var bleven underrettet om Fregattens Stilling, og lader norske Fiskere forplante Efterretningen. At der kunde gives saa nederdrægtige Landsmænd i Norge som andensteds, ville vi ikke nægte, men det er høist ubilligt deraf at drage nogen for Nordmændene fornærmelig Slutning med Hensyn til den almindelige Stemning i Landet. Denne viiste sig noksom i den almindelige Bedrøvelse, som Najadens Undergang over hele Norge opvakte. I Anledning af dette Rygte udlovede Admiral Lütken en Douceur til den, som beviisligen opgav Navnet paa det Skib, der sagdes udenfor Christiansjand at have givet Fienden Underretning om, at Najaden var i Søen, og den Fisker, der røbede ham Fregattens Ankerplads. Men Oplysningen kom ikke.

[2]) I Anledning af den almindelige Tro, at Stewart blev lodset ind til Lyngøer af en Nordmand, faar With Leilighed til at udgyde sin Harme over det Slags Forræderi. „Daglig gik og kom — siger han — norske Kjøbmandsskibe med engelske Licencer. Disse bragte Fienden Efterretning om hvert Skridt, den i Norge commanderende Admiral O. Lütken foretog sig, og hvad Fienden ei kunde faae at vide af disse, det vare de norske Fiskere paa Kysten saa godhjertige troligen at rapportere, saa at Intet var skjult for ham." — Derimod paastodes det i Norge, at det var en Svenske, der længe havde opholdt sig i Lyngøer, som lodsede Stewart ind. Ingen af Delene er rigtigt, da Stewart selv for norske Officierer, som senere havde Leilighed til at omgaaes med ham, forklarede med Bestemthed, at han vel havde norske Matroser ombord, saavelsom andre Nationers, men ingen Lods, og at han [fra Haven til Lyngøer] fulgte Fregattens Kjølvand. [Saavel i sin Rapport som mundtlige Forklaring oplyser han, at han blev ledet til at søge Najaden i Haven Havn, ved at opdage dens høie Mastetopper over Fjeldet.] Der er ingen Tvivl om, at der var flere norske Matroser i engelsk Tjeneste, især før Krigen. Den engelske Marine hvervede Mandskab ved Presning, ligesom det heller intet Under var, at norske Matroser, som under deres Fangenskab vare udsatte for stor Mishandling, stundom gik til Orlogs for at forbedre deres Kaar. Ikke alle Landsmænd ere i Stand til at sætte deres Handlinger i Forbindelse med Fædrelandets Tarv. Den langt større Deel valgte visseligen ikke denne Lindring i Nøden. De Fleste udholdt taalmodigen Fængslets Kvaler.

dræbtes og qvæstedes[1]). Under Slaget selv viiste Chefen det største Mod, og det var som han søgte Døden ved at udsætte sig for den største Kugleregn. Først da alt Haab om Skibets Frelse var forbi, og Enhver reddede sig saa godt han kunde ved at svømme fra et Vrag, som hvert Øieblik truede med at springe i Luften, blev Holm, som selv ikke kunde svømme, ført til Land af en svømmende Matros[2]).

Kutterbriggerne vare imidlertid i største Fare for at blive erobrede af Fienden. Briggen Samsø blev dog, efter at Chefen var bleven haardt saaret, reddet derved, at den styrede ind i en Bugt, hvor Fienden ei kunde forfølge den. Briggerne Kiel og Laaland maatte stryge og foreløbigen overgive sig, efterat den sidste var stukken i Brand. Men da Holm havde mistet sin Fregat, overtog han Commandoen over de faa Kanonbaade, som befandtes i Havnen, og ved en vel stilet Ild reddede han de erobrede Kutterbrigger. Fienden søgte ved Parlamentering at bevare disse, under Tilbud af at give alle Fanger tilbage, dersom han under Udseilingen blev umolesteret; men Holm afslog Tilbudet, og kun ved Hjælp af en gunstig Briis lykkedes det Stewart at forlade sit farlige Ankerleie og komme til Søes. Dersom saaledes end Holms Foranstaltninger til Fregattens Redning vare uheldige, saa kan det ikke nægtes, at han og de øvrige Officierer ved tappre Krigeres uforfærdede Mod og Aandsnærværelse under og efter Slaget bevarede den danske Sømandshæder, og reddede Stumperne af den lille Flotille.

Et andet Spørgsmaal omtvistedes meget paa den Tid, nemlig om den temmelig talrige Flotille af Kanonbaade, som befandtes paa Kysterne i Nærheden, med tilbørlig Hast havde ilet Najaden til Hjælp. Kanonbaadene fra Riisøer, og endog de, som befandtes paa de nærmeste Stationer vesten for Arendal, kom til forventet Tid paa Valpladsen; men det var fornemmeligen mod den Arendalske Flotille, under Lieuten. Dietrichsons Commando, at Rygtet stilede sin Anklage. Ogsaa denne Flotille begav sig betimeligen paa Veien, men kom underveis i Engagement med 2de engelske Kutterbrigger, som under Indseilingen vare løbne paa Grund, og først efterat denne Affaire var endt, kunde de fortsætte Veien til Valpladsen, hvor imidlertid Ødelæggelsen var skeet. Forfatteren har hørt dygtige Officierer, som vare tilstede ved Slaget, paastaae, at der ikke kunde bebreides Chefen for Arendals Flotille nogen Forsinkelse ved denne Leilighed, da han ikke kunde vide, hvad der foregik ved Lyngøer, og havde god Aarsag til at angribe de engelske Kutterbrigger, hvoraf en laa paa Grund[3]). De ansaae det derimod for meer ubestemt, om ikke Kutterbriggernes Entring burde været forsøgt. Nu slap de derfra med noget Tab af deres Rig, hvoraf enkelte Stumper bragtes til Arendal som Seierstegn, og Kanonbaadene kom selv hele og holdne uden Tab af Mandskab tilbage til deres Station. Saameget paastodes imidlertid, endog i Chefens Beretning om Slaget, at Orlogsskibet Dictator ikke var sluppet til Søes, naar alle Kanonbaade havde kunnet indtræffe i Lyngøer førend den føielige Vind brisede op, der bragte den til Søes. I den officielle Beretning om Slaget og i trykte Beskrivelser over Slaget frikjendes hiin Chef aldeles.

Paa Borøen var anlagt et lille fast Batteri, som skulde beskytte Indløbet til Oxefjorden, men formedelst uheldige Omstændigheder kunde dette lidet udrette. Commandoen var overdraget en Kystværns-Chef, som vistnok var en høistagtværdig Mand,

---

[1]) [Ifølge Garde 579 blev af Najadens 315 Mand 127 dræbte og 88 saarede; af Officierer faldt Lieutenanterne Grodtschilling og den ovenfor S. 272 nævnte Buhl samt to af Lægerne og Proviantforvalteren. Briggerne havde lidet Tab, men Samsøs Chef saaredes, og paa Kiel faldt en Maanedslieutenant og saaredes en Lieutenant. Briterne opgave sit hele Tab til 9 Døde og 35 Saarede.]

[2]) En af Najadens Mandskab, som siden kom i Forfatterens Tjeneste, fortalte ham, at Holm, da hele Mandskabet, som kunde svømme, søgte at redde sig, havde spurgt: „Er der Ingen, som vil redde Jer Chef?" og var derpaa af en Svømmer bragt i Land.

[3]) Denne reddede sig kun derved, at den kastede sine Ankere og Kanoner overbord, hvoraf Ankerne og nogle af Kanonerne siden opfiskedes. Briggen selv slap derefter til Søes.

men ingen Krigshelt. Efterat den første Salve var løsnet, hvis Skud gik over Kutterbriggerne, og frembragte kun et Hurraraab fra deres Mandskabers Side, flygtede han til Skoven uden at tage videre Deel i Bombardementet. Han afløstes vistnok af en særdeles modig Skibsfører, Axel Jensen, som stilede sine Kanoner saa vel, at en anden Art af Skrig reiste sig paa de engelske Kutterbrigger, men der var ingen Ammunition meer, og den modige Sømand maatte i Fortvivlelse og Harme lade sine Kanoner tie. Ligesaa mangelfulde og forvirrende vare de øvrige Kystværns-Foranstaltninger. Kystfolket stimlede i Mængde til paa enkelte Punkter, og kunde have dannet en respectabel Landstorm, og fra Nogle blandt Kystværns-Anførerne tilmeldtes hiin føromtalte Chef, at Mandskabet var samlet til hans Raadighed. Hans Svar var, at han skulde lade dem vide, naar Mandskabet kunde bruges; men Ordren kom ikke, og Dictator forulempedes paa sin Seiersplads ikke af Kystværnet. Den blev liggende paa Grund, indtil en føielig Vind befriede den fra sin farlige Stilling.

Admiral Lütkens glimrende Rapport til Danmarks Konge om dette Slag, som endte med den Paastand: „Faa Skibe ere tilintetgjorte paa en hæderligere Maade end Deres Majestæts Fregat", foranledigede, at flere Hæderstegn uddeeltes. Mange kom vistnok paa det rette Sted, formedelst udviist Tapperhed og Sømands-Conduite; Nogle af den Dags Helte, som havde udviist begge Dele, bleve forbigangne; men nogle synes neppe vel fortjente. Ikke engang han glemtes, som flygtede for Krudtrøgen og afløstes af en modigere Eftermand, der vel ikke prydedes med noget Kors, men hædredes desto meer af sine Landsmænd. — Dette uheldige Slag udbredte imidlertid en almindelig Sorg over vore Kyster, og med Undtagelse af Kjøbenhavns Bombardement har neppe nogen isoleret Krigsbegivenhed opvakt saa megen Deeltagelse i Norge. Var det danske Flags Ære, efter Lütkens Paastand, fremmet ved dette Slag, da var den dyrekjøbt ved over 100 Landsmænds Blod og Manges Lemlæstelse, som fulgte dem Livet igjennem. — Najadens Ankomst i vore Vande opvakte ingen Glæde; thi man anede Englands Opmærksomhed paa dette herlige Skib, der kunde tilføie engelske Convoiflaader og enkelte Krydsere stor Skade; men den sørgelige Maade, hvorpaa det forsvandt, opvakte almindelig Deeltagelse og dyb Bekymring. Den engelske Chef selv har i Samtaler med norske Officierer erklæret dette Angreb som et stort Vovestykke, der sjeldent lykkes, og let kunde have faaet et Udfald, der havde paadraget ham Ansvar.

I Lyngøer Havn bleve flere Huse ramponerede, men Indbyggerne skaanedes paa Liv og Lemmer, som de beskyttede ved Flugten. Der blev siden foranstaltet en Undersøgelse gjennem Stiftamtmand Schouboe, hvorefter en passende Erstatning blev dem tilstaaet. Længe efter den Dag havde Lyngøer-Indbyggerne ikke liden Fortjeneste ved Opfiskningen af de mange brugbare og tildeels kostbare Ammunitionssager, som vare sunkne med Najadens Vrag. Nogle af Tønsbergs Byes Borgere, der udmærkede sig ved deres patriotiske Sind, lode undersøge Vragets Stilling, i den Tanke at lade det optage, og uden Vederlag gjengive den danske plyndrede Marine; men det befandtes umuligt. Najadens Chef fandt ikke længe efter ved en ulykkelig Hændelse sin Død i Bølgerne, og hans Vaabenbrødre hædrede hans Minde ved et Monument paa Langesunds Kirkegaard ¹).

Ikke længe efter fandt en anden uheldig Fegtning Sted i de nordlige Farvande. I Finmarken angreb nemlig Lord Stuart, Chef for Fregatten Horatio, med overlegen Magt 2den August Lieutenant Bodenhof, som med to smaa armerede Provi-

¹) Rapporten om dette Slag fra Contre-Admiral Lütken og Kapitain Holm findes efter Kjøbenhavns Nyeste Skilderi, 9de Aargang No. 59, i Bilag 62. [Holm forliste og omkom Natten til 25de October 1812 lige i Langesunds-Løbet. Over de i Lyngøer Faldne blev ligeledes paa det Sted ved Kysten, hvor de fælles begroves, senere reist en Mindestøtte.]

deringsfartøier skulde besvære den engelske Fart paa Archangel. Overmagten var for stor og Bodenhofs Fartøier bleve erobrede efter en fortvivlet Modstand, som omtales med stor Berømmelse af den engelske Chef selv. De Engelske havde ved denne Leilighed flere Dræbte og Saarede baade af Officierer og Menige.

Femogtyvende Capitel.

Aaret 1812.

Aaret 1812 havde en anden sørgelig Betydning for Norge, som i en høi Grad bidrog til at forværre dets Stilling og nedtrykke en stor Deel af dets Indbyggere. Det var et af de største Misvæxtaar, som i Mands Minde var kjendt. Foraaret havde været meget koldt og fugtigt, og Landmanden havde paa de fleste Steder ikke lagt Sæden i Jorden førend hen i Juni Maaned. Om Sommeren skred vel Vegetationen raskt frem under betimeligt Veir, og man begyndte at gjøre sig Haab om en god Høst, da Nattekulden allerede i de første Dage af September indfandt sig i en saa stærk Grad, at Sædens Modning paa de fleste Steder hindredes, og Kornet hængte grønt og slimet paa det visnede Straa. Efter den Dag hindredes baade Kornets Modning og Indbjergning formedelst tiltagende Fugtighed og Kulde, og en tidlig Snee dækkede mange Kornstøre, som hængte fulde af umodent Korn. Denne Ulykke forøgedes i en høi Grad derved, at Kartoflerne, som under Krigen udgjorde mange Bygders Hovedføde, især i Fjeldbygdene, saa godt som aldeles mislykkedes. Kort, Aaret 1812 kunde betragtes som et fuldkomment Misvæxtaar, hvis Følger maatte blive saameget betænkeligere, som Kornet istedetfor i Krigens Aar var opdynget i Forraad, men under en besværlig Kornforsyning kun havde været tilstrækkeligt til at tilfredsstille Dagens Behov. — Danmark havde vel ikke et saa afgjørende Uaar som Norge, men alle Danmarks Landmænd vare enige i, at Aaret maatte regnes til de middelmaadige. Dertil kom, at Aaret 1811 ikke heller havde hørt til Danmarks rige, og at Kornbeholdningerne vare saa aldeles udtømte, at den danske Landmands første Omsorg maatte være henvendt paa at forsyne det ham nærmest liggende Marked. Hele Aaret igjennem førtes Klage i Danmark over Kornets Stigen i Priis, ja endog over Mangel paa det fornødne Mundforraad. Dertil bidrog især de store Udskrivninger, som Regjeringen paabød Landmanden i Danmark for at fylde Magasinerne med Korn, der skulde overføres til Norge. Forfatteren opholdt sig i Danmark i Aarets sidste Maaned, for at indkjøbe det i hans Virkekreds fornødne Korn og besørge dets Afskibning, og han var i det Tilfælde, at han maatte afgive en Deel af det Korn, han havde kjøbt, eller som paa de offentlige Magasiner var ham anviist, til Fordeel for den Landmand selv, hos hvem Kornet skulde hentes. Det udskrevne Korn udtømte stundom saa aldeles den danske Bondes Forraad, at han tildeels manglede baade Brød- og Sædekorn.

Norges Kraft til at bære Byrden af et Uaar og en dermed forbunden vanskelig Providering var allerede i Løbet af dette Aar bleven svækket. Vi have ovenfor gjort opmærksom paa de Omstændigheder, som efterhaanden forvanskede Handelsforholdene, paa den ene Side formedelst overspændte Speculationer og ubefindig Fremtræden paa en let Handelsbane, paa den anden formedelst indtrufne Handelsconjuncturer i England selv, der formindskede Begjæret efter nordiske Producter og indledte andre Rivaler paa Trælastmarkedet. Men især var Pengekraften til at kjøbe formindsket derved, at Tilladelsen til at indføre Trælast til England var, som ovenfor viist, forbunden med

Forpligtelsen til at udføre igjen engelske Manufactur- og Colonial-Varer. Saaledes opdyngedes Overdaadighedsvarer i samme Grad som Antallet af udenlandske Vexler formindskedes, og der fandtes ikke saa mange rede Midler i deres Hænder, som maatte gjøre Indkjøb af Livets Fornødenheder i deres Kredse. Under den største Overflod af Livets Nydelser paa dets høiere Trin, begyndte saaledes ved Slutningen af dette Misvæxtaar den sørgeligste Mangel at vise sig paa dets lavere. Dertil bidrog ogsaa Pengenes stærke Fald, der nu ikke længer ved noget Middel lod sig styre, og som befordredes ved den større Trang til at indføre Livets første Fornødenheder, og formedelst en større Sjeldenhed af udenlandske Vexler paa Forhandlingsbørsen. Deraf opstode store Lidelser og Nød, især paa den mindre Haand, medens den Deel af virksomme Borgere, som sadde ved Sølvets Kilde og inddroge Værdien af solgte Varer fra Udlandet, vare mere ligegyldige ved det omløbende Repræsentativs synkende Værd. Ikke alene steeg Kornets Priis af denne Aarsag, og fordi Kornet var i ringere Mængde forhaanden; men det var tillige af en slettere Art, mindre føderigt i Nydelse og vanskeligere at forsløttes uden at bedærves. Den sidste Omstændighed var især betænkelig, fordi der under en farlig Transport var længere Tid imellem Indladning og Udlosning, og fordi Transporten selv var tildeels i ligegyldigere og skjødesløsere Hænder. Vi undre os saaledes ikke over, at Kornets Priis mod Aarets Slutning steeg i en foruroligende Grad, at Norges Tilstand, uagtet Handelstilstandens tilsyneladende Livlighed, mærkeligen forværredes, og at Mangel og Nød begyndte at vise sig i de lavere Klasser, og iblandt dem som lønnedes med faste Gager eller levede af Renterne af Capitaler, hvis Værd dagligen formindskedes. — Den ovenfor omhandlede Forbindelse mellem England, Rusland og Sverige gjorde og en Forandring i Englands venlige og fredelige Politik med Hensyn til Norge. Fra den Tid af besværliggjordes den i disse Aar saa livlige Handelsforbindelse mellem England og Norge alt meer og meer. Allerede mod Slutningen af dette Aar indskrænkedes Licencefarten, og kunde alene paa besværlige Omveie fortsættes; Kornfarten blev mere forhindret og kort efter opstod en fiendtlig Tilstand, der ved et fuldkomment Afsondrings- og Blokadesystem skulde fremtvinge Norges Skilsmisse fra den gamle Forbindelse. Norges gyldne Tid endte saaledes endnu i dette Aar, og en Række af Aar, fulde af Lidelser, Savn og en tilbagegaaende Næringstilstand, fulgte derefter, hvis Følger hvilede tungt paa Landet længe efter at Norges udvortes Politik og indvortes Statsforfatning havde taget en lykkelig Vending, og Fædrelandet kunde ligesom skabe sin egen Skjebne.

Sexogtyvende Capitel.

Følgerne af Napoleons Nederlag i Rusland.

Europas Politik fik mod dette Aars Slutning ved de franske Armeers Undergang i Polen og i de russiske Provindser et forandret Udseende; thi omsider svækkedes Napoleons Kraft, og under en almindelig Opstand af Europas mægtigste Nationer beredtes hans Fald. Den franske Armees uheldige Stilling, foranlediget mere ved ødelæggende Naturphænomener end ved Fiendens Vaabenheld og strategiske Kunst, styrkede ikke alene Russernes Mod, men forvandlede Frankriges tvungne Forbundsvenner til aabenbare Fiender. Østerrige som Frankriges Allierede stak et Sværd i Skeden, som det i Aarets Løb lidet havde brugt mod Frankriges Fiender. Det udsatte imidlertid, enten formedelst det østerrigske Hofs Familieforbindelse med det franske, eller fordi det ei var tilbørligen udrustet til Krig mod en Magt, der saa ofte havde ydmyget det,

sin Krigserklæring til Fremtiden, og indskrænkede sig foreløbigen til en fuldkommen Neutralitetstilstand. Preussen derimod, som i sin svækkede Tilstand, og paa alle Kanter avet og stærkt iagttaget af den franske Krigsmagt, havde været nødt til en mere umiddelbar Deeltagelse i Frankriges Angrebskrig mod Rusland, benyttede det første Dieblik efter Napoleons Flugt igjennem Polen for at løsrive sig fra det trykkende franske Aag. Tilsyneladende skede dette mod den preussiske Konges egen Villie, idet den preussiske Overgeneral York paa egen Haand forbandt sig med Russerne; men Ingen tvivlede om den sande Sammenhæng, der snart lagdes for Dagen ved et offentligt Forbund imod den fælles Fiende. En bedre Behandling kunde Napoleon ikke vente af en Stat, som han havde sønderslittet, og af en Konge, som han paa mange Maader havde ydmyget og forhaanet. — Med Preussen forenede Meklenburg sig. Alt bebudede saaledes Enden paa Napoleons Universalmonarki, og nu syntes det klart, at Sveriges Konge havde valgt den bedre, Danmarks Konge den slettere Lod, endskjønt de krigførende Magters forandrede Stilling visseligen meest var en Følge af en Række af uheldige Omstændigheder og grove Vildfarelser, der vare ligesaa umulige at forudsee, som mindre rimelige at forudsætte. — Imidlertid var det store Befrielsesværk endnu ikke fuldendt og Napoleons Ydmygelse ikke fuldstændig. Napoleon var slaaet, Kjærnen af hans Veteraner var begraven i russiske Provindser eller slæbt som Fanger til Sibirien; men han selv med sine store og dygtige Generaler var undsluppen Faren; herlige Rester af de tappre Hærskarer vare, især under Vicekongen Eugens kloge Anførsel, bragte i Sikkerhed i tydske Fæstninger, som endnu vare i Frankriges Vold. Inden Paris's Mure rugede Napoleon igjen over store Angrebsplaner og Krigens blodige Fortsættelse under Anspændelsen af sit mægtige Riges yderste Kraft. Der forberedtes saaledes en ny Kamp, som skulde afgjøre Napoleons Skjebne, og vi træde med en vis Rædsel ind i et Aar, i hvilket dette i Hovedsagen skulde skee.

Syvogtyvende Capitel.

Rigsbankforordningen af 5te Januar 1813.

Aarets første Dage bragte den skjebnesvangre Pengeforordning, som skulde raade Bod paa en Forvirring i det dansk-norske Pengevæsen, der havde sin Rod i en fjern Fortid, men i de sidste Aar havde opnaaet en frygtelig, alle indvortes Eiendomsforhold forvirrende Modenhed. Forordningen selv er vel i sine Hovedbestemmelser saa langt fra at kunne betragtes som et finantielt Misgreb, eller som et nyt Tillæg til de Ulykker, som trykkede Nationen i denne Henseende, at den meget mere maa ansees som et nødvendigt, klogt og passende Middel til at bringe saa megen Orden i en forvirret Sag, som under de forhaandenværende Forhold var muligt. Det dansk-norske Folk har Aarsag til at beklage de Omstændigheder og de Misgreb, som foranledigede Nødvendigheden af en saadan Forordning; men denne selv gav ingen Anledning til Klage. Hver den, hvis Interesse rammedes af Lovens Bud, enten fordi hans Opreisning blev mindre end han havde ventet, eller hans Speculationer paa Medborgeres Pung indskrænkedes, eller af andre Aarsager, jamrede sig, og Klagerne lode høit i de Dage over det ganske Land. Reconvalescentens Smerter ere ofte større end Patientens. — Aldrig er vel en Forordning kommen ud i Norden, der har foranlediget en skarpere Prøvelse end denne; thi den berørte alle Interesser. De Bestemmelser, som Forordningen indeholdt, var en Efterligning af dem, som indeholdtes i en flere Aar forud udgiven Pengeforordning i Østerrige, og Detaillen deraf ligger udenfor Grændsen af disse Undersøgelser. Det var naturligt, at en Forordning, der paa saa mange Maa-

der virkede paa Eiendoms- og Pengeforholdene, fremkaldte de forskjelligste Domme og Fortolkninger; det er ligesaa naturligt, at der hos Lovforfatteren ei kunde forudsættes et nøie Bekjendtskab med alle locale Forhold, og at Uregelmæssigheder i denne Henseende maatte finde Sted; men den samme dygtige Haand, som udkastede den, forsvarede den, og til dette Forsvar maae vi henvise Læserne [1]).

Den sidste Søvaarskrig medførte mange physiske Ulemper for Norge; det nedtryktes af partiel Hungersnød, Sygdom og alskens Viderværdighed; men disse kunne ingenlunde sammenlignes med de ulykkelige moralske Følger af hiin Tids mangfoldige Forviklinger, som have strakt deres Rod til Fremtiden, og endnu spores. Den Række af Sædelighedsfordærvelse, som vare Fostere af Tidens Tryk under Krigen, og af Reactionen mod de sørgelige Følger deraf, har Pengeforordningen i en vis Grad forøget, og idet dens Hensigtsmæssighed og Nødvendighed erkjendes, kan Historien ikke undgaae at berøre den mørke saavelsom den lyse Side af dens Regulativ. Vi finde maaskee i disse samtlige deprimerende Omstændigheder en medvirkende Grund til den Sædelighedens Forvanskning, hvorfor vor Tidsalder anklages, og for hvilken man henter Beviset i det voxende Antal af Forbrydere og Retsforfølgelser, og i Borgernes mindre simple og rolige Færd. Enhver Tidsalder bør gives sin Ret, og vor Tid har sin Ret som den forsvundne, og om Sammenligningen har sin mørke, har den ogsaa sin lyse Side. Men et klart Speil af Fortidens Mønstre og af dens Forvildelser kan give de styrende og lovgivende Magter Midler i Hænde til en Forbedring i Borgerens physiske og moralske Tilstand.

Strax i Krigens Begyndelse traf Regjeringen Foranstaltninger, der ved deres Strenghed ligesom forstyrrede et hidtil almindeligen udøvet Retfærdighedsprincip. For at skade en overmodig og uretfærdig Fiende, krænkedes i Følge offentlige Lovbud Forpligtelser, som i Handelsforhold stedse ere blevne betragtede som hellige, og ligesom liggende udenfor Politikens Omraade. Imidlertid undgik vore Handelsmænd mestendeels denne Fristelse til at berige sig paa uskyldig Mands Bekostning, ved en stiltiende Ulydighed mod de strenge Love. Da den danske Regjering begyndte at indsee det Ukloge i sin afmægtige Strenghed, der skadede Landets Borgere usigeligen meer end Udlændingen, og tillod et stiltiende Handelssamqvem med Fienden, skede det tildeels under Betingelser, som ledede til Misbrug med en hellig Forpligt. Vore Landsmænd have i Almindelighed betragtet Eden som hellig, men under Krigen dreves med denne et letfærdigt Spil til Understøttelse for den hemmelige Forbindelse med Fienden. I Landets ulykkelige Stilling, under Næringsløshed og Mangel paa Livets første Fornødenheder, laae store Fristelser til Udskeielser paa alle Hænder, og ikke alle Sjæle vare stærke nok til at modstaae dem; men ved Siden af disse Sædelighedsfordærvere gik en gløbende Fædrelandskjærlighed, aabenbaret i virkelige Opofrelser, igjennem den da levende Slægt, som ikke alene tjente til at forbedre Landets Stilling, men virkede velgjørende paa Nationalcharakteren. En meer indirecte og meer snigende Indflydelse paa Nationalcharakteren havde den Forandring i Levemaade, som foranledigedes af den Overflod af Luxusvarer, der under Krigen overskyllede vore Kyster, da hine brugtes af vore Kunder som et Slags Penge-Repræsentativ til dermed at betale kjøbte Varer, og som saadanne ogsaa anvendtes i indenlandske Omsætninger. Derved forøgedes Lysten til Livets høiere Nydelser, under hvilken Landets Simpelhed begroves, og Almuen vænnede sig i en bred Linie fra Kysten til en Overdaadighed, som den vanskeligen kunde og vilde undvære.

Pengeforordningen bidrog til ligesom — Læseren tilgive Ordet — at forkonstle fordums Simpelhed. Den gav Anledning deels til at Debitorernes Skjebne under lige Skyldforhold blev, under særegne med Hensyn til Gjældens Natur indifferente

[1]) Se Ørsteds Eunomia. [I. 337—599 og II. 457—596. — A. S. Ørsted var dog nok ikke ene om at udarbeide denne Forordning; Jonas Collin skal have havt stor Deel deri. — J. Chr. Berg.]

Omstændigheder, høist forskjellig, deels til at Egennytte og endog Bedrageri i Mørket kunde øve sine fordærvelige Konster til Næstens Skade. Især maatte det Fortrin, som gaves Gjældsfordringer, der kunde belægges med stemplet Brev eller Obligation, fremfor simple Bogfordringer eller gyldige private Contrakter og Forpligtelser, have en uheldig Indflydelse paa dette Slags borgerlige Forhandlinger. Tilforn afgjordes deslige Penge-Transactioner ofte paa den simpleste Maade, idet en mundtlig Forening, bekræftet med et trofast Haandslag, eller nogle Ord nedskrevne paa en simpel Lap Papir, gav Forhandlingen den samme nagelfaste Bekræftelse, som et i Lovens Form udstedt og stemplet Gjældsbrev. Den nye Pengelov nedbrød i høi Grad disse simple Papirers og Gjældsfordringers Værd. I sin Rangsforordning med Hensyn til Beviisets Alder tog den kun Hensyn til de Documenter, som havde Lovens stemplede Form, eller til rentebærende Fordringer, og satte alle simple, renteløse Forskrivninger og Gjæld efter Bogførsel, i hvilketsomhelst Tidspunkt af Forbedrings-Scalaen Gjælden var stiftet, iblandt de mindste Værdier[1]). En Obligationsgjæld fra 1807 gik over fra gammel Daler til en ny Rigsbankdaler Sølvværdi; den samme Gjældsstørrelse udtrykt i Boggjæld, eller betroet Debitor paa Tro og Love uden Rente, nedtryktes til en sjette Deel af denne Værdi. Fra den Dag og indtil en ny Fasthed gik igjennem Landets Pengevæsen, forsvandt mestendeels al Gjæld af denne simple Natur, og det blev et Studium at indrette sine Gjældsfordringer saaledes, at de kunde undgaae Lovens Forvanskninger af en vitterlig Gjæld og denne uheldige Classification imellem Fordringer, som efter deres oprindelige Natur havde en lige gyldig Værdi. Da bleve og Procuratorerne vigtigere end de tilforn havde været; thi Enhver, som var mindre bekjendt med den juridiske Form, eller ikke rigtigen kunde stave Pengeforordningens forviklede Paragrapher — og denne Skare var stor — bevæbnede sig med en juridisk Consulent, for at undgaae uforskyldt Tab og retteligen tyde Lovens Bud. Fra den Tid af har Gjældens Materie og sande Beskaffenhed været mindre paaagtet end Gjældens Form, og Menigmand var endog hist og her i vore Fjeldbygder falden tilbage til de Thingrænker, Lovfordreininger og den forviklede Sagførelse, som udmærkede en vis Periode af vor ældre Historie. Før Pengeforordningen udkom, kunde een juridisk Consulent overtage et vidtløftigt Districts Thingssager og indbyrdes Pengeforhandlinger, nu fik Flere Hænderne fulde.

Forordningen frembragte en stor Rystelse og de forskjelligste Vilkaar iblandt de Capitalister, som uden at tage Deel i Handelsvirksomheden havde levet af Renterne af sine Capitaler. Det var ikke usædvanligt i de Dage, da endnu ingen Sparebanker gaves, at de, der eiede mindre Capitaler, især Enker, afskedigede Embedsmænd og de, der foretrak en i deres Tanker jævn og sikker Indtægt for uvisse Speculationer og urolige Sysler, indsatte deres Capitaler hos dem, som sadde i stor Rørelse og gjældte for redelige og formuende Mænd. Mange af disse Capitaler gik forlorne under Fallissementer, foranledigede af forandrede Conjuncturer og uforsigtige Speculationer og Omsætninger, men mange forvanskedes og forringedes, fordi de vare indsatte paa Tro og Love, uden at Fordringen var gaaet over til Obligationsgjæld. I Sandhed, Forordningen vædedes med mange af disse Ulykkeliges Taarer, ligesom og Lovens forskjellige Udtydning gav Anledning til en stor Forskjel i Vedkommendes Skjebne. Det var vist nok Lovens Mening, at Capitaler, som beviisligen havde været rentebærende, skulde nyde den fordeelagtigste Omsætning efter Gjældsstiftelsens

[1]) Grunden til denne Forskjel passede ikke altid til de indvortes Forhold i Norge paa den Tid. Det forudsattes rimeligviis, at en Bogfordring grundede sig paa en for Crediter fordeelagtig, mestendeels nyligen foregaaet, Omsætning med Debitor, og at hiin saaledes havde havt en Kjøbmandsfordeel, som opveiede Rentefordelen. Men det oversaaes, at Coursforværringen under den største Deel af Krigen ikke havde virket forholdsmæssig paa Vareprіserne, og at Creditor, som havde krympet sig ved at indkræve strengt sin Fordring under mislige Conjuncturer, havde allerede lidt et stort Tab ved Creditposten, der smerteligen forøgedes ved Omsætningen i Rigsbankspenge.

Aldersforskjel; men ældre Forordninger om stemplet Papiir indeholdt Bestemmelser til Statscassens Fordeel, som tilintetgjorde Fordringens Gyldighed, naar den ei var skreven paa stemplet Papiir. Desuden nøde nogle af disse Capitaler, efter Overeenskomst imellem Creditor og Debitor, stundom en høiere Rente end den lovhjemlede, og var Confiscation underkastet, naar den kom i Rettens Hænder. Det Lovlige er ikke altid det Billige, og Rentefodens Indskrænkning har visseligen ofte den Charakteer; thi Intet kunde være billigere, end at Creditor betingede sig paa denne Tid 5 a 6 pCt. Renter af Capitaler, som Debitor under en livlig og blomstrende Virksomhed ofte mangedobbelt kunde gjøre frugtbringende. I Afgjørelsen af dette Slags Fordringer fandt derfor den forskjelligste Opgjørelse Sted, deels efter Vedkommendes bedre eller slettere Stilling, deels efter hans Begreber om Ret og Billighed.

Men især var det Spil, som Forordningen gav Egennytten og tildeels Uredeligheden, af de betænkeligste Følger. Vi maae vel ogsaa her mere beklage de Omstændigheder, som frembragte Forordningen, end dadle denne selv; men Følgerne vare aabenbare. Forordningen bestemte tvende forskjellige Hovedværdier, Sølvværdi og Navneværdi, og da de ulykkelige Krigs-Conjuncturer, som havde nedtrykt det omløbende Papir, rasede i sin høieste Fylde strax efter Pengeforordningens Udstedelse, kunde ikke engang den Slags Fasthed, som Pengeloven havde bestemt den nye Pengesort, vedligeholdes, men Pengeværdien fluctuerede aldrig meer end i det Tidspunct, som laa Forordningen nærmest. Da desuden just netop i denne Periode de vigtigste Næringsveie standsede eller i det mindste gik en slæbende Gang, saa fik de nye Capitalister — de gamle vare mestendeels forsvundne — en større Magt over deres trængende Medborgere end nogensinde tilforn. Ved Siden af disse variable Størrelser af Sølvværdi og Navneværdi var en tredie af rede Sølv, som var ophøiet over al anden Ustadighed end den, som Sølvets forskjellige Priis paa det store europæiske Marked kunde foranledige, og som her lidet kommer i Betragtning. Det vil være i hver Mands Minde, hvilket egennyttigt Spil der dreves med disse forskjellige Værdier. Der gaves Laan i Navneværdi, og Laantagerne skreve sig for Sølvværdi, eller Laanet skede i Sølvværdi og Gjældsbeviset udstedtes i rede Sølv — Værdiernes Lyd grændsede hinanden saa nær. — Det hændte saaledes ikke sjeldent, at Gjælden fordobledes 100 pCt., ikke efter Coursens fremskridende Forbedring (thi den skede senere), men fordi Debitor af Uvidenhed eller i sin Forlegenhed forhøiede Gjældens Potents. Hvor megen Formue og Virksomhed gik til Grunde under denne deels lovhjemlede, deels af Lovens vage Bestemmelser udledede Mishandling!

Hvor dunkel iøvrigt denne Forordning var i sine Bestemmelser, og hvor vanskeligt for Landets Borgere at sætte sig ind i disse nye Pengeforhold, det vise de mangfoldige Spørgsmaal, som bleve Autoriteterne forelagte til Opløsning af de stedfundne Tvivl, og til Lovens Anvendelse paa de forskjellige Forhold. Postdagligen besværedes Collegium med Spørgsmaal af den Art, og ideligen gjordes Corrolarier til Loven fornødne, for at udvide dens Anvendelighed. Formedelst indtrufne ulykkelige Conjuncturer kunde Lovgiveren ikke engang hævde den reducerede Pengeværdies Gyldighed efter den opstillede Scala. Høitidelige Løfter maatte atter krænkes, om ikke directe — thi ved sit kongelige Ord havde Lovens Herre forpligtet sig til, ei at udstede flere Rigsbanksedler end de bestemte 46 Millioner — saa indirecte ved at sætte andre Slags Repræsentativer, som senere kunde indløses, ved Siden af Rigsbanksedlerne. En Deel af disse 46 Millioner var bestemt til at indløse den store Masse af gamle Courantsedler, som vare i Omløb [1]), en anden Reservefond bestemtes

[1]) I Begyndelsen af Aaret 1813 udgjorde de cirkulerende Sedler omtrent 142 Millioner, til hvis Indløsning behøvedes $23^1/_2$ Million Rigsbankdaler. Banken havde desuden at indløse de i Hertugdømmerne cirkulerende Sedler med $3^1/_2$ Million Rigsbankdaler. 4 Millioner Rigsbankdaler bestemtes til Laanefond, og 15 Millioner bleve som Reservefond stillede til Finantsernes Raadighed. Banken udgav saaledes 46 Millioner

til at afhjælpe Finantsernes Nød under Statens forøgede Udgifter ved en fortsat Krig med England, nye Fienders Voldsomhed, og under formindskede Indtægter formedelst Næringsveienes Standsning. Det var Lovens Mening, at det omløbende Papirs Reduction til ⅙ skulde herefter afgive en fast Maalestok for Sedlernes virkelige Værdi, og at den Ustadighed, som havde hersket paa Coursbørsen og i Vareforhandlinger, skulde forsvinde. Derom talede Lovens Fortolkere og Tilhængere idelige i offentlige Blade, i Samtaler og paa Salgtorvene. Men den Grundvold, hvorpaa denne Tillid til de nye Penge skulde befæstes, var for løs til at kunne bevirke denne Stadighed. Mangel paa rede Sølv ved Siden af den store Masse Papir, som var i Omløb, havde bevirket Sedlernes Fald igjennem de meest blomstrende Handelsperioder, og under Krigen med dens dræbende Følger for Handel og Industri vare de sjunkne til en ubrugbar Værd, og agtedes nu ikke stort meer end de franske Assignater under Rædselsperioden. Vel underlagdes den nye Papirmasse en reel Værdi, men en aldeles ubeqvem, hvis Gyldighed ikke erkjendtes i Pengeforhandlinger; thi lidet eller intet Sølv samledes til Basis for den nye Rigsbank, men ved et Magtsprog grundlagdes den paa Borgernes faste Eiendomme. Det danske Hof opofrede det Guld-Taffelservice, der som en Reliqvie fra bedre Tider bevaredes paa Rosenborg Slot, og trængende Opfordringer skede til Borgerne at følge dette Exempel, og lægge deres Sølv paa Fædrelandets Alter. Men Erfaring har lært, hvor liden Samdrægtighed der er i saadanne Opofrelser. Byrden falder kun paa enkelte Patrioter. Desuden maatte formuende Borgere betænke sig paa at levere deres Sølv i Hænder, der hidtil endog i bedre Tider end disse havde saa lidet forstaaet at bringe Orden i Landets Pengevæsen, og i den Henseende saa ofte havde misbrugt den Myndighed, der var dem betroet.

Den nye Bank havde saaledes kun faa Midler til at sætte sine Sedler i Respect; thi den kunde ikke skaffe Sølv til Sedlernes Indløsning, og ikke forvandle det Jordegods, der tjente som Pant for de nye Papirpenges Værd, til et gyldigt Penge-Repræsentativ. Og under haarde Tider som disse, da Staten betyngedes med store Byrder som en Følge af dens udvortes Politik og indvortes Næringsforvirring, kunde Intet uden Vexling med Sølv have skaffet Rigsbankens Sedler Credit. Blot ved udenlandske Laan kunde disse rede Midler være blevne tilveiebragte. Men af saadanne Capitaler vare paa den Tid udenfor England kun faa forhaanden. Den Dag var endnu ikke kommen, da private Capitalister strømmede til Pengetorvet, og kappeviis frembød Capitaler til laansøgende Stater. Og den danske Stat var i Sandhed ikke heller i en Stilling, som kunde give den Sikkerhed for et Laan, som Laangiveren kræver. Den stod paa Randen af sin Sønderlemmelse. Det politiske System, som Kongen af Danmark siden denne Krigs Begyndelse stadigen havde fulgt, udviklede netop i dette Aars Begyndelse sin uheldige Indflydelse. Napoleon havde lidt et Tab, som ansaaes for uopretteligt, og talrige Fiender reiste sig for at fuldende hans Fald. Under saadanne Omstændigheder var den danske Stat indskrænket til sine egne Hjælpekilder, og hvor rige end disse ere, og hvor kraftfuld denne lille Stat er til at overvinde temporaire Uheld, saa var dog den disponible Formue paa den Tid ikke stor nok til at yde nogen betydelig Hjælp, ligesaalidt som Villien til at opretholde en svag Bygning var forhaanden.

Den første Tid efter at Rigsbankforordningen var udkommen var saaledes en Forvirringsperiode, i hvilken Mistillid fra Borgernes Side og skuffet Forventning fra Regjeringens, forenet med en under Krigens nye Farer voxende Nød, lagde uovervindelige Hindringer i Veien for Regjeringens velmeente Hensigt med Pengeforandringen. Forargelige og fast latterlige vare de Scener, som Forordningen frem-

Rigsbanksedler. See Nathansons før nævnte Skrift S. 148. Finantsernes Deel forsvandt snart i Krigens Afgrund.

bragte paa Salgtorvet og i de daglige Omsætninger, især i Danmark og meest i Hovedstaden. Paa de simpleste Fornødenheder satte Sælgeren stundom en Priis, som mange Gange oversteeg Værdien. Skjældsord vankede i Aviserne, og endog stundom Slagsmaal paa Torvet, og Regjeringen nødsagedes til at tiltræde som Mellemmand imellem den vindesyge Sælger og den trængende Kjøber. Den maatte af Nød tage sin Tilflugt til det uheldigste Middel, nemlig til at bestemme et Maximum for de vigtigste Salgsartikler. Men det behøves ikke her at udvikle, hvor slæbende Omsætningen blev under saa ubeqvemme Lægemidler til at helbrede en ulægelig Sygdom. Kort efter aabnedes et Blink af bedre Tider, da Napoleon reiste sig med Kjæmpekraft, og for et Øieblik seirede over sine mægtige Fiender. Den paniske Skræk veeg da for en bedre Udsigt; men i den senere Deel af Aarets Løb forværredes Danmarks Stilling under en ødelæggende Krig i den Grad, at intet Middel kunde afhjælpe den finantsielle Nød og hæve de nye Sedlers Credit.

I Norge foranledigede ikke Pengeforordningen i dens første Fremtrædelse saa stor Forvirring som i Danmark. Vi have ovenfor gjort opmærksom paa, at de vigtigste Forhandlinger i Handel og Vandel i Norge afgjordes mindre ved Omsætninger af rede Penge end ved Credit og Bogførsel. Virksomhedens Forstandere behøvede saaledes ikke saa fulde Kasser, og der var ikke saa stor Mængde af Bankosedler i Omløb i Norge som i Danmark; Reductionen maatte altsaa der virke i en mindre Grad. Norge havde i Aarene 1809—1812 ført en fordeelagtig Handel paa England, som havde sat den vigtigste Deel af dets handlende Borgere i Besiddelse af en Valuta, hvis Gyldighed var ophøiet over de danske Papirpenges Fluctuationer. Denne Virksomhed standsede vist nok for en stor Deel 1813, men store Rester af den rige Indtægt fandtes endnu i forsigtige Hænder. Formedelst de Betingelser, hvorunder England indskrænkede Handelen med norsk Trælast i Aaret 1811 og 1812, var Norge bleven opfyldt med store Partier af Colonial- og Manufactur-Varer, og den Mængde, som deraf bragtes til Torvs, nedtrykte deres Priis. Man hørte derfor ikke her i Landet tale om de urimelige Torvepriser, som klagedes over i Danmark. Landets vigtigste Fornødenhed, Kornvarer, maatte vistnok stige forholdsmæssigen høit i Aaret 1813, baade fordi 1812 var et Misvæxtaar i Norge, og fordi Pengenes Værd faldt alt dybere og dybere. Men Kornhandelen befandt sig for en stor Deel i Statens Hænder, og med hvor stor Ulempe denne Forandring i dens sædvanlige Stilling i andre Henseender var forbunden, saa medførte den dog den Fordeel, at der bestemtes faste og efter Conjuncturernes Beskaffenhed moderate Priser paa Livets første Fornødenheder. Regjeringen foreskrev sig selv en Agtelse for sine finantsielle Beslutninger, som den ei kunde paatvinge Folket.

Men desto større var Forordningens Indflydelse paa Gjældsforholdenes Stilling i Fremtiden. I Norge var, efter de borgerlige Forholds Natur, saavelsom efter Skik og Sædvane, mange Pengeforhandlinger afgjorte paa Tro og Love, og ikke ved stemplede Documenter. Den uheldige Forskjel, som var gjort mellem Obligationer og Boggjæld eller andre vitterlige Gjældsfordringer, frembragte saaledes i Norge en større Ulighed i de forskjellige Creditorers og Debitorers Forhold end i Danmark. De fleste Virksomhedsforstandere havde seet sig i Krigens første Aar nødte til at søge Hjælp i de offentlige Kasser, for at raade Bod paa en Næringsstandsning, som ansaaes kun for øieblikkelig. Der var desuden en Periode i Krigens Begyndelse, da saa Virksomhedsforstandere tænkte paa Selvopholdelse, men kun paa at holde Liv i den matte Virksomhed, og forsyne dens Medlemmer med Livets første Fornødenheder. De byggede saaledes selv en Obligationsgjæld af større Gyldighed, medens de bortlaante Summer ofte udsattes som Boggjæld, hvilken i sin Tid fik en mindre Værdi. Mod Krigens Slutning indtraf atter Tidsomstændigheder, som forværrede de norske Virksomhedsforstanderes Stilling. For at skaffe sig det fornødne Korn i deres Virkekreds aabnede de Credit, deels ved at laane Korn af de danske Magasiner, deels hos danske Commissionairer. De danske Penge havde da deres

dybeste Standpunct, og Varerne betaltes med store Summer i Rigsbankpenge. Handelens Standsning svækkede Nordmandens Evne til at betale, og Svækkelsen fortsattes længe efter Krigen formedelst de ufordeelagtige Betingelser, under hvilke Handelen fornyedes, og Gjælden blev tildeels staaende i den danske Stats og den private danske Creditors Bog til en Tid, da de danske Penge nærmede sig alt meer og meer Paricours. Strax efter Licencefartens Forvirring og Ophævelse var utvivleligen Fordelen af Regningsballancen mellem Danske og Norske paa Nordmandens Side [1]), men efter den Tid var Forholdet omvendt, og bidrog meer end nogen anden Følge af forandrede Conjuncturer til at forværre hans Tilstand. Derved rystedes mange Virksomhedsforstanderes borgerlige Stilling, Fallitter udbrød, og gamle Huses Navne udslettedes.

I Norge var man derimod langt mindre forud beredt paa denne Forordning end i Danmark og især i Kjøbenhavn, og kunde saaledes mindre tage passende Forholdsregler til at hindre dens voldsomme Indflydelse. Forordningens Forfattere troede vel at gaae tilværks med den største Hemmelighed; men offentlige Foranstaltninger af den Vigtighed og Omfang, og til hvis Forberedelse saa mange Hænder maa benyttes, kunne aldrig fuldkommen skjules, hvor strengt der end paalægges Vedkommende Taushed. Der hørtes saaledes, allerede flere Maaneder før Forordningen kom tilsyne, i Danmarks Hovedstad tale om, at et Regulativ var under Arbeide, og omendskjønt Detaillen deraf ikke var bekjendt, vidste man, at den nogle Aar før udkomne østerrigske Forordning var lagt til Grund for samme, og at en Classifikation af Fordringer efter Gjældens Alder vilde finde Sted. Dette Bekjendtskab med hvad der skulde skee benyttedes derfor meer i Danmark end i Norge, hvor kun enkelte af formaaende Venner underrettedes om hvad der var i Gjære [2]). Midlerne til at benytte denne Kundskab vare og langt flere i Danmark end i Norge. Kjøbenhavn havde til alle Tider før Skilsmissen været i Besiddelse af det omløbende Repræsentativ, saavelsom af de Understøttelsesmidler, som befordre Pengeomsætningen. Om endog derfor Nordmændene havde vidst, at et saadant Regulativ var paa Bane, havde de faa Midler ihænde til at reise de fornødne Summer for at benytte denne Kundskab. Forordningen udkom paa en Tid, da en Stilstand var indtraadt i Norges vigtigste Næringskilder. De Fleste havde bundet deres Capitaler ved Indkjøb af faste Eiendomme og Skibe, og ved Forskud for at give deres Virksomhed et større Sving. De fleste offentlige Kasser vare tomme og havde Intet at laane bort, og de fleste faste Eiendomme vare behæftede med Gjæld, og kunde ikke tjene til gyldigt Pant for store Forstrækninger. Der vare saaledes vistnok Enkelte her i Landet, som, advarede af deres danske Venner om Forordningens Udstedelse, opsagde deres ældre Creditorer de forstrakte Capitaler, og stiftede en Gjæld af yngre Dato; men disse Faa erholdt Midlerne til denne Omsætning fra offentlige Kasser i Danmark. Iøvrigt er det begribeligt, at Forordningens Natur tillod den meest forskjellige Regulering af de stedfundne Gjældsforhold efter Enhvers Stilling, Retfærdighedsfølelse og andre Omstændigheder.

Den Paastand er vel derfor ikke ugrundet, at Forordningen af 5te Januar 1813 gav Anledning til et Vendepunkt i vore indvortes Pengeforhandlinger og Virksomhedens Forhold, og at den saavel i oeconomisk som moralsk Henseende har yttret betænkelige Følger, som seent ville forvindes. Pengevæsenets Fasthed, som

---

[1]) Dette har Chefer for store Handelshuse, som stode i Forbindelse med Norge, ogsaa forsikkret Forfatteren.

[2]) [Saaledes benyttede en af Prindsen af Hessens Adjutanter sig af det Nys, han havde faaet om Pengeforordningen, til i Julen 1812 med Creditors Samtykke, uden Opsigelse, at betale contant Kjøbesummen for en stor Gaard i Christiania. Omsat efter Forordningen vilde den have indbragt Sælgeren det Mangedobbelte, da Gaarden var solgt i saakaldte gode Penge, der nu betaltes Daler for Daler med de sletteste Penge.]

opnaaedes først ¼ Seculum efter den her omhandlede Tid, har vel nogenlunde raadet Bod paa hiin Forordnings uheldige Følger i oeconomisk Henseende. Efterat hele Slægter ere borgerligen gangne til Grunde under disse voldsomme Rystelser, efterat uhørte Offere ere gjorte for at samle et Sølvfond sammen til en Bank, har omsider vort Pengevæsen faaet en Fasthed, som synes at slaae fine Rødder til den fjerne Fremtid. Men seent ville de moralske Følger af hine Forvildelser forvindes, og vanskeligen vil Fortidens Simpelhed og Troskyldighed i Pengeforhandlinger og Gjældsforhold vende tilbage. Hiint Tidsrum af et heelt Aarhundrede, fuldt af Vildfarelser og Forvirring paa den finantsielle Vei, indeholder saaledes store Lærdomme for dem som styre Folkets Skjebne, idet deri vises, hvor farligt et vaklende Pengevæsen, frembragt ved Misgreb og Misbrug, er for Eiendomssikkerheden og den borgerlige Velværes Fremme, og hvor betænkeligt det er at forlade den simple Bane, hvorpaa Landets Pengevæsen bør ordnes og vedligeholdes. Pengevæsenet er Virksomhedens Pulsaare, der vel med Livlighed men og med urokkelig Stadighed maa lede Arbeidsomhedens Safter igjennem det store Statslegeme.

Otteogtyvende Capitel.

Sverige optræder mod Napoleon og sikkres Norge til Belønning.

Ved det ulykkelige Tog til Rusland var Frankriges Magt bleven svækket, men ei tilintetgjort. Napoleons bedste Generaler have overlevet dette Tog, og Napoleon selv beskjæftigede sig alvorligen med at samle en ny Krigsmagt i Frankrige, for i 1813 at gjenvinde de tabte Fordele. Store Udskrivninger af det vaabendygtige Mandskab fandt Sted og han samlede omtrent 300,000 Mand — men den største Deel af hans herlige Veteraner laae begravne i Polens Sletter. De fleste og vigtigste preussiske Fæstninger vare imidlertid endnu i hans Magt, og Rhinforbundets Fyrster vovede ikke endnu at rive sig løs fra deres Forbindelse med Frankrige. Kort, Alt bebudede en alvorlig Krig, og fra alle Sider rustedes til den store Kamp. Saasnart Kongen af Preussen var kommen udenfor de franske Armeers Omraade, erklærede han sit Samtykke til det Skridt, som General York havde gjort, og et almindeligt Opraab skede fra Breslau, hvorhen Kongen havde forføiet sig, til Nationen at reise sig i en almindelig Landvæbning, for at afryste det tunge Aag, som Frankrige i 6 Aar havde paalagt Preussen. Opraabet fandt Gjenklang i alle Stænder, og baade tjenstpligtige og frivillige Skarer af alle Classer stimlede til Fanerne.

Ruslands Hære havde vel og lidt betydeligen under det sidste Vinterfelttog mod de Franske, men deres Lidelser maatte formedelst mangfoldige Omstændigheder være mindre end den franske Armees, deres Tab lettere kunne erstattes, og Aabningerne i den forfolgende Hærs Rækker hastigere udfyldes. Dette skede i Vinterens Løb med den Kraft, som staaer dette store Rige til Raadighed. Mod Vaaren nærmede den russiske Armee sig, forøget med en betydelig Forstærkning fra det Indre af Rusland, under Kutusovs Anførsel, og forenet med Preussen, beredte den sig til Skridt for Skridt at tilbageerobre de preussiske Fæstninger, som vare besatte af Franskmænd, og derefter at søndersplitte Rhinforbundet og nærme sig Frankriges Grændser. Den russiske Armee gik imidlertid langsomt frem under den gamle og forsigtige Kutusov; men da hans Død af en Febersygdom paafulgte i Marts Maaned, fik Krigen et raskere Sving under den nye Overgeneral Wittgensteins Commando. — Østerrige, som havde ført Krigen mod Rusland med mindre Fynd under Schwar-

zenbergs Commando, begyndte nu ogsaa at forandre sit Forhold og at vise Kulde mod den franske Keiser. Dog ansaa det sig endnu ei beredt til et aabenbart Brud med Frankrige, men indskrænkede sig til de alvorligste Rustninger, og tilbød sig at fremtræde som Fredsmægler imellem de krigførende Magter. Napoleon smigrede sig imidlertid endnu fremdeles med, at hans Svigerfader ei vilde stille sig i hans Fienders Række. De franske officielle Blade pralede endnu af den fredeligste Forstaaelse imellem Frankrige og Østerrige, og Napoleon lod det ikke mangle paa glimrende Tilbud for at bevare Østerriges Venskab.

Nu troede det svenske Hof, at den gamle Plan til den skandinaviske Halvøes Forening omsider var kommen til Modenhed, og derpaa lagde det i dette Foraar den alvorligste Haand. I 1812 havde det sikkret sig Ruslands Samtykke dertil ved Tractaten til Åbo, og ved den, som blev sluttet [i Stockholm] imellem England og Sverige under 3die Marts 1813 [1]), betingedes nu ogsaa Englands Medvirkning og Samtykke til denne Forandring i Skandinaviens politiske Stilling. Ved denne Tractat forpligtede Sverige sig til at anvende [i det mindste] 30,000 Mand til en Expedition paa Fastlandet mod fælleds Fiender, og denne tilligemed en Deel af den russiske Hær skulde stilles under Carl Johans Overcommando. I den anden Artikel af denne Tractat forpligtede England sig til, ei alene ingen Hindring at lægge i Veien for Norges Forbindelse med Sverige til evig Tid, men endog til Opnaaelse deraf at anvende sin Medvirkning til Søes i Forbindelse med de svenske og russiske Tropper. Dog tilføiedes den Betingelse, at man ei skulde skride til med Magt at drive dette igjennem, med mindre Danmark fandtes utilbøielig til at slutte sig til den nordiske Alliance under de mellem Hofferne i Petersburg og Stockholm fastsatte Betingelser. Desuden skulde Kongen af Sverige forpligte sig til at have Omsorg for, at denne Forening finder Sted, med Jagttagelse af alle mulige Hensyn til det norske Folks Frihed og Lykke. Derhos tilstod England Sverige en Subsidie af en Million Pund Sterling, som skulde betales med 200,000 L. St. maanedlig. Endeligen overdroges Sverige Øen Guadeloupe. Det engelske Ministerium viiste sig paa den Tid stedse liberalere mod Norge end mod Danmark, om hvis Cabinet og Konge de engelske Ministre sædvanligen udlode sig med en vis Grad af Had og Ringeagt. Det var som om det vilde retfærdiggjøre sin egen uforskyldte Voldsfærd mod Danmark ved at laste den danske Konges og den danske Regjerings Forhold [2]). Desuden havde Norge, især ved denne Leilighed, store Talsmænd iblandt de vigtigste Medlemmer af Oppositionen i Parlamentet, og, hvor vis det engelske Ministerium end var i sin Sag formedelst det ministerielle Parties Overvægt i Parlamentet, saa maatte det dog ansee det for klogest ei at fremkalde en saa mægtig og talentfuld Oppositions yderste Modstand. Dennes Braad søgte den saaledes at sløve ved at bevirke Norges Forening med Sverige paa de liberaleste Vilkaar. Lord Liverpool forberedte i Overhuset Parlamentets Bifald til de nordiske Rigers Skilsmisse, ved at vise Vigtigheden af Sveriges Medvirkning til et heldigt Udfald af Fastlandskrigen, ei alene ved at levere en anseelig Hær af tappre Krigsmænd, men en Feltherre i Sveriges Kronprinds, der kunde maale sig med Napoleons bedste Generaler. Imidlertid skimtede dog nogen Mistillid til Sveriges Udholdenhed igjennem i de Forsigtighedsregler, som foresloges. Maaskee advaredes England i den Henseende af

---

[1]) [Tractaten er trykt i norsk Oversættelse efter Fains Manuscript de 1813 I. 281—286 i Samlinger til Norske Folks Spr. og Hist. II. 150—154 med Bemærkninger af J. Chr. Berg. Den findes først trykt i Moniteuren 1813 No. 184 for 3die Juli, og i denne staaer i 1ste Artikel, at Kongen af Sverige skal anvende i det mindste (d'au moins) 30,000 Mand paa Fastlandet, hvilket Ord mangler i Oversættelsen S. 151.]

[2]) Canning sparede ikke Frederik den 6tes Person i sine diplomatiske Forhandlinger med Nabomagterne.

forrige Aars Erfaring, da en lignende Forening var gjort, men formedelst indtrufne Omstændigheder ei blev udført. Saaledes gjordes det til Betingelse, at ingen Deel af Subsidierne til Sverige skulde udredes, før de svenske Tropper virkeligen havde sat Fod i Land paa Krigsskuepladsen.

Mod Napoleon forandrede derefter Sveriges Kronprinds, der nu ledede alle diplomatiske Forhandlinger, ganske sin Tone. De foregaaende Noter, som siden Carl Johans Ophøielse vare sendte fra det svenske Hof til det franske, havde stedse aandet en vis Ærbødighed for Napoleon og det Ønske at rette sig efter hans Villie. Sverige vilde derved formilde Napoleons Forbittrelse over dets hemmelige Forstaaelse med England, over den fredelige Adgang, som denne Frankriges Fiende derved havde til Fastlandet, og den Fordeel, som England høstede ved Afsætningen af sine Producter til samme. Napoleon maatte lukke sine Øine for Ruslands hemmelige Forbindelse med England; men Sveriges Snighandel med samme paaankede han i høie og truende Toner. Carl Johan havde imidlertid snart lært, at en fredelig Forbindelse med England var for Sverige af langt større Vigtighed end Frankriges Venskab. Han indsaa let, at kun en saadan Politik kunde befæste ham paa Sveriges Trone; thi over hele Sverige, blandt Høie og Lave, var dette den herskende, af Landets Stilling foreskrevne, Tro om den Politik, Sverige burde følge. Nu var Napoleon desuden, efter det i Rusland lidte Nederlag, ikke mere den frygtelige Verdens Herre, der kunde foreskrive det fjerne Norden Love, men dette kunde vælge sit politiske System efter sin Interesse. Under disse Omstændigheder affendte Carl Johan, kort efter at Forbundet med England paany var blevet befæstet, og Sverige troede at staae ved Maalet af sine Ønsker, en høist mærkværdig Skrivelse til Napoleon af 23de Marts 1813, der aandede lidet af fordums Ærbødighed eller personlig Hengivenhed for sin forrige Souverain og Vaabenfrænde.

I dette Brev beklagede Carl Johan sig over Hertugen af Bassanos skriftlige Ytringer til den svenske Gesandt, der røbede en aabenbar Hensigt at stifte Splid imellem den svenske Konge og Kronprinds paa samme Maade, som i Spanien var skeet. „Paa de Meddelelser — skriver han — som det var Hr. Signeul overdraget at gjøre efter Deres Majestæts Befaling, lod Kongen svare: at Sverige, som var overbeviist om, at det kun skyldte Dem Tabet af Finland, aldrig kunde troe paa Deres Venskab for Samme, naar De ikke forhjalp det til Norge som Erstatning for det Tab, Deres Politik har tilføiet det [1]). Med Hensyn til Alt, hvad Hertugen af Bassanos Note indeholder om Indfaldet i Pommern og de franske Kaperes Forhold, tale Kjendsgjerninger, og ved at sammenligne Data vil man kunne dømme, om D. M. eller den svenske Regjering har Ret. Hertugen af Bassano siger, at D. M. ikke har fremkaldt Krigen, og dog har D. M. passeret Niemen i Spidsen for 400,000 Mand. Fra det Øieblik da D. M. fordybede Dem i det Indre af Rusland, var Udfaldet ikke mere tvivlsomt. Keiser Alexander og Kongen forudsaae allerede fra August Maaned Enden paa Campagnen og dens umaadelige Resultater [2]). Alle militaire Combinationer indeholdt Sikkerhed om, at D. M. maatte blive Fange. De har undgaaet denne Fare, Sire, men Deres Armee, Frankriges, Tydsklands, Italiens bedste Tropper ere ikke mere til. Der hvile de Kjækkes Been uden Grav, som reddede Frankrige ved Fleury, som seirede i Italien, som modstode Ægyptens brændende Klimat, og som ilede fra Seier til Seier under Deres Faner ved Marengo, Austerlitz, Jena, Halle, Lübeck, Friedland 2c. Maatte Deres Sjæl bevæges, Sire, ved dette rørende Maleri, og dersom der behøves mere for at røre den, maatte D. M. erindre Dem meer end en Million Menneskers Død, der hvile paa Ærens

[1]) Dette maatte da være ved ikke at anvende sin Indflydelse paa Frankriges daværende Allierede Ruslands Keiser, og denne vilde vistnok have været forgjæves, da Finland var Rusland for vigtig.

[2]) Ovenfor er viist, at Historien har tillagt Carl Johan denne Forudseenhed.

Mark som Offre for de Krige, De harført! D. M. paaberaaber Dem Deres Ret til Kongens Venskab; men det være mig tilladt at erindre Dem om, Sire, den ringe Priis, som D. M. satte derpaa i det Dieblik, da en gjensidig Harmoni i Tænkemaade havde været Sverige megèt nyttig. Da Kongen, efterat have tabt Finland, skrev til D. M. for at anmode Dem om at redde Ålands Øerne for Sverige, svarede De ham: „Henvend Dem til Keiser Alexander, han er stor og ædelmodig"; og for at sætte Kronen paa Deres Ligegyldighed lod De indføre i en officiel Journal i det Dieblik, da jeg afreiste til Sverige (i Moniteuren af 21de Septbr. 1810 No. 164), at der var et Interregnum i dette Rige, under hvilket Englænderne ustraffet dreve Handel. — — Deres System, Sire, vil forbyde Nationerne at udøve den Ret, de have faaet af Naturen, den nemlig at handle og hjælpe hverandre indbyrdes, at have Samqvem og leve i Fred, og dog er Sveriges Existents afhængig af vidtudstrakte Handelsforbindelser, uden hvilke det ikke kan bestaae. Jeg kjender Keiser Alexanders og det engelske Cabinets Tilbøielighed til Fred; Fastlandets Elendighed kræver den, og D. M. bør ei forskyde den. Skulde De, som besidder det skjonneste Monarki paa Jorden, bestandigen ville udvide dets Grændser, og efterlade en mindre mægtig Arm end Deres egen den sørgelige Arv af uendelige Krige? Skulde D. M. ikke heller beflitte Dem paa at læge en Revolutions Saar, hvoraf Frankrige kun har tilbage Erindringen om sin Krigerhæder, og om sande Ulykker i sit Indre? Sire! Historiens Lærdomme forkaste Ideen om et Universal-Monarki, og Uafhængighedsfølelsen kan vel krænkes, men ei udslettes af Nationernes Hjerte. D. M. overveie alle disse Betragtninger, og tænke engang alvorligen paa den almindelige Fred, hvis vanhelligede Navn har ladet saa meget Blod flyde. Jeg er fød i det skjønne Frankrige, som De behersker, og dets Hæder og Lykke kan aldrig være mig ligegyldig. Men endskjønt jeg ikke ophører at nære de bedste Ønsker for Frankriges Lyksalighed, vil jeg dog med alle min Sjæls Kræfter forsvare saavel det Folks Rettigheder, som har kaldet mig, som den Fyrstes Ære, der har hædret mig med Navnet af sin Søn. I denne Kamp imellem Verdens Frihed og Undertrykkelse vil jeg sige til de Svenske: Jeg strider for Eder og med Eder, og de frie Nationers Ønsker ledsage mine Anstrengelser. I Politiken, Sire, gives hverken Venskab eller Had, der gives kun Pligter at opfylde mod det Folk, som Forsynet har kaldet os til at regjere. Deres Love og deres Rettigheder ere dem dyrebare, og dersom man for at hjemle dem disse er nødt til at frasige sig gamle Forbindelser og kjære Familieforhold, saa bør en Fyrste, som vil opfylde sit Kald, aldrig være tvivlsom om hvilken Beslutning han har at fatte." — Efterat have fremført flere Beviser paa Napoleons fiendtlige Forhold mod Sverige ender Carl Johan saaledes: „Hvad de Trudsler angaaer, som indeholdes i Hertugen af Bassanos Noter, saavelsom de 40,000 Mand, som D. M. vil give Kongen af Danmark, troer jeg saa meget mindre derom vidtløftigen at burde udlade mig, som jeg tvivler om at Kongen af Danmark deraf kan hoste nogen Nytte. Med Hensyn til min personlige Ærgjærrighed, da tilstaaer jeg at have en meget stor, den nemlig at tjene Menneskehedens Sag, og at sikkre den skandinaviske Halvøes Uafhængighed. For at opnaae dette stoler jeg paa den Sags Retfærdighed, som Kongen har befalet mig at forsvare, paa den svenske Nations Standhaftighed og dets Forbundsvenners redelige Sindelag. Hvad endog Deres Majestæts Beslutning maatte blive med Hensyn til Krig eller Fred, vil jeg ikke destomindre bevare for D. M. en gammel Vaabenbroders Følelser."

Dette mærkværdige Actstykke indeholder en bestemt Erklæring om det politiske System, som Sveriges Konge vilde følge, og er affattet i Udtryk, som maatte gjøre Venskabsbruddet mellem Napoleon og Carl Johan ulægeligt. Det indeholder derhos et Beviis for, at Carl Johan allerede da ansaa Sverige og Norge forenede. — Napoleon følte sig dybt krænket ved dette Brev, og erklærede det i sin Forbittrelse for et Product af Utaknemmelighed og Vanvid.

Danmark, som hidtil havde heftet sin Skjebne til Frankrige, begyndte nu ogsaa

at vakle i sin Tillid til Rigtigheden af denne Politik, og var betænkt paa at tiltræde Alliancen mod Napolean. Men alle dets Skridt i denne Henseende vare forgjæves; — den danske Stats Sønderlemmelse var besluttet af Rusland og England, og Sveriges Bistand og dets Kronprindses Veiledning til at berede Napoleons Undergang skulde kjøbes ved Norges Forening med Sverige. Idet Keiser Alexander forandrede sin Politik og indgik Alliance med England og Sverige, glemte han aldeles den Interesse, som han høitideligen havde erklæret at tage i Danmarks Tab af sin Flaade. De stolte Ord, som han strax efter Flaadens Ran af Englænderne havde ladet falde, vare som ikke talte, medens Danmark ved det ene blodige Offer efter det andet til at fremme Ruslands Forstørrelsesplaner havde beredt sig Ret til Løftets Opfyldelse. I den nye Tractat mellem Rusland, England og Sverige forlangtes kun Danmarks Stemme for at give sit Samtykke til de tvende forenede Rigers Sønder-splittelse. Mod Slutningen af Aaret 1812 lod man Kongen af Danmark vide, at han kunde tiltræde denne Alliance, naar han fremfor Alt vilde afstaae Norge til Sverige, hvorimod der lovedes ham en ubestemt Erstatning derfor, saavelsom for Flaaden. Det blev paa samme Tid tilmeldt Kongen, at Keiser Alexander havde lovet Sverige 30,000 Mand for at bidrage til Norges Erobring, om Norges Afstaaelse nægtedes. Til denne Opløsning af en ældgammel Forbindelse vægrede Kongen af Danmark paa det bestemteste at give sit Samtykke, og nærede endnu det Haab, ved fredelige Underhandlinger at afværge dette Uveir. Napoleons uheldige Skjebne i Rusland, der — som vi ovenfor have seet — nærmest udviklede sig mod Aarets Slutning, fremskyndede Danmarks fredelige Tilnærmelse til hans Fiender, men gjorde ogsaa disse mindre tilbøielige til at agte paa Danmarks Tilbud. Den danske Konge bemyndigede derfor sin Minister i Petersburg, Blome, til at indlede en saadan Forening igjennem det russiske Hof [1]), men dette, bundet ved Tractaten til Åbo, henviiste Blome til Sverige. I Begyndelsen af Januar 1813 tilkjendegav den danske Konge Napoleon, at hans Landes Interesse krævede hans Tilnærmelse til Storbrittanien, og at især Norges Frelse gjorde ham dette til Pligt. Napoleon syntes selv at indsee Nødvendigheden af at Danmark sluttede Fred med England, og svarede Kongen paa en Maade, som gav ham billigt Haab om at gjenvinde Fred med sine naturlige Allierede efter en ødelæggende Krig, uden at have noget at frygte af Frankrige, ligesom det formedelst sin Stilling til de øvrige europæiske Magter maatte være berettiget til at see dette Haab opfyldt. Det danske Hof beredte sig saaledes til at aabne en Underhandling med den engelske Regjering, hvoraf det haabede det heldigste Udfald. Men dette Haab skuffedes ved den Alliance, som allerede i Juli Maaned 1812 var indgaaet imellem England og Sverige, da denne Tractat havde en hemmelig Artikel, som bestemte Danmarks og Norges Skilsmisse. Støttende sig til denne Garanti foreslog den svenske Regjering i en stolt Tone i Begyndelsen af 1813 Danmark at afstaae Norge mod en passende Godtgjørelse. Keiser Alexander sendte i samme Anledning Prinds Dolgorucky til Kjøbenhavn i Marts Maaned, dog med saa megen Skaansel, at der i Keiserens Brev til Frederik den Sjette ikke var Spørgsmaal om denne vigtige Artikel. Det indeholdt kun Venskabsforsikkringer og forbindtlige Ord. Dolgorucky, der vel ikke kjendte tilfulde sit Hofs sande Sindelag, beroligede Kongen med Hensyn til hans Forhold til Rusland, og idet han bad den danske Konge at glemme det Forbigangne i Anledning af Afstaaelsen af Norge, og idet han indbød ham til at lade et Corps af hans Tropper støde til de Allierede mod Napoleon, lod han ham haabe, at denne Danmarks Understøttelse af de Allieredes Sag vilde bortfjerne Spørgsmaalet om Norge. Virkelig blev en Convention sluttet med Dolgorucky, hvori Kongen lovede at lade 20,000 Mand støde til de Allierede, hvoraf 10,000 strax skulde marschere, og 10,000 Mand blive i

---

[1]) See Wetterstedts Brev til Adlersparre i Bilag No. 63.

Reserve. Følgen viiste imidlertid altfor vel faa Uger efter, endnu medens Dolgorucky opholdt sig i Kjøbenhavn, at den svenske Regjering var vis i sin Sag med Hensyn til Norges Afstaaelse. Kongen af Sverige kaldte sit Gesandtskab tilbage fra det danske Hof og erklærede al Communication med samme afbrudt, naar det afslog Norges Afstaaelse i Mindelighed. Paa samme Tid kom det længe forventede Svar fra London, der stemmende med Ruslands Erklæring indeholdt, at Veien til Fredsunderhandling maatte gaae over Sverige, og Kongen af Danmark maatte henvende sig til den engelske Minister i Stockholm, som skulde blive bemyndiget til at underhandle med Danmark. Den danske Konge indsaa noksom Betydningen af dette Svar, som henpegede paa Norges Skilsmisse fra Danmark, men opgav endnu ikke Haabet om at vinde Storbrittanien for sig. Han sendte til den Ende sin Minister Grev Joachim Bernstorff til London med Fredsforslag, og gav ham Ordres til at give efter i Alt undtagen i Afstaaelsen af Norge. Bernstorff blev koldt modtaget og neppe hørt; England erklærede det umuligt, at Danmark kunde erholde Fred, naar ikke Norge blev afstaaet. Det blev atter gjentaget, at den engelske Minister i Stockholm havde Forholdsordres i den Henseende, og den danske Regjering henviistes paany til ham.

Paa samme Tid blev den føromtalte Forbundstractat afsluttet imellem England og Sverige (Marts 1813). Den svenske Regjering syntes urolig over Prinds Dolgoruckys Ophold i Kjøbenhavn, og han blev tilbagekaldt af Keiser Alexander, som viiste sig misfornøiet med hans Underhandling i Danmark. Den danske Minister, Carl Moltke, var kort efter Dolgoruckys Ankomst til Kjøbenhavn bleven sendt til Keiser Alexander, der var paa Veien til Dresden. Moltke medbragte samme Forslag og indstændige Forestillinger til Rusland, som Bernstorff skulde forelægge England, men de bleve ligesaa lidet hørte. „Norges Forening med Sverige, eller Krig" var det første som det sidste Ord overalt. Imidlertid vare alle Kongen af Danmarks Skridt beregnede paa at overbevise de Allierede om hans fredelige Sindelag og hans Beslutning, ved at forene sine Tropper med deres, at gjøre deres Sag til sin. Den russiske Oberst, siden General, Tettenborn kom ved denne Tid til Hamburg, og efterat de Franske havde forladt denne Stad, besatte han den. Dette skede just da Dolgorucky kom til Kjøbenhavn. De danske Tropper fik Ordre til at forene sig med Tettenborn, for at hindre de Franskes Tilbagekomst, og kom virkelig flere Gange i Haandgemæng med de franske, da disse under General Vandamme vilde gaae over Elben. Det tilbød endog at forsvare Hamburg og Lübeck mod de Franske. Saa nær maatte Danmark gaae sin forrige Forbundsven, Frankriges Keiser, for at overbevise de Allierede om sin oprigtige Attraa efter at gjøre deres Sag til sin. Men de Allierede, og især Rusland, satte for megen Priis paa Sveriges Deeltagelse i den fælles Angrebskrig mod Napoleon, og paa den svenske Kronprindses Feltherre-Talent til at agte paa det danske Hofs Indvendinger og Forslag. De taalte heller at see Hamburg i Fiendevold end at bortfjerne Carl Johan, ved at bryde det Sverige givne Løfte. Den danske Regjering maatte saaledes skille sine Tropper fra de Allieredes og overlade Hamburg til sin Skjebne. Den gjorde Tettenborn bekjendt med den Nødvendighed, som disse forgjæves Forsøg til Forlig paalagde den, at forsvare de danske Stater mod deres nye Fiender. Følgen var, at Russerne maatte vige for den franske Overmagt, og Davoust rykkede med en Afdeling af den franske Hær ind i Hamburg. Imidlertid bevirkede dansk Mægling hos Davoust gjennem den danske Præsident Kaas, at Hamburgs Indtagelse af de Franske skede uden at dets Indbyggere altfor haardt maatte bøde for deres fortidlige Jubel over Russernes Indmarsch og Franskmændenes Bortfjernelse. Hamburg befriedes fra den truende Indtagelse ved Storm, og Tettenborn overgav Hamburg til de Danske, som siden igjen overleverede det i Franskmændenes Hænder, uden at voldsomme Scener fandt Sted.

I Begyndelsen af Mai Maaned gik Carl Johan med den svenske Hærafdeling under Seil fra Carlscrona. For Afreisen udstedte han en Proclamation til den Deel af Armeen, der forblev i Landet under Felt-Marschalkerne Tolls og Essens Commando,

og underrettede dem deri om de Foranstaltninger, som vare trufne til Rigets Forsvar. Sine Vaabenbrødre, der ledsagede ham, tiltalte ham saalunde:

„Soldater! En ny Hædersbane og nye Kilder til Held aabne sig for vort Fædreland. Tractater, grundede paa en sund Politik, og hvis Øiemed er Nordens Beroligelse, sikkre de skandinaviske Folkeslags Forening. Lader os gjøre os værdige den skjønne Skjebne, som loves os, og lad de Nationer, som strække deres Arme imod os, aldrig angre deres Tillid til os. Soldater! Vore Fædre udmærkede sig ved en dristig Kjækhed og et sindigt Mod; lad os med disse Heltedyder forene Krigshæderens Enthusiasme, og Gud vil beskytte vore Vaaben!“

Imidlertid skuffedes endnu de Allieredes stolte Forhaabninger formedelst Napoleons seierrige Fremskridt i Tydskland i dette Foraar. Efterat han havde slaaet de forbundne preussiske Hære ved Groß-Göschen den 2den og 3die Mai og ved Bautzen den 21de Mai, sluttedes en Vaabentilstand, som varede til mod Slutningen af Juni. Med dette Napoleons fornyede Held steeg ogsaa Danmarks Haab om at see sine Fienders Planer tilintetgjorte, det styrkedes derved i sin Bestemmelse at slutte sig nøiere til Napoleon, og Danmarks Forhaabning maatte, efter denne uventede Kraftyttring fra den franske Keisers Side, ikke være ugrundet. Østerrige havde endnu ei erklæret sig mod Napoleon; hele Tydskland (med Undtagelse af de preussiske Stater og Meklenburg), Holland og Italien syntes endnu at tjene Frankrige. Efter de Allieredes bestemte Afviisning af ethvert tilnærmende Skridt fra Danmarks Side, stod der for dette Intet tilbage, naar de danske Staters Sønderlemmelse skulde forhindres, end at kaste sig i Armene paa Napoleon, om hvis Magt og Talent til at rede sig ud af en vanskelig Stilling det endnu ei kunde være tilladt at mistvivle. Kongen af Danmark sluttede sig saaledes nøiere til Napoleon og sendte sin Yndling, Præsident Kaas, til hans Hovedqvarteer i Dresden. Kaas blev vel modtagen, og en Tractat forberededes, der siden nærmere afsluttedes mellem den franske Minister i Kjøbenhavn Alquier og den danske Minister Rosenkrantz, i hvilken begge Magter gjensidigen garanterede hinanden deres Besiddelser saavel i som udenfor Europa [1]). Under denne Underhandling ankom [31te Mai 1813] en engelsk Parlamentair paa Kjøbenhavns Red, der bragte Breve fra den engelske Minister i Stockholm, Thornton, og fra den svenske Hofcantsler Wetterstedt. De vare daterede fra det engelske Skib Defiance, som commanderedes af Admiral Hope, og laa i Kjøge Bugt. Den russiske General Suchteln var ogsaa ombord paa dette Skib, og Brevene indeholdt, at denne General saavelsom Thorton og Wetterstedt kom, bemyndigede af deres Hoffer, for at underhandle med den danske Regjering. Deres Forslag vare følgende: „Kongen af Sverige vil, for at vise sin Uegennyttighed og Maadehold, lade sig nøie med Afstaaelsen af Throndhjems Stift og tilliggende Land, som hidtil har udgjort Grændsen mod Rusland. Kongen af Danmark forpligter sig til at afgive 25,000 Mand, og disse Tropper skulle forene sig med de allierede Magters imod Frankrige, samt stilles under Kronprindsen af Sveriges Commando.“ Paa denne Basis tilbød den engelske Minister at handle om Fred med Kongen af Danmark, men bemærkede derhos, „at førend de danske Tropper vare overladte til Kronprindsen af Sveriges Raadighed, kunde der ei blive Spørgsmaal om nogen Vaabenstilstand med Storbrittannien.“ Han tilføiede, at de danske Colonier efter Fredslutningen skulde gives tilbage undtagen Øen Helgoland, ligesom ingen Erstatning skulde gives for Flaaden. — Disse Betingelser maatte ansees for uantagelige. Norge betragtedes som en væsentlig Deel af de danske Stater, og at afstaae Throndhjems Stift var i Grunden at afstaae hele Norge. Det Forslag at stille et betydeligt Antal danske Tropper under Kronprindsen af Sveriges Commando syntes at være en haanlig Spot, da hver Deel af det danske Monarki derved gaves i Sveriges

[1]) Den sidste Garanti havde visnok under Tingenes daværende Stilling liden Betydning, da alle danske og de fleste franske Besiddelser udenfor Europa vare i Englænderenes Hænder.

Bolt. Disse Forslag bleve saaledes forkastede. En ny Tractat blev sluttet i Kjøbenhavn imellem Kongen af Danmark og Napoleon, og et Corps af 10,000 Mand stillet til den franske Keisers Raadighed. Dette Corps forenede sig med Marschalk Davoust og ryckede frem til Meklenburg.

Niogtyvende Capitel.

Prinds Christian Frederik bliver Statholder i Norge.

Da saaledes Norges Løsrivelse fra Danmark igjen saa alvorligen var kommen paa Bane, og en fast Forening i den Henseende sluttet imellem Rusland og Sverige, og sanctioneret af England, besluttede Kongen af Danmark [11te Mai 1813] at sende Kronarvingen, Prinds Christian Frederik, til Norge, deels for at overbevise Norge om sin alvorlige Hensigt til det Yderste at forhindre Rigernes Skilsmisse, deels for at standse mulige Planer i Landet selv til Forening med Sverige. Med den forrige Vice-Statholder, Prinds Frederik af Hessen, havde Nordmændene al Aarsag til at være tilfredse. Vel var han ingen Mand af meget store Talenter, og fra den Side ikke skikket til at spille nogen stor Rolle; men en høi Grad af Godmodighed og Elskværdighed i det daglige Liv, forenet med stor Simpelhed i hans Væsen og Tilgjængelighed for Enhver, gjorde ham visseligen i en høi Grad afholdt i hans Omgangskreds, og yndet hvor han viiste sig, og der var intet Ønske i Landet om hans Afreise. Prindsen selv havde udbedet sig Commando over det Corps, som var tilbudet de Allierede mod Napoleon, men da Danmark ei vilde underkaste sig de Allieredes Betingelser, blev Prindsen Chef for de Tropper, som skulde forsvare den danske Grændse mod de indtrængende Fiender. Paa denne Valplads var mere Hæder end Held at vinde. Norge tiltrængte, saalænge der endnu var Fart paa England, og de vigtigste Næringsveie under den trivedes, ikke nogen stor Virksomhed fra Regjeringens Side; thi under saa heldige Omstændigheder bestaaer Statsklogskaben i at overlade Virksomheden til sin rolige Gang uden noget Fremstød fra Regjeringens Side, ligesom Norge var ubekjendt med hine diplomatiske Forhandlinger. — Nu var der foregaaet en Forandring i disse Forhold, og det var besluttet i det store europæiske Forbunds-Raad, at Norge skulde rives fra Danmark og forbindes med Sverige, uden at Folkets Stemme i nogen af disse tvende Stater blev raadspurgt, eller mindste Hensyn taget til Retfærdighed eller til Danmarks særegne Forhold til de contraherende Magter. Begge Riger bleve ved den nye Krigstilstand atter saagodtsom affondrede fra hinanden, og Erfaring havde lært, hvor lidet Norge var i Stand til at udholde denne under Næringsveienes Standsning. Og denne maatte under nærværende politiske Forhold forventes, ligesom den og allerede viiste sig i Fartens Forstyrrelse paa England. Licencer udstedtes allerede i denne Sommer ikke directe til norske Trælastdragere. Det tillodes kun norske Skibe at anløbe svenske Havne, der at gjøre de norske Ladninger til svenske, og saaledes overføre dem til det engelske Marked. Men paa denne Vei vilde Afskibningen til England ikke trives. Flere norske Skibe og Ladninger condemneredes ved Ankomsten til England, forbi den sande Sammenhæng opdagedes. Med Trælastfarten gik ogsaa Kornfarten i Staa, fordi ingen Korn-Licencer udstedtes mere, og England begyndte at sætte sig ind i Sveriges Plan, ved Udhungring at befordre Halvøens Forening. Derhos vilde Korntilførsel til Høsten blive høist fornøden, da Forraadene formedelst Misvæxten 1812 vare aldeles udtømte, og Kornet i 1813, der iøvrigt var et rigt Kornaar, mangesteds afmeiedes, førend det var fuldmodent, for at hindre Brødmangel.

Der behøvedes saaledes en ophøiet og begavet Mand, der kunde tage selvstændige Beslutninger i hvad der angik Rigets Tarv, træffe alle Foranstaltninger til at gaae de truende Farer i Møde, og ved sin personlige Indflydelse bevare det norske Folks Hengivenhed for Danmarks Konge, som, endskjønt aldrig svigtet, let under nærværende politiske Forhold og formedelst nye Lidelser kunde komme paa en betænkelig Prøve. En saadan ophøiet Mand troede Danmarks Konge at sende sit elskte Norge i Prinds Christian Frederik, og han var vistnok i mange Henseender den Rette; thi han besad mange af de Egenskaber, som kunde gjøre ham fortjent til den Tillid, der viistes ham af Danmarks Konge, og til at vinde Nationens Kjærlighed og Høiagtelse. — Prinds Christian Frederik var dengang i sin fagreste Ungdom, begavet med en høi Grad af Elskværdighed og et venligt Væsen, der maatte indtage Alle, som nærmede sig ham. Han var en Ynder af Videnskaberne og deres heldige Dyrker; han var i Stand til at sætte sig ind i Landets forskjellige Forhold, saavel i dets oeconomiske som i dets Naturforhold [1]), og til derom med Sagkundskab at underholde sig med Landets oplyste Mænd. Han besad en høi Grad af Veltalenhed, og hans Tale indtog ikke alene Tilhørerne ved en heldig Ordform, og ved Talens til Maalet førende Indhold, men og ved den Anstand og Tække, hvormed Foredraget skede. Han kom til Norge med det oprigtige Ønske at vinde Nationens Hjerte, og paa denne Grundvold, den tryggeste Støtte for Fyrstemagten, at styrke den ældgamle Forbindelse imellem Rigerne. Christian Frederik var saaledes vistseligen bleven en Fredens Konge, som havde kunnet gjøre Norge, efter de Forhold, som da fandt Sted, og den Tænkemaade, som Nationen da nærede imod Landets Konge, til et af de lykkeligste Lande. Men for Norge kunde han i sin Fremtrædelse ikke være, hvad Prinds Christian August havde været. Savnet af denne hengangne Fyrste kunde han ikke erstatte, og den Grad af Kjærlighed og Høiagtelse, som Nationen havde baaret for hiin hedenfarne Fyrste, kunde Prinds Christian Frederik ikke naae. Christian Augusts simple Væsen og tarvelige Levemaade i borgerlig Stiil, som lod glemme Afstanden imellem Fyrsten og Borgeren, hans besynderligen ukonstlede Hjertelighed i Omgangstone, hans Fødsel, selv ikke saa ophøiet over den simple Borgerstand, der i Norge er den overvægtige, banede ham en Vei til Folkets Hjerter, som det var vanskeligt for nogen Anden i den Grad at finde. Christian August havde desuden deelt Farer og Gjenvordigheder med Nationen i et kritisk Øieblik, havde med Mod og Klogskab overvundet dem, befriet Landets Grændse for et fiendtligt Indfald, og givet Krigen med Sverige et Resultat, som overgik Nationens Forventning. Det var ikke Christian Frederik beskikket som Krigshelt at gavne Norge, han var hverken øvet i Krigshaandteringen eller dertil saa skikket. Desuden vare nu Conjuncturerne anderledes. Christian August slog en Fiende tilbage, som var slet udstyret og i smaa Afdelinger gjorde Indfald i Norge uden Alvor og uden fiendtligt Sind, — Christian Frederik skulde gaae en Fiende imøde, som havde Europas store Magters Beslutning for sig, og som i Overflod var udstyret med Krigens Apparater. Det var imidlertid Christian Frederik forbeholdt at bane sig Vei til det norske Folks Erkjendtlighed ved store og uforglemmelige Velgjerninger.

Umiddelbart før Prindsens Afreise til Norge havde den danske Regjering givet en Oversigt over Landets politiske Stilling, der i Statstidenden lød saaledes: „Det svenske Hof har fundet forgodt at tilbagekalde Sammes Chargé d'Affaires, som nyligen var bleven ansat ved Hs. Majestæts Hof. Den kongelige Chargé d'Affaires ved det svenske Hof kommer derfor ogsaa hid tilbage fra Stockholm. Omendskjønt den sædvanlige Vei til at befordre Nationens Anliggender ikke længer staaer aaben mellem de respective kongelige danske og svenske Majestæter, saa kunne de ministerielle Meddelelser ved Brevverling endnu finde Sted. Det saaledes stedfindende forandrede For-

[1]) Mineralogi og Geognosi var hans Yndlingsstudium, som han fortsatte indtil et høiere Kald faldt i hans Lod.

hold imellem begge Hoffer kan ei andet end tildrage sig Undersaatternes Opmærksomhed. Kongen har ingen Anledning givet dertil fra sin Side. At Hs. Maj. har vægret sig ved at afstaae sit Kongerige Norge eller en Deel deraf, mod Tilbud af Erstatning derfor ved Tilegnelse af Stæder og Lande, der grændse til Hertugdømmerne, er Noget som Enhver af Hans Undersaatter tilvisse er overbeviist om. Hs. Majestæts ømme Kjærlighed er dem Borgen for, at deres Arveherre og Konge sætter altfor megen Tillid til deres Troskab og Hengivenhed, for at kunne af nogensomhelst Aarsag bestemme sig til at bytte dem bort mod Fremmede, paa hvis Hengivenhed Allerhøiistsamme intet Krav har, naar de ei af egen Drift skulde anholde om Hans Majestæts Beskyttelse. — Vant til at see sine tro Undersaatter villigen opoffre Liv og Velfærd i en langvarig Forsvarskrig, er Hs. M. forsikkret om, at den samme Redebonhed til at forsvare Statens Uafhængighed og dens udeelte Vedligeholdelse stedse vil findes hos alle Danske, Nordmænd og Holstenere, i Fald Hoiistsammes Bestræbelser for igjen at tilveiebringe Fred skulde, uagtet de havende Udsigter til at opnaae dette, blive uden Virkning, eller om ufremskyndede Fornærmelser skulde tvinge Hs. M. til at fordre af Hans troe, kjære Undersaatter nye Anstrængelser til Tronens og dens Sikkerheds Beskyttelse."

Samtidig med denne Erklæring gav Danmarks Konge andre Beviser paa sin Opmærksomhed for Norges Tilstand. Efter Vice-Statholderens Forslag bestemtes, at en Capital af 25,000 Rbd. skulde udlaanes til Landmænd, som trængte til Sædekorn, med Løfte om at denne Sum kunde ventes udvidet, dersom den ikke skulde findes tilstrækkelig. Tillige forhøiedes ogsaa Skydsbetalingen. Selskabet for Norges Vel havde indsendt til sin kongelige Beskytter en Samling af de ved dets Foranstaltning udgivne Skrifter, og fik derpaa et Takſigelsesbrev, som ogsaa hentydede paa Landets farlige Stilling. „Med allerhøieste Tilfredshed" — hedte det heri — „have Vi modtaget de oversendte Dele af Selskabets litteraire Samlinger. Jo mere vi føle at dette Tidspunkt fremfor noget andet fordrer fuld Anstrængelse af Fædrelandets Mænd, jo mere Vi erkjende, at Anstrængelser for den paa sand Oplysning og gavnlige Kundskabers Udbredelse byggede moralske Tilværelse ere dobbelt hæderlige i en Tid, da Alt synes at forene sig for at gjøre Kampen for den blotte Tilværelse haard og vanskelig, jo mere vide Vi Selskabet i Almindelighed og dets Direction i Særdeleshed Tak for hver kraftfuld Anstrængelse, hvormed det søger at virke til Opnaaelsen af det Øiemed, der er den høieste Gjenstand for Vore landsfaderlige Ønsker, Vort kjære og troe norske Folks Hæder, Velstand og Gavn."

Danmarks og Norges Arveprinds[1]) satte over i en Baad fra Jylland til Norge, og var paa denne Reise ikke uden Fare for fiendtlig Forfølgelse. For at undgaae Opmærksomhed havde han tilligemed de 2de Officierer, som ledsagede ham, forklædt sig som Matros, og landede den 21de Mai om Morgenen Klokken 5 paa Hvaløerne[2]). Efter den Spænding, som dengang herskede mellem det svenske og danske Cabinet, vilde neppe Prindsen have faaet en ubehindret Overfart, om han var stødt paa en svensk Krydser. Sverige havde allerede havt i Sinde at nægte Vice-Statholderen, Prinds Frederik af Hessen, fri Passage, uagtet den Slags Vaabenstilstand, som herskede mellem den norske og svenske Krigsmagt. Men de Reisendes Held tilintetgjorde disse fiendtlige Planer. Paa Reisen til Christiania, som Prindsen foretog til Søes til Frederikstad, lod han sig forevise den paa disse Høider stationerede Roflotille, og de militaire og borgerlige Corps i Frederikstad. I Nærheden af Christiania blev han modtagen af Vice-Statholderen med flere af Byens Embedsmænd, Militaire og Borgercorps, og der fattedes ikke paa den høitidelige Modtagelse, som sædvanligen bliver

[1]) Det danske Hof erkjendte ikke Christian Frederik som Kronprinds, og han førte derfor endnu ikke Titel af „Kongelig Høihed" men blot „Hans Høihed."

[2]) Baaden blev lodset af en svensk Lods, som fik en anseelig Gave med den Antydning, at det var Prindsen, han havde lodset.

kongelige Personer til Deel. Ankomstdagen den 22de Mai udstedte han i Christiania en Kundgjørelse til det norske Folk af følgende Indhold:

„Nordmænd! Eders Konge kjender og paaskjønner Eders urokkelige Troskab for ham og for den norske og danske Kongeslægt, som nu i flere Aarhundreder har regjeret over Eders Fædre og Eder. Hans landsfaderlige Øie staaer til at see Broderkjærlighedens og Samdrægtigheds uopløselige Baand befæstet imellem Tvillingrigets Folk. Sjette Frederiks Hjerte er stedse hos Eder; men hans Omhu for Staten i alle dens Dele nægter ham den Glæde, at see sig omringet af sit troe norske Folk. Derfor sender han mig til Eder med Fuldmagt, som Statholder i hans Rige Norge, at udrette Hans Villie, som var Han Selv blandt Eder tilstede. Hans Bud skal være min Lov, at vinde Eders Tillid min Bestræbelse; Eders Høiagtelse og Kjærlighed vorde min Løn! Maaskee endnu haardere Prøvelser forestaae os; med Tro paa Forsynet og med freidigt Mod skal jeg gaae dem i Møde, og overvinde dem ved Eders Bistand, trofaste Nordmænd; thi jeg veed, at jeg kan stole paa Eders Troskab mod Kongen, at I vil bevare Norges Selvstændighed, og at det Løsen der forener os Alle er: for Gud, Kongen og Fædrelandet!"

Christiania, den 22de Mai 1813.

Christian Frederik,
Prinds til Danmark og Norge, Statholder over Kongeriget Norge, commanderende General.

Samme Dag[1]) udstedtes følgende Circulaire til de civile Over-Øvrigheder:

„Lykkeligen ankommen til Norge er det min første Tanke at kundgjøre dette saavelsom min Sendelse selv for det norske Folk, som vil deeltage i den Glæde, jeg føler derover. Desaarsag tilstilles Dem vedlagte Kundgjørelse, som De ville lade komme til Almeenkundskab paa den til Hensigten meest passende Maade. Jeg kjender den høie Aand, som besjæler Nordmanden for sin Konge og sit Fødeland, og jeg anseer det for en hellig Pligt at vise, hvor megen Værd der bør sættes paa samme. Hvor jeg ikke personligen kan virke til det store Øiemed at vedligeholde denne Stemning, som ene giver Nationen Kraft og Selvstændighed, der fordrer jeg dette af Hs. Majestæts Embedsmænd, og de ville være forvissede om, at jeg skal paaskjønne den Nidkjærhed, som hver i sin Stilling udviser, hvilket deres Fædrelandssind vil give dem flere Leiligheder end denne til at øve, som en af de første Embeds- og Borgerpligter. Biskopperne ere tilstillede lignende Kundgjørelse til Oplæsning fra Prædikestolen."

Circulairet til Biskopperne havde samme Indledning, og Prindsen ender med de Ord: „De ville paalægge Religionens Lærere ved denne Leilighed som enhver anden, hvor det kan være passende, at anvende deres høie Kald til at opflamme Nationens Mod, der hos det norske Folk er bygget paa den urokkelige Grundvold, Tillid til Guds Forsyn, Troskab mod Kongen og Fædrelandskjærlighed." — Til Contra-Admiralen hedte det efter samme Indledning: „Jeg stoler paa, at jeg som commanderende General vil møde samme Nidkjærhed i Kongens Tjeneste, samme mandige Aand grundet paa Fædrelandskjærlighed, som har gjort Fædrene berømt, og de norske Krigere i seneste Feide ikke mindre fortjente til Hædersnavnet af Kongens og Fædrelandets troe Mænd."

Søndagen den 23de Mai overtog Prinds Christian Frederik de ham overdragne Embeder. Den fratrædende Vice-Statholder oplæste Kongens Ordre i den Anledning, og Statholderen tiltalte Vice-Statholderen saalunde: „Du modtage, værdige Forgjænger og Ven! Kongens og Nationens Tak for Din gavnlige Idræt til Norges Bedste. Gud lønne Dig derfor! Dette tilønskes Dig af taknemlige Hjerter. Jeg stoler paa Dit gode Raad, saalænge vi ere samlede, og paa Dit Venskab indtil Døden."

[1]) Strax efter Prindsens Ankomst til Norge skrev han ogsaa et Brev til General Krogh i Trondhjem, der i lige Grad hædrer Prindsen og hiin værdige Mand.

Derpaa henvendte Statholderen sig til Forsamlingen med følgende Tale, som han udførte med en Kraft og Værdighed, der gjorde Indtryk paa alle Tilstedeværende. „Ved at overtage et saa vigtigt Embede her i Norge gjennemstrømmes mit Hjerte af Følelser, jeg kun ufuldkomment formaaer at tolke. Jeg føler dette Kalds Storhed, og beder Gud forlene mig Kraft til at opfylde dets Fordringer, saaledes som jeg dertil har den redeligste Villie. Intet Beviis paa Kongens Tillid kunde være mig dyrebarere end den Befaling, jeg modtog at virke som Statholder i dette trofaste Klippeland. Ja Nordmænd! Eders Konge elsker Eder og paaskjønner Eders Værd. Modtag mig som et Pant derpaa, nu da Fædrelandets Tjeneste andetsteds fordrer, at han bortkalder min Ven, Eders værdige Vice-Statholder. Kongen ønsker at knytte det Broderbaand, der omslynger Tvillingrigerne, endnu fastere. Han har vist ikke sendt mig til Eder, for at jeg skulde fraskrive ham eller hans Slægt deres gamle Rettigheder til Norges Krone, som er gaaen i Arv til dem med Folkets Kjærlighed — før skulde denne min Haand afvisne. — Lad mig, idet jeg udretter Kongens Villie og virker for Fædrelandet, finde min Løn i Nationens Kjærlighed og Hengivenhed, lad denne engang gaae i Arv til min Søn! — Jeg gjentager, hvad jeg i min Kundgjørelse har sagt Dem, at maaskee haardere Prøvelser endnu forestaae os, men at vi bør Alle som een Mand gaae dem imøde med Tro paa Guds Forsyn og med Standhaftighed. — Lad mig hos Enhver, i hvad Stand og Kald han end er, finde det Fædrelandssind, der ene kan frelse os; troer, at jeg skal vide at paaskjønne denne høie Aand, som besjæler Dem, ligesom den fordum udmærkede Fædrene! — Jeg modtager for Guds Aasyn Deres Løfte om Samdrægtighed og Opofrelse for den retfærdige Sag, for Kongen og Fædrelandet."

Faa Dage efter fandt en Høitidelighed Sted i Selskabet for Norges Vel, i hvilket Selskabets Vicepræses Biskop Bech i en Tale bevidnede den fratrædende Præses, Prinds Frederik af Hessen, Selskabets deeltagende Bekymring over hans Fratrædelse formedelst hans Kald til anden Bestemmelse, og gav den nye Præses, Prinds Christian Frederik, sin Velkomsthilsen. Vice-Statholderen var saa bevæget, at han neppe kunde fremføre de faa og hjertelige Ord, hvormed han takkede for dette Beviis paa Deeltagelse. Han forlod Norge [29de Mai] for at overtage Commandoen over den danske Armee i Holsteen, og han ledsagedes af de varmeste Ønsker for hans Fremtids Held; thi Nordmændene vare ham taknemligen hengivne for hans ædle og venlige Færd under hans Ophold i Norge.

Kort efter begyndte Prinds Christian Frederik sin første Reise omkring i Norge med at besøge de Steder, hvor de vigtigste Fegtninger under den svenske Krig vare forefaldne, og begav sig derefter til de frugtbare Landstrækninger ovenfor Christiania. Fra Eidsvold udgav han [10de Juni] en Opfordring til det norske Folk til Maadeholdenhed. Han opfordrede deri Embedsmændene, de formuende Jorddrotter og Brugseiere, saavelsom Byernes bemidlede Indbyggere til at indskrænke Brugen af alle Gryn- og Meelspiser i deres Familier og iblandt deres Huusfolk, hvorved Kraften til at mætte hungrige Trængende vilde forøges. Ligeledes opmuntrede han til at bruge de Hjælpemidler, som Naturen har anviist i Mangel af Brødkorn. „Da skal" — siges deri — „de Uger snart forsvinde, hvori Mangelen endnu kan hjemsøge os, inden Guds Forsyn hjælper os med den velsignede Høst, som over hele Landet tør forventes."

Med denne Opfordring til Sparsomhed i Brødkornets Anvendelse fulgte ogsaa en Bekjendtgjørelse fra det norske Sundhedscollegium om at drøie Kornets Brug til Brød ved Blanding med islandsk Mos. Der opgaves flere Proportioner af denne Blanding, og der ivredes meget mod den Fordom, der havde udbredt sig mod Brugen af dette Surrogat. Det er imidlertid ikke Forfatteren bekjendt, at denne Blanding af Mos med Brødkorn i nogen mærkelig Grad formindskede den stigende Brødtrang. Den simple Mand forstod kun lidet den rette Behandling deraf, og der blev stedse, naar Mosen anvendtes, en bitter Smag tilbage, som forhindrede Nydelsen. Fattigmand tog hellere sin Tilflugt til Bark, der blandet med lidt Meel saa ofte maatte

tjene ham til Føde i Stedet for Brød, og i de bedre Huusholdninger kunde den bittre Mos-Spise ikke uden stor Vanskelighed faae Indpas. Disse Mosekager vare saaledes nu som i Krigens første Aar mestendeels kun Skueretter, hvormed der i Aviserne gjordes megen Bram, men hvoraf der i Virkeligheden kun nødes lidet. Mere velgjørende og mere almindelig blev derimod Torfisken, deels for sig selv som en nærende Spise, deels blandet med Meel. Saa langt Historien rækker findes Torfisken at have været en yndet og almindelig Spise, hvis Nydelse udbredtes endnu meer, efterat Christendommen var bleven indført, hvorved Kjødspiser under talrige Festdage og lange Fastetider forviistes fra Spisebordet. I denne og den paafølgende Sommer tiltog saaledes Brugen af Tørfisk i en høi Grad, og blev ikke alene en stor Artikel i uformuende Privates Huusholdninger, men samledes ogsaa som et vigtigt Fødemiddel paa Krigsmagasinerne [1]). Prisen paa denne Artikel var ogsaa forholdsmæssig billig, deels fordi vore indenlandske Producter endnu ikke vare stegne i Forhold til Pengenes Fald, deels fordi Udskibningen af Tørfisk som af andre norske Producter leed under de paany indtrufne Krigsomstændigheder.

Vistnok var Landets Nød atter stor denne Sommer baade formedelst standsede Næringsveie og Fiendens aarvaagne Jagt paa de Kornfartøier, som løb imellem de forenede Riger. Krigen med Sverige var vel endnu ikke aabenbar erklæret, men de forenede Rigers Skilsmisse var bestemt i den store Alliances Raad, og hele Sommeren kunde den svenske Kyst betragtes som en fiendtlig. Licencefarten var allerede i Foraaret ophørt, da England havde tiltraadt det nordiske Forbund i alle Punkter. Vi have seet, at de Licencer, som det foregaaende Aar udstedtes til en indirecte Fart over Sverige, vare Nordmændene mere til Tab end til Fordeel. Den fuldkomne Næringsløshed, som havde hersket i Aarene 1808 og 1809, indfandt sig saaledes igjen i denne Sommer i en høi Grad. Mangfoldige Skibsrederes og Trælastudskiberes store Planer, som vare byggede paa en fortsat Forbindelse med England, standsedes pludseligen, og Spor viiste sig allerede til den Forstyrrelse i Formuesforfatningen og gamle Huses Fald, der siden foranledigede saa store Forandringer i Handelsstandens Stilling [2]).

Men disse Nødens Spor viiste sig ikke paa den Reise, som Prinds Christian Frederik foretog omkring i Norge denne Sommer, paa hvilken der i By og paa Land beredtes ham en festlig Modtagelse, forherliget ved alle udvortes Tegn paa Folkets Hengivenhed for sin Konge og den kongelige Slægt. I mangfoldige Aar havde ingen kongelig Person besøgt Norge, hvis Indbyggere stedse bevarede en hellig Ærefrygt for deres Konge, og nu fremstillede sig blandt Folket den formodede Tronarving, som ved sin personlige Elskværdighed tiltrak sig Hjerterne, som i disse vanskelige Krigsomstændigheder stræbte efter at vinde Folkets Yndest og bevare dets Troskab mod det regjerende Kongehuus, og som formedelst sin videnskabelige Dannelse forstod let og passende at stille sine Ord i de forskjellige Kredse, som omgave ham. Under saadanne Omstændigheder tilvende Fyrsterne sig med let Møie Yttringer af Folkets Kjærlighed og Troskab mod dets Konge. Prindsens Reise var saaledes en uafbrudt Linie af Festligheder; Folket jublede ham imøde, ikke med tomme eller bestilte Hurraraab af en tankeløs Pøbel, hvis Tunge og Hænder let sættes i Bevægelse ved Synet af en kongelig Mand, uden at Hjerterne røres, men det var mestendeels en uhyklet Glæde over at see den Prinds, som engang skulde bestige Rigernes Trone, i Folkets Midte.

---

1) Paa Forfatterens Magasiner var Tørfisk i den Tid en stadig Artikel, som ikke alene som særskilt Spise nødes i Mængde i Omegnen, men ogsaa blandet med Meel. Den paa Forfædrenes og Islændernes Viis vel bankede Tørfisk ligger Meiet nærmest som Fødemiddel.

2) Forfatteren finder i sin Brevvexling med Grev Otto Moltke paa den Tid, at han har afmalet denne Landets Forfatning med de mørke Farver, hvorpaa han har givet sine Landsmænd Prøver; men han maatte betænke sig paa at forelægge Læserne flere Exemplarer af disse mørke Billeder.

Intet Dieblik kunde Prindsen tvivle om, at det norske Folk endnu bar den regjerende Konge i sit Hjerte, og at kun et Magtsprog af fremmed Uretfærdighed kunde opløse den gamle Forbindelse.

Paa en Deel af denne Reise ledsagedes Prindsen af Skuespiller Knudsen, og hans muntre Sange ved breden Bord under Bægrets Klang bidrog ikke lidet til at oplive Gildernes Munterhed. Men denne glade Stemning, disse Sange og Skaaler gav imidlertid hist og her Anledning til Mistydning, hvortil Prindsen selv, der viiste den største Afholdenhed under disse Libationer, visseligen ikke gav den mindste Anledning. Nogle af de Privatmænd, hvis Huus Prindsen gjæstede, samlede nogle af Egnens gjæveste Bønder, deels for at gjøre Prindsen bekjendt med Fjeldets herlige Sønner, deels for at gjøre disse selv deelagtige i den Glæde at see Arvingen til Norges Trone. Nogle af disse forvildedes ved denne Sang og Poculering, og yttrede Frygt for, at deraf skulde opstaae Vaner, fordærvelige for Prindsens Fremtid. Men denne Misforstaaelse frembragtes kun af hans Omgivelses overdrevne Iver for at exaltere et Folk, som intet udvortes Pirremiddel behøver for at yde Tronens Nærmeste oprigtige Hengivenheds Beviser. Hele Prindsens Færd og Væsen viiste Glæde over disse troskyldige Yttringer af Folkets Kjærlighed til Kongehuset, som dagligen frembares ham paa denne Reise midt under Næringsveienes Standsning, under en truklende Brødmangel i de ringere Stænder, og under mange Slags Forstyrrelser og Forlegenhed i den indvortes Stilling.

Det var paa denne Reise, i Nærheden af Jarlens egen Borg, at Prindsen og Grev Wedel havde en Samtale, hvori Greven fremsatte sin Mening om Landets politiske Stilling med en Frimodighed, der var ligesaa usædvanlig, som Yttringen selv var en Mislyd i Prindsens Øren. Wedels Tænkemaade med Hensyn til den skandinaviske Halvøes Stilling og fælles politiske Interesse kunde ikke være Prindsen ubekjendt. Wedel lagde ikke Skjul paa sin politiske Tro, endskjønt han paa den Tid ikke gjorde noget eneste Skridt til at fremskynde den politiske Forandring; han frembar aabent sin Mening for Bekjendte og Ubekjendte, og Prindsen maatte have hort tale om, hvad der i denne Henseende allerede foregik, da Prinds Christian August ophøiedes til Kronprinds. Prindsen, som kjendte Wedels Stilling og Indflydelse i Landet, endskjønt Greven den Tid levede alene som Privatmand, fandt det vistnok klogt at nærme sig ham med udvortes Agtelse og Velvillie. Men paa den ene Side gjorde Greven intet Skridt for at knytte nogen venlig og fortrolig Forbindelse med Prindsen, og paa den anden Side forsmaaede Prindsen at tilsmigre sig nogen Privatmands Yndest. Greven tog saaledes ingen Deel i de Glædesyttringer og de Festligheder, som ledsagede Prindsen paa hans Reise omkring i Landet, og Prindsen begyndte desuden allerede da at ansee sig saa fast i Folkets Kjærlighed, at han kunde være ligegyldig for en, skjønt anseet, Personligheds Mistillid til Norges nærværende politiske Stilling, der deeltes af Faa. Der opstod saaledes mellem Prindsen og Greven, strax da Hiin satte sin Fod paa Norges Grund, en Kulde, som næredes under paafølgende Begivenheder[1]). Paa denne Reise gjorde Prinds Christian ogsaa Bekjendtskab med en Deel af de Mænd, af hvilke han siden benyttede sig som Redskaber for sine store Planer.

---

[1]) Forfatteren havde i den Anledning en Samtale med Grev Wedel i sit eget Huus, faa Dage efter at Prindsen havde besøgt dette, hvori Greven fortrolig yttrede: „Det vil nu snart vise sig, om Carl Johan eller Christian Frederik skal blive Herre i Norden." I denne Samtale yttrede Greven tillige, at han aabent havde aflagt sin politiske Tro for Prindsen ved et Møde i Tønsberg.

Tredivte Capitel.

Carl Johan og den svenske Hær i Tydskland.

I Danmark havde imidlertid Stillingen taget en krigersk Vending. Danmarks Konge havde endnu ikke tabt Haabet om at bevare Rigernes Heelhed under Napoleons Beskyttelse. I Foraaret havde Lykken, som ovenfor fortalt, igjen smilet til Frankriges Keiser; de russiske og preussiske Hære vare blevne slagne af Napoleon selv, hvis Armee bestod meestendeels af Rekruter; hine maatte vige, og derpaa fulgte en Vaabenstilstand. — Carl Johans første Skridt paa Fastlandet opvakte i det nordlige Tydskland for et Øieblik Mistillid til hans alvorlige Udførelse af de efter Overeenskomst med Rusland og Preussen lagte Planer. Han overlod Hamburg, som igjen besattes af de Franske, aldeles til sin Skjebne, og kaldte ikke alene de 2400 Mand, som den svenske General Döbeln havde sendt Hamburg til Undsætning, tilbage, men lod sætte en Krigsret over Döbeln, der dømte ham fra Livet, endskjønt Dommen formildedes til en kort Arrest. Den kloge Overgeneral vilde ikke indlade sig i nogen Diversion fra den store Plan, som var lagt til Napoleons Undergang. Han holdt saaledes sin Nordarmee, som bestod af 30,000 Svenske, og forøvrigt Preussere og Russere, og udgjorde omtrent 80,000 Mand, samlet, ændsede ikke Nordtydsklands Skrig eller Hamburgs Jammer, og gjorde langsomme men sikkre Skridt til at formere den Cirkel, der skulde indeslutte Napoleons Hære, og trykke de Masser af den franske Hovedhær tilbage, som søgte at vinde en fast Basis for Napoleons Operationer. Da imidlertid ikke Vaabenstilstanden ledede til Fred, og fast hele Tydskland gløbede af Vaabenlyst og Attraa efter at afkaste Napoleons Aag, og da Østerriges Mægling til Fred Intet formaaede, traadte Carl Johan sammen med Keiser Alexander og Kongen af Preussen i Trachenberg i Schlesien[1]), for at aftale den Plan, som skulde følges, naar Krigen paany skulde begynde sit blodige Spil. Der mødte Carl Johan ikke som Sveriges Kronprinds, men som Overgeneral, der i Krigsraadet gav sin Stemme, og den erfarne og prøvede Generals' Mening havde visseligen sin Vægt, ligesom den afgjørende bidrog til Krigens Fornyelse. Hans Afskedshilsen til denne ophøiede Forsamling var de omineuse Ord: „Vi sees igjen i Leipzig." — Vaabenstilstanden, som paa begge Sider syntes kun at være bleven sluttet for at vinde Tid til med fornyede Kræfter at fortsætte Krigen, opsagdes, og den blodige Kamp begyndte igjen. Østerrige forandrede nu ogsaa sin Neutralitet til en aabenbar Krigserklæring, og store Krigermasser væltede frem fra Østerrige, Rusland og Preussen mod det franske Hovedqvarteer i Dresden. Imidlertid var Lykken endnu ikke ved Krigens Fornyelse de Allierede gunstig. Slaget ved Dresden faldt ud til de Franskes Fordeel. Store Masser af de Forbundnes Hære, især Østerrigere, faldt i de Franskes Hænder, og Valpladsen var bedækket med Døde. Der satte og General Moreau Livet til.

Under saadanne Omstændigheder, og da alle Danmarks Forsøg paa en fredelig Nærmelse til de Allierede vare uheldige, fordi Frederik den VIte ingenlunde vilde bequemme sig til de forenede Rigers Skilsmisse eller Norges Sønderlemmelse, som var den ubetingede Basis for Freden, sluttede Danmark sig nøiere til Frankrige, og ventede at forsvare det gamle Forbund under Napoleons seierrige Fane. I den Anledning blev i Kjøbenhavn under 3die Septbr. udstedt en Declaration, som indeholdt de Grunde, der nødte Danmark til at følge sin nærværende Politik[2]), og til at erklære Sverige Krig. Erklæringen igjennemgaaer vidtløftigen alle de Beviser, som Sverige

[1]) [Om dette Møde, hvor ogsaa Norges Forening med Sverige yderligere fikredes af Østerrige, ere Efterretningerne samlede i Schinkel-Bergmans Minnen VII. 181—209.]
[2]) Declarationen er trykt i Bilag No. 64.

havde givet paa et fiendtligt Sindelag ved en uforskyldt fiendtlig Fremgangsmaade mod Danmark. Og Beviserne kunde i Sandhed ikke være vanskelige at finde, da Sverige ingen anden Grund havde til sit fiendtlige Forhold mod Danmark midt i Freden, end den Plan at løsrive Norge fra sin gamle Forbindelse og forene det med Sverige.

Men neppe havde Danmarks Konge gjort sin Skjebne aldeles afhængig af den franske Keisers, og erklæret hans Fiender Krig, før Krigslykken vendte sig afgjørende fra Napoleon til de Allierede. Slaget ved Dresden var den sidste Seier, som Napoleon vandt i Tydskland over sine Fiender, og fra den Dag blev hans Stilling alt meer og mere betænkelig. De forskjellige Corps, som han havde opstillet deels sønden deels norden for sit Hovedqvarteer, bleve slagne, opløste og tildeels fangne. Den kjække, men i Tydskland forhadte General Vandamme blev med sit Corps gjort til Fange i den bøhmiske Bjergkjedel sønden for Dresden, og Generalen selv blev som Fange sendt til Moskau. Under Carl Johans Anførsel vandt Preusserne to Slag mod Marschallerne Oudinot og Ney ved Groß-Beeren og Dennewitz. I disse blodige Slag var det betydeligste Tab paa de Franskes Side. Berlin blev befriet, og de franske Hære tabte den fordeelagtige Operationslinie, som de i Nordtydskland havde indtaget.

Disse vundne Slag vare imidlertid ublodige for de svenske Tropper, der lidet toge Deel i dem, og Seiersdagenes Held og Hæder tilhørte det preussiske Mod, forenet med Overgeneralens Dygtighed og kloge Dispositioner. Carl Johan havde sparet sine svenske Tropper, og efter flere Maaneders Felttog talte han næsten den hele Skare af Krigsmænd, som han havdeført over fra Sverige til Tydskland. Deraf opstod de tydske Hærføreres Miskjendelse og Misnøie med den svenske Overgenerals Fremfærd, og selv en Murren i den svenske Armee, som Intet bedre ønskede end at maale sig med Fienden, og dele Seirens Priis med sine Vaabenfrænder. Men Carl Johan havde vel Aarsag til at skaane sin svenske Afdeling. Han vidste, at den ikke let igjen kunde gjøres fuldtallig, dersom den opreves under Krigsskjebnens Omvexlinger; thi den i Sverige tilbageblevne Deel af den svenske Krigsstyrke kunde behoves mod en Fiende, som Sverige der havde fremkaldt. Den svenske Statskasses slette Tilstand tillod ikke at reise en ny Krigsmagt, naar de engelske Subsidier udebleve, og disse vare udtømte paa den Udrustning, som allerede var skeet. Men især havde Carl Johan sit Øie stadigen henvendt paa den Hovedgrund, der havde bestemt ham til at slutte sig til de Allieredes Sag, nemlig Norges Forening med Sverige. Han vidste, at efterat Finland var tabt, stod Sveriges Hu til denne Forening, som længe før hans Ankomst til Sverige var forberedt, og hans Attraa efter at opfylde dette Sveriges National-Ønske maatte forøges, efter at Leiligheden til at vinde Finland tilbage nu var aldeles tabt. Ulmede der i Sverige nogen Misnøie — hvilket dog, som ovenfor yttret, neppe fandt Sted i den Grad som er paastaaet — over at denne Leilighed til at gjenvinde en dyrebar Provinds, under Ruslands betænkelige Stilling i 1812 ikke var benyttet, saa maatte denne aldeles dæmpes ved den skandinaviske Halvøes Forening. Carl Johan behøvede saaledes sine svenske Tropper, ikke alene for at bidrage til at undertvinge Napoleon, men for at sikkre sig Prisen for sin Deeltagelse. Under den Masse af Tropper, som stimlede sammen for at fælde Napoleon, maatte Carl Johans Person, hans Raad og Veiledning som Overgeneral være langt vigtigere end den lille Skare af svenske Krigere. Sveriges Kronprinds maatte vente, at Danmark anstrengede sin sidste Kraft for at forhindre de nordiske Rigers Sønderspittelse, og den franske Krigsmagt ved Hamburg var, endskjønt svækket, endnu i Stand til alvorlig Modstand. Hvor stort Haab Carl Johan endog som Feltherre kunde have om et heldigt Udfald af den til Napoleons Ødelæggelse lagte Krigsplan, saa maatte dog denne store Mands Vaabenfælle, der havde været Vidne til det Feltherretalent, den Klogskab og det Held, hvormed han havde udredet sig af saa mange vanskelige Stillinger, ikke være aldeles sikker i sin Sag, — han maatte være forbe-

redt paa en langvarig og blodig Kamp. Saaledes kunde Carl Johan lægge sine Planer saa, at han ikke alene traf det rette Punct til at tage sin Deel af Seirens Priis, men ogsaa give sin Hær den Stilling, og saa længe udsætte med at føre den i Ilden, at Seiren kunde vindes uden nogen stor Udgydelse af svensk Blod. Seirene ved Groß-Beeren, Dennewitz og Leipzig vandtes ved Preussernes og deres Allieredes Blod, og dermed blandede sig kun lidet af de Svenskes, men Carl Johans Aand og Feltherretalent fremledede tildeels disse Dages heldige Resultat.

Imidlertid lykkedes det vel de Allierede i Sommerens Løb deelviis at slaae de franske Hære, men ei at opløse og sondersplitte dem. De dygtige og kjække franske Generaler samlede snart igjen sine Skarer, som havde været nødte til at vige for Fiendens Overmagt, og de beredte sig til at understøtte den franske Hovedarmee, der rykkede ud af sin farlige Stilling ved Dresden for at levere de talrige forenede russiske, preussiske og østerrigske Hære et afgjørende Slag. Thi omsider var den Eenhed i de krigførende Magters Operationer, og den Enighed imellem Fyrsterne selv bleven tilveiebragt, som forgjæves under den franske Revolutionskrig, og siden under Krigene med Napoleon, var bleven søgt. Alle Splidens og Mistillidens Elementer opløstes under det fælles store Øiemed, at afryste Frankriges Aag, gjenvinde tabte Provindser og paa ny tilkjæmpe sig den Stilling og Stemme i Europas Anliggender, som var tabt eller svækket i de franske Krige. Med sikre Skridt og med fuldkommen Overeensstemmelse mellem de allierede Magters Generaler, hvis Planer om ikke ledede dog umiddelbart bifaldtes af Majestæterne selv, der ledsagede sine Hære, samlede de tre store Magters Krigsskaret sig i en Kredslinie om den franske ved Dresden indsluttede Hær, og fulgte denne, efterat Napoleon havde skaffet sig Luft, til en meer aaben Valplads paa Sletterne ved Leipzig. Thi Napoleon havde besluttet — en Beslutning som stærkt er bleven dadlet af den strategiske Kritik — endnu engang at prøve sin Seierslykke førend han forlod det tydske Rige, hvis Kræfter saa ofte havde maattet tjene til at forøge hans Storhed, men hvis Krigere uvilligen fulgte hans Faner efter de Nederlag, som de havde lidt paa fjerne Valpladse og i en dem uvedkommende Sag. Napoleon havde atter ladet Leiligheden gaae forbi til at slutte Fred, og afviist sin Svigerfaders, som det syntes, alvorlige Attraa efter at bringe en almindelig Fred i Stand paa Congressen i Prag. Vant til at være Voldgiftsmand i det europæiske Fastlands Anliggender, vilde han ikke indskrænke sig til at regjere Frankrige inden dets naturlige Grændser, og Tydsklands Guld var vigtigt for Napoleons Finantser, hvis Udgifts-Budget vilde haardt trykke Frankrige, naar fremmede Tilløb standsede.

Men Napoleon imødegik ikke alene en mægtig Hær, samlet af Østerriges, Preussens, Ruslands og Sveriges bedste Kræfter, under Generaler, der med en i Krigshistorien ubekjendt Enighed i fælles Krigsoperationer sammensmeltede den uensartede men umaadelige Kraft mod den fælles Fiende, men han havde ogsaa store Uheld at overvinde i sin egen Hær i dens forskjellige Afdelinger, formedelst Lunkenhed for Frankriges Sag og Frafald af store i hans Hær opstillede Krigerrækker. Bayern, der hidtil havde sendt saa mange Skarer til de franske Hære, og endnu i dette Aars Felttog havde kraftigen maattet understøtte Napoleons Angrebsplaner, var allerede før begyndt at vakle i sin Troskab, og ilede nu, da Østerrige havde erklæret sig mod Frankrige, og Napoleons Stilling ved Dresden blev alt mere betænkelig, at forene sine Faner med de Allieredes. I Begyndelsen af October, endnu før Slaget ved Leipzig, sluttede Bayern en Forening med Østerrige, hvorved det garanteredes sin nærværende Territorial-Grændse, og derimod forpligtede sig til at træde alvorligen i Skranken mod Napoleon. Det var høie Tid for Bayern at skifte Parti, for ei at henrives med Napoleon i den Undergang, som allerede med Rimelighed kunde forudsees, og Bayern, som den mægtigste blandt Rhinforbundets Stater, var et saa stort Exempel for Forbundets øvrige Medlemmer, at det vel var den Opofrelse værd at sikre det sine nærværende Besiddelser. Saaledes blev den bayerske General Wrede

udnævnt som Anfører for en Reserve-Armee, der skulde opstilles i Napoleons Ryg, naar han trykkedes tilbage til Frankriges Grændse.

Den sachsiske Konge blev, deels formedelst sin med en vis Religiøsitet bevarede Troskab mod indgangne Forbund, deels formedelst sin store Tillid til Napoleons Talent og Held, trofast indtil Enden i det politiske Parti, han havde valgt; men det sachsiske Folk og den sachsiske Hær henreves af den almindelige Gjæring i Tydskland, der sigtede til at forjage Franskmændene fra dets Grændser. Endnu i Sommerens Løb havde den sachsiske General Thilemann forladt den sachsiske Hær-Afdeling og taget Tjeneste i den russiske Hær. Længe søgte han at bevare en af Landets vigtigste Fæstninger, Torgau, som en Støtte for Sachsen under et muligt Brud med Frankrige, og da han efter sin Konges Befaling maatte overgive denne til de Franske, forlod han den sachsiske Tjeneste. Men det var under Leipziger-Slaget selv, at den sachsiske Armees Overtræden i Fiendernes Rækker bidrog mærkeligen til at afgjøre Dagens Skjebne. I Napoleons egen Generalstab svigtede Enkeltes Troskab, og deriblandt Schweitzeren Jomini, som allerede tilforn forgjæves havde søgt sin Afsked fra fransk Tjeneste.

Fra det nordlige Tydskland rykkede Carl Johan med sine Skarer til Leipzig, og løste saaledes det Løfte, som han i Trachenberg havde givet sine høie Allierede at møde dem paa Leipzigs Sletter. De Slag, som han havde leveret de Franske indenfor sin Operationslinie, havde vist nok formindsket hans tydske Rækker, men de vare igjen blevne udfyldte med nye Forstærkninger, og han kunde mod Slagets sidste Udvikling opstille en Armee paa den blodige Valplads, der ikke uvæsentligen bidrog til at afgjøre det store Slags Skjebne. Omringet saaledes af en overlegen Fiende sloges Napoleon fra den 14de til den 18de October paa Sletten ved Leipzig, men maatte omsider vige for Overmagten. Beskrivelsen af dette blodige Slag, der afgjorde Europas Skjebne i en lang Fremtid, Napoleons Flugt og de dermed forbundne Begivenheder, vil Læseren finde fuldstændigen hos andre historiske Forfattere. Vi henvende os til hvad der imidlertid skede i Norden.

Det var Danmarks ulykkelige Skjebne paa den Tid, at vælge den uheldigste Politik i Begivenhedernes meest afgjørende Øieblik, og saaledes udstedtes dets Krigs-Erklæring mod Rusland og Preussen faa Dage efter Slaget ved Leipzig, og førend endnu det for Napoleon uheldige Udfald deraf kunde være det danske Hof bekjendt. Den danske Konge lod det visseligen ikke mangle paa Forsøg paa at afværge de truende Farer. Historien har meer at anklage den Uretfærdighed og Voldsomhed, hvormed Venner og Fiender rasede mod denne svage Stat, som iagttog den strengeste Neutralitet, og samvittighedsfuldt opfyldte alle indgangne Forbund og Fredsforbindelser, end den danske Regjerings Uklogskab eller Mangel paa Opmærksomhed paa det nordlige Europas Stilling. Denne Danmarks redelige Færd og aabenbare Attraa efter at vende tilbage til en lykkelig Freds- og Neutralitetstilstand, kunde ikke redde den dansk-norske Stats Heelhed. Det var bestemt i den store Alliance, at en vigtig Deel af de danske Stater skulde være Kjøbesummen for Sveriges Medvirkning til Napoleons Undergang — en Medvirkning, der ei alene var vigtig under dets østlige Naboes vaandefulde Krigstilstand, men formedelst dets Tilskud af Tropper, og fornemmeligen den Generals Personlighed, der skulde anføre dem. Derhos besmykkedes denne Danmark uforskyldt paaførte Krig deels med de svageste Grunde, deels skjultes Grundenes Svaghed under de mægtigste Staters Taushed. Efter Slaget ved Leipzig og i det Øieblik da Danmark, med mere Sandhed end Klogskab, havde i offentlige Erklæringer forklaret sine Grunde til fiendtlige Forholdsregler mod Rusland og Preussen, stod Danmark saa godt som ene paa den nordiske Valplads mod en Skare af de mægtigste Fiender. Napoleon, til hvem det nyligen havde sluttet sig ved det nøieste Beskyttelses-Forbund, havde paa Leipzigs Sletter tabt Prisen for alle sine Seiervindinger, og maatte som Flygtning ile tilbage til Frankrige med et Fragment af sin store Armee, lykkelig om han kunde bevare Frankriges Grændser, og uden Haab om

nogensinde at faae den afgjørende Stemme i Europas Anliggender, som han havde tabt. Kun Davoust var tilbage i Hamborg med en Hærafdeling, som langt fra var de talrige Fiender, der omringede ham, voxen, og denne Generals eneste Attraa var at redde sine Krigere for sin slagne og forfulgte Keiser, ubekymret om hvorledes det gik Frankriges svage Allierede i Norden, hvis Skjebne glemtes under den store Kamp paa Liv og Død, og som Napoleon ikke mere kunde yde den ringeste Beskyttelse.

Under disse Omstændigheder væltede store Skarer af Fiender frem imod Danmark og truede at oversvømme dets frugtbareste Provindser, medens det kun havde en liden Hær at sætte imod den store Overmagt, og dets Finantser vare i den allerbedrøveligste Forfatning. Danmark endte denne ulykkelige Krig under Forhold, som vare omvendte mod dem, hvorunder den begyndte. I 1807 stod den Armee i Holsteen, som skulde bruges i Sjælland, nu stod en stor Deel af den Krigsmagt i Sjælland, som skulde bruges i Holsteen. Men om hele Danmarks og Norges Krigsmagt havde været samlet ved Porten af Danmarks Grændser, saa vilde den ikke have kunnet modstaae de Hærmasser, som myldrede frem mod de danske Stater, berusede af Seier over den mægtige Keiser. Der kunde ikke være Spørgsmaal om Udfaldet, kun om at redde Æren, og dansk Blod skulde atter, unyttig med Hensyn til Resultatet, offres paa dennes Alter. Senere Blade ville vise, hvorlunde Gaaden løstes.

Eenogtredivte Capitel.

Begivenheder i Norge 1813. Christian Frederiks Virksomhed.

Norge befandt sig imidlertid vel umiddelbart udenfor Krigens Rædsler; men det kjæmpede forøvrigt med haarde Lidelser. Følgerne af det afvigte Aars Misvæxt havde viist sig saa meget uheldigere, som Farten paa England i denne Sommer var meget indskrænket, og Kornfarten imellem Danmark og Norge, under de engelske Krydseres Aarvaagenhed og de Svenskes hemmelige Forfølgelser, var omgiven med store Farer. Til Gothenborg vare flere med Kornlicencer forsynede norske Fartøier indbragte af engelske Krydsere, men da disse af Admiralitetsretten i London bleve frikjendte, nægtede Landshøvdingen under intetsigende Paaskud at lade dem afgaae. Det var aabenbart, at det svenske Cabinet forberedede Udførelsen af dets politiske Planer med Hensyn til Norge ved at vanskeliggjøre dets Providering, eller i det mindste lade denne blive en Følge af dets vilkaarlige Ædelmod. Danmark havde desuden, som ovenfor viist, ingen Overflod af Kornvarer. Til at udholde disse Lidelser var imidlertid en stor Deel af Nationen styrket ved Udbyttet af Licence-Farten, der nyligen havde fyldt Udskibernes Kasse, og som, endskjønt i dette Aar besværet med store Hindringer, endnu ikke var aldeles ophævet. Den Velstand, som derved udbredtes paa enkelte Hænder, kom ogsaa de ringere Stænder tilgode, og selv Pengeforværringen bidrog til at forbedre disses Stilling. Den almindelige Ringeagt for det circulerende Papir, hvis Værd dagligen sank, gav Anledning til store og hurtige Omsætninger, og til et fortsat Omløb af et Nummerair, som intetsteds lagdes paa Kistebunden. Naar en Pengesum var indløben i Kasse, studeredes der paa at sætte den i en ny Bevægelse, da Eierne den paafølgende Dag maatte vente en mindre Værdi for den end den foregaaende. Der skede saaledes idelige Kjøb af Eiendomme, Bygninger af alle Slags opførtes og repareredes, alskens Arbeidere holdtes i idelig Bevægelse, og selv Landmanden benyttede Øieblikket til at foretage Grundforbedringer ved Hjælp af det i Overflod circulerende Papir. Dertil sattes især den Landmand i Stand, der

eiede Jordegods af nogen Betydenhed, hvis Producter han med Sine ikke kunde fortære, men kunde bringe en Deel deraf til Torvs. Thi Aaret 1813 var et af Landets frugtbare, og Korn og Fødemidler stode formedelst udvortes politiske Omstændigheder og en besværet Tilførsel i høi Priis. Men stedse blev der en ulykkelig Skare tilbage i de høiere og lavere Classer af Borgere, der ikke inddroges i den store Virksomheds Kreds, og som sukkede under Mangel paa Brodkorn, og under Savn af Livets første Fornødenheder. En anden Deel af Landets virksomme Borgere forledes ved Pengenes sunkne Værd til Kjøb og Omsætninger, som i Tidens Løb undergrove deres borgerlige Velfærd. Øieblikkets Fordele af Pengeforværringen vare flygtige og forbigaaende; fordærvelige Følger lagde sig ofte ved deres Rod, og den falske Velstandskilde naaede ikke engang alle Borgerclasser paa den Tid den randt; men den Forvirring, som fulgte derpaa, da det Onde skulde afhjælpes, var langvarig, nedbrød Velstanden paa flere Steder, og bragte Forvirring i alle borgerlige Forhold.

Imidlertid formørkedes Udsigten til Fremtiden formedelst den sig alt meer og meer nærmende Krig, og Statskassens dermed forbundne Forlegenhed. Paa flere Maader søgte Regjeringen at komme Statskassen til Hjælp, deels ved at forøge Landets Skattepaalæg, deels ved at fixere Indtægterne til bestemte Værdier, som vare uafhængige af det vaklende Pengevæsen; men ingen tilstrækkelig Hjælp kunde paa denne Maade tilveiebringes; thi Landets Velstand aftog, og Handelskraften lammedes alt meer og meer under trykkende Tidsomstændigheder. Under 14de October paalagdes en Afgift af 8 pCt. for eengang paa Varer, som fandtes i Forraad til Salg, til Bearbeidning, eller til en længere Tids end et Aars Forbrug: „saasom — hedte det — Kongens nærværende Indtægter ikke ere tilstrækkelige til at afholde de overordentlige Udgifter, som Conjuncturerne, og især Forsvarsvæsenet, have gjort fornødne.“ Men Paabudet kunde ikke bringes til Udførelse, fordi de Begivenheder, som splittede Rigerne ad, nu fulgte Slag i Slag paa hverandre. Under 8de September befaledes, at alle Toldafgifter i Danmark og Norge skulde erlægges i rede Sølv. Men ogsaa dette Paalæg berigede ikke Statskassen synderligen, da Skibsfarten i Norge formedelst Licencefartens Ophør var saagodt som afbrudt, og desuden den Aarstid nærmede sig, da Skibene lagdes i Vinterleie, og kun de vare i Bevægelse, som vare beskjæftigede med Kornfarten. Denne maatte nu igjen paa alle Maader opmuntres, da Krigen med Sverige forøgede de fiendtlige Krydseres Antal, i det nu svenske og engelske Kapere og Orlogsfartøier kappedes om at opbringe alle norske Fartøier, som fandtes paa Havet. Fra Norge kunde saaledes ingen Indtægtskilder ventes til Berigelse for den danske Statskasse. Norges Kornforsyning krævede igjen store Offere, og maatte opmuntres paa alle Maader, naar ikke Norge skulde blive et let Bytte for Statens Fiender. Præmierne for Tilførsel af Korn bleve saaledes forøgede, og den lille Flotille af Kutterbrigger, som fandtes i norske Havne, bleve satte i Bevægelse, for at beskytte Kornskibene i det mindste mod de mange svenske Kapere.

Danmark sparedes visseligen heller ikke for nye Skatter og Paalæg. Under 25de October udskreves en Mobilieskat af al rørlig Formue, som bestod af Indbo, Huusgeraad og Bohave, der skulde erlægges i Forhold til sammes Mængde og Værdi. Under 29de October paalagdes en extraordinair Korn- og Fourage-Leverance af Agers- og Engs-Hartkorn i Danmark: „deels til vor Tjeneste her i Riget, og deels til vort Rige Norges Providering.“ Leverancen skulde bestaae af Kornvarer, Hø og Halm, og Betalingen nærmere bestemmes. Men Intet viiste mere Statens Forlegenhed for at reise de fornødne Indtægter end den offentlige Auction, som i Octbr. Maaned blev afholdt paa Kjøbenhavns Børs over Kornvarer, der først i Tidens Løb skulde leveres. Paa denne Auction opraabtes mod contant Betaling 8,000 Tønder Rug, 12,000 Tønder Byg, og 4,000 Tønder Havre, der i en vis Tid skulde komme aarligen i de Høistbydendes Hænder. Dette Parti opraabtes paa 10 og 20 Aar, og skulde endog udvides til 40 Aar Men ikke heller heraf opfyldtes Hensigten;

thi under den betænkelige Stilling, hvori den danske Stat befandt sig, var der ikke mange Liebhabere. Til saadanne Midler maatte Staten tage sin Tilflugt, da Sedelfabrikationen var standset, og det kongelige Ord givet, at der ikke skulde udstedes flere Sedler end ved Forordningen om Pengevæsenet var bestemt, medens der paa den anden Side var et sørgeligt Forhold mellem Statens Indtægter og Udgifter.

Især blev den Udskrivning, som ved det norske Statholderskabs Placat af 5te October 1813 blev paalagt Agershuus og Christianssands Stifter til Armeens Brug, trykkende for mange Egne i Norge. Statholderen følte dette, og fandt derfor fornødent at indlede Forordningen ved en Opmuntring til Folket. „Nordmænds Troskab, hedte det, kan ikke rokkes ved en trædsk Fiendes Rænker; men disse nødvendiggjøre Selvforsvar, og have fremægget Krigen. Norske Mænd værne om Norge, og Hvo der ei selv fører Værge, opfylder med Glæde den Borgerpligt at forsyne disse brave Stridsmænd. Efter en med Standhaftighed overvunden Prøvetid har Forsynet velsignet Landet med Jordens bedste Afgrøde, som rigeligen forsyner dets Indvaanere, indtil Bistand af Fødemidler for kommende Aar ved Kongens kraftfulde Foranstaltninger og gode Borgeres Medhjælp kan tilføres. Det vilde være tilstrækkeligt i denne Mellemtid at sige til Nordmænd: Lader ikke Eders Sønner, som værge for Landet, savne Brød, og al Mangel skulde afværges, men der bør sørges for, at disse villige Anstrengelser ikke blive byrdefuldere for de nærmere end for de fjernere Egne, hvis Beliggenhed dog tillader at forsyne Armeen med Laan af Kornvarer, ligesom og at denne Bistand ydes med den Lettelse, som Orden i Foranstaltningerne fra Øvrighedens Side og Omstændighederne muligviis tillade." Beløbet af det Korn, som i Følge denne Placat maatte leveres til Armeen, skulde nærmere bestemmes ved Circulair-Skrivelse til de forskjellige Overøvrigheder. Det Halve skulde leveres strax, og den øvrige Halvdeel forblive i Eierens Værge, dog under den Betingelse, at den ei maatte røres indtil Brugen deraf anviistes. Som Straf for de Udeblivende eller Seendrægtige bestemtes, at der skulde leveres det dobbelte Qvantum i Tilfælde af slig Misligheð ved Leverancen. Imidlertid var det Hele kun at betragte som et Laan, der skulde tilbagebetales Yderen inden 3 Maaneder efter Leverancen med en Skjeppe Overmaal, ligesom og Transportskydsen til og fra Magasinerne skulde udredes af Staten. For den frugtbare Deel af Norge, som hører til Hovedstadens Opland, havde denne Udskrivning Intet frygteligt, da Aaret havde givet en god Afgrøde, og disse Egne tildeels kunne sælge Korn af den indhøstede Avl. Men paa Vestlandet var Iværksættelsen af denne Foranstaltning forbunden med store Vanskeligheder, og store Rædsler udbredtes over mange af disse Egne formedelst denne Udskrivning. Landmanden bringer der intet Korn til Torvs, og i alle Skovegne maa han gjøre betydelige Indkjøb af Kornvarer til sin Huusholdning. Kysterne vrimle af Mennesker, der søge deres Næring ved Søen og Fiskeri; og hele Vinteren igjennem tiltrænges Korn fra Udlandet, som fast udelukkende er Vestkystens Kornkammer. Leverancen skede imidlertid ogsaa paa Vestlandet uden Knurren, i Overbeviisning om at Foranstaltningen var fornøden for at proviantere Armeen; men Budet opvakte Mismod og Frygt for Fremtidens Farer blandt disse Egnes Beboere.

For end videre at opmuntre Tilførsel af Kornvarer blev under 9de October fra Statholderskabet bekjendtgjort en Præmie-Forhøielse for Indførsel af Korn, som under 13de September var besluttet af Danmarks Konge. Denne Præmie bestemtes denne Gang til Skipper og Mandskab, og udgjorde fra 13½ til 24 Rbd. Commercelæsten, eftersom Kornet leveredes enten Søndenfjelds eller Nordenfjelds, eller indførtes i en ubeskadiget eller bedærvet Tilstand. Derimod bortfaldt den Afladerne tilstaaede Indførselspræmie. Da Søen vrimlede af fiendtlige Krydsere, vilde man derved opmuntre de Søfarende til at underkaste sig de med Kornfarten forbundne Farer for Opbringelse og Arrest i fremmede Lande, medens der vare trufne andre Foranstaltninger til Bedste for Afladerne, ved at aabne dem Adgang til de offentlige Magasiner, og tilstaae dem en passende Udsættelse med Betalingen. Der fandt ogsaa

Associationer Sted især paa Østlandet, som subskriberede betydelige Capitaler til Indkjøb af Kornvarer, der besørgedes deels ved Commissionairer i Danmark, deels ved Agenter, som sendtes fra Norge selv. Paa Vestlandet fandt saadanne Indkjøbs-Forbund lidet Sted, men enkelte Privatmænd vare der, af ovenfor anførte Aarsager, under hele Krigen mere virksomme med Hensyn til Landets Forsyning. Et Held for Norges Providering var det, at der endnu var betydelige Kasser i Landet, som en Følge af Licencefartens Udbytte, og det var endnu paa den Tid en almindelig Stemning i Landet, at bringe ethvert Offer for at undgaae Farer, som paany truede de tvende Rigers Forbindelse. Saa vigtig ansaaes derhos Korntilførselen paa den Tid, at der ugentligen gaves i de offentlige Tidender en Beretning om de Korn-Qvantiteter, som vare indførte deels for offentlig deels for privat Regning, og mestendeels overstege disse hine.

Alt som Krigens Farer nærmede sig meer og meer de forenede Riger, bleve Foranstaltningerne meer alvorlige og mangfoldige. I September Maaned udgaves en kongelig Bekjendtgjørelse angaaende Besidderne af faste Eiendomme i Danmark og Norge, som opholdt sig i Udlandet. Disse befaledes at indfinde sig i de forenede Riger inden Januar Maaned 1814, eller for vedkommende Øvrighed at indsende fyldestgjørende Forklaring om Aarsagerne til den forlængede Udeblivelse. Forsømtes dette, skulde de tilsvare det Dobbelte af alle directe Skatter og Afgifter af deres Eiendomme, som nu vare paabudne eller herefter paabødes. Faste Eiendomsbesiddere, som ved udbrydende Fiendtligheder maatte staae i fremmed Krigstjeneste og ikke ufortøvet toge Afsked fra denne, skulde taale deres Eiendomme sequestrerede.

Men især krævede den herskende Pengemangel, Pengevæsenets Forvirring og Næringsveienes Standsning Regjeringens Opmærksomhed. Norge befandt sig i en isoleret Stilling uden de fornødne Midler til at sætte sig i Forsvarstilstand mod den Nabomagt, der betragtede det allerede, i Følge det store Raads Samtykke, som forenet med samme, og til at tilveiebringe de fornødne Fødemidler, medens Nordsøen var opfyldt af fiendtlige Krydsere. Det lod til at være disse Fienders Hensigt at gjøre denne Erobring let ved et strengt igjennemført Udhungringssystem, og dette vilde bedst iværksættes, naar det lykkedes Fienden under Vinterens Løb at forhindre Korntilførsel. Faren nærmede sig alt meer og meer, og man maatte være betænkt paa at gaae den imøde. For Øieblikket havde en god Høst bortfjernet disse Farer, den fordeelagtige, nyligen ophørte Licencefart havde styrket Landets Formueskraft, og ved den tvungne Udskrivning, tillagt det Forraad, som fandtes paa de kongelige Magasiner og dagligen forøgedes, var der for Vinteren nogenlunde sørget for Armeens tarvelige Forsyning. Sveriges Hoved-Armee befandt sig under Anførsel af den svenske Kronprinds i Tydskland for at bidrage til den store Keisers Fald, og det havde hverken Penge eller Folk til med Alvor at føre Krigen i Norden, saalænge dets Hovedstyrke befandt sig i Syden. Det kom saaledes an paa at benytte det skjebnesvangre Øieblik til, paa den ene Side at bevare Nordmandens Troskab mod ældgamle politiske Forhold under Næringsveienes Standsning og under truende Farer, paa den anden Side at sætte Riget i tilbørlig Forsvarsstand under Fiendens mulige offensive Forhold. Til at bevirke dette behøvedes det Middel, som til alle Tider har været anseet for det vigtigste Krigs-Element, nemlig Penge eller et Repræsentativ, der kunde ansees gyldigt i det borgerlige Livs Omsætninger. Den danske Rigsbank kunde ikke komme Norge til Hjælp med den fornødne Understøttelse. Dens Sedler faldt dagligen, fordi Banken var anlagt paa en ubeqvem Grundvold, medens Statens voxende Udgifter under en farlig Krigstilstand gjorde saadanne Skridt nødvendige til at reise Penge, som maatte svække Bankens Credit, og gjøre Brud paa de meest hoitidelige Løfter. Den havde kun lidet Sølv i sin Kjelder, og de pantsatte Eiendomme, som skulde give Sedlerne Gyldighed, kunde ikke forvandles til realisable Værdier, der alene begrunde en Banks Anseelse.

Under disse Omstændigheder maatte det overlades til Norge selv at reise de

fornødne Midler til at proviantere sig, forsvare sig og gjennemgaae de Trængsler, som standsede Næringsveie maatte foranledige. Den danske Regjering begyndte at indsee Norges Trang til Selvstændighed i sit Pengevæsen, især under en isoleret Tilstand, og maatte overlade det selv Valget af de dertil fornødne Midler. Den forelagde den norske Statholder denne Gjenstand til Undersøgelse af de locale Forhold, og af Borgernes Tilbøielighed til at understøtte Regjeringens Hensigt ved Oprettelsen af en hensigtssvarende Indretning. I den Anledning vexlede Prinds Christian Frederik Breve med flere af Landets Borgere, hvori omhandledes Planen til Oprettelsen af en Bank og den hensigtsmæssigste Maade, hvorpaa Pengevæsenet kunde ordnes. Han henvendte sig i den Henseende ogsaa til Forfatteren i et Brev af 7de Septbr., som besvaredes kort efter. I sit Svar gjorde Forfatteren opmærksom paa Ubeqvemheden af den Grundvold for Banken, der var foreslaaet, svarende til den, hvorpaa den danske Bank var funderet. Derhos søgte han at vise, at det nærværende Dieblik var uskikket til at skaffe de rede Midler tilveie, som alene betragtes i Udlandet som en gyldig Valuta. „Nationens Mangel paa Indtægtskilder — hedte det i dette Brev — og National-Industriens Standsning gjør Norges Handelsballance meer ufordeelagtig end den længe var, hvoraf følger en større Udflydelse af Sølvets valuable Repræsentativer som alene for Tiden bestaaende i Handelsstandens udenlandske Fonds." Da Skove og Saugbrug ogsaa vare anførte i Planen som et Funderingsmiddel for Banken, gjorde han opmærksom paa, at disse, formedelst deres ubestemte Værdi under omskiftende Handelsconjuncturer og Eierens meer eller mindre omhyggelige Behandling deraf, vare endnu mindre skikkede til Underlag for Banken end det faste Jordegods, der skylder Agerbruget sin Hovedværdi. Han meente saaledes, at kun midlertidige, og ikke gjennemgribende Foranstaltninger, der sigtede til Pengevæsenets faste Regulering, nu kunde gjøres. Han ender Brevet saaledes [1]):

„Det være mig til Slutningen tilladt at gjøre Deres Høihed opmærksom paa twende farlige Omstændigheder i Landet med den Frimodighed, som kun finder Undskyldning i Tidernes Forvirring, der berettiger enhver Borger, som er sig sin gode Hensigt bevidst, til frit at yttre sine Tanker. Finantsvæsenet har naaet en Forvirringsgrad, hvortil Historien ikke kan fremvise Lige, og det er efter min Mening saare farligt at lade Nationen føle Følgerne deraf i en høiere Grad, end Nødvendigheden byder. Det er umuligt at raade Bod derpaa saalænge Handelen sover, og alle de af Finantsernes Bestyrere foreslagne Palliativer — endog de, der ved Kongebud have faaet Lovens Stempel — ere aldeles utilstrækkelige til at afværge Landets Nød i denne Henseende, og kunne derfor umuligen bestaae i deres nærværende Form, men maa forandres, naar engang Fredens Lykke skjænkes os. Den danske Stat er formedelst en udvortes Politik at betragte som et rorløst Skib, der tumler om paa Havet. Etsteds kommer det vel i Havn, og da er det Tid at kalfatre det. Men alle disse Foranstaltninger fra Finantsvæsenets Side, som skulle læge det for Tiden Ulægelige, forvirre den handlende og cultiverede Deel af Nationen, og gjøre den mere ligegyldig for en Statsforandring, end den ellers formedelst sin Kjærlighed til det danske Dynasti og Had til Nabostaten vilde være. Den største Deel af Nationen har neppe den Grad af Cultur, at den er tilbøielig til at opofre sin egen borgerlige Lyksalighed for Efterslægtens — og jeg spørger frimodigen, hvilken Stilling kan være frygteligere og ufordeelagtigere end Norges nærværende? Jeg tilstaaer oprigtig, at jeg ikke vilde høiagte den norske Handelsstands Kundskaber, dersom den har sit

[1]) Forfatteren maa her gjentage en Bemærkning, som han før har gjort, at Læserne maaskee ville finde det ubeskedent, at han saa ofte indfører sine egne Breve og Betragtninger fra hiin Tid; men han har ingen sikkrere Kilde til den Tids Historie i sit Værge, og han tiltager sig ikke nogen Dom over deres Værd. Hans Stilling i den Tid, som mange Menneskers Forsørger under vanskelige Tidsomstændigheder, maatte iøvrigt give hans Billeder og Betragtninger en mørk Farve.

Selv til en Bank, der er grundfæstet paa en saa ubeqvem Grundvold som den projecterede, og som har en Masse af Sedler at bære paa, der evig vil hindre dens Flor."

„Den anden farlige Omstændighed er Kornprisernes høie Standpunkt — høi i Forhold til de ringere Classers Dagløn og Midler til Erhverv, under Frygt for at de endnu skulle stige høiere. Denne Omstændighed vil bringe den fattige Dagleier, Strandsidder og Huusmand i en fortvivlet Tilstand, og ogsaa han vil gladeligen ombytte sin Elendighed med hvilkensomhelst Forandring, der bydes ham, enten af den ene eller anden Regjering. Deres Høihed kan i Deres Stilling ikke lære at kjende Landets Nød, som den findes i Elendighedens Hytte; men i disse ynkværdige Mennesters Navn beder jeg Dem tage denne Sag i nøiere Overveielse, og ikke voldgive den fattige Almue til Privates Forsørgelse alene, som jeg i Sandhed ikke troer kunne raade Bod paa Landets Trang. De Opoffrelser, som maa gjøres, ere store og uforholdsmæssige til Statskraften, men med Forsynets Bistand er det Ulykkeligheden og Retskaffenhedens sidste Anstrengelse mod Vold og Uretfærdighed [1])."

Det lader til at den danske Regjering paa Grund af Statholderens Indstilling opgav foreløbigen Ideen om Oprettelsen af en Bank, og lod det blive ved at tilstaae Oprettelsen af en privat Laanekasse, hvilket skede ved Rescript af 20de October. Til at tage denne Sag under nøiere Overveielse udstedte Prindsen derefter en Indbydelse til 72 af Landets formuende og indsigtsfulde Mænd til at møde i Christiania, for deels at gjøre et Udkast til Indretningens Detail, deels til at lægge en alvorlig Haand paa Værket selv ved en tilstrækkelig Subskription. Byerne Bergen og Throndhjem sendte en Deputation af selvvalgte Mænd til dette Møde [2]). I denne Forsamling fandtes imidlertid ikke den Mand, der i alle Henseender maatte ansees competent fremfor Nogen, saavel formedelst sin Stilling i Staten som dens største Possessionat, som formedelst sine Indsigter, til at deeltage i saa vigtige Forhandlinger. Men den danske Konges gamle, med Hensyn til dens Retning ikke ugrundede Mistanke til Grev Wedel var igjen vaagnet, og der frygtedes for, at hans bekjendte Politik med Hensyn til den skandinaviske Halvøes Forening skulde vinde Fremgang under den betænkelige Stilling, hvori den danske Stat befandt sig. Man kaldte ham saaledes fra en Skueplads, paa hvilken hans udmærkede Personlighed og vigtige Stilling i Fædrelandet kunde afgjørende indvirke paa Begivenhedernes Gang, og Prindsen saae gjerne en Mand bortfjernet, der aabent for ham havde lagt en politisk Mening for Dagen, der altfor meget understøttedes af Dagens Begivenheder. Som Paaskud til Wedels Redkaldelse til Danmark maatte Universitetssagen tjene. Universitetet var stiftet og nogle Professorer udvalgte; det var besluttet, at Bygninger skulde opføres, og at Indretningen i det Hele skulde sættes paa samme Fod som i Kjøbenhavn. Nu hedte det, at den sidste Haand alvorligen skulde lægges paa Værket, og det syntes som den danske Konge ei kunde betjene sig af et beqvemmere Redskab end den Mand, der i høi Grad dengang besad Nationens Tillid, om hvis Indsigt og Dygtighed der kun var een Mening, og som saa rigeligen selv havde udstyret Universitetet. Wedel selv anede imidlertid let den sande Aarsag til Kongens Redkaldelsesbud, og lod sig ei blende af den høie Grad af Opmærksomhed, hvormed han behandledes under sit Ophold i Kjøbenhavn. Aldrig var han bleven behandlet med saa iøinefaldende Beviser paa udvortes Gunst. Der var ingen Ende paa Indbydelser til Hofdineer; han havde hyppige Audientser hos Danmarks Konge, der alle havde det venligste Anstrøg; men den Hovedsag, hvorfor han tilsyneladende var kaldet, behandledes med Lunkenhed, og en Mand af Wedels Skarpsindighed kunde ikke være i Tvivl om

---

[1]) Brevet ender med den Bemærkning, at Forfatterens egen Stilling ei har foranlediget disse Betragtninger, da han i den Henseende var beroliget.

[2]) Til dette Møde indfandt sig ogsaa Forfatteren efter Prindsens Indbydelse af 17de November 1813. See Bilag 65, som indeholder det kongelige Rescript i den Anledning.

den sande Mening [1]. Da Norges Skjebne var afgjort, forløvedes Greven i al Stilhed; thi Danmarks Konge opgav alt Haab om de nordiske Rigers vedvarende Forening, og havde ingen Grund mere til at holde en Mand tilbage, hvis Planer harmonerede med Nordens nye, nu af den danske Konge selv vedtagne Politik. Striden imellem Frederik den VI[te] og Wedel var nu endt; thi Frederiks redelige Sind tillod ham ikke ved hemmelige Machinationer at undergrave de Forpligtelser, han offentligen havde indgaaet, og det laa nu ikke længere i hans Plan at neutralisere en Mands Virksomhed, der paa saa mange Maader kunde gavne sit Fædreland. Dette var ikke det eneste Spor af Frederik den VI[tes] vedvarende Interesse for Norge. — Derimod vaktes en ny Strid imellem Prinds Christian Frederik og Grev Wedel, som reiste sig af den danske Prindses høie Planer at bygge sig en Trone i Norge, eller idetmindste ved en saadan Mellemact at berede de nordiske Rigers Gjenforening i et fjernere Tidspunkt — Planer der stilede stik imod Grevens Begreber om hvad der tjente til at fremme Norges politiske Held i Fremtiden.

Det føromtalte Møde fandt Sted den 15de December i Christiania. De 72 indkaldte Mænd forsamledes i Cathedralskolens Høresal; Prindsen selv indfandt sig i Forsamlingen, og fra den Talestol, fra hvilken Storthingets Forhandlinger i Tidens Fylde ledebes, holdt han følgende Tale til Forsamlingen:

„Norges Handlende, Brugseiere og Jorddrotter, samlede her, for med redelig Villie at bidrage til Fædrelandets Tarv! Jeg byder Eder velkomne i Kongens og Fædrelandets Navn! Uudsigelig tilfreds føler jeg mig, omgiven af oplyste og agtbare Nordmænd; med Glæde seer jeg alle Besværligheder overvundne for, selv fra fjernere Egne, at møde i en Forsamling af Medborgere, som Alle have eet og samme Formaal. Men vigtigt er det, og Hvo føler ei det? Hvor belønnende for fædrelandsksindede Mænd at virke til Statens Bedste! Næringsveie skulle ophjælpes; den Alt nedtrykkende Pengemangel tildeels vige for den Indretning, som privat Credit i Dag grundlægger. Vor gode Konge har med Glæde opfyldt det Ønske, Jeg, stolende paa Eders Bistand, foredrog ham som en Velgjerning for Norge. Han har villet aabne Eder et Betalingsmiddel for Landets første Nødvendighed, Korn, og Magasiner skulle igjennem den Indretning skabes, hvilke i Fremtiden skulle sikre Nationen mod Hungersnød, og spare Opoffrelser lige dem, der i dette Tidspunkt kræves. Erkjender tilfulde denne Velgjerning, Medborgere! og lad denne end mere opflamme Eders Iver, Eders Følelse for det Værk vi nu begynde, og hvortil jeg af ganske Hjerte lykønsker Eder. Grundlægger Værket med Indsigt, bygger det med Tillid, da skal det krones med Held!“

Efter denne Indledningstale legitimerede sig de Mødende, som tildeels mødte personligen efter Statholderens umiddelbare Indkaldelse, deels ved Fuldmagt efter vedkommende Stæders Valg, og deres Navne indførtes i en dertil indrettet Protokol for de første Constituenter af Norges Laane- og Discontokasse. Efter Prindsens Forslag

[1] Forfatteren har af Grev Wedels egen Mund efter hans Tilbagekomst fra Danmark hørt Resultatet af denne Reise, saavelsom hans Begreber om dens Beskaffenhed fremsatte, som anført. [Imidlertid finder vistnok her en Forvexling Sted i visse Henseender. Det var i 1811, at Grev Wedel blev nedkaldt til Kjøbenhavn som Medlem af Commissionen for et Universitet i Norge, men denne var færdig med sit Forslag i Foraaret 1812. „Derimod var — saavidt jeg har hørt, bemærker J. Chr. Berg ved dette Sted — hans Reise til Danmark sidst i 1813 gjort af egen Drift og i private Anliggender.“ — Saavidt vides blev Grev Wedel kun een Gang, nemlig i 1811, kaldet til Kjøbenhavn, og det saa pludselig, at han ved Ilbud hentedes fra Hallingdal, hvor han som Amtmand var paa Thingreiser. Han reiste samme Stund derfra, var nogle Timer hos sin Familie paa Bærum, gik fra Tønsberg i en Dæksbaad til Søes, fik en usædvanlig heldig Bør, og overraskede saaledes Vedkommende i Kjøbenhavn, som, efter Rygtet, skulde have havt i Sinde at anlægge Høiforræderi-Sag mod ham. Men Fremgangsmaaden hermed var endda ei aftalt, og Norges Universitet maatte da tjene som Grund for hans Indkaldelse.]

udnævntes derefter en Comittee, bestaaende af 15 Medlemmer[1]), som skulde udarbeide Conventionen til Prøvelse i den store Forsamling, ligesom Prindsen udnævnte Stiftamtmand Thygeson til at fungere som Formand, naar Prindsen ei selv var tilstede, og ved hans Side udnævntes Carsten Anker, Agent Nielsen og Carsten Tank for at besørge det Fornødne. Forhandlingerne varede til den 5te Januar, da Conventionen var færdig og gjennemgaaet; men det vilde være overflødigt at gjøre Læseren bekjendt med dens Indhold og Bogstav, der begroves under den store strax paafølgende Statsomvæltning, endskjønt Mødet selv øvede sin indirecte Indflydelse paa Fædrelandets Stilling i Fremtiden.

Under dette Møde fattedes der ikke paa festlige Forsamlinger, i hvilke Sange bleve afsjungne til Prindsens Ære, og hvori Skaaler, passende til Fædrelandets Stilling, udbragtes. Iblandt Forsamlingen udmærkede sig især Bergenserne Meyer og Bøschen som herlige Sangere, og deres Stemme hørtes flittigen i Sange, tildeels medbragte fra Bergen og forfattede af Digteren Lyder Sagen. De Faa, som endnu leve, der vare tilstede ved disse Gilder, ville med Forfatteren erindre, hvilket Indtryk disse Sange gjorde paa Gjæsterne. Tiden, Stedet og Foredraget selv gjorde dem til de høitideligste Bordsange, Forfatteren nogensinde har hørt. Stiftamtmand Thygeson viiste Forsamlingens Medlemmer den meest gjæstfrie Opmærksomhed, og i hans Huus forsamledes disse ofte til den Munterhed, som under Landets daværende Stilling var mulig. Desuden gaves Prindsen af forskjellige Byens Borgere Fester, hvortil Flere af Forsamlingens Medlemmer vare indbudne, og i nogle af disse gik Julespøgen, som i Christiania paa den Tid og især kort før, i Begyndelsen af dette Aarhundrede, i enkelte Familier var i sin Flor, stundom lystigen for sig. Slædefarter under Fakkeltog, Jule- og Pantelege anstilledes, og Prindsen selv tog stundom Deel i denne Munterhed, og forherligede den ved sin personlige Elskværdighed. Over hans Væsen hvilede dog sædvanligen den Alvor, som Tidens Crisis gjorde naturlig.

Imidlertid formaaede denne Munterhed ikke at frembringe nogen almindelig glad Stemning iblandt Forsamlingens Medlemmer. Fædrelandets Stilling nedtrykte Alles Sind, og Opmærksomheden var med Frygt og Ængstelse henvendt paa den store Scene i Holsteen, som afgjorde Fædrelandets Skjebne. Desuden vare de fleste Medlemmer nedtrykte af Bekymring over den Hungersnød, som truede Landet paa den Tid formedelst Korntilførselens Vanskelighed, og de, som stode i betydningsfulde Virksomhedsforhold, heftede Tanken lidet ved Festerne, ja selv ved de Arbeider, som vare Mødets egentlige Hensigt, og af hvilke de under nærværende Omstændigheder ikke turde spaae Landet store Frugter. Hiin Gjenstand for en almindelig Ængstelse, og den mørke Udsigt til Fremtiden, var det almindelige Underholdningsstof iblandt den alvorligere og betydningsfuldere Deel af Forsamlingen, og disse toge med en vis Modbydelighed Deel i de muntre Gilder, hvormed Tanken fjernedes fra Dagens Sorger. Det første Spørgsmaal i alle Forsamlinger var stedse Dagens Nyhed fra sydlige Egne, og saa ofte de Deputerede mødtes, vexledes fortroligen de Beretninger, som vare hver Enkelt ihændekomne. Prindsen og hans Fortrolige forsømte ikke at give Forsamlingen til Priis især de gode Efterretninger — men ak! hvor sjeldne vare disse — som han havde modtaget fra Danmark, og som allerede dengang gjordes saa tilfredsstillende for Nordmanden, som Sagens Beskaffenhed nogenlunde tillod, og det egentlige Tingenes Forhold hentedes mere fra de private Efterretninger, som Flere blandt Forsamlingen fik fra danske Venner, end fra de offentlige Bulletins. I en af Aarets sidste Dage vare de fleste Medlemmer af Forsamlingen indbudne til Stiftamtmand

[1]) Disse vare i alphabetisk Orden følgende: Jacob Aall, Niels Aall, Conferentsraad Carsten Anker, Kammerherre Peder Anker, P. v. Cappelen, Grosserer Johansen, Consul A. Konow, Kjøbmand Lorch, Stadscapitain Meyer, Agent Jacob Nielsen, Consul Reinhardt, Kammerherre Rosenkrantz, Grosserer Tank, samt Stiftamtmændene Thygeson og Grev Trampe.

Thygeson, og Flere blandt dem, hvorimellem Bergensere, Throndere, Kjøbmænd og Brugseiere fra Øst- og Vestlandet, havde grupperet sig sammen, for at meddele hverandre de foruroligende Efterretninger fra Krigsskuepladsen, som deels private Breve med Posten havde bragt dem, deels vare i Omløb blandt Publikum. Under disse varme og mørke Meddelelser fremtraadte Thygeson blandt sine Gjæster, og forkyndte med en glad Mine, at han havde en god Efterretning at meddele Selskabet, og at Fred snart var at vente i Landet. En munter og glad Stemning udbredte sig hastigen i den nys saa nedslagne Forsamling; men Munterheden nedstemtes snart ved Thygesons fortsatte Meddelelse. „Der maa — vedblev han — gjøres et stort Offer; Throndhjems Stift skal forenes med Sverige[1]). Ved denne Tilsætning veeg al Munterhed fra Forsamlingen, og Flere af dens Medlemmer, især Bergenserne, erklærede med høi Røst, at heller maatte hele Norge forenes med Sverige end saaledes sønderstykkes. Der blev ikke mere talt om dette Glædesbudskab, og det forøgede kun de Ængsteliges Bekymring.

Under disse Omstændigheder fremmedes Hovedhensigten af denne Forsamlings Møde ikke ved de Deeltagendes Interesse, endskjønt med stor Hurtighed. De Fleste blandt de meest formaaende og klartseende Mænd indsaae Umuligheden af at bringe Orden i Landets Pengevæsen under saa trykkende Forhold som nærværende, og de ilede at slutte en i deres Tanker unyttig Forretning, for i deres Hjem at væbne sig mod Dagens Farer ved hensigtsmæssige Foranstaltninger. Man begyndte imidlertid mod Mødets Slutning at ymte om, at Prindsen under Forandringen i de politiske Forhold, og Umuligheden af Danmarks Forsvar mod overmægtige Fiender, var betænkt paa en forberedende Forandring, gjennem hans personlige Medvirkning, i Nordens Politik. En Combination af finantsielle Foranstaltninger og raske Beslutninger til en politisk Forandring ansaaes af Prindsens fortrolige Raadgivere som det bedste Middel til at forebygge den Forvirring, som Norges Skilsmisse fra Danmark maatte foranledige. Historien kan derhos ikke oplyse, hvorvidt Prindsen allerede dengang bifaldt disse Planer, og i sit lille Raad af nærmeste Fortrolige[2]) lagde Haand paa deres Udførelse, endskjønt den med Vished kan forudsætte, at han valgte den Fremgangsmaade, som han ansaa for gavnligst for de tvende forenede Riger. Vist er det, at der gjordes nogle Forsøg paa at stemme Forsamlingen til at forøge Statholderens Myndighed og tillægge ham Kongenavn og Kongemagt. Forfatteren erindrer aldeles Intet om den Seddel, som skal være lagt under Flere af de Deputeredes Couvert med Opfordring at udraabe Prindsen til Konge, og flere af Forsamlingens endnu levende Medlemmer erindre ikke heller det mindste derom[3]). Men desto sikkrere er han paa, at Opfordringen, hveden den end monne komme, skede paa en anden Vei, da han derom har umiddelbar Erfaring. Der blev mod Slutningen af dette Møde tilsendt flere Medlemmer af Forsamlingen forseglede Sedler uden Navn, hvori der opfordredes til at udraabe Christian Frederik til Konge. Et saadant Brev blev ogsaa stukket ind i Forfatterens Logis, uden at han kunde opdage, hvo der havde bragt det. Lignende Breve vare andre Medlemmer af Forsamlingen tilstillede; men de, som i denne Henseende aabnede sig for hverandre, bleve enige om at forholde sig heri aldeles

[1]) Østerrige, der var fremtraadt som Mægler mellem de nordiske Magter efter Danmarks Forlangende, optog nemlig det Forslag, som nylig af Sverige var gjort; men derved blev nu Carl Johan, under Krigens lykkelige Vending, ikke staaende, men forlangte hele Norge. [Se Wegeners Actm. Bidrag I. 192—193. 421. Nedenfor S. 328.]

[2]) [Disse vare især Thygeson og Carsten Anker. Oberstlieutenant Haffner var nok ogsaa en af dem, som Prindsen havde Fortrolighed til, dog maaskee kun i personlige Anliggender. — J. Chr. Berg.]

[3]) See Wergelands Norges Constitutions-Historie S. 66. Men bestemt vover Forfatteren ei at modsige det af Wergeland Anførte, da Tilfældet maaskee gjorde, at hans Venner og han ei kom i Besiddelse af en saadan Seddel. Kun veed han med Vished, at han ei hørte tale derom.

passive. Stemningen var overhovedet under dette Møde, skjønt alvorlig og stundom mørk, mere rolig og mindre exalteret, end den siden under det politiske Schisma blev, og Prindsen, i al sin Elskværdighed og i Besiddelse af Folkets Yndest, ovede ligesaalidt som hans Fortroligste den Indflydelse paa Folkets Stemning, som senere hen. — Der var endnu Intet officielt bekjendtgjort om Norges Løsrivelse fra Danmark; kun ubestemte Rygter vare derom i Omløb, og Tilliden til den nærværende Bestyrelse var endnu ikke saa stor, at man fandt det raadeligt blindt hen at kaste sig i dens Arme. Overalt troede de Fleste blandt de Mænd, som pleiede dette Raad med hverandre, at det var mere overeensstemmende med Nationens daværende Sindelag at lade Rigernes Skilsmisse blive en nødvendig Følge af en udvortes Tvang, og af mægtige Nationers Villie, end at gjøre i Norge selv noget bestemt Skridt til Rigernes Skilsmisse. Kampens Ende nærmede sig, og med den afgjordes Norges Skjebne.

Mødets Forhandlinger endtes den 4de Januar, og den 5te forsamledes Constituenterne af den private Laane- og Disconto-Indretning i det før omtalte Locale, hvor Prindsen besteg Talestolen og tiltalte Forsamlingen saalunde:

„Norges Handlende, Brugseiere, Jorddrotter! Faa Uger ere forløbne siden vi samledes her i glad Forventning at see en Indretning grundlagt, af hvilken Norge tør spaae sig Held i Fremtiden. Hvilken Nordmands Hjerte brænder ei af Iver for Fædrelandets den gode Sag! Denne Følelse har besjælet Committeen, som af Eders Midte udvalgtes, og i Dag forelægges Eder Conventionen for Kongeriget Norges private Laane- og Disconto-Kasse, hvilken er udarbeidet med ligesaa megen Driftighed som Indsigt!“ — Derefter oplæste Professor Rasmussen Conventionen, og Statholderen fortsatte saaledes sin Tale til Forsamlingen: „Opfordret hertil ved Eders Ønsker, Medborgere, og ledet ved min Overbeviisning om Indretningens Hensigtsmæssighed, saavelsom ved mine Følelser for Norges Vel, undertegner jeg min Garanti som første Constituent. Hvo der tænker som jeg, han efterfølge mig! Hvem der inden Februar Maaneds Udgang melder sig til Directionen som Interessent og tegner sin Garanti, bør at agtes med Kassens første Constituenter. Skulde Nogen inden saadan Tid have Bemærkninger at fremføre ved den antagne Convention, da skulle disse, naar de skriftligen leveres til mig, blive tagne under Overveielse.“

Efter denne Opfordring indførtes de forskjellige Tilstedeværendes Subskriptioner i Indretningens Protokol, og Statholderen tegnede sig selv for 60,000 Sølvdaler [1]) til Laane-Indretningen og 30,000 til Disconto-Indretningen. I hans Spor fulgte den hele Forsamling, og der subskriberedes saaledes i Alt 1,720,000 Sølvdaler til Laane-Indretningen, og 696,000 Sølvdaler til Disconto-Indretningen. Constituenterne fra Bergen forbeholdt deres Committerede Ret til nærmere at opgive de Summer, for hvilke de vilde tegne sig. Subscriptionen skede visseligen ikke af alle tilstedeværende Constituenter med store Forhaabninger, eller med Tillid til at en fast Grundvold for Norges Pengevæsen under den farlige politiske Stilling, hvori Norge nu befandt sig, og under en almindelig Standsning i de vigtigste Næringsveie, kunde lægges. Men den ene Subskription skjød den anden frem, og Prindsens Exempel rev Mængden med sig. Skulde Indretningen virkelig være kommen i Stand efter Forslaget, da vilde mangen en Subskribent være kommen i Forlegenhed med at opfylde den indgangne Forpligtelse; thi flere Navne fandtes paa Listen, der siden stedtes i stor Forlegenhed i den borgerlige Stilling, og der gaves Faa, som ei vilde have følt sig forlegne ved at reise en Sum, som de, henrevne af Fædrelandskjærlighedens Varme, med let og rund Haand havde subskriberet.

Da Subskriptionen var endt, skredes til Valg af Directeurer, og dertil opfordredes Forsamlingen af Prindsen med følgende Ord: „Den Forret at vælge en Directeur, som jeg paaskjønner, at Samfundet har havt den særdeles Opmærksomhed at tilbyde mig, kan jeg ikke gjøre nogen værdigere Brug af, end at give min Stemme

1) [Herved menes formeentlig Rigsdaler Sølvværdi.]

til Stiftamtmand Thygeson, men jeg veed, at man i Almindelighed paa lige Maade ønsker at erkjende hans Fortjenester af Indretningen. Directionsvalget paa samtlige 5 Directeurer bør derfor have uafbrudt Fremgang.“ — Efter en saadan Opfordring kunde Valget af første Directeur ikke være tvivlsom. Thygeson var allerede da bekjendt som en af Prindsens fortrolige Raadgivere, der havde hans Tillid i høieste Grad; han ansaaes for en af Landets meest formuende Mænd, der ved sine disponible Midler kunde give Indretningen Anseelse; han havde vundet Agtelse i Nationen ved sin Embedsfærd, og den hele Forsamling havde et venligt og erkjendtligt Sindelag til ham formedelst hans humane og venlige Færd under Forsamlingens Møde, saavel ved Forretningsbordet som i hans gjæstfrie Huus. Den anden Directeur, Conferentsraad C. Anker, blev iligemaade valgt efter Prindsens Sind som en af hans fortrolige Raadgivere, og som en Mand, der i Danmark var bleven brugt i vigtige Ærinder. De øvrige 3 Directeurer, Grev Wedel, Ths. Johs. Heftye og Agent Nielsen, vare derimod Forsamlingens eget Valg. Da Wedel selv endnu var i Danmark, da han langtfra at besidde Prindsens Tillid allerede før havde staaet i et spændt Forhold til ham, og da den danske Konge selv deelte denne Mistillid til Wedel, saa maatte Grevens Valg til Directeur ansees som et talende Beviis paa Nationens Tillid, der ei engang kunde svækkes under Indskydelsen af en høiere Misgunst. Agent Nielsen stod i stor Agtelse som dygtig Forretningsmand, hvilken han som Bestyrer af det Ankerske Fideicommis havde erhvervet sig, og det formodedes, at han som en af de vigtigste Formænd for hiin Indretning vilde styrke Institutets Virksomhed gjennem Fideicommissets Rigdom, og under Stifterens bekjendte Hensigt at understøtte fædrelandske Anliggender. Heftye valgtes som en af Hovedstadens dygtigste, redeligste og meest formuende Handelsmænd. De 3 tilstedeværende Directeurer bleve fremkaldte og aflagde den i Rescriptet af 20de October 1813 befalede Ed paa, at de efter bedste Indsigt vilde med Troskab og Redelighed udføre Interessentskabets Forretninger, hvorefter Prindsen tiltalede dem saaledes:

„Hædrede med Medborgeres Tillid ønskes Dem Held til Deres vigtige Bestilling. Med Fortrøstning overgives Indretningens Flor og Fremgang i agtede Medborgeres Hænder, og Alles Ønsker forenes om, at den maatte bære de heldige Frugter, som vi have Grund til at forhaabe.“ — Nu endtes den hele Forretning, og Forsamlingen opløstes af Prindsen med følgende Slutningstale: „Vore Forhandlinger ere sluttede. — Saa drager hjem, Medborgere! med den Selvbevidsthed, at I have virket Gavn for det elskede Norge; drager hjem og udbreder den Stemning, som luer i Hvers Barm. Sandt Fædrelandssind er i denne Stund lagt for Dagen; det besjæler enhver Nordmand i sin Kreds, og Mismod skal fly langt fra hans Bolig. See vi ei Guds Styrelse til vort Bedste? Nytaars Morgen bragte os jo Trøst og Redning, da vi meget trængte til den [1]). Det vil inderligen glæde vor gode Konge, at hans Bestræbelser til vor Frelse krones med Held, og vi ville yde ham vor Taknemmelighed. Troskab og Samdrægtighed være vort Løsen! Længe leve Kongen! — Held Norge!“

Forsamlingen istemmede larmende dette Udraab, og dertil føiedes et ligesaa høit og varmt: „Leve Prinds Christian Frederik!“ En enkelt Stemme udraabte: „Leve Kong Christian!“ men den hendøde i Forsamlingssalen, uden at igjentages af Nogen. Der yttredes den Formening af flere Tilstedeværende, at Forfatteren af før omtalte omsendte Breve ansaa det nærværende Øieblik beqvemt til at iværksætte en Forandring i Norges politiske Stilling, som var forberedt ved den skriftlige Opfordring [2]). Men baade den ene og den anden Opmuntring hengled uden Virkning, og saa godt som ubemærket i en Forsamling, der hverken havde Lyst eller Kald til paa den Maade

[1]) Derved hentydedes til den Efterretning, som da var kommen, at 60 Skibe med Korn vare under Capitain Kriegers Convoi lykkeligen ankomne til norske Kyster.
[2]) Det ansaaes ikke passende at undersøge, hvorfra denne Stemme kom, og Forfatteren kan ingen Oplysning meddele herom.

at gribe ind i Fremtiden. Enkelte af Forsamlingen yttrede sig fortroligen med Harme derover. — Saaledes opløstes en Forsamling, hvis egentlige og nærmeste Formaal maatte ansees forfeilet; thi neppe vare dens Medlemmer dragne til deres Hjem, før det hele Arbeide saavelsom Subskriptionen glemtes under den store strax derefter følgende Statsforandring, og i de Bestemmelser, som senere hen bleve tagne for at ordne et forvirret Pengevæsen, toges intet Hensyn til denne Laane- og Disconto-Indretning eller til de gjorte Subscriptioner. Ligesaa unyttige maatte ogsaa Vedkommendes Bestræbelser — om de ellers vare alvorligen meente — være for at forberede en Forandring i Norges politiske Stilling og en begyndende Selvstændighedstilstand, for at forhindre den Forening mellem den skandinaviske Halvøes Stater, som var besluttet af det europæiske Forbund. Begivenhederne, som ledede til Skilsmissen imellem Danmark og Norge, fulgte saa raskt paa hverandre paa den afgjørende Krigsskueplads, at Opmærksomheden bortvendtes fra alle indvortes til udvortes Statsanliggender.

Men dette Møde havde en indirecte og ikke uvigtig Indflydelse paa Norges Skjebne i Fremtiden, og var ligesom en Forberedelse til Folkets Deeltagelse igjennem sine Repræsentanter i Statens Anliggender. Det var første Gang at Nationens Mænd, deels udkaarede af Regjeringen selv, deels valgte af Medborgeres Tillid, vare sammenkaldte i et Samfund for at pleie Raad i Landets vigtige Anliggender. I Alt hvad der angik disse, Statens oeconomiske Forfatning, indvortes Indretninger og Finantsvæsen, havde Nationen paa denne Maade aldrig taget Deel, og som en Følge deraf var Opmærksomheden ikke henvendt paa de Hjælpemidler, hvorved denne Kundskab og dette Studium til Fædrelandets Gavn kunde fremmes. Her vare nu Nogle af Landets bedste, meest formuende og fædrelandskkindede Mænd samlede, de bleve opfordrede til at give deres Mening tilkjende om Fædrelandets store Sag, og begyndte at indsee Nødvendigheden af at forberede sig selv til at fortjene den derved viste Tillid ved alvorligen at trænge ind i Sagen selv. De meddeelte hverandre deres Ideer, de øvede sig i at forklare deres Tanker i større Forsamlinger, og indsaae Nødvendigheden af at agte paa, hvad der foregik i andre Lande under Folkets Deeltagelse gjennem sine Repræsentanter i Statens Anliggender. Paa den Tid trængte den Frihedsaand, som hjemler Folket Adgang til gjennem constitutionelle Former at deeltage i Statens Anliggender, sig til det nordlige Tydskland, og derfra til det høie Nord. For at opflamme Folkets Mod til at afryste den franske Keisers Aag, beqvemmede Fyrsterne sig til det Løfte, at dele den regjerende Magt med Folket, og en friere Forfatning efter constitutionelle Former blev lovet som en Belønning for store Opofrelser. — Da Danmarks Konge i Begyndelsen af den sidste syvaarige Krig i Norden indsatte norske Mænd som Medlemmer af det norske Regjeringsraad, opdroges enkelte betydningsfulde Nordmænd til en Deeltagelse i Regjeringen, hvorfra de hidtil i Norge selv havde været saa godt som udelukkede, og dertil aabnedes nu Flere af andre Folkets Klasser Adgang, da et Raad, bestaaende af talrige Medlemmer, sammenkaldtes for at raadslaae om vigtige Anliggender. Begge Dele vare virksomme Elementer til at bringe den Grundform istand, hvorpaa Norges nye Forfatning byggedes, og til at opdrage de Mænd, hvoraf den lovgivende Magt sammensattes, saavelsom dem, af hvilke den executive Magt benyttede sig til at udføre den nye Lovgivnings Bestemmelser. Men nu forestod ogsaa mange af Landets Borgere mindre rolige Dage end forhen, da de, udelukkede fra al Deeltagelse i Statsstyrelsen, alene havde private Sysler at røgte. Den større Forbindelse med Fædrelandet, den i en høiere Grad opvakte Interesse for dets Vel og Vee, som Deeltagelse i dets Bestyrelse maa give, maatte kjøbes med stort Besvær, Tilsidesættelse af privat Fordeel og Savn af Familieglæder. I en anden Henseende havde denne Forsamling en reen Charakteer og et fædrelandsk Anstrøg. Efter Valgets Natur kunde ved samme ingen Cabale finde Sted. Prindsen havde, understøttet af sit Raad og sin under sin Eriksgata samlede Erfaring, udkaaret de Mænd, som med Hensyn til Kundskab, patriotisk Sindelag og betydningsfuld Stilling ansaaes for Landets Kjærne, og de Udvalgte skuffede ikke Prindsens

Tillid. Der maatte vel i denne Forsamling herske stor Mistillid til egne Evner, stor Frygtsomhed for i en saa agtet Kreds af Landsmænd at give Tanken Ord, og tildeels Mangel paa Kundskab om den Gjenstand, som skulde behandles; men Ærgjerrighed og Egennytte havde der intet Raaderum. En sørgmodig Stemning over Fædrelandets kritiske Stilling gik igjennem den hele Forsamling, og hvert enkelt Medlems Attraa hvilede alene over Midlerne til at gaae Faren i Møde. Egennytten drev ikke heller ved denne Leilighed sit Spil; — saavidt vides, gaves intet Vederlag for de med Mødet forbundne Udgifter. Kun Frikskyds — den virkelige som dengang præsteredes af Landmanden in natura, uden at tildele den Reisende noget fremmed Emolument — benyttedes, men hverken Qvarteerpenge eller rige Diæter forlangtes eller gaves. Enhver, som endnu lever af denne Forsamlings Medlemmer — og Skaren er ikke stor — vil erindre sig dette Mødes Dage som nogle af de mørkeste i hans borgerlige Livs Periode, men hans Sjæl vil opløftes ved Erindringen om de rene Ytringer af fædrelandsk Sind, som besjælede denne Forsamling. Den var en herlig Forgaard til det Constitutions-Tempel, som strax efter byggedes. Imidlertid droge de fleste Medlemmer af denne nu ophævede Forsamling med et bekymret Sind tilbage til deres Hjem, hvor Scener, fremledte af Nød og Trængsler, gjorde en sørgelig Contrast mod det festlige Liv, som de havde ført i Hovedstaden, og Enhver anede, at et stort og rædselsfuldt politisk Uveir var i Udbrud. Dog lykkedes det uagtet Fiendens Aarvaagenhed at liste betydelige Partier Kornvarer fra Danmark over til Norge i Vinterens Løb.

I dette Aar 1813 gjorde Norges Universitet gode Fremskridt til en fuldstændigere Organisation, og en partiel Virksomhed tog sin Begyndelse. I de første Aarets Maaneder berigedes det med flere Gaver af lærde Sager fra Private, og Kjøbenhavns vigtigste Boghandlere forpligtede sig til at indsende et Exemplar af ethvert af deres Forlagsskrifter. Fem Professorer og en Lector vare blevne udnævnte, nemlig: Treschow til første Professor i det philosophiske Facultet, Sverdrup til Professor i det græske Sprog, Rathke til Professor i Naturhistorien, S. Rasmussen i den theoretiske Mathematik, Platou i Historien, og Hersleb til Lector i Theologien. I de sidste Dage of Juni og de første af Juli Maaned holdtes den første Examen ved Frederiks norske Universitet, hvorved der fremstillede sig 17 Examinander, og deraf fik 8 Characteeren laudabilem, 8 haud illaudabilem og 1 non contemnendum. I de første Candidaters Antal finde vi flere Mænd, som senere udmærkede sig i deres Embedsstillinger, og deriblandt den Mand, der siden saa ofte hædredes med Valget til Storthingsmand, og baade ved sin Storthingsfærd i Almindelighed, og som Storthingets Præsident har viist sig dette Kald og sine Committenters Valg værdig — Biskop Ridderwold.

Det var Kongens Villie, at Universitetets Virksomhed skulde begynde efterat den første Examen var afholdt. I den Anledning udgav Professor Treschow en Indbydelse paa Latin og Dansk, hvormed tillige fulgte en Fortegnelse over det første Halvaars Forelæsninger. Paa det akademiske Collegiums Meddelelse herom til Kongen fik det under 27de Septbr. 1813 et naadigt Svar, hvori det hedte: „Ligesom vi med allerhøieste Velbehag have erfaret, at Underviisningen ved Universitetet har taget en virksom Begyndelse, saa er det os særdeles kjært at vide, at denne Begyndelse iværksættes ved Mænd, hvis Lærdom, Ridkjærhed for sand Oplysnings Fremme, og Hengivenhed for os og Fædrelandet, i lige høi Grad sætter dem i Stand til at kunne fyldestgjøre vore landsfaderlige Hensigter ved at skjænke Vort kjære og troe norske Folk denne Høiskole.“ Universitetets Virksomhed havde saaledes gjort en Begyndelse; men det følte i høi Grad Savnet af det belovede Bibliothek, som formedelst de fiendtlige Krydseres Mængde i Nordsøen ei kunde betroes Havet, og heller ikke kom Universitetet tilhænde, før Freden var sluttet. Det academiske Collegium var strax i sin Virksomheds Begyndelse betænkt paa at skabe et Fond til fattige Studenters Understøttelse, i hvilken Anledning det henvendte sig til det Ankerske Fideicommis, der

for det løbende Aar stillede 500 Rdr. til dets Raadighed, samt 100 Rdr. til Indkjøb af Bøger. Hiint Collegium føiede dertil en Opfordring til Private at følge dette Exempel.

I de sidste Maaneder af dette Aar udbrød Krigen mellem Danmark og Sverige, som fra Sveriges Side forlængst var forberedt. Under 4de Septbr. 1813 gjorde Prinds Christian Frederik General Krogh i Trondhjem bekjendt med, at de politiske Forhold i Tydskland vilde gjøre Krigen med Sverige uundgaaelig, men han ansaa kun defensive Foranstaltninger hensigtssvarende, da Magasinernes slette Tilstand gjorde store Troppesamlinger saagodt som umulige. Under 5te Septbr. gav han Ordre til at opbringe alle svenske Coffardiskibe, og tilmeldte Contra-Admiral Lütken, at Kaperbreve snart vilde blive udstedte, men paabyder stor Forsigtighed i at begynde noget Angreb over svensk Grændse, for ei at fremlokke fiendtlige Skridt fra Sveriges Side. Dette Brev omhandler ogsaa Rygter om Napoleons Fremrykken paa alle Punkter i Tydskland mod sine Fiender med 400,000 Mand. Under 8de Septbr. sendte han til de forskjellige Chefer til Lands og Vands den danske Parolbefaling af 3die September, som indeholdt Krigserklæringen mod Sverige, og befalede i den Anledning at træffe de fornødne Foranstaltninger; dog forbød han fremdeles at gjøre noget Angreb over Grændsen uden nærmere Ordre, og befalede at indskrænke sig til at tilbagedrive mulige Angreb fra svensk Side. Disse Ordres indeholdt tillige Forbud mod at molestere de fredelige Beboere paa svensk Grændse, og han paalagde strengeligen at overholde god Mandstugt selv ved mulige Indfald i Sverige. Dersom de Svenske ved lignende Tilfælde forholdt sig anderledes, skulde dette omstændeligen tilmeldes ham, hvorhos han yttrer, at han har Feltmarskalk Essens Tilsagn om, at samme Maadehold vil blive iagttaget fra svensk Side. „Det er, siger han, kun mod bevæbnede Fiender, at Krigen skal føres.“ — Ved Urolighedernes Udbrud ansaa den høiagtede, men af Alderdom og Svaghed nedbøiede Olding, General Krogh, sig beføiet til at ansøge om Afsked, og Prindsen yttrede sig derom i Brev af 8de Octbr. til Generalen saaledes: „Det har bedrøvet mig meget, at see Hs. Maj. Kongens Tjeneste berøvet en saa udmærket duelig Mand, men jeg har maattet give efter for Deres Grunde, og har indstillet Deres Ansøgning til Hs. M. Kongen.“

Under 28de October gjorde Prindsen Admiral Lütken bekjendt med, at der var samlet en anseelig Sømagt, bestaaende deels af engelske deels af svenske Krigsfartøier, i Nærheden af den norske Grændse, og at et Angreb mod Norge over Strømstad kunde befrygtes, for hvis Udfald han dog ei var ængstelig. Men der blev Intet af dette Angreb. Han yttrer derhos, at han ei anseer det hensigtsmæssigt at følge deres Raad, som vilde, at de i Norge stationerede Kutterbrigger skulde krydse mellem Sverige og Skagen, for at gjøre Farvandet ryddeligt for svenske Krigsfartøier, da han befrygtede, at derved blot en større Styrke af fiendtlige Krydsere vilde lokkes til dette af norske Kornskibe opfyldte Farvand. Han ansaa det for rigtigere at lade Kutterbriggerne convoiere Kornfartøierne imellem Norge og Skagen; „men jeg beder Dem, tilføier han, veilede mine Ideer ved Deres Erfaring.“ Lütken var enig med Prindsen, og ved denne kloge Foranstaltning lykkedes det ogsaa at bringe store Partier Korn fra Jylland til Norge. I Begyndelsen af November foreslog Oberstlieutenant Krebs at gjøre et Indfald i Sverige mod Eda Skandsen, men Prindsen fraraadede dette, saalænge ikke dermed kunde forbindes en alvorligere Indtrængen i Sverige. Derimod meente han „at det vilde være en onskelig Anledning for vore Krigere at maale sig med de Svenske, naar disse med deres Hovedstyrke vilde opstille sig mellem Grændsen og Eda.“

Der forefaldt imidlertid ingen Fiendtligheder. Magasinernes slette Tilstand tillod ikke at holde mange Tropper samlede paa eet Punkt, og da den svenske Krigsmagts Hovedstyrke var ude af Landet, havde vel Overgeneralen i Sverige, Feltmarskalk Essen, ikke heller den fornødne Styrke til et offensivt Angreb mod Norge, hvor der paa Grændsen let kunde samles betydelige Troppemasser til Modstand. Det blev

saaledes ved enkelte Parlamenteringer mellem svenske og norske Officierer, hvis ostensible Hensigt var at udvexle Fanger og træffe gjensidig Aftale til at føre Krigen uden Grændsebeboernes Molest, men derhos tillige paa den ene Side at undersøge Nordmandens Stemning, paa den anden Side de Svenskes Hensigt. Saaledes giver Prindsen i et Brev til Oberstlieutenant Stabell af 6te November sit Minde til at modtage den tilbudne Sammenkomst imellem ham og den svenske Oberst Hay i Svinesund, for at besvare nogle Klager over Molest fra norsk Side mod enkelte Indbyggere [1]), og træffe fornøden Aftale til Sikkerhed i den Henseende. „Ved Samtalen med Oberst Hay, siger Prindsen, skal De kun lade ham snakke; det skader ikke at høre, hvad de Herrer have at fortælle; men kommer han med det sædvanlige Sprog om Norges Forening, da svar ham som han fortjener, og forsikkre ham, at de Norske aldrig ville være svenske. Mit og Nationens Ønske, at leve i god Forstaaelse med Nabolandet, maa De gjerne benævne, naar han giver Leilighed dertil.“ — Ligeledes fandt en Samtale Sted mellem Essens Overadjutant Winblad og Lütkens Adjutant Capitainlieutenant Svenson om Fangernes Udvexling, i hvilken det var denne paalagt, „at forhøre hvad Winblad maatte videre have at forebringe; men naturligviis ikke indlade sig i nogen Underhandling om andre Gjenstande.“ Prindsen indskjærpede endnu mod Aarets Slutning Corpscheferne, „ikke ved smaa Angreb, som intet Resultat give, at skjærpe Fiendens Aarvaagenhed, som i Tilfælde af et vigtigere Angreb snarere maatte ønskes at være sløvet ved en vant Rolighed.“ — Saaledes gled Aaret til sin Ende, uden at den erklærede Krig endnu foranledigede nogen Krigslarm paa Grændsen imellem Sverige og Norge.

Toogtredivte Capitel.

Carl Johan i Holsteen. Freden i Kiel.

Imidlertid afgjordes Nordens politiske Skjebne paa Krigens Skueplads, og i Midten af Januar 1814 sluttedes Freden i Kiel, som opløste den gamle Forbindelse mellem Danmark og Norge, og forberedte Norges Forening med Sverige. Da Napoleon havde maattet flygte til Frankrige, og Davoust havde trukket sine Tropper fra Hamburg, forsvarede den lille Skare af danske Krigere sig med Mod og stundom med Held mod den store Overmagt. De Tropper, som stode under den svenske Kronprindses Commando, udgjorde efter en nøiagtig Opgave 86,300 Mand. Den Rest af danske Tropper, som indsluttedes i Rendsburg, udgjorde knapt 9000 Mand. I Sjælland og Fyen laa vel en Hær af 16,000 Mand, men der gaves faa Midler til at bringe den over til Valpladsen. Et Forsøg blev virkelig gjort paa at bringe nogle af disse Tropper over til Holsteen; men et i November Maaned usædvanligt Vindstille forsinkede Overfarten, saa kun 3000 Mand kom til Jylland, Resten til Fyen. Deels var da allerede den danske Hærs Skjebne afgjort, deels formaaede denne svage Undsætning kun lidet mod den langt overlegne Fiende. Commandoen over de danske Tropper i Holsteen var overdraget Prinds Frederik af Hessen, men det var egentlig den franske General Lallemand, som ledede Krigsoperationerne, og Jydernes Tillid til Generalen „med de røde Bouser (Buxer)“ var ubegrændset. Mod

[1]) En Lieutenant Nelle havde gjort sig skyldig i en saadan Forseelse, men den fandtes saa ubetydelig, at han slap med simpel Cachot. [Jfr. Nelles Oplysninger herom i Morgenbladet 1848 No. 202.]

en saa bestemt Overmagt kunde imidlertid Forsvaret ikke længe fortsættes med Held. Der var mere Spørgsmaal om at redde Æren end at vinde nogensomhelst afgjørende Fordeel. Den danske Hærs Tab kunde ikke erstattes; thi ingen Armee kunde reises igjen, medens Aabningen i Fiendens Rækker strax kunde udfyldes ved nye tililende Skarer. Den danske Armee maatte saaledes ideligen trække sig tilbage, og omendskjønt den seirede i Fægtningen mod Hannoveranerne ved Sehested 10de Decbr., hvor den gjorde 800 Fanger, og tilføiede Fienden et dobbelt saa stort Nederlag som den selv leed, maatte den søge Tilflugt i Fæstningen Rendsburg. Fæstningerne Frederiksort og Glückstadt overgave sig, den lille danske Skare indesluttedes alt meer og mere af den fiendtlige Hær, og da omsider den danske Konges Depescher til Prinds Frederik af Hessen opfangedes, hvori han opfordredes til at slutte Vaabenstilstand under hvilkesomhelst Betingelser, fordi alle Statens Ressourcer vare udtømte og intet Haab om en heldig Fortsættelse af Krigen var forhaanden, maatte Danmark underkaste sig de haarde Fredsvilkaar.

Et svagt Haab om Fred paa mindre haarde Vilkaar var vel oprundet for Danmark mod Aarets Slutning, men det forsvandt snart igjen. Mod Enden af November 1813 kom nemlig en østerrigsk Officeer, Greven af Bombelles, til Kjøbenhavn, og medbragte et Brev fra Fyrst Metternich til Statsminister Rosenkrantz. Metternich udtrykte deri Keiserens gode Hensigter til Kongen af Danmarks Bedste, og indbød Ministeren til at sætte fuld Lid til Bringeren af dette Brev. Bombelles foreslog Rosenkrantz, at Kongen skulde bestemme sig til at afstaae Throndhjems Stift til Sverige mod en passende Erstatning, og at Keiseren da vilde fremtræde som Mægler mellem Kongen og de allierede Magter. Hvor meget dette Offer end kostede Frederik den VIte, indgik han dog paa Forslaget efter selv at have talt med Bombelles. Kongen skrev i den Anledning til Keiseren, i hvis Arme han ubetinget kastede sig, og den østerrigske Minister i Kjøbenhavn, Grev Lützau, lod dette Brev afgaae med en Coureer, tilligemed et andet fra Bombelles til General Walmoden, som commanderede de allierede Tropper, som man endnu ikke vidste vare forenede med de svenske. I dette sidste Brev blev sagt: „at Kongen af Danmark havde med ligesaa megen Aabenhed som Tillid overladt sig til Keiserens Mægling, som vilde paatage sig at bringe et Forlig tilveie mellem begge Parter. I det Tilfælde at de allierede Tropper havde betraadt Holsteen, bad Bombelles General Walmoden indstændigen om at trække dem tilbage, paa det Underhandlingerne ei skulde generes." Disse Breve kom den 11te December, Dagen efter Affairen ved Sehested, med Coureer til Slesvig, mod hvilken By Fienden rykkede frem fra alle Kanter, uden at den var istand til at forsvare sig. Det Haab, som denne Coureer bragte, udbredte Glæde i alle Gemytter. Imidlertid erklærede Walmoden, til hvem Coureren strax sendtes, og som befandt sig ikke langt fra Rendsburg, at han ei kunde tilstaae denne Vaabenstilstand, da han stod under Kronprindsen af Sveriges Ordres, som befandt sig i Neumünster. Dog indgik han efter flere Underhandlinger og Betingelser en Vaabenstilstand paa 3 Uger med Prinds Frederik af Hessen. Da Kongen var bleven underrettet om Alt, hvad der foregik i Holsteen, sendte han Hr. Bourke til Kiel for at underhandle med Kronprindsen af Sverige om Fred; men Kronprindsen afslog ethvert Forlig, naar ei foreløbigen hele Norge blev afstaaet. I Haab om Østerriges Bistand forsinkede Kongen imidlertid saa meget muligt sit Samtykke til denne Afstaaelse. Paa samme Tid udløb Vaabenstilstanden, og Kronprindsen af Sverige truede Jylland. Kongen besluttede nu at forføie sig med en Deel af sine Tropper fra Sjelland til Fyen. Han forlod Hovedstaden den 3die Januar, og da Vaabenstilstanden udløb den 5te, begav Fienden sig paa Marschen for at rykke ind i Jylland. Strax efter Kongens Ankomst til Fyen, hvor han havde sit Hovedqvarteer paa Hindsgavl, fik han Keiseren af Østerrigs Svar, som den Coureer, der var afgaaet i December, bragte ham. Dette tilintetgjorde den sidste Gnist af Kongens Haab om at bevare Norge. Brevet var affattet i forbindtlige Udtryk, men Keiseren erklærede Kongen, „at han i dette Øieblik

Intet kunde gjøre for ham, men tilraadede for enhver Priis at arrangere sig med de allierede Magter, hvis Tropper oversvømmede hans Stater, og da Norges Afstaaelse var den første Betingelse for Freden, maatte Kongen deri samtykke, om han ei vilde udsætte sig for total Undergang." Dette var Indholdet af det Svar, hvoraf Kongen havde lovet sig saa meget. Paa samme Tid fik han igjennem Bourke den sikkreste Efterretning om, at den russiske General Schouwaloff dagligen forventedes i Kiel hos Kronprindsen af Sverige, og at denne General vilde paa Keiser Alexanders Vegne foreslaae Kronprindsen at besætte Hertugdømmerne, indtil Fæstningernes Overgivelse i Norge. Det russiske Cabinet viiste paa den Tid stedse et unaturligt og uforskyldt Fiendskab mod Danmark. Den engelske Minister Thornton havde ogsaa forsikkret Bourke, at dersom Underhandlingen om Norges Afstaaelse ei strax blev endt, var det ham vaalagt paa sin Regjerings Vegne at erklære, at en engelsk Flaade vilde til Foraaret bemægtige sig Sjælland og opløse det danske Monarki, som kun ved hiin Afstaaelse var at redde. Under disse Omstændigheder var der for Kongen af Danmark Intet at gjøre uden at give efter. Danmarks Undergang frelste ikke Norge, og ene og forladt blandt saa mange bittre Fiender, vilde det være uforsvarligt og et blodspildende Raseri at fortsætte en Krig, hvis Udfald ikke mere kunde være uvis. Hvor meget det kostede Frederik den VIte at samtykke i denne Rigernes Skilsmisse, det viiste hans nedtrykte Sindsstemning paa den Tid, og derom vidner hans Correspondance med hans Søster Lovisa Augusta, som sendte ham Trøstebreve i denne Ulykkens Periode. — Med denne Norges Afstaaelse vendte Bourke tilbage til Kiel, og overgav den til Sveriges Kronprinds. En Vaabenhvile fandt strax derpaa Sted, og en Fredsunderhandling aabnedes. Det svenske Cabinet lovede, at det vilde anvende sin Mægling for strax at tilveiebringe en Vaabenstilstand med Rusland, Preussen og England, og saasnart muligt Fred med disse Magter. Kronprindsen af Sverige forpligtede sig paa samme Tid til at skaffe Kongen af Danmark en passende Erstatning for Norge, og tilsidst mundtligen, „at han Intet mere havde at forlange af Kongen, og at det nu var hans Sag at undertvinge Nordmændene." Saaledes sluttedes Fredstractaten i Kiel den 14de Januar 1814[1]).

Denne Tractat indeholdt imidlertid Bestemmelser, som Norge i deres hele Udstrækning ikke kunde erkjende, og som heller ikke i deres hele Omfang ere blevne tagne til Følge. I den 5te Artikel hedder det nemlig: „Hans Majestæt Kongen af Sverige forpligter sig paa den formeligste og meest forbindende Maade til at lade Indbyggerne af Kongeriget Norge og dets tilhørende Dele beholde Nydelsen af dets Love, Fritagelser, Rettigheder, Friheder og Privilegier, saadanne som de ere for nærværende Tid." Det maatte naturligviis paa den Tid forudsættes, at Kongen af Sverige forklarede denne Artikel til sin Fordeel, og ansaa Norges tilkommende Skjebne, med Hensyn til den indvortes Organisation, voldgiven i sine Hænder. Den danske souveraine Konge kunde ikke sætte sig ind i den constitutionelle Forms Gavnlighed for Norge, og troede at have gjort nok, naar han havde sørget for Bevarelsen af en status quo i denne Henseende. Men Bestemmelsen selv svarede ikke til de Fordele, som efter den engelske i Tractaten med Sverige i Marts 1813 indførte Garanti skulde tilflyde Norge ved Foreningen med Sverige, ligesom Norge maatte være berettiget til at deeltage i Bestemmelsen af de Vilkaar, under hvilke Foreningen skulde skee. Vi komme igjen tilbage til denne Artikel — her bemærke vi kun, at Norges Forhold til Danmark havde været af en besynderlig Art, idet despotiske Love havde voldgivet Landets Skjebne aldeles i Kongens Hænder, medens en mild Udførelse deraf stedse havde taget Hensyn til Landets indvortes Forhold. De indre Forhold vare dannede

[1]) Forfatteren har i Fremstillingen om denne sidste Krigsscene benyttet et paa Fransk skrevet Cabinetsstykke (forfattet i August Maaned 1814), som er bleven ham sendt af en Ven i Danmark, der er bekjendt som sagkyndig Historieforsker. [L. Engelstoft. — Tractaten i Kiel findes trykt i de almindelige Lovsamlinger.]

efter Naturens Simpelhed og tilbørlige Hensyn til Menneskets naturlige Rettigheder. Norge maatte saaledes protestere mod den i Kielertractaten indeholdte Garanti af en Statsforfatning, hvorefter det nu de jure regjeredes, aldenstund det ei kunde gjøre sikker Regning paa, at det Maadehold og det Hensyn til Landets indre Forhold, som den gamle Regjering havde viist, ogsaa herefter i Virkeligheden blev fulgt.

Fra Middelfart udstedte derefter Frederik den VIte 18de Januar et kongeligt aabent Brev angaaende Norges Afstaaelse til Sverige saalydende:

„Vi Frederik den VIte af Guds Naade Konge til Danmark o. s. v. gjøre vitterligt: At da Vi under mange haarde og sammenstødende Omstændigheder for Vort Monarki have, for at gjenoprette Freden i Norden, og for at afværge fra Kongeriget Norge en det overhængende Hungersnød, ved Fredstractat af 14de d. M. frasagt Os, saavel for Os som Vore Efterfølgere til Danmarks Trone og Kongerige, til Fordeel for H. Maj. Kongen af Sverige og hans Efterfølgere til Sveriges Trone alle Vore Rettigheder og Adkomster til bemeldte Kongerige Norge, saa have Vi ved samme Fredstractat afløst, ligesom Vi og ved dette Vort aabne Brev afløse alle Norges Indbyggere i Almindelighed, og Enhver af dem især, fra den Hyldings- og Troskabseed, de, som Undersaatter i Almindelighed eller som Embedsmænd i Særdeleshed, Enhver i sin Stilling, civil eller militær, geistlig eller verdslig, til Os have aflagt; hvorhos Vi, paa Grund af og i Overeensstemmelse med Tractatens 16de Artikel, indbyde dem Alle til med Orden og Rolighed at gaae over til den nye Regjering, som paa den meest forbindende Maade har forpligtet sig til at lade Norges Indvaanere beholde og nyde deres Love, Fritagelser, Rettigheder, Friheder og Privilegier saadanne, som de for nærværende Tid ere.“

Med dette aabne Brev fulgte en Adresse til det norske Folk [1]), hvori Kongen af Danmark vidtløftigen forklarede de Omstændigheder, som havde foranlediget Skilsmissen. Især gjordes den Grund til Afstaaelsen deri gjældende, at Norge ved en fortsat Krig udsattes for Hungerens Rædsler, idet ikke alene Tilførselen vanskeliggjordes i yderste Grad, men og Landet selv formedelst standsede Næringsveie sattes ud af Stand til at betale de Fodemidler, som kunde listes igjennem en aarvaagen Fiendes Orlogskrydsere. Disse Frederik den VItes sidste Afskedsord til det norske Folk vare rørende, og forfeilede ikke deres Virkning hos et Folk, som i Almindelighed hverken glædedes ved Skilsmissen fra Danmark eller ved Foreningen med Sverige.

„Aldrig kunne — siger Danmarks Frederik — aldrig ville Vi glemme den Troskab og Hengivenhed for Os og Vor Stamme, hvilken det ædle norske Folk i alle Tider og Tilfælde har givet saa rørende Beviser paa. — Saalænge Troskab blandt Folkeslægterne agtes som en Dyd, ville Nordmændene nævnes som de, der stode ved Siden af eller overgik ethvert andet Folk i denne Dyds Udøvelse. — — Vort oprigtige Ønske er, at Lykke og Held maa til den seneste Tid blive det tappre og ædle norske Folks Lod!“ [2])

Strax efter udgik fra det danske Cancelli en Bekjendtgjørelse under 5te Februar, hvori det befaledes alle Embedsmænd i Norge, som enten ikke der vare fødte, eller ei besluttede sig til at forblive under den nye Regjering, at de, saasnart deres af den svenske Regjering udnævnte Eftermænd vare ankomne, skulde forlade deres Poster. Dette Vink til at vende tilbage til Danmark benyttede enkelte Embedsmænd, mestendeels af Kjærlighed til Fosterlandet og Misfornøielse med de nordiske Rigers Skilsmisse; men Enkelte søgte ogsaa derved at befri sig fra den Ansvarlighed, som kunde være en Følge af en foregaaende mislig Embedsførelse. Senere hen flyttede endog norskfødte Embedsmænd til Danmark, fordi de vare misfornøiede med, at de ikke belønnedes med fortjent Opmærksomhed fra den nye Regjerings Side, eller for hvilke

---

[1]) Først trykt i Tiden 1814 No. 68, og senere i Lovsamlingen.
[2]) Det hedte i Norge, at Ove Malling havde forfattet denne Adresse.

der formedelst deres Forbindelse i Danmark aabnedes Adgang til gode Embeder der. De sidste vare mestendeels Geistlige, men disse Emigranter vare i det Hele meget faa.[1]) Der var ikke stor Fristelse til at forlade et Land, som i Begyndelsen af den nye Forfatning havde Mangel paa Embedscandidater, og træde over i et andet, som havde stor Overflod deraf. Den nye Statsforfatnings første Aar vare i Sandhed en gylden Tid for Embedscandidaterne. Der maatte skabes et stort Antal af nye Embeder, og forskjellige Departementer organiseres for at besørge Statens indvortes Anliggender, hvilke tilforn vare gangne igjennem Collegierne i Kjøbenhavn. En ny høieste Domstol maatte stiftes i Norge selv, og Universitetet havde ikke faaet sin fulde Besætning af Embedsmænd. Jo mere Norge i sine indre Statsforhold affondredes fra det nye Frænderige, jo flere Redskaber behøvedes for at besørge den indre Styrelse. Der skede saaledes strax i Begyndelsen af Norges nye Statsforfatning store Beforddringer i Embedsklassen. De Mænd, som enten havde banet sig Vei til Regjeringens Tillid, eller ved deres Talenter tiltrukket sig Opmærksomhed, forfremmedes til de høieste Embeder, og store Vacancer fandt Sted i de Embedsstillinger, som her i Landet ere de meest indbringende. Medens Embedernes Antal paa den ene Side voxede, formindskedes paa den anden Embedscandidaternes. Indfødsretten gjordes snart gjældende, endog førend den gaves Lovens Gyldighed, og norske Embeder, som før deeltes imellem danske og norske Candidater, stundom endog med Overvægt paa de danskes Side, besattes nu udelukkende med Nordmænd, eller med Danske, der vare naturaliserede i Norge og deelte dets Skjebne. Under Selvstændighedsperioden jevnedes mestendeels alle udvortes Forhold, og der toges lidet Hensyn til Borgerlivets forhen priviligerede Fordele. Regjeringen behøvede de dygtigste Embedscandidater, den vilde vinde den store Folkestemme for sig, og tilsidesatte mestendeels Betragtninger af Gunst eller Fødselens uvæsentlige Fortrin. Embedsmænd paa underordnede Poster, endog Mænd udenfor Embedsstanden, uden andet Navn end deres hæderlige Borgerfærd, ophøiedes til de vigtigste og høieste Embedsposter i Landet. — Universitetet, denne Hovedstamme for de vigtigste af Landets Embeder, kunde endnu saa godt som ingen Candidater levere. Først Aaret før Statsforandringen fandt Indskrivning af Studenter Sted, og det varede flere Aar, inden de gjennem Embedsexamen kunde fremstille sig som Embedscandidater. I Begyndelsen var desuden Antallet af de Studerende langt mindre end det siden blev.

De første Aar efter Statsforandringen var derfor Lykkens Tid for Landets Embedsmænd. De, som stode paa et lavere Embedstrin, stege flux til et høiere, og det hændte vel og, at Ynglinger, som knapt havde gjort sig færdige til at betræde Embedsbanen, bleve indsatte i saa fordeelagtige Embedsstillinger, at de i deres Levetid ikke mere forlode dem. De nye Embedsbesættelser faldt naturligviis meest i Juristernes Lod, og Mangelen paa dem blev saa stor, at der lidet Hensyn kunde tages til en meer videnskabelig Dannelse og omhyggelig Forberedelse. Vi have imidlertid allerede bemærket, at der ingen Ulempe er bleven sporet af denne Sammenblanding af juridiske Examensgrader. Men ogsaa i Henseende til geistlige Embeders Besættelse var Statsreformens første Periode fordeelagtig for Embedscandidaterne. Af denne Art skabtes vel saa godt som ingen nye Embeder, men Embedscandidaternes Antal formindskedes saa pludseligen, at enhver færdig Candidat kunde gjøre sig Haab om Ansættelse, og de ældre om fordeelagtige Omflytninger. I disse Embedsposter finde aarligen mange Vacancer Sted, og paa den Tid kunde Universitetet ikke endnu levere norske theologiske Candidater. Staten maatte saaledes benytte dem, som fandtes i Landet, eller de norske Candidater, som vendte tilbage fra det kjøbenhavnske Univer-

[1]) [Af Militaire forlode, saavidt vides, kun fire Nordmænd sit Fædreland, nemlig de fra Danmarks sidste Krig med Tydskland bekjendte Generaler Schleppegrell og Rye samt Oberst Helgesen; Oberst Brock forlod Norge med Christian Frederik.]

stiet, efter at de der havde taget Examen. I den Henseende maatte der gjøres Concessioner, og alle Charakteergrader maatte sammenblandes for at tilveiebringe det fornødne Antal af geistlige Embedsmænd. Det er ufornødent at gjøre opmærksom paa, hvor meget disse Forhold efterhaanden alt meer og mere have forandret sig. Men det er begribeligt, at denne raske Stigen paa Embedsbeforbringens Bane, som især under Selvstændighedsperioden var mærkelig, gjorde den nye Forandring kjær for den Klasse af Borgere, som besad den høieste Grad af Dannelse, og at Selvstændighedsværket fik sine ivrigste Talsmænd iblandt den Deel af vore Landsmænd, som havde størst Evne til med Ordets Fynd at forsvare det. Ved denne Bemærkning ville vi ikke krænke deres Adgang til Nationens Erkjendtlighed, som af ædlere Grunde have grebet ind i Statens Anliggender. — Ved Selvstændighedsperioden forandredes Embedsmændenes Stilling til de næringsdrivende Borgeres. Under Krigens Aar, især den sidste Deel deraf, leed Embedsstanden usigelig, medens der i flere af disse var stor og mestendeels fordeelagtig Virksomhed blandt Norges Handelsmænd. Efter Krigen fandt stor Forstyrrelse Sted i de næringsdrivende Borgeres Stilling, den gyldne Tid blev kort og sporadisk, medens siedse Omstændigheder ere indtrufne, som i Almindelighed have forbedret Embedsmændenes Kaar og sikkret deres Stilling, endskjønt den raske Beforbringsperiode snart forsvandt.

Treogtredivte Capitel.

Norges Rustninger. Christian Frederiks Raadslagninger.

Strax i Aarets Begyndelse gjorde Prinds Christian Frederik alvorlige Foranstaltninger til at møde den Krigens Alvor med Sverige, som han anede maatte blive en Følge af den danske Hærs Stilling i Holsteen, og af den danske Konges Afmagt til at modstaae sine talrige Fiender. Under 4de Januar anmoder han General Krogh, hvis Ansøgning om Afsked saaledes ei endnu maatte være tilstaaet, at lade de 2 Infanteribatailloner og den Skiløberbataillon, som var bestemt til det sydlige Norge, opbryde og sætte sig i Marsch efter opgivne Marschrouter. For at vinde Tid skulde disse Tropper med deres Bagage befordres ved Skyds, hvortil Øvrighedens Medvirkning skulde kræves. Formedelst den indtrufne Kulde udsattes imidlertid Troppernes Marsch, indtil en mildere Temperatur indtraf. Gjennem Generalqvarteermester Haffner og Generalmajor Haxthausen gjør han under 7de Januar Foranstaltning til Troppernes Forlægning og Proviantering efter Forslag, som af dem vare indgivne. Iligemaade sørger han for Fæstningerne Frederikstads, Frederiksteens og Kongsvingers Proviantering for 3 Maaneder, samt for enkelte Troppeafdelingers Madforsyning, som under indtrufne Omstændigheder kunde blive indkastede i disse Fæstninger. Til samme Tid overdrager han Oberstlieutenant Krebs — denne tappre og aarvaagne Bevogter af Rigets Grændser ved Kongsvinger — at foretage en Inspectionsreise langs Grændsen, og paa denne aftale med Major Arntzen om, „hvorledes en almindelig Bevæbning af det meget dygtige Mandskab, som er i Østerdalen, kunde organiseres til Grændsens Forsvar i paakommende Tilfælde — Mennesker og god Villie feiler der vist ikke. Krudt og Bly, som mangler, maatte bringes derop. Stemningen for en saadan Opstand i Masse maatte undersøges ved at tale med Mandskabet.“ For at Krebs's Fraværelse, medens han røgtede disse Ærinder, ei skulde føles, tilforordnedes ham Major Aubert i Commandoen ved Kongsvinger.

Imidlertid fik Prindsen ubestemte Efterretninger fra Danmark om den danske Armees mislige Stilling i Holsteen, om det danske Monarkies Farer, og den danske Konges Ængstelser under mægtige Fienders Fremtrængen i hans Staters Hjerte. Men hvor nedslaaende end disse Efterretninger vare, bestyrkede de kun den Beslutning, han havde fattet, ikke at forlade Norge under de Farer, hvormed dets Selvstændighed i et saadant Tidspunkt truedes. Forend han endnu kunde kjende Størrelsen af det Offer, hvortil Frederik den VIte maatte beqvemme sig, skrev han den 17de Januar følgende mærkværdige Brev til Generalmajor Lowzow i Bergen:

„Jeg har ikke villet undlade herved at meddele Hr. Generalmajoren de seneste Efterretninger fra Danmark, som desværre ikke ere beroligende. Vaabenstilstanden udløb den 5te dennes, og den fiendtlige Hær rykkede frem, og truede, idetmindste med Streifcorps, at oversvømme Jylland. Den danske Armees Hovedstyrke er samlet i Fyen, og truer saaledes Fiendens Flanke, fornemmeligen naar Lillebelt tilfryser, som formodes nu at være Tilfældet. Den svenske Kronprinds's Fordringer stige med hver Dag; men hvis vor gode Konges Bestræbelser ei krones med Held, tiltroer jeg Nordmanden, at hiin Erobrer ei skal vinde Norge i Danmark. Imidlertid maa Begivenhedernes Udvikling dernede imødesees med Rolighed og Standhaftighed. — Saaledes ønsker jeg, at den nærværende Stilling maatte kjendes uden Ængstelighed for Fremtiden, som staaer i en retfærdig Guds Haand. Forsigtighed byder, at ingen Fartøier indtil videre udklareres til Danmark, hvilket er tilkjendegivet Stiftet."

Til Commandeur Fabricius, Oberste Arenfeldt og Oberste Mejlænder skrev han 25de Januar Breve af følgende Indhold:

„Jeg vil ikke undlade at tilkjendegive Dem den igaar Aftes meddeelte Efterretning, at Fredspreliminarierne den 14de dennes ere undertegnede mellem Danmark og de allierede Magter. Den første Følge heraf vil uden Tvivl være en friere Skibsfart, naar blot Isen vil tillade ret snart at benytte den. Da jeg endnu er uvidende om Tractatens Ord, saa kan jeg heller Intet bekjendtgjøre, og ikke tillade Skibes Affeiling; men hvorledes end Fredsvilkaarene maatte være, haaber jeg, at Norge skal kunne bestaae ved egen Kraft. Jeg skal vist ikke skille mig fra dette herlige Land. Jeg gjentager, at Rolighed og Standhaftighed ere de første Borgerpligter, udi hvilke Tillid til Regjeringen og Tro paa Guds Forsyn bør styrke Enhver. Jeg stoler paa Dem og Deres Undergivne i enhver Henseende."

I Skrivelser af samme Dato til Commandanterne i Fæstningerne Frederikssteen, Frederiksstad og Kongsvinger paalægger han dem den yderste Forsigtighed i Forholdet til de Svenske. — „Det er muligt," siger han, at disse i dette Øieblik drive deres Uforskammenhed saa vidt, at de fordre Indmarsch, ja vel endog Frederiksteens Overgivelse. Deres bestemte Svar angaaende Indmarschen er, at sligt ikke skeer uden den commanderende Generals udtrykkelige Befaling, og Magt afvises med Magt. Ligesom jeg er overbeviist om, at Norge ønsker at holde sig saa fast mod Fienden, som De i Deres Fæstning, saaledes kan De stole paa, at jeg ikke skal forlade Dem." Ingen Svensk, selv ingen Parlamentair, maatte komme længere end til nærmeste Postering eller Vagten i Svinesund, og det forbødes vedkommende Officerer, under Straf i Overtrædelsestilfælde, at holde ufornøden Samtale med de Svenske, og fornemmeligen ikke at melde til Andre end den vedkommende Chef, hvad de erfore. Depescher skulde modtages og sendes Prindsen selv. Tillige skjærper han Opmærksomheden mod Svenske paa Grændsen og mistænkelige Personer. „Det er ei Tid, siger han, til lemfældig Medfart mod deslige Personer. Dette mit Brev, slutter han, meddeles ikke til Nogen, og hvad heraf maa befales, kan skee mundtlig ved Parolen eller til vedkommende Officerer ved disses nærmere Foresatte; det er egentligen kun en Skjærpelse af ældre Befalinger. — Commandanten vilde meddele mig Underretning, om De mangler Noget til Fæstningens Forsvar, enten Ammunition eller Provision paa 3 Maaneder."

Oberstlieutenant Krebs tilmelder han under samme Dato sin Tilfredshed med

den Maade, hvorpaa Oberste Gahns Affending, Lagerløf, vil blive modtagen og afviist, og tilføier, at Krebs kunde give følgende Svar: „Hr. Obersten tilkjendegives Modtagelsen af Deres Skrivelse af 24de (?) Januar. De vil skjønne, at jeg som Høistcommanderende i en Fæstning ikke indlader nogen Officeer som Parlamentair uden den commanderende Generals, Hans Høihed Prinds Christian Frederiks, udtrykkelige Tilladelse eller Befaling." I et Brev af samme Dato til Krebs tilføier han: „Jeg skjønner ret meget paa det gode Sindelag blandt Tropperne, som jeg aldrig har omtvivlet at finde Sted. Lige kjært har det været mig at erfare den Beredvillighed, med hvilken Bevæbningen i Østerdalen kan ventes fremmet."

Af ovenstaaende Ytringer fra Prinds Christians Side er det klart, at Tanken om at forsvare Norges Selvstændighed og at forhindre dets Forening med Sverige opstod hos Prinds Christian Frederik, endog før Resultatet af Danmarks Krig med sine Fiender var bekjendt, og at Tanken om at dele Skjebne med Norge havde saaledes rodfæstet sig hos ham, at han trodsede Kielertractatens Bestemmelse med Hensyn til Norges Forening med Sverige. Saaledes forandrede han ikke sit fiendtlige Forhold til Sverige, efterat Kielertractaten i alle dens Punkter var bleven bekjendt i Norge. Derhos understøttedes Beslutningen vistnok af hans nærmeste Raadgivere, og modtoges med stor Glæde af en Deel af Armeen.

Efterretningen om den med saa store Opoffrelser fra Danmarks Side kjøbte Fred i Norden opvakte langt mere Skræk og Bekymring i Norge end i Danmark, deels fordi deri skede en Forandring i Norges Stilling, hvorved Nationens Sind i Begyndelsen langtfra med Glæde heftede sig, deels formedelst den Maade, hvorpaa Efterretningen udbredte sig omkring i Landet. Aldrig er vel nogen politisk Efterretning i falskere Farver bleven forelagt Landsmænd end det Fredsbudskab, som Bladet Tiden udsendte i et Extrablad af 25de Januar af følgende Indhold:

„Den mørke og for menneskelige Øine uigjennemtrængelige Taage er splittet, og et Glimt af Solens Klarhed blender næsten det glade stirrende Øie. — Fred, Fred i Norden! — I Følge aldeles paalidelige Efterretninger ere Præliminarierne for Freden til Lands og Vands afsluttede mellem Hs. M. Kongen af Danmark og Norge og de allierede Magter. Om Freds-Præliminarierne kan Udgiveren Intet tilføie, da han ikke kjender dem, og da de rimeligviis i den Skynding, hvormed dette Budskab er bragt os, ei kunde blive fuldstændigen meddeelte; men det faste Haab ville vi nære, at de ei kunne være vanærende, og ikke skulle vorde ødelæggende for Danmarks, for Norges Lyksalighed. Saa freidigen stole vi paa Gud, som er Hærenes Herre, og paa den Kraft, der luer i begge Nationers Bryst, at vi uden Vanghed tør see Fremtiden imøde."

Det følgende Extrablad under 28de Januar forbedrede ikke denne falske Anskuelse af Tingenes Stilling. Det indeholdt til Slutningen Følgende: „Private paalidelige Breve melde, at Jylland aldeles ikke har været betraadt af Fienden. Hs. Majestæt har fra sit Hovedqvarteer i Fyen negocieret med de allierede Magter. Præliminairfreden afsluttes, og efterat dette er skeet have de allierede Tropper strax rømmet det Slesvigske, og vare i Begreb med at forlade Holsteen. Det er høist sandsynligt, at der er forefaldet Noget ved Rhinen eller Holsteen, som har bidraget til deres saa hastige Afmarsch didhen. Dette Begivenhedernes uformodede Løb er et Beviis for, hvor utidigen vi ofte baade frygte og haabe, og hvorledes vi daarligen, lig Hjorten i Fabelen, rose vore indbildte Fordele og dadle vore virkelige Held."

Aldrig er vel nogen Efterretning om Fædrelandets politiske Anliggender bleven modtaget af Nationen med større Glæde end dette Fredsbudskab, og aldrig har den vel følt sig mere nedstemt paa Fædrelandets Vegne, end ved den sørgelige Forklaring af en Avisskrivers Gaadeskrift[1]). Visheden om det ulykkelige Udfald af den syvaarige

[1]) Forfatteren lod i sin første Glæde over Fredsbudskabet Extrabladet opslaae paa et Sted, hvor dets Indhold kunde blive Omkredsen bekjendt, men han nødsagedes snart

Krig udbredte Sorg og Bekymring over begge tilforn forenede Riger. I Danmark vare de vemodige Følelser ved Skilsmissen almindelige og Bekymringen udeelt, og disse gave sig Luft i Aviser og flere velskrevne Afhandlinger. I Norge selv var der i Sandhed saare Enkelte, som glædede sig ved den skandinaviske Halvøes Forening, eller deri anede Fremtidens Held for Fædrelandet. Man ventede i Norge et uheldigt Udfald af Krigen; thi man vidste at store Krigermasser væltede ind over de danske Stater, og at Danmark kun havde en uforholdsmæssig liden Styrke at sætte imod sine Fiender. Men de mange Rygter, som vare udbredte om mægtige Nationers Mægling, Tilliden til at Englands Interesse for Norge skulde vaagne med fornyet Kraft i Krigens sidste Opløsning, havde opvakt Forhaabninger i Norge, som næredes derved, at vore Aviser optog blot hvad der kunde tjene Nationen til Trøst, og der fra Regjeringen selv mestendeels udgik beroligende Betragtninger over de udvortes Forhold. — Da imidlertid Fredsslutningen i sit hele Omfang og med sine nedslaaende Betingelser var bleven Nationen bekjendt, var det første Indtryk, som Efterretningen gjorde paa den større Deel af Nationen udenfor Hovedstaden, forsaavidt den var overladt til sine rolige Betragtninger, Følelsen af en vis Nødvendighed at bøie sig under en uundgaaelig Skjebne, og Haabet om at Foreningen med Sverige kunde skee med Bevarelsen af Norges Selvstændighed og en passende constitutionel Form. Tanken om en Modstand mod en Beslutning, som var tagen i det store Raad af Europas mægtigste Stater, faldt endnu kun forholdsmæssigen faa Landsmænd ind, og Haabet støttede sig, som ovenfor anført, i denne Henseende til de Fordele, ved hvilke Foreningen i Følge Englands Garanti var betinget. Forfatteren modtog paa den Tid Breve fra Mænd, der siden deels ved Prindsens Side spillede en vigtig Rolle i Selvstændighedsværket, deels paa Eidsvold fegtede djærveligen for samme, hvori de erklærede sig enige med ham deri, at Modstand vilde være unyttig og endog for Fædrelandet skadelig, men at Kraften burde spares for at gjøre Foreningens Betingelser hæderlige og for Norges Fremtid gavnlige. Strax efter at Kielertractatens Betingelser vare blevne bekjendtgjorte, herskede saaledes ikke det politiske Schisma udenfor Hovedstaden, der siden deelte Nationen. Spiren dertil lagdes ved Prindsens Hof, og udgik fra de ham nærmest omringende Raadgivere, og fra hans egen Afsky for en Forbindelse, der for Evigheden adsplittede begge de forbundne Nationer, forenet maaskee med et stille Haab om, at han kunde bevare Norges Krone for den danske Kongeslægt. Vi have ovenfor gjort os bekjendt med nogle fjerne Forberedelser i denne Henseende, der gik frugtesløse hen, saalænge Rigernes Skilsmisse endnu ei havde fundet Sted. Ved Christian Frederiks Side stode Mænd, der styrkede ham i disse høie Planer, og fra dem, især fra Stiftamtmand Thygeson, udgik Flammeskrift til Landets meest formaaende Mænd, hvori der forestilledes det Uværdige for den norske Nation i at lade sig paatvinge en Forening, hvoraf intet Godt kunde flyde for Fædrelandet — kun Trældom, Ulykker og Nedværdigelse. „Man har — hedte det i disse Breve, hvoraf Forfatteren ogsaa fra samme Haand fik et, — solgt Huden før Bjørnen er skudt.“ Det var den Indflydelse, som en saa bestemt Meningsyttring, der udgik fra Regjeringens Sæde selv, havde, som forandrede den almindelige Stemning, og det var saameget lettere at skabe et Modstandsparti mod Kielertractatens, i ukloge, og den tænkende Deel af Nationen stødende, Udtryk affattede Beslutninger, som der i Nordmandens Barm boede en almindelig, og ligesom med

til at nedrive det falske Document. Dagen efter denne Posts Ankomst blev Fredens sande Beskaffenhed ham meddeelt gjennem en af hans Venner fra Arendal, og hans Glæde over Fredsbudskabet gik over til den bittreste Bekymring. I et Brev til Kammerherre Anker, som han skrev under 31te Januar, beskrev han sine Følelser i denne Anledning, og han tør troe, at de paa den Tid deeltes af den større Deel af Nationen. Grev Wedel var, som ovenfor fortalt, dengang i Danmark, og Forfatteren gjorde Anker en Meddelelse, som egentligen var Wedel bestemt. Brevet findes i Bilag 66. [Fredstractaten kom til Christiania 24 Januar, men hemmeligholdtes.]

Modermelken indsuet Modbydelighed mod en Forening med Sverige, hvis indvortes Forhold, naar de gik over i Norges, ikke syntes skikkede til at berede Fædrelandet Fremtids Held.

Det var engang en almindelig herskende Mening, som er bleven gjentagen af historiske Forfattere, at Prinds Christian Frederiks Beslutning, at modsætte sig Norges Overgivelse efter Kielertractatens Indhold, hvilede paa en hemmelig Aftale med Danmarks Konge, som i Følge denne Mening skulde nære det Haab, at der i Tidens Løb, og medens der endnu herskede en vis Gjæring i Europas Politik, kunde indtræffe Noget, der forandrede de paa den Tid gjældende Anskuelser, og forstyrrede de mægtigste Staters Enighed, og at en ny Omvæltning kunde igjen fremlede de tvende nordiske Rigers Forening. Men der er ikke allermindste Grund til at troe, at Danmarks Konge, om han end nærede et stille Haab herom, har indledet nogensomhelst hemmelig Underhandling i denne Henseende med Prindsen, ligesom intet af Sammes Skridt henpegede paa noget Saadant[1]). Prindsen søgte tvertimod at undgaae Alt, hvad der kunde opvække Formodning om en saadan Forbindelse, og brugte den største Forsigtighed i sine Forhandlinger med de danske Sendemænd, der i politiske Ærender opsendtes til Norge. Slig Falskhed, hvor sædvanlig i politiske Forhold, og hvor undskyldelig under den Mishandling, som var Danmark vederfaren, laa ikke i den danske Konges Charakteer, der ikke forstod hemmeligen at undergrave indgangne Forpligtelser. Desuden var Freden Danmark nødvendig, og det sukkede under Krigens Byrder, saalænge Kielertractatens Fredspunkter ikke vare gangne i Opfyldelse. De danske Stater, allerede forud svækkede ved en ulykkelig Krigstilstand, bleve fremdeles besatte af fremmede Hære, saalænge Norges Forening ei var istandbragt efter Tractatens Medfør. Det svage Haab, som Danmark kunde nære om en Forandring i Europas Politik, maatte snart forsvinde, da Napoleons Skjebne afgjordes i Begyndelsen af April, han selv nedlagde sin Keiserkrone, og førtes til Elba. Der rygtedes vist nok om Uenighed imellem Sveriges Kronprinds og de allierede Magter, da han vægrede sig ved at følge disses store Troppemasser ind i Hjertet af Frankrige, eller i det mindste seendrægtigen nærmede sig Valpladsen, idet han maatte have Betænkelighed ved at betræde sit Fædreland som Fiende. Men Carl Johan havde opfyldt de med sine Allierede indgangne Forpligtelser; han havde bidraget sin Deel til Tydsklands Befrielse fra Napoleons Aag, og da dette var skeet, vendte han sig mod Norden, for efter Tractatens Indhold at høste Lønnen for sin Deeltagelse i den store Krig. Især maatte han vente sin østlige Naboes trofaste Opfyldelse af en høitideligen indgangen Tractat, hvis Sag han saa kraftigen og betimeligen havde understøttet, og som betalte Offeret med en anden Fyrstes Hjerteblod. Under saadanne Omstændigheder kunde en Plan til Danmarks og Norges Gjenforening ikke modnes eller bringes til Udførelse.

Det maa derhos paa den anden Side tilstaaes, at Prindsens og hans Raadgiveres Modstand mod en bogstavelig Opfyldelse af Kieler-Tractaten — en Modstand, der understøttedes og ligesom sanctioneredes af det norske Folk — i en vis Henseende var betimelig, ligesom den visseligen var gavnlig og fremledte omsider et for Norges Fremtid snskeligt Resultat. Prindsen og hans Raad kunde have valgt mere passende Midler til at gjennemføre denne Modstand, og have udført den med større Kraft; men en ubetinget Beredvillighed til at underhandle med Sverige paa Kielertractatens Basis, kunde let have ledet til en Sammensmeltning af begge Rigers indvortes Forhold, som, unaturlig i sig selv og aldeles stridende mod begge Rigers, men fornemmeligen

---

[1]) [J. Chr. Berg antager, at han ved sin Udnævnelse til Statholder i Norge 1813 allerede havde faaet en hemmelig, mundtlig Instrux i saa Henseende. Den svenske Regjering troede sig i 1814 overbeviist derom, og i Norge har det altid været en temmelig almindelig Tro, hvis Grund eller Ugrund først Fremtiden kan oplare: jfr. Morgenbladet 1848 No. 49 og 60; Schinkel-Bergman VIII. 32. 48.]

Norges, Interesse, maatte have bragt en langt større Ulykke over Landet, end de øieblikkelige Lidelser og blodige Opofrelser, som en Modstand endog med Vaabenmagt maatte fremlede. Disse den levende Slægts Lidelser vare forbigaaende, og at betragte som en Gave til Efterslægten, der begrundede Fremtids Held, medens en Sammensmeltning af begge Rigers indvortes Forfatning vilde berede vore Efterkommere en varig Ulykke, hvis Følger i Fremtiden vare uberegnelige. De Betingelser, under hvilke Kongen af Danmark afstod sin Ret til Norge, vare ikke saadanne, at de kunde betrygge Norges politiske Lyksalighed ved den nye Forening. Frederik den Sjette var en Konge af den gamle Skole, og kunde endnu paa den Tid — thi senere maatte han og for en Deel agte paa Ideernes Gang — ikke sætte sig ind i de Statsforfatningers Hensigtsmæssighed, som dele Statsmagten imellem Kongen og Folket gjennem dettes Repræsentanter. Han overgav saaledes Norge til Sveriges Konge med den Rettighed og i den Statsform, hvorefter det danske Kongehuus i halvandet hundrede Aar havde styret begge Riger. Kun de Privilegier og Rettigheder, hvoraf de nu vare i Besiddelse, og som med Hensyn til den offentlige Bestyrelse ingen Betydning havde, betingede han sine gamle Undersaatter, uden Garanti for at Folkets naturlige Ret i gammel Stiil skulde vorde respecteret. Den Mangel paa en indvortes Selvstændighed, hvorunder Norge leed, kunde ikke ved Kielertractatens Artikler vorde afhjulpen; thi den hjemlede Norge kun Besiddelsen af bestaaende Rettigheder.

Langt mere vandt Norge ved at løsrive sig fra Kielertractatens Bestemmelser; thi da kunde det lægge en ny Basis for sin Statsforfatning, grundet paa de herskende Begreber om Statsmagtens rette Fordeling, og med tilbørligt Hensyn til de høist forskjellige indvortes Forhold i Sverige og Norge. I denne Deel af sin Modstand stod ikke heller Norge alene og forladt af det øvrige Europa. Til paa denne Maade at grundfæste sit politiske Held maatte Norge vente Understøttelse af den Magt, som kunde ansees for at være den vigtigste, og saa at sige raadende i det store europæiske Forbund, forsaavidt dette bevægede sig igjennem dens gyldne Midler. Da England nemlig ved Tractaten i Stockholm [3die Marts 1813] gav sit Samtykke til den skandinaviske Halvøes Forening, da skede det under den Betingelse, at der skulde tages Hensyn til Norges Held og Frihed. Denne Betingelse var nedbrudt ved Kielertractaten; den kunde ventes opreist ved Englands Medvirkning. Hvor egenmægtig og interesseret endog Englands Politik stundom viser sig i sine udvortes Forhold til andre Stater, saa liberalt handler England sædvanligen i dem, der ligge uden for Omraadet af dets umiddelbare Interesse. Det betragter sig som de constitutionelle Forfatningers Beskytter, og som en Forsvarer af Menneskehedens Rettigheder i Staternes indvortes Organisation. England havde i foromtalte Fredstractat viist sig liberalere mod Norge, end Rusland som Ven, da dette i Tractaten eensidigen tog Hensyn til egen Interesse, og lod enhver anden Betragtning af Syne. Fra den Kant kunde heller ikke ventes nogen Understøttelse til at indføre constitutionelle Former. Norge kunde saaledes vente, at England ei vilde tillade Sverige at twinge det til en ufrivillig Forening paa de Betingelser, som Kielertractaten indeholdt, i Følge hvilke den fuldkomneste Forstyrrelse i Landets indvortes simple Organisation, og en Indpodning af en fremmed og ufuldkommen Statsforfatnings urene Safter vilde afstedkommes. Modstanden maatte saaledes fra denne Side betragtet være ligesaa betimelig som gavnlig.

Det var derhos af stor Vigtighed og en Lykke for Norge, at en udmærket Personlighed var ved Haanden, som midlertidigen kunde overtage Regjeringens Tømme, indtil Rigets Skjebne var bestemt, og at ikke Christian Frederik forlod Norge i dette Overgangens betydningsfulde Øieblik. Norge vilde ellers være blevet i en forladt Tilstand; Uorden og Forvirring vilde have udbredt sig i alle Forvaltningens Grene, og dets Overgang til en ny politisk Stilling kunde let være bleven fuldbyrdet under mindre lovende Udsigter til Fremtids Held. Prinds Christian Frederik lagde i Ord og Gjerning for Dagen, at det norske Folks Interesse var ham dyrebar, og at det var hans Beslutning at dele dets Skjebne under den forviklede og høist vanskelige

Stilling, hvori det strax efter Skilsmissen fra Danmark kom. Norge kan altsaa med større Føie end Sverige, ved en foregaaende Anledning om en anden dansk Prinds, sige om Christian Frederik, at han ved sin Nærværelse i Norge i Skilsmissens Øieblik viiste dette Rige saa stor Tjeneste, som ved lignende Leilighed er viist nogen Nation. Det kan vel heller neppe omtvivles, at Norge var lykkeligere ved denne Fyrstes Nærværelse, end om dets Skjebne i dette vigtige Øieblik var bleven lagt i en norsk Statsmands Haand, som vi før have nævnt. Denne Statsmands Ideer gik ud paa en lettere, og maaskee endog nøiere Forbindelse med Sverige end den, der i Aarets Løb knyttedes, og endskjønt Wedel i sit Fædrelandssind visseligen, under Bestemmelsen af Foreningsvilkaarene, vilde have taget alle mulige Hensyn til Norges Interesse, saa var dog Fædrelandet bedre tjent med at Foreningen skede under Oppositionens end under Sympatiens Farve. Det vide vi med Vished, at de Begivenheders Traade, som fremledte Norges nye Stilling, vare i Forsynets Haand valgte til Fædrelandets Held, og i Norges Historie bør et erkjendtligt Minde reises om den Fyrstes Mellemkomst og ædle Hensigt, som i Farens Stund overtog Rigets Bestyrelse.

Men om vi end saaledes have Aarsag til at glæde os over Sagens endelige Resultat, saa kan Historien neppe ubetinget rose Prindsens og hans Raadgiveres Fremgangsmaade i det Hele. Det kan neppe siges, at enten Regjeringens Chef paa den Tid — hvorvidt han senere tilegnede sig disse Egenskaber, det vil Danmarks Historie i sin Tid indskrive paa sine Blade — eller hans nærmeste Raadgivere vare i Besiddelse af den Sindighed, Klogskab og Kraft, der behøvedes for at lede en Modstand af den Art, som sigtede til at underkjende en uigjenkaldelig og med uhyre Statskræfter understøttet Beslutning. Prinds Christian Frederik var visseligen i Besiddelse af store Talenter, han havde en videnskabelig Dannelse, forenet med en stor Evne til at give sine Ideer og Bekjendtgjørelser en passende Indklædning[1], og han havde stor Lethed i at sætte sig ind i sin Omgivelses Former[2]. Derhos var han besjælet af det oprigtigste Ønske, at fremme det Lands Lyksalighed, hvis Skjebne han havde paataget sig at styre, og i Folkets Kjærlighed høstede han derfor sin Løn. Men Statsmandens Egenskaber vare endnu ikke hos ham i den forønskede Grad udviklede, og Heltens havde han ikke havt Leilighed til at vise. Der fattedes ham ikke Mod til at fatte store Beslutninger, men under Begivenhedernes Løb syntes Kraften at svigte; i et kritisk Øieblik satte Indbildningen ham ud over al Fare — Virkeligheden gjorde ham tilsyneladende urolig, modløs, forlegen. Han lyttede heller til en bevægelig Føielighed for sine Ideer — det kongelige Øre er sjeldent aabent for Indvendinger — end til en alvorlig Modsigelse, og skjød saaledes ikke sjeldent fra sig de Mænds Raad og Mening, som det havde været ham gavnligt at høre. Historien maa imidlertid være forsigtig i sin Anklage for tilsyneladende Mangel hos ham paa Krigertalent, og for hans vaklende Færd under Selvstændigheds-Krigen, der uden Tvivl mestendeels maa tilskrives et samvittighedsfuldt Hensyn til Norges Tarv. Vi finde ham under hans hele Ophold i Norge i idelig Bevægelse for at ordne Landets militaire Anliggender med Indsigt og Kraft, og fra hans Cabinet udgik sædvanligen egenhændige Ordres i den Anledning. Historien vil vise, hvorlunde denne Virksomhed i Krigens sidste Periode fik en Charakteer af Modløshed og ubestemt Vaklen, medens han egentligen kun gav efter for tvingende Omstændigheder og et liberalt Hensyn til Norges Tarv. I Fredens Dage kunde han have beredt Norge, forbundet med denne eller hiin nordiske Stat og under Ly af en passende Constitution, Held og Lykke; men han fremtraadte under en farlig Krigstilstand, uden tilstrækkelige

---

1) [Grev Wedel sagde derfor om ham: „Det er dog en Prinds, man kan tale med." — J. Chr. Berg.]

2) Ved hans Taffel, som besøgtes af Gjæster af alle Stænder, herskede en Munterhed og Frihed i Underholdnings-Tone, som man kan finde den i de meest tvangfrie Privat-Selskaber.

Midler til at forsvare sig mod mægtige og talrige Fiender, og uden Veiledning af noget stort Talent i sit Krigsraad. Constitutionens Velgjerning skylder Norge Christian Frederik, forsaavidt som han uden Vægring gav Udkastet dertil sit Bifald, og gav den derved en Tilværelse, som ei kunde rokkes under en paafølgende Statsforandring; men Historien maa lade uafgjort, om ikke Conjuncturernes Beskaffenhed, og hans særegne Stilling til det norske Folk, bevægede ham til at antage en liberalere Regjeringsform, end som i Grunden var efter hans Sind.

Det kunde ansees tvivlsomt, om Prindsen i sin første Raadgiver, Conferentsraad Carsten Anker, havde gjort det rette Valg. Han var vistnok en Mand af Talenter, forstandig i sin Tale og særdeles interessant i Underholdning, endskjønt hans Døvhed gjorde Samtalen tung; men han havde lidet sat sig ind i Menigmands Rettigheder, og hans Ideer om hvad der tjente til Landets Gavn, hentede han mere fra den svundne Tids Feudalisme end fra den nærværende Tids liberale Anskuelser. Han havde vist nok været brugt i flere vigtige Forretninger, og vi ville ikke paatage os at bedømme Resultatet af hans Arbeider, men han var ikke heldig til at udføre de offentlige Commissioner, som under Selvstændigheds-Perioden, og efter Norges Forening med Sverige, bleve ham overdragne[1]). Det vigtige Ærende, som betroedes ham af Christian Frederik, mislykkedes aldeles. Det var formodentlig hans fine og tækkelige Væsen, saavelsom hans herlige Underholdningsgave, der indtog Prinds Christian Frederik, som det siden indtog Prindsens Eftermand, og i denne Henseende var han vist nok uimodstaaelig[2]).

Stiftamtmand Emanuel de Thygeson, Prindsens anden Raadgiver, havde paa den Tid et stort Navn i Norge formedelst en heldig Virksomhed i sin Embedsstilling og i Provideringsvæsenet, saavelsom for den liberale Maade, hvorpaa han nyligen under det store Møde af indkaldte Borgere havde deeltaget i Forsøget til at ordne Pengevæsenet, og den forekommende Gjæstfrihed, hvormed han aabnede sit Huus for den store Kreds af sine Bekjendte og for Reisende, som besøgte Christiania. Som Stiftamtmand i Christianssands Stift havde han erhvervet sig et Navn som Faa i den Stilling, og som Stiftamtmand i Agershuus Stift skred han frem paa samme Bane[3]). Men som stor Possessionat i Danmark, hvor han snart skulde modtage betydelige Land-Eiendomme, maatte hans Interesse nærmest være heftet til hans Fædreland. Det var saaledes hans Kjærlighed til Prindsen, hans Deeltagelse i den danske Tronarvings Skjebne og maaskee Haab om i sin Tid at bevirke Foreningen med Danmark igjen i gammel Stiil, som lod ham tage saa virksom Deel i Prindsens store Beslutninger, hvilke han forplantede og anbefalede over det ganske Rige. Det var overhovedet Thygesons Art at lægge store Planer med Kjækhed, og udføre dem med Raskhed, ligesom hans Virksomhed efter Fleres Mening derom ikke var fri for en vis Bram. Imidlertid varede hans Deeltagelse i Norges Selvstændigheds-Sag kun kort. Han gjorde en Reise til Danmark, som det hedte i Prindsens Anliggender, og derfra vendte han ikke mere tilbage. Hans Navn nævnedes siden kun sjeldent i Norge, og kun i taknemmelig Erindring om hans velgjørende og liberale Virksomhed under Krigen i begge sine Embeds-Stillinger. Det var saaledes kun det første Stød til Prindsens Beslutninger efter Norges Skilsmisse fra Danmark, som kom fra Thy-

[1]) Han var et kostbart Medlem af de Commissioner, hvis Formand han var, og trak Sagerne ud til en utilbørlig Længde. Forfatteren stod, som Medlem af Bergværks- og Sølvværks-Commissionerne, i flere Berørelsespunkter med ham, og de havde i den Anledning flere Stridspunkter, som dog afgjordes uden personlig Uvillie. [Han blev aldrig færdig med nogen Ting. J. Chr. Berg.]

[2]) [Han var en slet Huusholder og i en nedtrykt økonomisk Stilling, og han satte Politiken i Evne eller Færdighed at kunne bedrage. Man kunde derfor ikke have nogen Tillid til ham, hvilket Kong Frederik VI. heller ikke havde. — J. Chr. Berg.]

[3]) [Som Amtmand i Hedemarkens Amt, hvilket var hans første Skridt paa Embedsbanen her i Landet, var han og meget vel lidt. — J. Chr. Berg.]

gesons Haand; men dette var kraftesløst og i Forening med Carsten Ankers vist not af Betydenhed for Sagen selv.

Fireogtredivte Capitel.

Christian Frederiks Reise til Trondhjem. Mødet paa Eidsvold.

Da Prindsen havde taget sin Beslutning, ikke at forlade Norge under dets nærværende kritiske Stilling, og at modsætte sig Norges Forening med Sverige, var han betænkt paa at reise de Midler, hvorved Værket kunde fuldbyrdes, og paa at vinde Folkets Bifald ved et passende Regjerings-Forhold. Hans første Omsorg var at udnævne Cheferne for de forskjellige Corps, som skulde forsvare Grændsen mod de Svenskes mulige Indfald, og at postere disse paa passende Punkter. Han saae sig i denne Henseende om blandt de Mænd, som vare blevne ham personligen bekjendte eller anbefalede som hæderlige, dygtige og sit Fædreland opofrede Mænd [1]). Fra hans Cabinet udgik i den Henseende under 1ste Februar Ordres til disse Chefer, blandt hvilke især Oberstlieutenant Krebs og Oberst Hegermann syntes at have været i Besiddelse af Prindsens fortrinlige Tillid. Han tillod endog Oberst Hegermann i enkelte Tilfælde at tage sin Beslutning paa egen Haand, uden derom at gjøre Melding til Generalmajor Staffeldt, til hvem det i Almindelighed var Corps-Cheferne paalagt at rapportere deres Bevægelser. I sin Ordre til Hegermann siger han, at hans Brev kun var et Udkast, som Obersten selv nærmere maatte udarbeide, og hvorom Prindsen vilde conferere med ham ved næste Sammenkomst. Det er imidlertid af hans Ordres klart, at hans Mening kun var at føre Krigen defensiv og ikke gjøre noget Indfald i Sverige, hvorimod han aabenbart ventede, at et Angreb vilde skee fra Sveriges Side; og derpaa søgte han ikke alene at forberede sig, men han syntes endog at ønske, at de svenske Krigere vilde paa denne Maade give de norske Anledning til at maale Kræfter med hverandre. I sit Brev til Hegermann siger han: „Er Alt færdigt, ønsker jeg, at Fienden vilde komme." I Begyndelsen af Februar befalede han Oberst Sejersted at inspicere Fredrikstads Fæstning og indberette ham dens Tilstand, hvorhos han bemyndigede Staffeldt til at afsætte Commandanten Mechlenburg, „om han havde tabt Hovedet", og indsætte Schilling i hans Plads. Senere gjordes Major Hals til Commandant. Han indskjærpede fremdeles Armee-Intendanten, Generalmajor Harthausen, at fremskynde Foranstaltningerne til Armeens Proviantering og Beklædning. Han befalede, at de militaire og civile Magasiner skulde afsondres fra hverandre, og de første forsynes med hvad der manglede i den reglementerede Beholdning, som uden hans specielle Tilladelse ei maatte anvendes til andet end militairt Brug. Tillige paalagde han Overproviderings-Commissionen hver Maaned at indgive en i Rubrikker inddeelt Liste over Beholdningen ved Maanedens Begyndelse, over Indtægt og Udgift i Maanedens Løb, og over den virkelige Beholdning ved Maanedens Udgang.

Til alle disse Foranstaltninger behøvedes Penge, og for at reise disse maatte Prinds-Regenten tage sin Tilflugt til Statens eneste Kilde paa den Tid — Fabricationen af Papiirpenge. Til at bestride de fornødne Stats-Udgifter lod han saaledes ved Bekjendtgjørelse af 27de Januar 1814 udfærdige Beviser til en Sum af 3½ Millioner Rigsbanksedler, der skulde modtages i alle Kasser og Oppebørsler. Disse saakaldte Prindse-Sedler vare Begyndelsen til Selvstændigheds-Mynten, der siden

[1]) Krigshistoriens Løb vil efterhaanden lære os at kjende disse Mænd.

fik en lang Række af Efterfølgere. Ved denne Leilighed var der, besynderlig nok, ikke Tale om den Forberedelse, som af hiin foromtalte store Forsamling var gjort til at ordne Pengevæsenet. Man gik i den gamle Stiil og udstedte Sedler uden at lægge nogen Grundvold, der kunde gives Gyldighed. Derefter besluttede han i et Møde paa Eidsvold [1]), hvorved nogle Faa af Landets vigtigste Embedsmænd vare tilstede, at sammenkalde formaaende Mænd, for siden gjennem Nationens Repræsentanter at befæste sin store Beslutning og bestemme den nye Regjeringsform. Derhos bestemte han sig til at gjøre en Reise til Trondhjem, hvorved han baade fik Leilighed til at besøge den folkerigeste og frugtbareste Deel af Landet, og tillige den, som fra Historiens ældste Tid har tilegnet sig Ret til at afgjøre Fædrelandets Skjebne i kritiske Øieblik. Men en Konges Reise gjennem Landet har i vore Dage en anden Art af Betydning end i Oldtiden, da Kongerne lidet kunde udrette, naar de ikke havde Folkets Stemme for sig i de store Folkemøder, og det saaledes maatte være af Vigtighed forud at sikkre sig Nationens Bifald til vigtige Planer. En kongelig Persons Reise igjennem Landet var et Særsyn paa den Tid, og ledsagedes af Glædesyttringer, som afgive kun et ufuldkomment Tegn paa den i Nationen herskende Mening. Kan man imidlertid troe, hvad derom dengang er bleven sagt og siden nedskrevet, hørtes ogsaa paa denne Reise de frimodige Yttringer, hvormed Kongerne hilstes i fordum Tid, og hvis Spor fandtes i vore Fjelde endog under de meest uindskrænkede Kongers Regjering. Derhos var det en let Sag for en Mand i Prindsens ophøiede Stilling paa den Tid at fremlokke Modbydelighedsyttringer mod hvilkensomhelst Forening med Sverige; thi denne boede visseligen i Bondens Sjæl og deeltes af den store Mængde i alle Borgerklasser paa alle Dannelsestrin, og Tronarvingen, som bar Løftet og Haabet om en Selvstændighedstilstand i denne Henseende paa sine Læber, maatte i Følge denne Stemning være høist velkommen. Prindsens Reise var saaledes et Triumftog, paa hvilket der ikke manglede paa Jubel og Glædesyttringer. Det er iøvrigt ikke Forfatterens Hensigt at følge Prindsen Skridt for Skridt paa denne Reise, som blev stykkeviis indført i forskjellige Nummere af Bladet Tiden, og hvoraf Brudstykker findes i Wergelands Constitutionshistorie. Prindsen ansaa sig ikke sikker for Planer fra svensk Side mod sin Person, og befalede derfor 1ste Februar Major Arntzen ved Patrouillering og Vagt paa de Steder, hvor Prindsen holdt Natteqvarteer paa Tilbagereisen igjennem Østerdalen, at sikkre ham for Foruroligelse af Fienden.

Om Hensigten af denne Prindsens Reise til Trondhjem har der været yttret adskillige Meninger, der mestendeels gaae ud paa, at det var Prindsens Plan, der at lade sig udraabe til Konge, og saaledes benytte Trøndernes i Oldhistorien bekjendte Indflydelse paa Norges Anliggender og paa Kongevalget, for at gjøre sin kongelige Arveret gjældende. Men der er ikke Anledning til den Mening, at Reisen havde en saa alvorlig og dyb Plan. Den synes meget mere kun at have været deels en Adspredelse-Reise efter den spændte Sindsstemning, hvori Dagens vigtige Begivenheder og hans kjække Beslutning havde sat ham, deels foretagen for at vinde Tid til at give Udlandet sine Meddelelser, og tillige fornemmeligen for at overbevise sig om Folkestemningen i den vigtige Deel af Landet, hvorigjennem Reisen gik, og i Trondhjem selv [2].) Hans Ophold i Trondhjem, som varede fra 5—10 Februar, var en munter Afvexling af de sædvanlige Festligheder, under hvilke Intet fra Prindsens Side foretoges, som kunde have mindste Hensyn til en saadan Kroningsplan. Nogle af Trondhjems meest anseete endnu levende Borgere, som toge Deel i disse Festiviteter, have i Prindsens Færd under hans Ophold der Intet kunnet opdage, som sigtede

---

[1]) Dette Møde gik forud for det, som siden fandt Sted paa Eidsvold, og nedenfor omhandles. Det ene foregik sidst i Januar, det andet 16de Februar.

[2]) [Hans Reisefølge bestod kun af Etatsraad v. Holten, Oberstlieutenant Haffner, Lieutenant Schwartz og Greve Bargas Bedemar, alle Udlændinger. Han reiste op over Dovre og tilbage over Røraas.]

dertil. Et Rygte om, at noget Saadant vilde blive forsøgt fra Prindsens Side, var vistnok gaaet forud for denne Reise, og havde givet Anledning til nogle forberedende Skridt i en anden Retning. Omtrent 60 af Trondhjems meest ansete Mænd forenede sig og forfattede en Adresse, som henpegede paa en Regjeringsform, der værnede om Folkets Rettigheder og befordrede en passende Magtfordeling; men Udtederne besluttede i et samlet Møde ei at afgive den, fordi dens Forudsætning, Norges Afstaaelse til Sverige, ei var officielt bekjendt under Prindsens Ophold i Trondhjem. Deres Hensigt opnaaedes kort efter, da Rigsforsamlingen sammenkaldtes.[1]) Fuld af den Tanke at forsvare Norges Selvstændighed til det Yderste mod udenlandsk Vold, lod Prindsen vistnok denne sin Hensigt indflyde i flere af de smaa Taler, som han holdt i Trondhjem, men intet Ord om at gjøre denne Stad til en Fodskammel for sin Tronbestigelse. Ved sin Ankomst til Trondhjem steeg han af ude paa Ilevolden, og holdt ridende sit Indtog til Byen, efterat Commandanten havde overleveret ham Nøglerne. I den Anledning tiltalte han den forsamlede Skare omtrent med de Ord: „Med Henrykkelse har jeg gjennemreist Eders Land, og dette herlige Land skulde Svensken erobre? Det skal i Evighed aldrig skee." Da Byens Geistlige, militaire og civile Embedsmænd tilligemed Byens fleste Borgere mødte til Cour i Stiftamtmandsboligen, tiltalte han dem saalunde: „Jeg udtrykker Dem min Tilfredshed ved at see mig i Deres Midte. Hvor lykkelig vilde jeg være ved at bringe Dem sikkert Haab om Fred; det er Nationens Ønske og Maalet for mine Bestræbelser; men kun det selvstændige Norge kan nyde Fredens Velsignelser. Skulde den kjøbes med Underkastelse under fremmed Aag, da vilde det være en ligesaa stor Vanære for den nærværende Slægt, som Uheld for vore Efterkommere. Foruroligende Rygter bebudede, at gamle Norge skulde stykkes ud — det skulde aldrig have skeet; dertil staaer Tanken ei heller; men nu gjælder det det hele; dog Norge kan og skal bestaae ved Samdrægtighed. Jeg er uadskillelig fra Norge; min Tillid staaer til det norske Folk, mit Haab til Gud, min Løn skal være Folkets Kjærlighed. Jeg paaskjønner det Fædrelandssind, jeg overalt møder, og jeg vil glædes, hver Gang jeg kan give dette Samfund Prøver paa min Velvillie."[2])

Saaledes raadede nu Tanken om at forsvare Norges Selvstændighed hos Prindsen, og derpaa lagde han nu den alvorligste Haand. Med Reisen til Trondhjem og det dermed opnaaede Resultat var Prindsen vel tilfreds. I et Brev til Contre-Admiral Lütken af 13de Febr. siger han: „Jeg er fuldkommen vel efter en i alle Henseender behagelig og vel tilendebragt Reise."

---

[1]) [Den originale Adresse med sine 58 Underskrifter eies nu af Sognepræst A. Fave i Holt, til hvem dens Forfatter Carl Falsen, da Byskriver i Throndhjem, har foræret den, tilligemed en Deel her benyttede nye Oplysninger. Den er underskreven af Byens bedste Mænd af alle Klasser, undtagen General v. Krogh, Generallieut. Grev Schmettow, Stiftamtmand Grev Trampe og Biskop Bugge, som undsloge sig paa Grund af deres Embedsstilling. Ligesaa mangler den meget anseede Bergmester Erik O. Knoph, Direkteur paa Røraas, men han var netop fraværende fra Throndhjem, da han af Prindsen var afsendt til Falun, for at faa kjøbt Krudt til Kobberverket og med det samme udforske Stemningen i Dalarne. Trampe forlangte og fik en Afskrift af Adressen, for at forevise den for Prindsen, som altsaa kom til Kundskab om dens Indhold. Vi meddele den i Bilag Nr. 67.]

[2]) Forfatteren har i Henseende til denne Fremstilling henvendt sig til en af sine fortrolige, i Trondhjem og i Norge høiagtede, Venner, Bankdirekteur Schnitler, som personligen var tilstede ved de Festligheder, som gaves Prindsen, og af hans Meddelelse er Ovenstaaende en Extract. Dertil har han føiet i Bilag Nr. 68 nogle Notitser af Trondhjems Adressekontoir, ledsagede af nogle Anmærkninger af Overinspecteur Schmidt, en af Medlemmerne af Rigsforsamlingen paa Eidsvold, til Styrke for den Mening, som i Texten er yttret. At Souverainitetsideen i den gamle Forfatnings Stiil spøgede i nogen Trønders Hoved — er vistnok en ugrundet Paastand, der noksom gjendrives ved den omhandlede Adresse, der henpegede paa Tidsaandens Krav i den Henseende. [„Trampe, Schmettow og Bugge søgte", fortæller

Paa Tilbagereisen fra Trondhjem standsede Prindsen paa Eidsvold, og berammede et Møde med nogle af Nationens vigtige og udmærkede Mænd. I Valget af disse Mænd havde han vistnok i den gamle danske Stiil taget Hensyn til de høie Embedsstillinger, hvori de Tilkaldte befandt sig, men han havde ogsaa tilstevnet Mænd, som vare bekjendte med Folkets Stemning og Landets indre Forhold, og som gjorde deres Mening gjældende med Frimodighed og Indsigt. Om Hensigten af dette Møde er der yttret saa forskjellige Meninger, de historiske Beretninger ere saa afvigende fra hverandre, og bære saa meget Farven af de politiske Partier paa den Tid, at det er vanskeligt for Historieskriveren at give en fuldstændig, paa reen Sandhed grundet Fremstilling derom. Forfatteren har derfor maattet stille Andres Erfaringer og flere Mænds velvillige Meddelelser, som vare tilstede ved Mødet, ved Siden af de Kjendsgjerninger, som han selv under et Ophold i Christiania paa den Tid umiddelbart har samlet og nedtegnet, for saavidt muligt at adsprede det Mørke, som hviler over dette vigtige Møde, der foreløbigen styrkede Prindsen i hans Beslutninger, og bestemte hans forberedende Skridt til at befæste sig paa Norges Regjeringssæde. Det er, som ovenfor bemærket, høist rimeligt, at Prindsens første Tanke, efter at Kielertractaten var bleven ham bekjendt, var at bestige Norges Trone som odelsbaaren[1]) Fyrste, og at han efter Kongeloven troede sig berettiget til at indtræde i sine Forfædres Rettigheder. I disse høie Begreber om sin Stilling til Norge efter Rigernes Skilsmisse bestyrkedes han ved de enkelte Raadgivere, som i Opløsningens Øieblik stode ved hans Side, og gave hiin Souverainitetsidee Medhold. Forsaavidt det var hans Hensigt, under alle Omstændigheder at forhindre Norges Forening med Sverige, og saaledes ved en bestemt Modstand bevare Norges foreløbige Selvstændighed, for senere hen, til beleilig Tid og under forandrede politiske Forhold, at tilveiebringe de tvende nu ved Vold adskilte Rigers Forening igjen, maatte Kongeloven for et Skud af den oldenborgske Stamme være den ønskeligste Basis for Tronbestigelsen. Men det varede ikke længe, inden Rygtet om denne Prindsens Souverainitetsplan, endskjønt det i Begyndelsen udbredtes i en ubestemt Form og svævede alene om i et indskrænket Omraade, opvakte Ængstelse hos Flere blandt Landets anseete Mænd. Det var Enkelte blandt disse, som, endnu for hiint Møde paa Eidsvold fandt Sted, med Mod og Held bekjæmpede hiin Souverainitetsidee, og forberedte en Forandring. Det vil være i de paa hiin Tid levende Landsmænds Erindring, hvor megen Omtale der dengang var om Prindsens Samtale med Professor Sverdrup i denne Anledning, og for derom at kunne fremlægge den paalideligste Fremstilling, har Forfatteren modtaget en historisk Beretning af Hædersmanden selv, som han her ordlydende indfører:

„Det var en af Markedsdagene i Christiania i Aaret 1814, da jeg, som i nogle Dage havde været upasselig og derfor holdt mig inde, modtog et Besøg af Provst Schmidt i Eger, og, saavidt mindes, Feltprovst Munch. De fortalte mig, at der i Byen gik det Rygte, at Prinds Christian efter sin Tilbagekomst fra Trondhjem vilde lade sig udraabe til Konge i Norge, og at dette Rygte havde vakt Urolighed i den norske Krigshær, som laa paa Grændsen. Efter mit Forslag bleve de med

---

ovennævnte Bankdirecteur Schnitler i et senere Brev til Presten Faye, „ved alle mulige Midler at hindre Prindsen fra at komme i nærmere Berørelse med den gamle General v. Krogh, men dette mislykkedes aldeles, da her ingen Mand var, som Prindsen tilsyneladende viste større Opmærksomhed og Bevaagenhed, som han strax efter Ankomsten og kort før Afreisen besøgte, samt indtog en stor Middag hos ham, og var særdeles forekommende og elskværdig mod ham. — — Just under denne Middag ankom Major Brock som Coureer fra Danmark, hvem Prindsen stedede til Audients ved Bordet, rakte ham sin Haand at kysse, og reiste sig kort efter, for at gjøre sig bekjendt med Depecherne."]

[1]) Dette Udtryk optog han rimeligviis gjerne, fordi han meente, at det maatte have en god Klang i den norske Bondes Øren, og fordi det betegnede hans Arveret i Følge gamle Institutioner, endskjønt Tronen neppe kunde ansees som Odels- og Eiendomsgods, som andre Jordeiendomme.

mig enige i at gaae til Stiftamtmand Thygeson, som den høieste Øvrighedsperson paa Stedet, og som den Mand, der med sin meget dannede Forstand og skarpe politiske Blik i Almindelighed ansaaes for at have en stor Indflydelse paa Prindsen, for at foreholde ham de Følger, det Skridt, Prindsen efter Rygtet stod i Begreb med at gjøre, vilde have for Norge, og at formaae ham til ved sin Indflydelse at søge at afværge det. Begge ovennævnte Mænd gik fra mig, for at udføre nogle Forretninger, de i Byen havde at besørge, med Løfte om at komme tilbage til bestemt Tid. Da dette ikke skede, gik jeg ene til Stiftamtmanden, som forsikkrede, at han ikke havde hørt tale om Bevægelse hverken i Armeen paa Grændsen, eller noget andet Sted i Riget; men at det var vist, at Prindsen vilde lade sig udraabe til Konge, hvortil han havde fuldkommen Ret. Da jeg benegtede Prindsens Ret til Norges Trone, fremtog Thygeson den danske Kongelov, og viiste mig deri den Artikel, paa hvilken Prindsens Ret skulde være grundet. Mine Bestræbelser for at godtgjøre, at den anførte Lovbestemmelse modtog en anden og efter min Formodning rigtigere Fortolkning, og min Paaviisning af dens historiske Grund, vare ikke istand til at bevæge ham til at frafalde sin Paastand. Han var, lagde han til, saa meget meer overbeviist om Rigtigheden af sin Fortolkning af den omtvistede Lovbestemmelse, som han Aftenen i Forveien derom havde talt med Etatsraad Treschow, som var fuldkommen af samme Mening. Med Treschow kom jeg ikke til at tale derom, da min Upasselighed i de Dage endnu ikke tillod mig at gaae ud, og jeg strax efter at være restitueret gjorde en lille Reise til Bollebæk, hvorhen jeg af Sorenskriver Falsen var indbuden tilligemed Kammerherre P. Anker og Professor Platou, for at give ham vor Mening tilkjende om det Udkast til en Grundlov, han havde udarbeidet.[1])

„Den 16de Februar modtog jeg om Morgenen meget tidlig — Klokken mellem 2 og 3 — Ordre fra Prinds Christian at møde endnu samme Dags Formiddag til et bestemt Klokkeslet paa Eidsvold. Næsten til samme Tid som Ordren indløb, lod Thygeson mig ved en Tjener anmode at komme til ham, førend jeg tiltraadte Reisen til Eidsvold. Thygeson sagde, at han nu havde erfaret, at der paa flere Steder i Landet vare Uroligheder igjære, men at Prindsen desuagtet havde fast besluttet at tiltage sig Kongemagten. Han bad mig søge at formaae Prindsen til at afstaae fra dette Forsæt, hvortil jeg svarede, at jeg, som ingen nærmere Adgang havde havt til Prindsen, i denne Henseende vist Intet vilde kunne formaae, idet jeg tillige erindrede ham om vor forrige Samtale.

„Paa det sidste eller næstsidste Skifte fik jeg til Skydskarl en meget gammel Bonde, som strax indlod sig i Samtale med mig og spurgte, hvorfor der i Dag reiste saa Mange til Prindsen paa Eidsvold. „De skal vel, kan jeg tænke, sagde han, med Prindsen overlægge, hvorledes Norge skal overgives til Sverige; skal Du være med i dette Lag, da maa Du for Guds Skyld aldrig give din Stemme til at Norge overgives til Sverige; jeg vil, forsikkrede han, give mit og Mines Liv og Alt, for ikke at opleve den Dag, da Norge bliver underkastet Sverige", og han endte sin Forsikkring med disse Ord: „men hvad Du siger eller gjør, saa husk for Alting paa, at Gud er ataat (tilstede)." Hvilken Virkning den gamle Bondes Ord havde paa mig, behøver jeg vist ikke at sige. — Det var langt over Middag, da jeg kom til Eidsvold, hvor de andre Mænd, som vare tilsagte at møde, Alle hver især allerede, saavidt jeg veed, havde havt privat Samtale med Prindsen[2]). Jeg havde neppe afkastet Reiseklæderne, førend jeg blev kaldet til Prindsen. I Forstuen modtog Agent Nielsen mig med følgende Ord: „Prindsen vil endnu være Enevoldskonge." Nielsen, en Mand af meget bestemt Charakteer, elskede med Varme og oprigtig Kjærlighed sit Fædreland, for hvilket han var beredvillig, naar paakrævedes, at gjøre de

[1]) Ved dette Møde, som varede i 2 Dage, var ogsaa [Udkastets Med-Forfatter] Adler, dengang Lærer ved Skolen i Frederikshald, tilstede.

[2]) Ikke Alle havde havt privat Audience hos Prindsen, som nedenfor vil sees.

største Opoffrelser. I andre Udtryk sagde Generalauditeur Bergh mig det Samme, idet jeg traadte ind i Prindsens Værelse[1]).

„Prindsen modtog mig med følgende Ord omtrent: „Jeg har ladet sammenkalde nogle af Norges meest anseete Mænd, for i dette for Landet høist vigtige Tidspunkt med dem at overlægge, hvad der bør foretages for at afværge Anarkiets Rædsler, og for at betrygge Rigets Selvstændighed og Vel. Da Hs. M. Kong Frederik den VIte har været nødt til at afstaae sin Ret til Norges Trone, anseer jeg mig efter Kongeloven og Norges Odelslov for arveberettiget til den, og i denne min Mening er jeg bleven bestyrket af mange af Norges dygtigste og meest oplyste Mænd. Jeg har hørt, at De skal være af en anden Mening, og har derfor ladet Dem kalde for at høre Deres Grunde."

„Saa klart og bestemt som det var mig muligt fremsatte jeg mine Grunde mod Prindsens Arveret, og søgte at vise, at Kong Frederik den VItes Frasigelse af sin Ret til Norges Rige vel ingen anden Betydning kunde have, end at han ikke længer saa sig istand til at hævde Forbindelsen mellem Danmark og Norge, og at dette saaledes igjen var kommet i Besiddelse af sin naturlige og uomtvistelige Ret til selv at bestemme sin Forfatning, og ift, uden alt andet Hensyn, at overdrage den executive Magts Udøvelse til hvem det vilde og dertil ansaa dueligst.

„Prindsen hørte mig med spændt Opmærksomhed, og afbrød vel flere Gange min Argumentation med Indvendinger imod mine Grunde, een Gang med Beskyldelse for Sophisteri, men med megen Blidhed tillod han mig dog nærmere at forklare og udvikle mine Grunde. Da jeg endte min Argumentation med den Ytring, at jeg ikke tvivlede om, at det norske Folk ved frit Valg til Konge vilde kaare Prindsen, der i Farens og Nødens Stund med en saa høimodig Opoffrelse havde villet knytte sin Skjebne til Folkets, og at jeg var overbeviist om, at Hs. K. H. vilde finde det meget hæderligere, at Harald Haarfagers og Sverrers gamle Krone overraktes ham af et frit Folk, end om han fik den ved Arv eller paa anden Maade, sagde Prindsen med et Smiil: „Nu bliver De poetisk." Jeg forsikkrede, at kun Kjærlighed til Sandhed og Fædreland havde ledet min Tale. Prindsen traadte derpaa hen til mig, omfavnede mig og sagde: „De har Ret, jeg er bleven overbeviist." Han bad mig derpaa for det samlede Møde, han nu vilde holde, at gjentage, hvad jeg til ham havde sagt, men om muligt inden dette at forsøge paa at faae Biskop Bech og Conferenceraad Anker til at gaae over til min Mening.

„Med den dybeste Høiagtelse for Prindsens rene Sandhedskjærlighed, og med den Overbeviisning, at Kongemagten langt mindre end Norges Ære og Selvstændighed var det, som laa den ædle Fyrste paa Hjertet, traadte jeg ud i Forsamlingsværelset, hvor jeg til de Mænd, som vare tilstede, fortalte min Samtale med Prindsen, og derpaa opsøgte Biskop Bech og Conferenceraad Anker, som tilligemed Generalqvarteermester Haffner opholdt sig i et Sideværelse. Bech gik efter nogle faa Indvendinger over til min Mening, men Carsten Anker afviiste den koldt og kort med den Bemærkning, at Norges nærværende Stilling krævede andre og mere energiske Forholdsregler.

„Hvad der i det forsamlede Møde af Enhver blev talt og sagt, erindrer jeg kun meget ufuldkomment. Jeg var af Reisen og maaskee ikke mindre af min Samtale med Prindsen saa udmattet, at jeg ikke uden den største Møie med Opmærksomhed kunde følge Forhandlingernes Gang. Hvad jeg imidlertid med Bestemthed troer at erindre er, at Kammerherre P. Anker var den første, som, efterat Prindsen havde ladet Fredstractaten i Kiel og Frederik VItes aabne Breve om Norges Afstaaelse oplæse, paa Opfordring af Prindsen erklærede, at hverken han eller nogen af de Mange, han kjendte,

---

[1]) Berghs Ord indeholdt en Opmuntring til Sverdrup om at gjøre sit Bedste for at faae Prindsen overtalt.

vilde underkaste sig Sverige, men tvertimod med al Kraft stræbe at forsvare Norges Uafhængighed og Selvstændighed [1]). Rosenkrantz erklærede sig overbeviist om, at Norge ikke i Følge Fredstraktaten vilde underkaste sig Sverige, men han kunde ikke erkjende Prindsen for arveberettiget til Norges Trone. Prindsens Krav paa Norge, efterat det ved en formelig Fredstractat af dets retmæssige Regent var afstaaet, vilde, meente han, være en Krænkelse af den almindelige Folkeret, og gjøre enhver Fredsslutning for Fremtiden umulig. Den Følge, hvortil Slutningen af Rosenkrantz's Tale, saaledes som jeg forstod den, umiddelbart forekom mig at føre, bevægede mig til at falde ham i Talen med den Paastand, at der gaves en høiere Lov, som hjemlede ethvert Land, ja enhver enkelt By, der under samme Omstændighed som nu Norge var afstaaet, Ret til at forsvare sin Selvstændighed, og at Ingen nu havde større Ret end jeg eller enhver Anden til Norges Krone, der var hjemfalden til det norske Folk, som vel vilde vide at overdrage den til den, hos hvem det troede at finde de største Talenter, og den største Dygtighed og Dyd. Her var det Etatsraad Treschow udraabte: „Det er det Rigtige." Hvad han videre sagde, erindrer jeg ikke. Amtmand Collett tog nu, om jeg erindrer ret, Ordet og søgte med Grunde af den almindelige Retslære at understøtte min Paastand, idet han derhos yttrede, at den Mening, som nu i Forsamlingen gjorde sig gjældende, ogsaa var den, som efter hans Erfaring fuldkommen stemmede overeens med Folkets almindelige Ønske. I længere eller kortere Taler, som jeg ikke erindrer, erklærede Alle sig af samme Mening; kun C. Anker og Hagerup vare de eneste, som forsvarede Prindsens Arveret, den Sidste især med megen Varme. Hans Tale syntes især rettet mod mig, hvilket jeg og slutter deraf, at Prindsen afbrød ham med de Ord: „Professor Sverdrup har overbeviist mig", og derpaa gik over til de Forhandlinger, hvoraf Resultatet gjennem Trykken er offentliggjort, og saaledes almindelig bekjendt.

„Hvad de Mænd, som med mig toge Deel i dette Møde, i deres private Samtaler med Prindsen have yttret, har jeg aldrig hørt eller erkyndiget mig om. Meget af hvad der i Mødet foregik, blev talt og sagt, svæver kun for mig i en dunkel Erindring. Hele Aar ere henrundne, i hvilke jeg ikke har tænkt paa hine Dages Begivenheder eller med Nogen talt derom. Min Samtale med Prindsen er mig i levende Erindring, og saaledes som jeg har nedskrevet den, har jeg fortalt den til Candidat Ræder og Bureauchef Wergeland, til den Første mundtlig, og til den Anden skriftlig."

Denne forstandige og hæderlige Eftergivenhed fra Prindsens Side lettede vistnok hans Skridt paa den Bane, han havde foreskrevet sig; men paa den constitutionelle Bygning, som Norges Mænd stode paa Veien at reise sig, havde den neppe en saa overveiende Indflydelse, som det er paastaaet. Hiin Gjæring, foranlediget af Frygt for Souverainitetsideen, indskrænkede sig mestendeels til Hovedstaden og maaskee nogle enkelte Hæravdelinger. I en Afstand derfra anedes ikke en saadan Plan [2]), ligesom Bekjendtskab dermed visselig ikke vilde have banet Prindsen Vei til Folkets Hjerte. Mangehaande forberedende Omstændigheder havde henvendt Nordmandens Sind paa en friere Forfatning, en større Deeltagelse i at ordne Norges indvortes Anliggender, og i at raade Bod paa flere Mangler i den indvortes Statsorganisation, som under en almindelig Omstøbning af kosmopolitiske Forhold og af den norske Handels- og Virksomhedsstilling viiste sig i en skarpere Form end nogensinde. Vi have ovenfor gjort opmærksom paa, hvorlunde disse friere Begreber om Folkets Rettigheder under

---

[1]) Man har heraf udledet den Mening, at Ankers politiske Tro var anderledes end den siden blev. Senere hen komme vi tilbage hertil. Vist er det, at Almuens Afsky mod Forbindelsen med Sverige var stor.

[2]) Paa sin Reise til Christiania fra sit Hjem fra den 12te til 16de Febr. hørte Forfatteren paa den hele Linie tale om Politik i alle Kroge, men intetsteds om nogen Frygt for slig Anmasselse, langt mindre sporede han nogen Gjæring i den Anledning.

Skuepladskrigen alt meer og meer udbredte sig; de styrkedes end mere ved det store Møde, som fandt Sted i Christiania før Skilsmissen, og de understøttedes ved Udbredelsen af de liberale Ideer om Nationernes Ret til gjennem sine Repræsentanter at deeltage i Statsstyrelsen, som de ved blodige Anstrengelser mangesteds havde tilegnet sig. Det vilde saaledes have været ugjørligt at erholde Nordmændenes frivillige Samtykke til at vende tilbage til den forrige despotiske Forfatning, efterat Norge ved Kielertractaten var bleven emanciperet. Til at bevirke dette, vilde blodige Tvangsmidler været fornødne, til hvis Anvendelse hverken Evne eller Villie var forhaanden. Gaves der Raadgivere, som styrkede Prindsen i en Beslutning, der saa meget stred mod Folkets Tænkemaade og Tingenes Stilling, saa var deres Stemme afmægtig, og den kunde vel forlede Prindsen til falske Skridt, men det uheldige Udfald maatte være klart for Enhver. Sverdrups Samtale med Prindsen kunde saaledes vistnok for Prindsen selv være af Betydenhed og Vægt; thi den hindrede ham maaskee tildeels i at tage Beslutninger, som paa engang vilde have lemlæstet hans Virksomhed i Norge; men nogen politisk Fare for Nationen med Hensyn til Regjeringsformen var ingenlunde forhaanden. Den største Deel af Nationen kjendte ikke Faren, og den lille Kreds, som understøttede den despotiske Idee, bestod af faa Personer, der deels liden Indflydelse havde, deels betragtedes som Fremmede i Landet[1]). Derhos kan det vistnok ikke nægtes, at en bestemt Beslutning fra Prindsens Side, at forsøge paa som Enevoldsregent efter Kongeloven at bestige Norges Trone, vilde have kunnet afstedkomme Uroligheder og Misnøie i Nationen, og forstyrret den Begivenhedernes Sammenføining, der omsider ledte til det for Norge lykkeligste Resultat, og fra denne Side betragtet ledede Sverdrups Alvorsord tilligemed andre Indvirkninger ikke alene Prindsen paa ret Vei, men virkede ogsaa til Gavn for Norges Fremtid.

Ved Mødet paa Eidsvold den 16de Februar vare Følgende tilstede[2]):

Af Staben Oberst og Chef for Generalstaben, J. Sejersted, Oberstlieutenant Rode og Generalqvarteermester Haffner, Contre-Admiral Lütken[3]), Biskop Bech, Justitiarius i Stiftsretten, Etatsraad Falbe, Generalauditeur Bergh, Generalmajor og Intendant for Armeen Haxthausen, Etatsraad og Professor Treschow, Professor Sverdrup, Amtmand i Buskerud Jonas Collett, constitueret Amtmand Foged Poul Chr. Holst, Kammerherre Peder Anker, Generalmajor Peder Anker, Conferenceraad C. Anker, Grosserer C. Tank[4]), Agent Nielsen, Amtmand i Smaalehnene Conferenceraad Sommerhjelm, Kammerherre Rosenkrantz, Major Brock, hvorimod Stiftamtmand Thygeson var reist tilbage før Mødet begyndte[5]). De Mænd, som ikke vare i Prindsens Følge paa Eidsvold, bleve indbudne til dette Møde ved en Haandskrivelse fra Prindsen, der formodentligen var af ligelydende Indhold til Alle, kun med forskjellige Datoer[6]). Den lød saa:

„Bekjendt med Deres varme Følelser for Fædrelandet og Hengivenhed for mig, ønsker jeg at tale med Dem i vigtige Anliggender betræffende Rigets nærværende Stilling, hvorfor De herved anmodes om at indfinde Dem i Morgen Eftermiddag

---

[1]) Hverken Haffners eller C. Ankers Stemme kunde i denne Henseende siges at have nogen Vægt i Nationen, og om Thygeson paa den Tid stod i stor og fortjent Anseelse i Norge, saa var han dansk Mand, og hans Interesse som stor Eiendomsmand i Danmark var fremmed for Norges Sag i dets nye Stilling.

[2]) I Følge Statssekretær Platous Optegnelse faa Dage efterat Mødet holdtes, men Optegnelsen synes at indeholde alle indbudne Medlemmer, medens Enkelte frivilligen eller ufrivilligen udebleve.

[3]) Lütken indfandt sig ikke, efter Foregivende fordi han havde væltet paa Veien, men rimeligviis fordi han som Kongen af Danmarks tro Undersaat ei vilde indfinde sig ved et Møde af den Art. [Derimod deeltog Oberst Arenfeldt i Mødet (Birkelands Bidrag til Norges nyere Hist. S. 1.)]

[4]) Flere Tilstedeværende erindre ikke hans Nærværelse.

[5]) Forfatteren talte med Thygeson samme Dags Formiddag i Christiania.

[6]) Forfatteren har seet 2 saadanne originale Skrivelser.

inden Kl. 4 Slet paa Eidsvold Jernværk til slig Samtale. Til Deres Befordring findes paa Skrimstad og Dragvold 1 løs Hest Kl. 11 og 1.

Statholderskabet i Norge, Eidsvold, den 15de Febr. 1814.

Christian Frederik.

Efterhaanden som de Tilkaldte ankom, samledes de i en til Mødet bestemt Sal, og Nogle af de Mødende bleve indkaldte til Privat-Audience hos Prindsen. Blandt disse var Amtmand Sommerhjelm, Generalauditeur Bergh, og, som før omtalt, Sverdrup. Sommerhjelm troedes indkaldt af den Grund, at Prindsen vilde vide, om han som dansk fød vilde blive i Norge, og Sverdrup fordi Thygeson rimeligviis havde gjort Prindsen bekjendt med Sverdrups fra Prindsens afvigende Mening om hans Ret til at bestige Norges Trone efter Kongeloven. De bleve saaledes ikke efter en anden Historieskrivers Paastand[1]) En for En indkaldte til Prindsen, og Samme havde før sin Samtale med Sverdrup ikke havt Anledning til at erfare alle de forsamlede Mænds Mening om Souverainitetsideen, endskjønt han vel kunde kjende nogle Enkeltes[2]) Ikke heller kunde disse Mænd, som af samme Forfatter paastaaet, lægge nogen Sørgmodighed for Dagen over den Vægt, som denne Souverainitetsidee havde hos Prindsen; thi derom havde de Fleste før Sverdrups Ankomst ikke havt Leilighed til at yttre sig. En sørgmodig Alvor maatte vistnok formedelst Fædrelandets kritiske Stilling være udbredt over Mænd, som vare tilkaldte for at give deres Mening tilkjende om hvad der burde foretages under Fædrelandets kritiske Stilling, og som i den Henseende maatte kaste et mørkt Øie i Fremtiden; men der kunde hos disse Mænd ingen Fortvivlelse herske over en Beslutning fra Prindsens Side, som endnu ei bestemt var fremsat, og som, om den af Rygtet var dem bekjendt, de maatte vide ingen Fremgang kunde faae. Den Mand [Agent Nielsen], som Wergeland lader fremtræde som den, der bebudede Sverdrup hiint Sørgebudskab om Tingenes fortvivlede Tilstand, og som skyldte Carsten Anker sin Hædersplads som Medlem af denne Forsamling, har vistnok overdrevet sin Beretning om hvad der var passeret. Han maa have grundet denne paa sin Erfaring om enkelte af sine Bekjendteres Begreber om denne Sag, og nogle af hans Venners, især Generalauditeur Berghs, Beretning, med hvem han stod i nøie Venskabsforhold, og hvis Ord vistnok maatte have Vægt, men ei paa sin Kundskab om samtlige Medlemmers Mening, som endnu ei havde havt Anledning til i samlet Raad at yttre den.

Da Prindsen efter hiin foromtalte Privataudience traadte ind i Forsamlingen, aabnede han Dagens Forretning med flere Meddelelser. Han lod sin Privatsekretair, Etatsraad Holten, oplæse Tractaten imellem Danmark og Sverige, og derefter den med Danmark og England. Umiddelbart derefter opfordrede han de Tilstedeværende til at erklære, om det efter deres Bekjendtskab med Stemningen i Landet kunde antages, at Folket godvilligen vilde underkaste sig Bestemmelserne i førstnævnte Tractat, hvilket eenstemmigen benægtedes. Da Souverainitetsideen siden kom paa Bane, var der flere Modstandere, som bestemt modsatte sig den. Statsraad Collett, et af Forsamlingens Medlemmer, udtrykte sig i et Vennebrev til Forfatteren derom saaledes:

„Flere af de paa Eidsvold Tilstedeværende fraraadede Prindsen paa det bestemteste et saa betænkeligt Skridt, som det at erklære sig for Enevoldskonge, hvorved han let kunde fjerne sig fra et Maal, som sandsynligviis ikke kunde forfeiles ved en findigere Fremgangsmaade, der respecterede Nationens Rettigheder og Nationalfølelsen. Prinds Christian var desuden, da dette foregik, ikke vanskelig at overtale, da han var for klog til ikke klarligen at indsee, at den modsatte Plan var

[1]) Wergelands Const.-Hist. 2. H. i Bilagene S. 21. [Samlede Skrifter IX 443.]

[2]) Sverdrups nysanførte historiske Fremstilling modsiger ikke flere endnu levende Tilstedeværendes bestemte Yttringer i denne Anledning.

udførlig efter Nationens oplyste Mænds daværende Stemning [1]). En saadan Usurpation kunde ikke stemme gunstig eller vække Sympathier udenrigs, og især ikke i England, som man dengang meest stolede paa, — endskjønt, som Udfaldet viiste, aldeles uden Grund. Vist nok var Professor Sverdrups Stemme af megen Vægt, da Prindsen agtede ham høit fra deres Bekjendtskab i Kjøbenhavn, og deres Samforhandlinger under Universitetssagens Afgjørelse, men de samme Raad gaves, som meldt, fra flere Sider og harmonerede med Prindsens egen Overbeviisning." Collett erindrer Carsten Ankers Paastand, at Prindsen som Odelsbaaren uden videre kunde bestige Norges Trone, og at Haffner talede om Vigtigheden af Armeens Stemning formedelst dens Stilling i Landet [2]), uden at Prindsen selv, ligesaalidt som Forsamlingen, vilde tilstaae den en saadan Fortrinsret til at afgjøre Fædrelandets Skjebne. „Prindsen, siger Collett, lyttede til hvad der blev fremført i Forsamlingen med Opmærksomhed, tog det fornuftigste Parti, og endte med at erklære sig som Regent, hvorefter han handlede og valgte sit Raad." Collett erindrer sig ogsaa Rygtet om Hensigten af Prindsens Reise til Trondhjem, der at lade sig krone, men troer ikke, at dette var Prindsens Mening, hvordan han end havde fundet Stemningen nordenfjelds.

Saaledes udtrykker sig ogsaa Statsraad Holst. Hans Beretning om hvad der foregik paa det omhandlede Møde paa Eidsvold er fuldkommen overeensstemmende med Colletts, og i sin Fremstilling har Forfatteren fulgt disse tvende Hædersmænds Notitser. Begivenheder af den Art indpræge sig dybt i Erindringen, og om endog deres Detail i Tidens Løb kan være vanskelig at gjemme, saa maa dog Hovedtrækkene være uudslettelige i deres Hukommelse, der med saa megen Varme deeltoge i Sagen — og det er fornemmeligen disse Historieskriveren maa ønske at overgive Efterslægten. Det er tillige Holsts Mening, at om end Prindsen før sin Afreise til Trondhjem havde Tanke om at bestige Norges Trone som souverain Konge, maatte denne Idee efter Tilbagekomsten være bleven meget modificeret, og at der ei behøvedes stor Modstand for at undertrykke den [3]).

Det er ikke Forfatterens Hensigt ved denne Fremstilling at forduukle den Glands, hvormed hengangne og levende Landsmænd have omgivet Hædersmandens Professor Sverdrups Navn som en fortrinlig Forsvarer af Norges constitutionelle Frihed, da det ved Kielertractaten var løsrevet fra den gamle Statsforbindelse. Det er ikke den eneste Anledning, hvori han i Underholdning med Landets Store har talt Sandhedens Sag i frimodige Ord. Der ligger en viis skarp og ærefrygtbydende Alvor i hans Ord, Miner og Stemme, som ikke forfeiler sin Virkning, og i klart, skarpsindigt Foredrag, hvad enten paa Cathedret, i Storthingssalen eller Vennesamfund, have Faa blandt vore Landsmænd naaet ham. Forfatteren har blot, som Historieskriver, villet give Enhver Sit, og forebygge, at en censidig Fremstilling til enkelt Mands Roes berøver andre Landsmænd deres Fortjeneste formedelst deres Medvirkning til samme Maal, eller kaster Skygge paa den ophøiede Fyrste, der i et skjebnesvangert Øieblik, til Norges Frelse under en farlig Stilling, satte sig i Spidsen for Regjeringen. Af ovenstaaende Fremstilling, som bekræftes af de faa Deeltagere i det omtalte Mødes Forhandlinger, som endnu leve, er det klart, at Flere af hine Medlemmer understøttede Sverdrups Mening, at Ideen om et uindskrænket Monarki paa det gamle omstyrtede

---

[1]) Det er ovenfor viist, hvor alvorlig Prindsen syntes at have fæstet sin Tanke ved at bestige Norges Trone som Enevoldskonge, og den Virkning, som Sverdrups Samtale havde gjort paa ham, hvoraf der maatte vise sig Spor i Mødets Underhandlinger. Sverdrup selv lader det dog være uafgjort, hvorvidt Prindsens Paastand var alvorlig meent, eller kun fremsat for at fremkalde Sverdrups Modgrunde.

[2]) Efter dette maatte altsaa Stemningen i Hæren være deelt, og ikke alle Krigsmænd erklærede Modstandere af Enevoldsmagten.

[3]) Venturini har i sin Chronik des neuzehnten Jahrhunderts XI. 694 f. en Fremstilling af dette Møde, som han synes at have øst af en god Kilde [Abler], og som Collett anseer i Hovedsagen rigtig. Navnene ere paa sædvanlig tydst Viis meget forvanskede.

Forbunds Ruiner hverken fandt Gjenklang hos Nationen i Almindelighed, eller hos Flerheden af det Raads Medlemmer, som var tilkaldt. Tillige er der historisk Grund til at troe, at Prindsen selv ikke med langvarig Haardnakkenhed hængte ved denne Souverainitetsidee, der vel kunde for en Tid opstaae hos en oldenborgsk Tronarving, men hvis Udførelse under nærværende Omstændigheder maatte være umulig, om han end ikke paa sin trondhjemske Reise havde gjort Erfaringer, der maatte overbevise ham om Utilraadeligheden af et saadant Forsøg. Vist er det, at han meget snart og fuldstændigen paa den Tid satte sig ind i Hensigtsmæssigheden af at give Folket sin Ret i Skabelsen af Rigets Forfatning, idet han gav Constituenterne fuldkommen Frihed til at udkaste en Grundlov, der omhyggeligen vaagede over Folkets Rettigheder og gav den sit ubetingede Bifald. — Forøvrigt var Sverdrups Eenrums-Tale med Prindsen ikke den eneste, hvori frimodige Yttringer fremsattes om Landets Stilling i Almindelighed og Prindsens Planer i Særdeleshed, og om han end aldrig i nogen saa bestemt har givet efter for overbevisende Grunde, som i Samtalen med Sverdrup, saa har dog Modstanden gjort sin Virkning og opvakt hans Opmærksomhed.

Ligesaa lidet har Forfatteren ved disse Bemærkninger villet nedsætte Værdien af den Udmærkelse, som Storthinget gav Professor Sverdrup ved en ham med rund Haand tildeelt Pension; thi mange og store ere Mandens Fortjenester, og Storthingets Erkjendelse deraf hædrer lige meget begge Parter. Det Ord, som Sverdrup talte i Statsomvæltningens Øieblik, hans strax derpaa følgende Færd paa Eidsvold og et senere Storthing, den velgjørende Indflydelse, han har havt paa det norske Universitets Hæder og Held, hans uforgjængelige Fortjenester som Docent, vil bringe hans Navn til den sildige Efterslægt; men denne vil i at bedømme hans Forhold til Fædrelandet lægge mindre Værd paa den første af disse Fortjenester, end paa Rækken af de øvrige. Dersom Storthinget i en hellig Ærefrygt for Constitutionen, og en taknemmelig Erindring om dens Velgjerninger, har omvendt Sverdrups Fortjenester af Fædrelandet, og gjort den mindre til den større, bør Historien ikke følge dets Spor, men sætte Mandens Fortjenester paa sin rette Plads, og taknemmelige Landsmænd ville glæde sig over at de erkjendtes [1]).

Under disse Forhandlinger i dette Møde toges kun lidet under Overveielse, om Nationen havde Kraft til at forsvare sin Selvstændighed mod det europæiske Forbunds Beslutning. Man lod det blive ved den almindelige Erklæring i Forhandlingens Begyndelse, at Foreningen med Sverige, under hvilkensomhelst Form, var aldeles stridende mod Folkets almindelige Ønske, og henskjød hine Undersøgelser til en kommende Rigsdag.

I dette Møde paa Eidsvold, der kunde betragtes som Prindsens Cabinetsraad, besluttedes saaledes foreløbigen, at Kielertractatens Artikler, Norge angaaende, ei skulde ansees bindende for dette. Prindsen stillede sig i Spidsen for Rigets Styrelse, og antog det for Nationens Villie at forsvare sin Selvstændighed. Derefter indrettede han sine offentlige Skridt, og formedelst Kronprindsen af Sveriges Fraværelse paa Krigsskuepladsen gaves ham imidlertid de frieste Hænder, indtil Folkets Villie gjennem dets Repræsentanter mere bestemt kunde afgjøre Rigets Skjebne. — Men de Forhaabninger, hvorpaa Beslutningen foreløbigen var grundet, gik ikke i Opfyldelse.

---

[1]) Sverdrup har stedse saavel i private Samtaler som offentligen yttret sig med Beskedenhed om sine Fortjenester af Fædrelandet i den Anledning. I September 1841 indfandt sig hos ham en Deputation af Studerende for at bevidne ham deres Høiagtelse i Anledning af hans Fratrædelse fra sin Lærerpost. Deputationens Formand, Monrad, henpegede ogsaa deri paa hans Fortjenester „ved at fremdrage og opelske det Frihedstræ, i hvis Skygge vi nu samtligen saa glade finde Ly . . .“ Sverdrup fremstillede i den Anledning med Beskedenhed sin politiske Virksomhed, som et Tidens Foster, „da han var optraadt som den almindelige Stemmes Organ i det Øieblik, da ingen Nordmand betænkte sig i Valget mellem Afhængighed og Selvstændighed, Trældom og Frihed.“ [Sverdrup døde i Christiania 8de Decbr. 1850.]

Man stolede nemlig paa Frankriges Held mod sine Fiender og paa Englands Understøttelse, og fandt Grund til dette Haab i Begivenhedernes Gang. Lykken havde vel i det svundne Aar omsider ganske erklæret sig mod Napoleon, men endnu var Krigens Udfald ikke bestemt. De Allieredes store Hære rykkede vistnok frem mod Paris, men deres Fremskridt vare hverken sikkre eller stadige, og endog afbrudte ved flere Nederlag. Saaledes anedes endnu Muligheden af, at Europas Skjebne kunde vaany lægges i Napoleons Haand. Men især stolede Prindsen og hans Raad paa Englands Bistand. Norges Selvstændigheds-Sag fandt i den engelske Nation store Sympathier, og fra Oppositionen og dens Organer blandt de offentlige Tidender lød mangen en Bifaldsyttring over til Norge, der opmuntrede den raske Modstand. Haab og Onske ligge saa ofte ved hinandens Side. Man lyttede til Oppositionens vistnok paa Sandhed og Folkeret grundede Kraftsprog, men man glemte, at den i Stemmegivningen i Parlamentet stedse var det svagere Parti, og at Ministeriets Villie altid med stor Pluralitet gik igjennem. Derhos var der, som ovenfor bemærket, for Tiden lidet at befrygte fra Sverige og dets Krigsmagt, hvis Hovedstyrke laa i et fjernt Land, uden at kunne kaldes tilbage til Hjemmet, før Sommerens Nærmelse gjorde Overfarten mulig, om den endog havde endt sit Arbeide paa Fastlandet. Uden øieblikkelig Fare kunde saaledes Norges Regentskab tale høie Toner, og tage for Øieblikket store Beslutninger i Norge. Det var dengang en temmelig udbredt Mening, at der vilde skee et Indfald fra norsk Grændse ind i Sverige, for at aftvinge den svenske Regjerings Samtykke til Norges Selvstændighedsplan. Norge kunde stille 30,000 Krigere i Felten, og omendskjønt Armeen var slet forsynet, især med Proviant, haabedes, at den i Fiendens Land vilde finde fornødne Provisioner. Dette Rygte grundede sig imidlertid neppe paa nogen alvorligen lagt Plan, ligesom ovenfor er viist, at Prindsens Planer indskrænkede sig til det Defensive. Norge havde nu ingen Overgeneral, som kunde lede de krigerske Operationer, endskjønt det ikke fattedes dygtige og i forrige Krig prøvede Underfeltherrer, og Prindsen manglede tilvisse Midler til at udføre en saa dristig Plan. Desuden havde Sveriges Kronprinds, da han drog til Tydskland med Kjærnen af den svenske Armee, organiseret en Forsvarshær i Sverige, der havde kunnet stille sig paa Grændsen, for at forsvare den mod et Indfald fra Norge, om hvis Betydning for Sverige Historien ikke giver noget Vidnesbyrd. Denne Indfaldsplan blev saaledes kun ved Tanken eller maaskee kun ved Rygtet, og Prindsen overgav sin Sag til en høiere Beskyttelse, i Haab om at Noget skulde skee til dens Fremme gjennem den Magt, som styrer alle Rigers Skjebne.

Femogtredivte Capitel.

Christian Frederik Norges Regent. Partiernes Stilling.

Da Beslutningen saaledes var tagen i Prindsens Raad, var han betænkt paa at gjøre den bekjendt for Nationen og foranledige den bragt i Udførelse. En Række af Proclamationer udsendtes til geistlige og verdslige Autoriteter, for at gjøre Folket bekjendt med Norges Stilling og forberede et Folkemøde, hvorpaa Folkets Villie gjennem dets Repræsentanter skulde afgjøre Rigets Skjebne med Hensyn til de udvortes Forhold saavelsom dets Regjeringsform. Men fornemmeligen maatte det være Prindsen om at gjøre, at forklare og retfærdiggjøre sin paa hiin Beslutning grundede Fremgangsmaade for Kongen af Danmark, hvis Villie han ikke adlød, idet han overtog

Bestyrelsen af et Land, som hiin havde befalet ham at forlade og overgive i den svenske Regjerings Hænder. Han tilskrev saaledes Frederik den VIte følgende Brev:

„Deres Majestæt, høitelskede kjære Hr. Fætter!

„Forenet med Dem ved Slægtskabs, Venskabs og Taknemmeligheds Baand, skulde det være mig en ligesaa smertelig Tanke som krænkende Bebreidelse, om jeg ved den i Dag udfærdigede Kundgjørelse af det norske Folks Villie, og i mit eget Forhold som dets Regent, skulde have gjort mig skyldig i en for Guds Domstol uretmæssig og uforsvarlig Handling. De har nødtvungen frasagt sig Deres Ret til Norges Trone til Fordeel for Sveriges Konge; De har befalet mig at foranstalte Fæstningerne og Landet overleveret til de svenske Tropper, og dernæst at forlade min Post og vende tilbage til Danmark.

„At lyde Dem var min Pligt, saalænge jeg formaaede det, og ei høiere Pligter bøde mig at handle anderledes. De har løst det norske Folk fra dets Troskabseed mod Dem, det er altsaa overladt til sig selv, og aldeles ikke forbundet til imod sin Villie at bukke under det Aag, som den svenske Regjering vil paalægge samme. — Jeg har nøie prøvet Nationens Aand og Sindelag; den almindelige Stemning er: heller at døe og opoffre Alt, end at blive Svensk. Norsk vil hver Mand være, og Fædrelandets Forsvar er Alles Fordring. De har sat mig i Spidsen for dette troe Folk, og det har været min Bestræbelse at vedligeholde denne Stemning, som ene kunde sikkre Norges Uafhængighed; nu skulde jeg dæmpe denne høie Følelse, forlade det Folk, jeg er kaldet til at forsvare, overlade det til den indvortes Gjæring og Forstyrrelse, som Kampen for Frihed og Fædreland uden Foreningspunkt i Anførsel nødvendigen maa fremkalde? — I Sandhed, om Noget kunde nævnes at svige sin høieste Pligt, da havde det vel været at handle saaledes.

„Jeg føler det høie Kald at redde et frit Folk fra Undertrykkelse, hvilket jeg troer, at Forsynet har bestemt mig til. Jeg stiller mig i Spidsen for Fædrelandets Forsvarere som Norges Regent, og skal med kraftig Haand værne om de Rettigheder, som ere tilbagegivne Folket, selv at bestemme sin Regjeringsforfatning og tilkommende Skjebne. Nationen har fæstet sin Lid til mig. Ikke egen Fortjeneste har banet mig Vei til Folkets Kjærlighed; den er gaaet i Arv til mig fra vore Forfædre, og det er min høieste Bestræbelse at fortjene den, ligesom det skal være min Løn, at en taknemmelig Efterverden skal nævne mit Navn blandt dem, der vare villige til at opoffre sig for et Folk, hos hvilket Fædrelandsfind og det sande høie Mod luer i gammel nordisk Reenhed. Himlen vil velsigne min Idræt, naar jeg gjør hvad Ret er; mit Formaal er Folkets Lyksalighed, Fred min Bestræbelse, Selvforsvar en hellig Pligt. — Danske og Norske skulle — det give Gud! — altid som Venner mødes paa Hav og Land; aldrig skal Nordmanden først trække Sværdet mod sin Broder. — Norge forenet med Sverige vilde tidlig eller sildig have overvældet Danmark med en uimodstaaelig Overmagt. Nu ere de danske Stater sikkret fra denne Side, og Deres Majestæt har en oprigtig Ven i mig istedetfor den troløseste af alle Venner i Sveriges tilkommende Konge. Selv igjennem kommende Slægter vil fælles Interesse vedligeholde den for begge Nationer lige nødvendige Fred, som jeg anseer for en Regents første Pligt at bevare til Bedste for sit Folk og for Menneskeheden i Almindelighed.

„Nedbedende Himlens bedste Velsignelse over Deres Majestæt og det elskte danske Folk nævner jeg mig Deres Majestæts, min høitelskede Hr. Fætters,

oprigtigen hengivne Fætter og Ven

Christiania 19de Februar 1814. Christian Frederik.

Til Deres Majestæt Kong Frederik den Sjette!„

Vi afholde os fra enhver Commentair over dette Brev, der ligger i Conjuncturerne og strax derpaa fulgte Begivenheder. Samme Dag udstedte Prindsen, som Norges Regent, et aabent Brev til det norske Folk angaaende Rigets Stilling og tilkommende Regjeringsforfatning af følgende Indhold:

„Jeg Christian Frederik, Norges Regent[1]), Prinds til Danmark, Hertug til Slesvig, Holsteen, Stormarn, Ditmarsken og Oldenborg, Gjør vitterlig: At det norske Folk, løst fra sin Eed til den Stormægtigste, Høibaarne Fyrste, Frederik den VIte, Konge til Danmark, de Venders og Gothers, Hertug til Slesvig, Holsteen, Stormarn, Ditmarsken og Oldenborg, og saaledes gjengivet et frit og uafhængigt Folks fulde Ret til selv at bestemme sin Regjeringsforfatning, lydeligen og eendrægtigen har yttret sin bestemte Villie til ikke at samtykke i nogen Underkastelse under Sveriges Konge, men derimod til at hævde sin Uafhængighed og Selvstændighed. Odelsbaaren til Norges Trone, og bestemt i denne Stund til at staae i Spidsen for et trofast og tappert Folk, følger jeg villigen det hellige Kald, og anseer det for min første Pligt, af yderste Evne at virke for det norske Folks Frihed og Sikkerhed. Som Rigets Regent, hvilken Titel jeg antager med alle Rettigheder og med den Myndighed, som Frederik den VIte har frasagt sig, og som Nationen vil forlene mig, for i Farens og Trængselens Stund at afvende Uorden og Fordærvelse fra Landet, skal min oprigtigste Bestræbelse være at vedligeholde Freden med alle de Magter, som ikke krænke det norske Folks Rettigheder.

„Af Nationen valgte oplyste Mænd skulle samles den 10de April førstkommende i Eidsvold udi Agershuus Amt, for at antage en Regjeringsform, som fuldkommen og for bestandig kan betrygge Folkets Fred og Statens Tarv.

„Gud den Allerhøieste vil velsigne og beskytte en retfærdig Sag og et samdrægtigt Folks Anstrengelser mod fremmed Undertrykkelse, der altid var og skal være ukjendt i gamle Norge."

Regentskabet i Norge den 19de Februar 1814.

Christian Frederik.

v. Holten."

Samme Dag udstedtes følgende Kundgjørelse:

„Nordmænd! Kundbart er det for Eder, at Hs. Majestæt, Kong Frederik den VIte, uagtet sin Kjærlighed til det norske Folk, som vi taknemmeligen erkjende, nødedes til ved den svenske Regjerings Rænker, understøttede af talrige Hære, at frasige sig sin Ret til Norges Trone. Med Harme have I erfaret, at I ere overgivne til en Regjering, der har viist Eder den Foragt, at troe ved søde Ord og tomme Løfter at kunne lokke Eder til Utroskab mod Eders Konge, ligesom den og har udøvet det aabenbare Fiendskab midt under Freden at ville udhungre Eder, for ved dette umenneskelige Middel at rokke det Mod, som den vidste ellers at være urokkeligt; og nu tiltroer den Eder den Svaghed godvilligen at underkaste Eder det svenske Aag og samme Ulykker, som Sveriges Sønner nu maae taale, for en Udlændings Herskesyge og fremmede Penge at stride i et fremmed Land.

„Dog det frie norske Folk kan selv bestemme sin Skjebne.

„Sværger at ville hævde Norges Selvstændighed, kræver Gud den Almægtige til Vidne paa Eders Eeds Oprigtighed, og nedbeder Himlens Velsignelse over Eders elskte Fædreland!

„Det er Guds Styrelse, trofaste Nordmænd! at jeg, Norges Trones Odelsbaarne, i denne Stund er midt iblandt Eder; nu kunne I vorde reddede ved den Samdrægtighed, som boer i Eders Barm!

„Jeg har hørt Folkets lydelige Stemme for Uafhængighed, for djærv og ubetinget Modstand mod fremmed Vold. Dette er Kald nok for mig, der besjæles af varm Følelse for Norges Held og Hæder, til at forblive blandt dette trofaste Folk,

[1]) Denne Titel antog Prindsen herefter indtil Kongevalget, og ansaa sig saaledes dertil bemyndiget i Følge det Raad, som han med Kabinetsforsamlingen paa Eidsvold havde pleiet. Denne Raadslutning og Yttringer, som paa hans Reise vare blevne ham bekjendte, betragtede han som Folkets eenstemmige Villie.

naar det gjælder dets Selvstændighed, og saalænge min Stilling kan bidrage til at vedligeholde Rolighed og Orden blandt Nordmænd.

„Af Forsynet bestemt til i denne Stund at styre Riget, skal jeg med kraftig Haand, uden at ændse Møie og Farer, værne om Norges Sikkerhed og holde Lovene i Hævd.

„En Samling af Nationens selvvalgte, oplyste Mænd skal dernæst, ved med Viisdom og Samdrægtighed at bestemme en Regjeringsform for Norge, give denne Stat fornyet Kraft mod aabenbare og hemmelige Fiender [1]), og af dens Bestemmelser vil det afhænge, om jeg fremdeles skal røgte det Hverv, hvortil Nationens Ønske i denne Stund kalder mig.

„Elskede norske Folk! Mange Prøver har jeg allerede modtaget paa Eders Kjærlighed og Tillid. Blandt Eder vil jeg stedse finde mig glad og tryg. Fred og derved oplivede Næringsveie og Velstandskilder vil jeg stræbe efter at erhverve, og ingen Idræt være mig vigtigere, end at afvende Krigens Plager for Norge. Kun naar Voldsmænd krænke Rigets Frihed og Selvstændighed, da skulle de føle, at der boer Kraft i Nordmandens Arm til at hevne Forurettelser, og Mod i hans høie Sjæl til at foretrække Død for Underkuelse.

„Kummer og Trængsler ville vi tilsammen freidigen gaae imøde, hvis uforsonlige Fiender ei ville unde Riget Ro; men inden vore Grændser skal herske Eendrægtighed og Fædrelandssind til villigen at opoffre Alt for at hævde det gamle Norges Ære, og atter at hæve det til fordums Glands. Da skulle engang vore fælles Bestræbelser, velsignede af Gud den Almægtige, krones med et heldigt Udfald, og Nordmanden skal give et Beviis paa den Sandhed, at et Folk er uovervindeligt, som frygter Gud og føler varmt for Fædrelandet.

Regentskabet i Norge, Christiania den 19de Februar 1814.

Christian Frederik.

v. Holten."

Kundgjørelsen forfeilede ikke den af Regjeringen tilsigtede Hensigt, endskjønt dens Indhold visseligen ikke tilfredsstillede Alle. Hos den større Deel af Nationen herskede Modbydelighed for hvilkensomhelst Forening med Sverige, der under nærværende Forhold paa den meest krænkende Maade blev Nationen paatvungen, og Prindsen og hans Omgivelse benyttede sig af Talemaader, som maatte opvække Formodning om, at han havde et hemmeligt Støttepunkt for sine dristige Planer. Alt hvad der var Prindsen nær, alle de Mænd, som han valgte til sine Raadgivere, vare af hans Mening; og om de end havde dannet sig andre Begreber om hvad der tjente til Landets Tarv, henreves de til et taust Samtykke til de Skridt han foretog af den Ærbødighed, som en kongelig Person saa let indgiver, og visseligen paa den Tid i en høiere Grad end senere hen. Der dannedes saaledes om Prindsen et stort Parti, som tillagde sig selv det stolte Navn: Selvstændighedens, der førte i sit Skjold den store Plan at forsvare Norges Uafhængighed i sin fuldeste Udstrækning, trods Kielertractatens Indhold, mod alle fiendtlige Foranstaltninger til at hævde den, og under Foragt for enhver Tilnærmelse fra Sveriges Side. Dette Parties Meninger, der visseligen hos Mange vare hentede fra et reent Fædrelandssind og egen Overbeviisning, udgik i alt større og større Kredse fra Regentens Hovedsæde til den øvrige Deel af Nationen, og nærede det fædrelandske Sind ved høie Talemaader, hentede fra Norges Stilling i den ældre Fortid, og fra den Voldsomhed, hvormed en fremmed Villie vilde paatvinge det et forhadt Aag.

Ved Siden af dette herskende Parti dannede sig, vistnok meer i Stilhed, et andet, som mere roligen overveiede Landets Stilling, med større Ængstelse saae de

[1]) Herved sigter Regenten rimeligviis til de Mænd her i Landet, som han ansaa for at være Modstandere af Selvstændighedsværket.

Farer imøde, for hvilke Fædrelandet udsattes ved at modsætte sig en Foreningsplan, der var besluttet af det store europæiske Forbund, og som meente, at en Forening med Sverige kunde danne en lykkelig Fremtid for Norge, naar den grundfæstedes paa hæderlige og for Nationens indvortes Frihed og Selvstændighed betryggende Betingelser. Disse Mænd fandt sig visseligen ikke tilfredsstillede ved Prindsens Kundgjørelse, der i deres Øine var mere skikket til at blende end til at overbevise. Den indeholdt saa bittre Udladelser mod Nabomagten og Sveriges Kronprinds, at den maatte gjøre enhver fredelig Tilnærmelse umulig, og paa eengang afbryde al Underhandling, der ikke gjorde Norges fulde og frie Selvstændighed som en egen Stat til Hovedbetingelse. Man fandt heri et Sidestykke til den ærlige, men for en svag og paa Krig uforberedt Nation ukloge Diplomatik, der i denne Krig af Danmarks Konge var bleven brugt, og som i skarpe og skjærende Talemaader lagde det alvorligste Fiendskab aabenbart for Dagen, medens en forsigtig og klog Fremgangsmaade og Diplomatikens gaadefulde Orakelsprog kunde, idetmindste i Vinter- og Vaarmaanederne, have bevaret en fredelig Tilstand, der nu nærmede sig overalt, og var Norge saa uundgaaelig nødvendig. — En saa bestemt Mening som den, der yttredes i Kundgjørelsen, ansaaes desuden som en aabenbar Foregriben af de Beslutninger, som i det store Folkeraad gjennem Nationens Repræsentanter skulde tages for at ordne Rigets Skjebne i Fremtiden. Af disse Mænd ansaaes Kundgjørelsen visseligen ikke som et Viisdommens Mesterstykke, der vidnede om Sindighed, Klogskab og diplomatisk Skarpsindighed, for retteligen at forberede Gjennemførelsen af dristige Planer. Den betragtedes derimod som et Stridsæble, der udkastedes i Nationen selv, splittede dens Kræfter, og opløste den samdrægtige Villie til at lede Fædrelandet under en kritisk Stilling til en indvortes og udvortes lykkelig Tilstand. Dette Parti kaldtes det svenske, og med dette Navn haanedes det baade i Danmark og Norge, endskjønt man ved at oversee dets Medlemmer vil finde Mænd, som ved en anden Leilighed havde talt mod Foreningen, og som ved denne nye Forbindelse meest rystedes i deres borgerlige Stilling. Disse Mænds politiske Virksomhed søgte de meest Exalterede af Selvstændighedspartiet at neutralisere ved at omtale hemmelige Fiender af Fædrelandets gode Sag, som i Stilhed rugede over forræderske og for Fædrelandet fordærvelige Planer. Prindsen sparede ikke heller dette Oppositionsparti i sine Proclamationer; men henpegede ikke sjeldent til dets Trællesind, dets svage, ufædrelandske, og fra Forfædrenes høie Aand udartede Mistillid til Nationalkraften. Disse Mænd bortfjernede han fra sig, og svækkede vel endog sin Stridskraft under Sommerkrigen, ved at give dem Beviser paa fyrstelig Unaade og Mangel paa Tillid.

Men dette Parti var derhos det svageste og det mindst virksomme. De vigtigste af dets Tilhængere, som paa den Tid vare i Landet, vare ikke i betydningsfulde Embedsstillinger i Staten; de manglede enten Evne eller Villie til, ved en bestemt og offentligen erklæret Modstand at forsvare deres Mening, og dem fattedes i Almindelighed — thi ogsaa heri gaves Undtagelser — Mod til at gaae den store Skare af hoittalende Patrioter i Møde. En stor Deel af disse Mænd begyndte ogsaa at vakle i deres Meninger, og lode sig henrive af den almindelige Jubel og de glimrende Forhaabninger, hvormed Selvstændighedsværket dreves og forsvaredes. Partiets Tilhængere formindskedes dagligen. Men især bidrog Grev Wedels Fraværelse — han var, som ovenfor fortalt, i det meest kritiske Øieblik i Danmark — til at svække dette Parti i sin første Dannelse. Han betragtedes med Føie som dets Formand, og til ham lænede sig dets øvrige Tilhængere, som til en prøvet Fædrelandets Mand, der ikke fattedes Talent og Kraft til at stille en Modvægt mod Hines exalterede Begeistring. Mod denne Hædersmand — hvis politiske Anskuelser med Hensyn til Skandinavien ville i Norges Historie staae som et stort Talents skarpsindige Overblik — udstrøedes fra de høiere Kredse en Mistillid, som voxede formedelst hans Fraværelse, og i den Grad svækkede hans Indflydelse, at han ved Tilbagekomsten Intet kunde udrette, men maatte, med Hensyn til Rigets udvortes politiske Skjebne,

... til Haabet om en

... Mænd byggede
... den udvortes Bold-
... Raad, til at
... Uvidenhed.
... Indstydelse paa
... Udfaldet af
... paa Frank-
... omtaltes
... være tilladt at
... noget Hæderligt.
... Kjækhed, der
... Bud, og fravende
... Prindsen
... til Norges
... til sit
... Indsigter og
... Norge og ertingtte
... af disse
... som var
... der ikke
... til en
... Klemmer.
... til et fjernere
...
... for den
... ikke havde
... Norges
...
... Stridens
... Norges
...

Februar et Circulaire til Bisopperne, for gjennem dem at foranstalte en Samling „i Guds Templer, som skulde gjøre Folket bekjendt med Kongen af Danmarks Tronaffigelse og Prindsens Kald til at styre Riget.“ „Efter en kort men kraftfuld Indledningstale, naar Frederik den VItes aabne Brev af 14de Januar og mit af 19de Februar er oplæst, skal Folket opfordres til at aflægge følgende høitidelige Eed: „„Sværge I at hævde Norges Selvstændighed, og at vove Liv og Blod for det elskede Fædreland? hvilket med opløftede Fingre besvares med: „„Det sværge vi, saa sandt hjælpe os Gud og hans hellige Ord.““ — Dagen skulde betragtes som en Bededag over hele Riget. Til Bekræftelse om at Ceremonien paa befalet Maade var fuldbyrdet, skulde de tilstedeværende Embedsmænd tilligemed Presten underskrive et Vidnesbyrd om, at den vedkommende Menigheds Medlemmer havde med Fædrelandssind aflagt denne Eed, og Documentet skulde in duplo sendes igjennem Bisoppen til Regjeringen for at bevares i Rigets Arkiv. — Saavidt vides gjordes ingensteds Modstand mod Edens Aflæggelse, endskjønt Mange stiltiende afholdt sig fra at gjøre den, og Andre forklarede dens Indhold efter sine Begreber. Udtrykket „Selvstændighed“ var en bred Grundvold for forskjellige Fortolkninger. Paa samme Dag foretoges Valg af trende blandt Menighedens Embedsmænd, Brugseiere, Jorddrotter eller Gaardbrugere over 25 Aars Alder, der skulde møde paa et Sted midt i Amtet, som af Amtmanden nærmere maatte bestemmes, for at vælge 3 af Amtets meest oplyste Mænd, der skulde møde paa Eidsvold den 10de April, for at bestemme og paa Nationens Vegne antage Norges Regjeringsform. Paa samme Maade skulde Valg skee i Byerne.

Ved et Circulaire af samme Dato bekjendtgjordes, at de ikke norskfødte civile, geistlige eller militaire Embedsmænd, som ikke vilde bestemme sig til at tjene Norges Sag, men i Følge det danske Cancellies Bekjendtgjørelse af 5te Februar 1814 foretrak at vende tilbage til Danmark, kunde strax nedlægge deres Embeder i Regentens Hænder. — Paa denne paa Kundgjørelser frugtbare Dag, den 19de Februar, udstedtes endeligen en angaaende det norske Folks fredelige Forhold til andre Nationer og Kaperiets Ophævelse. Den lød saaledes:

„Jeg Christian Frederik, Norges Regent o. s. v. Gjør vitterligt: At jeg tilligemed det norske Folk erkjender det for en udmærket stor Velgjerning, som det har modtaget af Hs. Majestæt Kong Frederik den VIte, at Høistsamme faa Dage førend han løste Folket fra sin Troskabseed skjænkede Norge Freden med Storbrittanien.[1] Det skulde have været min første Bestræbelse at naae dette Gode; det skal stedse være mit Formaal at vedligeholde samme for det kjære norske Folk, ikke alene med Storbrittanien, men med alle øvrige Magter. Thi erklæres høitidelig: 1) At Kongeriget Norge har Fred med alle Magter; ikkun den er dets Fiende, som vil krænke det norske Folks Selvstændighed, og som med væbnet Haand betræder de norske Grændser eller Norges Kyster. 2) Alle Nationers Krigs- og Handelsskibe tilstedes Adgang til Kongeriget Norges Havne. 3) Alle de under den forrige Regjering udstedte Reglementer for Caperfarten ophæves. 4) Alle Fanger skulle tilbagegives i Masse, og den private Gjæld, som de norske Fanger maatte have gjort, betales. 5) Alle Nationers Skibe, som tilføre Kongeriget Norge Korn eller Fødemidler indtil $^2/_3$ af Fartøiets Drægtighed, kunne uden Indskrænkning ved nogetsomhelst Forbud, og under alle Omstændigheder imod anordnet Tolds Erlæggelse, udføre hvad norske Producter de maatte ønske, Fødemidler undtagne; dog skulle Fiskevarer i ovennævnte Tilfælde kunne udføres indtil $^1/_3$ af Skibets Drægtighed.“

Men uagtet denne høitidelige Fredserklæring vendte Freden ikke tilbage til Norge. Krigen fortsattes i en frygteligere Stiil end tilforn, Norges Kyster blokeredes strengere,

[1] [Norge fik, som bekjendt, ikke Fred med Storbritanien; thi Kieler-Freden af 14de Januar med dette Rige angik kun det egentlige Danmark, ikke det til Sverige afstaaede Norge.]

og Kornfarten var omgiven med større Farer end nogensinde under denne Krig. Sverige hvæssede sine Vaaben, understøttet af Europas mægtigste Riger, og Selvstændighedsperioden begyndte under de mørkeste Udsigter.

Imidlertid modtoges Prindsens Bestemmelse om at kalde en Rigsdag sammen for at afgjøre Landets Skjebne med Taknemlighed og stor Glæde. Forfatteren, som dengang var i Christiania, udtrykker sig derom i et Brev til en Ven paa følgende Maade: „Efterretningen om Prindsens hæderlige Bestemmelse kun at tage interimistisk Deel i Landets Bestyrelse, og at overlade en af Folket selv valgt og fra alle Stæder og Districter indkommen Repræsentation at afgjøre Alt, hvad der angaaer Landets Stilling, har opvakt stor Glæde. Saavidt jeg har erfaret, ere Meningerne saa deelte, at jeg ikke kan troe Andet end at Alt, hvad der kan siges for og imod Foreningen med Sverige, paa denne Maade bedst vil blive drøftet. Maatte nu kun Sverige give os saa megen Rolighed, som behøves til at undersøge denne vigtige Sag, og ikke kræve af os nogen Beslutning for Tiden!"

Imidlertid var Prindsen betænkt paa at vælge de Embedsmænd, hvoraf han vilde sammensætte sit Statsraad. Ogsaa dette var forberedt deels ved hans Raadgivere, deels ved de Bekjendtskaber, han paa sine Reiser i Landet havde gjort. Gjennem Thygeson vare Breve sendte til forskjellige af de Mænd, som havde Prindsens Tillid, hvilke Breve skulde tilbageholdes paa det Postcontoir, som var Angjældende nærmest, for paa en vis Dag at blive ham tilsendt. Et saadant Brev tilhændekom ogsaa Forfatteren, og indeholdt Prindsens Villie, at han skulde indfinde sig i Christiania til en bestemt Dag. Forfatteren adlød Befalingen og reiste til sin Broder, Niels Aall, der havde faaet samme Befaling, for med ham at følge Prindsens Opfordring [1]). Han kom til Christiania den 16de Februar, og meldte sig strax hos Stiftamtmand Thygeson, der opmuntrede ham til at drage til Eidsvold til det vigtige Deliberationsmode, som just den Dag holdtes. Men han undslog sig derfor, deels fordi han ikke havde nogen directe Opfordring dertil af Prindsen, og intet Kald følte, uden en saadan, til at trænge sig ind i en saa vigtig Forhandling, deels fordi hans Ankomst til Eidsvold ei kunde blive betimelig, da Dagen knapt vilde strække til Reisen. I Samtalen med Thygeson, med hvem Forfatteren stod paa den Fod, at han ikke for ham dulgte sin Overbeviisning, men frit kunde udtale, hvad han tænkte om Landets Stilling og Prindsens Forhold, yttrede han sin Frygt for, at Prindsen havde paataget sig et Værk, som overstег Landets Kræfter at udføre, naar hans Plan ikke havde en hemmelig, Nationen ubekjendt, Understøttelse. Saavel af denne Prindsens Indkaldelse til Christiania som af private Meddelelser troede Forfatteren at have sporet Prindsens Hensigt at benytte hans Tjeneste under den nye Statsorganisation. Men han havde forladt sit Hjem med den urokkelige Beslutning ikke at indtræde i nogen offentlig Stilling, hvortil han følte sig mindre skikket baade i Følge sine Evner, og fordi hans borgerlige Stilling i Fædrelandet krævede hans Tid og hans Opmærksomhed. Efter hans yttrede Anskuelser om Landets Stilling maatte ogsaa Thygeson overbevise sig om, at Forfatteren ei var den Mand, som Prindsen kunde bruge til Udførelsen af sine Planer.

Faa Dage efter kom Prindsen til Christiania, og Forfatteren ilede nu at melde sin Ankomst efter hans Befaling, og udbede sig en Audience for at erfare hans Villie. Prindsen tog vel naadig imod ham; men han mærkede strax Spor af, at Thygeson havde gjort Prindsen bekjendt med hans Mistillid til et heldigt Udfald af de tagne Forholdsregler. Prindsen erklærede ham sin Bestemmelse, ikke at underkaste sig Kielertractatens Vilkaar, men at sætte Magt imod Magt, og at forsvare Riget, om fornødent gjordes, med Vaaben, dersom dets Selvstændighed antastedes. Denne Beslutning grundede han paa sin Erfaring om Folkestemningen over det hele Rige.

---

[1]) N. Aall kunde formedelst Sygdom ikke gjøre Følge, og kom først nogle Dage senere.

Forfatteren yttrede med Beskedenhed, at Nationens almindelige Modbydelighed for en Forening med Sverige vel var ham bekjendt; men at den tillige var underordnet Betragtningen over hvad der kunde tjene til Landets Vel under nærværende Omstændigheder. Han troede ikke, at Nationen havde Kraft til at modsætte sig Foreningen, naar den var bestemt af et saa mægtigt europæisk Forbund, som det Sverige havde paa sin Side, ikke heller at Norge kunde bestaae som selvstændigt Rige, naar det indviklede sig i Krig med Sverige og England, og han ansaa det for rigtigt at undersøge de Betingelser, under hvilke Foreningen kunde skee, førend nogen bestemt Vægring i denne Henseende erklæredes. Især lagde han Vægt paa den Mangel af Fødemidler, som herskede i Landet, og paa den Hungersnød, som vilde blive Følgen af at Norges Kyster blokeredes af engelske og svenske Krydsere. Prindsen svarede: „Er der ikke en Gud i Himlen? ham maa Norge stole paa i en saa retfærdig Krig som denne." Iøvrigt gjentog han den Forsikkring, at han under den ham bekjendte Folkestemning ikke vovede at understøtte en Forening med Sverige, der vilde afstedkomme rædselfulde Scener. — Efterat Forfatteren havde yttret sin Mening med Frimodighed, følte han ikke Kald til videre Indvending, og en Samtale endte, hvis Indhold ikke havde tilfredsstillet nogen af Parterne.

Efter denne Samtale ønskede Forfatteren Intet meer end at vende tilbage til sit Hjem; men han blev opholdt i 3 Uger i Christiania, fordi Prindsen havde overdraget ham at ordne et Anliggende, i Sammenhæng med ovenfor omhandlede Pengevæsensmøde, som under Conjuncturernes Gang var blevet uden mindste Betydning, og paa hvilket enhver Møie kunde ansees spildt. Disse tre Uger vare nogle af de ubehageligste, han nogensinde i Selskabslivet har levet, ikke alene formedelst Prindsens formeentligen forandrede Forhold mod ham, der ikke svarede til hans foregaaende Forekommenhed, men fornemmeligen formedelst den Miskjendelse, for hvilken han var udsat af sine Landsmænd. Det var en Qval i de Dage at være tilstede i store Selskaber eller endog i Vennelag, naar man ei kunde deeltage i de patriotiske Sværmerier og høie Talemaader om Nationens Kraft, Regentens Viisdom og andre Staters ugudelige Mishandling af Fædrelandet, som gaves til Priis i Sang og i Prosa. Han maatte ofte spørge sig selv, om han i sine Anskuelser om Fædrelandets Stilling virkelig var saa aldeles paa Afveie, at han fortjente at regnes blandt dem, der vilde forraade dets dyrebareste Interesser. Lykkeligviis traf han paa Venner og anseete Mænd i Fædrelandet, der tænkte som han om dets Stilling, og han blev snart enig med dem om at forholde sig passiv under disse muntre Bevægelser, og rolig oppebie Gaadens Opløsning.

Den 22de Februar var en af den Tids Høitidsdage, hvori Prindsen for en Forsamling af samtlige militaire, geistlige og civile Autoriteter — Forfatteren var ogsaa der tilstede — oplæste Kongen af Danmarks Declaration i Anledning af Rigernes Stilsmisse, hvorefter han holdt en Tale til Forsamlingen, hvori Danmarks vanskelige Stilling erkjendtes, og den Fyrste beklagedes, som uforskyldt stedtes i samme. Under denne Tale var Prindsen saa bevæget, at Ordet gik fra ham, og han maatte standse et Øieblik; men efter en behændig Talevending, hvori han erklærte sig saa rørt, at han ikke kunde finde Udtryk for sine Følelser, optog han igjen Talens Traad, og fortsatte den med den ham egne Færdighed under de Tilstedeværendes meest aabenbare Deeltagelse. Han endte Talen med de Ord:

„I Følge heraf er jeg tilbagekaldt og befalet at overlevere Fæstningerne til de svenske Tropper, — men jeg har raadført mig med Folkets Stemning; overalt har den gjenlydt for mig: Vi ville være Norske og ikke Svenske! Jeg følger villigen dette Kald, at forsvare et uafhængigt Folks Rettigheder; hvis jeg forlod det, vilde dette give Fienden Midler i Hænde til at udsprede Splid og Uorden. Hører min Beslutning, og hvorledes jeg for denne Forsamling, som for hele Folket, kundgjør samme.

Efterat Prindsen derefter havde forelæst det forhen anførte aabne Brev og Kundgjørelsen tilføiede han: „Mit Løfte til Norges Sag nedlægger jeg for denne For-

samling, og fra Enhvers Hjerte møder jeg vist det samme. Paa Bededagen skulle vi samlede høitideligen aflægge vor Eed for Guds Aasyn." Efterat flere til Dagen hørende Documenter vare blevne oplæste, endte Prindsen dette Møde med de Ord: „Og nu, Medborgere! giver Hverandre Hænderne med det Løfte samdrægtigen at virke som trofaste Nordmænd for Norges den gode Sag, hvilken Gud velsigne!"

Prindsens Tale gjorde stort Indtryk, og Løftet gik under stor Bevægelse fra Haand til Haand uden Yttring af nogen Meningsforskjel. Derpaa red Prindsen gjennem Byens Gader, viiste sig for Folket under Hurraraab, og blev paa Torvet hyldet af det forsamlede Militaire, til hvilket Prindsen ogsaa talte nogle begeistrende Ord. Hele Christiania var den Dag i Bevægelse, som til Høitideligholdelsen af den største Glædesfest, og den var dog egentligen en Indgang til store Lidelser og Savn. Festligheden endtes med et stort Middagstaffel, hvortil Alle vare indbudne, som havde været tilstede ved Formiddagshøitideligheden i Palaiet.

Samme Dag ankom til Christiania en Deputation af svenske Herrer, bestaaende af Landshovdingen i Gøteborg Grev A. Rosen, Baron Skjöldebrand og Lilliehorn, hvis Ærinde var at forelægge en fra Kongen af Sverige udstedt Proclamation til Nordmændene [1]. For at give sit Svar derpaa et officielt Anstrøg og tillige gjøre Indtryk paa de Svenske, havde Regenten samlet om sig flere af sine Officerer og fornemste Embedsmænd, som opstilledes i en Række ved den ene Side af Salen. De svenske Herrer traadte ind i Salen med øiensynlig Forundring over den Maade, hvorpaa de bleve modtagne. Prindsen henvendte i stor Bevægelse nogle heftige og bebreidende Ord til dem, hvori han gik løs paa de Midler, som den svenske Regjering anvendte for at vinde Norge, især paa det Hungersystem, hvorved den vilde bane sig Vei til Rigernes Forening. „Er det saaledes — udbrød han — at Deres Konge vil vinde Norge?" [2]. Prindsen var heftig, og syntes at behage sig i at affærdige de svenske Sendemænd haanligen i de forsamlede norske Mænds Nærværelse. De svenske Herrer hørte tause paa denne haarde og ved saadan Leilighed mindre passende Tiltale, og forlode Audiencesalen lidet tilfredse med, hvad der var passeret. De yttrede sig udenfor Prindsens Gemak deels med Haan, deels med Forbittrelse over den Behandling, som var dem vederfaret [3]. De reiste saaledes tilbage med uforrettet Sag; men deels manglede Kongen af Sverige endnu Midler til at tvinge Norge med Magt, deels stolede han vel paa den forestaaende Rigsforsamlings Beslutning paa Eidsvold, og udsatte derfor alle fiendtlige Foranstaltninger. Kun Blokadesystemet fortsattes paa Kysten med Haardnakkenhed.

Intet kunde mere lægge Prindsens faste Beslutning for Dagen, at afviise enhver Tilnærmelse fra Sveriges Side, som havde det fjerneste Hensyn til at gjøre Kielertractaten gjældende, end denne haanlige Affærdigelse af de svenske Sendemænd. Derved viiste han tillige sine store Forhaabninger til sin Sags Retfærdighed, som lod ham foragte enhver diplomatisk Klogskab og den findige Færd, der maatte lette ham Midlerne til at udføre sin store Sag. Den roligere Deel af Nationen, der ikke

[1]) Proclamationen paa Svensk, tilligemed en Oversættelse paa Norsk, som ledsagede den, findes indført i Tiden No. 72, 1814. See Bilag 69 a. I samme Bilag b. meddeles Kronprindsens første Yttringer og Befalinger i Anledning af Kielerfreden.

[2]) Vi have af Kong Carl den 13des ovenfor i Bilagene anførte Breve seet, at han foretrak aaben Feide for dette Udhungringssystem.

[3]) Statsraad Treschow, som var en af de Tilstedeværende under denne Audience, fortalte det Passerede, saaledes som anført, i et Selskab, hvori Forfatteren var, og hvorhen Treschow kom lige efter Audiencen. Treschow, dengang Prindsens Sag hengiven, fandt dennes Færd passende. Grev Wedel, som paa sin Tilbagereise til Norge igjennem Sverige talte med Grev Rosen, forsikkrede, at Rosen mere loe end harmedes over den Modtagelse, den svenske Deputation havde faaet i Norge. [Begivenheden er omtrent ligesom her berettet i Schinkels Minnen VIII. 42—43. Grev Rosen afreiste samme Dag fra Christiania, uden at modtage Prindsens Indbydelse til Middag.]

med Regjeringens Chef henreves til sværmeriske Forhaabninger om et heldigt Udfald, bifaldt ikke denne Prindsens aabne, men ukloge Færd, og anede sørgelige Følger deraf. Hvor meget vilde Prindsen ikke have lettet sig Midlerne til at udføre sine store Planer, naar han havde gaaet Sveriges Konge i Møde med en venligere Færd, søgt at forhale de diplomatiske Forhandlinger og med dem de fiendtlige Skridt fra Sveriges Side! Han havde hertil den gyldigste Anledning, da kun Magten midlertidigen var lagt i hans Haand, og han kunde henskyde Sagens endelige Afgjørelse til den store Forsamling, som om en kort Tid skulde møde paa Eidsvold, og veie det vigtige Statsanliggende. Han havde derved banet sig Vei til en fredsommeligere Mellemtilstand, i hvilken forberedende Anstalter kunde gjøres til at forebygge Hungersnød og samle Forsvarsmidler. Nu derimod vare alle Prindsens Skridt beregnede paa at afvise enhver Underhandling med Sverige, høit for hele Europas Øine at erklære Norges bestemte Villie at forsvare sin Selvstændighed uden noget Slags Hensyn til Kielertractaten, og han fremlokkede derved ligesaa unyttigen som uklogt den fiendtlige Adfærd fra Naborigets Side, der meget forværrede Norges Stilling. Hvor megen Grund der end er til at antage, at Prindsen havde den reneste Villie til at befordre Norges Vel, kan det vel ikke nægtes, at han ei i denne Henseende førte Regjeringens Tømme med Klogskab, men gav sig i rolige og upartiske Dommeres Øine Mine af, at Ønsket om at ophøies til Norges Konge laa ved Siden af hiin ædelmodige Attraa efter at befordre Norges sande Vel. Idet vi saaledes holde fast ved den Tro, at Prindsens Mellemkomst, efterat den gamle Forbindelse var opløst, i mange Henseender var velgjørende for Norge, og beredte en lykkelig Overgang til den nye Statsforfatning, kunne vi ikke holde den Mening tilbage, at hiin nyligen beskrevne Mellemact i Selvstændighedens store Skuespil, som skjærpede Sveriges fiendtlige Foranstaltninger, var et stort Feilgreb fra Regentens Side, som med Lethed kunde været undgaaet. Hans aabne Færd kaster ingen Skygge paa hans Characteer som Menneske, men fordunkler hans diplomatiske Evne paa den Tid til at gjennemføre vigtige Statsanliggender.

Nogle Dage efter kom Grev Wedel tilbage fra Danmark, hvorhen han af Aarsager, som ovenfor ere fortalte, var bleven nedkaldt.[1]) Wedels Kald til Danmark paa den Tid kunde ansees som et glimrende Exil fra hans Fædreland, under hvilket han overvældedes med udvortes Høflighedsbeviser, medens hans politiske Færd var en Gjenstand for Mistanke. Efterat Kongen af Danmark var bleven nødt til at afstaae Norge, var der ingen Grund til meer at holde Greven tilbage i Kjøbenhavn, og han vendte nu hjem til Fædrelandet. Han foretog Reisen igjennem Sverige, og Rygtet sagde, at Greven paa denne havde underholdt sig med flere betydningsfulde Svensker om de norske Anliggender, uden at det er Forfatteren bekjendt, om Rygtet medførte Sandhed; — for ham udlod Greven sig derom ikke. — Da Greven var

[1]) [Sfr. ovenfor S. 319 Anm. Paa Opreisen til Norge tog Greven, neppe uden Hensigt, en Omvei om Wenersborg, Feltmarskalk Essens Hovedqvarteer, og havde her en Samtale med denne, hvorom Essens Brev til Wedel af 27de Juni 1814 (trykt hos Schinkel-Bergman VIII. 347) giver interessant Oplysning. Essen minder heri Wedel om, at denne ved hiin Sammenkomst havde erklæret, at dersom det Haab, man i Norge nærede om, ved Englands og de andre Stormagters Bistand at hævde sin Selvstændighed, ikke var et Blendverk, skulde han (Wedel) være den første til at modsætte sig Svenskens Fremtrængen over Landets Grændser. Nu, da Erfaringen har viist, at dette Haab var Blendverk, opfordrer Essen Greven til at holde sit for dette Tilfælde givne Løfte, ved at anvende alle Midler, som staa i hans Magt, til i Norge at oprette den eneste Sagernes Stilling, som kan befæste saavel dette Lands som Sveriges Sikkerhed og Lykke. „De allierede Magters Herrer Commissarier, slutter han, som kjende Indholden af dette Brev og behage at overbringe det, ville ikke undlade at paavise Dem den Vei, De har at tage, for at fortjene Norges Taknemlighed og vinde Agtelse i hele Norden, som har sine Øine fæstede paa Dem."]

kommen tilbage, meldte han sig strax hos Regenten, som tilsagde ham en Audience. Forfatteren var tilfældigviis i Prindsens Forgemak, da Greven traadte ind i samme til Audience. Da Wedel saa Forfatteren, gik han ham i Møde, hilsede ham, og spurgte ham med Heftighed temmelig høit: „Hvad er det for dumme Streger I gjøre her i Norge?“ Han trak nu Greven hen i en Vinduesfordybning, og underrettede ham om, at Stemningen i Christiania, som og blandt de her Tilstedeværende, var saadan, at slige Udladelser ikke vilde være paa det rette Sted, og sagde derhos, at han endnu samme Aften vilde indfinde sig paa Bogstad for at sætte ham ind i Sagernes sande Sammenhæng. Greven beqvemmede sig derfor til en roligere Fremgangsmaade, og blev, efterat han efterhaanden havde hilset paa sine Bekjendte, indladt til Prindsen. Samtalen imellem dem blev ført saa høirøstet, at den opvakte deres Opmærksomhed, som vare forsamlede i Forgemakket, hvor meget end den fornuftige Deel af samme søgte at aflede den fra den urolige Scene. Ordene trængte ikke fra Prindsens Cabinet ud i Forgemakket, men de høie Toner antydede heftige, alvorlige og mindre end venskabelige Discussioner. Greven fortalte siden Forfatteren, at hans Samtale med Prindsen var gaaet ud paa Dagens store politiske Spørgsmaal. Prindsen havde da ogsaa henskudt sig under Nationens almindelige Bifald til den af ham valgte Fremgangsmaade, og lagt sin Sag i det guddommelige Forsyns Haand, som ikke vilde, at Uretfærdighed skulde seire, og Sandhed og Ret forgaae, hvorhos han yttrede Haab om Englands Understøttelse af Norges Selvstændighedssag. Greven derimod beraabte sig, til Understøttelse for sine Anskuelser, paa de europæiske Magters Villie, paa Norges Svaghed til at imodstaae en saadan Magt, og lagde Vægt paa, at Tiden nu var kommen til at forene de skandinaviske Riger under en constitutionel, paa begge Rigers indvortes Forhold grundet Forfatning. Han meente, at Regenten var forpligtet til at høre, hvilke Forslag Kongen af Sverige havde at gjøre, førend han afviiste al Underhandling, og at han uforbeholdent burde forelægge Folkets Repræsentanter alle Omstændigheder i en aaben og upartisk Fremstilling. Striden endtes uden Resultat. Utilfredse, for ei at sige forbittrede, skiltes begge fra hinanden, og paa Grevens Ansigt sporedes, da han med stærke Skridt traadte ud i Forsamlingen, den høieste Grad af en oprørt Sindsforfatning, hvis Heftighed dog beroligedes ved Samtale om ligegyldige Gjenstande med flere af Grevens Venner og Bekjendte i Forgemakket.[1] I en roligere og fortrolig Samtale paa Bogstad samme Aften gjorde Forfatteren Greven bekjendt med Tingenes sande Stilling, og søgte at afholde ham fra den raske Indgriben i Tingene, hvortil han følte et indvortes Kald, og som laa i hans Charakteer. Greven var vant til af sine Landsmænd at modtage Beviser paa Høiagtelse, og at tage virksom Deel i Landets vigtige Anliggender; han havde djærvt Mod til at sige reent ud sin Mening, ubekymret om i hvis Øren den faldt, og den Tanke var ham utaalelig, at han nu skulde behandles som en Fædrelandets Forræder, og nødes til at lægge Skjul paa en Overbeviisning, der hvilede paa Sandheder, som han meente laa klart for hver Mands Øine. Da han imidlertid, fornemmeligen gjennem sin Svigerfader, Kammerherre Anker, blev nøiere bekjendt med de sande

[1] [Schinkel-Bergman, som (VIII. 47) omtaler denne Samtale tildeels efter Aall, tilføier følgende Yttringer af Wedel: „Deres Høihed compromitterer Danmark og Norge paa een Gang. De udsætter Dem for selv at tabe Arveretten til Tronen, da alle Magter have forenet sig mod os. Jeg bringer D. Høihed Kongen af Danmarks Ønske, at De opfylder Deres Pligt og forlader Norge. Schimmelmann og Rosenkrantz have udtalt samme Ønske.“ Denne Tiltale æggede Prindsen, som spurgte Greven, om han var ræd. „Naadige Herre, svarede Wedel, som nærmede sig og fattede Prindsen i Armen; man maa være af kongeligt Blod, for at vove at gjøre mig dette Spørgsmaal. Jeg vil aldrig kunne dele Deres Hensigter, thi De styrter Norge i en Afgrund af Ulykker. Men skal Mod lægges for Dagen i en bedre Sag, saa kom med mig, og vi skulle see, hvem af os har meest.“ — Disse Yttringer af Grev Wedel har Udg. ogsaa for længere Tid tilbage hørt rygteviis omtale.]

Forhold i Fædrelandet paa den Tid, overbeviistes han om, at det vilde være et unyttigt Arbeide at ville bringe Prindsen og hans Tilhængere til at forandre den tagne Beslutning, eller svække deres Haab om en fremmed, især engelsk, Understøttelse, da dette Haab næredes ved de ofte gjentagne Bemærkninger til Roes for Nordmandens kjække Modstand, som gjordes af engelske Journalister og gjentoges af danske og norske Blade. De bleve saaledes enige om at forholde sig aldeles passive, og om end ikke fornægte sin Tro og Overbeviisning, saa dog ikke foretage noget positivt, i dette Øieblik aldeles unyttigt, Skridt til at forandre de nærværende Forhold, i det Haab, at der inden Rigsforsamlingen sattes, og især paa den, vilde fremkomme Oplysninger om Tingenes sande Stilling, der vilde forandre Regentens og den større Deel af Folkets Anskuelser om Rigets politiske Stilling.[1])

Den befalede Bededag høitideligholdtes i Christiania den 25de Februar, og Prindsen, omgiven af sin Stab og eskorteret af Stadens Borgergarde med et Detaschement ridende Jægere, begav sig Kl. 11 Formiddag igjennem det en haie opstillede Militaire til Hest fra Palæet til Kirken. Der opførtes foruden den almindelige Orgelmusik ogsaa Sangmusik af Hovedstadens bedste Sangerinder, hvis virkelig store Talent paa den Tid ofte sattes i Bevægelse. Biskop Bech holdt Indledningstalen, og efter denne oplæstes Prindsens Kundgjørelse. Derpaa forlod Prindsen sin Kirkestol og steeg ned i Kirken til en ved Choret anbragt Forhøining, som han besteeg, omgiven af sin Stab, af Hovedstadens vigtigste geistlige og verdslige Embedsmænd og af Byens Repræsentanter. Nu opfordrede Biskoppen den forsamlede talrige Menighed, der udfyldte hver Plads i Kirken, til Edens Aflæggelse, hvilket skede idet Regenten og den forsamlede Mængde med oprakte Fingre svore paa: „at ville hævde Norges Selvstændighed, og vove Liv og Blod for det elskede Fædreland.“ Prindsen selv var dybt bevæget, og den høitideligste Stemning sporedes hos ham som hos alle Tilstedeværende. Efter Edens Aflæggelse henvendte Regenten sig til Forsamlingen med følgende Tiltale:

„Gud den Almægtige har hørt vor Eed. Han kjender min Oprigtighed, og han vil skjænke mig Kraft og Viisdom til at udføre det store Værk til Folkets Frelse og dets Rettigheders Forsvar. Vort Haab staaer til Forsynet, som vil velsigne vor retfærdige Sag formedelst den Samdrægtighed, der besjæler os Alle, og paa hvilken den Pagt, vi have indgaaet, er bygget saa fast som paa Norges Klippegrund! Nu lyde Bønnen i Herrens Huus!“

Efterat Thaarups Hymne: „Gud Jehova, vi prise Dig“ var afsjunget, holdtes nu den egentlige Prædiken af Biskop Bech, hvis Taler sjelden vare udmærkede, men aldrig maadelige, og af ham oplæstes efter Prædikenens Slutning adskillige Documenter angaaende Norges politiske Forhold. Acten endtes med et Recitativ henvendt til Prindsen, og med et Udraab af Biskoppen, hvori hele Forsamlingen istemte: „Held for Norge, Held for Norges Regent!“ Denne Hylding besvarede Prindsen fra Kirkestolen med de Ord: „Elskede norske Folk! Modtager mit Hjertes Tak! Folkets Kjærlighed er min Glæde og min Løn. Lad mig altid finde en saadan Stemning iblandt Eder, og Gud skal velsigne os Alle.“ Høitideligheden gjorde et dybt Indtryk paa den hele Forsamling, og der var vist ingen for sit Fædreland følende Nordmand, til hvilken politisk Farve han end monne høre, som jo forlod denne Høitid med et rørt Sind og de varmeste Ønsker for Norge. Forfatteren veed aldrig at have bivaanet nogen Kirkehøitid, hvorved han som Nordmand har følt sig mere bevæget. Høitidshandlingen feiredes paa samme Maade over det hele Land, og det kan ikke nægtes, at den Virkning, som var beregnet, ved den at begeistre Nationen for Selvstændighe-

[1]) I denne Samtale fortalte Greven Forfatteren, at Kongen af Danmarks sidste Ord til ham ved Afskedsaudienceen var, at „dersom Nordmændene endnu havde nogen Godhed tilbage for Danmark og det danske Kongehuus, maatte de ikke modsætte sig Foreningen.“

naar det gjælder dets Selvstændighed, og saalænge min Stilling kan bidrage til at vedligeholde Rolighed og Orden blandt Nordmænd.

„Af Forsynet bestemt til i denne Stund at styre Riget, skal jeg med kraftig Haand, uden at ændse Møie og Farer, værne om Norges Sikkerhed og holde Lovene i Hævd.

„En Samling af Nationens selvvalgte, oplyste Mænd skal dernæst, ved med Viisdom og Samdrægtighed at bestemme en Regjeringsform for Norge, give denne Stat fornyet Kraft mod aabenbare og hemmelige Fiender [1]), og af dens Bestemmelser vil det afhænge, om jeg fremdeles skal røgte det Hverv, hvortil Nationens Ønske i denne Stund kalder mig.

„Elskede norske Folk! Mange Prøver har jeg allerede modtaget paa Eders Kjærlighed og Tillid. Blandt Eder vil jeg stedse finde mig glad og tryg. Fred og derved oplivede Næringsveie og Velstandskilder vil jeg stræbe efter at erhverve, og ingen Idræt være mig vigtigere, end at afvende Krigens Plager for Norge. Kun naar Voldsmænd krænke Rigets Frihed og Selvstændighed, da skulle de føle, at der boer Kraft i Nordmandens Arm til at hevne Forurettelser, og Mod i hans høie Sjæl til at foretrække Død for Underkuelse.

„Kummer og Trængsler ville vi tilsammen freidigen gaae imøde, hvis uforsonlige Fiender ei ville unde Riget Ro; men inden vore Grændser skal herske Eendrægtighed og Fædrelandsfind til villigen at opoffre Alt for at hævde det gamle Norges Ære, og atter at hæve det til fordums Glands. Da skulle engang vore fælles Bestræbelser, velsignede af Gud den Almægtige, krones med et heldigt Udfald, og Nordmanden skal give et Beviis paa den Sandhed, at et Folk er uovervindeligt, som frygter Gud og føler varmt for Fædrelandet.

Regentskabet i Norge, Christiania den 19de Februar 1814.

Christian Frederik.

v. Holten."

Kundgjørelsen forfeilede ikke den af Regjeringen tilsigtede Hensigt, endskjønt dens Indhold visseligen ikke tilfredsstillede Alle. Hos den større Deel af Nationen herskede Modbydelighed for hvilkensomhelst Forening med Sverige, der under nærværende Forhold paa den meest krænkende Maade blev Nationen paatvungen, og Prindsen og hans Omgivelse benyttede sig af Talemaader, som maatte opvække Formodning om, at han havde et hemmeligt Støttepunkt for sine dristige Planer. Alt hvad der var Prindsen nær, alle de Mænd, som han valgte til sine Raadgivere, vare af hans Mening; og om de end havde dannet sig andre Begreber om hvad der tjente til Landets Tarv, henreves de til et taust Samtykke til de Skridt han foretog af den Ærbødighed, som en kongelig Person saa let indgiver, og visseligen paa den Tid i en høiere Grad end senere hen. Der dannedes saaledes om Prindsen et stort Parti, som tillagde sig selv det stolte Navn: Selvstændighedens, der førte i sit Skjold den store Plan at forsvare Norges Uafhængighed i sin fuldeste Udstrækning, trods Kielertractatens Indhold, mod alle fiendtlige Foranstaltninger til at hævde den, og under Foragt for enhver Tilnærmelse fra Sveriges Side. Dette Parties Meninger, der visseligen hos Mange vare hentede fra et reent Fædrelandssind og egen Overbeviisning, udgik i alt større og større Kredse fra Regentens Hovedsæde til den øvrige Deel af Nationen, og nærede det fædrelandske Sind ved høie Talemaader, hentede fra Norges Stilling i den ældre Fortid, og fra den Voldsomhed, hvormed en fremmed Villie vilde paatvinge det et forhadt Aag.

Ved Siden af dette herskende Parti dannede sig, vistnok meer i Stilhed, et andet, som mere roligen overveiede Landets Stilling, med større Ængstelse saae de

[1]) Herved sigter Regenten rimeligviis til de Mænd her i Landet, som han ansaa for at være Modstandere af Selvstændighedsværket.

Farer imøde, for hvilke Fædrelandet udsattes ved at modsætte sig en Foreningsplan, der var besluttet af det store europæiske Forbund, og som meente, at en Forening med Sverige kunde danne en lykkelig Fremtid for Norge, naar den grundfæstedes paa hæderlige og for Nationens indvortes Frihed og Selvstændighed betryggende Betingelser. Disse Mænd fandt sig visseligen ikke tilfredsstillede ved Prindsens Kundgjørelse, der i deres Øine var mere skikket til at blende end til at overbevise. Den indeholdt saa bittre Udladelser mod Nabomagten og Sveriges Kronprinds, at den maatte gjøre enhver fredelig Tilnærmelse umulig, og paa eengang afbryde al Underhandling, der ikke gjorde Norges fulde og frie Selvstændighed som en egen Stat til Hovedbetingelse. Man fandt heri et Sidestykke til den ærlige, men for en svag og paa Krig uforberedt Nation ukloge Diplomatik, der i denne Krig af Danmarks Konge var bleven brugt, og som i skarpe og skjærende Talemaader lagde det alvorligste Fiendskab aabenbart for Dagen, medens en forsigtig og klog Fremgangsmaade og Diplomatikens gaadefulde Orakelsprog kunde, idetmindste i Vinter- og Vaarmaanederne, have bevaret en fredelig Tilstand, der nu nærmede sig øveralt, og var Norge saa uundgaaelig nødvendig. — En saa bestemt Mening som den, der yttredes i Kundgjørelsen, ansaaes desuden som en aabenbar Foregriben af de Beslutninger, som i det store Folkeraad gjennem Nationens Repræsentanter skulde tages for at ordne Rigets Skjebne i Fremtiden. Af disse Mænd ansaaes Kundgjørelsen visseligen ikke som et Viisdommens Mesterstykke, der vidnede om Sindighed, Klogskab og diplomatisk Skarpsindighed, for retteligen at forberede Gjennemførelsen af dristige Planer. Den betragtedes derimod som et Stridsæble, der udkastedes i Nationen selv, splittede dens Kræfter, og opløste den samdrægtige Villie til at lede Fædrelandet under en kritisk Stilling til en indvortes og udvortes lykkelig Tilstand. Dette Parti kaldtes det svenske, og med dette Navn haanedes det baade i Danmark og Norge, endskjønt man ved at overse dets Medlemmer vil finde Mænd, som ved en anden Leilighed havde talt mod Foreningen, og som ved denne nye Forbindelse meest rystedes i deres borgerlige Stilling. Disse Mænds politiske Virksomhed søgte de meest Exalterede af Selvstændighedspartiet at neutralisere ved at omtale hemmelige Fiender af Fædrelandets gode Sag, som i Stilhed rugede over forræderske og for Fædrelandet fordærvelige Planer. Prindsen sparede ikke heller dette Oppositionsparti i sine Proclamationer; men henpegede ikke sjeldent til dets Trællesind, dets svage, ufædrelandske, og fra Forfædrenes høie Aand udartede Mistillid til Nationalkraften. Disse Mænd bortfjernede han fra sig, og svækkede vel endog sin Stridskraft under Sommerkrigen, ved at give dem Beviser paa fyrstelig Unaade og Mangel paa Tillid.

Men dette Parti var derhos det svageste og det mindst virksomme. De vigtigste af dets Tilhængere, som paa den Tid vare i Landet, vare ikke i betydningsfulde Embedsstillinger i Staten; de manglede enten Evne eller Villie til, ved en bestemt og offentligen erklæret Modstand at forsvare deres Mening, og dem fattedes i Almindelighed — thi ogsaa heri gaves Undtagelser — Mod til at gaae den store Skare af hoittalende Patrioter i Møde. En stor Deel af disse Mænd begyndte ogsaa at vakle i deres Meninger, og lode sig henrive af den almindelige Jubel og de glimrende Forhaabninger, hvormed Selvstændighedsværket dreves og forsvaredes. Partiets Tilhængere formindskedes dagligen. Men især bidrog Grev Wedels Fraværelse — han var, som ovenfor fortalt, i det meest kritiske Øieblik i Danmark — til at svække dette Parti i sin første Dannelse. Han betragtedes med Føie som dets Formand, og til ham lænede sig dets øvrige Tilhængere, som til en prøvet Fædrelandets Mand, der ikke fattedes Talent og Kraft til at stille en Modvægt mod Hines exalterede Begeistring. Mod denne Hædersmand — hvis politiske Anskuelser med Hensyn til Skandinavien ville i Norges Historie staae som et stort Talents skarpsindige Overblik — udstrøedes fra de høiere Kredse en Mistillid, som voxede formedelst hans Fraværelse, og i den Grad svækkede hans Indflydelse, at han ved Tilbagekomsten Intet kunde udrette, men maatte, med Hensyn til Rigets udvortes politiske Skjebne,

stille sig iblandt de rolige og uvirksomme Tilskuere, indskrænket til Haabet om en bedre Fremtid.

Imidlertid ville vi ingenlunde paastaae, at Selvstændighedens Mænd byggede deres Tro paa hule Sætninger. Der var tilvisse Stof nok i den udvortes Voldsomhed, hvormed Norges Skjebne egenmægtigen bestemtes i et fremmed Raad, til at hade den besluttede Forening, om hvis Beskaffenhed der herskede en dyb Uvidenhed, og til den Frygt, som maatte raade i Nordmandens Barm for dens Indflydelse paa Norges Fremtid. Europas politiske Forhold vare endnu saa indviklede, Udfaldet af den store Kamp, der netop i denne Vinter med vexlende Held udfegtedes paa Frankriges Sletter, saa ubestemt, Yttringerne om Norges Selvstændighedsstridt omtaltes med saa megen Smiger i udenlandske Blade, saa at det vel maatte være tilladt at vente en heldig Vending for Norges Sag af Fremtiden. Der var noget Hæderligt, noget med Tidens Aand og Ideernes Udvikling Beslægtet, i et Folks Kjækhed, der fremstod i Masse, vægrende sig ved at underkaste sig Voldsmænds Bud, og krævende selv en Stemme i at ordne sine Statsanliggender. — Hvo der kjendte Prindsen maatte desuden være overbeviist om hans rene Hensigter med Hensyn til Norges Skjebne. Der er ikke Een blandt de Mænd, som han senere hen valgte til sit Raad, og hvoraf Flere vel fortjente Nationens Tillid formedelst deres Indsigter og rene patriotiske Sind, som jo gjøre Prindsens varme Følelser for Norge og oprigtige Attraa efter at fremme dets Vel den tilbørlige Ret, hvorimod de Fleste af disse Mænd ikke ansaae ham for at besidde den Fasthed og Energi i Charakteren, som var nødvendig for at gjennemføre saa store og saa dristige Beslutninger, ligesom det ikke kan negtes, at Prindsens Attraa efter at bestige Norges Trone bevægede ham til en Fremgangsmaade, som beredte ham selv store Qvaler og Norge mange Ulemper.

Norges Skjebne udsattes imidlertid ved denne bestemte Modstand til et fjernere Tidspunkt, da Europas Skjebne var afgjort, den store politiske Gaade sammesteds var løst, da Norge i Overgangens Øieblik erholdt kraftfulde Talsmænd for den heldigste og hensigtsmæssigste Forening, og da Sverige, svækket som Norge, ikke havde den sikkre Støtte i sine mægtige Allierede, men fandt det klogere at gaae Norges Fordringer imøde end at fortsætte Forbittrelsesfrigen. Hiin heftige Strid er saaledes glemt, Historien har givet ethvert Parties ædlere Medlemmer deres Ret; men Stridens Følger staae med uforglemmelige Træk indgravede i Fædrelandets Annaler. Norges indre Historie, siden Foreningen med Sverige, fremstiller lignende Virkninger af lignende Aarsager.

Sexogtredivte Capitel.

Norges Uafhængigheds-Erklæring. En Rigsforsamling sammenkaldes. Regenten vælger sit Raad. C. Anker sendes til England.

For at styrke Selvstændighedens Sag benyttede Prindsen sig af Midler, som neppe kunde kaldes hjemlede i Tingenes sande Beskaffenhed, medens de ledede ham til det forønskede Maal. Han forudsatte som givet, at der herskede en almindelig Modvillie mod hvilkensomhelst Forening med Sverige, og at den eenstemmige Mening, som derom i den præliminaire Forsamling paa Eidsvold var yttret, var en Gjenklang af den Stemme, som var almindelig i Norge, paa Fjeld og i Dal. Nu opfordredes derhos Nationen i Masse til, høitideligen at aflægge Eed paa at ville hævde Norges Selvstændighed, hvorved der spærredes ethvert Parti Adgang til at modsætte sig eller hindre Prindsens modige Bestemmelse. Denne gav han den religiøse Farve, som bedst styrker Menneskeværkets Svaghed. Til den Ende udstedte han under 19de

Februar et Circulaire til Bisopperne, for gjennem dem at foranstalte en Samling „i Guds Templer, som skulde gjøre Folket bekjendt med Kongen af Danmarks Tronaffigelse og Prindsens Kald til at styre Riget." „Efter en kort men kraftfuld Indledningstale, naar Frederik den VItes aabne Brev af 14de Januar og mit af 19de Februar er oplæst, skal Folket opfordres til at aflægge følgende høitidelige Eed: „„Sværge I at hævde Norges Selvstændighed, og at vove Liv og Blod for det elskede Fædreland? hvilket med opløftede Fingre besvares med: „„Det sværge vi, saa sandt hjælpe os Gud og hans hellige Ord."" — Dagen skulde betragtes som en Bededag over hele Riget. Til Bekræftelse om at Ceremonien paa befalet Maade var udbyrdet, skulde de tilstedeværende Embedsmænd tilligemed Presten underskrive et Vidnesbyrd om, at den vedkommende Menigheds Medlemmer havde med Fædrelandssind aflagt denne Eed, og Documentet skulde in duplo sendes igjennem Biskoppen til Regjeringen for at bevares i Rigets Arkiv. — Saavidt vides gjordes ingensteds Modstand mod Edens Aflæggelse, endskjønt Mange stiltiende afholdt sig fra at gjøre den, og Andre forklarede dens Indhold efter sine Begreber. Udtrykket „Selvstændighed" var en bred Grundvold for forskjellige Fortolkninger. Paa samme Dag foretoges Valg af trende blandt Menighedens Embedsmænd, Brugseiere, Jorddrotter eller Gaardbrugere over 25 Aars Alder, der skulde møde paa et Sted midt i Amtet, som af Amtmanden nærmere maatte bestemmes, for at vælge 3 af Amtets meest oplyste Mænd, der skulde møde paa Eidsvold den 10de April, for at bestemme og paa Nationens Vegne antage Norges Regjeringsform. Paa samme Maade skulde Valg skee i Byerne.

Ved et Circulaire af samme Dato bekjendtgjordes, at de ikke norskfødte civile, geistlige eller militaire Embedsmænd, som ikke vilde bestemme sig til at tjene Norges Sag, men i Følge det danske Cancellies Bekjendtgjørelse af 5te Februar 1814 foretrak at vende tilbage til Danmark, kunde strax nedlægge deres Embeder i Regentens Hænder. — Paa denne paa Kundgjørelser frugtbare Dag, den 19de Februar, udstedtes endeligen en angaaende det norske Folks fredelige Forhold til andre Nationer og Kaperiets Ophævelse. Den lød saaledes:

„Jeg Christian Frederik, Norges Regent o. s. v. Gjør vitterligt: At jeg tilligemed det norske Folk erkjender det for en udmærket stor Velgjerning, som det har modtaget af Hs. Majestæt Kong Frederik den VIte, at Høistsamme faa Dage førend han løste Folket fra sin Troskabseed skjænkede Norge Freden med Storbrittanien. [1]) Det skulde have været min første Bestræbelse at naae dette Gode; det skal stedse være mit Formaal at vedligeholde samme for det kjære norske Folk, ikke alene med Storbrittanien, men med alle øvrige Magter. Thi erklæres høitidelig: 1) At Kongeriget Norge har Fred med alle Magter; ikkun den er dets Fiende, som vil krænke det norske Folks Selvstændighed, og som med væbnet Haand betræder de norske Grændser eller Norges Kyster. 2) Alle Nationers Krigs- og Handelsskibe tilstedes Adgang til Kongeriget Norges Havne. 3) Alle de under den forrige Regjering udstedte Reglementer for Caperfarten ophæves. 4) Alle Fanger skulle tilbagegives i Masse, og den private Gjæld, som de norske Fanger maatte have gjort, betales. 5) Alle Nationers Skibe, som tilføre Kongeriget Norge Korn eller Fødemidler indtil ²/₃ af Fartøiets Drægtighed, kunne uden Indskrænkning ved nogetsomhelst Forbud, og under alle Omstændigheder imod anordnet Tolds Erlæggelse, udføre hvad norske Producter de maatte ønske, Fødemidler undtagne; dog skulle Fiskevarer i ovennævnte Tilfælde kunne udføres indtil ²/₃ af Skibets Drægtighed."

Men uagtet denne høitidelige Fredserklæring vendte Freden ikke tilbage til Norge. Krigen fortsattes i en frygteligere Stiil end tilforn, Norges Kyster blokeredes strengere,

¹) [Norge fik, som bekjendt, ikke Fred med Storbritanien; thi Kieler-Freden af 14de Januar med dette Rige angik kun det egentlige Danmark, ikke det til Sverige afstaaede Norge.]

og Kornfarten var omgiven med større Farer end nogensinde under denne Krig. Sverige hvæssede sine Vaaben, understøttet af Europas mægtigste Riger, og Selvstændighedsperioden begyndte under de mørkeste Udsigter.

Imidlertid modtoges Prindsens Bestemmelse om at kalde en Rigsdag sammen for at afgjøre Landets Skjebne med Taknemlighed og stor Glæde. Forfatteren, som dengang var i Christiania, udtrykker sig derom i et Brev til en Ven paa følgende Maade: „Efterretningen om Prindsens hæderlige Bestemmelse kun at tage interimistisk Deel i Landets Bestyrelse, og at overlade en af Folket selv valgt og fra alle Stæder og Districter indkommen Repræsentation at afgjøre Alt, hvad der angaaer Landets Stilling, har opvakt stor Glæde. Saavidt jeg har erfaret, ere Meningerne saa deelte, at jeg ikke kan troe Andet end at Alt, hvad der kan siges for og imod Foreningen med Sverige, paa denne Maade bedst vil blive droftet. Maatte nu kun Sverige give os saa megen Rolighed, som behøves til at undersøge denne vigtige Sag, og ikke kræve af os nogen Beslutning for Tiden!"

Imidlertid var Prindsen betænkt paa at vælge de Embedsmænd, hvoraf han vilde sammensætte sit Statsraad. Ogsaa dette var forberedt deels ved hans Raadgivere, deels ved de Bekjendtskaber, han paa sine Reiser i Landet havde gjort. Gjennem Thygeson vare Breve sendte til forskjellige af de Mænd, som havde Prindsens Tillid, hvilke Breve skulde tilbageholdes paa det Postcontoir, som var Angjældende nærmest, for paa en vis Dag at blive ham tilsendt. Et saadant Brev tilhændekom ogsaa Forfatteren, og indeholdt Prindsens Villie, at han skulde indfinde sig i Christiania til en bestemt Dag. Forfatteren adlød Befalingen og reiste til sin Broder, Niels Aall, der havde faaet samme Befaling, for med ham at følge Prindsens Opfordring [1]). Han kom til Christiania den 16de Februar, og meldte sig strax hos Stiftamtmand Thygeson, der opmuntrede ham til at drage til Eidsvold til det vigtige Deliberationsmode, som just den Dag holdtes. Men han undslog sig derfor, deels fordi han ikke havde nogen directe Opfordring dertil af Prindsen, og intet Kald følte, uden en saadan, til at trænge sig ind i en saa vigtig Forhandling, deels fordi hans Ankomst til Eidsvold ei kunde blive betimelig, da Dagen knapt vilde strække til Reisen. I Samtalen med Thygeson, med hvem Forfatteren stod paa den Fod, at han ikke for ham dulgte sin Overbeviisning, men frit kunde udtale, hvad han tænkte om Landets Stilling og Prindsens Forhold, yttrede han sin Frygt for, at Prindsen havde paataget sig et Værk, som oversteg Landets Kræfter at udføre, naar hans Plan ikke havde en hemmelig, Nationen ubekjendt, Understøttelse. Saavel af denne Prindsens Indkaldelse til Christiania som af private Meddelelser troede Forfatteren at have sporet Prindsens Hensigt at benytte hans Tjeneste under den nye Statsorganisation. Men han havde forladt sit Hjem med den urokkelige Beslutning ikke at indtræde i nogen offentlig Stilling, hvortil han følte sig mindre skikket baade i Følge sine Evner, og fordi hans borgerlige Stilling i Fædrelandet krævede hans Tid og hans Opmærksomhed. Efter hans yttrede Anskuelser om Landets Stilling maatte ogsaa Thygeson overbevise sig om, at Forfatteren ei var den Mand, som Prindsen kunde bruge til Udførelsen af sine Planer.

Faa Dage efter kom Prindsen til Christiania, og Forfatteren ilede nu at melde sin Ankomst efter hans Befaling, og udbede sig en Audience for at erfare hans Villie. Prindsen tog vel naadig imod ham; men han mærkede strax Spor af, at Thygeson havde gjort Prindsen bekjendt med hans Mistillid til et heldigt Udfald af de tagne Forholdsregler. Prindsen erklærede ham sin Bestemmelse, ikke at underkaste sig Kielertractatens Vilkaar, men at sætte Magt imod Magt, og at forsvare Riget, om fornødent gjordes, med Vaaben, dersom dets Selvstændighed antastedes. Denne Beslutning grundede han paa sin Erfaring om Folkestemningen over det hele Rige.

---

[1]) N. Aall kunde formedelst Sygdom ikke gjøre Følge, og kom først nogle Dage senere.

Forfatteren yttrede med Beskedenhed, at Nationens almindelige Modbydelighed for en Forening med Sverige vel var ham bekjendt; men at den tillige var underordnet Betragtningen over hvad der kunde tjene til Landets Vel under nærværende Omstændigheder. Han troede ikke, at Nationen havde Kraft til at modsætte sig Foreningen, naar den var bestemt af et saa mægtigt europæisk Forbund, som det Sverige havde paa sin Side, ikke heller at Norge kunde bestaae som selvstændigt Rige, naar det indviklede sig i Krig med Sverige og England, og han ansaa det for rigtigt at undersøge de Betingelser, under hvilke Foreningen kunde skee, førend nogen bestemt Vægring i denne Henseende erklæredes. Især lagde han Vægt paa den Mangel af Fødemidler, som herskede i Landet, og paa den Hungersnød, som vilde blive Følgen af at Norges Kyster blokeredes af engelske og svenske Krydsere. Prindsen svarede: „Er der ikke en Gud i Himlen? ham maa Norge stole paa i en saa retfærdig Krig som denne." Iøvrigt gjentog han den Forsikkring, at han under den ham bekjendte Folkestemning ikke vovede at understøtte en Forening med Sverige, der vilde affstedkomme rædselfulde Scener. — Efterat Forfatteren havde yttret sin Mening med Frimodighed, følte han ikke Kald til videre Indvending, og en Samtale endte, hvis Indhold ikke havde tilfredsstillet nogen af Parterne.

Efter denne Samtale ønskede Forfatteren Intet meer end at vende tilbage til sit Hjem; men han blev opholdt i 3 Uger i Christiania, fordi Prindsen havde overdraget ham at ordne et Anliggende, i Sammenhæng med ovenfor omhandlede Pengevæsensmøde, som under Conjuncturernes Gang var blevet uden mindste Betydning, og paa hvilket enhver Møie kunde ansees spildt. Disse tre Uger vare nogle af de ubehageligste, han nogensinde i Selskabslivet har levet, ikke alene formedelst Prindsens formeentligen forandrede Forhold mod ham, der ikke svarede til hans foregaaende Forekommenhed, men fornemmeligen formedelst den Miskjendelse, for hvilken han var udsat af sine Landsmænd. Det var en Qval i de Dage at være tilstede i store Selskaber eller endog i Vennelag, naar man ei kunde deeltage i de patriotiske Sværmerier og høie Talemaader om Nationens Kraft, Regentens Viisdom og andre Staters ugudelige Mishandling af Fædrelandet, som gaves til Priis i Sang og i Prosa. Han maatte ofte spørge sig selv, om han i sine Anskuelser om Fædrelandets Stilling virkelig var saa aldeles paa Afveie, at han fortjente at regnes blandt dem, der vilde forraade dets dyrebareste Interesser. Lykkeligviis traf han paa Venner og anseete Mænd i Fædrelandet, der tænkte som han om dets Stilling, og han blev snart enig med dem om at forholde sig passiv under disse muntre Bevægelser, og rolig oppebie Gaadens Opløsning.

Den 22de Februar var en af den Tids Høitidsdage, hvori Prindsen for en Forsamling af samtlige militaire, geistlige og civile Autoriteter — Forfatteren var ogsaa der tilstede — oplæste Kongen af Danmarks Declaration i Anledning af Rigernes Skilsmisse, hvorefter han holdt en Tale til Forsamlingen, hvori Danmarks vanskelige Stilling erkjendtes, og den Fyrste beklagedes, som uforskyldt stedtes i samme. Under denne Tale var Prindsen saa bevæget, at Ordet gik fra ham, og han maatte standse et Øieblik; men efter en behændig Talevending, hvori han erklærte sig saa rørt, at han ikke kunde finde Udtryk for sine Følelser, optog han igjen Talens Traad, og fortsatte den med den ham egne Færdighed under de Tilstedeværendes meest aabenbare Deeltagelse. Han endte Talen med de Ord:

„I Følge heraf er jeg tilbagekaldt og befalet at overlevere Fæstningerne til de svenske Tropper, — men jeg har raadført mig med Folkets Stemning; overalt har den gjenlydt for mig: Vi ville være Norske og ikke Svenske! Jeg følger villigen dette Kald, at forsvare et uafhængigt Folks Rettigheder; hvis jeg forlod det, vilde dette give Fienden Midler i Hænde til at udsprede Splid og Uorden. Hører min Beslutning, og hvorledes jeg for denne Forsamling, som for hele Folket, kundgjør samme.

Efterat Prindsen derefter havde forelæst det forhen anførte aabne Brev og Kundgjørelsen tilføiede han: „Mit Løfte til Norges Sag nedlægger jeg for denne For-

stille sig iblandt de rolige og uvirksomme Tilskuere, indskrænket til Haabet om en bedre Fremtid.

Imidlertid ville vi ingenlunde paastaae, at Selvstændighedens Mænd byggede deres Tro paa hule Sætninger. Der var tilvisse Stof nok i den udvortes Voldsomhed, hvormed Norges Skjebne egenmægtigen bestemtes i et fremmed Raad, til at hade den besluttede Forening, om hvis Beskaffenhed der herskede en dyb Uvidenhed, og til den Frygt, som maatte raade i Nordmandens Barm for dens Indflydelse paa Norges Fremtid. Europas politiske Forhold vare endnu saa indviklede, Udfaldet af den store Kamp, der netop i denne Vinter med vexlende Held udfegtedes paa Frankriges Sletter, saa ubestemt, Yttringerne om Norges Selvstændighedsstridt omtaltes med saa megen Smiger i udenlandske Blade, saa at det vel maatte være tilladt at vente en heldig Vending for Norges Sag af Fremtiden. Der var noget Hæderligt, noget med Tidens Aand og Ideernes Udvikling Beslægtet, i et Folks Kjækhed, der fremstod i Masse, vægrende sig ved at underkaste sig Voldsmænds Bud, og krævende selv en Stemme i at ordne sine Statsanliggender. — Hvo der kjendte Prindsen maatte desuden være overbeviist om hans rene Hensigter med Hensyn til Norges Skjebne. Der er ikke Een blandt de Mænd, som han senere hen valgte til sit Raad, og hvoraf Flere vel fortjente Nationens Tillid formedelst deres Indsigter og rene patriotiske Sind, som jo gjøre Prindsens varme Følelser for Norge og oprigtige Attraa efter at fremme dets Vel den tilbørlige Ret, hvorimod de Fleste af disse Mænd ikke ansaae ham for at besidde den Fasthed og Energi i Charakteren, som var nødvendig for at gjennemføre saa store og saa dristige Beslutninger, ligesom det ikke kan negtes, at Prindsens Attraa efter at bestige Norges Trone bevægede ham til en Fremgangsmaade, som beredte ham selv store Qvaler og Norge mange Ulemper.

Norges Skjebne udsattes imidlertid ved denne bestemte Modstand til et fjernere Tidspunkt, da Europas Skjebne var afgjort, den store politiske Gaade sammesteds var løst, da Norge i Overgangens Øieblik erholdt kraftfulde Talsmænd for den heldigste og hensigtsmæssigste Forening, og da Sverige, svækket som Norge, ikke havde den sikkre Støtte i sine mægtige Allierede, men fandt det klogere at gaae Norges Fordringer imøde end at fortsætte Forbittrelsekrigen. Hiin heftige Strid er saaledes glemt, Historien har givet ethvert Partiès ædlere Medlemmer deres Ret; men Stridens Følger staae med uforglemmelige Træk indgravede i Fædrelandets Annaler. Norges indre Historie, siden Foreningen med Sverige, fremstiller lignende Virkninger af lignende Aarsager.

Sexogtredivte Capitel.

Norges Uafhængigheds-Erklæring. En Rigsforsamling sammenkaldes. Regenten vælger sit Raad. C. Anker sendes til England.

For at styrke Selvstændighedens Sag benyttede Prindsen sig af Midler, som neppe kunde kaldes hjemlede i Tingenes sande Beskaffenhed, medens de ledede ham til det forønskede Maal. Han forudsatte som givet, at der herskede en almindelig Modvillie mod hvilkensomhelst Forening med Sverige, og at den eenstemmige Mening, som derom i den præliminaire Forsamling paa Eidsvold var yttret, var en Gjenklang af den Stemme, som var almindelig i Norge, paa Fjeld og i Dal. Nu opfordredes derhos Nationen i Masse til, høitideligen at aflægge Eed paa at ville hævde Norges Selvstændighed, hvorved der spærredes ethvert Parti Adgang til at modsætte sig eller hindre Prindsens modige Bestemmelse. Denne gav han den religiøse Farve, som bedst styrker Menneskeværkets Svaghed. Til den Ende udstedte han under 19de

Forfatteren yttrede med Beskedenhed, at Nationens almindelige Modbydelighed for en Forening med Sverige vel var ham bekjendt; men at den tillige var underordnet Betragtningen over hvad der kunde tjene til Landets Vel under nærværende Omstændigheder. Han troede ikke, at Nationen havde Kraft til at modsætte sig Foreningen, naar den var bestemt af et saa mægtigt europæisk Forbund, som det Sverige havde paa sin Side, ikke heller at Norge kunde bestaae som selvstændigt Rige, naar det indviklede sig i Krig med Sverige og England, og han ansaa det for rigtigt at undersøge de Betingelser, under hvilke Foreningen kunde skee, førend nogen bestemt Vægring i denne Henseende erklæredes. Især lagde han Vægt paa den Mangel af Fødemidler, som herskede i Landet, og paa den Hungersnød, som vilde blive Følgen af at Norges Kyster blokeredes af engelske og svenske Krydsere. Prindsen svarede: „Er der ikke en Gud i Himlen? ham maa Norge stole paa i en saa retfærdig Krig som denne.“ Iøvrigt gjentog han den Forsikkring, at han under den ham bekjendte Folkestemning ikke vovede at understøtte en Forening med Sverige, der vilde afstedkomme rædselfulde Scener. — Efterat Forfatteren havde yttret sin Mening med Frimodighed, følte han ikke Kald til videre Indvending, og en Samtale endte, hvis Indhold ikke havde tilfredsstillet nogen af Parterne.

Efter denne Samtale ønskede Forfatteren Intet meer end at vende tilbage til sit Hjem; men han blev opholdt i 3 Uger i Christiania, fordi Prindsen havde overdraget ham at ordne et Anliggende, i Sammenhæng med ovenfor omhandlede Pengevæsensmøde, som under Conjuncturernes Gang var blevet uden mindste Betydning, og paa hvilket enhver Møie kunde ansees spildt. Disse tre Uger vare nogle af de ubehageligste, han nogensinde i Selskabslivet har levet, ikke alene formedelst Prindsens formeentligen forandrede Forhold mod ham, der ikke svarede til hans foregaaende Forekommenhed, men fornemmeligen formedelst den Miskjendelse, for hvilken han var udsat af sine Landsmænd. Det var en Qval i de Dage at være tilstede i store Selskaber eller endog i Vennelag, naar man ei kunde deeltage i de patriotiske Sværmerier og høie Talemaader om Nationens Kraft, Regentens Viisdom og andre Staters ugudelige Mishandling af Fædrelandet, som gaves til Priis i Sang og i Prosa. Han maatte ofte spørge sig selv, om han i sine Anskuelser om Fædrelandets Stilling virkelig var saa aldeles paa Afveie, at han fortjente at regnes blandt dem, der vilde forraade dets dyrebareste Interesser. Lykkeligviis traf han paa Venner og anseete Mænd i Fædrelandet, der tænkte som han om dets Stilling, og han blev snart enig med dem om at forholde sig passiv under disse muntre Bevægelser, og rolig oppebie Gaadens Opløsning.

Den 22de Februar var en af den Tids Høitidsdage, hvori Prindsen for en Forsamling af samtlige militaire, geistlige og civile Autoriteter — Forfatteren var ogsaa der tilstede — oplæste Kongen af Danmarks Declaration i Anledning af Rigernes Skilsmisse, hvorefter han holdt en Tale til Forsamlingen, hvori Danmarks vanskelige Stilling erkjendtes, og den Fyrste beklagedes, som uforskyldt stedtes i samme. Under denne Tale var Prindsen saa bevæget, at Ordet gik fra ham, og han maatte standse et Øieblik; men efter en behændig Talevending, hvori han erklærte sig saa rørt, at han ikke kunde finde Udtryk for sine Følelser, optog han igjen Talens Traad, og fortsatte den med den ham egne Færdighed under de Tilstedeværendes meest [illegible] bare Deeltagelse. Han endte Talen med de Ord:

„I Følge heraf [illegible] tilbagekaldt [illegible] at overlevere Fæstningerne [illegible] act svenske Tropp[illegible] Folkets Stemning; [illegible] Ide[illegible] Den [illegible] Svenske! [illegible] ægtes, [illegible] hvid jeg [illegible] endighe[illegible]

[illegible] ts sidste Ord [illegible] havde nogen [illegible] ille modsætte sig

samling, og fra Enhvers Hjerte møder jeg vist det samme. Paa Bededagen skulle vi samlede høitideligen aflægge vor Eed for Guds Aasyn." Efterat flere til Dagen hørende Documenter vare blevne oplæste, endte Prindsen dette Møde med de Ord: „Og nu, Medborgere! giver Hverandre Hænderne med det Løfte samdrægtigen at virke som trofaste Nordmænd for Norges den gode Sag, hvilken Gud velsigne!"

Prindsens Tale gjorde stort Indtryk, og Løftet gik under stor Bevægelse fra Haand til Haand uden Yttring af nogen Meningsforskjel. Derpaa red Prindsen gjennem Byens Gader, viiste sig for Folket under Hurraraab, og blev paa Torvet hyldet af det forsamlede Militaire, til hvilket Prindsen ogsaa talte nogle begeistrende Ord. Hele Christiania var den Dag i Bevægelse, som til Høitideligholdelsen af den største Glædesfest, og den var dog egentligen en Indgang til store Lidelser og Savn. Festligheden endtes med et stort Middagstaffel, hvortil Alle vare indbudne, som havde været tilstede ved Formiddagshøitideligheden i Palaiet.

Samme Dag ankom til Christiania en Deputation af svenske Herrer, bestaaende af Landshøvdingen i Gøteborg Grev A. Rosen, Baron Sköldebrand og Lilliehorn, hvis Ærinde var at forelægge en fra Kongen af Sverige udstedt Proclamation til Nordmændene[1]. For at give sit Svar derpaa et officielt Anstrog og tillige gjøre Indtryk paa de Svenske, havde Regenten samlet om sig flere af sine Officeerer og fornemste Embedsmænd, som opstilledes i en Række ved den ene Side af Salen. De svenske Herrer traadte ind i Salen med øiensynlig Forundring over den Maade, hvorpaa de bleve modtagne. Prindsen henvendte i stor Bevægelse nogle heftige og bebreidende Ord til dem, hvori han gik løs paa de Midler, som den svenske Regjering anvendte for at vinde Norge, især paa det Hungersystem, hvorved den vilde bane sig Vei til Rigernes Forening. „Er det saaledes — udbrød han — at Deres Konge vil vinde Norge?"[2]. Prindsen var heftig, og syntes at behage sig i at affærdige de svenske Sendemænd haanligen i de forsamlede norske Mænds Nærværelse. De svenske Herrer hørte tause paa denne haarde og ved saadan Leilighed mindre passende Tiltale, og forlode Audiencesalen lidet tilfredse med, hvad der var passeret. De yttrede sig udenfor Prindsens Gemak deels med Haan, deels med Forbittrelse over den Behandling, som var dem vederfaret[3]. De reiste saaledes tilbage med uforrettet Sag; men deels manglede Kongen af Sverige endnu Midler til at tvinge Norge med Magt, deels stolede han vel paa den forestaaende Rigsforsamlings Beslutning paa Eidsvold, og udsatte derfor alle fiendtlige Foranstaltninger. Kun Blokadesystemet fortsattes paa Kysten med Haardnakkenhed.

Intet kunde mere lægge Prindsens faste Beslutning for Dagen, at afviise enhver Tilnærmelse fra Sveriges Side, som havde det fjerneste Hensyn til at gjøre Kielertractaten gjældende, end denne haanlige Affærdigelse af de svenske Sendemænd. Derved viiste han tillige sine store Forhaabninger til sin Sags Retfærdighed, som lod ham foragte enhver diplomatisk Klogskab og den sindige Færd, der maatte lette ham Midlerne til at udføre sin store Sag. Den roligere Deel af Nationen, der ikke

---

[1]) Proclamationen paa Svensk, tilligemed en Oversættelse paa Norsk, som ledsagede den, findes indført i Tiden No. 72, 1814. See Bilag 69 a. I samme Bilag b. meddeles Kronprindsens første Ytringer og Befalinger i Anledning af Kielerfreden.

[2]) Vi have af Kong Carl den 13des ovenfor i Bilagene anførte Breve seet, at han foretrak aaben Feide for dette Udhungringssystem.

[3]) Etatsraad Treschow, som var en af de Tilstedeværende under denne Audience, fortalte det Passerede, saaledes som anført, i et Selskab, hvori Forfatteren var, og hvorhen Treschow kom lige efter Audiencen. Treschow, dengang Prindsens Sag hengiven, fandt dennes Færd passende. Grev Wedel, som paa sin Tilbagereise til Norge igjennem Sverige talte med Grev Rosen, forsikkrede, at Rosen mere loe end harmedes over den Modtagelse, den svenske Deputation havde faaet i Norge. [Begivenheden er omtrent ligesom her berettet i Schinkels Minnen VIII. 42—43. Grev Rosen afreiste samme Dag fra Christiania, uden at modtage Prindsens Indbydelse til Middag.]

med Regjeringens Chef henreves til sværmeriske Forhaabninger om et heldigt Udfald, bifaldt ikke denne Prindsens aabne, men ukloge Færd, og anede sørgelige Følger deraf. Hvor meget vilde Prindsen ikke have lettet sig Midlerne til at udføre sine store Planer, naar han havde gaaet Sveriges Konge i Møde med en venligere Færd, søgt at forhale de diplomatiske Forhandlinger og med dem de fiendtlige Skridt fra Sveriges Side! Han havde hertil den gyldigste Anledning, da kun Magten midlertidigen var lagt i hans Haand, og han kunde henskyde Sagens endelige Afgjørelse til den store Forsamling, som om en kort Tid skulde møde paa Eidsvold, og veie det vigtige Statsanliggende. Han havde derved banet sig Vei til en fredsommeligere Mellemtilstand, i hvilken forberedende Anstalter kunde gjøres til at forebygge Hungersnød og samle Forsvarsmidler. Nu derimod vare alle Prindsens Skridt beregnede paa at afvise enhver Underhandling med Sverige, høit for hele Europas Øine at erklære Norges bestemte Villie at forsvare sin Selvstændighed uden noget Slags Hensyn til Kielertractaten, og han fremlokkede derved ligesaa unyttigen som uklogt den fiendtlige Adfærd fra Naborigets Side, der meget forværrede Norges Stilling. Hvor megen Grund der end er til at antage, at Prindsen havde den reneste Villie til at befordre Norges Vel, kan det vel ikke nægtes, at han ei i denne Henseende førte Regjeringens Tømme med Klogskab, men gav sig i rolige og upartiske Dommeres Øine Mine af, at Ønsket om at ophøies til Norges Konge laa ved Siden af hiin ædelmodige Attraa efter at befordre Norges sande Vel. Idet vi saaledes holde fast ved den Tro, at Prindsens Mellemkomst, efterat den gamle Forbindelse var opløst, i mange Henseender var velgjørende for Norge, og beredte en lykkelig Overgang til den nye Statsforfatning, kunne vi ikke holde den Mening tilbage, at hiin nyligen beskrevne Mellemact i Selvstændighedens store Skuespil, som skjærpede Sveriges fiendtlige Foranstaltninger, var et stort Feilgreb fra Regentens Side, som med Lethed kunde været undgaaet. Hans aabne Færd kaster ingen Skygge paa hans Characteer som Menneske, men fordunkler hans diplomatiske Evne paa den Tid til at gjennemføre vigtige Statsanliggender.

Nogle Dage efter kom Grev Wedel tilbage fra Danmark, hvorhen han af Aarsager, som ovenfor ere fortalte, var bleven nedkaldt.[1]) Wedels Kald til Danmark paa den Tid kunde ansees som et glimrende Exil fra hans Fædreland, under hvilket han overvældedes med udvortes Høflighedsbeviser, medens hans politiske Færd var en Gjenstand for Mistanke. Efterat Kongen af Danmark var bleven nødt til at afstaae Norge, var der ingen Grund til meer at holde Greven tilbage i Kjøbenhavn, og han vendte nu hjem til Fædrelandet. Han foretog Reisen igjennem Sverige, og Rygtet sagde, at Greven paa denne havde underholdt sig med flere betydningsfulde Svenske om de norske Anliggender, uden at det er Forfatteren bekjendt, om Rygtet medførte Sandhed; — for ham udlod Greven sig derom ikke. — Da Greven var

[1]) [Sfr. ovenfor S. 319 Anm. Paa Opreisen til Norge tog Greven, neppe uden Hensigt, en Omvei om Wenersborg, Feltmarskalk Essens Hovedqvarteer, og havde her en Samtale med denne, hvorom Essens Brev til Wedel af 27de Juni 1814 (trykt hos Schinkel-Bergman VIII. 347) giver interessant Oplysning. Essen minder heri Wedel om, at denne ved hiin Sammenkomst havde erklæret, at dersom det Haab, man i Norge nærede om, ved Englands og de andre Stormagters Bistand at hævde sin Selvstændighed, ikke var et Blendverk, skulde han (Wedel) være den første til at modsætte sig Svenskens Fremtrængen over Landets Grændser. Nu, da Erfaringen har viist, at dette Haab var Blendverk, opfordrer Essen Greven til at holde sit for dette Tilfælde givne Løfte, ved at anvende alle Midler, som staa i hans Magt, til i Norge at oprette den eneste Sagernes Stilling, som kan befæste saavel dette Lands som Sveriges Sikkerhed og Lykke. „De allierede Magters Herrer Commissarier, slutter han, som kjende Indholden af dette Brev og behage at overbringe det, ville ikke undlade at paavise Dem den Vei, De har at tage, for at fortjene Norges Taknemlighed og vinde Agtelse i hele Norden, som har sine Øine fæstede paa Dem."]

kommen tilbage, meldte han sig strax hos Regenten, som tilsagde ham en Audience. Forfatteren var tilfældigviis i Prindsens Forgemak, da Greven traadte ind i samme til Audience. Da Wedel saa Forfatteren, gik han ham i Møde, hilsede ham, og spurgte ham med Heftighed temmelig høit: „Hvad er det for dumme Streger I gjøre her i Norge?" Han trak nu Greven hen i en Vinduesfordybning, og underrettede ham om, at Stemningen i Christiania, som og blandt de her Tilstedeværende, var saadan, at slige Udladelser ikke vilde være paa det rette Sted, og sagde derhos, at han endnu samme Aften vilde indfinde sig paa Bogstad for at sætte ham ind i Sagernes sande Sammenhæng. Greven beqvemmede sig derfor til en roligere Fremgangsmaade, og blev, efterat han efterhaanden havde hilset paa sine Bekjendte, indladt til Prindsen. Samtalen imellem dem blev ført saa høirøstet, at den opvakte deres Opmærksomhed, som vare forsamlede i Forgemakket, hvor meget end den fornuftige Deel af samme søgte at aflede den fra den urolige Scene. Ordene trængte ikke fra Prindsens Cabinet ud i Forgemakket, men de høie Toner antydede heftige, alvorlige og mindre end venskabelige Discussioner. Greven fortalte siden Forfatteren, at hans Samtale med Prindsen var gaaet ud paa Dagens store politiske Spørgsmaal. Prindsen havde da ogsaa henskudt sig under Nationens almindelige Bifald til den af ham valgte Fremgangsmaade, og lagt sin Sag i det guddommelige Forsyns Haand, som ikke vilde, at Uretfærdighed skulde seire, og Sandhed og Ret forgaae, hvorhos han yttrede Haab om Englands Understøttelse af Norges Selvstændighedssag. Greven derimod beraabte sig, til Understøttelse for sine Anskuelser, paa de europæiske Magters Villie, paa Norges Svaghed til at imodstaae en saadan Magt, og lagde Vægt paa, at Tiden nu var kommen til at forene de skandinaviske Riger under en constitutionel, paa begge Rigers indvortes Forhold grundet Forfatning. Han meente, at Regenten var forpligtet til at høre, hvilke Forslag Kongen af Sverige havde at gjøre, førend han afviiste al Underhandling, og at han uforbeholdent burde forelægge Folkets Repræsentanter alle Omstændigheder i en aaben og upartisk Fremstilling. Striden endtes uden Resultat. Utilfredse, for ei at sige forbittrede, skiltes begge fra hinanden, og paa Grevens Ansigt sporedes, da han med stærke Skridt traadte ud i Forsamlingen, den høieste Grad af en oprørt Sindsforfatning, hvis Heftighed dog beroligedes ved Samtale om ligegyldige Gjenstande med flere af Grevens Venner og Bekjendte i Forgemakket.[1] I en roligere og fortrolig Samtale paa Bogstad samme Aften gjorde Forfatteren Greven bekjendt med Tingenes sande Stilling, og søgte at afholde ham fra den raske Indgriben i Tingene, hvortil han følte et indvortes Kald, og som laa i hans Charakteer. Greven var vant til af sine Landsmænd at modtage Beviser paa Høiagtelse, og at tage virksom Deel i Landets vigtige Anliggender; han havde djærvt Mod til at sige reent ud sin Mening, ubekymret om i hvis Øren den faldt, og den Tanke var ham utaalelig, at han nu skulde behandles som en Fædrelandets Forræder, og nødes til at lægge Skjul paa en Overbeviisning, der hvilede paa Sandheder, som han meente laa klart for hver Mands Øine. Da han imidlertid, fornemmeligen gjennem sin Svigerfader, Kammerherre Anker, blev nøiere bekjendt med de sande

[1]) [Schinkel-Bergman, som (VIII. 47) omtaler denne Samtale tildeels efter Aall, tilføier følgende Yttringer af Wedel: „Deres Høihed compromitterer Danmark og Norge paa een Gang. De udsætter Dem for selv at tabe Arveretten til Tronen, da alle Magter have forenet sig mod os. Jeg bringer D. Høihed Kongen af Danmarks Ønske, at De opfylder Deres Pligt og forlader Norge. Schimmelmann og Rosenkrantz have udtalt samme Ønske." Denne Tiltale æggede Prindsen, som spurgte Greven, om han var ræd. „Naadige Herre, svarede Wedel, som nærmede sig og fattede Prindsen i Armen; man maa være af kongeligt Blod, for at vove at gjøre mig dette Spørgsmaal. Jeg vil aldrig kunne dele Deres Hensigter, thi De styrter Norge i en Afgrund af Ulykker. Men skal Mod lægges for Dagen i en bedre Sag, saa kom med mig, og vi skulle see, hvem af os har meest." — Disse Yttringer af Grev Wedel har Udg. ogsaa for længere Tid tilbage hørt rygteviis omtale.]

Forhold i Fædrelandet paa den Tid, overbeviistes han om, at det vilde være et unyttigt Arbeide at ville bringe Prindsen og hans Tilhængere til at forandre den tagne Beslutning, eller svække deres Haab om en fremmed, især engelsk, Understøttelse, da dette Haab næredes ved de ofte gjentagne Bemærkninger til Roes for Nordmandens kjække Modstand, som gjordes af engelske Journalister og gjentoges af danske og norske Blade. De bleve saaledes enige om at forholde sig aldeles passive, og om end ikke fornægte sin Tro og Overbeviisning, saa dog ikke foretage noget positivt, i dette Dieblik aldeles unyttigt, Skridt til at forandre de nærværende Forhold, i det Haab, at der inden Rigsforsamlingen sattes, og især paa den, vilde fremkomme Oplysninger om Tingenes sande Stilling, der vilde forandre Regentens og den større Deel af Folkets Anskuelser om Rigets politiske Stilling. [1])

Den befalede Bededag høitideligholdtes i Christiania den 25de Februar, og Prindsen, omgiven af sin Stab og eskorteret af Stadens Borgergarde med et Detaschement ridende Jægere, begav sig Kl. 11 Formiddag igjennem det en haie opstillede Militaire til Hest fra Palæet til Kirken. Der opførtes foruden den almindelige Orgelmusik ogsaa Sangmusik af Hovedstadens bedste Sangerinder, hvis virkelig store Talent paa den Tid ofte sattes i Bevægelse. Biskop Bech holdt Indledningstalen, og efter denne oplæstes Prindsens Kundgjørelse. Derpaa forlod Prindsen sin Kirkestol og steeg ned i Kirken til en ved Choret anbragt Forhøining, som han besteeg, omgiven af sin Stab, af Hovedstadens vigtigste geistlige og verdslige Embedsmænd og af Byens Repræsentanter. Nu opfordrede Biskoppen den forsamlede talrige Menighed, der udfyldte hver Plads i Kirken, til Edens Aflæggelse, hvilket skede idet Regenten og den forsamlede Mængde med oprakte Fingre svore paa: „at ville hævde Norges Selvstændighed, og vove Liv og Blod for det elskede Fædreland." Prindsen selv var dybt bevæget, og den høitideligste Stemning sporedes hos ham som hos alle Tilstedeværende. Efter Edens Aflæggelse henvendte Regenten sig til Forsamlingen med følgende Tiltale:

„Gud den Almægtige har hørt vor Eed. Han kjender min Oprigtighed, og han vil skjænke mig Kraft og Viisdom til at udføre det store Værk til Folkets Frelse og dets Rettigheders Forsvar. Vort Haab staaer til Forsynet, som vil velsigne vor retfærdige Sag formedelst den Samdrægtighed, der besjæler os Alle, og paa hvilken den Pagt, vi have indgaaet, er bygget saa fast som paa Norges Klippegrund! Nu lyde Bønnen i Herrens Huus!"

Efterat Thaarups Hymne: „Gud Jehova, vi prise Dig" var afsjunget, holdtes nu den egentlige Prædiken af Biskop Bech, hvis Taler sjelden vare udmærkede, men aldrig maadelige, og af ham oplæstes efter Prædikenens Slutning adskillige Documenter angaaende Norges politiske Forhold. Acten endtes med et Recitativ henvendt til Prindsen, og med et Udraab af Biskoppen, hvori hele Forsamlingen istemte: „Held for Norge, Held for Norges Regent!" Denne Hylding besvarede Prindsen fra Kirkestolen med de Ord: „Elskede norske Folk! Modtager mit Hjertes Tak! Folkets Kjærlighed er min Glæde og min Løn. Lad mig altid finde en saadan Stemning iblandt Eder, og Gud skal velsigne os Alle." Høitideligheden gjorde et dybt Indtryk paa den hele Forsamling, og der var vist ingen for sit Fædreland følende Nordmand, til hvilken politisk Farve han end monne høre, som jo forlod denne Høitid med et rørt Sind og de varmeste Ønsker for Norge. Forfatteren veed aldrig at have bivaanet nogen Kirkehøitid, hvorved han som Nordmand har følt sig mere bevæget. Høitidshandlingen feiredes paa samme Maade over det ganske Land, og det kan ikke nægtes, at den Virkning, som var beregnet, ved den at begeistre Nationen for Selvstændighe-

[1]) I denne Samtale fortalte Greven Forfatteren, at Kongen af Danmarks sidste Ord til ham ved Afskedsaudienceen var, at „dersom Nordmændene endnu havde nogen Godhed tilbage for Danmark og det danske Kongehuus, maatte de ikke modsætte sig Foreningen."

dens Sag i Prindsens Forstand, i en høi Grad opnaaedes, endskjønt ikke alle Svarende gave den Prindsens Fortolkning.

Efterat Prindsen saaledes havde helliget sin Beslutning og for Guds og Menneskenes Øine bekræftet Selvstændighedens Sag, var han betænkt paa at organisere den norske Regjering. Han oprettede i den Anledning den 2den Marts et Regjeringsraad med 5 Departementer, til hvis Chefer han udnævnte følgende Mænd under Navn af Regjeringsraader, nemlig:

Generalmajor Haxthausen til Chef for første Departement for Finantserne, og til Medlem deraf Kjøbmand Carsten Tank[1]). — Jonas Collett, Amtmand i Buskeruds Amt, udnævntes til Chef for andet Departement for de indre Anliggender. — Conferentsraad Sommerhjelm til Chef for tredie Departement for Justitsvæsenet. — Raadmand Niels Aall til Chef for fjerde Departement for Handels- og Toldfaget. — Conferentsraad Carsten Anker til Chef for femte Departement for Fabrik-, Skov- og Bergvæsen. — Kammerherre Rosenkrantz udnævnedes til Regjeringsraad og Directeur i Rigsbanken. — Til samme Tid oprettedes en Commitee for Oplysningsvæsenet, det lærde og Almueskolevæsenet, samt for geistlige Embeders Besættelse, til hvis Medlemmer udnævntes Biskop Bech, Professorerne Treschow og Sverdrup. — Regjeringsraadene tildeeltes en Rang lige med No. 2 i den gjældende danske Rangsforordnings 2den Klasse.

Med Hensyn til dette Valg have vi kun lidet at tilføie. Vi have deels i det Foregaaende havt Leilighed til at fremstille Enkelte iblandt disse Regjeringsraader for vore Læsere, deels vil Historiens Fremskridt give os Anledning til at gjøre os bekjendt med deres Værd og Indflydelse paa Fædrelandets Anliggender. Alle vare de tilvisse besjælede af den varmeste Iver for Selvstændighedens Sag; Alle glødede de af ædel Varme for Fædrelandets Held og Lykke; Alle vare de — saavel de, der gjemmes i Gravens Skjød, som de, der endnu leve — Prindsen og den Sag, til hvilken de havde svoret, oprigtigen hengivne, og de ivrigste og competenteste Forsvarere for hans Færd under paafølgende vexlende Skjebne. I Regjeringsvæsenet kunde de ikke være lige øvede; thi Nogle havde aldrig deri taget Deel. Statsstyrelsens simpleste Former maatte endog være Enkelte af dem ubekjendte, og Statsvidenskaben i sin daværende Skikkelse havde Ingen af dem grundigen studeret. Men overhovedet maa det siges om dem, at de ved deres Færd, som Medlemmer af Statsraadet under den korte Selvstændighedsperiode, ikke beskjæmmede det trufne Valg, ligesom de og, endskjønt faste i deres politiske Tro, hørte til de moderateste og tolerenteste af Selvstændighedspartiet. Nogle af dem satte deres borgerlige Velfærd paa Spil under deres Deeltagelse i Statsstyrelsen[2]), og reiste sig aldrig af den Forstyrrelse i deres private Stilling, som derved forvoldtes dem, endskjønt de ved Fratrædelsen under Regjeringsskiftet intet Vederlag forlangte for deres Opoffrelse[3]). Nationen skylder saaledes disse Mænd Erkjendtlighed, og Historien vil give dem som et Statsraadssamfund det Eftermæle, at de opfyldte vanskelige Embedspligter med Held og et fædrelandsk Sind, og at de med Klogskab og Værdighed forberedede den lykkelige Overgang til Norges nye Statsforfatning. I Landets kritiske Periode, under Krigen 1814, viiste Flere blandt Statsraadets Medlemmer et Mod og en Conduite, der neppe tilborligen er bleven paaskjønnet.

Haxthausens Udnævnelse til Finantsminister var vistnok et mindre heldigt Valg. Forfatteren vil ikke paatage sig at fælde Dom over en Mand, som Faa af vore Landsmænd forstode at bedømme, og hvis Færd som Embedsmand han havde

---

1) [Efter Gjessings Christian VIII.s Historie S. 68 antog Tank paa Forslag af Lector Abler Titel af Calculator.]
2) [Dette antager Berg var Tilfældet med Nils Aall.]
3) Rosenkrantz nød i sine sidste Dage, da Næringssorger begyndte at trykke den agtværdige Olding, en Pension. [De her nævnte Mænd ere nu alle døde.]

liden Leilighed til at kjende; men med Vished tor det vel paastaaes, at han ikke var Finantsmand i den Forstand, som det under Landets daværende Stilling kunde behøves. Desuden var han i den sidste Tid saa overlæsset med Forretninger af forskjellig Beskaffenhed, at han med Føie kaldte sig selv den Stundesløse[1]). Denne Overlæsselse, der ikke passede sig for en Mand, der havde mere Embedsdygtighed i en bestemt Retning end Forretningsvane i den ham anviste Embedsvirksomhed, gav Anledning til en skjødesløs Behandling af hans Embedsskyler, som blev straffet haardere, end han fortjente, fordi Anklagen stilede til en Brøde, som ei var hans.

Tank var meer en færdig Regnemester end duelig Financier, og i hans Hoved spøgede mange underlige Finantsplaner. Det er imidlertid mere som Storthingsmand end Statsraad han har viist Svaghed i denne Henseende; thi under sin korte Finantsbestyrelse, hvori Haxthausen tog liden Deel, søgte han at hindre betænkelige Skridt i Pengevæsenets Sag, og da dette ikke lykkedes ham, tog han allerede i Sommerens Løb sin Afsked.

Amtmand Jonas Collett var allerede forud bekjendt som en dygtig og for sit Kald ivrig Embedsmand, og som saadan findes han af Regjerings-Commissionen i Krigens første Aar anbefalet til sin Konges Raade. Det faldt i denne agtede Embedsmands Lod, som nu efter et virksomt og gavnrigt Embedsliv lever rolige Dage i sin Alderdom, at vise sit Fædreland de meest vigtige Tjenester, hvorom Historien senere hen har at tale[2]).

Raadmand Niels Aall var en i sin Virkekreds høit agtet Handelsmand, der allerede før havde viist sin Dygtighed til at udføre offentlige Forretninger. Formedelst sin Sprogfærdighed, sine Handelskundskaber og mangesidige Dannelse, sin Anstand og Agtelse bydende Væsen maatte han være særdeles skikket til at indtræde i det nye Statsraad, og den Maade, hvorpaa han udførte de ham af Christian Frederik overdragne Forretninger, viiste, at han var sin Konges Tillid værdig. Tidlig gik han ud af en Stilling, i hvilken han gjorde større Opoffrelser end de Fleste af sine Landsmænd, men det lykkedes ham forinden i Forening med Statsraad Collett at udføre med Klogskab og Held et vanskeligt Fædrelands-Anliggende i det farlige Overgangs-Øieblik[3]).

En mindre bemærket Indflydelse har Statsraadets simple Organisation, strax da den skede, havt paa Rigets indvortes Bestyrelse, og den bør ikke glemmes af vore Landsmænd. Saa simpelt deres Væsen var, ligesom en Fortsættelse af deres forrige Stilling[4]) og af de simple Livets Former, som de forlode, saa tilgjængelige vare deres Personer paa deres høie Poster, saa let for Statens Borgere med dem at afgjøre sine Forhandlinger med det Offentlige. Ingen Audiencegemakker, ingen besværlig Linie af Tjenere at gjennembryde, ingen underdanig Ærbødighed for den ophøiede Embedsmand. Deres Dør stod aaben som en Privatmands for ethvert Besøg, og naar de vilde udføre vigtige Dele af sit vanskelige Embede, maatte de lukke sig inde

---

1) Han var paa samme Tid Statsraad, Medbestyrer af Finantserne, Commandant paa Agershuus Fæstning, Armee-Intendant og første Medlem af Overproviderings-Commissionen.

2) Dersom Grev Wedels Stav aabnede, efter kyndige Bergmænds Raad, Sølvværkets tilstoppede Kilde, saa var det Colletts Udholdenhed og Mod til at overskride en indkneben Linie i Budgettet, som hindrede Værkets Undergang. En anden Virksomhed (Dampskibsfarten) har han ved en rask Embedsfærd fremkaldt, og derved paa flere Maader frembragt Liv i Landets Virksomhed, og det uden Tvivl længe før, end dette ellers vilde være skeet.

3) Denne Dom, som under det kjærligste Broderforhold let kunde blive partisk, har Forfatteren nedskrevet efter Landsmænd, som kjendte Statsraad Aalls Færd, og de Kjendsgjerninger, han har at indføre paa et følgende Blad i sin Skitse, ville bekræfte denne Dom. [N. Aalls store Borgerværd er eenstemmig erkjendt.]

4) Der var blandt dem et Par Mænd af høi Byrd, som havde været Medlemmer af den forrige Regjering, men i deres Omgangsvæsen var intet Spor af Fornemhed.

dens Sag i Prindsens Forstand, i en høi Grad opnaaedes, endskjønt ikke alle Sværgende gave den Prindsens Fortolkning.

Efterat Prindsen saaledes havde helliget sin Beslutning og for Guds og Menneskenes Øine bekræftet Selvstændighedens Sag, var han betænkt paa at organisere den norske Regjering. Han oprettede i den Anledning den 2den Marts et Regjeringsraad med 5 Departementer, til hvis Chefer han udnævnte følgende Mænd under Navn af Regjeringsraader, nemlig:

Generalmajor Haxthausen til Chef for første Departement for Finantserne, og til Medlem deraf Kjøbmand Carsten Tank[1]). — Jonas Collett, Amtmand i Buskeruds Amt, udnævntes til Chef for andet Departement for de indre Anliggender. — Conferentsraad Sommerhjelm til Chef for tredie Departement for Justitsvæsenet. — Raadmand Niels Aall til Chef for fjerde Departement for Handels- og Toldfaget. — Conferentsraad Carsten Anker til Chef for femte Departement for Fabrik-, Skov- og Bergvæsen. — Kammerherre Rosenkrantz udnævnedes til Regjeringsraad og Directeur i Rigsbanken. — Til samme Tid oprettedes en Commitee for Oplysningsvæsenet, det lærde og Almueskolevæsenet, samt for geistlige Embeders Besættelse, til hvis Medlemmer udnævntes Biskop Bech, Professorerne Treschow og Sverdrup. — Regjeringsraadene tildeeltes en Rang lige med No. 2 i den gjældende danske Rangsforordnings 2den Klasse.

Med Hensyn til dette Valg have vi kun lidet at tilføie. Vi have deels i det Foregaaende havt Leilighed til at fremstille Enkelte iblandt disse Regjeringsraader for vore Læsere, deels vil Historiens Fremskridt give os Anledning til at gjøre os bekjendt med deres Værd og Indflydelse paa Fædrelandets Anliggender. Alle vare de tilvisse besjælede af den varmeste Iver for Selvstændighedens Sag; Alle glødede de af ædel Varme for Fædrelandets Held og Lykke; Alle vare de — saavel de, der gjemmes i Gravens Skjød, som de, der endnu leve — Prindsen og den Sag, til hvilken de havde svoret, oprigtigen hengivne, og de ivrigste og competenteste Forsvarere for hans Færd under paafølgende vexlende Skjebne. I Regjeringsvæsenet kunde de ikke være lige øvede; thi Nogle havde aldrig deri taget Deel. Statsstyrelsens simpleste Former maatte endog være Enkelte af dem ubekjendte, og Statsvidenskaben i sin daværende Skikkelse havde Ingen af dem grundigen studeret. Men overhovedet maa det siges om dem, at de ved deres Færd, som Medlemmer af Statsraadet under den korte Selvstændighedsperiode, ikke beskjæmmede det trufne Valg, ligesom de og, endskjønt faste i deres politiske Tro, hørte til de moderateste og tolerranteste af Selvstændighedspartiet. Nogle af dem satte deres borgerlige Velfærd paa Spil under deres Deeltagelse i Statsstyrelsen[2]), og reiste sig aldrig af den Forstyrrelse i deres private Stilling, som derved forvoldtes dem, endskjønt de ved Fratrædelsen under Regjeringsskiftet intet Vederlag forlangte for deres Opoffrelse[3]). Nationen skylder saaledes disse Mænd Erkjendtlighed, og Historien vil give dem som et Statsraadssamfund det Eftermæle, at de opfyldte vanskelige Embedspligter med Held og et fædrelandsk Sind, og at de med Klogskab og Værdighed forberedede den lykkelige Overgang til Norges nye Statsforfatning. I Landets kritiske Periode, under Krigen 1814, viiste Flere blandt Statsraadets Medlemmer et Mod og en Conduite, der neppe tilbørligen er bleven paaskjønnet.

Haxthausens Udnævnelse til Finantsminister var vistnok et mindre heldigt Valg. Forfatteren vil ikke paatage sig at fælde Dom over en Mand, som Faa af vore Landsmænd forstode at bedømme, og hvis Færd som Embedsmand han havde

---

1) [Efter Gjessings Christian VIII.s Historie S. 68 antog Tank paa Forslag af Lector Adler Titel af Calculator.]

2) [Dette antager Berg var Tilfældet med Nils Aall.]

3) Rosenkrantz nød i sine sidste Dage, da Næringssorger begyndte at trykke den agtværdige Olding, en Pension. [De her nævnte Mænd ere nu alle døde.]

terbrig kan overføre ham." Han overdrog derhos Capitain, senere Statsraad Fasting, i Udtryk, som vise hans Tillid til denne Søofficiers Dygtighed og Fædrelandssind, at besørge det Fornødne med Hensyn til Ankers Reise.

C. Anker udstyredes med en Instrux, som gjorde ham bekjendt med hans Ærendes Beskaffenhed, og foreskrev ham den Maade, hvorpaa det skulde udføres. Denne Instrux viser aabenbarligen Prindsens Haab, at det engelske Ministerium, naar det blev bekjendt med Norges ufravigelige Beslutning, vilde paatage sig at mægle imellem Sverige og Norge, og idet der gaves Sverige Erstatning for sin Medvirkning til et heldigt Udfald af Fastlandskrigen paa en anden Maade, bevirke en Handelstractat mellem England og Norge. Han medgav ham i den Anledning et Brev til Prindsregenten med Bemyndigelse til at forevise den engelske Minister det, om der lagdes Hindringer i Veien for den umiddelbare Overgivelse af Brevet i Prindsregentens Hænder. Især gjorde han ham det til Pligt at undersøge, hvorvidt det var Englands oprigtige Ønske at see Norge forenet med Sverige, og til Afværgelse af dette Onde paalagde han ham „at handle med Conduite og efter Omstændighederne." Han nærede det Haab, at det Brev, som han havde medgivet ham til Hertugen af Glocester [1]), vilde bane ham Vei til at indhændige Prindsregenten Prinds Christians Brev. Iøvrigt henviiste han Anker til den danske Consul i London, hvis Veiledning han skulde følge. Han nærede det Haab, at en for England og Norge gjensidigen fordeelagtig Handel kunde aabnes, naar engelske Skibe bragte Korn fra danske og østersøiske Havne, og igjen udførte norske Producter til England, men paalagde Anker derhos at erklære, at det ikke vilde blive engelske Skibe tilladt at udføre Trælast fra Norge, med mindre der af dem dertil var blevet indført Korn. Prindsen lagde saaledes samme Vægt paa Englands Trang til norske Producter som den forrige Regjering, endskjønt Omstændighederne i de senere Aar, især formedelst Englands Fred med Rusland, Preussen og Sverige, vare meget forandrede. Til Slutning paalagde han Anker at forestille den engelske Minister, hvad Følgen vilde blive „ved at overlade et Folk saa ufortjent til Fortvivlelse, hvoraf vilde følge, at den blodigste Hevn over Sverige og over dets Ven vilde blive en Lov for Norge", hvorhos det paalagdes Anker „aldrig at vige fra Haabet om, at England indseer sin Uret mod os." For at give Underhandlingerne mere Vægt, blev det Anker paalagt at lade indføre i de engelske Aviser, hvad der i Norge var blevet bekjendtgjort, og at stemme det engelske Folk til Norges Fordeel, som en Understøttelse for de Medlemmer af Parlamentet, som toge sig af Norges Sag [2]). I den Formodning, at der skulde gives Carsten Anker Anledning til at møde paa den Congres, som forudsattes at blive holdt paa Fastlandet, og rimeligviis i Frankrige, i hvis Hjerte de allierede Magters Hære nu trængte alt dybere og dybere ind, og hvor Keiseren af Østerrige, Keiseren af Rusland og Kongen af Preussen nu befandt sig for at ende den blodige Krig, tilføiede Prindsen Breve ogsaa til disse Fyrster. Han paalagde Anker tillige mundtligen „at tolke dem de Følelser af Ærbødighed og Tillid, som det norske Folk nærede for Souverainer, som vilde beskytte et uafhængigt Folks Rettigheder [3])." I disse Breve indsluttedes

[1]) Formodentligen havde han lært Hertugen at kjende under dennes Ophold i Kjøbenhavn.
[2]) Instruxen findes heel indført i Bilag 70.
[3]) I sit Brev til Keiser Alexander siger han: „Naar jeg overveier de Grundsætninger, for hvilke Deres Majestæt har grebet til Vaaben, bør jeg ikke tvivle om, at De jo vil bifalde og agte Nationernes Rettigheder, som det norske Folk eenstemmigen gjør Fordring paa, og for hvilke det snarere vil opoffre sig, end taale et fremmed Aag. D. M. vil ikke miskjende et Folk, som kun forlanger Fred, og som især vil agte sig lykkelig ved at finde en Ven og en Beskytter i en Souverain, som har saa retfærdigt Krav paa de Folks Erkjendtlighed, hvis Rettigheder han har forsvaret, og hvis Frihed han har igjenerobret."
I Brevet til Keiseren af Østerrige siger han: „Det Retsind, som stedse har charakteriseret Deres Keiserlige og Kongelige Majestæts politiske System, lader mig ikke tvivle om den Modtagelse, som De vil tilstaae en Communication af en Natur

i deres eget Cabinet. Regenten selv maatte vel iagttage et strengere Ceremoniel; thi deres Mængde var for stor, som nærmede sig hans Gemak; men man behøver kun at sammenligne Forgemakkernes Qvaler ved det danske og norske Hof paa den Tid, for at lære den mærkelige Forskjel at kjende[1]). — Christian Frederik fremtraadte i Norge under vanskelige Stillinger, og i et for den gamle Forenings Bestandighed kritisk Dieblik. Han maatte drage Nordmænd til sig ved at tilegne sig Landets Former, og give dem en let Adgang til sin Person. Da han satte sig i Spidsen for Selvstændighedsværket, behøvede han i en endnu høiere Grad Folkets Tilfredshed og Kjærlighed, og han maatte vise sig i det simple og folkelige Væsen, hvorved de Store her i Landet meest drage Folket til sig. Prindsen var desuden en i Sandhed høist elskværdig Stormand, der søgte at bortfjerne alt besværligt Ceremoniel. Derom var i Landet kun een Stemme. Denne simple Stiil i de høieste Embedsmænds Færd og Væsen ved Afgjørelsen af Borgernes Anliggender er vedbleven som en Arv fra det første Regjeringsraad indtil de seneste Dage, og forgjæves vilde Forsøget være, under vor Tids Nivellering af alle Former, at indføre de Ceremonier, som andenstedes besvære Borgernes Forretningsgang til de Stores Sale[2]). Denne Simpelhed er i vort Fædreland som en Naturlov, grundet i Landets physiske og moralske Forhold. En Tendents til en Forandring heri skede fra den høieste Haand strax efter Kongevalget, da et Hofceremoniel med sin uvæsentlige Glands i gammel Stiil indførtes i Landet; men denne Glimmer forsvandt som et Stjerneskud, og den gamle Simpelhed vendte snart tilbage, uden siden at blive forstyrret. Hofbetjenternes Tilværelse lægges neppe Mærke til i dette Land. Rigernes Konge omgiver sig med langt større Simpelhed i Norge end i Sverige, som en Følge af Frænderigernes forskjellige Organisation, og ved dette vise Hensyn til Norges Simpelhed har han rodfæstet sig i vore Hjerter.

Et af de valgte Medlemmer af Norges Regjeringsraad, Carsten Anker, overtog ikke det ham bestemte Departement, og saavidt vides, kom dets Forretninger ikke i hans Hænder. Regenten udkaarede ham til sin Sendemand til det engelske Ministerium, for at bevirke en Freds- eller idetmindste en Neutralitets-Tilstand med England under Norges Selvstændighedskamp. Valget faldt paa Anker, fordi han længe havde opholdt sig i England i det kjøbenhavnske asiatiske Compagnies Anliggender, og der havde sluttet Forbindelse med flere betydningsfulde Statsmænd, og fordi han troedes at besidde den diplomatiske Klogt og den fine Omgangstone, som kunde bane Vei til Ærendets heldige Udfald. I dette Forsøg paa at stemme det engelske Ministerium gunstig for sin store Plan bestyrkedes Prindsen ved Ankomsten af en engelsk Kutterbrig til Frederiksværn i Midten af Februar, som medbragte Fredsbudskab og Admiral Hopes Befaling at indstille Opbringelsen af danske Skibe, og foreslaae Fangernes Udvexling. Kielertractatens Afslutning, hvis Antagelse i Norge det engelske Ministerium rimeligviis forudsatte, gav vel Anledning til dette fredelige Skridt fra Englands Side, der imidlertid snart ombyttedes med fiendtlige Foranstaltninger, saasnart Norges Vægring ved at forene sig med Sverige blev bekjendt. I et Brev til Admiral Lütken af 13de Februar yttrede Prindsen sin Glæde over dette fredelige Skridt fra Englands Side, og befalede det bekjendtgjort i Aviserne. „Conferentsraad Ankers Sendelse, siger han, kan nu faae mere Autenticitet, og en Kut-

[1]) I Frederik den VItes Audiencesal har Forfatteren aldrig fundet sig generet; i hans Forgemak har han ofte befundet sig i en ydmygende Stilling. I det kongelige Forgemak i Norge forsvinder al Standsforskjel. Tidens Aand er maaskee nu gaaet igjennem begge Rigers Forgemakker.

[2]) Vi ville ikke herved tilegne Fædrelandet noget Fortrin fremfor andre Lande, eller haane hvad der andenstedes monne være anderledes, men vi henpege kun paa en naturlig Simpelhed i vore indre Forhold, og glæde os ved, at der i den første Organisation af Rigets høie Embedsposter ingen Purpurlapper sattes paa Norges naturlige simple Dragt.

terbrig kan overføre ham." Han overdrog derhos Capitain, senere Statsraad Fasting, i Udtryk, som vise hans Tillid til denne Søofficiers Dygtighed og Fædrelandssind, at besørge det Fornødne med Hensyn til Ankers Reise.

C. Anker udstyredes med en Instrux, som gjorde ham bekjendt med hans Ærendes Beskaffenhed, og foreskrev ham den Maade, hvorpaa det skulde udføres. Denne Instrux viser aabenbarligen Prindsens Haab, at det engelske Ministerium, naar det blev bekjendt med Norges ufravigelige Beslutning, vilde paatage sig at mægle imellem Sverige og Norge, og idet der gaves Sverige Erstatning for sin Medvirkning til et heldigt Udfald af Fastlandskrigen paa en anden Maade, bevirke en Handelstractat mellem England og Norge. Han medgav ham i den Anledning et Brev til Prindsregenten med Bemyndigelse til at forevise den engelske Minister det, om der lagdes Hindringer i Veien for den umiddelbare Overgivelse af Brevet i Prindsregentens Hænder. Især gjorde han ham det til Pligt at undersøge, hvorvidt det var Englands oprigtige Ønske at see Norge forenet med Sverige, og til Afværgelse af dette Onde paalagde han ham „at handle med Conduite og efter Omstændighederne." Han nærede det Haab, at det Brev, som han havde medgivet ham til Hertugen af Glocester [1]), vilde bane ham Vei til at indhændige Prindsregenten Prinds Christians Brev. Iøvrigt henviiste han Anker til den danske Consul i London, hvis Veiledning han skulde følge. Han nærede det Haab, at en for England og Norge gjensidigen fordeelagtig Handel kunde aabnes, naar engelske Skibe bragte Korn fra danske og østersøiske Havne, og igjen udførte norske Producter til England, men paalagde Anker derhos at erklære, at det ikke vilde blive engelske Skibe tilladt at udføre Trælast fra Norge, med mindre der af dem dertil var blevet indført Korn. Prindsen lagde saaledes samme Vægt paa Englands Trang til norske Producter som den forrige Regiering, endskjønt Omstændighederne i de senere Aar, især formedelst Englands Fred med Rusland, Preussen og Sverige, vare meget forandrede. Til Slutning paalagde han Anker at forestille den engelske Minister, hvad Følgen vilde blive „ved at overlade et Folk saa ufortjent til Fortvivlelse, hvoraf vilde følge, at den blodigste Hevn over Sverige og over dets Ven vilde blive en Lov for Norge", hvorhos det paalagdes Anker „aldrig at vige fra Haabet om, at England indseer sin Uret mod os." For at give Underhandlingerne mere Vægt, blev det Anker paalagt at lade indføre i de engelske Aviser, hvad der i Norge var blevet bekjendtgjort, og at stemme det engelske Folk til Norges Fordeel, som en Understøttelse for de Medlemmer af Parlamentet, som toge sig af Norges Sag [2]). I den Formodning, at der skulde gives Carsten Anker Anledning til at møde paa den Congres, som forudsattes at blive holdt paa Fastlandet, og rimeligviis i Frankrige, i hvis Hjerte de allierede Magters Hære nu trængte alt dybere og dybere ind, og hvor Keiseren af Østerrige, Keiseren af Rusland og Kongen af Preussen nu befandt sig for at ende den blodige Krig, tilføiede Prindsen Breve ogsaa til disse Fyrster. Han paalagde Anker tillige mundtligen „at tolke dem de Følelser af Ærbødighed og Tillid, som det norske Folk nærede for Souverainer, som vilde beskytte et uafhængigt Folks Rettigheder [3])." I disse Breve indsluttedes

[1]) Formodentligen havde han lært Hertugen at kjende under dennes Ophold i Kjøbenhavn.

[2]) Instruxen findes heel indført i Bilag 70.

[3]) I sit Brev til Keiser Alexander siger han: „Naar jeg overveier de Grundsætninger, for hvilke Deres Majestæt har grebet til Vaaben, bør jeg ikke tvivle om, at De jo vil bifalde og agte Nationernes Rettigheder, som det norske Folk eenstemmigen gjør Fordring paa, og for hvilke det snarere vil opoffre sig, end taale et fremmed Aag. D. M. vil ikke miskjende et Folk, som kun forlanger Fred, og som især vil agte sig lykkelig ved at finde en Ven og en Beskytter i en Souverain, som har saa retfærdigt Krav paa de Folks Erkjendtlighed, hvis Rettigheder han har forsvaret, og hvis Frihed han har igjenerobret."

I Brevet til Keiseren af Østerrige siger han: „Det Retsind, som stedse har charakteriseret Deres Keiserlige og Kongelige Majestæts politiske System, lader mig ikke tvivle om den Modtagelse, som De vil tilstaae en Communication af en Natur

Bekjendtgjørelsen af 19de Februar, „hvori Folket erklærer sin Villie at ville forsvare Norges Uafhængighed og give sig en Constitution, og hvori Prindsens Beslutning bekjendtgjøres, ikke at ville forlade dette Folk i dette kritiske Øieblik." Han medgav tillige Anker et Brev, som skulde fra England oversendes Præsidenten i de amerikanske Stater, hvori han meddeler ham, „at den norske Nation, som Kongen af Danmark havde afstaaet til Sverige, havde erklæret sig uafhængig, og at han havde besluttet ikke at forlade dette Folk i dette kritiske Øieblik, men at ville forsvare dets Rettigheder mod enhver fremmed Undertrykkelse [1])." — Endeligen overdrog han ogsaa Consul Konow i Bergen at gjøre en Reise over til Holland for at vinde Prindsen af Oranien for Norges Sag, og knytte en gjensidig Handelsforbindelse med dette Land. For at understøtte dette Forslag, skrev han tillige et Brev til Prindsessen af Oranien, som han personligen kjendte.

Resultatet af Ankers Mission svarede imidlertid ingenlunde til Forventningen.[2]) Greven af Liverpool tilstod Anker en Audience, men deri udviklede han for ham de Grunde, som bestemte den engelske Regjering til at holde fast ved det antagne System og opfylde sin med Sverige sluttede Tractat om Norges Forening med samme. Derhos opfordrede Ministeren Anker til at vende tilbage, da ethvert Forsøg paa at rokke de allierede Magters Beslutning angaaende den skandinaviske Halvøes Forening vilde være forgjæves. Da imidlertid Anker var bleven indviklet i vanskelige Handelsforhold, kunde han ikke adlyde Opfordringen. Han blev nemlig formedelst gammel Gjæld til engelske Handelshuse af et af disse belagt med Gjældsarrest, og erklærede, at han ikke kunde vende tilbage, for ei at udsætte de Mænd, der havde indgaaet Caution for hans Tilstedeblivelse, for Ubehageligheder. Da disse Vanskeligheder bleve hævede, var Norges Skjebne afgjort, og Statsroret lagt i andre Hænder[3]).

Strax efter Carsten Ankers Afreise sendtes hans Broder, Generalgouverneur Peder Anker[4]), til England i lignende Ærende. Som dansk Gouverneur i Ostindien havde ogsaa han staaet i en vigtig Stilling, og havde indgaaet flere Forbindelser med formaaende Mænd i England. I Følge Prindsens Fuldmagt bemyndigedes han til „som hans overordentlige Gesandt hos Prindsregenten af Storbrittanien og Irland at pleie de gjenoprettede Venskabsforbindelser med denne Magt, og iagttage det norske Folks Interesse sammesteds." Det blev ham derhos paalagt, at

---

som denne, der gjøres Dem af et Folk, som haaber med Tillid at finde i Dem en Beskytter af sin Sag, siden den er retfærdig, og som kun har til Hensigt at bevare sin Uafhængighed og de Nationerne tilkommende Rettigheder, saavelsom Fred og Venskab med alle de Magter, som ville respectere dem."

Til Kongen af Preussen skrev han: „Deres Majestæts Folk har givet et stort Exempel paa den Styrke, som boer i Villien imod en fremmed Undertrykkelse. De vil ikke uden Interesse see den norske Nation besjælet af de samme Følelser, og jeg haaber med Tillid af Deres Majestæts retsindige Charakteer, som jeg har havt den Fordeel i Nærheden at kjende, at De vil være den Første til at erkjende et Folks Rettigheder, som kun forlanger Retfærdighed og Fred."

[1]) Han gjør tillige deri opmærksom paa, at Norges Fred med England gjør det nødvendigt, at de amerikanske Kapere herefter ikke indbringe engelske Priser i norske Havne, men at derimod de amerikanske Kapere maatte forlade Norge med de Priser, som vare gjorte efter 14de Januar. Forøvrigt indeholder Brevet de sædvanlige Venskabsforsikkringer, og Ønske om Oprettelsen af en gjensidigen fordeelagtig Handelsforbindelse.

[2]) [Jfr. herom Ankers Brev til Thygeson, fra London 11te April 1814, i M. Birkelands Bidrag til Norges nyere Historie S. 10—14; særsk. Aftryk af Illustreret Nyhedsblad 1858.]

[3]) Ved det overordentlige Storthing 1814 blev der gjort et Forslag om at befrie Anker fra Gjældsarresten ved et Laan af 8000 £ Strl. mod Pant i hans Eiendomme. Resultatet findes ikke. [Han blev tilbagekaldt af Norges Statsraad strax Carl XIII var valgt til Norges Konge.]

[4]) [Denne P. Anker ansaaes af Alle for en brav og retskaffen Mand, ligesaa paalidelig som Broderen Carsten var upaalidelig. — J. Chr. Berg.]

antage og vedligeholde en fuldkommen privat Charakteer ved Ankomsten til London, indtil han fik Kundskab om hvorledes hans Broder var bleven modtagen. Skulde end denne Modtagelse ikke have været efter Onske, paalagdes det ham dog at forblive i London, under Paaskud af at sørge for sin Helbred, „for at pleie de tjenligste Connectioner, og benytte hver fordeelagtig Begivenhed eller Forandring, samt meddele Prindsen de Underretninger, som kunde være ham tjenlige i Rigets nærværende Stilling.“ I det Tilfælde, at Carsten Anker skulde gaae til Fastlandet for at fortsætte Forbindelsen med Castlereagh, medgaves Generalgouverneuren en Fuldmagt for at optræde som Prindsens overordentlige Gesandt hos de allierede Fyrster ved en almindelig Fredscongres. — Denne ærværdige Olding gjorde imidlertid denne Reise meget nødig. Han var en fortrolig Ven af Grev Wedel, deelte hans politiske Anskuelser og nærede intet Haab om Selvstændighedsværkets Held [1]). Reisen havde det samme Udfald i diplomatisk Henseende som hans Broders, og han vendte strax tilbage med uforrettet Sag. Et lignende Resultat havde en tredie Deputation, hvorom vi senere have at tale [2]).

Syvogtredivte Capitel.

Begivenheder i Norge i Marts 1814.

Efterat Forfatteren havde sat sig paa et bestemt Standpunkt med Hensyn til sine politiske Anskuelser om Fædrelandets Stilling, onskede han Intet mere end at vende tilbage til sit Hjem, for at skjænke sine egne private Anliggender tilbørlig Opmærksomhed. Thi Regentens store Beslutning at sætte sig i en aabenbar fiendtlig Stilling til Sverige, og bestemt afvise enhver fredelig Tilnærmelse, grundet paa Kielertractaten, fremledte i Sandhed store Farer, og især store Vanskeligheder ved Tilveiebringelsen af de fornødne Levnetsmidler under den strenge Blokade af Norges Kyster. Vistnok listedes endnu betydelige Partier Korn- og Fedevarer over det med fiendtlige Krydsere opfyldte Hav, og Prindsen forsømte ikke gjennem de offentlige Tidender at udbrede de gode Efterretninger, som han herom kunde have at give, men Nøden var større end Hjælpen, og endnu sporedes Følgen af den Mangel paa Levnetsmidler, som Misvæxten 1812 havde frembragt. — Den unyttige Sysel, som var Forfat-

---

[1]) Forfatteren mødte Gouverneuren i Holmestrand paa hans Reise til England. Den gamle Mand rystede paa Hovedet ved at omtale sit Ærende, og yttrede ikke mindste Haab om et heldigt Udfald.

[2]) [Ogsaa i en anden Retning søgte Regenten om muligt at forebygge Kielerfredens Følger. Han sendte Generallieutnant Grev Schmettow til Feltmarskalk Grev Essen i Strømstad, hvor han ankom 5te Marts, med et egenhændigt Brev til Carl XIII, men egentlig for at foreslaa Svenskerne at afsætte Carl Johan og vælge Christian Frederik til svensk Tronfølger. Essen, der kjendte Schmettow fra Frankrige, benyttede dette Bekjendtskab til at persiflere det hele Forslag, og indberettede Sagen strax til Kronprindsen. Essens Beretning om denne Sammenkomst findes i Bilag Nr. 71 efter Schinkels Oversættelse af den franske Original (Minnen VIII. 293—296.) Sammesteds 49—52 fortælles, at Essen har skildret Schmettow som „en Slags Militair-Diplomat fra den gamle gode Tid med pudret Hoved, og som i Adfærd og Sprog forenede alle de ulige Nuancer af Marqvis og Commis.“ Schmettows Forslag om at vælge Prinds Christian slog Essen hen i Spøg med en Antydning til Prindsens fraskilte Gemalindes Forbindelse med Sangeren du Puy. Prindsen havde ligeledes gjennem Schmettow udbedet sig en Sammenkomst med Essen paa Grændsen, og var i den Anledning reist til Hafslund.]

teren med Flere overdragen, at udarbeide Statuter for en Bankindretning, der under nærværende Omstændigheder ei kunde blive til, og hvorom der siden aldrig blev Tale, var tilendebragt, og for Forfatteren var Intet meer at udrette i Christiania. Han var imidlertid indkaldt af Regenten og maatte af ham forloves, medens Prindsen paa den anden Side intet Skridt gjorde i den Anledning. For at ende denne ubehagelige Stilling og forkorte et piinligt Ophold, søgte Forfatteren Audience hos Prindsen. I denne yttrede han, at det skulde gjøre ham ondt, om han havde paadraget sig Prindsens Unaade ved sine frimodige Yttringer, og bad ikke at maatte regnes blandt dem, som i en aabenbar Modstand vilde hindre Udførelsen af Prindsens Beslutninger. Han havde sagt sin frimodige Mening, uden at vove derpaa at lægge nogen Vægt, og ønskede at vende tilbage til sit Hjem, for at røgte sine besværlige Privatsysler, da han Intet meer i Statens Anliggender kunde udrette. Prindsen svarede ham i forbindtlige Udtryk, at han var overbeviist om hans Fædrelandssind, og til Beviis paa, at han endnu bevarede sin Tillid til ham, overdrog han ham det Ærende at befordre Provideringens Sag ved Opmuntring til Privatsubscription til Korntilførsel i Byerne mellem Christiania og Christiansand. Forfatteren erklærede sig beredvillig til at opfylde Prindsens Villie, men betragtede hos sig selv denne Commission mere som et Agtelsestegn, end et Ærende af nogen Betydenhed, og han kunde paa den Vei meget lidet udrette.

Overalt var man paa den Tid beskjæftiget med at vælge de Mænd, som skulde sendes til den berammede Rigsforsamling paa Eidsvold, og Alles Tanker vare henvendte paa at træffe det rette Valg til disse vigtige Forretninger. Efter Prindsens Bestemmelse skulde et forholdsmæssigt stort Antal Krigsmænd møde, og det maatte være vigtigt at stille selvstændige Mænd ved Siden af hines præsumerede Afhængighed af Prindsens Villie. Erfaring lærte imidlertid, at Mange blandt de valgte Krigsmænd viiste Competence til at deeltage i disse Forretninger, formedelst deres Indsigter og rene Fædrelandssind, uden Hensyn til Stilling. Vist er det, at stor Omhyggelighed og reent Hensyn til Fædrelandets Tarv raadede i disse Valg i By og paa Land[1]).

I det Mellemrum af Tid, som forløb indtil Rigsforsamlingens Sammentrædelse paa Eidsvold, søgte Prindsen at berolige Nationen med Hensyn til de udenlandske Magters, især Englands, Stemning for Norges Uafhængighed, og ved indvortes Foranstaltninger foreløbigen at organisere den nye Stat og ordne dens Anliggender. Flere Bekjendtgjørelser udgik saaledes igjennem Statssecretair v. Holten, og paa samme Vei gjordes Nationen bekjendt med de Partier Kornvarer, som det ugentligen lykkedes at liste over fra Danmark til Norge gjennem de fiendtlige Krydsere, hvormed Nordsøen var opfyldt. De gamle Frænderiger vare adskilte, men Hjerterne hængte endnu ved hverandre. Danmark vedblev endnu fremdeles at understøtte det trængende Norge med Korn, og aldrig var dets Foranstaltninger, endskjønt de vare udelukkende i Privates Hænder, kraftfuldere, dets Handlendes Adfærd mod norske Kornkjøbere liberalere end i dette Foraar. Overhovedet havde Selvstændigheden store Tilhængere i Danmark, og Nogle af dets endog høiere Embedsmænd udsatte sig for Ubehageligheder formedelst deres Deeltagelse i Norges Skjebne. Dets Konge derimod gjorde intet Skridt til at understøtte Selvstændigheden, og, sin Charakteer tro, opfyldte han redeligen den indgangne Fredspagt; men saa længe han levede, gav han Nordmændene Beviser paa, at han bar sine gamle Undersaatter i et kjærligt Sind. Iøvrigt forlængede Selvstændighedsværket Danmarks Lidelser og Byrder.

---

[1]) Da Forfatteren kom tilbage til sit Hjem, var Valgforretningen endt, og han var ikke bleven valgt i Valgforsamlingen, fordi Valget skulde skee af dens egen Midte. Forsamlingen blev imidlertid enig om at indgive til Regenten Ansøgning om, at han maatte vælges, endskjønt han ei havde været tilstede ved Valget, da Saadant var Forsamlingens eenstemmige Ønske. I smigrende Udtryk gav Regenten dertil sit Samtykke, og Forfatteren udkaaredes saaledes til Repræsentant.

Efterhaanden som Regenten troede sig meer og meer sikker paa Nationens Bifald til de Skridt, han havde gjort, og som Antallet af Selvstændighedens Tilhængere voxede, bleve de Bekjendtgjørelser, som forelagdes Nationen, mere fuldstændige, og omsider endog aabenhjertige. I Begyndelsen meddeeltes kun saadanne Efterretninger, som indeholdt Trøst og Opmuntring for det selvstændige Norge og Haab om et lykkeligt Udfald af den besluttede Modstand mod Sveriges Planer til at forene den Scandinaviske Halvø. Men efterhaanden behøvedes ikke denne Forsigtighed; Selvstændighedsideen rodfæstede sig saa dybt i Gemytterne, at ogsaa de Efterretninger, som maatte bidrage til at nedtrykke det stolte Haab om Englands Bistand, eller i det mindste dets Neutralitet under Selvstændighedskampen, kunde forelægges Nationen. Det var imidlertid ikke før Rigets Repræsentanter vare blevne forsamlede paa Eidsvold, og Regenten havde overbeviist sig om, at Stemmerne for hans kongelige Plan vare de overveiende, at alle Efterretninger, onde og gode, lagdes for Folkets Dine.

Saaledes bekjendtgjordes under 19de Marts gjennem Statssecretariatet: „at der vare indløbne Breve fra London af 22de Februar, som indeholdt de meest beroligende Efterretninger med Hensyn til Englands Forhold. [1]" Som Organer for den norske Regjerings Hensigt valgtes 2de Oppositionsblade, the Morning Post og the Courier, hvis Betragtninger over Norges Stilling gaves Publicum til Priis. I Følge disse Ytringer glædede det engelske Folk sig i Almindelighed over de Skridt, som det norske Folk havde gjort, og Nordmændenes djærve Tænkemaade og Afsky for fremmed Aag udhævedes. Det hedte dernæst: „I England yttredes en almindelig Fryd derover, og man troede endog, at Regjeringen under andre Omstændigheder vilde bare understøttet Norges Bestræbelser for Uafhængighed, og antog som afgjort, at England havde opfyldt alle sine Forpligtelser til Sverige hvad Norge angaaer, ved at bevirke dette Riges Afstaaelse ved Freden, og at Sverige forøvrigt maatte afgjøre det med Nordmændene selv, saafremt disse ei frivilligen underkastede sig." Dertil føiedes den sikkre Formodning, som skulde være almindelig herskende i England, at Farten mellem Danmark og Norge vilde blive uforstyrret. Der yttredes fremdeles i Morning Post det Haab, at ingen Magt vilde blive anvendt for at gjøre Norge til en svensk Provinds, fordi den kjække svenske Armee derved vilde blive nødt til at vende tilbage til Norden, medens den endnu kunde behøves for at sikkre de Allierede et heldigt Udfald af Krigen mod Napoleon. Der hentydedes paa, at Talen ei kunde være om at berøve Kronprindsen af Sverige den Belønning, som han saa vel fortjente, fordi han kraftigen havde bidraget til det heldige Udfald af den store Krig, men at Sverige kunde faae sin Erstatning paa en anden Vei, deels ved Afstaaelsen af nok en Coloni udenfor Europa, deels derved, at Keiseren af Rusland gav Sverige sit Finland tilbage, som han under ganske andre Forhold havde bemægtiget sig. — Under 22de Marts bekjendtgjordes vel, at der var lagt Embargo paa alle i England værende norske Fartøier, men at der ikke destomindre udklareredes Skibe fra engelske Havne under forskjellige Flag til Norge med Fodemidler, og at allerede en Deel saadanne med forskjellige Slags Provisioner ladede Fartøier vare ankomne til vore Havne. Dertil føiedes, at de ovenfor anførte Ytringer havde vakt en almindelig Sensation i England, og at man der havde ladet dem oversætte paa Dansk og sende dem over til Norge.

Disse Efterretninger udbredte sig som en Løbeild over det hele Rige. De styrkede i høi Grad Selvstændighedens Tilhængere i deres Anskuelser om Landets Stilling og opvakte deres Opmærksomhed, der ansaae en hæderlig Forening med Sverige som ønskelig. Det ene Parties Tilhængere voxede, det andet Parties aftog. Det kan derhos ikke nægtes, at der paa den Tid, som ovenfor bemærket, virkeligen gaves nogle lyse Punkter for Selvstændighedens Sag. Kampen med Napoleon var

[1] See Bladet: Tiden Nr. 77.

endnu ikke endt. Dersom de Allieredes Armeer igjen joges ud af Frankrige, og det lykkedes Napoleon at flytte Krigen igjen over paa Fiendens Grund, saa maatte det store Forbund anvende sine Kræfter paa en langt anden politisk Plan end Skandinaviens Forening. Det syntes derhos utvivlsomt, at der paa den Tid herskede en vis Kulde mellem Sveriges Kronprinds og det store Forbunds Formænd, formedelst den Langsomhed, hvormed den svenske Hærmasse rykkede ind i Frankrige. Det syntes virkeligen som Sveriges Kronprinds i Februar og Marts Maaneder med Flid forsinkede sin Marsch til Frankrige[1]), enten af Ulyst til som Fiende at betræde sit gamle Fædrelands Jord, eller for at spare sine svenske Tropper til Udførelse af sin Plan i Norden. I Januar, medens Kronprindsen endnu gjorde sig Haab om, at Norges Forening med Sverige vilde foregaae i Mindelighed, fulgte den ene Parolbefaling efter den anden til de ham underordnede Afdelinger af den allierede Magt til at rykke mod Fiendens Grændse. Den 12te Februar var endog hans Hær saa langt fremrykket, at han havde Rhinfloden for sig, og udstedte en Proclamation til det franske Folk, hvori han udtrykte sine Følelser ved at maatte betræde Frankriges Grund som nødtvungen Fiende, fordi han som Sveriges Kronprinds maatte gjøre dette Riges Sag til sin egen[2]). Men da han blev underrettet om Nordmændenes Selvstændighedsplan, maatte han vel ane det Brug, han vilde komme til at gjøre af sine Krigere, naar han ikke skulde forfeile det Maal, hvortil han under alle sine politiske Planer i de 2 sidste Aar havde sigtet. Fra den Dag af bleve hans Ordres sjeldnere, hans Armeekorps rykkede langsomt frem, og hans svenske Krigere løsnede neppe et Skud til Understøttelse for de Allieredes Sag. Der taltes saaledes om Bebreidelser fra de øvrige Overgeneralers Side, om Kulde imellem Kronprindsen af Sverige og Forbundets Fyrster, og endog om Misnoie i selve den Troppeafdeling, som var under hans Commando, og det maatte være tilladt paa saadanne Omstændigheder at bygge Haabet om Sveriges formindskede Vægt i det store Forbund, eller om at et andet Udfald af Krigen, end forventedes, kunde frembringe nye politiske Phænomener. — Snart stillede imidlertid Krigslykken sig afgjørende paa de Allieredes Side; Napoleon blev afsat, og de Allieredes Planer udførtes i den Stiil og det Omfang, hvori de vare aftalte.

Fra flere Egne i Norge indløb derhos paa den Tid Efterretning om den Enthusiasme, som det af Prindsregenten besluttede Selvstændighedsværk opvakte hos Nationen. Saaledes indgav Generalkrigscommissair Bibe, hvem det var befalet at reise til Bergen for at foranstalte det Fornødne i Anledning af den indtrufne Regjeringsforandring, en Indberetning, hvori han skildrer den Stemning, som han havde fundet i de Egne af Landet, han havde gjennemreist. „Med Glæde, siger han, havde jeg den Lykke at være Vidne til saa mange skjønne Optrin, der udmærkede det bergenske Folks ædle og fædrelandske Aand.“ Efterat have berettet, med hvor megen Enthusiasme Bededagsfesten var feiret, vedblev han: „Paa min Reise gjennem Stiftet havde jeg Leilighed til at bemærke Almuens hæderlige Tænkemaade;“ og efter at have givet derpaa flere Beviser, slutter han med de Ord: „Saaledes er det bergenske Folks Stemning, som sikkerligen i Hengivenhed og Troskab ei giver Nogen af sine Landsmænd efter. En Stat, der har saadanne Borgere, er uovervindelig, og er en Fyrste som Deres Kongelige Høihed værdig.“ Det var ogsaa i Bergen, at denne Enthusiasme for Selvstændighedens Sag herskede i den høieste Grad, og fortsattes indtil dens sidste Aandedræt. Biskop Nordal Brun, bekjendt som en af Norges meest veltalende og kraftfulde Prædikanter paa den Tid, slyngede sine Ban-

[1]) [Nærmere, til den diplomatiske Brevvexling støttede, Oplysninger om Carl Johans Stilling til de Allierede og Grunden til hans lange Ophold i Lüttich findes hos Schinkel-Bergman VIII. 53—112.]

[2]) Proclamationen findes i det nysnævnte Skrift: „Recueil des ordres &c.“ 639.

straaler mod Selvstændighedens Modstandere[1]), og iblandt denne Byes Udsendinger til Rigsforsamlingen paa Eidsvold havde Selvstændighedens Sag sine bjærveste og varmeste Forfegtere.

Ogsaa i Trondhjem herskede den samme Tone og den samme Iver for at hævde Norges Selvstændighed. I Bladet Tiden Nr. 83 indrykkedes derfra en Opfordring, hvori der yttredes: „at den Time nu var kommen, da det maatte bestemmes, om Norge skulde gjenvinde sin Ære og Selvstændighed eller bukke under for fremmed Aag." Norge prisedes lykkeligt, som havde en Mand i sin Midte, der gjengav Folket sit tabte Mod. Deri opfordredes tillige til at fuldføre den stolte Bygning, hvis Grundvold kun var lagt, „og til at afgive en Deel af vor Formue til vort gjenfødte Fædrelands Tjeneste, som det første Beviis paa, at vi oprigtigen ville handle for Norges Selvstændighed. Lader os ikke, yttredes der fremdeles, give Repræsentativer, som vi vide have undergravet Landets Velstand, men sand Værdi, hvorved hine kunne være overflødige — — —." Som Følge af denne Opfordring gjordes et Sammenskud af 1720¾ Lod Sølv, 361 Rd. grov Courant, 200 Rd. og 100 Lod i Skillemynt, 124 Skpd. Kobber, 370 £ Sterling og en ikke ubetydelig Mængde Levnetsmidler[2]).

Prindsen svarede derpaa:

„Med sand Erkjendtlighed har jeg modtaget det talende Beviis paa Trondelagets patriotiske Sindelag, som det paa Indbydelsen af 1ste Marts d. A. tegnede betydelige Sammenskud vidner om. Et Folk, hvis Sønner i Gjerningen vise, at Intet er dem helligere end Nationalæren og Opretholdelsen af den Selvstændighed, under hvis Ly Borgerfrihed og Lyksalighed ene trives, er stærkt ved sig selv, og beskyttet af Gud den Almægtige tør det haabe at nyde Løn for sin Samdrægtighed i Fremtids lykkeligere Dage. De Krigere, der komme til at nyde Godt af de tilbudne Levnetsmidler, ville dobbelt glæde sig ved om fornødent gjøres at værne om deres Velgjøreres Eiendom. Anvendelsen af den subscriberede rede Valuta forbeholder jeg mig til Betaling af Korn for Trængende i Trondhjems Stift, saasnart en Nationalbank træder i Virksomhed, og saaledes tillader at anvende den paa en for Staten i det Hele dobbelt gavnende Maade. Jeg forbliver samtlige Deeltagende i dette patriotiske Bidrag med Erkjendtlighed forbunden.

Regentskabet i Norge, Christiania den 8de April 1814.

Christian Frederik.

Imidlertid hørte ikke alle Repræsentanter, som Trondhjem sendte til Rigsforsamlingen paa Eidsvold, til Selvstændighedens ivrige Forfegtere, og iblandt Amtets Affendinger vare Nogle, som i det mindste vaklede i den stærke Tro. — Denne Varme for Selvstændighedens Sag deelte ogsaa den større Deel af Christiania Stift, især nærmest omkring Hovedstaden og i dets østlige Deel. I den vestlige Deel derimod, og i den større Deel af Christiansands Stift, havde den ikke saa varme Tilhængere;

---

[1]) En saadan udsendte han ogsaa mod Forfatteren i et Brev til en Ven i Nærheden af Arendal, men dog formildet ved venlige Udtryk om Forfatteren af „Fædrelandske Ideer."

[2]) Dette Sammenskud blev imidlertid ikke paakrævet og ei ydet. [Paa den originale Indbydelse „For Norges Sag", der findes i Rigsarchivet, ere Bidrag tegnede i følgende Orden: J. C. Vogelsang, Peter Schmidt, Carl Falsen, Hans Collin, Lorck & Sønner, O. Bejer, General v. Krogh, Overqvarteermester Krogh, Biskop Bugge, T. Ejd, J. P. Müller, J. S. Gram, F. Ring, Oberst Sejersted, A. Sand, Major Lammers, C. Weibye, M. Lie, Höë & Co., Joh. Lorentzen, Meinckes Sønner, L. Must, P. A. Hansen, O. Iversen, N. H. Frick, Majorerne Motzfeldt og Hegermann, Hans Wensell, D. Gadebusch, Major Lyng, H. W. Finne, E. Oeding, C. Wensell, Grev Trampe, D. Martens, O. Blechingberg, H. Angell, Byfoged Udbye, A. Wraamann, J. M. sal. Sehestedt, C. Meincke sal. Lysholms, Hegge, Grabow, Krigsraad Holtermann, Hans Knudtzon & Co. og Grev Schmettow.]

thi der dæmpede Mangelen paa Livets Fornødenheder og den Nød, som standsede Næringsveie forvoldte, Enthusiasmens Glød, og gav Rum for roligere Betragtninger over Fædrelandets Stilling.

I den Tid, som forløb før Rigsdagens Aabning paa Eidsvold, henvendte Prindsregenten sin Opmærksomhed paa at ordne Landets indvortes Anliggender. Saaledes bestemtes ved en Placat af 20de Marts, at en Enkekasse skulde oprettes under Navn af den almindelige norske Enkekasse efter de samme Regler og Grundsætninger, som ere paabudne i Fundationen for den almindelige Enkekasse af 30te August 1775. De samme Forpligtelser skulde hvile paa de norske Embedsmænd med Hensyn til Indskud i denne Kasse, som hvilede paa de danske. — Det var rimeligviis for at opmuntre Landkrigerne, styrke deres Hengivenhed for den nye Regjering og deres Mod til at fægte for Selvstændighedens Sag, at Prindsen under 28de Marts [paa Forslag af Generalauditeur Bergh] afskaffede Spidsrodsstraffens Anvendelse ved den norske Armee. I Stedet for denne sattes eensomt Fængsel fra 10 til 90 Dage efter Forbrydelsens Art. „Jeg har den Forventning, siger Regenten i Indledningen til denne Anordning, at der for Fremtiden skal findes ganske Faa, hvis Forhold ikke maatte svare til denne min Tillid, og for hvem Følelse af Ære og Borgerpligt ei er tilstrækkelig til at afholde dem fra Lovens Overtrædelse. For disse skulle andre, Æresfølelsen og Helbreden mindre krænkende Straffe anvendes."

For at lette den private Proviterings Omsorg, der vanskeliggjordes under nærværende Conjuncturer, og formindske Skatteydernes Byrder, udgaves en Placat af 28de Marts angaaende Tilbagebetalingen af det Kornbidrag, der som Laan til Armeens Brug var udskrevet i Agershuus og Christiansands Stifter under 5te October 1813. I denne Placat forklaredes Aarsagen til, at dette Laan ei endnu var tilbagebetalt, hvilken laa i den strenge Vinter, som havde hindret Tilførsel over Havet, samt i den Nødvendighed at sammenkalde den største Deel af Armeen til Landets Forsvar. I Placaten erkjendtes Forpligtelsen til, ved første Tilførsel at erstatte dette Kornlaan, ligesom Yderne fritoges for at levere den endnu tilbagestaaende Rest af dette paabudne Korn. Det overlodes derhos Yderne at modtage Godtgjørelse i Penge, om de foretrak Saadant, hvilken Fogderne fik Befaling at udbetale. Betalingen skulde skee efter en Middelpriis af 2de løbende Aars Capiteltaxter. Rugen ansattes saaledes til 52 Rbd. 79½ ß. N. V., Bygget til 34 Rbd. 12 ß. og Havren til 23 Rbd. 48 ß. Vi faae herved et Begreb om de daværende høie Kornpriser, og bemærke kun, at Conjuncturerne ved Enden af afvigte og i Begyndelsen af det løbende Aar havde saa meget forværret sig, og Pengenes Værd var efterhaanden saa dybt sunket, at Kornpriserne i dette Aar betydeligen maatte stige.

Korntilførselen til Norge afbrødes ikke strax. Fra England sendtes ikke ubetydelige Partier, især til Bergen, med neutrale Skibe. Denne sidste Tilførsel ophørte imidlertid snart. Det var vistnok et stort Held, at Tilførsel af Korn kunde skee under den strænge Blokade af Norges Kyster gjennem fiendtlige Skibe. Men i de første Maaneder efter Fredens Afslutning imellem Danmark og England vare alle engelske Krydsere i Nordsøen forsvundne, og de svenske Krydsere kunde formedelst den strenge Vinter ikke i tilstrækkelig Mængde der indtage deres Station, medens de svenske Kapere holdtes i Ave af vor lille Flotille af Kutterbrigger. Det manglede ikke den svenske Regjering paa Villie til at blokere Norges Kyster, saasnart den havde overbeviist sig om Prinds Christian Frederiks Hensigt at modsætte sig de nordiske Rigers Forening. At forøge Norges Lidelser ved Hungersnød var paa denne Tid en af Sveriges største Trudsler og alvorligste Midler til at bøie Nordmandens Haardnakkenhed, ligesom Forsendelse af Korn til at understøtte Norges Mangel var en af de lokkende Midler, hvoraf det betjente sig for at berede en fredelig Forening imellem begge Riger. Men Trudslerne foragtedes, og Løfterne gjorde ingen Virkning, ligesom Norge i Sverige aldrig har fundet sit Kornkammer, som Naturen og en ældgammel livlig Handelsforbindelse fra Arilds Tid anviiste det i Danmark og de østersøiske

Havne[1]). Senere hen paa Aaret, da engelske og svenske Orlogsfartøier gjennemkrydsede Nordsøen i alle Retninger, forøgedes betydeligen Provideringens Vanskelighed.

Naar Provideringens Sorger og den Nød, som standsede Næringsveie maatte frembringe, undtages, vare de umiddelbare Byrder, som paalagdes Nationen formedelst Selvstændighedskrigen, ikke overvættes store. Byrdefulde Reqvisitioner til Armeens Brug fandt ikke Sted i Vinterens Løb, og Skatterne udrededes i gammel Form, men med større Lethed formedelst de slette Penge. Der udskreves vistnok Heste til Armeens Brug, men de leveredes kun i de Egne, som vare Armeen nærmest. Forøvrigt hjalp den nye Regjering sig ved en fortsat Udstedelse af de saakaldte Prindsesedler, hvoraf vi have seet, at der strax i Begyndelsen af Selvstændighedsperioden udstedtes 3½ Millioner Rigsbankdaler, en Sum som i Sommerens Løb flere Gange fordobledes. Men Byrden af disse Repræsentativer, som ikke hvilede paa noget Fundament, væltedes paa Efterslægten[2]). Vistnok stilledes nogle Summer ved frivillige Bidrag til Regentens Raadighed; men denne Udflydelse af enkelt Mands Godgjørenhed fylder ikke Statskassen i nogen betydelig Grad, og de meest høittalende Patrioter manglede deels Evne deels Villie til at frembære store Offere paa Fædrelandets Alter i Selvstændighedsperioden. Der viiste sig saaledes ikke nogen alvorlig Yttring af denne Slags virksomme Fædrelandskjærlighed, og mestendeels kun paa den mindre formuende Haand, hvor Hjælpen vist ikke er mindre hæderlig, men mindre kraftfuld. Mange fædrelandsksindede Nordmænd stolede desuden ikke paa et heldigt Udfald af den store Selvstændighedssag, og der var saaledes ingen samstemmig Villie til at understøtte den. Tvivlernes Antal var vel det mindste, men med Hensyn til borgerlig Stilling neppe det mindst betydningsfulde. Disse holdt sig deels tilbage, eller glede nødtvungne, og i Gavmildhedens meest indskrænkede Maalestok, med den almindelige Strøm.

Alt som Tiden til at møde i Rigsforsamlingen nærmede sig, forøgedes Rygterne om de Begivenheder, der tjente til at understøtte Selvstændighedens Sag. Vi have henpeget paa det grundede Haab, som laa i disse Omstændigheder, men dets Smiger bedaarede Mængden, som opfattede begjærligen Alt, hvad der kunde understøtte en modig Beslutning. Ved Siden af disse Rygter lagdes senere hen bestemte Efterretninger fra England om formaaende Mænds Deeltagelse i Norges Skjebne, og Oppositionens kraftige Modstand mod Ministeriets fiendtlige Forhold mod Norge for at understøtte Sveriges Planer. Whitbread bragte Sagen paa Bane i Underhuset. Han spurgte om Regjeringen virkeligen havde givet Befaling til at tvinge Norge ved Hunger til at underkaste sig Sverige. Spørgsmaalet besvaredes af Ministeren undvigende. Alvorligere var imidlertid Grev Greys Angreb mod Ministeriet i Overhuset, idet han paastod, at den britiske Politik havde faaet en Plet, som ei kunde udslettes ved Tractaten med Sverige, dersom den ikke fuldstændigen blev retfærdiggjort. Han opkastede det Spørgsmaal, om hiin Tractat retfærdiggjorde saadanne Forholdsregler, som de der nu vare valgte imod Norge; om samme kunde forsvares efter Folkerettens Grundsætninger; om Sverige med Rette kunde fordre saadanne Begunstigelser af Storbritanien, og om sund Politik gjorde dem tilraadelige? Han udbredte sig med stor Veltalenhed over disse Spørgsmaal, anførte de bedste ældre og nyere Forfatteres Meninger, og besvarede alle de fremsatte Spørgsmaal benægtende.

---

[1]) Det er først i senere Tid at enkelte svenske Kornladninger fra Skaane bydes tilfals i Norge. [Denne Handel har længe været i jævnt Stigende, og Indførselen af svensk Korn har i Aarene 1855—1857 været 120—150,000 Tønder aarlig.]

[2]) Det har ofte forundret Forfatteren, at der i den Tid slet ikke var Tale om den nye Laane- og Disconto-Indretning, som med saa megen Møie var kommen i Stand, og hvortil betydelige Summer vare subscriberede. Men Regjeringen undgik paa den Tid Alt, hvad der frembragte Byrde og Besvær, for ei at gjøre Selvstændighedsværket mobbydeligt. Det givne Løftes Opfyldelse kunde desuden blive besværlig nok for mange Subscribenter, ja for Prindsen selv.

Sit kraftfulde Foredrag endte han med en Bøn til Prindsregenten, at han vilde give Befaling til at ophæve den besluttede Blokade. Kun svage vare de Grunde, hvormed Ministrene forsvarede sig, og disse gjendreves med Kraft af Lorderne Grenville og Holland. Ved denne Leilighed faldt mange bittre Ord fra Oppositionens Side over Sveriges Politik. Ved Diversionen til Holsteen, hedte det, havde Kronprindsen udsat den fælles Sag for stor Fare, han havde kun havt Sveriges Interesse for Øie, og tøvet saa længe, at han ikke før 16 Dage efter Slaget ved Montmartre, og efter at al Fare var forbi, havde viist sig uden Armee i Paris. Men alle disse tordnende Taler udrettede Intet for Sagen. Ministrene seirede med 113 mod 34 Stemmer, og det besluttedes at understøtte Sveriges Planer mod Norge. Flere af Overhusets hæderligste Medlemmer, endog kongelige Prindser, indgave en Protest mod „de ædle Nordmænds skammelige Undertrykkelse." Udenfor Parlamentet fandt Oppositionens Yttringer i hele England deeltagende Gjenklang.

Det var ikke at undres over, om Selvstændighedens Forsvarere benyttede saadanne Materialier til at understøtte det store Værk, og de havde vel god Grund til at nære de bedste Forhaabninger; thi de hørte paa den offentlige Vei Lidet eller Intet, som kunde nedbryde dem. Det var først da den norske Regjering var vis i sin Sag, og da den forudsaa Udfaldet af Rigsforsamlingens Overveielser, at den anden Side af Sagen igjennem andre, hine modsigende, Efterretninger forelagdes Nationen. Det er saaledes vist, at hine Forsvarstaler, der udrevne af fremmede Blade indskjødes i vore Tidender, gjorde stor Virkning i Nationen. Forenede med de bestemte Yttringer, som udgik fra Regjeringen selv med Hensyn til Norges Evne og Villie til at forsvare Rigets Selvstændighed, styrkede de dennes trofaste Forsvarere, bragte dem som vaklede i Troen til en bestemt Beslutning, og sløvede deres Vaaben, som ikke stolede paa et heldigt Udfald. — Prindsen lagde en fast Tillid til sin gode Sag og et eensidigt Haab til den udvortes Politik som en Fodskammel for sin Trone; til dette Maal sigtede aabenbart alle hans forberedende Skridt før og under Rigsforsamlingen, og derefter indrettede han de Bekjendtgjørelser om udvortes og indvortes Statsforhold, som han gav Nationen til Priis. Antallet af Selvstændighedens Tilhængere voxede derfor fremdeles betydeligen, og beholdt jo nærmere Rigsforsamlingen, jo større Overvægt. Forfatteren saa blandt Regjeringsraadets Medlemmer Mænd, der havde havt samme Begreber som han om Fædrelandets politiske Stilling, og yttret samme Tvivl om Muligheden af at forsvare Norges Selvstændighed mod dens talrige udenrigske Fiender, og som nu vare blevne dens ivrige Forsvarere. Før han drog fra sit Hjem til Eidsvold, samledes en lille Kreds af Repræsentanter i hans Huus for at overlægge om Rigets Anliggender, og samtligen yttrede de Meninger overeensstemmende med hans om Fædrelandets Stilling. Men da de kom Selvstændighedens Brændpunkt nærmere, skiftede Nogle af dem Mening, og bleve de ivrigste Forsvarere af Prindsens Beslutning. Da Norges Mænd samledes fra alle Rigets Egne og vexlede deres Ideer med hverandre paa det Sted, hvor Rigernes Skjebne skulde afgjøres, da forandredes Anskuelserne, Lidenskaberne kom mangenlund i Bevægelse, de forskjellige Partier fik en bestemt Farve, og som i Krige paa Liv og Død taaltes ingen Neutralitetstilstand.

I Midten af Marts Maaned indløb Kongen af Danmarks Ordres til Cheferne for den i Norge stationerede Flotille, at afgaae til Danmark med de Orlogsfartøier, som vare under deres Commando, hvortil var føiet den Erklæring, at dersom de ikke inden 1ste Mai havde forføiet sig did, vilde de blive anseete som udtraadte af dansk Tjeneste. I Anledning deraf skrev Prindsregenten under 30te Marts til Contre-Admiral Lütken, at han som Kongeriget Norges Regent vel erkjendte Kongen af Danmarks Eiendomsret til de i Norges Havne værende Brigger, men følte sig tillige forpligtet til „at bevare denne Søstyrke i Norges Tjeneste, saalænge den til sammes Forsvar der fornødigedes, og fornemmeligen indtil Kongen af Danmark havde erkjendt Norges selvstændige Regjeringsforfatning." Han erklærede derhos, at han ei vilde

tillade Briggernes Afgang, men fordrede, at de Officierer, som ei vilde sværge til Norges Sag, skulde nedlægge deres Commando, og give deres Æresord for, ei at ville udføre nogen voldsom mod Prindsens Ordre stridende Handling; „i modsat Fald, siger han, seer jeg mig nødt til at betage dem Muligheden til saadan mod god Orden og Rolighed stridende Adfærd.“ Han forudsatte i dette Brev, at de norskfødte Officierer ei vilde svigte deres Fædrelands Sag og gaae over i en fremmed Somagts Tjeneste, der muligens kunde blive anvendt mod deres eget Fædreland; men gav dem, saavelsom de danskfødte Officierer og Mandskab, Frihed til ufortøvet at afreise til Danmark, hvilket skulde skee strax naar Farten aabnedes, og paa den norske Regjerings Bekostning. „Den Agtelse — saa slutter han — som jeg har for Hr. Admiralens frimodige Adfærd og bekjendte redelige Sindelag, lader mig vente Deres Beslutning ufortøvet meddeelt, og hvo der troer saaledes at maatte handle, vilde meddele mig ovenmeldte sin Erklæring, som herved affordres samtlige Søofficierer, der ei ville tjene under det norske Flag.“ Admiral Lütken afslog denne Opfordring, idet han ansaa sig forpligtet til at opfylde sin Konges Ordre, hvilket gav Prindsen paa ny Anledning til at opfordre ham til at betænke sig, og ikke handle mod god Orden i Staten og Overmagt. Derhos erklærede han, at han havde givet Oberst Arenfeldt sine Ordres, om Admiralen fremdeles modsatte sig hans Opfordring. Samtidig dermed befalede han Oberst Arenfeldt at forføie sig til Christiansfand, og forsikkre Staten Besiddelsen af Orlogsbriggerne, og derpaa heise det norske Flag, hvorefter samtlige Søofficierer skulde indbydes til at gaae i Land, hvor Enhver skulde affordres hans Eed til Norges Sag eller den forlangte Erklæring, og derefter skulde Commandoen af Briggerne overgives de Officierer, som havde aflagt Eden. Derhos befalede han ved militair Magt at hindre Briggernes Afseiling, og paalagde ham at lade Officiererne arrestere i det Huus, hvor de vare forsamlede, og sende dem til Arendal; men at de maatte løsgives, saasnart de gave deres Æresord for, med Rolighed at ville forføie sig til Danmark. Det overdroges iligemaade Major Brock at hindre Briggen Lollands Afseiling fra Tønsberg til Danmark, ligesom det samme Ærende gaves Generalmajor Lowzow og Oberst Sejersted med Hensyn til de i Bergen og Trondhjem værende Seilfartøier. Samtidig dermed overdrog han Capitain Fasting at bidrage til at udføre denne Foranstaltning, og tilføiede, at det beroede fornemmeligen paa ham at forekomme ubehagelige Optrin. „Jeg opfordrer Dem, siger han, som en redeligsindet norsk Mand til at handle saaledes, som De skal kunne forsvare det for Deres Fædreland og Medborgere — —. At Omstændighederne have nødet mig til at sætte Admiralen ud af Virksomhed, smerter mig; men De vil indsee, at det ene er skeet for at tjene til hans Retfærdiggjørelse for hans Monark, og De veed at jeg bærer den største Agtelse for denne Mand. Samme Agtelse forsikkrer jeg hele Etaten, og Dem, Hr. Capitain, i Særdeleshed. — Lad Fædrelandet aldrig savne Deres Tjeneste.“ — Prindsregentens Befalinger bleve punktligen efterkomne. Briggerne forbleve midlertidigen i Norges Værge og bleve strax eqviperede. Kun faa Søofficierer vendte med Lütken tilbage til Danmark.

I Begyndelsen af April Maaned droge de udkaarede Repræsentanter til det bestemmede Thingsted, og det er vanskeligt at forestille sig, med hvilken Ængstelse, Mistillid til egen Kyndighed i at behandle det Værk, der skulde fuldbyrdes, og varmt Onske om et heldigt Udfald, den større Deel af disse Repræsentanter, ved hvis Valg omhyggeligt Hensyn var taget til Rygte for Dygtighed og Retsind, paatoge sig den besværlige Reise. Aldrig kunde en Reise, der for Mange var lang, gjøres paa en ubeqvemmere Aarets Tid, paa Veie, som i Førefaldet vare fast ufremkommelige, og aldrig ændsedes mindre Reisens Besværligheder. Tanken svævede over høiere Gjenstande, ingen Bekymring, som ei stod i Forbindelse med Fædrelandets Sag, kunde binde dens Flugt. Det Arbeide, som forestod paa Eidsvold, beskjæftigede alle Gemytter; den gode Villie medbragte Alle — den fornødne Kundskab og Dygtighed kun Faa.

Det sidste Aar havde saaledes fremledet Begivenheder, som vare betydningsfulde for Europa i Almindelighed og for Norge i Særdeleshed. For Europa var dette Aar et Vendepunkt i de mægtigste Rigers politiske Skjebne, som havde undergaaet mange Forandringer under den tyveaarige Kamp med Frankrige; for Norge var det en Opløsning af en politisk Tilstand, der havde varet i meer end 400 Aar; det var en Indgang til en ny Statsforfatning, der aabnede en lys Udsigt til Fremtiden og en Tilbagevendelse til fordums Selvstændighed. Europas forandrede Stilling fremledtes af uforudseede Begivenheder; den lykkelige Vending i Norges politiske Stilling blev det ligesom paatvungen; men baade den større og mindre Begivenhed er Forsynets Værk, som styrer Rigernes Skjebne. — Omsider maatte Napoleon bøie sig for sine mægtige Modstanderes Overmagt. I hans sidste Kamp udviklede hans store Feltherretalent sig i sin fulde Glands; men svækket ved Toget til Rusland og det forrige Felttog i Tydskland, maatte han tilsidst bukke under for den store Masse af sine Fiender, og hans glimrende Bane endtes med en Forviisning til Elba. Det europæiske Forbunds store Øiemed gik i Hovedsagen ud paa at udslette Følgerne af tyve Aars Forvirring og Vildfarelser, og at bringe de europæiske Riger tilbage til den Stilling, hvori de havde været før den franske Krig. Dog ikke overalt lykkedes det at bringe den gamle Tingenes Orden tilbage. Herskesyge, store Fordringer hos Deeltagerne i Befrielseskrigen, fiin Diplomatik forviklede Fredsværket, men ingensteds blev Forskjellen mellem den gamle og nye politiske Stilling større end i Norge. — Vi staae nu just ved det Tidspunkt, da disse uensartede Elementer gjærede paa det Heftigste i Fædrelandet, da de stridende Partiers Høvdinger rustede sig til den alvorligste Kamp mod hverandre, og da Grundstenen skulde lægges til den Statsforfatning, som skulde afgjøre Rigets Skjebne. Nationens Udvalgte ilede til Eidsvold, besjælede af den redeligste Attraa efter at fuldbyrde Constitutionsværket til Norges Held, og de ledsagedes af Nationens Ønsker og Bønner om Forsynets Velsignelse til deres Arbeide. — Værkets Fremskridt og Fuldbyrdelse ville vi i det Følgende søge at beskrive.

Erindringer

som Bidrag til

Norges Historie fra 1800—1815.

Tredie Deel.

Fororb.

Siden 2den Deel af „Erindringer som Bidrag til Norges Historie fra 1800—1815" udkom, har Norden tabt deres elskelige Forfatter, Hædersmanden Jacob Aall. Efter langvarige Lidelser endte han sit daadfulde Liv paa Næs Jernværk, den 4de August 1844, i en Alder af 71 Aar. Pennen faldt af den lidende Oldings matte Haand, medens han var beskjæftiget med Omarbeidelsen af Erindringernes 3die og sidste Deel. Da han anede, at Døden vilde hindre ham i at forelægge sine Landsmænd denne Deel, som han udarbeidede under en smertefuld Sygdom, anmodede han paa sit Dødsleie Undertegnede om at tage sig af Udgivelsen. Jeg lovede at opfylde denne Anmodning og troer at have imødegaaet et almindeligt Ønske ved at udgive denne hans Svanesang uden Forandringer og uden Tillæg, idet jeg har betragtet den som et Document, der burde forelægges mine Landsmænd uforandret endog paa Steder, hvor jeg var overtydet om at Forfatteren, hvis han havde levet, vilde have gjort Forandringer og Tillæg. Jeg haaber, at Erindringernes Læsere ville undskylde de Savn og de Mangler, som ere en nødvendig Følge af at en Forfatter ei selv kan lægge sidste Haand paa sit Arbeide.

Jeg er overbeviist om at handle efter hans Ønske, naar jeg paa hans Vegne bevidner alle dem, som ved Bidrag og Bemærkninger have understøttet ham i Udarbeidelsen af dette Værk, den Tak, som saa ofte lød fra hans Læber til hans nærmeste Omgivelse. Ethvert Bidrag, enhver Oplysning fra Vennehaand, som angik hans Erindringer, foraarsagede ham saa megen Glæde, at han derover ikke sjelden i den Grad oplivedes, at han for en Tid glemte de langvarige Lidelser, fra hvilke alene Døden kunde befrie den ædle og taalmodige Korsdrager.

Holts Præstegaard, den 31te December 1844.

A. Faye.

Tredie Tidsrum.

April—November 1814.

Indledning.

Forfatteren har nu i sin historiske Skitse naaet det Tidspunkt, da udkaarede Repræsentanter mødte paa Eidsvold for at give Norge en ny Statsforfatning; men førend han indleder sine Læsere i Forsamlingssalen, tillader han sig nogle Bemærkninger til Oplysning om den Bane, han har foreskrevet sig selv under Behandlingen af denne Deel af sit Arbeide, og til Forsvar for den Tone, han deri har brugt. Da han selv var een af disse udkaarede Mænd, burde han ansees i Stand til at give sin Fremstilling Sandhedens Farve; men han har i denne Henseende en Bemærkning at gjøre, som, idet den henpeger paa hans vanskelige Stilling, vil berede ham Landsmænds venlige og overbærende Bedømmelse af hans Arbeide. Den største Deel af Nationen vidste vel, i sin Forfærdelse over den indtrufne politiske Katastrophe, neppe hvilket Begreb den skulde gjøre sig om Fædrelandets Stilling og dets Fremtids Skjebne, men den meest tænkende Deel, der ligesom repræsenterede Nationens Intelligents, var deelt i tvende store Partier, der efterhaanden affondredes i skarpe Linier, og tildeels udgjøde mod hinanden den Bitterhed, der ofte ledsager Partihadet. Det var naturligt, at denne Meningsforskjel udtalte sig stærkest paa det Sted, hvor Fædrelandets politiske Skjebne skulde afgjøres, og at denne Strid vozede, alt som de vigtigste politiske Spørgsmaal forelagdes Forsamlingen til Afgjørelse. Under saadanne Omstændigheder var ingen Neutralitetstilstand mulig — der maatte sværges til den ene eller den anden Fane — og der var libet Rum for rolige og fordomsfrie Overveielser over Landets Stilling og over de Beslutninger, som burde tages for at bringe det i Nød og Fare stedte Fædreland i en sikker Havn, og befæste Fremtidens Vel ved Valget af en hensigtssvarende Statsforfatning. Især satte Spørgsmaalet om, hvilken Regent der skulde sættes i Spidsen for Regjeringen, Gemytterne i den uroligste Bevægelse, og det var kun, naar Grundlovens øvrige Paragrapher overveiedes, at der herskede Fred og Enighed i Rigsforsamlingen og Rolighed i dens Overveielser. Der dømmes om indviklede politiske Gjenstande, paa hvis Afgjørelse Fædrelandets Vel beroer, ofte langt anderledes i det rolige Kammer end i den store Raadssal, hvor endelige Beslutninger skulle tages. Kaldets Hæder kjøbes ofte med urolige Ængstelser og Tvivl, Miskjendelse, og stundom med en qvælende Frygt for at have valgt det Urette for et elsket Fædreland. I et saa uroligt Tidspunkt stødes Forsamlingens Medlemmer hen til det ene eller andet Parties Anskuelser, og ligesom tvinges til at antage et vist Parties bestemte Farve, uden at give den sit Bifald i alle sine Nuancer. Vi have tilforn gjort opmærksom paa disse tvende Partiers forskjellige Meninger, det ene fægtende for Norges absolute Selvstændighed, det andet for en betinget Forening med Sverige. Den Heftighed, hvormed forskjellige af disse Partiers Tilhængere forfægtede deres Mening, henrev Mængden til Bifald og Modstand, og derved dannedes en Opposition, som gik maaskee videre end den oprindelige Hensigt. Dette Phænomen er oftere gjentaget under vigtige Materiers Behandling paa følgende Storthing.

Det vil saaledes maaskee findes, at Forfatterens Fremstilling bærer Præg og Farve af det politiske Parties Anskuelser, hvis Meninger han paa den Tid deelte, og en anden historisk Pen vilde muligens paa anden Maade have fremstillet disse Begivenheder og betragtet Landsmænds Færd fra andre Synspunkter. Men han har imidlertid omhyggeligen søgt at undgaae en maniereret Pensels Fortegninger. Under den Forudsætning, at man kan elske sit Fædreland høit, endskjønt man i sine Betragtninger over dets Stilling er paa Afveie, har han afholdt sig fra at underlægge noget Parties Fremfærd en uædel, Fædrelandets Mænd uværdig Grund, om han end har fundet Anledning til at dadle deres politiske Færd. Desuden have Forfatterens politiske Meninger stedse havt en vis Ligevægt formedelst hans uafhængige Stilling i Staten, der gjorde ham fremmed for Higen efter enhver Slags Gunst, eller Attraa efter at spille nogen Rolle. Det Standpunkt, hvorpaa han satte sig strax efter Norges Skilsmisse fra Danmark, og med hvilket han har gjort sine Læsere bekjendt ved at forelægge dem sit Brev til Kammerherre Anker af Januar 1814 (ovenfor S. 335 og Bilag No. 66), har han saagodt som uforandret bevaret igjennem den store Gjæring, som gik forud for den skandinaviske Halvøes Forbindelse, og troer sig endnu den Dag i Dag beføiet til at hylde de deri fremsatte Meninger om Fædrelandets Stilling og de Forholdsregler, som burde vælges til at ordne dets Anliggender. Denne Rolighed i hans Anskuelser burde sætte Forfatteren i Stand til en upartisk Bedømmelse af Andres Færd, hvor forskjellig endog deres politiske Mening monne være. Omendskjønt han saaledes i det her omhandlede Tidspunkt hørte til Oppositionen, der ikke hyldede Regentens eller hans Tilhængeres Politik, saa er han dog ikke saa blind Tilhænger af noget Parti, at han jo er i Stand til at gjøre ethverts forskjellige Medlemmer Ret og Skjel. Dette bør saa meget lettere kunne skee, efter at saa mange Aar ere henrundne siden denne skjebnesvangre Omvæltning. Oversigten er nu langt lettere, og kan skee under en roligere Sindsstemning, ligesom Forfatteren selv staaer ved den Aldersgrændse, da Lidenskaberne tie og Dommen er meer upartisk. Overhovedet har han ogsaa i denne Deel af sin Fremstilling søgt at grunde sine Betragtninger paa uomstødelige Kjendsgjerninger.

Hvad der imidlertid maatte lette Forhandlingernes Gang, og tillige give Constituenternes Fremfærd og gjensidige Forhold til hverandre Humanitetens Anstrøg, var Beskaffenheden af den Thingsamling, som mødte paa Eidsvold. Prindsen havde vistnok tilkaldt flere Repræsentanter af Krigsstanden, ved hvis Valg de sædvanlige Valgprinciper ikke fulgtes, og som i visse Henseender, især under den Crisis, hvori Norge nu befandt sig, maatte ansees afhængige af hans Villie, eller i det mindste tilbøielige til at dele hans Anskuelser. Men ogsaa dette Valg var skeet med saa megen Forsigtighed og Omhu, at det var mere disse Mænds Talenter, Kundskaber og fædrelandske Aand, end nogen udenfra virkende Indflydelse, der gjorde sig gjældende under deres Deeltagelse i Constitutionsværket. Folkets Valg af sine Repræsentanter var i Almindelighed skeet med den største Omhyggelighed og med det reneste Hensyn til Sagen selv, uden at nogen af de Lidenskaber, som siden ofte raadede ved disse Valg, kom i Bevægelse. De Mænd, som havde den høieste Grad af deres Medborgeres Tillid, og ansaaes for de meest kyndige, bleve udvalgte til dette vigtige Hverv; thi den Overbeviisning gik igjennem det ganske Folk, at der behøvedes Indsigt og Erfaring til at fuldbyrde det store Værk. Formuen betragtedes ved disse Valg meestendeels som et underordnet Valg-Element. Ikke heller toges der ved dette Valg Hensyn til politiske Meninger; thi deels var disses Betydning lidet bekjendt for Vælgerne udenfor Hovedstaden, deels havde Landets Mænd endnu ikke saa bestemt deelt sig i de føromtalte Partier. De allerførste Skridt paa vor nye Statsforfatnings Bane vare simple, rolige og frie for de gjærende Lidenskaber, som sædvanligen raade under store Revolutioner. Statsforandringen var, som før bemærket, ikke noget Værk af en indvortes Gjæring eller høi Grad af Misnøie med det Bestaaende. Stødet kom uden og ikke inden fra, og Overgangen fra en ufri til en fri Statsforfatning blev ligesom Nationen paatvungen. I Omvæltningens første Udspring, før Prindsens og hans Raadgiveres Mening yttrede sin store Indflydelse, var ingen foruroligende Lidenskab i Bevægelse, og Tanken var alene henvendt paa at grundfæste en Forfatning, som kunde bringe Folket Lyksalighed i Tid og Fremtid. Den mindste Deel

af Nationen kunde gjøre sig et Begreb om Beskaffenheden af den Forandring i Statsforfatningen, som beredtes den. En almindelig Mening herskede vel, at der i flere Henseender var en indvortes Trang til selvstændige Indretninger, og denne Mening var styrket ved det nys afholdte Møde, hvori Pengevæsenets Anliggender forhandledes, ligesom flere Forfattere i djærve Ord havde gjort den gjældende; men om Maaden at afhjælpe den paa havde Faa eller Ingen gjort sig et Begreb. Kun derom var man overbeviist, at Nationens bedste Kræfter maatte sættes i Bevægelse for at styre til det rette Maal. — Ethvert Hensyn til Pengefordeel, som i de følgende Valgforsamlinger ofte var et ledende Element, var ved dette Valg aldeles tilsidesat. Der var intet Vederlag bestemt for dem, som droge til Thinge, og de maatte gjøre sig beredte paa at bære selv en stor Deel af de Udgifter, som vare forbundne med at røgte dette Hverv. Valget var saaledes i alle Henseender et Ære-valg. En ædel Fyrste havde overtaget Rigets Styrelse, da det ved Skilsmissen fra en gammel Statsfrænde var overladt til en ubestemt Skjebne, omgivet af Farer og mørke Anelser om dets Fremtid. Folket havde med Tillid bekræftet den Beslutning, som i den Anledning var tagen i en foreløbig Raadsfamling paa Eidsvold, og ved en aflagt Ed i Herrens Tempel paatrykt den et helligt Stempel. Nu sendte det i de udkaarede Constituenter de Bedste, som de troede Landet kunde fremstille, til at bestemme Rigets Skjebne i Fremtiden. — De valgte Mænd skuffede ikke den dem viiste Tillid. Uerfarne vare de Fleste, for ei at sige Alle, og i større eller mindre Grad uforberedte til at lægge Haand paa det store Værk; men aldrig gaves nogen Forsamling, hvis Medlemmer meer eenstemmigen og oprigtigen havde Nationens sande Gavn for Øie, skjønt med forskjellige Anskuelser om hvad der tjente til Fædrelandets Gavn. Især var dette Tilfældet under Constituenternes Sammentrædelse, og om end under Sagens Behandling Lidenskaber vaagnede, som bare en uædlere Farve, og opvaktes af indvortes og udvortes Paavirkninger, saa opløstes Forsamlingen i den samme Harmoni med Hensyn til et fædrelandsk Sind, hvormed den var sammentraadt.

I en saadan Forsamling kunde vel herske den største Meningsforskjel, og denne yttre sig med stor Heftighed, ja med Bitterhed; men Sindighed og Anstand maatte være Forsamlingens Grundtone, og om heftige Lidenskaber stundom forberedte urolige Scener, saa maatte disse Udbrud aves af den rolige Fornuft. De varmeste Forfægtere af deres politiske Anskuelser om Fædrelandets Stilling vare mestendeels de humaneste og sindigste, og de Splidens Elementer, som under Lidenskabernes Oprør kunde kastes ind i Forsamlingen, maatte aves af det store Centrums Maadehold, og talentfulde Medlemmers mæglende Veiledning. — Vi forklare os saaledes let Gangen i denne Nationalforsamlings Fremfærd og Granskninger. Alle traadte sammen med den redelige Attraa efter at bidrage sin Skjerv til Fædrelandets Tarv; under Forhandlingen selv sattes Lidenskaberne paa flere Maader i Bevægelse; de forskjellige Partiers Meninger bleve mere bestemt affondrede, og deres Forbinder optraadte mod hverandre med en vis fiendtlig Djærvhed og Partihadets skarpe Vaaben; Prindsens Ophold i Nærheden af Rigsforsamlingen, og hans Omgivelses Paavirkning paa dens mindre betydende, men i Stemmegivning vigtige Medlemmer, forstyrrede stundom, endog uden Prindsens umiddelbare Medvirkning, Forretningernes rolige Gang; men Constitutionsværket selv fuldbyrdedes til Nationens Hæder og Gavn, og Forsamlingen opløstes i Venskab og Overbeviisning om, at Enhver havde handlet med et redeligt og Fædrelandet hengivent Sind, skjønt i forskjellige Retninger af Anskuelser. Desuden var det mestendeels kun et enkelt, endskjønt saare vigtigt Punkt, nemlig med Hensyn til Valget af Regjeringens Overhoved, og til Begreberne om Fædrelandets politiske Forhold i det Hele, at der i Forsamlingen herskede en bestemt Meningsaffondring. I Overveielserne om Constitutionens Bygning selv, som var Mødets Hovedformaal, herskede ofte Enighed og stedse en vis Grad af Rolighed. Alle tænkte paa at gjøre den fast, folkelig og overeensstemmende med de liberaleste Begreber om constitutionelle Forfatninger. Prindsen selv — hvad endog hans individuelle Mening herom monne have været — satte sjeldent, og stedse med Forsigtighed, Nogen i Bevægelse for at udvide Kongemagten over de rette Grændser; thi derved maatte han bortfjerne sig fra det Maal, hvortil han aabenbart stilede. —

Derhos nedlagdes lykkeligviis i Forsamlingen et vel udtænkt Udkast til en Grundlov, der maatte give en herlig Veiledning under Norges simple og naturlige Statsforhold.

Som Materialier til denne Deel af sin Historie har Forfatteren benyttet en Dagbog, som han har holdt under sit Ophold paa Eidsvold og postdagligen hjemsendt til en Ven, samt en Charakteristik over de forskjellige Medlemmer af Forsamlingen, som han nedskrev strax efter sin Hjemkomst. Den første har han næsten bogstaveligen fulgt, forsaavidt den gav ham den fuldstændige Traad han behøvede, fordi han derved meest troede at nærme sig den historiske Sandhed med Hensyn til Begivenhedernes Folge og Beskaffenhed. Charakteerskildringerne ere i det Mindste et tro Billede af Forsamlingens Medlemmer, saaledes som Forfatteren paa den Tid opfattede dem, men han maa overlade de endnu levende Medlemmer af denne Forsamling at bedømme, hvorvidt han har truffet Sandheden, eller hvorvidt den politiske Meningsforskjel har havt Indflydelse paa hans Dom. I denne Henseende gjør han ikke Regning paa at tilfredsstille alle sine Læsere, ligesom han paa denne Vei er meest udsat for Vildfarelser. — Til disse sine nedskrevne Materialier til den Tids Historie har han føiet Erindringer, som endnu ere levende hos ham, om et Tidspunkt, der meer end nogen anden Deel af hans Levetid har opvakt hans Deeltagelse og berørt hans borgerlige Stilling, og som er fornyet ved et andet Medlem af Rigsforsamlingens deels middelbare, deels umiddelbare Meddelelser, der ere lagte for Landsmænds Øine.[1]) — Som i dette Værks foregaaende Dele har Forfatteren ogsaa oft af andre authentiske Kilder, og i den Anledning henvendt sig til Mænd, som umiddelbart havde taget Deel i Dagens Begivenheder og i Rigets Bestyrelse under Selvstændighedsperioden, og han tilstaaer taknemlig, at, om hans Skildringer befindes at have noget Værd, maa han dele Æren derfor med flere Frænder og Venner.[2]) Især skylder han sin Broder, Statsraad Aall, flere vigtige og veiledende Oplysninger. Han var dengang Medlem af Statsraadet, og tog en virksom Deel i Rigets Bestyrelse; han blev af sin Konge betroet et vigtigt diplomatisk Ærende, og han udførte tilligemed Statsraad Collett med stort Held Fredsunderhandlingerne med Sveriges Kronprinds. Han var daglig Vidne til Christian Frederiks Færd, og ligesom han besad sin Konges Yndest og Fortrolighed, bar han for ham dyb Høiagtelse og undersaatlig Kjærlighed. Bedre Hjemmelsmand kan Forfatteren saaledes ikke fremstille for sine Læsere, i Alt hvad der angaaer hans Deeltagelse i Rigets Styrelse paa den Tid.

Til Slutning maa han gjentage den Bemærkning, at hans Nedtegnelser ere mere at betragte som et Bidrag til Dagens Historie, end som en fuldstændig Chronik, om hvis Fuldendelse han i sin Alder ei kunde gjøre sig noget Haab, medens den venlige Dom, som er fældet over dette Værks foregaaende Dele, har opmuntret ham under Udarbeidelsen af Værkets Slutning.

---

1) [Nemlig N. Wergelands anonymt i 1830 udgivne „Fortrolige Breve til en Ven, skrevne fra Eidsvold i Aaret 1814" og hans Meddelelser til Sønnens H. Wergelands „Norges Constitutions Historie." 1—3. Chra. 1841—1843 (ufuldendt), optrykt i hans samlede Skrifter IX.]

2) [Blandt dem, der gave Aall nye og ham forhen ubekjendte Bidrag til dette sidste Bind, var og nuværende Borgermester Platou, hvis Meddelelser dog først indløb, efterat Forfatterens Concept var færdigt, og da Døden kort efter afbrød Arbeidet, blev kun en liden Deel deraf benyttet. Udg. har nu atter fra Hr. Platou modtaget flere interessante Oplysninger, som ere indtagne i Anmærkningerne.]

Første Capitel.

Rigsforsamlingen paa Eidsvold.

Den 8de og 9de April forsamlede sig efterhaanden de udvalgte Repræsentanter paa Eidsvold, og vi have forhen bemærket, at Reisen, midt i Føreføldet paa den ufærdsomste Aarets Tid, da Foraarets Virkning paa en snefuld Vinters Levninger gjorde Føret ubeqvemt for Brugen baade af Slæde og Vogn, havde været forbunden med store Besværligheder. Imidlertid nedstemte denne Ulempe ikke de Reisendes Sind. Reisens Besværligheder tabte sig under Vigtigheden af dens Diemed, og de vare mere Gjenstanden for en spøgende og munter Underholdning end for Klage. De fleste Repræsentanter ankom til Eidsvold ilde tilrakkede af den Søle, hvori de havde maattet stampe den sidste Deel af Veien, hvor de formedelst Tellegrop og sneeblandet Veismuds ikke vel kunde bruge Hjulredskaber, og der var noget komiskt, vel skikket til at formilde Sindets Alvor, i den fast ukjendelige Tilstand, hvori man præsenterede sig for hverandre. — De fleste Repræsentanter havde berørt Christiania, hvor de havde fremstillet sig for Prindsen og modtaget af ham Beviser paa en venlig Opmærksomhed. Yttringer af Kjærlighed og Høiagtelse for den elskede Fyrste gjenlød overalt i de første Samtaler i denne larmende Gruppe. Kun Enkelte vare tause og mørke i Sind, ængstelige for hvad der skulde komme. Efterhaanden som Repræsentanterne ankom, meldte de sig hos Forsamlingens Marskalk, Ritmester Elieson, som havde paataget sig at ordne dens oeconomiske Anliggender under Opholdet paa Eidsvold. I Christiania hedte det, at der var i denne Henseende paa det Bedste sørget for Forsamlingen. Man skulde forefinde beqvemme Logier og fuldt op af hvad der behøvedes til i oeconomisk Henseende at føre et behageligt Liv under dette Ophold; men i Virkeligheden befandtes det ikke saaledes[1]). Forfatteren, som havde været i Selskab paa Reisen med 5 Deputerede fra de nærmeste Districter ved hans Hjemsted, blev ilde tilmode da han erfoer, at Reiseselskabet skulde adsplittes og fjernes hele Fjerdinger fra hverandre. Lykken var ham imidlertid saa gunstig, at han fik sin Medrepræsentant, Præsten Grøgaard, til Contubernal, der ikke alene var hans fortrolige Ven, men deelte Anskuelser med ham om Fædrelandets Stilling, og bevarede dem igjennem alle Omvæltningens Stadier. Et Par af hans øvrige Reisekammerater skiftede derimod deres Mening under den voxende Selvstændighedsstrøm, og i politiske Anskuelser, men visseligen ikke i Vennesind, bortfjernedes de i samme Grad som Logiernes Afstand.

Der blev anviist Grøgaard og Forfatteren Logi paa Vengerbakken, en lille Fjerding fra Herresædet, hvor Forsamlingen skulde holde sine Møder, og det anviiste Logi havde i Sandhed et tarveligt Udseende. Det bestod af et eneste Værelse med tvende Senge og det allersimpleste Huusgeraad, og den første Dag vilde have været en Hungersdag, naar vi ikke havde kunnet tage Tilflugt til vor Reiseniste[2]).

Vi tilbragte Formiddagen den 9de med at indrette os i vor lille Huusholdning.

---

[1]) Der gaves imidlertid et Forraadsmagasin hos Elieson, bestaaende af Colonialvarer, Risengryn og Brændeviin, som udleveredes efter Paafordring, og som benyttedes af Mange.

[2]) Vi opdagede imidlertid snart, at vi i denne Henseende vare bedre farne, end vi havde ventet. En vis Frygt for de fremmede Gjæsters Fordringer havde bevæget vor Vert og Vertinde til at give deres Huus et falskt Anstrog af Armod. Begge vare venlige, godmodige og for sine Gjæster omhyggelige Bønderfolk, og der gaves Faa i den hele Omkreds af Repræsentanter, som havde det bedre end vi. Naar Forfatteren henvender sine Tanker til Stuen paa Vengerbakken, hvor han under sit Ophold paa Eidsvold levede saa mange Timer fulde af urolig Ængstelse og Tvivl i Anledning af Dagens Forhandlinger, staaer Ole Vengerbakkens og hans Kones venlige Omgang og omhyggelige Pleie som en kjær Erindring for ham.

og kjørte om Eftermiddagen til Forsamlingsstedet, for at modtage Bestemmelse for den følgende Dag[1]). I Værkseierens store Hovedbygning fandt vi mange Deputerede, Nogle knurrende over, at de maatte drage saa langt paa Landet fra Forsamlingsstedet, Andre over de slette Foranstaltninger, som vare gjorte, og denne surrende Gruppe af bekjendte og ubekjendte Arbeidsfæller var høiligen interessant. Der vankede imidlertid allerede skjæve og forskende Blik, deels af dem, som kjendte hverandres modstridende Anskuelse om det store politiske Rigsdagsæmne, deels af dem, som speidede efter hvad der monne boe hos den ubekjendte Rigsdagsmand, endskjønt den store Hob ikke endnu stillede sig under nogen særskilt Fane, hvilket først senere hen blev Tilfældet. De østlandske Repræsentanter, som mere bekjendte med Meningsforholdene, og blandt hvilke Prindsen talte sine ivrigste Tilhængere, ansaae Vesterlændingerne — Bergenserne maatte dog ikke i denne Henseende regnes til disse — som saakaldte svensksindede, der vare misfornøiede med Prindsens Fremgangsmaade, og især ikke bifaldt Selvstændighedsværket i den af Prindsen og hans Tilhængere vedtagne Stiil. Rygtet havde allerede udpeget Nogle af de meest anseete blandt begge Partiers Tilhængere, og disse nærmede sig hverandre med Forsigtighed, yttrede sig ubestemt om Dagens Anliggender, og først naar man havde fundet En af Sine, fik Samtalen en friere og fortroligere Gang. Prindsens Tilhængere, og de, som gave ethvert af hans foretagne Skridt del meest ubetingede Bifald, vare imidlertid de meest høirøstede; thi de troede, at de havde den store Mængdes Stemme for sig. I dette foreløbige Møde udbrøde saaledes allerede Nogle i de meest smigrende Lovtaler over Prindsen og hans Adfærd, medens den mindre talrige Opposition mestendeels lagde sin Tvivl om Viisdommen i den valgte Adfærd for Dagen ved en fuldkommen Taushed. Der gaves dog ogsaa blandt Tvivlerne nogle høittalende Mænd, som allerede da aabent fremsagde sin Mening om Landets farlige Stilling. I denne Henseende udmærkede sig især Amtmand, senere Statholder, Løvenskiold, som allerede den Dag i Samlingsstedets Vestibul med brede Ord udtalte sin Mening. Hele Rigsdagen igjennem, under Forhandlingerne selv, ved Spiseborbet og i Vestibulen, yttrede han sig med samme Fritalenhed, og han fremsatte sine Tvivl om Hensigtsmæssigheden af de gjorte Foranstaltninger, og om Landets Stilling i det Hele med en Aabenhed, som, agtværdig i sig selv, stundom udsatte ham for Ubehageligheder. Men forøvrigt fandt endnu kun liden Friction Sted imellem Partierne, og den store Strid flyttedes egentligen til Rigsdagssalen. Den store Skare rugede over sine Tanker; Partihøvdingerne hvæssede sine Vaaben til Kampen. Derhos traf Forfatteren flere Hædersmænd, som i Begyndelsen af Mødet deelte hans Tvivl, og stode ligesom paa Politikens Korsvei, ubestemte til hvilken Fane de skulde sværge, men som under Forhandlingerne bleve Selvstændighedens ivrige Forsvarere. Ogsaa fandt han senere hen Flere af disse, der efter Kongevalget ligesom forfærdedes over sine egne Gjerninger, og med bange Hjerter saae Fremtiden i Møde. Den første Samling var imidlertid i Hovedsagen høist fredelig, og Eftermiddagen henrandt under venlige Hilsener, forsigtige Nærmelser, Stiftelse af nye Bekjendtskaber, som under harmonerende politiske Anskuelser ofte bleve Grundvolden til varigt Venskab[2]), og Meddelelsen om den forskjellige Skjebne, som

[1]) Værtens Heste stode til Repræsentanternes Raadighed, men deels for Bevægelses Skyld, deels for at spare Bondens Heste under en fodertrang Vaar, stolpede de Fleste i Sluts til Forsamlingsstedet.

[2]) Omendskjønt Forfølgelse og Had formedelst forskjellige politiske Meninger, hvis Værd Tiden alene kan lære, er velsindede Mænd uværdig, og Forfatteren dermed aldrig har besmittet sit Sind, saa er det vist, at Harmoni i Anskuelse om Fædrelandets Forhold, og om Midlerne til at fremme dets Vel, giver Anledning til de varmeste Venskabsforbindelser, og Forfatteren har under sit Ophold paa Eidsvold sluttet Venskabsforbund med flere Landsmænd, grundet paa denne Harmoni, som siden aldrig ere blevne svækkede. Døden har ogsaa formindsket denne lille Skare; men vanskeligen er noget Venskabsforbund sluttet under Fædrelandets Crisis mellem Meningsfrænder, som har været varmere i sin Begyndelse, og er vedligeholdt med mere Tro-

var truffen Enhver i den huuslige Indretning. — Prindsen skulde efter Bestemmelsen være kommen den 8de, men kom først den 9de. Han var bleven forsinket af en svensk Udsending, Lagmand Flack, som efter Rygtet bragte nye Skræmsler fra den svenske Regjering, der vare ligesaa spildte som de foregaaende. Ved Siden deraf bragtes mangfoldige Rygter i Omløb iblandt Forsamlingens Medlemmer, som skulde berolige Gemytterne angaaende Rigets Stilling. Udlandets Politik skulde have forandret sig med Hensyn til Norge; store Partier Kornvarer skulde være ankomne til Bergen[1]), og Fiskeriet for Trondhjems Regning havt det heldigste Udfald. Men disse og andre Rygter bares om i Forsamlingen paa forskjellige Maader. Nogle ansaae det for Forræderi mod den gode Sag at tvivle om Sandheden af slige Fortællinger, medens Andre tvivlede baade om Sagen selv og den Frelse, som derved skulde vindes.

Den 10de April, Rigsforsamlingens første Sessionsdag, oprandt mild og klar, og ingen Taage formørkede Horizonten, som i flere foregaaende solløse Dage. Alle Deputerede bleve om Morgenen ved omsendte Bud tilsagte at møde i Kirken Kl. 11. De forsamledes paa Kirkegaarden, og de faa Øieblikke, som forløb for Prindsens Ankomst, anvendtes til at hilse nyligen ankomne Repræsentanter, som formedelst det slette Føre vare blevne forsinkede. Prindsen kom, ledsaget af Regjeringsraadet, og for ham paraderede en Deel Jægere til Hest og til Fods. Hele Prindsens Færd og Væsen under hans Ophold i Norge før Kongevalget var i høieste Grad simpelt. Ingen stor Staldetat, ingen glimrende Eqvipager, ingen stor Overdaad ved hans Taffel, ingen rundhaandet Ødselhed med Hensyn til Æresudgifter. Han færdedes som en Privatmand, og satte sig fuldkommen ind i de simple Former, som herske i Norge. Om han end ikke var ligegyldig for Livets Nydelser, saa tilegnede han sig dem ikke i Hoffernes kostbare Stiil, og viiste ingen fyrstelig Pragt. Man tænke sig ikke Norges Prindsregent, ei engang Norges Konge, som de Konger, der synes i Tronens Glands ligesom at søge Beskyttelse for dens gamle Rettigheder. Norges Regent var simpel i sit Væsen, som det Lands indre Forhold, hvis Trone han vilde bestige. Med samme Simpelhed fremtraadte han ogsaa i Dag. Han hilsede Forsamlingen venligen med de Ord: „Vi ville, mine Herrer, udbede os Himlens Velsignelse til vort vigtige Foretagende." Derpaa gik han ind i Kirken, hvorhen den hele Forsamling fulgte ham uden nogen bestemt Orden og tog Plads i Kirkens nederste Stole, som til den Ende vare blevne ryddiggjorte. Oldingen, Professor Leganger, besteg Prædikestolen og holdt en Tale, hvis Thema var: „Enhver, der efter Christi Exempel opofrer sig for den gode Sag, fortjener Udødelighed og erholder den." Sproget i Talen var i Almindelighed godt, og den havde fine vakkre Steder, som gik til Hjertet. Den Roes, som Taleren i rundt Maal tildeelte Prindsen for hans Opoffrelser og for de Velgjerninger, han havde skjænket det mishandlede Folk, saavelsom hans Opfordring til Rigsdagsmændene at hylde Prindsen som Landets Frelser, var en Gjenklang af de Toner, som paa den Tid fast uden Undtagelse gik igjennem alle Templer i Norge, og Prindsens personlige Nærværelse kunde ikke bidrage til at nedstemme den. Mindre behagede Oldingens meer velmeente end betimelige Formaning til Rigsforsamlingen „at betænke, at Enhed i Bestyrelsen giver Kraft", hvortil føiedes Advarsel mod, „i Regjeringsformens Dannelse at overlade sig til Phantasiens Spil." Denne Deel af Talen bedømtes skarpt af Flere[2]). Efter Prækenen gik imidlertid

skab indtil Dagenes Ende. Samme inderlige Forbindelser fandt vist ogsaa Sted paa Selvstændighedspartiets Sted.

[1]) Man tilskrev disse Afskibninger mestendeels den norske Sendemand C. Ankers Bestræbelser, som opmuntrede Kjøbmænd i det nordlige England dertil; men Ankers fortrykte Stilling i London, formedelst private Gjeldsforhold og Mangel paa Remisser fra Norge, lammede hans Virksomhed. Beløbet af disse Tratter dækkedes med Møie, og først efter Foreningen med Sverige kunde denne Gjæld ganske afbetales.

[2]) Der er fældet en ufordeelagtigere Dom af andre Forfattere over denne Tale, men

Forsamlingen op til Offers, og denne Beslutning var saa meget Øieblikkets Foster, at den ene Repræsentant maatte laane den anden Offerbidrag. Efter Kirketjenesten reiste alle Repræsentanterne, uden nogen Orden eller Parade, til Værkets Hovedbygning, i hvis Vestibul de forsamlede sig, for at følge Ceremonimesterens — Ritmester Eliesons — Vink at indlevere sine Adresser. Nogle af Forsamlingen yttrede Utilfredshed med, at denne Overleveringsakt af Fuldmagterne ei skede paa en høitideligere Maade. Elieson opraabte i Districternes alphabetiske Orden de Repræsentanter, som skulde indlades, og enhver Byes og ethvert Amts Repræsentanter bleve paa eengang indladte. I det Værelse, hvor Adresserne modtoges, var Prindsen, Regjeringsraad Sommerhjelm, Biskopperne Bech og Bugge, og de sidste trende Herrer reviderede, som i en Comitee, de indleverede Fuldmagter. Fuldmagternes Revision kunde endnu ikke beqvemt overdrages Forsamlingen selv, hvis Virksomhed endnu i ingen Henseende var ordnet. Prindsen paatog sig saaledes selv at afgjøre de Spørgsmaal, som i Henseende til Fuldmagterne kunde opkastes, ligesom han selv havde bestemt Reglerne for Repræsentantvalget [1]). Derved simplificeredes og forkortedes Rigsforsamlingens Arbeide, da denne Revision ved følgende Storthing ofte har været vanskelig, og især ofte medtaget en lang Tid.

Da Forfatteren overleverede Prindsen Adressen for Nedenæs-Lehn, yttrede han med Mildhed, at det havde været ham en Fornøielse at føie et almindeligt Ønske ved at tilstaae Valgmændene for Nedenæs-Amt deres Ansøgning om at maatte vælge Forfatteren [2]). Da Fuldmagterne vare overleverede, gik derefter den hele Forsamling af Repræsentanterne til Bords, de Faa undtagne, som vare indbudne til Prindsens Taffel, som denne Dag var Hovedstadens Deputerede. Der blev spiist i tvende Værelser ved lange Borde, omgivne af Bænke; Repræsentanterne sadde blandede mellem hverandre, og Kammerherre Anker og Kjøbmand Cappelen paatoge sig en Værts Forretninger. Dette var saaledes den første Spiseforsamling af den Art, som bestod af de meest blandede Medlemmer, der siden saa ofte ere gjentagne ved vore Storthingsmøder, og let var i Sandhed denne Overgang til Klassernes Sammenblanding ogsaa ved Spisebordet; thi ingensteds staae de forskjellige Borgerklasser hverandre saa nær som i Norge, og ingensteds gjælder den ydre Affondring af Borgere, hvis Stilling i Livet frembyder Ulighed med Hensyn til uvæsentlige Fortrin, mindre end her. Denne Dags Anretning var tarvelig men god. Marskalkens Foranstaltninger til Repræsentanternes Bespiisning vare i Rigsdagens Begyndelse tilstrækkelige til at fyldestgjøre deres Fordringer, men det varede ikke mange Dage inden Beværtningens Eensformighed og Slethed opvakte Mængdens Klagen og Knurren. — I dette første Spisemøde var der endnu mestendeels en munter Tone, og man hørte ikke endnu de larmende Stridigheder, der senere hen stundom bleve ligesom en Fort-

---

Forfatteren har nedskrevet sin efter sin Dagbog, og efter det Indtryk, som den gjorde paa ham, da den holdtes. [jfr. H. Wergelands Konst.-Historie 2 H. 19, Bilag 31, med et Tillæg i Saml. Skrifter IX. 30. G. Bloms Geschichte d. Staatsumwälz. Norwegens 1814, S. 66.]

[1]) Saaledes var f. Ex. Capitain, nu Statsraad, Motzfeldt [† 1ste April 1854] valgt baade for Artilleriet og for Bergens By. Prindsen bestemte da, at han skulde møde for Artilleriet, og at Meltzer — som da var i Christiania i anden Anledning — skulde indtræde i hans Sted for Bergen, som den, der efter de Valgte havde de fleste Stemmer. Major, nu Statsraad, Sibbern [† 1ste Jan. 1852] var iligemaade valgt for agershusiske ridende Jægere og for Smaalehnenes Amt. Prindsen bestemte, at han skulde tage Sæde for Jægerne; men der kom Ingen istedet for Amtet.

[2]) Der er anført ovenfor S. 370, at Valgforsamlingen i Følge Regentens Skrivelse af 26de Februar ei troede sig berettiget til at vælge udenfor sin egen Midte. — Prindsen underholdt sig nogle Øieblikke med Bonderepræsentanten fra Holts Sogn, Lehnsmand Thor Lilleholt, som han gjenkjendte fra sit Ophold paa Næs. Han spurgte ham om Holts Sogn havde sit Sædekorn, og da Thor svarede, at ikke Halvdelen af Sognet havde dette, beklagede han det veemodigen, og yttrede Haab om saa stor Tilførsel inden 3 til 4 Uger, at ogsaa denne Trang vilde blive afhjulpen.

sættelse af Mødets vanskelige Forhandlinger og af de forskjellige Partiers Meningsstrid. Dette var stundom Tilfældet baade ved Rigsforsamlingen og ved paafølgende Storthing. Mænd, hvis Stemme sjeldent hørtes i Thingsalen, vare ofte veltalende ved Spisebordet, hvor Enhver uden Tvang og Orden kunde blande sig i Samtalen. I denne Dags Møde spoPredes ingen Stridssyge. Mødets Vigtighed optog Alles Tanker, og Ingen kunde gjøre sig Begreb, hverken om Forretningernes Gang, eller om hvilken Mening vilde blive den herskende. Efter Bordet opførtes i Vestibulen Janitschar-musik, der siden saa ofte opmuntrede Forsamlingen. I dette lille Corps, som efter Prindsens Ordre gjennem Oberst, siden Statsraad, Hegermann var sendt til Eidsvold, udmærkede sig især en Trompetblæser, hvis gjennemtrængende Toner og færdige Spil ofte vandt Forsamlingens Bifald. Kl. 7 skiltes Repræsentanterne ad, og hver drog til Sit. Om Aftenen fortalte Forfatterens Broder, Regjeringsraad Aall, ham, at den svenske Udsending, Lagmand Flack, havde bragt Prindsen Castlereaghs Budskab til den engelske Minister i Stockholm, Thornton, at den engelske Regjering fremdeles vedblev sin Beslutning at understøtte Sveriges Sag, men at Prindsen ikke destomindre haabede det Bedste af den engelske Nations Enthusiasme for Norges Frihed. Forfatterens Tvivl mødte i den Henseende ikke hans Broders Haab. Flere Medlemmer, som hørte til Oppositionen, fortalte, at Prindsen havde havt dem dygtig i Skole for deres Mistillid til den gode Sags Fremgang. Forfatteren var, som ovenfor fortalt, sluppen vel derfra.

Den 11te April om Formiddagen indfandt alle Repræsentanterne sig i Hovedbygningens Vestibul for at bivaane Mødets Aabning. Forsamlingens Oekonomiforstander, der, som før bemærket, tillige forrettede en Ceremonimesters Tjeneste, opraabte igjen alle Forsamlingens Medlemmer efter Stædernes og Districternes alphabetiske Orden, og de Opraabte, som hørte til et District, stege derefter op i den til det store Møde bestemte og dertil decorerede Sal. Efterhaanden som de indtraadte i Salen, toge de Sæde paa lange med rødt Klæde overtrukne Bænke, som i to Rader vare opstillede langs med den aflange Sals største Vægge. Da disse efterhaanden bleve fyldte, bleve nogle faa Medlemmer fra de Districter, hvis Navne hørte til den fjerneste Bogstavrække staaende paa Gulvet, og for dem opstilledes Stole[1]). Repræsentanterne opstege i følgende Orden[2]):

Agershuus Amt:
Kammerherre Peder Anker.
Sorenskriver Falsen.
Bonden Ch. Kollerud.
Agershuus ridende Jægerkorps:
Major B. C. W. Sibbern.
Agershuus Skarpskytter-Regiment:
Oberstlieutenant Stabell.
Commandeersergeant Z. Mellebye.
Arendal:
Districtslæge A. Møller.
Artillericorpset:
Capitaine P. Motzfeldt.
Sergeant H. Haslum.
Bergen:
Sorenskriver W. F. K. Christie.
Grosserer Meltzer.
Grosserer Jens Rolfsen.
Residerende Kapellan J. Rein.
Bergenhusiske Infanteriregiment:
Capitaine D. C. Holck.
Musketeer N. J. Loftenæs.
Nordre Bergenhuus Amt:
Canselliraad, Sorenskriver Irgens.
Sognepræst N. Nielsen.
Bonden P. Hjermand.
Søndre Bergenhuus Amt:
Sorenskriver Koren.
Sognepræst G. C. Jersin.
Bonden B. A. Gjerager.
Bratsberg Amt:
Kammerherre, Amtmand Løvenskiold.

---

1) Da Forsamlingen siden ordnedes og enkelte Tværbænke anbragtes i den ene Ende af Salen, var det kun Repræsentanten fra Østerriisøer, som fik Stol.

2) I Wergelands Konst.-Historie, 2 H. Bilagene S. 13 ff. findes disse Repræsentanters Afgang og nærværende Stilling. [Jfr. iøvrigt B. Moes Efterretninger om Eidsvolds Repræsentanter og Storthingsmænd, 1845, samt det i 1857 paabegyndte „Eidsvolds-Galleri" med udførlige Biographier af P. Botten Hansen.]

Justitsraad, Foged Cloumann.
Bonden Tollef O. Huvestad.
Buskeruds Amt:
Provst F. Schmidt.
Foged Johan Collett.
Bonden Chr. Hoen.
Christiania:
Professor Georg Sverdrup.
Toldprokureur Ch. F. Omsen.
Christians Amt:
Sognepræst H. J. Stabel.
Sorenskriver L. Weidemann.
Bonden A. Lysgaard.
Christiansand:
Res. Kap. N. Wergeland.
Grosserer O. C. Mørch.
Christiansund:
Kjøbmand J. Moses.
Drammen:
Forvalter N. Scheitlie.
Frederikshald.
Cancelliraad, Byfoged E. A. Dahl.
Frederiksstad:
Cancelliraad, Byfoged A. M. Heiberg.
Hedemarkens Amt:
Amtmand Bendeke.
Sorenskriver Kjønig.
Lehnsmand O. O. Evenstad.
Holmestrand:
Sognepræst H. H. Nysom.
Jarlsbergs Grevskab:
Grev Herman Wedel-Jarlsberg.
Sorenskriver G. P. Blom.
Bonden O. R. Apenæs.
Ingenieurbrigaden:
Capitaine H. J. A. Sibbern.
Kongsberg:
Bergmester P. Steenstrup.
Kragerøe:
Auditeur, Byfoged C. H. Hornemann.
Laurvig:
Justitsraad, Byfoged Diriks.
Laurvigs Grevskab:
Proprietair J. Hesselberg.
Skibscapitaine A. Grønneberg.
Klokker O. O. Amundrød.
Listers Amt:
Kjøbmand G. Lund.
Foged J. Erichstrup.
Bonden T. J. T. Lundegaard.
Mandals Amt:
Bonden O. A. Lomsland.
— E. H. Jaabek.
— S. A. Eeg.
Molde:
Byfoged F. Motzfeldt.
Moss:
Auditeur, Byfoged G. Wulfsberg.
Nedenæs Amt:
Jernværkseier Jacob Aall.
Sognepræst H. J. Grøgaard.
Lehnsmand Thor R. Lilleholt.
Nordenfjeldske Infanteriregiment:
Capitaine P. B. Prydtz.
Musketeer H. E. Baagaard.
Norske Jægercorps:
Capitaine P. R. Fleischer.
Corporal N. Dyhren.
Oplandske Infanteriregiment:
Oberst D. Hegermann.
Commandeersergeant Harildstad.
Porsgrund:
Grosserer Jørgen Aall.
Raabygdelagets Amt:
Sorenskriver T. Bryn.
Bonden E. T. Lande.
Lehnsmand O. K. Tveten.
Romsdalens Amt:
Amtmand H. M. Krohg.
Provst Stub.
Bonden E. O. Valbo.
Røraas Bergcorps:
Capitaine R. Flor.
Skien:
Grosserer D. v. Cappelen.
Smaalehnenes Amt:
Provst P. Hount.
Bonden J. Hansen.
Stavanger:
Kjøbmand P. V. Rosenkilde.
Stavanger Amt:
Sognepræst L. Oftedahl.
Kjøbmand C. Molbach.
Bonden A. O. Regelstad.
Søbefensionen:
Commandeur J. S. Fabricius.
Lieutenant T. Konow.
Underofficeer P. Johnsen.
Matros Even Thorsen[1]).

[1]) Lever endnu i fattige Kaar i Dybvaags Præstegjeld. [Han fik i 1857 Pension af Storthinget.]

Søndenfjeldske Dragonregiment:
Ritmester Ramm.
Corporal P. Paulsen Bakke.

Søndenfjeldske Infanteriregiment:
Oberst, Kammerherre D. F. Petersen.
Musketeer O. Svendsen.

Tellemarkske Infanteriregiment:
Capitaine E. S. Høyum.
Commandeersergeant G. M. Roed.

Trondhjem:
Etatsraad, Justitiarius Rogert.
Grosserer P. Schmidt.

Nordre Trondhjems Amt:
Provst Midelfart.
Sognepræst H. Heyerdahl.
Bonden Sivert Bratberg.

Søndre Trondhjems Amt:
Klokker L. Forsæth.
Sorenskriver Rambech.
Sognepræst J. H. Darre.

Trondhjemske Dragoncorps:
Premierlieutenant F. H. Heidemann.
Qvarteermester P. J. Erzgaard.

Første Trondhjemske Infanteriregiment:
Capitaine G. U. Wasmuth.
Sergeant D. L. Skevig.

Andet Trondhjemske Infanteriregiment:
Capitaine J. Lange.
Sergeant H. A. Gedeboe.

Tønsberg:
Grosserer Carl Stoltenberg.

Vesterlehnske Infanteriregiment:
Major Ely.
Underjæger O. Bjørnsen.

Østerriisøer:
Kjøbmand, Jernværkseier H. Carstensen[1].

Efter et kort Ophold, hvorunder der herskede en dyb Taushed, som en Følge af Forsamlingens høitidelige Stemning i Forventning om hvad der skulde komme, anmeldtes Prindsens Ankomst. Foran ham gik en stor Mængde civile og militaire Embedsmænd, Par om Par, der efterhaanden, som de kom til den øverste Ende af Salen, bøiede sig om et for Prindsen paa en Forhøining anbragt Sæde, der iøvrigt kun var en silkebetrukken Lænestol. Prindsens Følge opstillede sig i to Rækker paa Gulvet. Salens Vægge vare behængte med Granbar[2], og prydede med adskillige, tildeels smukke, tildeels frivole, Malerier, og deriblandt paraderede Kong Christian den 4des Portrait i Legemsstørrelse midt paa Væggen[3]. Prindsen tog Sæde og aabnede Rigsforsamlingen med følgende Tale:

„Nordmænd! Helligt er det Kald, som samler Eder ved Fædrelandets Alter. Det norske Folks Øie staaer til Eder, dets udvalgte Mænd, at I ville vide med Viisdom og Sambrægtighed at grundlægge den Statsforfatning, af hvilken nærværende og kommende Slægter kunne vente Held, Orden og Velstand inden Riget. — Den viseste Regjeringsform er uden Tvivl den, som, sikkrende Borgerfred og Lovenes Hellighed, giver den udøvende Magt Myndighed til at udrette alt Godt, og til at haandhæve Lovene; men I skulle ikke kunne give Norge en Regjeringsform, der svarer til Folkets Forventning, uden ved samdrægtigen at ville virke til et og samme Maal: Folkets Lyksalighed. Banlyser enhver Tvivl, Frygt eller Mistanke fra Eders Barm, naar det gjælder om at bestemme Norges Grundforfatning; ethvert Medlem af denne Forsamling vise sig som trofast, retsindig Nordmand, og, idet han ytrer sin Overbeviisning, tænke han tilbage paa de Medborgeres Stemning, i hvis Navn han taler!

[1] [Fra Finmarkens og Nordlands Amter mødte ingen Repræsentanter, da Tiden var for kort, til at Valg derfra kunde finde Sted.]

[2] Saalænge Granbaret var friskt, sporedes deraf ingen Ulempe, men efterhaanden som det tørredes, faldt Naalene ned paa deres Hoveder og Klæder, som sadde langs Væggene. Saa ofte Forfatteren og hans Contubernal kom hjem til deres Logis, maatte de stille sig ved dette Rigsdags-Fnug.

[3] De andre Malerier bleve siden nedtagne og Christian den 4des Portrait, copieret af Professor Hansen efter Carl v. Mandern, var det eneste som hængte tilbage i Salen, indtil det ombyttedes med et Portrait af Prinds Christians Søn. Hiint er nu i Forfatterens Værge. [Det skjænkedes af Aalls Arvinger til den af Provst Krag stiftede Forening til Istandbringelse af et Portrait-Galleri i Eidsvolds-Bygningen.]

„Skulde Nogen fortælle Eder, at Norge ikke kan bestaae som selvstændig Stat, da lue Kjærlighed til Fædrelandet dobbelt høit i Eders Barm; da mindes hine Oldinge, hine kraftfulde unge Mænd, der bøde Eder Held til det Hverv, I gik hen at røgte! Hine sagde: Vanslægter ei fra Fædrene, og disse: Stoler paa den Kraft, som hviler i vor Arm som i vor Villie! Er det norske Folk da ikke mere sine Fædre ligt? Skulde Sønnerne ikke ligesaa godt som de kunne forsvare sine Fjelde? Ere vi ei vante til Savn, og kan noget Slags Savn lignes ved Frihedens? Staaer det ei i Folkets Magt at indrette sin Regjeringsforfatning efter Statens Tarv og de Midler, den besidder i sit Skjød? — Norge har ingensinde forlangt, at Danmark skulde afholde dets Statsudgifter; i fredelige Tider har dette Rige givet Overskud i Statskassen; og skulde Sverige ønske Forening med Norge for at forsørge det norske Folk med Almisse? — Hvortil lede endeligen disse bange Tvivl? — kun til frivillig Underkastelse. I Sandhed, hvad var vel det Folk værd, der frygtagtigen opofrede sin Selvstændighed og Ære? — kun de Slavelænker, som fra Evigheden vare beredte for samme! — Dog Held os! Vi ere ei vanslægtede! Med høi Følelse af eget Værd har det hele Folk i Herrens Tempel aflagt den høitidelige Eed, at hævde Norges Selvstændighed. Denne Eed skulle I besegle, trofaste Nordmænd, ved at grundlægge den Regjeringsform, under hvilken I ville leve og som I ville forsvare mod ethvert Forsøg paa at kuldkaste den. Mistvivler ei om, at I jo besidde Kraft til selv i Modgang at haandthæve den, og mistvivler ei heller om, at en retfærdig Gud beskytter et frit og ubetvunget Folks Anstrængelser. Herren er mit Haab og min Tillid!

„Jeg har anseet det for min første Pligt, som dette Lands Regent, at kundgjøre Nationens fredelige Forhold til andre Magter, og indtil denne Dag er ingen ny Fiendtlighed af nogen Magt øvet mod Norge. Jeg har tilskrevet alle de Fyrster, hvis Venskab er væsentligt for Norge, og af hvis Retfærdighed man kunde haabe Bistand ved en saa retfærdig Sag, saasnart Omstændighederne tillade dem at yttre deres Sindelag til vor Fordeel[1]). Rigets afsondrede Beliggenhed har endnu tilbageholdt disses Svar, men imidlertid er det engelske Flag gjenseet og med Glæde modtaget i norske Havne. — De Svenskes Konge har jeg tilskrevet saaledes, som det skal blive forelagt Rigsforsamlingen; men denne Monark har sendt min velmeente Skrivelse uaabnet tilbage. O! Gid den Konge, der siger at ville være det norske Folks Fader, ogsaa vilde ære dets Rettigheder og skjænke Norge Fred og lykkelige Dage! Vi ønske os kun at leve uafhængige, i god Forstaaelse med et i sig selv agtværdigt Nabofolk.

„Jeg skulde ansee det for en kjær Pligt, hvis jeg udførligere med nogen Sandsynlighed eller Vished kunde skildre Norges politiske Stilling, men Ingen formaaer at forudsee de Begivenheder og Omvæltninger, som Europa i det Hele eller enkelte Stater kunne være underkastede, forinden den almindelige Fred gjengiver Ro og kalder Lyksalighed og Velstand tilbage. Held imidlertid det Folk, som uagtet Trængsler og mangehaande Gjenvordigheder med urokkelig Troskab, først mod sin egen Konge og siden mod sine egne Rettigheder og sit Nationalværd, bestaaer den gode Strid indtil blidere Dage oprinde! Europa skal ikke nægte det sin Høiagtelse og Beundring, og kommende Slægter skulle velsigne dets Minde. Ja, Held Norge!"

Dette Udraab „Held Norge!" gjentog hele Forsamlingen 3 Gange, og Prindsen vedblev derefter saaledes:

„Jeg indbyder Rigsforsamlingen til at vælge sig en Præsident, som kunde omvexle ugentligen, saavelsom en bestandig Sekretair, og til at udarbeide Forslaget til Constitutionen vil det findes fornødent at udvælge en Comitee, bestaaende af Med-

---

[1]) Med Conferentsraad Anker havde han nemlig tilskrevet Keiseren af Østerrige, Keiseren af Rusland, Kongen af Preussen, Prindsregenten af England, Præsidenten i de forenede Stater, og gjennem Consul Konow Prindsen af Oranien.

lemmer fra de forskjellige Stifter. — Regjeringsraadet skal være beredt at forelægge de Oplysninger om Rigets Resourcer, som have været mulige at forskaffe i en saa kort Tid; men saasom Tidsomstændighederne forhindre den i sig selv vidtløftige Opgjørelse af de gjensidige Fordringer med Kongeriget Danmark, og Rigets Indtægter og Udgifter desuden ei lade sig bestemme efter et Krigsaar som det afvigte, ligesaalidet som ubetinget efter fordums Fredsaar, saa vil ei heller noget fuldstændigt Budget for Aaret 1814 kunne forelægges Rigsforsamlingen. Jeg ønsker derimod, at det efter Constitutionens Bestemmelse maatte overveies, om ikke Tilforordnede af Rigsforsamlingen kunde tilligemed Regjeringsraadets første Departement udarbeide Rigets finantsielle Etat og Forslag til nye og nødvendige Hjælpekilder for Finantserne. — Den til Næringsveienes Oplivelse saa uundværlige Laaneindretning, som under 5te Januar d. A. blev antagen af sammes Constituenter, er hidtil standset i sin Virksomhed, fordi de senere indtrufne Omstændigheder have gjort en Forening om en Nationalbank ønskelig, hvis Plan ligeledes skal forelægges Rigsforsamlingen til Bedømmelse [1]). Overhovedet venter jeg med Fortrøstning al den Bistand af Rigsforsamlingen, som Kjendskab til Land og Folk, og som varm Følelse for Norges Vel vil indgive hvert dens Medlem. — Mine Hensigter kjendes af Alle; i redelig Villie skal Ingen overgaae mig, og min bedste Løn skal til alle Tider være Folkets Kjærlighed og de Retskafnes Høiagtelse."

Prindsen havde nedskrevet sin Tale paa et Papir, som han havde i Haanden, dog holdt han den med Frihed, Kraft og Værdighed. Den gjorde stort Indtryk paa de Tilstedeværende, endskjønt enhver Deel deraf umuligen kunde tækkes Alle, ligesom den indeholdt mange Tirader og Forudsætninger, som ikke kunde taale udadlet Drøftelse. — Prindsens Ansigt var blegt. Nogle vilde endog have bemærket Spor af Taarer i hans Øine, og enkelte Gange skjælvede hans Tone; men da han kom til det Sted i Talen, hvor han dadlede den Kleinmodighed, som ikke tiltroer Norge Kraft til at bestaae som selvstændig Stat, steeg Affecten, Stemmen blev høiere, og ligesom tordnende. Forfatterens Sind blev dybt nedstemt ved dette Sted i Prindsens Tale. Han hørte her en fast Beslutning, og Alt bebudede, at den var tagen med modent Overlæg, ligesom han vidste, at Prindsens Ønske og Hensigt, at fremme Norges Gavn, var oprigtig og ædel, medens han paa den anden Side overveiede Landets smaa Midler til at understøtte en Plan, hvis Grundvold undergroves af Europas mægtigste Stater. Derhos forudsatte Talen, klogt nok til Hensigtens Opnaaelse, en almindelig Attraa efter at forsvare den absolute Selvstændighed, som ingenlunde kunde siges at være tilstede, endskjønt den visseligen havde dybt rodfæstet sig i mangen en fædrelandskfindet, forstandig og retsindig Nordmands Barm. Talens Udtryk faldt saaledes paa en forskjellig Grund, eftersom Haab eller Tvivl opmuntrede eller ængstede de forskjellige Gemytter. Forfatteren vovede imidlertid kun at aabne sin Ængstelse for fortrolige Venner; thi det begyndte allerede at blive betænkeligt at yttre Tvivl om en heldig Fuldbyrdelse af Selvstændighedsværket i den anlagte Stiil. Den Trøst, som Prindsen gav med Hensyn til Norges fredelige Forhold til Udlandet, opmuntrede kun rettroende Gemytter; den var ingen for dem, som vidste at Krig med dens rædselfulde Følgesvende, Hungersnød og Næringsløshed, omspændte Landet fra alle Kanter. Men hvad der endog kunde siges mod flere Vendinger i denne Tale — dens øieblikkelige Virkning var utvivlsom. Alle Tilstedeværende, Alle, i hvis Hænder den faldt, vare uudtømmelige i at rose Prindsens Talegaver, og Mange roste Talens Indhold.

Det franske Brev, som Prindsen havde sendt Sveriges Konge [2]), men uaabnet

[1]) Dette gik dog ikke i Opfyldelse, da Forsamlingen gik en anden Vei i sin Beslutning. Der vare desuden mange Omstændigheder, som hindrede Oprettelsen af en Bank paa den Tid.

[2]) Findes i Oversættelse i Bilag No. 71, [jfr. S. 369 Anm. 2.]

var bleven sendt tilbage, blev oplæst af Etatsraad v. Holten, først paa Fransk og siden paa Dansk, men han stilte sig maadelig ved begge Dele. Hvor vel end dette Brev var skrevet, kunde der ikke være stor Interesse ved at høre et Brev forelæse, der ikke havde naaet sin Bestemmelse. Nu beviiste det kun Prindsens Evne til at udtrykke sig med Held, og derom havde Forsamlingen forud det høieste Begreb.

Da Prindsen med sit Følge havde forladt Forsamlingen, skred den efter den i Talen skete Opfordring til Valg af Præsident, Vicepræsident og Sekretair. Valget faldt paa Kammerherre Anker til Præsident, Etatsraad Rogert til Vicepræsident, og Sorenskriver Christie til bestandig Sekretair. Kammerherre Anker fremstod derefter og med faa Ord komplimenterede Forsamlingen. Han udbad sig dens Overbærelse under det ham paalagte Hverv at lede Forretninger, som vare ham ubekjendte, men som den af hans Medrepræsentanter viiste Tillid gjorde ham til Pligt at modtage. Derhos gjorde han opmærksom paa, at Forsamlingen, i Følge Prindsens Bestemmelse, om 8 Dage maatte være betænkt paa et nyt Præsidentvalg. Efter en kort Bulder i Forsamlingen, hvis Skridt endnu ikke vare ordnede ved noget Reglement, bestemtes, at der skulde udnævnes en Comitee bestaaende af 6 Medlemmer, for at forfatte et Reglement for Rigsdagens Forhandlinger samt en Takadresse til Prindsen for hans Bestræbelser for Landets Vel under den midlertidige Regjering, hvilken Adresse næste Dag skulde forelægges Forsamlingen til Bedømmelse. Nødvendigheden af et Reglement viiste sig allerede i dette Møde. Medlemmerne talede den Dag i Munden paa hverandre som i en Comitee, der bestaaer af faa Medlemmer; Tungerne løsnedes under den almindelige Snakken og Forvirring, og den Frygt forsvandt, der som oftest holder utilbørlig Snaksomhed i Ave, naar Talerens Foredrag lyder ene i en Forsamling af agtede Medborgere. Det hændte endog den Dag, at enkelte Medlemmer toge Præsidenten Ordet af Munden, og blandede sig i Forretninger, hvis Udførelse efter deres Natur ene tilkom ham. Til Medlemmer af Comiteen udnævnedes: Sverdrup, Omsen, Hegermann, Falsen, Wergeland og Diriks. Forsamlingen opløstes derefter og Mødet berammedes igjen til næste Dags Middag Kl. 12, til hvilken Tid Comiteen troede at blive færdig med sit dobbelte Arbeide. Man seer, at der til vigtige Arbeiders Udførelse gaves i dette første Thingmøde kun forholdsmæssig liden Tid, hvoraf fulgte megen Simpelhed saavelsom et kort Omfang i Bestemmelserne, og let fremmedes Arbeidet under Forsamlingens Hænder. Den uøvede Haand var raskere end den øvede senere blev. Paa de følgende Storthing gik Comiteens Behandling af Udkastet til et Reglement og Debatterne derover sædvanligen langt ind i dettes Forhandlingstid. Derhos havde Rigsforsamlingen faa, skjønt høist vigtige, Gjenstande at behandle, og disses Klassification og Comiteernes forskjellige Virkekreds, som stedse har været saa vanskelig at ordne, kunde forbigaaes. Reglementet kunde indskrænke sig til almindeligen at ordne det indvortes Politi.

Der forløb derefter et Par Timer før Forsamlingen gik til Bords, og kort før Bordsædet anmeldtes, at Prindsen havde Noget at berette Forsamlingen. Den større Deel deraf forsamledes derfor i Vestibulen, hvor Prindsen indfandt sig, og med en venlig Mine erkyndigede sig om, hvorledes Repræsentanterne vare indlogerede. Han tilføiede, hvor ugjerne han havde erfaret, at nogle Repræsentanter ikke havde det efter Ønske; men at Anstalt var truffen til, at man nærmere kunde rykke sammen. Derpaa sagde han, at det var ham en Fornøielse at kunne berette Forsamlingen, at Orlogsbriggerne vare conserverede for Fædrelandet, og at kun Briggen Allart havde gjort et forgjæves Forsøg paa at fortrække, men som ved det norske Mandskabs Kjækhed var bleven forhindret. Prindsen yttrede, at Officererne paa Allart, efter hans Overbeviisning, ved denne Leilighed havde handlet mere efter Pligt mod deres Souverain, end efter Hjertets Følelser, som bød dem at forsvare Norges Sag[1]).

[1]) Commandeur Lütken opfordrede de i Norge værende danske Søofficerer til at vende tilbage til Danmark, da de ellers maatte tilskrive sig selv Følgerne af deres Ulydighed.

En glad Mumlen hørtes i Forsamlingen ved dette Budskab. „Forsamlingen — heder det i Forfatterens Dagbog — gik nu til Bords, spiiste og drak, sang Drikkeviser til Norges Ære, og en til Prindsens, der var forfattet af Pastor Rein, og i mine Tanker hørte til hans mindre gode Digter-Arbeider, skreeg Hurra, klappede i Hænderne, hørte Janitscharmusik — kort der var en Glæde og Larm uden Ende, morsom nok for Mange, men en dræbende Qval for den, som savnede det rolige Huusliv, og hvis Sjæl var opfyldt med bange Anelser om Fremtiden.“ Senere hen paa Dagen fortaltes, at Prindsen havde over Sverige faaet officielle Dokumenter i Hænde, udstedte af Castlereagh og en russisk Minister, som erklærede, at Norge skulde erobres, om det ei frivilligen forenede sig med Sverige. Derved dæmpedes vel den muntre Stemning, men Selvstændigheds-Mændenes Mod nedsloges ikke, ligesaalidet som deres Haab om at en Forandring i den udvortes Politik skulde give Norges Sag en bedre Vending.

Forsamlingen begyndte allerede i Dag at gruppere sig i de snevrere Kredse, hvori Medlemmerne valgte deres Omgang udenfor de store Møder og deres Bopæl. Forfatteren og hans Stuefælle søgte deres hos Kammerherre Anker, der havde faaet sit beqvemme Logis, bestaaende af flere Værelser, i en af Hovedgaardens Sidebygninger. Der samledes de tilligemed Wedel, Løvenskiold, Sorenskriver Blom, og ofte Wergeland, tilligemed Nogle af de Medlemmer, der deelte Tvivlens Meninger med hverandre. — Man kan ikke let tænke sig en elskværdigere, mod sine Omgangsvenner og Gjæster meer opmærksom, og i daglig Omgang interessantere og behageligere Mand end Kammerherre Anker. Især var han et Mønster af en fortræffelig Vert, og Forfatteren tilstaaer gjerne, at han i den Henseende aldrig har fundet hans Mage. Han kjendte i Udøvelsen af sin Gjæstfrihed ingen Grad i det borgerlige Livs Stillinger, ingen Klassification mellem sine Medborgere, men skjænkede ethvert Besøg sin Opmærksomhed, og uddeelte til enhver Gjæst paa den meest utvungne og humane Maade Hospitalitetens milde Gaver. Videnskabeligen dannet var Anker ikke; men han var en praktisk erfaren Mand, vel bekjendt med Borgerlivets Forhold, og beklædte hæderligen de høie Poster, paa hvilke han sattes. Han forstod i en sjelden Grad at benytte kyndige Mænds Raad og Veiledning, og at give Enhver sin tilbørlige Deel af den Roes og Hæder, som ledsagede det udførte Værk. Han var en fiin Hofmand uden Falskhed, lagde ikke Skjul paa sin Hjertes-Mening, og bevarede i alle sine Forhold den rette Takt og Værdighed, forenet med det simpleste Væsen og den godmodigste Høflighed. Vanskeligt er det at finde en Mand saa agtet i de høiere Kredse, saa udmærket af Rigets Høieste, og saa elsket i sin snevrere Omgangskreds og af sine Undergivne, hvis Ven han i flere Henseender var. Aldrig vil hans Minde udslettes i den Kreds, hvori han virkede. Strax efter Norges Forening med Sverige udnævnedes han til Statsminister, og intet Valg kunde være heldigere. Hvor meget hans rigtige Takt og hans elskværdige Personlighed bidrog til i Begyndelsen at ordne Forholdene i Stockholm paa en god Maade, det bevares i hæderlig Erindring af alle dem, som dertil vare Vidne, og af Ingen meer end de norske Statsraader, som stode ved hans Side. — Paa Eidsvold levede Anker ikke behagelige Dage, og han befandt sig der tildeels i en ham fremmed Stilling. Hans Mening om Fædrelandets offentlige Stilling og Forhold, og om Prindsens Færd, var fuldkommen den samme som Grev Wedels, hvem han elskede som en Søn og agtede som Landets gjæveste Mand [1]. Uagtet han tog liden Deel i Debatterne, leed han stundom store Krænkelser,

---

De Fleste bleve dog, saavidt vides, i Norge, mestendeels af Hengivenhed for Prindsen og den Sag han forsvarede, Nogle og fordi dem fattedes Midler til at fortsætte Reisen. Ovenfor S. 377 er fortalt, hvad der i den Anledning skede.

[1]) Det er neppe rigtigt, hvad H. Wergeland fortæller i sit Skrift 2 Hefte S. 32 [Saml. Skr. IX. 136], at han strax efter Norges Skilsmisse fra Danmark „var en af Prindsens ivrigste Beundrere“ og at han siden stiftede Farve efter Wedels Paavirk

fordi han var i det Tilfælde at maatte ved sin Stemmegivning bekjende sig til Meninger, som ei vare Pluralitetens, ligesom han heller ikke kunde siges at være skikket til som Præsident at lede Forhandlingerne. Efter den bestemte Tidsfrist steeg han derfor gjerne ned af Præsidentstolen.

I denne Omgangskreds tilbragte Forfatteren mange behagelige Timer under sit Ophold paa Eidsvold, og især knyttedes hans Venskab med Wedel der end fastere. Nu var der ingen Divergents meer i deres politiske Anskuelser. Foreningen med Danmark, som de forhen betragtede fra forskjellige Synspunkter, var, som det syntes, ugjenkaldelig hævet, og Begge ansaae Norges Forbindelse med Sverige under en fri Forfatnings Ly som ønskelig og nødvendig. Paa deres Vandringer om Aftenen efter endt Dagarbeide var Fædrelandets Stilling og Anliggender stedse Gjenstanden for deres Samtaler. „Skulde — sagde Wedel — disse Skrigere (man erindre sig Wedels skarpe Udtryk, naar han bedømte Andres Færd) have Ret, og vi Uret, skulde det virkeligen lykkes Prindsen at sætte Kronen paa sit Hoved trods Europas Beslutning?“ Intet er et stærkere Beviis paa Styrken af Selvstændigheds-partiet end Grev Wedels egen Tvivl, som nødvendigen maatte opstaae, naar han oversaa den Række af Hædersmænd, der forsvarede en Mening, som var hans egen modsat. Denne Tvivl dæmpede ogsaa Heftigheden af Wedels Modstand, og bestemte ham til at være et roligt, skjønt visseligen ikke ligegyldigt Vidne til Begivenhedernes Gang. Wedel og hans Venner betragtede tildeels, efterat have sat sig ind i den herskende Stemning, Selvstændighedsspørgsmaalet som liggende udenfor Debatternes Omraade i Rigsforsamlingen. Enhver af dem havde beredt sig paa en djærv Modstand, Flere havde udarbeidet lange Taler til Vidnesbyrd om deres politiske Tro, og for at forhindre daarlige Beslutninger. De meddeelte hverandre disse Udarbeidelser, og holdt saaledes et Slags Stuething, hvori de ordnede Statens Anliggender paa deres Viis. Men da de havde overbeviist sig om Umuligheden af at bøie den raadende Mening, stak de deres Taler i Lommen, og bleve enige om, ikke ved en unyttig Modstand at foranledige end stærkere Udbrud af en i deres Øine forvildet Patriotisme. See vi imidlertid hen til Resultatet, saa var det ene Parties Taushed ligesaa ønskelig, som det andet Parties høie Toner; thi det første forhindrede Norges Forening med Sverige i en mindre ønskelig Form, det sidste foranledigede mere passende Foreningsbetingelser mellem de tvende nordiske Riger. Historien maa i Ydmyghed give en høiere Haand Prisen og Æren. Kun en enkelt Modstander af Selvstændighedsværket [N. Wergeland] — vi ville snart faae Leilighed til at indlede ham i vore Læseres Bekjendtskab — kunde ikke dølge sin Overbeviisning om Værkets Skrøbelighed og de Farer, som Nationen udsattes for ved at vedblive i den begyndte Stiil, men han betalte sin Frimodighed tildeels med mange Krænkelser.

Den 12te April forsamledes igjen Repræsentanterne i Vestibulen, og stege op i Forsamlingen i den Orden, som de igaar havde fulgt. Præsidenten foredrog den nedsatte Comitees Indstilling om Reglementet. Den bestod i 15 Paragrapher, som derefter bleve debatterede og med faa Modifikationer antagne [1]). De fleste have fulgt alle Storthingsforhandlinger igjennem den lange Række af paafølgende Storthing. Det viiste sig imidlertid allerede i denne Forsamling, at der var udeladt adskillige Bestemmelser, som vare nødvendige for at tilveiebringe den Orden og Værdighed i

ning. Forfatteren havde Anledning til fortrolig Underholdning med Anker om Fædrelandets Stilling før Grev Wedels Tilbagekomst, der først skede i Februar, og han var en af de Mænd, der meest styrkede ham i hans politiske Anskuelser. Et Udtryk som det af Wergeland anførte: „Bare nu ikke Herman kommer!“ kunde vel undfalde Anker; thi han glædedes ved lunefuld Spøg, og slog selv gjerne den Tone an; men man feiler uden Tvivl naar man troer, at disse Ord vare et Skilt for hans Selvstændigheds-Tro; thi paa Prindsens Evne til at gjennemføre denne stolede han aldrig, ligesaalidt som han ansaa den passende for Landets Stilling.

[1]) Trykt i Rigsforsaml. Forhandl. I. S. 21—24 og derefter i Bilag No. 72.

Forhandlingerne, og den Sikkerhed og Rolighed i det indvortes Politi, som udmærker vore Storthing. Tiden til det daglige Møde berammedes noget senere end ved følgende Storthing. Forhandlingerne skulde nemlig ikke begynde før Kl. 10, fordi nogle af Repræsentanternes Bopæle laae saa langt fra Forsamlingsstedet, at de ei før beqvemt kunde møde; men da ingen Hviletid gaves, forkortedes ikke derved Forsamlingstiden. Forøvrigt gav allerede Rigsforsamlingen paa Eidsvold Exempel paa den fast mageløse, skjønt ulige fordeelte, Arbeidsudholdenhed, den strenge Tidsinddeling, og den Slags skarpe Skoledisciplin, hvorved vore Storthing udmærke sig fra de fleste andre Folkemøder af den Art.

Derefter blev Udkastet til en Takadresse til Prindsen oplæst, og i den Anledning opstod nogle Debatter. Wergeland søgte i en Tale at vise Nødvendigheden af, at Rigsforsamlingen sanctionerede hvad der paa Eidsvold var forhandlet, og at en Takadresse udstedtes til de Mænd, som ved dette Møde vare tilstede, hvilket han tilstod, hvor uretmæssigt det iøvrigt monne have været, havde havt sine gavnlige Følger for det almindelige Bedste. Derhos paastod han, at Prindsen burde anmodes om at vedblive Rigets Bestyrelse, indtil Constitutionen var grundlagt og en ny Tingenes Orden indført [1]. Hans Hensigt var ved dette høitidelige Skridt at bevise, at Souverainiteten var gaaet over i Folkets Hænder igjennem dets Repræsentanter, og at hævde den Myndighed, som laa hos det. I denne Henseende fandt Wergeland sin første Opponent i Grev Wedel, som yttrede, at den fremsatte Motion ei var passende. Takadressen betragtede Wedel som en simpel Compliment, hvis Udtryk ei saa nøie burde drøftes. Forsamlingen paa Eidsvold var i Grevens Tanker en passeret Sag, for hvilken intet Regnskab burde kræves, og den hele Undersøgelse kunde let lede til bittre Bemærkninger, som strax i Begyndelsen kunde give Rigsdagens Forhandlinger en uvenlig Tendents. Han paastod derhos, at Takadressen burde frembringes i den Form den havde. Wedels Bemærkninger gjorde sin gode Virkning, og denne hans Moderation strax i Forhandlingernes Begyndelse glædede saameget mere hans Venner, som de vidste, at Adressens Udtryk ingenlunde tilfredsstillede Greven. Præsidenten Kammerherre Anker erklærede, at Mødet paa Eidsvold, hvorved han selv havde været tilstede, ikke egentlig var at betragte som en Bemyndigelse til Prindsen at vedblive Rigets Bestyrelse, men som et Raad, og at Acten var sanctioneret af Nationen selv ved den høitidelige Eeds Aflæggelse i Kirken, som senere paafulgte. I alvorligere Udtryk gav Sverdrup sit Misnøie tilkjende med Wergelands Indvendinger og Bemærkninger ved Mødet paa Eidsvold, og henskjød sig under Wedels Mening. Gregaard yttrede, at naar en General nedlægger Commandoen, optager den Næstcommanderende den igjen, og at man fra den Side maatte være Prindsen taknemmelig; men heraf fulgte ingenlunde, at jo Souverainiteten var i Folkets Haand, og at det ei skulde staae i Folkets Magt gjennem sine Repræsentanter at bestemme Norges Statsforfatning. Efterat Flere havde yttret sig i den Anledning, blev Wergelands Forslag, der vel var i Hovedsagen grundet i Sagens Natur, men under den nærværende Stemning mindre betimeligt og klogt, med stor Pluralitet forkastet, og Takadressen blev antagen i den af Comiteen udkastede Form. Den ansaaes forfattet af Sverdrup og Falsen, og lød saaledes:

„Da Norge, løsrevet fra sin ældgamle Forbindelse, var blevet bestemt til et Rov for erobresyg Ærgjerrighed, var dette vort elskte Fædreland dog ikke forladt; thi det havde sin faste Tillid til Gud, sit nedarvede Mod og sin Kraft; det havde Dem, ædle Fyrste, som efter det norske Folks almene Ønsker greb og førte Roret med Viisdom, Værdighed og Kraft, som med stor og beundringsværdig Opoffrelse forebyggede Anarkiets Rædsler, og lovede med Liv og Blod i Forening med Folket

[1]) Hans Tale i den Anledning findes indført i Wergelands Konstitutionshistorie 2det Hefte, 4de Bilag, S. 18. [Den er ikke optaget i hans Samlede Skrifter.]

at forsvare Norges den gode Sag, og hævde dette ældgamle Riges Selvstændighed og Frihed. Deres Kongelige Høihed har med Ord og Daad skjønt og kraftigen tolket Deres varme Følelser for Norges Held og Hæder, Deres urokkelige Troskab og Hengivenhed for et frit Folks retfærdige Sag, Deres utrættelige Omsorg for dets Tryghed og Frelse. Hvor ønskede vi værdigen i Folkets Navn at kunne tolke den dybe og inderlige Følelse af Ærbødighed, Høiagtelse og Kjærlighed, som enhver ægte og redelig Nordmand føler for Dem; den Taknemmelighed, hvormed det hele norske Folk i Deres Sendelse erkjender en af Forsynets største Velgjerninger imod et frit og trofast Folk i Farens og Nødens Stund; den Forvisning, det har, at Deres sjeldne Talenter, Dyder og trofaste Hengivenhed for det gamle Norges gode Sag, ville blive det norske Folk uforglemmelige, saalænge det ikke forglemmer sig selv!"

Saaledes hørte man allerede den Dag i Thingsalen nogle af de Mænds Stemmer, som siden oftere toge Ordet. Wedel maatte uden Tvivl regnes blandt Forsamlingens færdigste Talere, og han lod sig, især i Forhandlingernes Begyndelse, oftere høre. Senere hen blev han mere taus, da han, misfornøiet med Tingenes Gang, mindre interesserede sig for de Beslutninger, der hængte sammen med Landets politiske Stilling, og alle i en uimodstaaelig Strøm stilede imod, hvad der efter Grevens Mening tjente til Nationens Tarv, og han indskrænkede sig mestendeels kun til at drøfte den udkastede Constitutions Paragrapher. Han havde en særdeles Lethed til at opfatte den Gjenstand, der i Thinget fremsattes til Behandling; han drøftede den med Skarpsindighed, og gjendrev sin Modstander med Alvor, men paa Eidsvold i Almindelighed med stor Sindighed og Maadehold. Med Rolighed, Aandsnærværelse og Selvbeherskelse begyndte han her sin Virksomhed som Taler i Thinget, og Hændelsen vilde at han vendte sine Vaaben mod en Meningsfælle, med hvis Begreber om Fædrelandets Stilling han ellers harmonerede. Wedel kom paa Eidsvold, ogsaa da naar han misforstodes, og naar Prindsens Tilhængere angreb ham og hans Tilhængere med stiklende og haarde Udtryk[1]), heist sjeldent ud af sin rolige og sindige Thingfærd; han tillod sig ikke der noget bittert Ord imod Nogen, men forsvarede sin Mening skarpsindigen, og som oftest heldigen. Wedel havde hentet sit Mønster som Thingtaler i det engelske Parlament, og om der var Flere, som kunde være havne i Kundskab om den Slags Materie, hvorom der handledes, og i dybe Studier, saa var der gjennem hans hele Thingfærd Faa, der kunde nævnes ved hans Side som Parlamenttaler. Forfatteren har vel stundom paa efterfølgende Storthing hørt heftige Taler af Wedel, i hvilke han altfor djærvt gik løs paa yndede Folkemeninger, og altfor skarpt og tildeels eensidigt bedømte Landsmænds Handlinger; men han beundrede ofte den Rolighed og Sindighed, som han viiste paa Eidsvold, der usigeligen bidrog til en grundig og rolig Drøftelse af Fædrelandets vigtigste Anliggender. Dette paastaaer Forfatteren, at der baade paa dette og følgende Storthing vare faa Talere, der hørtes med større Interesse, og gjorde meer Indtryk ved sit værdige Væsen og personlige Holdning, fri for alle Fagter, og ved et let og flydende Foredrag uden Hakken og Stammen, og ofte fuldt af træffende Billeder.

Grøgaard viiste sig visseligen som et talentfuldt Medlem af Rigsforsamlingen. I vittige Talevendinger, heldig, stundom sarkastisk, Gjendrivelse af hans Modstanderes Sætninger overgik Ingen ham, og Talerens Miner og Geberder understøttede Geniets sprudlende Taleflod. Hans Ytringer vare stedse vel formede og krydrede med spillende Vid, men derhos stundom bidende i den Grad, at han ikke sjeldent stødte sin Vedervart. Hans Modstandere i Politiken, blandt hvilke Mange gjorde hans Talenter Ret og Skjel, fandt, at han stundom spillede paa Overfladen for at angribe sin Vederparts svage Side; men naar han ikke altid gik tilbunds i Betragtningen af de

[1]) Saa megen Agtelse nød imidlertid denne mærkværdige Personlighed ogsaa paa Eidsvold, at fornærmelige Udtryk sjeldent eller aldrig faldt i hans Lod.

Gjenstande, som behandledes, saa var Aarsagen vel den, at han ansaa ethvert Hovedangreb paa Modstandernes politiske Mening for unyttigt, og ledende til at forbittre Gemytterne til Skade for det egentlige Constitutionsværk. Da han ikke var Medlem af Constitutionscomiteen, havde han ikke Anledning til i den Grad, som Flere af Forsamlingens udmærkede Mænd, at trænge dybt ind i det egentlige Grundlovsarbeide; thi om dette var der i den store Forsamling forholdsmæssigen faa og lidet vidtløftige Discussioner; men i enkelte af disse, saasom Adelssagen og Jødesagen, lagde han noksom for Dagen, at han alvorligen havde drøftet disse Gjenstande og forstod grundigen at behandle dem. Hvo der kjendte Grøgaard til Grunde, og lagde Mærke til hans Færd paa Rigsforsamlingen, maa tilstaae, at Faa eller Ingen i Forsamlingen følte varmere for sit Fædreland end han, Faa opfattede klarere dets sande Interesse, besad dybere Kundskaber endog udenfor sit Embedsfag, og vidste at indflette sine Tanker i et livligere, fyndigere og tækkeligere Foredrag. Men Grøgaard var aaben i sin Færd, som i sine Meningsyttringer, og han hverken frygtede eller undgik heftige Sammenstød, i Thingsalen og i privat Samtale, med sine Meningsmodstandere, og gjorde sig ofte lystig over deres i Viser og Taler flammende Patriotisme [1]). Derhos var han selvstændig i sine Meninger, og snertede Venner og Uvenner med sine skarpe Vaaben, naar han havde en Idee at forsvare, som han havde taget af sin Overbeviisning. Hans Vittighedspile stilede ligesaavel mod Venners Stjerner, Baand og uvæsentlige Fortrin, som mod Modstandernes skuffende Billeder og opsvulmede Forhaabninger. Han begyndte sine Debatter i Dag i sin sædvanlige vittige Stiil, men kun for at stemme Gemytterne til roligen at behandle Hovedgjenstanden for Dagens Forhandling, og bortfjerne delicate Undersøgelser om Rigtigheden af hvad der var passeret.

Wergeland viiste ogsaa under denne første Debat sin Færdighed og Frimodighed som Thingtaler. Han var fast den Eneste af Oppositionspartiet, hvis stærke Overbevisning om Rigtigheden af hans politiske Tro ikke tillod at tilbageholde sin Mening, saa ofte der gaves Anledning til at lægge denne for Dagen. Hans Tale havde i Forfatterens Tanker mange vakkre Steder, men han brugte stundom dristige og mindre correcte Billeder, der gave hans Modstandere Stof til spottende Angreb. Talerne gjorde derfor i deres Heelhed ikke altid det tilsigtede Indtryk, ligesom de stundom havde en Bredde, der trættede baade Modstandere og Meningsfrænder, og indeholdt en docerende Tone, der ingenlunde tækkedes denne Forsamling. Der var derhos ofte i hans Meningsyttringer en vis Haardhed, Bestemthed og Ringeagt for Andres Meninger, der ligesom syntes at indeholde den Paastand, at han fremfor Nogen i Forsamlingen havde gjennemtrængt en Grundforfatnings sande Væsen, og vidste at give den en for Fædrelandets sande Tarv passende Form. Hans Frimo-

[1]) Forfatteren, som næsten stedse var ved Grøgaards Side paa Eidsvold, var Vidne til flere saadanne Sammenstød, og nogle af dem, som Wergeland omtaler i sit Skrift, staae ogsaa for hans Erindring, endskjønt ikke udmalede i hiin Forfatters Farve. De vare sædvanligen flygtige, og overskred ikke Selskabslivets venlige Anstand. Grøgaard var i Almindelighed agtet i Forsamlingen, og man angreb ikke letteligen et Medlem, som vidste at pille det Latterlige ud i ethvert tvetydigt Udtryk, hvori han sporede et Angreb eller en Mistydning. En af Forsamlingens geistlige Medlemmer [formodentlig Fr. Schmidt], der hørte blandt Prindsens ivrigste Tilhængere, og gav hyppigen Sidehug til Oppositionen, især i sine Leilighedsdigte, vilde han gjerne tillivs, og Forfatteren søgte stundom at moderere hans Udfald mod denne i flere Henseender agtværdige Mand. — Grøgaard var visseligen bleven en Prydelse for vore Storthing, naar han oftere var bleven udkaaret til Repræsentant. Han vilde vistnok ikke have faaet den nederste Plads blandt den Række af Hædersmænd, som den geistlige Stand har leveret til Storthinget. Men hans politiske Mening hindrede hans Valg til Storthinget 1814, og siden glemtes han under andre Slags Valgkabaler. [Jfr. Grøgaards Biographi af P. Botten Hansen i Eidsvolds-Galleri S. 52—62.]

dighed var priisværdig; thi den flød af et patriotisk Sind og Overbeviisning om den Sags Reenhed, som han forsvarede, men formedelst Djærvheden i hans Ytringer høstede han stundom bittre Frugter af sin Veltalenhed, ligesom der ofte var mere Studium end practisk Viisdom i hans Sætninger. I Forfatterens Dagbog har han plantet Wergeland en Mindeblomst, der vidner om den Høiagtelse, som han følte for hans frimodige og ofte kraftfulde Veltalenhed, hans omhyggelige Studium af Statsforfatningens Væsen, og hans Djærvhed til at udtale sin Overbeviisning, hvori han overgik alle sine Meningsfrænder [1]).

Løvenskiold viiste ogsaa ved denne Dags Debat sit parlamentariske Talent. Han talede i Almindelighed med Lethed, Skarpsindighed og en Frimodighed, der aldrig lod sig forstyrre ved Modpartiets djærveste Angreb. Der var, som ovenfor bemærket, en bestemt Aabenhed i hans hele Færd paa Eidsvold, som foragtede at lægge Skjul paa politiske Meninger, hvorsomhelst disse kom paa Bane. Men denne aabne Modstand tækkedes ikke den store Hob. Saaledes maatte han døie flere Ubehageligheder i og udenfor Forsamlingen; thi han hørte blandt de aabenbareste Modstandere af Selvstændighedsværket. Hvad han i Dag foredrog, var i Wedels sindige Tone, og kunde ingen Skjærv lægge til at forbittre Gemytterne eller nære Partihadet. Iøvrigt gik det ham som Sorenskriver Blom og flere dygtige Repræsentanter af det tvivlende Parti, at de blandede sig oftere i Begyndelsen end i senere Sessioner i Debatterne om politiske Materier. De undgik at deeltage i disse vanskelige Undersøgelser, hvis Afgjørelse tog en Vending, der ingen Modstand taalte, og som kun forvikledes ved en unyttig Kamp. Det var kun, naar de Grundlovens Paragrapher, der ordnede Statens indvortes Anliggender, debatteredes, at de gave deres Mening tilkjende, og det maa med Sandhed siges, at deres Foredrag ofte bidrog til at berige Grundloven med hensigtsmæssige Bestemmelser.

Ogsaa Capitain Motzfeldt tog Deel i disse Debatter, og Forfatteren maa tilstaa, at der var Faa i Forsamlingen, som han heller hørte end ham. Han talede ofte, baade ex tempore og af Papiret, men hans Foredrag bar stedse Præget af Skarpsindighed, Kundskab og Humanitet. Han var en af Selvstændighedens ivrigste Forfægtere, en varm Forsvarer for Prindsens Fremgangsmaade, og Ingen viiste meer Afsky end han for enhver Tilnærmelse til Sverige, som han erklærede for Fædrelandets Erke-Arve-Fiende. Men han forfulgte ikke sine Thingfæller, som havde en anden Overbeviisning, med Had og Miskjendelse, og det gik vel an at staae paa en venskabelig Fod med ham, uden at sværge til hans politiske Fane. Det Talent, som Motzfeldt udviklede paa Eidsvold, endskjønt det understøttede en Sag, som Forfatteren ei kunde give sit Bifald, og hans humane Færd mod Thingets Medlemmer, hvad endog deres politiske Mening var, lagde Grunden til Forfatterens Høiagtelse for denne udmærkede Mand, der har fulgt ham paa hans paafølgende ophøiede Embedsbane, paa hvilken han har viist den Fasthed, Frimodighed og det Fædrelandssind, som strax i Begyndelsen af hans offentlige Virksomhed henvendte Nationens og Kongens Øine paa ham.

Sverdrup, som følte sig krænket ved Wergelands Udladelser om den foreløbige Raadsamling paa Eidsvold, tog en alvorlig Deel i denne Dags Debatter. Maaskee

[1]) Forfatteren har i sin nedskrevne Dom om Wergelands Færd, som Medlem af Rigsforsamlingen, lempet sin egen Mening efter høitagtede Medrepræsentanters, der kan ansees meer upartisk, og grundet paa det almindelige Indtryk, som samme gjorde i Forsamlingen. Der var Ingen paa Eidsvold, som ved omhyggelige Studier saaledes havde forberedt sig til Deeltagelse i Rigsforsamlingens Forhandlinger som Wergeland, og Ingen, der havde flere udarbeidede Foredrag i denne Henseende i Beredskab. Men ofte ere slige Forberedelser, naar de sigte til et bestemt Maal, mindre gavnlige for Sagen, idet de let foranledige en vis Eensidighed i Anskuelser, der svække Sjælens Bøielighed til at lempe sig efter Omstændighederne, og vige for de bedre Grunde, som Andre kunne have at fremsætte for modsatte Meninger.

følte han, at hans Nærværelse der, og hans private Samtale med Prindsen, om hvilken vi ovenfor have talt, havde bidraget til at give de der stedfundne Discussioner en lykkelig Vending, og kunde ikke taale, at der kastedes en Skygge over denne forberedende Akt til Statsomvæltningen i Norge, med hvor megen Forsigtighed end Forslaget var fremsat af Wergeland, som i Form af en Takadresse vilde paatrykke hiin foreløbige Beslutning Rigsforsamlingens Sanction. Sverdrup var derhos en farlig Modstander, saavel formedelst sin Skarpsindighed, sine Kundskaber og philosofiske Aand, og sin Færdighed til at udtrykke sig, som formedelst sit udvortes værdige Væsen, dybe Alvorsstemme, og den skarpe Satire, hvormed han ofte ledsagede sine vel stillede Ord. Kun ved enkelte Leiligheder tog han paa Eidsvold alvorlig Deel i Debatterne, men da var det deels for at blotte Oppositionens Nogenhed, deels for at begeistre Selvstændighedens Tilhængere til trofast Udholdenhed, og der var fast Ingen uden Wedel, og stundom Wergeland, som alvorligen traadte i Skranke mod den philosofiske Kjæmpe. Striden i Dag var imidlertid let udfægtet, da han havde paa sin Side begge Partiers Coryphæer. Hans Forslag, som vel neppe var alvorligen meent, at kræve Wergeland til Regnskab for hans Udladelser, blev knapt bemærket, langt mindre understøttet af Forsamlingen. Med al sin udvortes strenge Alvor og skarpe Dialektik var Sverdrup imidlertid en af Eidsvolds humane Selvstændighedshelte. Der tilstod hvert Parti sin Ære, og opløste ikke gamle Venskabsforbindelser formedelst Divergents i politiske Anskuelser.

Sorenskriver Blom talede og ved denne Leilighed nogle Ord, men han var endnu ikke kommen i Aande som Storthingsmand, og han tabte efterhaanden Lysten til at blande sig i andre Discussioner end dem, der angik Grundlovens Bestemmelser, og da vare hans Bemærkninger træffende. Munterhed og Vid, blandet med en vis Satire, spillede ofte i hans Foredrag. Han var iøvrigt et trofast Medlem af det lille Parti, som tvivlede om Selvstændighedsværkets Hensigtsmæssighed for Fædrelandet.

Saaledes traf dette lille Uveir over ved Partihøvdingernes fælles Bestræbelser, der ikke vilde begynde Forsamlingens vigtige Forhandlinger med forviklede Undersøgelser, som let kunde have sat de herskende Partier i Harnisk mod hinanden, og ikke banede Vei til den vigtige Sags Afgjørelse, som var den egentlige Gjenstand for Mødet.

Derefter skredes til Udnævnelsen af tvende Comiteer, nemlig Redactionscomiteen og Constitutionscomiteen. Til Medlem af den første valgtes Sverdrup, Grøgaard og Jacob Aall [1]). Ligesom dette Arbeide ikke kunde behandles med Omhu, fordi Medlemmernes Tid var optagen af Thingforretninger, saa kunde det efter sin Natur heller ikke blive interessant. Det maatte være en kort og tør Journal over hvad der dagligen blev forhandlet, uden politisk Farve, og uden at optage den interessanteste Deel af Forhandlingerne, nemlig Debatterne over de behandlede Gjenstande. Dertil kom, at der manglede Anstalter til en Trykning, der med tilbørlig Hurtighed forplantede Begivenhederne, medens de havde Nyhedens Interesse. Der befandtes vel paa Eidsvold et Felttrykkeri [2]), men det arbeidede langsomt og maadeligt. Man maatte saaledes kun vente at finde Forhandlingernes tørre Ribbeen, og disse kom tildeels saa seent i Publicums Hænder, at de offentlige Tidender havde antepiceret Beretningens Nyhed. Hvad der leveredes til denne, kom mestendeels fra Grøgaards Haand, som dertil havde meest Tid, da han ei var Medlem af Constitutionscomiteen [3]). — Derefter

---

[1]) Dette Valg gik temmelig uordentlig til, idet enkelte Medlemmer blandede sig i Præsidentens Function, og styrede Valget.

[2]) [Det kan maaskee i Fremtiden interessere at vide, at dette lille og usle Bogtrykkeri senere kjøbtes af nuværende Generalmajor Birch, som lod det bringe til Tromsø, hvor det en Tid benyttedes til Trykning af Finmarkens Amtstidende, og at det nu bevares i Bergens Museum. Efterkommerne ville ved her at see det forbauses over de ringe Midler, hvormed man i hine Dage maatte hjælpe sig.]

[3]) Hverken denne eller de følgende Storthingstidender kunne, som interessant Lectüre.

sammensattes Constitutionscomiteen, og til dens Medlemmer, hvis Antal bestemtes til 15, udnævnedes i følgende Orden efter Stemmernes Antal: Hegermann, Falsen, Sverdrup, Jac. Aall, Rein, P. Motzfeldt, Rogert, Grev Wedel-Jarlsberg, Diriks, Wergeland, Stabell, Omsen, Fr. Schmidt, Petersen og Midelfart — de sidste tvende efter Lodkastning med Christie.

Samme Dag overgaves Prindsen Forsamlingens Takadresse gjennem den Comitee, som havde udarbeidet den, og Prindsen gav derpaa følgende Svar: „Ethvert Beviis paa det norske Folks Tilfredshed med mine Bestræbelser er mig dyrebart, hvor meget mere Værd maa det have for mig, fremført ved Nationens udvalgte Mænd. Min Bevidsthed siger mig, at jeg har udrettet Noget til Fædrelandets Frelse; det er til Dem at udrette Mere. Ved det Fædrelandssind og den Driftighed, der vil besjæle Deres Forhandlinger, vil De snart tilendebringe det vigtige Foretagende, at skjænke Norge en Constitution, som eendrægtigen skal forsvares og haandthæves, og hvortil jeg onsker Dem Held. Jeg beder Dem at bevidne Rigsforsamlingen min Tak." — Om Aftenen skal Prindsen have yttret sin Tilfredshed med det Udfald, som Wedels Yttringer havde givet Wergelands Forslag, og derhos det Haab, at man i Forsamlingen vilde afholde sig fra personlige Fornærmelser, og at der maatte gives Medlemmerne Anledning til paa det Frieste at yttre deres Tanker.

Den 13de April begyndte Constitutionscomiteen sit vigtige Arbeide, og det vil maaskee ikke være upassende at indlede vore Læsere i en Forsamling, som i et Par Uger fuldbyrdede Udkastet til en Grundlov, der vistnok har sine Ufuldkommenheder, men som senere saa ofte er bleven rost af de meest competente Dommere. Det maatte opvække Forundring, at et Arbeide af den Vigtighed og vanskelige Beskaffenhed kunde fremmes og fuldbyrdes i et saa kort Tidsrum af Mænd, som mestendeels ingen Deel havde taget i Statsstyrelsen, som havde været Medlemmer af en Stat, i hvilken der ikke gaves Folket Anledning til at give sin Stemme i Statens Anliggender, og som derfor havde bortfjernet Tanken fra Alt, hvad der angaaer Statsform og Statsstyrelse. Sagen syntes saaledes nedlagt baade i ukyndige og uovede Hænder. Men deels lettedes Arbeidet ved en forberedende Understottelse af kyndige Mænd udenfor Forsamlingen, deels ved Medlemmernes særegne Talent og Kundskaber, deels ved den store Simplicitet i det norske Statslegemes indvortes Orgranisation, og ved Constituenternes rolige, mestendeels fra udvortes Paavirkning befriede Stilling.

Et særdeles vigtigt Middel til Arbeidets Fremme var de forskjellige Udkast til en Constitution, som indleveredes til Comiteen. Af disse Forslag indsendtes flere, samt et Exemplar af de forenede Staters Constitution, ligesom enkelte Medlemmer havde udarbeidet andre, som ei fremlagdes, men som Comiteen benyttede under Paragraphernes Udarbeidelse. Men især var det Udkast, som var forfattet af Sorenskriver Falsen og Lector Adler, til stor Nytte og Veiledning ved Comiteens Arbeider, og det var som en bestandig Ledetraad, der førte den Skridt for Skridt igjennem dens

sammenlignes med Provindsialstændernes Tidender i Danmark; thi begge ere redigerede paa forskjellig Maade og i forskjellig Hensigt. Storthingsforhandlingerne indeholde ingen Debatter, men kun Indstillinger og Beslutninger, der udtages ordret af Protokollerne i deres torre chronistiske Form. Stændertidenden redigeres med meer Omhu, og giver Repræsentanternes Foredrag, Repliker og Dupliker i en sammenhængende Orden, tildeels vel og i Stiil og Periodens Runding forbedret af Redactionens Fiil. Storthingsannalerne ere saaledes de troværdigste men vel og mindst interessante Annaler, som kunne overgives Efterverdenen, og Historieskriveren maa hente af Snarskrivernes ikke stedse paalitelige Kilder denne Beenbygnings Beklædning. Dertil kommer, at Stænderforsamlingen har sin egen, udenfor Forsamlingens Midte valgte, Sekretair, som ene beskjæftiger sig med sine Extracter af Forhandlingerne og Redactionen deraf. Han kan saaledes, da han ingen Deel tager i Forretningerne, roligen og uden den Sindsuro, som umiddelbar Deeltagelse i Fædrelandets vigtigste Anliggender medforer, opoffre sig for en Forretning, der visseligen i Danmark er udfort af dygtige Hænder.

Undersøgelser[1]. Man vil vistnok, ved at sammenligne dette Udkast med Norges Grundlov, finde en stor Ulighed imellem hiint og denne: i Grundloven en større Orden med Hensyn til Materiens Hovedinddeling, en meer sammentrængt Korthed, et mere passende Lovsprog, udtrykt i korte befalende Sætninger, uden lange og uhensigtsmæssige Raisonnements, og et større Fremskridt af Tidsideerne paa Frihedens Bane. Der er saaledes Grund nok til at give Constituenterne deres Priis for Værket, hentet fra de Kilder, som de fandt i deres egen Kreds, uden at Æren fordunkles ved de Hjælpemidler, som tilhændekom dem udenfra. Man kan overbevise sig herom ved at sammenligne dette Forslag med det fuldbyrdede Værk. Men derhos kan det ikke nægtes, at dette Udkast især var af største Nytte for Comiteen, og tjente til Forkortelse af dens Arbeide, ligesom det vil findes, at Grundlovens og Udkastets Forfattere ofte stødte sammen i Grundforfatningens Hovedbestemmelser, ja endog i nogle mindre hensigtsmæssige Paragrapher[2].

Men fornemmeligen maa vi i Comiteens egen Sammensætning søge Forklaringen til Arbeidets Beskaffenhed, og, for at overbevise os derom, behøve vi kun at kaste et Øie paa de Mænd, som omringede Comiteens Arbeidsbord. Neppe gaves der et eneste Medlem af denne lille Forsamling, som jo var gjennemtrængt af den varmeste Fædrelandskjærlighed og oprigtig Attraa efter at udføre det vigtige Arbeide paa en hensigtsmæssig Maade. I dette Punkt stødte Alle sammen, om der endog vare de forskjelligste Anskuelser om Landets politiske Stilling og om Valget af Rigets Styrer. Den sidste Bestemmelse kom under Comiteens Undersøgelser ikke paa Bane. Alt Stof til Splid og Tvedragt var saaledes bortfjernet, og Alles Øiemed gik ud paa at skabe en Forfatning, som kunde fremme Fædrelandets Held, til hvilken Kongestamme end Tronen skulde overgives[3]. Et dobbelt omhyggeligt Valg havde besat dette mærkelige

---

[1]) At Lector Adler blot havde skrevet Fortalen, og ingen videre Deel forøvrigt havde taget i Forslaget (som H. Wergeland paastaaer), var i det mindste ikke den almindelige Mening paa den Tid. Begge ansaaes for at have fælles med hinanden udarbeidet Udkastet. Da det imidlertid ikke har lykkes Forfatteren at oplyse dette fra den rette Kilde, vover han ingen bestemt Paastand i den Henseende. [Gjessing, Christian VIIIs Historie S. 75 beretter, at Adler var Forfatter af den første, statsretlige Deel, og Falsen af den sidste, hovedsagelig juridiske.]

[2]) Da vi ikke kunne forudsætte, at dette Udkast er i mange Hænder, vil der i Bilag No. 73 findes en Sammenligning imellem de Paragrapher, som have den største Lighed med hverandre, samt en Oversigt over Udkastets Indhold, hvorved kun er taget Hensyn til enkelte Hovedpunkter af Lighed og Ulighed.

[3]) Forfatteren har af en af Comiteens endnu levende Medlemmer erfaret, at nogle af Rigsforsamlingens Medlemmer, efter Fleres Formening, skulde attraa en Constitutionsform, som under andre politiske Omstændigheder uden Vanskelighed kunde igjen tilveiebringe en Forening imellem Danmark og Norge, og at Prindsen selv stod i Spidsen for dette lille Parti. Forfatteren har af Andre hørt, at han selv, som aldrig dulgte de vemodige Følelser, som Skilsmissen mellem begge Rigerne opvakte hos ham, regnedes blandt dette Slags politiske Bygmestere. Men han kan med Sandhed forsikkre, at han ikke kjendte det allermindste til et saadant Parti. Har nogen saadan Plan været lagt, maa den tilhøre Prindsens nærmeste Omgivelse udenfor Forsamlingen, hvoraf Nogle i flere Retninger vare i Bevægelse for at fremlede forønskede Resultater. Hvad Prindsens Mening i den Henseende har været, er Forfatteren ubekjendt, men han har ikke mindste Anledning til at troe, at han i denne Henseende har været utilbørlig virksom. Ikke den mindste Hentydning hertil undslap Prindsen i de flere Samtaler, Forfatteren paa den Tid havde med ham. — Iblandt det Parties Medlemmer, hvortil Forfatteren hørte, fandtes de ivrigste og største Fiender af Foreningen med Danmark, og blandt dem var ingen Tanke om en fornyet Forbindelse. Forfatteren selv, skjønt Faa eller Ingen i Forsamlingen i oekonomisk Henseende leed meer ved Foreningen med Sverige end han, og visseligen Ingen mindre end han ønskede Opløsningen af den gamle Forbindelse, ansaa Foreningen med Sverige, under Europas daværende Stilling, som et Skjebnens Bud, hvilket Norge maatte underkaste sig, og at Tanken ene maatte henvendes paa at lempe Foreningsbetingelserne efter Norges Frihed og Selvstændighed. Han indsaa

Rundbord. Disse Mænd vare under de reneste fædrelandske Hensyn af det nyfødte Norges store Valgforsamling udkaarede til at møde paa Thinge, og ved et engere Valg, iblandt de udkaarede Thingmænd selv, vare de af Rigsforsamlingen udpegede som de dygtigste Grundlovsforfattere. Og nægtes kan det ikke, at flere af Comiteens Medlemmer vare udrustede med Evner og Kundskaber, som gave deres Stemme Vægt i Comiteen, og befordrede Arbeidets Fremme.

Grev Wedel var ogsaa i denne Henseende en af dens meest indsigtsfulde og virksomme Medlemmer. I Særdeleshed var han vel bevandret i Statsformens høiere Forgreninger, hvilke han deels kjendte af Erfaring, som Medlem af den forrige Regjeringscommission, deels med Flid fra Barndommen havde sat sig ind i efter den engelske Statsstyrelses Norm. Med Hensyn til den udøvende Magts Rettigheder, og dens Forhold til den lovgivende Magt, saavelsom til Statsorganisationen i Statens høiere Led, var Wedels Raad og Stemme den vigtigste. Enhver af de Paragrapher i Grundloven, som omhandlede denne Sag, bleve af ham omhyggeligen drøftede, og de fleste Bestemmelser af den Art skyldes hans Virksomhed. Paa en Maade kunde han betragtes som det aristokratiske Princips og den udøvende Magts Repræsentant i Comiteen. Han gav vistnok ikke den demokratiske Aand, som gik igjennem Comitearbeidets Bestemmelser, sit ubetingede Bifald, og søgte derhos at give den udøvende Magt den Kraft og Indflydelse i Statsstyrelsen, som kunde tilveiebringe en passende Ligevægt. Men da det demokratiske Princip var det raadende, var hans Modifikation til den modsatte Retning paa sit rette Sted, og denne Vexelvirkning af forskjellige Ideer mellem oplyste og fædrelandsksindede Mænd maatte være til Gavn for Sagen.

Da Falsen, Comiteens Formand, var tilstedeværende Forfatter af det Udkast, som benyttedes, saa maatte det ventes, at han tog varm og jevnlig Deel i Debatterne. Men som han var en af Comiteens kyndigste Medlemmer, var han derhos ogsaa en haardnakken Forsvarer af egne Meninger. Falsen manglede ikke den Bøielighed i Ideernes Opfatning, som er Resultatet af Tidens Fremskridt, prøvet Erfaring og en dybere Granskning. Men den Stilling, hvorpaa han for Øieblikket stod, forsvarede han med en Heftighed, der stundom grændsede til Eensidighed, og et Alvor, der ikke sjeldent nærmede sig til Barskhed. Saaledes var han visseligen en af de virksomste Forfremmere af det Grundlovsværk, hvortil han havde indleveret et Udkast; men han fulgte sit Thema Skridt for Skridt, og det var vanskeligt at bevæge ham til Forandringer, hvorved Diskussionerne stundom gik i Langdrag. Paa dette Sted havde imidlertid denne Ubøielighed ogsaa sin store Nytte; thi derved fængsledes Comiteens Arbeide til det indleverede Udkast, og tilveiebragte en vis systematisk Orden i Forhandlingerne. I denne Skole kunde desuden ingen fix Idee uprøvet finde Indpas; thi den prøvedes af Medlemmernes sunde Fornuft, liberale Anskuelser og sikkre Takt i deres Oversyn over det Hele[1]).

---

desuden, at en saadan politisk Forening i mange Henseender maatte befordre Fædrelandets Held. Gjenforeningen med Danmark laa derfor fjernt fra hans Tanker. Derimod kunde han ikke forklare sig den tilsyneladende Inconseqvents hos Medlemmerne af Selvstændighedspartiet, at de, under en aabenbar Uvillie mod en Gjenforening med Danmark, ivrede for at sætte Norges Krone paa den danske Tronarvings Hoved, da der dog ingen Tvivl kunde være om at Prindsen foretrak Danmarks Krone for Norges, og at hans Ophøielse til Norges Konge maatte lede til hiin Gjenforening. Denne Synderlighed var ofte Gjenstand for Forfatterens Venne-Samtaler med Wedel. Et af Statsraadets Medlemmer, som besad Prindsens Agtelse og Fortrolighed, har fortalt Forfatteren, at han engang ved en given Leilighed spurgte Prindsen, om han vilde opoffre Danmarks Krone for at beholde Norges, og at han — som rimeligt var — med Bestemthed benægtede dette.

[1]) Falsen kunde iøvrigt betragtes som Formand for Selvstændighedspartiet, og han var Prindsens varmeste Tilhænger. Ingen var mere bekjendt end han med Prindsens høie Planer, Ingen besad i høiere Grad Prindsens Fortrolighed. At rose Prindsens

Diriks var som Comiteens Lexikon med Hensyn til andre Landes Constitutionsformer. Saasnart en Paragraph kom under Behandling, vidste han, hvorledes Sætningen var formet i andre Constitutioner, og hans lykkelige Hukommelse og store Lovkundskab kom Forsamlingen herligen tilpas. Da han med Hensyn til politiske Partier iagttog en bestemt Neutralitet, og som dansk Mand stor Tilbageholdenhed i sine Yttringer, deeltog han i Forretningerne paa Eidsvold i det Hele med stor Rolighed, og uden at blande sig i Afgjørelsen af det store politiske Spørgsmaal. Imidlertid fulgte han opmærksomt Forretningernes Gang, og holdt en Dagbog over Forhandlingerne, som han meddeelte sine Comitenter, og som vidnede baade om hans Upartiskhed i hans Domme, og hans Virksomhed under den vigtige Forretning [1]).

Motzfeldt hørte ogsaa til Comiteens virksomste Medlemmer. Han var nøie bekjendt med den engelske Forfatning, var en ivrig Forsvarer af Folkets Rettigheder, og prøvede med Skarpsindighed og Sagkundskab de Sætninger, som i Comiteen behandledes.

Wergeland var en opmærksom Jagttager af Forhandlingernes Gang, og flittigen tilrede med Bemærkninger, tagne af hans medbragte Udkast til en Forfatning, der dog ikke fuldstændigen blev forelagt Forsamlingen til Bedømmelse. Det feilede heller ikke, at hans Anmærkninger ofte faldt paa det rette Sted, og tildeels ogsaa toges til Følge; men stundom hændte det og, at han forsinkede Forhandlingens Gang ved at holde fast paa Meninger og Ideer, som han bragte med sig fra sit Studeerkammer, og som ikke altid vilde passe i Anvendelsen. Der var, som ovenfor bemærket, Ingen tilstede paa Eidsvold, der omhyggeligere end Wergeland havde sat sig ind i Statsforfatningens Former, og flittigere derom meddeelte sine Ideer; han stilles derfor med Rette blandt de virksomste Constituenter, ligesom nogle ikke uvigtige Bestemmelser i Grundloven skyldes ham.

Hegermann var især virksom ved Værnepligtens Bestemmelser, om hvilke han havde de strengeste Begreber, der gik ud paa deres lige Fordeling paa alle Statens Borgere. Især ansaa han den almindelige Udøvelse af Værnepligten som gavnlig og nødvendig under Statens nærværende Stilling. Men han fremsatte sine Meninger stedse med stor Humanitet, han hørte venligen paa de Indvendinger, som gjordes mod hans Sætninger, og fremkaldte just Modstand for at foranledige en omhyggeligere Drøftelse. Han gav derpaa et stort Beviis, da Medlemmerne af Værnepligtscomiteen skulde vælges; thi da bidrog han Sit til, at der valgtes Mænd, der havde været hans ivrigste Opponenter.

Foruden Falsen og Diriks havde Comiteen tvende juridiske Medlemmer, Rogert og Omsen [1]). Om Rogerts Kundskaber kunde ingen Tvivl være, men hans Syge-

Færd og Charakteer, at kaste Skygge paa Prindsens høie Modstander i Naboriget, derpaa anvendte han al sin Skarpsindighed og sit hele Talent som Forfatter og Repræsentant, og der var Ingen paa Thinge, der meer eensidigen arbeidede til dette Maal end Falsen; thi det var Mandens Charakteer, at hefte sig med glødende Varme ved den Idee, han havde fattet, men derhos satte han ingen Ære i at hænge fast ved et vildfarende System, naar Fornuft og Erfaring havde aabnet hans Øine. Men Falsen var ikke den Mand paa Eidsvold, som kunde vinde Oppositionen for den Sag, han forfægtede. Der laa noget Frastødende i hans Væsen der, noget Stolt i hans Mine, noget Barskt i hans Udtryk, som bortskræmte dem, der nærmede sig ham, og som ei vare bundne til ham ved Venskabsbaand eller ved Meningsharmoni. — Der var Ingen paa Eidsvold, som Forfatteren skyede meer end Falsen, Ingen, hvis Færd han i sit stille Sind mere dadlede end hans. Men han har senere havt Leilighed til at rette denne sin vildfarende Mening om denne høistagtværdige Mand, som formedelst sine Talenter, sine Skrifter, sin Dygtighed som Storthingspræsident og Repræsentant, og formedelst sin ædle Varme for sit Fædreland har udmærket sig fremfor de Fleste. Da Forfatteren paa senere Storthingsmøder arbeidede ved Falsens Side, modtog han Beviser paa hans Agtelse og Vennesind, som han stedse bevarer i taknemlig Erindring.

[1]) Diriks correspondered under Rigsforsamlingen flittigen med Forfatterens Svoger, Præsten Stephanson paa Tjølling, og Brudstykker deraf bleve Forfatteren meddeelte.

lighed hemmede hans Virksomhed. Denne alvorlige og stille Mand, der var meer Olding formedelst Svaghed end af Alder, tog liden Deel i Comiteens Forhandlinger, som i Rigsforsamlingens i det Hele. Fædrelandets politiske Farer forøgede hans melankolske Stemning, hvilken han dog sjeldent og kun i Vennekreds lagde for Dagen i enkelte Ulykkes-Spaadomme. Kun da Talen var om Kongens Kroning kom han noget i Aande, og ivrede for at den skulde skee i Trondhjem, hvilken Bestemmelse i Grundloven ogsaa skyldes ham.

Omsen, som havde et mere praktisk Blik end dybt Studium, var især virksom ved Udarbeidelsen af Capitlet om den dømmende Magt. Forøvrigt var han En af Forsamlingens frimodigste Medlemmer, der udtalte sin Mening og Overbeviisning uden Frygt og Bihensyn. Der var Ingen i Rigsforsamlingen, der udtrykte sig friere om Landets politiske Stilling og om Selvstændighedsværket, og gik dettes ivrige Forfægtere nærmere paa Klingen end Omsen[2]).

Af de 3de geistlige Repræsentanter, som foruden Wergeland vare Medlemmer af Constitutionscomiteen, Rein, Schmidt og Midelfart, toge de tvende første liden Deel i det egentlige Constitutionsværk. Deres Tanker vare mestendeels henvendte paa Fædrelandets politiske Stilling, Selvstændighedens Forsvar og Kongevalget. Der var intet Medlem paa Thinget, hvis Taler i denne Henseende gjorde større Indtryk paa Forsamlingen end Reins; de henreve den til det meest larmende Bifald, og understøttede meest Prindsens store Planer. Forøvrigt var han, baade i Comiteen og i Forsamlingssalen, mestendeels taus, og kun da Paragraphen om Adelens Rettigheder skulde indføres i Grundloven, udtalte han sin Ringeagt for disse uvæsentlige Rettigheder, som han i sine Digte og sin daglige Omgang stedse lagde for Dagen[3]).

Provsten Schmidt hørte med Liv og Sjæl til Selvstændighedspartiet, hvis Sag han paa alle Maader søgte at fremme; men ogsaa han tog mindre Deel i det egentlige Constitutionsværk, og de faa Forslag, som han gjorde i Comiteen og Forsamlingen, faldt igjennem[4]).

Provsten Midelfart var i Comiteen som i Rigsforsamlingen en human For-

---

[1]) Wedel var Statsmand, og gjorde ingen Fordring paa at regnes iblandt lærde Jurister.

[2]) I Begyndelsen af Forhandlingerne paa Eidsvold var man uvis om, til hvilket Parti Omsen hørte. Nogle af han Yttringer og Voteringer syntes at hentyde paa, at han var en Tilhænger af Selvstændighedsværket, men det viiste sig senere tydeligen nok, at han ansaa Prindsen for at have taget en vovelig Beslutning, og især troede han, at Kongevalget var ubetimeligt.

[3]) Rein var bekjendt som geistlig Taler, og Forfatteren, som i Eidanger Kirke, hvor han var Præst, ofte havde blandet sig blandt den store Skare af Tilhørere, der fyldte Kirken for at høre den veltalende Prædikant, medbragte til Eidsvold en stor Agtelse for Rein. Forskjellige politiske Anskuelser, og den Bitterhed, hvormed Rein angreb Oppositionspartiet, bortfjernede Forfatteren fra Rein paa Eidsvold; men før Skilsmissen vendte det forrige venskabelige Forhold tilbage, der ei kunde forstyrres ved en forskjellig Anskuelse om Fædrelandets politiske Stilling.

[4]) Han var fornemmelig virksom paa Eidsvold som Leilighedsdigter, og hans Sange bleve affungne ved Bordet ved flere festlige Anledninger. I Gregaard, som kaldte ham Selvstændighedspoeten, havde han sin største Opponent, der ofte skarpt recenserede hans Digtninger. Schmidt var iøvrigt en anseet Præstemand, høit elsket af sin Menighed, kundskabsrig og behagelig i Omgang. Han forlod Norge 1817, misfornøiet af forskjellige Grunde, foretog 1818—1819 en Reise til Italien, tog derpaa Afsked af norsk Tjeneste og fik 1820 Himmeløv Præstekald ved Roeskilde, men man ymtede om, at han angrede at have forladt Eger. I 1826 tog han den theologiske Doctorgrad i Kjøbenhavn, hvortil han indbødes af det theologiske Fakultet i Anledning af Prinds Frederiks Formæling med Prindsesse Wilhelmine. Forfatteren traf ham der, og han talede med Deeltagelse om det Land, han havde forladt. [Han døde 16de Februar 1840. Berg bemærker, at man troede han forlod Norge fortrøden over, at han ikke kom i Betragtning til Bergens Bispestol 1817, som Pavels fik. Han var stolt.]

svarer af liberale Anskuelser med Hensyn til de Paragrapher i Grundloven, som angaae den herskende Religion, og det var ikke hans Skyld, om disse tildeels fik en Form, der afviger fra den liberale Aand, som gaaer igjennem Grundlovens Bud. Hans Foredrag understøttedes senere ved hans Taler i Thinget, som vare blandt de smukkeste og grundigste, som bleve hørte inden Eidsvoldssalens Vægge [1]).

Sverdrup tog vel sjeldent nogen alvorlig Deel i Detaillen af Comiteens vidtløftige Debatter om Constitutionsværket; men hans Bemærkninger vare der som i den store Forsamling træffende, skarpe og veiledende, og bidrog til at give mange Sætninger saavel i Form som Materie sin rette Plads og Betydning.

Stabell og Petersen, begge dygtige og høiagtede Officierer, gjorde ingen Fordring paa Bekjendtskab med Constitutionens Væsen, og lode kun sjeldent deres Stemme høre uden naar militaire Gjenstande forhandledes [2]).

Der gaves saaledes vistnok flere Medlemmer af Constitutionscomiteen, af hvis Virksomhed der ikke viiste sig mange aabenbare Spor, fordi de lidet havde forberedt sig ved foregaaende Studium af Statsforfatningens Væsen, og ikke medbragte skriftlige Nedtegnelser. Men det tjente derhos til Sagens Fremme, at der gaves Mænd, som uden forudfattede Meninger overveiede og bedømte den forelagte Gjenstand, og som toge sine Beslutninger efter den Sags Beskaffenhed, som forelagdes dem, meer end efter det Normal, som de selv havde medbragt. Det kan derfor ikke nægtes, at Constituenternes Personlighed, deres Evner, varme Iver for Sagen og deres fædrelandske Sind bidrog til at give Værket den Grad af Fuldkommenhed, som det monne have modtaget, og at de forberedende Arbeider og Medlemmernes foregaaende Studium meget lettede dets Gang. Denne heldige Omstændighed raadede tildeels Bod paa den Mangel paa Indsigt og Erfaring i Statsstyrelsen, som maatte forudsættes i en

---

[1]) Midelfart hørte forøvrigt blandt Forsamlingens meest samvittighedsfulde Medlemmer, der søgte Sandheden med et reent fædrelandsk Sind uden at kunne finde en fast Grundvold for sine politiske Meninger. Han kom til Eidsvold med en vaklende Tro til en heldig Udførelse af Prindsens store Planer; under Forhandlingerne styrkedes hans Haab, men efter Kongevalget var han ikke uden Ængstelse for Fremtiden. Da Midelfart var en stor Ven af Grogaard, pleiede Forfatteren en venskabelig Omgang med hiin Hædersmand under Opholdet paa Eidsvold, og han bevarer Erindringen derom i et kjærligt Sind.

[2]) Forfatteren har lidet at tilføie om sin egen Virksomhed i Comiteen, hvilken han ingenlunde tør tillægge nogen stor Betydenhed. I dette første store Repræsentantmøde arbeidede han ikke med den tilbørlige Sjælens Munterhed, og hans Tanker hvilede meer over Fædrelandets kritiske Stilling end over en Statsforfatning, paa hvis Bestandighed, truet med de mægtigste Staters Spydstager, han ei turde gjøre sig noget Begreb. Kun naar Statens indvortes Forhold skulde ordnes, vaagnede hans Opmærksomhed; han indsaa grant, at det var nødvendigt at hegne om Folkets Rettigheder, hvordan end Norges politiske Skjebne monne vorde, og Rigsdagsforhandlingerne vidne om, at han i denne Henseende ikke har været uvirksom, men at han har deeltaget i Forretningerne efter de Begreber, som han, der endnu stod paa Dørtærskelen af dette Slags Studium, nærede om disse Gjenstande. — Henr. Wergeland har i sin, iøvrigt med mildt dømmende Træk udkastede, Charakteer-Skitse aftegnet Forfatteren som en „ultra-loyal Temporisator", og denne Dom — om han end ellers har opfattet dette moderne Udtryk rigtig — kan han, ved at føle i sin egen Barm, ei gjøre til sin. I denne historiske Skildring troer han at have viist, at han har baaret frimodig Sandhed for Fædrelandets Høieste, og hans borgerlige Færd troer han ikke bærer Spor af en nølende Forsigtigheds Blyvægt. Men han har stedse vogtet sig for en lidenskabelig Opfatning af de omhandlede Ideer og Undersøgelser. Det frie Oversyn, hvortil han, i Følge sin Stilling i Staten og et flittigt Studium af liberale Mestere, har søgt at hæve sig, har sat ham i Stand til, uden Fordom, Lidenskab og egoistiske Hensyn at deeltage i vigtige Fædrelandets Anliggender, og i disses Behandling at give hver Sit, uden at frygte for at støde an mod det ene eller det andet Parti. Han troer i denne Henseende at kunne lægge Storthingsforhandlingerne, der bære Spor af hans Virksomhed som Storthingsmand, ved Siden af en i hans Tanker mindre befoiet Bedømmelse af hans Færd.

Forsamling af den Art, medens det ikke er at undres over, om denne Mangel hist og her maatte give sig tilkjende i enkelte Grundlovsbestemmelser.

Men disse Elementer til et passende Constitutionsværk vare ikke de eneste, som beredte dets hensigtssvarende Udførelse. Den særdeles simple Organisation af Norges indre Forhold bidrog usigeligen til at lette Arbeidet. Norge havde vistnok i flere Aarhundreder været undergivet en Regjering, som Lovens despotiske Bogstav giver en tung Haand over Folkets Skjebne, men som i Hovedsagen havde ført Scepteret med milde Hænder. Det havde mange Klager at nedlægge for den danske Trone, og hævede stundom sin Røst høit i denne Henseende, men Klagerne angik mere Handelsvirksomhedens Bevægelser, som efter dennes almindelige Stilling, og formedelst usunde Begreber om Reglerne for den indvortes Vindskibelighed, paa mange Maader indskrænkedes, end de væsentlige og uvæsentlige Fortrin, som lette Enkeltes Skridt paa deres jordiske Bane paa deres Medborgeres Bekostning. I denne Henseende havde Norges Stilling under Foreningen stedse været heist forskjellig fra Danmarks, og det kunde betragtes som en Foederativstat, der styredes efter ganske andre Principer end Forbundsstaten. Norges Natur er simpel i sine Gaver; den lader ikke dets Indbyggere mangle Ernærelsesmidler, og giver et blandet Felt for den borgerlige Vindskibelighed; men der gives ikke den Anledning i Norge til at sammenhobe store Eiendomme, og der at indføre Feudalismens systematiske Tvang, som i de af Naturen mere velsignede Lande. Denne Simpelhed i Landets indvortes Forhold er desuden fremledet af historiske Grunde, som det ligger udenfor dette Værks Grændser at eftergrandske. Vi berøre kun denne Omstændighed som en forklarende Grund til at lette Constituenternes Arbeide. Endog mindre kyndige Bygmestere kunde af saa simple Elementer opføre et Constitutionsværk, som havde en vis Grad af Fuldkommenhed, og tilfredsstillede Folkets Krav paa Lighed i borgerlig Stilling.

Men i Særdeleshed maatte Constituenternes frie Stilling, uden nogen mærkelig udvortes Paavirkning, meget lette deres Bestræbelser for at sammensætte en paa Frihed, Lighed og en passende Magtfordeling grundet Statsforfatning. I den Henseende skylder Norge Regenten stor Erkjendtlighed; thi om han end ikke ganske afholdt sig fra Indblanding i Forsamlingens Virksomhed, gjorde han dog stedse dette med Delikatesse og Maadehold[1]). Uden denne Frihed i Undersøgelsernes Gang vilde neppe Grundloven have faaet et saadant Udseende. Under Selvstændighedens Ægide og i Kredsen af Landets egne Repræsentanter, fik Værket uden Tvivl en langt anden og liberalere Form, end om det var blevet til under Sveriges imponerende Indflydelse, der understøttedes af Europas mægtigste Stater, og grundede Foreningsacten paa Betingelser, der i høieste Grad krænkede Folkets Rettigheder. Nu afgjordes Grundlovens Paragrapher med stadigt og udeelt Hensyn til Norges eget Tarv, og der var ikke mindste Tanke om at indpode nogen Green af fremmede Landes Indretninger i den nye Stat, eller at modificere Grundformen efter nogen Art af Sammensmeltning med et andet Rige. Constituenterne vare endog betænkte paa at bortfjerne Muligheden af at indblande fremmede Safter i Statslegemet, og dertil henpegede aabenbart nogle af Grundlovens Bestemmelser. Fra denne Side betragtet maa Selvstændighedsværket gives sin Priis; thi det skyldes dets Tilhængeres Ubøielighed, deres kjække og dristige Beslutninger, at Grundloven fik sin til Landets indvortes Beskaffenhed passende Form. Dertil kom, at Regentens særegne Stilling meget befordrede Constituenternes Frihed i deres Undersøgelser, og bevægede ham til kun med Varsomhed og Maadehold at blande sig i deres Diskussioner og Bestemmelser. Det tilkommer os ikke her at bedømme Regentens Anskuelser om Folkets og Regjeringens gjensidige

[1]) Det er vist, at Prindsen nogle Gange kaldte Præsidenten og Vicepræsidenten til sig og diskuterede med dem en og anden af de Gjenstande, der forelagdes Forsamlingen, endskjønt vistnok mestendeels uden Virkning, og stedse paa den venligste og humaneste Maade.

Forhold og Rettigheder. Vi have her kun at gjøre opmærksom paa de Velgjerninger, som han skjænkede Fædrelandet i Skilsmissens Øieblik. Men hvordan endog hine monne have været, saa vare de underordnede andre Betragtninger. Det var øiensynligt, at Regenten var Norges Selvstændighedssag med Liv og Sjæl opoffret, og at hans Hu stod til at bestige Norges Trone. Endskjønt han vel vidste, at Meningerne om Landets politiske Stilling vare deelte, og at Ideer derom, forskjellige fra hans, vare i Omløb, forudsatte han det dog som givet, at Almeenstemmen var paa hans Side. Han slyngede et Anathem mod dem, som ikke hyldede den absolute Selvstændighed, og alle hans Foranstaltninger og Yttringer vare som en Fodskammel til den nye Trone. Neppe vil man kunne nægte, at jo Regenten og hans Tilhængere gjorde Forsøg paa at lede Forsamlingens Stemme med Hensyn til et Kongevalg — og paa hvem kunde Valget dengang falde uden paa Prindsen selv? — Derimod er det ikke Forfatteren bekjendt, at Prindsen alvorligen søgte at tilegne sig nogen afgjørende Indflydelse paa Constitutionsværkets indvortes Bygning og Bestemmelser, omendskjønt han gjorde nogle Forsøg paa at fremme sine Ønsker. Flere af hans Yttringer gik endog ud paa en Hylding af Grundsætninger, der indskrænkede Kongemagten og understøttede Nationalønsker og Fordomme. Pluraliteten, og det for en stor Deel talentfulde og tænksomme Medlemmer, stilede til samme Selvstændighedsmaal som Regenten. Det var dem saaledes magtpaaliggende at gjøre Grundloven folkelig og vinde den store Hob, ved at bringe saavidt muligt Ligevægt i Betingelserne for den borgerlige Virksomhed, og forevige Institutioner, som ere rodfæstede i Alderdommen, og hvorved Folkets Sind hænger. Hertil høre de liberale Almeensætninger om Næringsfriheden, Værnepligten samt Odelsrettens evige Forplantelse til Efterslægten o. s. v. Enkelte Paragrapher smage af den Haand, som udkastede dem, saasom Forbudet i den 98de § mod, at nogen Afgift skal svares til Statskassen af Sportler, som erlægges til Rettens Betjente [1]).

Naar vi saaledes ville eftergranske Grunden til, at et Værk af den Art kunde fuldbyrdes saaledes og i en saa kort Tid, saa maa vi oversee den Række af Mænd, i hvis Hænder Nationen havde nedlagt sin Skjebne; vi maa betænke den Simpelhed, som allerede forud herskede i Landets indvortes Forhold, og den Frihed, hvormed det var Constituenterne overladt at fuldbyrde Værket. Derhos kunne vi ikke gaa i Rette med dem, som yttre den Mening, at Grundloven — endskjønt den visseligen ikke i fyrstelig Stiil kan kaldes et Hastværksprodukt — i flere Stykker havde kunnet modtage en større Fuldkommenhed, naar større Kundskab og især større Erfaring havde raadet i Forsamlingen, og naar en længere Tid havde været givet til Værkets Fuldbyrdelse. Værket selv er iøvrigt blevet behandlet med saa megen Ærefrygt af Nationen, at dens Repræsentanter efter 30 Aars Forløb saagodt som ingen Tøddel have forandret i dens Bestemmelser.

Den 14de April forlod Prindsen Eidsvold, og før Afreisen kaldte han Kammerherre Anker for sig, og erklærede ham, at det herværende Militaire nu var underlagt Rigsforsamlingens Befaling, og at han som Præsident havde at meddele Ordres til dem og de civile Betjente der paa Stedet. I Følge deraf indfandt sig nogle Officierer hos Præsidenten for at erfare, om han forlangte Æresvagt for Forsamlingen, hvilket han paa dens Vegne frabad sig [2]). Der blev iligemaade af Rigsforsamlingens Marskalk, Elieson, spurgt Anker, om han vilde spise ved eget Bord, omringet af et udvalgt Selskab, men ogsaa dette frabad han sig. — Ved Prindsens Afreise overleverede han Anker en Hoben Aviser til Fremlæggelse i Forsamlingen med den Bemærkning, at han vilde finde, at han (Prindsen) deri ei var bleven rost. Det mærkeligste i disse Aviser var 2de Breve, som vare indrykkede i en svensk Avis, fra

[1]) Denne § har derfor ogsaa faaet Navn af Sorenskriver-Paragraphen.

[2]) Til Æresvagt paa Eidsvold afgaves fra Hegermanns Brigade, der cantonerede paa Romerige, daglig en Afdeling, hvis Chef spiste med Forsamlingen.

den svenske Kronprinds til Feltmarskalk Essen, i hvilke han ytrer sin store Forundring over Prinds Christians Fremfærd [1]). Disse Breve vare ikke skikkede til at berolige Gemytterne, da de deels indeholdt faktiske Urigtigheder med Hensyn til Rigets Stilling og Folkets Tænkemaade, deels grundede Sveriges Ret til Norges Overgivelse paa Argumenter, hvis Gyldighed Norge ei kunde erkjende, og endeligen behandlede en elsket Fyrste med en Ringeagt, som ingen Gjenklang fandt i Nationen. Disse Breve læstes derfor med fast almindelig Uvillie. Den samme svenske Avis indeholdt imidlertid andre Efterretninger, som vare mere nedslaaende. Der paaberaabtes officielle Documenter, som beviste Englands Hensigt at understøtte Sverige, og deriblandt et Brev fra Castlereagh til den svenske Minister, hvori det samme berettes om Keiser Alexander, og hvori der med haarde Udtryk om Norges Fremfærd erklæres, at Norge skulde undertvinges, om det ikke godvilligen forenede sig med Sverige. Disse Dokumenter gjorde vel Indtryk paa de Tilstedeværende, men de formaaede ikke at berøve Selvstændighedens Forsvarere Haabet om et lykkeligt Udfald af Prindsens høie Planer; thi man troede bestandigen, at den Stemme, som havde reist sig i England for Norges Sag, skulde bevirke Englands Neutralitet, ja endog dets Understøttelse af Norges Selvstændighedskamp. Andre Medlemmer, som vare mere svagttroende, foreviiste den Dag Breve fra England, hvori der fortaltes, at der var lagt Embargo paa norske Skibe, og at Communikationen med Norge var hævet. Men Efterretninger af den Art gik kun fra Haand til Haand imellem dem, som havde samme politiske Anskuelser, og meddeeltes kun de moderateste Selvstændighedsmænd, da de Øvrige blandt disse vare saa faste i deres Meninger, at ethvert Forsøg paa at rokke dem vilde været forgjæves, og kun have fremkaldt unyttige og bittre Tvistigheder imellem Hovedpartierne.

Den 15de April var Constitutionscomiteen i Arbeide baade Formiddag og Eftermiddag, og overveiede de Grundsætninger, paa hvilke Regjeringsformen skulde bygges. Man blev enig om at udelade de almindelige Grundsætninger, Laanesætninger af Philosophi og Folkeret, som findes i nogle andre Constitutioner, og som ogsaa vare satte i Spidsen for det Adler-Falsenske Udkast, og strax skride til Constitutionens positive Bestemmelser. For imidlertid at lette Arbeidet og gaae frem med Sikkerhed i sine Overveielser, besluttedes gjennem Comiteens Formand at forelægge Forsamlingen de udarbeidede Principer til Antagelse. Disse Grundsætninger vare følgende:

„1) Norge bør være et indskrænket og arveligt Monarki; 2) Folket bør udøve den lovgivende Magt igjennem sine Repræsentanter; 3) Folket bør alene have Ret til at beskatte sig igjennem sine Repræsentanter; 4) Krigs- og Fredsretten bør tilkomme Regenten; 5) Regenten bør have Ret til at benaade; 6) Den dømmende Magt bør være særskilt fra den lovgivende og udøvende; 7) Trykkefrihed bør finde Sted; 8) Den evangelisk-lutherske Religion bør forblive Statens og Regentens Religion. Alle Religionssekter tilstedes fri Religionsøvelse, dog ere Jøder fremdeles udelukkede fra Adgang til Riget; 9) Nye Indskrænkninger i Næringsfriheden bør ei finde Sted; 10) Personlige eller blandede arvelige Forrettigheder bør ikke tilstedes Nogen for Fremtiden; 11) Statens Borgere ere i Almindelighed lige forpligtede til i en vis Tid at værne om Fædrelandet uden Hensyn til Stand, Fødsel eller Formue. — Nærmere Bestemmelser og Indskrænkninger ville blive at tilføie ovenanførte Grundsætninger ved Statsformens Udarbeidelse."

Et Exemplar af disse Grundsætninger blev uddeelt til hver Repræsentant, og Debatterne om dem udsattes til den følgende Dag.

Den 16de April var en urolig Dag, paa hvilken Gemytterne gjærede meer end sædvanlig. Strax om Morgenen var Posten ankommen og havde medbragt adskillige hverandre ganske modsigende Efterretninger, som til forskjellig Hensigt bleve

[1]) See Bilag No. 74.

satte i Omløb af de tvende Partiers Tilhængere. Fra Tønsberg berettedes igjennem denne Byes Repræsentant, Carl Stoltenberg, der var en varm Forsvarer af Selvstændigheden, at 30,000 Tønder Korn vare ankomne til norske Havne paa Vestlandet, og at der fra Danmark gjordes Anstalt til flere Udskibninger. Repræsentanten fra Christianssand, O. C. Mørch, som hørte til Tvivlerne, meddeelte derimod en ved Politiforhør bekræftet Efterretning, at de norske paa Nordstrand liggende Fartøier vare lagte under Embargo. Meddelelsen af disse Efterretninger satte Gemytterne i en urolig Bevægelse, og fremkaldte Strid og tildeels Mundhuggeri mellem Medlemmerne.

Neppe havde Forsamlingen taget Sæde i den store Sal, og neppe var den første af Comiteen forfattede Grundsætning forelæst, førend heftige Debatter aabnedes om dens Udtryk. Holck paastod, at der burde tilføies den første Grundsætning de Ord: „og Regenten bære Titel af Konge." Dette Forslag opvakte megen larmende Bevægelse i Forsamlingen; man begyndte at tale i Munden paa hverandre, og Præsidenten, der ikke havde stor Færdighed til at lede Thingets Forretninger med Held under gjærende Bevægelser, havde Møie med at holde Orden i Forretningernes Gang. Dog hørtes der ingen Klokke. Da imidlertid Rolighed nogenlunde var tilveiebragt, reiste Wergeland sig og holdt en lang Tale, hvori han gjennemgik de forskjellige Regjeringsformer. Den var vist udarbeidet med Flid, og maatte kunne læses med Interesse; men den fremsattes ikke paa rette Sted, den hørtes med Uvillie af hans Modstandere, og næsten Enhver i Forsamlingen saa med Længsel dens Ende imøde. Han blev derfor flere Gange afbrudt ved nogle af Tilhørernes Raab: „til Sagen", og da Holck endog forenede dette Raab med Hyssen, studsede Taleren derved og vilde afbryde. Men Præsidenten erklærede, at det maatte være Wergeland, som enhver Repræsentant, uformeent at yttre sine Tanker om den Sag, der var under Behandling, og at denne just dreiede sig om den Regjeringsform, som skulde indføres i Norge. Wergeland fortsatte derfor Forelæsningen af sin Afhandling. Imidlertid blev Foredraget ogsaa Præsidenten for vidtløftigt. Han afbrød Taleren med det Spørgsmaal: „Maa jeg spørge Hr. Pastoren, om der endnu er meget tilbage af denne Afhandling?" Nu pakkede Wergeland sine Dokumenter sammen med de Ord: „at han ei vilde besvære Forsamlingen med et Foredrag, som ei fandt Behag." Derefter understøttede Falsen Holcks Mening, og endskjønt Wedel og Flere med ham paastode, at Regentens Titel, hvorom Grundsætningen Intet taler, ei nu kunde komme under Votering, fordi Reglementet forbød at ventilere om Noget, som ei i et foregaaende Møde var fremsat, gik dog Falsens Mening igjennem med 78 Stemmer mod 29. Grundsætningen kom nu til at lyde saaledes: „Norge skal være et frit, uafhængigt og udeleligt Rige, og Regenten skal føre Titel af Konge" [1]). Wergeland og Hount tilføiede Betingelser for deres Votum. Wergelands lød: „Jeg stemmer for at Norge bør være et indskrænket og arveligt Monarki. Regenten fører Titel af Konge, saafremt Staten har Evne til at soutenere dette Navns Værdighed og tillige sin Uafhængighed. Riget bør være udeleligt." Hounts Betingelse var: „at dersom Tronarvingen skulde mangle de fornødne Naturanlæg, og af den lovgivende Magt ved 3de gjentagne Dekreter erkjendes uduelig, bortfalder hans Arveret, og en anden Prinds af Blodet constitueres." I denne Votering i det Hele kom allerede de forskjellige Meninger tilsyne. I de 29 Medlemmers Votering, som havde stemt mod Holcks og Falsens Tillæg, laa deres Opposition mod Kongevalget.

Det til 8de Grundsætning gjorte Tillæg om Jødernes Udelukkelse, opvakte ogsaa nogen Strid. Midelfart fortsatte sit Forsvar i Comiteen for Jødernes Antagelse i en vakker og vel udarbeidet Tale, der var beriget med flere historiske Notitser, og hvori han fremstillede det Inhumane og Intolerante i, at udelukke en stor Klasse af

---

[1]) [Hermed stemmer Bryns Beretning, trykt i Rigsretssagen mod Statsraad Vogt 1845. S. 167—168. Bloms anf. Skr. S. 68.]

Medmennesker formedelst Troesforskjel af vort Statssamfund. Hans Mening understøttedes af Flere. Ogsaa Wedel ansaa det for inhumant at udtale Jødernes Udelukkelse som en Grundlovsbestemmelse. Mod Jøderne talede især Grøgaard. Han fandt det betænkeligt at hæve en saa ældgammel Bestemmelse, og frygtede for at Landet vilde blive oversvømmet med Udskuddet af denne flakrende Nation, som ikke fandt sig bunden ved Landets Religion og Statsformer. Der fandtes, meente han, intet Inhumant i at indføre en Bestemmelse, der bevarede en gammel Tingenes Orden. P. Motzfeldt bemærkede, at det ikke var Religionsforskjellen, som bevægede ham til at stemme for Jødernes Udelukkelse. Han fandt et vigtigere Argument derfor i den Erfaring, at Jøder i intet Land, endog efter flere Generationer, assimilerede sig med Folket, men ansaae sig stedse kun som Jøder. Pluraliteten bifaldt denne Anskuelse og Grundsætningen blev staaende som den af Comiteen var foreslaaet[1]).

Ritmester Heidemann fremsatte i Anledning af den 10de Grundsætning et Forslag, at Adelens arvelige Rettigheder skulde indskrænkes til deres nærmeste Arvinger. Men dette Forslag udsattes indtil Undersøgelsen om Paragraphens Tillæg og Modifikationer senere skulde foredrages.

Da den 11te Grundsætning om Værnepligten fremsattes, oplæste Løvenskiold en velskreven Plan, som af Mange blev optagen med Bifald, der gik tildeels ud paa at indføre den gamle Udskrivningsmaade, at visse Lægder skulde levere Mandskaber, uden at Værnepligten skulde være personlig, og at Lægderne skulde forsyne det stillede Mandskab med det Fornødne. Men dette Forslag lignede formeget den svenske Udskrivningsmaade, og gav formegen Anledning til personlig Fritagelse for Værnepligt, til at kunne vinde Stemmeflerhed for sig. Især fandt Ideen en stor Modstander i Hegermann. Ogsaa han oplæste nogle Bemærkninger, som han havde gjort om Udskrivningsvæsenet, der gik ud paa at Alle burde være lige værnepligtige. Han tilføiede, at han havde udarbeidet en Plan, som han i sin Tid vilde fremlægge. Med Hensyn til Løvenskiolds Forslag erklærede han, at han med Modbydelighed vilde kommandere over slige Leiesvende, som Armeens Rækker, om dette Forslag gik igjennem, vilde blive fyldt med. Wedel derimod og Flere med ham opponerede stærkt mod Hegermanns Forslag, der gik ud paa Conskription, hvilket Greven ansaa for at være saa forhadt af den almindelige Mening, at dens Indførelse kunde medføre mange gode Borgeres Emigration. Disse Debatter gave Anledning til Sagens Udsættelse, for at give Grundsætningen sin rette Form paa sit Sted i Grundloven.

Præsidenten gjorde derefter Forsamlingen opmærksom paa, at den i Følge Reglementet til næste Møde maatte være betænkt paa Valget af en ny Præsident, og tillige paa efter Reglementets Forlangende at udnævne en Comitee, der skulde undersøge Finantsernes Tilstand, og i Overlæg med Finantsdepartementet forfatte et Udkast til et Budget over Landets Indtægter og Udgifter. I den Anledning erklærede Løvenskiold, at ikke alene en saadan Comitee burde nedsættes, men at der efter hans Formening ogsaa burde udnævnes en Comitee for at undersøge Norges Stilling til Udlandet, hvortil officielle Efterretninger fra Regenten, forsaavidt disse vare meddeelte, kunde tjene til Veiledning. Dette Forslag understøttedes af Wergeland. Sverdrup erklærede, at han troede sig kun berettiget til at behandle Spørgsmaalet om Statsforfatningen og Grundlægningen af en Constitution, og at man ei burde indlade sig

[1]) Om Teis Lundegaards Kraftudtryk, som Henr. Wergeland omtaler 2det Hefte S. 30, [Saml. Skrift. IX. 165], hvormed denne Debat skulde være endt, erindrer Forfatteren Intet, og finder det heller ikke optegnet i sin Dagbog. De endnu levende Medlemmer af Forsamlingen, med hvem han har talt derom, vide heller Intet derom. Hvor djærv Lundegaard end var, havde han visseligen ei den Indflydelse i Thinget, at hans Reisning skulde have revet Alle, endog Jødernes Forsvarere, med sig, om endog Pluraliteten reiste sig med ham. [Beretningen maa dog være sand; thi den er ogsaa fortalt af den tilstedeværende Sorenskriver Bryn i Brev af 22de April 1814. Vogts Rigsretssag S. 169.]

i andre Undersøgelser, og allermindst den foreslaaede, der var af en saa indviklet og vanskelig Natur. Omsen bifaldt, uventet for Oppositionen, rask Sverdrups Mening, og flere Stemmer sloge sig paa samme Side. Wedel derimod erklærede med Varme: „Prindsen skal fremlægge for Forsamlingen de Oplysninger, som han er i Besiddelse af om Landets Forhold til udenlandske Magter; det er overeensstemmende med Forsamlingens Værdighed at kræve dem, og under Prindsens Værdighed at nægte dem.“ Præsidenten afbrød Debatterne, som begyndte at udarte til en betænkelig Heftighed, med den Erklæring, at det var udsat til næste Møde at undersøge, hvor mange Comiteer der skulde nedsættes, og dermed opløstes Forsamlingen. Den afbrudte Strid fortsattes imidlertid privat efter Mødets Opløsning, og der var en larmende Rumlen i Forsamlingen, der lod ane, hvor urolig den Session vilde blive, hvori de i Dag omhandlede Qvæstioner endeligen skulde afgjøres.

Der laa imidlertid endnu en rolig Dag imellem disse Debatter. Den 17de April tilbragtes med gjensidig Besøg af de Medlemmer, som vare enige i deres Anskuelser om Fædrelandets Stilling, og man aftalte med hverandre det Forhold, som burde iagttages under Afgjørelsen af den udsatte Qvæstion. Grev Wedel, som denne Dag med Blom gjorde Grøgaard og Forfatteren et langt Besøg, fortalte, at Kammerherre Anker havde faaet et Brev fra Gothenborg, hvori der berettedes, at Norge skulde trues med et Indfald fra alle Kanter, og at der nyligen havde været en Landshøvding i Christiania med Meddelelser til Rigsforsamlingen, men at han ei var kommen afsted, fordi Ingen vilde befordre ham. Der udbredtes ogsaa det Rygte i Dag, at Prindsen ei vilde modtage Kongetitlen, men der vare Faa, som troede det.

Den 18de April hørte til Forsamlingens uroligste Dage. Om Formiddagen var Constitutionscomiteen samlet, og om Eftermiddagen var der Møde i Thinget, for at vælge Præsident. Til Præsident valgtes Hegermann, til Vicepræsident Falsen. Forsamlingen vedtog efter Falsens Forslag, at en Comitee til at undersøge Statens Finantsvæsen skulde udvælges af Repræsentanternes Midte, og at denne Comitee skulde bestaae af 9 Medlemmer. Dertil valgtes Kjøbmændene Meltzer, Schmidt, Rolfsen, Mørch, Lund og Stoltenberg, Foged Collett, Amtmand Krohg og Kjøbmand Rosenkilde, efter Lodkastning med Amtmand Bendeke.

Nu reiste Falsen sig og holdt et Foredrag, hvori han vidtløftigen søgte at vise, hvorlunde de her forsamlede Repræsentanter ikke kunde indlade sig i Lovgivningens Detail, langt mindre i diplomatiske Undersøgelser, og at den exekutive Magt, som ikke kunde komme i Folkets Hænder, ene havde Midler og Anledning til at kjende Landets udvortes Forhold og afgjøre det Fornødne i saa Henseende[1]). Til den Ende foreslog han[2]): 2) At en Comitee, bestaaende af 5 kyndige og erfarne Mænd, hvad enten i eller udenfor denne Forsamling, udnævnes af Rigsforsamlingen, saasnart denne har endt sine Forhandlinger, for at gjennemgaae og ordne vort Lovgivningsvæsen, hvorefter den har at forelægge den første, eller om dette ikke er muligt, den anden lovgivende Forsamling Resultatet af sit Arbeide. 3) At denne Forsamling, saasnart Constitutionen er antagen og Kongen valgt, ansees som hævet.

Da Falsen havde sat sig, reiste Grev Wedel sig i stor Sindsbevægelse, og med en Heftighed, som berøvede hans Foredrag noget af dets sædvanlige Klarhed og Orden, søgte han at vise, hvor urigtigt det var at gjøre saadanne Motioner, der laae udenfor Dagens Orden, og ei forud vare anmeldte i Forsamlingen til Debat. Han paastod, at en Lovcomitee ikke kunde nedsættes, forinden det var bestemt, i hvis Hænder den lovgivende Magt var og hvorledes den skulde virke, og at han endeligen ansaa det sidste Forslag som et Indgreb i Nationens Rettigheder, efter hvilke den kunde kræve alle fornødne Oplysninger af Regenten. Præsidenten Anker erklærede

1) Falsens Tale findes i Wergelands Constitutionshistorie 2 Hefte S. 53 ff. [Saml. Skrifter IX. 167—170.]

2) Falsens første Forslag angik det allerede antagne Valg af en Finantscomitee.

med et Øiekast til Falsen, at det ikke var rigtigt at fremkomme i Forsamlingen med udstuderede Taler og Projekter, hvorover skulde debatteres samme Dag, og paa hvis Behandling Medlemmerne ei vare forberedte. Han foreslog derfor, overeensstemmende med Reglementet, at udsætte Motionens Behandling til næste Dag, og dette blev af Forsamlingen vedtaget.

Oberstlieutenant Stabell fremlagde den 18de det Tillæg til sit Votum, som han den 16de havde anmeldt, og det dermed forbundne Forslag. I sin Indledning yttrede han sin Utilfredshed med, at der i Forsamlingen fremsattes Spørgsmaal, som Medlemmerne ei vare beredte paa at besvare, hvorved han som en læg Mand, og Flere med ham, kunde overraskes til at afgive en Stemme, som de ved nøiere Overlæg maatte ønske tilbagekaldt. Han foreslog derfor, hvilket Forslag ogsaa var undertegnet af Sergeant Mellebye, at følgende Tillæg, saavidt det ei allerede laa i Tingenes Natur, maatte blive Reglementet tilføiet: „At Præsidenten ei maa tillade Nogen at gjøre Tilsætninger til de Qvæstioner, som den Dag ere fremsatte til Debattering og Votering, men at slige alene maatte kunne tilføies det, som i Henseende til Tydelighed maatte kunne synes at mangle, og at, naar en Tilsætning eragtes fornøden, Qvæstionen da udsættes indtil den, efter forandret Tilstand, kan leveres til fastsat Betænkningstid[1]." — Falsens Foredrag og Forslag optoges forskjelligen. Nogle meente, at det var fremsat for at berede Prindsens Ophøielse til Konge, og ved denne Overraskelse at forebygge den Opposition, som kunde ventes af dem, der intet saadant Kongevalg ønskede. Andre derimod ytrede den høieste Tilfredshed med Falsens Forslag og gave hans Tale lydeligt Bifald.

Da der kun var levnet den korte Tid fra 7 om Aftenen til 10 om Morgenen til at berede sig paa næste Dags Afgjørelse af Falsens Forslag, saa blev der en travl Aftenstund for Mange, som den følgende Dag agtede at tale for og imod det omhandlede Forslag. Man indsluttede sig i sit Kammer, og deres Penne, som tiltroede sig Evne til at kunne yttre sig om Sagen, var flittigen i Bevægelse. Den lille Kreds, som dagligen samledes hos Anker, var ved denne Leilighed heller ikke uvirksom. Enhver af dem opsatte skriftligen sine Tanker; de meddelte hverandre deres Indlæg, og besluttede djærveligen at modsætte sig Falsens Hensigt, allerede nu at fremskynde Prindsens Valg. De indsaae, at Norges Skjebne afhængte af Forsamlingens Beslutning i denne Henseende, og holdt det for deres Pligt at forebygge enhver overilet og ubetimelig Afgjørelse. Men det viiste sig, at de forgjæves arbeidede mod Strømmen, og at den i Forsamlingen herskende Mening understøttede Planen til at fremskynde Kongevalget.

Den 19de April mødte Forsamlingen henved Kl. 11. Alles Forventning var spændt paa denne Dags Forhandling, da Mange af Medlemmerne ved skrevne og memorerede Taler havde beredt sig paa deels at forsvare, deels at angribe det af Falsen fremsatte Forslag, som den nye Præsident, Hegermann, strax satte under Debat. Den først fremsatte Qvæstion, hvorvidt en Lovcommission strax skulde nedsættes, foranledigede ikke mange Debatter. Løvenskiold tog først Ordet, og viiste i et kort men vel udarbeidet Foredrag, at Lovgivningens Ordning for Fremtiden vel var en ønskelig Sag, men at Falsens Forslag anticiperede Forhandlingens Gang, og at man først burde i sin Tid undersøge, hvorvidt Forslaget lod sig forene med de Constitutionsbestemmelser, som Forsamlingen var i Færd med at grundlægge. Da desuden Nedsættelsen af denne Comitee var forbunden med Udgifter, fordi Medlemmerne maatte lønnes for Opoffrelsen af deres Tid og Kræfter, saa burde det først

---

[1]) Der vare de i Forsamlingen, som troede, at Stabell pløiede her med fremmed Kalv, men til denne Mening var ingen Grund. Stabell var den Mand, der baade selvstændig kunde tage sin Beslutning og forstod skriftligen at fremsætte den. Forslaget blev ikke nærmere behandlet, fordi Bestemmelsen i sin Hovedsag fandtes i Reglementet; men det var en ikke overflødig Erindring om at holde sig dette efterretteligt.

undersøges, hvorvidt Finantsernes Tilstand tillod en Udgift for at fremme en Sag, der var ønskelig, men for Tiden ei trængende nødvendig. I al Fald troede han, at Lovcomiteens Arbeider ved Trykken burde bekjendtgjøres, paa det at samme kunde komme under Bedømmelse af Nationens kyndige Mænd. — Omsen troede, at Sagen burde for Tiden udsættes, og henvises til Constitutionscomiteen. Efter Opfordring af meer end 1/5 af Forsamlingen foretoges skriftlig Votering, og ved 58 mod 52 Stemmer blev Forslaget antaget, dog uden Bestemmelse i Henseende til Antallet af Comiteens Personale, „hvilket i sin Tid bliver nærmere at afgjøre naar Valget skeer."

Falsens andet Forslag: „at denne Forsamling, saasnart Constitutionen er antagen og Kongen valgt, skulde ansees som hævet", foranledigede alvorlige og langvarige Debatter. Løvenskiold tog atter Ordet, og lagde i et sindigt og vel forfattet Foredrag Forsamlingen paa Hjertet, at see sig nøie for, førend den gav dette Forslag sit Bifald. Hvor ubetimeligt end Forhandlingens unødvendige Forlængelse maatte være, var det dog langt vigtigere at det skede vel end hastigt. Han ansaa det for høist fornødent, at forinden indhentedes Oplysning om Fædrelandets Forsyning med Livets Fornødenheder, dets Pengeresourcer og Stridskræfter. I Mangel af disse Oplysninger kunde Forsamlingen dekretere Fædrelandet en ulykkelig Fremtid, som hverken for Gud eller Mennesker kunde forsvares. Da Prindsen selv havde meddeelt Forsamlingen flere Oplysninger om Landets Stilling, saa kunde det vel ei være urigtigt at kræve end flere. Ikke heller kunde Oplysning herom være unødvendig, da Fædrelandets Statsforfatning uden den ei kunde bestemmes. Napoleon og Frankrigets Exempel, som havde maattet bøie sig under Overmagten, viiste, at man ei burde være ligegyldig med Hensyn til mægtige Forbund. Han frasagde sig alt Ansvar for de ulykkelige Folger, „som en saa utilgivelig Ligegyldighed maatte nedlyne over vort ulykkelige Fædreland." Han indstillede saaledes: „at alle anmeldte Oplysninger maatte af Regjeringen udbedes, at der paa de erholdende Oplysninger maatte vorde taget Hensyn under Constitutionens Udarbeidelse og Antagelse, og at Forsamlingen først maatte ansees hævet efter Antagelse af en Constitution, grundet paa sikkre Data, som kunde love Fremtids Sikkerhed og Held[1])." Denne Tale gjorde en øiensynlig Virkning i Forsamlingen og bidrog sit til at bringe de forskjellige Meninger om Sagens Realitet i Ligevægt. Forsamlingen indsaa, at Rigets Skjebne afhængte af Beslutningen om Kongevalget, og dette nærværende Spørgsmaals Afgjørelse betragtedes derfor af Forsamlingen som afgjørende Selvstændighedens Liv eller Død.

Efter Løvenskiold fremstod Wergeland, og i en kyndig og blomstrende Tale viiste han Nationens Ret til at undersøge Landets Tilstand og de udvortes Forhold, samt dens Beskjæmmelse, om den lod sig denne Ret berøve. Men han brugte strax i Foredragets Begyndelse Udtryk, som vare mindre passende, og umuligen kunde tækkes det stærke Selvstændighedsparti, hvorved han beredte sin Tale en uvenlig Modtagelse af denne Pluralitet i Thinget, ligesom sig selv senere hen store Krænkelser. Paa den Dag undergik disse Udtryk ikke nogen alvorlig Anke, men senere hen bleve de paa en uparlamentarisk Maade Gjenstand for heftige og ubetimelige Angreb. „Med inderlig Kummer, sagde han, har ogsaa jeg reist mig for at yde mit Klagesuk over Nationalforsamlingens døende Selvstændighed, over Folkets tabte Haab til os. Jeg tør tale med Frimodighed — Intet skrækker mig. — Haanden fæster jeg i Himlen og lader Kloden rulle; ingen Hvirvel af Partier skal rokke, skal ansægte mig. Foden fæster jeg paa Religionens Klippe, og smiler ad hine truende Bølger." Efter denne vistnok i en Forsamling som denne mindre passende Indledning gik han over til at vise Inconseqventsen af at paastaae, at Souverainiteten var i Folkets Haand, men at dets Repræsentanter ikke havde Fuldmagt til at spørge, hvorledes er

---

[1]) Løvenskiolds Tale, der fortjener heel at læses, findes i Wergelands citerede Skrift 2det Hefte S. 60 ff. [Saml. Skrifter IX. 176–179.]

det fat med os? Han opkastede det Spørgsmaal, „hvad Trøst vi havde at give det længselsfulde Folk, naar det efter Hjemkomsten spurgte os, hvad vi havde udrettet? Maatte vi ikke rødmende slaae Dinene ned, naar vi intet andet Svar havde end dette: vi have bygget Eder en Trone — Andet maatte vi ikke. — Tør vi saaledes spotte den gule Hunger?“ Han gjorde opmærksom paa, at det var meest Almuen som leed, naar Sværdet droges, at det var dens Blod, der skulde flyde. Den ventede Fred, og nu bødes den Krig, Krig, Skat, Skat, uden at Noget desangaaende var taget under Overveielse. Han tilføiede endeligen, at Prindsen havde givet Forsamlingen frie Hænder, og at den ei selv burde binde dem, og ligesaa lidt have Mistillid til sine egne Medlemmer. „Vi have Ret — saa sluttede han — til Alt, som sigter til Folkets og Fædrelandets Held. Dertil have vi Fuldmagt af Gud, af Fornuften, af Naturen — amicus Christianus, amicus Fredericus, sed magis amica patria!“ [1])

Da Wergeland havde sat sig, reiste Sverdrup sig, og gjorde nogle sarkastiske Bemærkninger i Anledning af nogle af Wergeland brugte Udtryk. „Ikke min Haand, sagde han, men mit Haab fæster jeg i Himlen“, og ytrede derhos den Mening, at man kunde være fædrelandskſindet uden at dele Wergelands Anskuelser. Imidlertid indlod han sig ikke alvorligen i nogen Gjendrivelse. — Canceliiraad Dahl lod nogle Ord falde om at Wergeland nærmere burde forklare sine Udtryk; men de bleve ikke bemærkede, og Angrebet gjorde dengang ingen Virkning. Det kom, som forhen bemærket, siden paa en upassende Tid i meer indflydelsesrige Hænder. — Wedel talede i samme Tone som Løvenskiold og Wergeland, og advarede mod de Farer, som en overilet Beslutning kunde bringe over Fædrelandet, ved at bygge Tronen paa Sand [2]). Ogsaa Grogaard understøttede sine Meningsfrænders Taler ved sit sædvanlige livlige og vittige Foredrag.

I Modsætning mod disse Taler fra Oppositionens Side holdt Rein en Tale, som ikke forfeilede sin sædvanlige Virkning paa Forsamlingen. Han forudsatte, at Regenten maatte have forudseet de Vanskeligheder, som vare forbundne med at forsvare Rigets Selvstændighed, at han kjendte dem og vidste at overvinde dem; thi ellers havde han for tidligen opfordret Folket til at besværge Selvstændigheden, og for tidligt havde Nationen aflagt Eed paa, at ville vove Liv og Blod, Velfærd og Rolighed for Noget, der blot var en Drøm og aldrig kunde komme til Virkelighed. „Alle vore Forhaabninger vare da et Børneværk.“ Imidlertid ansaa han det for ønskeligt og nødvendigt, at en Oversigt over Landets Fordele og Mangler, Hjælpekilder m. m. lagdes for Nationalforsamlingens Dine. Men derved burde man blive staaende. Han ansaa det for en overdreven Ængstelse, ei passende i de kraftfulde Mænds Mund, der førte denne Tale, at ville bestemme vort Forhold til udenlandske Magter, eller som det synes fordre ministerielle Beviser paa, at fra Udlandet ingen Hindring skulde møde vort Foretagende. Ingen fiendtlig Flaade omgav vore Kyster; der høres Intet om Opbringelser; Kornladninger komme uhindrede i vore Havne, norske kondemnerede Skibe frigives og komme med Korn til vore Havne. „Dette er Kjendsgjerninger. Skulle vi oversee dem, og derimod lade os bortskræmme fra kraftfulde Handlinger ved Spøgelser, Trudsler om en forenet svensk, brittisk, russisk og jeg troer tyrkisk Armee, der vilde oversvømme vort Land? Og dersom vort Land — jeg forudsætter hvad jeg ei kan overtale mig til at troe — dersom Norge nærede en

---

[1]) [Talen findes heel i hans „Politisk Tale til det norske Folk“ og i Sønnens Const.-Historie, Saml. Skrift. IX. 179—183.]

[2]) Dette Udtryk fik Wedel siden igjen af Thingets flittige Digter [Provst Fr. Schmidt], som forfattede en Bordsang, hvori det heder:

Paa Retfærds evig faste Grund
Og ei paa Sand vi bygge o. s. v.

hvilken Sang endog nød den Ære at afsynges ved Prindsens Bord. [Ogsaa Løvenskiold havde brugt dette Udtryk. Breve fra Eidsvold, S. 48.]

Forræder i sit Skjød, hvis Ønske det var at spille os i vore Naboers Hænder, hvad vilde da være ham lettere end at foranstalte tordnende Proklamationer, og udgive dem for authentiske, for at gjøre Nationen modløs?" Han forudsatte det derhos muligt, at Prindsen havde erholdt beroligende Efterretninger fra de Hoffer, til hvis Skaansomhed vi trænge, hvilke ei burde ubetinget forelægges Forsamlingen. — „Jeg tilstaaer derfor, — saaledes endte Rein — at jeg, som uindviet i Politiken, ikke begriber, med hvilken Ret man gjør denne Fordring paa Regenten, eller hvorfor deslige Indberetninger nødvendig maa gaae foran Constitutionen."

Denne Tale gjorde, ligesom en paafølgende i et senere Møde i samme Anledning, stor Virkning i Forsamlingen. Der var ingen Taler i Thinget, hvis Veltalenhed var mere henrivende end Reins; — denne Priis havde ogsaa hans geistlige Taler — hans Sprog var simpelt, men kraftfuldt og overbevisende, og det var intet Under, at hans Tale vandt overveiende Bifald blandt dem, der heldede til samme Mening som han. Men denne Tales Indhold taalte visseligen ikke den skarpe Kritik. Den deri brugte Beviisførelse faldt i Ørene, men den manglede Grundighed, og Taleren spillede med urigtige Kjendsgjerninger. I det Øieblik han talede, omsværmedes vore Kyster af fiendtlige Krydsere og Kapere, og Opbringelse fandt dagligen Sted. Den korte Ro, som Norge nød i Vintermaanederne, forvandledes i Foraaret til en krigersk Stilling, da de udenlandske Magter lærte at kjende Norges Beslutning at modsætte sig Foreningen. Talen formaaede heller ikke meer end ved Stemmegivningen at vedligeholde Ligevægten imellem de deelte Meninger, og Seieren var neppe bleven paa Selvstændighedspartiets Side, naar ikke Wedel tilsidst havde erklæret Falsens Forslag for ligegyldigt. — „Det vil, sagde han, ikke sige andet, end naar vi ere færdige, ere vi færdige." Aabenbart forledede Forslagets uskyldige Udseende Wedel og Mange af hans Tilhængere til roligen at see dets Antagelse; [1]) men det bar i sig en Forberedelse til Sagens Afgjørelse, som dengang ikke bemærkedes. Efter Forslaget skulde nemlig Forsamlingen hæves, „naar Constitutionen var antagen og Kongen valgt." Der laa altsaa indirekte deri den Bestemmelse, at Kongevalg inden Forsamlingens Opløsning skulde foregaae, og derved blev en Sag afgjort, som ikke direkte var fremsat til Debat. Bestemmelsen benyttedes siden til at tilveiebringe et eenstemmigt Valg paa Christian Frederik, der visseligen ei vilde være foregaaet, dersom ikke Forsamlingens Hænder ved denne foreløbige Beslutning havde været bundne. Da Stemmegivningen optaltes, viiste det sig, at Stemmerne vare lige. Reglementet indeholdt endnu Intet om dette Tilfælde; men da Præsidenten havde voteret for Falsens Forslag, blev dette antaget som bifaldt, fordi Wedel erklærede, at dette var sædvanlig ved Voteringer af den Art [2]).

Debatterne endte med en komisk Scene, idet en Repræsentant fra en af de vestlandske Byer anførte nogle Slutningsord til Forsvar for Falsens Mening. Hans Ord og Gebærder vare lige skikkede til at sætte Forsamlingen i et muntert Lune, og tjente denne Gang som en Afledning for den mørke Stemning. Han sad nederst i Forsamlingen paa en Stol midt for Præsidenten, da der ingen Plads var paa

---

[1]) [Bryn fortæller, at Wedel sammenlignede Forslaget med Fortællingen om Tjeneren, som vækkede sin Herre Kl. 6, for at sige ham, at han skulde staa op Kl. 10. Vogts Rigsretssag. 170.]

[2]) Forfatteren havde ogsaa Aftenen før denne Session udarbeidet en kort Tale, og efter at have forelæst den for sine Venner besluttet sig til at holde den. Men han havde i dette Møde en stor Frygt for at lade sin Stemme høre i Forsamlingen. De Ideer, han havde at fremføre, vare saa stridende mod den i Forsamlingen herskende Mening om Fædrelandets Stilling, at han maatte ansee det forgjæves at fremsætte dem. Hertil kom, at Sagen var af flere Talere fuldstændigere og bedre behandlet, end han selv troede at have gjort. Han har imidlertid senere fortrudt, at han ikke ogsaa fremsatte sine Tanker i denne vigtige Strid. Hvad han agtede at sige, findes i Bilag No. 75, som er ordlydende Afskrift af hans Tagbog.

Bænkene. Det var hans sædvanlige Maneer at stige langt frem i Forsamlingen med megen Armbevægelse og mange Complimenter til Forsamlingens Medlemmer paa begge Sider, og man var saa vant til at see og høre noget Komiskt af dette Medlem, saa der gjerne opstod en ufrivillig munter Bevægelse i Forsamlingen, saasnart han reiste sig for at tage Ordet. Denne Gang forsikkrede han sine Collegaer med forvirrede Talevendinger, at hans Committenter havde paalagt ham at forsvare Selvstændighedens Sag til det Yderste, men endte med det Haab, at Ingen af Forsamlingen var af hans Mening. Forsamlingen opløstes virkelig med en vis Munterhed formedelst denne Episode [1]).

Udenfor Forsamlingen havde ogsaa Kabaler været i Bevægelse for at frembringe det stedfundne Resultat. Kjøgemesteren, Elieson, kaldte nemlig for sig Raabygdelagets Repræsentant, Ole Tveten, beværtede ham vel og opfordrede ham til at votere som Falsen [2]). Ole Tveten var et Exemplar fra den gamle Oldtid, redebon til at understøtte en Mening med djærve, ja blodige Midler. Han havde for ikke længe siden i en Næve- og Tolleknivkamp fældet sin Modstander, men var bleven aldeles frikjendt, fordi han var bleven overfaldet og Drabet saaledes var Nødværge og Vaadesgjerning. Det var ham, som efter en anden Forfatter talte om „at stinge" Prindsens Modstandere [3]). Prindsens Adjutant, Lieutenant Schwartz, en Søn af den berømte kjøbenhavnske Akteur, arbeidede paa sin Side til samme Maal. Han kaldte Løvenskiolds Medrepræsentant, Tollev Huvestad, for sig, og forestillede ham, at Løvenskiold var svenskfindet, og ligesaavel som Grev Wedel bestukken af den svenske Regjering for at understøtte Sveriges Sag. Men Tollev var selvstændig Mand, og agtede ikke derpaa, endskjønt han var Prindsens Sag hengiven. — Forfatteren havde ogsaa denne Dag en lang Samtale med Lieutenant Schwartz, som paastod, at den almindelige Stemning var for Gjenforeningen med Danmark, hvilket Forfatteren vidste aldeles ikke saaledes forholdt sig. De fleste Medlemmer forskjøde Forbindelsen med Danmark maaskee endog meer end med Sverige, endskjønt de, som forhen bemærket, i en synderlig Inconseqvents havde bestemt sig til at vælge en Prinds, som var Arving til Danmarks Throne, og visseligen ei vilde ombytte den med Norges. Om Aftenen kom Prindsen tilbage; man havde ikke ventet ham saa hastig. — De Par følgende Dage anvendtes til uafbrudt Arbeide i Constitutionscomiteen, og der var neppe noget Medlem af denne, som jo ønskede en hurtig og lykkelig Ende paa disse Forhandlinger.

Den 21de om Morgenen havde Forfatteren Audience hos Prindsen, og atter en af de alvorlige Samtaler, hvis Ubehagelighed han før havde følt. Prindsen var imidlertid i Dag meget forbindtlig. Han erklærede, at han vel ikke havde de bedste Forhaabninger om Englands Understøttelse, men efter hans Overbeviisning var Nationens Stemning saaledes, at de, som tilraadede Foreningen med Sverige, vilde udsættes for at blive et Offer for Folkets Harme. Det var intet Under, at Prindsen nærede en saadan Mening, eftersom alle de, der omgave ham, saavelsom de, der nærmede sig ham, istemte Selvstændighedens Tone, der klang saa behagelig i Prindsens Øren. „Dersom England, tilføiede han, erklærer sig imod os, anseer jeg mig vel forbunden til at gjøre Nationen bekjendt med de Farer, som omringe den; men jeg vover ei at opfordre den til Forening med Sverige." — Forfatteren svarede ham, at han som ærlig og sanddru Mand kunde forsikkre Prindsen, at den almindelige

---

[1]) Han var iøvrigt af sund Dømmekraft, og en af Vestlandets virksomste og heldigste Handelsmænd. [Carstensen fra Riisøer.]

[2]) Dette blev Forfatteren fortalt af Sorenskriver Bryn, en troværdig Mand, hvis Medrepræsentant O. T. var.

[3]) Men slige Tanker nærede Ole visseligen ikke paa Eidsvold, da han saa Mænd, som han agtede høit, staa ved Siden af Prindsens saakaldte Modstandere. Han var Forfatteren til sin Dødsdag hengiven.

Mening ikke var saa bestemt mod en passende Forening med Sverige, som han forestillede sig, og hans Omgivelse vilde bevæge ham til at troe. Der herskede vistnok et gammelt Nationalhad mod de Svenske, og fra denne Side megen Modbydelighed mod Forbindelsen, men usigelig Nød og Elendighed, forbunden med Næringsløshed, havde opvakt hos mange ulykkelige Mennesker en fortvivlet Længsel efter hvilkensomhelst Forandring. Han blev imidlertid let enig med Prindsen deri, at denne Forening var den sidste Udvei, Nationen havde at vælge, og at Beslutningen maatte hvile paa rene Data, bestemte Oplysninger og antagelige Betingelser. Med denne Tro kom Forfatteren til Eidsvold, og denne havde han ikke forandret. Prindsen lod under denne Samtale nogle Ord falde, som syntes at hentyde paa hans Haab om, at Sverige, dersom Noget tilstødte Carl Johan, vilde vælge ham til Thronfølger [1]). Denne Samtale endte imidlertid som de forrige med, at Prindsen beholdt sin Mening og Forfatteren sin, hvorhos han forsikkrede Prindsen, at han, hvordan Resultatet af Rigsforsamlingens Forhandlinger vilde blive, skulde vedblive i sin Kreds at virke det Gavn han formaaede. Prindsen erklærede Forfatteren i de venligste Udtryk, at han var overtydet om hans redelige og gode Villie. I denne Samtale fortalte Prindsen, at han havde faaet Efterretninger, om hvis Paalidelighed han ei kunde tvivle, om at Paris var indtaget af de Allierede. Efterretningen om denne mærkelige Katastrophe var ham tilsendt gjennem Feltmarskalk Essen [2]).

Den 22de April. Grev Wedel fortalte idag, at der var skrevet fra Christiania, at Carsten Anker under sit Ophold i London ikke havde kunnet faae Prindseregenten i Tale, men var bleven henviist til Lord Liverpool, som heller ikke havde villet høre ham. Men Intet var i Stand til at rokke Selvstændighedsmændenes trofaste Tillid til et godt Udfald af den Sag, Prindsen havde paataget sig at forsvare. Fra Christiania var i Dag skrevet til Nogle af Forsamlingen, at høist krænkende Rygter vare udbredte i Hovedstaden om Grev Wedels Forhold paa Eidsvold. Man gik saa vidt, at der paastodes, at Greven havde tragtet Prindsen efter Livet, ja endog i den Hensigt lagt sig under Prindsens Seng med et skjult Værge, og flere Urimeligheder, som ei fortjene at gjentages. Grev Wedel forholdt sig, som forhen bemærket, aldeles rolig paa Eidsvold, og gjorde intet Skridt for enten ved Rænker eller voldsomme Midler at fremtvinge en Statsforandring, som han for Fædrelandet ansaa gavnlig. Flere af de tilstedeværende Rigsdagsmænd af begge Partier yttrede stor Misnøie over disse skammelige og løgnagtige Rygter; Andre klagede over at de vare omringede med Spioner. En høist agtværdig Officeer gjorde Forfatteren herpaa opmærksom, men selv sporede han aldeles ikke noget Saadant. Sagen var vel, at Sligt ei trives i Norge, og at Vedkommende med overdreven Mistanke betragtede, hvad der skede omkring dem. Nogle tjenstfærdige Hoffolk virkede vel her og der paa Forsamlingens lidet tænksomme Deel, men denne Skare var liden, og Effekten kunde ei blive stor. For Resten fulgte den store, tænksomme Hob sine politiske Meninger med Overbeviisning, trofast Vedholdenhed og et redeligt Sind.

Dagene fra den 23de til den 26de April vare saa eensformige, at der ikke gaves nogen Materie for en Dagbog. Der vare daglige Møder i Constitutionscomiteen, som skred raskt frem i sit Arbeide, og ved dets Bord forstummede alle Kabaler, og al Meningsforskjel om Landets politiske Stilling oploste i det almindelige Ønske, at forfatte en Constitution svarende til Landets Tarv. Forfatteren finder saaledes i sin Dagbog kun anført nogle Bemærkninger om de forskjellige Partier paa Eidsvold. Til det første regnede han det, i hvis Spidse Falsen stod, hvis Diemed fornemmeligen gik ud paa at gjøre Norge til et absolut selvstændigt Rige, og Prinds-

---

1) [Jfr. ovenfor S. 369. Anm. 2.]
2) Denne Samtale har Forfatteren nedskrevet saagodt som ordlydende efter sin Dagbog, i hvilken han indførte den umiddelbart efterat den var holdt. [Jfr. Bryn, anf. St. 171.]

Christian Frederik til dets Konge, hvilket Maal de søgte at fremme ved alle de Midler, som stode dem til Raadighed. Til de heftigste blandt disse, som Forfatteren skyede formedelst deres barske Miner og den haarde Dom, som de fældte over deres Meningsmodstandere, hørte Falsen, Fr. Schmidt, Collett, Rein, Holck, Weidemann, Stoltenberg, Lysgaard og nogle mindre Navne [1]). De mere moderate af dette Parti havde en inderlig Overbeviisning om, at Foreningen med Sverige under hvilketsomhelst Vilkaar vilde lede til Landets Ulykke, og at Norge heller burde igjennemgaae alle Grader af Elendighed, før det underkastede sig svensk Herredømme, eller endog dermed forenede sig; men de vare ikke saa indtagne af deres egne Meninger, at de jo havde Agtelse for Andres Overbeviisning, ligesom de pleiede venlig Omgang med Flere af deres Opponenter. Dertil regnedes Motzfeldt, Sverdrup, Hegermann, Fabricius, Jørgen Aall, Doctor Møller [2]), Heidemann, Christie, Meltzer, Steenstrup og Flere. Det andet Parti, som maaskee var det talrigste, bestod deels af samvittighedsfulde Mænd, som ikke kunde blive enige med sig selv om hvilken Fane de skulde følge, deels af Mænd, som ingen Mening havde, som ængsteligen lyttede efter hvad den herskende Tone monne være, for ikke at støde deres Fod paa nogen Steen. De frygtede for personlige Krænkelser i Rigsforsamlingen, og for Prindsens Misgunst, og Nogle — vistnok den allermindste Deel — tænkte ikke over Sagen. Dagbogen indeholder mærkelige Exempler paa den Forandring, som i den Henseende under Rigsforsamlingens Forhandlinger foregik med adskillige Medlemmer, der lode sig henrive af det herskende Parties imponerende Adfærd til at skifte politisk Farve.

Det tredie Parti var det saakaldte svenske, der mistvivlede om Norges Kraft til at naae Selvstændighedens Maal, og som ansaa Forbindelsen med Sverige under passende Vilkaar for den bedste Ende paa Landets Lidelser, og som en af Europas mægtigste Stater foreskreven Nødvendighed. Disse Mænds Stilling paa Rigsdagen var vistnok den ubehageligste, og om dem udspredtes de meest nærgaaende Rygter, hvorpaa ovenfor er givet Exempel. Til dette Parti hørte Wedel, Løvenskiold, Grøgaard, Wergeland, Anker, Blom, Cappelen, Omsted, Rolbach, Sibbern, Stabell, Fleischer, Omsen, Cloumann, Mørch, Moses, Kjøbmand Schmidt, Horneman, Bryn, Erichstrup, Wulfsberg, Stub, Rogert og Jacob Aall [3]). Foruden disse Partier

[1]) Forfatteren vil ei strides med dem, der ville tilskrive det uvenlige Anstrøg, som Divergents i politiske Meninger let giver, denne Dagbogens strenge Dom. Han har ovenfor tilstaaet, at han med Hensyn til Flere var paa Afveie. Men han beskriver med historisk Sandhed de Anskuelser, som han havde paa Eidsvold. De Fleste af disse Mænd gav han endnu før Forsamlingens Opløsning Forsoningens Haandtryk.

[2]) Forøvrigt En af Forsamlingens varmeste og heftigste Patrioter.

[3]) Et af Rigsforsamlingens nulevende Medlemmer har tvivlet om, at Oberst Stabell, Byfoged Horneman og Kjøbmand Schmidt kunde regnes til dette Parti; men mener, at de heller maa regnes blandt de samvittighedsfulde Tvivlere. Forfatteren veed med Vished, at Stabell hørte dertil, da Wedel derom havde overbeviist sig, og Forfatteren ved umiddelbar Omgang med Stabell fandt dette bekræftet. Men Stabell var i et Embedsforhold, der ei tillod ham at udstille sin politiske Fane; han var kjæk Officeer, og frygtede som saadan ikke Krigen, og han forstod at skjule sin Mening naar fornødent. I sin Omgang med Horneman, med hvem Forfatteren allerede paa Eidsvold sluttede en siden bestandigen fortsat Venneforbindelse, troede han at opdage en overeensstemmende politisk Tro. Saa bestemt vover han ei at sige dette om Kjøbmand Schmidt, endskjønt han formedelst denne humane Repræsentants venlige Tilnærmelse, og tvivlende Udtryk om den attraaede Selvstændigheds Opnaaelse, dertil troede sig berettiget. [I Brev til Udg. af 15. Februar 1858 har Hr. Assessor Hersleb Horneman oplyst, at han ikke hørte til dette Parti; „derimod stemmede jeg overeens med Pluraliteten deri, at enhversomhelst politisk Forening med Sverige vilde blive til Norges Ulykke (en Mening, Erfaring siden har viist at være aldeles urigtig), og at man derfor burde vove en Kamp, for at bevare Norges Selvstændighed. Men tillige var jeg med Flere af den Mening, at denne Kamp vistnok vilde blive haard og Udfaldet tvivl-

vare Enkelte — meget Enkelte — som flankerede til alle Sider, uden at man kunde blive klog paa, hvilken Mening de bekjendte sig til. Man talede om, at en enkelt Repræsentant [1]) havde hemmelige Ærinder fra hiin Side; men deels kunde Kabaler af den Art ikke trives i en Forsamling, hvis Medlemmer udmærkede sig ved et fædrelandsk Sindelag, deels var Rygtet rimeligviis grundløst.

Der manglede i disse Dage ikke heller paa Rygter, heel trøstelige for Selvstændighedssagen. Man vilde vide, at der til Gothenborg var ankommen en Courer fra England, som havde bragt ostensible Depescher til den svenske Regjering, indeholdende det engelske Ministeriums Forsikkring om Ankers Afviisning fra London med uforrettet Sag, men derimod hemmelige til Prinds Christian, som formodedes at være af langt andet Indhold. Disse Rygter gaves forskjellige Nuancer efter de forskjellige Partiers Anskuelser. Det var naturligt, at ethvert Parti fæstede meest Tro til de Rygter, som bare paa Begivenheder, der understøttede deres Sag, men de Rygter, som understøttede det svagere Oppositionsparties Mening, kastedes for Vinden, medens de, der smigrede det stærkere Selvstændighedsparties politiske Tro, forplantedes i høiere Toner.

Flere Norske kom i disse Dage tilbage til Norge fra Danmark for at søge Ansættelse i deres Fædeland, og Alle vare eenstemmige i at bevidne de Danskes Enthusiasme for Norges Regent, og Misnøien i Danmark med Frederik den Sjette paa den Tid beskreves som stor. Der lagdes i Almindelighed ingen Hindring i Veien fra svensk Side for de Norskes Gjennemreise gjennem Sverige, og især behandledes alle Nordmænd af den humane Grev Essen med stor Forekommenhed. Kun Enkelte bleve anderledes behandlede. Rosenkrantz og Thygeson vare af Prindsen nedsendte til Kongen af Danmark for at gjøre ham bekjendt med Stillingen i Norge og retfærdiggjøre Prindsens Fremgangsmaade. Frederik den Sjette tilkjendegav dem sin store Misnøie med hvad der var skeet i Norge, der saa meget forlængede Danmarks Lidelser ved Krigen, og udsatte det for det europæiske Forbunds Mistanke. Rosenkrantz vendte ubehindret tilbage til Christiania, medens Thygeson reiste til sine Godser i Jylland. Rygtet gik, at Thygesons uforsigtige Udladelser i det svenske Hovedqvarteer paa Nedreisen havde spærret ham Tilbageveien til Norge; men det var paa den ene Side rimeligt, at Thygeson som stor Eiendomsmand [2]) ikke vilde sætte sin Stilling i Danmark paa Spil, og paa den anden Side, at den svenske Regjering nægtede en Mand Tilbagereisen til Norge, der havde været en af de Raadgivere, som meest havde opmuntret Prindsen til at lægge Haand paa Selvstændighedsværket. — Det var ogsaa paa denne Tid, at Kammerjunker Gyldenpalms uforsigtige Færd forvoldte ham selv og flere anseete Mænd i Danmark Ubehageligheder. Gyldenpalm, som havde været benyttet i den diplomatiske Carriere, var efter Kielertractatens Afslutning kaldt tilbage til Kjøbenhavn. Han var bekjendt som en Mand af Talenter, endskjønt han for tidligen afbrød sine akademiske Studier, men han manglede en Diplomats nødvendige Egenskab, Taushed og Forsigtighed i Udførelsen af sine Embedsærender. Kjærlighed til Fædrelandet og Haab om der at blive ansat drog ogsaa ham til Norge, og han erholdt af den svenske Gesandt i Kjøbenhavn [Friherre Tawast] et Pas til denne Reise. Han tilbød at modtage Breve til Norge fra Venner og

somt, dersom ikke England — som man haabede — vilde understøtte Norge." Samtaler med Jac. Aall om den sidste Side af Sagen antager han har bragt Aall til at henregne ham til Wedels Parti.]

1) [Formodentlig sigtes her til Cancelliraad Dahl.]

2) [Fra rig Mand og betydelig Godseier blev han, formodentlig ved uforsigtige Handeler og slette Conjuncturer, fattig og trængende. Han opholdt sig, et Snees Aar efter Foreningen, længe i Norge og boede paa Gaarden Østre Skøien ved Christiania, hans Frues Arvegods efter Forældrene, og det Eneste, han havde i Behold; men omsider toge ogsaa Creditorerne denne Eiendom. Han lever, saavidt vides, endnu og er bosat i Rom.]

Slægtninger i Kjøbenhavn, men var sig med disse saa uforsigtig ad [1]), at Brevene bleve fundne hos ham og tilligemed Kammerjunkeren selv sendte til Stockholm, hvorfra Brevene siden tilhændigedes Danmarks Konge. En af Danmarks høieste Embedsmænd, Statsminister F. Moltke, som havde været Stiftamtmand i Norge, havde ogsaa med Gyldenpalm sendt Vennebreve, hvori han udtrykte sig med Deeltagelse for Norges Sag. Følgen af denne Uforsigtighed blev, at han faldt i Unaade og ombyttede sin høie Post med Stiftamtmandskabet i Aalborg. Gyldenpalms egen Embedsrolle var nu saagodt som udspillet, og omendskjønt han siden ansattes paa en underordnet Post ved den norske Statsraadsafdeling i Stockholm, levede han der forglemt og i smaae Kaar.

Den 27de April var Constitutionscomiteen indbuden til Møde med Finantscomiteen. I dette forelagde den sidste den første de Oplysninger, som den af Finantsdepartementet havde erholdt om Landets Indtægter og Udgifter for nogle forbigangne Aar, og fremlagde Planen til at ordne Landets Pengevæsen. Oplysningerne vare tildeels ufuldstændige, tildeels mindre rigtige, Planerne vare umodne og utilstrækkelige til at naae Maalet, og det Hele var saare liden Opmærksomhed værd. Sagen var, at der i Spidsen for Finantsdepartementet stode Mænd, som deels ikke vare deres Embede voxne, deels vare overlæssede med andre Forretninger i Statens Anliggender, som formedelst dennes kritiske Stilling vare i høi Grad forviklede. Derhos var den borgerlige Virksomhed saa lemlæstet formedelst Næringsveienes totale Standsning, at der ikke lod sig tænke Muligheden af at grundfæste Landets Pengevæsen paa en fast Grundvold. I den Henseende havde Stillingen meget forandret sig siden det store Møde i Christiania mod Slutningen af 1813, endskjønt det allerede da fandtes vanskeligt at berede Fremtiden et sikkert og paa en solid Grundvold bygget Pengevæsen. Der manglede vistnok ikke den paa Eidsvold nedsatte Finantscomitee paa dygtige Mænd, udrustede med de fornødne Kundskaber, hvilke de i disse og senere Forhandlinger noksom lagde for Dagen, men der fattedes paa Materialier til at bringe Orden i et forvirret Pengevæsen, og især paa Evne, ja tildeels Villie, til at sammenbære de Midler, der ene kunde føre til Maalet. En stor Deel af Forsamlingen — og denne Mening deelte den større Deel af Landets meest formuende Mænd udenfor samme — som vare istand til i Gjerningen at understøtte Sagen, ansaa desuden disse Anstrengelser for unyttige og for sig farlige, saalænge Fædrelandets politiske Stilling var ubestemt, og de vægrede sig ved at bringe store Offere for en Sag, til hvis heldige Udførelse Udsigterne aldeles ikke vare smigrende. Der fattedes vistnok ikke paa kraftige Opfordringer til formuende Privatmænd til at gjøre de fornødne Tilskud til en saadan Indretning, og de ledsagedes med bittre Klager over Mangel paa et patriotisk Sind hos dem, som holdt sig tilbage; men man begyndte at indsee, at den Patriotisme, som lemlæster Kraften til borgerlig Virksomhed, grændser til Uforstand og lønnes aldrig med Medborgernes Erkjendtlighed. For den større Deel af Landets meest formuende Mænd var derhos Selvstændighedens Sag, der isolerede Norge fra alle andre Stater, tvetydig i sine Følger, og den betragtedes i sine lyseste Farver mestendeels kun af dem, som havde Lidet at opoffre. Imidlertid bleve begge Comiteer enige om at tage hver for sig igjennem sine kyndige Medlemmer under Overveielse, hvorlunde Nationens Ret til at beskatte sig selv kunde forenes med Regentens store Trang til Pengeresourcer, og hvorlunde denne Rigsforsamling, som

[1]) Allerede i Kjøbenhavn pralede han af, at han skulde gjemme Brevene, saa at de skulde undgaae svenske Visiteurers Øine. Dette kom den svenske Gesandt for Øren, som hemmeligen derom underrettede Feltmarskalk Essen. Essen har selv fortalt En af vore nulevende Statsraader, at han havde gjort Gyldenpalm opmærksom paa at han vidste, at han medbragte Breve, men at han ønskede at undgaae Nogens Uleilighed. Essen var derpaa gaaet hen til Vinduet for at give Gyldenpalm Anledning til at kaste Brevene i Kaminen, men paa dennes gjentagne Forsikkring om at han ingen Breve medbragte, kunde Undersøgelsen ei undgaaes.

egentligen kun var sammenkaldt for at forfatte og grundfæste en Statsforfatning, kunde, uden Berammelsen af et nyt Møde, see sig berettiget til at gjøre en saa vigtig Anvendelse af Grundlovens Bestemmelser. Man indsaae derhos, at Intet kunde foretages til at forsvare den nye Stat i sin valgte Selvstændighed, og til at ordne dens indvortes Statsforhold, uden de nødvendige Midler. Den hele Maskine maatte under saadanne Omstændigheder snart gaae i Staa, ligesom Statskrediten var rystet ved Statens vaklende Stilling og en forestaaende Krigs Rædsler. Saaledes valgtes den Udvei, der i Forlegenhedens Stund er den sædvanlige, at udsætte den endelige Afgjørelse indtil videre, og det kan ikke nægtes, at der opstod megen Forvirring i Fremtiden deraf, at man senere hen forsømte at tage Sagen under neiere Overveielse, og at den Partiaand, som herskede mellem de forskjellige politiske Meningers Formænd, deels foranledigede uhensigtsmæssige Beslutninger, deels sammenblandede og forvirrede de forskjellige Statsmagters indbyrdes Rettigheder til at bestemme de vigtigste Statsforhold. Følgerne viste sig senere hen aabenbarligen.

Møderne i Constitutionscomiteen fandt imidlertid dagligen Sted til bestemte Tider. De begyndte om Formiddagen Kl. 10 — tidligere kunde det ikke vel skee, fordi mange Medlemmer boede langt fra Forsamlingsstedet — og varede til 2 Eftermiddag, og fra Kl. 4 om Eftermiddagen til 7 om Aftenen. Sessionernes Historie var den sædvanlige. Der disputeredes ofte med Heftighed om mindre betydelige Ting og om grammatikalske Rettelser i Stilen. Comiteens Formand, som vel kjendte Værdien af den Myndighed, der var lagt i hans Haand og søgte at haandthæve den, paabød ofte Taushed og Orden, men efter et Øieblik var hele Forsamlingen stundom igjen i en larmende Strid i Anledning af den omhandlede Gjenstands Afgjørelse. Man var endnu ikke vant til den Orden og Takt i Diskussionerne saavel i den store Forsamling som i de mindre Møder, der siden af en Mesterhaand tilveiebragtes. En og samme Paragraph formedes forskjellige Gange, dikteredes ligesaa ofte, og Medlemmernes Manuskripter saae saa bemalede ud, at de neppe kunde finde Rede i dem. Man indsaa saaledes, at en Redaktion af enkelte Medlemmer var fornøden for at bringe Eenhed i Stilen og Orden i Materierne. Comiteen havde imidlertid ogsaa sine rolige Øieblikke, i hvilke Hovedsagen skred stadigen frem til Endemaalet, og dette lettedes meget derved, at Diskussionerne om den udvortes Politik og om Valget af Regjeringens Overhoved aldeles bortfjernedes fra dens Overveielser.

Den 29de April ankom fra England og Danmark hertil de mærkværdige Aviser, som indeholdt Paris's Erobring af de Allierede. Begivenhederne vare saa detaillerede, at man ikke kunde tvivle om Beretningens Authenticitet. Den 30te Marts blev den franske Armee under Marmont og Mortier slaaet under Paris's Barriere; den 31te rykkede Keiser Alexander, Kongen af Preussen og Prindsen af Schwarzenberg ind i Paris. Den letsindige franske Pøbel overlod sig til den høieste Jubel. Alexander forgudedes, Napoleon forbandedes, og høie Raab krævede Bonaparte affat og Ludvig den 18de tilbage. Hele Egnen om Paris og en stor Deel af det øvrige Frankrige erklærede sig for Ludvig. Senatet, Talleyrand i Spidsen, erklærede Bonaparte affat og Ludvig Konge. En Deel af den franske Armee, saavelsom de vigtigste franske Generaler, svore til det nye Dynasti. Den engelske Avis tilføier, at paalidelige Efterretninger fra Dünkirken berette, at Napoleon har modtaget Keiseren af Ruslands Tilbud om Øen Elba som et Tilflugtssted for ham og hans Familie. — Hvor bestemte end disse Efterretninger vare, havde man Møie med at fæste Lid til dem. De bleve imidlertid modtagne af Medlemmerne med stor Deeltagelse og foranledigede en urolig Gjæring i hele Forsamlingen. Det eneste Trøstelige ved disse Nyheder fra Vesten var Haabet om Fred, som nu maatte synes mere grundet end tilforn, da det svage Norge vel maatte underkaste sig det mægtige Europas Bestemmelser. Saaledes raisonnerede den roligere Deel af Forsamlingen. Men disse Efterretninger vare endnu ikke i Stand til at nedtrykke de sværmende Selvstændighedsmænds sangvinske Forhaabninger. Endnu denne Formiddag deeltog Forfatteren i en politisk Ventilation

hvori de besynderligste politiske Meninger bleve fremførte. Man stolede endnu paa Englands Bistand, man gjorde sig de bedste Forhaabninger om Carsten Ankers Udeblivelse, man glædede sig over, at Carl Johan ikke havde været tilstede ved Napoleons Nederlag — og hvad Stof mere man kunde have til glade Udsigter for Norges Selvstændighed. Rosenkrantz var ogsaa nyligen ankommen fra Danmark, og ogsaa han lagde stor Vægt paa den Enthusiasme for Norges Sag, som sporedes overalt der.

Den 1ste Mai ankom atter engelske Aviser af 12te April, i hvilke gjentoges efter officielle og authentiske Efterretninger, at Napoleon havde antaget de Allieredes Tilbud, og for 2de af sine forrige Generaler erklæret sig villig til at erkjende Ludvig den 18de som Frankriges retmæssige Konge, og havde derefter begivet sig paa Veien til Elba. Frankrige var beroliget, den nye Constitution antaget, og Freden smilede til det hele Europa — kun i Norge vajede Blodfanen! — Atter i Dag var hele Forsamlingen fuld af Beretninger om ankomne Kornskibe. Til Bergen skulde være overført fra England meer end 20,000 Tønder Kornvarer, og til mangfoldige andre Steder vare ikke ubetydelige Partier ankomne[1]). Til Christiania var igaar ankommet et Skib under svenskt Flag med 1000 Tønder Rug, som havde en svensk Supercargo ombords, og herom fældedes de meest forskjellige Domme. Ved Siden af hine mærkværdige politiske Nyheder fra Vesten udbredtes i disse Dage det besynderlige Rygte, som begjærligen optoges af Prindsens Tilhængere, at Carl Johan havde gjort det Tilbud at renoncere paa den svenske Throne, og at modtage en høi Post i Frankrige eller et Fyrstendømme i Tydskland, og at den affatte svenske Konges, Gustav 4de Adolphs, Søn befandt sig i det russiske Hovedqvarteer for igjen at sættes paa Sveriges Trone. Man talte om, at ikke alene de engelske Krydsere havde ladet vore Kornskibe ubehindret passere; men endog hofligen convoyeret dem ind i Skjærene[2]). Hermed contrasterede de Efterretninger, som bragtes af Lieutenant Falbe fra Kjøbenhavn. I Wennersborg opholdt sig nemlig den danske Admiral Steen Bille og en dansk Oberst Lønborg, der vare udsendte af Kongen af Danmark, for som Kommissairer fra dansk Side at overlevere de norske Fæstninger til Sverige. Fra disse var Lieutenant Falbe tilligemed en anden Lieutenant affendt til Prinds Christian med Depescher. Prindsen afviiste imidlertid Kommissairerne og nægtede at overlevere Fæstningerne. Med Falbe kom Afskriften af et Brev, hvilket han selv kaldte officielt, fra den svenske Envoyé i London, Rehausen, til Grev Rosen i Gothenborg af 22de April, hvori det berettedes, at der var afgaaet Fregatter fra England, som skulde blokere Norges Havne og hindre Overførsel af Korn[3]). Men ikke heller dette Brev gjorde nogen Virkning paa Selvstændighedens Forsvarere, det blev anseet som en svensk Løgn, opdigtet for at indjage Nationen Skræk. Imidlertid gave disse hverandre modsigende Efterretninger og Rygter Anledning til levende Controverser mellem de Mænd, der opholdt sig paa Eidsvold[4]). Den 25de April valgtes for de næste 8 Dage Commandeur Fabricius til Præsident og Rein til Vicepræsident.

---

[1]) Disse deels historiske Begivenheder, deels falske Rygter kunde synes at staae paa sit urette Sted; men Forfatteren har troet at burde efter sin Dagbog give et Billede af Rigsforsamlingens Physiognomi i det Hele. Det er ikke hans Erindring, men hans Dagbog, som her og andensteds i hans Fremstilling om Rigsforsamlingen har veiledet ham, og som han fast bogstaveligen har afskrevet.

[2]) Nemlig i Begyndelsen af Aaret. Jfr. ovenfor S. 371.

[3]) I Bilag Nr. 76 er indtaget et Uddrag af dette Brev.

[4]) Forfatteren havde samme Dag en Ordvexel hos sin Broder Regjeringsraad Aall med Sommerhjelm, som ogsaa var Medlem af Regjeringsraadet. Forfatteren havde fordybet sig i en Samtale med sin Broder om Landets politiske Stilling, hvori hans egen Frygt og hans Broders Haab spillede den sædvanlige Rolle. Forfatteren meente nemlig, at der var livet at stole paa Englands Bistand, og at dette neppe vilde svigte sine til Carl Johan givne Løfter. Samtalen førtes med fortrolig Aabenhjertighed, fordi den meentes holdt under fire Øine. Men S. befandt sig i Sideværelset, hvortil Døren stod aaben, og da han hørte Samtalen, kom han ud og sagde

For Resten gik Tingene sin rolige Gang paa Eidsvold. De forskjellige Partier vexlede vel stundom Høfligheder og Bitterheder med hverandre efter deres forskjellige politiske Tro; men Alt, med enkelt Undtagelse, inden den Anstands Grændser, som maatte ventes af saadanne Mænd. — Man begyndte nu at klage meer over Beværtningen, som efterhaanden blev slettere og meer eensformig — stedse Kalvekjød vædet med suur Viin. Grøgaard og Forfatteren modte ofte disse Spædkalve — eller som Grøgaard kaldte dem ufødte Kalve — der i blodige Lagener bares til Rigsforsamlingens Kjøkken. Med denne Beværtning kontrasterede Spiisningen ved Prindsens Bord, hvor der herskede Overflod og lækkre Spiser, til hvilket Festmaaltid et lille Antal af Forsamlingens Medlemmer efter Distrikternes Rad dagligen indbødes. Klagerne gave imidlertid meer Anledning til Spøg end til alvorlig Anke — Alles Tanker vare henvendte paa ganske andre Gjenstande.

Der ankom i disse Dage et vidtløftigt Brev til Grev Wedel, der indeholdt en Betænkning over Norges Stilling, som i Forfatterens Tanker var noget af det Bedste, der var skrevet i den Materie. Nogle meente, at Forfatteren var Biskop Krohg i Nordlandene; men Andre vilde finde en politisk Tro i Brevet modsat den, hvortil Krohg bekjendte sig. Brevet løb kun om mellem den lille Kreds af Grevens fortrolige Meningsfrænder, og tjente til at understøtte deres politiske Meninger. Ved Siden deraf var sat i Omløb A. W. Schlegels [1]) bekjendte Sendebrev til Hr. v. Holten, der var denne Forfatter uværdigt, og modtoges af begge Partier med almindelig Uvillie, formedelst de deri indeholdte uanstændige Udtryk om Prinds Christian, og hans falske Raisonnements i det Hele om Norges Stilling. Der var megen Tale om at udarbeide et Modskrift mod denne Pamphlet, som kun Forfatterens Navn men ikke dens Indhold kunde give nogen Betydning; men de blandt Forsamlingens Medlemmer, som dertil havde Evne, havde altfor vigtigt Arbeide under Hænder til at skjænke denne Sag nogen Opmærksomhed. Den 2den Mai valgtes Diriks til Præsident og Bendeke til Vicepræsident.

Onsdagen den 4de Mai indleveredes det af Constitutionscomiteen forfattede Udkast til Grundloven, og ved dette Møde var Rigsforsamlingen usædvanlig talrig, da kun to af Medlemmerne vare fraværende, medens ellers sædvanligen større Huller i deres Række ved de almindelige Møder fandtes. Udkastet havde følgende af Falsen forfattede Indledning:

„Det vigtige Kald blev betroet Comiteen, at udarbeide Forslaget til en Constitution for Riget. Den fremlægger herved Resultatet af sit Arbeide. Emnets Natur forbyder at levere noget Fuldkomment, og dette har hidtil end ikke været muligt i de Stater, hvor dyrebar Erfaring har understøttet Theorien. Under sit Arbeide har Comiteen havt stadigt Hensyn til den borgerlige Frihebs Betryggelse, Eiendommenes Sikkerhed og Rettighedernes muligste Lighed. Rigsforsamlingens Viisdom vil vide at bestemme, hvorvidt dens Bestræbelser for at fremme dette almeenvigtige Formaal

---

med Heftighed: „Jo min Sjæl vil England os vel, og hvo som tvivler herom søger kun at fremme daarlige Planer." Forfatteren svarede i samme Tone, at han hørte blandt disse Tvivlere, og troede sig derfor ikke slettere Patriot end Andre — og dermed endte Striden. Denne Samtale anføres kun som et Beviis paa den politiske Mening, der ogsaa i Statsraadet havde befæstet sig. Sommerhjelm var bekjendt som en human og retsindig Mand, høflig mod Alle, og Forfatteren har senere baade i Norge og Stockholm havt Beviser paa, at denne lille Strid, hvori Omfindtligheden paa begge Sider var lige stor, var aldeles glemt. Iøvrigt besværede Regjeringsraaderne visseligen ikke Forsamlingens Medlemmer med Mistjendelse eller Forsøg paa at rokke Nogens Overbeviisning. Forfatteren havde ofte de venligste Samtaler med Prindsens ivrigste Tilhængere blandt dem.

[1]) Paa Eidsvold antoges han almindeligen som Forfatter. [Den virkelige Forfatter var Hans Järta, Landshøvding i Falun. Udtrykkene mod Christian Frederik vare Gjengjeld for dennes uanstændige Omtale af Carl Johan i sine Proklamationer. J. Chr. Berg.]

have været ledsagede med Held. — Forskjellige Bidrag til Constitutionsværket ere indleverede saavel fra Rigsforsamlingens Medlemmer som fra Andre. Comiteen har modtaget disse Bidrag med Erkjendtlighed og benyttet dem, saavidt Omstændighederne gjorde det muligt. Naar de ere oplæste vil Rigsforsamlingen selv bestemme, om end flere af disse Bidrag bør indlemmes i Statens Grundlov. — Den private Lovgivnings Bud ere udenfor Constitutionens egentlige Grændser. Comiteen har derfor kun fremsat nogle didhørende Principer, hvis Nødvendighed i den borgerlige Lovgivning ved den norske Nations egen Erfaring er godtgjort. — Det vilde have været lidet gavnligt, om Comiteen havde forsøgt at tilveiebringe fuldkommen Eenhed i Stilen og streng Orden i Paragraphernes Følge. Udeladelser, Forandringer eller Tillæg, som Forsamlingen maatte finde hensigtsmæssige, vilde tildeels nedbryde denne Orden og Eenhed. — Om Statens Pengevæsen udfordres Bestemmelser, og disse ville ikke kunne indføres i Constitutionen, forend Finantscomiteens Forslag ere fremsatte og prøvede. Comiteen tillader sig derfor det Forslag, at Stilen og Materiens Form maa vorde undtagne fra Debatterne. Naar Forsamlingen har tilendebragt sine Forhandlinger om det hele Udkast og de Paragrapher om Pengevæsenet, som deri bør indlemmes, vil Stilens Eenhed og Paragraphernes rigtigste Orden beqvemmest fastsættes ved 2 eller 3 dertil udnævnte Mænd. — I flere Poster har Comiteens Medlemmers Meninger været deelte, og den underkaster nu Rigsforsamlingens videre Granskning, om og hvorvidt sikkrere Midler i Constitutionen kunne udfindes til Betryggelse for Fædrelandets Selvstændighed, dets Hæder og Held.

„Eidsvold i den til Constitutionens Udarbeidelse nedsatte Comitee den 30te April 1814." (Underskrevet af samtlige Comiteens Medlemmer).

Forsamlingen vedtog foreløbigen eenstemmig, at Materiens Form og Paragraphernes Orden under Debatterne ei skulde tages i Betragtning. Af Hegermann blev nogle Forslag til Tillægs-Paragrapher til Grundloven fremlagte, som Forsamlingen vedtog skulde tages under Overveielse, naar de didhørende Paragrapher omhandledes.

Derefter oplæstes de Constitutionsforslag, som vare indleverede af Forsamlingens forskjellige Medlemmer [1]), hvoraf Weidemanns var det vidtløftigste og bedst motiverede, ligesom det og i enkelte Punkter var benyttet af Comiteen. Lysgaard, som ogsaa havde vedtaget Weidemanns Forslag, havde desuden indleveret sit eget, hvori han havde lagt Vægt paa at bevare Odelsretten i sin gamle Reenhed, paa Afskaffelsen af Leilændingsvæsenet, og paa at Jordegods ei i for stor Omfang skulde opdynges i enkelte Hænder; i sidste Henseende stemmede Weidemanns Forslag tildeels overeens med Lysgaards. Sorenskriver Korens saakaldte „Strotanker" vare af ham anmeldte som et Hastværksprodukt, og dertil toges ogsaa i Comiteen lidet Hensyn, endskjønt det indeholdt flere Beviser paa, at Forfatteren deraf havde tænkt over Sagen. Endeligen indleverede Falsen ogsaa nogle Bemærkninger, som vare ham tilstillede i et anonymt Skrift [2]), der indeholdt adskillige læseværdige Bemærkninger og Forslag. Wergeland havde ogsaa, som forhen bemærket, forfattet et Udkast; men dette blev ei oplæst, fordi det ei blev indleveret [3]). I Hovedsagen var det Comiteen bekjendt, da det der deelsviis var bleven oplæst og tildeels benyttet, idet nogle Bestemmelser skyldtes denne Forfatter. Forelæsningen heraf varede over 2 Timer, og umiddelbart derefter sattes Forslagets Paragrapher under Debat og Votering. Det gik meget raskt med Antagelsen af Paragrapherne, idet 20 expederedes allerede den første Dag.

Den anden Paragraph fik efter Christies Forslag det Tillæg, at Jesuiter og

---

[1]) Dog ikke Adlers og Falsens, som flittigen var benyttet i Comiteen.
[2]) Forfatteren var den svenske Grev Ehrensvärd, der under sin Moders Navn Gyllembourg som svensk Flygtning opholdt sig i Kjøbenhavn, og der var gift med P. A. Heibergs fraskilte Kone. [Se Krafts Norsk Forf.-Lexikon S. 171—172.]
[3]) [Wergeland har trykt det i Fortrolige Breve fra Eidsvold S. 54 ff.]

Munke ikke maatte taales. Middelfart, som havde stridt for at Jøderne ikke skulde nægtes Adgang til Riget, søgte ogsaa i et veltalende Foredrag i samme Aand at forhindre Indførelsen af dette Tillæg, hvilket han ansaa som et Beviis paa en uchristelig Intolerance at indføre i Grundloven; men Christies Forslag gik igjennem med 94 Stemmer. Denne § var iøvrigt anderledes redigeret paa Eidsvold end den i Grundloven findes indført. Der hedte den saaledes: „Den evangelisk-lutherske Religion forbliver Statens offentlige Religion. Alle christelige Religionssekter tilstedes fri Religionsøvelse, dog ere Jøder og Jesuiter fremdeles udelukkede fra Adgang til Riget. Munkeordener maa ikke taales. Landets Indbyggere, som bekjende sig til Statens Religion, ere forpligtede til at opdrage deres Børn i samme.“ Det er ikke Forfatteren muligt at forklare Grunden til denne Forandring i Redaktionen, men han er fuldkommen vis paa, at den blev antagen som her anført, og som den ogsaa findes i Rigsforsamlingens Forhandlinger[1]). Det er formodentligen en Redaktionsfeil, hvorved Comiteens Udkast er bleven trykt i Stedet for den af Christie redigerede og af Forsamlingen antagne Paragraph; thi en Redaktionsrettelse kan det ikke være.

Den 4de § lød saaledes: „Kongen skal stedse have bekjendt og bekjende sig til den evangelisk-lutherske Religion, haandthæve og beskytte den.“ — Rein understøttede denne Bestemmelse ved en kort Tale, hvori han søgte at vise, hvor farligt det var at vælge en Konge, der havde skiftet Religion. „Ethvert Folk, sagde han, fordrer, at dets Konge skal have en Religion. — — Naar en Konge ikke tager i Betænkning at afsværge den Religion, han engang har bekjendt sig til, og hvori han er opdragen, og at antage en anden for at vinde en Krone, saa lægger han klarligen for Folkets Øine, at han virkelig slet ingen har, og dette kan, dette maa ikke være noget Folk ligegyldigt, at see en Konge paa sin Trone, der spotter saavel med sine Fædres, som med den sidst antagne Religion[2]).“ Debatterne spillede paa Grændsen af Betragtninger om Carl Johans Person, men Striden neddyssedes, da Ingen gjenmælede mod Weidemann, som egentligen havde begyndt den. Den Deel af Forsamlingen, som tænkte sig Muligheden og endog Rimeligheden af, at Carl Johan engang vilde komme til at bære Norges Krone, forudsaa, at dette vilde blive en af de Paragrapher, som i Tilfælde af den skandinaviske Halvøes Forening let kunde blive forandret, og de fandt det upassende derom for Tiden at fremkalde nogen Strid. De lode det saaledes blive ved stiltiende at votere derimod, og Comiteens Forslag blev med 77 Stemmer uforandret antagen.

Den 5te Mai fortsattes Forhandlingerne om Udkastet til Grundloven. §§ 21—28 bleve antagne med ubetydelige Forandringer saaledes som de af Comiteen vare foreslaaede. Men om den 28de § bleve nogle varme Debatter. Den lød i Comiteens Forslag saalunde: „Kongen maa ikke modtage nogen anden Krone eller Regjering uden Storthingets Samtykke, hvortil i dette Tilfælde ⅔ Stemmer udfordres.“ Omsen reiste sig i denne Anledning, og søgte med lidenskabelig Heftighed at vise, hvorlunde Antagelsen af denne § i sin nærværende Form vilde bringe Norge tilbage til en Forbindelse, som havde været saa uforbeelagtig for Fædrelandet. Han paastod, at Norges Konge under ingen Betingelse burde kunne antage en anden Krone, og at Ordene „uden Storthingets Samtykke“ burde udgaae. Wergeland istemte samme Tone, og understøttede Omsens Forslag ved et langt Foredrag, hvori han søgte at bevise Gavnligheden af en ubetinget Bestemmelse i Grundloven, der hindrede Kongen fra at antage en fremmed Krone. Hans Mening blev imidlertid bestridt af Sverdrup og Flere, og Forfatteren fremsatte ogsaa sine Tanker korteligen herover. „Det kunde, meente han, blive et Indgreb i Landets tilkommende National-Lykke at forbyde i nærværende

[1]) [Jfr. herom Rigsretssagen mod Vogt 171—172, Cl. Winter Hjelm i Munchs Norsk Maanedsskrift IV. 379—380 og M. Sverdrups Erklæring i Aftenbladet 1858 No. 112.]

[2]) Reins Tale findes i Rigsforsamlingens Forhandlinger 1., S. 100 ff. [Jfr. Vogts Rigsretssag S. 172. Blom S. 71—72.]

Constitution paa en absolut Maade Norges Konge at modtage en fremmed Krone. Det var umuligt for nærværende Forsamling at forudsee alle de Tilfælde, som kunde gjøre en saadan Indskrænkning farlig for Samfundet. Hverken denne eller andre Bestemmelser, der ikke kunde betragtes som Grundlovsprinciper, hvis uforanderlige Værd igjennem alle Tidsaldere er bleven erkjendt, bør gjøres saa urokkelige, at de jo kunde modtage de Modifikationer, som Tid og Omstændigheder, Landets Tarv og forandrede Culturtilstand maatte gjøre fornødne[1]." Comiteens Forslag gik imidlertid igjennem med 98 Stemmer og Tillægget blev staaende.

I Anledning af den 31te § foreslog Teis Lundegaard tilligemed flere Bønder, „at det beneficerede Gods maatte anvendes som et Bidrag eller Hypothek for at ophjælpe Statens Pengevæsen, oprette en Bank" o. s. v. De grundede Forslaget paa, at dette Gods var en Levning fra den katholske Tid, at dets Anvendelse ikke passede til nærværende Forhold, og blev ikke heller, som det nu benyttedes, bragt til den Fuldkommenhed, som var ønskelig. De meente, at Præsterne burde sættes paa fast Gage, der skulde rettes efter de forskjellige Præstegaardes Beskaffenhed, der nu bringe betydelige Indtægter. Skulde deres Forslag ikke gaae igjennem, men Indtægterne af det beneficerede Gods efter Comiteens Forslag henlægges til Oplysningsvæsenet og Geistlighedens Bedste, foreslog de, at denne Bestemmelse kun midlertidigen skulde tages, og at det skulde overlades næste Storthing at afgjøre Sagen. Dette Forslag reiste store Debatter, da især Forsamlingens geistlige Medlemmer søgte at oplyse, at dette Gods i Følge sin Bestemmelse var legeret til gudeligt Brug, og især til Geistlighedens Nytte, og at man ikke uden at krænke Testators Villie kunde anvende det til anden Hensigts Opnaaelse. Comiteens Forslag gik imidlertid igjennem med omtrent 2/3 Stemmer. Christies Forslag, at det beneficerede og de offentlige Stiftelsers Gods ei maatte bortsælges, blev ikke heller antaget[2]).

I Anledning af Forslagets 33te § saalydende: „Kongen har Ret til at sammenkalde Tropper, begynde Krig og slutte Fred, indgaae og ophæve Forbund, sende og modtage Gesandter", fremlagde Sibbern sin Betænkning, der gik ud paa at indskrænke en Rettighed, som han ei troede ubetinget burde nedlægges i Regentens Haand, og søgte at understøtte sit Forslag ved at henvise til Historien, „som indeholdt mange Beviser paa, at denne Ret af Regenten har været misbrugt." § blev imidlertid antagen i Comiteens Form med 90 mod 14 Stemmer[3]).

Den 37 § gav 7de Mai Anledning til megen Debat. Der var følgende Forslag fra Comiteen: „Kongen kan meddele Rang, Titler og Ordener til hvem han forgodt befinder til Løn for udmærkede Fortjenester, dog saaledes at ingen maa være arvelig, give Ret til Fritagelse fra Statsborgernes fælles Pligter og Byrder, eller medføre

---

[1]) Foredraget findes i Rigsforsaml. Forhandl. I. 3die Hefte S. 9. [Jfr. Vogts Rigsretssag S. 175.] I Anledning af denne § kaldte Prindsen Sverdrup og Motzfeldt til sig og forestillede dem Urigtigheden af den allerede for nogle Dage siden fattede Beslutning om Kongens Udelukkelse fra Adgang til fremmed Throne. Han anførte at det engang i Tiden kunde blive til stort Held for Norge, om Kongen fik et Rige til at regjere over. De nægtede ikke Muligheden deraf, men ansaae det for afgjort, at i et saadant sjeldent Tilfælde vilde Storthinget ei nægte sit Samtykke. — Saaledes kaldte Prindsen flere Gange Præsident og Vicepræsident til sig og diskuterede med dem om en og anden af Forsamlingens Beslutninger, men stedse med Blidhed, Delikatesse og Maadehold, og næsten altid uden Virkning.

[2]) Dersom det ikke kan nægtes, at den senere hen tagne Beslutning at realisere det beneficerede Gods har været Staten til stort Gavn, var det vistnok et Held, at dette Forslag ei gjordes til en Grundlovsbestemmelse, især da Erfaring har lært, hvor vanskeligt det har været at bevirke forandret en Tøddel i Grundloven. [Jfr. Rigsretssagen mod Vogt 176—177.]

[3]) [Hvad der angaaende § 36 (Grundlovens § 17), hvis rette Forstaaelse var Gjenstand for Rigsretssagen mod Statsraad Vogt i 1845, mundtlig forhandledes paa Eidsvold, haves Erklæringer og Bryns Beretning i nævnte Rigsretssag S. 160—165 og 178.]

fortrinlig Adgang til Statens Embeder. Ingen personlige eller blandede arvelige Forrettigheder maa tilstaaes Nogen for Fremtiden."

I Anledning heraf gjordes forskjellige Bemærkninger og Forslag, hvoraf især Grøgaards udmærkede sig ved hans interessante, vittige og tildeels bidende Foredrag. Han ansaa ikke alene Titler og Rang, med Undtagelse af Embedsrang, upassende, men troede heller ikke, at det burde staae i Regentens Magt at uddele Ordener. Han gjorde sig lystig over de mange Alen hvide Baand med røde Kanter, som i Flæng vare uddeelte, og formedelst denne hensigtsløse Uddeling havde nedsat Udmærkelsens Værd. De danske Ridderordener vare ikke istand til at opretholde den dansk-norske Stat, ligesaalidt som Napoleons Æreslegion det franske Keiserdømme. Han foreslog en saadan Redaktionsforandring: „Ingen personlige eller blandede arvelige Rettigheder maa tilstaaes Nogen for Fremtiden; ikke heller blotte Titler eller anden Rang end Embedsrang. Ingen Ridderorden maa stiftes i Norges Rige. De, der nu bære noget udenlandsk Ordenstegn, maa vedblive at bære dette." — Doktor Møller udbredte sig derefter vidtløftigen over denne Sag, og fik derved Anledning til at lægge sin af en reen Fædrelandskjærlighed udspringende Enthusiasme for Fædrelandets Frihed og Selvstændighed for Dagen, der har fulgt ham til hans sidste Dage [1]). — Ogsaa Forfatteren blandede sig i disse Debatter. Han meente, at i en Stat som Norge, der vel ikke vilde blive istand til at lønne alle Embedsmænd passende til Embedsmandens Møie og Embedets Vigtighed, kunde Rang betragtes som et Gode, eller i det mindste som et uundværligt Onde. Forfængelighed vilde vel ikke heller fly denne Stat, men dens Tilfredsstillelse blive et Middel til at opmuntre Statsborgernes Flid. Titler ansaa han derimod i vor lille Stat for overflødige, indeholdende noget vist Latterligt og fordunklende sande Fortjenester. Han foreslog derhos, at Embedsrangen ei ophørte med Embedet. Tillige foreslog han, at overlade til Lovcomiteen at prøve Adelens Rettigheder, og forelægge et kommende Storthing Resultatet af denne Undersøgelse.

Efterat flere af Forsamlingen havde talt om denne Paragraphs Form [2]), blev den tilført Protokollen saaledes: „Kongen kan ikke uddele nogen anden end Embedsrang og Titel. Den Embedsmand, som i Naade afskediges, beholder den Titel og Rang, som hans havte Embede har medført. Til Belønning for udmærkede Fortjenester kan Kongen uddele Ordener til hvem han forgodt befinder, men ved Ordenens Tildelelse skal offentligen kundgjøres de Fortjenester, hvorfor de ere givne. — Intet Hæderstegn kan give Ret til Fritagelse fra Statsborgernes fælles Pligter og Byrder, eller medføre Adgang til Statens Embeder. Ingen personlige eller blandede arvelige Forrettigheder maa tilstaaes Nogen for Fremtiden."

Efterat denne § var antagen, oplæste Falsen en Erklæring, hvori han for sig og sine Descendenter frastrev sig deres hidtil havte Adel med alle de Rettigheder, som dermed kunde være forenede [3]). Dette Offer modtoges imidlertid med taus Ligegyldighed af Forsamlingen og efterlignedes ikke af nogen tilstedeværende Adelsmand. Den mindste Deel vidste, at Falsen var det.

Man troede i Dag at spore Virkningen af Prindsens Nærværelse, der visseligen ellers høist sjelden lod sig føle. Grev Wedel havde dikteret i Comiteen den 41 og 42 § i Grundloven, som indeholdt Fordelingen af Statsstyrelsen mellem 5 Statsraader og bestemte disses Forretninger. Der meentes nu, at Comiteens Formand, efter Aftale med Prindsen, bevægedes til at gjøre en Forandring og fremsætte et Forslag, som var forskjelligt fra Comiteens, da man der Intet derom havde hørt.

---

[1]) Endnu den Dag i Dag give Discussioner af den Art den 80aarige Olding Ungdommens Varme. [Han døde 28. Decbr. 1847; jfr. Biographi af P. V. Hansen i Eidsvolds-Galleri I. 47—51.]

[2]) De Taler, som i denne Anledning bleve holdte, findes i Rigsforsamlingens Forhandlinger I. 3die Hefte, S. 19 ff. [Jfr. Rigsretssagen mod Vogt 178—179.]

[3]) Sammesteds S. 46—47.

Han udviklede nemlig i en lille Tale, at dens Forslag i 41 og 42 § efter hans Formening stred mod det engang antagne Princip, at den exekutive Magt bør være i Kongens Hænder. Man burde ikke uden Hensigt indskrænke Kongens Myndighed. Ingen kunde bedre end Kongen bedømme, paa hvad Maade Forretningerne bedst fordeeltes. Han lagde megen Vægt paa de ubehagelige og hensigtsløse Indskrænkninger, som derved paalagdes Regjeringen. Staten havde Garanti nok, naar der sørgedes for at Udgifterne ikke unødvendigen forøges, og enhver Statsraad staaer til Ansvar for de Expeditioner, der udgaae fra hans Departement [1]). Han foreslog derfor, at Paragraphen skulde faae følgende Form:

„Kongen vælger selv et Raad af norske Borgere, som ikke ere yngre end 30 Aar. Dette Raad skal i det mindste bestaae af 5 Medlemmer, men foruden dem kan Kongen ved overordentlige Leiligheder tilkalde andre norske Borgere, kun ingen Medlemmer af Storthinget, til at tage Sæde i Statsraadet. Forretningerne fordeler han iblandt dem saaledes, som han det for tjenligst eragter." Efter Wulfsbergs Forslag tilføiedes Paragraphen den Slutning: „Fader og Søn eller tvende Brødre maa ei paa samme Tid have Sæde i Statsraadet."

Wedel, hvis Mening det i Almindelighed ingenlunde var utilbørligen at indskrænke den exekutive Magts Myndighed, indvendte Intet mod denne Forandring, og Falsens Forslag gik igjennem med 99 mod 3 Stemmer, og Wulfsbergs eenstemmigen. Derimod havde Wulfsbergs Forslag, at Statsraadet skulde vælges af Storthinget, kun een Stemme for sig.

Præsidenten Diriks foreslog ved Enden af denne Dags Debat, at Forsamlingen, for at fremme Forretninger, hvis Ende Nationen og hvert enkelt Medlem af Forsamlingen saae med Længsel imøde, skulde fortsættes Morgendagen, som var en Søndag. Derom opstod stor Strid, især fordi nogle af Præsterne ansaae det for en Helligdagsbrøde, hvorimod Loven indeholdt Forbud. Omsider afgjordes det, at man Morgendagen skulde tage Middag Kl. 2, og derefter møde Kl. 4, da Helligdagen maatte ansees endt. Forfatteren erindrer meget godt, at den Scene, som Provst Wergeland fortæller i sine Fortrolige Breve [2]), forefaldt mellem Sverdrup og T. Lundegaard. Lundegaard fremtraadte allerede paa Eidsvold med et vist djærvt Væsen, som dog udvikledes meer paa de følgende Storthing til en vis Grad af Raahed, der stundom forledte ham til upassende Ytringer, og voldte ham Ubehageligheder. Men han lod sig mindre høre i Forsamlingen paa Eidsvold end senere i Storthingssalen, deels fordi den afhandlede Materie i Almindelighed var ham mere fremmed, deels fordi der endnu fattedes ham Mod og Evne til at tale for Mængden. Han lagde iøvrigt noksom for Dagen, at han var en Mand af sund Forstand, der dømte rigtig om flere af Landets Forhold, ligesom hans Bemærkninger vare ikke sjeldent træffende, skjønt stundom bidende. Han indskrænkede sig saaledes mestendeels paa Eidsvold til nogle Kraftudtryk udenfor Forsamlingen, og var da stundom meget høiröstet, og et saadant, omtrent som Wergeland fortæller, undfaldt ham ogsaa i den anførte Samtale mellem Sverdrup og ham. — For Sagen i det Hele maatte det ansees gavnligt,

---

[1]) Sammesteds S. 54. [Af Debatten om § 48 over Statsraadernes Ansvarlighed har Bryn et kort Uddrag. Rigsretssagen mod Vogt S. 180.]

[2]) S. 83, hvor den fortælles saaledes: „Det veed jeg, sagde Teis, at hverken Guds eller Kongens Lov tillader at arbeide paa en Søndag." — „Men veed Du ikke og, svarede Sverdrup, hvad der staaer i Bibelen, hvad Christus siger . . . ." „Græsk og Latin, replicerede T. — det maa I forstaae, men lær I mig ikke min Christendom; hvad Guds Ord siger, veed jeg nok. I Bibelen staaer der: falder en Oxe eller et Asen i en Grav paa en Helligdag, saa kan Du trække den op igjen. Er der en Oxe eller et Asen at trække op paa Rigssalen, skal D. g. i m. jeg ogsaa komme og hjælpe den op." Et dygtigt Slag i Bordet var Punktum og Amen til denne dreie Præken, som var og bliev sans replique." [Bryn har samme Anekdote. Rigsretssagen mod Vogt S. 181.]

at Evnen til at tale offentligen endnu ei fandtes i nogen udviklet Grad hos Repræsentanterne paa Eidsvold. Man tænke sig de vigtige Gjenstande, som der overveiedes, saaledes behandlede som paa senere Storthing. Færdighed til at kunne fremsætte sine Tanker, og Mod til at lade sig høre i offentlige Forsamlinger, har ofte ved senere Storthing utilbørligen forhalet Forhandlingernes Gang. De samme Argumenter, med en ringe Afvigelse i deres Orden og udvortes Form, ere gangne igjennem mangfoldige Munde, den omtvistede Gjenstands Behandling er bleven udtværet til det Yderste, og de grammatikalske Rettelser have ofte været trættende. Paa Eidsvold havde kun enkelte Medlemmer det i sin Magt at føre Parlamentstriden med Færdighed og Held, og disse Faa hørte til Forsamlingens talentfulde Mænd, der vare deres Sysel voxne, og mestendeels kun betænkte paa at befordre Hovedsagens Fremme til sit rette Maal. Mishagede Enkelte ved deres Vidtløftighed, da var det ligesaa ofte Fordom og politisk Meningsforskjel, som Talerens Misbrug af Forsamlingens Tid eller uhensigtsmæssig Behandling af hans Materie, der foranledigede Mishaget. De Fleste medbragte hvad de havde at sige skriftlig, og naar dette var fremsagt manglede der Mange enten Mod eller Vaaben til at gaae Modstanderne imøde. — Men især bidrog den almindelige Længsel efter at ende dette vigtige Arbeide til dets Forkortelse — en Længsel, der hos de Fleste fulgte af en velmeent Iver for snarest muligt at bygge Fædrelandets Held i Fremtiden ved en passende Grundlov, og Attraa efter at kunne vende tilbage til Borgersysler, som under Fædrelandets mislige Stilling paa mange Maader forvikledes; hos enkelte Andre af en vis Ligegyldighed for et Arbeide, der med Hensyn til Landets udvortes Forhold ingen Bestandighed ansaaes for at kunne have. Vi have ovenfor søgt at forklare Aarsagen til den Hurtighed, hvormed Norges Grundlov, uden at skade dens omhyggelige Bearbeidelse, fremmedes i Comiteen, og ovenstaaende Bemærkninger kunne maaskee tjene til at forklare den Raskhed, hvormed de vigtigste Materier i Rigsforsamlingssalen afgjordes.

Søndag Eftermiddag den 8de Mai mødte Forsamlingen, og Ingen udførte sin Trudsel at udeblive fra denne Helligdagsforretning, da kun to Medlemmer udebleve, hvilket var det mindste Antal af Udeblivende i de daglige Møder. Der fandt imidlertid varme Debatter Sted, og Sessionen hørte i denne Henseende blandt de urolige. Den § i Grundloven, som omhandler Indfødsretten, debatteredes, og Flere af Forsamlingen viiste sig ivrige for at udelukke alle Fremmede og især Danske fra Norge. Provst Stabel fremsatte først det Forslag, som han tildeels havde laant af det af Weidemann indleverede Constitutionsudkast, at kun Norskfødte skulde gives Adgang til norske Embeder. Bryn og Weidemann, som Begge gik endnu videre end Stabel, understøttede dette Forslag i heftige Taler, og især lagde Weidemann Vægt paa, hvormeget norske Borgere under den danske Regjering vare blevne fortrængte af Danske. Han anførte Exempler paa, at fortjente Mænd, som vare Medlemmer af denne Rigsforsamling, vare blevne ligesom forviiste til Embeder i de fjerneste Polaregne [1]), medens Udlændinger og unge uerfarne Adelsmænd vare befordrede til Landets vigtigste Embeder. I samme Stiil talede Bryn. Derimod søgte Flere af Forsamlingen at vise det Uhensigtsmæssige i, nu for Tiden at udelukke de Danske, der ved saa mange Baand vare bundne til Norge, og meente at dette ikke kunde endnu undvære disse Mænds Talenter og Kundskaber til at reise og understøtte den nye Statsbygning, aldenstund der ikke endnu fandtes i Landets Skjød tilstrækkelig Mængde af norske

---

[1]) Herved meentes Præsten Rein, som, endskjønt han var den Første, der underkastede sig Store-Philologicum, ei kunde bringe det videre end at opnaae Kautokeino Kald. Aarsagen skal have været, at Rein ved en Leilighed skal have ladet Cancellideputeret Brandt føle sin bittre Satire. Rein kom imidlertid ikke til Kautokeino, da Generalauditeur Wessel kaldte ham til residerende Kapellan i Skeberg, hvortil han havde Kaldsret. I vore Dage kaldes en Befordring til et Kald i Polaregnene ikke en Forviisning.

Candidater til at besætte Landets Embeder, og Universitetet endnu ei var i fuld Virksomhed til at danne dem. Midelfart, som hørte til Forsamlingens humaneste og liberaleste Medlemmer, tog ogsaa her Ordet, og havde i den Anledning nedskrevet en vel sammensat Tale, og han understøttedes af Sverdrup, Jorgen Aall, Forfatteren og Flere [1]). Sagen blev ved disse forskjellige Anskuelser saa tvivlsom, at Forsamlingen besluttede Remisse til Comiteen, for ved en ny Behandling at søge Mægling mellem de forskjellige Meninger.

I Constitutionscomiteen, som til den Ende samledes næste Formiddag, og blev færdig med sit Arbeide til Kl. 12 Middag, blev denne Sag behandlet med liberalt Hensyn til Landets Tarv, og dens Medlemmer bleve enige om at danne denne Deel af Udkastet saaledes, at ogsaa danske Mænd kunde befordres til Landets Embeder, naar de enten havde opholdt sig længe nok i Landet for at kunne ansees naturaliserede, eller ved en høitidelig Akt havde erklæret, at de deelte dets Skjebne med Hensyn til de tagne Beslutninger. Constitutionscomiteen maatte overhovedet betragtes som en Mellem-Instants, der med Sindighed, Indsigt og en reen Oversigt forberedede de Gjenstande, der i Rigsforsamlingen skulde afgjøres. Derhos lettedes dens Arbeide meget ved den Tillid og Agtelse, som den nød i Forsamlingen. Naar den omhandlede Sag blev tvivlsom formedelst Yttringen af modsatte Meninger, afgjordes den ikke endeligen i Thinget, førend Comiteens Mening paany var bleven hørt. Det er tillige let at forklare, at der paa dette første Folkemøde var en stor Ideernes Gjæring. Den pludselige Overgang fra en fuldkommen Udelukkelse fra Statsstyrelsen, og fra en Forfatning, der paa mange Maader krænkede Borgernes naturlige Rettigheder — hvorban endog den exekutive Magt monne have udøvet denne Myndighed — til en fast uindskrænket Statsstyrelse og Folkets afgjørende Deeltagelse i Lovgivningen gjennem sine Repræsentanter, maatte give Anledning til udskeiende Meninger om Folkets Rettigheder, som ikke til Statssamfundets Gavn kunde finde praktisk Anvendelse i den nye Statsforfatning. Beviser paa disse Udskeielser ligge tydeligen for Dagen i de Forslag, som indleveredes til Rigsforsamlingen paa Eidsvold, saavel af dem, hos hvilke den fornødne Kundskab og Statsklogskab ei kunde forudsættes, som af indsigtsfulde Mænd, der befandt sig i en Slags exalteret Stemning, som ei tillader rolige Overveielser. Dette viiste sig især i Debatterne paa Eidsvold om Næringsfriheden og den lige Fordeling af Statens Byrder og Rettigheder mellem de forskjellige Virksomhedsarter i Landet. I dette første Thingmøde dannede sig allerede et, senere hen meer udviklet, Schisma mellem Embedsstanden og næringsdrivende Borgere, i Følge hvilket de i en Art af Opposition vexelviis strede mod den gjensidige Interesse. Embedsmændene søgte at bryde Staven over alle de Forrettigheder, som hindrede Næringsdriftens frieste Udvikling og Udøvelse, og fandt alene i denne Frihed Sikkerhed for den borgerlige Velvære. Til denne pludselige Overgang fra mangehaande Tvang og Indskrænkninger til en fuldkommen Lighed iledes, især i Begyndelsen, med stærke Skridt, og en stor Forvirring kunde have fundet Sted i de bestaaende Forhold, naar ikke Constitutionscomiteens sindige og forstandige Medlemmer havde forberedt en passende Middelvei mellem en gammel aristokratisk og en ny demokratisk Ideegang. — Paa den anden Side vaagnede hos Menigmand Mistillid til Embedsstanden, og en Sammenligning mellem Stændernes forskjellige Kaar med Hensyn til Livets Nydelser

[1]) Disse Taler findes i Rigsforsaml. Forhandl. I. 3. Hefte S. 65 ff. og i Wergelands Const.-Historie 3die Hefte S. 67 ff., hvor disse Debatter fuldstændigen findes anførte. En chronistisk og fuldstændig Fremstilling af Rigsforsamlingens Forhandlinger ligger ikke i Forfatterens Plan, og vilde kun blive en Gjentagelse af hvad der forhen er Landsmænd forelagt. Han fremstiller kun det Billede, som hans Dagbog og hans Erindringer, understøttede af Venners Bemærkninger, der vare Medlemmer af Forsamlingen, give ham i Hænde. De Ord, Forfatteren talede i Anledning af Indfødsretten, findes i Rigsforsamlingens Forhandlinger II. Bind, 6te Hefte S. 117 ff. [Jfr. Rigsretssagen mod Vogt S. 182.]

og udvortes Fortrin, som udtalte sig i Forsøg paa at deprimere Embedsmændenes Stilling. Det var imidlertid, i Følge Beskaffenheden af Medlemmernes Sammensætning, mere den første end den sidste Meningsyttring, som under Beskyttelse af enkelte varme og eensidige Forsvarere af Næringsfriheden raadede paa Eidsvold, og den vilde have viist sig langt mere virksom, naar ikke Comiteens Medlemmer havde ved at foreslaae passende Bestemmelser lagt Tømme paa Hines Udskeielser. Vi have seet, hvorlunde en enkelt Mand i Comiteen tilveiebragte en passende Ligevægt imellem den Myndighed, som tildeles Statsmagtens forskjellige Afdelinger, ved Forslag til hensigtsmæssige Bestemmelser, og Fornuft og Sindighed var stedse tilrede for at mægle mellem de forskjellige Interesser. Vi finde saaledes i vor Grundlov udtalt visse Grundsætninger, som hævde Menneskets naturlige Rettigheder; men ved Siden af dem opstilledes andre modificerende Bestemmelser, der toge tilbørlig Hensyn til de bestaaende Forhold, og forebyggede en pludselig Forrykkelse i borgerlige Stillinger. Denne sindige og upartiske Behandling af indbyrdes Forhold vilde maaskee have fundet Sted i en høiere Grad, naar ikke enkelte høitformaaende, kundskabsrige og talentfulde Medlemmer af Forsamlingen, med stadigt Øie fæstet paa Selvstændighedsideen, havde søgt at gjøre denne folkelig ved at understøtte og fremme visse Folkemeninger. Paa den Maade indførtes i Grundloven Almeensætninger og urokkelige Bestemmelser, som have besværet en senere Lovgivning, foranlediget vidtløftige Undersøgelser og vaklende Bestemmelser, og ligesom forstenet forældede Institutioner, hvis Indflydelse paa Samfundet kan siges at have et dobbelt Ansigt.

Da Thingets Medlemmer samledes igjen den 9de Mai og Constitutionscomiteens forandrede Redaktion kom under Debat, gjorde vel Indfødsrettens Forsvarere et nyt Forsøg paa at forfægte den, endskjønt nu med vigtige Modifikationer, men Comiteens Forslag gik igjennem med 84 mod 26. Dog tilføiedes efter Weidemanns Forslag: at de, som saaledes naturaliseredes, ikke maatte have vægret sig ved at have gjort Selvstændigheds-Eden — et Tillæg, som forøvrigt havde Lidet at betyde, da en saadan Vægring efter den Maade, hvorpaa Selvstændigheds-Eden var aflagt, ei vilde være let at bevise[1]).

Samme Dag fik Forsamlingen sit Navn Storthing. Det varede længe inden man bestemte sig til denne Benævnelse, som var foreslaaet af Wergeland. Man havde at vælge mellem det i Falsens og Adlers Udkast foreslaaede Althing i den gamle Stiil og Wergelands Storthing; men man blev staaende ved det sidste, fordi det fandtes mere passende og charakteriserende, endskjønt Mange i en from Erindring om Fortiden havde Forkjærlighed for det gamle „Althing.“ Iligemaade bestemtes i Dag Storthingets Inddeling i Lagthing og Odelsthing, som dog ikke gik igjennem uden stor Modstand af Enkelte blandt Thingets dygtigste Medlemmer. Især gjorde Mossfeldt derimod alvorlige Indvendinger. Han ansaa Inddelingen deels unyttig, deels skadelig. Dersom der blandt Repræsentanterne var en afgjort Overvægt af en vis Interesse eller af et vist Parti, da vilde Valget af Lagthingsmænd efter Tingens Natur blive saadan, at dette Parti vilde faae Overhaand paa begge Thing, og Afdelingen blive unyttig; dersom derimod de dygtigste Medlemmer valgtes til Lagthingsmænd, saa vilde Odelsthinget blive saaledes svækket, at det ei kunde opfylde sit vigtige Kald. Han meente, at den Hensigt, som man vilde opnaae ved denne Inddeling, nemlig at forhindre at ikke Partiaand eller Overilelse skulde fremvirke en Beslutning, som siden vilde fortrydes, kunde bedre opnaaes ved at bestemme, at ethvert Lovforslag skulde debatteres i 3 forskjellige Dage — en Efterligning af Billens 3de Gange gjentagne Læsning i det engelske Parlament. En fuldkommen Efterligning af

[1]) Da Forfatteren den følgende Dag hørte blandt dem, som i den bestemte Omgang vare indbudne til Prindsens Taffel, henvendte Prindsen nogle venlige Ord til ham, fordi han havde søgt at bidrage til et passende Udfald af Bestemmelserne om Indfødsretten.

Mænd, som havde modsatte Meninger om Sagen, paa det at den fra alle Sider kunde blive drøftet. Det var aabenbart, at den almindelige og ubetingede Udøvelse af den personlige Værnepligt aldrig kunde ansees nødvendigere end i det Øieblik, da Nationen havde høitideligen bestemt sig til at forsvare Norges Selvstændighed mod en Naboriende og de mægtige Medforbundne, som understøttede Sveriges Planer, og det er i Sandhed et stort Beviis paa Hegermanns Upartiskhed og Fædrelandssind, at han ikke benyttede de Midler, som han havde i Hænde til at drive Konskriptionen igjennem, og saaledes fremme den Sag, for hvilken han iøvrigen arbeidede. Det var den almindelige Udøvelse af Værnepligten, forenet med det voldsomme Indgreb i Privatformuen, som satte Frankrige istand til at overvinde sine talrige Fiender, og hindre al fremmed Indflydelse i dets indvortes Anliggender i Revolutionens farligste Øieblik. Et Efterspil i det Smaa, og i en mindre grusom Stiil, kunde under Pluralitetens Stemning ventes paa den Tid i Norge. Det er ingen Tvivl underkastet, at en Beslutning, som den af Hegermann foreslaaede, var gaaen igjennem, dersom Proponenten eensidigen vilde have benyttet sin Fordeel. De militaire Medlemmer af Forsamlingen, Forslagets naturlige Forsvarere, vare ikke faa, og med disse vilde upaatvivleligen den Stand have forenet sig, som bestandigen og saa godt som udelukkende har maattet bære Værnepligtens Byrder, saavelsom de øvrige Selvstændighedens Forsvarere, som i denne satte Fædrelandets Frelse og Hæder, og ansaae ingen Opoffrelse stor nok til at fremme et saa dyrebart Formaal. — Hvor vanskeligt det er blevet at mægle mellem de stridende Interesser, for paa den ene Side at benytte Borgernes physiske Kræfter til at værne om Fædrelandet, uden at svække Landets moralske Interesse til Ordens Vedligeholdelse, Næringsdriftens Fremme og Kulturens Udvikling, og paa den anden Side at fordele Værnepligtens Byrder lige mellem Samfundets i lige Grad værnepligtige Borgere, det har Erfaring viist. Denne Sag, som definitivt skulde været afgjort paa det første ordentlige Storthing efter Rigsforsamlingen, er efter 30 Aars Forløb endnu ikke bragt til en endelig Afgjørelse. Den ene Comitee har afløst den anden, Principerne i dem ere flere Gange blevne forandrede, og endnu er Sagen ikke paa noget Storthing bleven afgjort [1]. Det er imidlertid langt fra, at vi ville ansee denne Udsættelse skadelig for Sagen selv; thi nu maa et klarere og roligere Overskyn derover være mere muligt end i Statsforfatningens Morgenrøde, da saa mange Omstændigheder foranledigede eensidige Anskuelser. Værnepligtens hensigtsmæssige Udøvelse er ikke den eneste vigtige Statssag, som har fremledet dybe og alvorlige Granskninger, der i en lang Række af Aar ere blevne fortsatte, forend de kom til endelig Afgjørelse.

Da denne Sag var afgjort, foreslog Steenstrup, at alle Privilegier og Monopoler skulle ubetinget ophæves efter 7 Aars Forløb, og efter samme Tid skulde al Tiende- og Skattefrihed ophøre. Forslaget understøttedes af Dr. Møller, som gjennem sit hele Liv har viist sig som en varm Forsvarer af Frihed og Lighed i alle borgerlige Forhold. Mod Forslaget reiste sig imidlertid flere Talere [2]. Det var visseligen et Beviis paa Forsamlingens Klogskab og Forsigtighed i sine Beslutninger, at Forslag af en saa gjennemgribende Art, der maatte klinge saa vel i en stor Deel af Forsamlingens Øren, og som fremsattes af Thingets oplyste Mænd, ikke ubetinget bleve antagne, men at der stedse toges Hensyn til det Bestaaende af Frygt for en Forrykkelse i vigtige Næringsforhold og Tilintetgjørelse af lovligen erhvervede Rettigheder. Saaledes fremkom en §, der vistnok udtrykker tilbørlig Agtelse for den borgerlige Virksomheds Udøvelse under lige Betingelser, men tillige beskytter midlertidigen den nærværende Virksomhed, om den endog i en forældet Stiil krænker nogle af hine. Det var imidlertid fornemmeligen Saugbrugseiere og Værkseiere, mod hvilke Steen-

[1] [Værnepligtssagen afgjordes først ved Lov af 26de August 1854.]
[2] Hvad Forfatteren derom yttrede findes i Rigsforsamlingens Forhandlinger II. 6te Hefte S. 123.

„I Anledning af Deres sidste private Skrivelse, ved hvilken De anmoder mig om en venskabelig partikulair Samtale, da pligter jeg at tilmelde Dem, at jeg troer, at De i Deres Stilling, som Hans danske Majestæts Befuldmægtigede, maa være yderst forsigtig, for at de Svenske, som kun lure paa en Anledning til at paaføre Danmark de Ulykker, som Norge hidtil er blevet befriet for, ikke skal tage Anledning til at sige, at De officiellement har røgtet Deres Ærende, men hemmeligen har bestyrket mig i, standhaftigen at vedblive en Handlemaade, der ene, om Noget skal gjøre det, kan afværge Danmarks fremtidige Underkuelse under svensk Overmagt. At jeg ei kan opoffre den norske Nations Vel for Skyggebilleder, det vil De indsee; altsaa bliver vores Samtale, hvad dens Resultat i det Væsentlige angaaer, frugtesløs. Skulde Hr. Kammerherren, disse Bemærkninger uagtet, thi jeg gjentager det, De bør ei tale med mig, naar De kunde troe, at de Svenske paa den fjerneste Maade kunde udlægge det som en Forstaaelse imellem Kongen af Danmark og mig; skulde De, siger jeg, bestemme sig til at ville tale med mig, da skal det fornøie mig at see en Mand, som jeg fra min Ungdom har agtet, paa Søndag Formiddag paa Hølands Præstegaard. Hestene ere bestilte for Dem paa Løverdag og Søndag. Skulde De efter modent Overlæg maaskee opoffre Venskabsfølelse for Klogskabs Bud, da beder jeg Dem blot at skrive et Par Ord til General Staffeldt, at De ikke kommer, hvilket han da sender mig imøde. Jeg ønsker fremdeles under lykkeligere Omstændigheder at kunne bevidne Dem den Fornøielse, jeg altid skal føle ved at see Dem igjen o. s. v." — Imidlertid gik dette Møde ikke for sig.

Den 11te Mai behandledes de twende vigtige Paragrapher, som angaae Værnepligten og Privilegiernes Ophævelse. Hegermann streed i et vidtløftigt og vel motiveret Forslag[1]) for Værnepligtens almindelige Udøvelse. Alle Norges Sønner skulde øves aarligen i 8 Dage paa beqvemme Tider i Gymnastik, Skiveskydning og militaire Øvelser. Exercitien paa Ski skulde øves om Vinteren. I alle lærde Skoler, Borger- og Realskoler skulde holdes Forelæsninger over Taktik og Tjeneste i Feldten. Studenter skulde deeltage i de aarlige nationale-militaire Øvelser, tildeels som Anførere, indtil de faae Embede. Byindbyggerne skulde organiseres i Borgervæbninger til Byens Forsvar. Enhver Værnepligtig skulde personlig forrette sin Tjeneste; Ingen kunde leie for sig. Ved den almindelige Værnepligt „skulde efter saa mange Aars Fred igjen vækkes den indslumrede Aand og Følelse, for ved egen personlig Tjeneste saavel i Fred som i Krig at yde en Skjærv paa Fædrelandets Alter." Lovenskiold havde indleveret til Constitutionscomiteen i Anledning af den 11te Grundregel for Norges Constitution et Forslag, hvori han understøttede sin forhen yttrede Idee, efter 3 Aars Forløb at forandre den personlige Værnepligt til den Forpligtelse for visse Distrikter og Lægder at stille en frivilligen antagen indfødt vaabendygtig Mand. Flere Officerer, Heidemann, Ramm, Underofficeer Bratberg understøttede Hegermanns Idee. Patrioten Dr. Møller stred i sin varme Stiil for Sagen; Jørgen Aall og Hount yttrede sig ogsaa herom, men med Modifikation af Hegermanns Forslag. Mod Konskriptionen talte Wergeland og Forfatteren[2]). De Indvendinger, som gjordes mod Hegermanns Forslag, bevægede den humane Proponent til at modificere det, hvorved han foranledigede den Form, som Paragraphen fik. Den Pligt at værne om Fædrelandet blev udtrykt i en almindelig Grundsætning; men de Betingelser, under hvilke Værnepligten skulde udøves, de Indskrænkninger, som den skulde undergaae, overlodes til første ordentlige Storthings Afgjørelse, efterat alle Oplysninger vare indhentede ved en Comitee. Det er ovenfor bemærket, at da denne Comitees Medlemmer skulde udnævnes, bestræbte Hegermann sig for at den blev sammensat af

[1]) Rigsforsamlingens Forhandl. II. 4de Hefte S. 33 ff. [Rigsretssagen mod Vogt S. 186—187.]

[2]) De forskjellige Taler i Anledning af Værnepligten findes i Rigsforsaml. Forhandl. II. 4de Hefte S. 29 ff. Forfatterens Foredrag i 6te Hefte S. 119 ff.

1815 vilde behøves 10 Millioner, nemlig 1 Million maanedlig[1]). Blandt flere Forslag gjordes saaledes et under No. 2: „at Rigsforsamlingen ei alene skulde garantere den nuværende Statsgjæld, forsaavidt den af Storthinget erkjendes rigtig, men ogsaa de 14 Millioner Rigsbankdaler R. B., eller hvad mere der kunde behøves til næste Storthingsmøde, og hvorfor vil blive aflagt Regnskab — Alt til den af Rigsbanken den 1ste August (1813) satte Cours af 375 pCt., hvilket strax maatte blive bekjendtgjort."

Det var fornemmeligen dette No. 2 i Comiteens Forslag, som foranledigede Dagens Debatter og urolige Scener. Grev Wedel, som i flere Dage havde været upasselig af Podagra og holdt sig hjemme i sit Logis, humpede den Dag paa Krykker ned i Forsamlingen, for at deeltage i Debatterne om denne vigtige Gjenstand. Han var den første, der tog Ordet da dette Nummer af Comiteens Forslag blev taget under Behandling. Han viiste hvor ufuldstændige de forelagte Data vare, hvor forskjellig Norges Stilling var fra den, som passede sig til de meddeelte Oplysninger, og hvor meget Nationen vovede ved at indlade sig i de gjorte Forslag. Han udviklede dette med sin sædvanlige Klarhed og Skarpsindighed, og viiste til Slutningen, hvorlunde man ved noie at sætte sig ind i Sagen kom til et langt andet, men mindre fordeelagtigt Resultat, end det som af Comiteen var fremstillet. Finantscomiteens Formand, Amtmand Krohg, ansaa Grev Wedels Udladelser som fornærmelige for Comiteen, og søgte at forsvare den, uden dog at indlade sig i nogen detailleret Gjendrivelse af Wedels Opposition. Wedel erklærede, at det ingenlunde var hans Hensigt at fornærme Comiteen eller bebreide den at have forsømt nogen af sine Pligter; han gjorde dens omhyggelige Flid for at udføre det den overdragne Hverv sin Ret; men han bemærkede, at Comiteen efter de den meddeelte Oplysninger ikke kunde udrette mere, eller af saa ufuldstændige Materialier, som den havde faaet i Hænde, opføre en fuldkommen Bygning. Da imidlertid Ingen af dens Medlemmer eller nogen Anden i Forsamlingen var istand til at gjendrive Grevens Bemærkninger, blev man efter Præsidentens Forslag enig om at tilkalde første Departements Chefer Haxthausen og Tank for at tilveiebringe de fornødne Oplysninger. Disse Herrer mødte saaledes i Forsamlingen, og dette var indtil denne Dag første og sidste Gang, at man har seet nogen af Regjeringens Medlemmer møde i Norges Storthing for at meddele Oplysninger, og deeltage i Debatterne. — Der opstod nu en heftig Strid imellem Tank og Wedel om Beskaffenheden af de Oplysninger, som Departementet havde meddeelt. Tank havde en flydende Tunge, en utrættelig Vedholdenhed i at forfægte sine Meninger, og stor Dristighed til at tale i den største Forsamling. Men om han i den Henseende kunde stille sig paa sin Modstanders Side, saa var han ham ikke voxen i Kundskab om den Materie, som var under Behandling, og i Skarpsindighed til at bedømme den forelagte Gjenstand, ligesom det maatte være en let Sag at blotte den Svaghed og Utilstrækkelighed, som laa i de fremlagte Oplysninger. Der hørtes imidlertid forskjellige Domme om denne Strids Udfald, idet flere Medlemmer tildeelte snart den ene snart den anden af de stridende Talere Seirens Priis — en Dom, der dog mere grundede sig paa forskjellige politiske Anskuelser, end paa Stridens Beskaffenhed og egentlige Udfald. Derhos viiste det sig, at Begge i Hovedsagen vare enige, og at det kun var en Æresstrid, hvori Tank forfægtede Rigtigheden af de af Finantsdepartementet meddeelte Oplysninger, uden Hensyn til de Resultater, som deraf kunde udledes. Tank gjorde nemlig Forsamlingen opmærksom paa, at det Forslag, efter hvilket Statens nuværende og tilkommende Gjæld skulde garanteres af Rigsforsamlingen efter en Cours af 375, ikke kom fra første Departement, og at han endog ansaa dette for farligt. At dette forholdt sig saa i Sandhed, det viiste sig

[1]) Udfaldet viiste, at endog denne store Sum var utilstrækkelig, da de omhandlede 14 Millioner med et Tilskud af endnu flere vare medgaaede inden November 1814.

strups Forslag stilede, og han var udsendt fra et Distrikt, hvor hine Privilegier vistnok i en høist trykkende Grad udøvedes. Steenstrup understøttedes af Christensen, der foreslog, at det skulde være Skoveieren tilladt at forædle egne Skovprodukter, uden at Saugbrugsprivilegierne skulde deri kunne være til Hinder. Iligemaade foreslog han et Forbud mod Opkjøb af flere Landeiendomme af enkelt Mand, for at hindre Udvidelsen af Leilændingsvæsenet. Alle disse Forslag havde imidlertid een og samme Skjebne. De henviistes til endelig Afgjørelse paa følgende Storthing, efterat Lovcomiteen havde indleveret sit Arbeide.

Den 109de § om Trykkefriheden, som var redigeret af Diriks, blev eenstemmigen og med taus Bifald antagen. — I Anledning af den 110de § om Odelsretten oplæste Holck et Foredrag, hvori han søgte at bevise, at Odelsrettens fra Fædrene nedarvede Vedligeholdelse havde foranlediget, at Jordeiendommene for største Deel vare forblevne i de naturlige Besidderes Hænder, og at Leilændingsvæsenet ikke i nogen stor Grad havde fundet Indpas. Derfra skrev han ogsaa den større Oplysning, som han paastod Bondestanden i Norge besad fremfor de fleste andre Landes Bønder. Fra nogle Bonderepræsentanter indleveredes ogsaa et Forslag til nogle Bestemmelser i Odelsloven. Om Odelsrettens Vedligeholdelse, befæstet ved en Grundlovsbestemmelse, yttredes ingen Meningsforskjel; men man blev enig om ogsaa at afgjøre Odelsloven i sit hele Omfang paa et følgende Storthing[1]).

Den 13de Mai var en af Forsamlingens meest larmende Dage, paa hvilken Kronen sattes paa Selvstændighedsværket; thi da gaves Regenten Midler i Hænde, uden hvilke ingen Modstand mod Selvstændighedens udvortes Fiender var mulig. Finantscomiteen havde nemlig indleveret til Forsamlingen sin Indstilling. Den havde visseligen saa fuldstændigen trængt ind i den Sag, der var den til Overveielse overdragen, som Tidens Korthed og de Materialier, som vare givne den i Hænde, gjorde muligt. Den begyndte sin Indstilling med at give en Oversigt over Norges Indtægter for de 10 Aar, som vare forløbne før Krigen. Denne Oversigt maatte være glimrende og hentyde paa et stort Overskud. Deels hørte disse 10 Aar til de fordeelagtigste Handelsaar, som i Mands Minde vare kjendte, deels vare mange af Norges Statsudgifter skjulte i det store danske Statsbudget, og de vilde faae et ganske andet Udseende, naar Norge, især som et selvstændigt Rige uden politisk Forbindelse med nogen anden Stat, vilde faae sine egne Udgifter at bære[2]). Den oplyste endvidere, at Statsgjælden for udstedte Rigsbankpenge var over 5 Millioner Rigsbankdaler, foruden hvad Norge vilde blive paalagt som Andeel i den danske Seddelmasses Indløsning. Den sidste Sum troede dog Comiteen at kunne lade ud af Betragtning, fordi Norge maatte have betydelige Contrafordringer, der, om ikke aldeles, saa dog for en Deel maatte nedsætte Summen, og Sagen i det Hele ikke kunde afgjøres, førend en endelig Opgjørelse i sin Tid fandt Sted. Den gjorde derhos overeensstemmende med Finantsdepartementets Formening opmærksom paa, at det var umuligt at gjøre et endog approximerende Overslag over hvad der vilde blive fornødent til næste Storthing, som antoges at ville blive sammenkaldt i næste Februar 1815, da dette afhængte af, hvor stor en Armee der maatte holdes, hvormeget det fornødne Korn vilde koste m. m. Der opgaves imidlertid, at der strax til Korns Indkjøb vilde behøves 4 Millioner Rigsbankdaler, og at der fra 1ste Mai 1814 til 1ste Marts

[1]) [Ved § 113 forlangte Teis Lundegaard at vide, hvorledes den lød paa Norsk, eller hvad Protectorier, Moratorier og Dispensationer vilde sige. Rigsretssag mod Vogt. 187.]

[2]) Udgifterne havde efter Comiteens Beregning aldrig naaet 900,000 Rd. Courant, medens de under en senere Periode efter Skilsmissen oversteeg 2 Millioner Species. Hvor meget større maatte denne Udgift blive under en Selvstændighedstilstand! [Om Behandlingen af Finantssagen se Blom, Statsumwälz. 73—90, Vogts Rigsretssag 187—189.]

naar da engang i Tiden Dine Efterkommere, medens de arbeide som Trælbyr under det uværdige Adelsaag, medens de udsues og sukkende læse i Kroniken, hvad Norge, hvad Nordmænd engang havde været, — naar de paa dette sidste Blad i Kroniken læse: da man skrev Aar efter Christi Byrd 1814, da solgte Norges Mænd deres Nations gamle Hæder, deres Frihed og Uafhængighed, deres Børns Odel for en Sum, hvorved hver Mand kunde kjøbe en Tønde Korn, — da ville de forbande vort Minde, og bittert spotte med vor Usselhed." — Overalt jublede man Friheden imøde; Tydskland og Spanien havde for at vinde den trodset de største Lidelser. „Og Eder, Nordmænd, tør man opfordre til saa skammelig Feighed, til saa skjændigen at forraade det gjengivne Fædreland — at bortgive det til Fremmede, til en Arvefiende, forat spare en Haandfuld forslidte Bankosedler! — Europas Øine ere heftede paa os, — O! lader os dog ikke bedække vort Navn med Skjændsel! — Her gives Mænd blandt os, der true med at forlade Fædrelandet, saafremt det bliver frit. Bort med dem! Lad dem længe nok fly det Land, hvis uægte Sønner de ere! Kun at de ville gjøre os den Tjeneste at fortie, fra hvilket Land de uddrage[1]). — Jeg for min Deel antager altsaa Finantscomiteens Forslag. Om jeg eier eller kan tilveiebringe den Sum Rigsbanksedler, som af mig maatte fordres, det veed jeg ikke, men at jeg opoffrer indtil den sidste Rest, det veed jeg."

Da Rein satte sig, reiste Forsamlingen sig, den Ene ligesom fremskudt af den Anden — Selvstændighedens Modstandere undtagne — og applauderede med Klap og Bravoraab denne Tale, der vistnok har sit rhetoriske Værd, men vrimler af falske Sætninger, overdrevne Begreber om Landets Kraft, og utilbørlig Nedsættelse af de Offere, som krævedes af Nationen, og især af bittre og upassende Sidehug til de Mænd i Forsamlingen, som vare af en anden Mening. Det var Rosenkilde, som aabnede denne Scene, og det var ogsaa denne, i sit private Liv iøvrigt agtede og humane Mands eneste Virksomhed under Rigsforsamlingen, ligesom dette var en af de faa Gange, at slige larmende Bifaldsyttringer rungede igjennem Storthingssalen. Men neppe havde Forsamlingen sat sig igjen, førend Omsen reiste sig, og nedkaldte Forsamlingens Opmærksomhed paa koldere Betragtninger. „Poesi er et — begyndte han — Prosa et andet," og derpaa fremsatte han sine Tanker om Sagen selv i et Foredrag, som han havde nedskrevet. Han undersøgte, om Forsamlingen var berettiget til at tage dette Finantsspørgsmaal under Prøvelse, og paalægge Nationen disse Byrder, og dernæst, om det nu var hensigtsmæssigt at fatte en saadan Beslutning. Han gjorde opmærksom paa, at Rigsforsamlingen var sammenkaldt for at forfatte en Grundlov, og var ei berettiget til at udskrive Skat. Den var Lovgiver og ei udøvende Magt. Vilde Forsamlingen ikke misbruge sin Myndighed, saa blev den staaende ved Grændsen af den Forretning, som var den overdragen, og dekreterede, at et Storthing strax skulde sammenkaldes, for at bestemme, hvorledes de fornødne Summer skulde reises, Pengevæsenet funderes og Skatterne udredes. „Men lader os for Guds Skyld ikke begynde med at undergrave vor egen Bygning, Constitutionen." Han søgte derefter at oplyse, at om end Forsamlingen ansaa sig bemyndiget til at udvide saaledes de den paahvilende Undersøgelser, saa fandt han det dog høist betænkeligt nu at tage en Beslutning som den foreslaaede. Dertil manglede Forsamlingen al fornøden Veiledning og Oplysning. Man kjendte ikke Statens Indtægter i det svundne Aar, man havde ingen Oversigt over Udgifterne i det kommende Aar, og han ansaa det baade for nødvendigt at indhente disse Oplysninger, og muligt for Finantsernes Bestyrere at give dem. At forudsætte det Modsatte, vilde være at nære en ubillig Tvivl til de Mænds Indsigter og Duelighed, som stode i Spidsen for Finantsvæsenet.

---

[1]) Rein hentydede især til en enkelt frittalende Mand [Løvenskiold], som ved Spisebordet skulde have talt om at forlade Landet, dersom man vedblev at gaae frem paa den farlige Selvstændighedsbane, og paa den af Wedel føromtalte Yttring under Værnepligtens Behandling.

senere, da Tank som Medlem af det første ordentlige Storthing var en af de ivrigste Opponenter mod Eidsvoldgarantiens Opretholdelse [1]). Da Tank og Haxthausen, hvilken Sidste ingen Deel havde taget i disse Forhandlinger, havde forladt Forsamlingen, løsnedes Talernes Tunger, og Striden førtes over paa den egentlige Hovedgjenstand for disse Undersøgelser. Det indsaaes, at hvordan end Beskaffenheden af de meddeelte Oplysninger monne være, var en Beslutning angaaende de fornødne Pengemidler nødvendig, naar ikke hele Selvstændighedsværket skulde falde i Gruus, og at dettes Skjebne saaledes afgjordes af denne Times Forhandlinger. Falsen, Hegermann, Stoltenberg, Motzfeldt, Collett, Schmidt, Møller, Rolfsen, Rein og Flere holdt Taler i den Anledning [2]). De søgte paa den ene Side at vise Nationens Styrke til at bære de med denne Bestemmelse forbundne Byrder, paa den anden Side Nødvendigheden af at paalægge Nationen dem, naar den ikke vilde underkaste sig de Ulykker, som vare forbundne med en Forening med Sverige. Især lagdes af alle Talere Vægt paa den ubetydelige Byrde, som ved denne Garanti paalagdes Nationen, som, om den endog forøgedes til 14 Millioner Rigsbankdaler, ikke vilde udgjøre een Million £ efter Nogles, ⅔ Million £ efter Andres Beregning [3]). Der vankede i disse Taler, som rimeligt var, mange Sidehug til de Medlemmer i Forsamlingen, som tvivlede om Selvstændighedens Mulighed, og til Landets formuende Mænd, som rugede over store Midler, uden at ville frembære dem paa Fædrelandets Alter. Men ingen Tale gjorde dog den Dag større Virkning end Reins. Han beklagede, at da nu endeligen det forønskede Tidspunkt var kommet, i hvilket Norge kunde blive en selvstændig Stat, Hindringer, som kaldes uovervindelige, lægges i Veien derfor af Mangel paa Fødemidler. Men han ansaa disse Vanskeligheder nu for hævede. Korn tilstrømmede Norge i Overflod; men nu talede man om de Hindringer, som Finantsernes slette Tilstand lagde i Veien for Norges Selvstændighed, og om Krigens Ulykker. Han spottede over disse Tvivleres ømme Kjærlighed, og over den misundelsesværdige Skjebne, som blev Norge til Deel, naar det forenedes med Sverige, „et Land, som flyder af Melk og Honning, et sandt Slaraffenland, hvis Pengevæsen er i en ypperlig Tilstand, hvis Forraadskilder ere uudtømmelige, et Land, hvor Undertrykkelse og vilkaarlig Behandling, hvor misbrugt Stormandsvælde ere ubekjendte Navne, et Folk, som stedse har elsket os broderligen, som vil paatage sig at bære alle vore Byrder." — Han ansaa slige Fortællinger som Beviis paa, at Patriotismen kan gaae til Affindighed. Han spottede med den Ubetydelighed, som behøvedes for at kjøbe vor Selvstændighed — nogle gamle Dalere, nogle Tønder Korn, som Skat paa hver Mand, vilde gjøre Sagen færdig. Han talede om Embedsmændenes slette Kaar i Krigens Tid; men den usle Rest, som han havde tilbage efter disse Trængsler, offrede han med Glæde for Norges Selvstændighed. Han havde ikke arvelige Privilegier og Forrettigheder for værdigere Mænd, ikke engang saameget som Aner at efterlade sine Børn; men dette ønskede han een Gang at kunne sige: „Norge er frit og uafhængigt, og ogsaa jeg har efter min Evne bidraget dertil." Han henvendte sig derpaa i sin Tale til Norges Odelsmænd, og spurgte om de Intet vilde opoffre for at bevare Norges Selvstændighed? „Vælg — sagde han — svensk Herredømme, og

---

[1]) Tank har yttret for Flere, at hans Uenighed med Regjeringens øvrige Medlemmer i denne Henseende var Hovedaarsagen til at han tog sin Afsked, ligesom han og paa Eidsvold erklærede, at dette var hans Hensigt. Men da han først søgte sin Afsked langt hen paa Sommeren, da Statsraadens Eiendomme vare omspændte af Fienden, og han tilligemed Provst Hount — vistnok i den redeligste Hensigt — brugtes af Sveriges Kronprinds som Fredsmægler, har man søgt en anden Grund til hans Udtrædelse.

[2]) Se Rigsforsamlingens Forhandlinger II. 5te Hefte S. 26 ff.

[3]) Det viiste sig imidlertid, at de i Selvstændighedstiden udstedte Millioner, endskjøndt Fabrikationen af disse Sedler standsede i November, vilde have udgjort 1½ Million Pd. Sterl., dersom Garantien var bleven overholdt.

Forslag, og blandt disse udmærkede sig især Oftedahls og Motzfeldts[1]. De betragtede Rigsforsamlingen som en af Folket selvvalgt Constitutionscomitee, men ikke som en Rigsdagsfamling, og troede ei at burde fremtræde som Organer for Folkets Villie i andre Henseender, uden for saavidt denne var dem bekjendt. De bestyrkedes deri ved de Indskrænkninger, som Forsamlingen ved andre Undersøgelser havde paalagt sig selv, ligesom og at Garantien kun maatte gives af dem, som den blev paalagt.

Rein nød iøvrigt ikke alene sin Triumph over sit Seiersord ved Forsamlingens brusende Bifald i Rigssalen; men en Efterklang deraf trængte ogsaa ind i Spiseværelset ved Dagens Middagsbord. Efter Sverdrups Forslag blev Norges Skaal drukken, og lige i Hælene af den: Norges kraftfulde Talers, Pastor Reins. Men dette var og det sidste larmende Bifald, som blev Taleren til Deel. Hist og her begyndte man at yttre Misnøie med Talens heftige Udfald mod enkelte Medlemmer, og Flere blandt dem, som deelte Reins politiske Meninger, lode sig i Samtale med Forfatteren forstaae med, at flere Udtryk i Talen havde været paa det urette Sted. Selv paa høiere Steder vandt Talen ikke ubetinget Bifald, da Prindsen erklærede det for urigtigt at benytte slige Vaaben mod sine Modstandere, og saaledes miskjende Medborgeres fædrelandske Sind.

Med Hovedsagen var Prindsen og hans Raad dog aldeles ikke tilfreds. De indsaa, at denne udvidede Emission af Sedler, som gaves dem i Hænde til at fortsætte Selvstændighedskrigen, deels kunde bygge Farer for Nationen, deels var utilstrækkelig til at fuldbyrde det store Værk. Det var Rigmandens Sølv, som man vilde fremdrage af sine Gjemmer, det var en Bank, som man vilde have funderet paa en solid Grundvold, for at komme i Besiddelse af en Valuta, hvis Gyldighed erkjendes af Alle, og som baner Staten den letteste Vei til at skaffe baade sig selv og Private sine, især udenlandske, Fornødenheder. Men Sølvet var paa den ene Side vanskeligt at skaffe tilveie under Fædrelandets nedtrykte og næringsløse Tilstand paa den Tid, og paa den anden Side sidder det sædvanligen ingensteds fastere end i de Kasser, hvor det findes i største Overflod. I den Anledning havde Forfatterens Broder, Regjeringsraad Aall, ham dygtig i Skole, fordi Rigsforsamlingen ikke vilde give Regjeringen passende Midler i Hænder til at bestride Statens Udgifter; men han meente sig brødefri, fordi Bestemmelser af den Art laa udenfor Rigsforsamlingens Omraade.

Efter dette stormfulde Mode nærmede imidlertid Rigsforsamlingens Medlemmer sig hverandre mere fredeligen og venskabeligen. Det ene Parti syntes at erkjende, at det var gaaet for vidt, det andet ventede roligen paa hvad der skulde komme, og trøstede sig ved, Intet at have bidraget til de tagne, i deres Øine farlige Beslutninger. Sverdrup gjorde endog Undskyldning for Grev Wedel for et Udtryk i sin Tale, hvorved Greven muligens kunde ansee sig krænket, endskjønt der i Udtrykket egentligen ikke laa nogen Fornærmelse. Det store politiske Spørgsmaal nærmede sig sin Afgjørelse, Udfaldet kunde ikke være uvist, og Selvstændighedens humane Forsvarere søgte at formilde den Bitterhed, der saa ofte ledsager den politiske Divergents.

Den 15de Mai forlod Prindsen Eidsvold for at gjøre en Inspectionsreise til Blaker Skandse. Man hviskede til hverandre, at han, som vidste, at den store Katastrophe var forhaanden i Rigsforsamlingen, vilde ved sin Fraværelse give Repræsentanterne Anledning til en friere Behandling af det vigtige Spørgsmaal om Valget af Rigets Overhoved. Han kom imidlertid tilbage samme Dags Aften. — De forskjelligste Rygter vare atter i Dag i Omløb blandt Medlemmerne. En engelsk Avis ombares i Forsamlingen, hvori det paastodes, at Norge vilde blive en vanskelig Erobring for Sverige, i hvilken Henseende Avisskriveren henskjød sig under Spaniens Exempel. Man talede om Høflighedsbeviser, som engelske og norske Krydsere skulde

[1] Dette velskrevne Votum findes i Rigsforsaml. Forh. II. 5te H. S. 77 ff.

Endeligen gjorde han opmærksom paa, hvor betænkeligt det maatte være at tage Beslutninger, som forviklede Pengevæsenet i en farlig Grad, og saaledes forøge de Ulykker, som Pengevæsenets Forvirring allerede havde forvoldt Nationen. Han forudsaa, at Følgerne af denne store Seddel-Emission vilde, uagtet Garantien, blive, at alle Varer, saavel Overdaadigheds- som Fornødenhedsvarer, vilde stige til det Dobbelte. Han endte med det Varselsraad: „I samme Øieblik, som vi indvilge 14 Millioner ufunderede Rigsbanksedler, og Ret til at gjøre flere efter Fornødenhed, i samme Øieblik dekretere vi Dyrtid, Hungersnød og mange Medborgeres Undergang og Død.“ Talen blev holdt med megen Varme[1]) og blev vistseligen modtagen med stort Bifald af Thingets Tvivlere; men Modet til at understøtte ham var disse ligesom berøvet ved den Beruselse for Selvstændighedens Sag, som den store Pluralitet havde lagt for Dagen ved de stormende Bifaldsraab til Reins Tale, som nyligen skingrede igjennem Salen. Omsens Ord, endskjønt talte i rette Tid, og endskjønt deres Gyldighed og Værd altfor meget bekræftedes ved senere Begivenheder, blev fremsat uden Virkning. Selvstændighedspartiet lod Ordene hendøe i Salen i dyb Taushed, og, vis paa sin Seier, ansaa det Gjendrivelse unfornøden, ligesom den vistseligen vilde have været vanskelig. Omsen havde henpeget paa simple Erfaringssætninger, som ikke lode sig gjendrive ved Argumenter af den løse Beskaffenhed, som den Dag vare hørte i Forsamlingen. Modpartiet vilde imidlertid ikke spilde sin Kraft paa en unyttig Kamp, og det var ligesom lemlæstet ved Forsamlingens nyligen udtalte Mening angaaende Landets politiske Stilling. Wedel selv havde indskrænket sig til at oplyse Ufuldstændigheden af de fremlagte Oplysninger, og lod det blive ved dette indirekte Angreb mod Hovedsagen, overbeviist om at ethvert Ord, som videre blev udtalt, vilde være spildt og nedbryde den Rest af Popularitet, som han selv med Nogle af Partiets Medlemmer kunde have. Endog Løvenskiold, der ellers hverken manglede Mod eller Evne til at tale i Forsamlingen og understøtte sin Mening ved et grundigt Foredrag, taug med sine øvrige Meningsfrænder, endskjønt han ogsaa var meent blandt dem, der udviistes af Rein fra Fædrelandet, fordi han ei deelte Modpartiets Mening om Fædrelandets Stilling, og skjulte den ikke, hvorsomhelst den kom paa Bane. Det var som en stiltiende Aftale mellem de 30 Mænd, som deelte samme Mening om Selvstændighedsværkets Mislighed, ikke at modsætte sig den rivende Strøm. Men dersom end Omsens Tale den Dag henklang som en tom Lyd i Forsamlingen, saa blev den paa et senere Storthing betragtet som en Protest mod Rigsforsamlingens Bestemmelser, og et Støttepunkt for Beslutninger, der havde en afgjørende Indflydelse paa Fædrelandets Pengevæsen.

Omsen bar saaledes den Dag Prisen for at have frimodigen og sandt talt mod farlige Beslutninger, og hans Uheldsprophetier, som altfor bogstaveligen opfyldtes i Tidens Løb, maae staae i den Tids Historie som et Vidnesbyrd om Mandens Indsigt og Mod, og som en Forsvarstale for det lille Forbund af Meningsvenner, der deelte Anskuelser med ham om Landets Politik. Ved Rigsdagens Aabning var Wergeland det svagere Parties varme Forsvarer; mod Rigsdagens Slutning fremstod Omsen og talte djærve Ord for at forhindre overilede Beslutninger. Historien vil saaledes indskrive disse tvende Mænd paa sin Tavle som de frimodigste og virksomste Medlemmer af Oppositionen. Derhos har et følgende Blad i Historien at oplyse, hvorlunde de bristige Beslutninger med Hensyn til Fædrelandets politiske Stilling under Begivenhedernes Løb fremledede det heldigste Resultat.

Nogle af de 29 Medlemmer, som voterede mod Garantien, indleverede skriftlige Voteringssedler til Beviis for, at de ikke havde givet deres Bifald til dette Comiteens

---

[1]) Grev Wedel, som sad lige foran Omsen, klagede smilende over, at den sprudlende Taler vædede hans Haar. Men der var Ingen i Forsamlingen, der mere bifaldt denne Tale end Wedel.

Forslag, og blandt disse udmærkede sig især Oftedahls og Mølbachs [1]). De betragtede Rigsforsamlingen som en af Folket selvvalgt Constitutionscomitee, men ikke som en Rigsdagssamling, og troede ei at burde fremtræde som Organer for Folkets Villie i andre Henseender, uden for saavidt denne var dem bekjendt. De bestyrkedes deri ved de Indskrænkninger, som Forsamlingen ved andre Undersøgelser havde paalagt sig selv, ligesom og at Garantien kun maatte gives af dem, som den blev paalagt.

Rein nød iøvrigt ikke alene sin Triumph over sit Seiersord ved Forsamlingens brusende Bifald i Rigssalen; men en Efterklang deraf trængte ogsaa ind i Spise-værelset ved Dagens Middagsbord. Efter Sverdrups Forslag blev Norges Skaal drukken, og lige i Hælene af den: Norges kraftfulde Talers, Pastor Reins. Men dette var og det sidste larmende Bifald, som blev Taleren til Deel. Hist og her begyndte man at ytre Misnøie med Talens heftige Udfald mod enkelte Medlemmer, og Flere blandt dem, som deelte Reins politiske Meninger, lode sig i Samtale med Forfatteren forstaae med, at flere Udtryk i Talen havde været paa det urette Sted. Selv paa høiere Steder vandt Talen ikke ubetinget Bifald, da Prindsen erklærede det for urigtigt at benytte slige Vaaben mod sine Modstandere, og saaledes miskjende Medborgeres fædrelandske Sind.

Med Hovedsagen var Prindsen og hans Raad dog aldeles ikke tilfreds. De indsaa, at denne udvidede Emission af Sedler, som gaves dem i Hænde til at fortsætte Selvstændighedskrigen, deels kunde bygge Farer for Nationen, deels var utilstrækkelig til at fuldbyrde det store Værk. Det var Rigmandens Sølv, som man vilde fremdrage af sine Gjemmer, det var en Bank, som man vilde have funderet paa en solid Grundvold, for at komme i Besiddelse af en Valuta, hvis Gyldighed erkjendes af Alle, og som baner Staten den letteste Vei til at skaffe baade sig selv og Private sine, især udenlandske, Fornødenheder. Men Sølvet var paa den ene Side vanskeligt at skaffe tilveie under Fædrelandets nedtrykte og næringsløse Tilstand paa den Tid, og paa den anden Side sidder det sædvanligen ingensteds fastere end i de Kasser, hvor det findes i største Overflod. I den Anledning havde Forfatterens Broder, Regjeringsraad Aall, ham dygtig i Skole, fordi Rigsforsamlingen ikke vilde give Regjeringen passende Midler i Hænder til at bestride Statens Udgifter; men han meente sig brødefri, fordi Bestemmelser af den Art laa udenfor Rigsforsamlingens Omraade.

Efter dette stormfulde Møde nærmede imidlertid Rigsforsamlingens Medlemmer sig hverandre mere fredeligen og venskabeligen. Det ene Parti syntes at erkjende, at det var gaaet for vidt, det andet ventede roligen paa hvad der skulde komme, og trøstede sig ved, Intet at have bidraget til de tagne, i deres Øine farlige Beslutninger. Sverdrup gjorde endog Undskyldning for Grev Wedel for et Udtryk i sin Tale, hvorved Greven muligens kunde ansee sig krænket, endskjønt der i Udtrykket egentligen ikke laa nogen Fornærmelse. Det store politiske Spørgsmaal nærmede sig sin Afgjørelse, Udfaldet kunde ikke være uvist, og Selvstændighedens humane Forsvarere søgte at formilde den Bitterhed, der saa ofte ledsager den politiske Divergents.

Den 15de Mai forlod Prindsen Eidsvold for at gjøre en Inspectionsreise til Blaker Skandse. Man hviskede til hverandre, at han, som vidste, at den store Katastrophe var forhaanden i Rigsforsamlingen, vilde ved sin Fraværelse give Repræsentanterne Anledning til en friere Behandling af det vigtige Spørgsmaal om Valget af Rigets Overhoved. Han kom imidlertid tilbage samme Dags Aften. — De forskjelligste Rygter vare atter i Dag i Omløb blandt Medlemmerne. En engelsk Avis ombares i Forsamlingen, hvori det paastodes, at Norge vilde blive en vanskelig Erobring for Sverige, i hvilken Henseende Avisskriveren henskjød sig under Spaniens Exempel. Man talede om Høflighedsbeviser, som engelske og norske Krydsere skulde

[1]) Dette velskrevne Votum findes i Rigsforsaml. Forh. II. 5te H. S. 77 ff.

have givet hverandre, ja der fortaltes endog, at de Svenske vare slagne i Holsteen. Derimod forevistes fra den anden Side Breve, hvori der berettedes, at en engelsk og russisk Ambassade skulde sendes til Norge, for at gjøre Prindsen de sidste Forestillinger, og at Norges Blokade nu af det store Forbund vare uigjenkaldeligen bestemt. Paa denne Maade holdt Medlemmerne af de forskjellige politiske Meninger hverandre i Skak hele Rigsforsamlingen igjennem.

Den 16de Mai var en af Forsamlingens rolige Dage. De Forslag, som af Finantscomiteen vare den forelagte, og som stode i en naturlig Forbindelse med hvad Forgaarsdagen var besluttet, gik igjennem uden Debat. Medlemmerne af de forskjellige Comiteer, Lovcomiteen, Værnepligtcomiteen og Finantscomiteen bleve nævnte, og de Fleste valgtes udenfor Forsamlingens Midte [1]. Da Grev Wedel af Stemmegivningen mærkede, at Valget som Medlem af Finantscomiteen vilde falde paa ham, henvendte han sig til Flere af sine Venner, og raadspurgte sig hos dem, om de troede han burde modtage Valget, da han dog mindst af Alle i Forsamlingen bifaldt de ved dette Rigsdagsmøde tagne Beslutninger. Men de tilraadede det eenstemmigen, da hans Veiledning maatte være af den største Nytte, hvordan end Statens politiske Stilling maatte blive, og Greven modtog Valget. Derefter besluttede Forsamlingen, at næste ordentlige Storthing skulde sammenkaldes til første Søgnedag i Februar 1815.

Da nu Grundlovens Paragrapher vare gjennemgaaede og afgjorte, oplæste Formanden for Redactionscomiteen den redigerede Grundlov. I Henseende til Paragraphernes Orden havde den undergaaet adskillige Forandringer, men i Henseende til Udtrykkene kun liden. — Det hele Værk var saaledes fuldbyrdet, og det stod kun tilbage at afgjøre Valget af Statens Overhoved. Præsidenten, Sverdrup, anmeldte, at dette Valg vilde foregaae den følgende Dag, og det blev derfor af Forsamlingen vedtaget, at dersom nogen Repræsentant skulde faae Forfald til at møde, han da maatte indsende skriftligt Votum, forsynet med Indsenderens Underskrift. — Hverken Stoltenbergs Indbydelse til Rigsforsamlingen, som var indleveret den 12te Mai, at gjøre et Sammenskud for at lindre Brødres Nød, eller Hounts Forslag, der gik ud paa at communicere Sverige, at Constitutionen var istandbragt, og at Norge havde bestemt sig til at forsvare den, men at det ønskede at leve i god Forstaaelse med andre Nationer, blev taget under Behandling. Flere Forslag, som vare indleverede af Bønder fra forskjellige Distrikter til Forsamlingen, opvakte mere Munterhed end alvorlige Diskussioner i Forsamlingen, da de indeholdt tildeels komiske og eensidige Hensyn til særskilte Statsøiemed, og kun faa sunde Betragtninger.

Den 17de Mai var bestemt til at afgjøre Spørgsmaalet om Kongevalg, og Dagens Vigtighed udbredte en høitidelig Stemning over hele Forsamlingen. Sverdrup var bleven valgt til Præsident og Motzfeldt til Vicepræsident, tvende af Prindsens varmeste Tilhængere og de ivrigste Modstandere af Foreningen med Sverige. Sverdrup aabnede Dagsmødet med en Tale, i hvilken han gjorde Forsamlingen opmærksom paa Vigtigheden af denne Dags Forhandling, og opfordrede den til at skride til skriftlig

[1] Til Medlemmer af Lovcomiteen udnævnedes Professor Krohg, Justitsraad Dirike, Generalauditeur Bergh, Etatsraad Treschow, Assessor Debes. Til Suppleanter: Sorenskriver Christie, Sorenskriver Weidemann, Assessor Gjertsen. Til Medlemmer af Værnepligtcomiteen valgtes Oberst Hegermann, Commandeur Fabricius, Jacob Aall, Lehnsmand Lysgaard, Sorenskriver Falsen, Matros J. Svendsen og Kjøbmand Iver Holter. Til Medlemmer af Finantscomiteen valgtes Professor Rasmussen, Assessor Vogt, Grosserer Johannes Thrane, Kammerraad Holst, Grev Wedel Jarlsberg. Til Directeurer for Rigsbanken valgtes Agent Nielsen, Grosserer Thomas Joh. Heftye og Grosserer Westye Egeberg. [Disse 3 Mænd maatte betale for deres Underordnedes David Thranes Uredelighed, som kom i en Kassemangel af omtr. 95000 Spd. Han var dem anbefalet af den godmodige Rosenkrantz, under hvem han havde arbeidet i Rigsbanken og faaet Ord for dygtig og paalidelig Mand. J. Chr. Berg.]

Votering. Motionen modtoges med Hurraraab og Klap — dog toge ikke alle Munde og Hænder Deel i disse larmende Yttringer. Selvstændighedens Modstandere sadde mestendeels tause i Forventning om hvad der monne komme. Imidlertid forlod Modet ikke Omsen, men han vovede at reise sig midt i denne Bifaldslarm, og foreslog, at Kongevalget skulde udsættes indtil Norges Selvstændighed i det mindste af een Magt var vedtagen, da Nationen i denne Stund var omspændt af saa mange Farer, at intet Valg efter hans Formening for Tiden burde skee. Over denne dristige Yttring og dette djærve Forslag opstod megen Larm i Forsamlingen; men Forslaget forkastedes med stor Pluralitet, den samme, som styrede alle Qvæstioners Udfald af den Natur. Saaledes skredes til Votering. Det faldt i Ankers Lod, som første Repræsentant fra det Distrikt, der havde det første Bogstav i Alphabetet, først at votere. Han gav det bestemte Svar, at Valget efter hans Mening burde udsættes. Men Præsidenten, og med ham Secretairen, gjorde heftige Indsigelser mod at indføre dette Votum. Det var, meente de, allerede under et Møde i April bestemt, at Forsamlingen først skulde opløses, naar Constitutionen var antagen og Konge valgt, og denne Beslutning kunde ikke tilbagekaldes. Det viiste sig nu, hvilken dyb Betydning hiint Forslag af Falsen havde havt, som endog havde undgaaet den skarpsindige Grev Wedels Opmærksomhed, der dengang betragtede Spørgsmaalets Afgjørelse som ligegyldig, idet derved kun antydedes, at naar Forsamlingens Forretninger vare endte, kunde den opløses. Kongevalget, der var indskudt i Forslaget som en Mellemsætning, ansaaes derved bestemt, og en af de vigtigste Qvæstioner, som Forsamlingen havde at afgjøre, kom derved ikke engang under alvorlig Debat; men Forsamlingens Hænder bandtes ved en foreløbig Beslutning. Flere Talere, Falsen, Rambech, Jersin, Dr. Møller, understøttede Kongevalget [1]). Der opstod derefter en mundtlig Strid imellem Præsidenten, Secretairen og Anker, hvori den øvrige Forsamling tog liden Deel, og hvori Anker fremdeles vægrede sig ved Kongevalg, som han troede burde udsættes, fordi Nationen gik store Farer imøde ved at foretage det. Det var i Sandhed for en Deel af Forsamlingen krænkende og tildeels rørende, at være Vidne til denne ærværdige Oldings vaandefulde Kamp mellem sin Overbeviisning og Pluralitetens Mening, men Striden førtes med ulige Vaaben, da Anker ikke var sine Modstandere voxen, og hans Modstandere støttede sig til en forhen tagen Beslutning. Forgjæves anmærkede Grøgaard med Bitterhed, at han ikke kunde ansee sig som fri Mand i en fri Forsamling, naar han ikke kunde handle og votere efter Fornuft og Samvittighed; forgjæves forenede Løvenskiold sig nu med ham i at understøtte Ankers Protest. Man raabte, at man kunde vælge til Konge hvem man vilde, men Kongevalg maatte efter Forsamlingens Beslutning foregaae. Efter en halv Times Ventilationer, som tildeels foregik paa Gulvet ved Ankers Plads mellem de tre ovennævnte Medlemmer, saa Anker sig nødt til Kongevalg og afgav følgende Votum: „Da vi Alle ere uvidende om vor nærværende politiske Stilling i Europa, saa troer jeg det rigtigst og forsigtigst, ikke at stemme for noget Kongevalg i dette Øieblik, men derimod at anholde hos Prindsregenten om, at han indtil Videre vil vedblive Bestyrelsen af Kongeriget Norge, efter den af Rigsforsamlingen sanctionerede Constitution. Efterat denne min Mening var anført til Protokollen [2]), fandt Rigsforsamlingen som Lov, at jeg skulde nævne en Konge, og vælger jeg da naturligviis Prinds Christian Frederik."

Nu gik Voteringen rask fra Haanden uden at blive standset ved Debatter, og mestendeels i Enhvers Votum laa hans politiske Mening. Nogle indhyllede deres Votum i Udtryk, der smigrede Prindsen og ophøiede hans Færd som Norges Regent; Andre gjorde deres Valg uden videre Bemærkninger. Nogle derimod gave tydeligen nok tilkjende, at de nødtwungne foretoge Valget, og kun ifølge den tagne Beslutning,

[1]) See Rigsforsamlingens Forhandlinger II. 6te Hefte, S. 21 ff.
[2]) Den var dog egentligen ikke ført til Protokols, da Præsidenten dertil ei vilde give sit Samtykke.

at Valget skulde foregaae. Til de Sidste hørte vistnok de Mænd, omtrent 30 i Tallet, som gjennem hele Mødet havde hyldet de samme politiske Anskuelser; men neppe 20 udtrykte denne deres Mening tydeligen i deres Votum. De Øvrige skode rimeligviis i et saadant Forhold til Prindsen, at de ved denne Leilighed ikke vilde fremtræde som hans Opponenter. — Oftedahls Votum forekom Forfatteren et af de simpleste og bedste; det lød saaledes: „Den Krone, som det selvstændige Norge nu har at give, er jeg overbeviist om, at Stavanger Amt ikke tilbyder Nogen heller end Prinds Christian Frederik. Dette er ogsaa min individuelle Mening, og derfor tilbyder jeg den herved paa mine Comitenters Vegne." Forfatterens Votum lød: „Da Kongevalg efter de fleste Stemmer i Rigsforsamlingen skal finde Sted, vælger jeg Prinds Christian Frederik til Konge." — Saaledes blev vel Christian Frederik paa en Maade eenstemmigen valgt, og den skjulte Hensigt af en foregaaende Votering opnaaet; men deres Navne, som ikke vilde noget Kongevalg for Tiden, staae tydeligen nok indførte i Rigsforsamlingens Protokol.

Efterat Voteringen var foregaaet, reiste Præsidenten, Sverdrup, sig og tiltalte Forsamlingen med de Ord: „Reist er altsaa inden Norges Enemærke Norges gamle Kongestol, som Adelstener og Sverrer beklædte, og hvorfra de med Viisdom og Kraft styrede gamle Norge. At den Viisdom og Kraft, der prydede hine vort Hedenolds store Konger, ogsaa maa besjæle den Fyrste, vi, Norges frie Mænd, overeensstemmende med hele Folkets Ønske, af Taknemmelighed og Erkjendtlighed i Dag eenstemmigen have valgt, er et Ønske, som sikkerligen enhver Norges ægte Søn med mig nærer. Gud bevare gamle Norge!" — Det sidste Udraab gjentoges af den hele Forsamling. Efter Præsidentens Forslag bestemtes, at en Deputation skulde udvælges for at tilkjendegive Prindsen i ærbødige Udtryk Forsamlingens Beslutning, og det blev Præsidenten overladt at vælge denne, hvis Antal bestemtes til 18 Medlemmer. Saa vis var Præsidenten i sin Sag i Henseende til Kongevalget, at han havde færdig en Adresse til den valgte Konge, skrevet paa stort Velinpapiir, som han havde medbragt i Forsamlingen. Den lød saaledes:

„Vi undertegnede Norges Repræsentanter gjøre hermed vitterligt: At vi, overeensstemmende med Folkets Ønske og Deres Kongelige Høiheds Opfordring, have, i Følge de os meddeelte Fuldmagter, forenet os om at forfatte en Grundlov for Kongeriget Norge, saaledes som vi efter bedste Skjønnende eragtede samme at være Riget tjenligst. Vi have til den Ende søgt at fordele den souveraine Magt saaledes, at Lovgivningen nedlægges i Folkets, og den udøvende Magt i Kongens Haand. — Efterat have udarbeidet denne Grundlov, blev det os en kjær Pligt at vælge en Konge, der ved sin vise og kraftfulde Styrelse kunde betrygge og haandhæve Rigets Sikkerhed, Held og Hæder. — Det kunde ikke være tvivlsomt for det norske Folks Repræsentanter, hvem de skulde udkaare til denne høie og vigtige Post. Tillid, Taknemmelighed og Kjærlighed opfordrede os ligemeget til at fæste vore Øine paa Deres Kongelige Høihed. De kom til os i Farens og Nodens Stund; De tænkte og virkede med utrættelig Iver for vort Fædrelands Tarv; De knyttede Deres Skjebne uadskillelig til vor, og De har som Landets Regent viist ligesaa megen Agtelse for Folkets Rettigheder, som Nidkjærhed for dets Lykke og Hæder. — Vi ere forvissede om at have opfyldt det norske Folks Ønske og Villie, ved i Dag at udvælge Dem til Norges Konge; og idet vi fremlægge denne Rigets Grundlov for Deres Kongelige Høihed, glæde vi os i det Haab, at den maa findes Deres Bifald værdig, og at De vil modtage en Krone, som frivilligen rækkes Dem af et frit Folk.

I Rigsforsamlingen paa Eidsvold, den 17de Mai 1814.

Efter Forsamlingens Beslutning undertegnet paa samtlige Repræsentanters Vegne af

G. Sverdrup, p. t. Præsident. — Motzfeldt, p. t. Vicepræsident. — Christie, Sekretair."

Deputationen, som skulde overbringe Adressen og efter Forsamlingens Beslutning udnævnedes af Præsidenten, bestod af Følgende: Af Agershuus Stift: Anker, Eid-

bern, Hount og Lysgaard. Af Bergens Stift: Holck, Koren, Rolfsen og Brynild Gjerager. Af Trondhjems Stift: Rogert, Heidmann, Darre og Forseth. Af Christiansands Stift: Ostedahl, Mørch, Rød og Ole Tveten, samt af Sødefensionen Commandeur Fabricius og Matros Even Thorsen. — Deputationen [1]) forfoiede sig strax til Prindsens Gemak. Prindsen var ligesaa forberedt paa dette Tilbud, som Præsidenten havde været paa Kongevalget. Han havde forfattet sit Svar skriftlig og oplæste det for Deputationen. Det lød saaledes:

„Denne Dag er en af de vigtigste i Norges Aarbøger. Det Værk er fuldendt, som skal grundfæste det norske Folks Held. Constitutionen er et Palladium for Folkets Frihed, som selv Uretfærdighed og Vold ei ustraffet skal antaste. — Denne Dag er den hæderligste for mig; thi Nationens Tillid kalder mig og min Æt til at haandhæve denne Grundlov paa Norges Throne. Dømmer selv om de Folelser, som nødvendig maa opfylde mit Sind, og tilsteder mig nogen Tid til modent Overlæg, efter hvilken jeg skal meddele Rigsforsamlingen mit Svar. Naar jeg følger Rigsforsamlingens yttrede Villie, skeer det ene fordi hellig Pligt imod det norske Folk byder det, og jeg veed, at det altid staaer i Guds Haand, om mine redelige Bestræbelser skal krones med Held, eller om det skal vorde min skjønne Lod, selv i Døden at opoffre mig for Fædrelandets Frihed og Selvstændighed. Jeg beder Dem at tilkjendegive Rigsforsamlingen min Høiagtelse og Erkjendtlighed, og at underrette Sammes Medlemmer om, at jeg paa Torsdag den 19, om Formiddagen Kl. 11, agter høitideligen at slutte Rigsforsamlingen."

Dette Svar blev skriftligen faa Minuter efter Deputationens Tilbagekomst indleveret til Præsidenten. Om Udfaldet af Prindsens Beslutning var ikke mindste Tvivl i Forsamlingen, da alle Forberedelser til Høitideligheden vare gjorte, og Professor Leganger endog tilsagt at foranstalte Gudstjeneste, og den 19de holde en Præken, passende til Kongevalget. Denne korte Frist skjænkedes saaledes kun Anstanden, og behovedes for at fuldende Forberedelserne.

Da denne Akt var forbi, forlode Medlemmerne Salen, og samlede sig i Grupper deels i Vestibulen, deels paa fri Mark, og meddeelte hverandre deres Tanker i Anledning af Dagens Beslutning, og det var naturligt, at der i fortrolige Samtaler fældedes forskjellige Domme om det Skridt, som var foretaget. Forfatteren stødte paa forskjellige Repræsentanter, der med stor Iver havde drevet paa, at Kongevalget strax skulde foretages, og hos hvem der nu opstod Betænkeligheder med Hensyn til Følgerne. Der var en støiende Mumlen imellem Medlemmerne, men uden bitter Hentydning til det Passerede. Den sidste Akt havde beroliget alle Gemytter; thi Sagen var endeligen afgjort. Det gik som saa ofte, at de, der befandt sig i den slagne Opposition, vare mere rolige og tilfredse med deres Modstandsfærd end de, der havde seiret paa en Bane, der truede Fædrelandet med store Farer for Fremtiden. I Forsalen traf Forfatteren Etatsraad Rogert, som formedelst Sygelighed og Ulyst til at blande sig i larmende Debatter liden Deel havde taget i Forhandlingerne, men som Forfatteren under dette Møde fortroligen havde nærmet sig, fordi de havde samme Anskuelser om Fædrelandets politiske Forhold. Paa Forfatterens Spørgsmaal, hvad han syntes om Dagens Forhandlinger, svarede han: „Ja vi have valgt Konge, men denne Herlighed varer kun kort; om 2 à 3 Maaneder er den Glæde forbi." — Altfor sandt blev dette Varselsord [2]).

Den 18de Mai var atter en af Forsamlingens urolige og ubehagelige Dage. Repræsentanterne vare forsamlede i Rigssalen for at underskrive Constitutionsakten,

---

[1]) [Deputationen anførtes af Præsidenterne og Secretairen. Formodentlig var altsaa Sverdrup dens Ordfører. Rigsforf. Forhandl. II. 6 H. S. 54.]

[2]) Om Eftermiddagen foregik den Scene mellem tvende Repræsentanter, hvortil Wergeland hentyder i Fortrol. Breve S. 143. Den var den Eneste af det Slags og opvakte stor Harme hos den største Deel af Forsamlingen over et uforskyldt Angreb

og da dette var skeet, fremstod Petersen og erklærede, hvorlunde han følte sig fornærmet ved adskillige Udtryk, som Wergeland i en Tale den 12te April havde brugt. Petersen havde stor Agtelse i Forsamlingen som retskaffen og dygtig Officier, en fleersidig dannet Mand og varm Fædrelandsven. Men han var derhos af et pirreligt Sind, var paa Eidsvold sygelig og havde hidtil taget saare liden Deel i Forhandlingerne [1]). Wergeland havde nemlig paa hiin Dag, for 5 Uger siden, talt om „den døende Selvstændighed og Nationens skuffede Tillid til Forsamlingen;“ og Petersen paastod, at Wergeland burde kalde disse Udtryk tilbage. Der reiste sig nu Flere ved Siden af Anklageren og erklærede sig enig med ham deri, at Wergeland burde kaldes til Regnskab for disse Udtryk, og paalægges at tage dem tilbage. Tilfældigviis var Wergeland selv ikke tilstede, og der blev nu Spørgsmaal om at hente ham, for at den ham tiltænkte Ydmygelsesakt kunde blive udført. Saavidt erindres var det Bonden Elling Valbø, som af Præsidenten anmodedes om at formaae Wergeland til at indfinde sig i Rigsforsamlingen [2]). Kort efter kom virkelig Wergeland, som opholdt sig i den lille Lund, der grændser til Eidsvolds Hovedbygning, tilstede. Han var bleg og syntes forundret over denne uventede Indkevning. Petersens Motion blev atter oplæst og understøttet af Christie. Med en Fatning, som man under saadanne Omstændigheder neppe kunde vente, og som beroligede hans Venner, der i høi Grad harmedes over denne i deres Øine uparlamentariske Adfærd, begyndte Wergeland sit Forsvar: „Han vidste ikke, sagde han, hvorvidt et Medlem enten i denne eller nogen anden Parlamentforsamling kunde, overeensstemmende med Reglement og Vedtægt, kaldes til Regnskab for Udtryk, som han havde brugt for saa lang Tid tilbage, og hvorved han kun frimodigen havde udtalt sin Mening om den Sag, der var forelagt til Undersøgelse, uden ringeste Hensigt at ville fornærme noget Individ.“ Men han vilde ikke benytte denne sin Ret som Repræsentant til at neddysse den gjorte Anklage, men forsvare sig mod det uforskyldte Angreb. Dersom han havde udtrykt sig med Varme, saa var det en Følge af hans Interesse for den omhandlede Gjenstand, og hans Følelse for Fædrelandets vigtige Anliggender, og han troede, at de Krænkelser, som han derved kunde have tilføiet Nogen i Forsamlingen, ikke kunde sammenlignes med dem, som han selv i lignende Diskussioner maatte taale. Dersom han havde fornærmet Nogen, var han villig til at staae den Fornærmede til Ansvar, men kun for sine rette Dommere [3]).“ Præsidenten forenede sig nu med Wergelands Angribere, krævede ham til Regnskab for hvad han havde sagt om Eidsvoldforsamlingen, og paastod, at da Rigsforsamlingen havde eenstemmigen erklæret Wergeland for at have forbrudt sig mod den, burde han ogsaa kalde de paaankede Udtryk tilbage. „Altsaa endte Præsidenten, har Forsamlingen bestemt, at Wergeland skal kalde de paaankede Udtryk tilbage.“ Da reiste Forfatteren sig og erklærede: „Ikke hele Forsamlingen, Hr. Præsident! jeg erklærer høit, at jeg ikke føler mig fornærmet ved Wergelands Udtryk.“ — „Ikke heller jeg“ —

---

mod en anseet Repræsentant. Striden kan visseligen ikke give Ophavsmanden nogen behagelig Erindring. Forfatteren græmmede sig dobbelt derover, fordi hans Forsøg paa at bringe Fornærmeren til en passende Afgjørelse mislykkedes, endskjønt Stn den strax efter Mødets Opløsning bilagdes, og blev uden Følger.

1) Det er ikke Forfatterens Hensigt at kaste en Skygge paa denne værdige Officiers Minde, hvis Færd ved denne Leilighed, endskjønt vistnok uparlamentarisk, maa udledes af hans til Ømfindtlighed grændsende Fædrelandssind. Denne Varme havde han lagt for Dagen ved en anden Leilighed, idet han med stor Vanskelighed afholdtes fra at kræve Præsident Kaas til Regnskab for hans Adfærd mod Christian August i det Frederikshaldske Gilde.

2) Dette skal han have gjort paa den Maade, at han opfordrede Wergeland at indfinde sig i Forsamlingen „for at rette for sig.“

3) Saavidt Forfatteren erindrer, og i Følge hans Bemærkninger i sin Dagbog, var Gangen i Wergelands Forsvar den, som han angiver i „Fortrolige Breve,“ S. 134—143.

ljenlød nu et fleerstemmigt Raab i Forsamlingen, og Forfatteren troede at finde, at flere forenede sig i denne Protest, end den Minoritet, som deelte politiske Anskuelser med hverandre. Grøgaard reiste sig og sagde, at naar man vilde ville Udtryk ud af Fleres Taler, kunde man finde større Bitterhed mod enkelte Medlemmer af Forsamlingen end den, som Wergeland havde betjent sig af. Det Samme erklærede Forfatteren og tilføiede, at han havde taalt disse Krænkelser med Taalmodighed som en Følge af den Stilling, hvori Repræsentanterne befandt sig. Der blev nu megen Larm i Forsamlingen, megen Snakken i Munden paa hverandre, indtil Striden afgjordes ved den humane Motzfeldts Mellemkomst. Han yttrede, at da Wergeland havde erklæret, at det ikke var hans Hensigt at fornærme Nogen, saa burde dette antages for Fyldest. Præsidenten fandt det nu raadeligst at tage sit Forslag tilbage og neddysse Sagen med den Yttring, at Forhandlingerne burde endes venskabeligen. Den Ydmygelse, som var Wergeland tiltænkt, bortfaldt saaledes, men Oppositionens Uvillie over dette Forslag tiltog alt meer og meer, og aldrig veed Forfatteren at have under sin hele Storthingsfærd følt sig i en stærkere Sindsbevægelse end ved denne Leilighed. I denne Krænkelse, som var tiltænkt en Meningsfrænde, laa Erindringen om en Række af haanlige Talemaader og krænkende Anklage for et upatriotisk Sindelag, som den lille tætsluttede Skare, der vovede at tvivle om Hensigtsmæssigheden af den af Prindsen og Pluraliteten af Forsamlingen valgte Politik, havde maattet taale. Wedel og Løvenskiold vare den Dag ikke tilstede i Forsamlingen formedelst Upasselighed, men da den Adfærd, som var viist mod Wergeland i Thinget, blev dem fortalt, deelte de deres Venners Harme derover.

Da Larmen i Forsamlingen havde sat sig, og der ingen Tale mere blev om de mod Wergeland fremførte Anker og Trudsler, gik han op til Præsidenten for at indlevere et Dokument til Protokollen. Paa denne korte Vandring gik Flere af Wergelands Venner, hvoriblandt Forfatteren, ham imøde og bevidnede ham deres Deeltagelse. Men den bittre Følelse, som hiin krænkende Adfærd forvoldte ham, søgte han i Ensomhed at blive Herre over. Han forlod derfor Forsamlingen, og indsluttede sig i et Sideværelse. Mødet hævedes under støiende Bevægelser, der fortsattes nede i Vestibulen, men med Sandhed kan det siges, at der sporedes i Almindelighed mere Misnøie end Tilfredshed med det mod Wergeland gjorte Angreb. Minoriteten havde ogsaa omsider vundet en lille Seir, som dog ingen Indflydelse kunde have paa Hovedsagen.

Den 19de Mai skulde Kronen sættes paa Selvstændighedsværket. Prindsens Erklæring om Kongevalget modtages, og den høitidelige Akt feires ved foranstaltede Ceremonier, Kirkegang og alle Festers muntre Ende, et festligt Maaltid. Da Medlemmerne mødtes om Formiddagen i Vestibulen, sporedes tydeligen Virkningen af Forsvaret for Wergeland. Flere af Selvstændighedens varme Forfægtere, som i deres Taler ikke havde sparet Oppositionspartiet, vare i Dag beskjæftigede med at nærme sig Flere af dettes Medlemmer, og tildeels søge at formilde Indtrykket af disse Sigtelser. Nogle af disse, som fortroligen omgikkes hverandre paa Eidsvold, havde flere Scener af den Art at meddele hverandre. Saaledes kaldte Foged, senere Amtmand, Collett Sorenskriver Blom, med hvem han stedse havde staaet i den venskabeligste Forbindelse, tilside, og bad, at de maatte skilles ad som Venner. Til Grev Wedel nærmede sig Flere og bevidnede ham deres Agtelse. Professor Sverdrup yttrede for Forfatteren sit Haab om, at de fremdeles maatte være Venner som tilforn, og Forfatteren ilede at give en Mand denne Forsikkring, for hvem han følte dyb Agtelse og Venskab. Kun den foregaaende Dags Scene havde Begge at glemme; for Resten vexlede de intet uvenligt Ord med hinanden paa Eidsvold. Rein kaldte Forfatteren tilside og erklærede ham, at han ingenlunde havde sigtet til ham i sin Tale, og tilføiede venligen, at han var overbeviist om hans Retskaffenhed og Fædrelandssind, som han ved andre Leiligheder havde lært at kjende. Det kostede i Sandhed Forfatteren Intet at give denne Hædersmand et forsonende Haandtryk. Rein talede iøvrigt om

Rattevandringer, som af Oppositionspartiet vare foretagne for at hverve Stemmer, og det var vanskeligt at overbevise ham om, at han i denne Henseende var ført bag Lyset. Yttringer af den Art lagde noksom for Dagen, at begge de store politiske Partier ikke skjænkede hinanden Noget med Hensyn til Anklage og Mistanke.

Klokken 11 mødte hele Rigsforsamlingen i sin bedste Stads i Forhandlingssalen, og den venlige Vaardag, en af de blideste i denne vakkre Aarstid, syntes at smile til Dagens Høitid. Der blev udvalgt en Deputation for at modtage Prindsen, som havde ladet Forsamlingen underrette om, at han ikke vægrede sig ved at modtage Norges Krone, og Deputationen bestod af de samme Medlemmer, som havde overleveret ham Beslutningen om Kongevalget. Disse modtoge ham ved Trappen, og gik foran ham ind i Salen. Med Prindsen fulgte Regjeringsraadet, tvende Bisper, tvende Stiftamtmænd, og flere Embedsmænd tilligemed hans Adjutantstab. Forsamlingens Medlemmer bleve paa deres Pladse, men reiste sig, da Prindsen treen ind i Salen. Denne havde i Dag faaet en ny Prydelse for at forherlige Dagens Høitid. Christian den Fjerdes føromtalte Portrait var borttaget, og i dets Sted var ophængt et Maleri af Capitain Munch, der forestillede Prindsens unge Søn — der dengang var i Børnealderen — i Legemsstørrelse, legende med en Fjærbolt[1]). Prindsen tog sit Sæde paa en Stol, som var anbragt for ham øverst oppe i Salen, og da han satte sig, fulgte Rigsforsamlingen hans Exempel, men hans Suite blev staaende om ham. Han holdt nu følgende Tale:

„Nordmænd! Det høie Kald, hvortil Medborgeres Tillid udkaarede Eder, er fuldbyrdet. Norges Statsforfatning er grundlagt; Nationen har gjennem Eder, sine udvalgte Mænd, haandhævet sine Rettigheder, befæstet dem for Fremtiden, og ved en viis Fordeling af Magten sikkret Borgerfrihed og den Orden i Staten, som den udøvende Magt er pligtig og formaaende at vedligeholde. — Den for andre Stater dyrekjøbte Erfaring har lært det norske Folks Repræsentanter i lige Grad at vogte Regjeringsformen for Despotismens Kjendemærker og for Folkeregjeringens Misbrug. — Dette gamle Kongerige forlanger en Konge, men han skulde i Formen ligesaalidet som i Gjerningen være Despot; — Nei! Sit Folks første Ven og Fader bør han være. Dette venter Nationen at finde i mig, og dens Tillid er for mig et helligt Kald til, uagtet de Farer og den Møie, der vente mig, ganske at opoffre mig for Norges Held og Hæder. Med disse redelige Hensigter, og styrket ved Tro paa Gud den Almægtiges Bistand, haaber jeg at svare til denne Nationens Forventning. Jeg antager Norges Krone som en Gave af et oprigtigt og trofast Folk, et Pant paa dets Kjærlighed for mig og min Kongelige Æt.

„Jeg lover og sværger at ville regjere Kongeriget Norge i Overeensstemmelse med dets Constitution og Love; Saa sandt hjælpe mig Gud og hans hellige Ord.“

„Min store Forgjængers, Fjerde Christians, Aand følge mig i al min Gjerning! Han var det norske Folks gode Konge og Fader. Hans Mønster skal tidligen indpræntes i min elskede Søns Hjerte, og Folkets Kjærlighed skal gaae i Arv til ham: thi han skal lære at agte denne Arv høiere end Kronens Glands. — Og nu Norges udvalgte Mænd, dets troe Sønner! besværger den Grundlov for det selvstændige Norge, som vi troligen ville haandhæve og forsvare! — Hellig er den aflagte Eed! Du høre og velsigne den Gud! — Endnu staaer tilbage at meddele Rigsforsamlingen, hvad jeg seer mig i Stand til, angaaende Rigets politiske Stilling — en Meddelelse, jeg gjerne havde ønsket at kunne give samme, førend Kronen overdroges mig, men dette Ønskes Opfyldelse er bleven mig nægtet ved Udeblivelsen af Indberetningen fra de betroede Personer, som jeg har affendt til England og de allierede Fyrster; og paa svenske Tidender bør jeg ei bygge nogensomhelst Gisning eller For-

[1]) Munch havde ført dette Maleri med stor Bekostning med sig til Lands fra Kjøbenhavn, men ved en Forglemmelse af den nye Konge og Forsømmelse af hans Omgivelse fik Munch, efter sit eget Udsagn, derfor ingen Betaling.

ventning. Imidlertid er ingen Fiendtlighed udøvet eller nogen Krigserklæring af nogen Magt udstedt imod Norge. Kongen af Sverige har under 12te April erklæret Norges Kyster i Blokadetilstand, og lader udstede Kaperbreve for at opbringe alle til og fra Norge seilende Skibe; nogle Skibe ere opbragte til svenske Havne, hvorimod ogsaa trende svenske Kapere ere indbragte af norske Krydsere. Under vore Briggers Beskyttelse have betydelige Kornforraad, til Beløb af omtrent 150,000 Tønder, naaet vore Havne, og man tør saaledes med Taknemlighed mod Forsynet ansee de fleste af Rigets Egne sikkrede mod Hungersnød. — Angaaende Forholdet med Danmark seer jeg mig istand til at forelægge Rigsforsamlingen nogle oplysende Aktstykker, i hvilke jeg ønsker, at den fra min Side maatte finde det norske Folks Værdighed iagttaget, tilligemed hvad jeg til denne Dag skylder en høit elsket Frænde og et trofast Folk, hvilket Folk, selv efter Fraskillelsen fra Norge, viser, at det ønsker at bistaae det norske Folk af yderste Evne, og som derfor har Fordring paa enhver retsindig Nordmands Høiagtelse og Erkjendtlighed. — Saaledes sluttes Rigsforsamlingens Forhandlinger. Dog ville Præsidenterne og øvrige Embedsmænd fungere indtil Protokollerne med videre ere underskrevne. Drager hjem, Medborgere! med den lønnende Overbeviisning, at Enhver har handlet med det Fædrelandssind, som besjæler ham, og at Folket med Tilfredshed vil erkjende, at Rigsforsamlingen har viist sig dets Tillid værdig, idet den har hævdet Nationens Ære og beredt dens Fremtids Vel. Hertil ville Gud lægge sin bedste Velsignelse, om hvilken vi i Dag samlede i Herrens Tempel ville anraabe den Almægtige!" [1]).

Da Prindsen berørte sit Haab om at kunne svare til Nationens Forventninger, skjælvede hans Stemme, hans Ansigt var blegt, og hans hele Væsen viiste en dyb Bevægelse, ligesom der neppe var Nogen i Forsamlingen, der jo deelte denne med ham. Tanken om hvad der kunde blive Følgen af disse store og djærve Beslutninger, og om de blodige Optrin, som kunde forestaae under den ulige Kamp for Selvstændigheden mod det europæiske Forbunds erklærede Bestemmelse, stemte Forfatterens og visseligen en stor Deel af Forsamlingens Sind til den dybeste Vemod. Rigsforsamlingen og alle Tilstedeværende aflagde nu Eden, og svore Constitutionen og Kongen Lydighed, — en Scene, der baade var høitidelig og rørende. Det norske Flag vajede udenfor Salens Vinduer, og 3 Gange 27 Skud skraldede i Fjeldene. Kongen forlod derpaa Salen, ledsaget af et almindeligt: „Kongen leve!" og i samme Procession, hvormed han var indtraadt i den.

Forsamlingen blev indbuden til en stor Cour, som bestod deri, at saamange af dens Medlemmer, der kunde rummes, proppede sig sammen i Prindsens snevre Værelse; Resten blev staaende udenfor i Vestibulen. Den nyvalgte Konge kom ind og yttrede med den venligste Tone, at han ønskede at kunne tale med Enhver af Forsamlingens Medlemmer, men Tiden tillod ham kun at bevidne den hele Forsamling sin Agtelse, og at han blot da kunde føle sig lykkelig, naar de, som Folkets Repræsentanter, vare det. Denne Tiltale blev modtagen med et almindeligt Hurraraab. Enkelte Klap neddyssedes, da denne Hyldingsmaade, der saa ofte upassende anbringes under Udbrud af høitidelige Følelser, med Grund ved denne Leilighed især ansaaes for at være paa det urette Sted. Under disse Glædesyttringer viiste sig ingen Dissonantser; der var Ingen, som tænkte paa nogen Meningsforskjel. Loddet var kastet, Kongen var valgt, al Meningsstrid var hævet, og ethvert Medlem forenede sig i det almindelige, oprigtige og fromme Ønske, at den tagne Beslutning maatte bringe Held og Velsignelse over et elsket Fædreland. De forskjellige Partier havde, om ikke ved Ord, saa ved Stemmegivning, udtalt deres Mening om Landets politiske Forhold, og nu bøiede Alle sig under de fleste Stemmers Villie. Forfatteren følte en Rolighed i sin

[1]) De af Statssekretæren i dette Møde oplæste Dokumenter findes i Rigsforsaml. Forhandl. II. 6te H. S. 72 ff.

Sindsstemning, som havde været ham fremmed under hans hele Ophold paa Eidsvold. Vistnok kastede han et frygtsomt Øie til den uvisse Fremtid; men Nationen havde selv valgt sin Skjebne, og hver retfindig Nordmand maatte føle sig forpligtet til at bidrage sin Skjærv til den heldigste Udførelse af den tagne Beslutning. Det var, som ovenfor bemærket, som om begge Partier havde skiftet Rolle; Ængstelsen var nu paa Selvstændighedsmændenes Side. Mange blandt dem forfærdedes over deres egen Gjerning; Roligheden var paa Tvivlernes Side; de havde ingen Deel i den dristige Beslutning, men de glede med den seirende Menings rivende Strøm. Men denne Stemning var som et Nærmelsesmiddel til at forsone Gemytterne. I Fred og Enighed blandede sig de forskjellige politiske Partier mellem hinanden.

Efter denne Cour forføiede Kongen, hans Raad og Suite, saavelsom hele Rigsforsamlingen sig til Kirke, hvor en høitidelig Gudstjeneste, svarende til Dagens Fest, den christelige i Anledning af Christi Himmelfart, og den borgerlige i Anledning af Norges nysreiste Trone, var forberedt. Aldrig har vel en Procession i en simplere Skikkelse uden Bram og Ceremoni fundet Sted ved et høitideligt Kongevalg. De Fleste jumpede afsted paa simple Bondekjærrer, eller rede paa magre Rosinanter, der, udpiinte af en langvarig Eftervinters Fodermangel, neppe kunde slæbe sig afsted. Andre, hvoriblandt Forfatteren, gik paa deres Fod, og der fandt ingen ceremoniel Orden Sted i den lange Række. Den nyvalgte Konge selv kjørte i en simpel aaben Phaeton, forspændt med ulige farvede Heste, og ingen udvortes Pragt bebudede den kongelige Færd uden den lille Skare af ridende Jægere, som omringede Vognen. Ceremoniens Simpelhed var et Billede paa den Trone, som Norges Konge havde besteget, og den besynderlige Blanding af alle Klasser, uden udvortes Spor af Standsforskjel, var en Afbildning af den Ringeagt for disse Fortrin, som er den norske Forfatnings Særkjende, og en Gave af Naturen og indvortes Statsforhold. En mild Sol smilede paa denne vakkre Vaardag til Forsamlingen, men Vinteren bar endnu sine Spor i de af Tellegrope gyngende Veie.

Da Kongen var kommen til Kirke, blev han modtagen af Regjeringsraadet og andre Embedsmænd, som ledsagede han ind i Kirken. Forsamlingen bestod ikke alene af de Personer, der efter deres Stilling og Kald deeltoge i Dagens Høitid, men og af en stor Skare af Omegnens Beboere, der vare stimlede til Kirke. Kongen hilsede venligen den hele Mængde med de Ord: „Himlen smiler til os i Dag." Professor Leganger var atter Dagens Taler, og det maatte ventes, at den Præken, han holdt, strømmede over af Priis og Smiger til den nyvalgte KongesÆre, og kunde saaledes ikke tækkes alle Tilhørere. Der vare visseligen faa Høitidstalere i de Dage, som ikke istemte disse Toner, og de maatte naturligviis stige høiest der, hvor Kroningen ligesom foregik[1]). Efter Prækenen var hele Selskabet indbuden til en Dejeuner i Præstegaarden. Det var formodentligen en Erkjendlighed for det Offer, som var lagt paa Præstens Alter af Forsamlingen ved dens første Kirkebesøg. Anretningen var foranstaltet i Haven, hvor lange Borde vare opstillede. Men ved Gilder af den Art, endskjønt foranstaltede af en venlig og gjæstfri Opmærksomhed, er der ofte kun lidt Tale om Nydelse; denne faldt kun i deres Lod, som kunde puffe sig frem til de dækkede Borde, og Mange gik derfra med tørre Munde. — I en blandet uordentlig Brimmel vendte den hele Skare uden Ceremoni tilbage til Eidsvold, og Høitideligheden var endt. Storthinget gik til sit sædvanlige Spisebord, som den Dag udmærkede sig ved fire Anretninger og en bedre tillavet Spise, der imidlertid vædedes med slet Madera. Kongens Skaal blev drukken med stor Enthusiasme og under bestandige Hurraraab, og efter dette kom Hans Majestæt selv ind fra det Værelse, hvor han spiiste, takkede Forsamlingen for dens Hengivenhed og forsikkrede den om sin Agtelse.

---

[1]) Forfatteren var Grev Wedels Sidemand i Kirken, og da Prædikanten salvede den nye Konge „med overflødig Salve", hviskede Greven: „Buk Dem, ellers falder Smørelsen ned i Hovedet paa os."

Præsidenten henvendte igjen nogle Takfigelsesord til Kongen, som derpaa vendte tilbage, ledsaget af Glædesyttringer og Hurraraab. Før Adskillelsen tilkjendegav Præsidenten Forsamlingen, at den i Morgen for sidste Gang havde at møde i den store Sal, for at underskrive Protokollen, og derefter opløses.

Denne høitidelige Dags Munterhed forstyrredes dog ogsaa et Dieblik ved en Mellemscene, som indtraf paa Kirkegaarden og paa Veien derfra. Regjeringsraad Tank havde i Falsens og en stor Mængde Tilhøreres Nærværelse ved Kirken i Dag erklæret, at Rigsforsamlingen havde paadraget sig et stort Ansvar ved at garantere Statens Gjæld og dens fremtidige Behov af Bankosedler indtil Marts 1815 til en Cours af 375, og at ikke 20 Aars Fred kunde gjøre denne Vildfarelse god igjen. Han tilføiede, at han af den Aarsag agtede at tage sin Afsked som Regjeringsraad[1]). Hans Udladelser vare meget heftige og, fremførte i en stor Almues Nærværelse, ingenlunde vel overlagte. Nogle af Repræsentanterne opsøgte derfor Præsidenten Sverdrup, for at formaae ham til at stille Tank tilrette. Men da Sverdrup var hos Prindsen, henvendte Kammerherre Petersen, som især harmedes over Tanks Udtryk, sig til Vicepræsidenten Motzfeldt, for at han skulde tage sig af Sagen. Det skede; men Tank modtog Motzfeldts Mægling med saa megen Heftighed, at han ei videre vilde have med Sagen at gjøre. Paa Hjemveien fra Kirken blev der en heftig Scene mellem Sverdrup og Tank[2]), hvori Falsen ogsaa tog Deel. Der taltes endog om at indstevne Tank for Rigsforsamlingen; men Flere blandt Medlemmerne bleve enige om at forhindre en saa ubehagelig Forlængelse af Forretningerne. Saa vidt kom det heller ikke, da en Forsoning mellem Tank og Sverdrup senere fandt Sted.

Det sidste Møde i Rigsforsamlingen den 20de Mai var i høi Grad tilfredsstillende. Der var ikke Tale om nogen politisk Meningsforskjel; Alle rakte hverandre Haanden til den venligste Afsked. Dertil bidrog meget et Forslag fra den blide og kjærligsindede Commandeur Fabricius, der ingensinde havde yttret et uvenligt Ord mod sine Kollegaer, eller misforstaaet noget Medlem formedelst forskjellige Anskuelser, og nu foreslog, at hele Forsamlingen skulde bortkaste alt Uenighedsstof, og i en Broderkjæde med sammenslyngede Arme ligesom forene den hele Forsamling i en eneste Person. Dette skede, og der var neppe Een i Forsamlingen, som jo med oprigtig Forsonlighed og bevæget Hjerte tog Deel i denne Afskedsscene. Saaledes opløstes en Forsamling i Fred og Enighed, under hvis Forhandlinger den største Meningsforskjel og de uroligste Gjæringer havde fundet Sted. Men det fælles Ønske, som næredes varmt og oprigtigt i de Tilstedeværendes Barm, at fremme Fædrelandets sande Gavn, lettede Arbeidet, skjønt Veien til dette fælles Maal gik i forskjellige Retninger. Den øvrige Deel af Dagen anvendtes til en munter Forberedelse til Afreisen. Man havde en kjærlig Afsked at tage med Venner, som under samme politiske Fane havde deelt Rigsdagens Sorger med hverandre, og et venligt Ord at sige dem, der bortfjernedes under Mødet formedelst Meningsforskjel, og nu skiltes ad med et forsonligt Sindelag. Aldrig har Forfatteren deeltaget i nogen offentlig Forretning, som hos ham har efterladt høitideligere Erindringer end Mødet paa Eidsvold; og han har ikke betalt disse for dyrt med de Ængstelser og Bekymringer, som han der oplevede. Han forlod Eidsvold med en rolig Sindsstemning med Hensyn til sin Færd som Repræsentant, og vendte hjem til sin Familie og sine Sysler, beredt paa at gaae de Farer i Møde, som den store Beslutning maatte fremkalde, og i denne Henseende laa i Sandhed en kummerfuld Sommer for ham.

Forend Forfatteren forlod Eidsvold den 21de Mai, søgte han Audience hos den

[1]) Hen paa Sommeren tog han virkelig sin Afsked, men efter en almindelig Mening af andre Aarsager.

[2]) Da Garantispørgsmaalet senere hen paa Storthinget 1815 blev omhandlet, henskjød Tank, som ogsaa dengang var en af Garantiens ivrigste Modstandere, sig under den Slags Protest, han paa Eidsvold imod den havde fremført.

nyvalgte Konge, og udbad sig Tilladelse til at maatte reise lige til sit Hjem, uden at tage Deel i de Høitideligheder ved Kongens Indtog i Christiania, som vare en Følge af Kongevalget. Der var vel i denne Henseende Intet foranstaltet fra høiere Steder, og ingen Tvang var Medlemmerne af Rigsforsamlingen paalagt, men Forfatteren maatte frygte for at blive misforstaaet, naar han ligesom listede sig bort fra Forsamlingen uden at deeltage i de Glædesyttringer, hvormed den nye Konge hilsedes i Hovedstaden. Tillige benyttede han denne Leilighed til at erfare Kongens Forhaabninger med Hensyn til Landets udvortes Stilling, og fremdeles henvende hans Opmærksomhed paa Landets Nød og Farer. Kongen viiste sig særdeles naadig, og var tilsyneladende glad i hvad der i Rigsforsamlingen var bleven udrettet. Han yttrede sin store Tilfredshed med Grundloven, som han ansaa for et i alle Henseender fuldkomment Værk, der fulgte Middelveien imellem Despoti og Demokrati. Men med Bedrøvelse erfoer Forfatteren tillige i denne Samtale, at Kongen havde urigtige Begreber om Landets Tilstand. Han paastod, at Landet var forsynet med Korn for et heelt Aar, og forgjæves forsikkrede Forfatteren ham om, at dette var saa langt fra at være Tilfældet, at der allerede nu sporedes Mangel paa Brød og Sædekorn. Kongen paastod nu, som oftere forhen, at Nationens Stemme, som ubetinget afskyede enhver Forbindelse med Sverige, gjorde ham det til Pligt at forsvare Norges Selvstændighed til det Yderste. Da Loddet nu var kastet, var derimod ingen videre Indvending at gjøre. Forfatteren udbad sig alene Tilladelse til at overlevere Hans Majestæt en skriftlig Deduction af hans Begreber om Fædrelandets Stilling, som det havde været hans Hensigt i Rigsforsamlingen at fremlægge, men hvori han var bleven hindret formedelst Omstændighederne og Forhandlingernes Gang. Kongen behagede at svare, at han med Fornøielse læste hvad Forfatteren skrev [1]), og yttrede sig med Tilfredshed om hans Forhold i Rigsforsamlingen, og om de korte Foredrag, han der havde holdt om forskjellige Gjenstande. Derhos yttrede Kongen, at han ingenlunde tvivlede om, at England vilde true, men troede sig ligesaa overbeviist om, at det ei vilde udføre sine Trudsler. Det var formodentligen Oppositionens stærke Yttringer i Parlamentet til Understøttelse for Norges Sag, og mangen en Stemme fra det engelske Folk, der styrkede hans Forhaabninger. Han ansaa det derhos for rimeligt, at en russisk Sendemand vilde komme til Norge, og ønskede at det maatte blive en retfindig Mand, der selv kunde overbevise sig om Nationens Stemning. Til Slutning tillod Forfatteren sig det Spørgsmaal, om Kongen troede, at Norge kunde forsvare sin Selvstændighed, naar England og de allierede Magter erklærede sig mod den. „Jeg vil, svarede Kongen, forsvare den, saalænge jeg kan."

Midt under disse muntre Scener havde Prindsen, eller som vi herefter maa kalde ham, Kongen, vigtige Foranstaltninger at træffe, for at hegne om Norges unge Selvstændighed, ligesom Begivenheder indtraf, der maatte volde den valgte Konge

---

[1]) Denne Udarbeidelse havde en besynderlig Skjebne. En Kopi deraf havde Forfatteren sendt til en af sine Venner i Kjøbenhavn, som meddeelte den til Andre. Saaledes kom den i en svensk Avis, og blev derfra extractviis indført og rost i Bredows Chronik, Vossische neue Zeitung og Venturinis „Skandinavien und Carl Johan", hvor den indførtes som en Tale, der virkeligen var bleven holdt. Forfatterens Rygte led i Danmark, fordi han ansaaes for en Tilhænger af det svenske Parti, og Selvstændighedssagen fandt i Danmark en meer udeelt Sympathi end i Norge selv. For at redde Forfatterens Rygte, havde hans Venner sat dette Dokument i Omløb. Det findes i Bilag No. 77. [Det maa være mod dette Aalls Skrift, at Etatsraad Christen Pram i Sommeren 1814 skrev sin lidenskabelige Afhandling: „Kan og bør Norge, skilt fra Danmark, danne sig til en særskilt Stat? En Undersøgelse til Svar paa en i Haandskrift omspredt Afhandling desangaaende, der udgives at være forfattet for at foredrages for den i April 1814 holdte Rigsforsamling." Svaret er naturligviis bekræftende, støttes til statistiske Opgaver over Norge fra 1801—1804, og røber heelt igjennem det meest gløbende Had mod Carl Johan. Det findes i flere Afskrifter, bl. A. paa Universitets-Bibliotheket.]

store Bekymringer; men hans Tilfredshed med Rigsforsamlingens eenstemmige Valg syntes at lette enhver Omsorg, og formilde enhver Bekymring. De Meddelelser, som i de Dage udfløde fra den nye Konges Kabinet, bære Spor af en høi Grad af Tilfredshed med Kongevalget, ligesom de vidne om en alvorlig Beslutning og et høit Mod til at gaae de Farer imøde, som kunde blive en Følge af den store Forandring, som var foregaaet i Christian Frederiks Stilling. Hans Tanker maatte især være henvendt paa at sørge for Landets Kornforsyning; thi Hungerens Sværd var det skarpeste i Fiendens Haand til at omstyrte den nyopførte Selvstændighedsbygning, ligesom det gamle Frænderige maatte være den Kilde, hvorfra Landets Frelse i denne Henseende udsprang. Prindsen havde betroet dette vigtige Ærende fornemmeligen til Assessor, senere Statsraad, Krohg, og dennes kraftfulde Foranstaltninger, troligen understøttede af sideordnede Landsmænd, af danske Autoriteter og liberale danske Handelsmænd, skyldtes en Kornaffendelse, som efter de daværende Omstændigheder var fast utrolig stor, og med et udmærket Held lykkeligen naaede sin Bestemmelse. I et Brev af 17de Mai udtrykker Prindsen denne Hædersmand sin Erkjendtlighed for hans Bestræbelser i den Henseende, og Brevets Slutning hentyder paa hans Tilfredshed med den Dags Forhandlinger i Rigsforsamlingen. Brevet lød saaledes:

„Min kjære Krohg! Ikke noksom kan jeg takke Dem for alle Deres gode Bestræbelser i Jylland. Jeg haaber, at De inden fjorten Dage skal have Remisser for over en Million i Jylland; herom vilde De underrette Etatsraad Kjellerup, som De ville forvisse om, hvor meget dette ligger mig paa Hjertet. Glæd Dem med mig over, at vore fire Brigger senest lykkeligen have convoieret 32,000 Tønder til Norge, alle i Havn i Paasyn af en svensk Fregat, som ei turde angribe dem. — Nu er den svenske Magt for stor, og vi kunne gjøre en Pause — altsaa for det første ingen Convoi og ingen Skibe hidsendt fra Jylland uden med sikkre engelske Papirer, eller under en engelsk Beskyttelse, hvis samme om føie Tid gives, eller — som Gud forbyde — hvis Fienden skulde trænge ind i Jylland; men er den svenske Sømagt stor, da er det vel bedre at Skibene gaae til Samsø, end at vove meer end Klogskab byder. Vi have havt stort Held med alle Expeditioner — Norge er frelst fra Hungersnød, og har faaet meget Sædekorn, især fra fremmede Steder. — Gud velsigne Dem for den Deel, De ved Deres Aktivitet har deri.

„Det vil være Dem kjært at erfare, at Rigsforsamlingen i Dag har overdraget mig Norges Krone, hvilken jeg høitideligen antager tilligemed Constitutionen Torsdagen den 19de Mai. Hermed er Rigsdagen til Ende. Lad mig snart erfare gode Tidender.

Eidsvold, den 17de Mai 1814. Deres velvilligste

Christian Frederik."

Paa samme Tid meddeeltes ham Efterretninger fra Sverige, at de udenlandske Magters Sendemænd vare underveis til Norge, og han kunde ingen Tvivl nære om, hvad Hensigten hermed maatte være. Efterretningen bekræftedes ved Kammerherre Billes Brev af 16de Mai, der tilhændekom Prindsen den 19de, strax efterat han havde affendt til Rigsforsamlingen sin Antagelse af Kongevalget. Dersom disse Rygter, hvilket af Mangel paa bestemte Efterretninger maa blive ved en Formodning, vare Prindsen tilhændekomne, førend han havde meddeelt Rigsforsamlingen sit bekræftende Svar paa dens Tilbud af Norges Krone, havde han visstnok sparet sig selv mange Bekymringer, og Landet den Sommer mange Lidelser, om han havde udsat sin Vedtagelse, indtil han havde gjort sig bekjendt med Beskaffenheden af disse Sendebud, og ved en aaben Fremlæggelse deraf for de da endnu forsamlede Rigsdagsmænd givet Anledning til en alvorligere Drøftelse af Norges politiske Stilling, end som endnu var skeet. Men derhos kan det med Vished forudsættes, at det egentlige Resultat ikke var blevet saa heldigt for Norge, som det ved senere Begivenheders Sammenføining virkeligen blev. Hvilke Beslutninger den nyvalgte Konge tog, sees af hans Brev til Generalmajor Staffeldt af 20de og til Kammerherre Bille af 21de. Brevet til Staffeldt lød saa:

„Hr. Generalmajor Staffeldt! Ved Efterretninger fra Sverige er jeg bleven underrettet om, at en russisk Affending, en General Orlow, ventes her til Landet, en preussisk Major Martens ligeledes, og maaskee Kammerherre Admiral Bille vende tilbage til Strømstad. Skulde disse Herrer, eller En af dem, forlange at reise til Christiania, da kan det fra Mandag af den 23de tilstedes dem. Rosenorn kan følge dem; men Oberst Lønborg maa ei følge med Kammerherre Bille, og denne maa udtrykkeligen erklære for Hr. Generalmajoren, at han ei kommer som dansk Kommissair til Fæstningernes Modtagelse, i hvilken Egenskab jeg aldeles har afviist ham. Svenske Kommissairer maae aldeles ei modtages, men melder der sig en anden Affending fra Feltmarskalk Essen, da vilde De nærmere underrette mig derom og afvente Ordre. Kun Lagmand Flack har jeg lovet fri Indpas.

„Det vil være fornødent at have et vaagent Øie paa Singelsfjorden; thi den svenske Kanonflotille er i Farvandet. Angreb fra Landsiden er iøvrigt neppe at forvente for det første. Jeg forbliver Hr. Generalmajorens bevaagne og velvillige

Eidsvold, den 20de Mai 1814. Christian Frederik."

Til Kammerherre Bille skrev han:

„Hr. Contreadmiral Bille! Deres Skrivelse af 16de indløb efter at jeg havde meddeelt Rigsforsamlingen Mit bekræftende Svar paa det trufne Valg af Mig og Mit Æt til Norges Throne. Nationens saa bestemt yttrede Villie, at vove Alt for dens Uafhængighed, maatte desuden være den bestemte Lov for mine Handlinger; thi bort Svaghed yttres, der er Faldet nær. Jeg afventer med Rolighed, hvad de allierede Magters Affendinge bringe Mig; — de Vilkaar, de byde, synes at være de sletteste, der nogensinde kan ventes, selv efterat være overvunden, altsaa langt heller falde med Ære, saa vil hver Nordmand tænke. — Som dansk Kommissarius har Hr. Kammerherren Mit Svar, som Min Ven skal det være Mig kjært at see Dem tilligemed bemeldte Gesandter, men hverken den anden Kommissair eller nogen svensk Kommissair modtages. — At bringe til Folkets Kundskab, hvad der fra fremmede Hoffer en engang stiles til Mig, og allerhelst da Jeg venter først at tale med Vedkommende, det kan De begribe ei at blive Tilfældet, men underhaanden at meddele det til Mine commanderende Officerer, saasom til Hr. Capitain Fasting, det skulde Hr. Kammerherren heller overlade til de Svenske. — Det gjorde Mig ondt, at den lange Afstand i Søndags lod Mig forfeile det hensigtede Møde med Dem paa Hølands Præstegaard, hvor jeg modtog Deres Brev seent paa Aftenen. — Eidsvold, den 21de Mai 1814.

Christian Frederik."

Andet Capitel.

Den valgte Konges Indtog i Christiania.

Saasnart Forfatteren havde faaet Kongens Samtykke til Afreise, begav han sig paa Hjemreisen. Paa denne erfoer han iøvrigt, hvor forskjellig Dom der fældedes af Almuen over de tagne Beslutninger og om Selvstændighedsværket, og hvor lidet der var at stole paa de Yttringer, som i denne Henseende opfangedes paa Landeveien. Svaret blev ofte efter den Maade, hvorpaa Spørgsmaalet fremsattes. Saaledes hørte Forfatteren allerede paa det Skifte, som ligger Eidsvold nærmest, Manden i Huset yttre Frygt for, at Selvstændighedskampen mod saa mange mægtige Fiender ei vilde faa et heldigt Udfald. Da Forfatteren efter et kort Ophold i Christiania kom til Ravnsborg, hørte han de Velkomstskud, hvormed den valgte Konge hilsedes

i Christiania, og Een af de tilstedeværende Almuesmænd udbrød ved denne Leilighed: „Gud naade os, hvad skal der blive af Alt dette?“ Dette anføres ikke som et Vidnesbyrd om den herskende Tænkemaade paa den Tid om Fædrelandets Stilling, thi der fattedes ikke paa Udtryk baade blandt Høie og Lave, som vidnede om en fast Tillid til et heldigt Resultat af de paa Eidsvold tagne Beslutninger til at bestemme Fædrelandets politiske Stilling. Der antydes kun herved, hvor let det var paa den Tid paa Land og Strand at opfatte Yttringer, der smigrede det Parti, hvortil man bekjendte sig, eftersom Øret lukkedes eller aabnedes for det ene eller andet Slags politiske Bekjendelser.

Ved Ankomsten til Laurvig erfoer Forfatteren, at den nye Konge havde udnævnt 18 Kammerherrer og 12 Kammerjunkere, og han kan ikke beskrive, hvor dybt hans Sind nedbøiedes ved denne luxurieuse Overflod af den nyvalgte Konges Naadegaver. Derved antydedes den høie Stiil, hvorefter Kongen vilde indrette sin Hofstat, og som rimeligviis vilde blive fulgt i andre Henseender, medens det laa tydeligen for Dagen, at Norge umuligen kunde bestaa som selvstændig Stat, der nu ene skulde bære Byrden af Statsforvaltningen, af den indvortes Organisation af Statsindretninger, og af Forsvarsvæsenet, naar ikke den største Simpelhed og Sparsommelighed lagdes til Grund under Skabelsen af det nye Kongerige. Blandt de saaledes udmærkede Mænd fandtes vistnok Flere, der kunde fortjene deres Konges Naade og deres Medborgeres høieste Agtelse; men just disse maatte finde sig lidet smigrede ved en Udmærkelse af den Art. Det ligger udenfor denne Fremstillings Grændse at trænge dybere ind i disse Betragtninger; men dette Skridt af den nye Konge, som den upartiske Gransker vel tør kalde mindre vel overlagt, gav den roligere Deel af Folket en Udsigt til Fremtiden, der maatte nedslaae dens Forhaabninger. Vist er det, at dette Hofetatens rige Udstyr modtoges fast overalt, endog blandt den nye Politiks Tilhængere, med Mismod og Bekymring.

Den nye Konge hilsedes imidlertid ved sit Indtog i Hovedstaden med utvetydige Beviser paa Folkets Kjærlighed og Tilfredshed med de tagne Beslutninger. Luften gjenlød af Kanonernes Torden og Folkets Hurraraab, og Kongens Indtog feiredes ved en almindelig Illumination. Formuen ydede sin Skjærv til de Fattiges Vederqvægelse i Hovedstaden ved at foranstalte deres Beværtning. Ved den ved Byens Grændse oprettede Æreport [1]) modtoges Kongen af Byens Magistrat og Repræsentanter, og 24 unge Piger bestrøede hans Vei med Blomster. En af disse overleverede Kongen en Krands af Egeløv med de Ord: „Fortjent Hæder;“ en Anden et Dokument, som indeholdt Tilbudet af en Gave, der af Christiania Borgere var sammenskudt og stillet til Kongens Raadighed. Kongen tiltalte disse unge Piger med de Ord: „Det hulde Kjøn forskjønner enhver Fest, forskjønner Livet; taknemligen skal jeg erkjende enhver Blomst, det vil strøe paa min Vei.“

Magistratens Hilsen besvarede han saaledes: „Den gode Modtagelse, jeg nyder, og mit Folks Jubel, vækker de blideste Følelser i min Sjæl, men ingen Følelse er i denne Stund mit Hjerte nærmere, end Ønsket at bidrage til Christiania Byes og dets Indbyggeres Vel.“

Indenfor Porten var i en lang Række opstillet Borgervæbningen og alt tilstedeværende Militair af Land- og Søe-Etaten. Kongen hilsede Borgerskabet med de Ord: „Christiania Borgere ville mindes med mig, at dette er Aarsdagen da jeg første Gang saae mig omringet af dem. Det henrundne Aar har været mig dyrebart, thi jeg har lært Nordmænd at kjende. I Fremtiden skal det glæde mig hver Gang jeg kan bidrage til Eders Held.“ — Til de Militaire henvendte han sig med de Ord:

[1]) Da en Deel af denne faldt ned strax efter Opførelsen, antoges dette som et slet Varsel. Der taledes og om andre uheldspaaende Varsler; men Rygter af den Art, som ofte sættes i Omløb af et misfornøiet Parti, fortjene ei at forplantes.

„Norges Krigere! Kongen og Folket stoler paa Eder. Værer forvissede om min faderlige Omsorg, og Intet skal glæde mig meer, end at see Eder lykkelige.“

Festen selv forherligedes ved den Kirke-Ceremoni, hvormed den sattes i Forbindelse, og paa denne Maade søgte den nye Konge ligesom at paatrykke Folkets Kald et guddommeligt Stempel. Han afsteeg ingensteds i Byen, men forføiede sig lige til Kirken, hvor han modtoges af Statsraadet — dette Navn havde nu Regjeringsraadet faaet — og Geistligheden, og ledsagedes til den kongelige Stol, hvortil var gjort en Opgang, klædt med rødt Klæde. Den kirkelige Ceremoni høitideligholdtes paa sædvanlig Maade under Musik, Sang og Taler fra Prækestolen. Musikken udførtes af det musikalske Lycæum, Talen holdtes af Biskop Bech[1]). Derefter oplæstes Rigsforsamlingens Adresse af 17de Mai angaaende Kongevalget tilligemed Kongens Kundgjørelse af 19 s. M., og denne Deel af Ceremonien endtes med en Bøn og Velsignelse over det norske Folk, Kongen og hans Slægt. De sædvanlige Glædesskud løsnedes derefter paa Voldene, og den forsamlede Menighed istemte Alle med een Mund et Held for Kongen. Kongen tiltalte den forsamlede Menighed fra Kongestolen med nogle hjertelige Ord, som bare Præget af en inderlig Følelse, og han endte med Ønsket „Held for Norge“, hvilket Menigheden jublende gjentog. — Fra Kirken forføiede Kongen sig til Kongeboligen — det Huus, som af Kammerherre Bernt Anker var skjænket til offentlig Brug, hvilket bemeldte Huus indtil denne Dag stedse har været de kongelige Personers Residents[2]) — under de sædvanlige Glædesudbrud. Derefter var almindelig Cour hos Kongen, som holdt sit Taffel med nogle Faa af de høieste Embedsmænd. Om Aftenen var af Byens Borgere foranstaltet en Folkefest i Haven udenfor Palaiet, hvormed denne Dags Høitid endtes.

Men ikke alene paa denne Maade yttrede Byens Indvaanere deres Glæde over Kongevalget; men der var ogsaa sammenskudt ikke ubetydelige Gaver, som overlodes til Kongens Raadighed under Fædrelandets vanskelige Stilling. Disse Gaver ledsagedes af det ovenfor omtalte Dokument af følgende Indhold: „Uskrømtet Hengivenhed og Tillid til Deres Majestæt har hos Christiania Indbyggere fremkaldt det Ønske, at bringe Dem sin oprigtige Hylding. Værdiges, naadigste Konge, at modtage en ringe Gave som et Beviis paa vort Sindelag, og især paa vor Glæde over Deres Tronbestigelse. — Naar Fædrelandets Vel fordrer Offere, vil hver ægte Nordmand glædes ved at opoffre Alt for at befæste Deres Majestæts Trone, det sikkreste Værn om vor Frihed og Lyksalighed. Gud velsigne Kongen og Fædrelandet.“

Gaven bestod af 52 Lod Guld, 12,550 Lod Sølv, 8,200 Rigsbankdaler, 372 Pd. Sterl., 7½ Skpd. Kobber, nogle Levnetsmidler og andre Artikler. — Denne Gavmildhed, hvortil først Exemplet var givet i Throndhjem, efterlignedes siden af Norges øvrige Byer.

Endeligen foranstaltedes efter kongelig Befaling en Takke- og Bønfest i et Reskript til Norges Biskopper af følgende Indhold: „Vi Christian Frederik, af Guds Naade og efter Rigets Constitution Norges Konge, Prinds til Danmark, Hertug til Slesvig, Holsteen, Stormarn, Ditmarsken og Oldenborg. Vor synderlige Gunst tilforn! Rigsforsamlingens Adresse til Os af 17de Mai, og Vort aabne Brev tilligemed Kundgjørelsen af 19de Mai, tilstilles Dig herved, med Befaling at anordne udi enhver Kirke i det Dig anbetroede Stift en Takke- og Bønfest, at afholdes til Høimesse første Søndag efter denne Vor Befalings Meddelelse. Ved samme Fest skal prækes over Texten i Davids Psalme den 125de, 1ste Vers, og Rigsforsamlingens Adresse af 17de Mai, samt Vort aabne Brev og bemeldte Kundgjørelse af 19de Mai oplæses, hvornæst Prækenen sluttes med en hjertelig Bøn, hvilken Du haver at anordne,

---

[1]) I Tiden, 2den Aargangs 2det Bind, findes Festen omstændelig beskreven No. 100, S. 233 ff.

[2]) [Efter Forfatterens Død er, som bekjendt, det kongelige Slot i Christiania blevet fuldført og taget i Brug.]

og i hvilken Himlens Velsignelse nedbedes over det norske Folk og over Os og Vor kongelige Slægt. Vi forlade Os trygt paa Gud den Almægtige, at han vil bistaae en retfærdig Sag, og udføre al Vor Gjerning til Vort elskede Folks Held og Hæder. Befalende Dig i Guds høie Varetægt. Givet paa Eidsvold den 19de Mai 1814.

Christian Frederik."

Den paaberaabte Kundgjørelse lød saaledes: „Elskede norske Folk! Modtager Eders Konges første og huldeste Hilsen! — Vi have med Glæde ved Rigsforsamlingen seet et frit og uafhængigt Folks første Rettighed, at bestemme sin Regjeringsforfatning, udøvet, saavidt Mennesker formaae at skjønne, med det Overlæg og Fædrelandsfind, som nu formedelst Constitutionen sikkrer Borgerfrihed og Statens Tarv og Hæder. — Det gamle norske Kongerige fordrer en Konge, og Eders Kjærlighed og Tillid have kaldet Os til Norges Trone; intet Adkomstbrev skulde kunne være gyldigere, intet dyrebarere for Os. — Forfædres Minde, meer end egen Fortjeneste i den korte Tid, Vi have kunnet virke iblandt Eder, har foranlediget Eders Valg. — Hine store Kongers Minde skal uafladeligen være Vort Kongespeil, og tidligen skal Vor elskede Søn dannes til engang at blive Folkets første Ven, dets Haab og Glæde.

„Riget trænger til Fred, og Eders Forventning skal ikke skuffes, naar I haabe af Os, at Vi ville bestræbe Os for at vedligeholde denne med alle Magter. — Dette er Kongens første Pligt; — men lige lydeligen fordrer den fædrelandskſindede Borger, at Rigets Hæder og Selvstændighed skal haandhæves; han er villig til enhver Opoffrelse for dette store Formaal, og nærværende saavelsom tilkommende Slægters Held kan ei bestaae uden at det opnaaes. Ogsaa heri vente I at see Eders Konge som den første, der villigen foregaaer Eder med et følgeværdigt Mønster paa Selvopoffrelse, paa Fædrelandsfind og Manddomsdaad. Eders Forventning skal ikke skuffes, Jeg har lovet det for Guds Aasyn; — ja, samdrægtige skulle Kongen og Folket bistaae hinanden, og ingen Magt skal adskille dem, saavist som Herren er med Os.

„Vor Sag er retfærdig, det skulle, det haabe Vi, til deres egen Ære, Jordens Mægtige erkjende, og for at give dem Anledning dertil, overbringes Vort aabne Brev og efterfølgende høitidelige Erklæring, udstedt af Rigsforsamlingen, til de Magter, hvis Venskab og gode Forstaaelse er væsentlig for Norge. Denne, indeholdt i Rigsforsamlingens Adresse til Os af 19de Mai, er saaledes lydende:

„„Det norske Folk, som, løsgivet fra sin ældgamle Forbindelse med Danmark, ved sine fritvalgte Repræsentanter har constitueret sig som en selvstændig Stat, seer med saameget mere Tillid en glad og lykkelig Fremtid imøde, som det i Deres Majestæt har været heldig nok til at finde en Regent og Beskytter, der ikke tager i Betragtning med fuldkommen Selvopoffrelse at forene Deres Skjebne med vor.

„„Men idet vi i Folkets Navn erklære dets faste og urokkelige Bestemmelse at forsvare sin Frihed og Selvstændighed — var det endog med Opoffrelse af det Kjæreste det eier — idet vi høitideligen gjentage den Eed, vi engang have svoret Fædrelandet, det gamle Norge, hvis Fald eller Skjændsel vi ikke ønske at overleve, vove vi at anmode Deres Majestæt om, at De, paa samme Tid som De i Kraft af den Dem ved Constitutionen overdragne Myndighed meddeler de udenlandske Magter Udfaldet af Rigsforsamlingens Forhandlinger, tillige vil kundgjøre dem denne den norske Nations bestemte og urokkelige Villie. Norge ønsker og haaber at leve i Fred og god Forstaaelse med andre Magter; overbeviist om, at en blodig Krig med Naboriget tilsidst vil ende med at blive ødelæggende for begge Riger, ønsker det Venskab og Forbund med samme, hvorved fælles Fordeel kunde opnaaes og betrygges. — Det norske Folk føler sig forvisset om, at de mægtige Stater, der i de sidste Aar med saamegen Anstrengelse og Held have kjæmpet for at gjengive Europa Frihed og Ro, ikke ville kunne samtykke Undertrykkelsen af et Folk, der ikke forlanger Andet end at leve frit imellem sine Klipper, og som, hvis dette Haab skulde slaae Feil, er bestemt til at foretrække Død for Slavelænker.““

„Med sand Tilfredshed gjenkjender Eders Konge heri Præget af gammel norsk

Retfindighed og Trofasthed, og Vi glæde Os ved at kundgjøre dette til et Minde om den Aand, der besjæler det Folk, Himlen har bestemt Os til at regjere, og som Vi saa inderligen ønske at lykkeliggjøre. Anbefalende Eder, Vort elskede norske Folk, i Guds høie Varetægt. Givet paa Eidsvold Jernværk den 19de Mai 1814.

Christian Frederik."

Tredie Capitel.

Carl Johans Hjemkomst. Christian Frederik sender et nyt Gesandtskab til England.

Medens saaledes Constitutionsværket paa Eidsvold, forenet med Kongevalget, fuldbyrdedes uden at forstyrres af nogen udvortes Indflydelse, medens alt Samqvem med fremmede Underhandlere af Christian Frederik forhindredes, og Constituenterne meestendeels vare i Uvidenhed om den udvortes Politik, var Carl Johan paa sin Side ikke uvirksom for at komme i Besiddelse af den Belønning, som var lovet for hans Deeltagelse i den sidste Krig med Napoleon. Den tilsyneladende Kulde, som var indtraadt imellem de allierede Magter og Sveriges Kronprinds under Vinterens Løb, fordi han med Lunkenhed havde understøttet de store Hæres Indfald i Frankrige, var hævet, og ved sin Nærværelse i Paris under de forbundne Fyrsters Møde der havde Carl Johan sikkret sig Opfyldelsen af det Løfte, som var ham gjort med Hensyn til den skandinaviske Halvøes Forening. Napoleon var fældet, og et af de vigtigste Redskaber til hans Fald maatte ikke blive ubelønnet. Det maatte synes naturligt, at Carl Johan skyede at betræde sit gamle Fædreland som Fiende, og rimeligt at han bevarede sin militaire svenske Styrke for med Magt at tvinge Nordmændene til at underkaste sig en Beslutning, hvorefter de ikke godvilligen vilde føie sig. Den Krigsmagt, som var tilbage i Sverige, efterat Kjærnen af dets Hære var ført over til Tydskland, var ei tilstrækkelig til at bevirke Norges Undertvingelse ved Vaabenmagt. Paa Grændsen var en norsk Hær samlet, som, naar den kunde forenes paa eet Punkt, udgjorde henved 30,000 Mand, og de svenske Hærførere havde i den forrige Krig lært at agte de norske Soldaters Tapperhed og de norske Hærføreres Duelighed, ligesom den djærveste Modstand var at vente af den bestemte Modbydelighed, hvormed Norge gjennem sin nuværende Regjering og sine Repræsentanter paa Eidsvold erklærede sig imod en Forening med Sverige. Feltmarskalk Essen, som førte Commandoen over den i Sverige tilbageblevne Krigsmagt, maatte saaledes indskrænke sig til Underhandlinger og Trudsler, og kunde Intet foretage, før Kronprindsen vendte tilbage til Sverige med Armeens Hovedstyrke.

Ved sin Nærværelse i Paris i April Maaned banede nu Carl Johan sig Veien til Norges Erobring ved Vaabenmagt. Keiser Alexander tilsikkrede ham til den Ende et Hjælpekorps af 30,000 Russer. England vedblev ikke alene at betale de hidtil betingede Subsidier, men forpligtede sig til med 6 Orlogsskibe at blokere Norges Kyster. De tvende andre store Magter, som ingen umiddelbar Deel toge i denne Krig, forbandt sig til at sende Befuldmægtigede til Christian Frederik, for at underrette ham om de politiske Forholds sande Beskaffenhed, og om de Farer, der truede det norske Folk og ham selv, naar han fremdeles modsatte sig de allierede Magters urokkelige Beslutning. — Saa mange Kræfter fandt Sverige fornødne for at frembringe den skandinaviske Halvøes Forening.

Det eneste Haab, som smilede til Forsvarerne af Norges ubetingede Selvstændighed, fremglimtede i det engelske Parlament, hvor Norges Beslutning fandt talent-

fulde og dygtige Forsvarere blandt dets meest udmærkede Medlemmer. Vi have seet der Grey, Whitebread, Grenville og Flere fremtræde som Norges Forsvarere; men vi have og seet, at Ministeriets Villie med en stor Pluralitet af Stemmer var gaaet igjennem. Oppositionens Protest gjemmes i Historien som et hæderligt Forsvar for Uskyldighedens Sag; men paa den Tid var den Norge mere til Skade end til Gavn; thi den fremkaldte overilede Beslutninger og forlængede Landets Lidelser. Neppe havde Prinds Christian bestemt sig til at modtage Norges Krone, naar han ikke havde næret et hemmeligt Haab om, at alle Englands Trudsler kun vare Skræmmeskud, og at det, naar det kom til Virkelighed, ikke vilde laane sin Krigsmagt og aabne sit Skatkammer for med Vold og Magt at fremtvinge en Forening, hvorimod Norges Mænd erklærede et saa bestemt Had. Oppositionen i det engelske Parlament gav Brændstof til den nordiske Krigslue i 1814.

Efterat Carl Johan havde ved disse Forberedelser banet sig Vei til med Magt at udføre, hvad han ei paa den fredelige Vei kunde opnaae, var han betænkt paa at lægge sidste Haand paa sin store Plan. Han ilede over Holland tilbage til Lübek, og indskibede sig der tilligemed Regimentet Royal Suédois for at sætte over til Sverige. De kraftigste Foranstaltninger bleve trufne for at overføre den øvrige Rest af Tropper til Sverige, og kun et lille Korps blev foreløbigen tilbage i Lübek. For Afseilingen udstedte Kronprindsen 21de Mai en Proklamation til den svenske Hær, omtrent samtidig med Christian Frederiks Proklamation til det norske Folk. Den lød saalunde [1]):

„En Erobrer, ligesaa frygtelig ved sine Planer, som ved sine Hjælpemidler, truede at undertvinge Europa og lod Tydskland sukke under Vægten af sin Magt. Sverige tog den ædelmodige Beslutning at medvirke til det tydske Folks Befrielse; men før det lod sine Forsvarere betræde et fremmed Land, maatte det sikkre sig mod et Naboland, der stod under den almindelige Fiendes Indflydelse. Ved at forhindre at et Forbund dannedes i Norden, havde Eders Konge vistnok bevaret Fædrelandet for den Ulykke at vorde et andet Riges Provinds; men det kunde ikke sikkre sin Frihed uden at gjøre Nordmændene til den svenske Nations Venner. Høitidelige Traktater ere blevne indgangne, som sikkre Norges Forening med Sverige, og Kongen af Danmark har, ved at afstaae sine Rettigheder til Norge ved Freden til Kiel, givet disse Traktater en hellig og uforkrænkelig Charakteer.

„Soldater! Aaget er sønderknust, Tydskland er frit, og I have bidraget til dets Befrielse. En Prinds, i hvis Haand Nordmændenes Velfærd var lagt, vil opoffre deres Lykke. Ved at følge den Politik, mod hvilken de Allierede have væbnet sig, undslaaer han sig for, uagtet Nationens Villie, at bringe en Traktat i Udøvelse, som har givet Danmark foruden andre tilstaaede Fordele Hertugdømmerne Slesvig og Holsteen tilbage, over hvilke denne Prinds selv engang maa ønske at regjere. Dersom han vedbliver at modsætte sig Pligtens og Fornuftens Stemme, dersom vi tvinges til den ulykkelige Nødvendighed, ved Vaabenmagt at gjøre Traktatens Indhold og Sveriges Rettigheder gjældende, da erindrer Eder, Soldater, at det ikke er den norske Nation, mod hvilken vi føre Krig, at det kun er de Ophidsere, der forføre den, som vi ville straffe, og at vi kun ville vende vore Vaaben mod de bevæbnede Mænd, som vedblive at beherske den. Skaaner forvildede Brødre, som ville indsee deres Vildfarelser og erkjende, at, idet den svenske Regjering ønsker begge Rigers Forening, har den ingen anden Hensigt end at sikkre Nordens Rolighed, og at gjøre Nordmændene frie og uafhængige.

„Soldater! Gjennemtrængt af den samme Tillid, med hvilken jeg har ført Eder til de Kyster, vi nu skulle forlade, vil jeg føre Eder til Opfyldelsen af de hæderlige Pligter, hvortil Fædrelandets Interesse kalder Eder. I ville opfylde dem; thi I ere Svenske. Gud velsigne Eders Sag; thi den er retfærdig."

[1]) See Recueil de lettres etc. de Charles Jean. Stockholm 1825. p. 101 sqq.

Medens saaledes de Begivenheder, som satte Stempel paa Norges modige Beslutning, at forsvare sin Selvstændighed til det Yderste, rask fulgte paa hverandre, samlede Sverige alle sine Kræfter for at omstyrte det nye Dynasti, og da det tillige væbnede sig med de europæiske Staters Hjælp i Ord og Gjerning, var det let at forudsee, hvad Enden vilde blive, dersom ikke uventede Begivenheder indtraf til Understøttelse for Norges Sag.

Den nye Konge vendte nu sit Haab mod England, hvor lidet trøstelige endog Efterretningerne om Tingenes Stilling der vare. Det først udskikkede Sendebuds, Conferentsraad Ankers, uheldige Skjebne er ovenfor fortalt; den anden Sendemand, Generalgouverneur Anker, var ikke vendt tilbage med noget Fredens Olieblad. Han besluttede nu at aabne Underhandling med England i Egenskab af Norges Konge, og at affende en Deputation af større Anseelse, sammensat af sit eget Raad og af Rigsforsamlingens Medlemmer. Hans Valg faldt i denne Henseende paa Statsraad Nils Aall, Sorenskriver Christie og Konsul P. B. Rosenkilde. N. Aall syntes særdeles skikket til at udføre sin Konges Ærende. Han havde tilbragt nogle Ungdomsaar paa et engelsk Opdragelsesinstitut, og havde mange Forbindelser med engelske Huse, ligesom han med Hensyn til Handelsstilling var en agtet og dengang uafhængig Kjøbmand. Han var det engelske og franske Sprog lige mægtig, og havde en Lethed og Anstand i sit Væsen, som maatte gjøre ham skikket til diplomatiske Underhandlinger. Han havde megen Færdighed i at udtrykke sig baade mundtlig og skriftlig. Især var han en varm Tilhænger af Norges Selvstændighedssag, sin Konge oprigtigen hengiven, og hædret med hans fulde Tillid. Christie havde været Rigsforsamlingens bestandige Sekretair, og havde allerede da besteget de første Trin af den Udmærkelse, der senere blev ham til Deel paa Norges Storthing. Han var bekjendt for sin Sindighed, sine Kundskaber og sin Hengivenhed for den politiske Stilling, Norge havde valgt sig. Han var en varm Ven af sin Konge og sit Fædreland. Rosenkilde maatte alene skylde den varme Iver for Selvstændighedens Sag, som han havde viist paa Eidsvold — hvor vi have fundet ham blandt de brutale Klappere — forenet med et tækkeligt Udvortes, at han valgtes til Medlem af Deputationen; thi forøvrigt var han lidet skikket til et saadant Ærende [1]). Doctor Gartner, der med et indtagende Væsen forenede megen Dannelse og en behagelig Omgangstone, og som havde gode Bekjendtskaber i Edinburgh, blev efter Aalls Anmodning valgt til Deputationens Sekretair, og Skibskapitain Kruse fulgte den for at benyttes som Courеer, naar Saadant behøvedes.

Deputationen fik Ordre til at begive sig til Christianssand, og lade et af de bedste der liggende Provideringsfartøier udruste, for dermed at liste sig over til Skotland. Ved Overkomsten havde Deputationen Kongens Befaling at henvende sig til Conferentsraad Anker, for af ham at modtage Efterretninger om Tingenes sande Stilling, og veiledende Raad med Hensyn til de Skridt, som burde gjøres. Det var Deputationen paalagt, at underrette det engelske Kabinet om Kongevalget i Norge, saavelsom om Nationens høitideligen erklærede Bestemmelse at modsætte sig Foreningen med Sverige, og tillige at formaae det engelske Ministerium til at modificere Kielertraktatens Artikler, som hindrede denne Beslutnings Udførelse. Der skulde i den Henseende kun forlanges Englands Neutralitet og Ophævelse af den Blokade, som hindrede Overførsel af Korn fra Danmark til Norge, samt frit Handelssamqvem mellem England og Norge. Øieblikket dertil syntes saameget beleiligere, som de fyrstelige Medlemmer af den store Alliance, tilligemed deres første Generaler og Diplomater, netop nu befandt sig i London for at feire det lykkelige Udfald af den store europæiske Krig med Napoleon. Christian Frederik vidste, at England havde gjort det til en

---

[1]) Deputationens Sekretair, Dr. Gartner, har fortalt Forfatteren, at Rosenkilde stundom ved et vist ubehøvlet Fusentasteri kompromitterede Deputationen. Iøvrigt var han en godmodig og venlig Mand i Omgang, agtet i sin Kreds.

Betingelse i den Traktat, hvori den skandinaviske Halvøes Forening var besluttet, at der skulde tages Hensyn til Norges Interesse, og stolede derfor paa, at England ei vilde tilstede den, naar ei alene Norges Samtykke vægredes, men endog en høitidelig Modstandsbeslutning var fattet. Deputationen medbragte tillige private Breve fra Norges Konge til Mænd af Indflydelse; blandt Andre ogsaa et Brev til Hertuginden af Weimar, paa hvis Indflydelse som Keiser Alexanders Frænde han især stolede.

Deputationens Formand fandt det imidlertid betænkeligt at betroe sig til et norsk Fartøi, da Havet vrimlede af svenske Krydsere og Kapere, der let kunde indbringe Deputationen i svensk Havn. Han udbad sig derfor Kongens Tilladelse til at aabne Underhandling med Chefen for den engelske Blokeringseskadre, som krydsede i Nordsøen langs med Norges Kyster, og denne Underhandling understøttedes af den nys ankomne engelske Sendemand Morier. Chefen erklærede sig beredvillig til gaae Deputationens Ønske imøde, og tilbød den Passage paa et af Eskadrens mindre Fartøier, der just nu var bestemt til at afgaae til Leith for at udbedres. To Dage efter viiste dette Fartøi sig ved Flekkerø og modtog Deputationen. Saaledes kom denne ombord i Kutterbriggen Sheldrake, kommanderet af Capitain Brine. Den modtoges af Skibets Officierer ved Faldrebstrappen, og da den var kommen ombord, foreviiste Formanden den engelske Eskadrechefs Brev, der indeholdt Deputationens Bestemmelse. Brine forsikkrede i de forbindtligste Udtryk, at det var ham en kjær Pligt at opfylde Chefens Løfte, og præsenterede derefter de Reisende for de øvrige Officierer og Mandskab, hvilke han paalagde at vise dem al mulig Forekommenhed. I denne Henseende vare de ogsaa i de bedste Hænder. Da Chefskibet derefter nærmede sig, gjorde Brine Deputationen det Forslag at komplimentere Eskadrechefen paa dennes Skib. Dette skede; den indfandt sig paa Chefskibet, som var den ved Bombardementet paa Kjøbenhavn erobrede Fregat Freya, der kommanderedes af en gammel med Skrammer prydet Krigsmand. Han udtrykte sig med stor Deeltagelse om Norges Stilling, og erklærede, at han mod sin Villie lod sig bruge til at hindre Norges raske Beslutning, men ønskede oprigtigen, at Norges gode Sag maatte seire. Deputationen overraskedes ved at finde i Chefens Kahyt Christian Frederiks Portræt hængende paa Væggen, hvilket Chefen havde forbeholdt sig som sin Andeel af et Kornfartøi, hvilket han i Følge sin Instrux havde været nødt til at opbringe. Overreisen var temmelig lang og stormende efter Aarstiden, men formedelst Englændernes humane Behandling behagelig. Paa Veien mødte de et Krigsskib, som efter Signalerne maatte ansees for fiendtligt, nemlig en Amerikaner, som paa den Tid førte Krig med England. Der blev saaledes gjort klart Skib, og de Reisende vare allerede betænkte paa at søge et Sted paa Skibet, som var sikkrest for Kugleregn, da det opdagedes, at det var en engelsk Seiler, som havde givet et urigtigt Signal.

Ved Ankomsten til Leith henvendte Formanden for Deputationen sig til Havneadmiralen i en skriftlig Note, hvori han underrettede ham om Deputationens Bestemmelse, og udbad Tilladelse for den til at stige i Land og fortsætte Reisen til London. Brine, som vilde komplimentere Admiralen, tog denne Note med sig og bragte strax efter det Svar tilbage, at der fra Admiralens Side Intet var i Veien for Deputationens Landstigning. Men neppe havde denne sat Fod i Land, førend Tolddirekteuren i Leith indfandt sig hos Reiseselskabet, og forlangte at see dets Reisepasse, og da Formanden bad sig underrettet om, med hvilken Autoritet denne Fordring gjordes, erklærede han, at the home Departement (Departementet for det Indre) havde erholdt Nys om, at en Deputation fra Norge var underveis til England, og da den engelske Regjering ikke havde isinde at indlade sig med en saadan, var der udstedt en almindelig Ordre til at anholde Deputationen, hvor den maatte vise sig, og indtil Videre tage den under strengt Opsyn. Forgjæves beraabte Formanden sig paa Admiralens Tilladelse, som Direkteuren paastod i dette Tilfælde maatte have overskredet sin Myndighed. Deputationen nødtes saaledes til at give efter for Overmagten; men efterat Direkteuren havde faaet en ny Forklaring over Deputationens Ærende, og

erfaret, at den engelske Agent i Norge, Morier, havde bidraget til dens Afreise derfra, formildedes hans Strenghed. Han erklærede, at han, endskjønt han efter sin Instrux var forpligtet til at behandle Deputationen som Krigsfanger, dog vilde, i den Overbeviisning, at han handlede med Mænd af Ære, ei gjøre anden Indskrænkning i Deputationens personlige Frihed end forlange dens Æresord for, at det hele Følge skulde blive at finde i det Hotel, hvor det nu befandt sig, fra Klokken 10 om Aftenen til 10 følgende Formiddag, og dertil maatte Deputationen naturligviis forpligte sig. Strax efter indfandt Dennovan — en Broder af den senere hen bekjendte Underhandler i Bodøsagen — sig hos Deputationen og bekræftede Toldditekteurens Bemyndigelse til sit Forhold, men foreslog derhos at benytte en Expresse, som afgik samme Aften til London, for at underrette Anker om Deputationens Ankomst til Leith og om den Modtagelse, den der havde faaet, samt tillige gjøre et Forsøg paa gjennem ham at erholde Reisepasser til London som Privatmænd for at rygte Handelsforretninger der. Da den ordinaire Post, som skulde medbringe Direkteurens Indberetning, ikke afgik før 24 Timer senere, vilde saaledes Brevet til Anker kunne komme forud og Passer blive udstedte. Dette Vink benyttedes. — Deputationen tilbragte 6 Dage i dette Slags Fangenskab, under hvilket det modtog mange Beviser paa den skotske Gjæstfrihed og Skotternes Deeltagelse i Norges Sag. Selv Tolddirekteuren indbød Deputationen til et Selskab hos sig, og røbede siden det første Møde intet Tegn til Mistanke, hvilken Deputationen ogsaa omhyggeligen søgte at undgaae ved strengt at holde sig til det givne Æresord.

Da Formanden omsider modtog Svar fra Anker tilligemed de forlangte Passer til London, troede han at burde komplimentere Havneadmiralen, som til den Tid havde undskyldt sig for at modtage Deputationen paa Grund af Tolddirekteurens Meddelelse. Admiralen modtog Formanden, men ønskede ikke hele Deputationens Besøg in corpore. Han lykønskede ham til den heldige Vending, som Sagen havde faaet, og lagde som alle de engelske Søofficerer, som Deputationen havde truffet paa, tydeligen for Dagen en stor Interesse for Norges Sag. Han gav tillige nogle Vink om Nødvendigheden af strax at benytte Passerne, da en Misforstaaelse rimeligviis havde foranlediget Udstedelsen deraf. Derhos formaaede han Tolddirekteuren til at visere Passene, idet han forestillede ham, at Deputationen var at behandle som private Reisende. Den begav sig derpaa strax til London og erfoer siden, at Posten Dagen efter dens Afreise havde medbragt Ordre til at opholde Deputationen i Leith, indtil Leilighed gaves at bringe den tilbage til Norge.

Da Deputationen var ankommen til London, opsøgte den strax Statsraad Anker, som slog Hænderne sammen ved at see den, og fortalte, at der fra den engelske Regjerings Side vare trufne alle mulige Foranstaltninger for at hindre Deputationen i at optræde i London, og at den danske Konsul i London, Hornemann, gjennem hvem Anker havde besørget de Deputationen tilsendte Passer, havde faaet en drøi Lection gjennem vedkommende Autoritet, fordi han havde ført den bag Lyset. Formanden havde imidlertid opsat en Adresse til Ministeren for det Indre, Lord Sidmouth, hvori han erklærede: at da Deputationen havde modtaget saa utvetydige Beviser paa den engelske Regjerings Uvillie mod den Sag, som det var Deputationens Ærende at foredrage, ansaa han det for stridende mod den norske Nations Værdighed at anholde om en Conference med det engelske Ministerium, men udbad blot Tilladelse for Deputationen til at forblive nogle faa Dage i London for at besørge nogle private Anliggender, for hvis Skyld den havde ansøgt om de erholdte Passer, og tillige for at komme i Besiddelse af en Deel Bagage, der var sendt tilsøes fra Leith, men endnu ei ankommen. Medens der handledes om, hvorledes denne Adresse skulde blive sendt, indfandt sig hos Anker den første Sekretair i Departementet for det Indre, og med ham Hornemann, der viiste stor Forskrækkelse over det Passerede. Til Sekretairen overleveredes nu Adressen, hvorpaa han erklærede, at den nærværende engelske Politik ikke tillod den engelske Regjering at vise nogen Slags Føielighed for Depu-

tationens Ønske, med Undtagelse af frit Leide over Søen til Norge igjen, at saavel Moriers som Eskadrechefens Adfærd i denne Henseende høiligen misbilligedes af det engelske Kabinet, og at dette aldeles ikke var findet at bryde sit Sverige givne Ord. Ved imidlertid at indlade sig i nærmere Samtale med Sekretairen, underrette ham om den virkelige Stemning i Norge, og berigtige den Vildfarelse, han nærede, at de i Norge gjorte Skridt alene vare foretagne til Bedste for den gamle Forening med Danmark, viiste ogsaa denne liberalsindede Mand høi Interesse for Norges Sag; han beklagede den uheldige Stilling, hvori Norge var sat, og de Omstændigheder, som tvang England til for Tiden at modsætte sig de Planer, som i Norge vare lagte for at forsvare en ubetinget Selvstændighed. Han gav endog et Vink om, at dersom Norge kunde udholde Kampen for sin Selvstændighed indtil Wienerkongressen, der skulde sammentræde om 2 à 3 Maaneder, var der al Rimelighed for at England vilde forandre det System, som samme nu fulgte [1]). Saaledes havde den Tids Historie mange Exempler at fremvise, som vidnede om at det engelske Kabinets diplomatiske Forhandlinger havde en paa Traktaten med Sverige grundet fast Charakteer, medens engelske Privatmænds Yttringer og Skridt i Almindelighed hentydede paa en levende Deeltagelse for Norges tunge Stilling og Nordmændenes Uafhængighedsfølelse.

Imidlertid tilkjendegav Sekretairen Deputationen, at han havde det ubehagelige Ærende at paalægge den, ufortøvet at forføie sig til Yarmouth, hvortil den fornødne Befordring stod for Døren, og hvorhen et armeret Fartøi strax vilde blive sendt for at føre den tilbage til Norge. Dette Bud maatte adlydes, men Formanden udbad sig alene, noget ømfindtlig over denne iilfærdige Afviisning, Tilladelse til at oppebie Deputationens udeblevne Bagage, som var paa Veien fra Leith; men ogsaa dette afsloges. Derimod lovede han at overlevere Ministeren for det Indre Ordførerens Note, og at sende Svaret til en Station 10 engelske Mile fra London, hvor Deputationen skulde overnatte. Han paatog sig tillige at befordre forømtalte Breve, som Ordføreren medbragte fra Norges Konge. Saaledes maatte Deputationen forlade London efter et Ophold af 24 Timer, og paa denne ommeldte Station oppebie Ministerens Svar, som og indløb samme Dags Aften med et Statsbud. Dette tilkjendegav hans Herlighed, at han ikke kunde bevirke nogen Forandring i den tagne Beslutning, og at Overbringeren havde Befaling at ledsage Deputationen til Yarmouth og forblive der indtil Indskibningen, — rimeligviis i den Hensigt at see Befalingen nøiagtigen opfyldt. Der sporedes dog ikke noget Tegn til Tvang, men Deputationen anviistes Logis i et af de største Hoteller i Yarmouth. En af Stadens meest ansete Kjøbmænd indfandt sig tillige hos Deputationen og tilbød den sin Tjeneste, hvor den maatte behøves — en Opmærksomhed, som dog rimeligviis skyldtes Formandens Bekjendtskaber i London.

Faa Dage efter Ankomsten til Yarmouth havde Deputationen den Fyldestgjørelse, i de offentlige Blade at læse en bitter Dadel over Ministeriets Fremgangsmaade mod Deputationen, som et Ekko af hvad Danmarks og Norges trofaste Forsvarer, Lord Grey, i Parlamentet havde yttret. Han indlod sig ikke i den engelske Politik om en Sag, der forud var bestemt, men han bebreidede Ministerne den Haan, som de havde viist den norske Nation ved at bortvise dens Sendemænd uden at ville høre dem, og han ansaa denne Fremgangsmaade som et Tilbageskridt i Civilisationen, der maatte nedsætte det engelske Kabinet i hele Verdens Øine. Men disse Yttringer forandrede ikke i mindste Maade det engelske Kabinets Adfærd.

Efter 6 Dages Ophold i Yarmouth indfandt sig hos Deputationen den engelske Søcapitain Bryan, med Ordre at bringe den til Christianssand eller hvilkensomhelst

---

[1]) Formanden for Deputationen fik virkeligen kort efter Wienerkongressens Aabning en anonym Opfordring til igjen at træde i Underhandling med det engelske Ministerium, men da var Striden endt og Norge havde paa en sikkrere Vei opnaaet den ønskelige Selvstændighed.

anden af Norges sydlige Havne, den ønskede at anløbe. Det var atter et Fartøi af den ved Kjøbenhavn borttagne Flaade, som Deputationen maatte bestige, nemlig Brevdrageren, som var bestemt til Paketskib til Ostindien. I Capitain Bryan fandt Deputationen en maaskee mindre dannet, men høist godmodig og forekommende Mand, som bidrog hvad der stod i hans Magt til at gjøre sine norske Passagerer det beqvemt og behageligt ombord i sit Skib. Reisen var heldig; efter 3 Dages Seilads heisede Skibet sit Parlamentairflag ved Flekkerø, og Deputationen begav sig derfra over Land til Christiania, hvorfra den Dagen efter Ankomsten agtede at begive sig til Hovedqvarteret, som den Tid var paa Moss, for at aflægge en mundtlig Rapport om Udfaldet af Missionen; den skriftlige var forudsendt deels fra Leith, deels fra Christiansand med Courer. Men samme Aften indløb en kongelig Befaling til Statsraadet, ufortøvet at indfinde sig paa Moss, hvor Hovedkvarteret var, og Ordføreren maatte som Medlem af Statsraadet skille sig fra Deputationen, og ene fremstille sig for Kongen og afgive sin Rapport[1]). Der var imidlertid indtruffet Begivenheder i Norge, som havde henvendt Kongens Opmærksomhed paa andre Gjenstande, der meer umiddelbart berørte Norges politiske Stilling. Saaledes havde dette Forsøg paa at bevirke Englands Deeltagelse for Norges Selvstændighed, eller i det mindste dets Neutralitet under Kampen, det samme Udfald som de foregaaende. Intet kunde rokke det engelske Ministeriums Beslutning at opfylde det Løfte, som var Sveriges Kronprinds givet[2]).

Fjerde Capitel.

Moriers Underhandlinger. Opfordring til Almeenvæbning.

Imidlertid havde, som ovenfor fortalt, Følgerne af Norges Beslutning at forsvare sin Selvstændighed alt meer og meer udviklet sig, og Sverige bestemte sig til med Magt at fremtvinge en Forening, som ei godvilligen lod sig istandbringe. Saasnart Carl Johan havde samlet de fra Tydskland tilbagekomne svenske Tropper, beredte han sig paa med stor Krigsmagt, understøttet af engelske Subsidier, at gjøre et Indfald i Norge. Til dette Angreb rustede han sig med en erfaren Generals Klogskab og Forsigtighed. En Armee af 17000 Mand, vel forsynet med Ammunition og Proviant, rykkede under Carl Johans egen Anførsel mod Frederikshald og Frederikstad; 13000 stode paa Sveriges Grændse, beredte til at gjøre Indfald paa første Vink, og ikke langt derfra stode 10000 Mand Reserve. Overalt paa Marschlinien vare Magasiner anlagte, hele Skarer af Oxer fulgte Hæren, og Alt bebudede Carl Johans alvorlige Beslutning at fremtvinge Foreningen med Magt.

Derhos gjordes endnu det sidste Forsøg paa at ende Striden ved Underhandlinger, og igjennem Sendemænd fra alle de store allierede Magter at overbevise Norges nyvalgte Konge om det store Forbunds bestemte Villie, at understøtte Sverige i Opfyldelsen af Kielertraktatens Indhold med Hensyn til Norge. Saaledes landede ved Arendal i Begyndelsen af Juni den engelske Sendemand, J. P. Morier, der var afsendt af sin Regjering for at gjøre Rigsforsamlingen, som endnu troedes samlet, bekjendt med Tingenes sande Stilling, og fremlede en fredelig Forening imellem Rigerne. Da

---

[1]) [Det var umiddelbart før Afsluttelsen af Conventionen paa Moss, at Statsraad Kall ankom did. Han deeltog i Statsraadsmøde den 13de August, men var endnu fraværende ved Mødet den 11te.]

[2]) Denne Beretning om Deputationens Reise skylder Forfatteren dens Formand, sin Broder, som har meddeelt ham den Dagbog, han i den Anledning har holdt.

han var kommen i Land i Arendal, lod han paa Gadehjørnerne opslaae den Proklamation, som det var ham paalagt at forelægge Rigsforsamlingen; men denne blev af Borgerne nedreven. Maanedslieutenant Doran blev beordret at ledsage Morier til Christiania, hvor han ankom den 5te Juni. Moriers private Ytringer svarede imidlertid ikke til det offentlige Budskab, som han frembar. Det paastodes, at han i private Samtaler gav Nordmændenes raske Fremfærd sit Bifald og sin Beundring, og at han endog havde tilføiet det Haab, at England under Norges forsatte Udholdenhed i sin Modstand maaskee vilde forandre sin strenge Adfærd og understøtte Norges Selvstændighed. Det være nu, at den liberale Britte virkelig med Deeltagelse erfoer den Enthusiasme for Uafhængighedens Sag, som dengang raadede i Norge, og lod sig henrive til uforsigtige Ytringer, der stred mod hans Instrux, eller at disse ere blevne misforstaaede af hans Tilhørere og lempede efter Nationens Ønske med den Lettroenhed, hvormed man i vigtige Begivenheder saa ofte former Andres Meninger og Ytringer efter de Ønsker og Forhaabninger, hvori man glæder sig. Morier havde imidlertid viist sin Attraa efter at understøtte Nationens Forhaabninger ved den Anledning, som han gav hiin nyligen omtalte Deputation til at udføre sit Ærende til den engelske Regjering, endskjønt det viiste sig, at han her havde handlet mod dennes Villie og Ønske.

At Christian Frederik selv deelte Nationens Forhaabninger i denne Henseende, derom vidne hans Breve af 9de Juni 1814 til Stiftamtmændene i Christiansands, Bergens og Trondhjems Stifter, hvori han udtrykker sig saaledes: „Jeg har ikke villet undlade herved at underrette Dem om, at en engelsk Gesandt, Morier, ankom hertil igaar[1]) fra Christiansand. Hans Ærende var egentligen at erklære Rigsforsamlingen, at England ikke kunde afvige fra sine Løfter til Sverige, eller antage sig det norske Folks Sag, førend dette erkjendte Sveriges Souverainitet. Men deels fordi han har tilstaaet mig, at man i England ikke kjendte det norske Folks Stemning og Almeenvillie, men at han i Følge sin Bestemmelse ansaa det for sin Pligt at kunne underrette sit Hof om Stemningen og Sagernes sande Sammenhæng, deels endeligen fordi jeg i denne Mand har fundet en human Mand fuld af god Villie til at mægle Fred; dette Alt bestyrker mit Haab, at Underhandlingerne med England ville lykkes, og at dette skal frelse Norden. — Det er aabenbart, at England vil hindre Blodsudgydelse i Norden. — En særdeles Velvillie har Gesandten ligeledes viist mig ved at tillade, at det norske Folks Repræsentanter, Statsraad Aall og de 2 Medlemmer af Rigsforsamlingen, Christie og Rosenkilde, maae seile over til England ombord i det Skib, som skal overføre hans Sekretair med hans for Norges Sag saa fordeelagtige Rapport, medens Gesandten forbliver her."

Derimod bare alle Moriers diplomatiske Noter Spor af den Bestemthed, hvormed den engelske Regjering, som et Medlem af det store Forbund, understøttede Sveriges Planer i Norden. Dette Præg bar ogsaa den Note, som han under 6te Juni afgav til Christian Frederik. (Bilag No. 78.) I denne erklærede han, at han fra sin Regjering havde en Mission til det norske Folk, hvis Repræsentanter han havde haabet at finde samlede; men da dette ei var Tilfældet, nødsagedes han til at forelægge samme den Regjering, som han fandt etableret i Christiania, uden dog at erkjende dens Lovmæssighed. Han gjentog deri, at England havde ved en Traktat med Sverige [3die Marts 1813] forpligtet sig til at tilveiebringe den skandinaviske Halvøes Forening, men at denne skulde skee med ethvert Hensyn til Norges Frihed og Lykke, og at det nu stod til det norske Folk at berede sig Englands Medvirkning til en hensigtsmæssig Forening ved at føie sig efter den Hovedbestemmelse, som hiin Traktat indeholdt. Det var nemlig nu hans Ærende til Norge, at erklære for Prinds Christian og det norske Folk den engelske Regjerings Stilling med Hensyn til dens Forbindelse med Sverige og de allierede Magter, og dens faste Beslutning at opfylde sin Forpligtelse med Op-

[1]) Han kom, som ovenanført, egentligen den 5te Juni.

rigtighed og Kraft. Til Slutning udtrykte han det Haab, at det norske Folk, ved godvilligen at underkaste sig Traktaten i Kiel, vilde spare sig den Ulykke og Banære, som en fremtvungen Underkastelse under hiin Traktat vilde medføre.

Denne Note besvarede Christian Frederik gjennem sin Statssekretair v. Holten, da Beskaffenheden af Moriers Note ikke tillod ham at fremtræde som Norges Konge. Deri erklæredes: „at Norge med Rette havde anseet England som sin første Ven og naturligste Allierede. Det erkjendtes, at England i Traktaten mellem Sverige og Storbritanien havde viist en Agtelse for Norges Frihed og Lyksalighed, som paaskjønnes. Han søgte derhos at vise, at denne Frihed og Lykke ei kunde opnaaes ved Norges Forening med Sverige, og at alle dettes Skridt i denne Henseende havde ledet til det Modsatte. Norge selv havde gjennem sine Repræsentanter tydeligen nok udtrykt dette. Disse havde med den største Frihed i sine Overveielser udarbeidet en Constitution, der bærer Præget af, at den ei var dikteret af en ærgjærrig Fyrste, men udarbeidet af Mænd, som vilde deres Fædrelands Vel. Pluraliteten af disse Mænd havde derefter anseet det nødvendigt, at foretage Kongevalg. Dette var faldet paa ham, og han maatte derved finde sig opfordret til at antage en Krone, som Folkets Kjærlighed og Tillid overrakte ham. Han havde med Folket svoret at ville forsvare Norges Frihed og Selvstændighed, og det er klart, at han ei af egen Myndighed kunde opoffre den Nations Statsforfatning, der, i Tillid til at dette var ham muligt, havde overdraget ham Kronen. En saadan Forandring kunde alene skee gjennem Folkets egne Repræsentanter. Han havde tillidsfuldt henvendt sig til Englands Prindsregent for at paakalde hans Mediation imellem Norge og Sverige paa en Grundvold, hvorved det norske Folks Frihed og Lykke kunde sikkres. — Han erklærede til Slutningen, at dersom denne Englands Mægling ei stred mod Rigets Constitution eller Rigsforsamlingens Erklæring af 19de Mai, vilde han ansee det for sin Pligt at sammenkalde Rigsforsamlingen, men at dertil fordredes en Tid af 3 til 4 Maaneder, hvorhos det da var nødvendigt, at der tilveiebragtes fuldkommen Neutralitet, fri Tilførsel og Samfærsel med England."

I et Statsraad, som Kongen holdt paa Ladegaardsøen den 8de Juni, og i et andet i Christiania den 9de Juni, gjorde han Statsraadets Medlemmer bekjendt med Moriers Note og sin Beslutning, „at det skulde tilkjendegives Gesandten i Kongens Svar, at Valgene til et Storthings Sammenkaldelse skulde vorde befalede, i den Tillid at England, fremtrædende som Mægler, skulde bevirke en Indstilling af Sveriges Fiendtligheder, og at England skulde blive neutral og tillade fri Samfærsel i denne Mellemtid." — Derhos foreslog han sit Statsraad en Opfordring til almindelig Væbning over hele Riget, som blev befalet at trykkes og publiceres. I et Statsraad, som blev holdt 11te Juni paa Ladegaardsøen, befalede Hans Majestæt, „at der til Opfyldelse af § 51 i Kongeriget Norges Grundlov skulde udfærdiges et Circulaire til samtlige Overøvrigheder og Biskopper[1]) med Befaling til Førstnævnte at drage Omsorg for, at det i bemeldte § bestemte Mandtal over alle stemmeberettigede Indvaanere vorder optaget, saavidt muligt inden Juli Maaneds Udgang, og derefter uden al Henstand at indberette, naar Mandtallet saaledes er optaget, til nærmere allernaadigst træffende Foranstaltning; samt til Sidstnævnte at tilkjendegive Præsterne, at de rette deres Leilighed efter at møde ved de offentlige Thing paa saadan Tid, som dem af Fogden opgives, ligesom og at Biskoppen over Nordlandene og Finmarken samt begge Amtmænd i disse Distrikter skulle tilkjendegives, at Valgforsamlingerne der skulle holdes strax efter Mandtallets Optagelse[2])."

Den ovenanførte Note var imidlertid ikke af den Beskaffenhed, at den kunde lede

[1]) [Disse Circulairer udgik 13de samme Maaned.]

[2]) I disse første Statsraadsmøder synes kun Kongens Meddelelser og Beslutninger at være forhandlede; da Forholdene mere forvikledes, søgte han ogsaa Statsraadsmedlemmernes Raad, og de fremførte da deres selvstændige Mening.

til det forønskede Maal, at ændre de Allieredes urokkelige Beslutning, eller bidrage til at forandre det Ærendes Natur, som det var den engelske Sendemand overdraget at frembringe. Strax den 9de Juni afgav Morier følgende Svar til v. Holten:

„Min Herre! Siden Prinds Christian ikke har fundet sig foranlediget til at sammenkalde et overordentligt Storthing, for at forelægge den norske Nation den kritiske Stilling, samme befinder sig i som en Følge af den af de Allierede tagne Beslutning, at handle til Opfyldelsen af Forpligtelserne til Traktaten til Kiel, saa maa jeg anmode om, at min Note af 7de dennes vorder bekjendtgjort i dette Lands offentlige Tidender. Jeg venter at denne Anmodning ikke vil møde nogen Indvending, og i saa Fald at blive underrettet derom endnu i Dag."

Denne Note besvaredes samme Dag saalunde: „Undertegnede Statssekretair har modtaget Deres ærede Skrivelse af Dags Dato, og ikke undladt at forelægge H. M. samme. Allerhøistsamme har deraf seet, at det er Deres Hofs særdeles Ønske, at den ved Dem overgivne Erklæring skulde forelægges et Storthing. Hans Majestæt, der altid ønsker at handle fælles med sit Folk, finder det aldeles overeensstemmende med sin i min Note af Gaars Dato tilkjendegivne Hensigt, at befale Valgene til et overordentligt Storthing strax foretagne, idet han med Tillid forlader sig paa, at England, oplyst om den Aand, der besjæler det norske Folk og de Grundsætninger, der have ledet hans Handlemaade, vil fremtræde som Mægler med lige Agtelse for Folkeretten, som det norske Folk paakalder, og for dette Lands Lyksalighed, hvorhos den paa samme Tillid og paa Billighed grundede Fordring om Neutralitet, om Englands Paavirkning til Indstilling af Sveriges Fiendtlighed og fri Samfærsel med England i denne Mellemtid af 3 til 4 Maaneder, inden hvilken Storthinget umuligen kan være afholdt, gjentagende fordres som en nødvendig Betingelse, uden hvilken Storthinget ei kan sættes og afholdes med Rolighed, og dets overordentlige Sammenkaldelse for Folket ei kan retfærdiggjøres."

Herpaa indløb strax samme Dag følgende Moriers Svar under Couvert til Holten: „Undertegnede har modtaget en Note af D. D., adresseret til ham fra Hr. v. Holten, som Svar paa hvilken Undertegnede anseer det tilstrækkeligt at observere: saasom England ikke har nogen anden Interesse for Norge end den, som staaer i Forbindelse med dets Allieredes, saa kan Undertegnede ikke modtoge noget Forslag af de Norske, som ikke har Anerkjendelsen af Sveriges Souverainitet til Grundvold."

Dermed afbrødes Underhandlingerne med den engelske Emissair. Morier expederede sin Sekretair til England med de til ham indløbne Svarskrivelser, og Kongen lod under 13de Juni udfærdige et Reskript til samtlige Overøvrigheder i Landet med Befaling, overeensstemmende med Statsraadets Beslutning, at foranstalte det i Grundlovens § 51 bestemte Mandtal over alle stemmeberettigede Indbyggere optaget[1]).

Imidlertid fandt Kongen det nødvendigt at forberede sig paa en alvorlig Modstand mod de fiendtlige Foranstaltninger, som maatte blive en Følge af Afbrydelsen af disse Underhandlinger med England, og lod under 9de Juni udgive den i Stats-Statsraadet besluttede „Opfordring til almindelig Bevæbning af Norges vaabendygtige Mandskab", som var af følgende Indhold:

„Vi Christian Frederik o. s. v. Gjør vitterlig: at Vi efter indkomne Beretninger om betydelige Rustninger i Nabolandet, der ikke kunne have anden Hensigt end at krænke det norske Folks Frihed og Selvstændighed, finde Os foranledigede til at opfordre Norges Sønner til Bevæbning, og til at være rede til at møde den overmodige Fiende, naar han skulde betræde Rigets Grændse; thi opfordre Vi: Samtlige Reserve-Landeværn, eller de i Reserverollerne indskrevne Mandskaber, samt alle andre vaaben-

[1]) Kortere havde det været at sammenkalde de samme Repræsentanter, som havde mødt ved Rigsforsamlingen; men disse vare ikke valgte paa den i den antagne Grundlov bestemte Maade, og kun dette Valg kunde erkjendes gyldigt. Nu behøvedes vistnok 2 à 3 Maaneder til at optage Mandtal og derefter foretage Valg.

dygtige Nordmænd, som frivilligen ville møde til Fædrelandets Forsvar — og hvilken Nordmand er ikke rede dertil? — have i Kompagnidistriktet paa de af Amtmanden bestemte, gjennem Fogderne bekjendtgjorte Dage, at møde ved Kirkerne udi hvert Præstegjeld, hvor Lensmanden tilligemed de i Distriktet hjemmeværende Officerer eller ældste Underofficerer af Kompagniet eller Landeværnet, forfatter og underskriver en Mandtalsliste over samtlige dette Mandskab. — Til samme Tid og Sted skal Mandskabet medbringe de Vaaben, de eie og ville betjene sig af, og bliver da tillige optegnet, hvor Mange der savne Vaaben, eller hvor der til samme maatte mangle Ammunition o. s. v. Beretning herom indsendes snarest muligt gjennem Amtmanden efterhaanden som de fra Fogderne indkomme. — Hvert Præstegjelds saaledes samlede vaabendygtige Fædrelandets Forsvarere udvælge mellem sig for hver 30 Mand en Rodeanfører, som de have meest Tillid til, og disse Roders Samleplads bestemmes dernæst foreløbigen af Fogden, indtil de for hvert Bataillons- eller hvert Regimentsdistrikt senere udnævnte Autoriteters Bestemmelse om Samlingspladsen ved almindelige Opbrud kan meddeles. — Samtlige disse Bevæbningsmandskaber eller Mandhusinger, som de i visse Distrikter kaldes, skulle under Vaaben til Tegn bære graae Kokarder med grøn Kant. Naar de i Krigstilfælde rykke længere bort fra deres Hjemstavn, end at de derfra kunne drage Ophold, da underholdes de af militaire Magasiner, og underordnes de ved Brigaderne kommanderende Officerer, samt bruges til Bedækning af Transporter, Bevogtning af Magasiner og Fanger, Forsvar af Defileer og ved andre Leiligheder, hvor de efter deres Vaaben og Indretning som Fædrelandets ægte Sønner kunne tjene til Forsvar af Arne, af eget Hjem, til Bevogtning for Kone og Børn, og hvorved enhver Nordmand vil kappes om at vise Mandemod, ligt Fædrenes, der aldrig ustraffet lode nogen Fiende betræde Norges lykkelige Dale[1])."

Tillige gav Kongen under 2den Juli ligelydende Ordres til Generallieutenant Staffeldt, Oberst Hegermann, Oberstlieutenanterne Stabell og Haffner[2]), i Følge hvilke Reserven for Middelbrigaden skulde forstærkes ved Almuevæbningen, og det Terrain, som forsvares ved Grændsen, gjøres utilgjængeligt ved Forhugninger. Endeel af Kommandoen over Almuevæbningen skulde overdrages Præsten Jens Aars, en anden Capitain Lindemann paa Holleby, ligesom denne Forøgelse af Reserven skulde understøttes ved forskjellige Armeekorps. Samtidig dermed angav han de Punkter, hvortil de forskjellige Armeeafdelinger maatte retirere, for derfra igjen ved given Leilighed at falde Fienden i Flanken. Han bestemte dertil fornemmeligen Egnen ved Skien, Kongsberg og Holmestrand. I Almindelighed vilde han have det bestemt som Regel, der ikke noksom kunde indprentes de Kommanderende: „at de stedse maatte være betænkt paa en defensiv Forsvarskrig, saaledes som den saakaldte lille Krig i vore Bjerge giver saa megen Anledning til."

Under disse alvorlige Forberedelser til Modstand nærede Kongen derhos bestandigen et hemmeligt Haab om Englands Understøttelse. Et Beviis derfor har Forfatteren i et egenhændigt Brev, som han i Provideringsanliggender under 22de Juni modtog fra Kongen. Deri udtrykker han sig saaledes: „Mørk er endnu vor Horizont, men saalænge den engelske Gesandt, en saare retfindig Mand, bliver her, er der ogsaa Haab om Englands Mægling, som jeg har forlangt med Agtelse for Nationalværdighed og Lyksalighed."

---

[1]) Saavidt vides havde denne Opfordring ingen alvorlige Følger. Kun hist og her gjordes nogle forberedende Foranstaltninger, hvorved Egennytten drev sit Spil.

[2]) Man seer heraf, at han ikke erkjendte Staffeldt som Overgeneral, der kunde tage selvstændige Forholdsregler, og meddele Divisionscheferne fornødne Ordres, men han betragtede sit eget Qvarteer som Hovedqvarteer, hvorfra disse Ordres udgik.

Femte Capitel.

De allierede Magters Gesandter. Underhandlingerne afbrydes.

Det blev imidlertid ikke ved den nysanførte Erklæring fra det engelske Hof om de Allieredes Beslutning at understøtte Sveriges Planer. Den 30te Juni ankom ogsaa Sendemænd fra samtlige allierede Magter gjennem Sverige til Christiania, nemlig: General, Baron Steigentesch for Østerrige, Generalmajor Orlow for Rusland, Aug. J. Forster for England, og Major, Baron Martens for Preussen, der vare udstyrede med Fuldmagt til at underhandle med Christian Frederik, og gjøre ham bekjendt med de Allieredes Politik. Forinden disse Sendemænd indleverede sine offentlige Noter til den norske Konge, traadte de i Underhandling med ham for om muligt i Mindelighed at udføre Hensigten af deres Ærende. Deres Forholdsordres vare bestemte, men deres Agtelse for Christian Frederik[1]), deres Hensyn til Omstændighederne og Norges vanskelige Stilling, bevægede dem til at indgaae i et Forslag om Vaabenstilstand paa visse Vilkaar, og under Betingelse af Kongen af Sveriges Sanktion. Mange Forslag bleve gjorte og forkastede, indtil omsider de Allieredes Sendemænd fremsatte deres Ultimatum i en indleveret Note.

En saa høitidelig Ambassade, der medbragte en saa bestemt Erklæring fra de Allieredes Side, maatte gjøre Norges Konge opmærksom paa sin Stilling og vaklende i Henseende til sine forhen tagne faste Beslutninger. Han vilde imidlertid ikke egenmægtigen afgjøre denne vigtige Sag, men besluttede at høre sit Statsraads Mening, og for at give sine Overveielser mere Vægt tilkaldte han nogle af Rigsforsamlingens Præsidenter, for saaledes ligesom at forene den exekutive og lovgivende Magts Stemme i deres Repræsentanter. Om dette Møde indeholder Statsraadets Protokol følgende:

„Anno 1814 den 6te Juli, om Formiddagen Kl. 10, var Statsraadet forsamlet hos Hs. M. Kongen paa Ladegaardsøen, og vare General-Vei-Intendant Kammerherre Anker, Kammerherre Oberst Hegermann, Kammerherre Kommandeur Fabricius, Kammerherre Major Brock, Professor Sverdrup og Søcapitain Holstein tillige tilstede, for efter allerhøieste Befaling at overvære det afholdende Statsraad. — Hs. M. behagede allernaadigst at tilkjendegive, at han ved Rigsforsamlingens Slutning ikke formaaede at meddele nogen udførlig Skildring af Rigets Forhold til udenlandske Magter, men at han senere fra sin Affendte i England havde erfaret, at Folket, som næsten overalt i alle Lande, er for Norges Sag, men at Regjeringen er imod samme, hvorom den anordnede strenge Blokade og Parlamentets Beslutninger i saa Henseende vidne, og hvilket de herværende engelske Gesandter ikke mindre bestemt have erklæret,

[1]) Især var det Ruslands Gesandt, Orlow, som Christian Frederik havde vundet for sin Interesse, hvorom den til Keiser Alexander indgivne Note vidnede. Mellem Rusland og Sverige var sjelden nogen diplomatisk Sympathi. De øvrige Magters Sendemænd bifaldt vel ikke Christian Frederiks Forhold, men de vare alle enige i sine Bestræbelser for at afgjøre Sagen i Mindelighed. [Da Gesandterne paa Tilbagereisen fra Norge traf Carl Johan 21de Juli i Uddevalla, var dennes første Tiltale rettet til Orlow: „Eders Sendelse var uden Resultat. Jeg ventede det; thi uden Oprigtighed og Redelighed vinder man Intet." Og da Orlow senere slog paa, at man bedst vilde vinde Nordmændene ved at give efter for den Opinion der, som holdt strengt paa sine politiske Rettigheder, spurgte Kronprindsen ham spydigt: „Staaer det ogsaa i Deres Instructioner, at De skal tale til Fordeel for en Constitution i Norge?" Kronprindsen sendte i denne Anledning Grev Løvenhjelm til Keiser Alexander, og erklærer i Brev til Førstnævnte af 7de Aug., at han af paalidelige Kilder, blandt andre af hvad Tank havde sagt til Essen, vidste, at Prinds Christian var bleven ganske vankelmodig ved Steigentesch's Forestillinger og var nær ved at forlade Landet, da Orlow var Aarsag i, at han skiftede Mening, ved at raade ham til at holde ud endnu en Tid. Schinkel-Bergman. VIII. 190—192.]

ligesom og at der fra de øvrige allierede Magter, Rusland, Østerrige og Preussen er gjort de samme Erklæringer ved disses hidkomne Gesandter, og at disse i det bestemteste Sprog fordre Norges Forening med Sverige, men dog paa den anden Side tilbyde alle Vilkaar, som det norske Folk kun maatte vide at nævne for at sikkre dets constitutionelle Rettigheder, og tillige ønske, at Norge skal være et adskilt og saavidt muligt uafhængigt Rige af Sverige, dog under samme Overhoved.

„Da Magten saaledes skal afgjøre Sagen, hvis ikke disse Forestillinger virke til det hensigtede Øiemed, da et russiskt Armeekorps, som nu truer Danmark, er stillet til Kronprindsen af Sveriges Disposition, og det neppe er Tvivl underkastet, at ligesom Rusland tillader dets Anvendelse mod Norge, saaledes vil England ikke i det nærværende Forhold forhindre dette, og da Europas samlede Magter paa ovennævnte Maade true Norge, saa ansaa H. M. det at være Statsbestyrerens Pligt at beregne sine Stridskræfter, forend han ubesindigen styrter Staten i en ulige Kamp, hvis dette paa nogen ærefuld Maade kan undgaaes, og at det, siden Vilkaarene, som tilbydes den norske Nation ved Foreningen med Sverige, ere ærefulde og fordeelagtige i og for sig selv betragtede, vilde være uforsvarligt, hvis han ikke raadspurgte sig med Nationen, om den vil tage Hensyn paa disse, for at undgaae en sandsynligviis uundgaaelig Undergang, eller om den vil vove Alt for Alt.

„Hs. M. tilkjendegav derfor, at det var Hs. Ønske at samle et Storthing, og at foredrage Rigets Stilling for samme, ligesom og at Allerhøistsammes Beslutning var, villigen at nedlægge Kronen, hvis større Uheld derved kunde afvendes fra Norge; men ogsaa lige villigen at gaae i Døden for Norges Sag, hvis Nationens Repræsentanter efter modent Overlæg foretrække den haarde og ulige Kamp med hele Europa for en fredelig Forening med Sverige, hvilken under de store Magters Garanti skal kunne sikkre det norske Folks Rettigheder.

„Hs. M. behagede fremdeles at anføre, at han ved at beregne Landets Stridskræfter ei saae hen til Antallet af Fædrelandets Forsvarere, hvilke sikkert ei vilde mangle, naar det gjaldt, men at han havde Hensyn til Forraadene, som ei vare tilstrækkelige til at udholde flere Maaneders Kampagne; at en Vaabenstilstand, der kunde sikkre Tilførselen følgeligen var Alt, hvad man kunde ønske at opnaae; at det havde lykkedes ham at overbevise de allierede Magters Gesandter om Umuligheden af at opfylde Kongen af Danmarks Fordring til ham, inden 14 Dage at afhandle Foreningen mellem Norge og Sverige, og at disse havde tilbudet slig Vaabenstilstand; ligesom og Gesandterne havde indseet Nødvendigheden og Vigtigheden af et Storthings Sammenkaldelse og Afholdelse; og at de, skjønt deres Instruktioner byde dem at afgjøre Alt inden 14 Dage, have indvilget at underhandle med Sverige om denne Vaabenstilstand paa en Tid af 3 Maaneder, som hertil vilde udfordres; men at de tillige fordre Garanti for Blokadens Ophævelse ved Grændsefæstningerne Frederikstens, Frederikstads og Kongsvingers Overleverelse til svenske Tropper og Neutralisering af Terrainet indtil Glommen samt Hvaløerne. Dog formeentes, at Besætningen af Kongsvinger ikke bestemt vilde paastaaes, ligesom ogsaa at den paa ingen Maade med Hensyn til dens Vigtighed i militair Henseende bør at overgives, men at derimod Frederikstens og Frederikstads Fæstninger ikke vare af saa megen Vigtighed, første fordi den kan omgaaes, og ei er til synderlig Nytte, naar Fienden ei kan mødes med nogen Hovedstyrke paa hiin Side Glommen, og sidste fordi den i og for sig selv er en slet Fæstning, og Glommen er flankeret ved den svenske Overmagt til Søes, som ikke vil kunne forhindres at landsætte Tropper mellem Frederikstad og Mos; samt at den samme Overmagt til Søes gjorde Positionerne ved Hvaløerne farlig for den svagere norske Flotille.

„Hs. M. gik derfra over til at betragte disse Fæstningers Overleverelse med Hensyn til den offentlige Mening, at man vilde kalde det uværdigt at overgive disse til de svenske Tropper, som dog aldrig bør beholde dem, og om dette ikke vilde ansees for Feighed og Forræderi. Han troede vel, at den Statsmand, som koldt beregnede

Tabet af tvende Fæstninger med Fordelene af fri Tilførsel i 3 Maaneder, ikke vilde være tvivlraadig, saameget mere som saa meget kan hænde i dette Tidsløb til Norges Fordeel, men han har dog først villet høre de Mænds Mening, som han har Tillid til, førend han bestemt erklærer sig til noget i saa Henseende.

„Hs. M. tilkjendegav endvidere, at han har troet at gaae en Middelvei ved at tilbyde een eller tvende Fæstninger besatte af allierede Tropper, saalænge Vaabenstilstanden varer, hvilket ikke strider aabenbart mod Constitutionens 25de Artikel, og vel af Folket vilde taales, naar dette seer hen til de store Fordele, som derved opnaaes; og han forelagde derpaa Statsraadet og de øvrige tilkaldte Mænd, hvis de bifaldt dette Tilbud, følgende Spørgsmaal: „Om de troe, at han kan gaae videre? og om man under nogen Betingelse kan indlade svenske Tropper i Fæstningerne, indtil de Allierede ankomme, eller indtil 1ste September, da de Allierede skulle besætte dem, for siden ved Vaabenstilstandens Opsigelse at levere dem tilbage til de Norske, Alt under de allierede Magters Garanti, eller mod Besættelse af Eda Skandse i Sverige af norske Tropper indtil Vaabenstilstanden opsiges, da i saa Fald Frederikshald og Eda gjensidigen skulle rømmes? — Hs. M. opfordrede de Tilstedeværende med Overlæg at veie Fordelen af en Vaabenstilstand, der sikkrer Tilførselen, den militaire Vigtighed af de fordrede Garantier, den offentlige Menings Vægt, hvad Statens Sikkerhed kan fordre, og den Fare den svæver i ved at afvise det gjorte Tilbud af Europas mægtige Stater, der have forenet sig mod samme.

„Statsraadets Medlemmer og de øvrige Tilkaldte vare samtlige bestemt enige om, og tilkjendegave hver for sig, at de ikke troede, at Hs. M. kunde gaae videre, at de svenske Tropper paa ingen Maade maatte tilstedes at besætte norske Fæstninger, da dette ikke alene stred mod Rigets Grundlov, men tillige maatte kunne lede til indvortes Urolighed, saasom det i Særdeleshed var det Punkt af Fredstraktaten mellem Danmark og Sverige, som havde indigneret Nationen. Derimod tiltraadte de Hs. M. Formening, at der som Garanti kunde tilbydes Besættelsen af Frederiksteens og Frederikstads Fæstninger af de allierede Magters Tropper, hver med nogle hundrede Mand, at Hvaløerne neutraliseres under Vaabenstilstanden, at den svenske Flotille kunde tillades at henlægges ved disse, at de norske Tropper kunde trækkes tilbage paa denne Side af Glommen, saaledes at Strækningen paa hiin Side af Elven neutraliseredes, at ovennævnte Fæstninger strax evakueredes, mod at de, indtil de Allieredes Tropper ankom, besættes af Frederikshalds og Frederikstads Borgerskab; at Overleverelsen af disse Fæstninger nu og efter Vaabenstilstandens Ophørelse skede af de dertil fra begge Sider udnævnte Kommissairer, og endeligen at Tiden til Opsigelsen af Vaabenstilstanden bestemtes til 14 Dage."

Hvor alvorligen Kongen meente denne fredelige Tilnærmelse til Sverige, for at bevirke en passende Forening mellem de tvende nordiske Riger, sees ogsaa deraf, at han i et Statsraad, som holdtes 7de og 8de Juli, hvortil General-Politidirekteuren Diriks var tilkaldt, gjennemgik de Forandringer og Tillæg i Grundloven, som maatte ansees passende og nødvendige i Tilfælde af en fredelig Overeenskomst med Sverige. Forandringen gik i Hovedsagen ud paa, at Kongen af Sverige skulde udove al sin Myndighed i Norge ved en Vicekonge i Forbindelse med Statsraadet, hvilken skulde residere i Christiania. Disse Forhandlinger fortsattes senere den 16de [1]).

Disse Forsøg paa at tilveiebringe en mindelig Forening, strandede imidlertid deels paa de Vanskeligheder, som den nyligen vedtagne Grundlovs Bestemmelser lagde i Veien for Antagelsen af Gesandternes Forslag, deels paa den svenske Regjerings Sikkerhed for at naae sit Maal gjennem sine Allieredes Medvirkning og Anvendelse

[1]) [I 1ste Udg. er henviist til et Bilag, der skulde indeholde de i disse Statsraadsmøder førte Forhandlinger, men et saadant Bilag er ikke optaget, og kan ei heller i denne Udgave meddeles, da man ei har Adgang til Statsraadets Forhandlings-Protokol.]

af Magten. De Allieredes Sendemænd fremlagde deres Ultimatum i en Note af 7de Juli af følgende Indhold:

„Undertegnede, der af deres respektive Hoffer ere overdragne en særdeles Mission til Hs. Hoihed Prinds Christian Frederik af Danmark, have den Ære at tilstille Hoistsamme nærværende Meddelelse. Norges Afstaaelse, fastsat ved Kielertraktaten, er garanteret af de med Sverige allierede fire Magter. Denne politiske Beslutning er uigjenkaldeligen bestemt. De allierede Souverainer betragte Norges Forening med Sverige som en af det nye Ligevægtssystems Grundstøtter, som en Slags Skadesløsholdelse, hvilken er det umuligt at erstatte ved nogensomhelst anden. — De Tildragelser, der i den senere Tid ere foregaaede i Norge, den Modstand, som den af Europa tagne Beslutning der har fundet, og den Bestemmelse Hs. Hoihed har taget, at sætte sig i Spidsen for denne Modstand, har bestemt de med Sverige allierede Magter til at tage de nødvendige Forholdsregler for at bevirke Norges Forening med Sverige.

„Det er i dette Øiemed, at Undertegnede have begivet sig til Hs. Hoihed. Det er paalagt dem at tilkjendegive ham det smertelige Indtryk, som hans Fremgangsmaade har frembragt hos deres Souverainer, at opfordre ham formeligen til at træde indenfor Grændserne af hans hellige Pligter, og at erklære ham, at dersom han nægter at give efter for Europas almindelige Ønske, der kalder ham tilbage til Danmark, vil en ulige Krig opstaae i Norden, og Vaabnene ville da upaatvivleligen bevirke det, som Overtalelse forgjæves har prøvet. I denne Hensigt er General Grev Bennigsens Armee, saavelsom et preussisk Troppekorps, overladt til Sveriges Disposition, og en almindelig Søblokade af Norge bestemt i Forening med Storbritanien.

„Til samme Tid maatte Kongen af Danmark, nedsat i de Monarkers Øine, der ere Borgen for hans Ord samt for Traktaten til Kiel, blive billigen opirret mod sine fordums Undersaatter med Hensyn til Ikkeopfyldelsen af hans Villie. Hans Majestæt besluttede derfor, ved Undertegnedes Mellemkomst at lade sine sidste Befalinger overbringe til sin Tronarving, der i Egenskab af første Undersaat er forpligtet til at give et Exempel paa Lydighed for hans Undersaatter i Norge, der ere danskfødte, og som ved at nægte at vende tilbage gjøre sig skyldige i Oprør, og endelig for Nordmændene, hvilke han ved de sidste Virkninger af sin Kjærlighed vilde spare de sørgelige Følger af en ødelæggende Krig. — Denne af Hs. danske Maj. tagne Beslutning, saavelsom de Befalinger, Undertegnede have modtaget af deres respektive Hoffer, betegne Beskaffenheden af deres særdeles Sendelser. Undertegnede ansee sig forpligtede til at erklære, at de ingenlunde ere Mæglere mellem Norge og Sverige, men snarere Kommissairer, og saa at sige Krigsherolder, bemyndigede til at udføre i sin fulde Udstrækning Traktaten til Kiel, og de ved deres Souverainer garanterede Bestemmelser.

„Imidlertid har Hs. Hoiheds bekjendte Tænkemaade, og hans Hensigters Redelighed, Europas almindelige Agtelse for det norske Folk, samt det Ønske, uden Blodsudgydelse at bevirke begge Rigers Forening, bragt Undertegnede til at indlade sig paa Modifikationer, som de erkjende at være udenfor det bogstavelige Indhold af deres Instruktioner; de have givet efter for det Ønske at give Hs. Hoihed de ærefuldeste Midler i Hænde til at kunne forlade den høie Post, til hvilken Omstændighederne uheldigviis have bragt ham, og de have med Fornøielse fundet sig villige til at indlade sig i de Bestemmelser, der kunde bidrage til ikke at krænke Hs. Hoiheds Charakteer, og til at fastsætte det norske Folks Rettigheder.

„De have troet, at de ingenlunde herved vilde afvige fra Hs. svenske Majestæts liberale Hensigter; men de kunne ikke ansee de Overeenskomster, hvilke de have antaget, som gjældende og bestemte Artikler, forinden denne Monarks Samtykke dertil kan erholdes. — Hs. H. Prinds Christian Frederik har bestemt erklæret ikke at kunne nedlægge de Rettigheder, han har modtaget af Nationen, uden i Rigsforsamlingens Hænder. Som en Følge heraf, blev en Sammenkaldelse af Rigsforsamlingen anseet nødvendig, og Tiden til at tværtsætte denne Sammenkaldelse, og at sikre dens Deliberationer blev Gjenstand for Underhandlingerne. En Vaabenstilstand blev foreslaaet af

Hs. H. — Undertegnede ilede med at føie hans Ønske, men de forskjellige Vilkaar, om de fremførte, bleve alle efterhaanden forkastede. Endeligen, efterat have veiet Meningerne, have de den Ære at bringe til Hs. Høiheds Kundskab deres uforanderlige Bestemmelser.

„Grundtrækkene for Vaabenstilstanden ere: 1) En af Hs. H. given Forpligtelse il Kongen af Sverige og hans høie Allierede, at ville nedlægge i Nationens samlede Repræsentanters Hænder alle de Rettigheder, som han har modtaget af dem, og at anvende al sin Indflydelse paa Folket, for at formaae det til at samtykke i Foreningen; 2) Landet imellem Glommen og den svenske Grændse skal rømmes af de norske Tropper, saavelsom Hvalørne, Fæstningerne Frederikstad, Frederikshald eller Frederiksteen og Kongsvinger. Landet skal erklæres neutralt og Fæstningerne besættes af svenske Tropper; 3) Efterat Fæstningerne ere besatte, skal Blokaden ophæves for Havnene Christiania, Christianssand og Bergen, med de nødvendige Modifikationer og saalænge Vaabenstilstanden varer.

„I Følge dette Ultimatum, hvorpaa Undertegnede udbede sig et afgjørende Svar, henvende de sig ogsaa til Hs. H., for at erfare hans Beslutning med Hensyn til hans danske Majestæts Skrivelse. — De have ogsaa til samme Tid den Ære at erklære for Hs. H., at hvorledes end hans Svar bliver paa denne Note, ansee de deres Underhandlinger som endte, og forlange deres Passer, enten for at vedblive at arbeide paa Foreningen af begge Riger paa en fredelig Maade, eller for at lade mere virksomme Midler træde i Underhandlingers Sted. — De ile at benytte denne Leilighed til at frembringe for Hs. H. Udtrykkene af deres dybe Høiagtelse."

Kong Christian Frederik besvarede denne Note under 13de Juli, og Svaret maatte, i Følge den i Statsraadet under 6te Juli tagne Beslutning, indeholde forskjellige Modifikationer i Gesandternes Forslag. Svaret lød saaledes: „Den Note, som de med Sverige allierede Magters Herrer Gesandter, der ere overdragne et særdeles Ærende i Norge, have tilsendt mig, iler jeg at besvare overeensstemmende med mine Pligter mod det norske Folk, og med den Opmærksomhed, der skyldes de Meddelelser, som de have gjort mig. — Norges Held er det eneste Maal for mine Handlinger. Den norske Nation, løst fra sin Troskabseed til Kongen af Danmark, erkjendte ikke hans Magt til at overgive den med fuld Souverainitet og Eiendomsret til Kongen af Sverige, og maatte med Grund blive opirret ved at erfare som første Vilkaar, at de svenske Tropper skulde tage Fæstningerne i Besiddelse, hvilke aldrig, saalænge Danmark og Norge vare forenede, have været besatte af Danske[1]. Nationen vilde gjøre sine Rettigheder gjældende, hvilke i lignende Tilfælde efter almindelig Omdømme tilkommer enhver Nation. Bekjendt med denne almindelige Stemning, som et indgroet Had mellem Nabofolkene gjorde stærkere end nogensinde, indsaa jeg, at indvortes Uroligheder og Anarki vilde blive en Følge af en tvungen Forening, og jeg satte mig i Spidsen for Nationen for at forekomme disse Ulykker. Paa Grund af den Agtelse, som jeg skyldte Souverainiteten, der er hos Folket selv, sammenkaldte jeg en Rigsforsamling, og denne grundlagde en Constitution, der kunde sikkre Folkets Held. Dets Kjærlighed og Tillid tilbød mig Kronen, og jeg troede at burde modtage den. Ønskende at see dette Folk lykkeligt var jeg overbeviist om, at Norges Uafhængighed under en Regjering, som Nationen selv havde givet sig, og en Alliance med Sverige, garanteret af de store Magter, der skulde kunne sikkre Nordens Ro, saavelsom det norske Folks, der kun ønsker at leve frit imellem sine Klipper, vilde være den ønskeligste Tilstand for Norge. Jeg grundede mit Haab paa Anvendelsen af de samme Grundsætninger til vor Fordeel, for hvilke saa ædle Anstrengelser vare gjorte i Tydskland og Spanien. — Dog Europas største Magter havde besluttet det anderledes.

[1] [Dette er ikke aldeles rigtigt; idetmindste vare i Christian VII. tidligere Aaringer norske Fæstninger besatte af det Delmenhorstske og Moenske Regiment, der begge vare hidskikkede fra Danmark. J. Chr. Berg.]

De Erklæringer, de have givet mig, forvisse mig om, at Omsorgen for Norges Frelse fordrer, at man maa give efter for den Stærkeres Ret, og jeg erkjender, at disse samme Magter, der ikke ønske at bringe Krigens Ulykker over Norge, ville tage Hensyn til Alt, hvad der saa meget muligt kan sikkre Norges Lykke i Forening med Sverige. Jeg seer mig istand til at virke for det norske Folks Vel, idet jeg bringer Offeret af en personlig lykkelig Stilling. Jeg er ikke tvivlraadig ved at gjøre dette paa en Maade, der er Manden af Ære værdig, værdig den Krone jeg bærer, og det Folk, der har overdraget mig samme.

„De have erkjendt, at det er ene i Rigsforsamlingens Hænder jeg kan tilbagegive mine Rettigheder, og det er tillige kun denne Forsamling af Rigets Repræsentanter, der kunne afgjøre, om Nationen vil foretrække en ulige Kamp for sin Selvstændighed for de hæderlige Vilkaar, der blive Norge tilbudne som et med Sverige forenet Kongerige. Det er min Pligt, jeg erkjender det, at underrette Nationen om alle de Farer den udsætter sig for, og forestille den de Fordele, som bør blive den sikkrede, naar den skal indgaae en constitutionel Forbindelse med Sverige, men De kjender mig noksom for at vide, at jeg, min Forpligtelse tro, ikke skiller min Skjebne fra Folkets i det Tilfælde, at en tapper skjønt forgjæves Modstand mod Europas forenede Kræfter foretrækkes for en ærefuld Udsoning, for hvilken jeg skal anvende al min Indflydelse. Det er i denne Aand at jeg har stilet min Skrivelse til Kongen af Sverige, hvoraf jeg vedlægger Gjenpart, og ved hvilken jeg tiltræder det første Grundtræk for Vaabenstilstanden, som De ligeledes have anseet nødvendig, og som jeg forlanger af Hs. svenske Majestæt paa ærefulde og antagelige Vilkaar.

„Til det andet Grundtræk for Vaabenstilstanden svarer jeg, at dersom det gjælder Afbrydelsen af Underhandlinger, der alene kunne tilveiebringe en Forening i Mindelighed, indrømmer jeg, at norske Tropper romme Landstrækningen imellem Glommen og den svenske Grændse tilligemed Hvaloerne og Fæstningerne Frederiksteen og Frederikstad, paa det Vilkaar at denne Landstrækning saavelsom Fæstningerne blive neutrale under Vaabenstilstanden. Da Kongsvinger er paa den østlige Bred af Glommen, og een Miil indenfor den neutraliserede Landstrækning, vilde jeg finde det passende ikke at paastaae denne Rømning. — Med Hensyn til Fæstningernes Besættelse af svenske Tropper, anseer jeg det for min Pligt at lade Dem bemærke, at de Fordringer, som engang have opflammet hele Folket til Fædrelandets Forsvar, aldeles ikke burde gjentages, dersom man vil troe at kunne berolige Gemytterne; at den umiddelbare Følge af svenske Troppers Indmarsch vilde være en almindelig Reisning af Folket, og at jeg i dette Tilfælde burde foretrække Krig med Fiender for Borgerkrig, hvilken jeg vilde have foraarsaget, naar jeg af en i Nationens Øine strafværdig Svaghed overtraadte Constitutionen. Dersom Kongen af Sverige ønsker en Forening i Mindelighed og ei Krig, vil han ikke paastaae dette, men han vil antage det Forslag, jeg har gjort ham, at overlade Fæstningerne Frederiksteen og Frederikstad til Borgernes Bevogtning. Rømningen af disse 2 Fæstninger af de norske Tropper, hvilket lader dem uden tilstrækkeligt Forsvar, vil forskaffe de Svenske alle militaire Fordele, og det er med Hensyn til de ædelmodige Følelser, der besjæle Hs. svenske Majestæt, at jeg har troet denne Monark ogsaa vilde anse det for tilstrækkeligt at bestemme den neutrale Landstrækning paa den østlige Bred af Glommen til 3 Miiles Afstand omkring disse Fæstninger.

„Hvad det tredie Grundtræk angaaer, maa jeg ligeledes bemærke, at den foreslaaede Ophævelse af Norges Blokade, hvilken jeg anseer som et uadskilleligt Vilkaar for Vaabenstilstanden, og som et utvetydigt Beviis paa de allierede Magters Menneskekjærlighed og Velvillighed mod det norske Folk, burde udstrækkes til alle Punkter paa Kysten, dersom man vil at den skal erkjendes som en sand Velgjerning; ellers vilde den give Anledning til Stridighed og bestandige Trætter, som vilde altfor let kunne foranledige Vaabenstilstandens og de derpaa følgende Underhandlingers Afbrydelse. — Saaledes har jeg forlangt det af Kongen af Sverige, og jeg haaber at

man vil erkjende Sandheden af alle disse Bemærkninger i Henseende til Blokadens Ophævelse, dersom man vil virkeligen undgaae det, som endnu kunde bringe ødelæggende Krig over Norden.

„Jeg skal forsyne Generalmajor Petersen og min Adjutant af Søetaten, Capt. Holstein, med mine Fuldmagter for at slutte Vaabenstilstanden i Frederikshald eller Svinesund, og jeg ønsker oprigtig, at denne Underhandling lykkeligen maa endes som Præliminarier for en venskabelig Udsoning og Forening. Jeg forlanger de allierede Magters Garanti for Vaabenstilstanden, og for de Forslag til Forenings-Vilkaar, som Hs. svenske Majestæt vil tiltræde.

„I Henseende til Kongen af Danmarks Skrivelse, om hvilken jeg afholder mig fra enhver Bemærkning, beder jeg Dem at uleilige sig med mit Svar. Det vil i faa Ord indeholde de Erklæringer, sam min nærværende Stilling og min Ære bød mig at give Dem, og hvis Vægt De have erkjendt. — Dette vil overtyde Hs. M. om, at jeg umuligen kan følge hans Befalinger, forinden Rigsforsamlingen eller Vaabenlykken have afgjort Norges Skjebne, og jeg maa iøvrigt overlade hans Klogskab og hans Samvittighed, om han anseer det for tjenligt at udføre sine Trudsler mod mig og mod de danske Embedsmænd, hvilket imidlertid meget vil forandre min personlige Stilling og den Handlemaade jeg har foresat mig. — Da denne Note bliver den sidste, som jeg bliver istand til at oversende DHrr. Gesandter fra de allierede Hoffer, griber jeg denne Leilighed for at bede Dem, mine Herrer, være overbeviste om den særdeles Agtelse, hvormed jeg undertegner mig Deres meget velvillige

Christian Frederik.

Det i denne Note omhandlede Brev til Kongen af Sverige er ligeledes af 13de Juli [1]) og lyder saa:

„Min Hr. Broder! Intet er dyrebarere for mig i denne Verden end en god Samvittighed; indtil dette Øieblik har den aldrig forladt mig, og jeg ønsker stedse at rette mig efter det, som min Ære og min Skyldighed foreskrive mig. — Det er disse Følelser, som have forpligtet mig til at sætte mig i Spidsen for et Folk, som løsladt fra sin Troskabseed mod sin Konge ikkun higede efter Uafhængighed, og som sætter sin Kjærlighed og al sin Tiltro til mig. Jeg har svoret at forsvare dets Constitution, og jeg vilde døe villigen for at hævde dets Rettigheder og dets Uafhængighed; men jeg har ogsaa paataget mig den Forpligtelse at have Omsorg for dets Lykke.

„Nu da hele Europa erklærer sig mod Norge, mod den Sag, jeg forsvarer med de Midler, som mit Land ene tilbyder, bringe disse Betragtninger mig til at give efter for Nødvendigheden. Personlige Hensigter have aldrig forvildet mig. Jeg skal bevise dette ved at tilbagegive den Krone i Nationens Hænder, som den har givet mig. Jeg vil heller frelse Norge end regjere over det; men førend jeg skiller mig fra et Folk, til hvilket jeg er forenet med de helligste Baand, vil jeg sørge for dets Lykke. Jeg vedlægger her Grundtrækkene til Forening med Sverige, Constitutionen og andre Bestemmelser, som jeg ønsker at sikkre Norge. Jeg skal sammenkalde Storthinget og bekjendtgjøre disse for Nationen. Jeg skal gjøre den bekjendt med alle de Farer, som den udsætter sig for ved en modig men unyttig Modstand. Hvis den samtykker, nedlægger jeg strax min Værdighed; hvis den vægrer sig, skiller jeg aldrig min Skjebne fra dens. Men forinden Storthinget sammenkaldes, maae tvende vigtige Punkter bestemmes: 1) At Grundtrækkene til Foreningen antages af Sverige under Garanti af de fire Magter, hvis Gesandter her ere nærværende; 2) At Beraadslagningerne vorde frie og velbetænkte, og at en Vaabenstilstand fastsættes til dette Øiemed.

„Jeg føler at de Fordele, som kunde flyde af en Vaabenstilstand, fordrer Op-

[1]) [Dette Brev sendtes uaabnet tilbage, men en Afskrift deraf fulgte med Kongens Brev af samme Dag til Kronprindsen, der tilligemed dennes Svar findes i Slutningen af næste Capitel.]

offrelser fra min Side. Disse ere udtrykte i vedlagte Forslag til Vaabenstilstanden. De allierede Magters Gesandter have paastaaet, at svenske Tropper skulde besætte Fæstningerne; men jeg har ikke kunnet indvilge dette, fordi den Constitution, jeg har besvoret, binder mine Hænder, og fordi jeg tilfulde kjender min Nations Tænkemaade, som ikke vil taale, at svenske Tropper uden Modstand komme ind over Grændsen. Jeg bør følgeligen foretrække en Krigs Ulykker for en indvortes Krigs Rædsler, men jeg forlader mig aldeles paa Deres Majestæts Viisdom, at De vil tiltræde de Midler, hvorved, saaledes som jeg ønsker, en Krig kan undgaaes, som vilde gjøre den paatænkte Forening uantagelig, og som vilde bringe store Ulykker saavel over det svenske som norske Folk, hvilket De ønsker at regjere over, og hvilket De ikke bedre kan vinde end ved en mild Fremgangsmaade, bestaaende i Føielighed for den almindelige Mening og Ophævelsen af Blokaden, som jeg beder Dem om, hvilket vil vorde anseet som Velgjerninger, der skyldes Deres Høimodighed og Deres Kjærlighed for dette Folk. — Min Stilling er smertelig, men min Kjærlighed for Norge overvinder min Smerte.

„Hvis De antager Forslagene til Vaabenstilstanden samt Grundtrækkene og Bestemmelserne til Foreningen, giver jeg Dem mit Ord for, at anvende al min Indflydelse paa den norske Nation for at bringe den til at antage denne Forening som det eneste Redningsmiddel, der levnes samme. — Beær mig med Deres Fortrolighed: jeg troer at fortjene den, undertegnende o. s. v.

Samme Dag afgaves til de allierede Magters Sendemænd følgende Note B. „Skjønt de allierede Magters Herrer Gesandter, til hvilke en fredelig Sendelse i Norge er overdragen, erklære ikke at være Mæglere imellem Norge og Sverige, er det dog uden Tvivl uadskilleligt fra deres Ærende at være Borgen for de Bestemmelser, som skulle have Sted mellem begge Riger. Saaledes er det, at jeg indbyder Dem til at give mig Forsikkring om, at De vil garantere de Grundtræk for Foreningen, som Kongen af Sverige maatte antage, samt Vaabenstilstanden i alle de Punkter, som endeligen maatte vorde bestemte, ligesom dennes Vedvarelse i det aftalte Tidsrum. — Ligeledes ønsker jeg, at de allierede Magters Befuldmægtigede, hvis de ere tilstede, ville bidrage til at jevne de Misforstaaelser af alvorligt Slags, som under Vaabenstilstanden kunde reise sig, og overlader jeg fra min Side til Deres Bedømmelse, om Vaabenstilstanden maatte forlænges, for roligen at tilendebringe Storthinget. — Jeg anmoder Dem om, saafremt Vaabenstilstanden finder Sted, at De i al den Tid garanterer Blokadens Ophævelse fra Englands og Ruslands Sømagters Side, ligesom fri Handel og Skibsfart saavel for Ind- som Udførsel fra og til Norges Havne, samt at der uden Ophold meddeles Tilladelse til at udføre Kornvarer og andre Levnetsmidler fra Danmark, Havnene i Østersøen, England, Holland og det hvide Hav. Hvis Udførselen af Kornvarer fra Archangel til Trondhjem, Nordlandene og Finmarken skal sættes til et vist Antal Tschetwert, forlanger jeg 25,000.

„Jeg vil ogsaa hendrage Deres Opmærksomhed paa Kongen af Danmarks Stilling til Norge. De vil tilstaae, at denne Monark har gjort Alt for at opfylde Traktaten til Kiel; den Behandling, som han bidrager til at hans forrige Undersaatter, der have givet ham saa mageløse Beviser paa Troskab, maa udstaa, overskrider de Grændser, som Menneskeligheden burde foreskrive enhver Souverain. Disse strenge Forholdsregler burde han tilbagekalde. Den Stilling, i hvilken jeg befinder mig, bestemmer mit Forhold. Kongen af Danmark har ingen Indflydelse paa Norges Skjebne. Det er følgeligen grusomt at gjøre ham ansvarlig for denne, og jeg indbyder Dem til at virke hos Deres Souverainer for at befri ham herfor, og for at bevirke, at hans Undersaatter efter saa mange Lidelser ikke længere skulle have fremmede og talrige Hære at underholde. — Jeg anmoder Dem, mine Herrer, at meddele mig Svar paa denne Note, forinden De forlader Norge, ledsagede, derom være De forsikkrede, med Enhvers gode Ønsker, som har lært at kjende Dem, og har Aarsag til at agte Dem ligesaameget som Deres velvillige

Christian Frederik."

Paa begge disse Noter svarede Gesandterne under 15de Juli:

„Undertegnede have modtaget de Meddelelser, som Hs. H. Prinds Christian Frederik af Danmark har behaget at give dem. Ved at overrække deres Note af 7de dennes smigrede de sig med, at det skulde lykkes dem at jevne de store Vanskeligheder, ved at indlade sig i Hs. H.s Hensigter med Storthingets Sammenkaldelse og Underhandling om Vaabenstilstand, og at de fortjente Tillid nok for at deres Forslag kunde antages uden nogensomhelst Indskrænkning. Imidlertid er intet af de trende af Undertegnede foreslaaede Punkter fuldstændig blevne antagne som Grundtræk for Vaabenstilstanden. Enhver af dem har undergaaet Afvigelser, som, om de ikke aldeles tilintetgjøre Virkningen, dog i det mindste gjør det tvivlsomt, om Hs. svenske Majestæt antager samme.

„Uden at indgaae i nogen Detail, som kunde give Anledning til nye Forhandlinger, troe de sig dog forpligtede til udtrykkeligen at erklære, at de Fordele, som ere forlangte i Grundtrækkene til en Forening, aldeles ikke staae i Forhold til de ved Vaabenstilstanden tilstaaede Fordele. Undertegnede see sig derfor indskrænkede til at regne paa Kongen af Sveriges Høimodighed for det gode Udfald af deres Underhandlinger, og hvor megen Smerte de end føle ved at see alle deres Bestræbelser for en fredelig Forening tilintetgjorte, lykønske de sig dog med fuldkommen at kunne overlade til Hs. svenske Majestæts Samvittighed at antage Hs. Hs. Forslag, for derved at give ham Leilighed til at begynde sin Indflydelse paa Norge ved en udmærket Velgjerning.

„Betræffende Garantien for de af Kongen af Sverige antagne Grundtræk til Foreningen, og for Vaabenstilstanden i alle dens Punkter, saaledes som samme endeligen bestemmes, troe Undertegnede med Rette, at hverken de fire Magter, hvis Befuldmægtigede de ere, eller Sverige selv vilde nægte denne Retfærdighedshandling, ligesom Ophævelsen af Blokaden, hvis Hs. Majestæt tiltræder denne, efter sin Natur vil medføre Ophøret af alle de fiendtlige Midler, som have været anvendte mod Norge.

„De Bemærkninger, som Hs. H. tilføier i Noten B. angaaende Danmarks tunge Stilling, bringer Undertegnede til at observere, at Prindsens Beslutning, at sætte sig i Spidsen for en ulovlig Modstand, er den eneste Aarsag til hans sande Fædrelands Ulykker, og at han saavel burde have sparet Danmark for de allierede Magters Mistanke, som Undertegnede for det Ubehagelige at sige dette i en officiel Note. — Slutteligen maa Undertegnede have den Ære at anmode Hs. H. om en sidste Prøve paa hans Oprigtighed, nemlig om snarest mulig Bekjendtgjørelse af deres officielle Noter. De støtte sig paa det Princip, at Norge bør være underrettet om alle de Farer det svedes i, og om deres Sendelses sande Hensigt. — Da Undertegnedes Reise er uigjenkaldeligen bestemt til Søndagen den 17de Juli, have de den Ære at bevidne D. H. sin Ærbødighed, og at gjentage Forsikkringen om deres dybe Høiagtelse."

De Allieredes Sendemænd havde Afskedsaudients hos Kongen den 17de Juli, og vendte Dagen derpaa tilbage til Sverige. Morier havde allerede nogle Dage i Forveien forladt Christiania, for at begive sig fra Frederiksværn til Gothenborg med et engelsk Krigsfartøi.

Det var naturligt, at disse Begivenheder rokkede Christian Frederiks faste Tillid til et heldigt Udfald af den Sag, som han havde paataget sig at forsvare, og hans Haab om at bevare den Krone, som Nationens Mænd havde overrakt ham, og hvori han selv saa meget havde glædet sig. Ovenstaaende Noter vise allerede, hvor meget hans Tone i denne Henseende havde forandret sig. Det viiste sig deri aabenbarligen, at han indsaa hvor farlig hans Stilling var, idet han erklærede sig beredt til at gjøre et personligt Offer af sin ophøiede Stilling, og til at lægge sin Skjebne i Folkerepræsentanternes Hænder. Det Sprog, han deri brugte mod Nabomagten, der hidtil stedse i hans Proklamationer var bleven behandlet med Haan og Ringeagt, var langt moderatere end tilforn. Han henvendte sig mere til den svenske Regjerings Ædel-

modighed, og tilbød sig ved store personlige Offere at gaae deres Planer imøde. Han gik endog saa vidt, at han erklærede Foreningen med Sverige, der hidtil af ham stedse var fremstillet som en Ulykke for Norge, for Norges eneste Frelse i dets nærværende farlige Stilling. Prindsens Stemning vaklede vel endnu i denne Tid imellem Frygt og Haab, men aabenbart var hans Frygt for et uheldigt Udfald overveiende. Det sporede ogsaa Formanden for den foranførte Deputation, Statsraad Aall, da han personligen afgav sin Rapport til Kongen om Udfaldet af det ham overdragne Ærende. Han blev modtagen af Kongen, og hans Beretning hørt[1]) — vel med den forekommende Venlighed, som var ham egen, og som tiltrak ham i en sjelden Grad deres Hengivenhed, der nærmest omgave ham, men tillige med kjendelige Tegn paa en nedtrykt Sindsstemning, som og en Anelse om at hans kongelige Rolle snart var udspillet. Han viiste i den Audience liden Opmærksomhed for Deputationens Skjebne, som han, efter hvad der i Norge var forefaldet, maatte ane, og henvendte Talen paa de Allieredes Meddelelser som Forbud paa den Forandring, der forestod i hans Stilling.

Han maatte nu ogsaa i Sandhed finde sig sat i det vanskeligste Forhold. Han havde med Nationens Repræsentanter svoret at ville forsvare Norges Selvstændighed til det Yderste, og Eden kunde blot gives tilbage i Nationens egne Hænder. Imidlertid forlangtes af de allierede Magter igjennem deres Befuldmægtigede som et uafvigeligt Vilkaar for en fredelig Tilnærmelse hans Nedstigen fra Norges Trone, og Overgivelse af Norges vigtigste Fæstninger i Sveriges Hænder. Til det første kunde Christian Frederik let beqvemme sig; thi han indsaa nu, hvad han før ikke synes at have anet, at Norges Forening med Sverige var uigjenkaldeligen bestemt, og at Norges Midler vare for smaa til at modsætte sig en med saa bestemt Overmagt understøttet Beslutning. En Forandring maatte nu foregaae i hans Begreber om hvad der tjente til at befordre Norges politiske Lyksalighed, der var Hovedformaalet for hans Bestræbelser, og hans glade Følelser ved at bestige en Trone maatte dæmpes af roligere og mindre muntre Betragtninger. Efter den Tone, der dagligen lød i hans Øren, maatte han hidtil have anseet Norges absolute Selvstændighed som et almindeligen udtrykt Nationalønske. I Kongens Raad vare der Faa, som indlode sig i at bedømme Selvstændighedens Art og Natur, eller dens Følger for Nationalvelstanden. Dertil manglede tildeels den fornødne Erfaring og Bekjendtskab med Landets Kræfter. Disse vare skjulte for Nationen, fordi Indtægterne vare flydte i Frænderigets Statskasse, og begge Rigers Udgifter vare uadskilleligen sammenblandede. Dertil kom, at en rolig Betragtning herover forskjødes under Mængdens exalterede Stemning som en Bisag, hvis Vanskelighed vilde jevne sig, naar først Selvstændighedens Trone var reist. De Mænd af Prindsens nærmeste Omgivelse, som kunde være istand til at anstille disse Betragtninger, vare Selvstændighedens ivrigste Forfægtere, besjælede af den største Uvillie mod enhver Slags Forening med Sverige, og ethvert Forsøg paa at gjøre Fyrstens og Folkets Tro paa Selvstændighedens Sag vaklende betragtedes og behandledes som et Landsforræderi, eller i alle Tilfælde som et Beviis paa en Svaghed og Frygt, der var den stolte norske Nation uværdig. Saaledes var Christian Frederik, deels formedelst egne Anskuelser, deels af udvortes Omstændigheder fremskudt paa Selvstændighedens Bane, og det var først de fra de allierede Magter udsendte Underhandlere, som aabnede fuldkomment hans Øine for de Farer, der truede hans Stilling. Nu ønskede han vistnok at træde tilbage og nedlægge den Krone, som var sat paa hans Hoved; men det stod nu vanskeligen i hans Magt at indgaae paa de forlangte Betingelser. Han maatte lade Nationen selv bestemme sin Skjebne; den Eed han havde aflagt, at forsvare Selvstændigheden, kunde han blot give Nationen tilbage gjennem dens Repræsentanter, og Fæstningernes Overgivelse, der gjordes til en uafvigelig Betingelse for Vaabenstilstanden, kunde han ikke uden Sværdslag tilstede.

[1]) [Paa Moss den 12te eller 13de August (jfr. ovenfor S. 464), altsaa efter Frederiksstads Overgivelse og umiddelbart før Conventionens Afslutning.]

Norges Konge indvikledes derved i Vanskeligheder, som hverken han eller hans Raad kunde overvinde, og som kun ved Spydstagen syntes at kunne afgjøres. Christian Frederik havde modtaget Norges Krone, — og havde vistnok sin Deel i at forberede Beslutningen herom — i det Haab, at en saa bestemt erklæret Villie fra Nationens Side at modsætte sig Foreningen med Sverige skulde forandre de allierede Magters Beslutning. Da denne befandtes urokkelig, ledede det overilede Kongevalg ham ind i Vanskeligheder og Forviklinger, som forvoldte ham Sindsbekymring. Ved at oversee de diplomatiske Noter, som vexledes mellem Christian Frederik og de allierede Magters Sendemænd, maa det tilstaaes, at der vel ikke manglede dem Veltalenhed og Kraft; men at derhos de valgte Udtryk ikke altid forberedede et fredeligt Udfald. Underhandlingens Hovedgjenstand bortfjernedes under Diskussioner, som ei kunde klinge godt i Modpartiets Øren, og den store, fast uovervindelige, Vanskelighed ved at grundlægge Vaabenstilstanden paa den forelagte Basis, fremhævedes ei med tilbørlig Vægt. Det er aabenbart, at de allierede Magters Udsendinger vare tilbøielige til at bane Norges Konge Vei til en hæderlig Tilbagetrædelse, og at de søgte at bevæge Sveriges Kronprinds til at tage Hensyn til Christian Frederiks Stilling; men det spændte Forhold mellem disse tvende Fyrster hindrede en mindelig Afgjørelse. Sverige forlangte hvad Norges Konge ei kunde tilstaae, og Christian Frederik lagde ikke den Vægt paa Carl Johans Indflydelse paa de allierede Magters politiske Forhold, som den i Gjerningen viiste sig at have. Underhandlingerne gik saaledes i Staa, og en Periode fuld af Ængstelser og Qvaler aabnede sig for Norges valgte Konge.

Men hvordan endog dette var, saa havde Christian Frederik paa den Tid stor Understøttelse for sin Udholdenhed i at forsvare Selvstændighedssystemet i den Deel af Folkets Stemme, som kom ham for Øre. Den langt større og meest betydende Deel deraf syntes fuldkommen enig med sin Konge i hans Modbydelighed for Foreningen med Sverige under hvilkesomhelst Betingelser, og denne Stemning udtalte sig deels i de Gaver, som fra fast alle Rigets Egne netop i den Tid nedlagdes i Kongens Hænder, deels i det Had og den Forfølgelse, for hvilke de, der nærede andre politiske Meninger, vare udsatte[1]). Derhos maa det bemærkes, at Nationen, efterat Rigsforsamlingen var ophørt, havde liden Anledning til at give sin Mening tilkjende om politiske Gjenstande. Det var Regjeringens sædvanlige Fremgangsmaade i denne Selvstændighedsperiode at holde vigtige politiske Efterretninger tilbage, indtil den havde overbeviist sig om, at Nationens Stemning tillod en aaben og fuldstændig Meddelelse. Da de allierede Magters Sendemænd gjorde en trængende Opfordring til Christian Frederik at bekjendtgjøre de stedfundne Forhandlinger for Nationen, skede det først nogen Tid efterat disse vare endte og Sendemændene afreiste. Det stod da ikke i Nationens Magt at forandre sin Konges Beslutning, kun at bedømme den, og efter den større Deel af Nationens Sindelag paa den Tid kunde han i Sandhed vente den mildeste Dom over en Fremgangsmaade, hvormed den før havde viist sit Bifald, og som havde vundet saa megen Sympathi i Landet. Derhos talede disse Noter — og især den engelske Sendemands, Moriers, som maatte synes liberalest stemt i denne Henseende — stedse om Norge som en Provinds af det Rige, hvormed det havde været forbundet, og Norge betragtedes som en Erobring ved Vaabenmagt, der var Sverige overgivet med samme Rettigheder, som det gamle Forbunds Konge havde udøvet, og paa en saadan Grundvold lod sig ikke Norges politiske Lyksalighed bygge, og for saadan Domstol kunde det ei vente at bevare den liberale Forfatning, som det havde givet sig selv, og som af dets valgte Konge var bifaldt. I at modsætte sig en Forening af den Art forenede sig alle Stemmer.

---

[1]) Især var den almindelige Mening mod Grev Wedel, og der var endog Rygter i Omløb om blodige Planer mod hans Liv. Han levede om Sommeren i Stilhed paa Jarlsberg, og da han hørte tale om hine Planer, reed han uden Følge gjennem Tønsberg, der laa nær ved hans Bopæl; men Ingen gjorde Mine til at molestere ham.

Forinden de allierede Magters Sendemænd droge tilbage, efterat have fuldendt deres Ærende, begjærede de gjennem den ved norsk Svinesund stationerede Officier den 26de Juli at indlades over Grændsen, for at meddele Christian Frederik Udfaldet af deres Mægling hos Sveriges Kronprinds [1]. Den 27de indfandt de sig i den Anledning i Kongens Hovedkvarteer paa Moss. Den 28de havde de Audience hos Kongen, og ved deres mundtlige Beretning, saavelsom ved Kronprindsens Svar, bekræftedes det, at den svenske Regjering kun under den Betingelse vilde tilstede Vaabenstilstand, at svenske Tropper maatte besætte de norske Fæstninger. Da Kongen ikke kunde bevilge dette som stridende mod Constitutionen, vendte Sendemændene samme Dag tilbage til Sverige, efterat de i den Anledning havde indgivet en Note, dateret Udevalla den 25de Juli, af følgende Indhold:

„Naadige Herre! Deres Høihed kjender den frie og bestemte Maade, som vi have brugt for at advare Dem om de Farer, som Deres ulovlige Modstand bringer over Dem og over Norge. D. H. har hverken villet give efter for vore Anmodninger eller Forestillinger. Sverige har forkastet Deres Høiheds Forslag; det antager kun dem, der i vor Note af 7de Juli have været tilbudne. Vi ventede dette. Hans svenske Majestæts høie Allierede, som ere opfordrede til at opfylde deres Forpligtelse, ville uopholdeligen sætte al den Krigsmagt til sammes Afbenyttelse, som de have lovet ham. Alle en ødelæggende Krigs Ulykker ville komme over Norge, og den Stilling, hvori D. H. har sat sig selv, er saa grusom, at det ei engang er tilladt at beklage Dem. Værdiges at modtage Forsikkringen om den dybe Ærbødighed, hvormed vi ere o. s. v."

Kongen gav herpaa følgende Svar: „Det er ikke med Rette at De, m. H., beskylde mig for ikke at have villet give efter hverken for Deres Anmodninger eller Deres Forestillinger. Jeg har gjort Alt, hvad der stod i min Magt, Alt, hvad det norske Folks og min Ære tillod, for at undgaae Krigen i Norden. Det norske Navn er endnu uplettet; det vil blive det endog da, naar Krigslykken vender sig til Fordeel for vore talrige Fiender. Hvis jeg havde antaget nedværdigende Vilkaar, krænket Constitutionen, og den almindelige Stemme havde hævet sig imod saadan Handlemaade og gjort den frugtesløs for den bestemte Hensigt, da skulde de have Føie at beklage mig. Nu da jeg forsvarer den bedste Sag i Spidsen for et tappert Folk, som kjender sin Uafhængigheds og Friheds Værd, forlanger jeg ikke at man skal beklage mig; om jeg endog skulde opoffre mit Liv for dette undertrykte Folks Frelse, vilde jeg ikke kunne forestille mig skjønnere Skjebne.

„Det meest indlysende Beviis paa den svenske Regjerings Tænkemaade, som ingen Nordmand vil kunne miskjende, er det Afslag, som Vaabenstilstandens Vilkaar have mødt, hvilke vare fremsatte overeensstemmende med de Følelser, der burde besjæle den svenske Regjering, naar den vilde tage Hensyn til de Midler, som kunde lyksaliggjøre den norske Nation og ikke krænke den offentlige Mening. — Den uovervindelige Hindring for Vaabenstilstanden er, saavidt jeg kan skjønne af Deres Brev af 25de Juli, Fæstningernes Besættelse af svenske Tropper; thi alle de øvrige Punkter maatte dog kunne overveies ved Underhandlinger, og hvis dette skal være en tilstrækkelig Grund til at forpligte de allierede Magter til ikke længere at forekomme Krigen, eller til at anvende deres militaire Styrke mod Norge, saa er det uheldigviis altfor klart, at det er bestemt, at Norges Lykke skal opoffres. Vi have da intet Andet at stole paa end vor gode Sag, det undertrykte Folkefærds, som Gud vil beskjærme, og paa de Vaaben, som Nordmændene ikke skulle bære med Vanære til deres Fædreland.

---

[1] [Ifølge Schinkel-Bergman VIII. 194 var det efter Carl Johans udtrykkelige Anmodning, at de anden Gang begave sig til Norge. „Alt hvad det norske Folk med Billighed kan forlange til Betryggelse af sine Friheder og Rettigheder, sætter jeg min Ære i at bevilge", sagde han til Gesandterne ved deres Afreise.]

Forsvar. Gud og Efterverdenen skal dømme os imellem. Modtager, mine Herrer, Forsikringen om den Høiagtelse" o. s. v.

Samme Aften ankom de allierede Magters Gesandter til Mofs, havde Audience hos Hs. Maj. om Morgenen derpaa, og vendte derpaa tilbage til Sverige.

Sjette Capitel.

Sidste Forsøg paa en fredelig Overeenskomst.

I Anledning af disse nu tilendebragte Forhandlinger med de Allieredes Sendemænd holdt Kongen et Statsraad af 29de Juli, hvori „Hs. M. forelagde en Note af 25de Juli fra de allierede Magters Gesandter, hvori disse have erklæret, at Kongen af Sverige ikke har villet antage Forslag til Vaabenstilstand uden paa de Vilkaar, som af dem have været tilbudne i deres Note af 7de Juli, og tilkjendegav Hs. M. tillige, at Fiendtlighederne som en Følge deraf allerede vare begyndte den 27de Juli fra svensk Side ved at lande Tropper paa Hvaløerne. — Videre forelagde Hs. M. en Kundgjørelse af 28de Juli med Bilage, hvorved det norske Folk underrettes om denne Rigets Stilling og de Underhandlinger, som have fundet Sted med de allierede Magters Gesandter. — Sluttelig behagede det Hs. M. allernaadigst at observere, at de allierede Magters Gesandter havde indfundet sig hos ham den 28de, at de mundtligen havde gjentaget Sveriges Fordring om Fæstningernes Besættelse af svenske Tropper og Kronens ubetingede Nedlægning som Betingelse for Vaabenstilstanden; og at de, efterat dette paa de Grunde, som i Kundgjørelsen ere anførte, paanyt var afslaaet, atter havde begivet sig tilbage over Grændsen."

Ovennævnte Kundgjørelse af 28de Juli lød saaledes: „Det norske Folk vil af vedfølgende Noter, vexlede mellem Os og de allierede Magters Gesandter, erfare Udfaldet af Underhandlingerne, som have fundet Sted for at forekomme Krigens Udbrud imellem Sverige og Norge. Vi have den Overbeviisning, at der fra Vor Side er tilbudet Alt, hvad der kunde tilbydes, for uden Opoffrelse af Nationens og Vor egen Ære at undgaae en for Norden ødelæggende Krig. Vi ere maaskee gaaet videre end det norske Folk i Almindelighed vil billige, idet Vi have viist Os villige til med Selvopoffrelse at frasige Os og i Folkets Hænder at nedlægge de Rettigheder, som dets Tillid skjænkede Os, saafremt et Storthing, der ene kunde bestemme Rigets Skjebne, erkjendte, at en constitutionel Forening med Sverige, som kunde sikkre det norske Folk Rettigheder og Fordele, var at foretrække for et fortvivlet Forsvar mod Europas mægtige Stater, forenede mod Norge. — Aldrig har egen Fordeel eller Herskesyge ledet Vore Handlinger; Vi have kun villet det norske Folks Held, og den tilbudne Opoffrelse af personlig Tilfredshed var, under den Forudsætning, at denne muligen ogsaa kunde lede til Folkets Held, det største Beviis herpaa, som Vi formaaede at give Vort Folk og de Magter, som talede til Norge.

„Imidlertid ere Vore Bestræbelser for at forekomme Krigens Udbrud blevne frugtesløse. Den svenske Regiering har, under Skin af at ønske Fred og at ville bevilge Vaabenstilstand, fordret som Vilkaar for samme en ubetinget Erklæring af Os, at Vi fra denne Stund af nedlagde Kronen, samt at svenske Tropper skulde besætte Fæstningerne. Vi ville og Vi kunne aldrig svige Vor Eed og Pligt mod det norske Folk; Vi kunne ei indvilge i Fæstningernes Overgivelse til de svenske Tropper, hvilket saa aldeles strider mod Nationalæren og den offentlige Mening; Vi troe at have handlet overeensstemmende med Vor første Pligt og med Folkets Ønske ved at afslaae disse forhaanende Vilkaar. — En Følge deraf vil være, at Krigen, som de Svenske

den 27de have begyndt ved at besætte Hvalørerne, som Roflotillen efter Vor Befaling og uden Tab forlod, vil fortsættes, og store Opoffrelser og Savn vil fordres af Vort elskede Folk, for at bestaae i samme mod talrige Fiender. Men Vi forlade Os trygt paa Vort troe Folk, at det vil vide at hævde sin Ære, og med Samdrægtighed og Uforsagthed at modstaae de fiendtlige Skarer, som ville kuldkaste dets Selvstændighed og Frihed. Vi opfordre Folket til at lægge for Dagen, at Rigsforsamlingens høitidelige Erklæring af 19de Mai, heller at ville døe end at foretrække Slavelænker, var talt i Folkets Aand. Enhver Nordmand vise sig sit Navn og sine Forfædre værdig! — Paa Gud og paa Vor retfærdige Sag ville Vi forlade Os trygt, og vente tidlig eller sildig Forløsning af den Almægtige, naar Vi fremdeles handle som Vor Samvittighed, Vor Eed og Pligt byder Os. Givet i Moss den 28de Juli 1814.

Christian Frederik."

Og til Krigshæren udstedtes følgende Kundgjørelse: „Vaabenbrødre! Timen er kommen, da I skulle besegle den Eed I have svoret, at hævde Norges Selvstændighed, ved at vove Liv og Blod for det elskede Fædreland. Den svenske Regjering har som Vilkaar for en Vaabenstilstand, den Vi attraaede for at pleie fredelige Underhandlinger, fordret at svenske Tropper skulde besætte Grændsefæstningerne Frederiksteen og Frederikstad. Dette Forlangende have Vi holdt for Pligt at afslaae, fordi det stred i lige høi Grad mod Constitutionen og mod den offentlige Mening, og fordi det tilkjendegiver den svenske Regjerings Hensigt at ville krænke Nationens Ære i samme Stund, som gyldne Løfter og Forsikkringer gives i offentlige Kundgjørelser. Vi see ikke hen til de personlige Fornærmelser, som disse indeholde. Vort Folk kjender Vor Handlemaade og Vore Hensigter; forgjæves skal Fiendens Rænker stræbe at skille Os fra Folket, og Folket fra Os; thi Folkets Sag er ene Gjenstanden for Vor Omhu, og for dets Frelse ere Vi villige til den høieste Selvopoffrelse. Men den svenske Regjering har erklæret, at den ikke erkjender den afholdte Rigsforsamlings Gyldighed, og at den vilde begynde sin Indflydelse paa Norge ved at kuldkaste Rigets Grundlov — den vi Alle have svoret Troskab.

„Svenske Tropper have allerede betraadt norsk Grund. Hvad andet Valg end Kamp og Selvforsvar levnes os da? Med Os skulle I, tappre norske Mænd, stride for Arne, for Frihed og Selvstændighed, og gamle Norges Navn og Hæder skal haandhæves ved Eders Mandemod. Mangehaande Savn og haarde Prøvelser kunne forestaae, men i Tro paa Guds Bistand ved vor retfærdige Sag skal disse overvindes, og den Kriger, som vender tilbage fra den hæderfulde Kamp, skal dele Ære med den, der offrer sit Liv for det elskede Fædreneland. — Frihed eller Død være vort Løsen! — Hovedkvarteret Moss, den 29de Juli 1814.

Christian Frederik[1])."

Imidlertid manglede fra Sveriges Side ikke heller Forsøg paa at rokke det norske Folks Tillid til Selvstændighedsværket, og bevirke en fredelig Forening mellem begge Riger, endskjønt de dertil valgte Midler neppe vare hensigtssvarende. Under 10de Juli udstedtes af Sveriges Konge en Proklamation af følgende Indhold:

„Vi Carl, af Guds Naade Sveriges, Norges, de Gothers og Venders Konge o. s. v. tilbyde samtlige Vore Undersaatter, Norges Riges Indbyggere, Vor synderlige Yndest, naadige Bevaagenhed og gunstige Villie med Gud den Almægtige.

„I samme Øieblik da Vor kjærelskelige Hr. Søn, Sveriges Kronprinds, er beredt i Spidsen for Vore Armeer til Lands og Vands at tage Kongeriget Norge i Besiddelse, kunne Vi ikke nægte Vort faderlige Hjerte den Tilfredsstillelse, endnu

[1]) Forfatteren havde under 1ste August et egenhændigt Brev fra Kongen i Anledning den foromtalte Afhandling, som var indrykket i Gothenborgs Tidende, hvori urigtigen Statsraad N. Aall var angivet som Forfatter. Deri siger han mod Slutningen: „Krigstordenen er begyndt, og jeg lægger mit Haab om et lykkeligt Udfald i Forsynets Haand."

engang at aabne Fredens og Forsonlighedens Vei for forvildede Undersaatter, inden Krigens uundgaaelige Ulykker sammenblande den Uskyldige med den Brødefulde. — Indbyggere af Norge! Eders politiske Tilværelse er urokkeligen bestemt igjennem Krigsbegivenhedernes endelige Udvikling, og stadfæstet igjennem de høitideligste Forbund. Det beroer ikke længere paa nogle urolige Partistiftere, der søge at forlede Eder fra Lydighed mod Lovene og Redelighed, at lægge Hindring i Veien for en ny Tingenes Orden i Norden. Den er eenstemmigen forsikkret af Europas mægtigste Regjeringer.

„Sveriges uomtvistelige Ret til den tilsigtede Forening med Norge er bleven altfor dyrekjøbt ved Vore Undersaatters Blod og patriotiske Bestræbelser, til at Vi noget Øieblik skulde tage i Betænkning at understøtte den, og gjøre den paa det kraftigste gjældende ved alle de Midler, Forsynet har nedlagt i vore Hænder. — For alle de Opoffrelser, som Vi under et blodigt og hæderfuldt Felttog frivilligt have gjort Europas almindelige Frelse, have Vi aldrig ønsket nogen anden Belønning end den skandinaviske Halvøes Ro og Sikkerhed i Fremtiden. — Det var for at befordre denne velgjørende Forening imellem Sverige og Norge, samt for at befæste den ved alle Hæderens og Redelighedens Baand, at Vi have samtykt i at tilbagegive Hs. M. Kongen af Danmark de rigeste af hans Besiddelser paa Fastlandet, der allerede vare erobrede af Vore og Vore Allieredes seirende Tropper. Det var for at vinde dette Formaal Vi ilede at eftergive Betalingen af de Paalæg, som allerede vare udskrevne inden det danske Riges Grændser, høitideligen at frasige Os de Erstatninger fra Hoffet i Kjøbenhavn, hvortil Vore Undersaatter siden længere Tid have været berettigede, samt endeligen i Forening med disse uegennyttige Fredsvilkaar at tilbyde endnu dyrebarere, for Vort Hjerte meer ømfindtlige Opoffrelser, som en yderligere Skadeserstatning for Norges fredelige Afstaaelse.

„Ulykkeligviis har indtil nu en enkelt Person med nogle Faa af hans Tilhængere modarbeidet Vore egne og Vore høie Forbundnes fælles Bestræbelser. Hs. danske Majestæts forrige Statholder i Norge er den, som alene tillader sig at misbruge Eders Tillid, og forlede Eder til en brødefuld Modstand mod alle de Magter, som have stadfæstet den skandinaviske Forening, og offentligen erkjendt Vort retvise Øiemed og Vor eftergivende Handlemaade. Forgjæves skulde Prinds Christian forsøge paa at gjøre Selvstændigheden af Eders nærværende Tilstand gjældende. En saa ubeføiet Selvstændighed modsiges ikke mindre af Eders egne Fordele end af den sande Statslæres uforanderlige Grundsætninger. Thi dersom Kongen af Danmark har løst Eder fra den Troskabseed, som I have svoret ham, saa har han i samme Stund paalagt Eder den uvilkaarlige Pligt, at indgaae med Os og den svenske Krone samme Forbindelse, som forud bandt Eder til det danske Monarki, og alene som en Følge af de Os i denne Henseende givne Forsikkringer have Vi paa Vor Side forbundet Os til de derimod svarende Opoffrelser.

„Norges Indvaanere! Det er i Tillid til Eders rene og ukunstlede Tænkemaade, at Vi endnu tiltale Eder med dette fredelige og fortrolige Sprog, inden Vi lade Vaaben give Vor retfærdige Sag Vægt. Forgjæves have Vi flere Gange opfordret Prinds Christian til Lydighed mod Ærens og Pligtens forenede Røst, forgjæves til Eder selv ladet udfærdige Kundgjørelser, som burde have oplyst Eder om Vore velgjørende Hensigter, og adsprede det Blendværk, hvormed oprørske og rænkefulde Fremmede have haabet at dølge Eders virkelige Forhold til Europas øvrige Magter.

„Tilbøielige til med faderlig Ømhed ei at betragte Nordmændene anderledes end som Brødre af Vore svenske Undersaatter, have Vi længe smigret Os med at kunne undgaae alle strengere Forholdsregler, overbeviiste om at Nationen selv, før eller senere, høitideligen skulde misbillige en fremmed Embedsmands brødefulde Ubetænksomhed. Med skaansom Velvillie mod Vore nye Undersaatter have Vi forhalet det Tidspunkt, da Vi skulle gjøre Vore Rettigheder gjældende ved Udvikling af Vore Kræfter. Imidlertid skabtes af den forrige Statholder en Folkerepræsentation, over-

eenstemmende med Ophavsmandens Hensigter, ikke med Nordens ældgamle Sædvaner. Fremmede Embedsmænd, som med ham deelte lige Interesser, deeltoge i denne Forsamling, ved hvilken den bevæbnede Styrke meer end Medborgerlighedens Stemme havde Indflydelse. Udfaldet blev svarende til denne Foranstaltning, ikke til Nationens sande Fordeel.

„Ved en saadan Tingenes Vending i dette til Os allerede lovligen afstaaede Kongerige skulde en vedvarende Skaansomhed fra Vor Side alene opmuntre Brøden og de hemmelige Stemplinger, hvormed den almindelige Roligheds uforsonlige Fiender aldrig skulde ophøre at undergrave den skandinaviske Halvøes fremtidige Lykke. En Fyrste, der er ligesaa fremmed for Norge som for Sverige, og alene bunden til Danmarks særskilte Fordeel, har allerede valgt de voldsomste Skridt for at sætte Eder i Oprør mod Eders lovlige Øvrighed, og i aabenbart Krigsforhold til England, Rusland, Østerrige og Preussen.

„En saadan Tilstand af Splittelse og Opløsning hverken kan eller bør have Varighed. Lige farlig for alle tilgrændsende Stater fordrer samme deres Samvirken for at kvæle den Tvedragtsaand, som allerede truer med alene fra Norden at bortfjerne Fredens velgjørende Virkninger. Vi ile saaledes at opfylde en ueftergivelig Pligt mod Vore samtlige Undersaatter, da Vi nu, under Paakaldelse af den Almægtiges Bistand for Vor retfærdige Sag, anbefale Vor høitelskede Hr. Søn, Sveriges Kronprinds, at begive sig til Norges Grændser med hele Vor Krigsstyrke, understøttet af Vore Medforbundnes kraftfulde Medvirkning, for uden yderligere Udsættelse at tage dette Rige i Besiddelse. Og have Vi iligemaade overdraget H. K. H. at, saasnart han er indtraadt inden Grændserne af Vore nye Stater, ufortøvet i Vort Navn og med Vor kongelige Myndighed at sammenkalde det norske Folks Stænder, hvilke, efterat de igjennem deres Medborgeres frie Valg tilbørligen ere befuldmægtigede, skulle have fuldkommen Ret til mellem sig at overlægge om en Grundlov, der kan berede Landets Vel i Fremtiden, samt at forelægge samme til Vor kongelige Prøvelse. — Vi glæde Os ved at gjentage ved denne Anledning, at Vi, langtfra nogensinde middelbart eller umiddelbart at tilsigte nogen Indskrænkning i de Rettigheder og Friheder, hvoraf de norske Undersaatter hidtil have været i Besiddelse, endnu yderligere og paa det høitideligste stadfæste samme, overbeviiste om at den skandinaviske Halvøes tilkommende Ro og Lykke ei kræve noget Andet af begge Folk end uopløselig Forening af deres indbyrdes Fordele.

„Imidlertid erklære Vi herved den af Prinds Christian sammenkaldte Rigsforsamling lovstridig og fornærmende ei mindre mod Vore end alle lovlige Regjeringers og selve det norske Folks uomtvistelige Rettigheder. Vi erklære yderligere alle Handlinger og Beslutninger, som ere udgangne i denne Forsamlings Navn eller med dens Myndighed, i enhver Henseende for ugyldige, uden Kraft og Forbindelse, samt forbyde udtrykkeligen Enhver af Vore norske Undersaatter at lyde eller efterleve dem paa nogen Slags Maade. Vi byde og befale derhos, at alle Fremmede, som for nærværende Tid opholde sig i Norge, ufortøvet skulle begive sig ud af Riget, eller og for Vore Embedsmænd sværge Os tilbørlig Tro- og Huldskabseed, saa kjært det er dem ei at ansees og straffes som Oprørsstiftere og Spioner. Hvorhos Vi, for endnu yderligere at lægge Vor ømme og faderlige Tænkemaade mod Vore nye Undersaatter for Dagen, udtrykkeligen herved love og forsikkre, at alle indfødte Nordmænd, som hidtil kunne ansees misledte eller forførte af egennyttige Fremmede, af Os herefter under en fuldkommen Forglemmelse af det Forbigangne skulle omfattes med al kongelig Naade og Yndest, saafremt de nu ufortøvet vende tilbage til Troskab og Lovlydighed, og ile med undersaatlig Iver og Undergivenhed at efterleve alle de Bud og Befalinger, som paa Vore høie Vegne til dem ere udfærdigede. — Vi befale Eder Alle i Almindelighed og Enhver i Særdeleshed den almægtige, naadige Gud.

Stockholms Slot den 10de Juli 1814.

Carl.

v. Brinckmann."

Denne Proklamation var ingenlunde skikket til at berolige Gemytterne eller stemme dem for Foreningen. Hverken kunde Rigtigheden af Statslærens deri anførte Grundsætninger, eller af den Slags Eiendomsret over Norge, som her omtales, erkjendes. Om Danmark afstod sin Ret til Norge til et andet Rige, fulgte ikke deraf Norges Forpligtelse til at underkaste sig en anden Forbindelse, uden at gives Anledning til at overveie Foreningens Vilkaar. Før disse vare bestemte kunde det ei ventes, at Norge ubetinget skulde kaste sig i Sveriges Arme. Den Haan, hvormed en almindeligen elsket Fyrste behandledes, og især Kulkastelsen af Rigsforsamlingens Arbeide, der allerede da betragtedes med hellig Ærefrygt, saarede Gemytterne, og Proklamationen ansaaes almindeligen som et slet begrundet Aktstykke, hvis Gyldighed blot kunde understøttes af Spydstagen. Samtidig hermed bekjendtgjordes en Kundgjørelse fra Sveriges Kronprinds[1]), der vistnok vidnede om meer Agtelse for den norske Nation med Hensyn til dens Fremtids Tarv; men nogle af de deri anførte Sætninger havde ingen historisk Grund, andre klang paa den Tid ikke godt i et Folks Øren, hvoraf en Deel endnu hadede Foreningen med Sverige, en Deel ansaa den som et nødvendigt Onde, der maatte vælges for at frelse Nationen. Hverken den ene eller den anden Bekjendtgjørelse stilede til Maalet, og den svenske Regjering nødtes til at anvende andre Midler, og mere lempe sig efter den almindelige Mening om Nationens Stilling, for omsider at bringe Foreningen i Stand.

Christian Frederik, som nu troede at burde forsøge alle Midler til en fredelig Afgjørelse, henvendte sig ved denne Tid til Sveriges Kronprinds med et Brev af 13de Juli saalydende:

„Min Hr. Fætter! Det er til en Modstander, hvis Agtelse og Tillid jeg skulde ønske at erhverve, at jeg henvender mig ved at tilskrive Dem. Jeg vedlægger her Gjenparten af mit Brev til Hs. M. Kongen af Sverige. Dette bærer Præg af mine Følelser, og angiver de personlige Opoffrelser, som jeg vil være villig til for at sikkre Freden i Norden. Den norske Nation skal bestemme, om den vil foretrække en Krig med Europas forenede Magter for den Skjebne, som man byder samme; jeg skal gjøre den en tro Skildring af hvad den kan have at vente.

„De kan erobre Norge; men de vil regjere over Undersaatter, som ere Fiender af sine Undertrykkere. Ved milde og menneskelige Midler, og ved at tage Hensyn til den offentlige Mening vil De kunne haabe at sikkre de skandinaviske Folkefærds Rolighed og Lykke. Vælg De, min Prinds, og tvivl ikke om, at De skal finde mig paa Pligtens Bane i Spidsen for et Folk, som forsvarer sin Uafhængighed, eller som oprigtig Mægler fra det Dieblik af, at man viser skyldig Agtelse for dets Rettigheder og Lykke. Jeg undertegner mig, min Hr. Fætter, Deres ganske velvillige

Christian Frederik."

Paa dette Brev svarede Sveriges Kronprinds 20de Juli fra Gøteborg saaledes:

„Min Hr. Fætter! Jeg iler at besvare Deres Brev af 13de dennes, som jeg først i Dag har modtaget, og hvilket var vedlagt Gjenpart af en Skrivelse til Hs. M. Kongen, min Herre. — Den norske Nation, forledet af en dansk Prinds, som burde have sparet den for en ødelæggende Krigs Elendigheder, kan endnu i nogen Tid forblindes, men retfindig og frimodig vil den erkjende sine Pligter mod sin retmæssige Overherre, og selv vide at straffe dem, der have vildledet den. Kongen min Herre er beredt til at tilstaae denne dygtige Nation langt meer end det, den med Føie kunde forlange; men det er ene Nordmændene, som Hs. M. vil høre, og ikke de ulovlige Autoriteter, som han hverken kan eller bør erkjende, og som have Hensigter, der ere aldeles stridende mod Norges Held og Hæder. Som dansk Prinds burde De kjende Deres Pligter, som tro og retfindig Undersaat burde De have adlydt den Monark, som havde sat Dem i Spidsen for den norske Regjering, og ingenlunde benyttet Dem af denne Myndighed for at fremkalde Borgerkrigen i Norden.

[1]) Trykt i Bilag No. 79.

Jeg har aldrig havt isinde at forene Norge med Sverige med Vaabenmagt; jeg tragtede efter en mildere Erobring. De Folkeslag, som Krigshændelserne have underlagt min Bestyrelse, erkjende tilfulde de Grundsætninger, som have ledet mine Handlinger, og den offentlige Mening, som De taler om, og som stedse skal være Verdens Dronning, har allerede erklæret sig imod Dem.

„De skandinaviske Folkeslags Ro og Lyksalighed er mit eneste Maal, og jeg vilde, min Prinds, med Opoffrelse af min sidste Blodsdraabe sikkre deres Held, deres Uafhængighed og deres Frihed. — Man gjør ingen Opoffrelser, naar man nedlægger en usurperet Magt, og man er ikke paa Pligtens Vei, naar man ikke erkjender Helligheden af Traktater og af Folkeretten, som disse ere byggede paa.

„Prinds, jeg vil nu udføre min Konges Befalinger, og jeg skal ikke ophøre at gjentage for de Svenske, at de bør række Haanden til de gode Nordmænd, og aldrig blande disse med Oprørsstiftere og de Udlændinger, som de gaae i Strid med.

„Jeg er, min Hr. Fætter, Deres velvillige Carl Johan."[1])

Syvende Capitel.

Sejersteds Forsvarsplan. Krigen udbryder.

Efter disse forgjæves Forsøg paa at afgjøre denne Strid i Mindelighed maatte Norges Konge berede sig paa at gaae i Skranke med sin Modstander. Men saa slet rustet Nationen var i militair Henseende til at begynde Krigen mod saa overlegne Kræfter, saa nedtrykt var den med Hensyn til den borgerlige Vindskibeligheds Stilling. Den vigtigste Deel deraf, Udskibningen til England, var under dettes nærværende Politik aldeles standset, og som en Følge deraf laa Skibene oplagte i de forskjellige Havne. Kornforraadene, om hvis Tilstrækkelighed til at bortfjerne al Nød Forhaabningerne nylig havde været saa store, vare paa de fleste Steder saa aldeles udtømte, at der sporedes mangesteds Mangel og Hungersnød. Hist og her havde endog denne Kornmangel foranlediget urolige Scener og Almuens Sammenstimlen til Byernes Magasiner for at tiltvinge sig Brødkorn[2]). Men dette var imidlertid kun partielle Bevægelser, foranledigede af den slettestе, ikke engang den meest lidende, Deel af Folket, og virkede Intet til at forstyrre den almindelige Rolighed i Landet selv. Den større, og med Hensyn til Indflydelse meest betydningsfulde Deel af Nationen stod paa Prindsens Side, og bifaldt hans stolte Plan, at forsvare Norges Selvstændighed til det Yderste. Den Deel af Nationen derimod, som tvivlede om et heldigt Udfald af Selvstændighedskrigen, bestod mestendeels af rolige Borgere, der tænkte paa Intet mindre end oprørske Bevægelser for at modsætte sig tagne Beslutninger, og paa de Enkelte, som kunde have Mod og Lyst til at anvende voldsomme Midler, bandtes Hænderne formedelst Selvstændighedsvartiets store Overvægt. Det hele Land saa derfor vistnok den store Begivenhed, som forestod, imøde med en Forventning blandet med Frygt for Udfaldet, der maatte være naturlig formedelst den militaire Styrke, anført af en prøvet General, hvormed Anfaldet skede fra Fiendernes Side; men Ingen

---

[1]) [Disse to Breve findes i svensk Oversættelse i Schinkel-Bergmans Minnen VIII. 185—186 og 350—351.]

[2]) Saaledes rottede en Flok — vistnok af Egnens sletteste Indbyggere — sig sammen for at tiltvinge sig Understøttelse af de Privates Kornmagasiner i Arendal. Borgerne søgte at forsvare sig, og en af Byens formuende Kjøbmænd mishandledes under Opløbet i den Grad, at han rimeligviis maatte bøde med Livet derfor. Hoben adsplittedes imidlertid uden at naae sin Hensigt. I Bergen var der ogsaa urolige Scener af den Art.

tænkte paa at understøtte Sveriges Sag enten aabenbart eller hemmeligen. Meningerne om den diplomatiske Klogskab, som Kongen fulgte, vare vistnok forskjellige, og i mangen Barm ulmede det stille Ønske, at Kongen paa en venligere Maade havde, især strax efter Stilstanden, nærmet sig det svenske Kabinet, for at prøve en skandinavisk Forening tilveiebragt paa gjensidigen fordeelagtige Vilkaar, og saaledes forebygge en unyttig Kamp mod en bestemt Overlegenhed. Men da Beslutningen var tagen, var Nationen beredt paa, uden Knur at underkaste sig de dermed forbundne Viderværdigheder [1]).

---

[1]) En af Forfatterens nulevende Venner, som var en af Selvstændighedens varmeste Forsvarere, og hentede sin politiske Tro af den reneste Fædrelandskjærlighed, har i den Anledning yttret: „Jeg tvivler om at nogen venskabelig Nærmelse fra Prinds Christians Side til det svenske Kabinet kunde have ført til noget rimeligt Resultat. Mærkeligt er det forøvrigt, at der — endskjønt der paa Eidsvold ofte henpegedes paa en mindelig Forening med Sverige — saavidt jeg veed aldrig forklaredes, ja maaskee ikke kunde forklares, hvordan denne Forening skulde kunne blive. Jeg for min Deel kunde aldrig forestille mig, at Sverige, støttende sig paa Kielertraktaten, vilde gaae ind paa andet end: enten at Norge skulde besiddes af den svenske Konge som et ham tilhørende Rige med Enevoldsmagt, eller at Norge skulde sammensmeltes med Sverige, og Norges Indbyggere faae de samme constitutionelle Rettigheder som de Svenske og fælles med dem. Ingen af disse Alternativer kunde jeg ville gaae ind paa. Skulde jeg nogensinde blive nødt til at vælge et af disse sørgelige Alternativer, da troer jeg, at jeg havde valgt det første; thi den Deel, Norge efter det andet vilde faaet i den svenske Repræsentation, var saa liden og intetsigende, at Norge vilde blevet underlagt ei alene Kongen, men ogsaa de svenske Stænder. Ved denne Forening vilde da ogsaa Norges Nationalitet været aldeles tabt.“ [Berg antager, at her menes Statsraad Motzfeldt.]

Hvad Forfatterens politiske Mening var, er ovenfor omhandlet. Det havde dog upaatvivleligen simplificeret og lettet Forandringen i Norges politiske Stilling paa den Tid, dersom alle Sveriges Nærmelser til Norges Regjering for at tilveiebringe en fredelig Forbindelse ikke vare blevne haanligen afviiste. Der sees Intet til Hinder for, at Foreningen kunde være skeet om Foraaret under lignende Betingelser, som den skede om Høsten, med samme Concessioner fra Sveriges Side, og med samme Hensyn til begge Rigers forskjellige indvortes Forhold og indre Organisation. Eidsvoldforsamlingen kunde uforstyrret udarbeide Constitutionen, og udkaste en Grundlov passende til disse Forhold, og ved Siden deraf prøve de Tilbud til en fredelig Forening, der paa saa mange Maader gjordes af den svenske Regjering. At forsvare denne Grundlov til den sidste Blodsdraabe var et større Hædersværk, end at værne om et Kongevalg, hvis Indflydelse paa Norges Skjebne i alle Tilfælde var tvetydig. Det kan derhos ikke nægtes, at Norge var blevet forskaanet for mange Lidelser i Tid og Fremtid, naar en klogere Diplomatik var bleven anvendt af Norges Regent. Der flød i denne Sommer vist ikke meget Blod, men Forberedelserne til denne Krig kostede Nationen Anstrengelser, hvis Byrde i en trykkende Grad føltes i mange Aar efter Krigen, ligesom den fuldkomne Standsning i Norges vigtigste Næringsveie i Sommeren 1814 frembragte en Næringsløshed, der forberedede mange Handelsmænds borgerlige Undergang, og en til Hungersnød grændsende Mangel, der blot kunde sammenlignes med den, der fandt Sted i Krigens værste Aar. Derhos er det aabenbart, at Christian Frederik med større Frihed og paa en hæderligere Maade havde kunnet føre Underhandlingerne om Vaabenstilstand og Fred, naar han ikke ved at antage Kongevalget paa mange Maader havde vanskeliggjort sin Stilling. — At disse Ideer ikke bleve i sin hele Omfang fremsatte af Oppositionen paa Eidsvold, dertil have vi viist Grunden i den foregaaende Fremstilling. De bleve noksom antydede i flere Opponenters Foredrag; men Alt hvad der henpegede til at omstyrte Selvstændighedsværket, hørtes med saamegen Uvillie og afviistes med saa megen Bestemthed, at Opponenterne bragtes til Taushed, endskjønt der ingen Tvivl kunde være i Forsamlingen om deres Mening. Antagelsen af Falsens Forslag den 19de April afbrød desuden disse Diskussioner, der faldt sammen med den Bestemmelse, at Konge skulde vælges. — I begge Partiers Færd ligger imidlertid et Forsvar for deres Anskuelsers Reenhed og deres Forfægteres patriotiske Sind, idet begge oversaa de med deres subjektive Ønsker forbundne Følger af deres politiske Tro. Blandt Oppositionen fandtes Flere, hvis Sind i Stilhed endnu bøiede sig mod den gamle Forening, og disse bortfjernede dog aabenbart al Tanke derom ved at tilraade en fredelig Forening med Sverige. Forfatteren tilstaaer, at han kun af Overbeviisning om, at Norges politiske Stilling til udenlandske Magter krævede denne Forening,

Krigens Udbrud var saaledes uundgaaelig, og den begyndte i de sidste Dage af Juli Maaned. Allerede i det afvigte Aar havde Generalmajor Sejersted udkastet „en Disposition for de forskjellige Korpsers og Afdelingers Bevægelser, naar Fienden skulde bryde ind“, hvilken ogsaa blev lagt til Grund for den Forsvarskrig, som nu beredtes. Sejersted var bleven Prinds Christian Frederik varmt anbefalet af Prinds Frederik af Hessen[1]), og han fortjente stor Tillid formedelst sit Lokal-Kjendskab og sin Dygtighed som Officier; men kyndige Officierer paastaae, at han ikke kunde erstatte Savnet af Prinds Christian Augusts Adjutant, Major Darre. Sejersted gik ud fra den historiske Erfaring, at enhver offensiv Krig fra enhver af de to Nationers Side ikke har været kronet med Held, og stolede derfor paa, at det heller ikke vilde lykkes de Svenske at gjøre varige Fremskridt til Landets Undertvingelse, om end Angrebet var forbundet med partielt Held. Hans Plan var saaledes ikke alene en Forsvarsplan, som den efter Fiendens Stilling og Styrke og denne Krigs Natur nødvendigen maatte være, men en idelig fortsat Retirade og Opgiven af de vigtige Pasše, som i forrige Krig med Held vare forsvarede. Major Darre havde under Prinds Christian Augusts Øine med stor Kunst kombineret en Forsvarskrig, hvorved de dueligste Officierer kunde blive satte til Anførere, og de til Norge førende vigtige Pasše bleve ifølge denne Plan godt forsvarede, men denne Deling af Hæren og Sondersplittelse af de militaire Kræfter passede sig mindre nu, da Angrebet var saa forskjelligt fra det, som fandt Sted 1808, og nu skede paa enkelte Punkter med saa store Troppemasser. Sejersted forudsatte et Indfald fra tre forskjellige Punkter, og viiste hvorledes Armeen burde opstilles, for med Held at drive Fienden tilbage; men hvormeget han end vaagede over Planens Hemmeligholdelse, yttrede han dog den Formodning, at den var bleven Fienden bekjendt, da dennes Indfald skede mestendeels

---

stillede sig i Opposition mod Selvstændighedspartiet, og at han i Foreningen selv anede mange Farer baade for Norge og sin egen borgerlige Stilling. Det var i Sandhed ikke Lysten, som dengang bestemte hans politiske Tro, hvor meget han end siden er bleven overbeviist om, at hvad der skede var for Norge det Bedste. Paa den anden Side oversaa Selvstændighedspartiet aldeles, at Christian Frederiks Valg til Norges Konge nødvendigen, under de politiske Konjunkturers ordentlige og let forudseede Gang, maatte lede til en Sammenføining med Danmark, mod hvilken de forstandigste og retsindigste Hovedmænd i stærke Toner udtalte sig. Begge Partier henreves saa aldeles af deres Overbeviisning om deres politiske Troes Rigtighed, at de tilsidesatte subjektive Følelser og oversaa politiske Forviklinger. Imidlertid maa Forfatteren gjentage, hvad han før har havt Anledning til at yttre, at han ikke kan ønske noget Led borttaget i den Række af forberedende Begivenheder, som i Sommerens Løb fremledede Foreningen med Sverige, da han holder sig overbeviist om, at Folkets Prøvelse under Selvstændighedens Forsvar ikke forgjæves gik over dets Hoved, og at Foreningens rette Tidspunkt rammedes, efterat Europas Politik ved Wienerkongressens Aabning havde faaet et andet Udseende. Ovenstaaende Betragtninger tjene kun til at gjøre Landsmænd opmærksomme paa begge Hovedpartierernes Hensigter og deres Tilhængeres patriotiske Sind.

Den samme Hædersmand har gjort opmærksom paa, at der existerede et Parti paa Eidsvold, som ansaa Forbindelsen med England ønskelig. Forfatteren synes ogsaa at erindre, at noget Saadant virkelig fandt Sted, ligesom det og lader sig let forklare af Nordmændenes Forkjærlighed for England formedelst den vigtige Handelsforbindelse dermed. Men alvorlig fremtraadte den vist aldrig, ligesom denne Forbindelse maatte være en af de uheldigste politiske Kombinationer, som Fædrelandet kunde indgaae.

[1]) Sejersted havde gjort Krigstjeneste i Holsteen, og der traf Forfatteren ham i Kiel Sommeren 1797, hvor han under sit Ophold ved Universitetet der glædede sig meget ved Omgang med denne agtværdige og venlige Landsmand. [I en Samtale med Carl Johan skal den østerrigske Gesandt Baron Steigentesch efter Tilbagekomsten fra Norge have yttret: „Efter hvad man siger, skal Sejersted have Kundskaber, men han er ikkun stærk i Theorien og fører Krigen efter Bøger. Som Stabschef betragtet er han ei skikket til at indgive kraftige Beslutninger, ligesaalidt som til at staalsætte Prindsen, naar Energi er nødvendig.“ Schinkel-Bergman VIII. 193.]

fra andre Punkter end de af ham forudsatte. Selv var Sejersted fraværende, og opholdt sig i Throndhjem da Krigen udbrod; han kunde saaledes ikke umiddelbart bidrage til den af ham lagte Plans Udførelse eller Modifikation efter Omstændighederne [1]). Han klager derhos i sit Tilsvar i Anledning af den mod Staffeldt anlagte Proces over, at da han kom tilbage fra Throndhjem, blev hans Mening næsten aldrig ubetinget fulgt, og at han var uvidende om de vigtigste Krigsoperationer. Det maa iovrigt bemærkes, at den samme Klage førtes af de fleste blandt de Officierer, som nærmest omgave Kongens Person, og gjorde Fordring paa at deres Raad skulde have nogen Vægt. Sagen var, at Kongen indsaa Nodvendigheden af at give efter for Overmagten, og hørte intet Raad mere, som havde til Hensigt at forlænge Selvstændighedskrigen, om hvis Udfald han liden Tvivl meer nærede. Ordres og Contra-Ordres krydsede hverandre, men hans Plan at træde tilside, naar det kunde skee med Ære, syntes urokkelig, hvor meget Vankelmod der end tilsyneladende herskede i hans Beslutninger [2]). Kongens Forhold i de faa Uger Krigen varede maatte være en Gaade for hans Omgivelse, og er vistnok tildeels urigtigen bleven fortolket af disse Mænd.

Den 26de Juli begyndte Fiendtlighederne fra svensk Side. Den svenske Admiral Puke, der havde udmærket sig i Finlandskrigen, og besad i høi Grad sin Konges Tillid, opfordrede Flotillen paa Hvaløerne, som stod under Kommandeurkapitain Fastings Befaling og udgjorde 40 Kanonbaade, til at overgive sig, og tilsendte ham i den Anledning den svenske Kronprindses Proklamation af 17de Juli. Opfordringen afsloges, men Fasting traf sig, efter høiere Ordres at vige naar han angrebes af Overmagten, om Natten til den 27de Juli tilbage til den vestlige Side af Christianiafjorden, efterladende Lieutenant Klinck med en lille Afdeling til Observation [3]). Den 27de om Morgenen nærmede den svenske Somagt, der bestod af 4 Linieskibe, 4 Fregatter, nogle Brigger og 70 Kanonbaade, sig Hvaløerne og satte Tropper iland paa forskjellige af Øerne, hvorefter Klinck traf sig tilbage i god Orden uden Tab. De svenske Tropper, som besatte Hvaløerne, kommanderedes af Generalmajor Grev Gustav Morner; Oberst Hay gjorde Landgang paa den nordre Sandø, Oberst Skjøldebrand paa den østre og Major Hay paa Hersøl.

---

1) [Sejersteds Forsvarsplan, der er dateret Christiania 2den August 1813 og trykt i Morgenstjernes Udgave af Staffeldts Proces I. 113—143, har ikke den af Forf. ovenfor angivne Titel, der i den egenhændige Original, som eies af Udgiveren, lyder saaledes: „Forsøg til en Defensionsplan for den sydlige Deel af Kongeriget Norge“ o. s. v. Det synes af Aalls Referat, som om den „Disposition“, han har havt for sig, har været den samme som Defensionsplanen, men muligt er den første en nærmere Udvikling af den sidste, og er i saa Fald Udg. ubekjendt.]

2) En af Kongens Ordonnants-Officierer, der stedse var i Nærheden af Prindsen, og som var saa ivrig for Norges Selvstændighedssag, at han troede Norge burde, som han udtrykte sig, „forsvare sig saalænge der var en Plads stor nok til, at Christian Frederiks Stol kunde staae sikker derpaa“, har i et Brev til Forfatteren beklaget sig over, at han deels blev udviist, naar saadanne Planer vare paa Bane, der sigtede til at træde tilbage, deels at hans Indvendinger ikke paaagtedes. Da han saaledes tillod sig nogle Ytringer, som gjorde Hensigtsmæssigheden af Sejersteds Forsvarsplan, der gik ud paa en idelig Retirade, tvivlsom, svarede Kongen, at Mangel paa Bekjendtskab med Landets Lokale frembragte disse Tvivl, og at Sejersteds Mening maatte være den rette. „Paa den ene Side — vedbliver denne Officier — gik Sejersteds Plan ud paa at vige for at sætte sig fast paa et beqvemt Punkt til Forsvar, paa den anden Side gjentog Harthausen stedse Magasinernes slette Tilstand, og det Urimelige under saadanne Omstændigheder at føre en Angrebskrig, og da begge disse Mænd umiddelbart afhandlede disse Gjenstande med Kongen, toges Beslutningerne uden Tilkaldelse af Andre.“

3) [Ifølge Schinkel VIII. 199 havde Puke Befaling at tage eller sænke den norske Flotille, og Carl Johan skal have taget ham, i Carl XIII.s Paahør, alvorligt i Skole, fordi han ikke havde gjort dette, men ladet Fasting i god Ro og Orden trække sig tilbage, istedetfor at afskjære ham med Seilskibene og angribe med Skjærgaardsflaaden.]

Ottende Capitel.

Den norske og svenske Hærs Stilling. Betragtninger.

Vi kunne ikke her indlade os i nogen vidtløftig og detailleret Beskrivelse over denne Sommerkrig, der truede med at blive en blandt Nordens blodigste. Deels manglér Forfatteren de fornødne Kundskaber og Materialier til at meddele en vidtløftig Krigshistorie, deels maa vi henvise til andre Skrifter, som behandle denne Gjenstand [1]). Kun en kort Skidse have vi at forelægge vore Læsere. — Den norske Armee, som var opstillet mod Fienden, udgjorde omtrent 26,000 Mand. Den blev vistnok hist og her, baade i Danmark og Norge, angivet til henved 50,000 Mand. Men en saadan Armee, om den endog kunde stilles i Marken ved at blotte Udskrivnings-Rollerne gjennem de forskjellige Alders-Stadier, i hvilke Værnepligten er Landets Borgere paalagt, kunde hverken armeres eller provianteres. Denne Armee var posteret paa følgende Maade: Brigaden Staffeldt, som bestod af 8000 Mand, kantonnerede paa den østlige Side af Glommen, i Berg, Skiberg, Tune, Rakkestad, Eidsberg, Trøgstad osv. Brigaden Hegermann, som udgjorde noget over 7000 Mand, laa i Sørum, Ullensager, Eidsvold osv. Krebs laa ved Kongsvinger med 2000 Mand, Reservebrigaden under Generalmajor Arenfeldt med omtrent 4000 Mand i Drammen, Christiania osv. Generalmajor Meylænder ved Frederiksværn med 2000 Mand, og Oberst Rode paa Hedemarken med omtrent 1000 Mand. Endelig kommanderede Oberstlieutenant Stabell et Avantkorps af omtrent 2000 Mand, der havde truffet en Kordon fra Krogfos i Holand til Skotbergsund. Denne lille Armee, som paa flere Punkter var adsplittet, fordi det var ubestemt hvor Fiendens Indfald vilde skee, manglede ligesaalidt modige Soldater som dygtige Hærførere; men deels var den svenske Armee, som var opstillet paa Grændsen og i Nærheden deraf, og udgjorde med sine Reserver over 40,000 Mand, den langt overlegen, deels var der større Eenhed og Kraft i den svenske Hærs Anførsel, under en Overgeneral, der uindskrænket ledede alle Angrebsplaner, var øvet i Krigshaandværket og anførte Tropper, der nyligen havde endt et seierrigt Felttog. Kronprinds Carl Johan var selv Overstkommanderende over denne Armee, og Feltmarskalk Grev Essen var Armeens Secondchef. General Baron Adlercreutz var Chef for den svenske Armees Generalstab, Generalmajor Sparre var Chef for de indre og Generalmajor Bjørnstjerna for de ydre Anliggender. Den fra Tydskland tilbagekomne Armee var deelt i tre Hovedafdelinger under Cheferne Generalmajor Posse, Generallieutenant Sandels og Generallieutenant Boye. Det senest samlede Armeekorps var deelt i 2 Divisioner under Generalmajor Grev G. Mørner og Generalmajor Baron Rosenblad. Sveriges Kronprinds begav sig, ledsaget af sin Søn Hertugen af Södermanland, den 12te Juli fra Stockholm for at overtage Overkommandoen over den svenske Armee. Det første Armeekorps koncentrerede sig i Egnen af Strømstad, og didhen havde Kronprindsen forlagt sit Hovedqvarteer. Didhen forføiede sig ogsaa den svenske Konge og Dronning, som den 18de Juli havde forladt Stockholm, da Kongen selv havde besluttet at overtage Kommandoen over Flaaden.

Den norske Armee var slet forsynet med Proviant, der ikke fandtes samlet paa beqvemme Punkter, medens den svenske Armee, som tildeels underholdtes ved Hjælp af engelske Subsidier, ingen Mangel leed. Mangelen paa Proviant i den norske Armee var saa stor, at der til den ofte uddeeltes i Stedet for Meel tør Havre, som Soldaterne selv maatte besørge formalet og bagt, fordi Armeen ei var tilbørligen

[1]) See „Felttoget i Norge 1814", af en norsk Officier, og „Historisk Beretning om Staffeldts Forhold under den norske Krig o. s. v.", udgivet af Morgenstjerne, samt „Frederiksteen i Beleiringen 1814", af en norsk Officier.

forsynet med Feltovne. Da Soldaterne kom tilbage til deres Hjem, havde de at fortælle om, hvorledes de snart vare blevne bedre snart slettere underholdte efter deres Foresattes større eller mindre Omhu for deres Underholdning, eller efter de Distrikters Beskaffenhed, hvori de laa kantonnerede. Men denne Mangel vilde neppe, under Nationens daværende Stemning, især i den Deel af Landet, hvor Armeen laa, have været følelig, naar der var bleven brugt tilbørlig Forsigtighed med den Proviant, som var forhaanden, naar den var bleven samlet i Depots paa passende Punkter, og især naar den private Velvillie til at forsyne Krigerne var bleven benyttet, endskjønt der vistnok ikke i Almindelighed gik den patriotiske Aand, beredt til at gjøre store Opoffrelser og taale haarde Trængsler for at modstaae en indtrædende Fiende, igjennem Nationen i denne Sommerkrig med Sverige, som i Felttoget 1808. — Ikke heller vare Soldaterne vel klædte, eller fornøden Ammunition forhaanden paa de kritiske Punkter. Soldaternes Mundur var tildeels saa slet, at de paa flere Steder maatte belæsse sig med en tung Oppakning af egne Klæder, for ei at vise sig nøgne og pjaltede i Tjenesten. Dertil svarede ogsaa den til Hestene brugte Fourage, som var høist maadelig, og maatte stundom søges i Landmandens blomstrende, paa den Tid til Modning grændsende Agre. En kyndig Officier [1] mener, at Armeens Soldater burde været underholdt med en drøiere Føde, som Flesk, Erter, Gryn o. s. v., og at den Havre, hvormed deres Tornistre vare fyldte, burde været lagt for Hestene. Men vore Soldater, som i deres Hjem ere meest vante til Meelspiser, og især paa Østlandet til Fladbrød af Havremeel, kunde have ladet sig nøie med en mindre Portion af hine drøiere Fødemidler, naar Brød, Smør og Meel i tilstrækkelig Mængde havde været forhaanden. Desuden vare hine kraftige Fødemidler ikke lette at tilveiebringe i store Masser, og naar derfor ikke var sørget om Vaaren og Vinteren, medens der herskede en Slags Vaabenhvile, og Havet var mindre opfyldt af fiendtlige Krydsere, maatte det under Landets nuværende Stilling være for seent, da Norges Kyster meer end nogensinde vare omspændte med aarvaagne Fiender [2]. Men i hiin beqvemme Tid slappedes Provideringsomsorgen under Foranstaltninger til at fremme Christian Frederiks store Planer, og opflamme Nationens Mod til at kuldkaste en nedværdigende Forenings-Kontrakt. Det var saaledes langtfra, at de Foranstaltninger, som bleve trufne til Armeens Forsyning, i alle Henseender i Kraft og Omfang svarede til den velmeente Hensigt, som laa til Grund for den alvorlige Modstand. Haxthausen, i hvis Hænder denne Omsorg laa, var overlæsset med andre Forretninger, men fornemmeligen manglede han de fornødne Midler til at anskaffe saa dyrebare Provisioner, der sjeldent findes i Overflod i Landet, naar Høstens samlede Forraad ere fortærede om Vinteren, og nu især maatte fattes, da liden eller ingen Tilførsel fra Danmarks rige Forraadskamre kunde gives. Kraftigere Foranstaltninger gjennem flere og dygtigere Hænder paa forskjellige Punkter burde vistnok været trufne for at fremme Armeens Providering; men Regjeringen indbyssedes tildeels ved de ugentlige Lister over indkomne store Partier Kornvarer fra Udlandet, som i Aviserne bekjendtgjordes, og Regjeringens Chef bar ofte i den Tid den Paastand paa Tungen, at Tilførselen af Korn om Vinteren og Vaaren fuldkommen vilde tilfredsstille Sommerens Behov. Men disse Lister fik efterhaanden mod Sommerens Nærmelse og under Fiendens, formedelst de paa Eidsvold tagne Beslutninger, skjærpede Blokadesystem, et mavert Udseende, og det befandtes, at det ankomne Korn hverken beskyttede mod Hungersnød, eller tilstrækkeligen fyldte de militaire Magasiner, ja ikke engang satte alle de Landmænd, der havde fortæret deres Kornforraad om Vinteren, istand

[1] [J. G. Mejdell], Forfatteren til Felttoget 1814.
[2] Den milde Regjering krympede sig ved at anvende de Midler, hvormed de talrige Hære underholdtes under den franske Revolutions skarpeste Periode, da Penge toges i de Kasser, hvor de fandtes, og Heste og allslens Proviant ved haarde Tvangsmidler skaffedes tilveie.

til at tilsaae sine Agre. Prindsen organiserede vistnok allerede om Vinteren et Provierings-Bureau, som skulde træffe Foranstaltning til Landets Forsyning; men Medlemmerne deraf vare overdragne andre vigtige Dele af Statsstyrelsen, og kunde ikke udelukkende pleie en Sag, hvis Vigtighed og forviklede Stilling krævede udeelt de dygtigste Mænds Tid og Kræfter [1]). De Proviverings-Kommissairer, som opholdt sig i Danmark, kunde ikke udrette, hvad de i Følge deres Dygtighed og fædrelandske Sind vilde have været istand til, fordi de manglede den fornødne Pengehjælp, og deres Bestræbelser ofte forstyrredes af den danske, under de allierede Magters Formynderskab satte, Konges fiendtlige Forholdsregler mod Norge. Foranstaltningerne til Armeens Providering vare saaledes i sig selv mangelagtige, og de forstyrredes og forvikledes under Fiendens Forfølgelse og under finantsiel Nød. Denne de militaire Magasiners Stilling havde en vigtig, for ei at sige afgjørende, Indflydelse paa de militaire Operationer under denne Sommerkrig. Haxthausen, der i denne Henseende som før bemærket gjorde sine Meldinger direkte til Kongen og mestendeels i Kongens eget Kabinet, modsatte sig altid Armeens offensive Bevægelse og dens Koncentrering paa enkelte Punkter, fordi Feltkommissariatet ei kunde levere de fornødne Provisioner. Armeen adsplittedes saaledes uhensigtsmæssigen i vidtspredte Kantonneringer for at lette dens Underholdning, og spare tarveligen forsynede Magasiner.

Forenes alle disse Omstændigheder — den norske Overgenerals Vankelmod i Henseende til Krigens Fortsættelse, som en Følge af hans tabte Haab om et heldigt Udfald deraf; den fiendtlige Armees store Overlegenhed saavel i Material og Armeens Forpleining, som i Antal under en Anfører, der seierbekrandset vendte tilbage fra en lykkeligen tilendebragt Krigs Valplads; de norske Anføreres ringe Sammenhold saavel i Angrebs- som Forsvarsplaner, og at Enkelte af disse forøvrigt tappre og dygtige Officierer deelte Overgeneralens Mistillid til et godt Udfald, og derved maaskee lunknedes i deres Tjenesteiver; den i Norge selv herskende Meningsulighed, som deelte sig imellem et sværmerisk Haab om et lykkeligt Udfald af Selvstændighedskampen, og Frygt for og Tvivl om, at hverken Kampen selv kunde bringes til et lykkeligt Endemaal, eller dette endog under Krigens heldige Udfald opnaaes; og endeligen den mørke Udsigt til Fremtiden formedelst de mægtigste europæiske Staters Understøttelse af Sveriges Planer, Næringsveienes Standsning, Skibsfartens Ophør, og Udeblivelsen af al Tilførsel fra Norges naturlige Spiiskammer — hvilken historisk Gransker af den Tids Begivenheder vil vel, efter en upartisk Sammenstilling af alle disse Omstændigheder, undres over Krigens Resultat? Paa Valpladsen voxede en Sæd, som svarede til det Frø, der var lagt af uforsigtige og uforsynlige Hænder; men Sæden blev under Forsynets Beskjærmelse til en Velsignelse for Fædrelandet. Dog gaves der, uagtet denne Modvægt af trykkende Omstændigheder, lyse Punkter i denne Sommerkrig, som reddede vores Krigeres Hæder, og som opvakte Fiendens Opmærksomhed og Agtelse for sin Modstander, og ledede til en for Norge heldig Basis for Fredsværket.

Den svenske Landarmee havde ikke alene Valget af Angrebspunkter, og en stor Overvægt i ovennævnte Henseender, men den havde ogsaa en stor Støtte i den svenske Flaade, der skred frem langs Kysten ved Armeens Side, alt som denne rykkede ind i Landet mod de vigtige ikke fjernt fra Kysten liggende Fæstninger. Kongen af Sverige havde nu selv overtaget Overkommandoen over Flaaden, men paa dette Tog kunde han ikke forøge de Laurbær, som han ved sin Broder Gustav den 3dies Side i Krigen mod Rusland havde sanket. Norge havde intet Søværn at raade over, der med Hensyn til Styrke i fjerneste Maade kunde sammenlignes med Sveriges Armada. Den norske Flotille veeg for Fienden efter høieste Ordre, og den svenske Flaade ster-

[1]) En dansk Naturkyndig, som tilfældigviis paa sin Hjemreise til Fædrelandet berørte Norge, valgtes til at fremme Norges Provideringssag i Danmark, men han var for ubekjendt med disse Forhold til at udrette noget Gjennemgribende.

nede mod Frederikstad, hvis Erobring ved et Sammenstød af Overmagt i Angrebet, Feiltrin og Svaghed i Forsvaret, var den første uheldige Begivenhed, hvormed denne Krig aabnedes.

Niende Capitel.

De Svenskes Angreb. Frederikstads Overgivelse.

Den første Kolonne af svenske Tropper trængte under Feltmarskalk Essens Kommando frem igjennem Enningdalen, og nødte Spørck, som der var posteret med et Avantkorps, til at vige for Overmagten og trække sig til Hveden, hvorved der aabnedes den svenske Hær Veien til Frederiksteen. Det er blevet General Staffeldt bebreidet, at han ikke betimeligen undsatte Spørck, og derved hindrede Fiendens Indtrængen. Men han har forsvaret sig dermed, at han ingen umiddelbar Overkommando havde, men maatte adlyde Kongens Ordres fra Hovedqvarteret, som ikke var langt fra Staffeldts. Disse gik ud paa at forsvare det ham anviiste Terrain mod fiendtligt Overfald, og ved at adsplitte sine Tropper for at understøtte Forposterne vilde han have gjort sig skyldig i Subordinationsfeil. Kongens Ordres lød overhovedet paa at vige for Overmagten, og disse meddeeltes de underordnede Kommandeurer, der stundom altfor bogstaveligen adløde Befalingen. Paa denne Maade hindredes ogsaa Major Butenschøn i at ile Spørck til Undsætning. I Følge Sejersteds Plan var desuden Glommen den Forsvarslinie, bag hvilken den norske Armee skulde opstille sig, og den Deel deraf, som var fremskudt mod den svenske Grændse ved Svinesund, var ikke stærk nok til at modstaae de derover fremtrængende Hærmasser. De Svenske trængte saaledes igjennem de samme Indgangspunkter, som i den forrige Krig 1808 saa heldigen vare blevne forsvarede af de norske Krigere.

Efterat Spørck af Mangel paa Hjælp var trængt tilbage fra det Punkt, hvor han stod opstillet for at hindre Fiendens Indmarsch, satte han sig fast ved Hveden, men ogsaa der blev han følgende Dag angreben med saadan Overmagt, at han maatte retirere til Kjølen. Nu var der Intet, som hindrede Fienden fra at udbrede sig over Smaalenenes Sletter og fremskynde Frederikstads Erobring. Fienden lod sig deri ikke hindre ved Positionen ved Svinesund, og opholdt sig ikke med at oppebie Frederiksteens Erobring, der var bedre forsynet med Ammunition og Provision end Frederikstad, og hvis Kommandant havde besluttet at forsvare Fæstningen til det Yderste [1]). Positionen ved Svinesund blev omgaaet, Frederiksteen afspærredes fra al Forbindelse med den norske Armee, en Afdeling af Hæren efterlodes for at blokere og erobre denne Fæstning, og en stor Division blev affendt for at fremskynde Frederikstads Overgivelse, som imidlertid uden stor Opoffrelse fra svensk Side var foregaaet.

Disse Fiendens raske Fremskridt bevægede Christian Frederik til at træffe Foranstaltninger, deels for at hindre, at Statens Eiendomme faldt i Fiendens Hænder, deels for at dennes Indtrængen i Landets frugtbare Distrikter kunde forebygges, og om den Ulykke indtraf, Indbyggernes Lod da blive mindre sørgelig. Saaledes befalede han under 1ste August Adjutant Lundh [2]) at besorge, at den paa Vallo Saltværk værende Saltbeholdning blev bragt til Drammen, og 2000 Tonder tilligemed Statens

---

[1]) [Commandanten Generalmajor Ohme var en kjæk Olding, der dog overlod Alt til Vicecommandanten, den oftere i disse Erindringer nævnte Eidsvolds-Repræsentant Generalmajor Petersen, hvem derfor Fæstningens Forsvar maa tilskrives.]

[2]) [Den som Professor i 1836 afdøde Gregers Fougner Lundh.]

Kornbeholdning i denne By over Svangstranden til Ringerige og Land. Den øvrige Saltbeholdning saavelsom Koboltforraadet skulde gjennem Kjøbmand Peder Cappelens Foranstaltning ved pro forma Salg overlades til Kjøbmænd i Drammen, i hvis Hænder han troede disse Varer sikkrere end i Statens. Tillige befalede han Lundh i Forening med Oberst Weybye, ved Forhugning og Sprængning at gjøre Defileerne ved Holmestrand og Drammen utilgjængelige for Fienden, og lade Almuevæbningen og Kystværnet opstille sig paa beqvemme Punkter til Forsvar, ligesom og at lade nogle Buer af Drammens-Broen afbryde, om Retirade derigjennem fandt Sted. Kommandanten paa Agershuus paalagde han ikke at overgive Fæstningen, forend ingen Provision og Ammunition meer var tilbage, hvorimod Byens Neutralitet kunde tilstaaes, om Fienden foreslog dette. — Ingen af disse Foranstaltninger kom imidlertid til Fuldbyrdelse, fordi den strax derpaa fulgte Vaabenstilstand afbrød alle Fiendtligheder.

Den svenske Flaade nærmede sig Kragerøen den 3die August, og gjorde Mine til at angribe den fra flere Punkter [1]). Angrebet skede med stor Overmagt. Fra den svenske Flaade var detascheret 3de Divisioner Sø- og Landkrigere. Den første under Oberst Wirsén førte paa 27 Kanonslupper 2000 Mand Landgangstropper og 300 Baadsmænd med Feltartilleriet. Den anden Division under Oberstlieutenant Bruncrona med omtrent 1900 Mand Landgangstropper og 200 Baadsmænd. Den tredie Division havde 4 armerede Barkasser og 8 armerede Slupper med 300 Volonteurer og 800 Baadsmænd. Kragerøen har imidlertid efter kyndige Officierers Dom en Beliggenhed, som ikke kunde gjøre det vanskeligt at dække Øen, der bestaaer af steile Klipper, mod en Landgang, og omendskjønt der kunde været gjort bedre Anstalter til dens Befæstelse ved at opkaste flere Batterier, var dog den almindelige Mening, at Øen med sin Besætning af 1200 Mand, som deres Anfører, Oberstlieutenant Hjermann, nogle Dage forud havde erklæret tilstrækkelig til dens Forsvar, kunde været beskyttet eller i det mindste længere og hæderligere forsvaret mod Fienden. Men Forsvar blev kun svagt forsøgt. Hjermann skrækkedes for den store Styrke, der halede ind paa ham, og forlod denne af Naturen befæstede Position uden at have nogen Mand dræbt eller saaret. Han flygtede over Frederikstad til Onsø. Hjermanns Forhold, som tilskreves Mangel paa Mod, dadles i denne Krigs-Annaler af hans egne Krigsfæller, og Dadelen gjenlød paa den Tid over hele Norge [2]). Imidlertid reddede Hjermanns Flugt en lille Krigerskare, som kunde gjøre den største Nytte paa andre Punkter under Fiendens store Overlegenhed i Troppeantal.

Kragerøens Fald bestemte Frederikstads, hvis Formuur den kunde siges at være. Fæstningen var, efter kyndige Mænds Paastand, i en ubegribelig slet Tilstand, hvilket var saa meget mere uforsvarligt, som Frederikstad var et af Hovedpunkterne i Forsvarsplanen. Den manglede Kanoner og Ammunition, den var slet forsynet med Proviant, der fattedes bombefaste Hvælvinger saavel for Besætningen som for Magasinbeholdningerne. Besætningen, 1200 Mand, udgjorde kun Halvdelen af det Mandskab, som til Fæstningens Forsvar behøvedes. Saavel den afgaaede som den nu fungerende Kommandant Hals havde gjort opmærksom paa Nødvendigheden af at sætte Fæstningsværkerne i bedre Forsvarsstand, forsyne den bedre med Skyts og forøge dens Garnison. Strax efter at den fiendtlige Flaade var brudt igjennem ved Hvalørne, indfandt sig fra Hovedqvarteret Stabsadjutanterne Krog og Holstein, og efter

[1]) [I sit Tilsvar paa de ham i Staffeldts Sag forelagte Spørgsmaal yttrer Sejersted, at dette Angreb vist kun var en Demonstration, for at lokke den norske Hær ned mod Kysten og saaledes lette Hovedangrebet gjennem Rakkestad, men „da Demonstrationen lykkedes over al Forventning, forandrede Fienden den i et virkeligt Angreb." Staffeldts Proces I. 165; Munchs Saga I. 252.]

[2]) [Hjermann benyttede sig og senere af den Adgang, den kongelige Resolution af 5te Mai 1815 gav, idet kun de Officierer skulde sættes under Tiltale, som selv maatte ønske deres Forhold afgjort ved Dom, til ikke at begjære dette, men henskyde sig under Kongens Naade og den almindelige Amnesti. Jfr. Munchs Saga I. 366.]

afholdt Raad med Kommandanten blev i Følge høiere Ordres en Deel af Fæstningens og Udenværkernes svære Skyts bortført, og mindre Kanoner opførte i Stedet. Det var saaledes aabenbart, at Kongen intet Haab havde om denne Fæstnings Redning, og at han vilde redde dette Skyts til et haabefuldere Forsvar af andre Punkter. Saasnart Kongen var bleven underrettet om Kragerøens Fald, ilede en Koureer fra Hovedqvarteret, der skulde befale Kommandanten med sin Garnison at forlade Frederikstads Fæstning, og give den i Fiendens Vold; men den krydsede den Koureer, som bragte Efterretning om Fæstningens Fald. Endnu levende Mænd, som befandt sig i Frederikstad under denne Beleiring, paastaae, at Hals opførte sig med megen Kjækhed og Koldblodighed under Beleiringen, og endog udsatte sig for saa megen Fare af Fiendernes Kugler, at han blev anmodet af sin Omgivelse om at spare sin Person. Derimod bebreidedes ham, at han for tidligen gav efter for Borgernes indstændige Anmodning om at spare unyttig Blodsudgydelse, og Byen for et ødelæggende Bombardement, og at han ikke for at redde Krigeræren fortsatte Forsvaret længere. Hans egen Erklæring om Muligheden af et længere, skjønt unyttigt Forsvar begrundede rimeligviis den haarde Krigsretsdom, der fældedes over ham; thi efter Kragerøens Fald, og efterat ingen Hindring meer var for Essen at sende Beleiringstropper og Skyts, var Fæstningens Skjebne afgjort. Hals heisede saaledes Parlamentairflag, og Klokken 7½ om Morgenen den 4de August affendte Generalmajor Mørner Oberst Skjøldebrand og Oberstlieutenant Nordenskjold, med hvem Kapitulationen afsluttedes [1]). Som en Følge deraf rykkede den svenske Hærafdeling Kl. 7½ om Aftenen ind i Fæstningen, og besatte den tilligemed alle dens Udenværker. Imidlertid havde den største Deel af Garnisonen begivet sig bort; kun 1 Officier, 18 Underofficierer og 188 Menige vare frivilligen blevne tilbage. Indtagelsen kostede de Svenske kun 7 Døde og 12 Saarede. Det Mandskab, som havde overgivet sig til de Svenske, blev det tilladt at drage til sine Hjemsteder under Løfte af, ei mere i denne Krig at tjene mod Sverige [2]). Til Commandant i Frederikstad udnævnedes Oberstlieutenant Cederstrøm. De norske Tropper, som havde strakt Gevær, bleve paa deres Hjemreise ikke vel modtagne, og vare endog i nogle Byer udsatte for en ufortjent Molest, da de ingen Deel havde i det indtrufne Uheld, hvoraf Skammen, om den var forhaanden, i alle Tilfælde maatte falde paa deres Chefer. Men endnu luede Haabet om et lykkeligt Forsvar af Norges Selvstændighed i Nordmandens Barm, og Alt hvad der forstyrrede dette Haab, forbittrede og formørkede det patriotiske Sind. — Frederikstads Erobring aabnede de Svenske fri Adgang til Glommen, og sikkrede deres Flaade en fast Station, fra hvilken Kommunikationen med Sverige let kunde vedligeholdes, og Streiftog foretages mod Christianiafjordens Kyster. Begivenheden selv udbredte Skræk og Bekymring ikke alene i Armeen, men over det ganske Land.

At Christian Frederik endnu i de Dage beredte sig paa en alvorlig Modstand mod Sverige, hvor ulykkelige end Følgerne deraf kunde blive for ham selv, det viser det Statsraad, som han holdt i Hovedqvarteret i Moss den 3die August, hvorom Statsraadsprotokollen indeholder Følgende:

„Anno 1814 den 3die August var Statsraadet forsamlet i Moss om Formiddagen Kl. 12 Slet. Hs. Majestæt tilkjendegiver Statsraadet Følgende, og befaler det indrykket i sammes Protokol. Krigens Hændelser kunne være mangehaande; den

---

1) Kapitulationsvilkaarene vare: 1) Fæstningen Frederikstad med Kongssteen og alle dertil hørende Værker og Forstæder overgives med Kanoner og Forraad til H. M. K. af Sveriges og Norges Tropper Kl. 7 i Dag Eftermiddag. 2) Garnisonen overgiver sig til H. M. K. af Sverige og Norge. 3) Alle saavel Militaires som andre Indbyggeres Eiendomme skal respekteres, og ingen Krigskontribution eller andre Paalæg skal paalægges Indbyggerne, men de skulle have de Rettigheder, som Kongen af Sverige og Norge høitideligen har lovet Norges Indbyggere. 4) Paa en halv Miil nær Fæstningen skal Stilstanden række indtil Kl. 8 om Aftenen.

2) Hals's Beretning om Frederikstads Overgivelse findes i Bilag No. 80.

Almægtige raader for Menneskets Skjebne. Skulde det være Forsynets Villie, at Vi, som Gud forbyde, skulde geraade i Fangenskab, da erklære Vi høitideligen, at enhver Erklæring, ethvert Løfte eller Frasigelse, som Vi maatte blive nødt til at afgive i bemeldte Vort Fangenskab, skal være og ansees som aldeles ugyldigt, forend et constitutionsmæssigen valgt Storthing med frit Overlæg har antaget samme for gyldig eller forbindende for Nationen. Indtil denne Tid bør Regjeringen føres af Statsraadet i Vort Navn.

„I det Tilfælde, at det er Herrens Villie at kalde Os herfra til en bedre Verden, stole Vi lige trygt paa Nordmændenes Troskab mod Vor Søn som mod Os; thi Vi ere overtydet om, at det er Nationens bestemte Villie at modsætte sig det svenske Aag. Vi erklære altsaa enhver Afstaaelse af hans Rettigheder til Norges Krone, som Kongen af Danmark eller nogen Anden paa Vor Søns Vegne, forend hans myndige Alder maatte give, for ugyldig. Kun et i Følge Grundloven lovligen valgt Storthing, som deliberérer med Frihed og Ro, kan efter modent Overlæg tiltræde Foreningen med Sverige; men Vor Søns eget Samtykke i myndige Aar udfordres, for at denne Akt kan være gyldig eller forbindende for ham eller hans Efterkommere. Seer han Midler til at gjøre sine Rettigheder gjældende, da bør han vælge imellem Danmarks og Norges Kroner; thi forenede kunne de ei blive paa hans Hoved, saaledes som Politiken nu byder.

„Regjeringen skal altsaa efter Vor Død føres af Statsraadet i Vor Søns Navn, hvilket efter de fleste Stemmer maa have Ret til at udøve alle Regjeringshandlinger, at forflytte Regjeringens Sæde, og at tilkalde nye Medlemmer til Statsraadet. Statsraad Anker maa tilbagekaldes fra England for at forestaae de udvortes Anliggender.

„Armeen bør kommanderes i Kongens Navn af hans Generaladjutant Sejersted, som har det forud for de øvrige høiere Officierer i Armeen, at han er norsk fød. Hvem, der paa Grund af Anciennetet ei vil staae under hans Befaling i Kongens Navn, maa heller udtræde af Tjenesten; men Vi ere forvisset om, at een Aand og eet Sind vil besjæle enhver Nordmand, Enhver som tjener Norges den gode Sag.

„Sverige og Europas øvrige mægtige Stater have besluttet Norges Undergang, uden ringeste Hensyn til det norske Folks Lykke; det kan altsaa ikkun forsvare sig selv, uden at stole paa Andre. Saalænge det er muligt at holde Tropper i Marken for at forsvare Bjergene, bør, efter Min Formening, ingen Underhandling eller Fred sluttes med Norges Arvefiender de Svenske, der nu senest, ved at afslaae Vaabenstilstanden, og ved at erklære Rigsforsamlingen paa Eidsvold ugyldig, have lagt deres Hensigt for Dagen, at træde Nationens Lykke og Rettigheder under Fødder, hvilket ei har levnet Os andet Middel end i Tillid til Gud og Vort Folk at sætte Magt mod Magt, for at hævde gamle Norges Ære og Selvstændighed. — — — —

„Hs. Majestæt befalede allernaadigst, at Zahlkassen skal flyttes fra Christiania i 3 Afdelinger over Ringeriget til Randsfjorden, og derfra til Vands til Land; — samt at Halvparten af det militaire Depot skal flyttes til Kongsberg, og den øvrige halve Deel til Hadeland. Om Bureauernes Flytning have Vedkommende at afgjøre det Fornødne med Statsraadet.

Christian Frederik.

Rosenkrantz. Sommerhjelm.

v. Holten.

Tiende Capitel.

Krebs's Seier over Gahn. Kongens Vankelmod.

Omtrent samtidig med den uheldige Begivenhed ved Frederikstad vandt de Norske den 3die og 5te August en afgjørende Seier over de Svenske ved Kongsvinger, hvor Oberstlieutenant Krebs var posteret med omtrent 2000 Mand. I den Hensigt, som det syntes, at omgaae den norske venstre Fløi, detascherede den svenske General et Korps, bestaaende af 2000 — efter Andre af 3000 — Mand, for at gjøre et Indfald ved Kongsvinger. Dette Angreb overdroges Generalmajor Gahn, den samme, der som Oberst i 1808 var bleven tagen til Fange med den største Deel af sit Korps (ovenf. S. 140.) Men han fandt sin Modstander vaagen paa sin Post, og Gahn maatte retirere med betydeligt Tab. Det var fornemmeligen det norske Artilleri, som bidrog til det for de Svenske uheldige Udfald. Gahn satte sig derefter fast ved Matrand i Nærheden af Eidsskovens Kirke. Der blev han igjen angreben af Krebs, og, omendskjønt Gahn tilsidst tappert og hæderligt slog sig igjennem, blev en stor Deel af hans Korps nedsablet, mellem 200 og 300 Mand fangne tilligemed Officierer, og Gahns hele Korps kunde ansees som fanget eller adsplittet [1]). Efterretningen om dette Nederlag skal have opvakt den svenske Overgenerals Forundring. At et Korps af omtrent lige Styrke med Fiendens, som havde Valget af Angrebspunktet, og anførtes af en duelig og tapper General, blev saa aldeles adsplittet og tildeels tilintetgjort, maatte vække Opmærksomhed og indgyde Agtelse for en Fiende, hvis Modstand man havde givet sig Mine af at ringeagte. Det er endog rimeligt (og Overgeneralens egne Udtryk om dette Sammenstød bestyrke denne Mening), at dette Nederlag nedstemte i en vis Grad de Svenskes Tillid til en let Seier over Nordmændene i dette Felttog, og banede Vei til en billig Overeenskomst mellem de krigførende Magter [2]).

De Norskes Tab angaves senere til 50 Mand døde og 60 Mand saarede, og desuden savnedes Lieutenant Tobroe med 4 Underofficerer og 12 Mand. Blandt de Saarede var Capitain Flor af 2det Trondhjemske Infanteriregiment, Lieutenanterne Norgreen, Th. Broch og Colbjørnsen. Krebs kunde imidlertid ikke videre forfølge sine Fordele, og udføre den Plan at gaae løs paa Eda, da han maatte sende Forstærkninger ned til den haardt ængstede Hovedarmee. Ved denne indtraf ogsaa strax efter Begivenheder, som fremlede Krigens Ende. Kongen havde truffet Hegermanns og Staffeldts Korpser, der udgjorde omtrent 16000 Mand, der dog ikke alle endnu den 5te August vare komne tilstede, sammen ved Rakkestad, formodentlig i den Hensigt at vove et Slag mod Fienden den 5te. Denne Beslutning synes at være tydelig af en Armeebefaling, som Kongen, grundet paa ovenanførte i Statsraadet den 3die

[1]) Svenske Beretninger (Göttlins Antäkningar under svenska Armeens Fälttog 1813 och 1814. III. 90 ff.) angive de svenske Troppers Antal kun til 1500, og Krebs's derimod til 4172, hvilket sidste Antal aabenbart er overdrevet, og dertil regnet Troppekorps, som til andre Punkter vare detascherede. Det er vanskeligt at finde Sandhed i Beretninger, som gives saa forskjellig fra ethvert Parti. Umiddelbart fra Krebs selv findes ingen Rapport i de offentlige Tidender om Slaget. Det paastaaes imidlertid, at om det norske Infanteri var kommet tilstede til rette Tid, vilde Gahns Nederlag blevet fuldstændigere; nu var det ham en let Sag at slaae sig igjennem de tynde Jægerrækker. [Schinkel-Bergman, Minnen VIII. 202, angiver Gahns Styrke til 3000 Mand, og Krebs's til 2,500. Kronprinds Carl Johan ytrede sig, ifølge Schinkel, med Berømmelse om Nordmændenes Tapperhed og dadlede Gahns Uforsigtighed, ligesom denne Begivenhed gav Anledning til en Forandring i Kronprindsens Operationsplan (9de Aug.), hvorefter alt concentreredes til et Hovedangreb paa den norske Stilling mellem Moss og Glommen.]

[2]) Generalmajor Sejersteds Kundgjørelse om dette Slag findes i Bilag No. 81.

August tagne Bestemmelse, endnu den 5te om Morgenen udstedte, og overleverede til Generaladjutant Sejersted med Ordre at gjøre Brug deraf ved indtræffende Leilighed. Den lyder saaledes:

„I Tilfælde at Vi skulde falde i Fiendens Vold, eller træffes af en fiendtlig Kugle, da skal Generalmajor Sejersted som Kongens Generaladjutant føre Kommandoen over Armeen. Han har det Fortrin fremfor andre høie Kommanderende, at være norsk fød, og hvem der paa Grund af Ancienneteten ei vil staa under ham, maa heller udtræde af Tjenesten. Han tilligemed Statsraadet er underrettet om Vor sidste Villie og Ønske i saa Henseende[1].“

Saaledes var Kongens Bestemmelse om Formiddagen, og han satte sig virkelig i Spidsen for Tropperne for at udføre den. Imidlertid kom senere ud paa Dagen Efterretning om Kragerøens og Frederikstads Indtagelse, hvilket synes at have bestemt Kongen til at forandre sin Beslutning om Angreb, eller i det mindste givet ham en ostensibel Grund til at holde sig til det Defensive. Om Eftermiddagen samme Dag besaa Kongen Troppernes Stilling ved Rakkestad, og yttrede, at han ansaa Retraite nødvendig, fordi Fienden ved Frederikstads Kapitulation var kommen i Besiddelse af en af Glommens Overgange. Sejersted gjorde paa Stedet Forestilling derimod som den sletteste mulige Bevægelse. „Skal der ikke prøves Slag her, udbrød han, saa veed jeg ikke, hvad herefter skal kunne udrettes[2].“ Endelig bad Sejersted Kongen at lade Tropperne blive staaende indtil næste Morgen, deels i det Haab at bringe Kongen paa andre Tanker, deels i den Formodning, at Fienden vilde ved et Angreb nøde Armeen til at blive paa den østre Side af Glommen[3]. Flere Officierer forenede sig med Sejersted i disse Forestillinger, og Tropperne vare saa godt stemte, at Ordren til Retraite endog skal have saaret og forbittret dem, og Bergenhuserne vare nærved at gjøre Opstand i den Anledning. Men Kongen forlangte, at hans Ordre skulde udføres, og den maatte adlydes. Iøvrigt have vi ovenfor seet, at Frederikstads Overgivelse ikke kunde være Kongen uventet, da han selv havde givet Kommandanten Ordre til at forlade denne Fæstning ved en Depesche, som var udfærdiget af Major Brock den 4de August i Hs. Majestæts eget Værelse, uden Tilkaldelse af nogen høiere Officeer.

Denne Ubestemthed fra Christian Frederiks Side, denne Haardnakkenhed i, mod sine dygtigste Officierers Raad, at lade Tropperne trække sig tilbage og undvige Slag, lader sig kun forklare deraf, at Kongens ovenfor berørte Mistillid til et heldigt Udfald af Selvstændighedskampen i det Hele nu begyndte alvorligen at rodfæste sig hos ham, og af hans Ønske om med Ære at kunne trække sig tilbage. Men disse Qvaler, denne Strid mellem Pligtens, Ærens og Menneskelighedens Bud, paa den ene Side fremkaldte af Hensyn til den Eed, han havde svoret Norges Constitution, paa den anden Side af den Nødvendighed at bøie sig under en uundgaaelig Skjebne, meddeelte han ikke sin Omgivelse i Almindelighed, endskjønt han ikke kunde holde disse Følelser tilbage, naar han enten overraskedes af Begivenhedernes Gang, eller og aabnede sig for enkelte Fortrolige. Forøvrigt indsluttede han mestendeels disse qvalfulde Betragtninger hos sig selv, og deraf opstod en Ulighed i hans udvortes Forhold.

[1] Denne Armeebefaling, som ikke blev bekjendtgjort eller kom til Anvendelse, blev af Sejersted fremlagt for Overkrigscommissionen. Man seer heraf Kongens Mistillid til Staffeldt, der som ældre Officier af høiere Charge, og hvis Duelighed og Tapperhed nøksom var prøvet i forrige Krig, ellers maatte være den rette Chef. Kongen nærede vistnok ingen Tvivl om Staffeldts Duelighed, men han tvivlede om, at han var den Sag hengiven, for hvilken der stredes. [Man maa dog her ogsaa erindre, at Staffeldt var født i svensk Pomern, altsaa strengt taget født svensk Undersaat. Denne Omstændighed maatte dog, selv uden andre Hensyn, gjøre det utilraadeligt under de daværende Forhold at betro ham den øverste Commando over den norske Hær.]

[2] Efter en Officiers Udsagn, som var tilstede den 5te August ved Rakkestad.

[3] Dette paastaaer Sejersted i sin Besvarelse af de Qvæstioner, der bleve ham af Krigskommissionen forelagte. (Staffeldts Proces I. 148.) Andre anseede Officierer paastode imidlertid, at Kongens Omgivelse ikke stedse tilraadede modige Beslutninger.

som opvakte Forundring hos hans Omgivelse, og har kastet en Frygtagtigheds-masse over hans hele Væsen i de skjebnesvangre Juli- og August-Dage 1814. Naar gode Efterretninger — men ak! hvor sjeldne vare disse — indløb, deelte han Glæden derover med sin Omgivelse, og stemtes derved til at tage kraftfulde Beslutninger, men strax efter indlod han sig stundom i hemmelige Underhandlinger med Fienden, og forberedte de Skridt til sin Thronfrasigelse, som nødvendigen maatte lemlæste alle heroiske Beslutninger. Det var desuden betænkeligt at vove et Slag, om end Kongen havde kunnet stille den norske Armee samlet mod den svenske overlegne Krigsmagt, og dobbelt farligt i dette Øieblik under Adsplittelsen af Armeens forskjellige Detaschements. Garnisonen i Frederikstad havde strakt Gevær, og en Deel af dens Mandskab kunde i denne Krig ikke meer opstilles mod Fienden. En Afdeling af Hæren stod ved Kongsvinger for at imødegaae Fiendens Planer der. Staffeldts og Hegermanns Divisioner vare betydeligen svækkede ved forskjellige Detascheringer. Stabells Skarer vare at betragte som et flyvende Korps, ideligen engageret med en overlegen Fiende, der søgte at vinde Fod paa Glommens vestlige Bred. Stabells Skildring af sin Stilling ved Bjørnestad og Bodal den 6te August er skreven i en aabenbar mismodig Tone. Forfulgt af en overlegen Fiende, som var forsynet med alle Krigens ødelæggende Elementer, medens han selv havde Mangel paa de vigtigste, havde han den Dag lidt et betydeligt Tab, og ventede den næste samme Skjebne. Dertil kom oprørske Spor af de Soldaters Misnøie, som havde sit Hjem i de Distrikter, der vare Krigens Sæde. „Hjemme, yttrede de, bleve de ødelagte af Fienden, her sultede de, og kunde dog ei modstaa Overmagten [1].“ Arenfeldt ængstedes af svenske Tropper, som trængte frem over Glommen [2]), og af den svenske Flaade, som uden at de Norske vovede nogen Modstand gjorde sikkre Skridt langs Kysten for at understøtte Landarmeens Bevægelser. Han vaandede sig i sine Meldinger under dette dobbelte Tryk, og gav lidet Haab om at slippe ud af den Kile, hvori han var indsluttet. Han behøvede Hjælp og kunde ikke give den. Endeligen manglede en Overgeneral, som kunde stilles mod den store Feltherre, der trængte ind og allerede havde fast Fod i Landets Hjerte. Kongen selv syntes ikke at nære stor Tillid til sin Feltherrekonst [3]), endskjønt de Mænd, som i længere Tid havde kjendt ham, og dagligen omgave hans Person, ikke fraregnede ham Kundskaber og Evner som Krigsmand, ligesom de Ordres, som udgik fra hans Kabinet, bære noksom Spor af hans militaire Virksomhed. Men han stod lige over for en af Europas største og meest erfarne Feltherrer. Til den Mand, som var meest skikket til at sættes i Spidsen for Armeen som Overgeneral, Staffeldt, havde Kongen, som ovenfor bemærket, ingen Tillid, endskjønt han uden Tvivl havde været den rette Mand. Ophøiet til en saadan Hæderspost vilde hans Æresfølelse og hans Omsorg for at bevare de Laurbær, han i den forrige Krig havde sanket, skjærpet hans Iver, ligesom han havde arbeidet friere, naar et saa vidt Felt var bleven aabnet for hans Krigertalent. Men Christian Frederik vilde ikke nedlægge Kommandostaven, for, under de mørke Udsigter til et heldigt Udfald, at kunne ved passende Leilighed aabne Underhandlinger til Fred, og imidlertid afværge unyttig Blodspilde. De øvrige Chefer vare dygtige Divisionsgeneraler, men neppe skikkede til at anføre den samlede Hær.

[1]) Dette gik saa vidt, at endog en Officier kastedes i Bandet af de Misfornøiede, uden at han dog tilsatte Livet. Men disse Misnøiens Udbrud vare kun enkelte; Historien opdager iøvrigt ingen oprørske Spor hverken i eller udenfor Armeen paa den Tid. Folket deelte taalmodigen Skjebne med sin Fyrste.

[2]) [I første Udgave læses her „Grændsen“, hvilket maa være en Skriv- eller Trykfeil, da Svenskerne forlængst havde overskredet samme, medens de netop paa denne Tid trængte Arenfeldts Brigade over Glommen ved Kjølberg Bro op imod Karlshuus.]

[3]) I det Raad, som han holdt i Rakkestad, som ovenfor fortalt, for at forberede et Slag, erklærede han: „hvorlunde han af Venner var gjort opmærksom paa, at han indlod sig formeget i Detail, og tabte Hovedsagen stundom af Sigte, og at det nu var hans Bestemmelse at gaae alvorligere tilværks.“

Selv Sejersted, som af Kongen dertil var udseet, om han selv havde forladt Krigsskuepladsen, havde ingen Prøver givet paa sin Dygtighed som Overgeneral, og efter nogle af de Officierers Dom, der kjendte ham, havde han Egenskaber, som dertil gjorde ham mindre skikket. Han var desuden sygelig, taalte ikke gjerne Modsigelser af Underordnede og manglede den fornødne Virksomhedsaand [1].

Ellevte Capitel.

Fredsforslag fra Carl Johan antages af Christian Frederik.

Kongens Befaling at forlade Glommens østre Bred og trække Armeen over Grønog Onstad-Sunde til den vestre, maatte betragtes som et Vendepunkt i Forsvarskrigen, der henpegede til dens Ende, og neppe havde Kongen henlagt sit Hovedqvarteer paa denne Side af Glommen, førend der gaves ham Anledning til Underhandling gjennem Emissairer fra den svenske Overgeneral.

Den 7de August ankom Statsraad Tank, der kort før Fiendens Indbrud efter Ansøgning var traadt ud af Statsraadet og havde sat sig i Rolighed paa sit Landgods Rød, og Provst Hount med Forslag til Vaabenstilstand fra det svenske Hovedqvarteer [2], og Kongen besluttede i denne Anledning at sammenkalde sit Statsraad.

„Anno 1814 den 8de August var Statsraadet efter Hs. K. Ms. allerhøieste Befaling paa Spydbergs Præstegaard, hvor da blev taget under Overveielse det af H. K. H. Kronprindsen af Sverige ved Hr. Statsraad Tank oversendte Udkast til de Vilkaar, hvorunder Foreningen imellem Norge og Sverige skulde kunne iværksættes, og da disse fandtes paa det nærmeste overeensstemmende med de Vilkaar [3], som forhen have været antagne til Forelæggelse for et holdende Storthing, saa kunde der forsaavidt nu intet Videre være derimod at erindre, end at de jo kunne være at forelægge det sammenkaldende Storthing til Overlæg, Antagelse eller Forkastelse.

„Statsraadet maa her udtrykkelig bemærke, at det i Forveien allerunderdanigst havde bedet Hs. M. om, at Dhrr. Generalmajor Sejersted og Oberst, Kammerherre v. Hegermann maatte blive tilkaldte for at afgive deres bestemte Erklæring, om og

---

[1] Der var paa den Tid i Norge megen Tale om Hensigtsmæssigheden af at sætte en fransk General i Spidsen for den norske Armee, og man henvendte Opmærksomheden paa Lallemand, der i saa høi Grad havde vundet Jydernes Tillid. Det er muligt, at Krigen saaledes var bleven forlænget, og vel endog som et lysere Punkt bleven indført i Norges Krigsannaler; men Landets Lidelser vare ogsaa blevne forlængede, uden at noget lysere Resultat var blevet opnaaet end det, som faldt i Norges Lod.

[2] Tank og Hount bleve skarpt dadlede af flere Landsmænd, fordi de paatoge sig dette Ærende; men det er vanskeligt at finde noget upatriotisk i et Skridt, som efter disse Mænds Overbeviisning ledte til Statens Gavn, og hvis Hensigtsmæssighed retfærdiggjordes af paafulgte Begivenheder.

[3] [Kronprindsens Forslag vare, ifølge Schinkel VIII. 204, hovedsagelig: 1) Vaabenstilstand med Løfte om 2) Antagelse af den paa Eidsvold givne Grundlov, hvori alene de for Foreningen med Sverige fornødne Ændringer skulde foretages, og dette med Storthingets Samtykke; imod at 3) Christian Frederik strax sammenkalder Storthinget, nedlægger Regjeringen i Statsraadets Hænder og forlader Norge. — Det er neppe Tvivl om, at de Norskes Held under Krebs i væsentlig Grad har bevæget Carl Johan til pludselig at indgaa paa de før forkastede Vilkaar, hvoraf Grundlovens Anerkjendelse var af gjennemgribende Vigtighed for Norges hele Fremtid. Derved var Kieler-Fredens Grundlag opgivet og Norges Selvstændighed erkjendt.]

hvorvidt det endnu var militairisk muligt, at Armeen kunde dække Christiania, uden at denne Hovedstad havde nogen videre Invasion at befrygte. Saavel Generalmajor Sejersted som Oberst Hegermann erklærede, at det kunde antages, at det ikke længere stod i Armeens Magt at forhindre, at jo Fienden inden en kort Tid kunde være i Christiania, da der imod hans Overmagt til Vands, forenet med en betydelig Landstyrke, ikke var noget at udrette, i Betragtning af det Terrain, han havde vundet, og med Hensyn til de militaire Manœuvres, hvormed hans Armee avancerede, ligesom fordi den var saa overlegen, bestandig gik frem uden at kunne tvinges til Slag, da de norske Tropper vare udsatte for stedse at overfløies af den fiendtlige Magt. — Hs. K. M. befalede, at saavel Hr. Generalmajoren som Hr. Obersten skulde indlevere denne deres Erklæring skriftlig, hvilket de og lovede strax allerunderdanigst at efterkomme. Hvad dernæst Armeens Providering angaaer, da erklærer jeg, Generallieutenant Haxthausen, at jeg maa aldeles henholde mig til de fra Tid til anden til Generalkommandoet indleverede Lister over de i Behold værende Levnetsmidler, som vise, at der kun er Proviant for Armeen indtil Midten af denne Maaned, foruden en Beholdning af henimod 4000 Tønder Korn, som findes paa Bragernæs, Land og flere Steder. Vel kunde der være Haab om en ikke ubetydelig Indhøstning, naar Saadant kan skee for fiendtlig Overlast, men aldrig vil den kunne være tilstrækkelig til Armeens fremdeles paatrængende Fornødenheder, og endnu mindre til at holde Hungersnøden ude i Riget. Der kan altsaa ikke bygges paa et varigt og heldigt Forsvar under saadanne Omstændigheder.

„Paa Grund af disse Oplysninger fordristede Statsraadet sig ikke til at fraraade Hs. K. M. den anbudne Vaabenstilstand, da Fæstningerne Frederikstad og Frederiksteen allerede ere, den første besat med svenske Tropper, og den anden, som nu efter de indløbne Beretninger bombarderes, fuldkommen indsluttet uden at kunne undsættes, saa at denne Vaabenstilstand, som nu bringes i Forslag, i Grunden ikke er andet efter de forandrede Omstændigheder, end hvad forhen har været tilbuden den svenske Regjering.

„Hs. M. gav sit kongelige Ord paa at anvende Alt for at erholde Blokaden ophævet, og at fri Tilførsel maa blive tilstaaet saavel til Lands som til Vands, samt tillige at udvirke saadanne Betingelser for det norske Folks fremtidige Rettigheder, der i det mindste ere ligesaa fordeelagtige som det fremlagte Udkast[1]) indeholder, og overalt at sikkre Nationen en Vaabenstilstand, hvorunder dens Repræsentanter kunne sammenkaldes til et holdende Storthing, for der nærmere at bestemme Vilkaarene mellem begge Nationer, Norges Selvstændighed uforkrænket.

Christian Frederik.

Rosenkrantz. Sommerhjelm. Jonas Collett.

v. Holten.

Foruden hvad der saaledes forhandledes i Statsraadet den 8de August, maa Kongen tillige have medgivet Statsraad Tank to Privatskrivelser til Sveriges Kron-

---

[1]) [Schinkel ank. St. formoder, at Kongen ikke har meddeelt Statsraadet det hele svenske Forslag, men at Abdikationen maaske endnu var en Hemmelighed mellem Carl Johan og ham. Dette er muligt (jfr. S. 505 nedenf.) Abdikationen var dog intet Nyt, men af Kongen flere Gange tilbuden ved Underhandlingerne i Juli, og saaledes naturligviis Statsraadet forlængst bekjendt, og man seer af det i Statsraadsprotokollen paa dette Sted anførte, at et nyt "Udkast" til Overeenskomst var „fremlagt", hvilket ikke kan være noget andet end det af Tank og Hount medbragte, hvis hele Indhold Schinkel meddeler. Overhovedet er det af alt mere end klart, at Vanskelighederne ligefra Moriers Afreise ikke laa i Christian Frederiks Lyst til at beholde Norges Krone, men i hans samvittighedsfulde Omhu for at bevare Norges Selvstændighed. Da denne sikredes ved Carl Johans Antagelse af Grundloven, var den væsentligste Hindring hævet. Dette bør saameget mere udhæves, som Samtiden og i det mindste den nærmeste Eftertid ikke paaskjønnede dette Christian Frederiks uegennyttige og ligeoverfor den almindelige Stemning saare vanskelige Forhold.]

prinds[1]), som rimeligviis indeholdt den norske Konges Bestemmelse at nedlægge sin Kongeværdighed i Storthingets Hænder. Senere hen i Statsraadsprotokollen [13de August] findes nemlig Kronprindsens Svar[2]) (uden Datum) der lyder saa:

„Min Hr. Fætter! Jeg vil ikke spilde et Øieblik for at udtrykke Dem den Tilfredsstillelse, som de tvende Breve, Hr. Tank har bragt mig fra Deres Kongelige Høihed, have forvoldt mig. Den Beslutning, som De har taget, vil skaffe Dem Ret til almindelig Deeltagelse. Jeg fornyer D. K. H. den høitidelige Forsikkring om Alt hvad H. Maj. Kongen vil og skal gjøre for det Folks Frihed, Velvære og Ønske, hvis Lykke De ikke mere modsætter Dem. Som adopteret Søn af min Konge, som Arving til hans Trone, har jeg Pligter at opfylde mod denne Monark og med den Nation, der tilligemed ham har adopteret mig. D. K. H. vil selv indsee, at jeg, uagtet mit personlige Ønske, ikke kan have nogen Sammenkomst med Dem, førend De har overgivet den exekutive Magt til den norske Nation. Naar D. K. H. har gjort dette Skridt, er det mig, som levende vil ønske at see og tale med Dem, og jeg skal særdeles gjerne indfinde mig, hvor D. K. H. ønsker det. Jeg skal bevise Dem, at de Følelser, som De indgyder mig, efterat jeg har modtaget hine tvende Breve, er en oprigtig og sand Vens Hengivenhed.

(Egenhændig:) Jeg er D. K. H. meget hengivne Fætter

Carl Johan."

Men under denne Tilnærmelse fortsattes Krigsoperationerne paa det Alvorligste, hvorved den svenske Overgeneral rimeligviis havde til Hensigt at give sine Underhandlinger større Vægt. En stærk Arrieregarde var under Oberstlieutenant Stabell og Major Butenschøn bleven tilbage paa den østre Side af Glommen. Denne blev angreben med Overmagt og maatte vige tilbage over Glommen til Tveten, hvor Stabell satte sig fast og samlede en Magt af 3500 Mand, uden at han, efterat have pleiet Raad med sine Officierer, vovede at foretage noget offensivt mod en Fiende, hvis Krigsstyrke var hans mange Gange overlegen[3]). Ved Langenæs i Nærheden af Onstad-Sund var der bleven slaaet en Pontonbro over Glommen, der blev dækket af et vel anlagt Brohoved. Den 9de August angreb Fienden dette med stor Heftighed, men blev slaaet tilbage med et betydeligt Antal af Døde og Saarede; men Kongens Rædsel for unyttig Blodspilde afbrød en Modstand, der fra Nordmændenes Side fordeelagtigen var begyndt under Oberst Hegermanns Kommando, hvilken ved et Tilfælde var kommen i hans Hænder[4]). Da nemlig hans egen Division var svækket ved flere Detascheringer hist og her, udbad han sig Kommandoen ved Langenæs, hvor der var ingen høiere Officierer, og hvor der kunde ventes et Angreb. Kongen kom just til da Fienden var dreven tilbage, og Hegermann mødte ham med det glade Udraab: „Vi have seiret, Deres Majestæt", men fik til Svar: „Min Gud, Hegermann, vil De opoffre to Batailloner?" Da just i samme Øieblik den ved denne Affaire saarede Lieutenant Hauch med nogle saarede Soldater bares forbi Kongen, bevægedes han ved dette Syn[5]), og da der paa samme Tid hørtes en stærk Gevær-

---

[1]) Den ene har formodentligen været til Kongen af Sverige, den anden til Kronprindsen.

[2]) [Dette Brev fremlagde Christian Frederik i Statsraadsmødet paa Moss Jernværk 13de August tilligemed de øvrige Documenter vedkommende den af Sverige foreslaaede Vaabenstilstand, hvilke Bjørnstjerna havde overbragt ham. Jfr. næste Capitel.]

[3]) See Bilag 82. Forfatteren har hørt flere agtværdige Officierer, som deeltoge i denne Krig, yttre, at den almindelige Mening blandt Officiererne var, at Krigens Udfald under Armeens Stilling og Fiendens bestemte Overmagt var let at forudsee, uden at denne Overbeviisning havde nogen for den egentlige Krigstjeneste skadelig Indflydelse.

[4]) [Dette er uden Tvivl urigtigt, og maa grunde sig paa en Misforstaaelse. Samtlige Tropper, der ved Onstad Sund vare i Ilden, hørte til Hegermanns Brigade, og han var følgelig selvskreven Overbefalingsmand der, saalænge Kongen ikke personlig var tilstede.]

[5]) Da Hauch førtes forbi, udbrød Kongen fortvivlet: „Min Gud, er jeg Skyld i al

ild, som en Følge af Fiendens Forfølgelse, yttrede han, at Fienden vist snart kom igjen, og gav Ordres til Pontonens Afbrydelse og Positionens Rømning. Denne Befaling, hvis Udførelse hindrede de Norske aldeles i at benytte de vundne Fordele, blev modtagen med megen Bekymring, og en af de høie Officierer, som var hos Prindsen, udbrød med Fortvivlelse: „det er forbi.“ Det skjønne Brohoved blev nu forladt, de Kanoner, som ei kunde bortføres, nedsænkedes, og Pontonen overlodes til Floden. To Dage efter angreb Fienden Stabell, som stod ved Tveten med omtr. 4000 Mand, trykkede ham tilbage og nødte ham til at retirere over Fedtsund.

Vi have imidlertid ovenfor seet, at Kongen i Følge den i Statsraadet Dagen før dette Slag tagne Beslutning saavelsom sin Bestemmelse at overgive Kronen i Folkets Hænder, var beføiet til at forhindre den unyttige Blodsudgydelse, der var forbunden med Krigens Fortsættelse. En Indledning til Vaabenstilstand var alvorligen begyndt, og Kongen havde forpligtet sig til at tilveiebringe de hæderligste Betingelser. Uagtet hine foreløbige Underhandlinger mellem Christian Frederik og Carl Johan, vedblev dog Christian Frederik at træffe de fornødne Foranstaltninger deels til Armeens Proviantering, deels til at dække Hovedstaden mod fiendtligt Overfald. Den 10de og 11te August fremlagde Haxthausen fremdeles i Statsraadet et mere nøiagtigt Overskyn over Magasinbeholdningerne af alle Slags, og over hvad der fremdeles fornødigedes til at forsyne Armeen. I denne Anledning besluttedes, at en Deel af den Beholdning af Kornvarer, som fandtes i Magasinerne i Bergen, skulde transporteres sydefter, og en Opfordring skee til Nationen om et frivilligt Sammenskud af Levnetsmidler til Armeen, „da man havde det største Haab om, at saadan Opfordring vilde have den gavnligste Virkning.“ Samtidig dermed udstedte han under 11te August Ordres til de forskjellige Chefer, Arenfeldt, Hegermann og Staffeldt, at samle Tropperne ved Svindal, og forhindre Fienden fra at afskjære den norske Armee fra Christiania, ligesom han beordrede Stabell med sit flyvende Korps at forurolige Fienden i Ryg og Flanke, om han efter Overgangen over Glommen skulde rykke mod Christiania.

Tolvte Capitel.

Underhandlinger i Moss.

Imidlertid fik Christian Frederik Anledning til nye Underhandlinger, da 2de Kommissairer fra den svenske Kronprinds indfandt sig i Hovedqvarteret paa Moss, som medbragte nye Forslag til Vaabenstilstand for at forberede Freden. Til den Ende sammenkaldtes Statsraadet den 13de August, og om dette Møde indeholder Statsraadets Protokol Følgende:

„Aar 1814 den 13de August var Statsraadet efter Hs. M.s allerhøieste Befaling forsamlet paa Moss Jernværk, hvor da tillige af Hs. M. vare tilkaldte Justitsraad Diriks, Sorenskriver Falsen og Professor Sverdrup, hvilken sidste endnu ikke var tilstede, da Samlingen begyndte. „Hs. M. underrettede Statsraadet om, at

---

dette?“ Denne Kongens Adfærd, bisse af Hjertets Dyb undslupne Udtryk, forklares naturligen af hans Overbeviisning om Krigens Unytte; men hos mange af Tropperne gjaldt Alt dette som Mangel paa Mod hos Kongen og svækkede Tilliden. Svenske Officierer, som vare med i det angribende Korps, have fortalt Statsraad Motzfeldt, at de Dagen efter, da de ventede et alvorligt Angreb, neppe kunde troe sine egne Øine, da de saae, hvad de Norske havde foretaget.

der til hans Hovedqvarteer var fra Hs. svenske Majestæt ankommen svensk General Bjørnstjerna[1]) med Forslag til en Vaabenstilstand, hvilke i Udkast Hs. M. nu overleverede, bestaaende i Følgende: No. 1. Opsatte Betingelser for Vaabenstilstanden, indeholdende 11 Poster. 2. Tvende saakaldte Separat-Artikler. 3. En Deklaration af 10de August sidstleden fra Sveriges Kronprinds til Norges Folk[2]). Hs. Maj. befalede, at disse Papirer og Forslag skulde af Statsraadet og de tilkaldte Herrer tages under nøieste Overveielse, til derom afgivende Formening, som skulde forelægges Hs. M. Til den Ende overleverede Allerhøiststamme tillige en Dags Dato af DHrr. Generalmajor Arenfeldt og Kammerherre Oberst Hegermann udfærdiget Deklaration angaaende Forfatningen og Stemningen ved deres Armeekorpser, hvorefter Allerhøiststamme tilkjendegav, at Armeen er i største Mangel paa Proviant, der er saa stor, at der ved Generalmajor Arenfeldts Brigade tildeels ikke haves Forraad for meer end 2 Dage, og at der ikke haves Udsigter til at kunne anskaffe samme. Oberstlieutenant Stabell, som var bleven tilbage paa den østlige Side af Glommen, var bleven trængt tilbage til Fedtsund, og blev dette forceret, saa vilde Armeen i sin nærværende Stilling være indsluttet, og ikke levnes anden Resource end at forlade Christiania-fjorden og kaste sig over paa Vestlandet. Fra Mossekanten kunde hvert Øieblik ventes et Angreb, som man mod den fiendtlige Overmagt ei kunde vente at afslaae, og som da vilde have den Følge, at Moss inden faa Timer kunde være besat af Fienden. Under disse Omstændigheder, og da et videre drevet Forsvar vilde paadrage Landet uberegnelige Ulykker, uden at lede til noget ønskeligt Resultat, saa maatte Hs. M. nu tilkjendegive sin bestemte Beslutning, at han, overveiende at hans redelige Bestræbelser fra nu af ikke mere vilde kunne gavne Nationen, men kun paadrage samme den Skjebne at blive behandlet som et erobret Folk, vilde nedlægge den ham overdragne Krone i Storthingets Hænder, som til den Ende snarest mulig skulde blive sammenkaldt, og befalede Hs. M. Statsraaderne Collett og Aall, efterat de fremlagte Forslag paa det nøieste vare drøftede, og det samlede Statsraads og Tilforordnedes Mening var dem meddeelt til Efterretning, at træde i nærmere Underhandling med den sig her opholdende svenske General[3]).

---

[1]) Egentligen vare to Kommissairer, nemlig Generallieutenant Skjøldebrand og Generalmajor Bjørnstjerna, affendte fra det svenske Hovedqvarteer for at underhandle, men den første blev ved et for ham ulykkeligt Tilfælde hindret i at møde. For nemlig at give Underhandlingerne om Vaabenstilstanden større Vægt var et Angreb fra svensk Side bleven iværksat paa samme Tid som Kommissairerne afreiste, og dette skede saa iilfærdigen, at de endog vare udsatte for deres Landsmænds Kugler. Under dette Angreb blev General Skjøldebrands Søn, Oberstlieutenant Skjøldebrand, haardt saaret, idet hans Been blev afskudt, og denne Efterretning, som Generalen fik om Morgenen, gjorde ham uskikket til at deeltage i Forhandlingerne. [Det her anførte svenske Angreb skede paa Arenfeldts Brigade, som dækkede Moss fra Sydsiden. Det begyndte Nat til 14de August Kl. 12, og vedvarede til Kl. 1 Efterm., i hvilken Tid Arenfeldt ikkun trykkedes tilbage til Gaarden Ørmen i Onsø, kun en stiv Fjerdingvei ovenfor Kjølberg-Bro, og her faldt de sidste fiendtlige Skud mellem Nordmænd og Svenskere, idet Conventionens Afslutning standsede Kampen. Det er ikke usandsynligt, at Arenfeldts haardnakkede Udholdenhed under dette langvarige Angreb har virket fordeelagtigt paa Underhandlingerne. Af Schinkels Minnen VIII. 206—209 seer man, at Bjørnstjerna alene blev affendt til Moss den 11te August, hvorfra han s. D. sendte en Coureer med Kongens Tronfrasigelse m. v. Skjøldebrand affendtes først af Kronprindsen den 13de om Eftermiddagen med Carl Johans Ultimatum, og ankom til Moss om Morgenen den 14de, da Conventionen allerede var vedtaget, skjønt ikke undertegnet; (jfr. nedenfor). Skjøldebrands Søn er altsaa uden Tvivl bleven saaret under Arenfeldts Tilbagetog fra Kjølberg Bro.]

[2]) [Den indeholdt en formelig Anerkjendelse af Eidsvold-Forfatningen, Løfte om almindelig Amnesti m. v.]

[3]) Collett og Aall vægrede sig længe ved at overtage dette vanskelige Hverv, som de ansaae sig mindre i Stand til at udføre; men de maatte give efter for Kongens indstændige Anmodning.

„Statsraadet foretog sig derefter at gjennemgaae de samme overdragne Papirer i Forening med de Tilforordnede, og fandt da samme efter nøieste Overlæg at maatte gjøre følgende Bemærkninger." (Disse Bemærkninger findes nu i Protokollen; men ikke Artiklerne selv; dog sees det, at Statsraadet i Hovedsagen fandt disse Artikler antagelige, kun med nogen Forandring i Henseende til den af de Svenske foreslaaede Demarkationslinie, og at Garnisonen i Frederikssteens Fæstning skulde rykke ud med fuld militair Honneur, og Folkene hjempermitteres. I Henseende til Separat-Artiklerne i Dokumentet No. 2 findes følgende Bemærkning): Ved 1ste Post (der formodentligen indeholdt, at Kongen skulde nedlægge sin Myndighed og overgive den i Statsraadets Hænder): „Umulig at indgaae, da Statsraadet som ene Autoritet uden Kongen ikke vover at paatage sig at holde indvortes Orden og Rolighed vedlige til Storthingets Holdelse." Ved 2den Post (der bestemte Statsraadets Virksomhed, saalænge interregnum varede): „Statsraadet kan i ingen Deel fungere uden i Overeensstemmelse med Constitutionen, saalænge denne er i Kraft. Man kunde ikke tilraade, at Hs. M. bortfjernede sig fra Regjeringens Sæde, i det mindste ikke forinden han havde nedlagt Regjeringen i Nationens Hænder, om hans Beslutning i saa Henseende er fast og uforanderlig[1])."

„Endelig formeente Statsraadet og Tilforordnede, at naar Statsraaderne Collett og Aall, overeensstemmende med Ovenstaaende, kunde bringe Vaabenstilstanden tilveie, burde af dem tillige paastaaes, at Kongen af Sverige skulde forbinde sig til at anvende al sin Indflydelse hos Kongen af Danmark, for at formaae ham til at tilbagekalde de Anordninger og ophæve de Foranstaltninger, som han siden 14de Januar d. A. maatte have gjort eller truffet, enten mod Hs. M. Kongen, mod Norge i det Hele eller herværende Embedsmænd i Norge. Da dette Tillæg blev Hs. M. forelagt, saa erklærede Allerhøiststamme bestemt, at denne sidste Underhandlingspost aldeles ikke maatte berøre hans personlige Interesse, da denne skulde være udenfor al Negotiation. Iøvrigt bifaldt Kongen Statsraadets og Tilforordnedes yttrede Formening, der blev Allerhøiststamme forelæst som Basis for de Underhandlinger, som Statsraaderne Collett og Aall nu havde at indlede.

„Medens disse Statsraader vare fraværende for at underhandle med General Bjørnstjerna, indfandt Professor Sverdrup sig, der blev underrettet om det Passerede, hvorved han efter Omstændighederne Intet fandt at erindre, og især troede han, at Mangelen paa Proviant maatte afgjøre Spørgsmaalet. Da saavidt var passeret, blev Sessionen for denne Sinde hævet, efterat det endnu en Gang[2]) paa det Kraftigste blev indstillet til Hs. M., om Armeen ikke kunde gaae offensiv tilværts."

Statsraaderne Collett og Aall skrede saaledes ufortøvet til at udføre Kongens Befaling, at underhandle med den svenske Kommissair. Underhandlingerne fandt Sted i et privat Huus i Moss, hvor General Bjørnstjerna var indqvarteret. De sammentraadte Underhandlere bleve snart enige om Hovedpunkterne i Vaabenstilstanden: Krigens Ophør, Sammenkaldelse af et overordentligt Storthing, og Kongen af Sve-

[1]) Forfatterens Broder har meddeelt ham, at saavel Statsraaderne som de tilforordnede Medlemmer, især Sorenskriver Falsen, tilraadede Kongen hellere at vove et Slag, end indgaae disse ydmygende Betingelser, da dog hidtil Intet endnu var tabt, eftersom ikke Slag men kun Skjærmydsler havde fundet Sted. Aall tilbød sig i den Anledning ved personlig Medvirkning at tilveiebringe fra Kjøbstæderne den fornødne Proviant, som den vigtigste Hindring for Krigens Fortsættelse. Kongen syntes et Øieblik at have givet dertil sit Samtykke; men tog det senere tilbage. Vi have ovenfor seet, at han havde bundet sine Hænder ved føromtalte Breve til Kronprindsen; men dette Skridt var Statsraadet aldeles ubekjendt. Aall bemærker derhos, at hiint krigerske Votum ei blev ført til Protokols, ligesom det kun i almindelige Udtryk findes indført mod Slutningen.

[2]) Af dette Udtryk bekræftes Statsraad Aalls Yttring, at denne Modstands-Idee tidligere i Forsamlingen har været paa Bane, uden at derom findes Noget i Protokollen anført.

riges Erkjendelse af den Eidsvoldske Constitution, hvori der ei skulde foreslaaes andre Modifikationer end dem, Foreningen med Sverige gjorde fornødne, og ved nærmere Overeenskomst med Storthinget fandtes antagelige[1]). Større Vanskeligheder opvakte Bjørnstjernas Forlangende, at Fæstningen Frederiksteen skulde overgives, at Bergen skulde modtage en svensk Garnison af 5000 Mand, og at den svenske Armees Demarkationslinie skulde udstrækkes til paa denne Side Moss. Frederiksteens Fæstning forsvarede sig kjækt mod det svenske Beleiringskorps, og Kommandanterne Ohme og Petersen havde besluttet ikke at overgive Fæstningen forend i yderste Nød. Da imidlertid denne Fæstnings Fald under Krigens Fortsættelse var let at forudsee, fordi den var afskaaren fra al Undsætning fra Hovedarmeen, og fra al Tilførsel af Provision og Ammunition, troede de norske Kommissairer at maatte give efter i dette Punkt. Derimod bestemte de sig paa eget Ansvar til at modsætte sig Bergens Besætning af svenske Tropper, der rimeligviis vilde fremlede Scener, som vilde tilintetgjøre Underhandlingens Øiemed, og omsider gav Bjørnstjerna, der viiste en øiensynlig Tilbøielighed til en fredelig Afgjørelse, efter i denne Henseende. Den fra svensk Side forlangte Udstrækning af Demarkationslinien paa hiin Side Moss, og langt nærmere Hovedstaden end det Punkt, paa hvilket den svenske Armee nu befandt sig, kunde de norske Kommissairer ikke tilstaae, da den Rolighed og Frihed, hvormed Storthingsforhandlingerne skulde pleies, let kunde forstyrres, naar den svenske Armee plantede sine Faner saa godt som ved Hovedstadens Porte. Da Underhandlerne ikke kunde blive enige om dette Punkt, forenedes de om at underskrive betingelsesviis med Hensyn dertil, idet enhver Part forbeholdt sig sin Paastand, og Bjørnstjerna lovede at anvende al sin Indflydelse paa Sveriges Kronprinds, for at formaae ham til at vedtage den i den af de norske Kommissairer foreslagne Form, hvilket og senere skede. Derhos erklærede Bjørnstjerna ved Forhandlingens Slutning, at han, da han havde overskredet sin Fuldmagt ved at indgaae disse Vilkaar, ikke kunde borge for en ubetinget Antagelse deraf; men lovede redeligen at arbeide derpaa. Under disse Forhandlinger var den største Deel af Dagen forløben[2]). Da Kommissairerne havde gjort Kongen Rede for Udfaldet af deres Ærende, yttrede han sig dermed særdeles vel tilfreds, og erklærede, at han ikke havde ventet saa megen Eftergivenhed fra svensk Side. Umiddelbart derefter sammenkaldte han sit Statsraad, hvorom Protokollen indeholder Følgende:

„Samme Dags Eftermiddag (den 13de August) blev Statsraad atter holdt, og leverede da Statsraaderne Collett og Aall tvende Udkast, hvoraf det ene angik de militaire Betingelser for Vaabenstilstanden under Titel: „convention d'armistice", og det andet, under Titel „Traité", de Vilkaar, hvorunder Storthinget skal sammenkaldes og Kongen nedlægge sin Myndighed i dettes Hænder. Disse Dokumenter vare efter foregaaende Negociation og Underhandling med den svenske General Bjørn-

[1]) Artiklerne angaaende den norske Konges Fratrædelse fra Regjeringen behandledes vel ikke i dette Møde, da disse, som allerede noksom forberedte, umiddelbart afgjordes mellem Christian Frederik og Carl Johan. [Vaabenstilstandens 2den Artikel, hvorved Blokaden ophævedes, omtales ikke her af Aall. Den var dog, efter hvad Schinkel (VIII. 210) beretter, det Punkt i sine Instruktioner, hvorimod Skjøldebrand opponerede. Men Kronprindsen vilde her ingen Indvending høre. „Hvad? — udraabte han — vil De, at jeg skal udsulte en Nation, som jeg siden skal regjere over?]

[2]) For de norske Kommissairer var denne Dag en Hungersdag. Ved deres Tilbagekomst til Kongens Residents fandt de alle Levnetsmidler fortærede, alle Vogne forspændte for at føre Kongen og den kongelige Suite bort fra Krigsscenen, og stor Modløshed hos Flere af Kongens Omgivelser [blandt Andre Sommerhjelm], som forhen havde viist et større Mod. De gode Efterretninger, som Collett og Aall havde at meddele, udbredte dog snart mere Munterhed hos Alle. [Denne Uro i Hovedqvarteret kan dog ikke være foranlediget ved Kongens personlige Afreise fra Moss; thi denne foregik ikke den 13de August. Den 16de udstedte han endnu derfra sin Kundgjørelse til Folket om Conventionen, og først den 19de August kom han tilbage til Ladegaardsøen.]

stjerna af denne egenhændigen nedskrevne med den Erklæring, at skjønt han for sin Person antog, at Propositionerne kunde være antagelige, dristede han sig dog ikke til at underskrive dem, endog paa forventende Ratifikation, men var besluttet, saafremt hans Adjutant, som han ventede endnu i Aften, ikke bragte ham Fuldmagt i saa Henseende, at reise direkte til den svenske Kronprinds for at faae hans Ultimatum. Deklarationen fra den svenske Kronprinds havde Komparenterne formaaet General Bjørnstjerna, efter Conference med Originalen, som ham anviist, at verificere. Statsraadet forelagde derefter Hs. M. Resultatet af disse Underhandlinger, hvormed Allerhøistsamme erklærede sig tilfreds.

„Disse her benævnte Dokumenter bleve derefter in duplo reenskrevne, og samme Aften tilstillede den svenske General Bjørnstjerna med Betydning, at man derefter forventede den hastigste mulige Afgjørelse.

Rosenkrantz. Sommerhjelm. Jonas Collett. Aall.

v. Holten[1]."

For saa hastig som muligt at bevirke disse Betingelsers Sanktion af Sveriges Kronprinds sendte Kongen sin meest betroede Adjutant, Major Brock, samme Aften[2]) til Frederikstad, hvor Carl Johan opholdt sig. Kronprindsen modtog Brock i grande costume, omgiven af 2 Officierer af sin Stab, og af sin Søn Arveprindsen med dennes Hovmester; men da han gjenkjendte Brock fra Flensborg og Danmark, og vidste, at han kunde underholde sig med ham paa Fransk, lod han de Tilstedeværende udtræde og underholdt sig med Brock alene. I Begyndelsen gjorde Kronprindsen nogle Vanskeligheder ved at ratificere Vaabenstilstanden, idet han gjorde opmærksom paa de store Fordele, den svenske Armee allerede havde vundet, og henpegede i den Anledning paa et Kort, der laae opslaaet paa hans Bord, og var fuldt af de sædvanlige Antydningspunkter af mærkelige Steder. Prindsen førte Samtalen med den Varme, der var ham egen, naar Gjenstande omhandledes, der interesserede ham; men han formildedes strax ved Brocks beskedne Bemærkninger, med Hensyn til det usikkre Udfald af et Slag, som endnu ei var provet, og Vanskeligheden af en Krig mellem Bjerge og Snævringer, og raabte ud i Forgemakket: „du papier etc." Da han havde faaet dette, skrev han Konceptet til Bekræftelsen af Konventionen i Moss, gav dette Papiir ud, fik det reenskrevet tilbage, og forsynede det med sin Underskrift[3]). Medens han udførte dette, spurgte han Brock, om han ikke havde endnu et Brev til

---

[1]) Den originale Protokollation ved disse mærkelige Statsraads-Sessioner den 13de August blev ført paa løst Papiir og nedskreven af Sorenskriver Falsen, og findes underskreven, foruden af de Statsraader, hvis Navne ere tilførte Protokollen, tillige af Haxthausen, Diriks og C. M. Falsen. Protokollen var tillige vedføiet den ovenanførte Skrivelse til Christian Frederik fra Carl Johan. Det i Statsraadsprotokollen Anførte er aldeles overeensstemmende med den originale Protokollation, naar undtages at Slutningen i Protokollen „efterat det endnu engang — tilværks" ikke findes i den originale Protokollation. Følgende Passus: „Statsraadet forelagde derefter Hs. M. Resultatet af disse Underhandlinger, hvormed Allerhøistsamme erklærede sig tilfreds", har oprindeligen været affattet som følger: „Statsraadet &c., hvormed Høistsamme erklærede sig saa meget mere tilfreds, som han ikke kunde ventet saa megen Eftergivenhed", men den sidste Passus findes overstrøgen. Holten har ei underskrevet den originale Protokollation. [Ogsaa Christie kom tilstede paa Moss den 13de August, men senere end Aall og først efterat Underhandlingerne om Conventionen allerede vare paabegyndte. Se Platous og A. Sagens Biographi af Christie i Bergenske Blade 1849 No. 186. 187.]

[2]) [Det maa være Morgenen den 14de August, ikke den 13de; thi Conventionen er dateret hiin Dag og følgelig da underskrevet af Commissairerne. Desuden viser en Rapport fra Arenfeldt (Tiden 1814 No. 127), at Fiendens Angreb paa hans Stilling Syd for Moss vedvarede lige til den 14de Kl. 1 Eftermiddag, hvilket vilde været umuligt, hvis Conventionen var overbragt den 13de.]

[3]) [Ratifikationen er af 15de August, og er derfor ovenstaaende Beretning aldeles rigtig, maa Brock først denne Dag have faaet Audients hos Carl Johan.]

ham. Brock svarede, at han havde et til Kongen af Sverige, som han fremtog, men bemærkede, at han havde Ordre til først at aflevere det, naar Konventionen var ratificeret. Kronprindsen tog ham Brevet af Haanden med den Erklæring, at han havde sin Faders Fuldmagt til enhver Afgjørelse, og efterat have læst Brevet yttrede han stor Tilfredshed dermed, og Ratifikationen gik rask fra Haanden [1]). Ved Affkeden tilbød Kronprindsen Brock en fordeelagtig Ansættelse i den norske Armee, som dog Brock, der havde bestemt sig til at følge Christian Frederik til Danmark, afslog. Derefter havde Brock det sørgelige Ærende at bringe Kommandanten paa Frederiksteen Generalmajor Ohme Ordre til Overgivelse af Fæstningen til de Svenske; men han fandt Fæstningens Tilstand saaledes, at Ohme ikke syntes utilfreds med at see denne Ende paa Sagen. Ved Tilbagekomsten til Moss fandt han Christian Frederik i en høist nedtrykt Sindsstemning [2]).

Der var Militaire i høiere og lavere Stilling, som beklagede sig over, at ikke militaire Personer var tilkaldte ved disse Forhandlinger imellem Kongen, hans Statsraad og de svenske Kommissairer, og som paastode, at store Feil af den Aarsag havde indsneget sig i Konventionen. Især er dette skeet af Generalmajor Sejersted i hans Tilsvar paa den Overkrigskommissions Spørgsmaal, som var nedsat for at undersøge de militaire Forhold i denne Krig. I sit Svar paa det 11te Spørgsmaal, som i den Anledning blev ham forelagt, yttrer han [3]): „Hs. Majestæt har i denne Henseende ikke værdiget at høre min Mening derover, hvilket jeg dog formedelst min Stilling kunde have formodet; men jeg erfarede ikke denne Afslutning, førend Hr. Major v. Brock afreiste til det svenske Hovedqvarteer for at faae den ratificeret, og dens Indhold ikke førend efter Majorens Tilbagekomst med Ratifikationen, hvorefter jeg blev befalet at udfærdige de fornødne Ordres til Troppernes Tilbagemarsch. Hvorfor hverken jeg eller nogen militair Person blev brugt ved dette Anliggende, er mig aldeles ubekjendt, og jeg formoder at det høie Statsraad vil derom kunne give den bedste Oplysning, da dette afsluttede Vaabenstilstanden.“ Men om end Sejersted, hvilket ikke ubetinget kan tilstaaes, havde Ret med Hensyn til det urigtige i hans og andre Militaires Udelukkelse fra denne Raadspleie, kunde dette skee uden at derved kastes mindste Skygge over Christian Frederiks Omhu for Landets Ære, eller over hans Klogskab under Underhandlingerne. Efter de Begreber, som Kongen havde dannet sig om Tingenes nærværende Stilling, det Overskyn han havde over Begivenhedernes Gang i det Hele, hans fuldkomne Bekjendtskab med de Allieredes urokkelige Bestemmelse, og hans Overbeviisning om at den svenske Armees seierrige Skridt ikke mere vare at standse, maatte han betragte en Vaabenstilstand som absolut nødvendig for at tilveiebringe et heldigt Udfald af Krigen. Han havde gjort sig fortrolig med den Tanke, at Norges Forening med Sverige ikke mere var at forhindre, og det stod kun tilbage at søge denne bevirket paa en Maade, som beredte Norge Held i Fremtiden. Derhos havde han faaet aabenbare Beviser i Hænde paa, at hans personlige umiddelbare Deeltagelse i Rigets Bestyrelse betragtedes som en uovervindelig Hindring for

---

[1]) [Conventionen og Vaabentilstanden ere trykte i næste Capitel.] Ved Major Brocks Nærværelse i Kronprindsens Hovedqvarteer erfoer han, hvor nøie Carl Johan var underrettet om hvad der foregik i Norge, da han endog kunde fortælle Brock de Udtryk, hvoraf han havde benyttet sig ved Kongens Taffel i Anledning af en vigtig Melding fra Staffeldt.

[2]) [Dette er saare rimeligt og stadfæstes af flere Vidner. Da Sverdrup kom til Moss 13de August og fik Audients, viste Kongen sig særdeles bedrøvet, og beklagede det meget Blod, som var flydt for hans Skyld, hvortil Sverdrup tørt bemærkede, at Nationen ei beklagede, at der var flydt formeget, men forlidet Blod. Christie fandt ham i høieste Grad fortvivlet. „Alt er forbi, sagde han, alt Haab ude!“ — „Nei, Deres Majestæt, svarede Christie, alt er ikke forbi, saalænge De er os bevaret.“ Men hertil svarede Kongen, at han ei kunde udrette mere til Landets Gavn, og kastede sig grædende i Sofaen.]

[3]) See Morgenstjernes Staffeldts Proces I. 162.

enhver fredelig Tilnærmelse, og han havde ædelmodigen besluttet at bringe dette Offer af sin personlige Interesse, for at befordre et lykkeligt Udfald af den begyndte Modstand. Det maatte saaledes ansees naturligt, at Christian Frederik i denne sidste Regjeringsakt ikke søgte Raad hos de Mænd, hos hvilke han kunde vente en bestemt Opposition mod en Plan, til hvis Udførelse han af indvortes og udvortes Grunde havde bestemt sig, og hvis militaire Beskaffenhed maatte ansees underordnet høiere Formaal. Men denne Sejersteds Bebreidelse er desuden ikke paa sit rette Sted, uden at vi ved denne Paastand ville kaste en Skygge over en dygtig og retskaffen Officiers hæderlige Eftermæle. Vi have ovenfor seet, at Sejersted tilligemed flere Divisionschefer i det Statsraad, som afholdtes den 8de August, havde skildret Armeens Stilling som høist betænkelig, og ikke istand til at hindre Fiendens Fremtrængen til Landets Hovedstad. I militair Henseende var altsaa Udfaldet klart for Enhver, og det kom nu an paa at underhandle om de bedste Betingelser for en mindelig Overeenskomst. Til denne Underhandling valgte Kongen to af sine Statsraader, som stedse havde viist sig som de ivrigste Modstandere af Foreningen med Sverige, som vare ham personligen hengivne, og som formedelst deres Stilling i Staten og Forhold til Kongen maatte have det reneste Overblik over Underhandlingens Gjenstand. Han maatte i Sandhed ansee Norges Tarv og sit eget vel forvaret i saadanne Hænder, og Udfaldet retfærdiggjorde hans Tillid.

Mindre betydende ere vistnok de Indvendinger, som ere gjorte mod de Bestemmelser i Konventionen, der angaae Demarkationslinien¹). I denne Henseende vare Kommissairernes Hænder bundne. Vaabenstilstandens Afslutning under hvilkesomhelst Betingelser, der kunde opnaaes, var det første og ufravigelige Punkt i deres Instrux, og vi have ovenfor seet, hvor nær de norske Kommissairer gik den Grændse, som de Svenske omsider beqvemmede sig til at tilstaae. Demarkationsliniens Indskrænkning til Norges Fordeel var et øieblikkeligt Gode, hvis Følger tabte sig i den strax paafølgende Fred. De øvrige ved Konventionen for Norge betingede Fordele sloge deres Rod i den fjerneste Fremtid og sikkrede Norge en politisk lykkelig Stilling, som det under disse Omstændigheder neppe havde kunnet vente.

Strax efter Vaabenstilstandens Afslutning skulde Fæstningen Frederikssteen overgives. Denne Fæstning havde under den kjække Ohmes Kommandantskab forsvaret sig med Held, og hverken Trudsler²) eller Løfter kunde bevæge ham til at overgive sig. De Beleirendes Tab af Døde og Saarede var større end de Beleiredes, endskjønt Fæstningens Huse og Bygninger havde lidt betydelig af Fiendens Kugler. Endskjønt Kommandanten selv forudsaa Fæstningens Fald under en fortsat Beleiring og fremdeles Udeblivelse af al Undsætning, brændte Besætningen, i det Øieblik da Ordre om til at overgive Fæstningen, af Lyst til at fortsætte Forsvaret³). Efter Overeenskomst med Christian Frederiks Adjutant aabnedes Fæstningen om Natten, og de svenske Tropper marscherede ind, uden at Besætningen var bekjendt med Overgivelsen. Deraf

¹) Felttoget i Norge 1814 af en norsk Officeer [J. G. Mejdell] S. 61. 62.

²) [Disse Trudsler gik temmelig vidt. I Brev af 5te August tilkjendegiver Oberst August Anckarswärd efter sin Konges Befaling Commandanten, at hvis han ikke strax overgiver Fæstningen, vil han efter dens Fald „blive behandlet som Rebel og som saadan hængt!"]

³) Efter svenske Beretninger paastaaes vel, at Beleiringskorpset, der ledebes af den svenske General Suremain, var saavidt fremrykket, da Ordre til Overgivelse ankom, at Fæstningen om meget kort Tid maatte falde, men da der dog var Proviant i Fæstningen for flere Uger, Ammunition endnu ikke fattedes, og Alt inden Fæstningen var i god Orden, endskjønt flere af dens Bygninger vare ramponerede, er der Grund til at tvivle om, at Erobringen var bleven saa let. Svenske Beretninger paastaae ogsaa, at der herskede Misnøie i den norske Garnison, og Ulyst til at fortsætte Forsvaret, men denne strakte sig i det mindste ikke til Garnisonen selv, hvis Mod eenstemmigen rostes af de i Fæstningen værende Officierer, hvilket og kan sees af de urolige Scener, som Overgivelsen foranledigede.

opstod Klammeri og endog Nævekamp imellem de svenske Soldater og de ubevæbnede Norske, som stilledes deels ved de norske Officierers Mellemkomst, der vare bekjendte med Tingenes Stilling, deels ved de svenske Troppers Disciplin og Eftergivenhed. De Svenske viiste tilbørlig Agtelse mod den lille Krigerskare, der saa kjækt havde forsvaret sig; de Norske græmmede sig over at maatte forlade en Fæstning, som de endnu havde Midler til at forsvare[1]). Dagen efter Overgivelsen tog Sveriges Kronprinds med sin talrige Suite Fæstningen i Øiesyn. Intet undgik hans Opmærksomhed, og han roste Garnisonens og dens Kommandants kjække Forhold under Beleiringen[2]). Da Kronprindsen kom til det Sted, 150 Skridt fra Glaciet, hvor Carl den 12te blev skudt, blottede han med Bevægelse sit Hoved, hvilket hans hele Omgivelse fulgte, og Kronprindsen talede ved denne Leilighed om den tappre Kriger, hvis Minde Stedet tilbagekaldte[3]). — Da Garnisonen efter Udmarschen passerede forbi den svenske Linie, modtog den Salut. Kronprindsen tilbød de norske Officierer deres tilbagestaaende Gage i svenske Penge, og Nogle blandt dem endog Forfremmelse; men de afsloge begge Dele formedelst Uvished om, hvad Beslutning Storthinget vilde tage med Hensyn til Fædrelandets Fremtid. — Ohmes og den Frederikssteenske Garnisons Priis lød paa den Tid i Alles Munde over det ganske Norge.

Trettende Capitel.

Konvention i Moss. Vaabenstilstand. Christian Frederik overdrager Regjeringen til Statsraadet.

Vaabenstilstanden var nu afsluttet, og Udsigt til Fred var aabnet. Det stod nu tilbage at gjøre Nationen bekjendt med denne vigtige Begivenhed, og at træffe de fornødne Foranstaltninger til at efterkomme Konventionens Bestemmelser, og fornemmeligen til at sammenkalde et Storthing, der skulde tage Beslutning om Krig og Fred. I denne Henseende var Statsraadet herefter mestendeels overladt til sig selv, da Kongen ved en hemmelig Artikel havde forpligtet sig til at træde tilside og ingen umiddelbar Deel videre tage i Regjeringen. Efter den 14de August mødte saaledes Kongen ikke

---

[1]) See herom „Frederiksteen i Beleiringen 1814 af en norsk Officeer [N. W. Brod.] Christiania 1826." Deri ankes over, at Ohme, hvis Tapperhed og Mod under Beleiringen gives al Ret, ikke gjorde Besætningen bekjendt med Overgivelsesordren førend om Morgenen, hvorved den omtalte Uorden foranledigedes. [At Frederiksteen ligesaalidt nu som under tidligere Beleiringer blev indtaget af de Svenske, men ifølge høieste Befaling overgaves paa Grund af Conventionen i Moss, er uimodsigeligt. Ikke destomindre ere de fleste fremmede Beretninger formede saaledes, at Læseren maa antage det Første. Mærkeligst i denne Henseende er det, at Bjørnstjerna, som selv afsluttede Conventionen, i sin Udgave af Mémoires du Comte de Stedingk (Paris 1847. III. 241.) kan skrive: Les forteresses norwégiennes, parmi lesquelles on compte d'abord Frederikshall . . . furent prises l'une après l'autre. Kun een norsk Fæstning blev tagen (prise) af de Svenske, og det var Frederiksstad. Schinkel fremstiller Begivenhederne rigtigt. Udførlig Underretning findes i Krags Frederikshald og dens Krigshistorie S. 106—147.]

[2]) [Det maa være en simpel Trykfeil, naar Schinkel (Minnen VIII. 209), der ellers med Sagkundskab og Upartiskhed omtaler Felttoget 1814, angiver Frederikssteens Besætning til 11,200 Mand, da den ifølge den originale Beleiringsjournal i Et og Alt udgjorde 800 Soldater og Landværn. Fæstningen overgaves den 16de August.]

[3]) Spørgsmaalet blev endog om et Minde, der skulde opreises til Ære for Helten — men Ideen forkastedes snart. [Den er i den sidste Tid paany optaget.]

mere i Statsraadet. Under 17de August modtoges i det samlede Statsraad Major Brocks Skrivelse, hvori han efter Hs. Majestæts Ordre underrettede Statsraadet om, at Kronprindsen havde ratificeret Vaabenstilstanden tilligemed den gjorte Reservation angaaende Demarkationslinien. I den Anledning blev det vedtaget „allerunderdanigst at forestille Hs. M. Nødvendigheden af at Foranstaltninger træffes til Storthingets Sammenkaldelse den 7de October, som den seneste Dag sammes første Seance efter Konventionen kan bestemmes til, saaog at det norske Folk hastigst muligt bliver underrettet om, at Vaabenstilstanden er bevirket og Vilkaarene for samme.“ Den 20de August blev i Statsraadet forelagt Hs. Ms. Reskript af Gaars Dato, hvori Statsraadet under Allerhøistsammes Sygdom tillægges Befaling at antage sig og besørge alle Regjeringsanliggender, samt at afgive alle Ordres og Resolutioner med Underskrift „„efter allerhøieste Befaling““, og uden Segl.“ Til samme Tid fremlagdes Kongens Kundgjørelse til det norske Folk af 16de August, samt Gjenpart af Expeditionerne til Biskopperne og de civile Øvrighedspersoner om Storthingets Sammenkaldelse til 7de Octbr. d. A., og Oversættelse af Konventionen og Vaabenstilstanden af 14de d. M.

Kundgjørelsen til det norske Folk lød saaledes:

„Normænd! Da Vi efter Opløsningen af Eders Forbindelse med Danmark overtog Styrelsen af Norges Anliggender, var det for at hindre at ikke Borgerkrig og Partiaand skulde sønderslide Eders elskede Fædreland. Eders Ønske kaldte Os til Norges Throne; Vi fulgte Eders Kald; Eders Tillid og gode Sag fordrede Vor Deeltagelse. Vi besluttede at underkaste Os enhver Opoffrelse for at føre Eder hine Goder imøde. Vel øinede Vi Farer, som i en ulige Kamp truede at tilintetgjøre Eders og Vort Haab; men Vi kunde umuligen fatte, at Europas mægtigste Stater vilde forene sig for at undertrykke et ædelt og uskyldigt Folk, hvis billige Ønsker var Frihed, og hvis eneste Attraa var Uafhængighed.

„Imidlertid lode Sveriges mægtige Bundsforvante Os ved deres Sendebud erklære, at Norges Forening med Sverige var uigjenkaldeligen besluttet. Det er Eder bekjendt, at Vi vare villige til at opoffre en personligen lykkelig Stilling, naar et sammenkaldt Storthing fandt, at det kunde berede Folkets Held; men det er Eder ogsaa bekjendt, at de Vilkaar, som da bleve tilbudne for en Vaabenstilstand, vare af det Slags, at Vi ikke kunde antage dem, førend Krigslykken blev prøvet, idet de vare stridende mod Grundloven. Vi maatte saaledes beklage, at Vore redelige Bestræbelser for at undgaae Krigen i Norden bleve frugtesløse. Norges udstrakte Grændser og Søkyster have gjort det nødvendigt at fordele Tropperne. Sverige rustede sig med Anstrengelse paa flere Steder, og, uvisse om paa hvilken Deel af Riget dets Angreb kunde ventes, maatte Vi vælge en Stilling, hvorfra Vi baade kunde dække Rigets indre Provindser, og tillige ile de angrebne eller truede Punkter til Hjælp. Glommen synes i denne Henseende at tilbyde de fleste Fordele.

„Ved Efterretning om Fiendens Indbrud over Idesletten og Svinesund ilede Vi at samle et Armeekorps ved Rakkestad, for ved et Angreb fra denne Side at standse Fienden fra at gjøre videre Fremgang, men Frederikstads uventede Overgivelse nødte os til at søge Glommen, thi Fienden havde derved vundet en sikker Overgang, og Veien til Christiania kunde forceres. Overlegen til Søes kunde Fienden ved idelige Landgange tournere vor Flanke. En langvarig Blokade af engelsk og svensk Sømagt havde hindret Magasinernes tilstrækkelige Forsyning; de vare næsten udtømte, og Mangel paa de fleste Fornødenheder truede at knække det Mod, som Fiendens Overmagt ei kunde bøie. Rigsforsamlingens Affendte [1]) bleve ei modtagne af det engelske Mini-

[1]) Saaledes kalder Kongen den Deputation, som Kongen affendte strax efter Rigsforsamlingens Opløsning, og talte tvende af dennes Medlemmer. I Rigsforsamlingen selv var ikke en saadan Deputations Affendelse besluttet, langt mindre skede dette i dennes Navn.

sterium, og kom saaledes tilbage uden Haab om Hjælp eller Formildelse af dette Riges fiendtlige Forholdsregler. Under disse Omstændigheder foreslog Sverige Vaabenstilstand. Af de to Fæstninger, hvis Besættelse af svenske Tropper i de afbrudte Underhandlinger var omtvistet, var den ene allerede i deres Magt, og den anden afskaaret al Undsætning og bombarderet. Krigslykken havde erklæret sig mod os, og Kampen i nærværende Stilling maatte blive Fædrelandets Ødelæggelse. For at afværge dette, og at give Folket Leilighed til at skjønne Rigets Tilstand ved at beramme et Storthing, gjentoge Vi Vort Tilbud beredvilligen at træde tilbage fra den lykkelige Stilling, hvortil Eders Tillid kaldte Os. Vaabenstilstanden og Konventionen af 14de dennes bleve undertegnede, og som en Følge deraf have Vi ved Reskript af D. D. til samtlige Overøvrigheder ladet sammenkalde et overordentligt Storthing, at aabnes i Christiania den 7de Octbr. dette Aar.

„Elskede norske Folk! Kun den bydende Nodvendighed — det ville I ikke omtvivle — kunde bevæge Os til et Skridt, som Eders Hengivenhed gjorde os dobbelt forgeligt. Vor Attraa var at fortjene Eders Kjærlighed, Vor Trost er Overbevisning om Eders Sindelag, og den Bevidsthed, at Eders Vel var Maalet for alle Vore Handlinger. Givet paa Moss, den 16de August 1814.

Christian Frederik.

Konventionen lød saaledes:

„Konvention sluttet mellem Hans Kongelige Høihed Kronprindsen af Sverige i Hans svenske Majestæts Navn paa den ene Side, og den norske Regjering paa den anden Side, sluttet under Betingelse af Stadfæstelse ved Undertegnede paa Moss den 14de August 1814. Art. 1. Hs. K. Høihed Prinds Christian skal, efter den i Constitutionen foreskrevne Maade, strax sammenkalde Kongeriget Norges Storthing, som skal aabnes den sidste Dag i September, eller, om dette ikke er muligt, i de første 8 Dage af October. Art. 2. Hs. M. K. af Sverige skal staae i umiddelbar Underhandling med Storthinget ved en eller flere Kommissairer, som han udnævner. Art. 3. Hs. M. K. af Sverige lover at antage den ved de Deputerede i Rigsforsamlingen paa Eidsvold udarbeidede Constitution. Hs. M. vil ikke foreslaae andre Forandringer end de, der ere nødvendige for begge Rigers Forening, og forbinder sig til ikke at gjøre dette uden i Aftale med Storthinget. Art. 4. De Løfter, som ere givne det norske Folk, saavel af Hs. M. Kongen af Sverige som Hs. K. H. Kronprindsen i Kongens Navn, skal samvittighedsfuldt blive opfyldte og stadfæstede af Hs. M. for det næste Storthing. Art. 5. Storthinget skal forsamles i Christiania. Art. 6. Hs. M. Kongen af Sverige erklærer, at Ingen skal blive forfulgt enten umiddelbart eller middelbart for Meninger stridende mod begge Rigers Forening, som han til dette Øieblik har maattet yttre. De civile og militaire norske Embedsmænd eller Udlændinger i Landet skulle blive behandlede med den Agtelse og Velvillie, som den høieste Myndighed skylder dem. Ingen af dem skal kunne drages til Ansvar for sine Meninger. De, som ikke vedblive i deres Tjeneste, skal tilstedes Pension efter Landets Love. Art. 7. Hs. M. Kongen af Sverige vil anvende al sin Indflydelse hos Hs. M. K. af Danmark for at faae tilbagekaldt de Forordninger og Edikter, der ere udgivne efter 14de Januar 1814, saavel mod de offentlige Embedsmænd, som mod Norge i Almindelighed. Hovedqvarteret Moss, den 14de August 1814.

Skjoldebrand, M. Bjørnstjerna,
Generallieutenant. Generalmajor.
Jonas Collett. Vall.
Statsraader.

Ratificeret af Hs. M. Kongen og Hs. K. H. Kronprindsen af Sverige.

Additionel Artikel. 1. „Hs. K. H. Prinds Christian erklærer og forpligter sig høitideligt til at overgive den ham overdragne exekutive Magt i Nationens Hænder uden noget Forbehold; og at det er til Opfyldelse af denne Formalitet han sammenkalder Rigets Stænder. Fra det Øieblik de ere forsamlede skal han fornye

denne Erklæring og lade den bekjendtgjøre i hele Riget, og derefter skal han forlade Norge, om endog Stænderne skulle ville formaae ham til at forlænge sit Ophold i dette Rige. Til Bekræftelse heraf skal Hs. K. H. Prinds Christian overgive dette Løfte skriftligen i tilbørlig Form, forsynet med hans Underskrift og Signet, til Hs. M. Kongen af Sverige, saa hurtig det lader sig gjøre. Denne Artikel skal ei publiceres før 8 Dage efter Rigsdagens Begyndelse. Denne additionelle Artikel skal have samme Kraft og Virkning, som om den ordlydende var indtagen i Konventionen af 14de August 1814.

Jonas Collett. Statsraader. Aall. A. F. Skjøldebrand. Generallieutenant. M. Bjørnstjerna. Generalmajor.

Ratificeret

Christian Frederik.

2. Separat og hemmelig Artikel. 1) Hs. K. H. Prinds Christian skal siden under et eller andet Paaskud overdrage den exekutive Magt til Statsraadet, som skal beholde den til Rigsdagens Slutning, eller indtil Stænderne have bestemt erklæret sig angaaende Regjeringsmaaden. 2) Statsraadet skal udøve sin Funktion overeensstemmende med Constitutionen. 3) Indtil Stænderne ere blevne forsamlede, skal Statsraadet undertegne Forvaltningens Akter (løbende Affairer) „paa høi Befaling.“ — Givet i Moss. Christian Frederik.

3. „Jeg erklærer og forbinder mig høitideligen til at overgive den exekutive Magt, som er mig overdragen, i Nationens Hænder uden noget Forbehold. Jeg fornyer denne Erklæring og skal lade den bekjendtgjøre i hele Kongeriget, saasnart Stænderne ere forsamlede, hvorefter jeg skal forlade Norge, om end Stænderne skulle ville formaae mig til at forlænge mit Ophold i dette Land. Til Bekræftelse heraf undertegner jeg dette og sætter derunder mit Signet.

Til Hs. M. Kongen af Sverige. Christian Frederik.“ [1])

Den afsluttede Vaabenstilstand var af følgende Indhold:

„Vaabenstilstand

mellem de svenske Tropper paa den ene og de norske Tropper paa den anden Side, sluttet under Betingelse af Stadfæstelse ved Undertegnede paa Moss den 14de August 1814.

„Art. 1. Fiendtlighederne skulle ophøre baade til Lands og Vands imellem de svenske Tropper og Flaader paa den ene og de norske Tropper og Flaader paa den anden Side, at regne fra den Dag denne Vaabenstilstand undertegnes indtil 14 Dage efter Rigsdagens Aabning, og med 8 Dages Opsigelse efter den bestemte Tid. Art. 2. Blokaden af de norske Havne skal ophæves fra den Dag, denne Forening er undertegnet. Al Indførsel og Udførsel skal være fri, dog de norske Toldintrader uforkrænkede. Art. 3. Dersom Frederikstens Fæstning ikke har kapituleret, skal den strax overleveres med samtlige dertil hørende Værker til Hs. svenske Majestæts Tropper. Garnisonen skal gaae ud af Fæstningen med Vaaben og Bagage og alle militaire Honneurs. Det skal være Officererne tilladt at gaae hvorhen de ville. Soldaterne vende tilbage til deres Hjem; saavel de Første som de Sidste skal love ikke at ville tjene mere mod Hs. svenske Majestæts Tropper. Art. 4. Der skal trækkes en Demarkationslinie mellem de tvende respektive Armeer. Den svenske Linie skal hælde sig til Soner, gaae over Hovi, Onstad-Sund hen til Øjern-Sø, og følge Glommen lige til Kragerud. De svenske Tropper i Wermeland maae ikke gaae forbi Ucklangen. Den norske Linie skal hælde sig til Drøbak, gaae forbi Korsegaarden og Krogstad til Øjern-Sø, og siden følge den høire Bred af Glommen lige til Kongsvinger.

[1]) Det var rimeligviis disse tvende sidste Dokumenter, som bleve Kronprindsen af Major Brock overleverede, og som bevægede ham til Sanktion. Saavel disse hemmelige Artiklers Form som Materie røbe en svensk Forfatter. Her tales om „Rigsdag“ og „Stænder“ istedetfor om Storthinget og Storthingets Medlemmer.

Art. 5. De norske nationale Tropper skal strax gives Orlov at gaae tilbage til deres respektive Hjemsteder. Der skal kun være under Vaaben de gevorbne Troppecorpser, nemlig: a) Det søndenfjeldske Regiment. b) Det nordenfjeldske Regiment. c) Det oplandske Regiment. d) Agershusiske Skarpskyttere. e) Artilleribrigaden. Disse Corpser maa aldeles ikke gaae over den i den 4de Artikel bestemte Demarkationslinie saaledes, at Landstrækningen fra Drøbak, Korsegaarden og Krogstad til Soner, Hovi og Onstad-Sund skal være aldeles fri for Tropper. Art. 6. Der skal kun blive tilbage i Norge to svenske Divisioner med forholdsmæssig Artilleri og Kavalleri. Resten af den svenske Armee skal gaae tilbage til Sverige. Art. 7. Den Deel af den norske Armee, som bliver under Vaaben, skal gaae ind i Demarkationslinien i bestemte Dagmarscher, og opbryde to Dage efter denne Vaabenstilstands Undertegnelse. Den Deel af den svenske Armee, som gaaer tilbage til Sverige, skal bryde op saasnart skee kan. Art. 8. Naar Fiendtlighederne have ophørt, skal svenske og norske Generaler gjensidigen gives Ordres, sigtende til at god Forstaaelse kan herske imellem de tvende Armeer, og at Krigens Byrder og Spor kan forsvinde. Ingen Kontributioner og Reqvisitioner af hvilkesomhelst Slags skal hæves i Landet. Alt, hvad Indbyggerne maatte levere, skal betales med rede Penge. De norske Generaler skal forbyde al Bortførsel af Kreature, og de svenske Generaler skal nøiagtigen lade iagttage de Befalinger, som ere givne med Hensyn til denne Gjenstand. Art. 9. Krigsfangerne skal sættes i Frihed paa begge Sider, saa hastig som det lader sig gjøre. Art. 10. For at give Nationens Repræsentanter, sammenkaldte til et Storthing i Christiania, fuldkommen Frihed i deres Forhandling, skal det ikke tillades hverken svenske eller norske Tropper at nærme sig bemeldte Storthing paa en Afstand af 3 Mile, saalænge Storthinget holdes. Borgerne i Christiania skal besætte Vagterne i Byen og paa Agershuus Fæstning, medens Storthinget varer. Art. 11. For at spare videre Blodsudgydelse skal der være en Vaabenhvile, regnet fra dette Dokuments Undertegnelse, med 12 Timers Opsigelse. Art. 12. Det norske Flag skal respekteres medens Vaabenhvilen varer. Hovedqvarteret Moss den 14de August 1814.

Skjoldebrand. Bjørnstjerna.
Collett. Aall.

„Med den Reservation, at Demarkationslinien af de respektive Armeer skal være status quo for den svenske Armee, og for den norske Armee en Linie, som gaaer igjennem Soner, Spydeberg og Hovi til Glommen.

Samme Underskrifter.

Ratificeret af Hs. M. Kongen og derefter af Kronprindsen med følgende Paategning: „Jeg ratificerer ovenstaaende Konvention med Reservationen, og jeg griber med Fornøielse denne første Anledning til at give Beviis paa mine Følelser for Nationen og den norske Armee. I mit Hovedqvarteer Frederikstad den 15de August 1814.

Carl Johan."

Under 16de August udstedte Christian Frederik til Biskopperne og Øvrighederne Bekjendtgjørelser, hvori de underrettedes om Rigets Stilling og Vaabenstilstanden, med Befaling at kundgjøre samme for Folket, og at træffe grundlovmæssige Foranstaltninger til Valget af de Repræsentanter, som den 7de October skulde sammenkaldes til et overordentligt Storthing i Christiania. Denne Bekjendtgjørelse var den sidste Regjeringshandling, som udgik umiddelbar fra Christian Frederik. Alle følgende Bekjendtgjørelser skede, som ovenfor meldt, i Følge den hemmelige Artikel i Konventionen, af Statsraadet gjennem Statssekretariatet: „paa allerhøieste Befaling" og paa Statsraadets An- og Tilsvar. Fra den 16de August kunde Christian Frederik ikke længere betragtes som Norges Konge. For at give denne Fratrædelse et antageligt Paaskud, hedte det, at Kongen var sygelig — og hvo kunde undre sig over, om dette efter saa mange Sjælens Rystelser virkelig var saaledes? — og kunde ikke deeltage i Forretningerne. Som Følge heraf udgik under 23de August følgende Bekjendtgjørelse fra Statsraadet til samtlige geistlige og verdslige Øvrigheder:

„Da Statsraadet den 19de dennes har modtaget Hs. Majestæts allernaadigste Reskript saalydende:

„„I Dag Morges ere Vi ankomne her til Ladegaardsøen, men i en saa sygelig Tilstand, at Vi for Tiden ei kunne befatte Os med Statsstyrelsen. Idet Vi underrette Vort Statsraad herom, befale Vi tillige herved, at Samme fra nu af har at antage sig og besørge alle Regjeringens Anliggender, samt at afgive alle derved fornødne Ordres og Resolutioner med Underskrift: „Efter allerhøieste Befaling" uden at vedhefte nogetsomhelst Segl. Herved skeer Vor Villie.""

og det tillige af Lægernes Indberetning er bragt i sørgeligst Erfaring, at Hs. Majestæts Sundhedsforfatning endnu er den samme, saa haver Statsraadet i allerunderdanigst Følge af denne tilkjendegivne allernaadigste Villie, og i Overeensstemmelse med Grundlovens 42de og 43de Paragrapher, indtil Videre overtaget den udøvende Magt, hvilket tjener til Efterretning og fornøden Bekjendtgjørelse for de Dem underordnede Embedsmænd, og ville saaledes samtlige Breve, der forhen adresseredes til Hs. Majestæt, være at fremsende til Norges Riges Statsraad.

Statsraadet i Christiania den 23de August 1814.

Rosenkrantz. Sommerhjelm. Jonas Collett."

Henviisningen til de ovennævnte Paragrapher i Grundloven tilkjendegiver tydeligen nok den sande Mening af ovenanførte Christian Frederiks sidste kongelige Reskript. Deri foreskrives nemlig, hvad der skal foranstaltes, naar Riget befinder sig i saadan Tilstand, at det kan ansees for at være uden kongeligt Overhoved, der selv umiddelbart kan sætte sig i Spidsen for Regjeringen, og kan ei fortolkes om saadanne midlertidige Foranstaltninger, som gjøres i Anledning af Kongens forbigaaende Sygeligbedstilstand.

Det var naturligt, at den norske Konge under disse rakt paa hverandre fulgte Begivenheder, Tilintetgjørelsen af sit stolte Haab om at bevare sin kongelige Stilling og Norges Selvstændighed, maatte føle sig nedtrykt og bekymret, og saaledes beskrives hans Sindsstemning ogsaa af dem, som i den Tid nærmest omgave ham. De fandt ham mestendeels mismodig, indsluttet i sig selv, og ligegyldig for den Omhu for sin udvortes Person, som han i bedre Dage aldrig pleiede at forsømme. Denne mørke Sindsstemning laa ogsaa udtrykt i de private Meddelelser om Tingenes Stilling, som han gjorde de kommanderende Officierer. Saaledes skriver han under 16de August til Generallieutenant Staffeldt:

„Hr. Gen. Lieutn. Staffeldt! Den Mangel paa Fornødenheder, som Armeen lider, og som man ei formaaer at afhjælpe, har nødt mig til at indgaae Vaabenstilstand med de Svenske. Disse overskride ikke Glommen. Det vil være fornødent, at Tropperne paa det nøieste underrettes om Nødvendigheden af en slig Foranstaltning. Jeg er syg af Bekymring."

I Følge Christian Frederiks Forpligtelse at afholde sig fra en effektiv Indblanding i de offentlige Regjeringsforanstaltninger, og under alle Omstændigheder nedlægge den norske Krone, forføiede han sig til sin Sommer-Residents udenfor Christiania, Ladegaardsøen. Der holdt han sig indtil sin Afreise fra Norge indsluttet i sine indre Gemakker og i sit Sovekabinet. Med Kongen fulgte Major Brock, Capitaine i Søetaten Holstein og daværende Lektor, nu Konferentsraad, Adler, som dengang arbeidede i Kongens private Sekretariat. Han modtog under dette sit Ophold der ikke gjerne Besøg fra Christiania, og kun Enkelte, som han hædrede med sin særdeles Gunst, havde Adgang til ham. Han spiiste sædvanligen alene paa sit Værelse eller med Major Brock, og da denne mod Slutningen af August gjorde en kort Reise til Kjøbenhavn, maatte Generalchirurg Thulstrup dagligen kjøre ud til Ladegaardsøen for at spise med ham. Han forlod kun sin Residents for at gjøre korte Spadseer-Ridt i den temmelig vidtløftige Have, som omgiver Ladegaardsøens Hovedgaard, og indskrænkede sig da til at ride op og ned i Gangene med sin Adjutant i en skjødesløs Paaklædning. Sin Dag tilbragte han sædvanligen med Læsning i

sit Kabinet, og modtog derhos Besøg af hine 3 Mænd, der opholdt sig hos ham paa Ladegaardsøen, og i deres Selskab tilbragte han sædvanligen nogle Aftentimer, indtil han i god Betids gik til Hvile. De sidste Afskedsscener med hans Statsraad, og Fraſigelſesakten, der foregik mellem ham og Storthingets Afsendinger, hvilken vi senere have at beskrive, vare meget angribende, og han maatte visseligen under vemodige og blandede Følelser forlade et Land, hvor han havde modtaget saa mange Beviser paa oprigtig og tro Hengivenhed og Tillid, og hvis sande Gavn han med et redeligt Sind havde søgt at befordre.

Fjortende Capitel.

Misnøie med Krigsførelsen. Opløb i Christiania og ved Laurvig.

Efterat denne Vaabenstilstand var afsluttet, og Christian Frederik, ved aldeles at træde tilside og fraſige sig al umiddelbar Deeltagelse i Regjeringen, havde ryddet den vigtigste Hindring af Veien for den skandinaviske Halvøes Forening, gjorde den svenske Regjering Alt, hvad der stod i dens Magt, for at overbevise den norske Nation om sin Hensigt, at bringe Rolighed, Virksomhed og en fredelig Tilstand tilbage i Landet, og i politisk Henseende berede Norge en lykkelig Fremtid. Til den Ende afgav General Bjørnstjerna, som Hs. svenske Majestæts Kommissair i Norge, 2den Septbr. en Note, der beroligede Statsraadet med Hensyn til Blokadens Ophævelse. Han forsikkrede deri, at de fornødne Meddelelser vare gjorte Sveriges Allierede, og at der efter hans Overbeviisning ingen Fare var for de norske Handlende ved igjen at begynde et fredeligt Samkvem med England og Danmark. Da imidlertid det danske Hof, sin Forpligtelse tro, endnu ikke havde tilladt fri Udførsel af Korn til Norge, indleverede den svenske Minister i Kjøbenhavn en Note til Grev Schimmelmann, hvori han yttrede Kongen af Sveriges Ønske, at Handelsforbindelsen imellem Danmark og Norge igjen maatte vorde oprettet. Schimmelmann ilede paa Dronningen af Danmarks Vegne, der bestyrede Rigets Anliggender under Kongens Fraværelse i Wien, i sit Svar at forsikkre, at Intet var meer stemmende med Hds. Majestæts Ønske, end at see Handelsforbindelsen med Norge, som kun efter Sveriges Anmodning var afbrudt, igjen fornyet, og at de fornødne Foranstaltninger i den Henseende vare trufne. „Den danske Regjering glæder sig — saaledes ender Schimmelmann sin Note — ved at være sat istand til i saadan Henseende at handle i Overeensstemmelse med den svenske Regjering, og at kunne lade de danske og svenske Stater nyde gjensidige Fordele.“

Tillige var den svenske Regjering betænkt paa, under Vaabenstilstanden at afhjælpe den midlertidige Trang til Korn ved Indsendelse og Uddeling af flere Partier Kornvarer. I den Anledning blev 23de August fremlagt i Statsraadet en Skrivelse fra Bjørnstjerna, dateret Moss den 22de s. M., hvori denne tilkjendegav „den svenske Kronprindses Ønske om at see Norge forsynet med Korn, og at der til den Ende maatte afsendes tvende eller flere norske Medborgere, for der med de Mænd, som af ham udnævnes, at overlægge om de tjenligste Midler til Iværksættelsen af denne vigtige Sag.“ Statsraadet besluttede at svare, „at det paaskjønnede den svenske Kronprindses Opmærksomhed for det norske Folks Tarv, at det ligeledes ansaa Provianteringen som en hellig Gjenstand for Statsraadets Bestræbelser, og at samme, idet det nærede det Haab, at de alt længe etablerede Provideringskommissioner og især de Handlendes Anstrengelser vilde tilveiebringe det fornødne Korn, tillige ansaa det virksomste Middel til Opfyldelsen af det tilsigtede Øiemed i det Vilkaar af Vaa-

Fiendtilstanden, hvori Prindsen lover at afvende de fiendtlige Messures mod Norges Handel. Imidlertid vilde Statsraadet gribe det Tilbud, som Prindsen har gjort, forsaavidt det uden Henstand og under nærværende Konjunkturer er muligt, og paa Grund deraf søge at formaae tvende Handelskyndige at møde paa Moss, for i Forening med Oberst Hegermann at afhandle denne Gjenstand."

Derimod troede Statsraadet sig ikke beføiet til at lade uddele et Parti af omtrent 2000 Tønder Kornvarer, som Kronprindsen havde indsendt som en Gave til de meest trængende Norges Indbyggere. I sit Svar til Bjørnstjerna yttrede det: „at det ingenlunde miskjendte Kronprindsens ædle Hensigt med denne Gave, men at det holdt sig overbeviist om, at Uddelingen deraf under nærværende Omstændigheder ikke alene vilde vække den slumrende Partiaand og sætte Folkets Tillid til Statsraadet i Fare, men og give den Nationalvillie, som Tidens Begivenheder havde fremvirket, ny Næring." Det indstillede saaledes at udsætte denne Uddeling, indtil Storthinget var bleven samlet, hvorimod det tilbød sig at modtage og paa de offentlige Magasiner bevare dette Korn til nærmere Raadighed derover. Bjørnstjerna anmodede derefter Statsraadet om at beordre Fattigvæsenets Bestyrelse, eller andre vedkommende Autoriteter til at gjøre de fornødne Foranstaltninger i den Henseende, enten efter egen Skjønsomhed eller efter Aftale med ham. I sit Svar undslog Statsraadet sig fremdeles fra al Deeltagelse i Uddelingen af dette Korn, og haabede i Kronprindsens milde Bedømmelse at finde Undskyldning for denne sin Beslutning. Bjørnstjerna henvendte sig tilsidst til Stiftsdirektionen, men med samme Resultat. Den stottede sin Vægring til Statsraadets Forhold i denne Henseende [1]).

Ved samme Leilighed gjorde Kronprindsen opmærksom paa Hensigtsmæssigheden af at regulere Forholdet mellem Værdien af norske og svenske Penge, da de sidste under den svenske Armees Ophold i Landet saa meget udbredte sig, og han foreslog derfor, at der til at aftale Midlerne til at afhjælpe Norges Korntrang maatte udvælges Mænd, som ogsaa vare bekjendte med Norges Finantsforfatning, paa det der med dem kunde provisorisk afhandles om Forholdet af disse Pengeværdier, og begge Folk skee Billighed og Ret. I denne Anledning bemærkede Statsraadet i sin Svarskrivelse, „at Alt, hvad der vedkommer Statens Finantser, kun ved Storthinget kan afgjøres, og at der ved Rigsforsamlingen paa Eidsvold er foreskrevet denne Green af Statsbestyrelsen visse Normer, som ikke kunne fraviges, uden at Statsraadet paadrager sig Ansvar for Nationens Repræsentanter. Skulde derimod Meningen af denne Overeenskomst være at enes om et Coursforhold imellem svenske og norske Repræsentativer i Anledning af Leverance til de paa norsk Grund forblivende svenske Tropper, da vilde Statsraadet tillige meddele ovennævnte Kommissairer fornøden Instruction."

Gemytterne vare imidlertid ikke aldeles beroligede, men der viiste sig endnu et Efterspil af de urolige Bevægelser, som havde fundet Sted ved Underhandlingerne om Norges Forening. Der vare Rygter udbredte om Lunkenhed og Skjødesløshed, som skulde være viist af høie Embedsmænd og militaire Chefer i Udførelsen af deres Embedspligter, ja endog om Forræderier, som skulde være begangne under den sidste Krig, og om en forræderisk Brevvexling, som skulde være bleven ført mellem enkelte norske Mænd i ophøiet Stilling og svenske Autoriteter. Ikke alene krævede den offentlige Stemme, at en Undersøgelse i denne Anledning maatte blive anstillet, men Statsraad Sommerhjelm foreslog i et Statsraadsmøde af 20de August, at en Undersøgelseskommission desangaaende maatte vorde nedsat. I Christiania vare disse Anklager især stilede mod Statsraad Haxthausen, som ansaaes for ved Forsømmelse i Kommissariatets Anliggender at have foranlediget Armeens slette Forsyning og Krigens derpaa fulgte uheldige Udfald. I det sidste maatte dog Haxthausen ansees uskyldig formedelst Statens svage Kraft til at give ham de fornødne Midler i Hænde, lige-

[1]) Korrespondencen om denne Kornuddeling findes i Bilag No. 83.

som visseligen ingen upartisk Mand anklagede ham for at have gjort sig skyldig i forræderske Planer eller et underfundigt Samkvem med Fienden. Om han ikke altid rygtede Provideringens Sag med tilbørlig Aarvaagenhed, maatte dette tilskrives de mange tildeels heterogene Embedsforretninger, der vare læssede paa hans Skuldre. — Kort efter Vaabenstilstanden stimlede saaledes en talrig Pøbelhob sammen udenfor hans Huus paa en Dag, da han havde en Vennesamling paa sit Landsæde udenfor Byen, og truede at mishandle ham [1]). Haxthausen blev nødt til at forstikke sig, men Generalauditeur Bergh, som var en af hans Gjæster og havde Folkets Tillid, beroligede den forsamlede Hob, hvoriblandt nogle velklædte Personer, med den Forsikkring, at Statsraad Haxthausen Dagen efter frivilligen vilde nedlægge sit Embede, hvorefter hans Forhold lovligen kunde blive undersøgt. Derefter adspredte Folkehoben sig. Den følgende Dag tilmeldte Haxthausen Statsraadet, „at han efter det stedfundne Opløb i Christiania og den ham under dette viiste Opførsel har fundet det rigtigst at forlade Byen [2]), samt at den constituerede Amtmand over Agershuus Amt, Kammerraad Holst, havde erklæret sig villig til at tiltræde første Departement som Committeret.“ Dennes Constitution blev derefter gjennem Statssekretariatet udfærdiget, og kort efter renoncerede Haxthausen paa sin Gage som Statsraad.

En anden Pøbelskare, i hvis Spidse fandtes Enkelte, der visseligen ei kunde finde sig tjent med denne Klassifikation, stimlede sammen udenfor den svenske Kommissair, General Bjørnstjernas Logis hos Trakteur Carstens, og slog endog Vinduer ind i det Værelse til Gaden, hvor han boede, men ogsaa denne Folkehob adspredtes uden at videre Voldsomhed udøvedes. Det norske Folk er lidet tilbøielig til at belægge sine Trudsler og høie Talemaader med blodige Handlinger, og der gives i den sidste Krigshistorie intet Exempel paa, at noget Individ personligen er bleven mishandlet, hvor megen Anledning der endog under enkelte tumultuariske Scener synes at have været til at befrygte saadant [3]). Da imidlertid General Bjørnstjerna i Anledning af denne ham tilføiede Ulempe var afreist, affendtes Admiral Baron Cederstrøm paa et Krigsskib til Christiania, for at undersøge Forholdene [4]). Ved Cederstrøms Landstigning fandt vel en urolig Gjæring Sted i den forsamlede Folkehob; men det lykkedes ham dog uden videre Ulempe at frembringe sit Ærende for Stats-

---

[1]) Det er endog rimeligt, at Haxthausen havde foranstaltet denne Vennesamling, hvoriblandt flere af Byens agtede og yndede Mænd, for at være desto sikkrere i denne Omgivelse under et Angreb, hvorom han havde Nys. [Folkehoben opsøgte først Haxthausen i hans Gaard i Christiania (den forrige Bibliothek-Bygning i Raadhuusgaden), men da han ei var der, slog den Ruderne ind, og drog ud til hans Landsted Lille-Frogner. Her havde han Selskab hos sig, hvoriblandt Bergh og Sverdrup, som begge talte Hoben til Rette. Insulten mod Bjørnstjerna, hvorom strax nedenfor, var derimod tilfældig, og efter hvad Udg. har hørt af Deeltagere i Opløbet, mod Ledernes Hensigt og Ønske. Da nemlig Bjørnstjerna havde sit Kvarteer nær ved Haxthausens Gaard (hos Carstens paa Hjørnet af Kongens Gade), og Folkestimlen fyldte Gaderne der omkring, antog Mange, at det gjaldt den svenske Kommissair, og man slog derfor ogsaa Ruderne ind der.]

[2]) Han søgte sin Tilflugt hos sin Ven, Provst Vilhelm Lassen paa Gran. Men han behøvede ikke længe at skjule sig, da Gemytterne snart beroligedes. [Neppe var han kommen ind i Præstegaarden, førend han og der blev opskræmt ved en Steen, som kastedes ind i Værelset. Den forfulgte, ulykkelige Mand sprang forfærdet op med Udraabet: „Skal og Steenkast forfølge mig her?“ Men han beroligedes snart ved Oplysning om, at det var Provstens lille Sønnesøn, som under sin Leg i Gaarden havde gjort det.]

[3]) Den tilfældige Molest, som tilføiedes en Kjøbmand i Arendal under et Folkeopløb, (ovenf. S. 486), kan ikke regnes hertil, da det ikke var denne sammenløbne Folkehobs Hensigt at myrde, men at røve.

[4]) Der gik endog det Rygte, at det svenske Regiment „Royal Suédois“ skulde rykke ind i Christiania for at hindre slige Opløb, men den fornuftige Deel frygtede ikke for dette Brud paa Vaabenstilstanden. [Carl Johans Ordres og Tilbud i Anledning af Opløbet i Christiania findes hos Schinkel VIII. 355—356.]

raadet, som i den Anledning var forsamlet den 24de August i Kongens Palais. I Statsraadet overrakte Cederstrøm en Skrivelse, hvori han anmeldte at være sendt fra H. K. H. Kronprindsen af Sverige i Anledning af det Opløb, som forleden Nat havde fundet Sted i Christiania, og at det var ham paalagt at gjøre Forespørgsel, „om Statsraadet ved egne Midler troer sig stærk nok til at tilveiebringe og vedligeholde Rolighed i Staden og paa Landet, da Prindsen i modsat Tilfælde skyndsomst vilde træffe de Foranstaltninger, som Regjeringens Sikkerhed og indgangne Forpligtelsers Hellighed fordrede.“ — Herpaa besluttede Statsraadet at svare: „at Samme anseer sig fuldkommen istand til at overholde den indvortes Rolighed, at de urolige Optrin undersøges af vedkommende Autoritet, at en Kommission vil blive nedsat, naar de præliminaire Forhør indløbe, for at paasee Urostifterne tiltalte og straffede, og at der, saavidt Statsraadet bekjendt, Intet er forefaldet, som har havt nogen personlig Fornærmelse mod Generalmajor Bjørnstjerna eller medhavende Officier til Følge, da der uopholdelig blev sørget for disses Sikkerhed.“ — Cederstrøm ledsagedes tilbage under Misnøiens Udbrud af den sammenstimlede Folkehob [1]).

Men det var ikke alene i Hovedstaden at disse Uroligheder fandt Sted; de viiste sig med større Virkning udenfor samme. General Staffeldt, der af Aarsager, som mere havde sin Grund i et uheldigt Sammenstød af Omstændigheder og i Mistillid til hans politiske Tænkemaade, som udgik fra høiere Steder, end i nogen virkelig Brøde fra hans Side, maatte ogsaa bære sin Deel af Folkets Misgunst. Efterat Vaabenstilstanden var sluttet, viiste sig allerede i Armeen selv Spor af denne Misnøie, og det forsikkres af Dienvidner, at Staffeldt kun ved Forklædning undgik de forbittrede Soldaters Mishandling. Med denne truedes han ogsaa, efterat han var kommen hjem til sin Bopæl ved Laurvig. Ikke alene bleve Plakater, affattede i de meest ærerørige Udtryk, opslagne paa hans Venners Huusdøre, men en Hob, bevæbnet med alskens Vaaben, marscherede ud fra Frederiksværn for at angribe ham paa hans Gaard Rolighed, hvilket dog ved formaaende og moderat tænkende Mænds Mellemkomst blev forhindret [2]). Staffeldt maatte af Frygt for Gjentagelse af slige Scener tage sin Tilflugt til en gammel Ven, som havde været Auditeur ved Jægerkorpset, Kancelliraad Bruenech i Skien, der modtog ham i sit Huus uden at ændse den Fare, for hvilken han derved udsatte sig. Foreløbigen undslap saaledes Staffeldt denne Forfølgelse; men større Lidelser forestode snart denne Olding.

Disse urolige Scener og et almindeligt Nationalønske, som gjenlød i alle offentlige Tidender, foranledigede Statsraadet, i hvis Hænder nu Regjeringen var, til at udnævne en Overkrigskommission, bestaaende af Generalmajor Meyer, Generalauditeur Bergh og Oberst Ramm, „der skulde sammentræde for at undersøge de mulige Uordener og formeentlige Feil, hvorover den almindelige Stemme saa høiligen havde beklaget sig“, og som under forskjellige Kommandeurers Anførsel skulde være begaaede i dette Felttog. Gjenstanden for deres Undersøgelse skulde fornemmeligen og allerførst blive Kragerøens Forsvar, og saavidt muligt Frederikstads Kapitulation, samt overhovedet alle de Tilfælde, som under Fiendtlighedernes Gang maatte være indløbne. Resultatet af denne Kommissions Undersøgelse, og den videre Sagsforfølgelse mod de Anklagede, tilhører et følgende Tidsrums Historie; men især blev det ulykkeligt for den gamle Staffeldt, der formedelst samme lagdes i Graven [3]).

---

[1]) Generalmajor Bjørnstjerna ankede i en Skrivelse til Statsraadet over, at Cederstrøm personligen var bleven insulteret; men Statsraadet svarede ham, at han var urigtigen underrettet, og at Cederstrøm derimod med sit Følge havde mødt al Forekommenhed. Pøbelens Sammenstimlen var ikke heller forbunden med nogen Slags Voldsomhed.

[2]) Morgenstjerne, Staffeldts Proces I. 6—7.

[3]) Staffeldt synes meer at være falden som et Offer for en politisk Mening end for en virkelig Forbrydelse. Han havde ingen Deel i den udkastede Forsvarsplan. Denne havde Prinds Christian længe før Krigens Udbrud betroet Sejersted, som dengang

Alle disse urolige Bevægelser og tumultuariske Optrin, som viiste sig blandt den mindre tænkende, mindre oplyste og mindre dannede, eller dog mindre fordomsfrie Deel af Nationen, denne strenge Fremgangsmaade fra deres Side, som stode paa Selskabets hoiere Trin og styrede dets Anliggender, vare tildeels et Foster af den Græmmelse, som et skuffet Haab maatte opvække hos Selvstændighedens Forsvarere, og af den Overbeviisning, at denne Kamp under en tro Opfyldelse af alle Vedkommendes Pligter vilde have faaet et heldigere Udfald; men den Befaling, som gik ud fra Statsraadet om en streng Undersøgelse af enkelte Krigeres Forhold, maa ansees som en hæderlig Omsorg for at redde Nationalæren, og et klogt Hensyn til en saa almindelig Fordring af Folkestemmen. I Hovedsagen var visseligen Nationalæren ikke krænket i den sidste Krig, men over enkelte Krigsbegivenheder hvilede beskjæmmende Rygter, og Straf maatte gaae over dem, som havde foranlediget det mindre hæderlige Udfald.

Den svenske Regjering forholdt sig mestendeels rolig og neutral under denne indvortes Gjæring i Norge, og viiste et Maadehold, som endog kunde synes at styrke disse Bevægelsers uforstyrrede Fremgang, men havde sin Grund i Europas forandrede politiske Forhold. Sveriges Kronprinds [1]), hvis vise og heldige Politik under denne sidste europæiske Krig vi have havt Leilighed til at fremhæve, indsaa dette, og valgte derefter Forholdsregler, som iøvrigt saa meget stemmede overeens med hans liberale og ædle Sind. Overalt viiste han sig ved sin Indtrædelse i Norge mere som Ven end som Fiende. Gjorde endog de Bandstraaler, som han havde udslynget mod Norges valgte Konge og Selvstændighedens Tilhængere, ikke sin Virkning, og opirrede endog tildeels Folkets Gemytter, saa havde de Skridt, som han umiddelbart foretog sig ved at betræde norsk Grund, en mildere og klogere Retning. Han forløvede alle Fanger, som han havde gjort i Frederikstad og paa Valpladsen, under den venligste Behandling, og forlangte kun, at de ikke skulde bære Vaaben mod ham. Han behandlede de Egne, som berørtes af hans Krigerskarer, med den største Skaansomhed, og lod dem det mindste muligt føle Krigens Byrder. Han paalagde ingen Krigsstyr, men betalte med rede Penge, hvad der af Landets Indbyggere leveredes hans Armeer.

---

havde hans ubetingede Tillid. Staffeldt havde liden eller ingen Adgang til Kongens Raad under Krigen, og modtog, efterat denne var udbrudt, flere Beviser paa Kongens Tilsidesættelse og Mistillid. Han var saaledes kun at betragte som Divisionschef, der havde at udføre de Ordres, der udgik fra Hovedqvarteret. og disse vare mestendeels af den Art, at de lammede Krigerens Virksomhed. De øvrige Divisionschefer vare aldeles uafhængige af Staffeldt, meddeelte ham ikke deres Stilling og opererede ikke efter Aftale med ham. Han følte sig krænket ved denne sin Konges Tilsidesættelse og Mistillid, og hans Hænder vare bundne ved Kommandoens Søndersplittelse. Ingen Under altsaa, at Staffeldt ikke fremtraadte i denne Krig med samme Lyst og Krigerfynd, som i den første Krig, hvilken han seierbekrandset førte under en Overgeneral, til hvilken han stod i et gjensidigt Tillidsforhold. Derhos forudsaa hans skarpe Krigerøie let Krigens Udfald, og han udlod sig stundom derom maaskee altfor frimodig. — Den første Domstol, Overkrigskommissionen, frikjendte Staffeldt; det høieste Tribunal dømte ham fra Liv og Ære. Hans Konges Benaadning reddede ikke hans Liv; thi han sank i Graven af Græmmelse og Sorg, idet Oldingens Livsstof fortæredes under Sjælens Kvaler. Men om han end fældedes af den dømmende Retfærdighed i sidste Instants, langt ophøiet over Uindviedes og Ulærdes Dom, maa det være tilladt at befri hans Minde fra Forræderiets Stempel. Den Overbeviisning kunde aldrig berøves Staffeldts Venner og upartiske Jagttagere af hans hele Færd, at han var moralsk uskyldig, om han end juridisk maatte fældes.

[1]) [I de sidste Dage af August afreiste Kronprinds Carl Johan fra Frederikshald til Stockholm, for der at overlægge med det svenske Statsraad om de Forandringer i Eidsvold-Grundloven, som Foreningen med Sverige gjorde nødvendige (Schinkel-Bergman VIII. 219 efter Carl Johans Brev til Essen af 5te Septbr.) Rimeligviis har han modtaget til Bedømmelse det i norsk Statsraad (ovenfor S. 471) behandlede Udkast, som antoges hovedsagelig forfattet af Diriks. Carl Johan vendte ud i September over Gøteborg atter tilbage til Frederikshald.]

Ved sit venlige Væsen, sin humane og fordringsfrie Modtagelse tiltrak han sig alle dem, som nærmede sig ham. Aldrig har nogen Fyrste havt det meer i sin Magt at forjage al Frygt og Tvang hos dem, som havde Noget at foredrage for ham i hans Kabinet. Det var ikke Fyrsten men Privatmanden, der underholdt sig med sine Lige uden Spor af nogen besværlig Etikette, og Enhver, som forlod ham, troede at have opnaaet hvad han ønskede. Saaledes vare deres Følelser, der under Vaabenstilstanden og efter Kongevalget i Storthinget indlodes i hans Audience-Gemak, og denne venlige Tone er aldrig veget derfra under hans hyppige Ophold i Norge [1].

Dette Maadehold i den svenske Regjerings Fremgangsmaade, understøttet af Kronprindsens personlige Humanitet, formedelst hvilken han skyede Alt, hvad der kunde være Nationen ubehageligt, og beflittede sig paa hvad der kunde tækkes den, forbundet med en fuldkommen Forglemmelse af alle forbigangne Udbrud af Had mod Forbindelsen med Sverige, styrkede deres Mod, der nu stode sørgende ved den absolute Selvstændigheds Grav, og satte dem istand til, ligesom i et Efterspil at fortsætte deres Bestræbelser for at hævde Fædrelandets Ære, og give det sin tilbørlige Vægt og uafhængige Stilling i det nye Forbund. Længe efterat dette var indgaaet, var hiint Selvstændighedsparti endnu høittalende, og dets vigtigste Medlemmer stode opreiste mod sine Modstandere, uagtet Ideernes Seier egentligen var paa disses Side. Enkelte af det saakaldte svenske Parties Tilhængere oploftede vel sin Stemme strax efter Foreningen, og fremhævede i forskjellige Brochurer deels de Ulykker, som den forrige Forening skulde have bragt over Norge, deels Fordelen af den ny, hvilken de betragtede som Historiens Villie, og som grundet paa begge Landes naturlige Forhold og politiske Stilling. Men ingen af Delene fandt Gjenklang hos den større Deel af deres Landsmænd. Kjærligheden til den gamle Statsforbindelse var ikke udryddet

[1]) En Audience hos Carl Johan i hans norske Kabinet havde visseligen et i Fyrste-Kabinetter usædvanligt Præg. Hans særegne Bøining med Hovedet, ledsaget med et venligt Haandtryk og det franske „Adieu" ved Indtrædelsen, hans fuldkomne Tilsidesættelse af sin ophøiede Stilling under Samtalen, den særegne Færdighed, hvormed han lettede dem, der vare mindre øvede i det Sprog, som han alene forstod, Evnen til at udtrykke sig, hans fromme Velsignelse „que dieu vous benisse" ved Afskeden, maa gjøre Erindringen om disse Audiencer levende, dyrebar og uudslettelig. Det kunde vistnok hænde, naar i Samtalens Løb Gjenstande kom paa Bane, der frembragte hos ham ubehagelige Erindringer, eller Noget fremførtes, som mindre tækkedes ham, at hans Miner og Udtryk fik Præg af en lidenskabelig Heftighed, der for et Øieblik ængstede hans Tilhørere; men aldrig var Overgangen fra den lidenskabelige Heftighed til den venligste Tale og det blideste Væsen større end i disse private Audiencer. Forfatteren har stundom været i det Tilfælde, at han maatte for sin Konge berøre fædrelandske Anliggender, om hvilke Fyrsten havde dannet sig Begreber, der i Forfatterens Tanker ikke svarede til de sande Forhold, og beskrive Landets Stilling med andre Farver end den fra andre Sider var bleven ham afmalet. — Saaledes troede Forfatteren i Slotssagen, som Formand for den i denne Henseende nedsatte Comitee, at burde gjøre Kongen opmærksom paa, at den lagte Plan til Slotsbygningen, stridende mod en foregaaende Storthingsbeslutning, var for stor for Landets Kræfter, og forudsagde at den ikke vilde gaae igjennem i Storthinget, hvis Begreber herom Forfatteren kjendte. Hans Bemærkninger, endskjønt fremsatte med undersaatlig Ærefrygt, frembragte Misnøie og heftige Udbrud hos Fyrsten; men da han mærkede, at dette gjorde Indtryk paa hans Tilhører, gik han strax over i en venlig Tone. „Vær rolig, sagde han, Jeg har min Mening, De har Deres, Enhver yttrer sin, og vi ere derfor lige gode Venner." Og Forfatteren sporede i Sandhed aldrig en Forandring i hans venlige Færd, eller Formindskelse af hans kongelige Gunst, om han end frimodigen havde udtalt sin Mening om vanskelige Anliggender. Det norske Folk har gjennem sine Repræsentanter ofte havt delikate Materier at afhandle med sin Konge; det har, under en med Constitutionens Aand overeensstemmende hellig Ærefrygt for Kongens Majestæt, i Virkeligheden modsat sig Forslag paa hvilke han lagde megen Vægt, og fattet Beslutninger, der mindre tækkedes ham; men denne Modstand har ikke forstyrret det kjærligste Forhold mellem Konge og Folk, som i en voxende Grad varede til den sidste Skilsmisse. Han tog det norske Folks Kjærlighed udeelt med sig i Graven.

af alle Hjerter — den fæstede endnu dybe Rødder i Landets Indre — og til den nye var Tilliden endnu ikke befæstet. Hine Forsøg bleve modtagne med fast almindeligt Mishag, og gjendrevne med Alvor. Dette Forhold forandredes ikke, da den nye Statsorganisation fandt Sted. Den svenske Regjering sammensatte sit norske Raad mestendeels af Mænd, som havde været Foreningens ivrigste Modstandere. Grev Wedel var den eneste af det saakaldte svenske Parti, som optoges i det norske Statsraad. De Fleste af dette Parties Tilhængere trak sig efter Foreningen stiltiende tilbage i sin forrige Stilling. Vi ere langt fra — og derpaa er ofte henpeget — at antage denne Tingenes Stilling skadelig for Fædrelandet. Formedelst denne kunde hine Mænd Skridt for Skridt iagttage Nationens Tarv med Hensyn til Foreningens Betingelser, og ligesom aftvinge de svenske Underhandlere en Eftergivenhed, der meer syntes at passe sig for den Overvundne, end for Seierherren.

Femtende Capitel.

Norges mislige Handelsvirksomhed.

Da Vaabenstilstanden var sluttet, begyndte Næringsvirksomheden sin afbrudte Gang, men den kunde ikke igjen bringes i sin forrige fordeelagtige Stilling. Et heelt Aars Uvirksomhed havde lammet Kraften til at gjøre store Handelsforetagender, og Omstændighederne havde uheldigen forandret sig. Neppe vil man kunne erindre et saa næringsløst Tidsrum i vor Handelshistorie, som det, der ligger indenfor Selvstændighedsperiodens Grændser. Kun Aaret 1808 kan maaskee dermed sammenlignes. Engelske og svenske Orlogsmænd blokerede Norges Kyster og hindrede Tilførsel af Korn, og der kunde ingen Udskibning af Landets Produkter finde Sted. Da denne nu igjen efter Vaabenstilstandens Afslutning begyndte, fandt de afskibede Produkter ikke saa villig Afsætning som tilforn. England havde lagt alvorlig Haand paa de Foranstaltninger, der besværede Indførselen af østersøisk og nordisk Trælast, og lettede den for de engelsk-amerikanske Besiddelser. De norske Huse havde saaledes den største Vanskelighed ved at reise de Penge, som behøvedes for at dække Kjøbet af de til Vinterens Behov fornødne Fødemidler, og Pengevæsenets Afsondring i begge Riger, idet de begge paa forskjellige Veie søgte at bringe Orden i dets Forvirring, lagde store Hindringer i Veien for Handelssamqvemmet imellem dem. Den store Mangel, som herskede i Landet saavel paa Fødemidler som paa Penge, og de under Handelsstandsningen opdyngede Udførselsvarer gjorde ogsaa, at der strax ved Fartens fornyede Aabning skede store Udskibninger til alle Kanter, hvorved de udenlandske Markeder overlæssedes, de udskibede Varers Priser faldt, og der var mindre Forslag i de gjorte Remisser. Denne Nød forøgedes ved idelige Manebreve fra Nordmændenes Kommissionairer og Kreditorer i Danmark. Diskontoen i Kjøbenhavn steeg i dette Aar til en betydelig Høide, og det var ikke sjeldent, at Nordmændenes Kommissionairer beregnede sig under Navn af Diskonto 24 pCt. Rente af forskudte Kapitaler. Norges Gjæld til Danmark tiltog under disse Omstændigheder i en frygtelig Grad. Formedelst den standsede Handelsvirksomhed under Krigen havde faa Handelshuse det i sin Magt at dække ved tilbørlige Remisser Beløbet af det Korn, som de i Vaarens og Sommerens Løb behøvede for at standse Mangelen i deres respektive Kredse, eller at gjøre Afdrag paa gammel Gjæld. Der var i Danmark en almindelig, af Interesse for Sagen selv oprunden, Attraa efter at understøtte Norges Bestræbelser for at forsvare sin Selvstændighed, og da Handelen i Danmark ogsaa mestendeels stand-

sede under den sidste politiske Katastrophe, saa var Kornets Afgang derhen de danske Kornhandlere høist velkommen. I denne Sommer fordybede Norges Handlende sig saaledes i en Gjæld til danske Kommissionairer og Kornsælgere, som siden i Tidens Løb blev høist trykkende, da Forholdene mellem Kreditor og Debitor under Pengeværdiernes Fluktuationer fik en Retning, som var modsat den, der under Krigen havde fundet Sted. Formedelst Danmarks vaklende politiske Forhold og Krigens Byrder steeg Varernes nominelle Priis under Selvstændighedsperioden til en Høide, som den endog under den værste Periode af Krigen med England ikke havde naaet. Vedvarende slette Handelskonjunkturer for Norge i de første Aar efter Skilsmissen forbedrede ikke Norges Stilling, medens Pengevæsenet i Danmark strax efter Krigen undergik en mærkelig Forbedring, deels formedelst en fordeelagtig Afgang i dets vigtigste Affskibningsprodukt, Korn [1]), deels formedelst de kunstige Midler, hvorved Coursen gaves en tvungen Retning til al pari. Den Gjæld, som saaledes Nordmændene fordybede sig i til Danmark under Sommeren 1814, blev en svær Post at afdrage, da de danske Penge i Tidens Løb toge en fremskyndet Flugt mod pari, og flere Huse bukkede under for denne Byrde. Disse trykkende Handelsomstændigheder kastede en mørk Skygge over Norges politiske Stilling i de første Aar efter Skilsmissen fra Danmark; thi Stats- og Handelsforhold sammenblandes ofte, og Regjeringerne prises eller dadles for sine Foranstaltninger efter den bedre eller slettere Tilstand, hvori Næringsdriften befinder sig — men det vilde være paa det urette Sted her dybere at trænge ind i denne Materie.

Sextende Capitel.

Gjensidig Imødekommen.

I Henhold til Conventionen i Moss blev et overordentligt Storthing sammenkaldt, som skulde aabnes i Christiania den 7de Octbr. Vi have ovenfor seet, at Grundlovens Bestemmelser hindrede en tidligere Sammenkaldelse, hvormeget end denne paadreves af den svenske Regjering, da den nye Forsamling maatte vælges paa en anden Maade end den Eidsvoldske var bleven valgt. Ved dette Valg viste det sig, at Selvstændighedsideen endnu var den herskende i Landet, da mestendeels de Mænd udkaaredes, som havde været dens ivrigste Forsvarere [2]). Da det Rygte var udbredt, at nogle Fuldmagter skulde indeholde en bestemt Instrux til de udkaarede Repræsentanter, at rette sin Stemmegivning i Anledning af Sveriges og Norges Forening efter den vælgende Kommunes Forskrift, var der i Bladet „Tiden" indført et Raisonnement om det Upassende i et saadant Forhold, idet den valgte Repræsentant efter Sagens Natur, og i Medhold af Grundlovens Udtryk, kun havde at følge sin Overbeviisning og votere derefter. Ikke destomindre fandt dette Sted ved en enkelt Fuldmagt, idet Vælgernes næsten eenstemmige Villie lød mod en Forening med Sverige. Men denne Protest havde ingen Indflydelse paa Storthingets Beslutning, og blev,

---

[1]) Den Misvæxt, som indtraf i en stor Deel af Europa 1816 og 1817, rammede kun partielt Danmark.

[2]) Forfatteren udvalgtes denne Gang ikke til Repræsentant, fordi en af hans Venner i Valgforsamlingen, der havde stor Indflydelse, frygtede for, at hans bekjendte Tvivl om Selvstændighedsværkets Mulighed skulde paaføre ham Uleilighed.

da denne blev tagen, gaven saa, at Repræsentanternes sande Mening noksom lagdes for Dagen [1]).

Christian Frederik opholdt sig under Vaabenstilstanden, som ovenfor bemærket, udenfor Christiania paa Ladegaardsøen, og afholdt sig fra al Deeltagelse i Regjeringen. Imidlertid næredes endnu i Sverige Frygt for, at Kongens Nærværelse i Norge skulde have en skadelig Indflydelse paa det sammenkaldte Storthings Beslutninger, og ved en ny Mission søgte Sveriges Regjering at styrke Tronafsigelsen, og fremskynde Christian Frederiks Afreise. Saaledes indfandt sig Friherre, siden Grev Platen, denne ivrige Beforder af Foreningen, før Storthingets Aabning, i Christiania, uden Tvivl i den Hovedhensigt at fremskynde Kongens Afreise, men derefter indtraadte han iblandt de svenske Kommissairer, der underhandlede med Storthinget. Faa Dage efter Platens Ankomst indfandt sig iligemaade en engelsk Kutterbrig i Christianiafjorden, og tilbød Christian Frederik sin Tjeneste til Overfarten til Danmark. Men Kongen afslog Tilbudet, da han vilde benytte et dansk Orlogsfartøi til Beforbring. Han vilde overalt ikke forlade Landet, førend han høitideligen havde nedlagt i Folkerepræsentanternes Hænder det Scepter, som Folkets Stemme havde overdraget ham.

I den Mellemtid, som forløb mellem Vaabenstilstandens Afslutning og Storthingets Aabning havde det norske Statsraad flere tildeels vanskelige Gjenstande at afhandle med den svenske Kommissair, Generalmajor Bjørnstjerna, idet begge Parter vare vaagne paa deres Post for at paasee Vaabenstilstandens Vilkaar overholdte. Statsraadet søgte især at paaskynde de Foranstaltninger fra svensk Side, som kunde foranledige Blokaden ophævet, Kornfarten og Udskibningen frigjort, og Løftet om at bortfjerne den største Deel af den svenske Krigsmagt til Lands og Vands fra Norges Grændser bragt i Opfyldelse. Den svenske Regjering gik Statsraadet i første Henseende i Møde med den meest forekommende Velvillie, og denne Sag kom saaledes meget snart i Orden. Den svenske Flaade forlod snart Norges Kyster, men med den svenske Landmagts Udmarsch af Riget gik det derimod langsommere, end Statsraadet troede Vaabenstilstandens Vilkaar medførte; men Kronprindsen af Sveriges alvorlige Foranstaltninger tilfredsstillede dog ogsaa i denne Henseende omsider Statsraadet. — Det lod som Bjørnstjerna havde Betænkeligheder ved at møde i Christiania, for der at sætte sig i umiddelbar Forbindelse med Statsraadet, og de forhen berørte, i sig selv lidet betydende, Folkeopløb vare formodentligen Skyld deri, men Statsraadet beroligede ham aldeles i denne Henseende, og han drog ind i Hovedstaden uden senere at lide nogensomhelst Molest. Derhos ankede han i flere Skrivelser til Statsraadet over, deels at Opløsningen af den norske Armee ikke skede efter Vaabenstilstandens Medfør, deels at Troppesamlinger fandt Sted, som stred mod denne, og endeligen over at enkelte Chefer, blandt hvilke nævnedes Oberstlieutenant Krebs, opæggede Almuen til at modsætte sig Foreningen med Sverige, og overhovedet til et uvenligt Sindelag mod de Svenske. Men Statsraadet overbeviiste ham om, at det lod sig det være magtpaaliggende at opfylde Vaabenstilstandens Betingelser, og beviiste med Krebs's egen Forklaring, at Bjørnstjerna var ført bag Lyset, og at den gjorte Beskyldning mod Krebs var ugrundet. Derhos raadede Statsraadet Bod paa nogle ubetydelige Misligheder, der stridende mod Vaabenstilstanden vare indtrufne. Overalt jævnedes disse Vanskeligheder paa det venskabeligste formedelst Statsraadets utrættelige

[1]) Det var Repræsentanterne fra Bergen, til hvilke en Repræsentant fra Bergens Stift sluttede sig, som troede sig bundne ved deres Kommunes yttrede Villie, men endskjønt disse Mænd senere hen maaskee fik en anden Anskuelse om Nødvendigheden af at bøie deres Votum efter vedkommende Valgmænds Villie, var der vistnok paa den Tid meget, som talede for den Fremgangsmaade de valgte, ligesom slige Indskrænkninger i Fuldmagten, og især bestemte Løfter fra de Valgtes Side at hylde visse Meninger i særlige vigtige offentlige Anliggender, ikke ere sjeldne i England, med hvis Constitution Nogle af hine Mænd vare meest fortrolige. Førend de forlode Bergen indtraf imidlertid Omstændigheder, som rokkede deres politiske Tro.

Fasthed i sin Fremfærd, og dets Omsorg for at beskytte den Værdighed, som var det betroet, og formedelst de svenske Kommissairers Humanitet og Ønske om venligen at afgjøre enhver opkommen Tvist. — Kronprindsen vedblev fremdeles at bidrage Alt til en venlig Opgjørelse, og i den Anledning afsendtes Oberste Hegermann, der opholdt sig i det svenske Hovedqvarteer for at ordne det Fornødne med Hensyn til Vaabenstilstanden, til Christiania for at tolke Statsraadet det venskabelige Sindelag, som Kronprindsen nærede for den norske Nation og dens nærværende Regjering.

Under 27de August blev det allerede Statsraadet tilkjendegivet, at General-Feltmarskalk Grev Essen var udnævnt til Generalgouverneur i Norge; men Statsraadet tog endnu ingen Notice af dette Valg, der ei kunde erkjendes gyldigt, saalænge Foreningen ei var iværksat. Den 2den Septbr. indfandt sig i lignende Anledning Generallieutenant Boye, Statssekretair Wirsén og Generalmajor Bjørnstjerna, og overleverede det norske Statsraad den svenske Kronprinds's til dem udstedte Fuldmagt til at handle med det norske Statsraad om Gjenstande, vedkommende den fra svensk Side attraaede Forening mellem begge Riger. Dernæst foredrog disse Herrer mundtligen i Statsraadet Hs. M. Kongen af Sveriges Ønske, „at Statsraadet vilde sysselsætte sig med at udarbeide de Forandringer i Norges nuværende Constitution, som maatte ansees nødvendige for den af Allerhøistsamme intenderede Forening." Men Statsraadet svarede dertil, „at da det ikke kunde erkjende Foreningen mellem begge Riger som afgjort, hvilket er en Sag, der ene kan bestemmes af det sammenkaldte Storthing, saa kunde det heller ikke afgive sig med at gjøre Forslag til Basis for en saadan Forening." Ligeledes afslog Statsraadet at gjøre nogensomhelst Foranstaltning til Bekjendtgjørelse af det Passerede eller til Storthingsvalg i de Distrikter, som vare besatte af de Svenske, da en svensk Gouverneur der var ansat, og det tilkom det nu sammenkaldte Storthing at antage eller forkaste de Repræsentanter, som for disse Distrikter bleve valgte.

Under 21de September meldte Bjørnstjerna i Statsraadet, at efternævnte Mænd vare udnævnte til svenske Kommissairer ved det norske Storthing: Hs. Excellence Statsraad Baron Rosenblad, Hofkantsler Baron Wetterstedt, Statssekretair Wirsén, Statssekretair Grev A. G. Mørner og Biskop Rosenstein[1]), med Anmodning om at der maatte gjøres Anstalt til disses Indqvartering i Byen, og i den Anledning tilkjendegav Statsraadet Generalmajoren, at det gjennem Politimesteren vilde foranstalte det Fornødne. Derhos anmodede Bjørnstjerna om, at den svenske Konges Kundgjørelse af 30te August, hvori de Løfter, som af Kronprindsen af Sverige vare givne den norske Nation, end videre bekræftes, maatte vorde offentligen bekjendtgjorte. Dertil svarede Statsraadet, at det for sit Vedkommende Intet havde imod, at Kundgjørelsen indrykkedes i Christiania Intelligentssedler, naar Generalen derom selv vilde henvende sig til Bladets Udgiver.

Syttende Capitel.

Det overordentlige Storthing samles. Christian Frederik nedlægger Kronen og forlader Norge.

De til at møde ved det overordentlige Storthing udnævnte Repræsentanter mødte den 7de Octbr. Kl. 9 Formiddag i den Forsamlingssal, hvor Storthinget siden stedse

---

[1]) [De svenske Commissairers Tal blev 12te October forøget med Foreningens ældste Ven, Statsraad B. B. v. Platen.]

er bleven holdt, nemlig i den lærde Skoles Bygning[1]) i Christiania. Fra alle Norges Egne vare Repræsentanterne forsamlede, undtagen fra Nordlandene og Finmarken, som i disse første Storthingsmøder, formedelst den lange Afstand og den korte Frist for Valgene, ikke kunde tilkaldes. Repræsentanten fra søndre Trondhjems Amt, Oberstlieutenant Krabbe, mødte ikke, fordi han deri forhindredes ved nogle uventede krigerske Begivenheder i det Trondhjemske. — Repræsentanterne besluttede eenstemmigen at udvælge en midlertidig Præsident og Sekretair til at besørge det Fornødne indtil Storthinget havde constitueret sig, og Valget faldt paa Justitsraad Diriks som Præsident og Sorenskriver Christie som Sekretair, hvilke begge Mænd i samme Egenskaber havde fungeret i Rigsforsamlingen paa Eidsvold. Derefter blev nedsat en Comitee, bestaaende af 9 Medlemmer, som skulde gjennemgaa samtlige Repræsentanters Fuldmagter og meddele Storthinget sin Betænkning om disses Lovlighed. Denne Forretning skred denne Gang hurtig fra Haanden, endskjønt der var flere Tvivlsmaal opkastede om enkelte Repræsentanters Ret til at tage Sæde i Forsamlingen. Men Storthinget begyndte strax med den Liberalitet i Fortolkningen af deslige tvivlsomme Spørgsmaal, som siden bestandigen er fulgt, da Afviisning kun i enkelte Tilfælde, naar Adgang til at møde i Storthinget ikke kunde bringes i Harmoni med Grundlovens klare Forskrifter, har fundet Sted. Saaledes gaves endog Repræsentanterne fra Smaalehnene, hvilket Distrikt mestendeels var besat af svenske Tropper, og hvoraf endog en enkelt Repræsentant — Provst Hount — havde havt svensk Grande som Fredsunderhandler at udføre i det norske Hovedqvarteer, Adgang til Storthingssalen, efterat Repræsentanterne fra dette Amt havde erklæret, at de ingen Eed havde aflagt til den svenske Regjering. Derimod afviistes Repræsentanten fra Frederikshald [Kjøbmand Hansen], fordi det oplystes, at han tilligemed denne Byes Indbyggere havde aflagt Troskabseed til Sveriges Konge. Han beraabte sig forgjæves paa, at denne Eed var ham aftvungen, og at han ansaa sig løst derfra ved den under 14de August afsluttede Konvention.

Efterat den interimistiske Præsident og Sekretair vare blevne valgte til virkelige, besluttedes eenstemmigen, at disse Embedsmænd skulde paa Storthingets Vegne ufortøvet tilkjendegive Statsraadet, at Storthinget havde constitueret sig, med det tilføiede Ønske, at det maatte blive aabnet den følgende Dags Formiddag. Da Kongen ingen umiddelbar Deel mere tog i Regjeringsforretningerne, i hvilken Henseende han havde givet forbindende Løfter til Sveriges Kronprinds, saa maatte Storthingets Aabning skee igjennem Statsraadet, i hvis Hænder Regjeringen var nedlagt. I den Anledning indløb en Skrivelse fra Kongen af 8de Octbr. til Storthingets Præsident, hvori han forlangte, at en Deputation skulde sendes til ham, eftersom hans Sundhedstilstand ei tillod ham at møde personligen i Thinget. Skrivelsen lød saaledes:

„Da vor svækkede Sundhedstilstand ikke tillader Os, saaledes som vi ønske, personligen at aabne Storthinget, som efter Os given Meddelelse nu har constitueret sig, saa anmode Vi Norges Riges Storthing ved denne Vor Skrivelse til Dig, som dets interimistiske Præsident, at udvælge en Deputation, som kunde møde hos Os paa Ladegaardsøen Mandag Formiddag næstkommende, for af Os at meddeles Underretning om de Gjenstande, paa hvilke Vi ønske at henlede det saaledes aabnede Storthings Opmærksomhed. Ladegaardsøen den 8de Octbr. 1814.

Christian Frederik.“

Kongen havde vel saaledes erklæret Storthinget aabnet, men dette fandt sig ikke beføiet til at betragte denne Kongens Skrivelse som en høitidelig Aabningsakt, men besluttede eenstemmigen at foranledige Storthingets Aabning paa en høitideligere Maade. Med 69 Stemmer mod 7 bestemtes, at Storthinget skulde bevirke sin Aab-

[1]) [Nu Departements-Gaarden, hvortil den ved Mageskifte med Kathedralskolen afgaves i 1823 eller 1824.]

ning ved en Deputation til Statsraadet. Til Medlemmer af denne udnævnte Præsidenten 4 Repræsentanter af ethvert Stift, der strax begav sig til Statsraadet, og begjærede Storthinget aabnet paa den i Grundlovens 74de § foreskrevne Maade. Statsraadet svarede, at dets Medlemmer inden en halv Time vilde indfinde sig i Storthinget for paa Kongens Vegne overeensstemmende med Grundloven at aabne det. Statsraaderne Rosenkrantz, Sommerhjelm, Collett og Aall mødte til den bestemte Tid, men uden det store Følge af Autoriteter og Embedsmænd, som senere hen ledsagede Regjeringens Medlemmer ved Storthingets Aabning, og uden den militaire Pomp, som derved siden stedse brugtes. Kammerherre Rosenkrantz, som den ældste og første Statsraad [1]), fremstod paa Kongens Vegne, og aabnede Storthinget ved en Tale, som han erklærede at have modtaget af Hs. Majestæt med Ordre paa Storthinget at oplæse samme. Talen lød saaledes:

„Nordmænd! Henved 5 Maaneder ere henrundne siden jeg i Eders Samfund modtog den Krone, Eders Tillid skjenkede mig, og som jeg, haabende paa Forsynets Bistand i vor retfærdige Sag troede at kunne bære til Eders Held: det eneste Formaal for mine Bestræbelser. — Dengang omhylledes Fremtiden af en Taage, som de nyligen indtrufne vigtige politiske Begivenheder endnu ikke havde lettet. Uvist var det, om Europas mægtige Stater fremdeles vilde enes om at undertvinge et Folk, der kun fordrede samme Rettigheder og den Frihed, de med saa megen Opoffrelse havde tilkjæmpet andre Folkefærd, og skjønt man ikke kunde nægte sig selv, at Norge, hvis det stededes i Kamp med disse, eller blot i vedvarende Uvenskab med England, ikke vilde kunne udføre sit begyndte store Værk, var der dog indtil den Stund ingen grundet Anledning til at mistvivle om et muligt heldigt Udfald, heller ei for mig til ved ytrede Betænkeligheder at udbrede Mismod blandt Folket.

„Uden Vægring modtog jeg den Krone, hvis Byrder jeg ingenlunde oversaa. Bekymringen for Norges Fremtids Held, hvilket jeg endnu kun ufuldkomment formaaede at berede, var den tungeste blandt disse, og kunde ene lettes ved Bevidstheden, stedse at ville det Gode, og derved at fortjene Folkets Kjærlighed. Om end Skjebnens Bud og mangehaande Vanheld sønderbryde mit Haab, saa skal denne Selvbevidsthed beroligende følge mig, og de Retskafnes venlige Erindring være min Trøst.

„Snart udviklede sig de europæiske Magters Sindelag mod Norge. De med deres hertil ankomne Gesandter vexlede Noter, som ere bekjendtgjorte og skulle forelægges Storthinget, vise hines bestemte Villie at see Norge forenet med Sverige, samt hvorvidt jeg tillod mig at give efter for deres Forestillinger, for om muligt at forekomme den ulige Kamp, hvormed Norge truedes. Den Bekymring, at det norske Folk maaskee af Hengivenhed for mig skulde udsættes for større Byrder og Plager, end uundgaaelig nødvendigt var, saafremt Storthinget efter moden Overveielse af Rigets Tilstand vilde give Gesandternes Forestillinger Gehør, gjorde det Ønske levende hos mig at see et Storthing forsamlet, der kunde drøfte disse vigtige Anliggender, og for hvilket jeg kunde nedlægge min oprigtige Erklæring, at jeg er villig til at opoffre min personlige Stilling for at afværge Rigets Ødelæggelse. Men Vilkaarene, under hvilke denne min Hensigt med en forlangt Vaabenstilstand ene kunde opnaaes, vare, efter Gesandternes seneste Erklæring, tvende Fæstningers Overgivelse til svenske Tropper, og fra min Side en ubetinget Frasigelse af Kronen. — At indvilge dette uundtvungen kunde jeg ei forsvare for Folket og for min Samvittighed; thi det krænkede Grundloven. Krigen blev uundgaaelig, dens Hændelser ere bekjendte, de ere Gjenstanden for en Undersøgelse, hvis Resultater skulle vorde Nationen forelagte.

„Enhver, der upartisk vil veie Fiendens Stridskræfter med vore, vil indsee, at den norske Armee snart nødvendig maatte indskrænkes til Forsvarskrigen, og med For-

---

[1]) [Anker var nemlig endnu i England, og Haxthausen havde, som ovenfor nævnt, nedlagt sine Embeder.]

raad paa faa Uger blev dens Stilling dobbelt afhængig af Fiendens Foretagender. Det stod i hans Magt, enten at lade os uangrebne, da maatte Armeen omsider af sig selv have opløst sig, eller og med Overmagt at forcere Glommen nordenfor Christiania, og tillige ved landsatte Tropper at afskjære os fra vore Magasiner. Omgaaet havde Armeen da maattet bane sig en Vei til Fjeldene, men største Delen af den vilde uundgaaelig have været opoffret.

„Kyndige Krigere ville ikke kunne nægte, at jo denne Stilling bod, ikke letsindigen at afslaae de Tilbud om Vaabenstilstand, som gjordes; denne var for Øieblikket Armeens Redning, og som saadan maa dens i sig selv haarde Betingelser betragtes. Den har standset Krigens Ulykker, den har bidraget til at bjerge Høstens rige Afgrøde, den har aabnet vore Havne for Handel og Tilførsel, den har gjort det muligt for mig at sammenkalde et Storthing, paa det Rigets Tilstand modent kan drøftes. Hvilket Emne kan tænkes vigtigere for Fædrelandsvennen, for den gode Landsfader, der stedse bør stræbe at afværge de Plager, som true, og at afhjælpe de Mangler og Gjenvordigheder, som hvile over Land og Folk?

„Norges Tilstand altsaa kunne vi desværre ei nægte os at være et efter 7 Aars Krigsanstrengelser, ved næsten uafbrudt Savn af Udskibning og Tilførsel, svækket Riges, hvis Hjælpekilder til Indbyggernes Underholdning, til Næringsveienes Drift og til Armeens Forsyning herved maa besværliggjøres, om ei aldeles standse. Med utrolige Anstrengelser ere de Forraad, som endnu haves, tilveiebragte; Landet er i Aar velsignet med en ypperlig Høst, og længere end sædvanligt vil Mangelen derved afværges; men sikkert Haab til blidere Udsigter i Fremtiden giver dette ei, saalænge alle Tilførselskilder ere stoppede, og saalænge vore ved den dansk-norske Stats forvirrede Pengevæsen dybt sunkne Papiirpenge ei kunne tjene til Betalingsmiddel udenlands.

„Rigsforsamlingen paa Eidsvold udsatte Oprettelsen af en Bank[1]), og den berammede Laaneindretning, som dermed skulde staa i Forbindelse, kunde ei heller forinden næste Storthing bringes i Virksomhed. Saaledes seer Staten sig berøvet alle Midler til Betaling af en stor Deel af de indførte Fødemidler, samt til at anskaffe flere Forraad; alle Statens Udgifter have hidtil maattet bestrides ved de af Rigsforsamlingen bevilgede 14 Millioner Rbd. N. V., men hvis Krigen vedvarer, vil næste ordentlige Storthing være nødt til at forøge Statsgjælden; thi Indtægter af Toldene eller Skatter af de forarmede Indvaanere er ei at regne paa. Et udenlandsk Laan kunde have afbødet megen Forlegenhed, og samme burde vist have været Gjenstanden for Storthingets Opmærksomhed; men saalænge de udvortes politiske Forhold vedblive at være os imod, er saadant ei at opnaae.

„Nogen direkte eller indirekte Bistand af de større europæiske Magter var — hvo nægter sig det? — nødvendig til Norges Redning, og jeg byggede mit Haab paa Forventningen herom. Men deres bestemte Erklæringer tilintetgjorde dette Haab; dog mod alle Forestillinger viiste det engelske Ministerium Rigsforsamlingens Afsendte[2]) tilbage, og dets Blokadesystem skjærpedes, ja udvidedes til Kysterne af Bergens og Trondhjems Stifter. Saaledes berøvet alt Haab om Understøttelse og Tilførsel, med dette Billede af Rigets Tilstand for Øine, burde jeg, det forekom mig at være en fuldkommen Pligt, selv ikke vægre mig ved at bringe Fædrelandets Frelse det høieste Offer, noget Menneske formaaer at frembære: Offeret af sin Lykke, af sin Tilfredshed. At jeg i Folkets Hænder skulde nedlægge den udøvende Magt, som jeg af Folket havde modtaget, blev fordret som en ufravigelig Betingelse for Vaabenstilstanden.

[1]) Rigsforsamlingen havde en Constitution at grundlægge. Forslag til Oprettelsen af en Bank maatte skee paa et senere sammenkaldt overordentligt Storthing.

[2]) Det var Christian Frederik selv, som affendte denne Deputation, der var sammensat af een af hans Raad og to Medlemmer af Rigsforsamlingen. Denne havde hverken med Sagen selv eller med Udnævnelsen noget at gjøre.

„Havde jeg, ledet af Ærgjerrighed, blot villet forsvare min Krone til det Yderste, da havde jeg fortsat Kampen, mindre bekymret for Norges Skjebne, hvis det, efterat dets Stridskræfter vare udtømte, blev afhængigt af Seierherrens Vilkaar; jeg havde maattet opoffre Folket for min Skyld, uvis om, ved de mægtige Staters Mellemkomst omsider at see Striden endt til Fordeel for Norge; thi skulde dette Rige længe friste den Skjebne, at stride med egne Kræfter uden fremmed Bistand, da var dets Undergang lige vis.

„Ved at ende Kampen forend man var aldeles overvunden, ved at byde Haanden til Forlig, da den svenske Regjering antog Grundloven af 17de Mai som Basis for Foreningen, hvis Storthinget fandtes villig til samme, ved endeligen, saaledes som Nødvendigheden bød det, at forbinde mig til at nedlægge den udøvende Magt, opnaaedes, og kunde ene opnaaes det, som Menneskelighed og min Omhu for Folket gjorde mig saa saare ønskeligt: Landets Redning for Ødelæggelse. Jeg vilde ikkun bære Norges Krone til Folkets Held.

„Saasnart jeg indsaa, at jeg med den redeligste Villie, uagtet al Anspændelse af menneskelige Evner, formedelst vor egen Tilstand og faa Forsvarsmidler, og formedelst vore Forhold til fremmede Mágter, ikke kunde føre det begyndte store Værk igjennem; saasnart jeg troede, at Folkets Lidelser for min Skyld forøgedes, da skyldte jeg Nationen at fremstille Billedet af Rigets Tilstand for dens Øine, og ikke, for at haandhæve min Stilling i Staten, at berede dens Vanheld i høiere Grad end Skjebnen uafvigeligen synes at have bestemt. De Saar, som syv Aars Krig har forvoldt, trænge til Lægedom, og ved Fredens Velsignelser ville de lykkeligere Dage, som jeg desværre ikke formaaede at berede dette Land, kunne vindes.

„Rigets Tilstand byder at høre og overveie de Forslag til Forening, som Sveriges Konge har forbeholdt sig umiddelbart at meddele Storthinget, og hvorved han har forpligtet sig til at fornye de Løfter, han allerede har givet det norske Folk.

„Rigets udvalgte Mænd kunne nu med modent Overlæg, og uden andet Hensyn end Fødelandets Tarv, bedømme Rigets Stilling, og vælge hvad der efter Omstændighederne kan tjene til dets Bedste.

„Lader mit Minde leve iblandt Eder, Nordmænd! som en Vens, der vilde Eders Vel, der hidtil bevarede Landet fra Anarkiets Rædsler, der, nægtet al Bistand af andre Magter, savnede Midler til at føre det store Værk for Norges Uafhængighed igjennem, og som opoffrede sin Tilfredshed og personlige lykkelige Stilling iblandt Eder, for ei at see Norge ødelagt, men derimod dets constitutionelle Forfatning sikret, og saavidt muligt dets Selvstændighed derved bevaret. Jeg havde sat min Hæder og min Glæde i at lyksaliggjøre det norske Folk; nu vil jeg finde min Trøst i den Bevidsthed, at have virket hvad jeg formaaede til at lindre de Trængsler, der tungt hvile over det elskede Fædreneland."

Da Statsraadet havde forladt Storthingssalen, besluttedes eenstemmigen, at en Deputation, bestaaende af 25 Medlemmer, skulde udnævnes for at begive sig den 10de Octbr. til Kongen i Anledning af hans Skrivelse til Storthinget af 8de. Til Formand for denne Deputation udnævnedes Etatsraad Treschow. Den begav sig til Ladegaardsøen til bestemt Tid, og forefandt Kongen, vel ikke syg, men høist bevæget ved den Abdikationsakt, som skulde foregaae. Bevægelsen meddeelte sig den hele Forsamling, og Formanden, Treschow, var selv saa rørt, at han ikke kunde fremføre sin Tale for Kongen, men hans Sidemand, Biskop Bech, maatte tage ham Ordet af Munden. Deputationen modtog derefter af Kongen en Erklæring, hvorved han nedlagde Norges Krone tilligemed den udøvende Magt i Folkets Hænder. I det første Udkast frasagde Kongen sig Thronen kun for sig Selv, men ikke for sin Afkom, og da Formanden opdagede dette, søgte han en Privataudience hos Kongen, som i denne strax erklærede sig villig til at tilføie det Forlangte. Den skriftlige Deklaration blev af Kongen leveret i Rosenkrantz's Hænder, som oplæste den. Den bevægede Fyrste manglede Kraft til denne gjennemgribende Akt. Den var af følgende Indhold:

„Ikkun til Folkets Held har jeg villet bære Norges Krone. Rigets nærværende Tilstand, Europas forenede Villie mod Norge, og Følelsen af at de Midler, der levnedes os til at forfegte Norges Uafhængighed, ikke ere tilstrækkelige for mine redelige Hensigter, endeligen mit ved Vaabenstilstandens Afslutning givne Løfte, bevæge mig til at nedlægge Norges Krone tilligemed den udøvende Magt, uden Forbeholdenhed, i Folkets Hænder for mig og min Afkom. Jeg løser altsaa det norske Folk fra dets Troskabseed til mig, og ihvor smerteligt det end maa være for mig at forlade et Folk, som jeg elsker, og som har givet mig saa uforglemmelige Prøver paa sin Hengivenhed, saa bringer jeg dog dette Offer, for at bevare Riget for Ødelæggelse. Betrygget ved Constitutionen, som det norske Folk selv har givet sig, vil det norske Folks Frihed og Selvstændighed ikke færdes[1]), men lykkeligere Dage, det give Gud! opnaaes ved Fredens Velsignelser.“

Denne Erklæring blev af Rosenkrantz overleveret Deputationens Formand, og Treschow bevidnede derefter paa dens Vegne Storthingets Erkjendtlighed for de store Prøver, som Kongen havde givet det norske Folk paa sin Kjærlighed og Omsorg for Rigets Vel, hvilken Forsikkring Statsraadet blev anmodet om at frembære for Kongen paa det forsamlede Storthings Vegne. Da Statsraadet opfyldte denne Anmodning, modtog Kongen dette Beviis paa det norske Folks Hengivenhed med et bevæget Hjerte, og beredte sig derpaa til at forlade Norge. Til den Ende forføiede han sig til Frederiksværn, hvor et fra Danmark nyligen ankommet Orlogsfartøi laa færdigt for at modtage ham[2]). — Den svenske Regjerings Omsorg for at see Christian Frederiks Løfte opfyldt, at forlade Landet, fulgte ham til Afreisens sidste Stund. Ved Ankomsten til Frederiksværn bemærkedes der svenske Officierer, aabenbart i den Hensigt at see den danske Prinds forlade de norske Kyster, og derved en af de vigtigste Hindringer for Foreningen hævet.

Det tilkommer os ikke at kaste et Blik i Christian Frederiks Sjæl ved hans Skilsmisse fra Norge, men dets Histories Blade fra den Tid indeholde Beviser nok, der aabenbart lægge hans Kjærlighed til det norske Folk og hans Interesse for dets Vel for Dagen, og den har havt Begivenheder at fortælle, som vidne om hans virksomme Bidrag til at berede det en lykkelig politisk Stilling, om endog i en anden Stil end som af ham var udkastet og attraaet. Fra det første Øieblik da han, udsendt til Norge af sin kongelige Fætter for at knytte det gamle Forbund mellem Danmark og Norge, der begyndte at slappes, end fastere, steg i Land paa Norges Kyster, indtil han i Følge de vigtigste europæiske Staters egenmægtige Erstatningssystem ligesom forjoges fra dets Klipper, modtog og fortjente han i lige Grad Folkets Erkjendtlighed og kjærlige Hengivenhed. Paa hans første Eriksgata gjennem Norge gaves ham umiskjendelige Beviser paa det norske Folks Hengivenhed for den gamle Kongestamme, og Glæden over at see den tilkommende Tronarving i sin Midte forhøiedes ved den unge Fyrstes elskværdige Omgjængelighed, muntre Væsen og simple Fært. Saaledes havde Folkets Kjærlighed til Prinds Christian Frederik fæstet dybe Rødder, før den store, i Norge paa den Tid lidet bekjendte, Vending i den nordiske Politik forandrede og forrykkede Skandinaviens indbyrdes Forhold. Nu blev han en sand Velgjører for Norge; thi det lader sig ikke nægte, at hans Nærværelse der i Skils-

---

[1]) Dette Ord bruges her i den usædvanlige Betydning „komme i Fare.“

[2]) [Dette er ei ganske nøiagtigt. Prindsen afreiste 10de October om Aftenen fra Ladegaardsøen paa en Lystjagt, og gik den 11te ved Jeløen ombord i den norske Orlogsbrig Alart, der førtes af daværende Premierlieutenant Søren L. Lous, for at afseile til Danmark. Men Briggen kom for Modvind ind til Frederiksværn, hvorfra Afseilingen udhaledes, uden Tvivl fordi Prindsen vilde oppebie Storthingets Beslutning om Foreningen. Carl Johan paaskyndede den ved Courerer og Adjutanter, men først efterat Foreningen betingelsesviis var bestemt, afgik han 28de October paa den danske Orlogsbrig Bornholm, der imidlertid var ankommen for at hente ham, og ankom efter en farefuld Overreise til Aarhuus paa Foreningsdagen den 4de Novbr.;

misfens Stund forberedte den lykkelige Forandring i Norges politiske Stilling, som vil udbrede Held til de sildigste Slægter. Kongen af Danmark befandt sig i den grusomme Nødvendighed, ikke alene at maatte forskyde en Krone, som han og hans Kongeslægt havde baaret i meer end 400 Aar; men han maatte give sit Samtykke til en paatvungen Forenings Vilkaar, der for Norge var ligesaa nedværdigende, som de truede at forstyrre dets politiske Held i Fremtiden. Norge kastedes i Erstatnings- og Belønningssystemets Vægtskaal som et dødt Liggendefæ, og ikke som en selvstændig Nation, der havde sin Stemme i Raadslutningen. Ingen af de i den svenske Regjerings Proklamationer til det norske Folk anførte Sophismer, ikke dens vredne Brug af Statslærens rene Sætninger, kunde svække det norske Folks Overbevisning om, at det mishandledes, og at dets klareste Rettigheder traadtes under Fødder. Norge var vistnok længe blevet styret af en Regjering, hvis Grundform var despotisk, men det havde i Gjerningen hverken erkjendt eller følt det despotiske Aag. — Prinds Christian tilbagekaldtes til Danmark, og Norge skulde overlades til sin egen Skjebne. Men nu fremstod den høimodige Fyrste, og erklærede sig villig til at bidrage Sit til at give Norges politiske Stilling en heldigere Vending, og at dele Skjebne med det, saalænge Kampen varede. Vi have ovenfor henpeget paa den Indflydelse, som enkelte Raadgivere i Prindsens nærmeste Omgangskreds havde paa denne Beslutning, og vi ville ikke indlade os i at bedømme, hvorvidt Haabet om Gjenforeningen med Danmark stod i Baggrunden deraf. Den Beslutning, ikke at bøie sig under Kielertraktatens Jernaag, var i alle Tilfælde en Velgjerning for Norge. Et stort Ønske og et ikke mindre Haab understøttede den modige Beslutning. Aabenbart gik Prindsens Plan ud paa at sætte Norges Krone paa sit Hoved, og han satte sit Haab til at de udenlandske Magter, fornemmelig England, som havde gjort Norges Frihed og Lykke til en Betingelse for Foreningen, ikke vilde tillade at denne blev Norge paatvungen mod Folkets almindelige Ønske. De Vanskeligheder, som vare forbundne med at gjøre Norge til en uafhængig Stat, der selv bar alle sine Udgifter, bleve skudte tilside, og Overveielsen derover udsat indtil Selvstændighedens Bygning var opført. — Kongevalget fandt Sted, og hvad der endog kan indvendes mod en saa dristig Beslutning under de uheldigste udvortes Omstændigheder, og hvor overilet den maatte ansees under Nationens Kraftløshed til at understøtte den svage Trone, saa havde den vistnok en stor Indflydelse paa Norges politiske Skjebne. Det var den høitideligste Erklæring af Nationens bestemte Villie, ikke at ville underkaste sig den Fornedrelse, Kielertraktaten indeholdt, og det maatte gjøre Sverige tilbøielig til at lempe Foreningsbetingelserne meer efter Billighed og Folkeret, end efter Seierherrens vilkaarlige Behandling; thi Sverige maatte betænke sig paa en Erobringskrig, der kunde blive lige fordærvelig for begge Parter. For Prinds Christian selv blev derimod Kongevalget en Spire til store Qvaler og en raadløs, vaklende Fremfærd. Da hans store Haab om Hjælp eller i det mindste Neutralitet, medens Selvstændighedskampen varede, fra de udenlandske Magters Side ganske tilintetgjordes, og hans Sendemænd til England i den Anledning haanligen afviistes, indsaa han Umuligheden i at forsvare den absolute Selvstændighed, og den modtagne Krone begyndte at trykke hans Hoved. Han ansaa sig forpligtet til at træde tilside, for ei at hindre en fredelig og gjensidigen gavnlig Forening imellem Sverige og Norge, men han var bunden ved sin kongelige Eed til den norske Constitution. Hans Samvittighed, der forbød ham at foranledige unyttig Blodsudgydelse, stred med de Pligter, han som Norges Konge skyldte sit Folk. Hans ubestemte Færd under Sommerkrigen, de modige Beslutninger, som tilbagekaldtes i det Øieblik, de skulde bringes til Udførelse, de usammenhængende Yttringer i hans Noteverlinger og Proklamationer, de bange Anelser, som han ikke kunde dølge for sin Omgivelse, forklares, som forhen bemærket, langt bedre af hans ængstelige og samvittighedsfulde Omsorg for at undgaae unyttig Blodsudgydelse, end af Modløshed og Mangel paa Feltherre-Talent, som han havde liden Leilighed til at lægge for Dagen.

Men de samme Omstændigheder, som forværrede den norske Konges Stilling, ledede til en Forbedning i Norges. Medens hans kongelige Person var Gjenstand for den svenske Regjerings Forfølgelse og Had, vare alle dens Skridt beregnede paa at aabne Nordmændenes Gemytter for en venskabelig Forening; medens alle Noter og Proklamationer aandede Bitterhed og Haan mod den valgte Konge, udsledes med Løfter og venlige Ord i de umiddelbare Meddelelser til det norske Folk. Saavidt gik den svenske Overgeneral i sin Eftergivenhed midt under sine raske Fremskridt i Norge, at han erkjendte den Eidsvoldske Constitutions Gyldighed, der af den svenske Regjering længe betragtedes som et Oprørsskridt, ugyldigt i sin Oprindelse og i sit Resultat. Aabenbart nedstemte Sveriges Attraa efter at bortfjerne Christian Frederik fra Skuepladsen dets høie Toner med Hensyn til Foreningsvilkaarene, og Kielertraktatens for Norge fornedrende Artikler ombyttedes med andre, der vare begge Nationer mere værdige, og af Norge efter den heldigste Krig ikke bedre kunde ventes. Nedenfor vil Historien kunne gjøre opmærksom paa udvortes Omstændigheder, som lettede Foreningsværket, og frembragte et Resultat, der var gavnligt for begge Nationer.

Christian Frederik opfyldte troligen sin Forpligtelse at træde tilside, at nedlægge Regjeringen i Statsraadets Hænder, og overlade Nationen selv at afgjøre sin Fremtids Politik. Han tilbragte den sidste Deel af sin korte Kongebane i rolig og uvirksom Eensomhed paa Ladegaardsøen tæt ved Christiania, og i den Tid hvilede et mørkt Slør over Landets politiske Forhold. I de Egne af Landet, som vare fjerne fra Krigsskuepladsen, herskede især i denne Henseende stor Uvidenhed, og paa flere Steder kunde man ikke gjøre sig fortrolig med den selvstændige Konges Afsættelse. Der fandtes endog i flere Repræsentanters Hænder, der mødte ved det overordentlige Storthing, Adresser til Kongen, som indeholdt Fortegnelse over Guld og Ædelstene, som Prøvelse for en Krone, der allerede var nedlagt. Imidlertid aabenbaredes Sagens sande Sammenhæng altsom det overordentlige Storthingsmøde nærmede sig, og Repræsentanterne ankom til Hovedstaden [1]). Under dette mørke Tidsrum af Christian Frederiks Ophold i Norge tabte han noget af den Agtelse og Kjærlighed, der i saa høi Grad var bleven ham til Deel. Hans Forhold misforstodes, og Fyrste og Folk kappedes om at vælte Skylden for det slette Udfald af Selvstændighedskampen paa gjensidige Forvildelser. Men det kan ikke nægtes, at saavel Begyndelsen af Selvstændighedsværket som Enden derpaa udmærkedes ved store Velgjerninger fra Christian Frederiks Side, hvad der endog kan siges at fattes i Værdighed og Klogskab under disse Begivenheders Mellemspil. Han hindrede, efter sine egne Udtryk, Anarkiets Rædsler ved at sætte sig i Spidsen for den norske Regjering, og han forberedte en sand og lykkelig Selvstændighedstilstand for Norge, i sine Følger langt mere velgjørende, end den attraaede absolute Uafhængighed, ved at træde tilside just i det Øieblik, da Foreningen kunde skee paa den for Norge lykkeligste Maade. — Om Christian Frederiks senere kongelige Færd vil et andet Lands Historie have at fortælle, i Norges staaer han som dets uforglemmelige Velgjører, og en kjærlig og taknemlig Erindring vil skjænkes den Fyrste, som var et Redskab i Forsynets Haand til at berede Norge et i politisk Henseende lykkeligt Statsforbund.

Prindsens Afreise forsinkedes, som anført, ved Modvind, og efter et stormende Veir paa Overreisen landede han omsider i Aarhuus. Da imidlertid Frederik VI var afreist til Kongressen i Wien for at tale sit Riges Sag, sparedes Prindsen foreløbigen for den Forlegenhed, hvori det første Møde med Kongen af Danmark maatte sætte ham. Da Mødet senere hen fandt Sted, lettedes Forlegenheden ved Prindsens Betydenhed som Tronarving, ved Slægtskabsforhold, og begge Fyrsters Charakter og Personlighed.

---

[1]) Selv Repræsentanterne fra det for Selvstændighedsværket saa varme Bergen fik for deres Afreise til det overordentlige Storthing Efterretninger fra Krigsskuepladsen, der nedstemte deres Forhaabninger og forandrede deres Begreber om Tingenes sande Stilling.

Attende Capitel.

Storthingets første Møder. Christie bliver Præsident.

Den 11te Octbr. foredroges i Storthinget, af Deputationens Formand, Etatsraad Treschow, hvad der var foregaaet imellem den fratrædende Konge og den, hvorhos Christian Frederiks Erklæring, forsynet med Deputationens Paategning, blev oplæst. Norges Kongestol var nu igjen bleven ledig. Præsidenten Diriks yttrede sig derefter saaledes: „Kong Christian Frederik har gjengivet Kronen i Folkets Hænder. Agtværdige Medbrødre, Rigets udvalgte Mænd! Eders Sindighed, Eders Viisdom skal bestemme Fædrelandets Skjebne. Kun Faa af os kjende noie dets Tilstand, dets Fordele, dets Mangler. Denne Kundskab er nødvendig for at bedømme dets Tarv. Opfordret ved min Pligt som Borger, og end mere ved den Post, hvortil Eders hædrende Tillid kaldte mig, foreslaaer jeg derfor, at en Comitee vorder nedsat til at undersøge Rigets Forfatning, og overveie de Midler, der sikkrest kan berede dets Held."

Storthinget havde imidlertid først Beslutning at tage, saavel med Hensyn til Udnævnelse af Præsident for de forskjellige Afdelinger, som til Valget af Lagthingets Medlemmer, og at bestemme de forskjellige Afdelingers Virksomhed under Behandlingen af de forelagte Gjenstande. Forskjellige Meninger bleve yttrede i den Anledning. Nogle meente, at Lagthingets Præsident tillige skulde være Storthingets, og betragtede i denne Henseende denne Afdeling som Storthingets Valgmænd. Andre meente, at Odelsthingets Præsident ogsaa rettest blev Storthingets. Man blev imidlertid efter nogen Debat enig om at følge den naturlige Regel, som siden stedse er bleven iagttaget, at de forskjellige Afdelinger hver for sig valgte deres Præsident. Længe, endogsaa langt hen i det næstpaafølgende lange Storthing, fulgtes imidlertid den Sædvane at vælge samme Præsident for Odelsthing og Storthing, hvilket havde sin Grund i den store Agtelse, som Storthingets Præsident, Sorenskriver Christie, med fuld Føie nød.

Der gjordes flere Forsøg paa at bestemme Valget af Lagthingsmændene efter visse Regler, for ikke paa den ene Side at svække Odelsthingets Kraft ved at berøve det sine forstandigste og meest virksomme Medlemmer, og paa den anden Side give alle Distrikter i Riget sin Ret til at repræsentere i de forskjellige Afdelinger. Men efter lange Debatter afgjordes Qvæstionen naturligst saaledes, at Valget blev frit, hvilket ogsaa synes meest overeensstemmende med den simple Organisation, som findes Sted i Norges indvortes Forhold. Iøvrigt afholdtes flere Storthing, før Lagthingets Forhold til Odelsthinget blev ordnet paa rette Maade. Den 76de § i Grundloven var igjennem mange Storthing et Tvistens Æble mellem Storthingets forskjellige Afdelinger, og det er først i de senere Storthing, at en fast Regel er bleven indført, som har mestendeels endt disse vidtløftige og trættende Diskussioner. Lettere bleve Storthingets Medlemmer enige om Maaden, hvorpaa de forskjellige Afdelinger skulde udføre sine Forretninger under nærværende Storthingsmøde. Det var aabenbart, at alle de Forhandlinger, som stode i Forbindelse med Hovedgjenstanden for samme, nemlig at afgjøre Norges politiske Skjebne, hørte under det samlede Storthings Afgjørelse, og de øvrige Afdelingers Virksomhed var ikke af nogen Vidtløftighed, da der lidet kunde blive Tale om enkelte Lovbestemmelser.

Samme Dag anmeldte Statsraadet, at det ønskede for Forsamlingen at foredrage en Sag af Vigtighed, og, efterat Statsraadet in pleno havde indfundet sig, oplæste Rosenkrantz følgende Skrivelse fra Statsraadet: „Storthinget er nu ved den Deklaration, dets Deputation modtog igaar fra Hs. M., tilfulde underrettet om Rigets Stilling i Henseende til den udøvende Magt. Det vil formodentlig finde, at det Tilfælde, hvori Norge nu befinder sig, har stor Lighed med det, som omhandles i Constitutionens 48de §, og at denne og sammes 42de § nu blive

anvendelige [1]). Statsraadet maa derfor indstille til Storthingets nærmere Overveielse, hvad det i denne Henseende finder fornødent at bestemme, og dette er egentligen Hensigten af vort Møde i Storthinget i Dag. Dog skulle vi ikke undlade tillige at tilkjendegive, at Statsraadet har modtaget de herværende svenske Kommissariers skriftlige Anmeldelse om deres Ankomst, med Anmodning om at tilmelde Storthinget dette. Vi maa i Henseende til denne Anmeldelse overlade til Folkets Repræsentanter at bestemme Tiden, naar de ville modtage disse kongelige svenske Kommissariers Andragender og Forslag, der ifølge Vaabenstilstands-Konventionen skulle frembringes direkte for Storthinget. — Endeligen udbede vi os, at Storthinget vil behage at udnævne en Comitee, som Statsraadet kan forelægge dets Protokoller og en detailleret Forestilling om Rigets sande Forfatning, som den nu er. Vi indstille til de Herrer Repræsentanters indsigtsfulde Omdømme, hvorvidt denne Comitee tillige kunde bemyndiges til at modtage de kongelige svenske Kommissariers Forslag for at forelægge Storthinget samme." — Præsidenten svarede, at disse Gjenstande skulde blive tagne under en omhyggelig Overveielse, og Svar derefter ufortøvet blive Statsraadet meddeelt, hvorefter Statsraaderne bortfjernede sig.

Derefter indleverede Reglement-Komiteen sit Udkast til et Reglement for Storthingets Forhandlinger. Dette var naturligviis kortere end de følgende Storthingsreglementer, da Erfaring og Prøvelse, og især Inddelingen af Comiteernes Virksomhed, gjorde mangehaande Tillæg fornødne; men dette Reglements faa Bestemmelser ere i Hovedsagen senere blevne fulgte. Major (siden Statsraad) Sibbern foreslog et Tillæg til Reglementet, hvorefter „al Applauderen, saavelsom ethvert lydeligt Tilkjendegivende af Mishag med en eller anden inden Storthinget foredragen Sag, burde som en saadan Forsamling upassende og uværdig, være aldeles forbuden." Aarsagen til dette Forslag var den S. 439 omtalte Scene i Rigsforsamlingen paa Eidsvold. Forslaget blev antaget, og denne Bestemmelse saavelsom Reglementets øvrige Beskaffenhed forenet med den Præsidents Sindighed, som styrede Forretningernes Gang under de første Forsamlinger, har uagteligen bidraget til at tilveiebringe en Orden, Rolighed og findig Takt i Storthingsforhandlingerne, som neppe findes større i nogen Forsamling af den Art. Dersom Interessen for Tilhørerne af disse Forhandlinger er mindre, dersom det forekommer Fremmede, at der raader en vis Døsighed og Sløvhed under de almindelige Diskussioner formedelst det strenge Reglement, saa maa denne Følge med Hensyn til Sagens Behandling ganske oversees, naar man betragter Forhandlingernes Resultat.

Da derpaa Lagthingets Medlemmer vare valgte [2]), udnævntes Sorenskriver Christie til Storthingets Præsident, og Dagen efter (12te Octbr.) valgtes han tillige til Odelsthingets Præsident. I Lagthinget valgtes Grev Wedel-Jarlsberg til Præsident, ligesom han havde de fleste Stemmer til Præsident i Storthinget næst efter Christie [3]). I disse Valg udtryktes Pluralitetens politiske Mening, da de Valgte endnu ingen Leilighed havde havt til at lægge deres Talent og Dygtighed som Præ-

[1]) Den 48de § i Eidsvolds-Grundloven lyder saaledes: Er den mandlige Stamme uddød, og ingen Thronarving udkaaren, da sammenkaldes Storthinget strax paa den i § 46 foreskrevne Maade, for at vælge en ny Konge. Imidlertid forholdes med den udøvende Magt efter 42de §." Den 42de § lyder saaledes: „Er ingen saadan fuldmyndig Prinds til, føres Regentskabet af Statsraadet i Forening med de Mænd, som Storthinget maatte finde fornødent at tilforordne, under Ansvar efter 45de §. Den første af Statsraadets Medlemmer har da Forsæde og 2 Stemmer."

[2]) Til Lagthings-Medlemmer valgtes: Amtmand Collett, Grev Wedel-Jarlsberg, Amtmand Krohg, Biskop Bech, Statsraad Treschow, Sorenskriver Berg, Kammerraad Holst, Landsdommer Nansen, Politidirektør Diriks, Kjøbmand Iver Holter, Capitain Motzfeldt, Assessor Lange, Sorenskriver Koren, Sorenskriver Bryn, Kammerraad Tidemann, Sorenskriver Manthey, Garvermester Jørgensen, Assessor Hagerup og Provst Hertzberg.

[3]) [Wedel og Diriks havde næst Christie ligemange (19) Stemmer.]

fdrende for Dagen. Christie var bekjendt som en af Selvstændighedens ivrigste Forsvarere og den afgangne Konges varmeste Tilhængere. Selvstændighedens Modstandere derimod gave deres politiske Tro tilkjende ved at vælge Grev Wedel til Præsident, og af denne Aarsag stod han Christie nærmest i Valget til Storthingspræsident, endskjønt han kun havde omtrent 20 Stemmer for sig. Der var saaledes omtrent det samme Forhold blandt de forskjellige politiske Partiers Medlemmer nu, som ved Rigsforsamlingen paa Eidsvold, naar der tages Hensyn til det forskjellige Antal af begge Forsamlingers Medlemmer[1]), endskjønt Medlemmerne tildeels ikke vare de samme; men de tvende Partier forenede sig efterhaanden til de samme Beslutninger, og hver for sig havde de sin Deel i det sidste heldige Resultat.

Ved Sammensætningen af Lagthinget raadede andre Principer, der tildeels forplantede sig til senere Storthing. Det har været sædvanligt ved Valget af Lagthings-Medlemmer at tage fornemmeligen Hensyn til Medlemmernes høiere Embedsstillinger, saa at de høieste Embedsmænd som oftest ere blevne valgte til Lagthings-Medlemmer. Stedse var det vistnok ogsaa Meningen at indsætte Medlemmer af Bondestanden i Lagthinget, men da Valget deraf somoftest spredtes mellem Mange, hvorved Stemmerne fordeeltes, opnaaedes ikke altid Hensigten. Senere hen ere vistnok andre Principer blevne fulgte i disse Valg. Da Odelsthingets Forhandlinger give Anledning til de vidtløftigste Diskussioner og Ordstrid, har man søgt at bortfjerne de vidtløftigste Snakkere saavelsom eensidige Menings-Zeloter fra Odelsthinget og sat dem i Lagthinget; tildeels har man og søgt at fordele mellem begge Afdelinger dem, som vare i Besiddelse af den største juridiske Kundskab. Efterhaanden have de senere Storthing ogsaa i denne Henseende slaaet ind paa en bedre Vei, og have søgt at sammensætte Lagthinget af blandede Elementer.

Nittende Capitel.

Oberst Eck og Generallieutenant Schmettow.

I Trondhjem var imidlertid indtruffen en Mislighed, foranlediget af en svensk Overofficiers ukloge Forhold, som for et Øieblik forstyrrede den Rolighed, hvormed Fredsværket forøvrigt fremmedes. Under 26de Septbr. meddeelte nemlig Oberst Eck, Chef for den 11te Brigade ved den svenske Armees 2det Armeekorps, den kommanderende General Nordenfjelds, Grev Schmettow[2]), at han, ifølge den svenske Kronprindses Forlangende, agtede at forlægge de Tropper, som stode under hans Kommando, ind i Norge. Han paastod, at dette skede efter Overeenskomst med den Øverstkommanderende over de norske Tropper, og tilføiede det Haab, at Schmettow uden Vanskelighed hertil vilde give sit Samtykke, og derved vise „sin undersaatlige Agtelse og Lydighed mod Hs. K. Høihed, vor naadigste Herres naadige Villie, hvorved det medborgerlige Venskabsforbund vil opnaaes mellem disse nye Landsmænd, saaledes som det allerede er skeet i den søndre Deel af Norge.“ Han foreslog derhos, at de under hans Kommando staaende Tropper maatte stationeres paa Røraas, i Brekke, Suul og Merager. — Den norske General fandt sig imidlertid aldeles ikke beføiet til at tilstede denne de

---

[1]) [Paa Eidsvold mødte 112, paa dette Storthing 80 Repræsentanter.]
[2]) [Det er den samme Grev Schmettow, som først i Marts havde Sammenkomsten med Grev Essen, ovenfor S. 369 og Bilag No. 71.]

svenske Troppers Indrykken i Norge, som var stridende mod den ratificerede Konvention, langt mindre til at anvise dem Qvarteer, og erklærede, at dette kun vilde skee, naar han fik den endnu i fuld Kraft værende norske Regjerings Befaling dertil. Han tilføiede, at han vel i Tillid til den svenske Redelighed havde sendt de under hans Kommando værende Tropper til deres Lægder, men at disse vare saa nær, at de meget snart kunde sammenkaldes, og at det var hans Hensigt med Vaabenmagt at beskytte den Constitution, hvortil Nordmændene have svoret, dersom de svenske Tropper kom ind over Grændsen. „Og da — tilføier han med Stolthed — den Deel af disse Tropper, som først i August vare paa Lier og Matrand, ogsaa blive de første til at modtage ethvert fiendtligt Foretagende, tør jeg ogsaa vente de samme Følger deraf."

Schmettows Svar og kjække Forhold ved denne Anledning hindrede aldeles Udførelsen af Ecks ubetimelige og ukloge Planer, og de svenske Kommissairer ilede med at bekjendtgjøre, at Kronprindsen „havde fundet Oberst Ecks Fremgangsmaade uovereensstemmende med hans erholdte Ordres, og da Kronprindsen var meget omhyggelig for en nøiagtig Opfyldelse af Konventionen af 14de August, havde han ladet Oberst Eck, som indtil videre var bleven entlediget fra sin Kommando, befale ufortøvet at indfinde sig i Frederikshald for en Krigsret." Derhos tilkjendegav Kronprindsen gjennem de svenske Kommissairer sin Misnøie med General Schmettows Adfærd, idet han havde gjort formeget Væsen af Ecks Opfordring, hvortil ingen fiendtlige Hensigter laa til Grund. Han meente, at Generalen, om han endog havde været berettiget til, uden vedkommende Autoriteters Medvirkning at udfærdige den omhandlede Kundgjørelse, burde have været varsommere i Valget af de brugte Udtryk, og at det i Særdeleshed havde været hans Pligt vel at overveie, hvad der fremførtes for Publikum i et Dieblik, da Gemytterne meer end nogensinde trængte til Rolighed, og da Repræsentanternes umiddelbare Sammenkomst høit fordrede samme. Derhos forlangte Kommissairerne, at Statsraadet, til hvilket de i denne Henseende henvendte sig, skulde meddele Storthinget fuldstændig Underretning om denne Begivenhed i sin hele Sammenhæng. — Den norske Nation i Almindelighed, og Storthinget i Særdeleshed, betragtede ikke Schmettows Adfærd saaledes som Kronprindsen. Et almindeligt Bifald blev ham til Deel for hans raske Modstand. Dette Storthing fandt sig ikke beføiet til videre at behandle denne Sag; men det paafølgende gav Schmettow aabenbare Beviser paa sin Tilfredshed. Dette krigerske Mellemspil gik imidlertid forbi uden anden Følge end den, at Gemytterne derved kom i fornyet Gjæring.

Oberstlieutenant Krabbe, som ved disse Uroligheder var bleven hindret fra at tage Sæde i Storthinget, indfandt sig den 12te, og forklarede Grunden til sin Udeblivelse. Samme Dag bestemtes ved 64 mod 10 Stemmer, at to Mænd skulde tilforordnes Statsraadet, for i Forening med det indtil videre at føre Regentskabet, og den følgende Dag udnævnedes dertil Oberst Hegermann og Commandeur-Capitain Fasting. Denne Sidste søgte vel at unddrage sig denne Forretning paa Grund af de militaire Pligter, som hans Embedsstilling iøvrigt paalagde ham; men hans Vægring blev ei antagen for gyldig.

Statsraadet beskjæftigede sig imidlertid med militaire Foranstaltninger, i Tilfælde af at Krigen paany skulde udbryde. Saaledes bemyndigedes Generalmajor Arenfeldt i Følge hans Indstilling til at besætte de militaire Befalingsposter i Armeen saaledes, som han troede det nødvendigt, uden Hensyn til Anciennetet. Statsraadet anfører i sin Protokol som Grund, „at det svenske Felttog havde viist, hvor nødvendig en saadan Foranstaltning vilde være." At Staffeldt ogsaa ved denne Leilighed blev forbigaaet, var en nødvendig Følge af, at han allerede da var udpeget blandt dem, mod hvilke Sag skulde anlægges. — Advaret af hvad der var passeret i Trondhjem med de svenske Tropper under Oberst Eck, besluttede Statsraadet at forstærke den Bergenske Besætning under Generallieutenant Lowzow til 2400 Mand, og at lægge en Deel af disse Tropper i Lægder i Nærheden af Bergen, at de kunde være paa rede Haand om Krigen brød ud.

Mod Slutningen af September organiseredes ogsaa Høiesteret, dens Medlemmer udnævnedes, og disses Gager bestemtes, dog skulde Embederne ikke tiltrædes eller Gagen hæves, for Retten efter Justitiarii Ankomst til Christiania kunde organiseres [1].

Tyvende Capitel.

Storthinget modtager de svenske Kommissairer.

Den 13de October bleve de svenske Kommissairer [2]) indførte i Storthinget ved en af Præsidenten udnævnt Deputation af Storthingets Medlemmer, efterat Præsidenten ved Skrivelse fra Statsraad Rosenkrantz var bleven underrettet om, at Kommissairerne vilde indfinde sig Kl. 10 Formiddag, og efterat Præsidenten var bleven bemyndiget til at afgive Svar paa Storthingets Vegne. Den svenske Statsraad Rosenblad foredrog som Kommissairernes Ordfører disses Ærende, og overleverede Præsidenten deres Fuldmagter tilligemed et af Kommissairerne samme Dag underskrevet Forslag til Norges Grundlov, affattet i det svenske Sprog med en vedføiet norsk Oversættelse.

Rosenblads Tale lød saaledes:

„Gode Herrer og norske Mænd! Præsident og Medlemmer af Norges Riges Storthing! Vor allernaadigste Konge og Herre har udnævnt os til hans Kommissairer ved Norges Riges Storthing, og vi maa herved overlevere de Fuldmagter, som af Hs. Majestæt i denne Henseende ere blevne udfærdigede. — Det er en høi og tilfredsstillende Pligt, for et frit og ædelt Folks Repræsentanter offentligen at kunne lægge for Dagen Kongens Tænkemaade, at bringe hans Hilsen til Eder, gode Herrer og norske Mænd! og at række Eder den første broderlige Haand. Ene gjennem kraftfulde og hastige Beslutninger kan den nordiske Halvøe, længe sparet under Europas almindelige Rystninger, og af Naturen bestemt til stedse at bevares derfor, vinde Rolighed for det Nærværende, Sikkerhed og Fasthed for Fremtiden. Kongen venter disse Beslutninger af Eders Viisdom, af Eders Kjærlighed for Fædrelandet.

---

1) Til Medlemmer af Høiesteret udnævnedes følgende Mænd med følgende Gager. Til Justitiarius Stiftamtmand i Bergens Stift, Bull, med 4000 Rbd. S. V. aarlig. Til Assessorer: Etatsraad Falbe med 2600 Rbd. S. V., Justitsraad Collett med 2400 Rbd. S. V., Stiftsretsassessor Mandix med 2200 Rbd., Stiftsretsassessor Debes, Sorenskriver Kjønig, Byfoged Motzfeldt hver med 2000 Rbd. S. V. Til Justitssekretair Cand. juris Poul Holst med 1400 Rbd. S. V., og til Protokolsekretairer Candidaterne Petersen og Riis, hver med 1000 Rbd. S. V. Gage.

2) [Disse ankom til Christiania 5te October og havde paa Veien did hørt af Bjørnstjerna, at Kronprindsen skulde have lovet Hegermann, at indgaa paa Norges Ønsker hvad Grundloven angik, naar kun Hovedsagen, Rigernes Forening, ingen Modstand mødte. Mod dette Løfte gjorde Commissairerne Forestilling gjennem Wetterstedt. Carl Johan svarede 7de October herpaa, at han havde ytret saadant til Hegermann. „Men troede Commissairerne, tilføiede han, at kunne skaffe ham 40,000 Mand og mindst 6 Millioner i Penge, skulde han tvinge Nordmændene til et at gjøre Fordring paa andre Rettigheder, end som et erobret Land kunde vente.“ Commissairerne kom til Christiania med den Tro, at Folket var Foreningen hengiven, og at alene Christian Frederik og nogle Danske stode den i Veien; men de fik snart en anden Overbeviisning. De mødtes med Uvillie og Mistanke, fik ikke Møblement i den dem anviste Bolig, og næsten Alle trak sig tilbage fra dem. Sibbern, som havde mødt dem ved Demarkationslinien, afslog deres Indbydelse til Middag, Provst Hount, hvem de før havde omgaaes venskabeligt, trak sig tilbage; alene Grev Wedel og Peder Anker lagde aabenlyst sin Velvillie for Dagen. Den sidste gav dem en stor Middag paa Bogstad. Schinckels Minnen VIII. 222—24, 357—59.]

„Hs. Majestæt har overdraget os at begjære af Norges Riges Storthing, at en Comitee maatte udnævnes, til hvilken vi kunde meddele de Oplysninger, som staae i uadskillelig Forbindelse med de almindelige Anliggender. Hs. Majestæt har derved havt til Hensigt at forberede de offentlige Meddelelser til Storthinget, som ene kunne blive en Følge af begge Rigers Forening. Med Blikket fæstet paa dette Kongens Formaal, henstille vi nu til Eder, gode Herrer og norske Mænd, at udvælge en saadan Comitee, og at overdrage den at træde sammen med os, samt at indkomme til Eder med Beretning og Forslag.

„Igjennem de Underretninger, som vi maatte afgive til denne Comitee, skal den overtydes om, at de Forandringer i den Eidsvoldske Constitution, som Kongen har anseet uundgaaelig nødvendige, ikke i nogen Henseende rokke de Friheds-Rettigheder, hvorpaa denne Grundlov hviler. Med Beskyttelse for den evangelisk-lutherske Lære, med Repræsentationsrettens Vedligeholdelse, med fri Lovgivnings- og Beskatnings-Ret, med Sikkerhed for al Undertrykkelse eller egenmægtig Behandling, med den fuldbyrdende Magts lovbundne Udførelse, med den dømmende Magts Uafhængighed, med Embedsmændenes constitutionelle Ansvarlighed, med Trykkefrihedens uforstyrrede Brug, have de gjorte Forandringer ene Hensyn til det nye Forbund, som stiftes mellem Skandinaviens tvende Riger, og til den nye Bestyrelses Former, som deraf nødvendigen maatte opstaae.

„Kongen er forvisset om, at disse Grundsætninger for Norges Constitution med fuldkommen Tillid kunne klarligen lægges for Dagen for et Folk, som længe har savnet en sikker Oplysning om Kongens virkelige Hensigter, og det er for at give dem en større og hurtigere Offentlighed i et Tidspunkt, da Alt fordrer en aabenhjertig Handlemaade, at Kongen har tilladt os at meddele Eder, gode Herrer og norske Mænd, Hs. Majestæts Tanker om dette vigtige Æmne. Omendskjønt de ere fremsatte i Form af et ordentligt Forslag, som indeholder Alt, hvad Kongen i Henseende til Grundloven agter at foreslaae for Storthinget, er det vor Pligt, da vi nu foreløbigen overlevere Eder samme, derved udtrykkeligen at erklære, at al fælles Overlægning derom med os, alle Spørgsmaal om de Modifikationer og Tillæg, som fra Eders Side kunne gjøres, beroer paa den høitidelige Erklæring af begge Rigers Forening under een Konge, men under Overholdelsen af gjensidige Grundlove.

„Dette Forbund, som Skandinaviens Lykke og Selvstændighed saa høiligen kræver, venter nu af Eder, gode Herrer og norske Mænd, sin Fuldbyrdelse. Ei mere med truende Vaaben, men med broderligt Haandslag bør Nordmænd og Svenske møde hverandre, til fælles Æres Haandhævelse, til fælles Frihedø Bevarelse."

Storthingets Præsident besvarede denne Tiltale saalunde!

„Det norske Riges Storthing har nu hørt, og ved mig, dets Præsident, modtaget Hs. svenske Majestæts Kommissariers Andragende. Æmnet er af den største Vigtighed for det norske Folk, og fordrer paa det nøiagtigste og roligste at overveies. Dette vil skee af Norges udvalgte Repræsentanter saa hastigt som Æmnets Omfang tillader det. Fødelandskjærlighed og Klogskab vil lede Deliberationerne. Resultaterne skulle blive Hs. svenske Majestæts Kommissarier meddeelte."

Efterat Kommissairerne havde forladt Forsamlingen, blev den norske Oversættelse af deres Forslag til Grundloven oplæst, og det blev besluttet, at den svenske Ordførers, Statsraad Rosenblads, Forlangende om en Comitees Udnævnelse til nærmere at conferere med Kommissairerne skulde udsættes til den følgende Dag. Til samme Tid udsattes Nansens Forslag til Underhandling med Sverige om: 1) at forlænge Vaabenstilstanden i 14 Dage, eller saalænge indtil Storthinget saa sig istand til at afgive sit Ultimatum, og 2) at Opsigelsen af Vaabenstilstanden maatte forlænges til 4 Uger.

Den 14de Octbr. afgjordes med 76 Stemmer mod 2[1]), „at en Comitee skulde

[1]) Sodemann og Schultz meente nemlig, at Storthinget først maatte blive bekjendt med

nedsættes for at modtage nærmere Oplysning fra de svenske Kommissairer, og meddele Storthinget disse." Antallet af dens Medlemmer bestemtes til 9, hvoraf de 3 skulde udvælges af Landalmuens Klasse. Valget faldt paa Christie, Lange, Treschow, Collett, Arntzen, Sibbern, Bech, Nordgaard, Forseth og Erik Ror. Lange skulde indtræde i Comiteen i Stedet for Christie, saalænge denne fungerede som Præsident. — Det anmeldtes i dette Møde, at der i Jedernes og Dalernes Fogderi og i Romsdals Amt vare gjorte betydelige Sammenskud til Krigens Fortsættelse, om den igjen skulde udbryde, og at lignende Offere vilde bringes fra Hedemarken og Trondhjem. — Fra Statsraadets Side var imidlertid blevet foranstaltet Bekjendtgjørelse til Nationen om Kongens Tale og hans Deklaration angaaende Kronens Nedlæggelse, hvilket meddeeltes Storthinget i Statsraadets Skrivelse af 14de Octbr. Nansens nysnævnte Forslag om Vaabenstilstandens Forlængelse udsattes, „indtil Omstændighederne maatte give flere Medlemmer Anledning til derom at movere."

Den 18de Octbr. behandledes Capitain Ræders Forslag om, 1) at en Takadresse skulde af Storthinget udfærdiges til Statsraadet, fordi det havde hævdet Lovene ved at sætte de militaire Personer under Tiltale, som formodedes at være Skyld i de sidste uheldige militaire Begivenheder; 2) at Storthinget igjennem Statsraadet skulde skaffe sig Underretning fra den kommanderende General om, hvilke de Personer og Chefer ere, der have hævdet Nationens og deres egen Ære i den Grad, at de kunne fortjene Storthingets og Nationens Tak [1]). Dermed forenede Repræsentanten fra Drammen, Iver Holter, Forslag om, „at Storthinget skulde lade sig meddele de fornødne Oplysninger om, hvorvidt der med denne Undersøgelse er avanceret." „Nationens Ære, og Retfærdiggjørelse for en saare krænkende Mistanke, synes saa meget at beroe paa Resultatet af dette Arbeide, at man sikkerligen ikke kan gjøre for meget for at faae samme udført som det bør." Forslaget understøttedes ogsaa af Præsten Angell i et skarpt Foredrag, hvori det blandt Andet hedte: „Det eneste Middel til at aftvætte den Skjændsel, som maaskee kunde hvile over Nationen, er, at den selv med Bestemthed fordrer den strengeste Undersøgelse af de tidligere Begivenheder, og de Aarsager, der fremskyndte det uheldige Udfald. Hvad enten Forening eller Ikke-Forening mellem Norge og Sverige finder Sted, er det nærværende Repræsentanters Pligt, medens de endnu ere samlede, at æske alle mulige Oplysninger i den Henseende, hædre de Værdiges Forhold, betegne de Uværdiges med fortjent Skam og Skjændsel, og saaledes vise Verden, at om end Enkelte vare ligegyldige for Æren, saa fortjener Nationen dog endnu i det Hele at agtes og hædres." Grev Wedel gjorde opmærksom paa, at ingen militaire Personer endnu vare satte under Tiltale, men en Overkrigskommission var nedsat, for at undersøge om Nogen burde tiltales. Denne Sag var saaledes i sin nærværende Stilling udenfor Storthingets Omraade, og var i den dømmende Magts Hænder. Det Eneste, der for Tiden kunde høre under Storthingets Deliberation i den Henseende, var af Statsraads-Protokollerne at undersøge,

---

Rigets Tilstand og Midlerne til Krigens Fortsættelse, førend den Comitee, der skulde undersøge de svenske Kommissairers Forslag, blev nedsat.

1) Et Forslag af den Art var allerede tidligere gjort i Statsraadet af Sommerhjelm, i Følge hvilket en Overkrigskommission allerede var udnævnt, som skulde anstille Undersøgelse i den Anledning. I Følge endelig Dom tilkjendtes nogle Chefer haard Straf; men det findes ikke, at Belønning faldt i Nogens Lod. [Da Foreningen var indgaaet, stod det til Kongen at belønne, og Carl Johan gjorde det. Krebs f. Ex. blev udnævnt til Oberst, Adjutant hos Kongen og Ridder af Sværdordenen, en mærkelig Samling af Hædersbeviisninger mod den Officier, som nys havde slaaet Svenskerne; Arenfeldt blev Storkors, Sejersted Commandeur af Sværdordenen; Fleischer blev Adjutant hos Carl Johan og Ridder af Sværdordenen, Stabell ligesaa, samt Oberst og Generaladjutant for Armeen og Chef for Generalstaben. Ja selv gamle General Ohme blev ikke hængt (S. 509), men fik Sværdordenen og forflyttedes som Commandant til Frederikstad, da han ved Overgivelsen af Frederiksteen havde svoret paa, aldrig at sætte sin Fod der mere.]

hvorvidt Statsraadet i denne Sag havde opfyldt sin Pligt, og det meente han hørte nærmest under Odelsthingets Afgjørelse. Med 57 Stemmer blev det derefter afgjort, „at Ræders og Holters Forslag skulde udsættes til Afgjørelse, efterat man havde modtaget Indberetning fra de forskjellige Comiteer", og med 61 Stemmer fastsattes endvidere, „at denne Sag, naar den igjen foretages, først skulde foredrages i Odelsthinget og derefter i Lagthinget."

Forslag af den Art viiste noksom Storthingets Stemning, der kunde betragtes som en Gjenklang af den, der endnu mangestedsherskede blandt Folket. Selvstændighedens ivrigste Forsvarere indsaa Umuligheden af at fuldbyrde det begyndte Værk, og Nødvendigheden af en Forening med Sverige. Men endskjønt de saaledes maatte bøie sig under den haarde Nødvendighed og de forbundne Staters Magtsprog, maatte det være dem magtpaaliggende at overbevise Nationen om, at de didhørende Beslutninger vare tagne med klogt Overlæg og tilbørligt Hensyn til Fædrelandets Tarv, og at det mindre heldige Udfald tildeels maatte tilskrives en mod Norge udøvet uretfærdig Voldsomhed, deels var en Følge af en strafværdig Lunkenhed, om ikke Forræderi, fra deres Side, ved hvilke Selvstændighedsværket skulde udføres og forsvares. Underlige Skjebner forenede sig for at lægge lige stor Vægt i begge politiske Partiers Fremfærd til at frembringe et for Fædrelandet lykkeligt Resultat.

Den 18de Octbr. kommunicerede de svenske Kommissairer Storthinget, at Contreadmiral Baron Platen var af Kongen af Sverige befuldmægtiget til at deeltage i de Ærender, som var Formaalet for deres Sendelse til Norges Storthing. Det havde, som for bemærket, været Platen overdraget at udføre nogle Kommunikationer med Christian Frederik, og efterat disse vare endte, tiltraadte han den svenske Kommission.

Under 19de Octbr. indleverede den til at undersøge Rigets Tilstand nedsatte Comitee gjennem sin Formand, Capitain Motzfeldt, sin Indberetning, og denne var med Hensyn til Muligheden af Krigens Fortsættelse ingenlunde opmuntrende. Landarmeens Styrke maatte ansees for at staae langt tilbage for den svenske mod Norge opstillede Landhærs. Dennes Styrke angaves før Vaabenstilstanden til 30,000 Mand, som deels vare indrykkede i Norge, deels stode slagfærdige til at gjøre Indfald, foruden 10,000 Mand Reserve. Af denne Krigsmagt stod allerede 17,000 Mand i Norge, fordeelagtigen posterede paa den i Vaabenstilstanden bestemte Demarkationslinie. Den norske Armee paa Demarkationslinien, tilligemed Christianias og Kongsvingers Garnisoner, udgjorde neppe 10,000 Mand, og denne Styrke, om man endog tog Landeværnet med, kunde først om 5 Uger bringes til 21,000 Mand, i hvilken Tid den svenske Armee kunde gjøre store Fremskridt i Hjertet af Norges bedste Provindser, og forøges med den paa Grændsen og i Nærheden deraf opstillede Reserve. (Der taltes ogsaa om en Forstærkelse af 6000 Mand Russer, der skulde angribe fjernere Punkter af Riget). — Søstyrken stod i et endnu slettere Forhold til Fiendens. Den svenske Styrke ved Angrebet paa Hvaløerne, siden hvilken Tid den ikke havde lidt mindste Tab, var: 4 Linieskibe, 3 Fregatter og 75 store Kanonslupper, foruden en Deel andre Fartøier. Den norske Styrke, som i dette Efteraar kunde bringes i Virksomhed, var derimod kun 6 Brigger, 4 Kanonskonnerter og 36 Kanonslupper. Der fandtes vel i Trondhjem 10 Kanonslupper, og i Bergen 2 Kanonskonnerter; men disse kunde ei bringes i Beregning, da de vare for langt fra Kampladsen. Af Kanonjoller vare vel en Deel i Frederiksværn og Christianssand, men de kunde ikke bruges paa denne Aarets Tid. Desuden havde de svenske Krigsfartøier tildeels sværere og bedre Skyts samt fortrinligere Krudt end de norske. Af de Magasiner, som vare anlagte eller skulde anlægges nordenfor Christiania, kunde en Armee paa 20,000 Mand neppe fødes i 2 Maaneder, om end Kornforraadene til rette Tid kunde forvandles til Meel og Brød, hvoraf ikkun havdes ubetydelig Beholdning. Da Landet var blevet velsignet med et frugtbart Aar, kunde disse Beholdninger vel betydeligen forøges, men det var fast umuligt at fremskaffe dem til Tid og Sted. Armeen havde vel godt Forraad af adskillige Klædningsstykker, men manglede dog

)en til et Vintterfelttog nødvendige Beklædning. Den havde taalelige Lazareth-Fornødenheder, men savnede et betydeligt Antal Læger. Den var nogenlunde forsynet ned Haandgeværer, men havde derimod stor Mangel paa Ammunition til det grove Skyts og til Fæstningerne. Den største Deel af Ammunitionen befandt sig desuden Agershuus Fæstning, som maatte befrygtes at falde i Fiendernes Hænder strax efter Fiendtlighedernes Udbrud. General Arenfeldt havde erklæret, at det under disse Omstændigheder neppe vilde være muligt, endog under det kjækkeste Forsvar, at hindre Fienden fra at trænge frem til Christiania og bemægtige sig Agershuus, men at den norske Armee maatte vige til de nordenfor Christiania liggende Landstrækninger, og der oppebie Forstærkninger. I denne Beskrivelse laa ingen Opmuntring fra den militaire Side til Krigens Fortsættelse.

Med Hensyn til Landets Finantsvæsen var den af Comiteen indgivne Beretning ikke mindre nedslaaende. Den cirkulerende Seddelmasse beregnedes til omtrent 18 Millioner Rigsbankdaler (det viiste sig senere, at den endnu var større), og som Hypothek derfor havdes Rigsbankens Heftelser, hvis rette Beløb ansloges til $4\frac{1}{2}$ Mill. Rbd. Sølv, der, naar den paa Eidsvold udstedte Garanti toges til Følge, udgjorde omtrent $8\frac{1}{2}$ Millioner Rigsbankdaler Navneværdi. Der blev saaledes omtrent $9\frac{1}{2}$ Million ufunderede Sedler tilbage. Dersom Krigen paany udbrød, vilde Krigsomkostningerne beløbe til 3 a 4 Mill. Rbdlr. maanedlig, og Statens almindelige Udgifter vilde kræve 150,000 til 200,000 Rbd. maanedlig, medens Styrken til at bære disse Udgifter vilde formindskes, alt som det lykkedes Fienden at udbrede sig over flere og flere Landstrækninger, og saalænge Landets Skibsfart, Udskibning og Fabrikvirksomhed laa i Dvale. Disse Udgifter vilde nominelt betydeligen blive forøgede, dersom Pengenes Værd sank, hvilket vilde være høiligen at befrygte under en bortsat Udvidelse af Seddelfabrikationen. Garantien kunde ikke beskytte mod denne Papiirpengenes Forværrings-Flugt; thi Statens som Privatmænds Kredit beroer paa Kraften til at opfylde indgangne Forpligtelser og ikke paa givne Løfter. Kongen havde baade nu og for flere Maaneder siden henveget paa Oprettelsen af en Bank og paa udenlandsk Laan. Men til at opføre den første manglede baade Evne og Villie, formedelst Næringsveienes Standsning og Statens vaklende Stilling, og for en Stat, som befinder sig i Forlegenhed og er i synkende Velstandsforhold, staae ingen Laanere tilrede. — Denne Landets Finantsnød var næsten en større Hindring for en kraftfuld Modstand end Armeens Svaghed i Forhold til den svenske. Norge lader sig i Følge Landets physiske Beskaffenhed ikke let erobre ved Vaabenmagt. Krigens Ulykker ere somoftest øieblikkelige og partielle, og ved denne Leilighed formildedes de ved en Fiendes Skaansomhed og Eftergivenhed, som beflittede sig paa at vinde Gemytterne for den Sag, for hvilken han fegtede. Pengevæsenets Forvirring derimod udbreder sin Rod i den fjerne Fremtid, og sin Gift til det ganske Land i alle Borgerklasser.

Denne Comiteens Fremstilling af Landets Krigsstyrke i Forhold til den svenske, og af Finantsernes Tilstand, forenet med Betragtningen over Følgerne af Krigens Fortsættelse, hævede alle Tvivl hos Storthingets Medlemmer om den Beslutning, som i den Henseende burde tages, og der var neppe Nogen blandt dem, som i sit Hjerte troede paa Muligheden af Selvstændighedens heldige Forsvar. Dertil kom, at de af de svenske Kommissairer indgivne Foreningsbetingelser vare langt moderatere end de Fleste havde ventet, endskjønt de vare affattede overeensstemmende med den paa Moss afsluttede Konvention, i hvilken den Eidsvoldske Constitutions Gyldighed erkjendtes. Denne var saaledes respekteret i de fleste Bestemmelser af de svenske Kommissairers Forslag. Norge skulde som Foederativ-Stat beholde sin Selvstændighed og en indvortes Organisation, der passede til dets simple Naturforhold. Sveriges Konge fik en ny Krone, men Landene forbleve afsondrede og regjeredes efter forskjellige Love. Under disse Omstændigheder mærkedes lidet til den Meningsstrid, som paa Eidsvold reistes imellem Partierne. Alles Mening samledes i Nødvendigheden af den

skandinaviske Halvøes Forening, endskjønt flere Medlemmer gave sine patriotiske Følelser Luft i høie Talemaader eller vemodige Reminiscenser. De fleste Medlemmer, som kunde lægge et Ord med i denne vigtige Sag, beredte sig imidlertid paa at ledsage den store Beslutning med meer eller mindre vidtløftige Foredrag, og Taler, som skulde været holdte paa Eidsvold, men tilbageholdtes af Agtelse for den der herskende Mening, gjenløde nu i denne Storthingssal.

Ved Siden af disse Betragtninger over Landets Kræfter, og Muligheden af at forsvare Norges Selvstændighed ved en fortsat Krig med Sverige, indleveredes imidlertid en Skrivelse til Storthinget fra Oberst og Generaladjutant-Lieutenant Rode. Deri udvikledes det Spørgsmaal: „Kan Norge fortsætte Krigen med Sverige, uden at frygte for dens Udfald?“ Forfatteren sammenlignede i den Henseende Sveriges Stridskraft med Norges, og lagde især Vægt paa, at Sverige kun havde Erobrerens Mod, der svækkes ved Modstand, medens Norge havde Fortvivlelsens Mod, der stiger med denne. Dersom den svenske Armee kunde angribe Norge, hvor den fandt det beqvemmest, saa havde den norske Armee Valget af Forsvarspunkter, og kunde gjøre dette saa fordeelagtigt som muligt. Dersom endog den svenske Armee var dobbelt saa stærk som den norske, saa kunde den Linie, som denne vil vælge ved en fornyet Krig, betragtes som den ydre Rand af en forskandset Leir, og Angrebet paa en saadan kræver dobbelt Styrke. Dersom den svenske Armee let kunde fordobles ved sin Reserve og den Deel af Armeen, der stod paa Grændsen, saa vilde den norske Armee dagligen voxe derved, at den bevæbnede Almue stødte til Armeen, hvorved den kunde forøges indtil 20 til 30,000 Mand, foruden den regulaire Styrke. Vinterens Nærmelse maatte vanskeliggjøre Transporten til Fiendens Armee, der mestendeels maatte skee til Søes, medens Vinterføret lettede Landtransporterne for den norske. Denne kunde vel i Begyndelsen blive nødt til at vige for Fienden, men den vilde derved nærme sig sine i Ryggen liggende Magasiner, medens Fienden fjernede sig fra sine, og ved Fremrykningen vilde Fiendens Overmagt formindskes, medens den norske Armees Kræfter voxede ved Tilbagetoget. Han gjorde videre opmærksom paa de Vanskeligheder, som Fienden havde at overvinde paa den eneste Vei, paa hvilken han kunde trænge ind i Landet, og især paa Vanskeligheden af at føre med sig de nødvendige Magasiner. Til Slutning erkjendte han, at det fornemmeligen kom an paa, om de fornødne Qvantiteter af Korn og Kjød kunde tilveiebringes. Disse anslog han til 70,000 Tdr. Korn og 3000 Tdr. Kjød, hvilke han dog troede at kunne erholde i Landet selv; men henviiste til Kommissariatet med Hensyn til det Nærmere herom. Han tilstod, at den fornødne Ammunition og det tilstrækkelige Antal af Skydegeværer ei var forhaanden; han meente, at Landalmuen selv var forsynet med Vaaben og Krudt. „Mod væbner ligesaa let, siger han, som Nøisomhed mættes, naar begge ere Børn af en fast Villie.“ — Denne velmeente og velskrevne Afhandling rokkede dog ikke Storthingets Beslutning, at ende Krigen ved en passende Forening imellem begge Riger, hvis Nødvendighed Omstændighederne alt meer og meer kaldte frem. Man begyndte desuden at indsee, at den heldigste Krig neppe vilde kunne fremlede et lykkeligere Resultat end det, hvortil de begyndte Underhandlinger gave Udsigt.

Imidlertid nærmede den Tid sig, da Vaabenstilstandens Termin var udrunden, og da Foreningsbeslutningen maatte tages, eller Selvstændighedskrigen fortsættes. Som Formand for Comiteen til at modtage Meddelelser fra de svenske Kommissairer afgav Etatsraad Treschow en mundtlig Beretning om, hvorvidt der kunde ventes Samtykke i flere Punkter til Comiteens Forslag til Grundlov for Norge. I Anledning af denne Indberetning ønskede Motzfeldt og Flere at vide, om de Meddelelser, som de svenske Kommissairer havde givet, vare at betragte som Ultimatum. Formanden erklærede, at, hvorvel de ei vare givne som Ultimatum, maatte de dog som saadant betragtes, indtil Hovedspørgsmaalet var afgjort. Han anmærkede derhos, at Kommissairerne paa Comiteens Yttring om Vaabenstilstandens Forlængelse havde erklæret, at denne vilde blive aldeles afslaaet, og at den blotte Begjæring derom vilde

virke Underhandlingernes Afbrydelse og Kommissairernes øieblikkelige Tilbagereise. Treschow fremsatte derefter de didhørende Forslag, idet han gjorde opmærksom paa, at dersom Storthinget ikke afgjorde det vigtige Foreningsspørgsmaal, vilde rimeligviis Krigen igjen begynde inden 8 Dage med større Bitterhed end før, og om med Udsigt til større Held, det maatte han overlade Forsamlingen at bedømme efter de forelagte Oplysninger om Landets Stridskræfter og indvortes Forfatning i det Hele. Han foreslog saaledes: „1) Da Hs. M. Kong Christian Frederik har nedlagt Regjeringen i Folkets Hænder, løst Norges Indbyggere fra den til Høiftsamme aflagte Troskabsed, og frasagt sig alle Rettigheder til denne Krone, og da Norge efter Grundloven altid bør regjeres af en Konge, saa kan og bør der snarest muligt skrides til at vælge og antage en anden Konge i hans og hans Afkoms Sted; 2) Det norske Storthing erklærer en Forening med Sverige i Overeensstemmelse med den første § af de af de svenske Kommissairer fremlagte Forslag for at være begge Riger gavnlig, og i Henseende til de udvortes Forhold og derpaa grundede Sikkerhed og Selvstændighed for nødvendig; 3) Da Kongen af Sverige, Carl XIII, ved Erkjendelsen af Rigsforsamlingen paa Eidsvold og den der givne Grundlov i dens væsentlige Punkter, og ved den Erklæring, at han kun vil foreslaae saadanne Forandringer i samme, som til Forening med Sverige maatte blive nødvendige, da han tillige ved de til dette Storthing formedelst sine befuldmægtigede Kommissairer virkelig gjorte Forslag, og tillige ved de givne, disse meddeelte, Bestemmelser og Oplysninger ei alene har givet de meest overtydende Prøver paa sin Agtelse for det norske Folks Ære, Friheder og Rettigheder, men og paa sin Tilbøielighed til at føie vore billige Fordringer og høre vore Forestillinger, saa udvælges Allerhøistsamme Hs. M. Kong Carl den Trettende til Norges Konge; 4) Indtil disse Forslag ere debatterede og afgjorte, tages intet Forslag, som hidtil er indkommet eller kunde indkomme, til Overveielse i Storthinget selv; 5) Votering om det andet og tredie Forslag skeer mundtlig til Protokollen; 6) Udvælgelsen maa være ubetinget; thi da Meningerne om Vilkaarene, paa hvilke Foreningen bør finde Sted, kunde være meget forskjellige, saa vilde paa denne Maade ingen Enighed være mulig. Den til den Ende nedsatte Comitee kan umuligen blive færdig med de mange i den Anledning indkomne Forslag til den Tid, da Beslutningen maa tages, og en Overilelse vilde være meer at befrygte forud end siden, da efter Kongevalget vil være Tid nok for Storthinget til at tage hvert Forslag til Forandring i Grundloven under Overveielse."

I samme Anledning holdt Præsten Abel en kort Tale, hvori han „antog for afgjort, at de Fleste af Norges tænkende og retsindige Mænd have erkjendt baade Muligheden og Nytten af en Forening med Naboriget, endog længe før Sværdet idste Gang droges, maaskee til liden Ære for begge. Men da Norge ingenlunde havde erkjendt det Overherredømme, som Kielertraktaten tilsikkrede Sverige, hvilket ved Konventionen til Moss synes bekræftet, kunde Norge selv som et frit Folk med roligt og modent Overlæg bestemme de Grundsætninger og Betingelser, hvorpaa Foreningen mellem Norge og Sverige bør hvile, dersom den findes for Tiden gavnlig for Landet. — Efterat have i disse Bestemmelser taget tilbørligt Hensyn til Norges Ære, Frihed og Borgerrettigheder, lader os være de første, der række det svenske Folk en oprigtig Broderhaand, da lader os tilbyde Carl den Trettende et Scepter, som hidtil ikke blev hans Lod at føre. — I dette Tilfælde burde alt forhen Skeet forglemmes. Blev derimod den Constitution, som Landets Borgere maatte være berettigede til at grundlægge, forkastet, da var det Tid at reise sig mod en herskesyg Regent, da er endnu Norges fulde Kraft tilbage, med den kunne vi seire, med den kunne vi døe, og i begge Tilfælde kunne vi ved den gjenvinde vor Ære." — Ved Siden af Treschows Forslag lagde Nansen et Forslag til Fredstraktat med Sverige, og det besluttedes, at begge Forslag, saavidt Tiden tillod det, skulde foretages næste Dag, og at Forhandlingerne da skulde foregaae under lukte Døre.

Samme Dag indfandt Statsraadets Medlemmer sig i Storthinget, og aflagde

den i Grundlovens 44de § foreskrevne Eed, og denne i Statsraadets Hænder nedlagte midlertidige Regjering varede indtil Kongevalget var foregaaet.

Eenogtyvende Capitel.

Storthinget beslutter Norges Forening med Sverige.

Den 20de Octbr. var den vigtige Dag, paa hvilken Norges Skjebne skulde afgjøres og Loddet kastes, enten Foreningen med Sverige skulde af Storthinget besluttes, eller en blodig Handske kastes til en Fiende, som med overlegen Magt, og styrket ved de vigtigste europæiske Staters erklærede Bistand, truede at fornye en Krig, hvis Forspil Sommerens krigerske men ikke meget blodige Scener kunde ansees for at være. Før Storthinget skreed til Sagens Afgjørelse opkastedes det Spørgsmaal: „Kan nærværende Storthing ansee sig berettiget til, i Anledning af Kong Christian Frederiks overleverede Abdikationsakt, at tage hvilken Bestemmelse det vil og finder gavnlig for Riget i Henseende til et nyt Kongevalg?" Dette Spørgsmaal blev besvaret efter Navneopraab mod en eneste Stemme[1]) med Ja.

Derefter skred man til Hovedspørgsmaalets Afgjørelse: „Skal Norge som et selvstændigt Rige under visse Betingelser forenes med Sverige under een Konge?" — Man blev foreløbig enig om, at Spørgsmaalet kunde afgjøres ved Pluralitet, uden at der udfordredes ⅔ Stemmer.

Der blev i denne Anledning holdt Taler af 18 Repræsentanter, hvoraf 14 indleverede deres Foredrag til Protokollen. I flere af disse Taler yttredes frygtsomme Tvivl om Foreningens Hensigtsmæssighed; Nordmændenes gamle Had til denne nye Forbindelse med Sverige gjorde sig gjældende i stærke Talemaader; men Alle endte med at erklære Nødvendigheden af en saadan Forening. Vi maa henvise Læserne til det overordentlige Storthings Forhandlinger, hvor disse Taler findes indførte (S. 125 ff., 2den Udg. S. 195 ff.), og indskrænke os til at udhæve nogle af de mærkeligste Yttringer. Biskop Bech aabnede denne Undersøgelse med et Foredrag, som formedelst den Sindighed, Klarhed og Indsigt i Tingenes sande Stilling, som Taleren deri lægger for Dagen, udmærker sig blandt de bedre. Efterat han har viist, at hverken Norges Kræfter eller dets Interesse gjør det tilraadeligt at ophøie det til en Enestat, og at Norges Kraft til at gjøre Modstand var mindre nu end for nogle Maaneder siden, og Nationens Meninger i denne Henseende deelte, besvarer han de Indvendinger, som kunde gjøres mod Foreningen, hentede fra Sverige selv. I Sveriges egen Interesse fandt han en Garanti for Foreningens Held og Sikkerhed, og i en fast Vedholdenhed ved den Eidsvoldske Constitution et Værn mod Indflydelsen af Sveriges fra Norges forskjellige Institutioner. Paa Norges Fordringer burde det i denne Henseende ikke gives Slip; „den Konge vi vælge maa erkjende den og vedtage at opfylde den, ligesom og Sveriges Konge tydeligen har erklæret, i den under 14de August sidstleden til Moss afsluttede Konvention, at ville opfylde den." Den Tvivl, at Foreningen, i sig selv gavnlig, maaskee ikke vilde faae Varighed paa den Maade, som kunde være Nationen gavnlig, besvarer han ved at gjøre opmærksom paa de Magters høitidelige Garanti, som havde besluttet Foreningen. „For min Deel, siger han, foretrækker jeg den Garanti, som Norge har i sig selv. I fornuftig, gavnlig og flere Aars rolige Forbindelse med Sverige, tænker jeg mig ikke, at Norge blev

---

1) Formodentligen Sodemanns, som havde talt derimod.

svagere eller fik mindre Kraft, end det nu besidder. Jeg antager meget mere det Modsatte. Var det nu Rimelighed til at kunne forsvare sig som Enestat, Kraften maatte da ikke i det mindste blive mindre. Norge maatte da med end større Kraft kunne hævde sin Frihed og sine Rettigheder, og det havde da en langt uligere og ringere Kamp at bestaae, end nu. Det havde ikke da hine mægtige Stater og deres stærke Villie mod sig. Maaskee det endog fandt da den Bistand, det endnu ikke tør haabe. I os selv maatte vi derfor søge vor Garanti." „Maatte man, saa slutter han, ikkun udfinde en ligesaa paalidelig Formuur mod det Slags Adelsvælde, som exkluderede og umoralske Pengemænd desværre have en Raadighed til at udøve, der ikke er at sætte en Grændse for! Det øvrige Adelskab vil Norge og Constitutionen vel vide at forebygge, og Frygten derfor ligner mere den for Spøgelser, end for en virkelig Gjenstand [1])."

Heftigere løde andre Repræsentanters Udtryk, endskjønt de i Hovedsagen henvegede til samme Resultat. I Repræsentanten fra Nedenæs Amt Præsten Reiersens Tale forekom følgende Udtryk: „Vil Sveriges Konge ikke dette — nemlig Foreningen med Norge overeensstemmende med den norske Nations Tarv, — da ere hans Hensigter ei redelige, og Nordmændenes Undergang bestemt. Da Landsmænd! da lader os opbyde Alt, hvad krænket Ære, Frihedens Forliis og rasende Fortvivlelse indgive os! Ei frygte de Faren, ei frygte de Død og Opoffrelse, som udsendte mig i Eders Midte; dette ville de vise Eder paa Kampens Dag. Da skal Enkers og Faderløses Hylen være en Seiersfang paa den faldne Krigers Gravhøi, men de Døendes Rallen skal forene sig med de Efterladtes graadqvalte Stemme, og lig hæse Sukke fra Afgrunden raabe Vee over Sveriges Konge, Vee over hans Erobringslyst! Da dømme Gud imellem os og ham, naar vi stedes til Regnskab for alle Væseners evige Fader!"

I samme Stiil udtrykte sig Præsten Hertzberg: „Skulde ingen Forening med Sverige være at opnaae, uden at krænke vor Frihed, Selvstændighed og Eed, da er det vistnok bedre at døe med Ære, end at leve med Skam. Beslutte vi det Første, at døe med Ære, maa vi tage de Bestemmelser, der sigte til Maalet; thi den der vil Hensigten, bør ville Midlerne; jeg foreslaaer: 1) Ethvert Kompagnidistrikt skal føde og klæde sine Soldater, ethvert Skibrede sine Matroser; thi skal det komme an paa et frivilligt Sammenskud, da kan ingen Overfigt haves eller holdes over hele Forraadet. Nogle Egne ville vistnok anstrenge sig meer, andre mindre, ja det kunde hænde, at Nogle vilde falde fra i Fristelsens Tid. 2) Byerne skulle føde og klæde Garnisonerne. De Byer, som ingen have, skulle bidrage med Landfolket. 3) Fra Byerne maa ufortøvet transporteres herop i vore Fjelddale, som lettest kunne forsvares mod Fienden, alt det Forraad af Klæder og Madvarer, som nu haves; thi skal det atter gjælde, maa det blive helligen lovet og ubrødeligen holdt. 4) Kommer Fienden for nogen By, der har Fæstning, skal Kommandanterne under Livs, Æres og alle Eiendommes Fortabelse være befalede, at naar Byen ei længer kan forsvares, da skal han stikke den i Brand, og under benævnte Straf forsvare Fæstningen til sidste Mand. 5) De andre Byer og Stæder, hvor ingen Fæstninger ere, maa ikke forlades ubrændte. Enhver Borger antænde sit Huus før han forlader det, og hvilken Borger, der træffes fra en af Fienden besat ubrændt By, han hænges som en æreløs Nidding og hans Eiendom konfiskeres. Enhver Beboer paa Landet være samme Straf underkastet, saa-

[1]) Den sidste Frygt var deels grundet paa Beskaffenheden af Norges indre Forhold, deels var den et Foster af Tidens Tegn. Norges Adel i aristokratisk Forstand har aldrig spillet nogen vigtig Rolle i Norge, og dets Indbyggere have været mere udsatte for Pengearistokratiets Misbrug, end for Undertrykkelse af en priviligeret Adelsvælde. Taleren stod derhos netop nu ved Grændsen af et Tidspunkt, da Rigdom tildeels let erhvervedes under Licencefarten, deels kom i udannede Mænds Hænder, medens Embedsstanden var i en høist nedtrykt Tilstand. Men snart forandredes disse Forhold, idet store Formuer bortskylledes under forviklede Handelskonjunkturers ødelæggende Indflydelse.

fremt han forlader sine Huse uden som Askehobe, naar Fienden maatte besætte Gaarden. 6) Hvilkensomhelst Sø- eller Landkriger fra den Høieste til den Laveste, der træffes som en Flygtning, han skydes, og hvo der lader sig fange uden haardt saaret, saa hans Landsmænd kunne see Kampens dybe Mærke, skal, naar han udvexles, alle hans Eiendomme konfiskeres. 7) Enhver, som kan føre Vaaben, han gribe dem, Berserkergang forsyne med Vaaben; end vil han ei svinge dem, han svinge ved Strikken i nærmeste Træ! Er end dette Forslag skrevet med Drageblod, som det heder, vil dog saa til. Mildhedssystemet er nu ei længer anvendeligt, uden med fangne Fiender. Fodsporene af hidtil brugte Fremgangsmaade forskrække. Det er saaledes muligt at vi kunne seire, vel og muligt at vi nu levende Nordmænd udslettes af de Levendes Tal, men vort Navn udslettes aldrig af Verdens Aarbøger, og vi lærte Jordens mægtige Voldsmænd, at det norske Folk ikke er afhændeligt Fæ. Dixi et quidem ego liberavi animam meam [1]."

I mildere Toner udtryktes andre Repræsentanters patriotiske Følelser. Repræsentanten fra Porsgrund, Kjøbmand Jørgen Aall, som allerede paa Eidsvold havde viist sig beredt til de største personlige Offere for at understøtte Fædrelandets sande Interesse, holdt et varmt Foredrag, hvori han erkjendte Nødvendigheden af en Forening med Sverige, naar den kunde skee paa hæderlige Vilkaar, og Norges Selvstændighed sikkres ved Erkjendelsen af den paa Eidsvold antagne Constitution. Dersom Krigen skulde udbryde igjen, fordi de svenske Kommissairer foresloge andre Modifikationer end dem, som dette Storthing ansaa overeensstemmende med Grundlovens Aand, sagde han god for, at de Stæders Borgere, som havde udsendt ham, vilde offre en betydelig Skjærv paa Fædrelandets Alter til Bestridelse af Krigens Byrder. Selv tilbød han 200 Tdr. Byg, som til dette Brug skulde ligge færdig paa hans Magasiner. „Hvad min Person angaaer, tilføier han, da, endskjønt dette maaskee bliver det mindst gavnlige Offer, jeg ved denne Leilighed kunde bringe mit Fædreland, føler jeg dog det stærkeste Kald ogsaa at tilbyde den til dets Tjeneste." Han tilbød sig at overtage en liden Kommando, helst i det Tellemarkiske Regiment, og lovede ei at forlade denne sin Post, førend enten Fienden tilbyder Fred, eller Døden blev hans Lod som Norges Forsvarer.

Blandt disse til eet Maal — nemlig Norges Forening med Sverige, under Betingelse af at den Eidsvoldske Constitution skulde i sine Hovedpunkter antages af Sveriges Konge — førende Taler var Provst Dahls den eneste, som havde en anden Retning. Han foreslog nemlig en militair Forening med Sverige og Udsættelse af et nyt Kongevalg og af Eeds Aflæggelse til en ny Konge. Han gjorde opmærksom paa, med hvilke Følelser vore hjemmeværende Landsmænd vilde modtage Budskabet om et nyt Kongevalg, hvad Stemningen vilde blive, og hvilke uberegnelige Følger det vilde have, om Landalmuen atter 3die Gang i et Tidsrum af 9 Maaneder skulde affordres en ny Eed, „en Eed vi vist Alle, der kjende Nordmandens Ærlighed, maa tilstaae vil stride mod Mængdens Overbeviisning og Samvittighed." Han endte sit Foredrag saalunde: „Jeg og venteligen Alle i denne ærede Forsamling ere overbeviste om, at Hs. M. Kong Christian Frederik havde det norske Folks Frelse fra Anarki og Borgerkrig til nærmeste Øiemed ved at modtage Kronen, og at han har havt det samme Folkets Held for Øie ved igjen at nedlægge den. Han vil altsaa ikke mis-

[1]) Hertzberg har senere i sin Selvbiographi, Bergen 1835, S. 243, erklæret, at disse Yttringer ikke vare alvorligen meente, men fremsatte for at latterliggjøre den exalterede Patriotismes Overdrivelser, og dæmpe dens Ruus, og at nogle forstandige Mænd i Thinget havde forklaret Talen som en Satire paa Vedkommende. Men den almindelige Mening var, efter flere kyndige Medlemmers Paastand, at Hertzbergs anførte Forslag vare alvorligen meente, ligesom en spottende Tone om en Gjenstand af den Vigtighed som den her omhandlede neppe var passende anbragt. Det var iøvrigt hans Skik at indklæde sine Ideer i underlige Vendinger og en særegen Udtryksmaade. Forøvrigt var han en i sin Embedskreds høit agtet Mand.

kjende os, om vi udsatte Vedtagelsen af denne Hs. Majestæts sidste Opfordrelse, for ogsaa derved at frelse Norge fra Borgerkrig og Opror, og endelig først da fritage ham for hans med os indgangne Forpligtelse, naar Øieblikket er forhaanden, at denne kan paany indgaaes med en anden. Skulde disse mine individuelle Tanker finde flere af mine ærede Medborgeres Bifald, ville de af dem vorde nøiere undersøgte og prøvede, og vover jeg i den Hensigt ærbødigst at overlevere dem til den med Hensyn hertil af Storthinget udvalgte Comitee." Men Ingen blandt Storthingets Medlemmer deelte Provstens Mening, og Forslaget blev ei taget under Overveielse og Votering.

Denne Talerække endte Grev Wedel. Hvad han havde havt isinde for en stor Deel at foredrage paa Eidsvold, og det allerede havde foreviist sine Venner, men af Agtelse for den herskende Mening havde tilbageholdt, foredrog han nu, tilskaaret efter senere indtrufne Begivenheder og Landets nuværende Stilling. Nu troede han med rene Ord at kunne udtale Ideer og Meninger, som han havde næret længe for denne Tid, og med hvilke han, før Norges ved Kielertraktaten forandrede Stilling, stod saa godt som ene blandt sine Landsmænd.

Efterat have omhandlet Styrken af Landets Sø- og Landmagt, som vedkommende Comitees Indstilling havde givet ham i Hænde og ovenfor er anført, tilføier han: „Resultatet af Alt dette er, at vi fra Søsiden med en Magt, der ikke er halv saa stærk som den svenske, skulle gjøre Modstand, og at vi til Lands med omtrent 20,000 slet klædte og slet fodte Tropper skulle møde en krigsvant Armee af omtrent 40,000 Mand, som ved Hjælp af britiske Subsidier er i den ypperligste Stand, som har et fortrinligt Artilleri og Kavalleri, og som anføres af Sveriges Kronprinds. Udfaldet kan man letteligen beregne. Norges lille Armee var lykkelig, om den uden altfor stort Tab, og uden at afskjæres fra sine Magasiner, kunde naae Fjeldbygderne. Denne Fremstilling af Begivenhederne er bygget paa den Forudsætning, at Armeen besjæles af een Aand. Men den svenske Armees gode Opførsel, det Maadehold hvormed Kronprindsen har benyttet sine vundne Fordele, Kong Christian Frederiks Afreise, og 7 Aars bestandige Uro og Savn, har betaget en stor Deel af Armeen Lyst til at indlade sig paa den lidet Held lovende Kamp, som Nogle synes at ønske. Der mangle ikke de norske Troppekorps Mod og Kraft, men de ville vide, for hvilket Øiemed de skulle opoffres og Landet ødelægges. Begivenhederne i denne Sommers korte Felttog synes at give denne Formodning Styrke — ei at tale om Almuens Uvillie til at gjøre videre Skyds, der snart vil gjøre militair Tvang nødvendig, hvis Følger man let kan beregne." — „Men, mine Herrer, vedbliver Greven, disse Vanskeligheder, hvor store de end synes, ere endda ikke de største! Fra Finantserne, denne Pandoras Æske, fremstiger en ny Sværm af Bekymringer og Ulykker." Efterat han derpaa havde i Følge Comitee-Indstillingens Opgaver anført Størrelsen af den cirkulerende Seddelmasse og den deraf fulgte Indfrielsesbyrde for Landet, vedbliver han: „Under saadanne Omstændigheder indseer man letteligen, at Repræsentativernes allerede sunkne Værd maa formindskes i en betydelig Grad i det Øieblik Fiendtlighederne udbryde, om end ikke Fabrikationen blev fortsat; men skeer dette, saa ville Repræsentativerne meget snart blive til intet Andet end Makulaturpapiir, og saaledes dele Skjebne med Frankriges Assignater. Naar denne os saaledes fra den danske Regjering testamenterede indbildte Rigdomskilde ophører at flyde, ophøre tillige Midlerne til at lønne Armeen og til at tilveiebringe dens Fornødenheder. Vi have hørt, at en Krigsmaaned koster omtrent 3 til 4 Millioner Rigsbankdaler, hvorimod de ordentlige Statsindtægter neppe udgjøre 200,000 Rbd. maanedlig, naar Krigen standser Handelen og Skibsfarten. Skulde Krigen altsaa fortsættes, maatte Skatter og Udgifter vorde i det mindste 20 Gange større, end de nu ere. Men jeg spørger, om Nationen kan og vil bære denne Byrde? Svaret kan Enhver give sig selv." — „Jeg troer det ganske overflødigt at anføre mere til Beviis for, at Norge uden Foreningspunkt, uden Allierede, uden øvede Generaler, uden Handel, uden Skibsfart, uden Finantser, ikke kan udholde Krig med Sverige understøttet af Europas største Magter."

Han gik derpaa over til at undersøge, hvilken politisk Forening for Norge var ønskelig, da det beviisligen ikke kunde bestaae som isoleret Rige. Han gjør det Spørgsmaal: med Danmark? og giver derpaa følgende Svar: „Neppe kan nogen Nordmand for Alvor nære Tanken om Gjenforening med Danmark, hvis politiske System er saa stridende mod Norges Interesse, hvis Regjeringsform er den despotiske, hvor Kongen er Lovens Begyndelse og Lovens Ende, hvis Beliggenhed forbyder al gjensidig Hjælp, hvis forstyrrede Finantser længe har været et Ordsprog, hvis indviklede Collegialvæsen dræber al Aand, hvis fordærvelige Charakteerløshed altfor meget har smittet os, hvis Smaahedsaand har efterladt saa mange Spor hos os. Ei at tale om at de Magter, som have bevirket Adskillelsen, nok ville vide at forhindre Gjenforeningen." Foreningen med Rusland troede han ei kunde være Gjenstand for nogen alvorlig Tanke, og om end Foreningen med England af Mange kunde ansees ønskelig, saa var dog Religion, Love og Indretninger altfor forskjellige til at Foreningen kunde give Held. Norge vilde formedelst sin Fattigdom i Forhold til Englands Rigdom blive betragtet som en Koloni. Derom kunde desuden Talen ei være, da England havde garanteret Foreningen. Han gik derpaa over til at omhandle Foreningen med Sverige, „som han ansaa ønskelig, fordi den var naturlig med Hensyn til Beliggenhed, fælles Oprindelse, fælles Religion, fælles Sæder, fælles Tapperhed, fælles Frihedskjærlighed, fælles gamle Love, fælles gamle Sprog, skjønt renere i Sverige end i Norge, fælles politisk og Handels-Interesse." Han gik dernæst de Indvendinger imøde, som vare gjorte mod Foreningen, nemlig: at Norge maatte frygte for den svenske Adel; men dens Rettigheder vare i sig selv ikke farlige, ligesom Norges Constitution udelukker den. Den svenske Regjerings Lyst til Krig og Erobring meente han at være dæmpet ved bittre Erfaringer, og det stod til Norge at indskrænke Militaires Anvendelse til den skandinaviske Halvøes Forsvar. Ikke heller havde man at frygte for at den svenske Regjering skulde misbruge sin Magt til Norges Undertrykkelse, da Garantien derimod maatte søges i egen Kraft. Den Indvending endelig, som hentedes fra Nationalhadet fandt han især uanvendelig, da et saadant ufornuftigt og uchristeligt Had maatte forsvinde ved fornuftig Eftertanke, ved nærmere Bekjendtskab i Tiden og en god Behandling fra Regjeringens Side. Han kastede derpaa atter et Blik tilbage paa Foreningen med Danmark, og udhævede med skarpe Træk alle de Lidelser og Forurettelser, som Norge havde maattet gjennemgaae under denne Forening, og drog deraf den Slutning, at Norge maatte vinde uendelig ved Byttet.

„Af denne Sammenligning, vedblev Greven, af Norges Tilstand under dansk Herredømme, og dets Forfatning i Forening med Sverige, vil jeg blot drage den Slutning, at, om end denne Forening ikke i alle Henseender skulde opfylde Nordmandens Ønsker, saa har dog Norge vundet uendelig meget ved Byttet. — Saaledes har jeg, sluttede han, med den Frimodighed og det kolde Overlæg, som jeg skylder Sagens Vigtighed, minÆre og min Samvittighed, fremført min Mening om den vigtige Sag, vi omhandle. Nu skal Eders Viisdom afgjøre, om I, ved at erklære Norge og Sverige forenede under een Konge, med Forbeholdenhed af Eidsvolds-Constitutionen og af Konventionen afsluttet paa Moss, ville befæste Norges constitutionelle Frihed og Selvstændighed, eller om vi skulle udsætte os for ved Krigens Vaaben at vorde et underkuet Folk, der ei har anden Villie end Erobrerens vilkaarlige Bud; om Norge, som i 7 Aar har sukket efter Rolighed, skal gjengives den gyldne Fred, Handel, Skibsfart, Næringsveie, Overflod — eller om vort kjære Norge skal gives til Priis for alle de Rædsler og Plager, som Krig, borgerlige Uroligheder, Mangel og standsede Næringsveie medføre. Den, som vælger Krig, maa vel betænke, hvormange Ulykkeliges Sukke ville besvære hans Samvittighed i den sidste Stund, og hvor mange Forbandelser han tager med sig i sin Grav. Han maa betænke, om han for den Almægtiges Domstol kan forsvare, at have i Dag afsagt Dødsdom over tusinde Uskyldige, som ville vorde Krigens Offere."

Denne Grevens Tale var imidlertid mere at betragte som et Indhold af Talerens politiske Grundsætninger, hvortil han i flere Aar og saagodt som ene blandt sine Landsmænd havde bekjendt sig, end nogen formedelst det omhandlede Spørgsmaals Stilling paatrængende Opfordring til Storthinget, at tage en hensigtsmæssig Beslutning; thi derom var under Tingenes nærværende Forhold ikke mere nogen Tvivl. De fleste Talere vare komne til den Overbeviisning, at Norges Forening med Sverige var gavnlig, ja nødvendig; men de benyttede Leiligheden til at forsvare deres Anskuelser, hvad enten de havde bekjendt sig til den ene eller den anden politiske Tro, og de ansaa det for utilbørligt at være tause ved Afgjørelsen af Fædrelandets politiske Skjebne[1]). — Ved Votering besvarede 72 af de tilstedeværende 77 Medlemmer Spørgsmaalet om Norges Forening med Sverige med Ja, og 5 med Nei, og disse gave deres Benægtelse paa en Maade, som stilede til Bekræftelse. Assessor Hagerup lod nemlig følgende Votum tilføre Protokollen: „Paa Grund af hvad de Fleste af Bergens stemmeberettigede Borgere udtrykkeligen have tilkjendegivet mig som en af deres Repræsentanter ved dette Storthing, anseer jeg mig pligtig til at votere saaledes: Norge skal ikke forenes med Sverige under Sveriges Konge." Konow, Christie og Motzfeldt henholdt sig til Hagerups Votum, og dette gjorde iligemaade Præsten Dahl, forsaavidt nordre Bergenhuus Amt angaaer.

Professor Krohg, som formedelst Sygdom var fraværende, indsendte et skriftligt Votum af følgende Indhold: „1) Kongeriget Norges Forening med Sverige anseer jeg som gavnlig og nødvendig. Ved at forkaste Foreningen, og derimod lade Norges Skjebne bero paa Udfaldet af en Krig med en overlegen Fiende, vilde man udsætte Norge for den øiensynlige Fare, at underkastes vilkaarlig Behandling af Seierherren; thi Norges Stridskræfter ere i Sammenligning med Sveriges altfor utilstrækkelige til at love de norske Vaaben Seier, og fremmed Hjælp kan ikke ventes. Ved Foreningens Antagelse forsikkres det norske Folk det Væsentlige af de Goder, hvis Opnaaelse var Gjenstanden for den Eed, som Folket har aflagt, om at vove Liv og Blod for Norges Selvstændighed; thi denne Eed kunde ikke gaae ud paa en forgjæves, og, som saadan, hensigtsløs og uforsvarlig Bortødslen af Borgernes Liv og Landets Kræfter, men paa gavnlige Bestræbelser for at sikkre Norges Rettigheder, og gjøre Norges nuværende og tilkommende Indbyggere lykkelige. 2) Paa Grund af det nyligen Anførte voteres: Sveriges Konge Carl den Trettende bør erklæres for Norges constitutionelle Konge.

Endeligen opkastedes samme Dag det Spørgsmaal: Skal Konge nu vælges? Repræsentanten Præsten Bull holdt i den Anledning en Tale, hvori han yttrede, at det var urigtigt længere at udsætte Kongevalget, dersom alle Hindringer for Kongen af Sveriges Valg vare ryddede tilside; men Hindringerne forøgedes ved Sveriges

---

[1]) Grev Wedels Tale blev i Almindelighed hørt med Bifald i Storthingssalen, og maatte fremhæve hans Talerevne; men hans Udfald mod Danmark fandtes af Flere at være paa det urette Sted. Saavel Grevens politiske Anskuelser med Hensyn til den skandinaviske Halvøes Forening, som hans Bedømmelse af de danske Kongers Færd fremkaldte disse Yttringer, og han havde kun levet en kort Tid i Norge under dets lykkelige Stilling i Begyndelsen af dette Aarhundrede. Anderledes dømte den Deel af Norges Indbyggere, som havde levet lykkelige Dage under det danske Scepter, som havde seet Fædrelandet blomstre i en fredelig og rolig Nydelse af en lykkelig borgerlig Stilling, uden at agte paa de Spirer, som lagdes til en mindre lykkelig Fremtid. Disse Mænd kunde ikke saa hastigen omstemme den erkjendtlige Tilfredsheds-Jubel, hvormed den danske Throne kort før Krigen omgaves, med den mørke Dadbel, som, fortjent og ufortjent, nu tildeeltes den. Forfatteren yttrede i et fortroligt Brev for Greven sin Bekymring over disse Udtryk, som han i nogle Henseender ansaa ugrundede i Sagens Natur, og i andre ubetimelige, fordi der i Europas erklærede Villie var et uomstødeligt Argument for Skilsmissen, hvortil det ei var fornødent at føie nogen Bitterhed. Greven modtog ikke alene disse Bemærkninger med et uforandret Vennesind, men tilstod at hans Udtryk vare mindre moderate, end de burde have været.

utidige Paastand, at Carl den Trettende skulde erkjendes som Konge, førend Storthinget vidste, om han vilde samtykke i de Forandringer i Grundloven, under hvilke han ene burde udkaares, naar ei Nationens Ære, Værdighed og Rettigheder skulde krænkes. Endnu var han ei bleven enig med Storthinget i de væsentligste af disse Forandringer, „og blindthen at troe, at denne Enighed senere hen vilde blive tilveiebragt til Norges Held, naar vi først havde betroet den exekutive Magt i hans Haand, var vistnok det største Mesterstykke af Dumhed, som vore Committenter vilde bebreide os i vor nærværende politiske Negotiation.“ Frygt for Krigens Rædsler burde ei forlede Storthinget til Ubesindighed i sine Beslutninger. Han opfordrede derfor Storthinget til decisivt at erklære for de svenske Kommissairer: „at ene Haandhævelsen af Norges Hæder og Held er den absolute Betingelse, under hvilken vi kunne udkaare Sveriges Konge til vor Konge.“ De fra de svenske Kommissairer indleverede Forslag modsige vel ikke disse Betingelser, men opfylde dem heller ikke i den ønskeligste Grad; de behøve Forandring og Modifikation, og dette maatte nødvendigen gaa forud for Resultatet. Han opfordrede til Slutning at give den bestemte Erklæring: „at i det Øieblik Vaabenstilstanden vorder opsagt, endskjønt vi nu arbeide paa en for begge Riger lykkelig Forening, maa Storthinget erklære sig for hævet, medens Enhver af os uopholdeligen iler hjem til Sine for at leve eller døe med Norges Frihed, og saaledes at misundes af Efterverdenen.“

Ved 47 mod 30 Stemmer afgjordes det, at Kongevalget ei skulde foretages førend man var bleven enig om de Forandringer, som Rigets Grundlov i Anledning af Foreningen skulde modtage, uden at der toges Hensyn til de bestemte og mindre passende Erklæringer, som efter Proponentens Forslag skulde ledsage Beslutningen. — Capitain Motzfeldt foreslog Maaden, hvorpaa de svenske Kommissairer skulde underrettes om Storthingets fattede Beslutning i Henseende til Rigernes Forening, og Præsidenten blev i Følge deraf bemyndiget til at udfærdige denne Meddelelse. Præsidentens til den Ende forfattede Koncept blev eenstemmigen vedtagen og lød saaledes:

„Norges overordentlige Storthing, som i flere Dage har været samlet for at deliberere om Rigets Tarv, har i Dag taget den Beslutning, at Norge skal som et selvstændigt Rige forenes med Sverige under een Konge, men under Overholdelse af dets Grundlov med de til Rigets Held, og i Anledning af dets Forening med Sverige nødvendige Forandringer. Disse Forandringer i den af Hs. Majestæt Kongen af Sverige ved Konventionen paa Mofs af 14de August d. A. erkjendte Constitution vil paa det hastigste muligt blive overveiede og besluttede af Storthinget, og saasnart dette er skeet, vil Storthinget igjen høitideligen udvælge og erkjende Sveriges Konge, Hs. Majestæt Kong Carl den Trettende, som Norges constitutionelle Konge. Hvilket jeg efter Storthingets Beslutning, og med Hensyn til Hs. svenske Majestæts Kommissairers Yttring ved deres Nærværelse i Storthinget den 13de d. M. herved giver mig den Ære at meddele. De ville derhos modtage Bevidnelsen om min fuldkomne Høiagtelse.“

Tillige overdroges det eenstemmigen den Comitee, som var nedsat for at modtage Meddelelser fra de svenske Kommissairer, i en Deputation at overlevere disse Præsidentens Meddelelse.

Den 21de October indkom til Storthinget de svenske Kommissairers Forlangende at blive hørte i Storthinget Kl. 12, og Præsidenten bemyndigedes eenstemmigen til at tilkjendegive Kommissairerne, at Storthinget var beredt til at modtage dem¹).

De indfandt sig til bestemt Tid i Storthinget, som Statsraad Rosenblad tiltalte saalunde:

„Gode Herrer og norske Mænd, Præsident og samtlige Medlemmer af Norges Riges Storthing! Vi have ikke villet opsætte, gode Herrer og norske Mænd! offent-

¹) [Kommissairernes Brev herom af 20de Octbr. er trykt i 1ste overord. Storthings Forhandlinger S. 305—306.]

ligen for Eder at lægge for Dagen vor levende og udstrømmende Glæde over den af Eder igaar fattede høitidelige Beslutning. Den er saaledes kommen, den evig mindeværdige Dag, som skal ende Nordens langvarige Misforstaaelser, og aabne nye Tidsaldere af Fred, Ære og Held. Nordmænd og Svenske skulle nedlægge de Vaaben, som de nyligen vendte mod hverandres Bryst, for paa Spidsen af de Fjelde, som fordum betegnede fiendtlige Grændser, at opreise et Minde for Forsoningen og den nye Broderpagt. Der skulle de afsværge alle Fordommens Forvildelser, alle omfindtlige Erindringer af det Forbigangne, og love hverandre Enighed i Raadslag, Enighed i Farens Stund, indbyrdes Overbærelse, ubøielig Kraft mod Undertrykkelsen. Derfra skulle de kundgjøre for Verden, at de ikke stræbe efter nogen anden Ære, end at leve selvstændigen blandt deres Klipper, og at Nordpolen og Havet paa engang ere Grændser for deres Herredømme og deres Forhaabninger. — Det er saaledes paa Kongens Vegne, i hans Søns og Sønnesøns Navn, og det fælles Fædrelands, at vi til Eder, gode Herrer og norske Mænd, frembære deres forenede Taksigelser. Forsynet, som har vaaget over Norden under alle ublide Omvexlinger, der have overgaaet Europa, velsigne denne Stund, da tvende Folk af samme Stamme, samme Frihedsaand og samme Nationalcharakteer, skulle under en fælles Konge søge Beskyttelse for gjensidige Rettigheder! — Af Eders Beslutning have vi erfaret, hvor vigtigt I selv ansee det, snart at optage til Overveielse og Afgjørelse de af Kongen foreslaaede Forandringer i Grundloven. Vi dele med Eder en lige Overbeviisning, uden Ophold at bringe denne vigtige Sag til et forønsket Udfald, saa ingen Hindring meer skal udsætte den høitidelige Erkjendelse af Kongen og hans ved Succesfions-Ordningen af 26de Septbr. 1810 bestemte Efterfølger. Vi ere derfor beredte strax med den af Eder anordnede Comitee at indlade os i en nærmere Granskning af Constitutionsforslaget, forvissede om, at fra Eders som fra vor Side intet Øieblik skal forsømmes, at trykke det sidste Segl paa begge Rigers Forening. — Da vil Kongen i Eders Skjød nedlægge den Eed, som vil blive Eder en Borgen for hans Regjeringslære og Tænkemaade. Da skulle I modtage den Fyrste, som, kaldet til en Dag at fortsætte sin Faders omme Omhu for Skandinaviens Riger, allerede seer sin Ære forenet med det ældgamle Norges Ære, og sin egen Lykke ene blive en Følge af den, han kan berede for Eder. Af hans Mund skulle I lære, hvor høit han skatter et Folk, som kjender sit Værd, og veed at sætte Priis paa sin Frihed. I denne Tænkemaade opfostrer han sin Søn, som med et nordisk Navn skal hilse Eder i Nordens gamle Sprog, og omgivet af Haabets Blikke tolke Eders Ønsker for sin Farfaders Throne og ved sin Faders Side."

Præsidenten svarede: „Med stadigt Hensyn paa Fædrelandets Vel og den skandinaviske Halvøes Held, ville Norges Repræsentanter uafladeligen gaa frem i at overveie og beslutte de Forandringer i Grundloven, som blive nødvendige i Anledning af Norges og Sveriges Forening."

Samme Dag foretoges det Spørgsmaal, som af Tidemann den 20de Octbr. var fremsat om de hemmelige Fuldmagter af følgende Indhold: 1) Er det constitutionsmæssigt og lovligt, at en Repræsentant foruden den Fuldmagt, der giver ham Adgang til Storthinget, medbringer en anden hemmelig og indskrænket Fuldmagt, der hindrer ham fra at give sin Stemme til Fordeel for den muligen gjængse Mening? 2) Erkjendes Gyldigheden og Lovligheden af en saadan Fuldmagt, bør da Besidderne ikke erklære at være i Besiddelse af en saadan, og lade den oplæse i Forsamlingen af Storthingets Sekretair, paadet man kan være forvisset om, at slig Fuldmagt virkelig existerer, og ei blot som Paaskud for egen individuel Dom anføres.

Forslaget sigtede aabenbart til de Bergenske Repræsentanter, som ved at afgive deres benægtende Votum til Spørgsmaalet om Rigernes Forening havde paaberaabt sig deres Committenters bestemte Erklæring, og det var rimeligviis gjort for at bringe til almindelig Kundskab, at Foreningen med Sverige uagtet disse benægtende Stemmer i Grunden eenstemmigen var antagen. Men Forslaget havde ingen Fremgang;

efter en drøi Tilretteviisning fra Bergensernes Side, især fra Capitain Motzfeldt, til Proponenten for hans formeentligen ubeføiede Indblanding i deres individuelle Overbeviisning om Rigtigheden af deres Færd som Storthingsmænd, bekvemmede Tidemann sig til at tage sit Forslag tilbage med den Erklæring, at han derved ikke havde havt isinde at krænke nogen Medrepræsentant.

Nansen havde iligemaade den foregaaende Dag gjort et Forslag, som ogsaa nu kom til Afgjørelse, nemlig: „At den exekutive Magt ufortøvet maatte tilmeldes Storthingets Beslutning i Henseende til Rigernes Forening, med Anmodning om at bringe samme paa sædvanlig Maade og snarest muligt til Nationens Kundskab, og med Tilføiende, at da Norges udkaarne Mænd, efterat have nøie overveiet Rigets indvortes Forfatning og udvortes Forhold, toge deres Beslutning, havde ikke mindste Skin af physisk eller moralsk Tvang Indflydelse paa deres Bestemmelse. Som frie Nordmænd indgik de Foreningen, som ærlige, trofaste Nordmænd skulle de ubrødeligen holde den.“

Storthinget bifaldt dette, og efter Biskop Bechs Forslag overdroges det Capitain Motzfeldt [1]) at forfatte Kundgjørelsen, hvorefter den skulde forelægges den Comitee til Bedømmelse, som var udnævnt til at modtage Meddelelser fra de svenske Commissairer, og naar den havde faaet deres Bifald, skulde en dermed overeensstemmende Bekjendtgjørelse udfærdiges fra Præsidentskabet, og tilstilles den exekutive Magt med Anmodning om dens Kundgjørelse for Nationen igjennem Autoriteterne paa den hurtigste Maade. Derved afgjordes Nansens Forslag, som frafaldt videre Motion i den Anledning. Kundgjørelsen, undertegnet af Præsidenten og Sekretairen, lød saaledes:

„Kundgjørelse fra Norges Riges Repræsentanter til deres Landsmænd.

„Norges Riges Repræsentanter samledes efter kongelig Kundgjørelse, grundet paa den paa Moss afsluttede Konvention. Af denne vidste de Hovedgjenstanden for Storthingets Forhandlinger. At Landets Tilstand i det Hele var mislig, og at dets Stridskræfter ved den sluttede Vaabenstilstand vare meget svækkede, var dem bekjendt, førend de droge fra deres Hjemstavn, men som Nordmænd mistvivlede de ikke om, at, dersom en hæderlig Fred ei kunde opnaaes, de jo skulde finde Midler til at hævde Landets Frihed og Ære under den Konge, som Norges Mænd havde lovet og tilsvoret Troskab.

„Kong Christian Frederiks Sygdom, der saa længe havde ængstet det norske Folk, vedvarede tildeels endnu. Kongen kunde ei selv aabne Storthinget. Af den Tale, Allerhøistsamme lod oplæse i Storthinget, erfaredes, foruden Rigets mislige indvortes Forfatning, den sørgelige Vished, at ingen Hjælp for Norge kunde ventes fra Europas mægtige Stater, men at disse vedbleve deres Forbund med Sverige, og at vor elskede Konge med den samme Kjærlighed til Nordmændene, der bestemte ham til at sætte sig i Spidsen for Folket, havde bragt samme det store Offer, at forbinde sig til at nedlægge Kronen, da dette var den eneste Betingelse, under hvilken den Vaabenstilstand kunde opnaaes, som var nødvendig for Armeens og en stor Deel af Landets Frelse. Kongen udfærdigede den følgende Dag den Akt, hvorved Allerhøistsamme for sig og sine Arvinger nedlagde Norges Krone uden al Forbeholdenhed, hvorefter Hs. Majestæt samme Aften afreiste.

„Norges Frihed, Hæder og Selvstændighed var det Maal, Storthinget havde at arbeide til. Om dette Maal kunde opnaaes ved fornyet Kamp, om Landets Stridskræfter og Hjælpemidler vare tilstrækkelige til en maaskee langvarig Krig med en overlegen Fiende, der allerede var i Besiddelse af betydelige Fordele, om der var Haab nok om Kampens heldige Udfald for at man burde udsætte en stor Deel af Landets

[1]) Motzfeldt forestillede forgjæves, at det sædvanligen overdroges Præsidenten at koncipere slige Dokumenter, at han for Tiden var betynget med Comitee-Arbeide, og at det syntes underlig, at han, der havde voteret mod Foreningen, skulde forfatte denne Kundgjørelse. Storthinget blev ved sin Beslutning, og denne Koncept blev et Natte-arbeide for Motzfeldt.

for Krigens Vexler, om man endog efter den heldigste Kamp fremdeles kunde vente at forsvare Landets Grændser og opnaae den for Norge nødvendige Fred paa Havet, eller om Folkets Frihed og Selvstændighed kunde betrygges ved en hæderlig Forening med Sverige under Haandhævelse af Norges Grundlov — disse vare de vigtige Spørgsmaal, som Storthinget skulde afgjøre. — Storthinget gjorde sig strax til Pligt at indhente nærmere Oplysning om Rigets Tilstand, saavel i Henseende til Provianteringen som Pengevæsenet. Kommissairer fra Hs. Kongelige svenske Majestæt fremlagde Forslag til de Forandringer i Grundloven, som de fandt nødvendige for en Forening med Sverige. At disse Forslag ville blive modificerede og bestemte saaledes, at Norges Frihed og Ære kan bestaa med Foreningen, derfor borger Konventionen paa Mos.

„Tiden, da en Beslutning maatte tages, var forhaanden. Efter det modneste Overlæg, besjælet af lige Iver for Norges Ære som for dets Fred, — med Hensyn til den Stemning, som Norges Repræsentanter hver i sin Egn kjendte som den herskende, og ikke uopmærksom paa de politiske og oekonomiske Fordele, som en Forbindelse med Sverige kan forskaffe Norge — har Storthinget taget følgende Beslutning: Norge skal som et selvstændigt Rige forenes med Sverige under een Konge, men under Overholdelsen af dets Grundlov, med de til Rigets Held og i Anledning af dets Forening med Sverige fornødne Forandringer. Disse Forandringer i den af Hs. Majestæt Kongen af Sverige ved Konventionen paa Mos af 14de August d. A. erkjendte Constitution — skulle det hastigste muligt blive overveiede og besluttede af Storthinget, og saasnart dette er skeet vil Storthinget høitideligen udvælge og erkjende Sveriges Konge, Hs. Majestæt Kong Carl den Trettende, som Norges constitutionelle Konge.

„Ved Overveielsen af disse Forandringer i Grundloven skal Omhu for Folkets Frihed og Statens Tryghed lede Storthingets Arbeide. Landsmænd! Norges Repræsentanter, som Eders Tillid hædrede med det høie Kald de have, ere forvissede om, at Eders Bifald vil lønne deres Bestræbelser — at I med den Sindighed, der er Nordmænd egen, ville modtage deres Beslutninger — og at I med dem dele det Haab, at en hæderlig Forening med Naboriget skal vorde til Held for det stedse frie og selvstændige gamle Norge. Christiania i Norges overordentlige Storthing den 21de Octbr. 1814."

Toogtyvende Capitel.

Forhandlinger i Storthinget over Grundlovs-Forandringerne.

Efterat saaledes Foreningen mellem Norge og Sverige foreløbigen var besluttet, lagde Storthinget alvorlig Haand paa at gjennemgaae de Forandringer i Grundloven, som det efter Overeenskomst med de svenske Kommissairer ansaa fornødne i denne Anledning. Dette Arbeide lettedes meget ved den Liberalitet og det Maadehold, som Kommissairerne viiste i deres fremlagte Forslag. Et upartiskt Vidne til disse Forhandlinger skulde hartad troe, at Magten til at styre disses Udfald laa i Storthingets og ikke i de svenske Kommissairers Haand. Storthinget ændsede ikke den svenske Krigsmagts truende Stilling, det tog ikke Hensyn til Sveriges vundne Fordele og begge Rigers forskjellige Stridskræfter, og de svenske Kommissairer gjorde ikke disse Omstændigheder gjældende i sine Underhandlinger[1]). Der blev saaledes kun alvorlige

[1]) Et Par Gange taltes der dog ligesom truende om, at 6000 Russer kunde paa første Vink landsættes i Bergens Stift, og engang, da Moßfeldt bemærkede, at et vist

Debatter om nogle enkelte Punkter i Grundloven, og Storthingets Fasthed i at forsvare Nationens Rettigheder og værne om den paa Eidsvold antagne Grundlovs Bestemmelser, saavidt det kunde bestaae med den besluttede Forening, ledede visseligen denne Sag til det ønskeligste Resultat. Det var saaledes dette overordentlige Storthing givet, omgivet af svenske Bajonetter, at hævde den Høiagtelse for Grundloven, og den Sky for at gjøre nogen Forandring i dens Paragrapher, som har gaaet igjennem alle vore Storthing indtil denne Dag. Efterslægten har saaledes vistnok Aarsag til at være det første overordentlige Storthings Medlemmer taknemlige, der med saa megen Fasthed, ja Haardnakkenhed, under en vanskelig udvortes Stilling forsvarede Folkets Rettigheder, og ikke vege en Fodbred fra den paa Eidsvold antagne Grundlovs Bestemmelser, uden der, hvor Sveriges og Norges Forening gjorde det absolut fornødent. Det er langt fra at vi med Behag kunne læse alle de vidtløftige Taler, som gjenløde i Storthingssalen under dette Møde. De bære stundom Præg af en uægte Fædrelandskjærligheds bombastiske Ordsylde, ja endog af den franske Rædselsperiodes blodige Farver. Men den norske Nation har Aarsag til at fryde sig ved disse en varm Fædrelandskjærligheds tvetydige Svingninger, hvorved Norges Lyksalighed i Fremtiden begrundedes og befæstedes. Af disse Misfostre af Veltalenhed, blandede med Frembringelser af et ædlere Indhold, frembragtes et Værk, som Efterslægten i den fjerneste Fremtid vil prise, og som allerede nu har baaret herlige Frugter.

Efterat den Comitee, som var nedsat til at underhandle med de svenske Kommissairer om de omtalte Forandringer i Grundloven, foreløbigen var bleven enig med disse om de fleste Grundlovsbestemmelser, ledede Undersøgelsen til at afgjøre fornemmelig visse Punkter, hvorom der mellem begge Parter vare forskjellige Meninger. Disse, som endnu uafgjorte, bleve derefter nøiere afhandlede i et Møde mellem Comiteen og Kommissairerne den 18de October, og deri forlangte Comiteen følgende Oplysninger af Kommissairerne:

1) Nøiere Oplysning om Indfødsrettens Meddelelse til Svenske og andre Fremmede. 2) Om Kongens Magt over de norske Tropper, samt til med svenske Tropper at besætte norske Stæder og Fæstninger. Angaaende hvad Tid de svenske Tropper, som nu ere i Norge, kunde ventes at begive sig tilbage. At svenske Tropper ingenlunde maa kunne besætte andre Stæder og Fæstninger i Norge end de, af hvilke de for Tiden ere i Besiddelse. 3) Angaaende Forandring af den Bestemmelse i Forslaget, at Kongen skal beskikke Ordfører i Odels- og Lagthinget. 4) Om Hs. svenske Majestæt ikke, ifald den norske Nation ønsker det, skulde være tilbøielig til for det første blot at slutte en militair Forbindelse med Norge?

Paa det første Spørgsmaal svarede Kommissairerne undvigende, at et Forslag til Lov angaaende Naturalisation vilde blive nærværende Storthing forelagt, for paa et næste ordentligt Storthing at blive taget under Overveielse. Større Koncessioner troede de ei at kunne gjøre, men tilføiede, at det ingenlunde var Hs. Majestæts Hensigt at lade Landet oversvømme med svenske Embedsmænd, saaledes som tilforn havde været Tilfældet med de danske. Dog tilstode de senere, at Naturalisation, indtil en Lov herom kom i Stand, ene skulde meddeles af Storthinget, men saaledes at Kongen har Veto og Ret til provisorisk, naar Storthinget ei var samlet, at meddele Naturalisation paa Storthingets forventende Samtykke. En saadan Lov vilde og blive forelagt de svenske Stænder paa næste Rigsdag, hvilken Lov vilde komme til at staae i umiddelbar Forbindelse med denne. — Til 2det Punkt svarede Kommissairerne, at de vel ingen Bemyndigelse havde til at bestemme den Tid, da de svenske Tropper skulde forlade de norske Fæstninger; men de vare overbeviiste om, at det ei vilde vare

Forslag aldrig vilde gaae igjennem i Storthinget, udbrød en af de svenske Kommissairer i Heftighed: „ja då vore bättre at vapnen decidera.“ Men da Medlemmerne af Storthings-Comiteen stedse beholdt en rolig og fast Holdning, hørtes ikke mere til Trudselen.

længe inden det skede, ligesom og at Agershuus Fæstning ei vilde blive besat. De meente og, at Grændsefæstningerne strax efter Foreningen vilde blive sprængte, ligesom de og vare overbeviiste om, at ingen svenske Tropper vilde blive sendte til Bergen eller Trondhjem. — Afgjørelsen af 3die Punkt troede de ingen Vanskelighed vilde medføre, men at det vilde blive Storthinget overladt selv at vælge Ordførere. — Derimod modsatte Kommissairerne sig aldeles det Forslag, som indeholdtes i 4de Spørgsmaal. De erklærede dette for stridende mod 1ste § i det af dem indleverede Forslag til Forandringer i Eidsvold-Grundloven, der lød saaledes: „Kongeriget Norge skal være et frit, selvstændigt og udeleligt Arverige, forenet med Sverige under een Konges Styrelse. Dets Regjeringsform er indskrænket monarkisk.“ For at give Erklæringen herom med Vægt, tilkjendegave de, at dette Forslag, om det gjentoges, kunde give Anledning til, at de strax opsagde Vaabenstilstanden og begave sig bort.

Med disse almindelige Tilsagn fra de svenske Kommissairers Side vilde imidlertid Storthinget ei lade sig nøie, men skred i Mødet den 24de Octbr. til Prøvelsen af de forskjellige Stridspunkter. Efter Steenstrups Forslag opkastedes det Spørgsmaal: „Hvorvidt man var berettiget til at gjøre Forandringer i den norske Grundlov?“ og med 69 Stemmer blev det vedtaget som et almindeligt Princip, „at ingen andre Forandringer i Grundloven ved dette Storthing maatte tages under Overveielse og gjøres, end de, som ere nødvendige formedelst Norges og Sveriges Forening.“ Ligeledes erklæredes eenstemmigen, „at Storthingets Beslutninger til Forandringer i Grundloven blot skulde ansees som Svar paa de svenske Kommissairers Propositioner, og ikke for Tiden høitideligen erklæres som Ultimatum.“

Samme Dag oplæste Præsidenten nogle fra Statsraadet indløbne Breve. I et af disse meddeelte det Storthinget, at det havde anseet sig beføiet til at bevilge Statsraad Haxthausen Permission paa 3 Maaneder til at foretage en Reise til Danmark i private Anliggender, mod at han forpligtede sig til paa første Vink, enten for Undersøgelseskommissionen, eller nogen anden dertil bemyndiget Autoritet, at indfinde sig, hvis det maatte ansees fornødent, for at tilsvare sine Handlinger. Dette underrettede Statsraadet Storthinget om, i Tilfælde derimod maatte være noget at erindre. Da Haxthausen imidlertid erfoer, at hans Forhold under Krigen vilde blive prøvet af Undersøgelseskommissionen, erklærede han ikke at ville benytte Tilladelsen, men forblive i Norge for at give fornødent Tilsvar. — I en anden Skrivelse underrettedes Storthinget om, at Statsraadet overeensstemmende med Præsidentens Begjæring af 18de havde anmodet begge Generalkommandoer at meddele den forlangte Underretning om de Korpser og Chefer, der i det tilbagelagte Felttog fordeelagtigen have udmærket sig. Ligesaa udbad Statsraadet sig ved Storthinget meddeelt en almindelig Bestemmelse, efter hvilken Regel Godtgjørelse til Storthingsrepræsentanter for de ved deres Reise foraarsagede Udgifter skulde refunderes dem, da flere Andragender i den Anledning vare indkomne.

Endelig foreslog Treschow en Takadresse til Kong Christian Frederik i Anledning af de Tjenester, som han havde viist Riget; men Forslagets Behandling udsattes til Videre. Senere hen frafaldt Proponenten dette sit Forslag, der ligesaalidt som et andet af samme Natur af A. Konow kom under Behandling. Efterat Foreningen med Sverige var besluttet, dæmpedes Enthusiasmen for den danske Prinds.

Den 25de October aabnedes alvorlige Debatter om de af de svenske Kommissairer indleverede Forslag til Forandring i Grundloven, hvis 25de og 26de §§ toges under Behandling. Forhandlingen begyndte med nogle almindelige Betragtninger, som af flere Talere anstilledes over de Grundsætninger, som burde følges. Blandt disse udmærkede sig Pastor Schultz — et Navn, som fortjener en høi Plads i Storthingets Annaler — ved Foredragets Kraft og Veltalenhed. Han meente, at begge Partet maatte indsee Nødvendigheden af, at Eidsvold-Constitutionen maatte undergaae mange, tildeels væsentlige Forandringer; men Forandringen maatte fra Storthingets Side gjøres med Frihed og ikke efter Sveriges Forskrift, og saaledes at Nationens Ære

kunde bestaae med Foreningen. „Da skal, siger han, Norges Held kunne forenes med Sveriges, og den 20de October 1814 kunne blive velsignet blandt Norges Fjelde.“ — „Lader os da, saa slutter han, handle om Norges Sag saaledes, at det kan bestaae med Folkets Hæder og Værdighed, og at vore Efterkommere ikke skulle sukke over os, naar de ved Historiens Lys søge de ærværdige Høie og tause Grave, hvor Norges hæderlige Slægter hvile.“ — Tidligen fremtraadte Schultz saaledes som en varm og heldig Forsvarer af Folkets constitutionelle Rettigheder. I senere Storthing lagdes dette Forsvar ofte i hans Haand; han sattes ofte i Spidsen for de vanskeligste og meest kritiske Undersøgelser, og aldrig svigtede han den ham viiste Tillid. Den patriotiske Ild, der stundom luede i glødende Heftighed, dæmpedes vel efterhaanden; Alder og Erfaring modificerede hans Anskuelser, men hans varme Iver for Fædrelandets sande Gavn afkjøledes aldrig, og han hørte blandt de faa lykkelige Storthingsmænd, som elskedes af Mange, agtedes af Alle, og miskjendtes af Faa. Det hændte vel stundom, at Schultz ræddedes for det Udfald af vigtige Sager, som han selv havde forberedt, og at hans Glæde var større, naar de haardeste Punkter i hans gjorte Indstilling ikke toges til Følge, end naar de gik igjennem; men han havde eengang paataget sig at værne om Constitutionen i alle dens Punkter, og under Udøvelsen selv betragtede han de omhandlede Misligheder med et strengere Øie, end hans milde og menneskekjærlige Sind tillod ham, naar han troede sig beføiet til at følge dette. I Dagens Foredrag udkastede han ligesom et Prøvemønster paa sin Storthingsfærd, og denne blev han, i en ædlere Stiil jo længere han skred frem paa Banen, tro indtil Enden.

Sibberns Tale i samme Anledning havde en forsonende og rolig Tendents. Han hørte til den lille Skare, som paa Eidsvold ansaa en Forening med Sverige under nærværende Omstændigheder nødvendig, og beskyttet af den Eidsvoldske Grundlov, i politisk Henseende gavnlig. Hans livlige, flydende og raske Foredrag gjorde ham til en af Thingets færdige og gjerne hørte Talere, ligesom dette, forenet med hans Forretningsdygtighed, oftere hævede ham paa Præsidentstolen paa de følgende Storthing. Ved sin Tale i Dag var det hans Hensigt at opmuntre Forsamlingen til en rolig Overveielse af et vanskeligt Emne, og at forebygge gjensidige Misforstaaelser. Han ansaa det for en ugrundet Forudsætning, at Forstørrelseslyst og Herskesyge var Grunden til den af Sverige saa heftig attraaede Forening; men kun Sveriges Ønske at have en fredelig Ven og Nabo i Vesten istedetfor en Fiende. „Lader os derfor, siger han, ikke altfor ængsteligen veie Ord og Udtryk; vi bygge da paa Mistillids sig selv forstyrrende Grundvold, og Foreningen vil bringe fælles Uheld istedetfor Held. Ængstelig Frygt og Mistillid er desuden Nordmandens ædle Charakteer ubekjendt, og rolig Mangel paa egen Kraft, og ligesaa vist som den bedste Grundsætning, uden fornøden Kraft og Villie til at overholde den, vil være et Intet, ligesaa vist vil en tilsyneladende mindre god Constitution, men bygget paa rigtige Grundsætninger, og med Kraft og Værdighed haandhævet, sammentaget med Sveriges egen Interesse, være vor Frihеds og Selvstændigheds fuldkomne Palladium.“ — Efter ham tog Arendals Repræsentant, Doktor A. Møller, Ordet med den Iver, vi oftere have omtalt, og forfegtede den Mening, „at Constitutionen skulde forsvares med DrageklOer.“

Da man, efterat Flere havde yttret sig i denne Anledning, skred til at behandle den 25de og 26de §, gjorde Neumann det Forslag: „at i Beslutningen angaaende Forsvar eller Angreb skulde det udtrykkeligen betinges, at Norge aldrig drager ud med Danmark i offensiv eller defensiv Krig, naar ikke Norges eget Land af Danmark angribes.“ Men dette Forslag, der indeholdt et venligt Afskedsord til en gammel Statsfrænde, kunde efter sin Natur ikke indføres i Grundloven, ligesom det ingen Gjenklang fandt i den større Deel af Forsamlingens Sind, og Proponenten saae sig senere hen beføiet til at tage det tilbage.

A. Konow fra Bergen, som ved dette Storthing stillede sig paa den ivrigste Oppositions Side, og modsatte sig baade Foreningen og de foreslagne Modifikationer

i den Eidsvoldske Grundlovs Bestemmelser, medtog Comiteen haardt i Anledning af dens Forslag om Troppernes Brug. „Var jeg ikke, sagde han, allerede vant med at høre her ved Storthinget de særsommeste Propositioner, der ledede os til at kaste os i Sveriges Arme, forend Sverige selv offentligen forlangte det, saa vilde jeg heiligen forundre mig over dette af Comiteen fremsatte Forslag. Alt hvad Nationen meest krymper sig for, eller er meest stemt imod, bevirkes ved samme. Det er at befrygte, at de herefter følgende Storthing ville blive meer og meer eftergivende, og kunne maaskee lidet modstaae en Fyrstes naadige Smiil, der forvendede dem, som viiste sig beielige; især bliver dette Tilfældet, naar vi ei burde spærre dem Veien, der kunne i Stockholm erholde vigtige Æresposter, og opnaae høie Titler. Men hvad der endnu er værre og kroner Værket, er at Statsraadet, som vælges af Kongen, og paa hvilket han kan have saa stor Indflydelse, skulde i 3 Aar, som er ethvert Storthings Mellemtid, kunne bestemme at vore Tropper maa bruges i fremmede Lande. Man maa jo indsee, at flere tusinde Nordmænd saaledes kunde blive slagtede i Udlandet mod Nationens Ønske.“ Disse for Comiteen krænkende Udtryk og haarde Beskyldninger bleve ikke strax paaankede af dens Medlemmer, og da En blandt dem, Sibbern, i et senere Møde krævede Konow til Regnskab derfor, og forlangte en fyldestgjørende Erklæring, ansaaes Tiden til Sagens Optagelse forløben, og den faldt bort.

Motzfeldt, der visseligen iøvrigt var En af de Storthingsmænd, der meest vaagede over den Eidsvoldske Constitutions Reenhed, og havde meest iwrig modsat sig Norges Forening med Sverige, gav nu Anledning til at ende denne langvarige Debat ved et Inpromtu-Forslag til disse Paragraphers Redaktion, hvortil han af Grev Wedel opfordredes. Han meente, at de svenske Kommissairers Forslag burde antages saaledes som det var forfattet, forsaavidt det har Hensyn til fremmede Magters Tropper, og norske Troppers Uddragelse over begge Rigers Grændser. Derimod burde en Bestemmelse gjøres, hvorvidt norske Tropper bør inddrages i Sverige eller svenske i Norge. Han ansaa det krænkende for Norges Mænd, om svenske Tropper skulde holde norske Fæstninger besatte. Følte Norge sig trykket ved Foreningen, vilde et Par Garnisoner ej kunne kue Misnøien. Han foreslog derfor Paragraphen saaledes redigeret: „Kongen har høieste Befaling over Rigets Land- og Sømagt. Den maa ikke forøges eller formindskes uden Storthingets Samtykke. Den maa ikke overlades i fremmede Magters Tjeneste, og ingen fremmede Magters Krigsfolk, undtagen Hjælpetropper mod fiendtligt Overfald, maa inddrages i Riget uden Storthingets Samtykke. I Fredstid maa aldrig andre end norske Tropper være i Norge, og ingen norske Tropper i Sverige; men naar Sveriges Kyster eller Grændser angribes, skal den halve Deel af Norges organiserede Landmagt kunne bruges i Sverige, og naar Norge angribes, skal Sverige komme Norge til Hjælp med saa megen Landmagt, som den halve Deel af den norske Landmagt udgjør. En større Hjælp skal ikke gives eller modtages uden Storthingets Samtykke; ei heller maa norske Tropper uden Storthingets Samtykke bruges udenfor Sveriges Grændser.“

Foreløbigen antog Forsamlingen den saaledes redigerede Paragraph; men da denne Forandring blev forelagt de svenske Kommissairer, foranledigede den et Diktat til Protokollen fra de svenske Kommissairers Side, som fremledede nye Modifikationer [1]). De gjorde deri opmærksom paa, at Foreningen imellem Sverige og Norge blev af den Natur, at begge Riger deelte Skjebne med hinanden med Hensyn til Krig og Fred. Det var vistnok Folkets Rettighed at bestemme Antallet af det stridbare Mandskab efter Folkemængde og finantsielle Kræfter; men det kunde ikke blive Folkets Ret, at indskrænke Kongens Magt til at disponere over den engang til Folkets Sikkerhed og Kronens Anseelse bestemte Krigsmagt. Der var ingen Sammenhæng imellem den Bestemmelse i Eidsvold-Grundloven, der ogsaa findes i alle Constitutioner,

---

[1]) Det er heelt trykt i 1ste overord. Storthings Forhandl. 1ste Novbr., S. 486—498.

som giver Kongen høieste Befaling over Krigsmagten, samt Ret til at begynde Krig og slutte Fred, og mellem den Forudsætning, at han i visse Tilfælde kun kan benytte en Deel af den bestemte Vaabenmagt, og Iværksættelsen heraf vilde lede til Splid og Mistro mellem Konge og Folk. I Følge den svenske Constitution laa Modvægten mod Misbrug i det Ansvar, som er paalagt Kongens Raadgivere, men fornemmelig i Nationens Ret til at beskatte sig selv; uden Penge kunde ingen Krig føres. Dernæst gjorde Kommissairerne opmærksom paa, at Konventionen til Moss ikke gav det norske Folk umiddelbar Ret til at beslutte Forandringer i Grundloven, men at Kongen foreslaaer dem, og at det var Folkets Ret at antage eller forkaste disse Forslag. Iøvrigt troede de det meest passende, at berøre med Varsomhed det politiske Forhold, hvori Norge nu var kommen til Sverige. Den Bestemmelse, som af Storthinget er foreslaaet; finder desuden ikke Sted ved nogen anden Forening imellem Forbundsstater. Kongen kunde ikke tilstaae det norske Folk større Ret end det svenske i denne Henseende har forbeholdt sig, der tillidsfuldt i et saadant Tilfælde havde lagt sin Skjebne i Kongens Haand. Ikke heller kunde en saadan Beslutning kontrolleres. Kongen havde ved flere Bestemmelser søgt at bringe en passende Ligevægt imellem Kongens og Folkets Rettigheder, og voldgav Sagen til den hele norske Nations Dom. — De erklærede til Slutning uforbeholdent, at den 25de §, saaledes som den af Storthinget blev foreslaaet, ei af dem kunde blive antaget, men at Kongen for at berolige Folkets muligen skrækkede Forestillinger i Henseende til Hs. Majestæts Hensigter, hvilke en fremmed Interesse har søgt at fremstille i et urigtigt Lys, tillod en Forandring i §§ 25 og 26 af den Eidsvoldske Constitution, men hvori ingen videre Modifikation kan finde Sted. „Hvis Storthinget, tilføiede de, ikke antager disse saaledes af os fremsatte §§, da maa de i Følge den Eidsvoldske Constitution nu gjældende Bestemmelser forblive uforandrede.“ Dette Kommissairernes Forslag var — paa en eneste Modifikation nær angaaaende Landeværnet — ordlydende som 25de og 26de § i Norges Grundlov nu lyde. — Dette Diktamen foranledigede, at hine §§ igjen bleve tagne under Overveielse den 1ste Novbr., og flere Taler bleve holdte deels for deels imod dette af de svenske Kommissairer gjorte Forslag; men ved 57 mod 21 Stemmer antog Storthinget, at den Beslutning, som forhen var tagen angaaende den 25de og 26de §, kunde forandres, og med samme Pluralitet vedtoges derefter, at de svenske Kommissairers Forslag med Hensyn til disse Paragrapher bifaldtes.

I den 23de § havde Kommissairerne udeladt den sidste Bestemmelse: „Ingen personlige eller blandede arvelige Forrettigheder maa tilstaaes Nogen for Fremtiden.“ I Anledning af denne Udeladelse gjorde Comiteen de svenske Kommissairer det Spørgsmaal: ,,Af hvilken Aarsag Forslagets 23de § har udeladt en Deel af Grundlovens Bestemmelser, og om denne Udeladelse ansees saa nødvendig, at Foreningen uden den ei kan komme istand, om dette end ellers kunde blive Tilfældet?“ — Derpaa svarede Kommissairerne, ,,at Grunden til den omhandlede Udeladelse er, at da Kongen af Sverige altid har udøvet den Ret at meddele Adelskab som et blot Middel til at belønne Fortjenester, saa vilde det have været upassende, om han i et Forslag, der fra hans Side blev gjort til den norske Nation, havde frasagt sig denne Ret, da det i saa Fald kunde synes, som om han ikke vilde lønne Fortjenester i Norge. Men naar det er Nationens Ønske, at Udeladelsen skal finde Sted, kan der fra Kongens Side Intet være derimod.“ Paragraphen blev saaledes formet, som den bekjendte i den paa Eidsvold antagne Constitution, og Bestemmelserne med Hensyn til den nu i Landet værende Adel toges paa de følgende Storthing.

En alvorlig og langvarig Debat fandt Sted om Kongens Ret til Naturalisation, som de svenske Kommissairer i den 82de § havde foreslaaet. Denne lød i det svenske Udkast saaledes: ,,Til Embeder i Staten skulle udnævnes de norske Borgere, som bekjende sig til den evangelisk-lutherske Religion, have svoret Kongen og Constitutionen Troskab, og tale Landets Sprog. Som Følge af Kongeriget Norges Forening med Sverige skal Kongen foreslaae begge Rigers Repræsentanter ved deres nær-

Sammenkomst en Lov til Antagelse om Vilkaarene for gjensidig Borgerret for Nordmænd og Svenske. Imidlertid skal det beroe paa Kongen ved enkelte Tilfælde, hvor han finder det særdeles nødvendigt, at ansætte norske Embedsmænd i Sverige og svenske i Norge, dog saaledes at til Præster og Dommerembeder alene kunne udnævnes Indfødte. Til Lærere ved Universitetet og de lærde Skoler, til Læger og til Konsuler paa fremmede Steder kunne Udlændinge beskikkes. Ingen maa beskikkes til Stiftamtmand eller beklæde de Embeder, som i § 22 ere nævnte, forend han er 30 Aar gammel, og Ingen beskikkes til Magistratsperson, Underdommer eller Foged, forend han er 25 Aar gammel."

Det var vistnok fornemmeligen Kronprindsens Frygt — der ved senere Leiligheder viiste sig tydeligere — for at det norske Storthing af gammel Kjærlighed for det danske Dynasti, og især for Christian Frederik, skulde naturalisere danske Mænd, og forstyrre den imellem den skandinaviske Halvøes Riger tilveiebragte Forening, der gav dette Forslag sin Form. Men vi have ovenfor anført Beviser nok paa, hvor lidet denne Frygt var grundet, ligesom den ingenlunde af Erfaring er bekræftet. Større Aarsag maatte vel Norges Storthing have til Frygt for svenske Embedsmænds Valg til norske Embeder, deels formedelst Exempler, hentede fra Erfaringer, der vare gjorte under den forrige, nu oploste Forening, deels formedelst den Ulighed, som uagtet den lykkeligen tilveiebragte Forening finder Sted mellem begge de forenede Staters Organisation og indvortes Forhold. Begge Stater have deres gjensidige Fordele og Mangler, og de første vilde ikke forbedres, de sidste ikke afhjælpes ved en nøiere Forening end den, der nu finder Sted mellem Sverige og Norge.

Motzfeldt aabnede Debatterne om denne §. Han ansaa det for utvivlsomt, at det var enhver af Repræsentanternes Pligt at arbeide paa, at Foreningen, naar den blev besluttet, blev fast og varig. Lige Rettigheder og Fordele for begge Nationer bør være Hovedprincipet. Men derhos kunde man ikke tabe Nationalmeningen af Sigte. „Naar den største Deel af Nationen har Uret, har den Ret." Det var ei nok, at man har Rimelighed for, at Retten til at vælge Embedsmænd ei af Regenten vorder misbrugt, det er Constitutionens Sag at sørge for, at den ei kan misbruges. Da Nationen nu — være sig af hvilkensomhelst Grund — havde Mistro til de Svenske, hvorfor skulde man da tilstede dem Adgang til Embeder uden Storthingets Samtykke? — Det vilde være liden Ære for Nationen, dersom Haabet om Forfremmelse, eller Æreotitler og Adelskab, lokkede Nordmænd til Sverige, ligesom man og var berettiget til at troe, at de Svenske ei gjerne see Nordmænd forfremmede i Sverige. Tiden til at prove paa at blande Nationerne var endnu vist ikke forhaanden. Findes dette engang tjenligt, saa staaer det jo i begge Nationers Magt at enes om en Lov til denne Henfigt. Han foreslog saaledes, at den Eidsvoldske Grundlovs Bestemmelser i Henseende til denne Gjenstand skulde blive uforandrede.

I samme Tone talede Sartz, Jørgen Aall, Sørensen og Sodemann — den sidste i stærkere Udtryk end de Øvrige. „Kongen kan, sagde han, naar han og ikke Storthinget har denne Ret, indsætte i Norge svenske Generaler o. s. v.; om han saa vil kan han give os svenske Bisper, ja Klokkere. Han kan give os Svenske til Amtmænd, Stiftamtmænd og andre civile Embedsmænd. Kongen kan, siger jeg, om han vil. Hvad er os Borgen for, at han ikke vil? Det lader sig tænke, at en mod Norge ikke vel intentioneret Konge sidder paa de forenede Rigers Trone; thi Fyrsterne have Lidenskaber som andre Mennesker. Denne Ene kan bringe Nationen til Fortvivlelse ved at underlægge den svenske Embedsmænd. Han kan tilintetgjøre sin Formands Bestræbelser for at stifte Enighed og Venskab imellem Nordmænd og Svenske, og hvem har da Nationen at anklage for Norges Vanære? Os, som nu sidder her i Dag paa Storthingets Bænke, os, Rigets Mænd, der uden Nødvendighed opgive Nationens Rettigheder. — Brødre! disse Ting bør ei saa at være."

Da Voteringen efter Navneopraab foretoges, befandtes 70 Stemmer mod 7 at have bestemt, at de Paragrapher i Grundloven, som angaae Indfødsretten og Natu-

ralisationen, skulde forblive uforandrede saaledes som de i den paa Eidsvold antagne Grundlov vare indførte.

Med denne Beslutning var imidlertid de svenske Kommissairer ikke tilfredse, og androge paa at den i 83de § indeholdte Bestemmelse, der giver Storthinget Naturalisations-Ret, maatte udgaae. Da Stemmerne herom ved foretagen Votering vare lige deelte, besluttedes ved Pluralitet, at denne Sag efter Reglementet skulde udsættes i 2 Dage, og da igjen foretages til ny Votering. Sagen blev saaledes under 2den November igjen foretagen, og da blev af flere Talere Storthingets Ret til Naturalisation forsvaret, og ved Pluralitet antaget; og nu vægrede de svenske Kommissairer sig ikke længere ved at antage Storthingets Beslutning.

Om flere andre Forslag, som af de svenske Kommissairer og af Storthingets Medlemmer vare gjorte til Forandring i Grundloven, var der meer og mindre vittløftige Debatter, i hvilken Henseende vi henvise til det overordentlige Storthings Forhandlinger for 1814. Saaledes foreslog Dr. Møller, at det i den 111te § skulde hede: „Norge skal have sit eget Koffardiflag" istedetfor: „Norge har Ret til at have sit eget Koffardiflag." Han paastod, at det var ham udtrykkeligen paalagt af hans Committenter, at gjøre denne Paastand med Hensyn til Fragtfarten, som vilde lide naar det norske Flag sammenblandedes med det svenske. Kommissairerne erklærede, at de Intet havde imod at Norge fik sit eget Flag, naar det vilde selv bære de dermed forbundne Udgifter. Imidlertid beholdt Paragraphen sin forrige Form.

Den 26de October[1]) tilstillede Statsraadet Storthinget følgende Skrivelse fra de svenske Kommissærer af 23de Octbr. om de svenske Troppers Udmarsch af Norge:

„Hs. Kongelige Høihed har, efterat have erholdt Kundskab om den af Norges Riges Storthing den 20de dennes tagne Beslutning angaaende Kongeriget Norges og Sveriges Forening, i Naade fundet for godt at befale den svenske Krigsmagt til Lands og Vands efterhaanden at bryde op og vende tilbage til Sverige, og er dette Tilbagetog for en stor Deel allerede iværksat[2]). Desuden har Hs. K. H., i Følge den Dispositionsret, Hs. M. Keiseren af Rusland har givet ham over de i Holsteen under General Bennigsens Kommando staaende Tropper, ladet Ordre afgaae til bemeldte General om successive at forlade nysnævnte Land. Som en ufeilbar Følge af dette forventer Hs. K. H., at de norske Tropper og Flaader ligeledes hjemforloves og sættes paa Fredsfod. — Idet Undertegnede have den Ære at tilkjendegive Norges Riges Statsraad dette, maa de tillige anmode om, at Statsraadet vilde behage derom at meddele Storthinget Underretning."

---

1) [Samme Dag besluttede Storthinget, at dets Præsident Christie tilligemed Motzfeldt, Sorenssen, Diriks, Grev Wedel og Schultz skulde tiltræde Underhandlings-Comiteen med de svenske Kommissairer. Grunden hertil var, at man fandt Comiteens Formand Treschow for svag og eftergivende; det var en almindelig Mening, at han ei var Opgaven voxen, ligesom det er vist, at hans Iver for at imodekomme de Svenskes Ønsker nu var ligesaa stor, som den i den første Halvdeel af Aaret havde været for at opfylde Christian Frederiks. Nu derimod lagdes Underhandlingens Ledelse i Christies kraftfulde Hænder, og Treschow var hermed faktisk affat som Formand i Comiteen, en Forandring, der var af overordentlig Vigtighed.]

2) [Strax Kronprindsen fik Kundskab om Storthingets Beslutning af 20de Octbr., gav han Ordre til de svenske Troppers Opbrud fra Norge, meddeelte den russiske General Bennigsen Tilladelse til at begynde Hjemmarschen til Rusland, og afsagde den Hjælp af 3000 Preussere, som stod til hans Raadighed. Nogle Dage senere vakte vistnok Efterretningen om Christian Frederiks forlængede Ophold i Frederiksværn, og Storthingets Lyst mod at antage den svenske Konge-Arvefølge, Carl Johans Mistanke, i hvilken Anledning han 26de og 27de Octbr. tilskrev Kommissairerne og lod Armeen gjøre Holdt; men da alt dette næsten samtidigt hermed ordnedes efter deres Ønske, blev de svenske Troppers Udmarsch i Grunden ikke derved forsinket.]

Treogtyvende Capitel.

Rigernes Forening fuldbyrdes 4de November.

Da saaledes begge Parter vare enige om de Forandringer, som skulde foregaae i den Eidsvoldske Grundlov i Anledning af Sveriges og Norges Forening, samledes Storthinget den 4de November om Eftermiddagen for at foretage Kongevalg, og da blev Carl den Trettende eenstemmigen valgt til Norges Konge. Nogle af Forsamlingen tilføiede deres Votum de Grunde, som havde bestemt dem til dette Valg, uagtet de vare traadte ind i Forsamlingen med det Forsæt at stemme mod Foreningen; Andre henpegede paa Foreningens Hensigtsmæssighed, og yttrede store Forhaabninger om et heldigt Udfald deraf; men de Fleste udtrykte Valget med simple Ord. [1]) — Valget blev derefter ved en Deputation bekjendtgjort Statsraadet og de kongelige Kommissairer, og Storthinget besluttede, at dette Valg ved en Deputation af 7 Medlemmer skulde kundgjøres Hs. M. Kongen af Sverige, eller Hs. K. H. Kronprindsen paa hans Vegne, samt at denne Deputation af Præsidenten skulde udvælges. Til at udføre dette Ærende valgtes: Grev Wedel Jarlsberg, Biskop Sørensen, Major Hegermann, Justitsraad Diriks, Konsul Konow, Lensmand Forseth og Gaardbr. Sandvig.

Samme Dag tog ogsaa Storthinget en Bestemmelse med Hensyn til den Takadresse, som Treschow havde foreslaaet. Konsul Konow havde allerede den 3die Novbr. frafaldt sit Forslag om en Æresstøtte og Appanage for den fratrædende Konge Christian Frederik, „formedelst de Ubehageligheder, som samme i nærværende Tid vilde forvolde." I Anledning af Treschows Forslag besluttede Storthinget: „En Erklæring skal udfærdiges til Kong Christian Frederik om, at Nationen antager hans Abdikation paa den norske Krone, hvorimod de øvrige Forslag ikke tages til Følge."

I Mødet den 7de November oplæstes en Skrivelse af 5te s. M. fra Statsraadet saalydende: „Som en Følge af den Statsraadet under Gaars Dato fra Præsidentskabet kommunicerede det overordentlige Storthings Beslutning at vælge Sveriges Konge, Hs. Majestæt Kong Carl den Trettende, til Norges constitutionelle Konge, har Statsraadet under D. D. tilkjendegivet den sig i London opholdende Statsraad, Carsten Anker, at hans Sendelse ved hiin Beslutning maa ansees tilendebragt. Men da Statsraadet af private Efterretninger er underrettet om, at bemeldte Statsraad, formedelst en uafgjort Handelsaffaire, ikke vil kunne vende tilbage til Fædrelandet, med mindre der vorder stillet en Kaution for ham til Beløb af 6—8000 Pd. St., overlader Statsraadet til Præsidentskabets Overveielse, hvorvidt det maatte ansees passende — i Betragtning af de Opofrelser og den Iver, denne Fædrelandets troe Mand har viist i dets Tjeneste — at foreslaae det nu forsamlede Storthings Medlemmer, paa Nationens Vegne at indgaae en saadan Kaution, mod Regres i Mandens Eiendomme, naar noget Udlæg heraf skulde flyde, og under Forudsætning af at han derved sættes i Stand til at vende tilbage til de Poster i Fædrelandets indre Bestyrelse, som af den forrige Regjering vare ham overdragne" [2]).

Ligesaa oplæstes Statsraadets Meddelelse af 4de Novbr., at Kommandeur Fasting havde maattet afreise til Frederiksværn, i det vigtige Ærende at stille Uroligheder, som vare udbrudte mellem Matroserne der i Havnen. Ved Fastings Anseelse

---

[1]) See Storthingsforhandlingerne 1ste Udg. S. 356 ff.

[2]) Til dette Forslag blev formodentligen intet Hensyn taget, da derom Intet findes i Storthingsforhandlingerne. [Man seer kun, at det af Storthinget oversendtes Odelsthinget, men i dettes trykte Forhandlinger findes det hverken refereret eller behandlet.] Han blev ikke igjen ansat som Statsraad, og det var først senere hen, at Regjeringen brugte ham i nogle Kommissioner. [Han var en kostbar Mand, især ved Glasværkernes Bestyrelse. J. Chr. B.]

blandt disse, og ved hans kloge Opførsel, dæmpedes imidlertid snart Urolighederne, uden at de havde videre Følger.

Om Eftermiddagen oplæstes den redigerede Deel af Grundloven, og Storthinget bifaldt, at Grundloven maatte udfærdigedes i den saaledes redigerede Form, men at Redaktions-Comiteen, som bestod af Sorenskriver Berg, Kammerraad Holst og Landsdommer Nansen, skulde forinden træde sammen med den Afdeling af den store Comitee, som konfererer med de svenske Kommissairer, og forelægge disse det redigerede Exemplar af Grundloven, om de i den Anledning havde Noget at erindre. — Doktor Møller, som var stedse indtil Ængstelighed aarvaagen for at hævde Norge den Hæder, som det tilkom i sine udvortes Forhold til det nye Frænderige, foreslog nu en Tillægs-Paragraph af følgende Indhold: „I alle Forhandlinger og Befalinger, som angaae Kongeriget Norge alene, skal Kongens Titel med Hensyn til dette Rige nævnes først.“ Men da dette Forslag næste Dag kom under Debat, fandt han sig beføiet til at tage det tilbage. Sodemann, som havde været en af de ivrigste Modstandere mod Norges Forening med Sverige, og i denne Henseende brugt de stærkeste Kraftudtryk, erklærede nu i Anledning af hans misforstaaede Formening om Edens Aflæggelse til Kongen og Constitutionen, „at han med Glæde aflægger Eden til Constitutionen, da han var overbeviist om, at den for Fremtiden vilde betrygge hans elskede Fædrelands Frihed og Selvstændighed, og han havde derfor besluttet tilligemed de øvrige Norges hæderlige Mænd at aflægge Eden til Constitutionen og Kongen.“

Da saaledes Rigernes Forening var besluttet og Carl XIII. valgt til Konge, blev det, efterat forskjellige Meninger vare yttrede, med 44 Stemmer besluttet, at Frederikshalds Repræsentant, Kjøbmand Hansen, ikke kunde tilstedes Sæde og Stemme paa dette Storthing, førend Kongen af Sverige høitideligen havde antaget Norges Grundlov. Til Medlemmer af en Comitee, som Storthingets Afdelinger eenst. havde besluttet nedsat, for at gjennemgaae Overkrigskommissionens Protokoller og Papirer, og meddele Storthinget Rapport om den befalede Undersøgelse hensigtsmæssigen var udført, valgtes Capitainerne Ræder og Motzfeldt samt Sorenskriver Koren.

Den 7de November afreiste den før nævnte Deputation til Frederikshald for at underette Kronprindsen om Kongevalget. Den blev ufortøvet indladt til Audience, og Deputationens Formand, Grev Wedel, holdt følgende Tale til ham:

„Høibaarne Fyrste, Sveriges og Norges Kronprinds! Naadigste Herre! Kongeriget Norges Storthing har paalagt os den behagelige Pligt at overbringe D. K. H. den Efterretning, at det norske Folks Repræsentanter den 4de Dag i denne Maaned eenstemmigen have valgt og erkjendt som constitutionel Konge Hs. M. Kong Carl den Trettende og Efterkommere, i Overeensstemmelse med Successions-Ordningen af 26de Septbr. 1810. — Saaledes er da den skandinaviske Halvøes tvende gamle Kongeriger, som Naturens Herre forenede, men som menneskelige Lidenskaber og Fordomme adskilte, atter sammenknyttede med uopløselige Baand, og den lykkelige Tilkommen, da Nordmænd og Svenske kunne favne hinanden som Brødre, der have en fælles Fader, og da de kunne kappes om at vise denne fælles Fader Lydighed, Troskab og Hengivenhed. — Denne lykkelige Forening var allerede for Aarhundreder siden Gjenstand for oplyste Nordmænds og Svenskes Ønsker; men det var Hs. M. Kong Carl XIII. og hans værdige Søn forbeholdt at fuldføre dette herlige Værk. Rygtet om Hs. Majestæts faderlige Regjering over hans Forfædres Rige, og Gjenlyden af Europas Beundring for D. K. Høiheds Dyder og Heltebedrifter bortryddede de Hindringer, som ulykkelige Tildragelser have opreist derimod.

„Idet vi høiligen beklage, at Hs. Majestæts Helbred hindrer ham fra, i denne strenge Aarstid at glæde sine nye Undersaatter med sin Nærværelse, tillade vi os paa vore Medborgeres og egne Vegne at yttre for D. K. H. det oprigtige Ønske, at De og Deres haabefulde Søn vilde naadigen behage i Norges Hovedstad at modtage Pantet paa det norske Folks usvigelige Troskab og urokkelige Hengivenhed for dets nye Konge og Konge-Æt, og at D. K. H. derved vilde give os Leilighed til nærmere

at beundre den Fyrste, hvis sjeldne Egenskaber bestemte ham til at bære Norges og Sveriges forenede Kroner, naar Hs. Majestæt, mæt af Dage og ledsaget af sine Undersaatters Velsignelse, er gaaet til Hvile ved Siden af sine store Forfædre![1]."

Kronprindsen svarede:

„Mine Herrer! Ugjerne bare de Svenske Vaaben imod Nordmænd. Krigen var uden Øiemed i det Øieblik, da Eders Anfører tilbød at ville tilbagelevere den udøvende Magt i Nationens Hænder. Kongen har ikke villet gjøre sine Rettigheder gjældende. Standhaftig paa den Vei, han havde valgt, ansaa han sig lykkeligere ved at regjere over en fri Nation end over et ved Vaaben undertvunget Folk. Han gav Eder derfor Tid til at raadslaae over de vigtige Grundsætninger, hvorpaa Samfundets Frihed og Selvstændighed skulde bygges. — Jeg kjender den Aand, som har hersket i Storthinget. Om end Feiltagelser i Grundsætninger enkelte Gange viste sig, sporede jeg dog stedse med Fornøielse Redelighed i Eders Forsæt. Lader os takke Forsynet, som foreskrev os vore Pligter, og lader os betænke, at vi have fælles Interesser at forsvare, fælles Farer at gjennemgaae, fælles Lykke, fælles Ære at haabe. — Jeg opfylder gjerne Eders Ønske, og skal i Morgen med min Søn afreise til Christiania."

Disse faa og simple Ord, som lidet berørte nyligen endte vanskelige Forhold, og kun korteligen omtalte de tilkommende, forfeilede ikke sin Virkning, og Prindsens venlige Væsen og den Forekommenhed, som han viste alle Medlemmer af Deputationen uden Undtagelse, indtog dem Alle, og de forlode i en munter Stemning Gemakker, som Nogle med Ængstelse og vemodig Følelse af Mødets Hensigt havde betraadt.

Fireogtyvende Capitel.

Storthingets senere Virksomhed.

Da saaledes det store Foreningsværk var fuldbyrdet, og en lykkelig Fred gjorde alle krigerske Foranstaltninger overflødige, gav Kronprindsen Ordre til den svenske Armees Opbrydden fra norsk Grund og Tilbagemarsch til Sverige. Men forinden henvendte han 8de Novbr. følgende Afskedsord til de hjemvendende Krigere:

---

[1]) Denne Tale indeholdt vistnok meer end Pluraliteten af Storthingets Medlemmer og den norske Nation ønskede udtrykt, og den var neppe bleven saaledes, dersom den først var bleven gjennemgaaet i Storthinget; men Ordføreren udtrykte oprigtigen den Mening, som han stedse havde havt. Den indeholdt faktiske Omstændigheder, som neppe bekræftes af Historien. Om endog den skandinaviske Halvø af Naturen er forenet, som flere andre Lande, der grændse til hverandre, og hvor der tales eet Sprog, uden at Indbyggerne hylde een Regjering, saa kan det ikke siges at de vare blevne adskilte ved menneskelige Lidenskaber og Fordomme; thi kun en kortvarig og tilfældig Forening havde fundet Sted mellem dem. Foreningen betragtedes nu tildeels med Uvillie fra norsk Side, og der var kun faa oplyste Nordmænd, der havde ønsket denne Forbindelse, der blev fremtvungen ved et Magtsprog af de store europæiske Magter. Mange meente vel og, at den Hyldest, som allerede forud gaves den nye Konge, var for stærkt udtrykt, og at det var meer Haab og Ønsker, der burde udtrykkes. Men Taler af den Art maa ikke strengt bedømmes efter deres Indhold, ikke tillægges historisk Værd, eller ventes at bære Sandhedens Farve i sin reneste Betydning. De ere sædvanligen kun Komplimenter, der i en vedtagen Kurial-Stiil ydes den ophøiede Stilling, og deres Værd maa bedømmes efter denne Form. Kun dette ville vi antyde ved denne Anmærkning, at Taleren neppe udtrykte den almindelige Stemning i og udenfor Storthinget.

„Soldater! Allerede længe har de skandinaviske Folkeslags Forening været Eders som alle Eders Landsmænds Ønsker. For at naae dette store Maal have vi grebet til Vaaben. Forsynet har kronet vore Bestræbelser; vore Forhaabninger ere opfyldte. Fra nu af have Svenske og Nordmænd de samme Interesser at forsvare, den samme Ære at hævde, og den samme Fremtids-Lykke vil blive Prisen for de samme Dyder. Soldater! Dette er et af de lykkeligste Øieblik i mit Liv, da jeg i Kongens og Fædrelandets Navn tolker Eder begges Erkjendtlighed for den Tapperhed, den Krigstugt og det herlige Forhold, ved hvilket I, Eders Forfædre værdige, have gjort det svenske Navn ligesaa elsket som agtet. Vender tilbage til Eders fredelige Arne; opfylder Eders medborgerlige Pligter med den samme Kjærlighed til Eders Fædreland, den samme Lydighed mod Lovene, der har udmærket Eder som Krigere. Eders Konges Bevaagenhed og Eders Medborgeres Agtelse vil vorde Eders Belønning."

Den 9de November underrettede Præsidenten Storthingets Medlemmer om, at Kronprindsen vilde ankomme til Christiania samme Aften, og at han Kl. 2 den følgende Dags Eftermiddag vilde møde i Storthinget. Det besluttedes derefter, at Præsidenten alene om Aftenen skulde indfinde sig i Palaiet og komplimentere Kronprindsen, men at en af Præsidenten udnævnt Deputation, bestaaende af 12 Medlemmer, skulde næste Dags Formiddag begive sig til Samme, for at bringe ham Storthingets Velkomsthilsen. — Den 10de Novbr. indfandt sig Kronprindsen og hans Søn, Hertugen af Sødermanland, Prinds Oscar, ledsagede af Norges Statsraad, de svenske Kommissairer med flere Embedsmænd af alle Klasser, i Storthinget, og indledtes af en dertil af Præsidenten udnævnt Deputation. Kronprindsen holdt en Tale paa Fransk, som Prinds Oscar oplæste paa Svensk, og hvoraf en norsk Oversættelse blev Præsidenten overleveret af Statsraad Rosenkrantz. Den lød saaledes:

„Gode Herrer og norske Mænd, Præsident og samtlige Medlemmer af Norges Riges Storthing! Kongen har opnaaet Maalet for de Ønsker, som han stedse har næret for den skandinaviske Halvøes Lykke og Selvstændighed. Dens tvende Folkeslag have afsvoret deres lange og ulykkelige Tvistigheder, og herefter skulle de alene kappes i fælles Kjærlighed til deres fælles Fædreland. I have medvirket, gode Herrer og norske Mænd! til dette store Formaal, og derved forhvervet Eder hellige Fordringer paa Eders Konges Velbehag og Eders Medborgeres Taknemlighed. Den dobbelte Ære var Kongen forbeholden, at see tvende frie Folk utvungne og eenstemmige at tilbyde ham Kronen. Hos de Svenske gjorde han ikke sin Arveret gjældende, og hos Eder foretrak han de Fordringer, som havde en større Værd for hans Hjerte — de nemlig, som hentedes fra Eders Kjærlighed — fremfor de Rettigheder, som beætidelige Forbund havde forhvervet ham.

„Kongen har altid villet, at Nordmænd og Svenske, lige i Rettigheder, skulde nyde samme Fortrin i Henseende til deres Statsforfatninger; og den nye Grundlov, som I nylig fælles med Kongen have antaget, skal paa eengang tjene til Borgen for Eders Frihed, og til Beviis for Europa paa Eders Konges Agtelse for Eders Rettigheder. Gode Herrer og norske Mænd! I ville svare til den retmæssige Tillid, han sætter til Eder. I ville veilede dette redelige Folk, og efterat I med Nidkjærhed have opfyldt Lovgiverens Kald, ville I anvende Eders Kundskaber og Bestræbelser for at gjøre den Regjering elsket, som I have oprettet. For at berede Midlerne dertil er det meget magtpaaliggende at oplyse Nationen om dens Tilstand og mulige Forhaabninger; det er nødvendigt, at den ei tilregner sin nye Regjering Ulykker, som denne ikke har forvoldt; det er nødvendigt, at Folket faaer at vide, i hvilken Tilstand Kongen har fundet Eders Pengevæsen og de offentlige Sagers Bestyrelse, for upartisk at kunne bedømme de Forbedringer, som bør blive en naturlig Følge af hans Regjering. I skulle erholde en Proposition angaaende de forberedende Skridt, som i denne Henseende maa gjøres.

„Foreningen mellem Sverige og Norge er grundet paa deres geographiske Beliggenhed, paa begge Folks Nationalcharakteer, paa deres indbyrdes Fordele, og paa den

Viisdom, som raader i deres Overveielser; — jeg lægger til, paa den Kjærlighed, som begge føle for personlig Frihed, for Eiendomsrettens Hellighed og en repræsentativ Regjeringsform. Vi skulle altid blive tvende forenede og uafhængige Folk. Tilfredse med de Grændser, Naturen har anviist os, og overbeviiste om den store Sandhed, at udover disse Grændser ei for os gives noget virkeligt Gode, skal vor Statslære blive, aldrig at begynde en Krig, men at bevare den gode Forstaaelse, som nu finder Sted med alle Magter. Da Forsynet saaledes har indsluttet vor Lyksalighed og vore Pligter indenfor den samme Kreds, tager jeg ikke i Betænkning for Verdens Øine at aflægge det høitidelige Løfte, at aldrig fremmed Vold skal besmitte Eders Land eller krænke Eders Rettigheder.

„Gode Herrer og norske Mænd! Kongen antager Grundloven saaledes, som I derom ere komne overeens med Hs. Majestæts Kommissairer. Han forbeholder sig at fremsætte til de svenske Stænders Betænkning de Artikler, hvorved Forandringer eller Lempninger i den svenske Grundlov foranledigles. Det er i Kongens Navn, at jeg nu overleverer til Eder, gode Herrer og norske Mænd! Hs. Majestæts Eed, at ville styre og regjere Kongeriget Norge efter dets Constitution, og opfordrer Eder til at aflægge Eders Eed til Kongen. Det Forbund, som han har indgaaet med det norske Folk, skal saaledes naae sin endelige Fuldbyrdelse. Maatte Forsynet, som vaager over Rigernes Skjebne, velsigne denne høitidelige Stund, som for begge Skandinaviens Folkeslag aabner et nyt Tidsrum af Ære og Lyksalighed. Jeg skal understøtte Kongens faderlige Omhu for Nordmændenes Vel, og hos min Søn indplante den Kjærlighed og Hengivenhed, jeg selv føler for dem.

„Midt iblandt Vaabnenes Larm, og idet jeg fra Germaniens Marker, i Forening med Sveriges Bundsforvante, gik hen for at modsætte mig det forfærdeligste Tyranni, som nogensinde har trykket Europa, var mit Blik altid fæstet paa denne Stund, som den høieste Belønning for mine Anstrengelser, og den fredelige Palme, som jeg idag modtager af et frit Folk, overgaaer i mit Hjerte alle Seierens Laurbær. Jeg gjentager for Eder, gode Herrer og norske Mænd! Forsikkringen om mine ligesaa levende som oprigtige Følelser."

Kronprindsen overleverede derpaa til Storthingets Præsident Kong Carl den XIII.s skriftlige constitutionelle Eed, saalydende:

„Jeg lover og sværger, at ville regjere Kongeriget Norge i Overeensstemmelse med dets Constitution og Love, saa sandt hjælpe mig Gud og hans hellige Ord!

Carl."

Efter Præsidentens Opfordring med følgende Ord: „Medbrødre, ærede Medlemmer af Norges overordentlige Storthing! Lader os høitideligen sværge Constitutionen og Kongen Troskab", aflagde samtlige Storthingets Medlemmer Eden i følgende Udtryk: „Jeg lover og sværger, at vise Constitutionen og Kongen Lydighed, saa sandt hjælpe mig Gud og hans hellige Ord!"

Præsidenten sluttede Akten med følgende Tale: „Eden er aflagt; et helligt uopløseligt Baand er knyttet mellem Norge og Sverige. Begge disse Riger staae nu ved Siden af hinanden, hvert støttende sig paa sin særskilte Grundlov, hvis nøiagtige Overholdelse vil sikkre deres Uafhængighed. Naar Tvillingrigets fælles Konge med Viisdom vælger, og med Opmærksomhed hører sit Raad, aldrig adskiller det ene Riges Interesse fra det andets, og aldrig glemmer, at begge ere Søskende, der have lige Krav paa hans Fader-Omhu; naar Begges Sønner paa Land og Hav kunne mødes som kjærlige Brødre; naar Norske og Svenske aldrig tabe af Sigte, at det ene Riges Hæder er det andets, og at kun fælles Bestræbelser og Opoffrelser give fælles Fordeel og Sikkerhed: da vil Foreningen staae til sildigste Slægter; da vil den Dag, paa hvilken Baandet knyttedes, blive en Festdag for Efterkommerne; da vil andre Nationer med Misundelse see hen til Nordens lykkelige Halvøe. Dette venter, dette haaber den norske Nation af sin valgte Konges og hans Efterkommeres Viisdom, og af den svenske Nations Brodersind, ligesom den selv redeligen vil bidrage dertil. Gud bevare

Kongen og hans Riger!" — Derefter forlod Kronprindsen med sin Suite Storthingssalen, og aldrig har vel nogen Forsamling følt sig høitideligere stemt ved Forhandlinger af den Art, end de Mænd, som da fyldte den.

Den 12te Novbr. blev Hegermanns Forslag om, „i en Adresse at ansøge Hs. M. Kongen om at udnævne Hs. K. H. Kronprindsen til Vicekonge i Norge og Chef for et gevorbent Regiment", behandlet. Storthinget bifaldt Forslaget og besluttede, at det skulde overdrages Præsidenten at forfatte en Ansøgning, hvis Koncept skulde forelægges Storthinget forend den udfærdigedes. — Efter Forslag af Diriks nedsattes en Comitee, som havde at gjennemgaae alle de Forslag, der i Anledning af forskjellige Gjenstande vare indkomne og endnu uafgjorte, for at afgive Betænkning derover til Storthinget. Til Medlemmer af Samme udnævntes Konow, Holter, Diriks, Stoltenberg, Hegermann og Grev Wedel. Tiden til at indlevere videre Forslag indskrænkedes efter Sibberns Forslag til den paafølgende Tirsdag.

Den 14de Novbr. besluttedes, at Kronprindsen ved en Deputation af 5 Medlemmer skulde forespørges, om han paa Kongens Vegne og til Landalmuens Beroligelse vilde give Løfte om, at ingen Værnepligtig, der er over 25 Aar, skulde blive udkommanderet inden næste Storthings Afholdelse. Samme Dag behandledes et af Steenstrup anmeldt Forslag, hvortil senere indkom et fra Provst Hertzberg, om at udsætte næste Storthings Afholdelse til midt i Juni 1815. Dette Forslag blev i et senere Møde den 23de Novbr. bifaldt, og ved Pluralitet besluttedes: „Næste ordentlige Storthing skal begynde sine Forhandlinger den første Søgnedag i Juli Maaned næstkommende Aar 1815." Tillige bestemtes, at Præsidentskabet ved Skrivelse til Lov-Comiteen, Finants-Comiteen og Værnepligts-Comiteen skulde indhente Betænkning om, hvorvidt disse vare istand til, senest inden Juli Maaned næste Aar, at forelægge Storthinget deres Arbeider enten i det Hele eller for en Deel. — Samme Dag communiceredes Storthinget, at Kronprindsen paa Hs. M. Kongens Vegne havde udnævnt Hs. Excellence, en af Rigets Herrer, Feltmarskalk Essen til at indtræde i Statsraadet som Statholder, og at han som saadan havde fremlagt skriftlig Eed til Kongen og Constitutionen.

Fra Kronprindsen overbragte Statsraad Rosenkrantz en kongelig Proposition om Nedsættelsen af en Comitee, bestaaende af 12 Medlemmer, fordeelte i 3 Sektioner, nemlig een for Finantserne, een for det Militaire og een for den indvortes Oekonomi, hvilken Comitee skulde indtil næste Storthing fuldstændig undersøge Rigets nærværende Tilstand, samt udarbeide et Forslag til de Forholdsregler og Anordninger, som i hver af dens Grene passeligst kunde ventes. Til denne Comitee skulde det og overdrages at holde Kontrol over Myntvæsenet. Derhos skulde den, naar Statsudgifterne indtil næste Storthing ere regulerede og Fonds dertil anviiste, erholde en passende Instrux ei alene i Henseende til de nødvendige Grændser for Seddelmassens videre Foregelse, men og saavidt muligt foranstalte en successiv Inddragelse deraf, for imidlertid at holde Pengene i den Værdi, som Nationens Garanti og de anviiste Hypotheker med Rette bør forskaffe samme[1]).

Blandt de Forhandlinger, som i den øvrige Deel af dette Storthingsmøde bleve foretagne, vare de Beslutninger, der toges i Anledning af den Deputation, som afsendtes til Kronprindsen for at erfare, naar de svenske Tropper kunde beordres at forlade Fæstningerne Frederikstad og Frederiksteen. Deputationen indleverede 18de Novbr. gjennem sin Formand Motzfeldt herom følgende Beretning: „Undertegnede Deputation begav sig igaar ifolge Storthingets Befaling til Hs. K. H. Kronprindsen, for at blive underrettet om der var taget nogen Bestemmelse i Henseende til hvad Tid de svenske Tropper kunde ventes at forlade Fæstningerne Frederikstad og Frederiksteen. Hs. K. H. erklærede i den Anledning, at han vilde gjøre Forestilling til Hs. M.

---

[1]) Propositionen findes in extenso i Bilag No. 84.

Kongen om, at disse Tropper maatte rykke bort, saasnart Eden var aflagt paa de orskjellige Steder i Landet; at han intet hellere ønskede, end strax at lade bemeldte :ropper gaae bort, men at der endnu var en Mængde svære Kanoner, samt en heel Deel Krigsfornødenheder, ja indtil 2 Millioners Værdi, Sverige tilhørende, i bemeldte ;æstninger, hvilke Ting paa denne Aarets Tid ei kunde vel blive borttransporterede; ıen bestemt kunde han love, at de svenske Garnisoner ganske skulle have forladt Fæst- ingerne den 1ste Juli, da, som Kronprindsen formodede, næste Storthing skulde oldes; og at der mod den Tid maaskee neppe vilde være meer end et Par Kom- agnier tilbage, da Tropperne efterhaanden som det bliver muligt skulle trække bort. Hs. K. H. Kronprindsen bad Deputationen gjøre Storthinget opmærksom paa, at ans Grund for at beholde Tropperne endnu en Tid i Fæstningerne ingenlunde kan ære Mistillid til Nationen, da bemeldte Tropper ei kunde svare til nogen Hensigt i aa Henseende, saasom det Hele kun er 1100 Mand, nemlig 400 Mand paa Frede- ikfsteen og 700 Mand i Frederikstad."

I den Anledning yttrede Jørgen Aall, som havde været Medlem af Deputa- ionen, og længe havde underholdt sig med Kronprindsen, at dette Kronprindsens 5var vel ikke kunde synes tilfredsstillende, men da han tillige havde yttret, at en kommando var af ham bleven betroet en norsk Officier, kunde han maaskee lade sig evæge til at indvilge, at Frederiksteens og Frederikstads Fæstninger sattes under dennes kommando, og de svenske Tropper bleve hjemsendte, samt at de svenske Krigsforraad attes under denne norske Officiers eller en svensk Commisairs Varetægt. Storthinget eftede imidlertid sin særdeles Opmærksomhed paa denne Sag, fordi det troede, ikke it kunne gjøre nok for at befri Fæstningerne fra disse Garnisoner, og saaledes opfylde t almindeligt Nationalønske. — Comiteen gjennemgik saaledes paany Sagen, og ndgav 19de November en fornyet Indstilling, hvori den fremsatte følgende Forslag:

„Comiteen troer, — siger den deri — at indsee, at Fæstningerne Frederiksteen og Frederikstad, især paa denne Aarets Tid, saare vanskeligen ville kunne ryddiggjøres og ilbageleveres for Februar Maaned 1815. Naar Hs. K. H. for en til ham i den Anledning paany affendt Deputation naadigst behager at give den Forsikkring, at tidt- nelbte Fæstninger igjen skulle overleveres til Besættelse af norske Tropper til oven- ıævnte Tid, holder Comiteen for, at Storthinget, saavel paa sine egne som Commit- enters Vegne, kan ansee Constitutionen efterlevet. Skulde Hs. K. H. ikke kunne neddele en saadan Forsikkring, voter den at indstille, at den Deputation, som afgaaer il Stockholm, maatte til Hs. M. Kongen medbringe Storthingets kraftige Andragende denne Nationalsag."

Da dette bifaldtes, blev en ny Deputation sendt til Kronprindsen, og blev strax ndbladt til Audience. Den foredrog derpaa for Hs. K. H., at da Grundloven ud- rykkeligen bestemte, at ingen svenske Tropper maatte være stationerede i Norge i Fredstider, saa ansaa Storthinget det for sin Pligt at anmode Hs. K. H. om, at det maatte blive befalet de svenske Tropper at forlade de besatte Fæstninger snarest nuligt. Tillige yttredes, at Storthinget troede, at dette kunde bestemmes til Ud- gangen af Februar, eftersom Eden til den Tid sikkert kan være aflagt af samtlige Tropper og Embedsmænd, ligesom de til denne Tid ikke bortførte Magasiner kunde ınder svenske Kommissairers Tilsyn indtil Videre forblive i Fæstningerne, endskjønt de svenske Tropper forlode samme.

Hs. K. H. behagede derpaa i meget naadige Udtryk i det Væsentlige at til- kjendegive Deputationen, at Mistro ingenlunde var Aarsag til det Ønske at beholde Fæstningerne til Juli Maaned; at han for sin Person allerede var overbeviist om den norske Nations Oprigtighed; at Kongen attraaer altid at behandle Norge og Sverige lige, og at vise, at det ene Rige er ham ligesaa kjært som det andet; samt at han er overbeviist om, at denne Regels Udøvelse er den sikkreste Borgen for Foreningens Varighed og Held. Men Kronprindsen er for nærværende Tid, saa gjerne han end vilde det, ei istand til at opfylde Storthingets Begjæring uden Kongens Indvilgning,

eftersom han alt har anmeldt, at efter Overeenskomst med Kommissairerne og Storthinget, skulde disse Fæstninger forblive besatte af svenske Tropper. Hs. K. H. bad derfor Storthinget om, at den til Stockholm afgaaende Deputation maatte forebringe for Hs. M. Kongen denne Storthingets Begjæring, og forsikkrede derhos, at han selv vilde sætte sig i Spidsen for denne Deputation og understøtte den med sin Forsikkring om det norske Folks Oprigtighed, hvorefter Hs. K. H. aldeles ikke betvivlede, at jo Fæstningerne vilde blive tilbageleverede langt hurtigere, end Storthinget maaskee selv kunde vente."

Efter dette Svar besluttede Storthinget eenstemmigen: „Det skal være Pligt for den Deputation, som afgaaer til Stockholm, mundtligen at andrage for Hs. M. Kongen paa Storthingets Vegne, og som dets Fordring i den norske Nations Navn, i Overeensstemmelse med Grundloven, at Hs. M. vilde give et positivt Løfte om at hjemdrage de i Fæstningerne Frederikstad og Frederiksteen liggende svenske Tropper inden Februar Maaneds Udgang næste Aar." Derhos besluttedes, at samme Deputation ved Tilbagekomsten skulde meddele den i Norge værende øverste exekutive Magt Hs. M. Kongens Svar paa Storthingets forskjellige Andragender i denne Anledning, paa det at disse kunde blive offentligen bekjendtgjorte. Saaledes lykkedes det Storthingets Fasthed og Aarvaagenhed for Alt, hvad der angik Fædrelandets Gavn og Ære, ogsaa i denne Henseende at bevirke et heldigt Resultat. — Da Deputationen ved sin Ankomst til Stockholm foredrog Kongen af Sverige Storthingets Anmodning, understøttedes dette troligen af Kronprindsen, og Kongen lovede, at de svenske Garnisoner i hine Fæstninger skulde, saasnart Efterretning til Hs. M. var indløben, at de norske militaire og civile Embedsmænd havde aflagt deres Eed til Constitutionen, ufortøvet kaldes tilbage til Sverige, og alle Tropper i al Fald have forladt Norge inden Februar Maaneds Udgang 1815, hvilket ogsaa skede.

Præsidenten Christie forelæste 21de Novbr. det af ham forfattede Udkast til Ansøgning til Kongen om Kronprindsens Beskikkelse til Vicekonge i Norge og Udnævnelse til Chef for et gevorbent Regiment. Den lød saaledes: „I flere Aarhundreder har Norge været forenet med Danmark under fælles Konger, der stedse have resideret i Danmarks Hovedstad. Norges afsides Beliggenhed, og dets Adskillelse fra Danmark, saavel ved Havet som ved en betydelig Strækning af et fremmed Rige, har foraarsaget, at Kongerne sjeldent have besøgt Landet, og aldrig havt stadigt Ophold sammesteds. At Norge derved har savnet alle de Fordele, som ere en Følge af Kongernes Ophold i Riget og deres nøie Bekjendtskab med samme, er en unægtelig Sandhed. Formeligen løst fra sin Forbindelse med Danmark, har Norge constitueret sig til et selvstændigt Rige, og derefter ved dets Repræsentanter besluttet en stedsevarende Forening med Sverige under en fælles Konge. Af denne Forening haaber Riget de meest velgjørende Virkninger for Fremtiden. Det var Deres Majestæts Viisdom forbeholdt at bevirke Foreningen, og det er ifølge D. Majestæts Forslag, at Grundloven bestemmer, at Kronprindsen eller hans ældste Søn kan være Vicekonge i Norge. D. M. har naadigen behaget at sende til os Deres dyrebare Søn, Rigernes Kronprinds. Vi ere blevne overbeviiste om Sammes ophøiede Tænkemaade, hans redelige Sindelag og udmærkede Talenter. Vi kunne saaledes ei andet end ønske hans længere Nærværelse iblandt os, for at han kunde blive nøiere bekjendt med Landet og dets Indretninger, samt derefter ordne og fastsætte det Fornødne, saavel i Henseende til det Civile som til det Militaire. Den norske Nation vil ansee det som det høieste Beviis paa D. M.s Velvillie og faderlige Omsorg for Norges Vel, om det maatte behage D. M. at udnævne Hs. K. H. Kronprindsen til Vicekonge i Norge, og tillige til Chef for et af dets gevorbne Regimenter, og derom vove vi paa det indstændigste at ansøge Deres Majestæt."

Ligeledes oplæste Præsidenten et latinsk Digt, som var forfattet af Professor Olarsen paa Kongsberg i Anledning af Rigernes Forening, med en Oversættelse deraf. Gjennem Præsidenten tilsendtes Professoren et Taksigelsesbrev for hans Opmærksomhed.

Blandt de Ansøgninger, som i en Adresse skulde forelægges Kongen, var ogsaa den, at Hs. Majestæts Medvirkning skulde ansøges til at skaffe norske Skibseiere Erstatning for de norske Skibe og Ladninger, der efter den engelske Regjerings Foranstaltning bleve lagte under Beslag i England, forend Krigen mellem England og Danmark i Aaret 1807 udbrød, hvilke Eiendomme senere solgtes, og Værdien deraf deponeredes i Englands Statskasse. Den samme Erstatning skulde søges for de norske Skibe, som i Aaret 1808 bleve bragte fra portugisiske og spanske Havne til England, og der solgte. — Ogsaa denne Ansøgning blev overleveret af hiin Deputation, og Kongen lovede den kraftigste Medvirkning, men uden noget heldigt Udfald. Sagen har ofte siden paa flere Maader været paany optagen, men den engelske Regjering har ikke villet beqvemme sig til denne Erstatning for Fremmede, og har indskrænket sig til at erstatte det Tab, som dens egne Undersaatter paa den Maade have lidt. Nordmændene fik ingen Erstatning for disse under Freden tilbageholdte Eiendomme, ligesaalidt som for dem, der vare bortførte fra et Land, med hvilket Norge ingen Krig havde[1]).

Der var i den Tid megen Tale om Lieutenant Schwarz's Forviisning fra Norge, der almindeligen troedes foranstaltet af den svenske Regjering, der i saa Henseende ansaaes for at have overskredet sin Myndighed. Men Politimesteren i Christiania oplyste, at Schwarz's Afreise var frivillig, ligesom det var naturligt, at han fulgte Prinds Christian Frederik, hvis Adjutant han var. Paa samme Tid omtrent forlod Amtmanden i Laurvig, Lowzow, Riget, og der var i Odelsthinget 1816 Tale om at kalde Statsminister Anker, Statsraaderne Krohg og Motzfeldt, der ansaaes for ikke at have modsat sig den præsumerede Forviisningsbeslutning, til Ansvar. Men det oplystes, at Lowzow havde forladt Landet deels efter sin Konges Befaling, deels formedelst Chikaner, som vare gjorte ham i Laurvig. Den svenske Regjering havde vistnok en, i sig selv ugrundet, Mistanke til de danske Embedsmænd, som de frygtede for vilde lede Folkets Tanker tilbage til den gamle Forbindelse, men den var derhos — og visseligen ikke mindst i Foreningens Begyndelse — meget omhyggelig for at undgaae Alt, hvad der kunde støde Nationen og sigte til at overtræde den exekutive Magts Grændser. De danskfødte Embedsmænd stode derhos sædvanligen ikke tilbage for norskfødte i Beviser paa et Norge hengivent Sind; men slige Meningsytringer vare en Gjenklang af en gammel Nationaluvillie mod vor svenske Nabo og en Mistillid til hans Hensigter, og det varede længe inden denne hendøde blandt vore Fjelde.

Fra Finants-, Lov- og Værnepligts-Comiteerne indkom Beretninger om det Umulige i at blive færdige til Februar Maaned med deres Indberetninger og Indstillinger. Finantscomiteen yttrede, at den endnu var langt fra at være kommen i Besiddelse af de fornødne Oplysninger; men meente, at den i Midten af Sommeren vilde faae tilendebragt sine Forhandlinger. Lovcomiteen gjorde opmærksom paa de Hindringer, som vare lagte for dens Virksomhed ved nogle af dens Medlemmers Valg til Storthinget, fremdeles paa Arbeidets Vanskelighed og Vidtløftighed, og den gav intet Haab om at kunne forelægge Storthinget noget Forslag til en ny almindelig Civil- og Kriminal-Lov forend paa andet ordentlige Storthing. Værnepligtscomiteen ansaa det aldeles nødvendigt, at dens Forhandlinger og Forslag ikke affordredes den før i Slutningen af Juni. Disse Indberetninger begrundede den før omhandlede Udsættelse af næste Storthings Mødetid. Til Medlemmer af den Deputation, som skulde afgaae til Stockholm, udnævntes Sorenskriver Christie som Formand, Gaardbruger Næs, Sognepræst Neumann, Gaardbruger Nordgaard, Sognepræst Abel, Major Hegermann og Assessor Hagerup. Da Abel fik Sygdomsforfald, valgtes i hans Sted Statsraad Knudzon.

[1]) Det forekommer Forfatteren, at han har hørt tale om en enkelt Erstatning af sidste Art.

Femogtyvende Capitel.

Forhandlinger i Odelsthing og Lagthing. Kronprindsen slutter Storthinget.

De vigtigste Forhandlinger, som i Odelsthinget ved dette Storthing bleve foretagne, vedkom dets Anklagemyndighed, nemlig Undersøgelse om de Misligheder, som havde fundet Sted under den med Sverige førte Krig. Det satte sig i denne Anledning i Forbindelse med den nedsatte Undersøgelseskommission, og Resultatet blev følgende Beslutning af 22de November:

„Odelsthinget finder ikke nogen Grund til at paaanke Statsraaderne Rosenkrantz's, Sommerhjelms, Colletts og Aalls Forhold i Anledning af hvad som er passeret i Statsraadet om og ved Afslutningen af Conventionen til Moss, da de have gjort deres Pligt. — Foranlediget af de indkomne Oplysninger decreterer Odelsthinget, at Statsraad Haxthausen, for sin Opførsel som Statsraad ved Ventilationen i Statsraadet angaaende den sluttede Vaabenstilstand og Conventionen, og med Hensyn paa de der aflagte, og efter de indkomne Udskrifter af Statsraadets Protokoller af ham selv derefter tildeels erkjendte urigtige Beretninger, som synes at have motiveret for en Deel Statsraadets Beslutninger [1], skal sættes under Tiltale for Rigsretten." — Dette Dekret blev tilmeldt Præsidenten i Lagthinget, paa det han, som Præsident i Rigsretten, kunde foranstalte det i Følge deraf Fornødne. Ved den følgende Dags Beslutning tilføiedes efter Weidemanns Forslag: „Det skal indstilles til den executive Magt, om den ikke finder det passende, paa en lovlig Maade at lade undersøge, hvorvidt de Indberetninger, som Kommissariatskommissionen under sidste Felttog har tilstillet Kongen om Magasinbeholdningerne fra 1ste Juni d. A. og indtil Conventionen paa Moss blev afsluttet, medføre Sandhed, og, saafremt de findes urigtige, at lade dem, som have underskrevet dem, dømmes for deres Handlinger, om de end ved at være undkomne fra Riget skulde undgaae Dommens Exekution. Denne Beslutning skal tilstilles Lagthinget, og i Skrivelse til samme tillige anføres de Grunde, som have motiveret samme, nemlig de forskjellige hinanden modstridende Beretninger, som Generallieutenant Haxthausen har givet i Statsraadet den 8de, 9de og 10de August."

I Lagthinget bleve disse Odelsthingets Beslutninger tagne under Overveielse den 24de og 25de Novbr., men efterat Lagthinget havde havt en Konference med Høiesteret, opkastedes det Spørgsmaal, om Rigsretten nu kunde constituere sig, eller den skal udsættes til næste Storthing. I denne Anledning remitteredes Sagen til Odelsthinget, men dette vedblev sin forrige Beslutning, og overlod Rigsretten at afgjøre, hvorvidt det var muligt at fremme Sagen, da dette var en Qvæstion, hvis Afgjørelse ligger udenfor Odelsthingets Kompetence. — Der vare vistnok flere Medlemmer i Lagthinget, som ogsaa vare ivrige paa, strax at faae Rigsretten imod Haxthausen i Gang; men Flere erklærede sig derimod. Motzfeldt ansaa det især for betænkeligt at sætte en saa vigtig Ret, der havde en saa ubetinget Magt til at afgjøre Vedkommendes Skjebne, i Virksomhed, medens Gemytterne endnu vare saa oprørte, og bemærkede derhos, at dette Storthings Repræsentanter ikke vare valgte for 3 Aar, men kun specielt til et overordentligt Storthing; naar dette var hævet, vare de ikke længer Repræsentanter, kunde altsaa ikke heller som saadanne sidde i Retten. Til disse Grunde føiedes, at Rigsretten ingen Instrux eller Reglement havde, at ikke alle Høiesteretsmedlemmer vare ankomne og Høiesteret saaledes ei fuldtallig, ligesom Nogle af Lagthingets Medlemmer vare udnævnte til Embedsposter, som gjorde det umuligt for dem at kunne beklæde Rigsretten som Medlemmer. Saaledes satte vel Odelsthinget Haxthausen under Rigsret, men dennes Afholdelse udsattes til næste Storthing.

---

[1] Vi have ovenfor seet hvad der fornemmeligen fremledte Vaabenstilstanden og Conventionen paa Moss.

I Anledning af Regjeringens Forestilling om Nødvendigheden af at forsyne Statskassen med de fornødne Midler til Statsudgifternes Bestridelse, toges med Pluralitet følgende Beslutning: „Regjeringen bemyndiges til at reise et Laan, eftersom fornødent gjøres, til Statens Udgifter paa 2 Millioner Rigsbankdaler N. V. Dette Laan skal besørges optaget inden Riget; men forsaavidt dette skeer, maa Forskrivningerne ei lyde paa høiere Renter af Kapitalen end i det Høieste 6 pCt. om Aaret. Forsaavidt dette Laan ikke inden Riget kan erholdes, skal Regjeringen være berettiget til at optage samme udenfor Riget. Naar og forsaavidt Laanet optages udenfor Riget, overlades det til Regjeringen at bestemme og betinge Renternes Størrelse. Indtil næste ordentlige Storthing fatter sin Bestemmelse, maa ikke flere Papirpenge fabrikeres end de nævnligen af Rigsforsamlingen paa Eidsvold bestemte 14 Millioner N. V. — Ved en senere Beslutning overdroges det den exekutive Magt at give den samlede Comitee for Finantserne Instrux med Hensyn til Seddelmassens mulige Inddragelse. — Det besluttedes, at Præsidenten i Skrivelse til Christiania Magistrat skulde takke Indbyggerne for deres Velvillie mod Storthingets Medlemmer under deres Ophold i Staden. Tilligt skulde Stadshauptmanden, Borgervæbningen og de frivillige Jægere paa samme Maade bevidnes Storthingets Tak og Erkjendtlighed for den ufortrødne Besørgelse af Vagterne ved Storthinget. — Efterat Præsidenten Christie og Sekretairen Weidemann paa Anmodning af Vicepræsidenten Diriks havde veget Sæde, og Vicepræsidenten og Vicesekretairen havde indtaget deres Plads, oplæste Diriks en af ham efter Storthingets Beslutning forfattet Takadresse til hine. Storthinget vedtog eenstemmig disse Adresser, og besluttede at de næstfølgende Dag skulde blive Præsidenten og Sekretairen overleverede i Storthinget. Da Lagthingets Præsident derefter anmeldte, at der fra Lagthinget ikke vilde komme flere Forretninger til Storthinget, udnævnede Præsidenten en Deputation, som om Eftermiddagen skulde meddele Kronprindsen, at Storthingets Forhandlinger kunde ansees afgjorte, og begjære sig tilkjendegivet, naar det maatte behage Kronprindsen at opløse denne Forsamling, hvilket Kronprindsen berammede til næste Dags Middag.

Den 26de Novbr. opløste saaledes Kronprindsen Storthinget ved en Tale i det franske Sprog, som af Prinds Oscar oplæstes paa Norsk. Den lød saaledes:

„Gode Herrer og norske Mænd, Præsident og samtlige Medlemmer af Norges Riges Storthing! I have mødt Kongens Hensigter ved at fastsætte den Grundlov, hvorved det norske Folks Frihed for Fremtiden skal bevares. Omendskjønt Eders Ønsker, formedelst en hastig Overgang fra Enevælden til en lovbunden Regjeringsform, stundom have baaret Præg af Bekymringer, maa dog Anledningen dertil alene søges i Mindet om forbigangne Tider og Forhold. Hos Eder var en retmæssig Iver for at forsvare Folkets Rettigheder, hos Kongen en alvorlig Beslutning at erkjende dem, grundet saavel paa hans egen Tilboielighed, som paa det svenske Folks frie Statsforfatning. — De Folkeslag, som med Opmærksomhed have fulgt Eders Overveielse, skulle i deres Gang og i det Udfald, de have havt, erkjende saavel at Eders Konges Løfter ere hellige, som at han agter den nationale Frihed. De skulle indsee, at Hs. Majestæts Viisdom har fjernet Eder baade fra Anarkiets Farer og Forvildelser, og fra Despotismens egenmægtige Bud. Tilfredse med en tiltagende Forbedring i vor Handel og i vort Agerbrug, skulle vi ei eftertragte den vanskelige Ære, at optage i Verdens Aarbøger nogen anden Plads end den, der tilkommer et lyksaligt Folk. Men hvis Freden alene er vort Øiemed, bør vi ei heller glemme, at det sikkreste Middel dertil beroer paa vor egen Kraft. Den Pligt at forsvare Fædrelandet, som er Krigsmandens ædleste Bestemmelse, giver ham en retmæssig Fordring paa hans Medborgeres Agtelse, den er ogsaa hans dyrebareste Belønning for de Besværligheder, han gaaer imøde. Vant med at styre et frit Folk, har Kongen med levende Tilfredshed erkjendt de Rettigheder, Grundloven giver den agtværdige Klasse af Landmænd, hvis Arbeide ernærer Staten, og hvis Arm værner om Fædrelandet.

„Gode Herrer og norske Mænd! Da Eders Forhandlinger nu ere tilendebragte,

giver jeg Eder i Kongens Navn tilkjende, at han med den Magt, Grundloven tillægger ham, nu opløser dette overordentlige Storthing. I vende nu tilbage til Eders fredelige Boliger, lykkelige ved Eders Samvittigheds Vidnesbyrd, at I have medvirket til Fædrelandets Selvstændighed, og til at befæste Eders Medborgeres Frihed. Erindrer Eder da stedse, at Orden og Enighed udgjøre en Stats Styrke, og at dens Lyksalighed og Værdighed kræver Alles Lydighed for Lovens hellige Bud.

„En Fyrstes første Pligt er at bevare Loven hellig — denne høiere Magt over Konge og Folk. Aldrig have Nordens ældgamle Nationer skjænket det Tilnavn „den Gode" til Mildhed uden Kraft. Viser Eder som en værdig Afkom af disse agtværdige Forfædre. Beholder som de Fædrelandets Vel til Maal for alle Eders Bestræbelser, lærer som de Eders Børn, at den sikkreste Borgen for deres Rettigheder er troligen at opfylde indgangne Forpligtelser. Begynder atter de Forretninger, som I forlode for at svare til den almindelige Tillid. Frygt for Gud er den eneste Frygt, et frit Folk bør have. Gid han blive Eders Veileder og Loven for Eders Gjerninger; Lyksalighed skal da fæste sin Bolig hos os, og Skandinaviens Frihed skal staae urokkelig som dets Fjelde. Gid Forsynet vaage over Kongen og beskytte hans tvende Riger, og gid det stedse beholde Eder, gode Herrer og norske Mænd, i sin høie og hellige Varetægt!"

Storthingets Præsident svarede saaledes:

„Naadigste Fyrste! de forenede Rigers, Norges og Sveriges Kronprinds! De vigtige, i Nordens Aarbøger evig mindeværdige Forhandlinger, som vare Gjenstanden for dette overordentlige Storthings Sammenkomst, ere nu tilendebragte, og Storthinget er i Følge deraf ved Kongens Bud hævet. Med Varsomhed og ikke uden Bekymring have det norske Folks Repræsentanter gaaet frem i at overveie og beslutte den nu saa heldigen tilveiebragte Forening imellem Norge og Sverige. De kjendte ikke, og kunde ikke kjende Kongens Hensigter, og det gjaldt en Beslutning, som maatte have nærværende saavelsom tilkommende Slægters Lykke eller Ulykke til Følge. Kongen tilstillede dem Forslag, der vare byggede paa Erkjendelsen af Nationens Rettigheder. De bleve frembaarne af hæderlige Mænd, hvis Aasyn indgjøde Tillid, hvis Fremfærd vandt Repræsentanternes fulde Agtelse og Bifald. Indbyrdes Omsorg for begge Rigers Held og Hæder bevirkede Foreningen; indbyrdes Enighed og fælles Bestræbelser ville — det ønske og haabe vi Alle — befæste den.

„Deres Kongelige Høihed har ved Deres Nærværelse blandt os givet umiskjendelige Prøver paa Deres Agtelse for Nationens Rettigheder, Deres Omhyggelighed for dens Lykke og Ære. De har selv havt Leilighed til at erfare, at Ærlighed, Sindighed og Fasthed ere Hovedtræk i Folkets Charakteer. Vigtige Forretninger kalde snart D. K. H. tilbage til Broderlandet. De selv og Deres haabefulde Søn, Hs. K. H. Arveprindsen, ville da for Hs. Majestæt, vor fælles Konge og Fader, tolke Nationens Følelser, Ønsker og Forhaabninger, og De vil troligen staae ham bi i at haandhæve dens Rettigheder. Overbeviist om, at den, der med Sindighed og Varsomhed fatter sin Beslutning, ogsaa med urokkelig Fasthed følger den, ville De tillige forsikkre Kongen, at han har vundet et Folk, hvis usvigelige Hengivenhed og Troskab det ikkun beroer paa ham selv at erhverve. Det hæderlige svenske Folk vil kunne oplyses om, at Sveriges nordlige og vestlige Grændse beboes af et Broderfolk, som for Eftertiden kun bestræber sig for at opnaae fælles Lykke, fælles Sikkerhed, fælles Hæder.

„Medbrødre, Landsmænd! Vi reise nu hjem hver til sine fredelige Sysler. Ledede af Fædrelandskjærlighed have vi besluttet Norges og Sveriges Forening; med urokkelig Standhaftighed ville vi, som Fædrelandets Venner, søge at bidrage til dens Varighed. Vi ville tolke vore Medborgere Regjeringens redelige Hensigter, og vi ville ikke undlade at gjøre dem opmærksomme paa, at de ved Kongens Side have en Talsmand, der vil vaage over, og en Helt, der vil forsvare, deres Selvstændighed og Frihed.

„Naadigste Prinds! Naar De — som vi haabe snart skeer — vender tilbage til Norge, og vore grundede Forhaabninger ere stadfæstede, da ville jublende Skarer af lykkelige Nordmænd ile Dem imøde, og paa det tydeligste bevidne Dem Folkets Kjærlighed og Hengivenhed."

Efter Storthingets Opløsning indfandt samtlige Storthingsmedlemmer sig hos Kronprindsen til Afskedscour, og den nye Statholder, Grev Essen, gav Storthinget et Afskedsgilde, der som sædvanligen opmuntredes ved flere udbragte Skaaler.

Sexogtyvende Capitel.

Et nyt norsk Statsraad udvælges.

Da Foreningen var besluttet og eedfæstet, beskjæftigede Kronprindsen, der ogsaa i denne Henseende havde den valgte Konges Fuldmagt, sig med at organisere det nye Statsraad, og han valgte i denne Henseende Grev Wedel til sin Raadgiver, der efter denne Dag fik en vigtig og velfortjent Indflydelse paa Statsstyrelsen og den nye Regjerings Fremfærd. Feltmarskalk, Grev Hans Henrik v. Essen, var 10de Novbr. bleven Statholder i Norge, og 18de s. M. blev Kammerherre Peder Anker udnævnt til Statsminister, og til Statsraader Grev Wedel-Jarlsberg, Generalmajor Hegermann, Etatsraad Treschow, Justitsraad Diriks, Professor Krohg og Capitain Motzfeldt. I deres forrige Stillinger forbleve Rosenkrantz, Sommerhjelm og Collett; Kammerherre Anker maatte ansees for Nationens værdige Repræsentant paa den Post ved Kongens Side, hvortil han ophøiedes, saavel formedelst den Anstand og Lethed, hvormed han bevægede sig i alle Cirkler, høie og lave, hans praktiske Blik over og Bekjendtskab med Fædrelandets Forhold, som og formedelst hans Forbindelse med Grev Wedel, der satte ham ind i alle Sager, som, forberedte i Norge, skulde forelægges Statsraadsafdelingen i Stockholm og afgjøres af Kongen. Med Hæder beklædte han sin Post, indtil Alderdom og Svaghed nødte ham til at sætte sig i Rolighed.

I sit Forslag til dette Valg, som formedelst Vægten af Proponentens Stemme kunde sættes ved Siden af Valget selv, viiste Greven upaatvivleligen stor Klogskab, et upartisk Hensyn til Sagen selv og den herskende Opinion, og til Vedkommendes Evner og fædrelandske Sind, uden at see hen til deres politiske Anskuelser og Færd under Selvstændighedsperioden. De Medlemmer af det forrige Statsraad, som forbleve i deres Stilling, hørte blandt dem, som havde været Prinds Christian Frederik personligen meest hengivne, og blandt de nye Medlemmer, som indtraadte i Statsraadet, befandtes kun tvende, som havde hørt til Oppositionen, nemlig Anker og Wedel. — Professor Krohgs Mening var lidet bekjendt, da han, som bestandig syg under det overordentlige Storthings Forhandlinger, liden eller ingen Leilighed havde havt til at ytre sin Mening om Fædrelandets Stilling. At dømme efter hans Votum i Anledning af Kongevalget, hørte han blandt dem, som ansaa Foreningen gavnlig for Fædrelandet[1]). Blandt de øvrige udvalgte Statsraader havde tvende — Motzfeldt og Hegermann — viist sig som Foreningens ivrigste Modstandere, idet de havde erklæret Sverige for Norges Arvefiende, og ytret den Mening, at Foreningen vilde være en Ulykke for Fædrelandet. Men Motzfeldt havde baade paa Eidsvold og det overordentlige Storthing lagt store Talenter og Kundskaber for Dagen, og neppe kunde Valget i denne Henseende træffe paa nogen Værdigere. Det var ilige-

---

[1]) [Han var en Mand af Kundskaber og Duelighed, men forsigtig indtil Engstelighed. B.]

maade at vente, at han vilde blive et frimodigt Medlem af Statsraadet, som hverken af Frygt eller for Gunst vilde holde Meninger tilbage, som han troede at kunne forsvare, og understøtte Foranstaltninger til Fædrelandets Gavn. Saaledes viiste ogsaa Manden sig i sin Statsraads-Færd, og om han ikke altid banede sig Vei til Bifald og Gunst, nød han dog stedse sin høie Foresattes Agtelse, og havde den almindelige Folkemening for sig, at Fædrelandets Sag i hans Haand var vel forvaret. — Hegermann forblev kun kort i sin Stilling som Statsraad, da han strax efter indlod sig i en Ægteskabsforbindelse, der bragte ham ind paa en ganske ny Virksomhedsbane, som krævede hans hele Tid og Opmærksomhed [1]). Iøvrigt viiste Hegermann sig som en dygtig, kundskabsrig og retsindig Mand, i hvilken Stilling han end fremtraadte, og orienterede sig med Lethed i enhver. — Diriks havde yttret sig med megen Varsomhed om Fædrelandets Stilling, og bestræbte sig for at give ethvert Parties Tilhængere sin Ret. Paa Eidsvold følte han sig krænket ved flere bittre Udladelser mod Danmark og danske Embedsmænd, og havde afholdt sig fra al Deeltagelse i politiske Diskussioner, medens hans Lovkundskab, som ovenfor viist, var Constitutions-Comiteen til stor Veiledning under Grundlovens Udarbeidelse. Det var vistnok denne Lovkundskab, som banede ham Vei til en Post, hvortil han havde flere indvortes end udvortes Egenskaber. — Treschow havde stedse viist sig som en varm Ven af Prinds Christian Frederik og en Tilhænger af det System, Prindsen havde valgt; men da den norske Konge forlod Scenen, vaklede ogsaa Treschows politiske Tro, og under Forhandlingerne paa det overordentlige Storthing overbeviiste han sig alt meer og meer om Foreningens Hensigtsmæssighed. Grev Wedel var længe ubestemt, hvem han skulde sætte paa sin Forslagsliste som Chef for Oplysningsvæsenet, enten Treschow eller Sverdrup, hvilken Sidste vistnok havde flere Egenskaber, der i denne Henseende gave ham Fortrinet. Men Treschow stod i den høieste Agtelse som Philosoph og Forfatter, og Oplysningsvæsenet syntes at maatte kunne fremmes under saadanne Hænder. Hvad han var som praktisk Embedsmand i en høi Stilling, maatte Erfaringen lære [2]). Derhos ansaaes Sverdrup, der nød den høieste Agtelse som Professor, som en uundværlig Støtte for det unge Universitet, da han formedelst sine Kundskaber, sit Foredrags-Talent, sit alvorlige Væsen og sin værdige Holdning maatte især være skikket til at virke paa den unge Slægt.

Rosenkrantz modtog ikke egentligen nogen Statsraads-Virksomhed, men vedblev at styre Rigsbankens Anliggender. Endskjønt han aabenbart bekjendte sig til den Mening, som Prinds Christian Frederik havde om Fædrelandets Stilling, og forsvarede den med sin sædvanlige Varme, saa begyndte han dog af flere Aarsager snart at vakle mellem de gamle og nye politiske Forhold. I Danmark havde han sine nærmeste Frænder; hans Broder Nils Rosenkrantz var Statsminister og Chef for de udenlandske Anliggender, og igjennem ham indviedes han i de store Ulemper, som Prindsens Beslutninger forvoldte den danske Regjering. Efter sin Tilbagekomst fra sit Ærende i Danmark om Foraaret 1814 slappedes derfor hans Iver for Selvstændighedens Sag, og han begyndte at nære bange Anelser om et uheldigt Udfald. Han tog derfor liden Deel i Prindsens store Beslutninger, og endskjønt han jevnligen tilkaldtes i det Raad, hvori Christian Frederik overveiede Statens Anliggender, var det mere Mandens velfortjente Agtelse end hans Stemmes Vægt, som der beredte ham nogen Udmærkelse. Da Foreningen var sluttet, tabte han Lysten til en alvorlig Deeltagelse i Statsforretninger, og ved en frivillig Fratrædelse udelukte han sig fra Forretninger, hvis Byrde han neppe, under Tingenes nye Skikkelse og Statsstyrelsens forandrede Former, var skikket til at bære.

---

[1]) Han ægtede nemlig Consul Isaachsens Enke i Christiansand Hanna Susanne Christiane Rideros. [Jfr. hans Levnet i Norsk Forfatter-Lexikon, og især i Eidsvolds-Galleri af P. B. Hansen.]

[2]) [Han viste sig ikke saa udmærket fra den praktiske Side, som han havde viist sig som Lærd. Desuden var han for gammel til at betræde en ny Bane. B.]

Sommerhjelm og Collett beholdt deres Embedsposter. Den Første stod dengang i stort Rygte som kyndig Jurist og dygtig Embedsmand, og han var skikket til at sætte sig ind i den høiere Sphæres forskjellige Stillinger. — Vi have havt Leilighed til at gjøre vore Læsere bekjendt med Colletts store Navn som dygtig Embedsmand allerede i Regjeringskommissionens Dage, hvilket Navn tildrog ham Christian Frederiks Opmærksomhed, saavelsom med hans store Fortjenester af Fædrelandet ved Afslutningen af Konventionen paa Moss. Paa hans Embedsbane som Statsraad var det Collett forbeholdent at vise sit Fædreland Tjenester, som aldrig ville glemmes, endskjønt vi ikke kunne berøre dem, uden at anticipere Historiens Gang.

Statsraad N. Aall trak sig tilbage i sin private Stilling, efterat han den 28de Novbr. havde faaet sin Afsked i Naade. Toldepartementet, som han havde bestyret, forenedes efter Wedels Plan med Finantsdepartement, for hvilket Grev Wedel blev Chef, og af Aarsager, som visseligen ikke vanærede N. Aall, sattes han ikke paa Wedels Forslagsliste, da dette skede efter Aalls eget Ønske. Han opfyldte hæderligen sine Pligter som Statsraad, og ved vigtige Tjenester banede han sig Vei til Fædrelandets Erkjendtlighed. Som Prindsen oprigtigen hengiven og personligen yndet af ham, blev han brugt i de vigtigste Forretninger, og han deelte med Statsraad Collett Æren af at afslutte Konventionen i Moss med den svenske Overgeneral paa de for Norge fordeelagtigste Betingelser — en Fordeel, som utroligen lettede det overordentlige Storthings vanskelige Forhandlinger med de svenske Kommissairer. Intet Medlem af Statsraadet opoffrede saa meget som han ved at indtræde i dette; hans private Stilling forvikledes derved paa mange Maader, og det var intet Under, at han længtes tilbage til Sysler, der høiligen krævede hans Omsorg [1]).

Til Chefer for de forskjellige Departementer udnævnedes derpaa under 30te November: 1ste Departement for Kirke- og Underviisningsvæsenet, Statsraad Treschow. 2det Departement for Justitsvæsenet, Statsraad Sommerhjelm. 3die Departement for Politisager, Statsraad Diriks. 4de Departement for det Indre, Statsraad Collett. 5te Departement for Finants-, Handels- og Toldfaget, Grev Wedel-Jarlsberg. 6te Departement for Krigsvæsenet, Statsraad Hegermann. Statsraaderne Motzfeldt og Krohg fik Ordre til at forføie sig til Statsraads-Afdelingen i Stockholm. — Siden organiseredes det 7de Departement for Marinen, og Fasting blev Statsraad og Chef for dette.

Den 17de Novbr. udnævnedes Slotsfoged Holst til Statssekretair. Han havde ved Aarets Begyndelse været constitueret Amtmand, og blev senere hen constitueret Chef for Finantserne i Haxthausens Sted, hvilket Embede han endog forestod, medens han var Medlem af det overordentlige Storthing. Da Holst overtog Statssekretariatet, havde dette Embede en langt større Betydning, end det siden fik. Departementcheferne refererede dengang ikke som nu færdige Indstillinger om de Gjenstande, der efterat være foredragne i Statsraadet skulde expederes til Stockholm, men leverede kun Momenter dertil i et fragmentarisk Foredrag med Bilag. Holst maatte derefter forfatte motiverede Indstillinger, og, efterat de vare bifaldte, expedere dem. Holst var imidlertid opdragen til Arbeidsomhed i Rentekammeret, havde en ualmindelig hurtig Opfatningsevne og et let Overblik, ligesom han forstod med Klarhed at fremsætte sine Tanker. Derhos havde han en Arbeidsomhed, der som oftest strakte sig til den dybe Nat. Det var Holst senere forbeholdet at vise Fædrelandet de største Tjenester som Kommissair ved Gjældens Opgjørelse med Danmark.

---

[1]) Forfatteren kom ogsaa paa Grevens Forslagsliste; men i et fortroligt Brev af 20de November til Greven undslog han sig for denne Forandring i sin Stilling, deels fordi han troede sig mindre skikket til en saa ophøiet Post, og fandt sig mere uafhængig i sin nærværende Stilling, deels fordi hans Virksomhed som Værkseier krævede hele hans Opmærksomhed, medens han troede at kunne gavne sit Fædreland mere paa anden Maade.

Syvogtyvende Capitel.

Congressen i Wien og dens Indflydelse paa Norges Stilling.

I Henseende til de europæiske Staters Politik og Forandring i deres udvortes Stilling var dette Aar et af de mærkværdigste, som Historien har at indskyde i de europæiske Annaler. Den 25aarige Krig syntes at være endt ved de skjebnesvangre Begivenheder, som fremledte Pariserfreden og Napoleons Forviisning til Øen Elba. Keisere og Konger, der som Øienvidner, om ikke som Deeltagere, havde fulgt deres tappre Legioner, havde med en Skare af Diplomater været samlede i London i en Jubelfest, efterat det store Maal for deres Anstrengelser var opnaaet og den blodige Kamp syntes at opløse sig i Fred og Enighed. Kun et flygtigt Øie kastedes til den lille Krig i Norden, som til et Efterspil i det store Krigsdrama, og dette troede vedkommende store Magter at kunne bringe til Ende ved diplomatiske Underhandlinger, og ved Trudsel at anvende alvorlige Midler. Sveriges Kronprinds, der som General og Raadgiver meer end ved de svenske Krigsskarer, han anførte, havde været et vigtigt Redskab til at befordre Napoleons Undergang, skulde nyde Frugten af sine heldige Anstrengelser, og de Løfter, som vare ham givne i det store Raad, skulde bringes til Opfyldelse.

Krigens Lue syntes saaledes slukt; men da Fredsværket skulde ordnes, Staternes Anstrengelser belønnes, de under Krigen sønderlemmede Dele samles eller Tabet erstattes, retfindig Mægling mellem de forskjellige Fordringer tilveiebringes, og en Ligevægt i politisk Styrke, der aabnede Udsigt til en fredelig Fremtid, bevirkes, fandtes Elementer nok til Gjæring, Splid, og et indbyrdes fiendtligt Sindelag, der forviklede og vanskeliggjorde den store Opgave i sin første Begyndelse. Kongressen til Wien berammedes, og aldrig saaes saamange Fyrster og diplomatiske Underhandlere samlede for at afgjøre og ordne saa vigtige Forhold, som nu i denne Keiserstad. Men ikke heller gaves nogensinde vanskeligere Opgaver at løse. De store Magter gjorde uhyre Fordringer som Løn for det lykkeligen udførte Værk, de mindre modsatte sig en fortsat Sønderlemmelse af en svag politisk Styrke. — Preussen, som havde gjort de største Opoffrelser for at ende den langvarige Blodscene, og meest havde bidraget til Krigens heldige Udfald, forlangte at Sachsen skulde lægges til dets Stater som Erstatning for andre Opoffrelser, for at styrke dets politiske Kraft og afrunde dets for fiendtlige Indfald aabne Grændser. Rusland, hvis diplomatiske Sprog vel aandede Religiøsitet og menneskekjærlige Hensigter, men som havde vidst at sørge for sin Storhed paa Venners og Fienders Bekostning, forlangte hele Polens Organisation som særskilt Stat, og dets Forening med Rusland under en Vicekonge. Begge disse Staters diplomatiske Repræsentanter forenede sig til dette Maal, de førte Overmagtens djærve Tale, og de fandt i den sachsiske Stats totale Opløsning et Middel til at opfylde disse store Fordringer. Adgangen dertil syntes let formedelst den sachsiske Konges trofaste Vedholdenhed ved Napoleon, indtil det sidste Øieblik da han forjoges fra Tydskland [1]). Østerrige opgav vel Fordring paa den tydske Keiserværdighed med det dermed forbundne Supremati, hvis Betydning det indsaa nu at være tabt, men ved sine Staters Udvidelse, især i Italien, ved en for Fremtiden betryggende Afrunding, og ved en vigtig Stemme i det foreslagne tydske Forbund beredte det sig en større politisk

[1]) Den nederlandske Minister, Gagern, som udførte sin Fyrstes diplomatiske Forretninger paa Kongressen, har i „Mein Antheil an der Politik. II. Stuttgart 18[illegible]" givet interessante Efterretninger om Forhandlingerne paa Kongressen. Han fortæller om Keiser Alexander, at han paastod ubøielig Sachsens Opløsning og tilføier S. 70: „Il (Alexander) disoit aussi, que le Roi de Saxe ne seroit pas le premier qui mourroit prissonier en Russie.

Styrke og Indflydelse paa det tydske Riges Anliggender i Fremtiden, end ved en pralende Titel og et ubestemt Forhold til de øvrige tydske Stater, der forhen havde lammet det Heles Kraft til at modstaae mægtige Naboftender. Bayern, som ved sin sidste kraftige Medvirkning til den franske Keisers Fald netop i Afgjørelsens Krisis havde udslettet Erindringen om dets forrige Forening med Frankrige, førte gjennem dygtige Diplomater et kraftigt Sprog, for at arbeide sig frem til en vigtig Plads og en sideordnet Stemme i det tydske Riges Anliggender. Det maatte afstaae til Østerrige igjen dettes gamle Arvelande, som i en uheldig Krig med Napoleon vare tabte, men det krævede og fik Erstatning i andre Landstrækninger.

Der var saaledes Stof nok til Strid og Uenighed imellem de samlede Magters Diplomater for at belønne og straffe vedkommende tydske Fyrster og ordne de forskjellige politiske Forhold. Lykkeligviis lagdes uovervindelige Hindringer for hine seiersstolte Magters Udvidelses-Planer til Forstyrrelse af den politiske Ligevægt. Østerrige kunde ikke taale hele Sachsens Forening med Preussen, hvis politiske Styrke derved svulmede til stor Fare for Østerriges til Sachsen grændsende Arvelande. Den samme naturlige Frygt for Ruslands Tilvæxt gjennem det frugtbare og ved sin Krigsstyrke betydningsfulde Polen, maatte bevæge Østerrige til at modsætte sig denne Forening. Men især var Frankrige og England Mæglere i disse forskjellige Interesser, gjennem det Førstes kloge Diplomat, og det Sidstes i denne Henseende liberale Politik. Frankrige var vel ligesom sat udenfor disse politiske Diskussioner; det var tilbageviist til en overvunden Stats underordnede Rolle, men dets imponerende Forhold til de europæiske Stater kunde ikke tabes af Sigte. Dets ydmyge Stilling for Tiden kunde ikke lade glemme dets kraftige Fremtrædelse som mægtig og sammenhængende Stat i Fremtiden. Frankriges Skjebne var desuden forud bestemt, den overvundne Stats nye Grændser afrundede, og de tydske Staters indbyrdes Statsforholde stode ikke dermed i Forbindelse. Dets kloge Repræsentant paa Kongressen, Talleyrand, indsaa dette Forhold, og benyttede det ved en kraftfuld Mægling i de Anliggender, som sigtede til at tilveiebringe Ligevægt imellem de mægtigere, og en retfærdig Behandling af de mindre mægtige Stater. Hans Noter paa Kongressen vare veltalende Forsvarere for hine Retfærdigheds Principer. Men endnu mere afgjørende maatte Englands Mægling være, der ved sin Udholdenhed og sine Subsidier havde nærmest foranlediget Krigens lykkelige Resultat, og nu, tilfreds med at have forstyrret Napoleons farlige Planer, lod sig nøie med at bringe de europæiske Stater i deres gamle Stilling, og en passende Ligevægt i deres politiske Forhold. Denne Jalousi mellem Østerrige, Preussen og Rusland indbyrdes, denne Frankriges og Englands vægtige, paa Retfærdighed og Magtens passende Fordeling grundede Indflydelse, saavelsom de mindre Staters alvorlige Fordring at tildeles sin Ret i det store Raad, nærmede omsider disse Forhandlinger til en fredelig Ende, da Napoleons Landstigning i Frankrige fremkaldte nye Revolutioner og nye Forviklinger, der tilsidst oploestes i en almindelig Fred.

Denne urolige Gjæring i det sydlige Europa, disse vanskelige Forhandlinger paa Wiener-Kongressen, vare langtfra at være uden middelbar Virkning paa vort Norden, endskjønt dets Anliggender lidet der kom paa Bane. Især var der to vigtige Omstændigheder, som i det skjebnesvangre og for Norge farlige Øieblik, da den gamle Forening med Danmark skulde opløses og en ny indgaaes, havde den meest afgjørende Indflydelse paa Norges Skjebne, og stillede sig som Forsvars-Elementer under dets Forhandlinger med Sverige. Disse Omstændigheder gjorde, at Norges Repræsentanter, ikke ydmygede men stolte, og sikkre under de Forhold, som dannede sig omkring dem, kunde føre Selvstændighedens djærve Sprog, og tilveiebringe en Ligevægt imellem Fordring og Tilstaaelse, der fremledte en Forfatning saa fuldkommen, som om Seierherren kunde have foreskrevet den. — Netop i det Øieblik, da det overordentlige Storthing samledes i Christiania, og Sveriges Krigsmagt havde leiret sig i Norges østlige Grændselande, beredt til at benytte sine Fordele, oversvømme Norges frugt-

hærgede Provindser og overvælde dets Hovedstad, beredte Danmarks Konge sig til sin Reise til Wiener-Kongressen for der at tale sin Sag. Han reiste med store Forhaabninger og efter mægtige kronede Venners Opfordring; thi han havde den retfærdigste Sag, og de mægtigste fyrstelige Medlemmer af Kongressen havde ikke ladet det mangle paa gyldne Løfter. Danmark havde vistnok ikke formaaet at give noget Stød til den store Krigs Afgjørelse, hverken som Fiende eller som Ven, men i det sønderslittede danske Monarkies ene Trediedeel havde Rusland fundet Middel til at forsone en Fiende og kjøbe en Ven. England ved sit voldsomme Angreb paa Danmark, Rusland ved sine gyldne men uopfyldte Løfter, havde Mishandling at forsone og Gjengjældens Dag synes nu at være kommen. Det fredelskende og politisk uskyldige Danmark var fra Krigens Begyndelse til dens Ende aabenbart bleven overlistet og mishandlet, og det fremtraadte blandt de i Wien forsamlede Fyrster med den gyldige Fordring paa en liberal Behandling, og paa Erstatning for uforskyldte Lidelser og tunge Opoffrelser, uden at Nogen kunde forudsee, hvor Erstatningen skulde findes. Danmarks Frederik var en af de første i Fyrste-Rækken, som indfandt sig i Wien. Formedelst sin ædle Simplicitet, aabne Færd og forstandige Tale, banede han sig Vei til Flere af de mægtige Fyrsters Venskab, som til Diplomaternes Agtelse og Folkets Gunst. „En venlig, indsigtsfuld Herre, som havde fortjent en bedre Skjebne", kaldes han af en tilstedeværende Diplomat, som hidtil ikke havde staaet i nogen Forbindelse med ham, og gjorde alene hans Færd i Wien til Maalestok for sin Dom[1]. Paa Kongressen i Wien var der — i det mindste hos de meest betydningsfulde Staters Repræsentanter — en aabenbar Tendents til at forsvare Legitimiteten med Hensyn til fyrstelige Forhold, og at bringe saavidt muligt Staternes politiske Stilling til samme Punkt — enten identisk eller modificeret igjennem Erstatningssystemet — som den før den nylig endte Krig havde været. I begge Henseender havde Frederik VI. store Fordringer, som Repræsentant for et af Europas ældste Kongehuse, og formedelst hine foromtalte Løfter om Erstatning. Derimod vare de fleste nye Troner omstyrtede, og Sveriges Kronprinds blandt de Faa, hvis Stilling i denne Henseende sattes ved Siden af de legitime Fyrsters. Men kunde han under Diplomatikens smidige Form — især det Lands, paa hvis Erkjendtlighed han havde den største Fordring — gjøre sikker Regning paa at høste Frugten af sine Anstrengelser, og kunde Velgjerningen ikke glemmes, naar Fordelen var høstet?[2] — Det var naturligt, at Kronprindsen af Sverige kunde nære en stille Frygt for saadan Utaknemlighed, og fremskyndede Foreningsøieblikket mellem Rigerne, idet han befæstede den ved begge Rigers fælles Samtykke, forend et fremmed Magtsprog blandede sig i Underhandlinger til Fordeel for Danmark. Beskaffenheden af Norges Forbindelse med Sverige hvilede ikke paa Kielertraktatens krænkende og ugyldige Bestemmelser, der alene ved en fuldkommen Erobring kunde gjøres gjældende. Forbindelsens Art var meget mere allerede ved den Traktat, som var indgaaet mellem Sverige og England i Stockholm, paa en langt liberalere Maade afgjort, og ved denne var der sørget for en Forbindelse, der kunde fremme Norges Frihed og Lykke. Sverige havde desuden selv bundet sine Hænder ved Konventionen til Moss, som kunde ansees garanteret af Forbundsstaternes Befuldmægtigede[3], og i Følge denne var Constitutionen paa Eidsvold lagt til Grund for Foreningen. Vistnok var Sveriges Frygt for de Allieredes Ligegyldighed for

[1]) Gagern i hans ovenfor citerede Værk S. 174.

[2]) Flygtig omtales ogsaa dette paa Kongressen. Hiin foromtalte Diplomat anfører S. 93 en Note: „qui parle de finir la revolution en réinstallant les anciennes dynasties (Saxe) et en chassant les nouvelles (Joachim). J'ai fait l'objection: Et Bernadotte! Ces Messieurs Talleyrand et Lobeanardier vouloient distinguer — mais ils sont convenus, qu'ils ne demandoient pas mieux, et que son tour viendroit."

[3]) De vare vel reiste fra Norge, da Konventionen undertegnedes, men den russiske Generalconsul Brunet, der kunde ansees som deres Agent, var tilstede ved Konventionen.

Sveriges Interesse — om den nogensinde var forhaanden — ugrundet. Det viiste sig under Kongressens Forhandlinger, hvor hule hine Løfter til Danmark havde været, og hiin Diplomat bemærker i sin Beskrivelse: „le Roi de Dannemarc nous a quitté très peu satisfait [1]).“ Men dette Resultat viiste sig først senere, efterat Forbindelsen mellem Norge og Sverige ved Carl den Trettendes Antagelse til Norges Konge var gaaet for sig. Der var saaledes Grund nok for Sverige til at fremskynde Foreningen, og at tilstaae liberale Betingelser for den.

En anden Omstændighed, som havde en vigtig Indflydelse paa den Maade, hvorpaa det norske Constitutionsværk under Repræsentanternes Hænder paa det overordentlige Storthing 1814 fuldbyrdedes, var det Opsving, som de almindelige Bestræbelser om Folkets Rettigheder og Statsmagtens Fordeling just paa den Tid havde faaet. En Befrielseskrig var nyligen endt, og dens heldige Udfald maatte fornemmeligen tilskrives Folkemassens samstemmige og kraftfulde Anstrengelser. En ligesom almindelig Landstorm, fremkaldt af Folkeviljen for at rodfæste de gamle Fyrstestammer paa deres Arvetroner, at forhindre Rigernes Opløsning og Sondersplittelse og beskytte deres gamle Omraade, havde lykkeligen endt det store Værk. Under denne kraftfulde Anstrengelse vare alle Stænder blevne ligesom sammenblandede, alle tilfældige i Alderdommen rodfæstede Forrettigheder hævede. En almindelig Varme for at forsvare Rigernes Selvstændighed mod fremmed Vold og afryste et paatvunget Aag gjennemglødede Folkene, og Fyrsterne havde faaet de stærkeste Beviser paa en almindelig Iver for at bevare Staternes Uafhængighed og understøtte en fælles Sag. Men under denne Anstrengelse havde Folket lært at kjende sin Styrke og sine Rettigheder, og Fyrsterne havde indseet Nødvendigheden af at følge Ideernes uimodstaaelige Strøm, og give de forskjellige Statsafdelinger sin Vægt i Raadsplejen om Staternes indvortes Anliggender, om Skattevæsen og Lovgivning. Det var især Tydskland, og navnligen Preussen, hvor denne Gjæring nu havde viist sig alvorligst, hvor Folket havde gjort de største Anstrengelser for at forjage en overmodig Fiende, og hvor Regjeringen havde indseet Nødvendigheden af at give efter for det almindelige Krav paa en mere passende Fordeling af Statsmagten mellem Fyrsten og Folket. Man havde talt om Samdrægtighed i Anstrengelser, om tydsk Eenhed og om frie Statsforfatninger, man havde lovet disse i offentlige Proklamationer, og dermed opvarmet, elektriseret Ungdommens Hjerter, under at kalde den til Fanerne, og dermed glædet og trøstet Nationen under dens store Offere. Saaledes blev i Kongresakten i Wien en Bestemmelse indført i den 13de Artikel, i Følge hvilken „Landstænder skulde indføres inden Aar og Dag, hvilke skulde tilstaaes visse Rettigheder med Hensyn til Skattevæsen og de almindelige Landsforanstaltninger.“ Denne mavre Bestemmelse, med en dertil føiet Modifikation, lagde vistnok senere hen Hindringer for Constitutionsværkets Fuldbyrdelse i en passende Form; men der kan ingen Tvivl være om, at en liberal Anskuelse af Folkets Rettigheder i denne Henseende raadede i Gemytterne og krævede Statsstyrelsens Opmærksomhed.

Men hvad der i denne Henseende maatte fornemmeligen understøtte den norske Forsamlings alvorlige Anstrengelse, var den Maade, hvorpaa England maatte formentes at ville antage sig det norske Folks constitutionelle Rettigheder, saavelsom det traktatmæssige Værn, det havde givet Norges Frihed og Selvstændighed. Disse liberale Anskuelser bleve ogsaa tydeligen udtalte paa Wienerkongressen af den hannoveranske Minister, som vel i denne Henseende maatte betragtes som den engelske Regjerings Organ. I den Note, som han om denne Gjenstand indleverede til Kongressen, siger han: „I Begrebet af Souverainitet ligger ingenlunde Ideen om Despoti. Kongen af Storbritannien er unægtelig ligesaa souverain som enhver anden Fyrste i Europa, og hans Folks Friheder befæste hans Trone istedetfor at undergrave den.“ Han fore-

[1]) Og et andet Sted siger han: „Le Dannemarc perd une couronne; et malgré les plus belles promesses et les plus positives, on lui donne peu ou rien.“

slog derfor, at det for Fremtiden skulde erklæres som Lov, at a) Stændernes Samtykke er fornøden til at paalægge Skatter. b) De have en Stemmeret med Hensyn til de Love, der blive udgivne. c) De have Medopsyn med Anvendelsen af bevilgede Skatter. d) De ere berettigede til at begjære skyldige Statstjenere afstraffede i Tilfælde af Malversation. Kun ved saadanne liberale Grundsætninger, tilføier han, kunne vi under den tydske Nations billige Fordringer haabe at give den nærværende Tidsaand sin Rolighed og Tilfredshed tilbage."

Disse Grundsætninger vare et Ekko af hvad der allerede før af de vigtigste tydske Stater var udtalt, og de maatte især for den lille nordiske Stat, hvis Skjebne vi her omhandle, have Vægt igjennem det Organ, som udtalte dem. Englands Samtykke til den tvungne Skilsmisse mellem Danmark og Norge, og dettes Forening med Sverige, var betinget, og grundede sig paa Beskyttelsen af Norges Frihed og Lyksalighed, og de Grundsætninger, som her fremsattes, maatte betragtes som den Form, under hvilken Norges constitutionelle Forfatning skulde bestemmes. — Disse Forhandlinger paa Wienerkongressen kunde vel ikke i sin detaillerede Omfang endnu være den svenske Regjering bekjendte, da de skeede omtrent samtidig med det overordentlige Storthings; men da den havde sendt C. Løvenhjelm til Kongressen for der at iagttage Sveriges Tarv, maatte den være bekjendt med den Aand, der hvilede over disse Diskussioner, og maatte agte paa den under dem, der foregik i Norden. Ingen kunde desuden være nøiere bekjendt med disse Forhold, end Sveriges Kronprinds, som havde tilbragt flere Aar i Tydsklands Midte, som havde været Vidne til dets Anstrengelser, og under Krigens sidste Optrin benyttet dem til at ende den europæiske Krig. Og Ingen kunde ventes mere tilbøielig til at erkjende en fri Forfatnings Fordele, end den liberale Helt, som i yngre Dage havde været Frihedens varmeste Forsvarer, hvis Talenter vare udviklede under en blodig Krig for sit Fædrelands Frihed, og som paa sin Seiersbane stedse havde hyldet Menneskehedens Rettigheder [1]).

Enhver, som med Alvor og Upartiskhed sætter sig ind i disse Forhold, vil tilstaae, at hverken før eller siden noget saa beqvemt og charakteristisk Tidspunkt gaves, da det norske Folk af sine Repræsentanter kunde have modtaget sin Statsforfatning i sin nærværende Form, og at denne begunstigedes af de heldigste Omstændigheder, men især af de liberale Ideer, som gik igjennem alle Stater efter Folkets almindelige Anstrengelser i den sidste Befrielseskrig, og hvis Gyldighed erkjendtes af Staternes Overhoveder, ligesom de noksom aabenbarede sig i de Constitutionsudkast, som kom for Lyset og flere Steder ophøiedes til Lov. Det varede ikke længe, inden denne Stilling forandredes. En ungdommelig sværmerisk Opfatning af hine liberale Constitutionsideer paa den ene Side, Fyrsternes Reaktion mod disse Ideers Fremskridt paa den anden Side, har paa flere Steder udsat og forsinket Constitutionsværket, eller forvansket dets Form i meer end et Qvart Sekulum. Norges Grundlov derimod blev given i rette Tid, udkastet og antaget under heldige Omstændigheder paa Eidsvold, med faa Forandringer igjensendt paa det overordentlige Storthing, og ligesom den har sin Rod i Landets simple indvortes Forhold, hvorom der længe herskede in Uvidenhed i Udlandet, saa lykkedes det Folkets Repræsentanter paa begge disse Møder, formedelst hine lykkelige Omstændigheder, at give og forsvare en Constitutionsform, under hvilken det norske Folk seer sig i tryg Besiddelse af en af de meest liberale, og for vort Land meest passende Statsforfatninger. Vi kunne saaledes ikke betragte Norges Grundlov som en Naadegave af en seirende Fiende, men som et Foster af lykkeligen sammenstødte Omstændigheder, og af norske Mænds vedholdende, faste og kloge Anstrengelser, saavel under Skabelsen af Landets Forfatning, som under dens Forsvar. Ved disse Anmærkninger ville vi ingenlunde forbunkle den Fyrstes

[1]) „Jeg er Frihedens Søn" var et af denne kongelige Helts ofte gjentagne Udtryk endog efterat Sveriges og Norges Kroner vare satte paa hans Hoved.

Hæder, som med et klart Overblik overfaa Tingenes sande Forhold, og handlede derefter, eller formindske den norske Nations Taknemmelighed for de Velgjerninger, som hans kloge og betimelige Eftergivenhed skjænkede Norge i et kritisk Dieblik.

Det bør heller ikke paa dette Sted forbigaaes, hvor megen Indflydelse Valget af de svenske Kommissairer, der sendtes til Norge for at underhandle med Storthinget, havde ikke alene paa det endelige Resultat, men paa den Maade, hvorpaa Underhandlingerne førtes. Valget erkjendes af de Mænd, som umiddelbart deeltoge i disse Forhandlinger, og senere havde Leilighed til at kjende deres Embedsfærd, som udmærket klogt og heldigt. De vare Alle dannede, oplyste og særdeles dygtige Forretningsmænd. De Fleste havde før været betroet vigtige udenlandske Anliggender, og Alle vare de hæderlige Mænd. Uagtet de mange stundom heftige Disputer, som den delikate og vigtige Gjenstand, der var at forhandle, foranledigede, bevaredes mellem dem og de meest anseete norske Medlemmer af Comiteen, der siden traadte i nærmere Embedsforhold til dem, varig Agtelse og Venskab. Den norske Nation maa vistnok være den svenske Regjering taknemlig, der valgte saa dygtige og liberale Redskaber til at udføre en vanskelig Underhandling.

Otteogtyvende Capitel.

Storthingets Deputation til Stockholm hylder Carl den Trettende.

Da Storthinget var opløst, Kronprindsen med sit talrige Følge havde forladt Christiania ¹), og Storthingsmændene vare dragne til deres Hjem, beredte den udnævnte Deputation sig til Afreisen til Stockholm, for at udføre det den overdragne Ærende, at hylde den nyvalgte Konge og nedlægge Nationens Lykønskning og Forhaabninger for hans Trone ²). Deputationen forlod Christiania 1ste Decbr., og den følte snart Virkningen af den ublide Aarstid, der i Begyndelsen af dens Reise især lagde store Hindringer i Veien for dens beqvemme Befordring. Den ledsagedes af den svenske Generaladjutant og Kabinets-Kammerherre Ridderstolpe, som det af den svenske Regjering var overdraget at sørge for de Reisendes Beqvemmeligheder, og dette udførte han med den største Omhu og Liberalitet. Overalt hvor Deputationen drog frem blev den modtagen paa det venligste og behandlet med den meest forekommende Gjæstfrihed. Fast i alle Byer var foranstaltet Feste til Deputationens Ære, og den nødsagedes stundom til at tilbringe i festlige Gilder de natlige Timer, som den heller havde skjænket Rolighed efter en udmattende Reise. Flere Foræringer, mestendeels trykte Skrifter, gjordes de Reisende, og overalt i Sverige viistes en almindelig Jubel over den nye Forening, om hvis egentlige Beskaffenhed man vel dengang ikke gjorde sig det rette Begreb. Alle Deputationens Reiseudgifter bestredes dengang af den svenske Regjering — ved en følgende Anledning havde Rigsdagen foranstaltet denne Fri-Reise — og det blev paalagt de Stockholmske Værter at levere sine Regninger for Deputationens Ophold i deres Logier til høiere Steder.

¹) [Afreisen foregik den 29de Novbr. og den 1ste Decbr. ankom han til „den forrige" Rigsgrændse, som det — betegnende for den første Opfatning af Foreningens Natur — udtryktes i svenske Tidender fra den Tid.]

²) Om denne Reise har man udførlig Beretning af Deputationens Medlem J. Neumann i Munchs Saga II. 138—204.

Den 14de Decbr. modtog Carl XIII. paa Rigssalen under de høitideligste Former den norske Deputation. Formanden, Christie, holdt her følgende Tale:

„Naadigste Monark, de forenede Rigers Sveriges og Norges Konge! Norges overordentlige Storthing, som, besjælet af Omsorg for Rigets Vel, besluttede en stedsevarende Forening imellem Sverige og Norge, har til os dets Deputerede overdraget den hæderlige Forretning, i Underdanighed at overbringe Deres Majestæt Norges nye Grundlov tilligemed Efterretningen om Rigernes Forening, om det eenstemmige Valg og Erkjendelsen af Deres Majestæt som Norges constitutionelle Konge. — D. Maj. behage naadigst at anhøre følgende Storthingets Yttringer:

„„Det norske Folks Repræsentanter, sammenkaldte for at undersøge og overveie Rigets Tilstand, og fatte de for dets Velfærd tjenligste Beslutninger, have nu tilendebragt deres vigtige Foretagende. De have indseet, at en Forening med Naboriget ikke alene burde ende al Bekymring for Krig, men tillige, naar den bygges paa rigtige Grundsætninger, aabne Udsigten til en evig Fred for Fremtiden, og give Nordens Riger fuldkommen Fasthed og Styrke til at modstaae udvortes Fiender. Deres Majestæt tilbød en saadan Forening, erkjendte Folkets Ret til at constituere sig selv som en selvstændig Stat, og udsendte hæderværdige Mænd til at tolke Deres Majestæts redelige Hensigter, og saaledes befordre Foreningen. Nationens Repræsentanter, ledede af Nidkjærhed og Omsorg for Landets Sikkerhed, Velfærd og Ære, have derfor besluttet en stedsevarende Forening mellem Norges og Sveriges Riger under een fælles Konge, have givet Norge en paa et frit Folks oprindelige Rettigheder grundet Constitution, og den 4de i denne Maaned eenstemmigen udvalgt og erkjendt Deres Maj. som Norges constitutionelle Konge. Folkets Repræsentanter have ikke et Øieblik tvivlet om, at jo Deres Majestæt, som begyndte med at erkjende Nationens Rettigheder, vil fortsætte med at haandhæve og beskytte dem. De ere saaledes forvissede om at have handlet overeensstemmende med Nationens Villie, og vove at forsikkre Deres Majestæt om ubrødelig Troskab og Hengivenhed af et Folk, som hidtil aldrig glemte sin Pligt mod sin Konge. — Gud den Almægtige styrke Deres Majestæt til, i Overeensstemmelse med Deres redelige Hensigter, at styre de Riger, Hans Viisdom har anbetroet Deres Majestæt!

Christiania, i Norges overordentlige Storthing, den 26de Novbr. 1814.""

Naadigste Konge! Modtag med Velbehag det norske Folks velmeente Hilsen, dets Hylding, dets oprigtige Ønske for Deres Majestæts Vel! Den norske Nation venter i Deres Majestæt at finde en Fader, paa hvem den kan trygt forlade sig, en fortrolig Ven, med hvem den kan raadføre sig, og en Beskytter, som vil haandhæve og beskytte dens Rettigheder. Hvad Nationen formaaer for at opnaae dette, tilbyder den villigen, Tillid, Hengivenhed og Troskab. Veien til alle Nordmænds Hjerter staaer Deres Majestæt aaben; paa den vil Deres Majestæt fremdeles erfare, at det er Folkets Kjærlighed, som fremfor Alt formaaer at lette Kronens Byrder. — Vi vide, at Deres Majestæt har Agtelse for Folkets Rettigheder, og elsker dets lovlige Frihed. Vi have lært at kjende Deres Majestæts Søn, Rigernes Haab, Hs. K. H. Kronprindsen, som besjæles af samme Tænkemaade, og troligen deler Regjeringens Byrder, og vi erfare med Glæde, at Rigernes Alt lovende Arveprinds dannes til at følge hans Faders Grundsætninger, og træde i hans Fodspor. Hvad Nationen venter sig af sin nye Regjering, har den saaledes grundet Haab om at see opfyldt.

„Hæderværdige svenske Medborgere! Modtager vor og vore Landsmænds broderlige Hilsen! Vi have herefter blot eet Formaal, Tvillingrigets Selvstændighed, Lykke og Hæder. Derhen skulle vi rette alle vore Bestræbelser; deri skulle vi endeligen staae hinanden bi. I rakte os Broderhaand, vi modtoge den med et ærligt Haandslag, og skulle aldrig drage Haanden tilbage. — Snart vende vi tilbage til vore Landsmænd, som med Længsel vente at see Deres Majestæt hos sig, og høre Deres landsfaderlige Yttringer, og som med Glæde vil erfare det Brodersind, der besjæler det redelige svenske Folk, og hvorpaa de allerede have modtaget saa mange usvigelige

Prøver. Give Gud, at Deres Majestæt maa i Fremtiden længe nyde den Lykke at regjere over frie, selvstændige og lykkelige Folk, og at dette iligemaade maa blive Deres Majestæts Efterkommeres Lod! Give Gud, at den Enigheds og det Broderskabs Aand, som allerede nu oplives og ved nærmere Bekjendtskab end mere vil blive herskende hos det svenske og norske Folk, maa stedse vedblive, da vil Foreningen uryggeligen bestaae indtil de sildigste Slægter."

Efter Talen steeg Christie efter et givet Vink op til Tronen og overrakte Norges af Kongen allerede besvorne Grundlov tilligemed Valgakten fra det norske Storthing, og kyssede Kongens Haand. Derpaa tog Kongen selv til Orde, men efterat han havde fremført nogle Sætninger af sin Tale, overgav han den til Statsminister Engestrøm, som derpaa fuldendte den. Den lød saaledes:

„Gode Herrer og norske Mænd! Deputerede fra Norges Riges Storthing! Det er med den behageligste Tilfredshed, at jeg modtager de Forsikkringer om Troskab og Hengivenhed, som I give mig i det norske Folks Navn. Denne høitidelige Stund, der trykker det sidste Segl paa den mellem Sverige og Norge saa lykkeligen befæstede Forening, var længe ønsket som en af Nordens retmæssige Fordringer. De tvende Folk, som beboe Skandinaviens Halvøe, kunde ikke i Tidens Længde adlyde en forskjellig Interesse; Alt fordrede en Forbindelse imellem dem, bygget paa indbyrdes Agtelse, beskyttet af fælles Frihedsaand og fælles Ære. — Da jeg under truende Udsigter optraadte paa Sveriges Trone, hentede jeg Kraft mod Farerne og Haab for Fremtiden fra en uindskrænket Tillid til det svenske Folk. Det har ikke svøget min Forventning, og agtet staaer det nu blandt Nationerne, dette Folk, som saa ofte har været et Maal for Skjebnens haarde Slag. Med samme Fortrøstning har jeg nu modtaget Norges Krone af Storthingets frie og eenstemmige Valg, og denne Handling, en Borgen for min Regjeringslære, skal have samme lykkelige Følger. Beskyttet mod udvortes Farer, besjælet af en ædel Kappen om at befordre indbyrdes Velstand, skal den nordiske Halvø betragtes med Agtelse af Europas Folkeslag.

„Nordmænd! Jeg har allerede ved min hjertelskelige Søn givet Eder Forsikkring om at styre Kongeriget Norge efter dets Constitution og Love, og derfor antaget den Grundlov, som er bleven afhandlet og besluttet imellem mine befuldmægtigede Kommissairer og Norges Riges Storthing. Jeg gjentager nu disse høitidelige Løfter. Værer overtydede om, at det stedse for mit Hjerte vil blive en kjær og hellig Pligt, at møde det norske Folks Ønsker med venskabelig Beredvillighed. — Priset være det beskyttende Forsyn, som efter saa værlende Omskiftninger, og saa lange indbyrdes Trætigheder, skjænkede Norden Ro og Enighed! Lader os overgive os til det blide Haab, som den lysende Fremtid tilbyder! Nordmænd og Svenske! Svenske og Nordmænd! — stedse skal min faderlige Omsorg sammenfatte disse Navne — Skuer her ved min Side, hyldet af Eders forenede Taknemlighed, den Helt, som næst Almagten er Stifter til Broderforbundet imellem Eder! Som Konge og Fader har jeg villet benytte denne Leilighed til at tolke ham min og det fælles Fædrelands Erkjendtlighed. Det er til ham, at jeg en Dag ved mit Livs Grændse skal med faste Forhaabninger overlevere de tvende Kroner, som straalende af ældgammel Ære vil laane af ham en ny og forhøiet Glands. Det er ham, der skal opretholde det store Værk, han grundlagde, og som jeg kun kan begynde, med Mildhedens Ret at herske over Eder og beskytte Eders Frihed; med Seierherrens Mod forsvare Eders Selvstændighed. Da ville I velsigne den Stund, hvori Foreningen sluttedes mellem Skandinaviens Folk, og mit Minde skal leve blandt Eder for mine faderlige Bestræbelser til Eders Vel, og for den Fyrste, jeg skjænkede Eder til at vedligeholde og fortsætte det. Jeg forbliver Eder, gode Herrer og norske Mænd! med al kongelig Naade og Hyldest velbevaagen."

Kronprindsen havde Deputationen den Dag til Middags-Taffel hos sig, og faa Dage efter gav Stockholms Borgerskab den et Bal paa Børssalen, hvorved en Kantate blev afsunget, hvortil Dupuy havde komponeret Musikken. Den 17de Decbr. afgav Deputationen Storthingets forskjellige Ansøgninger i Kongens egen Haand.

Ansøgningen om, at de svenske Tropper snarest muligt maatte kaldes tilbage fra de norske Fæstninger, havde Storthinget især lagt stor Vægt paa, og dertil svarede Kongen, at dette skulde skee, saasnart Underretning til Hs. M. var indløben, at det norske Militaire og de norske Embedsmænd havde aflagt deres Eed til Kongen og Constitutionen, og at disse Tropper i alle Fald skulde være tilbagekaldte og have forladt Norge inden Februar Maaneds Udgang. I Anledning af Ansøgningen om at Hs. K. H. Kronprindsen maatte udnævnes til Vicekonge i Norge, og tillige til Chef for et af de gevorbne Regimenter dersteds, svaredes: „at Hs. M. med landsfaderligt Velbehag har modtaget dette Beviis paa Folkets Hengivenhed for hans kongelige Huus, og vilde med Glæde opfylde hans tro norske Folks Ønsker, dersom hans tiltagende Alder og ustadige Helbred ei gjorde Hs. K. H. Kronprindsens Nærværelse ved hans Side nødvendig; men ogsaa der er han ikke mindre Norges Vicekonge, da han stedse bliver Norges Talsmand ved Kongens Trone. Saa tidt imidlertid som Omstændighederne kunde tillade Hs. K. H.s Nærværelse i Norge, skal han opfylde Kongens ivrigste Attraa, den at virke til det norske Folks Held og Bedste. Det overordentlige Storthings Begjæring, at Hs. K. H. maatte udnævnes til Chef for et af de gevorbne Regimenter i Norge, blev saameget heller naadigst bevilget, som Kongen derved giver norske Krigere Leilighed til end mere umiddelbart at tjene under den store Feltherre, der, om Krig engang skulde nærme sig Skandinaviens Grændser, skal føre dem til Seier og Hæder." Paa de øvrige Ansøgnings-Punkter, som Deputationen havde at frembære, gav Kongen det naadigste Svar, og lovede saavidt muligt at opfylde Storthingets Ønske; men det viiste sig i Henseende til enkelte af disse, at det ikke stod i Kongens Magt at tilfredsstille Nationen. De ved Krigens Udbrud 1807 borttagne Skibe kunde ikke mere faaes tilbage, og England har aldrig villet beqvemme sig til derfor at give nogen Erstatning. Ikke heller kunde den svenske Regjering bevirke nogen Beslutning fra engelsk Side stridende mod Navigationsakten. Lidet udrettedes, saavidt Forfatteren veed, ogsaa med de Opbringelser, som af Svenske vare gjorte af norske Fartøier til svenske Havne før Krigens Udbrud 1813 og efter Norges Skilsmisse fra Danmark i Januar 1814. Efter Kronprindsens Indbydelse forblev Deputationen flere Dage i Stockholm end den havde bestemt sig til, og forlod først den 9de Januar Sveriges Hovedstad. Nogle reiste tilbage over Upsala, Andre over Eskilstuna, og den 17de Jan. kom den tilbage til Christiania.

Niogtyvende Capitel.

Blik over Norges Tilstand efter Foreningen.

Foreningen imellem Sverige og Norge var fuldbyrdet, men dens Begyndelse var ingen lys Periode i Norges Historie, ligesom det ikke kan siges, at Nordmændenes Hjerte i Almindelighed hængte ved den nye Statsforfatning. Statsforholdene bedømmes sædvanligen efter den nuværende Tids Phænomener og de nu levende Borgeres Velvære, og Folket hæver sig i fine Betragtninger over Fædrelandets Stilling ikke let til det høie Standpunkt, hvorfra Fremtid og Fortid ligesaavel som Nutiden oversees i et ublandet Lys. Fremtidens Forhaabninger erstatte ikke Nutidens Lidelser, og Statsformens Fuldkommenhed, forbunden med Statsstyrelsens Viisdom i Anvendelsen deraf, er ofte en svag Beskyttelse mod uheldige Tidsomstændigheder og udvortes Hindringer for Vindskibelighedens Fremme. Følgerne af industrielle og kommercielle Vildfarelser og af vanskelige Konjunkturer væltes ofte over paa Statsstyrelsen, i hvis Magt det ikke staaer at styre Privatflidens Forsigtighed og Klogskab i dens Yttringer, eller at forandre kosmopolitiske Forhold, skabe villige Kunder for lidet søgte Varer, og lægge Baand paa en stigende Konkurrence i fremmede Lande. — Store Banke-

ligheder lagde sig i Sandhed ved Fædrelandets Fod i Begyndelsen af den skandinaviske Halvøes Forening, og den store Mængde søgte Roden dertil mere i Landets forandrede Politik, end i udvortes Omstændigheder og forandrede Handelskonjunkturer, som maatte nedtrykke Bindskibeligheden og forvikle dens Forhold, hvordan end Statsforfatningen monne være. — I Folkets Hjerte raadede, som vi ovenfor have bemærket, ingen almindelig Utilfredshed med den forrige politiske Tilstand. Den sidste Deel deraf, før det voldsomme Rift gjennem en grusom og uretfærdig udvortes Politik splittede den gamle Forbundsstat, var velsignet med de indvortes Fordele, som et Land med Norges indvortes Kraft kunde begjære og haabe, og den store Mangel paa Selvstændighed formedelst Savnet af Virksomhedens vigtige Drivemidler i Landet selv dækkedes under en fordeelagtig Handelsperiode. Lyden af de Klager, som hørtes i hiin Tid, gaaer igjennem vor Tid endskjønt i forandrede Toner, og Statshuusholdningens Mangler i hiin Tid afløstes af andre Mangler i vor. Norge havde just i Skilsmissens Dieblik af den danske Konge modtaget Velgjerninger, som det aldrig vil glemme, som vil bære Frugter i den sildigste Fremtid, og betrygge den vigtigste Deel af dets Selvstændighed. Folket tog liden Deel i den Knurren og Klagen, som hørtes i de saakaldte høiere Stænder, eller som forplantedes af vore lidet beskjæftigede Presser. Dette viiste sig, da nogle enkelte Forfattere strax efter Skilsmissen søgte at fremstille den gamle Forening i det ufordeelagtigste Lys og begrunde den nye Forbindelses Værd igjennem historiske Kjendsgjerninger. De modtoges ikke med Bifald og gjendreves med Alvor. Nationen havde store fra Forfædrene nedarvede Fordomme at overvinde; den var vant til at betragte sin Nabo som Fiende, og havde flere Gange afviist hans fiendtlige Indfald. Der herskede i Norge høist urigtige Begreber om Landenes gjensidige Forhold, og disse vare styrkede ved den fratraadte Regjerings bittre Udfald mod de Svenske. Det kan saaledes ikke siges, at der i Almindelighed rørte sig Glæde og Haab i Nordmandens Barm i den nye Forenings første Periode.

I Naboriget herskede i Begyndelsen større Tilfredshed med den skandinaviske Halvøes Forening. Sverige deelte ikke Nabofiendskabet med Norge. Endog før Foreningen modtoges ikke alene Nordmænd i Sverige med venlig Forekommenhed, men det aabnede sine Naboer villigen Adgangen til at gjøre dem bekjendt med sine Indretninger og dele Frugten af sine Opfindelser[1]). I Foreningens Begyndelse steeg denne venlige Forekommenhed i en høi Grad. Den norske Statsminister, Statsraaderne, ja næsten hver Norsk mødte ved deres Ankomst til Stockholm baade af Høie og Lave en udmærket, ja næsten enthusiastisk Modtagelse. De urigtige Begreber, som man i Sverige gjorde sig om Foreningens Art, monne vel deri have havt sin Deel. I Sverige betragtedes Forbindelsen med Norge som en Erstatning for Tabet af Finland. Man tænkte sig Norge forbundet med Sverige som Finland havde været det, begge Statslegemer med Kjød og Blod forenede, og begge Rigers Indbyggere sammenblandede i Statsværkets indvortes Organisation. Norge betragtedes som en Erobring, der maatte modtage Seierherrens Vilkaar. Vi have lært at kjende de langt heldigere Omstændigheder, under hvilke Foreningen fuldbyrdedes, hvis Vilkaar, til Lykke for Norge og uden Skade for Sverige, formedes langt anderledes, end Meningen fra Sveriges Side i Begyndelsen var. Norge blev forbundet med Sverige som en Foederativstat, i fuldkommen Nydelse af indvortes Frihed og Selvstændighed, og kun saaledes kunde Forbindelsen bære gode Frugter for Norge. Sveriges og Norges indvortes Organisation er saa forskjellig, at een og samme Rigsdag, i den

[1]) I Aaret 1802 gjorde Forfatteren en Reise i Sverige for at gjøre sig bekjendt med det svenske Jernværksvæsen, der paa den Tid dreves fuldkomnere end det norske. Han behandledes overalt med den meest forekommende Gjæstfrihed, og der gaves ham den frieste Adgang til at opfylde Hensigten af sin Reise. Intet Værksted, hvor nye Opfindelser det end havde at fremvise, har nogensinde været lukket for Forfatteren i Sverige.

forenskes nærværende Stiil, ikke kunde give passende Love for begge. Med Lethed glider Norges Stat ind paa den nye Bane, som vore Dages Statskonst lærer, der jævner Betingelserne for den menneskelige Virksomhed i alle borgerlige Stillinger, medens der i Nabolandet gives mange Vanskeligheder at overvinde, mange Knuder at løse, forend denne Simpelhed i de borgerlige Forhold kan opnaaes. Hvilke Fortrin Sverige i flere Henseender maa siges at have for Norge — Fortrin, som Nordmændene i deres Selvgodhed sjeldent ville tilstaae — saa kan det ikke nægtes, at Elementerne til en simpel, Menneskets naturlige Rettigheder betryggende Statshuusholdning og Statsindretning ligger nærmere forhaanden i Norge end i Sverige, og at Rigerne ikke kunne sammensmeltes i een Stat, regjeret i alle Dele efter samme Love, uden at Norge vilde blive i høi Grad den Tabende. Norge kan ikke blive hvad Sverige er, uden en sørgelig Forvirring i dets indre Forhold, uden at frembringe de Ujævnheder i den indvortes Statsorganisation, som Statskonsten søger at hæve; — om Sverige vil indføre Norges Simpelhed i sin indvortes Organisation, det maa blive Frugten af dets egne Overveielser; men for dette skeer kan ingen nøiere Forbindelse mellem Rigerne finde Sted til Fordeel for begge. Sveriges fornuftige Mænd indsee dette, og Talen om Amalgamation forstummer efterhaanden. — Den Forekommenhed, som i Begyndelsen af Foreningen viiste sig i en saa høi Grad, tabte sig saaledes efterhaanden, og gik endog i en Mellemperiode mellem Foreningens første Dieblik og Nutiden over i en vis uvenlig Tone, der visseligen befordredes ligesaa meget af norske som svenske Publicister. Ubillige Fordringer, overspændte Begreber om eget Nationalværd, og misforstaaede Begreber om Regjeringens Virksomhed og Indblanding i Statens indvortes Anliggender paa den ene Side; skuffede Forventninger og en aldeles falsk Opfatning af Forbindelsens sande Natur og Diemed paa den anden Side, forbittrede stundom Gemytterne i en høi Grad og gav Anledning til fiendtlige Diskussioner i begge Riger. Men denne uvenlige Strid førtes sædvanligen imellem Avispresserne, for hvilke Strids-Elementer af forskjellig Art synes nødvendige, for at udbrede Liv over en Læsning, der iøvrigt hos os giver lidet Stof til Underholdning. I den senere Tid har ogsaa denne Strid mestendeels tabt sin Bitterhed, og de, der bebude sig som den nationale Tones Repræsentanter i begge Lande, nærme sig sædvanligen hverandre i en fredeligere og humanere Tone, naar nye Stridspunkter bringes paa Bane. Den større Deel af Nationen har lidet taget Deel i disse Stridigheder. Hvor Svensk og Norsk have mødt hinanden, have de udvortes Tegn i Almindelighed hentydet paa gjensidig Agtelse og Tilfredshed med det lykkelige Forbund, som i politisk Henseende forenede Skandinaviens Riger og sikkrede deres Selvstændighed, uden at berøve nogen af dem Elementerne til en indvortes heldig Organisation.

I Henseende til Landets Formuestilstand, Handelens og Virksomhedens Betingelser, Landets indvortes Midler til at organisere en selvstændig Stat igjennem de forskjellige Styrelsesgrene, da befandt Norge sig visseligen i en vanskelig og betænkelig Stilling, da det nye Forbund sluttedes. Det havde under Selvstændighedsperioden befundet sig i en Slags Febertilstand, i hvilken alle Hindringer for den borgerlige Velstand glemtes, idet alle Bestræbelser sigtede til eet Maal, Befrielse fra det svenske Aag. Vi have paa de foregaaende Blade beskrevet Landets Tilstand under Krigen og under Licencefarten midt i denne, og henpeget paa de Omstændigheder, som forvanskede Frugten af den sidste Farts Fordele. Nu havde igjen Norges vigtigste Næringsveie hvilet i Uvirksomhed et heelt Aar igjennem, Dyrtid havde hersket i Landet, og Pengevæsenets idelige Forværrelse havde forstyrret fast alle pekuniaire Forhold. Den opsamlede Formue var formindsket eller endog fortæret, et fordærveligt Laanesystem, som forlængede men ikke forbedrede en tilbagegaaende Virksomhed, havde udbredt sig overalt, og mange gamle Huse, stærke Stammer fra en forsvunden gylden Tid, vaklede og faldt efter faa Aars Forløb. Nu skulde ved Fredens Slutning Virksomheden fornyes, men den gamle gyldne Stiil var ikke at finde. Vore Tra-

produkter kunde ikke meer indledes i de gamle Kanaler med den Fordeel, som tilforn; thi England havde skabt en ny Tilforsel fra sine Kolonier, og betyngede den nordiske Trælast med en Indforselstold, der i sine Virkninger nærmede sig et Indforselsforbud, og Østersøen og Sverige aabnede sine rige Skove under en fri Handel og lettere Transportmidler. Fragtfartens Fordele formindskedes, fordi alle Nationers Skibe fredeligen beseilede alle Vande, og fordi en almindelig Lemlæstelse besværede Handelsvirksomheden over den største Deel af Europa og forsinkede Omsætningen.

De første Aar efter Freden maa saaledes regnes iblandt den senere Handelsperiodes ufordeelagtigste, og ingenlunde skikkede til at hæve en sunken Velstand. Der gaves især en Deel af Norges Virksomhed, som trykkedes umiddelbart formedelst Foreningen med Sverige, nemlig den Udforsel, som skede af Norges Produkter til Danmark, og under disse Rigers Forening paa mange Maader beskyttedes og lettedes. Under Krigen havde denne betydeligen tiltaget, og førtes da fra Norges Side mere aktiv end tilforn, idet den største Deel af de norske Produkter overførtes i norske Fartøier og danske Produkter tilbageførtes i disse. Denne Virksomhed, som stedse har været af stort Omfang, fik nu en langt ufordeelagtigere Stilling; norske Produkter belagdes med en høi Told i Danmark; Norges naturligste Værksteder plantedes over paa dansk Grund, og Danmark satte, i en Art af fiendtlig Foranstaltning, norske Skibe blandt de uprivilegerede, der betalte 50 pCt. høiere Told end de danske [1]). I Henseende til denne Slags Affætning fremstod ogsaa Norges nye Statsfrænde som dets farlige Rival. Af mange Aarsager, som ikke her kunne udvikles, har en vigtig Deel af begge Landes Virksomhed en lettere Gang i Naboriget, ligesom Sveriges paa denne Vei har en langt større Betydenhed; men især slæber den norske Metaltilvirkning, omgiven med store Vanskeligheder, sig tungt ved Siden af den svenske. Disse Omstændigheder berøres her kun korteligen, da deres nærmere Udvikling tilhører en senere Periode. Betragtningen herover leder kun Granskeren til det Resultat, at store Vanskeligheder og forvanskede Virksomhedsbetingelser, udledede tildeels af den nye Forbindelse tildeels af Verdensvirksomhedens farlige Stilling strax efter den almindelige Fred, formørkede den første Periode af det nye Statsforbund.

Men ikke alene formindskedes Indtægterne paa den almindelige Vindskibelighedsbane, men Statsudgifterne maatte i Foreningens Begyndelse betydeligen forøges. Under Foreningen med Danmark havde Norge med Hensyn til sine indvortes Forhold, til Vindskibelighedens Hjælpekilder, Forsvarsmidler og Regjeringsforanstaltninger ingen Selvstændighed havt. I alle disse Henseender lænede det sig til en Statsfrænde, og losrevet derfra stod den norske Stat som et Skelet uden Liv og Safter. En ny Selvstændighed paa denne Vei maatte skabes og kjøbes med dyrebare Opoffrelser, der trykkede meest den da levende Slægt, fordi Staten ikke havde den fornødne Kredit, og de nye Statsbygmestere hverken Klogskab eller Villie til at fordele den paa Efterslægten. De Gjenstande, som i denne Henseende vare at ordne, vare i Sandhed af et foruroligende Omfang; thi Mangelen var almindelig, Kræfterne til at afhjælpe den svage, Nødvendigheden af at give Statslegemet en Form, der passede til den nye Statsforfatning, bydende og overhængende, den praktiske Statsklogskab her i Landet i sin første Barndom, og Landets Skjebne i denne Henseende endnu ikke i de rette Hænder. Især maatte det slette Pengevæsen give store Bekymringer, og det maatte være en af de vanskeligste Opgaver for Lovgivningen, at bringe denne forviklede Sag i sin rette Orden. Det danske Pengevæsen var igjennem et heelt Aarhundredes Vildfarelser nedsunket til en Grad af Forvirring, der alene kunde løses ved

[1]) Reciprociteten fra Norges Side i denne Henseende afhjalp ikke denne Ulempe. Norges Toldvæsen gik paa den Tid i sin forrige Slendrian, og det skarpere Tilsyn havde endnu ikke øvet sin gavnlige Indflydelse. Store Partier Korn- og Fedevarer indsmugledes, saalænge den forhøiede Told varede, i danske Kornskibe, medens denne Indsmugling af norsk Trælast i norske Skibe i Danmark ei kunde finde Sted, fordi den fortoldbedes efter en sikker Beregning.

et Magtsprog, som smerteligen forstyrrede Eiendomsforholdene. Det var endnu uafgjort, om Norge skulde bære en Deel af den Byrde, som disse Fortidens Vildfarelser paalagde Forbundsstaten, men det kunde ventes, at den danske Statsstyrelse derpaa gjorde Fordring, da det paastodes, at en Deel af Seddelforøgelsen skyldtes den Hjælp, der maatte ydes Norge i Nødens Tid. I Norge selv fandt de samme foruroligende Phænomener Sted med Hensyn til de Foranstaltninger, som vare trufne for at skaffe den nye Stat de nødvendige Pengemidler. En stor Masse ufunderede Sedler vare satte i Omløb, der hvilede paa en kraftløs Stats Garanti, tvetydig i sin Form som i sin Materie. Det norske Storthing gik igjennem Lovgivningen en usædvanlig Vei; det skaanede den kommende og trykkede den levende Slægt til Jorden, og i denne Henseende kunde de Statsborgere, som hilsede den nye Statsforfatning, betragtes som et Offer for Fremtidens Lykke. Statsforfatningens Bygmestere havde viist Klogskab i at udkaste Norges Grundlov; dens Principer vare mestendeels hentede fra den renere Statskonst; Simpelhed i de indvortes Forhold lettede Arbeidet, og Tidsaanden, forædlet ved en særegen Harmoni paa den Tid imellem Statsmagterne, under Folkets og Fyrsternes Stræben til eet Maal, havde veiledet de mindre øvede Constituenter. Men da Grundlovens Bud skulde anvendes paa den borgerlige Virksomheds Forgreninger, og de indre Statsforhold ordnes, viiste det sig stundom, at de nye Lovgivere ikke vare deres Arbeide voxne, eller ikke altid kunde hæve sig til et reent Oversyn over det Heles Tarv. Vi kunne ikke fordybe os i denne Materie, uden at gribe for tidligen ind i Undersøgelser, som tilhøre et tilkommende Tidspunkt, og hvilke Forfatteren maa lægge i andre Hænder. Men vi undre os ikke over, at den norske Stat i Gjenfødelsens Dieblik, i Henseende til mange af dens indre Forhold, stod paa en huul Grundvold, og at vi mangesteds støde paa en tilbagegaaende Velstand, en tung Bevægelse paa Virksomhedens Bane, Udslettelsen af flere store Handelshuses Navne, og paa store Lidelser under de trykkende Byrder, som med en uretfærdig Eensidighed paalagdes den levende Slægt. Vi undre os ligesaa lidet over, at vi i Begyndelsen af det nye Statsforbund opdage Misnøie med de offentlige Foranstaltninger, en slet forstaaet Statskonst, en uheldig Anvendelse af dens Forskrifter, et stille Savn af et nyligen forsvundet lysere Tidspunkt i Næringsdriftens Stilling, og en uforstandig Sammenblandelse af Aarsagerne dertil, en uheldig og ufornuftig Strid mellem de forskjellige Borgerklasser ved Lovenes Udfærdigelse, Egennyttens tvetydige Spil under Valget af Lovgivere og under at ordne de indvortes Forhold, en urigtig Opfatning af Grundlovens liberale Bud, og de menneskelige Lidenskabers Stræben efter at forvanske Lovgiverens Bestemmelser og gode Hensigt. — Ikke heller maa vi undre os over, at der efterhaanden opstod bittre og vanskelige Stridigheder imellem Statsmagtens Afdelinger. I Tidens Løb modificeeredes Constitutionsideen i Europa, den antog en mindre liberal Form, og de gyldne Løfter om at give Folket sin Ret bleve ikke overalt opfyldte. Det lod som den exekutive Magt ogsaa i vort Norden begyndte at angre sin Eftergivenhed; den gjorde gjentagne Forslag om at udvide sine Rettigheder, der mødte Storthingets naturlige og vedholdende Forsvar for de Rettigheder, som vare lagte i Folkets Haand igjennem dets Repræsentanter. Efterhaanden gaves store Gaader at løse, og enhver Deel af Statsmagten søgte at udvide sit Omraade under Striden.

Alle disse Omstændigheder udbredte vel stundom ugunstige Begreber om Landets Stilling og Foreningens Værd, og gave Stof til Fremmedes Mistydning af Landets sande Tilstand; men under alle disse Forviklinger og indbyrdes Gnidninger har en urokkelig Overbeviisning rodfæstet sig i Nationen, at Norges nærværende Statsforfatning indeholder Betryggelse for dets politiske Lyksalighed. Efterhaanden ere Vanskelighederne jævnede, de indvortes Forhold ordnede, Striden mellem de forskjellige Statsstyrelsens Afdelinger afgjort eller bragt til Hvile, og det indsees alt meer og meer, at, naar Norges Virksomhed lider under store Hindringer for en fordeelagtig Fremgang, da maa dette deels tilskrives udvortes Omstændigheder, som ligge udenfor Statsstyrelsens Paavirkning, deels Vedkommendes egne Vildfarelser, og at disse Ulemper, saalangt fra at være en Følge af Statsforfatningens Mangler, i dennes Fortrinlighed maa efterhaanden forhaabes afhjulpne.

Bilag.

No. 1 (til Side 21).

Convention angaaende bevæbnet Neutralitet.

Den nye Convention, som blev sluttet imellem Rusland og Sverige i Petersburg 16de December 1800, og siden tiltraadtes af Danmark, er overeensstemmende med den, som blev sluttet mellem Rusland og Sverige 1ste August 1780. Selv Udtrykkene ere mestendeels de samme; og den bestod af 13 Artikler. Den første Artikel indeholder: „Hans Majestæt Kongen af Sverige og H. M. Keiseren af Rusland erklære, at de ville vaage over den strengeste Udførelse af det Forbud, som er bleven givet mod deres Undersaatters Contrabande-Handel, med hvilken Magt det end maatte være, som enten allerede er i Krig eller i Fremtiden kunde indvikles deri.“ Den 2den Artikel opregner, hvilke Varer og Ting skulle ansees som Contrabande, dog uden Præjudice for ældre Traktater. Den 3die Artikel bestemmer, at al anden Handel skal være fri, og for i denne Henseende at stille Naturrettens almindelige Grundsætninger under en tilstrækkelig Beskyttelse, saa have de besluttet, ikke længer at lade samme afhænge af en vilkaarlig Fortolkning, som dicteres af en eensidig øieblikkelig Interesse, til hvilken Ende de ere blevne enige om: a) at ethvert Skib kan seile frit fra den ene Havn til den anden, som tilhører krigførende Nationer, og langs disses Kyster; b) at Effecter, som tilhøre krigførende Nationers Undersaatter, ere frie paa neutrale Skibe, med Undtagelse af Contrabande-Varer; c) at kun de Havne skulle ansees for blokerede, i hvilke det er en aabenbar Fare at indløbe, fordi de angribes med bestemte Skibe, som ere tilstrækkelig nær; derhos maatte dette Skib tilbørligen være bleven underrettet om Blokaden af dennes Commandeur; d) at neutrale Skibe blot af retfærdige Aarsager og indlysende Grunde maae kunne anholdes, og at Proceduren derom skal være promte, lovmæssig og eensformig, og at, dersom de neutrale Skibe ei befindes skyldige i nogen Overtrædelse, skal der gives dem fuldstændig Satisfaction for den Insultering, som er tilføiet Deres Majestæters Flag; e) at den Officiers Erklæring, der kommanderer Deres Majestæters Krigsskibe, som ledsage en Convoi: at hans Convoi ingen Contrabande har ombord, skal være tilstrækkelig til at forebygge Gjennemsøgelsen paa hans Skib eller hans Convoi. For at forebygge enhver Misbrug i denne Henseende forpligtede de contraherende Magter sig at fornye deres strengeste Forbud, saavel til Førere af Krigs- som af Koffardi-Skibe, ikke at skjule Varer ombord, som efter denne Convention ansees for Contrabande, til hvilken Ende et Reglement tilføiedes Conventionen. Den 4de Artikel indeholder, at vedkommende Magter have besluttet, at udruste et Antal Krigsskibe og Fregatter, for at beskytte disse Grundsætninger. Den 5te Artikel bestemmer, at kun de Skibe skulle ansees som det Lands Eiendom, hvis

Flag de føre, hvis Skibscapitain og halve Besætning ere vedkommende Lands Mandskab. Den 7de Artikel bestemmer, at Conventionen ei skal have nogen retroaktiv Kraft og ei angaae Tvistigheder, som før dens Afslutning kunne have fundet Sted. Den 8de Artikel bestemmer Maaden, hvorpaa en saadan muligen opstaaet Tvist skulde forsøges i Mindelighed afgjort, og at først Repressalier skulde bruges, naar en fredelig Afgjørelse forgjeves var forsøgt. Skulde een Magt fornærmes formedelst denne indgangne Convention, var den anden pligtig til at tiltræde dens Forsvar. I Følge 11te Artikel gave de contraherende Magter deres Samtykke til, at andre neutrale Magter tiltraadte denne Convention, og deelte sammes Fordele [1]. I 12te Artikel vedtoges, at disse mellem de contraherende Magter trufne Arrangements skulde meddeles de krigsførende Magter.

Til denne Convention var føiet Kongen af Sveriges Reglement, efter hvilket Sveriges Skibsfart i Krigstider skulde rette sig.

No. 2 (til Side 22).

Note-Vexling mellem Storbritannien og Danmark.

a.

Den engelske Charge d'Affaires i Kjøbenhavn Hr. Drummonds Note til Greve Bernstorff 27de Decbr. 1800.

„Da Hoffet i London er blevet underrettet om, at fiendtlige Negociationer mod det britiske Rige meget levende ere bragte paa Bane, saa anseer det sig under saadanne Omstændigheder pligtig til at henvende sig til hans danske Majestæts Minister, for at fordre af samme en frimodig og tilfredsstillende Erklæring. Ved alle Europas Hoffer taler man offentligen om en Confoederation imellem Danmark og flere andre Magter, for med Magt at hindre Udøvelsen af Sørettens Grundsætninger, paa hvilke det britiske Riges Anseelse til Søes fornemmelig beroer, og som i alle Krige ere blevne befulgte af alle Magter, samt erkjendte af deres Tribunaler. Hans Majestæt har ikke forlangt af Dem nogen Erklæring over dette Punkt, i Tillid til hans danske Majestæts Loyalitet og til Jagttagelsen af de nyligen mellem begge Hoffer indgangne Forbindtligheder. Det var Sammes Ønske at oppebie det Tidspunkt, da Danmark vilde ansee det for sin Pligt at modsige disse Rygter, som ere saa fornærmelige for dets redelige Sindelag, og lade sig saa lidet forene med Vedligeholdelsen af den gode Forstaaelse mellem begge Lande. En af disse Magters Forhold og offentlige Erklæring, som efter Forlydende have indgaaet denne Confoederation, tillader ikke Hans Majestæt at længer at iagttage sin forrige Taushed. Undertegnede finder sig derfor forpligtet til at fordre af H. Exc. Greve af Bernstorff et tydeligt, aabenbart og tilfredsstillende Svar angaaende Beskaffenheden, Gjenstanden for og Indholdet af de Forbindtligheder, som hans danske Majestæt har indgaaet, eller angaaende de Negociationer, som finde Sted med Hensyn til en Sag, som interesserer hans britiske Majestæts Værdighed og hans Folks Interesse. Hans britiske Majestæt, stedse beredt til at gjengjælde de Venskabs-Beviser, som Samme maatte modtage af hans danske Majestæt, haaber nu i det danske Hofs Svar paa denne Opfordring at finde ny Anledning til at begrunde et nyt Venskab. Undertegnede benytter sig af den Leilighed, som denne Note giver ham, til at bevidne den fuldkomne Høiagtelse, med hvilken han har den Ære o. s. v. **Drummond.**

---

[1] I Følge heraf tiltraadte Danmark og Preussen strax efter denne Convention.

Herpaa fulgte Bernstorffs Svar af 31te December 1800.

„Efterat undertegnede Statssecretair for de udenlandske Anliggender har underrettet Kongen, sin Herre, om Indholdet af den Note, som Hr. Drummond har gjort ham den Ære at tilstille ham under 27de dennes, er han bleven befuldmægtiget til at svare følgende derpaa:

Hoffet i London maa have faaet meget urigtige Efterretninger, da det et Øieblik har været i Stand til at troe, at Danmark har udkastet fiendtlige eller saadanne Planer med det, som ei lade sig forene med Vedligeholdelsen af den lykkelige Enighed, som bestaaer mellem begge Kroner; og Kongen er hans britiske Majestæt meget forpligtet, fordi Samme har givet ham Anledning til paa det allerpositiveste at igjendrive de Rygter, der ere ligesaa ugrundede, som de stride mod Kongens aabenbare Sindelag. Den Negociation, som er bragt paa Bane i St. Petersburg imellem Rusland, Preussen, Sverige og Danmark, har intet andet Øiemed, end at fornye de Forbindtligheder, som i Aarene 1780 og 1781 ere indgangne mellem de samme Magter til deres Skibsfarts Beskyttelse, og som dengang bleve alle Hoffer i Europa communicerede. Da H. M. Keiseren af Rusland foreslog de nordiske Magter at retablere disse Forbindtligheder i deres oprindelige Form, har Danmark taget saa meget mindre i Betænkning at samtykke deri, som det aldrig har opgivet de Grundsætninger, der 1780 bleve erklærede, hvilket det har anseet det for sin Pligt at forsvare, ved alle Leiligheder at gjøre gjældende, og i Hensyn til samme ei tilstede andre Modifikationer end dem, som udledes af dets Tractater med de krigførende Magter.

Langt fra det Ønske at forstyrre disse Magter i Udførelsen af de Rettigheder, som Krigen giver dem, har Danmark ingen andre Hensigter med Negociationen med sine Allierede, end saadanne, som ere defensive, fredelige, og ei i Stand til at fornærme eller opirre nogensomhelst Magt. De Forbindtligheder, som det vil indgaae, ville alene blive grundede paa den strengeste Opfyldelse af de Forpligtelser, som dets Tractater paalægge det, og naar det ønsker at sikkre sin uskyldige Skibsfart mod aabenbare Misbrug og Voldsomheder, som Søkrigen kun alt for let fører med sig, saa troer det at bevise sin Agtelse for de krigførende Magter ved den Tomdsætning, at de, langt fra at ville authorisere eller taale saadanne Misbrug, ville fra deres Side gribe de bedste Forholdsregler til at forhindre og undertrykke saadanne. Danmark har ikke iagttaget nogen Hemmelighed angaaende nogen Gjenstand for dets Negociationer, om hvis Beskaffenhed man har indgivet Hoffet i London nogen Mistillid; men det har tillige tænkt, at det ei var afvigende fra den brugelige Form, naar det ønskede at oppebie det definitive Resultat deraf, forinden det officielt derom underrettede de krigførende Magter.

Da Undertegnede ikke veed, at een af de Magter, som ere interesserede i denne Negociation, har gjort nogen Erklæring, eller har taget saadanne Forholdsregler med Hensyn til Negociationens Gjenstand, som kunde støde Storbritannien eller opvække dets Mistanke, saa kan han ikke svare paa dette Punkt af Hr. Drummonds Note uden sammes videre Forklaring. Endnu mindre kan han begribe, i hvilken Henseende de ved den foreløbige Convention af 29de August sidstleden indgangne Forbindtligheder kunne ansees for at stride mod dem, som Danmark er i Begreb med at indgaae med de neutrale og forenede Magter i Norden. I alle de Tilfælde, hvor han skulde opfordres til at bekjæmpe eller bortfjerne Tvivl, som man maatte nære med Hensyn til Kongens Oprigtighed, vil han finde denne Forretning meget let, saalænge den samme Oprigtighed finder Sted paa den anden Side med Hensyn til de Bebreidelser eller den Mistanke, som man maatte sætte i Bevægelse mod hans Majestæt. Han smigrer sig med, at den engelske Regjering vil, naar den har faaet de forlangte Oplysninger, have den Frimodighed at tilstaae, at den provisoriske og øieblikkelige Opgivelse, ikke af et Princip (Spørgsmaalet med Hensyn til samme bliver uafgjort), men af en Forholdsregel, hvis

Magt aldrig er bleven og aldrig kan blive gjort stridig, ikke i ringeste Maade kan findes at staae i Modsigelse med de almindelige og bestandige Principer, med Hensyn til hvilke de nordiske Magter ere i Begreb med at oprette en Cooperation, som, langtfra at compromittere deres Neutralitet, alene er bestemt til at befæste den.

Undertegnede glæder sig ved den Tro, at disse Oplysninger maatte tilfredsstille Hoffet i London, og at det sidste vil lade Kongens Hensigter og Tænkemaade vederfares Retfærdighed, men især erkjende Hans Majestæts uforanderlige Ønske, ved alle i Sammes Magt befindelige Midler at befæste det Venskab og gode Forstaaelse, som raader imellem Danmark og Storbritanien. Han har den Ære at give Hr. Drummond Forsikkringen om hans meest udmærkede Høiagtelse.

Bernstorff.

b.

Herpaa fulgte en Proklamation fra hans britiske Majestæt angaaende Embargo paa alle russiske, svenske og danske Skibe, samt Forbud mod Handel og Skibsfart til disse Rigers Havne, under 14de Januar 1801, hvilken Bestemmelse notificeredes de danske og svenske Gesandter i London i en Note af 15de Januar 1801. I denne Note fremfører Grenville Grunden til dette fiendtlige Skridt fra Englands Side; men ender Noten saaledes: „Men ved at gribe disse Forholdsregler vil Hans Majestæt bære Omsorg for, at ingen haard eller streng Fremgangsmaade skal vorde iagttaget mod uskyldige Individer. H. M. nærer endnu stedse den oprigtige Attraa, at de Omstændigheder, som have gjort dette Skridt absolut nødvendigt, maatte vorde bortfjernede, og at Samme maatte blive i Stand til at vende tilbage til hine Forhold med Hofferne i Stockholm og Kjøbenhavn, som fandt Sted mellem dem, førend denne gjensidige Forstaaelse blev afbrudt ved nærværende Forsøg paa at fornye fordums Pretensioner."

Den Danske Gesandts Grev Wedel-Jarlsbergs Svar af 16de Januar 1801.

„Undertegnede, hans danske Majestæts overordentlige Gesandt, vil i Dag med Bekymring oversende til sit Hof den officielle Communication, som han igaar har erholdt fra Lord Grenville, angaaende den Embargo, som er bleven lagt paa de danske Skibe i de britiske Havne. I det han venter sin Herres Befalinger i Anledning af denne offensive Forholdsregel, kan han ikke undlade at protestere mod Gyldigheden af de Bevæggrunde, som ere blevne anførte i omtalte Note, og mod Retfærdigheden af de Følger, som den britiske Regjering troer at maatte accreditere imod Hoffet i Kjøbenhavn. En Differents, som er opstaaet imellem Hofferne i Petersburg og London under Negociationer, som alene ere bestemte til at bestyrke en fuldkommen Neutralitet i Norden, har slet Intet med Embargoen at gjøre; og da hans keiserlige russiske Majestæt har udstedt en formelig Declaration over Grundene til de af Samme tagne Forholdsregler, saa finder Danmark deri en fuldkommen Gjendrivelse af den af hans britiske Majestæt anførte Beviisgrund. Hvad de nordlige Magters Grundsætninger i Henseende til de hellige Neutralitets-Rettigheder angaaer, saa ere de aldrig blevne opgivne. Rusland har i sin krigsførende Egenskab blot udsat sammes Anvendelse, og Danmark og Sverige have ved deres Convention af 27de Marts 1794, der officiel er bleven meddeelt alle krigsførende Magter, i Europas Aasyn erklæret, at deres Beskyttelses-System til Gunst for en uskyldig Handel er uforanderlig. Det følger heraf, at hans danske Majestæt blot har fornyet Baand, som hidtil ikke ophørte at existere. Undertegnede troer sig derfor berettiget til formeligen at protestere mod en Fremgangsmaade af saa fiendtlig Beskaffenhed, hvilket Kongen, hans Herre, maatte ansee som en aabenbar og overlagt Provocation, naar ikke Communicationen var ledsaget af den Forsikkring, at hans britiske Majestæt endnu bestandig ønsker at vedligeholde den gode Harmonie med Danmark; et Ønske, som hans danske Majestæt bestandigen har yttret, og derpaa givet de utvetydigste Beviser. Undertegnede, som ønsker sig til Lykke med at have i en Række af Aar været en Tolk for Kongens, hans Her-

res uforanderlige Tænkemaade, beklager nu saa meget meer, at falske Indtryk true den gode Forstaaelse mellem begge Hoffer. Han ønsker, at han maa være Redskabet til en saadan Opgjørelse, som gaaer ud paa at rydde fornærmende Tvivl tilside, og bortfjerne uberegnelige Følger for begge Magters Interesse. Med denne Tænkemaade og med Følelsen af den største Høiagtelse fornyer han Lord Grenville Forsikkringen om sin Respekt. Wedel-Jarlsberg.

No. 3 (til Side 24).

Rapporter om Slaget 2den April 1801.

„Den 1ste April om Eftermiddagen Kl. 3½ lettede de to Divisioner af den engelske Flaade, under Vice-Admiral Nelson og en Contra-Admiral, gik tæt østen om Middelgrunden og ankrede strax sønden for den. Denne Force bestod af 12 Linieskibe, endeel svære Fregatter, Bombarderere og mindre Fartøier, i alt nogle og tredive Seilere. Den 2den April om Formiddagen Kl. 9¾, Vinden S. O., Bramseilskuling, lettede denne saavel Sønden for Middelgrunden liggende Force, som den Norden for samme værende, under Admiral Parkers Commando. Linieskibene og de svære Fregatter, under Viceadmiral Nelson, holdt rumt hen i Kongedybet, for at tage efterhaanden Plads paa Siden af den mig anfortroede Defension. Bombardererne og de mindre Fartøier posterede sig nærmere til Byen, og Admiral Parkers Division af 8 Linieskibe og nogle mindre Fartøier krydsede sig med Force af Seil sydhen mod Defensionens nordre Fløi. Kl. 10½ passerede de forreste Skibe af Viceadmiral Nelsons Force de sydligste Skibe af Defensionen, og jeg gjorde Signal for de Skibe, som vare paa Skud nær, at begynde Slaget. Blokskibenene Prøvesteen og Wagrien, og strax efter Jylland, imellem hvilket og Dannebrog det første af de engelske Skibe (et 74 Kanonskib) stoppede for et Anker agter fra, adlød strax dette Signal med en vel styret og fortræffelig vedligeholdt Ild. Efterhaanden optom de øvrige, og ved deels at forbiseile den først ankrede, deels at stille sig agter for ham, dannede en tæt Linie, som, da den ikke strakte sig længere Nord end til Orlogsskibet Sjælland, kun angreb omtrent ⅔ af den mig anfortroede Defension, da Trekroners Batteri, og da Blokskibene Elefanten og Mars ikke, og Fregatten Hjelperen kun lidet kom i Ilden.

Slaget var inden ½ Time almindeligt. 12 Linieskibe, hvoriblandt et paa 80, og de fleste øvrige paa 74 Kanoner, og 6 til 8 Fregatter paa den ene Side — paa den anden 7 Blokskibe, hvoraf kun 1 førte 74 Kanoner, de øvrige kun 64 og derunder, 2 Fregatter og 6 mindre Fartøier — saaledes vare Stridskræfterne fordeelte i det Hele. Fienden havde allesteder 2, hvor vi havde 1, og Blokskibet Prøvestenen havde foruden Contraadmiralen og 1 Linieskib, 2 Fregatter, som skjød ham hele Tiden ret for ind, uden at den kunde besvare disse et Skud. Naar jeg altsaa blot historisk melder, hvad Deres Kongelige Høihed Kronprindsen selv har seet, og med Dem saa stor en Deel af Danmarks og Europas Borgere, at denne (jeg kan vel kalde den saa) høist ulige Kamp vedvarede og vedligeholdtes med en uforlignelig Tapperhed 4½ Time, at den overlegne Magts Ild 1 Time før Slagets Ende allerede var saaledes svækket, at adskillige af de engelske Skibe, hvoriblandt Viceadmiral Nelsons, kun skjød med enkelte Kanoner; at denne Helt i dette Øieblik, midt i Slagets Hede, sendte en Parlamentair i Land for at foreslaae Vaabenstilstand; naar jeg tillægger, at det er meldt mig, at 2 engelske Linieskibe allerede havde stryget, men ved Opseiling af flere Skibe bleve understøttede og heiste igjen, — saa er det mig vel tilladt at sige, tilladt at troe, at Fienderne selv ville tilstaae: at Danmarks gamle Søkrigerære den Dag lyste i saa utrolig Glands, at jeg takker Himlen for at have havt Europa til Vidne derpaa.

Endnu hang Seirens Vægtskaal, om ikke lige, dog var den langt fra ikke sjunken til Skade for Danmark. Selv de første og haardest angrebne sydlige Skibe, selv den omringede, med al min høie Idee om dansk Tapperhed ubegribelige Prøvesteen, slog endnu en Stund, indtil næsten alle Kanonerne vare demonterede. Omsider maatte disse vige for Overmagten, og den danske Ild ophørte derpaa efterhaanden Sønden fra og Nord efter. Allerede Kl. $11\frac{1}{2}$ blev Orlogskibet Dannebrog, paa Siden af hvilket Viceadmiral Nelson laa, skudt i Brand. Jeg begav mig med min Stander paa Orlogskibet Holsteen af nordre Fløi; men Dannebrog stred længe under den strax istedet for heiste Vimpel. Den havde ved Enden af Striden 270 Mand døde og blesserede. Kl. $2\frac{1}{2}$ var Orlogskibet Holsteen saa forskudt, havde saa mange Døde og Saarede, og et saa stort Antal Kanoner demonterede, at jeg atter omskiftede min Stander der med Vimpelen, og da Sjælland, hvis Touge vare overskudte, allerede var i Drift, begav jeg mig til Trekroner-Batteri, hvorfra jeg commanderede den nordre Fløi, som var i let Engagement med Parkers Division, indtil jeg Kl. 4 modtog Deres Kongelige Høiheds Ordre at ophøre med Slaget.

Defensions-Linien sønden for Trekroner kom saaledes i Fiendens Vold, undtagen Fregatten Hjelperen, som, da den tilsidst havde at stride imod en alt for overlegen Magt, kappede og holdt ind til Stubben; Repetitøren Elven, som efterat have faaet adskillige Grundskud, Master og Takkelage forskudt, endeel Døde og Saarede, holdt inden for Kronen; Skjøtprammene Nyborg og Aggershuus, som, den sidste taget paa Slæbetoug af den første, holdte synkefærdige ind til Kysten, og det gernerske Flaadebatteri, som var meget ilde tilredt; endelig Blokskibet Dannebrog, som kort efter Slaget sprang i Luften. Foruden det Tab, Fienden synlig har lidt, er jeg vis paa, at han, saavel paa Mandskab som paa Skibe, har lidt betydelig; ogsaa er Fordelen af Seiren kun ubrugelige Skibe med for det meste fornaglede Kanoner, og Krudtet overbord kastet.

Bestemt kan Antallet paa Døde og Saarede ei endnu opgives, men jeg anslaaer det fra 16 til 1800. Paa de førstes Liste maa jeg med Smerte anføre: Cheferne for Blokskibet Indfødsretten og Fregatten Kronborg, Capitain Thura og Premierlieutenant Hauch, samt adskillige andre brave Officierer. Paa de sidstes staaer først: Chefen af Dannebrog, Capitain Ferdinand Braun, som foruden adskillige andre Saar har mistet den høire Haand. Til Officierernes og Mandskabets mageløse Mod har jeg intet Udtryk. Slaget selv kan kun beskrive det.

Dovven, den 4de April 1801. Olfert Fischer.

Over denne Beretning blev Nelson meget forbittret, og skrev et Brev til General-Adjutant Lindholm for at gjendrive den. I dette yttrede han, at han ansaae det for sin Pligt at give Prindsen bedre Underretning, da H. K. Høihed var kaldt til Vidne, da han ellers vilde have behandlet Fischers Rapport med den Foragt, som den fortjente. Efterat have udpeget nogle Usandheder (som Nelson kaldte det) vedbliver han: „hvad den Snak betræffende Seiren angaaer, da vil H. K. H. ikke skjænke ham nogen Tillid. Hele Forsvarslinien indtil Syden for Trekoners Batteri skjød jeg i Sænk, opbrændte og entrede jeg, eller drev Skibene ind i Havnen. Han siger, at det er bleven ham meldt, at to britiske Skibe havde strøget deres Flag. Hvorfor tog han dem da ikke i Besiddelse? Jeg tog hans, saasnart de havde strøget deres Flag. Grunden er klar — fordi han ikke troede det; han maatte indsee, at en saadan Melding var falsk. Han angiver, at det Skib, paa hvilket jeg havde den Ære at heise mit Flag, havde ved Enden af Slaget kun affyret nogle enkelte Skud. Og det er sandt, thi faste og koldblodige stode mine Gutter, og vilde ikke lade et eneste Skud gaae tilspilde. Han synes at ville spotte over, at jeg sendte et Vaabenstilstandsflag i Land. Men De veed, og H. K. H. veed, at de Kanoner, der bleve affyrede fra Kysten, blot kunde fyre gjennem de danske Skibe, der havde overgivet sig, og at, naar jeg fyrede mod

Kysten, det heller ikke kunde ske paa nogen anden Maade. Gud bevare mig fra, at jeg skulde ville tilintetgjøre en Dansk, der ikke gjorde nogen Modstand mere. Da de bleve mine Fanger, blev jeg deres Beskytter." [1]) Med Hensyn til Styrkens Opgivelse paastod de Engelske, at Fischer uretteligen havde udeladt Trekroners Batteri og det paa Amager, og derimod optaget de engelske Skibe, som vare strandede og ikke kunde deeltage i Slaget.

Nelsons Rapport til Parker.

Elephanten, Kjøbenhavns Rhed 3die April 1801.

M. H. I Følge Deres Ordre at give Dem Rapport om den Eskadres Operationer, som De gjorde mig den Ære at underlægge min Commando, tillader jeg mig at meddele, at efterat jeg ved Hjælp af den duelige Officier Capitain Riou, og ved Capitain Brisbanes Utrætteligheb, samt især ved Hjælp af Styrmændene paa Amazon og Cruizer, havde med Bøier betegnet det østre Løb og Middelgrundens Beliggenhed, gik Eskadren uskadt igjennem og ankrede ved Dragø om Aftenen den 1ste. Igaar Morges gjorde jeg Signal til at lette og angribe den danske Linie, som bestod af 6 Linieskibe, elleve flydende Batterier, med Skjøt fra 26 Fireogtyvepundere til 18 Attenpundere, og et Bombardeerskib, foruden skonnertbyggede Kanonbaade. Disse understøttedes af Kronøerne [2]), der havde 88 Kanoner, og af 4 Linieskibe, som laae for Anker i Indløbet, og nogle Batterier paa Øen Amager.

Bombeskibene og Kanonbaadene undflyede, de øvrige 17 Skibe, som udgjorde den hele Linie syd for Kronbatteriet, ere sunkne, brændte eller tagne efter en Battaille af 4 Timer.

Det høist intrikate Farvand forvoldte, at Bellona og Russel uheldigvis kom paa Grund, men endskjønt de ikke indtoge den Plads, der var anviist dem, kom de dog til at ligge saaledes, at de gjorde stor Nytte. Agamemnon kunde ikke lægge Middelgrunden forover, og blev nødt til at ankre, men ikke den ringeste Daddel kan tillægges Capitain Fancourt; det var en Hændelse, som ethvert Skib er underkastet. Disse Omstændigheder hindrede vor Linies Udstrækning med disse 3 Skibe, som jeg er vis paa vilde have bragt Kronøerne og de to ydre Skibe i Havnemundingen til Taushed, og forebygget det stærke Tab paa Defiance og Monarch, som bragte den kjække, brave Capitain Riou (hvem jeg havde betroet Anførselen af Fregatterne og Corvetterne Blanche, Alcmene, Dart, Arrow, Zephyr og Otter, for at understøtte Angrebet paa Skibene i Indløbet af Havnen) under en meget svær Ild; Følgen blev Capitain Rious Død med mange brave Officierer og Folk paa Fregatterne og Corvetterne. Bombeskibene anvistes og toge deres Station ved Siden af Elephant, og kastede nogle Bomber paa Arsenalet. Capitain Rose, som tilbød sin frivillige Tjeneste til at anføre Kanonbriggerne, gjorde Alt hvad der var muligt for at føre dem frem; men Strøm-

---

[1]) Morning Chronicle ytrer sig 21de April herom saaledes: „Da Ministeren Addington opfordrede Underhuset til en Takaddresse til Lord Nelson o. s. v., tilskrev han det Lord Nelsons yderst store Menneskekjærlighed, at han havde foreslaaet Vaabenstilstand, og vi have hidtil ligefrem troet det samme. Det gjør os imidlertid ondt at finde i et ministerielt Blad, at Lord Nelsons Bevæggrund var at udrede 3 af sine Skibe af den farligste Stilling. Lord Nelsons Forslag synes ikke at have været Menneskekjærligheds Handling, men en Krigslist, og vi ere endnu ikke ganske visse paa, om den egnede en ærlig Kriger."

„Tre af vore Linieskibe", siger hiint Blad, „Bellona, Russel og Agamemnon, vare paa Grund og udsatte for den skrækkeligste Ild fra Trekroner. Lord Nelson saa deres farlige Forfatning, og det var blot en kold omfattende Aand, som hans egen, der kunde udfinde det Middel til at redde dem, som han strax anvendte. Han gik ind i sin Kahyt og skrev et Brev til Kronprindsen, hvori han bad ham, at lade Ilden ophøre strax fra Trekroner, da de saarede Danske, som vare i hans Vold, ikke kunde reddes, hvis Ilden vedblev. Ordren dertil blev given, og en Stilstand paafulgte.„

[2]) D. e. Trekroners og Lunettens Batterier; det sidste var uden Kanoner.

ment var for stærk for dem til at gjøre Tjeneste under Angrebet. Ikke destomindre skyldes Capitain Rose og alle Officiererne saavelsom Mandskabet paa Kanonbriggerne den største Roes for deres Bestræbelser. Baadene fra de Skibe, som ikke vare beordrede til Angrebet, ydede os enhver Bistand, og deres Officierer og Mandskab fortjene mit varmeste Bifald. Desirée tog sin Stilling saa den beskjød det sydligste danske Linieskib langskibs, og gjorde den største Tjeneste.

Actionen begyndte 5 Minuter over 10, Avanten ført af Capitain G. Murray paa Edgar, som gav et herligt Exempel paa Uforsagthed, der efterfulgtes af enhver Capitain, Officier og Mand i Eskadren. Det er min Pligt at bevidne for Dem Contraadmiral Graves's udmærkede Fortjeneste og Kjækhed. Jeg føler mig Capitain Foley høilig forbunden, som tillod mig at heise mit Flag paa Elephant; hans Raad var nødvendigt ved mange og vigtige Leiligheder under Slaget. Jeg maa ligeledes erklære mig enhver Capitain, Officier og Mand høiligen forbunden for deres Tjenestiver og udmærkede Kjækhed ved denne Leilighed. Oberst Stewart gjorde mig den Ære at være ombord paa Elephant, og han selv saavelsom enhver Officier og Soldat under hans Commando deeltoge med Glæde i Dagens Møie og Farer. — Tabet i en saadan Bataille har naturligviis været meget stort. Blandt mange andre brave Officierer og Mænd, som bleve skudte, maa jeg med Smerte anføre Capitain Moss paa Monarch, som efterlader Kone og 6 Børn til at begræde hans Tab, og mellem de Saarede Capitain Sir Thomas B. Thompson paa Bellona. Jeg har den Ære at være ꝛc.

Nelson og Bronte."

Paa den engelske Liste opgaves det totale Tab af Døde og Saarede til 943, hvoriblandt 20 faldne og 48 saarede Officierer. Fra dansk Side er yttret den Formening, at Officierernes Antal er angivet nøiagtigere end de Meniges, fordi hine have Slægtninger og Venner hjemme, som derom maa underrettes, og slutter deraf, at de Engelskes Tab har været langt større end opgivet.

Om den sluttede Vaabenstilstand fandtes i Collegial-Tidenden for 11te April 1801 følgende Oplysninger: „De Rygter, som have udbredt sig i Publikum angaaende den engelske Admirals Fordringer eller foreslagne Vilkaar ved de Underhandlinger, som have fundet Sted, forinden den indskrænkede Vaabenstilstand blev sluttet paa Kjøbenhavns Rhed, ere saa mange, saa forskjellige, og for en stor Deel saa urigtige, at Udgiveren af Collegial-Tidenden skylder dette Blads Læsere Underretning om, hvad der nu med Vished vides at være foregaaet i denne Henseende, hvilket i det væsentlige er følgende:

Den engelske Admiral, Sir Hyde Parker (som var forsynet med Fuldmagt fra sin Regjering) foreslog først en defensiv Alliance imellem Danmark og Storbritannien, i hvilket Tilfælde den engelske Regjering forbandt sig til at understøtte Kongen af Danmark med en Flaade af 20 Orlogsskibe, i det mindste, i Østersøen; hvorimod Danmark ogsaa skulde forpligte sig til at holde en Flaade af 10 Orlogsskibe i bemeldte Sø. Dette Forslag blev strax afslaaet som stridende mod de nordiske Magters bevæbnede Neutralitets-Forbund. Derefter erklærede den engelske Admiral, at han var villig til at indhente nærmere Instructioner fra sit Hof, dersom han imidlertid kunde ansee Kjøbenhavn som en venskabelig Havn, og dersom Danmark vilde afstaae fra den nordiske Coalition. Fra Danmarks Side blev der udnævnt 2de militaire Kommissairer (Generalmajor v. Walterstorff og Generaladjutant Lindholm) for at indhente nærmere Forklaring over den førstnævnte Punkt; den sidste blev derimod aldeles afslaaet. Efterat Commissairerne havde havt et Par Samtaler med Admiralen betræffende en Vaabenstilstand og de dertil hørende Betingelser, gav han et (saakaldet) Ultimatum, som gik ud paa, at Danmark enten maatte indgaae en defensiv Alliance med Storbritannien, eller

og desarmere, og han forlangte bestemt Svar herpaa inden 24 Timer. Men det blev ham tilkjendegivet, at begge disse Forslag fandtes upassende og uantagelige. Den næste Dag tilbød han den Forandring i Vaabenstilstands-Vilkaarene, at Danmark skulde høre op med at armere; at dets Krigsskibe skulde blive in statu quo, at der skulde iagttages den strengeste Neutralitet i Henseende til Storbritannien, og at det skulde suspendere Virkningen af det imellem de nordiske Magter indgangne Forbund, saalænge, indtil den nuværende Uenighed med Kongen af England var bleven bilagt, eller til Admiralen havde faaet nærmere Forholdsregler fra sit Hof. Endelig bleve Commissarierne fra begge Sider enige om de Vilkaar, som indbefattes i den vedtagne Vaabenstilstand, hvis Indhold er indrykket i Collegial-Tidendens sidste Nummer."

No. 4 a. (til Side 32).

Danmarks Krigs-Erklæring mod England 1807. (Paa Fransk).

Hele Europa kjender det System, som Danmark har fulgt med uforanderlig Vedholdenhed under 15 Aars Krige og Uroligheder. Den strenge Overholdelse af en aaben og upartisk Neutralitet, og en samvittighedsfuld Opfyldelse af alle de Pligter, den medfører, have udgjort den eneste og bestandige Gjenstand for alle dets Ønsker og Bestræbelser. I alle sine Forhold til andre Stater har den danske Regjering viist en Ligefremhed og en Redelighed, der svarede til dens Hensigters Reenhed, og til den Kjærlighed til Fred, hvori den ei kan mistænkes for nogensinde at have vaklet. Hidtil havde Forsynet velsignet dens Bestræbelser. Skyldfri og angerløs mod alle Magter, var det lykkedes den at vedligeholde en god Forstaaelse med enhver af dem, og naar Omstændighederne fra Tid til anden have foranlediget Reclamationer og Discussioner fra de krigførende Magters Side, saa have de stedse havt sit Udspring fra den Upartiskhed i den danske Regjerings Opførsel, og Strenghed i dens Grundsætninger, som hine Forhandlinger kun have tjent til at bekræfte.

Denne Freds- og Sikkerheds-Tilstand er pludselig bleven tilintetgjort. Eftersom den engelske Regjering ved en skammelig Uvirksomhed har forraadt alle sine Allieredes Interesse, der vare indviklede i en ligesaa alvorlig som usikker Kamp, har den pludseligen udviklet sin hele Styrke for at overrumple og angribe en neutral Stat, som ikke havde paa fjerneste Maade fornærmet den. Planen til at overfalde Danmark, som er forbunden med Storbritannien ved ligesaa gamle som hellige Baand, er bleven forberedt med ligesaa megen Hemmelighed som Hurtighed. Den danske Regjering har seet den engelske Krigsmagt ankomme til sine Kyster, uden Anelse om at den var stilet mod Danmark. Den Sjælland befandtes omringet, Hovedstaden truet, den danske Grund haanet og krænket, førend Hoffet i London ved et eneste Ord havde lagt sine fiendtlige Hensigter for Dagen. Disse bleve dog snart tydeligen nok udtrykte. Men Europa vil have Vanskelighed for at fæste Tro til hvad det faaer at høre. Den forteste, den voldsomste, den grusomste Plan, som nogensinde er bleven lagt, er blot grundet paa en foregiven Efterretning, eller snarere et løst Rygte, om et Forsøg, som efter det engelske Ministeriums Paastand skulde gjøres for at rive Danmark ind i Forbindelser, som vare fiendtlige for Storbritannien. Støttende sig paa denne Forudsætning, som den meest løselige Undersøgelse snart viiste kun var en falsk Formodning, lod den engelske Regjering paa den bestemteste Maade erklære Hoffet i Kjøbenhavn, at Danmark, for at beskytte sin egen Interesse og sørge for sin egen Sikkerhed, kun havde Valget mellem en Krig og mellem den nøieste Alliance med Storbritannien. Og hvilken Alliance vovede man at tilbyde? En Alliance, som til første Pant paa

Danmarks Underkvingelse overgav dets Krigsskibe til den engelske Regjering. Valget mellem disse Forslag kunde ikke være tvivlsomt. Forslaget selv, ligesaa fornærmeligt i sit Tilbud, som i sine Trudsler, kunde end ikke foranledige nogen Betænkning. Den retfærdigste og dybeste Harme maatte overveie enhver anden Betragtning. I dens Stilling mellem Skam og Fare havde den danske Regjering intet Valg. Krigen udbrød. Danmark skjuler ingenlunde for sig selv de Farer og de Tab, hvormed denne Krig truer det. Uforberedt overfaldet paa den troløseste Maade, angrebet i en isoleret Provinds, som var blottet for alle Forsvarsmidler, med Magt henrevet i den meest ulige Kamp, kan det ikke smigre sig med at undgaae smertelige Uheld. Men endnu har Danmark at redde en usmittet Ære og den Agtelse, som det tør smigre sig med ved en pletløs Fremgangsmaade at have forskaffet sig i Europas Øine, og det troer at vinde meer Ære i en Modstand, som bukker under for Magten, end dets Modstander i en Triumf, som misbruger den. Det frygter ikke Europas Dom over denne nye Tvist, det troer forud derved at finde sig hædret. Lad upartiske Kabinetter dømme, om der for England var nogen politisk Nødvendighed, eller nogen Sikkerheds Betragtning for Haanden, for hvilken det tillader sig uden Betænkelighed at opofre en Stat, som aldrig har fornærmet eller paa nogen Maade udæsket det. Stærk ved sin gode Samvittighed, ved sin Tillid til Gud, ved de kjække og troe Nationers Kjærlighed og Hengivenhed, som ere forenede under eet elsket Scepter, nærer den danske Regjering det Haab, at den uden Svaghed vil kunne opfylde den alvorlige, skjøndt farefulde Pligt, som Ære og Nødvendighed har paalagt den. Den troer sig berettiget til at stole paa de europæiske Kabinetters Deeltagelse og Retfærdighed, og haaber at spore Virkningen deraf især fra de høie Souverainers Side, hvis Hensigter og indgangne Forbindelser have maattet tjene til Paaskud for at besmykke den meest skrigende Uretfærdighed, og hvis Tilbud, sigtende til at give den engelske Regjering Midler i Hænde til en almindelig Freds Indledning, ikke have kunnet afholde denne fra en Voldsomhed, der maa oprøre alle retskafne og ædle Hjerter i England selv, der udsætter en dydig Souverains Charakteer for Dadel, og besudler for evig Storbritanniens Annaler."

Den engelske Erklæring udkom først (affattet paa Engelsk) den 25de September 1807, efterat Kjøbenhavns Skjebne allerede var afgjort, og lyder saaledes:

„Hans Majestæt skylder sig selv og Europa en aaben Fremstilling af de Bevæggrunde, som have foranlediget hans seneste Forholdsregler i Østersøen.

Hans Majestæt har udsat denne Forklaring ene i Haab om en fredeligere Overeenskomst med Hoffet i Danmark, hvilken det var Hans Majestæts inderligste Ønske og første Bestræbelse at opnaae, for hvilken han var rede til at gjøre store Anstrengelser og store Offere, og som han aldrig tabte af Sigte, endog i det meest afgjørende Fiendtligheds Øieblik.

Hvor dybt endog Hans Majestæt har følt sig skuffet i dette Haab, har han dog den Trøst, at ingen Anstrengelse fra hans Side har været sparet for at tilveiebringe et modsat Resultat. Men i det han beklager den grusomme Nødvendighed, som har tvunget ham til at tage sin Tilflugt til fiendtlige Handlinger mod en Nation, med hvilken det var Hans Majestæts alvorligste Attraa at indgaae en Forbindelse til fælles Tarv og Alliance, føler Hans Majestæt tillidsfuld, at Retfærdiggjørelsen for Sammes Forhold vil findes i en uundgaaelig Pligts Bydende, der for en Fyrste overgaaer alle en Souverains øvrige Forpligtelser, den Pligt nemlig at sørge, medens der endnu er Tid, for sit Folks umiddelbare Sikkerhed.

Men Hans Majestæt kunde ikke undlade at drage sig til Minde, at da det danske Hof, ved Enden af den forrige Krig, indlod sig i et fiendtligt Forbund mod Storbritannien, grundede dets Retfærdiggjørelse, fordi det saa uforsvarligen

krænkede en Neutralitet, som Hans Majestæt aldrig havde ophørt at respectere, sig paa dets Uformuenhed til at modstaae Virkningen af en udvortes Indflydelse og en frygtelig Nabomagts Trudsler. Hans Majestæt maatte nødvendigen sammenligne den Grad af Indflydelse, der paa den Tid bestemte Kongen af Danmark til en Beslutning, der krænkede en positiv Forpligtelse, som først for et halvt Aar siden var indgangen, med den langt større Virkekraft, som Frankrige nu havde Midler til at give det samme Skræmsels-Princip, da det saae Kongeriger kastede for sine Fødder, og havde hele Nationers Befolkning under sine Faner.

Faren var ikke heller mindre overhængende end vis. Den Armee, som var bestemt til et Indfald i Holsteen, var forsamlet paa det neutrale Hamburgs krænkede Grund. Og naar Holsteen først var besat, var Øen Sjælland i Frankriges Vold, og Danmarks Sømagt til dets Raadighed.

En britisk Magt kunde, det er sandt, have banet sig Vei til Østersøen, og for en Tid avet den danske Sømagts Bevægelser. Men den Aarstid nærmede sig, da denne Forsigtighedsregel vilde været uden Nytte, da Hans Majestæts Flaade maatte have forladt hiin Sø, og tilladt Frankrige i uforstyrret Sikkerhed at forøge sine Midler til et Angreb imod Hans Majestæts Besiddelser.

Dog, selv under disse Omstændigheder og i det Hs. Majestæt opfordrede Kongen af Danmark til at give den Satisfaction og den Sikkerhed, som H. M. var nødt at fordre, og i det Samme forlangte det eneste Pant, hvorved denne Sikkerhed kunde gives med nogen Virkning, — ledsagede H. M. dette Forlangende med at tilbyde enhver Betingelse, som kunde forlige det danske Hofs Interesse og Følelser med samme.

Det blev Danmark selv overladt at bestemme de Vilkaar og de Betingelser, som det maatte forlange.

Dersom Danmark frygtede for, at Overgivelsen af dets Flaade vilde opvække Frankrigs Forbittrelse som en Fiendligheds-Handling, saa havde Hs. Majestæt i Beredskab en Krigsmagt af saa frygtelig Størrelse, at den selv i Frankrigs Øine maatte retfærdiggjøre enhver Eftergivenhed, i det den gjorde enhver Modstand aldeles unyttig.

Var Danmark virkeligen beredt paa at modstaae Frankrigs Forlangende og forsvare sin Uafhængighed, saa tilbød Hs. Majestæt sin Medvirkning til dets Forsvar — ved en Flaade, ved Tropper og Pengehjælp; end videre Garantie af dets europæiske Lande, og Sikkerhed for dets Colonial-Besiddelser samt Forøgelsen deraf.

At Sværdet er bleven draget for at udføre en Foranstaltning, som var fornøden til at sikkre Hs. Majestæts Lande, maa Hs. Majestæt oprigtigen og bitterligen beklage. At Verdens Stilling og Omstændigheder ere saa, at de have krævet og retfærdiggjort de Forholdsregler til Selvforsvar, hvortil H. M. har fundet sig tvungen til at tage sin Tilflugt, er en Sandhed, som Samme dybt beklager, men hvorfor han ingen Deel er ansvarlig.

Hans Majestæt har længe fortsat en høist ulige Kamp af samvittighedsfuld Overbærelse imod uafladelig Vold og Undertrykkelse. Men denne Overbærelse har sine Grændser. Da den Plan aabenbart vedkjendtes og allerede var for langt fremrykket, til at fuldende de europæiske Magters Undertvingelse under en almindelig Anmasselse, og ved Skræk eller ved Magt at forene dem til et Forbund mod dette Kongeriges Sørettigheder og politiske Tilværelse, blev det nødvendigt for H. M. at forekomme et Systems Held, som ikke var mere farligt for Sammes egen Interesse, end for de Magters, som vare bestemte til at være Redskaber for dets Udførelse.

Det var paa Tide, at Virkningerne af den Frygt, som Frankrig har indgydet Verdens Nationer, skulde finde en Modvirkning i en Anstrengelse af Storbritanniens Magt, der blev fremkaldt af trængende Omstændigheder, og afmaalte efter Farens Storhed.

Uagtet Krigserklæringen fra den danske Regjerings Side, staaer det endnu til Danmark at bestemme, om Krigen mellem disse Nationer skal fortsættes. Hans Majestæt vil foretrække en fredelig Overeenskomst. Han attraaer iøvrigen at stikke et Sværd i Skeden, som Samme saa ugjerne nødtes til at drage. Han er rede til at vise Danmark og Verden, at, ligesom han alene har handlet i Overbeviisning om hvad der skyldtes hans egne Landes Sikkerhed, ønsker han af ingen anden Bevæggrund, eller for noget andet Hensyn til Fordeel eller Forstørrelse, at drive de fiendtlige Forholdsregler over Grændserne af den Nødvendighed, som frembragte dem. Westminster den 25de Septbr. 1807.

No. 4 b. (til S. 34).

Om de engelske Tropper i Sjælland.

Hofman-Bang, Eier af Herregaarden Hofmansgave i Fyen, en af Forfatterens fortroligste Ungdomsvenner, som i 1807 tillige eiede Bistrup-Gaard tæt ved Roeskilde, og som under de Engelskes Ophold i Sjælland var i idelig Bevægelse for at gaae Castenskjold til Haande og tjene sit Fædreland, har meddeelt nogle Notitser i den Anledning, hvoraf herved gives et kort Uddrag. Gjerne havde Forfatteren leveret disse Notitser, der ere forfattede under Katastrophen selv, og udflydte fra en Pen, som stedse har været Sandhedens Tolk, fuldstændigen, men af Frygt for at gjøre sit Værk alt for vidtløftigt, har han ogsaa paa dette for ham høist interessante Bidrag maattet lægge en Forkortnings-Maalestok.

Saasnart Jacksons Forlangende om Flaadens Udlevering var af Kronprindsen bleven afviist, bleve Landværnssoldaterne indkaldte. Nogle af dem kom i Garnison i Kjøbenhavn, Andre bleve samlede under General Castenskjolds Commando. Herremændene rundt om i Sjælland mistede derved Mange af deres Karle, og ved denne Formindskelse af Arbeidskraften forsinkedes Høstbjergningen. Flere af Kjøbenhavns Indbyggere, især Fruentimmer, flygtede ud af Byen til Venner paa Landet, og Bistrup Herregaard fik ogsaa den Slags Indqvartering. De kongelige Prindsesser flygtede ogsaa kort før Bombardementet fra Hovedstaden, og General Baird, der havde besat Frederiksberg og kjendte dem da de passerede forbi, lod presentere Gevær for dem. Efter nogle Dages Ophold i Roeskilde, flyttede General Castenskjold sit Qvarteer til Egnen af Lethraborg, hvor man samlede Landeværnet, der bestod af en Hob slet bevæbnede Mennesker, som deels i flere Aar havde været uvante til Krigstjenesten, deels vare over den Alder, i hvilken Militair-Tjenesten tilbørligen kan udføres. Nogle af dem, der indfandt sig paa Herregaarden Bistrup, vare iførte gamle Husar-Uniformer og saa slet bevæbnede som muligt. De saae ynkelige ud. Hofman paatog sig at opsøge Castenskjold for at meddele ham nogle ham ihændekomne Efterretninger om Fiendens Anmarsch. Han fandt den ærværdige gamle Mand til Hest paa en Høi uden for Kjøge, hvor Slaget stod nogle Timer efter. Udfaldet af den ulige Kamp mellem en velorganiseret Armee, forsynet med Artilleri, og det slet munderede uøvede Corps af Soldater og Landeværns-Officierer, maatte den gamle Krigsmand have indseet; thi Hofman fandt megen Alvor i hans Væsen, da han forlod ham. Generalen overlod Hofman at sørge for sin Krigskasse, hvilket efter mange Hændelser omkring i Sjælland omsider lykkedes ham. Strax efter dette Møde med Generalen var det at Kjøge-Slaget stod, og det Castenskjoldske Corps efter Englændernes lette Seier splittedes ad.

Under disse Omstændigheder udbredte Englænderne sig over hele Sjælland og kom ogsaa til Roeskilde. Da Herregaarden Bistrup ligger tæt derved, frygtede Hofman for Molest for sig og sin Familie, og søgte at erholde en Sauvegarde.

Han henvendte sig i denne Anledning til General Wellesley (nu Wellington) selv, der lovede ham samme godmodigen, endskjønt han spøgende bemærkede, at han fandt Hofman noget paatrængende; men han undskyldte sig med sin Kones Forfatning, hvis Nedkomst forestod. Samtalen førtes først paa Engelsk, siden paa Fransk, og da Hofman tilkjendegav sin Forundring over den Lethed, hvormed Generalen talede dette Sprog, bemærkede han, at han havde tilbragt en Deel af sin Ungdom i et fransk Collegium i Frankrige. Da imidlertid Leidebrevet udeblev, skrev Hofman den følgende Dag og fornyede sin Bøn, hvortil han føiede den, at en Møllebygger, Porter, som havde arbeidet for ham, og som han troede arresteret, maatte blive frigiven. Han fik derpaa følgende egenhændige Svar fra Generalen.

Monsieur. Blæseborg ce 2 Septbr. 1807.

Si les troupes vont du coté de Holbech, j'aurai soin que Madame de Hofman aura une sauve-garde. S'ils ne vont pas de ce coté - la, cette précaution ne sera pas necessaire. — Si je le peus j'aurai l'honneur de vous faire une visite. Je ne crois pas que Mr. Porter a été arreté.

J'ai l'honneur d'être, Monsieur, Votre très obéissant serviteur

Arthur Wellesley.

à Mons. Mons. Hofman.

Den følgende Dag gjorde Generalen med sine Adjutanter Hofman et Besøg og tog Frokost hos ham. Generalens Escorte bestod kun af tvende Matroser til Hest. Under Besøget besaa Generalen Hofmans gode Malerisamling, hvori fandtes meget gode Stykker, og da Hofman tilbød ham et Maleri til Erindring om hans Besøg, afslog han det med forbindtlige Udtryk. Adjutant Cotton ytrede derimod, at hans Fader ogsaa samlede paa Malerier, men dette Vink vilde Værten ei forstaae. Hofman anfører i sine Notitser flere Exempler paa Englænderne Godmodighed, hvormed de optoge hans stundom djærve Tiltale, som en patriotisk Harme over det engelske Tog lagde ham i Munden, ligesom Flere blandt dem, især blandt Hannoveranerne, udtrykte sig med Bitterhed over denne Englændernes Expedition mod Danmark. — Saavel Englænderne som Hannoveranerne holdt i Almindelighed god Mandstugt i Sjælland, og Marodeurer straffedes paa Stedet. Saaledes blev en Soldat, som tog et Uhr i en Landbye — Høie Tostrup — straffet i de forsamlede Troppers Nærværelse med Kat. Under Englændernes Ophold i Sjælland, stiftede en Godseier (B . . g paa S . . . . m) en Conspiration mod Englænderne, hvori Hofman ingen Deel vilde tage. Den opdagedes, men Hannoveranerne gave de Danske Anledning til at tilintetgjøre de vedkommende Papirer.

No. 5 (til S. 34).

Capitulations-Artiklerne for Staden Kjøbenhavn og sammes Citadel,

vedtagne mellem Generalmajor Walterstorff, Contre-Admiral Lütken og General-Adjutant Kirchhoff, som dertil ere behørigen authoriserede af H. E. Generalmajor Peymann; og ved Generalmajor A. Wellesley, Sir Popham, og Oberstlieutenant Murray, behørig authoriserede af Admiral Gambier og Generallieutenant Cathcart.

1. Naar denne Capitulation bliver underskreven og stadfæstet, skulle hans britiske Majestæts Tropper sættes i Besiddelse af Citadellet. 2. En Vagt af hans britiske Majestæts Tropper skal ligeledes besætte Holmen. 3. Skibene samt Krigsfartøierne af enhver Benævnelse, tilligemed alle hans danske Majestæt tilhørende Skibssager og Sø-Inventarium skulle overgives i de Personers Værge, som blive udnævnte for hans britiske Majestæts Krigsmagt, og de skulle uopholdelig

sættes i Besiddelse af Holmen samt alle de dertil hørende Bygninger og Forraadshuse. 4. De sig i hans britiske Majestæts Tjeneste befindende Forraads- og Forselsskibe skulle tillades, hvis fornødent gjøres, at komme ind i Havnen, for igjen at indskibe hvad Skibssager og Tropper de have hidbragt til denne Ø. 5. Saasnart Skibene ere blevne udbragte fra Holmen, eller inden 6 Uger fra denne Capitulations Datum, eller før om muligt, skulle hans britiske Majestæts Tropper overantworde hans danske Majestæts Tropper Citadellet i den Tilstand, hvori det befindes, naar de besætte samme. Hans britiske Majestæts Tropper skulle ligeledes inden forbemeldte Tid, eller snarere om muligt, igjen indskibes fra Øen Sjælland. 6. Fra denne Capitulations Datum skulle Fiendtlighederne ophøre over hele Sjælland. 7. Ingen Person, være sig hvo det er, skal vorde molesteret, og al Eiendom, offentlig eller privat, undtagen de forommeldte hans danske Majestæt tilhørende Skibe og Krigsfartøier samt Søinventarium, skal respecteres, og alle civile og militaire Betjente i hans danske Majestæts Tjeneste skulle vedblive i den fulde Udøvelse af deres Embedsforretninger over hele Sjælland, og Alt skal anvendes, som kan sigte til at fremme Enighed og god Forstaaelse mellem de tvende Folk. 8. Alle paa begge Sider tagne Fanger skulle ubetinget tilbagegives, og de Officierer, som ere fangne paa Æresord, skal befries for samme Forpligtelse. 9. Al Engelsk Eiendom, som maatte have været seqvestreret i Følge de stedhavende Fiendtligheder, skal tilstilles Eierne. — Denne Capitulation skal stadfæstes ved de respective Høistkommanderende, og Stadfæstelserne skulle udvexles før Klokken 12 denne Dags Middag. Givet i Kjøbenhavn den 7de Dag af Septbr. 1807.

Walterstorff.	Arth. Wellesley.
Lütken.	Home Popham.
Kirchhoff.	G. Murray.

Stadfæstet og bekræftet ved os i det britiske Hovedqvarteer paa Hillerup denne fornævnte syvende Dag i September 1807.

J. Gambier.	Cathcart.

7de September udstedte den commanderende General Peymann i Kjøbenhavn saadan Bekjendtgjørelse: „Medborgere! Efterat alle vore Forsvarsmidler ere blevne utilstrækkelige, og vi ikke have kunnet forhindre Fienden fra at anlægge Forskandsninger saa nær ved Stadens Volde, at han kan, saa ofte han finder for godt, sætte Staden i Brand paa flere Steder, uden at vore Slukning-Anstalter (der ere ødelagte baade ved deres Brug og Fiendens Skyds) kunne formaae at standse Ildens Udbredelse; saa har jeg, saavel i Betragtning heraf, som da efter min egen og de øvrige høistkommanderende Officierers fuldkomne Overbevisning vor svækkede Styrke i dens nuværende Forfatning ikke er istand til med nogen Sandsynlighed at afværge, at jo Fienden er istand til at indtage og sætte sig i Besiddelse af Staden, og som en Følge deraf af begge Holmene og Flaaden, uagtet disses Forsvar fra Søsiden er aldeles betryggende, været sat i den uheldige Nødvendighed, for at spare uskyldige Borgeres Blod, og Staden fra de uberegnelige Følger, dens Indtagelse med Storm maatte drage efter sig, at indgaae Capitulation med den fiendtlige Krigsmagts Anfører, og derved maattet overgive Flaaden, samt indrømme Fienden Besiddelse af Citadellet Frederikshavn og Holmen i saa lang Tid, som udfordres til at føre Krigsskibene ud paa Rheden, dog med Vilkaar, at baade disse Steder skal tilbageleveres, og Øen Sjælland inden 6 Uger i det længste skal være forladt af de engelske Tropper, samt at alle private og offentlige Eiendomme baade her i Staden og overalt paa Øen Sjælland skulle af dem blive uantastede og urørte. Medborgere! Idet jeg gjennemtrængt af Bekymring meddeler Eder denne Efterretning, maa jeg tillige minde Eder om, at den første Borgerpligt af Eder, hvis Liv og Gods nu saaledes ere betryggede, er Rolighed og Orden, og jeg bør tillige advare Eder om, at Overtrædelse af denne Pligt er en Forbrydelse, som kunde drage bedrøvelige Følger efter sig."

Samme Dag søgte en Hoben Folk at gjøre Opløb uden for Trakteur Raus Gaard, men blev ved Hjælp af den bevæbnede Magt strax standset.

No. 6 (til S. 35).

Et Dienvidnes Beretning om Bombardementet.

(Efter Bulfsbergs „Efterretninger og Opmuntringer" 17de Septbr. 1807).

„Hvor eller hvorledes skal jeg begynde at fortælle Dem den Elendighed, som Kjøbenhavn og dens Indvaanere i en Tid af næsten 3 Gange 24 Timer have maattet udstaae og endnu føle, og sikkert længe ville føle Følgerne af, — det veed jeg ikke. Jeg troer, at jeg i mit sidste Brev meldte, at Engelskmændene vare landede: de rykkede immer nærmere og nærmere for Byen. Vel gjorde vore Tropper adskillige smaa Udfald mod dem, hvorved især Kongens Livjæger-Corps, som altid blev brugt og sendt i Spidsen for de andre, udmærkede sig paa en ærefuld Maade ved Mod og Tapperhed — det mistede og adskillige Døde og har mange Saarede —, men alle disse Udfald vare dog af ingen synderlig Nytte, da Fienderne vare saa mange, og vi vare saa faa, og desuden ingen ordentlig Armee havde, da den kun bestod af Borgere og Frivillige.

Fienden kom os omsider saa nær, at vore yderste Forposter kun stode nogle Skridt paa hiin Side Stadsgraven; han opkastede imidlertid de frygteligste Batterier, især et bag ved Ladegaarden, og ellers rundt omkring Byen. De Gale bleve, efter Overeenskomst imellem os og Fienden, af ham selv forflyttede ud i Landet, og indkvarterede i Kirker og andre Steder; thi vore Bomber og Kugler fra Volden vilde ellers have dræbt og saaret Mange af disse Ulykkelige. Vi stak nu selv i Brand den forreste Deel af Vesterbro, men den ydre kunde vi ikke komme til for Fienden, da vi begyndte for silbig derpaa; thi Broerne burde strax, da Fienden nærmede sig, have været afbrændte, endskjønt det skar En i Hjertet, at see saa smukke Bygninger som de paa Vesterbro at stige op i Røg; — dog dette var kun Forspillet til et end skrækkeligere Skuespil. En Deel af Nørrebro og Østerbro blev ogsaa afbrændt. — Al Passage var imidlertid spærret, Portene bleve lukkede, der afgik ingen Post og der kom ingen Post. Fienden opfordrede os nu adskillige Gange til at overgive ham vor Flaade, hvilket vi naturligviis haardnakket afsloge, det han dog ikke havde ventet; thi han troede ikke, at vi turde gjøre Modstand, naar han først var kommen i Land og var Byen saa nær, næsten paa et Pistolskud. Saaledes gik da Tiden indtil den første Septbr., da Fienden formelig opfordrede Peymann til at udlevere sig Flaaden. Hertil svarede han bestemt Nei.

Den 2den September om Eftermiddagen kom her en Parlamentair for at hente den engelske Consul Hills Datter, som var i Huset hos Falbes, hvoraf man kunde slutte, at de havde noget Alvorligt i Sinde, hvilket vi ogsaa snart fik see; thi samme Dags Aften henimod Kl. 8 begyndte Fienden et aldeles mageløst Bombardement. I Forbigaaende maa jeg bemærke, at de Bomber, Fienden forhen havde kastet, just ikke vare med de bedste, hvoraf man havde taget Anledning til i de offentlige Blade at forsikkre os, at kun 1/20 vilde træffe, og de andre springe i Luften; men nu skede just det Modsatte. Fremmede Officierer, som opholde sig her i Byen, paastaae, at der aldrig endnu i Verden har været Mage til et saadant Bombardement, og at det var meer end Menneskeligt, at vi holdt os saa længe, som vi gjorde. — Man beskjød os med Bomber, Granater, Ildkugler, gloende Kugler og Brandraketter, og gjorde derved 2den September ligesaa mærkværdig som 2den April. Der kan nok neppe tænkes noget Skrækkeligere og Frygteligere end dette Bombardement, og Ingen uden den, der har været tilstede der-

ved, kan gjøre sig en Idee om det Gyselige deri. Man tænke sig Luften fuld af hurtigen løbende Stjerner — eller de saakaldte Stjerneskud; thi omtrent saaledes saae Bomberne ud i Farten, at sige ved mørk Nat — man tænke sig disse at fare frem med en pibende Hvinen, styrte ned i et Huus, med græsselig Bulder at slaa Tag, Loft, Bjælker, Gulv og flere Etager itu, omsider selv med et frygteligt Skrald at springe, og derpaa Luen at slaae ud igjennem Vinduer, Loft, Døre o. s. v., saa har man omtrent et Billede af det Syn, hvortil vi her næsten hvert Secund vare Tilskuere. Hertil kommer, at næsten ved hver Bombe saa man Mennesker enten blive dræbte eller qvæstede paa Arme og Been, og at dette Bombardement vedblev for det første hele Natten mellem 2den og 3die Septbr., holdt noget op henved Morgenen, men begyndte igjen om Aftenen den 3die, og vedblev hele Natten mellem den 3die og 4de Septbr., indtil lige ud paa Eftermiddagen den 4de, begyndte derpaa igjen om Aftenen den 4de, og vedvarede hele Natten mellem den 4de og 5te Septbr. indtil ud paa Dagen den 5te, da det holdt op for bestandig.

Denne skrækkelige Ængstelses-Periode for Kjøbenhavns Indbyggere varede saaledes omtrent 3 Jævndøgn. Af Nætterne var vel den første særdeles rædsom, da vi endnu ikke vare vante til et saadant Syn; men alle Brandanstalter vare dog i god Stand, saa at Ilden ingen Overhaand kunde tage; der brændte og et Par Huse, men det var Intet at tale om; den anden Nat brændte der vel mere, især paa Nørregade, da Fienden immer sigtede efter Fruetaarn, men man var mere vant til det, saa at den Nat i det Hele taget ei var saa frygtelig. Men nu kom den tredie og sidste, og denne var den skrækkeligste. Strax henad Aftenen antændte de vore Batterier ved Tømmerpladsen, stak Ild i alt Tømmeret, saa at hele Himlen syntes at staae i Lue; de fik ogsaa ved deres Bomber Ild i adskillige Huse rundt om Fruekirke; Allarmen og Forvirringen blev immer større og større, Brandanstalterne vare ved Ilden og Bomberne fordærvede, Brandfolkene faldt som Fluer, da Fienden stedse smed Bomberne lige i Ilden for at hindre Slukningen; omsider maatte vi forlade Batteriet paa Tømmerpladsen, og Krudtforraadet sprang i Luften. Paa Batteriet blev Capitain Restorff, som havde en Bryggergaard paa Nørregade, skudt tværsover. Henad Natten kom der omsider Ild i Fruetaarn, som Fienden længe nok havde sigtet efter, og som han nu ogsaa fik Bugt med. Der kan neppe gives noget, at jeg saa maa udtrykke mig, skrækkelig skjønnere Syn, end det, at see en saadan Ildpyramide, som Fruekirke fremviste, da det med Taarn og Alt stod i lys Lue. Ilden blev nu ved Taarnets Nedstyrtelse almindelig, og brændte da og den paafølgende Dag følgende Gader og Steder: hele Nørregade, lille Kjøbmagergade, Kultorvet, Nørrevold, Skindergaden, Fiolstræbet, det meste af Kannikestræbet, Studiegaarden, Borchs Collegium, noget af Vimmelskaftet, Klædeboderne, Frueskole 2c. 2c.

De fiendtlige Batterier laae i en saadan Linie omkring Byen, og saaledes, at der intet Sted var sikkert, hvor der jo saa at sige regnede Død og Lemlæstelse ned. Vore Brand-Anstalter vare fordærvede, saa at vi ei kunde slukke den overhaandtagende Ild; der var altsaa intet andet tilbage for os, for at spare uskyldige Oldingers, Koners og Børns Blod, og Byen for ganske at ødelægges, end at capitulere; hvorfor da ogsaa Peymann den 5te om Eftermiddagen begyndte at underhandle med Fienden, og den 6te kom Capitulationen i Stand saaledes: at Fienden skal have hele vor Flaade, og selv udruste den her med alt Fornødent, til hvilken Ende han skulde besætte Holmen og Kastellet, hvilket skede den 7de September; men inden 6 Uger skal de engelske Tropper have forladt Øen Sjælland. Man siger, at de allerede næsten skulle have 2 Skibe færdige. De faae i Alt omtrent 21 Linieskibe og 16 Fregatter; det er haardt; men af to onde Ting maa man vælge den mindst onde.

De Engelske skulle være mellem 30 og 40,000 Mand, og 6000 skulle faae

ved Korsøer, for at hindre Kronprindsen Overfarten med sin Armee. De have, saavidt man endnu har erfaret, just ikke begaaet nogen Molest i Landet, men skulle have holdt en meget streng Krigstugt. Den commanderende General hedder Cathcart; Flaaden, som commanderes af Popham, har intet gjort men lagt ganske rolig.

I Tirsdags bleve Portene for første Gang aabnede, men lukkedes Kl. 7 om Aftenen. I Dag afgaae for første Gang Posterne til Hamborg og Norge. — Nu maa jeg fortælle Noget om, hvorledes det er gaaet mig: jeg var, som De veed, i Studentercorpset, og vi havde Ordre til, saasnart Generalmarsch sloges, øieblikkelig at indfinde os paa Volden, hvor Enhver havde sin anviste Plads. Den første Nat mødte jeg altsaa paa Volden, endskjønt jeg om Morgenen havde meldt mig syg; her forblev jeg da om Natten. Min Post var ved Vesterport, og der blev Ingen hverken dræbt eller saaret, da vi vare meget forsigtige og løb af Veien for Bomberne, som faldt paa Volden. Ved Nørreport, hvor de nok havde været mindre forsigtige, blev 3 Studenter dræbte, og 7 saarede; blandt de dræbte vare Etatsraad Colds og Justitsraad Holms Sønner; vi have i Alt ved Corpset 6 Dræbte.

Den anden Nat mødte jeg ogsaa paa Volden, endskjønt jeg ikke var tilsagt; men fik Lov til at gaa hjem igjen, hvilket jeg ogsaa gjorde, og forblev der indtil om Morgenen, da jeg formedelst Bomberne, som faldt ned i Huset, maatte retirere ned i Kjelderen, som var det eneste Sted, man kunde være nogenlunde sikker; men snart nødte en Bombe, som faldt ned ogsaa her, os Alle til at forlade den; kun Værten, som eiede Huset og var Spekhøker, paastod at ville blive, og 2 Timer efterat vi vare gangne bort, kom en Bombe og tog ham hele Underdelen bort fra Maven af."

No. 7 (til S. 35).

Kronprindsens Brev til General Peymann.

„Saa ubehageligt det end er, at tænke sig Muligheden af Kjøbenhavns Overgivelse til Fienderne, saa lidet jeg ogsaa befrygter denne Overgivelse, medens De fører Overkommandoen, finder jeg det dog nødvendigt herved at bekjendtgjøre for Hr. Generalen: at det er hans Majestæts Kongens Villie og Befaling, at De, hvis den Ulykke — som Gud forbyde — skulde tildrage sig, at Kjøbenhavn blev indtagen, skal, forinden Stadens Indtagelse, lade antænde og opbrænde Flaaden, da hans Majestæt af tvende onde Ting vælger den mindste, og det virkelig for hans Maj. er et mindre Onde at vide sin Flaade brændt, mod det langt større at vide samme i deres Hænder, som ere Fiender af hans Majestæt og Landet, og derved at give disse Ugjerningsmænd en Triumph, som ingen dansk Undersaat vil kunne taale."

Steffens kom Kjøbenhavn paa 1½ Miil nær, da han blev opfangen og bragt til Fiendens Hovedqvarteer; men det lykkedes ham at tilintetgjøre sine Depescher, hvis Indhold ingen Trudsel kunde aftvinge ham.

No. 8 (til S. 37).

Consul Wolffs Advarsler.

Blandt dem, som gjorde danske Autoriteter opmærksomme paa Rygtet om, at Expeditionen gjældte Danmark, var ogsaa den danske Consul i London, Wolff, Associé af Huset Wolff & Dorville. Dette Huus fik 2den Juni et anonymt

Brev af følgende Indhold: „Det er nogle vel underrettede Personers Mening, at den Expedition, som nu udrustes i dette Land, er bestemt til at tage Kjøbenhavn og hele Øen Sjælland i Besiddelse. Derom burde Deres Regjering visselígen i Tide underrettes, for at berede sig paa disse Tropper ꝛc. Ønskende Fred blandt hele Menneskeslægten er jeg ꝛc. —" Dette og andre Rygter om denne Expedition bevægede Consulen til derom at gjøre Indberetning til General-Land-Oeconomie- og Commerce-Collegium, som 25de Juli besvarede Brevet saaledes:

„I Anledning af det i Hr. Consulens Skrivelse af 14de d. M. indberettede i London udbredte Rygte om befrygtende Misforstaaelse mellem Danmark og Storbritannien, undlader man ikke at give Dem tilkjende, at dette Rygte er aldeles ugrundet, at Intet fra vor Side er forefaldet, hvorved den mellem begge Hoffer herskende gode Forstaaelse paa nogen Maade kunde ansees svækket eller afbrudt. Vi maa derfor herved anmode Hr. Consulen om bestemt at modsige alle saadanne ugrundede Rygter, og berolige vore Søfarende med den Forsikring, at hertil aldeles ingen Anledning er forhaanden, da Collegium ikke vilde undlade, naar nogen uforudseet Omstændighed havde Indflydelse paa Danmarks hidtil iagttagne Neutralitet, betimeligen igjennem de Kongelige Consuler at lade de Søfarende meddele det Fornødne til Efterretning."

Omtrent samtidig dermed gjorde Consul Wolff den danske Legationssecretair Rist opmærksom paa disse Rygter; men med samme Virkning. Rists Svar af 14de Juli 1807 lød saaledes:

„Gjentagelsen af alle de Rygter, som circulerede i forskjellige af Dagens Aviser disse sidste Dage angaaende Tilværelsen af uvenskabeligt Forhold mellem dette Land og Danmark, paalægger mig den Pligt, at underrette Dem om, at de ere uden mindste Grund. Jeg er i Stand til gjennem den bedste Autoritet at kunne sige Dem, at den britiske Expedition, langt fra at være stoppet i Sundet, er ufortøvet for en stor Deel passeret til Østersøen. De sidste Depescher, som Regjeringen har modtaget fra dets Minister i Kjøbenhavn Mr. Garlike, dateret 3die Juli, nævner henved 50 Transportskibe, som have fortsat Touren til Østersøen, og at de øvrige snart ventedes.

Jeg stoler alt for tillidsfuld paa den Tilfredshed, som denne Underretning, og den Forsikkring som jeg dertil kan føie, at den gode Forstaaelse mellem begge Hoffer ikke er undergaaet nogensomhelst Forandring, vil give Dem, for ikke at benytte den første Leilighed til at meddele Dem den, især da jeg seer de offentlige Blade endnu fare vild, og derhos overveier de alvorlige Følger, som saadanne Beretninger kunne have paa vor Handel. Jeg ønsker derfor, at De vil have den Godhed at udbrede denne Efterretning saa meget muligt i hans danske Majestæts Consulater og Vice-Consulater i Storbritannien, saa vidt som disse Rygter kunne have udbredt deres skadelige Indflydelse. Med Hensyn til Anmodningen om at anskaffe Passer for Reisende, som jeg har modtaget af Dem for nogle Dage siden, beder jeg Dem have den Godhed at underrette mig om Alien Office har nogensinde, og især nyligen, gjort nogen Vanskelighed ved at udstede slige Passer (licences) efter Forlangende af Deres eller noget andet respectabelt Handelshuus, hvilket jeg ei kan formode, og ei kan finde nogen Grund til. Er det imidlertid Tilfældet, skal jeg gjøre det til en Gjenstand for videre Undersøgelse; er det derimod ikke, saa skulde jeg ønske, at den sædvanlige Maade i dette Punkt maatte blive fulgt." Jeg er ꝛc.

14de Juli 1807. J. Rist.

Consul Wolff ytrede for flere af sine Venner baade i Danmark og Norge samme Frygt. Saaledes skrev han til Etatsraad Thorkelin i Kjøbenhavn: „Prenez garde à Vous, car le diable est à la porte", og han gjorde ogsaa flere af sine Venner i Norge bekjendt med sine Anelser, ligesom og Rygtet derom udbredtes i Norge af Flere, der kom fra England.

No. 9 (til S. 42).

Norges Indtægter 1806 og den hele Stats Udgifter 1805.

Norges væsentligste Indtægter i 1806:

	Rigsdaler.
Told-Indtægter	1,292,275.
Consumtion	110,631.
Contribution	255,669.
Jordebogs-Indtægter	77,092.
Folke- og Familieskat	11,588.
Gage og Rangskat	11,973.
1/4 Procent-Skat	40,586.
Jord- og Bygningsafgift	227,310.
Afgift af Arv	18,024.
Sportler, Stifter o. s. v.	27,205.
Adskillige Indtægter	70,149.
Stempelpapir-Afgiften	85,000.
Kobbertienden omtrent	25,000.
I Alt Rdlr.	2,242,502.

Statsudgifterne i Aaret 1805:

	Rigsdaler.
Det kongelige Huses Deputater	199,954.
Hofholdning	110,132.
Hofbetjente samt Stald-Etaten	106,766.
Partikulair- og Chatolcassen	52,500.
Civil-Etatens Lønninger og Tillæg	875,233.
De kongelige Slotte og Bygninger, Theatret	135,390.
Ministrene udenlands	115,704.
Det udenlandske Departement	79,248.
Afrikanske Stater og Consulater	154,678.
Adskillige Udgifter, hvorunder det kongelige Bibliothek 6810	84,850.
Pleie-Anstalter	37,500.
Understøttelse for Fabrikker	39,271.
Kjøbenhavns Fattigvæsen	25,000.
Opmuddringen i Kjøbenhavn	50,000.
Korn- og Fourage-Anskaffelse (med Loftleie)	669,853.
Kongsberg Sølvværk og Blaafarveværk	162,406.
Landvæsenets Forbedring	36,399.
Landstutteri	6,505.
Skyds- og Deliqvent-Omkostninger	7,989.
Diverse Udgifter (Fragt og Reiser)	20,079.
Forstvæsenet	36,962.
Udgifter i Anledning den nye Matrikul	29,784.
Adskillige Refusioner, Livrenter	18,969.
Toldbetjenternes Procenter af Told-Intraderne	98,220.
Pensioner	572,342.
Extra-Gage	160,000.
Landmilitair-Etaten samt Douceur og Marsch-Penge	2,781,022.
Land-Rekruterne i Hertugdømmerne	55,902.
Rytterhold	27,676.
Søe-Etaten	1,746,711.
Renter af Statsgjælden	1,743,246.
Forskjellige Indretninger	12,636.
Steenbruddet paa Bornholm	8,817.
Qvartprocent-Skats Godtgjørelse	33,628.
Fyrvæsenet	51,335.
Etablissementet paa Kysten Guinea	51,417.
Præmie for Hval- og Robbefangsten, samt Fiskeriet under Island	29,839.
Landeveienes Istandsættelse	15,928.
Udgifter ved Glasværkerne i Norge	9,155.
Udgifter ved Saltværket i Norge	49,806.
Omkostninger ved Courantbanken 1 Aar	27,798.
Mynten	4,690.
Vestindiske Øer	58,653.
Esrom Canal	9,000.
Forskuddet af Landeveienes Istandsættelse	75,206.
Courantbankens Seddel-Inddragelse	349,284.
Fritzø Jernværks Udgifter[1])	25,000.

[1]) Saavel denne Udgift som den ovenfor for Saltværket og Glasværkerne maa være mere end erstattet ved disse Indretningers Indtægter. Fritzø Værk gav i Aaret 1805

	Rigsdaler.		Rigsdaler.
Qvarantaine-Indretning .	18,639.	Diverse mindre Udgifter .	3,747.
Den synkende Fond . . .	379,400.	I Alt Rdlr.	12,402,402.
Extraordinaire Udgifter ved Civil-Etaten ¹)	960,542.		

No. 10 (til S. 93).

Udtog af Forordningen af 9de Septbr. 1807.

Forordningens 1ste Capitel indeholder Maaden, hvorpaa de Personer, som ere engelske Undersaatter, skulle behandles. 2det Capitel foreskriver, hvad der med engelske Skibe og Varer, Vexler og Gjeldsfordringer skulde foretages. Den 25de § indeholder: „Alle Vexler, som ere trasserede eller endosserede af nogen Storbritannisk Undersaat, skal fremdeles honoreres efter Vexelretten, dog saaledes, at Betaling ikke maa skee umiddelbar til Præsentanten, men til en Comitee, som Kongen for hans Riger og Hertugdømmer til det Øiemed vil anordne i Altona, hvilken Comitee det skal paaligge at undersøge og forvisse sig om, hvorvidt den udbetalende Sum maatte være engelsk Fordring, da den i saa Fald bliver at deponere i den kongelige Kasse indtil videre; i modsat Fald erholder Præsentanten Vexlens Beløb udbetalt.“ (Ifølge Plakat 16 Octbr. skulde Vexlens Eier være pligtig til at fremlægge sine Handels-Bøger eller en Notarial-Afskrift, eller om fornødent gjordes for Retten at aflægge sin Ed paa, at Vexelgjælden ei tilhørte Storbritannisk Undersaat). 3die Capitel indeholdt i 28de §: „Alle Breve uden Undtagelse, som komme fra England, eller ere bestemte derhen, saa og alle Breve til storbritanniske Undersaatter, skal, naar og hvor de antræffes, indsendes til Stiftamtmanden, og ingenlunde udleveres efter Adressen“ o. s. v.

No. 11 (til Side 93).

Norsk confiskeret Privatgjæld til England.

Huset Wolff & Dorville, som dengang vare de norske Trælasthandleres vigtigste Commissionairer i England, opgiver de Summer, som i Norge confiskeredes, saaledes:

2,266 £	8 s.	7 d.	Henrik Gerner, Moss.	
1,373 -	3 -	6 -	Magnus Tyrholm, —	
1,274 -	= -	= -	Hans Jensen Blom, Skien.	
640 -	8 -	8 -	Christian Heyerdahl, Christiania.	
199 -	5 -	6 -	Johannes Bergh,	—
230 -	= -	= -	Daniel Elleffsen,	—
141 -	3 -	1 -	Salomon Clausen,	—
130 -	11 -	8 -	Sivert Rud, Moss.	
136 -	16 -	= -		
6,441 £	17 s.	= d.		

---

et betydeligt Overskud, Saltværket havde en god Ballance, og dette maa og have været Tilfældet med Glasværkerne. (Forf. Anm.)

¹) Herunder indbefattedes Afdrag paa Kjøbet af Laurvigs Grevskab . . . 240,000 Rdlr.
Grev Lerches Gaard . . . . 86,000 —
Til Domhusets Opførelse . . . . 76,282 —
Godtgjørelse til en Deel af Interessenterne i det ophævede Bryggerlaug 317,[illegible] —
([illegible] Anm.)

Den danske Consul i London, Jens Wolff, klager i sin „Appeal and Memorial, London 1833“ baade over Confiskationen selv, som han anseet stridende mod Folkeretten, og derover er halt, som dansk Consul, deri blev indlemmet. Derhos oplyser han, at disse hans Debitorer liqviderede deres Gjæld tildeels med 1 Schilling Sterling i Pundet. Der var vel og norske Debitorer til andre engelske Huse, som opgave deres Gjæld til Staten; men neppe vare de enten mange eller Summerne af Betydenhed.

No. 12 (til S. 95).

Resolutioner om Regjerings-Commissionens Oprettelse.

Ved Cancelli-Plakat af 24de August 1807 bekjendtgjøres: „At Kongen, under nærværende Omstændigheder, anordner en interimistisk Regjerings-Commission for Norge, bestaaende af Gen. Major, Prinds Christian August af Augustenborg, der fører Præsidium, saa ofte den ham overdragne militaire Commando tillader ham at være tilstede, Stiftamtmand over Agershuus Stift, Kammerherre, Greve Gebhard Moltke, og Justitiarius i Agershuus Stifts-Overret, Statsraad Falsen, og at han derhos har tillagt denne Commission Ordre om, paa eget An- og Tilsvar at afgjøre Alt hvad den til Landets Tarv anseer fornødent, og hvortil den ei betimelig kan erhverve speciel Kongl. Resolution, samt befalet, at alle Over- og Under-Øvrigheder i Norge uden Undtagelse skal indhente Forholds-Ordre fra denne Commission.“

Rescript af 2den Septbr. 1807 lyder saaledes:

„Da Regjerings-Commissionen skal levnes Tid til at tænke og virke for det Heles Vedste, saa skal den paa ingen Maade bebyrdes med Forretninger og Expeditioner af den Natur, som enten kunne uden Skade udsættes, eller uden Betænkelighed overlades til Stiftsbefalingsmændenes Afgjørelse. Stiftsbefalingsmændene skal derfor under nærværende Omstændigheder meddele temporaire Bevillinger og afgjøre alle Sager af det Slags, som i Følge de kongl. Anordninger kan ansees som expediti juris. Til den Ende bemyndiges herved Regjerings-Commissionen til at bestemme, hvilke Sager der kan henlægges til Stiftsbefalingmændene at afgjøre, ligesom Kongen har tillagt Collegierne og Departementerne Ordre til at meddele Commissionen de fornødne Oplysninger i saa Henseende. I Øvrigt overlades det Regjerings-Commissionen selv at organisere sine Forretningers Gang. Da Hensigten med Regjerings-Commissionen alene er, at den i alle paatrængende, og for Norges Tarv vigtige Tilfælde skal være i Besiddelse af den Myndighed, at kunne iværksætte Alt, hvad Kongen ellers gjennem sine forskjellige Collegier og Departementer lader foranstalte, saa vedkommer dens Forretninger ikke den egentlige Commando, som er overdraget vedkommende Generaler, hvilke derimod i deres Instructioner ere beordrede til at henvende sig til Regjerings-Commissionen i alle de Tilfælde, hvor Forsvarsvæsenet og det Militaire maatte kræve Foranstaltninger af det Slags, som Stiftsbefalingsmændene ei ere bemyndigede til at iværksætte.“

No. 13 (til S. 103).

Angaaende Englands Fredsforslag 1807.

1.

Udtog af en Rapport fra Hr. Rist, forhen Dansk Chargé d'Affaires i England, til Statsministeren Greve Bernstorff. London den 27de Septbr. 1807.

„— — Det var sandsynligen for at forøge Vægten af disse Bemærkninger, at Hr. Canning igaar, da han forelæste mig sit første Udkast til dette Hofs bestemte Forslag, har troet at burde tilføie en Oversigt af de Følger, som det vilde have for os, om vi afsloge en Overeenskomst. Han forelæste mig derpaa følgende 5 Trudsler, som deri vare angivne: 1) Confiskation af alle vore Skibe, som ere eller maatte blive anholdte. 2) Vore Coloniers Indtagelse. 3) Vor Handels Ødelæggelse. 4) Muligheden at man kunde blive nødt til at lade svenske Tropper rykke ind i Kjøbenhavn. 5) Den Nødvendighed man kunde komme i at belønne og skadesløsholde hans svenske Majestæt med Besiddelsen af Norge. Imidlertid har Hr. Canning fundet det Passende, at udelade disse Trudsler af Copien af den verbale Note, som han har sendt mig."

2.

Udtog af en Rapport fra Samme til Samme. London 2den Octbr. 1807.

Jeg havde Grund til at troe, at Hr. Merry var reist, da han igaar Formiddag kom til mig for at sige mig, at Efterretninger, som hans Regjering nyligen havde faaet, havde forsinket hans Afreise, og opvakt det Ønske hos Hr. Canning at see mig endnu en Gang hos sig, før han afsendte ham. Som en Følge deraf indfandt jeg mig hos Ministeren, ledsaget af Hr. Merry. Gjenstanden for denne Samtale var at underrette mig om, at en Courer var ankommen denne Morgen, som havde bragt Bekræftelsen paa hans svenske Majestæts Beredvillighed til at samvirke med hans engelske Majestæt til fælles Interesse, i det Tilfælde man behøvede Sammes Hjælp, eller med andre Ord, at svenske Tropper vare rede til at afløse den engelske Regjerings Tropper i Sjælland, dersom de sidste enten formedelst Capitulationen eller en anden Bestemmelse skulde blive nødte til at romme denne Ø. Hr. Canning tilføiede til Slutningen, at han havde villet foreslaae mig endnu at benytte mig af Hr. Merrys Afreise, for at opfordre min Regjering til at indgaae en Forening, hvis Afslag ufeilbarligen vilde have Sveriges Medvirkning til Følge, og for at fremstille Samme Nødvendigheden af snart at komme til præliminairt Forlig.

No. 14 (til S. 104).

Uddrag af Englands Erklæring mod Rusland.

Den i Petersburg af hans Majestæt Keiseren af Rusland udstedte Erklæring har opvakt den største Bestyrtelse og en følelig Smerte i hans Majestæts Sind. Hs. Maj. var ikke ubekjendt med Beskaffenheden af de hemmelige Forpligtelser, som Rusland har været tvunget til at underskrive under Forhandlingerne i Tilsit; men han havde haabet, at Eftertanke over hiin ulykkelige Forhandling, og en rigtig Bedømmelse af dens Følger for det russiske Navns Hæder og det russiske Riges Tarv vilde have bevæget hans russiske Majestæt til at løsrive sig fra de nye Raadslag og Forbindelser, som Samme havde antaget i et Bestyrtelses og Modløsheds Øieblik, og at han heller vilde vende tilbage til en Statspolitik, som var mere overeensstemmende med de Grundsætninger, som han saa uforandret havde bekjendt sig til, og som mere betryggede hans Krones Ære og hans Landes Vel. Hs. Maj. havde megen Aarsag til Mistanke og billig Grund til Klage; desuagtet afholdt han sig fra al Bebreidelse. Hs. Maj. troede det nødvendigt at forlange Erklæringer, i Hensyn til visse med Frankrig trufne Aftaler, hvis Hemmeligholdelse for Hs. Maj. ikke kunde andet end bestyrke ham i den Forestilling, som han allerede havde gjort sig om deres Natur og Gjenstand.

Hs. Maj. anseer sig ei forbunden til at retfærdiggjøre sig for Keiseren af Rusland i Henseende til Toget mod Kjøbenhavn. Ikke dem, der have deeltaget i

de i Tilsit gjorte hemmelige Aftaler, tilkommer det at forlange Godtgjørelse for et Skridt, som disse Aftaler gav Aarsag til, og hvorved en af deres Planer lykkeligen er bleven tilintetgjort. Hs. Maj.s Retfærdiggjørelse i Henseende til Toget mod Kjøbenhavn ligger for hele Verdens Øine; Keiseren af Ruslands Erklæring vilde tilføie den hvad der manglede, hvis Noget ellers behøvedes tilføiet for at overbevise de meest Vantroende om de Omstændigheders uimodstaaelige Vægt, der bestemte Hs. Majestæt. Men lige til Bekjendtgjørelsen af den russiske Erklæring havde hans Maj. ingen Grund til den Formodning, at Keiseren af Rusland, hvad endog hans Mening var om Begivenhederne ved Kjøbenhavn, kunde hindres fra, efter Storbritaniens Forlangende, at paatage sig samme Rolle som Mægler, som han saa gjerne opfyldte til Fordeel for Frankrige. Hans Majestæt veed ogsaa heel vel, at de første Kjendetegn til en fornyet Fortrolighed, siden Freden til Tilsit, viste sig just i det Øieblik, da Efterretningen om Kjøbenhavns Beleiring var kommen til Petersborg. — —

Hans Majestæt kan ikke begribe, at han ved at forslaae Kronprindsen af Danmark saadanne Freds-Betingelser, som den fra Danmarks Side lykkeligste Krig neppe kunde have forskaffet ham, udsatte sig for den Beskyldning enten at have forbitret Danmarks Harme, eller fornærmet dets Værdighed. — — Hans Majestæt har gjort saa meget for at ende Krigen med Danmark, at enhver Erklæring fra hans Side med Hensyn dertil bliver unyttig; men han har Vanskelighed for at forene Keiseren af Ruslands Iver for at erholde et saadant Resultat med det Afslag, han nyligen gav, da han anmodedes om at anvende sin gode Mellemkomst for at opnaae et saadant.

No. 15 (til S. 106).

Under 18de Septbr. 1807 udkom en Forordning betræffende Udstedelsen og Omløbet af Dansk-Courant repræsenterende Assignationsbeviser i Norge. Ved denne bekjendtgjøres, at Kongen har besluttet at lade udfærdige Assignations-Beviser lydende paa 1, 5 og 10 Rd. C., som af Regjerings-Commissionen skulde besørges satte i Omløb i Norge, skulde gaae imellem Mand og Mand, og i alle Oppebørsler modtages i de kongelige Kasser lige med den Kjøbenhavnske Courant-Banks Sedler og Sølv- samt Kobber-Mynt. Disse Assignationsbeviser kunde paa Forlangende blive ombyttede med Dansk-Courant i Rendsborg og Aalborg ved de derværende kongelige Kasser.

No. 16 (til S. 107).

Regjerings-Commissionens Skrivelse til Finants-Collegium den 20de Octbr. 1807.

Efterat have omtalt de Foranstaltninger, som Regjerings-Commissionen allerede havde truffet for at lindre den almindelige Pengeforlegenhed, og gjort opmærksom paa, hvad der fremdeles i den Henseende burde foretages, vedbliver den saaledes:

„Ligesom disse vore Forestillinger indeholde alle de Midler, vi have kunnet udtænke til under de nærværende besværlige Conjunkturer, da al Handel standser, og som Følge deraf Landets betydeligste Indtægtskilde tilstoppes, at bevirke Landets Redning, og til at tilveiebringe de nødvendige Fonds til Krigsfornødenhedernes stedse stigende Krav, — saa fordrer vor undersaatlige Stilling, ligesom vi

skylde vor egen Sikkerhed, paa den besværlige Post, vi ere satte, at udbede os H. Majestæts allernaadigste Resolution i disse tvende for Norges Vel høist vigtige Spørgsmaal. A. Maa Regjerings-Commissionen til de Handlendes Understøttelse bevilge Laan imod Hypotheker, efter den i Hensyn dertil det Kongl. Finants-Collegium forelagte Plan, og med de Forsigtigheder i Henseende til den i Circulation beregnede Seddelmasse, som Tingenes Vigtighed fordrer? B. Maa Regjerings-Commissionen, i Fald den ikke hastigen kan fourneres med 1 a 2 Millioner i Assignationsbeviser til denne og flere Norges uopsættelige Fornødenheder, hertil sætte efter dens Foranstaltning her fabrikerede Creditsedler i Omløb, og imidlertid, for ikke ved at udgive forskjellige Sorter af Repræsentativer at skade eller nedbryde det enes eller det andets Credit, lade Assignationsbeviserne henligge ubrugte?

Den under Litr. A benævnte Resolution er uudgaaeligen nødvendig, for at vi kunne give de Laansøgende det afgjørende Svar, som de smerteligen forvente, og som, hvis det maa blive et Afslag, øieblikkeligen vil have en Deel, og deriblandt ikke faa betydelige, Handelshuses hidtil med megen Kraft og Anstrængelse afværgede Opbud til Følge. Den er fremdeles nødvendig for Regjerings-Commissionens Stilling, hvis den ikke aldeles skal tabe den Tillid hos sine Medborgere, uden hvilken den med den bedste Villie ingen Nytte kan stifte paa den slibrige Post. Efter Norges Forfatning, i Følge af den Mangel det har paa offentlig Bank eller nogen anden Indretning, ved hvilken Laan kan erholdes — hvilket har den uundgaaelige Følge, at de bedst funderede Handelshuse, der i en Tidspunkt som denne, da enhver Indtægtskilde stoppes, og de maae savne de betydelige Fonds, de have staaende saavel hos Venner som Fiender, hvilke de ikke kunne inddrage, befindes i Forlegenhed — ansee vi det i den af os udkastede Plan foreslaaede Laane-Institut som det eneste Middel til at redde Norge for total Undergang. Vi sammenkaldte Deputerede fra alle Stiftets Kjøbstæder, for at oplyses om deres Trang, og med dem at overlægge Midlerne til Landets Redning. Deres første Raab var Moratorier. Anseende disse deels for Palliativer, deels skadelige for den offentlige Credit, deels ledende til et total Amnesti for hver Debitor, afslog Commissionen hidtil enhver Ansøgning herom efter strengt dragne og uforanderligen hævdede Grundsætninger. Skulde nu de Trængendes sidste Haab om Laan forsvinde, bør de vide, at det er Kongens Villie, som enhver Undersaat i Underdanighed bør lyde, og ikke mistroe Commissionen for at have skuffet samme, forat dens Indflydelse og enhver dens Virken fra dette Øieblik vil være spildt.

Den under Litr. B benævnte Kongl. Resolution fordres i lige Grad af vor undersaatlige Stilling og Pligt og for vor Sikkerhed. En kongelig Forordning af 18de Septbr. d. A. benævner Assignationsbeviser som det midlertidige Repræsentativ af dansk Courant, hans Majestæt erkjender og allernaadigst vil have surrogeret i Norge. Commissionen befinder sig her i det Dilemma, at den paa den ene Side føler Utilstrækkeligheden af dette Surrogat til at afhjælpe Norges Trang, og tilveiebringe de fornødne Pengesummer; paa den anden Side finder den det meget betænkeligt at tilsidesætte en kongelig Forordning, og uden speciel Autorisation at udøve det Regale, at fabrikere et Penge-Repræsentativ og sætte det i Omløb i Landet.

Skulle altsaa Commissionens Operationer ikke aldeles lammes, og dens redelige Bestræbelser for at virke, hvad der, i et saa kritisk Tidspunkt som nærværende, efter bedste Overlæg lader sig bevirke, ikke tilintetgjøres, saa maa den for at Regjeringens Tillid med Publikums, den maa enten i Almindelighed, som nærværende og adskilt fra Regjeringens Side, gives frie Hænder, uden dog i denne Henseende at underkaste sig andet Ansvar end det Ære og Redelighed gjør til enhver Mands, men især til Embedsmandens Pligt, — eller den maa være berettiget til at anholde om klare og nøiagtige Forholdsordres, og i det her omhandlede Tilfælde, hvor den korteste Opsættelse kan have de uberegneligste Følger.

maa den udbede sig dem meddeelte saa hastigen muligt, deels for selv at kunne bestemme sit Forhold, deels for bestemt at kunne afgjøre Norges Skjebne, og opfylde eller kuldkaste de Forventninger, i hvilke dets Velfærdshaab hidtil har været grundet."

No. 17 (til S. 112).

Grev Wedels Barndoms og Ungdoms Historie.

Grev Herman Wedel-Jarlsberg er født i Montpellier den 21de September 1779 paa en Reise, som Forældrene foretoge til Neapel, hvor Faderen, Grev F. A. Wedel-Jarlsberg, var bleven ansat som Gesandt. I sit 5te eller 6te Aar kom Greven efter et Besøg i Danmark med sine Forældre til Haag, hvorhen Faderen forflyttedes, og forblev der til 1788. Dette Aar tilbragte Forældrene med alle deres Børn paa Jarlsberg, og her modtog Greven tilligemed hans 2 Aar yngre Broder, Baron, nu General, Ferdinand Wedel-Jarlsberg, deres første Underviisning af en Privatlærer, Scavenius. Fra den tidlige Barndom til den modne Ungdom deelte disse 2de Brødre uafbrudt Skjebne med hinanden, hvorved det varme og faste Broderkjærligheds-Baand knyttedes imellem dem, som gjennem hele Livet forenede dem. Under deres første Lærer gjorde Brødrene ikke store Fremskridt, da han var en eftergivende Mand, som ingen Tvang paalagde de muntre Drenge. I Aaret 1789 blev Grevens Fader udnævnt til Gesandt i London, og begav sig derhen, hvorimod Moderen med Sønnerne tog til hendes Søster, Kammerherrinde Bjelke i Slesvig. Her bleve begge Brødrene i Fællesskab med deres Fættere underviste af en Tydsker ved Navn Schultze, der endnu i en mindre Grad end den forrige Lærer indskrænkede sine Lærlinge i deres Frihed. Han var saaledes dagligen et roligt Vidne til de alvorlige Feider, der stundom udartede til Nævekampe mellem Brødrene og deres mandstærkere Fættere, mod hvilke de altid gjorde fælles Sag, naar En af dem angrebes[1]).

I Foraaret 1790 kom Greven omtrent 11 Aar gammel med sin Moder og Søskende til London, og forblev der indtil sit 20de Aar. Begge Brødre havde under Opholdet i Faderens Huus flere Lærere, danske og tydske, og da disse hyppigen omskiftedes, gaves der egentligen ingen Fasthed i Underviisnings-Methoden, men det skyldtes kun Grevens gode Hoved og lette Fatte-Evne, at han ikke destø mindre gjorde gode Fremskridt paa den literaire Bane[2]). Blandt hans flere Lærere skyldte han især Kruse, dansk Candidat i Theologien, hvis grundige Underviisning han nød i 3 Aar i Faderens Huus i London fra 1790—1793, sin første litteraire Dannelse. Da Kruse vendte tilbage til Danmark, blev en Tydsker, ved Navn Keller, der var en alvorlig og sindig Mand, antagen som Lærer, og da ogsaa han forlod England 1794, kom en anden tydsk Mand ved Navn Schüßler, der var en duelig Lærer og en Mand af et livligt og opvakt Hoved, i hans Sted; men han reiste 1797 til Amerika. Efter ham kom en Königsberger, Nitsch, som havde gjort sig bekjendt med den kantiske Philosofi, over hvilken han endog med Bifald holdt Forelæsninger i London. Nitsch rettede især Underviisningen paa

---

[1]) I disse Nævefægtninger tog Fætternes Søster, Frøken Julie Bjelke, der ofte i senere Aar har besøgt Norge, sædvanligen Deel, og maatte under samme taale mangt et Puf.

[2]) Den gamle Greve stiltes i Uvenskab fra alle de Lærere, han havde antaget til Brødrene, og disse bleve af ham haardt irettesatte, da han opdagede, at de correspunderede venskabelig med Lærerne efter deres Afreise. Især fortørnedes han, fordi de correspunderede med Kruse, efterat han var kommen tilbage til Danmark. Schüßler, en af deres tydske Lærere i London, omtaler i et Brev dateret Hamburg 1802 med den varmeste Interesse sine forrige Disciple, og beder indstændigen om Efterretning fra dem.

Philosofi og Mathematik, og hans Disciple hørte ham dagligen foredrage Kants „Sittenlehre“ og „Critik der reinen Vernunft.“ I øvrigt modtoge Brødrene saavel under denne, som under de 3 foregaaende Lærere, Underviisning i de ældre Sprog og i de almindelige Skolevidenskaber. I Familien taltes i Almindelighed, før den kom til England, Fransk, og der fik Børnene strax Lærere i Engelsk, hvilket Sprog naturligviis taltes i Husets Selskabs-Conversation. Under de første Lærere, der vare danske, meddeeltes Underviisningen paa Dansk, men da tydske Lærere antoges, blev den given paa Tydsk. Herved erhvervede Greven sig den Færdighed, hvormed han udtrykte sig i fremmede Sprog. Engelsk talte han som sit Modersmaal, og i det franske og tydske Sprog udtrykte han sig med stor Lethed. Lærerne vare i Almindelighed tilfredse med hans Fremgang, og han lærte hurtigen og uden Vanskelighed de ham givne Pensa. Tidligen viste sig Charakteertræk hos Greven, som senere meer udviklede sig. Raskhed, Livlighed, et uforfærdet Mod, som stundom overgik hans Legemskræfter, til at gaae Modstand og Modgang imøde, vare Egenskaber, der gave ham Midler i Hænde til heldigen at gjennemgaae en tornefuld Barndoms og Ungdoms Bane. Faderen agtedes som Diplomat og udførte vanskelige Forretninger til sit Hofs Tilfredshed, ligesom han havde tilegnet sig et behageligt Væsen og en fiin Omgangs-Tone. De meest oplyste og anseete Mænd gik ud og ind i hans Huus, og en saadan Omgang maatte have en velgjørende Indflydelse paa Greven, der forblev i sin Faders Huus indtil sit 20de Aar. I sin Familiekreds var den gamle Greve en streng Fader, og saa lidet han paaskjønnede sin elskværdige og almindeligen agtede Kones fortræffelige Egenskaber, saa lidet forstod han at vinde sine 2de Sønners Kjærlighed, som under dette Forhold naturligen heftede sig til Moderen. Den gamle Greve lod sine Børn opdrage med den største Simpelhed. I deres Klædedragt var aldeles Intet, der mindede om at de vare Ministerens Børn, og deres Forsøg paa at give den et mere moderne Tilsnit og et mere passende Udseende straffedes med Strenghed. Greven og hans Broder vare uden al Opvartning, og de maatte selv pudse deres Klæder, og tildeels bøde paa, hvad der i deres Garderobe trængte til Eftersyn [1]). Der blev dem af Faderen paalagt de forskjelligste Arbeider, der ellers kun falde i Børns Lod, hvis Forældre havde den simpleste Stilling i Livet. Saaledes maatte de arbeide i Haven, roe Faderen paa Themsen, male Værelser o. s. v. I deres Fritimer beskjæftigede de sig af egen Lyst med Haandarbeide, Snedkeri

[1]) En Søndag bleve begge Brødre kaldte ned til Faderen og med megen Høitidelighed blev overleveret en af hans gamle Klædninger, bestaaende af en Klædeskjole med store Knapper, en Vest og et Par sorte Floiels Knæbuxer. Da Faderen var en lille Mand, og begge Ynglinger allerede stude ham langt over Hovedet, vare disse Klædet i alle Ender for korte, og det var især ikke muligt at faae Vesten til at naae ned til Buxerne, hvorved et Stykke af den midterste Deel af Legemet blev ubedækket. Da de derfor lode Klæderne ligge ubrugte, spurgte Faderen dem flere Gange, hvorfor de ikke gik med dem, "om maaskee ikke de Klæder, han selv havde brugt, vare gode nok for hans Herrer Sønner?" For nu at faae noget brugbart af Klæderne maatte begge Brødrene sætte sig til at sprætte op hvert Stykke, og igjen paa deres Viis sye dem sammen efter deres andre Klæder. Da de ikke kunde fordrage de store Knapper, som Ingen dengang brugte, kjøbte de sig mindre for deres faa Sparestillinger, og fik saaledes af disse Stumper en passabel Dragt. Den første Gang, de viste sig for Faderen, fik de imidlertid en drøi Irettesættelse, fordi de havde casseret Knapperne. Efter den gamle Mode maatte de ogsaa bære Haaret langt og ved høitidelige Leiligheder pudret; men da alle unge Mennesker i London begyndte dengang at bære Haaret à la Titus, tillode de sig en Dag, da der var Gjester hos Faderen, at beklippe de lange Lokker. Neppe viste de sig imidlertid for Faderen i denne nye Frisur, før de bleve alvorligen irettesatte for slige „Jacobiner-Nykker“, som han truede at pille ud af dem ved næste Gang at lukke dem inde, indtil Haaret var voxet ud til den forrige Længde. Greven var dengang saa godt som et voxent Menneske. Som et Beviis paa den tarvelige Opdragelse Brødrene fik kan anføres, at Ingen af dem havde et Par Støvler før de vare 18 Aar gamle, men maatte stedse bære Skoe.

v. s. v. Endeel af denne Strenghed og Simpelhed i Opdragelsen hørte imidlertid til Dagens Tone, og deri laa Spiren til Legemets Hærdelse og Sjælens Beqvemhed til at bøie sig efter vanskelige Forhold i Livet. Greven lod sig aldrig, saalænge Helbreden stod ham bi, genere ved en Mangel paa Beqvemmelighed eller Hjælp, og hans senere Liv giver mange Exempler paa Haardførhed, som en Følge af hans Opdragelse. Dem tillodes næsten ingen Omgang med deres Jevnaldrende, og de gjorde intet nøiere Bekjendtskab med nogen engelsk Familie. Den eneste Kammerat, som de saae og omgikkes med, var en Søn af den russiske Minister Woronzoff, senere Gouverneur i Syd-Rusland. Ikke heller gav Faderen dem nogen umiddelbar Anledning til at gjøre sig bekjendt med Dagens Politik og Avis-Litteratur. Denne Kundskab ihændekom dem paa en indirecte Vei, i det de om Søndagen maatte indhefte Ugens Aviser, hvis Indhold de begjærligen tilegnede sig, og satte sig ind i Dagens Begivenheder og Tidens Charakteer meer i Moderens end Faderens Aand. Faderen var en Aristokrat af den gamle Skole, der lagde for Dagen et bittert Had til de Omvæltninger i de indvortes Statsforhold, hvortil den franske Revolution pegede; hvorimod Moderen havde de liberaleste Grundsætninger, og fulgte med Deeltagelse den ædlere Deel af denne Friheds-Tendents. Denne Kundskab om den ydre Verden understøttedes ved de Fremmedes Meddelelser, som besøgte Huset og lærte dets indre Forhold at kjende. Den store Agtelse, som Moderen nød, beredte Sønnerne Gjæsternes og Huusvennernes Deeltagelse og Opmærksomhed, hvorpaa de dagligen modtoge Beviser [1]. Paa denne Maade fik de Leilighed til at lære at kjende Dagens Politik saavelsom de engelske Forhold, og Greven opfattede disse Meddelelser med en Livlighed, der gav ham et Overblik over de engelske Institutioner og en Interesse for samme, som han senere anvendte og som ledsagede ham igjennem hele Livet. Denne Omgang med Fremmede, Moderens liberale Tænkemaade og det tilfældigen heldige Valg af Lærere gav Brødrenes Aand en Retning, som den strenge og afsondrede Opdragelse de fik ellers neppe vilde have givet den.

Savnet af Faderkjærlighedens Yttringer erstattedes tildeels ved Moderens Omhed og kjærlige Omsorg for sine Børn. Det ømmeste Forhold fandt Sted mellem Moderen og alle hendes Børn, som hun viste den største Omhed og Kjærlighed. Dette Forhold til Moderen foresvævede stedse Greven som et af de lyseste Puncter i hans Liv, og var af væsentlig Indflydelse paa hans Characteer-Udvikling, ligesom Moderens liberale Anskuelse, modsat Mandens, lagde Spiren til de friere Ideer, som udviklede sig hos Greven. En Familie-Katastrophe, fremledet af Faderens voldsomme Lidenskaber, og som ikke tilhører Historien, forvoldte Moderen de heftigste Sindslidelser, og nødte hende til den Beslutning med sin ældste Datter at forlade Mandens Huus, som den eneste Udvei til at undgaae dybere Krænkelser. Efterat de Flygtende paa Veien til den engelske Kyst vare blevne overfaldte af Røvere, og berøvet en Deel af deres rede Penge, kom de ombord paa et Skib, der lykkeligen bragte dem til Danmark. For at skaffe Moderen Penge til denne Reise gjorde Brødrene Herman og Ferdinand Wedel, der med sønlig Kjærlighed deeltoge i hendes ulykkelige Skjebne, uden Faderens Vidende, et Laan

[1]) Professor Sneedorff, som omkom paa en Reise i England 1792 og ofte besøgte Ministerens Huus, fælder om hende denne Dom: „Grevinde Wedel er en af de agtværdigste Damer jeg har kjendt; agtværdig hvad enten man seer hende mellem sine Børn eller i en lille Kreds af Venner, eller i den store Verden, hvor hun altid er en Ære for Norge, som hun elsker med Varme. Hendes Kundskaber om Verden, som hun har seet meget af, hendes fine og fordomsfrie Anmærkninger gjør, tilligemed hendes blide Væsen, hendes Samtale yderst behagelig. Gid hendes Børn arve og bevare hendes Hjerte og Forstand! Det er, troer jeg, det Bedste jeg kan ønske denne fortræffelige Dame." (Sneedorffs Skrifter I. 457). Dette Vidnesbyrd er i Sandhed i flere Henseender mærkværdigt.

af 200 Pund Sterling hos en i London boende Schweitzer, ved Navn Henry Bogeard, der havde været Kammertjener hos den gamle Greve og i denne Tjeneste havde oplagt en Deel Penge. Dette Laan havde imidlertid en afgjørende Indflydelse paa Brødrenes Skjebne. Efterat det ved Hjælp af de Midler, som Moderen fra Danmark sendte Brødrene, var blevet afbetalt, skrev Bogeard, hvis oekonomiske Stilling imidlertid havde forværret sig, senere hen flere falske Vexler, hvilke han forsynede med Grev Herman Wedel-Jarlsbergs efterskrevne Navn, hvormed han ved den for de laante 200 Pund udstedte Vexel var bleven bekjendt. En Dag i Sommeren 1799 indfandt en Slagter ved Navn Marschal sig hos Grev Wedel, og foreviste ham en saadan under hans Navn udstedt Vexel paa 25 Pund, under Opgave at den var ham transporteret af Bogeard. Da Greven nægtede at have udstedt Vexelen og at afgjøre dens Beløb, begav Marschal sig strax til Politiet og anklagede Bogeard for Falsk. Til det Forhør, som derefter blev optaget, tilkaldtes begge Brødrene, og afgave en uforbeholden Forklaring om det mellem dem og Bogeard Passerede og det hos ham optagne men forlængst afbetalte Laan [1]). Nogle Dage efterat Forhørene vare optagne, fandtes i de engelske Aviser en Anmeldelse af hvad der var passeret for Old Baily, og i denne indeholdtes ogsaa Brødrenes Forklaring om Laanet hos Bogeard, hvorom deres Fader fremdeles var uvidende. Da han nu en Morgen læste denne Beretning i Aviserne, ilede han strax med disse i Haanden op til Sønnerne, der paa deres Værelse modtoge Underviisning af deres Lærer Nitsch. Da de paa Faderens Spørgsmaal frimodigen vedkjendte sig saavel den i Aviserne indeholdte Beretning om deres Vidnesbyrd, som dette Vidnesbyrds Sandhed, opflammedes Faderen til den heftigste Forbittrelse, hvorunder han først overvældede dem med de stærkeste Bebreidelser, og da Sønnerne paa hans fortsatte Spørgsmaal opgave, hvorledes de havde anvendt de laante Penge, fulgte derpaa den voldsomste Scene, i hvilken den faderlige Myndighed let seirede over den sønlige Ærbødighed, der ingen Modstand tillod sig, og som endte med at Brødrene bleve satte i Arrest og indelukkede i forskjellige Værelser, medens Faderen blev bortkaldt i Anledning af et Besøg. Det Værelse, hvori Greven blev indelukt, havde 2 Døre, hvoraf Faderen havde glemt at lukke den ene. Af denne smuttede Greven ud, og af den Støi, som Broderen gjorde i sit Indelukke, fandt Greven ham strax, og de flygtede ud af Faderens Huus. Deres Lærer Nitsch bad dem paa det indstændigste ikke at forlade Huset, da han derved blev sat i den største Forlegenhed, men Frygten for en Gjentagelse af den sidste sørgelige Scene overvandt alle Betænkeligheder [2]). De besluttede nu snarest muligt at begive sig til Danmark, hvor deres Moder opholdt sig, og hvorhen de længe forgjæves havde bedet Faderen at sende dem, for at de kunde begynde deres Bane. De bevæbnede sig hver med en ladet Terzerol, pakkede et Stykke Linned i en Byldt, og begav sig uophøldeligen fra det Landsted ved Themsen, hvor Faderen dengang boede, til London. Huusfolkene, der alle vare paa Brødrenes Side, forsamledes ved Porten, da disse forlode Huset, men for at

---

[1]) Efter en Extract af Retsprotocollen forklarede Marschal for Retten, at den unge og den gamle Greve, der ogsaa kom til, paa hans gjentagne Opfordringer bleve meget opbragte og truede med at kaste ham ud af Vinduet, da de ansaae ham for en Falskner. Dette gav Anledning til Anmeldelsen, da Marschal derover blev høiligen fornærmet. Forhøret optoges ved „Old Baily“ og sluttedes 22de Juni 1799. Lord-Overdommeren tiltalte de unge Vidner meget venskabelig og opmuntrende, og den Maade, hvorpaa de unge Mennesker fremstillede sig, omtaltes fordeelagtigen i Aviserne. Efter de under Forhøret fremkomne Oplysninger blev Bogeard kjendt skyldig og hængt.

[2]) Nitsch blev ogsaa haardt medtagen af den gamle Greve, da denne fik at vide, at Flugten var fuldført, og lod sig skræmme til at give en Erklæring, der var aldeles til Faderens Fordeel, og som gik ud paa at Brødrene ingen Mishandling havde lidt, og ingen Grund havde til Klage. Senere gjenkaldte han imidlertid denne Erklæring og gav en anden til Brødrenes Fordeel.

Ingen skulde ansees som Medvider, trak de deres ladede Terzerol og truede at skyde den ned, der modsatte sig deres Flugt, hvorefter Hoben strax gjorde Plads for dem. Neppe vare de komne ind i en Hyrevogn, før de ved at see sig tilbage opdagede Faderens gule Livree paa en velbespændt Vogn, der i fuld Fart satte efter dem. Ved at kaste sig plat ned paa Bunden af Vognen undgik de imidlertid at opdages, og kom i god Behold til London. De henvendte sig der strax til en Landsmand, Major Fribye, der dengang var i London [1]), og af ham erholdt de, efterat have gjort ham bekjendt med deres Stilling, et Laan af 50 Pund til at bestride Udgifterne ved Hjemreisen, hvortil en anden Ven, der var ansat ved en af de fremmede Legationer og kjendte Familieforholdene, forskaffede dem de fornødne Passe. Efterat Flygtningerne havde tilbragt Natten paa et usselt Straaleie i et af de simpleste Vertshuse i Charing Kross [2]), traf de den følgende Dag Nitsch paa et med ham aftalt Sted i London [3]). Nitsch medbragte et skriftligt Forsoningsforslag fra Faderen; men da dette var af et saadant Indhold, at Brødrede deri ikke troede at burde indlade sig, og Gaarsdagens Rædsler endnu stode dem i frisk Minde, tegnede de begge med egen Haand deres afslaaende Svar paa Documentet. Efterat Nitsch forgjæves havde søgt at overtale Brødrene til at vende tilbage til Fædrenehuset, og efterat han havde bedet dem at maatte træffe dem den følgende Dag paa samme Sted, for det Tilfælde at han kunde bringe andre Forslag fra Faderen, begave Ynglingerne sig atter paa deres Vandring i London. Da de nu for at søge deres Aftensmad gik ind paa et Kaffehuus, fandt de her en Avis, hvori Faderen med deres fulde Signalement lod dem efterlyse, og udlove en Præmie af 20 Pund for deres Opdagelse [4]). Foruroligede ved denne Efterlysning, som hentydede paa at de vilde blive behandlede som Deserteurer, og hvorved de ansaae den med Nitsch gjorte Aftale brudt, besluttede de skyndsomt at forlade London. De afgik ogsaa den følgende Aften, efterat have tilbragt Natten paa samme Maade som den foregaaende, og efter at have forsynet sig med en Frakke, der udgjorde deres hele Reise-Garderobe, til Edinburg som outside passengers paa en Mail coach. Paa denne Reise gjorde de under deres paatagne Navne [5]) Bekjendtskab med flere unge Engelskmænd, og i deres uvante Frihed glemte Ynglingerne snart de Lidelser, de i Fædrenehuset havde havt, og den Stilling hvori de befandt sig [6]). Denne havde derhos, naar hine Rædselsscener vare glemte, noget saa eventyrligt og overordentligt ved sig, som maatte vække Ynglingernes Interesse og forsone dem med de dermed forbundne Undværelser og Savn. De ilede desuden en kjær Moder og Haabet om at aabne sig en ny Løbebane i Fædrelandet imøde. I Edinburg kjøbte de sig en Kuffert [7]), som de selv derefter bare, og begave sig til Fods til Leith for at finde Skibsleilighed til Danmark eller Norge. Hos den danske Consul, til hvem de i Leith henvendte sig, bleve de meget venskabeligen modtagne, deeltoge oftere i hans Selskabskredse, og foretoge med hans Sønner og en Deel andre unge Mennesker en munter Excursion paa et Par Dage i den omliggende Landegn. Ved et Aftenselskab hos Consulen fortalte denne sine

[1]) Friboe, siden Generalmajor i dansk Tjeneste, var nyligen bleven gift med en Datter af den rige Bodenhof, og gjorde da med sin Kone en udenlandsk Reise.

[2]) Der betaltes 4 eller 6 Pence for Natteleie, og det var et sædvanligt Tilhold for Tyve og Røvere.

[3]) Nitsch blev strax jaget ud for at opsøge Deserteurerne, men vovede ei at sige den gamle Greve, hvor de vare at træffe.

[4]) Signalementet er af 29de Juni 1799. Greven signaliseres der med „some pimples (Finner) in his face“ og med “thik fingers.” Om Generalen hedder det „of gentil appearance, aqviline nose etc.„

[5]) Greven kaldte sig Smith, Generalen Meyer.

[6]) Alle som kjendte Forholdene vare paa deres Side, og deres Skjebne opvakte vistnok dengang i de private Kredse almindelig Deeltagelse.

[7]) Som de dog tildeels fyldte med Steen for at give den Udseende af en Reisekuffert.

Gjester Alt hvad der i London var passeret med dem selv, uden at vide at han havde de Flygtende selv hos sig. Da han imidlertid senere ledsagede Flygtningerne ombord i det Skib, hvormed de skulde afgaae til Norge, fortalte de ham til hans Forundring, at de selv vare de omtalte Personer. Efterat de vare komne i Land i Langesund, underrettede de ved Expresse Stiftamtmand Grev O. Moltke, deres Fætter, om deres Ankomst, og han ilede ud til Langesund for at tilbyde dem sin Tjeneste [1]). Skibsfører Sartz og hans Familie gjorde store Dine, da Stiftamtmanden i en sexaaret Baad lagde til Bryggen, og lod spørge til de to ubekjendte unge Mennesker, som logerede i Huset. Det lod til som man ikke ret vidste, om man skulde ansee dem for meget farlige eller meget anseete Personer, indtil Stiftamtmandens Hilsen og venlige Modtagelse gav dem det rette Lys i Sagen. Fra Langesund begave de sig med et Skib til Helsingøer, og opsøgte strax Moderen, der da opholdt sig paa en Eiendom ved Esrom Sø i Sjælland. Efter faa Dages Ophold hos hende reiste de til Kjøbenhavn, hvor de erfore, at Faderen havde reclameret dem udleverede og oversendte til England. Reclamationen blev dog, efterat Cancelliet i denne Anledning havde anstillet Undersøgelse, nægtet Opfyldelse [2]), og de to Flygtninger bleve overalt modtagne med den største Deeltagelse og Forekommenhed. Efterat de vare forestilte Kongen, begyndte Enhver af dem den Bane, han havde valgt. Greven forberedte sig saaledes til juridisk Examen, som han absolverede 1802, og blev derefter ansat som Privat-Secretair hos Grev Schimmelmann, der viste ham megen Tillid og Fortrolighed.

Den Lærer, som den gamle Greve gav sine yngre Børn, Dop, nu [3]) Præst i Vaale, var ikke saa misfornøiet med ham som de foregaaende Lærere. Det heftige Sind maatte have formildet sig med Alderen. Han følte sig lykkeligere med sin anden Kone, Comtesse Minna v. Luckner, som var langt yngre end han. Der fandtes ogsaa Spor til, at han angrede sin haarde Opførsel mod sine ældre Sønner og gjorde Skridt til Forsoning. Under hans Ophold paa Jarlsberg viste han, at hans ældre Sønner vare i hans kjærlige Erindring. I sin smukke Haves Buegange paa Jarlsberg havde han ladet opføre Bænke til Erindring om sine Børn, der stedse med Omhu vedligeholdtes. Her var saaledes en Bænk, som han kaldte „Hermans Sæde", og en anden, som hedte „Ferdinands Glæde". Han yttrede for dem, som han gav Haab om Befordring paa sit Gods ved indtruffen Vacance, at hans Søn Herman, som han da nævnede med Agtelse, vilde hædre hans Løfte, og hans Haab skuffedes ikke. Forfatterens Ven og Frænde, Proprietair Jørgensen paa Melsom, besøgte ham ofte, og var stundom hos ham nogle Dage. Han fandt hans Omgang behagelig og hørte ham ofte med Deeltagelse tale om sin Søn Herman, hvis Navn da allerede nævnedes med almindelig Høiagtelse blandt Landsmænd. Grevens Behandling af sit Gods omtalte Jørgensen ofte som besynderlig, hverken skikket til at give ham Fordeel eller hæve Godsets Værd. Der indførtes imidlertid under ham en Eftergivenhed med Hensyn til Ydelsen af Pligt-Arbeide, som paalagdes Huusmændene, der banede ham fra den Side Vei til Navnet af en god Huusbonde, medens hans Eftermand

---

[1]) Grev Otto Moltke, senere Minister og Chef for det tydske Cancellie, var dengang udnævnt til Stiftamtmand i Christiansand, men opholdt sig endnu som Amtmand i Bratsberg Amt paa Gaarden Meen mellem Skien og Porsgrund.

[2]) Moderens Erklæring blev ogsaa i den Anledning indhentet, og hun anfører deri, at Faderen saavidt hun skjønnede aldrig havde behandlet Brødrene saaledes, at han kunde vinde deres barnlige Tillid og Kjærlighed.

[3]) [Frederik Anton Dop døde som Sognepræst til Vaale i Jarlsberg 1850].

derimod i Begyndelsen betragtedes som streng, fordi han formedelst et raskere Sving i Dyrknings-Processen under den indsigtsfulde Sverdrups Bestyrelse krævede mere Bygselsedlernes bogstavelige Opfyldelse.

No. 18 (til Side 117).

Regjerings-Commissionens Brev til Kongen, 18de Septbr. 1807.

Skjøndt vi ikke have modtaget Deres Majestæts allerhøieste Befaling om at foranstalte de faa engelske Eiendomme, som findes her i Riget, priisdømte, og vi altsaa troe os overbeviiste om, at det ingenlunde er Deres Majestæts Villie, at der i Deres Stater skal skrides til nogen Priiskjendelse over disse Eiendomme, saalænge den engelske Regjering hverken har ladet de mangfoldige danske og norske Skibe, som til Engand ere opbragte, eller der anholdte, siden Krigen udbrød, eller Deres Majestæts Undersaatteres i England under Beslag lagte Effekter eller tilgodehavende Kapitaler, condemnere, saa troe vi det dog henhørende til de os allernaadigst paalagte Pligter, i allerdybeste Underdanighed at forestille de Følger, vi troe engelske Eiendommes Confiskation i Deres Majestæts Stater vilde have for Norge.

Vi vove derfor allerunderdanigst at andrage, at en saadan Confiskation af engelsk Eiendom i Danmark eller Norge ufeilbarligen vilde bevirke, at den engelske Regjering beordrer det Samme udført mod al dansk og norsk Eiendom, som findes paa de brittiske Øer, enten de maatte bestaae i Varer eller tilgodehavende Penge, som, efter vor Kundskab om hvad norske Indvaanere især paa denne Tid af Aaret have tilgode i de engelske Stater, sandsynligen langt vil overstige Værdien af de engelske Varer, som findes i Deres Majestæts Riger, især da de næsten i ingen europæisk Stat mere maa sælges. Deraf vilde altsaa opstaae et overordentligt National-Tab, som tillige vilde bevirke, at mange Familier, ja de fleste Handlende, der for Øieblikket have Alt hvad de eie i engelske Hænder, enten i Varer eller Penge, vilde blive forarmede.

Overbeviiste om, at Deres Majestæt har forudseet dette, vilde vi ikke have vovet at nedlægge for Deres Trone nogen Forestilling herom, i Fald vi ikke vare blevne gjorte opmærksomme herpaa ved Gjennemlæsningen af et offentlig Blad: Iversens Fyenske Avertissements-Tidende No. 140, hvor anføres, at fra Tønningen er meldt Følgende: „at Sagerne angaaende engelske Eiendomme i disse Dage skulle paadømmes. Politimesteren dømmer i første Instants, og en dertil udnævnt Commission affiger den endelige Dom". Foranlediget af disse Udtryk i et offentligt Blad haabe vi i allerdybeste Underdanighed, at hvor overflødig denne vor allerunderdanigste Forestilling maatte være, dens Bevæggrunde ville finde Deres Majestæts allerhøieste Bifald.

No. 19 (til Side 118).

Regjerings-Commissionens Forestilling af 28de Novbr. 1807.

Under 18de Septbr. indgav Regjerings-Commissionen en allerunderdanigst Forestilling til Deres Majestæt, af hvilken vi herved lige underdanigst vedlægge en bekræftet Afskrift. Ligesom Commissionen paa den Tid ansaa det for sin Pligt at skildre de Følger, Priisdømmelsen af de i Deres Majestæts Stater under Beslag lagte engelske Varer og Fordringer kunde have, saa troe vi det ei en mindre vigtig Pligt i Anledning af Deres kongelige Majestæts allernaadigste Plakat af 30te f. M. allerunderdanigst at forestille, at nogle Udtryk i samme maaskee kunde virke, at den ei af Alle vilde blive eens fortolket, hvorved der blev lagt

Hindringer for de Handlende i saadanne Foretagender, der blot sigtede til deres Velfærds Conservation, og som det følgelig ikke er Deres Majestæts Villie skulle være forbudne. Blandt de Udtryk i den benævnte allerhøieste Plakat, som ved urigtig Fortolkning kunde blive de Handlende til Tab, vove vi at bemærke, den i 1ste § omhandlede middelbare Handel med Rigets Fiender, der maaske vilde opvække Tvivl, om ved middelbar Handel med England blot bør forstaaes saadan Handel, som under et laant Navn føres med denne Nation, eller om det endog skulde ansees for middelbar Handel med samme Land, at Norge sælger til venskabelige Staters Borgere saadanne Varer, som sædvanligen ei afsættes uden til Britterne. Extenderes Meningen af denne Plakat saavidt, vil Følgen blive, at norske Produkter af den Beskaffenhed, at de hidtil ei have kunnet afhændes uden til England, heller ikke kunne sælges til de faa neutrale Magters Undersaatter, der maaske i denne Tid kunde finde Fordeel ved at gjøre Indkjøb deraf. Commissionen formoder saa meget mindre, at denne sidste Fortolkning er grundet, som dens Virkning vilde blive skadeligere for Norge end for England, til hvilket fra Norge egentligen ei afsættes uden Trælast, der for det meste kun er en Luxusvare for Englænderne, men hvis Salg næsten er det eneste Middel til at forskaffe det søndenfjeldske Norge de behøvende Summer til Indkjøb af Landets Fornødenheder. En saadan Fortolkning om hvad der bør forstaaes ved middelbar Handel kan endog bidrage til at fremskynde det sørgelige Øieblik, da vore Fiender ville skride til Condemnation af de betydelige Summer, de skylde Nordmænd, og af den Mængde dansk-norske Eiendomme, de have i deres Hænder, hvilket, om det skeer, vil sandsynligen for Norge blot i tilgodehavende Fordringer udgjøre Millioner, og naar hertil lægges det store Antal af Skibe og Ladninger, som ere lagte under Beslag, for begge Riger uhyre Summer.

At saadan urigtig Fortolkning af denne § i Plakaten, saavelsom af Ordet Samqvem med Landets Fiender, kan finde Sted — have vi Grund til at formode, da det almindelige Forbud mod al Brevvexling med Fienden af Nogle er bleven saa bogstavelig forstaaet, at de endog have troet det utilladeligt at indbrage deres Fordringer i England, hvorved de staae Fare for, nu da man med hver Post kan vente Efterretning, at ogsaa tilgodehavende Kapitaler af den engelske Regjering ere lagte under Beslag om ei condemnerede, at tabe hvad de saaledes, af Frygt for at overtræde en Kongl. Lov, have forsømt at indfordre, hvilket vilde blive en ei ubetydelig Vinding for vore Fiender, og et uboddeligt National-Tab for Norge. Paa de anførte Grunde vover Commissionen allerunderdanigst at foreslaae, at det til at afværge de skadelige Følger, en saadan, deels efter vor Formening urigtig, deels alt for bogstavelig Fortolkning af Deres Majestæts allerhøieste Forbud mod Handel og Brevvexling med Landets Fiende vilde medføre, allernaadigst maatte behage Deres Majestæt at befale, at ved middelbar Handel med England kun kan forstaaes saadan Handel, som, under et laant Navn af en neutral Magts Undersaat, i Grunden dog er Handel mellem en af Deres Kongl. Majestæts Undersaatter og Rigets Fiender, og at derimod ethvert Salg af Varer, hvis Udførsel ei i Almindelighed er forbunden til venskabelige Magters Undersaatter, fremdeles som hidtil maa være tilladt, saa og at det maa være enhver af Deres Majestæts Undersaatter tilladt, at affende saadanne Breve til England, som aabne indleveres paa Postcontoirerne, og ved Undersøgelse befindes Intet at angaae uden Fordringer eller Anmodning om Penge-Udtællinger af Englændere.

Ved saadan allernaadigst Tilladelse kan maaske endnu noget reddes af de betydelige Fordringer, norske Huse have i England, og uden denne Deres Majestæts allernaadigste Tilladelse vil det blive umuligt for danske og norske Undersaatter at lindre de mangfoldige til England opbragte Landsmænds Nød.

No. 20 (til Side 119).

Regjerings-Commissionens Ordre til Byfoged Wulfsberg af 29de Decbr. 1807.

„Ved herhos at fremsende Afskriften af en fra Christopher Faye i Drammen til Regjerings-Commissionen indkommen Skrivelse af 26de dennes, maa Commissionen anmode Hr. Byfogden det snareste muligt at ville begive sig til Svelvigen for at undersøge, om det forholder sig saaledes som angivet er, at dertil er indkommet et Skib fra en storbrittanisk Havn for at indtage Ladning, og derfra retournere til England, da De, om saaledes maatte befindes, herved bemyndiges til at foranstalte de fornødne Messures til at forsikkre Dem bemeldte Skib, samt til at opdage, hvem i denne forbudne Handel skulde have gjort sig skyldig. Hr. Byfogden anmodes videre at ville fortsætte Reisen til Brevig og Porsgrund, for med den Nøiagtighed, som Commissionen er berettiget til at vente af Deres Embedsiver, og som Sagens Vigtighed fordrer, at undersøge det Videre, som Skrivelsen indeholder, angaaende en ligeledes der med Landets Fiender drevet forbuden Handel, og ligesom Stiftamtmanden vil meddele Hr. Byfogden det fornødne Frislydspas til Afbenyttelse paa Deres Reise, saa paalægges det vedkommende Underøvrigheder og Betjente, imod Forevisning af denne Regjerings-Commissionens Ordre, at være Byfoged Wulfsberg assisterlig, naar og saa ofte han til Befordring af dette ham betroede Ærende maatte reqvirere deres Bistand, ligesom alle de Vedkommende, hvor han i denne Anledning maatte finde det fornødent at afholde noget Forhør, skulle, naar de dertil tilkaldes, corporligen indfinde sig, eller i vidrig Fald maa vente at blive behandlede efter de i saa Henseende udgangne Anordninger."

Under 16de Januar 1808 underrettede Byfoged Wulfsberg Commissionen om, at han havde anstillet den befalede Undersøgelse, og befundet, at de 4 Skibe alle vare efter Sigende bestemte til Frankrige, Holland og Portugal, men at Omstændighederne satte det uden for al Tvivl, at de gik til England. Imidlertid var der ingen Grund til at antage, at Afladerne havde begaaet nogen lovstridig Handling, saa meget mere som Stiftet under 17de October paa Forespørgsel har resolveret, at man maatte sælge Trælast til svenske Skibe, naar disse for egen Regning og Resiko vilde føre samme til England. Der var ingen Grund til at omtvivle, at de 3 Skibe jo virkelig vare preussiske, hvad Bremeren derimod angaaer, da ligne hans Papirer i alle Henseender engelske Fabrikater, og disse indsendte han derfor til Commissionens Bedømmelse, ligesom han og havde nedlagt Forbud paa Porsgrunds Toldkammer mod disse Skibes Expedition før Regjerings-Commissionens Ordre indløb. Til Slutning bad Wulfsberg at maatte møde personligen for Commissionen, for mundtligen at foredrage den Oplysning, han om denne Sag kunde give Commissionen. Efter disse Oplysninger troede Regjerings-Commissionen ikke at kunne opholde Skipperne, da de tilstrækkeligen havde oplyst at være neutrale Magters Undersaatter, fra at fortsætte deres Reise. Men da Ladningens Beskaffenhed, og de i England udgangne Dekreter angaaende saadan Handel, noksom viser, at disse Skibe enten vare bestemte til engelske Havne, som synes rimeligst, eller og maatte være betryggede ved de saa kaldede Licencer, saa turde Regjerings-Commissionen ei tillade dem at afgaae med de indtagne Ladninger; men sætter det i de 4 Skipperes Valg, enten de vilde udlosse Ladningerne og bortseile med Ballast, eller oppebie en kongelig Resolution, hvorvidt det kunde blive dem tilladt med deres Ladninger at blive klareret paa Toldboderne, og imidlertid blive under Embargo. Derom anmodedes Grev Moltke at indhente Skippernes Svar. Efter denne Resolution bestilkede de 4 Skippere under 2den Februar Porsgrunds Toldkammer til at meddele dem Toldklarering

for deres førende Skibe. Regjerings-Commissionen lod imidlertid Sagen henstaae indtil den Ansøgning, som Skipperne havde foregivet at ville indsende, indkom. Skibene maatte ballastede afseile.

No. 21 (til Side 135).

Den danske Declaration mod Sverige af 29de Februar 1808.

Den danske Regjering har med Taalmodighed oppebiet Virkningerne af de Bestræbelser, som Hoffet i Petersborg har anvendt for ved venskabelige Midler at bringe Sverige tilbage til den Interesse, som det har tilfælles med det hele Norden, og til de Grundsætninger, som udgjøre de første Led i dets Forbindelse med Rusland og Danmark. Da disse Bestræbelser bestemt ere mislykkede, befinder den danske Regjering sig sat mod Sverige i en Stilling, som ikke længer kunde tillade den at taale nogen Uvished i sine Forhold til det. Man kan ikke dølge sig hvad disse Forhold ere blevne til, siden et lumst Angreb pludselig har udrevet Danmark fra den Bane, som det i en lang Række af Aar ikke har tilladt sig den mindste Afvigelse fra. Den af Storbritanien mod et neutralt og fredeligt Land udøvede Voldsgjerning har bragt hele Europa til at gjenlyde af et eneste Harm-Raab, og man bestræbte sig fra alle Sider for at give den danske Regjering Beviis paa den meest levende Deeltagelse. Hoffet i Stockholm ene iagttog, trods de særegne Baand, der forenede det med det Kjøbenhavnske, en bestemt Taushed, og har omsider ikkun brudt den, for at fremføre de mindst retmæssige Klager, og meget ilde grundede Bebreidelser i Henseende til de Uleiligheder, som umiddelbart fulgte for det af Krigsbegivenhederne, saavelsom de Strengheds Forholdsregler, som den voldsomme Stilling, den danske Regjering paa engang saa sig bragt i, med Magt tvang den til at antage, og som de Rænker og Drillerier uden Ende, man fra Sveriges Side har foraarsaget den, kun lidet egnede sig til at bringe den til at afstaae fra. Det danske Kabinet havde været meget forlegen med at forklare sig denne Adfærd af en Souverain, hvis Interesse, Grundsætninger og Følelser det havde ønsket at kunne betragte i lige Grad saarede af en Skjændselsdaad, der pludselig har tændt Krigsluen i Norden, dersom det ikke snart havde havt Leilighed til at iagttage, at det Sindelag, der i denne Henseende har bestemt Kongen af Sveriges Beslutninger, langt fra ikke var Ligegyldighedens. Den forunderlige Redebonhed, hvormed denne Monark, adskillige Uger førend Stralsunds Overgivelse, har samtykket i den større Deel af den engelske Magts Afreise fra Pommern, hvor den ikke syntes at være ankommen uden for at oppebie Øieblikket, for at føres til Sjælland, og den Umage, hans svenske Majestæt gjorde sig for at underrette sin Nation om, at denne Gjenindskibning skede i Kraft af en Artikel i hans Convention med Storbritanien, have givet de første Kjendetegn paa en lønlig Forstaaelse paa Danmarks Bekostning. Disse Kjendetegn forøgedes meget snart. Den danske Regjering er uvidende om Beskaffenheden af de Tjenester og Understøttelser, som dens Fiender have faaet i Sveriges Havne; men den har følt dens Virkninger paa en for den sørgelig Maade. Det Indtryk, som Forhold af hvert Slags og de uafbrudte Connexioner, som Englænderne ingen Vanskelighed fandt i at underholde med Sverige, maatte gjøre paa den danske Nation, er let at begribe. Det kunde ikke blive ubemærket af Nogen, hvor meget Krænkende for Danmark der laa i den Glæde, Kongen af Sverige syntes at finde ved at være paa Kysten lige for Sundet personlig Vidne til alle de Uretfærdigheder og Forurettelser, der udøvedes mod dette Naboland, i de Smigrerier og de Udmærkelser uden Tal, der ødsledes paa Høvdingerne af den engelske Krigsmagt, i den Ære, disse paa deres Side ivrigen bestræbte sig for at bevidne deres Sen-

verains Bundsforvant, og i de Agtelsesbeviser til Gunst for hans svenske Majestæt, som de danske Krigsskibe, bortførte med Magt fra Kjøbenhavns Havn, paa deres Fart igjennem Sundet maatte give endog under Kanonerne af den Fæstning, hvis Salutering var deres Pligt. Hvor lidet gunstigt det Lys var, hvori Samstødet af disse forskjellige Omstændigheder nødvendigen maatte sætte Kongen af Sveriges Sindelag mod den danske Regjering, vilde denne dog ikke udbreide sig, uden Grund at have overdrevet de sandsynlige Aarsager til Klage, som det Stockholmske Hof, langt fra at bestræbe sig fra at bortfjerne, meget mere syntes at arbeide paa at frembringe, nære og bestyrke ved Alt, hvad der kunde staae i dets Magt. Men det blev snart Andet end simple Sandsynligheder. Den engelske Regjering var den første, der opdagede Danmark hans svenske Majestæts fiendtlige Sindelag. Europa kjender allerede de Forklaringer, som denne Angivelse har foranlediget mellem Danmark og Sverige. Man har seet, at Kongen af Sverige, opfordret paa den meest aabenhjertige og venskabelige Maade til at forklare sig over denne Gjenstand, har begyndt med at ville undgaae denne Nødvendighed, og at hans Majestæt, endnu mere trængende opfordret, har endt med at give et skjævt, tvetydigt og fornærmeligt Svar. Da dette Svar imidlertid syntes at indeholde en vis Usandheds Beskyldning mod England, lod den danske Regjering sig for Øieblikket nøie dermed, og troede at burde skjule sine billige Klagegrunde mod Sverige under det Haab, at dette, oplyst om sit sande Tarv, og modent overveiende Følgerne af sine Beslutninger, vilde ende med at føie sig efter de Forestillinger, som Hoffet i Petersburg har gjort det med ligesaa megen Skaansel som Taalmodighed, for at formaae det til at afstaae fra sine Forbindelser med Storbrittanien, som aabenbart ere blevne unyttige og uforbragelige med Nordens Rolighed, og især med Danmarks Sikkerhed.

Den danske Regjering kjender kun meget ufuldkomment Beskaffenheden af de Forbindelser, Sverige har indgaaet med England. Men hvilken end Gjenstanden, hvilket end Øiemedet for samme imidlertid er, vilde ingen bedre end den vidst at indsee eller agte den Modbydelighed, som hans svenske Majestæt undlod at vise de indgangne Forbindelser. Men Kabinettet i Kjøbenhavn er ikke uvidende om, at den svenske Regjering selv har indrømmet, at den for dens Forpligtelser bestemte Tid er ganske nyligen udløben, og efterat Kabinettet i St. James har aflagt Masken i hele Europas Aasyn, og det havde været en Fornærmelse mod det Stockholmske Hof at formode, at det i nærværende Tidspunkt vilde indgaae nye Forbindelser med en Magt, der har anvendt Alt for at gjøre det kjed deraf, og som har givet det de retmæssigste Bevæggrunde til at bryde sine Forbindelser med den[1]. Har man i Sandhed kunnet glemme i Stockholm, at England har opofret sine Allierede, den ene efter den anden, med blot Hensyn til sin troløse Egoisme, og at det, efter længe at have bedraget og misledet Sverige ved falske Løvter, omsider kun har sendt det seen Undsætning for at lade dets Uheld gjøre end større Opsigt? Har den svenske Regjering da ikke virkeligen følt, at den, krænket eller forraadet ved de Communikationer, som det brittiske Ministerium har gjort Danmark, compromitteres af sin Bundsforvant i hele Europas Øine? Kunde denne Regjering virkelig dølge sig, at den i Sundet udøvede Vold, at Østersøens Krænkelse, at en Brand kastet med grum Haand ind i Norden, vilde æske af de fornærmede, krænkede eller truede Magter en Modstand, som ufortøvet og nødvendig vilde bringe Sverige i det Alternativ, enten at medvirke til det fornærmede Nordens Forsvar og Hevn, eller at afsværge sin meest

---

[1]) Forfatteren har fulgt den trykte Deklaration, som han har havt for sig, endskjønt dens Udtryk baade her og andetsteds er utydelige og ei godt valgte. Den har været skrevet paa Fransk og er slet oversat. [Enkelte klare Feil har Udg. rettet.]

aabenbare Tarv, sine ældste Grundsætninger og sine lovligste Rettigheder, for at gjøre sig til et blindt Redskab for en Regjerings rasende Hensigter, der har bestemt at gjøre Angreb paa de første Grundvolde for de nordiske Magters Sikkerhed, Velfærd og Værdighed? Kunde disse Betragtninger vel opveies af den usle Fordeel af Subsidier, for hvis Priis det londonske Kabinet bestandig viser sig redebont at kjøbe Allierede, som det paastaaer netop derved at forbeholde sig Ret til at behandle som Livegne?

Da Kongen af Sveriges Beslutninger imidlertid have skuffet hans Naboes sidste Forhaabninger, saa kan den danske Regjering paa sin Side ikke være tvivlraadig om at tage det Parti, som dens Sikkerhed, Nordens almindelige Tarv, dens Hengivenhed for Rusland, og Naturen af dens Forbindelse med denne Magt bydende foreskrive den. I det Dieblik da Sjælland paa ny trues af en engelsk Magt, som allerede de svenske Havne tjene til Foreningspunkt, da Nordens Fiender ville forsikre sig det stockholmske Hofs Afhængighed ved nye Penge-Understøttelser, da det engelske Ministeriums offentlige Taler noksom aabenbare de Forbindelsers Natur, der endnu existere eller ere fornyede imellem begge Magter, troer den danske Regjering sig berettiget til at foretrække en aabenbar Fiendskabs-Tilstand for precaire og tvetydige Forhold til en Nabo, hvis Sindelag er blevet meer og meer mistænkeligt, og som den i lang Tid ikke har kunnet ansee for andet end en maskeret Fiende. Hans Majestæt Kongen af Danmark erklærer følgeligen, at Allerhøistsamme antager i det Hele Ruslands Beslutninger i Henseende til Sverige, og at hans Majestæt i Intet vil adskille sin Sag fra hans Majestæt Keiser Alexanders, hans ophøiede og troe Bundsforvant.

No. 22 (til Side 135).

Det svenske Hofs Svar paa den danske Krigserklæring.

Det danske Hof havde indgaaet et Forbund med Frankrige, gjort alle Forberedelser til franske Troppers Modtagelse i sit Land, samlet Forselsskibe i sine Havne, rustet Kjøbenhavn alt hvad det kunde, for at dække et fransk Tog mod Sverige, da dette Hof tilsidst gjorde en Krigserklæring, hvori det anklager Sverige for at være Aarsag til dette Fredsbrud, paa Grund af at det ikke havde bevidnet Danmark nogen Sorg over dets Flaades Forliis, at det ikke vilde medvirke til at hevne denne Ydmygelse, og i Særdeleshed at det søgte Bistand i England mod et Anfald. Hans Majestæts Forhold til denne Magt laa indenfor Grændserne af en egentlig Fred. Intet Slags Forbund eller Overeenskomst afstak nogen for begge Hofferne fælles politisk Bane; ogsaa syntes Danmark, da Sverige, Rusland og Preussen i Forening strede mod Frankrige, i Skyggen af sin Neutralitet at være en Ven af Alle. Vidne til dette System, og ved nogle i Aaret 1806 begjærte Oplysninger overtydet om Umulighed af heri at bevirke nogen for Sverige fordeelagtig Forandring, havde hans Majestæt ikke mere nogen Haab om, at see den danske Sømagt nogensinde vorde ham nyttig. Efter Fredsslutningen i Tilsit havde man tvertimod al Aarsag til at frygte, at denne Styrke ved Ruslands og Frankriges Indflydelse, engang kunde bruges mod Sverige, og hans Majestæt ansaa det derfor for passende at iagttage en dyb Taushed i Henseende til Begivenheder, som i forrige Efteraar fandt Sted i hans Nabolag, overladende til England og Fremtiden at retfærdiggjøre og dømme dem. Man skylder imidlertid Sandheden at erklære, at Hoffet i London ikke har anmodet Sverige om at deeltage i dette Tog, og ikke engang betroet det Kundskab herom før Udførelsens Dieblik. Ogsaa skeede ved denne Leilighed ikke mindste Bevægelse i Sverige. Den engelske Flaade kom og seilede bort, uden at løbe ind i nogen

svensk Havn, og de Hjælpetropper, som indskibedes i Pommern, tilbageleveredes i Kraft af en Separat-Artikel i den Convention, som i den Anledning sluttedes i London den 17de Januar 1807, og som underhandledes, da der vist nok ikke var Spørgsmaal om dette Tog. Denne Artikel lyder saaledes: „Det er en fuldkommen Overeenskomst, at dersom uforudseede Omstændigheder kunde gjøre denne Conventions Formaal uudførlig, eller om hans storbrittaniske Majestæt skulde finde det fornødent at drage benævnte Tropper fra svensk Pommern, da skal denne Convention i ingen Henseende kunne hindre hans storbrittaniske Majestæt fra at give saadanne Befalinger, som han maatte ansee passende til videre Beskyttelse for disse Tropper, som nu stilles under hans svenske Majestæts Befaling".

Det engelske Hof har senere fuldkommen retfærdiggjort dette Foretagende, og hver Dags Erfaring retfærdiggjør det endnu mere. Talrige franske Armeer sætte sig fast i Nedresachsen og synes at have Noget i Sinde mod Norden. Endnu fandtes der Folkeslag at undertue, Havne at lukke, og Kræfter at anvende mod England. Disse Hære skulde, det koste hvad koste vilde, trænge ind i Norden; de havde i ethvert Tilfælde gjort det under hvad Paaskud der kunde optænkes; nu er hiint Anfald paa den danske Flaade bleven Løsen og Foreningsordet for hele Ligaen. Det fortjener at anmærkes, at den danske Regjering, som allerede var omgiven af franske Tropper, styret, drevet, ja endog betalt af Frankrige, udgiver en Krigserklæring imod Sverige, uden engang at turde nævne den Magt, som leder dens Foretagender. Med Forlegenhed opsøger Danmark Grund og Ankeposter for at have Anseende af en egen Villie i denne Beslutning. Det anfører Sveriges Forestillinger mod de svenske Posters Standsning som Ubehageligheder, da det, for at hindre den engelske Brevvegling, ei var istand til at lade disse Poster gaae frit igjennem Landet, saaledes som Tractaterne foreskrive, og tilstaaer at være uvilkaarligen tvunget til denne Fremgangsmaade. Det gjetter hans Majestæts Tanker, og indbilder sig at de ere fiendske, medens det allerede i adskillige Maaneder hemmeligen er kommen overeens om et Anfald paa Sverige. Det giver sig af med at dømme om dette Lands Interesse, medens det selv har overladt baade sin Interesse og sin Selvstændighed til fremmed Indflydelse. Det bebreider endeligen Sverige, at have beredt Forsvarsmidler ved en Subsidie-Traktat, medens det er betalt for en Angrebskrig, og bruger, ligesom af et Slags Forlegenhed, mod Sverige Ordet Leiesvende, hvilket den Regjering, som betaler Danmark, maaskee har havt den Haardhed at foreslaae.

Man bør ogsaa her give hans storbrittaniske Majestæt det fuldgrundede og vitidelige Vidnesbyrd, at han i alle sine Underhandlinger og Overeenskomster med Sverige aldrig har forlangt nogen angribende Forholdsregel eller Stridt, og ildrig villet andet end hvad der bestod med dette Riges Tryghed og Selvstændighed. Det seneste og meest overtydende Beviis herpaa er den Beredvillighed, hvormed den engelske Minister strax samtykkede i hans Kongl. Majestæts Forslag t frede Østersøen formedelst et formeligt Løfte, ikke at didsende noget Krigsskib, aa Vilkaar, som havde været nyttige og hædrende for hele Norden. I dette ne Forslag læse den danske Regjering den fuldkomneste Igjendrivelse af alle de Klagemaal, hvormed dens Manifest mod Sverige er opfyldt, og i eftertænkende Dieblik sammenligne Danmark den Tilstand, hans Majestæt har søgt at bevirke, med den Rusland og Frankrige nu indføre. De læse, alle Frankriges Bundsforvante, i dette Englands Samtykke Forskjellen mellem de Baand, der forene egge Hoffer, og dem, hvori de selv ere fængslede, og dømme da, paa hvilken Side der er meest Agtelse for hver Parts Tarv tilligemed den største Gavnlighed g Retfærdighed for det Almenes. Selv Danmark har længe været en Gjenstand or dette Maadehold, og ophørte kun at være det, da dette Hof begyndte at blive irkelig farligt. Da Nedresachsen hærjedes og Hansestæderne plyndredes, hvad jorde Danmark da for at hævde det forurettede Norden? Sverige, Rusland,

England førte Krig i denne Hensigt; ingen tænkte paa at tvinge Danmark til at tage Deel deri. Da, som nu, var Danmark Ruslands Bundsforvant, hvi understøttede det ikke samme Sag? Hvad havde det at anføre for sin Rolighed, som Sverige nu ikke kan anføre for sin? Alt dette kan forklares ved den Omstændighed, som Danmark søger at fortie, at det nu er i den franske Regjerings Vold. Havde England fulgt denne Fiendes Grundsætning, saa havde det ikke tøvet med at gjøre Danmark vaabenløst indtil det Øieblik, da dette havde besluttet at hengive sig. Det havde adskillige Aar tilforn bemægtiget sig, ja endog beholdt dette Land paa Grund af Nordens eget Bedste.

Selv Danmarks gamle Forbund med Rusland skal tjene til at besmykke denne Angrebskrig, skjønt hele Verden veed, at dette Forbund blot er sluttet til Forsvar, og som saadant ikke var gjældende for Ruslands seneste Krig, da denne Magt maaskee alligevel kunde fordret det opfyldt. For at retfærdiggjøre sig vover det danske Hof at anføre Alt; det paatager sig tilsidst Ruslands Uretfærdighed, forraader en overlagt Aftale, Alt for at dølge en eneste Grund, den fornemste, at det er Frankriges Bundsforvant. Uretfærdighed og Falskhed have deres Grændser. Ære og Sandhed skulle i deres Orden seire. Stolende fuldelig paa sin Sags Retfærdighed, stolt af at regjere et stridbart og trofast Folk, der saa mange Gange prøvedes i Farer, og altid opholdtes ved den Almægtiges Haand, haaber hans Kongl. Majestæt, at samme Forsyn skal velsigne hans Vaaben, og gjenskjenke hans Undersaatter en sikker og hæderlig Fred med Fiendernes Ydmygelse.

No. 23 (til S. 138).

Oversigt over den saakaldte Vesthærs Operationer under General Armfeldts Befaling.

(Efter Arndts Schwedische Geschichte S. 301 ff., efter Meddelelse af en Officier i den svenske Generalstab.)

Feldttoget mod Norge er blevet saa forskjellig bedømt, at det synes nødvendigt at give en kort Oversigt derover, som med Forbigang af Bisager blot berører de store Punkter. Mod Enden af Marts 1808 skulde en Hær samles omkring Ørebro under Navn af Reservehær. General Armfeldt fik Befaling derover. Men da de Danske just dengang havde erklæret Kongen Krig, saa maatte han fremskynde alle tagne Forholdsregler, og paa det hurtigste sammentrække alle de Tropper, som skulde agere mod Norge. En særegen Afdeling deraf fik Navn af Vesthær. Alle de Tropper, som befandt sig omkring Sundsvall og endnu høiere mod Nord, bleve anseede som sammes høire Fløi, under General-Adjutant Oberst Bergenstråles Commando, og alle Tropper fra Åmål til Svinesund i Gothenborg og i Elfsborgs Landshøfdingskaber hedte den venstre Fløi og commanderedes af Generalmajor Baron Vegesack. General Armfeldt blev anseet som Over-General, men med saadanne Indskrænkninger med Hensyn til begge Fløie, at disse Skarer neppe hængte sammen med Centrum, og udgjorde intet mindre end en inderligen forbunden Deel af det Hele. De Herrer Vegesack og Bergenstråle havde Ret til at indsende directe Rapporter til Stockholm, uden at Overgeneralen kunde kræve Meddelelsen af deres Indhold. Om end heraf ikke udsprang anden Ulempe end en bestandig Uvished med Hensyn til Udførelsen af alle combinerede Operationer, saa var dette allerede meget, og man vil nedenfor see, at dette ikke var det største Onde, som Delingen af Tillid og Magt frembragte.

Undersøger man dette System, som lænkebandt ethvert betydeligt Foretagende, lægger man Mærke til den Behændighed, hvorved Hærens gode Villie og Virksomhed lammedes, saa kan man ikke afholde sig fra at begræde Sveriges Ulykke.

)a Officeer og Soldat siden Krigens Begyndelse, fra Ukerns Bredder og Kare-
iens Orkener til Glommen og Kattegattets Kyster, have hæderligen udmærket sig. Denne dybt og fra det Fjerne anlagte Forrykthed sigtede stedse til General Arm-
eldt, og det maatte være hans Ære, om han alene havde været et Offer derfor. Men Fædrelandet og den Hær han kommanderede ere langt meer at beklage end han.

De Norske havde ved Feldttogets Aabning 17000 Mand regulaire Tropper, vilke, omendskjønt ikke krigsøvede, i det mindste vare fuldkommen forsynede med ille sine Fornødenheder [1]. Landmilitsen, som bestod af Veteraner, beløb sig til 13000 Mand, og man havde været saa forstandig at incorporere dem i Linie-
roppernes [2]. Disse 30000 Mand vare dækkede ved Dovrefjeld, Glommen, Kongs-
inger, Frederikshald og Frederiksstad paa den svenske Side, og paa Søsiden ved idet tilgjængelige Kyster, og desuden beskyttet af Christiansand, Bergen, Christiansund, Agershuus og Trondhjem; en Flotille paa 40 Seil dækkede Christi-
ania-Fjorden [3].

Den svenske Hær skulde fra Sundsvall til Gothenborg beløbe sig til 16000 Mand; men den var aldrig 10000 Mand stærk, undtagen i Begyndelsen af Juni, da Landeværnet og Regimenternes Wargering [4]) var stødt til den. En Flotille skulde lægge sig for Bugten ved Christiania, naar Isen gik op; men den orlod aldrig Kysterne ved Strømstad, hvor den dækkede Hærens venstre Fløi, der oræøvrigt støttede sig til Marstrand og Warberg, og blev forsynet derfra og fra Tøihuset i Gothenborg, uden at regne de Magasiner, som man anlagde i Venersborg og Uddevalla. Centrum, som paa hiin Side Karlstad skulde rykke frem mod Grændsen, havde endnu den 18de Marts ingen Magasiner, omendskjønt)et skulde agere i Sveriges ufrugtbareste Landskaber. Naar man slog Fienden og rængte frem til Glommen, saa var den grueligste Elendighed, og en fuldkommen Mangel paa alt, det eneste Tiltrækkende, som denne Orken frembød. Man havde 'ammenbragt noget Foder og Levnetsmidler i Orebro, Karlstad og Eda; men ieppe havde man begyndt med at agere og naaet Grændsen, saa vare disse svage Hjælpemidler udtømte. Alt Krigsforraad maatte man faae fra Stockholm, og)er var saa lidet sørget for Foder, at Halvdelen af Rytteriet blev allerede sendt tilbage, efterat det havde været 14 Dage i Arboga. Desuden fandtes paa denne hele Linie intet eneste befæstet Støttepunkt, endnu mindre en Forraadsplads. Eda, hvor der forhen havde været et Fort, havde siden 1788, da General Armfeldt der havde ladet gjøre nogle ubetydelige Reparationer, været fordømt til Forglemmelse.

Vesthærens Centrum skulde være 9 til 10000 Mand; men det udgjorde aldrig meer end 6000. Bataillonerne bestode kun af 400 til 500 Mand, som kunde bære Vaaben, og denne Prøve paa en Hær manglede Alt.

Norges Magt var fordeelt paa følgende Maade:

I Trondhjem og Omegn	4,000	Mand.
Bergen og Christiansand	1,200	—
Christiansund [5]	1,200	—
Christiania	2,000	—
Linierne fra Kongsvinger til Frederikshald	21,600	—
	30,000	Mand.

[1]) Det var langt fra, da der maatte sammentigges hos Borgerne, hvad der behøvedes til Armeens Forpleining. Oversætterens Anmærkning.

[2]) Ogsaa her feiler Beretteren. O. A.

[3]) Forfatteren maa her mene Kanonbaade; thi af Raaseilere havde Norge kun enkelte Kutterbrigger. O. A.

[4]) Wargering heder den halve Fordobling af et indbeelt Regiment, som i Krigstid i Nødstilfælde og for at udfylde Tabet maa med i Feldten. O. A.

[5]) I Christiansund laae vel neppe 1200 Mand. O. A. [Der skal vist læses Christiansund i Linien ovenfor, og Christiansand her; thi paa sidste Sted maatte Christian August holde det hele vesterlenske Regiment samlet paa Grund af Krigen med England.]

I de første Dage af April meldte den høire Fløi, at den uagtet de Hindringer, hvorpaa den kunde støde, vilde overrumple Røraas og true Trondhjem. Den venstre Fløi underrettede Stockholm og den hele Hær om, at den var færdig til Angreb. General Armfeldt brændte i Følge deraf efter at angribe. Ogsaa lovede man ham til denne Hensigt skyndsomt at sende Alt hvad han kunde behøve. Men Alt kom kun stykkeviis. Dog besluttede Armfeldt at give alle andre Hensyn til Priis for Lykkens Luner, og de Resultater han kunde vente af Hærens Tapperhed og Beredvillighed; kun Tiden vilde han ikke tabe. Som Beviis paa den overordentlige Skjødesløshed, som herskede i alle Krigsforvaltningens Grene, og hvor lidet man havde tænkt paa at sætte Hæren i Krigstilstand, anfører jeg kun, at der manglede Flintestene og Kugler, ja endog Støbeformerne til disse, saa at man maatte lade kjøbe hos Kjøbmændene i Karlstad, Kristinehamn og Ørebro Alt, hvad man hos dem kunde finde, og i en Hast lade gjøre Kugleformer, paa det de Tropper, som vare sendte for at dække nogle Magasiner paa Grændsen, og sikkert at kunne sammentrække det Vermelandske Regiment, i det mindste kunde gjøre nogle Flinteskud. Havde de Danske benyttet det første Øieblik, da man ikke havde taget nogle Forholdsregler til Forsvar, saa havde de sandsynligen kunnet ødelægge det hele Land til Ørebro, før et eneste Kompagni af den hele Vesthær var samlet. Under at omtale den Skjødesløshed, som har holdt Skridt med den dummeste Forvovenhed, maa man ikke glemme den Tilstand, hvori Vaabnene i Begyndelsen af dette Feldttog vare. Af 400 Geværer vare neppe 60, som Soldaten med Tillid kunde bruge, meget mere vare nogle saa slette, at han maatte frygte for at lade dem. Ogsaa Klæderne vare mere eller mindre slette, desuden fattedes de i et saadant Klima høist fornødne Kapper, eller de vare forslidte. Og for at bedømme den Indflydelse, som Beklædningsmaaden har paa Soldaten, behøver man kun at sammenligne den Dødelighed og det Antal af Syge, som har været i de Regimenter, som bleve klædte og udrustede af Jordebrugseiere, med de samme Plager i de Regimenter, som ere overladte Krigskollegiets faderlige Omsorg [1].

Uagtet alle disse Uordener, og den fuldkomne Mangel paa alle Hærens Fornødenheder, var Armfeldt den 14de April saa vidt, at Brigaderne vare organiserede, Patronerne fyldte, Magasiner anlagte for et halvt Aar osv. osv., og paa denne Dag angreb han af følgende Grunde, og efter den Plan, som dertil skettede sig. a) De norske Tropper ere formedelst en lang Fred ikke krigsøvede; de svenske derimod ere det. b) Nordmændene frygte de Svenske og Englænderne, og den Sørustning, som beredes i England, tvinger dem til ei at blotte deres Kyster. c) Bergenstråle holder 4000 Mand i Aande. d) Den nærværende Operationslinie er næsten 40 svenske Mile lang, den fra Magnor til Kongsvinger vilde kun være 12 til 15. e) General Vegesacks Skare er tilstrækkelig til at holde Besætningen af Frederikshald og Frederiksstad i Aande, og saasnart Havet er aabent, vil Flotillen komme og spille Mester i Bugten. f) Er man Herre over Magnor, saa er man det ogsaa over Udspringet af Vandene imellem Glommen og Grændsen, saavelsom over den venstre Bred af denne Flod til Søen Øieren; desuden holder man Alt i Aande paa den venstre Bred af Søen Mjøsen. g) Tøveiret, som rimeligviis indtræder inden 3 Uger, tillader at bevæbne Søerne.

Altsaa holdes i Aande (eller i Skak)

paa Kysterne.	5000	Mand.
I Trondhjem og Omegn	4000	—
„ Kongsvinger	6000	—
„ Frederikshald og Frederiksstad	6000	—
	21000	Mand.

[1] Hvor Krigs-Collegium havde Omsorg, der var Mangel, Nøgenhed og Død; thi der var Dovenskab, Uvidenhed eller Forræderi og Tyveri. Arndts Anm.

Saa blive i det høieste 9000 Mand tilbage at slaaes imod.

Plan.

1) Oberst Bergenstråle vil efter den Demonstration, som han skulde gjøre, benytte Fiendens Uvished og hans første Skræk for at sende 400 til 500 Mand til Elfdalen, og begynde Angrebet i Forbindelse med den flyvende Leir, som staaer under Oberst Gahns Commando, og vil saaledes saavidt muligt søge at trykke Fienden tilbage til den øvre Deel af Glommen. 2) Den første Brigade vil i samme Dieblik marschere mod Kongsvinger og besætte Magnor. 3) Naar den anden Brigade er bleven Mester af Krokfos, vil den over Haneborg rykke frem til Blakjær, og den 3die, som gaaer over Hanefjeld, vil, efterat have bemægtiget sig Drje, Opsal og Lund, trænge frem over Basmo til Onstad, og i det den slutter sig til den anden Brigade, vilde den imidlertid passere det 4de Smugsund for at rykke ind i Aremark. Saaledes rettende sig efter General Vegesacks Bevægelser vilde den true Fienden og drage hans Opmærksomhed mod Deignæs og Rakkestad. 4) Vegesack vilde derved med stor Lethed kunne trænge frem mod Stiebergs-Sletten, i det han slutter sig til den 4de Brigade og tillige holder Fæstningerne Frederikshald og Frederiksstad i Skak. 5) Saasnart Glommens Bred er feiet reen, vil man sætte over den med den 3die Brigade, og udstrække sig mod Havet, for i Nødsfald at understøtte Flotillens Operation. 6) Vegesack, som forstaaer sit Haandværk godt, og er en Mester i at handle efter Omstændighederne, vil efter Mulighed benytte Flotillens Operation, der vil forsøge at trænge frem i Bugten, for at bombardere det fra denne Side slet befæstede Frederiksstad. 7) I denne Stilling vil man oppebie Englænderne eller Forstærkninger. Ifald Fienden ikke taber saa meget sin Fatning, at han forsømmer alle Fordele af sin Stilling, eller man af Mangel paa Hjælp er for svag til at foretage noget videre, vil man i alle Tilfælde have forkortet Krigsgrændsen fra 40 til 12 Mile, og begge Fæstninger ville før Høsten falde af sig selv af Hunger.

Nu komme vi til Udførelsen af denne Plan, som efter Landets Natur maaskee vil fortjene enhver erfaren og upartisk Soldats Opmærksomhed. Oberst Gahn, som commanderede i Elfdalen, angreb den 14de April, og rykkede frem 3 Mile over Grændsen. Angrebet paa Skandserne ved Lier skede den 18de April, og Fienden blev kastet over Glommen under Kongsvingers Kanoner. Fra Magnor til Lier havde Hæren brugt 2 Dage, for at drive Fienden ud af alle sine fordeelagtige Stillinger. Den anden Brigade var, efterat den havde jaget Fienden fra Haneborg, ligesom den 3die nær ved at opfylde sin Bestemmelse. Havde General Armfeldt havt et eneste Artilleristykke af saa stærk Kaliber, at den elendigste Hytte i Kongsvinger derved kunde være bleven stukken i Brand, saa havde Fæstningen kapituleret den 19de. Kommandanten havde strevet ham til, at hverken han eller hans Besætning havde Lyst til at lade sig stege paa Rist. General Armfeldt havde siden Marts Maaned uophørlig og indstændigen forlangt disse svage Nødvendighedsmidler, i det han angav et saadant Tilfælde som muligt; men Intet var beredt, og foruden meget gode Sexpunder-Batterier ankom Intet før Enden af Mai.

Imidlertid kunde General Vegesacks Skare, som i Følge hans Beretninger var færdig siden den 6te April, af Mangel paa Levnetsmidler og Færdselsvogne intet Skridt gjøre. Denne Tværstreg tillod Fienden at blotte begge Fæstninger og sende 4000 Mand til Høland og Blakjer, som forenede sig med dem, som vare sendte fra Christiania og ved Onstad Sund gik over Glommen. Resultatet deraf var, at vore Tropper saavel i Høland som Lund bleve tvungne til Retirade, efterat en lille Hob, som commanderedes af Grev Mørner, var bleven tagen til Fange.

Disse Uheld standsede pludseligen en almindelig Bevægelse, og bragte Hæren i en meget mislig Stilling. Denne blev endnu slemmere ved et andet Tab.

Bergenstråle havde, istedet for at gjøre hvad han ved Enden af Marts havde lovet, og følge den aftalte Plan, trukket sig — Armfeldt vidste ikke hvorfor — mod Qvarken, hvor man med Uret frygtede et Indfald af de russiske Tropper. Ved denne uventede Bevægelse, hvormed Overgeneralen og Oberst Gahn begge vare lige ubekjendte, kunde den fiendtlige Skare, som skulde holdes fast ved Trondhjem, let komme ned og fortrykke Gahn i samme Øieblik, da han var rykket frem for at virke fælleds med den første Brigade. De Danske, i det mindste 6 Gange stærkere [1]) end Gahn, omringede og toge ham til Fange, efterat Halvdelen af hans lille Hob var bleven paa Pladsen. Derved var Veien fra Dalby til Karlstad aaben, og alle Hærens Magasiner vare i Fare, naar vore Fiender havde forstaaet at benytte vore Uheld.

Den anden Brigade fandt sig, for ei at blive omringet, imidlertid tvungen til at blive i Linierne ved Krokfors og Stangenæs, imedens den 3die besatte den venstre Bred af Ør- og Bog-Søerne. Den 4de Brigade, posteret imellem Omegnen af Ødemark og Aremark i Otteis og i Passet ved Bøn, bandt sig til en Deel af den Vegesackske Skare, som endelig havde posteret sig ved Bjørbæk og Slottsberg, og bemægtigede sig Præstebakke og Berby mod Enden af Mai.

Just nu forefaldt ved Strømstad en for de svenske Vaaben meget hæderlig Fægtning imellem 5 svenske, og 26 danske Kanonbaade, hvori de sidste med Tab bleve tilbagedrevne. Den udmærkede Officier Norberg, som commanderede dengang den lille Prøve af Flotille, som vi skulde have, tabte Commandoen, da han var stærk nok til at gjøre Noget. Den forblev ogsaa i den fuldkomneste og skadeligste Uvirksomhed, og dens Befalingsmænd havde, om man skal troe deres Beretninger, stedse Elementerne mod sig.

Uagtet de Tab, som Hæren havde lidt, havde Fienden kun alt for meget følt, hvilken Overmagt vore Tropper ved deres Mod og deres Tapperhed havde over ham. Han undgik ogsaa saa meget muligt enhver afgjørende Fægtning, og indskrænkede sig til den lille Krig og til Overfald, som ikke er den glindsende Side af vor Krigskonst. Man maatte altsaa twinge ham til at forlade sit System, og paa en kraftig Maade søge Opreisning for vore lidte Tab. General Armfeldt var ogsaa bestemt til at søge Leiligheden til at levere et Slag. Han lod derfor sit Artilleri rykke frem paa Punkterne ved Ørje og Opsal, og opstillede den 2den, 3die og 4de Brigade saa, at de inden 4 Dage kunde forene sig for at rykke ind i Momarken og udbrede sig paa Sletten ved Edsberg. Man vilde angribe en fiendtlig Skare af 8000 Mand, som stod i denne, og saaledes afgjøre Feldttoget. Just i dette Øieblik kom en Coureer fra Gothenborg med Efterretning om den store engelske Sørustnings Ankomst. Armfeldt nærede nemlig den ganske naturlige Tanke, at da den var landet paa disse Kyster, var den sandsynligen bestemt til Medvirkning mod Norge. Han besluttede altsaa endnu at bie, fordi hans Angreb under det lykkeligste Resultat dog ikke saa empfindtlig kunde skade Fienden, som naar man angreb med en forenet overlegen Magt. Til den Ende sendte han en af sine betroede Adjutanter til General Moore, for at erfare hans Hensigter, og en Officier til den engelske Admiral, med Anmodning om at tilstille ham Planerne til de danske Fæstninger, som ligge paa Kysten, hvilket var meget vigtig for Anføreren for en Eskadre, om han vilde forurolige Fienden paa dette Punkt. Den svenske Generals Øiemed var, saa meget muligt at bringe en fuldkommen Overeensstemmelse i alle Operationer, og at hæve forud alle Vanskeligheder, selv Forfængelighedens, som er forbundne Troppers farligste Fiende. Den engelske General syntes meget tilbøielig til at gaae ind i den svenske Generals Anskuelser, ja han syntes endog at ønske en Samtale, for desto lettere at forenes om Alt. Men han kunde Intet afgjøre, førend han havde faaet et Svar fra

[1]) Læseren veed af andre Beretninger, hvor overdrevet dette er. Overs. Anm.

Stockholm, hvorhen han havde sendt Chefen for sin Generalstab, for at modtage Kongens Befalinger. Den engelske Admiral havde, fuld af den bedste Villie, afsendt en Deel af Flaaden til Østersøen, og havde ikke et eneste Skib tilbage, der var passelig til at understøtte vor Flotille, om den nogensinde havde kunnet bestemme sig til at forlade Dynekilen. De Danske, som nu truedes af et combineret Angreb af de Svenske og af Englænderne, søgte at drage den svenske Generals Opmærksomhed mod Nord. Fra Elsdalen til lige under Magnor skede dagligen nye Bevægelser, og meer eller mindre heftige Angreb, af hvilke det ved Moskek og Lier den 18de Maj var det blodigste. Fienden blev med Tab slaaet tilbage, og de svenske Vaabens Ære bevaredes uplettet. Armfeldt var langt fra at ville forandre sin engang lagte Plan, men søgte at hæve alle forekommende Hindringer, som tildeels vare af en fortvivlet Natur. Men just midt i disse Historier fik han en Befaling af 19de Mai ganske at forlade Norge, og indskrænke sig til det strengeste Defensive. Dette traf ham som et Tordenslag, men og vovede han ikke alene at forestille Kongen, hvor skadelig denne Forholdsregel var, men tilføiede endnu mere, at nu eller aldrig det Øieblik var forhaanden, enten med Englændernes Hjælp, eller ved Sendelse af Forstærkninger, at erobre det sydlige Norge. Men Alt var forgjæves, og man maatte adlyde. Paa denne første Befaling fulgte en anden, at affende 2 Batailloner Linietropper og 22 Artilleristykker deels til Skaane, deels til Gothenborg; hvorimod man lovede at forstærke Vesthæren med Landeværn, som vare uden Vaaben og Klæder og utilfredse med deres Bestemmelse, omendskjønt man havde havt den falske Tanke, at underkaste dem en Disciplin, der var ganske forskjellig fra den, som brugtes i den øvrige Hær. Disse sammenrapsede Mennesker, som manglede alle physiske og moralske Midler til en militair Organisation, bleve anførte af Officierer, som enten havde forladt Tjenesten, eller deri endnu ingen Færdighed havde — kort dette Opbud i Masse, som kunde være blevet frygteligt, dersom det var blevet gjort efter faste Grundsætninger, antog strax i sin Oprindelse den uheldigste Form, man maa nu betragte det som Soldat og Politiker, eller som Borger og Menneske. Armfeldt, overbeviist om disse Sandheder, er den eneste, som har vovet at forandre den feilagtige og forstyrrede Plan i dette Landeværns Organisation, Dannelse og Øvelse, og ved hans Afreise fra Vesthæren gaves der 3 Batailloner, som inden kort Tid lovede at kunne i alle Dele gjøre det ligesaa godt som Linietropperne. Efter nogle Ugers Forløb beredte endelig den engelske Udrustning, som synes at være kommen for Intet at gjøre, og neppe havde givet Skinnet af Hjælp, sig til at forlade os, og i dette Øieblik ankom en tredie Befaling til Generalen, at afsende 6 Batailloner fortræffelige Tropper og en Bataillon Artilleri til Finland. Han fandt sig nu lige over for en overlegen Fiende, der var befriet fra al Frygt for Englænderne, og var fuldkommen underrettet om vor Stilling.

Saaledes strandede Erobringen af det sydlige Norge paa Mangel af Tropper, Mangel paa Understøttelse og god Villie hos dem, som, om end ikke alle Midler lode dem tilrede, dog ikke havde skullet lægge Baand paa hvad der endnu kunde bevæge sig, eller hemmeligen lægge Hindringer i Veien*). Besættelsen af en Deel af Norge vilde have været et Pant for Finland, for Sveriges Sikkerhed, og have forøget Hjælpekilderne i den Grad, at en Styrke kunde være bleven sendt til Finland, der kunde have understøttet den kjække finske Hær, som med det meest glimrende Held svækkede sig ved sine Seiervindinger, uden nogensinde at kunne blive anderledes end deelviis understøttet. Jeg tvivler om det nogensinde vil komme til Efterverdenen, ved hvilke forkeerte Forholdsregler den nærværende Slægt forulempedes og Fædrelandet blev drevet til Afgrundens Rand. Naar man ikke kan troe paa Fatalisme, som halverede eller endog tilintetgjorde alle de bedste Planer,

*) Oversætteren har her mere fulgt Meningen end Ordene i sin Original.

saa maatte man troe paa et fiint Væv af Forræderi, eller paa en Lykkes-Trolddom, der holder dem omtaagede, som vove at foretage noget mod Napoleon, hans Trælle og Drabanter.

Omendskjønt Armfeldt beskjæftigede sig med Landeværnets Organisation, for endnu i Juli Maaned efter Mulighed at kunne erstatte sine Tab, saa kunde han dog ikke dølge for sig selv, at ikke alene Norges Erobring var bleven umulig, men at man maatte tværtimod tænke paa at indrette et Defensive, passende til Omstændighederne. Han befalede derfor at bygge Fæstningsværker, som man siden har gjort i Eda, og gjorde hvad der stod i hans Magt, for at ernære Armeen og holde den i Stand. Dog, Høsten og Vinteren kunde ikke andet end forurolige ham, især naar han betænkte Beskaffenheden af den Grændse, han havde at forsvare, saavelsom den Maade, hvorpaa Soldaten var udrustet, til at kunne udholde hine strenge Aarstider. En Stilstand med Norge kunde i enhver Henseende være os gunstig, og Generalen fik Tilladelse af Kongen til at gjøre Overgeneralen i Norge, Prindsen af Augustenborg, Forslag derom. Prindsen havde i denne Henseende gjort nogle nærmende Forslag; men da man kom til at prøve Betingelserne, viste sig saa mange Vanskeligheder, og Prindsens Tone, naar han talte om Kongen, var saa lidet sømmelig, at Underhandlingerne maatte afbrydes uden at give noget Resultat. General Armfeldt sendte en Coureer til Kongen om disse Anliggender; og istedet for nogetsomhelst Svar bragte denne ham Efterretning om hans Afsked og Exil. Tre Dage forløb imidlertid før den nye Overgeneral kom og den 16de August overgav Armfeldt ham Commandoen [1]."

No. 24 (til S. 139).

Oberst de Seues Beretning af 18de April 1808.

Efterat den mellem Kongsvinger og Magnor værende Deel af Oberst de Seues Brigade, formedelst Fiendens pludselige Indrykken fra Adelsfors til Krogfors, var bleven afskaaren fra den Side af Brigaden, som var i Høland, bleve den 16de April Defileerne ved Kongetorp og Aabogen, som ligge i den alfare Vei til Magnors Grændse, besatte med det fornødne Artilleri af et halvt 3pundig Fodbatteri og 4 Regimentskanoner med den fornødne Bedækning Grenaderer, for at forbyde Fienden Passagen til Kongsvinger, og dette var saa meget mere fornødent, som de indløbne Efterretninger meldte, at General Armfeldt var gaaet over Grændsen mod Midtskoven, medhavende baade Artilleri og Cavalleri. Da nu Fienden allerede trængte frem med sine lette Tropper, og forsøgte at tournere Batterierne Kongetorp og Aabogen, uden at disse kunde skade Fienden, hvilken forsøgte fra Høiderne at beskyde Batterierne, saa blev det besluttet at trække sig tilbage, for at indtage Passerne ved Lier en halv Miil fra Kongsvinger, som ikke er kommanderet af omliggende Høider, og har en temmelig stor Plaine i høire Flanke. Den 17de om Formiddagen viste Fienden sig allerede i den venstre Flanke, hvor han, efterat have vexlet Kugler med Grenaderernes Skarpskyttere og de lette Tropper, angreb tillige Centrumet; men da Kanonerne strax begyndte at spille, trak han sig efter en Times Engagement iilfærdigen tilbage uden synderligt Tab paa nogen af Siderne. Den 18de Klokken 11½ Formiddag rykkede Fienden atter frem forsynet med Artilleri og Cavalleri, og blev strax flankeret paa alle Sider,

---

[1] Saavidt den Armfeldtske General-Stabsofficiers Beretning. Det var et Under, at Armfeldt ikke tidligere afskedigedes i Unaade; thi i alle Beretninger og Fordringer havde han tilladt sig de bitreste Yttringer over Medlemmerne af Krigskollegium og den Seendrægtighed og Skjødesløshed, hvormed Udrustningen og Forsyningen gik for sig. Og han førte en skarp Pen. (Orginalens Anmærkning).

og især af Divisionerne Capitaine v. Sabolin og Grüner, hvorefter han trak sig noget tilbage. En Time derefter begyndte en levende og virksom Kanonade af det virksomme trepundige Fodbatteri, commanderet af den brave og kjække Lieutenant v. Meidell, understøttet fra alle Kanter af Grenaderer, Pelotons og Infanterister. Dette Engagement varede i 3 Timer, og det syntes kun at være een Ild og eet Skud bestandig. Fiendens Tab var øiensynligen betydeligt; Døde og Blesserede laae om hverandre i Plainen; men Antallet vides ikke. Nu sprængte ei alene det fiendtlige Cavalleri til, men og de fiendtlige Rifleskyttere paa en Distance, som blot Kanonerne kunde række, men ingenlunde vore glatte Geværer, og da vore Tropper i flere Dage og Nætter ei havde været af Klæderne, foruden de øieblikkelige Afkræftelser og Tab af Døde og Saarede, blev Retiraden befalet for igjen at gaae over Glommen under Kongsvinger.

Ved en saa ulige Styrke mod en udhvilet Fiende, forsynet med Cavalleri, og hvis Styrke man i det mindste kan anslaae til 2000 Mand, anførte af General Armfeldt — efter flere Dages Skjærmydsering — og endeligen 4 Timers vedholdende Fægtning, har dette Corps nødvendigen maattet lide et ikke ubetydeligt Tab. Den kjække, uforsagte og tjenestivrige Premierlieutenant v. Blix, der var Anfører for Skarpskytterne, er haardt saaret. Tvende Lieutenanter bleve fangne, v. Paludan og Fabritius, og endeligen beklage vi Tabet af 50 Døde, 70 Fangne og Blesserede. Ligefra den utrættelige, kjække og talentfulde Major v. Kreutz, som var anbetroet den specielle Disposition og Commando ved denne Leilighed, til den sidste Officier, var der ikke een, som jo i Gjerningen og Mod viste, at de fortjente Navnet af ædle Nordmænd, og Grenadererne og det lette Infanteri kappedes om at sanke de første Laurbær mod Fædrelandets Fiender.

Den i Texten omtalte svenske Beretning lyder saaledes:

„Under 19de April meldes fra Hovedqvarteret Lier, at det norske Corps 6000 Mand [1]) stærkt var drevet tilbage over Glommen. Forskandset og omgivet af Forhugninger forsvarede Fienden sig i 3 Timer med meget god Holdning. Overadjutant, Capitain ved Livgarden, Major Hård ved Uplands Regiment, stormede den første Redoute, og i samme Øieblik viste sig Major Baron Carl Cederstrøms Colonne i Fiendens Ryg for at afskjære Tilbagetoget. Denne Colonne havde stødt paa mange Naturhindringer, som Cederstrøms Aandsnærværelse dog raadede Bod paa. De Svenske havde omtrent 100 Døde og Saarede, hvoriblandt 3 Officierer. Fæstningen lettede Fienden Tilbagetoget, saa deres fleste Kanoner bleve frelste, men Ammunition og Ammunitionsvogne ere tagne. Den hele Styrke, som stormede ved Lier, udgjorde ikke 1000 Mand.

Omtrent paa samme Tid erobrede Lagerbring Blaker Skandse og fangede Commandanten. Skandsen var i bedste Stand, og Veien til Christiania er nu aaben. En anden Skandse er forladt af de Norske. Under 23de April meldte Armfeldt, at flere skarpe Fægtninger havde fundet Sted paa Grændsen. Oberst Lagerbring var af Mangel paa Proviant og Fourage, og omgiven af en overlegen Fiende, tvungen til at trække sig tilbage fra Haneborg til den faste Stilling ved Manglefjeld.

Oberstlieutenant Grev Mørner, som skulde recognoscere Egnen om Blaker, blev den 18de efter tapper Modstand mellem Toverud og Urskog afskaaret af en

---

[1]) I en Beretning fra Armfeldt siges, at Fienden var 4 a 5000 Mand, iberegnet Vingers Besætning, som deeltog i Affairen. Marschens Vanskeligheder vare ligesaa store som Modet og Raskheden under Udførelsen. Baron Anckarsvärd og Major Hård, som stormede Redouten, have meget udmærket sig; desuden Jæger-Capitain Barth, Capitainerne Matern, Lilliestrøm, Lieutenanterne Belfrage, Uggla o. s. v. Hård, Ugglå og flere bleve saarede, 92 norske Soldater bleve fangne med 3 Officierer, hvoriblandt en stærk saaret. En Metalkanon og 104 Geværer bleve gjorte til Bytte. Hård blev Storkors af Sværdordenen.

overlegen Fiende og fangen med sit Corps, som bestod af Capitain Stjernstam, Lieutenanterne Schefmann, Møller, Aminoff, 2 Underofficierer, 64 Grenaderer, Ritmester Ingeløs og 30 Husarer. Lykkeligere var Lieutenant Grev Axel Oxenstjerna, som ved Rakkestad blev omringet af en tredobbelt Fiende, som han hælt ved Spidsen og slog sig med Tabet af 3 Mand igjennem, til han naaede Corpset ved Haneborg. Han blev kort efter Ridder af Sværdorden [1].

No. 25 (til Side 139).

Christian Augusts Rapport til Regjerings-Commissionen.

(Efter Budstikken 1808 S. 19—21).

Den 13de eller 14de blev mig indmeldt, at Fienden havde sendt stærke Patrouiller imod Grændsen og udsat sine Poster ved Svinesund, og at han truede med et Indfald i Marker. For at forsikre mig om dette var Alvor, sendte jeg en stærk Patrouille fra Berby paa Veien til Vetland. Resultatet af denne lille Expedition var Fiendens hastige Retraite og 4 Fanger. Lieutenant Hegge og en Overjæger have distingveret sig ved denne Leilighed ved deres Conduite. Den 15de blev mig indmeldt, at Fienderne havde trængt vore Forposter tilbage og var trængt ind i Marker. Jeg reiste uden Ophold til Skjeberg, hvor Brigaden Holst blev beordret at concentrere sig, og vilde netop tiltræde min Marsch til Marker, da man tilmeldte mig, at Fienden var trængt ind over Mangefjeld til Hølands Præstegaard, og derfra videre til Blaker, hvilken Skandse han havde indtaget.

Tropperne, bestaaende af 3 lette Infanterie-Compagnier og Grenadeer-Bataillonen af 2det Agershuus og Tellemarken, blev tilbagetrykt og retirerede til den vestre Side af Glommen. Jeg saae mig derfor nødt, da Fiendens Styrke blev angivet til at være nogle 1000 Mand, at ile dette Sted til Hjælp. Med Ilmarscher naaede jeg Trøgstad; jeg gav derfor Befaling, at til samme Tid som jeg angreb Fienden, en liden Colonne skulde gaae ham i Ryggen fra Fedtsund, og en lignende stærkere fra Blaker, for at tilbagevinde Skandsen, og at forrive Fienden fra denne Side, samt at gaae ham i Ryggen, da Glommen, som paa de fleste Steder er passabel med Vogne og Heste, ved Ritmester Dannes kraftige og indsigtsfulde Foranstatning var bleven garneret, til hvilken jeg havde givet mit Opdrag, og dette blev effectueret med Lethed og Indsigt. Den 19de, som den til Attaqven bestemte Dag, stødte jeg paa Fienden mellem Hemnæs og Hølands Præstegaard. Lieutenant Harthausen med en Patrouille angreb en fiendtlig Patrouille, hvoraf 4 Døde og 4 Fangne vare Resultatet; vi havde Een blesseret de stød paa hverandre i faa Skridts Distance; men Vores Rasthed fordrev Fienden. Herpaa formerede vi da Kjæden, og begyndte Attaqven med Jæger-Corpset, understøttet ved Flanke-Colonnerne. Vi drev Fienden tilbage næsten 1 Miil til over Rakkestad og henimod Haneborg i største Forvirring. Ved Løken stødte 2 Compagnier, som havde gjort Udfaldet fra Fedtsund, til os, og disse tabte ved denne Leilighed 2 Døde og 2 Saarede. Fiendens Styrke skal have været 3 à 400 Mand — i denne coupeerte Egn var den ei let at bedømme. Han var imidlertid saaledes sat i Skræk, at han den anden Dag for en af vore Patrouiller flygtede fra Haneborg til Mangen o. s. v. Den samme Dag erholdt vi Underretning om, at Fienden rykkede frem mod os fra Rødenæs, som dog ei aldeles stadfæstedes.

Capt. Barbell af nordenfjeldske Regiment, som med Skarpskytterne af nordenfjeldske og med nogle Commandeerte af søndenfjeldske Regiment var detascheret.

---

[1] Han bleð senere hen skudt i denne Krig paa den norske Grændse.

greb Fienden an ved Lund den 20de d. M. om Eftermiddagen, drev ham med hans brave Mandskab tilbage, hvorved han blev understøttet af nogle Landværn. Expeditionen fra Blaker var ligesaa heldig; Colonnen, som bestod af Musketeer-Bataillonen Opland under Major Weibye og Grenadeer-Bataillonen af 2det Agershuus og Tellemarken under Capt. Ditten, forjagede Fienden fra Blaker-Skandse, pousserede længere frem, og omringede ham ved Hjælp af det Ullensagerske Dragon-Compagnie under Ritmester Ingier, om Natten ved Toverud, hvor den hele fiendtlige Trop tildeels blev sprængt, tildeels blev ødelagt, tildeels gav sig fangen. En Oberstlieutenant og Brigadechef, Grev Axel Mörner, 5 Officerer, hvoraf 2 ere siden døde, 72 Livgrenaderer, 34 Husarer, desuden 7 Læs med Bagage og Proviant og de disse styrende Knegte bleve tagne.

Ved denne Affaire har Musketeerbataillonen Opland fortrinligen, ligesom de øvrige viist Mod og Standhaftighed, som det sømmer ægte Nordmænd, og sætter dem i Ligning med de længst tjente Krigere, om ei høiere. Engageret for første Gang, og om Natten, vedligeholdtes Orden, og enkelte Blesserede, som havde faaet Skud i Armen og i Læggene, vedblev desuagtet at gjøre deres Tjeneste, og lode sig ei forbinde, førend Affairen var endt. Generalcommandoen forbeholder sig den behagelige Pligt, offentligen at betjendtgjøre disse Braves Navne, ligesom samme ei tvivler paa, at Nationen vil sætte Priis paa deres Daad, og bevise det imod deres Efterladte.

Saaledes er da Fienden givet et Beviis paa, at det et bliver saa let at betvinge Nordmanden, naar han med Forfædres Aand og Kraft værger for sit Fædreland. Generalcommandoen ønsker, at dette maa have Indflydelse paa de øvrige Landets Beboere, for med forenet Kraft at bortfjerne en Fiende, som mere kan ansees for en Røverbande, der ved enkelte smaa Troppe-Corps søger at indsnige sig i Landet og ødelægge samme, naar den ei finder Modstand, og tillader sig at plyndre, og til aldeles at forhindre dette er Armeen ikke tilstrækkelig stærk. Ikkuns forenet Kraft efter vore Forfædres Exempel kan forekomme dette. Til Exempel paa forommeldte Excesser, som Fienden tillader sig, hvorom Generalcommandoen forbeholder sig at betjendtgjøre flere, tjener, at Undertegnede fandt i et Par Qvarterer, at Skatoller ere blevne opbrudte og Penge efter Sigende borttagne, ligesaa Bøger og andre Effecter, hvilke siden ere blevne fundne. Paa Retiraden bleve vore Bønder med Pistolen for Brystet aftvungne de Penge, som Fienden havde betalt til dem for Levnetsmidler. I et Lazareth, hvor og deres egne Blesserede laae, er sludt ind af Vinduerne, Provianten borttagen o. s. v. I det Mindste giver Ovenmeldte ei et Beviis paa Disciplin i den fiendtlige Armee, og maa, hvor der er Kraft, opflamme til Selvforsvar og forenet Modstand.

Hovedqvarteret ved Blaker den 22de April 1808.

P. S. I Lieutenant Haxthausens Affaire ved Gaarden Enger skjød Fourreer Dahl 2 Fiender, og Vaabenmester Hegum var i Spidsen, da Folkene løb Storm mod Gaarden. Den unge Halvmaaneblaaser, Ole Berg, slog en fiendtlig Jæger, som havde lagt an paa ham, Riflen af Haanden og stak ham sin Hirschfænger igjennem Livet. Underjæger Niels Hansen Finholdt af 4de Compagni, der som Marode var bleven tilbage, hørte paa Veien Capitain Barbell engageret, meldte sig strax og gjorde Tjeneste, saalænge Affairen vedvarede, med udmærket Mod. Christian, Prinds til Slesvig-Holsteen.

No. 26 (til Side 140).

Staffeldts Rapport om Affairen ved Trangen.

(Efter Budstikken 1808 No. 7 og 8).

I Dag Morges Klokken 7½ blev mig meldt Fiendens Indrykkelse, jeg lod derpaa uophøldelig det igaar besatte Pas ved Kjellaasen, hvor Skoven allerede

forhen var nedhuggen, besætte med 2de Grenadeer-Divisioner under Capitain von Næglers Commando, og rykkede med det Øvrige frem mod Ryen, efterat jeg i Forveien havde ladet recognoscere, om det skulde være at befrygte, at flere Tropper end de alt indrykkende skulde komme efter, og da jeg i denne Henseende havde faaet fyldestgjørende Efterretning, lod jeg de bag liggende Veie besætte og patrouillere, rykkede derpaa frem over Flisen-Elv med de øvrige Tropper, og efter 3½ Times haard Fægtning lykkedes det mig at tournere Fienden og komme ham i Ryggen. Capitain v. Dreier af 2det Throndhjemske Regiment blev under Fægtningen dødeligen blesseret; hans Kone og Børn anbefales underdanigen Deres Høifyrst. Durchl. Forsorg. Vi have desuden mange Døde og Blesserede, hvis Tal endnu ei bestemt kan opgives. Resultatet af denne Dags Affaire blev følgende:

Den hele svenske Trop blev fangen, hvorfra de undtages, som i Skoven havde forstukket sig, og som formodentligen tildeels endnu kan opbringes, men efter hvad man i en Hast kan tælle ere de Fangne følgende: Commandeuren Hr. Oberste von Gahn; Capitain Godee, blesseret; Capt. Knorring, savnes; Capt. Eggers, fanget; Capt. Fahnehjelm, fanget; Lieutenant Udd, fanget; Lieut. Sveiberg, savnes; Fendrik Øren, fanget; Oberjægermester von Kothen, fanget; Adjutant Ahlstad, fanget; Adjutant Engestrøm, fanget, og omtrent 320 Mand, foruden en Mængde Døde og Blesserede.

Vort Tab er ikke ubetydeligt. Ved Dagens Affaire har i Besynderlighed udmærket sig Capitain Arntzen af det Hofske Skiløber-Compagni, for hvem jeg underdanigst tør udbede mig en naadig Belønning. Dernæst kan jeg ikke noksom rose Hr. Major von Stabell, hvis Nidkjærhed og Iver har bidraget meget til Dagens heldige Udfald. Fremdeles har Capitain v. Ræder af 2det Trondhjemske Infanteri udmærket sig, og jeg vil være uskjønsom, dersom jeg ikke anbefalede det hele Officier-Corps, hvorunder især Major v. Ræder af 2det Trondhjemske Infanteri-Regiment, der med megen Uforsagthed førte Tropperne i Ilden.

Efter dette heldige Udfald sendte jeg Capitain v. Nægler med sin Grenadeer-Division, det Elverumske Skiløber-Compagni og 50 Skarpskyttere til Midtskougen, for at ophente hvad endnu maatte være, saavel af Tropper, som Kanoner, Ammunition, og om muligt at erholde det svenske Magasin i Dalby-Sogn 3 Mile fra Midtskougen. Udfaldet af denne Expedition kan jeg endnu ikke have den Ære at rapportere. Falder den heldig ud, saa troer jeg at have ryddet af Veien hvad her kunde være, og er derefter at bruge med Brigaden, hvor Deres fyrstelige Durchlauchtighed naadigst maatte bestemme.

Commandeurens for den Trondhjemske Skarpskytter-Division, Capitain von Sigholdts raske Fremrykning bør jeg fremdeles ikke lade være ubemærket.

Bjørneby den 25de April 1808. Underdanigst

Staffeldt.

Svensk Rapport om Gahns Overgivelse.

„For at opfylde sin Bestemmelse at indtage sin Stilling paa Leyonsteds Brigades høire Fløi, inden slette Veie og optøet Snee og Iis gjorde Communicationen umulig, brød Oberste Gahn op den 24de April Kl. 11 om Aftenen med 480 Mand, og marscherede paa Veie, hvor man maatte vade i Snee og Vand. Om Morgenen fordrev han den første fiendtlige Postering, og rykkede 3 Mile ind i Landet, hvor Fienden gjorde en samlet og alvørlig Modstand. Det lykkedes dog Gahn ved et heftigt Angreb, hvorved Capitain Godee udmærkede sig, at drive Fienden tilbage. Imidlertid havde den overlegne Fiende deels trukket sig hen til det svenske Corps Flanke, deels overvælbet Bagtropperne, som skulde dække de Svenskes Tilbagetog, og saaledes afskaaret dette Corps's Forbindelse med Sverige. Da Gahn saae sig omringet, samlede han sin disponible Styrke, og søgte at slaae sig igjennem den i Ryggen faldende Fiende. To Gange lykkedes

det at drive den fiendtlige Kjæde tilbage, men da den heftige Ild, som havde vedvaret over 3 Timer, havde medtaget al Ammunition, 40 Skud pr. Mand, og han desuden havde et betydeligt Antal Døde og Saarede, var det ham umuligt at bringe de ved Anstrengelser og Tab forknytte Soldater til atter at angribe en overlegen, af et kjækt og regulairt Mandskab bestaaende Fiende, og han maatte med sit Corps overgive sig. Tabet af Døde og Saarede anslaaes til over 200. Med sine Officierers Tapperhed og Dygtighed var Obersten tilfreds, men derimod misfornøiet med Soldaterne, som ei havde viist den forønskte Lydighed og Standhaftighed. I Begyndelsen af Fægtningen blev 2 Pelotons under Capitain Knorring og Lieutenant Zweybork affendte for at understøtte Jægerne paa venstre Flanke, og hindre de Norske fra at omgaae de Svenske, men om deres Skjebne vidste Obersten Intet. Et gammelt Saar i Oberstens Been havde ved Dagens Anstrengelse betydeligen forværret sig. De Fangne bleve paa det Anstændigste og Bedste behandlede af Nordmændene." Bjørneby 25de April 1808.

No. 27 (til S. 148).

Capitain Jessens Rapport.

(Efter Budstikken 1808. No. 18—19.)

Efterat være afseilet fra Helsingørs Rhed den 21de Marts om Morgenen, gik jeg om Eftermiddagen imellem Hasteens-Grunden og Sjællands Rev, saae 3 Seilere, hvoraf de 2 kjendtes at være Orlogsmænd, og den 3die, som søgte ned til dem, gav mig tvivlsom Idee om at være Orlogsmand eller ei, dog da jeg havde Vinden fra dem, og Vinden ikke føiede for at fortsætte min Bestemmelse, ankrede jeg om Aftenen imellem Seierøen og Refsnæs.

Morgenen den 22de lettede jeg; de 2de Orlogsmænd, som vare til Ankers, lettede og vare forenede med den 3die, som nu kjendtes at være en Orlogsmand, men af hvad Force kunde jeg ikke bedømme; kun saa meget vidste jeg, at de 2de af dem vare i det mindste svære Fregatter, og den 3die en mindre Fregat. Vinden var østlig, da jeg lettede og seilede til Belterne; men strax efter blev Vinden S. O. Jeg troede det Pligt at løbe Nord efter igjen, og søge Forstærkning paa Kjøbenhavns Rhed, da jeg med denne alene saae mig istand til at opfylde min Bestemmelse, ønskende de fiendtlige Skibe skulde jage mig.

Noget efter Middag saaes 2de Skibe komme Nord fra, Vinden nordligere end Ost, og da jeg antog den ene for en Tredækker, og den anden for et svært Orlogsskib, søgte jeg, efterat være passeret mellem Hasteens Grund og Sjællands Rev og Ost for samme, at vinde til Luvart af dem, stræbende tillige at naae Sundet. Det lykkedes ikke; det ene Skib holdt til Luvart af mig, det andet søgte ned i mit Kjølvand. Kl. henimod 7 Eftermiddag var Orlogsskibet the Stately i Kjølvandet paa Skud nær; de agterste Kanoner bleve affyrede, som jeg troer, med Effect; det 2det Orlogsskib holdt ned, Fregatterne krydsede op, og jeg kunde forud see, at Prinds Christian Frederik vilde blive et Offer. Jeg søgte derfor at komme Grunden saa nær, at den maatte tilsætte, i det jeg ikke kunde undgaae Slag med en saa overlegen Magt. Orlogsskibene the Stately og the Nassau, hver af lige Styrke med mig, og for saavidt stærkere, som deres Caronader ere 32pundiger, bragte deres Kanoner til at bære paa mig næsten paa een Tid, den ene om Styrbord, den anden om Bagbord, henimod Kl. 8. En fortsat Attaque fra begge Skibene under den heftigste Ild vedvarede i meer end 2½ Time; den blev besvaret af os med en Kraft, som jeg er forvisset om gjør alle mine Officierer og hele Mandskabet Ære, saavelsom det med saa megen Ret hædrede danske Flag.

For en kort Tid under Actionen bleve begge Skibene bragte til at tie for at reparere; de lode sig sakke og kom op igjen, men Tiden var for kort for os til at istandsætte den lidte Skade. Roret var afskudt, hele Skibets Takkelage saa godt som tilintetgjort, begge dets Sider aldeles forskudte, og efterat have modtaget end et Lag af de Fiendtlige, som endnu blev besvaret, da jeg var saa nær Grunden, at jeg var sikker paa, det mig anfortroede Skib ikke kunde blive Fiendens Bytte (de fiendtlige vare begge staaende fra Land, the Stately tæt forut om Bagbord, the Nassau agter ud om Styrbord, de 3de Fregatter kom nu op) ansaae jeg det for umenneskeligt, at opofre flere af de brave Officierer og Mandskab, jeg havde den Ære at commandere; Skibet var saa godt som tilintetgjort; jeg overgav mig til the Stately, og Aftenen til den 23de (da Skibet strax efter Overgivelsen var kommen paa Grund) blev det sat i Brand.

I det jeg føler mig stolt af at have havt den Ære at commandere et saa bravt Mandskab, bløder mit Hjerte ved at indberette, at de brave Officierer, Premierlieutenant Willemoes, Secondlieutenant Dahlerup af Søetaten, Premierlieutenant Soland af Land=Etaten, og 61 Mand af det gode Mandskab blev dræbte, og at Capitaine Rothe, hvis standhaftige og virksomme Mod er det høie Collegium forud bekjendt, tilligemed den brave og tjenstivrige Lieutenant Top, og henimod 80 Mand ere haardt blesserede. Capitaine Rothes venstre Arm er knuset, og den venstre Side betydelig forslaaet; Lieutenant Top har mistet det høire Been. Mindre betydelig saaret er Premierlieutenant Ferry, som og udmærkede sig ved koldt Mod, og den brave Tostrup tilligemed 40 Mand. Hvad Tab Fienden har havt paa Mandskab veed jeg ikke; men at Skibenes Master, Skrog og Takkelage har lidt betydeligt, veed jeg. The Stately maa have nye Master og begge Skibene have med megen Anstrengelse ikke kunnet ende deres Reparation, for at gaae til Søes, i 5 Dage; jeg veed deres Tab ikke har været ubetydeligt.

Da Mandskabet fra Prinds Christian Natten til den 23de og hele Dagen den 23de skulde bringes ombord, var Kulingen meget haard med Paalands=Vind, og man ilede saa meget for at faae dem fra Borde (dog med behørig Omsorg for de Saarede), at man ikke tillod hverken Officierer eller Mandskab at bjerge deres Eqvipager; mig er en liden Deel af Linned og Gangklæder bleven sparet; alt er brændt med Skibet. Jeg, Officierer og Mandskab bleve derimod behandlede paa de engelske Orlogsskibe med en Omhu, som efter min Følelse gjør Cheferne og deres Underhavende megen Ære.

Den 1ste April blev det friske Mandskab bragt i Land til Gothenborg Forstad. Den 10de April var Veiret først gunstigt for at lande de Saarede, med disse bleve og alle de Herrer Officierer landede. De øverste Befalingsmænd har viist os al mulig Agt, og Indbyggerne tage Exempel af dem. Den engelske Consul Smith gjør sig megen Umage med at gjøre det saa behageligt for Folket, som deres tilstaaede Diætpenge vil tillade, og fortjener min Tak.

Dateret Forstaden i Gothenborg den 13de April 1808.

C. W. Jessen.

No. 28 (til S. 149).

Staffeldts Rapporter af 19de og 26de Mai 1808.

(Efter Ludstikken 1808 No 28.)

Extract af en Rapport fra Oberst Staffeldt, dateret den 19de Mai:

„Da indhentede Efterretninger fortalte, at Fienden forstandsede sig stærkt paa den høire Fløi, saa anordnede jeg, for at fordrive ham fra denne Position, i

Divisioner Grenaderer af den Throndhjemske Bataillon, 1 Division Do. af 1ste Agershusiske, 1 Skarpskytter-Division fra Throndhjem og det Leerdalske lette Infanteri-Compagnie samt 2 Skiløber-Compagnier at angribe paa denne Fløi den 18de d. M. om Formiddagen Kl. 11. Til samme Tid befalede jeg det Aamodtske Skiløber-Compagnie og 50 Mand af det Wingerske lette Infanteri-Compagnie at gjøre en Demonstration paa hans venstre Flanke.

Demonstrations-Corpset begyndte sin Attaqve den fastsatte Tid og udførte samme meget godt. Fienden blev af Fændrik Gill med 50 lette Infanterister fordrevet fra sine Forposter; men da han retirerede sig paa sin Hovedstyrke ved Eier, kunde han kun forfølges et Stykke, hvorved 2de af Uplands Regiment bleve gjorte til Fanger, nogle ihjelskudte og blesserede, samt 4 Geværer erobrede, uden at paa vor Side en eneste Mand blev beskadiget.

Angrebet paa den høire Flanke skede i 3 Colonner. Major[1]) v. Ræder af det 2det Trondhjemske Regiment, som Høistkommanderende for det Hele, anførte selv den ene Colonne, som skulde angribe Forskandsningen paa Mobæk. Capitain Jürgensen, Chef for det Leerdalske Compagnie, skulde med den anden Colonne angribe Forskandsningen paa Skandsgaarden i Flanken, medens Capitain Nægler af 2det Trondhjemske skulde gjøre Attaqven herfra med den 3die Colonne. Det lykkedes snart disse Colonner at fordrive Fienden fra Skandsgaarden. Han flygtede over Broen mellem Skikkerbøl og Overud, brækkede Broen efter sig, og satte sig paa den anden Side af Elven i en stærk Position.

Den af Major v. Ræder anførte Colonne gjorde imidlertid Angreb paa Forskandsningen ved Mobæk med Skud fra de foran Forskandsningen liggende Huse, medens Grenader-Divisionen af 1ste Agershuus og det Leerdalske Compagnie efter fuldendt Affaire ved Skandsgaarden stødte til og angreb med Bajonetten, men da man efter adskillige gjentagne Angreb erfarede, at det ikke uden alt for betydeligt Tab af Mandskab vilde være muligt at fordrive Fienden ud af Forskandsningerne, og man tillige blev vaer, at han paa den anden Side af Elven havde nok en Forskandsning, der dominerede den første, og altsaa vilde have foraarsaget et dobbelt Offer af Mennesker, saa besluttede man at indeholde med flere Forsøg, og trak sig i bedste Orden og uden at blive forfulgt tilbage til de forhen indehavte Poster. Fra de fiendtlige Forskandsninger faldt næsten som en Hagel, ikke alene af de alminbelige Musketkugler, men ogsaa af et større Slags af Jern, hvilke sidste formodes skudt af de saa kaldte Musketænbere.

Vort Tab er 7 Døde og 27 Blesserede, af hvilke 4 bleve liggende under Fiendens Forskandsninger, og af ham tagne til Fanger. Af de øvrige 23 ere 4 haardt og de øvrige let blesserede. Desuden ere blesserede Capitain v. Sigholdt og Lieutenant Steenbuk, begge i høire Arm, og Lieutenant Lossius i venstre Laar. Fiendens Tab maa have været langt betydeligere."

Underdanig Rapport.

Kongsvinger den 26de Mai 1808.

Da jeg efter indhentet Efterretning havde bragt i Erfaring, at et Jæger-Compagnie af Fienden skulde ligge fordeelt paa Gaarden Jerpset og Ødegaarden paa Vestmarken, og blot havde en liden Vagt detascheret til Gaarden Harstad,

---

[1]) [Det er betegnende, at Staffeldt her kalder Ræder „Major", skjønt han allerede 1ste Mai af Prinds Christian var udnævnt til Oberstlieutenant, som Belønning for Affairen ved Trangen; dette Avancement var vistnok endnu ikke af Kongen approberet, men at Staffeldt i Rapport til Prindsen ikke respecterer denne Udnævnelse, er uden Tvivl et Vidnesbyrd om det spændt- Forhold, som synes at have fundet Sted efter hiin Affaire ved Trangen, og hvoraf Sønnens J. Ræders Fremstillinger i hans Historie hist og her bære Præg.]

beordrede jeg Capitain Jürgensen med det Leerdalske lette Infanterie-Compagnie og det Aamodtske Skiløber-Compagnie at gaae over Fjeldet fra Spitals-Kroge over til benævnte Gaard, for at hæve disse Qvarterer. Capitainen med Commandoet blev Natten mellem den 23de og 24de liggende paa Fjeldet, og sendte en bekjendt Mand frem for at erholde fuldkommen Vished, og da denne bragte Efterretning, at det meste af Compagniet var paa Gaarden Jerpset, og at ikkun en Vagt af 5 Mand var paa Odegaarden, og en noget større Vagt længere tilbage paa Gaarden Harstad, besluttede han at rette sit Angreb alene paa Hovedstyrken paa Jerpset. Han marscherede derefter saaledes af med sin Commando, at han kunde indtræffe der ved Midnatstiden imellem Kl. 12 og 1. Natten mellem den 24de og 25de Mai naaede han Stedet, inddeelte Mandskabet, og paa givet Signal var Gaarden omringet. Ved at nærme sig Huset skjøde de Svenske igjennem Døre og Vinduer; herover blev Folket forbittret, og en almindelig og stærk Skydning var uundgaaelig. Den der commanderende svenske Officier, Lieutenant Baron Ulfssparre, blev tilligemed endeel fiendtlige Soldater, hvis Antal ei nøiagtig kan opgives, men troes at have været en Snees Mand, skudt, og 24 tagne til Fanger. Desuden erholdt vi 25 Stkr. Geværer med Bajonetter, deels svenske deels franske, ligesaa mange Patrontasker og Feldtflasker; en heel Deel Ammunition, som der forefandtes, og ei kunde medføres over Fjeldet tilbage, blev iturevet og fordærvet. De Fangne ere Regiments-Jægere af Uplands Regiment, og de franske Geværer ere af dem, som i afvigte Aar i Pommern bleve gjorte til Bytte.

Vort Tab ved denne Expedition er en Død og 2de Saarede af Leerdals lette Infanterie-Compagnie. Captain v. Jürgensen, der ved denne Expedition har viist megen Conduite, som og det hele Commando, der af Capitainen erholdt det bedste Vidnesbyrd, kan jeg ikke andet end anbefale til Deres høifyrstelige Durchlauchtigheds Naade.

Underdanigst
Staffeldt.

Svensk Rapport.

Brigadechef Carl Leyonstedt meldte, at den 18de Mai Kl. 10½ Formid. angrebes de Svenske paa flere Steder med Heftighed, i det de Norske paa 2 Steder gik over Glommen, men Kl. 5 nødtes de til at trække sig tilbage. Major Cederstrøm, som næsten den hele Tid var i Ilden, udmærkede sig tilligemed Major Bergenstråle m. Fl.

Den 25de Mai tidlig om Morgenen blev en Postering af 2den Brigade under Oberst Schwerin omgaaet og angrebet af en overlegen Fiende ved Hjerpsæter. Lieutenant Baron Ulfssparre, som commanderede Jægerne, blev strax skudt og hans af 28 Mand bestaaende Trop, som nu var uden Anfører, blev fangen. De andre Posteringer samlede sig imidlertid, og gjorde den overlegne Fiende kjæk Modstand. Fendrik Wiinblad, som med 25 Jægere den 24de om Aftenen var afsendt for at recognoscere, og ved Borttagelse af Posteringen ved Hjerpsæter blev afskaaren, trak sig ad ukjendte Skove tilbage, og naaede, efter en Marsch af 8 Mile, uden Tab af en Mand, Nangrud Præstegaard Kl. 11 om Aftenen den 26de.

No. 29 (til S. 150).

Rapport om Affairen ved Præstebakke.

(Efter Budstikken 1808 No. 29—30.)

„I underdanig Følge af Deres høifyrstelige Durchlauchtigheds Ordre, at gjøre et Forsøg paa at sprænge Centrum af den fiendtlige Postering i Enningdalen

og videre om muligt at kaste den ud over Grændsen, indhentede jeg alle de Efterretninger om Fiendens Styrke og Positioner, som det var mig muligt at bekomme, og fandt, at de vare ungefær 1400 Mand fordeelte paa Berreby, Ende, (Præstebakke som Centrum), Gevelund, Holtet, Hallerød og Jacobsrud. Man vidste, at Præstebakke tilligemed Ende mod Nord med næsten sammenhængende Forskandsninger var omhyggeligen befæstet; man vidste, at den fra Ende løbende Bæk ved anbragte Dæmninger var gaaet over sine Grændser; man vidste, at Fienden bag nogle af sine Forskandsninger havde Kanoner, der i Forening med Terrainet og det øvrige gjorde hans Positioner overmaade stærke.

Med Hensyn paa anførte blev til et Angreb bestemt i Alt 876 Mand, hvoraf 106 under Lieutenant v. Magnussen, med Skibscapitainerne Frederichssen, Jonassen, Lund og Andersen, som bestod af det frivillige Jæger-Corps, nogle Regiments-Artillerister og Rekrutter, som bleve indskibede paa 3 Pramme og 14 Baade med 2 Amusetter, 1 Haubits og 7 Haand-Morterere, for at gjøre en fausse Attaqve og om muligt forvandle den til virkelig paa Krogstrand og Berreby i Iddefjorden.

Efter de givne Instructioner satte sig Alt i Bevægelse, nogle før, andre senere, for til Klokken 2 om Morgenen den 10de Juni at være paa sine Puncter efter Aftale og Signal. Lieutenant Magnussen, som skulde begynde Kl. 1, kunde formedelst Veirliget ei komme til sin Bestemmelse førend Kl. 3; hans originale Rapport følger vedlagt. Kl. 3½ begyndte Lieutenant v. Spørck Attaqven paa Præstebakken, for at lokke Kanonerne fra Forskandsningerne, saa Capitain v. Huitfeldt blot havde Elven og Forskandsningerne at overvinde. Det lykkedes fuldkommen, og Signalskuddet af en Haandmorteer fra Capitain v. Huitfeldt skede Kl. 4, hvis Folk med Modighed ventede at komme afsted. De brød nu frem, Lieutenant v. Birch sprængte Vagten ved Stenersrød, og tog nogle Fanger. Det gik i 3die Marsch over en nedfældet Skov 300 Skridt. Dæmningen og Broen over Elven bleve forcerede, og Forskandsningerne med Djærvhed anfaldte og indtagne.

I samme Øieblik brød Lieutenant v. Tambs ind med sine 100 Mand fra den anden Side af Præstebakke, og efterhaanden de til andre Steder detascherede smaae Troppecorps, saa Fienden efter næsten 2 Timers Fægtning var omringet og maatte give sig. Lieutenant v. Hejde opfyldte sin Bestemmelse saa godt, at omtr. 150 Mand og 2 Kanoner, som vilde retirere til Ende, saae sig afskaarne og maatte capitulere. Nu var Lieutenant Magnussen ogsaa fremkommen mod Berby, og gjorde Mine til Landgang. Fienden gjorde et Kanonskud, og retirerede i en saadan Hast, at en 6pundig Kanon, som 11 Heste trak, veltede af Ilfærdighed, og var nær ved at blive forladt.

Efterat disse Fremskridt vare gjorte, stod endnu Berreby tilbage, der var besat med omtrent 500 Mand og nogle Kanoner; men da vore Folk af Marschen baade før og i Attaqven vare blevne afmattede, Detaschementet ogsaa ved de mange Fangers Transport betydeligen var bleven svækket, saa var det en Umulighed for denne Gang at gaae videre, hvorfor Lieutenant Spørck med megen Behændighed vidste at forskaffe en Vaabenstilstand, der blot kunde opsiges af de Norske, hvorved vi for det Første forsikredes om det Erobrede.

Resultatet af Affairen er: Fangentagne Officierer: Oberstlieutenant og Baron Knorring, Capitainerne Strømbom, Osengius og Palmkrantz; Lieutenanterne Ratochdag, Elfman, Lillie, Wirgin, Silfversparre, Hachvitz, Wesfeldt, Debesche og Grev Løvenhaupt.

Fanejunkere: Bergin, Hulling, Axelsberg, Hackwitz, Schiole, v. Gerdten og Eckmann.

Sergeanter: Hansson, Keppe, Meyer, Østerdahl, Gustafsson, Segerdahl og Hoff.

Fangne Soldater	334	Mand
Saarede —	24	—
Døde og Begravede	60	—
Fangne Officierer, Fanejunkere og Sergeanter	27	—
Tilsammen	445	Mand.

Vort Tab var den raske haabefulde Lieutenant v. Sæter, Corporal Trane, 3 Soldater døde og 6 blesserede.

Dernæst er erobret 2 Stkr. 4pundige Haubitzer med tilhørende Lade- og Kjøretøi samt Ammunition, Geværer med Bajonetter 309 Stkr.; Bandoleer og Tasker 290 Stkr. fulde med skarpe Patroner, 240 Feldtflasker, 6 Trommer, nogle Musik-Instrumenter, en Medicin- og Instrument-Kiste, endeel Proviant og Levnetsmidler, samt ellers adskillige Sorter, som det er for vidtløftigt at specificere. De Herrer Officierer, som deeltoge i Affairen ved Præstebakke vare Capitain v. Huitfeldt; Lieutenanterne v. Tambs, v. Hejde, v. Sporck, v. Myhre, de Seue, v. Leth, v. Beichmann, v. Riis, v. Birch, v. Qvisling, v. Heidenreich og v. Sæter.

Frederikshald den 17de Juni 1808. Underdanigst

Juul.

Uddrag af Adlersparres Rapport om denne Fægtning.

„Den 9de Juni kom jeg til Berby, hvor jeg efter Generalens Ordres overtog Commandoen over de derværende Tropper. Den 10de hørte man svære Kanonskud fra Iddefjorden, og Fienden lagde sig med et stort Fartøi og 24 Joller og Schalupper ved Sandvigen. 200 Livgardister bleve beordrede med to Sexpundiger at forene sig med dem, som vare posterede ved Iddefjordens Sydside. Kort efter kom der Efterretning om at Posten ved Præstebakke o. s. v. var angreben. Ende, som var Replipost for Præstebakke, var af største Vigtighed. Min Ordre om at forstærke Berby fra Ende blev derfor tilbagetagen, og i dets Sted sendt 100 Mand fra Berby til Ende. Strax efter nærmede den fiendtlige Flaade sig og begyndte at bombardere Stillingen ved Berby henimod Iddefjorden. Efterat denne Ild havde varet en halv Time, kom Efterretningen om, at Posteringen ved Præstebakke havde capituleret med Tilføiende, at 900 Mand marscherede mod Enningsdals-Broen. Der stod 2 Sexpundiger og 2 Feldtkanoner med tilhørende Bedækning. Jeg sendte didhen smaae Afdelinger, eftersom jeg kunde undvære dem. Tilbagetoget fra Ende og Berby blev befalet, at Posteringen ved Iddefjord tilbagetrukken og en ny Stilling indtoges ved Berby Bro."

Kl. 8½ kom en Parlementair, som forlangte en Stilstand for at transportere og forpleie de mange ved Præstebakke saarede Soldater. Den sluttedes saaledes, at den fra Fiendens Side skulde opsiges 4 Timer forud, men at de Svenske uden formelig Opsigelse kunde begynde Fiendtlighederne.[1]) Adlersparre sendte i det samme Ilbud til Brønstrøm med Anmodning om at marschere med begge Westmanlandske Bataillоner over Långewalls Bro, og til Oberstlieutenant Lars Hjerta at sende de Tropper, han kunde undvære ved Besættelsen af Bodalsviken og andre vigtige Posteringer.

Blandt de Vanskeligheder, hvorover Adlersparre klager, var at Bønderne ved ingen Midler vare at bevæge til at give Efterretning om Fiendens Bevægelser. Efterat Brønstrøm havde forenet sig med Adlersparre, besluttede denne at gjenerobre de tabte Stillinger. Kl. 1 om Natten den 14de blev Stilstanden opsagt, med den Erklæring, at Fiendtlighederne begyndte Kl. 5. Paa samme Tid mærkede man en synlig Uro og Forvirring hos Fienden. Der marscheredes frem og tilbage, alle Poster og Vedetter inddroges hastigen.

[1]) De Norske forklarede denne Artikel i Capitulationen omvendt. [jfr. S. 643 og 645.]

„Kl. 5 om Morgenen rykkede Oberstlieutenant Skjöldebrand med 700 Livgrenaderer og Jægere og 2 Feldtkanoner over Enningdals-Broen ved Præstebakke. Underveis traf de paa en grædende Bondegut, som beklagede sig over, at en Bondekone havde taget Hesten fra ham og derpaa i susende Galop redet til Præstebakke.

Paa samme Tid rykkede 4 Sexpundiger fra Enningdalens Bro hen mod Berby-Siden. Begge Vestmannlandske Batailloner, som den foregaaende Dag havde gjort en besværlig 9 Miles Marsch, og i de 3 sidste Dage levet af een Dags Proviant, rykkede med synlig Lyst og Munterhed op mod Veien til Berby-Bro. Da Capitain Feilitz af Livgrenadererne, som commanderede Fortroppen af denne Colonne, der bestod af 300 Mand, nærmede sig Berby Bro, lod Lieutenant Hachwitz ved Artilleriet, som bestod af 6 Sexpundinger og 3 Trepundinger, Skoven paa høire Haand af Broen rense med Kartætscher. Dette skede for at beskytte Brønstrøms og Feilitz's Tropper, som skulde vade over Strømmen, for Jægernes Ild, da man formodede, at Fienden vilde forstyrre Broen, hvilket de dog ikke gjorde. De Svenske gik over Broen, og Fienden forsvarede sig ved Berby kun ved Jægerskud, og trak sig iilsom tilbage. Mod Berby rykkede 200 Vermelænder med 2 Kanoner, og besatte denne Post og Stranden ved Iddefjord, medens den øvrige Styrke, som hastigen rykkede mod Ende, efter lang Modstand kastede Fienden ind i Bjergene. Den Styrke, hvorpaa Skjöldebrand stødte, trak sig ogsaa efter ubetydelig Modstand tilbage.

Ved disse smaa Haandgemæng maatte man beundre de fiendtlige Jægeres ubeskrivelige Færdighed i at bestige og rømme de utilgjængeligste Bjerge. Deres Skud var derimod høist usikkre og gjorde liden Skade. Den Orden og Munterhed, som de svenske Soldater viste, gjorde at man kunde ønsket mere Standhaftighed hos Fienden. — Præstebakke, Ende og Berby ere nu stærkt besatte og ville kunne trodse Fienden, naar ikke større Magt og uventede Begivenheder indtræffe. De Svenskes Tab bestaaer af Oberst Knorring, 10 Compagni-Officerer, 15 Underofficerer, 14 Artillerister, 1 Dragon, 70 Livgrenader, 190 af Skaraborgs og 101 af Elfsborgs Regiment."

Knorrings Rapport.

„Den 10de Juni 3¼ om Morgenen blev den svenske Postering ved Præstebakke angreben af en overlegen fiendtlig Styrke, deels af det søndenfjeldske Regiment, deels af Skarpskyttere og Landeværn, som bestod af 800—900 Mand, hvilke, som jeg befrygtede og herfra havde antydet, omgik Posterne, og afskar de gamle Feldtvagter. Desuagtet forsvaredes vor Stilling til et Qvarteer paa 6 i det Haab at faae Hjælp fra Glenne og Berby, men da denne udeblev og jeg fik Efterretning, at Lieutenant Elfman var saaret, Lieutenant Ratochdag, og Fenrik Grev Løvenhaupt og Debesche med deres Detaschementer vare fangne, besluttede jeg at trække mig ad den eneste aabne Vei til Glenne, men ved min Ankomst did, som kostede meget Folk, fandt jeg at Veien var besat af et betydeligt fiendtligt Detaschement, og at Communicationen var spærret. To Gange forsøgte jeg at slaae mig igjennem, men forgjæves. Stedse meer og meer omringede maatte vi give os fangne. Ratochdags, Løvenhaupts og Debesches blodbestænkte Klæder viste blandt andet, at man gjorde hvad man kunde. Jeg kan ikke noksom rose den udmærkede Agtelse, som bevistes os, efterat vi kom i Fangenskab. Al Plyndring blev hindret. Frederikshald 11te Juni 1808.

No. 30 (til S. 150).

General Armfelt til Overadjutant og Ridder Adlersparre.[1]

(Efter Adlersparres Handlingar. II. 177–180.)

Det var en forbandet Historie med Knorring, og Borttagelsen af den hele omkringliggende Postering; værre i dette Øieblik end nogensinde, da Ordres komme paa Ordres at sende bort de regulaire Tropper. At en Postering som den ved Præstebakke kan blive forceret, ja tourneret, er ikke underligt; men heelt og holden borttaget — det overgaaer mine militaire Begreb, og Knorring maa langt fra have opført sig, som han burde[2]. Jeg troede ikke, at Kanonerne endnu vare ved Præstebakke men ved Glenna — men naar det skal gaae ilde, forene alle Ulykkes-Hændelser sig.

Inden jeg rapporterer Hans Majestæt dette Tab, maa jeg have fra Dem, min bedste Ven, en detailleret Rapport over Omstændighederne og Tabet, m. m. Man maa vise Nødvendigheden af Posteringen, der den stod, for at dække Magasiner m. m., samt at det alligevel ei var nødvendigt, at den heelt og holden skulde enleveres — en Sag, som aldrig bør komme Dispositionen af Tropperne til Last.

Den 9de om Morgenen effectueredes den 3die Brigades Retraite fra Ørje, og Brändstrøm har rimeligviis den 10de dennes været ved Bodalsvik, og saaledes truffet Deres Ordres. Jemtelands-Bataillonen, uden Skoer og Buxer, har her maattet gjøre Holdt, for at faae sine nødvendigste Fornødenheder. De marschere nu den korteste Vei; men kunne umuligen hastig naae sin Destination. Bliver imidlertid Fienden underrettet, skader det ikke, at han veed, at flere Tropper nærme sig fra flere Kanter og successive. Jeg reiser herfra i Morgen Eftermiddag, og tænker om Mandag at være i Strømstad; indret altsaa derefter Alt, hvad der skal til mig.

Formedelst mit unaturlige Ubekjendtskab med Localiteterne, falske Charter og Uvished om hvor Tropperne vare henlagte, kan jeg ikke give nogen præcise Forholds-Ordres. Disse vare i alle Tilfælde lidet passende, forbi Omstændigheder ei kunne forudsees; men da der blandt Befalingsmændene findes mange, som ei ere paalidelige, bør vi vove det mindste muligt, og undvige Positioner, der let kunne tourneres, især ikke garnere saadanne med Artillerie, og et saadant Artillerie, som Fienden aldrig burde lært at kjende uden igjennem Effekten. Vil Fienden vove Noget, og gaae imellem os, kan han visseligen skade os; men aldrig corpsviis borttage det ene Detaschement efter det andet. — Jeg kjender Deres Talent og Deres Aandsnærværelse, og stoler paa Dem med fuldkommen Tillid. Med Venskab og Høiagtelse Deres

ydmyge Tjener
G. M. Armfelt.

P. S. Jeg har den Mistanke, at der ligger en større Plan til et Skjelmstykke (Bosstreg) under deres Parlementering. Maatte jeg deri bedrage mig!

---

[1] [Dette Brev er udateret, men nærmest af 11 Juni, da han efter dette Brev vilde komme til Strømstad den paafølgende Mandag, som var 13de Juni.]

[2] Den svenske Udgiver gjør den undskyldende Bemærkning: „Valget af den uhensigtsmæssige Position var ei Detaschements-Anførerens, og om man muligens kunde bebreide ham nogen mindre Aarvaagenhed, nogen i den svenske Armee ei ganske usædvanlig Forsømmelse i Feldttjenesten, saa bør tillige anmærkes, at baade Anfører og Tropper ved denne Ulykkesbegivenhed lagde en udmærket Tapperhed for Dagen, ja endog beundredes af Fienden."

No. 31. (til S. 150).

Armfelts Brev til Adlersparre.

(Efter Adlersparres Handlingar II. 180.)

Strømstad den 16de Juni.

Jeg havde for længe siden burdet besvare den lille Billet fra Prædikestolen [1]), langt opbyggeligere end mange Prædikener; men jeg har havt Fandens meget at gjøre her. Flaader, Kapere, og igaar en 8 Miils Recognosering, som bliver mig nyttig, have borttaget min Tid. I Morgen skal jeg have den Ære at komme til Næsby, da vi skulle raisonnere à fond over hvad der bør gjøres og lades, hvorved tillige alle mine Hemmeligheder, komne fra den gode Kilde, skulle udflyde i Deres Skjød. Posse er da tillige in loco.

Præstebakke var en slet Position med en liden Trop, og slettere i daarlige Hænder. Dette var min Tanke, og det fra første Stund Vegesack sagde til mig „Jeg har lagt Knorring i Præstebakke." Men hvorledes kan det hjælpes, naar det engang er gjort? To Tusinde Alen bagenfor det Sted, hvor Knorring stod, paastaae de, som have seet Positionen, at der Intet var hændet ham; men vor fordømte Kjærlighed til Huus og til de Ideer, som hænge ved Indbelingsværket, vil længe skade denne Armee, om de ikke forandres. Men vi skulle videre tales herom, min bedste Ven. Nu Farvel — Høiagtelse og Venskab!

G. M. Armfelt.

(No. 32 til S. 151.)

Prinds Christian Augusts Beretning af 6te Juli 1808.

(Budstikken 1808 No. 37 og 38.)

Efterat den fiendtlige Postering ved Præstebakke havde overgivet sig til vore Tropper, blev som forhen meldt mellem disse og det fiendtlige Corps ved Berbye og Omegn en Vaabenstilstand sluttet, som kun af os kunde opsiges med 4 Timers Varsel, og hvis Hovedbetingelse var, at Tropperne skulde beholde deres indehavende Positioner. Desuden blev Vaabenstilstanden nogle Dage efter formelig opsagt af Fienden [2]), og uagtet Capitain Huitfeldt henviste dem til ovenmeldte Forpligtelse, de selv havde indgaaet, rykkede Fienden med en meer end tidobbelt overlegen Styrke, som blev angiven til 6 a 7000 Mand, imod vore ved Fangernes og de øvrige Transporter svækkede Tropper, som altsaa trak sig tilbage efter et let Engagement, og tog Positionen ved Iddebøen, uden Tab af en eneste Mand. Da dette blev mig indmeldt, sendte jeg strax af den for nylig til Schieberg Sogn ankomne Brigade et passende Corps under Major v. Krebs til Enningdalen, for at soutenere vore der staaende Tropper, at opholde Fienden og om muligt hevne det Forefaldne; men Omstændighederne og militaire Grunde forhindrede det sidste Diemeds Opnaaelse for Dieblikket, fortrinlig da Fienden efterhaanden trak sig tilbage over sine egne Grændser. Jeg erfarede imidlertid, at det var et almindeligt Rygte ved den fiendtlige Armee, at Krigen med Norge var til Ende, og at deres Tropper skulde bruges mod Fiender, som vare landede øster i Sverige,

---

[1]) Den svenske Udgiver tilføier i en Note: „Rapporten om Tilbagetagelsen af Positionen ved Præstebakke (S. 142—143) skreves og dateredes Prædikestolen i Præstebakke.

[2]) [I den nedenanførte Vaabenstilstand var, ved Forsømmelse fra norsk Side, ingen Bestemmelse indtaget om Tiden, naar den af Svenskerne kunde opsiges. Dette forklarede Adlersparre som Ret til at begynde Fiendtligheder uden Varsel, men opsagde dog Vaabentilstanden forud, medens man seer, at Prinds Christian har villet forklare den, som om Svenskerne aldeles ikke vare berettigede til dens Opsigelse.]

hvorpaa jeg gav den fornødne Befaling, for at overbevise dem om det Modsatte. Foruden den sidst ommeldte dristige og saa hæderlig udførte Affaire ved svensk Svinesund, forefalde næsten dagligen smaa Fægtninger i Egnen af Vasbøen og det til Enningdalen grændsende Sverige. Vore Forposter staae i Sverige, og Krogstrand er af os besat.

Fienden, som igaar gjorde et Forsøg derfra at delogere vort der under Gabriel Grimseth af det nordenfjeldske Regiment stationerede Detaschement, blev afviist ved Hjælp af vore bevæbnede Fartøier. Den fiendtlige Armee staaer med sammes Styrke fordeelt i en vis Afstand, indenfor sine egne Grændser. Kysten langs Svinesund og Iddefjorden er af dem for det meest rømt, eller ikkun ubetydelig besat. Alle indkommende Rapporter give nyt Beviis paa vore Troppers Mod og Længsel efter hæderfuld Kamp for elsket Konge og Fædreland.

En Afskrift af den ommeldte, mellem Capt. Huitfeldt og den svenske Over-Adjutant Adlersparre sluttede Vaabenstilstand giver jeg mig den Ære at vedlægge.

Christian, Prinds til Slesvig-Holsteen.

Afskriften af Vaabenstilstanden lyder saaledes:

„Siden Oberstlieutenant Baron Knorring har overgivet sig med Commandoen ved Præstebakke og Positionen til den kongelige norske Nations Vaaben, og ved Misforstand af Sprogets Lydelse har disponeret over Berby med tilhørende Ver[illegible]ringer, hvilke dog ikke staae under hans Befaling, saa for at iværksætte den af Oberstlieutenant Knorring indgaaede Capitulations Vilkaar angaaende de Fangnes og Blesseredes Transport herhen, for siden desto lettere at kunne føres Søveien, vorder herved sluttet en Vaabentilstand med fire (4) Timers Opsigelse fra norsk Side, hvorunder de norske Tropper ikke avancere, men beholde deres nu indehavende Positioner, ligeledes de kongelige svenske Tropper deres nu indehavende Stilling. Berby-Elven og Iddefjorden blive Grændselinien imellem begge Armeer. Skulde de norske Tropper paa andre Steder have erholdt Fordele, gaae de tilbage til den Stilling, de i Dag den 10de dennes Kl. 10 (Ti) Formiddag indehavde. Berby, den 10de Juni 1808.

Gustav Lilljehorn. Sparck.
H. M. Kongen af Sveriges tjenstg. Overadjutant. Brigadeadjutant.

Denne Stilstands Overeenskomst vedtages.
Berby, den 10de Juni 1808.

Georg Adlersparre.
Overadjutant af Dagen hos General en chef, Befalingsmand over Tropperne af venstre Fløi og vestre Armee.

A. Huitfeldt.
Norsk Detaschements-Commandeur.

No. 33 (til S. 151).

Armfelts Brev til Adlersparre.

(Efter Adlersparres Handlingar. II.)

„Sparre vil have underrettet Dem, min bedste Ven, om Oxenstjernas Død; jeg er utrøstelig i alle Henseender; en Søns Tab havde kanske givet mig mindre Chagrin. Men mine Skjebner ere nu ikke at betragte anderledes end en Kjæde af paafølgende Ulykker og Sorger. B[ergenstråle?] gjør Sottiser og vil gjøre flere, siden Oxenstjerna ei mere leder ham, retirere, springe, see Millioner Danske, udtænke Planer for dem, og skabe deres store Forsøg med en levende Indbildning, som gjør dem til Alt, og os til Intet. Blandt andre Dumheder skriger han paa Secours fra Posse, som ikke kan give ham nogen. Maaskee er Stromstad i dette Øieblik forladt og Hr. B . . . i en fortrolig Samtale om gamle Hændelser med Provsten i Tanum.

Men det var ikke herom jeg just precis vilde tale med Dem. Det var om vort store Antal Kanoner ved Tyxmark. De sextenpundige Haubitzer burde snarere staae i Reserve end trækkes frem; thi deres Portee synes mig for kort med Hensyn til den paaregnede Effect. Examineer dette nøiere, og gjør, som De finder bedst. Der siges at vor store Flaade har gjort Merveiller. Vegesacks Affaire er ikke farlig, undtagen at mange Officierer ere blevne blesserede, som er Fanden saa ilde hos os. Hils August. Hans Moder er „kraslig“, og hvem skulde nu kunne være rigtig frisk? Deres ydmyge Tjener og Ven

Vestra Ed 2 Juli 1808. G. M. Armfelt.

No. 34 (til S. 154).

Adlersparres*) og Staffeldts Correspondence i October 1808.

(Efter Adlersparres Handlingar. IX. 9 ff.)

a.

Høivelbaarne Hr. General, Kammerherre m. m.

Hidtil har enhver Parlementering i Hr. Generalens Hovedqvarteer været mig behagelig; jeg har derved modtaget Underretning om Hr. Generalens Velbefindende og Beviser paa hans Venskab. Oprigtighed og endnu andre Considerationer fordre, at jeg uden Omvei erklærer, at den Parlementering, som fandt Sted i Gaar, har paa mig gjort et stærkt, men med de foregaaende ulige, Indtryk. Hr. Generalen har derved brugt følgende mærkværdige Yttring: „Naar man sender en Parlementair som Spion, bør man tale Sandhed i sine Meddelelser.“ Jeg skulde altsaa have sendt en Parlementair som Spion? En svensk Officier skulde dertil have ladet sig bruge? Er det paa den Maade, gjennem saadanne Udtryk, fiendtlige Befalingsmænd og Tropper vise hverandre indbyrdes Agtelse efter den civiliserede Verdens Brug? Eller er Hensigten dermed atter at indblande i Nationernes Tvistigheder de Følelser af Privathad og Foragt, som udmærke Krigen mellem Barbarer og Vilde?

Derhos følger Lieutenant Ugglas skriftlige Beretning om den her omhandlede Begivenhed; jeg maa erklære hans Ønske personligen at træffe Hver og En, som sætter Sandheden af hans Ord i Tvivl.

Hr. Generalen har erklæret sig misfornøiet med, at Parlementairer sendes for mindre vigtige Anliggenders Skyld, f. Ex. for Breves Aflevering. Jeg har gjort mig en Fornøielse af at vise Hr. Generalen svenske Officierer af alle Vaaben; den gracieuse Maade, hvorpaa Hr. Generalen altid har modtaget dem, har overbeviist mig om, at Hr. Generalen gjerne har seet dem. Til min Forundring har jeg nu maattet erfare, at denne min Overbevisning var ugrundet, og jeg giver mig den Ære at forsikre, at dette for mig særdeles behagelige Samqvem fra denne Dag med al Visshed skal ophøre.

Det har længe været mig bekjendt, at den militaire Jæger-Metiers store Fuldkommenhed i Norge skyldes Hr. Generalen; just derfor affendte jeg en ung Mand, som er et virkeligt Geni i dette Fag, i lige Grad udmærket formedelst Talenter og Bedrifter. Her Generalen maa selv dømme, hvilken Tilfredshed jeg

---

*) Adlersparre skildres af Arndt S. 445 som en god Soldat, en Mand med grundige Kundskaber om sit Fædrelands Historie og Forfatning, en theoretisk og praktisk Kjender af Agerdyrkning og Statshuusholdning. Især var han bekjendt af sit Tidsskrift „Läsning i blandade Ämnen“, som Arndt kalder det indholdsrigeste Aarsskrift, der nogensinde er udgivet i Sverige, og blev inddraget af Hofkantsler Zibet. Men Arndt beskylder Adlersparre for Utaknemmelighed mod Gustaf Adolf, for umættelig Ærgjerrighed og stiv Egenraadighed, der endog dadledes af hans Venner, mere smidig en oprigtig.

nu nyder af denne fra min Side velmeente Attention for en Chef af høi Fortjeneste.

Det staaer nu for mig tilbage, at sige nogle Ord om de Breve, som gjennem Officierer ere blevne overleverede. Den unge Baron Armfeldt udbad sig paa mine Vegne Underretning om, til hvem det tillodes ham at overlevere et Brev til en nær Beslægtet af vor nuværende General en chef. Hr. Generalen behagede selv at modtage det med de gracieuseste Expressioner. Lieutenant Uggla afgik med den fangne Lieutenant Kroghs Rapport, samt for at tilkjendegive hans trykkende Trang til Klæder. I begge disse Tilfælde kan jeg vel ikke have feilet i Attention for Hr. Generalen; jeg troer tvertimod derved at have lagt for Dagen et Beviis paa en vis Grad af Omsorg for en fiendtlig Officier. Min Feil maa da have bestaaet deri, at jeg vovede at anbetroe Hr. Generalen et Anliggende, som meget nær og i høi Grad angik en Ven af mig og følgelig mig selv. Jeg maa give mig den Ære at gjentage, at al Nærmelse til en større Fortrolighed skal fra min Side ophøre.

Det vil til alle Tider blive vanskeligt at overtræffe den ærbødige Høiagtelse og Hengivenhed, hvormed jeg har havt den Ære at forblive

Høivelbaarne Hr. Generals m. m.

Sophienlund 10de Oct. ydmygste Tjener

G. Adlersparre.

b. Staffeldts Svar herpaa.

Høivelbaarne Hr. Over-Adjutant af Dagen, Oberstlieutenant og Ridder!

Jo mere Besiddelsen af Deres Høivelbaarenheds Agtelse og Venskab var mig smigrende, jo mere var det mig paafaldende, at modtage udi Deres Høivelbaarenheds Skrivelse af 10de hujus, Udtrykket af en Misforstaaelse, der let kunde lede til at afbryde den reciproque Attention, hvormed 2de Befalhavere, omendskjønt de gjennem Staternes fiendtlige Politik ere satte i fiendtlig Stilling imod hverandre, dog stedse lægge Ædelsind og Humanitet for Dagen, naar der finder [Brevvexling?] Sted mellem dem.

At modtage Deres Høivelbaarenheds Parlementairer var mig stedse behageligt — jo behageligere jo mere den Sag, som forhandledes, vedrørte enten et offentligt eller Deres Høivelbaarenheds eget private Anliggende af Vigtighed — og Deres Høivelbaarenhed har i denne Anledning gjort mig en sand Fornøielse, i det De udi omtalte Deres ærede Skrivelse lader Dem være angelegent at udslette den Mistydning, opvakt ved Lieutenant Uggla, der blev antydiget ved min venstre Fløi som Parlementair, i det Øieblik da man agerede fiendtlig imod min høire, og hvis Beretninger til Deres Høivelbaarenhed sandsynlig maa hidrøre fra en eller anden Mistydning, foranlediget af det fremmede i Sproget hos de Officierer, som han talte med; thi af vore Tropper, som ingen Død havde, blev ingen begraven, ligesom heller ingen Officierer bleve suspenderede efter den ved Vilsberg forefaldne Affaire.

Det vil fremdeles være mig særdeles behageligt, at overtyde Deres Høivelbaarenhed om den Høiagtelse, med hvilken jeg har den Ære at være

Matrand 18de Oct. 1808. Høivelb. Hr. Overadjutant af Dagen,

Oberstlieut. og Ridder,

Deres ærbødige Tjener

Staffeldt.

c. Ugglas Rapport til Adlersparre.

Den Beretning, jeg efter Skyldighed ved Hjemkomsten fra en Parlementering mundtligen afgav Hr. Oberstlieutenant m. m. Adlersparre, maa jeg herved efter Forlangende skriftligen meddele.

1) Ingen fiendtlig Post eller Postering træffedes førend paa den anden Side af Magnors Gjestgivergaard, og de som fandtes vare i fuld Marsch med Bagagen uden Bedækning, sidst.

2) Først modtoges jeg et Stykke paa denne Side af Slagsmoen af en Officier ved Skiløberne; siden kom en Capitain til med en rød Uniform, hvis Navn jeg ei erindrer. Under Ridtet med denne Officier raisonneredes om den Affaire, som Dagen i Forveien var forefalden imellem de Svenske og de Norske, hvorved han fortalte mig, at twende Capitainer vare suspenderede, fordi de ei havde secunderet Feldtvagterne, hvorhos nævnedes (om jeg mindes ret) Navnet Lohman paa en af de suspenderede. Samme Officier spurgte mig, om nogle af de Svenske vare blevne begravne i de Grave, som i Skoven vare gjenkastede; men da jeg vidste, at vi ei havde mistet nogen Mand, antog jeg det for afgjort, at nogle af de Norske der vare blevne begravede.

Hermed ender min Beretning, hvilken jeg paa mit Æresord bevidner at være sand, og den, som herefter vover at bestride dens Sandfærdighed, maatte vende sig directe til min Person.

d. Afskrift.

Hans høifyrstelige Durchlauchtighed, den commanderende General Søndenfjelds General Prinds Christian August til Schleswig-Holsteen, har overdraget mig at formelde Deres Høivelbaarenhed: at jeg i Anledning af den mig ved Hr. Lieutenant og Stabs-Adjutant von Anckarsvärd gjorte Proposition har den Befaling at svare: at naar man kunde komme overeeens om Vilkaarene, hvorpaa han ikke tvivlede, naar General Cederstrøm af Hs. Majestæt Kongen af Sverige dertil var befuldmægtiget og altsaa kunde give sit Æresord paa, at Betingelserne ved Vaabenstilstanden samvittighedsfuldt skulde blive opfyldte, han da i Betragtning af Aarstiden til Soulagement for Tropperne, og overhovedet til fælles Tarv, ikke var utilbøielig til at indgaae en saadan Convention; men Hovedbetingelserne maatte være:

1) At de mod os staaende Tropper, hverken i det Hele eller i enkelte Dele deraf, maa bruges mod vore Allierede hverken i Skaane eller Finland. 2) Vaabenstilstanden maa sluttes paa en bestemt Tid af 4 Uger, og angaae saavel Armeen som Flotillen, der er stationeret paa vore Grændser. 3) Efter ovennævnte Tids Forløb maa de 4 Uger forud opsiges, og bliver, saalænge den ikke er opsagt, som vedvarende anseet. Forestaaende Terminer blive regnede fra Undertegnelsens Øieblik, eller Opsigelsens Imodtagelse. 4) Begge Armeer cantonnere sig ikke længere mod Norden, hverken i deres indtagende Cantonnements, eller i Tilfælde Fiendtlighederne igjen fornyes, end i deres ved Conventionens Undertegnelse havende Position, naar de til den Ende rykke mod Grændsen. 5) Communicationen mellem begge Riger bliver vedvarende forbuden, og enhver Svensk, som træffes i Norge, ligesom enhver Norsk, som træffes i Sverige, uden at have Tilladelse af den i Landet commanderende General, bliver som en mistænkt anseet og behandlet. 6) Alle Parlementairer sendes enten til Svinesund eller Magnor, hvor de der stationerede Vagter forblive.

Over de øvrige Betingelser og Differencer vilde man letteligen komme overeens, og hans høifyrstelige Durchlauchtighed forventer i Følge Ovenanførte Hr. General v. Cederstrøms Andragende. Dette jeg ikke skulde undlade at meddele til behageligst Underrettelse.

Matrand 13de Oct. 1808. Staffeldt.

Høivelbaarne Hr. Overadjutant og Oberstlieut.
v. Adlersparre.

e. Concept.

Med Græmmelse har jeg nys modtaget Efterretning om, at svenske Soldater ved den sidste Recognoscering paa de norske Forposter have brugt Vold mod

norske Indvaanere paa en Gaard ved Siden af Tanum eller deromkring, og endog frarøvet dem deres Eiendom. Om denne Hændelse er sand, skal en saadan Skamplet paa de svenske Vaaben med Blod udvættes.

Jeg vover derfor hos Høivelbaarne Hr. General, Kammerherre m. m. paa det indstændigste at anholde, om det maatte behage Hr. Generalen at lade undersøge alle Omstændigheder ved denne Voldsgjerning; hvorledes Troppernes Uniform omtrent var, hvad Gaardens Navn var, paa hvad Maade og hvilket Klokkeslet Indbyggerne lede denne Vold, samt hvad Pengeværdien kan være af den bortrøvede Eiendom. Jeg skal med allerstørste Erkjendtlighed modtage alle de Underretninger, jeg kan erholde om denne Voldsgjerning. Erstatningen til de Lidende skal blive hastig, og et Exempel af haard Afstraffelse skal gives, der aldrig skal kunne glemmes.

I et Sygehuus i Nærheden af Eda ligger en norsk blesseret Soldat. Jeg maa give mig den Ære at underrette Hr. Generalen om, at denne Soldat kan, naar Hr. Generalen saa behager, afhentes ved Forposterne, eller og skal han afgives ved de Kongelige Norske. Han er saa meget bedret af sine Saar, at han kan føres paa Vogn, men ei gaae uden Krykker. Denne Anmodning og dette Forslag giver jeg mig den Frihed at fremføre for Hr. Generalen og Kammerherren med Overbeviisning om, at samme vil ansees med Velvillie, hvorom jeg tillige giver mig den Frihed at anholde.

Sophielund 1ste Novbr. (1808). Georg Adlersparre.

No. 35 (til Side 175).

G. Adlersparres Proclamation ved Vestre-Armeens Opbrud.

(Oversat efter C. A. Adlersparres 1809 års Revolution. II. 13—16.)

Et betydeligt Antal Krigsmænd have grebet til Vaaben for at begive sig til Hovedstaden og give vort fælles, nu ulykkelige, sønderlemmede, døende Fædreland Freden tilbage.

Naar enhver Medborger indseer, at vore Hensigter lade sig forene med hvad Samvittighed og Ære byde i ethvert dydigt Bryst, saa kunne vi ikke feile i den faste Overbeviisning, at vor uforfærdede Iver vil understøttes og billiges af Enhver, som elsker det svenske Fædreland, af alle vore Vaabenbrødre ikke mindre end af vore ubevæbnede Medbrødre.

Hvilke ere altsaa vore Hensigter?

Vi have rakt hverandre Haand paa, at Rigets Fædre og Lovgivere skulle have Frihed til under vore Vaabens Beskyttelse at sammentræde for at overlægge og beslutte om det lidende og ellers snart ødelagte Fædrelands Anliggender.

Vi have rakt hverandre Haand paa, for deres Fødder at nedlægge de Vaaben, som vi have grebet for deres Frihed; uforfærdede Krigsmænds sammenholdne Sværd ville da om de svenske Lovgiveres Raadssæder danne en Skytsmuur, som ingen Voldsmagt formaaer at gjennembryde.

Vi have rakt hverandre Haand paa, at Død og Fordærvelse skal træffe Enhver, som endnu vil forlænge Sveriges Lidelser, være sig fremmed Magt eller en indenlandsk Voldsmand.

Sveriges tydske Lande ere Fienden overladte; Finland, dette Fædreland for det tapreste, ædleste Folk, er besat af Fienden. Vi have rakt hverandre Haand paa, at ingen Alen meer af det svenske Fædreland skal overgives i Fiendens Hænder.

Sveriges Bjergværker og Handel ligge øde. Sveriges Ungdom er reven bort fra Ploven for nøgen og vanbyrdet at blive et Rov for Sygdomme og Død. Landmandens Tyngder og Byrder ere saa store, at han med al sin Taalmodighed

ei længere kan bære dem. Udsuende Skatter ere uden Skaansel inddrevne; Banmagten, Elendigheden, Ødelæggelsen gribe fra Dag til Dag paa en forfærdelig Maade om sig. Vi have rakt hverandre Haand paa, at Landets Fædre og Vise skulle have Frihed til at gjenføre Lykke, Velstand og Lovlighed i Fosterbygden.

Maatte de høiere og lavere Stænder ligesom vi modigt og fortroligt række hverandre Hænderne paa, at Fædrelandet skal frelses. Deres Enighed er Rigets Styrke, deres Uenighed Undertrykkerens Fremgang.

Maatte Sveriges Fædre og Vise snart byde Sveriges Naboer Fred og Tillid; men maatte dette Tilbud ledsages med den Forsikring, at hver svensk Mand heller ligger begraven under svensk Jord, end at han seer sit Fædrelands Selvstændighed rokket eller opløst.

Vor Forbundsfælle England skal vide at agte et Folk, som bryder sine Lænker og befæster lovlig Frihed i sit Skjød. Frankrige og alle Aarhundreders Helt skal høiagte et Folk, som ligner det i Stordaad og Krigerhæder. Ruslands og Danmarks Regenter, uophørlig arbeidende for sine Nationers Oplysning og økonomiske Omskabelse, skulle ikke fiendtligen forurolige et Folk, som har det samme Øiemed. Naar al personlig Forbittrelse ryddes tilside, staaer Intet tilbage uden fælles Høiagtelse, fælles Fordele, fælles Forsæt at leve eller døe som selvstændige Folkeslag.

Vi have med Bedrøvelse seet Sveriges Hjælpemidler spredte, formindskede over Landets vide Grændser, bortsløsede uden Øiemed, uden Plan, uden at tilsigte nogen virkelig Nytte, uden Fremgang paa noget eneste Punkt.

Maatte Sveriges sidste, endnu overblevne Kræfter ikke af Uforstand misledes til Ugavn eller virkelig Skade, ifald Fædrelandet paakalder Anvendelsen af disse Kræfter.

Disse ere vore Ønsker for Fosterbygden. Vi ville med Glæde og Tilfredshed ofre Liv og Velfærd for deres Opfyldelse.

Stor og yndig bliver for Sverige den Høitidsdag, da enhver svensk Mand med bibeholden Ære og Selvstændighed vender tilbage til sin fredelige Syssel, til ny Velstand og til Lykke i sit eget Huus.

Forsvaret paa en af Rigets Grændser er for en kort Tid svækket ved vor Afmarsch, men hvis Fienden, mod al Sandsynlighed og mod givne Løfter, benytter sig deraf, saa skal han, ved vor hastige Tilbagekomst, ved blodige Tab faa erfare Forskjellen mellem en Krig, som føres af Herskernes personlige Had, og den, som udspringer af et troløst Brud paa Naboenskab mellem Folkeslagene.

Vi regne paa enhver Krigsbefalingsmands Iver i at virke med os, med Lynstraalens Hurtighed og Styrke at virke mod indenlandske Voldsmænd og udenlandske Fiender.

Til Slutning vove vi for alle vore elskede Landsmænd og Medbrødre af alle Stænder at yttre det Ønske, at den nys paabudne almindelige Krigsskyt ei maa vorde udrebet, førend Rigets Stænder have udtalt sig om dens Gyldighed.

Carlstad den 7de Marts 1809.[1]

Befalingsmanden
over de i Wermeland stationerede Tropper.

[1] [Aftrykket hos G. A. Adlersparre har ikke Datum, men denne findes i det Aftryk i Arndts Schwedische Geschichte, 441 ff, hvorefter dette Bilag i første Udgave er meddeelt, da Originalen dengang ei var trykt. G. Adlersparre skrev denne gribende Opfordring allerede 8de Januar 1809 i Ökna Gjestgivergaard paa udrevne Blade af Skydsbogen, da han intet andet Papir havde. Handl. III. 25. 33.]

No. 36 (til S. 167).

Samtale mellem Kong Gustav Adolph, Præsident v. Ehrenheim og den engelske Minister Merry.

(Efter G. Adlersparres Handlingar. I. 154—167.)

Underhandlingerne med England om en Forøgelse i Subsidierne af 50,000 £ Strl. om Maaneden var nær ved at afsluttes, da den blev afbrudt ved Forholdet mod General Moore. Krigsrustninger, større end Midlerne dertil, og liden Sparsomhed i Udgifterne havde i Løbet af det paafølgende Felttog foraarsaget alt meer og meer en betydelig Mangel i Krigskassen, hvorved Kongen fandt sig foranlediget til den 6te Decbr. (1808) at kalde den hidkomne engelske Minister Merry til sig, og at erklære ham, at dersom ikke 70,000 Punds maanedlige Forøgelse i Subsidierne bevilgedes, og Vexler til dette Beløb ei ufortøvet af ham udstedtes, skulde de svenske Havne tillukkes for England. Ikke saa lidet forbauset over en saa uventet Paastand af en Bundsforvandt, vægrede Ministeren sig i Begyndelsen aldeles ved at efterkomme denne Fordring, saasom dertil ei af sit Hof bemyndiget, og han vilde alene forny den forrige Subsidie-Tractat. Men da Kongen heftigen og bestemt vedblev at holde paa bemeldte Alternativ, vedtog Ministeren den Middelvei at udstede Vexler paa 300,000 Pund som Forskud og i Afregning paa de Subsidier, hvorom man fremdeles paa begge Sider kunde komme overeens. Hermed var Kongen for Tiden nogenlunde tilfredsstillet, men fandt forgodt i et egenhændigt Haandbrev til Kongen af England at true med Havnenes Tillukkelse, ifald den fordrede Subsidieforøgelse vægredes. Den tidlige Vinter og den strenge Kulde, som afbrød al Forbindelse med England paa flere Maaneder, gjorde, at den engelske Regjerings Yttring herover ei ankom før mod Slutningen af Februar 1809. I en Audience den 24de s. M. om Formiddagen overleverede Merry Kongen af Englands Svar og en Note fra Udenrigsministeren. I det første siger Kongen, at han var bleven meget forundret over Brevets Indhold, og da han af Erfaring vidste, hvor forgjæves det var, at Kongerne directe underhandlede med hverandre, havde han overgivet denne Sag til sin Udenrigsminister. Denne erklærede derimod i Noten, at naar man søgte at aftvinge England Forøgelse i Subsidierne, var det under dets Værdighed at bevilge dem. Tillige gav Merry tilkjende, at hans Hof havde misbilliget Vexlernes Udstedelse, og at han derfor havde modtaget Bebreidelser. Fortrædelig herover erklærede Kongen, at om den begjærede Forøgelse vægredes, vilde han ei slutte nogen Subsidie-Tractat med England. Merry lod forstaae, at da han af sit Hof alene var hidsendt for at afslutte denne Tractat, maatte han i saa Tilfælde begive sig herfra og efterlade sin Legationssecretair. Kongen sagde da: „Reiser De bort, skal Legationssecretairen snart komme efter.“ Under denne Samtale blev Kongen meer og meer opbragt, og udbrød i heftige Udladelser. Til Slutning blev han aldeles udenfor sig selv af Vrede, gjorde et Sprang paa Gulvet, satte med Heftighed Hatten paa Hovedet, og gik med en vild Mine hastigen mod Ministeren. Denne, som troede, at Kongen nu vilde med den saaledes ledige Haand trække Kaarden ud og rende den igjennem ham, gjorde først et dybt Buk der han stod nære Kongen, drog sig derpaa til Døren, bukkede atter og gik ud af Værelset uden at sige et Ord. Denne Anecdote gjorde Merry først bekjendt nogle Dage efter Regjeringsforandringen, sigende alene paa Spørgsmaal om, hvad der foregik ved Audiencen, at Kongen var meget fortørnet, og at det var umuligt at afgjøre Affairer med ham. Strax efter at Audiencen var endt, skrev Kongen i Vredesmod et egenhændigt Brev til General en chef for Vestarmeen, Cederstrøm, som havde sit Hovedqvarteer i Wennersborg, og befalede ham at lægge Embargo paa al engelsk Eiendom, Handels- og Krigsskibe i Gøtheborg og dens Skjærgaard. Dette Brev sendte Kongen forseglet hjem til

General Tibell, som var noget upasselig, med Befaling ufortøvet at sende det af med en Courer. Ingen fik det mindste at vide om dette ubetænksomme Skridt. Cancellipræsidenten, som sædvanligen pleiede at opvarte Kongen efter Audiencer med fremmede Ministre, for at erfare om Kongen i Følge af dem havde Noget at befale, ventede forgjæves paa Audience alt til Klokken 4, under hvilken Tid Cabinetssecretairen, Baron Wetterstedt, var bestandig inde hos Kongen; og kjørte derefter hjem. Følgende Dag ud paa Formiddagen indfandt Cancellipræsidenten sig i forommeldte Øiemed hos Kongen, som endnu viiste samme Sindsheftighed som Dagen før, og nu først berettede den paabudne Embargo. Cancellipræsidenten gjorde alvorlige Forestillinger i Henseende til Følgerne af dette Skridt: at samme sandsynlig skulde lede til et Fredsbrud med England, og forvandle denne Magt, Kongens Bundsforvandte og eneste Støtte, til Fiende; at de allerede før utilstrækkelige Midler til Krigens Udførelse skulde, under Savn af Subsidier, blive endnu utilstrækkeligere; at store Tab vilde tilføies Staten og Private, som beredvilligen havde forstrakt store Summer paa de af Merry udstedte Vexler, som i Tilfælde af Fredsbrud sikkert ikke honoreredes. Han anholdt derfor paa det Indstændigste om, at Embargo-Ordren maatte blive tilbagekaldt. Da disse Forestillinger aldeles Intet udrettede, spurgte Ehrenheim, om Kongen ikke var betænkt paa at underrette Hoffet i Petersburg om denne Embargo, for at berede Veien til en Fredsunderhandling? „Nei svarede Kongen, det russiske Hof skal ei faae det at vide, førend af Gazetterne." Yderligere forestiltes Kongen Umuligheden af at føre Krig med sine forrige Fiender og England tillige. Svaret blev: „Jeg slaaes med dem Alle, men først og fremst med Engelskmændene, thi de ere hovmodige og næsvise, dem skal jeg knække." Dette sagde Kongen med heftige Gebærder, slaaende med knyttet Næve flere Gange i Bordet. Videre vedblev han: „Jeg har nok mærket, hvorledes man længe har søgt at skræmme mig til Fred, men jeg skal vise, at jeg ei lader mig skræmme af Nogen, ei heller af Jer, min Baron", udstrækkende ved disse Ord den knyttede Næve i Ansigtet paa Ehrenheim. Denne svarede, at hans Hensigt ingenlunde var at skræmme Kongen, men at opfylde en undersaatlig Pligt, idet han viste den Fare, for hvilken Kongen udsatte hele Nationen, sig selv og sin Familie. Kongen udlod sig: „Jeg er kjed af Alt dette her; jeg hører ei Andet end Mangler og Vanskeligheder fra alle Kanter; jeg vil døe, men jeg skal døe med Hæder." Efterat Kongen saaledes længe havde givet sin stormende Heftighed Udbrud, blev han omsider mere rolig til Sinds, enten af Mathed, eller fordi han blev rørt af flere Gange fornyede Forestillinger om hans Børns og Familiens Skjebne. Erindringer om Nationens Fare virkede ligesaa lidet nu som altid tilforn. Man havde ofte før hørt ham sige: „Hvad betyder Nationen mod min Hæder?" Under de voldsomme Udbrud, hvortil han overlod sig ved nærværende Leilighed, undfaldt ham denne mærkelige Udladelse: „Nationen skal faae bøde, fordi den ei afløste min salig Fader." Herpaa svarede Ehrenheim: „Deres Majestæts Hr. Fader var elsket af Nationen, og den fulgte ham frivillig i Krigen."

Efterat denne Samtale havde varet omtrent halvanden Time, aftraadte Cancellipræsidenten, uden at faae at vide eller kunne gjætte sig til Virkningen af sine Forestillinger. Efter en Stunds Forløb fik Baron Wetterstedt Befaling skriftlig at underrette den engelske Minister om, at Kongen attraaede at tale med ham om Eftermiddagen. Merry indfandt sig, og i denne roligere Conference blev afgjort, at den forrige Subsidie-Tractat skulde uden nogen Forandring fornyes, og Spørgsmaalet om Forøgelse af Subsidierne skulde udsættes til fremtidig Underhandling, naar den engelske Minister havde faaet Leilighed til at forberede denne Sag i Parlamentet. Paa denne Conference fulgte Embargo-Ordrens Tilbagekaldelse, der ligeledes skede igjennem General Tibell.

Disse Contraordres kom ei til Gøtheborg førend 18 Timer efter de første,

under hvilken Tid Embargoen iværksattes gjennem Trommeslag, og afstedkom megen Bestyrtelse og Forvirring dersteds. Den samme udførtes let paa engelsk Eiendom i Staden samt paa de i Havnen indefrosne Handelsskibe, men den var umulig med Hensyn til den engelske Eskadre under Admiral Keith, som da allerede var i aabent Vande. Denne de engelske Krigsskibes Stilling var flere Dage før bleven almindelig bekjendt; alligevel yttrede Kongen om Formiddagen sin Glæde over at faae disse Krigsskibe i sin Vold, og da Baron Wetterstedt, til hvem dette sagdes, bemærkede, at det turde blive vanskeligt at tage dem, saasom de laa udenfor Elfsborg, sagde Kongen med et moqvant Smiil, som han stundom affecterede, naar han var i høieste Grad irriteret: „Jo, det skal nok gaae an." Dette anføres som et Beviis blandt mange andre, til hvilken Grad Dømmekraften savnedes hos Kongen, naar han var bragt i Passion.

Til Cancellipræsidenten nævnede Kongen ei et eneste Ord om Embargo-Ordrens Tilbagekaldelse, udentvivl fordi det kostede hans Stolthed for meget, at have maattet give efter for en Andens Mening.

Da Subsidie-Tractaten nu skulde opsættes og forfattes, opstod en ny Vanskelighed, idet Kongen paastod, at England skulde udtrykkelig forbinde sig til enten at forskaffe Finland tilbage eller en tilsvarende Erstatning. Det var let at forudsee, at den engelske Minister derved skulde gjøre Vanskelighed, og i al Fald maatte Underhandlingen derom trækkes i Langdrag, til stor Uleilighed for de mange Pengebehov, som krævede hurtig Hjælp. Endeligen bragte Ehrenheim det med stor Møie dertil, at Kongen lod sig nøie med, at der i Tractaten indførtes den sædvanlige Formular angaaende Garanti af begge Parters Stater. Saaledes affendtes den 2den Marts Subsidie-Traktaten til London, ratificeret og undertegnet af Kongen. Dog nægtede han, for at have et Baand paa England, at underskrive en allerede i Udkast færdig Handelstractat med denne Magt, hvilket Ehrenheim havde tilraadet maatte skee ved samme Anledning for at undgaae dobbelte Presenter. Dette var et Træk af dennes Uegennyttighed, hvorpaa som yderligere Beviis kan anføres, at der med samme Coureer, som overførte Tractaten til London, afgik til den svenske Envoyé dersteds, Brinckmann, et Haandbrev fra Baron Ehrenheim, med den Commission at begjære, at den ham bestemte Present maatte gives i Penge, og Envoyén for samme lade opkjøbe Korn og affende dette til Landshøvding Lilliehorn i Wennersborg, for at uddeles til Nødlidende i Westergöthland og Westgöthadal. Bemeldte Landshøvding havde nogen Tid tilforn været hos Cancellipræsidenten og givet en bedrøvelig Skildring af Tilstanden der i Egnen.

Da den trykkende Pengetrang saaledes nødte Kongen til at indgaae Subsidie-Tractaten, vilde han gjengjelde den Forulempning, som han troede at have erfaret af den engelske Regjering, dermed, at han aldeles nægtede samme Gang at underskrive Handelstractaten. Der bemærkedes i disse Dage en Hevngjærrighed i Kongens Sind, som rimeligviis tidlig eller sildig skulde have opløst den nære Forbindelse imellem Sverige og England, om hans Regjering havde vedvaret noget længere.

Den 24de Marts ankom Underretning fra London om, at den engelske Minister, uagtet hvad der var foregaaet i Gotheborg, allerede havde betalt Halvdelen af de Vexler, som Merry havde udstedt over sin Instruction, eller 150,000 P. Strl., samt at der var al Grund til at formode, at den anden Halvdeel iligemaade vilde blive honoreret, saasnart den ratificerede Subsidie-Tractat var fremkommen og Ratificationernes Udvexling var gaaet for sig. Dette var en glad Tidende for Præsidenten i Statscontoiret, Lagerheim, der havde overtalt flere Handelshuse i Stockholm og Gøtheborg til at acceptere Vexler for samme Sum. Næste engelske Post, som formedelst den vedvarende Nordenvind forsinkedes til den 11te April, medbragte Bekræftelse paa denne Formodning. Udvexlingen af Subsidie-Tractaten

var gaaet for sig og de uindløste Vexler paa 150,000 Pund Strl. vare blevne betalte. — — — Nogle Dage derefter ankom til England fra Merry Beretning om Regjeringsforandringen. Den engelske Minister bebømte samme med megen Skaansomhed, og lod gjennem fornævnte Minister erklære, at han ei havde Noget at indvende mod, at Sverige søgte Fred med sine Fiender. Svensk Skib og Gods skulde ei løbe mindste Fare, hverken i aaben Sø eller engelsk Havn, naar alene Sverige ikke indgik i Forbindelser, som vare stridende mod Englands Sørettigheder. Det vilde ei paa mindste Maade blande sig i Sveriges indvortes Anliggender. Alene tilkjendegav Canning paa sin Konges Vegne Sammes særskilte Ønske, at ei nogen Voldsomhed maatte udøves mod den afsatte Konges Person.

No. 37 (til S. 177).

a.

General Silfversparres Beretning om Kong Gustav Adolphs Arrestering paa Slottet i Stockholm den 13de Marts 1809.

(Efter G. Adlersparres Handlingar. III. 171–187.)

Den 13de Marts 1809, Klokken omtrent 7 om Morgenen, kom Major de la Grange til mig, hvor jeg boer i H. K. H. Prindsessens Palais, med en Hilsen og Anmodning fra General Adlercreutz, at jeg skulde komme op paa Slottet Kl. omtrent 8½ i et for Fædrelandet vigtigt Anliggende. Jeg gav ufortøvet det Svar, at jeg til den Tid skulde indfinde mig i Pelare-Salen. Kl. 8 begav jeg mig allerede paa Veien, og kom paa Stedet Klokken et Qvart paa 9, hvor jeg alene traf nogle Personer, som kom til paa samme Tid i den Hensigt at tage Afsked med Kongen inden hans Afreise. En kort Stund derefter indfandt sig Oberstlieutenanterne Gustav v. Otter og de la Grange, Majorerne Silfversparre og Adlercreutz, samt Lieutenant Arnell. Jeg begyndte at tale med En og Anden af disse Sidste, for at høre om de kjendte Hensigten med General Adlercreutz's Budskab til mig igjennem de la Grange, og fandt at de vare der i samme Hensigt. I det Samme kom General Adlercreutz ind i Salen og strax hen til mig, hvorpaa vi, efter nogle Ords Samtale med fornævnte 4 Herrer, ufortøvet gik ud, først igjennem Kongens nedre Garderobe, derpaa opad den lille Trappe ind i den øvre Garderobe, og derpaa uden Ophold ind i Kongens eget Værelse, hvor han stod midt paa Gulvet fuld paaklædt med sit Værge ved Siden i Samtale med Hans Excellence Klingspor, som da var alene i Værelset med ham. Vi nærmede os strax Kongens Person, og General Adlercreutz yttrede: at saasom det var os overdraget ei alene af Rigets første Embedsmænd, men af hele Armeen og Folket, at forsikkre os Hans Majestæts Person, saa begjærede vi Sammes Sabel. Herpaa svarede Kongen med nogen Heftighed: „Hvad er det? Hvad skal det betyde? I ere forledte." — „Nei, Deres Majestæt, det er vort fulde Alvor", svarede vi. Kongen: „Dette er Forræderi, og I blive Alle ulykkelige, om I fortsætte saa forræderske Skridt." — Vort Svar blev det samme, og vi nærmede os end mere hans Person. I det samme ilede Kongen nogle Skridt tilbage og drog sit Værge for at forsvare sig, men vi skyndte os at gribe Kongens Person. General Adlercreutz tog ham om Livet, og jeg tog strax Værget af Kongens Haand, satte det fra mig bag et Bureau i Nærheden, og ilede tilbage til Kongen for at holde ham fra andre Udbrud, som han yttrede under et fortvivlet Skrig paa: „Forræderi, Mordere, Hjælp, Frels! o. s. v." Derimod erklærede vi med de stærkeste og helligste Forsikkringer, at det just var os, som vilde frelse hans Person fra alle de truende Farer, som sikkerligen vilde indtræffe, om han kom ud fra Slottet. Imidlertid samledes Drabantvagterne, i bestemt Hensigt at komme Kongen til Hjælp, fra alle Drabantsalene med deres Chefer udenfor Værelset, hvor

vi vare, og hvortil Døren under Katastrophen indenfra holdtes stængt af Oberstlieutenant Otter, Major Adlercreutz og Lieutenant Arnell. Lieutenant Hjerta, som disse bleve vaer udenfor, blev strax sluppen ind; de Øvrige søgte paa alle Viis, skjønt forgjæves, at komme ind, uagtet de med saadan Styrke søgte at forcere Døren, at det ene Dørspeil sloges itu. Efterat Kongen endeligen var bleven noget roligere og havde ophørt at skrige, lode vi ham Frihed til at spadsere frem og tilbage paa Gulvet, hvorefter Døren aabnedes, og en Deel af Drabantcorpset, som da kom frem, gik efter General Adlercreutz's Befaling efterhaanden igjen til sine Poster. Derpaa gik Adlercreutz ud i næste Værelse, hvor han traf Oberst Melin, der som tjenestgjørende Generaladjutant havde Staven og Befaling over Alt, men maatte efter nogen Modstand levere Staven fra sig, og denne toges tilligemed Commandoen af Adlercreutz. Jeg var ogsaa nærværende ved denne Begivenhed, og strax derpaa traf jeg H. E. Grev af Ugglas og General Strømfeldt, som jeg formaaede til at gaae ind i Kongens Værelse til hans Selskab. Men da jeg kort efter kom derind, fik jeg med Forundring see, at Kongen havde blottet Værge i Haanden, hvormed han gik frem og tilbage paa Gulvet. Jeg erindrede da, at jeg havde sat hans eget ved Bureauet, og frygtede for at det var det samme, Kongen nu bar. Jeg gik derfor uformærkt did for at see om det fandtes paa samme Sted, hvor jeg satte det, hvilket dog ikke var Tilfældet. Da jeg imidlertid fandt, at Kongen havde et andet Værge, spurgte jeg, hvorfra Kongen havde faaet den Sabel han bar, hvortil svaredes mig, at det var General Strømfeldts, som Kongen ved hastigen at springe ind paa Generalen havde uddraget og siden saaledes bar. Jeg blev nu meget nysgjerrig efter at vide, hvo der havde taget Kongens eget Værge, som jeg havde sat i hans Værelse ved Bureauet, og da der forud var bleven forsikkret mig, at begge de øvrige Døre i dette Værelse vare saa sikkert stængte, at de ei fra nogen Side kunde aabnes, fandt jeg ingen Fare ved at give Kongen Frihed til at gaae i Værelset med dette Værge i de Herrers Selskab, som da vare derinde. Jeg gik derfor ud i næste Værelse, og spurgte høit, hvo der havde taget Kongens Sabel, hvorpaa Major Ulfsparre svarede, at han havde taget og gjemt den. Jeg begjærede derpaa at faae den, hvorfor Majoren og jeg gik ned for den lille Trappe ind i den nedre Garderobe, hvor han havde gjemt den i en Bedkasse. Jeg bar den op i det øvre Værelse, hvor jeg traf Lieutenant Gripenwald, som jeg paalagde at bringe den i Generaladjutant-Værelset i Forvaring; men han bad mig at maatte beholde den indtil Videre, med Forsikring, at Ingen uden Ordres skulde faae den fra ham, uden med Tabet af hans Liv. Deri samtykkede jeg, og gik derefter ind i Kongens Værelse, hvor jeg fandt ham roligere end før. Hos ham vare da Oberstlieutenant G. v. Otter, som fra Begyndelsen af uafbrudt havde været inde i Værelset, samt H. E. Grev af Ugglas, General Strømfeldt og Hofmarskalk de Beche, der havde faaet Lov til at komme ind i samme Hensigt som General Strømfeldt og Exc. af Ugglas. Kongen gik da frem og tilbage paa Gulvet, bestandig med Værget i Haanden, hvilket jeg ansaa for at være uden al Fare. Han fordrede da meget strengt af mig at faae sit eget Værge tilbage, samt yttrede Mishag med, at Oberstlieutenant v. Otter var inde hos ham med Surtouten paa, og befalede ham flere Gange, skjønt uden Virkning, at gaae ud. Efter en Stund gik Oberstlieutenant v. Otter ud i næste Værelse efter min Begjæring, for at skaffe nogle Officierer ind, som kunde være tilstede som Bevogtning. Da deres Ankomst forhaledes noget længere end jeg ventede, gik jeg ud i næste Værelse, hvor jeg vidste at General Adlercreutz var, for at bede ham befale et Par Officierer komme ind som Vagt. Dette skeede, men efter nogle Minutter, da vi begge paa eengang gik ind i Værelset, fik vi see, at Kongen havde faaet Døren op lige for, og skyndte sig alt hvad han kunde, for at undkomme den Vei. General Adlercreutz, Oberstlieutenanterne v. Otter og de la Grange, Major Adlercreutz

og Lieutenant Hjerta ilede i fuld Fart efter, og jeg tog Veien gjennem det store Galleri og Dronningens Værelser, for der at søge at træffe ham. Hofjægermester v. Greiff, som under dette var i de ydre Værelser, og fik høre Kongens Forsøg paa at undkomme, foer strax ud for den store Slotstrappe, og tog hændelsesviis Veien straas over Borggaarden til Lejonhvælvet, hvor han nogle Skridt fra dette inde paa Borggaarden traf Kongen, som da vilde forsvare sig med det Værge, han havde i Haanden. Greiff afparerede Stødet med den venstre Haand, greb Kongen om Livet med den høire, og førte ham tilbage ind i Hvælvet, hvor General Adlercreutz med sine førnævnte Ledsagere traf dem begge. De fulgte samtligen Kongen, og ved Ankomsten til Dronningens store Trappe, bare de ham, der var meget mat, op for denne til Dronningens Spisesal, hvor Kongen igjen begjærede at gaae. Marschen fortsattes nu gjennem de store Værelser og Galleriet, hvor Kongen da selv begjærede at gaae ind i det hvide Værelse, hvilket og skede. Der fremsattes en Stol, hvorpaa Kongen satte sig, og blev siddende der over een Time ganske stille. Jeg kom ind i Værelset paa samme Tid som Kongen, og der sattes strax 4 Officierer Vagt, hvorpaa General Adlercreutz og jeg kom overeens om, strax at gaae op til H. K. H. Hertugen for at underrette ham om Begivenheden fra dens Begyndelse til denne Stund, hvilket Alt var H. K. H. ganske ubekjendt. Vi ankom i Hertugens smaa Værelser, traadte ufortøvet ind, og omtalte med den meest levende Bevægelse, hvad vi havde gjort for at frelse vort Fædreland, berettede, at vi nu havde Kongens Person i al Sikkerhed, og anmodede H. K. H. paa det indstændigste om, at han ufortøvet vilde antage sig Styrelsen, og i Kraft deraf som Fædrelandets Frelser og Regent tage de Forholdsregler, som nu udfordredes og ei af nogen Anden kunde eller burde iværksættes. H. K. H. modtog denne Tidende med stor Bevægelse, og lovede endelig efter nogen Tids Betænkning at opfylde vort Ønske.

De høiere Embedsmænd, som havde faaet Underretning om Begivenheden, kom nu op til H. K. H., og der blev sendt Bud efter dem, som derom endnu vare uvidende, hvilke ogsaa ufortøvet indfandt sig. Alt sattes i fuld Virksomhed, og denne lykkelige Regjeringsforandring proclameredes strax ved Herold paa sædvanlig Maade. Jeg fik derpaa ufortøvet H. K. Høiheds Ordres til at være ansvarlig for Kongens Bevogtning, hvorfor jeg strax gik tilbage til Kongen, og forblev der tilligemed de ovennævnte 4 Officirer indtil Kl. 1½ paafølgende Morgen den 14de Marts, da Afreisen foretoges til Drotningholm i følgende Orden.

Kongen i en firesædig Vogn med mig, Oberstlieutenanterne v. Otter og de la Grange. Paa Kudskesædet, ved Siden af Kudsken, Hofjægermester Greiff; bag paa Vognen Lieutenanterne Trawenfeldt og Gripenwald. De øvrige 12 udseede Vagtofficierer deels i Staldvogne og deels i Hyrevogne. Eskorten bestod af 50 Mand Cuirasserer til Hest med to Officierer. Kl. 8 om Morgenen kom vi til Drotningholm, hvor Kongen fik sit eget Sengkammer til Beboelse, bevogtet af tvende Officierer i samme Værelse. Resten af Officiererne tilbragte denne Dag mestendeels alle udenfor i de øvrige Værelser, hvorvel der var foranstaltet Indqvartering for Enhver af dem i andre Værelser. Efterat Kongen havde ladet sig klæde af, gik han strax til Sengs, og forblev i den under god Hvile til om Eftermiddagen Kl. 5, da han stod op og klædte sig paa. Paa Drotningholm varede Opholdet til den 24de om Morgenen, da vi Kl. 8 afreiste derfra Søveien, hvorpaa endnu fandtes stærk Iis, til Gripsholm i følgende Orden: 1) Avantgarden bestaaende af 100 Mand Grenaderer med Commanderende, 4 Mand paa hver Slæde, med Ordre ei at kjøre hinanden nærmere end paa 10 Alens Afstand mellem hver. 2) Første Hofstaldmester Baron Rålamb, som Landshøvding, i en Slæde. 3) Kongen i en Slædevogn tilligemed mig. 4) Oberstlieutenanterne Carl v. Otter og Reuterkrona i en Slædevogn. 5) Oberstlieutenant Gustav v. Otter og Lieutenant Hjerta som vagthavende Adjutant i en Slæde. 6) Vagt-

officiererne, 16 i Tallet, 2 og 2 i hver Slæde. 7) Livmedicus Weigel og Expeditionssecretair Wallin i en Slæde. 8) Kongens Kammertjener samt Garderobe-Effecter i 4 Slæder. 9) Bataillons-Chefen, Major Enskjöld med sin Adjutant i een Slæde, samt 10) Resten af Livregimentets Grenadeer-Bataillon med Underofficierer 4 i hver Slæde.

Disse 6 Mile fortsattes uden at skifte Heste alene med 2de Hvilestunde af en halv Time paa hvert Sted, hvor saavel Mandskabet som Skydsbønderne bleve forpleiede. Det maa tillige bemærkes, at hvorvel jeg proponerede Kongen at stige af sin Slædevogn, blev han dog siddende stille, idet han under den anden Hviletid tog en Sup Brændeviin og spiste en Hjerpe m. m. Kl. 1½ om Eftermiddagen kom vi til Gripsholm Slot, hvor Kongen strax bragtes ind i de Værelser, som for ham der vare beredte, nemlig hans sædvanlige Sengekammer og Værelset indenfor, det saakaldte Conseilværelse, der nu blev udseet til Kongens Sovekammer, og hvorhen hans Seng strax indflyttedes. Vagten indrettedes saa, at 2de Officierer altid vare i det Værelse, hvor Kongen opholdt sig, samt to udenfor i næste Værelse, foruden en af Overadjutanterne eller de befalende Officierer, hvoraf En vaagede baade Nat og Dag, ligesom de 4 sidstnævnte altid skulde være tilstede, den Sidste dog med Frihed til at gaae ind og ud imellem Værelserne efter Behag. Hvad der dagligen forefaldt, udviser den hemmelige Journal, som med Nøiagtighed førtes, og hvoraf gjordes daglige Extracter, som ved enhver beqvem Leilighed endog udenfor Postdagene i Underdanighed tilsendtes H. K. H. Rigsforstanderen.

b.

Beretning af Cancelli-Præsident Ehrenheim.

(Efter af G. Adlersparres Handlingar. III. 153—160.)

Cancellipræsidenten, som ogsaa havde faaet Befaling til at følge Kongen, men efter Begjær fik Tilladelse til at reise forud til Nyköping, kjørte op til Slottet henimod Kl. 10 om Formiddagen for at indhente yderligere Ordres af Kongen inden Afreisen. Da han kom til den ydre Borggaard, mødte Vagten hans Vogn, og den vagthavende Officier sagde, at han havde Ordres til ei at tillade Nogen at kjøre op til Slottet. Uden at begjære Forklaring herover vendte Cancellipræsidenten hjem igjen, og fik kort efter Besøg af en Person, som tilkjendegav ham, hvorlunde det berettedes, at Kongen skulde være arresteret. Omtrent en Time derefter blev han kaldet til Hertugen gjennem 2de Adjutanter, Ekstedt, tjenestgjørende hos Hertugen, og Ulfsparre hos Hs. Excellence Klingspor, i hvis Vogn han tilligemed Ulfsparre kjørte op til Slottet. Den anden Adjutant gik tilfods bag efter, tilligemed en civil klædt Person ved Navn Claeson¹), forhen Cederstrøm, som sikkert paa eget Begjær havde faaet Tilladelse til at gjøre Tjeneste ved denne Leilighed. Saaledes havde denne Afhentning til Slottet et Udseende af militair Bevogtning, som man siden søgte at undskylde dermed, at Cancellipræsidenten skulde, efterat være bleven kaldet, have nægtet at indfinde sig, hvilket var en aabenbar Usandhed. Da Hofkantsleren Zibet ved samme Tid, eller kort før, begav sig op paa Slottet, hendte ham det samme, at hans Vogn hindredes af Vagten i at kjøre frem. Zibet, som ei saa let lod sig afvise, begjærte at tale med den vagthavende Officier, og sagde ham, at da han havde hørt Kongen agtede at reise, vilde han forinden opvarte H. M. for at erfare om Samme havde Noget at befale, og antog, at dette ingenlunde kunde nægtes ham. Officieren svarede høfligt, at han noksom vidste, at han talede med En af de høiere Embedsmænd, som vare berettigede at kjøre op til Slottet, men beklagede, at hans medtagne Ordres hindrede ham i nu at tillade det. Baron Zibet spurgte, paa hvis

¹) En af de Adelsmænd, som paa Rigsdagen havde nedlagt sit Adelspatent og forandret sit Navn fra Cederstrøm til Claeson.

Ordres dette skede, og da der svaredes: paa den tjenestgjørende Generaladjutant Adlercreutz's Ordres, begjærede han i det mindste at kunne opsende sin Tjener til Adlercreutz, for at afhente hans Svar. Officieren sagde, at ogsaa dette var ham forbudet. Derefter kjørte Hofkantsleren tilbage, søgte først Statssecretair Lagerbring, som ei var hjemme, og siden Rigsdrosten. I Salen befandtes Admiral Greve Claes Wachtmeister, som pustende holdt paa at rive op Vest og Halstørklæde. Zibet spurgte, hvad det var for Toilette Greven gjorde, hvorpaa denne berettede, at Kongen var arresteret, og at Medlemmerne af den kongelige Beredningen vare kaldte til Hertugen. Da Rigsdrosten i Følge heraf besluttede at lade sig bære op til Slottet, endskjønt han endnu ei var helbredet af en svær Sygdom, syntes Zibet, at han som Medlem af Beredningen ogsaa burde indfinde sig, endskjøndt ingen Kaldelse endnu var kommen ham ihænde, og kjørte saaledes tilbage til Slottet, og slap nu uhindret frem. Under Opgangen spurgte han, hvor man samlede sig? Der blev svaret, at i det hvide Værelse indenfor det store Galleri vare mange Mennesker. Hofkantsleren begav sig did, fandt Værelset i megen Uorden, Dronningens Toilette midt paa Gulvet, og Kongen siddende bleg og mat i en Lænestol med Hatten paa Hovedet, heftig angreben af Opkastelse, samt blodig paa Haanden og Kjolesksødet. Zibet bad Kongen skylle sin Mund med koldt Vand for at stille Opkastelsen. Dette hørte Kongen, begjærede et Glas Vand, og skyllede Munden dermed, hvorefter Brækningen standsede. Under dette formaaede Kongen af Mathed knapt at aabne Dinene. Ved hans Stol stod Borgenstjerna, og Værelset var opfyldt med militaire og civile Personer, som mestendeels vare Zibet ubekiendte, hville gik fra og til, slusket klædte i Surtouter, og slængte sig skjødesløst i Stolene. Efterat Hofkantsleren en Stund med Bevægelse havde betragtet Alt dette, og selv modtaget ikke blive Diekast af de her Forsamlede, blandt hville befandt sig Adskillige af dem, som paa Norrköping Rigsdag frasagde sig Adelsskabet, og som ved nærværende Begivenhed havde spillet en ganske virksom Rolle, spurgte han, hvor Medlemmerne af kongelige Beredningen vare, som vare blevne opkaldte. Man svarede: Hos Hertugen. Han begav sig da didover, og traf der de høiere Embedsmænd og Generalitetet. Hertugen kom ud, og tilkjendegav i en Tale, at han med Hensyn til hvad der nyligen havde tildraget sig, havde, som den nærmeste fuldmyndige Ætling af den kongelige Familie, seet sig nødt til at forlade sin Ro og paatage sig indtil videre Rigsstyrelsen i Egenskab af Rigsforstander. Derhos gav han tilkjende, at han havde ophævet den kongelige Beredningen, og i dens Sted tilforordnet et Conseil, i hvilket hiins Medlemmer anmodedes følgende Dag at indfinde sig. Derefter forestillede Feltmarskalk Klingspor Vigtigheden af, at der til Rolighedens Vedligeholdelse maatte udsees et sikkert Forvaringssted for Kongen, og foreslog dertil Gripsholms Slot. Inden Hertugen kunde svare herpaa, udbad Baron Zibet sig Tilladelse til i denne kritiske og ømfindtlige Sag at yttre nogle Ord: Han var forvisset om, at Hertugen, langtfra at ville forøge Smerten af Kongens Stilling, var beredvillig til at skaffe al den Lindring, som kunde forenes med Almeen-Sikkerheden; han forestilte, hvorledes blot Navnet Gripsholm maatte vække en smertelig Følelse hos Kongen, ved at minde ham om den ulykkelige Skjebne, som der tilforn havde mødt en svensk Konge. Han troede, at Kongen med al Sikkerhed kunde forvares paa Stockholms Slot, hvor han fik Anledning til at see og leve med sin Familie, hvilken Trøst han aldrig kunde formode Hertugen vilde nægte ham. Her faldt General Adlercreutz meget høirøstet ham i Talen, „at dette var et Spørgsmaal, som senere kunde afgjøres.“ Zibet derimod paastod, at det var just nu Spørgsmaalet burde afgjøres; thi naar Kongen var bortført til et afsides Sted, var det for seent. En og Anden begyndte nu ogsaa ganske varsomt at lade sig mærke med at være af samme Tanker. Hertugen, som syntes tvivlraadig, sagde, at han vilde videre tænke derpaa.

42 *

Inden Hofkantsleren aftraadte, berettede han for Hertugen med sin sædvanlige Frimodighed, at han af en Hændelse var kommen ind i det Værelse, hvor Kongen var; at han troede at være i Tempeltaarnet[1]), saa foragtelig opførte man sig der imod Kongen. Derpaa berettede han, hvad ovenfor er anført, og tilføiede, at Hans Kongelige Høihed turde erindre sig, at da le Masque de Fer sattes i Fængsel, blev Commandanten forbuden at sætte sig i hans Nærværelse. En slig egard syntes endnu med større Grund at burde vises den, som nys havde været regjerende Konge; at Hertugen vissseligen tænkte for ædelt til at ville forøge Smerten af en Stilling, som desuagtet var tung nok. Hertugen blev synlig rørt ved disse Forestillinger, og befalede Generaladjutant Adlercreutz at bortvise fra Kongens Værelse alle uvedkommende Personer, og alene lade de Vagthavende blive tilbage, hvilket ufortøvet iværksattes. — —[2])

No. 38 (til S. 177).

Brev fra General Adlercreutz til G. Adlersparre.

(Efter Adlersparres Handlingar. III. 151—152.)

Stockholm den 17de Marts 1809.

Det er med den gladeste Tilfredsstillelse jeg venter at gjøre Bekjendtskab med en Mand, som fra længere Tid tilbage har vakt min Opmærksomhed og Høiagtelse, og som for Tiden er Formaalet for hver redelig svensk Mands Erkjendtlighed. Uden Deres Medvirkning troer jeg neppe, at Noget her var skeet. Hvad jeg har gjort er en Følge deraf, at ingen Betænkeligheder kunde meer afholde mig fra at understøtte et saa stort og ædelt Foretagende. Alt er her lykkelig fuldbyrdet, uden at noget Individ er bleven compromitteret. Alle velsigne den Ro, som hersker i ethvert Huus, og Ingens Hjerte har behøvet at frygte for en Faders, en Søns, en Broders, en Slægtnings eller Vens Sikkerhed. Jeg er overbeviist om, at De stemmer overeens med mig i disse Principer, og vi skulle, forenede i en fælles Bestræbelse, bringe vort store Foretagende til en lykkelig Ende. Mange vigtige Omstændigheder fordre Deres snare Hidkomst. Hav ingen Betænkelighed; jeg svarer med mit Hoved for Deres Sikkerhed, fuldkommen overbeviist om, at De kun vil møde ømme Favnetag af den nationale Erkjendtlighed. Godt Qvarteer er bestilt hos Brugspatron Björkman; naar Tropperne ankomme, kan Qvarteer tages paa Mon-Bijou, om saa synes. Russerne have med 20,000 Mand besat Åland, hvilket gjør, at vi maa tage nogle Arrangements til Kystens Forsvar, ihvorvel jeg ikke troer, at de have nogen Planer paa denne Side Havet. Man maa imidlertid ei give sig, men vi skulle, medens vi negociere paa alle Kanter, anvende vore yderste Kræfter for at sætte os i Forsvarsstand. Det er i denne og flere andre Henseender jeg ønsker ufortøvet at see Dem her.

No. 39 (til S. 180).

Depeche fra den engelske Statsminister Canning til den svenske Minister i London.

(Oversat efter den franske Original i Adlersparres Handl. III. 136—138.)

Min Herre!

Udenrigs Departement 10de Juli 1809.

Jeg har den Ære at erkjende Modtagelsen af det Brev, som De har tilskrevet mig under 25de Juni, som anmelder H. K. H. Hertugen af Søndermanlands

[1]) Ludvig den Sextendes Fængsel i Paris.

[2]) [Slutningen af denne Beretning er her udeladt. Den handler om Hertug-Regentens første Regjeringshandlinger.]

lands Bestigelse af Sveriges Trone, og hvori De begjærer en Audience hos Hs. Majestæt for at præsentere de Creditbreve, som De har modtaget af Deres nye Souverain.

Jeg benytter denne Leilighed til at fornye de Forsikkringer, som jeg allerede før har gjort Dem, om den varme og oprigtige Deel, som H. M. tager i Alt, hvad der angaaer Sveriges Lykke og Velvære, og for paa ny at erklære Dem, at H. M. aldeles desavouerer enhver Lyst eller Tilbøielighed til at blande sig i dette Kongeriges indre Anliggenheder. Og om H. M., indbuden til offentlig at erkjende en Tingenes Orden, som er grundet paa en Monarks Fald, der var den Eneste blandt alle Europas Souverainer, med hvem Høistsamme var forenet med en Alliances Baand, føler Attraa efter at vise sig erkjendtlig herfor idetmindste ved en midlertidig Udsættelse, saa kan jeg ikke afholde mig fra at udtrykke Haabet om, at dette ei med Grund vil kunne betragtes som en Fornærmelse mod den svenske Nation, eller mod den høie Person, som Sveriges Stænder have beklædt med en Konges Titel og Myndighed.

Jeg beder dem derfor indstændigen, ikke for Øieblikket at trænge paa Overleveringen af deres Creditbreve, og jeg er overbeviist om, at De vil forelægge Deres Hof de Bevæggrunde, som foranledige denne Udsættelse, paa en Maade, der udelukker Muligheden af den Opfatning, at der i disse Bevæggrunde er nogen Blanding af uvenlige Følelser for Sverige.

Et tilstrækkeligt Beviis for, at H. M. Følelser for Sverige ere langt fra at være mindre venskabelige eller ligegyldige, er de Ordres, som allerede ere givne den Høistbefalende for H. M. Flaade i Østersøen, og jeg maa udtrykke mit Haab, at det vil blive Dem tilladt at forblive her, for Tiden uden speciel Characteer, for at kunne tjene som Organ for Bevarelsen af den gode Forstaaelse mellem begge Lande. Hs. M. har fra sin Side ikke i Sinde at kalde sin Chargé d'Affaires i Stockholm tilbage, indtil det Tidspunkt, da de diplomatiske Forhold mellem begge Riger kunne fornyes paa den meest formelle Maade.

George Canning.

No. 40 (til S. 180).

Skrivelse fra den svenske Minister ved det franske Hof, 4de Decbr. 1809.

(Oversat fra Fransk efter Aftrykket i Adlersparres Handlingar. IV. 138–142.)

Der har været og er fremdeles i Keiserens Omgivelser to Partier, som betragte Sveriges Anliggender paa aldeles modsat Maade. Det ene vil vedligeholde Frankriges gamle politiske System med Hensyn til Norden; det er i Fortvivlelse over hvad der er skeet; det erkjender den overdrevne Udstrækning, Keiseren har givet sin Misnøie med den forrige Konge, og hvis sørgelige Resultater ere ligesaa aabenbare som de ulykkeligviis ere vanskelige at rette; det ønsker at gjøre Alt for lidt efter lidt at sætte Sverige i en Ligevægts-Tilstand imod Rusland, og gjør sig endog let fortrolig med vore Planer med Hensyn til Norge. Det andet Parti har kastet sig paa Danmarks Side; det har udklækket Ideen om dette Kongeriges Forening med Sverige, men under Kongen af Danmarks Souverainitet, og har ikke manglet at gjøre denne Forening gjældende, som det eneste Middel til at danne en Magt militair mod England og militair mod Rusland. Marskalk Hertugen af Friaul og Hertugen af Bassano (Maret), Keiserens Yndlinger, ere aabenbart paa Sveriges Parti, og Prindsen af Benevento, endskjønt Marskalkens Fiende, er altfor stor Politiker til at bestride denne Mening. Hr. Dreyer, Danmarks Minister og Senior i det diplomatiske Corps, der nyder megen Agtelse formedelst de væsentlige Tjenester, som han gjorde mange Folk under Revolutionens Storme, er Sjælen i det andet Parti, og har skaffet sig forskjellige

Personers Stemmer ved Hoffet og Armeen. Næsten alle Damer, som hverken elske Keiseren eller Revolutionen i Sverige, ere det sidste Parti hengivne, og der er intet Land i Verden, hvor Damernes Mening saa let blive Mændenes som i Frankrige. Hr. de Dahlberg sagde mig tilsidst, at uagtet det ringe Haab, som det danske Parti endnu nærede, maatte man aldeles ikke være uden Frygt, men handle consequent, med Iver og Forsigtighed. Han anbefaler den dybeste Hemmelighed.

Jeg indsaa let, at Hertugen af Friauls Hjælp ikke er nok til at tilintetgjøre en Intrigue af den Slags med saa mange Forgreninger, fordi hans Stilling hos Keiseren gjør ham mere skikket til personlig og detailleret Fortrolighed, end til store politiske Combinationer, hvori han siger, han ikke blander sig. Jeg ansaa det derfor nødvendigt at søge nogen Forbindelse med Hertugen af Bassano (Maret), der er ligesaa høit elsket af Keiseren, men i Følge sin Stilling er mere i Stand til at tage Deel i de egentlige saakaldte Affairer end Hr. de Friaul. Forsøget var ikke let, formedelst den ulykkelige Etiqvette, som hindrer os i at gaae til de høie Embedsmænd og Ministre før Undertegningen. Men jeg havde gjort Bekjendtskab med Hr. Ducrest de Villeneuve, som har Hertugen af Bassano at takke for sin Post som Sécretair général des Droits réunis, og til hvem Hr. af Peyron, (Ministeren), havde givet mig et Brev, paa Grund af et gammelt Bekjendtskab. Denne Villeneuves Kone er Keiserindens Dame de présentation; hos hende saae jeg Hertuginden af Bassano. Jeg søgte at sætte mig i Gunst, og det var Fruen selv, som foreslog mig at gjøre hendes Mands Bekjendtskab. Hændelsesviis stødte jeg paa ham nogle Dage efter hos Hertugen af Cadore, og vi havde da den Samtale, som er anført i den officielle Depesche til Kongen. Siden har jeg havt en privat Samtale med Hertugen af Bassano, og har fundet ham vel stemt for os. Det var let at lade ham indsee, at de Danskes Hovedgrund til Fordeel for begge Kongerigers Forening, nemlig Oprettelsen af en maritim Magt, vilde langt lettere og naturligere opnaaes ved Norges Forening med Sverige. Det danske Fastland er ei af nogen Betydenhed for en Søstat; men hvad der er vigtigt er, ei at forsøge paa at forene to Nationer, som umuligt kunne forliges med hinanden, det er ikke at gjøre et Forsøg, hvis Udførelse vilde koste Strømme af Blod, medens det tilsigtede Øiemed kunde opnaaes uden at udgyde en Draabe. Jeg er vis paa, at Hertugen af Bassano har fulgt Traaden af min Fremstilling og har interesseret sig derfor; jeg er vis paa, at han vil sige Keiseren igjen, hvad der er foregaaet imellem os. — — —

No. 41 (til Side 182).

Prinds Christian Augusts Apologi for sin Fremgangsmaade i Norge under Krigen med Sverige.[1]

(Meddeelt i et Brev til hans Broder Hertugen af Augustenborg.)

Du har, kjære Broder, forlangt en Apologi for min Fremgangsmaade. Her følger den. At den imidlertid tilligemed de til Oplysning medfølgende Bilag

[1] [Afskrift af denne Apologi er bleven Aall sendt fra Prinds Christians Brodersøn Hertugen af Augustenborg. Udg. kjender ei den tydske Text, men maa antage, at den stemmer med det af Ipsen i „Christian August, Kiel 1852", S. 287—298 leverede Aftryk deraf, og da dette ikke altid stemmer med Aalls Oversættelse, ere de fleste Afvigelser her anførte som Anmærkninger. Strax i Begyndelsen, hvor Aall uden Grund har forkortet Prindsens Beretning om Bilagene, skjønt den indeholder en særdeles rigtig Oplysning om, hvorlænge Brevene mellem Kongen og Prindsen i Regelen vare underveis, har Udg. indtaget Ipsens fuldstændige Aftryk i Oversættelse. Hverken Aall eller Ipsen have havt Adgang til de oprindelig vedlagte høist vigtige Bilage, et Savn, som det i Historiens Interesse vilde være saare ønskeligt snart at faae afhjulpet.]

liver en Hemmelighed, er en Selvfølge. Jeg anbetroer den med Sikkerhed i Din Forvaring. Kun da, naar min Skjebne og min Familie Ære skulde fordre et, maa et Uddrag deraf komme til Publicums Kundskab.

De til Forstaaelsen nødvendige hermed følgende Bilage er: 1. En Afskrift af samtlige H. Maj's. Befalinger fra Begyndelsen af den svenske Revolution, og Kladderne til mine i den Tid affendte Rapporter. Ved begge beder jeg Dig omhyggelig efter Datum at ordne Forestillinger og Resolutioner, hvorpaa vel underliden intet Hensyn af Kongen blev taget, naar begge krydsede hinanden undervеis, eller Mangt henlaa længe ubesvaret. Alle disse ere befordrede med Courеer, som Sommer og Vinter var 3—4 Dage, Seenhøstes eller tidligt om Baaren 4—5 Dage underveis. 2. Min hele med Svenskerne førte Brevvexling, om er lidt i Uorden, men lettelig kan ordnes efter Indholdet.

Jeg haaber at mit Forhold indtil Begyndelsen af ovennævnte Revolution ingen Apologi behøver, da selv mine første Skridt ved sammes Udbrud fandt Kongens fulde Bifald, som Du vil see af Bilagene. Du kjender mine daværende Ønsker og Planer, da jeg overdrog min afdøde Ven, Darre, at meddele Dig dem. Allerede dengang foreslog jeg det eneste Middel, der forekom mig hensigtsmæssigt — en med passende Moderation forfattet (gemäßigte) Constitution for Danmark og Norge — saavel til Nordens Forening, og Opnaaelsen af dens velgjørende Følger, som til vore Finantsers Redning og Forebyggelse af Statens Opløsning. Jeg turde ikke gjøre dette uden Forsigtighed [1], da jeg ikke var fuldkommen bekjendt med det kjøbenhavnske Terrain, og havde nogen Mistillid, der i Fremtiden viiste sig at være altfor grundet. Mit Forslag fandt intet Bifald [2]; for mig bleve altsaa kun nogle meget usikkre Midler tilbage, for at naae dette Diemed. Det lykkedes mig imidlertid at vinde En af Hovedmændene [3]), en Oberst von Platen; han lovede mig med Haand og Mund at handle for omtalte Diemed, og han har holdt Ord; men alle Bestræbelser maatte blive frugtesløse af følgende Aarsager: Vor Konges Opførsel mod Grev Løvenhjelm, [4]) der blev forsalt med Forbedringer. Nogle sande eller usande, men planmæssigen udspredte Rygter om ringeagtende Yttringer om den svenske Nation. Nogle med en Hogarths Pensel udkastede Skildringer af vor Konges Omgivelse. Den danske Administrations Fremgangsmaade; modus procedendi i Statsstyrelsen. [5]) Hr. von Kaas's Hidsendelse, bekjendt som Kongens Fortrolige. Han berusede sig allerede paa sin Reise herop [6]) i Gothenborg, og meddeelte til ham ubekjendte Svenske sine hemmeligste Tanker og ikke venskabelige Bemærkninger over herværende Embedsmænd. Den svenske Adels Indflydelse, som afskrækkedes ved den danske og holsteenske Adels Skjebne, og som omhyggeligen samlede og udbredte Efterretninger om den danske Regjerings Fremgangsmaade med Hensyn til enkelte Individers Rettigheder og Privilegier. De danske Finantsers Tilstand. Det Vaklende i det danske Cabinets Beslutninger og System, o. s. v. o. s. v. o. s. v.

Alt ovenomtalte frembragte en almindelig Stemning, som med det desuden paa rodfæstede Had [7]) mod de saakaldte Jyder tilintetgjorde det heldige Resultat af alle Bestræbelser. Erfaring lærer, at Nationer, som med Tapperhed have fægtet mod hinanden, og aftvunget hinanden gjensidig Agtelse, have endt med et

---

1) Ipsen har vistnok rigtigere: Jeg vovede ikke at gjøre dette directe (d. e. til Kongen selv.)
2) Ipsen: Dette virksomste Middel kunde ikke blive anvendt.
3) Disse tre Ord mangle hos Ipsen.
4) [Grev Carl Løvenhjelm, der 1809 sendtes til Kjøbenhavn, for at melde Konge Frederik Revolutionen i Sverige og indlede Fredsunderhandlinger.]
5) J. har kun: — — Schilderungen seiner Umgebungen, des modus procedendi u. s. w. Maaske er Noget her oversprunget.
6) J. har: Kaas, der ogsaa dengang drak sig fuld i Gothenborg.
7) J. har: Det omhyggelig opfriskede Nationalhad.

gjensidigt venligt Sindelag. Havde de Danske benyttet en af begge de første Vintre, om endog kun for en kort Tid, og ved deres Mod og deres Anføreres Talent erhvervet sig Agtelse i Sverige, da er jeg overbeviist om, at Diemedet let vilde være blevet opnaaet.

Først senere blev jeg underrettet om hiin ugunstige Stemning, og nu blev intet andet Middel tilbage, end at anvende Frygt for russisk Slaveri og for den danske Magts Medvirkning, dog under den Forsikkring, at vi vel vilde ære deres Rettigheder, men nødvendigen maatte og vilde besætte Rigets sydlige Provindser. Dette gjorde jeg redelig. Dette var Grunden, som bevægede mig til at indlede den i Bilagene omtalte Samtale med Oberst Posse.

De her omtalte Vanskeligheder bleve, som Du vil see, meldte af mig, da jeg skulde handle alene. Her begyndte nu Misundelsen og Intriguen. Igjennem Kammerherre Eppinger og Grev Ruth indbildte man Kongen, at han havde et Parti i Sverige, at man der elskede og ærede ham, og paa denne Maade blev Mistilliden til mig indledet. Hr. v. Kaas, Hovedet for denne Kabale, blev sendt herop[1]); han skulde spille en vigtig Rolle i Sverige, var, som han sladrede for mig (vorplauderte), først bestemt til Gesandt, saa til min Ledsager, og skulde formodentlig erholde Statholderskabet her eller i Sverige til Belønning for sine tro Tjenester. (Her bar han f. Ex. strax Strudsfjederen, en Statholders Udmærkelse, i Hatten.) Man holdt os, og navnligen mig, for altfor eenfoldig til at jeg strax skulde indsee det Fornærmelige i hans pludselige Mission. Imidlertid vidste jeg at holde Hr. v. Kaas i tilbørlige Skranker; han sludbrer gjerne og jeg lod ham mærke, at jeg havde ham i min Magt; han følte, at han havde med Mænd at gjøre, og fandt, at der var en mærkelig Forskjel mellem disse, som ere vante til at handle og ikke til at lade sig lede, og svage Mennesker,[2]) hos hvilke man kun finder Liv, naar de intriguere. Dette frembragte den hos Mennesker af hans Slags sædvanlige Virkning, en vis Sky, som man med Uret[3]) kalder Agtelse. Mærkværdigt er det, at da Hr. v. Kaas skulde ansættes her, var det Rygte almindeligen udbredt i Kjøbenhavn, at en Rebellion her var udbrudt. Den her anførte Intrigue var nøie forbunden med en anden, som kun havde enkelte Individers[4]) Interesse til Diemed, og altsaa ikke fortjener her nærmere at udvikles.[5]) Kaas's Fraværelse, som formedelst hans Indskrænkethed og Epicuræisme stedse maa blive ham til Skade, foranledigede senere, at man berøvede ham Haabet om at erholde Gesandtskabsposten, under Paaskud af ikke at kunne undvære ham her som Leder.

Imidlertid fortsattes mine Negotiationer med de Svenske uafbrudt. Nu blev Hertugen af Södermanland udraabt til Konge. Saaledes gaves der nu kun to Midler til at naae Maalet, Valget af vor Konge til Successor eller en Contrarevolution til hans Gunst. Det sidste Middel synes af ovennævnte Aarsager problematisk og farligt, i Fald det russiske eller den forrige Konges Parti skulde vinde Overhaand. Jeg forsøgte altsaa det Første, men uden Held. Uvillien, ja Hadet, var altfor almindelig. I den sidste Halvdeel af Juni og den første af Juli blev den Idee et Par Gange yttret for mig, at jeg skulde antage Successionen for min Person. Jeg svarede stedse det Samme[6]), og da den Idee var meget naturlig, at den egentlige Hensigt med dette Valg var Norges Løsrivelse og Forening med Sverige, yttrede jeg tillige foreløbig, hvorledes Stemningen her

---

[1]) Ipsen har: heruntergesandt.
[2]) Ipsen har: Maskiner.
[3]) Ipsen: Kun altfor almindelig.
[4]) Ipsen tilføier: (Hauxthausen, Tyggesen u. s. w.)
[5]) Ipsen tilføier: Kaas var herved Hauxthausens Værktøi, for at vinde to Maal paa een Gang.
[6]) Ipsen tilføier: Som Du vil see af mine Meldinger.

var imod Sverige, som var bleven endnu mere ophidset ved Krigen og Nationens Tab formedelst de engelske Roverier [1]). Jeg talede om et saadant Rygte, gjorde opmærksom paa sammes Absurditet, og hvorlidet man kunde vente et saadant Forhold af et Folk [2]) med den udmærkede Charakteer, under saa forskjellig indre Forfatning og tildeels modsat Interesse o. s. v., og jeg sviede til, at jeg, saa længe jeg levede, af alle Kræfter vilde modarbeide en saadan Troløshed, og satte mit Hoved i Pant paa, at Norge hverken ved Erobring eller Forræderi skulde falde i Sveriges Hænder. De Svenskes ovenomtalte Yttringer [3]) meldte jeg Kongen et Par Gange, bad om Forholdsbefalinger, men fik aldrig Svar; thi fremmede Cabinetters, fornemmelig det petersborgske Cabinets, Intriger i Forbindelse med Hoftjenernes ovenomtalte, hvis Misundelse forlangte Hevn og vilde have mig af Veien, foranledigede Kongen til at troe, at Alt kun var en Krigs-List af de Svenske, ved hvilken jeg lod mig bedrage.

Nu kommer jeg til en Periode, som bliver mig uforglemmelig, forbi den ved Kabale blev den pinligste i mit Liv, forstyrrede min Sundhed, og vilde, da mine Kræfter synligt aftoge, inden saa Uger havde fremledet mit Livs Endeligt, naar man ikke omsider havde troet den ved eget Dieslyn overbeviste Prinds Frederik af Hessen, og naar ikke Hovedintriganten havde ved en Række af Ubesindigheder selv bidraget til at bringe Sandheden for Lyset. For ganske at blive forstaaet maa jeg være noget vidtløftig.

Jeg har aldrig kunnet Andet end ansee det for skadeligt og en Forberedelse til Sveriges og Norges Underkuelse, naar Rusland vilde gjøre Erobringer paa denne Side af den bothniske Havbugt. Dette yttrede jeg, men det blev, som Du vil see af Bilagene, meget unaadigen optaget, thi dengang var allerede Rygter om mit Valg til Tronfølger udbredt. Jeg havde imidlertid ventet, at jeg skulde faae Befaling til at rykke ind; jeg maatte gjøre det, saasnart jeg fik Efterretning om, at Russerne rykkede frem indtil Høiden af Hernøsand, hvor først en Forbindelse med dem var mulig. Jeg udkastede derefter en Plan, som beroede paa det Axiom, at hurtige Fremskridt ere det eneste mulige og hensigtsmæssige Middel til Maalet i et af Hungersnød og Epidemier lidende Land, hvor man af Mangel paa Transportmidler skal leve af Requisitioner, som overhovedet i ethvert bjergigt Land [4]). Min Plan var altsaa successive at rykke frem fra venstre Fløi, for at dække vore Allieredes Flanker, og stedse meer at forstærke dem. At jeg sagde Kongen min Mening, kan vel aldrig ansees som et Forsæt at være ham ulydig, ligesom det var min Pligt at forestille Kongen: a) Umuligheden af en isoleret Operation med min adspredte og ubetydelige Magt imod en Overmagt, som Fienden let fra Stockholm kunde lade fremrykke. b) Umuligheden ved den almindelige Mangel paa Levnets- og Transportmidler saavel her som i de fiendtlige Provindser, der skulde besættes, at holde sig længe i Stillingen ved Klara- og Götha-Elven, da man formedelst Bjergkjeder og Søer maatte opløse sig i enkelte smaae Corpser. c) Den ringe Sandsynlighed for i Gothenborg, som Kaas [5]) forestillede ham, at finde de manglende Subsistentsmidler, da, ei at tale om at alle Efterretninger modsagde denne Paastand, Fienden havde Tid nok til at bortføre og tilintetgjøre de formodede Varer, hvilket desuden lettedes ved Gothenborgs Beliggenhed ved Havet og formedelst en feilbar Canal. d) De uberegnelige Følger, som et tvunget eller frivilligt Tilbagetog, eller Tilintetgjørelsen af dette Corps maatte have o. s. v. o. s. v., som Bilagene vise. At det var min Pligt og ingen forsætlig Ulydighed at forestille dette, vil Ingen nægte.

---

1) Ipsen: durch den Krieg und die Beschützung der englischen Räubereien.
2) Ipsen: Absurditeten af at vente saadant af et Folk.
3) Ipsen tilføier: angaaende Valget.
4) I. tilføier: hvori en stricte Defensive er uhensigtsmæssig.
5) I. har: Andre (Kaas).

Resultatet af mine Forestillinger vare altsaa:

1) At en isoleret Operation, ved hvilken man blot skulde gaae frem til et vist Punkt, og holde sig paa dette, var ligesaa umulig som yderst voveligt og farlig i sine Følger.

2) At et lykkeligt Udfald kun var at vente af hurtige Fremskridt.

3) At det af denne Grund ogsaa var nødvendigt at operere i Fællesskab og Forbindelse med vore Allierede.

4) At uagtet muligste Skaansel af Magasinerne (ved Permitteringer) alle Forraad og Ressourcer vilde være udtømte ved Enden af August.

5) At, da vi forstørstedelen maatte subsistere af egne Magasiner, var enhver Operation efter Julimaanedens Udgang umulig.

Førend Vaabenstilstanden blev sluttet 1808 laae de svenske Hovedmagasiner ved Vennersøen og ved Havet. Af disse bleve de forskjellige Depots forsynede paa 14 Dage. Efter Vaabenstilstanden bleve disse Magasiner tømte, undtagen et i Carlstad, et i Gothenborg og nogle Depots, og selv i disse efterlodes kun det Nødtørftige. Saa meget til at forstaae det Følgende.

I de første Dage af Juli Maaned medbragte flere Reisende det meer og meer udbredte Rygte om mit Valg til Tronfølger. Dette bevægede Hr. v. Kaas, som derved kom i Fare for ikke at kunne holde sit Kongen daarligen givne Løfte, og som tabte Udsigten til at spille en glimrende Rolle i Sverige som Negociateur, foruden flere andre Grunde, til den 8de Juli uden derom at høre min Mening at forestille Kongen Nødvendigheden og Muligheden af at rykke ind, uden at oppebie Russerne. Besynderligt nok var det, at da dette ubefindige Menneske senere har udpludrede dette for mig, og efter en Dispute viiste mig sin Concept til denne Forestilling, fandtes deri et udstrøget Sted, der dog endnu lod sig læse, hvori han talte om Vanskeligheden, ja Umuligheden af en saadan Operation. Hans Majestæt troede imidlertid med Hensyn til denne Gjenstand sin Cancelliepræsident meer end sin General, og dette foranledigede Ordren af 14de Juli (hvorom mere siden); thi til den Tid havde jeg Ordre først da at indrykke, naar jeg blev underrettet om Russernes Fremskridt, og kunde operere i Forbindelse med dem.

I disse Dage, da Hr. Kaas's famøse Skrivelse af 8de afgik, eller nogle Dage tidligere, indløb Efterretning om, at Russerne rykkede frem fra Umeå. Naturligviis maatte man vente, at de vilde fortsætte Operationen og i kort Tid tilbagelægge de 17 til 20 Miles Vei til Hernøsand. Jeg anmodede altsaa General Krogh om at lade de dertil bestemte Tropper rykke ind i Jemteland; de til Herjedalen og en Deel af de til Dalekarlien bestemte Tropper stode færdige i Røraas til Opdrud. Her bleve alle Permitterede hurtig indkaldte. Nogle Dage senere fik jeg Efterretning om en afsluttet Vaabenstilstand og Russernes Tilbagetog, om den russiske Colonnes uforholdsmæssige [1]) Styrke, om Umuligheden i at lade den tilhændekomme Forstærkning over den bothniske Havbugt [2]). De til Jemteland bestemte Tropper vare imidlertid indrykkede, men Russerne, som igjen havde opsagt Vaabenstilstanden, vare dog 10 Dage senere endnu ikke komne til Hernøsand. Efterat altsaa vore Tropper igjen maatte trække sig tilbage fra Jemteland, og ingen videre Fremskridt fra Russernes Side kunde ventes, turde jeg ikke vove at rykke ind, og det saa meget mindre som Reserven i og omkring Stockholm blev med Iilmarscher beordret mod vor Grændse.

Den 14de [Juli] om Aftenen fik jeg General Kroghs Melding om Expeditionen til Jemteland, og ved Oberst Skjöldebrand Statsraad Adlersparres første

---

1) Ipsen har: uforholdsmæssig ringe, hvilket maa være det ene rigtige.

2) Ipsen har: Umuligheden af, at denne kunde faa Soutien over den bothniske Bugt. — Dette maa og være det rette; thi Prindsen taler neppe her om en Hjælp han, men Russerne selv skulde yde dette Corps.

Brev, i hvilket Valget blev mig tilkjendegivet. Baade Brevet og Svaret finder Du i Bilagene; det sidste var Anledning til min Udnævnelse til Statholder og Feltmarskalk ligesom Prinds Frederik af Hessens til Commandoen. Nogle Dage senere fik jeg gjennem Grev Mørner Kongen af Sveriges Brev, og endelig fik jeg den 19de vor Konges Ordre af 14de Juli [1]). Kongens Ordre eller Udtrykket deri: „physisk umulig" maatte jeg dog vel forstaae saaledes, at man ikke vilde vide Corpset og siden Landet opofret. Jeg fandt det altsaa for Pligt at gjentage alle forhen anførte Grunde mod Indrykningen, og at oppebie Svaret, al Opfordring fra Hr. Kaas's Side uagtet, som blev ved sin Paastand, at vort Kanaan var i Gothenborg. Desuden havde han kort forhen bedet mig contramandere Expeditionen til Jemteland, men ikke at melde Kongen det o. s. v [2]). Nogle Dage senere fik jeg først Befaling at afgive Commandoen til Prindsen af Hessen. Denne skulde, (man var godmodig nok til at vente Tilladelsen dertil fra Sverige) først komme herop til Lands, men senere til Vands over Jylland. Hans Ankomst maatte altsaa dog oppebies. Imidlertid holdt jeg alt beredt. Hvor er der da i Alt dette Spor af Ulydighed? [3]) Mangel paa Local- og Sag-Kundskab i Forbindelse med Jalousi udtalte dog min Fordømmelsesdom. Jeg var paa eengang bleven en eenfoldig, egensindig Stymper, der som en Tosse lod sig føre bag Lyset (übertölpeter). Hr. v. Kaas i Forbindelse med nogle Diplomater [4]) og begunstiget ved betjendte Omstændigheder, f. Ex. det fameuse [5]) Sted i den kongelige Proposition angaaende mit Valg [6]), holdt det nu for tjenligere til Diemedet at stemple mig som Forræder. Alt hvad der af mig var bleven anført, skulde nu ingen Hindring være; jeg havde kun ikke villet. Jeg tilbød mig at bevise Sandheden af min Melding med Vidnesbyrd af enhver Officier i den norske Armee, som kjendte Landet og Sagernes Stilling. Jeg foreslog Flere dertil, men det blev afslaaet. Jeg nedsendte den gamle General Kroghs Betænkning, der stemte fuldkommen overeens med mig, men det hjalp ikke. Gjerne havde jeg strax taget min Afsked, naar jeg ikke havde indseet, at dette Skridt vilde gjøre et slemt Indtryk her i Landet, være skadeligt for Kongens Tjeneste, og give Bagvaskelserne i Kjøbenhavn ny Næring.

Under disse Forhandlinger havde Mangelen overalt tiltaget. Det ubetydelige Korn, som ankom, saavelsom en Deel af Beholdningen var trængende nødvendig for at forebygge Hungersnød. Beholdningerne for Armeens complette Styrke (ved umærkelige, dog i det Hele betydelige Permitteringer udstrakte man disse til midt i September) vare kun tilstrækkelige for 4 til 5 Uger; en Indmarsch i Sverige var nu fuldkommen umulig, thi efter denne Tids Forløb vilde Armeen af Mangel maattet gaae fra hinanden; dog, omendskjønt jeg havde indsendt en detailleret Oversigt over Beholdningerne og det daglige Behov, — dog turde og

---

[1]) [Kall har her, som det synes unødvendigt, om det end i et historisk Aktstykke som dette var tilladeligt, omsat Prindsens Beretning, der hos Ipsen lyder saaledes: „Den 19. fik jeg først Kongens Ordre af 14de, blandt Bilagene. Den 14de om Aftenen fik jeg General Kroghs Melding o. s. v. — Denne Orden i Fremstillingen er vistnok ikke chronologisk, men just derfor den kritisk sandsynligste. Adlersparres Brev med Skjöldebrand maa være af 8de eller 9de Juli og indeholde Beretning om, at Prindsen nu var foreslaaet af Kongen til Tronfølger; Mørner bragte Carl XIIIdes Brev om at Valget var tiltraadt af Secrete-Udskottet.]

[2]) Ipsen tilføier: Efter Kongens Befaling skulde han (Kaas) ledsage mig, og staa mig bi med sit Raad. Da de ovennævnte Befalinger og Meldinger krydsede hinanden, erholdt jeg Befalingen at overgive Commandoen til Prindsen af Hessen først nogle Dage senere, da denne skulde o. s. v.

[3]) I. har kun: og jeg seer heri ingen Ulydighed.

[4]) Ipsen: fremmede Ministre. [5]) mangler hos Ipsen.

[6]) Nemlig hvori omtales de store og vigtige Tjenester, Prindsen skulde have gjort Sverige som norsk General.

skulde ingen Vaabenstilstand sluttes. Henimod den 24de Juli[1]) kom Sagen paa Tale i Regjerings-Commissionen, og alle Medlemmer, Hr. v. Kaas indbefattet, vare fuldkommen overbeviiste om, at en hurtig Vaabenstilstand var det eneste Middel til Landets Redning. Man besluttede at lade en kraftig Forestilling, som Hr. v. Kaas tillige underskrev, personligen overrække ved et Medlem af denne Commission, der tillige ved mundtlige Oplysninger og Tilsætninger[2]) skulde understøtte den. Hertil tilbød Hr. v. Kaas[3]) sig. Dette var den eneste Commission, som han lovede troligen at udføre. At dette imidlertid ikke var hans Hensigt med denne Reise, viiste Udfaldet; thi han udrettede aldeles ikke den sidste Deel af sit Ærinde, og undskyldte sig med, at Kongen var bleven unaadig over Forestillingen, og ikke havde været at bevæge. Herpaa svarede jeg ham, at han ikke kunde indbilde mig, at Kongen af Uvillie mod enkelte Individer eller af Lune skulde sætte Halvdelen af sit Folks Vel og en Krone paa Spil, naar han blev tilbørlig underrettet, og det gjorde mig ondt, at Kaas[4]) ikke havde svaret til vore Forventninger.

Da Kaas reiste til Kjøbenhavn, erfoer han det Adlersparreske Corpses Marsch; hvad han tænkte herom, og vovede i den Anledning at skrive til mig, finder De i et af ham egenhændigen skrevet Bilag. Neppe var han ankommen til Kjøbenhavn, før Skriget[5]) mod mig der blev dobbelt heftigt. Paa sin Tilbagereise hertil beruséde han sig i Vestgaard, den første Station paa denne Side af Svinesund, i et Selskab af Kjøbmænd og nogle unge Officierer, blandt hvilke ogsaa et Par Svenske befandt sig, sladrede, skjældte mig ud, og da jeg erfoer dette (han skal have skjældt mig for en Forræder) forlangte jeg, at han, for ei at passere for en 3 Marks Mand, enten skulde gjøre en trykt Erklæring bekjendt, at Rygtet om at han paa denne Maade havde forbrudt sig var usandt, eller skulde forlange et Thingsvidne. Begge Dele nægtede han. Jeg erklærede ham da, at jeg ikke vilde staae i noget Collegialforhold med ham, og han blev uden videre Omstændigheder bortefra Regjeringscommissionens Møder. Jeg klagede for Kongen, forlangte Fyldestgjørelse — jeg fik den ikke. Siden indlod Kaas sig, uden kongelig Autorisation, og uden at underrette mig om den Gjenstand som afhandledes, i en Negociation med Armfelt og Manderfeld, ved hvilken han søgte at tilintetgjøre mit svenske Valg, og forsikkrede blandt Andet Armfelt, at jeg var ham ugunstig o. s. v. Planen var, at Prinds Gustav skulde vælges til Successor og ægte vor Kronprindsesse. Paa denne Maade skulde senere hen Foreningen mellem de 3 Riger bevirkes; men Prinds Christian Frederik strax affindes med Hertugdømmerne. Men denne smukke Plan synes ingensteds at have fundet Bifald. Armfelt fik sin Afsked, og Kaas blev beordret til Kjøbenhavn[6]). Til alt Foregaaende kommer den bekjendte Historie med Pressen i de engelske Tidender, med Hensyn til hvilken jeg nødte ham til en skriftlig halv Bekjendelse, og indsendte denne. Hundrede andre Ubesindigheder, Dovenskab i Forretninger, Utilgjængelighed, Stolthed indtil Grovhed, Sandselighed uden al Anstand[7]).

---

[1]) Ipsen har: mellem 18 og 29 Juli.
[2]) Ipsen har alene: ved kraftige og mundtlige Forestillinger.
[3]) Ipsen har: denne Mand.
[4]) Ipsen tilføier: efter sit Løfte.
[5]) Ipsen har: das Geschwätz, Sladderet.
[6]) [Da Kaas efter det Passerede kom tilbage til Kjøbenhavn, skal det have søget om hans Afsked; men han forstod at dæmpe Kong Frederiks Uvillie ved at forestille ham, at hvad han havde gjort var skeet af Hengivenhed og Nidkjærhed for sin Konges Tjeneste. Kaas var ellers en Mand med et godt Hoved og Embeds-Routine, og skjøndt en Vellystning dog taalelig arbeidsom i den Tid han fra omtr. 1783—1807 var ansat i Norge. — J. Chr. Berg.]
[7]) Ipsen tilføier: betegnede hans herværende Ophold.

— hvorledes den herværende Stemning efter en saadan Opførsel er mod ham, kan Du forestille Dig.[1])

Hr. v. Kaas bragte mig den Depesche, som indeholdt vor Konges Ønske, at jeg skulde modtage det svenske Tilbud, og mit bekjendte Svar fandt Kongens Bifald. Nogle Dage senere[2]) (i den første Halvdeel af August) ankom Prinds Frederich af Hessen med den Efterretning, at der ikke mere blev tænkt paa et Indfald i Sverige, men at man hurtig maatte tænke paa at slutte Fred, fordi Rusland havde indladt sig i Underhandlinger angaaende en Separatfred, men at ingen Vaabenstilstand maatte sluttes paa længere Tid. Forestil Dig min Fortvivlelse, da kun Brød var forhaanden for 14 Dage til 3 Uger, og der i Landet mestendeels var Misvæxt. Jeg plaiderede, foreslog heller at døe med Sværdet i Haanden, end at lade sig undertvinge, bad om min Afsked, da jeg ikke kunde være ansvarlig o. s. v. Alt hjalp Intet. Kaas arbeidede imod. Dette kunde imidlertid ikke vare længe. Prinds Frederik af Hessen blev snart overbeviist, lærte H. v. Kaas nærmere at kjende, og forenede sine Forestillinger med mine. Vi forøgede de Permitteredes Antal, og saaledes lykkedes det os at kunne oppebie den attraaede Autorisation til en Vaabenstilstand. Da den endelig kom, havde vi kun Brød for 10 Dage. Ved min Foranstaltning ansøgte Fienden selv om en Vaabenstilstand. Fra dette Øieblik af har jeg kun havt Græmmelse fra Hr. v. Kaas's Side, men den er nu overstanden. I Begyndelsen var Kongens Breve kolde. Jo mere Hr. Kaas blottedes, i samme Forhold forandrede sig Tonen i disse Breve. Imidlertid fik jeg ikke den ansøgte Fyldestgjørelse[3]), uagtet mit Embede, mine Tjenester, og Herrens Pligt at beskytte enhver Undersaat. Du seer heraf, i hvilken piinlig Stilling jeg blev sat ved Andres Uvidenhed, Enfoldighed, Misundelse, Forfængelighed og Intrigue. Følelsen af min Ret holdt mig opreist, og den Tanke, at et falskt Skin stedse med Tiden maa give Plads for Sandheden, var min Trøst.

Ogsaa det her Fortalte er et Beviis for, hvor let Regenter kunne bedrages, hvor let det er muligt at forlede dem endog til Uretfærdigheder mod deres troeste Tjenere, naar Intriganten rigtig beregner sin Plan. Ofte har jeg siden strengt prøvet mit Forhold, men ved den evige Sandhed, om jeg endnu havde Valget, vilde og kunde jeg ikke handle anderledes. Jeg var ikke ulydig mod Kongens Befalinger, hverken af Egensindighed eller Egennytte. Dette er klart af ovenstaaende; jeg var Kongens Interesse stedse ganske hengiven, og at mit Øiemed ikke lykkedes mig, dertil laa Grunden i andre Menneskers ukloge Forhold, ikke hos mig. Dog nok — Sagen taler for sig selv, og dem, som af menneskelig Svaghed gik mig for nær, vil jeg tilgive og glemme. Lev vel. Christian.

Prinds til Slesvig-Holsteen.[4])

P. S.[5]) Skjønt Bilagene maa opklare Alt, naar de omhyggeligen ordnes efter Datum, maa jeg dog tilføie følgende:

1. Nogle af de her anførte Dateringer for Meldinger og Befalinger tiltrænge maaske Berigtigelse.

2. Differencerne mellem Magasin-Opgaverne og Opgaverne paa Behovet

[1]) Vi behøve neppe at gjøre vore Læsere opmærksom paa, at Prindsen her af Forbittrelse mod Kaas er gaaet ham for nær med Hensyn til hans Characteer og Embedsfærd. Med hine Egenskaber havde han neppe bevaret sin Konges Yndest uforandret, eller beholdt sin Stilling til sin Dødsdag. Hans Forhold mod Prindsen var vistnok for at bruge det mildeste Udtryk uforsvarligt. (Anm. af Aall.)

[2]) Ipsen har bestemtere: Nogle Dage efter Kaas.

[3]) Ipsen tilføier: Sagen skulde jo være personel, uagtet o. s. v.

[4]) Den Aall tilstillede Afskrift havde følgende Paategning: „Foreståaende Brev til Hertugen af Augustenborg er skrevet fra Christiania kort før Prindsens Afreise til Sverige."

[5]) [Ogsaa af dette Postscriptum har Aall kun gjort et Uddrag. Istedetfor samme leveres det her fuldstændigt efter Ipsen.]

forklares af Permitteringer, forandrede Forplejnings-Reglementer, saasom Havremeel for Brød, o. s. v.

3. Den Armfeltske Brevvexling har ingen Indflydelse paa det Anførte. Han faldt i Unaade, Cederstrøm blev hans Eftermand, og skjønt man anede Noget, da Misnøien var almindelig, havde man før Adlersparres Mission ingen Tidende om en Sammensværgelse. Min Handlemaade ved det Adlersparreske Corps's Tog mod Stockholm, — som vandt Kongens og Fleres Bifald, er altsaa de vigtige Tjenester, jeg har viist Sverige. At jeg aldrig har givet dem det infame Løfte, at de fra vor Side kunde være sikkre, skjønt jeg maaske ved nogle Yttringer i Kongens Befaling kunde have retfærdiggjort mig selv derfor, vil Du tro.

4. Jeg skulde være et Politikens Offer. Derfor skulde jeg paa Sandhedens Bekostning have Uret, hvis Frankrige havde dadlet Danmarks Uvirksomhed. Imidlertid havde nok Napoleon mere Interesse for de svenske Anliggender, end han vilde være ved; dette reddede mig fra det russiske Cabinets Intriguer. Min bekjendte Characteer, Overbeviisningen om, at jeg ikke vilde lide taalmodig, men underkaste min Retfærdiggjørelse Publicums Dom, og hertil manglede mig ikke Materialier, som gyldige Vidnesbyrd o. s. v., beskyttede mig mod Hofmændenes Intriguer og Jalousiens Virkninger.

5. Allerede fra Decbr. 1808 vare flere og uafbrudte Forsøg gjorte saavel af General Krogh som mig paa ved Skiløbere at komme i Forbindelse med Russerne; men alt uden Følge. De Fleste vare forsynede med Breve til den russiske General. Den første og nordligste Vei, hvor en Forening af de gjensidige Tropper var physisk mulig, er den som fører fra vor nordlige Grændse over Jerpe og Frøsøen i Jemteland til Hernøsand. Paa en mellem begge de allierede Cabinetter aftalt fælles Operationsplan var ikke tænkt, altsaa end mindre Detaillen, Tids- og Steds-Bestemmelser o. s. v. udarbeidede. — — Og hvem skulde have gjort sligt i K.?

No. 42 (til Side 185).

Uddrag af Adlersparres Beretning om Revolutionens Udbrud i Wermeland 1809.

(Af hans Samlingar. III. 34—35 og 39—40.)

„Strax efter Indrykningen i Carlstad affendtes Baron Anckarsvärd til den norske Befalingsmand paa Grændsen, General Staffeldt, for aldeles ligefrem at underrette ham om vor paatænkte Afmarsch og Hensigten dermed, samt for at begjære hans bestemte Yttring, hvorvidt han vilde lade Grændsen i Fred under vort Fravær. Han skulde ydermere forklare, at vort Foretagende sigtede til at forskaffe Fred med vore Naboer, hvilket saa nøie stemte overeens med den norske Nations Ønsker. Efterat den Coureer, som General Staffeldt i Anledning heraf affendte til den Høistcommanderende, Prindsen af Augustenborg, var kommen tilbage, erholdt Baron Anckarsvärd det bestemte Svar, at Grændsen skulde blive fredet af den norske Armee, uden i 2de Tilfælde, hvilke det ei beroede paa Prindsen at afværge: 1) Om bestemt Anfaldsordre ankom fra den danske Regjering. 2) Om Russerne faldt ind i det egentlige Sverige. Alligevel forsikkredes, at man selv i begge disse Tilfælde skulde blive underrettede 10 à 12 Dage før Indfaldet.“ — — —

„Man har troet, at den Stilhed, som de Norske iagttoge paa vor Grændse under vort Fravær, stod i Forbindelse med det paafølgende Tronfølgervalg. De, som have næret eller nære denne Overbeviisning, ere i den dybeste Ukyndighed om den usædvanlige Mands Charakteer, som vi have eiet og tabt. Det fjerneste Forsøg paa at sætte disse Begivenheder i Forbindelse med hinanden skulde have berøvet os Prindsens hele Velvillie, som havde alene til Formaal: Fred og Ro-

hed i Norden. Jeg bør her tilføie, hvad der gjør Baron Anckarsvärds Skarpsindighed, der langt overtræffer min egen, Ære, at han indsaa dette før og bedre end jeg. Jeg havde virkeligen paalagt ham at give Prindsen et Vink i denne Henseende; men han gjorde det ikke, og derfor har han min evige Erkjendtlighed. Det er min Pligt her at forsikre, at da jeg paa Kongens Befaling indsandt mig paa den norske Grændse for med Prindsen at underhandle om det allerede skede Tronfølgervalg, vilde han ei antage samme. En Trone, hvilkensomhelst, var for ham i ingen Henseende tillokkende. Pligten at svare til en tapper Nations almindelige og usædvanlige Tillid, og en anden Pligt, som var hans første Passion — den at forsvare de nordiske Folkeslags Selvstændighed og Frihed, var den Grund, som siden virkede hos ham en forandret Beslutning."

No. 43 (til S. 186).

Greve Carl H. Anckarsvärds Brev til Jacob Aall.

Gjennem et Brev til min Broder, Oberst August Anckarsvärd, har jeg fundet et Spørgsmaal fremsat, hvorvidt og i hvilken Grad Prinds Christian August kunde være vidende om den 1809 i Sverige indtrufne Statsomvæltning, under Beregning derigjennem at komme i Besiddelse af den svenske Tronfølge, og da jeg i denne mærkelige Tildragelse var en af de meest handlende Personer, anseer jeg det som en Pligtskyldighed, paa Tro og Ære at give Oplysninger om Alt, hvad mig er bekjendt om Prinds Christian Augusts politiske Forhold ved dette Tidspunkt og i Henseende til den svenske Revolutionsbegivenhed.

Anledningerne til 1809 Aars Statsomvæltning ere for vel bekjendte til her at behøve Omtale, men hvad maaskee i Forbigaaende bør nævnes, er, at der om Prinds Christian Augusts Personlighed før selve Revolutionsudbrudet aldrig engang var noget Spørgsmaal iblandt Revolutionsmændene, eller ringeste Tanke dertil fæstet, førend daværende Oberstlieutenant Adlersparre, efter Revolutionsudbrudet, Natten til den 7de Marts 1809, overdrog mig at reise til Kongsvinger, for at søge en Stilstand tilveiebragt for at vinde nogen Sikkerhed for Revolutionscorpset, under dets Marsch til Hovedstaden, ei at blive foruroliget ved et fiendtligt Indfald fra den norske Side, og med Antydning om, som et Middel til Diemedets Opnaaelse, at lade Prinds Christian August ane den svenske Tronfølge som Resultatet. Ved min Ankomst til Kongsvinger, opgav jeg for General Staffeldt Formaalet for min Reise, forsaavidt den angik Negociationen om Stilstand, men uden i Begyndelsen at nævne noget om Tronens Bestemmelse til Prindsen. Jeg begjærte af General Staffeldt at maatte afreise til Christiania i det opgivne Diemed, for der personligen for Prindsen at fremsætte mit Ærinde; men fik af Generalen et benægtende Svar paa min Begjæring, og Antydning at oppebie Tilbagekomsten af en Coureer, som Generalen vilde affende til Christiania for at indhente Prindsens Forholdsordre. I denne Mellemtid samtalede jeg naturligviis meget med General Staffeldt, ogsaa om den store Tildragelse og dens Resultater. Generalen viiste sig i Begyndelsen noget studs og mistænksom, at hele mit Forlangende kunde være en mulig Krigslist, for uhindret at kunne drage Tropperne fra Grændsen til en større paatænkt Operation mod de russiske Armeer, hvilket Generalen retsindig forestillede mig, fra norsk Side ikke kunde eller burde fremmes. Til Svar herpaa foreviiste jeg i Haandskrift den Proclamation fra den vestre Armee, som ved min Afreise fra Carlstad endnu ei var trykt. Jeg tog mig derhos den Frihed at udvikle for Generalen Forholdene, og begjærte hans Opmærksomhed paa, at Krigen mellem Sverige og Norge var antinational, men at den snart fra svensk Side kunde blive det modsatte. Jeg bad Generalen lægge Mærke til, at Revolutionsarmeen allerede havde 10 á 12 Dages Marsch forud for den norske Armee, om denne skulde i dette Dieblik bryde

ind over den svenske Grændse; jeg bad ham være overtydet om, at Revolutionsarmeen i saa Tilfælde blot endnu yderligere skulde anstrænge sine Kræfter for hastigen at ende sit eventyrlige Foretagende, og i Dieblikket vende sig mod den norske Armee for at fordre Hevn over en troløs Behandling mod Brødre, som blot begjærte Fred med Naboerne og Ro til at ordne sine egne Anliggender. Jeg begjærte Generalens Opmærksomhed paa den norske Armees egen Stilling med Hensyn til Underholdningsmidlerne ved at trænge frem i et allerede udtæret Land; jeg opgav ham tillige ganske aabenhjertig og uforbeholdent, at Eda Skandse alene var besat med 300 høist elendigt udrustede Landeværnsmænd, og at den norske Armee ingen Modstand havde at befrygte, førend Revolutionsarmeen efter vel forrettet Ærende kunde gaae den i Møde, og for denne lovede jeg, at den i saa Fald ei skulde undlade i forøget Grad at opfylde sine Pligter baade mod sig selv og mod Nationen, hvis af Revolutionen oprørte Befolkning ufeilbart skulde forøge Stridskræfterne til et for den norske Armee muligen uventet Resultat. Dette aabenhjertige Sprog syntes at gjøre noget Indtryk paa den varme, hæderlige General Staffeldt, saa at han i sit Forhold til mig syntes at blive noget medgjørligere, og da hans venskabeligere Sindsstemning lod til at være i jevnt Tiltagende, vovede jeg løseligen at fremkaste Tanken om Prinds Christian August, som den in petto afsatte Gustav IVde Adolfs Efterfølger paa den svenske Trone; men denne Tanke modsagdes med en saa heftig Livlighed fra Generalens Side, at jeg var glad ved strax at kunne erklære den for et Slags Tankespøg, alene udgaaet af min, af Begivenhederne let forklarlige, Indbildning, og det var paa Grund af Staffeldts varme Fremstilling af Prindsens rene Characteer, uindskrænkede Pligtfølelse og Mangel paa Ærgjerrighed, at jeg fandt det raadeligst ikke videre at udføre det Ærende, som jeg i saa Henseende af Oberstlieutenant Adlersparre havde faaet.

Efter 2 Dages Venten kom Prindsens Adjutant, Major Darre, med hans Svar, at han ei kunde modtage mig i Christiania, og at han iøvrigt hverken kunde eller vilde indlade sig i directe Underhandling med en Befuldmægtiget fra et revolutionairt Troppecorps, men at Major Darre var sendt for at modtage mig i Egenskab af Parlementair, og indhente de Meddelelser, som jeg kunde have at gjøre. Jeg fandt i Major Darre en usædvanlig dannet, oplyst og genial Mand, og kom meget snart i det behageligste Forhold til ham, hvoraf Resultatet blev en mellem mig og ham afsluttet Convention om 12 Dages Stilstand, dog saa, at den skulde ansees som brudt fra den Dag, da Revolutionsarmeen eller nogen af dens Afdelinger paa nogen Maade virkede mod Ruslands Armeecorpser eller Troppeafdelinger. Under denne Forhandling med Major Darre kan jeg forsikkre paa Tro og Ære, at aldrig et Ord nævnedes med Hensyn til Prindsens Opstigen paa den svenske Trone, eller til Revolutionsarmeens Hensigter og Planer i saa Henseende. Jeg har siden i et udgivet Skrift, kaldet „Politisk Troesbekjendelse", paapeget det Usandfærdige og Daarlige, for ei at sige Gemene, i den Fremstilling, som først for hemliga Utskottet og senere for Rigets Stænder aabent antydede den Fortjeneste, man vilde tillægge Prinds Christian August, „at han gjort Sverige den største Tjeneste, som det nogensinde af udenlandsk Mand har modtaget", som en Grund til at fremme Tronfølgervalget til Prindsens Fordeel, og i hvilken Afhandling jeg aabent har lagt for Dagen Grundløsheden af den Skygge, som den velmenende men blinde Iver ved denne Leilighed saa uforskammet og skamløst har kastet paa denne blandt Fyrster saa udmærkede Characteer. Denne min Fremstilling er aldrig i mindste Maade bleven bestridt eller gjendreven af Hans Excellence Adlersparre[1]), som da endnu levede, og som burde været inter-

[1]) Adlersparre har ved sine i Bilag 42 anførte Yttringer bekræftet Anckarsvärds Mening om Prindsens Færd i denne Henseende og fuldkommen retfærdiggjort Prindsen.

esseret i at fremdælte sig en Anklage for at have stjændet en saa pletfri Fyrste, som Prinds Carl August efter min Overbevisning og efter det Bekjendtskab, jeg havde til Hans Personlighed, virkeligen var. Underhandlingerne med Prinds Christian August efter Revolutionen i Henseende til den svenske Tronfølge dreves hovedsagelig gjennem Grev Axel Mørner som Fange i Norge, og det maa uden Tvivl være ligesaa bekjendt i Norge som i Sverige, hvor nødigen Prindsen omsider lod sig overtale til at modtage Valget.

Dette er Alt, hvad jeg veed om det omspurgte Forhold, og dette har jeg anseet som en kjær Pligt at meddele paa Tro og Ære til mulig Benyttelse af en upartisk og sandhedselskende Historieskriver, og jeg lever og døer i den faste Overbeviisning, at den svenske Tronfølge i intet Tidspunkt af Prinds Carl Augusts Levnet indgik som Motiv for hans Handlemaade i nogen Henseende. Hos mig lever denne fyrstelige Personlighed i et uforglemmeligt Minde som en Urtyp af hvad Skandinavien behøvede for at fremme sin Styrke, sin Velvære, sin Velstand og Lyksalighed.

Carlslund i April 1842. C. H. Anckarsvärd.[1])

No. 43. b. c. (til Side 186[2]).

To Breve fra Christian August til Georg Adlersparre.

b.

(Efter den franske Original i Adlersparres Handlingar. V. 68—70.)

De Efterretninger, som De har havt den Godhed at meddele General Staffeldt, tillade ingen Tvivl om, at Deres Hensigt at skaffe Deres Fædreland Fred og derved bidrage til Kongerigernes Lykke i Nord-Europa, vil blive opfyldt, og jeg ønsker Dem af ganske Hjerte til Lykke med den glimrende Anledning, som har været Dem givet, og som De har benyttet med den Characterens Kraft og Adel, hvorfor De er saa hæderlig berømt. Endskjønt jeg ingen Tvivl nærer om, at enhver Bevæggrund til denne ulykkelige Uenighed mellem Nationer, der ved fælles Interesser ere saa nøie forbundne med hinanden, er bortfjernet, og at Sveriges politiske System har undergaaet en total Forandring, finder jeg mig dog befølet til at bede Dem, min Herre, have den Godhed i den Henseende at berolige mig. Denne Meddelelse er mig i enhver Henseende af Vigtighed, men fornemmeligen med Hensyn til nogle Foranstaltninger i det Indre af Landet, Foranstaltninger, som ingenlunde have noget fiendtligt Øiemed, men alene har Hensyn til at lindre Norges Indbyggere. Jeg kan give Dem mit Æresord for, at De kan stole paa min Discretion, og at jeg ved denne som enhver anden Leilighed vil gjøre mig det til Pligt at give Beviser paa den fuldkomne Høiagtelse, jeg nærer for Dem.

Jeg haaber, at der i dette Tilfælde ingen Vanskelighed vil gjøres for Courerers Passage mellem Norge og Kjøbenhavn? Bringeren af dette Brev, Hr. Bagge, har bedet mig om Tilladelse til at gjøre en Reise til Gothenborg for at

---

1) [Grev Anckarsvärds Brev har desuden et Tillæg af mere privat Natur, hvilket Aall har udeladt. Udgiveren troer dog deraf at burde tilføie Begyndelsen, der lyder saaledes: „Første Spørgsmaal er besvaret ovenfor, og maa jeg alene tilføie, at Prinds Chr. Augusts Forbindelser med den svenske General-Commando under Krigen før Revolutions-Udbruddet vare aldeles ingen; hvilket jeg i min Stilling som Overadjutant hos den Høistbefalende, General Armfelt, kan bevidne." — Man seer fremdeles, at Anckarsvärd er den af Aall ovenfor S. 227. 240—41 paaberaabte svenske Hjemmelsmand, samt at det i Anm. 3 S. 241 antydede Rygte, ikke (som Udgiveren har formodet og derfor henviist til S. 243) gjælder Frederik VI, men Carl XIII!]

2) [Disse Breve meddeles som Vidnesbyrd om, at det var en fredelig Tilstand mellem Norge og Sverige, Prindsen tilsigtede.]

tale med Hr. de Platen om forhen omhandlede Anliggender. Der vilde i Sagernes nærværende Stilling ingen Vanskelighed være fra min Side ved at tilstaae ham dette Forlangende under den Betingelse, at han faaer Tilladelse til at vende tilbage hid, naar han finder for godt, da han har Forretninger af Vigtighed her i Landet, som ei ville tillade ham en lang Fraværelse. Af denne Grund har jeg valgt ham til Parlementair, for at være i Stand til at tale med Dem om sit Anliggende, som efter hvad jeg forhen har meldt, afhænger af Deres Afgjørelse, og som De vil have den Godhed at indslutte i det Svar paa dette Brev, som han vil bringe mig.

Christiania den 24de Marts 1809. Med Høiagtelse o. s. v.
Christian,
Prinds til Slesvig-Holsteen.

c.

(Efter Originalen paa Danst sammestedes 70—71.)

D. Hs. ærede Skrivelse af 22de f. M. er et nyt Beviis paa den Tænkemaade, som udmærker Dem, og som giver den Mand, der reddede sit Fædreneland, forøget Adgang til enhver retskaffen Nordboes Erkjendtlighed.

Ei forsynet med den fornødne Fuldmagt, ei tilstrækkelig underrettet om den sig saa ofte forandrende politiske Stilling, seer den for Kongeriget Norge anordnede Regjeringscommission sig ei i Stand til at tage en afgjørende Beslutning om den af D. H. gjorte Proposition, forinden samme har modtaget Hs. Maj. Kongens Befaling. [Formodentlig af 6te Mai 1809.]

No. 44 (til S. 186.)

Christian Augusts Brev til sin Broder, 10de Marts 1809.

Atter flere Poster, og intet Brev fra Dig, kjære Broder! Hvorledes skal jeg forklare mig dette? Jeg havde meget at skrive til Dig om; Noget af meget stor Vigtighed vil Du erfare af min Melding til Kongen, om Skjebnen forhindrede, at det før blev indmeldt. Jeg haaber, at Himlen skjænker mig en Anledning til at kunne gjøre vor Konge og Fædreland en glimrende Tjeneste, og M — heureux le séjour, où la liberté et la loyauté trouve un asyl. Jeg haaber at skulle opleve dette. Udsigter ere aabnede for mig; dog dette mellem os. For at undgaae mere Snak — derfor har jeg ikke meldt det. Imidlertid, ganske uden Grund er det ikke — thi uden Egenkjærlighed, man agter og sætter Priis paa mig — i et vist Land, hvorom Talen er. Er dette lykkets, da allerbedst Privatlivets Ro paa A—[1]) og mine Ønsker ere opfyldte. Glad vilde jeg tilbringe mit Livs sidste Dage; den nyttige Virksomheds Aar ere da forbi, og man træder med Ære og glad Selvbevidsthed fra Skuepladsen. Mit Hjerte siger mig, at jeg fortjener Tiltro. Maatte man aldrig miskjende mig; Du maa nu skrive mig til eller ikke, og Grunden til, at Du ei tænker paa mig, være hvilkensomhelst — saa veed jeg, at Du kjender mig, og dermed er jeg forvisset om Di

[1]) ɔ: Augustenborg. Wegener (Actmæssige Bidrag I. 124, Anm. 208) betragter D[illegible]sens og Samwers Beretning om Prindsens Plan, at skaffe Frederik VI. Sveriges Krone, og selv tilbringe Resten af sit Liv som Privatmand paa Augustenborg, som et Digt. Men dette Brev, som vistnok røber en let forklarlig, urolig Sindsstemning, hvis Yttringer maaskee ikke have været varige, beviser i alle Fald, at en saadan Tanke var den første, der krydsede hans Sind ved Tidenden om de Svenskes Foretagende mod Gustav IV, og Beretningen er altsaa historisk sand.]

Venskab. Maatte mine Ønsker blive opfyldte, og vi Haand i Haand med Ære tilbringe vort Livs sidste Dage — i vores Kreds.

C. 10. 3. 809.[1] Ganske Din

Hils Alle paa A—. Christian.

No. 45 (til S. 189 og 194).

Christian Augusts Brev til General v. Krogh.

(Efter den heelt egenhændige Original i norske Rigsarchiv.)

Deres Excellence mig tilsendte Meldinger fra Herr Divisionsadjutant Krogh bliver tilstillet Hans Majestæt, saasnart de kan blive færdigchiffreret; det om Indbyggerne ommeldte m. m. gjør det nødvendigt. Imidlertid erholder Hs. Maj. herom foreløbig mundtlig Melding af Kancellipræsident Kaas, som forigaars er reist i dobbelt Ærinde til Kjøbenhavn. Deres Excellence vil nemlig have erfaret, at Rigets Stænder i Sverig haver beviist mig den Ære unanimiter foruden Votering at vælge mig til Successor. Om eller hvorvidt jeg kan antage dette, dependerer aldeles af vores Konge — hvis Svar jeg oppebier daglig. Mit Fædreneland bliver jeg sikker ei utro og uden Befaling antager jeg ikke denne Tornekrone. Men uagtet jeg gjentagen har averteret de Svenske herom, uagtet de lader rykke deres Armee imod vores Grændser, er dette ikke det vanskeligste — det som gjør Sagen desperat, er den alminbelige Misvæxt, den daglig tiltagende Hungersnød, den spærrede Communication med Jylland, da Englænderne have paa den østre Side besat Anholt og paa den vestre Manøe ved Riibe og Helgoland. Denne Landets Stilling maa Kongen nøie kjende, og det kan ikkuns skee ved en Mands mundtlige Foredrag, til hvilken han har Tiltroe. Vores Magasiner ere ikkuns forsynet til medio September, kommer intet Tilførsel maa Armeen gaae udaf hverandre. At alt dette herommeldte maae holdes yderst hemmelig, naar Landet ei skal blive tabt,[2] vil Deres Excellence alt selv indsee, jeg beder altsaa at dette Brev efter Igjennemlæsning maatte tilintetgjøres. Jeg har holdt det for Pligt foreløbigen at avertere Dem, og fornemlig da jeg formodentlig inden den Tid maae sende de mig laante Trupper tilbage til Røraas. En Desperation Coups ved at indfalde er ikke at vove; thi i Wermeland og Bahus er næsten Hungersnød og i Gothenburg findes vel Colonialvarer men lidet Korn, 19 à 20 Rdr. en Tønde Rug. Vores kjære Allierte[3] vare endnu den 8de ved Umeo, og de forbliver da der sandsynlig indtil Vinteren med deres 4000 Mand!! De haver havt Affairer, hvorved de af 1800 Mand i 5 Dage vandt 4 à 5 Mile.

Jeg beder Deres Excellence endnu for Himlens Skyld, at det herommeldte ei kommer for nogen andens Øine eller Øren. Med et sandelig bekymret Hjerte anbefaler sig til Deres Excellences venskabelige Erindring ærbødigst

Christiania 28de Juli 1809. Christian
Prinz til S. Holsteen.

No. 46. (til S. 198).

Uddrag af et Brev fra Wetterstedt til G. Adlersparre af 20. August 1809.

(Efter G. Adlersparres Handlingar. IV. 105—107.)

„— — Jeg havde skrevet dette, da store og vigtige Tidender kom os tilhænde med en Courier fra H. E. Stedingk, der afgik fra Frederikshamn den

---

[1] d. e. Christiania 10de Marts 1809. [2] Understreget af Prindsen. [3] d. e. Russerne.

17de i denne Maaned. Tre Dages Conference havde da fundet Sted, Continentalsystemet er behandlet paa den Maade, vedlagte paa begge Sider vedtagne projet d'article indeholder, men forøvrigt er Grev Romanzoff ubevægelig i Spørgsmaalet om Kalix=Strømmen og Aland. Paa alle Remonstrationer svares, at Keiseren aldrig gaaer fra disse Punkter, og at her ei er Spørgsmaal om Grændserne mellem Sverige og Finland, men alene om de nye Grændser, som imellem Sverige og Rusland bør bestemmes. Da H. E. Stedingk og Oberst Skjöldebrand bestemt erklærede, at de ei kunde indgaae i Spørgsmaalet om Alands Afstaaelse, standsedes til Slutningen derved, at en Coureer skulde hidsendes for at begjære positivt Svar, paa hvilket Krig eller Fred skulde beroe.

Det behøver at overveies, og den hemmelige Comitee skal raadspørges. I Dit Brev af 13de synes Du ei at lægge stor Vægt paa Aland, og ei at anse Forsøget paa at beholde denne Ø at svare mod Faren ved en ny Krig og Bortfjernelsen af den med Freden forbundne Successionsorden. Det var vel, at Dine Tanker i dette Emne med største Skyndsomhed kunde indkomme, inden Coureren sendes tilbage til Rusland. Nu vilde en heldig Decision i Norge være af yderste Vægt, men jeg anseer den ei mulig, saalænge Prindsen har samme Tanker som nu. — — Alopæus, som og er i Frederikshamn, har berørt Prindsen af Augustenborgs Valg, samt at Keiseren vilde tage den forrige Kronprindses Parti, men Stedingk har saa rask (vertement) afbrudt denne Fremstilling, at derom ei et Ord meer er bleven nævnt."

No. 47 (til Side 198).

Breve fra Prinds Christian August til Baron Adlersparre.

(Efter G. Adlersparres Handlingar. V. 71—100.)

a.

Jeg haaber, at ved den Negociation om nærmere Bestemmelse og Udvikling af den mellem begge Armeer bestaaende Vaabenhvile, som i disse Dage efter Ders Formodning maa finde Sted mellem Hr. Oberst v. Posse og den fra Kjøbenhavn retournerende, af mig dertil beordrede, Overqvarteermester v. Darre, der kunde tages nærmere Aftale om et militairt Arrangement, hvorved, naar endog den dansknorske Stats Stilling gjør nogle Restrictioner uomgjængelig nødvendig, D. H. ædle Hensigt og Ønske for det meste vil kunne opfyldes.

Alt hvad de Pligter, jeg skylder mit Fædreland, hvad som min Overbevisning og mine Grundsætninger mig tillader, skal af mig bidrages til at opvække og alt meer befæste Forstaaelse imellem begge Nationer — Nationer, som ikke Grund til gjensidig Foragtelse, ikkuns kan og bør kun have een Interesse, og som D. H. rigtig bemærker, bør være Venner.

Med sand Taknemmelighed og med den Interesse, Sagens Vigtighed for hver Nordbo maa have, har jeg modtaget det mig af D. H. venskabeligen meddeelte Project til en Grundlov for den svenske Nation.

Europas, men fortrinlig de nordiske Rigers Øine ere henvendte paa Sveriges Rigsdags=Beslutning. Danmark og Norge —, og dette er almindelig Stemme fra Statens første Mand [1]) til de nedre Classer — seer tillidsfuld paa den ...

---

[1]) [Saaledes i Adlersparres Aftryk og i Sonnens „1809 och 1810" I. 202, som Udg. ei har vovet at fravige, da det kan være rigtigt og betegne Kong Frederik VI selv som Kroncandidat. Aall har i første Udgave rettet dette Udtryk til Mænd, som ikke synes nødvendigt. Det bemærkes, at det i Prindsens Haandskrift i Almindelighed er meget vanskeligt at skjelne mellem a og æ.]

Nordens Fremtids Lykke saa vigtige Beslutning; thi det forlader sig paa de Mænd, som staae i Spidsen, agtet for deres Talenter og Charakteer, og paa den Oplysning og den Fædrelandskjærlighed, som den svenske Nation har Grund til at være stolt af. Det formenes af Alle, at den tappre svenske Nation vil, uden Hensyn til enkelte Individers Interesse, sikkre Nationens Frihed og Rettigheder, at den med Hensyn til Europas Stilling vil handle og vælge som selvstændigt Folk; at den træffer saadant Valg, hvorved Nordens Fremtids Lykke sikkres. Varm Kjærlighed for mit Fædreland, sand Agtelse for den svenske Nation, inderlig Overbeviisning om Øieblikkets Vigtighed, og om at det for Norden vigtige Øiemed kan og vil opnaaes ved de oplyste, for Fordomme og Egennytte befriede Mænd af den svenske Nation, har foranlediget disse Yttringer. Disse Motiver ville undskylde min Frimodighed hos den oplyste og retskafne Mand, som sikkert veier Europas og Nordens politiske Stilling mod dets Kræfter, som indseer Øieblikkets Vigtighed for Nordens Fremtids Skjebne, og som jeg troede at skylde denne Frimodighed som et sikkert Beviis paa min Høiagtelse. Jeg tør anmode om at fornye mig i Hr. Oberst v. Platens venskabelige Erindring. Siden den mig uforglemmelige Samtale med denne agtværdige Mand har Europas Stilling meget forandret sig, men denne har end mere forøget de Motiver, hvorpaa de af mig anførte Sætninger grundede sig.

Det er med den fortrinligste Høiagtelse jeg har den Ære at undertegne mig o. s. v.

Christiania den 6te Mai 1809.

Christian, Prinds til Slesvig-Holsteen.

b.

Høivelbaarne Hr. Statsraad, Oberst og Baron!

Min Stilling og den Høiagtelse jeg bærer for D. H. gjør mig det til Pligt med den mig naturlige Aabenhjertighed at besvare Deres mig ved Hr. Oberst-Lieut. Skjöldebrand tilstillede ærede Skrivelse. Jeg maa forud bede om at blive undskyldt, naar jeg maa tildeels gjentage tildeels referere mig til det, jeg flere Gange har havt Leilighed at yttre om den omhandlede Gjenstand. At den for nylig i Sverige stedfundne Regjeringsforandring vilde have til Øiemed at tilbagegive Sverige Freden, var min og den almindelige Formening, og vi glædede os over at see Ende paa en ligesaa ødelæggende som uhensigtsmæssig Krig. Ingen tvivlede altsaa paa, at Sverige hertil vilde gjøre det første Skridt og vælge det eneste Middel, hvorforuden, naar man tager Hensyn til Sveriges og de øvrige Staters nuværende Stilling, ingen Fred var mulig. Denne Forventning er ei bleven opfyldt. Nordens Stilling er uforandret, og mig bliver ikkuns den Trøst, for mit Vedkommende og forsaavidt det lod sig forene med min Stilling og Charakteer, at have virket efter Evne til dette for Nationernes Lykke saa vigtige Øiemed. Det er altsaa Sagernes vedvarende uheldige Stilling, som nøder mig til her at igjentage, at det, saalænge denne vedvarer, og foruden H. M. Kongen min Herres Tilladelse, er umuligt for mig at antage Noget, endog det meest smigrende og hæderfulde Andrag. Naar jeg holder det for Pligt her at yttre mine uforanderlige Grundsætninger og min faste Beslutning, da beder jeg D. H. være overbeviist om, at jeg med varm Følelse erkjender den mig beviiste Tiltro og det Hæderfulde for mig i det ommeldte Beviis paa en ædel og brav Nations Agtelse; at jeg inderligen ønsker, at den politiske Stilling snart maatte give mig Anledning til at give Beviis paa denne min Følelse. For at forekomme ethvert falskt Skridt, ethvert som kunde give D. H. Anledning til feilagtig at bedømme en Mand, som bærer sand Høiagtelse for Dem og altid ønsker at besidde Deres, har jeg troet aabenhjertig at burde anføre forommeldte min Overbeviisning, grundet paa vores Fædrelands gjensidige Stilling i nuværende

Øieblik, forsikkret om at D. H. og enhver Retskaffen vil agte den Mand, som bliver sin Charakteer, altsaa sine Grundsætninger tro, som ei kjender nogen Interesse, naar den collіderer med de Pligter, han skylder sit Fædreneland.

Ved at bevidne min Erkjendtlighed for Deres ærede Skrivelses venskabelige og for mig saa meget smigrende Indhold, undertegner jeg mig med den meest udmærkede Høiagtelse HV. Hr. Statsraads, Oberstс og Barons

tjenstvilligst ærbødige Tjener

Christiania . . [1]) Juli 1809.

Christian,

Prinds til Sl. Holsteen.

c.

Høivelbaarne Hr. Statsraad, Oberst og Baron!

I Følge den fra Hr. General v. Staffeldt til mig indløbne Rapport maa jeg frygte for at en Misforstaaelse fandt Sted ved Hr. Grev Anckarsvärds sidste Sendelse til Kongsvinger. Jeg har derfor beordret Overbringeren af dette, Major v. Darre, som nyder min fuldkomne Tiltro, og anmoder D. H. om at meddele ham Deres Opdrag [2]) til mig.

Jeg ønsker, at de tvende officielle Skrivelser, som Hr. Grev Mørner medbringer, finder Deres H. Vs. Bifald. De ere affattede efter min Overbeviisning om det, Ære og Pligt byder mig i min nuværende Stilling. Jeg kan ei nægte, at jeg ønsker, at der, forsaavidt det kan undgaaes, ei maatte gjøres en officiel Brug af samme. Jeg haaber at da, som det synes, Alles Ønske heri forene sig, det i ovenmeldte Skrivelse anførte Tidspunkt, Freden i Norden, snart vilde indtræffe, hvorforinden jeg ei seer mig i Stand at afgive andet Svar, og, D. H. tilgive min Frimodighed, ei heller kan ønske at maatte afgive Anbudet officielt i dette Anliggende. [3])

Det er med o. s. v.

Christiania 15de August 1809.

Christian,

Prinds til Sl. Holsteen.

d.

Til Oberstlieutenant Greve af Anckarsvärd!

Fra General Staffeldt er mig bleven tilmeldt, at D. H. har ønsket at have en Samtale med mig. Da jeg inden faa Dage haaber at kunne oversende Grev Mørner med mit allerunderdanigste Svar til H. M. Kongen af Sverige, saa maa jeg paa denne og flere Grunde ønske, at den omhandlede Samtale og videre Negociation om hvad det end maatte være, for saa længe maatte udsættes. Jeg har imidlertid beordret Overbringeren af dette, Hr. Major v. Stabell, som har min fuldkomne Tiltro, og paa hvis Discretion man kan forlade sig, at modtage

[1]) [Prindsen har ikke udfyldt Dagen, og saaledes er det og trykt i Adlersparres Handlingar. Aall har i første Udg. tilføiet „9de", som ubetinget er urigtigt, da Prindsen denne Dag ei kunde svare paa et Valg, som først foregik 18 Juli; jfr. Paludan-Müller i „For Literatur og Kritik" VI. 131—132.]

[2]) I Prindsens Breve indsniger sig undertiden tydske Ord og Vendinger. Saaledes her Opdrag (Auftrag, Ærende, Commission) og Anbud (Tilbud).

[3]) Heraf sees Resultatet af Grev Mørners Sendelse til Prindsen, som var at underhandle om Tronfølgervalget. Prindsen gjorde Fred i Norden og Fred med Frankrig til Betingelse før at modtage Hædersvalget.

D. H.s Andrag, og herom uden Ophold at indsende hans Rapport, hvorefter jeg strax skal give mig den Ære at meddele mit Svar. Jeg beder o. s. v.

Christiania 11 [1]) August 1809.

Christian,
Prinds til Sl. Holsteen.

e.

Høivelbaarne Hr. Statsraad og Baron!

Jeg er pligtig at erkjende Modtagelsen af D. Hs. tvende sidste ærede Skrivelser, og at bevidne Dem min oprigtige Taknemmelighed for dette nye Beviis paa Deres Velvillie, som jeg ønsker og skal stræbe fremdeles at erholde mig.

Jeg holder det for overflødigt at forsikkre D. H., at den i de Bilag, jeg giver mig den Ære herved at remittere, omtalte ubefindige Proposition ei er og ei var bleven mig gjort ustraffet. Jeg maa smertelig beklage naar enkelte Individers ubefindige og urigtige Fremgang, naar af politiske eller andre Diemed udspredte falske Rygter skulde kunne kaste en Skygge paa Kongen af Danmarks ædle og loyale Charakteer. Jeg tør med fuld Overbeviisning paastaae, at Tiden maa oplyse det Urigtige i disse Anskuelser, og jeg haaber ved det nøie Bekjendtskab, og de mange Beviser paa Kongens Tænkemaade hertil i Fremtiden at kunne bidrage.

H. M. Kongen af Sveriges Ønske, Anliggendernes nuværende Stilling i Sverrig og det af den almindelige Opinion ommeldte — ere for vigtige Grunde for mig til ei at opskyde min forehavte Reise til Danmark. Jeg anmoder D. H. ved forefaldende Leilighed at nedlægge min underdanigste Respect for H. M.

Ved den mig af D. H. venskabelig meddeelte Formular til Valgacten og Forsikkringen kan fra min Side for Dieblikket Intet være at erindre.

Naar Freden imellem begge Riger tillader mig at nedlægge mine Charger, og saaledes fri fra de med samme forbundne Pligter at underskrive den ommeldte Forsikkring og tiltræde min nye hæderfulde Stilling, da vil D. H. tillade mig at yttre det Ønske, forinden noget officielt Skridt i denne Henseende maatte gjøres, til den Tid at ansøge om en personlig Sammenkomst med Dem, eller En, som nyder Deres fuldkomne Tiltro, ved den norske Grændse, paa det Sted D. H. selv maatte behage at bestemme.

Den for mig paa flere Grunde saa vigtige Overbeviisning, at mit Valg er bifaldt af H. M. Keiseren af Frankrige; den Umulighed jeg ligeledes af flere Grunde seer her at kunne modtage nogen solemne Deputation, med flere Motiver, foranlediger dette Ønske og denne Anmodning til D. H., som jeg haaber De ei vil nægte mig. Jeg slutter med det Ønske, at D. H. i denne Skrivelses Indhold ikkun vil see min oprigtige Attraa, forsaavidt mine Evner det tillader, og foruden alle Bihensigter at kunne opfylde de med min Stilling forbundne Pligter, og anmoder Dem om den Godhed at antage Forsikkringen om den uindskrænkede o. s. v. Christiania den 2den November 1809.

Christian,
Prinds t. Sl. Holsteen.

f.

Høivelbaarne Hr. Statsraad, Gen.-Adj., Oberst og Baron!

Jeg erkjender Modtagelsen af D. H.s ærede Skrivelse af 15de d. M., som er mig tilkommen i disse Dage. Ved at referere mig til mine forrige Skrivelser maa jeg tjenstlig anmode om, at D. H., saasnart De maatte erholde Efterretning om at Freden i Jønkøping er undertegnet af vedkommende dertil befuldmægtigede Ministre, De da behagelig vilde opgive mig Tiden og Stedet, hvor jeg kunde

---

[1]) [G. Adlersparre har her 17 August, men ifølge velvillig Meddelelse fra Sønnen Hr. Greve C. A. Adlersparre kan Tallet ogsaa læses 11, hvilket maa være det rette, da Grev Mørner endnu ikke var afreist fra Christiania, da dette Brev skreves.]

have den Fornøielse at møde Dem enten paa Kongsvinger eller Magnor. Denne Deres ærede Skrivelse oppebier jeg her. Jeg gjentager det Ønske til den Tid at kunne erholde den i min forrige Skrivelse yttrede, for mig og min Stilling saa yderst nødvendige Overbeviisning.

Med Glæde seer jeg det Øieblik imøde, som skaffer mig den længe ønskede Leilighed mundtlig at kunne bevidne den sande Høiagtelse og Hengivenhed, med hvilken o. s. v. Christiania den 25de November 1809.

Christian,
Prinds til Sl. Holsteen [1])

g.

Høivelbaarne Hr. Statsraad &c.

Ved Hr. Capt. Forsell har jeg havt den Ære at modtage D. H. Skrivelse af 2den d. M. Jeg er ei istand tilfulde at udtrykke den Bedrøvelse og den Følelse, som den i samme erholdte sørgelige Efterretning har opvakt hos mig. Maatte mine Ønsker opfyldes og Himlen bevare H. M. til den svenske Nations Lykke. Jeg ansøger D. H. saa ofte som muligt gjennem Commandanterne paa Eda og Kongsvinger at ville meddele mig Efterretning, og snart haaber jeg at høre den glædeligste af alle, at Hs. M. er i Forbedring. Jeg ønsker min underdanigste Rapport[2]) nedlagt for Høistsamme, med den underdanige Forsikkring, at jeg med et taknemligt og rørt Hjerte erkjender Høistsammes naadige Tænkemaade, at min fornemste Attraa, naar jeg seer mig i Stand til at nærme mig Høistsammes Trone, da stedse vil være den at vise den bedste Villie til efter Evne at kunne svare til Kongens og Nationens Forventning og deres for mig saa hæderfulde Tillid.

Saasnart jeg erholder den mig af D. H. lovede Efterretning, at Freden i Jønkøping er underskreven — og jeg haaber at den ommeldte Difference snart vil være jævnet — da skal jeg uden Ophold afgaae til Kongsvinger, hvor jeg haaber at finde D. Hs. behagelige Bestemmelse om Stedet og Timen, hvor jeg kan have den Ære at møde Dem den paafølgende Dag.

Med megen Ængstelse modseer jeg den Underretning om Udfaldet af den kongel. svenske Mission til Cabinettet i S. Cloud, hvortil D. H. har havt den Godhed at give mig Haab, og hvorom Meldingen efter de offentlige Blade formodes at maatte være indløben i disse Dage til Stockholm. Ingen kan være meer overbeviist om Nødvendigheden, at enhver Beslutning af en fri og ædel Nations Repræsentanter maa være aldeles uafhængig af udenlandske Magters Indflydelse. Nationernes Ære, Frihed, Selvstændighed — hvis Erholdelse[3]) maa være det vigtigste Øiemed saavel for den Konge, som er saa lykkelig at staae i Spidsen for et frit Folk, som for enhver Statens Borger — kræver dette ubetinget. Men D. H. tillade mig at yttre: hvilken Indflydelse har og maa Keiser Napoleons Beslutninger i Europas nærværende Stilling uimodsigeligen have paa Sveriges og Danmarks tilkommende Skjebne? Kan jeg og bør jeg indtræde i en Stilling, hvori jeg, forinden jeg haver den fulde Overbeviisning om ovenmeldte det franske Cabinets Beslutning, vover at paaføre et Land — som har ved den mig beviiste ufortjente Tiltro saa megen Ret til min Taknemmelighed, samt det Land, hvor jeg er født og ligeledes skylder megen — maaskee alene ved mit Individuum en ny Krig? en Ulykke, som sandsynligviis vilde have begge Landes Ruin til Følge. Efter det her Anførte — og jeg appellerer til D. Hs. Charakteer, som sikkert stemmer overeens med disse Grundsætninger — forbyder mig efter min Overbeviisning Ære og Pligt at indgaae nogen lignende Forpligtelse.

[1]) [28 Novbr. sendte Prindsen til Adlersparre en Afskrift af dette Brev, som han frygtede for ei rigtig var fremkommet.]
[2]) Mon ei Respect? [3]) [Erhaltung — Opretholdelse.]

eller at underskrive Forsikkringsacten, forinden Freden med Danmark er undertegnet, og forinden jeg har erholdt den ovenmeldte, for min Sindsro uomgjængelig fornødne Overbeviisning.

I Følge heraf vil D. H. selv indsee, i hvilken yderlig Forlegenhed jeg vilde være, naar H. M. Kongen forinden den Tid, hvilket Gud forbyde, skulde blive os frarøvet. Jeg har imidlertid uden Ophold herom indmeldt til H. M. Kongen af Danmark. Saasnart Høistsammes Svar indløber, skal jeg skyndsomst give mig den Ære, herom at tilsende D. H. den fornødne Communication. Mine herværende Forretningers Tilendebringelse, saasnart jeg efter Forommeldte seer mig i Stand til at tage en Beslutning, vil da ei udfordre mere end 8 à 10 Dage. Det er med o. s. v.

Christiania den 5te Decbr. 1809.

Christian
Prinds t. Sl. Holsteen.

h.

H. V. Hr. Statsraad, Gen.-Adj., Oberst og Baron!

Næsten til samme Tid som jeg havde den Fornøielse at modtage D. Hs. sidste ærede Skrivelse, erholdt jeg ligeledes den i Jønkøping undertegnede Tractat tilsendt fra Kjøbenhavn. I den sikkre Formodning, at denne Tractat maa være tilføiet nogle mig ei communicerede hemmelige Artikler, og at, efter D. H. Yttring, Freden med Frankrige inden kort Tid vil sluttes, bærer jeg ingen Tvivl om, at ommeldte Tractat alt er eller snart bliver ratificeret, og at den saaledes retablerede Harmoni mellem Sverige og Danmark, som er aldeles overeensstemmende med begge Landes Interesse, vil have den Varighed, hvorom Overbeviisning er for mig i min Stilling — som jeg gav mig den Ære mundtlig at yttre for D. H. — saa vigtig som nødvendig. I denne forudsatte og af mig inderlig ønskede Forventning haaber jeg altsaa, forsaavidt den ommeldte ratificerede Tractat inden den Tid skulde være udvexlet i Jønkøping, og den anførte Dag erholder D. H. Bifald, at kunne indtræffe den 6te næste Maaned til mig nærmere behagentlig meddelende Tid af Dagen i svensk Svinesund, for derfra at fortsætte min Reise i Følge Hs. Maj. naadigste Bestemmelse. Jeg anmoder D. H. at ville ansee disse Yttringer som officielle, og ansøger i Følge heraf at beære mig med Deres Svar.

Den sørgelige Efterretning, som D. H. meddeler mig, bedrøver mig inderlig. Maatte denne Deres Formodning ei indtræffe! De behager at yttre i en af Deres forrige Skrivelser, at i Fald H. M. skulde hændes noget for os Alle høist sørgeligt, da Reisen for mig maatte paaskyndes og alle Ceremonier bortfalde, og jeg indseer fuldkommen Nødvendigheden heraf. Jeg indstiller derfor til D. Hs. behagelige Omdømme, om i saa Fald — dog under ovenmeldte forudsatte, for mig nødvendige Overbeviisning — ei Reisen uden videre Ceremonier, og om nødig incognito i muligste Hast og paa den korteste Vei burde fortsættes til Stockholm. Maatte jeg i saa Fald kunne bevidne H. M. de Følelser, som opfylde mit Hjerte, og modtage Høistsammes Befalinger. D. H. tilgiver, naar jeg her med sædvanlig Frimodighed yttrer mine Ideer, og underkaster dem Deres Omdømme.

Skulde og burde i Sveriges nærværende Stilling efter en saa ødelæggende Krig, men fortrinlig for saalænge en af os Alle elsket Konge er paa Sygeleiet og ei restitueret, alle med Bekostninger forbundne Ceremonier og Feter ei undgaaes? Jeg haaber, at D. H. kjender min Tænkemaade; men det er for mig, som ei kjender tilstrækkelig den offentlige Mening, og altsaa ei hvad Omstændighed og Forholdene uomgjængelig kræve, umuligt at bedømme, om og hvorvidt jeg kan og bør yttre noget Ønske i denne Henseende, samt til hvem jeg i saa Tilfælde kunde adressere det. Det er end paa disse Grunde, at jeg udsætter at

besvare H. M. allernaadigste Skrivelse, indtil jeg er saa lykkelig at erholde D. Hs. behageligste Svar, som jeg af flere Grunde forventer med Længsel. — Om Capitain Holsts Ansættelse forbeholder jeg mig mundtlig at tage nærmere Aftale med D. H., da han for det første i dansk Uniform vil geleide mig til Stockholm. Jeg beder o. s. v.

Christiania d. 22de Decbr. 1809. Christian
Prinds t. Sl. Holsteen.

i.

Høivelbaarne Hr. Statsraad o. s. v.

Det er med sand Fornøielse og Taknemlighed, at jeg har modtaget og herved giver mig den Ære at remittere de Bilage, D. Hs. Venskab har anfortroet mig. Beroliget ved sammes, men fornemmelig Grev von Wetterstedts seneste Skrivelses Indhold, som bortrydder for mig alle Vanskeligheder, seer jeg mig i Stand til Formiddagen den 7de d. M. at indtræffe i Svinesund, for derfra at fortsætte min Reise efter den af Hr. Oberstlieutn. v. Skjöldebrand lagte Plan, forsaavidt mine Yttringer til ham og til Grev Anckarsvärd, og D. Hs. Bestemmelse, i Følge det af mig yttrede og af H. M. naadigst approberede Ønske m. m., ei skulde forandre samme. For at undgaae al Misforstaaelse bør jeg tilføie, at jeg ei har havt den Ære at tale med Oberstlieutn. Skjöldebrand og Grev Anckarsvärd, efterat have modtaget D. H. Skrivelse. Jeg tilføier i Medfør deraf: 1) At jeg ønsker at erholde forinden min Afreise fra Frederikshald D. Hs. behagelige Bestemmelse i Henseende til Uniforms Anlæggelse m. m., hvorom det Videre vil tilmeldes af Hr. Grev Anckarsvärd. 2) Hvad den mig af Hs. M. tiltænkte Naade betræffer, da er jeg pligtig til at antage samme med allerunderdanigste Taknemmelighed som et nyt Beviis paa Hs. Ms. Naade og Tillit. Det bliver en meget naturlig Selvfølge, at tilføie mit Navn det af en inderlig elsket og agtet Konges, og vil, efter min Indsigt, herved og ved offentligen at udelade Navnet Christian H. Ms. Diemed formodentligen opnaaes, og D. Hs. Ønske tillige kunne opfyldes. Men da Forandringen af mit Navn sandsynligen ei vil komme under Ventilation forinden jeg ankommer til Stockholm, saa forbeholder jeg mig herom at tage nærmere Aftale, naar jeg har den Ære at møde D. H. i Svinesund. 2) Hr. Kullberg ønsker jeg meget at kunne have den Fornøielse at tale med i Frederikshald den 6te d. M., paa hvilket Sted jeg indtræffer den 5te om Aftenen. Jeg slutter med Anmodning om at være anbefalet i Deres Høivelb. behagelige Erindring o. s. v. Carl August,

Christiania den 1ste Jan. 1810. Svea Rikes Kronprinds.

No. 48 (til Side 200).

Uddrag af Breve fra Carl den 13de til Baron Adlersparre.

(Oversat efter G. Adlersparres Handlingar V. 22—67.)

a.

[Udateret; formodentlig af 18de Juli 1809.]

Min bedste Adlersparre! Jeg feliciterer til en lykkelig Seier og tillige til de gode Tidender, som De har faaet med den nysankomne Parlementair. Mernær reiser imorgen Kl. 10 Form. og har i Aften faaet sin Instruction efter Overeenskomst. Han maa iligemaade have givet Eder Svar om den nysankomne Nordmands Præsentation for mig i Morgen efter Rapporten. Kan jeg nævne Noget til ham om det nye Valg? Jeg ønskede at vide dette inden jeg seer ham.

iligemaade om han er min nys accoucherede Søn personlig hengiven? Lad mig vide dette inden Præsentationen skeer. Nu ønsker jeg Dem en meget rolig Nat. Det, som i Dag er forefaldet, skal gjøre den meget rolig for mig.

Carl.

b.

[Udateret.]

Min bedste Adlersparre! Nu begynder Dandsen at gaae. Gjennem mit Embedsbrev seer De, hvor dumt de bære sig ad, og hvor nødvendigt de finde at lade min nærværende Søn, saa godt som mod sin Villie, antage det Tilbud, som han kanskee af en usædvanlig Delicatesse ellers vilde have refuseret. Aarvaagen bør man være saavel fra svensk som norsk Side; vaage over, at Ingen fra Jylland faaer søveis passere til Norge, og gjøre Surprise der. Jeg lægger dette paa Deres Samvittighed. Denne Tidende kommer ellers à propos for at sætte Nordmændene i Harnisk, om de ere ret sindede. Som en ægte Revolutionsmager overlader jeg denne Sag blindt i Deres Hænder, forvisset om at den ufeilbarligen maa lykkes.

Med fuldkomment Venskab er jeg altid Deres gode Ven

Carl.

c.

Stockholm 8de August 1809.

Min bedste Adlersparre! Med Extrapost ankom idag til en af Rigets Herrer, Friherre Engeström, vedføiede Brev fra Grev Bernstorff; dets Indhold er af den mærkelige Betydenhed, at jeg uden Ophold har villet meddele Dem samme. I den vigtige Commission, som jeg har overdraget Dem, m. d. A., har det ikke kunnet undgaae mig, hvor meget denne Underretning kan være Dem til Nytte. Imidlertid har Ingen her derom faaet mindste Underretning, undtagen Engeström og Wetterstedt. Jeg har overdraget den Sidste at meddele Dem, vidtløftigere end Tiden nu tillader mig det, mine Tanker og den Beslutning, som Engeström har faaet Befaling at meddele som Svar. Jeg venter med Længsel paa Resultatet af det, som De anførte i det Brev, jeg fik fra Dem igaar med Cabinets-Coureer Lundqvist. Fra Axel Mørner har jeg ei hørt et eneste Ord; jeg veed blot at han har passeret Wennersborg; men siden veed jeg ei om han er fløiet eller sunket. Han burde være fremkommen, og om saa er, burde jeg ogsaa havt nogen Underretning fra ham. Skaf mig at vide, hvorledes det forholder sig dermed, og sæt mig i Stand til at kunne bringe de uretfærdige Munde her til Taushed. De forstaaer hvad det vil sige. Armaden mod Nord er kommen til Øregrund, hvor den har mødt Modvind. Stedingk er kommen til Aland, videre veed jeg for Tiden ei. Farvel nu saalænge. Jeg er altid Deres gode Ven

Carl.

d.

I et Brev til Adlersparre, dateret Stockholm 14de August 1809, siger Carl i en Efterskrift:

„Jeg maa avertere Dem om, at ingen Coureerfart imellem Norge og Danmark har været afbrudt; at P[ræsident] Kaas endnu ei er reist fra Kjøbenhavn.[1]) Om Saadant er sagt, er det en reen Usandhed. Iligemaade har Statsraad Platen sagt mig i Dag, at en vis Landsraad Manderfeldt[2]) skulde udgive sig

[1]) [Kaas var dog, da Kongen skrev, afreist; thi han kom den 11te August til Svinesund. Ovenf. S. 189.]

[2]) [Om denne svenske Eventyrer Carl Ingman, som 1780 adledes Manderfeldt, senere kom til Norge, hvor han i flere Aar havde Tilhold hos Grev Danneskjold i Laurvig, hvis Maitresse Fru Acheleye han ægtede, derefter var bosat i Christiania, Kjøbenhavn og Wenersborg, hvor han døde 1813, se Saml. t. Norske Folks Historie VI. 600, 609.]

for et hemmeligt Sendebud fra mig i Norge, hvilket er en stor Usandhed, og som jeg maa anmode Dem om at dementere paa det ivrigste, og det saa meget mere, som han har været dømt her for aabenbart Tyveri."

e.

Stockholm den 15de[1]) August 1809.

Med Axel Mørner, som kom hid forleden Løverdag Eftermiddag, som var den 19de, modtog jeg Deres Brev, m. k. A., tilligemed Prindsen af Augustenborgs. Jeg behøver ei at beskrive Dem min inderlige Glæde over Sammes Svar, og i Særdeleshed det ostensible, som han har tilskrevet Dem. Det maler hans Charakteer og Tænkemaade, samt retfærdiggjør Alt, hvad De har sagt mig om hans ædle Hjerte. Jeg anseer mig nu aldeles tilfredsstillet ved at have valgt ham til min Eftermand, og kan nu med Tryghed døe, da jeg er vis paa at overlade et elsket Fødeland til en Mands Forsorg, hvis Tænkemaade om Hæder og Ære er saa overeensstemmende med min. Nu længes jeg blot efter at faae ham at see og gjøre hans nærmere Bekjendtskab, samt som Fader slutte en elsket Søn i mine Arme. Jeg havde strax ved Modtagelsen af Deres Brev fra-ret samme Dag som det kom, men da jeg først vilde meddele den hemmelige Comitee Sagen, og derved betragte Vedkommendes Miner (åtbörder), har jeg opsat dette til i Dag. Jeg kommer nu derfra og er bleven tilfredsstillet ved mange glade Ansigter, hvorimod ganske Faa, hvis Næser bleve noget forlængede, have i lige Grad moret mig. Imidlertid agter jeg ei at give Plena nogen videre Efterretning herom, inden Freds-Negotiationerne have antaget en mere fast Form, som bøier sig mere til vor Fordeel. Jeg har imidlertid proponeret Jönköping til Samlingssted for de danske Negotiationer; men jeg maa henstille til Dem, om det ikke var muligt, at Prindsen kunde formaaes til at begive sig hid, naar Freds-Negotiationerne med Danmark ere aabnede, og at han da i Egenskab af Tronfølger samtykkede i at aflægge Hyldings- og Troskabs-Eden i Stændernes Nærværelse. Derved afbrødes paa engang al Forbindelse med Danmark, og Følgerne af hvad der kunde forefalde i Norge efter hans Afreise kunde ligemaade siden aldrig sættes paa hans Regning. Ligeledes var det en ny Grund for Nordmændene til hastig at tage deres Parti, i Fald Danmark ansatte en ny Høistcommanderende i hans Sted, hvis Ankomst og maaskee strenge og [illegible] Opførsel ufortøvet skulde sætte dem i den Nødvendighed i en Hast at tage det Parti, som ønskes, for at undgaae et ubehageligt Forhold. Jeg har her befalet, at eftersom Høsten overalt har været meer end gunstig, skal Korn paa alle Steder være i Beredskab for at understøtte Norge, hvor den efter troværdige Beretninger ei har været fordeelagtig, om man ei kan sige at overalt har været Misvæxt. Det kunde og gives Nordbaggerne tilkjende, at Sverige er rede til paa al Maade at understøtte deres Behov.

Som jeg formoder vil De, m. k. A., snart faae en entrevue med Prindsen. Sig ham paa mine Vegne Alt, hvad det forbindtligste Venskab og Agtelse for hans Person kan indgive mig, og det Indtryk af Admiration, som hans hæderlige Svar hos mig har opvakt. Han har derved tilvundet sig min oprigtigste Hengivenhed, og jeg betragter ham fra denne Stund med samme Øie som en Fader sin Søn. Kunde De ved denne Leilighed tillige forestille ham at om han som min Søn vilde optage mit Navn, eftersom det han bærer, igjennem den som hidtil har baaret det, er bleven saa forhadt for vor Almeenhed, var det ikke alene en Glæde for mig, men ogsaa af Nytte for ham; dog [illegible] heri som De finder tjenligst.

[1]) [Feilskrift af Kongen, rimeligviis for 22de. jfr. Paludan Müller: For Literatur og Kritik. VI 132.]

Underret mig forøvrigt om, hvorledes han ønsker at modtages; om Deputerede fra Stænderne skulle møde ham ved Grændsen, eller reise til hans Residents? Hofstaten, som jeg sender, bør med Rette forføie sig til den sidste; men Alt bør lempes efter hans Attraa, og derom ønsker jeg udførlig Efterretning. Jeg sender Dem tilbage Prindsens private Brev[1]), som ei skulde vises, samt Bagges, og er altid Deres troe og oprigtige Ven

Carl.

f.

Stockholm den 16de August 1809.

M. h. A.! Jeg fik i Formiddags med Courer Cronland Deres Skrivelse af 13de, og jeg længes efter Resultatet af denne angelegne og vigtige Sag med en Følelse, som naturligviis vækkes saavel af den varme Deel, jeg tager i Udfaldet, som af den inquietude, jeg maatte føle, om den skulde mislykkes. Jeg tilbagesender det vedlagte Brev, i Fald det kunde tjene Dem til nogen videre Nytte. De Danske synes at have alt meer og meer nedsat deres Prætensioner. Et Forbud mod Kaperier er udfærdiget, og med sidste Post blevet hidsendt af Tawast.

(Han fortæller i dette Brev, at Garnisonen paa Christiansø paa Bornholm havde rebelleret og havde deserteret til Carlshamn, og mener, at de Svenske „her have gjort en god Coup, som i det mindste skal bringe Ministeren paa dansk Side til forøget Høflighed.")

g.

Stockholm den 28de August 1809.

M. h. A.! I Gaar Aftes ved min Tilbagekomst fra Rosersberg modtog jeg fra General Armfelt en Rapport, som er bleven ham meddeelt gjennem en Reisende, at Prinds Frederik af Hessen paa en Baad er gaaen over fra Jylland til Norge. Hans uventede Ankomst frygter jeg kan have en ubehagelig Indflydelse, og jeg iler derfor at underrette Dem derom. I Gaar Aftes meget seent ankom Anckarsvärd fra den nordre Armee, hvor Wachtmeister i 2 Dage har slaaes med Russerne. De have forceret sig igjennem og forladt Umeå tilligemed deres Sygehuus og nogle Kanoner. Deres Tab skal være stort, men vi have og tabt mange Folk. I Dag er Prindsen af Augustenborg høitideligen bleven erklæret som Tronfølger, hvilket skede paa Rigssalen. Wetterstedt og Engeström har jeg befalet at meddele Dem alt det Nye, som er forefaldet. Jeg har blot Tid til at skrive disse Linier, eftersom jeg nu skal expedere Anckarsvärd til Nordarmeen. Om nogle Dage skal jeg skrive vidtløftigere; vær alene forsikret om mit bestandige Venskab.

Carl.

h.

Stockholm den 31te August 1809.

M. h. A.! For tvende Deres Breve af 24de dennes har jeg at takke. — — — Fra Vesten har jeg faaet indsluttede Brev. Jeg sender det som jeg har faaet det, paa det De selv kan dømme om Sagens Natur, og hvad Tro man kan fæste til saadant Snak. Man har desuden berettet mig, at Brevforfatteren[2]) har brugt flere inconseqvente Udladelser saavel i Wennersborg som Gøtheborg; han synes være misfornøiet med ikke at kunne spille en betydende Rolle. Den han agter sig at udføre, frygter jeg for bekommer ham ilde, om han vedbliver i den Smag. Jeg tilbagesender Dem Grev Wedels Brev, og i Følge deraf venter jeg blot paa Deres Svar paa, hvad jeg i dette Emne skrev til Dem. Pengene, som De har begjært, affender Engeström i Dag. Det er altfor godt Kjøb, om de bidrage til vort Øiemeds lykkelige Fuldbyrdelse. — — — Jeg kommer igjen

[1]) Formodentlig det Brev, som i 47de Bilag Litt. b er anført. [2]) [Kaas?]

tilbage til min meest angelegne Sag, nemlig Prindsen af Augustenborg. Han Dinene med hans nysankomne Vicarius. De til Frankrige sendte Negotiateurer ere ankomne til Stralsund, og ville skyndsomst fortsætte deres Reise; jeg længes efter snart at høre Noget fra dem. Med Ønske om al Fremgang forbliver jeg o. s. v. Carl.

i.

Stockholm den 13de September 1809.

M. h. A.! Da den Post, som jeg ufortøvet udfærdigede ved Modtagelsen af Deres sidste Skrivelse, nu maa være ankommen til Dem, saa haaber jeg, at De er underrettet om alle de Foranstaltninger, jeg har truffet til Hovedsagens Befordring. Paa min Befaling maa ogsaa De have faaet Underretning af Engeström om hvad der er forefaldet, og den mærkelige Declaration, som den engelske Charge d'Affaires Forster har givet om sin Ministers Tanker angaaende Norges Forening med Sverige. Jeg har saaledes ikke villet forøge Deres Correspondance med mine Kragetræer; men da Carl Løvenhjelm fortalte mig i Gaar, at han agtede at besøge Dem, har jeg ikke kunnet spare mig den Fornøielse at skrive Dem disse Linier til, for at bevidne Dem min Tilfredshed med alle de gode og vel anlagte Forholdsregler og Skridt, som De har taget til vort store Diemeds Fremme, hvilket jeg haaber, uagtet alle hidtil gjorte Indvendinger og Modgang, omsider dog skal lykkes, trods alle smaa Intriger, og til Spot for alle Lykkesøgeres Planer. — — — I dette Dieblik fik jeg en Rapport fra Puke, at han med den store Flaade lykkeligen er kommen til Øregrund, endskjønt han paa Reisen har været hjemsøgt med stærk Taage og Storm. Den Mand er uforlignelig, og saadanne Folk voxe ei paa Træer; ligesaa kjæk som forstandig, elsket af sine Underhavende har han ikke sin Lige, og jeg føler mig lykkelig ved at eie en saadan Embedsmand. Jeg længes nu snart efter at faae høre glædelige Tidender fra Norge. En Coureer til Norge er passeret Helsingborg. Hans Navn er Wedel-Jarlsberg; han er ved den danske Garde til Hest. Farvel nu saa længe o. s. v. Carl.

k.

Stockholm den 21de Septbr. 1809.

M. h. A.! Jeg fik i Gaar Aftes fra Wetterstedt Deres Brev til ham med Indholdet af den nye Vaabenhvile. Jeg feliciterer Dem til vundet Endemaal. Tidenden glæder mig, og jeg længes efter at faae den endelige Bekræftelse af Dem for end meer at takke Dem derfor. Jeg haaber saaledes, at dette nærmer os endnu mere til den afgjørende Sags Stund. Benævnelsen: en militairsk Vaabenhvile er besynderlig; thi man har aldrig hørt om en civil Vaabenhvile. Det er sikkerligen en Arv, Nordmændene have faaet af de Danske, at tale figurative som de; men det maa forblive for deres Regning. Naar Hovedsagen er god, er det forøvrigt ligegyldigt, hvad Navn man behager at give den; blot frygter jeg, at Benævnelsesmaaden underkastes en Ridicule af visse flere Railleurer her; men det maa blive deres Sag; den leer bedst, som leer sidst. Da de la Grange reiser til Wermeland, sender jeg mit Brev med ham. — — I Ridderhuset kives om Smaating, som ei angaae det Hele. Individuelle Interesser strides her, uden at gjøre noget Hovedsageligt for det Alminbelige. Det er dog beklageligt, at de, som ved deres Byrd ere Tronen nærmest, bortfjerne ved deres sædvanlige Opførsel den Agtelse, som de burde have hos deres Medstænder. De la Grange kan berette alle Medlemmernes besynderlige Motioner og Optrin. — —

l.

Stockholm den 22de Septbr. 1809.

M. h. A.! I Morges Kl. 8 ankom Cabinetscoureren Østbom med den af Ambassadeur Stedingk og Gen. Adj. Skjöldebrand underskrevne Fredstractat

il min Ratification. Hvorvel Vilkaarene ere haarde formedelst Finlands Afstaaelse, saa seer jeg mig dog twungen, gjennem det Ønske Almeenheden har yttret, il at undertegne for at skaffe mit Fædreland Ro. Jeg anseer mig lykkelig, ei at have været Aarsag til Tabet af et Land, hvis Indbyggere paa en for Efterverdenen saa mærkelig Maade har lagt for Dagen deres Kjærlighed til et elsket Fædreland og en usvigelig Troskab mod sin Regjering. Denne for mig saa smertelige Catastrophe er Følgen af den Conduite, som den forrige Regjerings orvirrede System har foraarsaget, og den er saa almindelig bekjendt, at jeg Hudskelov er fri for alle de Beskyldninger, som kan lægges foregaaende Galskaber il Last. For Tiden sat ud af Stand til at hjælpe en uhjælpelig Sag, befrier nin Samvittighed mig, og den trøstende Tanke bliver mig tilbage, at jeg paa ngen Maade har undladt at gjøre Alt, hvad jeg har kunnet, for at formindske Tabet samt skaffe Sverige Fred og Ro. Vor nærværende Grændse er fra norsk Grændse langs med Torneå Flod gjennem den botniske Bugt, Alands-Havet og Middellinien af Østersøen. — — Danmark er ikke bleven indbefattet i Freden, hvorvel det har meget brevet derpaa gjennem Baron Blume, dets Minister ved det russiske Hof; han havde ogsaa til den Ende indfundet sig i Frederikshamn or at faae Anledning til at gjøre sine Paastande, men blev af Grev Romanzow elv til Slutning afviist derfra. Vi have saaledes sluppet nogen russisk Mægler. Jeg venter nu yderligere en dansk Negociateur efter min første Proposition. Det bliver curieust at erfare, hvorledes denne Fred bliver betragtet i Norge, da Rusland ei har nævnet Danmark i sin Fred. Jeg troer at det kun gjøre en god Virkning. Om et Par Dage skal alt dette forelægges Stænderne.

Carl.

m.

Rosersberg den 8de Octbr. 1809.

M. h. A. Med Capitain Bagge modtog jeg i Onsdags Aftes Deres Brev af den 1ste d. M. Dagen derpaa ankom fra Grev Bernstorff et Brev til Engeström med Tilkjendegivende, at en Rosenkrantz var udseet til Fredens Afslutning, og skulde saa fort Svar kom tilbage indfinde sig i Jønkøping. Minister Adlerberg fik ufortøvet derom Befaling og Svaret afgik i Torsdags. Saaledes er Fred paa alle Sider at vente.

Hvad Udskrivningssystemet angaaer, da har dette aldrig været min Plan; jeg har anseet det for ulempeligt og som halve Midler, der aldrig due. Vil man en Sag med fuldkommen Villie, bruger man saadanne Midler, som aldrig vige, nemlig Haandkraft. Den stærkeste har da altid Ret, og den listigste Uret. Er det Nordmændenes Villie, bør de tale af Skjægget og stoppe Munden paa de Sadducæer. Silkesparre har jeg aldrig befalet, ei at sælge Noget af de vestre Magasiner, men overlader Saadant til Deres Bedømmelse; han har rapporteret mig, at han har adlydt min Befaling. — — Jeg haaber, at Freden med Danmark skal være afgjort inden Maanedens Slutning, og at jeg saaledes ogsaa snart vil faae min Eftermand at see, efter hvis Ankomst jeg længes. Apropos om ham, saa skrev jeg Dem til for en Tid siden, m. h. A., hvorpaa jeg ei fik Svar, om mit Ønske, at han ved sin Hidkomst skulde aflægge sit forrige Navn Christian, som et forhadt Navn for alle Svensker; et Lapperi i sig selv, men som paa de lavere Klasser gjør stort Indtryk. Jeg ønskede at han vilde kalde sig Carl August. Lad mig vide, om det gaaer an at gjøre en saadan Proposition. — —

n.

Stockholm den 20de Octbr. 1809.

M. h. A.! Med Grev Anckarsvärd modtog jeg Deres Brev af 12te dennes. Om de omtalte Confusioner, som ere indtrufne ved Vestarmeen i Henseende til

Krigsforvaltningens og General-Felttøimesterens Expeditioner, har jeg befalet Rettelser. En ilde forstaaet god Hensigt har været Aarsagen til dem, som herefter skal blive rettet. — — Det vilde være for vidtløftigt her at omtale alle besynderlige og uanstændige Scener, som her ere forefaldne; dog er det nødvendigt endnu en Tid at have Taalmodighed, indtil Æblet bliver modent. I Dag er der kommen Brev med Extrapost fra Grev Bernstorff, at den forventede danske Negociateur inden kort Tid skal tiltræde sin Reise, og at man blot venter Kongens Tilbagekomst fra Holsteen, som vel fleer om faae Dage, for at expedere ham. Jeg længes med Utaalmodighed efter denne Sags Slutning, for snart at kunne see min Efterfølger, hvilken jeg ønsker maa række mig Haanden, som en hæderlig Mand i mine brydsomme Bekymringer. — —

Carl.

O.

Stockholm den 23de Octbr. 1809.

M. h. A.! — — Skjønt jeg ikke troer, at De for nærværende Tid kan virke meget paa Prindsen af Augustenborgs Beslutning, at foretage den forestaaende Reise til Kjøbenhavn, hvorhen han anseer det for sin Pligt at reise, for at give den Konge, han hidtil har tjent, et Erkjendtlighedstegn, saa maa jeg dog anmode Dem, som min Ven, at hindre denne Reise paa alle Maader ved Deres Raad og Forestillinger. Jeg troer, at det er min Skyldighed at fraraade denne Reise for hans egen Skyld, for derved ligesom at betage den herværende Almeenhed, og især dem, som ville paa alle Viis kaste en Skygge paa hans Foretagende, Aarsag til den Dadbel og Misnøie, som en saadan Reise skulde afstedkomme.

Hele Verden veed, at det danske Hof er høist misfornøiet med hans Udnævnelse. De frugtesløse Skridt, som det har gjort for at tilintetgjøre dette Valg hos den franske Keiser, Keiserens nyligen til det russiske Hof givne Bifald dertil, den qvalte Bitterhed, som under falske Complimenter fremlyser i alle dets Ministres Yttringer derom, den unødvendige Langsomhed, som det danske Hof desuden anvender i Afsendelsen af dets Freds-Negociateurer, hvilket iligemaade vidner om dets Uvillie — Alt beviser, at Prindsen af Augustenborgs Ophold i Kjøbenhavn kan ei Andet end blive desagreabelt for ham, om ikke farligt. En saadan Reise giver ligeledes herstedø dem Vaaben i Hænderne, som gjøre unyttige Forsøg paa hos de Veltænkende at formindske den gode Opinion, som man har søgt paa alle Maader at fæste i Alles Sind. Alle disse Grunde overlader jeg til Deres Prøvelse, som har været de kraftige Hovedmiddel til hvad der er gjort, og jeg var ei min tilkommende Eftermands Ven, om jeg ikke som ærlig Mand derom yttrede mine Tanker. Jeg besværger dem derfor at afvende denne Reise, hvorved De frelser ham fra en sikker forestaaende Ulykke[1]), som jeg frygter saameget meer, om Reisen gaaer i Fuldbyrdelse, som det er en mærkelig Omstændighed, at en vis Mand har sagt at En har spaaet, at han ei skulde leve længe. Naar jeg lægger dette sammen med Reisendes Omtale, er et saadant Snak ei uden sin hemmelige Grund. Brug heraf uden directe at nævne mig den usage, De finder bedst.

Hvad den norske frie Handel angaaer, agter jeg derom at gjøre Motion i Statsraadet, og jeg haaber, at samme inden kort Tid bliver bekjendtgjort, og

---

[1]) Om endog i sin Tid noget Skin af en saalunde formodet Fare fandt Sted, saa veed man nu saa meget sikkrere, at den var aldeles ugrundet. Det er endnu den Dag i Dag og bliver det rimeligviis evindeligen uforklarligt, hvorledes saadan Mistanke kunde opstaae om en udmærket ædel Nations udmærket ædle Regjering.
(Den sv. Udg. Anm.)

med det Ord: „indtil videre“, som De har foreslaaet. At miste en hæderlig Mand, er altid et smerteligt Tab; det er saameget føleligere, naar det er en Mand, som har opoffret sin hele Tid paa sit Fædrelands Bedste. Dette Savn deler saavel Prindsen som Nordmændene. De Danskes Chicaner styrke mine Betænkeligheder ved hans forestaaende Reise. Deres svage Politik gjør dem falske, og Falskheden er capabel til Alt, naar Frygt og Had støde sammen. Derfor iger jeg end engang: gjør, hvad gjørligt kan være, for at hindre denne Reise, om i al Fald kan hjælpes ved et Haandbrev fra ham til hans forrige Monark. Det er mig ukjært, at han har tabt sin Ven; saadanne ere sjeldne for Personer af vor Stand, og deres Tab er uerstatteligt. Det er af lige Beskaffenhed, som om man mister en Arm eller et Been; man kan vel have Nytte af den øvrige Krop, men man savner altid hvad man har tabt, og Mindet om Tabet er en smertelig Følelse, som aldrig kan lindres.[1])

Carl.

p.

Stockholm den 10de Novbr. 1809.

M. h. A.! Med megen Fornøielse modtog jeg igaar Middag Deres Brev af 9de dennes, som De har affendt med Coureer. Med meget Andet, hvorfor jeg har at takke Dem, har De ogsaa ved dette Tilfælde forøget min Erkjendtlighed ved Deres lykkelige Bestræbelse for at afvende Tronfølgerens vovelige Reise til Kjøbenhavn. Hans Brev er et nyt Beviis paa hans hæderlige Tænkemaade, det bekræfter de Tanker, jeg altid har næret om hans ædle Egenskaber, men borttager dog ei hos mig Grunden, der foranledigede mig til at nære en vis Frygt for Følgerne af en Reise, som i alle Henseender kunde blive af mere end ubetegnelige Følger for hans Person, der paa enhver Maade ligger mig alt meer og meer om Hjertet, og som jeg anseer bunden til mit og mit Fædrelands Fremtids Vel. (Det Følgende af Brevet indeholder Maaden, hvorpaa Prindsen skulde modtages i Sverige, og som senere blev fulgt. Brevet ender derpaa saaledes):

Saasnart De har havt Deres første Samtale, lader De mig dette vide gjennem Coureer af en dertil paalidelig Adjutant. Ved Deres Sammenkomst med ham, underretter De mig om, hvilke Domestiker han vil tage med sig. Danske Cavallerer undviges, thi de kunne ei betjene en svensk Kronprinds; ligeledes maa jeg paany minde Dem om Forandringen af Navnet Christian. Vil han, at jeg adopterer ham som Søn, er dette det bedste Middel. Det satte mig strax paa en mindre fremmed Fod med ham, og jeg vilde have den dobbelte Glæde at blive Fader og faae en hæderlig Mand til min Søn; det Nationen saa forhadte Navn Christian hørtes ikke mere, og blev desuden ei mere et Middel for ildesindede Mennesker til at kaste Skygge paa en Person, som jeg ønsker skal besidde Alles Kjærlighed og Tillid, uden at den skal blive deelt i Folkets Hjerter. Jeg ledes af den Attraa, at vi efter hans Ankomst skulle være Eet, og aldrig en Gnist af Affondring skal findes mellem os. Jeg ønskede og oprigtig at kjende hans Ønsker med Hensyn til hans private Liv, for at bidrage til alt det, som paa en eller anden Maade kan være ham behageligt, hvilket jeg paalægger Dem at sige mig oprigtigt og uden Krus.

Efterat jeg har givet Dem, m. h. A., mine Tanker tilkjende om det første Punkt af Deres Brev, som jeg anseer for det vigtigste, kommer jeg til det andet. Jeg er meget vel tilfreds med Deres Foranstaltninger i Gøtheborg, og hvorvel jeg haaber og formoder, at de med Guds Hjælp blive overflødige, stemmer jeg overeens med Dem deri, at de blive uforandrede til Rigsdagens Slutning. Vore

[1]) Herved menes Major Darres Død, som indtraf ved denne Tid.

Fremmede tives her, og trække Tiden ud, alt hvad de kunne; de søge her som andensteds at udsprede Misnøie og Uro, men jeg haaber at holde dem fra Livet (vid marginalen). Deres Snak skal ophøre ved vor nye Søns Ankomst, om ikke før, og naar de omsider engang stilles ad og drage til Provindserne, har jeg Grund til at troe, at deres herværende Opførsel vil gjøre en modsat Virkning der, og at de, som ei vogte sig, ville beklage at maatte til deres egen Ulykke sande det gamle Ordsprog, at den, som graver en Grav til en Anden, falder som oftest selv deri [1]).

De trange Pengeresourcer, og visse herværende Medlemmer af Stats-Udskottets Strig, foraarsagede Indskrænkningen ved Vestarmeen, da Stilstanden blev bekjendt. Jeg har siden sat Officiererne paa Reisereglement. Dette var vel endnu ei kommet til Dem, m. h. A., inden De skrev Deres sidste Brev, men jeg haaber, at det nu er Dem tilhændekommet. Jeg har befalet Adlercreutz med Couveer at oplyse Dem herom; ligesaa har jeg befalet Engeström og Wetterstedt at meddele Dem de sidste saavel indenlandske som politiske Nyheder. De senere ere tilfredsstillende; de første ere som sædvanligen blandede med Dumheder og Sottiser, som skulde stræmme dem, der ere meer uvante end jeg til alle Rigsdags-plaisirs, men som i mine Tanker ere saa nøie forbundne med Sagens Natur, at de ei kunne undviges, og som ved alvorlig og kold Conduite visseligen lede til Besvær for den Styrende, men dog til ingen Følger for det Almindelige. Hvad det Første angaaer, saa faaer man gjøre sin Skyldighed. Besværlighederne ere nøie forbundne med mit Kald, og derpaa maa jeg ei være nøieregnende, saalænge der ei er nogen Uleilighed at befrygte af det Sidste, hvilket dog i alle Henseender bør være det vigtigste, og paa en eller anden Maade være fredet mod alle utilbørlige Anstød. Jeg tilbagesender Prindsens Brev: det er for vel skrevet til ei at overgives til sin Eier; jeg anseer det som et classiskt Opus. [2]) Jeg slutter med fornyet Anmodning om at forsikkre Prindsen, naar De træffer ham, om mit uforanderlige Venskab, Agtelse og Velvillie, og at jeg ønsker derpaa at give ham uomstødelige Beviser. Farvel nu saalænge o. s. v.

Carl.

No. 49 (til S. 100—101).

Uddrag af Oberst Gahns Breve til G. Adlersparre. [3])

(Efter Adlersparres Handlingar VI. 83—115.)

a.

Sæter den 24de August 1809.

(Han søger i Begyndelsen at berolige Adlersparre med Hensyn til Dalkarlenes befrygtede Misnøie med Kongens Afsættelse, og vedbliver om fire Brugspatroner i Dalarne: „Jeg er fuldt og fast overbeviist om, at de som Hædersmænd skulle gjøre Alt for at bibeholde den Tingenes Orden, vi nu have; tillige har de 5 Punkter angaaende Tronfølgen og vort Forhold til Norge, som D. H. meddeelte, gjort en særdeles god Virkning; thi en aaben Communikation med Norge, og især Foreningen dermed, er en ønskelig Sag for Dalekarlen. Jeg kt

---

[1]) Mon dette kan ansees som en Spaadom om det siden indtrufne sørgelige Optrin i Hovedstaden? (Den sv. Udg. Anm.)

[2]) [Herved menes formodentlig Prindsens Brev til Adlersparre af 2 Novbr.; ovenfor S. 679.]

[3]) Med Hensyn til disse Breve fra Oberst Gahn og Forsøgene fra svensk Side paa at bringe Nordmændene til Frafald fra Danmark, kan jevnføres C. A. Adlersparres „Erinringar vid Grefve Magnus Bjørnstjernas Anteckningar. Stockholm 1853", hvor bl. A. S. 94—95 en svensk Proklamation i denne Retning er trykt.]

strax vedkommende faae flere Uddrag af disse Punkter, og ihvorvel der paa denne Aarstid er næsten ingen Communication med Norge fra Østerdalarne, saa skulle dog Mine ufortøvet udsprede det ved Grændsen, og skaffe dem, som føre Rygtet videre. Grev Ruth har et Jernværk i Mora, og da hans Forvalter derstedes — som er en paalidelig Mand — tillige har sin Patrons Tillid, saa have vi arrangeret det saa, at Noget kan opsnappes igjennem den Canal. — —

b.

Säter 10 Septbr. 1809.

(Gahn begynder med den Bemærkning, at der er ligesaa liden Misnøie med Regjeringsforandringen i Vestdalarne som i Østdalarne, og at Alt er roligt. Derpaa kommer han tilbage til Yndlingsmaterien paa den Tid, Forbindelsen med Norge. Han siger, at der blev stor Glæde i Lima Sogn ved Grændsen af Trysil, da han meddeelte dem Adlersparres Thema, som han satte paa flere Variationer, tilligemed Breve i Bondestiil. Det Brev, som skulde over Grændsen, var oversat paa Norsk. Især blev Glæden stor, da de erfore, at Alle indtil videre uden Hinder eller Visitation kunde gjøre Reisen frem og tilbage fra Norge i Handels-Speculationer. Han har indsendt tre paalidelige Mænd med disse Flyveskrifter, for at udbrede dem i Hedemarken, Elverum og Gudbrandsdalen, og har tilsendt tre betydelige Handlende Pas til Sverige. [1]) Han fortæller, at en norsk Handlende havde talt om den store Trang, de i alle Henseender havde til Sveriges Hjælp og Venskab. Denne havde og berettet, at man i Hofs Sogn havde læst i Aviserne, at deres gode Prinds var tilbuden at blive svensk Kronprinds, hvoraf de spaaede meget Godt. Da der næsten havde været Misvæxt endog paa Hedemarken, formedelst Tørke, saa kunde Hungeren blive en excellent Medhjælper til Øiemedets Opnaaelse. Der var Tale paa flere Steder i Sverige om det Haab, man kunde gjøre sig om Forening med Norge, samt om en fri Handel og Toldens Ophævelse paa norsk Side. Gahn taler om en svensk Præst Ahrnborg i Särna, som han havde overdraget forsigtigen at sondere Oberst Bang, der commanderede ved Røraas, med Hensyn til Foreningen, men derimod at tale mere reent ud med Almuen. Brugspatron Claesson i Dalarne havde igjennem en hemmelig Canal skrevet til en Kjøbmand Smith [2]) i Christiania, som havde megen Handel paa Sverige, og roses for sin Virksomhed paa sin Kant til Planens Fremme. Derhos beder han Adlersparre at holde ham Ryggen fri, især fra Toldbestyrelsens Side, da han har tilladt fri Handelsamqvem paa Grændsen imellem Sverige og Norge. Derpaa vedbliver han saaledes): „Jeg haaber snart nok at kunne give Rapporter og Resultater i Anledning af de Demarcher, som nu ere relaterede; men D. H. maatte være saa god at lade mig vide, hvad der gjøres, og hvorledes Alt avancerer til den god Sags Reussite paa Deres Side og i det Hele, samt i Særdeleshed give mig Instruction om hvad videre bliver herfra at gjøre. Skal nogen virkelig Eclat gjøres eller foretages, saa vil jeg formode, at vi her skulle kunne bidrage en god Deel igjennem vore svenske og norske Emissarier. Det er paa en Strækning fra og med Hedemarkens og Elverums Fogderier op ad Røraas, at vi herfra skulle arbeide, i hvad der kan befordre vore Hensigter, og D. H. vil finde, det ei er en ubetydelig Deel af Norge. — — —
Imidlertid, og indtil jeg faaer D. H.s gracieuse Yttring om Alt dette, venter jeg paa Effecten af hvad allerede er gjort, uden videre at foretage Noget. — —

P. Gahn.

---

[1]) [Han nævner deres Navne: Halsteen Halsteenson Tjern og Jon Ivarson Tange fra Hedemarken samt Hans Jonsson Torud fra Elverum, altsaa formodentlig Landkræmmere eller reisende Handelskarle.]

[2]) [Maa være Kjøbmand Jens Christian Smith. — J. Chr. Berg.]

C. S. Classon, som har Handels-Relationer gjennem sine Manufacturer baade i Hærjedalen og Jemteland over vore Skove, har bid og derfra ladet Puncterne udbredes o. s. v.

c.

Sæter den 28de September 1809.

Jeg har i Dag havt den Ære at modtage min naadige Herres Skrivelse af 25de og de indsluttede 500 Rd. Banko — mange Penge, men dermed skal huusholdes og senere aflægges Regnskab. Efter det gode Løfte venter jeg med Utaalmodighed paa videre Nyheder fra D. H. Tilgiv min Paatrængenhed; men jeg ønskede at kunne udrette noget essentiellere for den gode Sag, og dertil finder vel D. H., at jeg bør have en fuldstændigere Veiledning at agere efter. Jeg tager mig den Frihed at repetere det: en snar Fred med Danmark, derigjennem den dobbelt gode Sag, at vor Kronprinds forlader Norge og at der hersker en truende Hungersnød efter en total Misvæxt. Den engelske Krig, som endnu vedvarer, og i Følge deraf den strængeste Blokade paa deres Kyster, skal i Forening bidrage til, at Nordmændene kaste sig i Armene paa deres Venner Svenskerne.

Imidlertid lover jeg al Virksomhed fra min Side, og giver mine Herrer og Mænd, som have chargeret sig med Agentskabet, ei mindste Ro, før de vise mig Prøver paa deres Konst at gjøre Proselyter af de Danskfindede. Siden mit Sidste med Major Ekman, har jeg Rapport fra Vesterdalarne, at 6 norske Handelskarle ere indkomne til Trysfil med Heste, for at føle sig for, om de givne Løfter om fri Handel hos os og Venskab ere virkelige. Opmuntrede ved Modtagelsen, skal 4 have begivet sig hid udover til Fahlun, og den Forstandigste lovet sig hid til mig; i Overmorgen bør han være her, og jeg faar see hvad med Manden kan udrettes. Af min sidst Udsendte erfarer jeg fremdeles, at næsten alle deres Jægere, Skiløbere og Krigsfolk ere komne til deres Hjemsteder. De ligesom alt Bondefolket har til Løsen: Venskab, Fred og Forening med Sverige. Overalt ere vore fredelige Principer, eller, som de kalde dem, Proclamationer, fremtrængte og gouterede, og de som komme fra os blive vel behandlede næsten som gamle Venner (välsignade); men hvad jeg tillige her hører, hvilket stemmer overeens med Efterretningerne fra Østdalarne, er, at Præster og mindre Standspersoner nok ei just have samme Tænkemaade. Dette er en Sag af Consequence, og bliver at arbeide paa. Jeg venter med stor Impatience paa Nyt fra min Præst, som nu snart burde være kommen fra Røraas eller i det mindste lade høre om sin Expedition. — — Gahn.

d.

Sæter 5te October 1809.

S. T. Hr. Baron og Statsraad!

Siden jeg sidst havde den Ære at skrive, har jeg havt Besøg af alle de norske Bønder, som jeg da omtalte og som kom herover. Det var forstandigt, at mine Folk deroppe obligerede dem til at gjøre Reisen hid ned og til Fahlun, hvorved de formedelst den i Almindelighed og paa flere Steder beviste høflige og venskabelige Behandling skulde føre gode Principer og en god Tone tilbage til deres Land. En slu Corporal var efter deres Forlangende given dem som Beviser m. m. De vare ogsaa i de bedste Dispositioner og for Foreningen, hvilket de forsikkrede, at Almuen i Almindelighed og endog deres hjemkomne Militaire ønskede. Men deres Herrer og Præster, i det mindste paa Landet, troede de ei vare ret fuldt af den Tanke, efter hvad de havde hørt langt omkring i Landet, hvor disse Bønder stryge omkring paa Hestekjøb. En af dem, en forstandig og dristig En, som og var bleven brugt fra Wermelandssiden, ved Navn Christian Olsen Lutnæs var nær bleven arresteret af Præsten i Trysfil, fordi han der udbredte Exemplarer af det Skrift, som han havde faaet fra Wermeland om Foreningen, og som han

østte mig i en Afskrift, der var noget ulig vor, men vakker. Han læste med Henrykkelse, at neppe den halve Deel af deres Armee behøves, om de forenede sig med Sverige; iligemaade, at om deres Militaire indrettedes efter svensk Maade, vilde Bondens Sønner ei med Magt tages fra Landbruget m. m. Efterat de havde faaet deres Heste vel betalte, ere de nu fornøiede vendte tilbage. — — —

d.

Säter 15de October 1809.

Siden det Seneste, hvormed jeg havde den Ære at opvarte (5. Oct.), er just Intet særdeles forefaldet. Jeg har havt fortsatte gode Nyheder om den for os fordeelagtige Disposition hos vore Grander, men Intet essentielt eller en detail, som jeg havde ventet, ikke heller Noget om den norske Foged i Elverum og den norske Magnat i Bjørneby, som jeg tilskrev, og det Besynderligste er, at jeg endnu ikke har faaet avis om Pastoren i Särnas Hjemkomst, som længe siden burde været hjemme. Gud lade Vedkommende i Røraas eller Trondhjem ikke have opslugt min Magister, om han har vovet sig did. — — Intet skal imidlertid forsømmes for den gode Sag, og Alt som maatte komme skal blive expederet. Jeg har precautioneret Alt. For øvrigt er min gode Secundant, Baron Friesendorff, her i Nærheden.

f.

Stockholm 11te Novbr. 1809.

— — Efter mine sidste Breve ere nu igjen flere Handlende[1]) komne over fra Norge, og heelt ned til vor Trakt. Endog En af de meest betydende fra Hedemarken er expres kommen til mig i Säter, som han sagde for at tale om vigtige norske Sager. Alle føre den Langage, at de ei længer kunne være under det danske Herredømme, men ville paa Conditioner forene sig med Sverige, og vente paa den Vei et eller andet Skridt fra de Betydende ved Regjeringen og de Mægtige i Christiania. Endog fra Trondhjems-Siden lyder Tonen nu mildere og inder den danske Forening absurd. Med eet Ord: jeg kan ikke forestille mig Andet, end at den gode Sag skal faae en god Fart, og gaae let nok, naar vi først faae vor Kronprinds derfra. Vær nu imidlertid saa naadig og tænk paa det forberedende Udkast til vor forlangte Virksomhed, saa skal ufortøvet jeg med hele mit Anhang gribe fat i Værket, og oversvømme den lange Strækning, vi have af Norge mod vor Side, og kanskee endog, om saa behøves, agere lidt ved den vestre Kyst, hvor vi bibeholde gode Relationer.

Jeg synes at Artillerne i Jønkøping ei kunne blive virksomme, og at vi saaledes snart maatte have vor Skydsengel her. Al Kiv, Intriger og Svagheder, som her paa Stedet forefalde, vil jeg ikke besvære med, da de uden Tvivl fra sikkrere Hænder blive hvert Dieblik fuldstændigere meddeelte. Jeg svarer imidlertid for, at alt hvad som her end siges eller skeer, saa skal det ei have ringeste Virkning paa Dalarnes gode Principer, og saa haaber jeg, at man snart skal have den vestre Styrelse[2]) her, ledsaget af Kronprindsen, og dermed skulle med det samme de smaa Intriger forsvinde og den nødvendige Energi tage Roret.

Gahn.

No. 50 (til S. 201).

Udbrag af Baron Platens Breve til Adlersparre.

(Efter Adlersparres Handlingar. VI. 19—31.)

a.

Stockholm den 22de August [1809.]

— — „Jeg sender Wedels Brev og mit Svar; deraf seer Du mere end jeg har Tid til at skrive om igjen. Du faaer selv forsegle det, men jeg ønsker

[1]) [Handlande — her Handelskarle.] [2]) [o: G. Adlersparre.]

at det ei sendes uden med ganske sikkert Bud, til hvilken Ende jeg skriver det aabne Brev til Bagge,[1] som efter Afstale giver ham tilkjende, at Wedels Brev er paa Grændsen. — — Jeg har vel tilskrevet Bagge at komme hid, og det kan vel i vis Henseende være nyttigt; men ellers kan der være god Tid til jeg nærmere averterer; idetmindste bør det da være med Wedels Instructioner om Provideringen[2]; thi denne er af yderste Vigtighed, og finder Du, at Noget af Vægt derved kunde udrettes, saa maa Du trygt engagere Dig for et ganske betydeligt 100,000 Dal. Jeg og min Svoger, som allerede er streven efter, skulle vel holde hvad Du lover. Anledningen seer Du af indlagte Fragment af hans Brev. Sagen er allerede her i Statsraadet ventileret; men det er bedst at haandtere denne Sag noget varsomt ogsaa i Henseende til Nordmændene, som vel til en Deel turde behøve at lære Nødvendigheds-Loven at kjende. — — Adlercreutz gjør stundom Noget, som ligner Avancer. Jeg agerer moderat, og i Dag er han paa Prøve, om han for Alvor vil tiltræde den gode Sag gjennem Udfærdigelsen af Din General-Commando.

I alle Fald kunne vi blive Venner, ei Fortrolige; man kan ei tjene to Herrer, og, da jeg engang har underkastet mig den (Din?) ubegribelige Herskelyst, er det bedst for Sagernes Gang at blive derved. Skriv langt og meget enten til Posse, Wetterstedt eller mig, saa slipper Du skrive til mere end een.

b.

Uden Dato.

— — Med Forster har jeg ofte samtalet; han forsikkrer mig, at den engelske Regjering paa hvad Maade som helst understøtter Unionen, enten ved Blokadens Ophævelse eller Fred med Norge, og efterat jeg i Dag har havt en Samtale med ham om et gjensidigt Arrangement med os baade fra engelsk og fransk Side, som torde kunne befrie os fra Havnestængningen, en Idee, som Lagerbjelke nøiere vil have detailleret, saa nævner han vist derom med en Coureer, som han i Aften affender til England. For sin Deel tykkes han at gaae ind i den Idee, at om Frankrige cederer Havnestængningen, England cederer os at handle med visse Varer paa visse franske Havne med sædvanlige Restrictioner. — — Dumheder gjøres, Svagheder sees, Intriger af en infamere Art spilles, men endnu mislykkes de uden i Bagateller. — — Det store Punct er Krigens Fortsættelse, som jammerligen skræmmer de Fleste, og hvorfor det var vel, snart at faae Decision fra Norge. Jeg ønskede nu, at man i Norge indsaae sin Stilling, efterat vi have avanceret saa meget. — —

c.

Min Hjertens Broder!

Stockholm 28de Decbr. 1809.

Jeg benytter Leiligheden med den Coureer, som i Dag affendes til Dig, for at bevidne Dig min inderlige Tilfredshed over det trøstende Omdømme angaaende Prindsens Person, som Du har oversendt mig med et Par Linier, til-

---

[1] [Den her og ovenfor S. 187 nævnte Bagge er uden Tvivl Samuel Bagge, som efter Opfordring af Peter Anker gjorde Overslag til Kanal mellem Øiern og Christiania (Budstikken VI. No. 31—38, 41—54), samt for Anker byggede den saakaldte Kehr-Rath over Krog-Skoven; Agent Thomas Bagge, der i Forening med Agent Nielsen bestyrede Bernt Ankers Fidei-Commis, og døde i 1811, er neppe den her omtalte. Jfr. og Platens Brev i Adlersparres Handlingar VI. 14, hvor Bagge omtales som hans Fortrolige i Spørgsmaalet om Göta-Canal].

[2] [S. 201 burde været bemærket, at Platens Tilbud om Penge efter dette Brev tydelig alene angaaer Indkjøb af Korn for Norge. Udg. var ikke opmærksom herpaa, fordi Uddraget af dette Brev i 1ste Udgave var altfor ufuldstændigt.

ligemed Nordstroms Breve om Veien. Det kan være temmelig ligegyldigt, om man betragter et sædvanligt Menneske fra andet Synspunct end andre Mennesker, men naar der handles om den, der skal styre Rigets Skjæbne, er man virkelig bekymret for de Oplysninger, man har givet sine Venner, og nu er denne Bekymring i det mindste for mig forbi, skjønt andre staae tilbage, hvoriblandt den, som Dine Breve, der ankom igaar Aftes med Bagge, indeholde, ei er den mindste.

Sagen vil Wetterstedt i Dag med langt mere baade Kundskab og Dygtighed, end jeg kan opdrive, sætte i sit rette Lys, men hvad jeg vover med Tryghed at forsikkre, er at alle Forudsætninger af nogen Plan, Dig uafvidende, hvori Wetterstedt og jeg skulde deeltage, er en Feilslutning, som vi vel taalmodigen bære, men som dog er i høieste Grad uretfærdig og bliver det stedse. At Armeerne i Fred sættes paa Fredsfod, byde vore Resourcer peremtorisk; at Expeditionerne derom skee paa en for Dig tilforn bekjendt Maade, er vel ei heller noget Nyt for Dig. Jeg kan dog ei tro, at Alt som gaaer urigtigt, ei er i Planen, endskjønt jeg ei heri decidérer, helst da det ei vedkommer mig; men for den gode Sags Skyld haaber jeg, Du ei gjør noget Skridt, som skulde gjøre de første Dieblik ubehagelige for vor Prinds. Evigt o. s. v.

B. v. Platen.

No. 51 (til S. 202.)

Uddrag af Breve fra Wetterstedt til Adlersparre.

(Efter Adlersparres Handlingar VII. 12—48.)

a.

Stockholm den 17de August 1809.

Cronland bragte mig igaar Nat Dit Brev af 11te, for hvilket jeg maa bevidne Dig min meest venskabelige Tak.

Visseligen bør aldrig den dyrebare Forening mellem Sverige og Norge tabes af Sigte, og den mandige Selvfølelse aldrig forspildes, hvorigjennem et Fristed for Verdens Selvstændighed muligen kunde beredes inden den nordiske Halvø; men herved forekomme vigtige Betragtninger, hvis Grund Du sikkert med mig vil dele. For Dieblikket ere vi aldeles enige; Rigets Trang til en snar Fred er af Dig erkjendt; ingen Erobring, ledsaget af nye Farer, skulde i vor nærværende Stilling kunne erstatte Opsættelsen af Fredsværket. Lad os derfor nu strax flytte os til en fjernere Fremtid, da Nordmændenes Sindelag for Sverige vil have vundet sin endelige Udvikling, da ei mere Fjeldene adskille stridige Folkeslag, og Sverige efter nogen Tids Pusterum har kunnet vinde sine Kræfter tilbage, i det mindste i den Grad, at det kan give den vundne Territorial-Forøgelse Vægt, Beskyttelse og Forsvar. Kunne vi vel, siger jeg, i denne Forholdenes Stilling, under Forudsætning af at Foreningen med Norge skede mod Frankriges Ønske, og at vi saaledes paadroge os Krig med denne Magt, med Rimelighed haabe i Længden at kunne, endog med Englands Bistand, hæve os til Hevnere og Forsvarere af Fastlandets Frihed, og især at lykkes i dette djærve Forehavende? Enten falder Frankriges jættelige Behersker i Løbet af sine endnu ufuldendte Planer og den Regjerings-Bygning, som han har opført, adsplittes over Europa og tilbageskjænker dettes Troner den forrige Selvstændighed, i hvilket Fald ingen paataler Sveriges Sammensmeltning med Norge; og Rusland, ligesom England, af alle mulige politiske og commercielle Grunde bestemt til et nøie og vedvarende Forbund, gjerne seer vor Opmærksomhed afledt fra vore østre til vore vestre Grændser. Eller og er og forbliver Napoleon Continentets Behersker, og strækker sin Magt ligesaavel til os som til fjernere Landskaber, om vi tæt

skutte os til hans uforsonlige Fiende England. Jeg tilstaaer, at vor locale Beliggenhed er fortræffelig, men Udsigten til en evig Krig for at bevare et Forbund med Storbrittanien giver alligevel intet trøstende Resultat; thi Tilgang til Felt, om ei til Penge, skulde altid fattes. Krigen, just fordi den bliver defensiv, vil i Vintertiden, da ingen engelsk Søstyrke kan beskytte os, blive baade folkespildende og besværlig, da en lang og tilgjængelig Kyst er at forsvare; thi jeg forudsætter altid, at Rusland og Danmark, saalænge Napoleons Magt er den samme som nu, stedse paa hans Vink gribe til Vaaben, om Noget skeer paa vor Side, som kunde være stridende mod hans almindelige Planer. For saaledes at resumere mig, troer jeg — men kan tage Feil — at Norge, forenet med Sverige og garanteret af Frankrige, bliver sikkrere og mindre farlig, end samme Forening forbunden med en Krig med Fastlandet, hvorved den engelske Sømagt blev vor Støtte og Værn. Du svarer mig, at fri Handel er det eneste Motiv for Norge til at erklære sig for os; men mon i Tilfælde af en almindelig Krig, undtagen med England, denne Magt kan forsyne Norge med saa stort Qvantum Korn, som kan tilføres det fra Jylland og Archangel? Desuden om Frankrige i Fremtiden, og jeg haaber den ei maa være langt borte, angriber Rusland og opfordrer os til at virke paa vor Side, hvilket sikkerligen er det største Slag, som kunde stiles mod den engelske Handel paa Østersøen, hvad bør vi da gjøre i det Tilfælde de russiske Barbarer vises igjen tilbage til Asien? Skulle vi da overgive Finland, og ei med Opofrelse af vor sidste Kraft søge at tilbagevinde en tusindaarig Besiddelse, hvor enhver Indbyggers Navn fortjener at ristes paa Medborgerlighedens Altar? Jeg er overbeviist om, at der blot kan være een Tanke herom; og skulde Valg nødvendig finde Sted imellem Finland og Norge, saa, hvorvel jeg erkjender det sidstes Fortrin i geographisk og militair Henseende, skulde jeg ei kunne sove rolig i min Grav, om jeg ei havde stemt for vore Medbrødre. England kan med den bedste Villie ei skaffe os Finland tilbage; det kan ei heller i Længden forsvare os i en Krig, hvortil en, af Europas Continental-Magter ei bifaldt Forening med Norge skulde give Anledning. Derimod kunne begge disse Tilfælde lempes paa Frankrige. Fra Seinens Strande kan den Tordenkile tilbageslynges mod Nevas Bredder, som nu har rammet den ædleste Formuur for Sveriges fremtidige Selvstændighed, og da først kunne vi som frie og tilfredse Mænd nedstige i vore Grave, naar Østersøens nordre Strande fra Ladoga til Nordsøen favne blot et eneste Folkeslag.

England har selv tilladt os Havnelukkelsen, og med Varme erkjendt den Varsomhed, hvormed vi have gaaet tilværks i Spørgsmaalet om denne Sag; men ganske sikkert er det, at den Interesse, som vi nu vække hos det engelske Ministerium, forsvinder aldeles, dersom Rusland svinger om og gaaer over til det engelske Parti; thi da aabnes for England en saa vidt udstrakt Udsigt i Handelsveien, at Sverige ei engang mere bemærkes. Da er det den gamle Medvægts-Plan indtræder, som fæster Sveriges Interesse til Frankriges. Men jeg har været baade vidtløftig og trættende i Haab om at Du med sædvanlig Godhed tilgiver mig.

Oberste Gahn har faaet et Brev fra Kongen, som vedlægges i Afskrift. Du skriver saa mystisk, at jeg ei anderledes kunde opsætte det, og jeg haaber det maa være tilstrækkeligt. — — Grev Mørner turde nu vel ei længere udeblive. Uroen og Efterspørgselen om Svaret fra Norge tiltager dagligen, og der paastaaes endog, at En og Anden har villet forsøge i Plena at gjøre Anmærkning om en Seendrægtighed, som tilskrives en mindre Opmærksomhed for Rigets Værdighed. — —

G. af Wetterstedt.

b.

Stockholm den 22de August 1809.

— — Kongen har idag meddeelt den hemmelige Comite i Oversættelse ja-

el Prindsens Brev til H. M. som hans paa Norsk til Dig. Det sidste er i Særdeleshed vel og værdigen forfattet. Af den Tale, som Kongen holdt i Comiteen, vedføier jeg en Afskrift; jeg haaber, at den maa stemme med Din Maade at bedømme dette Anliggende paa.

Jeg har læst de private Breve, som Kongen selv vil tilbagesende. Gr. W.s[1]) har hele Stemplet af en mandig og kraftfuld Characteer; men ikke destomindre troer jeg altid, at vi, for at faae Prindsen, først maa have Fred, og saalænge Fred ei er sluttet, og han saaledes bliver tilbage i Norge, skeer intet Indbrud; men at det er og bliver bedst, mindst farligt for Tiden og meest ledende til en Garanti for en uforstyrret Besiddelse i Fremtiden, om vi paa en fredelig Maade kunde tilveiebringe Foreningen mellem Sverige og Norge. De danske Sager faaer Du af Exc. Engeström. Grev Romanzow har sagt, at den danske Minister i Petersburg har pleinpouvoir til ogsaa at underhandle om Fred. De ende ubrig hvor de begynde. — —

c.

I Brev af 24de August anfører Wetterstedt, at han ei anseer Aland saa vigtig, at Tvisten derom skulde lede til en fortsat Krig, især naar Havneluckelsen modificeres, og tilføier derpaa: „Er det sandt, at Wedel er reist til Kjøbenhavn for at udvirke Tilladelse for Prindsen at komme strax? Denne Tidende har jeg fra Kongen.

Jeg maa prevenere Dig, at H. E. E. har tilskrevet General Armfelt, for at foreslaae ham at nedlægge Befalingen over den vestre Armee."

d.

Stockholm 28de August 1809.

— — Nu kom Brev fra Lagerbjelke. Han var endnu den 24de i Ystad for Modvind. Prindsen af Hessen skal lykkeligen være ankommen til Norge; i det mindste har man fra dansk Side med megen Affectation underrettet os derom. Det var interessant at vide, hvad Sensation denne Fyrstes Ankomst har gjort i Norge.

e.

Stockholm 29de August 1809.

Efterat den hemmelige Comitee er bleven hørt og eenstemmigt, med visse ubetydelige Modificationer, er bleven staaende ved den Beslutning, at Riget i sin nærværende Stilling ei videre kan udholde Krigen, hvorfor Fred med Rusland tilraades endog paa de opgivne strenge Vilkaar, om deri ingen Forandring muligen er at vinde, blev i Gaar Statsraadet in pleno med Statssecretairerne sammenkaldt, og der blev ligemaade Freden den almindelige eenstemmige Tanke. I Følge deraf er Svar afgaaet til Rusland, grundet paa følgende Punkter:

1) At anvende alle mulige Forsøg paa at forsvare de omtvistede Punkter. 2) Afgive den Forpligtelse, at Aland ei skal befæstes, om denne Ø forblev i svensk Vold. 3) At fordre samme Forpligtelse, om den aftrædes til Rusland. 4) Erklære, at om Intet hjælper, vil Kongen saavel om dette Punkt som om Grændsen ved Calix indhente Napoleons Raad og Tanke, inden en afgjort Beslutning tages[2]).

Den Mediation, som tilbydes Frankrige, skal, om Ruslands Stilling til dette Rige er usikker, virke Eftergivenhed hos det russiske Hof, for ei at indblande det

---

[1]) [d. e. Grev Wedel. Het menes det Svar, han maa have afgivet paa Carl XIIIdes S. 208 omtalte Brev. Man seer af Wetterstedts Ytringer, at den svenske Konge har fortsat Brevvexlingen.]

[2]) Det sees af Carl Johans senere Breve til Napoleon, at Sverige dengang virkelig henvendte sig til Frankriges Keiser i den Anledning, men fik til Svar: „Henvend Dem til Keiser Alexander, han er stor og ædelmodig."

franske Keiser i Fredsunderhandlingen; eller og, om Rigsgrændsen, som nu paastaaes, i Forveien er bleven aftalt imellem begge keiserlige Hoffer, tydeligen lægge for Dagen for Nationen, som stoler i Almindelighed paa Frankrige, at man da først har givet efter, naar ei længer Udvei var til Opsættelse uden at sætte Fredsværket paa Spil, der kræves saa høit af Nationens almindelige Stemme, af Successions-Ordenens fremtidige Fasthed, og Nødvendigheden af at knække et vist herværende Parti for den forrige Kronprinds. Jeg har strevet et langt Votum i Statsraadet, som jeg med det Første skal sende Dig, og som tydeligen udvikler, hvor uundgaaelig nødvendigt det er at slutte en hastig Fred, for at frelse hvad der endnu er tilbage af Riget, befæste en endnu vaklende og af deelte Partier omgiven Trone, forskaffe os en Kronprinds, som vi af meer end een Grund behøve, og give Steenkulsarbeidere[1]) og Consorter lange Næser, der give et blodigt aristokratisk Sindelag Luft til Fordeel for et saakaldet livende Barn. Mærkværdigt er, at Grev Romanzow (i Følge hvad en i Forgaars ankommen Couriers Depescher omtale) har sagt til Baron Stedingk: „Chaque pays a ses époques: si la Suède trouverait occasion dans l'avenir de faire ses acquisitions d'un autre côté, comme nous en avons fait du côté de Finlande, nous ne pouvons certainement pas nous y opposer.“ H. E. Stedingk har faaet Befaling ei at slippe denne Yttring, men med Forsigtighed føle sig for, om dette vil sige noget mere end en flau Høflighedes-Phrase for at trøste os over vort Tab. Ligesaa mærkeligt er det ogsaa, at en Hr. Krehmer, en stor Kjøbmand i Petersborg, skriver til den herværende Hr. Lang: „Die Sachen könnten hier eine große und wunderbare Veränderung nehmen“. Naar dertil lægges Engelskmændenes gjentagne Formaninger til os at slutte Fred, deres fortsatte Vægring ved at erkjende Kongen, deres Lamhed og aabenbare Hensyn mod Rusland, som nu er gaaet saa vidt, at de have sendt tilbage de 4000 Matroser, som forrige Aar toges i Lissabon paa Admiral Senjavins Flaade: saa kunde det vel hænde, at Rusland og England ere hemmelig enige om at nærme sig til hinanden efter sluttet Fred med os. Men da kunde det let hænde, at vi gjennem disse forenede Omstændigheder og uden Vanskelighed fik Norge os overladt. Det Samme gjælder og, om vi i Forening med Frankrige skulle angribe Rusland. Dette Anfald bliver imidlertid heel vanskeligt, eftersom den engelske Flaade naturligviis skulde afskjære alle Communicationer. Du faaer i Dag Armfelts Conversation med Kaas. H. E. Stedingk er bleven underrettet om den Usandhed, som er bleven sat paa hans Regning.

Jeg haaber, at Prindsen og Du blive tilfredse med den Maade, hvorpaa jeg har forfattet Kongens Tale paa Rigsdagen. — — Efter Din Samtale med Prindsen turde vi faae sikkrere Opgave om den daarlige Rolle, Prindsen af Hessen skal have spillet i Norge.

f.

Stockholm den 26de Decbr. 1809.

(Brevets første Deel handler om Freds-Underhandlingerne med Frankrige.)

Jeg sender en Afskrift af Instructionen for H. E. Fersen. Begge Deres Excell. have været nær ved at komme i Rangstrid. Du skal i Overmorgen faae flere Afskrifter og Detailler i disse Etiket-Spørgsmaal. — H. M. K. anmærkede, at Du som Statsraad er af for høi Grad til at præsentere for Prindsen, hvorfor dette er overdraget Kammerherren. — — Kulberg kommer med og udnævnes forud til Expeditions-Secretair. Hans Placering siden som Haandsecretair hos Prindsen beroer paa H. K. H. eget Godtbefindende. Kongen har befalet mig at

[1]) [Hermed sigtes formodentlig til Grev de la Gardie, der ansaaes for Gustavianer og som Possessionat i Skaane eiede Steenkulsgruber der.]

anmode Dig om strax ved Svinesund at tale med Prindsen om H. M.s Ønske at adoptere ham som Søn, samt ved dette Tilfælde at kalde H. K. H. Carl August. H. M. ønskede, at Du directe vilde hidsende Underretning om Prindsens Svar, saa at H. M. derefter kunde rette sine Demarcher. — —

g.

Stockholm 28de Decbr. 1809.

— — — —. I den sikkre Formodning, at Du nu[1]) ikke unddrager Dig for at modtage Kronprindsen, og derved undviger den ubehagelige Virkning, som dette skulde have paa hele Landet, tilbagesender jeg Dig nu Storadmirals-Diplomet, for af Dig at overleveres H. K. H., og iler at indgaae i nogle for Reisen nødvendige Detailler (angaaende Nattekvarteer m. v.) — — Ligemaade har Capitain Bagge sagt, at Prindsen et har egen Eqvipage længere end til Svinesund, og at han der ventede at faae Vogn mod sig. I Følge Grev Fersens Instructioner, som jeg med forrige Extrapost af 26de dennes meddeelte Dig, seer Du, at Prindsens herfra sendte Reise-Eqvipage ei før end i Gøtheborg skulde møde. Du turde derfor, i Tilfælde Du ei kan anskaffe noget tjenligt Kjøretøi, som kunde bruges imellem Grændsen og Gøtheborg, med den samme Coureer, som Du angaaende Hof-Oekonomiens Møde i Uddevalla affender til H. Excell. Fersen, ogsaa yttre Dig angaaende Behov af en Vogn, da en saadan tilligemed Oekonomien skal blive Dig sendt fra Lidkøping til det af Dig bestemte Sted. — — I Dag er Kronprindsen i Extra-Ordens-Capitel bleven udnævnt til Ridder af Seraphimen med Ret til at bære tilligemed denne Ordens Insignier ogsaa Sværd- samt Nordstjerne-Ordenens, samt strax efter Modtagelsen anlægge og bruge den.

Du har i Dit Brev begjært Svar paa nogle Puncter i Prindsens sidste Brev til Dig af 22de, som herhos følger: 1) Veed Du, at Freden er ratificeret, og jeg sender Dig 2 trykte Exemplarer deraf. 2) Er ved denne Tractat ingen anden hemmelig Artikel tilføiet end den herhos i Afskrift bilagte, hvorom jeg har alt præveneret Dig. 3) Er Prindsens Yttring om at indstille Festiviteter et nyt Beviis paa hans ædle Tænkemaade. I den Anledning turde Du bruge den Fremgangsmaade, hvad Gøtheborg angaaer, som Du finder tjenligst. Her i Stockholm er aftalt et at gjøre nogen Illumination, men derimod sammenskyde en Sum til Ved til de Fattige. 4) Holst er allerede udnævnt til Oberstlieutenant og Overadjutant; men maa naturligviis i dansk Uniform følge med Prindsen efter Sammes yttrede Ønske. Prindsen faaer i Gøtheborg overleveret en Sum af 1000 Rd. Banko i svensk Mynt, meest Sølv, for at kunne uddele til de Fattige paa Veien.

H. K. M. har befalet mig at sige Dig, at han haaber Du ei unddrager Dig det Dig givne Hverv. H. M. var meget tilfreds med Prindsens Brev. Han skrev Dig til i Forgaars om Adoptionen, hvorpaa H. M. sætter megen Priis; ogsaa troer jeg i Ordene respect filial i Prindsens Brev at hente Anledning til at troe, at han ei personlig er derimod.

En Proposition skal afgaae til Stænderne om Udnævnelsen af en Deputation for paa Drotningholm at aflevere Valgacten. Den tilligemed Successions-Ordningen ere nu trykte, og skal saa snart muligt er i Landet publiceres. — —

h. (til S. 226.)

Stockholm den 13de Januar Kl. halv 1 om Aftenen.

Jeg skriver dette efter en Conference med flere paalidelige Personer hos Baron Mannerheim, hvor et vigtigt Emne er blevet discuteret. Længe har det

[1]) [Dette har Hensyn til en Forklaring i Brevets Begyndelse om Aarsagen til, at Vestre-Armeen paa Grund af Freden var opløst, hvorover Adlersparre i et Brev af 25de Decbr. med Capitain Bagge sees at have følt sig stødt, endog i den Grad, at han ikke vilde modtage Prindsen.]

været udspredt, at Kronprindsen aldrig skulde komme over den svenske Grændse. Dette Foregivende er, efterat sikker Tidende er indløben om hans Hidkomst, bleven ombyttet med det Rygte, at han fra Gøtheborg skulde vende tilbage til Norge. I Eftermiddag er sagt og forsikkret, at[1] — — Prindsen aldrig skulde komme fra Drotningholm. Jeg vil troe, at Rapporterne herom ere overdrevne, eller og at den blot er et Skræmmeskud for at formaae Regjeringen til Composition med Liguens Hovedmænd, men i alle Fald blev hos Baron Mannerheim besluttet, at jeg — — — burde underrette Dig, og Dig alene derom, saa at Du ubemærket og hemmeligen kunde tage Dine Forsigtigheds-Skridt. — — — Jeg har herom Intet sagt til — fordi jeg til Dig alene overlader at gjøre hvad Brug af denne Fortrolighed, Du troer den fortjener, og det desuden, som Du let vil finde, er af yderste Vigtighed omhyggeligen at fritie Sagen for Prindsen, som i alle Fald har gjort et ulykkeligt Bytte af en stormende, svag og kivesyg Stat mod en rolig, og af Alles Kjærlighed omgiven og beskyttet Stilling. Blot Mistanken om Muligheden af et saa beskaffent Rygte, som det omhandlede, maatte gjøre et høist ubehagelige Indtryk paa hans Sind og saaledes undviges. Da imidlertid Drotningholm er særskilt paapeget, turde en fordobbelt Aarvaagenhed der blive nødvendig. — — —

i.

14de Januar Kl. 8 Morgen.

— — Da Kronprindsen ei før den 20de kommer til Drottningholm, vil Stændernes Deputation skee følgende Dag den 21de, og det høitidelige Indtog skee Mandagen den 22de. I det nu trykte Ceremoniel, som ei længer kunde opsættes, staaer Du indført som ved Indtoget kjørende efter Kronprindsens Vogn.

I Anledning af Dit Brev til Kongen, som med stor Glæde blev modtaget, er jeg nu ifærd med at forfatte Adoptions-Acten. Deri kommer ei Noget til at staae om Navneforandringen, hvorom Prindsen i sit Svar turde bedst og lempeligst vække Spørgsmaal; men alt dette bør skee inden han aflægger sin Ed. Thi skal H. K. Høihed hedde Carl August, bør han sværge under dette Navn. Kullberg skriver til mig og paaberaaber sig en Bulletin, som aldrig er fremkommen, og som skulde indeholde en Beskrivelse over Reisen og Festerne, samt den rørende Afsked fra Norge.

No. 52 (til Side 202).

G. Lagerbjelkes Brev til G. Adlersparre.

(Efter Adlersparres Handlingar VII. 70).

Private Apostille. Ystad 24de August 1809.

Du seer af mit Brev, som for min excellente Collegas Skyld har faaet Embedsform, hvorom Spørgsmaalet er. Jeg troer vel, at Du ligesaa snart som jeg er bleven underrettet om Prinds Frederik af Hessens Ankomst til Norge; men i al Fald har jeg burdet meddele det. Kjedsommeligheder kunne deraf opstaae, og vor Kronprinds faae en ny Vanskelighed i sin allerede svære Rolle. Imidlertid er Frygten i Danmark stor, og det beviser Realitet i Sindsstemningen i Norge. Hvad som atter beviser de Danskes Frygt, det er Bernstorffs i en ganske anden Tone forfattede Brev af 3die August tilligemed Engestrøms Svar af hvilke begge sikkert Dig strax meddeelte. Fredstilbudet med status quo ante bellum er talende i nærværende Omstændigheder. Svaret syntes mig passende. — — —

---

[1] [Her og i det Følgende har Adlersparre udeladt Stykker af Wetterstedts Brev.]

No. 53 (til S. 204).

Brev fra Grev Axel O. Mørner til Kronprinds Carl Johan.

(Overſat efter Aftrykket i Schinkel-Bergmans Minnen. VI. 346—349.)

Gøteborg 27de Marts 1811.

Jeg har havt den Ære i min underdanige Skrivelse af 25de dennes at underrette D. Kgl. Høihed om, at jeg ſkulde have en Samtale med Grev Wedel, og at jeg ſkulde have den Ære ſtrax at underrette D. Kgl. Høihed om Indholdet deraf. Da denne Samtale fandt Sted igaar før Grev Wedels Afreiſe, vil jeg nu, ſaavidt det er mig muligt, Ord for Ord berette D. K. H., hvad han har ſagt angaaende en Forening med Norge. D. K. H. ſkal herved faae Anledning til at erfare, hvad en Mand tænker i dette Emne, ſom ved den Indflydelſe, han har i en Deel af Landet, ſandſynligt er den eneſte Nordmand, ſom er i Stand til at gjennemdrive denne Forening.

Da jeg under mit Ophold i Norge ofte havde Anledning til at ſamtale om Sagen med Grev Wedel, ſom da viſte mig megen Fortrolighed, kunde jeg nu let ſpørge ham, om han endnu følte ſig lige tilbøielig til at bidrage til en for begge Lande ſaa lykkelig Begivenhed. Han ſvarede mig:

„Jeg ligeſom de fleſte blandt mine Landsmænd, ſom ere oplyſte nok til at kunne bedømme Nordens ſande Intereſſe, er af ganſke den ſamme Overbeviisning nu ſom da. Alle ønſkede da at ſtyres af høiſtſalig Kronprinds Carl Auguſt, da denne under et langt Ophold i Norge havde forſtaaet at vinde almindelig Kjærlighed og Tiltro, og fra det Øieblik, da han blev valgt til Tronfølger i Sverige, var det ganſke let at ſtemme Sindene til Fordeel for en Forening mellem begge Lande. Men Prindſens Samvittighedsfuldhed lagde Hinder i Veien for Udførelſen, aldenſtund han endda beherſkedes af en Følelſe af Hengivenhed for ſin gamle Souverain. Hvad Sveriges nuværende Kronprinds igjen angaaer, da behøver han viſtnok ikke at holdes tilbage af ſlige Betænkeligheder, ſom nu ere forſvundne, men der behøves Tid for at vække denne Tiltro til Prindſen, ſom den danſke Regjering gjennem ſine Stemplinger har gjort Alt for at tilintetgjøre."

„De veed, at denne Regjering, ſom altid frygter for at miſte Norge, benytter ſig af den mindſte Omſtændighed, for at bortfjerne dette Tidspunkt. Til en Begyndelſe har man, for at gjenoplive det Had, man ſtedſe har ſøgt at underholde mellem begge Nationerne, og ſom var nær ved at udſlukkes, forſtaaet at beſtyrke dette ulykkelige Rygte, ſom udſpredtes efter ſalig Prindſens Død, at denne Død ikke ſkulde have været naturlig, ſamt at man alene af den Grund havde valgt ham til Tronfølger i Sverige, fordi man deri fandt et Middel til at blive af med en Fyrſte, ſom man frygtede i Spidſen for en Armee, der ſkulde modſætte ſig Sveriges ærgjerrige Planer paa Norge. Slige Beretninger have ingen Virkning paa de Oplyſte, men have ikke undladt at forbittre den ſimple Mand."

„De mindes fra deres Ophold i Norge, hvor fiendtlig Sindsſtemningen da var mod Englænderne. Alle erindrede ſig med Fortrydelſe, hvor uretfærdigt England havde røvet Danmarks Flaade i Kjøbenhavn, og ſin Pligt tro anvendte Preſſen al ſin Indflydelſe for at vedligeholde denne Stemning. Men den har nu undergaaet en fuldſtændig Forandring. Nordmændene erindre ſig de Fordele, de have havt af ſine Handelsforbindelſer med England, og ønſke at ſee dem gjenoplivede; Danmarks Forbund med Frankrige udgjør derfor ogſaa en af deres fornemſte Klagepunkter mod den danſke Regjering."

„Her finder De nu en Anledning, ſom kan tjene den danſke Regjering til et nyt Vaaben mod Sverige. Man har nemlig kløgtigt benyttet ſig af denne Nordmændenes bekjendte Uvillie mod Frankrige, for at opſtrømme dem i Anledning af Eders nye Kronprinds's Ankomſt til Sverige, og man har ſøgt at fremſtille hans Valg ſom en Følge af Keiſerens directe Indflydelſe, da han, for efter

Behag at kunne styre Norden, behøvede paa Sveriges Trone en Prinds, som alene havde at udføre hans Villie. Man har tillagt, at ifølge dette Valg skulde man i Norden snart faae see samme Optrin, som de der foregik i Spanien."

„Saadant var det Sprog, som paa den Tid førtes af Alle, som ankom fra Kjøbenhavn. Nu derimod, da man af den svenske Regjerings Opførsel i Forhold til Frankrige som og af Kronprindsens personlige Færd har fundet, at man ikke længere vil kunne holde os i denne Vildfarelse, har man i Kjøbenhavn grebet til at udsprede den Anskuelse, at om der mærkedes nogen Kulde mellem Keiseren og den svenske Kronprinds, var den alene tilsyneladende. Jeg omtaler alt dette for Dem, for at De kan vide, hvorledes man har søgt at skade Kronprindsen i mine Landsmænds Omdømme. De Midler, man benytter, ere uden Tvivl temmelig svage, men Almeenheden er let at føre bag Lyset, og det gaaer langsomt at udslette daarlige Indtryk."

„Hvad mig selv angaaer, saa om jeg et Dieblik har ladet mig skuffe i Spørgsmaalet om Prindsens Tænkemaade, er jeg nu kommen paa bedre Tanker, og det Sprog, jeg herefter agter at føre hjemme hos mig, skal idetmindste tjene til at udslette de slette Indtryk og den Mistillid, som slige Antydninger have kunnet foraarsage. Men der behøves Tid, og jeg er vis paa, at den Henrykkelse, hvormed den svenske Nation betragter sin Kronprinds, skal gaae over paa Nordmændene, og alt eftersom de faae see den svenske Regjering befæste sig og et lykkeligt Resultat krone de Beslutninger (mått och steg), Eders Prinds tager, skulle de ligesaa ivrigt ønske at regjeres af ham som fordum af høiistsal. Prinds Carl August."

„De mærker, at jeg taler med Dem uden Forstillelse, og giver Dem oprigtigt Oplysning om min Tænkemaade. Derfor siger jeg, at om Deres Regjering inden hvilkensomhelst Green af Statsstyrelsen skulde gjøre sig skyldig i nogen Gjerning, som kunde vække Tvivl om dens Hensigter eller iøvrigt mislykkes, da skulde dette meget skade den Sag, hvorom her er Tale, og man følger i Norge med stor Opmærksomhed hvad som tildrager sig hos Eder. For saameget som muligt at paaskynde det afgjørende Dieblik, skulde det sluttelig være ønskeligt, at Kronprindsen paa en Reise i Sverige nærmede sig vore Grændser. Hans Popularitet, hans elskværdige Væsen (sätt at vara) skulde ikke undgaae ogsaa at blive bekjendt hos os. Mange skulde af Nysgjerrighed reise for at see ham, og deres Fortællinger om ham ved Hjemkomsten være af den største Nytte. Senere skulde intet mere bidrage til Sagens Fremme, end om Danmark erklærede Eder Krig: forgjæves skulde man da befale den norske Hær at gaae over Grændsen, og I skulde have frie Hænder til at operere mod Sjælland, hvis Erobring er let udførlig med engelsk Bistand. Derimod maatte man aldrig tænke paa at tilveiebringe Foreningen uden deres Medvirken."

Jeg har nu havt den Ære for D. K. H. at berette, hvad Grev Wedel har sagt mig. Jeg har gjengivet hans Udtryk med Troskab, og han har bemyndiget mig til at lade dem komme til D. K. H., efterat han har taget mit Æresord paa, at jeg skulde meddele dem til D. K. H. alene. Wedel tillagde: „Jeg aander alene for mit Fædrelands Vel, og en Forening med Sverige er det, som kan sikre mine Efterkommeres Lykke og Fred. Saaledes bør jeg af Sjæl og Hjerte arbeide for den, og jeg skal gjøre det; men jeg siger Dem ogsaa, at om Sverige nogensinde skulde med Vaaben i Haand imod os ville bringe Foreningen i Stand, — aldrig skal den da blive af." — — —

No. 54 (til Side 215).

Baron Lars v. Engeströms Breve til G. Adlersparre.

(Efter Adlersparres Handlingar. V. 101—118.)

a.

Høivelb. Hr. Baron og Statsraad. Stockholm 26de Juli 1809.

Hofkantsleren Baron Wetterstedt vil i et vidtløftigere Brev give Hr. Baronen flere Underretninger. Jeg har den Ære herhos at ovensende et trykt Exemplar af General Kroghs Proclamation i Jemteland, hvilket Baronen maaske kunde behøve at vise sine Nordmænd. General Wrede skriver, at de, som ere faldne ind i Jemteland, sige, at Kongen af Danmark har ladet udstede en Proclamation mod Prindsen af Augustenborg. — —

b.

Stockholm 28de Juli 1809.

Herhos har jeg den Ære at oversende et Uddrag af et Brev fra Baron Tawast til mig, som for nogle Timer siden ankom med Coureer. Kongens naadige Villie er, at Hr. Baronen udforsker Prindsen af Augustenborgs Ønske i dette Spørgsmaal, og derom saa snart skee kan underretter H. M. Anseer Prindsen de danske Courerers fortsatte Gang igjennem Sverige til Norge farlig for sin Person, saa skal den ufortøvet indstilles. Troes den derimod at være af uskyldig Natur, saa faaer den tillades. Kongen selv vil underrette Hr. Baronen om den for Landgreven af Hessen begjærte Tilladelse at reise gjennem Sverige, og det Svar herpaa gives. Skulde dette formaae denne Herre til incognito at gaae over Fladstrand, eller søge at komme frem nogen anden Vei, saa var det maaske vel, om vore Krydsere passede paa at hindre det.

c.

Stockholm 7de August 1809.

— — Kongen vil i sit egenhændige Brev have forklaret sin fuldkomne Tilfredshed over Baronens underdanige Beretninger. Baron Wetterstedt meddeler Hr. Baronen det vigtige Brev, jeg i Dag fik med Extrapost fra Grev Bernstorff. Man seer, at Rædslen er stor i Kjøbenhavn; thi paa eengang er Kongen af Danmark bleven saa fredelig sindet — han som ved Udeblivelsen af Svar paa alle høflige Forestillinger har tvunget os til aldrig mere at fremkomme med slige. Et prealabelt Svar afgaaer igjen i Morgen. Det skal med Torsdags-Posten blive meddeelt. Jeg har anseet det af saa stor Vigtighed, at Hr. Baronen skyndsomt lærte at kjende Indholdet af Grev Bernstorffs Brev, at jeg ei troede at burde opholde det, indtil Svaret derpaa kunde medfølge. Første Svar bliver naturligviis i almindelige ubestemte Udtryk og saaledes evasivt. Det var vel om Hr. Baronen, inden det næste kommer til at afgaae, kunde give os nogle oplysende Underretninger. Jeg har nu gjennemlæst Wetterstedts Brev. Det indeholder det Svar, jeg tænker at give, og jeg nu gaaer at begjære Kongens Tilladelse til. Verba formalia skulle dog komme med næste Post. Med den meest udmærkede o. s. v. Jeg aabner Brevet for at tilføie, at Grev Bernstorffs Brev alene er bekjendt for Kongen, mig, Wetterstedt og Ehrengranat.

d.

Stockholm den 14de August 1809.

For nogen Tid siden fik jeg et Brev fra Carl Manderfeldt (Ingman). Jeg overleverede det til Hr. Baronen og svarede Ingman, at hans Brev var afgivet til den Person, til hvem Kongen havde overdraget det Hverv, hvorom Talen var. Derved troede jeg mig befriet fra al Brevvexling med en Mand af den Beskaffenhed; men igaar fik jeg et langt Brev, som indeholdt en Beretning om en Reise til Norge. Jeg viiste det ufortøvet til Baron Platen, og svarer ikke der-

paa; men da jeg af Baron Platen har faaet hans Paastand at høre, at have faaet Cabinets-Ordre til at foretage denne Reise, er dette ikke nok. Formodentligen ere saadanne Befalinger ikke af nogen Cabinets-Kammerherre udfærdigede, og fra Cabinettet for Udenrigs-Anliggender ere de det ganske vist ikke. Jeg ønsker saaledes, at Hr. Manderfeldt maatte faae Befaling til at fremvise sin saakaldte Cabinets-Ordre. Jeg har i Formiddag talt med Kongen om Manderfeldt, og skal paa naadig Befaling autorisere Hr. Baronen til at erklære, at Manderfeldt intet Hverv har faaet af Kongen til at reise til Norge, end mindre der at tale eller underhandle i hans høie Navn — —. Paa Ridderhuset klamres Noget. Jeg anseer det ingen Opmærksomhed værd og ønsker, at man ei vil være for eftergivende paa høiere Steder. Det gjør Børnene selvraadige.

Vi vente med Utaalmodighed paa Cronland og de Yttringer, han fra Hr. Baronen medbringer; thi inden Ugens Slutning maa Kongen sige Statsraadet, at Danmark har tilbudet Fredsunderhandlingernes Aabning. Det skeer dog ved et fornuftigt Uddrag af Documentet, og ingenlunde ved dets Meddelelse in extenso. Mit Svar til Grev Bernstorff var skruet for at vinde Tid. Det næst paafølgende behøver ikke at blive afgjørende, men bør nærme sig, og strax derefter bør man skride til Underhandling. En for lang Udsættelse bliver farlig.

Ingen Standsning af Coureerfart imellem Danmark og Norge har fundet Sted. De Danske have formodentligen villet oppebie vort Svar, inden de vende sig mod Prindsen af Augustenborg, og dette Svar kan sætte dem i Forlegenhed; thi det er høfligt, saa de ei klage for Frankrige, og saa lidet oplysende, at de efter dets Ankomst ikke vide meer end før.

Jeg kommer tilbage til Manderfeldt. Da intet skriftlig findes af ham om de saakaldte Cabinetsordrer, skulde han kunne nægte at have sagt sig havt saadanne; men han citerer Baron Sparre, til hvem han har skrevet et Brev, som ikke er fremkommet. Baron Sparre tør kunne sige, med hvis Pas han er gaaet over Grændsen; med Kongens var det ei; thi da maatte Hofkantsleren vide det. Med fuldkommen v. s. v.

e.

Stockholm den 17de August 1809.

Indluktede Brev har Hs. Maj. Kongen befalet mig at oversende til Hr. Baronen. Imorgen sammentræder Statsraadet tilligemed alle Statssecretairerne for af Kongen at modtage Meddelelsen af den Deel af Grev Bernstorffs Brev, som angaaer Fredstilbudet. De skulle da i Følge Regjeringsformens 13de § yttre sig, den Yngste først og den Ældste sidst. Jeg formoder, at Ingen voterer Krig. Derefter skal et ydérligere og mere bestemt Svar afgaae til Grev Bernstorff. Det skal blive Hr. Baronen meddeelt. — Jeg har udbedet mig H. M. Befaling i Henseende til de Midler, som Hr. Baronen anseer fornødne til at naae et stort Øiemed. Mig paalagdes at tale med Baron Lagerheim. Han sagde, at han havde Penge [tillgångar], men vovede ei at benytte dem uden Kongens udtrykkelige Befaling, som han ønskede meddeelt inden Statsraadet. Der møder formodentligen ingen Vanskelighed. Kongen maatte af Baronen faae at vide hvor stor Sum der skulde behøves, for at kunne skaffe den til Veie, saavidt muligt. — — —

f.

Stockholm 22de August 1809.

Prindsen af Augustenborgs Brev til Hr. Baronen var guddommeligt[1], og gjorde, som det burde, Indtryk paa hver tænkende Mand. De andre Breve, som Kongen har lovet at tilbagesende, ere af stor Interesse. Man bør søge, at

[1] [Formodentlig Brevet af 15de August, ovenfor Bilag No. 47 c.]

meget muligt herfra skee kan, at bortrydde alle de Hindringer, som kunne ligge Hr. Baronen i Veien.

At jeg af Sjæl og Hjerte for Fædrelandets Skyld arbeider derpaa, det vilde Hervætende. 5000 Rd. Banco, som mod min Qvittering er bleven udleveret af Statscontoiret, følge herhos. Hvad Underhandlingerne med Danmark angaaer, saa hverken bør eller kunne de afvendes; men for at see hvad Stillingen med Norge kan byde os, bør Tid vindes. Derfor blev mit første Svar dilatorisk. I Dag skal det definitiv udfærdiges (vedføies under Litr. a [1]). Igaar Aftes kom et Brev fra Grev Bernstorff, som vedføies under Litr. b. Det udviser nogen Artighed og megen Frygt. Derpaa har jeg givet det under Litr. c. vedlagte Svar. Gr. Bernstorff faaer saaledes to Breve fra mig. Hele min Brevvexling med ham er meddeelt den franske Minister i Kjøbenhavn, Hr. Didelot, ved Brev, hvoraf Afskrift Litr. d. vedføies. Vi faae nu see, hvad de Danske svare. Ved Underhandlingerne kan ei undgaaes at antage status quo ante bellum, da vi Intet have taget fra dem, men jeg finder et fornødent, at man préliminairement ytrer sig bestemt. — Jönköping er valgt til Underhandlingssted, fordi det ligger midt imellem begge Hovedstæderne. Jeg anseer det ikke nyttigt i dette Dieblik at have nogen Dansk her, og man behøver ikke at lade en svensk Minister reise til Kjøbenhavn. — —

g.

Stockholm 31te August 1809.

Kongen sender Hr. Baronen i Aften et Brev fra Baron Armfelt, som er mærkværdigt. Hr. Kaas's Fortrolighed til ham er stor og vedvarende. Det, som i dette Brev fæster min Opmærksomhed, er det Brev fra Grev Bernstorff, som Kaas har forevist. Hr. Baronen kjender H. E. Baron Stedingk. Han er ikke taletrængt, lyver ikke, skryder ikke. Neppe skal Nogen findes, som mindre end han compromitterer sig. Jeg bør heller ikke troe, at Grev Romanzow har sat noget Sligt paa hans Regning, men formoder, at enten den danske Minister i Kjøbenhavn eller den danske Minister i Petersborg har sammensmedet denne Historie. Hr. Blome, som er dansk Minister ved det russiske Hof, skal være en hed Fusentast (fjesker), og den danske Minister er saa arrig, at han ei veed hvad han skal finde paa. Hvo der end har forfattet denne Saga, bør den erklæres for hvad den er, Usandhed. Det var vel, om Baronen fik Anledning til herom at oplyse Nordmændene og advare dem for Kaas's Nyheder. Med Coureren, som i Dag afgik til Frederikshamn, har jeg derom underrettet Stedingk.

Hr. Tourtonvall kom iforgaars fra Frederikshamn; han medbragte intet Andet end Hr. Blomes Forslag at underhandle for Danmark om Fred med Baron Stedingk og Skjöldebrand. Grev Romanzow har fremlagt den, men uden at understøtte samme paa nogen Viis. Derpaa svaredes, at det danske Hof havde foreslaaet en directe Underhandling mellem Hofferne, saa at intet Hensyn kunde tages til Blomes Forslag, og dette Svar bestyrkedes ved at meddele den Brevvexling, som herom havde fundet Sted mellem mig og Grev Bernstorff. I en Samtale med Baron Stedingk har Grev R. ytret, at Rusland ikke [havde noget imod at Sverige] kunde faae Erstatning for sit Tab i Finland. Dette bør vi beholde i Erindring, men ei omtale. Fra Danmark er endnu intet Svar kommet.

h.

Stockholm 22de Septbr. 1809.

Kongen har med Forundring seet den Fremstilling, som er bleven Hr. Baronen gjort om Handel, dreven af svenske Skibe mellem Danmark og Norge. Det er en Gjenstand for diplomatiske Underhandlinger, og skal, saasnart det fra det

[1] [Disse og følgende Breve findes i næste Bilag].

danske Hofs Side fremstilles, tages under Overveielse. Man bør formode, at H. K. danske Maj., efterat Freden imellem Rusland og Sverige er bleven afsluttet, ikke vil dvæle med at skride til Aabning af de Fredsunderhandlinger, han selv har foreslaaet. Imidlertid vil Kongen, for at vise sin Velvillie for Norges Indbyggere, tillade at de fra Sverige maae opkjøbe de Provisioner, de behøve. Herhos følger et Brev fra Hans Maj.

i.

Stockholm 3die Decbr. 1809.

Igaar ankom Cabinetscoureren Cronland fra Paris med Depescher, som love Fredens snare Undertegning. Cronland troer, at en Grev Løwenhaupt, som har været Krigsfange, skulde den 15de eller 16de afsendes med selve Fredsinstrumentet. Det synes som vi skulle komme nogenlunde vel fra denne brydsomme Sag. Jeg kalder det vel, naar al Mulighed til Handel med England ikke afskjæres. At Keiser Napoleon intet har imod Tronfølgeren, det sees 1) deraf, at der under Underhandlingerne intet Spørgsmaal har været om Tronfølgen; og 2) deraf, at Keiser Napoleon samtykker i Afsendelsen til Schweitz. Alle franske Ministre og Autoriteter faae Befaling til at fremskynde Reisen. I Begyndelsen syntes Keiseren, at Schweitz var noget nær, men bevilgede det til Slutningen, for at vise sit virkelige Venskab for Kongens Person. — Dette er alene bekjendt for Platen, Wetterstedt, Adlercreutz og mig. Vi dølge det for at undgaae Opmærksomhed paa Reisen. Onsdag Morgen reiser Posse med nogle Officierer til Carlscrona med Prinds Gustav. Dagen efter Silfversparre og Skjøldebrand med den forrige Konge, og 1 à 2 Dage efter v. Otter med Dronningen og Prindsesserne. Allesammen embarqueres i en Fregat, som bringer dem til en tydsk Havn. Skjøldebrand følger med igjennem Tydskland. — Silfversparre har havt en forfærdelig Scene med Gripsholm-Herren og har sagt ham stærke Sandheder. Godnat! — Wetterstedt skriver noget andet interessant. Herhos følger Kongens Brev til Kronprindsen med en Afskrift til Hr. Baronens Underretning.

k.

Stockholm den 25de Decbr. 1809.

Nyt er her ikke, men Wetterstedt har lovet et Brev, som ikke kommer. Saaledes griber jeg Pennen for at skrive disse Linier. Rigsdagen hviler; Contrapartiet formodentligen ikke; men jeg anseer det ude af Stand til at gjøre Andet end smaa Forargelser. Om Løverdag afreiser Brahe, Fersen etc. Kronprindsen kommer, og da er Grunden lagt, paa hvilken vi skulle forsøge at bygge Sveriges Lc.

Igaar kom Depescher fra Frankrige med Robert som Coureer. Lagerbjelke siger, at han ei kan sende nogen af de mange Adjutanter. Anckarsvärd berømmer han. Han er ham behjælpelig ved Arbeidet. Lagerbjelke har viist store Talenter. Keiser Napoleon vil Sverige vel; men han har sin Maade at see vor Lykke paa, som just ikke er vor. I den Havsnød, hvori den forrige Konge har overladt os, er Spørgsmaalet om at redde, og kunne vi vinde aldrig saa lidet, har Sverige gjort Storværk. Øieblikket er ei gunstigt; Fremtiden kan blive bedre. — Keiser Napoleons Ytring om vor Konge i hans seneste mærkværdige Tale er sand og mærkelig. — —

No. 55 (til S. 215).

Baron Engestrøms Brevvexling med Grev Bernstorff.

(Efter Afskrifterne paa Fransk i Adlersparres Handlingar V. 120—131).

a.

Engestrøms Brev til Bernstorff.

Det Brev, som D. E. har gjort mig den Ære at tilskrive mig under 3die August, har jeg igaar modtaget og iler at svare derpaa. Jeg beder Dem, Hr.

Greve, at ville kalde tilbage i Deres Erindring alle de Skridt, som Kongen har ladet gjøre, for at faae oprettet den gode Forstaaelse med H. M. Kongen af Danmark. Det egenhændige Brev, som han under 23de Marts skrev til denne Fyrste, er blevet uden Svar. Baron Ehrenheims Brev til D. E. af 17de Marts og Baron Lagerbjelkes af 8de April have havt samme Skjebne. Dette syntes paa en altfor tydelig Maade at bevise Kongen af Danmarks faste Beslutning ikke at ville høre noget Forslag fra Sveriges Side, til at Kongen kunde forene den Meddelelse, som De synes at have ventet, med hvad han skyldte sig selv, især i et Øieblik, da et Indfald i Rigets nordlige Provindser [1]) af en Division af H. Danske M.s Armeer satte denne Fyrstes fiendtlige Planer udenfor al Tvivl.

Dersom den Succession til Sveriges Trone, som er tilbuden Hs. Høihed Prinds Christian af Holsteen-Augustenborg, er en Begivenhed, hvorpaa Historien intet Exempel giver, som jeg virkelig troer, da er den ikke mindre en nødvendig Følge af de Omstændigheder, hvori Norden nu befinder sig. Det eneste Land, med hvilket Sverige befinder sig i Fredstilstand, er England. Dersom den svenske Nation, som bør ønske Tronfølgen saa snart som muligt grundfæstet, havde udvalgt en Prinds af det hannøverske Huus, skulde det for en lang Tid have fjernet den Fred, som den saa levende attraaer. Den var følgelig nødt til at henvende sin Opmærksomhed paa Lande, med hvilke den befinder sig i Krig, og det er ganske naturligt, at Valget faldt paa den Prinds, der som nærmere Sverige end alle de øvrige var bedst kjendt, og som man vidste ivrig tog sig af det Folks Vel, som han havde den Ære at commandere, og af hvilket han af den Grund er elsket. D. E. kan dømme om det Haab, som dette Bekjendtskab har maattet give den svenske Nation, og hvor stor Indflydelse det maatte have paa det Valg, som har fundet Sted. Desuden vidste man, at H. M. Kongen af Danmark hædrede ham med hele sin Agtelse.

Det Forslag at aabne en Fredsunderhandling, som er antydet af D. E., har særdeles meget glædet Kongen; men jeg tilstaaer det, Hr. Greve, man var, efter alt hvad der var forudgaaet, saa lidet forberedt derpaa, at jeg umulig i dette Øieblik kan give et bestemt Svar med Hensyn til Detaillerne. Det skal ufortøvet komme. Imidlertid har Kongen bemyndiget mig til at erklære D. E., at Høistsamme i den Depesche, som De har gjort mig den Ære at tilskrive mig, med stor Tilfredsstillelse øiner Haabet om en lykkeligere Fremtid for Norden.

Stockholm den 9de August 1809. L. v. Engestrøm.

b.

Grev Bernstorffs Brev til Engestrøm af 16de August 1809.

Jeg har modtaget D. E. Brev af 9de d. M. til Svar paa det, som jeg under den 3die havde den Ære at tilskrive Dem. Jeg tilstaaer Dem, Hr. Baron, at dette Svar forvolder mig virkelig Smerte. Jeg seer med Bekymring, at man i Stockholm har taget Feil af Grundene til en Meddelelse, hvis Redskab jeg agtede mig lykkelig ved at være. Dette Forslag havde alene til Øiemed at lette Fuldbyrdelsen af et Ønske, som Kongen min Herre troede sig beføiet til at formode hos den svenske Regjering, og som H. M. selv deelte, nemlig at fjerne de Hindringer, som gjøre det umuligt for Hs. Høihed Prindsen af Augustenborg at modtage det hæderlige Tilbud, som er ham gjort af den svenske Nation.

Jeg finder i D. E.s Brev et sørgeligt Beviis paa, at Kongens Hensigter stedse ere blevne miskjendte i Sverige. De have stedse været afgjort fredelige, og jeg troer at den, saalænge Krigstilstanden varer, ikke kan blive modsagt ved reent militaire Operationer. Om iøvrigt mit Hof, strax efter Regjeringsforandringen i Sverige, har betænkt sig paa at svare paa de første officielle Meddelelser, som

[1]) General Kreghs Indfald i Jemteland i Juli 1809.

blive det gjorte fra det stockholmske Hofs Side, saa har denne Vanskelighed — det har man maattet føle i Sverige — kun havt sin Grund i en Formqvæstion, hvis Opløsning Danmark naturligviis har maattet lade afhænge af en foreløbig Aftale med sine Allierede. De mundtlige Forklaringer, som i sin Tid gaves i den Anledning, maa have kunnet tilfredsstille den svenske Regjering. Jeg maa desuden bede Dem bemærke, Hr. Baron, at dHrr. Baron Ehrenheims og Lagerbjelkes Breve af 17de Marts og 8de April egentligen kun vare Introductions-Breve for dHrr. de Suremain og Løvenhjelm, og kunne følgelig ikke strengt taget ansees for at være af den Natur, at de behøvede Svar.

Kongen min Herre havde troet ikke at kunne give den svenske Regjering et mere afgjørende Beviis paa sit Ønske, ved alle de Midler, han havde i sin Magt, at fremskynde en Fred, som han troer at være i alle Parters Interesse, end ved at foreslaae en directe Underhandling og en Forligs-Basis, som ved sin store Simpelhed syntes at burde forebygge enhver Vanskelighed og gjøre al detailleret Discussion overflødig. Da Hoffet i Stockholm synes at have dømt anderledes, staaer der kun, indtil jeg seer mig i Besiddelse af det mere bestemte Svar, som D. E. har bebudet mig, tilbage at bemærke, at dersom den Maade at underhandle paa, og den Basis for Underhandlingen, som jeg er bleven bemyndiget til at foreslaae Dem, ikke af den svenske Regjering findes passende, bliver mit Hof, skuffet i sit Haab om et hurtigt og directe Forlig, derved sat i Stand til i en fremtidig Underhandling at foreslaae alle de Betingelser, som andre Omstændigheder, de mod dets Ønske forlængede Krigsbegivenheder, og Betragtninger aldeles forskjellige fra dem, der nu have ledet dets Handlemaade, kunde give det Anledning til.

c.

Brev fra Engestrøm til Bernstorff af 21de August 1809.

Jeg har den Ære at meddele D. E., at Kongen antager med en sand Tilfredsstillelse det Forslag til at aabne en Fredsunderhandling, som H. M. Kongen har gjort i det Brev, som De, Hr. Greve, har gjort mig den Ære under 3die d. M. at tilskrive mig.

Baron v. Stedingk og Hr. Skjöldebrand befinde sig for Tiden i Frederikshamn i Underhandling med H. M. Keiseren af Ruslands Befuldmægtigede. Grev v. Essen og Baron Lagerbjelke ere paa Veien til Paris, forsynede med de Passe, som den franske Keiser har tilstaaet dem. Kongen, som med Smerte havde seet Danmarks Hof modsætte sig Nordens Lykke, iler saa meget heller at gaae H. D. M.s Ønsker imøde til Fordeel for den gode Harmonies Gjenoprettelse. — Kongen ønsker inderlig, at Underhandlingerne begynde snarest muligt. Begge Landes Befuldmægtigede kunne mødes i Jönköping, en By i Småland, der ligger omtrent i lige Afstand fra begge Hovedstæder. Dersom dette Forslag behager H. M. Kongen af Danmark, skal de nødvendige Foranstaltninger ufortøvet træffes, saavel for den danske Missions Beqvemmelighed som for Communication ved Coureer imellem den og Kjøbenhavn. Kongen venter kun, Hr. Greve, paa det Svar, som det maatte behage Kongen, Deres Herre, at give mig D. E., for at meddele Dem, til hvem han vil betroe sin Interesse. Jeg beder Dem troe, at han ikke vil være den Sidste ved et Møde, hvoraf begge Landes Vel afhænger.

d.

Brev fra Engestrøm til Bernstorff af 22de August 1809.

I det Øieblik jeg skulde afsende indsluttede Brev, havde jeg den Ære at modtage det, som det har behaget D. E. at tilskrive mig under 16de sidstleden, og iler at svare derpaa. Det vilde gjøre mig meget ondt, Hr. Greve, om man, som De troer, her havde taget Feil med Hensyn til Motiverne for den Made

lelse, hvis Organ De har været. Jeg haaber Nei. Man har troet og troer endnu, hvad De gjentager i Deres sidste Brev, paa H. M. Kongen af Danmarks afgjort fredelige Sindelag. Der var en Tid, jeg tilstaaer D. E. det, da man havde en anden Overbeviisning, og om Kongen Deres Herres Tænkemaade dengang misljendtes, var man undskyldt; thi i saadanne Tilfælde kan man kun dømme efter Apparencerne. Men nu, Hr. Greve, er Talen om et Forlig. Det Forbigangne bør glemmes. De vil ikke tage det ilde op, at jeg ei indlader mig i nogen Discussion herom, hvor seirrig jeg end maatte troe at kunne gjøre den; thi jeg vil bestemt det Bedste, og søge at bortfjerne Alt, som kan vække Splid. — Forøvrigt viser vedføiede Brev tydelig nok, at Kongen lader H. Danske M.s Tænkemaade vederfares Ret. Underhandlingernes Aabning afhænger alene af det Svar, som Samme vil bemyndige Dem til at give, og som vi vente med Utaalmodighed.

e.

Engestrøms Brev til Hr. Didelot, fransk Minister ved det danske Hof, dateret 22de August 1809.

Jeg har den Ære hosføiet at meddele Dem: 1) Det bestemte Svar, som var lovet Grev Bernstorff, og hvorom jeg underrettede Dem i mit sidste Brev. 2) Et Brev fra denne Minister, som jeg fik igaar, og 3) mit Svar. Jeg havde ønsket, at Grev Bernstorff ei havde gjort sig den Umage at undskylde, hvad der ei lader sig undskylde. Han omtaler ikke Kongens Brev til H. danske M., som er blevet uden Svar. De mundlige Forklaringer, hvorom han taler, have aldrig været venskabelige, og jeg forsikkrer Dem, at man har forsøgt at gjøre os alt det Onde, som man har kunnet. Men Alt dette maa glemmes. Det afhænger nu ganske af Danmarks Hof at fremskynde eller forsinke Fredsslutningen. Jeg vedbliver, min Herre! som De seer, at meddele Dem Alt, hvad der staaer i Forbindelse med vore Underhandlinger, i det Haab at det ved Dem kommer til H. M. Keiseren af Frankriges og Kongen af Italiens Ministeriums Kundskab.

f.

Bernstorffs Brev til Engestrøm af 30te August 1809.

Jeg har modtaget og ufortøvet forelagt Kongen, min Herre, de to Breve, som De har giort mig den Ære at tilskrive mig 21de og 22de d. M. H. M. har med saa meget større Tilfredshed erfaret, at Stockholms Hof samtykker i ufortøvet at indlade sig i Fredsunderhandlinger med samme, som Antagelsen af det i denne Hensigt gjorte Forslag nødvendig maa indbefatte en fuldstændig Vedtagelse af de Betingelser, hvortil dette Forslag var knyttet. Da imidlertid den foreslagne Underhandlings Udfald alene afhænger af dette Punkt, er det vigtigt for mit Hof, før Underhandlingerne aabnes, at erholde en uforbeholden Forsikkring om, at den svenske Regjering virkeligen acqviescerer ved de Betingelser, under hvilke H. K. M. har tilbuden at underhandle om Fred med den.

Jeg vover som en Følge heraf at indbyde D. E. til paa en bestemt Maade at meddele mig Deres Hofs Hensigter i denne Henseende, og jeg holder mig overbeviist om, at De selv vil føle, at dette Forlangende er grundet paa Attraa efter at bortfjerne en Uvished og forebygge Vanskeligheder, som udsætte mit Hof for at see sine Forhaabninger skuffede og sit Øiemed forfeilet. Dette Øiemed var intet andet end at komme det hurtigste muligt til det Forlig, som mit Hof levende ønsker, ellers¹) skulde H. M. have indskrænket sig til at oppebie den almindelige Underhandling, som Hoffet i Petersburg har behaget at foreslaae samme, og til hvilken Kongens Minister i Rusland befindes forlængst forsynet med Fuldmagt

¹) [I Aftrykket i Adlersparres Handl. V. 133 er her og ovenfor uden Tvivl enten noget oversprunget eller Trykfeil indløben. Oversættelsen er given efter den sandsynlige Mening.]

og Instructioner. Forslaget, at beramme Underhandlingen i Jönköping, møder ingen Indvending fra vor Side, og dersom D. E.s Svar, hvorom jeg ikke tvivler, vil blive overeensstemmende med vore Ønsker, vil mit Hof snarest muligt udnævne og afsende den Person, som det hertil vil vælge.

No. 56 (til Side 223).

Blandede Antegnelser angaaende Kronprinds Carl Augusts Ophold og Embedsstilling i Norge.¹)

(Efter Adlersparres Handlingar V. 1–11.)

On honest man the noblest work of God.
Pope.

Denne Fyrstes fleeraarige, glimrende og hæderlige Forsvar af det norske Rige, hvis Styrelse og Forsvar til Lands og Vands var ham anbetroet, udfordrer en vidtløftig Bearbeidelse, der visseligen ei vil savne en passende og værdig Behandling i en meer eller mindre fjern Fremtid; saa meget sikkrere som fuldstændige og talrige Materialier til en saadan ere i sikker Forvaring. Under Forventning af denne fremtidige Fremstilling bør man ei tvivle om, at jo mere og mindre betydelige Efterretninger om denne, med Hensyn til Mandighed, oplyst Forstand, Redelighed, simple Sæder og klippefast Characteer, i Sandhed norsk Prinds skulle ansees af Værd for hver, i ædel, mandig og reen Betydning nordisk Mand.

Denne Prinds udnævnedes den 10de Juni 1803 til Generalmajor, commanderende General over Tropperne Søndenfjelds, Inspecteur over Infanteriet og de lette Tropper i samme District, Chef for det Søndenfjeldske Regiment, samt Commandant over Frederikssteens Fæstning med 8000 Rd. aarlig Løn, foruden de i Norge saakaldte Generals-Tillæg og Emolumenter.

Prindsens Kundskab og Embedsiver i den militaire Virkekreds er ophøiet over al Berømmelse. Han omfattede med sin Omsorg alle Anliggender og søgte at afhjælpe alle Brøstfældigheder. Han forbedrede Fangeindretningerne, forskaffede Fangerne bedre Underholdning og gavnlig Beskjæftigelse til Nytte saavel for Staten som for Private. Krigsstanden ansaa han værdig den omhyggeligste og utrætteligste Omsorg, fri for al Tant, barnagtig Leg og glindsende Pragt; han ansaa dens ifølge Natur og Bestemmelse givne Alvor uforenelig med det yngre eller ældre Barns Smaahedsaand, Lege og Prydelser. Mandighed, Legemets Haardførhed, Iver for Fædrelandets Selvstændighed, Frihed og Velstand, burde i hans Tanker staae i stadig Forbindelse med og under sikker Veiledning af theoretiske Kundskaber i alle Krigshaandteringens Grader og Classer. Han ansaa det for noget ganske andet, end hiin Tids gjøglende Øvelser og Beklædningsraffineringer, som i andre mere og mindre fjerne Lande, til Latter og Foragt for hvert seende Øie, ansaaes nødvendige og vigtige for Rigets Forsvar. Han indsaa tillige med inderlig Tilfredshed, at han havde at gjøre med en ufordærvet Nation, som forstod at vurdere og med varm patriotisk Iver paaskjønne hans Bestræbelser for dens Vel.

---

¹) [Disse Optegnelser ere ifølge Adlersparres Bemærkning oversatte fra Norsk, og altsaa her atter førte tilbage i dette Sprog. Den ubekjendte Forfatter synes at være en Officier paa Frederikshald, maaske Sporck, da denne har bekræftet det Aftryk af Gavebrevet til Frederikshalds Skole, som ogsaa er trykt af Adlersparre og altsaa indsendt med Optegnelserne.]

I Aaret 1804 skaffede han Garnisonen et Exerceerhuus, som tillige kunde rumme en Underviisningsanstalt for Underofficierer,[1]) og for denne Anstalt udvirkede han af Regjeringen en aarlig Sum til Underviisningens Fremme. For at forene Praxis med Theori lod han Eleverne ligge 3 Uger i Leir paa Exerceerpladsen og øve sig i Landmaaling efter Diemaal, Afstands Bedømmelse, Skandsers Opførelse, Skandsekurves og Fastiners Forfærdigelse m. m. Udgifterne saavel ved Provianteringen som ved Anskaffelsen af Munderingsstykker og andre Materialier udredes af Prindsens egen Kasse. Han indrettede tillige paa egen Bekostning en høiere Classe for Underviisningen, hvori de Underofficierer, som havde gjort de bedste videnskabelige Fremskridt, optoges. Dette medførte den Nytte, at 7 af disse Elever i Aaret 1807 og 1808 beforbredes til Officierer efter udholdt Examen, og alle disse have gjort sig fortjente til deres Foresattes Tillid og Bifald. — For Officiererne i Garnisonen foranstaltede han Forelæsninger i militaire videnskabelige Emner. Paroldagene, d. e. to Gange om Ugen, examinerede han selv Officiererne i Exercitsreglementet og Felttjenesten. Sygehuset og hver syg Krigsmand, af hvad Rang og Værdighed som helst, Officier eller Soldat, ydede han en særdeles og omhyggelig Opmærksomhed gjennem en offentlig Forsorg og egne private Besøg. For Militaires og Borgeres Børn af begge Kjøn indrettede han 1805 paa Frederikshald et Institut, hvortil han af egne Midler kjøbte en Eiendom, hvilken han 1810 aldeles skjænkede Indretningen, og udvirkede til samme af Kongen 800 Rd. aarligen.[2])

Gjennem denne ædle Fyrstes uafbrudte Bestræbelser og Opmuntringer, gjennem hans aldrig hvilende nøiagtige Aarvaagenhed over Opfyldelsen af Embedspligter, blev Tjenestgjøringen saavel i Fred som i Krig forrettet med levende Hu og fuld Alvor, og aldrig blev Nogen fornærmet ved uforskyldt offentlig Anklage. Prindsens ædle og gode Hjerte, som ei kunde nægte dem, der henvendte sig til ham, Hjælp og Understøttelse, foraarsagede ofte, at hans indskrænkede Indkomster ei svarede til hans Velgjørenheds-Udgifter, og det indtraf ikke sjeldent, at

[1]) [Slige Underviisnings-Anstalter vare paabudne i alle Garnisoner ved kgl. Res. 8. Juni 1804. — B.]

[2]) Gavebrevet lød saaledes: „Til Directionens behagelige Efterretning formeldes herved, at den mig tilhørende Gaard paa Frederikshald No. 560, hvor den oprettede Skole findes, skal fra nu af være af mig aldeles overladt, skjænket og givet til Skolens bestandige Brug og dens Eiendom for Fremtiden, hvortil den ved dette mit Missive med dens havende Inventarium skjænkes og gives, dog med den udtrykkelige Betingelse, at dersom Fremtidens Forandringer skulde indtræffe, at Realskolen blev ophævet, og Hensigten af denne Gave altsaa ei meer vilde finde Sted, saa er det min Villie, at saavel Gaarden som Inventarium skal ved Auction offentlig bortsælges, og den derfor indløsende Capital tilfalde til lige Deling Frederikshalds Byes og det Søndenfjeldske Infanteri-Regiments Fattigvæsener, hvoraf da enhver af disse offentlige Stiftelsers Bestyrelser modtager det halve Beløb, der anvendes lige med andre saadanne Gaver, der ydes til milde Stiftelser. Det til mig paa Gaarden udstedte Skjøde forbliver da fremdeles i Realskolens Directions Værge, hvor det hidtil har været beroende, og ophører fra dette Dieblik af at være mig tilhørende.

Om denne Skrivelses Indhold udbeder jeg, at vedkommende Bestyrere af Byens og Søndenfjeldske Infanteri-Regiments Fattigvæsener maa vorde underrettede. ved at meddeles hver for sig en bekræftet Gjenpart deraf fra Realskolens Direction, hvis gode Tilstaaelse at dette er fuldbyrdet jeg udbeder Hr. Oberstlieutenant Sejersted meddeelt. For det Øvrige skulde jeg tilføie, at da dette Brev maaskee kunde fornødiges thinglyst for vedkommende Jurisdiction, hvilket jeg og ønsker at maatte skee, saa paatvivler jeg ikke, at Directionen for Realskolen, efter dens mig velbekjendte roesværdige Nidkjærhed for Alt, hvad med Indretningens Nytte og Fremtarv staaer i Forbindelse, ogsaa for en saadan publik Bekjendtgjørelse efter Lovens Form har den Godhed at bære Omsorg.

Christiania den 8de Januar*) 1810.

Carl August,
Kronprinds af Sverige.

*) [Denne Dag staaer i alle bekjendte Afskrifter af Gavebrevet, uagtet Udstederen forlod Christiania den 4de Januar, saa at der maa være en Feil enten ved Stedet eller Dagen.]

naar en Nødlidende kom til ham med Ansøgning om Hjælp paa en Tid, da det leed noget hen i Maaneden, han da bad den Ansøgende komme igjen næste Maaned, naar Prindsens Maanedsløn var falden. Hans Velgjerninger vare utallige, men de udøvedes i den største Hemmelighed, uden mindste Skin af Praleri eller Fordring paa nogen høirøstet Taknemmelighed eller slavisk Afhængighed af hans Villie. Han havde mange Pensionairer saavel i Fredericia, hvor han før opholdt sig, som i Norge.

Hans daglige private Omgang og Levemaade, hvori Aabenhjertighed, Venskab og den varme Oprigtighed, som uforandret Redelighed indgiver, vare egentlige Bestanddele, havde, som hans Person, sin høie og sande Værdighed ved den rene Simpelhed, der indgød sand Høiagtelse, og skabte en Anseelse, som ei var Foster af Yppighed og skinnende Glands eller en smaaagtig Storhed, men gav ham Venner og saa at sige Dyrkere, som forbleve hans Venner endnu i Dødstimen, og hos hvilke hans elskede Minde ei før med Livet forsvandt eller forsvinder.

Nogle Træk af hans Levemaade, endskjønt i sig selv maaskee tilsyneladende ubetydelige, turde dog fortjene at nævnes. Den udmærkede sig ved den største Tarvelighed, hvorved Midler til Velgjørenhed sammensparedes. Han stod op hver Morgen Kl. 6, og drak da en Kop Kaffe. Middagsspiisning skete bestemt og i Hast Kl. 1, og bestod af 3 Retter Mad med et Par Glas Rødviin; derpaa indtoges atter Kaffe. Til Aftenen nød han Intet, og Kl. 10 gik han til Hvile. Formedelst hans saalunde bestemt ordnede tarvelige Levemaade og Tidsinddeling gjordes, som allerede bemærket, Besparelser, hvilke satte ham istand til at lette og bortfjerne Medmenneskers Lidelser, og tillige give sine Embedssysler en ordnet, paapasselig, aldrig seendrægtig, vaklende og uregelbunden Gang. — Hans Tjenerskab bestod af 1 Kammertjener, 1 Jæger, 2 Rideknægte og 1 Kok. Hans Stald bestod af 2 Rideheste for ham selv, og 1 for hans Rideknægt, som fulgte ham. Denne Indskrænkning i Levemaade og Udgifter turde være sjelden blandt Personer af hans høie Byrd og Værdighed.

Prindsens fornemste Fornøielse i ledige Timer var Jagt. Den legemlige Anstrengelse, som derved anvendtes, var baade et Beviis paa hans stærke og hærdede Legemsbygning og bevarede dens Kraftfuldhed; men den gik nu og da over til en for Prindsens Helbred farlig Overdrivelse. Hans Helbred retableredes dog snart uden Lægehjælp. 1808 den 15de Mai udnævnedes han til Generallieutenant. Samme Aar den 30te Juni udnævnedes han til General, som Belønning for de Bedrifter og det Held under Krigen, som udmærkede Norges Forsvar. Ved en kongelig Forordning af 20de Januar 1808 var allerede bleven fastsat, at den norske Armees første Division skulde, foruden Agershuus og Christiansands Stift, tillige indbefatte Bergens Stift, men hvilken Bestemmelse dog ei skulde sættes i Værk, førend den i Bergen commanderende General Hesselberg tog sin Afsked, hvilket skede 30te Januar 1809. Aar 1809 den 30te Juli udnævntes Prindsen til Feltmarskalk og Statholder i Norge. Aar 1810 erholdt Prindsen Afsked fra sine Embeder i Norge, som udkaaret Kronprinds i Sverige.

No. 57 (til Side 223.)

Høitidelighed i Christiania den 29de Decbr. 1809.

(Af Bladet Tiden 1810 No. 38.)

At Fredag den 29de Decbr. 1809 var bestemt til en Taknemmeligheds og Fredsfest, det havde Borgerskabet i Christiania tilmeldt Repræsentanterne i samtlige Stiftets Stæder, og her i Staden kundgjort ved en trykt Indbydelse, men det forkyndtes ogsaa ved Solens Opgang samme Dag ved Kanonernes Løsning. Paa samme Tid heisede alle Skibe og Batterier deres Flag, som vaiede hele

Dagen igjennem. Kl. 10 aabnedes vor Frelsers Kirke, hvor Festligheden skulde begynde, til hvilken at høre og skue henved 2500 Mennesker — som er hvad Kirken kan rumme — bleve indladte. Det første som mødte Tilskuernes Øine var det paraderende Militaire og Borgermilicen i Kirkens Gange; en Obelisk, som efterlignede Marmoret, i Midten af Kirkens Kors; en Forsamling af Sangere og Sangerinder og Musici i Choret. Paa Obeliskens 4 Sider var anbragt vexelviis Kongens og hans Vens, Norges elskede Hærførers, Navnetræk og Kroner. Ovenover luede i Guld den norske Løve. Kl. 11 knaldede atter Kanonerne for at tilkjendegive, at Alting var beredt til Festen, ligesom der fra nu af ringedes med alle Kirkens Klokker, indtil Høitideligheden begyndte. Kort efter kom Norges og denne Festdags Hædersmand og laurbekrandsede Helt, den til Tronfølger i Sverige udkaarne Prinds Christian August, og i hver Mine, i hver Bevægelse, eller rettere sagt i den udbredte Taushed fra dette Øieblik af og indtil denne Deel af Høitideligheden havde Ende, kunde man læse den Ærbødighed og Taknemlighed der var i Alles Hjerter. Han blev modtagen af Byens Repræsentanter. H. K. Høihed saavelsom Hans Durchlauchtighed Prinds Frederik af Hessen toge Plads paa Hs. Majestæt Kongens Stol, til hvilken var anbragt en ny Trappe inde i Kirken, betrukken med rødt Klæde. De høie Herrers Adjutantstab saavelsom Statens øverste Embedsmænd toge Plads i de tvende Stole ved Siden af Kongens Stol.

Efter Orgelets harmoniske Lyd betraadte Slotspræst Pavels Prædikestolen og holdt en Indledningstale, om hvilken Anmelderen ei vil foregribe Publikum i dets Dom, da han veed fra paalidelig Haand, at den vorder trykt. Da denne Tale var tilende, istemmedes et herligt udført Chor, der var forfattet af den bekjendte Digter Provst F. Schmidt; derefter et Recitativ og en Qvartet af samme Forfatter. Den skjønne Musik hertil skyldte man Etatsraad Falbe. Nu fremtraadte Biskop Bech, og fra en ved Obelisken anbragt Talestol holdt en Tale, som ogsaa efter Forfatterens Løfte skal kunne ventes trykt. Mod Slutningen af Biskoppens Tale svingedes med de forskjellige Corpsers Faner, der vare plantede foran Obelisken. Den kirkelige Deel af Festen endtes med et Chor; Text og Musik af benævnte Forfattere. Ledsaget af dem, der havde modtaget ham, gik H. K. H. Prinds Christian August samt H. D. Prinds Frederik under alle Tilstedeværendes ærbødige Taushed ud af Kirken. Kort efter havde Biskoppen med den nærværende Samling af Præster Opvartnings-Audience hos Prindserne.

Kl. 3 samledes et af Borgerskabet indbudet Selskab af Mandspersoner, omtrent 260 i Tallet, paa Cathedralskolens Værelser. Her saaes samtlige Stadens civile, militaire og geistlige Embedsmænd, Repræsentanter fra alle Agershuus Stifts Kjøbstæder, og Borgere, som havde foranstaltet Høitideligheden, samt saa mange af de til Byen ankomne Fremmede, som Rummet kunde modtage. Ved 6 smagfuldt og elegant dækkede Borde placeredes Alle uden Forskjel efter udtrukne Billetter. Begge Prindserne, den kongl. Regjeringscommission, Stiftamtmanden, Biskoppen, Prindsernes Adjutantstab og iøvrigt Personer af alle Stænder spiste ved Bordet No. 4. Under dertil forfattede Sange af Slotspræst Pavels, Pastor Wulfsberg og Overlærer Platou, under Kanonernes Torden, samt Hurraraab og Haandklap bleve følgende Skaaler udbragte: D. M. K. Frederik den Sjette! D. M. Dronning Maria! D. K. H. Prinds Christian August, Tronfølger til Sverige! D. H. D. Friederich til Hessen! Forsvarsstanden til Lands og Vands i Freden med Sverige! Held Naboriget og Held det ved dets Tronarving! Norge og Danmark!

H. K. H. havde den Godhed, efterat hans Skaal var drukken med alle de Glædesyttringer, som man kunde vente af erkjendtlige Nordmænd imod deres frelsende Velgjører, at gaae igjennem de andre Værelser, og hilse paa samtlige Gjæster. Man kunde læse paa den Ædles Aasyn hans Hjertes Følelser.

Allevegne blev han modtaget med et fornyet Glædesraab, hvilket selv den uden-for forsamlede Mængde besvarede af Hjertets Grund. En gladere Stemning forenet med høitidelig Enthusiasme og passende Maadehold kunde man neppe tænke sig. H. K. H. foreslog og udbragte en Skaal for Christiania Borgere, og behagede gunstigen at yttre sin Tilfredshed og sit Sindelag. Det smukke Kjøns Skaal blev heller ikke glemt, men som det sømmer Forstandige, brød man af midt i Glæden, for ei at overdrive Nydelsen indtil den bliver modbydelig. — Nogle forsamledes nu i andre Værelser til Samtale og passende Forfriskninger. Andre forlystede sig ved at tage omkring i Byen for at beskue den allevegne anstillede Illumination, og derved adskillige smukke og betydningsfulde Transparenter. Kl. 10 om Aftenen samledes nogle hundrede Damer og unge Mandspersoner til et prægtigt Bal, som vedvarede til næste Dags Morgen. Ja selv denne Dag var en fortsat Fest; thi paa den blev hele Garnisonen beværtet til Fornøielse. De Fattige havde man paa Festens Dag ikke forglemt. Kort Intet syntes at være forglemt, som kunde bidrage til Dagens Hæder og Festens Forskjønnelse, og længe — længe vil denne erindres i alle retsindige Nordmænds Hjerter. Søndagen næstefter, som var Aarets sidste Dag, forsamlede sig med eendrægtig Hu samtlige Stadens civile og militaire Embedsmænd tilligemed andre her nærværende Honoratiores og Borgerskabets Repræsentanter, hvilke en corps gjorde H. K. H. deres Opvartning og naadigst bleve modtagne. Enhver af disse Scener var meer end en blot Ceremoniel; thi de kom fra Hjertet og gik til Hjertet. Fyrsten viiste sig som Menneske, som ædelt Menneske, ja som deres Ven, hvis Værd han kjendte og agtede.

Men vor Glædes Himmel blev snart formørket ved den sørgelige Forestilling om den forestaaende og ak! uundgaaelige Skilsmisse fra denne Norges varme Ven. Efterat han havde udstedt den hjertelige og fyndige Tiltale til Nordmændene, som er dateret 30te Decbr. afvigte Aar, drog han bort fra Christiania den 4de Januar om Morgenen, og hans høie Afreise blev tilkjendegivet fra Fæstningens Volde med 27 Kanonskud, hvoraf ethvert syntes ligesom at saare alle ham hengivne Hjerter. Han blev ledsaget af H. D. Pr. Friderich af Hessen; men et stort Selskab af Embedsmænd og Andre var i Forveien reist ud til Aas Præstegaard, $2^{1}/_{2}$ Miil fra Christiania, hvor de modtoge H. K. H., som indtraf der ved Middagstid. Selskabet blev beværtet af Stabsofficererne fra Christiania. Efter et Par Timers Ophold skiltes H. K. H. fra dem paa en meget rørende Maade. Ikke Faa fulgte med ham endnu længere, og allerede har Rygtet givet foreløbig Efterretning om den glimrende Hæder, hvormed han allevegne paa sin Reise blev modtagen, og Tiden vil vist ikke forsømme at berette os det Nærmere herom.

No. 58 (til Side 245).

Tanker angaaende det svenske Tronfølgervalg i Ørebro 1810.

(Oversat af Adlersparres Handlingar. IX. 1—8. ¹)

Underdanig P. M.

I Anledning af Gaarsdagens Samtale, samt for at adlyde de Befalinger, D. K. M. da i Naade behagede at give mig, maa jeg i Underdanighed anføre følgende. Prinds Frederik af Augustenborg synes at være en meget elskværdig Mand. Han omtaltes ved Ramlösa med stor Berømmelse, var yndet af Alle.

---

¹) [Forfatteren af dette Brev til Kongen og det følgende Udkast (til Votum paa Rigsdagen) er uden Tvivl G. Adlersparre, som om Sommeren 1810 var udtraadt af Statsraadet.]

markerede i sin Samtale store Kundskaber, og maa i Danmark være vel bekjendt. Han har t. Ex. Overopsynet over det hele Underviisningsværk. Om han ei fuldt kan sættes ved Siden af den uforlignelige Søn, D. K. M. i en bedrøvelig Stund har tabt, begavet med alle store og elskværdige Egenskaber, saa kan han desuagtet være værd D. K. M.s og det svenske Folks Kjærlighed. Han er den ogsaa værd i Følge de Underretninger, som jeg har kunnet indhente. I Haarets Farve, i Oinenes Udtryk og i Væxten har Prinds Frederik Lighed med sin afdøde Broder. Han var usigelig yndet og elsket af Alle ved Ramlösa. Allerede i Egenskab af at være Broder til Prinds Carl August eier han Fortrinsret til D. M.s Kjærlighed, til den svenske Nations Høiagtelse, til den norske Nations levende Hengivenhed. Jeg vover ei at yttre mig tydeligere. Han er en uafhængig Prinds, har et i Fremtiden lovende Slægtskab med det danske Kongehuus, uden at være nu i dets Fortrolighed. Det er en maaskee meget betydelig Fordeel, at han har en 12 Aars gammel Søn, som heder Carl August. Om jeg nu eiede den Lykke at være D. M.s constitutionelle Raadgiver, saa vovede jeg i Underdanighed at tilraade:

1) At Prinds Frederik strax igjennem en Udsending i Naade inviteredes hid, under Paaskud af at oversee sin Broders Papirer og Efterladenskaber. 2) Sammenkaldelsen til Rigsdag udfærdiges i Dag for at forekomme uden- og indenlandske ellers uundgaaelige Kabaler. 3) Iligemaade udfærdiges i Dag et af H. K. M. selv forfattet Brev til Keiser Napoleon, som udtrykker hele Følelsen af det lidte Tab, som levende beskriver den Hedengangnes Opførsel under D. K. M., som afmaler den Kjærlighed han nød af det svenske Folk, og udtrykker den Trøst D. M. skulde føle ved at faae den Afdødes Broder til Søn.

Udtog af en Concept.

— — — Det er min Overbeviisning, at de Grunde, paa hvilke man har støttet den allerede afgivne Betænkning, vare fuldkommen gyldige; at Prindsen af Augustenborg saavel i Henseende til sine Egenskaber som sin private Stilling fortjener Fortrinet fremfor alle Andre ved vort Valg af Tronfølger, at de nyeste Documenter, som ere blevne os meddeelte, ei ere af den Beskaffenhed, at de bør medføre nogen Forandring i hvad man har troet og yttret. Det er ei Lovgivningen tilladt, at grunde en Mening paa Documenter, som ikke have noget Skin af Autenticitet. Disse kunne virke paa hver Mands private Overbeviisning; de kunne oplyse en Sag og en Stilling, de kunne medføre stor Virkning; men de bør aldrig lægges til Grund for en officiel Betænkning.

Andre Omstændigheder ere alligevel nylig indtrufne af den Vægt, at jeg skulde ansee mig utilgivelig at tilsidesætte mine Pligter imod Konge og Fædreland, ligesom min Dømmekraft fortjente høiligen at dadles, om jeg ei tog dem med i Beregning. Jeg siger endnu engang: vigtige Omstændigheder ere nyligen indtrufne; de have viist sig siden den hemmelige Comitee afgav sin underdanige Betænkning. Paa det Synspunkt, under hvilket man seer, beregner og leder disses Virkning, beroer i mine Tanker mit Fædrelands Opløsning eller Bestaaen. Den almindelige Mening i Sveriges lovgivende Forsamling har betydeligt og ganske nylig forandret sig. En Pluralitet for Prindsen af Augustenborg skulde nu efter min Overbeviisning usikkert kunne ventes. Om den, næsten aldeles mod hvad man kan formode, kunde vindes, blev den lidet overveiende.

H. K. M. har i sin sidste naadige Skrivelse givet tilkjende, at H. M., hvis høie Opmærksomhed og Villie tilforn har været alene rettet paa Prindsen af Augustenborg, nu af uforglemmelig Omhed for sit Folk, og med ædel Tilsidesættelse af sin ømmeste Tilbøielighed, har fæstet sin høie Opmærksomhed paa en anden Prinds. De Documenter, som nu ere blevne os meddeelte, indeholde Tilbud af Fordele, som det ei staaer i Prindsen af Augustenborgs Magt at give.

Kundskaben om disse Fordele er med stor Omhyggelighed bleven udbredt blandt Almeenheden. Det er ikke deres egentlige Værd, jeg har taget i Beregning, men deres Virkning paa en ædel og klarsynet Prinds, som ei kan tilbyde Sligt. De Forskninger, som jeg med yderste Omhyggelighed har kunnet anstille, de Grunde jeg har kunnet underkaste mit Omdømme, har fuldkommen overtydet mig om, at Prindsen af Augustenborg er en Fyrste af udmærket og usædvanlig Oplysning, af den ædleste Tænkemaade og Fasthed i Charakteren, og begavet med de Egenskaber, som skulde oplive vor alderstegne Landsfaders sidste Leveaar. Alligevel ere Domme af en ganske modsat Art blevne udbredte overalt og have overalt rodfæstet sig; de ere af den Beskaffenhed, at de skulde gjøre den svenske Tronfølge modbydelig for denne Prinds, enten før eller efter hans Hidkomst; de ere ei af den Art, at de kunde lokke en ikke ærgjærrig Prinds fra huuslig Lyksalighed og philosophisk Rolighed til Storme og Farer. — — — Alene den ham mødende almene Kjærlighed, Velvillie og Tillid skulde have denne Kraft. Sverige var aldrig blevet Carl Augusts Fædreland, om han havde bemærket en Splid i den lovgivende Magts Tænkemaade, eller en ham mødende almindelige Uvillie fra sine nye Landsmænds Side.

Disse ere de Omstændigheder, som ganske nyligen ere indtrufne. Jeg saae et tydeligt Samtykke i Prindsens Svar; jeg seer nu med fuldeste Overbeviisning, at han ei modtager den svenske Tronfølge, om han endog dertil vælges. Jeg maa endog bekjende, at jeg med Smerte skulde see en ædel, dydig og velvillig Prinds under disse Omstændigheder betræde den svenske Jord. En længere Forhaling af Tronfølgervalget; et Valg som ei antages; stridende Meninger, maaskee en Brydning mellem Konge og Folk; vore tilbageværende Nationalkræfter i Strid med hverandre; en ankommende Tronfølger mødt med Uvillie og Mistro: — see der det ældgamle Sveriges sikkre Opløsning, et Alt omstyrtende Tidsrum, forfærdeligt ved Storme og Skibbrud. — Naar det af de Grunde, som jeg har anført, er en Umulighed, at Carl Augusts Broder kan blive vor Prinds, staaer der efter min Overbeviisning blot et Formaal tilbage: Prindsen af Pontecorvo. Dette Valg synes nok ledsaget af Farer og Uleiligheder; men hvert andet skulde true med større Farer. Dette Valg kan paadrage os Uvillie og Fiendtlighed fra Verdens største Sømagt; den Prinds, vi vælge, skal i Begyndelsen være fremmed for vore Sæder, vore Love og vort Sprog; men enhver oplyst Ven af det svenske Fosterland skal dog med Overbeviisning kunne sige: naar En af Europas største Feltherrer leder vor Krigshær i Striden, kan Sverige ei kues af udenlandsk Magt. Under en kraftfuld Mands Styrelse skulle alle indenlandske Kabaler og alt Partie-Maskeri opløses. Den Prinds, som af sit Fædreland og i Fiendens Land er ligesaa høit elsket for sit Retsind og sin Menneskelighed, skal med dobbelt Nidkjærhed antage sig sine nye Landsmænds Rettigheder og Velfærd, naar de have givet ham det høieste Vidnesbyrd, som kan gives, paa Tillid og Kjærlighed. Paa disse Grunde kunne svenske Mænd efter min Overbeviisning støtte sit Valg og sine Forhaabninger. — —

No. 58, b. (til Side 247).

L. v. Engestrøms Beretning om Tronfølgervalget efter Kronprinds Carl Augusts Død.

(Af Crusenstolpes Portefeuillen. II. 175—199.)

Christi Himmelfartsdag, som var den 31te Mai, kom Kronprindsens Haand-Secretair Kullberg til mig omtrent Kl. 10 Formiddag, just da jeg agtede mig at gaae ud. Han saae forstyrret ud. „Hvad fattes?“ sagde jeg. „Er De syg?“ — „Nei; men jeg har faaet ubehagelige Tidender.“ — „Hvad da? — Er Kron-

Prindsen syg? — Har han Feber —?" — „Nei, det er værre —." — „Sig rem!" — „Han er død." — Min Bestyrtelse kan jeg ikke beskrive.

Jeg skyndte mig til Cabinettet og bad Kullberg komme did med Major Forsell, som havde bragt Tidenden fra Qvidinge. Han kom og berettede mig og Hofkantsleren Sagen. Jeg bad da Wetterstedt anmode samtlige Statsraadets Medlemmer at samles hos mig, paa det vi kunde raadslaae. Jeg sendte Bud efter Livmedicus Weigel og Archiater Schulzenheim, af hvilke den sidste var hos in Søn paa Frøsunda, og begav mig saa op til Kongen. Længe maatte jeg vente, indtil jeg fik bort alle ved saadan Leilighed unddværlige Personer. Af dem var Biskop Murray den vanskeligste at blive af med. Jeg betroede nu Sagen til Cancellieraad Battram, og vi gik ind. Lang Tid behøvedes for at berede Kongen paa en sørgelig Tidende. Først vilde han ei troe, at Prindsen var syg, og siden ikke, at det var farligt. Endelig sagde han: „Lever Prindsen?" — „Nei Deres Majestæt."

Da begyndte han at skjælve paa en saa skrækkelig Maade, at jeg begyndte at frygte for ham selv. Battram gik ud for at søge Hjælp, og jeg satte Kongen paa en Lænestol. Schulzenheim var just ankommen. Han og Weigel kom ind med Battram, og droge Omsorg for Herren. Han brast endelig i en heftig Graad, og blev siden noget mere stille. Jeg bad H. M. tillade Statsraadet at tage de for Øieblikket nødvendige Forholdsregler, paa det han kunde tilbringe den øvrige Deel af Dagen uden Besvær. Dette bifaldtes. Jeg overgav Kongen i Lægernes Hænder og traadte af. I Forgemakket fandt jeg Overkammerjunker Baron Claes Flemming, og bad ham følge mig til Dronningen, som var ved sit Toilette, men dog modtog os, da jeg sagde, at mit Ærende var af vigtigste Beskaffenhed. Hun tænkte paa ingen Ting mindre end den Hændelse, jeg havde at berette, og havde hele Formiddagen sysselsat sig med en Dragt for Hoffruentimmerne under Hoffets Ophold paa Drotningholm og Haga, som da paatænktes. Jeg sagde hende: „Jeg kan give Deres Majestæt den tilfredsstillende Efterretning, at Kongen befinder sig vel, endskjønt jeg har været nødt til at bringe ham den sørgelige Efterretning, at Kronprindsen ikke er meer til." Hendes Forundring over en saa uventet Tidende var stor. Hun vilde ufortøvet gaae op til Kongen, men vi bade hende bie, indtil Kongen kunde noget fatte sig.

Jeg begav mig derpaa hjem, hvor jeg fandt hos mig Statsraaderne Rosenblad, Platen og Adlerbeth, Hofkantsleren Wetterstedt, Statssecretairerne Rosenstein, Järta, Börtzell. Adlercreutz, nommé conseiller-d'état après Adlersparre, n'etait pas en ville. Il revint dans la nuit. Rosenstein, som holder af at perorere, som vil erstatte med Phraser, hvad der fattes ham i Styrke, hævede sin Røst og sagde: „Lader os nu være Venner og glemme Alt Gammelt." — „Til hvem taler Du? sagde jeg. Jeg har Intet hverken at bebreide mig eller at glemme." — Om Formiddagen blev intet Andet afgjort, end at Prindsens døde Legeme af Chymister skulde undersøges, for at udforske, om han var forgivet, og disse burde nedsendes fra Stockholm. Jeg forestillede forgjæves, at man derved skulde give Anledning til en Tro, som kunde have ubehagelige Følger. Jeg bad da, at man skulde sende Nogle fra Lund, for at vække mindre Opmærksomhed; men jeg blev overstemt. Berzelius og Pontin skulde reise, og Følgen af denne Reise blev — den uskyldige Grev Fersens Mord.

Om Eftermiddagen gjorde jeg en Skildring af Sveriges politiske Stilling, som satte os ud af Stand til rigtigt at lide paa nogen anden Magt. Jeg foreslog, at Kongen skulde skrive til Keiser Napoleon, og begjære hans Raad med Hensyn til Tronfølgen, for at interessere ham for dens Forsvar, som blev valgt. Det vandt Alles Bifald, og Rosenstein vilde ikke lade denne Anledning til at emigrere Wetterstedt ubenyttet. „Og da bør, sagde han, vor bedste Negotiateur sendes til Paris. Baron Wetterstedt er den Eneste, som kan gjøre Riget denne

vigtige Tjeneste.'' Jeg lod det gaae første Gang; men da han kom igjen anden Gang, svarede jeg: ,,For det første er ikke Spørgsmaal om at underhandle, men om at afgive et Brev. Dernæst har Kongen Ministre ved det franske Hof; saa er og Hofkantsleren nødvendig hjemme, og endelig spørges Herrerne tilraads om Sagen, ikke om Maaden at udføre den paa.'' — Hermed afbrødes Spørgsmaalet. — Midt under vore Overlægninger kom den forargelige Chargé d'Affaires Desaugiers og plagede mig med sine Klagemaal over Handel med England. Med Møie blev jeg ham qvit, og fik afsluttet hvad der var paa Bane. Jeg bør anmærke, at Wetterstedt og Järta vare de ivrigste for at faae Berzelius og Pontin afsendte. Efter endt Raadspleie gik jeg op til Kongen for at aflægge underdanig Beretning og modtage Sammes Befalinger til Morgendagens Statsraad. Aftenen tilbragtes i Cabinettet, for at expedere dHrr. Chemister og nødvendige Estafetter. Seent sluttedes denne betydningsfulde Dag.

Morgenen derpaa fandt jeg Baron Adlersparre i Kongens Forgemak. Han havde ikke et saa bedrøvet Udseende, som jeg havde formodet. Han kom da fra Kongen, og havde overtalt H. M. til at udsee Hertugen af Augustenborg til hans Broders Efterfølger. Nedkommen i Statsraadet erklærede Kongen os sin Beslutning; Alle understøttede den; dog foreslog Adlercreutz Hertugen af Oldenburg, mod hvilket virkeligen Intet var at indvende uden hans Forbindelse med Rusland. Jeg sagde, at jeg ikke kjendte Hertugen af Augustenborg, men han var en Broder af en elsket og savnet Herre; han havde tvende Sønner, og saaledes fjernedes Tanken om en Tronledighed, og han var saa ubetydelig, at vi for hans Skyld ei skulde komme i Trætte med nogen anden Magt. Brevet til Keiser Napoleon skulde alligevel afgaae, men stiles saa, at det skulde udmærke Hertugen af Augustenborg som den der ønskedes, og — NB. paa Baron Platens indstændige Begjær, saa, at det afvendte al Tanke om Valget af en fransk General. Wetterstedt opsatte Brevet, der justeredes den 2den Juni. Baron Adlerbeth, endskjønt ligesaa stor Huusholder for Kronen som for sig selv, paastod, at endelig to Courerer skulde sendes, hvoraf den med Doubletterne over Pommern, for ei at løbe Fare for at opsnappes af de Danske. Denne Baron Adlerbeths Frygt lagde Grunden til Prindsen af Pontecorvos Valg, som nedenfor skal berettes.

Torsdag Aften kom Tidenden om Prindsens Død til Upsala, og Fredag Eftermiddag stod Baron Otto Mørner i Cabinettet. Hans tilkommende Svoger Hofkantsleren bad om Tilladelse for ham til at gaae som Courerer til Paris. Han havde været i Frankrige, kjendte Duroc, og skulde ganske vist udrette store Ting for Fædrelandet. Derpaa regnede jeg vel ikke stort; men jeg havde hørt sige, at han havde udmærket sig i Krigen, og jeg vilde vise Wetterstedt Venskab. Saaledes skaffede jeg ham Kongens Tilladelse, og han reiste til Upsala, for at komme tilbage Søndag Aften. Løverdag Aften afførdigedes en Cabinetscourer med Brevet til Keiser Napoleon. Træt efter Arbeide, som nu næsten havde varet i 3 Dage, sagde jeg ved Bortgangen fra Cancelliet til Statssecretair Järta: „I Morgen skal jeg sove længe, og ingen Ting gjøre hele Formiddagen.“ — — „Det er D. E. ikke sikker paa“, svarede han — og rigtigt var det sagt; thi Kl. 7 Søndag Morgen blev jeg vaagnet af Majoren Baron Anckarsvärd, som var affendt af Baron Lagerbjelke for at forberede paa en dundrende Note, som skulde indkomme fra den franske Chargé d'Affaires, for at erklære, at Keiseren ansaa sig i Krigstilstand med Sverige, saafremt ikke den engelske Chargé d'Affaires Forster inden 5 Dage havde forladt Stockholm. Knapt havde jeg gjennemlæst Lagerbjelkes jamrende Depesche, førend den franske Chargé d'Affaires Desaugiers ankom og fremviiste de Befalinger, han havde faaet. Jeg svarede at jeg over hans Andragende skulde indhente Kongens Yttring, og reiste ogsaa strax til Haga. Dronningen befalede mig til Middag. Endskjønt jeg ellers er

Mester nok over mig selv, til ei at lade mærke Sorg og Uro, saa jeg dog nedslagen ud. De Nærværende tilskreve det Kronprindsens Død. Den havde vel sin Deel deri; men Træthed, Mangel paa Søvn og Bekymring over den franske Note havde lagt saa megen Tyngde i Vægtskaalen, (råga på målet) at jeg laa under. Alt, hvad videre hører til Fosters Reise, hører ei hid. At den skulde finde Sted inden fastsat Tid, derom blev Lagerbjelke underrettet med en Coureer, som overførte Doubletterne. Anckarsvärd sagde, at det burde være ham, da han paa ingen andre Vilkaar havde paataget sig Hidreisen. Saaledes var Mørner paa Veien ikke at komme til Paris, men han kom overeens med Anckarsvärd, og de reiste sammen Mandags Aften.

Da Kongen strev til Prindsen af Augustenborg for at tilbyde ham Successionen efter sin Broder, valgte H. M. til Brevbærer Oberstlieutenant Holst, salig Kronprindsens Adjutant; thi — sagde Kongen — han kan bedre end nogen Anden overbevise Hertugen om, at hans Broder ei blev forgivet i Sverige. Nogle Dage efter Holst's Afreise sagde Wetterstedt til mig i Platens Nærværelse: „For at være sikker paa, at Hertugen modtager det, er det vel bedst at sende Baron Platen til ham, og han er færdig at reise.“ — „Kongen“, svarede jeg, „kan ikke skikke nogen Statsraad som Coureer, det er under dennes Værdighed. Naar Spørgsmaalet bliver om at modtage Hertugen, da bør Platen ihukommes.“ — „Skeer det ikke snart“, sagde Platen, „saa er det for seent.“ — Wetterstedt indvendte, at man burde sende en Svensk, og at Holst, som Nordmand, ei var at lide paa. — „Da Herrerne forleden Dag“, svarede jeg, „bevilgede ham en større Pension, end nogen Svensk har faaet, berømte de hans Paalidelighed.“

Dette mislykkede Forsøg afskrækkede ikke. Nogle Dage senere, efterat Statsraadet var forbi, kom Wetterstedt med H. E. Greve Essen til mig, for at overbevise mig om Nødvendigheden af at sende en Svensk til Hertugen af Augustenborg, og at denne Svensk burde være Platen. Jeg svarede, at jeg ikke ansaa det nødvendigt, men for at tilfredsstille deres Samvittighed kunde vi jo alle Tre gaae til Kongen og indhente Sammes naadige Villie. Vi begjærede og fik Audience, i hvilken jeg sagde, hvad Grev Essen og Baron Wetterstedt attraaede; at jeg for min Deel fandt det unødvendigt, da Kongen havde gjort et saa godt Valg af Brevbærer, som Oberstlieutenant Holst's; men skulde H. M. finde, at Holst behøvede et aarvaagent Øie, saa kunde ingen saa betydende Mand som en Statsraad sendes, i Særdeleshed da man ikke havde noget Ærinde at give ham, som var ham værdigt. Behøvedes Nogen, som skulde overtale Hertugen til at modtage Successionen, saa kunde dertil bruges Essens Svoger, General, Baron Blixen von Finecke, som fra sin Eiendom i Fyen kunde heelt ubemærket gjøre en Reise til Hertugen. Skulde blot Holst's Opførsel bevogtes, saa kunde Wetterstedts gode Ven Kammerherre Silfverstolpe sendes. Til hans Affendelse havde man en Anledning; thi Kronprindsen havde efterladt sig Doubletter af de danske Ordener. De han havde faaet af Kongen af Danmark, burde overleveres høibemeldte Herre, og de øvrige tilhørte Hertugen. For at Udvalg kunde gjøres, skulde alle afleveres til sidstnævnte Herre. Dette vandt Kongens Bifald, og Silfverstolpe afreiste. Det forsvundne Haab, at bemægtige sig Hertugens Person, afstedkom en Forandring, som senere hen skal sees.

Fredag Eftermiddag, den 6te Juli, kom Wetterstedt til mig i Cabinettet og sagde, at Baron Mørner var kommen tilbage og havde vigtige Ting at berette, hvilke han blot kunde sige os Begge. Han kom ind. „Det gjør mig ondt“ — sagde jeg til ham — „at De ei længer har kunnet more Dem i Paris. Hvad fører Dem saa hastigt hjem? Har De Ondt eller Godt at sige os?“ — „Godt“, svarede han. — „Naa, Gud skee Lov; det ere vi ikke vante til. Hvor ere Deres Depescher?“ — „Jeg har ingen slige; thi jeg vilde ei modtage Noget af Baron Lagerbjelke.“ — „Hvad bringer De da?“ — „At jeg har formaaet

Prindsen af Pontecorvo til at modtage den svenske Krone." — „Hvorledes kunde De tale med ham derom, uden at være befuldmægtiget?" — „Der taledes i Paris om Kongen af Danmark. Vælges han, saa bliver Sverige en dansk Provinds. Vor eneste Redning er Prindsen af Pontecorvo." — „Er De sikker paa, at han modtager Tilbudet, saa at De ei paa dobbelt Maade compromitteres?" — „Aa nei, jeg har her et Brev." — „Fra ham til Dem?" — „Nei, fra mig til ham." — „Hvad beviser det?" -- Under denne Samtale indtraadte H. E. Grev Essen. Da han saae Wetterstedts og min Forundring, spurgte han om Aarsagen. Jeg bad Mørner berette. Efterat han havde endt, sagde Essen: ,,Dreng (Poike), Du burde sidde der, hvor hverken Sol eller Maane skinner." - Søndag Morgen afreiste jeg til Haga, og indgav underdanig Rapport om Mørners Beretning. Baron Adlercreutz var ogsaa derude og fik Kongens Befaling til at forkynde Mørner Arrest.

Den 13de Juli begroves Prinds Carl August. Da vi vare komne fra Begravelsen, spurgte Wetterstedt mig, om jeg ei vilde betroe Sagen til Stats-Raad Baron Platen, som skulde reise tidlig næste Morgen for at træffe Grev Wedel, og siden komme til Ørebro Rigsdag (NB. Platen og Adlersparre sagde altid, at Sverige skulde gjennem Wedel faae Norge). Den 13de om Aftenen betroede jeg Platen, hvad Mørner havde medbragt. Den 14de reiste han, og den 20de var han i Ørebro, arbeidende for Prindsen af Pontecorvo. Han sagde, at Grev Wedel fraraadede Hertugen af Augustenborgs Valg og talte for Prindsen, hvilket alligevel syntes lidet troligt, da de aldeles ikke kjendte hinanden.

Affkrift af et Brev fra Grev Wrede, Paris 28de Juni 1810.

Dagen efter min Afskedsaudience hos Keiseren begjærede Baron Mørner en Samtale med mig, under Vilkaar af den dybeste Taushed, og min parole d'honneur, at jeg til Ingen skulde opdage, hvad han havde at betroe mig. Hans oprørte Ansigt gav mig Anledning til at troe ham engageret i en Dueltsag, og jeg gav ham med Haand og Mund det afforderede Taushedsløfte. Jeg nævner denne Omstændighed, for at oplyse D. E. om Aarsagen, hvorfor jeg fortaug Mørners Hemmelighed for Lagerbjelke. Jeg var ordentligen bundet gjennem en parole d'honneur, og jeg har endnu den Fordom fra gamle Tider, at jeg anseer et saadant Engagement helligt. Hvor stødende det maa synes, at lade Kongens Minister paa Stedet (og hvad næsten meer er, en Person, som viser mig alt Venskab og Fortrolighed) ukyndig om en Demarche af Natur som denne, saa maa han dog tilgive denne irregularité en faveur af et Principe, som han ei kan dadle. - Men jeg kommer tilbage til Sagen. Mørner betroede mig, at mange Folk i Sverige høiagtede Prinds Pontecorvos store Egenskaber, og at han rimeligen ved Rigsdagen vilde faae et stort Parti, om han sætte sig paa Listen af Candidaterne til Tronfølgen; at Mørner i Anledning deraf havde nærmet sig Prindsen, som syntes meget smigret af denne Tillid, men som havde svaret ham, at, endskjønt han troede Keiserens hemmelige Tilbøielighed var for ham, kunde han dog ei love, at Keiseren gjorde noget offentligt Skridt til hans Faveur, fordi han ei vilde øve nogen Indflydelse paa de Svenskes frie Valg, og at han (Pontecorvo) meget vel vidste, at Keiseren hverken havde givet Lagerbjelke eller mig (Wrede) noget ret bestemt Svar, ikke heller til en vis Grad bundet sig ved det Brev, han havde skrevet til Kongen af Sverige; men han skulde ikke destomindre ufortøvet betroe Keiseren Sagen og indhente hans Tanker.

,,D. E. kan let indsee, hvor forbauset jeg blev ved denne Fortrolighed. Jeg havde i min Conversation med Keiseren altid fundet Noget saa ubestemmende, en saa liden interêt for alle de Personer, hvorom det var Spørgsmaal som Tronfølger, at jeg altid havde den Mistanke, at Keiseren i Grunden ønskede en Anden. Nu troede jeg at have en Straale af Lys, og jeg besluttede at gjøre

Alt, for at opdage det Sande. Lykkeligviis havde jeg den Dag god Anledning til at see Prindsen. Han havde Morgenen før sendt mig et Par Pistoler ved G. Mørner, og jeg maatte takke for Presenten. Jeg valgte hertil just det Øieblik, da han kom tilbage fra St. Cloud. Prindsen nærmede sig mig strax med en Aabenhjertighed, som er ham egen, i det Mindste i dette Land. „Kjender De, min Herre, spurgte han, en ung Baron Mørner, og den Fortrolighed, han har viist mig? Jeg begjærer Deres oprigtige Tanker baade om Tingen og om Personen." — Hvad Personen angaaer, svarede jeg, saa kan De see, af hans Figur og fornemmelig af hans Demarche, at det er en ung étourdi og Enthusiast. Hvad Sagen derimod angaaer, saa bør jeg ei tvivle om, at jo i dette Dieblik, og inden Gemytterne kunne samle sig til en Eenhed, den Tanke har kunnet opstaae hos flere Personer, at en Person med Deres Fortjenester tillige var en passende Candidat. Om denne Tanke er meer eller mindre almindelig, kan jeg saa meget mindre sige, som Kronprindsens Død er indtruffen siden min Afreise, og jeg saaledes ei kan vide, hvad man i Anledning af hans Succession her og der omkring i Riget kan ønske. Alt hvad jeg veed er, at jeg officielt intet Ord har hørt herom, og at jeg med den Oprigtighed, De afforder mig, bør sige, at De har tre Ting imod Dem, hvoraf i det Mindste to er af stor Betydenhed, 1) Religion, 2) Sproget, og for det 3die troer man, at De er i en mindre god Stilling til Keiseren." — „Hvad det Sidste angaaer, svarede han, smigrer jeg mig med, at det er ugrundet. Sproget derimod er en Grund af Betydenhed i det Mindste for nogen Tid. Men De bør vide, at jeg er født i Henrik den 4des Land, og at min hele Slægt har været Protestanter[1]. Min Moder er død i den Lære; jeg selv er instrueret i den, endskjønt min Fader som Catholik har ladet mig følge sin. Hvad Henrik den 4de har gjort, troer jeg ogsaa at kunne gjøre. m. m." Resten af hans Conversation gik ud paa hans Agtelse for den svenske Nation, paa hans Forsæt aldrig at virke for, men aldrig undvige, hvad Skjebnen i den Vei kan beslutte. Han ønsker ei en Krone, men han frygter den ei m. m. Umuligt kunde jeg udfinde, om han havde nogen virkelig Bistand at vente af Keiseren; men han stillede dog flere Phraser saa, at jeg burde gjætte mig dertil.

„Imidlertid befandt jeg mig gjennem Alt dette paa en vis Maade compromitteret ligeoverfor Keiseren. Han havde paa en saa fortrolig Maade talt med mig om Sveriges Affairer; han havde saa cordialement affordret mig en oprigtig Beretning om de Partier, som muligen kunde opstaae i Anledning af Tronfølgen, at han med Grund maatte finde det underligt, at jeg havde fortiet et Parti for hans egen Undersaat. Jeg fandt mig krænket ved den Mistanke, at synes dobbelt eller Intrigueur. Jeg gik derfor directe til Hertugen af Cadore, med Begjæring, at han skulde forklare for ham, at jeg havde ageret med ham med den største Oprigtighed, at om jeg havde kjendt et Parti for Prinds Pontecorvo, skulde jeg allerførst have berettet dette; men at jeg først Dagen efter min Affskedsaudience havde erfaret Mørners Demarche hos Prinds Pontecorvo og det saakaldte Parti, som skulde være for ham i Sverige; at jeg vel kjendte den svenske Kjærlighed for Frankrige, og den svenske Admiration for Keiseren, som maaskee var rejailleret paa hans Generaler; men at jeg dog ei troede den Basis, hvorpaa Mørner grundede sin Opinion, determineret nok til at fortjene nogen stor Opsigt; med hvad mere jeg kunde sige, for gjennem en længere Conversation at udlede Cadores Tanker om Sagen; men det var som at vinke til en Død. Ministeren

[1] I Rue de Bauly i Paris skal endnu den Dag i Dag findes et Handelshuus, hvorpaa hænger det Skildt: Bernadotte & Comp. Om dette Firma er beslægtet med det svenske Kongehuus, er Udgiveren ubekjendt. (Anm. i Portefeuillen.)

var endnu mere boutonneret (indesluttet) end sædvanligt, men fulgte mig dog et Par Værelser længere ved Afskeden end i sædvanlige Tilfælde.

„Ligeledes har jeg havt en lang Conference med Alquier i samme Emne og Stiil, uden at jeg kunde udlede det Mindste, som jeg kan med Sikkerhed opgive som Beviis for, at Keiseren vil understøtte Pontecorvo. Spørger D. E. mig, hvad jeg virkeligen hos mig selv troer, saa svarer jeg, at Keiseren *kanske* ønsker det; men at han aldrig compromitterer sin Protection i noget Tilfælde, hvor Udfaldet er tvivlsomt; men at Alquier har med sig Hemmeligheden af Gaaden.

„Jeg skynder mig at reise hjem, saa snart mine Etiquetsvisiter give mig Frihed dertil. Jeg troer min Hjemkomst nyttig for Kongen ved det Begreb, jeg kan give om visse Ting her, som jeg troer bedre at kjende end nogen Anden; men som ei ere skikkede til at sættes paa Papiret, hverken en clair eller en chiffre.

„Spørger D. E. om mine Tanker om Prinds Pontecorvo, saa svarer jeg oprigtigt: at jeg for ham har en ubegribelig stor Høiagtelse, ei alene som Statsmand og Feltherre, men som dydig og ædel Mand. Vox populi, vox Dei. Hele Tydskland og hele Frankrige have denne Tanke. I sit private Liv er han her et virkeligt Exempel uden Lige; god Mand, god Fader, god Ven, god Formand, er han elsket af Alt, hvad der omgiver ham. En Slags Independance i hans Væsen har rimeligviis givet Anledning til den Mistanke, at han staaer sig mindre vel hos Keiseren. Jeg har dog flere Gange seet dem sammen, uden at see Anledning til denne Supposition. At han virkeligen er høiagtet af Keiseren, vide Alle. Nu har jeg sagt Alt, hvad jeg veed om Prinds Pontecorvo — Alt, hvad jeg har gjort i Anledning af Mørners Etourderie. Jeg har været et Slags Diplomat her, og jeg har saaledes ageret en consequence. I Sverige bliver jeg simplement Baron Wrede, og min Stemme giver jeg til den meest Fortjente. — —"

Afskrift af et Brev fra Grev Wrede, 16de Juli 1810.

„En Attaque paa Øinene nøder mig til at indstille den Hastighed, hvormed jeg hidtil har gjort min Reise, og derfor affender jeg med en Coureer Baron Lagerbjelkes Depescher. Saasnart Baron Mørner var afreist fra Paris, underrettede jeg strax Baron Lagerbjelke om Mørners underlige Bestikning, og hvad jeg havde gjort for at følge denne Sags Spor. Jeg lader det staae derhen, om Sveriges politiske Stilling tillader at vælge en Franskmand til Tronfølger; men at ville en Mand uden personlig Fortjeneste, er at tegne vor Dødsdom som Stat. D. E. behage at tilgive min Aabenhjertighed: af Alle dem, som mulig kunne komme paa Tale ved Tronfølgen, anseer jeg Prindsen af Augustenborg som den mindst passende. Jeg har omgaaes med Mennesker, som kjende ham personligen, og mit Omdømme er ei paa det Løse. (på höft)." — —

I Ørebro forøgedes dagligen det Parti, som ønskede Prindsen af Pontecorvo til Tronfølger. Næsten eller aldeles Ingen tænkte paa Kongen af Danmark. Historien om denne Herres Forsøg paa at opnaae den svenske Tronfølge, findes i mit Bibliothek. Den 22de Juli ankom Grev Wrede til Ørebro og besøgte mig Dagen efter. *Han syntes ikke da saa enthusiastisk for Prindsen af Pontecorvo, som han havde været i sine Breve,* men talede dog altid for ham. C'est le seul Français qui j'ai trouvé à Paris (sagde han); les autres généraux sont des Allemands roides et ennuyeux. Man kan ikke nægte, at Alt, hvad der fornemmeligst skaffede Prindsen Venner, var Svenskernes gamle Hengivenhed for Frankrige, og Haab om Keiser Napoleons Venskab, tilligemed Overbeviisning om hans Krigskonst, Tapperhed og Klogt. Baron Lagerbjelkes Depescher begyndte at blive interessantere. De vare vel skrevne; men hans Yttringer vare saa opskruede, at han haabede at kunne forklare dem til dens Fordeel, som til Slutning skulde blive valgt. Hvad der fattedes

ɔem i Tydelighed, det erstattede Baron Wetterstedt gjennem sine Forklaringer. Han, som siden sin tilkommende Svogers Tilbagekomst var aldeles omvendt fra ɔet augustenborgske Parti til det pontecorviske, begjærede, at Lagerbjelkes Depescher skulde meddeles Statsraadet. De bleve af dem læste, og af Wetterstedt saaledes orklarede, at den hæderlige Adlerbeth, som ventede Sveriges Sikkerhed fra Frankige, overtydedes om at Keiser Napoleon ønskede Prindsen af Pontecorvo. Han aa det med Bekymring, eftersom han var gaaet ind paa Tanken at vælge Hertugen af Augustenborg; men troede at burde opoffre sin Overbeviisning for Fæerelandets Vel. Rosenblad taug. Biskop Rosenstein, hans Slægtning, og Adlerparre, til hvem han bar en uindskrænket Tillid, vare ivrige for Augustenborg. Han tænkte at følge Pluraliteten. Gyllenborg var nykommen og yttrede sig lidet. Wrede var for Prindsen af Pontecorvo og Adlercreutz aldeles imod Augustenborg. Jeg overvar sjelden disse Herrers Overlægninger, men blev urygglig ved mit Forsæt, ei at forlade Kongen. Jeg havde aldeles Intet bidraget til at lade hans Valg alde paa Hertugen af Augustenborg; men efterat det var gjort, burde jeg forblive derved, indtil Kongen forandrede sin Tænkemaade. Platen og Adlersparre are de, som havde fremsat dette Forslag. Platen havde siden forandret sig; nen Adlersparre holdt ud med en ham egen Paastaaelighed.

Den 29de Juli kom Oberstlieutenant Holst tilbage med 2de Breve fra Herugen af Augustenborg til Kongen. Det ene var Svar paa Kongens Brev, som Holst havde medbragt, og det andet paa det, som Silfverstolpe havde afgivet. Den Sidste kom iligemaade tilbage og afgav underdanig Beretning om sin Senelse. Deres Tilbagekomst gjorde ingen mærkelig Sensation i Stænderne. Herugen erkjendte, sagde Silfverstolpe, at han ei var skikket til Konge; han var tvivlraadig, om han skulde antage eller ikke et Tilbud, for hvilket han havde, agde han, Kongens Godhed og sin Broder at takke; men han troedes dog at unne formaaes dertil. Hertuginden var aldeles derimod; thi hun vilde, at endes Broder, Kongen af Danmark, skulde faae den svenske Krone. Endskjønt et var aldeles tvivlsomt, om Hertugen vilde modtage Tronfølgen, vare hans Tilhængere lige ivrige. Adlersparre havde Kongens Haand-Secretair Battram i ine Hænder. Denne, som hver Aften var inde hos Kongen og sladdrede med ham, talte da bestandig foragteligt om Prindsen af Pontecorvo, og kaldte ham „Sergeant." Man snakkede saa for Kongen, at H. M. skrev selv til Overstatholderen, som var meget for Prindsen, et Brev med fornærmelige Udtryk om ham. Saasnart jeg fik det at vide, skrev jeg til Skjöldebrand, og bad ham tilintetgjøre Kongens Brev, paa det intet Mindesmærke om saadan Uretfærdighed skulde findes. Jeg tillagde: vi tænke ulige om Valget af Tronfølger; men dette hindrer mig kke i at gjøre Prindsen af Pontecorvo den Ret, man er ham skyldig. — Adlersparre og hans Tilhængere formaaede Kongen til at kalde Grev Wrede til sig. H. M. sagde til ham: „Min salig Fader var Deres Faders store Velynder; min Broder har gjort Deres Lykke, og jeg har altid været Deres Ven. Hvorledes an De nu være mig imod?" Wrede svarede: „Jeg erkjender med Ærefrygt Kong Adolf Frederiks Godhed imod min Fader; at Kong Gustav den 3die viiste mig Naade, skal jeg aldrig forglemme, og D. M. skal jeg til min Dødsstund være huld og tro; men at D. M. vil, at Sverige, efter Deres Bortgang, skal styres af en Ludimagister, det er for meget begjært."

Prindsen af Pontecorvos Venner forøgedes dagligen, saa at Pluraliteten var afgjort til hans Fordeel; men den hæderlige Tænkemaade raadede hos Stænderne, at de ei vilde skille sig fra Kongen, men ønskede, at han vilde give dem sit Bifald. Flere af mine Venner, udsendte af Prindsen af Pontecorvos Parti, kom til mig, for at formaae mig til at gaae over til hans Side. De sagde, at jeg alene opholdt Sagen; thi jeg kunde overtale Kongen. De tillagde, at Adlersparre og hans Folk vare mine Uvenner, og skulde styrte mig, om de fik

Overhaanden. Jeg svarede: Det veed jeg; men intet privat Hensyn har nogensinde virket paa mig. Jeg har ikke bibragt Kongen den Tanke at foreslaae Hertugen af Augustenborg til Tronfølger. Det gjorde Adlersparre og Platen; men siden de havde faaet ham til at gaae saa langt, som skeet er, kan jeg ei tilraade, at han modsiger sig selv. — Jeg skriver dette for Efterverdenen, og bør oprigtigt bekjende, at jeg desuden havde ondt for at vænne mig til den Tanke, at Sverige skulde styres af en fransk General. Mit politiske System er det gamle, bygget paa Venskab med Frankrige, men ei paa Afhængighed, og Prindsens rette Tænkemaade kjendte Ingen. Baron Wetterstedt omtalte Alt, hvad Keiser Napoleon skulde gjøre for Sverige af Venskab for Prindsen. Erfaring har lært, hvor lidet han kjendte dem begge To. — Tingene balancerede paa den Maade, nu er bleven omtalt, da en Hændelse indtraf, som vendte Alt til Prindsens Forbeel. Den 10de August meldtes mig seent om Aftenen en Coureer. Det var en Svensk ved Navn Bonsac, som jeg havde seeet i Paris 1795. Han var dengang der for at varetage det Kanzowske Huses Anliggender. Bonsac overgav mig et Brev undertegnet G. A. Fournier, dateret Mosås 10de August 1810[1]. Fournier er af Nation Franskmand; han har været bosat i Gøtheborg som Handlende, men nødtes til at forlade Staden paa Grund af Bankerot. Jeg kaldte ufortøvet til mig Baron Wetterstedt og Statssecretair Järta, for at forespørge mig, om Fournier kunde modtages i Orebro. De svarede, at da han ei vitterligen var nogen fremmed Magts Ombud, men syntes at reise i eget Ærende, kunde han ganske vist modtages, naar han kun ei opholdt sig længe. Jeg bad ham saaledes indfinde sig Dagen derpaa. Han kom og sagde, hans Ærende var paa Prindsen af Pontecorvos Vegne at sige mig, at Prindsen havde faaet høre, at en stor Deel af den svenske Nation ønskede ham til Tronfølger; at han var villig til at svare til en saa hædrende Tillid; men at om hele Sverige ønskede ham og Kongen var derimod, vilde han ei modtage Kronen. For at legitimere sig som bemyndiget til sit Ærende, overgav han mig et Tandstikker-Futteral af Elfenbeen, hvori vare Prindsens og Prinds Oscars Miniatur-Portraiter, og et Brev fra General-Handels-Agent Signeul til mig. Det første modtog jeg for at vise Kongen og gav det siden tilbage, endskjønt Fournier bad mig beholde det. Gud veed hvor det tilsidst blev af. Wetterstedt tog det, og viiste det overalt. Den kongl. Secretair Lundbeck aftegnede Miniaturerne og derefter bleve to Kobberstik stukne. Signeuls Brev var af følgende Indhold:

„J'ose supplier Votre Excellence permettre que je recommande très respectueusement à sa bienveillance le porteur de la présente Mr. Fournier, qui se rend en Suède pour ses affaires particulières. Comme je le crois en même tems chargé d'une commission importante, je me fais un plaisir de déclarer, qu'il est incapable d'aucune intrigue qui puisse déplaire à Sa Majesté. Son caractère honnête et les instructions, dont il est muni, me repondent de la conduite honorable qu'il tiendra, et j'espère qu'il se rendra digne de la haute protection de Votre Excellence."

Efter at jeg havde betragtet Miniaturerne og læst Brevet, androg Fournier hvad der var betroet ham, og hvoraf det Væsentligste findes i den Memorial, jeg fremlagde for Kongen, og hvoraf længere nede findes en Afskrift. Han sagde derhos, at i Følge den Forskrift, der var ham givet, burde han alene holde sig til mig, overgive General Wrede Prinds Oscars Portrait og siden ikke tale med Nogen. Dette holdt han aldeles ikke, thi allerede om Eftermiddagen talede han med en Mængde Mennesker, og Fremstillingen af Pengefordelene, som

---

[1] [Dette Brev indeholder kun Anmodning om en hemmelig Sammenkomst med Engeström, som han forlangte gjennem Bonsac, med hvem han var ankommen fra Paris, da han var paalagt at undgaae al Opsigt.]

Sverige kunde vente sig af Prindsens Valg, hvilket skulde være en stor Hemmelighed, blev det saa lidet, at Alt tilhobe fandtes nogle Dage efter i Upsala Dagblad [1]).

Jeg svarede Fournier, at Tilbudet kom noget seent, da man allerede var gaaet saa langt med Hertugen af Augustenborg; men at jeg skulde gjøre H. M. Rede for, hvad han havde sagt mig, og give Svar. Jeg anmærkede dog, at hvor stort Begreb jeg end havde om Prinds Pontecorvo, kunde jeg ikke dølge for mig følgende Vanskeligheder: 1) at Herren ikke kjendte Landets Sprog; 2) at af en fransk Prinds burde vi vente haarde Skridt imod England, hvilket skulde aldeles tilintetgjøre vor Handel; og 3) at Prindsen skulde blive ledsaget af en Mængde Udlændinger. Hertil svarede Fournier: at Prindsen meget snart skulde lære Svensk; at han var en Ven af Handelen, og skulde gjøre for den svenske Alt, hvad gjøres kunde; at meget faa Franske skulde komme ind med ham, og at General Gérard, som havde skaffet Prindsen mange Uvenner, allerede var fra ham. Det maa da have været den Gérard, som saa heltemodigen faldt paa Valpladsen ved Lützen 1813, og hvis Egenskaber som Krigsmand jeg havde hørt Prindsen meget berømme [2]). Denne Dag var Postdag. Jeg havde meget at gjøre, og vilde ikke mod Aften tale med Kongen om en Sag, som skulde kunne virke paa Sammes allerede nedslagne Sind. Jeg opsatte det saaledes til Morgendagen, en Søndag. Jeg skulde da spise Middag hos Baron Åkerhjelm paa Dylta. Didreisen fordrede en Times Tid. Jeg kunde saaledes ophølde mig i Ørebro til Kl. 1.

Kl. 9 gik jeg op til Slottet. Hans Maj. sov. Jeg ventede til halv 1. Kammerherren, som havde Vagt, spurgte ofte efter; men altid sov Kongen. Jeg troer, at Hs. Maj., træt af Alt, hvad der sagdes om Kongevalget af begge Partier, vilde være i fuld Stilhed Søndag Formiddag, paa hvilken han ei var nødsaget at modtage Nogen, og derfor ikke ringede efter Kammertjeneren. General Adlercreutz kom lykkeligviis op til Kongen inden jeg gik. Jeg bad ham forberede H. M. paa, hvad jeg havde at sige, og reiste derpaa afsted til Dylta med Justitieombudsmanden Baron Mannerheim, til hvem jeg underveis betroede Sagen. Han var ei heftig for Augustenborg, men anmærkede, da jeg nævnede Pengefordelene, at det var at sælge Fædrelandet. Jeg svarede: „Nei; thi Fordelene vare ikke for os, men for Riget. Og de kunde af den Aarsag saa meget hellere antages, som de ei tilbødes af nogen foragtelig Mand." Ved Tilbagekomsten fra Landet saa jeg Grev Wrede i sit Vindue. Han bad mig komme op. Ubeskrivelig var hans Glæde. Adlercreutz havde talt med Kongen og fundet H. M. mindre utilbøielig. Jeg ilede op paa Slottet. Saasnart Kongen blev mig vaer, stod han op fra Spillebordet og kaldte mig ind i sit Cabinet. Jeg aflagde der min Beretning, som Kongen med megen Taalmodighed hørte paa, og da jeg til

---

[1]) Artiklen lød saalunde: Uddrag af et Brev fra Ørebro, dateret 13de August 1810: Igaar ankom to Courerer fra Paris. De medbragte Depescher fra Prindsen af Pontecorvo, tilligemed Portraiter af Prindsen selv, hans Gemalinde og Søn. Det fortælles, at Prindsen af Pontecorvo, i Tilfælde at han skulde blive valgt til Tronfølger af Sverige, vilde af egne Midler indsætte 8 Millioner Livres (omtrent 80 Tønder Guld i Banko) i vor Bank, samt tilbagekjøbe det af den franske Regjering bortdisponerede Krongods i Pommern, samt alle i Frankrige condemnerede Handelsskibe med deres Ladninger. De sidstnævnte skulle i Værd gaae op til 3 Millioner Rigsdaler. Den Forsikkring, Prindsen derhos siges at have givet, at berede os fri Export af alle vore Tilvirkninger, og saa megen Samqvem med England, som nærværende Omstændigheder nogensinde tillade og vore Behov uundgaaeligen kræve, synes baade at bevise Keiser Napoleons Velvillie for os og Prindsen, hvis Valg han ikke utydeligen synes at ønske." (Anm. i Portefeuillen.)

[2]) For saavidt det ikke snarere er Marskalk Gérard, som den 11te October 1836 blev Seraphimerridder. (Portefeuillens Udg.)

Slutning sagde, at Prindsen havde ladet mig erklære, at om hele Sverige vilde give ham Tronfølgen og Kongen var derimod, vilde han ikke modtage Tilbudet, yttrede Hs. Maj.: „Det maa endda være en hæderlig Karl.“ Ved Statsraadets Sammenkomst den paafølgende Dag oplæstes min her ovenfor paaberaabte Embedsberetning angaaende hvad Fournier havde anført. Den lød saaledes:

,,I Følge Embedspligt bør jeg til D. M. afgive følgende Beretning. Igjennem Ombud har Prindsen af Pontecorvo for mig ladet yttre, at han vel havde flere Anledninger til den Formodning, at der kunde blive Spørgsmaal om ham ved Valget af svensk Tronfølger, men at han, hvor smigrende det var, dog ingenlunde vilde det skulde skee, naar det ikke var Deres Majestæt behageligt; at, i Tilfælde han skulde blive paatænkt, kunde han ufortøvet skaffe sit nye Fædreland følgende Fordele: 1) 8 Millioner Francs, som inden 6 Maaneder skulde indsættes i det svenske Rigsgjælds-Contoir mod 4 pCt. Rente. 2) Liqvidering af alle de svenske Handlendes Fordring hos den franske Regjering, hvoraf een Millions Francs skulde ved Prindsens Ankomst til Sverige contant betales og efter Fordringernes Totalbeløb fordeles paa Vedkommende; 3) Omtuskning af Prindsens private faste Eiendomme i Frankrige og Hannover imod de Domainer i svensk Pommern, som H. M. de Franskes Keiser havde bortskjænket. Desuden gav samme Ombud Prindsens Beredvillighed tilkjende, at gjøre Alt, hvad der stod til ham, til Fordeel for den svenske Handel. Omendskjønt nu disse Tilbud ere ledsagede af Omstændigheder, som give den Grad af Troværdighed, at jeg privat ikke kan i mindste Maade drage deres Rigtighed i Tvivl, saa have de dog ikke al den Sikkerhed, jeg, i det Embede jeg beklæder, bør fordre. Men de ere af den store Vægt for Fædrelandet, at de, efter min underdanige Tanke, der have væsentlig Indflydelse paa det Valg, for hvilket Rigets Stænder ere sammenkaldte. Det bliver saaledes af yderste Nødvendighed at skaffe sig ovennævnte Sikkerhed, og den kan let, endskjønt med nogen Tidsforhaling, vindes.'' — Endskjønt den hemmelige Comitee allerede var indkommen med sin Yttring til Fordeel for Hertugen af Augustenborg, befalede dog Kongen, efter Statsraadets eenstemmige Opfordring, at denne Beretning, som Anledning til en ny Yttring, skulde meddeles den hemmelige Comitee. Strax derefter ankom følgende Brev uden Navn og Datum, men skrevet med Generalconsul Signeuls Haand:

,,Endskjønt jeg som Embedsmand burde lade Kongens herværende Minister ignorere, at jeg maaskee bedre end han kjender den Negociation, som Baron Mørner har entameret, fordrer alligevel min Pligt, herved paa det ærbødigste at underrette D. E. om, at den franske Keiser skulde med den største Tilfredshed see Marskalk Bernadotte som Konge i Sverige. At Alquier ei reiser, kommer aldeles ikke af nogen Misnøie med den Proposition, hvorom der er Spørgsmaal. Den franske Regjering vil alene vide, om det Parti, som foreslaaer Pontecorvo, er af Kongen understøttet, og at det saaledes ikke har nogen Charakteer af Intrigue. Jeg kan paa min Ære forsikre D. E., at Keiseren har været henrykt over den Meddelelse, som er gjort Prindsen af Pontecorvo. De Underretninger som i denne Sag ere blevne mig meddeelte, ere paalidelige, thi jeg har dem fra Personer, som ere Keiseren nær og fuldkommen kjende hans hemmelige Tænkemaade mod Sverige. Den Troskab jeg skylder Kongen, forenet med min ærefrygtsfulde Høiagtelse for D. E., har bestemt mig til at skrive dette Brev, hvis Indhold er sandt og upartisk. Om det end skulde være stridende mod visse officielle Beretninger, haaber jeg at Fremtiden skal bevise, at jeg har været vel underrettet, samt at jeg i min snevre Virkekreds har forsøgt at være mit Fædreland nyttig.''

Signeul havde tilforn, strax Tidenden om Prinds Carl Augusts Død kom til Paris, skrevet mig til, at Keiser Napoleon ønskede, at Kongen af Danmark maatte blive valgt til Tronfølger. Det var den Tanke, som satte Baron Mørner

i Bevægelse. Havde Kongen af Danmark kunnet blive valgt, uden nogen Keiserens synlige Medvirken, saa havde han været glad ved at see en mægtig Ruslands Fiende opvoxe gjennem de 3 nordiske Rigers Forening; men han vilde ikke i det Dieblik støde Rusland, hvilket Land han da endnu troede at behøve med Hensyn til sine Planer med den engelske Handel. Alle den danske Ministers Hr. Dreyers Depescher til det danske Ministerium indeholdt den franske Keisers Forsikkringer om hans Ønske, at Kongen af Danmark maatte blive valgt til Tronfølger; men den franske Chargé d'Affaires Desaugiers fik ingen Forskrift at bidrage dertil. Ikke den mindste Indflydelse havde han; men den danske Minister von Dernath viiste ham sine Depescher, og formaaede ham til at yttre sig i Keiserens Navn til Fordeel for den danske Konge. Da dette blev bekjendt i Paris, tilbagekaldtes han med Keiserens Unaade, og blev paa nogen Tid ei benyttet.

No. 59 (til Side 245).

Meddelelser af de Omstændigheder, der ledsagede det paatænkte Valg af Hertug Frederich Christian af Augustenborg til Tronfølger i Sverige.

Kongen af Sverige, Carl 13de, meddeler Hertug Friederich Christian i et Brev af 2den Juni 1810 hans Broders sal. Kronprinds Christian Augusts Død med megen Deeltagelse, og indbyder ham til et Besøg i Stockholm med Hensyn til de af Prindsen efterladte Papirer, som skulde overleveres Hertugen. I sit Svar af 11te Juni 1810 undslaaer Hertugen sig for dette øieblikkelige Besøg i Stockholm formedelst den Sorg, hvori hans Broders Død har sat ham, men beder at tillade ham et saadant til en anden Tid. I Brev af 10de Juli 1810 meddeler Kongen af Sverige Hertugen, at hans og hans Folks Blik med Hensyn til Tronfølgen havde henvendt sig paa Hertugen, som den Eneste, der kunde sikre Sveriges Lykke i Fremtiden, at han efter moden Overveielse havde bestemt sig til at foreslaae ham, Hertugen, for Stænderne til sin Efterfølger, og at det derfor var ham magtpaaliggende, før dette skede, snarest muligt at erholde Hertugens Forsikring om, at han vilde modtage dette Valg, dersom det faldt paa ham. Han haabede, at Hertugen ikke vilde nægte ham et saadant Samtykke, og troede at maatte tilføie, at han med Hensyn til dette Anliggende havde undersøgt Keiser Napoleons Mening (que j'ai présenté à cet egard l'opinion de S. M. l'empereur des Français), og at denne stemmede overeens med ham med Hensyn til dette Valg (et que ce Souverain . . . . a parfaitement coincidé avec moi dans un choix, que reclament à la foi mes affections et les grands interéts de mon royaume). Bestemte Hertugen sig efter hans Ønsker, saa vilde det øvrige, derom tvivlede han ikke i mindste Maade, gaae efter deres Ønsker.

Med dette Brev blev Oberstlieutnant v. Holst i en særegen Mission affendt til Hertugen, og kom den 15de Juli 1810 til Gravenstein. Samme Dag sendte Hertugen med en Coureer Kongen af Sveriges Brev til Frederik den 6te. I sin Følgeskrivelse, som Hertugen indleder med nogle Reflectioner over Sagen, bemærker han, at der selvfølgelig i dette Dieblik ei kan være Tale om nogen Beslutning, og tilføier: „Men førend jeg overtager Pligter mod et andet Land, tør jeg ei glemme den Pligt, som jeg er mit Fædreland skyldig, og at for Tiden ingen helligere Pligt paaligge mig end denne.“ Derpaa fremstiller han følgende to Spørgsmaal: 1) „Stemmer det med D. M.s Planer, at jeg afslaaer dette Forslag? Troer De, at Fædrelandets Interesse kunde befordres ved et afslaaende Svar fra min Side, og navnligen en Forening imellem de 3de Riger blive

fremledet? I Fald D. M. har den mindste Sandsynlighed, det fjerneste Haab om at dette kunde blive Tilfældet, saa viis mig den Naade uforbeholdent at tilkjendegive mig dette, og mit Svar er bestemt. Jeg afslaaer Kronen, og bringer, det forsikkrer jeg paa det helligste, efter min Anskuelse, intet Offer. 2) I Fald Scandinaviens Forening under nærværende Omstændigheder ei kan finde Sted, holder D. M. det for meest overeensstemmende med Danmarks Interesse, at jeg eller en anden Prinds indtager den svenske Trone?" Derpaa bemærker Hertugen, at han vil expedere Oberstlieutnant v. Holst, som Kongen af Sverige venter den 27de eller 28de Juli i Ørebro, saasnart han har faaet Kongens Svar, og at det forstaaer sig af sig selv, at Ingen, uden hans Gemalinde, bliver bekjendt med Brevets Indhold.

Paa Efterretningen om Oberstlieutnant Holsts Gjennemreise gjennem Kjøbenhavn til Gravenstein, var den 16de Juli pr. Estafette affendt et Brev under 3 Segl fra Kongen af Danmark til hans Søster Hertuginden, og samme kom Natten mellem 17de og 18de Juli til Gravenstein, altsaa 24 Timer efter Afsendelsen af det hertugelige Brev til Kongen. I dette Brev hedder det blandt Andet: „at han, Kongen, havde Haab om at bringe Foreningen mellem de 3de Riger i Stand, at det nærværende Dieblik var det meest beqvemme, og at han havde gjort de i denne Henfigt fornødne Skridt; at Keiser Napoleon, hvis Interesse denne Forening var, havde givet ham den kraftigste Forsikkring, at understøtte Sagen. Han meldte dette, da han havde hørt, at Hertugen attraaede den svenske Krone, eller at Flere bestræbede sig for, at han skulde blive valgt, hvortil dog hans, Kongens, Samtykke udkrævedes. Dette meldte han, paa det man ikke skulde beskylde ham før, at han havde handlet lumskeligen mod Hertugen.

Kongen af Sverige sendte Kammerherre v. Silfverstolpe til Gravenstein med samtlige Kronprindsens Ordener og med et Brev af 14de Juli, hvori han anmelder Hertugen Kronprinds Christian Augusts Bisættelse, beder ham at underrette Kammerherren med Hensyn til Dispositionen over Ordenerne, og bemærker tillige, at Kammerherren var bekjendt med den vigtige Meddelelse af 10de Juli, og at Hertugen med fuld Tillid kunde aabne sig for ham, idet han havde det specielle Hverv, at udforske Hertugens Mening (de presentir votre opinion).

Under 20de besvarer Kongen af Danmark Hertugens Skrivelse af 15de Juli. Samme erkjender dette nye Beviis paa Hertugens redelige og retskafne Tænkemaade, men føier da til, at han som Landsherre maa gjøre Alt til de 3de Kroners Forening, at han desangaaende havde henvendt sig ei alene til Frankrige, men og til Kongen af Sverige selv, at han havde de stærkeste Forsikkringer om Napoleons Deeltagelse og hans Ønsker, og saa længe han kunde have dette Haab, kunde han aldeles ikke yttre sig for Hertugen. Forøvrigt kunde vel Kongen af Sverige foreslaae en Konge for Stænderne, men disse havde alene Ret til at vælge, og dermed maatte man være tilfreds.

Til sin Søster, Hertuginden, skrev Kongen under samme Dato, at hendes venskabelige Brev var ham dobbelt kjært i det Dieblik, da Omstændighederne nødte ham til at handle aabenbart mod sin Svoger og Ven; hun maatte være forvisset om, at hvad han som Konge gjorde, vilde han som Privatmand aldrig gjøre, og at han som Privatmand aldrig vilde bestræbe sig for en Kongekrone og de dermed forbundne Byrder, hvilket blot den, som ikke kjender det, kunde ønske . . . . . . Han erkjender den ædle (noble) Maade, paa hvilken hans Svoger handler mod ham, og vil aldrig glemme den.

Under 23de Juli besvarede Hertugen Kongen af Sveriges Brev af 14de Juli, under forudsendt Bevidnelse af hans meest levende Taknemlighed, hvorhan at han ved edelige Forbindtligheder og med alle Taknemmeligheds Forpligtelser var Kongen af Danmark hengiven (attaché par les liens d'un serment et par tous les devoirs de la reconnaissance), og at han derfor var forpligtet

til at ansøge Kongen af Danmarks Samtykke til Antagelsen af det Forslag, som han, Kongen af Sverige, havde værdiget at gjøre ham. Han erfarer, at den store og nyttige Plan til de tre nordiske Rigers fremtidige Forening var til Hinder for hans, Hertugens, Valg til svensk Tronfølger, at det danske Hof allerede havde henvendt sig til ham, Kongen af Sverige, og at denne Plan blev begunstiget og understøttet af de Franskes Keiser. Hans Person og hans Familie kunde derfor ikke videre komme i Betragtning, og han maatte derfor indskrænke sig til at bede ham, Kongen af Sverige, at modtage hans meest levende Erkjendtlighed for den Godhed, som han havde viist ham. Hvordan endog Nationens Valg maatte vorde, vilde Erindringen om denne kongelige Godhed evig forblive indgravet i hans Hjerte.

I et Brev af 25de Juli melder Hertugen Kongen af Danmark, at samme Dags Aften, paa hvilken Coureren var ankommen med Kongens Brev af 20de Juli, vare de svenske Herrer Holst og Silfverstolpe afreiste, den Første med Hertugens Svarskrivelse til Kongen af Sverige til Örebro, den Sidste til Kjøbenhavn, og tilføier en Afskrift af hiin Skrivelse; dernæst bemærker Hertugen: Ved den lange Udeblivelse af Kongens Svar havde de svenske Herrers Utaalmodighed naaet den høieste Grad; han, Hertugen, havde derfor intet andet Middel seet til at forene alle Fordringer, end at gjøre sit Svar til Kongen af Sverige færdigt, som han da i aaben Afskrift ved Holst havde villet lade ham, Kongen af Danmark, tilstille, og overlade Kongens Afgjørelse, om Holst skulde reise videre med det forseglede Brev, eller foreløbigen bringe et mundtligt Afslag. Hans Paket havde været færdig, da Coureren ankom, og han turde ikke fortie, at han overeensstemmende med sin gamle Tillid til sin afdøde Broders Ven og Vaabenkammerat, Oberstlieutnant Holst, havde foreviist denne sit projecterede Brev, der indeholdt en betinget Antagelse. Derpaa beder Hertugen om Tilladelse til at betjene sig af sin Ret, som et næsten 28aarigt Medlem af Statsraadet, og at turde forelægge sin Anskuelse af Sagen. Han betegner da Planen til de tre nordiske Riges Forening som stor og skjøn, siger: Den Beregning, at den i nærværende Dieblik lader sig udføre, støtter sig paa de Forudsætninger: 1) At den svenske Nation kan blive vundet for samme. 2) At Napoleon udtrykkelig vil anbefale og understøtte den. 3) At Rusland af Frygt for Napoleon maatte finde sig i denne Forening. Og føier til, at han har nogen Tvivl om Rigtigheden af alle disse Forudsætninger, og søger denne Tvivl i en vidtløftig Udvikling af de Paastande: 1) At den svenske Nation ikke vil nogen Fornyelse af en Union som den kalmarske. 2) At den enthusiastiske Kjærlighed til den sidste Kronprinds gav hans Brødre og Brødrebørn en Interesse, hvilken de blot kunne have som den Afdødes Brødre og ingenlunde formedelst personlige ophøiede Egenskaber, som de ikke tiltroe sig. 3) At en befalet Thronafsigelse fra deres Side endnu mere maatte forbittre Gemytterne i Sverige, og at man i dette Tilfælde, som allerede var bleven yttret, med visse Undtagelser, turde udbede en Regent efter Keiser Napoleons Bestemmelse, men denne vilde vanskelig give den svenske Krone til Kongen af Danmark. 4) At Rusland ikke vilde samtykke i de tre nordiske Rigers Forening; og erklærer det for sin Troesbekjendelse; at de 3 nordiske Rigers Forening kun da vilde synes det svenske Folk antagelig, naar alle tre Riger erholde en fælles fri Constitution og Arvefølge; dette fordrer en høist vanskelig, vel gjennemtænkt og klogt udført Forbindelse. Men først da lod Sagen sig udføre, naar Rusland var nødt til deri at indvilge. Da der før hans Broders Valg til Kronprinds af Sverige var Tale om en saadan Amalgamation mellem de 3 Riger, havde de Svenske svaret: mais c'est un ouvrage de longue halaine et nous ne pouvions pas attendre. For nærværende Tid kunne de ligesaalidet vente, som for et Aar siden. Til Slutningen erklærer Hertugen, at i Fald Valget uagtet hans Svar skulde falde paa ham, var han kun da villig til at

antage samme, naar han deri troede at finde Forsynets Kald, hvis Haand i hans Families Skjebne var saa umiskjendelig. Reen for al Intrigue, og for al smaalig Ærgjærrighed, havde han ikke udstrakt Haanden efter denne Krone. Men ikke at vise den tilbage, naar den af en høiere Haand blev sat paa hans Hoved, troede han nu at være sit Kald, sine Børn, Sverige, sit Fædreland, ja Kongen selv og hans Huus skyldig.

I sit Svar af 28de Juli erkjender Kongen det nye Beviis paa Hertugens Fædrelandskjærlighed og hans Venskab for ham, og tilføier, at han ligesaavel som Hertugen finder enhver Sag, som afhænger af andre Mennesker, uvis; imidlertid troer han at have handlet efter Pligt, og at han aldrig vilde finde sig i Opposition mod Hertugen, naar det ikke var som Konge, hvor Statens Interesse maatte være Alt for ham. Det Samme udtaler Kongen i et Brev af 28de Juli til Hertuginden, under Erkjendelse af Hertugens Handlemaade som den rigtigste og bedste.

Kongen sendte sin Overadjutant Lützen med et Brev af 8de August til Augustenborg, hvori han meddeelte Hertugen, at han af Lützen vilde erfare, hvorlunde et Parti i Sverige havde besluttet at bortføre Hertugen til Sverige, og at man dertil vilde bruge et svensk Skib, man mener en Kutter. Denne Maade at føre Hertugen til Sverige paa, kunde og turde han ikke tillade; derfor havde han givet Befaling til at hindre saadant, og til den Ende beordret den fornødne Roflotille til Alsen, for at skaffe Hertugen al Sikkerhed . . . .; intet Parti turde bortføre ham, og kun hans Approbation kunde gjøre Hertugen til Tronfølger i Sverige, og denne havde han ikke givet.

I sit Svar af 10de August melder Hertugen Kongen, at om Overadjutant Lützen var kommen nogle Timer senere, vilde han ikke have truffet ham, formedelst en tilsigtet bestilt Reise; at hans Ankomst havde foranlediget denne Reises Udsættelse, som under de Omstændigheder, der nu vare blevne ham bekjendte, paa meer end een Maade kunde blive mistydet. At den svenske Regjering, som ønskede ham til Tronfølger, skulde ville lade ham bortføre, var et Rygte, der ingen Tro fortjente; mindre usandsynligt var et saadant Project fra et eller andet Partles Side, som han stod i Veien. Med Lützen var det Fornødne aftalt. I Sønderborg Havn kunde Kanonbaadene alene ligge sikkre. Stranden var stærkt besat. Skulde et mistænkeligt Skib vise sig, vilde i Nærheden af Augustenborg Patrouiller blive udsendte for at angribe de mistænkelige Folk, og Slottet om Natten blive stærkere besat. Men skulde nu senere en svensk Coureer bringe ham Anmeldelsen af det fuldbyrdede Valg, og tillige et svensk Krigsskib vise sig med Indbydelse til at benytte sig af samme til Overfarten, saa maatte Kongen forlade sig paa, at han, Hertugen, intet overilet eller mod Ære og Pligt stridende Skridt vilde gjøre; han vilde kun antage Valget under Betingelser, hvoriblandt den første, at Kongens Indvilgelse kunde erholdes.

Paa dette Hertugens Brev fulgte intet Svar. Men til Hertuginden skriver Kongen, at det aldrig kunde falde ham ind, at Regjeringen vilde lade Hertugen bortføre, men vel et Parti; Hertugen kunde vel blive valgt, men uden hans, Kongens Indvilgelse, var Valget en Nullitet. — Efter Rygtet skulde Hertugen bortføres paa en Orlogskutter, og Dispositionen over den kunde vel ikke tilkomme noget Parti, men kun Regjeringen.

Den hemmelige Hensigt af dette paafaldende Skridt fra Kongen af Danmarks Side, at lade Hertugen ligesom arrestere og bevogte paa sit eget Slot, var efter al Sandsynlighed følgende: Kongen af Danmark, skuffet af intrigante og udygtige Agenter, troede at have vundet et Parti for sig i Sverige. Han var overbeviist om, at naar Hertugen ikke vilde blive valgt til Tronfølger, dette Valg maatte falde paa ham. For nu at forhindre Hertugens Valg, søgte man at udbrede den Anskuelse i Sverige, at Kongen ei vilde tillade Hertugens Valg.

men forhindre denne i at antage samme, i Fald det skulde falde paa ham. Denne Anskuelse blev nu overalt udbredt i Sverige af danske Agenter. Diemedet af Hertugens militaire Bevogtning var vel altsaa fornemmelig beregnet paa at vise de Svenske, at Kongen vilde hindre Hertugen i at antage Valget, og at det altsaa ikke vilde nytte de Svenske Noget at vælge ham. — Af Kongen af Sveriges herefter følgende Skrivelse seer man, at Hertugens Valg blev forhindret ved Kongen af Danmarks Skridt.

Under 21de August skrev Kongen af Sverige til Hertugen, at, da han skrev Brevet af 10de Juli, havde han ikke kunnet forudsee de Skridt, som Kongen af Danmark siden har gjort; af Hertugens Svar af 23de Juli havde han seet, hvor meget denne Begivenhed havde virket paa Hertugens Bestemmelse, og hvor hæderlig han havde foretrukket sine Pligter for sine Forhaabninger. Idet han, Kongen af Sverige, ugjerne gav Slip paa de Forhaabninger, som han havde sat til ham, Hertugen, havde han givet den Tænkemaade, hvis Udtryk han høiagtede, sit Bifald. Under saadan Tingenes Stilling, og da han forudsaa, at Hertugen ikke mere vilde modtage den svenske Nations Tilbud, i Fald dens Repræsentanters Valg erklærede sig for ham, havde han holdt det for sin Pligt at høre sit Folks Ønsker, som, i det samme deelte hans Frygt med Hensyn til Antagelsen fra Hertugens Side, havde ufortøvet (de suite) eenstemmigen erklæret sig til Fordeel for Prinds Pontecorvo; denne Fyrste havde da og den 21de August erholdt Stændernes Stemme til Thronfølger.

Dette Brev besvarede Hertugen den 27de August, og udtalte det Ønske, at den Begivenhed, hvorom Kongen havde gjort Meddelelse, maatte bidrage til Kongens Lykke og det svenske Folks Held. En Afskrift af Kongen af Sveriges Brev sendte Hertugen uden videre Bemærkninger til Kongen af Danmark, hvorpaa intet Svar fulgte. I et Brev til Hertuginden yttrede Kongen, at Kongen af Sveriges Brev var ikke venskabeligt mod ham; nu skulde han bære Skylden, da han dog intet videre havde gjort, end ogsaa at melde sig til Tronfølgen. At dette Skridt havde lagt Hindringer i Veien for Hertugens Valg var ikke sandt, hvilket var klart af den Omstændighed at Hertugen havde været valgt den 14de og 15de August, men at Valget var bleven omgjort den 16de.

Hertugen søgte sin Afsked fra den kongelige Tjeneste, fordi, som han udtrykker sig i en fortrolig Skrivelse til en Bekjendt, Kongen havde behandlet ham alt for fiendtligt, og fordi han, som forudsaa Fornyelsen af Partikampen og Intriguen mod den nyvalgte Kronprinds af Sverige, holdt det fremdeles for klogt, ikke at være i Kjøbenhavn og saa nær Grændsen, og fordi hans Retraite var et offentligt Beviis paa hans Utilfredshed og at han ei havde afslaaet Kronen af Kleinmodighed (Pusillanimitet). Om denne Afsked fra den kongelige Tjeneste, hvorom Hertugen ansøgte under 30te October 1810, ostensibelt „med Hensyn til sin Sundhed og af mange andre Grunde“, men som Kongen — formodentligen for ei at gjøre Opsigt, ei vilde meddele ham, opstod en ubehagelig, ikke ganske venskabsløs Correspondence, som synes at have endt med et Brev fra Hertugen af 18de April 1811, hvori Hertugen gjentager sin Bestemmelse at trække sig tilbage fra Statens Tjeneste, og yttrer, at den Cancellie-Expedition af hans forlangte Afsked, som han endnu havde at forvente, mere var en Form, hvis tidligere eller sildigere Udstedelse intet Væsentligt forandrede i hans nærværende Forhold. Fra den Tid af trak Hertugen sig tilbage fra alle offentlige Forretninger, og døde i Aaret 1814 uden at have seet Kongen af Danmark igjen.“

No. 60 (til Side 245).

Udtog af et Brev fra Krog-Meyer[1]) til Overlærer L. St. Platou.

Augustenborg den 31te Juli 1810.

„Den vigtigste Nyhed, som i dette Øieblik formodentligen beskjæftiger Eder i samme Grad som os, er Valget af Tronarving i den Afdødes Sted. At der har været en Coureer for at gjøre Hertugen et Tilbud fra hans svenske Majestæt, at bringe ham i Forslag, har Du vel seet af Aviserne. Følgende derimod er Dig maaskee ubekjendt. Hertugen afsendte strax en Stafet til Kjøbenhavn, for at erfare Kongens Mening og Villie, og erholdt det Svar, at Kongen havde det Ønske og Haab ved denne Leilighed at tilveiebringe en Forening imellem de nordiske Riger, at Napoleon bifaldt denne Plan (hvilket staaer i aabenbar Modsigelse med det Kongen af Sverige havde skrevet til Hertugen, at hans Valg havde Napoleons fuldeste Samtykke), at han som Privatmand vist ingen Lyst havde til den svenske Krone, men som Konge umulig kunde ønske, at Valget traf paa nogen Anden. Herpaa gav Hertugen følgende Svar: „At han var underrettet om at Kongen af Danmark ønskede og haabede ved denne Leilighed at forberede en tilkommende Forening imellem de 3 Riger, som han umulig kunde andet end ansee fordeelagtig for sit Fædreland; at Kongen af Danmark havde underrettet ham om, at han til denne Plan havde Keiser Napoleons Bifald og Løfte om Understøttelse, og naar denne Erklæring stod i Modsigelse med Hans svenske Majestæts Yttring, maatte han tilgive ham, at han som dansk Undersaat satte Lid til sin Konges Ord, at han som dansk Undersaat under disse Omstændigheder intet Skridt kunde eller vilde gjøre, som kunde være en saadan Forening hinderlig, og at han altsaa umulig kunde ønske, at det paa den forestaaende Rigsdag traf ham." Imidlertid er jeg ligesaa overbeviist om, at der Intet bliver af Foreningen, som at, hvis Valget i dette Tilfælde træffer vor Hertug, han af Patriotisme opofrer sig og antager Valget. Hvis Du betroer dette til nogen af vore fælles Venner, behøver Du ei at angive Din Kilde."

No. 61 (til Side 262.)

Uddrag af et Brev fra Professor Treschow til L. St. Platou.

„— — — Da jeg skrev det sidste til Kammerherre Anker, stod jeg endnu i den trøstelige Tanke, som en Time efter Brevets Affendelse ved Læsningen af det Kongl. Rescript forsvandt, at ikke den herværende Direction, men Selskabet for Norges Vel eller en Comitee af samme, vilde faae det nye Universitets Oprettelse at besørge. Men endskjønt jeg endnu troer, at Alt, hvad der til Sagens sande Fremme skal udrettes, maa komme fra denne Kant, saa seer jeg dog med Bedrøvelse, hvor megen Kamp det med hiin Direction eller egentlig med en vis Mand[2]) alene og hans tro Tjener vil have at bestaae, hvor mange Vidtløftig-

---

1) [Peter Krog-Meyer var født i Verdalen 1779, og var fra 1808—1816 Opdrager og Lærer for de to Augustenborgske Prindser; blev 1816 Professor i Theologien i Kjøbenhavn, og 1819 første Biskop paa Als og Ærø, men døde 24de Juni s. A. forend han tiltraadte sit Embede. Erslews Forf. Lex. II. 261 ff.]

2) [Her menes Moldenhawer, som almindelig ansaaes for en Mand af jesuitisk Tænkemaade. Han var egentlig Skyld i at den i 1798 besluttede Underviisnings-Anstalt i Christiania ei blev iværksat, men at Kathedralskolen der ved Reglement af 23de Januar 1801 ved dens Reform blev givet samme og ikke en mere udvidet Indretning end de andre lærde Skoler i Norge og Danmark. — J. Chr. Berg. — Med „hans tro Tjener" menes vel Laurits Engelstoft?]

eder og hvor megen Opsættelse dette vil forvolde. Hertil kommer maaskee endnu deels en vis Mismodighed hos Selskabets fornemste Medlemmer, foraarsaget ved Krænkelse og en paafaldende Tilsidesættelse, deels forskjellige Principer i Henseende til Tendentsen af et Universitet, da Nogle uden Tvivl fornemmelig see paa dets Nytte for sand Cultur eller Videnskabelighed og Moralitet, den største Deel derimod kun paa dets Virkninger for Handel, Industri, Agerdyrkning og overhovedet udvortes og borgerlig Velstand. Med de Sidste ville Indretningens Fiender tilsyneladende forene sig, og idet de lade som det især er dem om de saakaldte nyttige Videnskabers Beforbring at gjøre, ville baade de høiere blive forsømte og hine vantrives, fordi de ere plantede paa tørre Steder, og deres Blomster i Røg og Damp eller andre usunde Dunster vil henvisne. Under saadanne Omstændigheder maa Selskabets Valgsprog være: tu ne cede malis, sed contra audentior ito, og de ædleste Mænd deri med fordoblet Iver kjæmpe saavel mod Kabaler, som endnu stærkere mod den Tænkemaade, der, under Paaskud af at sørge for det almindelige Bedste, søger at gjøre Videnskab og Dyden selv til Egennyttens Tjenere. Thi desværre ere alle Efterretninger fra Norge derom enige, at med en Slags stigende Velstand udbreder sig tillige en almindelig Handelsaand, Luxus og Sædefordærvelse, der aldeles maa fortære den Aandskraft, hvorved det norske Folk endnu udmærker sig. Vi see et Exempel derpaa i det svenske, som, uagtet af samme Stamme og under samme Klima, kun derfor i denne Henseende staaer tilbage, fordi den liberale Stemning ved en misforstaaet Kultur eller Politur i en lang Række af Aar er bleven undertrykt og har taget en modsat Retning. At arbeide mod denne Fordærvelse, maatte saaledes være Universitetets Hovedformaal, at ethvert andet blev dette underordnet. Jeg vil dermed ikke sige, at de saakaldte nyttige Videnskaber der, ligesom ved det kjøbenhavnske, paa en fast skandaløs Maade skulde tilsidesættes, hvor Juristeriet fast er instar omnium, hvor der hidtil ei er tænkt paa en Lærestol for Kameralvidenskaber overhovedet, end sige for nogen af de besynderlige Dele, der kan indbefattes under dette vidtløftige Fag. Tvertimod viser bemeldte Person derved tydelig, hvor lidet det kan være hans Alvor med de Forslag, han har gjort til saadanne Indretninger i Norge, naar han aldrig har tænkt paa her at indføre noget Saadant, hvor ofte det end er bleven ham sagt; imedens han unyttig har spildt Tiden med Smaating og Chikaner, som hans indskrænkede og til Intriger dannede Hoved alene gjør ham skikket til. Men jeg vil, at disse nyttige Videnskaber kun skal drives som Midler til et høiere Maal, at alle Lærere derfor maa være besjælede af samme Aand, og at ved deres Ansættelse ei den blotte Dygtighed, men Charakteer og Sæder komme i Betragtning, kort sagt, at de for største Delen ere saadanne Mænd, som Sverdrup, Rathke og nogle Andre, som jeg her ikke vil nævne. Dette maa være Maalet for det norske Velfærdsselskabs og især dets Directions Bestræbelser. Da det omfatter alle nationale Gjenstande, og uden Tvivl betragter samme fra en høiere philosophiske Standpunkt, uden hvilket Enhed og Harmoni i dets Handlinger vilde være umulig; saa er intet andet Collegium saa vel skikket til noget Hovedanliggendes Bestyrelse, og det tør derfor og kan ved Klogskab bemægtige sig samme; thi paa anden Maade bliver der intet af Udførelsen, og Hans Majestæts Villie bliver ved Nølen og Kabaler saa længe eluderet, indtil Omstændigheder indløbe, som enten gjøre Sagen umulig eller bringe den i Forglemmelse. Thi var det vel kommen saa nær dermed, hvis Grev Wedel ved sit sidste Ophold i Kjøbenhavn ei havde drevet det igjennem? og kan vel et eneste Vindstød alene langt ude paa Søen bringe Skibet lige til Havnen, især naar de, der skal regjere det, baade ere uduelige og uvillige? Nei, ophører Selskabet at være virksomt som hidindtil, kjøles Nationens Iver for denne Sag; saa vær forvisset om, at Glæden over hvad der alt er skeet er utidig, og at lidet eller intet mere vil skee. Skjønt Selskabet for Norges Vel ligesaa lidet som Folkets Ønske i det

Kongelige Rescript er nævnt, saa har dette dog gjennem Statholderskabet aabnet Selskabet en middelbar Vei til Virksomhed, som det ikke bør forsømme; og, saafremt det Axiom er rigtigt, at lige Aarsager frembringe lige Virkninger, maa dets fortsatte Bestræbelser blive ligesaa heldige som de begyndte. Foruden hvad jeg i mit Brev til Khrr. Anker om Stedet bemærkede, maa jeg endnu tilføie, at skal et Universitet i Norge bidrage noget til Nationalaandens Stemning og Forædling, saa maa det nødvendig anlægges ligesom i en Brændpunkt, fra hvilken baade Ondt og Godt til alle Sider pleier at udbrede sig, d. e. i en Hovedstad. I Norge gives der til Lykke ingen saa stor, at et Selskab af nogle og tyve Professorer med flere lærde og oplyste Mænd, som der kan dannes eller være samlede, skulde kunne tabe sig blandt Mængden og af nogen anden Stand eller andet Selskab blive overvældet. Naar derfor den rette Aand og Tone blandt disse Mænd fra Begyndelsen af kommer til at herske, vil den stedse gaae videre; da derimod Hovedstaden og det hele Land kun lidet vil bekymre sig om, hvorledes Pedanterne i Kongsbergs Røgstuer eller en anden Afkrog tænke, og snarere drive Spot dermed end i nogen Maade rette sig derefter. Jeg vil ei her undersøge den vidtløftige Materie, hvad Fortrin smaa Steder har fremfor store i Henseende til de Studerendes Sæder. Raahed, Renomisterie udmærker dem altid i de første; hvad de derimod vinde er mig ubekjendt. Men i de sidste er dog Politur i det mindste et Slags Gevinst, der ei tillader lærde Mænd ved Pedanterie at gjøre sig latterlige og derved spilde Frugterne af deres indvortes og sande Værd enten for sig selv eller Andre. Hvad Adspredelser angaaer, saa veed jeg ikke, om de, som finere Selskaber, Klubber og Omgang med mange Slags Mennesker kan foraarsage, ere skadeligere end de som af deres indbyrdes Cirkler, Drikke- eller Spillelaug eller Lysttoure kan reise sig, der ved et Universitet ere vanskelige at afværge. De seer nok, at jeg har Øie paa Christiania. Man kan derimod indvende, at baade Stedet selv er dyrt, og at Bygninger her vilde blive kostbarere end paa andre Steder. Hvad det første angaaer, saa er denne Dyrhed ganske vist unaturlig og grundet paa et slet Politi, da Christiania har en Omegn og et Opland, hvortil neppe nogen anden By har Mage, saa at jeg er vis om, at derpaa kunde raades Bod. I Henseende til det andet, da troer jeg neppe det der vil blive saa kostbart at bygge, naar man betænker, at Universitetsbygninger dog paa ethvert Sted bør opføres af Muur, ei af Tømmer, og at det første paa de Steder, hvor alle Huse ere af Træ, formodentlig vil blive endnu kostbarere. Desuden behøve de ei at anlægges midt i Byen, hvor Tomterne ere dyre, men bedst mere afsides, hvor de Handlende ikke skjøtte om at boe. Overalt stoler jeg paa Enhvers Villighed i at befordre denne Sag. — — —

Kjøbenhavn den 7de October 1811. Deres ærbødige Tjener
Treschow.

P. S. En Bemærkning har jeg forglemt, hvilken jeg dog finder nødvendig at tilføie. I ungefær 10 Aar har Commissionen og siden Directionen for Universitetet og de lærde Skoler arbeidet paa en Plan for Sorø Academi, som dog ei endnu er færdig, uagtet Fond, Bygninger og Alt er tilstede, og M.[1]) desuden Intet har derimod, men derimod gjerne seer, at ogsaa denne Stiftelse bliver ham underordnet. Man behage herefter med et Slags Regula de tri at udregne: naar Istandsættelsen af en gammel Bygning udfordrer 10 Aar, hvad da et Slots Opførelse fra ny af? Tages alle Omstændigheder i Betragtning, saa tvivler jeg om, at 100 Aar dertil blive nok.

[1]) [Moldenhawer.]

No. 62 (til Side 285).

a. Contre-Admiral Lütkens Rapport til Kongen om Najadens Tab.

Jeg tilstiller D. M. i Dag Efterretning om en ligesaa hæderlig som sørgelig Begivenhed med Fregatten Najaden. — Capitain Holm, forenet med Briggerne Laaland, Samsø og Kiel, udgik den 3die Juli fra Frederiksværn, holdt Søen den 3die, 4de og 5te indtil sidste Dags Aften, da han indløb med underlagte Magt mellem Øerne Borøen og Sandøen, uden at have seet noget Fiendtligt. Næste Dags Eftermiddag saaes et Orlogsskib og 3 Brigger at krydse under Kysten udenfor, som til Alles Forundring pludselig holdt ind til Skjærene, som om de vare forsynede med de bedste Lodser, og søgte Havnen, hvor Capitain Holm laa. Han fandt det nu ei raadeligt at forblive der, men gik til Seil og løb til Lyngøer, men blev, skjønt Lodserne troede det ikke muligt at et Orlogsskib kunde søge Havn der indenskjærs, forfulgt lige ind i Havnen af Orlogsskibet og den ene Brig; thi da en af de andre fiendtlige Brigger var stødt paa, maatte den 3die forblive hos den til Hjælp. — Kort efter at Capitain Holm var kommen derind og udført Spring for at vende Bredsiden til, ankrede Orlogsskibet midt i Indløbet, og en frækkelig Ild begyndte nu paa begge Sider paa Musketskuds Afstand. Efter 2 Timers dræbende Fægtning faldt alle 3 Master paa Fregatten. Dækket blev derved nedstyrtet paa Batteriets Kanoner, og Forsvar umuligt, saa meget mere, som det paa samme Tid kom Ild i Fregatten. Nu var det kun om at redde Mennesker; dette er skeet saa meget muligt. Faa Krigsskibe ere tilintetgjorte paa en hæderligere Maade end denne D. M.s Fregat. — Men denne Hæder var endnu ikke nok for Capitain Holm; han samlede nu de tililende Kanonfartøier, og uagtet en saadan Fatigue og en saadan Ulykke vel kunde udmatte en Mand, saa da det engelske Orlogsskib heiser Parlamentairflag og proponerer at ville udlevere Fangerne, naar man ei vilde attaquere ham med Kanonbaadene — angriber Capt. Holm Orlogsskibet og Briggen strax med Kanonbaadene, beskyder ham forind, nøder ham til at gaae hastig under Seil, og forfølger ham til Søes, hvorved han redder de 2de Brigger Laaland og Kiel. Samsø var heldig nok i Slutningen af Affairen, efter Holms givne Ordre, at være kommen derfra. Overalt skjønnes en Aandsnærværelse hos Capt. Holm under denne sørgelige Begivenhed, som tildrager sig Opmærksomhed. Imedens dette foregik om Aftenen og Natten i Lyngøer, var Capt. Dietrichson, som fra Arendal var tillet med sine Kanonfartøier, i Affaire med den paa Grund staaende fiendtlige Brig og hans Medhjælper. Gjenparter af begge Rapporter tilstilles D. M. herved.

Christianssand 1812 Juli 10. Allerunderdanigst

O. Lütken.

b. Capitain Holms Rapport.

Det blev min tunge Pligt allerunderdanigst at tilmelde D. M., at Fregatten Najaden er ikke mere. Omstændighederne ved dens ulykkelige Tilintetgjørelse ere følgende: Den 6te Juli laae vi med Najaden, Briggerne Laaland, Samsø og Kiel ved Havnen under Sandøen, 2 Mile østen for Arendal, hvor vi vare ankrede den foregaaende Aften, uden at have seet noget Fiendtligt den Dag, og jeg var desaarsag ligeledes overbeviist om, at Fienden ikke kunde vide, hvor vi vare. Om Eftermiddagen, Vinden vestlig M. S. Kuling, observeredes et Linieskib og 3 Brigger, som kom sønden fra, og stod ind under Landet, krydsende med smaa Seil vester efter. — I hvor sikker paa Angreb jeg end ansaa os paa denne Ankerplads paa Grund af en henimod $^{3}/_{4}$ Miil lang og meget vanskelig Indseiling, at her er stationeret Kanonfartøier, at man ligger aldeles useet fra Søen af, og endeligen at Borøens Batteri tillige bidrager til at beskytte Indløbet, erkyndigede jeg mig dog hos Lodserne, om de kunde opgive mig en anden Anker-

plads, hvor det ikke var muligt for Orlogsskibet at indseile; de anbefalede mig eenstemmigen Lyngøer, da Indløbet dertil var meget snævert, men tilføiede tillige, at Vinden var vel sydlig, at der var megen Fare for, at Fregatten ved Indseilingen maatte komme paa Grund. Da Fienden imidlertid holdt ind i Skjærene mod vor Ankerplads, ansaa jeg det, i Betragtning af hiin Overmagt, ei forsvarligt at oppebie hans Angreb, naar der var Mulighed i at komme til en anden, hvor vi vare sikkre. Jeg gav da Ordre til at kappe og seile til Lyngøer. Under Nedseilingen hertil vedligeholdt Najaden og Laaland en stadig Ild med deres agterste Kanoner mod Orlogsskibet og en Brig, som ledede det, hvilken de besvarede. Kl. 8½ ankrede i Lyngøer, førte et Spring Styrbord ud, gav Lieutenant Zahrtmann Ordre til at overtage Commandoen af 2 Kanonjoller, som laae her. Kl. 9 seilede Orlogsskibet med rummere Vind ind i Havnen, bjergede Seil og løb sig paa Grund med Forskibet, hvorved hans Stilling blev tværs over Havnen. Kort efter ankrede Briggen, og begge laae nu omtrent et Musketskud fra os, da en levende Ild fra begge Sider begyndte; men formedelst Havnens Sneverhed var det umuligt, al Anstrængelse uagtet, at faae Fregattens hele Batteri til at bære paa Fienden, hvilken vi havde paa Styrbords Boug; thi Laaland laa paa Najadens Styrbords Laaring, og med Hælen imod Grund, hvilket forhindrede os fra at faae Agterskibet høiere op, og en Coffardibrig, som laa for Najadens Bagbords-Boug, forhindrede os fra at sakke ned med Forskibet. Laaland kunde blot bruge sine Bougkanoner, og Kiel, som laa skjøns Styrbord ud for Fregatten, blot sin Bagbords Bougkanon, naar den ikke vilde lægge sig i Veien for Najaden og Laaland; Samsø laa paa Bagbords Side af Najaden, og kunde altsaa ikke gjøre et Skud. I denne ufordeelagtige Stilling fortsattes Fægtningen til Kl. 10½, da en stor Deel af Najadens Mandskab var dræbt og saaret, og blev i et Lag alle 3 Master og Bougsprydet nedskudte, hvorved øverste Dæk faldt ned og demonterede hele Batteriet. Ved Reisningens Fald kantrede Fregatten, synkende til over Batteriet med Bagbords Side, og paa samme Tid begyndte Ilden, der udbrød paa flere Steder, at tage overhaand, efterat den adskillige Gange tilforn var bleven slukket. Gav Briggerne Ordre at gaae Seil og retirere, hvilket af Samsø blev udført; men da Laaland laa paa Grund og Kiel laa til Luvart af den, kunde det ikke iværksættes af dem. Da Najaden nu pludseligen var forvandlet til et brændende og halvsunket Vrag, befalede jeg Mandskabet at bjerge sig, men da en Deel af Reisningen laa paa begge Sider af Skibet, var det meget vanskeligt at komme den saa nær med Fartøier, at man kunde bjerge andre end de, der ved Svømning havde hjulpet sig noget fra Siden. Efterat jeg var kommen i Land imellem 11 og 12, fandt jeg Laaland forladt og stukket i Brand, og at Kiel havde ophørt at skyde, og da Premierlieutenant Lütken beskjæftigede sig paa den menneskekjærligste Maade med at bjerge Mandskabet fra Najadens Vrag, som kunde ventes hvert Dieblik at ville springe i Luften, fandt jeg Intet for mig mere her at udrette, hvorfor jeg roede fra Lyngøer for at samle Kanonfartøier, samt underrette mig om, hvorvidt Samsø var bragt i Sikkerhed. Jeg vidste at Chefen for samme, Capitainlieutn. Grotschilling, var saaret. Capitainlieutn. Krieger roede øster for at samle Kanonbaade fra den Kant, og da jeg fandt Samsø i en snever Vig østen for Lyngøer, under den Næstcommanderende, Capitainlieutn. Christies, Commando, i fuldkommen Forsvarsstand, roede jeg vester efter, for fra denne Side at hente Kanonfartøier. Da jeg kom tilbage til Lyngøer, forefandt jeg Lieutenant Mechlenborg ankommen her fra Østerriisøer med 3 Kanonjoller; i Mørket har han, uden jeg har mærket det, passeret mig. Da der fra Orlogsskibets Stortop vajede et hvidt Flag, sendte jeg Lieutn. Zahrtmann som Parlamentair ombord i det, for at blive underrettet om Hensigten med samme; beordrede Lieutenanterne Kraft og Hesselberg hver at tage Commandoen over hver af de Joller, der ikke vare commanderede

af en fast Officier, og sendte Lieutn. Sandholt vester efter, for at hente Kanon- 'artøier. Lieutn. Bahrtmann kom snart tilbage og bragte mig Svar fra Chefen af Orlogsskibet Dictator, at han, ifald Kanonfartøierne ei bleve brugte mod ham, ville sende alle Fanger, han havde i sin Magt, i Land. Da han intet videre Forslag havde at gjøre, roede jeg strax ud med de 5 Joller, Klokken da imellem 3 og 4, og beskjød Orlogsskibet og Briggen forind. Begge gjorde nu al Hast 'or at komme under Seil, og da Vinden atter føiede dem, lykkedes det dem og- 'aa. Vi vedbleve, efter at de vare komne under Seil, at forfølge dem; en heel Hagel af Skraa faldt mellem Kanonjollerne, hvorved 1 Mand dræbtes. Da vi observerede, at Laaland og Kiel ei kom under Seil, opgave vi Jagten og roede nd imod dem, for at entre dem; paa Veien sank Lieutn. Mechlenborgs Kanon- jolle, men Mandskabet bjergedes. Ved at komme ind til Lyngøer, saae jeg det danske Flag vaie paa begge Briggerne, og Capitainlieutn. Rasch ombord i Kiel tilligemed sit Mandskab. Han berettede mig, at da Kanonjollerne begyndte at attaquere, forlod det fiendtlige Mandskab begge vore Brigger med saadan Iil, at han fik Leilighed til at gjøre 2 Fanger; han havde strax ladet Laaland besætte, hvor ombord Fienden havde faaet Ilden dæmpet. Briggerne havde lidt endeel paa Rundholter og Takkelage, men ei betydeligt paa Skroget. To Kanonjoller assisterede nu Briggerne med at klare dem af Najadens brændende Vrag, medens Lieutenant Mechlenborg med de 2 andre optoge den sjunkne Kanonjolle, hvilket snart lykkedes. Kl. 6 ankom Capt.-Lieut. Dietrichson med Arendals Flotille; en Affaire, han havde været i med 2de Brigger, havde uhelbigviis opholdt ham, da dersom denne Flotille havde været her, det sikkert var bleven Orlogsskibet og Briggen umuligt at komme ud fra Lyngøer. — Orlogsskibet Dictator er paa 30 Kanoner og Briggen Calypso, som var inde i Havnen, paa 20; Begge havde lidt meget, hvilket især var kjendeligt paa Skroget, og efter Udsigende af det Mandskab, som havde besat vore Brigger, skal de have en stor Deel Døde og Saarede. Jeg er ligeledes overbeviist om, at de ved vores Attaque med Kanonjollerne have lidt endeel, da man saa dem kaste Døde overbord fra Orlogs- skibets Porte, og Briggens store Mersseil blev skudt ned; efter at de vare komne udenfor Skjærene, kastede de en Tid over hver Boug og reparerede Grundskud, hvorefter de holdt af S. O. hen. — Med den smerteligste Følelse maa jeg til- føie, at vort Tab af Døde og Saarede er meget betydeligt, for en stor Deel Følge af Reisningens Fald, Dækkenes Knuusning og Fregattens Synkning, Alt et Dieblik; nøiagtig kan jeg endnu ei opgive Antallet, men hidtil tælle vi kun mellem 170 til 190 Bjergede, hvoraf 85 ere saarede. Haardt er det, at jeg paa Listen af de Døde har at anføre Premierlieutn. Ridder Grotschilling og Secondlieutn. Ridder og Dannebrogsm. Buhl, Begge ligesaa ædle Mennesker som kjække Officierer; endvidere Skibets 3 Chirurger, Bjørnholm, Jacobsen og Sorgenfri, som døde under Udøvelsen af deres Kald, da de sank tilligemed den interimistiske Proviantforvalter Nørregaard; ombord i Briggen Kiel faldt Maaneds- lieutn. Rolffen. Ligeledes, at jeg maa anføre blandt de Saarede Chefen for Briggen Samsø, Capitainlieutn. Ridder og Dannebrogsm. Grotschilling, haardt saaret i høire Arm, og Secondlieut. Dichmann ombord i Briggen Kiel, som har mistet den venstre Arm. Laaland har havt 1 Død, 2 Saarede; Samsø 2 Døde, 5 Saarede; Kiel 3 Døde, 7 Saarede, Officiererne iberegnede. I hvor ulyk- kelig jeg end føler mig ved Tabet af D. M.s Fregat Najaden, vilde det dog være høist ubilligt af mig, i Fald jeg ikke anførte, at i Følge min Overbeviis- ning er af Brigcheferne, samtlige Officierer, og alt Mandskab ombord i Divi- sionen, som jeg havde den Ære at commandere, udviist den største Iver for D. M. Tjeneste, og det standhaftigste Mod for at forsvare Flagets Ære.

Lyngøer, $2^1/_2$ Miil østen for Arendal d. 9. Juli 1812. Allerunderd.

H. P. Holm.

c. Rapport fra Capitainlieutenant Dietrichson.

I Mandags den 6te Juli blev jeg ved Telegraf-Signalerne underrettet om, at et fiendtligt Orlogsskib og 3de Orlogsbrigger vare i Sigte under Landet, 2 Mile østenfor, og at disse Skibes Bevægelser syntes mistænkelige. Jeg lod strax de 3de af mine underlagte Kanonfartøier, som jeg havde her hos mig, trække med mig øster efter. Vinden vestlig, laber Kuling med svær vesten Strøm. Jeg havde omtrent lagt en halv Miils Vei tilbage, da jeg hørte en stærk Skyden østen for mig. Jeg forcerede med min medbragte Magt øster efter. Da jeg kom henimod Borøen, 2½ Miil østen for, saa jeg 2de Orlogsbrigger udenfor Skjærene, og syntes det, som den ene af disse stod paa Grund, og den anden laa til Ankers med et Spring paa den første Brig. Mod disse 2de Brigger, som vare fiendtlige, vare 2de af mine underlagte Kanonfartøier, som havde Forpost i mit anfortroede Forsvars-Districts østre Afdeling, i fuldt Engagement. De 2de Kanonfartøier, jeg havde med mig, et 3die kom nogen Tid efter, forenede sig med disse, og nu blev Slaget almindeligt og heftigt. De fiendtlige Kugler fløi os om Ørene; men da de alle gik over os hen, tilføiede de os ingen Skade; vore Skud paa Geværs Distance med Kugler og Skraa gjorde en heldig Virkning paa Fienden, uagtet Mørket gjorde Skuddene noget usikkre. — Saaledes vedligeholdtes paa begge Sider en levende Ild i en Tid af 2½ Time, da det ene af de fiendtlige Skibe ophørte at skyde og de begge ved Hjælp af en frisk Vind med fuldkommen Kjendskab søgte under vor Forfølgelse en halv Miil til Søes, da det begyndte at blæse op til en friskere Kuling med temmelig Dyning. Vore Skuds heldige Virkning var synlig; den ene Brigs store Merseraa var nedskudt, Seilene gjennemborede af Kugler; den anden var jevnligen beskjæftiget med at have sine Baade forud under Boven. — Fra Landet kunde Skrigen og Hammeren høres, og senere er fundet afskudte og udkastede Ting. Jeg beklager, at den friske Vind favoriserede Fienden i sin Flugt, da jeg ellers turde have haabet at blive Mester af de 2de Brigger med den liden Magt, jeg under Affairen havde at virke med. Af Maanedslieutn. C. Parnemann, som havde Forpost i Borøen, blev jeg underrettet om, at et fiendtligt Orlogsskib og en Kutterbrig var indløbet fra Søen gjennem Havesundet til Havnen Haven, hvor Fregatten Najaden og de 3de Orlogsbrigger, Laaland, Samsø og Kiel laae til Ankers, og at disse havde kappet deres Touge og var seilet øster efter under Fiendens Forfølgelse. Jeg lod mit udmattede Mandskab hvile lidt, og søgte derpaa med min samlede Magt øster efter. Da jeg kom hen imod Lyngøer, hørtes en stærk Skyden, og da jeg kom udenfor Lyngøer Havn, saa jeg det fiendtlige Orlogsskib og Kutterbriggen styre til Søes med Force af Seil under Forfølgelse af Kanonfartøierne af Østerriisøers Afdeling. — I Lyngøer Havn saa jeg Fregatten Najadens sørgelige Skjebne. Mine Officerers og Mandskabs Forhold var efter Pligt; jeg vover derfor allerunderdanigst at anbefale dem D. M.s Naade.

Stationen Rævesand ved Arendal, den 10de Juli 1812.

Allerunderdanigst
Dietrichson,
Capitainlieutenant i Søetaten.

Endskjønt det smerter H. M. at have ved denne Leilighed mistet endeel af sine brave Officerer og Søfolk, saa har dog Allerhøistsamme med særdeles Velbehag atter modtaget et Beviis paa, at Hs M.s Søkrigere ikke give deres Forfædre noget efter i Tapperhed og Mod, naar det kommer an paa at vise sig værdige deres Navn og at hævde Dannerflagets Ære, hvorfor Hs. M. har behaget at lade Capitain Holm i Særdeleshed, ligesom og Cheferne for de vedkommende kongelige Orlogsbrigger og Flotille-Afdelinger samt de øvrige Officerer og Mandskaber i Almindelighed, tilkjendegive sin allerhøieste Tilfredshed med deres

ved disse Affairer udviste Mod, Aandsnærværelse og udmærkede Tapperhed. Hvilket efter allerhøieste Befaling herved bekjendtgjøres.

Hovedqvarteret Frederiksberg Slot, den 17de Juli 1812.

F. Bülow,
Generalmajor, Kammerherre o. s. v.

No. 63 (til Side 299.)

Brev fra Wetterstedt til Adlersparre.

(Af Adlersparres Handlingar. VII. 49—51.)

Stockholm den 4de Januar 1813.

Jeg har havt den Fornøielse at modtage Dine 2de Breve, det seneste af 14de Decbr. H. K. H. Kronprindsen ønsker, at Du paa ingen Maade formindsker Dine Bestræbelser med Hensyn til Norge. Den Sag maa gaae i Aar, uagtet alle de Vanskeligheder, som Natur og Statskonst lægge i Veien. Danmark søger gjennem hemmelige Forsøg at afvende Stormen, men jeg haaber, at det heri intet Held skal have. For at oplyse dette skal jeg give Dig en lille Resumé af hvad der senest i den Henseende har tildraget sig.

Den danske Minister i Petersburg, Baron Blome, som af Rigskantsler Grev Romanzow er bleven underrettet om alle vore med Rusland pleiede Underhandlinger angaaende Norge, gjorde for en Maaned siden en mundtlig Fremstilling til Grev Løvenhjelm om Danmarks Villighed til at forene sig med de Magter, som søgte at bevare sin Handel og sin Selvstændighed. Man indsaa let, at denne Blomes Ytring, for vigtig til at kunne tilskrives ham personlig, alene havde til Formaal at bortfjerne Englands og Ruslands offensive Deeltagelse med os mod Danmark, samt derigjennem at isolere Sverige med sine uopfyldte Forhaabninger, vække Splid imellem Danmarks Fiender, og imidlertid vinde Tid, Erfaring, Sommer og ny Mulighed for Keiser Napoleon at beskytte sig selv og hans danske Lydstat. Da imidlertid baade Rusland og England altid havde fremstillet som en for den almindelige Sag gavnlig Omstændighed, godvilligt at inddrage Danmark i de nordiske Magters Forbund, besluttede Kronprindsen at benytte den danske List, som lagdes for Dagen i Blomes Fremstilling, for at tale reent Sprog med Nordens Frederik. Baron Oxenstjerna indgav derfor en skriftlig Note, som optog Blomes Ytring og begjærte den danske Regjerings Fortolkning derover. I Tilfælde at denne var overeensstemmende med Ministerens, fordrede Sverige Norge, mod Løfte at beskytte Danmark med en Armee i Tydskland, og ikke at nedlægge sine Vaaben, førend en fuldkommen Erstatning for Norge var bleven vundet. Denne Note har sat Rosenkrantz, Kongen og Adjutanten i en forfærdelig Sindsstemning. Svaret udhaledes med ofte gjentagne Klagemaal over det Bryderi, som en saa uventet diplomatisk Fremstilling maatte foraarsage. Endeligen svaredes forsigtigt, koldt, men med en fuldkommen desaveu til Alt, hvad der paastodes at Blome havde sagt til Grev Løvenhjelm, samt med tvungen Tapperhed mod Slutningen, at aldrig Kongen af Danmark godvillig skulde afstaae til en anden Magt en Deel af sit Rige og de troe Indbyggere, som der findes. Saaledes er det klart, at Danmark forbliver fransk, men tillige at Virkningen af dets længe betegnede Menéer ved vor Demarche er forfeilet. — Keiser Alexander ansaa det i Begyndelsen som et brudt Taushebs-Løfte fra vor Side, at Noten til Danmark uden foregaaende Communication i St. Petersburg var bleven afgivet, og alligevel have vi 3 russiske Tractater, som love os Norge. Med England have vi ingen Tractat i denne Henseende, og der er ikke destomindre det mod det kjøbenhavnske Hof gjorte Skridt blevet meget bifaldt, en Omstændighed, som og synes mig at love, at England vil see Sverige og Norge forenede. Blome har og

gjort Lord Cathcart et Forslag til Separat-Fred imellem Danmark og England; men vi have for vel blottet Konstgrebet, til at ikke England indseer Værdien af denne Proposition.

Saaledes staae nu Sagerne. En engelsk Negociateur kommer hid for at opgjøre Alt for dette Aar, som maatte blive vigtigt; thi blive vi forladte af Alle, saa maatte vi med egne Midler benytte Tiden og angribe Norge. Der har vel været Tale om min Reise til England, og den vedvarer vel endnu. Deels befinder jeg mig selv ilde, deels, som er værre, vedbliver min Hustrues Plager — — —. Wirsén har gjort en Rapport til Kongen, som indeholder en Opgave over alt det Korn, som i Aar er bleven indført. Den skal blive Dig meddeelt. At opgive hvad der ventes, vil blive svært, men ingen Omkostning og intet Arbeide spares i denne Henseende. De Danske ville proviantere Norge, og bestemme som Vilkaar for Korns Udførsel til os, at det halve Qvantum skal sendes til norsk Havn. Jeg tilbagesender det Allegat, som Du i Dit sidste Brev sendte mig. Troer Du at Overladelsen af 20 Tønder Havre til den norske Agent, hvorom der tales, kan gjøre Nytte, saa tillader Kronprindsen dig derom at gjøre Foranstaltning, da dette Qvantum, om saa paafordres, skal herfra erstattes Dig. Ellers haaber Prindsen, at stor Aarvaagenhed iagttages paa Grændsen for at hindre al Korntransport til Norge. — —

No. 64 (til Side 309.)

Danmarks Krigserklæring mod Sverige af 3die Sept. 1813.

(Efter Budstikken 1813 No. 57.)

Fra den Tid, Freden imellem Danmark og Sverige var sluttet i Jönköping, har H. M. oprigtig og uafladelig bestræbt sig for at vedligeholde Venskab og god Forstaaelse med dette Naborige, men har tillige ikke kunnet dølge for sig selv, at den svenske Regjering, langt fra at besjæles af samme Aand, kun altfor ofte har givet Beviser paa et modsat Sindelag. Ved hiin Fred havde Sverige forbundet sig til at bortfjerne Danmarks Fienders Krigsskibe og Krydsere fra sine Kyster. De vedbleve imidlertid ei alene at anholde danske Skibe tæt under den svenske Kyst, men toge dem endog i svenske Havne. Den danske Regjerings gjentagne Besværinger over det Tab, som derved tilføiedes Danmarks og Norges Handel, bleve sjeldent besvarede, aldrig afhjulpne. Den svenske Kyst i Kattegattet forblev saaledes efter Freden i den samme fiendtlige Stilling til Danmarks Skibsfart, som den havde været under Krigen. Krigserklæringen, som den svenske Regjering lod sig formaae til at udstede mod England, frembragte i den Henseende aldeles ingen Forandring, og efterat Freden igjen var sluttet med Storbritanien, udbredte Faren for den danske Skibsfart sig over hele den svenske Kyst. Den danske Sømand kunde haabe under et venskabeligt Nabolands Kyster at være betrygget mod Overfald og Opbringelse. Han maatte troe, at en Regjering, der ikke sjeldent brammer med Frihed og Selvstændighed, vilde for sin egen Værdigheds Skyld hævde sine Territorial-Rettigheder mod enhver Fornærmelse. Men han fandt sig skuffet i sin Forventning, naar han i Farens Dieblik søgte Beskyttelse og Redning paa svensk Grund, hvor Fiendens bevæbnede Fartøier ubehindrede ventede paa deres Bytte. Berøvet sin Eiendom, og ofte forfulgt af Fienden, endog op i Landet, kunde han blot beklage sit Tab, men maatte tillige føle en billig Harme over Nabofolkets Uvirksomhed i at beskytte sine Kyster.

Den Bestemmelse i Fredstractaten, at al Eiendom tilhørende begge Staters gjensidige Undersaatter, der ved Krigens Udbrud var lagt under Beslag, skulde frigives, blev fra Danmarks Side iverksat uden Ophold og med den strengeste Re-

agtighed. Derimod tilbageholdes endnu fra den Tid flere danske Undersaatters Eiendomme i Sverige. De ofte fornyede Reclamationer om sammes Udlevering eller Erstatning for Værdien have kun tilveiebragt intetsigende Udflugter eller Løfter om Godtgjørelse, som man hidtil forgjæves har haabet opfyldte.

Men Sverige lod det ikke forblive ved disse Beviser alene paa sit uvenskabelige Sindelag mod Danmark. I Begyndelsen af forrige Aar sluttedes mellem det svenske og russiske Hof et Forbund, der siden blev stadfæstet i Abo, og hvorved Sverige erholdt Forsikkring om Ruslands Bistand til at udføre den allerede lagte Plan til at bemægtige sig Kongeriget Norge. Til samme Hensigt blev et lignende Forbund senere sluttet imellem Sverige og Storbritanien. Førend man imidlertid skred til aabenbare Fiendtligheder, vilde man ikke lade lempeligere Midler uforsøgte. Ved listige og troløse Bekjendtgjørelser, som fra Sverige bleve Tid efter anden indsendte til Norge, søgte man at friste dette Riges Indbyggere til at unddrage sig deres retmæssige Arvekonges Herredømme. Paa samme Tid blev et stort Antal Skibe, som for den danske Regjerings og adskillige Privates Regning efterhaanden afgik med Kornladninger til Norge, tilbageholdte i svenske Havne, hvor de havde søgt Tilflugt, deels formedelst Storm og Søskade, deels for at undgaae fiendtlige Krydsere. Alle Forestillinger, som bleve gjorte mod denne voldsomme og for Norges Indbyggere grusomme Foranstaltning, vare aldeles frugtesløse. Den ligesaa haanende, som paa disse Kornladninger uanvendelige Forevending, „at Kornudførselen fra Sverige var forbudt", var det eneste Svar, som fra Sveriges Side blev givet. Hensigten med at hindre Korntilførselen til Norge var umiskjendelig. Nordmanden skulde ved Hungeren tvinges til at underkaste sig Sveriges Herredømme. Stolende paa sine mægtige Allierede bluedes den svenske Regjering end ikke ved at gjøre H. M. det Forslag at afstaae Norge mod at erholde andre Lande, hvoraf Sverige ikke er i Besiddelse, og hvorover det ingen fri Raadighed har eller kan vente. Da nu den svenske Regjering hverken ved bedragelige Forslag, der ofte vare forbundne ved Trudsler, eller ved sine gjentagne Forsøg paa at friste Nordmændene til Utroskab og Frafald kunde naae sit Maal, lagde den sin Misfornøielse for Dagen ved at ophæve de ministerielle og Handelsforbindelser imellem begge Stater. Man paalagde H. M.s Chargé d'Affaires i Stockholm at begive sig bort, og den herværende svenske Mission blev tilbagekaldt. Den danske General-Konsul blev ligeledes bortviist fra Gotheborg. Kort derefter afbrød den svenske Regjering al Samfærdsel mellem begge Stater.

Sverige har saaledes tilintetgjort enhver venskabelig Forbindelse med Danmark. Adgangen til de svenske Stater var spærret for enhver dansk Undersaat. Man gik nu videre. Den sædvanlige og ved Tractater sikkrede Postgang mellem Danmark og Norge gjennem Sverige blev standset. Man forbød svenske Skibe at betale Øresunds-Told, hvortil H. M. ifølge de ældre Tractater med Sverige, der paa ny ere stadfæstede ved Fredsslutningen i Jönpöping, har den upaatvivleligste Ret. Dog, ikke nok at svenske Skibe paa den Maade fritoges for den Forpligtelse at erlægge Tolden i Øresund; svenske bevæbnede Fartøier have endog med Magt hindret andre Nationers Skibe fra at clarere ved Øresunds Toldkammer i Helsingøer. Endelig har en svensk Officier skriftligen erklæret den kongelige Gouverneur paa Bornholm, at have Ordre til at opbringe alle Skibe under dansk Flag, og at hindre Samfærdselen imellem Christiansø og Bornholm. Ogsaa er en kongelig Søofficier kort derefter, paa en Reise fra Bornholm til Kjøbenhavn, bleven anholdt af en svensk Brig og bragt til Ystad, hvorfra han endnu ei er kommen tilbage.

Efterat den svenske Regjering paa saa mange Maader ei alene har tilsidesat enhver naboelig Pligt mod Danmark, og ophævet alle de Forbindelser, der sædvanligviis finde Sted mellem Naboer og Stater, der leve i god Forstaaelse med hverandre, men endog aabenbarligen brudt Freden imellem begge Riger, deels ved

at tilføie de kongelige Undersaatter et betydeligt Tab, og endmere ved at indgaae Forbindelser med Kongens Fiender, som sigte til at underkaste sig Kongeriget Norge, seer H. M. sig, skjønt ugjerne, tvungen til at gribe til Vaaben, for med Magt at afværge alle videre Fornærmelser af en Regjering, der alt længe har udøvet Fiendtligheder imod de danske Stater og de kongelige Undersaatter. De udfordrerlige Befalinger i den Henseende ere allerede udstedte til H. M.s Sø- og Landmagt. Aldrig var en Forsvarskrig retfærdigere. Aldrig har nogen Regjering med større Langmodighed og Overbærelse dvælet med at anvende Vaabenmagt for at hævde Statens Sikkerhed og værne om Undersatternes Eiendom. Kun Nødvendighed har kunnet bevæge H. M. til en Beslutning, der strider mod hans Hjertes Følelser. Men disse maa vige for den høiere Pligt at beskytte de ham af Forsynet betroede Stater og Undersaatter mod uftemæskede, troløse Angreb fra en Regjerings Side, hvis fiendtlige Planer mod Danmark ere hele Europa bekjendte. H. M., som altid stoler paa sit elskede Folks urokkelige Troskab og Hengivenhed, har ikke villet tilkjøbe sig en haanlig og usikker Fred ved Offeret af sine troe og tappre Nordmænd, men han ønsker Intet heller end at den svenske Regjering ved at erstatte det Tab, der er blevet H. M.s Undersaatter tilføiet, vil give Anledning til, at den gode Forstaaelse mellem begge Nationer, der tjener til deres gjensidige Fordeel, igjen kunde vorde tilveiebragt.

Kjøbenhavn den 3die September 1813.

No. 65 (til S. 318).

Rescript til Prinds Christian Frederik om en Laane- og Disconto-Casse i Norge af 20de Octbr. 1813.

(Efter Collegial-Tidende 1814 No. 2.)

„Frederik den Sjette, af Guds Naade Konge til Danmark og Norge, de Venders og Gothers, Hertug i Slesvig, Holsteen, Stormarn, Ditmarsken og Oldenburg. Vor venlige Hilsen og hvad vi ellers formedelst Slægtskab mere kjært og godt formaae. Høibaarne Fyrste, elskelige kjære Hr. Fætter. Paa Grund af det af Eders Kjærlighed til Os yttrede Ønske om Oprettelsen af en privat Laane- og Disconto-Casse for Kongeriget Norge til at fremme saavel dette Riges Forsyning med Korn, som dets Næringsveies Drift, samt med Hensyn til det desangaaende indgivne Forslag, ville Vi naadigst have Eders Kjærlighed bemyndiget til at udstede en Indbydelse til de af Norges Indvaanere, hvis erkjendte Credit og Vederhæftighed kan forskaffe Indretningen almeen Tillid, for, som dens første Constituenter, at lægge Grunden dertil. Hovedformaalene og Grundreglerne for denne Kongeriget Norges private Laane- og Disconto-Casse, samt de Forrettigheder, Vi allerunderdanigst ville tilstaae den, ere følgende:

1. Indretningens Hovedøiemed er: 1) Imod Sikkerhed af haandfaaet Pant, i saadanne Ting, som ei staae Fare for at forringes eller tilintetgjøres, at bevilge Udlaan i egne Beviser, hvis Værdi er garanteret af Interessenterne, og 2) at discontere sikkre Vexler ligeledes med sine egne Beviser, garanteret ved det af Interessenterne til Fond for Discontering stillede Hypothek.

2. Som en paa Privates Credit grundet offentlig Indretning, staaer den udelukkende under Interessentskabets Bestyrelse paa den Maade, som dette nærmere maatte bestemme. Dens Bestyrere og Betjente skulle under Eed forpligte sig til, at de efter deres bedste Indsigt ville med Troskab og Redelighed bestyre og forestaae dens Forretninger samt forvalte dens Anliggender i nøieste Overeensstemmelse med de af Interessentskabet foreskrevne Regler.

3. I Renter af sine Udlaan kan Indretningen tage 6 Procent, naar 1 Procent deraf anvendes til Kornmagasiners Oprettelse og Vedligeholdelse i Norge.

Discontopræmien er, ligesom ellers, vilkaarlig, men bekjendtgjøres offentligen til disse Tider.

4. De Beviser og Forskrivelser, som Indretningen udsteder, kunne lyde paa Ihændehaveren, og altsaa gaae fra Haand til Haand uden Transport, de skulle lyde paa Sølv-Rigsbankdaler ($18^1/_2$ Rbdr. paa 1 Mark fiint Sølv Cøllnsk Vægt) eller paa anden rede Valuta, saasom Hamborger-Banco, Gylden, Pund Sterling; de skulle bære Renter, hvis Størrelse af Interessentskabet nærmere bestemmes, og kunne udfærdiges paa saadanne Summer, som dette finder passende; dog at Rentens Minimum skal være $^1/_2$ Skilling dagligen af 100 Rbdr. og dennes Maximum 4 Rbdr. af 100 Rbdr. aarligen, hvorimellem Valget tilstaaes Interessentskabet selv.

5. I Følge Fundationen for Rigsbanken dens 1 og 4 §§ kunne disse Beviser ikke gaae og gjælde som tvunget Betalingsmiddel, og heller ikke som saadant antages ved vore Skatter og Afgifter. Derimod ville Vi nærmere være betænkt paa, under hvilke Vilkaar de kunne anvendes i Afbetalinger paa anden Gjæld til Os. Mellem Mand og Mand gaae disse Beviser saaledes, som Vedkommende sig derom kunne og ville forene.

6. Da denne Casses Udbetalinger skee i Interessentskabets egne Beviser, saa er dette ikke forbundet til at modtage i Betaling af Renter og udlaante Capitaler andre end bemeldte dets egne Beviser.

7. Alt hvad Indretningens Debitorer upaaanket have overgivet til samme som haandfaaet Pant, og er taget under dens Lukke, skal fra det Øieblik af ikke kunne den fravendes enten formedelst Mangel af Hjemmel eller formedelst nogen Confiskations Paastand eller Fordring, af hvad Navn nævnes kan, men det skal være og forblive Indretningen til ufeilbar Sikkerhed for dens Krav. Dog har man at iagttage, at de Varer, hvorpaa Oplag er tilstaaet eller tilstaaes, ikke paa anden Maade af Nogen kunne eller maa pantsættes, end at de crediterte Told- og Consumtions- og andre dermed forbundne Afgifter hæfte paa disse Varer, og bør af dem, uden al Forevending, forlods udredes. I øvrigt skal ikke nogen foregaaende Pantsættelse almindelig eller speciel, eller nogen anden hvilkensomhelst Handling, som kunde gjøre en Person inhabil til at give Indretningen den til samme overleverte Sikkerhed, komme i nogen Betragtning til at formindske Indretningens Ret, naar denne ikke desangaaende har erholdt speciel Underretning, hvilken i Tilfælde aarlig bør gjentages, saalænge den skal blive i Kraft.

8. Endskjønt de Varer, hvilke i Eierens egne eller leiede Pakhuse, som stillet Pant, tages under Indretningens Laas, ei mindre end de, som maatte være indleverte i Indretningens egen Forvaring, i alle andre Tilfælde bør betragtes som haandfaaet Pant efter Loven, skal dog Lovens 5—7—1 ikke, hvis de ved ulykkelig Hændelse maatte forekomme, være hinderlig i Indretningens Ret mod Debitor efter hans indgivne Forskrivelse.

9. Ingen Moratorier (om saadanne nogensinde gives), Protectorier eller deslige Befrielser af hvad Navn nævnes kan, skulle nogensinde, med mindre Indretningens Bestyrelse dertil har givet sit Samtykke, gjælde mod dens Fordringer, eller hindre disses Inddrivelse hos hvem det end maatte være.

10. Det skal være Indretningen tilladt til dens Forskrivelser, Beviser, Bøger, Assignationer, samt i alle de Forretninger, som fra den og i dens Navn, eller imellem dens Interessenter indbyrdes, Kassens Anliggender vedkommende, afhandles og udfærdiges, at bruge ustemplet Papiir. Ligeledes maa de Forskrivelser, hvorved Noget overleveres Indretningen til haandfaaet Pant, udstedes paa ustemplet Papiir.

11. Naar Indretningen har gjort Udlaan imod haandfaaet Pant, og den udlaante Sum ikke til bestemt Tid betales tilbage, eller Laanet ikke, hvis Bestyrelsen det tjenligt eragter, fornyes eller forlænges, da skal Indretningen være

berettiget til, uden foregaaende Dom eller Indførsel, at lade, paa hvad Sted den finder beleiligst, holde Auction over det, som til den saaledes til haandfaaet Pant forskrevet og overleveret er, og ikke til rette Tid er indfriet. Det skal være Indretningen overladt, naar den saadan Auction vil foretage, kun at derom 4 Uger tilforn i de offentlige Tidender advares, og at Auctionen, hvis Debitor endda ikke indfinder sig, bekjendtgjøres 8 Dage iforveien, baade i de offentlige Tidender og ved Placater, som der, hvor Bestyrelsen befinder sig, opslaaes til Alles Efterretning. Imod saadan Omgang og Panternes Bortsælgelse skal Ingen have Noget at indvende, og Vedkommende skulle være forpligtede til, Indretningens i forbemeldte Anledning udgivne Beviser eller Recipisser ufortøvet til Cassation at indlevere, eller og saadanne Beviser bør være magtesløse hvor og hos hvem de siden maatte findes. Beløbe Panterne sig ved Auctionen høiere end det Indretningen (de tilbagestaaende Renter samt Auctions- og andre Omkostninger indbefattede) har tilgode, da betales det Overskydende Debitor tilbage. Men skulde det Bortsolgte derimod ikke tilstrække til skadesløs Betaling for Indretningen, da bliver det Manglende af Debitor at tilsvare, og nægter han mindelig Betaling derfor, kan han søges ved Lands Lov og Ret.

12. Pantsættes Obligationer eller andre Forskrivelser til Indretningen, og de ikke til bestemt Tid indløses eller Forlængelse for Laanet erholdes, da skal Indretningen være berettiget til, ei alene som i forrige § nævnt er, at stille de pantsatte Forskrivelser til offentlig Auction, men og, uden foregaaende Dom, blot ifølge Pantereverser at søge sin Betaling efter de bemeldte Forskrivelser, og ligesom det da skal staae Indretningen frit for, at tiltale sin Debitor først eller sidst, saa bør denne, naar Pantet først tiltrædes, dog i alle Tilfælde holde Indretningen skadesløs.

13. Interessenterne forbinde sig til, et vist Antal Aar, som de nærmere bestemme, ikke at opsige deres Garanti, i andet Fald vedbliver enhver Interessents Forpligt indtil 2 Aar efter hans Død, eller efter at han ved 2 Aars Opsigelse lovligen har løskyndiget samme, i hvilken Mellemtid Bestyrelsen skal sørge for, at inddrage et til den opsagte Garanti forholdsmæssigt Antal af Indretningens i Omløb satte Beviser.

14. De ved dette Rescript allernaadigst tilsagte Friheder, Rettigheder og Benaadninger skulle være gjældende indtil 3 Aar efter Freden med Storbritanien, henimod hvilken Tids Forløb det skal være Interessentskabet forbeholdt om deres Forlængelse at indkomme med allerunderdanigste Begjæring, hvilken Vi da, efter Omstændighederne, ville tage i Betragtning.

15. Naar Interessentskabet har valgt en Bestyrelse, har denne at forfatte en Convention, der skal tjene som Rettesnor for Indretningen i det Hele og i dens enkelte Dele, og hvori i Særdeleshed tydeligen bør forklares, naar og hvorledes Interessentskabet vil forbinde sig til at indløse de Beviser, som Indretningen sætter i Omløb. Skulde Interessentskabet paa en saadan Convention attraae Vor yderligere Stadfæstelse, kan samme, forsaavidt Conventionen er overeensstemmende med de foranførte Regler, ventes; ligesom Vi ogsaa ville finde en Glæde i at understøtte Indretningen paa anden Maade, naar saadant til dens Tarv maatte behøves, og det iøvrigt maatte stemme med Bankens Indretning og det almindelige Vel. Derefter Eders Kjærlighed Eder underdanigst have at rette, og det Fornødne at foranstalte. Vi forblive Eders Kjærlighed med al Kongelig Naade stedse tilgedan og bevaagen.

Skrevet paa Vort Slot Frederiksberg den 20de Octbr. 1813.

Statholderens Indbydelse til Jacob Aall i denne Anledning.

Norges Handlende, Brugseiere og bemidlede Indvaanere ville gjennem denne velgjørende Indretning see deres nu henliggende Beholdninger af Landets tilvei-

lede Producter frugtbringende, og derved gives Midler til fortsat Virksomhed, gavnlig for flere Næringsveie, som dermed staae i Forbindelse. Indretningen kan vente samme Tillid, som de Individer besidde, paa hvis Garanti den bygges; forenede ville de kunne virke end kraftigere til Landets Tarv. — Dens Beviisers Værdi kan sikkres ved Indretningen selv; den Værd, som haandfaaet Pant eller sikkre Vexler, for hvilke de ere udtællede, giver dem, vil end forøges ved Garantien, idet det bliver til Interessenterne at fastsætte, hvor stor Masse af Beviser, i Forhold til den hele garanterede Sum, der bør udgives. Naar til Exempel der ikkun udlaanes til ²/₃ af Pantets Værd, og Seddelmassen i det Hele ei tør overstige ²/₃ Part af den garanterede Sum, hvorpaa Laane-Kassen er bygget, da vil vel ingen Tvivl opstaae om Bevisernes fuldkomne Værd.

Det vil afhænge af enhver Constituent, for hvilken Sum han vil tegne sin Garanti; den vil kunne tegnes saavel for Udlaan alene, som for Discontering alene, eller for begge Dele tillige. Over Gevinst og Tab, saavel ved Udlaan som ved Discontering kan holdes særskilte Contoer, og den rene Gevinst paa hver af disse, efter Fradrag af den fastsatte 1 pCt. til Kornmagasiners Oprettelse og Vedligeholdelse i Norges 4 Stifter, deles imellem samtlige Interessenter i Forhold til den Sum, Enhver har garanteret for. Dette vigtige Formaal, saaledes at skabe en Fond til Nationens Betryggelse mod Hungersnød, vil ogsaa af Nordmænd paaskjønnes, og være en væsentlig Opfordring for Fædrelandsvenner til at deeltage i Indretningen. Ved selvvalgte Bestyrelser i hvert Stift under en Generaldirection i Christiania, vil Indretningen kunne komme enhver Egn i Riget til Gavn, saaledes som Kassens Constituenter ved dens Grundlægning og dens Embedsmænd ved fremtidig Benyttelse vil vide at benytte Hans Majestæts landsfaderlige Hensigter til Bedste for sine kjære og troe Undersaatter.

For at grundlægge denne for Riget saa gavnlige Indretning, indbydes Brugseier Ridder Jacob Aall at samles med de øvrige første Constituenter af Kongeriget Norges private Laane- og Disconto-Kasse, den 15de Decbr. 1813 og følgende Dage, i Stiftsgaarden i Christiania, og vil, næst at bestemme Grundtrækkene af Indretningens videre Organisation, Commissærer kunne vælges, til hvilke det overdrages, at sætte Kassen i Virksomhed, overeensstemmende med de tagne Beslutninger; ligesom det ogsaa vil paaligge Constituenterne, at indbyde flere af deres agtbare Medborgere til at være Kassens Interessenter, eller i deres Samfund at optage hvem der attraaer saadant, og ved Stemmefleerhed antages. De ville saaledes, saafremt De antager Indbydelsen, enten personlig møde, eller lade møde paa bestemt Tid og Sted, hvorom jeg ønsker forud at underrettes.

Statholderskabet i Norge, Christiania den 17de Novbr. 1813.

Christian Frederik.

v. Holten.

No. 66 (til Side 335.)

Jacob Aalls Brev til Kammerherre Peder Anker.

Rygtet om Norges Sønderrivelse fra Danmark og Forening med Sverige har ogsaa naaet denne Deel af Landet, og jeg tillader mig i den Anledning at bekjende min politiske Tro for en Mand, hvis Indflydelse paa Fædrelandet har saa megen Betydning, og paa hvis Godhed og Venskab for mig jeg har modtaget saa mange Prøver. Jeg er ikke Herre over mine egne Følelser, og jeg kan ikke dølge den dybe Vemod, som denne ulykkelige Katastrophe forvolder mig. Jeg betragter Skilsmissen fra Danmark som Tabet af en gammel og elsket Ven, og jeg troer endog at herefter intet Politisk kan indtræffe, der kan opvække min Deeltagelse som hidtil. Med Ringeagt maatte jeg betragte hver den norske Mand,

hvis Hjerte ikke bløder ved denne Skilsmisse. — Men i Begivenheder som denne bør Lidenskaberne tie, og Hjertets Følelser beherskes af Fornuftens Stemme. Nationens Tarv, og ikke bløde egoistiske Følelser bør bestemme fornuftige og retskafne Borgeres Skridt, og de bør lukke deres Øren for deres Declamationer, som deels lade sig henrive af Øieblikkets voldsomme Indtryk, deels i deres Iver ville indbilde os, at de elske Norge mere end Nordmænd. Hovedspørgsmaalet er: kan og bør Norge modsætte sig Norges af dets Konge selv vedtagne Forening med Sverige? — Jeg er for lidet Krigsmand til at beregne den militaire Styrke, som behøves for at understøtte vor Uafhængighed, naar vi vare forladte af den hele øvrige Verden; men jeg er formeget dagligen Vidne til de Lidelser, som Brødmangel forvolder de ringere Stænder til at troe, at Nationen kunde udholde den nærværende Gjenvordighed i det Tidspunkt, som behøves for at afværge Undertvingelse. Forgjæves smigrer man sig, efter min Formening, med det Haab, at England vil være en rolig Tilskuer af denne Feide. Striden med Napoleon er ikke udfegtet, og forinden denne Løve er fældet, vove de Allierede ikke at bortfjerne en betydelig Hær og en stor General. Alle Englands Skridt i de senere Aar vise, at det har bestemt Norges Opoffrelse for at vinde den svenske Helt, og det vil upaatvivleligen tage meer Hensyn til Øieblikkets Interesse end til fjerne i Fremtiden skjulte Følger af den nye Forbindelse. Norges Kornfart vil saaledes vorde omspændt af de samme Krydsere som tilforn, og Danmarks Villie til at affende Korn vil vorde svækket.

Norge er angerløs ved denne Statsomvæltning, og har ved ingen Brøde fremledt den. I disse Krigens 7 rædselfulde Aar har Menigmand taalmodigen baaret alle de Gjenvordigheder, som ledsagede dem. Dets Soldater fægtede med Mod og Held mod den indtrængende Fiende, og fulgte villigen den Fane, som reistes mod Sverige. Norges Handelsstand har viist sig som rolige, Statsforfatningen opoffrede, men virksomme Borgere. Over det hele Land er Tonen mere klynkende end bebreidende, og ikke et oprørst Ord høres paa Nordmandens Læber. Det falder altsaa uden Brøde, overgivet af sin egen Konge. Mig tilkommer det ikke at gaae i Rette med Kongen, som uden Sværdslag opoffrede en tro, ham hengiven Nation; men paa denne Maade bortskjænket eller bortkastet er Norge berettiget til at sørge for sin Lyksalighed.[1] Det bør efter mit Begreb ikke fægte for et Phantom, for Fortsættelsen af et Forbund, hvis Opløsning er bestemt af de mægtigste europæiske Stater, i hvis Vold Norge fra flere Sider betragtet maa ansees for at være. Det bør bevare den physiske Kraft, som det har tilbage, for at understøtte sin moralske Frihed, og for at gjøre den nye Forbindelse gavnlig for Nationen, og værdig dets Indbyggeres Ædelmod. — Vor Constitution bliver ny; den bør undgaae de Feil, hvormed den gamle var behæftet. Himlen indgyde den svenske Bestyrelse den Godhed og de Følelser for os, hvorpaa den danske Regjering har givet os saa mange Prøver, og jeg tilstaaer, at vi have Meget at vente af den svenske Regjerings Klogskab og en ny Constitutions Hensigtsmæssighed.

Men hvor er den Mand, som skal indlede disse Underhandlinger og frembringe denne heldige Katastrophe?[2] Jeg tilstaaer, D. H., at mine Øine ere stadigen henvendte paa Grev Wedel. Hans lyse Hoved, hans varme Følelser for Norge, hans Bekjendtskaber og Forbindelser i Sverige, hans personlige Egen-

[1]) Vi have ovenfor seet, at Brevskriverens Klage her er ubeføiet. Norge faldt ikke i Danmarks Hænder uden Sværdslag. Dette opoffrede sine Krigeres Blod og sine Finantsers sidste Kraft paa at forsvare Norge i Holsteen, og dette Forsvar udførtes i det mindste ligesaa hæderligen, som Norges Kamp for sin Selvstændighed. Men om denne Krig i Holsteen vidste man i Norge paa den Tid Lidet.

[2]) Man vidste dengang i Norge, at Christian Frederik var af Frederik den Sjette kaldt fra sin Post tilbage til Danmark, men man vidste endnu ikke, at han havde taget den ædelmodige Beslutning at dele Skjebne med Norge.

skaber som Sendemand, berettiger Nationen til de høieste Forventninger. Alder, Erfaring og Uddannelse har i den senere Tid formildet det Lidenskabelige i hans Charakteer, og gjort ham langt mere skikket til denne Rolle, end for nogle Aar tilbage. Gid han var i Norge, og gid Norges Skjebne maatte lægges i hans Haand, som dets Organ for den svenske Regjering. — Min egen Beslutning er taget. — — — — — — — [*]) Den tilkommende Tid er det forbeholdet at oplyse, om den svenske Bestyrelse vil gjøre sig værdig den ædle norske Nations Hengivenhed, og vore Børn kunne maaskee nære Følelser, som ei findes i vor Barm. — Jeg kan ikke slutte denne lange Epistel uden at bekjende den Harme, jeg har følt over det i Bladet „Tiden" indførte svulstige Avertissement. Bladet kom i mine Hænder uden at blive ledsaget af private Breve. En ubeskrivelig Glæde gik igjennem mit hele Væsen, og hvor ofte jeg gjennemlæste det, fandt jeg ikke Andet end Stof til Glæde og Haab om en fordeelagtig Fred. Men efter faa Timer bragte en Ven fra Arendal mig den rette Sammenhæng, og denne Omvexling af Følelser gjorde et Indtryk paa mig, som jeg seent forvinder og aldrig forglemmer.

No. 67 (til Side 342).

Thrøndernes paatænkte Addresse.

Allerede i flere Aar sukker vort Fødeland under usigelige Lidelser. Dette Land, saa rigt paa andre Naturens Velsignelser, nægtedes at fremavle i sit eget Skjød de Fødemidler, som udfordres til Livets Ophold. Strax da Flaaden, dette stærke Baand mellem Danmark og os, tabtes, viste det sig, at overordentlige Opoffrelser vilde udfordres, for at vedligeholde Forbindelsen mellem disse Riger: Ingen undslog sig for disse Opoffrelser. Inderligen forbundne ved flere Aarhundreders trofaste Forening, have vi ufortrødent Aar efter andet rækket hinanden Broderhænder, trods de utallige Besværligheder, der lagdes os iveien af overlegne og trædske Fiender, ja ofte trods selve Naturen. Imidlertid var det naturligt, at begge Rigers Velstand under disse Anstrængelser maatte undergraves: især sank Norge i en høist sørgelig Forfatning, som endelig syntes at have naaet sin høieste Spidse, da det almindelige Uaar i 1812 berøvede Landmanden ikke alene sin Underholdning, men endog sin Udsæd: og da de diplomatiske Forhold til England og andre Magter, idet de tilintetgjorde al Handel, udsatte Borgeren for den skrækkeligste Nød, lammede hans Virksomhed og frembragte Anordninger, som ved at krænke hans huuslige Frihed nedbrød hans sidste Mod.

Saadan var Tingenes Stilling, da De, o Prinds! valgte den for dette Folk uforglemmelige Beslutning: selv at see Landets Nød, at afhjelpe den eller og at dele den. Bekjendt for ualmindelige Dyder og Indsigter, bekjendt for Deres Kjærlighed til Norge, jublede Folket Dem imøde; Rygtet om Deres Vennesalighed gik glædeligt fra Bygd til Bygd; man glemte sin Nød, snart brændte Mod igjen i hver Nordmands Bryst, og de skjønne Luer oplyste Landets Kjærlighed for dets elskede Christian Frederik! Vel svævede endnu tunge Uveirsskyer over Norges Dale, lig en Taage, som Deres Høiheds Stjerne ei formaaede at adsprede; vel maatte Deres Øie endnu skue mangen en Taare, som Deres velgjørende Haand ikke kunde aftørre: men den sørgelige Modløshed, som med dødelig Kulde havde angrebet Alles Hjerter, var forsvunden. Landets gamle Kraft var vaagnet og enhver var villig at opoffre Alt for Norges Ære og Selvstændighed: ogsaa syntes Kongens Løfter og Deres Høiheds Anstrængelser at retfærdiggjøre Folkets Haab — men! Prøvelsen var endnu ikke udholdt, endnu maatte det ydmygende Stød ramme os: at blive forladte af vor Konge og henviste til et Folk, en Fyrste, som ere fremmede for vore Hjerter.

[*]) De paafølgende Linier ere fortrolige Meddelelser, som ingen Interesse kunne have for Læserne.

Norge! sig Dig selv, at det var ikke Mistillid eller Frygt for Mangel af Troskab i Farer eller Udholdenhed i Lidelser, der bevægede din elskede Konge til at vende dig Ryggen, men at dette Skridt var en tung Følge af Nødvendighedens Lov, og at han med Smerte har revet sit Hjerte fra os.

Men velan, Stødet har truffet og Timen er der, som skal bestemme mange Tusinders Vel og Vee i Nu- og Fremtiden. Vi have intet Øieblik draget i Tvivl hvad vi i denne Stilling have at gjøre, og til hvem vi skulle henvende os. Den Tanke: at en Forbindelse med Sverige for en Tid vilde skjænke os den Rolighed, hvortil Landet saa høiligen trænger, og vilde i enkelte oeconomiske og politiske Henseender være os til Fordeel, har aldrig kunnet opveie Følelsen af den Vanære, vi ville paadrage os ved at oplade Landet for Fremmede og ved at paatage os et Aag, som inden føie Tid vilde knække vor Frihed. Vor Beslutning er tagen: vi ville vove Alt for vor Frihed og Norges Ære.

Ikkun eet stod nu tilbage: nemlig at udfinde en Norges Ven, som forener Villie og Evne til at paatage sig det vigtige Værk af denne Beslutnings Udførelse. Dog, ogsaa Ham haabe vi at Himlen har skjænket os. Deres Høiheds Nærværelse iblandt os idag, og endnu mere den Høimodighed, De saa ofte har lagt for Dagen, naar det gjaldt Norges Sag, indgyder os det glade, det visse Haab: at De af Himlen udkaaredes til Norges Frelser.

Ikke som om vi vare ukyndige om de Offere, vi ved denne vores Bøn afæske Deres Høihed, eller om de Farer De udsætter Dem for, ved at antage Regentskabet af et Land, der er bragt i saa yderlig en Forfatning, som den Norge for nærværende Tid lider under; men vi vove at haabe, at alle vore Trængsler skulle under Deres Høiheds Anførsel overvindes, og at Norge i en blidere Tidspunkt værdigen skal kunne takke Dem for Deres Offere for Landet.

Trondhjems Borgere tilbyde sig herved at virke alt hvad der staaer i deres Magt til dette Øiemed; men i dette vigtige Øieblik bør vi ikke dølge en Tanke, der ikke kan være anstødelig for en Prinds af den høie Charakteer, som Christian Frederik: at nemlig en eller anden Feil i Statsindretningen kan have medvirket til de Ulykker, som nu i kort Tid have styrtet Undersaatterne i grændseløs Elendighed og tvunget Regenten til at forskyde en ham tro og hengiven Nation. Skal vi altsaa igjennem Lidelser og Farer med freidigt Mod stræbe hen til vort høie Maal, troe vi at skylde os selv og vore Efterkommere: at anmode Deres Høihed om at tillade Nationen ved Deputerede af alle Stænder at sammentræde i en Congres, for at lægge Grundvolden til Rigets Constitution for Fremtiden.

Disse ere de vigtige Andragender, Trondhjems Borgere have at nedlægge for Deres Høihed. Vi anbefale dem endnu engang til naadigst Bedømmelse og bede Himlen at nedsmile Held til Deres ædle Idrætter for dette Land og at velsigne Dem i alle Deres Foretagender. Trondhjem den Februarii 1814.

Underdanigst:

Blom. M. Lie. Carl Falsen. Udbye. Rogert. Mandix. Grib (?). Friman. C. Sandborg. Selmer. Ernestus Wensell. Hans Knudtzon. J. Molmann. Lysholm. C. T. Knudtzon. Henrich Meincke. Viingaard Finne. Iversen. Wraamann. Dorenfeldt. Wold. Wildhagen. Jens Schav. Gram. Johan Lorentzen. V. Schnitler. P. A. Hansen. Johan Schmidt. Herman Chr. Garmann. Eduard Oeding. Peter Schmidt, jun. Lor. Johannsen. Chr. Knudtzon. Bendeke. N. S. Schultz. Hans Wensell. Michael Smith. Lammers. Christ. Asm. Møller. Tørres Ejd. Lorentz Klüwer. R. J. Schive. M. Lossius. Hans Collin. Herman Hoë. C. H. Weibye. Vogelsang. C. Klingenberg. Niels M. Frick. Thomas Lorck. Ferd. G. Gade. O. Normann. Edw. Green. Erich Dahll. Frederich Christian Hagen. Paul Smidt(?). Haagen Dahl. Halvor Sundt. Niels Sundt. Knud Sundt.

No. 68 (til S. 342).

Christian Frederiks Besøg i Throndhjem.

(Af Throndhjems Addresse-Contors Efterretn. 1814 No. 11.)

Hans Høihed Statholderen forlod Opdals Præstegaard den 4 Febr. om Formiddagen Kl. 10, og ankom til Størens Præstegaard om Aftenen Kl. 8. Her indfandt sig H. Ex. Generallieutenant Grev Schmettow tilligemed Embedsmændene i Omegnen for at complimentere Hs. Høihed. Paa Skydsskafferstedet Bjerkager, hvor H. H. naadigst behagede at opholde sig, for paa sædvanlig Maade at underholde sig med den forsamlede Almue, blev ham præsenteret et Drikkehorn med adskillige mærkelige Inskriptioner paa indlagte Guldplader, som blandt Andet angiver: at K. Christian den 5te, Frederik den 4de og Christian den 6te, samt Kronprinds Frederik havde drukket deraf i Aarene 1685, 1704, 1733 og 1788 ved at passere dette Sted. Dette Drikkehorn behagede H. H. paa sine høie Forfædres Viis at udtømme paa gamle Norges Vel og Selvstændighed under et af de Tilstedeværende gjentaget trende Gange Hurra!

Den 5te om Morgenen fortsatte Høistsamme Reisen til Throndhjem. Paa Skydsskafferstedet Meelhuus modtoges H. H. af samtlige Byens Embedsmænd. Omtrent en halv Miil udenfor Staden paraderede det Throndhjemske ridende Corps, som eskorterede H. H. til Stiftamtmandsboligen. Udenfor Byen behagede Høistsamme at stige af paa et Grev Schmettow tilhørende Landsted, for derfra til Hest at begive sig til Byen, hvor H. Ex. Commandanten overgav Høistsamme Fæstningens Nøgler, hvilke igjen med de naadigste Udtryk bleve tilbageleverede. Paa Torvet paraderede Garnisonen, Borgervæbningen samt Sødefensionens Mandskab. Ved at passerede disse tiltalede H. H. Tropperne saaledes: „Jeg hilser Eder, brave Thrøndere! Ved Eders og Vaabenbrødres Bistand kan og skal Norge bestaae udeelt og ubetvunget. Jeg stoler paa det norske Folk og paa en retfærdig Sag, som Gud vil beskytte. Lad et tre Gange gjentaget Hurraraab gjenlyde for gamle Norges Held!"

Derefter henvendte Høistsamme sig til Borgerskabet saaledes: „Jeg føler mig inderlig tilfreds ved at see mig omringet af Throndhjems Borgere. Ægte norsk Sind har hjemme i Thrøndelaget; derfor vil jeg føle mig lykkelig blandt Eder, og den Tid jeg kan opholde mig her, vil stedse synes mig for kort. Held Throndhjem og dets Indvaanere!" I Stiftamtmandsboligen mødte Byens geistlige, militaire og civile Embedsmænd, samt første Borgere til Cour. [1]

No. 69 (til Side 360).

a. Carl XIII's Proclamation til Nordmændene.

(Stockholm, trykt i det kongelige Bogtrykkeri 1814.)

Gjennem en formelig Fredstractat, som er afsluttet i Kiel den 14 Januar sidstleden, har Kongen af Danmark for sig og sine Efterfølgere paa den danske

---

[1] Overinspecteur Schmidt tilføier i Brev til J. Aall om Prindsens Ophold i Throndhjem: „Hverken her i Byen eller under mit strax derefter paafulgte Ophold i Christiania og paa Eidsvold hørte jeg nogensinde enten i de Cirkler, hvortil jeg paa hiin Tid havde Adgang, eller af de tildeels høitbetroede Mænd, som beærede mig med deres Fortrolighed — og blandt hvilke jeg troer at have Grund til udtrykkeligen at nævne Biskop Bugge — anden Grund angive til Prindsens Reise til Throndhjem end den, at vinde Tid til Affærdigelse af de forskjellige udenrigske Deputationer, der bestormede Prindsen. At han skulde have næret de sangvinske Forhaabninger, at Thrønderne vilde juble ham imøde med Opfordring til Thronbestigelse, Kroning m. m., er ikke troligt. Prindsens Ophold i Trondhjem syntes nærmest viet Adspredelser. En Souverainitets-Handling udøvede han imidlertid, idet han forærede Biskop Bugges Familie Brugen og Revenuerne af Gaarden nordre Lyng i Værdalen."

Trone, for evindelige Tider aftraadt til Os og Vore Efterfølgere paa Sveriges Trone alle sine Rettigheder og Titler til Kongeriget Norge, samt i Følge denne Afstaaelse løsgivet Eder fra den Troskabs- og Hyldings-Ed, som I have svoret Hans Kongelige danske Majestæt og den danske Krone. — Svenske Tropper skulle derfor betræde Eders Grændser. Modtager dem med Rolighed og Tillid. De komme som Brødre, som Soldater af samme Folk, af Naturen bestemt til at være forenet. Ethvert fremmed Folk, som kunde true Eders Fædreland, skulde ville røve Eders Eiendom og krænke Eders Rettigheder. Svenske Soldater, Ætlinger af samme Stamme som Norges Folk, komme for at befæste Eders Rettigheder og Eders Frihed. — Vor Generalgouverneur skal paakalde de meest anseede Mænds Indsigter iblandt Eder, for at forelægge til Vor Prøvelse og Stadfæstelse Forslaget til en Statsforfatning, der er lempet efter Eders Behov og kan betrygge Eders Lyksalighed. — Vi love Eder forud, at denne Statsforfatning skal hvile paa de tvende skjønneste Rettigheder, som tilhøre et tappert og ædelt Folk: den at ytre sig gjennem sine Repræsentanter og at beskatte sig selv. — Saadan er Vor Hensigt, Nordmænd! Vort Hjerte eier ikke andet Formaal, end at berede Eders Vel. Vor høitelskede Hr. Søn, Generalissimus for begge Rigers Krigsmagt til Lands og Vands, som i dette Øieblik strider for Folkenes Frihed og Selvstændighed, skal vide at høiagte disse Eders Rettigheder. Han deler i denne Henseende Vor hele Tænkemaade, og skal forplante den til sin Søn. Maatte fra dette Øieblik al Avind forsvinde mellem den skandinaviske Halvøes tvende Nationer! Deres fælles Styrke hviler i deres indbyrdes Enighed og Tillid. Deres Ærgjærrighed er indskrænket til deres Grændser, og de have ingen anden, end at forsvare deres Jord. Krigen skal ei mere strække sine Ulykker til Eder. De Fjelde, som adskille Sverige og Norge, ophøre nu at være Grændser. Havet og Indbyggernes Tapperhed er herefter de eneste Formure, som disse Riger behøve. — Vi have truffet alle fornødne Anstalter til at paaskynde Korntilførselen til Eder. En oplivet Handel og paany aabnede Havne skulle i den Henseende understøtte vore Bestræbelser og berede Eder nye og længe savnede Kilder til Velstand. I skulle — vi tvivle ei derpaa — gjennem en almindelig Ordens Vedligeholdelse, gjennem den Lydighed, I ere Eders nye Konge skyldige, gjennem den Tillid I vise ham, og gjennem en sand Fædrelandskjærlighed svare til den faderlige Omhu, Vi aldrig skulle ophøre at vise Eder. Stockholms Slot den 8 Februar 1814.

Carl.

b. Uddrag af Carl Johans Bulletin og Brev til Essen.

(Efter Recueil des Ordres de Mouvement etc. en 1813 et 1814 par le Prince Royal de Suède. Stockholm 1838, pag. 609 ff, 616 ff., 622 ff.)

Under 17 Januar 1814 udgav Kronprinds Carl Johan sin 32te Bulletin fra Generalqvarteret i Kiel af følgende Indhold:

„Danmarks Fred med Sverige og England er undertegnet den 14 Januar. Søndagen den 16de var stor Parade; et høitideligt Te Deum er bleven afsjunget til Taksigelse, og flere Artillerisalver affyredes. Tractaten er bleven afsendt til H. M. Kongen af Danmark, og man venter Ratificationen næste Onsdag. Hele Armeen begiver sig paa Marschen imod Rhinen. Der er ingen Rivalitet mere blandt Nordens Folk; de have erkjendt, at de have samme Interesse. Forenede til det ædleste Øiemed ville de stride sammen for Fastlandets Frihed, for Fyrsternes og Nationernes Uafhængighed. Nordens Folk betragter ikke Franskmændene som Fiender. De erkjende ingen Anden som deres Fiende end ham, som har gjort Alt for at hindre deres Forening, han, som — man kan ikke for ofte gjentage det — har villet undertvinge alle Folkeslag og plyndre alle Lande."

Kronprindsen ilede at bekjendtgjøre alle de Generaler, som stode under hans Commando, dette Fredsbudskab, og i alle disse Bekjendtgjørelser forudsætter han at Norges Forening med Sverige ufortøvet vilde fuldbyrdes, og at Rolighed ve

endt tilbage til Norden. I hans Brev til den russiske General Bennigsen, ateret 15 Januar 1814, siger han: „Jeg iler at underrette Dem om, at Danmarks Fred med Sverige, England og dets Allierede, er bleven afsluttet Dag Morges Kl. 3. Denne Tildragelse, som skyldes Keiser Alexanders ædle Energi, sikkrer Nordens Rolighed o. s. v."

Han søgte at forberede, saavidt det stod i hans Magt, Norges fredelige forening med Sverige. Fra Holsteen skrev han under 23 Januar 1814 til feltmarskalk Grev Essen:

„Jeg har den Fornøielse at underrette Dem om, at Fredstractaten med Danmark er bleven ratificeret af Hoffet i Kjøbenhavn. Jeg formoder at De llierede har modtaget Kongens Ordre til at tage Norge i Besiddelse; men jeg an ikke noksom anbefale Dem at lade de Tropper, som marschere derind, iagttage et anstændigste og retfindigste Forhold. Jeg ønsker, at enhver Militair, som tillader g det mindste uforbeelagtige Udtryk mod den norske Nation, maa blive paa det alvorigste straffet. Endskjønt Underhandlingerne have været vanskelige, bør jeg tilstaae, t Hoffet i Kjøbenhavn, under at forsvare sine Rettigheder til det Yderste, har underandlet paa den venskabeligste Maade, og at vi ere skilte ad som gode Venner. Dersom det er mig muligt at skaffe dette Hof fuld Erstatning, skal jeg gjøre Alt, vad der staaer til mig. Jeg sender Dem Oberste Holst, min Adjutant, norsk af fødsel. Han kan være Dem til stor Nytte, da han er dygtig og fuld af god Villie."

No. 70 (til Side 367).

Christian Frederiks Instrux for Carsten Anker.

1. Ved Din Ankomst til London haver Du strax at opspørge Skibsleilighed il Norge, for med samme ufortøvet at melde mig Din Ankomst.

2. Ved og hos Dine Bekjendtskaber maa Du øieblikkelig skaffe Dig Efteretning, om Lord Castlereagh er paa Continentet eller tilstede. I første Fald, vem der har Portefeuillen.

3. Underhaanden maa Du ved Dine Venner erkyndige Dig om Du uden Vanskelighed kan faae Ministeren i Tale, og overlader jeg til Din Conduite, vad enten Samtalen skal skee med Hemmelighed og paa tredie Sted, eller paa rdentlig Maade.

4. Under alle Omstændigheder maa Du anbringe mit Brev til Lord Castlereagh g Dit Ærende. Dette maa bestaae i at berette hvad her er foregaaet, den fravigelige Beslutning, aldrig at blive svensk, i at skildre de usalige Følger f ethvert Forsøg i saa Henseende, hvorved Sverige selv ikke blev tjent, og at et i al Fald maatte være let for de Allierede at skaffe Sverige selv samme Skadesløsholdelse, som var tiltænkt K. af Danmark. Overalt maatte Du søge t bringe det engelske Ministerium til at mediere Sagen med Sverige, og at evirke et Møde i Sverige, eller hvor England vil, under engelsk Præsidium, f svenske og norske Commissairer, i Hensyn til Fred og god Forstaaelse imellem isse Magter, da jeg er villig til at afslutte baade en politisk og Handelstractat ied Sverige (saaledes, at Grændserne i Krigstilfælde gjensidigen sikkres, men den at Tropper stilles til fælles Hjælp). Vilde England af Venskab for Sverige aade selv garantere og formaae Rusland ligeledes til at indgaae Garanti for enne Fredstractat, da har jeg saameget mindre Noget derimod, som denne Garanti a maatte tjene til begge Parters Betryggelse.

5. Med England selv maa Du forsikkre Ministeren i mit Navn, at jeg prigtig ønsker at indgaae den nøieste Forbindelse, især Handelstractat. Skulde Du under Conferencerne finde den fornødne Grad af Velvillighed, da lad dem orstaae, at jeg muligen kunde være findet at tilstaae dem et Nederlag af alle

Handelsvarer i Christianssand paa samme Vilkaar, som Oplaget er tilstaaet i Gothenborg; men dette Tilbud maa skee i et klogt Øieblik, navnlig naar Du har faaet Ministeren til at balancere, og Du da troer, at et saadant Tilbud skulde kunne virke Bestemmelse. (Naar Pontecorvo skildres med de rette Farver, vil det maaskee være iøinefaldende, at Englænderne kunne stole mere paa os, end paa ham.)

6. Naar Conversationerne udvikle sig, maa mit Brev til Prindsregenten opvises. Megen Agtpaagivenhed maa da haves paa Ministerens Udladelser i Hensyn til sammes Overleverelse. Det vilde være et ufordeelagtigt Tegn, om man aldeles modsatte sig samme, og ethvert passeligt og virkende Argument maatte da anbringes for at hæve Vanskelighederne; men heller end at give Anledning til nogen Misforstaaelse eller Kulde, tillader jeg Dig at renoncere paa det Ønske, jeg haver, at Du selv maatte overlevere det til H. K. Høihed, naar Ministeren lover Dig at ville gjøre det. Skulde endog dette nægtes, da tillader jeg Dig at forevise ham den Gjenpart af Brevet, som jeg herved overleverer Dig, paa det han deraf kan see, at Indholden, skjønt noget mere udviklet, er den samme, som det jeg har skrevet til Ministeren. Skulde han desuagtet bestemt nægte at modtage Brevet til Prindsregenten, da maa Du med den største Klogskab og med en fornuftig god Lune blot udlade Dig med, at Du vil for det Første anse Ministerens Yttringer som et Raad, han giver Dig, ei at paastaae Overleverelsen strax, men beholde det til et beqvemmere Øieblik, og spøgende udlade Dig med, at Du ei tvivlede paa, at det jo længer hen blev modtaget, og imidlertid fortsætte Conversationen uden nogen tilsyneladende Fortrydelse eller Mistillid.

7. Hvad Du i Din Tale eller Samtale fornemmelig troer? at faae oplyst, er dette: om England oprigtigen ønsker at see Norge forenet med og under Sverige, og om man til den Ende vilde bruge voldsomme Midler. Til disse regner jeg fornemmelig Fornyelse af Kaperierne, og Udsultningssystemet, ved hvilket Farten til Norge skulde besværes eller hindres. Hvad Du til Afværgelse af dette Onde kan paahitte, overlades til Din Conduite.

8. Det forstaaer sig, at en skriftlig Forsikkring om Englands fredelige Disposition i denne Henseende vilde være af yderste Vigtighed; men da dette ikke er at vente, saa gjælder det at kunne paa en eller anden Maade forsikkre sig om Englands passive Forhold, saafremt noget Fiendtligt skulde opstaae imellem Norge og Sverige. Hvad der er anført under § 4, bliver altid Hovedsagen.

9. Saafremt Englands Forhold til Pontecorvo endnu er saa bindende og betænkeligt, at Ministeren ikke tør uden megen Forsigtighed indlade sig med Dig, da har jeg Intet imod, at Du samtykker i hemmelige Møder med ham, for ikke at opvække den svenske Envoyés Opmærksomhed. Til den Ende maa Du søge at undgaae alt det i Din personlige Opførsel, der kunde falde i Øinene. Dersom Ministeren derimod ikke undslaaer sig for at see Dig hos sig, ikke heller tage i Betænkning at sende Dig noget Bud, og at skrive Dig Sedler til, da maa Din Stilling og Dit hele Væsen blive saadanne, som kan passe sig for en Udsending. (Brevet til Prindsregenten maa endeligen i hans Hænder, maaskee den ved Brevet til Hertugen af Glocester aabnede Canal kan hjælpe, naar det Andet glipper.)

10. Skulde det endeligen være nødvendigt at underhandle med Lord Castlereagh personlig, da er Du ogsaa bemyndiget til at afreise til ham paa Fastlandet, forsynet som jeg vil haabe, med Anbefalingsbreve fra de øvrige engelske Ministre. Da skal Din Broder strax afløse Dig i England, naar Du først har anmeldt det og jeg underrettes om, at han vil kunne gavne der. (Overhoved haver Du herved Ordre til Din Tilbagereise, naar de fredelige Forhold ere knyttede.)

11. De norske Fanger i England, som frigives en masse, maa Du bære Omsorg for, at de saavidt muligt paa Kornskibe eller andre Fartøier naae hertil, og at deres Gjæld opgjøres og betales. Hornemann er den Mand, Du henvender

Dig til i denne Henseende. Lieutenant Sneedorf, som følger med til Din Tjeneste, kan som Commissair for de frigivne Fanger føre dem her tilbage, hvis Du ingen Anledning finder til forinden at sende ham hertil.

12. En Paquetfart med Christianssand maatte ønskes etableret.

13. Ved at bekjendtgjøre for Private Vilkaarene for Korntilførselen til Norge, maa disse opmuntres til at forsyne os. De maatte kunne drive en fordeelagtig Handel paa Norge ved at tilføre os Korn fra Danmark og Østersøen, og igjen at udføre norske Producter. Du erklærer, at af Planker tillades ikke Udførsel, uden at Korn eller Fødemidler forinden er indført. De enkelte Skibe, der maatte ankomme med Planker, ere meddeelte specielle Tilladelser, fordi Rhederne forinden have indført Korn. — I fredeligt Forhold med England var det væsentligt, at Tolden paa Planker nedsættes.

14. Alt hvad her er bekjendtgjort, maa læses i de engelske offentlige Blade, og Folket stemmes til vores Fordeel, saa at Parlamentet kan gjenlyde deraf.

15. Skulde, som Gud forbyde, Haabet til Englands Bistand glippe, da maa Du skildre Ministeren, hvad Følgerne vil være af at overlade et Folk saa ufortjent til Fortvivlelse; den første Lov for os bliver da den blodigste Hevn over Sverige, og over hver dets Ven, — men Haabet til at England indseer sin Uret mod os, maa aldrig vige fra Dig, men indtil sidste Øieblik yttres, ligesom vort Ønske til Fred er uforanderligt.

No. 71 a. (til S. 369.)

Brev fra Feltmarskalk Grev Essen til Kronprinds Carl Johan.

Strømstad 7 Marts 1814.

Efterat General Schmettow havde tilkjendegivet mig, at han vilde møde mig her Staden den 5te dennes, ankom han virkelig sidste Løverdag nogle Timer før mig. Træt af Reisen lod han ved sin Adjutant sige mig, at han ønskede vor Sammenkomst udsat til næste Dag. Jeg bifaldt dette saameget heller, som det gav mig Leilighed til at modtage ham med en vis militair Glands, eftersom de i Strømstad og dens Omegn forlagte Tropper havde faaet Befaling at samles for at feire den 14 Januars Fest.

Efter Ceremoniens Slutning lod jeg underrette Grev Schmettow, at han kunde indfinde sig. Jeg modtog ham som en gammel Bekjendt, og efterat jeg havde forestillet for ham de fornemste Personer af min Svite, drog jeg mig tilbage med ham i mit Kabinet, hvor vi havde en 4 Timers Conferents.

Hr. v. Schmettow, som er bekjendt for at være ganske klug (rusé), og som udmærker sig ved den gamle Regimes Tone og Adfærd, idet han i sin Ungdom har tjent i Frankrig ved Regimenterne de la Mark og Royal Allemand, banede sig gjennem tusinde Vendinger (simagrées) Veien til de Forslag, han uden Tvivl havde det Ærende at meddele mig. Han udtrykte for mig sin Beklagelse over, at den gode Harmoni mellem Nabofolkene var forstyrret, og bemærkede, hvor meget det maatte ligge baade ham og mig paa Hjerte at finde Midler til at gjenoprette den. „Først og fremst, tilagde han, kan De tro mig paa mit Ord, at Norge aldrig vil opgive sin Uafhængighed og aldrig skal underkaste sig Sverige." Derpaa talte han med mig om Prinds Christian, om hans vakre Egenskaber, om hans Sindelags Reenhed, om Nordmændenes Kjærlighed til ham, om hans Ønske at komme til Forlig med Sverige, om de tre nordiske Rigers fælles Interesse af et gjenknytte gamle Baand o. s. v. Han tillagde, at denne Prinds havde forladt Christiania for at befinde sig i min Nærhed, og at det beroede paa mig at have en Sammenkomst med ham, hvilket han længe havde ønsket. Den kunde finde Sted mellem Frederikshald og Helle, et Par Skridt fra Grændsen, eller paa hvilket andet Sted, jeg vilde vælge. — Det faldt mig ikke vanskeligt at gjendrive

den smukke Indledning til hans Tale. Jeg gjorde det ogsaa under Skjemt, og ovenikjøbet uden i nogen Henseende at spare hans Prinds, idet jeg stedse beraabte mig paa den Ret, vort gamle Bekjendtskab gav mig til at tale frit med ham under fire Øine. Angaaende det foreslaaede Møde bemærkede jeg, at det paa ingen Maade kunde sømme sig for mig at komme sammen med en Fyrste, som nylig havde reist Oprørets Fane, og som rimeligviis netop nu af sin Konge var erklæret for Rebel. Da han ikke kunde andet end bifalde Grunden til mit Afslag, trængte han ei mere paa Mødet, men spurgte mig i Stedet, om jeg ikke kunde paatage mig at befordre et Brev fra Prinds Christian til Hans Majestæt. Jeg svarede ham, at naar et saadant Brev sendtes med den almindelige Post, vilde det som ethvert andet Brev komme til sin Bestemmelse; skulde det derimod fremsendes paa officiel Vei, f. Ex. gjennem mig, maatte nødvendig en Afskrift af det medfølge.

Hr. v. Schmettow sagde mig da, at han alene talte paa egen Haand og uden Bemyndigelse af Prindsen, men at han ikke skulde undlade at meddele H. K. H. hvad jeg nys havde sagt, og at det stod til H. K. H. at rette sig derefter. Her begyndte han paany for mig overdrevent at berømme Prindsens Egenskaber og rose ham som et Vidunder af Virksomhed, der udretter Alt selv. Jeg svarede, at jeg fandt dette temmelig sandsynligt, eftersom alt hvad han hidtil havde gjort, fuldt op vidner om Ynglingen. Derpaa begyndte jeg at drage en Parallel mellem Prindsen og Deres kgl. Høihed. Grev Schmettow indrømmede mig gjerne, at D. K. H. er en af Aarhundredets første Hærførere, men tilføiede, at en Fyrste som D. K. H. ikke vilde kunne passe for Norge; at Nordmændene tiltroe D. K. H. en despotisk Charakteer, som ikke lader sig holde i Tømme af en Constitution; at de maaskee ikke skulde have været imod Foreningen med Sverige, men at det just er for D. K. H.s Skyld, at det vilde være dem modbydeligt at underkaste sig den svenske Styrelse. Han dulgte paa samme Tid ikke for mig, at man i Norge var underrettet om vore Rustninger, og at den i Skaane forlagte Armee paa 16,000 Mand skal forstærke Reserveshæren.

Jeg svarede ganske naturligt paa alle disse Fremstillinger ved at forklare ham, at vi vel maatte antage en imponerende Holdning, for med Kraft at modtage den Udfordring, Prinds Christian nys havde gjort os i sin Proclamation, der begynder med Uqvemsord mod D. K. H. og imod den svenske Nation; at denne Strid ikke kunde blive lang, men at Prinds Christian skulde blive ansvarlig for de Ulykker for begge Nationer, som deraf vilde følge o. s. v. Han sluttede med at føle mig paa Pulsen med Hensyn til en Convention, som burde oprettes angaaende Fiendtlighedernes Begyndelse. Alldenstund jeg mærkede hans Hensigt, afviste jeg ham saa høfligt som muligt med den Bemærkning, at Middagstimen var kommen. Ved Bordet udbragte han en Skaal for begge Nabofolk; jeg tog den til Indtægt, ligesom alle Gjæsterne, idet jeg udtrykte mine bedste Ønsker for begge Folks Forening. Efter Middagen forblev Grev Schmettow her kun omtrent en halv Time. Han forlod Staden Kl. 5 om Aftenen.

Skjønt Grev Schmettows Fremstillinger i Grunden vare temmelig ubetydelige, synes mig dog man deraf kan drage den Slutning, at Prinds Christian ikke er særdeles sikker paa sin Sag, og at Opinionerne ere temmelig deelte i Norge. Han gav mig Ret i, at Sverige der havde Tilhængere, skjønt i ganske ringe Antal, og det undslap ham tillige, at Grev Wedel-Jarlsberg stod i Spidsen for det svenske Parti. Rapporter, som indkomme fra alle Kanter, bestyrke mig i denne Overbeviisning.

Prinds Christians Hensigt havde i Førstningen været at lade sig udraabe til Konge, men Hr. Rosenkrantz, en Præst(!) ved Navn Sverdrup og Andre [illegible] ham fra denne Plan ved ganske skarpe Forestillinger, hvilke bestemte ham til at gjøre sig til Regent. Det er Grev Schmettow selv, som har bekræftet denne Anecdot for mig.

Efter alle de Underretninger, jeg har faaet, synes det, at Prinds Christians Foretagende er sat igjennem mod Nationens Ønske og efter nogle Individers Tilskyndelse, nemlig General Haxthausen, Biskoppen i Agershuus Stift Bech og den forrige Amtmand Thygeson; at Prindsen ganske vist paa Rigsdagen vil møde stærk Opposition af det svenske Parti; at Nordmændene frygte for at være i Krig med Sverige, samt at Prindsens Parti aftager i samme Grad som vore Rustninger øges, skjønt Nordmændene ere almindelig overtydede om, at under nærværende Aarstid ingen grundig Operation kan udføres mod Norge fra svensk Side, og slutteligt, at den store Løftestang, hvoraf Prindsen betjener sig, for at forskaffe sig Tillid hos visse Klasser af Nationen, som altid ville vide Besked om Midlerne til at bestride Krigsomkostningerne, er at indbilde dem, at Engelskmændenes Blokade i længere vil blive fortsat, en falsk Forhaabning, som vil forsvinde, saasnart som Krydserne sætte sig i Virksomhed.

No. 71 b. (til Side 391—392).

Christian Frederiks Brev til Carl XIII.

Deres Majestæt vil ikke ansee det for en Mangel af Høiagtelse fra min Side, at det, som jeg i Dag har at meddele Dem, er bleven ophold længere, end det maatte synes passende. — Jeg ønskede, at denne min Meddelelse skulde være formelig, og istand til at hæve hvert Tvivlsmaal om mine ærefrygtsfulde Følelser for Dem, ligesaavel som om Bevæggrunden til min Handlemaade. — Ude af Stand til at anvende andet Middel end det, jeg for Øieblikket benytter, vil De ikke undres over, at min Pen, det eneste Organ for mine Følelser, udtrykker disse med al den Oprigtighed, jeg skylder Deres Majestæt, saavelsom den Sag, jeg forsvarer. — Ved at tilstille Deres Majestæt Kundgjørelserne af 19 Februari, underretter jeg Dem om de Følelser, der besjæle det Norske Folk, samt om de Grundsætninger, der stedse skulle lede mit Forhold. — Den Norske Nation er ikke vanslægtet i den Grad, at den godvilligen skulde opoffre sin Frihed og Uafhængighed; der er iskun een Stemme iblandt disse Fjeldes Beboere, den at ville vedligeholde sit Folkeværd, og at ville forsvare sine Arnesteder mod al fremmed Undertrykkelse. — Forgjæves skulde jeg have villet udføre Fredstraktaten til Kiel, og overlevere Fæstningerne til Deres Majestæts Tropper. Den ufeilbare Følge af slige Forsøg vilde have været en almindelig Opstand mod den eneste Myndighed, som kunde frelse et til sig selv overladt Folk fra Anarchiets uberegnelige Følger. — Ved at handle saaledes skulde jeg i samme Øieblik have tabt den til Ordens Haandhævelse nødvendige Myndighed, og jeg skulde have fortjent dette ved at skuffe Folket i det gode Omdømme, som det almindeligen nærer om mig: at jeg stedse har villet deres Vel, og at jeg idetmindste vilde forebygge Uorden i et saa kritiskt Øieblik. — Intet Valg levnedes mig følgeligen imellem den Vanære, at forlade et Folk, som sætter al sin Tillid til mig, og den Pligt, til dets Frelse at vedligeholde den Myndighed, jeg hidtil har udøvet.

Ved at antage Titel af Regent har jeg overladt til den allerede sammenkaldte Rigsforsamling at fastsætte Rigets Statsforfatning og at erklære Folkets Villie, som allerede har yttret sig, og gjenlydet i den Ed for Fædrelandet, som er aflagt i alle Rigets Kirker. — Imidlertid skal jeg forsvare Nationens uomtvistelige Rettigheder mod hver den, som maatte ville krænke dem, og jeg vover at nære det Haab, at det høieste Væsen heri vil velsigne et uafhængigt Folks forenede Anstrengelser. — Deres Majestæt vil værdiges at erindre, at De Selv har været i lignende Tilfælde; De bestred dengang ikke de Rettigheder, som tilkomme et Folk, der var løst fra sin Eed mod en Konge, som havde frasagt sig Thronen. De erkjendte Nationens Rettigheder. Skulde disse ikke være de samme

i Norge som i Sverige? — Dengang agtede Danmark og Rusland det Folks erklærede Villie, i hvis Spidse De befandt Dem! Skulde det være for meget at vente, at De vilde agte de samme Rettigheder i et lignende Tilfælde? — Endelig, Deres Majestæt, hvorledes skulde de Grundsætninger, for hvilke De har grebet til Vaaben, kunne forenes med de Grundsætninger, paa hvilke De bygger Deres Besiddelsesret til Norge? — Men jeg holder inde; jeg vilde ingenlunde fornærme Deres Majestæt; uden Tvivl har man ledet Dem i Vildfarelse, ved at forsikkre Dem om, at det Norske Folk ønskede en Forening med Sverige, og De har troet, at Troskabseden til Kongen af Danmark alene lagde Hindringer i Veien for Deres Ønske, at gjøre dette Folk ligesaa lykkeligt som det Svenske. — Velan, Deres Majestæt, raadspørg det Norske Folks Sindelag. De vil da overbevises om, at den Behandling, som det har lidt fra den Svenske Regjerings Side, har bragt Nationalhadet, som desværre altfor ofte finder Sted blandt Nabofolk, til sit Høieste; og De vil overtydes om, at en tvungen Forening kun vil bringe uberegnelige Ulykker, saavel over Norge som Sverige; men paa samme Tid vil Deres Majestæt ikke tvivle om, at De for stedse vil have vundet det Norske Folks Høiagtelse og Taknemlighed, ved at erkjende dets Rettigheder. — Hver Nordmand, som vil sit Fædrelands Held, har kun det oprigtige Ønske, at see Fred og en god Forstaaelse vedligeholdt med Sverige. Det staaer uden Tvivl i Deres Majestæts Magt at berede de Skandinaviske Folkefærds Held. Gid en evig Fred og det nøieste Forbund befæste de gjensidige Forhold imellem Norge og Sverige! — De samme vise politiske Grundsætninger skulle besjæle os! Aldrig kan Norge ville vinde Land fra Sverige, men det kan beskytte sin vestlige Grændse, ligesom Sverige, i Venskab med Norge, for bestandig skal fjerne Krigen fra dets Grændser. — Her seer Deres Majestæt Udsigterne til en i Sandhed lykkelig Fremtid, og kan De ønske den anderledes, naar det Skandinaviske Folkeslags Lykke fordrer det saaledes?

Endelig, Deres Majestæt, beær mig med Deres Fortrolighed; jeg skal vist ikke tillade mig at sige Dem et eneste Ord, som ikke kan bestaae for Gud, og med den Sandhed, De kan fordre af mig, naar det gjælder tvende Nationers Velfærd, som De ønsker at gjøre lykkelige. Ansvaret hos Gud for de Ulykker, som kunne være en Følge af, hvis De nægter at høre disse mine oprigtige Yttringer, vil sikkerligen falde tilbage paa Dem, og ikke paa mig, som kun ønsker det Norske Folks Held, og stedse at vise mig som en god Nabo af det Svenske Folk, samt at lægge de Følelser af dyb Høiagtelse og Oprigtighed for Dagen, med hvilke jeg som Ven og Deres Majestæts Beslægtede forbliver

Christiania den 6te Marts 1814.

Deres meget hengivne Fætter
Christian Frederik.

No. 72 (til S. 395).

Rigsforsamlingens Reglement.

§ 1. Præsidenten sammenkalder Repræsentanterne, og paaseer, at Enhver er tilstede. De Udeblivendes Navne, saavelsom Aarsagen til deres Fraværelse, antegnes. For at Forsamlingen skal kunne constitueres, maa Totrediedele af Repræsentanterne være tilstede. § 2. Ved Indgangen af Forsamlingssalen forevise enhver Repræsentant sin Adgangsbillet for fire dagligen af Præsidenten dertil valgte Opsynsmænd, som tages af Repræsentanternes Midte. § 3. Tvende Protokoller føres: en Forhandlingsprotokol eller Dagbog, og en Hovedprotokol, som ikke maa være længere end en Dag tilbage fra den første. Protokollerne authoriseres af Præsidenten og Vicepræsidenten, og Hovedprotokollen forsynes med Rigets Segl, som Regenten anmodes om at lade Samme paatrykke. § 4.

Forrige Dags Forhandlinger oplæses af Protokollen ved hver Dags Begyndelse, forinden noget Nyt foretages. § 5. Den almindelige Forsamlingstid er Kl. 10 Formiddag, og Forsamlingen vedvarer, med mindre Præsidenten af særdeles Aarsager deri skulde gjøre nogen Forandring, til Kl. 4 Eftermiddag. § 6. Hver Dag, forinden Forsamlingen slutter, tilkjendegiver Præsidenten, hvad der næste Dag skal være Gjenstand for Deliberationerne. § 7. Alle skriftlige Andragender til Forsamlingen indleveres til Præsidenten, som besørger samme oplæst efter den Orden, han selv bestemmer. Præsidenten bruger en Klokke til at ringe til Lyd med [1]), naar han vil paabyde almindelig Taushed. Enhver, som vil tale, reiser sig og begjærer Tilladelse af Præsidenten, som meddeler samme; begjære Flere at tale, saa skeer dette efter den alphabetiske Orden, hvori Repræsentanterne sidde i Forsamlingen, og begynder Ordenen altid fra den, som har gjort Forslaget, og gaaer derefter det hele Alphabet igjennem, indtil det naaer den Samme. § 8. Præsidenten advarer, saa ofte han finder det fornødent, enhver Talende om at holde sig til Sagen, og afholde sig fra alle personlige Hentydninger. Skulde det hænde, at noget Medlem, efter 3 Gange forgjæves at være advaret, desuagtet vedbliev at forstyrre den vedtagne Orden, saa paalægger Præsidenten ham Taushed, og agter han ikke denne Befaling, voteres der i Forsamlingen paa, om han for denne Dag skal udvises af Forsamlingen. § 9. Ingen kan udenfor Forsamlingen drages til Ansvar for, hvad Meninger han i Forsamlingen ytrer. § 10. Alle Qvæstioner, som efter mundtlig Deliberation kunne reduceres til Afgjørelse ved Ja eller Nei, decideres ved Ballotering [2]), med mindre en Femtedeel af de tilstedeværende Medlemmer forlanger skriftlige Vota, som da bør finde Sted, under de Voterendes Navne, i hvilket Tilfælde disse Vota indføres i Protokollen. Pluraliteten decideret. § 11. Præsidenten fungerer som saadan i 8 Dage, hvorefter han fratræder; der vælges da strax en ny Præsident samt Vicepræsident; men de førrige maae ikke vælges paany, før efter 8 Dage. [3]) § 12. En Committee af 3 Personer udnævnes, for at gjennemgaae og redigere, hvad der af Forhandlingerne ved Trykken skal bekjendtgjøres. [4]) § 13. Protokollen underskrives daglig af Præsidenten, Vicepræsidenten og Secretairen. § 14. Til Slutning, naar Rigsforsamlingen har endt sine Forhandlinger, underskrives Protokollen af samtlige Repræsentanter. § 15. Enhver har Ret til af Hovedprotokollen at erholde bekræftet Udskrift af de Vota, han til Protokollen har dikteret.

Det besluttedes derhos, at dette interimistiske Reglement skulde snarest muligt trykkes, og et Exemplar deraf meddeles hver Repræsentant, ligesom det og i Forsamlingssalen skulde opslaaes. Et Feldttrykkeri var i den Henseende bragt til Eidsvold; men det opfyldte maadelig sin Bestemmelse.

No. 73 (til Side 402.)

Uddrag af Adlers og Falsens Udkast til en Constitution for Kongeriget Norge.

Det første Kapitel indeholder almindelige Grundsætninger, hvilke i Norges Grundlov ere indførte i den 5te Afdeling som „almindelige Bestemmelser." — Den 9de § i Udkastet, som svarer til § 23 og 101 i Grundloven, lyder: „Da intet enkelt Individ, ingen Korporation kan erholde udelukkende Privilegier paa

---

[1]) Denne blev, saavidt erindres, aldrig benyttet.
[2]) Erfaring lærte heri en Afkortning.
[3]) Ankers Bemærkning gav formodentlig Anledning til denne ved følgende Storthing forandrede Bestemmelse.
[4]) Den siden indførte Publicitet gav Anledning til Forandring heri.

anden Grund end formedelst Tjenester, de kunne have viist Samfundet, saa følger deraf ligefrem, at saadanne Privilegier blot kunne være personlige, ikke arvelige. Monopolier gives ikke, undtagen for en Tid og til Opfindere af nyttige Indretninger." — § 24 i Udkastet (§ 96 og 97 i Grundloven): „Ingen maa dømmes uden efter en Lov, der var publiceret da Forbrydelsen blev begaaet. At give en Lov tilbagevirkende Kraft, er uretfærdigt." — § 25 i Udkastet (§ 104 i Grundloven): „— — — Ingen Straf maa ramme Forbryderens Familie, og ligesaalidt hans Gods eller Eiendomme, uden forsaavidt Skadeserstatning, Bøder og Processens Omkostninger betræffer." — § 26 (§ 100 i Grundloven) hedder: „Trykkefrihed er en væsentlig Betingelse for Borgerfrihed. Ved samme forstaaes: 1) Enhvers Ret til at udgive eller lade udgive Skrifter, uden nogen af den offentlige Magt i Forveien lagt Hindring; 2) kun for de ordentlige Domstole at kunne tiltales for deres Indhold, og ikke for samme at kunne straffes, med mindre deres Indhold strider mod en bestemt tydelig Lov, given for at værne om den almindelige Sikkerhed, og hver Statsborgers Ære." — § 30 i Udkastet: „Subsidier, Paalæg, Told, offentlige Byrder o. s. v. kan ikke paalægges eller hæves uden Folkets eller dets Repræsentanters Samtykke."

I Kapitlet om Valgforsamlingerne har Comiteen fundet Veiledning til Grundlovens Bestemmelser derom, da der mellem disse i begge Udarbeidelser er megen Overeensstemmelse. Den 70de § i Udkastet svarer til Grundlovens § 49 og bestemmer: „Rigsforsamlingen bestaaer af tvende Afdelinger, et Lagmandsthing og et Odelsthing." I en Anmærkning forklares, at disse Benævnelser ere tagne af det gamle Sprog. — I § 72 i Udkastet (§ 74 i Grundloven) hedder det: „Naar Repræsentanterne ere forsamlede, og forinden Lagmands- og Odelsthinget afsondrer sig, aabner Kongen Rigsforsamlingen med en Tale, hvori han underretter den om Rigets Tilstand og de Gjenstande, hvorpaa han ønsker at henlede dens Opmærksomhed; den forbliver derefter samlet, saalænge den finder det fornødent, dog ikke over 2 Maaneder." — I § 78 i Udkastet findes flere af de Bestemmelser, som i Grundlovens 75de § ere indførte. — Lagmandsthingets Inddeling og Funktioner, som de findes i Udkastets 98de til 105te §, ere ganske forskjellige fra Grundlovens Bestemmelser. — Paragrapherne om Kongens Veto, (Udkastets 91 og 95) ere nær overeensstemmende med Grundlovens, ligesaa tildeels den udøvende Magts Rettigheder, som findes i Udkastets § 109 ff. — Af Kapitlet om Retspleien, Forsvarsvæsenet og Finantsvæsenet i Udkastet ere kuns enkelte almindelige Bestemmelser optagne i Grundloven [1]).

No. 74 (til Side 409).

To Breve fra Carl Johan til Feltmarskalk Essen.

„Min Fætter! Jeg har modtaget alle Breve, De har skrevet mig til, ligesom og Afskrift af dem, som De har skrevet til Prinds Christian, og det Svar, han har givet Dem. Jeg fatter ei, hvorledes denne Prinds har kunnet fjerne sig fra Pligtens Vei til den Grad at modsætte sig sin Souverains Villie, og gjøre fælles Sag med nogle Oprørsstiftere, og derved udsætte sig for at tabe al sin Ret til Danmark. Jeg formoder, at nogle sletsindede Danske Embedsmænd have opflammet denne unge uerfarne Prindses Hoved; men endeligen bør han høre, hvad Fornuften, hans personlige Interesse, hans Ære som Mand, og hans Hæder som Prinds tilsige ham. Norge har ulykkeligviis lidt altfor meget i 6 Aar. Dets Folkemængde er formindsket ved de utallige Ulykker, som have rammet

[1]) Der kunde extraheres mange flere Ligheds- og Ulighedspunkter, men ovenstaaende være nok som Exempler.

[d]ette Land. Dets Handel, dets Søfart have ligget i Dvale, og Agerdyrkningen, [i]stedetfor at stride fremad, er bleven standset ved en vilkaarlig Bestyrelse, der var [u]den Sammenhæng, og uden Principer [1]). Ved at ville vedblive dette Slags Tyranni sætter Prinds Christian sig i Oprør: 1) Mod Kongen af Danmark, [s]om er hans lovlige Souverain, som har befalet ham at forlade de Norske Sta[t]er, og at afgive til Kongen af Sverige det ved Traktaten i Kiel afstaaede Land. [2]) Mod Kongen af Sverige, som efter at være bleven lovlig Souverain af Konge[r]iget Norge ei herefter bør betragte Prinds Christian, saalænge han forbliver i [N]orge, anderledes end som oprørsk Undersaat, og som en Mand, der, for at [t]ilfredsstille nogle af hans Favoritters Ærgjærrighed, vil forlænge de Ulykker, der [t]rykke Norge, og som altfor længe have trykket dette Lands ulykkelige Indbyggere. [L]iv alle veltænkende Mennesker tilkjende, at hverken Kongen eller den Svenske [N]ation vil eller begjærer Andet af Nordmændene end Enighed og Venskab; at [K]ongen ikke behøver af Norge enten Kontribution, ei heller Flaade, ei heller Ar[m]ee, og langt fra at ville udskrive Soldater i sine nye Stater, har han isinde [a]t afskaffe den Skyldighed, der paaligger Nordmændene, at være til Regjeringens Disposition indtil en Alder af 60 Aar, da Alderdommen sætter den største Deel [a]f Menneskslægten i den ulykkelige Stilling, at forblive i en aldeles Uvirksomhed. [K]ongen vil derfor indskrænke Milicen, og formindske de Byrder, som trykke dette [u]lykkelige Land [2]). Jeg gjentager det: Hs. Majestæt vil ikke udskrive en eneste [S]oldat, han vil sætte den Norske Armees Styrke i Forhold til Landets Folke[m]ængde, til dets Handels Relationer, til dets Industri og til dets Agerdyrkning, [d]er saa gruelig er bleven forsømt af Prinds Christian og foregaaende Statholdere. [K]ort, Kongen vil ikke have nogen Konskription i Norge; Han vil endog ved Fre[d]en afskaffe den i Sverige, efterat have overlagt med Rigets Stænder derom. [H]s. Majestæt behøver ei den Norske Armee, for at gjøre den paa Fastlandet [v]ærende svenske Armee fuldtallig. Disse Rygter underholdes ikkun af slette Bor[g]ere i Landet, af Sveriges Fiender, og af Danske Agenter.

„Iøvrigt, min Fætter, forlader jeg mig aldeles paa Deres Energi, Deres [I]ver og Deres Talenter for det lykkelige Udfald af den Sag, der er Dem betroet. [J]eg gjentager Dem Forsikkringen om mine Følelser, og anbefaler Dem, min [F]ætter, i Guds høie og store Naade. Lüttich den 10de Marts 1814.

Deres hengivne Fætter
Carl Johan."

Lüttich den 21de Marts 1814.

„Min Fætter! Det er let at see, at hvis Prinds Christian vedbliver sit Foretagende, skal vore Vaabens Styrke, understøttet af vore Allierede, ufortøvet [m]ed Seier krone en Sag, som henter sin Grund fra Retfærdighed, fra Sam[f]undslovene, og fra de helligste Forbindelser. Imidlertid kræver Menneskeligheden, [a]t man anvender alle de Midler, hvorpaa Klogskab og Velvillie give Anviis[n]ing, for at føre et ved nogle Ærgjærriges Rænker forvildet Folk tilbage til Følelsen af sine Pligter — et Folk, som ved Traktaten til Kiel er berettiget til [b]roderlig Tillid af enhver Svensk. — Men skulde Fornuften og Eftergivenhed [f]remdeles forgjæves hæve sin Stemme; skulde Prinds Christian, veiledet af tro[l]øse Raadgivere, udsætte dette Folk, hvis Vel burde være hans kjæreste Maal, [f]or utallige Ulykker; skulde Samvittigheden i hans Hjerte ikke være mægtig nok

---

[1]) I disse Yttringer viştes ikke Bekjendtskab med Tingenes Stilling. Handel og Søfart havde været sær blomstrende i en Deel af disse Aar, Agerdyrkningen kunde ei siges at være gaaet tilbage, allermindst ved vilkaarlig Bestyrelse.

[2]) Det Løfte stod det ikke i den svenske Regjerings Magt at opfylde. Norge har aldrig baaret saa store offentlige Byrder, som strax efter Foreningen med Sverige.

til at afstaae fra sine sorte Planer, saa gjør ham opmærksom paa den Afgrund, som aabner sig under hans Fødder, og paa den ulykkelige Skjebne, som venter en Rebel, hvilken ved Ulydighed udsætter sig for at tabe al sin Ret som Dansk Undersaat. Underret de Oprørske om, at Lovenes Hevn svæver over deres Hoved. Lad bekjendtgjøre, at alle Udlændinge strax bør afgaae fra Norge, hvis de ikke skulle ansees og straffes som Forrædere mod den Svenske Regjering, at enhver Dansk, som uagtet sin Regjerings Befalinger bliver tilbage i Norge fire Dage efter den Tid, som er bleven bestemt af Kongen af Danmark til Landets Overleverelse, skal erklæres fredløs; at Enhver, som modtager Prinds Christians ulovlige Sedler, skal dømmes som falsk Myntner, og hans Eiendom sequestreres.

„Viid og tilkjende, at jeg kommer tilbage med min Armee, og at jeg vel ikke uden levende Smerte, men med al den Kraft, min Sjel eier, er færdig at føre mine tappre Soldater til Erobringen af de Rettigheder, som ved en høitidelig Traktat ere blevne os tilsikkrede, og som de største Magter i Europa have garanteret. Jeg gjentager Dem, min Fætter, Forsikkringen om min Tænkemaade for Dem, og beder Gud, at han vil tage Dem i sin hellige Beskyttelse.

Deres meget hengivne Fætter
Carl Johan."

No. 75 (til Side 416).

Bemærkninger over Sorenskriver Falsens den 18de April i Rigsforsamlingen paa Eidsvold fremsatte Forslag No. 2 og 3.

Hvad det andet af Hr. Sorenskriver Falsen fremsatte Punkt angaaer, da finder jeg kun dette at bemærke, at, da den lovgivende Magt maa være nedlagt i Folkets Haand igjennem sine Repræsentanter, saa maatte en Fremgangsmaade som den foreslagne være høist ønskelig. De hidtil gjældende Love trængte længe til Rettelse, Indskrænkning og Udvidelse. Dobbelt stor er denne Trang efter Tvillingrigets Opløsning, og hvorledes skulde denne Trang bedre kunne afhjælpes, end ved en Lovkommission, hvortil udkaaredes Landets forstandigste Jurister? — Held følge dem, som bygge Landets Fred ved gode Love!

Det tredie af Hr. Sorenskriver Falsens fremsatte Forslag kan jeg derimod ikke bifalde, da det kunde lede til en Overilelse, som i nærværende Stund maatte blive høist farlig for Nationen. Jeg er langt fra at hylde den Mening, at denne Forsamling ikke er bemyndiget til at tage Midlerne til Constitutionens Mulighed i Overveielse, tilligemed Maaden, til at betragte Statens udvendige Forhold og dens indvortes Hjælpekilder, for, ved Hjælp af disse Data, at tage en Beslutning, som er en Forsamling værdig, der med Føie kan kaldes den hæderligste, som i Mands Minde er seet i Norge. — Hvad vandt Forsamlingen ved denne raske Beslutning, ved dette farlige Baand paa dens tilkommende Forhandlinger? — Den har organiseret flere Committeer af sine egne Medlemmer til at foretage særskilte Undersøgelser. Hovedformaalet for deres Nærværelse paa dette Sted fremmes dagligen, og dersom de udvortes Omstændigheder ved Arbeidets Tilendebringelse ere Norges Ønsker gunstige, dersom de Magters Venskab, hvilke Regenten Selv har kaldt væsentlig for Norge, er os vis, hvi skulde Forsamlingen dvæle paa dette Sted? Ere disse os derimod saa ugunstige, at Værket umuligen kunde vorde fuldbyrdet, skulde vi da ved overilede Beslutninger foreskrive os selv uundgaaelig Elendighed?

Tvende Betragtninger bør lede os ved vore nærværende Undersøgelser. Paa den ene Side Nationens Had til Forbindelse med et fremmed Rige, paa den anden Side Elendighedens Spor, tegnede over det ganske Land. Blot Kundskab om Landets sande Stilling til Udlandet kan lyse for os paa disse mørke Veie. Det Norske Folk svor i Herrens Templer: at hævde Norges Selvstændighed; skal

denne Ed paalægge Nationen den Pligt at forsvare en her grundlagt Constitution mod hvilkensomhelst fremmed Vold, hvilket Ansvar for dem, som gjorde Eden, og for dem, som opfordrede dertil? — Folkets Stemme gjenlyder vel ikke overalt paa den Maade, som Proponenten har bestrevet. Standsede Næringsveie, Mangel og Elendighed afpresser en stor Deel det utaalmodige Ønske, at den herskende Nød paa hvilkensomhelst Maade maatte vorde forkortet. Jeg for min Deel betjender frit, at jeg føler mere Kald til paa dette Sted at være Elendighedens Talsmand, end at nære en patriotisk Lue, som let kunde styrte Nationen i Fordærvelse. Mistydninger frygter jeg ikke. Mine Handlinger ligge for Nationens Øine, min Overbeviisning bedømmes af høiere Tribunaler. Jeg foreslaaer saaledes for den ærede Forsamling, at Falsens 2den Paragraph maa vorde antagen, men at det 3die Forslag ikke tages under Overveielse, førend Constitutionen er tilendebragt, og de Oplysninger indhentede, som sætte Forsamlingen istand til at afgjøre det til Fædrelandets Gavn. Eidsvold den 19 April 1814.

J. Aall,
Repræsentant for Nedenæs Amt.

No. 76 (til S. 423).

Uddrag af Envoyéen Rehausens Brev til Grev Rosen.

„Jeg har med alle paa eengang ankomne Poster modtaget Dine venskabelige Breve — det seneste af 3die April. Du seer i sidste til Dig, at den Engelske Regjering, langt fra at understøtte Norges oprørske Forsæt, har bortsendt Hr. Anker, forbudet alle til Norge destinerede Skibe at afgaae, og affendt Fregatter til at blokere Norges Havne. Gud skee Lov, at vi ere komne saa langt! Hertil kommer den Yttring, som En af Ministrene har gjort i Parlamentet, at Forbindelserne i Traktaterne skulle opretholdes. Jeg formoder altsaa, at Nordmændene opgive deres dristige Planer."

No. 77 (til S. 452).

Betænkning over Fædrelandets Stilling af Jacob Aall, indleveret til Kong Christian Frederik den 21de Mai 1814.

Det store Maal, som Norge har forestrevet sig, ved egen Kraft, uafhængig af andre Nationer, at forsvare sin Selvstændighed, maa opfylde enhver Patriots Bryst med høie og ædle Følelser. Enhver, som af Historien kjender, hvad Norge var, saalænge det var selvstændigt, fryder sig ved Tanken om, at det igjen kunde indtage den Plads iblandt Europas Riger, som det forlængst har tabt. Enhver, som har gjennemløbet Naborigets Historie, ræddes for Forbindelsen med en Stat, hvis Politik var en evig Krig, en evig Indblandelse i europæiske, den selv tildeels uvedkommende, Anliggender. Men forinden der voves en stor Kamp, bør Midlerne til Hensigtens Opnaaelse veies, paa det deels ikke Nationens sidste Kræfter unyttigen skulle vorde udtømte, deels ikke frugtesløse Anstrængelser skulle frembringe Fortvivlelse hos den i sine Forhaabninger skuffede Nation. Til at udføre philosophiske Idealer behøves physiske Midler, og de Førstes Værd forspinder, naar de Sidste fattes.

Norges Selvstændighed kan betragtes under trende forskjellige Synspunkter, nemlig: 1) under en fredelig Tilstand, uforstyrret af det hele øvrige Europa. 2) Under Krig med Sverige. 3) Under Krig med England og Sverige. Jeg vil tillade mig at undersøge de første 2de Tilfælde, og betragte det 3die som en Sag, der ingen Undersøgelse fortjener, fordi Selvstændigheden i dette Tilfælde var aldeles uopnaaelig. Som en vigtig Grund til at udføre Ideen af Norges Selvstændighed ansees: Norges Kraft i Handel, dets betydelige Mængde af Exportartikler, og den deraf flydende Overballance i Handelssamqvem med andre Nationer,

Jeg maa gjøre opmærksom paa, at man i Beregningen over Norges Overballance ikke har taget Hensyn paa adskillige vigtige Omstændigheder, der nedsætte Overskuddets Sum. Man har glemt, at Regjeringens Sæde for begge Riger, at den kollegiale og diplomatiske Bestyrelse, og altsaa de Embeder, som have baade meest Glands og Vigtighed i Riget, ere blevne umiddelbart forvaltede i Danmark. Netop i den høie Klasse af Borgere, som beklæde disse Embeder, findes det største Forbrug af Luxusartikler, indførte fra fremmede Lande, Sted, og denne Import maa formindske Handelsballancen i Danmark, medens den slet ingen Indflydelse har i Norge. Begge Rigernes Flaade er bleven bygget i Danmark, og Norge selv har dertil leveret betydelige Bidrag af Naturalprodukter, som kom det tilgode i Beregningen af dets Overballance. Næsten alle det Kjøbenhavnske Værfts Materialier bleve hentede fra Udlandet, og denne Udgift, hvormed Danmark ene belastedes, nedtrykte Handelsballancen dybt i Broderlandet. Endelig fandtes en stor Deel af Norges Krigsfornødenheder i Danmark, som fabrikeredes der, men kun opsendtes, naar Behov gjordes. Umiddelbar efter Handelens Oplivelse igjen vil dens Overskud ikke blive betydelig. Landet er i den meest afkræftede Tilstand. Dets Beholdninger ere udtømte; de Fødemidler, Klædesvarer og Luxusartikler, som kunne forventes indførte, ville stige til en Sum, som langt overgaaer den, der krævedes i fordums Tid. Norge altsaa, som herefter i sin Selvstændighedstilstand maa underholde den store improduktive Klasse, der hører til Regjeringsvæsenet, selv bygge dets Krigsskibe, og anskaffe alle til Forsvarsvæsenet hørende Materialier, som desuden har Byrden af en gammel Gjæld, og af flere Aars synkende Velstand, vil i lange Tider, endog under en fredelig Tilstand og uforstyrret Handel, ikke kunne vente noget Overskud af Indtægter. — Ikke vil jeg ved disse Betragtninger nedsætte Selvstændighedens Værd i deres Øine, der ansee den for det høieste Gode. Med Forbindelsen med Danmark betragter jeg denne Tilstand, under Fredens Skygge, som den lykkeligste, og langt at foretrække Forbindelsen med Naboriget, der er Nordmænd saa forhadt. Men vil det Norske Folk denne Selvstændighed, maa det gjøre sig beredt paa større Afgifter, stor Sparsommelighed, og en forøget Vindskibelighed, og i disse forøgede Anstrængelser maa det søge Spiren til Norges National-Lyksalighed og sine Indbyggeres Forædling.

2) Norges Selvstændighed, under Krig med Sverige, og uden umiddelbar Understøttelse af England og Danmark, anseer jeg forbunden med de største Vanskeligheder. Deraf vil følge en forøget Udgift, formedelst Nødvendigheden af en paa Grændsen opstillet betydelig Armee, og en ikke ubetydelig Flotille af Kanonbaade til Kystens Forsvar, og en formindsket Indtægt formedelst Handelsforstyrrelse af Svenske Krydsere. Jeg kan ikke istemme den almindelige Ringeagt for den Svenske Nations Krigsmagt og dens Evne til at forstyrre vor Handel; men i hvor ringe mine Kundskaber ere om begge Nationers Stridskræfter, maa jeg anseer Sveriges for langt at overgaae vore. Endskjønt Kjærnen af den svenske Landmagt strider i Udlandet, saa er der nok tilbage for at kræve en Armee af 20,000 Mand opstillet paa vor Grændse, for at hindre Indfald i Norge fra Svensk Side. Dagens Erfaring formoder jeg allerede har lært os, hvad der udkræves, for at holde en Armee af den Størrelse under Vaaben. Vel hører jeg sige, at den Svenske Flaade er for svag til at forstyrre vor Handel, eller hindre Kommunikation imellem Danmark og Norge; men hvor er da vort Forsvar til at modstaae end det svageste Angreb paa Søen? Et Par Svenske Krigsskibe ved Skagen, et Par andre i Nordsøen, gamle eller nye, stærke eller svage, ere meer end tilstrækkelige til at bibringe vor Handel de føleligste Stød. Dersom endog blot hvert tiende Skib blev taget af Fienden, vilde Handelens Fordeel — der vist ikke udgjør en Tiendedeel af Skibs- og Ladnings-Kapital — aldeles forsvinde. Efter Landets nærværende Stilling er det aldeles ikke nok for at tilveiebringe en fordeelagtig Handelsballance, at vore Producter hentes af fremmede Skibe, medens vore egne

igge stille. Vore nøgne Kyster vrimle af Beboere, som leve alene af Skibsfart og Skibsbyggeri, og som maatte tildeels fødes paa offentlig Bekostning, naar de ikke kunne dertil anvendes. Man maa ikke sammenligne Norge med Schweitz, Tyrol, og andre Lande, hvis Fabrikater afsættes i Landet selv til Kjøbere, der selv udføre dem. Norges Søvæsen er at betragte som en stor Fabrik, hvis Fabrikanter, formedelst Skibsfarten, meest virke til en fordeelagtig Handelsballance. Standsningen af denne Udførsel har den samme Indflydelse, som naar en stor Fabrik ophører at virke. Sagen er i nærværende Stund altfor klar. Naar fremmede Skibe ogsaa maatte anvendes i Kornfarten, saa vilde de betalte Fragter opsluge en stor Deel af Udskibningens Gevinst. — Under denne Forfatning var det umuligt for Fædrelandet at opnaae den Grad af Velstand, som er nødvendig for at lyksaliggjøre og forædle Landets Indbyggere. Det er noksom bekjendt, hvor meget Kulturen aftager i de Nationer, hvis hele Stræben alene gaaer ud paa at tilfredsstille Livets allerhøieste Fornødenheder, uden at kunne deeltage i andre Nydelser, som oplive vor Tilværelse, og forædle vore Sjælekræfter. En saadan Tilstand kunde blot udholdes i en kort Tid, i hvilken øieblikkelige Trængsler maatte taales, for at kunne opnaae Besiddelsen af et tilkommende ønskværdigt Gode. Men dette beroer paa Beskaffenheden af den udvortes Politik, paa mægtige Staters Bestemmelse, og deres Indvirkning paa Nordens Anliggender. Bedømmelsen heraf er Regjeringens egen Sag, til hvilken Nationen bør have den Tillid, at den med Tilsidesættelse af egen Interesse blot tager Hensyn til Nationens Lyksalighed, og ikke indlader sig i en ødelæggende Kamp, uden velgrundede Forhaaaninger om mægtige Nationers aktive Understøttelse.

Dersom Nationens nyligen tagne Bestemmelse bifaldes og understøttes af hine Jordens Mægtige, saa bør Haabet om en forbedret Tilstand styrke den i at bære Dagens Trængsler, ikke saameget for at opnaae en Selvstændighed, om hvis Fordeelagtighed for Norge jeg ikke kan gjøre mig noget Begreb, som for at gjenvinde den Lyksalighed, som Forbindelsen med Danmark, under en forbedret Constitution, vilde tilveiebringe. Jeg tilstaaer uden Sky, at denne politiske Forfatning i mine Øine vilde være den ønskeligste for Fædrelandet, og jeg grunder min Formening paa den almindelige Erfaring om den National-Lyksalighed, hvoraf Norge var i Besiddelse før denne ulykkelige Krigs Udbrud. Jeg appellerer til Nationen selv, og alle Klasser i samme, om den ikke nød den Grad af Frihed alle Stænder, om ikke alle Næringsveie dreves saa fordeelagtigen, og ubesværet med Paalæg, som en fornuftig Nation kan gjøre Fordring paa. Norges Lykke kunde sammenlignes med hvilken anden europæisk Nations; dets Besværinger vare ikke store og kunde let afhjælpes.

Jeg drager følgende Resultat af disse Betragtninger. Norges Selvstændighed, endog under en fredelig Tilstand, vil paalægge Nationen større Byrder end tilforn. Den vil, under en Krig med Sverige, neppe uden Fædrelandets Skade kunne forsvares, den er umulig under Krig med England. Men dersom Norge kan vente mægtige Staters Understøttelse, er Gjenforening med Danmark den lykkeligste Statsforfatning.[1]) Nægtes denne Understøttelse, er Foreningen med Sverige, under en fordeelagtig Constitution, at foretrække Fortsættelsen af den ulykkelige Tilstand, hvori Landet nu befindes. Thi det er i Sandhed nødvendigt, at tage Hensyn til den Elendighed, som hersker i Landet, der har naaet en Grad,

[1]) Det havde neppe været tilraadeligt at lade disse Tirader, som angaae Gjenforeningen med Danmark, have blevet uforandret, om Talen var bleven fremsat i Rigsforsamlingen. Faa eller Ingen i Forsamlingen ønskede eller tænkte paa en Gjenforening med Danmark; tvertimod taledes stedse derom med Modbydelighed. Forfatteren tænkte imidlertid dengang, som han skrev, og følte sig dybt nedbøiet ved denne Skilsmisse, hvorom han havde andre Begreber end de Fleste af hans Landsmænd. Han var imidlertid betænkt paa at forandre denne Deel af sin Tale, dersom han havde bestemt sig til at holde den, hvilket, af Aarsager, som paa et andet Sted i Texten er anført, ikke skede.

hvilken jeg neppe vover at beskrive. Mangelens Spor er vel tegnet over det hele Land; men det er især den nøgne Vestkyst, besat med jordløse Huse, som hjemsøges af dens Rædsler. Man bedømme ikke Elendigheden efter Forfatningen i denne Omkreds. Den er Norges Danmark, og hvor større Folkemængde findes, end som af Jordens Afgrøde kan ernæres, der er Folket undergivet rige og veltænkende Forsørgere og Fabrikherrer. Skibsfarten er en meer usikker Næringsvei for den ringere Almue; rig under en blomstrende Handel; saare fattig, naar denne ophører. Paa disse ulykkelige Kyster findes udplyndrede Huse, halvnøgne Tiggere, ophovnede og farveløse Legemer — ja Hungersdøden har hjemsøgt mangen en usel Hytte. Jeg spørger frimodigen de Mænd iblandt os, som kjende Elendigheden paa hiin ulykkelige Strand, om jeg malede Rædslerne med overdrevne Farver? Midlerne til at afhjælpe denne Nød ere ligesaa svage, som Elendigheden stor. Penge fattes, der i Danmark kan bruges som antagelig Valuta, og Kjøbere fattes til det over Havet hjembragte Korn. Det hjemkomne Fartøi omringes af tusinde Tiggere og faa Kjøbere. Snart har Norge ingen Valuta at oversende til Danmark, snart har Almuen ikke Penge eller Penges Værd til Indkjøb af det dyrebare Korn. Sædetiden nærmer sig, og næsten overalt fattes Sædekorn.

Jeg nødes til at lægge Landets Beskyrelse disse ulykkelige Omstændigheder for Øie. De svække, jeg tilstaaer min Svaghed, min Kjærlighed til Selvstændighedens store Værk. Den nærværende Nød, hvortil jeg dagligen er Vidne, bortvender Tanken fra Fremtiden, og jeg vilde troe min Samvittighed besværet, dersom jeg ikke beskrev Landets Tilstand saadan, som den er mig bekjendt, og som jeg sandfærdigen, for Guds og Nationens Øine har fremsat den. Er der intet Haab om et godt Udfald af det begyndte Værk, o! da ile man med forandrede Forholdsregler. Lindringens Stund komme, før Fortvivlelsen har henrevet for mange Offere![1])

No. 78 (til Side 465).

Brevvexling mellem J. P. Morier og v. Holten.

Undertegnede, affendt af Hs. Kongl. Høihed Prindsregenten af England med en særdeles Mission til det Norske Folk, havde haabet ved sin Ankomst hid at finde Nationens Repræsentanter endnu samlede. Men da denne Forsamling er opløst, og de Fleste af dens Medlemmer ere vendte tilbage til deres Hjem, saa er han sat i den Nødvendighed at overlevere nærværende Deklaration til den Regjering, som han fandt etableret i Christiania; men han erklærer tillige, at han, ved at gjøre dette, paa ingen Maade erkjender dens Myndighed eller Lovmæssighed paa hans Regjerings Vegne.

Det er vel bekjendt, at det ved den imellem England og Sverige sluttede Traktat blev bestemt, at hiin Magt skulde, saavel ved venskabelig som semilitair Medvirkning være Sverige behjælpelig i at tilveiebringe Norges Forening med samme, medens Kongen af Sverige forbandt sig til, at Foreningen skulde skee med ethvert Hensyn til det Norske Folks Lykke og Frihed. — Det er ligesaa bekjendt, at Danmark ved Traktaten i Kiel forbandt sig til at afstaae Provindsen Norge med fuld Souverainitet til Sverige, paa det Vilkaar, at Sverige skulde tilbagegive de erobrede Fæstninger og Provindsen Holsteen, og paa sin Side afstaae til Danmark Svensk Pommern, og forskaffe Danmark de flere Fordele, som ere deri fastsatte.

[1]) Efterat dette var forfattet, lindredes vel Nøden paa Vestlandet ved de mange Kornskibe, som listede sig over Havet fra Danmark, og den liberale Uddeling deraf blandt Trængende; men denne Vaars og Sommers Mangel og Næringsløshed kan kun sammenlignes med den, som mangesteds herskede i 1808 og 1809.

Ifølge af denne Traktat udfærdigede Kongen af Danmark Ordre til Overleverelse af de Norske Fæstninger og Provindsens Overgivelse; men Prinds Christian, som af Kongen af Danmark var udnævnt til Norges Statholder, saasnart han var underrettet om, at det var under Deliberation at overgive Norge til Sverige, besluttede at opmuntre Nordmændene til en almindelig Modstand mod Overgivelsen, og at sætte sig selv i Spidsen for dette Folk, og som en Følge deraf udstedte adskillige Proklamationer, sammenkaldte Nordmændene til en Rigsdag, og affendte Hr. Anker til London med Instruktioner for at tilveiebringe om muligt den Engelske Regjerings Samtykke og Bistand til Norges Uafhængighed. Greven af Liverpool indvilgede Hr. Anker en Konference, og gjorde ham bekjendt med den Engelske Regjerings Stilling og Beslutning. Hr. Anker blev i Følge heraf anmodet om at vende tilbage til Norge, men blev uheldigviis anholdt i London under Arrest, og da han siden var nødsaget til at skaffe Kaution for sin Tilstedeblivelse i en Proces angaaende nogle Handelsaffairer fra Fortiden, hvori han var indviklet, saa erklærede han ikke at kunne vende tilbage til Norge, fordi han ved sin Fraværelse vilde udsætte sin Kautionist for Ubehageligheder.

Efter denne omstændelige Beretning staaer kun tilbage for Undertegnede at sige, at Gjenstanden for hans Sendelse til Norge er at erklære for Prinds Christian og det Norske Folk den Engelske Regjerings Stilling med Hensyn til dens Forbindelse med Sverige og de allierede Magter, og dens faste Beslutning, at opfylde sine Forpligtelser med Oprigtighed og Kraft, overladende til det Norske Folks eget Valg, om det, efterat være bleven underrettet om den Svenske Regjerings Tilbøielighed til at tage Hensyn til dets Ønsker og Lykke, vil nyde Fordelen af Storbritaniens nuværende Beredvillighed til at mægle til dets Fordeel, for at tilveiebringe en passende Sikkerhed for de constitutionelle Privilegier, det ønsker at nyde, eller det vil udsætte sig for en Kamp med hine Magter og deres Allierede, der have sendt Ministre til Danmark, for at sætte Traktaten til Kiel i Kraft. En Deklaration, ligesaa aabenhjertig som bestemt, skyldes ikke alene den Magts Charakteer af Retfærdighed og Overbærelse, den kommer fra, men tillige det Folks fremtidige Vel, som den er adresseret til. Undertegnede nærer derfor det oprigtige Haab, at det Norske Folk, efterat have taget samme i alvorlig Overveielse, vil godvilligen underkaste sig Traktaten i Kiel, heller end at fortsætte en Fremgangsmaade, som vil, foruden alle de Ulykker, som ere en Følge af en ved Magt fremtvungen Underkastelse, tillige bringe over det den Vanære, alene at forhale en Krig, som længe har gjort Verden ulykkelig. Christiania den 6 Juni 1814.

J. P. Morier.[1]

Denne Note besvaredes saaledes af Statssekretair v. Holten:

„Undertegnede, Hs. Majestæts Statssekretair, har havt den Ære at modtage Deres Skrivelse, fremsendt under Couvert til ham, og skjønt De ikke vil kunne antage noget officielt Svar fra en Regjering, hvis Myndighed og Lovlighed De ikke erkjender, saa vil De dog tillade, at jeg i Gjensvar paa bemeldte Skrivelse meddeler Dem, hvad jeg veed at være Hs. Majestæts min allernaadigste Konges Ønske, at De som Hs. Kongl. Høihed Prindsregentens Sendebud fortrinligen vilde tage Hensyn til, ved at bedømme det Norske Folk og Hs. Majestæts Forhold i Særdeleshed mod Storbritanien. Det Norske Folk har stedse anseet England for sin første Ven og naturligste Allierede. I Traktaten mellem

[1] [Denne Note er forfattet paa Engelsk, og trykt i norsk Oversættelse i Bladet Tiden 1814 No. 115. Den er der dateret 7de Juni, og Oversættelsen afviger i Udtrykkene meget fra Aalls, der aabenbart deraf er aldeles uafhængig. Da Udg. ei har Adgang til Originalen, der neppe mere findes i Norge, og Aftrykket i Tiden er officielt, har han derefter rettet det væsentlige. v. Holtens Brev stemmer derimod i det Hele med Aftrykket i Tiden, kun er det der dateret 8 Juni, og da dette vistnok er rigtigt, har Udg. nedenfor rettet Aalls Datum 6 Juni.]

Sverige og England angaaende Norges Undertrykkelse, vilde den Engelske Regjering en Agtelse for det Norske Folks Frihed og Lyksalighed, som oprigtigen paaskjønnedes, og som lod haabe, at England aldrig vilde tabe af Sigte, hvad der udgjør denne Frihed og Lykke, saameget mere, som Ministrene udtrykkeligen have erklæret, ei at have garanteret Sverige Norge, det er at sige, ei at have garanteret dette Lands Frihed og Lyksaligheds Forliis. Man turde følgeligen haabe, og det Norske Folk har haabet, at finde en Ven og Beskytter i Storbritanien, der, for at sikre det Norske Folk Besiddelsen af hiint Gode, først vil undersøge, hvori Samme bestod, og om den er at forene med Underkastelsen under en Stat, hvis Regjering har mishandlet det Norske Folk, ved, selv under Freden, at etablere det meest oprørende System, at udhungre et heelt Folk, og som derved har forøget det Nationalhad, der som bekjendt finder Sted mellem begge Nabofolk. Neppe behøves der, efter slig Behandling, noget andet Beviis for at modsige det Paasund, som Kronprindsen af Sverige har tilladt sig, at Nordmændene Intet heller ønskede, end at forenes med Sverige under hans menneskekjærlige Styrelse. At efterforske disse Sandheder vil tilvisse være Dem, saavelsom Deres Regjering angelegent, for derpaa at bygge Grundvolden til en kraftig Mediation mellem Norge og Sverige: det meest hæderfulde Hverv, en stor Stat kan paatage sig, naar den ledes af Grundsætninger, byggede paa Folkeret og en menneskekjærlig Politik. De vil af Alt, hvad her er bekjendtgjort af Rigsforsamlingens Forhandlinger og af hver Nordmands Mund erfare, at en Underkastelse under Sverige, saaledes som Kielertraktaten fordrede den, var uforenelig med det Norske Folks Frihed og Lyksalighed, og enhver Englænder, Enhver der føler varmt for Frihed og Nationalværd, vil ikke undres over, at et Folk, som aldrig erkjender sig at have været en Provinds af Danmark, men vel et med denne Stat frivilligen forenet Kongerige, ikke vil lade sig give bort som Eiendom eller andre rørlige Ting; det vilde den Spanske Nation ei heller, og England bistod samme i sit Forehavende, som for Retfærdighedens Domstol vist aldrig kunde briste. Denne hæderlige Nationalstemning, som uden Styrer havde voldgivet Nationen til Anarchi, idet ingen Nordmand uden Modstand havde seet Svenske Tropper rykke ind i Landet, bevægede daværende Statholder, Prinds Christian til Danmark at antage sig Statsstyrelsen, og som Regent at vaage over Landets indvortes Rolighed og udvortes Sikkerhed. Han erkjendte Folkets Rettigheder at være tilbagegivne til Samme, da Kongen af Danmark løste det fra sin Troskabseed, og han sammenkaldte en Rigsforsamling, for at Folkets Repræsentanter kunde fastsætte Rigets Constitution. Hvorledes disse Folkets Mænd erkjendte denne Hs. Kongelige Høiheds Velgjerning mod Folket, sees af Adressen til Høistsamme af 11te April, og i Sandhed ikke en eneste Nordmand kunde miskjende hans store Opoffrelse for Staten. — Hvad Frihed Rigsforsamlingens Deliberationer have nydt, vil De selv kunne overbevise Dem om, og Constitutionen bærer uden Tvivl det største Præg deraf; den er ikke dikteret af en ærgjerrig Fyrste, men udarbeidet af Mænd, der vilde deres Fædrelands Vel. Fleerheden af disse Mænd (Rigsdagens Forhandlinger vise det) ansaa det nødvendigt for at fuldbyrde Constitutionen, at Kongevalget strax foretoges; og i Spidsen for et Folk, der er forenet ved en bestemt Villie til at vove Alt for at forsvare sin Selvstændighed og en Constitution, blev der intet andet Valg for Regenten, end strax at antage den Krone, som Nationens Kjærlighed og Tillid overrakte ham. — Kongen har svoret at regjere Kongeriget Norge overeensstemmende med Constitutionen, og Rigsforsamlingen har samme Dag overrakt Hs. Majestæt den Adresse, som alt er meddeelt Dem, hvori Nationen yttrer det Ønske, at Fred maatte vedligeholdes og gjensidigen fordeelagtigt Forbund indgaaes med Sverige; dens Tillid til alle Europas mægtige Stater, som i de sidste Aar med saa megen Anstrengelse og Held have kjæmpet for at gjengive Europa Frihed og Ro, ikke ville kunne saa

tykke i et Folks Undertrykkelse, der ei har fornærmet Nogen, og som kun fordrer, hvad Folkeretten burde sikkre samme: Frihed og Fred; men tillige dens bestemte Villie, hvis dette Haab skulde skuffes, at foretrække Opoffrelsen af hvad som kjæ-rest er, og Døden selv for Slavelænker. — Denne Erklæring har Hs. Majestæt, ifølge Rigsforsamlingens Anmodning, tilstillet alle Hoffer, og følgeligen ogsaa Storbrittanien, og han tvivlede ikke om, at den jo vilde tages i Betragtning af den Regjering, der repræsenterer et Folk, som paaskjønner Frihedsd Værd, og som i lignende Tilfælde vist var beredt til samme Opoffrelse som det Norske. — Tillige holder Hs. Majestæt sig forvisset om, at Hs. K. H. Prindsregenten af Stor-brittanien, der saa fuldkommen veed, hvad en constitutionel Regent skylder sit Folk, ikke vil forudsætte, at han nogensinde skulde være i Stand til, af egen Myndighed at opoffre den Nations Statsforfatning, der, i Tillid til at dette var ham umuligt, overdrog ham Kronen. — Alene Folket selv kan, ved dets Repræsentanter, foretage Forandringer i Constitutionen, eller tillade Norges For-ening med et andet Rige (vide Constitutionen § 14 og 110). Enhver Nord-mand, enhver Englænder, ligesom Enhver, der føler varmt for Menneskeværd og Menneskelykke, maatte beklage, at i denne Tidspunkt, da Europas Magter havde tilkjæmpet Kontinenten Fred, og gjengivet Nationerne Frihed, at i denne Tidspunkt siger jeg, de samme Magter skulle enes om, at handle i Modsætning til de Grundsætninger, der hidtil have ledet dem, for efter Sveriges Tilskyndelse at undertvinge et frit og agtværdigt Folk. Men endnu er Sværdet kun halvt trukket, og Menneskelighedens Stemme, som, ledet ved Sandheden, endnu kan tale til Storbritaniens Beherster, og til de flere Magter, vil forhaabentligen lade dem tage i Betænkning, hvilken ufortjent Behandling de ere paa Veien til at øve mod det Norske Folk. Det vil erkjendes, at sund Politik, ja selv det Svenske Folks Held, leder foretrække ethvert billigt Arrangement mellem Sverige og Norge, hvorved gjensidig Frihed og Ære hævdes, for ny Blodsudgydelse i Norden, og i den Forvisning, at Prindsregenten af England sikkert besjæles af høimodige, retfærdige og menneskekjærlige Grundsætninger, har Hs. Majestæt med fuldkomneste Tillid henvendt sig til ham, for at paakalde hans Mediation imellem Norge og Sverige paa Grundvolde, hvorved det Norske Folks Frihed og Lyksalighed kunde sikkres — og det Norske Folk og dets Konge paakalde kun Folkerettens Grund-sætninger, og fordre, at dets Adfærd og Begivenhederne i Norge sandfærdigen bør kjendes, for retfærdigen at kunne bedømmes. Det er neppe den Lidende, men den uretfærdigen Angribende, som forhaler Krigen.

Skutteligen tillade De mig efter Hs. Majestæts udtrykkelige Befaling at til-føie, at hvis den fra Englands Side forventende Mægling ikke direkte strider mod Rigets Constitution eller Rigsforsamlingens Erklæring af 19de Mai, hvilke for Tiden ere de ufravigelige Rettesnorer for Hs. Majestæts Handlemaade, vil Allerhøistsamme ansee det for sin Pligt, at forelægge et Storthing, hvad Mæg-lingen maatte foranledige; men da der til Rigsforsamlingens Sammenkaldelse og Afholdning fordres 3 à 4 Maaneder, saa vil det i saa Fald, og for at fore-komme midlertidig, maaskee unødvendig Blodsudgydelse, være nødvendigt, at Stor-britanien virker lige kraftig paa Sverige, og forskaffer Norge i denne Mellemtid, hvad der er at vente af en upartisk Mægler: fuldkommen Neutralitet, fri Til-førsel og Samfærsel med England, hvilket alle Nordmænd, vante til at ansee Englænderne for deres første Venner, desuden ansee som det høieste Gode. — Hvor lykkeligt for mig, ved denne Leilighed at kunne henvende mig til en Mand, der elsker Sandhed, og som det altsaa er Pligt at behandle med den Oprigtighed, hvilken ligeledes udtales i Forsikkringen om den Høiagtelse, hvormed jeg forbliver

Deres meget ærbødige Tjener

Christiania den 8de Juni 1814. v. Holten.

No. 79 (til Side 485.)

Kronprinds Carl Johans Kundgjørelse til det norske Folk.

(Oversat fra Svensk. — Tiden 1814 No. 122.)

Wenersborg 17 Juli 1814.

„Nordmænd!

Naturen har bestemt Eder til at udgjøre eet Folk med de Svenske, og Eders Skjebne er fuldbyrdet, efterat Kongen af Danmark ved Freden til Kiel har afstaaet sine Rettigheder til Sverige. De Fordele, som Eders forrige Monark har høstet af denne Fred, ere Eder bekjendte. Strax efterat den var undertegnet, fik han Hertugdømmerne Slesvig og Holsteen tilbage, tilligemed Fæstningerne Glückstadt og Frederiksort, Erkjendelsen af Toldrettigheden i Sundet, Eftergivelsen af meer end 12 Millioner Kontributioner, som vare paalagte Hertugdømmerne, Befrielsen fra en lignende Sum for Kaperier, som vare gjorte under Freden, desuden en anseelig Sum i Penge, hvoraf en Deel er bleven betalt, og endelig Løfte om Pommerns Afstaaelse, saasnart Fæstningerne Kongsvinger, Frederikshald, Frederikstad og Agershuus ere blevne overgivne til svenske Tropper og af dem tagne i Besiddelse.

Saa store Opoffrelser skulde ei være blevne gjorte for Danmark, naar det ikke havde lovet, at Norge skulde fredelig og uden Modstand erkjende den Svenske Konges Herredømme. Læser, for at bedømme disse Opoffrelser, de Traktater, som havde forenet Sverige, Rusland, England, Preussen og Østerrige mod den fælles Fiende. Nordmænd! Kunde i dette Aarhundrede slige Traktater dannes af civiliserede Nationer, saa vilde Troghed og Redelighed ei være meer at finde paa Jorden [1].

Paa samme Tid, da Eders Regjering overgav Frankrige flere Tusinde af Eders Matroser til at bemande dets Krigsskibe, indsaa Sverige allerede den uundgaaelige Nødvendighed, at afryste Kontinental-Lænken [2]. Det kunde ei bringes til at ydmyge sig for Dagens Afgud. Tillidsfuldt stolende paa sig selv og sine Grundlove, vovede det at paaberaabe sig dem til sine Børns Hegn, og det forkastede Forlangendet af et lignende Antal Matroser. Sverige gjorde endmere: i det mest kritiske Tidspunkt, som vore Annaler have at fremvise, forenede det sig med den Monark, hvis Undergang Napoleon have besluttet. Det er nu stolt af, blandt saa mange Folkeslag at have været det første, der yttrede en Mening, som siden omfattedes af dem alle.

Nordmænd! Smaae Stater ere et Spil i de større Hænder. Under en egen afsondret Styrelse kunne I ikke bestaae. Den Mands Hensigt, som forviller Eder, er paany engang at forene Norges Krone med Danmarks. Men Naturen, forenet med sund Statskonst, vil at mellem Nordmænd og Svenske skal finde Venskab og Broderbaand. Det er som Brødre de Svenske begjære at leve med Eder. Forenede og stærke ved fælles Bistand skal Sverige og Norge fra deres Side fremhyde en uomstødelig Værnmuur; hver for sig og adskilte skal de have Aarsag at frygte af Andre og hverandre. Betragter England! Denne saa navnkundige Ø, grunder den ikke sin Storhed og sin Lykke paa en lignende Forening? At Norge og Sverige skulde høre sammen, er fastsat og bekræftet af Verdens store Magter.

---

[1] Men just ved disse Traktater vare andre, som nogle af de allierede Magter havde indgaaet med Danmark, paa det amfindtligste krænkede, og Danmark, mod sin Villie, tvungen til den Politik, som det senere fulgte.

[2] Sammenhængen af denne Anklage mod Danmark, og det heldige Valg af Sveriges Politik, ligger klart nok i den Tids Historie. Antallet af de til Frankrige sendte norske Matroser er her angivet langt større end det var.

Seclers Erfaring viser, at Nordens Ulykker stedse ere komne af dens Uenighed. Denne Tanke undgik ei den store Gustavs klare Blik. Efterat have beredt Europas Fred og Religionens Tryghed, var det hans Plan at udvirke Eders Forening med Sverige. Døden sveg hans Haab. Følgerne have været ulykkelige for Eder[1]).

Nordmænd! Efter det mindeværdige Slag ved Leipzig burde Omtanken for Eder selv sige Eder, at alene Eders Forening med Sverige kunde befordre Eders Held og grunde Eders Sikkerhed. De store Magter ville denne Forening. Alle erkjende de, at Tiden er kommen, da der bør sættes Grændse for de Uenigheder, som fulgte af begge Folks Adskillelse. Ville I alene modsætte Eder den almindelige Villie? alene kjæmpe baade mod Svenskerne og de Monarchers Hære, som have garanteret Eders Forening med Os? Deres Ære, deres Fordele, Traktaternes Hellighed — Alt fordrer, at den iværksættes.

Jeg kommer iblandt Eder med det Haab, at I ville behandle som Brødre den kjække Hær, som jeg bringer tilbage fra et Felttog, der er ligesaa hæderfuldt som beundringsværdigt. Hverken denne Armee, eller den, som i et Aars Tid har staaet paa Eders Grændser, ønsker sig Laurbær, som skulde farves med Eders Blod. Svenskerne er, som I selv, Medlemmer af den Skandinaviske Broderæt, og hver blodig Strid mellem begge Folk er lige stridende mod Natur, Fornuft og sund Statslære.

Nordmænd! Lader Eder ei ophidse af Personers Overtalelser, som kun have sin Egennytte for Øie. Opoffrer ei Eders Fædrelands Vel for de bedragerske Forblindelser, som de fremstille for Eder. Aabner Øinene for de Farer, hvori en lastværdig Ærgjærrighed søger at styrte Eder. Sverige skal ei nedlægge Vaaben, førend det har tilveiebragt en Forening, som dets Sikkerhed og Ro nødvendig fordre. Det staaer i Eders Magt at forebygge en Krigs Ulykker, som kun kan gavne Eders Forførere. Vend Eders Eftertanke mod Fremtiden, som venter Eder, mod den Ære og Lykke, som maa blive de lykkelige Følger af begge Folks Forening.

Nordmænd! Forkaster da en Indflydelse med dens Vildfarelser, som er Eder lige uværdige! Lad Nationalvillien høres, og lad den bestemme sine Love under en oplyst og velgjørende Konges Beskyttelse! Med Fjernelsen af enhver Krig tilbyder han Eder Selvstændighed, Frihed og Garanti for alle Eders Rettigheder. Eders Redelighed skal være Underpantet derpaa; i hans Dyder skal I finde Borgen for Opfyldelsen."

Samme Dag udstedte Kronprindsen følgende Proklamation til sine Vaabenbrødre fra sit Hovedqvarteer i Venersborg:

„Soldater! For 6 Maaneder siden vare I Herrer af Hertugdømmerne Slesvig og Holsteen. Frederiksort havde overgivet sig, og Fæstningen Glückstadt, som selv den store Gustavs seierrige Hærførere ei havde formaaet at betvinge, var falden i Eders Hænder. Eders Krigsforetagende mod Fyen og den nordlige Deel af Jylland kunde derefter for Eder kun blive et Seierstog. Da paakaldte den Danske Regjering vor Agtelse for Menneskeblod, og denne Opfordring standsede vore Fremskridt. Fredstraktaten i Kiel blev sluttet, og den umiddelbare Følge af denne Traktat, som skaffede Sveriges Krone Foreningen med Norges Kongerige, blev at vi forlode Dansk Grund.

Soldater! Det er stolende paa disse Løfter, at jeg førte Eder til Rhinens Bredder, det var i Haab om at berede Skandinaviens Frihed, at I droge over det baltiske Hav for at bidrage til Tydsklands Befrielse. Men nu idag, da Arvingen til Danmarks Trone betragter Traktatens Hellighed som et Ord uden

[1]) Historien kjender Intet til denne Gustavs Plan; det lykkedes ikke Gustav at berede Fred og Religionen Tryghed, hvor meget Tydskland skyldte ham i sidste Henseende, og hans Planer, da Døden henrev ham, gik vel langt ud over de nordiske Rigers Forening.

Betydning, og da han, idet han udfører ældre Forholdsordres, modsætter sig Opfyldelsen af Fredsvilkaarene, nu er det ei længer paa Underhandlinger vi kunne stole, det er paa Gud og vore Vaaben vi alene maa sætte vor Lid. Vor Konge, en saa erfaren Dommer over Ære og Krigsbedrifter, indfinder sig iblandt os. Hans Øie og Tanke skal følge os. Lader os retfærdiggjøre hans Forhaabninger om os, ved vort Mod til at taale Savn, og ved en Udholdenhed, som skal forvisse os om Fremgangen. Lader os gjøre alt hvad vi kunne for at bringe misledte Brødre tilbage til Erkjendelsen af deres sande Velfærd og Pligter, og lad den nye Krone, som skal pryde vor hæderværdige Monarks Tinding, kun blive en fornyet Borgen for hans Kjærlighed til sine Børn.

Soldater! Jeg gjentager det, for os gives ingen Hvile, før Fuldbyrdelsen af den Skandinaviske Halvøes Forening og Selvstændighed."

No. 80 (til Side 495.)

Hals's Rapport om Fredrikstads Overgivelse.

(Efter Tiden 1814 No. 126.)

Undertegnede opfylder en for ham sørgelig Pligt allerunderdanigst at underrette Deres Majestæt om Overgivelsen af Frederikstads Fæstning til den her stationerede Svenske General-Admiral Puke, en Skjebne, som det efter Krageroens Besættelse ikke længere kunde være tvivlsomt, at Fæstningen vilde undergaae. Igaar Eftermiddag avancerede en stor Deel Kanonbaade tilligemed to Skonnerter opad det østre Indløb og vedblev uophørlig at beskyde Fæstningen lige fra Kl. 4 til Kl. 9, hvorefter Fienden forholdt sig rolig indtil i Morges Kl. 4, da han aabnede flere i Nat paa Krageroen anlagte Batterier, fra hvilke han, i Forening med Kanonbaadene, som under gunstig Vind meer og meer nærmede sig, beskjød Byen med Kugler, Granater, Druer og Bomber.

Vel besvaredes Ilden fra Volden saa stærkt som muligt, men uden at deraf kunde spores nogen betydelig Virkning. Især vare Batterierne paa Krageroen aldeles i Sikkerhed for vore Kugler, da de vare anbragte bag Klipper. Fienden kunde opføre saa mange skjulte Batterier, som han vilde, og det endog i Geværskuds Distance (uden at Besætningen paa nogen Maade kunde hindre det), og saaledes beskyde Besætningen i Ryggen og fra Siden paa de Værker, som skulde forsvare sig, og altsaa ikke havde mindste Beskyttelse af Brystværnet. Fæstningen var saaledes næsten ganske omringet af Fienden, der endog, efter sikkre Efterretninger, som i Dag stadfæstes, trængte frem fra Borge-Kanten. Undertegnede paa Grund heraf, og efterat have indhentet Stabsofficierernes Mening, ansaa det aldeles umuligt, at Fæstningen vilde kunne staae sig længer end i det høieste een eller maaskee to Dage, og troede derfor at burde foretrække en Overgivelse paa billige Vilkaar for længere Forsvar, hvorefter han ikke blot kunde være forvisset om, at maatte nødes til at modtage hvad Betingelser, det maatte behage Fienden at foreskrive, men hvorved han og udsatte Byen for aldeles Ødelæggelse, da det nu stod i Fiendens Magt, hvad Øieblik han vilde, at stikke Byen i Brand, uden at der var Haab om, fornemmelig paa denne Aarstid, at kunne slukke den, da Brandanstalterne deels ere yderst utilstrækkelige, og Husene i Byen for det meeste ere af Træ, ligesom de ogsaa ligge saa tæt indtil Volden, at det vilde blive næsten umuligt, at Garnisonen for Heden kunde holde sig paa Volden.

Den afsluttede Konvention sendes herved Deres Majestæt allerunderdanigst i Original, og uagtet den 2den Post i Samme synes at forudsætte, at Garnisonen skulde være Krigsfanger, er denne dog ved den sidste Post tilladt fri Afmarsch indtil Aften Kl. 8, og har den derefter med Undtagelse af nogle Faa, som ikke vare tilstede i det Øieblik Afmarschen skede, allerede gaaet over paa den anden Side af Glommen, for derfra at naae de nærmeste af vore Tropper. Undertegnede beriger

ansees som Krigsfange, hvilket han dog har Haab om skulde blive forandret. Hans Stilling er dog under enhver Omstændighed høiligen at beklage, men ulykkelig vilde han føle sig, saafremt hans Forhold ikke skulde finde Deres Majestæts allernaadigste Bifald, hvilket har været Hovedmaalet for hans Handling. I allerunderdanigst Haab om Deres Majestæts vedvarende Naade undertegner han sig Deres Majestæts bestandige troe Undersaat. Frederikstad den 4de August 1814.

Allerunderdanigst
Hals.

No. 81 (til Side 497.)

Bulletin om Krebs's Seier ved Matrand.

(Efter Tiden 1814 No. 121.)

Vaabenbrødre! Medens Fiendernes Overmagt i denne Deel af Riget nødte os til at drage os tilbage, og for et Øieblik berøvede Eders Anstrængelser det fortjente og sædvanlige Held, have vore Brødres Tapperhed ved Vinger havt en glimrende Fremgang; den har forjaget Fienden over Fædrelandets Grændse. — Jeg iler at meddele Eder de nærmere Omstændigheder.

For om muligt at afskjære de Svenske i deres Stilling ved Matrandbro lod Oberstlieutenant Krebs dem omgaae ved Skotterud. Den 5te August om Morgenen Kl. 4 angreb Oberstlieutenanten Fienden ved Matrandbro, og drev dem efter en yderst haardnakket Fægtning tilbage over Grændsen. Fiendens Tab af Døde og Blesserede ved denne Leilighed er meget anseeligt. Vi have desuden frataget ham hans Bagage, og indtil dette Øieblik ere indbragte som Fanger: 1 Major, 3 Capitainer, 4 Lieutenanter, 1 Regimentsqvarteermester, 1 Auditeur, 1 Præst, 1 constitueret Officier, 2 Bataillons-Feltskjærer, 2 Regiments-Kommissairer, 1 Feltrevisor, 1 Lensmand, 5 Sergeanter, 1 Konstabel, 18 Korporaler og 212 Mand. Landshøvdingen Eichstedt er ihjelskudt [1]). Vort Tab af Døde og Saarede kunde ved Rapportens Afgang endnu ikke bestemt opgives; nærmere Efterretning derom forventes. Hovedqvarteret Spydeberg den 7de August 1814.

J. Sejersted,
Generalmajor og tjenstgjørende Generaladjutant.

No. 82 (til Side 502.)

Rapport fra Oberstlieutenant Stabell, dat. Hemnæs i Høland 11te August Kl. 9 Eftermiddag. (I Udtog.)

Klokken noget over Et i Eftermiddag rykkede Fienden mod min Stilling ved Trøgstad Kirke og Tveten i 3 forskjellige Kolonner; een over Jørgentvedt med Kanoner og et Par tusinde Mand, een fra Maalstang over Stupat omtrent af samme Styrke, og een fra Askim over Egeberg, omtrent 4 a 5000 Mand Infanteri, og 6 sexpundige Kanoner. Ved at see Fiendens store Overlegenhed og Umuligheden af at kunne forsvare Stillingen, resolverede jeg strax til at lade Bataillonen af Nordenfjelds, Jægerdivisionen undtagen, samt den Bergenhusiske Skarpskytter-Bataillon gaae tilbage til Fedtsund, for der hastigst muligt at gaae over og fatte Position, for at dække de Øvriges Retraite. Fienden angreb strax fra alle Punkter, desuagtet blev Stillingen længst muligt forsvaret og bibeholdt; men da Fienden med Force trængte frem, saa jeg mig nødt til at retirere, hvilken Retraite gik for sig med den største Orden, saalænge Fienden forfulgte. Samtlige Tropper, der vare i Ilden, viiste udmærket Mod og Orden i Bevægelserne.

[1]) Han fulgte Armeen af Iver for at see Tropperne vel provianterede.

Capitainerne v. Schultz og v. Fritzner af Agershuus, og v. Roepstorff af Nordenfjelds savnes. Om den Sidste har man den Efterretning, at han skal være blesseret, og vil formodentligen komme efter; de Saaredes og Savnedes Antal vides endnu ikke.

No. 83 (til S. 517.)

Bjørnstjernas Brevvexling om Norges Kornforsyning.

a. Bjørnstjernas Brev til Statsraadet.

Det er med særdeles Fornøielse jeg herved har den Ære at tilkjendegive Norges Riges Høivelbaarne Herrer Statsraader, at det har behaget Hs. Kongl. Høihed Kronprindsen af Sverige at forære, som Understøttelse for Norges meest trængende Indbyggere, adskillige Partier Korn, hvis Ankomst af Modvind hidtil har været forsinket, og hvilke, som nu ankomne, naarsomhelst kunne udlosses af Fartøierne, nemlig: Med Dæksbaaden Johanne Margrethe, Skipper Broberg, 500 Tdr. Rug. Med Smakken Vindspilleren, Skipper Isberg, 545 Tdr. Byg, samt med Galeasen Concordia, Skipper Jönsson, 960 Tdr. Havre, Alt beregnet til Norsk Maal.

Jeg troer mig bedst forsikkret om Gavernes Anvendelse overeensstemmende med Hs. K. H. Kronprindsens velgjørende Hensigt, naar jeg for Norges Riges Høivelbaarne Herrer Statsraader anholder om bevaagen Foranstaltning til at ovennævnte hidkomne Kornpartier maatte gjennem Medvirkning af det almindelige Fattigvæsens Bestyrelse vorde magasinerede, samt efter dens egen Skjønsomhed, og med Iagttagelse forøvrigt af de Forskrifter, som d. Hrr. Statsraader kunde finde fornødent at meddele, overleveres Agershuus Stift, i Særdeleshed denne Stads og deromkring liggende Districters Indbyggere. Og da dette Beviis paa Hs. K. Kronprindsens Tænkemaade og Velvillie i alle Henseender fortjener at komme til Almeenhedens Kundskab, er tillige min ærbødige Anmodning til Norges Riges Høivelbaarne Herrer Statsraader, at officiel Efterretning herom maatte indføres i Christiania Tidender.

Christiania den 16de September 1814.

b. Statsraadets Svar:

Statsraadet har ved en foregaaende Leilighed yttret Betænkeligheder ved den af Hs. K. H. Sveriges Kronprinds foreskrevne øieblikkelige Anvendelse af det til Uddeling blandt Trængende i Agershuus Stift bestemte Korn, om hvis Ankomst til Christiania vi ved Deres Høivelbaarenheds Skrivelse under D. D. underrettes. Langtfra at miskjende Hs. K. H.s ædle Hensigt med denne Gave, troer Statsraadet sig dog overbeviist om, at Uddelingen deraf under nærværende Tidsomstændigheder ikke alene vil vække den slumrende Partiaand og sætte Statsraadets Tillid i Fare, men endog give den Nationaluvillie, som Tidens Begivenheder have fremvirket, ny Næring. Med disse Begreber om Nationens Stilling og Tænkemaade, troer Statsraadet at skylde saavel Hs. K. H. som det Folk, det har den Ære at repræsentere, at indstille til nærmere Overveielse, om det ikke maatte synes meer overeensstemmende med Hs. K. H.s liberale Formaal, at udsætte Uddelingen af dette Korn, indtil Storthinget er samlet. Imidlertid tilbyder Statsraadet at lade Kornet paa offentlige Magasiner modtage, og som et helligt Depositum henligge til Hs. K. H.s nærmere Bestemmelse. Skulde Hs. K. H. end ikke ubetinget bifalde dette Forslag, tør Statsraadet dog smigre sig med, at Høistsamme intet andet Motiv deri vil finde, end Følelsen af den Pligt, at bevare den Norske Nations Agtelse og Tillid. Hr. Generalmajoren modtage o. s. v.

Christiania den 16de September 1814.

c. Bjørnstjernas Svar af 17de Septbr.

Af ærede Skrivelse under Gaars Dato har jeg meget ugjerne erfaret de Betænkeligheder, som i nærværende Stilling hindrer den umiddelbare Anvendelse af den Hjælp af Kornvarer, som gjennem Hs. K. H. Kronprindsens Gavmildhed har været Norges trængende Indbyggere bestemt. Hs. K. H. Kronprindsen, som ønsker betimeligen at undsætte de Nødlidende, inden Mangelen kunde afhjælpes ved den indbjergede nye Afgrøde, meddeelte allerede i August Maaned sine Befalinger til den omhandlede af Menneskeligheden paakaldte Foranstaltning. Modvind og andre uforudseelige Omstændigheder hindrede længe de affendte Korntransporters Hidkomst, men nu, da de omsider ere ankomne, endskjønt der maaskee for Øieblikket ei dertil haves den største Trang, vilde Hensigten forfeiles i samme Forhold, som Uddelingen udsættes, og Velgjerningen tabe baade sin Værd og sin Frugt, naar den ei modtages overeensstemmende med Giverens Ønske.

Med Agtelse for de Grunde og Principer, som bestemme Norges Riges Høivelbaarne Herrer Statsraaders Forhold, opfordres jeg alligevel af min Pligt og af Overbeviisningen om den Norske Nations retsindige Dom over en ædel Handling, som uden at saare dens Stolthed bør opvække dens Erkjendtligheds-følelse, herved at anholde om, at dHrr. Statsraader maatte, i Tilfælde af, at de finde sig fremdeles foranledigede til ei videre at gjøre nogen direkte Foranstaltning til oftomtalte Korns Uddelelse, i det mindste berettige Fattigvæsenets Bestyrelse eller andre vedkommende Autoriteter til at gjøre de fornødne Foranstaltninger i den Henseende, enten efter egen Skjønsomhed eller i Aftale med mig, og smigrer jeg mig imidlertid med det Haab, at det hidkomne Korn, i Følge Høivelbaarne Herrer Statsraaders bevaagne Tilbud, vorder oplagt og bevaret i dertil bestemte offentlige Magasiner. Med fuldkommen Høiagtelse o. s. v.

d. Statsraadets Svar af 21de Septbr.

Statsraadet kan, til yderligere Besvarelse af Hr. Generalmajorens ærede Tilskrift under 17de dennes, ikke fornægte de Grundsætninger, som bestemte det til, ved en foregaaende Opfordring at undslaae sig for al Deeltagelse i Uddelingen af det Korn, som Hs. K. H. Kronprindsen af Sverige har ladet hidkomme til Hjælp for de Trængende i Christiania og dens Omegn. Statsraadet haaber i Hs. K. H.s milde Bedømmelse af dets nærværende Stilling at finde tilstrækkelig Undskyldning for denne dets Beslutning. Iøvrigt unddrager Statsraadet sig ikke for, efter Hr. Generalmajorens Forlangende at tilkjendegive, at Overbestyrelsen af Fattigvæsenet i og omkring Christiania er overdraget Stiftsdirektionen, og at denne for Tiden bestaaer af den constituerede Stiftamtmand, Kammerherre Falbe, og Biskoppen over Agershuus Stift, Doktor Theologiæ Bech. Statsraadet kan imidlertid ikke undlade at vedblive den Mening, at Hensigten af denne Uddeling vilde fuldkommen opnaaes, naar den maatte udsættes indtil nærværende Storthing er samlet, og skulde derfor meget ønske Hr. Generalmajorens Medvirkning dertil.

e. Bjørnstjernas Brev til Agershuus Stiftsdirektion.

Efterat Norges Riges Herrer Statsraader, uagtet min gjorte og fornyede Fremstilling om en ufortøvet Anvendelse af det allerede for en Deel hidkomne Korn, som Hs. K. H. Kronprindsen har foræret til Understøttelse for de meest Nødlidende blandt Agershuus Stifts, især Christiania og nærmeste Omegns Indbyggere, har unddraget sig for al Medvirkning med Hensyn til dette Korns Uddeling, tillader jeg mig hos den ærede Direktion, som i Følge de Herrer Statsraaders Opgivende har Overbestyrelsen ved Fattigvæsenet i og omkring Christiania, at anholde om, at samme velvilligen vilde paatage sig at besørge den omhandlede Uddeling, hvilken Foranstaltning paafordres af Agtelse for Giveren, men endnu mere af selve Menneskeligheden. Jeg foreslaaer Deres Høivelbaarenheder derom med mig at træffe Aftale, i Fald Saadant ansees fornødent, og forøvrigt kan hos mig indhentes fornøden Oplysning, saavel om de ankomne Kornpartiers

